BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
I F
27

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

30.2.13.

Digitized by Google

Digitized by Google

N A R B O N A

D E

AETATE AD OMNES HVMANOS ACTVS REQVISITA.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNALES TRACTATVS IVRIS

DE

AETATE AD OMNES HVMANOS ACTVS REQVISITA:

In quibus omnes effectus ab ætate prouenientes, & quid in quacumque ætate cuilibet conueniat, & quilibet facere poſſit in materia Sacramentorum, Contractuum, Iudiciorum, Vltimarum voluntatum, Delictorum, Priuilegiorum, Rerum beneficialium, & generalitèr omnia, quæ ad ætatem pertinent latè, & plenè explicantur.

AVCTORE INSIGNI ET CELEBRI I. C.

D. DIDACO DE NARBONA TOLETANO

CAESAREI, ET PONTIFICII IVRIS PVBLICO ANTECESSORE.

Opus omnibus tàm in Scholis, quàm in Palatijs verſantibus theoricis, & practicis vtile, & opportunum.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D.

D. VINCENTIVM CALATAIV

A TOLETO HISPANVM

Sacræ Rotæ Auditorem pro Regno Aragoniæ

ROMÆ, SVMPTIBVS IOSEPHI CORBI. M. DC. LXIX

Typis Michaelis Herculis. *Superiorum permiſſu.*

13. 1. F. 27

Digitized by Google

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D.

D. VINCENTIVM CALATAIV A TOLETO HISPANVM

Sacræ Rotæ Auditorem pro Regno Aragoniæ.

IOSEPH CORBVS BIBLIOPOLA IN VRBE P. F.

ANNALES Tractatus Iuris *De Aetate ad omnes humanos actus requiſita*, Auctore D. Didaco de Narbona I. C. Toletano, qui Mantuæ Carpentanorum paucis abhinc annis ingenti Hiſpanici Areopagi plauſu publicam prodierunt in lucem, ad vnicum vniuerſæ litterariæ Reipublicæ decus, & commodum; æquum eſt, Illuſtriſſime Præſul, vt Romanis renaſcantur in prælis: & qui Ibero ad vnius Monarchiæ bonum coruſcarunt in cœlo, ad totius Orbis nobile beneficium, in totius Orbis Regia, veluti in media Cœlorum axe, meridiana luce ditati clareſcant. Quamobrem recudendo huic operi, Te poſtulo Mæcenatem, & Numen eligo Tutelare. O quam bellè volumen iſtud inſigne omnium virtutum titulis redimitum irradiabit; auidis oculis Sapientiæ Candidati, & plauſus Auli dabunt emeritos, ſi Tuæ protectionis locabitur in ſtatione? O quàm affabrè ſingula huius excuſſi Codicis monumenta vernabunt, ſi ſub tuis prodibunt auſpicijs? Nolo hic ego onerosus modeſtiæ Tuæ Calataiutæ Nobilitatis laudator fieri, vel à minima adulationis labe prorſus alienus. Ipſa enim ea eſt vt numeroſitas gloriarum ſibi ſufficiat, & alieno præconio non egeat. Enumerent alij, quæ omnium oculis apertiſſimè patent, alta Familiæ Tuæ decora, fumoſas ſcilicet Illuſtrium Auorum imagines è Stipite Calataiù ad vtriuſque Palladis faſtum pendentes; præclariora primariæ nobilitatis ſurcula domeſticæ inſita Arbori, Zanoguerras, Bouadillas, Portugallenſes, Villegas, Toletanos, Guzmanos, Montallegros, Gomezios, Loaiſas, Ruizios, Ximenios, Zapatas, Perezios, cæteroſque Proceres, Heroeſque numero penè innumeros Proſapiæ Calataiutenſi iugatos. Dum mihi hoc vnum dixiſſe ſat erit ad plenam Panegyrim, Illuſtriſſimam Familiam Tuam omnium vocibus poſſe æquo iure appellari Hiſpanæ Nobilitatis Mycrocoſmum. Sat volitat per ora Famæ magni illius Proaui Tui Ximenij Perez Calataiù decantata virtus, cui Sardoæ fręna Dinaſtiæ Monarca fidit Iberus: quem mors nimium immatura ante commiſſi muneris initam poſſeſſionem eripuit, inconſolabili queſtu donatum lugente, & perpetuò ploratura Sardinia Proregem; à quo licèt nondum de facie agnito, omnia ſibi bonorum incrementa inferenda ſperabat, dicam ne, an credebat? Nil de Tuo præclariſſimo referam Genitore: Illo inquam præclariſſimo Comite del Real, qui plenis omnium ſuffragijs patrios adſcitus in Iuratos, omnium votis ad perfectæ Politici normam plenissimè

niſſimè ſatisfecit. Inter Patritios Sereniſſimi Principis, & Eminentiſſimi Cardinalis Hiſpaniarum Infantis Cubicularios cooptatus, Catholici Regis à Domeſticis, vtriuſq; Reginæ Iſabellæ Borboniæ, & Mariannæ Auſtriacæ Aulæ Præfectus probatiſſimus, quænã conſpicua omiſi tradere conſummatæ argumenta virtutis? Nil quoque referam de Illuſtriſſimis fratribus Tuis, quorum Primogenitus Ximenius inter Regios Cubicularios meritò adſcriptus omnia perfecti Equitis munia adamuſſim ità explet, vt eius merita perpetuò ſit fama poſteris decantatura. Alter verò Antonius Regiæ Valentini Regni Audientiæ Auditor, ſic æquitatis iura incontaminato mentis candore tractat, vt ipſi videatur cælitus Iuſtitiæ lances, & Mercurij Caducæum Diuinam ceſſiſſe Prouidentiam. Tu verò ità effulges, vt fidem generis probes, paterni operis aſſertor aſſiſtens, & fructus editus ſic probes Auctores, vt quidquid illi de virtute meruerint, de felici prole noſcatur. Ab ipſo iuuentæ floridioris exordio (cum Hieronymo apprimè callens, quod vera Nobilitas ſolummodò ſit clarere virtutibus) ſtupidos ſingulorum oculos attraxiſti; dum è numero paucorum, qui Diadema ſortiti æthereæ coluerunt dogma Sophiæ Salmaticenſis Academiæ Collegialium decor, & norma per octennium incredibili ingenij acumine, & perpolita dicendi copia facultatum oracula enucleabas ad miraculum. Hinc à Catholico Rege Philippo Quarto Auguſtiſſimæ recordationis glorioſiſſimo Principe, Romanæ Rotæ deſignatus Auditor, in ea Sapientiorum Patrum Rota, Romanam ita virtutum omnium vbertate felici reples Aulam, vt Tibi vnanimi ore meritò plaudat, tanquam Scientiarum Encyclopediæ, & Rotæ in medio Rotæ. Fateor immenſitatem gloriæ Tuæ enarrare cupienti ſenſus deficit, lingua fatiſcit, dum admiratio, quæ maxima eſt, non parit verbum, ſed ſilentium. Claudam ergo huiuſce meæ epiſtolæ periodos librum hunc Tibi ſiſtens, hoc vnum in votis habens, vt illum Tuo Nomine inſignitum prodire patiaris, Tuæque protectionis in aſylo locare non renuas; dum Tibi ad commune Vrbis, & Orbis bonum, Neſtoreos deprecor annos, & cunctarum apicem fauſtitatum. Vale.

IOSEPH

IOSEPH CORBVS BIBLIOPOLA

LECTORI.

IN eo, quem menſibus elapſis impreſſeram Tractatum de *Repræſentatione Blaſij Robles* Volumen *Didaci Narbonæ de Aetate Hominum* audactèr ipſe promiſeram. Nihil minus hominis exiſtimo, quàm promiſſa non adimplere, vel nimia cunctatione differre. Igitur debiti memorem, & promiſſi ſolutorem me ſingularis huius Libri titulus, Amice Lector oſtendet. Peregrinum hoc Opus, in quo ætates legibus, & leges ætatibus amico iuris fœdere conſociantur, ſummo ſtudio elaboratum, concinnè conſcriptum copioſiſſimis Doctorum allegationibus apprimè refertum, necnon ad cauſarum deciſionem ſatis opportunum Romana iuriſprudentiæ dignum cenſui, & ideò ad nouam incudem reuocaui. Accipe nunc alacri, libentique animo hos expenſarum mearum fructus, qui ſi ex meritis tuis ſpectentur exigui, ſi ex viribus meis mediocres, ſi ex corde, & voluntate longè maximi. Quod ſi id feceris, & morem, inſtitutumque tuum erga me, & mea ſeruaberis, ad alia in dies docta monumenta, anxiè quæſita, & penè deperdita denuò calcographis donanda me vehementiſſimè excitabis. Plura proloquio non addam, nec pluribus te perdam; ad librum euoluendum progredere, & Vale.

ILLV-

ILLVSTRISSIMVS DOMINVS

ADVOCATVS SEVEROLVS

Dignetur videre, & referre.

D*E mandato Reuerendiſſimi D. mei P. Hyacinthi Libelli S.A. Palatij Magiſtri vidi, & diligenter perlegi* Tractatus de Aetate ad omnes Humanos Actus requiſita *Inſigni Iuris Conſulti Hiſpani* D. Didaci de Narbona, *& non ſolum in eo nihil inueni, quod Orthodoxæ Fidei, Pietati Chriſtianæ, Sacris Canonibus, & Conſtitutionibus Apoſtolicis, aut bonis moribus repugnet, ſed totius iſtius materiæ quæſtiones ſumma doctrina reſolutas ſum admiratus, eaſque vſui forenſi maximam poſſe afferre vtilitatem, ſi iterum Prælo recudantur cenſeo, ſi ita eidem Reuerendiſſimo D. meo videbitur. Datum ex Aedibus meis ab Anno* 1668.

Nicolaus Seuerolus Sac. Conſ.
Aduocatus &c.

Imprimatur ſi videbitur Reuerendiſsimo P. Magiſtro Sac. Pal. Ap.

M. Epiſc. Arim Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Libellus Magiſter Sac. Pal. Ap.

SYLLABVS ANNORVM, ET QVAESTIONVM Quæ in his Annalibus continentur.

ANNVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

Conceptio qua ætate, vel quibus diebus immiſſo iam in vterum ſemine, facta credatur.

Quæſt. 2.

Fœtus, quibus diebus & efformatio, & animatio cõtingat?

Quæſt. 3.

Quo tempore poſt conceptionem ſuperfœtatio impediatur?

Quæſt. 4.

Quando proles in vtero originalis peccati labe polluantur?

Quæſt. 5.

Ex quo momento cuſtodia Angelus homini præficiatur?

Quæſt. 6.

Cuius ętatis fœtus, ſi in lucem producatur, viuere poſſit?

Quæſt. 7.

Quantotempore filius apud noſtros viuere debeat, vt ipſe parentibus, & parentes ipſi ſuccedant?

Quæſt. 8.

Cuius ætatis filij à parentibus ob nimiam paupertatem diſtrahi potuiſſent?

Quæſt. 9.

De paruulorum ætate ad baptiſmum, & nominis impoſitionem?

Quæſt. 10.

Quo ætatis die infantes antiquitus immolarentur?

Quæſt. 11.

Cuius ætatis infantes antiquitus parentes apud acta profiterentur?

Quæſt. 12.

Ridere quo tempore homo incipiat?

Quæſt. 13.

Vt paruulis dentes naſcantur?

Quæſt. 14.

Pro libertate conſequenda, an fuerit aliqua ætas præſtituta?

Quæſt. 15.

Vt quis præſentari ad capellaniam prophanam, quæ vulgo non collatiua nuncupatur, & nominari ad anniuerſariam poſſit?

Quæſt. 16.

Qua ætate quis poſſit iniuriam pati?

Quæſt. 17.

Adoptari quis valeat?

Quæſt. 18.

Acquirere feudum, vel de eo inueſtiri vt quis poſſit?

ANNVS TERTIVS.

Quæſt. 1.

Cuius ætatis infans matrem nutriendi obligatione exuat?

Quæſt. 2.

Parentes cuius ætatis filios interficere poſſent?

ANNVS QVINTVS.

Quæſt. 1.

Quando ſomniare homines incipiant?

Quæſt. 2.

Liberti filius, cuius ſit futurus ætatis, vt patrem ab operarum præſtatione liberet?

Quæſt. 3.

Præfinitio temporis, poſt cuius lapſum ſeruus, libertus, aut quiuis alius homo miniſterium exhibere, vel operas præſtare poterit?

ANNVS SEPTIMVS.

Quæſt. 1.

Ex quo tempore infans hoc nomen aſſumat, & qua ætate amittat, loquique incipiat?

Quæſt. 2.

Vſus rationis ex quo tempore incipiat?

Quæſt. 3.

Pupillaris ætas quando incipiat, & finiatur?

Quæſt. 4.

Ad Sacramentum Confirmationis ſuſcipiendum?

Quæſt. 5.

Ex præcepto Eccleſiaſtico, qui feſtis diebus Miſſam audire debeant?

Quæſt. 6.

Cuius ętatis pueri teneantur diebus prohibitis à carnibus abſtinere?

Quæſt. 7.

Cuius ætatis confeſſionis pręcepto adſtringantur fideles?

Quæſt. 8.

Cuius ętatis pueris Extrema Vnctio ſit miniſtranda?

Quæſt. 9.

Vtrùm nondùm ſepteni prima tonſura, & tres priores minores ordines conferri poſſint?

Quæſt. 10.

Filij hęreticorum, aliorumque infidelium, cuius ætatis poſſint inuitis parentibus baptizari?

Quæſt. 11.

Vtrùm pręceptum charitatis, vel dilectionis Dei, obliget poſt ſeptennium in primo inſtanti vſus rationis?

Quæſt. 12.

Præceptum ſpei qua ętate obligare incipiat?

Quæſt. 13.

Qua ętate quis aſtringatur pręcepto fidei, & credulitatis eorum, quę ad ſalutem ſunt neceſſaria neceſſitate medij?

Quæſt. 14.

Stuprum vt in virginem commiſſum per vim dicatur, cuius ętatis virgo eſſe debeat?

Quæſt. 15.

De patrini ętate ad Baptiſmum, cõfirmationē, & matrimoniū?

Quæſt. 16.
Vt clauſuram Monialiũ, & Monachorum tam viri, quàm fœminæ, abſq; peccati, & exc̃omunicationis metu ingrediantur?
Quæſt. 17.
Vt emiſſione cuiuſcumque voti ſimplicis, etiam Religionis, quis maneat obſtrictus?
Quæſt. 18.
Ad diſciplinas perdiſcendas, quę ętas ſit aptior?
Quæſt. 19.
Sponſalia de futuro, vt validè contrahentur?
Quæſt. 20.
Impedimentum publicę honeſtatis ex ſponſalibus oriatur, cuius ætatis contrahentes eſſe debeant?
Quæſt. 21.
Vt educationis cauſa in monaſteria monialium puellę recipi poſſint?
Quæſt. 22.
Quibus patronatus prǽſentandi, & nominandi ad emphyteuſim ius competat?
Quæſt. 23.
Vt nondum adita hæreditas à filio defuncto, in patrem transmittatur?
Quæſt. 24.
Vt cũ tutoris, vel curatoris autoritate poſſit quis iudicio adeſſe
Quæſt. 25.
Veſtes prohibitas, margaritas, & alia huiuſcemodi, an quis impunè minori aliqua ętate poſſit deferre?
Quæſt. 26.
Pupilli ætas quanta ſit oporteat, vt tutoris autoritate poſſit manumittere?
Quæſt. 27.
De ſufficienti ætate ad poſſeſſionem acquirendam, necnõ, & ad dominium rerũ, quæ in nullius bonis ſunt, occupatione, vel quæ alicuius in poteſtate exiſtunt, vſucapione conſequendũ?
Quæſt. 28.
Vt pupillo curator ad litem dari poſſit?
Quæſt. 29.
Vt incapax fiſco ſe deferre poſſet?
Quæſt. 30.
Qua ætate incipiat recitandi obligatio in puero, cui ex Pontificis diſpenſatione fuit beneficium collatum ante decimumquartum annum?
Quæſt. 31.
De ætate teſtium ad matrimonium.
Quæſt. 32.
In puero quæ ætas deſideretur, vt illum exponens non incidat in pœnas, l. 2. C. de infantibus expoſitis?
Quæſt. 33.
Cuius ætatis ſeruus, vel filius peculium habere poſſit?
Quæſt. 34.
Vt emancipari quis poſſit, & velut emancipatus poſſeſſionem nobilitatis acquirere?
Quæſt. 35.
Qui adrogandus venire debeat?
Quæſt. 36.
An minor annis ſeptem poſſit nobilitari?

ANNVS OCTAVVS.

Quæſt. 1.
Pueritia quo tempore incipiat & finiatur?
Quæſt. 2.
Suſceptioni habitus regularis, an ſit aliqua ætas præſtituta?
Quæſt. 3.
Lege, ſtatuto, vel conſuetudine, vt quis teneatur?
Quæſt. 4.
An quauis ætate poſſit nothus, vel ſpurius legitimari?
Quæſt. 5.
Officio Sacriſtæ, Theſaurarij, vel Cimiliarchæ, & Magiſtri puerorum, quæ ætas ſufficiat?
Quæſt. 6.
Ad noui operis nuntiationem alicui faciendam?
Quæſt. 7.
A qua ætate beneficijs eſſe magis obnoxij incipiamus?

ANNVS DECIMVS CVM DIMIDIO.

Quæſt. 1.
Infantiæ proximus quis dicatur?
Quæſt. 2.
Cuius ætatis proximus pubertati credatur?
Quæſt. 3.
Qui doli capaces, culpæ & peccati compotes?
Quæſt. 4.
Ingratitudinis culpa vt contrahi poſſit?
Quæſt. 5.
Irrogandi iniuriam quæ ſit ætas?
Quæſt. 6.
Accuſari vt quis poſſit?
Quæſt. 7.
Vt ex quocumque delicto poſſit alicui, ſaltim leuis, & extraordinaria pœna infligi?
Quæſt. 8.
Excommunicationis, interdicti, & irregularitatis pœnam, ac cenſuram, cuius ætatis homines ſufferant?
Quæſt. 9.
Vt pœna deportationis olim infligeretur, & exilij nunc infligatur?
Quæſt. 10.
Ad punitionem in atrocioribus?
Quæſt. 11.
Ad iurandum, & vt quis emiſſo iuramento aſtringatur?
Quæſt. 12.
De ætate illius, contra quem in litem iurandum eſt?
Quæſt. 13.
Vt quis velut depoſitarius actione depoſiti teneatur.
Quæſt. 14.
Ad virginitatem amittendam?
Quæſt. 15.
Cuius ætatis donatarius eſſe debeat, vt in illum collata liberalitas ſubſiſtat?
Quæſt. 16.
Vt facto & voluntate propria ciuis, incola, domiciliarius, & vicinus alicuius ciuitatis, vel oppidi quis effici poſſit?

ANNVS VNDECIMVS.

Quæſtio Vnica.
Ad ſuſcipiendum Euchariſtiæ Sacramentum, quo ætatis anno fideles teneantur?

ANNVS DVODECIMVS.

Quæſt. 1.
Acolytus fieri, qua ætate quis poſſit?
Quæſt. 2.
Cuius ætatis fœmina virgo, & quando mulier dicatur?
Quæſt. 3.
Legatum relictum pro dote puellæ nondum viri potentis qua ætate ei debeatur?
Quæſt. 4.
Legatum pro maritandis puellis, vt viduis dari nequeat, cuius ętatis puellæ eſſe debeant?

ANNVS DECIMVSTERTIVS.

Quæſtio Vnica.
Quæ ætas in pupillo deſideretur, vt mater, vel quiuis alius, qui ipſi tutorem petere tenetur, integro ad id anni ſpatio potiri non debeat?

AN-

ANNVS DECIMVSQVARTVS.

Quæſt. 1.

Pubertas quando incipiat, & finiatur?

Quæſt. 2.

Paruuli nomen cui ætati conueniat?

Quæſt. 3.

De ætate prætextatorum?

Quæſt. 4.

De tempore, ad quod ſacrum baptiſma, abſque irregularitatis nota, differri iuſtè poteſt?

Quæſt. 5.

Quo tempore generandi potentia in maſculis, & concipiendi in fœminis incipiat?

Quæſt. 6.

Quo ætatis tempore minores ex proprio conſenſu naturali ſubdantur obligationi?

Quæſt. 7.

Quæ ætas ciuilem obligationem admittat?

Quæſt. 8.

Ad contractus peragendos, quot anni deſiderentur?

Quæſt. 9.

De requiſita ætate ad matrimonium contrahendum?

Quæſt. 10.

Procurator ad matrimonium, & profeſſionem, cuius ætatis eſſe debeat?

Quæſt. 11.

Vt quis pœnis ſubiaceat contrahentium matrimonia clandeſtina?

Quæſt. 12.

Vxores à qua ætate dominæ ab ipſis maritis nũcuparentur?

Quæſt. 13.

Vt quis poſſit pro reſtitutione dotis recepta obligari?

Quæſt. 14.

Pactum addictionis in diem, à quo fieri poſſit?

Quæſt. 15.

Adeundi hæreditatem, quæ ſit ætas legitima?

Quæſt. 16.

Repudiare, vel omittere hæreditatem, quibus liceat?

Quæſt. 17.

Quando liberum ſit patri, aut tutori filium, vel puellã religioni offerre, aut ſpontaneum eorum ingreſſũ reuocare?

Quæſt. 18.

Vota ſubditorum impuberum, an vltra eorum pubertatem valeant ſuperiores reuocare.

Quæſt. 19.

Princeps quando à ſubditis iurari poſſit, aut ipſi fidelitas, qua ætate omagij ſolemnitate apud noſtros ſpondeatur? Cuius quæſtionis reſolutio & ad perſonas dominorum pertinebit, quibus vaſſalli ob inueſtituram feudorum ad fidelitatis promiſſionem tenentur, necnon, & ad perſonas vaſſallorum, vt qua ætate fidelitatem præſtare teneantur, appareat.

Quæſt. 20.

Qua ætate religionem ingreſſi debeant ad nouitiatum admitti.

Quæſt. 21.

Quoties ab Epiſcopo nonnulli caſus reſeruantur, an pueri ante annos pubertatis in tali reſeruatione includantur.

Quæſt. 22.

Famulis qua ætate ſalarium debeatur?

Quæſt. 23.

De ætate appellantis, & eius, cui appellationis intimatio fieri debet?

Quæſt. 24.

Pueri nobiles, quos vulgus Paies vocat, ad quam ætatem in comitatum, & familiam Procerum, & Regum adoptentur, & de tempore cingendi enſem.

Quæſt. 25.

Vt quis pœnam euadat non comitantis ſacrum Chriſti corpus, cùm ad inſirmos defertur.

Quæſt. 26.

Vt datus in adoptionem audiatur ex iuſta cauſa emancipari deſiderans.

Quæſt. 27.

Cauſa ſtatus impuberi mota, ad quam ipſius ætatem ſuſpendi debeat.

Quæſt. 28.

Qui poſſint ad triremes, vel in metallum damnari.

Quæſt. 29.

Vt feudo quis priuari poſſit: ob non petitam inueſtituram intra annum & diem.

Quæſt. 30.

Emphyteuta vt iure ſuo priuetur ob non ſolutum canonẽ.

Quæſt. 31.

An filius vltra decimumquartum ſuæ ætatis annum debeat à patre alimentari.

Quæſt. 32.

Vt finiatur tutela, & curatores minoribus dentur.

Quæſt. 33.

Curatorem petere, vel ad illum petendum procuratorem conſtituere, quis poſſit.

Quæſt. 34.

Quo tempore Principum, Regum, & Imperatorum perſonæ à curatorum poteſtate, vel adminiſtratione eximantur.

Quæſt. 35.

Quibus competat, vel non, tutores, ſeu curatores ſuſpectos accuſare, & de ætate conſanguineorum, quorum conſenſus in id requiritur.

Quæſt. 36.

Qualis ætatis quis eſſe debeat, vt illa clauſula, Cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, & conditionis *comprehenſus videatur.*

Quæſt. 37.

Vt teneatur quis ſoluere tributum perſonale, quod vocatur capitis.

Quæſt. 38.

Ad ſanguinis miſſionem.

Quæſt. 39.

Balnea quibus ingredi liceret.

Quæſt. 40.

Vt filius vna cum patre moriens, patri ſuperuixiſſe credatur.

Quæſt. 41.

Ad punitionem pro delicto carnis.

Quæſt. 42.

Vt torqueri quis poſſit.

Quæſt. 43.

Amicos qua ætate quis habere credatur.

Quæſt. 44.

Ad teſtificandum in ciuilibus.

Quæſt. 45.

Vt teſtis in criminalibus receptus ſaltim faciat indicium.

Quæſt. 46.

Cuius ætatis quis eſſe debeat, vt teſtamenti factionẽ habeat.

Quæſt. 47.

Ad ſepulchri electionem.

Quæſt. 48.

Commiſſarius ad teſtandum pro aliquo, cuius ætatis nominari debeat.

Quæſt.49.

Quandiu, & ad quod vſque tempus ſubſtitui pupillariter poſſit.

Quæſt.50.

Ad douandum cauſa moriis.

Quæſt.51.

Subſtitutio, aut qualibet alia diſpoſitio ſub illa conditione, ſi ſine liberis decedat, *à qua ætate facta cenſeatur;*

Quæſt.52.

Quis poſſit tutorem filys ſuis teſtamento relinquere.

Quæſt.53.

Cuius ętatis filius eſſe debeat, vt ſecundis nuptijs parentis conſentiens, ſibi præindicet.

Quæſt.54.

Pro beneficijs ſimplicibus, & inferioribus conſequendis, quænam ætas ſit præſtituta.

Quæſt.55.

Quota ætate eſſe de iure debeant, qui canonicatus, integras, vel dimidias portiones in Collegiata Eccleſia ſunt adepturi.

Quæſt.56.

Dimidij portionarij Cathedralis Eccleſiæ, au eiuſdem ętatis eſſe debeant cum portionarijs ipſius, an verò diuerſa.

Quæſt.57.

Quis reſignare beneficium, & triennali præſcriptione ex regula Cancellariæ amittere, ad reſignandumque procuratorem conſtituere poſſit.

Quæſt 58.

Vt quis comprehendatur ſub pęnis impoſitis contra confidentiarios.

Quæſt.59.

Ad penſionem obtinendàm.

ANNVS DECIMVSQVINTVS.

Quæſt.1.

Vt creditor coutra debitorem executionem intendat.

Quæſt.2.

Vtrùm aliqua ætas ſit à lege præſtituta, intrà quam conditio illa ſi nupſerit, aut religionem ingrediatur. *teſtamento ſcripta, debeat adimpleri.*

ANNVS DECIMVS SEXTVS.

Quæſtio Vnica.

Ad profeſſionem emittendam.

ANNVS DECIMVS SEPTIMVS.

Quæſt.1.

Vtrùm ætas ſeptendecim annorum, aut qualibet alia requiratur pro Doctoratus gradu aſſequendo.

Quæſt.2.

De neceſſaria ætate aduocatorum.

Quæſt.3.

An ſolemnitas Concilij Tridentini requiratur in renuntiationibus factis à maioribus 17. annorum.

Quæſt.4.

De numero annorum procuratoris ad negotia.

ANNVS DECIMVS OCTAVVS.

Quæſt.1.

Plena pubertas quando contingat.

Quæſt.2.

Qua ætate milites legi, & ad bellum admitti debeant.

Quæſt.3.

Venationi & taurorum agitationi, quę ſit aptior ætas.

Quæſt.4.

Quis poſſit adminiſtrationis rationem à curatore ſuo exigere.

Quæſt.5.

Cuius ætatis coniux eſſe debeat, vt triennium experientiæ præſcriptum in cap. laudabilem, de frigid. & malefic. computari incipiat, & qua ætate peti poſſit matrimonium ob impotentiam diſſolui.

Quæſt.6.

Calculatoris, ſeu partitoris officium exercere quis poſſit.

Quæſt.7.

Cuius ætatis filius ſi negligat patrem ab hoſtibus redimere poſſit exhæredari.

ANNVS VIGESIMVS.

Quæſt.1.

Ad ætatis veniam conſequendam.

Quæſt. 2.

Ad delegatum Principis, ſeu alterius.

Quæſt.3.

Ad Senatoris, vel Regij Conſiliarij dignitatem.

Quæſt.4.

Rector Vniuerſitatis ſcholaſticorum, cuius ætatis eligi debeat.

Quæſt.5.

Vt debitor, qui nou habet vnde ſoluat, poſſit creditori ſuo addici.

Quæſt 6.

Ad teſtificandum in criminalibus.

Quæſt.7.

Manumittentis ætas quæ eſſe debeat.

Quæſt.8.

Vt venundari paſſus ad pretium participandum ſeruus efficeretur.

Quæſt 9.

Quo tempore ingenua, quæ ſeruo ſe ſubſternebat, & in contubernium dabatur, libertatem amitteret.

Quæſt.10.

Protonotariatus officium, vt quis exercere poſſit.

ANNVS VIGESIMVS PRIMVS.

Quæſt.1.

Barbam quo tempore homines emittant.

Quæſt.2.

Vt vtriuſque ſexus fideles Eccleſiaſtico ieiunio adſtringantur.

Quæſt.3.

A cuius ætatis hominibus debeat conſuetudo introduci.

Quæſt.4.

Ad portionem in Cathedrali Eccleſia obtinendam.

ANNVS VIGESIMVS SECVNDVS.

Quæſt 1.

De neceſſaria ætate Subdiaconatus.

Quæſt.2.

De requiſito annorum numero ad Canonicatum in Eccleſia Cathedrali.

Quæſt.3.

Quæſt. 3.

Dignitates & Perſonatus Eccleſiarum ſæcularium, quibus animarum cura nulla ſubeſt, cuius ætatis Clericis conferri debeant.

Quæſt. 4.

Vt Eccleſiaſticæ perſonæ ad electionem admittantur, & ad id vocem habeant in capitulo.

ANNVS VIGESIMVS TERTIVS.

Quæſtio Vnica.

Quæ ſit ætas requiſita ad Diaconatum.

ANNVS VIGESIMVS QVINTVS.

Quæſt. 1.

Aetas plena, integra, perfecta, robuſta, firma, impleta, iuſta, virilis, conſtans, matura, legitima maior, iuuentus, viridis iuuenta, ſeu quæ vocatur in libris noſtris ætas ſtatus, quot annorum dicatur.

Quæſt. 2.

Minor à qua ætate, & in quam ætatem quis dicatur.

Quæſt. 3.

Ad liberam bonorum adminiſtrationem conſequendam, & vt curatoris officium finiatur, ſuæque ætatis homines dicantur.

Quæſt. 4.

Quæ ętas ad bonorum obligationem ſufficiat tam pro cenſu, quam pro alijs contractibus.

Quæſt. 5.

Cuius ætatis hominibus ſit rerum ſuarum alienatio permiſſa.

Quæſt. 6.

Venditio à quibus celebrari poſſit.

Quæſt. 7.

Quæ ſit ętas ad permutationem conſtituta.

Quæſt. 8.

Ad ſocietatem contrahendam.

Quæſt. 9.

Locatio & conductio, quam ętatem in contrahentibus requirant.

Quæſt. 10.

Ad conductionem gabellarum, & vt quis pro conductore fideiubeat, vel teſtis idonei ætatis exiſtat.

Quæſt. 11.

Inter viuos qua ætate donetur.

Quæſt. 12.

Ad tranſigendum quę ſit ætas neceſſaria.

Quæſt. 13.

Ad renuntiandum ſimpliciter, & vt quis legato ſibi relicto, aut donationi factæ renuntiet.

Quæſt. 14.

Ad dotis conſtitutionem.

Quæſt. 15.

Vt quis ideneè fideiubere, aut conſtituere poſſit.

Quæſt. 16.

Ad intereſſendum in contractibus.

Quæſt. 17.

Qua ætate quis poſſit in ludo etiam permiſſo, aliquid amittere, amiſſum repetere, & lucratum item in eo iuſtè retinere.

Quæſt. 18.

De neceſſaria ætate ſoluentis, & ſolutionem accipientis, ad iuſtam liberationem.

Quæſt. 19.

Remittere iniuriam, & cum aduerſario pacem inire, vt quis poſſit.

Quæſt. 20.

Maioratum inſtituere qua ætate quis poſſit.

Quæſt. 21.

Num ſit aliqua ætas requiſita pro vſufructu, vel ſeruitute conſtituenda.

Quæſt. 22.

Ad feudum concedendum.

Quæſt. 23.

Cuius ętatis quis eſſe debeat, vt aduerſus illum præſcriptio, vel vſucapio procedat.

Quæſt. 24.

Peculium conſtituere vt quis poſſit?

Quæſt. 25.

Cedens, vel ceſſionarius, cuius eſſe ætatis debeat?

Quæſt. 26.

Quantum temporis abſque profectu, aliquem ſtudiis impendiſſe ſufficiat, vt addiſcendi in poſterum ſpe deſtitutus credatur?

Quæſt. 27.

Ad quod vitæ tempus puellæ educationis cauſa intra monaſteria eſſe poſſint?

Quæſt. 28.

Ad officium tutoris, curatoris, hoſpitalarij, vel alterius adminiſtratoris obeundum?

Quæſt. 29.

Furioſus, prodigus, vel demens, cuius ætatis eſſe debeant, vt quaſi tales curatores accipiant?

Quæſt. 30.

Vt iure ſucceſſionis priuetur, qui pupillo tutorem petere neglexit?

Quæſt. 31.

Ad iudicandum quæ ætas ſufficiat?

Quæſt. 32.

Cuius ætatis prætor eligi debeat?

Quæſt. 33.

Ad arbitrum, & arbitratorem quæ ſit ætas neceſſaria?

Quæſt. 34.

Qua ætate quis legitimam perſonam habeat ſtandi in iudicio?

Quæſt. 35.

Vocari in ius, citari, denuntiari, & ex interpellatione moram incurrere quis poſſit?

Quæſt. 36.

Vt quis poſſit in carcerem ob debitum ciuile detrudi?

Quæſt. 37.

Vt quis poſſit validè in iudicio negare, confiteri, aut poſitionibus reſpondere?

Quæſt. 38.

De ætate, qua poeſt inops debitor bonis cedere?

Quæſt. 39.

Iuſiurandum vt quis in iudicio, & extra iudicium deferat?

Quæſt. 40.

Quot anni ad compromittendum deſiderentur?

Quæſt. 41.

Ad accuſandum.

Quæſt. 42.

Ad opus nouum nuntiandum.

Quæſt. 43.

Vt delinquens pœna ordinaria plectatur.

Quæſt. 44.

Ob inultam mortem defuncti, vt quis quaſi indignus repellatur ab hæreditate.

Quæſt.

Quæſt. 45.

A delicto in omittendo vt quis excuſetur.

Quæſt. 46.

De ætate Apparitoris, Celeris, ſeu Lictoris, quem noſtri Alguacellum vocant.

Quæſt. 47.

De etate procuratoris ad iudicia.

Quęſt. 48.

De ætate ad Syndici officium.

Quæſt. 49.

Vt procuratorem quis conſtituere poſſit.

Quæſt. 50.

Ad ratum habendum.

Quęſt 51.

Prouocare ad diuiſionem quis poſſit.

Quæſt 52.

Pupillus, ſiue orphanus quis dicatur, maxime apud noſtros, quoad effectum vt in prima inſtantia poſſit agitare litem coram Auditoribus Regijs, quod Hiſpanè dicitur ſet caſo de Corte.

Quæſt. 53.

Vt in bona alicuius ex primo vel ſecundo debito miſſio poſsit fieri.

Quæſt. 54.

Vtrùm pro debito fieri poſſit executio minore exiſtentè debitore.

Quæſt. 55.

Aetas pro presbyteratu neceſſaria qualis ſit.

Quæſt. 56.

Quota ætas requiratur in beneficiarijs parochiam, vel curam animarum habentibus.

Quæſt. 57.

Pro Abbatibus conſtituendis, quę ætas requiratur.

Quæſt. 58.

Quænam ætas deſideretur in Decanatus, aut Præpoſituræ poſſeſſore.

Quæſt. 59.

Quæ ætas deſideretur in Prioribus, Guardianis, Miniſtris, & alijs Prælatis inferioribus Regularium.

Quæſt. 60.

Archipresbyter cuius ætatis eſſe debeat.

Quæſt. 61.

Ad Archidiaconatus honorem.

Quæſt. 62.

Vicarius Epiſcopi cuius ætatis creari debeat.

Quæſt. 63.

Vt quis valeat ab Epiſcopo in officium Viſitatoris aſſumi.

Quæſt. 64.

Sæculares dignitates, vel honores, an certam aliquam ætatem requirant.

Quæſt. 65.

Ad conſilium, ſiue proprio, ſiue alieno negotio, vtiliter præſtandum.

Quæſt. 66.

Imperatores, Regeſque cuius ætatis eſſe debeant.

Quæſt. 67.

Ad functionem publicorum munerum.

Quæſt. 68.

Ad Decurionatus officium, & vt quis in Concilio ciuitatis vocem habeat.

Quæſt. 69.

Notario, & Tabellioni, quæ ſit ætas præſcripta.

Quæſt. 70.

Ob non ſolutum vectigal, quod pro euectione rerum, aut inuectione penditur, vel ob non redditam gabellam, vt quis in commiſſum, vel alias pœnas incidat, cuius ætatis eſſe debeat.

Quæſt. 71.

Eleemoſyna qua ætate iure fieri debeat.

Quæſt. 72.

Vtrùm conditio non nubendi intra certum tempus habeat à iure determinatam ætatem, vltra quam ſi apponatur, debeat quaſi in fraudem matrimonij adiecta reijci.

Quæſt. 73.

Parentibus orbati, in quam ætatem orphani dicantur.

Quæſt. 74.

Referendarij quæ ſit ætas.

Quæſt. 75.

At is cogatur ſeruum ſuum manumittere, qui legatum cum onere manumittendi agnouit.

Quæſt. 76.

Vtrùm legitima ætas viginti & quinque annorum filios à paterna poteſtate eximat.

Quæſt. 77.

An ętas viginti & quinque annorum ſit præſcripta, ne vlterius vota emiſſa à filiofamilias, quæ realia ſunt, irritari valeant à patre.

Quæſt. 78.

An filius iure Hiſpanico perueniendo ad legitimam ætatē, poſsit vſumfructū bonorū aduectitiorū à patre conſequi.

Quęſt. 79.

Quis poſſit executor in teſtamento deputari.

Quęſt. 80.

Monialis, vt conſecrari poſſit, qua ſit ętas pręſcripta.

Quæſt. 81.

Monetarij, alijque iſtius generis officiales, qua ætate allegi poſſint.

Quæſt. 82.

An minor viginti & quinque annis, qui aliena negotia adminiſtrauit, rationes præſtare teneatur.

Quæſt. 83.

Ad recognitionem cenſus, emphyteuſis ſcriptura priuatæ, vel alterius rei, cuius ætatis quis eſſe debeat.

Quæſt. 84.

Vt ex ſolo tẽpore tarda ſolutionis, abſq; interpellatione, nec mora fiat, nec vſurę debeantur, quæ ſit ętas neceſſaria.

ANNVS VIGESIMVS SEPTIMVS.

Quæſt. 1.

Ad Quæſtoris officium.

Quæſt. 2.

Ad Relatoris officium quę ſit ętas legitima.

Quæſt. 3.

Vt poſtulare quis poſſit.

ANNVS VIGESIMVS NONVS.

Quæſt. 1.

Reſtitutio in integrum, vſque ad quam ętatem à minore læſo peti poſsit.

Quæſt. 2.

Pupilla, ſiue adulta qua ętate poſſit à tutore, curatore, vel filijs eorum in vxorem duci.

ANNVS TRIGESIMVS.

Quæſt. 1.

Naturalis ætatis quis eſſe dicatur.

Quæſt. 2.

Prudentia quando in hominibus incipiat.

Quæſt. 3.

Pontificatui ſupremo qualis ætas ſit ſtatuta.

Quæſt.

SYLLABVS QVAESTIONVM.

Quæſt. 4.

Au iura certam aliquam ętatem in Cardinalibus poſtulet.

Quæſt. 5.

Quotum ætatis annum in Epiſcopo Canones poſtulent.

Quæſt. 6.

Coadiutor Epiſcopo, Canonico, Rectori Parochialis, aut alteri beneficiario deputatus, cuius ſit ętatis oporteat.

Quæſt. 7.

De ętate Inquiſitoris, & Cõmiſſarij Sanctę Inquiſitionis.

Quæſt. 8.

Prædicatoris officio, & munere quis dignè fungi valet.

Quæſt. 9.

De ętate Tribuni plebis, & Iudicis appellationum.

Quæſt. 10.

Vt filia poſſit matrimonio copulari, non aſſentiente, vel reluctante patre.

ANNVS TRIGESIMVS QVINTVS.

Quęſtio vnica.

Athletę qua ętate artem deſererent, & quanam corporis vires firmentur.

ANNVS QVADRAGESIMVS.

Quęſt. 1.

Ad Canonicatum pœnitentiaria quę ętas ſit neceſſaria.

Quæſt. 2.

Abbatiſſa, Prioriſſa, vel alia quoquomodo appelletur monialium Præfecta, quot annorum eligenda.

Quęſt. 3.

Diaconiſſa *qua ætate antiquitus ordinaretur.*

Quæſt. 4.

Vt ancillari mulier meretrici poſſit.

Quęſt. 5.

Vinum cui ętati conueniens.

ANNVS QVADRAGESIMVS TERTIVS.

Quęſt. vnica.

Conſulatui quæ fuerit ętas preſcripta, & quę ſit hodie ad Iurati munus.

ANNVS QVADRAGESIMVS QVINTVS.

Quæſtio vnica.

Concipiendi facultas in fœminis ad quod vitę tempus producatur.

ANNVS QVADRAGESIMVS SEXTVS.

Quęſtio vnica.

Ad euocatorum militiam.

ANNVS QVADRAGESIMVS SEPTIMVS.

Quæſtio vnica.

Vt quis Aedilis fieret, & an apud noſtros ſit Fiel executor.

ANNVS QVINQVAGESIMVS.

Quæſt. 1.

Adoleſcentia quod vitę tempus habeat.

Quæſt. 2.

Initium ſenectutis quale.

Quęſt. 3.

Grandis natu quis ſit, & quæ ętas grauis, & ingraueſcens.

Quæſt. 4.

Cuius ętatis generales & Prouinciales eligi debeant.

Quęſt. 5.

Ad legationis munus ſubeundum.

Quæſt. 6.

Senum qualis ętas eſſe debeat, vt in illis non ſit ſpectandum triennium experientię, de quo in capite laudabilem, de frigidis & maleficiatis.

Quæſt. 7.

Cuius ætatis mulier eſſe debeat, vt nubens nulla dotis priuilegia habeat.

Quæſt. 8.

Ad ſtipendia militaria implenda, & vt quis veteranus fiat, & à militia excuſetur.

ANN. QVINQVAGESIMVS SECVNDVS.

Quæſtio vnica.

Ingenium quando in homine ſuiatur.

ANNVS QVINQVAGESIMVS QVARTVS

Quæſtio vnica.

Teſtes ſuper immemoriali præſcriptione deponente, cuius ætatis eſse debeant, vt probent.

ANN. QVINQVAGESIMVS QVINTVS.

Quęſtio vnica.

Quo ſenectutis tempore Decurionatus immunitas contingat.

ANNVS SEXACESIMVS.

Quæſt. 1.

Inter ſeniores qua ætate homines connumerentur.

Quęſt. 2.

Quę ſenectus à ieiunio excuſet.

Quęſt. 3.

Vt poſsint Sacerdotes, diplomatis Cruciarij obtentu, quæcumque ſementinam trahunt originem carnis diebus Quadrageſimalibus edere.

Quęſt. 4.

Cuius ætatis ſenectus antiquitus impediret matrimonium contrahendum, vel dirimeret contractum, & quę hodie idem operetur.

Quæſt. 5.

Prælato ſeni vt coadiutor detur.

Quæſt. 6.

Quę ætas ſuſpicione careat. vt ſine periculo poſsint clerici cum fœminis habitare.

Quęſt. 7.

Vt teneatur nouerca, cui à marito vſusfructus, vel quid aliud tali conditione relictum eſt, cum priuignis iuuenibus habitare.

Quæſt. 8.

De ſenectute, quæ ab infligenda triremium, vel metalli pœna excuſat.

Quęſt. 9.

Vtrùm probabile ſit, imagines certa ętate miracula efficere.

Quęſt. 10.

Vt Religioſi Minores poſsint in vno Conuentu vltra biennium manere.

Quæſt. 11.

De ętate, qua libertus ab operarum promiſſione & ſeruitio liberatur.

Quæſt. 12.

Vt quis non teneatur pro abſolutione obtinenda Apoſto*lico ſe conſpectui repræſentare.*

Quæſt. 13.

Vt poſsit quis filios adoptionis, vel adrogationis beneficio quærere.

AN-

Digitized by Google

ANNVS SEXAGESIMVS PRIMVS.

Quæſtio Vnica.

Vt teſtis ſenex, nondum lite conteſtata, ad perpetuam rei memoriam poſſit recipi.

ANNVS SEXAGESIMVSQVINTVS.

Quæſt. 1.

Vſquequo generandi virtus in maſculis perduret.

Quæſt. 2.

Senator an poſt aliquod tempus inuitus cogi poſſit venire ad Senatum.

Quæſt. 3.

Quæ ſenectus in contrahente eſſe debeat, vt ex cauſa diſparis ætatis poſſit Ordinarius in denunciationibus matrimonialibus diſpenſare.

Quæſt. 4.

Quæ ſenectus in ſponſo validam reddat donationem, aut dotis confeſſionem, etiam conſtante matrimonio in fauorem iuuenis ſponſæ factam.

ANNVS SEPTVAGESIMVS.

Quæſt. 1.

Vt infirmo ſenex æquiparetur.

Quæſt. 2.

Ad donandum ſenectutis cauſa.

Quæſt. 3.

Inops debitor qua ætate vt ſenex non debet ſuo creditori addici.

Quæſt. 4.

Inuitus vt quis cogi non poſſit teſtimonium dicere.

Quæſt. 5.

Cuius ætatis ſenex quæſtioni, aut torturæ nequeat ſubijci.

Quæſt. 6.

An aliqua ſenectus vouentem, aut iurantem eximat ab obligatione ingrediendi religionem.

Quæſt. 7.

Senex cuius ætatis eſſe debeat, vt ipſi potius quam iuueni eleemoſyna largiatur.

Quæſt. 8.

Senex quis eſſe debeat quoad fori electionem.

Quæſt. 9.

Cuius ætatis coniux eſſe debeat, vt continens præſumatur, & vt alter ingredi religionem, vel ad ſacros ordines aſſumi poſſit, eo in ſæculo manente,

Quæſt. 10.

Quo anno ſenectus reos a carceratione eximat.

Quæſt. 11.

Quæ ſenectus excuſet delictum, & pœnam minuat.

Quæſt. 12.

Vt propter tutoris ſenium poſſit actor rerum pupillarium conſtitui.

Quæſt. 13.

Ab honoribus vtrum ſeptuaginta annorum, vel alia quæuis ſenectus excuſationem pariat.

Quæſt. 14.

Quot annorum homines ſenectutis obtentu a muneribus ciuilibus, & perſonalibus excuſationem mereantur.

ANNVS OCTVAGESIMVS.

Quæſt. 1.

Senex in qua ætate decrepitus dicatur.

Quæſt. 2.

Homines cuius ætatis obliuioſi, & immemores credantur.

Quæſt. 3.

Vt poſſint ſenes in integrum reſtitutionis auxilium promereri.

Quæſt. 4.

An decrepiti ſenes Eccleſiaſticis legibus teneantur.

Quæſt. 5.

Ne ſenex ob non petitum tutorem pupilli ſucceſsione priuetur.

Quæſt. 6.

Vt ſenex poſſit à quocumque ſimplici ſacerdote abſolui à cenſuris, & caſibus reſeruatis, tamquam conſtitutus in articulo mortis.

Quæſt. 7.

Seni teſtificanti ſe aliquid vidiſſe nocturno tempore, qua ætate fides non adhibeatur.

Quæſt. 8.

Vt propter ſenium Canonico, ſeu alij Beneficiario non reſidenti quotidianæ diſtributiones debeantur.

Quæſt. 9.

Vtrum qui graui ſenio laborant, ab ordinum ſuſceptione arceantur.

ANNVS NONAGESIMVS.

Quæſt. vnica.

Vtrum nonagenarii, aut centenarij ſenes, qui naturaliter, & ſine infirmitate moriuntur, debeant Sacra Vnctione liniri.

ANNVS CENTESIMVS.

Quæſt. vnica.

Vita humana quæ ſit meta longiſſima.

Digitized by Google

ANNALIVM TRACTATVVM. IVRIS

De ætate ad omnes humanos actus requiſita.

ANNVS PRIMVS.

SVMMARIVM.

Conceptio maxime in iure conſideratur. 1. & 25.

Seruitus, libertas, & ſucceſſio, à conceptione dependent. 1.

Tempus conceptionis parum accuratè à noſtris diſquiritur. 2.

Seminis infuſionem, & ipſam conceptionem noſtri confundunt. 3.

Paulo I. C. nihil ad legalis ſcientiæ perfectionẽ defuit. 4.

Medicorũ iudicio circa cõceptionis tempus ſtandũ eſt, ibi.

Quamplurimi ex medicis conceptionem ſtatim poſt congreſſum perfici putant. 5. & *ſeq.*

Hippocrates *adeo fuit medicinæ peritus, vt in ea nec falli, nec fallere poſſe crederetur.* 6.

Conceptionis nomen à comprehenſione dicitur. 7.

Fæminam in balneo ex connatantis viri ſemine in aquã deciſo concepiſſe, quidam referunt. 8.

Sed id fieri poſſe negant, plerique, ibi.

Effluxus, & non aborſus dicitur, quando intra ſeptem dies à copula ſemen è vulua decidit. 9. 11. & 17.

Conceptio intra ſeptem dies perficitur. 10.

Effluxus ſolum de ſemine prędicatur. 11.

Macrobii *locus emendatur.* 12.

Diſtinctio eſt adhibenda inter conceptionis exordium, & implementum. 13.

Conceptio ſumit initium ab ipſa ſeminũ commixtione. 14

Conceptio intra ſeptem dies poſt congreſſum perficitur, ibi.

Semen ſtatim ac in vulua recipitur ad modum pultis, vel coaguli fit. 15.

Semen in matrice ſpatio ſex dierum lactis naturam retinet, deinde in ſanguinem mutatur. 16

Prohibitio accedendi ad vxores, quę recenter conceperũt, intelligitur de perfectè concipientibus. 18.

Matrix, quæ poſt conceptionem clauditur, coitus ſequenti delectatione irritata aperitur. 19.

Coniuges tenebantur à concubitu abſtinere ex die, quo filius in vtero motum fecerat. 20.

Vt coniuges à copula abſtineant, non quælibet conceptionis ſigna ſufficiunt, ſed manifeſta requiruntur. 21.

Signa conceptionis, etiam certiora, à facilliſſimis mulieribus ſolent impoſturis æmulari. 22.

Conceptio in his, quæ partus fauorem reſpiciunt, inchoata ſufficit. 23.

Vſucapio partus ancillæ furtiuæ procedit, ſi illius poſſeſſor tempore copulæ bonam fidem habebat, etiamſi ante lapſum ſeptem dierum, quibus conceptio perficitur incidat in malam fidem. 24.

QVAESTIO I.

Conceptio, qua ætate, vel quibus diebus, immiſſo iam in vterum ſemine, facta credatur?

CVM frequenter in iure noſtro 1
adeo conceptioni plurimum tribuatur, vt ab ipſa, vel ſeruitus, vel libertas, aut denique ſtatus, vel ſuceſſio proueniat, *l. & ſeruorum* 5. *l. Imperator* 18. *ff. de ſtatu hominum, l. emancipatum,* §. 1. *de Senatoribus, l.* 2. §. *in quo quoque de decurionibus, l. ex facto,* §. *ex facto ad Trebel. l. Doctiij, C. de decurionibus lib.* 10. *auth. de reſtitutio. & ea quæ parit,* §. *vnum collatio.* 4. §. *ſed etſi, inſtitut. de ingenuis, l.* 1. *de bonis damnator. l. fin. de ſenſens. paſſis.* Nec parum habiturã momenti noſtrã inueſtigationem in ſpem erigimur, ſi ad conceptionis actum ex placitis Philoſophorum, necnõ & veræ noſtræ iuridicæ Philoſophiæ profeſſorũ tempus & ſcrutamur, & præfinimus. Ex noſtris enim, nec laborioſum erit præſcribere non eo ſolum, quod ab illis minimè accuratè diſquiritur, verum, quia vt *Alciatus* profert *in l. quod* 2
dicimus 231. *ff. de verb. ſignif.* omnes conceptionẽ
ſine diſcrimine ab infuſo ſemine appellant. Ita 3
Ludouic. Sardis *tractatu de naturalibus liberis,* §. *de ventre q.* 3. *n.* 2. *Quintillan. Mandoſ. de ætate minori c.* 2. *n.* 1. Petr. *Rebuf. in l. aliud eſt* 71. *ff. de verb. ſignif.* & conciuis noſter *Alphonſ. Perez de Lara in compendio vitæ hominis c.* 1. *n.* 11. Quod Regio Hiſpaniarum iure probari contendit *in l.* 4. *tit.* 23. *part.* 4. Ex quo tempus decem menſium à die conceptionis ad puerperium efflagitat, quaſi ab immiſſo ſemine pro conceptione calculationem ordiatur.

Verum cum iuris noſtri Conſultiſſimus Pau-
lus, cui nihil ad legitimæ ſcientię perfectionem 4
defuit, ita hac in re Medicorum iudicio detu-

 lerit,

Digitized by Google

lerit, vt ſeptimo menſe naſci perfectum partum propter authoritatem doctiſſimi viri Hippocratis tantum edixerit, *l. ſeptimo menſe* 12. *ff de ſtat. homin.* Rectè nos facturos æſtimamus, ſi ex illius, & aliorũ medicæ diſciplinę prolatis, huic hęſitationi lucem, vel dubietati nitorem conciliauerimus. Scio enim illorum quamplurimos à ſuperiore pronuntiato haud nihil differre videri.
5 Hippocrates quoque ipſe, qui tam fallere, quã falli neſcit, vt in *Somno Scipionis lib.* 1. *capit.* 6.
6 prædicatur à *Macrobio lib. de genitura fol. mihi* 50. his verbis ſuffragari demoſtrat: *Meretrices publicæ, quæ ſæpius de ſeipſis periculum fecerunt, vbi cum viris rem habuerint, ſciunt quando in ventre concipiant, & poſtea conceptum intra ſe perdunt, poſtquam autem iam perditum eſt, elabitur velut caruncula &c.* Nihil aliud verba illa, *vbi cum viris rem habuerint, ſciunt quando in ventre concipiant*, euincere mihi perſuaſum, quàm ſtatim in ipſo congreſſu ſpurciſſimas fęminas conceptionem præſentire. Ergo à ſeminis receptione Hippocrates conceptionem definit. A quo nec diſſentit Philoſophorum Princeps *Ariſtotel. lib.* 1. *de generat. animal c.* 20. *Conceptionem*, dum inquit, *appello primam ex mare, ac fæmina mixturam. Et de hiſtor. animal. lib.* 7. *c.* 3. quaſi in idem recedit, *Indicium*, ait, *mulierem iam concepiſſe, cum ſtatim à coitu locus ſicceſſit, fit certè.* Cui, & adſtipulari videtur *Solinus in Polyhiſtoria c.* 4. *ſol. mihi* 27. & *Ludouicus Mercant. de ſterilium, & prægnant. affectib. lib.* 3. *c.* 6. vbi poſtquam expreſſis verbis ſuperiori diffinitioni ſubſcripſit, illud adnectitur. *Conceptionis porro nomen à comprehenſione dictum eſſe conſtat.* Cuius nec diſſimile
7 tradit *Rebuffus in dict. l. aliud eſt* 71. *de verb. ſignif. Concipere eſt*, inquit, *ſimul capere, apprehendere, à cũ & capio. vnde mulieres cõcipere dicuntur quãdo vtriuſque genitale ſemen in vtero earum coit ad fœtum producendum.* Quod tempus conceptionis obiter innuit *Martin. Delrius diſquiſitionum Magicarum lib.* 2. *q.* 15. *verſ. Quid igitur*, poſt quartum argumentum illis verbis: *In conceptione par ſorte vtriuſque conatus*, viri nempe, & fæminæ, *poſt omnia ſolius ſunt matris.* Et roborari illorum atteſtatione poteſt, qui fæminam in balneo ex ſemine in aqua
8 deciſo concepiſſe ſcribunt, vt *Auerroes collecta* 2. *c.* 10. Albert. Mag. *lib. de format. hominis c.* 2. Quãuis ab illis diſſentiant *Hieronym. Mercur. lib.* 1. *de morbis mulierum capit.* 2. *Andreas Laurent. hiſtor. anatom. lib.* 8. *quæſt.* 11. *Martinus Delrius vbi ſupra, Franciſc Torreblanca lib.* 2. *de magia c.* 30. *n.* 37. Nã ſi in balneo concepit, vbi attractiua vi matricis (ſi illam tam longe exercere poteſt) ſemen arripuit, eodem tempore certum eſt concipi, quo, & ſemen prolificum inſeritur.

Sed hæc vix tuto ſtare poſſe arbitrabitur quiſquis eiuſdem Hippocratis verba *lib. de ſeptimeſtri partu in principio*, ſedulo inſpexerit. Nam cum de diebus decretoriis cõceptus ageret, hęc ſubiicit: *Dies quidem igitur maxime inſignes in pluribus ſunt primi, & ſeptimi, multum potentes in morbis, & multum in fœtibus. Nam plurimi abortus in his diebus*
9 *fiunt, nominantur tales effluxus non abortus.* Quod & Ariſtoteli placuit *d. lib.* 7. *de hiſt. animal. c.* 3. Ergo ſi ante ſeptimum diem ſemen ab vulua emiſſum, aut expulſum, abortus nomen minime, ſed effluxionis meretur, ſignum eſt ante illud tempus conceptum non perfici, imo ſemen intra propriam naturam conſiſtens vtero incluſum ſeruari, donec ſeptimo adueniente die in modum carunculæ conceptio fiat, vt idem teſtatur *Hippocrates lib. de genitura vbi ſupra*, & *Ariſtot. d. loco*
Nam alióquin ſtatim à cõmixtione ſi fœtus eua- 10
nuiſſet, abortus, non effluxus nominaretur. Siquidem vt 21. *Exodi* egregiè notauit *Nicolaus de*
Lyra ſecũdum Hæbreos abortiuus propriè dici- 11
tur fœtus conceptus ante animationem deſtructus. Tradit etiam *Paulus Borgaſius de irregular. par.* 6. *c.* 6. *de benefic. n.* 11. *fol. mihi* 268. Effluxus vero tantumdem de ſemine prædicatur, vti veriſſimæ huius opinionis aſſecla *Franciſcus Valeſ. d. c.* 18. *Sacræ philoſophiæ*, teſtatur in hunc modum: *Hanc ob cauſam dicit Ariſtoteles, qui intra ſeptem dies fiunt, non vocantur abortus, ſed effluxiones. Nam ante ſeptimum, nec fœtus quidem, nec embrio putatur eſſe, ſed ſemen. Itaque conceptio certa ſeptem dierum eſt, & quod immiſſum in vterum in certam, firmãque con-*
ceptionem non peruenit intra ſeptem dies effluit, & perit. 12
Ex quo vereor, ne mendoſe eadem pene ſententia in Macrobio legatur *d. lib.* 1. *de ſomno Scipion. cap.* 6. ibi: *Hoc tamen prætereundum non eſt, quia ſemen, quod poſt iactum ſui intra horas ſeptem non fuerit in effuſionem relapſum, hæſiſſe in vitam pronuntiatur.* Quaſi loco illorum verborum, *intra horas ſeptem*, intra dies ſeptem reponi debuiſſet, vt ſic melius Hippocrati, & Ariſtoteli cohæreat, qui *lib.* 7. *de hiſt. animal. c.* 3. ferè iiſdem verbis eandem ſententiam proferens, ita ſcribit: *Si in ſeptimum diem intus, hoc eſt intra vterum permanſerit genitura conceptum iam eſſe certum eſt.* Sed vt vt ſit, ex omnibus planum & apertum ſuperius deductum manet, quod nouiſſime amplectitur *Torreblanca lib* 5. *iuris ſpiritualis c.* 4. *ſect.* 1. *n.* 24. ita interpretans illud *Reg.* 1. *c.* 1. *verſic.* 20 *Cognouit autẽ Elcana Annã vxorem ſuam, & recordatus eſt eius Dominus, & factũ eſt poſt circulum dierum concepit Anna, & peperit filiũ.*

Verum in hac opinionum conflictatione, 13
& repugnantia, vt tamen hęc ipſa diſcordia certa ratione dirimi, aut componi poſſit, exiſtimo, ita rem moderandam eſſe, vt diſtinguamus inter conceptionis exordium, adimplementum, vel perfectionem, ita vt verum fateamur con-
ceptionem à ſeminum commixtione dumtaxat 14
initium ſumere, perfici vero niſi intra ſeptimum 15
diem minime poſſe. Quoniam optimè aſſeuerãte *Galeno lib* 4. *de vſu partium cap.* 7. *Petro Mato lib. de ſemine fol.* 59. §. *intercedente*, & *Thom. Sanchez lib.* 9. *de matrim. diſp.* 17. *n.* 7. ex concurſu ſeminũ maris & fæminæ vnum principium actiuum tantum generationis conſurgit. Nam ex quo ſemen in vulua recipitur ad modũ *pultis*, vel coaguli redigi *Ariſtot.* inquit *de gener. animal, c.* 4. quo reſpexiſſe videtur *Iob c.* 10. cum dixit, *Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti?* Etenim vt ex *Plinio lib.* 7. *c.* 15. notat *Ioann. Mariana in notis ad dictum caput*, ſemen virile eſt inſtar coaguli, quo ſanguis muliebris in vtero
concreſcit. Sicque ſpatio ſex dierum conſiſte- 16
re D. Auguſt. fatetur *lib.* 83. *quæſt.* ... in hæc verba:

Con-

Digitized by Google

Conceptio humana ſic dicitur procedere, & perfici, vt in primis ſex diebus quaſi lactis habeat ſimilitudinem, ſequentibus nouem diebus conuertitur in ſanguinem. Quibus carmina concinunt Ray. in ſumma relata à Borgatio *tractat. de irregular. titulo de beneficijs num. 14.*

Suſceptum ſemen ſex primis erede diebus.
17 *Fit quaſi lac, reliquiſque nouem fit ſanguis.*

Qua ſanguis noua forma poſtea à ſemine ſuſcepta, vt diximus, conceptus à ſimultanea iam vtrinſque coniugis effuſione initium trahens abſoluitur. Quod cùm ſeptima die cōtingat, rectè Hippocrates vbi ſuprà inquit abortum intra ſeptem dies non fieri, ſed effluxum, ac per conſequens & Valleſius probabiliter infert ſeptimum diem certam firmamque iam perfectæ conceptionis notam præſtare. Nam poſt id tempus in aquam immiſſum, oculorum, oris, & pudendorum quandam non ineuidentem delineationem oſtendit. Et poſt hæc ſcripta ita ſentientē inueni Petrum Gregor. *Syntagmatum lib. 9. c. 9. n. 26.* & nouiſſimè Alphonſum Carranza *diſputat. de vera humani partus deſignatione cap. 1 ſect. 1. à num. 16. cum ſequentibus.*

18 Ex quibus quaſi neceſſariò deducitur, prohibitionem tetrò à iure viris iniunctam accedendi ad vxores, quæ recenter conceperunt, non ad conceptionis initium, ſed ad perfectionem ſeptimo die aduenientem referendam eſſe, cum ab illo tantùm tempore indubitata ſigna conceptionis deprehendi, aut obſeruari valeant. Quia licèt, aſſerentibus Angelo, Sylueſtro, & Tabiena, quos refert Sanchez *de matrim. d. lib. 9. diſp. 22. n. 1.* maius ſit diſcrimen abortus circa conceptionis initium vtendo actu coniugali, quia etſi, teſte
19 Auicenna, matrix poſt conceptionem claudatur, at vehementi coitus delectatione irritata aliquando aperitur, & materia nondum coagulata effunditur, diſpergiturque. Tamen cùm hoc initium conceptionis vix percipi ex indicijs poſſit, ex quo frequenter poſt ſeptimam diem contingere, inquit Ariſtot. *de hiſt. animal. lib. 7. c. 3. & 4.* & expreſſiùs *Solinus. in Poly hiſtor. d. c. 4.* de quo latè *Paul. Zachias Medico legali lib. 1. tit. 3. q. 1. à n. 17. cum ſeqq. vbi & n. 10. ex Cognato libello de mor. cauſ. part.* refert intra vigeſimum à conceptione diem deprehendi poſſe, an mulier grauida ſit, proculdubiò, niſi poſt huiuſmodi tempus, nec pœnæ reatus, nec culpæ labes incurretur. Alioquin ſemper vir poſt congreſſum à debiti exactione, aut redditione, ob conceptionis metum retrahi debuiſſet, cùm ex quacumque commixtione conceptum ſuſpicari probabiliter poſſet. Quod nullus dixerit, argumēto eorum, quæ in ſimili congerit *Sanchez vbi ſuprà n. 6.* Maximè cum ſanctorum Patrum decreta, & ſanctiones con-
20 trarium indixerint. Nam Eliberitano Concilio cautum eſt, vt coniuges concubitu abſtineant à quo die filius in vtero motum fecerit vſque ad partum. Et habetur in decretis Buchardi *lib. 19. c. 155.* & anteà *lib. 1. c. 5. Concubuiſti,* ait, *cum vxore tua, poſtquam infans motum in vtero fecit? Si feciſti, viginti dies in pane & aqua pœniteas.* Et inferiùs: *Concubuiſti cum vxore poſt manifeſtariam conceptionem decem dies in pane & aqua pœniteas.* Nihil enim adeo expreſſius à nobis excogitari potuit, vt eliceretur pœnam concumbentis poſt conceptionem illi tantùm inflictam, qui ſeptimo elapſo die, ideſt, qui poſt perfectam, & ſignis deprehenſam conceptionem, quam manifeſtariam Canones appellant, actu coniugali vtitur.

Nec ad id quælibet ſigna ſufficere iiſdem au- 21
thoritatibus ſuademur, ſed illa tantum, quæ nulla tergiuerſatione celari, aut ignorari poſſint: Vt puta infantis motus, aut ventris tumor, ex Ariſtotel. *d. lib. 7. de hiſt. animal. c. 3.* de quo D. D. Hieron. *in c. origo 32. q. 4.* ibi: *Et poſtquam venter vxoris intumuerit, non perdant filios.* Quo modo intelligendum D. Ambroſ. cenſeo ſuper *1. ad Corinth. 7. in c. ſi cauſa 33. q. 4.* & D. Iſidorum *lib. 2. de ſummo bono c. 39. relatum in capit. non ſolum 32. quæſt. 7.* Necnon & aliorum Patrum loca, quorum *Tiraquellus* meminit *in l. 15. connubiali gloſ. 1. part. 15. à n. 141. Thom. Sanchez de matrim.*
d. lib. 9. diſput. 22. num. 1. Quamuis non me lateat, 22
hæc ſigna non ſemper infallibilia eſſe, aliquotieſque à fallaciſſimis mulieribus, deluſionibus, & impoſturis æmulari, vt probat Maſcard. *de probat. concluſ. 1147.* Zachias *vbi ſuprà*, & nouiſſimè Alphonſius Caranca *d. c. 1. ſect. 1. n. 29.* Sed tamen expreſſiora ſunt, & quibus quaſi neceſſariò in vteri geſtatione euenturis D. Hieronymus, & cæteri patres vtuntur, cùm vix prægnans eſſe poſſit, quin iſta perpetiatur.

Sed an idem ſeruandum ſit quoties de conceptus vtilitate agitur, maior dubitatio eſt. Nam ſi quis conceptus ſit, vt ſcribit I. C. *in l. emancipatum 7. ff. de Senator.* antequam pater eius ſenatu moueatur, natus autem poſt patris amiſſam dignitatem, magis eſt, vt quaſi Senatoris filius intelligatur. Tempus enim conceptionis ſpectandum pleriſque placuit. Sed quale tempus? An initij, vel perfectionis ſeptima die euenientis, non procliuis & paratę operæ eſt diffinire.
Verùm cùm conceptus fauor ita producatur, vt 23
in vtero exiſtentem, in quibus ad commodum eius pertinent, pro nato habendum decernat, *l. qui in vtero 7. l. qui in vtero 26. ff. de ſtat. homin. l. vel ſi viuo 7. de ſuis & legitim. hæred. l. 3. tit. 23. part. 4.* Quod latè nimis & eleganti oratione nouiſſimè affirmat *Alphonſ. Carranc. d. diſput. c. 2 §. 4. per tot.* vbi nec ita graui fictione opus eſt. Quid ni conceptus fauor efficiet, vt dum formari ſeminum commixtione cœpit, tamquam perfectè conceptus, quoad vtilitatem ſtatus, dignitatis, vel alterius rei ſpectat, à iure credatur. Sic enim noſtrorum abſolutam diffinitionem ſuperius traditam coercendam, aut interpretandam reor, vt cùm ab illis conceptus à ſemine infuſo decernitur, eo caſu tantundem locum habeat, quo de ipſius commodo iurium reſeruatione, aut vtilitate diſcutitur, ex ratione à nobis nuper aſſignata.

Quod & ſimiliter locum ſortietur vbicum- 24
que de vſu capiendo partu ancillæ furtiuæ, vel alterius animalis furto ſubtracti contenditur, *l. ſi aliena, §. Scæuola, ff. de vſucap. l. qui vas, §. ſi ancilla, ff. de furtis*, de quarum intellectu diffuſe

Digitized by Google

ſcripſerunt *Ioan. Rubert, ſentent. receptar. c. 6. Donellus lib. 5. Commentarior. c. 26. Cuiac. lib. 15. obſeruatio. c. 20.* & latiſsimè *Benedict. Pinel. ſelect. lib. 2. c. 1. Nicol. de Paſeribus in conciliatione ll. fol.* 475. ſufficit enim apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptum inchoatum, etſi nondum ſeptimo adueniente die perfectionem aſciuiſſe conſtiterit. Siquidem vt in vſucapionibus de iure ciuili ſat eſt bonam fidem, intemeratamque conſcientiam primo temporis momento adfuiſſe, quamuis ex poſtfacto, vel morſus, vel indubitata rei alienæ ſcientia ſuperuenerit, *l. vnic. C. de transformat. vſucapio. l. iuſto 44. §. 1. de vſucapio. l. 2. ff. pro empt. l. bona fidei 48. §. per contra. ff. de acquirend. rer. domin. princip. inſtit. de vſucap.* Et hic quoque dicendum eſse videtur, vt is intelligatur bonæ fidei ad partus furtiuæ ancillę vſucapionem, qui iuſtum initium habuit, ideſt, qui ſaltim primo conceptionis inſtanti, ſyncero animo, & recta fide ventrem poſſidebat. Et tandem quamplures ſunt in iure cauſę, quibus prçciſè tempus conceptionis attendi debet, quas perluſtret obſecro quiſquis parum perſpicuam in iure noſtro verſantibus huiuſce diſputationem futuram perperam fuerit arbitratus: illas enim diligenter congeſſit *Alphonſ. Carranza d. diſputatione de part. cap. 1. ſect. 2.*

SVMMARIVM.

Effformatio & animatio quo tempore eueniat, non ſatis apud noſtros, nec apud Medicos conſtat 1.
Auctor libri de carnibus non fuit Hippocrates 2.
Septē primis diebus fœtum organizari nonnulli putāt 3.
Quatuor temporibus hominis formationem Lud. Mercatus diſtinguit 4.
Effformationis alia quatuor tempora præſcribit Bonauentura 5.
Petri Gregorij ſententia refertur, 6.
Ante ſeptimum, vel octauum menſem partum minimè formari, putant aliqui 7.
Duplicem eſſe formationem ſenſit Alphonſ. Carranc. 8.
Sententia Carrancæ verior aliquibus oſtenditur, 9.
Animatio duplex in fœtu reperitur, 10.
Fœtus initio viuit vitam ſtirpis, 11.
L. 1. §. ſi quis proximior, ff. vnde cognati, explicatur, 12.
Animal quid ſit, 13.
Conceptus ante animationem ſpe animal intelligitur, 14.
Fœtus tam perfectè articulatus viuit, vt homo anima rationali inſtructus, 15.
Anima & corpus homo vocatur, 16.
Conceptus anima præditus homo, ſed impropriè appellatur, 17.
Homicida eſt, qui fœtum animatum occidit, 18.
Infans vtero matris interfectus in odium Fidei, martyr dicitur, 19.
Homo propriè intelligitur, qui perfectè eſt in lucem productus, 20.
D. Alphonſ. Narbona, Auctoris frater defenditur ab iniuſta impugnatione Carrancæ, 21.
Partus in lucem editus verus homo, & quid diſtinctum eſt à matre, 22.
Partus, qui materno lacte indiget, pars matris cenſetur, 23.
Partus dum eſt in vtero, acceſſio, & portio matris reputatur, 24.
Lac nihil aliud eſt, quàm ſanguis dealbatus, 25.
Vir tenetur à concubitu abſtinere à tempore conceptionis, vſque ad finitam ablactationem, & quare 26.
L. cum pater 77. §. pater filiæ, ff. de legat. 2. explicatur, 27.
Filius dum puer eſt, & à patre non ſeparatur, pars ipſius patris cenſetur, 28.
L. legatis 65. §. fin. & l. ſeruis 81. in fine, ff. de legat. 3. exponitur 29.
Agni vocantur ouium fœtus, etiam non lactentes 30.
L. 3. ff. de peculio legato, noniter explicatur 32.
Agni ferè ad quatuor menſes à mamma diſiungūtur 31.
L. ſi quis aliquid 38. §. qui abortionis, ff. de pœnis, intelligitur 33.
Abortum faciens homicidij pœna tenetur 34.
Contrarium verius 35.
Animationis tempus quale ſit, certò affirmari nequit 36.
Animam infundi maſculo quadrageſimo die, & nonageſimo fœminæ, communis eſt opinio 37.
Pariens maſculum quadraginta diebus immunda cenſebatur, fœminam verò pariens octuaginta 38. *&* 39.
Formatio, vel animatio celerior viri à calore prouenit, tardior verò mulieris à frigiditate 40.
Animationem tam maſculi, quam fœminæ, quidam indiſtinctè quadrageſimo die conſtituunt, ſed malè 41.
Menſis primus vteri, ſiue conceptus, Saturno tribuitur 41. *ſecundus Ioui* 42.
Puerum in templo quare Dominus quadrageſimo die offerri præceperit 43.
Chriſti corpus non quadrageſimo die, vt cæteri homines, ſed momento ipſo conceptionis effformatum, & animatum extitit. 44.
Beata Virgo ſuo primo conceptionis inſtanti, vt Chriſtus, fuit perfectè articulata.

QVAESTIO II.

Fœtui quibus diebus & effformatio, & animatio contingat?

POſtquàm igitur præcedenti diſquiſitione ediximus, quo die immiſſo iam in vterum ſemine conceptio perficiatur, conſectarium eſt, & hac diſcutere, cuius temporis fœtus perfectio & animatio, quæ ipſius conceptioni ſucceſſiuæ ſunt, eueniant. Et vt res faciliùs percipiatur, ne effformationis, viuificique ſpiraculi ſufflationis promiſcua tractatio implicitum ſermonem, & confuſaneum reddant, conuenientiſſimum erit ita diſputationem dirigere, vt priùs de formatione conceptus, poſteriuſque de illius animæ receptione inquiramus.

Ergo vt ordinem conſectemur, mirum eſt, quantum in præfiniendo dierum curriculo, quo poſt conceptionem fœtus organicè corporatur, diſſenſerint tam noſtri, quàm medicæ diſciplinæ 2
magiſtri. Quidam enim, vt ſunt Auctor libri de carnibus (is non fuit Hippocratis, vt falſo, licèt, communiter exiſtimatur, teſtante Horatio *Auge lib. 1. de hominis partu c. 8 & Alphonſ. Carranc. de vera human. partus & legitimi deſignatione c. 1. §. 1. n. 1.*) & *Vallesius lib. 2. controu. c. 10. Ferdin.*

Me.

Digitized by Google

Mena lib. de ſeptimeſtri partu ſuper text. 14. & ei adhærens Petr. Garc. *in Auicen. diſput.* 38. *cap.* 2. *n.* 12. protulerunt, primis ſeptem diebus, quibus ſemen vel genitura in vterum peruenit, habere quęcumque corpus habere debet: idque experientia cuiuſdam meretricis compertum eſſe primus teſtatur. A qua ſententia diſcrepat Hippocrates *lib. 1. de natura pueri*, vbi foemellam quadraginta & duobus diebus, marem verò triginta, primam articulationem recipere ſcribit.

4 Aliter enim Ludouic. Mercad. *lib. 3. de mulier. affect. c.* 6. hac in re iudicium ſuum interpoſuit, & non niſi quatuor temporibus perfectam formationem accidere multis contendit. Quæ omnia cum ab ipſo rurſus *lib. 4. eiuſdem operis c.* 1. elegantibus verbis in compendium redigantur, his vti lubet: *Dictum eſt* (inquit) *præcedenti libro, quatuor temporibus partitam eſſe vniuerſam formandi fœtum perfectionem: quorum primum ſeptem dierum ſpatio circumſcribitur, genituram appellatam effingens: ſecundum carnis & oſſeæ ſubſtantiæ molem præparans eſſe conſtat, licet integram delineationem ante triginta dies non adipiſcatur. Tertium quidem principia viuentis effingit, ac efformat: quartum vero, & vltimum perfectionem omnium membrorum præmiſſa delineatione pręſtat, præſtaturum deinceps infantis rationem.*

5 Cuius etiam quadruplicis efformationis diuerſa tempora conſtituit Federic. Bonau. lib. 3. *de octomeſtri partu c.* 92. Primamque, qua rudis tantum congeries repræſentatur, ſeptimo à conceptionis die terminari ſentit. Hancque eſse arbitratur, cuius meminerunt Hippocrates *lib. de principijs*, & Ariſtot. 2. *de generat. animal. c.* 4. vbi eam circumſcriptionem nominat. Secundam verò articulationem eam conſtituit prædictus auctor, quam Hippocrates firmam efformationem, ſeu coagulationem vocat *lib. de natur. pueri*, in fæmellis quadrageſimo ſecundo die, & in maſculis trigeſimo ſuperueniente. Tertiam ſimiliter efformationem præfigit, quam deſignat idem Hippocrates *lib. 1. de dieta*, his verbis: *Non autem in æquali temporis ſpatio omnes foetus exornantur, ſed alij citiùs, alij tardiùs, prout ſinguli, & ignem & alimentum fuerint nacti. Aliqui itaque in quadraginta & tribus diebus ſcaturiunt, ac formantur. Alij in quatuor menſibus.* Et quartam tandem affirmat eſse perfectionem ſeptimo menſe, & reliquis ad naſcendum aptis prouenientem, ex Ariſtot. *lib. 7. de hiſtor. animal. c.* 3. ideſt eam, quæ omnibus membris, & partibus conſtantem foetum demonſtrat.

6 Ex noſtris verò Petr. Gregor. *lib. 36. ſyntag. c.* 15. *n.* 18. Helophili. auctoritate, *libro de nutricatu dictaue*, quinque & triginta ſoles partum formare, ſeptuaginta mouere, decem & ducenta perficere ſcribit; vbi & aliorum opiniones recenſet. Qui quinto & quadrageſimo die, & quinquageſimo foetum perfici obteſtantur.

7 In aliam ſententiam recidens Ioſephus Maſcard. *tom. 3. de probat. concl.* 1146. *n.* 18. *duce* Ariſtot. *lib. 7. de natura animal. c.* 4. concludit, partum ante ſeptimum menſem non organizari, nec articulari. Quem defendere nititur Zachia *in ſuis Medico legalib. tit. 2. q. 2. n.* 46. cui nec abſimile videtur quod tradit Anton. Theſaur. *deciſ. Pedemontan.* 12. *n.* 5. *in fine, & principio n.* 7. videlicet partum ex Hippocratis ſententia, à qua I. C. noſtri in huiuſmodi quęſtionibus non diſcedunt, vt in *l. ſeptimo menſe, de ſtatu homin.* non ante verè formatum eſſe, quàm poſt octauum menſem.

8 A quibus omnibus optimis rationibus diſſentiens Alphonſus Carranza *d. c. 1. §. 1. num.* 11. duplicem eſſe formationem exiſtimat, vna, quæ propriè formatio dicitur, quæ ſimul atque conceptio ſeptimo die perfecta agnoſcitur, vt ſuprà oſtendimus, contingit: diciturque formatio embrionis. Alia verò, quæ efformationis nomen obtinens, omnimodam articulationem, & organizationem receptioni animæ rationalis neceſſariam ſubminiſtrat, quæ cùm ſimultanea, & contemporanea animæ infuſioni habeatur, eodem tempore, quo poſteà animam conceptui infundi iudicauimus, terminatur: & hominis formatio appellatur,

9 Quam opinionem licèt nullius authoritate roboratam veram credat Carranza, tamen Diui Hieronymi teſtimonio *in c. naſci 56. diſt. & in c. ſicut 32. q. 2.* & veriorem, & omnimodò ſequendam puto. Priori enim loco abſque vlla tergiuerſatione prædicta ſententia diſertiſſimis illis verbis exprimitur: *Sic genus humanum recipit terra* (*ideſt vulua*) *quod ſuum eſt, & receptum confouet, & confotum corporat, corporatum in membra diſtinguit.* Clariùs vtique illa duplex formatio oſtendi minimè potuit. Quid igitur aliud eſt, ſemen in vulua receptum & confotum corporare, niſi rudem illam molem, quam Philoſophi embrionem vocant, efficere? Et corporatum conceptum poſteà in membra diſtinguere, quid aliud ſignificat præter efformationem illam perfectam, & diſtinctam membrorum organizationem? cui ſucceſſiuam, & concurrentem eſse rationalis animę infuſionem poſt ea verba Hieronymus ita conteſtatur: *Et inter illas ſacri ventris anguſtias Dei manus ſemper operatur, idemque corporis creator & animæ eſt.* Nec obſcuriùs hoc ex ſecundo eiuſdem Sanctiſſimi Doctoris ſuffragio *in d. c. ſicut*, deprehenditur. Nam ex quo ſemina in vtero paulatim formari ſentit, donec elementa confecta ſuas imagines membraque ſuſcipiant, duplicem formationem ſupponit. Primam craſsæ illius, & indigeſtæ carunculæ, quæ paululùm indies efformatur, donec ad vltimam articulationem, quæ ſecunda formatio eſt, animæ rationalis infuſioni requiſitam, peruenit. Quam tunc euenire, cùm ſic diſcretum, & exornatum corpus extat, inde probatur. Quod tunc eſse homicidium ait, ſi ita articulatum quis partum excutiat. Nam vt ſuprà diximus, hæc hominis formatio nuncupatur.

10 Supereſt etenim, vt de tempore animationis, cuius altercationem in hanc ſecundam partem fuimus polliciti, neceſſarium ſermonem inſtituamus, ſiquidem eo præfixo conſequenter apparebit, quo dierum numero efformatio illa accidat, quam animæ rationalis infuſioni contemporaneam fecimus. Et vt rectò initio progrediatur, præſciendum eſt, in foetu duplicem animationem reperiri, vnam quæ ad rudem il-

lam

lam primam,& imperfectam formationem pertinet: alteram verò, quæ ad ſecundam iam, & perfectam hominis efformationem reſpicit. Primò enim modo foetus viuit vitam plantæ, vt comprobatur ex *Ariſtot. lib. 2 de gener. Animal. c. 3.*
11 ibi : *Principio hæc omnia vita ſtirpis viuere videntur.* Quod repetit *lib. 5. de generat. animal. c. 1.* cui ſubſcribit *Galen. lib 1 de ſemine, c. 9 & lib. de format. foetus, c. 3.* conſentit *D. Thom. lib. 2. contra gent. cap. 89.* & aliis locis à *Carranza relatis d. c. 1. §. 2. n. 2.* vbi ſucceſſiuè *n. 3.* obſeruat quod ſupra relati docuerunt, conceptum initio viuere vitam ſtirpis, non ita ſubaudiendum eſſe; vt eadem homo tunc temporis viuat vita, qua planta, ſed inſtar plantæ, vt puta ad naſcendum alimentum ſibi deſumens, & ad vltimam tendens perfectionem, ex ſententia Ariſtotelis *lib. 3. de gener. animal. cap. 2.* quam confirmat *Petr. Garcia in Auicen. diſput. 38. c. 2. n. 12.*

De qua priori animatione, qua conceptionis
12 tempore homines communiter cum plantis informantur, accipiendum eſſe rectè admonet *Carranza dict. loco n. 9. Vlpiani* locum *in l. 1. §. ſi quis proximior, ff. vnde cognati*, vbi cùm ſtatuiſſet Conſultus, proximiorem cognatum, qui naſci ſperatur, obſtare quominus ſequenti bonorum poſſeſsio, ex capite vnde cognati defferatur, hæc ſubiicit: *Sed hoc ita demum erit accipiendum, ſi hic qui in vtero eſſe dicitur, viuo eo, de cuius bonorum poſſeſſione agitur, fuit conceptus. Nam ſi poſt mortem, nec obſtabit aliis, nec ipſe admittetur, quia non fuit proximus cognatus ei, quo viuo, nondum animax* (vel *animal* ſecundum vulgarem ſcripturam) *fuerit*. Animax enim conceptus hic ab Vlpiano intelligitur, non quidem ille, qui rationali anima præditus, adhuc in vulua retinetur, ſed qui ea deſtitutus ſtirpis tantùm vita fruitur. Qamuis hac, vel alia ſignificatione nuſquam, aut in iure, aut in his, qui de recto Latinitatis vſu ſcripſerunt, verbum hoc reperiſse meminerim.

Verùm huic interpretationi ſummoperè ob-
13 ſiſtit communis Pandectarum ſcriptura: quæ, vt dixi, *animal* reponit, qua lectione recepta, vix ſupradictæ expoſitioni locus patere poteſt, cùm animal ex Philoſophorum definitione, ſit ſubſtantia animata ſenſibilis, & ſecundum noſtrorum placitum, quod motu præditum ſe ipſum mouet, *l. mouentium 93. de verb. ſignific.* Quare hæc Vlpiani verba nequaquam de eo conceptu intelligi poſse videntur, qui rationali anima deſtitutus vitam agit inſtar plantæ, cum iſta animatio nec ſit ſenſibilis, nec foetum mouere poſsit, vt neceſsariò requiritur ad hoc, quòd animal appelletur.

Sed hoc dubium vel eo ſolùm diſsolui poteſt,
14 quod excogitauit *Ludonicus Charondas in notis ad dictum Vlpiani locum*. Nempe ſimul atque ſemen genitale aptum ad hominem generandum in vtero datum eſt, conceptum animal ſpe intelligi: tamen ſi quadrageſimus dies non præterierit, nec animal *ipſum*, ideſt, homo in vtero abſolutum ſit, ex ſententia *Gelij lib. 3. cap. 10.* quod parum ab eo diſtat, quod ſcripſit *Galenus eo libro, cui titulus, vtrùm conceptum ſit in vtero animal*, vbi
foetum potentia tantum eſſe animal affirmat : 15
Secundo enim modo foetus ſimulatque organicus, & coarticulatus cognoſcitur, viuit vt homo anima rationali inſtructus. Hæc eſt verior, & ab hominibus melioris notæ ſcriptoribus receptior opinio, quæ citra Hieronymi *authoritatem in d. c. naſci 56. diſtin. & in c. ſicut 32. q. 2.* expreſſo Auguſtini teſtimonio fulcitur *in c. Moyſes 32. q. 2.* probant, *D. Thom. d. lib. 2. contra gentes, c. 89. Henricus de Ganda quotl. 15. q. 13. Paul. de Caſtr. in l. de quidam 30. §. ſuum heredem, n. 2. de de acquir. hæredit. Leonard. Leſsius lib. 2. de iuſt. & iur. c. 9. dub. 10. n. 65. Petr. Gregor. d. lib. 3. ſyntagm. c. 15. n. 18. Paul. Borgaſ. de irregularitate p. 6. tit. de veneficijs n. 14.* & ex medicis quamplurimi; quos ſimul recenſet Carranza iam relato loco *num. 13.* vbi & numeris ſequentibus multis hanc ſententiam comprobat, à quibus libenter abſtineo. Ne quod ab ipſo ſummo labore ſcriptum eſt, ex ſcriptoris tantùm munere in proprios vſus conuertam.

Quæ vtique traditio cùm indubitata ſit, eneruari tamen ex eo non videtur, quod ſi perfectam corporis delineationem rationalis anima ſimultaneè ſubſequeretur neceſſario, ita animatus foetus quamuis latens in aluo matris homo
eſset : & ita cognominaretur, ſiquidem Magi- 16
ſtro Platone *in Cratylo*, animam & corpus hominem vocamus, *cap. in quadam de celebratione Miſſarum*, quod apertiſſimis verbis diffitetur *Papinia. in l. in Falcidia 9. ff. ad leg. Falcidiam*, hac ſerie,
quia partus nondum editus homo non rectè fuiſſe dicitur. 17
Nam reſpondetur, conceptum anima præditum hominem, ſed quidem impropriè appellari, ex
quo anima & corpore, quamuis minus perfec- 18
to, compaginatur. Sic enim ſentire videtur *Tertul. Apolog. c. 9. Nobis vero*, inquiens, *homicidio ſemel interdicto, etiam conceptum vtero, dum adhuc ſanguis in homine delibatur, diſſoluere non licet, homicidij feſtinatio eſt prohibere naſci: nec refert natam quis*
eripiat animam, an naſcentem diſturbet. Homo eſt, & 19
qui eſt futurus: Quo ſenſu infantem occiſum in vtero matris in odium Chriſti, & Fidei eſſe verè martyrem ſcripſit *D. Thom. 2. 2. q. 124. artic. 1.* & ſentiunt cum eo cæteri Theologi *in 4. diſt. 4.* Itaque ſubaudiri debet, quod tradit Perez de La-
ra *in compendio vitæ homin. c. 1. n. 1.* vbi ab exiſtentia 20
in vtero matris hominem appellat. At verò ſi ipſiſſimam hominis ſignificationem ſequi velimus, homo rectè ille tantùm dicetur, qui perfecta, & iam in lucem producta corporali ſtructura pollet. Quæ Conſulti mens eſt *in d. l. in Falcidia, & in l. 2. ff. de mor. inferen.* & illuſtratur Iuſtiniani authoritate *in l. cum inter 14. C. de fideicom. libert.* ibi: *Qui adhuc in ventre portaretur, & homo fieri deſperaretur*, naſcendo vtique: idque apertiſſimè probat *Minutius*: *Sunt quæ in ipſis viſceribus*, ſcribit, *medicaminibus epotis originem futuri hominis extinguant, & parricidium faciunt antequàm pariant*. Quibus & aſſentitur *Decius conſ. 535. n. 2. Signorol. conſ. 1. n. 12.* eo Sacræ Scripturæ confirmans: *Conceptus eſt de Spiritu Sancto natus ex Maria Virgine, & homo factus eſt*, vbi non antea Chriſtum hominem fuiſſe teſtatur, quàm ex ſacratiſſimo

ma-

matris ſuę aluo fuerit natus, cui & adſtipulatur
*Quint.Mand.de ætate minori c.1.n.2.*nec non & *The-
ſaur. deciſ. Pedemontan.12.n.4. & ſeqq. Proſper.Fari-
nac.tom.4.prax.criminal.q.122.n.135.* Quo ſenſu ac-
cipiendi ſunt *Bart.Bald.Ioan.Amania, Barba.Philip.
Decius*, & alij aſſerentes, vterum, etiam anima-
rum, hominem non eſſe. Quorum omnium
meminit doctiſſimus *Tiraquel.in l.ſi vnquam, verb.
ſuſceperit liberos,n.148. C. de reuoc. donat.*
21 Quo loco non poſſum non (etiam ſecluſo af-
fectu) doctiſſimum fratrem *D. Ildephonſum de
Narbona in Commentarijs ad 3. p. Nouæ Recopilat.lib.
6.tit.10.l.9.gloſſ.7.num.7. & ſequentibus*, ab iniuſta
Carranzæ impugnatione tueri, qui dictę diſputa-
tationis de vera humani partus deſignatione,
cap. 2. in princip. n.27. & 28. receptiſſimam illam
pene omnium ſententiam, cuius meritò & fra-
ter noſter aſſecla eſt, videlicet quòd vbi quis
ſimpliciter vendidit ancillam, vaccam, equam,
vel ouem, in ſequelam venditus etiam videtur
infans; ſeruulus, vitulus, pullus equinus, vel
agnus, qui maternis vberibus lactabatur, falſi-
tatis nititur arguere; idque ea dumtaxat ratione,
cuius ſupra meminimus. Quia vtique partus
22 poſtquam in lucem productus, vt verus homo,
& quid diſtinctum, & diuerſum à matre conſi-
ſtit, veluti priùs à *Stephano Forcatulo in Auctario iu-
ris c.6 n.6.* & poſtmodum eo non relato, ab ipſo
dicto loco ſufficienter adſtruitur. Nam licèt huiuſ-
23 modi doctrina abſolutè prolata veriſſima ſit, de-
ficit tamen quoties partus adeò recens eſt, vt
adhuc non aliter atque cùm viſceribus conclu-
debatur, materno ſanguine ad vitæ ſuſtentatio-
nem indigeat, ideſt, vt nullo modo refici, quàm
materno lacte poſſit. Quemadmodum appoſitè
nimis ſcripſit *Petr. Rebuf. in l. partum 26.verſ. No-
rò videndum,in fine, de verbor. ſignific.* aliiſque cum
fratre noſtro relatis nouiſsimè *Hermoſilla in addi-
tio. ad gloſ. 1.l.30.p.5.n.7.* & ſuadetur naturali ra-
tione. Nam ſi partus dum in vtero matris ſan-
24 guine alitur, teſte *Gelio noct. Att.lib. 12. c.1.*velut
acceſsio, & pars genetricis habetur, *l.1.§. ex hoc
reſcripto, ff. de inſpic.vent.* Cum enim eodem ſan-
guine, ſiue lacte, quod nihil aliud eſt quàm ſan-
25 guis mutatus, & dealbatus ex ſententia *Ariſto-
telis 4. de gener.animal. cap.8.& 3.de hiſtor. c.20.* cui
ſubſcribit *Ludouic.Mercad. de puerperarum & nutri-
cum affectionibus cap.16* & ex Iuriſconſultis *Marcel.
Fortu.p.2.de verit.& error.n.37.*ſuadeturque ex eo,
quòd toto tempore conceptus, & lactationis
menſtruæ purgationes mulieribus ceſsant, cer-
tiſsimo argumento inquit *Alexan.Maſſar.in pract.
medic.lib.4.c.5. fol.mihi* 540.foetum, & in vtero,
& extra vterum illis nutriri, cui conſentit *Valle-
ſius in Sacra Philoſophia c. 83. circa fin.* idque non
diffitetur ipſe *Carranzæ c. 13. n.15.*Quidni, quaſi
vna eademque res cum matre cenſendus erit?
Hac forte de cauſa *D.Auguſt. in cap.ad eius,diſtinct.*
26 5. vxorum congreſsu viros vti prohibuit à con-
ceptionis initio, vſque ad ipſius concepti fini-
tam ablactationem, quaſi adhuc cum maternis
vberibus nutritus partus, velut in vtero exiſtens
credatur. Hinc *Papinian.in l. cùm pater 77.§.pater
27 filij, ff. de leg. 2.* donata ancilla inquit, & par-
tum donatum intelligi, non abſimiliter, vt ibi-
dem ratiocinatur Cuiacius, atque cum ancilla
precario rogatur, id etiam agitur, vt partus ſit
precario, ſi quem ediderit, *l.quamuis 10.ff.de pre-
cario*, nam quemadmodum quamdiu filius eſt
partus, nec ſeparatus à patre, pars ipſius eſt pa-
tris, vt *Ariſtotel.* inquit *lib. 5. Moralium Nichoma-
chiorum c.6.* ibi: *Poſſeſſio autem & liberi quoad tantu-
li fuerint, & non ſeparati, quaſi quadam vniuſcuiuſ-
que ſunt, &c.* & expreſsiùs *lib. 1. magnorum mora-
lium cap. 31.* illis verbis: *Nam quemadmodum mem-
brum patris eſt filius, niſi iam virilem induerit ætatem,* 28
qua ab ipſo ſeparetur, &c. Ex quibus ita docet
Petr.Gregor. lib.11. ſyntagm. iuris c.8. num. 6. ita ſi-
militer dum ab vberibus depulſus filius non ex-
tat, vna eademque res cum ipſa matre cenſen-
dus erit.

Cui reſolutioni parum officere videntur iura,
quibus Forcatulo adhærens, licet ipſius nomine 29
ſuppreſſo, vt propriam ſingularem iſtam ſenten-
tiam fulcire contendit *Alphonſ Carranz.* exigui
enim momenti ſunt *text. in l. legatis 65. §. fin. &
text. in l. ſeruis 81. etiam poſterioribus verbis, ff. de
leg.3.* priori loco adducti, vbi ouibus legatis agni
nequaquam legati intelliguntur. Quemadmo-
dum & his etiam venditis, idem accidere de-
monſtrat *Varro lib. 2. de re ruſtic. c. 2.* Quia vt op-
timè interpretatur *Anton. Gomez tom. 2. c.2.n.14.
ad calcem, Rebuf in d. l.boues verſ. Vtilitas huius legis,
ff. de verbo ſignific. Bertachin. de gabellis 8. p. princip.
membr.1. num. 4. verſ. Et ſcias*, & nouiſsimè *Ote-
rus de iure paſcendi 1.tom. cap. 25. n. 19.* ea Conſul-
torum & Varronis etiam ſententia ſubaudiri de-
bet, non quidem vbi agni lactentes erant, ſed
caſu quo ab vberibus iam depulſi propria indu-
ſtria victum quærebant, quibus & agnorum no-
men conuenire, nec ex eo ſolùm deducitur,
quod tradit *Columella lib.7. c.3.* verum & ex Al-
pheni ſententia *in l.cùm quæreretur 60. in princip.
ff. de legat.3.*iuncta Varronis auctoritate *lib.2.de re* 30
ruſtica cap. 1. Nam cum Alphenus profiteatur a-
gnos eos omnes intelligi, qui minores anniculis
ſunt, expreſſe fatetur, non ſolùm lactentes, ve-
rùm & qui paſcuntur, tali nomine appellari, ſi-
quidem, vt inquit Varro loco proximè relato,
ferè ad quatuor menſes à mamma diſiunguntur
agni: ergo recte dictis legibus hæc Gomeſij in- 31
terpretatio conuenit:

Nec magis obſtrigilatur *l. 3. ff. de pecul. legat.*
cuius ſerie continetur, quod defuncta ancilla, 32
quæ ſimul cum natis fuerat legata, liberi ad le-
gatarium ea ratione ſpectãt, quia duplex fuit le-
gatum, vnum ancillæ, & alterum liberorum
cuius ſimile habetur *in l. ancillæ 62. & in l. ſi an-
cillas 63. ff.de legatis 1.* Quia licet fere eodem mo-
do, quo & ſuperiores explicari poſſe videantur,
vt ſcilicet tunc dumtaxat locum habere poſsint,
cum partus, aut nati ea inueniuntur ætate, vt alio
potiùs cibo, quàm materno lacte nutriantur.
Quo caſu cum explorati ſit iuris eos omnino di-
uerſos à matribus reputari, ſi contingat, & ipſo-
rum ſimul, & in vtrum legatum fuiſſe relictum,
non vnum, ſed duplex cenſebitur legatum. Si-
quidem ea eſt legatorum natura, vt quoties no-
mi-

minatim plures res diſtinctæ, vt ſunt ancillæ, &
liberi eius non lactãtes in legato exprimũtr,plu-
ra legata ſunt,*l.quoties 2. de legat.2.* Verumtamen
cùm eiuſmodi expoſitioni aliquantulũ obſiſtat
Celsus *in d.l.ſi ancillas 63.de legat.3.* vbi cũ ancillas
omnes, & quod ex his natũ erit,ac cõſequenter
recentes, & vbera ſugentes fœtus teſtator legaſ-
ſet,reprobata Seruij ſententia exiſtimantis vna ex
ancillis mortua eius partum nõ deberi, quia ac-
ceſſionis loco fuit relictus, contrarium verius
pronuntiatur. Idcircò omiſſa Petri Pekij inter-
pretatione *in cap. acceſſorium. n. 6.in reſponſione ad
5.de regulis iuris lib.6.* dicendũ arbitror voluntatẽ
defuncti dictis locis in cauſa fuiſſe, vt duplex le-
gatum intelligeretur. Nam ex quo ancillas, ſi-
mul cum natis nominatim legauit, non vnum,
ſed duo eſſe legata ea propter voluit, vt ſi forte
ancillæ omnes, vel ex his aliqua deceſſiſſet,par-
tus deberentur. Quod minimè dicendum foret,
ſi non diſtinctè, ſed acceſsoriè fuiſsent legati.
Cùm deficiente principali legato, & acceſsoriũ
etiam deficere operępretium erat, *l.1.& 2. de
peculio legato.* Quod euidentiſſimè colligitur ex
Celſi ratione,*qua in dict.l.ſi ancillas* Seruij opinio-
nem reijcit, ibi: *Quod falſum puto, & nec verbis
nec voluntati defuncti accommodata hæc ſententia eſt,*
Ergo rectè diximus Celſi,necnon & ſimile Pau-
li reſponſum *in d. l. 3.* à verbis, & teſtantis vo-
luntate fuiſse deſumptum non vtique ab ipſa
rei natura.

33 Cæterum,vt quo digreſſi ſumus,reuertamur,
ſuperiori propoſitæ reſolutioni minimè refraga-
tur Iulij Pauli reſponſum *in l. ſi quis aliquid 38.§.
qui abortionis. ff.de pœnis*, ex quo probare nititur
Alphonſ. Caranc. dict. cap.1.§.3.num. 21. fœtum ef-
formatum, & animatum hominem appellari.
Nam pręterquam quòd ſi id ex ea expreſse cõ-
ſtaret,dictis nequaquam aduerſaretur, cùm im-
propriè ibi fuiſse Paulum locutum interpretari
deberet: tamen alia eiuſdem expoſitione ne-
glecta *cap.* 16.*§.vnic. num.* 17. verius eſt Conſul-
tum *in d.* §.de illius punitione egiſse, qui abor-
tionis, aut amatorij poculi propinatione mulie-
rem, aut amatorij præſtatione hominem illud
aſsumentem interfecit, vt pene iiſdẽ verbis ex-
plicaſse videtur *Martianus in l. eiuſdem 3.verſic.Sed
ex Senatus Conſulto,ff.ad leg.Cornel.de ſicar.*& ita ac-
cepiſse inuenio quamplures à Farinacio relatos
*tom.4.prax.criminal.quaſt.*102.*num.*294. Alioquin
inepta fuiſset Iulij Pauli illa expreſſio. *Quòd ſi
eo mulier, aut homo perierit.* Nam ſi non de perſo-
nis accipientium, ſed de abiecto partu diſcute-
ret: quid enim intererat, an abortiuus homo,
vel mulier fuiſſet? ſat erat, imò elegantius & cla-
rius, *Quòd ſi eo,* dicere, *conceptus, aut partus interie-
rit, ſummo ſupplitio afficerentur.*

34 Minuſque negotij faceſſit vulgatum illud iu-
ris axioma; nempe abortum facientem, vt ho-
minis interfectorem pœna capitis teneri, *cap. ſi
aliquis 5. de homicidio,* ex quo ita docent *Deciſio Pe-
demontan.* 60. *num.* 1. *Farinac.* plures referens *dict.
quæſt.* 102. *num.*92. *Menoch. de arbitr. caſu* 357. *Da-
nanderius in praxi criminali cap.* 74. *num.* 9. *Petrus
Plaza de delictis cap.* 20. *num.* 5. *& cap.* 26. *num.* 8.
*Quintilian. Mandoſ. de ætate minori dict. cap.1.num.*2.
Petrus Cenedus multis congeſtis collectanea 32. *ad De-
cretales*, *Philip. Matth. in l. ſi quis prægnantem* 187. *d
num.* 10. *cum ſequentibus*. Nam licet contraria
ſententia frequentiori calculo, vt verior appro- 35
betur, veluti ex his ſatis conſtare poteſt, quæ la-
to calamo ſcripſit *Theſaurus dict. deciſ.* 20. & *Fari-
nacius* vbi proximè *n.* 35. Nihilominus dici po-
teſt, ea ratione homicidij pœna affici, quia re
vera hominem interfecit, qui nondum perfec-
tum hominem occidit.

Quo autem tempore à conceptu fœtui hæc
vltima & perfecta animatio contingat, non
ſatis apud Scriptores conuenit, nec vna om-
nium ſententia eſt. Diſſidere videntur Medici
à Medicis, Philoſophi à Philoſophis, necnon
& à Theologis, & Iuriſperitis, Iuriſperiti &
Theologi, vt ex his quę congeſſit *Carranza ſupe-
riori loco*, §. 2. *num.* 24. *cum ſequentibus*, *& Augu-
ſtin. Barboſa in votis deciſiuis lib.* 1. *vot.*12.*à num.*19.
affatim eluceſcit. Quo circa cum *Ariſtotele lib.* 7. 36
hiſtoriæ animal. cap. 3. hac in re, nihil certi affir-
mari poſse exiſtimo, licèt frequenter illa, &
Theologis, ita & noſtris magis arrideat opinio,
qua edocemur duce *Ariſtotele d.loco*, *& Plinio lib.
7. naturalis hiſtoriæ cap.* 6. maſculum quadrageſi-
mo die, & nonageſimo fœminam animam ra-
tionalem ſuſcipere. Cui ex noſtris accedit *Iacob* 37
Menoch. de arbitr.lib.2.caſu 357.*num.*3. & quodam-
modò aſſentiri videntur *poſt gloſſ. in Clement. 1. in
verſic. Simul de Summ. Trinitat.& in cap. ſicut de ho-
mic. Panormitan. in capit. ſi aliquis de homicid. Martin.
Sancius in arbore diuidui, & indiuidui cellula 5. verſ.
Item quæra el 1.& 2.Nauar.in Manuali Latin.cap.*15.
*num.*14.*& capit.*27. *num.*222. *Anton.Gom.tom.3.va-
riar. cap.3.num.*32. *Bartol. Sibylla in ſpeculo peregrina
quæſt.cap.1.quæſt.5.Lelius de Zanch.tractat. de priuileg.
Eccleſiæ,priuileg.*159.*num.* 3.& *Philip. Matth.in dict.
l.187 num.10 de regul.iuris, Plaza lib.1.de delict.capit.
9.num.7. Vuald.in candelab. aur. tractatu de irregular.
tit. ex homicidio voluntario.n.*2.30 *&* 231.*Roder.Acu-
nha ſup Decr in Summa diſtinctionis* 5.*n.*6. vbi refert
*Molin.de iuſtitia & iure tract. 3.diſput.27.num.1. Sai-
rum de cenſuris lib.7.cap.1.num.3. & Barboſa vbi ſu-
pra num.27.Franciſc. Torreblanca lib.5.iuris ſpiritua-
lis cap.4 ſect.1.num.25.*dum omnes aſſerunt, fœ-
tum animatum dici maſculinum,videlicet qua-
drageſimo die, fœminum verò octuageſimo. A
qua ſententia, quidquid *Plin. & Ariſt.* volue-
rint, non eſſe recedendum, *Franciſc. Viuius* teſta-
tur *deciſ.*82.*n.*2. Quia mediante experientia, tan-
quam rerum magiſtra, ſemper reperta eſt veriſ-
ſima: & certè, quamuis hac ambigua diſquiſi-
tione exploratum nihil adduci poſsit, ſi tamen
alicui tot diſsidentium opinionum adhæren-
dum eſſet, huic potius acquieſcendum foret,
quàm alteri, vt proferunt ex Theologis *Maldo-
nadus ad cap.* 2. *Lucæ*, vbi etiam *Toletus adnotatione*
24.*Pater Franciſc.Suarez tom.2. in 3. part. diſput.* 10.
ſect. 2. quare illam veluti probabiliorem colligit
& comprobat Hiſtoria Eccleſiaſtica *ex cap.* 12.
*Leuitic.*vbi mulier pariens maſculum quadragin- 38
ta diebus in ſanguine purificationis ſuæ, ſeu
(quod in idem recidit) in purificatione ſanguinis
ſui

Digitized by Google

ſui detineri iubetur:foemınam verò pariens octuaginta diebus immunda cenſebatur.

Et verò non leuis eſt coniectura, quæ ex præfato *cap.* 12. *Leuitic.* deſumitur, in quo quadraginta dies purificationis à maſculino partu, octuaginta verò à foeminino ſtatuuntur. Nam de eo Abulenſis ibi, *quæſt.* 1. §. *iuſſit autem*, ſic ſcribit: *Habens tamen* (hæ dies) *quandam imitationem ad ea, quæ fiunt ſecundum naturam, ſcilicet, quia formatur perfectè corpus viri in vtero per quadraginta dies: de foemina autem iuſſit, quod maneret mater octuaginta diebus in purificatione ſanguinis. Quia foemina perfectè organizatur in vtero per octuaginta dies*, etſi aliam huius præcepti non inelegantē rationē adducat *Petrus Būgus de myſterijs Numerorū n.*40.*pag.mihi* 506.

Quam opinionem minimè infringere videtur quod in ipſius reprobationē ſcribit *Alphonſ. Carranza d.* §. 2.*num.*31. nempè, neminem poſſe ſibi perſuadere, tam longè diuerſam maſculinæ materiæ diſpoſitionem eſſe à foeminea, vt iſtius efformatio duplicato tempore abſumatur. Nam vt ipſemet obſeruat ibidem, *num.*36.*ex Hippocra-*
39 *te lib. de natur. pueri, & ex* Ariſtot. *lib* 4. *de generat. animal. capit.*6. hoc à maiori, aut minori ſeminis, & matricis calore petendum eſt; ſicut enim (teſte Ariſtotele, cui cæteri ſubſcribunt) viri formatio ex congruenti calore, foeminæ verò ex remiſſo eo prouenit (atteſtante hoc, vel longiſſima experientia, qua videmus effæminatos, aut complexione frigidos, ſiue qui ob multam venerem in calore tepeſcunt, plures foeminas, quàm maſculos gignere. Quod adnotauit *Rupertus abbas ad cap. Geneſis* 6. vbi effræni hominum libidini tribuit ſacer textus filiarum procreationem, ibi: *Cùmque coepiſſent homines multiplicari ſuper terram, & filias procreaſſent.*) Sic etiam celeritas organizationis indidem petenda eſt, vt apprimè ſcribit *Abulenſ.* ſuprà, & conſentit eleganter *Franciſ. Viuius dict. deciſ.* 82.*num.*8. vbi refert maſculinū foetum concipi reipſa ex ſemine calido in dextera parte matricis, quæ calida habetur: foetum verò foemineum ex ſemine frigido in ſiniſtra parte matricis. Vnde cùm frigidum ex ſui natura tardum & pigrū ſit calidū; autem velox: inde eſt formationē maſculini corporis, quæ ex calido ſemine perficitur, celeriorem quā foeminini eſſe.

40 Vnde colligitur perperam illos aſſerere, qui efformationem, & animationem, ſiue maris, ſiue foeminæ indiſtinctè ad diem vſque protrahunt quadrageſimum, vt inter Medicos hanc ſententiam mordicus defendit *Bonauen. lib.* 7. *de octomeſtri partu cap.* 109. & apud Iuridicæ Philoſophiæ Magiſtros illam amplecti videntur *Gloſſ. in l. Diuus*, 4. *ff. de extraord. crim. Iodoc. Damanderius in prax. criminali cap.*74.*n.*15. vbi hanc opinionem de iure ciuili veriſſimam eſſe profert, *Signorol. conſil.* 1.*n.*15. *Alberic. in dict. l. Diuus, & in l. ſi mulierem, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & in l. ſi quis necandi, C. eodem tit.*
41 *de ſicar.* Eamque comprobare videntur Aſtrologi omnes hac ducti ratione, quia primus menſis à formatione Saturno tribuitur omniū planetarū altiori, cuius (vt aiunt) frigiditati congruit ſemen ſpiſſare, coagulare, & in vlteriorem formā tradu-
42 cere, donec ad ſanguinē perueniat. Secūdus mēſis datur Ioui Planetarū omniū benigniſſimo, cuius calore, & humiditate organa fiunt. Quoniā autē Planeta quilibet maiores in principio exerit, quàm in fine vires, ideò primis ſuæ diſpoſitionis diebus, ac per conſequens ferè ad quadrageſimum diem materiā ita diſponit, vt perfecta organizatio fiat, quam ſtatim neceſſariò ſequitur animatio: & facere pro hac ſententia videtur *A-*
cunha d. loco. n. 5. vbi dubitans quare pręciperet 43
Dominus die quadrageſimo offerri puerum in templo, inter alias hāc aſsignat rationem: Quia ſicut die quadrageſimo in materiale templum ducitur, ſic in quadrageſimo die anima in corpore, tamquam in ſuo templo infunditur.

Coronidis tandē loco adijcere non grauabor, hanc ſucceſſiuam formationem, & animationū
legem corpus Chriſti Domini in vtero Matris 44
non ſeruaſſe. Nam quod natura in quadraginta dierū ſpatio paulatim effingendum erat, diuina virtute, & Spiritus Sancti opera momento perfectum abſolutumque fuit, vt eſt communis ſanctorum Patrum, & Theologorum doctrina. Ita *Cauſ. lib.*3.*c.*22. *Salmer. tom.*3. *tract.* & vniuerſi ferè Sholaſtici *in* 4. *diſt.*3. *Sophron. in Concil. Senonenſi act.* 11. *Baſil. homil.*25. *de hum. Chriſti generat. Damaſcen. lib.*3.*cap.*2. *Euthym. Matth.* 1.*c. Fulgent. lib. de incarnat. cap.*3. *Leo Papa in epiſt.* 11. *ad Iulium. S. Thom.* 3. *part. quæſt.* 30. *art.* 2. *Doctores omnes, ibique Gloſſa noſtra in Clement.* 1. *verſic. Simul vnitas, & in* §. *ad hoc baptiſma. de Summ. Trinit.* Paulus *Fuſcus de viſitat. lib.*2.*c.*18.*n.* 9. vbi & eo inſtanti habuiſſe docet liberum arbitrium ex ſententia *D. Thomæ. Fabius Incarnatus in ſcrutinio ſacerdotali* 1. *part tract.* 5 *in* 3. *art. fidei.* Quod indicare videtur *Carranz. d. diſput. de partu c.*12. *n.*
18. Idemque probabile eſse de Virgine Sanctiſsi- 45
ma docet *Philippus Mala, Doctor* Pariſienſ. ex eoque, & alijs pluribus Ioan *Baptiſta* Poza *in Elucidario tit.*3. *tract.*2. *&* 2. *tract. c* 4. Et hæc de tempore animationis ſufficiant ad effectus de quibus per *Quintilianum Mandoſ. de ætate minori d. cap.*2. *à n.*46.

SVMMARIVM.

MVlieres ſuperfoetantur, 1.
Contrarium aliqui voluerunt, 2.
Superfœtatio, non niſi poſt certum tempus à conceptione accidit, 3. *&* 9.
Superfoetationem minimè dari elapſis quadraginta conceptionis diebus, aliqui putant, 4.
Superfœtatio ex aliorum ſententia, quocumque in grauidationis tempore, exceptis ſeptem primis diebus fit, 5.
Superfoetatio ſi diu à priori concubitu eueniat, conceptu ſuccreſcente, omnino cluditur, 6. *&* 9.
Alphonſus *Carranz. reprobatur*, 7.
Inverecundè, & temerariè loquitur quiſquis I.C. erraſſe profert, ibi.
Vlpianum iuris conditorē, verticem legum, rerum omniū peritiſſimū, necnon & foecundiſſimū aliqui appellāt, 8.
L. cum quidam 30. §. *ſuum heredem, ff. de acquir. hæredit. explicatur*, 10.
Vterus poſt conceptionē magna ex parte concluditur, 11.
Conceptus maſculinus auctus cenſetur quadrageſimo die, & foemininus octuageſimo, 12.
Ariſtoteles cum inquit foetum poſt quadrageſimum diē

qu.in:itate vnius formica eſſe ; de ſemidigitolibus for-micis accipitur, 13.

Superſoetatio præterito iam quadrageſimo conceptionis die impoſſibilis eſt, 14.

Vterus à tempore conceptionis leui ex parte, à momento vero aucti foetus magna ex parte contrahitur, 15.

Alphonſus Carranza impugnatur, 16.

Superſoetatio ſecundum veriorem opinionem, etiam primis ſeptem diebus dari poteſt, ibid.

Proximè fieri dicitur, quod nullo præcedēte ſpatio fit, 17.

Diui Auguſtini locus explicatur, 18.

Mulieres eſſe conſtat, quibus poſt receptum ſemen, ita vterus concluditur, vt nullo tempore ſuperfoetationem admittant. Aliæ vero inueniuntur, quibus è contrario ſemper vterus reſeratus, ſuperfoetationiſque capax manet, 19.

P. Thomas Sanchez ſuperfoetationem minimè agnouiſſe videtur, 20.

L. antiqui, 3. ff. ſi pars hęred petat. dupliciter intelligitur, 21.

Foemininus conceptus, etiam poſt quadrageſimum diem vſque ad octuageſimum ſuperfoetari poteſt, 22.

Duobus eiuſdem rei teſtibus, vel rationibus, magis quàm vni creditur, 23.

Plures infantes in vtero matris vno impetu excedere naturę repugnat, non vero quod vnus poſt alium naſcitur, 24.

QVAESTIO III.

Quo tempore poſt conceptionem ſuperfœtatio impediatur.

1 SVperfœtationem (quam mulieribus eueni-
re, & communis philoſophorum aſſenſus
probat, & ipſa naturalium rerum magiſtra
experientia, non diffitetur, vt ex relatis euincitur
à *Paulo in l. antiqui, 3. ff. ſi pars hæred. petatur à Tri-
phonino*, quem de ſuperfœtatione poſſe intelligi
exiſtimo *in l. areſcuſa 15. de ſtatu homin.* non inep-
tiùs, quàm illa verba, *l. liberorum. 11. de his qui not.
infa. propter turbationem ſanguinis*, de eadem ſuper-
fœtatione intelligere conatur *Ioannes Mercerius
opinion. lib. 2 opin. 20.* & à *Iuliano in l ſi pater 36 de ſo-
lutionibus*, quibus ſuffragantur *Hippocrates, Ariſtote-
les, Plinius, Solinus*, & alij quorum recordatur *Al-
phonſ. Carranz. diſput. de vera humani partus deſigna-
tione cap. 19. n. 2. Ludouic. Mercad. de ſteril. & prægnan.
affection. lib. 3. c. 6 ad calcem.* Quidquid ſecus volue-
2 rint *Valuerde li. 2. anatomiæ c. 19. & Sorapan. 2 part.
ſuorum adagiorum, adagio 1. in fine*) ſuperfœtationē
inquam eiuſmodi, non niſi poſt certum tempus
conceptionis accidere poſse ſcribit *Vlpianus in l.
cùm quidam 30 §. ſuum, de acquir. hæredit.* Quo circa
3 ex operis noſtri præſcripto in dubium reuocare
conſtringimur, cuius ſpatij, aut quot dierum cer-
tum illud tempus conſiſtat, poſt cuius lapſum,
quæ vnū gerit, per naturam humanæ conditio-
nis alium partū formare non poſſit. Circa cuius
quæſtionis exſolutionem inter ſe palàm diſcre-
pantes ſcriptores animaduerto. Nam ſi Accur-
4 ſium ibidem primitùs intueamur, certum illud
tēpus ſecundum placitum Ioānis antiqui cuiuſ-
dam Gloſsographi, quadraginta dierum eſse
præfinit: in quam ſententiam incidiſse viden-
tur *Chriſtaphor. de Caſtellis in repetitione l. ſi filius n. 1.
de lib. & poſthum.* quæ habetur *tom. 3. repet. iuris ciui-
lis folio mihi 227. Ioannes de Imola in d. §. ſuum n. 6.* vbi
eam ad ſecundum & quadrageſimū diem pro-
trahit, ex notatis *in auth. de reſtit. & ea quæ parit in
vndecimo menſe, §. vtrum, Marnel. in Medic. mulier. lib.
3. c. 4. Paulus Zacchi in Medico legali tit. 3. q. 4. à
num. 15.*
Si verò Petri *Garſia diſput. 72. in Auicennam cap. 5.* 5
& aliorum ſcripta contemplemur, quibus non-
nihil adhibito ſuccinit *Carranza loco proximè relato
n. 16.* horum omnium ſententiam eſſe inuenie-
mus, ſuperfoetationem prioribus ſeptem diebus,
quibus ad conceptus, ſeu embrionis perfectionē
miro modo vulua obturatur, fieri non poſſe. Quā
D. Auguſtini mentem exiſtere *lib. 5. de ciuit. Dei c. 10.*
coniectatur *Carranza n. 17.* Cęterū his tranſcurſis
diebus, quocumque in grauidationis momento 6
poſſibilē eſſe, ſed eo modo, vt ſi diu à priori con-
cubitu ſuperfœtatio aduenіat, ea conceptu ſub-
creſcente omnino intercidat. Qua ſententia re-
tenta infert *Carranza d. cap. 19. n. 15.* erraſse *Vlpia-
num*, dum *in dict. §. ſuum hæredem* pronuntiat, poſt
certum tempus vtero grauidæ mulieris alium
foetum perfici non poſſe,
Sed eius pace, indigna hæc erroris calumnia 7
tanto viro eſt. Quis vnquam abſque temeritatis
vel irreuerentiæ nota in eam fuit reprehen-
dendi laſciuiam perductus, vt erroris & imperi-
tiæ reos ageret ſcitiſſimos naturalis & iuridicæ
Philoſophiæ Magiſtros, Paulum, Scæuolam,
Papinianum? Et quód mirari magis oporteret,
Vlpianū ipſum verticem legum, vt ex Heren- 8
nio, Modeſtino, & alijs Iuriſconſultis refert *Co-
raſius in repetit. l ſi quis num. 3. C. de impuber. & alijs
ſubſtitut.* Quem iuris fuiſſe conditorem meritò ex-
clamat *Eutropius lib. 8.* aſſentiente *Iacobo Cuiacio in
l. Gallus, §. 1. de lib. & poſthum.* & omnium ferè ver-
narum, externarum, peregrinarum, atque
etiam exoticarum rerum vſu, & cognitione ca-
lentiſsimum extitiſse, manifeſtis ea in re pro-
latis teſtimoniis demonſtrat *Eruditiſſimus Franciſ-
cus Polletus Hiſtoria fori Romani lib. 5. cap. 6. pagina
mihi 640.* & ipſe Carranza foecundiſſimum appel-
lat *eodem tractatu capit. 9. num 15.* Nullus hercle ita
effrænis reperiri poterit, maximè in his, qui iuri
noſtro ſacra faciunt, & ipſius præclara ſtudia
complectuntur, cùm hi præ cæteris, velut doc-
trinæ parentibus, illis honorem deferre, & re-
uerentiam exhibere vrgentiori ratione con-
ſtringantur: præſertim vbi nulla euidenti de-
monſtratione conuincitur eos perperam ali-
quid affirmaſse, vt in Vlpiani reſponſo, quem
mendacij immeritò ex eo ſolúm accuſat Car-
ranza, quod poſt certum tempus conceptio-
nis euenire affirmat.. vt quæ vnum in vtero ge-
rit, alium formare nón poſsit, quaſi oppoſitum,
vt proximè retulimus, veriùs arbitretur. Quod 9
quidem tantum abeſt, vt falſitatis nomen me-
reatur, quòd imò Ariſtotelicæ veritatis habere
debeat; ille enim *lib. 7. de hiſtor. animal. capit. 4.
paulo ante finem* ſimilem, vel eandem ſententiam
his verbis ex interpretatione Theodori protulit:

At

At verò in muliere rarò quidem euenit, vti ſuperfœtet: ſed factum tamen aliquando eſt qui ita longo poſt tempore ſint concepti, nihilo perfici poſſunt, ſed præmaturis dolorem, quo ipſi, & primus fœtus intereat, mouent. Et inferius: *At verò ſi proximè à primo conceptu, ſecundus ſit factus, abſolui edique poteſt, quod ſuperfœtarit, vt quaſi gemini naſci videantur.* Quorum omnium verborum ea ſumma eſt, vt proximè à primo conceptu ſuperfoetatus & viuere, & in lucem edi poſſit: ſecùs atque ſi longo deinde tempore fuerit efformatus. Ergo rectè ſcripſit Vlpianus, poſt certum tempus contingere, vt quæ ſemel conciperet, alium pleno ventre formare non poſſit, ideſt, poſt longum tempus à prioris foetus formatione, vt Philoſophus ait; lo-
10 quitur enim Conſultus hic, non de prima partus formatione, quam embrionis eſſe ſupra probauimus, ſed de ſecunda, & perfecta, efformationis nomen obtinente, cui animæ rationalis infuſionem contemporaneam eſſe diximus, vt ipſius verba demonſtrant, & interpretatur *Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap. 2. num. 49.* Quo ſuppoſito, aptiùs Ariſtoteli conuenire videtur, dum docet, longo iam tempore conceptos perfici non poſſe, ſiue, quod idem eſt, vltimam perfectionem, vel articulationem, ac conſequenter, & animam rationalem non recipere: aut ſi recipiunt ſtatim, vel ſolos, vel ſimul cum primo foetu interire, vt placuit etiam *Varandeo lib. 2. de affect. mulier. cap. 6. & Paul. Comitol. reſponſor. moral. lib. 1. quæſt. 133. num. 5. verſic. Tertium argumentum.*

Quod autem ſit hoc longum tempus, vt eum Vlpiano certum appellare poſſimus, reliquum eſt ad ipſius interpretationem diſquirere: & tamen licet ex eius contextu id minimè deprehendi poſſit: ex Ariſtotelis nihilominus ratione, nec difficillimũ erit percipere, eo vtique ſcribit *lib. 4. de generat. animal. cap. 5.* poſt longum tempus, videlicet aucto iam primo conceptu vitaliter ſuperfoetari non poſſe: *Quoniam vterus magna ex parte, ad partum vſque ſe comprimit.* Quo euenit, vt difficulter alterius formationis aditus pateat, aut ſi tamen aliquando, licèt rarò (ex quo ab omni par-
11 te vterus ex tunc concluſus non eſt, ſed magna tantùm ex parte) accidat vt ſuperfoetetur, perfici non poteſt, ſed conceptus abigitur: Quemadmodum ibidem eidem Philoſopho placuit. Vnde cùm huiuſmodi vteri contractio magna ex parte ab ipſa primi foetus creatione, & augmentatione proueniat, vt eiuſdem ſententia eſt, & tunc auctus conceptus maſculus regulariter
12 exiſtimetur, cùm ad quadrageſimum diem peruenerit, & foemineus cùm ad octuageſimum, vt ex dictis præcedenti quæſtione conijcitur, ſuadente hoc in maſculo peritiſſimo *Fernelio lib. de hominis procreatione cap. 10.* vbi obſeruat quadrageſimo die auctum foetum quantitatis ſemidi-
13 giti, habereque caput auellanæ par, & *maius* quã pro reliqui corporis ratione. Nam licet probare *Ariſtoteles* videatur *lib. 7. de hiſtor. animal. capit. 3.* quadrageſimo die quantitate vnius formicæ magnæ foetum exiſtere, intelligi debet, illis formicis aſſimilare, quæ ſaltim ſemidigitales ſunt, alioquin quomodò credi poſſet quod ibidem teſtatur, nempe quòd ſi eo tempore mas emiſſus in aquam frigidam mittatur, cogitur, conſiſtitque veluti in membranula, qua rupta foetus ipſe apparet, membra inde diſcreta habens. Tum cætera omnia, tum genitalia, & oculi, quemadmodum in cæteris animantibus pergrandes apparent. Hæc enim omnia ita diſcreta, vt viſu percipi poſſint; neutiquam in tam exiguo corpore, vt formicæ, licet maſculę reperiri poſſent, niſi formicam, cui parem conatur huius temporis foetum efficere Ariſtoteles, ad minus ſemidigitalẽ ſanciamus. Quemadmodum & conceptum eiuſdem menſuræ facit Fernelius vbi proximè, quamuis non me lateat aliter hunc locum *interpretatum fuiſſe Abulenſem quæſt. 53. in cap. 1. Matthæi.* Et vt ad rem reuertamur, inde eſt ab hoc dierum certo ſpatio ſuperfoetationem in ea, quæ iam conceperat, pene impoſſibilem reputari, vt cum Accurſio ſupra citati confirmant; quod omne voluiſſe videtur *Vanderens tractat. lib. & cap. proximè relatis* hac verborum ſerie: *Si tamen ſalutaris debeat eſſe iſta ſuperfoetatio, ſeu vitalis foetus, qui per illam concipitur, oportet illam contingere à primo primi conceptus die ad quadrageſimum, aut circiter, antequam ſcilicet prior foetus magnum in vtero ſpatium obtineat, vel omnes venarum, & arteriarum vteri propagines occuparit. Quandiu enim prior foetus exiguæ erit molis, & motus expers, facile erit ſuperueniens ſemen ſpatium reperire idoneum, quemadmodum in gemellis contingit, & ſua ſibi vaſa adipiſci, quibus ſimiliter nutriatur.*

Quibus haudquaquam repugnat alter eiuſ- 14
dem Ariſtotelis locus *lib. 7. de hiſtor. animal. cap. 4.* cuius initio: *Cùm ſemen conceperit vterus*, inquit, *ſtatim ſe contrahit, donec ad ſeptimum menſem ventum ſit.* Sententia quidem primò intuitu oppoſita ſuperiori ab eodem traditę, cum ibi non à ſeminis receptione, ſed aucto iam foetu vterum comprimi doceat. Siquidem ex eo fit ſatis, quod *d. cap. 5. de generat. animal.* continetur. Nempe coa-
leſcente iam partu, vuluam, ſiue matricem, 15
quaſi iam impletam magna ex parte occludi, id eſt (vt vtriuſque loci ſenſum exprimam) magis vterum contrahi, cùm auctum foetum ſortitur, quàm erat cõtractus à retentione prolifici ſeminis. Nam etſi conſtet, eam conceptionis eſſe vim, vt à ſuo primo inſtanti vterum comprimat; attamen non ita conſtringit, veluti poſtea ſuccreſcente foetu coarctatur. Cum à tempore conceptionis leui ex parte, & à momento aucti foetus magna ex parte vteri cõtractio adueniat.

Vnde neceſſariò colligitur minùs rectè exiſti- 16
maſſe *Carranzam d. cap. 19. n. 16.* aduerſus *Alexandrum in d. §. ſuum hæredem. num. 4.* ſuperfoetationem non adeo ſtatim poſt primum conceptum contingere poſſe, vt prioribus ſeptem diebus, quos ad rudem illam concepti compaginationem neceſſarios probauit eiuſdem operis *cap. 1.* & nos alibi diximus, accidere queat. Siquidem cùm eandem contractionis formam vterus à ſuſcepto ſemine vſque ad foetus efformationẽ & animationem retineat; quemadmodum ex Ariſtotele ſtabilitum extat, conſectarium eſt poſſe etiam intra ſpatium horum ſeptem dierum ſu-

perfoetationes euenire, veluti & eo tranſacto;
eas poſse fieri prędictus Auctor affirmat, cum
ſaltim vſque ad quadrageſimum diem ęqualis
vuluæ occluſio perſeueret, ſed talis, quæ mini-
mè ſuperfoetationi impedimento ſit. Quinimò
ſi aliquo tempore ſalubriter perficienda eſt, eo
vtique erit, vt indicat expreſse Ariſtoteles vno,
& altero loco, videlicet *d. cap. 4. de hiſtor. animal.* his
verbis: *At verò ſi proximè à primo conceptu ſecundus*
ſit factus, abſolui, edique poteſt, quod ſuperfoetauit, vt
quaſi gemini naſci videantur. Non enim propriè
ſuperfoetationem proximè à primo conceptu
factam, nec quaſi gemellorũ, concepti, & ſuper-
foetati partus dici poſset, ſi iam ſeptem diebus
elapſis dumtaxat, hæ ſecundæ conceptiones fie-
ri oporteret. Quod non minùs euincitur alte-
rius loci ex *dict. cap. 5. libri 4. de generation. animal.* ſi-
mili ſententia: *Eodem enim coitu plus ſeminis mitti-*
tur, quod partitum multiplicare conceptum poteſt, ſi al-
terum poſt alterum accedit: ſed ſi iam aucto concepta,
&c. ſubindicat *Ludouic. Mercad. d. c. 6. lib. 3. de pra-*
gnant. affectionib. At vero, inquiens, *ſi à primo conce-*
pta ſecundus proximè ſequutus ſit, paulalumque tempo-
ris inter eos interceſſerit, quod ſuperfoetarit, abſolui edi-
que poteſt. vbi & aduerbium illud *Proximè,* & ver-
bum *Paulalum temporis,* denotant ſecundo, aut
tertio die à primo conceptu ſuperfoetationem
poſſibilem eſse, vt viſum fuit Alexandro, argu-
mento eorum, quæ ex *Stephano Gratian. diſceptat.*
forenſ. r. 161. num. 10. tradit *Auguſt. Barboſ. tractatu de*
Diction. diction. 277. n. 2 affirmans, illud proximè
fieri dici, quod nullo præcedente ſpatio fit. Id-
que ſenſiſse mihi videtur *Petrus Garcia d. diſputat.*
72. cap. 5. dum initio primi conceptus ſuperfoeta-
17 tionem poſse contingere arbitratur. Quamuis
huius propoſitionis generalitatem circa primos
ſeptem dies ſublimitet Carranza, in quo procul-
dubio decipitur, vti & in expoſitione *D. Augu-*
ſtini dict. c. 6. de ciuit. Dei. Quem aliter interpretan-
dum eſse, ipſius mihi verba ſubminiſtranti præ-
cipuè ſi eius ſententia, vt in editione Baſileæ an-
18 ni 1542. nulla interpoſita interrogationis notula,
vſque ad illud verbum, *In foeminam commutata eſt,*
hoc modo legatur. *Numquid in conceptu, vbi &*
vnum concubitum eſse manifeſtum eſt, & tanta naturæ
vis eſt, vt cùm conceperit foemina, deinde alium conci-
pere omnino non poſſit. Vnde neceſſe eſt eadem eſse in
geminis momenta conceptus &c. Quorum verborum
ſenſus ille mihi videtur. Numquid & in concep-
tu, vbi & vnum concubitum eſse manifeſtum
eſt, & tanta naturæ vis, ea ſcilicet in foemina,
quæ concepit, vt poſtquam vnum gerit, deinde
etiam primis diebus alium concipere non poteſt
Nempe quia eius vterum ſtatim à retento primi
concepti ſemine ſupra modum obturatur, vt ali-
quibus euenire ex Hippocrate ſuſpicari poſſu-
mus *lib. de ſuperfoetatione,* ita ſcribente: *Superfoe-*
19 *tant mulieres, quarum vteri os poſt primum conceptum*
non exquiſite clauditur. Eodem modo, ac nonnul-
lis illam eſse naturam Ariſtoteles teſtatur *dict.*
cap. 5. de generat. animal. paulò ante finem, vt toto
impraegnationis tempore reſeratum, & ſolutum
vterum habeant, numquamque à conceptu ad
partum contractionem patiantur. Quapropter
etiam aucto iam primo foetu inſuper foetare
poſse ſcribit. Quam eſse Auguſtini mentem de-
fendere non grauabor: ne vel cùm Carranza
illum improbabiliter defendamus; vel cum Bu-
dæo *in notis ad. d. l. antiqui,* ipſum fateri cogamur
ſuperfoetationem non agnouiſse, vt de P. Tho- 20
ma Sancio veridiùs dici poteſt *lib. 9. de matrimon.*
diſp. 22. n. 2. in fine, & n. 7. eodem loco. Niſi de illa mu-
liere grauida eum fuiſse locutum ſubintellige-
mus, quæ iam auctum foetum gerebat.

Ergo vt ad certum tempus quadraginta die-
rum reuertamur, quorum lapſu per rerum natu-
ram ſuperfoetationem dari non poſse conſtitui-
mus. Id fortiter eneruare videtur *Paulus in d. l.*
antiqui 3. ſi pars hered. petat. vbi ex Lelio ſcribit.
mulierem ab Alexandria perductam fuiſse, vt
Adriano oſtenderetur, cum quinque liberis, ex
quibus quatuor eodem tempore enixam fuiſse
dicebatur; *quintum poſt diem quadrageſimum.* Ergo
vltimus fuit ſuperfoetatus poſt quadrageſimum
diem à conceptione quatuor priorum, alioqui
in tam longum dierum ſpatium eius partus dif-
ferri, vel procraſtinari non potuit.

Cui difficultati multipliciter reſpondetur. Pri-
mò liberum, quem poſt tam longum tempus 21
editum refert Conſultus, non maſculini, ſed foe-
minini ſexus fuiſse. Quod rectè liberorum no-
men admittit, quo in *d. l.* Paulus vtitur, cuius
adeò exacta ſignificatio eſt, vt vtrumque filio-
rum ſexum comprehendat, *l. cognoſcere 56. de verb.*
ſignific. l. 2. § quod ait, ff. qui ſatiſdare cogant. Foemini- 22
nus enim conceptus, etiam poſt quadrageſi-
mum diei interſtitium, dummodo octuageſimi
metas non excedat, ſuperfoetari ex ſupradictis
poteſt. Secundò nec minus probabiliter ſatisfie-
ri videtur, aſserendo Iuriſconſultum hic Lelij
authoritatem retuliſse, qua ſibi dictum ſcribit,
quintum illius Alexandrinæ mulieris filium pe-
racto iam quadrageſimo die à primo partu in
lucem fuiſse productum. Quod quidem falſo
Lelio perſuaſum ex Gaio conuincitur *in l. vtrum*
8. in principio, ff. de reb. dubijs; & ex *Iuliano in d. l. ſi*
pater 36. ff. de ſolutio. A quibus cùm vno &
altero loco eiuſdem Alexandrinæ mulieris hiſto-
ria repetatur, Gaius ſcribit omnes quinque libe-
ros vno foetu fuiſse enixam, & non diſsimiliter
Iulianus quinque omnes filios ſimul peperiſse
pronuntiat. Quorum obteſtationes Lelij tradi- 23
tioni præponderent neceſsum eſt, cùm duobus
eiuſdem rei aſsertoribus maior fides, quàm vni
aliter circa eandem rem teſtificanti adhibeatur;
quemadmodum & duobus rationibus magis,
quàm vni creditur, *authen. itaque,* vbi notant *Gloſ.*
C. communia de ſucceſſio. quidquid aliter hæc iura in
concordiam redigere contendat *Federic. Scot. reſ-*
ponſ. tom. 1. lib. 6. reſponſ. 25.

Quæ quidem vltima interpretatio ex eo mini- 24
mè infirmatur, quod tradit *Tryphoninus in dict.*
l. Areſcuſa 15. ff. de ſtat. hom. nempe à natura permiſ-
ſum non eſse ſimul vno impetu duos infantes de
vtero matris excedere, quo circa ſuſpectum vi-
deri poterat, illos quinque liberos ab vtero A-
lexandrinæ mulieris ſimul erupiſse. Nam vt op-
mè explicat *Federic. Scotus dict. l. 4. reſpon. 25.* ita ſi-
mul

mul & vno vtero exceſsiſse credendum eſt, vt
non vno impetu, quod naturæ repugnare ſcri-
bit Triphoninus, ſed vnum poſt alterum breui
intericcto ſpatio.

SVMMARIVM.

Quaſtio de peccato originali, vna ex grauiſſimis Fidei noſtra dicitur. 1.

Culpam originalem homines ipſa conceptione contrahere, D. Auguſtinus ſentire videtur. 2.

Culpa originalis ipſo inſtanti animationis contrahitur ex communi ſententia. 3.

Inſtans animationis, & exiſtentia peccati originalis in maſculis quadrageſimus eſt dies, & in foeminis octuageſimus. 4.

Puer ideo in templo quadrageſimo die offerri pracipiebatur, quia eodem tempore poſt conceptionem labem contrahit. 5.

Peccatum originale culpa dicitur, 6.

Culpa non poteſt eſſe, niſi in anima. 7.

Originale peccatum trahitur ex Adamo. 8.

Caro & non anima à primo parente deſcendit. 9.

Filius dicitur portio corporis paterni. 9.

Anima eſt pars hominis. 10.

Conceptio embrionis, & hominis differant. 11.

Conceptio hominis eſt ipſa animatio rationalis. ibidem.

Homines tunc originali vinculo obligantur, cum nondum exiſtant anima ſeparatim à parentibus viuentes. 12.

Homo per animationem diſtinguitur à patre. 13.

Filij non portant iniquitatem patris. 14.

Textus in cap. iam itaque 1. quaſt.4. cap. ſi habet. 24. quaſt.3. cap. quaris de conſecrat. diſtinct.4. cap. quid eſt, de poenitent diſtinct.4. verè explicantur, ibidem

In Adam fuimus cùm ipſe peccauit, vt in actiuo principio 15.

Ada peccato quare omnes poſteri teneamur. 16.

Res dubia magis eſt diſcenda, quàm dicenda, ne doceatur qua neſcitur. 17.

QVAESTIO IV,

Quando proles in vtero originalis pecati labe polluatur?

1 Est autem hæc de peccato originis diſputa-
tio, vt ſentit *Robertus Bellarmin. tom. 3. contro-
uerſ. lib. 4. cap. 1. in initio*, vna ex grauiſſimis
Fidei noſtræ controuerſijs. Nam ſi hac de re
2 Auguſtinum conſulimus *in cap. firmiſſime 2. de con-
ſecrat. diſtinct. 4.* eius poſteriora verba ſuadere vi-
dentur, huiuſmodi culpæ damnationem homi-
nes ipſa conceptione contrahere, ac per conſe-
quens ſeptimo die ab immiſſo in vtero matris
ſemine, quo ex Philoſophorum placitis perfici
conceptionem ſuperius ediximus. Sin verò,
quod cum *D. Thoma 1. 2. quaſt. 81. 82. 83.* pluribus
articulis communiter docent Theologi, quibus
adhæret *Quintilian. Mandoſ. de atate minori cap. 2. n.
3. P. Suarez de Angelis lib. 6. cap. 17. num. 18. P. Petrus
de Vega in expoſ. 4. Pſalm. Poenitent. verſic. 6. diſcurſ. 1.*
3 Et vt de fide ab omnibus aſſeri inſpicimus, cer-
tum eſt originis peccatum in ipſo inſtanti ani-
mationis rationalis contrahi quantum ad actua-

lem exiſtentiam ipſius peccati, licet quantum
ad ſufficientiam in Adamo ſit contractum. Vn- 4
de cum quadrageſimum conceptionis diem in
maſculis, & octuageſimum in fœminis certum
animationis tempus exiſtere proximè indicaue-
rimus, clarum euincitur, contractionis culpæ
originalis terminum eſſe: quod placuiſſe videtur
Roderico Acunha in ſumma diſtinct. 5. num. 5. vbi ideò
docet iuſſiſſe Dominum, quadrageſimo die 5
puerum in templo offerri, quia eodem concep-
tionis tempore originalis peccati reatum con-
trahit.

Et roboratur hæc ſententia, quam indubita-
tam affirmo, quia peccatũ originale nihil aliud
eſt, quàm quædam culpa, vt cum *D. Thoma lo-* 6
co ſupra citato ſentit *Sebaſtia. Medic. in ſum. peccatorum
tit. 1. quaſt. 6.* Sed nulla culpa poteſt eſſe, niſi in ani-
ma, vt vterque probat, & aſſerit *Bellarm. dict. lib.* 7
4. cap. 12. ergo neceſſariò animationis tempore, &
non anteà conceptus ea infici poterit.

Cui catholicæ aſſertioni nequaquam obſiſte- 8
re poteſt, quòd peccatum originis trahitur ex
Adamo. Quapropter cùm ſola caro, & non 9
anima ab illo primo parente deſcendat, inde-
que, vt eius filij ſui corporis dumtaxat portiones
cognominemur, argument. *l. cùm ſcimus 21. in fin.
de agricol. & cenſit. lib. 11.* & eorum quæ latè ſcri-
bunt *Caſtrenſ. conſilio 161.* & *Carolus Ramus conſil.
115. num. 15. cum ſequentibus tom. 3.* peccatum nec
in anima eſſe poterit, ſed in carne; ac conſe-
quenter, nec poſſibile erit, illo primo concep-
tionis inſtanti, multò ante animę infuſionem
non contrahi. Quia vt reſpondit *Bellarmin. vbi ſu-
pra*, licet Anima ab Adamo originem non tra- 10
hat, quaſi ab eius anima creata: Tamen eſt pars
hominis, qui verè trahitur ex Adamo: non enim,
vt peccatum ex Adamo trahatur, requiritur vt
anima fiat ex Adamo, ſufficit enim ſi homo ipſe,
cuius pars eſt anima, fiat ab Adamo.

Quibus non repugnat Diui Auguſtini locus
initio pro contraria parte adductus, vbi cùm di-
citur, huiuſmodi reatum ipſa conceptione con-
trahi, ſubintelligitur non de conceptione ſim-
plici embrionis, ſed hominis, quæ eſt in anima- 11
tione rationali, vt diuerſa ſpecie, inquit *Quinti-
lian. Mandoſ de atate minor. capit. 2. numero 21.* & in
propoſito ſentit *P. Petrus de Vega in expoſ. d. Pſalmi
quarti Pænitentialis, verſic. 5. diſt. 1.* vbi illa verba: *Et
in peccatis concepit me mater mea*, de ſecunda con-
ceptione, ſiue de animatione rationali accipit.
Quo tempore peccati originalis, cuius Prophe-
tæ ſermo eſt, reatus contrahitur, antea enim
partus non eſt homo, & niſi homo ſit, capax
peccati non eſt, ſicut nec virtutis, aut gratiæ:
quę ratio eſt D. Thomæ, & aliorum.

Magis enim vrgere videntur *text. in cap iam ita-
que 1. quaſt. 4. cap. ſi habes 24. quaſt. 3. cap. quaris, de
conſecrat. diſtinct. 4. capit. quid eſt, de pænitent diſtinct. 4.*
Ex quibus omnibus, velut neceſſariò apparet in-
ferendum, originali vinculo tunc homines obli-
gari, cùm nondum exiſtunt animæ ſeparatim vi- 12
uentes, & ab his, qui eos genuerunt, alteri ef-
fecti. Ergo cùm per rationalem animationem
homines diuerſi à parentibus ita dicantur, vt de 13
ipſis

epſis rectè à Domino proferri potuerit: *Et anima Patris mea eſt, & anima filij*, citra contentionem ilici conſtat, ante quadrageſimum diem animationi præfinitum foetus huiuſmodi primi parentis maſcula deturpari.

Sed hæc obiectio non magno negotio repelletur, ſi veram Sanctorum Patrum mentem dictis in locis intueamur. Ab ipſis enim cùm illud certum iuris, & fidei axioma proponeretur, videlicet filios non portare parentum ſuorum iniquitatem, nec eorum criminibus reos effici, id ratione ſequenti confirmatur. Quia cùm homines in ſe ipſis ſunt, & animam à parentum animis diſtinctam nanciſcuntur, tantùm ex proprijs delictis, non ex paternis, niſi propria conſenſione tenentur. Ideoque inferunt, ex Adam homo & filius eius trahit, quod Sacramenti illius, id eſt baptiſmi gratia ſolueretur, quia nondum erat anima ſeparatim viuens, ideſt, altera anima, de qua diceretur: *Et anima patris mea eſt, & anima filii*. Siquidem cùm Adam peccauit, in illo fui-
15 mus, vt in actiuo principio. Vnde peccato Adæ, inquit *Gratian. in ſumma 24. quæſt. 3.* idco om-
16 nes poſteri teneri dicuntur, quia nondum aliquis illo materialiter fuerat proſeminatus. Quocirca opus fuit, vt quotquot deinceps ab illo ſemine corrupto producerentur, originalis culpæ debitum contraherent, ſtatim ſoluendum, cum peccati capaces exiſterent. Nempe cùm ad vltimam perfectionem, & animę receptionem peruenirent. Cætera autem, quę ad huius materię pleniorem cognitionem ſpectant, apud ſupra citatos inuenientur. Ergo ea libenter omitto, ſiquidem in re adeo ancipite cum *D. Auguſtino lib. 5. aduerſus Iulianum cap. 3. Quid verum ſit libentiùs diſco, quàm dico, ne audeam docere quod neſcio:*

SVMMARIVM.

Ethnici cognouerunt vnumquemque mortalium deputatum ſibi numen ad cuſtodiam habere. 1. & 4.

Numina quæ viris aſſidebant, Genij: quæ verò foeminis, Iunones appellabantur. 2.

Per Genium, ſiue per bonum ſpiritum cuſtodem alicuius iurari ſolebat. 3.

L. ſi duo patroni. 13. *§. ſi quis iurauerit, fin. ff. de iureiurando, illuſtratur, ibidem.*

Ethnici vnicuique bonum & malum Genium deſignatum credebant. 4. *idem multi ex noſtris ſentiunt.* 15.

Circa tempus, quo Angelorum cuſtodia nobis deputatur, variæ ſunt opiniones. 5.

A natiuitate vnicuique eſſe vnum Angelum bonum, & alterum malum, nonnulli putant. 6.

Angelus matris, an filium cuſtodiat in vtero exiſtent. 7.

Filius dum eſt in ventre, vnum quid cenſetur cum matre per colligationem. 8.

Foetus licet cùm eſt in vtero, ſit quaſi pars matris, in ordine ad ſalutem animæ eſt perſona diſtincta. 9.

Foetus in vtero capax eſt peccati & meriti. 10.

Matre baptizata, qui vtero geſtabatur, non eſt baptizatus, ideoque baptizari indiget. 11.

Cuſtodem ante conceptionem hominibus deſignari, vt ipſorum generationem procuret, ſentit Tertullianus 12.

Cum ipſa animatione Angelos deputari multi docent 13.

Homo ab animatione viator, & capax peccati ſaltim originalis exiſtit. 14.

Animæ, ſtatim ac corpori infunditur, Dæmon adiungitur, qui ei nocere procuret. 15.

Angelus matris tunc ſolùm filij curam habet, cùm ipſius defenſio ad bonum matris conducit. 16.

Quadrageſimo die maſculis, & octuageſimo foeminis Angelus cuſtodiæ adſcribitur 17.

Non niſi iam natis Angelos dari, quorundam fuit opinio. 18.

A tempore baptiſmi Angelorum cuſtodiam incipere, nonnullis placuit. 19

Pueris & adultis ſolùm deputari Angelos, dicunt alij. 20.

Iuuenes, ſiue adoleſcentes maxima cuſtodia indigere, iure præſumitur. 21.

Puſillus qui erat in medio, cùm protulit illa verba Chriſtus: Non contemnatis vnum ex his puſillis, *nondum ad rationis vſum peruenerat.* 22.

Cuſtodia Angelorum ab ipſa animatione, ad corporis & animæ ſeparationem tantùm perſeuerat. 23.

Angelus cuſtodiæ poſt mortem licet non cuſtodiat, deducit tamen animam ſibi commiſſam, vel ad coelum, vel ad expiationis locum. 24.

QVAESTIO V.

Ex quo momento cuſtodiæ Angelus homini præficiatur?

ERgo vt tam ab ethnicis quàm à Fidei noſtræ cultoribus huiuſce concertationis 1
certiſsima definitio petatur, quaſi in veſtibulo præmittendum erit, ita illis, quàm noſtris manifeſtum extitiſſe, vnumquemque mortalium deputatum ſibi numen, Deum, aut cuſtodem nanciſci, vt vel ex eo ſolo *Annei Senecæ* teſtimonio *Epiſtola* 110. licet intelligere: *Sepone in præſentia*, ſcribit, *quæ quibuſdam placuit: vnicuique noſtrum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, ſed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ouidius ait de plebe Deos*. Qui quidem pædagogus di-
uerſimodè pro ſexuum differentia cognomina- 2
batur. Nam qui viris aſſidebant, Genii, qui verò foeminis, Iunones fuerunt Appellati. Veluti etiam paulò inferiùs idem Seneca his verbis demonſtrat: *Singulis enim & Genium, & Iunonem dederunt*, & indicat *Alexand. ab Alex. dierum genial. lib. 6. cap. 4.* Quod ita recipiendum in eo Senecæ loco, optimè admonet *Iuſtus Lypſ. num. 4. Non vt ſinguli vtrumque habuerint, ſed vt alterum. Nam viris Genij attribuebantur, foeminis Iunones: itaque mulieres Iunonem inuocabant, aut aduocabant, vt illa apud* Petronium: *Iunonem meam iratam habeam. In Tibullo amator ad ſuam. Hęc per ſancta tuæ Iunonis numina iuro. Etiam Satyrico: & per Iunonem domini iurante miniſtro, ſcilicet, illo molli, & pathico, qui foeminam ſeſe ferret, & exhiberet.* Cui & aſſentitur Muretus: de qua iurandi formula per numen, aut alicuius ſeruatorem extat veſtigium apud *Vlpianum in l. ſi duo patroni. 13. §. ſi quis iurauerit, finali ff.*
de iure iur. Si quis iurauerit, inquit, *in re pecuniaria*, 3
per Genium Principis, *&c.* Ideſt per bonum ſpiritum cuſtodem Principis, vt interpretandum eſſe ſemper exiſtimaui, nondum viſis *Stephan. Forcatulo in Cupi. Iuriſperito c. 18. num. 4. &* Petro Gregorio

qui

qui *lib. 54. Syntagm. cap.4. num.* 28. ſimilem expo-
ſitionem amplectitur, ex ea que infert quòd ſu-
perius à nobis ſtabilitum eſt, videlicet ethnicos
non ignoraſse eſse nobis Angelum cuſtodem,
& malum inſidiatòrem, quos ipſi vocarunt bo-
nũ, aut malũ Genium: quod etiam arriſit Marti-
no de Roa *de die natali ſacro & profano, &c. cap.* 9.

Quo ſuppoſito circa tempus, quo hæc Ange-
lorum cuſtodia incipit, diuerſæ exiſtunt ſenten-
4 tiæ, quas fere omnes ſubindicat Cenſorinus dũ
ſcribit, ſuum vniuſcuiuſq; hominum genium
dictum ſiue quod in eius tutela, vt quiſque
natus eſt, viuit, ſiue, quòd, vt generemur, curet,
5 ſiue quòd vnà gignatur nobiſcum: ſiue etiam
quòd nos genitos ſuſcipiat, ac tueatur.

Primam igitur opinionem, vt Cenſorini ordi-
nem ſubſequamur, affirmare videtur Horatius
illis carminibus.

6 *Scit Genitus, natale Deus, qui temperat aſtrum.*
Natura Deus humanæ, mortalis in vnum.
Quodque caput.

Cui accedit *Alex. ab Alex. d. lib. dierum genial.
cap.* 4. *Seruius lib. 6. Aeneidorum in eo Virgilij loco.*

Quiſque ſuos patimur manes.

Ita ſcribens: *Nam cùm naſcimur, duos genios ſor-
timur, vnus eſt qui hortatur ad bona, alter qui deprauat
ad mala.* Docẽt ex Theologis S. Antonius *tom.* 3.
titul. 31. *c.* 7. §. 5. *Magiſter ſenten. lib. 2. diſtin.* 11. *c.* 1.
vbi vult quemlibet à natiuitate habere vnum
Angelum bonum, alterum malum. *D. Thom.* 1.
part. quaſt. 113. *articul.* 5. *Vazquez diſputat* 245. *ca-
pit.* 1. *Becanus tom.* 1. *opuſculorum, opuſculo* 14. *c.* 11.
& ex noſtris *Quintillian. Mandoſ de ætate minori c.*
1. *numer.* 2. Quorum omnium ſententia ea ratione
ſulcitur, quia ante natiuitatem non videtur ne-
ceſsarius Angelus in paruuli cuſtodiam, ſiquidẽ
ab eodem Angelo, à quo & mater ipſius, com-
modè cuſtoditur. Nam in vtero matris eſt qua-
ſi vnum quid cum illa per colligationem, vt ex
conſulto probari poteſt *in l.* 1. §. *ex hoc reſcripto, ff.*
7 *de inſpic. ventre, & in l. curator*, vbi notat *Gloſſ. de
ventre in poſſeſſionem mittendo*: idque pluribus con-
firmat *Hotom. lib.* 7. *obſeruat. cap.* 18. *& Oſuald. lib.*
8 5. *Donelli cap.* 15. *litter. B. Sibill. in ſpeculo peregri-
narum quaſt. decade* 2. *capit* 4. *quæſt.* 4. Marti. de Roa
vbi ſuprà: eo modo quo fructus dependens ex
arbore, idem eſt cum arbore, & ab eodem cu-
ſtoditur à quo & arbor, vti ex *D. Hyeronimo*
nouiſſimè teſtatur P. *Petrus de Ieſu Maria in
ſufficientia concionat. tract.* 3. *aſſertio* 111

9 Quam ſententiam meritò ea ratione repellit
Pater Suarius d. lib. de Angelis, cap. 17. *num.* 18. quòd
licet fœtus dum eſt in vtero phyſicè ſit tanquã
pars matris, tamen in ordine ad ſalutem animæ
eſt perſona diſtincta. Vnde eſt capax peccati ori-
10 ginalis vt proximè oſtendimus: Et per gratiam
Dei eſt capax meriti, vt in Ioanne Baptiſta ex-
pertum eſt. Quapropter matre baptizata, qui
11 vtero geſtabatur, debet ſacra ablutione tingi,
cùm duæ ſint, nihil commune habentes, vt pro-
bat expreſse *D. Auguſt. in cap. ſi ad matris* 114. *de
conſecrat. diſt.* 4. his verbis: *Si ad matris corpus, id
quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars deputetur,
non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt ali-
quo mortis vrgente periculo, cùm eum geſtaret in vtero.
Nunc vero cùm etiam ipſe baptizetur, non vtique bis
baptizatus habetur: non vtique ad maternum corpus,
cùm eſſet in vtero, pertinebat.* Conducit *text. in cap.
qui in maternis* 115. *& text. in cap. ſi qua mulier* 118.
eadem diſtinctione: idque deffinitum extat *Conci-
lio Bracharenſi ſect.* 2. *Canon.* 54. & anteà *Concil.
Neocæſar, c.* 6. Comprobant *Bonacina de Sacram.
diſp.* 2. *q.* 2. *puncto* 6. *num.* 6. *Comitolus reſponſor. mo-
ral. lib.* 1. *q.* 13. *num.* 2. & alii plurimi relati nouiſ-
ſime ab *Antonio Diana reſolutio. moral. p.* 2. *tract.* 1.
Miſcellan. reſolut. 43. *&* 5. *p. tract.* 3. *reſolut.* 12. vbi
probat, puerum ſi in vtero matris moriatur, poſ-
ſe ibi baptizari. *Theodor. Balſamon, lit.* 4. *Nomocan.
tit,* 10. *Guglielm. Forner. in l. partum.* 26. *de verb. ſi-
gnific.*

Secundam verò opinionem, quam Cenſori- 12
nus præſentit, ſcilicet cuſtodem ante conceptio-
nẽ hominibus deſignari, vt ipſorum generatio-
nem procuret, fuiſse doctiſſimi Tertulliani vide-
tur *lib. de Anima cap.* 37. vbi refert aliquam poteſta-
tem miniſtram Dei modulari in vtero hominis
conceptionem, idemque ibidem notat Pa-
meli us.

A qua, tertia eiuſdem Auctoris relata ſenten- 13
tia parum differt, quæ habet vna nobiſcum An-
gelos generari, ideſt, ipſo animationis inſtanti
tutelæ noſtræ præfici, vt docuiſſe videtur *D. Hie-
ron. ſuper illud Matth.* 18. Angeli eorum. &c. ibi:
*Magna dignitas animarum vt vna quæq;. habeat ab ortu
natiuitatis in cuſtodiam ſui, Angelum delegatum.* Placuit
etiam *Anſelmo in Elucida io* hi. verbis: *Vnaquæ
que anima, dum in corpus mittitur, Angelo committitur.*
Bonau. & *Gabriel. in 2. diſtint.* 10. & ibidem *D.
Thom. quaſt.* 1. *art.* 3. *ad* 3. & eam ſequentibus ra-
tionibus fulcit Pater *Suarez dict. cap.* 17. *num.* 18. 14
Quia ex tunc indiget proprio cuſtode, qui cor-
pus eius tueatur à periculis, vt poſſit peccato ori- 15
ginali mundari. Deinde quia credibile eſt, ſta-
tim illi adiungi dæmonem, qui ſpecialiter no-
cere, & damnum inferre procuret: igitur etiam 16
debet illi ab eo tempore Angelus deputari, qui
peſſimi ſpiritus nociua opera auertat. Neque
obſtare inquit, quòd Tutelaris Angelus matri
deſcriptus hanc curam circa partum, etiam ani-
ma præditum, exhibere poteſt, quia per ſe ſo-
lùm hęc filij ſolicitudo pertinet ad eum. quan-
do ad bonum matris eſt neceſsaria. Poteſt au-
tem in ſolius filij vtilitatem redundare; & ſpe-
ciali affectu, & magis proprio, proprius Ange-
lus illam habebit. Et aliquando mater proprio
cuſtodi inobediens aliquid operari poteſt ſuo
filio nociuum. Quod proculdubio, ſi à ſpeciali
eius Angelo non impediretur, ingenti afficere-
tur damno: ergo opus eſt, vt ab animæ receptio- 17
ne, ideſt à quadrageſimo die in maſculis, & o-
ctuageſimo in fœminis, vt ſuo loco ediximus,
filius diuerſum à matre Angelum ſortiatur. Cui
opinioni, vt certiori, libenter adhæreo.

Nihilominus quartam Cenſorini aſsertionem 18
nonnulli tenuerunt exiſtimantes, poſt genitos,
& iamdiu in lucem emiſsos homines Angelo-
rum defenſioni tradi; quorum meminit Orige-
nes *tract.* 5. *in Matthæum* referens, quoſdam dixiſ-

ſe

Digitized by Google

ſe à tempore baptiſini incipere, ſed perperam,
vt indicant D. *Antoninus, Becanus, & Suarius vbi ſu-*
19 *pra.* Verùm quod mirari magis oportet, non
defuit, qui iam pueris & adultis ſolùm cuſtodes
20 deputari arbitraretur. Ita ſentit *Proclus Comment. in*
Alcibiadem Platonis, hac verborum ſerie: *Bonus*
Dæmon cuiuſque vnumquemque cuſtodit à pueritia, ac-
tioneſque omnes explorat, & verba: exiſtimabat e-
nim eſſe neceſsatiã ætatem adultam, quia in ea
21 tantùm cuſtodia requiritur, vt eius rei nobile
teſtimonium ex Vlpiano deprehendi poteſt *in l.*
ſi vt certo 5. §. cuſtodiam. ff. commodati, ibi: *Nam*
interdum & hominis cuſtodia præſtanda eſt, ſi vinctus
commodatus eſt, vel eius ætatis, vt cuſtodia indigeret.
Ex quibus verbis, cum *Accurſio Alberieus. ibidem*
num. 7. & *Anton. Faber.* iuuenes ſiue adoleſcentes
proferunt, maxima cuſtodia indigere, propter
ſuſpicionem morum. Nihilominus tamen, vt
optimè ſcribit *P. Suarius n. 17.* certum eſt, etiam
ante adultam ætatem, ſpiritus cuſtodes homini-
bus delegari, vt ſenſit Origenes, & manifeſtè
conuincitur ex illo *Matthęi* 18. *Non contemnatis vnũ*
22 *ex his puſillis, quia Angeli eorum, &c.* Puſillus enim,
ſiue paruulus, qui in medio erat, nondum ad
rationis vſum peruenerat, vt eodem loco probat
D. Hieronymus, Chryſoſtomus hom. 59. & Ambroſ. lib.
7. in Lucam cap. 9. & tamen ſpecialiter ſibi deputa-
tum Angelum cuſtodiæ habebat.

23 Illud tamen in hac quæſtione adnotaſſe ſuffi-
ciat; Angelicam cuſtodiam, quę ab iniuncta
corpori anima rationali exorditur, vſque ad ip-
ſius corporis & animæ diſſolutionem perſiſtere
non verò vlteriùs progredi, vt nonnullis ratio-
nibus id egregiè ſtabilit *Becanus d. opuſculo 14. cap.*
11. in fine. Quamuis non eſſe diffitendum pro-
nuntiet, Angelum cuſtodiæ poſt actam vitam,
24 ſi non cuſtodire, ſaltem deducere animam ſibi
commiſsam, vel ad cœlum, vel ad expiationis
ſinum, veluti ex eo *Lucæ* ſuadetur *c. 16. Factum*
eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in
ſinum Abrahæ: & expreſsiùs confirmat *Proculus* vbi
proximè ſequentibus verbis: *Bonus Dæmon cuiuſ-*
que, vnumquemque cuſtodit à pueritia, actioneſque om-
nes explorat, & verba: ante parentes prouidet, & poſt
parentes adeſt, tanquam totius vitæ gubernator, atque
poſt obitum dux eſt nobis ad iudices.

S V M M A R I V M.

Partus trimeſtres, bimeſtres, quadrimeſtres, & tandem quinquemeſtres, & ſemeſtres, omni tempore illegitimi, & abortiui ſunt habiti. 1.

Septimus grauidationis menſis, vt naturale initium pariendi, ab omnibus conſtituitur. 2.

Vterus ſtatim vt concepit, vſque ad ſeptimum menſem contrahitur. 3.

Partu accedente, qui eſt in vtero, motu, & calcitrationibus pelliculam rumpit, quam niſi dilaceraret, minimè naſceretur. 4.

Pueri motus, & calcitrationes ante ſeptimum menſem non contingunt. 5.

Partus, qui ſeptuaginta diebus mouentur, ſeptimo menſe in lucem prodeunt; qui vero nonaginta, nono emittuntur. 6.

Fœtus mares circa quadrageſimum diem dextro vteri latere mouentur, fœminini vero ſiniſtro, circa nonageſimum. 7.

Duplex motus in partu inuenitur, vnus vitę manifeſtatiuus, alter vero præſagus, & index partus.

Prohibitio accedendi ad vxorem poſtquam infans in vtero motum fecit, intelligitur de ſecundo motu, indice partus. 9.

Pœna concumbentis cum vxore ieiunium erat, ſi poſt primum motum, dierum decem, ſi poſt ſecundum, viginti. 10.

Partus ante ſeptimum menſem editos, vitales eſſe, falſo contendit Carranz. 11

Quinquemeſtres & ſemeſtres partus incolumes vidiſſe aliqui referunt. 12. *ſed falſo.* 14.

Medicina ab ipſa experientia originem ducit. 13.

Conceptus initium, ſæpeſæpius mulieres ignorant. 14.

Septimo menſe editus partus, de iure legitimus habetur. 15.

L. quod certatum 3. C. de poſthumis hæred. inſtit. explicatur. 16.

Natus dicitur, qui viuus editur. 17.

Vox ſignum eſt vitalitatis. 18.

Motus brachiorum & pedum, reſpiratio, & oculorum apertio, vitæ ſignum non præbent, cum etiam in mortuo dari poſſint. 19.

Infans in lucem editus, rectè poteſt per aliquod tempus vagitum non emittere. 20.

Infans plorare nequit, quoties ductus vmbilici, quem medici vracum vocant, collo, aut gutturi ipſius alligatur. 21.

Verba d. l. quod certatum. Si viuus perfectè natus eſt. *de perfectione temporis ad naſcendum ſunt intelligenda.* 22.

L. quod dicitur 12. ff. de lib. & poſth. exponitur. 23.

Filius, qui exſecto matris vtero extrahitur, iura habet ſucceſſionis, ſi eo menſe ſit extractus, quo viueret, ſi aliter naſceretur. 24.

Partus quicumque ante ſeptimum menſem editus, immaturus, & illegitimus in iure habetur. 25. *etiam apud noſtros.* 29.

Menſis ideo curſus lunæ appellatur, quia menſium ſpatium conficit. 26.

Carranza, & reliqui putantes nouiter à Iuſtiniano fuiſſe deciſum ſeptimeſtres partus eſſe perfectos, planè decipiuntur. 27.

Verbum Sancimus, *regulariter nouum ius inducit, niſi ſubiecta materia aliud requirat.* 28.

Lex 13. Tauri deſumpta videtur ex l. 3. C. de poſthum. hæred. inſtit. 30.

Filius, qui viuus naſcitur, in dubio legitimus, & perfecti temporis creditur, maximè vbi conceptionis initium ignoratur. 31.

Partus viginti & quatuor horis viuus poſt natiuitatem permanens, legitimus iure noſtro habetur. 32.

Alphonſus Perez de Lara *reprobatur, dum putat medicos eſſe conſulendos, vbi quinto, vel ſexto menſe partus vitalis editur, vt illum, vel naturalem, vel illegitimum ad ſucceſsionem declarent.* 33.

Iuris diſpoſitioni ſtandum eſt circa partum, licet contrarium medici ſentiant. 34.

Nullus partus ante ſeptimum menſem ſalubriter in lucem prodire poteſt. 35.

Septenarij numeri perfectioni vitalitas ſeptimeſtris partus tribuitur. 36.

Se-

*Septenarius numerus ſacer in iure vocatur.*37.

Iſaac primus fuit ſeptimeſtris, cuius cauſa Deus *cæteris ſeptimo menſe naſcituris vitam eſt pollicitus.* 38.

Septimeſtris *partus incolumitas à D. Hieronymo miraculo adſcribitur.*39

Partus quolibet die ſeptimi menſis vitaliter edi poteſt 40.*&* 43.

Septimeſtres *regulariter, vel in principio, vel in fine ſeptimi menſis naſcuntur.* 41. *&* 44.

Partus, qui initio ſeptimi menſis editur, maturus; qui verò in fine, maturior vocatur. 42.

Octomeſtris partus illegitimus, & vltra octauum diem minimè vitalis ab aliquibus creditur. 45.

*Octimeſtres partiones vitales eſſe magis probatur.*46.47. *&* 54.

Naturalia immutabilia ſunt. 48.

*Octimeſtres partus aliquando, & in pluribus regionibus vixiſſe conſtat.*49.

Quę ſecundum naturam ſunt, ordinata eſſe debent. 50.

*Nihil datur in natura ſuperfluum.*51.

L*ac non niſi eo tempore prægnantibus natura ſuppeditatur, quo viuum,& alimento indigentem partum emittere poſſunt.*52.

Octimeſtris partus nulla in iure ſit mentio. 53.

*Octimeſtres partus quamuis naturales, & legitimi ſint, non tamen ita vitales, vt ſeptimeſtres, & nonimeſtres exiſtunt.*55.

*Nonimeſtres, naturales, legitimos, & vitales omnes fatentur.*56.

*Nonus menſis, ordinarius terminus eſt pariendi.*57.

Nonmeſtres, ſiue initio, medio, aut fine menſis naſcantur, legitimi ſunt. 58.

Nonimeſtres partus perfectiores, & frequentiores quàm decimeſtres, multi putant. 59. *Contrarium eſt verius.* 60.

*Chriſtus ſecundũ carnem, omnium perfectiſſimus fuit.*61.

Chriſtus ſecundum plurimos decimo menſe fuit natus, & nono ſecundum aliquos. 62.

*Beata Virgo, & Sanctus Ioannes Baptiſta decimeſtres fuere.*63.

L.4.*titul.*23.*p.*4.*explicatur.* 64.

*Decimeſtres partus naturales, & ſucceſſionis capaces ſunt.*65.

Vndecimeſtres partus plerique vt naturales admittunt. 66.*& ſeq. Contrarium tamen alij verius putant.*68. 69.70.*&* 71.

Partus intra ſeptem primos dies vndecimi menſis editus, naturalis, & legitimus eſt. 72.

Opiniones, quæ circa partus vndecimeſtres contraria inueniuntur, verè conciliantur. 73.

*Omnes partus vndecimeſtres, ſiue in fine, ſiue in principio menſis naſcantur, illegitimi, & ſucceſſionis incapaces iure noſtro habentur.*74.

Partum, etiam decimoquarto menſe natum, aliqui legitimum vocant: ſed contrarium eſt verius. 75.

Partus, cuius natiuitas Dæmonis arte in duodecimum, decimumtertium, aut decimumquartum menſem protrahitur, legitimus habetur. 76.

M*enſes, qui ad partus deſiderantur, triginta dierum eſſe debent.*77.

QVAESTIO VI.

Cuius ætatis fœtus, ſi in lucem producatur, viuere poſſit?

ANcipitem (quæ iam diu multorum ingenia torſit) diſcuſsionem ſuſcipimus, & quam non ſolum, vt Iuriconſultum, ſed vt Medicum, & in philoſophia verſatiſsimũ hominem decebat, nouiſsimè exagitauit cohiſpanus, & amicus noſter *Alphonſus de Carranza diſput.de vera humani partus,& naturalis deſignatione* ex cap.7.vſque 15.*caput.* Quocirca nulli non probatum exiſtimo, ſi vt tranſcriptionis dedecus ſubterfugiamus, & muneri noſtro debitam concertationem rependere videamur, eam perfunctoriè, & velut ſuſpenſo brachio expedimus: ſed non adeo, vt dum paucis rem conſtringere deſideramus, obſcuritatis potiùs moleſtiam legentibus attuliſse dettrahamur: facillimè enim quæſtio digerenda erit: & vt ita eueniat, à bimeſtri partu exordiendum eſt.

Statuo itaquè (licet contrarium magis arriſerit *Alphonſo de Carranza dict. capit.*7.& Ioanni *Torreblanca lib.* 5. *iuris ſpiritualis cap.* 4.*ſect.*2.*num.*41.*cum ſequentibus*) bimeſtres, trimeſtres, quadrimeſtres, & tandẽ quinquemeſtres, & ſemeſtres partiones, necdum inſpecta naturali ratione, verùm & ciuili diſpoſitione attenta, omni tempore (Vlpiani ſcilicet, aliorumque Iuriſconſultorum, necnon & Iuſtiniani Imperatoris) immaturas, & illegitimas extitiſſe, abortionumque potiùs nomina, quàm editionum aut partuum obtinuiſſe. 1

Idque in primis comprobatur communiori omnium medicorum aſsenſu, qui dum ſeptimũ menſem naturale initium pariendi conſtituunt cum *Hippocrate lib. de ſeptimeſtri partu*, & *Galeno ibidem Auicen.lib.*3.*fen.*31.*tractat.* 2.*cap.*1.& aliis à *Carranza* adductis *c.*9.*num.*1.*&* nouiſſimè ab *Auguſtin.Barboſa in votis deciſiuis lib.*1.*voto* 12.*num.*3.*cũ ſequentibus*, neceſsariò ſupponere videntur, anterioribus menſibus nullum partum vitaliter edi poſse; quod obfirmat *Aul. Gel. noct. Att.lib.*3.*capit.*16. 2

Quod expreſsis rationibus conuincitur. Nam vt Auctor eſt *Ariſtoteles lib.*7.*de hiſt.animal. cap.*4. cum ſemen conceperit vterus, ſtatim ſe contrahit, donec ad ſeptimum menſem ventum eſt, id eſt, ad partum vſque, *vt lib.*4.*de generat. animal.cap.*5. ipſe ſe exponit: ergo ante huiuſmodi tempus naturalis partus contingere non poteſt, cũ toto conceptionis ſpatio ſit vterus concluſus, & quidem magna ex parte à quadrageſimo die, vt proxime oſtendimus. 3

Deinde ex eo ſuadetur hos omnes partus ſecundùm naturæ præſcriptum vitaliter emitti nõ poſse: Quia aſsertore *Hippocrate lib.de natura pueri: Quando vero mulieri partus appropinquat, tunc puero ſe mouente, & manibus & pedibus calcitrante, pelliculam quandam rumpi contingit, quam niſi dilaceraret, lucem videre non poſſet.* Veluti etiam agnoſcit *Carranza cap.*1.§.3.*num.*5. Sed hi motus, & calcitrationes ad pelliculatum diſruptionem, & fœtus 4 5

omiſſionem requiſitæ, ante ſeptimum menſem
non contingunt, etiam illis qui potiori ſpatio per-
ficiuntur, vt conſentit Carranza *cap.* 10. *num.* 8. *&*
17. infraque patebit. Igitur ante huiuſmodi tem-
pus nullus legitimus & naturalis partus cogno-
ſci debet. Minorem obfirmat idem Hippocra-
tes, nam poſtquam *lib. de natura pueri* edixerat,
maſculum tribus menſibus mouere incipere,
fœminam verò quatuor elapſis, *lib. 6. popul. part.
7. textu* 29. ſubiicit; *Dolores per circuitus fiunt: qui
autem in ſeptuaginta mouetur, is triplicato numero perfi-
citur: qui vero in nonaginta, is etiam triplicato numero
abſoluitur*. Qua ſententia, inquit *Ludouic. Mercat.
lib. 4. de puerperarum affect. c.* 1. videtur complexum
fuiſse duo tantùm pariendi ſtatuta tempora, ni-
6 mirum ſeptimum & nonum menſem. Nam qui
ſeptuaginta diebus mouentur, ſeptimo menſe
in lucem prodeunt: qui vero nonaginta, nono.
Ex quibus colligitur, motus & cætera ad perfe-
ctum partum neceſſaria ſeptimum menſem non
præcedere, quia ſi potiſſima ratio pariendi, vt
ratiocinatur Mercatus, & tempus, ex labore ac
moleſtia motibus infantis illata perficitur, prio-
ri motui ſeptuageſimi diei neceſſario motus ad
partum triplicato ſpatio, ideſt, ſeptimo menſe
reſpondebit, vt ipſe latiùs proſequitur.

7 Quod minime infringi videtur eo *Ariſtotelis
lib. 7. de hiſtor. animal. cap* 3. vbi ait: *Mares fœtus circa
quadrageſimum diem dextro potiùs latere moueri, fœmel-
los ſiniſtro circa nonageſimum* Siquidem ex ſententia
Eruditiſſimi *Ludouic. Mercat. dicto loco*, duplex in
fœtu motus cognoſcitur, alter vitæ manifeſtati-
8 uus (de quo loquitur *Carranza cap.* 1. *ſectione* 1. *n.*
29) qui quadraginta & duobus diebus (in ma-
ſculis videlicet) effulget, de quo Ariſtotelem eſſe
intelligendum, nec ex eo ſolùm elicitur, quod
ferè eiuſdem temporis ſpatium præfinit: ſed quia
dicto loco, vbi huiuſmodi ſententia inuenitur,
de ſignis conceptus diſſerit, vt vel ex capitis ar-
gumento ſatis liquet, quod eiuſmodi extat: *de in-
diciis conceptionis*. Alter verò motus contingit præ-
ſagus & index partus, quem ſeptuaginta, aut no-
naginta diebus euenire refert Hippocrates ſic in-
terpretandus verbis proxime ſcriptis, *& lib. de na-
tura pueri*, vbi Ariſtoteli extitiſſe contrarium
admonet, ſed minus bene *Carranza dict.* §. 3.
num. 4.

9 De quo ſecundo fœtus motu accipiendũ eſt
Burcadi decretum *lib.* 19. ita conceptum: *Concu-
buiſti cum vxore tua, poſtquam infans motum in vtero
fecerat vel ſaltem quadraginta dies ante partum? Si feci-
ſti, viginti dies in pane & acqua pœniteas*: quod ex
illis verbis, *vel ſaltem quadraginta dies ante partum*,
ſatis deſumitur, nec non & ex numero dierum,
10 quo pro tali concubitu pœnitere debet. Nam ſi
de primo motu conceptionis indice in eo men-
tio haberetur, non viginti dierum ieiunium im-
poneretur, ſed decem tantumdem, quæ ſtatuta
erat pœna illis, qui poſt manifeſtatam ſignis cõ-
ceptionem vxoribus miſcebantur, vt ex ſequẽ-
ti eiuſdẽ Burcardi decreto liquet in hæc verba:
*Concubuiſti cum vxore tua poſt manifeſtatam conceptio-
nem? Decem dies in pane & aqua pœniteas*.

Ex quibus omnibus rationibus, vt cœptum
iter proſequamur, veluti inconcuſſum depromi-
tur, omnes omnino partus ante ſeptimum in-
grauidationis menſem exeuntes, nequaquam
naturales haberi, ſed immaturos, & naturæ re-
pugnantes. Aduerſus quod prolatum vrgere
non videtur ratio, qua dumtaxat ſuffultus con- 11
trariam opinionem, vt probabiliorem philoſo-
phum agens defendit *Carranza dict. cap.* 9. *num.* 10.
videlicet quod licet rariùs, quandoque tamen
experientia compertum eſt quinquemeſtres, & 12
ſemeſtres partus vitales eſſe, vt ex diuerſis partio-
nibus; quas hoc tempore contigiſse referunt
nonnulli Medici Scriptores, quorum ipſe memi-
nit *num.* 1. planum euincitur. Vnde cum Medi- 13
ca ſcientia nil aliud ſit quam notitia quædam,
quæ ab ipſa ducitur obſeruatione, vel experien-
tia, vt *num.* 8. ipſe conatur adſtruere, conſecta-
rium infert huiuſmodi partus ipſam naturam
admittere, veluti variis ſucceſsibus compro-
batur. Alioqui nec raro accidere poſsent, quod
vtique inquit, & Hippocrates & Ariſtoteles fa-
terentur, ſi forte quinquemeſtres, vel ſemeſtres
partus videre his contingeret.

Quia etſi indubium ſit, & medicinam expe-
rimentis eſse comparatam, & tot Scriptores ſe
quinquemeſtres & ſemeſtres partus vidiſse, aut
quod certiùs eſt, à parturientibus, ſeu aliis per-
ſonis accepiſse, eos quos viderint ita exiguo
tempore fuiſse emiſsos: tamen his ſucceſsibus
non tantum tribuendum eſse exiſtimo, vt eo-
rum cauſa receptiſsimam, & naturalibus rationi-
bus munitam ſententiam deſtituere cogamur:
& quod magis caueri oportet, vt contrariam
veluti irrefragabile medicinæ axioma eſse arbi-
tremur: nam cum ſæpeſæpius conceptus initium
mulieres ignorent, vt ex *l.* 1. §. *ſi mulier*, *ff. de lib.
agnoſcend. l.* 1. §. *per calumniam*, *ff. ſi mulier ventris no-
mine*, ex plurimorumque iudicio reſoluit idem 14
Carranza dict. cap. 1. *ſect.* 1. *n.* 24. *& cap.* 11. *n.* 54 55. &
ante eũ Perez *de Lara in compendio vitæ hominis cap.*
10. *n.* 19. vbi id ex Ariſtotele probat, & poſt eos in-
numeris congeſtis confirmat *Ioſephus Ramonius
conſil.* 63. *num.* 9. ipſis quamuis aſserentibus par-
tus, quos ediderunt, quinquemeſtres vel ſe-
meſtres fuiſse: ſi tamen diu tales perſeuerauè-
rint, ſtandum non erit: ſed imò credendum il-
las, vel quas perſonas ab illis accepiſse fuerit cõ-
pertum, circa conceptionis principium eſse dè-
ceptas, vt exiſtimandum admonet in ſimili caſu
*Princeps Philoſophiæ Ariſtoteles ad lib. 7. hiſtor. anima-
lium c.* 4. illic: *Vnde fit, vt ſi quis ſeruetur, non octa-
uo menſe natus exiſtimetur, ſed mulierem ſui conceptus
initium latuiſſe*, cui ex noſtris ſubſcribit *Chriſto-
phorus de Paz de tenuta cap.* 68 *num.* 42. & mulieres
decipi inquit *Hippocrates lib de natura pueri*, putan-
tes plures quam decem menſes partus geſtare.
Quo circa, inquit *Ioannes Riolanus in compend. vni-
uerſæ medicinæ ſect.* 7. *cap.* 9. his hiſtoriis, quas *Mon-
tuus, & Ioan. Mena* referunt, fidem non eſse adhi-
bendam.

Et quod hæc medicorum crebriori calculo
approbata ſententia Iuriſconſultorum etiã tẽpe-
ſtate preualuerit ex generali *Vlpiani* definitione,
in l. inteſtato 3. §. *fin. de ſuis & legitimis hered.* quã etiã

Pau-

Digitized by Google

Paulus protulit *in l. ſeptimò menſe* 12. *de ſtatu hominum*, euidenter deſumitur; ſiquidem cum vno
& altero loco teſtimonio illius eruditiſſimi ſenis
Hippocratis facilè medicorum Principis, vt re-
15 gula tradatur, ſeptimo menſe editum partum
legitimum eſſe, à fortiori indicari videtur, ante
huiuſmodi tempus quocumque menſe exeuntem, illegitimum, & ſucceſſionis incapacem
haberi, vt hac ſola ratione præter eos, quos ita
ſentientes concenturiauit *Carranza dict. cap. 9. n. 3.
& Franciſc. Torreblanca iuris ſpirit. lib. 5. cap. 4. ſect. 2.
num. 45. & ſequent.* defendunt *Caſſanaus conſil. 19. n.
6. Franciſcus Marcus deciſ. 168. n. 4. p. 2. Vincent. Hondedeus conſil. 60. num. 43. volum. 1. Franciſc. Curtius
Iunior conſ. 229. num. 5. Quintilian. Mandoſ. in reg. 19.
Cancellariæ quæſt. 7. n. 6. Boerius deciſ. 220. Afflict. deciſ. 236. num. 4. Petrus faber in l. non poteſt 208. ff. de regulis iuris, Hubert. Giphan. in l. quod certatum 3. C. de
poſthum. hæred. inſtit.* vbi ita à Parlamento Toloſano, cùm quæſtio occurriſſet, fuiſſe deciſum ex
Petro Fabro, vbi ſupra commemorat, idemque
Parlamentum declaraſſe obteſtatur *Renatus Chopinus lib. 3. de moribus Pariſienſ. tit. 1. num. 3. in fine*.
Quãuis aliud eiuſdem Supremæ Curię Areſtum
contrarium referat *lib. 3. de priuileg ruſticorum c. 8. n.*
5. quod etiam recenſet *Caronda lib. 7. reſponſorum
cap. 78. & c. 98. Forcatulus in cupidi Iuriſper. cap. 21. n.
6. Gerardus Maynardus deciſ. Toloſſanar. lib. 5. deciſ. 77.
num. 4.* noſter *Alphonſ. Perez de Lara in compendio vitæ hominis c. 10. n. 17 Ioſeph. Ramonius*, qui huius opinionis plures enumerat *conſ. 63. num. 1.*

Nec contrarium adſtrui poteſt ex illa Conſultorum antiquiſſima, & pene implacabili altercatione, cuius ſolus *Iuſtinianus* meminit in *dict. l.*
16 *quod certatum 3. C. de poſt hæred. inſtit.* ſiquidem inter eos non diſceptabatur, quo tempore editus
partus vitalis, ſeu legitimus arbitraretur, vt nos
exquirimus: ſed illud, quando ſcilicet verè poſthumus natus, & in orbem deuolutus diceretur,
vt quamuis iuſto tempore productus, eius natiuitate paternum teſtamentum ruptum viribus
careret. Qua in controuerſia Proculianis placebat, tunc natum poſthumum exiſtimandum,
cùm vocem emiſiſſet, licet illico decederet. Nam
ex quo ille tantùm propriè dicitur natus, qui vi-
17 uus à maternis latebris exiuit, *l. qui mortui* 129.
de verborum ſignificat. & notat *Sforcius Oddus conſil.
28. num. 47.* Nullum ita concludens vitalitatis ſi-
18 gnum deprehendi poſſe meritò diiudicabant,
quam ipſam vocis emiſſionem, quæ niſi ab omnino viuo edi non poteſt, iuxta Hippocratis &
Ariſtotelis doctrinam, quam refert *Carranza dict.
cap. num.* 26. Cętera verò ſigna, vt puta motus
19 brachiorum & pedum, aeris emiſſio ex ore, imò
etiam apertio oculorum, etſi viuentis operationes regulariter ſint, haud indubitata ſigna vitæ
præbent, cùm etiam à mortuo fieri poſſibile eſſe affirment ex Medicis Doctiſſimus *Auicenna in
lib. 3. de appoplex. prim. fen.* & ex noſtris *Caſſaneus
dict. conſil. num. 18. Franc. Marcus vbi ſupra num. 15.
& Mainard. dict. deciſ. num. 4.* Econtra verò Sabiniani exiſtimabant, tunc poſthumum natum
quoad teſtamenti ruptionem intelligi, quoties
viuus naſcebatur, etſi vocem non emiſiſſet antequam ab hac luce ſubtraheretur, quia ſtricta
ſignificatione negari non poteſt, omnino natus
qui ſpirans & viuus ſit editus: & probatur. Nam
ſi forte infans ob partus difficultatem contuſus,
& debilitatus adeò fuerit, vt prout tunc quamuis viuens ſit, vagitum emittere non valeat, ſed
mutus perſiſtat eo breui ſpatio, quo in viuis eſt,
vt fieri poſſe teſtatur *Menoch. conſil. 284. num. 34.
Tuſchus, & Marius Giurba*, quos idem *Carranza* 20
adducit *num. 26. penè ad calcem*, falſum eſſet obfirmare hunc verè natum non eſſe, cum viuens ſit
editus, quod dumtaxat ex vi verbi requiritur, vt
natus quis dicatur, argum. *dict. l. qui mortui*, vbi
communiter notatur. Nec ſatisfacit, quod huic
obiectioni Proculianorum opinioni adhærẽs reſpondit ibidem Carranza, videlicet, hunc caſum
Proculianos non negaſſe, ſed illum velut inſolitum contempſiſſe, ne à ſua generali deuiarent
ſententia. Nam ita rarus, & inconſuetus eſt, vt 21
ferè quotidie eueniat, veluti experientia multarum obſtetricum conſtare mihi relatum eſt, præcipuè quoties ductus vmbilici, quem medici vracum vocant, collo aut gutturi naſcentis alligatur, quod multoties contingit.

Et quod inter Proculiani, & Sabiniani fautores diſſenſio quoad legitimum tempus pariendi
non fuiſſet, vel ex eo ſolo colligitur, quod *Iuſtinianus* ſcribit *in dict. l. quod certatum*. Nam poſtquam Sabinianorum ſententiam laudaſſet, ſanciuit, vt ſi viuus perfectè natus eſſet poſthumus,
licet illico deceſſiſſet, nihilominus teſtamentum
rumpi. Si enim inter huiuſmodi conſultos, circa
quantitatem temporis ad naſcendum ipſa natura requiſitam dimicaretur, Sabinianis adhærens
Iuſtinianus, qui ſecundum Carranzæ exiſtimationem in ea ſententia erant, vt quocumque
tempore partus ederetur, dummodo viuus, legitimus eſſet, ineptè illa verba ſubijceret: *Si viuus* 22
perfectè natus eſt, quæ de perfectione temporis eſſe intelligenda admonet meritò *Caſſaneus dict. conſil. 19. num. 7. Tiraquel.* plures iſtius ſententiæ enumerans *in l ſi vnquam, verſic. Suſceperit liberos num.
205. C. de reuo. donat. Ceruantes in l. 13. Tauri num. 26.
Petrus Faber, & Vbertus Giphan. vbi ſupra*. Nec
non & *Mainer. in allegata deciſ. num.* 5. Quibus expreſſe ipſe *Carranz.* ſubſcribit *cap. 9. num.* 25. Hac
enim adiectione Proculianorum ſectam magis
comprobare, quam exprobare videretur. Nam
ſi ideo vocis emiſſionem illi in partu deſiderabant, vt congruo tempore editus coniectaretur,
veluti proximè adducto loco contendit Carranza, dum Iuſtinianus eandem temporis perfectionem in poſthumi natiuitate expoſtulat, ei magis,
quàm Sabinianis ſubſcribere videretur, quòd ipſius verba non admittunt: ergo à fortiori aſſerendum eſt Iuriſconſultorum concertationem,
de qua *in dict. l. 3.* non circa legitimum, & perfectum naſcendi tempus extitiſſe, ſed imo circa
qualitates & requiſita, quæ filius habere debebat, vt licèt maturo tempore ederetur, natus
quoad annullandum patris teſtamentum dici
poſſet.

Quomodo & accipiendum eſſe apparet *Vlpiani* reſponſum *in l. quod dicitur 12. ff. de liber. & po-* 23

ſthum.(quãuis in diuerſã eius explicationẽ plu-
rima effundat *Carranza num.14.& ſequentibus*) vbi
eadem quæſtio agitabatur, ſcilicet, qui filius
natus intelligeretur, vt patris rumperet teſta-
mentum: & tamen reſoluit, natum accipiendum
eſſe eum, qui ex ſecto matris vtero editus eſt, li-
cet non integri corporis, aut omnibus membris
abſolutus ſit, vel quia claudus, luſcus, aut ſimi-
li læſione laborat, qua non integrum animal
fuiſſe editum conſtet, dummodo cum ſpiritu ta-
men ab vtero exierit, ideſt viuus, & pleni tem-
poris, vt preſenſiſſe ſupponendum eſt cum *Fran-
ciſco Curtio dict. conſil.329.num.16.* vbi inquit, hunc
textum, & relliquos, qui docent extractum ab v-
tero matris habere iura ſucceſſionis, neceſſario
debere intelligi, quando talis partus ſectus eſt, ex
vtero matris eo menſe, quo viuere poteſt: quod
ideo *dict. l* minimè exprimitur, quia non circa
tempus legitimum partus dubium vertebatur,
ſed circa alias qualitates, & requiſita, quæ ha-
beret neceſſum erat, vt verè natus diceretur.

24 Cæterum ex dictis ad prædictam dictę *l.3.C.de
poſtum.hæred.inſtit.* expoſitionem affatim euincitur,
etiam Iuſtiniani Imperatoris fœlicisſimo ſæculo
noua conſtitutione fuiſſe repertum, quod mul-
tis retro temporibus erat ſtatutum, videlicet im-
25 maturos, & imperfectos partus inter illegitimos
quoad iuris effectus reputari; ideſt eos, qui ſex-
to, quinto, quarto vel tertio, aut ſecundo menſe
emittuntur. Quæ ſententia inuenitur *eiuſ.verſ.Si
viuus perfectè natus eſt*, quem ſuæ conſtitutioni in-
nexuit Imperator. Siquidem ante ſeptimum nul-
lus nec maturus, ſeu perfectus (quod idem eſt, vt
ſatis comprobat *Carranza num.4.cap.6.*) partus re-
periri poteſt, ſufficienter hoc indicante Conſul-
to. *in dict.l ſeptimo menſe, ff.de ſtatu homin.* illis ver-
bis: *Septimo menſe naſci perfectum partum iam recep-
tum eſt*, Quod etiam ex *Cicerone* ſuadetur *lib. 7. de
natur Deor.* ibi: *Adhibetur autem ad partus, quod hi ma-
tureſcunt, aut ſeptem nonnunquam, aut plerunque no-
uem Lunę curſibus, qui quia menſa ſpatia conficiunt,
menſes nominantur*,

26 Vnde clareſcit Carranzam, relliquoſque, vt
certiſsimum proferentes Iuſtinianum nouiter *in
27 dict.verſ. Statuiſſe*, ſeptimeſtres partus tantumdem
perfectos forè cenſendos, manifeſte decipi. Nam
ſi veritáte niteretur cupiens Imperator id quod
antiquis temporibus anceps, & nondum com-
pertum crediderat (videlicet legitimum tempus
naſcendi) ſua deciſione expedite, parum exacte
illis verbis fuerat conſecutus: *Sancimus ſi viuus
perfecte natus eſt*, niſi ad alias conſtitutiones anti-
quiores referret, quibus perfectum naſcendi
tempus, vt puta ſeptem menſium & aliorum e-
rat præſcriptum, ſcilicet ad *d. l.ſeptimo menſe*; &
ad *d.l.inteſtato 3.§.fin.de ſuis & legi.hæred.* alioqui ea-
dem remaneret inter Iuriſconſultos altercationis
occaſio, adhuc edita Iuſtiniani conſtitutione,
cùm opus eſset inueſtigare, quale perfectum par-
tionis tempus intelligeretur, quo ſolummodo
lucem videntes iuſtos, & legitimos filios appel-
lauit: ergo abnegari non poterit, circa perfe-
ctum naſcendi ſpatium nihil à Iuſtiniano fuiſſe
ſua deciſione nouiter ſtatutum, ſed hac in parte
Vlpiani & Pauli opiniom acceſsiſſe, ad quo-
rum reſponſa citra dubium ea *dict.l. 3.* verba re-
ſpiciunt.

Quod neutiquam opugnatur verbo illo *ſanci- 28
mus*, initio dicti verſiculi adſcriptum, cuius ea
natura, & ſtricta ſignificatio eſt, vt nouum ius
denotet. *l.hac conſultiſſima 21.C.de teſtament.cap. ſta-
tuimus de offic. delegat. lib. 6* appareteque *ex gloſſa in
cap.1.de Clericis non reſiden.lib.6.& in* Clement. 1. *ver-
ſic.* Cenſemus, *de conceſſione præbendæ*, quam probat
Ioan. Crotus *in repetitione §.Diu. Seuerus num.52.l.fi-
lius famil ff.de legat.1. Decius &* Felinus *in cap. decer-
nimus, de iudicijs*, Petrus *Rebuf. in repetitione l.vnic. n.
123.& ſequent.*C. *de ſenteut. quæ pro eo quod intereſt*.
quia vt optimè ibidem excogitauit *Rebuf num.
129.* cui ſubſcribit *Berengarius Paulachus in repetit.
eiuſdem l.n.*193 id locum habet, quoties ſubiecta
materia, vbi verbũ, *Sancimus*, Inuenitur, talẽ ſigni-
ficationẽ admittit. Igitur cũ materia de qua in
dict.l.3. diſceptabatur, prædictæ ſignificationi ob-
ſiſtat, tũ quia agebatur principaliter de cõfirmã-
da Sabinianorũ opinione: tunc etiam, quia licèt
eorum ſententiæ illud de perfectione partus ad-
didiſſet, vt ex tunc non ſolùm, qui viuus, vt ip-
ſis placebat, ſed qui viuus, & congruo tempore
editus eſſet, rumperet prædefuncti parentis elo-
gium. Tamen id nouiter eorum exiſtimationi
adiecit; ſed non quaſi nouo iure decreuit, quo
tempore perfectus partus ſit æſtimandus, ſatis eſ-
ſe diiudicans ſtatuiſſe poſthumum perfectè na-
tum eſſe debere, vt intelligeretur de eo naſcendi
perfecto tempore ſubaudiendum, quod iam
erat à Iuriſconſultis præfinitum. Quapropter
credendum eſt, verbum *Sancimus in dict.l.* ius no-
uum non inducere, niſi quatenus Sabinianorum
ſententiam comprobat, quæ ante huiuſmodi
conſtitutionem pro lege non obſeruabatur.

Et tandem iure patrio idem quod à Philoſo- 29
phis, Conſultis, & Iuſtiniano cautum eſſe indi-
cat *l.4.tit.23.p.4.* vbi ſapientiſſimus Rex alphon-
ſus, ſiue qui eius iuſſu prædictæ legis fuerunt con-
ditores, naſcendi legitimum tempus ab initio
ſeptimi menſis vſque ad finem decimi præfixe-
runt, quod minimè immutatum extat diſpoſi-
tione *l. 13. Tauri*, vt non iuſta ratione ductus
ratus eſt *Carranza in dict. cap.9.n.30.* imò ea robo-
ratur expreſſe non ex eo ſolùm, quòd *dict.l.13.*
fere ſyllabatim deſumpta eſt ab imperatoria de-
ciſione *d. l.3.C. de poſthum hæred.inſtit.* vt poſt Cer-
uantes in eius expoſitione *num.30.* eodem etiam
numero ſuo ſuo loco obſeruauit Carranza, qua
huiuſmodi ſententiam contineri ſuprà monui-
mus. Verùm quia *d. l.13.* poſteriora verba ma-
nifeſtè demonſtrant, ibi: *Pero ſi por el auſencia del* 30
*marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente ſe
probare, que nacio en tiempo que no podia viuir natural-
mente, mandamos que aunque concurran en el dicho hijo
las calidades ſuſodichas, que no ſea auido por parto natu-
ral, ni legitimo.* Quibus verbis, cùm ille tantum
partus legitimus, vel naturalis oſtendatur, qui
perfecto & maturo tempore fuit editus, procul-
dubio innuere videtur, eo tempore fieri debere
à natura, & legis Regiæ diſpoſitione deſignato.
Maximè cùm circa prædictum tempus nihil de-
fini-

Digitized by Google

finierit, vt in melius ſua mutata ſententia vi ho-
rum verborum conſtrictus eſt affirmare idem
Carranza num. 34. & rurſus *cap.* 10. *num.* 28. *in fine*
& iterum expreſsius, *cap.* 11. *num.* 46. vbi ait, his
verbis trimeſtres, quadtimeſtres, quinqueme-
ſtres, & ſemeſtres excludi. Nam quod initio præ-
dixerat, ſcilicet: *Ordenamos y mandamos, que el tal
hijo ſe diga que es naturalmente nacido, y que no es ab-
ortiuo quãdo nacio viuo todo, y que alomenos deſpues de
nacido viuio veinte y quatro horas naturales, y fue bau-*
38 *tizado antes que murieſſe*, locum dumtaxat ſibi
vendicat, vbi notitia temporis, quo fuit conce-
ptus, haberi non poteſt, vt inde calculatione
facta inferri queat, an ſeptimo, vel alio menſe
emittatur, quo in dubio etiam attento iure com-
muni, eo ipſo quód viuus naſcitur, maturus, &
perfecto tempore egreſsus præſumitur: ita *Socin.
Iun. conſil.* 35. *num.* 23. *lib.* 2. *Burſat conſil.* 67. *num.* 21.
lib. 1. *Oddus dict. conſil.* 28. *num.* 63. *Fab. Turretus con-
ſil.* 23 *num.* 2. *lib.* 1. *Menoch. conſil.* 284. *num.* 3. *Peregrin.
de fideicommiſ. art.* 43. *num.* 30. *Magon. deciſione Floren-
tin* 41. & alii congeſti á *Vincentio Fuſario tractatu de
fideicommiſſar. ſubſtitut. quaſt.* 418. *num.* 13. præcipuè
ſi ſpatio viginti & quatuor horarum ſpiritum
retinuerit, vt neceſſarium requirit *dict. l* 13. qua
velut poſteriori abrogatæ ſunt antiquæ ll. foti,
hac in quæſtione diuerſimode ſtatuentes, quas
immeritò de legitimo naſcendi tempore loqui
arbitratur *Carranza dict. cap. num.* 27. & 28.

Ergo cùm omni iure ſemeſtres, quinqueme-
ſtres, quadrimeſtes, trimeſtes itemque & bime-
ſtres partiones immaturæ, & abortiuæ habean-
tur, vt ex hucuſque dictis ſatis liquet, incerti-
tudine laborat quod ſcripſit noſter *Alphonſus de
Lara in compendio vitæ hominis d. cap.* 10. *num.* 23. vt ſi
fortè eueniat (veluti fieri poſſe ex *Petro de Pera-
mato lib. de hominis procreatione cap.* 8. non inficiatur)
quòd partus vitalis quinto, aut mēſe ſexto emit-
tatur, Medici ſunt conſulendi, a quorum teſti-
monio pendere debet, an naturalis, ſeu legitimus
natus haberi debeat, *argum. l. ſemel cauſaria* 6. *C de
re militari lib.* 12. Nam præterquam quod Medi-
corum aſsertionibus ſuperius conſtitit, hos par-
tus nequaquam naturales eſse poſse; nihilomi-
nus etſi de hoc ita plenè non appareret, ſi caſus
eueniret, conſilium ab illis exigendum non erat,
cum manifeſte tam iuris communis, quàm Hi-
ſpanici leges eiuſmodi partiones quaſi imperfe-
ctas reſpuant quibus præciſe ſtandum eſt, vbi de
ſucceſsionibus, adimplemēto conditionis ſi ſi-
ne liberis deceſserit, aut aliis iuris effectibus agi-
tur, de quibus late per *Alphonſum de Carranza d.
num.* 35. licet Medicorum ſententia contrarium
teneret. *l. leges* 3. & 9. *C. de legib. l. minimè, ff. eodem*,
34 & in propoſito teſtantur Minſinger. *centur.* 6. *ob-
ſeruat.* 14. *Petr. Franc. Linglois in quinquaginta deciſion.
Iuſtiniani deciſ.* 29. *q.* 1. *n.* 2. *Carranz. d. c.* 10. *n.* 7.
35 Ex quibus omnibus facilèerues, prima vitales
partiones ſeptimeſtres eſse, cùm ante huiuſmo-
di tempus ſiue naturam, ſiue ciuiles diſpoſitio-
nes eſpectes, nullus poſſit ſalubriter in lucē pro-
dire, ſi Hippocrati credimus *lib. de ſeptimeſtri par-
tu, Ariſtotelis lib.* 7. *de hiſtor. animal cap.* 4. & *lib.* 4. *de ge-
nerat. animal. c.* 6. & aliis huiuſce rei peritioribus:

aut ſi noſtris *Paulo & Vlpiano* fides adhibenda
eſt, *dict. l. ſeptimo menſe ff. de ſtat. hom.* & in repetita
deciſ. *l. inteſtato* 3, §. *fin. de ſuis & legit. hered.* quibus
adſtipulatur noſtra lex *Regia* 4. *tit.* 23. *pag.* 4. qua
in ſententia ferè omnes Scriptores conueniunt,
præcipuè quos refert *Alphonſ. Carranz. d. c.* 10. *n.* 7.
& à nobis ſuperius enarrati, & qui illis addendi
ſunt *Franc. Curt. Iun. d. conſ.* 329. *n.* 7. *Petr. Bung. de
miſterijs Numeror. n.* 6. *vltra medium, Auguſt. Barboſ.
d. lib.* 1. *votorum deciſ. vot.* 12. *n.* 5. & *ſeqq. Card. Tuſch.
pract. concl. iuris lit. P. concl.* 106. *n.* 1. *Anaſtaſius Ger-
monius animaduer. lib.* 2. *c.* 14. *D. Lauren. Ramirez de
Prado in Pentecont. c.* 3. *Cabreros de metu lib.* 2. *c.* 32. *nu.*
21. quamuis id in AEgypto ſolummodò proce-
dere ex Marſilio Ficino falſo arbitretur *lib. de
vita longa cap.* 15. propter illius regionis aeris ſa-
lubritatem.

Cuius rei etſi rationem perquiras, naturalem 36
& ſupernaturalem inuenies: naturalem ſcilicet
illam, quam numeri ſeptenarii perfectioni com-
muniter Pythagorici tribuunt. vt *Cæl. Rhodign.*
aſsertione confirmatur *lect. antiq. lib.* 22. *cap.* 12 *cir-
ca fin.* & aliorum, quorum recordatur *Alphonſ.
Carranz d. c.* 10 *num.* 9. quare ſacratum numerum 37
appellat Concilium Nannetenſe *in c. Presbyter.* 2. 38
91. *diſt.* Supernaturalem itidem: nam poſtquam
Phil. Iudæus Alexandrin. diſertiſſimus Iudæo-
rum, qui floruit ſub Caio Calligula, in libro
quem de antiquitatibus ſcripſit, atteſtaretur, pri-
mum ſeptimeſtrem partum fuiſse, quo Iſaac
Abrahæ filius in lucem prodiit, ſiquidem, cum
Deus parentibus illum promiſiſset, deque illius
ſucceſsoribus multa cogitaſset, cùm iam Iſaac
fuiſset conceptus, Deus ad Abraham locutus, ſe
quaſi impatiētem tantæ dilationis nouerit ſcili-
cet menſium, dixitque ſe ſtatuiſſe, vt primus
Iſaac ſeptimeſtris in lucem prodiret, cui non
ſolum diuinitus ſeptimeſtris ad longiorem vitā
data natiuitas non noceret, verum & aliis in po-
ſterum vbiq; gentium naſcituris ſeptimo men-
ſe propter ipſum Iſaac ſuperſtitem vitam futu-
ram (niſi aliis ex cauſis ſibi pereundum eſset) da-
te promiſit. Quò reſpexiſse videtur *D. Ambroſ.*
dum *epiſt.* 39. *ad Horontianum* vitalem ſeptimeſtris
partus editione miraculo adſcribit his verbis:
Quantum iſtud miraculi, quod ſeptimo menſe in pleriſ- 39
*que origo legitima formatur, & qui fuerit editus, vita-
lis generationis curricula ſortitur.* Item & *Stephanus
Forcatul. in Cupid. Iuriſper. c.* 21. *n.* 6

Qui quidem ſeptimeſtres partus non ſolum 40
vitaliter primis ſeptimi menſis diebus emitti
poſsent, vt ſubindicat Conſultus *in d. l. inteſtato* 3.
§. *fin. de ſuis & leg. hered.* dum 182. die editum iu-
ſtum, & legitimum filium appellat, ſed etiam
aliis quibuſcumque, donec vltima eiuſdem mē-
ſis eluxerit, veluti *d n.* 13. *ad* 18. ſatis comprobat
Carranz. d. loco. Quibus minime repugnat Iuriſcō-
ſulti Pauli ſententia *lib.* 4. *ſuarum ſentent, tit.* 9. §. *ſe-
ptimo menſe*, vbi his verbis: *Septimo menſe natus ma-
tri prodeſt, ratio enim Pythagorici numeri hoc videtur
admittere, vt aut ſeptimo pleno, aut decimo menſe par-
tus maturior videatur*, apertè enuntiat, dumtaxat
ſeptimo menſe pleno, ideſt expleto partum per-
fectè, & mature exire. Nam vt huiuſmodi loci
ſen-

41 ſenſus percipiatur, ſupponendum eſt ſeptime-
ſtrium partionum duplicem regulariter termi-
num eſse, breuiorem vnum, & alterum lon-
giorem, veluti ex Hippocrate, & aliis Medicinæ
profeſsoribus conſtat. Breuior eſt, qui ſpatio 182.
dierum continetur, de quo loquitur *Conſultus*
in d. l. inteſtato §. fin. & eſse accipiendum *Paulum*
in d. l. ſeptimo menſe de ſtat. homin. meritò animad-
uertit *Carranz d. loco num.* 12. Longior vero eſt,
quem integri ſeptem menſes perficiunt, de quo
dubium non eſt Paulum eſse intelligendum, dū
ſeptimo menſe pleno partum maturiorem vo-
cat. Qua voce neceſsariò ſupponit, alium eſse
42 ante ſeptimum menſē plenū maturū (alioqui
maturior in fine ſeptimi menſis editus, nuncu-
pari non poſset) qui quidem cùm ante ſeptimi
menſis aduentum contingere non poſſit, que-
madmodū ex dictis extat commoſtratum, con-
ſectarium euadit, ſeptimi menſis initio exire de-
bere. Nam licèt omnibus ſeptimi menſis diebus
43 vitalis partus exire queat, vt nuper notauimus:
attamen id raró accidit, cùm frequenter, aut
principio, aut fine ſeptimi menſis partiones ad-
ueniant. Quemadmodum ex *Galeno in commentar.*
44 *ad librum Hippocratis de ſeptimeſtri partu*, & aliis af-
firmat *Carranza numero* 16. *&* 18. vbi & numeris
ſequentibus cætera ad huius ſeptimeſtris partio-
nis materiam attinentia diligenter perſcrutatur.
Quę hic tranſcribere operoſum potius quàm
vtile iudicaui.

Circa octomeſtres veró partus maior dubita-
tio eſt, vtrùm vitales exiſtant; ſiquidem tam
Medici, quàm noſtri hac in quæſtione acriter
diſsentiunt. Quamplurimis enim negatiua ma-
45 gis complacet ſententia, illa, ſcilicet, quæ huius
temporis partiones, nec naturales, nec legiti-
mas, & nec vltra octauum diem vitales agnoſcit,
vt præter alios enixe hoc vltimum defendunt
Thom. Grammatic. in additio. ad deciſio. Afflictis 236.
Sforc. Oddus conſil. 28. *num.* 67. *Chriſtophor. de Paz d.*
2. *p. de tenuta cap.* 68. *num.* 46. *Marius Giurba in Conſ.*
Meſſanenſ. 1. *part. capit.* 1. *gloſ.* 4. *num.* 48. Huius ergo
opinionis velut præcipui & anteſignani ſunt *Ti-*
raquellus in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos num.
205. *&* 206. C. *de reuocand. donat. Guillerm. Bene-*
dict. in repet. cap. Raynuntius, verbo, & ſoboles à n. 24.
de teſtamentis. Menoch. de arbitrar. caſu 89. *num* 38. *&*
lib. 4. *præſumptio.* 89. *num.* 111. *Mantic. de coniectur. vlt.*
volunt. lib. 11. *tit.* 6. *num.* 10. *Cuiac. tractat. de diuerſ. &*
temporal. preſcript. cap. 19 *& in notis ad Iulium Paul.*
lib. 4. *ſentent. tit.* 9. *d. §. ſeptimo menſe*, Franc. *Marcus de-*
ciſ. 168. *num.* 4. *Honded. conſ.* 60. *num.* 43. *Quintilian.*
Mandoſ. in reg. 19. *Cancellar. quæſt.* 7. *num.* 6. *Polidorus*
Ripa tractat. de noctur tempore cap. 68. *numero* 82. *Cur-*
tius conſil. 329. *Petr. Faber in l. non poteſt* 208. *ff de re-*
gul. iuris, Vbertus Giphan in l. quod certatum 3. *C. de po-*
ſtum. hared. inſtit. Gerard. Mainard. deciſ. 77. *num.* 2. *Pere-*
grin. de fideicommiſ. art. 43. *num.* 30. *Maſcard. de probat.*
concl. 1147. *num.* 2. *Alphonſ. de Lara in compend. vitæ*
homin. cap. 10 *num.* 34. *Vincent. Fuſar.* qui plurimos
refert *dict. tractat. de ſubſtit. quæſt.* 418. *num.* 9. quam
& iuri noſtro patrio congruam aſſerunt *Palacius*
Rub. Anton. Gom. Tell. Fernand. Ceruan. Velazquez, om-
nes in dict. l. 13. *Tauri, Gutier. pract. tom.* 1. *q.* 100. *n.* 8.
Villadiego in l. 18. *tit.* 2. *lib.* 4. *fori iudicium n* 6. *Mieres de*
maiorat. 2. *p. q.* 9. *n.* 10. aliiſque innumerabiles con-
geſti ab *Alphonſ. Carranz. d. diſput. c.* 11. *num.* 3. *&* 4.
vbi & *n.* 5. Philoſophos, & Medicos refert eiuſdē
opinionis ſectatores: & tandem *à n.* 4. *vſque ad* 16.
varias ex omnigenæ ſcientiæ principiis deductas
rationes enumerat, quibus frequenter ipſa in-
ſtruitur, & á quibus lubens ſuperſedeo, ſufficiat
enim locum indicaſſe, ne quæ ibi vtiliter ſcripta
ſunt, hic inutiliter reſumantur. Roboratur de-
mum hæc eadem ſententia nouiſsimè ab *Hermo-*
ſilla in notis ad gloſſas 7. *partit. gloſſa* 11. *numero* 10. *l.* 8.
titulo 4.

Alijs magis contraria pars arridet, & aduer- 46
ſus communem mordicus intendunt, octome-
ſtres partiones non diſsimiliter naturales & legi-
timas, ac ſeptimeſtres, nonimeſtres, & decime-
ſtres eſſe: ita *Bald. conſil.* 128. *num.* 2 *lib.* 1. *& conſil.*
103. *n.* 5. *lib.* 5. *Felin. in c. ſicut literaturam* 20. *num.* 5. *de*
homicid. Burſat. conſil. 63. *num.* 19. *lib.* 1. *Sfort. Oddus d.*
conſ. 28. *per totū.* Amatis *deciſ.* 132. *à num.* 6. *Petr. AE-*
rod. rerum iudicat. tit 4. *c.* 2. *& tit.* 5. *cap.* 2. *Zachias in*
medico legali. tit. 2. *q.* 4. *Chopin. de priuil. ruſtico. lib.* 3. *cap.*
8. *num.* 5. *Domin. Arume. deciſ. lib.* 2. *deciſ. vltim. exer.* 50.
Menoch. *lib.* 4. *præſumpt.* 89. *num.* 111. plures congeſti
à Card. Tuſch. pract. concl. iuris liter. P. concluſ. 106. *n.*
4. *Bertazol in additio. ad conſ.* 452. *Patris Bertazolæ lib.* 2.
Anton. Monach. deciſ. 42. *num.* 31. ex noſtris idem cō-
tendunt *Gregor. Lopez in l.* 4. *tit.* 23. *pag.* 4. *verbo, Fa-*
ſta diez dias, Ciſuentes in l. 13. *Tauri num.* 2. *Ioan.* Gar-
cia de nobilit. gloſ. 48. §. 1. *n.* 3. *Torreblanca de Magia*
lib. 2. *c.* 43. *num.* 29. *&* 30. & rurſus *lib* 5. *iuris ſpiri-*
tual. cap. 4. *ſect.* 4. *num.* 72. *& ſeqq.* cum innumeris
aliis, quos refert & ſequitur *Carranz. d. c.* 11. *num.*
17. *&* 18.

Hæc denique ſententia, quam veriſsimam 48
reor, his validiſsimis rationibus communitur ab
ipſo, præter eas, quas in eius confirmationem
excogitauit Federic. *Bonauent. ſuo ſpeciali tractatu de*
octomeſtri partu. Primò, quia ea quę naturalia 48
ſunt, immutabilitatem conſequuntur, vt indi-
cat *Ariſtoteles libro* 5. *Ethic. c.* 7. *& Iuſtinianus in §. ſed*
naturalia de iure natur. Sed octomeſtris partus, vel 49
ex eo ſolùm naturalis probatur, quod aliquan-
do vixiſſe teſtantur etiam contrariæ opinionis
aſſertores, vt in AEgypto & Grçcia idem *Ariſto-*
teles lib. 7. *de hiſtor. animal. c.* 4. & in Venetia *Carda-*
nus contrad. 8. *tract.* 3. *lib.* 1. in Sicilia *AErodius vbi ſu-*
pra: & denique in noſtra Hiſpania Auicenna re-
latus á Valeriola *lib.* 3. *enarratio medicinal. enarrat.* 7.
Bonauent. lib. 10. *de partu octomeſtri cap.* 12. *Alphonſus*
de Lara, qui alios congerit *d. c.* 10. *compendij vitæ*
homi. n. 26. Ergo ſemper & vbique edatur, natura- 50
lis eſse debebit. Secundò, nam iuxta Philoſo-
phum *lib.* 3. *de gener. animal. c.* 10. ea quæ ſecundū
naturam ſunt, ordinata eſse debent. Ergo cum
ſecundum naturæ præſcriptum ſit ſeptimo men-
ſe partum ſalubriter edi poſse, veluti ſuperiùs
oſtendimus, conſequens erit, vt octauo non
minus vtiliter edatur, ne inordinatio detur in-
ter ſeptimum & nonum menſem. Tertiò con- 51
uincitur, quia ſi octauo menſe partus vitalis non
eſset, daretur aliquid in natura ſuperfluum, quod
à recta Philoſophia abhorret. Siquidem lac non
niſi

Digitized by Google

niſi eo tempore prægnantibus ſuppeditatur,quo
fœtum ſoſpitem, & viuacem emittere poſſunt:
quocirca ante ſeptimum menſem non dari, ſcri-
bit *Ariſtot.lib.4.de gener.anim.c.8.*ibi *Menſe ſeptimo,*
& non ante lac vtile mulieribus datur, quòd repetit
*lib.7.de hiſtor.anim.c.5.*ergo cùm lac etiam octauo
menſe perſeueret,vt omnes conteſtantur, mani-
feſtè conuincitur hoc tempore, vel partum eſſe
poſse vitalem, vel ſuperfluitatem dari in natura,
cùm minimè illo menſe naſcituris lac foret ne-
ceſsarium, ſi ſtatim, aut ſaltim breui tempore
53 eſſent interituri. Quarto ciuiliter roboratur,quia
in toto iure nec verbum quidem de octome-
ſtribus partionibus occurrit, quo vel admiſsæ,
vel repulſæ coniectetur: ergo cùm ſeptimum
menſem, velut legitimum initium pariendi le-
ges ſupponant,vt ſuperiùs plenè conſtitit,neceſ-
ſariò inferri videtur, ab eo tempore, vſque ad
illud,quo partum legitimè edi non poſse pronũ-
tiant, vitales, & ſucceſſibiles partiones reputari
debere. Et tandem prætermiſſis variis rationi-
bus ab eo expenſis, vltimo loco hæc ſententia
fulcitur generalitate *l. vxoris abortu, C. de poſth.*
hær. inſtit.l.quod certatum 3.l.fin.eodem, l. quod dicitur
12.l.Gallus 29.de liberis & poſthum. iuncta ponde-
ratione *Carranz.à n.38.vſque ad n.42.* vbi & legi-
bus patriis ſtabilitur.

54 Quibus vrgentiſſimis rationibus ita deferen-
dum eſsè exiſtimo, vt ab hac poſteriori opinio-
ne, cui velut naturæ, & iuri conſentaneæ meri-
to etiam accedit *Carranza n. 48.* & Torteblanea
d. loco minime duxerim recedendum, maximè
55 ſi cum eodem *Carranz.n.49.*fateamur hos par-
tus, licèt naturales & legitimos, non tamen ita
vitales, vt ſeptimeſtres,& nonimeſtres exiſtere,
propter incommodum, laborem, & imbecilita-
tem certa ratione illis contingentem. Quidquid
autem vlterius hic deſideraueris, ibi exactè di
ſcuſsum inuenies, illum conſule.

56 Nonimeſtres verò ſuccedunt. quos inter om-
nes tam Medicos, quam naturalis, & ciuſlis
Philoſophiæ Magiſtros conuenit vitales & natu-
rales eſse, ideoque & ſucceſsionis capaces,vt cũ
Bart.in l.Gallus in princ.ff.de lib.& poſth.n.12 tradũt
communiter Interpretes, vnde *Petrus Franc.Lin-*
57 *glois d.deciſ 29.q.1.n.2.* nonum menſem ordina-
rium terminum pariendi appellat,de quo nemo
dubitat, quod firmat nouiſsimè *Petrus* Bungus *de*
*myſter.Numeroi n.6.*paulò poſt medium,*Torreblã-*
ca d lib.5.iuris ſpiritualis cap.4 ſect. 5. Ioſeph. Ramon,
*d.conſil.63.nu 14.Alphonſ Carranz.c.12 n. 1.*vbi etiã
Medicorum teſtimoniis demonſtrat hos partus
omnium maximè naturales & perfectiſſimos
eſse, non ſolùm eos, qui poſt medium, aut cir-
ca finem noni menſis luce donantur, vt com-
58 munis fert opinio, verum & illos, quorum nati-
uitatis tempus primi eiuſdem menſis dies fue-
runt, ex doctrina acutiſſimi *Bonauenturæ lib. 3. de*
*octomeſtri,partu c.43.*quidquid aliter voluerint re-
lati ab eodem *Bonauent.lib.8.cap.51.& 52.* quibus
ſuccinit Gerard.*Mainard.d.deciſ.77.n. 3.*

Vtrum autem nonimeſtres, an uerò decime-
ſtres frequentiores, & perfectiores partus ſint?
59 hic in dubium reuocat *Alphonſ. Carranz. n. 5.* &
Philoſophorum placitis *n.6.& 7.*demonſtrat no-
nimeſtres partiones, vt vſitatiores, & quotidie
euenientes, ita & perfectiores, ex omnique par-
te abſolutiſſimas videri: vnde inquit *n. 8.* iuris
noſtri expoſitores in dubio coniecturãtur fœtus
nono menſe fuiſſe in orbem productos, vt præ-
ter omnes, quos ibidem commemorat, admo-
nent *Nicol. Florent.in 6.Sermone de membris generat.*
tract.3.c.16.Pacianus de probat.lib.2.cap.10. n. 4. Pe-
regrin.de fideicommiſ. art.43.n.30.Intrigl.de ſubſtitut.
centur.3.q.56.n.29.Magon.deciſ.Florent.41.Ioſephus
Ludouic.commun.concl.37.verſ.in dubium, Card. Tu-
ſch.pract.concl.lit.P.concl.106.n.17.Ruſticus in l.cùm
auus lib.4.c.6.in fine,& c.10.n.16. ff.de condit. & de-
monſt.Vincentius Fuſar.tract.de fideicomm. ſubſtitut q.
*418.n.13.Torrebl.d ſect.5.n.87.*Et corroborari po-
teſt iure patrio *in d.l.4.tit.23.p.4.*vbi ita eius con-
ditor. *Eſto miſmo deue ſer juzgado de la que nace faſta*
en nueue meſes, è eſte cuento es mas vſado que los otros.
Verũtamen *à n.9.*pro decimeſtribus ipſe ſtare vi- 60
detur,& nõ ſolũ frequẽtiores,quinimò & perfe-
ctiores illos duplici potiſſimũ fũdamẽto arbitra-
tur. Primò à Iulij Pauli auctoritate deſũmit *d.li.4.*
*ſentent.tit.9.§ ſeptimo menſe,*ſequentibus verbis: *Se-*
ptimo menſe natus matri prodeſt. Ratio enim Pythagorici
numeri hoc videtur admittere, vt aut ſeptimo pleno, aut
decimo menſe partus maturior videatur. Secundum
denique ab ipſa Saluatoris noſtri natiuitate, qui
cum omnium ſecundum carnem perfectiſſi-
mus, & optimæ temperaturæ fuiſſet, vt confite-
tur *D.Thom.3.p.ſumma q.46.artic.6.*ne aliquid na- 61
turalis perfectionis deeſſet, decreuit decimo
menſe, è puriſſimo Beatiſſimæ Matris ſuæ vte-
ro egredi, vt citra communem Eccleſiæ tradi- 62
tionem, quæ hoc amplectitur,prędicat. *D. Chry-*
ſoſt. in ſerm.de natiuit.S.Ioan.Baptiſt. D.Bonau. in com-
ment. ad c.7.Sapientiæ, Sanctus Damaſcen. lib. 4 fidei
*c.15.D. Auguſt.lib.4.de Trinit.c.5.*ideſt ſexto die de-
cimi menſis, vt aduertit Petr.*Bungus de myſterijs*
Nume.n 6.Non quod parientes fœminæ, inquit,*ad ſex-*
tum diem poſt nonum menſem ſemper ueniant ſemper,ſed
quia ipſa perfectio corporis Domini tot diebus ad partũ,
perducta comperitur. quamuis contrarium, ſcilicet
nono menſe fuiſſe Chriſtum editum expreſſerit
Ioannes Picus Mirandulanus, in carmine ad Virginem,
vt idem *Carranza* aduertit *d.c.12.§.5.nu. 56.* quo
etiam loco authoritate *Ioan- Baptiſtæ* Poc*æ in Elu-*
*cidario Deiparæ tract.6.c.1.*refert, non ſolum ipſũ
Saluatorem, verum eius Genitricem, & Pręcur-
ſorem Ioannem decimeſtres extitiſſe, vt tradit
etiam*Torreblanca d. c.5,ſect.6.*quocirca concludit 63
decimeſtres partus frequentiores, & perfe-
ctiores cæteris eſſe,ideoque & pro eis nobis prę-
ſumęndum in caſu dubio,quicquid aliud proxi-
mè relati Scriptores intenderint; & fulcitur do-
ctiſſimi Tertulliani conſideratione *lib de anima c.*
37. vbi ſic legitur: *legitima natiuitas ferme decimi*
menſis ingreſſus eſt, Qui numeros ratiocinantur,& de-
curialem numerum, vt exinde reliquorum parentem co-
lunt. Ego potius ad Deum argumentabor hunc modum
temporis,vt decem menſes Decalogo *magis inaugurent*
hominem, vt tanto temporis numero naſcamur, quanto
diſciplinæ numero renaſcimur: & ordinatiſſimum
eſse hunc pariendi terminum indicat Pondanus
de

Digitized by Google

de obedientia, illis verbis: *Filios decimo ferunt menſe* (de matribus loquitur) *& cum vitę emittantur periculo, natura, hoc eſt propagationi conſulentis, non muliebris electionis.*

64 Quam generalem definitionem minime deſtruere videntur verba patriæ legis ſupra pro cōtraria opinione expenſa. Nam præter expoſitiones Gregorij Lopez ibidem, & *Alphonſi Carranza d.c.11. n. 45.* cum ſenſum habere mihi probatur, vt ſcilicet his temporibus apud noſtros Hiſpanos frequentiores nonimeſtres, quam decimeſtres partiones agnoſcantur, vt ex quotidiana experientia edocemur.

65 Ex quibus velut neceſſaria conſecutio infertur, rectè ab vtriuſque ſcholæ principibus obfirmari decimeſtres partus naturales, & ſucceſſionis capaces eſſe, vt poſt Decemviros *in l.17.Romuli*, de qua poſtea, & Conſultum *in l.3. §. poſt decem, ff. de ſuis, & legitimis hæred.& in l.Gallus 28. ff.de liber.& poſth.& in l.fin. de fideicommiſ. libert. & Paulum d. lib.4.ſentent. tit.9.§.ſeptimo menſe, & Imperatorem in l.vlt.C.de poſthu.hæred.inſtituend.*necnon & eruditiſſimum Regem noſtrum *Alphonſum in d.l.4.ſeptem partiti iuris*, reſoluunt plurimi congeſti a *GuilKenio in d.l.Gallus n.52.Menoch. de arbit.lib. 2.caſu 89 à num.40.Hotoman.lib.9. obſeruat.c.9.Ioan. Riolanus in Phiſiologia ſect.7.cap.9.Ioan.Corraſ.Miſcel. lib.2.c.21. Forcatul.in Cupidi Iuriſp c.21.n. 5.* & tandem alij ſexcenti, quorum nonnullos refert *Alphonſ. Carranz. d. cap. 13.ferè per totum*, ſed præcipuè *n.1. & 2. & Perez de Lara d.c.10.n.11.*

66 De vndecimeſtribus partubus magna fuit ſemper & quæſtio, atque controuerſia: ex quo poſt Ariſtotelem communis Philoſophorum & Medicorum aſſenſus eos velut naturales admittit, vt ex *Auicenna lib.9.de animal.Cardano ad Hipppocratem lib.de ſeptimeſtri partu, Ludouic. Mercat lib. de mulierum affectionibus cap 1.Rodulpho Magiſtro tractat de limitibus humani partus ſect. 2. cap.8.* Horatio *Augen. lib. 2. de partu homi. cap. 20. & 21.*& præcipuè *cap. 23.*& aliis refert Carranza *dict. diſput. de vera hominis partus naturalis & legit. deſignatione c.14.à n.4.* & antea *Ioannes Riolanus in Phiſiologia d.ſect. 7. cap. 9.* quorum opinioni etiam noſtri ſua nomina dederunt, præmaxime *Tiraquellus*, & ab ipſo enumerati *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos num. 210. in fine, C.de reuocandis donationibus, Minſinger. centuria 6. obſeruat. 40. Menchaca lib. 2. de ſucceſſio. creat.§.30. n. 113. Renatus* Koppinus *ad leges Andium lib.1. cap. 44. ex num.6.Anaſt.Germon.animaduerſion. lib. 2.cap.14.* Petrus *Gregor. lib.9.ſyntagm. iur. capit. 26.num. 22.Melchior Phœbus deciſ. 51. per totam, &* innuere videtur *Alphon.ſ* Perez *de Lara dict.cap.10. num.13.Lnglois, Giurba*, Petrus *Gudelinus & Amaia* locis *à Carranza* enarratis *n.13. & à Torreblanca d. c. 5.ſect.7.n.8.*

67 A quibus omnibus hoc prolatum innumeris ſtabilitur rationibus, præcipuè à *Melchiore Phœbo d.deciſ. 51.à n.1.vſque a n.12.* quarum vrgentiores ſunt Adriani Imperatoris decretum ſtatuens, vndecimo menſe partum edi poſse, cuius meminit *Aul.*Gellius *lib.3.noct. Attic.c.16.*& quod aliquibus Philoſophorum authoritatibus accerſitis cōprobat *Alciatus lib.3.paradox.c.7.*necnon *& Nouell. 39. de reſtitutione, & ea quæ parit in vndecimo menſe* ibi: *Nondum enim completo anno, vndecimo menſe perfecto peperit*, ex quibus verbis à contrario ſenſu conſecutiuè deducitur, nondum perfecto, aut exacto, ſed tantum incepto menſe vndecimo partum naturaliter, & legitime in lucem progrodi. Quibus aliiſque leuioribus fundamentis ſummè conſtrictus Oliſsiponenſis Senatus, ſimul cum Adriano protulit, huius temporis partiones naturales, & quoad iuris effectus legitimas eſse, teſtibus *Antonio Gamma deciſ. 326. & Phœbo deciſ. vbi ſupra.*

68 Sed quamplurimis hæc ſententia improbabatur, veridius arbitrantibus vndecimo menſe emiſſum fœtum, nec naturalis, nec legitimi aliquid habere, vt ante Ariſtotelem Philoſophos omnes ſenſiſſe ſcribit *Cenſorinus de die natali c.7.in fine*, & poſt eum fuerunt opinati pene innumeri, quorum nonnullos recenſent, qui è noſtris Iuriſconſultis hanc ſententiam amplectūtur. Videlicet *Ioan. Oroſcius in l. ſeptimo menſe de ſtat.hom.* vbi communem dicit ibidem *Eguinarius Varo Torreblanca lib.2. de Magia c.43.n. 35. & d.lib. 5.iuris ſpiritualis cap.5.ſect. 7.num.9. Robles de Salzedo de repraſentatione lib.2.cap.2.num.3. Mainardus lib.4. quaſt.c.3. & 4.Paponius lib.21.tit. 3. in appendice, §. vltim.* & hos omnes referens *Alphonſus Carranza dict.capit.14.num.12.*

69 Mouentur aſsertores huius opinionis ad ita ſentiendum duobus potiſſimum rationibus. Prima authoritate *d l.17.* Romuli, qua ita Decem viri ſtatuunt: *In decem menſibus hominem gigni, non in vndecimo*, vt legunt *Gelius, Prateius, & Gotofreddus adducti à Carranza cap. 13. n. 2.*licet illa poſteriora verba, *non in vndecimo menſe*, minimè agnoſcat Balduinus ibidem. Cuius legis ſententiam poſteriores l. C.cuius fuerunt ſecuti, vt apparet *ex d.l.3. §.poſt decem, de ſuis & legitimis hæred. d.l.Gallus 18.de liber.& poſthum.*iunctis his, quos ſuperius adduximus. Quibus apprimè conuenit *d. l.* noſtra Hiſpanica *4.tit. 23.p.4.* his ſæpius repetitis verbis: *Lo mas que la muger preñada pue de traer la criatura en el ventre ſon diez meſes*, & rurſus, *Mas ſi la naceſcia de la criatura tañe vn dia del onzeno mes deſpues de la muerte del padre, no deue ſer contado por ſu hijo.*

70 Adducunt ſecundo textum *in d authent. de reſtitut.& ea quæ parit in vndecimo menſe, §.vnum colla 4.* vbi partum hoc temporis ſpatio emiſſum exprobans, ita alloquitur: *Vt non eſſet poſſibile dicere, quia de defuncto eſſet partus, neque enim in tantum tempus conceptionis extenſum eſt.* Qua ratione apertè concluditur vndecimeſtres partiones ſecundum naturam dari non poſſe, ac conſequenter minime ad ſucceſsionem eſse idoneos.

71 Cuius reſolutionis etſi naturalem rationem ſciſcitemur, eam proculdubio inueniemus apud ſcientiſsimum Hippocratem *lib. de nat. pueri*, ſub illa ſerie verborum: *Quoniam nutrimentum, & augmentum, quod de matre deſcendit, puero iam ſatis non eſt, cum decem menſes tranſierunt, partuſque creuit, qui de ſanguine, id quod dulciſſimum eſt trahit, lactiſque ſimul aliquantulum haurit; quæ cum minus ſint quàm opus eſt; partuſque iam plenus eſt, & maturus, qui plus nutrimenti, quam adſit cupit; proptereaque ſeſe*

agi-

agitat, hymenaſque & membranas diſrumpit, & in lucem prodit; ideoque ſi quę plusquam decem menſes ſibi geſtaſſe videntur (nam & hoc ſæpe audiuimus) falſæ ſunt.

72 Sed etſi in tantorũ virorum diſſidio, & rationum conflictu propriam exiſtimationem licet interponere, nec primam, nec ſecundam opinionem, ſed mediam quandam amplectendam eſſe arbitror, videlicet vndecimeſtres partus poſſibiles, ideoque & ſucceſſionis capaces reputari, ſi primis ſeptem diebus menſis vndécimi lucem videant, vt poſtquam negatiuæ ſuperiori ſententiæ quaſi certiori acquieuit *Alphonſ. Carranz. vbi proximè* admittit *n.21.* ea vtique ratione, quia naſcendi tempus ab ipſa conceptione enumeratur, vt in plurimum vſque ad decimum menſem exactum, ex dictis ſupra, quæ conceptio cum intra ſeptimum diem contingere ſit probabile, vt ab ſcriptis anteeedentibus quæſtionibus infertur, hinc eſt dies iſtos decem menſibus, quibus naturaliter fœtus edi poteſt, eſſe addendos, ita vt calculatione facta principio vndecimi menſis partus ſalubriter emiſſus reperiatur.

73 Et inſinuaſſe videtur hanc ſententiam Imperator, dum in *d. authen ideo* ſcribit poſſibile non eſſe filium a defuncto genitum, quem vidua vndecimo menſe perfecto poſt eius mortem peperit: quaſi ſupponens contingere potuiſſe, vt qui vere a prædefuncto marito fuerat proſeminatus, nondum perfecto vndecimo menſe, ideſt eius initio ab vtero exiret: quæ fuit opinio *Gloſſæ in l. Gallus. ff de liber. & poſthum.* vbi male additio marginalis abſolutiſſima Accurſij verba ad duos tãtum dies reſtringit. Sequitur *Menoch. lib. 2. de arbit. cenſur. 1. caſu 89. num. 50. & 51.* Quemadmodũ intelligendi ſunt quotquot Autores ſupra oſtendimus docere, vndecimeſtres legitimos & naturales eſſe, & econtra qui eius fuerunt opinionis, vt huius temporis partus minimè agnoſcerent, ad Iuſtiniani definitionem reducendi ſunt, quatenus pronuntiat vndecimo menſe perfecto legitimè partum edi non poſse.

74 Quod tantum ipſa natura, & communi iure attento procedit: nam ſi patrium ius inſpiciamus, omnes omnino vndecimeſtres, ſiue qui eius menſis poſterioribus diebus, ſiue qui prioribus fuerint nati, pro illegitimis habentur. Quo circa poſt mariti obitum, quamuis primo duntaxat vndecimi menſis die vidua fuerit enixa, talis filius non ſui mariti, ſed alterius credendus erit, & ideo ad defuncti ſucceſſionem minimè admittetur, vt *dict. l. 4. tit. 23. p. 4.* iã relata hæc verba ſuadent: *Mas ſi la naſcencia de la criatura tañe vn dia del onzeno mes deſpues de la muerte del padre, no deue ſer contado por ſu hijo.*

75 A quibus omnibus non immeritò licet colligere manifeſtè eos erraſſe, quos refert *Alphonſ. Carranz. d. diſput. cap. 15. num. 12. & 3.* & alter *Alphonſus Perez de Lara in compend. d. c. 10. n. 16.* dũ quaſi indubitatum tradiderunt, partus non ſolum decimo, & vndecimi principio, velut definimus, ſed & duodecimo, decimotertio, decimoquarto menſe naturaliter lucis vſura potiri poſſe. Si quidem cum ipſa ratione naturali dictante, &
non diffitente legum præſcripto, cuius ſupra meminimus, vltimus pariendi terminus ſeptimo ad ſummum vndecimi menſis die claudatur: Inde eſt nullum deinceps partum ſecundum na-
turam, aut legem admittendum, quaſi ab illis 76
repulſum, niſi eo tantum caſu quo admittit *Martin. Delrius lib. 3. diſquiſition. Magicar. part. 1. quæſt. 4. ſectio 3.* cui adſtipulantur *Carranza, vbi ſupra num. 14.* videlicet, cum Dæmonis arte in tam longum tempus partus protrahitur. Nam ex quo diuina permiſſione hoc ab eo fieri poteſt, nil eſt quare quocumque tempore hic partus edatur, natura-
lis & legitimi nomen amittat. 77

Sub hęc autem, vt quidquid ad partus materiam ſpectat, complectamur, obſeruandum eſt, menſes, quibus partum naturaliter emitti poſſe edocuimus, tricenos, ſiue ſolares eſſe, vt cum *Menochio lib. 2. de arbitrarijs dict. caſu 89. num. 44. & 45.* defendit meritò *Carranza dict. cap. 12. §. 5. num. 41.* vbi de his menſibus triginta dierum eſſe intelligendos interpretatur *textus in dict. l. ſeptimo menſe 12. de ſtatu homin. dict. l. inteſtato 3. §. fin. de ſuis & legitimis hered. dict. l. Gallus 29. de lib. & poſthum.* & ſimiles alios, quos enumerat *num. 4.* in quibus menſium ſit expreſsa mentio: & probatur ex *l. ſi venditor 28. de ædilit. edicto*, illis verbis, *intra duos menſes*, quod tempus exponit *Vlpianus in l. quod ſi nolit, §. ſi quid ita, & in l. ædiles aiunt 38.* eodem ſexaginta dierum eſse, & ſimiliter commonſtratur Iuſtiniani deciſione *in l. fin. §. ſimilique modo, C. de iure deliberandi*, vbi trium menſium ſpatium, & nonaginta dies pro eodem vſurpat, veluti *& in Nouella 115. vt cum de appellatione cognoſcitur cap. 2.* cuius rei plura apud Garranzam videri poſsunt loco ſupra allegato, qui ita exacte quæſtionem iſtam diſcuſſit, vt vix aliquid ſcitu dignum ipſius ſcriptis poſſit annecti.

SVMMARIVM.

Filius non aliter de iure Gothorum prædefuncto parenti ſuccedebat, & ſuperſtiti, ſiue patri, ſiue matri hereditatem tranſmittebat, quam ſi poſt baptiſmum decem ſaltem dies vixiſſet. 1.

Lege & conſuetudine poſtea fuit inductum, vt filius baptizatus ſucceſſionis eſſet capax, etſi nullo tempore ſuperſtes eſſet. 2.

Nouiori iure, qui ſpatio viginti & quatuor horarum viuus permanſit, & fuit aqua ſalutari immerſus, ad ſucceſſionem admittitur, & hereditatem transfert. 3.

Viuus natus non cenſetur qui ante diem, & ſine baptiſmo & nomine deceſſit. 4.

Natus non videtur qui confeſtim moritur. 5.

Septem horarum ſpatio diſcerni poteſt, an fœtus victurus ſit, necne 6.

Septem horis tantùm, & non amplius halitum ſuſtinere poteſt, qui præmortuus naſcitur, ibidem.

Vigeſimus quartus numerus ſummam habet cognationem cum baptiſmo à lege requiſito. 7.

QVAESTIO VII.

Quanto tempore filius apud noſtros viuere debeat, vt ipſe parentibus, & parentes ipſi ſuccedant?

1 HViuſce rei diuerſis temporibus diuerſæ extitere conſtitutiones. Nam primis illis, quibus Hiſpaniam Gothi tenuerunt, Cindaſuinthi, & Receſuinthi, duæ fuerunt inſignes leges editæ, id vnum præcipientes, ſcilicet non aliter filium defuncto parenti ſuccedere, & ſuperſtiti, ſiue patri, ſiue matri hæreditatem tranſmittere, quàm ſi poſt natiuitatem, & ſacram baptiſmi ablutionem decem diebus ſuperuixerit: hæ ſunt *leges 17. & 18. tit. 2. lib. 4. leg. Gothorum.* Necnõ & libri antiqui, quem nos *Fuero juzgo* nuncupamus. Prima enim ſic habet: *Vt ergo proximis parentibus ad ſucceſſionem huius aditus reſeretur, & ipſa defuncti vita comprobetur, ſiue re clara ſit vita, atque hanc ipſam, licet parui temporis vitam comitetur æterna participatio vitæ, non aliter in vtroque ſexu hæreditatem capiat, qui naſcitur, niſi poſt natiuitatis ortum, & ſacri baptiſmatis gratiam conſequantur, & decem dierum ſpatijs vixiſſe probentur, vt ſucceſſoris patris, vel matris perſona, quæ per hunc paruulum terrena cupit hæreditatis acquirere commoda, ante morituro æternæ manſionis præparet viam, & ita demum adſequatur viuens, cum rebus labentibus terram, ſicque ſalutari commercio, dum hæreditat ille cœlum, hæreditet iſte ſeculum: dum illi prouidentur cœleſtia, iſti permutatur adire terrena: dumque adſequitur ille vitalia, conquirat iſte caduca, vt etſi defunctus terrena huius non potuit poſſidere, terreno ſaltem comparato iure cœleſte lucrum valeat obtinere:* ſequentis enim legis verba hæc ſunt: *Patre defuncto ſi filius filiaue decem, ſiue amplius vel infra diebus viuens baptizatus ab hac vita deceſſerit, quicquid de facultate fratris competere poterat, mater ſibi debeat vendicare, Itemque matre defuncta, non aliter defuncti filij portionem pater obtineat, niſi natum filium, filiamue, decem diebus, ſiue amplius, vel infra vixiſſe, fuiſſeque baptizatas edoceat.*

2 Sed hoc non nihil vſu & conſuetudine fuiſſe poſtea abrogatum & abolitum, conſtat *ex l. 3. tit. 6. lib. 3. fori*, vbi id tantum requiritur, vt filius recens natus ad parentum bona admittatur, quod fuerit baptizatus, non vero, quod per aliquod tempus vixerit, vti in proximis Gothorum legibus planè exigitur.

3 Verior nouiori Taurinarum legum, & Recopilationum iure quodammodo inſtaurata & iterum inducta illa viuendi neceſſitas fuit, ſed moderato, reſtrictoque antiquo decem dierum ſpatio, ad breuiſſimum quatuor & viginti horarum tempus, vt patet in *l. 13. Tauri* repetita in *l. 2. tit. 8. lib. 5. nouæ recollectionis*, cuius hæc ſeries: *Por euitar muchas dudas, que ſuelen occurrir cerca de los hijos que mueren recien nacidos, ſobre ſi ſon naturalmente nacidos, ò ſi ſon abortiuos: Ordenamos, y mandamos, que el tal hijo ſe diga, que naturalmente es nacido, y que nos es abortiuo, quando nacio viuo todo; y que almenos deſpues de nacido viuio veinte y quatro horas naturales, y fue bautizado antes que murieſſe. y ſi de otra manera nacido murio dentro del dicho termino, ò no fue bautizado: Mandamos, que el tal hijo ſea auido por abortiuo, y que no pueda heredar a ſus padres, ni a ſus madres, ni a ſus aſcendientes. Pero ſi por el auſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente probaſſe, que nacio en tiempo que no podia viuir naturalmente: Mandamos, que aunque concurran en el dicho hijo las calidades ſuſodichas, que no ſea auido por parto natural, ni legitimo.*

Quod rectè & ſumma cum ratione ſtatutum 4
apparet, cum minime natus, nec naturaliter,
nec ſupernaturaliter videri poſſit filius, qui licet
fuerit legitimo tempore editus, nondum per diẽ
viuens, ſtatim ſine baptiſmo & nomine deceſſit.
textus elegans in *capit. nam & ego 3. de verb. ſignific.*
vbi quærens *D. Hieronymus in parabolis Prouerbiorum cap. 4.* quare Salomon ſe vnicum dicat coram
matre ſua, cum ipſum Scriptura teſtetur,
vterinum fratrem præceſſiſſe, egregie eum loquutum
reſpondit: *Quia ille mox natus, ſine nomine,
quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit.* Quo loco 5
ſcriptores communiter notant, natum non videri,
qui confeſtim moritur, quibus adſtipulatur
*Tiraquell. in l. ſi vnquam, verbo Suſceperit,
num. 167. & de iure primog. quæſt. 3. num. 12. & de
indic. in rebus exiguis, verſ 83. Sanchez de matrim.
lib. 3. diſput. 18. num. 6.* & nouiſſimè *Alphonſus
Carranza de partu, capit. 9. numer. 27.* vbi in noſtro
caſu de eo loquitur, qui ſine baptiſmo
deceſſit.

Sed abdubitari hic merito poteſt, cur d. legè
Regia tot horarum ſpatium deſideretur, vt viuus
filius natus videatur, cum ſecundum Philoſophos,
præſertim *Macrobium in ſomno Scipio. capit. 6. Paulum Zachiam medicolegalium, lib. 1. tit. 2.
quæſt. 7. num. 8.* & ex noſtris *Petr. Gregor. ſyntagm.
iuris, lib. 9. capit. 9. num. 26.* Septem nimirum
horarum curſu poſſit diſcerni, an editus 6
fœtus victurus ſit, necne, per totidem enim,
inquiunt, horas, & non vltra aeris halitum ſuſtinere
poterit, ſi præmortuus naſcatur. Nihil
hac de re apud noſtros inuenio: ſed ne abſque
ratione id factum credamus, cognationi, & affinitati
tribuendum erit, quam vigeſimus quar- 7
tus numerus cum baptiſmo, ſimul a lege requiſito
obtinet, vt rectè obſeruat *Petrus Bungus de
myſterijs numeror. numer. 24.* vbi poſtquam dixit
hunc numerum ad Catechumenos & electos
pertinere, ſtatim ſubiicit: *die 24. capit ædificari
templum Domini, vt habetur Agg. cap. 2. Quia octonarius
numerus, qui Sanctus eſt, & in vera circunciſionis
accipitur typo, triplicatus vigeſimumquartum
numerum facit, quo myſtice docemur, vt ædificemus
domum Domini in amputatione carnis, & circunciſione
vitiorum, & veram puritatem eſſe credamus in nomine
Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

SVM-

SVMMARIVM.

EX Romuli conſtitutione parentibus licebat filios vendere, aut occidere. 1.

Numa ſolum filios cælibes, & ſine coniugio, parentibus vendere, aut interficere permiſit. 2.

Pater minime poteſt nuptam filiam abducere. 3.

Iure patriæ poteſtatis non licet bene concordata matrimonia turbare. 4.

Patribus eſſe à Iuriſconſultis ademptam poteſtatem vendendi filios, aliqui putant, ſed male. 5.

Venditio & pignoratio hominis liberi inutilis eſt. 6.

L. minor. 39. §. pater ſciens, ff. de euictio. noue intelligitur. 7.

Pater non poteſt filium, vt liberum hominem vendere. 8.

Patribus quo Iuriſconſultorum tempore fuerit reſtricta poteſtas alienandi filios, non ſatis conſtat. 9.

Ab Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano fuerit ne repetita antiqua prohibitio vendendi filios, ibidem.

Pater, qui fame cruciatur, poteſt filium vendere, vt ipſius pretio ſubueniatur. 10.

Conſuetudo vendendi filios, etiam vrgente neceſſitate, ſolum apud Barbaros, & Mauros, nunquam vero apud Chriſtianos obtinuit. 11.

Filius, qui propter famem à patre venditur, non eſt ſeruus emptoris, ſed apud eum loco pignoris manet, donec pretium, aut alius homo reddatur. 12.

Sanguinolentus filius, ſubueniendi paternæ fami cauſa tantum diſtrahi poteſt. 13.

Sanguinolentos, & non ſanguinolentus legendum eſt in l. 2. C. de patrib. qui filios diſtraxer. 14.

Sanguinolentus quis ſit. 15.

Sanguinolenti filius dicuntur, qui non maiores ſeptem dierum exiſtunt. 16.

Septem dierum filij, & non maiores ætatis poſſunt ex fame à parentibus diſtrahi. 17. *& quæ ſit ratio* 18. *&* 21.

Amiſſio filij paruuli æquiori animo ſuſtinetur. 19.

Anniculi, vel paulo maioris infantis nulla voluntas eſt. 20.

Infantes plerumque ante ſeptimum diem intereunt. 21.

Septimo die infantibus nomen imponebatur, & quare, ibidem.

Sacris ordinibus initiatos, ex ſingulari indulgentia non poſſe etiam vrgente fame à parentibus alienari, falſo aliqui exiſtimarunt. 22.

QVAESTIO VIII.

Cuius ætatis filij à parentibus ob nimiam paupertatem diſtrahi potuiſſent?

1 ET ſi enim Romuli conſtitutione tanta in
liberos patribus poteſtas fuiſſet, vt nec ſo-
lum occidere, ſed & vendere, ſi vellent,
poſſent, vt *Diony. Alicarn.* memorat *lib. 2. antiqum.*
Roman. Petr. Gregor. Syntagm. lib. 11. cap. 8. num. 12.
Corraſi. in l. 2. §. poſtea aucta, num. 15. ff. de origi. iuris,
& probant illa Ciceronis verba, *lib. 1. de oratore:*
Memoria enim proditum eſſe, quem pater ſuus, aut po-
pulus vendidiſſet, aut pater patratus dediſſet, et nullum
eſſe poſtliminium: Ita ſcribit *Rebard. ad ll. 12. tabular.*
cap. 3. & quod Phrigibus familiare fuiſſet, etiam
in eximio ætatis flore vendere refert *Alexan. ab*
Alex. dierum Geni. lib. 2. cap. 25. hinc l. illa 12. *tabul.*
originem traxit. *Si pater filium ter venundabit, à*
patre liber eſto, apud Hebræos dubium non eſt hoc
licuiſſe, vt *Exod. cap. 21.* his verbis probatur: *Si quis*
vendiderit filiam ſuam in famulam, non egredietur ſicut
ancillæ exire conſueuerunt, cuius poteſtatis plura
nouiſsimè congerit *Alphonſ. Carranz. de legitim.*
part. deſignat. cap. 4. à num. 18. Numæ tamen conſti- 2
tutione hoc poſtea nonnihil immutatum, &
temperatum legitur, cum illum dumtaxat filium
poſſe diſtractionē pati affirmauerit, qui cœlebs,
& ſine coniugio inueniretur, non verò eum, cui
pater vxorem dediſſet, teſte *Conano Comment lib. 2.*
cap. 13. & Baldui. in l. 17. Romuli, num. 24. Necnon
& *Rebardo vbi ſupra. Corraſ. de iure ciuili in artem re-*
digendo 1. p. c. 17. Vincent. turtur. paralel. ethi. & ciuil. di-
ſertat. 35. vbi Iuriſconſultum agit, idque ob ean-
dem rationem qua motus *Vlpianus* reſpondit in
l. 1. §. fin. ff. de liber. exhiben. non licere parenti filiā 3
ſuam nuptam abducere, nimirum, ne benè con-
cordata matrimonia iure patriæ poteſtatis turba-
rentur. Et quamuis à Iuriſconſultis omnino 4
ademptam patribus diſtrahendi filios familias
poteſtatem quamplurimi ex noſtris aſſerere non
vereantur, eo videlicet, quia illorum reſponſis 5
cauetur, inutilem & inanem hominis liberi ven-
ditionem eſſe, *l. liberi. 70. de contrah. empt.* necnon
& pignorationem, *l. vlt. ff. quæ res pign. oblig. poſſ.* & 6
quod magis eorum opinioni conducit, & *Iu-*
li. tradit *in l. minor. 39 §. pater ſciens, ff. de euictio.* pa-
trem, qui ſciens filium ſuum, quem in poteſta-
te habebat ignoranti emptori vendidit, euictio-
nis ita nomine obligari, ac is qui liberum homi-
nem ſciens, vel ignorans, tamquam ſeruum
vendidit, vt probat doctiſſimus noſter *Ioann. So-*
lorzan. lib. 2. de crimin. parricidij, c. 7. Attamen vix
hoc quaſi indubitatum aſſerere ipſorum funda-
mentis audeam. Nam licet huius eruditiſſimi
viri, & aliorum auctoritati quamplurimū deferre
deberem: nihilominus rationibus, quibus eorum
coniectura nititur, nec aliquantulum deferendū
cenſeo. Eo enim omnes tendunt, vt liberi ho-
minis venditionem, vel pignorationem antiqui-
tus fuiſse prohibitam euincatur, non verò, vt le-
gitimi filij diſtractionem fuiſſe parentibus inter-
dictam appareat. Quod nec indicaſse videtur
Conſultus in d. §. pater ſciens, d. l. 39. cum expreſse
loquatur de parente, qui ſciens proprium filium
ignoranti tanquam ſeruum vendidit, vt ipſius
hæc verba euidenter demonſtrant. *Pater ſciens*
filium ſuum, quem in poteſtate habebat, ignoranti emp-
tori vendidit: quæſitum eſt, an euictionis nomine tenea-
tur? Reſpondit: Qui liberum hominem ſciens, vel igno-
rans tanquam ſeruum vendit, euictionis nomine tenetur.
Quare etiamſi filium ſuum tanquam ſeruum vendiderit,
euictionis nomine obligatur. Si enim hac ſpecie Iu-
lianus de prohibita patribus liberorum ſuorum
alienatione loqueretur, vtique non dixiſſet, pa-
trem ſuum filium ſcienter, tanquam ſeruum
igoranti vendidiſse, ſed imo, filium ſuum tan-
quam filium, vt ſeruus fieret, inſcio emptori
vendidiſse. Filij enim tanquam ſerui venditio-
nem, alia optima ratione inualidam eſſe. Iuriſ.

8 conſultus profert, quia illum pater non tanquã filium, cuius diſtrahendi habebat facultatem, vendere voluit, ſed tanquam liberum hominem, cuius, vt extraneo cuilibet, ipſi comercium non eſt, *dict. l. liberi 70. l. ſed celſus 6. ff. de contrahend. empt. l. 1. § ſi id quod, ff. de obligat. & actio. l. liber homo 103. de verbor. oblig. cum ſimilibus*. Quod proculdubio demonſtraſse videtur argumentandi ea forma, qua nititur Conſultus probare, ob nullitatem contractus patrem hoc caſu euictionis nomine obligari, nimirum, quia ſi liberum hominem ſcienter vel ignoranter quaſi ſeruum vendens, euictionis nomine tenetur, quare etiam pater, ſi filium ſuum, non vt filium (quaſi diceret) ſed vt hominem liberum tanquam ſeruum vendiderit, euictionis nomine non obligabitur? An forte quia patribus in filios prout homines liberi ſunt, maior quam extraneis poteſtas eſt? Minime, & vel ex eo ſolo apparebit, quod emancipati liberi venditionem nuſquam legitur patribus fuiſse permiſsam, nam cum diſtractionis hoc ius à patria poteſtate proueniat (quidquid ſecus voluerit *Anton. Faber. in Iuriſpruden. Papinian. tit 8 prin. 6. illat. 2.*) qui filius familias non eſt, huius priuilegij intuitu vendi non poteſt: ergo in filios quatenus hi liberi homines ſunt, nulla patribus indulta ſingularis poteſtas reperitur, ac conſequenter etiamſi pater filium ſuum diſtrahendi facultatem nanciſceretur; attamen illum vendere, non vt filium, ſed vt priuatum quemlibet liberum hominem, nequaquam illi fas eſset. Præſenſiſſe enim hoc videtur *Scæuola* in *l. Diuus 5. ff. ad legem Pompei. de parricid.* vbi refertur, Diuum Adrianum cum in venatione quidam filium ſuum necaſset, qui nouercam adulterabat, in inſulam eum deportaſse, ea vtique ratione, quia latronis magis quàm patris iure eum interfecit; ideſt, non tanquam filium ratione patriæ poteſtatis, ſed tanquam priuatum quemdam hominem deprædandi cauſa. Quo caſu nec occidere, nec vendere filium patri permittitur, cum patria poteſtas ius in filios tantum, prout filij ſunt, iuriſdictionem indulgeat, non verò vt priuati ſunt homines.

9 Quare, licet certo certius exiſtimem, huius facultatis prohibitionem, priſcis iam ſæculis, ſed poſt Papinianum ſcilicet, ſi Giphanio credimus *in authen. non licet, C. de liber. præteritis*, deſitam fuiſſe, vt ex Conſtantino apparet in *l. fin. C. de patria poteſtat.* ibi: *Libertati tantum à maioribus conceſſum eſt, vt patribus, quibus ius vitæ in liberos, neciſque poteſtas olim erat permiſſa, libertatem eripere non liceret*: & illa poteſt coniectura roborari, quod nullum de ea re in Pandectarum libris exemplum reperitur, vt etiam *Conano* placuit *lib. 2. cap. 13.* Nihilominus quo id tempore primum fuiſset, certo affirmare minime poterit, cum nec quidquam de ea re interpretibus debeatur; quamuis aliqui immerito Numæ temporibus factitatum ſcripſerint, illa tantum eius ſpeciali prohibitione fortè decepti, cuius ſupra meminimus. Id tantùm affirmo, Cæſarum poſtea reſcriptis immaniſſimam huiuſmodi poteſtatem iterum fuiſse ſublatam, vt ex Imperatorum Diocletia. & Maximia. Conſtitutione in *l. 1. C. de patribus qui filios ſuos diſtrax.* his verbis colligitur: *Liberos à parentibus neque venditionis, neque donationis titulo, neque pignoris iure, aut alio quolibet modo, nec ſub prætextu ignorantiæ accipientis in alium transferri poſſe, manifeſti iuris eſt*. Cuius reſcripti poſteriora hæc verba, *Manifeſti iuris eſt*, innuere videntur quod proximè dicebamus, videlicet, hoc idem iam retro ab aliis fuiſse legumlatoribus ſtatutum. Nam ſi huius Conſtitutionis tempore firmum extitiſse Imperatores fatentur, liberos à parentibus quolibet titulo alienari non poſse, ergo antea editæ leges fuerunt, quibus id ſimiliter improbabatur. Sed horum nec veſtigium in iure noſtro deprehenditur. Quam filiorum impiiſsimã diſtractionem, piiſsimo quodam dumtaxat caſu 10
Cæſares permiſerunt, eo ſcilicet, quo pater ſumma egeſtate premeretur, *l. 2. C. eodem*, *l. vnic. eiuſdem tituli in C. Theodoſiano*, & cauetur apud noſtros, *l. 8. & 9. tit. 17. p. 4.* Quod & antiquitus etiam obſeruatum *Ieremiæ 5. cap.* monſtratur, illo loco: *Filij noſtri, & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis, accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus & bibamus*: & Maximini Imperatoris tempore probat *Euſebius Cæſarienſis lib. 9. hiſtoriæ Eccleſ. cap. 8.* ſuffragatur *D. Hieronymus ſuper Amos, lib. 3.* *Nihil enim*, inquit *fame durius, quæ ſæpe compellit obſeſſos humanis veſci carnibus, & in ſuam ſæuire naturam, ita vt neque parentes paruulis liberis parcant, & maritalis affectus vxoris dudum amatæ membra dilaceret*, feciſseque Eriſichthen recordatur *Ouidius 8. Metamorphoſ.*

Et tandem demiſſo, inquit, in viſcera cenſu
Filia reſtabat, non illa digna parente,
Hanc quoque vendidit inops.

Probant *Medina in ſuis tractatibus, tom. 2. titul. de rebus reſti. quæſt. 30. verſic. Secundo modo, colum. 5. Fran. Garcia de contract. cap. 17. num. 1. Ludouic. Lopez de contract. lib. 1. cap. 4. verſic. Inſtitis, Sigiſmun. Scaccia de commerc. §. 1. quæſt. 1. num. 556. verſic. Reſtringe primo*; 11
qui hanc conſuetudinem ſolum receptam eſſe apud Barbaros & Mauros aſſerunt, nunquam verò apud Chriſtianos. Qua neceſsaria hac ven- 12
ditione filio ingenuitas minimè eripiebatur, *Paulus lib. 5. ſenten. tit. 1. §. 1. d. l. 2.* ſed emptori ius obtinendi ſeruitij concedebatur quoad ei pretium à venditore, vel à quocumque, aut æquiualens mancipium refunderetur, tradit *Rebardus ad ll. populi Romani, cap. 3.*

Nec tamen grauiſsimo hoc eſuriei conflictu, in quo ſolam curam eſſe, vt qualicumque forte iubetur, inquit *Valentinianus Cæſar in nouell. conſtitut. tit. 11. de patribus qui fil. diſtrax.* quoſcumque 13
liberos, ſed certæ dumtaxat ætatis diſtrahendi, vel pignorandi poteſtas erat, nempe ſanguinolentos. Sic enim *in dict. l. 2.* legendum arbitror, 14
non ſanguinolentus, ſingulari numero, vt iamiam à pluribus eximiæ eruditionis viris animaduerſum reperio: ita *Pinellus in 2. part. Rubrica, num. 25. C. de bonis mater. Alciat. lib. 2. de verbor. ſignific. Cuiac. in parat. C. de infan. expoſ. & his qui ſanguinolentos nutriendos acceperunt. Gilbert. Rheg. 1. Enanthiopa. cap. 21. Tiraquel. de retract. lignag. cap. 26. gloſ. 1. num. 14. Briſon in lexicon. Hotoma in §. 1. inſtit. de patr. poteſtat.* idẽ

Cuiac.

*Cuiac.lib.5.ſent.Pauli tit.1.§.1.& ad legē 4.C. de con-
trahen.emption.Iacob.Rebur.lib.1.coniect.cap.17.Dida-
cus Couart.lib.3.variar.cap.14.num.4.Petrus Faber ſe-
meſtrium lib.1.cap.6.Iulius Pacius Iſagogico ad tit.C.de
infant.expoſ. Oſuald.lib.2. Donelli cap.25.lit.H.*vbi &
contrariæ lectionis ſectatores refert *Ioann. 5. for-
zan.vbi ſup.*Qui omnes ſimiliter fatentur, ſangui-
15 nolentos filios propriè illos dici, qui recenter
nati, & adhuc ſanguineis maſculis ſunt aſperſi,
vt probat *Iuuenal.Satyr.7.*ibi:

Modo primos incipientes edere vagitus,
Et adhuc à matre rubentes.

Donatus *in Andris* à matre ſanguinolentum,
non pulchrum, ſed ſcitum pronuntiat:& luculē-
tius fulcitur *ex Codice Theodoſiano*, vbi cum *libro
5.cap.8.*titulus ſit *de his, qui ſanguinolentos emptos,
vel nutriendos acceperint*: poſtea *l.vnica*, quem ſan-
guinolentum appellet Conſtantinus Imperator,
his verbis demonſtrat: *Si quis à ſanguine quoquo-
modo legitime comparauerit*:& rurſus doctiſſimus *Pa-
raphraſtes:Si quis infantē à ſanguine emerit*, ex quibus
merito *Tiraquel.& Couarr.* vbi proxime & nouiſſi-
me *Alphōſ.Carran.diſputat.de partu, cap 4.num.149.&
cap.5.sect.2.num.83.Velaſcus de priuileg.pauperum 2.
16 part quæſt.65.§.2.num.182.* coniectantur filios ſan-
guinolentos apud Cæſares illos intelligi, qui ita
paululum à puerperio diſtant, vt adhuc mater-
no ſanguine rubeſcant, quos ſeptem dierum eſ-
ſe ex Ariſtotele, & Albino, *Petrus Faber dicto loco
17 ſemeſtrium* obſeruauit:ergo cum dumtaxat ſangui-
nolenti filij, etiam fame ſæuiente Imperiali poſ-
ſint indulgentia à parentibus diſtrahi, manifeſtè
conuincitur, eos tantum, vt inopia releuetur,
venire debere, qui nondum ſeptemdiales, vt ſic,
dicam, vel qui ſeptimi diei minime extremum
punctum egerint, cum eo tranſacto, vt ſangui-
nolentorum ipſi nomen amittunt: ita & eorum
parentes illos vendendi facultatem amittant
conſectarium eſt.

18 Sed cur huius tantum ætatis infantes patribus
diſtrahendi poteſtas eſſet, cum ipſis famis igna-
uiſſimam mortem patiuntur, vt Amiani Mar-
cellini verbis vtar *lib.15. historiæ Romanæ*, nec in-
comperto eſt.illam exhibuit rationem *Anton.Fa-
ber.in Iuriſprud. Papinianea, titul.8. princ. 6. illatione
2.*quia vix enim eſſet, vt alios ætate grandiores
velit quis inuitos comparare, aut pignori accipe-
re. Alteram verò nos à *Valerio Maximo lib.2.cap.
1.*mutuati ſumus, vt ſcilicet patres paruulorum
19 amiſſionem ita tenera ætate æquiori animo ſu-
ſtinerent. Sed vtraque non probatur. Non pri-
20 ma, quia ſi eſſet vera, etiam annieulus, & eo
maior vendi potuiſſet, cum huius ætatis nulla
ſit voluntas, *l.quamuis 32. §.fin. de acquir. poſſeſſ. l.
26 C.de donat.* ac per conſequens nec reluctantia
eſſe poſſit, quæ neceſſario voluntatem ſupponit,
cum eius ſit nolle, qui poteſt velle, *l. eius, ff. de
regul.iur.* Alia etiam ex cauſa ſecunda Valerii ra-
tio noſtro caſui adaptari non poteſt, nam cùm
dicta *l.2 C.de patrib.qui filij diſtra* coerceat facuita-
tem alienandi filios, etiam cum fames graſſatur,
ita vt eo caſu nondum ſeptem dierum filios tan-
tum patribus diſtrahere concedat, credendum
eſt ob famis cruciatum, & vt illum ſubleuarent,
non ſolum huius ætatis, verum & prouectioris
liberos parentes æquo animo in ſeruitutem de-
truſuros, ni huius legis prohibitione detinerē-
tur. Siquidem illis tantum parentibus hoc ſta-
tutum eſt, quibus proprii filij ſeruitus, illiuſque
iactura potius quam egeſtas & indigentia placet.
Vnde aſſerere non detrectat *Didacus Couar. dict.
lib.3.variar.cap.8.num.4.verſic. Primum ad finem*, ita
licere parentibus filios abſolutos iam, non tā-
tùm recens natos, vt ſanguinolentos infantes
vendere:ſiquidem eadem omnino ratio eſt in his
omnibus, nempe dira ipſa fames. Sed tanti viri
illæſa auctoritate, verius arbitror, parentes non
maiores ſeptem dierum filios victus quærendi
cauſa venundare poſſe, vt *dict.l.2.* teſtimonio pro-
batur, ea ni fallor coniectura, quia vt *Ariſtotel.
lib:3. de hiſtor.animal.* ſcribit, plerumque infantes 21
ante ſeptimum diem intereunt, vnde fiebat, vt
nomina illis ſeptimo die imponerentur, tanquam
ſaluti iam pueri magis credatur: quare minimè
à paterna pietate extraneum videri debet, ſi vt
propriam vitam tueantur, quam iamiam præ ni-
mia fame periclitari conſpiciunt, illorum filio-
rùm libertati diſtractione inſidientur. Quia ſe-
cundum naturam adeo morti proximi ſunt, vt
frequentius quaſi certo quodam fato, ante ſep-
timum diem interitum patiantur. Quo pericu-
lorum concurſu, illius potior conditio eſſe de-
bet, quod quomodo nos in certæ vitæ ſpem eri-
git: ergo paterno vitæ periculo etiam cum filii
detrimento conſulendum eſt. Nam cum ege-
ſtate prematur, certum eſt poſſe alimento iu-
uari. Quod vix, vel non adeo probabiliter de
moribundo nondum ſeptem dierum filio ſpera-
ti poteſt, cum illius periculum non accidentale,
vt paternum, ſed naturale ſit: quod difficilius re-
ſarciri poteſt.

Ex quibus conſequenter apparet, quàm ridi- 22
culum ſit priuilegium, quod ſacris ordinibus ini-
tiatis indulgent *Franc.in capit.indecorum, de ætate,
& qualitate, Stephan. Aupr. in repetitione Clementin.vt
Clericorum, num.10.de offic.ordin.*quæ habetur, *tom.
6.repetit.Canonicorum, fol.37.*videlicet, vt à paren-
tibus ob indigentiam ex permiſſione *dict. l. 2.*di-
ſtrahi non poſſint. Nam cum tantum parenti-
bus iure communi fuerit conceſſa facultas ſep-
temdiales filios alienandi, eidem iuri etiam con-
ſentaneum eſt, huius ætatis maiores non ſolùm
ſacris ordinibus decoratos, verum & ſæculares
qualeſcumque, diſtrahi, quantumuis in paternæ
famis ſubſidium non poſſe.

SVMMARIVM.

*TEmpus conferendi baptiſmum, & imponendi no-
men varium, & multiplex fuit.1.*
*Apud Moſcobitas ſtatim ac naſcitur infans, illi nomen
imponitur, & poſt quadrageſimum diem baptizatur.2.*
Græci filijs ſuis quinto die nomina imponebant.3.
Decimo Athenienſes id ipſum præſtabant.4.
*Luſtricus dies infantium apud Romanos vocabatur, puel-
larum, octauus, puerorum, nonus. Quia eis nomi-
na imponebantur. 5.*
Vlpianus in fragmentis, titul.53. intelligitur.6.

He-

Digitized by Google

Hebræis etiam idem cum Romanis tempus impoſitionis nominis, & circumciſionis fuit, 7.

Chriſtus octauo die fuit circumciſus, & nomine inſignitus. 8.

Ex conſuetudine totius Eccleſiæ pueri elapſo octauo die baptizantur, & nomina accipiunt. 9.

Textus in cap. à paruulo 34. de conſecrat. diſtin. 4. explicatur. 10.

Pueri ante ſeptimum ætatis diem maximè periclitantur. 11.

Baptiſmum ſolemne, non vero particulare, quod domi vrgente neceſſitate fit, ad octauum diem eſt protrahendum. 12.

Infantes quando commodè fieri poteſt, ad Eccleſiam ſunt deferendi, dummodo vltra octauum, vel nonum diem non differatur. 13.

Maior octo, vel nouem dierum, in dubio baptizatus præſumitur. 14.

Expoſitus, qui prædicti temporis ætatem exceſſit, ſub conditione eſt baptizandus, niſi ſchedulam habeat baptiſmi teſtem, ibid.

Schedula puerum baptizatum obteſtans minimè ſufficit, vt ſaltim ſub conditione ipſe non baptizetur, quando inter infideles fuit expoſitus: 15.

Prænomina apud Romanos, nec pueris ante virilem togam, nec ante matrimonium puellis imponebantur. 16.

QVAESTIO IX.

De Paruulorum ætate ad baptiſmum, & nominis impoſitionem.

1 DE hac ætate, ſiue de hoc tempore diſpu-
tans *Ioſephus Vicecomes lib. 2. de antiquis bap-
tiſmi ritibus, & ceremonijs, capit.* 14. in hæc verba
proſiluit: *Quod ita varium, & multiplex fuit, vt
nihil certi de eo ſtatui, vel affirmari poſſit.* Nam ſi
2 Moſcobitarum leges perſpicimus, vt refert *Si-
giſmundus lib. de reb. Moſcobitarum, cap. de Baptiſmo:
nato infante mox accerſitus Sacerdos ante ianuam habi-
tationis, in qua eſt puerpera certas ſtando recitat oratio-
nes, pueris nomen imponit, deinde quadrageſimo commu-
niter die, niſi forte puer ægrotet, defertur in templum
& baptizatur.* Sin vero Græcorum obſeruationes
perpendimus, *Scaligerus in Feſtum, & Salmeron*
3 Prologomenon 9. *cano* 43. quinto die poſuiſſe nomi-
na oſtendunt, duplicato vero tempore ab Athe-
nienſibus id fiebat teſte Suida: *Mos Athenienſium*
4 *ciuium fuit*, ſcribit, *decima ab ortu infantis nocte con-
uocari paternos, maternoſque cognatos, hiſque præſen-
tibus, & nomina pueris indi:* conſentit Heſichius,
cuius verba Græcè exarata ſic transfert *Adrianus
Turnebus lib. 8. aduerſar. c.* 19. *Hâc decima die nomina
infantibus imponebant.*

Aliter obſeruaſſe Romanos Feſtus teſtatur:
5 *Luſtrici dies infantium*, refert, *appellantur puellarum
octauus, puerorum nonus, quia ijs luſtrantur, atque eis
nomina imponuntur.* Similiter Macrobius 1. *Saturn.
cap.* 16. *Eſt luſtricus dies, quo luſtrantur, & nomen ac-
cipiunt: ſed is in maribus nonus, octauus in fæminis*, de
quibus intelligi debet *Vlpianus in fragmentis, tit.*
6 13. ibi: *Item communis filius, filia vt poſthominum diē
amiſſus, amiſſaue, vnam decimam adijcit:* amplectuntur
ſuperiorem traditionem *Barna. Briſon. ſelecta. lib.* 1.
cap. 5. *Ioan. Corra. in repetit. l. precibus, num.* 24. *C. de
impube. & alijs ſubſtitut. Franciſc. Conan. Comment.
iuris ciuilis, lib. 9. cap. 4. pagina mihi* 673. *littera G. Vi-
glis Zuichemus in* §. *præterea, num.* 1. *inſtit. quibus non eſt
perm. facere teſtam.* & exactè *Andr. Tiraquel. in l. ſi vn-
quam, verſic. Suſceperit liberos, n.* 168. *C. de reuocan. do-
nat.* vbi id nonnullorum teſtimoniis probat.

Et hanc vtique donationem Hebræis etiam
communem fuiſse inde patet, quod ipſi octauo 7
die crimen à primis parentibus lethali conta-
gione transfuſum circumciſione abolebant, pue-
ris ſimul nomina imponentes, vt ex ipſo huma-
næ ſalutis duce colligitur apud *Lucam cap.* 2. *Poſt-
quam cõſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer,
vocatumque eſt nomen eius Ieſus.* Quare apud noſtros
communi totius Catholicæ Eccleſiæ aſsenſu re- 8
ceptum eſt, vt elapſo octauo natiuitatis die pue-
ri & baptiſmum & nomen accipiant, tenent 9
Quintilian. Mandoſ. de ætat. mino. cap. 1. *num.* 16. & 17.
Tiraquellus vbi proximè num. 167. *Petr. Gregor. ſyntag.
lib.* 9. *cap.* 9. *num.* 26. *Caſſaneus conſ.* 19. *num.* 9. *Laza-
rus* Fenuc. alios referens *tractatu de momento tempo-
ris, cap.* 11. *num.* 7. nouiſſime *Alphonſ. de Lara in com-
pendio vitæ homin. cap.* 13. *num.* 17. Itaque accipien-
dus erit textus in *cap. à paruulo* 34. *de conſecrat. diſt.* 10
4. dum à paruulo recens nato vſque ad decrepi-
tum ſenem, omnes ad baptiſmum eſse admittē-
dos, nimis indiſtinctè affirmat.

Cuius obſeruationis eam rationem ex *Ariſto-
tele lib. 7. de hiſtor. animal. cap. vltim.* tradit *Franciſcus* 11
Valles Philoſophia ſacra cap. 38. Quia antequam
exactus ſit dies ſeptimus natiuitatis, pueri inte-
reunt, & hanc ob cauſam tunc nomina impo-
nuntur, tamquam ſaluti iam pueri magis cre-
datur. Ab hac ratione minime diſsentit *Petr.
Gregor. loco iam relato*; & merito, quoniam ma-
gnā vim eſse hebdomadæ in his, quæ ad foetuū
intra vterum formationem, & in lucem iam edi-
torum vitam pertinent, docet *Hippocrates varijs
in locis*, & precipue *libel. de carminibus*.

Et quamuis hęc ratio Chriſtianis potius in
cauſa eſse debuiſset, vt in tam longum ſpatium
baptiſmum, ipſamque nominis impoſitionem
minimè different, cum eo tempore hoc Sacra-
mentum maximè ſit pueris neceſsarium, quo
ipſorum ſalus naturaliter periclitatur, ne illis æ-
terna deficiat, quam niſi eiuſmodi aquę & Spi-
ritus Sancti regeneratione conſequi haud qua-
quam poterunt. Tamen quoad baptiſmum ſo- 12
lemne, cuius nobis eſt ſermo (illud ſcilicet, quod
apud Eccleſiam certis quibuſdam ſolemnitati-
bus peragitur) recte hoc dierum ſpatium obſer-
uatur. Nam infans, cuius vitæ intra prædictum
octauum diem ita manifeſtè mors inſidiatur, vt
cum Ariſtotele affirmat *Valleſius vbi ſupra*, non-
dum eo tranſacto ad Eccleſiam Baptiſmi cauſa
perduceretur, proculdubio aeris intemperie, ſiue
caloris nimia vſtione ſtatim periret. Vnde appo-
ſitè nimis inquit *Anton. Diana reſolut. moral.* 3. *part.
tractat.* 4. *reſolut.* 8. Infantes quando commodè fieri 13
poteſt ad Eccleſiam eſse deferendos, nec vltra
octauum aut nonum diem hoc differendum,
Supponere, poſt hius temporis lapſum ſecure,
& ſine baptizandi periculo, aut incommodo, a
ip-

Digitized by Google

ipſum ad ſalutare lauacrum adducit poſse.

Quem morem baptizandi, ſeu nomine inſignendi paruulos poſt octauum, aut nonum natiuitatis diem eorum, adeò fideles, noſtraque Eccleſia obſeruat, vt hanc ętatem, excedentes in dubio baptizatos prēſumat. Itaque ſi tenellus horum dierum infans expoſitus inueniretur, eſset ſub conditione baptizandus, niſi ha-
15 beat ſchedulam baptiſmi teſtem: imò etiam cum illa, ſi inter infideles expoſitus reperiatur, quia exiſtimari debet eam fuiſse ab infidelibus in iniuriam baptiſmi, vel baptizandi ſcriptam. Sic tenent plures relati à *Torreblanca iuris ſpiritualis, lib.2.c.4.n.45.& D ana d.loco, reſol.* 5. & rurſus *5.p.tract.13.reſolui.85.*

Cæterum coronidis loco, nec illud omitti de-
16 bet quòd ex *Scæuola apud Valerium in epitome lib.* 10. tradit *Philip.Broideus in notis ad Franciſcum Polletum hiſtoria fori Romani lib.2.c.7.notab.*1. ſcilicet, pueris apud Romanos, non prius quàm togam virilem ſumerent, & puellis non antequàm nuberent, prænomina imponi, moris fuiſse: quod ex Capitolino probari poſse affirmat.

SVMMARIVM.

Homines antiquitus Dijs in ſacrificium immolabantur 1.

Septimo die ætatis pueros ſacrificare fuiſſe conſuetum. quidam vir doctus exiſtimat. 2.

Pueris ſeptimo die quare nomina imponerentur? 3.

Cuiuſcumque ætatis pueri, dummodo non ſeptennes, ſacrificabantur. 4.

Blanditijs corripiebatur ſacrificandi infantis, vagitus, ne flebilis hoſtia immolaretur. 5.

L. ſi quis 8. C.ad legem Cornel. de ſicar. impium hoc ſacrificium prohibuiſſe, coniectatur 6.

Homines immolare aliquibus Senatuſconſultis fuit vetitum. 7.

Non ſolum infantes, ſed grandiuſculos pueros, nondum tamen puberes, ad aras deferri ſolitos oſtenditur. 8.

Defodere viuentes, Perſicum ſacrificium erat. 9.

Iuuenes etiam alij offerebant. 10.

Vnicuique genti ſua, & ab alijs diuerſa extiterat ſacrificandi hominis ætas præſcripta. 11.

Plurimum debemus Chriſto Domino, qui ſui ipſius ſacrificio immane hoc ſuſtulit. 12.

QVAESTIO X.

Quo ætatis die infantes antiquitus immolarent?

1 ADeo infādis ſacrificijs Deos priſci coluerunt, vt effero animo homines victimas dare, & in holocauſtis humanis oſſibus adolere ſolerent. Blemmyæ, Cimbri, Galli, Druidæ, & Germani, apud *Alexan. ab Alex. lib.6.c.26.* teſtentur, qui ſtatis diebus, humanis litant hoſtiis, & cruore captiuorum adolent aras, tunc propitiari Deū maximè arbitrati, cū per cruciatum homines excarnificarent. Quod & de Gallis exprobat *Cicero in oratione pro Fonteio*: *Si quando*, inquit, *aliquo metu adducti, Deos placandos eſſe arbitrantur, humanis hoſtijs eorum aras, ac templa funeſtant, vt ne religionem quidem colere poſſint, niſi eam ipſam prius ſcelere violarint.* Quam immanē, ac barbaram conſuetudinem hominis immolandi referunt, & execrantur *Cæſar lib.6.Belli Gallici, Strab. lib. 4. & 14. Diodor Siculus lib. 5. & 6.c.9. Dioniſ. Alicar. lib.1. Plinius lib.30.cap.1. Solinus c.33. Pompon. Mel. lib. 3. cap.2. Lactan. lib.1. cap.21. Marcian.* Cappella *lib.6. Thomas Bozius lib. 7. de ſignis Eccleſię, cap.* 4. plures congerit *Tiraquellus in Alexan. vbi ſupra, & Pater Pradus in Ezechiel. cap. 20. verſ.26. Lil.* Gerald. *ſyntag. 17. in fin.* Petr. *Faber. ſemeſtri lib.3.cap.2.* Gaſpar. *Craſur in Micheama Prophetam, fol.mihi* 176. *Martin. Delrius in Troade Seneca, verſ.297.* Pater Ludou. *de la Cerda in notis ad c.9. Apolog. Tertullian. num. 333.* & alij, quos more ſuo erudite cumulat *Ioannes Solorzan. de iure Indiarum lib.2.c.12.d.num.62.*

Sed cuius ætatis homines immolandi ius eſ- 2
ſet, nec ipſi referunt, quamuis è relatis, diuerſa, & diſsidentia prorſus coniectare valeamus. Ante ſeptimum diem necari ſolitos, ex *Petro Fabro ſemeſtrium lib.1.cap.6.pag.* 34. obſeruauit Solor-
zanus iam relatus, *n.91.* Ideo apud Græcos rece- 3
ptum probabiliter inferens, vt ſeptimo die pueris imponerentur nomina, tanquam ſaluti, & incolumitati eorum hoc pacto magis conſuleretur, tradit *Ariſtoteles lib.7.de hiſt.animal.ad finem*, cui ſuffragari videtur *Silius Italicus Punicorum lib.4.ad finem.*

Mos fuit in populis, quos condidit aduena Dido
Poſcere cæde Deos veniam, ac flagrantibus aris
(infandum dictu) paruos imponere natos.

Nec deſunt argumenta, quibus vſque ad ſep-
timum annum homines ſacrificare commune 4
fuiſſe adſtruamus: cum paſsim apud eximios antiquitatum obſeruatores deprehendatur, infantes olim, ideſt, non ſeptennes, vt alibi latiùs patebit, hoſtias Diis immolatos. Tertullianus nec contemnendus ſcriptor *Apologetici c.9.* locuples huius rei teſtimonium inſinuat: *Infantes penes Africam*, eius verba ſunt, *Saturno immolabantur palam vſque ad proconſulatum Tiberij, qui eoſdem Sacerdotes in eiſdem arboribus templi ſui obumbratilibus ſcelerum votiuis crucibus expoſuit, teſte militia patriæ noſtrę, quæ id ipſum munus illi Proconſuli functa eſt, ſed & nunc in occulto perſeuerat hoc ſacrum facinus,* cui & *Prudentius* conſors exiſtit *lib.2. aduerſus Simmachum.*

Cædibus infantum fument Saturnia ſacra,
Flebiliuſque truces reſonent vagitibus aræ.

Subſcribit *Minutius: merito*, ait, *ei* (nempe *Saturno*) *in nonnullis* Africæ *partibus, a parentibus infantes immolabantur, blanditijs, & oſculo comprimente vagitum,*
ne flebilis hoſtia immolaretur. Necnon, & de Phoe- 5
nicibus, & Carthaginenſibus *Alex.ab Alex. d.lib. 6. c. 26. Fuitque apud Pœnices, & Cartaginenſes*, ait ille, *nimium diu ſeruatum, vt infantes principali honore inſignes ſorte ductos in Regio ornatu Saturno immolarent hoſtias.*

Ad cuius cruenti ſacrificii prauam, omnino- 6
que ferinam conſuetudinem Imperatorum Gratiani, & *Valentiniani* prohibitionem in *l. ſi quis 8.C.ad leg.Cornel.de ſicar.* reſpicere, nec inuius exiſti-

Digitized by Google

ſtimauit *Rebardus lib.3.coniectan.c.* 1. & illo minime inferior *Ioan. Solorzan. d. lib. 2. de iure Indiar.c.* 12. *n.*86. ſic enim illa cauetur: Si *quis necandi infantis piaculum aggreſſus, aggreſſaue ſit, ſciat ſe capitale ſupplicio eſſe puniendum.* Quæ idemtidem verba à *Gratiano referuntur in c.ſi quis* 11. *de pœnitent.diſt.*1. licet aliter *Iacobus Cuiacius* obſeruat. *lib.* 6. *c.* 21. præditam interpretetur Conſtitutionem: quem late & erudite reprehendit *Solorzan. vbi ſup.n.* 87. omnino videndus.

7 Qui quidē Rebardi acutiſsimus intellectus ex eo probabilis videtur quod ab aliis quam plurimis Imperatoribus, & SenatusConſultis, eadem pene prohibitio indicta legitur, vt de Proconſolatu Tiberii memorat *Tertullianus* iam relatus, ibi: *Infantes penes Africam Saturno immolabantur* palam, vſque *ad Proconſolatum Tiberij, &c.* cuius ſimile Senatusconſultum refert *Plinius naturalis hiſtor.lib.*30.*c.*1. illis verbis: *C.N.Cornelio Lentulo P.Licinio Craſſo Conſulibus Senatuſconſultum factum eſt, ne homo immolaretur.* Et tranſcripſit *Alex. ab Alex.d. lib.*6.*dier. genial.c.*26. quare extranea ab Imperatorum mente in *d. l.* 8. ſimilis prohibitio ſuſpicari non debet, cum adeo hæc piacularis hoſtia immanis & exoſa legibus ſemper viſa ſit, vt aduerſus eam Imperialia iura armari merito credi poſsit.

8 Suppetunt etiam, nec inferioris notæ monumenta, vt pueros, ſed nondum puberes, nec quatuordecimum attingentes annum Dijs immolatos tradamus. *Ennius ſeptimo annalium*, his verbis cecinit;

> P *ani ſunt ſoliti ſos ſacrificare puellos*
> *Diuis.*

Tradit *Diodorus lib* 20. *Cauſabantur*, ſcribit, *& Saturnum ſibi aduerſari, quòd cum olim huic Deo filios præſtantiſſimos immolarent, poſtea clam pueros mercati cum enutriſſent ſacris deſtinabat: & Quint.Curt. lib.*4. *Sacrum quodquidem Dijs minimè cordi eſſe crediderint, noſtris ſæculis intermiſſum, repetendi authores quidam erant, vt ingenuus puer Saturno immolaretur.* Necnō & *Herodot.lib.*7. *Audientes*, inquit, *eum locum nouem vias Hedorum appellari, totidem illic pueros, ac virgines puellarum indigenarum, filios viuos defoderunt.* Nam Perſicum ſacrificium erat defodere viuentes, vt in *Alex. ab Alex*: notauit erudite *Tiraquell. d. tit.* L. & mox expreſse apparebit. Sed his expreſsiùs *Alex. ab Alex. d.lib. & cap. Id quod à Rhodijs & Cretenſibus*, ipſe loquitur, *factitatum comperimus vt hominem epulis grauatum, ac pueros impuberes feſtis diebus Saturno mactarent*: ſimileque de Carthagi-
9 nenſibus ex *Iuſtino lib.*18. commemorat nouiſsimè *Cabreros tractat.de metu.lib.* 2.*cap.*40 *n.*11.

Nec mirum, cum iuuenes & ætate grandæuos,
10 vti maximum Diis holocauſtum oblatos, idem teſtetur Alexan. *Galli præter Heſſum & Theutatem Mercurium, quos humano cruore placabant, grauioribus morbis, aut periculis affecti ad placandas Deorum aras, aut homines immolabant, aut ſe immolaturos vouebant, ad cuius aram etiam grandæuos ætate pro victimis proſecabant.* Et inferius: *Perſis quoque ad habendas Dijs gratias viuentes iuuenes, eoſque ſpirantes ſub terra defodere aſſuetum fuit.* Quo etiam reſpexiſſe videtur vetus *ille ſchol Homer. in primo Iliad.libro*, dum hoſtias ætate integras offerri debuiſſe interpretatur, vt teſtis eſt *Lelius Viſciola Horar.ſubſeſsiuar.lib.* 4.*c.*21.

In qua Interpretum, & Hiſtoriographorum 11
contentione neutram ſententiam, vt concepta eſt, amplectendam puto, ſed conuenienti cautione lectores admonendos, vt pro vario gentiſi ritu, & vſu, obſeruatum ſciant, aut paruulos infantes, iuuenes, aut ætate grandæuos immaniter ſacrificare. Nec enim aliqua generalis, aut ſtatuta ætas humano litando ſanguini in vniuerſum reperitur præſcripta, imo reperiebatur. Abſint vtique à noſtro ſæculo impii ij cultus, infanda hæc ſacra. Quantum enim debemus Christo Domino, Regi, & Doctori noſtro, qui ſui ipſius ſacrificio impium hoc & immane ſuſtulit, & vt cum Alex. ab Alex, exclamem *dicto in loco*, quem verum Deum veneramur, & ſcimus, quo præmonſtrante exploſa ferarum Gentium doctrina, rituque immani, & barbaro, veram religionem edocti, humanitatem, & verum Deum colimus, euictiſque erroribus, & infandis ineptiis, quas priſci coluere, quid quemque deceat, & quibus ſacris, quaque mente Deum colere oporteat, noſcitamus.

SVMMARIVM.

Parentes tenebantur filios apud acta profiteri. 1.
Huius conſuetudinis quamplurima in libris noſtris veſtigia deprehenduntur. 2.
Adoptiones quare apud Præſidem intimari deberent. 3.
Adoptio eſt ciuilis filiorum natiuitas. 4.
Natiuitates filiorum ideo inſinuabantur, vt de paterno iure adhæreditates, & legata conſtaret. 5.
Profeſſiones filiorum non qualibet ipſorum ætate, ſed intra trigeſimum diem à nominis impoſitione fieri debebant. 6.
Octauo die fœminis, & nono maſculis nomina imponebantur.

QVAESTIO XI.

Cuius ætatis infantes antiquitus parentes apud acta profiterentur?

ILlud Romanorum obſeruatum diu fuiſse in-
ſtitutum, vt quotquot liberos parentes ſu- 1
ſciperent, apud acta, ſiue ærarij Saturni Præfectos conteſtarentur, inter alios Apulleius demonſtrat: *Pater*, inquit, *natum tibi filium cæterorum more profeſſus eſt*, & melius *Iulius Capitol.* in Gordian. *Filium*, ſcribit, Gordianum *nomine Antonini, & ſigno illuſtrauit, eum apud præfectum ærarij more Romano profeſſus filium publicis actis eius nomen inſereret.* Cu-
ius itidem obſeruationis argumenta ex iure no- 2
ſtro deprehenduntur in *l.cùm de ætate* 13. *verſic. Et durum, & iniquum eſt, cùm de ſtatu ætatis alicuius quæreretur & diuerſa profeſſiones proferuntur, ea potiſſimum ſtare quæ nocet, & eiuſmodi in l.*2.*§.*1. *de excuſat. tutor.* idemque colligitur ex imperatorum reſcriptis *in l.non nudis, C. de probat.l.nec omiſſa, l.nec parentes, l.interrogatum.l.liberos, C.de liberali cauſa, l. neque profeſſio, C.de teſtam.l.*1.*C. ſi minor ſe maior.* &

ex aliis, quarũ in hanc ſententiã meminit eru-
ditiſſimus Barnab. Briſon. *ſelect. ex iure ciuil antiquit. lib*, 1. *c*. 5. cui meritò acceſſerunt *Ioannes Henechi. in notis ad Accurſium in l*. 4. *ff. de adoption. Ioſephus Vicecomes de antiquis baptiſmi ritibus ac ceremon lib*. 2. *cap*. 15. vbi nonnullos recenſet: & Hiſpanus noſter *D. Laur. Ramir. de* Prado *in Hyponemat. ad lib*. 1. *Martialis epigram*. 25. & nouiter id pluribus adſtruit Alphonſus *Carranza de vera humani partus deſignatione cap*. 5. *num*. 101. *cum ſequentibus*.

3 Et forte hac de cauſa filiorum adoptiones neceſſario apud Præſidem vel Prætorem intimari debere, Imperatores reſcripſerunt *in l. impuberem*
4 2. *ad finem*, C. *de adoption*. Nã cum adoptio ſit quædam natiuitas ciuilis, qua non aliter ac naturâ ipſa liberi ſuſcipiuntur *l*. 1. *ff. eodem*, conſectarium videbatur, vt quemadmodum ex propria vxore quos filios generabant, apud acta profiteri compellebantur, nec abſimiliter qui fictitio, & velut imaginario adoptionis artificio ad naturæ æmulationem producebantur, eadem conteſtationis forma inſinuarentur: & ratio ſuadet. Nam ſi
5 ideo ex ſententia Ramireſij, & cæterorum, filiorum natiuitates apud acta notæ fiebant, vt de paterno iure conſtaret ad hæreditates, legata, & caduca capienda (quamuis aliam rationem tradat *Carranza* vbi ſupra, *verſ. Alia fuit*) cum hæc omnia æque adoptiuis, ac naturalibus liberis obuenirẽt, *totus titulus. ff. de adop*. ipſamet ratione, qua in naturalibus filijs eiuſmodi profeſſiones neceſſarias eſſe prædiximus, & in adoptione quæſitis interponi debere conuincitur, vt præſenſiſſe mihi videtur *Ioannes* Henech. *proximo enarrato loco*.

Quæ igitur profeſſiones non quolibet tempo-
6 re, vel quacumque filiorum ętate, ſed certa & pręfinita à legibus fieri oportebat, quod etſi nullis Iuriſconſultorum reſponſis cautum inueniatur, id tamen ita fuiſſe *in Marco* Aurelio veritatis ſtudioſiſſimus *Iulius Capitol*. his verbis demonſtrat: *Inter hæc liberales cauſas ita muniuit, vt primus iuberet apud pręfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos, ſiue liberos profiteri intra diem triceſimum* (ſic legendum, non tertium, vt falsò ſcripſit *Rameireſius*) *nomine impoſito*. Cui etiam conſentit
7 *Briſonius dicto loco*. Vnde cum antiquitus receptiſſimum extitiſset, non contemnendis teſtimoniis ſuperius affirmauerim, octauo die fœminis, & nono maſculis nomina imponere, planum deducitur, profeſſiones eorum, quæ triceſimo abhinc die, & Marci Aurelii præſcripto apud præfectos celebrari debebant, in fœminis triceſimo octauo natiuitatis die, & triceſimonono in maſculis fuiſſe peractas.

SVMMARIVM.

Homo ſtatim naſcitur, plorat. 1.

Riſum vero nemo ante quadrageſimum ętatis diem emittit. 2.

Infans ante quadrageſimum diem inter vigilandum, nec ridet, nec lachrymas effundit, inter dormiendum vero vtrumque aliquando feciſſe traditur. 3.

Zoroaſtes eodem natiuitatis die riſit. 4.

QVAESTIO XII.

Ridere quo tempore homo incipiat?

NEc hoc minimum noſtra hac tractatione pręterevndum cenſui, ne vel in minimo, ſi forſan licet, ea deficere videatur. Docent naturalium rerum magiſtri, na-
ſcentes, illico ad lucem vident, vagire, & plo- 1
rare, riſum vero non niſi poſt quadrageſimum diem eos emittere, ſic *Ariſt. lib*. 7. *de hiſtor. animal. cap*. 10. *& Solinus cap*. 4. *Naſcentium vox prima*, in-
quiunt, *vagitus eſt, lætitiæ enim ſenſus differtur in* 2
quadrageſimum diem: idem teſtatur *Plinius lib*. 7. *in præmio*, ibi: *At hercle, riſus præcox illi & celerrimus*
ante quadrageſimum diem nulli datur. Petrus *Bungus de* 3
myſterijs numerorum, num. 40. vbi ſic ait: *A quadrageſimo vero incipiunt ridere quaſi firmiores iam facti, & ſapientiæ quadam exordia oſtentantes. Infantem ſiquidem ante quadrageſimum quoque diem inter vigilandum, neque ridere, neque lachrymas fundere viſum affirmant, dormientes vero feciſſe vtrumque referunt*. Quibus nouiſsime conſentit *Alphonſ. Carranz. de partu, cap*. 9. *num*. 26. *verſ. Nec obſtabit, in fin*. vbi etiam obſeruat, hunc naturæ ordinarium curſum, vnum vel alterum caſum extra ordinem contingentẽ minime infringere. Ideoque quod de Zoroaſte referunt *Plinius d. lib*. 7. *cap*. 16. *& Solinus d. cap*. 4. ſcilicet, eodem natiuitatis die illum riſiſſe, quaſi extraordinarium & raro eueniens, nequaquam propoſitam regulam tot experimentis commendatam immutare.

SVMMARIVM.

Singulis dentibus diuerſum naſcendi tempus eſt à natura conſtitutum. 1. *& quomodo hoc accipiatur*. 11.

Dentes qui ſapientiæ, vulgo cordales *dicuntur, trigeſimoquarto anno oriuntur*. 2.

Gemini, ſiue maxillares dentes, circa vigeſimum annum, tam viris, quam mulieribus naſcuntur. 3.

Dentati plurimi naſcuntur. 4.

Edentati vero fere omnes in lucem prodeunt. 5.

Poſt ſeptimum ætatis annum maiorem dentium partem in homine produci, aliquibus placet. 6.

Septimo anno tranſacto puerum edentatum poſſe vt morboſum redhiberi, quidam putat. 7.

Poſt ſeptimum annum dentes non primo exire, ſed imo tunc cadere verius eſt. 8.

Vt ſeptimo menſe infanti dentes naſcuntur, & decimo perficiuntur; ita & primi eorum ſeptimo anno, & vltimo decimo excidunt. 9.

Contrariæ hac de re opiniones conciliantur. 10.

L. cui dens 11. *ff. de ędilitio edicto, nouiſſime intelligitur*. 12. *& ſeq*.

Dentes membra non ſunt. 14.

Dentes conſpicuæ oris partes dicuntur. 15.

Edentare eſt, dentes excutere. 16.

Teſtibus falſo deponentibus, apud noſtros edentationis pœna infligitur, ibidem.

Qui hominem edentant, non punitur pœna incidentis membrum. 17.

Qui ex indignatione, aut impatientia ſibi dentes euellit, irregularis non efficitur, ibid.

Factitij dentes erant olim, vt hodie vſitatiſſimi, & auro alligabantur. 18.

Dentes impropriè armorum appellatione continentur. 19.

QVAESTIO XIII.

Vt paruulis dentes naſcantur?

1 NIhil certi hac quæſtione definiri poſse
inde videtur, quod ſingulis dentibus
diuerſum naſcendi tempus eſse a na-
2 tura conſtitutum legimus. Nam qui
ſapientiæ dicuntur, vulgo *Cordales* quarto poſt
trigeſimum annum oriuntur, autore *Plinio natu-
ralis hiſtoriæ lib.* 11. *c.* 37. *& Lelius Viſciola horarum
3 ſubſeſſiuarum, lib.* 18. *cap.* 19. *verſ hoc in dentibus.* Quos
vero genuinos ſiue maxillares dentes vocamus,
circa vigeſimum annum naſci viris & mulieri-
bus, tradit *Ariſtot. lib. 2. de hiſtor. animal. cap.* 4. Sed
mulieribus quibuſdam, etiam anno octuageſi-
mo, & ijs viris, quibus in iuuentute nati non fuiſ-
ſent; cui & adſtipulatur *Viſciola vbi proximo*, quã-
uis dubitet, an cum dolore hoc poſteriori caſu
viris naſcantur, vti & fœminis accidere Phi-
loſophus docet.

Cæterũ etſi præfatis teſtimoniis reiectis fatere-
mur, non diuerſis ætatibus dentes erumpere,
ſed omnes ſimul: at quo tempore id hominibus
eueniret, difficile eſset conſtruere, cum pro na-
turæ diuerſitate, quidam dentibus naſcantur,
& nec momento naturali hoc munimine ca-
reant, vt teſtis eſt *Federic. Bonanen. de octomeſtri
4 partu lib.* 7. *cap.* 32. quos hac de cauſa edentatos ap-
pellari ſcribunt *Plinius lib.* 7 *c.* 16. *Solinus cap.* 4. &
ex illis *Tiraquel. in notis ad* Alex. *ab Alex. lib.* 1. *cap.* 9.
5 *lit. O.* Quidam vero edentati, vt quotidie experi-
mur, in lucem prodeunt: & poſt aliquod tempo-
ris ſpatium dentes emittunt. Sic teſtatur è noſtris
Iuriſcon. Paulus in l. cui dens 11. *ff. de ædil. edict.* ibi:
*Præſertim cum ſine dentibus naſcimur, nec ideo minus ſa-
ni ſumus, donec dentes habeamus*: ex quibus infertur
nullam huiuſce rei generalem regulam poſse
iuſtè deſignari.

6 Tamen non defuerunt qui intrepidè eam præ-
figere conarentur, vt in plurimum aſserentes,
maiorem dentium partem poſt ſeptimum ætatis
annum produci; ij ſunt *Eraſmus adagiorum* Kiliad.
2. *cent.* 2. *adag.* 7. illis verbis: *Metaphora mutuo ſumpta
videtur ab infantibus, quibus circiter annum ætatis ſepti-
mum omnes dentes ſoleant enaſci*: & ab eo parũ diſ-
ſentiens *Sorapan. in medicina Hiſpana p.* 2. *refran.* 1. *n.*
7. *pag. mihi* 22. nouiſsime *Paul. Zach. quæſt. medicole-
gal. lib.* 2. *tit.* 3. *quæſt.* 9. *num.* 8. vbi inquit, terminum
dentitionis in pueris eſse ſeptimum annum, vt
Hippocrat. teſtatur in *lib. de carnibus*, *& Ariſt.* quo
tempore tranſacto pueros edentulos quoad ef-
fectum redhibitionis, morboſos haberi, docet,
vt pote non vno, ſed pluribus dentibus carentes,
quod maximum vitium eſse numeris præceden-
tibus enixe defendit. Suaderique videtur Iſtorũ
ſententia communi illo Græcorũ dicterio, quod
Eraſmus ibidem explicat: *Septennis cum ſit, nondũ
edidit dentes*. Necnon & alio *Ariſtophanis in ranis*, 7
vbi ſic ait.

Taxemus Archidemum
Septennis hic nondum tribules edidit.

Quibus conſentit *Auſonij carmen* Ædil. 12.

Indeat in pueris ſeptennia prima nouus dens.

Sed hoc cuiquam difficillimum videbitur, ſi ad
naturæ contrariam, quotidianamque obſerua-
tionem reſpexerit, qua aliter rem ſe habere de-
prehendet, tantumque abeſse, vt poſt ſepten-
nium pueris dentes naſcantur, quod potius tunc
decidant, veluti exponens *Iuſt. Lypſ. illud Senecæ* 8
epiſt. 12. *Prorſus poteſt fieri dentes illi cum maxime ca-
dunt*, ita exprimit, *Iocas iterum, nam & pueris ſep-
tuennibus dentes cadunt, itemque ſenibus, noſter epiſt.*
83. *hac ipſa re ludens: Erimus, puer ait, nos eandem
criſim habere, quia vtrique dentes cadunt*: ſed expreſ-
ſius Cenſorinus *loco vbi ſup.* & iterum *c.* 14. his ver-
bis: *Ait enim*, de elegia Solonis loquitur, *in prima
hebdomada*, quæ ſeptem annis conficitur, *dentes
homini cadere*: & ex medicis *Ioan. Alphon. Arruicibus
in medicina medicorum inſipienti, luminari* 2. *fol.* 57. poſt
annos ſeptem, inquit, dentes qui primi emerſe-
rant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcen-
tibus cadunt: ergo ſi ſeptennio decidunt, multo
prius naſcantur, operæ pretium erit, cum non
ſtatim ac producuntur decidant.

Id verum eſt, ſed *Cenſorin. d. c.* 7. hæc omnia quæ 9
inuicem aduerſantia videntur, egregie conciliat,
cum inquit: *Dentes ſeptem menſium infanti naſci, &
maxime decimo perfici menſe: ſeptimo anno primos eo-
rum excidere, decimo vltimos*: conſentit optime in-
ſignis vir Petr. Greg *ſyntagm. iur. lib.* 9. *c.* 9. *num.* 26.
ita ſcribens: *Poſt ſeptimum menſem fiunt dentitiones:
poſt annos ſeptem primi dentes cadunt*, & ab his non
diſsentiunt *Tiraquel. in l. ſi vnquam, verb. Suſceperit
liberos, num.* 203. *verſ. Nam ſeptimo partum, C. de re-
uoc. don. Carran. de partu, cap.* 10. vbi relato Cenſorini
loco *d. cap.* 7. dentes in ſeptimo menſe oriri ſcri-
bunt, etſi Feder. *Bonauen. vbi ſup.* dicat homines
dentes gignere menſe vt plurimum decimo
octauo: vnde palam deducitur tam viris quam
fœminis commune eſse, vt poſt ſeptimum men- 10
ſem ab ipſa egreſſione ab vtero, dentes primo
emittant, quos deinceps ſeptimo anno acceden-
te, in nobiliores alios & aptiores commutant.
Quod cum fieri nequeat, ni prioribus deciſis, vt
alii eorum loco ſubſtituantur, vel renaſcantur,
inde eſt occaſionem nonnullos ex Scriptoribus
aſſumpſiſſe proferendi, dentes primo vitæ ſepten-
nio pullulare, quaſi credentes, hanc ſolam den-
tium natiuitatem vti perfectiorem, & diu man-
ſuram, non vero priorem imperfectam, & bre-
ui interituram in conſideratione eſſe debere.
Quod cum alijs non ita placuerit, de prima illa
dentitione, vt vere prima loquentes, eius ini-
tium in ſeptimo menſe conſtituunt, vti re ve-
ra eſt, & ipſius caſum, & deciſionem in ſeptimo
demum ætatis anno quoad aliquos dentes, &
in decimo quoad alios, quos vltimos *Cenſorin.
dicto capitulo* vocat: & confirmatur teſtimonio
doctiſſimi *Hippocrat. lib. de principijs*, vbi ita ait:

Con

Digitized by Google

Conſpicuus verò ſit maxime à ſeptennio, vſque ad decimumquartum annum, & in hoc tempore, tum maximè ex dentibus, tum alij omnes naſcuntur, poſtquam exciderint hi, qui ab alimento in vtero capto nati ſunt.

11 Quibus parum obſtrigilatur quod initio de ſingulorum dentium diuerſa naſcendi ætate præmiſimus, quoniam id non de omnibus, vel maiori eorum parte accipiendum eſt, de qua noſter ſermo, ſed de maxillaribus, & ſapientibus, quorum primi vigeſimo ætatis anno, vel octuageſimo in alijs ſaliunt, & poſteriores quarto & trigeſimo, vt *Plinius, Ariſtoteles, & Veſciola ibidem relati* docent, vel quarto vitæ ſeptenario, vt magis placet Hippocrati *lib de principijs*, quem refert *Bonauen. de octomeſtri partu lib.6.c.*48. His enim exceptis, certum apparet reliquos dentes poſt ſeptimum menſem aut naſci, aut oriri incipere.

12 Vnde, ſi mea non decipitur coniectura, lucem accipit difficile alias Pauli Iuriſconſ. aſſertum *in d. l. cui dẽs* 11. *ff. de ædil. edict.* primis his verbis: *Cui dens abeſt, non eſt morboſus, magna enim pars hominum aliquo dente caret, nec ideo morboſi ſunt*, ideo enim magnã partem hominum aliquo dente carere dixit, non vtique quia dentis amiſsi, vel fracti imperfectione multos laborare putet, hoc enim eſſet abſq; ratione, & contra id quod frequenter videtur libere dictum, ſed potius quia ex hominibus, nondum ſeptimeſtres omnino dentibus carent, ſeptenes aliquibus exuuntur, vt iterum melioribus inſtruantur. Vicenarii, ſiue qui annum vigeſimũ agunt, vſque ad illud tempus genuinis, ſiue maxillaribus dentibus deſtituuntur, quos eo anno ipſis enaſci ex Ariſtotele conſtat. Intra quartum & trigeſimum annum exiſtentes, etiam dentibus illis priuantur, qui ſapientiæ, & à noſtris cordales dicuntur, aſſerente *Plinio vbi ſupra*: & tandem, qui valde ſunt ſenes, multis iam orbantur, vt Senecæ aperta teſtimonia proxime allata conuincunt, necnon & illud ipſius Iuriſconſulti in *dict. l.* vbi poſtremo hoc argumento, eum cui dens abeſt, morboſum non eſse concludit, quia *alioquin*, inquit, *nullus ſenex ſanus eſſet*. Ergo, cum ex his ætatibus maior pars hominum componatur, merito Paulum ſcripſiſſe coniicimus, magnam illorum partem dente carere:

13 *Præſertim*, ſubiicit, *cum ſine dentibus naſcimur*, quaſi diceret: Etenim hoc, quod aſſerimus. maiorem hominum partem dente carere, tunc maxime locum obtinet, cum ſecundum ordinariũ naturæ curſum ſine dentibus naſcimur, ex quo vt producantur, & decidant, ſingulis ſunt à natura ſuæ præſtitutæ ætates. Nam ſi monſtruosè non niſi dentati lucem videmus, vt aliquoties hoc accidere Plinius & Solinus docuere, quia tunc veriſimile eſt, integrum dentium numerum vnico tempore in maternis nos accepiſſe, dicta ſententia, haud tantæ veritatis eſſe poterit: ſed cum hoc vel nunquam, vel raro eueniat, omnibus ſiquidem abſque dentibus exeuntibus, vix de ipſius certitudine hæſitare oportebat.

14 Ex quo velut ab ipſo fonte illud etiam certum eſſe colligitur, quod vulgo circumfertur, nempe dentes membra non eſſe: ſic tradunt *Innocent. ſingul.* 11. *Bertach. in repertorio, verbo Dens, verſ. Dentes non veniunt appellatione membrorum*, Proſper. *Farin. fragmenti criminali, lit.* C. *n.* 375. *Canal. reſol. crimin. cent.* 3. *caſu* 236. *num.* 12. & 118. *Guazzin ad def. Reor. def.* 33. *c.* 6. *n.* 9. *Barboſ. de poteſt. Epiſcopi, alleg.* 42. *n.* 36. & ex Medicis *Fortun. Fidel. lib.* 2. *relato c.* 8. *Paul. Zachias quæſtio medicolegali lib.* 5. *tit.* 3. *q.* 5. *nu.* 19. Si enim membra eſſent, nemo abſque dentibus naſceretur, aut ſaltim non omnes ita naſcerentur imperfecti, & mutili, cum ipſa genitrix natura, adeo ſit integritatis noſtræ ſtudioſa, vt primis conceptionis quadraginta diebus in maſculis, & octuaginta in fœminis abſolutiſſimam membrorum delineationem, quoad illorum modum, & numerum penitus effingat, ita vt nec vllum poſt natiuitatem efformandum relinquat, veluti in dentibus ſemper contingit, qui hac de cauſa
membra nequaquam dici poterunt, ſed conſpi- 15
cuę oris partes, quæ vtilitatem, & nitorem æquiparant. Quapropter iure optimo videtur decidendum, quod qui hominem edentaret (eſt enim edentare dentes excutere. *Plaut. in Pſeud.*
Act. 3 *ſect.* 2. 16

Nimis velim homini impudentiſſimo malas edentauerint.

Quæ edentatio ex *l.* 3. *tit.* 12. *lib.* 4. *fori.* teſtibus falſo deponentibus in pœnam irrogatur) non eſt
ſupplicio dignus incidentis membrum, nec ir- 17
regularitate, etiamſi ex indignatione, aut impatientia ſibimetipſi dentem euellerit, vt ex Sairo, *Bonacina, & Vinaldo*, obſeruat *Ang. Barboſ. dict. alleg.* 42. *num.* 37. vbi id latius proſequitur. Pręterquam vt optime ſubnectit *Paul. Zach. d. loco num.* 20. quæ tam vtilitas in loquutione, quæ ab ipſis prouenit, quam decor oris ex illis proficiſcens, facillime factitiis dentibus reparatur, dummodo omnibus omnino orbatus homo
non ſit (oportet enim eſſe aliquos dentes quibus 18
factitij auro alligentur, vt etiam antiquitus vſitatum indicat *Cicero 2. de legibus. qui auro*, inquit, *dentes vincti eſſent*) hoc enim cunctis notiſſimum
eſt, & docet *Pareus in lib. de fic. ſupplem. c.* 3. 19

Hiſque non inficiatur dentes tam brutis quam hominibus, armorum vice ad propriam defenſionem fuiſſe à natura inditos, iuxta illud *Pſalm.* 56. *Filij hominum dentes eorum arma*, cuius ſit mentio *in c. periculoſe, & in c. noli, de pœn. diſt.* 1. *& Lucret. lib.* 5. *de reb. natur.*

Arma antiqua manus, vngues, denteſque fuerunt.

Quibus conſentit doctiſſimus in omni genere literarum frater *D. Alphon. de Narbona in Commen. ad tertiam partem nouæ Recop. lib.* 4. *tit.* 21. *l.* 32. *gloſſ. vnic. num.* 16. Vnde videbatur dentes, vt inſtrumenta ad tuitionem, membra eſſe, quoniam, vt elegantiſſime docet Germanus noſter ibidẽ, dentes non proprie arma in homines ſunt, ſed ex lata vocis ſignificatione ita appellantur, quare leges de armis loquentes ad eos minime protrahuntur, vt ex *Bartol. conſ.* 165. *Scæuola in L. armorum, num.* 10. *de verbor. ſignificat. & Tuſch. pract. concl. iuris, lit. A concluſ.* 514. *num.* 8. tradit erudite idem frater deliciumque noſtrum, *num.* 18.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

ANtiqua Iuriſprudentia primo natiuitatis inſtanti, & non antea ſeruus poterat manumitti. 1.
Infans licet aliquando dicatur qui eſt in vtero, propriè tamen is eſt, qui iam lucem vidit. 2.
Libertas, qualitas eſt hominis. 3.
Homo ante natiuitatem nemo dicitur. 4.
Seruus minor annis triginta manumitti non poterat, vt cum libertate ſimul Ciuitatem Romanam conſequeretur. 5.
L. ex parte 39. §. ſeruo, familiæ erciſc. l. fin ff. de rebus dubijs, l. ſi quis 13. §. fin. de ſtat. liber. l. Ariſto. 46. de manumiſſis teſtament. explicantur. 6.
Hodie ex noua Iuſtiniani conſtitutione, non ſolum infans, ſed etiam in vtero exiſtens, & libertatem, & ciuitatem conſequi poteſt. 7.
L. cum inter. 14. C. de fideicommiſſar. libertatibus, non ſolum de fideicommiſſaria, ſed etiam de directa liberta'e intelligitur. 8.
Ignorantia non obſtat quominus ſeruus poſſit manumitti. 6.

QVAESTIO VIX.

Pro libertate conſequenda, an fuerit aliqua ætas præſtituta?

1 PRimum natiuitatis momentum antiqua
legum diſpoſitione præciſe in ſeruo deſi-
derari videbatur, vt libertatis ineſtimabi-
le munus manumiſſionis beneficio conſeque-
retur, ſiquidem, vt *Gaius* ſcribit *in l. iuris 25. de manumiſ.* ſaltim infans, ſecundum iuris rationem
eſſe debebat is, cui libertas erat competitura.
2 Infans enim licet aliquando dicatur, qui adhuc
in vtero vehitur: proprie tamen & ciuiliter lo-
quendo, ille tantum eſt, & ſic appellari poteſt,
qui lucis vſura fruitur, vt ex adductis anno 7. Vbi
de infante agemus, affatim conſtabit.
Et ratio eſt, quia libertas qualitas eſt hominis,
3 vt inquit *Anton. Faber in Iuriſprud. tit. 4. princip. 1. illatio. 3.* & poſt eum notant *Oſuald lib. 2. Donelli cap. 14. liter. C. &* Alphonſ. *Carranz. diſput. de vera humani partus naturalis & ciuilis deſignatione cap. 2. num. 19.*
Homo vero nemo antea dicitur, quam fuerit
4 natus, *l. cum inter veteres. 14. C. de fideicommiſſar. libertatibus.* Ergo cum qualitas ſine ſubiecto eſſe
non poſſit, in humanis neceſſariò eſſe oportebit,
qui fuerit manumittendus.
A quibus non diſcrepat *Vlpianus in fragment. tit.*
5 *1. & ibidem Cuiac.* necnon *& Iuſtinianus in l. 2. C. commun. de manumiſſio.* vbi manifeſte dicitur iure
veteri minorem annis triginta ita manumitti
non potuiſſe, vt libertatem ſimul, & ciuitatem
Romanam conſequeretur; quo idem Iuſtinia-
nus reſpexiſſe videtur *in § fin. inſtit. de libertinis.* Nã
vt optime explicat *Franc. Connan. comment. iuris ciuilis lib. 2. cap. 6. paulo ante finem.* Loquitur enim eo
loco Imperator de ciuitate tantum, quam mi-
nor triginta annis adipiſci non poterat, liberta-
tem latinam poterat, de qua accipiendam eſſe
recte admonet *dict. l. 25.*

Vnde venit intelligendũ, non ſine ratione *in l.* 6
ex parte 39. §. ſeruo ff. familiæ erciſcundæ, & in l. fin. ff. de rebus dubijs, l. ſi quis 13. §. vltim. ff. de ſtatu liber. L. Ariſto. 46. ff. de manumiſ. teſtament. nonnulliſque
alijs, cum annorum triginta eſſent, libertatem
ſeruis fuiſſe relictam. Ideo enim in tam longum
tempus differebatur, vt ea ætate ſimul cum li-
bertate ciuitatem Romanam nanciſcerentur:
quæ, vt dixi, triceſimo anno maioribus tantun-
dem concedebatur. Ita *Cuiac.* vbi ſupra, & *Cuellar de manumiſſio. part. 2. n. 54.* qui & *num. 55.* merito
reiicit vlterium putantem *in §. libertinorum inſtitu. de libertin.* quadraginta annos olim in ſeruis
manumittendis fuiſſe deſideratos.
Sed hæc omnia idem Iuſtinianus penitus ſu- 7
ſtulit, & tam infantibus, quam in vtero exiſten-
tibus, non ſolum latinam libertatem, verum &
illam, qua manumiſſi ciuitatem Romanam ob-
tinebant, præſtari poſſe conſtituit *in l. cum inter*
14. C de fideicommiſ. libertat. Quæ quidem nec de fi- 8
deicommiſſaria tantum libertate ſubaudienda
erit, quaſi hanc ſolummodo ſtatuerit Imperator
eis dari, vel relinqui poſſe, qui in ventre porta-
rentur: Vt ex propoſita quæſtione initio *dict. l.* vo-
luit *Anton. Faber in Iuriſprud. tit. 4. principio 1. illatione 3.* quem in hoc merito refellit *Alphonſ. Carranz. d. cap. 2. num. 23.* Sed etiam de directa, veluti
eiuſdem legis verba manifeſte inſinuant, ibi:
Fideicommiſſariam, necnon directam libertatem ſuam firmitatem habere. Quibus verbis quæſtionem,
quę de fideicommiſſaria tantum libertate inſti-
tuit, ad directam etiam produxit, quia vtriuſ-
que vna & par ratio erat quare ventri indulgeri
non poſſit, ſcilicet, quia nondum homo eſt: vn-
de cum libertatis fauore, pro nato eum haberi
Iuſtinianus decreuerit, proculdubio iam remoto
impedimento, & directę, & fideicommiſſariæ
libertatis capax erit, qui adhuc in vtero commo-
ratur, vt recte definiuit Imperator ibidem, & ob-
ſeruat *Gloſ. in §. fin inſtit. de libertinis*, per illum te-
xtum, cui ſubſcribunt omnes, & præſertim *Cuellar vbi ſupra num. 58.* qui & illud ex *Aldobrand. in*
dict. § fin num. 24. ſubiungit, ſcilicet ignorantiam 9
non obſtare, quominus in vtero exiſtens, & in-
fans manumitti poſſit, cum etiam inuitus valeat
manumitti, *l. fin C. de teſtament. manumiſ. l. qui poteſt inuitis, de regulis iuris.*

SVMMARIVM.

CApellania profana, Præſtimonium, Anniuerſarium, & denique Feudum, eiuſdem ſunt naturæ. 1.
Capellania, præſtimonium, & onus Miſſarum, ſunt eiuſdem rei nomina vniuoca. 2.
A capellanijs ad feuda, & è contra à feudis ad capellanias valet argumentum. 3.
Æquiparatorum idem eſt iudicium. 4.
Poſt ſeptimum annum quis videbatur idoneus ad capellaniam, & non antea. 5.
Sep. ennis ſecundum aliquos poteſt penſionem obtinere. 6.
Penſio beneficium Eccleſiaſticum non eſt. 7. *contrarium verius* 23.
Cappellania ſecularis, ſiue non collatiua, non dicitur bene-

Digitized by Google

beneficium.8.

Capellania ſæcularis vendi poteſt, abſque ſimonia, ibidem.

Minor quatuordecim annorum præſentari poteſt ad beneficium iurispatronatus. 9.

Ante pubertatem neminem poſſe profanam capellaniam, præſtimonium, aut onus miſſarum obtinere, probabile videbatur. 10.

Capellaniæ eiuſmodi, licet Eccleſiaſtica beneficia non ſint, tamen ſunt beneficia. 11.

Nemo ante decimumquartum annum ex diſpoſitione S. Concilij Tridentini, quodcumque beneficium valet obtinere. 12. & 24.

Ab officio ad beneficium validum deſumitur argumentum. 12. Dummodo ſubiecta materia id patiatur. 26.

Qui habet facultatem nominandi ſucceſſorem in officio, pupillum nominare nequit. 13.

Nec pubes, nec infante maior eſſe debet, qui ad capellaniam, præſtimonium, vel onus miſſarum eſt nominandus, ſed cuiuſcumque fuerit minoris ætatis idoneus cenſebitur. 14.

Eadem ætas in nominato requiritur, quæ in nominante deſideratur. 15.

Eadem ætate quis erit admittendus ad capellaniam, qua poſſit ad ipſius patronatum admitti. 16.

Infans quamuis iurispatronatus ſit capax, eo tamen uti, & capellanos præſentare ante ſeptennium non poteſt. 17.

Infans ideo ante ſeptennium ad præſtimonium, & capellaniam habilis reputatur, quia ad ipſius obtentionem iudicio non eſt opus. 18.

Infans ſine tutore capellaniæ poſſeſſionem aſſequi minime poteſt. 19.

Infans poteſt ad feudum nominari. 20.

Infans in maioratu ſuccedit. 21.

Capellania erecta in titulum beneficij, poteſt ex ordinatione fundatoris dari puero nondum ſeptenni titulo ſæculari. 22.

Concil. Tridentin. requirens decimumquartum annum ad beneficia, non de ſæcularibus, ſed de Eccleſiaſticis ſolum eſt intelligendum. 25.

Pupillus ante decimumquartum annum, nec poteſt in iudicio ſe ad capellaniam opponere, nec abſque tutore, aut patre ea de re litem proſequi. 27.

Text. in cap. fin. de iudic. lib. 6. non ſolum procedit in mere ſpiritualibus, ſed etiam in dependentibus, & ordinatis ad ſpiritualia. 28.

Capellania ſæcularis, quamuis ſpiritualis non ſit, tamen eſt ordinata ad ſpiritualia, ibidem.

Infans patronus licet præſentare ex propria perſona poſſit, litem nihilominus circa ius præſentandi ſine tutore mouere, aut defendere nequit. 29.

QVAESTIO XV.

Vt quis præſentari ad capellaniam profanam, quæ vulgo non collatiua nuncupatur, & nominari ad anniuerſarium poſſit?

1 HAEc omnia inter ſe maxime cohærent, quocirca quidquid de ſæculari capellania dixerim, de anniuerſario, præſtimonio, ſeu feudo etiam ſubaudiendum admoneo; ſunt enim capellania non collatiua, præſtimonium, onuſque 2
miſſarum, eiuſdem rei nomina vniuoca, & vt aiunt ſynonyma. Veluti ex traditis *ab Stephan. Gratiano diſceptat. forenſ. 2. tom. c. 387. num. 73.* & à noſtro Perez *de Lara tractat. de capellaniis, & anniuerſar. lib. 2. c. 1. à num. 10. cum ſeqq.* Coniectari po- 3
teſt: à quibus ad feuda, quaſi ad ſimilia optimũ deducitur argumentum, non aliter ac de feudis ad eiuſmodi capellanias ſumi teſtantur *Flores de Mena q. 17. num. 12. & Perez de Lara dict. tractat. lib. 1. c. 4. num. 21.* Ergo cum æquiparatorum idem ſit 4
iudicium, vt poſt *Gloſſam, Bartol.* Alexandr. & alios *in l. ſi quis ſeruo, C. de furtis,* docent *Tiberius Decianus conſil. 15. num. 31. volum. 1. & conſil. 6. num. 27. eodem volumine, Meneſius in l. clari num. 10. C. de fideicommiſ. & Lara d. lib. 2. cap. 4. num.* 10. merito quod de ætate ad ſæcularem capellaniam edixerimus, ad anniuerſarium & feudum eſse protrahendum præmittimus.

Igitur expeditum videbatur eum ſolummo- 5
do ad prædictam ſæcularem capellaniam nominari, aut eligi a patrono poſse, qui infantiam, 6
annumque ſeptimum tranſgreditur, quia penſionem obtinere nemini ante præfatum tempus licet, vt ex *Gratian. diſceptat. forenſ. c. 504. num. 17. Riccio in praxi penſionum deciſ. 430. Perez de Lara in compendio vitæ hominis c. 16. num. 71.* & aliis apparebit anno 14. etſi beneficium Eccleſiaſticum 7
non ſit, aſsouerante *Riccio deciſ. 302. num. 2. Mareſcot. lib. 2. cap. 18. Ceuallos tom. 5. quæſt. 62.* Nicol. *Gar-* 8
cia de benefic. part. 1. cap. 15. à num. 67. vti & prædicta Capellania ſæcularis, aut non collatiua, *Guido Papa quæſt. 187. num. 1. Spinus de teſtament. gloſ. 4. principal. num. 42. Auenda. in diction. verb. Beneficio, & de exeq. mandat. 2. part. cap. 14. num. 3. verſic. Item alij, Salazar de vſu & conſuetudine cap. 12. num. 46.* Garcia *de benefic. 1. part. cap. 2. à num. 102. Emanuel Rodrig. in ſumma cap. 42. part. 2. Nauar. conſil 5. & conſ. 7. de præbend. Aluar. Velaſc. conſultat. 6. num. 12.* quibus adſtipulatur Hieron. *Gonzal. in reg. 8. Cancellar. gloſ. 5. num.* 20. qui & *num.* 25. ideo infert eiuſmodi capellanias recte abſque labe, aut metu ſimoniæ vendi poſse: vt etiam alii viri docti hac de re conſulti reſponderunt. Tenet eandem ſententiam *Barboſa vbi ſupra,* & ſuperioribus adſtipulatur *Ioan. Nonar. in quæſt. forenſ. part. 1. quæſt. 71. num 5. & ſeqq. &* 9
Antonin. Diana reſolut. moral tom. 2. tractat. 6. reſolut. 64. cum indiſtincte inquiunt minorem quatuordecim annorum præſentari poſse ad beneficium iuris patronatus, vt ita iudicatum refert *Nicol. Gartia de beneficiis 2. tom. part. 7. capit. 4. num.* 10. quibus nouiſsime accedit *Barboſa lib. 3. iuris Eccleſiaſtici cap. 5. num. 3.*

Probabilius tamen aliud tentari poterat, nem- 10
pe, pubertatem legitimum tempus eſse, quo præſentari ad onus miſſarum, præſtimonia, aut capellanias non collatiuas, quicumque debent. Primo, quia licet Eccleſiaſtica beneficia non ſint, vt voluerunt proxime relati, ſaltim ſunt 11
beneficia: ita *Stephanus Gratia diſceptat forenſ. 2. tom. cap. 397. num. 74.* quod ſufficit, vt in his habeat locum Concilium Tridentinum *ſeſſ. 23. de reformat. cap. 6.* abſolute & indefinite diſponens, vt *nullus pri-*

prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, ante decimumquartum annum beneficium poſſit obtinere.

Secundo ex eo, quod ab officio ad beneficiũ
12 validum deſumitur argumentum: ſic ex *Bartolo, Luca de Penna, Petr. Rebuf.* & aliis probat *Marin. Freccia de ſubfeudis lib 2. q. 53. num. 3.* ſed vt idem author definit *quaſt. 58.* qui habet facultatem nominandi ſucceſſorem in officio, pupillum nominare pro-
13 hibetur. Ergo & ſimiliter, qui ratione iuriſpatronatus ſæcularem capellanum præſentare tenetur, non pupillum, ſed iam puberem præſentabit.

Non facile itaque fuerit conſtituiſſe, quam ſententiam iuris magis conſentaneam eſſe dicamus. Mihi ſine vtraque diſplicet, & nec infante maiore, nec puberem futurum exiſtimo, qui
14 aut à patrono nominatur, aut velut proximior agnatus in hoc miſſarum onere, vinculo, præſtimonio, aut non collatiuo beneficio ex inſtitutoris vocatione ſuccedit: imo cuiuſcumque ætatis à ſuſcepto baptiſmo idoneum cenſeo. Nam cum vulgare ſit eandẽ ætatẽ in nominato ſufficere,
15 quæ in nominante præciſe deſideratur, vt tradit expreſſe *Quintilian. Mandoſ. de ætate minori q. 39. n. 1.* exẽploque procuratoris ad iudicia & procuratoris ad matrimoniũ cõuincitur, in quibus maior ætas non requiritur, quam in nominantibus ad eos conſtituendos neceſſaria arbitratur, vt infe-
16 riùs latius apparebit. Inde eſt eadem ipſa ætate quem ad eiuſmodi capellaniam præſentari, aut admitti debere, qua & ipſe ad patronatum admitteretur, ſcilicet quocumque tempore poſt ſuſceptum baptiſmum, vti alio loco dicemus.

Nec refragatur, quod licet infans iuriſpatronatus ſit capax, eo tamen vti, & capellanos præ-
17 ſentare ante ſeptimum annum non poterit, vt poſtmodum etiam, anno ſeptimo oſtendemus, quia id ex defectu vſus rationis prouenit, quo ad præſentandum patronus indiget: qui quidem cum minime in præſentato deſideretur, ex quo ipſe neceſſario per ſe nihil exequi debet ad obti-
18 nendam capellaniam, quod iudicio ſit exequendum, cum omnia per tutorem poſſint expediri, conſectarium euadit, nondum elapſo ſeptimo ætatis anno & præſentari, & admitti ad capellaniam eum debere. Quamuis ſi dubitaretur, vtrum quis ante prædictum ſeptennium ita præſentari, aut ſuccedere poſſit in capellania, vt per
19 ſe ipſum, non adminiculante tutore, eam acceptaret, & illius poſſeſſionem apprehenderet: proculdubio non poſſe affirmarem, ſiquidem ab infante poſſeſſio acquiri prohibetur. *l. 1. §. adipiſcimur, ff. de acquir. poſſeſſ.* iunctis aliis inferius dicto anno ſeptimo adducendis.

Et confirmatur cuiuſcumque ætatis infantem licere in cappellanum præſentare, aut ex fudna-
20 tione vt conſanguineum admittere: quia etiam ad ſimile feudi beneficium eligi, & venire is poteſt, *capit. ſi auus deceſſerit, ſi de feud defuncti contentio ſit in viſibus feud* cui accedit *Tiraquel. de nobil cap. 6. poſt num. 28. Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap. 3. num. 15. Cald. Pereira de nominat. emphiteu1. quæſt. 4. n. 4.* & expreſſius *Perez de Lara dict. cap. 16. num. 1.* vbi infantem ſcribit poſſe de feudo inueſtiri ſine di- 21
ſtinctione ætatis: quia magis habet naturam beneficii, quam contractus, vt deinde probabimus latius, non aliter ac maioratus, quem eadem forte de cauſa huic impuberi iura deferunt, vt ex traditis ab *Antonio Gom. in l. 45. Tauri num. 12. Mieres de maiorat. 3. p. q. 2.* fere per totam optime colligitur.

Vnde infertur, recte dixiſſe *Nicol. Garciam de* 22
beneficijs 1. part. cap. 2. num. 30. capellaniam erectam in titulum beneficii Eccleſiaſtici ex bonis alicuius authoritate Epiſcopi, poſſe ex ordinatione fundatoris dari puero ante primam tonſuram titulo ſæculari, donec fiat clericus. Nam ex quo titulo ſæculari conferenda eſt, illius etiam anniculus capax exiſtit. 23

Nec dictis repugnant quę pro muniendis ſuperioribus opinionibus excogitauimus. Non quidem primum de penſione, quia, vt anno 14. dicemus, certius eſt penſionem beneficium reputari Eccleſiaſticum, ideoque non ſeptennium, vt relati authores malunt, ſed eandem pubertatis ętatem ad eam requiri, quæ ad cætera bene- 24
ficia Eccleſiaſtica obtinenda ex Tridentina Sinodo præſcribitur, vt Deo annuente infra anno 14. probabimus.

Ex quibus conſtat, non obſtare Concilium 25
Tridentinum pro ſecunda opinione adductum, cum ſolummodo, vt indicauimus, de beneficiis Eccleſiaſticis loquatur, ad quorum adeptionem primam tonſuram, & inſuper annum 14. expoſtulat, quocirca ad beneficia ſæcularia perperam protrahitur.

Nec magis vrget argumentum vltimo loco 26
de officio ad beneficium deſumptum. Nam etſi aliquando recte procedat, maxime in capellania ſæculari, quæ propriè officium temporale dicitur, *Filucius de benefic. cap. 1. n. 15.* non tamen ſemper & quoad omnia, maxime, vbi tam euidens diſcriminis ratio inter vtrumque agnoſcitur, cum beneficium hoc ſęculare, de quo agimus, nullum habeat perſonale exercitium, vt officiis fere ſemper ineſt. Vnde conuenientiſſimum eſt, vt is officio præponatur, qui iuſtæ ætatis ſit ad exercitium illius, veluti ratiocinatur *Marinus Freccia d. loco,* & concludit *Lambert.* de Re-*ctoria* loquens, *lib. 2. de iure patronatus part. 1. quæſt. 7. art. 26. num. 2. ad 3.*

Sub hæc autem prætereundum non erit, quod licet quilibet fidelis, etiam ante ſeptennium præſentari ad capellaniam non collatiuam, & in ea ſuccedere vt agnatus valeat, itemque & poſt ſeptennium propria perſona, & ſine tutore, aut
patre, illius poſſeſſionem poſſit adipiſci: nihilo- 27
minus ad eam ſe opponere, in iudicioque vt oppoſitor ſolus comparere, & ea de re litem
proſequi, niſi decimoquarto anno non poterit, 28
cap. fin. de iudic. in 6. cuius diſpoſitio non ſolum in mere ſpiritualibus procedit, ſed etiam in dependentibus & ordinatis ad ſpiritualia, vt ſunt capellaniæ hæ ſæculares, quæ pro celebratione Miſſarum eriguntur, vti cenſuit Rota apud *Farinac. tom. 1. poſthum. decif. 571. num. 1.* & conducit pro ſuperiori doctrina, quod in ſimili tradit *Lambert.*

Digitized by Google

bert.de iure patronat.lib.2.part.1.quaeſt.2. principali ar-
tic. 10. *num.* 4. nempe quod licet pupillus maior
29 ſeprennio poſsit præſentare, tamen ſi lis oriatur
in illo iurepatronatus, non poterit ipſe illam
proſequi, ſed eius tutor, *argum.d.cap.ſi annum*.

SVMMARIVM.

IS poteſt iniuriam pati, qui & irrogandi perſonam habet. 1. *Contrarium verius.* 2.
Iniuria cuiuſcumque ætatis pueros, etiam anniculo, aut eo minori infligi valet. 3.
Iniuria ab affectu iniuriandi proficiſcitur. 4.
Ex parte iniuriati nullus affectus deſideratur, vt in ipſum cadat iniuria. 5.
Defunctus, aut eius ſtatua, vel imago iniuriari poteſt: Alij contrarium tenent, ibidem.

QVAESTIO XVI.

Quæ ætate quis poſſit iniuriam pati?

1 POrrò ſi qui faciunt iniuriam, hos conſtat
& pati poſſe, vt ab aliquibus peræquè re-
latum ſcribit *Vlpianus in l.3.in principio, ff.de*
iniurijs, & tranſcribitur à *Gratiano in cap. illud 2.*
15.*quæſt.*1. non ambigi poterit illos ſolummodo
perferendi iniuriam eſſe capaces, qui vltra deci-
mũ annũ, & alterius medietatẽ conſiſtunt, cùm
hanc eſſe legitimam ætatem eã irrogandi con-
ſtet ex eadẽ *l.3* §.1.& ex pleriſque alijs, quas in
huius rei pleniſſimam confirmationem inferiùs
2 anno decimo præſtabimus? Sed cùm eiuſmodi
traditionem, vel in totum improbet Conſult.
verbis ſequentibus, vt placuit doctiſſimo *Turre-*
cremat. in dict.cap.illud, vel ſaltim nimiam ipſius
generalitatem coerceat, & temperet reſpectu fu-
rioſi, & impuberis nondum doloſi, citra contro-
uerſiam exiſtit, pręfatam ętatem decem annorũ
cũ dimidio, nec in fœminis, nec in maſculis de-
ſiderari, vt contumelijs poſſint, vel iniuriis af-
fici, cùm nec ſit preciſè neceſſarium, vt dictam
iniuriæ labem contrahant, quòd eius ætatis exi-
ſtant, qua rectè valeant illam alijs inferre, vtpo-
te ipſius legis ſeries demonſtrat, ibi: *Sanè ſunt qui-*
dam, qui facere non poſſunt, vtputa furioſus, & impu-
bes, qui doli capax non eſt: namque hi pati iniuriam ſo-
3 *lent, non facere.* Igitur cuiuſcumque ætatis puer,
anniculus licèt, aut eo minor, iniuriari poterit, &
dehoneſtari conuicijs, vt nedum præcitatæ
dictæ legis verba demonſtrant, ſed & alia ex-
preſſiora iuris noſtri *in l.9.tit.9.part.7.* vbi Hiſpa-
nus Legislator ſic loquitur: *Tuerto, ò desbonra pue-*
de ſer fecha a todo ome, ò muger de qualquier edad que
ſea, maguer fueſſe loco, ò deſmemoriado, ex qua ita ob-
ſeruat *Azeued. in l.2.n.5.tit.10.lib.8.Recopilat.*

4 Quòd ſumma illa nititur ratione: nam affe-
ctus & animus, a quo iniurię omnes proficiſcũ-
tur, & quaſi ſuũ eſſe recipiunt, *l.qui iniuriæ.55.ff.*
5 *de furtis, l.verum eſt, ff. ad l.Aquil.* cum ſimilibus
alibi congerendis, non tam inpatiente ad rece-
ptionem iniuriæ, quàm in agente & iniuriante,
ad ipſius irrogationem exigitur, vt *in dict.l.3.§.1.*
profert eleganter *Conſult.* his verbis: *cùm enim iniu-*
ria ex affectu facientis conſiſtat. Ergo cùm ſolùm
iniuriantis affectu, & animo conſiſtat iniuria,
nec ex parte iniuriati aliquid concurrere de-
beat, nil mirum ſi in quemcumque, quamuis
tenerrimę ætatis infantem cadat iniuria, vt pro-
bauimus, quandoquidem vel hac ſola ratione
etiam in defunctum, aut ſaxeam ipſius imagi- 6
nem, vel ſtatuam, non minùs cadere videatur,
l.1.§.& fortè, & §.quotiens autem el primero, l.ſi ſta-
tua 27. ff. de iniur. proſequitur *Iacob.Guther.de iu-*
re manium lib.3. cap. 22.ad medium: quamuis aliud
voluerit Baldus, qui nulli vnquam opinioni de-
fuit *in l. ex hoc iure col.3. ff.de iuſtit. & iure*, & pro-
betur *ex l.4.tit.15.part.1.* ibi: *Ca pues que non tiene*
danno à el finado, &c. vbi etiam obſeruat *Greg.Lo-*
pez, verbo, Non lo digan en ſu muerte.

SVMMARIVM.

INfans in adoptionem dari poteſt. 1.
Adrogari infans nequit. 2.
Recens natus adoptari valet. 3.
Sanguinolentus quis ſit, ibidem.
Infans propriè quis dicitur, ex quo matris vtero egreditur 4
Conſenſus, ſiue non contradictio infantis, in adoptione requiritur. 5.
Conſenſum explicare nequit, qui eo, iudicioque caret. 6.
Filia, quæ præſens fuit & tacens, cùm ſorori ſuæ pater ferè omnia bona in dotem dedit, promiſſioni conſenſiſſe videbitur, ſi legitimæ erat ætatis. 7. *Contrarium verius* 13.
In perſona adoptandi non tam conſenſus, quàm taciturnitas, & non contradictio deſideratur. 8.
Non contradicere eius proprium eſt, qui contradicere poteſt. 9.
Coniunctionis. & affectionis ratio efficit, vt conſentiens infans credatur adoptioni, in quam illum pater commendat. 10.
In ſponſalibus infans filia, quę patri non contradicit, conſenſiſſe præſumitur 11.
Pater pro liberis conſilium capit. 12.
Non cõtradictio, quæ in filio adoptioni tradendo exigitur, minimè ſuffiett in patre, qui illum dat in adoptionem. 14.15.
L.in adoptionibus.5.poſterioribus verbis, ff.de adoption. explicatur ibidem.

QVAESTIO XVII.

Vt adoptari quis valeat?

ETiam infantem, in adoptionem nos dare 1
poſſe *Modeſtinus* proclamat *in l. etiam 42.*
ff.de adoptio. Cuius ſententia ſeptemparti-
to iure noſtro ſtabiliri videtur *in l.4.tit.16.part.4.*
cuius verba dabo: *Infante es llamado ſegun Latin,*
todo mozo que es menor de ſiete años, eſte a tal non aniẽ-
do padre non lo puede ninguno profiiar. Ergo ſi pa-
rentem habeat qui ita tenerę ætatis exiſtit, vt ne-
dum ſeptimi, verum nec quinti, aut quarti anni
metas tranſilierit, ab ipſo patre naturali meritò
in adoptionem dari poterit? verba enim illa: *Non*
aniendo padre, nec eo ſolum repoſita intelligun-
tur,

Digitized by Google

tur, vt infantis adrogationem excluderent, vt
ſuo loco indicabimus, ſed vtique vt ceſsante ra-
tione, ideſt patre exiſtente, eiuſdem ſimul per-
miſsam adoptionem conteſtarentur. Ita vno
verbo ſenſiſſe videtur Gregor. *Lopez ibidem ſchol.*
1.& demum Modeſtini reſponſum communiter
2 ab interpretibus recipitur, & confirmatur. A
quibus quaſi notiſsimum iuris axioma profertur,
ſui iuris infantem minime aut dari, aut recipi in
adrogationem poſse; adoptari vero, vel in adop-
tionem tradi à patre naturali filium familias in-
fantem, recte poſse: ſic *Gloſ. in l. 2. verbo generalis,*
ff. de adoptio. Albericus Odofred. Ioan. Corraſ. Ioan Oroſ.
& Anton. Fab. in dict. l etiam 42. *Franc Marcus deciſ.*
Delphina. 883 *n. 2. Donellus comment. lib. 2. cap.* 22. idē
Anton. Faber. in Iuriſprudent. Papinian. tit. 10. *princip.* 4.
illat. 4. & innuiſse videtur *Azeued. in l. 2. n.* 77. *tit.* 3.
lib. 5. recollect.

Hoc ſuppoſito, dubitandum occurrit, an ali-
quot annorum, menſium, vel dierum hic in-
fans eſse debeat, vt a patre naturali poſſit in a-
doptionem dari? nullibi hoc ſcriptum reperio:
3 quare in eam ſum opinionem adductus, vt exi-
ſtimem, recens natum, adhucque materno ſan-
guine aſperſum, & rubeſcentem, quem ſangui-
nolentum noſtri vocant *in l. 2. C. de patribus, qui*
filios ſuos diſtraxerunt, & alibi ſcripſiſſe recordor,
poſſe in adoptionem conſtitui. Hoc enim mihi
dict. l etiam verba ſuadere videntur, etiam infan-
tem in adoptionem nos dari poſſe inquiunt: er-
4 go cùm infans propriè quis dicatur ex quo ma-
tris vtero egreditur, communique aura potitur,
vt prolixa nimis rationum & auctoritatum
congerie demonſtrabimus infra *anno* 7. vbi in-
fantilis ætatis controuerſia ſeſe obtulerit, fateri
oportet, puerum etiam ab ipſo matris aluo da-
ri in adoptionem poſſe, alioquin periculoſa, &
incerta *dict. l etiam* definitio appareret.

5 Vim tamen huic exiſtimationi inferre vide-
tur neceſſitas conſenſus, quæ ex parte illius, qui
in adoptionem datur, præcisè interuenire debet,
6 *l. in adoptionibus.* 5. *ff. de adoptio.* quaſi minimè con-
ſenſum, vel animi ſui iudicium poſſit exponere,
etiam non contradicendo, qui adeò imbecillis
ętatis eſt, vt conſenſu & iudicio careat. Argu-
mento *l. quamuis* 32. *§. fin. de acquirenda poſſeſſione,*
7 *l. infans ff. ad legem Cornel. de ſicar.* Vnde *Iacob. de*
Rauen. teſte *Alberico in dict. l. in adoptionibus num.* 3.
ſcribit, quòd ſi pater dotauit alteram ex filiabus
fere de omnibus bonis maternis, altera filia prę-
ſente, & non contradicente, quòd tunc quæ
præſens erat filia, & tacens, donationi conſen-
ſiſſe præſumitur, ſi legitimę ætatis eſſe probetur:
ergo & ſimiliter de perſona adoptati philoſo-
phari conuenit, vt ita demum adoptioni de ſe
ipſo factæ annuiſse credatur, ſi cum legitimæ
ætatis eſset, & voluntatis compos, præſens ado-
ptionis ſolemnitati non contradiceret.

8 Nihilominus hæc obiectio facillime dilue-
tur, ſi obſeruaris, in perſona eius, qui adopta-
tur, non tam conſenſum, quam taciturnita-
tem, & non contradictionem requiri, vt indi-
care videtur *Conſultus in dict. l.* 5. illis verbis: *Vel*
conſentiendo, vel non contradicendo, & docuit expreſ-
ſius Rex è noſtris ſapientiſſimus *in l. 1. tit.* 16. *part.*
4. *Porende en tal profijamiento como eſte* (de adoptio-
ne loquitur) *ha meneſter, que aquel à quien profijan,*
que conſienta otorgandolo por palabra, ò callandoſe
non contradiziendo. Quæ quidem taciturnitas, &
non contradictio, cùm in puerulo, etiam re-
center nato inueniatur, nil inconuenit, quo-
minus ita leuiuſculę ętatis infans poſſit à pa-
tre naturali cuicumque in adoptionem da-
ri, quamuis iudicio careat, & conſenſu. Nam
etſi ex notiſſimis iuris regulis non contradixiſ- 9
ſe de eo tantum dicatur, qui cum poſſet con-
tradicere; propria voluntate à contradictio-
ne abſtinuit: ſicut non nolle, ideſt non contradi-
cere, ſed pati ac tacitè permittere is præſumitur,
qui velle, hoc eſt expreſse conſentire poteſt, *l.*
eius eſt 3. ſecundum Florentinam lectionem, *ff. de*
regulis iuris: quam improbant *Anton. Auguſtin. lib.*
1. *emendat. cap.* 2. *Nicol. Bellonus lib.* 4 *ſupputationum iu-*
ris cap. 14. *Riminald. Iunior in l. vltim. num.* 204. *C. vn-*
de liberi. Philip. Matthę in dict. l. eius 3. *num.* 10. & ad-
ſtipulatur expreſse *Conſultus in l. 1. §. ſcientiam, ff. de*
tributoria actione, Attamen in filio, qui ob ætatis 10
teneritudinem, nec expreſse conſentire, nec diſ-
ſentire poteſt, coniunctionis & affectionis ratio
efficit, vt adoptioni à patre naturali de ſe factæ
aſſenſum præſtitiſse, ſiue non contradixiſse, &
obtemperaſse credatur. Non aliter atque in 11
ſponſalibus infans filia, quæ patris voluntati non
repugnat, conſentire intelligitur, *l. ſed quæ*
patris voluntati 12 *iuncta l. in ſponſalibus* 14. *ff. de ſpon-*
ſalibus. Nam frequenter pietas paterni nominis 12
conſilium pro liberis capit *l. nec in ea* 22. *ff. ad le-*
gem Iuliam de adulterijs. Quibus non refragatur
Iacobi de Rauen. doctrina à nobis nuper ad-
ducta, ſiquidem adeo fallax & incerta exiſtit, 13
vt nec ipſe ſit auſus illam defendere: vnde con-
trarium certius exiſtimaſse tradit idem *Alberi-*
cus in d. l in adoptionibus n. 3.

Sed ſcrupulus reſtat, nam quemadmodum in 14
filio adoptioni tradendo ſolummodo non con-
tradictionem exigi probauimus, ita & in natura-
li parente, à quo filius debet in adoptionem
conſtitui, nec aliud deſideratur, quam vt taceat,
vel non diſsentiat, quod *dict. l. in adoptionibus* po-
ſteriora hæc verba manifeſte conuincunt: *Sin au-*
tem à patre dantur in adoptionem, filii inquam, *in his*
vtriuſque arbitrium ſpectandum eſt, vel conſentiendo,
vel non contradicendo. Ergo ſi vtriuſque arbitrium
ſpectatur, vel expreſse conſentiendo, vel non
contradicendo, ſaltim taciturnitas, ſiue non
contradictio æque in patre atque in filio ſuffi-
ciens ad ſolemnitatem adoptionis cenſebitur:
vti ibidem Odofredo placuit. Sed parentis hæc
taciturnitas, vel non repugnantia minime ad
illius actus perfectionem ſufficit, quinimo verbis
ſuam voluntatem exprimat neceſsum eſt, vt in
muto apparet: qui tamen licet alio modo quam
ſermone manifeſtum facere poſsit, velle ſe fi-
lium ſuum in adoptionem dare, nihilominus
adoptio non ſubſiſtet, niſi adhibita confirmatio-
ne, *l. ſi pater.* 29. *ff. de adoptionibus.* Non enim po-
teſt videri iure facta, inquit *Anton. Faber. in iuriſ-*
prud. tit. 10. *princip.* 4. *illat.* 4. quæ deſtituta eſt ſuis
ſo-

Digitized by Google

ſolemnitatibus, inter quas illa olim fuit, & nunc
ſupereſt, vt verbis opus eſset, ad declarandam
voluntatem ex parte eius, qui in adoptionem
daret. Igitur pari modo & de filio interpretari
conuenit, vt verba in eo deſiderentur: quod
obſiſtere omnino videtur, quominus recenter
in lucem editus infans, vt verum credimus, poſ-
ſit adoptari.

15 Quæ difficultas etſi ex *dictæ l. in adoptionibus*,
verbis nec fuco careat, eo exiguo tamen labore
deficiet, ſi ſingula eiuſdem verba ſingulis perſo-
nis referas, ea ſcilicet, *vel conſentiendo* ad pa-
trem, illa vero, *vel non contradicendo*, ad filium, vt
in *dict. l.* excogitauit *Albericus, & Ioan. Corraſ.* Ita
vt *dict. l.* ſenſus ſit, quod ſi à patre detur filius in
adoptionem, in his vtriuſque arbitrium expe-
ctandum eſt, vel conſentiendo in patre, vel non
contradicendo in filio. Dictio enim illa *vel*,
quamuis de ſui natura eſt alternatiua, vt com-
muniter circumfertur, hic tamen declaratiue
adiicitur pro *ideſt*, nam aliquando ita accipi de-
bere, docet *Menoch. conſ. 347. num. 19. Portoles de
conſortibus capit. 1. num. 65. Auguſt.* Barboſa *tractatu
de dictionibus, dict. 360. num. 5.*

SVMMARIVM.

*Tam in dante quàm in accipiente feudum certam
ætatem eſſe neceſſariam exiſtimat* Forcatulus 1.
In *accipiente feudum certius eſt nullam requiri æta-
tem.* 2.
*Infans abſque diſtinctione infantilis ætatis poteſt de feudo
inueſtiri.* 3.
*Excepto Montano, omnes ſentiunt, tutoris auctoritatem
non eſſe neceſſariam, vt pupillum feudum accipiat.* 4.
Feudum magis beneficio, quàm contractui accedit. 5.
Bene*ficium ſeculare, vt profana capellania, infanti po-
teſt conferri.* 6.
*Infans per alium tenetur feudi perſonale ſeruitium
exhibere.* 7.
*Feudum, ad cuius inueſtituram iuramentum requiritur,
non poteſt infanti concedi.* 8
*Ante decimum annum cum dimidio impubes iurare ne-
quit.* 9.
Homagium per alium fieri non poteſt. 10.
Im*pubes, qui feudi inueſtituram accepit, non debet ante
puberes annos cogi ad fidelitatis ſacramentum præ-
ſtandum.* 11.

QVAESTIO XVIII.

Acquirere feudum, vel de eo inueſtiri vt quis poſſit?

IN cuiuslibet perſonæ feudo ætatem explo-
randam eſse, ſiue dum concedit, ſiue dum
accipit, admonet *Stephan. Forcatul. commen-
tario de iuribus feudor. c. 4. n. 17.* Ex quo inferri
videbatur, vt conferentis, ita & acquirentis cer-
tam & determinatam ætatem eſse. Sed licet in
2 concedenre hoc verum eſt, in eo qui feudi in-
ueſtituram ſuſcepturus eſt, non æque generali-
ter procedit, cum iuxta communem ſententiã,
cuius ſupra in ætate ad capellaniam profanam
meminimus, infans poſſit de feudo inueſtiri ab-
ſque diſtinctione infantilis ætatis, *c. ſi quis deceſſe-
rit tit. ſi de feudo defuncti contentio ſit*, tradit *Decius in* 3
*l. 2. §. impuberes n. 5. & 6 de reg. iur. Bald. in l ſi quis
ſeruo, C. commun. de manum. Tiraquel. de nobilit. c. 6.
n. 28 in fine, Quintilian. Mandoſ. de ætat. minori c. 3.
n. 15. Montan. de tutel. c. 5. à n. 26.* qui præter om- 5
nes ad hoc tutoris authoritatem deſiderat, *Cald.
Pereira de nominat emphyt. q. 4. num. 4.* noſter *Perez de
Lara in compend. vitæ homin. capit. 16. num. 1. & 2* &
his relatis ſupra docuimus, vbi de ætate, vt quis
præſentari ad capellaniam profanam poſsit, diſ-
cuſsimus.

Et eam rationem aſsignat *Tiraquel. d. loco*, quia 5
feudum magis accedit beneficio, quam contra-
ctui *c. 1. §. perſonam tit. per quos fiat inueſtitura*. At
infanti, etiam anniculo, ſæculare beneficium, vt 6
profana capellania conferri poteſt, vt ſupra late
oſtendimus: ergo & feudum dari recte potuerit,
dum tamen alius pro eo perſonale ſeruitium, 7
donec ad pubertatem peruenerit, exoluat, *d. cap.
ſi quis deceſſerit*, vbi etiam obſeruat Gloſsa.

Nec ideo notandus erit Forcatulus vbi ſupra, 8
quia certam aliquam ætatem in accipiente feu-
dum eſse neceſsariam conſtituit; ſiquidem, vt
ex ipſius verbis liquido apparet, de illis feudis
loquitur, quæ plus onerant, quam honorant, &
in quibus iuramentũ neceſsariò interponi de-
bet. Vnde inquit ex his non poteſt minor feu-
dum accipere, quo homagium interim facere
compellatur, *§. ſi quis per. vir. ſi minor, ſi de feud. de-
funct. contentio ſit inter domin.* niſi requiſitam æta-
tem habeat, ideſt, niſi doli capax efficiatur, deci- 9
mumque annum cum dimidio excedat, cum
nec antea iurare, neque ex iuramento teneri
queat, vt infra *anno 10. & dimidio* plenius oſtende- 10
mus, nec homagium eius conditionis ſit, vt per
alium fieri poſſit, *d. c. ſi quis deceſſerit.*

Hinc eſt, quod vbi impubes feudi inueſtitu- 11
ram acceperit, ad fidelitatem præſtandam, ſiue
homagium exhibendum antea cogi non poſſit,
quam ad maiorem ætatem peruenerit, ſiue ad
proximam pubertati, ſiue ad pubertatem, vt
monuit *Iacob. Cuiac. in c. vnico de minore ad fidelita-
tem feudi non cogendo*, in qua doli capax ſit *d. c. vni-
co*, quia vt ibidem exprimitur, nec ipſe minori
ætate præſtare poteſt, nec per alium facere co-
gendus erit.

ANNVS TERTIVS.

SVMMARIVM.

Contra naturam eſt, matres filios alijs mulieribus nutriendos tradere. 1.

Mater tenetur filios integro primo vitæ triennio alere. 2.

Partus ante triennium non poteſt à maternis vberibus depelli. 3.

Triennio primo elapſo patri incumbit onus alendi filios, maxime vbi mater fuerit vitijs dedita. 4.

Qui ex alterius vxore liberos ſuſcepit, tenetur patri putatiuo alimenta eis præſtita à tertio ætatis anno reſtituere. 5.

Mater ſolum tenetur lac intra triennium filio exhibere, cæteros vero ſumptus, etiam intra id tempus pater facere compellitur. 6.

Pater, vel ipſius heredes, debent alimenta ventri præſtare. 7.

Mater extreme indigens, non tenetur filium lactare. 8.

Mater vberum ſiccitate laborans excuſatur à lactatione. 9.

Diſſoluto, vel ſeparato matrimonio, vtrique parenti onus alendi filios incumbit. 10.

Qui ſeparationi, aut diuortio cauſam præbuit, filios etiam triennio minores alere debet. 11.

A Republica erit partus alendus, quoties vterque parens egeſtate premitur. 12.

Matrem nobilitatis prætextu à lactatione excuſari, quidam male putant. 13.

Incontinentiæ inuentum eſſe videtur, vt matres alijs mulieribus filios lactandos tradant. 14.

Mater, quæ ſine iuſta cauſa filios proprio lacte non alit ſaltem peccat venialiter. 15.

L. 1. §. ad nutritia quoque, ff. de varijs & extraordinar. cognit. intelligitur. 16.

Mater inſtituens maioratum, tenetur etiam poſt triennium filios alere. 17.

QVAESTIO I.

Cuius ætatis infans matrem nutriendi obligatione exuat?
1

Contra naturam eſſe aiebat *Fauorinus Philoſophus apud Gellium noctiũ Attic. lib. 12. cap. 1.* hoc imperfectum, atque dimidiatum matris genus, peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abiecſiſſe, aluiſſe in vtero ſanguine ſuo neſcio quid, quod non videret, non alere nunc ſuo lacte quod videt iam viuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem. Hinc ſumma cum ratione *Greg. Pap. in c. ad eius 4. 6. diſt.* prauam conſuetudinem appellat, vt filios ſuos, quos gignunt matres, nutrire negligant, eoſque ad nutriendum aliis mulieribus
tradant. Quod item legiſlatoribus adeo rationi 2
naturalique æquitati obuiare viſum fuit, vt non
aliter matrem de filii alimentis aduerſus patrẽ
audiendam Dioclecianus, & Maximianus reſcripſerint, quam priori vitæ triennio fœtum lactauerit, leuauerit, & reliqua educationis officia debitè exhibuerit, *l. nec filium. 9. C. de patr.* 3
poteſt. Admonet *Grogor. IX. in c. ex literis 2. de conuerſione infidelium*, & apud noſtros *l. 3. tit. 19. p. 4.*
ibi: *Nodreſcer, è criar deuẽ las madres à ſus fijos, que fueren menores de tres annos, è los padres à los que*
fueren mayores deſta edad. Idem brobat *l 3. tit. 8. lib.* 4
3. for. Hucque reſpexiſſe arbitror legem Romuli, qua parentibus interdictum aſſerit *Guilelm.*
Fornerius in l. quæret. 135. de verb. ſignific. ne infan- 5
tes triennio minores alimentis fraudarent, vt teſtis eſt *Dionyſ. Alicarn. lib. 2.* obſeruant poſt *Gloſſam*, & antiquiores ſuperiorem ſententiam, *Couar. de ſponſ. lib. 2. p. c. 8. §. 6. n. 13. Ludouic. Molin. de*
primog. lib. 2. c. 15. n. 3. Lara plurimos referens *in l. ſi* 3
quis à liberis, §. ſi mater. n. 2. ff. de lib. agnoſc. Ioan. Garc. de expenſ. cap. 13. n. 29. Rojas de ſucceſſ. c. 22. n. 11. Donat à Fin. tom 1. commun. opin lib. 5. tit. 14. num. 5. Bellacomb. tom. 2. lib. 8. tit 29. n. 22. Surd. de alimentis tit. 1. q. 14. P. Molin. de iuſtit. & iur. tract. 1. diſput. 224. & tract. 2. diſput. 168. verſ. mater. Valaſc. conſultat. 92. à n. 1. Matth. Coller. de aliment. lib. 1. c. 6. P. Thom. Sanchez de matrim lib. 10. diſputat. vlt. Leſius de inſtit lib. 2. c. 10 dubit. 7. n. 42. Rebellus lib. 3. q. 10. n. 15. Azor inſtit. moral. 3. p. lib. 5. c. 6. q. 2. Cardoſ. in praxi aduocator. verbo alimenta n. 12. & verbo pater n. 18. Philip. Paſchal. de viribus patriæ poteſt. 2. p. cap. 3. à n. 48. Bonacin. de matri. q. 4. punct. 15. n. 7. Alphonſ. de Lara in compend. vitæ homin. c. 13. n. 59. & nouiſſimè *Carranz. de vera humani partus deſignatione c. 3. §. 4. n. 25.* Qui omnes pro regula conſtituunt matrem, ſiue legitimam, ſiue aliam teneri partum lactare & nutrire, quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis, qua à lacte depelli, exuberari, aut ablactari poſſit. Quod ante triennium minimè licuiſſe ex *Vlpiano tit. 16.* egregiè *Cutacius* protulit *lib. 19. obſeruat. cap. 40.* & velut à natura inſtitutũ eſſe, conſtat ex illo *Machabæorum 2. c. 7. & ex Galeno 1. de tuenda valetud.* aliiſque, quorum meminit *Valeſius in Philoſophia Sacra cap. 83.*

Poſt hanc vero ætatem regulariter ab alendi 4
obligatione mater eximitur, & illa pater irretiri incipit, vt omnes ſupra ſcripti referunt, & probat expreſſe *d. l. Regia 3. tit. 19. p. 4.* illis verbis iam relatis: *E los padres a los que fueren mayores deſta edad.* Maximè vbi ita in omnes libidines effuſa mater fuerit, vt nihil denique ſancti, nihil religioſi, nihil honeſti, nihil non turpe, non obſcænum infœlix natus, aut viſurus, aut auditu-

rus eſt, veluti appoſitè nimis animaduertit *Paul Comitol. reſponſor. moral. lib. 4. c. 5. per totum*.

Vnde merito infert Anton. *Diana reſolutio moral. p. 2. reſolut. 55. in fine.* teneri enim, qui ex alterius vxore prolem ſuſcepit, alimenta à tertio ætatis anno ipſi præſtita reſtituere patri putatiuo, aut eius filiis, vel hæredibus, quia ab illo tantum tẽpore, & non antea, adulter, vt naturalis pater, filium propriis ſumptibus alere obſtringebatur.

6 Quod non ita generaliter accipiendum eſt, vt intra primum triennium patrem omnino liberum à nutriendi obligatione credamus, cum etiam nondum trimo infanti, & matris vbera ſugenti, neceſſaria ſuppeditare cogatur, mater enim lactis nutrimentum dumtaxat filio naturaliter, ciuiliterque miniſtrare tenetur, ſumptuũ vero faciendorum ſarcina intra iſtud trienniũ, ad patrem, vel hæredes eius ſpectat. Quidquid in contrarium minus veraciter excogitarint *Odofredus in l. ſi competenti 3. C. de alendis liber. Corneus conſil. 1.* Bertrand. *conſil. 257. incipienti. Viſo quodam publico inſtrumento n. 5. p. 1. vol. 1. Benedictus* Capra *conſ. 17. incipienti, Pro declaratione n. 6. Burſat. conſ. 84. incipienti, veritati inhærendo n. 11. in fine & 12.* ſiquidem, vt rectè poſt *Zaſium in l. 1. §. huius ſtudij n. 23. ff. de iuſt. & iur.* obſeruauit *Collerus d. loco n. 4.* noſtra ſententia ſecurior videtur, quam vt probabiliorem ſecuti fuerunt *Angel. in l. Neſennius 34. n. 6. ff. de neg. geſtis, & in l. alimenta 11. n. 2. C. eodem, Petr. de Ferrara in pract. in forma libelli pro legato rei ſingularis, verbo coram vobis n. 129. Panorm: in c. ex literis 2. n. 4. de conuerſione infidel. Palac. Rub. in c. per veſtras, not. 3. §. 23. n. 8 de donatio. inter vir & vxor. Bald. Nouell. tract. de dote p. 6. priuileg. 16. verſic. Quod tamen ſupradixi, Cæſar Lambert. de iure patronat. artic. 6. 3. quæſt. principalis n. 21. Roland. à Valle conſil. 54. n. 800. vol. 2. Aluar. Valaſc. conſultat. 92. num. 6.* & nouiſſimè huius opinionis exiſtit *Alphonſus* Caranz. *vbi proxime num. 38.*

7 Quæ ſententia nec ſolùm dictis authoritatibus confirmatur, verùm & ſequenti vrgentiſſima ratione fulcitur. Nam, pater filio nondum in luce edito, ſed adhuc matris aluo circumcluſo, neceſſaria exhibere, & miniſtrare tenetur, etiamſi mater diues ſit, & habeat ex quo ſeipsã, & fœtum alere poſſit, *l. curator. 5. ff de ventre in poſſeſſion. mittend.* tradit expreſsè Petr. *Gregor. lib. 9. ſyntagmat. cap. 20. n. 10. Surd de alimentis tit. 1. q. 5. Collerus eodem tractatu lib. 1. c. 2. ampliat. 9. & c. 11. n. 10.* Igitur à fortiori iam nato, & lucis vſura fruenti, alimenta ſuppeditare, & quicquid citra mammas ad illius educationem opus fuerit, expendere patri incumbet, cùm nulla ſaltim probabili differentia, obligatio quoad alimenta & ſumptus diſcernatur.

8 Etenim vt ad matrem redeamus, illam non perpetuò teneri, ſed aliquibus caſibus etiam à lactationis onere liberari, ex noſtris pleriquè docent, præſertim, vbi ipſa adeò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, aut obſequio victum quæreret, & ſi lactationi vacaret, inedia periret *l. ſed etſi. 11. §. 1. verſic. Ego autem arbitror, ff. ad exhibendum*, ex qua ita *docet Beneincaſ. de priuil. paupertatis q. 7. ſpeciali 2. n. 32. Ioan.* Garcia *de expenſis d. c. 3. n. 31. Surdus & Coller. vbi proximè, Lancellotus in conſuetud.* Alexand. *verbo, Solidos n. 142.* vbi alios refert, noſter Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c. 13. n. 61.* Auguſt. Barboſa *in collect. ad dictum caput ad eius 4. n. 2. 6. diſtinct.* Car*ranz. d. loco n. 28.* & apparet de iure noſtro ex *d. l. 3.* ibi. *Empero ſi la madre fueſſe tam probre, que nõ los pudieſse criar, el padre es tenudo de darle lo quehuuiere meneſter para criarlos*: vbi ſcholium *Gregorij* notat.

9 Item & mater excuſaretur, ſi vberum ſiccitate laboraret, aut parum illis lactis ſuppeteret, vel quouis alio modo ad nutritionem inepta redderetur. ita *Valaſc. d. conſult. 92. num. 4.* & omnes nuper relati.

10 Deinde etiam mater lactare non tenetur filiũ, quoties ex cauſa poſtea cognita inuicem coniuges ſeparantur, aut in totum matrimonium diſſoluitur. Nam tunc vterque parens communibus impenſis partum educare, etiam trimo minorem tenetur, *cap. 2. qui filij ſint legitimi, Vital. tractat. de clauſulis titulo an alimenta renuntiari poſſint, colum. 6.*

11 Surd. *vbi proximè num. 8.* niſi alterius tantum coniugis cauſa, aut delicto ſeparatio contingeret: hoc enim caſu ipſe ſolummodo ad expenſas nutritionis adſtringetur, *auth. ſi pater, C. diuortio facto, apud quem liberi educari debeant.* Probat. *Silueſter in ſumma verbo filij n. 24. Ioan. Gutier. lib. 1. Canon. quæſtio. c. 24 n. 19.* & expreſsius *d l. Regia. 3.* in hæc verba: *E ſi acaecieſſe que ſe parta el caſamiento por alguna razon derecha, aquel por cuya culpa ſe partio, es tenudo de dar del ſuyo de que crie los fijos, ſi fuere rico, quier ſean mayores de tres años, ò menores, è el otro que no fue en culpa los deue criar, y auer en guarda.*

12 Quod ſi ambo parentes ita abiectæ fortunæ, vel tenuis ſubſtantiæ fuerint, vt nequeant filium alere, à Republica eſſe alendum, *per text. in l. 1. §. generaliter de ventre in poſſeſſionẽ mitt.* merito obſeruauit Alphonſus *de Lara in compendio vbi ſuprà num. 66.*

13 Tamen hic conſequenter animaduertam, nõ abſurdam videri cenſuram *Matthia Coller. vbi ſupra n. 6.* exiſtimãtis grauiter Interpretes impegiſſe videri, dũ putant obligationem lactandi puerulum nondum trimum matribus nequaquam incumbere, quoties illæ propter natalium ſplendorem, vel claritudinem ſimili ablactatione indedecus prolaberentur. Cuius opinionis authores *Azonem, Bartolum, Angelum, & Baldum* reperio. Nec non & ex recentioribus *Cordubam in d. l. ſi quis à liberis, §. ſi mater n. 7. & 8. Petr: Surd. tit. 7. q. 9. n. 26. Roland. conſ. 14. n. 52. lib. 3.* plurimos recenſet *Tiraquellus de nobilitate c. 20. n. 78.* Alphonſ. *Perez de Lara vbi ſuprà cap. 13. n. 60.* & *Barboſa vbi ſuprà n. 2.* Nam quicquid aduerſus Tiraquellum *d. loco* Corduba adſtruxerit, longè probabilius cenſeo nulli mulieri, nec heroinæ dedecori eſſe poſse lactare filium, quem nouem mẽſes in penitiſsimis vteri receſsibus aluit, & quem ex propriis viſceribus eduxit: idque non ex eo ſolum, quod naturæ debitum, moribus conueniens, aut rectæ educationi neceſsarium videatur, vt affatim

Digitized by Google

ex Tiraquello deſumitur: verùm & quia id iura clamitant, prauamque conſuetudinem appellant, quæ in coniugatorum moribus irrepſit, vt filios ſuos, quos gignunt, nutrire matres contemnant, eoſque ad nutriendum aliis mulieribus tradant *c. ad eius conenbitum, fin. 5. diſt.* quod ex ſola carnis incontinentia videri fuiſse inuectum, teſtantur. Quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt. Sic *D. Ambroſ. ſuper Geneſi 27. & lib. Examerou. c. 28. & epiſt. 82. Plutarc. lib. de educat. liberorum, Columella lib. 7. rei ruſticæ cap. 12. Aul Gel. ex Fauorino Philoſopho. vbi ſupra,* & ex noſtris optime id defendunt *Albi. de Alber. ſing. 159. Tiraquel. vbi ſupra Didac. Couar. in epitome lib.*
15 *4. decretalium. p. 2. c. 8. §. 6. n. 13. Ioan. Garcia de expenſis & meliorat. c. 3. num 29. & ſeqq. Alphonſ. Carranz. d. cap. 2. Roderic. Acuña in d. cap. ad eius n. 1.* vbi regulariter matrem ſaltim venialiter peccare affirmat, quę filium proprio lacte non nutrit, niſi
16 adſit iuſta cauſa.

Cui quidem ęquiſſimę reſolutioni minime refragari videtur *Vlpiani* authoritas *l. 1. §. ad nutritia quoque, ff. de varijs & extraordinarijs cognitionibus,* ex qua expreſse probari videtur antiquitus, quemadmodum & noſtris temporibus vſitatum fuiſse, filios lactandos nutricibus tradere, & conſequenter quod cum omnibus indiſtinctè fœminis permiſsum eſset, id diuitibus, & nobilitate fulgentibus maxime licuiſse; quia preterquã, vt optime cenſet *Alphonſus Carranz. vbi ſupra n. 29.* quod nihil aliud *ex d. l.* depromitur præter ſimplicem quandam conſuetudinem tradendi filios nutricibus, vt etiam ex *Iuſtiniano* coniectari poteſt *in §. eadem lege 3. inſtit. qui & ex quib. cauſ. manumit. non poſſunt,* non aliter atque hodie fieri paſsim offendimus. Quam ęque vtroque ſæculo improbatam ſuperius adducta teſtimonia conuincunt: illud verò certis his tantùm caſibus licuiſse, & conſuetudine fuiſse admiſsum interpretari poſsumus. Quibus, vt proximè obſeruauimus, iuſta cauſa intercedente fœmina à debita & naturali partus educatione excuſantur; etenim matribus impeditis ſugentibus filiis vbera exhibere, vel alicuius ſiue morbi, ſiue vitij timore interdictis, conueniens pietati & rationi videbatur, vt qui materno lactè (proh dolor!) ablactari non poterunt, conductitio lactum, & extraneo ſuppoſiti alerentur.

17 Sub hæc autem notabilem *dict. l. nec filium. 9.* limitationem non prętercam, quam ſingulariter obſeruat *Molina de maioratu libro 2. cap. 15. num. 3. & 4.* & eo relato *Ioanne Gratian. regul. 308. num. 2.* ſcilicet ipſius regulam non procedere, cum mater inſtituit maioratum: nam tunc etiam poſt triennium tenetur alimenta filiis ſuis indiſtinctè miniſtrare.

SVMMARIVM.

Parentibus olim erat permiſſum filios impunè occidere, 1.

L. Romulea prohibebatur, ne prolem triennio minorem parentes interficerent. 2.

Ideo exiſtimauit Petrus Gregor. filium ante triennium non potuiſſe occidi, quia in tam tenera ætate nullam occaſionis cauſam præbere potuit, reprobatur. 3.

Etiam poſt primum vitæ triennium, ante decimum annum ætatis cum dimidio, nemo crimen, vel ingratitudinem poteſt admittere. 4.

Traditur huius prohibitionis vera ratio 5. *& ſequentibus.*

Filij primo vitæ triennio non patris, ſed matris poteſtati ſubiciuntur. ibidem.

Mater debet filium triennio lactare. 6

Lactatio retinet coniunctionem matris & filij, quam prægnationis temporis naturaliter obtinebant. 7.

Filius dum lactatur à matre, vnum corpuſculum ipſa cenſetur 8.

Vita matris & lactentis filij, vnica & communis de iure creditur. 9.

Occidens lupam, vrſam, aut vulpem cum lactentibus, non niſi vnum præmium meretur. 10.

Filius intra primos ſeptem dies poterat ab eſuriente patre vendi. 11.

Seruus cuiuſque ætatis vendi poteſt. 12.

Seruus in iure non tam homo, quàm merces reputatur. 13.

QVAESTIO II.

Parentes cuius ætatis filios interficere poſſent?

Qvamuis tanta parentum in liberos antiquitus poteſtas eſset, vt impune eos occidere ipſis liceret *l. in ſuis. 11. in fine, ff. de liberis & poſthumis, l. Diuus. 5. ff. de parricidijs, l. fin. C. de patria poteſtate,* non vtique ita ſuprema, & abſoluta poteſtas erat, vt in cuiuſque ætatis 1
filios poſset pro libito exerceri, cùm lege Romulea prohiberetur, ne prolem triennio minorem parentes interficerent, vt teſtimonio *Dionyſij Alicarnaſ. lib. 2.* prodiderunt *Franciſc. Balduin. in l. 18. Romuli num. 1. Petr. Gregor. lib. 11. ſyntagm. iuris cap. 8. num. 4. & Guliel. Fornerius in l. quæret aliquis 135. in principio, ff de verbor. ſignificat.* 2

Ideo enim exiſtimauit Petr. Gregor. *dict. loco,* 3
quia in tam tenera ætate nulla iuſta cauſa necis, vel contumeliæ filii eſse poterat, quæ ipſius morte expiari, vel vlciſci mereretur: quod vereor, ne ab illo ſit improbabiliter dictum, cum hæc ratio nedum conuincat triennio minores filios interfici non debere, verum nec maiores, quibus annus decimus & dimidius non obtigit. 4
Quoniam ad hanc vſque ætatem offenſionis, iniuriæ, & ingratitudinis immunes ſic omnes reputantur, vt antea iuſtè aut puniri, vel hac de caſu exhæredari non valeant, vt pote latius iſthæc diſſerentes infra anno decimo & dimidio multis oſtendemus.

Vnde aptius forſan aliquando exiſtimabam, 5
hanc prohibitionem necandi filios nondum trimos Romuli lege parentibus iniunctam ab eo prouenisse, quod toto triennii illo ſpatio non tam parentum, quam matrum iuri & ditioni ſubduntur filii ex neceſsitate ablactationis, quã omni eo tempore illis exhibere tenentur, vt probatur ex *l. nec filium. 9. C. de patria poteſt.* vbi no- 6
tat

tat *Dionyſ. Gotofred.cap.ex literis 2.de conuerſione in-*
fidelium , & de iure noſtro Hiſpano ex *l.3.tit.* 19.
*p.*4.ibi: *Nodreſcer,ê criar deuen las madres à ſus hijos.*
que fueren menores de tres años, ê los padres a los que
*fueren mayores deſta edad.*iunctis quàplurimis , quæ
in huius rei confirmatione præcedenti quæſtio-
ne ſcripſimus,vbi de infantium ætate , quę ma-
tres a nutriendi obligatione exuit , diſputaui-
mus . Quæ vtique ablactatio , cum ita filios in
7 illa naturali coniunctione cum matribus reti-
neat,qua antea in ipſo vtero nectebantur, argu-
mento *l.ſed ædes.* 19.§.*ſi quis mulierem,ff.locati,* & *l.*
*9.tit.10.lib.6.Recopilat.tom.3.*ibi : *Con que eſto ne ſe*
entienda en las criaturas que lleuarẽ à ſus pechos ſus
madres, ò otras qualeſquier mugeres, que por ellos no ſe
ha de pagar porte alguno, fuera de lo que pagarẽ por ſi
las mugeres que los lleuaren al reſpeto dicho . Inde eſt,
8 vnum corpus tunc temporis matres & filios cẽ-
ſeri,vt nimis eruditè obſeruat doctiſſimus frater
noſter *D.Alphonſ.de Narbona in d.l.9.gloſſ.7.n.2.* &
illum ab iniuſta calunnia Alphonſi Carranzæ
vindicantes, ſupra anno primo de tempore ani-
mationis fœtus diſcutientes *num.* 21. *cum ſequenti-*
bus,id altius probauimus:ac per conſequens non
magis liberos lactentes , quam ipſas vxores in-
terficiendi parentibus ius fuiſſe , quandoque ra-
tione vnionis filius vbera ſugens necari non
poſset , quin etiam & ipſa mater necata intelli-
gatur. Eſt enim vnica & communis (ſaltim
9 quoad iuris cenſuram matris & lactentis filii vi-
ta,adeo vt ſi pręmium præſtaretur, vt potè apud
10 noſtros *in l.5.tit.8.lib.7.Recopilat.tom.3.*pro lupo ,
vulpe, aut vrſo occiſo, qui lupam, vulpem, aut
vrſam ,cum lactentibus catulis interfecit , non
plura præmia , ſed vnum conſequetur , vt ex
Felino, Bartolo, Baldo, Angelo, & Guillermo de
Cuneo contra Sebaſtianum Mediceſi & Aze-
ued.optimè defendit noſter Frater *vbi ſupra num.*
8.& 9.Quoniam vna tantum horum omnium
occiſio ex præfata ratione iudicatur.Quod cùm
ita ſit,meritò exiſtimari poteſt ea de cauſa filios
nondum trimos,& adhuc ab vberibus matrum
pendentes,iure patriæ poteſtatis à parentibus in-
terfici minimè potuiſſe:quia ex quo partes ſunt
vnum idemque corpus cum matribus efficien-
tes, ipſarum potius quam parentum iurisdictio-
ni ſubiiciuntur.

Nec aliud probatur ex *l.2.C.qui fil.diſtra l.vnica* 11
eiuſdem tituli , C.Theodoſ. & *ex l.8.*& *9.tit.* 17.*part.*
4. quibus, iuxta interpretationem à nobis aſſi-
gnatam *ſupra anno primo quæſt.* 8. vbi de ætæte fi-
liorum ſcripſimus,qui ob nimiam paupertatem
diſtrahi poſſunt , parentibus ſeptem dierum in-
fantes vendere permittitur . Quia id non ſolùm
ratione patriæ poteſtatis , ſed etiam ratione ex-
tremæ indigentiæ condonatur , vt etiam aliena
furari , quibus diſtractis ea comparari poſſint ,
quæ ſufficiant ad extremam inediam ſubleuan-
dam,veluti in *cap. ſi quis 3.de furtis*, communiter
notant Interpretes .

Minuſque obſiſtit *l. cum ſponſus.* 12.§.*fin.ff. de*
publ.in rem act. vbi anniculus ſeruus,ſiue à paren- 12
te , ſiue à domino impunè diſtrahi permittitur :
quia vt ex ipſius ſerie optimè conſtat , in ſeruo
loquitur , qui cuiuſcumque ætatis vendi , ideo
etiam nulla neceſsitate cogente poteſt , quia in
iure non tam homo , quam merces reputatur ,
l.ſeruos, alias *ſuos autem* 73.§.*cum qui venalitiariam,*
ff.de legat.3. etſi verè merces non ſit , *l. mercis ap-* 13
*pellatione 207.de verbor.ſignificat.*vbi id optimè ex-
plicat *Petr. Rebuffus* .

ANNVS

Digitized by Google

ANNVS QVINTVS.

SVMMARIVM.

REgulariter ante ſeptimum annum nemo ſomniare intipit 1.

Celerius aliquibus ſomnia contingunt, ſed non ante quartum ſaltim, vel quintum ætatis annum. 2.

Somnium etiam in brutis cauſatur de rebus, quibus cogitatio vigilantis fuit intenta. 3.

Text. in cap. non eſt peccatum. 3. 6. diſtinct. explicatur. 4.

Qui interdiu turpia cogitauerat, ſi poſtea in ſomnis polluatur, mortaliter peccat, & quare, ibidem.

Infantibus quatuor, vel quinque annorum nullius rei cura ineſt. 5.

QVAESTIO I.

Quando ſomniare homines incipiant?

1 E*Ditis nuper in lucem* ſcribit Philoſophorum
Princeps *Ariſtoteles lib. 4. de hiſtor. animal. c.*
10 *in fine, Et infantibus adhuc nullum penitus
contrahitur ſomnium: ſed plurimis anno circiter quarto,
aut quinto ætatis viſa incipiunt.* Ex quibus verbis
apertè docemur, vt in plurimum infantes, &
qui nondum ſeptimum annum exceſſerunt, minimè
ſomniare: etſi aliquorum ea ſit natura, vt
2 etiam infantes ſomnient, non tamen ante quartum
ſaltim, vel quintum ætatis annum hoc illis
contingere. Quod ex noſtris etiam obſeruauit
*Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap. 3. num. 2. Campanillus
rubrica 7. cap. 1. num. 9.* & ex eis noſter *Perez
de Lara in compendio vitæ hominis cap. 15. n. 2.*
3 Cuius rei, etſi nullam rationem aſſignent, ea
nihilominus eſſe mihi videtur, quia omnium
ferè ſemper cauſatur de rebus, quibus cogitatio
vigilantis fuit intenta, etiam in brutis, ex ſententia
Ariſtot. *vbi ſupra*, *& lib. de animal. c. 2. & lib. de
inſomnis c. 1.* Plin. *lib. 10. natural. hiſtor. cap. 75. Petr.*
Garcia *in diſputat. ad Galen. de locis affect. diſput. 5. c.*
1. quibus relatis nouiſsimè ita obſeruat *Franc.
Torreblanca iuris ſpiritualis practicabilium lib. 8. c. 5.
n. 18. & 20.* Vnde Claudianus *in præfatione de raptu
Proſerpinæ*, ita canit.

Omnia quę ſenſu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies,
Iudicibus lites, aurigæ ſomnia currus,
Vanaque nocturnis meta canetur equis.

Et comptius, ac breuius *Seneca in Octau.*

Quæcumque mentis agitat infeſtus vigor,
Ea per quietem ſacer, & arcanus refert
Veloxque ſenſus.

Quod cum verum agnoſceret *Artemidor. lib. 1.
de ſomniorum interpretatione cap. 2. De his ſanè*, inquit,
*de quibus aliquis non fuit curioſus, nemini ſomnium
occurret, quandoquidem neque de proprijs, quorum
quis curam non habuit, vllus aliquis ſomnium vidit.*

Ex quibus nitidiſſime profluit vera ratio textus
in cap. non eſt peccatum. 3. 6. diſtinct. vbi cum qui
nocturna illuſione polluitur, quamuis extra memoriam 4
cogitationum turpium, quas vigilans
habuerat, ſeſe præſentiat inquinatum, peccare
dicitur. Nam, vt inquit textus, *luxuriæ quippe
imagines, quas in veritate geſſimus, ſæpe dormientibus
in animo apparent. Quæ cum peccaminoſæ fuiſſent, non
poteſt non pollutio ex illarum repręſentatione proueniens
culpæ non adſcribi:* ſiquidem vt ex *D. Thom. in 4. diſtinct.
9. artic. 4. Couarru in Clement. ſi furioſus 3. part.
in initio num. 7. Soto, Corduba, & Victoria* tradit *Roderic.
Acunha in cap. 1. d. diſtinct. 6. num. 4.* poſt luxurioſas
cogitationes, quas quis interdiu, & ſciens pertulit,
remanet quoddam veſtigium, & inclinatio
in anima, qua dormiens inducitur in ſua
imaginatione ad eſſentiendum actibus, ex quibus
ſequitur pollutio, ac proinde eſt peccatum
mortale per relationem ad ſuam cauſam, à qua
proceſsit.

Igitur vt cœptum ſermonem proſequamur,
cùm ſomnium ab illis rebus naſcatur, de quibus
cura & affectio eſt, inde prouenit infantes, maximè
qui nondum quatuor, aut quinque annorum
exiſtunt, quibus nullius rei cura, aut affectio
ineſt, *l. donatarum 3. C. de acquirend. poſſeſ. l. ſi quis
in emancipatum. 26. C. de donationibus* minimè ſomniare 5
poſſe, vt Ariſtoteles & Mandoſius teſtantur.

SVMMARIVM.

LIbertus, qui duos, pluresuè filios, aut ſaltim vnum quinquennem habet, liberatur ab operarum præſtatione 1.

Huius rei vera ratio traditur. 2.

Quinquennij tempus fuit ſemper in omni liberali cauſa obſeruatum. 3.

Si poſt quinquennium inofficioſum teſtamentum dicatur libertates non reuocantur. 4.

Prohibitum eſt, ne de ſtatu defunctorum elapſo quinquennio quęratur. 5.

Ex libertinitate ad ingenuitatem, nemo vltra quinquennium à die manumiſſionis auditur. 6.

Colluſionem ingenuitatis detegere licet ſpatio quinque annorum poſt ſententiam. 7.

Co-

Codex Lugdunenſis in l. qui Libertinus.37. in princip. de operis libertor.loco illius verbi quinquennem *reponit* quinquennium.

QVAESTIO II.

Liberti filius cuius ſit futurus ætatis, vt patrem ab operarum præſtatione liberet?

LEge Iulia de maritandis ordinibus nonnullæ cauſæ recenſebantur, quibus libertus ab operarum præſtatione, quacum manumitteretur, fuit obſtrictus,
eximitur,inter quas & illa connumeratur,cuius
1 à Paulo ſit mentio *in l.qui Libertinus. 37.in principio. ff. de operis libert.* ſcilicet ſi libertus duos,pluresue à ſe genitos, natoſue in ſua poteſtate habeat, aut quod idem eſt, vnum quinquennem, cuiuſcumque ſexus ille ſit, vt interpretari conuenit. Nam tunc eodem modo ab operarum obligatione liberabitur, ac ſi duo, pluresue ſuſcepiſſet filios, veluti ibidem obſeruat *Gloſ.* verbo *Quinquennem*, & repetit *in l. nec patronis.6. verbo qui autem duos, C. eodem.* quam ſequitur *Iacob. Cuiac.lib.9.obſeruat.cap.38.in fine*,
2 Quare autem quinquenni potiùs quam ſexenni,ſeptenni,aut alterius ætatis filio tribuatur, vt ſolus queat patrem operarũ præſtationi obnoxium,abſoluere? hæſitari poteſt. Et quidem licet huiuſce rei nullus rationem reddat, ea mihi propriſſima videtur,quod quinquennii tem-
3 pus fuit ſemper in omni liberali cauſa obſeruatum,veluti diuerſa ſpecie admonuit doctiſſimus *Franciſcus Connanus comment lib.9.cap 8.quaſi ad me-*
4 *dium* Vnde ſi poſt quinquennium teſtamentum inofficioſum dici cœptum eſt, ex magna,& iuſta cauſa libertates non reuocantur,*l.Papinianus.*
5 *8.§.fin de inoffic.teſtam.* Prohibitumque eſt,ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur: & qui ſe ex libertinitate in ingenuitatem aſſeuerant,non vltra quinquennium quàm ma-
6 numiſſi fuiſſent,audiuntur *l.2.§.1. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur* Colluſionem etiam detegere in-
7 genuitatis poſt ſententiam intra quinquenniũ licet *l. 2. de colluſ. detegend.* Ergo cum ex tot iuribus manifeſtè euincatur, quacumque in liberali cauſa tempus erat aſſignandum, quinquennii fuiſſe præſcriptum, non temerè coniectari poteſt eadem ratione, & quinquenni filio, illud fuiſſe conceſſum, vt libertum patrem à neceſſitate operarum educeret.
8 Quod apertiùs ſuadetur ex vetuſtioribus Codicibus, & præcipue ex Lugdunenſi anni 1567. vbi non *vnum quinquennem* legitur, vt in vulgaris, ſed *vnumquinquennium*. Quam lectionem ibidem ſequitur Odofredus.

SVMMARIVM.

INfantis nullæ ſunt operæ. 1.

Pupillus infante maior operas exhibere poteſt, ſecundum Gloſſam. 2.

Puer à decimo anno ſeruire incipit. 3.

Verius eſt, poſt quintum annum, ſiue in puero, ſiue in puella facultatem incipere operarum. 4.

Vſum fructum ancillæ non poſſe ante quintum ipſius ætatis annum legari,putant aliqui,ſed male. 5.

Infans debitor nequit, ſecundum Baezam, creditori addici. 6.

*L.quodſi 32.ff.de rei vendicat.vera lectio traditur.*7.

Sumptus facti à Magiſtro in erudiendo puero, compenſantur cum operis ipſius pueri, ibidem.

*Vt operæ ſint in æſtimatione, non maior ętas viginti & quinque annorum deſideratur, ſed minor quinque ſaltim ſufficit.*8.

*Impuberis etiam aliquod miniſterium eſt.*9.

*Pupillaris ætas non excuſat in totum ab operarum præſtatione.*10.

Minores ea perſonalia munera ſubire debent, quę ſine vitæ diſcrimine obire poſſunt,ibidem.

Infans dicitur in hac materia quinquennio minor, & eo maior dicitur infantiam excedens. 11.

*Pater, vel dominus ſerui expoſiti, tenetur ſuſceptori expenſas omnes refundere vſque ad ipſius decimum ætatis annum, & non vltra.*12.

*Serui, ipſorumque operæ, à decimo ætatis anno maioris pretij, & æſtimationis eſſe incipiunt.*13.

*L.apud Celſum 4 §.ſi minor mihi infantem, de doli mali & metus except.explicatur.*14.

QVÆSTIO III.

Præfinitio temporis, poſt cuius lapſum ſeruus, libertus, aut quiuis alius homo miniſterium exhibere, vel operas præſtare poterit?

1
INfantis nullas operas eſſe, ſcribit *Vlpianus* in *l.arboribus 12.§ de illo,ff.di vſufructu,*ſed pupilli maioris infante ſic, vt colligit *ibidem* Gloſſa 2
id ipſum ex Pomponio confirmans in *l. ſi infantis 55. ff. eodem*, vbi ita reſpondit: *Si infantis vſus tantummodo legatus ſit, etiamſi nullus interim ſit,cùm* 3
tamen infanti ętatem exceſſerit, eſſe incipit. Et ſuaderi poteſt apud noſtros ex *l. 2. tit.23 lib.4 fori ll.* vbi puerum à decimo anno ſeruire poſse dicitur. Sed in hoc quidem manifeſte labitur Accurſius; etenim, vt apud Iulianum cauetur in *l. fin.* 4
ff. de oper. ſeruor. poſt quintum annum, tam in puero, quam in puella facultas incipit operarũ. Ergo male eam ſolummodo poſt ſeptennium 5
pupillo ineſse contendit, vt etiam placuit Ludouico Romano *ſingul.157.* incipienti: *Lego tibi vſum fructum ancillæ. Et Mandoſio de ætate minori cap. 4.num.23.& 24.* vbi abſolute proferunt, ſeptimũ annum requiri, vt aliquis hominis actus in æſtimatione ſit, ac conſequenter, vt etiam ancillæ 6
vſufructus legari poſſit. Quibus conſentit *Baeça de inope debitore cap.8.num. 5. verſicul. Deinde ſi infans eſt*, aſserens, ideò infantem debitorem non poſse creditori addici.

Et coadiuuatur hæc ſententia alio Iuriſcon- 7
ſulti Modeſtini reſpõſo in *l.quod ſi 32.ff.de rei vẽdic.* iuncta emendatione *Cuiacij ibidem*, *& lib. 9. obſeruat.cap.38.*quam ſequitur *Gotofred. eodem loco litera O.*cuius ſerie continetur,quod ſi quis puerum artificem fecerit, impenſæ factę cum ope-

ris

Digitized by Google

peris eius, qui artificium conſecutus eſt,penſari
poterunt , poſt quintum ſcilicet ætatis annum
(ita enim legendum eſt cum Iacobo Cuiacio,
non vigeſimum quintum annum, vt perperam
communiter legitur.)
8 Et conuincitur , quia in operis æſtimandis
tantum abeſt quod maior ætas quinque & vi-
ginti annorum ſpectetur , quod nec pubertatis
ratio habeatur , vt ſcribit *Conſult. in l.cæterum 31.
de rei vendic.* quia etiam impuberis , quinquen-
nis ſcilicet , vt ex Iuliano interpretari conuenit,
9 aliquæ operæ ætati congruentes eſſe poſſunt: Il-
læ nempe , de quibus apud *Vlpianum in l. vt iuris
iurandi 7.§.dabitur, de operis libertorum*, his verbis:
*Dabitur & in impuberem , cum adoleuerit , operarum
actio . Sed interdum, & quandiu impubes eſt:nam huius
quoque eſt miniſterium , ſi fortè vel librarius , vel no-
menculator , vel calculator ſit, vel hiſtrio , vel alterius
voluptatis artifex .* Necnon & apud *Venulleium* in
l.fin.de liber.cauſa , ibi: *Poteſt tamen & impuber ope-*
10 *ras dare, veluti ſi nomenculator ſit vel hiſtrio.* Ex qui-
bus obſeruat *Gaſpar Baeza de inope debitore cap. 8.
num.1.*pupillarem ætatem non excuſare ab ope-
rarum præſtatione: quoniam, vt inquit *Bart.in l.
fin.C. qui ætate vel profeſſione ſe excuſ.* minores ca
perſonalia munera ſubire debent , quæ ſine pe-
riculo vitæ ſuſcipi poſſunt .
Nec Accurſio ſuffragatur *dict.l arboribus 12.§.
de illo, & dict.l ſi infantis,de vſufruct.* quia vt meri-
to interpretatur *Cuiacius dict.l.21. Pauli ad edictum
11 in dict.l.cæterum 31.*his locis infans dicitur, qui eſt
quinquennio minor , & eo maior , infantiam
excedens . Nam cum vtraque ſpecie agatur de
ætate , qua ſerui nobis vſui & fructui eſſe poſ-
ſint; & certiſsimum ſit ex iam dictis, ante quin-
quennium nullos ſeruorum fructus eſſe : inde
etiam eſt,infantiam, ſeu inhabilem ætatem,hoc
reſpectu omne tempus ante quinquennium ſo-
lummodo appellari .
Minuſque ipſi fauere videtur noſtra lex pa- 12
tria, qua nihil de operibus artificialibus,de qui-
bus noſter ſermo aſcritur, ſed tantùm ſcribitur,
patrem dominumue, filii aut ſerui expoſiti , te-
neri ſuſceptori expenſas omnes refundere,vſque
ad decimum ætatis annum pueri , non vero vl-
terius , quia ex illo tempore expoſiti ſeruitio ſū-
ptus compenſari cenſentur , maioriſque pretii
eſſe incipiunt, *l.2.§.ſancimus, C.communia de legat.
l.vnic. §.ſine autem 5 .C .de commun.ſeru. manum.* vbi
ideo pueri , ante decimum ætatis annum decē 13
tantum ſolidis æſtimantur, maiores tamen,ſi ar-
tis ſunt expertes, viginti . Si vero aliquo ſint ar-
tificio præditi, triginta ſolidis digni reputantur.
Notat. *Armenopol. in promptuario iuris ciuilis lib. 1.
titul.18.§.de pretio ſeruorum in principio, pagina mihi*
65.Hanc vtique compenſationem ſumptuū, &
operarum minimè abnegamus,imo eam veram
fatebimur infra anno 14. vbi de ætate , qua fa-
mulis ſalarium debeatur,nō nihil ſcripſerimus,
de eaque accipiendam eſſe nunc admonemus 14
Conſulti ſententiam *in l, apud Celſum 4.§.ſi minor
mihi infantem, ff. de doli mali, & metus except.* vbi, ſi
minor mihi infantem donauerit , inquit Vlpia-
nus,deinde cum vindicet (ante decimum vide-
licet annum , vt ex dictis interpretari conuenit)
exceptione doli mali repellendus eſt,niſi alimē-
ta reddat , & ſi quis alius ſumptus probabilis in
eum factus ſit,quoniam hi ſumptus,operis eius,
qui nondum decimum annum egit, compenſa-
ri nequeunt .

ANNVS SEPTIMVS.

SVMMARIVM.

INfantia dicitur prima ætas.1.& 10.
*Infantiam ab ipſa partus animatione ordiri , com-
muniter tenent.2.& 4*
Infans à non fando appellatur.3.
*Infantiam ab ipſa natiuitate incipere probabilius habe-
tur.5.*
Nec pupillus,nec infans eſt,qui in vtero exiſtit.6.
Partus antequam naſcatur dicitur portio matris.7.
*Infans, etſi non propriè , impropriè tamen pupillus ap-
pellatur.8.*
Vterus non homo, ſed ſpes tantum hominis eſt.9.
Qui adhuc in vtero habetur,non eſt animal.11.
Vterus non actu , ſed potentia dicicitur infans.12.
Infantia quando finiatur.13 & 14.
Ninno *apud noſtros quis dicatur.ibid.*
*Integritas loquendi non niſi anno ſeptimo expleto perfi-
citur.15.*
*Infantem eſſe qui nondum loquitur, non vero qui ſepten-
nio minor exiſtit,putat Anton.Faber.16.*
Fabri ſententia aliquibus iuuatur.17.& 18.
Qui fari neſcit,ſtipulari non poteſt, ibid.
Fabri ſententia reiicitur.19.
*Infans dicitur minor ſeptennio, etiamſi loqui ſciat , ibi-
dem.*
*Beata Virgo, cum eſſet trium annorum , ita ambulabat
& loquebatur, ac ſi triginta annos haberet.20.*
*Beata Birgitta tertio ætatis ſuæ anno perfectè loqueba-
tur.21.*
*Infantes in paradiſo ſtatim poſt natiuitatem loqueren-
tur,ibid.*
*Chriſtus ex vi compoſitionis corporeæ, ſi ipſo natiuitatis
momento loqui voluiſſet , rectè potuiſſet , ſed non de-
cuit. 22.*
*Mutus nec dici poteſt infans,nec ipſius appellatione com-
prehenditur. 23. & 24.*
*Inter loqui & fari , nulla dari poteſt vera differentiæ
ratio.25.*

Lo-

Digitized by Google

Loqui in iure is dicitur, qui cum ratione & iudicio verba pronuntiat. 26. & 28.
Forma loquutionis eſt ipſa ſententia, & conceptus. ibid.
Vox eius qui ſine ratione loquitur, non eſt propriè vox. 27.
Furioſus vocis expers creditur. ibid.
L. 1. *& l. mulier, ff. de verb. obligat. explicantur.* 29.
L. 1. *§. fin. de oblig. & action. exponitur.* 30.
L. ſeruum, ff. rem pupilli, exponitur, ibidem & ſequentibus.
Qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agat, ex benignitate poteſt ſtipulari. 31. 32 & 33.
Pupillus licet ſine tutore ſtipulari poſſit, non tamen abſque eo promittere poteſt. 34.
Non intelligens, cuius ætatis quis dicatur. 35.
L. 3. *C. qui admitt. ad bon. poſſ. explicatur.* 36.
Loqui, & ſeptimum annum egiſſe, idem in iure ſignificat. 36.
Figuris licet orationem exornare. 37.
Hipocrates, qui multo ante Tribonianum fuit, ſeptem annis infan iam præſcripſit, 38.
Infantes aliquando dicuntur, qui ſeptimo anno maiores exiſtunt. 39.
Laici in primitiua Eccleſia infantes appellabantur. 40.
Nouiter baptizati infantes dici conſueuerant. 41.
Romani filios cuiuſcumque ætatis, & ſexus, infantes nominabant. 42.
Infantes quare apud noſtros filij Regum vocentur? 43. & 45.
Infans pro inculpabili & innocente ſumitur. 44.
Primogenitus Regis, infans hæres vocabatur antiquitus. 45.
Primogeniti Regum à quo tempore fuerint Principes *dicti.* 46.
Septem illi fratres Laræ *Reguli, quare* Infantes *ſint appellati.* 47.
Milites pedites cur apud noſtros infantes dicti? 48.
Infantiones qui, & quare ita nominarentur? 49.
Pueri, qui purpura induti in Collegio ad ſeruitium Toletanæ Eccleſiæ aluntur, vnde Infantes *appellentur?* 50.

QVAESTIO L.

Ex quo tempore infans hoc nomen aſſumat, & qua ætate amittat, loquique incipiat?

1 INfantilem ætatem, quam primam Iuſtinia-
nus appellaſſe in *l. cum non ſolum* 8. §. *vbi autem* 3. *C. de bonis quæ liberis*, nonnulli cum
Gloſſa ibidem. & in *proœmio* 6. *libri Decretalium*
verbo Præfectus arbitrantur: præſertim *Aluarus Valaſcus* in *praxi partitionum cap.* 7. *num.* 39. & ex me-
dicis *Celius in ſua medicina lib.* 2. *capit.* 9. *Paul. Za-*
2 *chias medicolegalium, lib.* 1. *titul.* 1. *q.* 3. *num.* 9. & 15.
ab ipſo animato conceptu ordiri, noſtrorum
commune placitum extat: quare in penitiſſimis
vteri receſſibus fœtum deliteſcentem, infantem
cognominant vocis etymo ſuffulti. Nam ſi an-
3 niculus, bimulus, vel trimus, ex quo fari, vel arti-
culate loqui vix poſſunt, tali modo appellantur,
l. inter ſocerum 26. *in principio, ff. de pact. dotalib.* qui
in ventrem abſtruſi, nec quidem incompoſitè,
aut incondite voces exprimunt; quid ni quaſi
non fantes pari nomine inſigniantur?
Adducūtur præterea in hanc exiſtimationem 4
illa *Geneſ.* 34. *verſ. fin.* *Inſtante autem partu apparuerunt gemini in vtero, atque in ipſa effuſione infantum, vnus protulit manum,* & *Lucæ cap.* 1. *Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero*: idemque confirmari videtur ex *D. Auguſtino lib.* 3. *de Ciuit. Dei cap.* 3. *Omitto quippe,* ſcribit, *illa, quæ magis fuerunt mira quam noxia: boues locutos, infantes nondum natos de vteris matrum quædam verba clamaſſe,* vbi etiam *Ludouic. Viues litera C. Marucie,* notat *infans in vtero, Io triumphe clamauit*: concludit *Alexand. ab Alex. lib.* 2. *dierū genial. cap.* 31. dum ait: *Infantem matris vtero pene editum, in ipſam matris aluum reuertiſſe*: & tandem comprobatur expreſſo iuris teſtimonio in *l. cum pater* 29. illis verbis: *Et quod ante quam naſceretur infans geſſit, ff. de negot. geſtis* Cui etiam medici omnes conſentiunt, qui fœtum iam in vtero perfectum, & omnibus numeris abſolutum infantem vocant, vt patet apud Hippocratē, qui 3. *de morbis vulgar. ægrot.* 10. bimeſtrem, aut trimeſtrem conceptum infantem appellauit, vt teſtatur ibidem *Galenus in commentarijs, & repetit.* 1. *de ſem. c.* 9. *claſſe* 1. quem ſequitur. *Paul. Zachias medicolegal. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 3. *num.* 10.
Verum his accerſitis ſubſidiis parum refra- 5
gantibus, infantiam, propriè loquendo, ab ipſa natiuitate initium ſortiri probabilius cenſeo. Quam ſententiam, nullis pro ea rationibus & fundamentis adductis tenuerunt *Alberic. in l.* 1. *in princip. num.* 3 *de verbor obligat Mandoſ. de ætat. minor. c.* 3. *num.* 20. *ad finem, Menoch. de arbitr. lib* 2. *caſu* 57. *num.* 7. & noſter *Alphon. de Lara in compēdio vitæ homin. cap* 14. *num.* 4. illam tamen ego ſequentibus adſtruam.
Nam vt inquit *Vlpianus* in *l.* 161. *de verbor ſi-* 6
gnific. Non eſt pupillus qui in vtero eſt, ergo neque infans, cum ideo pupillus non appelletur aluo incluſus, vt ex eiſdem Vlpiani verbis neceſſario
colligitur & *ibidem* adnotauit Rebuff. quia ante- 7
quam naſcatur, matris portio, & velut pars viſcerum eſt, *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto, de ventre inſpiciendo*. Quæ ratio cum æque impedimento ſit, vt nondum in lucem productus, nec infantis, neque pupilli nomen aſſumat, quod de pupillo Iuriſconſ. reſpondit ex pariformi ratione, etiam ad infantem traducere oportebit.
Maxime ex ſententia Theopili *in* §. *pupillus* 8
de inutilibus adſtipul. vbi nullum inter pupillum & infantem diſcrimen agnoſcit, his verbis: *Quoniam autem de pupillo ſermo incidit, ſciendum eſt generaliter ætatem pupilli in tria diuidi. Pupillorum enim alij ſunt infantes, veluti qui adhuc lactant, aut ijs paulo maiores, &c.* & probatur expreſſe *in l. ſeruum pupilli* 6. *ff. rem pupilli ſaluam fore, l. ſi infanti* 18. §. *ſi autem ſeptem annos, C. de iure delib.* docetque eleganter *Donellus* in *l.* 127. *num.* 6. *de verbor. obligat.* etſi non me lateat pupilli nomen propriùs ſeptēnio maiori adaptari, *l. quamuis* 32. §. *infans, ff. de acquiren. poſſeſſ. l.* 4. *titul.* 11. *part.* 5. vnde merito inquit *AEmilius Ferretus* in *l.* 1. *in princip. de verbor. obligat.* nec nouum, nec inuſitatum eſſe pupilli appella-

tionem non includere infantem, vt inferius
etiam ſpeciali loco apparebit.
Deinde prædicta ſententia ſuadetur, quia vte-
9 rus homo non dicitur, ſed tantum homo fieri
ſperatur, *l. in falcidia placuit 9. ff. ad legem falcid. l. cum*
inter, C. de fideicom. libert. vbi notat *Bald. tradit Albe-*
ric part 1. ſtat. q. 103. col. 2. verſic. Et hoc indicat. Signo-
rol. conſ. 1. incip. ſtatuto ciuitatis, n. 9. & 12. qui Sym-
boli Fidei verbis probari demonſtrat, ibi: *Con-*
ceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine,
& homo factus eſt. Quaſi ſcilicet nondum homo
Chriſtus fuerit, antequam natus eſſet. Pluribus
congeſtis, idem contendit *Tiraquell. in l. ſi vnquã,*
verbo Suſceperit liberos, num. 147. & ſequentib. C. de
reuocand. donat Menoch. de arbitrar. lib. 2, caſu 357.
num. 9. & dixiſſe videtur *Eraſmus Roterod. in de-*
clamat. de morte, hac periodo: *Alius inter materni*
10 *latebras vteri, vix dum homo præfocatur.* Quis enim
dicet, nondum hominem infantem eſſe, cum
prima hominis ætas infantia ab omnibus decer-
natur, vt ex Hippocrate, & aliis naturalis philo-
ſophiæ calentiſſimis viris iam apparuit, & iterũ
inferius apparebit? docent ex noſtris *Gloſſa in*
dict. §. pupillus inſtitut. de inutil. ſtipul. Menoch. vbi ſu-
pr caſu 57. num. 7. Quintilian. Mandoſ. dict. cap. 3.
Tuſchus practicar. concluſion. liter. E. concluſ. 335.
11 *num. 2.* præcipue, vbi nec animal in maternis
detentus æſtimatur, *Gloſſa in l. qui in vtero, la 1.*
ff. de ſtatu homin. quæ fuit ſententia Empedoclis,
Diogenis, Herophili, & aliorum Stoicorum, vt
refert *Plutarchus de placitis Philoſoprum lib. 5.*
quam etiam ſequitur *Galenus in libro, cui titulus,*
Vtrum conceptus in vtero ſit animal. vbi potentia
tantum eſſe animal fatetur, tuncq; animal actu
fore, cum in lucem proditum erit.
12 Quo etiam modo aduerſantia noſtræ opi-
nioni loca ſuperius adducta in concordiam &
amicitiam redigenda eſſe cenſeo. Nam licet
exigente naturali ratione, non aliter in ſtricta
ſignificatione vterus infans appellari poſſit,
quam prius lucis vſura fruatur; tamen quia
iam, ſaltim potentia, fœtus eſt infans, & breui
infantem actu fore ſperatur, vt Galenus ait: In-
ſpecto futuro natiuitatis tempore, tamquam
infans reputatur, & ab omnibus frequenter il-
lo nomine inſignitur, quod doctiſſimum Me-
nochiũ vno verbo inſinuaſſe *d. loco* recordor *n. 18.*
Cæterum his ita enucleatis, diſcutiendum
ſupereſt, quo annorum numero infantia (quæ
13 vt diximus, propriè incipit, cum primum par-
tus vterum egreditur) claudatur, vel ad exitum
perueniat? In qua quidem diſquiſitione com-
munis Scribentium ſchola anno ſeptimo exple-
to terminari definit. Quod ſatis probari videtur
textu in *dict. l. ſi infanti 18. in principio, & in §. ſi*
autem ſeptem annos, C. de iure deliberandi, l. 8. titul.
18. lib. 8. C. Theodoſiani, l. 1. §. ſufficit, ff. de admi-
niſtrat. & pericul. tutor. vbi ſeptimum annum
minime excedentem illi opponit, qui fari non
poteſt, quaſi ſeptennio maior, ex quo iam ea
ætate loquitur, infans non credatur. Plane con-
ducit apud noſtros *l. 4. titul. 11. p. 5. illo verſic.*
E l emenor de ſiete años, à que llaman en Latin infans,
& noſtro idiomate, *niño* appellatur, & vt con-
ſtitit *Farinacio tom. 2. deciſion. deciſ. 193. num. 3.* ſi-
cet pro pupillo maiore infante etiam hoc no-
men vſurpari ſoleat. vt in *l. fin. titul. 33. par. 7.*
ibi; *Mas ſi el fiio fueſſe menor de edad de catorze años,*
deue ome ſoſpechar, que murio primero por la flaque-
za que es en el, porque es niño. Idem docent *Ar-*
menopolus lib. 6. Accurſius in l. etiam infantem, ff. de
adoptionibus, & in l. 1. §. initium, ff. de poſtul. re-
petit etiam in *l. quod infans de rei vendic. in l. 3. §.*
pupillus de tutel. & in l. quod infant, ff. de re iud.
Gloſſ. in *cap. ſi verum 1. 31. q. 1. & in cap. ſi eo*
tempore de reſcriptis, lib. 6. Bartol. Bald. Iaſon, &
aliis *in dict. l. ſi infanti, Dueñas regul. 259. num. 2.*
Hoſtienſ. in ſumma, titul. de deſponſ. impuber. Al-
ciat. & Brecheus in l. pueri 204. ff. de verbor. ſignific.
Corraſ. in l. precibus numer. 26. de impuber. Bellon.
§. is quoque, num. 25 inſtitut. quibus modis re con-
trah. oblig. Zaſius quæſt. 2. de iudicijs in principio, Di-
dac. Couarr. de ſponſalib. part. 1. cap. 2. num. 2.
Quod & in viris & in fœminis æque procedere
teſtatur *Montanus de tu elis cap. 5. numer. 25. Me-*
noch. de arbitr. vbi *nuper relatus num. 9. Quintilian.*
Mandoſ. dict. loco, num. 3. Duarenus in l. 1. verſicul.
Infans, de verbor. obligat. Donellus Comment. lib. 7.
cap. 9. vbi notat *Oſualdus litera D.* idem *Donellus*
in dict. l. 1. in principio num. 6. de verbor. obligat. &
ibidem contra docuerat *Cuiacius*, *Petr. Gregor. ſyn-*
tagm. lib. 15. cap. 28. num. 5. Felician. de cenſibus, lib. 1.
cap. 1. Philip. Matthæus in l. in negotijs 5, num. 10. &
in l. fere 107. n. 31. de regul. iuris, Petr. Faber in dict.
l. in negotijs, in principio, Bertazol. de clauſul. clauſ. 8.
gloſ. 2. num. 1. vbi Infantiam dici affirmat vſque
ad ſeptennium, tam in mare, quam in fœmina,
vt prius etiam docuerat *Cuiac. in l. 5. ff. qui teſtam.*
fac. poſſ. Ioan. Sorapan in medicina Hiſpana aphoriſm.
1. part. 2. num. 17. Hieronymus Bucaronius de differen.
inter iudicia ciuilia & criminalia, differ. 78. num. 3. Al-
phonſ. Carran. de vera naturalis & legitimi partus deſi-
gnat. cap. 10. num. 9. verſ. Ab hiſque, Roder. Acunha in
cap. in ſingulis 2. num. 277. diſtin. Melchior. Valenzu-
elatu illuſtr. 2. cap. 7. n. 14. Caluinus in Lexicon. verb.
ætas, verſic. ætatum gradus, noſter *Perez de Lara in*
dict. compendio, cap. 14. num. 6.
Cuius definitionis cauſam illam proculdu- 14
bio exhibere poſſumus, quia licet infantes alii
tardius, alii citius fari incipiant, ex quo videba-
tur huius ſtatus, ſiue ætatis certum terminum
præfigi haud recte poſſe; tamen cauillationum
vitandarum cauſa, & litium, quæ ex tali incer-
titudine oriebantur, proficuum, & vtile iuris no-
ſtri Magiſtri viſum eſt, certum aliquod tempus
infantiæ, ſicut & pubertati præſcribere, & illud
quidem ipſi naturæ congruum, & conueniens,
nempe ſeptennium. Nam etſi, experientia mõ-
ſtrante, pueri trimi, quadrimi, & præſertim 15
quinquennes, & ſexennes, vt quilibet adultus
articulatè loquantur; nihilominus ſecundum
naturam integritas loquendi regulariter non
niſi ſeptimo anno ætatis plene abſoluitur, vt
naturalium peritiſſimus Macrobius teſtatur *in*
ſomno Scip. lib. 1. fol. 8, cui & adſtipulatur *Burgela,*
& Ioann. Aquilinus, vterque *in dict. l. 1. de verbor.*
obligat. probat ex Medicis *Ioann. à Ruicibus in me-*
dicina Medicorum inſipientium luminar. 2. fol. mihi 57

Digitized by Google

16 Verum hæc alioquin acutiſſimus *Anton. Fab.*
in Iuriſpr. Papinian. titul. 12. *prin.* 6. *illat.* 8. etſi incaſ-
ſum, neruosè tamen exagitauit; profert enim in-
fantem eſſe, qui fari, aut verba facere non poſ-
ſet, ſiue ſeptem annis maior, ſiue minor ſit. Hoc
enim, quod fari quis poſſit, necne, non ex nu-
mero annorum æſtimandum, ſed ex reipſa af-
firmat, quandoque alii citius, alii tardius verba
prorumpunt: nec in hoc fuiſſe honeſtatis cauſa
neceſſum certam ætatem, vti & in pubertate
præſcribere, habitus enim ille corporis, ex quo
antiquitas pubertatem æſtimabat, natura abdi-
tiſſimus eſt, nec ſine verecundia ob oculos cruē-
dus; atqui cum inueſtigamus, an aliquis infans
ſit, necne, nihil aliud cogitationi noſtræ ineſſe
videtur, pręter illud, An loqui ſciat, vel neſciat.
Vnde infert prædictus author, quoties legibus
cauetur, eum qui fatur, hæreditatem adire, vel
quid aliud tutoris interuentu poſſe, *l. pupillum* 9.
cum vulgaribus, *de acquiren. hered.* ſubintelligen-
dum de illo, qui concinnè, & ſubordinatè loqui-
tur, etſi ſeptennio minor ſit, imò & ſexennio, ſi
modo verba faciat. Nec mirum, inquit Anton.
Faber, cum etiam antiqua Iuriſprudentia inſpe-
cta, infans dicatur, qui nondum loquitur, non
qui ſeptennio minor eſt, vt verba textus demō-
ſtrant *in l.* 3. *C. qui admitti ad bonorum poſseſs.* Pri-
mumque fuiſſe Tribonianum dolet, qui illam
infantis definitionem, & deſcriptionem, ex nu-
mero annorum induxit, tam *in dict. l.* 1. *de admin.*
tutor. quam in *dict. l. ſi infanti* 18. *C. de iure delib.*

17 Sed imprecetur fortunæ eruditiſſimus vir,
quod ſuæ opinionis quaſi inconcuſſa funda-
menta latuerunt. Quo enim ita apparenter in-
fantem ſtabiliri poterat, ſolummodo intelligi lo-
quelæ expertem, non ſeptennio minorem, quam
Vlpiani teſtimonio *in l.* 1. *in principio, de verb. oblig.*
Stipulatio, inquit, *non poteſt confieri, niſi vtroque lo-
quente: & ideo neque mutus, neque ſurdus, neque infans
ſtipulationem contrahere poſſunt.* Poſtquam enim I.
C. ſtipulationem, niſi vtroque loquente, perfici
non poſſe conſtituit, illico infert, eos qui loqui
vitio aut natura prohibentur, ſtipulationē con-
trahere minimè poſſe, qualis eſt mutus & infans:
ergo infans dicitur ille, qui fari, aut loqui nō va-
leat, ac per conſequens, verbi ratione perpen-
ſa, is non eſt infans, neque ſecundum ius, neque
ſecundū naturam, qui verba articulatè erūpit,
etiamſi ſeptennio, vel ſexennio minor fuerit.

18 Idem ferè ex eodem Vlpiano colligitur *in l.
mulier* 70. *eodem titulo*, vbi mulier, quæ dotem de-
derat Clabrioni Iſidoro, fecerat eum promitte-
re dotem infanti, ſi in matrimonio ipſe deceſſiſ-
ſet, & cum decederet coſtante matrimonio, du-
bitabatur vtrum infanti competeret ex ſtipula-
tu actio? Et placuit, ex ſtipulatu actionem non
eſſe, quoniam qui fari non poterat, ſtipulari nō
poterat. Ex qua ratione meritò poſſe coniecta-
ri videtur, illi tantum infantis nomen propriè
adaptari, qui fandi inopia quacumque ætate
laborat: & confirmatur *ex l. fin.* §. 1. *eodem tit. l.* 1.
§. *exigere, de Magiſtratib. conuen.*

19 Sed quidquid hæc ſuadeant, Fabri ſententia
omnino improbabilis videtur: nam vt egregie
contra illum ratiocinatur *Oſualdus dict. lib.* 7. *Do-
nell. capit.* 9. *litera D.* ſi primæuum verbi vſum ſe-
ctamur, & illum præciſè intelligere volumus, qui
fandi eſt inops, ex *Varrone lib.* 5. *de lingua Latina*,
& aliis, non ſolum quinquennes, & ſexennes
verba tentantes, minime infantes erunt, ſed nec
anniculi, qui teſte Plinio *lib.* 11. fari poſſunt; nec
ſemeſtris ille filius, qui apud *Alexandrum ab Alex.
d. lib.* 2. *c.* 31. in crepundiis fuit articulate locutus,
vti nec alter, cuius meminit *Liuius* 3. *decad. lib.* 1.
paulo ante finem Romæ in foro olitorio trium-
phum clamaſſe. Quod nec loquendi vſus, nec
ipſa teſtimonia patiuntur, dum iſtos præter æta-
tem loquentes infantes cognominant, & appa-
ret irrefragabilibus Sacræ Scripturæ locis, vtpo-
te *Eſdræ* 4. *capit.* 2. *verſicul.* 21. *Et anniculi infantes lo-
quentur vocibus ſuis*, & Pſalm. 8. *verſicul.* 3. *Ex ore
infantium, & lactentium perfeciſti laudem*, *Matth.*
etiam 21. *verſ.* 16. *Vtique nunquam legiſtis, quia ex ore
infantium, & lactentium perfeciſti laudem?*

Et denique fœliciſſimo alio Deiparæ teſti- 20
monio confirmatur, quæ, vt refert *Vincentius lib.*
6. *ſpecul. Hiſtorialis cap.* 66. cum eſſet infans non
amplius trium annorum, ita ambulabat, & per-
fectiſſime loquebatur, quaſi eſſet triginta anno-
rum. Cuius ſimile traditur de Sancta Birgitta *in* 21
Bulla Canonizationis Bonifacy VIII. & conducit
quod in *Elucidario* ſcribit S. Anſelmus: nempe
infantes in paradiſo mox vt naſcerentur, ambu-
laturos, & abſolutè loquuturos. Ideoque fortaſ-
ſis *D. Antonin.* 4. *p. tit.* 15. *c.* 23. ait, idem Chriſtum 22
præſtare potuiſſe ex vi compoſitionis corporeæ;
at nunquam expediſſe vt id faceret extra con-
ſuetam ætatem, quod naturaliter pręſtare va-
lebat.

Ergo, vt rem proſequamur, ſi puerulos iſtos,
nec quodammodo, ſed ſcitiſſime loquentes in-
fantes diuina eloquia & Sancti Patres pronun-
tiant, ſignum eſt huiuſmodi nomen illis tantùm
conuenire, qui ſeptennio minores ſunt, etſi cō-
poſite verba faciant, non vero illis, qui quouis 23
vitæ ſpatio elingues omni ſermone carent: alio-
quin mutus perpetuò infans foret. Quod ita lō-
gè à veritate diſtat, vt cum de muto I. C. *in d. l.* 1.
de verb. oblig. ſcripſiſſet, ſtatim infantis meminit,
quaſi nec muti appellatione infans, nec infantis
mutus contineatur.

Et huius rationis vim non eludet quiſquis 24
inter mutum & infantem illud intereſſe puta-
uerit, ne vniuoce cognominetur, quod mutus
ille dicitur, qui ſiue linguæ, ſiue aurium defe-
ctu id accidat, perpetuo in voces prorumpere
non poteſt; infans vero, qui ætatis teneritudine,
& mentis debilitate loqui neſcit. Nam ſi infan-
tis, ideſt, non fantis nomen ei tribuitur, qui bre-
ui tantum annorum ſpatio expedite, vel articu-
late verba exprimere nequit, cui needum ſolu-
ti ſunt linguę ſuæ noduli, nec ſoluentur, quia
oris inſanabili vitio laborat, quidni verbi natu-
ra exigente idem infantis nomen impartietur?
Non enim quia ætatis infirmitate inops verbo-
rum eſt infans, ita cognominatur, ſed quia ſim-

plicitcr fari non poteſt.

25 Cæterum nec vocis origo Fabro poſſe ſuffragari videtur. Non eo quidem, quod inter fari, & loqui intereſſe *Bolognino in dict. l. 1. num. 98. & 180. cum ſequentibus*, & aliis placuit ex §. 10. *de inutil. ſtipul. Virglio*, *Cicerone*, & *Symmaeo*, vt refert *Oſuald. dict. loco*, quoniam veluti egregiè ſentit A*quilinus in dict. l. 1. num.* 99. hoc diſcrimen vix ſubſiſtere poteſt, ſtante deciſione *text. in dict. l. 1. §. furioſum, de action. & obligat.* vbi loqui dicitur qui fari valet, ideſt ſeptennio maior.

26 Aliter enim, & quidem rectius difficultas ſoluetur. Quoniam in iure is propriè loqui, aut fari dicitur, non qui verba ſolum, voceſque emittit, ſed qui cum ratione pronuntiat; eſt enim potiſſima, & præcipua formalitas locutionis, ipſe verborum conceptus, & ipſorum ſen-
27 tentia, *l. Labeo 7. ff. de ſuppell. legat.* Vnde vox eius, qui ſine ratione loquitur, non dicitur propriè vox, ſed ſonus, non differens à ventris crepitu, inquit eleganter Seneca. Ideo furioſus vocis expers creditur, *l. ſancimus 7. C. ad Trebel.* Quia licèt verba, & quidem multa frequenter proferat, inordinate tamen, & ſine ratione id facit. Ergo licet fateamur infantem à non fando eſſe dictum; attamen cum ex iuris diſpoſitione is fa-
28 ri credatur, qui cum aliquo iudicio verba profert, ſolum ille quoad ius ſpectat, infans erit, qui vel nihil, vel ſine ratione loquitur, argumento eorũ, quæ in ſimili ſcribit *Ariſtoteles lib. 2. Ethicor.* ibi: *Non enim dicimus infantem agere, quamuis quoad factum attinet egerit: quia tunc dicimus aliquem agere, quando id agit ex ratiocinatione*. Probant noſtrã ſententiam *Lancellotus Galtaula in repetit. dict. l. 1. num.* 16. *Philipp. Matth in l. in negotijs 5. num. 10. ff. de regul. iur.* vbi parum referre inquit, quod puer quatuor, quinque, vel ſex annorum fari poſſit, quoniam nihilominus eius ætatis adhuc eſt, vt neque ſcire, aut diſcernere poſſit, non magis quam furioſus, *l. pupillus 9. de acquiren. hæredit.*

29 Ex quibus lucem accipiunt Vlpiani reſponſa initio pro contraria opinione adducta, ideo enim *I. C. in dict. l. 1. & dict. l. mulier, ff. de verb obligat.* poſtquam ſtipulationem niſi vtroque loquẽte perfici abnegauit, infantem deduxit ſtipulari minime poſſe, quia etſi verba ante ſeptennium prorumpat, quorum ſonitus percipi queat; attamen non intelligit quid loquatur, *l. 1. §. fin. ff. de action & oblig.* In contractibus enim non verborum tantum, ſed & rerum intelligentia neceſſaria videtur. Quapropter qui minor eſt ſeptennio, etiamſi expedite loquatur, ſtipulationem contrahere minimè poterit, quia omni prorſus intellectu, & vſu rationis caret.

30 Et quod ſcribitur *in dict. l. 1. §. fin. de obligat. & action. & in d. l. ſeruum, ff. rem pupilli ſaluam fore*, benignius receptum eſſe, vt qui loqui poſſit, ſtipulari, & promittere recte poſſit, hoc vtique vt Donelli verbis vtar. *in d. l. 1. de verb.* ad ſuperiorem definitionem reuocari debet, vt intelligamus eum, non qui natura fari poteſt, ſed qui iure exiſtimatur id poſſe facere: ideſt, qui ſeptimum annum exceſſerit. Quod & antea placuerat *Duareno ibidem*, & *Mandello num. 6. cum ſequentibus*.

Sed hæc Donelli. & aliorum interpretatio ex 31
verbis *dict. l. 1. de oblig & actio.* difficilis redditur, ſiquidem ſtatim atque furioſum, ſiue ſtipuletur, ſiue promittat, nihil agere conſtituit de illo tractat, qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agatur, nempe de ſeptennio minore, vt communiter fatentur interpretes: *Sed quæ ad hunc*, inquit (ſcilicet nondum ſeptennem) *benignius acceptum eſt: nam qui loqui poteſt, creditur & ſtipulari & promittere recte poſſe*. Igitur cum Gaius reſpondit, illum qui loqui poteſt, ſtipulari recte poſſe, non de eo interpretari valet, qui iure loqui cenſetur, nempe de ſeptennio maiore, ſed de illo, qui ante dictam ætatem, quinto ſcilicet vel ſexto anno, viribus naturæ id aſſecutus eſt. Alioquin demonſtratiua illa dictio, *quo ad hunc* extra neceſſitatem fuiſſet adhibita, niſi ad infantem, de quo proxime, referretur.

Et roborari videtur ex *dict. l. ſeruum 6. ff. rem* 32
pupilli ſaluam fore, vbi qui fari poteſt, ſtipulationem contrahere non prohibetur, *etiamſi eius ætatis erit, vt non intelligat quid agat*, vel quod idem eſt, etiamſi ætatis ſeptem annorum minimè fuerit. Idem enim ſignificat eius ætatis eſſe, vt nondum intelligat quid agatur, ac ſi ſcriptum fuiſſet, ſeptem annos non habuerit, veluti ex *d. l. 1.* luculenter euincitur, & ſuperius notauimus.

Nihilominus, communi interpretatione reie- 33
cta, dicendum exiſtimo, Gaium vtrobique, ſcilicet, tam *in dict. l. ſeruum*, quam in priori, & poſteriori parte, *verſic. Huic proximus, dict. l. 1.* de ſeptennio maiore diſceptaſſe, ſed qui ita rudis & ſine ratione eſſet, vt adhuc non intelligeret, quid ageretur. De quo recte inquit, benignius acceptum eſſe, vt ſtipulari & promittere poſsit. Quia etſi ignorantia laboret, loqui tamen valet, & in ea ętate exiſtit, qua communiter homines ſapere incipiunt, vt optime ſentit *Socinus in dict. l. 1. de verborum oblig num. 84. Cuiac & Ioan Corraſius ibid. num.* 19. quibus adhæret *Pichardus in dict §. pupillus num* 13.

Et conuincitur expreſsius: Nam loquens Cõ 34
ſultus de illo, qui expeditioris linguæ erat, ex benignitate receptum inquit, vt ſtipulari, & promittere poſſit: quod ex iuris diſpoſitione ita ſubintelligendum erit, vt ſolus ipſe ſtipuletur; promittere autem niſi tutoris auctoritate non poſſit, *dict. §. pupillus 19. de inutil ſtipul.* Ergo cum infans, etiam cum tutore promittere non poſſit, vt ex *dict. §. pupillus* apparet, vbi quod proximo pubertati ex indulgentia conceditur, vt tutoris interuentu promittere & obligari poſſit, infanti denegetur; neceſſario erit fatendum I. C. *in dict l.* 1. de ſeptennio maiore diſputaſſe, vt illa promittendi facultas, ſaltim autoritate tutoris in eo conſiſtere, & locum habere poſsit.

Nec quod de illo ſit ſermo qui eius ætatis 35
eſt, vt non intelligat quid agat, quidquam mouere debet, vt de infante præfata iura ſint intelligenda, quaſi is propriè non intelligens dicatur, qui ſeptennio minor eſt: elegans text. *in l. in ſponſalibus 14. ff. de ſponſalibus*, ibi: *Si modo id fieri ab vtraque perſona intelligatur, ideſt, ſi non ſint minores quam ſeptem annis*. Quia reſpondetur, illa verba,

de

de proximis infantiæ eſſe intelligenda, qui licet ſeptimum annum exceſſerint, vt infra apparebit, ita rudes & hebetes exiſtunt, vt adhuc infantes, & furioſi credantur, *dict.§.pupillus, de inutil ſtipulat.*ibi: *Sed quod diximus de pupillis, vtique de iis verum eſt, qui iam habent aliquem intellectum: nam infans, & qui infantiæ proximus eſt, non multum à furioſo diſtant, quia huius ætatis pupilli nullum habent intellectum*. Idem enim fuit dicere: *Etiamſi eius ætatis ſit, vt non intelligat quid agat*, ac dicere, etiamſi non infans, ſed proximus ſit infantiæ, qui nihil ſolet intelligere.

36 Ex dictis infertur, quam ſine ratione Antonius Faber ſuæ opinionis fundamentum deſũpſerit ex *dict.l.3.C. qui admitti ad bon.poſſ.* illis verbis: *Infantis nomine agi tam bonorum poſſeſſionem, & antequam loqueretur die functo, &c.* Non enim ſignificant loquentem qualibet, etiam minima ætate, infantem non eſſe, ſed imo loqui, aut ſeptimum annum agere in iure pro eodem vſurpari. Ex quo ante eiuſmodi ætatem nemo, etſi verba faciat, loqui præſumitur, tradit eleganter *Butigela in d. l. 1.n.78. de verb oblig.* Vnde ex hac lege in ipſius *æquilibrio* optime probat Marcus Mantua, licere quandoque nobis, figuris orationem exornare, vt legiſlator hic facit periphraſi vtens, & pro decedere in infantia, ante locutionem deficere ſupponens.

37 Quare immerito doctiſsimus Antonius Faber Tribonianum accuſat, in eumque immani lingua debachatur, quaſi primus fuerit, qui verborum ſuppoſitione, & legum ſerie aut integritate corrupta, infantiam annis definierit; non vero, vt nominis ſignificatio efflagitare videbatur, alloquendi capacitate æſtimauerit. Nam vt
38 egregiè aduerſus illum notat *Oſualdus dict. lib. 7. capit.9.liter. D.* Hippocrates, qui multo ante Tribonianum ſcripſit, infantiam inter hominis ætates recensẽs, illam vſque ad ſeptimum annũ cõſtituit, refert *Menochius dict.lib.2. de arbitr. cap.57. num.1.* Qui ex Varrone, Stobæo, & Auſonio, ipſorum verbis relatis idem confirmat.

39 Sub hæc autem non diffitear infantes aliquãdo etiam dici, qui ſeptimum, & deinceps annũ exceſſerunt, vt tradit *Gloſſa in extrauagan. vnica, verb.Infantis, de iudicijs, Rebuffus in l.liberorum 220. §.etenim, de verbor.ſignificat. Oſuald.vbi ſupra*, & noſter *Perez de Lara in Compendio vitæ hominis, dict.*
40 *cap.num.7.*& conſtat, ſiquidem olim laici omnes reſpectu Eccleſiaſticorũ infãtes nuncupabãtur, *cap.in quibus 38.*iũcta ibidẽ Gloſſæ explicatione, *verbo Infantium, de conſecratione, diſtinct.2.* Et adul-
41 ti nouiter baptizati, infantes etiam dici conſueuerant, vt ex *Ioſepho Vicecomite de antiquis Baptiſmi ritibus lib. 1.cap.15.*ſatis colligitur: itemque apud Romanos, teſte D. Hieronymo, filii cuiuſcum-
42 que ſexus vel ætatis ita vocabatur. Extant huius conſuetudinis veſtigia apud *Scæuolam in l.vxorem 41.§.fin.ff. de leg.3.*vt obſeruauit *Gilbertus Reg. 2. enar. vlt.*illis verbis: *A te, Seia, peto, vt quidquid ad te ex hereditate mea peruenerit, exceptis his], ſi qua tibi ſupra legaui, reliquum omne reddas, reſtituas Mæniæ infanti dulciſſimæ*: & expreſsius *in l. Quæſitum 12.§. vxores 7.de fund. inſtructo*, cuius auctoritate ita animaduertit doctiſsimus *Culac. lib.13. reſponſorum Pauli in l. 39. de fideicom.lib.* iuxta quem morem erit interpretandum: quod refert *Lelius Viſciola horarum ſubſeſſi. lib.2. cap.17.in fin* nempe, filios omnes, pueros antiquitus fuiſse appellatos.

Inde non improbabiliter coniectari poteſt 43
originem duxiſse ritum, & inſtitutum, quod retro à Pelagio Aſturum Infante anno 716. apud Catholiciſſimos Hiſpaniarum noſtros Reges, eiuſque ſucceſsores inualuit appellandi ipſorum præclariſsimos filios, filiaſque cuiuſcũque ætatis Infantium cognomento, quidquid aliter de huius nominis initio minus vere commentus fuerit *D.Sebaſtianus de Couarr. in theſauro linguæ Hiſpanicæ eadem dictione*: etſi non me lateat huiuſce conſuetudinis diuerſam rationem aſsignaſse *Diu Thomam lib.5.de regimine Principis, cap.fin.* Cuius ſententia refertur *in l.1.titul.7.part.2.* hac verborum ſerie: *Infantes llaman en España à los fijos de los Reyes, ca ellos deuen en ſi ſer nobles, y de buenas*
maneras, è ſin ninguna mal eſtanza, por razon de la 44
nobleza que les viene de parte del padre, è de la madre, è tomaron eſte nombre de Infans, *que es palabra de Latin, que quiere tanto dezir, como moҫo menor de ſiete años, que es ſin pecado, y ſin mancilla. E por ende deuen los Reyes puñar que ſean ſus fijos à tales, è amarlos mucho*. Qua ſignificatione in ſacra Scriptura puerum frequenter accipi pro innocente, & immaculato, pluribus obſeruat ex *D.Gregerio, & Cartuſiano Lelius Viſciola vbi ſupra*.

Sed vt vt ſit, omnes enim Regum filii anti- 45
quitus hoc communi nomine appellabantur, vt etiam nouiſsime teſtatur *Ioan. Taſſanus obſeruat.iuriſdictionalium verſ.1.num..20.* Sed illa tamen diſtinctione adhibita, quod primogenitus infans hæres nominabatur, veluti plane oſtendit noſter *Salazar de Mendoza in origin. dignitatum Caſtellæ lib. 3.cap.23.*& expreſsiùs probatur *in l 1.titul.18. lib. 8.recollect.legum Hiſpaniæ*, ibi: *Y otroſi, qualquier que fiziere eſtos yerros ſobredichos à el Infante y heredero, &c.*
Quod iamiam multis abhinc annis in de- 46
ſuetudinem abiit: ſiquidem cum ob ſedandas contentiones inter Caſtellæ Regem, & Ducem Lãcaſtri ex Regnorum Caſtellę, Toleti, & Galleciç ſucceſſione ortas, Regis filius Henricus Infans & hæres Catherinæ Ducis filiæ coniugio aſsociaretur, parentis vtriuſque placitum in eo conſenſit, quod Henricus, qui tunc Catherinam ducebat, viuente patre, Aſturum Principis eximia dignitate, & titulo fungeretur. Res quidem adeo in ſuum cuſtodita, vt ex tunc primogeniti Regum, qui Infantium hæredum nomine vocabantur, Principũ appellatione cœperunt vti, non aliter atque Romanorũ Principũ filii, pueri etiam nominabantur, vt autor eſt *Alb.Gen.lectio Virgil. cap.9. Horat. 2.Oda 12.& 18.* & confirmat *Oſualdus lib.17.Donelli cap.24.lit.M.* ſubſcriptione, *l. vlt. C. de priuilegijs eorum qui in ſacr. palat. milit. lib.12.*

Vnde inquiunt Hieronymus de Zurita, & Sa- 47
lazar de Mendoza, *vbi ſupra*, quia ex Regibus, & Caſtellæ Comitibus originem ducebant ſeptem illi fratres, non minus virtutis fama, quam infœlici exitu nobiles, Laræ Reguli, vulgo *La-*

ra

ræ Infantes nuncupabantur ; vti & Comitis Gun-
diſalui clariſsima progenies Diegus & Ferdi-
nandus, eadem ratione Carrionis Infantes dici
conſueuerant.

Vocantur etiam infantes cuiuſcumque ætatis
48 belligeri pedites, ex eo putat *Sebaſtianus Couar-
ruuias vbi ſupra*, quia Romani ſecundam aciem,
vel exercitus partem Principum appellabant,
ideoque tertia Infantium dicebatur, vt pote mi-
litum inferiorum, ſumpta denominatione à fi-
liis Regum, quorum maiores, vt iam obſerua-
uimus, Principes, & minores Infantes nomina-
bantur. Sed hoc quam merum figmentum ſit,
cuicumque patebit. Mihi tamen probabilius vi-
detur, ab antiqua noſtrorum militia id nomen
49 deduci. Nam cum illa tempeſtate, qui *Ducum*
munus obibant, *Infantiones* appellarentur (vt ex
multis obſeruat *Salazar de Mendoza dict. tractat. de
dignitat. Caſtellæ lib.* 1. *cap.* 7. ex eo nimirum, vt *D.
Thomæ* placet *lib.* 3. *de regimine Principis, cap. final.*
Quia aliis, vt maioribus erant ſubditi, vel vti na-
turaliter viris infantes ſubduntur, notat Gregor.
Lopez in l. fin. titul. 1. *p.* 2.) qui vero ſub eorum au-
ſpiciis militabant, vt pote Infantionibus addicti,
infantes nuncupabantur; non ſecus atque vel
ex hodierno vſu perpenſo, qui Imperatoris ve-
xilla ſequuntur, Imperiales nominantur.

50 Et vt colophonem huic inſpectioni adda-
mus, non deſinam noſtros recenſere clericulos,
qui infantium titulo talari purpura induti, ea-
demque balteati in Collegio ad Chori, & huius
almæ Eccleſiæ Toletanæ ſeruitium deputari
aluntur. Eximium quidem opus eminentiſsimi
Cardinalis & Toletani Primatis D. Ioannis Mar-
tinez Silicei, ideo quippe, tali nomine ab ipſo
vocati, aut quia infantili proximi ætati omnes
ſunt, aut quia optimis diſciplinis imbuti, mori-
bus infantiam referunt.

S V M M A R I V M.

*Homines vſu rationis à cæteris animalibus di-
ſcernuntur.* 1.

*Poſt primum vitę ſeptennium regulariter
vſus rationis incipit.* 2. & 6.

*Nondum elapſis primis ſeptem annis, infans parum à
brutis differt, ibidem.*

L. *in ſponſalibus* 14. *ff. de ſponſalibus, nouiter intelligi-
tur.* 3.

Aetas in homine incipit poſt primum ſeptennium. 4.

Hominis appellatione infans non continetur. 5.

*Septennes præſumuntur vſus rationis capaces; niſi con-
trarium probetur.* 7.

*Viris & fœminis commune eſt, vt poſt ſeptimum annum
vſum rationis habeant.* 8.

*Vſus rationis aliquibus ante ſeptennium, & nonnullis
multo poſt id temporis accidere ſolet.* 9.

*Signa referuntur, ex quibus poſſit deprehendi, an puer ſit
vſus rationis, necne.* 10.

Q V AE S T I O I I.

Vſus rationis ex quo tempore incipiat?

QVamuis vſu rationis, & diſcretione ho- 1
mines à cæteris animantibus præcipue
& eſsentialiter diſcernantur, non
ideo ſtatim vt lucis vſura fruuntur,
& homines eſse incipiunt, rationem, iudicium
& diſcretionem ſortiuntur, ſeu ut clarius dicam,
rationalitatis, quam cum ipſa anima ſuſcepe-
runt, debitum uſum, & exercitium, ſed in ali-
quod tempus differtur, uidelicet in ſecundum 2
vitæ ſeptennium, ante cuius initium eorum co-
gnitionem pene in nihilo à cognitione bruto-
rum diſtare optime tradit *Fr. Domin. de Soto in* 4.
diſt. 27. *q.* 2. *art.* 2. *circa principium*: & merito, nam
donec ſeptimo exeunte anno, aut octauo adue-
niente, brutalitatis & ignorantiæ tenebræ ortu
rationis, velut quodam lucis radio depellantur,
communem vitam cum animalibus agunt, &
digniſsimum hominum nomen, non niſi acce-
dente ſecunda ętate iuſte merentur.

Vnde forſan luce donatur, difficile alias Mo- 3
deſtini reſponſum *in l. in ſponſalibus* 14 *ff. de ſpon-
ſalibus*, vbi à primordio ætatis ſponſalia effici
poſſe fatetur, cum ſtatim ſubiiciat, non niſi à
ſeptennio maioribus eſſe ineunda: in quo enim
manifeſta pugna eſſe videbatur. Nam quod-
nam primordium ætatis eſſe poteſt, in quo con-
contrahi poſſent ſponſalia, ſi non poſſunt ante
ſeptimum annum completum? Et revera, vt
hæc interſe non diſſideant, & Antonii Fabri du-
ram textus lacerationem effugiamus *in iuriſprud.
Papin. tit.* 12. *prin.* 6. *non lege à fine*, dicendum oc-
currit Iuriſconſultum primordiū ætatis pro ip- 4
ſo ſecundo ſeptennio, anno octauo incipiente
vſurpaſſe, eo nimirum, quod ſupra dicebamus:
quia cum eo tempore rationis vſus eluceat, &
tunc propriè homines eſſe incipiant, ab eo etiā
ætatem eſse dinumerandam ſupponit, & pri-
mordium ætatis rationalis, vt ſic dicam, poſt
ſeptimum vitæ annum conſtituit. Nam ſi Stoi-
corum Princeps eos tantum viuere affirmat, *lib.
de breuita e vitæ, capit.* 6 7. & 8. qui rationi, & vir-
tuti vacant, non vero qui belluarum more libi-
dini, & vitio deſeruiunt, quidni Modeſtinus tūc
hominum ætatem exordiri ſcribat, cum in ipſis
rationis vſus refulget, ideſt poſt ſeptimum nati-
uitatis annum? Maxime, cum eiuſdem ſenten-
tię extiterit *Plinius lib.* 7. *natural. hiſtor. cap.* 5. à quo
fortè mutuatus fuit Conſultus, vbi elegantiſſi-
mè vitæ hominum breuitatem deſcribens: *Nec
reputantur* (in vitam ſcilicet, inquit) *infantia anni,* 5
qui ſenſu carent. Vnde hominis appellatione in-
fantem non contineri, recte notat *Iacobus Cuia-
cius obſeruat. lib.* 6. *capit.* 21. ideoque cum lege Cor-
nelia de ſicariis generaliter caueretur, hominū
occiſores eſse puniendos, id merito opus fuit
etiam ad infantes ſpecialiter protrahere, *l. permit-
ti*, C. *ad leg. Corn. de ſicar.* quia generali illa lege de
hominibus, non ſatis comprehenſi videban-
tur,

Sed

Digitized by Google

6 Sed vt vt ſit, ambigi non oportet, rationis, & diſcretionis vſum elapſo ſeptimo anno, initio octaui regulariter incipere, vt ex Conſulti in *dict. l in ſponſalibus*, licet colligere, ibi: *Si modo id fieri ab vtraque perſona intelligatur, ideſt, ſi non ſint minores quam ſeptem annis*. Conducit textus in *l. ſi infanti 18. §. fin. iuncta l. 5. C de iure delib. &* text. in *capit. literas 4.* illic: *Cum ſponſalia ex tunc placere conſueuerint, de ſponſat. impub.* cauetur que expreſſius iure noſtro partito in *l. 6. tit. 1. part. 4.* hac periodo: *Porque eſtonce* poſt ſeptimum ſcilicet annum, *comiencan à auer entendimiento, è ſon de edad: que les place las deſpoſaias*, & rurſus in *l. finali eiuſdem tituli*, his poſterioribus verbis: *Si los deſpoſados fueſſen de edad de ſiete años complidos, ò poco menos, de manera que ayan entendimiēto para placerles las deſpoſajas*, vel vt aptius legit *Ioann. Gutierr. de matr. cap. 2. num 2. las deſpoſadas*.

7 Quare poſt ſeptimum annum completum præſumi pueros habere vſum rationis, niſi contrarium probetur, docent *Panormitan. in cap. omnis, de pænitent. num. 9. & in cap. 1. de delictis puerorum num 4. Soto in 4. diſtin. 18. q. 1. art. 3. in fin. & loco vbi ſupra. Enriquez lib. 4 ſumm. cap. 5 num. 2. Quintilian. Mandoſ. de etate minori, cap. 4. num. 2.* Pat. *Thom. Sanchez de matrimon. lib. 1. diſp. 16. num. 2. &* 10. *& in ſumma lib. 6. capit. 15 num. 7. Bonacina de matrimon. q. 1. punct. 4. propoſit. 1. num. 1. Ioan. Gutierr. eodem tractatu cap. 2. num. 1. verſ. Et ſeptennium*, late *Melchior Zambran. in deciſionibus caſuum occurrentium in articulo mortis, c. 4. dubio 3. n. 4.* vbi & *n. 5.* oſtendit aliquando etiam ante ſeptennium vſum rationis accidere, nouiſſime *Antonin. Diana reſolut. moralium tom. 2. tract. 6. reſolution. 87. in fine*.

8 Qui quidem vſus rationis non ſolum maſculis prædicta ætate contingit, ſed etiam fœminis, vt expreſſe teſtantur omnes *ſupra relati*, præcipuè *Sanchez n. 2.* Gutierrez *n. 4. Bonacina num. 1* aſſerentes eodem tempore vſum rationis viris & fœminis aduenire.

9 Sed cum aliquando ſeptennio completo dubitari poſſit, vtrum puer ad vſum rationis peruenerit, necne, ex quo aliquibus multò poſt dictam ætatem rationis vſus accidit, vt obſeruant *Sanchez dict. num. 3. & Gutierrez eodem num.* quemadmodum, & aliis citius, & ante ſeptennii initium contingit, vel vti ſupra notauimus; ſciendum eſt, nonnulla eſſe ſigna, ex quibus manifeſte deprehendi poteſt, pueros eſſe rationis parte-
10 cipes, vt puta ſi inter bonum & malum, & magis aut minus bonum diſcernere ſciunt; vel cum ad interrogata ordinatè reſpondent; aut ſi verecundentur, & rubore perfundantur de malefactis: & denique ſi cordatè ſegerant, & quid ſit ſecretum percipiant, & ſeruare non ignorent, vt hæc omnia in vnum congeſſit Zambranus *dict. loco num. 1.* quæ & deſeruire poterunt, vt cum de ætate non conſtat, coniectari poſſit, an impubes rationis ſit compos, necne.

SVMMARIVM.

Pupillaris ætas finitur in maſculis decimoquarto anno, & duodecimo in fœminis. 1.

Pupillarem ætatem ab ipſa natiuitate incipere, aliqui putant. 2.

Alij exiſtimant à ſeptimo anno, & non antea pupillum dici. 3.

Pupillus dicitur à pupo. 4.

Puer à ſeptimo anno completo nuncupatur. 5.

Pupilli nomine tam pro infante, quam pro maiore promiſcuè vtuntur Conſulti. 6.

Pupillus eſt qui deſijt in patris poteſtate eſſe. 7.

Filius familias quandoque impropriè pupillus appellatur. 8.

Apud noſtros is ſolus pupillus dicitur, qui ſeptimum annum exceſſit. 9.

Quoad fori electionem, etiam infans pupillus dicitur. ibidem.

QVAESTIO. III.

Pupillaris ætas quando incipiat, & finiatur.

PVpillarem ætatem decimoquarto anno cōpleto finiri in maſculis, & duodecimo in fœminis, certius eſt quam probatione indigeat: quamuis exactiſſime id fuerit à nobis confirmandum infra, vbi de tempore pubertatis ſermo inciderit, & plane teſtentur Conſulti *in l. 16. de iure fiſci*; & Imperatores *in l. 7. C. de impuber l. 3. C. de preſcript. 30. vel 40. annorum, Iuſtin. in principio, quibus mod. tutel. fin.* ipſiuſque Gloſſographi omnes, quibus addendi ſunt, *Coſta in cap. ſi pater num. 1. de teſtamen fol. mihi 245. Spiegel in Lexicon. verb. Pupillus, Ioan. Aquil.* in *l. 1. in principio, num. 101. de verbor. obligat.* & latiſſime comprobant *Pichard in §. maſculo 9 d num 4. de pupillari ſubſtitutione, Rebuffus &* Giphan. *in l. pupillus 239. de verb ſign. Valentia tractatuum illuſtr. lib. 1. tract. 2 cap. 6. n. 14. Acunha in cap. defenſionis 3. num. 4. 87. diſt.* 1

Quo autem tēpore illam cœptam dicamus? nondum inter noſtros conſtat, quandoque nonnulli exiſtimant ipſum naſcendi momentum (nam qui in vtero ſunt, pupilli non appellantur, *l. non eſt pupillus 161. de verbor. ſignific.*) tam in maſculis, quam in fœminis pupillaris ætatis legitimum eſſe principium, & non ſolum qui fari poſſunt, annumque ſeptimum exceſſerunt, ſed & hac ætate minores pupillos dici debere; quod ex Conſultis deducunt in *l. pupillus 9 de acquir. hæred. l. 1. §. ſufficit de adminiſt. tutor. l ſeruus 7. §. impubes de bonor. poſſeſſ. l. 1. §. ſufficit de adminiſtr tutor.* Necnō & ex Theophilo, qui pupillaris ætatis tres gradus facit in §. *pupillus, de inutilib. ſtipul.* infantiam, ideſt, necdum fandi potentem ætatem; proximam infantiæ, quæ iam fandi poteſtatem conſecuta eſt; & proximam pubertati, quæ proximè pubertati accedit. 2

Alij vero, quorum nec inferior eſt numerus, vt certius arbitrantur, pupillos eos ſolummodò ſtricta vocis ſignificatione appellari, qui ſunt ab infantilibus annis egreſsi, octauumque ingre- 3

diun-

diuntur; & ſuadentur *ex l.quamuis 32.§.infans, de acquir. rerum domin.* vbi Conſulius pupillum ab infante ita diſcernit, vt infantem neget ſine tutore poſſidere poſſe; pupillum vero etiam ſine tutore poſsidere fateatur. Quæ ſententia patrio noſtro iure expreſsius deſcribitur in *l.4.titul,11.par.5.* his verbis: *E el menor de ſiete años, a que llaman en Latin infans, ò el pupilo, que es menor de catorze años, e mayor de ſiete.* Et meritò, nam pu-
4 pillus dicitur à Pupo, quæ dictio puerum ſignificat, vt explicant *Spiegel & Hotomanus de verbis iuris*, vterque *verbo pupillus, & Acunha vbi ſupra:* quemadmodum & pupa, puellam: vnde *Martialis lib.4.epigram.*

Dicit ſe vetulam, cum ſit Cerelia pupa,
Pupam ſe dicit Gellia, *cum ſit anus.*

Et Auſonius de Biſſula.

Delicium, blanditiæ, ludus, amor, voluptas.
Barbara, ſed quæ latias vincis alumna pupas.

5 Puer verò propriè à ſeptimo anno completo ita dicitur, vt de pueritia agentes affatim demonſtrabimus: ergo & ab ipſo ſeptennio pupillus cognominabatur, veluti hac fortè de cauſa concludit *Spiegel.d.loco,* & aliquando ita eſſe docet *A Emil.Ferret* in *princip n.4.de verb oblig.* & ante eum *Guiller.Rouill.in deſcriptionibus iuſtitia, atque iniuſtit.lib.2.c 13.in princ.*

6 Sed in hac opinionum contrarietate, quæ certò affirmari vel teneri poſsit, penitus ignoro, cum vtraque ſuis validiſsimis fundamentis nitatur, à quibus citra crimen, aut culpam, nulla nec apparenti ratione diſcedi poteſt. Ideoque in eam adducor ſententiam, vt exiſtimem Conſultos hac in re parum attentè locutos, & quandoque pupilli nomine infantes etiam intellexiſſe, quandoque verò eos ſolummodò, qui infantes eſſe deſierunt. Nec enim nouum eſt eos pupilli nomen impropriè, & extra naturalem ſignificationem vſurpaſſe: nam cum ex Pomponii deffinitione *in d.l. pupillus 239. de verbor.ſigni-*
7 *fic.* pupillus ſit impubes, qui deſiit in patris poteſtate eſse, aut morte, aut emancipatione: Cui
8 concinit illud Horatii:

Vt nox longa quibus mentitur amica, dieſque
Longa videtur opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia matrum.

Pupillum nihilominus impropriè, & abuſiuè filium familias dixerunt *Vlpianus in l.quam Tuberonis 7.§.pupillum.ff. de peculio, & Gaius in l. vltima, §.pupillus, ff.de verbor.obligat.* quemadmodum & impuberem ſeruum, pupillum cognominauit in *dict.l.7.§. pupillum,* idem Vlpianus. Verum hoc iure tantum communi eſt accipiendum, ſiqui-
9 dem noſtro iure ſeptempartito inſpecto ambigi non poteſt, pupillum eum ſolummodò intelligendum, qui ſeptimum annum egit, vt manifeſtè *in dict. l. 4.* cauetur; quæ nullam tergiuerſationem patitur, licet hanc noſtræ legis præſcriptam pupillorum ætatem, quoad electionem fori inſpici non debere eo exiſtimatem, quia tantò magis miſerabilis perſona infans dicitur, quanto cæteris pupillis ætate eſt inferior.

S V M M A R I V M.

INfantes, ſtatim poſt Baptiſmum confirmabantur. 1.

Sacramenta Baptiſmi, & Confirmationis ita ſunt coniuncta, vt inuicem ſeparari non poſſint. 2.

Chriſtianus dici non poterit, niſi qui fuerit confirmatus. 3.

Eadem *ætate Baptiſmum & Confirmationem eſſe pueris conferendam, putant aliqui. 4.*

Alij malunt baptizatos confirmari non poſſe, niſi poſt ſeptem dies à Baptiſmo. 5.

Duorum *ſaltim vel trium annorum confirmandos eſſe debere, aliqui exiſtimant, 6.*

Contrarium alij verius putant. 7.

Ante ſeptennium neminem confirmari poſſe, niſi certis quibuſdam caſibus, multi docent, ibidem.

Idem baptizato præſtat Confirmatio, quod tutor pupillo 8.

Ante ſeptennium ideo pueros à Confirmatione arcendos probatur, quia niſi poſt dictam ætatem ſuſceptæ Confirmationis recordari nequeunt 9.

Colaphis quare confirmati cædantur? ibidem.

Infantes memoria carent. 10.

Duodecimo, *aut quartodecimo anno, & non antea baptizatos confirmari debere, aliorum ſententia fuit.* 11.

Confirmandi ieiuni eſſe debent.ibidem.

Omnes relatæ ſententiæ circa ætatem ad Confirmationem requiſitam probabiles videntur. 12.

Vſum rationis non habentes, & perpetuò furioſi, poſſunt confirmari.ibid.

Conſultius tamen eſt hoc Sacramentum poſt ſextum, vel ſeptimum ætatis annum conferre. 13.

Q V A E S T I O I I I.

Ad ſacramentum Confirmationis ſuſcipiendum.

EAndem ætatem ad confirmationem, quæ 1
ad Baptiſmum ſufficere, inde licet coniectari, quod infantes ſtatim poſt Baptiſmū Domini ſigillo obſignabantur, vt moris fuiſſe conſtat ex *cap. 1.de conſecratione, diſtin.5.* & ex *D.Auguſtino lib.de Eccleſ. dogmatib. & lib.Hypognoſt.c.6 Origen. B. Hieronymo, Innocentio,* & aliis in huius
conſuetudinis confirmationem accerſitis à Io- 2
ſepho Vicecomite de antiquis Baptiſmi ritibus, ac ceremonijs lib.5.cap. 30. & merito: nam, vt inquit *S.P.in cap de his 2.de conſecrat.diſtinct.5.* ita coniuncta ſunt hæc duo Sacramenta, vt ab inuicem (niſi morte præueniente) nullatenus poſsint ſegregari, & vnum ſine altero rite perfici non poſ-
ſit: quia vt cauetur *in cap. vt ieiunij, eadem diſtin.* 3
nunquam erit Chriſtianus, niſi qui in Confirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus. Quod etiam placuit Vrbano Papæ *in epiſtola ad omnes Chriſtianos c.7 & AEgidio de Sacramentis diſput. 20. dub.6. num.51.verſic. Ad tertium, &* nouiſsime *Antonino Dianæ,* quem poſt hæc ſcripta vidi *5 p.reſolut.*

Digitized by Google

*ſolut.moral.tractat.3.reſolut.*30.vbi id de perfecto
Chriſtiano meritò intelligit, iuxta textum *in*
*dict.cap.*1.Ergo vna eademque ætate Baptiſmi,
4 & Confirmationis Sacramentum pueris erit
conferendum, vt aliqui voluerunt, & præſer-
tim P.*Soto de inſtitut.Sacerd.de Sacram.Confirmat.*
lect.2.& Sancius in ſelectis, diſp.27.num.4. tenens
Confirmationem ex natura ſua coniunctam
eſſe cum Baptiſmo.
5 Nihilominus baptizatos confirmari non
poſſe, niſi demum poſt ſeptem dies à Baptiſ-
mo aliis placuit, & id quidem propter ſeptem
dona Spiritus Sancti, quæ recipiunt in Baptiſ-
mo: nam pro ſingulis donis decet dies ſin-
gulos celebrare, vt inquit *Guiliel.Duran.in Ra-*
*tional.diuinor.lib.6.c.84.in princip.*vel aliis de cau-
ſis,de quibus per *Ioſeph.Vicecom.d.lib.5.c.32.*vbi
hunc morẽ diu fuiſſe obſeruatum teſtatur,ſed
iam certis rationibus in deſuetudinem abiiſſe.
Quare ad Confirmationem hodie, ſaltim
6 apud noſtros, duorum, vel trium annorum
pueros accedere debere admonent è Toletana
Schola *Alphonſus Viualdus in candelabro aureo tra-*
ctat.de Confirmatione num. 39. *& Perez de Lara in*
*Compendio vitæ hominis cap.*10.*num.*221 à quibus
parum diſſentire videntur Guilielm. *Durand.vbi*
ſupra d.cap.84.in fine, & Mart.Bonacina, vt teſta-
tur ipſius compendium, *verb. Confirmatio,num.*
11. qui affirmant his temporibus, quam ci-
tius potuerint, infantes eſſe confirmandos,
etiam nondum vſum rationis habentes,quod
fortè non bene fieri ſcribit *Lancellot.inſtit.Canon.*
lib.2 tit.de Sacram.Chriſm.§.accedent,in gloſſa litera
C. quamuis trimi vel quatrimi ſint, qui defe-
runtur ad Epiſcopos Chriſmantes.
Quare contrarium vti verius ſentire viden-
tur *Laiman.in Theolog lib.5.tract.3.c.5.num.2.Vil-*
7 *lalob.in ſumm.tom.1.tract.6.difficult.6. n. 1. Filiuc.*
tom.1.tract.3.c.2.n.36.Sylu.in 3.p q.72.art.8.& eis
relatis *Antonin.Diana reſol.moral.tom.2.tractat.4.re-*
*ſol.*19. quibus addendus erit *Ægidius de Sacra-*
*mentis q.72.art.8 num.*80 *&* 81.idem *Diana dict.*
5.p.reſol.31.Genuenſis in manual.Paſtor.cap.54.n.3.
dum inquiunt pueros ante ſeptennium Sacra-
mentum hoc non accipere, niſi manifeſtum
ſit ante dictam ætatem vſu rationis præditos
eſſe, aut diu, neglecta ea occaſione,aliam non
habituros accipiendi Confirmationem; quia
propter diſtãtiã rariùs in eo loco confirmat
Epiſcopus, aut ſi in periculo mortis exiſtentes
opportune iſtud Sacramentum conſequi poſ-
ſint, vt eruditè probat *Diana vbi ſupra reſolut*
31.vel ſi Diœceſis conſuetudo vigeat, vt pue-
ri ante dictam ætatem confirmentur, vel vt
addit *Tannerus tom.4.diſput.4.dub.2. n. 37.* & ex
eo idem *Diana tract.6.Miſcellaneo reſol.*93.Si filii
ſint Principis,quibus, & ſimilibus aliis caſibus
exceptis; ſupra ſcripti omnes affirmant, non-
dũ ſeptennes licitè confirmari minimè poſſe.
Cuius ſententiæ ea ratio exhiberi poteſt,
8 nam idem agit Epiſcopalis Confirmatio bap-
tizato,quod tutor pupillo, veluti docet *Duran-*
dus vbi proximè paulò poſt principium, & inſinuat
Ioannes Gropperus *in inſtitutione Catholica*, vbi de
Sacramento Confirmationis, *verſ. in Baptiſmo.*
Sed pupillo ideo decernitur tutor,ne ipſius pa-
trimonium depereat, vt ipſa nominis ſignifi-
catio euincit, & ſuadetur ex traditis ab *Ant.*
Fabr.in Iuriſprudentia Papin.tit. de tutelis principio
1. ergo baptizato, qui iam in ea ætate eſt, vt
peccando ſpirituale gratiæ patrimoniũ, quod
in regeneratione accepit,perdere poſſit, con-
firmatio adhibenda erit:quoniam Paracletus,
qui in ipſa confertur, eſt conſolator in Chri-
ſto,cuſtos & tutor baptizati,qui ſuadente dia-
bolo poſſet, ſicut & pupillus ſuam perdere fa-
cultatem, ideſt Baptiſmi vtilitatem, ſi hunc
non haberet tutorem.
Aliamque rationem ſubiungit ex *D. Anto-* 9
nin. Alphonſus Viualdus loco relato num.39. quare
ante ſeptennium pueri ad Confirmationem
non accedant, videlicet vt ſuſcepiſse recor-
dentur: quod propter periculum reiterationis
ita neceſſarium viſum fuit,vt non alia de cau-
ſa colaphis cædantur confirmati; veluti poſt
alios voluit *Martinus Bonacina vbi ſupra n.* 12.& 10
Antonin.*Diana dict.reſolut.*31. Sunt enim infan-
tes, vt ſine ratione, ita & memoriæ, aut remi-
niſcentiæ incapaces, velut etiam dixiſſe mihi
videtur Imperator *in l.1.C.de falſa moneta,*cum
eos ipſa quæ vident, ignorare affirmat Quaſi
dicat,nullius rei cognitionem,aut memoriam
habent, etiam eius quam viderint, aut pro-
priis manibus attrectauerint: & fortè hac de
cauſa maiores facti de his quæ in infantia, aut
prima ætate viderũt,teſtificari nõ poſſunt, ſe-
cũdũ multorũ ſententiã,quã alibi referemus.
Sed nihilominus ab huius ſententiæ propu- 11
gnatoribus diſſentiunt plerique, verius putan-
tes duodecimum, vel quartũdecimum annũ
legitimam ætatem eſſe, qua baptizati Confir-
mationis Sacramentum ſuſcipere debent. *Sic*
Gloſſa in dict.c.vt ieiuni,verbo Perfectæ,Lancellot.in-
ſtitut.iuris Canonici lib.2.titul. de Sacrament. Chriſ-
*matis,§.accedent igitur,in Gloſſa liter C.*qui neutrũ
ſeruari in practica ſcribit. Sentit nouiſſimè P.
Petr.de Ieſu Maria in ſufficientia concionator.tractat.
*9.c.4.verſ.Huius Sacramenti.*Nam in hoc Sacra-
mẽto datur plenitudo Spiritus Sãcti ad robur
ſpirituale, quod competit perfectæ ætati: ſic
Marſilius & alii, quorũ meminit *Viualdus d. n.*
39.ſed alia ratione,nempe, quia cum præcipit
*dict.cap.*vt ieiuni ad Confirmationem veniant,
perfectæ ætatis fideles alloquitur: ſed vt opti-
mè animaduertit *Ægid.n.78.*hoc eo *d.c.*2.non
probatur, ſed tantũ monendos eſſe adultos vt
ieiuni,& cõfeſſi ad hoc Sacramentũ accedãt.
Verũtamen quælibet harum opinionũ pro- 12
babilis eſt,quia vt inquit *S.P.in c.quoniam* 19.*de*
*ſentent.excommun.lib.*6.huius Sacramenti tã pue-
ri, quã adulti capaces ſunt,etiãſi omni vſu ra-
tionis ſint deſtituti,*c.presbyter præſente* 11.95.*di-*
*ſtinct.*ibi:*Presbyter præſente Epiſcopo non ſignet infã-*
tes: vnde amẽtes & perpetuò furioſi illud reci-
piunt,vt contra Sa & Volẽtia tenẽt *Henriquez,*
Suarez relati à *Tannero vbi ſupra n. 39. Ægid.*
Coninch.de Sacram. q.72.art.8.n.83. Genuenſis vbi
ſup. n. 4. & poſt eos nouiſsimè *Antonin. Diana*

*dict.reſolut.*93.vbi & *in dict.reſolution.*19.ideo af-
firmat non eſse peccatum per ſe, nulla vrgen-
te iuſta cauſa, confirmare infantes ante vſum
rationis, etſi conſultius ſit, neminem ante id
tempus confirmare: vt probant communiter
Doctores, quibus ego accedo, & habet Ec-
cleſiæ conſuetudo, quam tamen ſub peccato
non obligare exiſtimat cum Tannero *vbi ſu-
pra*.

13 Ergo dicendum erit, quod etſi crimen non
ſit cuiuſcumque ætatis puerum confirmare,
ex Suarez, quem ſequitur Genuenſis *dict. ca-
pit.*54. *num.*3. etiamſi ex ſola beneuolentia in-
fantem nimis paruulum confirmaret Epiſco-
pus, cum vt inquit amicus noſter *Gaſpar Hur-
tado de Sacram.Confirm.difficult.*10.& refert *Dia-
na d. loco* non eſt prohibitum, etiam ſine cau-
ſa infantes confirmare: Conueniens tamen,
& rationi magis congruum videtur, ſiue ma-
ſculum, ſiue fœminam ante ſextum vel ſep-
timum annum ad hoc Sacramentum non ad-
mittere. Nec ſolum, quia hac ætate eius me-
moriam habere poterunt, ſed etiam quia ita
obtinet communis Eccleſiæ vſus, & conſue-
tudo, vt verbis cauetur Catechiſmi Romani
*par.*2.*cap.*3.*n.*14. & probat expreſse *AEgidius d.
loco n* 79.*&* 80.& apud noſtros Conſtitutio Sy-
nodalis huius Archiepiſcopatus, *tit.de Confirm.
conſtit.*1.his verbis: *Sean obligados de amoneſtar or-
dinariamente ſus Parroquianos, que hagan que ſus
hijos, y hijas, y criados de ſiete años arriba, reciban
el Sacramento de la Confirmacion*: quibus adſtipu-
lari videtur *Zambranus in deciſ. caſuum occurrent.
in artic. mortis cap.* 2. *dubio* 3.*num.*1. cum admo-
net ex Soto & Suarez, vt ſi commode fieri po-
teſt, omnes Confirmentur non longè ab æta-
te, in qua recipere debeant Euchariſtiam.
Quamuis non me lateat Genuenſem loco vbi
proxime *num.*3. ſenſiſse, hodie, quia omnes
confirmati ſolent deſcribi, & ſcriptura ſupplet
memoriam, poſse pueros trium annorum
confirmationem ſuſcipere.

SVMMARIVM.

*Septennes ex precepto tenentur omnibus feſtis
Miſſam audire.* 1.

*Infantes nulla lege naturali, diuina, vel humana li-
gantur.* 2.

*Infans præſentia carere dicitur, & ideo interdicti tem-
pore diuinis adeſſe non prohibetur.* 3.

*Ruſtici & ignorantes excuſantur, ſi Miſſam non au-
dierint.* 4.

*Pueros, etiam poſt ſeptennium non teneri ſub morta-
li Miſſam audire putat Marchantius.* 5. *Reproba-
tur.* 6.

*Puer Miſſam audire quando ſub veniali, & quando
ſub mortali obligetur?* 7.

QVAESTIO. V.

*Ex præcepto Eccleſiaſtico, qui feſtis diebus
Miſſam audire debeant?*

INter omnes conuenit, cum primum quis 1
factus eſt rationis compos, teneri ſacrifi-
cio Miſsæ intereſse. Vnde cum ferè ſē-
per ſeptimo ætatis anno id accidat, &
vſus rationis incipiat, eapropter ab hoc tem-
pore eiuſmodi præcepto ligatur. Sic docēt *Pa-
ludan.in* 4.*diſt.*15.*quæſt.*5.*articul.*1.*n.*7. *Paez in cap.
Miſſas n.*62.*de conſec.diſtinct.*1.*Sylueſter verbo Miſ-
ſa* 2.*quæſt.*1.*Nauarr.in ſumma cap.*21.*n. Azor inſti-
tut.moral.tom.*1.*lib.*7.*cap.*2.*q.*1.*Suarez*,& alis rela-
tis à *Thom.Sanch.in ſum.lib.* 1.*c.*12.*n.*6.*Bonacina*,
vt teſtatur ipſius compendium *verb.Miſſa* 2.*q.*
1.*Nauarr.in ſumm.cap.*21.*n.*1. *Azor inſtitut. morall
tom.* 1. *lib.* 7. *cap.*2.*quæſt.*1 .*Suarez* & alii relati à
*Thom.Sanch.in ſumma lib.*1.*c.*12.*n.*6. *Bonacina*, vt
teſtatur ipſius compendium *verbo Miſſa, n.* 34.
*Filiuc. tom.*1. *tractat.*5.*cap.*7.*n.*117. & nouiſſimè
amiciſſimus *P.Hurtado de ſacrific.Miſſæ diſputat.*
5. *difficult.* 5. vbi inquit hoc præcepto teneri
pueros ante vſum perfectum rationis, ideſt
poſtquam ſaltim venialiter, & non mortaliter
peccare poſsunt, ſicut & tunc præcepto non
occidendi, & non mentiendi obligantur, etiāſi
nullius tranſgreſſione peccent mortaliter, quia
à culpa mortali excuſantur ob imperfectionē
deliberationis. Et in hanc ſententiam inclinari
videtur *Antonin.Diana reſolution.moral.*5.*part.tra-
ctat.*13.*reſolut.*77. qui omnes de fœminis ſexto
anno minoribus, idem quod de maſculis non-
dum ſeptennibus, videntur ſentire.

Quod nec ex eo ſolum probatur, quod om- 2
nes ſupraſcripti fatentur, & pluries hoc anno
diximus, videlicet infantes, quaſi ratione ca-
rentes, nulla lege diuina, naturali, vel humana
obligari poſse, ſed etiam quia moraliter aſſi- 3
ſtere ſacrificio nequeunt, ex quo cum *Auila de
cenſuris* 5.*part. diſputat.*4.*ſection.*2.*dub.*5.*concluſ.*1.
& aliis alio loco defendimus, interdicti tem-
pore diuinis officiis eos aſsiſtere poſse. At ve-
ro cum Eccleſia omnibus fidelibus neceſsita-
tem audiendi rem ſacram imponit, ſaltim mo-
ralem aſsiſtentiam præcipit: ergo qui ea ca-
rent, præc⁻pto non ſubiacebunt.

Et conſ .:·atut, nam certum eſse inquit 4
Azorius dict. loco quæſt. 4. eos qui naturali vitio
ruſticitatis, vel ignorantiæ laborant, hac lege
non eſse obſtrictos, quia licet frequēter igno-
rantia iuris non excuſet, hæc tamen vt natu-
ralis, neceſsariò excuſationē affert. Sed pueri
nondum ſeptennes, ita naturali ruſticitate &
ignorantia detinentur, vt quod vident igno-
rent, *l.* 1.cum ſimilibus, *C.de falſa moneta*. Igitur
pariter ab obligatione audiendi Miſsam liberi
eſse debebunt.

Nihilominus aliud ſentit *Iacob Marchātius in* 5
*Candel.Sacram.qq.Paſtoral.tractat.*4.*c.*6.*quæſt.*2. aſ-
ſerens, quod licet à ſeptennio, & antea, opor-
teat pueros ad Miſsā audiendā aſſuefacere, nō
ta

Digitized by Google

tamē ſub peccato mortali illam audire ſtatim poſt dictam ætatē ipſi tenebūtur. Hoc enim, inquit, eſſet nimis rigidum, tum quia, Eccleſia pia mater non videtur velle obligare tam rigide ſtatim ac poteſt, tum quod practicè videamus maiorem partem puerorum, etiam decimum annum attingentium, in Eccleſia ſtare tempore Miſſæ huc illuc circunſpiciendo ſine attentione requiſita, aut etiam ſocijs corridere, colloqui, nugari, nec vim præcepti tales apprehendere. Quis vero eos ſtatim peccati mortalis velit condemnare? Non quod velim dicere eos non eſſe capaces peccati mortalis ob ætatem, nam ſi hoc ſit verum, non eſt difficultas, ſed quod licet in rigore loquendo, ſufficientem ætatem, & diſcretionem haberent ad aliquod peccatum mortale committendum, non videatur tamen Eccleſia tanta ſub obligatione, ſeu vinculo tam arcto eos velle ſtatim obſtringere, donec perfectiorem rationis vſum aſſequantur, quo diuina myſteria pleniùs apprehendant, & obligationem, ac attentionem, qua illis intereſſe oportet, pleniùs intelligant. Quod ferè ordinariè circa tempus idoneum, quo idoneitatem incipiunt habere ad Euchariſtiæ Sacramentum putarim contingere, quod ipſum prudentis confeſſarij iudicio venit expendendum, alias contra ſolùm venialiter exiſtimarim peccare ob apprehenſionem imperfectam, tum myſteriorum, tum præcepti ex imperfecto adhuc rationis vſu prouenientem, per quam ſit, vt facilè negligant attentionem requiſitam, & magis præſentes ibi ſint corpore quam mente. Hæc Marchant. Sed non vi-
6 deo quomodo ipſius ſententia poſſit ſuſtineri, quia ſi ea ratione ſub mortali nō tenetur Miſſam audire, quia ſufficientem alias ad peccandum mortaliter malitiam non habet, quoniam adhuc præcepti compos & comprehenſor non præſumitur, nec tunc occidendo, furando, mentiendo, aut ſimiliter delinquendo contra legis præcepta, peccare poſſet, quia non eſt maior ratio vnius quam alterius præcepti, cum omnia ſub mortali obligent: quod eſſet abſurdum, & manifeſta implicatio in terminis, cum ex vna parte ſupponatur puerum capacem eſſe peccati mortalis, & ex alia minimè eum poſſe peccare ob imperfectionem apprehendendi præcepta. Deinde, quia hæc imperfecta cognitio præcepti & myſteriorum, quam expendit Marchant. poſſet puerum excuſare ab irreuerentia non audiendi Miſſam debito modo, & cum attentione requiſita, non verò ab omnimoda obligatione aſſiſtendi Miſſæ ſacrificio, cum hoc ſaltim rectè percipiat, alioquin non ex imperfecta cognitione, ſed ex naturali ignorantia, illum excuſare deberemus. Nam quid eſt enim aliquid imperfectè intelligere, niſi ipſius vel ſolam ſuperficiem, & literalem corticem calere? Qui enim imperfectè percipit, etſi non omne, partem quidem percipit, ſaltim faciliorem: ergo qui ſcit adeſſe præceptum audiendi Miſſam ſingulis diebus feſtiuis, quamuis illud imperfectè comprehendat, tamen intelliget præceptum obligare ad aſſiſtendum corporaliter ſacrificio, etiſi cœtera, quæ illo continentur ignoret, quia hoc eſt ita facile, vt a quocumque etiam mediocris ingenii valeat intelligi, maximè ab eo, qui in ea ætate exiſtit, vt alia præcepta comprehendat, qualis eſt puer iſte, de quo Marchant. Quare potiorem exiſtimo opinionem *Coninch. de Sacrament. quæſt. 83. art. 6. num. 286. Suarez in 3. part. tom. 3. diſput. 88. ſect. 4. Præpoſit. in 3. part. q. 83. art. 6. num. 197. Fagundez par. 1. lib. 2. cap. 2. n. 7. Mercer. de Sacrament q. 83. art. 4. dub. 4. & Antonini Diana vbi ſupra*, aſſerentium pueros teneri præcepto audiendi Miſſam, dum perfectè incipiunt vti ratione ſufficienti ad peccatum mortale: quod intelligendum eſt, vt ſub mortali teneātur. Nam vt debeant, & obligentur vi præcepti ad Miſſam ſub veniali ſufficiet, quod imperfectum vſum rationis habeant tantum ad veniale, ideſt, quod ſint iam ſeptennarij, vt explicauimus, & docet expreſſe Hurtadus *vbi ſupra*.

SVMMARIVM.

Septennio maiores tenentur diebus prohibitis à carnibus abſtinere. 1.

Infantes ante expletum ſeptennium nullis Eccleſiaſticis legibus obligantur. 2. & 7.

Vt extingueretur concupiſcentia, quæ carnibus maximè accenditur, earum vſus fuit aliquibus diebus prohibitus. 3.

Septennio minores non indigent priuilegio Bullæ Cruciatæ, vt poſſint in Quadrageſima lacticinijs vti. 4.

Lac & oua, caro liquida appellantur. 5.

Quibus carnium vſus permittitur, lacticiniorum non prohibetur. ibidem.

Etiamſi nulla adſit conſuetudo, infantibus naturaliter licet carnes edere. 6.

Conſuetudine induci non poteſt, vt paruulis non ſeptennarijs nequeat tempore interdicto caro miniſtrari. 7.

QVAESTIO VI.

Cuius ætatis pueri teneantur diebus prohibitis à carnibus abſtinere?

Septennio maiores, ſiue maſculos, ſiue 1
fœminas teneri docet communis ſententia, vt ex Neotericis probant *Tanner. 2. 2. diſput. 3. q. 3. dub. 5. n. 99. Azor. inſtitut. mor. tom. 1 lib. 7. capit. 28. quæſt. 3.* & inſinuat *capit. 41. quæſt. 10. Villalobos in ſumm. tom. 1. tract. 23 dub. 4. n. 4. Gomez in Bulla Cruciata clauſ. 7. n. 16. & 17. Emanuel Sà verb. Ieiunium n. 17. Sanchez in ſumm. tom 1. lib. 1. c. 12. n. 9. Alter Sancius in ſelectis diſp. 41. num. 31.* & his omnibus relatis nouiſſime *Antonin. Dian. reſolut. moral. tom. 1. tract 9. de ieiunio, reſolut. 42.* quibus addendi ſunt *Ægidius Trullench. in expoſitione Bullæ Cruciatæ, §. 4. dub. 4. num. 1. P. Ioan, de la Cruz*

Digitized by Google

in direct. conſcientia, art.4.dub 9.concluſ.1.in 3.præcepto Decalogi : noſter *Alphon. Perez de Lara in comp.vita homin.c.31.n.48.*

2 Et ſuadetur hæc opinio ex eo, quod ante expletum ſeptennium, vt in propoſito eſse debere relati conſtituunt, neminem Eccleſiaſticæ leges deuinciunt. Ita Caiet.2.2. *q.147.art.8, dub.1.Pedraza 3.præcepto* §.14.*in fin.Angles 1.p q.6.de ieiunio, diffinit.6.*vterque Sanchez *vbi ſup.maximè ſelectarum,* qui vniuerſaliter ex multis affirmat, pueros rationis incapaces nulla lege diuina, naturali, Eccleſiaſtica, vel humana teneri: *Antonin.*Diana *tomo 3.tract.9.Miſcel.reſolut.87.* Ergo nec hoc Eccleſiaſtico præcepto abſtinendi ab eſu carnium tenebuntur.

3 Deinde, quia inter alias rationes, quas Eccleſia habuit, vt certis diebus eſum carnium prohiberet, illa eſt potiſſima, vt cohiberetur hominum concupiſcentia, quam carnes terreſtrium, & volatilium animantium magis nutriunt ex genere ſuo, quam cæteri cibi, veluti aduerſus Kemnitium & alios hæreticos præmittit Card. *Bellarm. contr. tom.3.lib.2.c. 4. verſ. Reſpondeo*, & ex noſtris inſinuat *Petr. Greg. lib. 15.ſyntag.c.15.d n.* 8. At pueri ſimilem concupiſcentiam minimè patiuntur, vt vel ex eo patet, quod tam tenera ætate nullis incontinentiæ commaculari ſceleribus inquit S. *P. in c.1. de delictis puer.* ergo eādem à carnibus abſtinere nón coguntur, etiamſi iam ante ſeptennium doli capaces exiſtant, vt profert Sanc. *d. diſp.51.n.31.* etſi contrarium tenuerit *Villalob. in ſumm tom.1.tract.23.dub.8.n.7.*

4 Hinc eſt frequentiori Scriptorum calculo eſse approbatum, ſeptennio minores non indigere priuilegio Cruciatæ, vt tempore Quadrageſimæ comedere oua, & lacticinia poſsint, veluti præter antiquiores tradunt *Sanch d.c.12. n.9.AEgid.Trullenc.eod.loco n.1.Alter Sanctius vbi proximè n.31.*ceſsat enim ratio prohibitionis in
5 eis. Quapropter, vt carnibus eodem tempore vti valent, ita & lacticiniis, nam vt alibi ſupra obſeruauimus, & *Sanct.Hieron.*ex ſententia veterum AEgyptiorum refert *lib. 2. aduerſus Iouin.*quem ſequitur *Bellarmin. vbi ſupra,*nihil eſſe videtur aliud ouum & lac, niſi caro liquida, & ſanguis albus: quare immerito voluit *Toletus in ſumm.lib.6.c.3.n.4.verſ,3.* eiuſmodi pueris licere lacticinia edere, ſed non carnes.

6 Ex quibus deducitur omnino, à certo deuiaſse *Syluium in 2. 2. D. Thom. q.147.art.4.* & qui cum eo exiſtimant eiuſmodi pueros his tantum locis carnes & lacticinia iuſtè edere poſse, vbi adeſt edendi conſuetudo: nam cum hoc priuilegium ab ipſa natura, vt iam diximus, conſequantur, fruſtra conſuetudo in idem deſideratur.

7 Nec minorem cenſuram meretur, quod docent *Corduba in ſumm.q.60.Lopez 2.p.inſtructo.rij cap.212.*à quibus non diſsentit *Perez de Lara vbi ſupra,* videlicet, non licere paruulis tempore interdicto carnes miniſtrare, ſi ita ferat conſuetudo. Nam vt meritò aduerſus eos ratiocinatur *Sanctus d.diſp.51.num.31.*& poſt eum Dia*na dict.reſolut.42.*cum paruuli ante ſeptennium non ligentur legibus, à fortiori nec tenebuntur abſtinere à carnibus ratione conſuetudinis, quæ eſt lex non ſcripta.

SVMMARIVM.

PRæceptum annuæ confeſſionis omnes indiſtinctè ratione vtentes complectitur.1.

Regulariter poſt ſeptimum ætatis annum fideles hoc præcepto obligantur.2.12.

Hanc ſententiam temerariam appellat D. Anton. *& ante decimum annum cum dimidio puerum, & nonum cum altero dimidio puellam hoc præcepto teneri negat.3.*

Pueris aliquo tempore poſt vſum rationis poſſe lacticinia, & carnes diebus prohibitis exhiberi, docet Enriquez.4.

Nullis Eccleſiaſticis præceptis pueros ante duodecimum annum obligari, ſentiunt alij.5.

Anni diſcretionis quatuordecim dicuntur.6.

Sacramenta, quæ requirunt actus ſuſcipientis, non dantur pueris ante vſum rationis.7.

Ad matrimonium requiruntur in maſculo quatuordecim anni, & duodecim in fœmina. ibid.

In pueris non eſt virtus, neque vitium.8.

Præceptum confeſſionis ſolum peccati compotes includit.9.&.15.

Textus in c.1.de delictis puer illuſtratur.10.

Peccata lethalia, & non venialia, vitia & crimina dicuntur. ibidem.

Pueri prius venialiter quam mortaliter peccare poſſunt ibidem.

Quamuis intra annum poſſit quis peccare, tamen non niſi poſt annum tenetur ex præcepto confiteri.11.

Magis ex prudentis confeſſoris arbitrio, quam ex numero annorum pendet, quando quis incipiat confeſſionis præcepto teneri.12.

His temporibus hominum vita breuior exiſtit.13.

Puer nondum ſeptennis, qui vel manifeſtum, vel ſaltem probabilem vſum rationis habet, poteſt abſolui, alter vero tantum ſub conditione.14.

Cuiuſcumque ætatis pueri debent ad confeſſarios accedere, & quare.16.

Pueri, licet ſeptennes, & vſum rationis habentes, ante decimum annum cum dimidio, ſi fortè confiteri neglexerint, non ligantur cenſuris contra omittentes annuam confeſſionem latis.17.

Etiam probabile eſt, neminem ante pubertatis annos has cenſuras incurrere.18.

QVAESTIO VII.

Cuius ætatis confeſſionis præcepto adſtringantur fideles.

CVm omnibus indiſtinctè poſt quam 1
ad vſum rationis peruenerint, annuæ confeſſionis præceptum ſub cenſuris indicatur, vt *cap. omnis vtriuſque 12.de pœnit. & remiſ.* cauetur, & ſtatuit *Concil. Trident.ſeſſ. 14. Can* 5. nec immerito dubitandum venit, quanam ętate quis ita vſus rationis lumine illuſtratus videatur, vt confitendi præcep-

præcepto, vel cenſuris aduerſus non confiten-
tes prolatis conſtringatur,& innodetur? Com-
2 munis ſententia habet ſeptennem in ea cauſa
eſſe, quia ferè ſemper vſus rationis aduenit
ſeptimo anno completo. Ita poſt antiquiores
nõnullos docent *Stepan.de Gaeta in repet c.ad li-
mina §.5.num.*200.30.*q.*1. *Quintil.Mandoſ de eta-
min.c.4. n.* 6. *Sanchez in ſum. tom.*1.*lib.*1.*c.*12.*n.*6.
*Salas de legibus diſp.*14.*ſect.*13. & nouiſſime *An-
tonin.Diana reſolut.moral.p.*3.*tract.*6. *reſolut.*87. *&
p.*5.*tract.*3.*reſolut.*68.vbi poſt *Medinam, & Zam-
branum* adducit *Capcauillam de Sacram. Pænit.q.*
14. *& Torreblanc. iuris ſpiritualis lib.* 14. *cap.* 6.
*num.*59.

3 Quam ſententiam *D. Antoninus in ſummma
part.*2 *tit.*9.*cap.*8.§.2.reprehendit his verbis: *Te-
merarium ergo videtur aſſerere, & publicè prędicare,
quòd immediatè poſt ſeptennium tenentur pueri ad
iſtud præceptum ſeruandum, alias peccant mortaliter,
& ipſi, & parentes eorum, qui non faciunt confiteri.*
Quæ etiam refert *Comitolus vbi ſupra*, ideoque
vti verius affirmat, hac lege confeſſionis non
teneri pueros vſque ad decimum & dimidia-
tum annum, & aliquantulum vltra, & fœmi-
nas vſque ad nonum, & maiorem partem al-
terius, ea vtique ratione, quia vt nemo ante
quam ſit doli capax, peccare poteſt, ita nec
præcepto confeſſionis obligari. Vnde cum
ille doli capax cenſeatur, qui pubertati eſt pro-
ximus, & ſecundum receptiorem ſententiam
vltra decimum & dimidium annum exiſtit, ſi
maſculus eſt, & vltra nonum, & alterum di-
midium, ſi fœmina: cõſectarium apparet ante
prędictum tempus ad confeſsionem non te-
neri, veluti in ſtricta diſputatione probabile
4 videri infra *anno* 11.oſtendetur, vbi de ætate
ad doli capacitatem fuerit ſermo, & inſinuat
*Enriquez lib.*8.*de Euchariſtia cap* 42.*num.*4 dum
cenſet Eccleſiæ præceptis non obligari pueros
ſtatim ac vſum rationis habent, imo affirmat
*lib.*13. *de excommunicatione cap.*49.*num.*2. *in gloſſ.
lit. N.* dari his lacticinia, & carnes aliquo tem-
pore poſt vſum rationis in diebus ieiunii. E
magis in ſpecie ſuperiorem *D. Antonin.* ſenten-
tiam probare videtur *Iacob Granado in c.*1.2.*cõ-
trou.*7.*tit.*3.*p.*1.*diſp.*6.*n.* 37.

5 Præmatura adhuc hæc confitendi obligatio
decimo anno elapſo à *D Antonino* deſignata
videtur *Ricardo in* 4 *ſentent diſt.* 25. *& Soto in* 4.*d.*
12.*q.*1.*art.*11.*in fin.* Vnde ait, pueros non tene-
ri ad Eccleſiaſticum confeſſionis præcep-
tum, nec ad reliqua Eccleſiæ præcepra vſq;
ad annum duodecimum. Quibus accedit
Eman. Sa in ſumma verbo confeſſio n 3. cum dicit
confeſsionis præceptum minime obligare an-
te pubertatem. Quam opinionem veram eſſe
ex ſequentibus tentari poſſe notat *Stephanus
Gaeta vbi ſupra n.*201. Primò, quia anni diſcre-
6 tionis, poſt quorum lapſum præceptum ligat
confeſsionis, vt patet ex *d.cap.omnis & ex Con-
cilio Trident.* ſunt quatuordecim in maſculo,
& duodecim in fœmina *text. in cap.cum virum.*
12.*c.cum ſimus* 14.iuncta gloſſa *ibidem, de regula-
ribus*, melior text. *in c.*1.*eod tit lib.*6.*Clement. eos*
2.cum *Gloſſa verbo ætate, eodem titulo, c. vbi non eſt*
30. *q.* 2.facit *text.in c. ex eo quod* 32.*de elect lib* 6.
*cap eum illorum.*32. *in fin.de ſent. excom.* Probat
*Collectar.in d.c.omnis n.*1. *&* 2.*Ioan.Andr. in c.duo
pueri, de deſponſ.impuber.* vbi etiam *Anton.* de
Butrio admonet, quòd dicitur quis in annos
diſcretionis perueniſſe, quando deuenit ad
ætatem pubertatis: ergo eo tempore, & non
antea confiteri tenebimur. Nec obſtabit quod
in iſta materia aliter ſumi debeat annus di-
ſcretionis, quia hoc iure non cauetur.
Secundo confirmatur ex *Sanct. Thom. in* 4. 7
*ſentent.diſt.*25.*q.*2.*art.*1.*in corpore*, vbi dicit, quod
Sacramenta, quæ requirunt actus ſuſcipientis,
ſicut matrimonium, pœnitentia, & huiuſmo-
di non dantur pueris vſum rationis non habẽ-
tibus. In quibus verbis, ſi optimè aduertatur,
dicunt aliqui quod S. Doctor videtur ſentire,
quòd ad pœnitentiam requiritur ætas illa, quæ 8
in matrimonio, ex quo iſta duo Sacramenta
quantum ad ætatem æquiparat: ſed ad con-
trahendum matrimonium requiritur in viro
ætas annorum quatuordecim, & in muliere
duodecim, *c.puberes, & c. continebantur de deſponſ.
impuberum*, cum aliis ſuo loco adducendi: ergo
vſque ad illam ætatem non arctatur quis ad
confitendum.

Tertio idem ſuadetur ex Archidiaconi ob-
ſeruatione *in c citius, de pœnit.diſt.* 2.vbi explicãs
illa textus verba: *Nec enim Angelus nobis ſimilis
factus eſt, quouſque ad certum tempus ætatis infirmitas
grauat, vt neque virtus, neque vitium illum locum in
nobis obtineat*, ſubiungit: *Ecce apertè*, Archidia-
coni ſunt verba, *dicit hic textus, quod in pueris*,
ſeu adultis, vt exponit ibidem *Gloſſa, non eſt vir-
tus, neque vitium*, quod antea dixerat in *c.illud* 9
15.*q.* 1. Igitur cum pręceptum confitendi eos
tantum comprehendat, qui peccare poſſunt,
ex *AEgidio tract.de Sacram.diſput.*5. *de neceſſit.con-
feſſionis dub.*5.*n.*52. *Anton.Dian.part.*3.*tract.*6.*reſo-
lut.*70.*Zambr. tit.de caſibus occurren.in artic.mortis
c.*4.*dub.*3.*n.*10.impuberes, vt pote impeccabi-
les, ea non continebuntur.

Nec aliud probatur ex *c.* 1. *de delict. puer.* 10
cum inquit peccatis plenam eſſe puerilem
ætatem, quia non dicit vitiis, aut criminibus
eſſe plenam, ideſt furta, mendacia, & periuria
in pueris eſſe vitia, aut lethalia crimina, ſed
tantum peccata, ſcilicet venialia, quæ vitia
non ſunt, vt probatur expreſſe *ex c. Apoſtolus*
1. 81. *diſt.* & eodem loco oſtendit idem *Gaeta*
*q.*57 *n.*159. alioqui non inhæreret homini ſi-
mul cum virtutibus: quapropter cum pueri
prius venialiter, quam mortaliter peccare
poſsint, veluti aliquibus rationibus arbitratur
Zambr. vbi proximè n. 2. ex quo probatur eos
venialia habere, non conſequitur etiam mor-
talia perpetrare eadem ætate poſſe.

Cæterum poſito, quod impubes poſsit pec- 11
care mortaliter, tamen ſatis eſt vt à confeſsio-
nis obligatione eximatur, quod Eccleſia eum
non adſtringit ad confitendum, niſi poſt an-
nos diſcretionis, ſicut infra annum pubes po-
teſt peccare, & tamen non adſtringitur ad cõ-
fiten-

Digitized by Google

fitendum; niſi ſemel in anno. Quare inquit *Gaeta num.* 205. ſi daretur audacia, concluderem contra communem opinionem, ſcilicet quod impubes non teneatur ex præcepto confiteri: ſed temerarium forte diceretur.

Ideo contra Sotum inuehitur *AEgidius vbi ſupra num.* 51. falſiſſimum aſſerens pueros non obligari ante duodecimũ, aut quatuordecimum annum Eccleſiaſticis præceptis, cum alioqui poſſent iam vndecim annos nati liberè comedere carnes in Quadrageſima, & diebus Dominicis non audire ſacrum, quod nemo dicet. Quapropter a communi opinione, quæ ipſa Eccleſiæ traditione, & obſeruantia confirmatur, non puto recedendum, imo cum ea obteſtandum, iam ſeptennes quoad hoc præceptum doli capaces, & culpæ com-
12 potes ita reputari, vt confitendi neceſſitate
ſemel in anno adſtringantur. Quamuis ſemper crediderim, hoc non tam ex ætate, & numero annorum, quam ex prudentis confeſſoris arbitrio pendere, qui inſpecta pueri qualitate, cognitis moribus, & perpenſo, an ad interrogata ordinatè reſponſum præbeat: & quod magis malitiam detegit, vtrum peccata cognoſcat, iudicabit, an ſit doli capax, necne, vel habeat ſufficientem diſcretionem, vt præcepto teneatur. Nam vt optime conſiderat *Zambr. d.c. 4.dub.3.n.3.* nunc ſicut vita eſt breuior, *cap.fraternitatis* 7.ibi: *Tamen, quia defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolum merita, ſed*
13 *corpora ipſa hominum defecerunt.* 34. *diſt.* Ita vſus
rationis acceleratur, maximè in pueris benè educatis, & inſtructis, quales eſſe ſolent nobiles & habitantes in inſignibus ciuitatibus, vt Toleti, Hiſpali, & cæteris.

Igitur diſcuſsione facta, ſi confeſſario conſtiterit puerum habere vſum rationis ad pec-
14 candum lethaliter ſufficientem, quaſi lege cō-
feſſionis adſtrictum quacumque ætate abſoluet, etiam ſi veniale tantum fuerit confeſſus, ex ſentētia *Zambrani dict. loco num.6.vbi & num.* 7.hoc procedere ſimiliter exiſtimat, cum non omnino conſtat de vſu rationis, ſed magis probabiliter creditur eſſe in puero: ſin vero nullum habere vſum rationis experiatur confeſsor, nequaquam erit puer abſoluendus, quamuis ſeptimum annum exceſſerit, niſi ſub conditione vrgente mortis periculo, vel ſi dubium ſit iudiciũ habeat necne, vt cum æqua exiſtit pro vtraque parte probabilitas, quia confeſsarius æque ſentit puerum habere vſũ rationis, & non habere. Si tamen talis puer fateatur peccatum mortale, vel veniale, abſoluendus erit neceſsario ſub conditione non ſolum in articulo mortis, ſed etiam extra illud, vt ſentiunt *Medina in ſum lib.1.c.12.§.2. caſu 6.& cap.14.§.41.& lib.2.cap.12 & Zambran. n. 8. &* 9.qui in huius doctrinæ confirmationem nōnulla adducit.

Ex quibus omnibus depromitur certius eſ-
15 ſe, tunc pueros præcepto confeſſionis teneri,
cum facto examine confeſsarius diiudicauerit eos vſu rationis pollere; & peccati etiam dubii ſecundum Zambranum eſse conſocios, ex ſupra relatis, quibus accedit *Paul. Comitol. vbi proximè*, ſiquidem, vt ait *AEgidius d.dubio.5. n.* 50. omnes baptizati, etſi ſint pueri, qui ſibi conſcii ſunt alicuius peccati mortalis, hoc pręcepto obligantur. Nam ex quo peccaſſe cognoſcunt, ad annos diſcretionis perueniſſe conſtat, quibus ineſt confitendi neceſſitas. Ergo opus erit vt quacumque, licet exigua
ætate, ad confeſsarios accedant, non ſolum 16
vt ab ipſis inſtruantur, & confeſsioni aſsueſcant, vt placet *D.Anton.2.p.tit.9.c.8.§.2.Victor. in ſumm. q.139. Zambran. d.dubio 3.num.*12. ſed etiam, vt interrogationibus aliquibus factis appareat, quando ex ſufficienti vſu rationis hoc pręcepto confeſsionis ſint obſtricti.

Vtrum autem cum iudicio confeſsoris, ita capaces pueri ſint pronuntiati, vt præcepto &
lege confeſsionis conſtringantur, ſint etiam 17
pœnis & cenſuris innodati contra omittentes annuam confeſsionem ſtatutis, ſi fortè cōfiteri neglexerint, ingens contentio eſt: ſed probabilius iudico, maſculum ſaltim ante decimum annum cum dimidio, & fœminam vſque ad nonum cum altero dimidio eiuſmodi cenſuris non teneri, vt pluribus oſtendam infra *anno* 11. & indicare videtur *Paul. Comitol.reſponſ.moral.lib.6.q. 19. n. 6. verſ.* Nono & *Zambran.d.c.4.dub.3.num.*11. dum inquiunt, pueros vndecim annorum in has cenſuras nō incidere. Hocque voluiſse indicat *Hurtado de Sacramentis diſput.7. de pœnitentia difficultate 9. & de cenſuris in communi difficult.*7. Quamuis non ſit improbabilis ſententia eorum qui docent pueros, qui duodecimum, aut quartumdecimum annum non ſunt nacti, eis nequaquam ligari, quam defendunt *Sotus in diſtinct.18. q.1. art. 3. Azor inſtit. moral. lib 7. c.40.q.6.Cordub.in ſum. q.6. diſt.4. Valent. 4. p.diſput.7.q.9.puncto 4. Enriquez & Rodrig.* relati *à Thoma Sancio in ſumma tom.1.lib.1.c.12.n.7.Paul.Comitol.d lib.1.q.17. Ochagauia de Sacramentis tract. 2.de Euchariſt. q. 7. Mercerus de Sacram.in 3.p.D.Thom.q.6.art.5.num.* 7. & his relatis nouiſsimè *Antonin. Diana reſolut.moral.4.p.tract.4.Miſcellan.reſolut.*207.

SVMMARIVM.

Nonnulli, qui hanc quæſtionem late pertractarunt, referuntur. 1.

Eadem ætas requiritur ſecundum aliquos in recipiente Vnctionis Sacramentum, quæ in ſuſcipiente Euchariſtiam deſideratur. 2.

Alij ſextum, vel ſeptimum annum huic Sacramento præſcribunt. 3.

*Habentibus vſum rationis, etiam ante ſeptennium erit Extrema Vnctio conferenda, etſi actualiter nunquam peccauerint.*4.

*Nullam eſſe expectandam determinatam ætatem in hoc Sacramento, ſed etiam infantibus ſine ratione poſſe conferri, aliquibus placet.*5.

Ve-

Digitized by Google

*Verius eſt illos, qui iam peccare poſſunt, vngi debe-
re.* 6.
*Illis omnibus eſt Vnctio miniſtranda, quibus cætera
Sacramenta non prohibentur* 7.
*Vnctio, quæ Sacramentum exeuntium appellatur, non
niſi morientibus eſt præſtanda.* 8.
*Magis neceſſarium videtur hoc Sacramentum puero,
qui numquam communicauit, quam adulto, qui ali-
quando communicauit.* 9.
*Æqualiter periclitantibus, puero qui nunquam com-
municauit, & adulto adhuc poſt communionem in
gratia exiſtenti, Parochus prius linire puerum de-
bet, quam adultum.* 10.
*Etiam puero, de cuius vſu rationis dubitatur, debet
Sacra Vnctio ſub conditione conferri.* 11.

QVAESTIO VIII.

Cuius ætatis pueris Extrema Vnctio ſit miniſtranda.

HAnc quæſtionem ex Neotericis diffuſè
nimis pertractarunt *Alphonſus Arboleda
in praxi Sacramẽt. de Extrema Vnctione nota 4. Mel-
chior Zambranus in deciſ. caſuum occurrent. in articu-
lo mortis cap. 5. dub. 1. Ioan. Sancius in ſelectis mora-
libus diſput.* 27. quapropter eam non niſi per-
functoriè, & breuiter diſcutiam. Tres eſſe
opiniones circa huius ætatis præfinitionem
comperio. Prima habet eandem ætatem re-
quiri ad Extremæ Vnctionis Sacramentum
ſuſcipiendum, quæ ad Euchariſtiam recipien-
2 dam deſideratur. Hanc mordicus defendunt
*Sotus in 4. diſtinct. 23. quæſt. 2. art. 2. in fine, Summa
Corona de Sacramento Vnctionis ante n. 9.* & indi-
cat *Lopez 2. tom. inſtructorij capit. 32. de Extrema
Vnctione, §. quæritur quarto, Stephan. Gaeta in repe-
tit. cap. ad limina, §. 7. num. 13. 32. quæſt. 1.* tenere-
que videtur *Guilielm. Durand in rationali diuino-
rum lib. 1. cap. 8. paulo ante finem*, dum inungen-
dum debere eſſe ait ad minus 8. annorum,
*Hurtado de Sacram. Vnctio difficult. 10. Baldellus
tom. 1. lib. 5. diſputat. 30. num. 16.* & alij relati ab
*Antonin. Diana reſolut. moral. 5 part. tractat. 3. reſo-
lut.* 85. & ſequitur Conſtitutio Synodalis huius
Archiepiſcopatus *titulo de Sacra Vnctione conſti-
tut.* 1. ibi: *Y en quanto à la edad que han de tener los
que han de recibir eſte Sacramento, ordenamos que ſe
dè à los que ſe dà el Santiſſimo Sacramento de la Eu-
cariſtia*: & Manuale noſtrum Toletanum cir-
ca adminiſtrationem Sacramenti Vnctionis
canon. 5. ibi: *Qua vero ætate pueris conceditur com-
munio, vnctio quoque concedenda eſt*: licet hunc ca-
nonem eſſe emendatum à *Paulo V. in Rituali
edito anno* 1617. §. 2. *fol.* 75. referat *Sancius vbi ſu-
pra n.* 21. vt emendari debere prædixerat *Ar-
boleda etiam ſuperiori loco, verſic. Es pues de mucha
importancia.*
Secunda, quæ communis eſt, illam ætatem
3 huic Sacramento præfiniuit, qua pueri, aut
puellæ, & peccati & confeſſionis ſunt capa-
ces, videlicet ſecundum receptiſſimam con-
ſuetudinẽ Eccleſiæ, cuius alibi meminimus,
poſt ſextum aut ſeptimum annum. Huic ac-
cedunt *Turrecremata in cap. Presbyteros, §. oleo, n.
11. 95. diſtinct. Nauarrus in Summa cap. 22. num. 13.
Angles de Floribus de Extrema Vnctione art. 4. Sà
verbo Extrema Vnctio. præſ. 2. part. deciſio. capit. 8. n.
16. Ledeſma 1. part. ſumma de Extrema Vnctio. cap.
6. D. Bonauent. in 4. diſtinct. 23. art. 2. quæſt. 2. num.
38. Richar. ibidem artic 2. quæſt. 4. in corpore, Alphonſ.
Vinald in candelabro de Extrema Vnctione num. 28.
Vega en el Eſpejo de Curas tom. 1. cap. 13. num. 15.
Toletus lib. 7. cap. 3. n. 2. Cañedo in ſumma tractat.
de Extrema Vnctione paulò ante finem*: ex quibus
& aliis quamplurimis idem docent *Arboleda,
Zambranus, & Sancius, vbi proximè*, & noſter
Perez de Lara inſinuare videtur *in compendio vi- 4
tæ homin. cap. 16 num.* 127. nouiſſimè *Torreblanca
tract. de iure ſpirituali lib. 2. cap. 9. num.* 33. vbi &
ante hãc ætatem pueris eſſe dandam Vnctio-
nem ex multis affirmat, ſi eos habere vſum
rationis appareat, etiamſi Parocho per con-
feſſionem conſtiterit puerum ea ætate num-
quam actualiter peccaſſe, vt contra Nugnum,
& Sanciũ ex pluribus tenet *Antoni. Diana tom.
3. tractat. 4. de Sacramentis reſolut.* 181. etſi contra-
rium ſentiat *Robert. Bellarm. in Concil. Trident. ſeſſ.
14 cap. 2. obſeruat. vnica.*
Tertia eſt Maioris *diſtinct. 23. §. contra 2. con- 5
cluſ. ad* 2 qui dicit non eſſe expectãdam deter-
minatam ætatem in puero ad hoc Sacramẽ-
tum ſuſcipiendum, quia etiam infantibus vſu
rationis carentibus eſt miniſtrandum: quod
etiam ſenſiſſe mihi videtur *Poſſeuinus de offic.
curati tractatu de Vnctione Extrema*, cum neſcio
quid docet de liniendo Sacra Vnctione partu
ab vtero matris extracto, & baptizato.
At in hoc opinionum conflictu à ſecunda 6
velut receptiori, æquiori, & ſecuriori, non
puto recedendum, maximè cum validioribus
nitatur rationibus, quas optimè expendunt
Arboleda, Zambranus, & Sancius, quorum
ſcripta cum facile haberi poſſint, ab illarum
laborioſa tranſcriptione lubenter abſtineo.
Quibus addendum puto, eandem ſententiam
meritò probari poſſe auctoritate Innocentij
Papæ *in cap. illud ſuperfluum 3. 95. diſtinct.* vbi
cum non pœnitentibus hoc Sacramentum
fundi poſſe negat, per conſequens è contrario
fateri videtur pœnitentibus, ſeu pœnitentiæ
Sacramenti capacibus dari rectè poſſe.
Et confirmatur vlterius ex *eodem cap.* cum 7
inquit, hoc Sacramentum illis tantum eſſe
negandum, quibus reliqua Sacramenta ſub-
trahuntur. At in ea ætate exiſtenti, vt pecca-
re, & confiteri poſſit, in mortis articulo (quo
neceſſariò debet Sacra Vnctio miniſtrari, vt
cauetur Concilio Trident. *ſeſſ. 24. cap. 3.* vbi
ideo Sacramentum exeuntium nuncupatur,
& aſſerunt ſupra ſcripti omnes, præcipuè *Vi-
nald. in candelab. aur. dict. tractat. num. 21. verſ. Sexto,
Ægid. d. diſput. 19. dub. 7. num. 24. Poſſeuinus de 8
officio curati dict. tract. de Vnctione Extrema, verſic.
Sub mortali*, vbi plurimos ita ſentientes allegat,
*Perez de Lara vbi ſupra n. 127. & Antonin. Diana
reſolut. moral. tom. 3. tract. 4. de Sacramentis reſolut.*
173.) nullum denegatur Sacramentum, cum
etiam

Digitized by Google

etiam tunc Euchariſtiam ſuſcipiat, velut ex multis *anno* 11. oſtendemus. vbi de ætate ad communionem neceſsaria ſermo inciderit: ergo nec Vnctionis Sacramentum erit denegandum.

9 Præcipue, cum vt recte notat *Sancius dicto loco num.* 11. huic puero, qui nunquam communicauit, magis ſit neceſsarium, quam adulto qui ſacram Euchariſtiam, aut in illa infirmitate, aut ſalutis tempore iam ſuſcepit. Nam præcipuus, & ſpecialis Euchariſtiæ effectus eſt, conferre auxiliũ congruum ad perſeuerandũ in gratia finaliter. Igitur puer, qui ex eo quod numquam communicauit, hoc caret beneficio, magis indigebit Extrema Vnctione, quæ in idem confertur ex Concil. Trident *d. ſeſſ.* 14. *cap.* 2. vnde merito infert prædictus *Auctor n.*

10 12. *&* 13. cum D. *Thoma* 2. 2. *quæſt.* 32. *&* 33. Quod ſi ſit adultus in articulo mortis conſtitutus, qui Sacram Euchariſtiam in illa infirmitate ſuſceperit, aut ſaltim tempore ſanitatis, cum tamen probabiliter credi poſsit, gratiam communione acquiſitam, nulla peccati mortalis labe amiſiſse: Et puer, etiamſi ſit in eodem articulo, qui nunquam Chriſti corpus ſuſcepit tenetur Parochus prius puero Sacram Vnctionem miniſtrare, ſi dum adulto eam adminiſtrat prudenter timeat, ſine ea puerum interea moriturum. Quod etiam obſeruandum *n.* 14 conſtituit, vbi poſt ſuſceptam Euchariſtiam adultus mortaliter peccaſset, ſed tamen confeſsus fuiſset ſua peccata in tẽpore infirmitatis cum maximo dolore, puer verò non cum tanto: ita vt Parochus probabiliter iudicaret, adultum per Sacramentum Pœnitentiæ fuiſſe reſtitutum ad gratiam, non verò puerum, quia ſemper plus indigenti ſuccurrendum eſt.

11 Maior autem difficultas verſatur eo caſu. quo ambigitur, an talis puer habeat ſufficientem vſum rationis ad recipiendum Extremę Vnctionis Sacramentum, vt ſi in periculo cũ adulto communicato, aut recte confeſſo concurrat, potius illi, quam adulto ſit Vnctio deferenda? & puto, idem quod in ſuperiori, hoc caſu eſſe tenendum: quia etiam vbi dubitatur de vſu rationis pueri, tenetur Parochus ſub cõditione ei Sacram Vnctionem miniſtrare, vt docet *Zambranus, & Sancius vbi ſupra*, illic *num.* 7. iſte *num.* 17. & poſt eos nouiſsime *Antonin. Diana d loco reſolut.* 169. & rurſus *part.* 5. *tract.* 3. *d. reſolut.* 85. *in fine*, vbi etiam adducit *Ioannem de Lugo de Sacram. Euchariſt. diſputat.* 13. *ſect.* 4. *num.* 41.

SVMMARIVM.

A*N Infans, qui parum à ſeptennio diſtat poſſit prima tonſura initiari.* 1.

Ætas ſeptem annorum completa ad primam tonſuram requiritur. 2.

Etiam reliqui minores ordines, excepto Acholytatu, ſeptenni poſſunt conferri. 3.

Concilium Tridentinum, nihil circa ætatem ad minores immutauit. 4.

Epiſcopi iudicio relinquitur, an legitimæ ætatis ad minores ordines ſit puer, de cuius ætate certo ſciri non poteſt. 5.

A primis infantis annis, *&* ab infantia, *idem quod poſt infantiam, & infantiæ annos ſignificat.* 6.

Infans vrgente neceſſitate poterit minoribus ordinibus initiari. 7.

Epiſcopus ordinans prima tonſura puerum ante ſeptennium, peccat, & ſuſpicionis reatum incurrit. 8.

Pœna ſuſpenſionis Epiſcopo, infanti primam tonſuram conferenti iniuncta, non extenditur ad reliquos minores ordines. 9.

Infans minores ordines ſuſcipiens, an peccet, vel ſuſpendatur? 10.

QVAESTIO IX.

Vtrum nondum ſeptenni prima tonſura, & tres priores minores ordines conferri poſſint?

QVod valeat prima tonſura initiari, qui 1
nonnihil à ſeptennio diſtat, ex ſequentibus adſtrui poſſe videtur. Primò ex *textu in cap. de his.* 5. 28 *diſtinct. & ex textu in cap. in ſingulis.* 2. 77. *diſtinct.* quibus iuribus profertur fas eſſe puerulos à primis infantiæ annis clericatus officio mancipare.

Secundo id ipſum auctoritate euincitur D. *Thomæ in additionibus ad* 3. *part quæſt* 39. *art.* 2. vbi inquit tonſurari poſſe infantem, ſiue qui ſeptimum annum non expleuit ante vſum rationis. Vnde dicit *Enriq. lib.* 10. *de ordine cap.* 19. *n.* 1. *Tabien. in ſumma verbo ordo.* 4. *Maiol. de irregularit. lib* 1. *cap.* 30. *num.* 5. *&* 8. & his duobus relatis, *Auguſt Barboſ. de iur. Eccleſiaſtic. lib.* 1. *cap.* 38. *num.* 43. tempore Angelici Doctoris dari pueris ante diſcretionis annos primam tonſuram.

Sed quidquid hæc ſuadere videantur, om- 2
ni dubio procul ſtatuendum erit, ſeptimum annum completum requiri ad primam tonſuram: ideoque hac ætate minoribus conferri non poſse, vt probatur aperto teſtimonio *Bonifacii VIII. in cap. nullus* 4. *de temporib ordinat. & patriæ l.* 27. *tit* 6 *p.* 1. quare hanc ſententiam veriſsimam prædicant *Gloſ. fin. Clement. vlt. de ætate & qualitate*, & in *dict. cap. de his, verbo lectorum, Rebuffus in praxi titulo requiſita ad collationem bonam, & volentibus habere beneficia num.* 36. *& in formula diſpenſationis*, §. *de diſpenſatione rationæ ætatis num.* 1. *Mandoſius de ætate minori cap.* 4. *num,* 12. *Maiolus de irregularitate lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 1. *&* 5. *verſ. Pueros etenim*, & rurſus *num* 8. *Salcedus in pract. criminali canon cap.* 26. *addit.* 2. *Syluester verbo ætas num.* 2. *Angel. ibidem num.* 4. *Ioan. Gutier. canonic. quæſt. lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 2. *Vgolin. de irregular. cap.* 45. *num.* 1. *Petr. Boll. in œconomia Sacra.* 1. *claſſe cap.* 2. §. 1. *P. Thom. Sanchez conſil. moralium lib.* 7. *cap.* 1. *dubio* 33. *num.* 15. *Menoch. de arbitr. lib.* 2. *caſu* 427. *num.* 9. *Flamin. de reſignat. lib.* 4. *quæſt* 9. *num.* 9. *Henriq. vbi ſupra num.* 1. *Garcia de benefic. part.* 7.

cap.

Digitized by Google

capit.4.num.6.Carol.de Graſſis de effectibus clericat. in præludio num.284.Campanil. in diuerſis iuris Canonici rubricis, rubric.7. cap.1. Petr. Gregor. in partitionibus iuris Canonic.lib.5.tit.13.cap.6.Saa in ſumma, verbo Ordo num.18.& 28.Moneta de diſtributionib 2.part.q.19.num.11.& tractat.de commutat.vltim. volunt. cap.10.num. 187.Rodericus Acunha in dict. cap. in ſingulis 2. num.3. Auguſt.Barboſa dict.n. 43. & de officio & poteſtate Epiſcopi 2 part. allegat. 31.num.1.& ante eum Anaſtaſ.Germon.de indultis Cardinal.§. quibuſuis, num. 3. nouiſsime Antoni. Dian.2.part.tract.2. Miſcellan. reſolut. 29. in principio.

Qua etiam ætate expleta, ſi in ea adſit vſus
3 rationis, & cæteros ordines minores præter Acolytatum (qui vt infra anno 12. apparebit maiori ætate conferri debet) dari poſse fere omnium communis ſententia tenet, vt poſt Gloſſam in dict. cap. de his, verb. Lectorem, & in Clement.generales, verbo promoueri, de ętate & qualitate, teſtantur præcipue Sotus in 4. diſtinct.25. quæſt.2.artic.2 §.quamuis iure, verſ.& omnes minores ordines à ſeptennio, Borgas. de irregular.p. 6.tit. de temporibus ordinatio. num.6.& 16.Vgoliu.de irregularit.cap.45.num.2.Azorius inſtitut. moral.part.2. lib. 6. cap. 5. quæſt.8.& 9.Ioan.Gutier.Canonicar. quæſt.lib.1.cap.26.num.2.Suarius de cenſuris diſputat.31. ſect.1.num.22. Moneta de diſtribut.vbi ſupra num.11. & de commutatione vltimarum volunt.etiã loco proxime adducto num.187. Pialecius in praxi Epiſcop. part. 1 capit. 1. num.22.Sanchez, Antonini.Dian.& Roderic.Acunha vbi ſupra num.16. qui omnes, & quamplurimi alij ab ipſis congeſti vno ore fatentur eam ſolum requiri ætatem ad ordines minores, excepto Acolytatu, quæ ſeptennium completum excedit, vt non male colligi videtur ex cap. quicumque 3. in principio 77. diſtinct. vbi poſt infantiam, & ante pubertatem lectorem creari debere præcipitur.

4 Etiam vbi Sacri Concilii Trident.viget obſeruantia, quia vt docent præcipue Moneta & Acunha dictis in locis, nihil circa ætatem requiſitam ad primam tonſuram, & minores ordines immutauit, & ita declaraſse Congregationem Eminentiſsimorum Cardinalium his verbis: Congregatio Concilij reſpondit, nullam eſſe à Tridentino Concilio præſtitutam ætatem tonſuræ, & quatuor minoribus ordinibus, ſed eam attendendam, quæ in ſacris canonibus præſcribitur, refert Piaceſius loco vbi ſupra. Nec repugnat, quod d.ſeſſ.24. c. 5. iuſserit Concilium inquiri de ætate promouendorum ad minores. Nam id fit, vt conſtet, an promouendi infantiæ annos exceſſerint, cum excedentes ſolummodo de iure communi tonſura, & tribus prioribus minoribus ordinibus poſsint initiari, ex notatis ſu-
5 pra: vel vt optime coniectatur Suarius proxime relatus, quem ſequuntur Sairus de cenſuris lib.6.cap.12.num.4.& Acunh.in d.c in ſingulis num. 17. Illud ea ratione à Concilio præcipitur, vt de prædicta ætate Epiſcopi arbitrentur, vbi ſcilicet apertis documentis conſtare non poſsit de certa ætate ordinandorum.

6 Cui receptiſsimæ definitioni parum negotil afferre videntur, quæ ad ſtabiliendam oppoſitam ſententiam initio adduximus. Non quidem primum ex dict. cap. de his, & d. cap. in ſingulis, ſiquidem illa verba, à primis infantię annis, & ab infantia, eum ſenſum habent, teſte Menochio lib.2.de arbitr.caſu 57.num.11.& Borgaſ. vbi ſupra num. 9. quibus accedit Acunha tam in dict. cap. de his num.3. quam in dict.cap in ſingulis num. 1. vt poſt primos infantiæ annos, atque ita ſeptimo anno perfecto ſignificent. Nam præpoſito illa à idem quod poſt ſignificat, vt multis comprobat Tiraquel.in l.ſi vnquam, verbo & poſtea num.21.C.de reuoc.donat.

Nec ſecundum ab auctoritate deſumptum 7
D.Thomæ magis vrget. Nam vt ex verbis ipſius conſtat, non abſolute docet infantes tonſurari poſse, ſed ita demum ſi neceſsitas exigeret, & ſpes profectus; quo caſu & nos itidẽ fatemur, vt puta ſi intrent religionem, dict.cap. vltimo de tempor.ordinat. Quia neceſsitatis tanta vis eſt, vt cogat aliquando à iuris diſpoſitione recedere, argumento cap 2. de obſeruat.ieiunior.& cap.2 de conſuetud. cap.qui propter neceſſitatem, de furtis, & aliorum quæ tradit Brunorus à Sole in compend. vtriuſque iuris, verb. neceſſitas.

Extra hos vero caſus nullus ante ſepten- 8
nium perfectum prima tonſura, & tribus minoribus ordinibus condecorari licite poterit, etſi initietur Epiſcopus lethalis culpæ, & ſuſpenſionis ſaltim à collatione eiuſdem primæ tonſuræ, reatum incurret: quia Epiſcopo id grauiter prohibetur dict. cap nullus Epiſcopus, cap.vel non eſt compoſ.14 de temp.ordin. cap. vltimo eodem titulo lib. 6. Ex quibus notant Enriquez lib. 13. cap. 38.§ 2.liter.O Reginaldus in praxi lib. 32.tractat.2.num.61.Bonacin de cenſuris diſputat.3. quæſt.6.punct.5.num.25.Mar.Alerus de cenſ tom.2. diſput.16.de ſuſpenſ.P.Sanchez dict.lib.7.conſil.cap. 1.dub.33 num16. quos refert, & ſequitur Acunha in dict cap.in ſingulis, num.7. vbi & ſimul quærit, quare conferens infãti ordinem Diaconatus, non tantum à collatione illius, ſed etiam cæterorum ordinum ſuſpendatur: qui vero infanti confert primam tonſuram, à ſola illius collatione ſuſpendatur.

Sed quod de ſuſpenſione Epiſcopi diximus 9
ipſo facto incurrenda, vt ex communi placito Scribentium in dict.cap. nullus, notant Sylueſter, Sairus, Enriquez, & Toletus relati à Roderic. Acunha in d.cap.num.8. nequaquam ad illum oſtendendum eſt, qui ordines minores non habentibus ætatem legitimam contulit, vt contra Sotum admonet Enriquez lib.10. cap 19. in comment.lit. A. & placet Roderic. Acunha vbi ſupra n. 9. quia nulla iuris deciſione hæc pœna conferenti dictos minores legitur ſtatuta.

Quæres tamen, vtrum quemadmodum di- 10
ctos minores ordines nondum ſeptenni conferens lethalem culpam, & ſuſpenſionem incurrit, ita & ſimiliter infantes, qui eos recipiunt, tale crimen, vel ſuſpenſionem contrahant? Huic dubitationi negatiue reſpondent Enriq.dict.lib. 10.cap.19.n.1.Piaſec.vbi proximè n. 24.Acunha etiam num.7.Barboſa dict.n.43.Miran-

da in Manuali Prælatorum tom. 1. quæſt. 39. art. 7. concl. 1. Zerola in praxi Epiſcopali part. 1. verſ. dimiſſoria. Tolet. lib. 1. c. 49. num. 5. Riccius part. 4. deciſ. 93. num. 6. vbi aduertit Bullam Pii Secundi, quæ ordinatos ante legitimam ætatem ſuſpendit, ſolummodo loqui de ſuſcipientibus ordines ſacros, non tamen loqui de prima tonſura, & de ordinibus minoribus. Idem tenet nouiſsime *Antonin. Diana reſolut. moral. part. 5. tract. 10. reſolut* 30. qui tamen ſubdit cum *Scortia in Bulla Pontific. Epitom. 39. Theorem. 109. ex Concilio Trident ſeſſ. 23. cap. 8.* ſic ordinatos ſuſpendi ab ordinum minorum executione, quandiu proprio ordinario videbitur: ideoque ſi ante obtentam licentiam à proprio Epiſcopo miniſtrent, fieri irregulares, vt declarauit Cõgregatio Cardinalium, etſi contrarium aliquibus relatis teneat *Sanchez d. cap. 1 dub. 33. n. 16.* ſuperiorem tamen reſolutionem de peccato loquens, tantum quoad recipientes primam tonſuram admittit *Sairus de cenſu lib. 6. cap. 12. num.* 10. non vero quoad accipientes cæteros minores ordines; nam iſtos mortaliter peccare affirmat *d. loco num. 6 ad medium*. Sed certe ipſamet ratio, qua probare nititur Sairus à peccato eſse immunem, qui prima tonſura ante ſeptennium initiatur, etiam cõcludit peccati comporem non eſse, qui reliquos ſimul minores ordines eadem infantili ætate recepit. Nam cùm illa ſit ratio, videlicet, quia cum ad primam tonſuram legitima ætas ſit ſeptennium completum, ante quod tempus puer raró vſum rationis habet, conſequenter in eo non erit peccatum mortale: à fortiori dicendum apparet, nec eſse poſse, quamuis ordines minores, vel maiores ante dictam ætatem ſuſcipiat; maxime cum nullibi expreſse infantibus prohibitum inueniatur eiuſmodi ordines aſsumere.

SVMMARIVM.

Filij hæreticorum legitimæ ætatis inuitis parentibus baptizari poſſunt. 1.

Poſt ſeptimum ætatis annum poſſe dictos filios baptizari, communis tenet. 2.

Ante decimumquartum annum non licere hæreticorum filios baptizare, putat Caſſaneus. 3.

Omni eo tempore, quo pueri brutis ſimiles parentibus ſubduntur, nequeunt illis reluctantibus ad Chriſti fidem adduci. 4.

Pueri vſque ad annum decimumquartum belluarum naturam retinent. 5. *Et quomodo hoc accipiatur.* 7.

Septennes quoad actus voluntatis, & liberi arbitrij parentibus non ſubijciuntur. 6.

Paruuli infidelium à ſeptennio debent à parentibus ſeparari, & a Chriſtianis nutriri. 8.

Filij hæreticorum doli capaces poſſunt ante ſeptennium baptizari. 9.

Multis placet quod poſſunt regulariter quauis minori ætate filij hæreticorum baptizari, etiamſi immineat periculum peruerſionis paternæ. 10.

Filij hæreticorum licet ſint baptizati, non ideo debent à parentibus ſeparari, ſed præſtita cautione ab ipſis ſunt alendi. 11.

In articulo mortis, licet filios hæreticorum cuiuſcumque ætatis inuitis parentibus baptizare. 12.

QVAESTIO X.

Filij hæreticorum, aliorumque infidelium, cuius ætatis poſſint inuitis parentibus baptizari.

Secundum communem opinionem, & vſum Eccleſiæ, filii hæreticorum, qui legitimæ ſunt ætatis, & Chriſti fidem ſuſcipere optant, poſsunt etiam inuitis parentibus baptizari. Ita docent *Lorca in 2, 2. Reginaldus tom. 2. lib. 27. cap. vlt. à num.* 68. *Bonacina de Sacramentis diſputat. 2. quæſt. 2. punct. 6. Valent. tom. 4. diſputat. 4. quæſt. 3. punct. 3.* Afflictis *deciſ. 15. Ferret. conſil. 76. num. 4. & 5. volum. 1. Didacus Perez in lib. 1. tit 4. lib. 8. ordinament. Coninch. de Sacram. tom. 1. quæſt. 68. art. 10. num. 67. Zambran. in deciſ. caſuum conſcientiæ cap. 1. dub 11.* Poſseuin. *de officio curati, c. 6. num. 14.* & alii infra referendi. 1

Cæterum, quæ ſit hæc legitima ætas, poſt cuius lapſum ſolummodo licet pueros eiuſmodi infidelium baptizare? controuerti ſolet. Communis tenet hanc eſſe ætatem ſeptem annorum. Sic teſtatur *Sotus diſt. 5. quæſt. vnic. art. 10. lib. 21. Sà in aphoriſm. confeſſar. verbo baptizatus num. 11. Syluester eodem verbo 4. num. 4. Iacob. de* Graſſis *in deciſ. aureis part. 2. cap. 23. num. 22. Simãcas de Catholicis inſtitut. cap 29. num. 21.* vbi ex *Zaſio tractat. de Iudæis quæſt* 2. poſt *D. Thomam, Ricardum, &* Antoninum affirmat hanc ſententiam eſse communi conſenſu receptam. 2

Sed *Cathaneus in Summula caſuum conſcientiæ verbo baptiſmus, verſ.* Ad *ſuſceptionem, pagina mihi* 70. in contraria eſt ſententia, putãs etiam poſt ſeptennium, ante decimumquartum annum filios hæreticorum non poſſe inuitis parentibus baptizari. Ipſius verba hæc ſunt: *Tamen pueri infidelium ante vſum rationis inuitis parentibus non ſunt baptizandi: reſpectu autem vſus rationis triplex ponitur gradus in homine. Primus, cum quis nec per ſe intelligere, nec ab alio capere poteſt. Secundus, cum quis per ſe intelligere nequit, ſed ab alio capere poteſt. Tertius, cum quis per ſe, & ab alijs intelligere valet. Primum ſtatum homo habet ante primum ſeptennium, ad ſecundum homo incipit venire in fine primi ſeptennij, ad tertium in fine ſecundi ſeptennij. Quare quando dicitur, quod pueri infidelium non ſunt baptizandi inuitis parentibus ante vſum rationis, intellige quantum ad tertium gradum, hoc eſt, ante finem ſecundi ſeptennij filij infidelium ipſis inuitis baptizandi non veniunt.*

Et cõfirmari poteſt hæc Cathanei opinio ex eo quod in ſuæ ſententiæ probationem adducit *Syluester vbi ſupra*, videlicet toto eo tempore minime poſſe pueros infidelium contradicentibus parentibus ad baptiſmum adduci, quo non diſſimiles ab irrationalibus animalibus ipſorum parentum ditioni & poteſtati ſubſunt, quoniam belluarum naturam pueri ad

ad annum decimumquartum retinent, vt ex
Ariſtolele 8. de natura animalium cap. 1. *&* Galen.
lib. 3. de placit. Hippoc. & Plat cap. 7. claſs. & lib. 5. cap. vlt. alliſque probat eleganter *Paul. Zachias
Medicolegal. lib. 1. tit. 1. quaeſt. 4. n.* 16.

6 Verumtamen quiquid hæc ſuadeant, prior
opinio, non ſolum vt communis, & ab omnibus
meliori calculo approbata, ſed vt verior
etiam, ſalutique animarum fauorabilior ſeqnenda
erit. Nam poſt vſum rationis, & liberi
arbitrii, qui frequenter ſeptimo anno exacto
accidit, vt alibi ſufficienter oſtendimus,
filii quoad actus voluntatis non ſubiiciuntur
parentibus: alioqui ſi & in his morem gerere
deberent, impediretur exercitium liberi
arbitrii, quod in libertate propriæ voluntatis
conſiſtit, & hoc fides non patitur: ergo nec
quod ſi hac ætate baptizari velint, iniuſta hæreticorum
parentum obluctatione à baptiſmo
retrahantur? Exequenda eſt enim ipſorum
voluntas in re ita graui: maxime vbi de eorum
vtilitate, & nullo parentum damno agitur.
Nec obſtat, quod vſque ad pubertatem
pueri belluarum inſtar habeantur; quoniam
id non ita proprie verum eſt, vt quaſi volun-
7 tatis, & rationis omnino expertes debeant
parentibus ſubiici: ſed vt ab his, quæ maiorem
intellectum deſiderant, vt inepti arceantur.
Certum eſt enim, veluti ſæpius diximus,
paruulos ab ipſo ſeptennio expleto vſus rationis
primum lumen accipere.

8 Rurſus idem confirmatur ex Concilio Toletano
17. c. 8. illis verbis. *Qui Iudeos in ſeruitutem
acceperint, in nullo eos permittant rituum
ſuorum ceremonias celebrare, aut colere, & filios eorum
à ſeptimo anno nullam cum parentibus ſuis habitationem,
aut ſocietatem habere permittant, ſed fideliſſimis
Chriſtianis nutriendos tradant, & filias eorum,
ac filios Chriſtianis in matrimonium tradant, ne infidelium
patrum ſuorum ſemitas quibuslibet occaſionibus
iterare poſſint.* Quibus manifeſtè probatur, poſt
ſeptimum annum paruulos infidelium debere
à parētum communione & ſocietate auelli,
Chriſtianiſque educandos committi, quia
illa ætate iam vſu rationis pollent, & facillimè
ad impia & falſa parentum dogmata allici &
perſuaderi poterunt.

9 Vnde notat *Franciſc. Torreblanca iuris ſpiritualis
practica lib. 2. cap. 5. num.* 42. cum Abbate, D.
Thom. AEgidio, & aliis, poſſe infidelium filios
doli capaces, etiam ante ſeptennium baptizari,
ſi id petunt, quoniam malitia hoc caſu ſupplet
ætatem, & vſus rationis, cuius cauſa ſeptennium
deſideratur, iam adeſt.

10 Non deſinam tamen hic adnotare multis
viris doctis placuiſſe, nondum ſeptennes infidelium
pueros ad baptiſmū poſſe citra parentum
voluntatem diripi. Cuius ſententiæ ſunt
Vazquez in 3. part. tom. 3. diſputat. 155. *cap.* 4. *n.*
50. *Turrian. in 2. 2. tom. 1. diſputat.* 54. *dubio* 2. *Gregor.
Ruiz in ſuis controuerſ. Theolog. controuerſ.* 19.
quibus nouiſsime accedit *Diana reſolut. moral.
2. part. tractat. 4. Miſcell. reſolut.* 45. etiamſi immineat
periculum peruerſionis eorum ex communione
paterna, vt contra nonnullos voluit
Layman. in Theolog. *moral. lib. 5. tract. 5. cap. 6. num.*
21. cuius opinionem ſatis probabilem vocat
idem *Diana 3. part. tractat. 4. de Sacramentis, reſolut.*
7. Quoniam ex eo ſolum, quod ſacrum 11
Baptiſma ſuſceperint, non poſſunt filii à parētibus
ſeparari, imo apud ipſos debent educari,
non autem apud Chriſtianos, vt tenet *Calderin.
de Iudæis conſ. 3. & Iacob. de Graſſis vbi ſupra
num.* 23. inuitis enim parentibus detineri non
poſſunt, alias competeret remedium *legis 1. ff.
de liber. exhibend.* Quod ita intelligendum admonet
cum *Felino in cap. ſicut Iudæi, de Iudæis,
ibidem Graſſis*, dum tamen parentes idoneam
cautionem præſtent, quod filios ponent in libertate,
& præſentabunt eos, cum fuerint ætatis
maturæ. Item quod cum educantur, non
deteſtabuntur ipſis fidem, aliàs enim parentibus
non reſtituerentur.

Sed vt vt ſit, illud quidē apud omnes plane 12
conſtat, licere quacumque infantili ætate
pueros infidelium in extremis laborantes, &
in manifeſto mortis periculo conſtitutos,
quamuis id parentes prohibeant, baptizare.
Ita probat *Sotus in 4. ſentent. diſtinct. 5. quaeſt. 1. art.*
10 *Enriq. in ſumma lib. 2 cap. 25. n.* 2. *Aragon. tom.
1. ſummæ lib. 8. cap. 25. dub.* 10. *Acoſta lib. 6. de curanda
Iudærum ſalute cap.* 3. *Suarez part. 3. quæſt.*
68. *artic.* 10. *diſputat.* 27. *ſect.* 3. & ex his *Torreblanca
vbi proxime num.* 40. & ex multis aliis nouiſſime
Antonin. *Diana reſolut. moralium 5. part. tractat. 3. reſolut.* 10.

SVMMARIVM.

AVtores defendentes affirmatiuam ſententiam referuntur. 1.

An quis teneatur ſtatim poſt vſum rationis ſe conuertere ad Deum, *& omiſſionem huius actus pro illo tempore confiteri?* 2.

Dilectio imbibitam habet ſpem: & ideo deficiens in dilectione deficit etiam in ſpe. 3.

Nemo poteſt cum veniali, & ſolo originali decedere, & quare 4. *&* 10.

Sine charitate nullus iuſtitiæ & innocentiæ particeps eſſe poteſt. 5.

Per *ſingulos ætatum gradus* Deum *agnoſcere debemus.* 6.

Præceptum dilectionis eſt einſdem rationis cum præcepto pœnitentiæ. 7.

Referuntur qui exiſtimant, nequaquam poſt ſeptennium, & vſum rationis, obligare hoc præceptum. 8.

Traditur huius opinionis præcipuum fundamentū. 9.

Vtraque opinio probabilis habetur. 11.

Affirmatiua ſententia an ita ſtricte ſit accipienda, vt ſtatim à ſeptennio, & vſu rationis criminaliter peccetur. 12.

An ſit hac in re ſcrupuloſè agendum, ſiue quis ſciuerit, ſiue ignorauerit præceptum omiſiſſe? 13.

QVAESTIO. XI.

Vtrum præceptum charitatis, vel dilectionis Dei obliget poſt ſeptennium in primo inſtanti vſus rationis.

1 DVplex eſt ſententia, affirmatiua ſcilicet & negatiua. Affirmatiuam docent *Nauar in ſumma cap. 11. Hiſpan. num. 6. Latine num 8. Sotus lib. 2. de iuſtit. quæſt. 3. art. 10. colum. 6. verſic. Reſponſio horum* Bañez 2. *2. quæſt. 44. art. 1 dubio 1. ad 3.* loquens de eo, qui eſt intra Eccleſiam, *Toled. lib. 4. ſumm. cap. 9. num. 9. Manuel Rodrig. 1. tom. ſummæ in 2. editione cap. 11. num. 3.* & ita cũ *D. Thoma*, Lorca & aliis tenent Syluius *in 2. 2. quæſt 44. art. 6. quæritur tertio,* & nouiſſime *Antonin. Diana 5. part. reſolut. moral tractat. 15. reſolut.* 105, vbi reſoluunt, probabile eſſe hoc præceptum obligare paulo poſt vſum rationis, quando quis iam aduertit, & ſecum reputat rationes, quas habet amandi Deum, & de ipſo cogitat, de eius bonitate, & excellentia, ac beneficiis.

2 Quæ ſententia ducit originem ex *D. Thom. cap. 2 quæſt. 89. art. 6 & 2. diſtinct. 41. q 1, art. 5. ad 7. & de verit quæſt. 28: art. 3. ad 4.* vbi aſſerit teneri ſub mortali puerum, cum ad vſum rationis peruenit, conuertere ſe ad Deum, & in ipſum tamquam in vltimum finem ſua ordinare. Adeo inquiunt *Caietanus ibidem art. 6. & Nauar. in cap. quanto cap. 3. num 16. & 17.* vt præciſe omnes teneantur omiſſionis peccatum fateri in dubio, an omiſerint eum actum facere, necne.

3 Quod inde ſuaderi poteſt; nam dilectio Dei imbibitam habet ſpem fruitionis ipſius. Vnde *Proſperus lib de contemplatiua vita*, cuius verba referuntur *in cap. charitatis 5. de pænitent. diſtinct. 2. Quid eſt*, profert, *Deum diligere, niſi illi copulari, animo concipere fruendæ viſionis eius effectũ: &c.* ex quo *Bañez in 2. 2. q. 22 art. 1. dub. a* deducit, eum qui poſt vſum rationis non conuertitur ad Deum, committere tria peccata, vnum contra fidem, alterum contra ſpem, tertium verò contra charitatem. Sed præceptum ſpei, vt ſuo loco dicemus, obligat ſtatim poſt vſum rationis, ac per conſequens & poſt ſeptenniũ, quo ſolet homo accipere primum lumen rationis: ergo à fortiori & eadem ætate præceptum charitatis vrgebit.

4 Rurſus, niſi daretur eiuſmodi præceptum obligans pueros ſub peccato mortali ab ipſo primo rationis lumine, inueniri poſſet peccatum veniale cum ſolo originali, veluti ſi puer nondum baptizatus, perueniendo ad vſum rationis committeret mendacium officioſum, aut verbum otioſum. At hoc dici nõ valet; quia ſi in hoc ſtatu puer decederet, nullus eſſet locus, quo poſſet propter veniale puniri. Non enim puniretur in inferno, quippe illuc ſoli decedentes cũ mortali actuali abeũt. Non in purgatorio, quo ſoli amici Dei purgandi adſunt. Nec in limbo puerorum, quia cum ibi nulla ſenſus pœna ſit, non ponitur ibi veniale.

5 Deinde ſi abſque peccato poſſet omitti actus charitatis ab eo, qui eſt vltra ſeptennium, poſſet inueniri creatura capax rationis, & liberi arbitrii, quæ ſine charitate, iuſtitiæ, & innocentię eſset particeps, quod negat *Auguſtinus in cap. tolle charitatem, de pænitent. diſtinct. 2.* his verbis: *Creatura namque rationis capax, & liberi arbitrii, iuſtitiæ & innocentiæ, ſine charitate particeps eſſe non poteſt.*

6 Item facit illud *Iob cap. 31. verſ. 37. Per ſingulos gradus meos pronunciabo illum & quaſi Principi offeram eum,* & habetur *in cap. cum ſanctam, eadem diſtinct,* ideſt, per ſingulas ætates, quæ gradus ſunt humanæ vitæ, quibus ad finem gradimur. Igitur etiam in primo gradu, qui ſeptennio conſtituitur (cum hæc ſit prima ætas, vt iam diximus, & obſeruat P*aul Zachias Medicolegal. lib. 1. tit. 1. quæſt. 3. num. 2.* (& pronuntiare Deum, & vt Principem agnoſcere, & amare oportet.

7 Quibus accedit, quod hoc præceptũ eſt eiuſdem rationis cum præcepto pœnitentiæ, vt ſupponit Lorca *in 2. 2. ſect. 3. diſput. 18. n. 8.* inde inferens illud ſingulis annis obligare, vt obligat præceptum pœnitentiæ. Quod prius docuerat *Ledeſma in Summa tom. 2. tractat. 3. cap. 5. poſt 6. concluſionem,* & nouiſſime ſequitur *Hurtado de Mendoza in 2. 2. diſputat. 74. ſect. 6. §. 27. q. 26.* Sed præceptum pœnitentiæ, vt *ſupra quæſt. 7.* reſoluimus, obligat ſtatim poſt lapſum ſeptennii: ergo & præceptum dilectionis tunc etiam obligare debet. 8

His tamen non obſtantibus, negatiuam partem, vt veriorem, tenent *Valentia 1. 2. diſput. 6. quæſt. 19. punct. 3. Vazquez 1. 2. quæſt. 89 art. 6. diſput. 186. toto cap. 2. Suar. 4. tom in 3. part diſput 11.* 7 *ſect. 2. num. 14 & 15* Azor. *tom. 1. lib. 4. inſtitut. moral. cap. 10. quæſt. 6. & lib. 9. cap. 4. quæſt. 1. Philiar. de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 5.* & his relatis *Thom. Sanchez in ſum. lib. 3. cap. 35. num. 7. Caſtrus* Palaus *tom. 1. tractat. 6. diſputat. 1. punct. 4 num. 2 Turrian. in 2. 2. diſputat. 97. dub. 2.* & nouiſsime *Anton. Diana d. reſolut.* 105. *verſ. Notandum eſt tamen.*

9 Et huius ſententiæ eam eſſe rationem inquit Sanchez, quia ſuauitati legis diuinæ non videtur conſonum, vt præceptum iam arctum ſub mortali culpa obliget in tam tenera ætate ad ſtatim implendum, eo vel maxime, quod vniuerſi pueri inuincibili ignorantia illius præcepti laborent, quippe qui nec ratione dubitandi, nec inquirendi de illo habuerint, nec habere potuerint, cum ante illam primam quaſi vigiliam rationis vſus ad nullum præceptum teneantur, & ſtatim ac illa adeſt, iam ligantur eo conuerſionis ad Deum præcepto iuxta præcedentem ſententiam. Et confirmatur, quia nullus puer noſcere poteſt moraliter tempus, quo ex præcepto adſtringitur. Quis enim vnquam nouit primum rationis vſus momentum: atque proinde non poteſt id præcep-

ceptum ex certa intentione adimplere. Hæc
eleganter *Sanchez*, qui ad præcipuum funda-
10 mentum contrariæ opinionis de peccato ve-
niali cum ſolo originali ex *Azorio, Suarez, &*
Vazquez reſpondet negando fore vt puer il-
le cum ſolo originali, & veniali decedat: &
ita Deus, quæ futura erant præuidens, deſtina-
uit loca hominibus puniendis determinata,
nec vllum pro adultis cum originali, aut cum
eo & veniali decedentibus conſtituit, ſicut
etiam conſtituit prædeſtinatum non moritu-
rum in mortali, quia tunc moriens damnare-
tur, quod prædeſtinationi repugnat. Et ſicut
hunc dicimus non poſſe in mortali decedere
impoſſibilitate conſequentis ex ſuppoſitione
ſcientiæ Dei, quæ libertatem non aufert, ſic
nec adultus poteſt mori cum originali abſque
alio peccato mortali, ſuppoſita Dei ordina-
tione, qua morituris loca deſtinauit, inter
quæ non eſt huic locus. Hæc autem eſt im-
poſſibilitas conſequens ſcientiam Dei, quæ
libertatem minimè tollit.

11 Cæterum, cum adhuc de medio ſublato
hoc fundamento alia ſuperſint, quæ admodũ
affirmatiuam ſententiam ſtabiliant, & negati-
ua ſimiliter viribus rationum, & authoritatum
minime deſtituatur, vtramque opinionem
ſtatuo probabiliſſimam eſſe, & poſſe defendi,
vt etiam nobiſcum ſentit *Vega lib. 9. in Triden-*
tinum cap. 42. ad finem, & *Victoria*, qui, vt refert
Sanchez d. num. 7. negatiuam tantum probabi-
lem vocat.

12 Tamen non deſinam hic adnotare, quod
primam opinionem ſequi volentibus aduer-
tit *Antonin. Diana d. 5. p. tract. 14 reſolut. 15.* nem-
pè illam non eſſe ita ſtrictè intelligendam,
quaſi peccemus ſtatim mortaliter habita ſuf-
ficienti Dei cognitione, ſi non eliciamus actũ
dilectionis, hoc enim ſatis graue eſſet: ſed
quod ſeclusa omni ignorantia, & inaduerten-
tia, ſine graui peccato nequeamus eum val-
de diu differre, vt puta per annos aliquot, aut
ſaltim per vnum, veluti ſentit *Conink. diſputat.*
24. dub. 3. num. 50.

13 Neque torquere ſe quis debere inquit *Hur-*
tado de Mendoza in 2. 2. diſputat 174. ſect. 5. §. 24.
vtrum huic præcepto ſatisfecerit, quia quan-
do poſitiuo, & probabili argumento non me-
minit ſe hoc præceptum omiſiſſe, inculpatè
ſibi perſuadeat ſe contra illud non peccaſſe,
vel quia Deum dilexit, vel quia illud incul-
patè prætermiſſit: & addit *Diana ibidem*, quod
etſi certo quis ſciat huic præcepto non ſatiſ-
feciſſe, poteſt ſequi opinionem negatiuam,
quam ipſe cum ſupra relatis tenet, nempe
non adeſſe pro illo tempore tale præceptum.

SVMMARIVM.

Præceptum ſpei eſt affirmatiuum, & ideò non pro omni tempore obligat. 1.

Nullum determinatum eſſe tempus, quo hoc præceptũ obliget, ſed prudentis iudicio eſſe relictum, putat Suarez. 2.

Præceptum ſpei ſtatim poſt vſum rationis obligare, communis docet. 3. & 5.

Quot peccata committat, qui poſt ſeptennium ſe non conuertit ad Deum. ibidem.

Pupillus infans deſiderare non poteſt. 4.

Spes nihil aliud eſt quam deſiderium. ibidem.

Adoleſcentes cur maximè ſperent. 6.

QVÆSTIO XII.

Præceptum ſpei qua ætate obligare incipiat?

SVppono cum *Antonino Diana reſolut. moral.* 1
5. part. tract. 14. reſolut. 106. in principio,
præceptum ſpei, ex quo affirmatiuũ eſt,
non obligare pro omni tempore, ſed
tantum pro aliquo. Hoc ſuppoſito, quale ſit
eiuſmodi tempus, quo primum incipit vires
ſuas exerere videamus. Et certè ſi *Patri Suarez*
ſtandum eſt is *diſputat. 2. de ſpe ſect. 1. num. 3.* pu- 2
rat nullum eſſe tempus determinatum, in quo
huiuſmodi præceptum obliget, ſed prudentis
arbitrio menſurandum eſſe, nec permitten-
dum longo tempore differri. At hæc opinio
omnino diſplicet multis ex neotericis, qui cũ
Lorca in 2. 2. ſect. 2. diſputat. 18. num. 10. Aragon
in 2. 2 quæſt. 22. art. 1. Petr de Ledeſma in Summa
tom. 2. tract. 2 cap. 4. concluſ. 3. Bannez in 2. 2. quæſt. 3
22. artic. 1. dub. 2. verius arbitrantur hoc præ-
ceptum ſtatim poſt vſum rationis obligare,
ideſt, vt ſæpius explicabimus, à ſeptimo anno
perfecto, quo ſolet communiter vſus rationis
contingere. Ideoque infert *Bannez*, quod ſi ho-
mo in tali caſu non ſe conuertat ad Deum,
committeret tria peccata, vnum contra fidẽ,
alterum contra ſpem, tertium contra chari-
tatem, etſi hoc nimis durum, & parum proba-
bile videatur *Becano tom. 3. in 2. 2. cap. 17. quæſt. 7.*
num. 2. vt obſeruauit *Antonin. Diana vbi pro-*
ximè.

Et confirmatur hæc ſententia ex ſingulari 4
in hanc rem iuris teſtimonio *in l. ſeruo 65. §.*
ſi pupillo, ff. ad Senat. Conſult Trebellian. vbi inquit
Conſultus, pupillum infantem deſiderare
non poſſe: verba hæc ſunt: Neque *pupillus ipſe*
id deſiderare poſſit, cum fari non poſſit. Certum
eſt enim ſpem nil aliud eſſe quam deſideriũ:
itaque eam omnes Philoſophi definiunt eſſe
deſiderium pertinens ad appetitum iraſcibi-
lem, reſpicienſque bonum abſens arduum:
ſic *Petr. à Ieſu Maria in ſufficientia concionator.*
tract. 6. concluſ. 18. vnde *Dantes Paradiſi Cant. 25.*

Speme e diſio, è vno attender certo
De la gloria futura, che produce
Gratia diuina, è precedente merto.

Et huius etiam opinionis eſſe videtur *Hur-* 5
tado de Mendoza in 2. 2. diſput. 118. ſect. 2. §. 19.
quem ſequitur nouiſſimè *Diana d. reſolut. 106.*
dum aſſerit, præceptum ſpei obligare directè,
& per ſe, quando quis poſt vſum rationis re-
cipit Pœnitentiam, aut Confirmationem,
quod regulariter poſt ſeptimum annum eue-
nire diximus *ſupra quæſt. 4. & 7.* & hanc eſſe ve-
riſſi-

Digitized by Google

riſſimam ſententiam proculdubio exiſtimo.

Cui non obſtant quæ recenſet *Vincent. Turtur.in parallelis ethicis & iuridicis diſſertat.4* ex illis extra ordinem operis calce adiectis, vt conſtāter defendant, adoleſcentes ſumma ſpe ſperare: quia ex ipſis non excluditur ſpes in homine ante adoleſcentiam, ſed in ea maximè augeri conuincitur. Tum quoniam natura ſua, & ætatis temperamento cæteris calidiores exiſtunt. Tum etiam ob illorum inſcitiam & experientiæ defectum, qui ſæpè in magnam ſpem adducit adoleſcentes, & ex hoc capite ob maiorem ignorantiam, maiorem item ſpē in pueris concedere neceſſariò oportebit.

SVMMARIVM.

PRaceptum fidei obligare poſt vſum rationis qui doceant? 1.

Ad diuinam prouidentiam ſpectat illuſtrare puerum ſtatim ac ad annos diſcretionis peruenit, decedens. 2

Vi huius præcepti non niſi puberes, maſculos ſcilicet poſt decimumquartum annum, & fæminas poſt duodecimum obligari, putant aliqui. 3. Roboratur. ibidem.

Rudes & incapaces à peccato excuſantur, etiamſi poſt ſeptennium fidei præcipua myſteria ignorauerint 4.

QVAESTIO XIII.

Qua ætate quis aſtringatur præcepto fidei, & credulitatis eorum, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, neceſſitate medij, ſiue finis.

1 PRima ſentētia docet, vſum rationis habentes teneri hoc præcepto Fidei. Vnde cum vt ſæpius hoc anno diximus, poſt ſeptimum ſoleat frequenter rationis vſus contingere, ex tunc præcepti obligationem vrgere neceſſario huius opinionis ſectatores affirmare videntur. Ita poſt D. *Thom. Durand. & Gabriel* tradit *Thom. Sanchez in ſum. lib. 2. cap. 2 num. 3. & 4.* inde inferens, quod ſi
2 puer ſtatim ac ad annos diſcretionis peruenerit moriatur, ad diuinā prouidentiam pertinet, vel vt interius illuſtretur, vel ab aliquo ita illi myſteria fidei proponantur, vt credere poſſit. Et rurſus *c. 3. num. 12.* noſtram quæſtionem proponens reſoluit omnes hoc præcepto teneri, cum primum rationis vſum aſſequantur, quippe ex tunc præcepto diuino explicitè credendi, ſeruandi mandata, recipiendi Baptiſmum, & confitendi adſtringuntur: & ita refert ſentire D. *Bonauenturam 3. d. 25. art. 1. quaſt. 3. Angel. verbo fides num. 7. Nauar. in ſumma cap. 11. Hiſpan. 18. Latin. 22. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 7. quæſt. 2. Philiarcus de officio Sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 9. paulò poſt principium.*

3 Nihilominus ſecunda ſententia non niſi iam puberes hoc præceptum obligare contēdit, maſculos ſcilicet poſt decimumquartum annum, & fœminas poſt duodecimam. Sic *Manuel. 1. tom. ſumm. 2. editionis capit. 88. num. 1. & Lodouic. Lopez 1. part. inſtructorij cap. 41. col. 2. verſic. Veniale eſt*: ſed meritò *Sanchez dict. num. 12.* inquit ipſum omnino latere fundamentū, cui hæc opinio innititur. Nam cum regulariter, vt ex dictis præcedentibus quæſtionibus affatim conſtitit, omnia, ſiue legis, ſiue Eccleſiæ præcepta ſtatim à ſuſcepto vſu rationis ipſo ſeptennio elapſo obligent, non video quare etiam hoc, quod principalius eſt, tunc ligare non debeat: quapropter, vt primam opinionem veriſſimam, ita & poſteriorem omnino improbabilem iudico.

Diximus enim, poſt vſum rationis eiuſmodi præceptum omnes conſtringere: nam ſi 4
aliqui ſint, etiam legitimæ ætatis, adeo rudes, & hebetes ingenii, vt Fidei myſteria, vel illorum ſenſum comprehendere nequeant, à peccato erunt immunes: ſunt enim quoad hanc rem rudes & incapaces cum infantibus comparandi. Neque enim credibile eſt, inquit egregiè *Tauner in 2. 2. D. Thom. diſputat. 1. quaſt. 7. dubio 2. num. 49.* Deum à quoquam exigere maiorem cognitionem, quam per vim intellectus ipſe conſequi poſſit. Docet multis relatis *Hieronymus Perez in Summa Theologica mandamento 1. paulo poſt principium*, vbi idem ſentit de his, qui nec magiſtrum, nec ſufficiens tempus poſt diſcretionem ad diſcendum ea quæ ſunt Fidei, habuerunt, & nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut. moral. part. 3. tractat. 5. Miſcellan. reſolut. 46.*

SVMMARIVM.

STuprum per vim commiſſum præſumitur quādo puella eſt minor ſeptennio. 1.

Etiamſi puella ſit doli capax, violenter cognita præſumitur, niſi contrarium probetur. 2. Et quæ ſit ratio. 3.

Dolus & malitia regulariter ſolet poſt decimum annum cum dimidio accidere. 4

Puella decennis etſi, vt in plurimū innocens credatur, cum malitiæ ſit capax, ſtupro conſentire poteſt. 5.

Infans puella, nec malitiam, nec concupiſcentiam habet, qua poſſit violatori aſſenſum præſtare. 6.

Proditor eſt, qui infantem occidit, & ideo Eccleſia immunitate non gaudet, 7.

Quanto quis minor ex ſtit, tāto magis viribus caret. 8

Tortura ſemper à minore eſt inchoanda. 9.

Minor, vt timidioris, & debilioris naturæ, facilius veritatem fatetur. 10.

Lamiæ in pueros infantes maximè graſſantur. 11.

QVAESTIO XIIII.

Stuprum vt in virginem commiſſum per vim dicatur, cuius ætatis virgo eſſe debeat?

HAnc quæſtionem obiter reſoluit doctiſſimus *Proſperus Farinacius tom. 4. praxis criminalis q. 147. num. 45.* aſſerens ſtuprum autem in virginem immaturam per vim commiſſum præſumi, quando

Puella

puella non eſt doli capax, ideſt minor ſeptem
2 annorum: ſi vero iam ad dolum, & malitiam
peruenerit, etiam tunc cenſeri violenter ad-
miſſum, niſi clarè probetur contrarium, ex
traditis per *Boſſium in praxi de coitu damnabili &*
punibili num.66.& ſequentibus. Cabal. reſolut. cri
minal. caſu.20.num.9.& 16.in fine, & *Taſ.hum*,
3 quem idem *Franciſcus* refert. Quorum dicta
illam proculdubio ſententiam præferunt,
nempe ante ſeptimum annum ita vehemen-
ter virginem præſumi vi corruptam, vt nulla
probatio valeat hanc ſuſpicionem elidere; ſe-
cus poſt egreſſam infantiam, annumque de-
cimum cum dimidio peractum, quo ſolet re-
4 gulariter dolus & malitia adeſſe, vt argumen-
to *l. apud Celſum 4. §.denique Iulianus, ff.de doli*
mali & metus except. l hæredibus 13.§. fin.ff.de do-
lo, & ſimilium, communiter reſoluunt Inter-
pretes, præſertim idem *Farin.praxi crimin. tom.*
3.q. 92.num.67. & alii *infra anno* 10. ſuo loco
à nobis referendi: nam tunc licet etiam vi-
geat violentiæ præſumptio poterit tamen
contraria probatione tolli.

Et quidem rectè, nam quamuis illa ætas in-
5 nocens vt in plurimum cenſeatur, & violen-
tiæ ſubiecta: tamen cum iam malitiæ ſit ple-
na, & quæ poſſit ſtupro, vt alio crimini con-
ſentire, *d.l. apud Celſum §. denique, d.l. hæredi-*
bus §.fin.ff.de dolo §.in ſumma inſtit.de obligat. quæ
ex delict. merito probatio aſſenſus tunc locum
habere poterit, vt ea interueniente præſum-
ptio violentiæ omnino excludatur. Quod de
6 infantia, & virgine intra infantiles annos cō-
ſtituta minime eſt dicendum: quoniam ita
teneræ ætatis puella, nec malitiam habet, nec
laſciuiam, qua illecta & abſtracta violatori li-
benter annuat. Vnde eam fuiſſe vi oppreſſam
optime iura ſuſpicantur, præſertim cum non
ſolum libidine, voluntateque careat, ſed viri-
bus etiam, quibus ab inferenda iniuria præ-
cauere ſibi poſſit, vt aliud agens ſentit *Paul.*
7 *Comitol.lib.6.reſponſ.moral. q. 22.* quocirca pro-
ditorius homicida iudicatur quiſquis infan-
tes eiuſmodi interficit: ac proinde nec Eccle-
ſiæ immunitate perfruitur, vt cum *Antan. Fa-*
bro in ſuo Codice lib.9.tit.11.defin.1.& Farinac.
in appendice de immunitate Eccleſiaſtic.c. 9. n. 139.
docet elegantiſſime chariſſimus frater noſter
D. Alphonſus de Narbona in 3.p.nouæ Recollectio-
nis ll.Hiſpaniæ lib.4.tit.1.l.20.gloſ.12.n. 106.

8 Quanto enim quis minor exiſtit tanto vi-
rium defectu, & imbecillitate laborat: ideo
Lucretius lib.3. rerum naturalium canebat:

> *Nam veluti infirmo puero, teneroque vagantur*
> *Corpore, ſic animi ſurgit ſententia tenuis,*
> *Inde vbi robuſtis adoleuit viribus ætas,*
> *Conſilium quoq. maius, & auctior eſt animi vis.*

9 Et apud noſtros hac de cauſa pro regula
conſtituitur, quod in tortura ſemper à mino-
ri incipiatur, ſic *Tiraq. in præfatione primogen.*
num.162. Maranta in proœmio de ordin. iudicior. n.
13.Horteuſ. Canalcan.de brachio regio p.3. n. 131.
quibus accedit *Emanuel Barboſa in remiſſionibus*
ad ll.Luſitaniæ lib.5.tit.134.§.2.n.1. qui enim mi-
nor eſt, debilior & timidior eſt, ac per conſe-
quens vt torturæ magis impatiens facilius
veritatem propalabit, *Bartholom. de Spina tract.* 10
de ſtrigibus cap. 7.Martinus Delrio diſquiſit. magica-
rum lib. 2.q. 24.& lib. 3. p.1.q.1. vt refert *Franc.*
Torreblanca iuris ſpirit.practicabil.lib 12.cap 8 n.
8. docens ideo lamias in pueros infantes ma- 11
ximè graſſari, quia eorum ætas imbecillior
eſt ad reſiſtendum, incautiorque ad præcauē-
dum.

SVMMARIVM.

Baptiſmum, Confirmationem, & Matrimonium abſque patrinis ſolemniter celebrari non poſſe, communis Eccleſiæ traditio obtinet. 1.

Patrinum decem & octo annis ſaltim baptizandū præcedere debere, ſentit Abbas. 2.

Baptizantem, etiam eiuſdem ætatis cum patrino voluit idem author. 3.

Adoptio & leuatio è ſacro fonte naturalem generationem imitantur. 4.

Suſceptor in Baptiſmo *eſſe non poteſt, qui militare nequit.* 5.

Patrini quare in Baptiſmo adeſſe debeant. 6.

Monachi, ſuſceptores in Baptiſmo eſſe probibentur, & quare. 7.

Suſceptor ſuſceptricem oſculabatur antiquitus. ibid.

Verius eſt, ſiue fœminam, ſiue maſculum, poſt ſeptimum annum ſuſceptrices eſſe poſſe. 8.

Infans puellam de facto ſuſcipiens, nullam cum ea cognationem contrahit. 9.

Infans quinque annorum nequit puerum in Confirmatione leuare niſi iam doli ſit capax. 10.

Ætas ſeptem annorum regulariter deſideratur, vt tam in Baptiſmo, & Confirmatione, *quam Matrimonio quis patrini munere fungi poſſit.* 11.

QVAESTIO XV.

De patrini ætate ad Baptiſmum, Confirmationem, & Matrimonium.

SCitiſſimum eſt, ex receptiſſima Eccle- 1
ſiæ conſuetudine, neque Baptiſmum,
neque Confirmationem, aut matrimo-
nium ſolemniter abſque ſuſceptoribus
& patrinis celebrari. Quod cum ita ſit, operis
noſtri ratio expoſtulat, vt eorum etiam ne-
ceſſariam ætatem exquiramus, & cum hæc
par in omnibus & æqualis eſſe debeat, vt ex
infra dicendis planè conſtabit, præcipua huius
diſputationis cauſa circa Baptiſmi tantum
patrinos verſabitur, vt vel exinde quid in cæ-
teris fuerit obſeruandum, facilius deprehen-
datur.

Hoc ſuppoſito, eam eſſe ſuſceptorum, ſeu 2
parentum ſpiritualium neceſſariam ætatem,
quæ baptizandum anno ſaltim decimo octa-
no præcedit, ſingulariter voluit Abbas *Panor.*
In cap.debitum 3.nu.3.de Baptiſmo, his verbis. *Ex*
hoc nota quaſi nouum, quod non debet quis admitti ad
leuandum aliquem de ſacro fonte, vt ſit pater eius
ſpiritualis, niſi præcedat, ſeu ſit maior baptizando in
decem & octo annis.

Quod

Digitized by Google

3 Quod initio numeri etiam ad baptizantem producit pene eiſdem ſequentibus verbis. *Ex hoc ego crederem, quod nemo poteſt alium baptizare, vel ipſum de ſacro fonte leuare, quin poſſet eſſe pater ſuus carnalis, & ſic quod præcedat baptizandum in plena pubertate, ideſt, quod ſit maior decem & octo annis*; quem ſequitur *Rolandinus in flore teſtamentorum rubrica 16. num. 7.*

4 Cuius opinio aliquibus ſtabiliri poteſt. Primo, quia adoptio & leuatio è ſacro fonte ſaltim in eo purificantur, quod vtraque, inquantum generatio eſt, æmulatur naturam, *§. minorem. inſtit. de adoptionibus. d. c debitum*, de *Baptiſmo*. At vt ex *d. §. minorem* oſtenditur, nemo aliquem adoptare poteſt, niſi eum prædicta ætate octodecim annorum excedat, cum abſonum eſſet eum fieri ciuili generatione patrem, qui naturaliter eſſe non poſſet: ergo nec ante prædictum tempus ſuſcipere baptizandum poterit, ne eadem abſurdita ſequatur ſpirituali hac generatione.

5 Secundò facit, quod vt *lib. 1.* Concilii pariſienſis *c. 54.* continetur, hi omnes à ſuſceptionis munere remouentur, qui neque ad militiam admittuntur: ſed ante decimum octauũ annum nulli militare permittitur, vt infrà *anno 18.* probabimus: igitur nec antea aliquem è baptiſterio leuandi ius erit.

6 Tertio pro eadem Parte pugnare videntur rationes, quibus ſuſceptorum vſum fuiſſe inſtitutum tradunt P*olidor. Virgil. lib. 4. de inuentione rerum c. 4. & Ioſeph Vicecomes lib. 1. de antiquis* Baptiſmi *ritibus ac ceremoniјs c. 31.* Nempe, vel vt commiſsos ſuæ fidei, & prudentiæ ad Chriſtianæ Religionis præcepta, & omnem pietatis rationem inſtruerent, *c. vos autem* 105. *de conſecrat. diſt.* 4. vel vt tanquam teſtes intereſſent, ne Batiſmi ſacra rorent iteranda: quod per Pontificum & Conciliorum placita fieri non licet, vt communiter norãt omnes *in c. 2 de baptiſmo*, & cauetur in Conc. Trident: *ſeſ. 7. c. 9.* Sed nemo poteſt alium inſtruere, quin ea ætate & plena pubertate ſit, qua ſe ipſum optime inſtruat, ac per conſequens in teſtem alicuius criminis, vt iterationis Baptiſmi, nullus ante vigeſimum annum admittitur, veluti infra ſuo loco monſtrabimus. Igitur ex dictis rationibus neceſſario cuincitur patrinos, ſiue ſuſceptores octodecim annorum ſaltim eſſe debere.

7 Quartò & vltimo hanc ipſam opinionem veriſſimam arguit cauſa illa, qua ab antiquis temporibus monachis è lauacro ſuſcipere ventum extat, *c. placuit* 2. 16. *q.* 1. videlicet ne ſuſceptrices inuerecundè oſcularentur. Nam moris erat apud veteres, vt teſtatur *Vicecomes vbi ſupra c.* 27 cum vir & fœmina ad ſuſcipiẽdum admittebantur, vt ſuſceptor ſuſceptrici oſculum infigeret. Quam fuiſse prohibitionis rationẽ apertè oſtenditur *in c. monachi* 104. *de conſecr. diſt.* 4. his verbis *Monachi ſibi compatres, cõmatreſue nõ faciant, nec oſculentur fœminas* Hoc eſt, vt dicto loco interpretatur *Vicecomes*, nec vna cum fœminis de ſacro fonte ſuſcipiant, quod ibidem præſentit *Gloſſa*. At ſi adultæ iam ætatis ſuſceptrices eſſe, & ſemper futuras non conſtaret, irrationabilis hæc prohibitio videtetur, cum ex oſculatione puellarum nulla irreuerentia, aut concupiſcentiæ occaſio naſci poſſit.

Sed licet hæc omnia in ſtricta diſputatione hanc potiorem ſententiam eſſe commonſtrent, 8 communi tamen conſuetudine eſſe abrogatam contra Panormitanum teſtatur *Iacobus Rebuffus in l. 1 ff. de adoption.* vbi ſe vidiſſe commemorat pueros octo, vel decem annorum leuare alios in baptiſmo, & meritò: nam ex huiuſmodi conſuetudine cuiuſcumque ætatis pueri poſſunt eſſe legitimi ſuſceptores, & contrahere cognationem ſuſcipiendo, modo vſu rationis vigeant, vt notant P. *Sanchez*, *Reginaldus, Enriquez, & Rodriquez* relati per *Martinum Bonacinam de matrimon. quæſt. 3. punct. 5. §. 2. n. 17.* ideſt, dummodò ſeptimum annum exceſſerint, quo frequenter tam viri, quam fœminæ incipiunt vſu rationis potiri: ex his quæ ſupra hoc ipſo anno in eius confirmationem cumulauimus. Docent ſuperiorem ſententiã 9 *Perez de Lara in compendio vitæ hominis c. 16. num.* 120. vbi refert *Sairum lib. 4. tit. 7. dubit.* 1. ideo aſſerentem inſantem de facto baptizatam è lauacro ſuſcipientem, nullam cum ea cognationem contrahere, ſed poſse libere, & ſine diſpenſatione illam poſtmodum vxorem ducere.

Vndè cum dubitaretur, an puer quinque 10 annis poſſit tenere in Confirmatione, vel leuare puerum è ſacro fonte, Congregatio eminentiſſimorum Cardinalium cenſuit non poſſe, quia non habet vſum rationis, vt intelligat quid agat, vt refert Card *Bellarm. in obſeruat. ad Trid. Concil. ſeſſ. 24. de reform. matrimonij. c. 2. ver. illiuſque patrem*: vbi etiam cum *Nauarro conſil. 3. de cognatione ſpiritual.* docet, quod ſi eſſet ita doli capax, vt intelligeret quid ageret, ætas non eſſet attendenda.

Ex quibus colligitur, regulariter loquendo, 11 ſeptem annorum ętatem ſufficere, vt tam in Baptiſmo, & Confirmatione, quam in matrimonio, ſiue vir, ſiue foemina, patrini, vel matrini munus obire rectè queat, cum ex communi obſeruatione Eccleſiæ ſolus vſus rationis ad id ſufficiat, vt ex dictis conſtat, & ex illis, quæ de teſtibus ad matrimonii ſolemnitatem à Conſilio requiſitis, qui patrini, & matrinæ ſunt, infra hoc eodem anno adnotabimus. Quamuis tam de iſtis teſtibus, ſiue paranymphis ad matrimonium, quam de ſuſceptoribus ad Baptiſmum cenſeat *Poſſeuinus de offic. curat. cap. 6. num* 29. circa duodecimum annum habere debere.

SVMMARIVM.

INſantes ante ſeptennium ſacra monialium ingredientes, nec culpam, nec excommunicationem incurrunt. 1.

Nondum ſeptennes in propoſito eos intelligit Llamas,

qui octauum annum non attingunt. 2.

Puellas ſexto anno maiores nequaquam poſſe ingredi clauſtra religioſorum, aliqui exiſtimant. 3.

Puellas decennas minimè ab ingreſſu arceri, alijs magis placet. 4.

Mulierum appellatione illæ ſolæ intelliguntur, quæ impudicitijs aptę ſunt, & habent annum duodecimum. 5.

Verius eſt iam ſeptennes puellas, etiam ab ingreſſu in clauſtra monachorum prohiberi. 6.

Septennes vſum habent rationis, & peccati ſunt capaces. 7.

Septennis licet peccet clauſtra ingrediendo, non tamen ante decimum annum ob id in excommunicationem incidit. 8.

Text. in cap. vnico, in principio de regular. lib. 6. & Tridentin ſeſ.25.de regularib.cap. 5. explicatur. 9.

Illa clauſula cuiuſcumque generis, aut cōditionis, ſexus, vel ætatis fuerit, *non comprehenduntur infantes, aut doli incapaces.* 10.

Nomine perſonarum cuiuſcumque generis, aut conditionis, non includuntur perſonę maioris notæ, vt Reges, Imperatores, Reginæ, & Imperatrices, earumque filij. 11.

Licèt infans ante ſeptennium ingrediens clauſtra non peccet, peccant tamen, & excommunicantur qui, quæue illum recipiunt. 12. *Contrarium verius.* 14. *& ſeqq.*

Prohibitio ingreſsus in clauſtra monaſterij, vt omnis prolapſionis occaſio adimeretur, fuit inducta. 13.

Infantes facillimè plorant, & quidquid vident, aut cum illis agitur, ſtatim loquuntur. 16.

Qui legitima ætate monaſterium monialium ingreditur intra clauſtra maior factus peccat, & in excommunicationem incidit, niſi ſtatim exierit. 17.

Qui aliquid inuenit a tempore, quo cum poſset, non reſtituit, furti reus eſſe incipit. 18.

Occaſione alicuius neceſſitatis monaſteria introeuntes peccant, & excommunicantur, ſi fincto miniſterio per notabile tempus ibi detineantur. 19. *Contrarium etiam eſt probabile.* 20.

QVAESTIO XVI

Vt clauſuram monialium, & monachorum tam viri, quam fœminæ abſque peccati, & excommunicationis metu ingrediantur?

1 NOndum ſeptennes, ſiue maſculos, ſiue fœminas eſſe oportere, vt ingredientes ſacra monialium domicilia, nec culpam, nec excommunicationem incurrant, communi aſſenſu proferunt Scriptores. *Sic* P. *Enriquez in ſumm. part. 2. lib. 13 cap. 42. §. 3. in gloſs lit.* S. P. *Azor inſtitut moral. part. 1. lib. 13. c. 8. quæſt.* 5. vbi refert *Nauarrum* ita ſentientem *comment. 4. de Regular. num. 59. Vgolin. de officio & poteſt. Epiſcop. cap. 21. §. 3. num 2 P. Ioan. de la Cruz de ſtatu Religionis lib. 1. cap. 5. dub. 2. concluſ. 3. in principio, Llamas in methodo curationis in appendice quam ponit in fin. §. 8.* qui nondum ſeptennes in
propoſito eos intelligere videtur, qui octauum 2
annum non attingunt, *P. Sanchez lib. 6. ſumm. cap. 16. num. 4. & 6. Mart. Bonacina,* vt teſtatur ipſius compendium, *verbo monaſterium num. 8. &* noſter *Perez de Lara in compendio vitæ hominis capit. 16. n. 115.*

De ętate vero foeminarum ad ingreſſum 3
in monaſteria Religioſorum non ita plane conſtat. Aliquibus placuit ſexto anno minores, non vero maiores ingredi poſſe. Ita docet *Sorbus in compend priuileg. Mendicant. in ſuis annotationibus num. 2. verſic. Aduertendum quod ſub nomine. Manual Rodriguez in expoſitione motus proprij Pij V.* de quo *infra num.* 12. quia huius temporis
puellæ vſu rationis non potiuntur. Et tamen 4
aliis non diſplicuit minime prohiberi ingreſſum puellarum, quæ ſunt decē annorū, eo videlicet, quod motus proprius Pii V. qui interdicit ingreſſum foeminarū in monaſteriū virorū, de mulieribus loquitur. At nomine mulie- 5
rum, illæ ſolæ comprehenduntur, quæ impudicitiis aptæ ſunt, vt probari videtur ex *l. mulieris. 13. de verbor. ſignificat.* vbi ex *D. Auguſtino Fornerius* notat, duodecim annorum puellas, mulieres appellari. Quare hanc ſententiam tenet *Llamas vbi ſupra, §. 13. ad finem*, à quo non diſsentit *Sorbus dicto loco*, dum poſse dici ait ſolas mulieres dicto proprio motu comprehendi quæ conſummando matrimonio aptæ ſunt, quod, vt ſuo tempore oſtendemus, in anno duodecimo, niſi malitia ſuppleat ætatem ſolet contingere.

Nihilominus, idem, quod de ingreſſu puero- 6
rum & puellarum in monaſteria monialium diximus, & de ingreſſu earum in monaſteria monachorum dicendum eſt, cum vbique ſit par ratio, veluti multi ex *ibidem allegatis* probant, & præcipue *P. Sanchez d. lib. 6. c. 17. n. 4.* vbi non obſtare inquit Pium V. nomine mulierū vſum eſſe, quia re vera illo nomine foeminas quaſcumque comprehendere voluit ętatis aptæ ad rationis vſum, quæ ad peccandum incitare poſſunt, & quibus libido expleri poteſt, *l. penult. ff. vbi pupillum educari deb.* vbi habetur impuberem apud eum oportere morari, vel educari, qui pudicitiæ illius nequeat inſidiari: ex qua merito notat *AEgid de priuileg. honeſtatis art. 14. num. 7.* etiam in impubere ſiniſtræ & inhoneſtæ ſuſpicioni eſſe locum.

Eamque huius opinionis rationem reddūt, 7
quia omnes poſt ſeptennium, & vſu rationis pollent, & peccare poſſunt, veluti vtrumque ſuis locis videbitur. At vbi quis mortiferè peccat, in excommunicationem iuris incurrit, argumento *textus in cap. nemo, & in cap. nullus Epiſcopus 11. quæſt. 6.* ergo vt foeminæ ingrediendo religioſorum monaſteria, aut tam ipſæ, quam viri monialium clauſtra, nec in culpam, nec in excommunicationem incidant, ſeptennio minores eſſe debebunt.

Veruntamen quamuis hanc ſententiam, 8
vt communem, & tantorum virorum reuerear, eam non in omnibus probare audeam.

Nam licet fatear regulariter loquendo, ſtatim poſt ſeptennium culpam committere, qui religioſa clauſtra ſuo ingreſſu violant, non tamen concedam, eos indem excommunicationis poenam eodem tempore ſubire, ſiquidem ſeptennes, etſi peccati ſint compotes, nullius tamen cenſuræ ſunt capaces donec ad maiorem illum vſum rationis, & dolum peruenerint, qui decimo anno cum dimidio frequenter accidere ſolet, vt infrà multis eodem anno conſtabit, & in propoſito docet *Paul. Comitol. reſponſ. moral. lib. 6. quaeſt. 19. in fine*, vbi nouem & decem annorum pueros ratione huius ingreſſus excommunicari docet.

9 Nec dictis oppouitur *textus in cap. vnico in principio de ſtatu regulari lib. 6.* & eum innouantes Concilium Tridentinum *ſeſſ. 25. de regul. c. 5.* motus proprius *Gregor. XIII.* incipiens, *vbi gratia* editus anno 1575. Idibus Iunii, aliuſque Pii V. qui incipit, *Circa paſtoralis*. Quibus adeo generaliter omnibus clauſuræ ingreſſus inhibetur, vt etiam cuiuſcumque ætatis perſonas complectantur, veluti *d. c. Concil.* exprimitur illis verbis: *Ingredi intra ſepta monaſterij nemini liceat, cuiuſcumque generis, aut conditionis, ſexus vel*
10 *ætatis fuerit, &c.* Nam vt pene omnes ſupra relati ſentiunt, dum Tridentinum, & cæteræ cõſtitutiones hoc generali modo loquendi vtũtur, non comprehendunt infantes, aut doli incapaces, vt pote nec nomine perſonatum cuiuſcumque generis, aut conditionis inquit
11 *Sanchez dict. cap. 16. num. 3. & dict. cap. 17. num. 5.* comprehendunt perſonas maioris notæ, vt Reges, Reginas, Imperatores, Imperatrices, & filios, & filias eorum. Nam vt iſtæ ratione potentiæ ſub hac legum generalitate minimè incluſæ cenſentur, nec illi ratione impotentiæ naturalis.

12 An verò hoc etiam procedat reſpectu admittentium, vt ſcilicet non peccent, nec excommunicationem incurrant, qui, quæue ante præſcriptam ætatem, cuiuſcumque ſexus pueros in ſua clauſtra recipiunt, quemadmodum nec peccant, aut ſunt excommunicati ipſi pueri ingredientes? à multis in controuerſiam vocatur. Quidam enim, vt *Naldus in ſumma, verbo clauſura num. 3. Vgolinus vbi ſupra num. 2. Paul. Comitol.* etiam *vbi proximè*, & latius *quaeſt. 22.* procedere negãt, & excommunicationis reſeruatę Romano Pontifici poenam non vitare eas moniales exiſtimant, quæ trimos, quatrimoſue pueros, ſeu puellas intra monaſterii ſepta recipiunt. Itaque reſponſum teſtatur Comitolus à Clemente VIII. & à Cardinali S. Seuerinæ ſummo Poenitentiario, cum hac de re conſulerentur.

13 Mouentur primo ex eo, quia hæc prohibitio ingreſſus ad clauſtra religioſa fuit inducta, vt omnis occaſio prolapſionis illis perſonis auferretur, quæ a mundi inſidis ad monaſticam clauſuram, velut ad tutiſſimum aſylum confugerunt, *dict. cap. vnic. in fin. principij de ſtatu monachor. lib. 6.* At hæc occaſio non tolleretur, ſi infantes puellas in monachorum, & infantes pueros in monialium ædes fas eſset introferre: cum poſſint audacius & ſecurius cum tam teneræ ætatis pueris peccare, ex quo neque vim ſcelerum, quam patiuntur, aut repellere, aut viribus vlciſci, aut voce prodere, aut iudicio perſequi poſſunt: ergo tam proximam criminum materiam ſuppeditantes recipiendo cuiuſcumque ſexus, vel ætatis infantes intra monaſterii ſepta, non effugient excommunicationem.

Secundò, quia ſi horum infantium intromiſsio permiſſa eſset, tempus ſeruandæ legis, ſubeundæque poenæ incertum eſset, ac varium, & vnuſquiſque ſuo illud fingeret arbitrio.

Tertiò, quia ſequeretur inde, quod ſi infans duorum annorum intra monaſteni ſepta receptus eſset, atque in his vſque ad decimũ, vel etiam quartumdecimum annum commoraretur, neque illum in commorando, neque moniales in eo retinendo dictarum conſtitutionum poenis implicari, quoniam nec commorari, nec retineri in aliquo loco, eſt in eum ipſum ingredi, ſeu intromitti, quod eſset abſurdum.

His tamen non obſtantibus, affirmatiuam 14
ſententiam, quaſi veriorem amplectuntur *Granad. in 1-2. D. Thom. controuerſ. 7. tract. 3. p. 1. diſp. 6. ſect. 5. Ioan. de la Cruz, Suarez* & alii relati *à Merolla in diſp. Theolog. mor. tom. 1. diſp. 1. difficultate 7. num. 498.* quibus accedunt *Hieron. Rodrig. in compendio Quæſtion. Regular. reſolut. 26. num. 7.* & omnibus iſtis relatis nouiſſime *Anton. Diana reſolut moral. 3. p. tract. 2. de dubijs regular. reſolut. 67. in fine*, & ante eum expreſsius *P. Sanchez d. c. 16. num. 5.* qui omnes concludunt, hanc prohibitionem minimè ad pueros nondum rationis particeps extendi, ac proinde nullius culpæ eſſe reos, qui cauſa eorum ingreſsus in monaſteria ſunt,

Et probari videtur. Nam ſi tenera ætas & 15
incapacitas, à culpa, & excommunicationis poena ipſos infantes ingredientes liberat, quid ni & illos excuſabit, qui eos recipiunt & admittunt, maxime cum ex eorum ingreſsu eadem inconuenientia ſequi poſſint, quæ in receptione obſeruant aduerſarii? Sed non timentur, quia vix credi poteſt eſse homines religioſos, aut religioſas foeminas ita faciles ad peccandum, vt ſolo infantium aſpectu prolabantur, aut cum ipſis contendant propriam libidinem explere.

Nec mouet ignorantia, & patientia puero- 16
rum, vt ſuaderi poſsim his faciliùs religioſas perſonas ad turpia cum illis perpetranda inuitari, cum potiùs tam teneræ ætatis infantuli ita ſint procliues ad plorandum, & ad loquendum, quidquid aut vident, aut cum ipſis agitur, vt minimè adduci queam futuras eſse moniales, aut monachos, qui cum tanto periculo à ſua libidine decipiantur.

Neque maioris ponderis eſt abſurdũ, quod 17
vltimo loco ex noſtra ſententia pro ſua deducit Comitolus. Nam licet, ſtrictè loquendo, ve-

Digitized by Google

verum ſit eum non videri turpiter receptum,
aut ingreſſum, qui cum legitima ætate in mo-
naſterium reciperetur, vel fuiſſet ingreſſus,
ibidem adoleuit, nihilominus quoad culpã, &
cenſuras tunc receptus, & ingreſſus reputabi-
tur, cum ad illud tempus peruenerit, quo mi-
nimè impunè ingredi, aut recipi poſſet, ſi per
eum, aut per recipientes ſtaret, quominus ex-
iret. Argumento *c. ſi virgo 5. 34. q. 1.* non ali-
18 ter ac ille qui aliquid inueniens non reſtituit:
nam etſi illud inueniendo furtum non com-
miſerit, ex quo tamen poſt debitum tempus
retinet, & domino non reſtituit, furari incipit,
cap. ſiquid inueniſti 6. 14. quæſt. 5. Itaq; ſentire vidẽ-
tur *Mart. Bonacina de clauſura tom. 1. q. 4. punct. 4.
nu. 22. Naldus in ſumma verbo Monialis*, & nouiſſi-
19 me *Merolla vbi ſupra*, dum affirmat ingredien-
tes Monaſterium cum licentia, aut occaſione
alicuius neceſſitatis peccare, & in excommu-
nicationem incidere, ſi finito miniſterio mul-
to ſpatio ibi morentur, ſiquidem ex quo res
deducta eſt ad caſum, a quo incipere non po-
20 terat, neceſſario ex tunc vt poenæ committã-
tur, recepti, aut ingreſſi cenſendi erunt. Etſi
non me lateat contrariam ſententiam alia ra-
tione contra *Merollam ex Sanero*, & aliis non
minus probabilem appellaſſe *Dianam d. tractatu
reſolut. 51. ex d. reſolut. 67. paulò poſt principium*, &
rurſus *4. part. tractat 4. Miſcellaneo reſolut 90.* vbi
Aloyſium Bariolam refert ita ſentientem con-
tra *Naldum ſupra in aphoriſmis lit. M. verbo Monia-
les, §. 8.*

SVMMARIVM.

BAptiſma votum eſt de fide Chriſti ſeruanda. 1. Et quomodo hoc intelligatur. 18.

Septennem voto poſſe obligari multis placet. 2.

Vſus rationis communiter poſt ſeptimum annum contingit. 3.

Eadem ætas requiritur, vt quis Deo per votum, & Diabolo per mortale obligetur. 4. & 8.

Votum à ſeptenne emiſſum nullo iure irritatur. 5.

Votum vltramarinum ab impubere factum, quando teneat? 6.

Aliqui docent, non niſi poſt decimumquartum annum maſculum, & poſt duodecimum fœminam, voto obligari poſſe. 7.

Statim poſt completum ſeptennium, tam maſculos, quam fœminas voto obligari verius eſt. 9.

Vſu rationis deficiente, nemo, etiam grandis natu, voto manet obſtrictus, ibidem & ſequentibus.

Text. in cap. quicumque 3. 77. diſtinct. nouè intelligitur. 11.

Vbi non conſtat deficere vſum rationis, tenet votum poſt ſeptennium. 12.

In dubio, elapſo ſeptimo anno vſus rationis, & voti valor præſumitur. 13.

Contrariæ ſententiæ fundamentis reſpondetur. 14.

L. 2. ff. de pollicitationibus verè, & nouiter explicatur. 15.

L. Obligari. 43. ff. de actio. & obligat. eodem modo intelligitur. 16.

Mater familias, & ſui iuris, & voti compos videtur. 17.

QVAESTIO XVII.

Vt emiſſione cuiuſcumque voti ſimplicis, etiam religionis, quis maneat ſtrictus.

GRauis eſt inter Doctores hæc alterca- 1
tio, & meritò. Nam cum primo obtu-
tu videatur quamlibet minorem æta-
tem, vt Baptiſmatis (quod votum eſſe de ſu-
ſcepta Chriſti Fide ſeruanda veteres Theolo-
gi vna cum Magiſtro *Sentent. in 4. diſtinct. 38.* vo-
luerunt, quos refert *Suarez tom. 2. de Religione
lib. 2. cap. 2. num. 5.*) ita & alterius cuiuſcumque
ſimplicis voti eſſe compotem: nihilominus
tam noſtri, quam Theologi in diuerſas opi- 2
nationes diſceſſerunt: nonnullis placet illam
ſaltim ætatis metam, quæ à fine primi ſepten-
nii tam in fœminis, quam in maſculis incipit,
ſufficere, & voto eſſe adæquatam, pro quibus
hæ pugnant rationes.
In primis, quod hoc tempore, & non antea 3
communiter fulget vſus rationis, vt ſæpius
diximus, & latius ſupra hoc anno; at illum
habens vouere poteſt, veluti omnes proxime
recenſendi fateantur: ergo & qui ſeptimum
annum exceſſit voti reus eſſe poterit.
Deinde, quia tunc poteſt iſte ſe obligare 4
Diabolo per peccatum, & homini per ſpon-
ſalia, ex rationibus, quas ſupra proprio loco
expendimus: igitur & Deo per votum. Nam
vt inquit *Paludanus in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. col. 2.*
cuius opinionem probat *Nauarrus in cap. 12. n.
24. Innocent in cap. ſcripturæ, de voto, & ibidem Ho-
ſtienſ. num. 7. Ioan. Andr. num. 4. & Paul. Comitol. re-
ſponſ. moral. lib. 2. quæſt. 7. Suarez, Sanchez*, & alii
infra referendi. Illa igitur deliberatio tempo-
ris vel ætatis, quæ ſufficeret ad obligandum
Diabolo per mortale, ſufficit ad obligandum
Deo per votum.
Rurſus & ex eo ſuadetur hæc opinio, quod 5
votum hac ætate emiſſum nullo iure irrita-
tur. Non iure naturæ, quia habet deliberatio-
nem, & voluntarium ſufficiens. Nec iure hu-
mano, quia nullibi cautum legitur inualidum
eſſe votum poſt primum ætatis ſeptennium
factum: ergo neceſſariò valere debet.
Et tamen manifeſtè confirmari videtur ex 6
cap. 2. de voto, vbi votum vltramarinum ab
eo emiſſum, qui in puerili ætate erat conſtitu-
tus, ideſt in ſecundo vitæ ſeptennio, quo pue-
ritia incipit, vt multis poſtmodum apparebit, indiget abſolutione: ergo quia erat firmum.

Quibus rationibus ſubnixi præfatæ ſententiæ ſubſcripſere ex Neotericis P. *Suarez vbi ſupra, Lopez Stunica tract. de voto quæſt. 3. num. 86. P. Sanchez*, qui plures allegat, *lib. 4 ſumm. cap. 18. num. 5.* vbi id etiam in voto religionis proce-

Digitized by Google

dere affirmat *Mart. Bonacina*, vt habetur *in compendio, verbo, votum n um.* 1. & ab ea recedere nõ videtur *Paul. Comitol. loco vbi ſupra*, dum minorem decennio, inquit voto religionis obſtringere ſe poſse.

7 Ab iſtis tamen plerique diſſentiunt, quibus cum magis probetur puberem ætatem quatuordecim annorum in maſculis, & duodecim in fœminis eſſe voto neceſſariam, abſolute proferunt, nulla impuberum vota valida eſſe. Ita *D. Thom. 2.2. quæſt.* 83. *art.* 9. *& quæſt.* 189. *art.* 5. vbi vſum rationis ad votum requiſitum naſci ait ferè ad decimumquartum annum progreſſa ætate, & confirmat *in* 4. *ſentent. diſtinct.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 2. cum dicit in fine ſecundi ſeptennii iam poſſe puerum obligare ſe de his, quæ ad perſonam ipſius pertinent, vel ad religionem, vel ad coniugium. Sequitur *Syluester verbo religio.* 2. §. 15. *& verbo Baptiſmus.* § 8. *Angel. in verbo Religio.* 2. §. 6. *Palacius in* 4. *diſtinct.* 38. *diſp.* 1. *fol.* 870. *colum.* 2. idemque ſentire videtur *Gregor. Lopez in l.* 3. *verbo de edad, tit.* 8. *part.* 1. vbi abſolute docet impuberem vouendi legitimam ætatem non habere.

Et fulciri poſſe videtur hæc ſententia ex textu in *cap* 1. 20. *quæſt.* 1. vbi ætas ad matrimonium, & liberos generandos neceſſaria, quæ pubertatis eſt, etiam ad voti promiſſionem requiritur, his verbis: *Firma autem tunc erit profeſſio virginitatis, ex quo adulta iam ætas eſſe cœperit, & quæ ſolet apta nuptijs deputari, ac perfecta.* Necnon & authoritate *Conſulti in l.* 2. *verſ. voto autem, ff. de pollicitationibus*, qua cauetur, voto ſolum puberes patresfamilias obligari.

8 Quam opinionem amplectens *D. Bonauent.* etiam *in* 4. *diſtinct.* 38. *quæſt.* 3 *num.* 27. præcipuo fũdamento contrariæ ſententiæ ita reſpondit. *Ad illud quod obijcitur de obligatione Diaboli, dicendum, quod illa fit ſola voluntatis libertate, ſed non ſic eſt de obligatione ad Deum quantum ad votum, quoniam reſpicit aliquod opus, reſpectu cuius frequenter liberum arbitrium non habet, poſſe vel de facto, vel etiam de iure.* Cui item conſentit *D. Anton. in* 2. *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. 6. *col.* 2. in hæc verba: *Et licet Hugo dixerit, quod ſtatim quod malitia ſupplet ætatem, poſſit ſe vouere Deo, ſicut & dare Diabolo: tamen contrarium tenent communiter Canoniſtæ*: quæ omnia refert *Comitol. dict. quæſt.* 7.

9 Cæterum, cum hæc ſententia nullo valido munimine ſtabiliatur, non erit cur ab oppoſita, quaſi communi, & rationi magis conſona, diſcedamus. Ideo tenendum nobis erit, ſeptennium completum regulariter ætatem præſumi ſufficientem, ſiue in maſculis, ſiue in fœminis ad cuiuscumque ſimplicis voti, etiã religionis, obligationem. Dixi enim hanc præſumi ætatem legitimam, quia non ſemper ea votum poteſt valide emitti, ſed tunc ſolum, cum ſufficienti vſu rationis pollet, qui præcisè & eſſentialiter ad voti valorem requiritur. Sed quoniam fere ſemper hac ætate eiuſmodi vſus rationis adeſt, inde eſt præſumptionem pro ſe habere, vt ſufficiens ad vouendum credatur.

Quare recte exiſtimauit *Sanchez dict. cap.* 33. *num.* 6. non tam ſeptennii ætatem, quam rationis vſum ſpectari debere, quo voti valor diiudicetur, cum poſſit contingere, vt tardius, aut citius perfectus vſus rationis ad mortale peccatus adſit: ac tunc valebit votum, vt docet *Caietan. in ſumm. verbo Votum cap.* 3. §. *imperfectio autem ætatis, Armilla, Sotus, Aragon. Manuel*, & alii ab ipſo relati. Quapropter ſi conſtiterit, iam ſeptennẽ nullius vſus rationis eſſe compotem, quamuis prædicta ætate votum emiſerit, eo non obligabitur: quia ſeptennium in tantum ætas legitima ad vouendum cenſetur, inquantum ſolet vſu rationis comitari: vt ex contrario cum de eo ante dictam ætatem appareret, qui tunc votum emiſerit, obſtrictus remanebit. Quoniam vt, diximus, non tam ætas, quam vſus rationis in voto conſideratur.

Hinc luce donatur peroſcurus *Siriaci Papæ* locus *in cap. quicumque* 3. 77. *diſtinct.* quo ſupponitur ſaltim in codicibus Gregorianis, poſſe quem a ſua infantia obſequiis Eccleſiæ voto obligari, his verbis: *Quicumque itaque ſe Eccleſiæ vouerit obſequijs à ſua infantia, &c.* loquitur enim hic S. P. de illis, qui licet in infantia eſſẽt conſtituti, vſum tamen rationis ad vouendum neceſſarium aſſequebantur. Quamuis verius ſemper crediderim, hoc *cap.* nõ agi propriè de voto, ſed impropriè, & prout importat tantũ propoſitum & deſiderium: vti etiam hanc eſſe voti ſignificationem probat *Suarez dict. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 7. vt vel ex eo colligitur, quod factum eſſe proponitur ab eo, qui nondum per Baptiſmum Fidem ſuſceperat. Quam coniecturam plane firmare videtur antiqua ſcriptura, quæ in Codice Lugdunenſi anni 1571. & aliis, ita habetur: *Quicumque ita ſe voluerit obſequijs Eccleſiæ à ſua infantia*, vbi nulla voti, ſed voluntatis tantum ſit mentio. 11

Igitur vt rem proſequamur, vbicumque manifeſtis indiciis non apparet poſt ſeptimũ annum deficere vſum rationis, ſemper ea ætate emiſſum votum firmum, & efficax iudicabitur: quia præſumptio vſus rationis ad vouẽdum ſtat pro hac ætate. A deo quidem, inquit *P. Sanchez lib.* 1. *de matrim. diſputat.* 9. *num.* 14. & rurſus *lib.* 4. *ſumm. cap.* 1. *eodem numero*, ut ſi dubitetur, an plenus uſus rationis uouenti adfuerit, ac per conſequens, an uotum ab eo promiſſum ſit ualidum, inſpiciendum ſit, utrum ſeptimum annum egerit, qui uotum emiſerit, necne. Nam priori caſu præſumendus erit in eo dubio uſus rationis, & uotum eſſe ualidum ſecus uero in poſteriori. 12 13

Quibus ita præmiſſis, non urgent pro contraria opinione ſuperius adducta. Non utique *dict. cap.* 1. 20. *quæſt.* 1. quia ex ſequentibus ipſius uerbis colligitur in eo agi de uoto ſolemni profeſſionis, quod, ut ſuo loco dicemus, non niſi pubertate fieri poterat. Nec *d. l. de pollicitationibus* maiorem difficultatem ingerit, quia, ut notat *Connan commentar. lib.* 5. *cap.* 8 *ad calcem*, de uoto reali ibi diſcutit Vlpianus, quo aliqua bonorum pars Deo promittebatur. Quapropter 14

pter, inquit, tali voto ſolos patresfamilias puberes ſui iuris obſtringi, cum hi & habeant bona, & liberam eorum adminiſtrationem, vel quia nullis curatoribus regũtur, aut (quod certius eſt) quia iam in ea ætate exiſtũt, qua illis non egeant. Loquitur enim ibi proculdubio Conſult. de illis puberibus, qui vigeſimo & quinto anno maiores ſunt, nam & iſti puberes appellantur, *l. cum filia 50. verſic. Ego quidem, de legat. 3.* alioquin neſcio quem ſenſum habere poſſint ea Conſulti verba: *Voto autem patres familiarum obligantur puberes ſui iuris.* Quãdoque nullo alio modo, qui paterfamilias, ac per conſequens & ſui iuris exiſtit. *l. nam & ciuiũ 4. de his qui ſui, vel alieni iuris ſunt*, amplius ſui iuris effici queat, niſi perueniendo ad maiorẽ ætatem, qua frequenter puberes & ſuę tutelæ, & ſui iuris fieri dicuntur, *dict. l cum filio*, ibi: *Sic autem hæc ſcriptura varia eſt, & voluntatis habet quæſtionem, vt illa quoque ſi quis ita ſcripſerit, eum ſui iuris fuerit factus. Nam aliter aliàs accipiatur, & plerumque poteſtatis liberationem continet: plerũ-*
16 *que pubertatem, vel viceſimum quintum annum*, ſcilicet, vt optimè *ibidem* interpretatur *Accurſius* cum puberi patrifamilias ſic eſt relictum: quomodo etiam intelligi poſſe arbitror ſimile Conſulti reſponſum in *l. obligari 43. ff. de actio, & obligatio.* etſi non me lateat aliter hæc iura interpretatum fuiſſe *Cuiac. Donellum, Oſualdum* & alios, quos *infrà anno* 14. vbi de ætate ad ciuilem obligationem recenſebimus.

Et licet illa verba *Sui iuris*, vt aliàs explicuit
17 *Cuiacius lib. 21. obſeruat. cap. 23.* potius adiecta alicui videantur ad excludendas matresfamilias, quæ etiam patrumfamilias appellatione ſolent contineri: & tamen non ſui iuris erant, quia in perpetua tutela detinebantur, vt *infrà* notabimus. Hoc tamen vix defendi poteſt, tum quia nihilominus matresfamilias ſuæ poteſtatis & ſui iuris, vt & patresfamilias nuncupantur, *dict. l. nam & ciuium 4.* tum etiam, quia nullibi mulieribus vota interdicuntur, imo ex eo illis permiſſa poſſunt intelligi, quia & pollicitationes eis licẽt *l. Septitiu 10. de pollicitation.*

Et demum minus vrget quod de Baptiſmi
18 voto initio propoſuimus, quia, vt pluribus docent *Azor inſtitut. moral. tom. 1. lib. 11. cap. 14. quæſt. 3. & Suarez dict. tom. 2. de religio. lib. 3. cap. 2. num 6. & 7.* in Baptiſmo proprie votum non fit, ſed tantum profeſſio Fidei, quæ in multis à voto diſtat, vt ipſi obſeruant.

SVMMARIVM.

IVuentutem aptiorem ætatem eſſe ad diſcendum, multi docent. 1.
Natura in iuuentute fortior exiſtit ad operandum. 2.
Pueri & mulieres, quia nimia humiditate abundant minus ſapiunt. 3.
Iuriſprudentia debet in iuuentute addiſci. 4.
Pueritia tamen aptior ad diſcendum videtur. 5.
Pueri antiquitus erudiebantur. 6.
Iam ſeptennes ſcholis mancipari debent. 7.
Prima infantia ætate, licet quis ſit rudis in Fide tamen inſtrui debet. 8.
Ad ſcientias perdiſcendas vt maior capacitas, ita & maior ætas exigitur. 9.
Singulis artificia ſuam habent ætatem, nec vna omnibus ſufficit. 10. & 11.
Studijs etiam diuerſis, diuerſas ætates antiqui deſignabant. 12.

QVAESTIO XVIII.

Ad diſciplinas perdiſcendas, quæ ætas ſit aptior.

ADoleſcentiam eſſe vulgo profertur ex Ariſtotele *in problem. ſectio 30. problem. 4.* vbi ſic legitur: *Vt igitur manu non inde abortu natura vti poſſumus, ſed cum eam natura abſoluit, perficitque, ita etiam mens, quę res naturalis eſt, non protinus nobis contingit.* Pro quo facit quod ſcribit *Galenus* in oratione, qua ad artes perdiſcendas hortatur. Nẽpe eo maximè tempore incumbendum eſſe ſcientiis, quo formoſiſſima noſtra cernuntur corpora. Ideſt vt interpretatur optimè *P. Franciſc. de Mendoza in viridario ſacræ, ac profanæ eruditionis*, hac de re agens, *lib 4. probolem.* 20. adulta & confirmata iam ætate: dixit expreſſius *Seneca lib. 19. epiſt. 108. ad Lucillum*, his verbis: *Iuuenes poſſumus diſcere, poſſumus facilem animum, & adhuc tractabilem ad meliora conuertere, quia hoc tempus idoneum eſt laboribus, idoneum agitandis per ſtudia ingenijs & exercendis per opera corporibus*, refert *Tiraquel. in l. 6. connubiali gloſ 1. nu. 3. in fin. Anton. Diez libello de ſalarijs liberorum 2. part. num. 47.* 1

Et confirmat hanc opinionem *Mendoza vbi ſupra*, ſequentibus argumentis. Primò, quia diſcendi ſtudium (refero ipſius verba) tunc maximè opportunum eſt, cum natura ad operandum exiſtit fortior, ad perſeuerandum promptior, ad intelligendũ paratior. Sed hoc in adulta ætate potiſſimum contingit in, qua potentiæ ad exequenda ſua munia magis ſunt diſpoſitæ. Hæc igitur ætas ad diſcendum eſt accommodatior. 2

Deinde nimia humiditas, vt communis eſt ſapientum conſenſus, intelligentiæ officit. Vnde fœminæ, quia humiditate ſuperant, prudentia ſuperantur; at qui in pueritia humiditas præter modum abundat, vt notum eſt. Eſt igitur ad perdiſcendum minus apta pueritia, quam adoleſcentia, & quæcumque adulta ætas. 3

Vnde ex *proœmio inſtitution.* ibi: *Cupidæ legum iuuentuti*, & ex *Fabro* notat *Petrus Rietardus in §. ſed non vſque num. 43. verſ. Tertiò noto, de legatis*, quod leges debentur diſci in adoleſcentia, ideſt earum ſtudium ab adoleſcentia incipi, & vt inquit idem *Faber*, etiam per totum vitæ tempus proſequi, reſeruatis congruis horis pro Dei ſeruitio, & corporis requie, argumẽto *l. 1. C. de Atletis lib. 10.* quamuis teſte *Iacobo Cuiacio in l. 5. ff. de minoribus, Ariſtotel.* ſcribat adole- 4

Digitized by Google

dolеſcentes nõ eſſe moralis Philoſophiæ optimos auditores.

Verumtamen, tum propter vitæ breuitatẽ,
5 rerumque multitudinem, tum propter naturæ ſtatum aptior *Franciſco Mendoza* pueritia videtur ad diſcendum, quam vlla alia vitæ humanæ ætas. Ducitur autoritate *Ariſtotelis* eodem loco, ſed aliis verbis: *Diſcimus*, inquit, *ocyus iuniores, quia rem fermè nullam tenemus. Cum enim res pleraſque ſcimus, non æquè prætereа capere alias poſſumus, quomodo etiam meminiſſe melius ea valeamus, quæ mane primum percipimus.* Necnon & trita illa ſententia eorum, qui de inſtitutione puerorum multa præclarè ſcribentes edocuerunt, à primis annis exordiendum eſſe: nimirum, quia mentes ea ætate curis ſunt vacuæ, & facile quodcumque percipiunt.

Sed aliis rationibus prædicta opinio mihi
6 probatur. Primùm, quia vt apparet ex *l. fin. autem 17.§.fin.de res vindicat. l.ſi quid.* 117. *de legat.* 1.*l.item quæritur.* 13.*§.idem Iulianus lib.* 8. *ff.locati*, vbi de pupillo ſutore, & *l. ſi impenſæ.* 78.*de verbor.ſignificat.* pueri erudiebantur: vnde D.*Cyprianus in cap.pro dilectione.* 95. *de conſecrat. diſtinct* 2.hiſtrionem quemdam, Magiſtrum & Doctorem, non erudiendorum, ſed perdendorum puerorum appellat: ergo quia illa ætas habita fuit eruditionis capax.

Secundum ex eo, quia vt hoc eodem anno
7 probabimus, *quæſt.*21. educationis cauſa nulla puella in monialium monaſteria ante ſeptimũ ætatis annum elapſum, in quo pueritia incipit, veluti etiam alibi oſtendemus, ingredi poteſt: ergo quia infantia, & non pueritia diſciplinis inepta cẽſetur. Quare hãc ſententiã etſi nullo expreſſo fundamẽto meritò docuerunt *Sotus in* 4.*diſtinct.* 27.*q.* 2.*art* 2.vbi ita inquit. *Et hoc eſt tempus ſecundæ ætatis, nempe pueritiæ, quæ per ſecundum ſeptennium currit. Quo ideo tempore nempe ſeptem annorum, ſcholis puer ad diſcendum mancipatur:* & ab eo parum diſsentiens P.*Rebuf. in l. puers.*
8 204. *verſic.vltimo, de verbor. ſignificat.* dum ait, primam ætatem vſque ad ſeptennium ita præpeditam eſſe omnibus agendis, vt vix idonea ſit ad diſcendum prima elementa, quamuis ea ad Fidem omnes inſtrui debeant.

Nec aliud euincunt initio pro adoleſcentia
9 conſtituta, cum tantum reſpectu ſcientiarum procedant, ad quarum ſtudium maior ratio, & capacitas exigitur, non vero reſpectu aliarum rerum & diſciplinarum, quibus aſsequẽdis mediocre iudicium, vt puerorum, ſufficit. Nec enim par iudicium, vel ætas ad omnia
10 artificia, vel ſtudia deſideratur. *l. Stichus liber* 12. *ff. de legat.*3.vbi cum hæres eſset à teſtatore grauatus, vt *Stichum* artificium doceret, vnde ſe tueri poſset, inquit Conſultus Prætorem arbitraturum ex voluntate defuncti, & ætate, & conditione, & natura, ingenioque eius, cui relictum erit, quod potiſſimum artificium hæres docere debeat.

Et confirmatur hæc ſententia *ex l. legatis ſer-*
11 *uis* 6*. §. ordinatricibus, ff. de legat.* 3. vbi inquit *Martianus*, omnes adhuc diſcere poſse artificium, id eſt, vt ego exaudio, non tantum adulti, adultæue, ſed etiam pueri, & puellæ, quod humanæ naturæ congruum eſse fatetur.

Dictiſque concinunt elegantiſſima hæc A- 12
loyſii Luſini verba de veterum inſtitutis agentis *lib.* 2.*de compeſcendis animi afflictionibus, cap.* 4. In primo enim ſeptẽnio (elapſo vt interpretor) pueros ita alimentis, exercitationibuſque educabantur, vt eorum corpora non ſolum ſtudiis, verum & omnibus vitæ actionibus idonea redderent. In ſecundo, prima eos Philoſophiæ parte, quam vt inſtrumentum dicere poſsumus, imbuebant, Logica ſcilicet, quæ Grammaticæ, Dialecticæ, Rhetoricæ, Poeticæ, Hiſtoricæque nominibus continetur. Tertio ſeptennio, quod erat ab annis 14.ad 21.ad ſecundã Philoſophię partem, Mathematicam nuncupatam ipſos prouehebant, id eſt, ad Geometriam, Arithmeticam, Muſicam, Aſtrologiam. Quartò deinceps, quod erat ab annis altero & vigeſimo, ad vigeſimum octauum libris dicabant naturalis Philoſophiæ, quorum alii principia rerum naturalium concernunt, vt qui Phyſica auſcultatione, deque anima inſcribuntur: alii res naturales ipſas, vt qui de generatione, & corruptione, de animalibus, de plantis, de metallis, ac meteoris: nõnulli quædam reſpiciunt res naturales conſequentia, qualia ſunt locus, tempus, motus, de quibus agitur in libris Phyſicis. Quinto ſeptennio, quod ab anno vigeſimo octauo ad trigeſimumquintum pertinebat, ad Moralem Philoſophiam traducebãt ea ratione arbitror; quod hominem viderent in eo ſeptennio plus habentem doctrinæ, pluſque experientiæ, magis exinde poſse paſſionibus, ac perturbationibus animi reſiſtere. Reliquum vero, quod ſupererat vitæ totum, id homo ſpeculatiuis moralibuſque inſtructus, & veluti ex ignorantiæ tenebris ereptus, vitiorumque labe purgatus, animum à terra ſublatum ad altiorem doctrinam, vtpote Metaphyſicam erigebat, dum illum ſpeculationibus rerum incorporearum, ac immortalium, quales ſunt omnes ſeparatæ ſubſtantiæ cæleſtes, occuparet. Hactenus Luſinus, quem refert *Petrus Bungus de myſteriis numerorum num.*7.ad medium, vbi etiam ex *Fabio Paulino lib.* 5. *hebdomad capit.*5. ſeptimo vitæ ſeptennio fructum demum omnem anteactæ vitæ legendo, & commentando percepiſſe notat.

SVMMARIVM.

IVre naturali non certa ætas, ſed vſus tantum rationis ad ſponſalia requiritur. 1.

Sponſalia ex diſpoſitione iuris poſitiui nequeunt ante ſeptennium contrahi. 2.

Vſus rationis regulariter, & maſculis, & fœminis ſeptimo anno incipit. 3.

L. in ſponſalibus. 14.*ff.de ſponſalibus noué intelligitur.*4.

Canonis 2 *de ſponſalibus exponitur.*5.

Septennium ad ſponſalia ſecundum aliquos, mathematice

Digitized by Google

ticè completum eſſe bebet.6.

Probabilius eſt ſufficere, ſi moraliter ſit expletum. 7.

Septennium dicitur moraliter perfectum, licet ex eo decem dies deficiant, ibidem.

*Ante ſeptimum ætatis annum nemo idoneus cenſetur ad ſponſalia, etiamſi habeat vſum rationis.*8.

Vſu rationis ſuppleri ætatem ſponſaliorum multi docent. 9.

Licet ſolus vſus rationis, abſque generandi potentia non ſufficiat, vt ante puberes annos matrimonium contrahatur, ſufficit tamen, vt poſt id tempus contrahi poſſit, etſi non adfuerit dicta potentia. 10.

*Eos, qui ante perfectam ſeptennij ætatem ſponſalia cõtrahunt, mortaliter peccare aliquibus placet: ſed contrarium eſt verius.*11.

*Sponſalia nondum expleto ſeptennio contracta irrita ſunt.*12.

Sponſio futuri matrimonij infanti facta, nullius eſt momenti, ibidem.

QVAESTIO XIX.

Sponſalia de futuro, vt validè contrahantur.

1 Etenim licèt iure naturali inſpecto vſus rationis, qui ad ſponſaliorum valorem requiritur, quocumque in tempore ſuperueniens ſufficiat, vt ipſorum contractus teneat; iure tamen poſitiuo, Eccleſiaſtico, ciuili, & patrio id negatur: & ante ſeptenniũ perfectum omnibus indiſtinctè, ſiue maſculis ſiue fœminis contrahendi ſponſalia facultas inhibetur. Ita à *Modeſtino* cauetur *in l.in ſponſalibus* 14.*ff de ſponſal* profertur *ab Alexand.& Innocent.III.in cap. literas* 4.*& in cap.acceſſit* 5. *cap. ad diſſoluendum* 13.*de deſponſat.impuber.* quibus conteſtatur *Bonifacius VIII.in cap.vnic.in principio, eodem titulo lib.*6. & tandem continetur Hiſpanica *l.6 & fin tit.* 1. *part.*4.

3 Quod rectè ſtatutum eſt, quia vſus rationis ad ſponſalia neceſſarius, regulariter ipſa experientia commonſtrante, hanc ætate maſculis pariter ac fęminis incipit, vt expreſſis *d.l.patriæ* ſequentibus verbis conuincitur. *Porque eſtonce comienzan à auer entendimiento, è ſon de edad que les place las deſponſaias,* & cõcludit *l.ſi infanti,§. vlt.* iuncta *l.potuit,C.de iure delib.* Ideo hanc ſententiam velut indubitatam tuentur præter antiquiores, *Iacobus* Cuiac. *lib.*6.*obſeruat.cap.*16.*Gregor.*Lopez *in dict.ll.part. Quintil.Mandoſ.de ætate minor. cap.*4.*n.*11.*Barnab.*Briſon. *de ritu nuptiar.fol. mihi* 153.*Vuald.in candelab.aureo titulo de ſponſalib.num.*12.Petr.*Mozius de contract.titulo de nuptijs, §.qui poſſint contrahere ſponſalia,num.*2.Petr. *Cencedus in collectan.ad Decretal.lib.*2.*collectan.*97. *num.*2.vbi plures refert *Aegidius de Sacram.diſputat.*21.*dub.*7.*num.* 50.*Didacus Medrau.de conſenſu connubiali cap.*7.*n.*2.*Anaſtaſius Germonius animaduerſion.lib.* 2.*cap.*6.P.*Thom.*Sanchez *de matrimon. lib.*1.*diſputat.*16.*nu.*2.P.Baſilius *eodem tract.lib.*12.*c.*5.*num.* 3.*Ioan.Gutier.ſimili tract.cap.* 2.*n.* 1. *Bonacin.*etiam *de matrim.quæſt.* 1.*punct.*4 *propoſ.*1.*n.*1. P.*Hurtado* item *de matrim.diſputat.*1. *difficult.*14. *in principio,* nouiſſimè *Antonin.Diana reſolut.moral.tractat.de* Sacram.4.*reſolut.*274.*cum ſequentibus* Et tandem in hanc ſententiam incidunt omnes, quibus de hac re diſputare contingit.

Nec contrarium, quoad ius ciuile attinet, 4
ſuadere videtur *dict.l in ſponſalibus* 14. vbi Cõſultus apertè reſpondit, in ſponſalibus contrahendis ætatem contrahentium definitam nõ eſſe, imò à primordio ætatis ſponſalia effici poſſe. Quibus verbis cum poſterioribus eiuſdem legis manifeſta pugna ineſſe videtur, cum his reſolutiue proferatur ſeptem annis minores ſponſalibus non ſufficere: quoniam omiſſa communi expoſitione, quam *ad dict.l* afferũt *Thom.Sancius vbi ſuprà num.*3.*& Ioan.Gutier.dict. loco eodem num.* 3. Necnon & reiecta emendatione *Antonij Fabri in Iuriſprudentia* Papinian.*tit.*12.*princip,*6.*illatione* 8. *verſic. Solam ſponſaliorum cauſam excipio,*vbi *dict.l.finalis* verba vt *Tribomani,* & mali interpretis reiicienda eſſe contendit, abſoluta remanente ſententia legis initio comprehenſa, dicendum arbitror, nullum diſcrimen aſſignari poſse inter verba *dictæ l.* imò omnia rectè cohærere. Nam quod principio aſserit Conſultus in ſponſalibus contrahendis ætatem contrahentium definitam nõ eſse, vt in matrimoniis, eum ſenſum habet, vt non eandem ætatem ad ſponſalia deſignatam ſignificet, quæ ad matrimonium præſcripta legitur, ideſt duodecimum annum in fœminis, & quartumdecimum in maſculis: quia à primordio ætatis, videlicet à prima ætate, ſiue pueritia, vt *Cuiacius* interpretatur, validè ſponſalia contrahi poſſunt, dummodo contrahentes ſeptennio minores non exiſtant, ſiquidem huius ætatis neceſſario eſſe debent, vt contractus ſubſiſtat, tunc enim temporis, quid fiat à contrahentibus rectè intelligitur. Et hanc eſſe veram, & neceſſariam *d.legis* ſententiam, ex eo deprehẽdere licet, quod *Modeſtinus lib.*4.*ſuarum differ.*ex quo *d.lex* fuit deſumpta, vt ex epigraphe conſtat, de his agit, in quibus ſponſalia à matrimonio differunt, veluti præfatur *Iacobus* Cuiac.*in principio rec'tat ad dictum librum* 4. *differentia Modeſtin.*ergo manifeſtum eſt differẽtiæ loco illud conſtituiſſe Iuriſconſultum, vt non eadem ætas ad ſponſalia requiratur, quæ ad matrimonium, ſed quod minor ad ſponſalia ſufficiat, in quo apertè à matrimonio ſponſaliorum contractus diſſidet. Aliter enim à ſeipſo diſſentiret *Modeſtinus d.reſponſo,* quod dicendum non eſt.

Minuſque ſi ius Pontificium intueamur, 5
recepta ſentẽtia de ſeptennio requiſito ad ſpõſalia in dubium reuocatur *Eugenij* III. reſcripto *in cap.iuuenis* 2.*de ſponſalib.*vbi ex ſponſalibus cum puella nondum ſeptenni à iuuene contractis oriri decernitur impedimentum publicæ honeſtatis, quod nequaquam naſceretur, niſi valida fuiſſent ſponſalia, vt ex eiuſdem *Eugenij* verbis colligitur, ibi: *Quia ipſa coniux ipſi eſſe dicitur,* & probatur expreſſius in *cap.vnico,de deſponſat.impub.lib.*6.*ex* Concil *Tridẽtin.ſeſſ.*24.*c.*3.de quo infra latius agemus, ſiquidem eiuſmodi obiectioni occurritur aſſerendo,

Digitized by Google

rendo,dictam deciſionem procedere ſolum
quoad impedimentum publicæ honeſtatis,
quod oriri affirmat etiam ex ſponſalibus in-
ualidis cum minore ſeptem annis contractis,
quoties ſcilicet illæ duæ cauſæ concurrunt,
cohabitatio inquam, & attrectatio. Quia inho-
neſtum eſſe videtur, vt qui puellam, licet nō-
dum viri potentem, vti vxorem in domum
duxit, & deintegrare tentauit, cum ipſius poſt-
modum conſobrina matrimonium contrahat,
vt de impedimento publicæ honeſtatis poſtea
agentes latius dicemus, & placet *Iacobo Cuia-
cio in dict.cap.& Anaſtaſio Germonio dict.lib. 2. ani-
maduer.cap.*6.ex qua textus ſpecie tantum ab-
eſt, vt deduci poſſit ſponſalia cum minore ſe-
ptem annis celebrata effectum ſortiri, quod
imo expreſſe ex ea colligatur inutilia fuiſſe,
ſed alia ratione, cohabitationis ſcilicet, & at-
trectationis, ex eis iuſtitiam ortam fuiſſe pu-
blicæ honeſtatis.

Liquet ergo ex ſuperioribus citra omnem
6 controuerſiam eſſe iure tam ciuili, quam
Pontificio, & Regio ſeptennium ad ſponſalio-
rum contractum neceſſariiſſimum eſſe. Adeo
quidem putant *Cuiac.dict.lib.* 6.*obſeru. cap.* 16.
*Sanch.dict.lib.*1.*diſputat.*16.*num* 4.*Coninch dict.di-
ſput.*21.*dub.*5.*n.*51.*Poncius de matrim. lib.* 12. *cap.*
5.*num.*3.*Hurtado dicta diſput.*1.*difficult.*4. vt ma-
thematicè completum eſſe debeat, nec ſuffi-
ciat ſi vltima dies ſeptimi anni cępta ſit, quia
ſicut pretium in indiuiſibili conſiſtit, ita &
ætas iure deſignata, cum ea ratione præſcriba-
tur, ne cuilibet ſuo iudicio liceat illam muta-
re, quod vtique liceret ſi in indiuiſibili non
conſiſteret. Sed nihilominus contrarium de-
fendunt *Sotus in* 4.*diſt* 27.*art.*2. *Quint.*Mandoſ.
7 *vbi ſupra, Rebel.de obligat.inſtit.lib.*4.*quæſt.*5. *con.*2.
*num.*2.Gutier.*dict.c.*2.*nu.* 6. *Baſilius loco vbi proxi-
mè*, & ſufficere inquiunt dicti ſeptennii ętatem
moraliter expletam eſſe, veluti ſi duo vel tres
dies deficiant, aut octo vel decem, vt mauult
*Rebell.*quia quod parum diſtat, diſtare non
videtur, argumento *l.penult.de militar.teſtam.* Ve-
rum licet vna & altera opinio probabilis ſit,
vt nouiſſime reſoluit Antonin *Dian.dict. tract* 4.
reſolut. 274. priorem tamen probabiliorem
cenſeo, ex quo ratio ſecundæ opinionis non
procedit in termino pręſcripto à iure. Nam ex
quo præſcribitur, conſiſtit in indiuiſibili, & in
id conſtituitur, vt optimè reſpondit *Hurtado*.

Et hæc ſententia procedit, etiamſi vſus ra-
8 tionis contrahentibus ante prædictam ætatem
illuxerit. Nam tunc inutiliter eos ante ſepten-
nium exactum contrahere certius iudico cū
Ricardo in 4. *diſt.*27.*art.*3.*quæſt.*1. Durand. *quæſt.* 3.
*art.*2.Abbat. *in dict cap.iubemus num.* 3. *Angel. ver-
bo ſponſalia n.*5. *Roſella verbo impedimentum. Hur-
tado vbi proximè,verſic.*Abbas *vero*, quia ſi quo-
ties malitia, ſiue diſcretio ſupplet ætatem, vale-
rent ſponſalia, & cum etiam poſt tranſactum
ſeptennium vſus rationis non acceſſit, mini-
me valerent, vt indubitatum eſt, & proba-
tur *ex dicta l. in ſponſalibus*, traditque Sanchez
*vbi ſupra n.*3.*&* Gutierrez *nu.*3.ſequeretur, quod
fruſtra ætas ſeptennii ad ſponſalia fuiſſet deſi-
gnata, cum vſus potius rationis, quā ętas atten-
datur: etſi contrarium voluerint *Sanctus, Sotus,* 9
Aegidius, Rebellus, & Baſilius locis allegatis, &
ante eos *Cuiacius in dicto cap. inuenis, Antoninus
Diana dict.reſolut.*274.*in fine*, nonnullis rationi-
bus ab eis adductis, quibus affatim ſatisfacit
Hurtado verſic. Ratio autem à priori, vbi non re-
fragari, inquit, quod de ætate ad matrimoniū
requiſita ab ipſis adducitur, quam malitiam
ſupplere certum eſt. Primò, quia ætas pro ma-
trimonio deputata, cum illa exceptione præ-
ſcribitur, niſi malitia ſuppleat ætatem, vt ſuo
loco dicemus, quod minimè in deſignata ad
ſponſalia dici poteſt, cum nullibi caueatur æta-
tem ad ſponſalia malitia ſuppleri, quare de
vno ad alterum procedere argumentum non
poterit. Secundò, quia malitia ſupplens ætatē 10
in matrimonio, non tantum eſt vſus rationis
perfectus, vt eſt in ſponſalibus, ſed etiam po-
tentia ad generationem neceſſaria, quæ regu-
lariter ante ętatem requiſitam adeſſe non ſolet.
Ac proinde ſi ante eam eſt vſus rationis per-
fectus, & potentia expedita, validè fiet matri-
monium, & poſt eam etiam, validè contrahi-
tur, ſi ſit vſus rationis perfectus, quamuis non
ſit potentia ad generationem ſufficiens. 11

Vtrum autem, qui ante prædictam ſeptennii
completam ætatem ſponſalia contrahunt, le-
taliter, aut ſaltim venialiter peccent? diſputari
ſolet ab interpretibus, *Syluius in* 3. *p. quæſt.* 43.
*art.*2 *Rebel.part.*2.*lib.*4. *quæſt.*5.*n.*4. *Bonacin.de ma-
trim quæſt.*1.*punct.*4.*num.*6. *Enriquez lib* 11.*cap.*13.
*num.*13.*ex cap.*2.*de deſponſatione impuberum*, do-
cent mortaliter peccare, niſi pro bono pacis
contraxerint. Sed contrariam ſententiam, vi-
delicet eos nullam, neque venialem culpam
incurrere, meritò tenendam eſſe admonent *Co-
ninch d.dubio* 5 *concluſ.*2.*n.*53.*Villalob.in ſumm. tom.*
1. *tract.* 12 *part.*1.*cap.*7. *num.* 259.*Sanchez dict.lib.*
1. *diſputat.*17.*n.*14.*Gutier dict.cap.*2.*nu.*14.*Barboſa
in Collectan.ad dict. cap.*2.*num.*4.*Poncius dict.lib.*12.
*cap.*5. *num.*4.Antonin.*Dian. dict. tractat* 4. *reſolut.* 12
275.Quibus accedit *Hurtado vbi ſupra.* Et ratio
eſt, quia ſponſalia ante ſeptennium contrahi
non prohibentur, ſed contracta irritantur, aut
inutilia eſſe dicuntur, adeo vt nec ſponſionem
matrimonii factam infanti, ipſius fauore vali-
dam, aut ratam eſſe velit *Baſilius* Poncius *de ma-
trim lib.* 12.*cap.*4.*num.*2. vt refert Antonin. *Dia-
na reſolut.moral.*3.*par.tract.*4.*de Sacram.reſolut.*244.
in fine, ſubiiciens non ſpectari debere tempus,
donec ille velit repudiare, vel acceptare. Ergo
culpa non erit ante dictum tempus contrahe-
re, nec *dict.cap.*2. aliud probat, ſiquidem vt re-
ctè ſupra dicti authores expendunt, tantum in
matrimoniis procedit, non vero in ſponſalibus.
Deinde, quia ante legitimam ætatem ſponſalia
celebrando nulli virtuti, aut Sacramento fit,
aut irrogatur iniuria; quod neceſſarium erat, vt
culpa contraheretur: ergo nec venialiter pec-
cant, qui ante debitam ætatem ſpondentur.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Impedimentum publicæ honeſtatis, ex validis tantum ſponſalibus oritur. 1.
Contrahentes ſeptem annorum ſint oportet, vt ex illorum ſponſalibus hoc impedimentum naſcatur. 2.
Ex ſententia Viuiani, impedimentum ex ſponſalibus à proximis ſeptennio contractis, etiam datur. 3.
Textus in cap. iuuenis. 3. de ſponſalibus, intelligitur. 4.
Impedimentum publicæ honeſtatis oritur, quoties infantes inutiliter ſponſalia contrahentes, iam puberes, nixi ſunt ad copulam, & quomodo hoc accipi debeat. 5.

QVAESTIO XX.

Impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus, vt oriatur, cuius ætatis contrahentes eſſe debeant?

1 IVſtitiam ſiue impedimentum publicæ honeſtatis, ſolummodo ex ſponſalibus validis de futuro generari certius eſt, quã probatione indigeat, maxime cum id nouiter ſanxerit Concil. Tridentinum *ſeſſ. 24. de reformat. matrim. cap. 3.* vbi obſeruat *Auguſt. Barboſa lit.* S. cuius ſententiam amplectuntur *Rebel. de obligationibus inſtit. part. 1. lib. 3 quæſt. 24. num. 3.* P. *Ægidius diſput. 32. num. 61. Valer. Reginald. in praxi fori pænitential. lib. 31. cap. 18. num. 127. Sanchez*, Gutierrez & reliqui infra referendi; ergo cum minime ſponſalia de futuro valide poſſint ante ſeptennium completum celebrari, veluti ex ſuperius dictis ſufficienter probatur, conſectarium elicitur prædictæ ſaltim ætatis contrahentes eſſe debere, vt publicæ honeſtati, aut eius impedimento ſit locus. Quod nec huius tantum ratiocinationis vi planum oſtenditur, ſed expreſſis etiam in hanc rem
2 ſcriptis deciſionibus comprobatur: Præcipuè *ex textu in cap. literas 4. cap. acceſſit 5. de deſponſat. impuber. cap. vnico in principio, eodem titulo lib. 6.* quibus conſentit ius noſtrum patrium *in ll. 6. & finali tit. 1. part. 4.* adſtipulantur ex interpretibus *P. Sanchez de matrimon lib. 7. diſputat. 68. num. 19. Anaſtaſ.* Germon *animaduerſio. lib. 2. cap. 6. Baſilius Poncius de impediment. matrimon. cap. 18. §. 2. verſic. Sequitur quarto, Ioan.* Gutier. *de matrim. cap. 103. n. 15. Bonacin. eodem tractatu quæſt. 3. num. 12.*
3 *&* 17. quamuis *Ioan. Baptiſt. Viuian. in rationali ad cap. Iuuenis 3. de ſponſalibus*, aſſerat dictum impedimentum oriri ex ſponſalibus à proximis ſeptennio contractis.

4 Et licet ab hac receptiſſima ſententia nos depellere videatur autoritas Eugenii Papę *in dict. cap. iuuenis 3. de ſponſalib.* vbi diſcedere videtur quidam iuuenis à conſobrina illius, quam prius nondum ſeptennem deſponſauerat, eo videlicet, quia publica honeſtate impediente tale matrimonium ſubſiſtere non potuit. Attamen dicta deciſione optimè perpenſa nihil continet, quod poſſit ſuperiori definitioni aduerſari, cum ibi ideo ex ſponſalibus cum amita nondum ſeptenni contractis oriatur iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ poſtmodum initis cõſobrina prioris ſponſæ nuptiis impedimento eſt, quia cohabitatio ſimul, & inhoneſta attrectatio præceſſerant, vt ex litera conſtat, quæ duo ſimul cum ſponſalibus, licet inualidis, ratione ætatis efficiunt, vt impedimentum naſcatur publicæ honeſtatis, vbi ſcilicet non apparet ſponſam ex tali attrectatione non fuiſſe deintegratam, vt in caſu *dict. cap.* Nam licet viri potens non fuerit, potuit tamen à iam pubere, & iuuene viro corrumpi: quo in dubio, vt inquit Pontifex, quod certius & probabilius eſt, exiſtimare debemus, nempe illam fuiſſe cognitam, ac per conſequens ortam fuiſſe non ſolum iuſtitiam publicæ honeſtatis ex tali commiſtione, ſed etiam affinitatem, quæ omnia ſecundò cum conſobrina prioris ſponſæ contracto coniugio reſiſtunt, vt iudicare videtur *Anaſtaſ* Germon. *vbi ſupra*.

Cui interpretationi aduerſari non videtur 5
doctrina *Thomæ Sanchez dict. loco num. 22.* quam ſequitur Ioan. Gutierrez *vbi proximè num. 15.* videlicet, oriri impedimentum publicæ honeſtatis, quando infantes irrita ſponſalia defectu ætatis inierant, & poſt conſcii priorum ſponſaliorum quando ad ea ratificanda legitimã ætatem aſſecuti ſunt, nixi fuerunt ad copulã: quoniam impedimentum tunc naſcitur, non ex nixu ad copulam, ſed ex ratificatione priorum ſponſaliorum, argumento *cap. vnic. de deſponſ. impub. lib. 6.* quia hæc doctrina, quæ veriſſima eſt, procedit quando vterque contrahentium ſeptennio tantum maior erat. Quo caſu, licet adfuiſſet attrectatio & cohabitatio, nihilominus impedimentum publicæ honeſtatis non orietur, quia dubium eſſe non poterat, ex quo ambo impuberes, vtrum carnaliter commixti fuiſſent, vt in ſpecie *dict. cap. iuuenis*, vbi ſponſus erat iuuenilis ętatis, quamuis ſponſa eſſet infans: ergo ſuo caſu rectè inquiunt Sanchez & Gutierrez oriri prædictum impedimentum, non quidem ex nixu ad copulam, ſed ex ratificatione ſponſaliorum, ex dicto conatu ad copulam poſt ſeptennium interueniente, quia ex nixu tunc ſolum oritur, quoties dubitari poteſt, an verè fuerint carnaliter cogniti.

SVMMARIVM.

Puellæ nondum ſeptennes minimè poſſunt educationis cauſa in monaſterio recipi. 1.
Non decet infantulas eſſe in monaſterijs. 2.
Etiam infantili ætate, licet habitum regularem ſuſcipere. 3.
Puellæ ſeptimo ætatis anno dociliores exiſtunt. 4.
Cogentes fœminas tam puberes, etiam educationis cauſa, ingredi monaſterium excommunicantur. 5.

QVAESTIO XXI.

Vt educationis cauſa in monaſteria monialium puellæ recipi poſſint?

1 EIuſmodi puellas non debere admitti, do-
nec ſeptennium excedant, Sacro Cardi-
nalium coetui placuiſſe notat *Auguſt Barboſa in*
remiſſionibus ad cap. 5. Concilij ſeſſ. 25. de regularibus
lit. P. in fine, ruſuſque *in collectanea eiuſdem num.*
104. & quamuis hanc declarationem non in-
ueniſſe dicat *Zerola in praxi Epiſcopali 1. part.*
verbo moniales, §. 11 tamen refert Archiepiſco-
pum Surrentinum dixiſſe ſibi non debere re-
cipi, niſi ad minus ſeptem aut octo annos ex-
pleuerint. Ac ſemper in facultatibus à Sacra
Cardinalium Congregatione conceſſis ad has
puellas admittendas explicari, dummodo ma-
iores ſeptennio ſint, quod etiam tradit *P. San-*
chez lib. 6. ſumma cap. 16. n. 63.
Et eo fundari putat *Zerola dict. loco*, quia nõ
2 decet in monaſteriis teneri infantulas, quaſi in
cunis, vel cum nutricibus, argumento eorum
quæ ſanſit Concilium de clericis recipiendis
in ſeminarium *cap. fin ſeſſ. 23.* Quæ ratio ſi eſſet
vera, etiam in his procedere deberet, quæ re-
ligionis cauſa monaſteriis deputantur. At cũ
ſecundum receptiorem opinionem, quam
3 vſus comprobauit, qualibet minori ætate,
etiam infantili, hoc fieri liceat, veluti *infra an-*
no 8. manifeſtum fiet, hæc ratio prorſus incer-
ta videtur: ideoque in ea ſum exiſtimatione
4 vt putem, illa de cauſa poſt ſeptennium, & nõ
antea puellas educandas in monaſterium in-
gredi debere, quia illa ætate incipiunt docilio-
res, & promptiores eſſe ad diſcendum, vt no-
tat *Sotus in 4. diſtinct. 27. quæſt 2. art. 2. in principio,*
verſic. Quod ideo, & nos alibi dicemus.
Quibus ſubiiciam quod eruditè reſoluit
5 *Anton. Diana reſolut. moral p. 2. tractat. 15. aliàs Mi-*
ſcellan. reſolut. 57. neminẽ incidere in excom-
municationem latam in Concil. Trident. *ſeſſ.*
25. *c.* 18. cogentes foeminas iam puberes edu-
cationis cauſa intrare monaſterium: quia etiã
hac cauſa noluit Concilium foeminas inuitas
monaſtetium ingredi.

SVMMARIVM.

IVs patronatus cuiuſcumque ætatis infantibus poteſt ſucceſſione quæri. 1.

Quicumque baptizati, ſunt iuris patronatus capaces. 2. & 9.

Ius patronatus libertorum, etiam in vtero exiſtenti competit. 3.

Non valet argumentum de iure patronatus libertorum ad ius patronatus Eccleſiaſticum. 4.

Infans an poſſit etiam dotatione, aut Eccleſiæ conſtructione patronatum acquirere diſcutitur. 5.

Minor ſine decreto, nec piæ cauſæ donare poteſt. 6.

Duo ſpecialia circa eandem rem concurrere nequeunt. 7.

Minor Eccleſiam ſine decreto dotare non poteſt, & quare. 8.

Patronus, qui maior eſt ſeptennio, præſentandi ius habet. 9. 10.

Qui maior eſt infante, poteſt ad emphyteoſim nominare. ibidem.

Cum ius patronatus ad vniuerſitatem ſpectat, illi ad præſentationem tantumdem ſunt vocandi, qui ſeptimo anno maiores exiſtunt. 11.

Præſentatio eſt futuri iuris promiſſio. 12.

Præſentans quaſi ſponſalia contrahit cum præſentato. ibidem.

Si patronatus ſit infans, tutor eius nomine præſentat. 13.

Si patronatus infans tutoribus deſtituatur, præſentatio inſolidum compatronis accreſcet: ſi vero nec compatronos habuerit, ad conſanguineos pertinebit. 14.

Patronus iam ſeptennis, ſolus & abſque tutore, vel conſanguineo præſentabit. 15.

Simul præſentantibus pupillo ſeptenni & tutore, præſentatio pupilli tutoris erit præferenda. 16.

Probabile eſt præſentationes pupilli, & tutoris, vt cõpatronorum eſſe reputandas, atque ideo in eis gratificatione fore locum. 17.

Pupillo non præſentante, nominatus à tutore erit inſtituendus. 18.

In his quæ pupillus per ſe poteſt efficere, nullam poteſtatem obtinet tutor. 19.

Si pupillus ante inſtitutionem nominati à tutore alium præſentet, hæc & non illa præſentatio eſt attendenda. 20.

Tutori non debetur decima iuris patronatus, ſiue præſentationum. 21.

Præſentatio fructus eſt iuriſpatronatus. 22.

Decima tutoris ex illis tantum fructibus debetur, qui alimentis deſeruiunt. 23.

QVAESTIO XXII.

Quibus patronatus, præſentandi, & nominandi ad emphyteoſim ius competat?

NEquaquam eſt qui inficietur patro- 1
natus hoc ius, etiam cuiuſcumque
ætatis infantibus ſucceſſione poſſe
adquiri, omnes enim id fatentur,
præſertim Archidiaconus *in c. decernimus in*
princip. 16. q. 7. Abbas in c. 1. de iure patronatus, & in
c. fin. de conceſſ. præbend. Ioan. Andr. in c. ex eo de ele-
ctio. lib. 6. Lapus, Bald. & Rochus de Curte, quibus
accedit *Cæſar Lambertin tract. de iure patron. lib. 1.*
1. p. q. 7. principal art. 14. num. 1. cum ſeqq. & opti-
ma ratione. Nam cum omnes homines bapti- 2
ſmo regenerati, Deoque per ipſius gratiam
addicti, ſint huiuſce iuris capaces, *c. piæ mentis,*
c. Trigentius, vbi notat Gloſſa, *verbo, qui Chri-*
ſtianis, c. quicumque 16. q. 7. docet pluribus con-
geſtis *Lambertinus vbi ſupra art. 3. num. 21. & de-*
inceps, *Cardin. Tuſchus practicar. concluſ. iuris litera*
P. concl. 141. num. 6. nil prohibet infantes ab ipſo
luſtrali fonte patronos eſſe.
Etſi aliquis obiiciat de iure patronatus li- 3
ber-

Digitized by Google

bertorum, quod nodum infanti, ſed & in vte-
ro exiſtenti competit, *l qui in vtero. 26 poſteriori-
bus verbis, ff. de ſtatu homin.* iunctis his quæ ad
ipſius explicationem obſeruant *Anton. Faber in
iur. prud. Papin. tit. 4. princ. 3. illat. 3. paulò ante finem,*
vbi de filio patroni habendo pro nato, vt li-
bertum habeat ſcribit, *Alphonſ Carranz. diſput.
de vera humani partus naturalis & ciuilis deſig. cap.*
4 *2. §. 4. num. 18.* nihil contra ſuperius pronuntia-
tum conſequetur, cum inefficax & inualidū
ſit argumentum de iurepatronatus libertorū
ad iuspatronatus Eccleſiarum, ex quo vtriuſ-
que diuerſa natura & ratio inuenitur, vt latius
deſcribit *Lambertin. d. tractat. lib. 1. 2. p. 2. q princi-
pali art. 1. num. 35. & q. 11. principali eiuſdem 2. p. 1.
lib. art. 10. n.* 5:
5 Illud autem maiorem dubitationem conti-
net, an pariter infans dotatioue, aut Eccleſiæ
conſtructione poſſit iuspatronatus acquirere?
Qua in re pene omnes ſupra relati, quibus ad-
dendi ſunt *Rochus de iure patronatus quæſt. 3. &* P.
Thom. Sanchez lib. 2. conſiliorum cap. 3. dubio 70. n.
5. fateri videntur, licet accidere negent, vt tam
tenera ætate impubes, aut ædificet, aut dotis
cauſa in Eccleſiam liberalitatem exerceat.
Verum his non aſſentitur *Octauian. Simōcell. tra-
ctat. de decretis lib. 1. tit. 2. inſpectione* 2. vbi contra
Lambertinum, etiam puberem, & decimo-
quarto anno maiorem ſacræ domus erectio-
ne, aut dotatione patronum effici non poſſe
6 contendit. Primò, quia nec piæ cauſæ ſine
decreto minori permiſſa eſt donatio, vt in ea-
7 dem *inſpectione* ipſe latiſſimè probat. Secundò
propter iuris regulam, qua prohibetur duo
ſpecialia circa eandem rem concurrere, *l. 1. cū
ibi notatis, C. de dotis promiſſione.* Nam ſi minor
Eccleſiæ donare poſſet, & quidem ſine decre-
to, duo ſpecialia eadem in cauſa concurre-
rent, & quod minor donaret, & quod ſine ſo-
lemnitate, & decreto id faceret, quod iura
auerſantur. Vnde reiectis, & ſatisfactis Lam-
bertini fundamentis, prædictam opinionem
quaſi veriorem tuetur, quam etiam tenuiſſe
8 inquit *Paul. de Citadin. tract. de iure patron. 3. p. 2.
caſu q. 7. num.* 2. dum neceſſarium decretum
arbitratur in dote, quæ à minore Eccleſiæ
elargitur; quod mihi proculdubio probatur,
ſiquidem cum nulla, ſiue conſtructio, ſiue do-
tatio ſacri loci poſſit citra alienationem bo-
norum à minore fieri, conuenientiſſimum
erit, vt iudicis cognitione pateat, an ei expe-
diat. Nam licet hoc, vt pium opus eſt, ex ſui
natura vtile videatur, tamen inſpectis faculta-
tibus minoris, aut non expediens, aut fortè in
minore quantitate expedire conſtabit.
9 Ergo cum iuris eſſe certiſsimi conſtet, om-
nes intra Eccleſiam per Baptiſmi ianuam cō-
ſtitutos, licet infantilis ætatis, poſse patronos
effici, illud tantundem dubitandum ſupereſt,
an ſcilicet & eodem tempore iurispatrona-
tus exercitium quoad præſentationem obti-
10 neant? In qua dubitatione ſecurè tenendum
erit, eas, eoſue ſolummodo patronos præſen-
tandi ius habere, qui ſuæ ætatis annum ſepti-
mum exceſſerunt. Sic præter alios reſoluunt
*Bart. Brigienſ in q. ſua Dominicali, incipienti tutor cu-
iuſdam, Anchart. con. 325. incipienti viſis, circa fi-
nem, Lapus allegat. 8. poſt num. 2. & allegat. 75. num.*
5. *Ioan. Chalderin conſil. 43. & alidś 9. de iure patronat.
num. 1. Lambert. lib. 2. de iure patronat. 1 p. q. 2. prin.
art. 9. & 3. p. 6. q. princip. num. 2.* Caldas *de nominat.
emphyt. q. 4 num.* 7. qui ideo etiam infante maio-
tem ad emphyteoſim nominare poſse affir-
mat, quod verum putamus ex his omnibus,
quibus præſentādi ius illi concedimus. *Quint.
Mandoſ.* hanc ſententiam communem appel-
lans *de ætat. min. c. 4. num. 17. Cardin. Tuſch d con-
cluſ. 241. num. 2. & 8. Iulian. Viuian. in praxi iurispa-
tronat. lib. 8. cap. 2. num. 25. Nicol. Garcia de benefic.
5. p. c. 9. n.* 189. qui & hanc receptam, & com-
muniter approbatam ſententiam dicit.
Quod ita verum putant *Calderin. d. conſ. 9. &* 11
Tuſchus adducta concluſ. num. 7. vt eos ſolum im-
puberes ad præſentationem vocandos ſen-
tiant, quoties iuspatronatus ad vniuerſitatèm
pertinet, qui ſeptimo anno maiores exiſtunt,
licet contrarium potius voluerint *Federicus Se-
nenſis conſ. 65. n. 2. in princip. & conſ.* 102. n. 1. *Nicol
Garcia d. c. 9. n.* 189.
In quam vtique opinionem ea præcipue 12
ratione adducuntur, quia præſentatio eſt futu-
ri iuris promiſsio: quapropter præſentantem
contrahere ſponſalia dicitur cum præſentato,
vt *Lambertinus, & Lapus* expendunt *vbi ſupra*:
ergo eadem ſeptennii ætas ad præſentandum
requiritur, quæ exigitur ad ſponſaliorum con-
tractum.
Ante quam ętatem tutores ipſorum nomi- 13
ne præſentabunt. Ita *Federicus de Senis conſil.*
102. *nobilis quidam, in princip.* Calderin *conſil.* 430.
alidś 8. de iure patronat. Tuſchus vbi ſupra num. 5.
vbi de tutrice idem ſentit *Nicol. Garcia loco
relato num.* 193. etſi nullos habuerint compa-
tronos, quibus infantium hoc caſu portio ac-
creſcit. At ſi iuspatronatus in ſolidum infanti 14
competat non habenti tutorem, ſat erit, quod
aliquis ex conſanguineis eius pro eo præſen-
tet, nec deſiderabitur infantis ratificatio, vt ta-
lis actus valeat, ſi *Viuiano* credimus, id ex *Lam-
bertino* affirmanti *dict. n.* 25.
Secus atque cum patronus vltra ſeptimum 15
annum exiſtit, nam tunc, nec tutore compa-
trono, aut conſanguineo eget ad capellani,
aut alterius beneficiati, aut perſonæ præſen-
tationem: ipſe enim ſolus quam libuerit præ-
ſentabit, vt pluribus congeſtis docet *Tiraquel.
in ll. connubialib. gloſ. 5. num.* 222. Adeo quidem, 16
vt ſi tutor etiam fecerit, præſentatus à pupillo
ſit tutoris prę ſentato præferendus. *Anton. Bu-
trio. conſ.* 26. incip. *viſis poſt num. 4. verſ Olim imo in
maiore infante, Calderin. d. conſ 9. num. 1. Quint Mā-
doſ. d. c. 4. num. 18. Tuſch d conc. num. 8. Ioan.* Gutier.
de tutel. 3. p. c. 29. num. 7. Nicol. Garcia d. c. 9. n. 186.
vbi & *n.* 187. nonullos refert contrarium ſen-
tientes, *Caldas de nominat. d. q. 4. num.* 8. quamuis
hac in re mihi non diſpliceat ſententiam Cę- 17
ſaris Lambertini *lib. 2. p. 3. 6. q. princ. num. 3. verſic.
Quid dicendum?* qui cum *Ioan. Andr.* nonnullis

Digitized by Google

adhibitis diſtinctionibus verius putat, huiuſmodi præſentationes vti vnius patroni variantis, aut duorum æque patronorum habendas, ideoque in his gratificationi eſſe locum, ſicut eſt locus gratificationi, cum duo ſunt præſentati ab vno patrono accumulatiuè, vel à duobus patronis æqualibus.

15 Ex quibus infertur, non præſentante pupil-
lo maiore ſeptennio, nominatum à tutore eſ-
ſe ſine dubio inſtituendum, quia licet inſpe-
cto ſuperioris communis ſententiæ rigore vi-
deatur, nullum præſentandi ius habere, niſi de
19 conſenſu impuberis ſaltim tacito, cum in his
quæ per ſe pupillus exequi poteſt, tutor non
ſit, vt probant relati à *Garcia d. c. 9. num.* 190. *&*
192. Tamen æquitate ſuadente receptum eſt,
abſolutè tutorem præſentare poſſe, eiuſque
præſentationem vtilem eſſe, niſi pupillus an-
20 te inſtitutionem alium præſentet, ſiquidem
ratione officii poteſtatem obtinet in perſona,
& bonis pupilli, veluti idem *Nicol. Garcia num.*
194. *&* 195 fatetur.

21 Nec ideo audiendus erit, ſi decimam iuris
patronatus, aut præſentationum ſibi deberi in-
tendat ex noſtris legibus, quibus tutoribus
decima pars fructuum ob laborem defertur.
Nam etſi humana quadam interpretatione,
etiam quoad iuspatronatus tutor cenſeatur,
præſertim nondum elapſa pupilli infantia, &
22 præſentationes propriè iurispatronatus ſint
fructus, vt cum gloſsa *in c. cum Bertordus, de re
iudic. & c. cum olim, verbo capitulo, de maioritate &
obedientia*, vbi notant *Abbat, Felin.* & cæteri ex-
poſitores, tradunt *Caſar Lambertin. lib.* 1. 2 *p.* 10.
q. princ. art. 3. num. 2. *& Ioan.* Gutier. *vbi ſupra num.*
2. ex illis tamen fructibus non ſunt, quorum
23 decima pars tutori promittitur, cum magis ad
honorem, quam ad ſuſtentationem ſpectent,
decima verò ſolum ex illis fructibus deduci-
tur, qui alimoniæ deſeruiunt, vtpote *ex l. 2 tit.
7. lib. 3. fori* coniectatur; qua ratione, & aliis idẽ
docent *Baeza de decima tutoris c. 25. num.* 30. & fu-
ſius *c. 23. num. 32. cum ſeqq. Ioan.* Gutier. *d. c. 23. à n.*
9. *Azeued. in Curia Piſana lib. 1. c. 12. num.* 25. qui-
bus conſentit *Nicol.* Garcia *loco relato num.* 206.
& 207.

SVMMARIVM.

INtra ſeptimum ætatis annum decedens ſibi delatam hereditatem, licet non aditam, in parentes transmittit. 1. *Et quæ ſit ratio* 3.

Ius petendi reſtitutionem in integrum, non transfertur in heredes, niſi à defuncto iam ſeptenne. 2.

Pater non iure peculij, ſed vt heres infanti filio delatam hereditatem acquirit. 3. *&* 4.

Pater filio infanti ſuccedens, non tenetur ipſi delatam hereditatem acceptare. 5.

L. cum in antiquioribus. 9. C. *de iure deliber. intelligitur* 6 *&* 7.

QVAESTIO XXIII.

Vt nondum adita hereditas à filio defuncto in patrem tranſmittatur?

SEptimo anno minorem defunctum eſſe 1
oportere, vt ipſe ſibi delatam hereditatem, & caſu, vel negligentia nondum
aditam, in patrem, aut, vti voluerint relati à
Theſauro deciſ. 88. & Pichard. vbi infra, etiam in
matrem velut legitimum ſucceſſorem tranſmittat, profert Imperator *in l. ſi infanti* 18. C. *de
iure delib.* & Regius noſter Legislator *in l. 13.
verſic. E ſi por auentura tit.* 6. *part.* 6. vbi etiam
Gloſſographi omnes communiter obſeruant,
& *Farinac. deciſionum nouiter nouiſſimarum centur.* 2
1. *tom.* 8. *ſuorum oper. deciſ.* 248. *num.* 12. *in fine*, vbi
id ad omnia filio ex quacumque ſucceſſione
deuoluta extẽdit, non verò ad alia. Ideo inquit
cum *Socin. Iun. conſ.* 19. *num.* 24. *lib.* 1. *& Bertrand.
conſ. 67. in fin. lib.* 2. *p.* 2. niſi pupillus maior infã-
te decedat, non tranſmittet ius petendi reſtitutionem in integrum, de quo vide *Sforci. Oddum
de reſtitut. q.* 50. *art.* 8. *à num.* 74. vbi id latiſsimè
examinat, quod eam ſummam rationem habere putãt *Anton. Faber lib.* 14. *coniect. c.* 1. *in princip. Hubert. Gipha. in d. l. ſi infanti, Oſuald lib.* 7.
Donelli, c. 4. *liter. D. & Antonius* Pichard. *de acquir.* 3
heredit. cap. 31. *num.* 11. quia pater non tam eſt
hæres filii, quam occupans ipſius bona iure
peculii, & patriæ poteſtatis. Sed hęc ratio, vt
parum ſubtilis, & non concludens mihi videtur, cum ex eo quod in *dict. l. ſi infanti, verſic.
Ea vero*, dicitur, nempe ea quæ de infante in
poteſtate parentum exiſtente illa lege fuerunt
ſtatuta, procedere, etſi quacumque cauſa
ſui iuris infans inueniatur, ſine dubio conuincitur dictæ legis deciſionem iure patriæ
poteſtatis non ſubniti. Tum etiam, quoniam
ſi a iure patrio hoc proueniret, non ſolum cũ
ante aditionem filius infantili ætate decederet, ſed etſi iam pubes moreretur, dum tamen
in poteſtate tranſmiſsionis hic effectus locum
haberet, quod negat Imperator, ex quo id tantum de infantibus ſcriptum vult; ergo alibi,
quam à patria poteſtate huius Imperialis conſtitutionis ratio petenda erit, videlicet partim
ex priuilegio, & fauore patri conceſſo ad ſolatium tempeſtiuæ mortis filii. Nam etſi ipſius negligentia factum ſit, ne hæreditas eſſet
agnita ante infantis obitum, imputari tamen
ei non debebat, quaſi non tam ex dolo, quam
ex naturali ipſe longioris vitæ filii ſui omiſerit, cum caſus aduerſaque fortuna ita teneri
pueri ſpectari non debuiſſet, maxime ab affectu paterno, argumento *l. inter ſtipulantem.* 83.
§. *Sacram.* 5. *de verbor. obligat. l. nam & ſi parentibus.*
15. *in princip. de inoffic. teſtam.* & partim etiam ratio deſumenda erit ex filii innocentia, cui
item imputari non debet, cur non adierit hæreditatem. Nam cum in infantia exiſteret, qua
ætate, quia ipſe aditionis eſt incapax, patet

eius

eius nomine adire debebat, *d. l. infanti in principio*, ne mora patris omnino ei noceat, conſulitur illi, etſi non in acquiſitione, ſaltim in tranſmiſſione, vt ſcilicet, quia non potuit hæreditatem acquirere, vti non aditam à patre, poſſit tamen eam tranſmittere ante aditionẽ, vt ſimiliter de legatario nondum adita hæreditate tranſmittente legatum ad hæredes ratiocinatur *Giphan. in l. vnica, C. de his qui ante aper. tabul.* Vnde cum eiuſmodi ratio reſpectu ſolius infantis procedat, non vero reſpectu alterius pupilli, qui poteſt hæreditatem, licet conſenſu patris, adire, *dict. l. ſi infanti, §. ſin autem ſeptem*, in filio infante id ſolum ſtatuitur, non vero in maioris ætatis filio.

4 Cui rationi haud illud opponitur, quod ipſe Imperator de patre omnia ad filium infantem deuoluta, iure patrio quærente *in d. l. §. 1.* ſcribit. Nam cũ propoſitæ rationes effecerint, vt quaſi adita, & iam infanti quęſita hæreditas habeatur, quemadmodum ſi verè eſſet ei acquiſita iure patrio, ideſt vt parens, & legitimus hæres filii (ve uti egregiè mauult *Douel. in d. l. ſi infanti n. 2.*) perciperet: ita & cum vti quæſita infanti cenſetur, eodem iure capiat operæ pretium eſt.

Vnde ex *Paulo Caſtrenſi, Angelo, &* *Alexandro in d. l. ſi infanti*, quos refert, & ſequitur *Gregor. Lopez in d. l. 13. verbo, La heredad que era dexada al fijo, tit. 6. p. 6.* contra *Pichardum, vbi proximè n. 11.* tentari poterat patrem hoc caſu ſucedentẽ non teneri hæreditatem filio delatam, & ad eum tranſmiſſam nominatim acceptare. Nam cum fauore vtriuſque tam patris, quam filii, vt quæſita filio hæreditas, & in ipſius bonis ad effectum tranſmiſſionis credatur, acceptando filii hæreditatem, etiam filio quæſitam, etſi minus propriè acceptaſſe videbitur, argumento *l. ſed etſi plures 10. §. filio de vulgar.*

6 Cæterum, vt diſquiſitioni noſtræ reſtituamur, difficile redditur quod authoritate *l. ſi infanti* præmiſimus, de non tranſmittenda etiã in patrem hæreditate infanti delata ante ipſius aditionem, ex Iuſtiniani conſtitutione *in l. cum in antiquioribus 19. C. de iure deliber.* qua diſponitur filium familias in poſteritatem, & liberos ſuos patris nondum aditam hæreditatem tranſmittere: ergo maior infante, & pubes vt ſit oportet, qui filios ſuſcepit, potitur etiam hoc priuilegio tranſmiſſionis.

7 Hanc obiectionem pluribus conantur diluere *Duarenus titulo de acquir. heredit. c. 5.* quem ſequitur *Oſuald. in Donellum dict. cap. 4. litera E. Anton. Faber errorum pragmaticor. decad. 34 error. 6.* qui duplicem *Triboniani* lapſum hac lege more ſuo atiolatur, & illi accedens *Anton. Pichard. dict. cap. 31. num. 8.* Sed his omnibus velut inutilibus reiectis, ea vera iſtorum locorum concordia amplectenda erit, quam ſpecialiter aſſignat Imperator *in Nouella conſtitutione 158. &* ex ea Giphan. *in dict. l. ſi infanti*, vbi ait *d. l. ſi infãti* intelligendam de infante hærede poſt annum à morte teſtatoris defuncto, qui vſque ad ſeptimum annum ætatis quocumque tempore deceſserit, ſiue intra annum deliberationis, ſiue poſtea, ſemper nondum aditam hæreditatẽ in patrem tranſmittit. At vero *dict. l. cum in antiquioribus 19.* eſse accipiendam de hærede cuiuſcumque ætatis intra annum à morte teſtatoris obeunte, cuius id eſt priuilegium, vt ad ſucceſsores quoſcumque hęreditatem, quam deliberat adire, tranſmittat.

SVMMARIVM.

QVi nondum ſeptimum annum agit, nec cum tutoris auctoritate poteſt in iudicio adeſſe. 1. & 4.

In voluntate tutoris poſitum eſt, vtrum velit ipſi iudicium ſuſcipere, vel pupillum exhibere, vt eo autore in iudicio compareat. 2.

L. 1. §. ſufficit, ff. de adminiſtrat. tutor. explicatur. 3.

Etiam in ſpiritualibus minor ſeptem annis, nec cum tutore poteſt iudicem adire. 5.

Deficiente Canonica diſpoſitione ſtandum eſt iuri ciuili in foro Eccleſiaſtico. 6.

Illud tantum poteſt quis per alium, quod per ſe ipſum poteſt. 7.

Et licet procuratorem conſtituere, qui poteſt per ſe in iudicio comparere. ibidem.

In ſpiritualibus nemo ante ſeptennium procuratorem conſtituit. 8.

In iudicio vniuerſali, etiam paruuli aderunt, ſine batiſmo, vel cum eo decedentes. 9.

Paruuli non hac ætate, ſed virili, & perfecta ad iudicium reſurgent. 10.

Omnes ad annum centeſimum peruenturos, ipſa reſurrectione inquit D. Hieron. 11.

QVAESTIO XXIIII.

Vt cum tutoris, vel curatoris auctoritate poſſit quis iudicio adeſſe.

QVa ætate ex propria perſona quilibet poſſit, ſiue vt actor, ſiue vt reus licitè in iudicio comparere, *infra anno 25.* velut aptiori, propiorque ſuo loco diſputabimus. Nunc vero operis noſtri ratio poſtulat tantum diſcutere, quo ſcilicet annorum numero quis conſtitutus eſse debeat, vt ſaltim autoritate tutoris, vel curatoris iudicium adire, illudque 1
ſuſcipere rectè poſſit. Quam quæſtionem, ſiue is ſit *Vlpianus*, ſiue *Tribonianus*, vt mauult *Anton Faber in Iuriſprudentia Papinian. tit. 12. punct. 6. illat. 8.* diſertiſſimis verbis definiſse videtur *in l. 1. §. ſufficit, de adminiſtrat. tutor.* ibi. *Ita tamen, vt pro his qui fari non poſſunt, vel abſint, ipſi tutores iudicium ſuſcipiant: pro his autem, qui ſupra ſeptimũ annum ætatis ſunt, & præſto fuerint, autoritatem præſtent*, quibus conuenire videntur alia ſeptempartitæ *l. 1. tit. 16. part. 6.* quæ eiuſmodi ſunt: *Mas ſi fueſſe mayor de ſiete agnos, eſtonce puede el mozo mouer el pleito con otorgamiento de ſu guardador:* quę omnia planè euincunt vtroque iure, non niſi ſeptimo anno maiorem poſse, etiam cum tutoris autoritate iudicium petere, aut ſuſcipere, vt in *d. ll.* tenent communiter *Gloſsographi*, &

vltra

vltra eos *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap. 4. num.* 21. ſentit *Perez de Lara in compēd. vita homin. c.* 16. *n.* 76. & melius *cap.* 15. *n.* 48.

2 Nec obſtat prædicta verba *dict. §. ſufficit*, apocripha, & nullius autoritatis videri, vtpote non *Vlpiani*, ſed *Tribontani*, veluti ex eo ſuſpicatur *Anton. Faber dict.* loco, quia cum initio pro regula tradidiſset licentiam eſse tutoribus, vtrū malint ipſi ſuſcipere iudicium, an pupillum exhibere, vt ipſis autoribus iudicium ſuſcipiatur: ita tamen ſubnectit, vt pro his, qui fari non poſsunt, vel abſint ipſi, tutores iudicium ſuſcipiant: pro his autem, qui ſupra ſeptimum annum ætatis ſunt, & præſto fuerint, autoritatem pręſtent. Ex quibus verbis neceſsario inferri videtur, primo loco conſtitutam ſententiam de electione, & licentia tutorum circa ſuſceptionem iudicii inutilem & otioſam eſse, cum nullo caſu ei locum relinquat. Non quidem vbi pupilli fari non poſſunt, & ſeptimo anno minores exiſtunt, vel abſunt: quia tunc præcisè inquit ipſos tutores teneri iudicium ſuſcipere, nec minus cum iam ſeptennes impuberes eſse apparet, & pręſto ſunt. Nam hoc caſu illis autoritatem præſtare debere affirmat: ergo nunquam in facultate tutorum poſitum extat, vtrum malint ſuſcipere iudicium, an pupillum exhibere, vt ipſis autoribus iudicium ſuſcipiatur, vt eſse principio §. præmittitur. Quare hāc totam diſtinctionem *Tribontani* mali interpretis eſse, non dubitat *Antonius Faber* in huius diuinationis confirmationem, alia, ſed minoris negotii proferendo.

3 Sed hæc inquam non obſtant, quia licet priori caſu, vbi pupilli fari nequeunt, vel abſunt, licentia tutoribus conceſsa effectum ſortiri non poſſit, cum pro eis præcisè tutores iudicium ſuſcipere debeant, nec pupillos exhibere valeant. ut ipſis autoribus iudicium ſuſcipiatur: poſteriori tamen cum pupilli ſeptimū annum excedunt, licentia, ſiue electione conceſsa vti commodè poterunt. & ſiue malint iudicium ſuſcipere, ſiue pupillos exhibere, vt ipſis autoribus iudicium ſuſcipiant Non enim ex eo quod hoc caſu, inquit, tutores autoritatē præſtent, eos ita neceſsario cogi videtur ad præſtandam, vt ſi velint ipſi abſque pupillis iudicium ſuſcipere, prohibeantur, ſed præſtent dixiſse ſubaudiendum erit, iuxta regulam propoſitam, nempe ſi hoc potius elegerint, vt in *dict. §. verbo, autoritatem*, adnotauit *Gloſſa*, quam poſt alios merito ſequitur *Ioan. Marc. Aquil. in l.* 1. *in princ. num.* 102. *de verbor. obligat.* & confirmat *d. l. Regia* ibi; *Mas ſi fueſſe mayor de ſiete agnos, eſtonce puede el mozo mouer el pleito con otorgamiento de ſu guardador, ò el guardador en nome del huerfano, ſiendo amos delante.*

Igitur cum nihil obſtet, quominus dicti §. fidem, & verba amplectamur, ab ipſius ſententia recedendum non erit, imo iterum affirmā- 4 dum, neminem ante lapſum ſeptimi anni obtinere perſonam comparandi in iudicio, quāuis autorante tutore, quod nedum in ciuilibus, ſed etiam in ſpiritualibus procedere exiſtimo ex *deciſ. cap. finalis de iudic. lib.* 6. etſi *Perez de Lara dict. cap.* 16 *num.* 74. ſentiat infantem in ſpiritualibus poſſe ſimul cum curatore in id ab Epiſcopo, vel eius officiali deputato, iudicium adire. Nam præterquam quod hoc ciuili & naturali rationi repugnat (cui etiam in ſpiritualibus ſtare oportet, maxime vbi contrarium non reperitur diſpoſitum de iure Canonico. Nam vt inquit *Gomeſius* plures allegans *in dict. cap. fin. in principio num.* 44. cum aliquid non reperitur diſpoſitum de iure Canonico, ſi tamen illud reperitur de iure ciuili conſtitutum, ſtandum eſt iuri ciuili etiam in foro Canonico) ex *dict. cap. fin.* id manifeſtè conuincitur, illis verbis: *Aut tu ipſe (ſi maior infante fueris) eum autoritate alterius eorumdem procurator ad eas poteris deputari &c.* Quibus probatur neminem poſſe antequam maior infante exiſtat ad negotia ſpiritualia, etiam cum autoritate curatoris, vt optimè ſubaudit Archidiaconus ibidem, & refert *Gloſſ verbo alterius*, procuratorem in iudicio conſtituere, vel per illum comparere, ac per conſequens nec in eo eſſe eodem curatore autore, cum id tantum poſſit quis per alium, quod per ſe poteſt, *cap. poteſt quis* 68. *de regulis iuris lib.* 6. & 7 in caſibus, in quibus per ſe poteſt in iudicio eſſe, in his tantum poteſt procuratorem conſtituere, vt in *dict. cap. fin.* ex eo notant omnes, & præcipuè *Gomeſius num.* 25. & probat *text in cap.* 8 *ex parte*, vbi obſeruat Abbas *num.* 7. *de reſtut. ſpoliator.* Vnde cum ante expletum ſeptimum annum, etiam aſſentiente curatore, in ſpiritualibus procuratorem nemo conſtituat, nec ante id tempus, quāuis eodem curatore autorante, per ſe in iudicio comparere poterit.

9 Et fortè etiā hac de cauſa, quia nec in ſpiritualibus infantes perſonam vllo modo ſortiūtur eſſendi in iudicio vniuerſali illo, quo & qui paruuli, ſiue cum Baptiſmo, ſiue abſque eo deceſſerunt, vocandi ſunt, vt ex illo patet, quod in Apocalypſi *Ioannis* legimus poſt reſurrectionē exhiberi præſentiæ iudicis paruos, & magnos probant *Card. Bellarminus controuerſ. tom* 3 *lib.* 7. *c.* 5. non in eadem infantili ætate. 10 qua ex hoc ſæculo tranſierunt, ſed maiori, uirilique comparebunt. Ita D. *Hieronymus in Iſaiam capit.* 65. noſter *Collectarius titulo de Sum. Trinit. & Fide Catholic. num.* 52. P. *Suarez in* 3. *p. D. Thom. quæſt.* 56. *ſect.* 5. *verſ.* 3. vbi illius ætatis omnes reſurrecturos, & iudicio adfuturos teſtatur qua deceſſit *Chriſtus*, ſcilicet 33. annorum, & trium menſium conſentit P. *Bungus de myſteriis numerorum in appendice num.* 100. vbi *D. Hieronymum* refert *loco vbi ſupra* aſſerentem, tunc ad centeſimum annum omnes peruenturos, his verbis. *In tali vrbe, ſcilicet ſuperna Hieruſalem, diuerſæ ætates non erunt, infans & ſenex, paruus, & magnus, qui non impleat dies ſuos, ſed quaſi filij reſurrectionis omnes peruenient in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, vt nec deſint alicui annorum ſpatia, nec ſuperſint, & alio necdum ſolidas habente vires alius deſinat eſſe quod fuerit, & decrepita ætate marceſcat, peruenientque omnes ad centenarium annorum numerum.*

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

N*Imia veſtium ſuperbia paupertatis mater eſt.* 1.
*Antiquitus certis ætatibus, minoribus ſcili-
cet, interdicta veſtes permittebantur.* 2.
*Leges veſtiariæ, vt modus ſumptibus adhiberetur, fue-
runt inductę.* 3.
*Verius tamen eſt, nec infantes à pęnis huius prohibi-
tionis excuſari.* 4.
Damni occaſionem præſtans, vt damnator punitur. 5.
Puerorum veſtes, etiam pluris conſtant. 6.
Virorũ & mulierum appellatione, pueri continentur. 7
Contrariorum eadem eſt ratio & diſciplina. 8.
*In generali veſtium conceſſione, & maiorum & mino-
rum veſtes continentur.* 9.
*Pueris nobilium, vulgo Pages, interdicta veſtium dela-
tio prohibetur.* 9.
*Lex, vel ſtatutum generaliter loquens, etiam minores
complectitur.* 10.
*Minorem non comprehendi ſtatuto prohibente vinum
extrahi, quomodo intelligatur.* 11.
*Ex delatione veſtium prohibitarum non puer, ſed pa-
ter, tutor, vel dominus punitur.* 12.
*Senectus minimè excuſat à pęna deferentium interdi-
ctas veſtes.* 13.

QVAESTIO XXV.

Veſtes prohibitas, margaritas, & alia huiuſmodi, an quis impunè minori aliqua ætate poſſit deferre.

1 NImia ſuperbia, inquit *Iacobus Zeuecotius in obſeruatis politicis ad cap.* 43. *Suetonij in Iulium Cæſarẽ*, paupertatis ma-
ter eſt, quæ etiam optime conſtitu-
tos ſtatus ſubuertit. Ideo multi olim populi,
qui optimè ſibi conſultum volebant, ſumptua-
rias, veſtiarias, aliaſq; leges ſeuerè obſeruarunt.
Exercuerunt eas ſæpè Romani, & olim apud
noſtros fuiſſe prolatas monemur ex *l.* 1. 2. & 3.
tit. 12. *lib.* 7. *Recopilat. l.* 13. *tit.* 12. *lib.* 7. 3. *part. eiuſ-
dem recollectionis*, vbi id egregiè multis exornat
doctiſſimus frater noſter D. *Alphonſ. de Narbona*
cuius dictis illam hic ſubaddendam inueſtiga-
tionem, haud parum neceſſariam decreuimus:
An ne ſcilicet prohibitio harum legum om-
nes omnino perſonas ita complectatur, vt nec
minoribus, etiam infantibus, vetitis vti veſti-
2 bus permittat? Nam ſi hac de re *Suetonium*
conſulamus *dict. cap.* 43. *Iulium Cæſarem* ſic ve-
ſtiarias leges edidiſſe commemorat, vt certas
aliquas ætates ab ipſarum nimis profuſa inter-
dictione exciperet. Ita ait, *Lecticarum vſum item
conchyleatæ veſtis, & margaritarum, niſi certis per-
ſonis, & ætatibus, perque certos dies ademit*. Nullus
etenim iuſtè inficiabitur certas has ætates, qui-
bus Imperator prohibita deferre indumenta,
conceſſit, omnium primas & minores infantiã
ſcilicet & pueritiam fuiſſe, vtpote qui minori
ſumptu ad ſui ornatum, etiam pretioſorem in-
digent. Cum potiſſima huius prohibitionis
ratio in illud tendat, vt immoderatis veſti-
mentorũ ſumptibus, & expenſis modus adhi- 3
beatur, veluti poſt *Azeuedum in l.* 1. *num.* 5.
ad finem, dict. tit. & lib. 1. notat eleganter *Germa-
nus* noſter *dict. l.* 13 *gloſ.* 1. *num.* 3. & 8. non enim
de minimis legibus cura eſt, *l.* 4. *de in integr. reſtit.*
l. in rebus 18. *§. poſſunt, ff. commodat*. 4.
Cæterum probabilius eſt, nec infantes ipſos
ab hac vtili veſtium prohibitione excipi, imò
adeo ea comprehenſos exiſtere, vt ſi deferant,
legum ſeueritati ſubiaceant, veſteſque amit-
tant, non quidem in pœnam proprii delicti,
cum eius adhuc minimè ſint compotes, ſed
parentum vel aliorum, quorum diligentia, sũ-
ptu, & conſilio interdictis fuerunt veſtibus in-
duti. Nec enim nouum eſt eum vt damnato- 5
rem, aut criminoſum puniri, qui damni & cri-
minis cauſam prębuit, *l.* 1 *§. deieciſſe, de vi, & vi
armata, l.* 3. *§. cum procurator ff. eodem l. ita autem, §.
geſſiſſe, de adminiſtrat. tutor. l. non ſolum* 9. *in princip.
ff. de iniuriis, l. hoc iure* 194. *§. vlt. ff. de regul iuris*. 6
Quod ſuadetur primò ex ratione dictarum
legum, quæ tam in pueris, quam in adultis &
maioribus æquè militat, quandoque non ſine
exquiſitis ſumptibus, & quod dolendum ma-
ximè eſt, ſuperfluis & minimè neceſſariis, etiam
paruulorum hęc indumenta conficiantur. Nec
quod minoris quam adultorum conſtent, aut
comparentur, in cauſa eſſe poterit, vt ipſis li-
berè permitantur. Alioquin quibus perexi-
guum, & paruum corpus natura contingit,
etſi grandes natu ſint, etiã pretioſioribus, pro-
hibitiſque veſtibus vti fas erit: quod nemo ni-
ſi delirans affirmauit.
Deinde, nam generaliter viris, & mulieri-
bus præſertim noſtris legibus, hæc exquiſitarũ 7
veſtimentorum delatio inhibetur. At verò ge-
nerali virorum & mulierum appellatione, etiã
pueri ſubaudiũtur, & ſi in legato ea fuerit vſus
teſtator tam maiores natu, quam minores cõ-
prehenduntur, textus allegans *in l. ſeruis* 81. *ver-
ſic. Mulieribus, ff de legat* 3. cuius hæc verba: *Mu-
lieribus verò legatis, etiam virgines debentur, ſicuti
viris legatis etiam pueros deberi reſpondetur*.
Et aptius confirmatur ex eo quod cõtrariorũ 8
eadem eſt ratio, & diſciplina, *l. etſi contra, in fin. de
vulgar. l penult. C. de ſolution. princip. inſtit de his qui
ſunt ſui vel alieni iuris*, cum aliis, quorũ meminit
*Euerard. in topicis legalibus in loco à contrariis & ad-
uerſis, pag. mihi* 153. Sed in cõceſſione, & abſoluta
datione veſtimentorum tam adultorum, quã
puerorum veſtes continentur, vt in muliebri
veſte legata *Vlpianus* reſpondit *in l. argumento*.
25. *verſic. Muliebri, ff. de auro & argento legato*, ibi:
*Muliebri veſte legata, & infantilẽ contineri, & puella-
rum, & virginum Pomponius libro vigeſimoſecundo
ad Sabinum rectè ſcribit, mulieres enim omnes dici,
quæ ſexus fœminini ſunt*: ergo ſimiliter & in ade-
ptione, & prohibitione generali veſtium om-
nes & quæcumque, ſiue maiorum, ſiue mino-
rum comprehenſæ videbuntur.
Idque clarius apud noſtros apparet ex *d. l.*
13. *§.* 16. *lib.* 7. *Recopilat.* vbi circa pueros nobi- 9
lium, quos vernacula lingua Pages nuncupa-
mus, eandem veſtium prohibitionem intelligi

ſtatuit

Digitized by Google

ſtatuit, dum eos impunè certis tantum veſtibus vti poſſe permittit. Sunt enim pædagogi, ſiue famuli eiuſmodi vt in plurimum, vel infantes, vel pueri, & non maiores quatuordecim, aut quindecim annis, vt *infra an.* 14. plenius ſuo loco præſtabimus.

10 Nec mirum quidem, cum nullum ſit generale placitum vel ſtatutm, quod etiam ſua diſpoſitione, cuiuſcumque ætatis minores non reſpiciat, vt optimè probatur ex *cap. conſtitutus de in integer. reſtitut.* & oſtendit *Alderan. Maſcard. de ſtatutis, pagina mihi* 205. *n.* 36. *Quintilian. Mandoſ. de ætat. min. in quæſtionibus quæſt.* 8. *nu.* 2. *Gaſpar Baeza* pluribus relatis *de inope debitore cap.* 8. *num.* 1. *verſic. His accedit.* quibus non refragatur Roman us *ſingulari vltim.* incipienti: *Audiſti*, quem ſequitur *Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, n.* 82. *verſic. Ex his, C. de in integr reſtit.* aſſerens minorem ſeu pupillum, non comprehendi ſtatuto prohibente vinum, vel frumentum extrahi, vt etiam affirmat *Plaza de delictis cap.* 32 *num.* 9. *Aloyſius Riccius in collectan. deciſ. part.* 4. *collectan.* 762. *verſic. Limita tertio*, *Mexia in tractat. taxæ panis concluſ.* 1 *num.* 18. *Bobadilla in politica lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 40. *Gutier. practicar. lib.* 4. *quæſt.* 42. *num.* 19. *Emanuel.* Barboſa *in remiſſionibus ad ll.* Luſitaniæ *lib.* 5. *tit.* 76. §. 6. *num.* 5. Quia hoc reſpectu pęnæ ſubintelligendum eſt, quam pupillus antequam doli ſit capax, minimè ſubire debet, vtpote nequaquam delicti compos, cui ſolum pœna debetur, quod nec nos inficiamur, cum tantum definiamus, parentes, tutores, vel dominos puerilium veſtium amiſ-

11 ſione, & aliis pœnis ex filiorum, aut famulorũ delatione coerceri, veluti quorum opera, conſilio & ſumptu factum eſt, vt legi in modo veſtium infantilium non pareatur.

Vnde licet intelligere, nec ſenilem ætatem

12 ab eiuſmodi crimine deferendi veſtes prohibitas excuſationem præſtare, quandoque in illis hoc grauius ſcelus reputari merito ſentiat *Tertullianus de cultu fœminarum cap.* 9. in hæc verba: *Aetates denique requſitas iam & in portum modeſtiæ ſubductas, ſplendor, & dignitas cultus auocant, & ſecuritatem appetitionibus inquietant, compenſantibus ſcilicet habitus irritamento pro frigore ætatis.*

SVMMARIVM.

Maior ſeptem annorum apud conſilium tutore auctore rectè manumittit. 1.

Manumittere ſolus dominus poteſt. 2.

Manumittendi poteſtas non ſubiacet adminiſtrationi bonorum ibidem.

Manumiſſio abſque verbis fieri nequit. 3.

Infans verbis caret. 4.

L. pupillus. 24. *ff. de manumiſ. vindicta, quare fuerit poſt l. manumiſſio.* 23. *eiuſdem tituli immediatè ſcripta* 5.

Dicta l. manumiſſio. 23. *explicatur.* 6.

Tacere is propriè dicitur, qui poteſt, & non vult loqui. 7.

Baptiſmi Sacramentum redditur nullum ex taciturnitate adulti, ad ea quæ in ea interrogantur. 8.

Tacens in fauorabilibus, pro loquente habetur. 9.

Text. in cap. cum pro paruulis 77. *de conſecration distinctione* 4. *explicatur, num* 8. & 10.

QVAESTIO XXVI.

Pupilli ætas quanta ſit oporteat, vt tutoris autoritate poſſit manumittere.

PVpillus, qui infans non eſt, ait *Paulus in l. pupillus* 24 *ff. de manumiſ. vindict.* apud 1
Conſilium rectè manumittit, ſcilicet tutore autore. Ex quo planè conſtat, non aliter pupillum etiam in conſilio, & annuente tutore proprium ſeruum libertate donare poſſe, quam ſi ſeptimum annum, qui infantiæ terminus, & vltima linea exiſtit, tranſcenderit, vtpote ibidem Gloſſographorum nullus abnegat, & cum illis fatentur *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap.* 4. *num.* 25. & Anton. *Faber. in Iuriſprud. Papin. tit.* 6. *princip.* 6. *illat.* 9.

Cuius rei perpulchrã illam rationem ſubnectit idem *Anton Faber.* quia ſeruus cum pupilli 2
ſit, ab ipſo pupillo veluti domino, non verò à tutore manumitti debet, ſiquidem manumittendi ius ſolus habet qui dominus eſt *l. fideicommiſſariam* 6 *C. qui manumit. non non poſſ.* & manu-
mittendi poteſtas patrimonii adminiſtratione 3
minimè comprehenditur, *l. ſeruus furioſi.* 13. *de manumiſſionib.* Vnde cum manumiſſio abſque verbis, & quidẽ ſolemnibus expediri nequeat, *l. manumiſſio* 23, *de manumiſ. vindicta* iunctis his,
quæ in hanc rem ex *Boecio, Liuio,* & aliis conge- 4
rit *Barnab Briſon. lib.* 8 *de formulis, pagina mihi* 827 ab eo fiat oportet, qui ea naturaliter proferre poſſit: ergo non ab infante, & ſeptennio minore, cuius tanta verborum penuria eſt, vt inde
infans merito cognominetur, vt *ſupra hoc eodẽ* 5
anno probauimus Et fortè ideo *dict. l. pupillus*, quæ infantem etiam cum tutore manumittere prohibet, dictæ legi *Manumiſſio*, ex qua verba ſolemnia ad manumiſſionem eſſe neceſſaria coniectatur, immediatè ſupponitur: vt velut ipſo ordine hanc eſſe veram rationem conteſtarentur, & poſteriorem à priore, quaſi à ra-
tione dependere. 6

Nec his repugnat quod in *dict. l. manumiſſio* 23. *Hermogenianus* notat, videlicet, manumiſſionem per lictores hodie domino tacente expediri ſolere, & verba ſolemnia, licet non dicantur, vt dicta accipi. Quoniam vt optimè inquit *Ant. Faber. dict. illat.* 9. id enim non illam rationẽ habet, quod illa verborum ſolemnitas, quæ primis temporibus neceſſaria fuit, hodie ſublata ſit: ſed quia vt prædicta *lege* cauetur, verba ſolemnia, licet non dicantur, tamen vt
dicta accipiantur, ab eo ſcilicet, qui cum na- 7
turaliter ea eloqui potuiſſet, libenter tacuit. Nã ille propriè tacere dicitur, qui noluit, cum poſſet loqui. Ita ex *D. Ambroſio* colligitur *ſerm.* 49. *de accuſato Domino apud Pilatum.* Taciturnitas, inquit, *interdum pro conſenſu habetur, videtur enim confirmare quod obijcitur, cum non vult reſpondere quod quæritur.* Alioqui non tacens, ſed mutus eſſet,

Digitized by Google

ſet, aut infans, ideſt fari neſciens, à quo minimè pro dictis ſolemnia manumiſſionis verba haberi poterunt, cum in ea ſit ætate, vt etſi maximè vellet, dicere non poſſet.

Sed obiicies, inde inferri vbicumque verba ad alicuius actus perfectionem deſiderantur, pro dictis ab eo accipi, qui cum actum facere intenderet, eique poſt egreſſos annos infantiæ præſens fuiſſet, ſponte tacuit, quod videtur minimè cum eo cohærere, quod *in cap. cum pro paruulis 77. de conſecrat. diſtinct.* 4. admonet *D. Auguſt.* nempe irritum eſſe Bap-
8 tiſmum illius, qui cum loqui ſciret, interrogationibus factis, nec verbum quidem, vt neceſſe erat, reſpondit, etiamſi pro eo alius reſpondeat, & reddit rationem ex illo Euangelii, *AEtatem habet, ipſe pro ſe loquatur*: ergo qui in ea ætate eſt vt recte loqui valeat, cum illud tacuerit, cuius prolatio requiritur, veluti ſolemnia hæc manumiſſionis verba, taciturnitate ipſa effeciſſe non poterit, vt pro di-
9 cto accipiatur. At, vt dixi, contrarium verius eſt, maxime vbi id conſuetudo, aut alicuius actus fauor admiſit, vt egregie animaduertit *Petr.* Pechius *in regula qui tacet.43.num. 2.de regulis iuris lib.*6.vnde taciturnitatem tunc vim ſtipulationis ſortiri, etſi ad ſtipulationem verba requiri videantur *in l.*1.*ff.de verbor obligat.*ex *Socino*, & *Baldo* probat: quod item in ipſo manumiſſionis actu experitur, qui licet abſque ſolemnibus verbis minimè obiri ſoleret: conſuetudo tamen non ſine aliquo libertatis fauore & priuilegio admiſit, etiam tacente domino, & nullis ab ipſo prolatis verbis eum conſiſtere, vt *in d. l.manumiſsio*. Secus atque in Bapti-
10 ſmo, vtpote in actu magis ſerio, & qui non ſolū ad præſentis vitæ vtilitatem, ſed ad æternę etiam fœlicitatem, & ſummam beatitudinem omnino conducit: indecens enim eſset in re adeo neceſſaria, & quę ideo nedum verbis, ſed corde ſimul & affectu exoptari debet, ita baptizandum ſe gerere, vt tacendo magis negligere, aut parui pendere Sacramentum, quam illud appetere videretur. Eſt igitur Baptiſmi ſummum beneficium, quod non ſolum in inuitum non redditur, imò debet in expreſſe efflagitantem, cum ita fieri poteſt, & non in alium conferri, veluti in *dicto cap. cum pro paruulis* plane innuitur.

SVMMARIVM.

IN *hac quæſtione diuerſa ſunt Auctorum ſententiæ* 1.

Septimo anno maior, ſiue maſculus, ſiue fœmina, poſſeſſionem acquirere poteſt. 2.

Ante decimum annum cum dimidio neminem poſſeſsionis eſſe capacem, putarunt aliqui. 3.

*Infans ſibi ipſi nequit poſſeſſionem acquirere, & quare.*4.

Poſsidere eſt ſentire, ſenſu ſe poſsidere. ibidem.

*L.donatarum.*3*.C.de acquirenda poſſeſsione, expenditur, & explicatur.* 5. *&* 6. *Et pluribus ſequentibus.*

*Infans, qui aliquem habet intellectum, tutore auctore recte poſſeſſionem acquirit.*7.

Duorum vel trium annorum infans, nec tutoris autoritate poteſt adquirere poſſeſſionem. 15.

*Furioſus nec eum tutoris autoritate acquirit poſſeſſionem.*16.

*L.ſi quis in emancipatum.*26.C *de donat. verè exponitur.*17.

Infans ſine tutore, nec ſibi traditam ab alio poſſeſſionem, nec vacuam apprehendere poteſt. 18.

Dominium rei, quæ in nullius bonis eſt, minimè poteſt occupatione infantis acquiri. 19.

*Septimo anno maior, poteſt vſucapere.*20.

Poſſeſſio aliquando pro vſucapione accipitur. 21.

Capere poſſeſsionem, pro vſucapere à Iuriſconſultis frequenter dici ſolet. 22.

Poſſeſſio maioratus ex miniſterio l.45.*Taur. in infantem, & vtero exiſtentem, nullo intercedente tutore transfertur.* 23.

QVAESTIO XXVII.

De *ſufficienti ætate ad poſſeſſionem acquirendam, necnon & ad dominum rerum, quæ in nullius bonis ſunt occupatione, vel quæ alicuius in poteſtate exiſtunt, vſucapione conſequendum?*

QVamuis enim, vt in propoſito ſcripſit *Imperator in l.donatarum.* 3.C.de *acquir. vel retin. poſs.* hac in diſquiſi- 1
tione ſint auctorum ſententiæ diſſentientes, tamen conſultius videtur, eam eumue ſolummodo per ſe ipſum poſſeſſionem acquirendi perſonam habere, qui primos infantiæque annos exceſſit, veluti profitetur *Conſulius* 2
in l. 3. §.pupillus, iuncta *Gloſsæ* explicatione, *ff. de vſucap.* vbi etiam obſeruant *Albericus in principio*, *Angelus &* Cuiac. & poſt eos *Donellus commentar.lib.*5.*cap.*11. *in principio*, *Caldas de nominat. empyth. quæſt.* 4.*n.*7.*Petr.*Gilkenius *de præſcription. part.*3.*cap.*1.*num.* 22.& inſinuare videtur *Mieres de maioratu part.*1.*quæſt.*41.*num.*2.iuncto *num.* 13. quidquid de maiore decimo anno cum dimidio ex *Cumano, Romano, Alexandro,*
Iaſone, & Rota voluerit Quintilianus Mandoſ.de ætate minor. poſt c. 5.*quæſt.*35.*Vaconius à Vacuna lib. declarat.declaratione* 33.*num.* 1. 3

Cuius veriſsimæ enūtiationis ea proculdubio aptiſsima ratio eſt, quia infans minime poſſeſsionem ſibi ipſi acquirere poteſt. Requiritur enim ad poſſeſsionis apprehenſionem animus & corpus, *l.quemadmodum* 8.*ff. de acquir. poſseſ.* animus verò infanti nullus eſt, *§. pupillus de inutilib ſtipulat.* vbi non modo infantem verum etiam eum qui infantiæ proximus eſt, non multum à furioſo diſtare ea de cauſa docet Imperator, quia huiuſmodi ætatis pupilli nullum habent intellectum, ergo neque animum: ſiquidem intellectu carens, affectum acquirendi poſſeſsionem habere non poteſt, *l.*1.*§.adipiſcimur.ff.de acquir.poſseſ.* vbi cum *Paulus* dixiſset, pupillum ſine tutoris autoritate 4

inchoare poſſeſsionem non poſse, eam eſſe ra-
tionem ſubiicit, quia affectionem tenendi nō
habet, licet maximè rem ſuo corpore contin-
gat, ſicuti ſiquis dormienti aliquid in manu
ponat. Eſt enim, vt optimè animaduertit *Mor-
quechus de diuiſione bonorum cap. 3. num.* 12. omne
poſsidere, ſentire ſenſu ſe poſsidere, quod de
infante ſenſu prorſus deſtituto vix dici poteſt.
Nec refragatur Offilii, & Neruæ ſententia exi-
ſtimantis, vt eadem *l. Paulus* commemorat,
pupillum etiam ſine tutoris autoritate poſſe
incipere poſsidere; ſiquidem illorum exiſtima-
tionem ita ibidem Paulus admittit, ſi pupillus
eius ætatis ſit, vt intellectum capiat: ergo ab
acquirenda poſseſsione planè excluditur in-
fans, qui nullum intellectum habere dicitur
in dict. §. pupillus, & expreſsius *in l. quamuis. 32.
§. infans, §. de acquir poſſeſ.* Ac conſequenter,
qui maior eſt infante, quaſi animo pollens
excluſus non videtur, imo ex contraria ſen-
tentia ad poſseſsionis acquiſitionem admiſ-
ſus.

Quæ ſententia licet in ſe veriſsima, ſit val-
dè tamen difficilis & perobſcura redditur re-
ſcripto Imperatoris *in l donatarum 3. C. de acqui-
renda poſſeſsione*, vbi cum hæc ipſa quæſtio, ſci-
licet an infanti re donata & tradita, ſine tuto-
re poſseſsio ipſi acquiratur? Imperatori pro-
poneretur, antiqua hac de re controuerſia de-
ciſa, reſcribit poſseſsionē hanc infanti acqui-
ri, eamque rei donatæ traditionem infanti fa-
ctam, licet ſine tutore, non eſse inutilem: ergo
quidquid propoſita ratio ſuadere videatur, at-
tenta hac deciſione diffiteri non poterit infā-
tem, nanciſcendi poſseſsionem legitimam per-
ſonam ſortiri.

6 Hæc lex inquit *Hubertus* Giphan. *in ipſius ex-
plicatione* iure & merito difficilis, & obſcura
prædicatur ab Interpretibus, qui mirè variant,
diſtinguunt, & errant in eius ſententia inueſti-
ganda. Præcipuè poſt Accurſiū ibidem *Ludou.
Carond. lib. 2. veroſimil. cap. 6. Connan. lib. 3. comm. c.
8. Iul. Pacius legum conciliat. centur. 6. quaſt. 94. Cal-
das Pereira in l. ſi curatorem habens, C. de in integr.
reſtit. verbo cum non abſimilis n. 55. Franciſc. Dua-
ren. in l. 1. §. adipiſcimur, ff. de acquir. poſſeſ. Cornel. à
Renthel. cent. qq. de poſſeſsione quaſt. 29. Mieres de ma-
ior. 1. part. q. 41. Nicol. de Paſſeribus à Genoa in con-
ciliatione legum*, vbi plures intellectus refert &
improbat, *pagina mihi* 658. noſter Perez *de Lara
in compend. vitæ hominis cap. 14. à num. 13. cum ſeqq.*
quorum omnium dicta & cogitata longum
moleſtumque eſset hic exponere & refellere:
ideoque illis neglectis, veriſsimum credo id
quod dicitur in *hac l.* ſcilicet donatarum rerū
vacuam poſseſsionem infanti traditam corpo-
re quæri, parum ſuperiori noſtræ reſolutioni
officere, ſiquidem accipiendum eſt interue-
niente autoritate tutoris, vt rectè placuit *Ioan-
ni* antiquo gloſsatori, quem refert *Accurſius
ibidem verbo alioquin, verſ. vel dic.* Cui ex Neote-
ricis acceſserunt *Iacob. Cuiac. lib. 54. Pauli ad edi-
ctum in l. 1. §. adipiſcimur, de acquir. poſſeſ. Hugo Do-
nel. lib. 5. comm. cap. 11. & ibidem Oſuald. Zoanet. in
trium verb. interpretat. in verb. de acquirenda num.
12. & ſequentibus, Borch. de acquirend. poſſeſ. cap. 3. n.
8. & 9. Fara de eſsentia infantis cap. 4. num. 4. Petr.
Gilkenius de præſcript. part. 2. cap. 1. num. 8. D. Mel-
ch. de Valentia tractatuum illuſtrium 1. part. tractat. 2.
cap. 6. num.* 16. ſecundum quam interpretatio-
nem textus iſte generaliter, vt iacet, intelligē-
dus erit in poſseſsione cuiuſcumque rei dona-
tæ, etiamſi fundus ſit, cuius poſseſsionem tu-
tore autore infans acquirere poteſt.

Quæ vtique reſolutio, qua prædiximus, in-
fantem tutore autore cuiuſcumque rei poſſeſ-
ſionem acquirere poſse, non de quocumque
infante ſubaudienda erit, ſed de illo dumta- 7
xat, qui aliquem ſenſum & affectum habet, vt
appoſitè nimis adnotauit *Accurſius verbo indi-
cium, in dict. l. quamuis 32. §. infans, ff. de acquir. poſ-
ſeſ.* quem ſequuntur *eodem loco Bartol.* Angel. *Lu-
douic. Roman.* Paul. *de Caſtro*, & cōmuniter Scri-
bentes, quibus conſentit *Iaſon. in dict. l. 1. §. adi-
piſcimur n.* 17. etſi contrariam ſententiam, quā
ipſe ſequitur, probabiliorem appellet *AEmil.
fertus in dict. l. 1. §. adipiſcimur nu.* 2. noſtram ve-
rò receptiſsimam, & optimè, cum id manife-
ſtè probari videatur ex *dict. § infans*, illic: *Nam iu-
dicium infantis ſuppletur autoritate tutoris*: verbum
autem illud, *ſuppletur*, denotat aliquod eſse iu-
dicium infantis. Aliter enim ſi infans prorſus
iudicio deſtitueretur, ineptè diceretur ſuppleri
id quod non eſt, argumento *l ſed etſi manente
5. de precario*, Vnde fit ideo infantem in ſpecie
dict. l donatarum rectè potuiſse tutore autore
poſseſsionem apprehendere, quia *licet non
haberet plenum iudicium, habebat tamen
aliquem affectum*, qui poſset à tutore ſupple-
ri, vt non obſcurè deducitur ex illis verbis: *Li-
cet animi plenus non fuiſset affectus*.

Nec aliquod negotium faceſsit quod huic 8
interpretationi communiter obiici ſolet, nem-
pe ex eo diuinationis vitio laborare, quia nul-
lum verbum *ea l.* inuenitur, ex quo proba-
biliter conlectari valeat Imperatorem de
poſseſsione egiſse infanti tutore autore quæſi-
ta. Nam licet ita eſset, quod ex verbis non
conſtaret, diuinatoria nihilominus dici non
poſset noſtra interpretatio, cum id quaſi ter-
minum habile neceſsario ſupponi deberet,
quod proculdubio vt notiſsimum omiſerat
Imperator, non verò quia exſtimaret ſolum
infantem, quem ſine affectu eſse eodem loco
prædicat, poſseſsionem acquirere poſse: ſed
verius eſt, vt ſubtiliter arbitratur *Donellus vbi
ſupra*, ex eodem reſcripto ſatis apertè colligi
tutoris autoritatem eſse neceſsariam ad hoc
vt infans poſseſsionem acquirat. Nam cum
inquit, poſseſsionem quæri infanti corpore,
manifeſtè commonſtrat ſolo corpore infan-
tis, non vero ipſius animo poſseſsionem nan-
ciſci: ergo cum poſseſsio nondum corpore
ſed maximè animo acquiri conſtet, *l. poſſideri.
3. in principio dict. l. quemadmodum 8. de acquirenda
poſſeſsione*, ſecluſo animo infantis, ſolus rema-
net tutoris animus, ſiue autoritas, qua acce-
dente infans legitimè poſsit adipiſci poſſeſ-
tio-

Digitized by Google

ſionem: ergo illo verbo à fortiori ſupponit, hac in acquiſitione infantis tutoris autoritatẽ eſse neceſsariam. Et confirmatur ex eo, quod in quæſtione, de qua diſceptatur *in ea l.* varias fuiſse diſsentientes autorum ſententias profitetur Imperator: ergo erat quæſtio, vtrum infans tutore autore poſset poſseſsionem acquirere? Patet, nam hoc alii negabant, quia nullus animus eſset infantis ad poſseſsionẽ acquirendam: alii verò ex eo affirmabant, quod etſi plenus infanti affectus non eſset, quod deeſset, tutoris autoritate ſuppleretur, vt iam *Paulo* placuiſse conſtat *ex d. l. quamuis, §. vlt.* ſimiliter & *Papiniano*, vt teſtis eſt *Decius Imperator in d. l. 3.* cui ipſe quæſtionem reſecans meritò ſubſcribit: illud autem, an ſolus infans poſſeſsionem nanciſceretur? à nemine vnquam fuit controuerſum, cum manifeſti ſit iuris, animo deſtitutum poſseſſionis acquiſitioni eſſe ineptum.

9 Hincque euidenter reiicitur Franc. Duareni obiectio, qua ideo noſtram interpretationem ſubuertere conatur, quod ſi verum eſset, Decii reſcriptum accipi debere de poſseſsione acquiſita infanti tutore, autore ios deciſio nullam difficultatem, aut repugnantiam haberet. Fallitur enim, dum nullam huic deciſioni ſubeſse quæſtionem, vel dubitandi rationem putat; ſiquidem vt propè indicauimus, dubitari meritò potuit, an infans etiam tutore autore poſset acquirere poſseſsionem? & in eo dubium conſiſtere, quod infans non habet plenum animi affectum, vt conſtat *ex d. l. 3. & ex d. §. infans*, quin potius æquipararetur furioſo, *d. §. pupillus, de inutilibus ſtipulationibus*, quo infantem nullius eſse intellectus edicitur, ideo videbatur eum nõ poſse acquirere poſseſsionem, vti nec furioſus poteſt incipere poſſidere, etiam interueniente curatoris autoritate, *l. in negotiis 5. iuncta gloſſa fin. de reg. iur.* & licet ſecundum ſtrictam iuris rationem videbatur exigendus plenus animi affectus in eo, qui poſseſsionem quærit, vtilitatis tamen cauſa receptum fuit, vt iudicio infantis tutoris autoritate ſuppleto poſsit infans quærere poſseſſionem, vt *in dict. §. infans*, ibi: *Vtilitatis enim cauſa, &c.* & *in dict. l. 3.* ibi: *Tamen conſultius eſse*.

10 Nec magis vrget quod obiicit *Pereira d. n. 54.* videlicet, ſuperfluam & otioſam futuram *d. l. 3.* deciſionem, ſi ea illa quæſtio definiretur, vtrum infans tutore autore poſseſſionem poſſet acquirere? quia eadem ipſa, iam multis retrò annis ad vnguem exierat deciſa per Conſultum *in d. l. 1. §. adipiſcimur*, & *in d. l. quamuis. 32. §. infans, de acquir. poſſeſ.* Nam etſi verum fatemur ipſammet quæſtionem à Paulo locis aſsignatis fuiſse reſolutam: attamen cum ruſus de eodem dubitari, iudice Imperatore contigiſset, neceſse habuit ortam quæſtionẽ, iuxta dictorum iurium tenorem dirimere: nec ideo eius deciſio ſuperflua æſtimari debet, quia aliis conuenit, cum vix in libris noſtris lex occurrat, quæ aliquas ſibi concordes, & ſimiles non habeat.

Indiſsolubilius quippe videtur quod aduerſus noſtram explicationem à nonnullis, quibus ea diſplicet, ex ipſamet *l. 3.* deduci ſolet, ibi: *Alioquin ſicuti conſultiſſimi viri Papiniani reſponſo continetur, nec quidem per tutorem poſſeſſio infanti poterit acquiri*. Quibus verbis innuere videtur Imperator, priori parte ſuæ deciſionis de poſseſsione egiſse infãti ſine tutore acquirenda. Sed reſpondetur cum *Donello dict. lib. 5. cap. 11. in fine*, tantum abeſse, vt ex huiuſmodi verſiculo illud probari poſsit, quod imò ex eo noſtra ſententia manifeſtè confirmetur: voluit enim Imperator probare infantem alicuius intellectus tutore autore poſseſsionem acquirere poſse, hoc argumento: Niſi enim poſſeſsio infanti, aſsentiente tutore tradita ipſi quæreretur, nec quidem per tutorem ſolum poſseſsio infanti poſset acquiri, quod nemo dicet. 11

12 Obloquentes tamen quamplurimos audio, & hanc Donelli interpretationem ex eo falſi accuſantes, quod ſi ea mente, qua exiſtimat prædictus autor, inferret Imperator, nec quidem per tutorem poſſeſsionem infanti quæri poſse, probaret ſuam ſententiam collectione certe vitioſiſsima, ſiquidem verum nõ eſt, tunc demum tutorem habentem eius autoritate acquirere poſse, cum ipſi per ſolam perſonam ſui tutoris poſsit acquiri. Nam vt ſuprà tradidimus, furioſus etiam curatore autore non poteſt acquirere poſseſsionem: & tamen curator furioſi ei poteſt poſseſsionem quærere: ergo hæc argumentandi ratio, quidquid dicat Donellus, tanto viro indigna cenſeri debet.

13 Fateor eiuſmodi replicationem plurimum vrgere, verum non concludere: & vt faciliùs intelligi poſsit, obſeruandum erit, quod ſtrictâ iuris ratione attenta infans, etſi alicuius intellectus particeps, quamuis tutore autore poſſeſſionem apprehendere non poterat: quare vtilitatis prætextu illud inducere opus fuit, vt teſtatur *Conſultus in d. l. quamuis. 32. §. infans*, illis verbis: *Vtilitatis enim cauſa hoc receptum eſt: nam alioquin nullus ſenſus infantis eſt accipiendi poſſeſſionem*: ex quibus ita reſoluit poſt alios *Hubert. Giphan. loco vbi ſupra*. Qua etiam vtilitate ſuadente ſimiliter receptum eſt, vt infanti, qui nullam, aut ſaltim nõ plenam habet animi affectionem, acquiratur poſseſsio per tutorem, ſicut etiam de acquiſitione, quæ fit per liberam perſonam, tradiderunt *Imperatores in l. 2. ff. de acquir. poſſeſ.*

14 Hoc ita præſuppoſito, reaſſumamus conſequentiam, quam ex *d. verſic. final d. l. 3.* ſuprà retulimus. Igitur Imperator ſic argumentatur: Si infans, qui qualemcumque habet animi affectionem, non poteſt tutore autore poſseſſionem acquirere, nec tutor ipſe poterit infanti poſſeſsionem quærere. Reſpondetur, eiuſmodi Imperatoris argumentum militare ſecundum ſtrictã iuris rationem, veluti ſi diceret Imperator: Si nolumus verum fateri in-

M 2 fan-

fantem ex benignitate, & vtiliter poſseſſionẽ tutore autore acquirere poſse, cõſequẽter diffiteri debemus, tutorẽ ipſum poſse infanti poſſeſſionẽ acquirere: quia vtroque modo ratione tantù benignitatis poſseſsio in infantẽ trãsferri poteſt. Nam ius ſtrictũ vno & altero caſu ſimilẽ acquiſitionem interdicit; ergo cum vti certiſſimum ab omnibus admittatur, poſſeſsionẽ infanti poſse per tutorẽ ipſum acquiri. eadem ratione & admitti debebit, inquit Imperator, ipſum infantem autorante tutore etiam poſseſsionem quærere poſse, quæ vera eſt interpretatio *dict. verſiculi fin.* vt cum *Gloſſa* arbitramur in *d. l. 3.* verbo *alioquin*. Quamuis *ibidem Paulus de Caſtro n 2* quem multi ſequuntur, aliter intelligit.

Concluditur ergo ex ſuperioribus, nihil
15 certius excogitari potuiſse ad interpretationem *d.l.3.* quam affirmare loqui & procedere in poſseſsione tutoris autoritate ab infante quæſita, qui habet aliquã poſsidendi affectionem. Nã qui omnino intellectu caret, qualis eſt duorum aut trium annorum, nõ poterit incipere poſsidere, quantumuis tutoris intercedat autoritas. Ita *Bartol. in l. 2. §. adipiſcimur, ff. de acquir. poſſeſ. Paul. de Caſtro ibidem num.* 4. & alii relati per *Iaſonem d. §. adipiſcimur, num.* 17. & habet rationem, quia vt prædiximus, cum huius ætatis infans nullum habeat intellectũ, nihil eſt quod tutoris autoritate ſuppleatur. argumento *d l. etſi manente* 5. *de præcario.* Præte-
16 rea, quia infans, cuius tam exigua ætas eſt, nihil à furioſo diſtat, *d. §. pupillus, de inutilibus ſtipulationibus, cum ſimilibus*. At furioſus intercedente curatoris autoritate poſseſsionem acquirere non poteſt, *l. in negotiis*, vbi notat *Gloſſa fin de regul iuris, l. 1. de bonorum poſſeſ. l. 4. in princ verſ. Furioſus de vſucapionibus.* Ergo nec infans huic ſimilis, ſiquidem tutoris autoritas niſi infanti aliquem intellectum habenti adiumento eſse non poteſt, iuxta noſtram ſententiam.

17 Ex qua mirificè profluit vera interpretatio ad text. *in l. ſi quis in emancipatum.* 26. *C. de donationib.* vbi probatur, rem donatam infanti emancipato, ei acquiri per ſeruum, cuius deciſio apertè cum ſuperiori *d.l.* 3. conuenire videtur. Nam cum *Imperator Conſtantinus in d l. ſi quis in emancipatum.* ſupponat, donatarium intra infantiam eſse conſtitutum, nec tutorem habere, qui intellectus defectum ſuppleret, neceſse fuit per ſeruum idoneum, id eſt legitimæ ætatis id fieri, vt eo quaſi autorante rei donatæ poſseſsio infanti domino quæreretur.

18 Nec ſufficeret, quod huiuſmodi rei donatæ vacua poſseſsio infanti traderetur, ad hoc vt ipſi abſque tutoris occupatione quæreretur. vt perperam aliqui exiſtimarunt. Nam ſiue ab aliquo accipiat, ſiue derelictam occupet, omni caſu abſque tutore apprehendendo nihil agit, quoniam, vt aduertit *Pereira loco ſæpius repetito num.* 12. *Iuriſconſultus in d. § adipiſcimur*, apertè docet infantem ſine tutoris autoritate non poſse incipere poſsidere ea de cauſa, quia affectionem tenendi non habet: quæ ratio, cum generalis ſit, non ſolum procedit in poſseſsione infanti ab alio tradita, verum & in poſseſsione vacante, quam infans apprehendit, nemine tradente.

Vnde colligitur, minorem ſeptennio, qui, vt 19
dixinius, nec vacuam poſseſsionem ſine tutore acquirere poteſt dominium rei, quæ nullius eſt, vt puta feræ, beſtiæ, *§. feræ de rerum diuiſione*, occupatione nanciſci citra tutoris autoritatem non poſse. Nam cum hæc acquiſitio dominii à poſseſsione neceſsario incipere debeat, *l. 1. in princ de acquir. poſſeſ.* qui poſseſsionẽ vitio ætatis conſequi poteſt, nec dominium poterit, quod ex poſseſsione deſcendit. Ex
quo appoſitè nimis infert *Petr. GilKenius d. p. 3.* 20
de præſcriptionibus, c. 1. num. 22. quod ille tantum, qui exceſserit ſeptem annos, qui infantiæ ſunt definiti, *l. 1. §. ſufficit ff. de adminiſtrat l. ſi infanti, ff. de iure deliber.* vſucapere poteſt: quia & ille nedum tutore autore, ſed & per ſe ipſum nanciſcitur poſseſsionem, adeò ad vſucapionem neceſsariam, vt aliquando poſseſsio pro vſucapione vſurpetur, veluti in *dict l. denique.* 19. *ff. ex*
quibus cauſis maiores. quamuis non me lateat ibi 21
mendosè legi ab aliquibus adnotari, præcipuè à *Gloſſa* marginali, & a *Petro Fabro lib 2 ſemeſtr. c.* 25. & loco illius verbi *Poſſeſsionem*, vſucapionem ſubſtituendum. Sed certe ſenſu prædicto
nullum mendum litera continere videtur, nec 22
abſurdum, cum frequenter Iuriſconſultis poſſeſsione capere pro vſucapere ſit vſitatiſsimũ, *l. non ſolum 33. §. ſi dominus, l qui fundum 7. §. ſeruus, l. emptor 4. ff. pro emptore*, ex quibus ita obſeruat *Lelius Viſciola horarum ſubſeciuar. lib* 8. *c.* 10. & inſuper poſseſsionem pro vſucapione plerumque accipi.

Conuincunt enim hæc omnia, nondũ ſeptenneum nec poſseſsionem, nec dominium à poſseſsione proueniens per ſe ipſum acquirere poſse: ac per conſequens & ex illis conuincitur eam ſolam poſseſsionem infantem abſque tutore nanciſci, quæ ſine facto aut animi affectu conſequitur, vtputa quæ miniſterio
l. 8. tit 7. lib 5 Recopilat. & l. 45. Tauri transfertur 23
in ſucceſsorem maioratus, defuncto eius poſſeſsore. Nam cum hæc ad ſui acquiſitionem ex parte ſucceſsoris nullum animum, aut corporale factum requirat, ſed tantum quod primum locum in ſucceſsione obtineat: inde eſt proximiorem licet vnius horæ infantulũ, aut in vtero exiſtentem, vt placet *Alphonſ. Caranz. diſputat. de partu c. 2. §. 4. num.* 41. mortuo anteceſsore maioratus poſseſsionem & ciuilem, & naturalem acquirere, etiam non interueniente tutore. Quia enim ad eam conſequendam infans nihil præſtare debeat, non eſt vbi tutoris autoritas valeat interponi.

SVMMARIVM.

P*Vpillo non habenti tutorem datur curator in litem.* 1.

Septennio minori non curator, ſed tutor potius, vel acto

Digitized by Google

actor in litem datur. 2.
Curator non niſi præſenti dari poteſt . 3.
Infans nunquam præſens cenſetur. ibidem .
Curator, qui petenti conceditur, infanti dari non poteſt. 4.
De iure Canonico minori ſeptennio curator valet deputari. 5.

QVAESTIO XXVIII.

Vt Pupillo curator ad litem dari poſſit .

1 PVpillo non habenti tutorem,ſiue habẽti, & ſolemnia præſtere nolentem, ſemper curator in litem dari debet, vtpote ex multis obſeruat *Caualcanus de curatore num.* 282.*pagina mihi* 159. *& Ioan.* Gutter.*tractat.de tu-*
2 *tel.c.*19. *n.*25.ſed nō quacumqne pupilli ætate: nam ſi ſeptennio ſit minor, non curatorem, ſed tutorem potius, vel actorem. *l. decreto* 24. *in princip.ff.de administrat.tutor.*§.*fin.inſt.de curatoribus.*ipſi decernendum doceni Alex. *conſ.* 122. incip.*prima facie,ad finem lib.*1.*Matth.de Afflict.deciſ. Neapolit.*292.*nu.*4 *Anton.*Piagius *de tutore & curatore q.*2.*n* 61.*Caualcan.eodem tractat.n.*282. *& Ioan.Gutier.de tutel.*1. *p.c.*19.*num.*24.quibus ſubſcribit *Genueuſ.in praxi queſt.* 766.& noſter *Perez de Lara in compend. vita hominis cap.* 15. *num.* 48.*&* 49.

3 Nec caret ratione , quia curator non niſi præſenti, & comparenti dari poteſt : at infans nunquam præſens dici valet, vt dicemus *infra anno* 10. vbi de ætate ad cenſuras excommunicationis, & interdicti : ergo infanti curator non erit aſſignandus, veluti ratiocinantur Cõſultus *in l.qui habet* 3.§.*ſi pupillus,ff de tutelis,*ibi: *Denique Caſius lib.*6.*ſcripſit,talem curatorem neminem dare poſſe, niſi præſentem,neque cuique,niſi præſenti & poſtulanti: itaque infanti non poteſt dari .*

4 Deinde quia , vt eiſdem verbis cauetur , & expreſsius *in princ.d.*§.*ſi pupillus,* nō aliàs curator in litem dari poteſt, quam ſi ipſe petat,cui dari eum oportet. Vnde cum pupillus ante ſeptennium ſit infans, ideſt , non fans, ſeu loquens: quoniam quicquid ea ætate loquitur, aut nihil eſt, vel ita inordinatum, & abſque ratione, vt merito ſilentium, aut non locutio dici queat,veluti *ſupra huius anni initio* ſufficiẽter oſtendimus, petendi curatorem nequam facultatem habebit, cum petitio verba requirat, & loquentis ſit propria actio , argumento *l.*13.*tit.*5.*part.*3.

Sed vtrum hoc etiam de iure Canonico ob-
5 ſeruetur, & minori ſeptennio curator ad litẽ deputari nequeat? ſolet controuerti. In qua quæſtione ferè omes negatiuè reſpondent per text. *in cap.fin.*§.*ſi vero, de iudicijs lib.* 6. qui expreſsè ita rem definit, & ad id notat ibidem *Dominicus in* 4. *notabili,&* Philippus *in vltimo,* qui etiam *Angelum* adducit ita ſentientem *in l.* 1. C.*qui petantur tutores,*ſequũtur *Ioan.*Baptiſta *Ferretus conſ.*107.*lib.*1.*Marc.Anton.Genueuſ d.q.*766. & nouiſſimè *Lara vbi ſupra,* qui cum ſupradictis reſoluit , quod de iure Canonico eſt correctus textus in *d.l.*3.§. *ſi pupillus* per text. *in d. c.fin.*§.*ſi vero .*

SVMMARIVM.

REm fiſco.deferens ſibi teſtamento relictam , cuius incapax eſt, veluti in præmium delationis ipſius medietatem conſequitur. 1.
Præmium hoc propria denuntiationis, etiam cuiuſcũque ſexus pupillis permittitur. 2.
*Pupillus in præſenti intelligitur ſeptimo maior.*3.
Delatio verbis facienda eſt. 4.
Infans ante ſeptennium non loquitur . 5.
*Nuntiatio noui operis, quæ huic ſimillima eſt , nulli pupillo conceditur.*6.
Ante primum vitæ ſeptennium nemo poteſt rem aliquam, vel ipſius poſſeſſionem acquirere. 7.
*Delatio ſui ipſius fiſco fieri nequit abſque pupilli aliqua iactura, ſaltim poſſeſſionis.*8.
Tutoribus non licet pupillos deferre. 9.
Duo fuerunt edicta D.Traiani circa incapaces,quibus aliquid vel occultè, vel manifeſtè legabatur. 10.
In caſu ſecundi edicti, quod de rebus nondum poſſeſſis loquitur, pupillo ſui ipſius delatio indulgetur . 11.
*Pupillus ſeipſum deferendo, nec quidem poſſeſſionem alicuius rei amittit, & quare.*12.
*L.deferre.*18.§.*item eos & ſequenti,ff.de iure fiſci, explicatur.*13.
*Septennio maior poteſt ſeipſum. & rem ſibi contra leges relictam fiſco deferre.*14.
*Mulier deferrendi ius non habet.*15.
*Infirmitas pupillaris ætatis,& ſexus muliebris æquiparantur.*16.
*Mulier poteſt ſeipſam, ſed non alios fiſco deferre.*17.
Deferre, accuſare eſt. 18.

QVAESTIO XXIX.

Vt incapax fiſco ſe deferre poſſit .

EDicto Diui *Traiani* fuit inductum , vt ſi
hi, qui per leges aliorũ,teſtamentis, vel 1
codicillis capere non poſſunt, antequã ab altero deferantur, ipſi vltro fiſco deferant ſe poſſidere id quod ſibi illicitè relictum eſt , habeant partem dimidiam velut in premium delationis,& altera dimidia fiſco vendicetur, *l edicto* 13. *ff.de iure fiſci:* quod beneficium cũ
indulgeri cuicumque ſeipſum deferenti edi- 2
cto contineretur, non tantum iuſtæ & legitimæ ætatis hominibus, ſed pupillis etiam iam maſculis, quam fœminis competere *Vlpianus* ex dictis verbis edicti merito intulit *in l. ait Diuus Traianus.*16.*de iure fiſci* , his verbis. *Ait Diuus Traianus, quicumque profeſſus fuerit , quẽcũque accipere debemus tam maſculum, quam fœminã .* & inferius: *Necnon illud æquè non intererit , cuius ætatis ſit is, qui ſe defert, vtrum iuſtæ, an pupillaris. Nam pupillis etiam permittitur deferre ſe ex quibus*
non capiunt. Sed annè cuiuſcumque ætatis pu- 3
pillo hæc delatio ſit permiſſa? merito hic in dubium reuocatur . Et licet huius legis indefinita,& generalis ſententia partem affirmatiuam

nam adſtruere videatur, verius tamen eſt, illũ
ſolummodo pupillum ſeipſum poſſe fiſco de-
ferre, qui infantiæ terminum, vitæque primũ
ſeptennium exceſſit; quod etſi à nemine ſcri-
ptum viderim, ex ſequentibus tamen certiſ-
ſimum, ni fallor, euincam.

4 Primum, quia eiuſmodi delatio, niſi verbis
fieri nequit, aliter enim profiteri quis mini-
mè poteſt apud ærarium rem, quam poſſidet,
capere ſibi non licere, vt edicto requiri pro-
batur *in d. l. edicto* 13. At infans, & qui nondũ
5 ſeptimum annum egit, loqui iuris cenſura
neſcit: vnde infantis hoc eſt, non fantis no-
men habet, *l. 1. in princip. l. mulier. 7. de verbor. o-
blig. l. 1. §. exigere de Magiſtrat conuenien. l. fin.* §. 1.
eod. tit. iunctis his, quæ in hanc rem diligenter
conſcripſimus *ſupra hoc anno*, vbi de infantili
ætate diſcuſſimus: ergo antequam pupillus ab
infantia egrediatur, & loqui ſciat, ſeipſum
deferre minimè poterit.

Deinde quoniam nuntiatio operis noui,
6 quam huic ſimilem agnoſcit *Gloſſa in d. l. ait
Diuus, verbo deferre*, non ſolum infanti, verum
& cuicumque pupillo interdicitur, niſi cum
tutoris autoritate ab eo fiat, *l. de pupillo* 5. *in
princip de operis noui nuntiat.* quam ita explica-
bimus *infra anno* 25. vbi de annorum nume-
ro ad opus nouum nuntiandum: ergo neceſ-
ſario ſaltim infanti renuntiatio propriè inca-
pacitatis in noſtro caſu interdicta cenſebitur.

Et demum hæc pars ex eo roboratur, quod
7 nullus ante exceſſum primi ſeptennii aliquid
poteſt per ſe operari, quod importet acquiſi-
tionem alicuius rei, aut poſſeſſionis ipſius. Vn-
de niſi doli capacem, & proximum puberta-
ti poſſidere non poſſe ſine tutoris autoritate,
docet *Conſultus in l. 3. §. pupillus. iuncta* ibidem
gloſſæ expoſitione verbo poſſidendi, ff. de vſucapio. vel
vt melius, multis iuribus & rationibus *hoc ipſo
anno* iam interpretati ſumus, niſi qui ſeptimũ
annum exactè expleuerit, poſſidendi affectum,
aut perſonam minimè ſortitur. Igitur cum
hæc delatio ex beneficio *Traiani* in id princi-
paliter dirigatur, vt ita ſe ipſum deferens præ-
mium dimidiæ partis acquirat, *dict. l. edicto,
cum ſimilibus*, ab eo, qui nondum ſeptimum
annum egit, ideoque acquiſitionis eſt inca
pax, vix erit vt obiri poſſit.

8 Sed dices, quod licet renuntiatio hæc in
id fiſco ab incapace fiat, vt præmii vtilitatem
& commodum ex ea acquirat: at hoc non
ita vtiliter & lucratiuè, vt ita dicam, fit quod
ſaltim poſſeſſionem rei ſibi relictæ, aut dimi-
diæ partis ipſius, cuius ſe incapacem eſſe pro-
fitetur, ſtatim non amittat: ſiquidem eiuſmo-
di præmium illis tantum Imperator pollice-
tur, qui poſſidere ſe fiſco teſtantur res, qua-
rum incapaces legibus exiſtunt, *d. l. edicto, in
princip.* illis verbis: *Edicto Diui Traiani, quod pro-
poſui, ſignificatur, vt ſi quis antequam cauſa eius
ad ærarium deferatur, profeſſus eſſet eam rem, quam
poſſideret, capere ſibi non licere, ex ea partem fiſco in-
ferret, partem vero retineret*, &c. Quapropter cũ
nec poſſeſſionem amittere poſſit, qui minor
annis viginti quinque, vt *ex l. pupillus* 11. *de
acquir. rerum dominio* infra notabimus, & indica-
re videtur noſter *Perez de Lara in compend. vitæ
hominis c. 4. n. 24.* nec etiam ante hanc ætatem
validè ſeipſum deferre poterit, cum ex tali
delatione præcisè poſſeſſionis alienatio ſubſe-
quatur.

Et ita eſſe inde etiam ſuſpicari licebit: quo- 9
niam ſi nec poſſeſſionis amiſſionem hæc de-
latio contineret, nulla ex cauſa tutoribus in
negotiis pupillaribus inhiberi debebat, cum
de commodo pupillorum illos deferẽdo age-
rent. At tutoribus omnino prohibetur hæc
delatio, vt patet *ex dict. l. deferre* 18. *verſic. Item
eos, qui tutores, ff. de iure fiſci*, ſub illis verbis: *Item
eos, qui tutores, vel curatores fuerunt, non oportere
deferre cauſam pupillorum, vel adoleſcentium ſuo-
rum*: & inferius, vbi tutoribus idem commi-
natione grauiſſimæ pœnæ inhibetur ita: *&
tutorem, qui aut detulit, aut mandauit ſeueriſſimè pu-
niendum*: ergo ſignum eſt incommodum ali-
quod pupillorum ſub eiuſmodi denuntiatio-
ne latere, quod ſaltem amittendæ poſſeſſionis
ſit oportet.

Vrget profecto difficultas, ad cuius certiſ- 10
ſimam explicationem ſupponendum erit cũ
doctiſſimo *Iacobo Cuiacio in d. l. edicto* 13. *in prin-
cipio*, duo eſſe edicta Diui *Traiani*, quæ pertinẽt
ad incapaces, quibus contra legem *Iuliam*, &
Papiam palam vel tacitè legatum, aut fideicõ-
miſſum relictum eſt pecuniæ, vel hæreditatis.
Vnum hoc eſt (vt verbis *Cuiacij* vtar) vt ſi hi,
qui per leges, vel aliorum teſtamentis, vel co-
dicillis capere nõ poſſunt, antequam ab alte-
ro deferantur, ipſi vltro fiſco deferant ſe poſ-
ſidere id quod ſibi relictum eſt, pro præmio
eius, quod relictum eſt, habeant partem di-
midiam, altera fiſco vendicetur. Alterum edi-
ctum hoc eſt, vt idem præmium dimidiæ par-
tis erant, qui id quod relictum eſt, non poſ-
ſident, ſi vltrò profiteantur, iam id ad fiſcum
pertinere, poſtquam delatione reprobata to-
tum, quod relictum eſt, in vrbe per præfectos
ærarii, in Prouinciis per procuratores in fiſcũ
totum redigitur. Deinde ex eo, quod reda-
ctum eſt, pars reſtituitur dimidia delatori pro
præmio delationis, *d l. edicto, l. Senatus* 15. §. *Se-
natus Adriani, ff. de iure fiſci*.

In hoc autem ſecundo edicto, quod de nõ 11
poſſidentibus res quas deferunt, loquitur,
pupillis tantum ſui ipſius delationem *in dict. l.
ait Diuus* eſſe permiſſam, id ſuſpicari cogit,
quod valdè inuſitatum, ne dicam abſurdum
ſolet, primo etiam edicto idem illis concede-
re, cum nihil aliud eſſet, quam amittendi poſ-
ſeſſionem eos potentes aſſerere contra tot a-
perta, & clara iuris teſtimonia, quæ docẽt pu-
pillum ne quidem poſſeſſionem, quę facti eſt,
alienare poſſe *d. l. pupillus* 11. *cum ſimilibus de
acquir. rerum dominio*.

Niſi dicamus pupillum etſi res quas cape- 12
re non poteſt, tempore delationis poſſideat,
non tamen ex ſolo actu ſeipſum deferendi
earum poſſeſſionẽ ſtatim amittere, ſed poſtea

contra

Digitized by Google

cauſa cognita à fiſco vindicari & auelli, quaſi ab indigno, vel incapaci. Atque ideo licet delatio cauſam det amiſſioni poſſeſſionis, non tamen ita dat, vt ſi pupillus ſe non deferret nunquam bona à fiſco vindicarentur, aut ab eorum poſſeſſione ipſe caderet. Cum vix credi poſſit id tanto tempore fiſcum latere, aut alia ex parte non cogniturum. Quod ſi ſpectaretur vltra alias pœnas, totius relicti, aut fideicommiſſi iacturam pupillus miſerè pateretur, nullo ad lucrum dimidiæ partis, quod ex præuia denũtiatione conſequi potuiſſet, iã patente regreſſu. Quocirca cum ex ea delatione nullum incommodum, nec quidem poſſeſſionis, ſed potius commodum dimidiæ partis pupillus reportet, nihil obſtat quominus pupillum in propria cauſa ad delationem leges admittant.

33 Nec his repugnat *dict. l. deferre* 18. §. *item eos, & ſequenti de iure fiſci*, vbi tutoribus pupillorũ cauſas fiſco denuntiare pęnis inhibetur. Quoniam minimè procedit in illis tutoribus, qui nomine ſuorum impuberum ad illorum cõmodum res ſibi relictas, quarum incapaces exiſtunt, fiſco denuntiant, ſed imo in illis ſolummodo tutoribus, qui proprio lucro inhiãtes, etiam ex calamitate ſuorum pupillorum ditari cupiunt, vt vel ex illo patet, quod de tutoribus ibi agit Conſultus, qui fuerunt eorum quos denuntiant, non de iis tantum, qui eos nnnc & actu tuentur, veluti hęc verba ſuadent: *Qui tutores, vel curatores fuerunt, non oportere deferre cauſa pupillorum, vel adoleſcentium ſuorum. Aequum* eſt enim, ait optimè *Cuiacius iu d. §. item eos*, tutores, & curatores, & procuratores, etiam non audiri, non admitti ſi quid deferant ad fiſcum, vel ſi quid deferri mandent, ex quo lædantur hi, quorum negotia non dico gerunt, ſed geſſerunt etiã: & hanc eſse æquiſſimam conſtitutionem inde patet, quod impium eſt ex calamitate eorum, quorum negotia ipſis commiſſa ſunt, aut fuerunt, capere præmium, aut honorem.

34 Igitur ex ſuperioribus omnibus haud aliquid eſt, quod à præfixa noſtra ſententia dimouere poſſit, imo omnia ſuadere videntur congruum, rationique conſonum eſſe pupillum poſt ſeptimum ætatis annum ſeipſum veluti legati, aut fideicommiſſi incapacem fiſco poſse deferre. Nec etiam hoc conturbat *d. l. deferre 18. in principio*, dum mulieres deferendi ius non habere ideo à *Marciano* ſcribitur, quia infirmitate ſexus laborant. Qua etiam ex cauſa item pupillus, etſi pubertati proximus, à deferendo remoueri debebat, cum periculoſiori infirmitate detineatur, iudicii nempe & intellectus, *l. 1. C. de falſa moneta*, iunctis ſexcentis aliis, quorum ſæpius in hoc tractatu mentionem fecimus. At hoc non repugnare, vel obſiſtere merito diximus. Nam licet fateamur ſimilem eſſe infirmitatem pupillaris intellectus, & quam muliebris ſexus patitur, vt etiã animaduertit *Cuiacius in d. l. deferre*, quare ei

15 coniungendam eſſe inquit *dict. l. ait Diuus*: hoc tamen quoad ius alienum deferendum accipi oportet, ideſt, vt alios quaſi incapaces poſſint deferre, non vero vt ſe ipſos, velut notat *Gloſſa ibidem*, quam ſequũtur communiter Interpretes, & probatur expreſſe *ex dict. l. ait Diuus*, vbi etiam fœminis propria delatio indiſtinctè permittitur, eſt enim alium fiſco deferre propriè accuſatio, quæ tam mulieribus & pupillis propter infirmitatem denegatur, *l. 2. l. mulierum, l. qui accuſare, 8. ff. de accuſation. cap. prohibentur 2. quæſt. 1.*

SVMMARIVM.

Neminem vſque ad decimumquartum ætatis annum teneri recitare horas Canonicas, *multi voluerunt.* 1.

Certius *eſt habentem vſum rationis obligari ad horas.* 2.

Septennis regulariter tenetur ad recitandum. 3.

Non ſufficit mente tantum recitare, ſed verbo etiam fiat, opus eſt. 4.

Diſpenſatus in minori ætate ad beneficium, non cenſetur item diſpenſatus in obligatione recitandi vſque ad legitimam ætatem. 5.

Minor diſpenſatus ad beneficium, facta relatione quod ſit ignarus linguæ Latinæ, diſpenſatus etiam videtur, vt non recitet. 6.

QVAESTIO XXX.

Qua ætate incipiat recitandi obligatio in puero, cui ex Pontificis *diſpenſatione fuit beneficium collatum ante decimum quartum annum.*

PLurimi ex Neotericis, & quidẽ admodũ graues, & docti magiſtri hac in quæſtione tenuerunt, puerum eiuſmodi vſq; ad puberem ætatem decimiquarti anni ab horis Canonicis, earumque recitatione eſſe immunem, vt refert *Thom. Sanchez lib. 2. conſilior. moral. cap. 2. dub. 61. num. 1.* vbi etiam ſimilem aliorum ſententiam recenſet, qui à duodecimo, vel decimotertio ætatis anno, & non antea, hanc obligationem admittunt ex doctrina *Soti in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. art. 11. in fine*, dicentis præcepta Eccleſiæ non ligare puerum vſq; ad duodecimum annum. 1

Sed ab horum opinione merito *ibidem nu. 2.* idem *Sanchez* diſcedit: & tandem *n. 3.* pro regula conſtituit, non eſſe tempus ætatis determinatum, quo recipiens beneficium teneatur recitare: ſed ſtatim ac recipit beneficium, ſi eſt rationis compos, quia legere Latine nouit, tenetur ad horas: quod ea ratione probatur, quia ius indiſtinctè omnes beneficiarios ad recitandum obligat. At certum eſt, præcepta Eccleſiaſtici iuris, excepto præcepto ieiunii, obligare omnes doli capaces, vt cum *Soto*, & aliis docuit idem *Sanchez lib. 1. ſum. c. 12 n. 6.* & nos *ſupra eod. an* pluries oſtendimus: ergo & ad tecitandum etiam obligabit. 2

Vnde

Digitized by Google

3 Vnde probabiliter infertur, quod licet ve-
rum ſit nullam eſſe in iure determinatam ętatem,
qua beneficarii incipiant obligatione re-
citandi teneri: at cum ex proximè dictis ſolus
doli capax, & vſum habens rationis hoc onus
habeat, nemoque ante ſeptimum annum re-
gulariter talis præſumatur, vt ſæpius dixi, &
præſertim *quæſt.9.* de ætate ad vſum rationis,
tantum ſeptennis ad horas videtur adſtrictus,
niſi conſtet prius de vſu rationis.

Et iuuatur hæc ſententia, quia ante huiuſ-
4 modi tempus puer ſine verbis & voce eſſe
creditur, vnde infans appellatur, vtpote *ſupra
initio huius anni* latè probauimus: ergo tunc ex-
cuſabitur, a recitando, quod præcisè verbo &
ore, non ſolum mente fieri debet, veluti opti-
mè docet *Reginaldus in praxi tom.2.lib.8.cap.12.
dub.5.num.164.Suarez de religione tom.2.lib.4.cap.
7.num.6.& Antonin.Diana reſolut.moral. part. 2.
tractat.12.reſolut.11.*

Nec quod ſit diſpenſatus in ætate ad obti-
5 nendum beneficium, quicquam prodeſt, vt
etiam poſt ſeptennium ante decimumquartū
annum liber ab obligatione recitandi exiſti-
metur: quia hæc diſpenſatio ſolum reſpexit
inhabilitatem ætatis ad recipiendum benefi-
cium, non vero recitandi obligationem rela-
xauit; ſunt enim hæ diuerſæ diſpenſationes.
Deinde, quia vt Pontifex cum pueris in æta-
te diſpenſet ad obtinenda beneficia, ſolet illi
proponi habilitas pueri, & ingenium ſupplens
ætatem, quo exiſtente vrget proculdubio re-
citandi obligatio.

Ex quo merito reſoluit *Sanchez dict. loco num.*
6 5.quod ſi facta relatione quod eſt ignarus lin-
guæ Latinæ, Papa diſpenſet cum aliquo an-
te ætatem, vt habeat beneficium, cenſetur
etiam diſpenſare vt non recitet donec habeat
intelligentiam, quia iam ipſe videt eſſe impo-
tentem ad recitandum.

SVMMARIVM.

IN matrimonio duo ſaltem teſtes cum Parocho *ad-
ſint oportet.1.*

*Teſtes ad matrimonium ſeptennio maiores eſſe de-
bent.2.*

*Vſus rationis ſolummodo deſideratur in teſtibus ad
matrimonium.3.*

*In cauſis matrimonialibus requiri teſtes omni exce-
ptione maiores, quomodo intelligatur.4.& 5.*

*Tutius eſt in matrimonij contractu eos teſtes adhiberi,
qui iam puberes, & decimoquarto anno maiores
exiſtant.6.*

QVAESTIO XXXI.

De ætate teſtium ad matrimonium.

ETenim cum ex diſpoſitione S. Concilii
1 Tridentini *ſeſſ.24.de reformatione matrimo-
nij cap.1.*ad matrimonii valorem duo
ſaltem teſtes cum Parocho in ipſo contractu
adeſſe debeant, merito in dubium reuocari
poteſt, an cuiuſcumque ętatis teſtes ſufficiant,
vel neceſſarium ſit certam aliquam ætatem
exceſſerint? Qua in re proculdubio affirman- 2
dum exiſtimo ſeptennio maiores eos eſſe
oportere, ſiue maſculi fuerint, ſiue fœminæ
(poſſunt enim quouis ſexu admitti, vt infra
referendi teſtantur.) Nam vt diſertè ſcribit
*Spino de teſtam gloſ.15.princip. num.26. P.Enriq.
lib.11.cap.3.§.9.Petr.de Ledeſm.tractat. de matrim.
quæſt.45.art.5.puncto 3.poſt 4.dub.verſic.Concluſio
ſit E,manuel.Rodriguez in ſumm.tom.1.cap.219.n.
18.in 2.editione P.Thom. Sanchez de matrimonio
lib.3.diſputat 41.num.2.*& poſt eum P. *Rebel. de
obligat.inſtit.lib.2.quæſt.8.nu.7. Ioan.Gutierrez eo-
dem tractat.c.44.num 73.Poſſeuinus de offic.curati,
vbi de matrimonio cap.10.num 23.Cabal.Gened.Ze-
rola,*& alii ab *Auguſtino* Barboſa relati *in remiſ-
ſionibus ad dict.cap.Concilij,*& rurſus *in Collecta-
nea eiuſdem nu.*139 in huiuſmodi teſtibus vſus
rationis adeſſe debet, qui quidem, cum ante
ſeptennium regulariter non contingat, velu-
ti *hoc eodem anno* affatim commonſtratum ex-
tat, hac ætate maiores illis eſſe debere, mani-
feſtè conſtat.

Et conuincitur eleganti hac ratione, quia 3
Concilium Tridentinum non requirit ad va-
lorem matrimonii, niſi Parochum, & duos
vel tres teſtes. Nec addit, quod ſint idonei,
prout exprimitur *in cap.cum eſſes.de teſtam.* ergo
ad valorem matrimonii non exigitur in teſti-
bus aliqua qualitas præter illam, quę natura-
li iure requiritur in eo, qui teſtimonium di-
cit, nempe quod vſus rationis ſit particeps, ac
per conſequens vt eius ætatis exiſtat, qua in
dubio quilibet talis præſumitur. Ita docet
*Ioan.Gutierrez vbi ſupra nu.77, verſic.Secundum
fundamentum.*

Cui reſolutioni minimè reſiſtit commune 4
illud Scribentium prolatum, videlicet in cau-
ſa matrimoniali requiri teſtes omni exceptio-
ne maiores, nec admitti, aut fidem facere,
qui defectus, vel repulſas aliquas patiuntur,
ex quibus ipſorum fides, ſiue integritas mi-
nuatur *cap.1 de conſanguinitate & affinitate*, vbi
obſeruat *Gloſſa verbo maiores, & Anton.de Butrio
notabili 8. Abbas num.5.verſic.Item nota*, *Prapoſi-
tus in notabili 9.cap.in literis de teſtibus*, vbi ſimi-
liter admonet *Gloſſa fin.*quam ſequitur *Anton.
Gabriel lib.1 de teſtibus conſ. 8.num.1.Maſcard de
probat.2 tom.concl.1022.n.4 & to.3.concluſ.1361.
num.6.Couar. in 4.de ſponſalib.2.part.cap.8.§.12.
num.7.*Et tandem hoc ab omnibus teneri af-
firmant quamplurimi relati à *Proſpero Farina-
cio tractat.de teſtibus quæſt.62.num.101. & Ioan.*
Gutierrez *loco proximè adducto num.9.*

Quia, vt idem *Gutierrez* ſcribit *dict.cap.44.n.* 5
70. illud procedit, vbi agitur de probando
matrimonio, ſiue ſponſaliorum contractu ſi-
ne Parocho, aut publico inſtrumento inito,
quo caſu ſi alter ex contrahentibus recuſat
adimplere contractum, aut feciſse negat, te-
ſtibus omni exceptione maioribus & puberi-
bus conuincendus erit, vt ad ipſius obſeruan-
tiam poſſit compelli. At vero ſi non de pro-
batio-

batione huiuſmodl matrimon ii tractetur, ſed illius, quod interueniente Cur ione ſeu Parocho ex præſcripto Concilii fuit celebratum; de quo noſter ſermo eſt, ambigi non oportet, vt diximus, teſtes naturali iure idoneos, qui præſentes fuiſſent, vt ſunt omnes rationis cõpotes & ſeptennarii, ſufficere, etſi quacumque exceptione maiores alias non credantur. Quã-
6 uis vt hortatur *Syluester verbo impubes, & verbo teſtes quaſt.* 1. *num.* 2. cui adhæret *Poſſeuinus dict. cap.* 10. *num.* 23. aptius eſſet, maximè in matrimonio litigioſo, eos adhibere qui decimoquarto anno maiores ſint. Quia eiuſmodi ætatis velut incapaces excipi non poſsunt: cui cõſentire videtur *Franciſc. Molinus de ritu nuptial. lib.* 1. *c.* 8. *num.* 64. *cum ſequentibus*, dum aſserit, teſtes legitimos, idoneos, & omni exceptione maiores hoc caſu requiri.

SVMMARIVM.

Lege Romuli erat prohibitum infantes triennio minores exponere. 1.

Aequalis erat penes patrem poteſtas occidendi, & exponendi filios. 2.

Vt exponens is tantum poteſt puniri, qui ſeptennio minorem filium, vel ſeruum expoſuit. 3.

Infans dicitur, qui nondum ſeptimum annum expleuit. 4.

Traditur ratio, quare exponentes tantis pœnis afficiantur. 5.

L. in ſponſalibus. 14. *ff. de ſponſalibus, intelligitur.* 6.

Primordium ætatis quot modis accipiatur. 7.

Infantia, ætas prima appellatur. 8.

Qui poſt ſeptennium abijciũtur, non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicuntur. 9.

Iam adultos pro derelicto habentes non puniuntur, ſed vt illos alant, ciuiliter compelli poſſunt. 10.

QVAESTIO XXXII.

In puero quæ ætas deſideretur, vt illum exponens non incidat in pœnas l. 2. C. de infant. expoſit.

1 Lege Romuli vetitum refert ex *Dionyſio Alicarnaſeo lib.* 2. *Guillelm Forner in l. quaret aliquis* 135. *de verbor. ſignificat.* ne quis infantes triennio minores alimentis fraudaret, neue exponeret, exceptis monſtruoſis, ex quo velu t conſectariũ apparere videtur, nulla pœna in illum animaduerti poſse, qui maiorem triennio infantem communi pietati expoſuit, veluti & *Cuiacio* placuiſse, ipſius verba probant *in tit. C. de infant. expoſitis*, vbi inquit infantium nomine in eo titulo non significari primam ætatem, quæ perducitur vſque
2 ad ſeptennium, ſed ſignificari prima cunabula. Maxime ſi & his adnectamus quod ſcripſit *Ferdinand. Lopez de Arroyo Salmanticenſis I.C. in commento ad cap. vnicum de infantibus expoſ. num.* 68. videlicet, æqualem eſse poteſtatẽ occidendi, & comedendi filium in patre, ac illum exponendi. Nam cum trimos iam pueros patrem iure ſuæ poteſtatis interſicere potuiſse *ſuperius anno* 3. ex eadem lege Romuli fuerit exploratum, poſse & etiam eiuſdẽ ætatis filios impune abiicere, & exponere, poſtulat æqualitatis natura.

Tamen communi iure noſtro attento ve- 3
rius exiſtit, ſtatutis pœnis ſubiacere, qui, quæve proprium, vel alienum filium, etiam ſeruũ ſeptennio minorem relegato pietatis officio, vt inquit S.P. *in dict. cap. vnico* expoſuerit. Sic docent expreſsè *Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap.* 4. *num.* 31. *Petr. Gregorius lib.* 15. *ſyntagm. iuris cap.* 28. *nu.* 5. *Ferdinand. de Erroyo vbi ſupra num.* 31. *Pater Thomas Sanchez conſiliorum moralium lib.* 1. *cap.* 4 *dub.* 4. *num.* 2. & nouiſſimè *Alphonſ Caranza diſputatione de vera humani partus naturalis & legitimi deſignatione cap* 4. *ſect.* 1.
num. 127. 4

Et reficitur ſequentibus. In primis ex ipſa tituli ſerie, quæ de infantibus expoſitis tam in Decretalibus, quam in libris Codicis inſcribitur, necnon & ex ſingulis locis, quæ illis ſubſunt, vbi frequens infantium mentio occurrit, cum de eorum iuſta animaduerſione ſancitur, qui prolem deſeruerunt. Infantes enim toto illo vitę ſpatio, quo ab extremo ſeptimi anni diſtant, pueri dicuntur, veluti *ſupra hoc ipſo anno* ſatis ſcripſimus, & in propoſito ex Panormitano docet *Sanchez vbi ſupra*.

Deinde probatur, quia vt inquiunt *Petrus* 5
Gregorius vbi ſupra, & ex eo *Caranza* eod. *c.* 4. *in principio n.* 5. *& dict. n* 127. ratio, propter quam puniuntur patres exponentes, ea eſt, quia eo tẽpore, quo magis à parentibus fouendi erant, ab ipſis, vel ab aliis abiiciũtur, & exponuntur. At hæc ratio militat in omnibus ante ſeptennium expoſitis, cum hoc tempore maximè egeant naturali parentum auxilio, vt vel inde patet, quod nec rationem habent, nec diſcretionem, qua ſe tueri poſſint, & quod magis eſt, nec fari ſaltim ordinatè ſciunt, veluti hæc omnia affatim probauimus *principio huius anni*, vbi de infantis ætate egimus: ergo cuiuſcumque ætatis puerum, ſed nondum ſeptennem abiicientes pœnis ſubdantur, operæ pre-
tium eſt contra exponentes ſancitis. 6

Sed dictis obſiſtit noua & ſubtilis difficultas. Nam ſeruum in primordio ipſius ætatis abiiciens, dominii amiſſione mulctatur in *l* 4. *C. de infant. expoſit.* Sed primordium ætatis dicitur à ſeptimo anno expleto, vt conſtat ex *l. in ſponſalibus* 14. *ff. de ſponſalib.* vbi ſponſalia, quæ ante ſeptennium non contrahuntur, ab ipſo primordio ætatis poſse contrahi reſpondit Cõſult. his verbis: *Quapropter & à primordio ætatis ſponſalia effici poſſunt, ſi modo id fieri ab vtraque perſona intelligatur, ideſt, ſi non ſint minores quã ſeptem annis*, Igitur etiam iam ſeptennes pueros exponentes legibus plectuntur, contra ſuperius dicta.

Pro huius difficultatis vera explicatione

hic notandum erit quod alibi inuenies, ſcili-
cet *Modeſtinum in d. l. in ſponſalibus* ætatis pri-
mordium in fine ſeptimi anni eo conſtituiſſe,
quia in his, quæ conſenſu perficiuntur, vt
8 ſponſalia, *l. ſufficit 4. de ſponſalibus*, non antea vi-
uere quis præſumitur, quam ſeptimum annũ
excesſerit, quo conſenſus, & rationis prima
ſcintilla effulget, vt multis hoc eodem anno
obſeruauimus. Vnde cum à primordio ætatis
ſponſalia effici poſſe dixiſſet, ſi modo id fieri
ab vtraque perſona intelligatur, id poſtea
duobus verbis explicans, ſic ait; ideſt, ſi non
ſint minores quam ſeptem annis: quia hoc
tempore & datur conſenſus, & vſus rationis.
At *Imperator in dict. l. 4.* cum de expoſitionis
crimine, ipſiuſque punitione agat, vbi nullus
expoſiti conſenſus requiritur, primordium
ætatis naturaliter accepit pro ipſa infantia,
quæ prima ætas dicitur, *l. cum non ſolum 8. §. vbi*
8 *autem 3. C. de bonis quæ liberis*, ex qua ita notat
*Gloſſa verbo profectus, & ibi DD. in in proœm. ſexti
lib. Decretal. & Valaſcus de partitionib. cap. 7. num.*
39. vt plane explicat idem *Imperator in l. antece-
denti* ſequentibus verbis: *Eos qui ab initio infantes
abiecerunt, & mortis fortè ſpem circa eos habuerunt:*
& clarius *Nouella 153. de infantibus expoſitis*, ex
qua *dict. l. 4.* fuit deſumpta, vt obſeruauit *Car-
ranz. in princip. dict. cap. 4. num.* 6. penè eiſdem ver-
bis, ibi: *In ipſo vitæ principio aliorum hominum pie-
tati relicti*.

9 Quo ſuppoſito, euidenter deſumitur eos
proprie expoſitos dici, præſertim quoad de-
lictum, & pœnam exponentium, qui e ſepti-
mo anno non ſunt egreſſi. Nam qui hac æta-
te maiores abiiciuntur, non ſunt verè expo-
ſiti, ſed pro derelicto habiti cenſentur, vt ex
*l. quod ſeruus. 36. ff. de ſtipulatione ſeru. l. vltim. ff. pro
derelicto, l. 2. ff. qui ſine manumiſſione ad libertat.
proclam. l. vnic. § ſed ſcimus, C. de Latina libertat.
tollend.* & ex d. l. 4. tenent *Cuiacius in commentarijs
ad titulum C. de infantibus expoſitis, Rodulph. For-
nel. lib. 1. rerum quotid. anar. cap. 20. ad finem*, & his
relatis *Carranz. dict. num. 6. & d. cap. 4. ſect. 1. num.*
127. vbi etiam ſubiicit hos adultos pro dereli-
cto habentes, nullum crimen admittere, quo
puniri debeant, quamuis ciuiliter compelli
poſſint filios alere ex propria ſubſtantia.

SVMMARIVM.

Pupillus peculium habere poteſt. 1.
Pupillus parum à furioſo diſtat, & quidquid videt ignorat. 2.
Qui nondum ſeptimum annum exceſſit, peculium habere non poteſt. 3. *&* 10.
Pupillus nemo dicitur ante ſeptimum annum. ibidem.
Infantis nullus eſt conſenſus. 4.
Contractus conſenſu peraguntur. 5.
L. quam Tuberonis. 7. §. pupillum ff. de peculio, intelligitur. 6.
Voluntas & conſenſus pupilli ſuppletur autoritate tutoris. 7.
Pater iure domini, quod in filium familias obtinet, dominus poteſt appellari. 8.
Infans furioſus eſt 9.
Sibi pater, vel dominus imputare debet, ſi pupillum negotiationis ignarum, peculio præpoſuit. 10. *&* 11.

QVAESTIO XXXIII.

Cuius ætatis ſeruus, vel filius peculium habere poſſit?

VLpianus in l. quam Tuberonis 7. § pupil- 1
lum 3 ff. de peculio, hæc ſcribit: *Pupil-
lum autem, tam filium, quam ſeruum pe-
culium habere poſſe Pedius libro quinto-
decimo ſcribit: cum in hoc (inquit) totum ex domini
conſtitutione pendeat*: vnde rectè deducit *Franc.
Duarenus in commentarijs ad titulum de peculio cap.
1. verſic. Deinde dicitur, in fine*, dubium non eſſe,
quin pupillus habere poſſit peculium: ſed an
omnis & cuiuſcumque ætatis pupillus habere
poſſit? dubitatione non caret. Maximè ſi per-
pendatur, non alia ratione peculium dari fi-
liofamilias à patre, vel ſeruo à domino, niſi
vt eorum ſedula adminiſtratione locupletio-
res, ditioreſq; fiant; quod, vix erit, vt ex cuiuſ-
uis pueruli adminiſtratione conſequantur,
præſertim illius, cuius tenera primaque ætas
efficit, ne multum diſtet à furioſo *l. Fulcinius 7.* 2
§. planè interdum, quibus ex cauſis in poſſ. eatur, &
quidquid videt ignoret, *l. pupillus 9. de acquir.
heredit. l. 1. C. de falſ. moneta*: ergo ille pupillus pro-
fecto peculii incapax erit, qui nondum fuit 3
ab infantia egreſſus, nec extremam ſeptimi
anni diem exceſſit. Tum quia ante illã æta-
tem nemo proprie pupillus dicitur, vt ex *l. quã-* 4
*uis. 32. §. infans, de acquirend. rerum domin. & ex l. 4.
tit. 11. part. 5.* ſupra obſeruauimus. Tum etiam,
quia infantis nondumque ſeptennis, nullus
conſenſus eſt, *l. infanti, §. vltim.* iuncta *l. potuit,
C. de iure deliberandi, l. 6. l. fin. tit. 1. part. 4.* ibi: *Por-
que eſtonce*, de ætate ſeptem annorum loqui-
tur, *Comienzan à auer entendimiento, è ſon de edad
que les plaze las deſpoſajas.* At vero conſenſus in
eo præciſe deſideratur, qui peculium habitu-
rus eſt, cum non aliter illud adminiſtrare poſ-
ſit, quam cum aliis contrahendo: contractus
etenim non niſi conſenſu peraguntur, *l. in om-
nibus. 35. l. in omnibus. 57. ff. de obligat. & actio. l. 1. §.
conuentionis, ff. de pactis, l. item eorum 6. §. vltim. l.
vltim. ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomin.*

Nec aliud ſenſiſſe videtur *Conſult. in dict. §.* 6
pupillum, dict. l. quam Tuberonis, dum ea ratio-
ne inquit, pupillum habere peculium poſ-
ſe, quia in hoc totum à domini, vel parentis
conſtitutione pendet, quaſi ſentiens etiam
quoad conſenſum pupillum à conſtituente
pendere, ita vt ſi eius ætatis pupillus pecu-
lio ſuperimpoſitus, qui conſentire, vel con-
trahere nequeat, ipſius cõſenſus à conſtituen-
te patre, vel domino ſuppleatur, vt de tutore
dicimus impuberis ſui conſenſum & volun-
tatem ſupplere, *l. quamuis. 32. §. infans de acquir.* 7
poſſeſ. ibi: *Nam iudicium infantis ſuppletur autorita-
te tutoris*: quia dicendum eſt illa *dict. §. pupillũ*,
ver-

verba nequaquam eum ſenſum admittere, vt
ex ipſis colligitur. Nam ſi id denotare vellent,
referrentur etiam ad perſonam filii familias
pupilli, de quo item fuerat loquutus ibidem
Vlpianus, ſed non referuntur niſi ad perſonā
ſerui, vt patet ibi: *Totum à domini conſtitutione*
pendeat, &c. igitur minimè probari ex illis poterit,
docuiſſe Conſultum cuiuſcumque ætatis
puerum, etiam infantem verborum & conſenſus
expertem, peculii adminiſtrationi ſufficere,
quaſi voluntatis & conſenſus defectū,
quem ipſe patitur, à conſtituente ſuppleatur.
Quoniam ſi ita eſſet, tam filium familias, quā
ſeruum pupillum illis verbis complecteretur,
poſtquam de vtroque dixerat peculium habere
rectè poſſe.

8 Sed conceſſo, quod iis verbis vtriuſque tam
filii, quam ſerui perſona contineatur, & quod
verbo domini, ibi etiam pater ſignificetur,
vtpote ei ſimilis dominio & poteſtate, quam
in filium iure obtinet, *l. poteſtatis verbo.* 215.
de verbor. ſignificat. adhuc ex illis non probatur
pupillum infantem (vt ita impropriè loquar)
peculio præfici poſſe. Quoniam ſi infantis etiā
ſenſiſſent, parum conſequenter ſtatim ſubiciſſet
Vlpianus: *Ergo & ſi furere cœperit ſeruus, vel*
9 *filius, retinebunt peculium.* Cum hæc repetitio
potius præcedentis ſententiæ quam extenſio,
aut noua ſententia videretur. Nam qui dixerat
infantem peculium habere poſſe, dixerat
etiam furioſum pupillum eius eſſe capacem,
cum pupillus infans furioſus ſit, *dict. l. Fulcinius*
7. §. plane, §. pupillus. cum ſimil. de inutil. ſtipulatio.
facit *Homeri* carmen ſub perſona *Penelope Odiſſ.*
16 in fine.

Filius autem meus inquit, quouſque quidem
Fuit infans & demens.

Quod dici non debet.

10 Quapropter ſecurè tenendum erit verum
dict. §. ſenſum eſſe quem ſupra aſſignauimus,
nempe pupillum infante maiorem, non verò
minorem peculium habere poſſe. Alioquin &
infans procurator ad negotia conſtitui poſſet,
inſtitoriamque exercere, cum hæc omnia
ferè eadem ſint munera & officia: quod Interpretum
communis ſententia negat, vt patebit
infra anno 17. vbi de ætate procuratoris ad
negotia.

11 Sed dices ſi conſenſu carens pupillus idoneus
peculio non eſt, nec à patre vel domino
quoad hoc talis defectus ſuppleri valet, quid
illud eſt totum pendens à conſtituente, cuius
meminit *Conſultus in d.* §. 1. Dicendum equidem
erit, vel capacitatem eſſe ſerui ad contrahendum,
quia illa verba de ſolo ſeruo dicta
eſſe videntur, vt iam oſtendi, vel damnum
adminiſtrationis, quod proculdubio ſibi pater
vel dominus imputare debent, qui pupillum,
quamuis infante maiorem, inexpertem
tamen & adminiſtrationis ignarum peculio
præpoſuerunt, vt de eo, qui pupillum inſtitorem
fecerat, dixit *Conſultus in l. ſed etſi quis, §. pupillus. ff. de inſtitor. actione, & in l.* 1. *§. Magiſtrum*
nauis, verſic. Cuius autem, ff. de exercitor. action.

SVMMARIVM.

ANte ſeptimum annum nemo poteſt emancipari. 1.

Emancipatio conſenſum tam emancipati, quam emancipantis deſiderat. 2.

Infantis nullus eſt conſenſus. ibidem.

Infans Principis *reſcripto poteſt emancipari.* 3.

Ex Principis reſcripto, etiam infans abſens emancipationis eſt capax. 4.

L. *ſi quis in emancipatum.* 26. *C. de donation. explicatur.* 5.

Infans, vel proximus infantia emancipatus, an poſſit nobilitatis quaſi poſſeſſionem adquirere? 6. & 9.

Verba illa, è viuiendo ſobre ſi, *apud noſtros quid ſignificent?* 7. & 10.

Subrogatum eiuſdem natura eſſe debet cum re, in cuius locum ſubrogatur. 8.

Bona *propria neceſſariò habere debet, qui nobilitatis poſſeſſionem eſt adepturus.* 10.

Filius vxoratus iure noſtro liberatur à patria poteſtate. 12

Fraudulenta emancipatio impedit acquiſitionem nobilitaria poſſeſſionis. 13.

L. cum quidam. 26. *intelligitur, & conciliatur cum l. in fraudem.* 45 *ff. de iure fiſci.* 14.

Actio in bonis creditoris eſt. 15.

Ante aditionem hæreditas non dicitur patrimonium hæredis. ibidem.

QVAESTIO XXXIV.

Vt emancipari quis poſſit, & velut emancipatus poſſeſſionem nobilitatis acquirere?

CErto certius eſt eum ſolummodò 1
poſſe à paterna poteſtate & dominio
emancipatione liberari, qui ſeptimum
annum agens infantiam ex-
ceſſit. Quoniam cum emācipatio ex illis acti- 2
bus ſit, qui ad ſui exiſtentiam conſenſum &
voluntatem vtriuſque patris deſiderant, *l. iubemus*
5. *C. de emancipation. liber.* vbi notant omnes,
ab infante, cuius nullus eſt conſenſus, *l. quamuis,*
§. infans de acquir. poſſeſ. l. 1. de verbor. obligat. l. 5. C.
de iure deliber. minimè expediri poterit, niſi
Principis accedente reſcripto ipſius volunta- 3
tis defectus reſarciatur. Tunc enim etiam in-
fans erit emancipationis capax, *dict. l. iubemus,*
ibi: *Niſi infantes ſint qui ſine conſenſu etiam hoc modo*
(idest per reſcriptum, de quo in ſuperiori-
bus agebat) *ſui iuris efficiuntur*: probat expreſ-
ſius apud noſtros *l. 16. tit. 18. part. 4.* his verbis:
Emancipar queriendo el padre algun fijo, que no eſtoniesse delante, ò que fueſſe menor de ſiete años, no lo
puede fazer à menos de pedir merced à el Rey, que ge
lo otorgue, &c. & hanc ſententiam vt veriorem
amplectuntur *Azo in ſumma titulo de emancipatione liberor.* & ibidem *Iacob. Cuiacius,* Bartol. *in d.*
l. iubemus, vbi ſimul *Bald. &* Salicet. *Quintil. Mandoſ. de ætate minor. cap. 3. num. 16. Curtius* Senior *con-*

Digitized by Google

ſil.19.paulò poſt principium, & conſil.65.ad mediũ,
Rolandus à Valle conſil. 61.incipienti, *multiplici n.*
4 *5.Ruinus conſil.71.num.4.lib.3.Hugo Donellus com-*
*mentar.lib.1.capit.26.*noſter Perez *de Lara in com-*
*pendio vitæ homin.cap.16.num.23.*vbi id procede-
re affirmat, etiamſi infans fuerit abſens, licet
alias emancipatio nequeat in abſentia cele-
brari, *ex dict.l.26.part.& Camillo* Borrello *conſ.73.*
num. 13.

5 Et iuxta hanc ſententiam neceſſariò erit in-
telligendus *textus in l. ſi quis in emancipatum.* 26.
C. *de donation.* vbi de infante emancipato fit
mentio, cuius ita tenera ætas extiterat, vt nec
fari, nec alicuius rei affectum habere poſſet:
ſupponendi ergo ſunt termini habiles, & eo
modo factam fuiſſe infantis emancipationem
*in dict. l.*ſubaudiendum, quo iure licet, nempè
Principis reſcripto, & autoritate, vt propè di-
ximus.

6 Sed ingens hic exoritur quæſtio, & ni fal-
lor, à nemine hucuſque exagitata, ſcilicet, an
præſata minori ętate filii emancipatio facta,
noſtro iure attento ſit ſufficiens, vt & quaſi
poſſeſſionem nobilitatis acquirere, & auitam
vel paternam vtili continuatione perficere
ipſe poſſit? Dubitandi anſam præbet Cordu-
benſis ſanctio anni 1492. hodie *l. 8.tit 11.lib.2.*
nouæ recollectionis, quæ diſtrictiſſimè præcipit, vt
non aliter poſſeſſione nobilitatis ſe tueri quis
poſsit, niſi *Prouando enteramente de ſi ſeyendo caſa-*
do, ò viuiendo ſobre ſi, y de ſu padre y abuelo, &c. ex
quibus verbis, *ò viuiendo ſobre ſi*, planè elicitur
ſolum emancipationem ad nobilitatis quaſi
poſſeſſionem obtinendam non ſufficere, cum
7 nihil aliud ſit *Viuir ſobre ſi,* quam per ſe viuere,
& domum bonaque à paternis diuerſa, quorũ
adminiſtrationi ipſe præſit, habere, vt in pro-
poſito obſeruauit *Otalora de nobilitate 3.part.cap.*
1.num.4.ad finem, & dilucide probatur ex *texta*
*in l.4.tit.1.part.5.*ibi: *Otroſi dezimos, que qualquie-*
ra que tuuiſſe algun oficio publicamente del Rey, ò
de otro Señor, ò de algun Conſeio, ò el que fueſſe Me-
noſtral de qualquier meneſter, que vſaſſe à labrar pu-
blicamente, ò tuuieſſe tienda de cambio, ò de paños, ò
de otra mercaderia en que vſaſſe à labrar, è mercar,
biẽ aſſi como ome que non eſtà en poder de otro, porque
creen los omnes, que eſte tal que eſtaua ſobre ſi, es te-
nudo de pagar, &c. Quod nequaquam in ſepten-
ni filio emancipato reperiri poteſt, cum fre-
quẽter ob ętatis imbecillitatem intellectu ca-
reat, cuius defectu nec per ſe viuere, nec bona
ſolus gubernare valeat, quandoque non alia
ratione eiuſmodi ſeptennem, & infantiæ pro-
ximum furioſo æquiparari iura clamitent, *l.5.*
§.2.ad legem Aquil.7.C.ad Trebel.l.2. C.de annal.
except.§.pupillus, de inutil. ſtipulat.

Deinde, quia qualitas illa, *ò viuiendo ſobre ſi*,
ſubrogata fuit in defectum illius, *ſeyendo caſado,*
vt patet ex *dict.legis* ſerie: ergo cum nemo ma-
trimonialiter copulari non niſi decimoquar-
to anno poſsit ex alibi dicendis, à fortiori, ni-
ſi prædicta ætate, quem emancipari poſſe ad
effectum, de quo quærimus, dicendum erit,
8 ſiquidem ſubrogatum à lege eiuſdem natu-
ræ, & qualitatis cum re eſſe debet, in cuius
locum ſubrogatur, *l fin.§.qui iniuriarum, ff.ſi quis*
cautionibus, l.1.§.hæc actio, ff.ſi quis teſtameat.liber.
l.filia, §.Titia, ff de condit.& demonſtrat.cum vulga-
ribus, de quibus per Cardinalem *Tuſchum practi-*
car.concluſ.iuris liter.S.concluſ.757. per totam, præ-
cipuè *num.* 49. & nouiſsimè per *Auguſt. Barbo-*
ſam in axiomatibus vtriuſque, iuris axiom. 213.
num. 2.

Sed argumentis vltrò ſic ponderatis, ci- 9
troque ponderandis, ita rem & quæſtionem
dirigendam eſſe puto, vt conſtituamus, ſep-
tennarium, & quod magis eſt, ſexſennarium
vel triennem, dummodo Principis decreto
emancipatum, quaſi poſſeſsionem nobilitatis
acquirere ex ſua perſona, auitamque & pa-
ternam continuare poſſe. Fulcitur hæc ſen-
tentia ex dictæ pragmaticæ ſanctionis men-
te, quę tantum fuit decernere, vel ſtatuere, fi-
lium ad nobilitatis poſſeſsionem conſequen-
dam adeò a parentis perſona ſeparatum, & ab
eius dominio liberum, emancipatione, aut
alia ex cauſa eſſe debere, vt meritò alius à pa-
rente reputetur, non ſolum perſona, verum & 10
bonis, quæ neceſſariò propria habere debet,
vt pote in quibus formalis ratio huius poſ-
ſeſsionis conſiſtit, cum tributum ratione bo-
norum indicatur, & exoluatur teſte *Otalora*
d. 3. part. cap. 7. num. 2. alioquin ſi bona pro-
pria, & à paternis diſtincta minimè obtineat,
vtique nec deſcriptionibus curialibus inclu-
deretur, nec in poſſeſsione penſitandi vel nõ,
eſſe poterit. Vnde cum nullo alio iure filius
queat bona habere, niſi reſoluto modo patriæ
poteſtatis, inde eſt legem noſtram deſiderare
quod per ſe viuat, quod cum in iam ſeptenni
puero emancipato ex ſupradictis reperiatur,
ſiquidem emancipationis ſubſidio, etiam ca-
pax bonorum efficitur, porrò non eſt quare
illud reformidemus, nempe emancipatum
impuberem ex Cordubenſi ſanctione nobili-
tatis poſseſsionem acquirere poſſe.

Nec dictæ reſolutioni refragantur quę pro 11
ſtabilienda contraria ſententia ſuperius nota-
uimus. Non primum, quia per ſe viuere, eſse
emancipatum, & non ſubiectum patri ſigni-
ficat, vt *dict.l.4.*poſteriora verba aperte demõ-
ſtrant, ibi: *Bien aſsi como ome que non eſtà en poder*
de otro, porque creen los omes, que eſte tal, que eſtaua
ſobre ſi: emancipatio verò rectè in filium ſep-
tennem conſiſtere poteſt, vt iam diximus. 12

Minus vrget ſecundum; ſiquidem verba
dictæ conſtitutionis, *O ſeyendo caſado,* eandem
mentem præſeferunt, quam illa quæ ſubſe-
quuntur, *O viuendo ſobre ſi.* Nam cum ex di-
ſpoſitione *l.Tauri.47.*filius vxoratus tanquam
emancipatus cenſeatur, idem fuit dicere *V-*
iuendo ſobre ſi, ac *Seyendo caſado,* cum vtroque
caſu ſolum diſtinctione perſonarum & bono-
rum in filio reſpectu patris lex requirat, non
verò ætatem ad matrimonium neceſsariam
reſpiciat, imò ſolum effectum ex iam contra-
cto matrimonio prouenientem, ſcilicet eman-
cipationem, quæ in filio ſemper vt capax bo-
no-

Digitized by Google

norum ſit,ſiue ex matrimonio, ſiue ex ſpeciali ipſius actus ſolemnitate ea ſequatur, neceſſaria ſequitur.

Quibus ita diſpoſitis amplius hæſitari non poterit filium, etiam non ſeptennem, legitimè tamen emancipatum Principis reſcripto, quaſi poſſeſſionem nobilitatis acquirere, auitamque & paternam proſequi rectè poſſe.

13 Quod ita ſubaudiendum admoneo, niſi talis paruuli emancipatio eo tantum prætextu & fraude fieret, vt celerius in ipſo nobilitatis poſſeſſione terminata, deinceps ab incartulationibus, & tributorum præſtationibus immunis efficeretur: ſiquidem cum non alia ratione emancipatio facta probetur, niſi vt fiſco, & Regio matrimonio penſitatio auferatur, proculdubio fraudulenta præſumitur, vt docet *Bart.in l.1.§.is quoque num.3.ff.de dollat.bonor.Bald.in rubric.C.de reuocand. his quæ in fraudem credit.num.4.verſic. Quæro pone*, Iaſon. *in l.non dubium n.* 48. C. *de legibus*, *& in §.ſi quis fraudem*, *col.* 15. *inſtit. de action.* Gerard. *ſingul.*76.& ex his *Maſcard.de probat.concluſ.*599.*num.*1.

14 Nec aliud probatur ex difficili textu *in l.cũ quidam.26.ff.de iure fiſci*, vbi quidam capitis reus emancipauit filium, vt hæreditatem adiret, & ſic fiſco auferretur: & tamẽ fuit reſcriptum, nõ videri id in fraudem fiſci factum, quoniam ea ratione emãcipatio fraudulenta non fuit, quia non in fraudem fiſci facta videtur, ſed tantum vt filius hæreditatem adiret, quam ipſe reus nolebat acquirere; ex hoc enim minimè fiſcus fraudatur, cum in eius præiudicium nihil ſit alienatum: non ergo datur fraus vbi quid nõ acquiritur à debitore, ſed cum quid de bonis diminuitur, *l.non fraudantur.*176.*ff.de regul.iuris*, ideoque inquit *Conſultus in l. alienationis.28.ff.de verbor.ſignificat.* non alienat, qui hæreditatem omittit. Cui interpretationi nequaquam repugnat *text.in l.in fraudem.* 45.*dict.tit.de iure fiſci*, qua probatur, non ſolum dici fraudatorem fiſci qui donatione, aut quocumque modo res alienauit, ſed etiam qui res acquirere neglexit: nam omiſſis quam plurimis, quæ in huius difficultatis ſolutione excogitarũt *Iacob.*Cuiac. *lib.* 8. *obſeruat.cap.9.Iul.* Pac.*legum conciliat.centur.7.capit.75.*Schifordeger.*in Anton.Fabrum lib.1.tractat.9.in princip. & in quæſtionib. ſequentib.* Guiliel. *Forner.in dict.l.alienationis*, §. *qui occaſione*, & alii relati ab *Oſualdo lib.* 23. *Donelli capit. vltim. liter. C.*veriſsime cum *Nicolao Vall. de rebus dubijs tractat.*12.*pag.*278. dicendum erit, ſententiã *d. legis* procedere, quando debitor dominium eius rei, quæ illi ex contractu, vel quaſi debetur, quærere neglexit, vt ſi obligationem remiſit, vel rem tradi recuſauit, cum hoc ſit ſaltim actionem alienare, quæ in bonis eſt creditoris, *l. bonorum.* 49. *cum ſimil. ff. de verbor. ſignificatio.*

1 quod de eo dici non poteſt, qui hæreditatem adire recuſauit, cum ante aditionem nulla ſit ei actio ad hæreditatem, quæ ipſius bonis poſsit annumerari. Alioquin antequam adiretur hæreditas, inciperet eſſe patrimonium hęredis, quod eſt abſurdum, *l.ſed ſi plures, §.filio, ff de vulgari*, ex qua ita obſeruat *Donellus lib.8.comment.cap.23.paulò poſt principium*, & nouiſſimè *Auguſt.Barboſa de appellat.verb.appellat.*113.*num.*1.

SVMMARIVM.

Adrogatio olim curiatis comitijs fiebat. 1.

Apud Romanos pubes ſolummodò poterat adrogari.2.& quando id fuerit immutatum.3.

Impubes Comitijs intereſſe nequibat, etiam tutore autore, & quare.ibidem.

Ex noua Conſtitutione *tutor poterat nomine pupilli, & non pupillæ, comitijs adeſſe.3.Et quid hodie hac in re obſeruetur.* 4.

*Maior ſeptennio poteſt nunc adrogari.*5.

Conſenſus verbis, & non ſignis manifeſtus in adrogatione deſideratur. 6.

Voluntas infantis, an tutoris autoritate ſuppleatur? 7.

Propinquorum *conſenſus quando in adrogatione deſideretur?* 8.

QVAESTIO XXXV.

Qui adrogandus venire debeat?

CVm olim curiatis comitiis adrogatio fieret, vt ex *Cicerone pro domo ſua*, & *ex Aulo Gellio lib.5. capit.19.* recenſet 1
Barnab. Briſon. *lib.* 8. *formular. pag.mihi.* 826. & iam diu prolixa nimis oratione Toletanorum noſtro gymnaſio docuimus, inde
eueniebat, non niſi veſticipem, hoc eſt cui prima veſtis, ſeu lanugo erat (autore *Sexto Feſto* 2
Pompeio) adrogari potuiſſe. Notat vbi ſupra, *Agelius Fornerius lib.1.ſelectar.c.19.Vbert.*Giphan. *in l.2.verſ.De pupillo*, C. *de adoption. Anton.Hering.de fideiuſſor.c.5.num.*269. Impuberum enim nulla ſtandi in comitiis etiam tutore autore, perſona erat, ſi *Vlpiano* credimus in *fragmentis tit.* 8. Nec enim tantam tutoribus poteſtatem in pupillos iura permiſerunt, vt liberum caput eius fidei, ac protectioni commendatum, alterius mancipio, familiæque ſubiiciendi facultatem nanciſcerentur, vt itidem ex Gelio deprehendimus. Quod poſtea ſub Diuo Claudiano 3
rectè immutatum eſt, cuius temporibus ſtatutum legitur, vt in comitio pupilli adrogatio fieret, eo tamen abſente, ex quo comitiis intereſſe non poterat, ſed interueniente tutore illius nomine tantum: ſic *Modeſtinus in l.quod ne curatoris 8.ff.de adoption.* obſeruauit *Iacob. Cuiac. in ſumma*, C.*eiuſdem tit.penè ad calcem.* vbi etiam ſucceſsiuè notat, tutorem, licet olim potuiſſet nomine pupilli, vt adrogaretur in comitio adeſſe, pupillæ tamen nomine comparendi facultatem non habuiſſe. Quod inde conijcitur, quia illud deinde permiſſum ex *Conſulto* deducitur *in l.hac autem.20. ff.eodem titulo de adoption.*

Sed

4 Sed hodie eo iure vtimur, vt reſcripto Prin-
cipis, ſiue pupilli, ſiue pupillæ facillimè auto-
rante tutore adrogatio perficiatur ex *Antonij*
Pij conſtitutione, vt idem *Vlpianus dict. tit.* 8. fa-
tetur, & ſignificat *Paulus in l. conſtitutione. 13. ff.*
ſi quid in fraudem patroni. Recte enim tutoris in-
teruentus deſideratur, vbi eius ætatis perſona
adrogatur, cuius ita nullum aut fragile iudi-
ciũ eſt, vt etiã ea quæ videt ignorare credatur,
l. 1. § impuberes, C. de falſa moneta, cum ſimilibus.

Verum enim verò, vt ad noſtrum inſtitutũ
5 reuertamur, ita demum pupillus adrogari per-
mittitur, ſi infantilem ætatem exceſſerit, ideſt,
octauum annum inchoauerit; ſic præſenſiſſe
videtur *Gloſſa in l. 2. verbo generalis, ff. de adoptio-*
nibus, & rurſus *in l. etiam. 42. eiuſdem tituli*, vbi
plerique obſeruant, præcipuè *Albericus*, vter-
que *Ioannes Corraſius & Oroſcius*, ita *Franciſc.*
Marcus deciſione Delphin. 883 *num.* 1. *Donellus lib.* 2.
comment. cap. 23. *Anton. Faber. in Iuriſprudent. Papi-*
nian. titulo 10. *princip.* 4. *illatione* 4. *Azenedus in l.* 2.
num. 77. *tit.* 3. *lib.* 5. *recollectionis*, & conſentit apud
noſtros *l. Regia* 4. *tit.* 16 *p* 4. ſub illis verbis: *In-*
fante es llamado ſegun Latin todo mozo que es menor
de ſiete años, è eſte atal non auiendo padre, no lo pue-
de ninguno profiiar, porque non ha entendimiento pa-
ra conſentir: Mas el mozo que es mayor de ſiete años,
è menor de catorze, bien lo pueden profiiar con otor-
gamiento del Rey, optimè enim illa ratione, *Por-*
que non ha conſentimiento para conſentir, infantis
adrogationem huius legis conditores interdi-
xerunt. Nam cum in adoptionis hac ſpecie,
6 quæ adrogatio dicitur, is qui adoptatur roge-
tur, an id fieri patiatur *dict. l. 2. ff. de adoption.* in-
fans qui ob fandi impotentiam hoc nomen aſ-
ſuit, *l. 1. §. 1. de adminiſtrat. tutor. l. cum quaſi, §. ſi plu-*
res, ff. de fideicommiſ. libert. etiam interrogatus
animi ſui iudicium exponere non valebit.
Quod adeò vt verbis fiat, quacumque ado-
ptionis ſpecie exigitur: vt ſi pater naturalis lo-
qui quidem neſciat, alio tamen modo, quam
ſermone manifeſtum facere poſsit velle ſe fi-
lium ſuum in adoptionem dare, adoptio nul-
lius erit momenti, ſed confirmatione opus
erit, vt quaſi iure facta ſubſiſtat, *l ſi pater. 29. ff.*
de adoptio. vnde abſens, nec adoptare, nec ad-
rogare, *l. poſt mortem.* 25. *ff. eodem*, ſicuti nec ado-
ptari vel adrogari poteſt, *l. neque abſens.* 24. *eodẽ*
tit. per alium enim peragi minimè licet, quod
propriis verbis conuenit vt expediatur. Quare
adoptionem per procuratorem fieri non poſſe
tenet *Bartol. in l. ita autem, §. geſſiſſe ad finem, ff. de*
adminiſtrat. tutor. & in l. poſt mortem, §. neque quaſi.
1. *ff. de adoption. Bertachin. in repertorio litera A. ver-*
bo adoptio. etenim infans & verbis caret, & iu-
dicio; vnde infantis nullam eſſe voluntatem
Conſultus teſtatur *in l. infans, ff. ad legem Corneliam*
de ſicariis: ergo adrogari non poterit, cum in
adrogationibus eorum voluntas, qui adrogan-
di ſunt, verbis exprimi debeat, *l. in adoptionibus.*
5. *ff. de adoptionibus.*

7 Sed nec tutoris duntaxat conſenſum ſuf-
ficere, vt in cunabulis conſtituti, & nondum
ſeptennarii adrogatio vtiliter perficiatur, ex eo
apparet, quod illius qui adrogandus eſt, ne-
ceſſariò voluntatis explanatio requiritur, quæ
minimè à tutore ſuppleri poteſt, vbi pro for-
ma deſideratur. Nec inficias ire *Conſultus* vi-
detur *in l. quamuis pupillus 32. §. infans, de acqui-*
renda poſſeſſione, vbi ideo receptum admonet
infantem tutore autore poſſeſſionem capere
poſſe, licet non niſi acquirentis corpore, &
animo nanciſcatur. *l. 2. §. adipiſcimur, ff. eodem*,
quia iudicium infantis ſuppletur autoritate
tutoris. Nam quamuis poſſeſſionis apprehẽ-
ſio efflagitet eſſentialiter corpus, & animum
acquirentis, *l. 3. § in amittenda, l. quemadmodum. 8.*
ff de acquirenda poſſeſſione, l. 1. §. Scæuola, ff. ſi is qui
teſtament. liber. vtilitatis enim cauſa in infante
hoc admiſſum eſſe, vt tutore autore poſſeſſio-
nem apprehendat, ibidem Paulus reſpondit.
Nam alioquin nullus ſenſus ſit infantis acci-
piendi poſſeſſionem. Quæ vtilitas minime
deprehendi in infantis adrogatione poteſt, agi-
tur enim hic non de acquiſitione, ſed de amiſ-
ſione ſtatus, & capitis minutione, *§. minima in-*
ſtitut. de capitis diminutione; ergo infantis potius
damno & iniuria, quam eius emolumento ſta-
tutum videretur, ſi tantam in illum tutori eſſe
autoritatem veteres voluiſſent, vt caput libe-
rum fidei ſuæ commiſſum, citra ipſius volun-
tatem alienæ ditioni ſubiicerent.

Et tandem haud quaquam audiendus erit
Ioannes ille antiquiſſimus *Gloſſographus*, cuius 8
meminit *Accurſius in dict. l.* 2. qui ita demum
infãtis adrogationem permiſſam exiſtimabat,
ſi iis, qui ſanguinis neceſſitudine ſibi iungun-
tur, id ei expedire apud Præſidem Prouinciæ
confirmauerint, argumento *l. impuberem.* 5 *a. C.*
de adoption. ſiquidem prѣterquã quod hæc opi-
nio affatim ex ſupradictis reiicitur, attamen
ex eo fortius conuincitur, quod *dict. l. 2.* loqui-
tur non de infante, ſed de impubere, ideſt eo
qui infantiæ annos exceſſit, & pubertati acce-
dit, qui quidem ex Iuſtiniani ordinatione, nõ
niſi adhibito agnatorum & propinquorum
conſenſu adrogari poſſunt.

SVMMARIVM.

INfans poteſt à principe nobilitari. 1.
Nobilitas conſiſtit in acceptatione eius, qui digni-
tatem confert. 2.
Infans Rex eſſe poteſt. 3.
Rex dicitur principium & fons nobilitatis, ibidem.
Mendax videtur quiſquis apud noſtros profert, Yo
ſoy tan bueno como el Rey. 4.
Nobilitatis beneficium, etiam in inuitum poteſt con-
ferri 5.
Mortuo poteſt nobilitas concedi. 6.
Infans reſpectu mortui intelligens & ſapiens habe-
tur. 7.
Etiam vtero exiſtens poteſt nobilitari. 8.
Succeſſores Imperij *cuiuſcumque ætatis nobiliſſimi ap-*
pellabantur. 9.
Ratihabitio infantis non deſideratur, vt valeat nobili-
tas in eum collata, ſed ſufficit vt maior factus non
contradicat. 10.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO XXXVI.

At minor annnis ſeptem poſſit nobilitari.

1 AFirmatiuè quidem reſpondendum vi-
detur cum Bart.*in l.* 1. *n.* 38. *C de dignita-
tibus lib.* 12. vbi etiam *Ioan.* Platea *Guil-
lelm.* Benedict. *in repetitione, cap. Raynuntius, verbo
adiecta impuberi, in principio, de teſtament. Ioan.
Rayn. de nobilitate in* 1. *quaeſtione principal. in* 2. *appo-
ſitione, Andr. Tiraquel. de nobilitate cap.* 6. *n.* 27. *&*
35. *Ioan.* Oroſc. & noſter *Perez de Lara in compen-
dio vitae homin. cap.* 16. *n.* 67. qui aſſerunt dubiũ
non eſſe poſſe infantem à Principe nobilita-
ri, quod pluribus rationibus oſtenditur.
2 Primò, quia nobilitas conſiſtit in accepta-
tione eius, qui dignitatem confert, nec eſt in
voluntate vel intellectu eius qui nobilitatur,
vt Bart. & Tiraquel. docent vbi proximè: er-
go in puerum nondum ſeptennem, quamuis
rudem & ignorantem rectè cadere poterit.
3 Secundò facit, nam vt alibi notabimus, & do-
cet *Tiraquel. dict. loco num.* 28. infantibus conce-
di poteſt regnum, à quo omnis nobilitas de-
ſcendit, cum Rex principium, & fons ſit no-
bilitatis. Vnde quanto quis, vel agnatione,
vel cognatione propinquior Regi eſt, tanto
eſt nobilior, vt de Rege noſtro loquens ſcri-
bit *Ioan. Garſia de nobilit. gloſſ.* 48. §. 3. *num.* 1. inde
ſubiiciens mendacii eſſe reum, quiſquis in
Hiſpania profert: *Yo ſoy tan como el Rey*. Igitur
4 multo magis quælibet alia nobilitas ipſi po-
terit indulgeri, ſi verum eſt quod dicimus ei
rectè licere quod eſt minus, cui quod plus eſt
iuſtè licet, *Regul. cui licet* 53. *de regul. iur. lib.* 6.
5 Tertiò in eandem rem expendi valet no-
bilitatem ex illis beneficiis eſſe, quæ in inui-
tum & ignorantem iure conferſitur. Sic mul-
tis probat idem *Tiraquel. num.* 32. *& num.* 36. *vſ-
que ad* 42. quo ſuppoſito nihil obſtabit quo-
minus & infanti poſſit conferri, licet volun-
tatis, & intellectus ſit expers, ex quo ad no-
bilitatem conſequendam neutrum horum
deſideratur.
Et tandem quarto confirmatur ſingulari 6
doctrina Bartoli *in dict. l.* 1. *n.* 39. *Panormitan. in c.
à nobis el* 2. *verſic. in* Gloſſa, *verbo relaxatum*, & ibi
Felin. verſic. Eiuſdem initij, de ſentent. excommunicat.
necnon & aliorum, quibus ſubſcribit *Tiraquel.
dict. cap.* 6. *num* 45. qua cauetur, etiam mortuo
nobilitatem conferri poſſe: ergo infanti, qui
etſi reſpectu viuentium incapax, & mentis 7
inops habeatur, reſpectu tamen mortuorũ ca-
pax, & rectè intelligens cenſeri debet. Alio-
qui poſſet merito infans queri, vt ille apud
Plautum in Rudentibus, quem cum quidam
adhortaretur ita: *Eia bonum habe animum*, re-
ſpondit, *Vnde habeam? Mortuus pluris pretij eſt,
quam ego ſum*. 8
Hinc rectè deducit *Tiraquellus* ſæpius repe-
tito loco *num.* 46. non ſolum infantem, vt an-
niculum nobilitari poſſe, verumetiam non-
dum natum, & in vtero materniſque latebris
adhuc degentem, quoniam cùm nobilitan-
dus nihil ad conſequendam nobilitatem præ-
ſtare debeat, ſed omnino ad eam ſe habeat vt
patiens, quid ni tanto ſplendore conceptus, &
nondum editus partus queat affici.
Ex quibus intelligitur, quam merito ſuc- 9
ceſſores Imperii, cuiuſcumque eſſent ætatis,
antiquitus nobiliſſimi dicerentur, vt ex libris
noſtris deprehenditur *in l. nemo* 14. ibi: *Honorio
nobili puero, C. de religioſ. & ſumpt. funer. & in l.
omnes* 4. iiſdem verbis *C. de priuileg. eorum, qui
in ſacro* Palatio *milit.* vbi eleganter obſeruat *Ia-
cob.* Cuiac. qui ad deſignati ſucceſſoris Imperii
dignitatem id factitatum inquit ex *Zonara in
Iuſtiniano*, notat quamuis ſubobſcurè, poſt eũ
Oſuald. ad Donel. lib. 17. *cap.* 24. *litera M.*
Vtrum autem hoc caſu requiratur ratiha- 10
bitio infantis, cum ad ætatem peruenit, qua
poſſit illam præſtare? dubitari ſolet, & com-
muniter reſpondetur expreſſam ratihabitio-
nem non eſſe neceſſariam, ſed ſatis eſſe
vt collatæ nobilitati, cùm reſciuerit, non
contradicat, ſic tradit *Oroſcius in d. l.* 5. *num.* 8.
& Tiraquel. d. c. 9. *n.* 30. *&* 31.

ANNVS

ANNVS OCTAVVS

SVMMARIVM.

PVeritiam ab ipſo vitę exordio incipere, multi docent. 1.
Alij vero poſt ſeptimum annum pueritia initium conſtituunt. 2.
Nonnullis hęc vltima ſententia confirmatur, 3. & ſeqq.
Grandiuſculi pueri, qui dicantur. 4.
In minore puniendo duo copulatiue requiruntur, vt ſit doli capax, & proximus pubertati. 5.
Doli capax dicitur, qui pubertati eſt affinis. ibidem.
L. cum non ſolum 8. §. vbi autem puerilis, C. de bonis quæ liberis, explicatur. 6.
L. vxorem 41. §. teſtamento, ff. de legatis 3. intelligitur. ibidem.
Serui olim pueri apellabantur. ibidem.
Pueritia quando finiatur. 7.
Pueritia terminum decimumſeptimum annum eſſe, aliquibus placet. ibidem.
Verius eſt pueritiam decimoquarto anno finiri, 8.
Puer accipitur pro impubere. 9.
L. 1. §. pueritia, de poſtulando, explicatur. 10.
L. Publius, 36. §. 1. de condit. & demonſtrat. explicatur etiam ibidem.
L. ſeruis legatis. 81. verſic. Sicuti viris, ff. de legat. 3. exponitur. 11.
Pueritiam vſque ad vigeſimumquintum annum durare aliqui docuerunt. ibidem.
Viri appellatio quomodo accipiatur. 12.

QVAESTIO I.

Pueritia quo tempore incipiat & finiatur.

1 CIrca puerilis ætatis initium præfigendū magnoperè cruciantur Scribentes: Nōnulli ergo ab ipſo natiuitatis inſtanti conſtituunt, & infantiam pueritiæ appellatione contineri prædicant, quod vel ex ſolo cōmuni loquendi modo probari poſſe arbitrantur, cum frequenter qui nondum ſeptimum annum exceſſerunt, pueri dicantur, vt videre eſt apud Adrian. *Turneb. aduerſar. lib. 7. cap.* 21. vbi nouem dierum mares, pueros, & dierum octo fœminas, puellas vocat. Necnon & apud *Alexand. ab Alex. lib. 3. genialium cap. 7.* qui trimo minorem puerum cognominat, & apud *Brecheum in l. pueri 204. de verbor ſignificat. nu.* 3. vbi etiam in vtero exiſtentem ita appellat, & apud innumeros alios, quibus omnibus Iuſtiniani præponderat autoritas *in l. cum non ſolum* 8. §. *vbi autem puerilis, C. de bonis quæ liberis*, quo loco infantilem ætatem puerilem vocat, vt ibidem *verbo Puerilis* obſeruat itidem *Accurſius*: quocirca hanc ſententiam vti veritati magis conſentaneam tenet ex *Medicis Alexander Maſar. in practic. Medic. lib. 5. capit. 14. circa finem*, & ex noſtris Rota apud Farinac. *deciſ.* 194. *num.* 2. *tom.* 2. vbi cum *Iacobo Cuiac. in l. 2. de excuſation.* pueritiam inquit duas habere partes, quarum prima finem accipit anno ſeptimo, altera autem anno quatuordecimo. *Petr. Rebuf. in l. pueri appellatio. 204. ff. de verbor ſignificat.* & ſecundum eam fuiſſe pronuntiatum in cauſa iuris patronatus, refert *Marta in compilatione deciſ. tom. 6. verbo, Ius patronatus, cap.* 159. pro qua ſententia mirificè conducit text. in *l. vxorem 41. §. teſtamento de legat. 3.* vbi pueri illi dicuntur, qui intra ſeptimum annum inueniūtur, & expreſsus text. *in cap. conſuluiſti 20. q. 5.* ibi; *Vnius diei puerulum*.

2 Alij denique ſunt, quibus hæc opinio nullatenus probatur, ſed vt certius definiunt poſt ſeptimum annum, ideoque & poſt egreſſam infantiam pueritiam tam in maſculis, quam in fœminis incipere; in quorum numero ſunt *Gloſſa in verbo perfectus, in proœmio lib. 6. & in c. ſi eo tempore de reſcriptis, eodem libro, Bartol. in l. Mela in princip. ff. de aliment. & cib. legat.* Panormitan *in cap. quod ſedem. num. 3. de frigid. & malefic.* Petr. de Bellapertic. *in dict. l. cum non ſolum, D. Antonin. in ſumm. part. 2. tit. 3. cap. 8. §. 2. verſic. Non enim dicitur, Alberic. in l. ſi infanti num. 2. C. de iure deliber.* Paul. *de Caſtro in d. l. §. ſin autem in ſecunda, num. 2. Bertachin. verbo pueris verſic. Pueritia durat, Sotus de iuſtit. 4. diſtinct. 27. quæſt. 2. art. 2. circa principium.* vbi pueritiam ideo ſecundam ætatem appellat, quia poſt primum ſeptennium incipit, & *diſtinct. 18. quæſt. 1. art. 3. Alciat. in d. l. pueri appellatio*, eadem ſententiā mordicus defendit *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap. 4 n. 1.* in quam & inclinari videtur *Franciſc. Hortoman de verbis iuris verbo ætatis gradus, paulo poſt principium, P. Azor inſtitut. moral. 2. part. lib. 6. quæſt. 6. Menoch. de arbitrarijs lib. 2. caſu. 57. num. 1. & 10. Farinacius* plures referens *tom. 3. praxis criminal. quæſt. 92. num. 6.* Fr. *Anton. de Souſa in aphoriſmis Inquiſitor. lib. 3. cap. 32. nu. 11. Roderic. Acuncha in cap. veteri 7. nu. 23. 77. diſtinct. Auguſt. Barboſ. in collectanea ad proœm. lib. 6. num.* 26. & nouiſſimè Paul. *Zachias Medicolegal. lib. 1. tit. 1. quæſt. 4 num. 7.*

3 Et ſuaderi videtur hæc opinio, primo ex verbis *Vlpiani in l. argento 25. verſic Muliebri veſte legata, de auro & argento legato*, vbi muliebri veſte legata, & infantilem contineri & puellerum ſcribit: ergo quia infantilis veſtis eadem ac puellaris non eſt, nec ætas infantilis

vna

vna cum puellari, necnon & *ex dict.cap. in veteri*, vbi poſtquam infantes à Leuitarum miniſterio excluſerant Patres quarti Cõcilii Toletani, pueros deinde remouent: ergo appellatione puerorum infantes nõ comprehendũtur. Alioqui ſufficeret pueros excluſiſſe, vt & infantes repulſi cenſerentur. Vnde cum neceſſarium duxiſſet Toletana Synodus nominatim infantes, & rurſus pueros exprimere, euidenter colligitur pueritiam, & infantiam diuerſas hominum ætates eſse, & conſequenter poſt infantiam pueritiam ſuccedere.

4 Secundò fulcitur hæc eadem pars ex celebri *Gregorij Noni deciſ.in cap.1. de delict.puerorũ*, quo loco pueros grandiuſculos eos vocat, qui proximi ſunt pubertati, & ſecundum communem ſententiam habent decimum annum cum dimidio. Ex quibus verbis planè infertur pueros infantes non dici, ac conſequenter pueritiam ab ipſa natiuitate non incipere. Si enim infans puer eſſet, qui decimum annum cum dimidio exceſſerunt, grandiuſculi pueri non dicerentur, ſed imò grandes, cum puerilis ætatis curſum, qui, vt deinde patebit, decimoquarto anno terminatur, pene abſoluiſſent: ergo cum grandiuſculi à Gregorio Nono cognominentur, ſignum eſt, pueritiam à ſeptimo anno expleto, principioque octaui incipere, ab eaque ætate pueros denominari, qui cum dimidiam puerilis ætatis partem agunt, rectè grandiuſculi pueri dicuntur, vt puta cum decimum annum, & dimidium ſortiuntur.

5 Nec obſtat, quod grandiuſculi pueri à *Glof-ſa in dict.cap.1.* accipiantur pro ſeptennium agentibus: quia verius eſt de proximis pubertati, & vt dixi, decimum annum cum dimidio habentibus, ea verba interpretari debere. Quod ſuadetur ex eo, nam vbicumque de minoris agitur punitione, hæc duo ſimul & copulatiue requiruntur, ſcilicet, quod doli capax, & proximus pubertati ſit, vt patet ex §. *in ſumma, inſtitut.de oblig.quæ ex delict.* ibi: *Si proximus pubertati ſit, & ob id intelligat ſe delinquere, text.in l. impuberes, de furtis, & in l.excipiuntur ad Senat Conſult.Sillanian.* ibi: *Nec multum à pubertate aberat*, & quod tunc doli capax dici quis poſſit quando eſt proximus pubertati, & non alias, text. probat in pectore memori reponẽdus *in l. apud Celſum, §.quæ in tutore, ff. de doli mali & metus exceptione*, per quæ iura prædictã *Gloſſam*, & eius ſequaces reiicit Angelus hanc ſententiam dicens veriorem *in dict.l. impuberes de furtis, Andr. Barbac.in additionibus ad Abbat.in dict.cap. 1.Couar. in epitome ſupra 4.2.part. cap. 5. num.5.in fine*, plures referens *Iul.Clarus lib.5.receptar.ſenten.§.fin.q.60.n.2.* qui omnes conſtanter affirmant, quod infans, ſeu ſeptennis nullo caſu puniri poterit, cum hæc duo neceſſario concurrere debeant, ſcilicet, quod ſit doli capax & proximus pubertati.

6 Quibus rationibus adeo conſtringor, vt aſſerere non ſim veritus poſtremam hanc ſen-tentiam iuri magis concordem, & conſentaneam eſſe. A cuius defenſionis curſu me nõ excutiet alterius opinionis præſidium ex Iuſtiniano quæſitum *in d.l.cum non ſolum 8.§. vbi autem pucrilis, C.de bon.quæ liber.* ſiquidem ei multipliciter occurri poteſt, aut cum *Paulo Caſtrenſe in d.§.* affirmante, Iuſtinianum ea in ſpecie impropriè fuiſſe locutum, vt & cæteri, ex cuius verbis ſupra apparuit, ſeptennio minores pueros appellaſſe, quomodo intelligendum eſſe *Scæuolam in d.§.teſtamento* non dubito: quamuis non ſit incertum pueros ibi non ratione ætatis dici, ſed ſeruitutis, ſecundum primam pueri ſignificationem, qua omnes ſeruos pueros appellari ſolere ſcribit Conſult. *in d. l.pueri appellat. 204.de verb. ſignificat.* aut enim melius cum vetuſtiſſimo *Petr.de Bellaper-tie.in d.l. in §.ſin autem & in ſecunda*, necnon & *in d.§.vbi autem* dicentes Imperatorem *d. loco* ætates dinumeraſſe, non quidem ſecundum naturalem ordinem, vt nos numeramus, imo ſecundum ſubiectam materiam aditionis, vel repudiationis hæreditatis. Ideoque primam ætatem pueritiam dixiſſe *in §.vbi autem in vnũ*, ſecundam vero *in dict.§.ſin autem in ſecunda ætate adoleſcentiam*: & conuincitur, quia ſecunda hac ætate Imperator filio in poteſtate concedit, vt quoties pater ipſi delatam hæreditatem adire recuſat, ſolus illam apprehendere poſſit: ergo cum impubes ſolus hæreditatem adire non poſſit, *l. impuberibus.11.ff. de acquirenda hæreditate*, ſed neceſſario alterius ſuffragio, vel autoritate indigeat, conſequens eſt, ſecundam ætatem, qua id Iuſtinianus fieri poſse decreuit, adoleſcentiam eſse, ac ſucceſſiue primã ætatem, qua id prohibet, pueritiã.

7 Igitur cum poſt ſeptimum annum expletũ pueritiam tam in maſculis, quam in fœminis incipere ex hactenus ſcriptis affatim fuerit oſtenſum, conſectarium erit de tempore, vel ætate, qua expirat, & ad finem perducitur, nõnihil diſserere. Scio enim etiam hac de re ancipites Scriptorum calamos extitiſse: ex quo aliquibus placuit Serui Tullii præſcriptũ inſectantibus, cuius meminit *Gellius noctium Atticar.lib.10.cap.28.* pueritiam anno decimo ſeptimo terminari. Inter quos præcipuum locum obtinẽt *Bertachin.liter. P.verbo pueri, verſ. 1.& verſic. pueritia durat, Hieron.Cagnol.in l. cum quadam puella, num. 2.de iuriſdict. omnium iudic. Franciſc.Polletus Hiſtoria fori Romani lib.2.c. 6. in fine*, vbi inquit, quod pueritia pares annos numero habet annis prætextæ, qui exporriguntur ad decimumſeptimum, ex præſcripto *Serui Tullij, Oſuald.lib.18.Donel. cap.3.liter.S.Cardoſius in praxi verbo ætas n. 1.Caluinus in Lexicon.iuris, verbo ætatum gradus, Aſſintus de executio. cap. 526.num.16.* Qui quidem omnes in prædictam ſententiam adducũtur *Vlpiani* velut manifeſto teſtimonio *in l.1.§.pueritiam, ff.de poſtulando*, vbi pueritiam definiens, ad decimumſeptimũ annum durare ſcribit, quod etiam *Marcello* placuiſſe videtur *in l. Publius.36.§. 1. de condit. & demonſtrat.*

Verum paucis iſtis exceptis fere totus Gloſ-

O   logra-

ſographorum numerus in ea eſt opinione, vt exiſtimet pueritiam vltra decimum quartum annum in maſculis,& duodecimum in fœminis non progredi, ſed huius ætatis vltimo inſtanti tranſacto abſolui. Ita ſecuudum diuiſionem ætatum à *Varrone* factam tenent *Gloſ. in l. pueri appellatio. 204. de verb.ſignificat. & in l. fin. verbo paruulus, C. de infaut expoſit. & in cap. pueri.*120.1. *quaſt.* 1.*Bartol.in l.*Mela *in princip.ff. de aliment. & cibar. Legat. Abbas in cap.quod ſedem num. 3. de frigid.& maleſic.* Aleiat.*in l.pueri apellatio.* vbi etiam *Brechens num. 3. & 5.Rebuffus,verſic.tertio puer, Oldrad.conſ.*326 *num.*14.*verſic Dicitur etiam puer, Stracha de adiect.*3 *part.n.*19. *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. dict.cap.*4.*n.*1.Tuſch. *practicar concluſ.liter.P concluſ.*973 *num.*1 *Menoch. lib.*2.*de arbitrar.caſu* 57. *num.* 2.P.*Azor.inſt.moral. d.*2.*part.lib.*6.*quaſt.* 6. *ad finem,* Farmac. plurimos congerens *dict.quaſt.*92.*num.*6.*& deciſ* 134.*num.* 2.*tom.*2.vbi pueros cõcludit eſſe minores quatuordecim annis, *Fr.* Anton. *de Souſa aphoriſm. Inquiſitor. lib.*3.*cap.*32.*n.*11.*Auguſt. Barboſ. d. collect.ad proœm.lib.*6.*n.*23.& ita à communi medicorum ſchola definiri profert *Petr.Gaie.in Auicennam fen.*1.*lib.*1.*doctri.*3.*c.*3.*diſputat.*16.*cap.*3.& ante eum *Maſarius vbi ſupra.*

9 Quorum exiſtimatio proculdubio vim accepit ex reſponſis *Vlpiani in l.* 5.*ff. de adminiſtrat. tutor.Pauli in l. penult.*§.1.*de rebus eorum,*item & Papiniani *in l.in tabulis.* 39.*ff.de ſtatu liber.* necnõ & V*lpiani in l.* 3. §.*ſi duo impuberes, ff. de Carbonian.edicto,* quibus omnibus puer pro impubere adſcribitur. Vnde licet intelligere pubertatem ingreſſos,puerorum nomine minimè cõprehendi, maximè cum pueri ab impubertate dicantur, *c.eos quos, in fine, de conſecrat. diſtinct.* 4. ibi: P*ueris autem, quibus quod adhuc impuberes ſunt, à pubertate,* vel *impubertate,* vt in aliis legitur, *vocabulum eſt.*

10 Qua ſententia vt veriſsima retenta, parum repugnat autoritas, *dict. l.* 1. §.*pueritia,* cui aduerſæ partis ſectatores innituntur, quia cum *Rebuffo in dict.l pueri* reſponderi poterit,pueritiã eo tantum caſu ob ſpecialem poſtulationis rationem ad annum vſque decimum ſeptimum protendi; vel aptius cum P*roſpero Farinac. dict. quaſt.*92.*num.*7.ibi non fuiſſe reſcriptum terminum ſimplicis pueritiæ, cuius noſter ſermo eſt, ſed plenæ, vt ad poſtulandum Prætor requirit, quæ ſine dubio anno decimoſeptimo terminatur, argumento *l. Mela, ff. de aliment.& ciba legat.* probat *Anton.* Faber. *in Iuriſprudentia Papiniana tit.*22.*princip.*2.*circa finem,* quomodo etiam accipienda erit *dict.l.* 36. §.1.*de condit.& demonſtrat.*

11 Magis verò vrgere videtur deciſio text.*in l. ſeruis legatis.* 81. *verſic. Sicut viris, ff de leg* 3.vbi viris ſeruis legatis, pueri etiam legati dicuntur. Ergo cum viri illi ſint, qui è vigeſimoquinto anno ſunt egreſsi,vt alibi probabimus, & confirmat noſter *Alphonſ.Perez de Lara in cõpendio vitæ homin.cap.*30.*num.*11. conſequens videtur vſque ad prædictam ætatem pueritiam extendi, non vero anno decimoquarto finiri, vt noſtra fert opinio: quod probaſſe videtur *Lelius Viſciola horar. ſubſeſ. lib.* 2. *cap.* 17.cum inquit, pueros appellari qui perfecta ſunt ætate, & viri iam ſunt, eoque ſenſu accipiendũ docet illud *Ioannis* 21. vbi Chriſtus ita ſuos diſcipulos compellauit: P*ueri numquid pulmentarium habetis*? & id quamuis ſub nota improprietatis admittit P*aul.Zachias Medicolegal. lib.* 1.*tit.*1.*q.*4. *n* 1.*& ſeqq.*

Sed reſpondetur *in dict. verſic.* non fuiſse legatos ſeruos habita ratione ad virilem ætatem, vel ad matrimonii ſtatum, ita vt hi ſolum legari viderentur,qui vigeſimum annum egiſsent, vel qui vxorati eſsent, quia hi viri frequenter cognominantur, *Totus titulus de donatio. inter virum & vxorem,* ſed imo habito reſpectu ad ſexum virilem: vnde cum ratione ſexus omnes cuiuſcumque ætatis homines virorum appellatione comprehendantur, ſiue pueri, aut virgines ſint (quod idem eſt,vt *dict. loco* obſeruauit *Florianus* de S.*Petro*) ſiue matrimonialiter ſociati, argumento *l. cognoſcere.* 52. §.*liberorum,* vbi notant omnes *de verbor. ſignificat.* nil mirum ſi viris hoc ſenſu legatis pueri etiam debeantur, quod ideo *Modeſtinus* in *dict. verſic.*expreſsit, vt ſuaderet mulieribus eadem mente relictis virgines pari modo deberi, quemadmodum & muliebri veſte non diſsimili cogitatione legata, & infantilem, & puellarum, & virginum contineri,ait *Vlpianus in dict.l.argento.* 25.*de auro & argento legato,* quia vt *Pomponius lib.*22.*ad Sabinum* rectè ſcribit,mulieres omnes dicuntur] quæcumque ſexus fœminini ſunt. 1.

SVMMARIVM.

Parentibus licet qualibet minori ætate filios religioni offerre. 1:

In deſignanda ætate ad religionis ingreſſum nimis variant Interpretes. 2.

Teſtis deponens Titium tempore, quo habitum ſuſcepit,fuiſſe minorem,non ideo concludit fuiſſe inhabilem ad ingrediendum monaſterium ibidem.

Septennium completum eſse determinatam ætatem ad ſuſceptionem habitus, nobis magis placet. 3.

Ingreſſio, ſeu oblatio habet ſe ad profeſſionem, ſicut ſponſalia ad matrimonium. 4.

Sponſalia non poſſunt ante ſeptimum annum expletum contrahi. ibidem.

Fœminas non poſſe niſi poſt duodecimum annum ad Religionem admitti, aliqui docent. 5. *&* 6.

Contrarium multi tenent. 7.

Vtraque opinio explicatur. 8.

Concilium Tridentinum quoad ætatem ſuſcipiendi habitum, & examen in ipſo ingreſſu faciendum, his Regnis non ſeruatur. 9.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO II.

Suſceptioni habitus regularis an ſit aliqua ętas præſtituta?

1 NVllam eſse inde ſuaderi videtur, quod in qualibet minori ætate, licet parentibus vtriuſque ſexus filios religioni tradere, *capit.* 1. 20. *quæſt.*2. probantque illi omnes, qui indiſtinctè proferunt, poſse puerum ante pubertatem religioni offerri, necnon & illi, quibus maxime expedire videtur, exiguæ ætatis pueros religionem intrare, vt ex *D.Thom.*2.2.*quæſt.*88.*art.*8.*&* 9. *quotlibet.* 3. *artic.*11.*quotlibet.*4 *quæſt.*12.*art.*13. *& opuſcul.*17.*cap.*3. multis à Sacra Scriptura, & Sanctis Patribus petitis teſtimoniis confirmant *Carol.Tapia de religioſis rebus cap.*6.*num.*40. *cum pluribus ſequentibus, Anaſtaſ. Germon de ſacrorum immunitatibus lib.* 3.*cap.*4.*num.*22.& nouiſsimè indicare videtur *Fr.Heuſebius de Herrera deciſ.moral.*2. *n.* 11.

2 Nihilominus minorem decem annis, nec ingredi, nec recipi in monaſterium poſse defendit *Ioan. Stephan. Durant.quæſt.*3.*ad fin.*& minores quatuordecim inhabiles eſse ad ingrediendum, *Ioan.de Amicis conſ.*40.*num.*5.vbi ideo inquit, quod ſi teſtis dixerit, quod Titius tali tempore, quo fuit ingreſsus manaſterium, erat minor, non propterea probatum eſt, quod fuerit inhabilis ad ingrediendum, vt ſunt minores 14. annis, ſequitur *Sforc.Oddus de reſtitut. in integr.part.*1.*quæſt.*2.*art.*5.*verſic.Ego dico*, & indicare apud noſtros videtur *Regia l.* 4. *tit.* 7. *part.*1.

3 Verumtamen in propoſita quæſtione aliud nobis tenendum videtur, ſcilicet eam ętatem ingreſsui religionis eſse determinatam, qua frequenter hominibus vſus rationis accidere ſolet, vti expreſse voluit *Sebaſtian. Mediceus in concordia Canonum decreti.*20.*quæſt.*1.*art.*1.P.*Sanchez lib.* 4.*ſumm.cap.*18.*num.*27.docens contra *Paludanum, & D.Antoninum*, patrem, qui filium religioni vouit, non teneri illum offerre inuitum, nec antequam rationis vſus gaudeat, vt conſenſum præſtare poſsit, vt rurſus *lib.*5.*euiſdem operis cap.*4.*num.* 24. ſimiliter affirmãs nullam eſse admiſsionem pueri, aut oblationem ipſius à parentibus factam ante vſum rationis: vnde cum hanc ætatem ſeptennii completi eſſe ſupra hoc eodem anno conſtiterit, ab octauo ineunte anno religionis habitum aſsumere vnicuique viro licuit.

4 Et fulcitur hac ratione ſuperior ſententia, Nam vt inquit *Sebaſtian. Medic. in concordia Canonum Decreti cauſa* 20.*quæſt.*1.*art.*1.*verſic* Ad ſe*xtum reſpondetur, & Sanchez d. cap.* 18. *num.*26. ingreſsio ſeu oblatio habet ſe ad profeſsionẽ, ſicuti ſponſalia ad matrimonium. At ſponſalia non valent ante vſum rationis, & ſeptimũ annum expletum, *l.in ſponſalibus*, 14.*ff. de ſponſalibus, cap.literas* 4.*cap.acceſſit.*5.*cap. ad diſſoluendum.* 13. *de deſponſatione impuber.*iunctis aliis ſupra anno 7. notatis: ergo neque religionis ingreſſio antea valere debebit. Itaque accipiendi ſunt qui, vt initio obſeruauimus, indiſtinctè docent, quacumque ætate liberum eſſe habitum religionis aſſumere, id eſt, quacumque ætate poſt ſeptennium, quo vſus rationis communiter pueris quam primum irradiat.

Sed vtrum autem idem in fœminis ſit te-
nendum, vt ſcilicet non aliter ac maſculi poſt 5
extremum ſeptimi anni valeant religionem
ingredi? ingens apud noſtros contentio eſt.
Plerique enim negant, & ante expletum duo-
decimum annum fœminis non licere religio-
nis veſtem ſuſcipere contendunt, ita *Sebaſtian.*
Medic.vbi ſupra, verſic.Hodie autem, Naldus in ſũ-
*ma verbo habitus num.*1. *& verbo monialis num* 5.
*Azorius tom.*1 *lib* 12 *cap.*18.*verſic.*55. *&* 56.*Ro-*
*driguez in quæſtionibus regularibus tom.*3. *quæſt.* 12.
*art.*2. Alter *Rodriguez in compendio Quæſtion.regu-*
larium reſolut. 27. *num.* 16.*Bartholom.de Vecbis in*
*praxi nouitior.diſp.*52.*dub.* 9. *num.* 16. qui ab hac
ſententia non eſſe recedendum putat, *Aloyſ.*
*Riccius in praxi rerum quotidianar deciſ.*754.

Et ducuntur ex *Concilio Tridentino ſeſſ.* 25.*de*
Regular.cap. 17. ibi: *Libertati profeſſionis virginum* 6
Deo dicandarum proſpiciens Synodus, ſtatuit atque
decernit, vt ſi puella, quæ habitum regularem ſuſcipe-
re voluerit, maior duodecim annis ſit, non ante eum ſu-
ſcipiat, nec poſtea ipſa, vel alia profeſſionem emittat,
quam explorauerit Epiſcopus virginis voluntatem,
&c. vbi obſeruat *Cardin.Bellarmin.* per hæc ver-
ba Sacram Congregationem reſcipſiſſe, non
debere admitti aliquam puellam ad ſuſcipien-
dum habitum ante annum duodecimũ: quia
cum requiratur exploratio voluntatis puel-
lę, non eſt eius voluntas, neque conſilium
ante illam ætatem. Refert declarationis ſe-
riem *Ioan. Gallemart. in dict. loco Concilii num.*2.
quæ talis eſt: *Congregatio cenſuit non eſſe diſpensã-*
dum, vt puellæ, quæ duodecimum annum non exple-
uerunt, poſſint habitum in monaſterio ſuſcipere. Aliã
refert nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut. moral.*3.
*part.tractat.*2.*de dubiis regular. reſolut.* 47.

His tamen non obſtantibus, oppoſitum va-
lidiſſime defendunt P. *Suarez de Religione tom.* 7
3.*lib.*5.*cap.*1.*num.*9.*P.Sanchez d.lib.*4.*cap.*18.*num.*
34. *Miranda in manuali prælator. tractat. de monia.*
lib. quæſt. 8.*art.*2.*Portel.in additionibus ad dubia re-*
gularium, verbo clauſura monialium, § cuius ætatis
*num.*1.qui ſic ait: *Dicendum eſt, poſſe puellas reci-*
pi à ſuperioribus intra clauſuram, vt ſuo tempore
profiteantur, etiamſi ſint ætatis infantulis, nondum
attingentes vſum rationis, in tertio, vel quarto ætatis
anno, & ante eos *Michael de Medina de ſacrorum*
hominum continentia lib. 4. *controuerſ.*9.*cap.* 4. vbi
inquit, nihil alienius à Concilii Tridentini
mente excogitari poſſe, quam illum intelle-
ctum pro priori ſententia adductum. Nam il-
le adfuit decreto, & omnium Epiſcoporum
ſuffragia circa illud attente fuit auſculatus, &
nihil actum fuiſſe de ſola puellarum maiorum
duodecim annorum ad Religionem admiſ-
ſione, certò affirmat, ſed duo tantum decer-
nere illis cordi fuiſſe. Primum, vt ſi puella

ingrediens ſit maior duodecim annis, quantæcumque ætatis ſit, duplex Epiſcopi examen ſubeat, alterum ante habitus ſuſceptionem, vt de maioribus decem annis à Concilio Conſtantienſi fuerat ſtatutum *cap.* 40. teſte *Ferrerio in annotatione ad d. quæſtion. 3. Stephan. Durant* & alterum poſtea ante profeſsionem, & vtrumque petiit, quia ſæpe puellæ inuitæ habitum ſuſcipiunt, & quamuis voluntariè illum aſſumant, non raro inuitæ profitentur timore parentum, vel cognatorum, vel verecundia habitum dimittendi. Alterum verò, quod in dicto Concilio ſtabilitur, eſt, vt puella minor duodecim annis ingrediens vnicum examen ſubeat, & illud profeſsionis tempore. Quoniam ante ætatem duodecim vanum exiſtimauit Tridentinum hoc examen præmitti ob tenerum rationis vſum puellæ, vt hæc omnia optimè expendit *Anton. Cucbus institut. maiorum lib. 3. tit. 2. num. 13. Sanchez*, & poſt *Diana dictis in locis*.

8 In hoc opinionum diſsidio ſi certæ ſunt (vt eſſe exiſtimo, quia à ſummæ autoritatis & fidei viris adducuntur) propoſitæ Cardinaliũ declarationes, ab illis non recedam. Imò primam ſententiam amplectar aſſerentium, ante duodecimum annum nullam puellam ex mente Concili poſſe ad Religionem admitti, niſi à parentibus oblatam, vt eadem Congregatio cenſuit his verbis: *Item puella duodecim annorum oblata à parente poteſt ſuſcipere habitum regularem ante completum duodecimum annum*, refert *Bellarmin. in dict. cap. Concilij*. Verum, quia Tridentinum hac in parte minimè eſt receptum ſaltim apud noſtros, veluti & in eo quod de duplici examine ante profeſsionem faciendo diſponit, cum conſuetudine ſit admiſſum, vt vnicum, puella quacumque ætate ingredienti præmittatur, nimirum quando profeſſura eſt, vt docet *Sanchez in summ tom. 2. lib. 5. cap. 4. num. 84. Rodrig in quæſtion regular. tom. 3. quæſt. 12. art.* & *ex eis Diana vbi proximè*. Ideo poſteriorem opinionem, quaſi iuri communi conformem his Regnis, & vbicumque Concilium non ſeruatur, tenendam arbitror. Adeo vt cum *Portel. vbi ſupra*, quem refert *Diana dict. tractat. reſolut.* 131. teneam quacumque infantili ætate, & ante vſum rationis dictis in locis puellas religionis habitum poſſe ſuſcipere. Nam licet hoc in viris non obſeruetur, vt initio notauimus, in fœminis tamen ita conſuetudine receptum eſt.

SVMMARIVM.

Pueros ante ſeptimum elapſum minimè legibus, & ſtatutis ligari, quibuſdam placuit. 1.

Conſuetudo à maiori populi parte debet introduci. 2.

Infantes de populo non dicuntur, ibidem.

Proximos tantum pubertati, maſculos ſcilicet, poſt decimum annum cum dimidio, & fœminas poſt nonũ, & alterum dimidium legibus, & conſtitutionibus ſolummodo teneri alij docent. 3.

Prima opinio ſecurior videtur. 4.

Si iure aliquo, vel conſuetudine minor vtatur, nequaquam erit reſtituendus. 5. & 6.

Minores vigintiquinque annis contra leges, vel conſuetudinem delinquentes, beneficio reſtitutionis iuuantur. 6.

Conſuetudo licet non afficiat perſonas minorum delinquentium, afficit tamen illorum bona. 7.

QVAESTIO III.

Lege, ſtatuto, vel conſuetudine, vt quis teneatur?

QVidam putant poſt ſeptimum completum vtriuſque ſexus pueros tam legibus, quam ſtatutis, & conſuetudinibus ligari, antea vero nequaquã 1
Ex quibus ita docet *Pedraza 3. præcepto, §. 14 in fine, Angles 1. part. quæſt. 6. de ieiunio definit. 6. Sanchez in ſumma tom. 1. lib. 1. cap. 12. num 9.* alter *Sanceius in ſelectis diſputat. 41. num. 31.* & aliis relatus nouiſsime *Anton. Dian. reſolution. moral. part. 3. tractat. 6. Miſcellan. reſolutio. 87.* vbi abſolutè inquit, pueros cum ad vſum rationis peruenerint, qui communiter intelligitur aduenire ſeptennio completo, obligari legibus & præceptis Eccleſiæ.

Quorum ſententia illa validiſsima ratione 2
ſuaderi poſſe mihi videtur, quia vt lex communis populi, vel Reipublicæ ſponſio *l. 1. ff. de legibus*, tantum eos qui ſunt Reipublicæ ligat, ita & conſuetudo, quæ pupili quædam admiſsio, & obſeruantia cenſetur: vnde tam à maiori pupillo parte debere introduci iura teſtantur, vt refert *Maſcard. de probat. concluſ. 423. num. 2. Cardoſius in praxi verbo conſuetudo n. 4. Rebell. de obligat. inſtitut lib. 1. quæſt. 5. num. 17. & Auguſt. Barboſa* plures referens *in collectanea ad text in cap fruſtra. 7 num. 6. 8. diſtinct. & in cap. fin. n. 19 de conſuetud.* illos ſolummodo conſtringere videtur, qui populi eſſe agnoſcuntur. Cæterum velati autoritate Euangelicæ hiſtoriæ obſeruat *Betr. Bungus de myſter. numer. num.* 500. infantes ob eorum ſtultitiam & fatuitatem in populum minimè computantur: ergo nec conſuetudine tenebuntur.

Nihilominus alii affirmant iura & conſue- 3
tudines, niſi proximos pubertati non comprehendere, maſculos ſcilicet, poſt decimum annum cum dimidio, & fœminas poſt nonũ & alterius dimidium. Huius ſententiæ exiſtere, *Anton. Gom. 3 variar. cap. 1. n. 57. & ſeqq.* & eo relato *Azevedus in l. 2. num. 8. tit. 1. lib. 2. Recopilat.* cum apertè docent, quod etiam minoribus viginti & quinque annis, maioribus tamen decem & dimidio, ſi maſculi ſint, & nouo cum altero dimidio ſi fœminæ (ita enim legendum eſt, non vero duodecim, vt vulgo Codices malè habent) iuris ignorantia nocet, argumento *l. penultim. & final. tit. 1. part. 1. & l. 9. tit. 1. part. 7.* andem ſententiam tenere videntur *Dinus Antonin. part. 2. tit. 9. cap. 7. §. 2.* vbi aſſerit

rit

rit præcepto confeſſionis, vt & aliis legibus Eccleſiaſticis teneri pueros, vſque ad decimũ & dimidium annum, & aliquantulum vltra.

4 Vtra autem harum opinionum ſit verior? non erit facile definire. Mihi tamen prima ſecurior videtur, quoniam frequenter, vt Diana *dict. loco* aduertit, & nos ſupra hoc ipſo anno & præcedenti latè probauimus, hac ætate vſus rationis hominibus accedit, quo exiſtente eos legibus & conſuetudinibus ligari certũ eſt. Nam tunc homines tales eſſe, vt alibi notauimus, & inter populares perſonas connumerari incipere, poſt *Sanctum in ſelectis vbi ſupra* reſoluit nouiſsimè *Diana 1. part. tractat. 9. reſolut. 42.* dicens quod eum paruuli ante expletum ſeptennium non ligentur legibus, à fortiori nec conſuetudine, quæ eſt lex non ſcripta, debent ligari, etiam ſubdit, ſi ante ſeptenniũ puer doli capax ſit, vt merito voluit *Sanctus ibidem*, cum leges poſitiui iuris ante illam ætatem, in qua communiter lumen rationis oriri eſt ſolitum, non intendant obligare, & per accidens in vno, vel alio puero rationis vſus acceleretur.

5 Poſt hanc vero ſeptimi anni ætatem octauique ingreſſum tam maſculus, quam fœmina, licet quinto & vigeſimo anno minores omnibus & quibuſcumque legibus, ſtatutis vel conſuetudinibus adſtringuntur, *l. ſi ſine. 32. §. Lucius, ff. de adminiſtrat. tutor.* ex quo ita concludit *Azeued. dict. l. 2. n. 23.* inde inferens quod ſi iure aliquo, aut conſuetudine minor vtatur, non erit reſtitutionis beneficio in integrum ei ſubueniendum, prout communem opinionem teſtatur *Oroſcius in l. omnes populi num. 94. ff. de inſtit. & iure, & in l. de quibus num. 118. ff. de legibus* docet etiam *Caldas Pereira in l. ſi curatorem. verbo leſis, num. 87. ad finem, C. de in integr. reſtit. minor.*

6 Quibus non repugnare inquit, quod tradunt *Anton. Gomez dict. tom. 3. cap. 1. num. 61. & Auiles in cap. 52. Prætor num. 9.* ſcilicet minores viginti & quinque annorum non ligari conſuetudinibus, neque ſtatutis municipalibus, aut eorum pœnis, ſi contra ea fecerint & deliquerint, ſed potius reſtituendos in integrum, vt liberentur in totum. Nam dicta communis opinio *Oroſci* loquitur & procedit, cum minor operatur ſecundum conſuetudinem, & ius mancipale: quo caſu cum faciat quod quilibet cordatus pater familias efficeret, non poſſet dici læſus, ac per conſequens, nec reſtitutione dignus. At traditum per *Gomeſium* & *Auiles* non niſi tunc locum habet, vt ipſi teſtantur, cum minor contra ius mancipale, vel conſuetudinarium facit, aut delinquit. Tunc enim niſi oſtendatur quod doloſe & malitioſe contra illud fecerit, cum in dubio dolus non præſumatur, *Gloſſa in l. vbi exigitur, ff. de edendo*, merito debet reſtitui, maximè ſi minoris ignorantia allegetur, vt pluries allegaſſe &

7 obtinuiſſe idem *Azeuedus* teſtatur, vbi & *num. 26.* verum tamen eſſe ſubiicit, quod licet conſuetudo, vel ſtatutum non afficiat perſonas minorum ſicut maiorum, res tamen eorum quemadmodum & maiorum ligant, ſecundũ *Tiraquel. de tractatu lignag. §. 1. gloſſ. 13. num. 13.*

SVMMARIVM.

Illegitimus cuiuſcumq; ætatis, etiam in vtero exiſtens, per ſubſequens matrimoniũ legitimatur. 1

Princeps abſque diſtinctione ætatis quemcumq; poteſt legitimare. 2.

Facultas legitimandi infantes, quamuis ſit ex Regalibus, delegabilis eſt. 3.

Ex vi generalis mandati vel commiſſionis ad legitimandum, an quis poſſit etiã infantes legitimare. 4.

Poſſe qui ſimplicem facultatem obtinuit legitimandi infantis legitimationem expedire, multi defendunt, 5.

Legitimatio commodum affert legitimato 6.

Vbi de vtilitate infantis agitur, eius conſenſus præſumitur. ibidem.

Non licere infantis legitimationem ei, qui ſimplicem tantum facultatem legitimandi habuit, innumeris placet. 7. *Quod ſequimur.* 11.

Legitimatio, legitimati conſenſum requirit. 8.

Infans conſenſu caret. ibidem.

Validum eſt argumentum de emancipatione ad legitimationem. 9.

Sine ſpeciali mandato Comes Palatinus, *vel quiuis alius, mentecaptos nequit legitimare.* 10.

Infans furioſis, & mentecaptis æquiparatur. ibidem. 8

Priuilegium habens legitimandi cum plena & libera facultate, etiam infantes legitimat. 11.

Verbum Plenè *importat liberam, & abſolutam poteſtatem. ibidem.*

Facultas legitimandi cum omnimoda poteſtate, vel cum clauſula, vt delegatus ea omnia, quæ ipſe Princeps efficere poſſit, vtpote ipſius loco ſubſtitutus, an importet infantis legitimationem. 12.

Dictio omnimodè *eſt vniuerſalis & geminata, ea omnia ſub ſe comprehendens, quæ non veniunt in generalitate verborum. ibidem.*

Clauſula omnes & quoſcumque ſpurios, *etiam infantes complectitur, qui ex non improbatiſſima coniunctione fuerunt ſuſcepti.* 13.

Infans ex nimis odioſo coitu habitus, Principis *reſcripto poterit legitimari abſque ipſius ratihabitione.* 14.

Habens ſimplicem facultatem legitimandi, ſolum in octauum annum agentes ſua iuriſdictione vti poterit. 15.

Legitimatio infantis à non habente ſpeciale mandatũ irritè facta, an ratificatione ipſius, iam legitima ætatis conualeſcat, 16. 17. & 18.

Priuatorum conſenſu non datur iuriſdictio. 17.

Quòd nullum eſt, ratihabitionem non admittit. 18.

QVAESTIO IIII.

An quauis ætate poſſit nothus, vel ſpurius legitimari.

Non admodũ difficile fuiſſet hanc quæſtionem digerere, ſi de legitimatione nobis eſſet diſputatio, quæ ex ſubſequenti 1

quenti

ſequenti parentum coniugio obuenit. Nam
hoc caſu, ſiue in vtero exiſtat illegitimus fi-
lius, ſiue infans, vel cuiuſuis minoris ætatis ſit,
beneficio ſequentis matrimonii proculdubio
ligitimitatem ſortietur, vt pro conſtanti ar-
gumento textus *in l. iubemus* 5. poſterioribus
verbis, C. *de emancipat. liber.* ſupponit nouiſſimè
Didac. Yañz *Faxardo tractatu de legitimatione per*
2 *ſubſequens matrimonium membro* 2. *num.* 137.

Vel ſi de ea legitimationis ſpecie agere-
mus, quæ à Principe impetratur, cuius ita
longè poteſtas patet, vt cuiuſcumque ætatis
pueros, etiam infantes ſuo reſcripto poſſit le-
gitimitati reſtituere: ſic veluti planum defen-
dunt ſatiſſimè *Iaſon conſil.* 125. incipienti: *Pon-
dus præſentis controuerſiæ num.* 12. *& ſequentibus
volum.* 3. *Anton. Gabriel lib.* 6. *commun. opinio. titu-
lo de legitimatione concl.* 5. *num.* 1. vbi innume-
ros adducens hanc communem opinionem
clamitat *Ioan. Cephal. conſil.* 66. cuius initium,
Plura ſunt quæſita, ipſo in limine volum. 1. *Tiraquel.
de nobilitate cap.* 6. *num.* 28. *&* 29. *Quintilian. Man-
doſ. de ætate minor. cap.* 3. *num.* 19. *&* 20. *Tiber. De-
cian. reſponſ.* 91. *num.* 5. *volu.* 2. noſter *Alphonſ. Pe-
rez de Lara in compendio vitæ hominis cap.* 16. *num.*
58. *& ſequentibus,* quam poteſtatem legitiman-
3 di infantes Principem committere, concede-
re, & delegare poſſe, etiamſi de regalibus ſit,
vt ex multis reſoluit *Menochius conſil.* 19. *num.* 11
volum. 1. intrepidè affirmant *Paul. Pariſius conſil.*
3. *iſta legitimatio* incipienti *num.* 22. *volum.* 2. &
iterum *conſil.* 15. *circa præſentem conſultationem, nu.*
53. *eodem volumine, Anton. de Roſel. tractatu de le-
gitimatione num.* 4. *Bartol. Bald.* Angel. *in l. inuiti, ff.
de his qui ſunt ſui vel alieni iuris,* Franciſc. *Curc. con-
ſil.* 19. *&* 64. *circa principium, Iaſon conſil.* 125. *ver-
ſic. in prima quæſtione lib.* 4. *Tiraquel. Ioan.* Cephal.
& Perez *de Lara omnes vbi proximè,* Cardin. *Tu-
ſchus practicar. concluſ. litera* L. *concluſ.* 225. *num.* 16.
& 26. vbi eſſe communem ſententiam dicit.

4 Cæterum quia in nulla harum locum no-
ſtra inueſtigatio obtinet, ex quo id tantum
diſputare præfigimus, vtrum infans cuiuſcum-
que ætatis, licet exiguæ, poſſit legitimari ab
eo, qui non habet ad id ſpeciale mandatum?
& ſic; an qui habet facultatem legitimandi
ſpurios quacumque labe infectos, poſſit eos
legitimare, tametſi infantes ſint? fateri vel ex
eo ſolum opportebit, quod in ea conſtituen-
da miſerè contrariantur Interpretes, huius
quæſtionis definitionē dubiam, & ancipitem
eſſe.

5 Plurimi neruosè contendunt, infantem, ac
per conſequens cuiuſcumque ætatis puerum
à Comite Palatino, vel ab alio habente ſim-
plicem legitimandi poteſtatem, qua nihil de
infante expreſſum ſit, iuſtè legitimari poſſe,
ex quorum agmine ſunt *Bald. conſil.* 204. *ſuper
primo articulo quo quæritur, volumine* 1. *& in con-
ſil.* 105. cuius principium, *primo eſt videndum, de
legitimatione, volumine* 5. & rurſus *conſil* 118. quod
exorditur, *quidam vxoratus nomine, eodem volu-
mine.* Paul. *Caſtrenſ. conſilio* 41 *viſo teſtamento pau-
lo poſt principium volumine* 2. Florian. *de S. Petro in
diſputatione* cuius primum verbum *Baro. dubio
3. in fine, Andr. Barbat. conſilio* 34. *præclarè volumi-
ne* 2. Philip. *Corn. conſilio* 177. *volumine* 1 Philip-
pus Decius conſilio 55. *num.* 5. *&* 6. *& conſil.* 567.
Raphael Fulgoſ. conſilio 83. *& in conſilio* 16. *caſus ta-
lis eſt* A. *deceſſit num.* .... Iaſon *conſil.* 125. *pondus
præſentis controuerſiæ, ex numero* 12. *eodem volu-
mine Marian. Socin. Iunior conſilio* 97. *num.* 21. *cum
ſequentibus, volumine* 2. vbi dicit communem,
& in conſilio 154. *numero .... eodem volumine,* &
hanc eſſe magis communem ſententiam fir-
mant Laurent. *kircohu. in ſuis communibus opinio-
nibus centuria* 3. *concluſione* 23. *legitimatio, Roland.
à Valle conſilio* 61. *multiplici ex capite numero* 33.
cum præcedentibus & ſequētibus volumine 1. appel-
lat communem *Padilla in l. eamque,* C. *de fidei-
commiſ. numero* 11. idemque obteſtatur, *Paul.*
Pariſ. *conſilio* 15. *circa præſentem conſultationem nu-
mero* 53. *volumine* 2. Bartol. *in dict. l. iubemus, & in
l. fin. ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris,* Præpoſitus
*in cap. per venerabilem, columna fin. verſic. conſe-
quenter quæritur, qui filij ſint legitimi, Ioan.* Cephal.
conſilio 66. *plura ſunt quæſita, numero* 5. *volumine* 1.
Carolus *Ruinus in l.* 1. *§. nuntiatio, numero* 52. *ff. de
noui operis nuntiat.* refert *Tuſchus vbi ſupra nu.* 27.

Et mouentur ea vrgentiſſima ratione, quia 6
legitimatio affert cōmodum & honorem le-
gitimato, vt ex eo patet, quod ex inhabili, &
incapace, habilem & capacem ad honores, &
ſucceſſiones legitimatum reddit. At vbi de
ſimili commodo, & vtilitate infantis agitur,
eius conſenſus præſumitur, & ſupponitur, *l. ſi
infanti.* 18. C. *de iure deliberandi;* ergo cum nul-
la alia ratione, vt poſtmodum dicemus, in-
fantis legitimatio Comiti Palatino, & haben-
tibus ſimilem poteſtatem denegetur, niſi quia
ei aſſentire non poteſt infans, cuius nullus, aut
exiguus conſenſus eſt. *l.* 1. C. *de falſa moneta,* hāc
non refragari ex prænotatis luculenter con-
uincitur.

Verum enim vero huius argumentationis 7
vis tanti apud innumeros iuris noſtri profeſ-
ſores, & primæ claſſis Interpretes non fuit, vt
à defenſione contrariæ ſententiæ, quam me-
rito veriorem arbitrantur, deſiſterent, imo
non obſtante pro ea acerrimè pugnant, vt
*Angel. & Bald. in l. fin. qui ſunt ſui vel alien. iuris, &
in l. iubemus,* C. *de emancipat. liber.* ibidemque *Ra-
phael Fulgoſ.* idem *Angelus in ſua diſputatione* in-
cipienti, *Nobilis quidam genere.* Anton. *de Roſella
de legitimatione* 2 *part. in rubrica de cauſa materiali
legitimationis num.* 6. *verſic. Iuxta hoc quæro infans,*
Martin. *Landenſ. in ſua diſputatione,* quæ incipit
Angerius, *Seio, in verſic. Quæro an baſtardus infans
poſſit legitimari,* Alexand *in cap. per venerabilem, §.
quod autem, verſic.* Non *inconuenienter quæritur, qui
filij ſint legitimi.* Franciſc. Curt. *Senior in conſil.* 19.
viſo priuilegio ſereniſſimi, in primo dubio, & latiùs
in conſilio 56. *&* 64. vbi dicit hanc eſſe commu-
nem opinionem, *Bartol.* Socin. *conſilio* 296. inci-
pienti, *In cauſa quæ filios, verſic.* Poſtremo, *volumi-
ne* 2. Iaſon *in l. eamque, C. de fideicommiſ. numero* 8.
& 9. *& conſilio* 184. *in* 2. *volumine, & conſilio* 40.
volumine 3. Franciſcus *Curcius* Iunior *conſilio* 32.

Caro-

Digitized by Google

Carolus Ruinus conſilio 72. numero 11.& 12. volumine 3.& in conſilio 100.eodem volumine , & antea conſilio 90. volumine primo hancque eſſe magis communem opinionem firmat *Anton. Gabriel libro 6 commun.opinio. titulo de legitimat. concluſione 5.num.2.* & iterum *numero 5. Philip. Portius libro 1.concluſ. & regular. concluſ.25 Paul. Pariſ.in conſilio 3.iſta legitimatio.numero 22.volumine 2.& in conſilio 8.aſſertum fideicommiſſum.numero 17.eodem volumine,Aſcanius* Clement. *in tractat. de patria poteſtate capit.6.effectu 15.num.8.fol.152.* in paruis , *Auguſtin.*Berous *conſ.*195.cuius priora verba : *Rem arduam aggredior, num.1.cum pluribus ſequentibus volum.2.*vbi ſæpè teſtatur hanc eſſe communem opinionem, & in *conſil.* 176. *num.21.eodem volum.& conſil.172 etſi nunc.vt dicitur,num.19.eodem volum.Ludouic.Rom.conſil.194 in propoſita conſultatione nu.9.* & ibi latiſſimè *Horat.Mendoſ.in additio.verbo ratificatio* ,quo loco hanc veriorem dicit & magis communem, cui & aſſentitur alter *Mandoſius de ætate min.cap. 3.num.20.*Cardin.*Tuſc. loco vbi ſupra nu. 29. Tiber Decian. reſponſ.91. num.5.volum.2.*vbi plures iſtius ſententiæ adducit *,& reſponſo 2.num.144. volum.3. Iacob. Menoch. conſil. 19.n.1. lib. 1.* vbi
8 innumeros congerit.

Pro quibus faciunt ſequentia. Primum quod legitimatio neceſſario requirit legitimati conſenſum, §. *generaliter in authentic quibus mod. naturales efficiant.ſui,* ea vtique ratione,quã eleganter expreſſit Menoch.*dict.conſil.* 19.*num.*2 ergo cum infans eum præſtare non poſſit, quia eo caret, *l.5.C de iure delibe.l.1.de verbor. obliga:l.quamuis, §.infans,de acquir poſſeſ.*& quidquid videt ignorat, *d.l.1.in fin C.de falſa moneta,* niſi ab ipſo Principe, qui ipſius conſenſũ ſupplere poteſt, vel ab alio,cui id expreſsè cõmiſſum ſit, legitimari nequaquam poterit.

9 Secundum,quia validum eſt argumentum de emancipatione ad legitimationem, vt tenet communis opinio, quam refert K*ircobou. centur 3.concl.23.*& penè omnes ſupra relati cõfirmant: ſed infantis emancipatio quia conſenſu caret, citra *P*rincipis reſcriptum fieri nõ poteſt, *l.iubemus.5.poſterioribus verbis, C. de emancipat.liber.*ergo nec ipſius legitimatio aliterperficietur.

10 Tertium, nam poteſtas legitimandi mente captos ſolum competit Cæſari, nec illam habent Comites Palatini, niſi ſpecialiter illis à Principe indulgeatur, veluti erudite ſatis profert *Angelus in diſputatione* incipienti,N*obilis quidam,* quem ad hoc refert *Iaſon conſ.125.pondus præſentis controuerſiæ num.*14.*volum.* 4. Igitur ſimiliter nec poteſtatem obtinebunt legitimandi infantes, quorum inſcitia furioſis & mentecaptis illos æquales reddit. *l.ſed etſi* 5. §. *ideo quærimus, ad leg.*A*quiliam, l.60. de rei vendicat.l.7.*C.*ad Trebellian.l.2.*C.*de annali except.* §. 10.*inſtit.de inutilib.ſtipulation.*

11 Nos vero in hoc opinionũ conflictu,vtriuſque ſententiæ perpenſis rationibus, iſtam poſteriorem negatiuam libenter amplectimur,vt præpotentioribus fundamentis munitam, ſed non ita abſolutè, quin aliquibus caſibus illam deficere fateamur, vt puta vbi priuilegium legitimandi cum plena & abſoluta poteſtate fuit conceſſum.Tunc enim Comes Palatinus aut quilibet alius eum eiuſmodi libera facultate priuilegium obtinens,etiam infantem legitimare vtiliter poterit, teſtante hoc expreſſe *Iaſone dict.conſ.125.pondus præſentis n.15.vol.4.& Menochio conſ.19.num.* 12 *lib.*1.vbi latè,eo videlicet, quod verbum *plenè* importat liberam, & abſolutam poteſtatem, iuxta deciſionem *cap.præterea,* vbi communiter Expoſitores, *de offic.delegat.*& notatur *in l.ſi procurator.C.de procurator.& in l.procurator.cum libera,ff.eod.titul.* O*ctau. Vulpel.tract.de præpoſ.& aduerb. dictione plene,* A*uguſt.Barboſ.de dictionibus ,eadem dictione,n.*2.

Idem erit, etſi priuilegium indultum fuerit cum omnimoda poteſtate, ſiquidem huic verbo tantam vim ineſſe ſcribit idem *Iaſon vbi ſupra num.*15.vt legitimandi etiam infantes facultas eo tributa eſſe videatur. Et merito, quia dictio *omnimodè* eſt vniuerſalis, & legitimata, & comprehendit item ea, quæ non veniunt in generalitate verborum, Gloſſa notabilis *in Clementina 1.verbo* Omnimodam , *de foro competenti.* Quam reputat ſingularem *Panormitan.in cap. conqueſtus, eodem titulo .* Anton. *in cap. ſuper quæſtionem, de offic. delegati,* Angelus *in l.*Imperium *de iuriſ.omn. iudic.* cum concordantibus adductis per eundem I*aſonem in dict.l.*Imperium, *Vlpel. vbi ſupra dictio. omnimodo, num.2.&* A*uguſtin.Barboſ.ibidem*. Non aliter ac ſi in priuilegio ſcriptũ fuiſſet, vt in legitimationibus Comes facere poſſet,quæ ipſe Princeps potuiſſet: vel ſi decretur, quod ipſum Comitem Princeps ſuo loco ſubrogabat, & conſtituebat, vt hæc omnia latè probat Menoch. *d.conſ.*19. *num.* 13.*& 14.lib* 1. 12

Et demum infantis legitimatio valide ab eo fiet, in cuius facultate adfuerit clauſula omnes & quoſcumque ſpurios legitimandi. Nam ex vi horum verborum, etiam infantium legitimationes permiſſæ videntur, ita *Bald. conſ.* 204.*ſuper primo articulo, quo quæritur,volum. 2. in nouiſ.*Iaſon *d.conſ.125.num.15.& conſ.156.volum.* 4 *Barthol.*Socin.*in l.quidam relegatus in 5. concluſ. ff. de rebus dubijs , & conſ. 3.volum.3.Paul.Pariſius conſ.15. circa præſentem conſultationem,num 53.volum.* 3. vbi atteſtatur hanc eſſe communem opinionem *Carol Ruin. conſ.* 149. *vol.* 2, *& in conſ.* 72. *vol.* 3. repetitque *conſ.* 100. *eodem volumine , Philip. Decius conſ.55. verſ.* Primo *ergo non obſtat , & conſ.* 316. vbi dicit communem *Ludouic.* Gozadin.*conſ.* 6.*num.* 45.*Marian.*Socinus Iu*nior conſ.92.num.22.vol.2.*& hanc reſoluit communem opinioenm *Anton* Gabr.*lib.6.commun. opin titulo de legitimatione.concluſ.5.num.6.Auguſtinus.* Beroi *conſ.172.& ſi nunc vt dicitur numero* 19.*vol.2.*vbi refert Alexan.*in quodam conſilio typis non dato.* Et iſtam eſſe communem opinionem fatetur ſæpe idem Beroi.*conſ.175. rem arduam num.2. cum pluribus ſequentibus , eodem volum,*2.licet ibi non teneat, ſed plures caſus diſtinguat, B*urſat.conſ.76.num.6.volum.*1.vbi ſatiſ-

ſimè 13

Digitized by Google

ſimè Paul.*Caſtrenſ.conſ.*227.*viſo teſtamento.* Andr. *Barbac.conſ* 34 *volum.*2.*Ioan Cephal conſ.* 66.*plura ſunt quæſita,num.*4.*volum.*1 *Cardin Tuſch.dict.concluſ.*225.*numer.*9. Quæ vtique ſententia tenenda erit, licet de ea dubitauerit *Carol. Ruinus in d. l.* 2.§.*nunciatio,num.* 52.*ff.de noui operis nunciat.* eſt enim tutiſſima, & tantum vno caſu admittenda cum Baldo *in l.eam quam*, *C. de fideicommiſ.q.*9.*& Auguſt.Beroi.conſ.*172.*& ſi vt dicitur,num.*29.*vol.*2.*Tiber.Decian.reſponſ.*2.*num.*144.*volum.* 3. ſcilicet infante nato ex coitu nimis odioſo, & benefacto. Nam tunc dicta generalitas, vel alia quamuis latiſſima, non ſufficeret ad ipſius legitimationem, ſed expreſſa facultas exigeretur, quæ ſi interuenerit, conſiſtit legitimatio, ſic vt ratihabitione infantis maiori ætate non indigeat, vt falsò, & abſque vlla ratione dixit *Tiber.Decian.d.reſponſ.*91.*num.*5.*verſ.quibus vol.*2 quia vt ipſe latius *reſponſ.*2.*n,*144.*vol.* 3.ſufficiet, ſi maior factus infans non contradicat.

15 Extra hos verò caſus Comes Palatinus, aut quilibet alius priuilegiatus ex ſimplici legitimandi facultate, quam obtinet, niſi ſeptennio maiorem & octauum annum ingreſſum, maſculum, aut fœminam, legitimationis honore afficere non poterit, & ſi legitimauerit, irrita, & nullius roboris erit legitimatio.

16 Sed vtrum hoc caſu, quando infans legitimatur à non habente ſpecialem facultatem, ipſius infantis ratificatione, maiori ætate interpoſita, legitimationis actus conualeſcat? apud noſtros ſolet controuerti Sunt enim qui affirment, & qui negent non deſunt. Affirmatiuam partem tuentur *Ludou. Roman. conſi* 194.*in propoſita conſultatione num.*9.vbi notat *Horat.Mandoſius,verbo Ratificatio. Ferdin.Vaſq. Menchac. de ſucceſſion. creation.lib.*3,§.21.*n.*154. *in fin.* vbi dicit, quod ex eo quod ipſe infans ratificat, deſinit eſſe legitimatio iniqua, quæ aliàs iniqua erat, ſi ſine eius voluntate effectum habuiſſet. Adducitque in comprobationem argumentum *l.fin.*C.*de pactis, cum vulgaribus*, quā opinionem veram putat *Ruinus conſ.*90 *ſuper his num.*3.*vol.*3.ex *Romano vbi ſupra*, ſi cum autoritate tutoris fiat ratificatio, quibus adhæret *Tiber.Decian.dict.reſponſ.*91.*num.*7.*vol.* 2. quamuis hoc contradicere videantur qui tenent ſufficere eiuſmodi ratihabitationem tacitam, & præſumptam eſſe, ex eo ſcilicet deſumptam, quod infans maior effectus non reclamauerit: ita Ioann.*Oroſcius in l in adoptionibus num.* 3.*ff.de adoptio.*quem refert *Padilla in l.eam quam num.*12. C.*de fideicom.* aſſerens quod optime conſultum erit, ſi legitimatus expreſſe legitimationem ratam habeat, & de ea conficiat inſtrumentum, Philip.*Decius conſ.* 316. *Alex de Imol. conſ.* 127. *viſo inſtrumento in principio*, *vol.* 5. *& conſ.* 11.*vol.*11.pro quibus facit, *l.Paulus*, *ff. rem ratam haberi*.

17 Negatiuam verò partem enixè defendit *Auguſt.Beroi.conſ.*175. *rem arduam aggredior. num.* 7.*cum ſequentibus, vol.*2.*& Tiber.Decian.vbi ſupra num.*6.ea vtique vrgentiſſima ratione, quia infantis legitimatio, ita inutiliter confecta, claudicat ex defectu poteſtatis, & ideo per ratificationem ſubſecutam non poteſt validari, nam priuatorum conſenſu non datur iuriſdictio, *l. priuatorum*, *C.de iuriſdict.omnium iudic.* cum vulgaribus. Deinde, quia id, quod nullum eſt, ratihabitatione inſtaurari non poteſt,
præſertim quando nullum fuit ex defectu iu- 18
riſdictionis, iuxta doctrinam *Speculatoris in titul.de officio delegati*, §.*vltim.verſ. Quod ſi commiſerit*, notant Bartol & reliqui *in l.obſeruare,ff.de officio Proconſul.* & alii adducti per *Beroi. loco allegato*, quibus rationibus hanc opinionem veriorem, & ſequendam reor.

Nec pedem retrahit, quod in ſacro Rotæ 19
auditorio deciſum fuiſſe in quibuſdam deciſionibus manu exaratis, & nunquam prælo traditis refert *Horatius Mandoſius in dict.additionibus ad Ludou. Romanum*, *conſil.* 194. *eodem verbo Ratificatio*, ſcilicet non obſtare, vt ratificari poſsit infantis legitimatio,quod ſtante defectu poteſtatis non debet pendere à ratificatione. Quia ſi rectè Doctores inſpiciantur, qui requirunt expreſſe in reſcripto dictam poteſtatem, loquuntur ad effectum legitimandi infantem inuitum, ſecundum terminos *dict. l. iubemus.*Quantum autem ad legitimandū ſimpliciter, vt poſtmodum ratificare poſsit, nihil obſtat, & adeò irrationabile eſſet, infantem prægrauare, vt verba ſunt Rotæ. Quia præterquam quod huius deciſionis nulla autoritas eſt, & quod in ea nulla redditur ratio, quare ſuperius opinionis noſtræ fundamentum non obſtet ratificationi faciendæ, etiam eo caſu, quo non inuitus, ſed non conſentiens infans fuerit legitimatus à Comite Palatino, & reliquis dicendum erit, minimè verum eſſe, quod in dict.deciſione aſſeritur, videlicet, omnes Doctores exigentes ſpecialem iuriſdictionem ad legitimationem infantis,loqui in legitimatione inuiti infantis, non verò in ſimplici ipſius legitimatione; ſiquidem, vt ſupra monuimus adſtruendo prædictam ſententiam, ferè omnes qui eam veluti certiorē ſequuntur, illo nituntur fundamento, quod infans conſenſum legitimationi neceſſarium propter ætatis defectum præſtare non poteſt: ergo non loquuntur Interpretes, quibus hoc potiſsimum opinionis ſuæ fulcrum eſt, de legitimatione inuiti infantis peragenda (inuitus enim dici non poteſt qui prorſus voluntate caret, argumento *l. eius eſt nolle*, *de regul. iuris*) ſed imo de ſimplici infantis natalium reſtitutione, alioquin parum vrgeret fundamentum ipſorum.

SVMMARIVM.

*Sacriſta, Theſaurarius, & Cimiliarcha, non plurium officialium nomina ſunt, ſed vnius, eiuſdemque diuerſæ appellationes.*1.

Sacriſtæ officium deſcribitur. 2.

Sacriſta, cuſtos etiam dicitur rerum Eccleſiæ. 3.

Pue-

Pueros octauum annum iam agentes ſacriſtas effici poſſe, multis oſtenditur. 4.

Cura ſacrorum apud Gentiles pueris committebatur. ibidem.

Luminarium ſolicitudo ad ſacriſtam ſpectat. 5.

In lege veteri munus curandi fouendique ignem, pueris demandabatur, ibidem.

Diſcretio in ſacriſta requiritur. 9.

Anno ætatis octauo diſcretio incipit, ibidem.

Sacriſta vnde dicatur? 7.

Aſſiſtentia non datur in pueris ante lapſum ſeptennium. 8.

Dignitas Theſaurarij, ſiue in Cathedrali, ſiue in Collegiata Eccleſia, non poteſt niſi ab habentibus vigeſimum & ſecundum annum obtineri. 9.

Contrariæ opiniones circa ſacriſtæ neceſſariam ætatem conciliantur. 10.

Qui erudiendis pueris operam dat, an extra pueritiam eſſe debeat? 11.

Impuberes, Artifices, & Magiſtri eſſe poſſunt, ibidem

QVAESTIO V.

Officio Sacriſtæ, Theſaurarij, vel Cimiliarchæ, & Magiſtri puerorum, quæ ætas ſufficiat?

1 SAcriſta, Theſaurarius, & Cimiliarcha, non plurium officialium nomina ſunt, ſed vnius eiuſdemque miniſterii diuerſæ appellationes, vt probatur *ex cap. perlectis 1. in fine 25. diſtin. & ex cap. vnico, de officio ſacriſtæ,* vbi notant omnes, quibus conſentit *Petr. Gregorius ſyntagm. iuris vniuerſ. lib. 15. cap. 39. num. 3. & ſequẽtibus, Anaſtaſ. Germon. in* Paratitlis *ad 5. libros Decretal. lib. 1. tit. 26. de officio ſacriſtæ, Fuſcus de viſitat. lib. 1. cap. 13. numer. 1. Altamiran. eodem tractatu,* verbo à Metropolitano *vero, num. 34. Auguſtin. Barboſ. in collectan. ad titulos de officio ſacriſtæ, & de officio cuſtodis, cap. 2. num. 5.* quamuis contrarium deinde docuerit, vt infra dicemus, *Bartholom. Cartagena in expoſitione titulorum, dict. titul. 26.* vbi hac de cauſa ſacriſtæ officium ita definit, vel
2 potiùs deſcribit: Eſt ergo ſacriſtæ Theſaurarius, ſiue cimiliarcha (vt vocatur *in l. fin. §. fin. C. de bonis author. iudic. poſſid.*) ille, qui in Eccleſia habet curam, & cuſtodiam ſacrorum vaſorũ, & veſtimentorum Eccleſiaſticorum, & totius theſauri Eccleſiaſtici, necnon eorum quæ ad luminaria pertinent, ſiue in cera, ſiue in oleo conſiſtant. Conducit *l. 6. tit. 6. part. 1.* & ibidem notatum à Gloſſographis Gregorio Lupo, &
3 Mõtaluo. Ex qua vti & ex ſuperioribus infero, eſſe ſacriſtam etiam cuſtodem ſacrorum, itaque in iure cognominari, velut ſatis oſtenditur ex poſterioribus verbis, *dict. l. 6.* quæ ita habetur: *è Sacriſtan en Latin, tanto quier dezir en Romance, como ome que es pueſto a guardar las coſas ſagradas.* Nec his repugnat quod diuerſis titulis Decretalium, vt de officio ſacriſtæ, & de officio cuſtodis, hæc munera pertractentur; veluti ſentit etiam *Filiucius de benefic. Eccleſiaſt. c. 1. n. 23.* ſiquidem hoc inde non prouenit, quod vtriuſque munus idem non ſit, ſed potius quia aliquando accidit, vt à diuerſis perſonis exerceantur, delegante ſacriſta cuſtodiendi curam, quam ex officio habet. Vnde ſacriſtæ miniſter cuſtos appellatur, vt docet *Gloſſa rubricæ d. tit. de officio cuſtodis, Petr. Greg.* vbi proximè *num. 7. & Cartagena in expoſitione eiuſdem tituli in principio,* etſi contrarium minus bene placuerit *Auguſtino Barboſa tractat. de Canon. cap. 8. num. 8.* qui inter hæc officia olim maximum fuiſſe diſcrimen contendit, quamuis hodie ex conſuetudine vnum idemque officium eſſe affirmet, iuxta quem eſſe intelligendum admonet textum *in cap. 2. de officio cuſtodis,* cuius fine, cuſtodis appellatione ſacriſtam comprehendere videtur. Quod, quam merum figmentum ſit, nemo eſt qui non videat.

Hoc præcognito dicendum videtur, octa- 4
uum ſaltim annum agentem, veluti ſufficientis ætatis ſacriſtam delegi rectè poſſe, vtpote ex ſequentibus non malè coniectabitur. Primò, quia apud Ethnicos, & Gentiles ſimilis cura, & ſolicitudo cuſtodiendi ſacra, Deoſque, pueris commiſſam legimus, referente *Suetonio in Domitiano cap. 7.* his verbis: *Puer curæ larium cubiculi, ex conſuetudine aſſiſtens, interfuit cædi.* Cui conſentit doctiſſimus *D. Laurentius Ramirez de Prado lib. 1. Martialis epigram. 43.* notiſſimum eſt enim pueritiam ab ipſo octauo anno incipere, ex tuncque pueros dici, vt multis ſuo loco oſtendimus, & probat *Paul. Zachias quæſtio, medicolegali lib. 1. tit. 1. num.* 11.

Secundò, nam ſacriſta is eſt, cui lumina- 5
rium cura inter alias incumbit, *dict. cap. vnico de officio ſacriſtæ,* ibi: *Necnon quæ ad luminaria pertinent, ſiue in cera, ſiue in oleo, dict. cap. 1. de officio cuſtodis,* vbi ita cauetur: *Lampades, & laternas in accendendo, ſeu extinguendo peruigil exiſtat, cap. 2. eiuſdem tituli.* A quibus non diſſentit ius patrium in *dict. l. 6.* illa periodo: *E el deue componer los Altares, è tener la Igleſia limpia, è apueſta, e abundante de incienſo, è de candelas, è de las otras luminarias que ſon meneſter.* At verò in lege veteri hoc munus curandi, fouendique ignem, quod in templo Sacerdos Heli obtinebat, Samueli poſtea puero peruigili traditum videtur *1. Reg. cap. 3.* vt etiam recenſet *Petr. Greg. d. loco num. 8.*

Tertiò confirmatur, quoniam in hoc mi- 6
niſtro Eccleſiæ præter curam in cuſtodiendis rebus ſibi commiſſis, nil aliud requiritur, niſi diſcretio in accendendis, & extinguendis luminaribus, ne aut ſuper modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obſcurior ſit Eccleſia. Quare, vt hæc omnia cum diſcretione agantur, quæ noſcitur omnium virtutum eſſe matrem *in dict. capit. 1. de officio cuſtodis* præcipitur. Diſcretio vero huius ætatis propria eſt, vt iam docuimus, & refert *Quintilianus Mandoſius de ætate minori capit. 4. num. 1.*

Quarto ipſa nominis etymologia hoc idem 7
ſuadet. Nam ſacriſta dicitur à ſacer, ſacra

Digitized by Google

ſacrum, & ſto ſtas; quaſi ſacris ſtans, vti ad-
uertit *Alphonſ. de Cartag. in expoſitione dicti tituli de
offic. ſacriſtæ*. Non ſolum quia illis ſtat, &
præeſt, vt cuſtos, ſed quia diuinis officiis vt
miniſter aſsiſtit, vnde in Synodalibus, quæ
ad regimen omnium Eccleſiarum huius no-
ſtri Archiepiſcopatus fuerunt à ſereniſsimo
Hiſpaniarum Cardinali Infante editæ, *titul. de
offic. Sacriſta conſtitut.* 1. cauetur: *Que los ſacri-
ſtanes que ſiruen las Igleſias, traigan lobas, ò ropas,*
8 *quando adminiſtran en los oficios Eccleſiaſticos*. Cæ-
terum aſsiſtētia hæc incipit dati poſse in pue-
ris ab hac ætate, argumento eorum, quæ tra-
dit *Auila de cenſuris 5. p. diſputat. 5. dub. 5.* &
nos infra *anno decimo cum dimidio* probabimus,
nempe excludendos non eſse minores ſepten-
nio ab Eccleſiis tempore interdicti, quia hac
ætate nondum eos aſsiſtere poſse diuinis offi-
ciis creditur.
9 Verum, quamuis hæc ſtare pro pueris vi-
deantur, vt poſsint ad Sacriſtæ officium vo-
cari, illud autem in contrarium maximè vr-
get, quod ſacriſtæ, & theſaurarii idem officiū
eſt, vt initio obſeruauimus. At theſaurarii
munus, cum dignitas ſit præſertim noſtris tē-
poribus, vt per *Abbatem in cap. de multa, num. 23.
verſ. Secus, de præbendis*, vbi *Quintil. num. 89. Azor.
inſtitut. moral. part. 2. lib. 3. cap. 13. quæſt. 14. & 15.
ante finem*, *Auguſtin. Barboſ. de Canonic. cap. 8. num.*
5. vbi id quamplurimus ſacræ Rotæ deciſioni-
bus comprobat, ſiue in Cathedrali, ſiue in
Collegiata Eccleſia, ex veriori ſententia, quā
ſuo loco notabimus, ante ſecundum & vige-
ſimum ætatis annum à nemine obtineri licite
poteſt, iuxta Tridentini decretum *de reforma-
tion ſeſſ. 24. cap. 12.* faciunt tradita ab *Auguſt. Bar-
boſ. vbi ſupra cap. 13. num. 22.* licet *num. 23.* aliud
de dignitatibus Eccleſiæ Collegiatæ ſentire
videatur.
10 Sed pro harum opinionum conciliatione
& concordia dicendum erit, in illis Eccleſiis
Cathedralibus, vel Collegiatis, vbi Sacriſtæ,
vel theſaurarii officium adiunctam habet di-
gnitatem, vel perſonatum, præcipuumque
locum in choro, & ſuffragiis dicendis, vt re-
fert *Azor. inſtitut. moral. p. 2. lib. 3. cap. 16. Filucius
vbi ſupra num. 23.* ante vigeſimum ſecundum
annum ex diſpoſitione Sancti Cōcilii Triden-
tini obtineri non poſſe. Secus vero in mino
ribus, inferioribuſque Eccleſiis, vt parochia-
libus, in quibus, cum theſaurarii, ſiue ſacriſtæ
nulla ſit dignitas, nihil obſtat quominus puer
vſu rationis præditus, & ad officii munera
obeunda idoneus ſacriſta eligatur, vt Com-
pluti, cum hęc ſcriberem, ita practicatum vi-
di à ſapientiſsimo, chariſsimoque fratre D.
D. Ioanne Narbona illius Curiæ Archiepiſco-
palis tunc meritiſsimo Officiali & Vicario
Generali, nam cum de conferenda cuiuſdam
Parochialis ſacriſtia ageretur, concurrentibus
nonnullis oppoſitoribus, vt digniori ei fuit
collatā, qui nondum puberes annos fuerat in-
11 greſsus. Et quamuis ab aduerſariis de minori
ætate contra prædictam nominationem exci-
peretur, maximè quia indecens videbatur,
vt qui ex ſynodali huius Archiepiſcopatus
conſtitutione pueros eruditè tenebatur, puer
eſset illis coætaneus, quem minimè timere,
aut revereri poſsent. Quandoque nulla alia
ratione D. *Hieron. epiſt. 89. magiſter*, inquit *probæ
ætatis, & vitæ, eruditioniſque eligendus eſt*, & *Ale-
xan. ab Alex. dierum genial. lib. 2. cap. 25. apud Thu-
rios, & omnem fere Græciam*, refert *lege cauebatur,
vt pueris, cum primum adoleſcerent, magiſtros ſtu-
diorum doctos ætate, & vſu, in primo tyrocinio, pu-
blica impenſa præficerent*. Fuit tamen dictum,
exceptionem minimè obſtare. Tum quia
inuſitatum non eſt impuberes magiſtros &
artifices eſse, *l. vt iuriſiurandi 7. §. dabitur, de
oper. libertor. l. fin. de liber. cauſa*. Tum etiam, quia,
vt honoretur à pueris, ipſum magiſtri nomen
ſufficit, cui id à natura inditum eſt, vt pueris
non leuem timorem incutiat.

SVMMARIVM.

Infanti an nouum opus nuntiari poſſit? 1.
Infans nullum delictum committit. 2.
Nuntiatio non in perſonam, ſed in rem fit. 3.
*Octo ſaltim annorum ſit oportet is, cui nouum opus
eſt nuntiandum.* 4.

QVAESTIO VI.

Ad noui operis nuntiationem alicui faciendam.

HAc in quæſtione ferè omnes ſentiunt, 1
infanti nouum opus recte abſque tuto-
ris autoritate nuntiari poſse, ſubnixi *Vlpiani*
reſponſo *in l. operis 10. ff. de noui operis nuntiat.* vbi
illa adiungitur ratio, quia operis noui nū-
tiatio in rem fit, non in perſonam: ita profe-
runt *Odofredus* & alii expoſitores *in dict. l. 10.
Petr. Gregor. lib. 4. ſyntagmat. cap. 28. num. 2. Anton.
Cardoſ* nonnullos referens *in praxi iudicum &
Aduocator. verbo Nuntiatio, num. 11.* Quiq uidem
omnes conſequenter innuere videntur, nullā
certam ætatem in perſona eius deſiderari, cui
nouum opus nuntiandum eſt, etiamſi anni-
culus ſit, aut eo minor, noui operis dominus,
ex quo infanti nuntiari poſse indiſtincte con-
cedunt, & tam teneræ ætatis puerulo (ſi in
opere inueniatur, *l. de pupillo 5. §. nuntiationem
ff. eod.*) nuntiationem fieri poſse non detre-
ctant.
Alii vero, quibus hæc communis & per- 2
uulgata opinio non arridet, infanti negant
poſſe denuntiari. Nam cum omni iudicio
& intellectu careat, quare nullum delictum
committere poteſt, *l. infans, ff. ad l. Cornel. de ſi-
car. l. impuberes ff. de furt. l. quod infans, de rei ven-
dic. l. illud relatum, §. ſane, ff. de iniur. l. 1. §. impubes,
ff. ad Sillan. l. 1. C. de falſa moneta, Clement. 1. de ho-
micidio*, abſurdum videtur, ex ſibi facta nun-
tiatione ipſum detrimentum paſsurum. Nec
contrarium ex *dict. l. operis 10.* ſuaderi affirmāt,
nam quod ibi dicitur nuntiationem furioſo,
& in-

Digitized by Google

& infanti fieri poſſe, ſic accipiendum eſt, non quaſi diceretur ipſis propria in perſona nunciari poſſe, ſed imò nuntiationem rectè dari, quæ etſi non perſonis furioſi & infantis fieret, infanti tamen & furioſo noceret; dum tamen aliquibus præſentibus & intelligentibus fieret, qui tutori, ant curatori renuntiare poſſint, vt ex *l.cuilibet* ſequenti, quæ præcedentis deciſionis rationem continet, licet intelligere: *Cuilibet enim*, inquit, *intelligenti veluti fabro, nuntiatum infantem & furioſum tenet*, quia non perſonæ,
3 ſed rei nuntiatio facienda eſt. Vnde eius formula, non in perſona concipitur, ſed imperſonaliter, & quaſi in rem dirigitur, vtputa, ne ædificetur, *l.Prætor.20.ff. eodem*. Quo ſenſu prædictam legem ita interpretâtur A*ngel.Ioan. de Immola,Raphael* C*uman.ibidem*, & poſt eos *Hugo* D*onell.commentar.lib.* 15. *cap.* 46. *verſ. Quibus opus nouum, in fine*.

4 Et certè ſi quod hac de re ſentio propalare licet, Donelli, & aliorum hæc vltima opinio, mirum in modum placet: perabſurdum enim videtur ei qui nondum fari ſcit, nouum opus nuntiari poſſe. Quo circa reſolutiuè profero, niſi ei, qui infantiam exceſſit, & petitiam ingreſſus eſt, ac per conſequens in octauo ſaltim ætatis ſuæ anno exiſtit, opus nouum nuntiari non poſſe, ſiue is operis dominus fuerit, ſiue alius qui nuntiationis tempore in ipſo opere reperiatur, ſiquidem tunc demum alicui poteſt nuntiari, cum talis eſt, qui domino, aut tutori poſſit renuntiare, vt apertè indicauit Con*ſultus in dict. l.de pupillo* 5.§.*nuntiationem, verſicul.Nam etſi ſeruo*, ibi: *Nam etſi ſeruo nuntietur, vel mulieri, vel puero, vel puellæ, tenet nuntiatio. Sufficit enim in re preſenti operis noui nuntiationem factam, ſic vt domino poſſit renuntiari*. Ex quibus verbis planè colligitur, puero tantum, vel puellæ, ideſt ei, qui in octauo anno ſaltim reperitur, cum ab eo tempore pueritia & in maſculis, & in fœminis incipiat, vt *hoc eodem anno* demonſtrauimus, noui operis nuntiationem intimari poſſe; quia ab hac ętate fari, & loqui cum aliquo iudicio incipiunt, vt ex dictis *anno præcedenti* conſtat; quod deſideratur vt domino, aut tutori ſuo nuntiationem poſſint referre.

SVMMARIVM.

QValibet ætas veneficijs videtur obuoxia. 1.
Rarò qui ſeptimum annum nondum exceſſerunt, his morbis afficiuntur. 2.
Peccatoribus hæc mala accidunt. ibid.& 3.
Deus neminem patitur quemquam iniuſtè nocere.ibid.
Innocentes etiam ſolent hęc damna ſubire. 4.
Lamiæ magis in pueros infantes, & nondum baptizatos graſſantur. 5.

QVAESTIO VII.

A qua ætate veneficijs eſſe magis obnoxij incipiamus?

OTioſa cuicumque hæc noſtra inueſtigatio videri poterit, maximè cui doctiſſimum B*aptiſtam* C*adronchum* A*pollineæ* ſcientiæ clariſsimum iuuat, legiſſe contigerit: qui *lib.4.de morbis veneficis cap.*14. ita ſcribit. *Cum ab huiuſmodi affectibus nulla ætas, nullum temperamentum ſit immune, ſed ſine diſcrimine, tam pueri, quam iuuenes, ac ſenes, tam frigidi, quam calidi, & qui duriore corpore, & qui rariore prędıti ſunt, veneficis morbis ſint obnoxij*. Ex quibus verbis dubio procul elicitur, nullam inueniri determinatã ætatem, qua magis infœliciſsimis his morbis, & malis ſubiiciamur, ſed indiſtinctè, tam minori, quam adulta, tam ſenili, quam decrepita, æqualiter eas nos perpeti poſſe, & meritò quidem, cum eiuſmodi affectiones, non præter naturam, ſed extra eam ſint, à quibus nulla ætas, nullumue temperamentum exiſtit immune, veluti ibidem ratiocinatur idem Codronchus. 1

Cæterum quamuis hoc inficiari nequeat, in illos potiſſimum cenſeo, aut magis, aut ſeuerius veneficia graſſari, qui iam iam in ifantiã excedentes, ſimul cum pueritia aut pubertate, vſum rationis & malitiam, quæ poſt ſeptimum annum conſequitur, fuerunt adepti: quoniam ante huiuſmodi tempus, vel nunquam, vel raro experimur homines tanto malo affici, vtpotè qui nullis tunc criminibus, aut vitiis deturpantur, quibus maleficia in pœnam, & ſupplicium infligi eximia Dei bonitas patiatur: ſiquidem, veluti animaduertit piiſsime *Codronchus loco iam relato*, illi itaque qui habent ex peccatis, & potiſſimum grauiſſimis, animam valdè lebefactatam, præ omnibus maximè veneficiis afficiuntur: cũ enim à Dei gratia deſtiruantur, facillime in Dæmonum ac veneficarum poteſtatem, ac iura incidunt. Qui Dæmones circa illos, veluti circa rem ſuæ poteſtati ſubiectam, tum in corpore, tum in rebus externis, quæ volunt efficiunt. Vnde admonetur in *cap.fin. 33. quæſt.* 1. quod ſi per ſortiarias, atque maleficas artes, occulto, ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur, hortandi ſunt, quibus iſta eueniunt, vt corde contrito, & ſpiritu humiliato, Deo, & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lachrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus, atque ieiuniis Domino ſatisfaciant. Quo apertè demonſtratur, frequenter hęc mala hominibus ob peccata, & offenſiones accidere. 2

Quod vtique ex eo apertiùs oſtenditur, ſiquidem vt non minus vere, ac eleganter inquit D.A*uguſtinus lib. de ſummo bono*, relatus in 3

Digitized by Google

cap. ſecundum Catholicam 47. 11. *quæſt.* 3. ſecundũ Catholicam Fidem eſt, Dei naturam neminem pati quemquam iniuſtè nocere. Sed ſi pueri ante diſcretionis annos poſſent veneficiis lædi, immerenter profectò, & iniuſtè à maleficis torquerentur, cum peccati nondum conſcii vel compotes eſſent: ergo neceſſariò tenendum erit, non antea quem poſſe, ſaltim grauiter Diabolicis his nocumentis offendi, quam peccandi initium fecerint, & malitiæ annos fuerit ingreſſus.

5 Non tamen inficiamur, vt *initio* notauimus, etiam innocentes, & nondum peccantes hãc infœlicitatem ſubire poſſe, vt multis teſtimoniis comprobatur; & in primis eo Imperatoris in *l. multi* 6. *C. de maleficis, & mathemat.* vbi multos non dubitare, inquit, magicis artibus elementa mutare, & vitam labefactare inſontiũ. Igitur non ſolum peccatores, ſed etiam qui à peccatis habentur immunes, maleficiorum dammum experiuntur. Et confirmatur exemplo laniarũ, quæ licet omnes inteſtino odio proſequantur, in pueros infantes maximè graſſari ſolent, vt teſtatur *Bartol. Spina tractat. de ſtrigibus, capit.* 17. *Martin del Rio lib.* 2. *de Magia, quæstion.* 24 *& lib.* 3. *part.* 1. *quæſt.* 1. *Torreblanca lib.* 12. *iuris ſpiritualis, capit.* 8. *num.* 9. præſertim in eos, qui ita teneræ ſunt ætatis, vt nondum ſacro baptiſmate fuerint initiati, *Torreblanca dict. loco, numer.* 12 noſter *Perez de Lara in compend. vit. & hom. cap.* 13. *num.* 6. pro quo & illud facit, quod de faſcinatione obſeruauit idem *Torreblanca d. lib.* 12. *cap.* 10. *num.* 90. ſcilicet ea potiùs offendi pueros, quam maiores ætate. Hoc inquam minimè negamus: illud ſolum contendimus, vt in plurimum magis adultos, quam infantes ob peccata, quibus frequentiùs irretiũtur, veneficis morbis eſſe obnoxios.

ANNVS DECIMVS CVM DIMIDIO.

SVMMARIVM.

PRoximus infantiæ dicitur ab aliquibus, qui non multum à ſeptennio diſtat. 1. Reprobatur. 2. & ſequent.

Proximi infantiæ intellectu carent. 3.

Proximus infantiæ an loquatur, & quandò loquendi facultas contingat. 4.

Proximus infantiæ an ſit, qui ſeptimum, vel octauum annum exceſſit. 5.

Alij verius credunt proximos infantiæ eſſe, qui poſt ſeptimum annum intra decimum cum dimidio exiſtunt. 6. & 11.

Proximus infantiæ ſecundum alios, ille creditur, cui ſex tantum menſes à ſeptennio ad pubertatem deficiunt. 7.

L. non tantum 17. ff. de excuſationib. explicatur. 8.

Aliorum ſententia refertur, qui proximum infantiæ putant illum, qui ſeptimum annum cum dimidio exceſſit. 9.

Opinio Cuiacij hac de re refertur ſimul, & refellitur. ibidem.

Verius eſt ſecundum ius commune, huius ætatis deffinitionem à iudicis arbitrio pendere. 10.

QVAESTIO I.

Infantiæ proximus quis dicatur.

DOlore diſcrutior, quod cum ingens numerus librorum in Bibliotecha noſtra, à paterna cura, fraterna impenſa, & diligentia conquiſitus, vel confectus ſit ad millia fermè voluminum ſupra tria, infœliciter Franciſcus Fara defuerit, quem *tractat. de eſſentia infantis,* latiſſimè de proximo infantiæ diſputaſſe refert *Borrellus in ſumma deciſionum tit.* 44. *num.* 264. Quare cum illum, nec præ manibus habere inſors meruerim, huius quæſtionis inueſtigationem emendicatis de hac re Scribentium placitis, & rationibus, qua potuerim ſedulitate diſcutiam. Magnopere enim circa hanc ætatem præfiniendam diſſentiunt 1
Interpretes. Quidam ergo proximi pubertati ſimilitudine decepti, quem ideo ſic dictum ſequenti diſputatione exactè probauimus: quia etſi nondum annos pubertatis ipſe attigerit, parum ei tamen temporis reliquum eſt, quominus pertingat; illum proximum infantiæ conſtituunt, qui ita minor annis ſeptem adhuc eſt, vt nec longius à ſeptennio diſtet. Sicque Iuſtinianum intelligere ſatagunt *in §. pupillus* 10. *de inutilibus ſtipulationib.* Nam ſimul atq; pupillum omne negotium tutore autore, Imperator agere poſſe reſcripſit: *Sed quod diximus,* ſubiicit, *de pupillis, de his verum eſt, qui iam habent aliquem intellectum; nam infans, &* 2
infantiæ proximus eſt, non multum à furioſo diſtant, ergo ſi nec longe, inquiunt, proximus infantiæ à furioſo abeſt, ſicut & infans, quia vtriuſque fragile iudicium inaniſque intellectus eſt ſucceſſiuum eſſe videtur, proximum infantiæ nondum ſeptennem dici, cum alioquin men-

tis

Digitized by Google

tis defectu infanti, & furioſo adæquari mini-
mè poſset: habent enim aliquem intellectum
extra illam ætatem proximè conſtituti: vnde
quod infantibus iura quaſi inſipientibus ſub-
traxerunt, quibus nec longè ab illorum ætate
diſcrepant, vt inferius notabimus, indulgent.

Sed horum opinio quantum à vero Iu-
2 ſtiniani ſenſu abſit, doctiſſimus *Iacobus Meno-
chius lib. 2. de arbitrar. caſu* 57. *num.* 13. probabili
ratione demonſtrat. Nam ſi proximus infan-
tiæ ille diceretur, qui annum ſeptimum non-
dum expleuit, fruſtra poſtquam de infante
dixerat Imperator intellectu carere, & furioſo
æquiparari proximum infantiæ addidiſset.
Cum à fortiori ſi infans, ideſt ſeptennarius
mentis ægritudine laborabat, qui ætate infe-
rior erat, ſimili amentiæ, vel debilitatis mor-
bo affici debuerat. Hoc quippe adeo conſta-
bat, vt Imperiali obſeruatione indignum vi-
deretur. Ergo vt in dubio caſus *dict.* §. verſe-
tur, & non ſimplex, aut apertus iudicetur, ita
ſumenda interpretatio erit, quod agens annũ
ſeptimum furioſo ſimilis ſit, & etiam qui cũ
annum exceſſit, quem proximum infantiæ
nuncupamus.

Nec obſtrigillatur proximos infantiæ, vti &
3 infantes intellectu carere, *l. ſeruum, ff. rem pupil-
li ſaluam fore, d.* §. *pupillus, l. in ſponſalibus la* 2. *ff.
de ſponſalibus*, ex quo inferri videbatur, illum
proximum infantiæ dici, qui infra ſeptennium
eſt: nam Iuſtinianus ipſe *in dict.* §. *pupillus* pla-
niſſime profitetur, aliquantulum amplius in
proximo infantiæ reperiri, quo infans caret;
quapropter ſtipulari, agere, & promittere ex
quadam benignitate poſse decernit. Quod
nequaquam eadem humanitate ſuadente in-
fanti denegaretur, ſi illa ætate inferioribus
permiſſum, aut conceſsum fuiſset.

Et expreſſius conuincitur vulgari interpre-
4 tum placito, de quo enim infantilis ętatis quę-
ſtionem exagitamus, plura ſubnectimus. Quo
cauetur infantem, ſeu annum ſeptimum agẽ-
tem fari minimè poſſe. Tradunt Scribentes
communiter *in dict. l.* 1. *de verbor. obligat.* præci-
puè *Iaſon num.* 22. *Alciatus num.* 38. & tamen in
proximo infantiæ omnium fert opinio eum
fari, ac loqui recte valere, tradit *Ioan. Aquilinus
dict. l.* 1. *num.* 100. & paſſim notatur *in dict.* §.
pupillus, Menochius vbi relatus num. 17. Igitur ex
eo prouenit, quod infantiæ proximus ſepten-
nio maior eſt, cum illa tantum ætate integri-
tas loquendi contingat, vt ex iudicio Philo-
ſophorum obſeruauit *Macrobius in ſomno Scipio-
nis lib.* 1. *fol.* 8. *Butigella in d. l.* 1. *de verbor. obligat. n.*
70. *Ioan. Aquilinus d. num.* 100. & nos alibi.

Quam ſententiam vti veriorem *Theophilus
in dict.* §. *pupillus* amplectens profert, infantiæ
5 proximum illum dici, *qui ſeptimum, aut octauum
annum agit*. Quæ verba, *ſeptimum aut octauum
annum*, ita interpretatur vbi ſupra *Menoch n.* 17.
vt de ſeptimo, & octauo anno perfecto intel-
ligantur. Et merito vtique, nam ſi de ſeptimo
dumtaxat cœpto acciperentur, infans potius
quam proximus infantiæ crederetur. Cui
Theophili opinioni illius nomine ſuppreſſo, ac-
cedit *Eguinarius Baro in dict.* §. *pupillus*, qui in-
fantiæ proximos octo annorum appellat, *Cor-
raſius in l.* 1. *in principio, verſ. Neque infans, num.*
20. *de verbor. obligat. Quintil. Mandoſ. de ætat. minor.
cap.* 3. *num.* 3. vnde cum *Menochij* iudicio *Theo-
philus* non determinatæ, ſed exempli cauſa
de proximo infantiæ loquatur; & pręterea
Eguinarius, & Corraſius, nec rationis, nec iuris
aliquo munimine propriam ſtabiliant ſenten-
tiam, illorum nequaquam exiſtimationi ac-
quieſco, quemadmodum nec *Menochius*, nec
Philip. Mattheus in l. ſere 107. *num.* 39. illi ſubſcri-
pſerunt.

Vnde alii diuerſa via incedentes, pupillum 6
proximũ infantiæ exiſtimant, qui ſeptem an-
nis maior, conſiſtit adhuc intra annum de-
cimum & dimidium, & ſimiliter proximam
infantiæ pupillam, quæ ab infantia egreſſa, in-
tra annum nonum & dimidium exiſtit. Quã
opinionem defendere conantur *Accurſius in
§. ſed quod diximus, verbo infantiæ, inſtit. de inutili-
bus ſtipulation. Bartol. in l.* 1. *num.* 7. *ff. de nouat.* vbi
etiam notat *Paul. Caſtrenſ. num.* 7. *Abbas in capit.
continebatur num* 9. *de ſponſalib Iaſon in l. properan-
dum* 13. §. *& ſiquidem num.* 2. *C. de iudicijs*: ſubſcri-
bit *Donellus in l ſi pupillus* 127. *num.* 10. *ff. de ver-
bor. obligat. Dueñas regul.* 259. *num.* 3. vbi plu-
rimos iſtius ſententiæ ſectatores refert, *Berta-
zolus* plures congerens *tractat. de clauſuli clauſ.*
8. *gloſ.* 2. *num.* 2. quod axioma *Franc. Hortemanus*
illa potiſſimum ratione fulcit, quia in re du-
bia medio tutius progreditur, argumento *l.
hoc Tiberius* 41. *ff. de hered. inſtituend.* quam ſen-
tentiam communem Iuriſperitorum appellat
Paul. Zachias Medico legali. lib. 1. *titul.* 1. *quæſt.* 5. *n.*
11. & confirmatur ſeptem partito noſtro iure
in l. 6. *titul* 5. *part.* 6. ibi: *Pero para poder el padre
desheredar tal hijo como eſte, ha meneſter que el mo-
zó aya mas de diez años y medio, à que llaman en
Latin proximus pubertati*. Igitur ſi minor anno
decimo & dimidio pupillus fuerit, non puber-
tati proximus, ſed proximus infantiæ dicetur.
Quod etiam probatur *ex l.* 4. *titul.* 19 *eadem part.
l.* 9. *titul.* 1. *p.* 7. & conducunt latè à nobis tra-
dita, vbi de proximo pubertati diſceptatio ex-
tat.

Cui reſolutioni minimè deferendum *Phi-* 7
lip. Mattheus vbi proximè arbitratur, ex quo nul-
lo iuris fundamento, ſed Interpretum tantũ
coniectura, aut vana ſuſpicione innititur.
Nec quicquam commune brocardicum re-
ferre *ex dict. l. hoc Tiberius* 41. & ſimilibus de-
ductum exiſtimat. Nam cum non æqualis, ac
vna ſemper ſit hominum conditio, ſed pro
ratione regionis, climatis, aut temperaturæ,
vt alibi dicetur variet hoc certo modo ſem-
per determinari nequaquam poſſe diiudicat.

Nec deſunt tamen alii Autores, qui videã- 8
tur ſtatuere, quod proximus infantiæ ab im-
pleto ſeptennio vſque ad illud tempus cenſea-
tur, quo puero ad plenam pubertatem ſex
menſes tantum deficiunt, cuius opinionis au-
tor *Innocentius* exiſtit *in cap. continebantur* 6. *& in*

cap.

Google

cap. atteſtationes 10. de deſponſation. impuber. quam maximè in criminalibus attendendam ſcribit *Bald. in l. excipiuntur, ad Syllanianum.* ſequitur indiſtinctè *Zaſius qu. 2. de Iudæis*, quorum prolatum confirmari ſolet ex *dict. cap. continebantur, & dict. cap. atteſtationes, de deſponſat. impuberum*: ſed euidentius probatur ex *text. in dict. l. non tantum 17. ff. de excuſationib.* ibi. *Prope pubertatem ſint, ita vt tantummodo ſemeſtre tempus reliquum fuerit*. Verum hæc ſententia vix ſubſiſtere poteſt, nam vt egregiè *Philip. Matthæus* opinatur, *num. 46.* prædicta *non tantum* ſtrictè de illo caſu accipienda eſt, circa quem vertitur, nec abſque manifeſta diuinatione ad alium protrahi, vel extendi valet. Et conuincitur, ſiquidem *Caliſtratus in dict. l.* ideo onus trium tutelarum, quarum pupilli adeo pubertati proximi ſunt, vt puer ſemeſtre tantum ab illa diſtent, excuſationē producere diffitetur, quia tempus ſex menſium ita paruum eſt, argumēto *l. properandum, §. ſin autem C. de iudic.* & notat *Gloſſa in dict. l. non tantum*, vt quibus tam exiguum ſpatium ad pubertatem ſolummodò reliquum ſit, quaſi iam puberes credantur, ac per conſequens & eorum tutoribus, vti ab onere tutelarum iam exemptis, illorum intuitu excuſationem aufert: quæ ratio minime ad proximum infantiæ adaptari poteſt, vt ille adhuc infantiam redolere æſtimetur, qui nondum ſemeſtri ſpatio à plena pubertate diſtat. Accedit *Quint. Mandoſ. de ætate minor. cap. 4. num. 35.*

9 Cæterum ex diuerſo nonnulli tenuerunt, quod proximus infantiæ ſit ille, qui ſupra infantiam eſt, dumtaxat per ſex menſes, quia datur differentia inter infantem, & maiorem infante. Nam maior infante contrahit ſponſalia, & aliqua facit quæ non poteſt infans, *Aegid. Bellamer. conſ. 48. & ſequent. & num. 52. in fin. Cardinal. Tuſch. practic. concluſ. litera I. concluſ. 118. num. 3.*

Aliter, etſi parum veraciter, proximum infantię *Iacobus Cuiac.* deſcribit *in dict. §. ſed quod diximus, de inutili, ſtipulation*, cum quidem eſſe affirmat, qui à ſeptimo anno nuper egreſſus eſt, quod etiam probare videtur *Petr. Faber in l. in negotijs 5. ff. de regul. iur.*

10 Sed horum omnium opinionibus reiectis, *Iacobus Menochius dict. lib. 2. de arbitrar. caſu 57. n. 44.* certam ætatem proximi infantiæ, nec iure reperiri præſcriptam, nec deſignari poſſe concludit, ſed ex iudicis arbitrio æſtimandum eſſe, an pupillus adeo iudicii poſt infantiam ſit inops, vel compos, vt merito illi ætati, aut pubertati proximus iudicari debeat. Quam ſententiam antea *Butrium* tenuiſſe fatetur *in d. cap. atteſtationes*, probant *Didacus Couarruuias in epithome de ſponſalib. 2. part. cap. 5. num. 7. Ioan. Corraſius lib. 6 miſcellan. cap. 23. Vigilius in §. teſtes num. 11. inſtit. de teſtam. ordin.* Pluribus illam veriſſimam contendunt *Mi*ſ*inger. in §. penultim. num 3. de oblig. quæ ex delict. naſcū. Philip. Matthæus in dict. l. fere 108. de regul. iur.* vbi *d num. 44.* cum *ſequentib.* diſſidentium opinionum fundamentis ſatisfacit. Cui quidem reſolutioni iure communi inſpecto libenter ſubſcribo, cum pluſquam certum ſit, nullibi huius ætatis certum veſtigium reperiri, quapropter iudicis arbitrio ipſius pronuntiatio relinquenda erit. Nam iuris illa diffinitio eſt omiſſo in iure, & quod nulla legis ratione decidi, aut determinari poteſt, ius dicentis arbitrio ſtatuendum eſſe, *l. 1. in fine, ff de iure deliber. cap. vltimo. extra de tranſaction.* cum ſimilibus alio loco adducēdis. Verum cum iure noſtro Regio expreſſis deciſionibus caueatur, proximum pubertati illum dici, qui annum decimum cum dimidio exceſſit, vt ſuperius notauimus, proculdubio inferri videtur, excedentem ſeptennium vſque ad decimum annum, & dimidium, proximū infantiæ intelligi Quæ ſententia cum *Accurſio*, & cæteris *ſupra num. 6.* congeſtis adſtipuletur, quoad noſtram Hiſpaniam attinet, eorum diffinitionem potiorem, & omnino tenendā cenſeo, vt latius cum de pubertati proximo ſermo fuerit, plurium recenſitis, ac eneruatis contrariæ opinionis ſuffragiis patebit Cui præ- 11
ter ſupra relatos ſuffragantur *Hortomanus in dict. §. pupillus de inutil. ſtipul. Aegid. Bellam. conſ. 48. num. 40. verſ. Pro prima, & num. 41. verſicul. Nam proximus, Card. Tuſch. praticar. concluſ. lit. I. concluſ. 118 num. 2. Nicol Belonus in §. his quoque num. 25. inſtit. quibus modis recontrahitur obligatio. Felicianus de cenſibus lib. 2. cap. 2. num. 2. P. Thom. Sanch. de matrimon. lib. 6. diſputat. 38. num. 2. ad finem. & Bertazolus dict. clauſul. 8. gloſ. 2. num. 3.* vbi hanc ſententiam veriſſimam arbitratur, niſi eo caſu, quo pupilli malitia ſupplet ætatem, nam tunc proximus infantiæ dicetur, etiamſi decimum annum cum dimidio vir, aut fœmina nonum & dimidium non attigerit, ex ſententia *Aretini in dict. §. pupillus, de inutil. ſtipulat. Ioann. Andr.* Abbatis & aliorum *in cap. 1. de delictis puerorum, Hippolyt. de Marſil. in l. infans 1. col. ff. ad l. Corn. de ſicar. Cagnolus in l. pupillum num 3. ff. de nouation.*

SVMMARIVM.

Maſculus, qui decem annos cum dimidio expleuit, & fœmina quę nono & dimidio maior eſt, proxima pubertati communiter dicitur. 1.

In rebus dubijs media via eſt eligenda. 2.

Pubertati proximum alij eum definiunt, qui ſex menſibus à pubertate diſtat. 3.

Hoſtienſis vir magnæ autoritatis, & Canonicæ *cenſuræ monarcha, appellatur.* 4.

Proximus pubertati ſecundum Hoſtienſem *eſt, qui per triduum tantundem à pubertate differt. ibid. Reprobatur.* 6.

L. 3. §. in hoc interdicto, ff de lib. exiben. explicatur. 5.

Eum proximum pubertati probat Cuiacius, qui intra annum pubes erit. 7.

Decimumquartum annum agentem, etiam pubertati proximum dicit Robertus. 8.

Iudicis arbitrio relinqui huius ætatis definitionem, multis oſtenditur. 9.

Ex diuerſitate Regionum, ingeniorum etiam diuerſitas

Digitized by Google

tas oritur. 10.

Singularium regionum ſingularia, & ſpecialis vitia & peccata dantur. 11.

Regna in quibus regionibus debeant conſtitui. 12.

Iudicis arbitrium ad decernendum, an qui decimum annum cum dimidio exceſſit, ſit pubertati proximus, cautiſſimè eſt adhibendum. 13.

Recte facit iudex, ſi ad huius dubij reſolutionem medicum adhibeat. ibid.

De iure Regio an ſit huic arbitrio locus? 14.

Ea ſolummodo iudicantis arbitrio relinquuntur, quæ à lege determinata non ſunt. 15.

Inferior non poteſt legem ſuperioris tollere. 16.

Non datur arbitrium circa ea, quæ ſunt conſuetudine introducta. 17.

Fœmina iure noſtro dicitur pubertati proxima poſt annum nonum cum alterius dimidio. 18.

QVAESTIO II.

Cuius ætatis proximus pubertati credatur?

1 ILla ſe offert diſcutienda perplexa nimis, & difficillima quæſtio, quis nempe proximus pubertati dicatur? In qua quidem ea eſt opinionum diuerſitas, ac numerus, vt quod vnus item & alter probant, alter, & reliqui carbone notandum prædicent. Illa quidem à pluribus recepta fuit, maſculum, qui decem annos cum dimidio expleuit, eſſe proximum pubertati; fœminam etiam, quæ nouem & dimidio maior eſt. Cuius ſententiæ fuit *Accurſius in §. pupillus, inſtitut. de inutil. ſtipulat. & in §. in ſumma, inſtitut. de oblig. quæ ex delicto, & in l. pupillum, ff. de regul. iur. & in l. 1. ff. de nouation.* vbi ſequitur eum *Bartol. num.* 5. *Angelus Aretin. in dict. §. pupillus, Calcaneus conſ.* 121. *num.* 16. *Iuuenal. à Coſtaforti in §. is quoque, inſtit. quib. mod. re contrah. oblig. & num.* 34. *Ioan. Villemata in l. Diuus n.* 80. *ff. ad leg. Cornel. de ſicar. Cagnolus in l. pupillum* 112. *num.* 1. *ff. de regul. iuris, Roſella verbo Matrimonium* 2. *num* 4. *Sylueſter eodem verbo* 5. *quæſt.* 4. *D. Antonin. in ſumma* 2. *part. titul.* 9 *cap.* 8. §. 2. *Menoch. de arbitr. lib.* 2 *caſu* 57. *num.* 21. plures pro hac ſẽtentia refert, licet *num.* 23. illam reprobet. Plures referens dicit communẽ *Lauren. kirchouius centur.* 3. *communium opinion. concluſ.* 100. aliis multis congeſtis *Quintil. Mandoſ. de ætat. minor. cap.* 4. *num.* 35. *Petr. Greg. lib.* 50. *ſyntagmat. cap.* 7. *num.* 4. *Corraſius lib.* 6. *Miſcellan. cap.* 23. *Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verb. Minoribus num.* 7. *C. de in integr. reſtitut.* plurimos refert *Stracha de adiecto* 3. *p. num.* 17. *Aſſin. de execution. cap.* 326. *num.* 8. vbi hãc ſententiam ſolum in cauſis ciuilibus veram credit, non verò in criminalibus etiam poſt quatuordecimũ annum, *Donellus commentar. lib.* 12. *cap.* 22. *& in l. ſi pupillus* 117. *n.* 10. *ff. de verb. oblig. Anton. Gomez variar. reſolution. lib* 3. *cap.* 1. *n.* 57. *Franc. Hotoman. in dict. § pupillus, Felicianus lib.* 2. *de cenſibus, cap.* 2. *num.* 2. *verſ. Alij dicuntur proximi pubertati,* vbi nonnullos huius ſententiæ ſectatores congerit, latiſsime confirmat *Farinacius tom.* 3. *criminal. quæſt.* 92. *num.* 9. vbi multis modis hanc limitat aſſertionem, *Auendañus tractat. de cenſibus, capit.* 31. *num.* 4. *Petrus. Franciſcus Linglois deciſ. Codicis Iuſtiniani, deciſion.* 34. *quæſt.* 2. *num.* 16. *Sigiſmun. Scacia tractat. de iudic. cauſ. ciuilib. &c. c.* 74. 24. *num.* 725. & hanc communem ſententiam leges noſtræ ſeptempartitæ amplexæ ſunt, quæ ferè in omnibus delictis maiorem decem annis & dimidio puniendũ cenſent, vt patet ex *l.* 4. *tit.* 19. *p.* 6. *& ex l.* 9. *titul.* 1. *par.* 7. *& ex l.* 17. *titul.* 14. *& ex l.* 8. *titul.* 31. *eadem* 7. *part. l.* 6. *titul.* 5. *part.* 6.

Fundamenta huius opinionis plura à relatis Doctoribus adducuntur, quæ longum eſſet recenſere, nonnulla tamen hic adſcribam. Et præcipuum eſt, quod colligitur ex *§. fin. inſtitut. quib. ex cauſ. manum. non licet,* vbi cum olim non poſſet ſeruum manumittere, niſi qui viginti annis maior erat, Iuſtinianus hanc facultatem ad eos extendit, qui decimum ſeptimũ annum adimpleuerint, quia eos illi ætati proximos eſſe iudicat, cum plus diſtent à pupillari, quam à viginti annorum ætate. Cui deciſioni admodum ſimilis eſt ea ratio, quam in noſtra ſpecie adducit *Abbas cap. continebantur, num.* 9. *de deſponſat. impub.* ſcilicet, quod cum infantia ad ſeptimum vſque annum producatur, aliique ſeptem vſque ad pubertatem reſtent, maſculus, qui decem annos cum dimidio explenit, cum illius temporis medietatem (vt ipſius verbis vtar) exceſſerit, magis proximus dicitur pubertati, cui & *Hotomanus adſtipulatur in dict. §. pupillus.*

Stabilitur etiam hæc opinio alia non contemnenda ratione, in rebus ſcilicet maximè dubiis mediam viam eligendam eſſe, vt fecit *Imperator Tiberius in l. & hoc Titus, ff. de heredib. inſtituend.* cuius exemplum paſsim Iuriſconſulti ſequuntur, vt patet *in l ſed etſi lege, §. adeo autem, ff. de repetition. hereditat. & in l Titius rogatus, ff. ad Senat. Conſult. Trebellian.* & vtrobique notat *Gloſſ.* in quam ſententiam pedibus, manibuſque vadunt innumeri Scribentes, quos ſolita ac prodigioſa diligentia (ſic enim eam appellat *Baeza de non meliorand. filiab. cap.* 2. *num.* 34.) coaceruauit *Tiraquell. in tractat. de primogen. q.* 17. *opinione* 4. *num.* 9. Pro qua etiam facit ſapientiſſimi Salomonis iudicium, iam omnibus notum, quod refertur *in lib.* 3. *Regum cap.* 3. *& in c. Afferte mihi gladium, de præſumption.* Nec hinc ridiculum videri poteſt illud ruſticorum, qui in re controuerſa fere ſemper iudicant, vt res per medium diuidatur, vt meminit *Gloſſ. final in l. Neſenius, ff. de negot. geſtis.* Igitur cum ab infantia ad pubertatem ſeptem anni reſtent, qui decimum & dimidium exceſsit, quaſi in re parum perſpicua, media via electa, proximus pubertati æſtimabitur. 2

3 Secunda fuit opinio exiſtimantium, tunc pupillum pubertati proximum dici, cum ſex menſibus, plus minus ab ea diſtat; quam ſententiam *Accurſius* ſibi contrarius ſecutus eſt *in l. non tantum* 7. *verb. Semeſtre tempus, ff. de excuſation. tutor. Gloſſa* etiam *in capit. continebantur, verbo*

Pro-

Digitized by Google

Proxima,& in capit.atteſtationes, verba Circa finem, de deſponſat. impuber. ſequitur *Iaſon. in Authent. Sacrament.puber.num.*15.*C.ſi aduerſ.venditio. Ioan. Igneus in l.*1.*§ impubes,& in l.excipiuntur ff.ad Syllanian.Staphil.de literis gratia,titul.de modis vacationis, in quinto modo, num.*5.*Henric.lib.* 11. *de matrimon. cap.* 13.*num.*11.quod valde notandum dicit *Abbas in d.cap.continebantur num.* 9. ad ſtatuta loquentia de proximo alicui ætati, vt talis dicatur, quando ab illa ſex menſibus,aut minori ſpatio diſtat,alios congerit *Sanchez de matrim. lib.*7.*diſp.*104.*num.*37.quibus accedit *Anton.Faber in rationali ad l.*1.*§.an in pupillum* 15.*ff.depoſiti,* plures refert *Petr Plaza lib* 1.*delictorum,cap.*34.*n.*4.*Cuiac.lib.*17.*obſeruat.cap.*4.*in fine, Lorıotus ad l.*2.*§.*1.*ff.de regul.iur.fol.*521. quam in criminalibus tantum probant: quos latiſſimè ſequitur *Hieronymus Bucaron.de differentijs inter iudicia ciuilia & criminalia, different.* 79. *à num.* 2. *Bartol. & Gomeſius* indiſtinctè aſſerunt, & *Cathellia. Cotta in memorabilibus, verbo Pupillus*, innumoros refert *Farinac.d.q.*92.*num.* 12. vbi huius ſententiæ fundamenta & rationes, quas præcipuè excogitauit Igneus ſummæ auctoritatis, & ponderis fatetur, *Linglois vbi ſup.num.*16.hanc ſententiam tantum de iure Canonico veriſſimam credens. Pro hac opinione adduci ſolet *text.in d.cap.continebantur, & in d.cap atteſtationes, de deſponſ.impuber.*allegatur etiam *dict. l.excipiuntur*, quæ tamen, meo iudicio, nihil probat, ſed eã luculenter, & perſpicuè comprobat *text.in d.l.non tantum, ff.de excuſation.tutor.* ibi: *Prope pubertatem ſint, ita vt tantummodò ſemeſtre tempus reliquum fuerit.* Sed hanc opinionem nihilominus totis viribus impugnat, *Alber. in dict.l.pupillum num.*1.*verſ.Vidi tamen in pract. ff. de reg. iur.* qui ad *text.in d l.non tantum* reſponſum præbet, *Ozzer.in §.pupillus, de inutil.ſtipul.num.*7. & melius *Iacob.Menoch.dict.lib.*2.*caſ.*57. *num.* 29. etſi *Paul. Zachias medicolegalium, lib.*1.*tit.*1. *q.*5.*n.*20. hanc opinionem inter Iuriſconſultorum ſententias Galeno magis conſonam fateatur.

4 Hoſtienſis autem (vir permagnę authoritatis, vt eum dicit *Franciſc Burſatus in conſ.*124. *num.* 51.*volum.*1. & Canonicæ cenſuræ *Monarcha*, vt dicit *Barbacia* relatus à *Tiraquell.de pœnis tempor.cauſa* 51.*num.*47.)is inquam in *dict.c.continebantur*, licet à nemine, quem viderim, ſecutus, à prædictis omnibus diſſentit, & tertiam conſtituit opinionem dicens, eum ſolũmodo pubertati proximum dici, qui per triduum ab ea diſtat, & conatur inducere pro hac ſententia *text.in l.*3.*§.in hoc interdicto, ff.de liber.exhiben.*vbi diſponitur proximum prætextæ dici, qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt.

5 Sed vt dilucidè appareat prædictum textum nihil Hoſtienſis peculiatiſſimæ excogitationi ſuffragari, ſcire oportet, in eo nullam de triduo mentionem fieri, ſed ſolum diſponi eum, qui puberem ætatem eſt ingreſſus, proximum prætextæ dici, & meritò, quia cum annum decimumquartum iam expleuerit, quo toga prætexta deponi, more Romano ſolebat, qui procul hanc depoſitionem exceſſit, proximè ætatem prætextati tetro accidere credendum eſt; vt ibi latiùs explicabimus, vbi de prætextatorum ætate fuerit ſermo, *anno* 14.quod ab ſpecie noſtra longe diſtat.

Adducitur prętereà *textus in capit. ad noſtram, de regularib.*quo cauetur minorem quatuordecim annis non alligari monaſterio, egreſſum verò ab anno illo decimoquarto, & per triduum in ea religione perſeuerantem verè dici ingreſſum religionem. Igitur ſi illud ſpatium trium dierum facit, vt quis inter maiores habeatur, eodem modo in noſtro caſu efficere debet, vt quis pubertati proximus iudicetur; quod ea eleganti & philoſophica ratione meritò reprehendit *Paulus Zachias medicolegali,dict. lib.*1.*tractat.*1.*quæſt.*5.*num.*22. quia vt ibidem *n.*16.ipſe docuit, in tantum quis dici poteſt proximus pubertati, in quantum rudimentum aliquod pubertatis habet. Quod tamen rudimentum non poteſt de die in diem apparere, quia natura & calor ipſe natiuus, cuius opus illud eſt, non poteſt in tam modico tempore tam apparentem mutationem in corpore excitare. Neque poteſt, inquit, hic, vt alias apud Il. vſu uenire ſcio, tempus de momento ad momentum conſiderari, *l. denique, §. minorem* 25.*ff.de minoribus*, quia calor ordinatè ac congruo tempore procedit alterando, & agendo in radicale humidum, non autem de repente. 6

Quarto, *Iacobus Cuiacius in dict. capit continebatur* 6.*de deſponſat.impub.* puellã pubertati proximam definit, quę vndecimum annum agit, & puerum, qui gerit annum decimumtertiũ, *ex dict cap.* 6. *& cap.*21.*eodem titulo* ductus, cui *Reuardus* accedit *in l.*3.*ff.de regul.iur.& Petr. Faber in l.* 5.*in principio, ff.eodem*. Iiſque nouiſſimè ſuffragatur P *Gaſpar.Hurtado tractat.de matrimon. diſput.*22.*diffi cultat.*12.*numer.*46.vbi puellam, quæ habet vndecim annos completos,& puerum decimumtertium habentem, proximum pubertati arbitratur: cum ad hoc, vt quis alicui ætati proximus dicatur, neceſſariò requiratur, vt per integrum annum ab illa diſtet, *cap. continebatur de deſponſat. impuber*. A quibus 7

quinto loco diſſentit *Ioan.Robertus lib.*2. *recept. lectionum cap.*17.aſſerens, pubertati proximum dici,qui decimumquartum annum eſt ingreſſus: & ſibi contrarius *lib.* 3. *animaduerſion. capit.* 32.in illam perduci ſententiam videtur, vt cũ proximum pubertati exiſtimet, qui annum decimum & quartum prætergreſſus eſt. Sed vtraque Cuiacii, & Roberti ſententia roborari videtur Medicorum autoritate, qua receptum eſſe teſtatur *Petr.Garſias in Auicennam fen.* 1.*lib.*1.*doctrin.*3.*c.*3.*diſp.*16.*cap.* 3. proximos pubertati illos dici, qui 12.aut 13.aut 14.etiam annum agunt, ex *Galeni* ſententia *com. aphor.* 3.*aphor.*27.*extraor.claſſ.* 8

Sextò & vltimò alii, qui rem aptius penſiculantur, verius putant, huius dubii deciſionem iudicis arbitrio relinquendam, qui ex pueri diſcretione, actus qualitate, & aliis circunſtantiis facilè colligere poteſt, quando ſit proximus pubertati iudicandus. Cum autem 9

in-

inquit *Zachias vbi proximè n. 25.* præcipuè ob
temperaturæ, caliditatis nempe, & frigiditatis,
varietatem hoc tempus in particularibus di-
uerſificetur, malè videtur iudicari poſſe, an
quis ſit proximus pubertati, niſi ſimul & tem-
peraturam eius is, qui iudicat cognoſcat, ar-
gumento *text. in l. 3. ff. de teſtibus, & in l. mora 32.
ff. de vſuris,* ibi: *Quod apud iudicem examinabitur:*
nam vt *Pomponius lib. 12. epiſtolarum ſcripſit, diffi-
cilis eſt huius rei definitio. &c.* Et quod hoc certa
regula definiri, aut determinari nequeat, ex
multis ſuadetur. Primò, quia experientia
paſſim docet pueros ætatis teneræ, aliis mul-
tò maioribus eſſe longè perſpicaciores, in qui-
bus dici poteſt vulgare illud *Gloſſa in cap. pube-
res, & in c. de illis el 2. de deſponſ. impuber.* ſcilicet,
quod malitia ſupplet ætatem.

Secundò, quia ex diuerſitate regionum, in-
10 geniorum etiam diuerſitas oritur, & vna Pro-
uincia callidiores pueros educat quam altera,
vt de *Romanis, Normannis, & Longobardis* teſtis
eſt *Accurſius in l. ſequitur, §. pupillus, verbo animum.
ff. de vſucapionibus,* & Hiſpanos verſutos eſſe, &
callidos, notat etiam *Gloſſa in l. dolum, verbo con-
uenit,* C. *de dolo,* quod & de Hiſpalenſibus tradit
*Melchior Zambranus in deciſion. caſuum occurrentiũ
in articulo mortis cap. 4. de pœnitentia dub. 3. num. 6.*
& de Toletanis ego ſæpè expertus ſum: è con-
trario verò Gallos ingenio eſſe ſimplici, ac
ſtolido tradit *Petrus Crinitus lib. 4. de honeſta diſci-
plina cap. 11.* quamuis hanc Gallorum inſcitiã
in pueris ceſſare, qui initio ſuæ ætatis ſapien-
tiores ſunt, autor eſt *Celius Rhodiginus lib. 30.
antiquar. lection. cap. 8.* vt hinc profluxerit vulga-
tiſſimum prouerbium, vt Gallicam appellan-
tes ſapientiam, præmaturam intelligamus,
quæ tamen mox deficiens obbruteſcat. Qua-
rum regionum, & aliarum diuerſos mores
(huius rei cauſam aſtris adſcribens) in vnum
congerit *Firmicus Maternus,* maximus ſiderealis
ſcientiæ profeſſor *lib 1. Aſtronomico. cap. etiam 1.*
Quædam, inquit, gentes ita à cælo formatæ
ſunt, vt propria ſint morum vnitate perſpi-
cuæ, Scythæ immanis feritatis crudelitate graſ-
ſantur: Itali fiunt Regali ſemper nobilitate
prefulgidi; Galli ſtolidi, auari Syri, acuti Sicu-
li, luxurioſi ſemper Aſiani, & voluptatibus
occupati: Hiſpani elata iactantiæ animoſita-
te præpoſiti. Hæc ille. Verum vt quid per mẽ-
dicata (vt aiunt) ſuffragia certiſſimę traditio-
nis, quam proſequimur, inquiramus teſtimo-
nia, cum ſuppetant domeſtica? Nam Iurecon-
ſulti (vt omnibus rebus, ita & in hac quoque
prudentiſsimi) patriam, & natale ſolum ſerui,
qui venditur, inſpiciendum putant, vt hinc
quibus ſit moribus imbutus, coniectari poſsit,
*text. in l. quod ſi nolit, §. qui mancipia, ff. de ædilitio
edicto: Qui mancipia vendunt,* inquit, *nationem cu-
iuſque in venditione pronuntiare debent. Plerumque
enim natio ſerui aut prouocat, aut deterret emptorem:
præſumptiũ etenim eſt quoſdam ſeruos bonos eſſe, quia
nationis ſunt non infamatæ: quoſdam malos videri,
quia nationis ſunt, quæ magis infamis eſt,* & decreta
etiam Canonica inter alia, quæ in ordinandis
inueſtigari iubent, patriam reponunt, *cap. quan-
do. 24. diſtinct. cap. conſtitutus, de purgatione canonica.
Plura* adducit *Tiraquel. in l. 7. connubia. num. 14.
cum ſequentibus, Redinus de maieſtate Princip. verbo
non ſolum armis, num. 43.* & nouiſsimè *Iacob. Gal-
lus in apicibus iuris, pagina mihi. 114.* 11

Et merito quidem, nam dantur quædam
vitia & peccata ſpecialia quarumdam regio-
num, vt de peccato ſodomitarum agens no-
tat *Origenes homilia 9. in Ezechiel. 16.* latius *D.
Hieronym. & Alexand. ab Alex. apud Magalianum
ad illud Titi. 1. verſic. 12. Cretenſes ſemper mendaces.
Laur. Salmant. certam. 6. expoſit. cap. 4. num. 81. fol.
344.* vnde *D. Thom opuſc. 20. lib. 2. cap. 1.* ſcribit, 12
Regna eſſe inſtituenda in regione temperata,
quia aeris temperies non ſolum producit vi-
tam corporalem longæuam, homines ad bel-
la aptiores, ſed etiam prudentiam ad vitam
politicam, & ad principandum aliis neceſſa-
riam, & vt interpretatur *Valle de Moura opuſc. 1.
de incantatio. ſect. 3. cap. 4. num. 32.* ad veram virtu-
tem gignendam & conſeruandam, alioquin
non, vt Angelicus fidei Doctor, ſed vt Genti-
lis, ac infidelis Regem Chriſtianum, quem
inſtruebat; præceptis imbueret.

Sed ne longius diuagemur his & aliis ratio-
nibus (quas lubens omitto) innumeri Scribẽ-
tes iudicis arbitrio relinquunt, quis dicatur
proximus pubertati: & ex antiquioribus *Ioan.
Faber. in dict. §. pupillus, de inutil. ſtipulat. Viglius in
§. teſtes num. 11. de teſtam. Salicetus in l. impunitas, C.
de pœnis, Ioan. Villemata in dict. l. Diuus, num. 80. ff.
ad legem* Cornel. *de Sicar.* Cagnolus *vbi ſupra num.
5. Sotus in 4. diſt. 35. q. vnic. art. 5. col. 3. verſ. Quod
ſi rurſus,* Stracha *d tract. de adiect. 3 p. num. 17. Fari-
nac. vbi ſupra,* multis vt aſſolet allatis *num. 15.*
plures referens *Menoch. lib. 2. de arbit. caſu. 57. n.
44.* Didac. *Conar. in epithome de deſponſalib. 2. p. cap.
5. num. 5. & in* Clement. *ſi furioſus, de homicidio in
initio 3. part. num. 5.* Petr. Ducñas *regula. 259. limi-
tat. 3. verſic. Et circa hanc limitationem,* commu-
nem dicit Franciſc. *Viuius lib. 2. commun. opinion.
opinione 676. num. 2. Quintilian. Mandoſ.* multos
congerens *d. cap. 4. de ætate minor. num. 5. ad finem,*
multos cumulat P *Sanchez d. lib. 7. diſputat. 104.
num. 40 vbi num. 41.* aduertit, iudicem volen-
tem decernere proximum eſſe pubertati pue-
rum, qui decimum annum cum dimidio nõ
exceſsit, aut fœminam minorem nono cum
dimidio, id non facturum, niſi cautiſsimè, aut
raro, maximiſque coniecturis inductum. Nã
hæc preſumptio ex defectu ætatis naturæ re-
pugnans cenſetur, quod diuerſimodè in maio-
re decimo & dimidio obſeruandum erit, nam
tunc minus validæ præſumptiones ſufficient: 13
notant *Gedeus de contrah ſtipul. cap. 7. num. 185. &
ſeqq Philippus Mathaeus in l. fere in omnibus. 108. d
num 39. ff. de regulis iuris,* vbi contrarias ſenten-
tias reprehendit, *Setſer. lib. 4. de iuramento cap. 2. n.
13. & ſeqq.* tradit *Oſuald. in d. lib. 12. Donelli c. 22.
lit.* K. *Baſil. Poncius legionenſ. de impedim. matrimon.
cauſa. 33. q. 1. §. 5. verſ. Quæri ſecũdo,* & in nouatio-
ne *lib. 7. de matrim. cap. 65. num. 5.* & ſic Medicos
ſentire docet illorum peritiſsimus *Petr. Garſia.*

Digitized by Google

vbi ſupra, & Paul. Zachias dict. loco quæſt. 5. num. 27. etiam *num.* 28. ſubdens: Bene igitur in hac parte cautum fore per iudicem, ſi Medicum pro definitione huius quæſtionis vna adhibeat adiudicandum.

14 Ego tamen licet hanc opinionem de iure communi probabiliorem, & veriorem eſſe ſemper duxerim, attentis tamen Regiis deciſionibus, quarum ſupra in prima opinione meminimus, verius crederem, nullum hodie arbitrandi locum iudici fuiſſe relictum circa ætatem, qua minor ſit proximus pubertati iudicandus. Adducorque in hanc ſententiam, quia ea ſolum relinquuntur iudicis arbitrio, quæ à lege determinata non ſunt, *l. 1. in fine,*
15 & ibi omnes Scribentes, *ff. de iure deliberandi, l. mora, ff. de vſuris, l. de acceſſionibus, ff. de diuerſ. & temporal. præſcript. cap. de cauſis, §. illis etiam, ff. de officio delegati, gloſ. in cap. finem litibus de. dolo & contumac. & in capit. ſuper his, verbo arbitrium de accuſationibus,* latè *Menochius* plures allegans *lib. 1. de arbitr. quæſt. 14. num. 1. & ſequentibus,* abſurdum enim eſſet vt inferior tolleret, aut immu-
16 taret legem ſuperioris tot vigiliis, & laboribus conditam, argumento *textus in l. ſi quando, C de inofficioſo teſtament. cap. inferior. 21. diſtinct. cap. Eccleſia veſtra, de electione,* Clement. 2. ibi: *Quod lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt, eodem titulo,* imo nec in introductis à conſuetudine datur
17 locus iudicis arbitrio, textus ſingularis (ſi tamen illum non oſcitanter, ſed paulo ſolertius introſpexeris) *in l. ſi quis rerum, ff. de cuſtod. reor.* per quem ita voluerunt innumeri Scribentes, quos tibi congeſſit *Tiraquellus in præfatione de pœnis temperandis, aut remitendis num. 4. & Menochius vbi ſupra num etiam* 4. Cum ergo in legibus Partitæ cautum ſit maiorem decem annis & dimidio proximum eſſe pubertati, vt patet *ex dict. l. 4. tit. 19. part. 6. l. 9. tit 1. part. 7. l. 17. tit. 14. & l. 8 tit. 31. eadem 7. part.* non poterit iudex circa hoc tempus iam præfixum & determinatum ſuum arbitrium interponere, neque earum diſpoſitionem immutare, prout tenere videtur (anceps tamen vt ſolet) *Gregor. in dict. l. 9. tit. 1 part. 5. verbo, De diez años y medio,* eandem ſententiam ſequitur *Villalobos,* quem refert *Olauus in antinomijs inter ius commune & Regium lit. P. num.* 81. & eſſe veram, communem, & tenendam in iudicando, & conſulendo tradit *Anton.* Gomez *3. tom. variar. cap. 1. n.* 57. nec poſſum interim non mirari, Didacum à Couarruuias contrariæ opinionis ſectatorem ad harum legum deciſionem non aduertiſſe virum alias oculatiſsimum, & doctiſsimum.

Quod itidem circa fœminas maiores nono
18 anno cum dimidio, etiam hoc eodem iure obſeruando exiſtimo: nam cum vt omnes primæ opinionis ſectatores tenent, hac ætate approximet fœmina ad pubertatem, quemadmodum maſculus anno decimo & dimidio, quibus aſſentitur Gregor. *Lopez in dict. l. 9. tit. 1. part. 7. gloſſa* 1. vbi eam reddit rationem, quam alibi retulimus hoc eodem anno cum de ætate, vt accuſari quis poſſit ſcripſimus. Inde eſt prædictæ ætatis fœminam pubertati propinquam neceſſario ſubintelligendam.

SVMMARIVM.

Septennes eſſe doli capaces, ab aliquibus traditur. 1.
Septennes vſum rationis habent. 2.
Vſus rationis, & dolus iiſdem ſignis deprehenditur. ibidem.
Verius, rationis tunc pueros doli eſſe capaces, cum pubertati approximant, & annum decimum cum dimidio excedunt maſculi, & nonum cum altero dimidio fœminæ. 3.
Proximus pubertati de iure præſumitur doli capax; ideoque contrarium allegans probationis onere grauatur. 4.
Aliud eſt habere vſum rationis, ac habere dolum. 5.
Quando ante ſeptennium vſus rationis acceleratur, non propriè dicitur malitiam ſupplere ætatem, ſed diſcretionem. 6.
Impubes donec pubertati accedat, non dicitur peccati conſcius. 7.
An maior vſus rationis deſideretur ad peccandum, quam ad ſponſaliorum contractum. ibidem.
De quibus infantibus ſit intelligenda l. impuberum. 23 de furtis. 8.
Pueri prius vſum rationis ad venialia, quam ad mortalia nanciſcuntur. 9.
Septennes peccare poſſe, & Eccleſia, & communis Doctorum ſententia admiſit. 10.
Neminem eſſe mundum à peccatis, etiam infantem quomodo accipiatur. 11.
C. ſi enim 40. verſ. Nos autem, de pœnitent. diſtinct. 2. C. adhuc inſtant. 32. verſic. In multis, de pœnit. diſtinct. 3. } *explicantur. ibidem.*
Iuſtus ſolum ætate grandius dicitur. 12.
Præpoſitio in principio nominis addita, negationem importat. ibidem.
Impuberis nomen non totalem priuationem pubertatis, ſed quandam ipſius proximitatem denotat. ibidem.
Impubertas quando incipiat & finiatur. ibidem.
Cuius ætatis extremè indigens eſſe debet, vt licet cum propriæ vitæ periculo, ei ſubuenire proximus ex lege charitatis teneatur. 13.

QVAESTIO III.

Qui doli capaces, culpæ & peccati compotes.

Septennes eſſe voluerunt *Gloſſa in cap. 1. de* 1
delictis puerorum, & ibidem *Abbas, & Ioan. de Anania, vterque num. 3.* Hippolyt. *de Marſil. in l. infans num. 5, de ſicarijs, Angel. Aretinus tractat. de maleficijs, verbo ſcienter & doloſe, verſic. Quidquid de infante num 6. Stephan. de. Gaeta in repetit. cap. ad limina num. 200. 30. quæſt.* 1. vbi inquit, quod doli capax dicitur puer, vel puella ſeptẽ annorum, quos ſecutus eſt *Montalu. in l. 8. tit. 31. part. 7.* & nouiſſimè *Auguſt. Barboſ. in collectanea ad textum in cap. 2. numero 4. de deſponſat. impuber.*
Indeque confirmari poteſt, quod tunc tem- 2
po-

potis rationis eſſe compotes communis ſententia tenet: quare rectè ſponſalia, in quibus vſus rationis expoſcitur, eos contrahere poſſe, docet Conſultus *in l. in ſponſalibus* 14. *ff. de ſponſalib.* & S.P. *in cap. literas* 4. *de deſpōſat. impuberum*, iunctis aliis, de quibus ſupra *anno* 7. *&* 8. propriis locis notauimus: ergo ſunt doli capaces: nam habere vſum rationis & dolum, non diſtinguuntur, vt vel ex eo patet, quod ſicut vſus rationis in homine cognoſcitur per ſcientiam diſcernendi bonum à malo, veluti ex *Zambrano de caſibus occurrentibus in articulo mortis cap.* 4. *dub.* 3. *num.* 1. ſupra oſtendimus, vbi de ætate ad vſum rationis, ita & capacitas doli eodem ſigno deprehenditur, teſte *Stephano Gaeta dict. loco*.

3 His tamen non obſtantibus verius eſt, tunc doli capaces pueros exiſtimari, cum pubertati ſunt proximi, nempe ex receptiori ſententia, cum decimum annum cum dimidio habet maſculus, & nonum cum altero dimidio fœmina, vt expreſſe probatur *ex l. apud Celſum* 4. §. *denique Iulian. ff. de dol exc.* his verbis: *Denique Iulianus quoque ſæpiſſimè ſcripſit doli pupillos, qui propè pubertatem ſunt, capaces eſſe, l. hæredibus* 13. §. *fin. ff. de dolo*, cuius hæc ſeries: *Ego arbitror ex ſuo dolo conueniendum*, ſcilicet pupillum, *ſi proximus pubertati eſt*, §. *in ſumma inſtit. de obligat. quæ ex delict.* ibi: *Si proximus pubertati ſit, & ob id intelligat ſe delinquere*, facit text. *in l. excipiuntur, ff. ad ſillanian. & text. in l. impuberes*. 23. quæ de his eſt accipienda, *ff. de furtis*. Per quæ iura, & alia prædictam Gloſſan, & eius ſequaces reiicit *Angel.* hanc ſententiam dicens veriorem *in dict. l. impuberes, de furtis, Andr. Barbac. in additio ad Abbat. in dict. cap.* 1. *de delictis pueror. Couarru. in epithom. ſuper* 4. 2. *part cap.* 5. *num.* 5. *in fin. & in relectiore cap. alma mater, part.* 2. §. 4. *nu.* 5. *de ſentent. excommunicat. lib.* 6. & ante eum *D. Antonin. in ſumma* 2. *part. tit.* 9. *cap.* 8. §. 2. plures referens *Iulius Clarus lib.* 5. *receptar. ſentent.* §. *fin. quæſt.* 60. *nu.* 2. & expreſſius *Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap.* 4. *nu.* 36 *Hugo Donel. comment. iuris ciuilis lib.* 4 21. *cap.* 10. *circa medium, verſic. In delictis, Flamin. Pariſius de confiden. beneficior. quæſt.* 20. *nu.* 24. *Proſper. Farinac prax. criminal. tom.* 3. *quæſt.* 92. *numero* 67. vbi inquit, proximum pubertati de iure præſumi doli capacem abſque alia probatione, & ideo allegans contrarium probare debere: quod reperit *num.* 159. quamuis *Iacob. Cuiacius titulo de minore ad fidelitatem feudi non cogendo, in vſibus feudorum*, abſolutè affirmet, puberes tantum doli eſſe capaces, non verò impuberes.

5 Minimèque in contrarium vrget, quod de vſu rationis ſeptimo anno accedēte pro priori reprobata ſententia adduximus: ſiquidem vt certum exiſtimo, vſus rationis nihil habet commune cum doli capacitate, & vt proprius loquar, aliud eſt, quem habere vſum rationis tantum, ac habere dolum. Nam licet neceſſario qui doli eſt capax, vſu polleat rationis, non ita è contrario, qui vſu rationis præditus eſt, dolum habere debet, vt ſatis ex eo probatur, quod ſeptennis vſum rationis obtinens, vt ſupra, & anno octauo conſtitit, doli capax non dicitur vſq; dum pubertati approximet, & annum decimum cum dimidio excedat ex iam dictis: ergo non eſt idem vſum rationis, ac doli capacitatem habere, quamuis ſit idē ex neceſſaria ſuppoſitione eſſe doli capacem, & rationis compotem.

6 Deinde ſuadetur, quia ſi habere vſum rationis, & doli eſſe capacem pro eodem vſurparetur, quando ante legitimam ſeptennii ætatem acceleratur vſus rationis, merito dici poſſet dolum, ſiue malitiam ſupplere ætatem, ſed dici poſſe negat *Dominicus Sotus in* 4. *diſt.* 35. *q. vnic. ar.* 5. *verſ. quod ſi rurſus*, quia tunc dicitur diſcretionem, ſiue prudentiam, quæ in cognitione boni & mali verſatur, ætatem ſupplere: ergo longè diuerſus exiſtit vſus rationis à doli capacitate.

7 Rurſus doli eſſe capacem idem eſt ac poſſe dolum, & culpam committere, vt ex ſe patet; ſed impubes donec pubertati accedat, & doli ſit particeps non eſt culpæ capax, veluti manifeſtè colligitur *ex dict. l. impuberem.* 23. *de furtis*, vbi doli compotem, & conſequenter pubertati vicinum culpæ capacem appellat. Igitur quamuis ſit præditus ratione, & ſeptimum annum habeat, dolum habere non rectè dicetur: quare inquit *D. Anton.* vbi ſupra. *Temerarium ergo videtur aſſerere, & publicè prædicare, quod immediatè poſt ſeptennium tenentur pueri ad iſtud præceptum*, ſcilicet confeſſionis, *ſeruandum*. Quia tunc etſi adſit vſus rationis, deficit tamen doli capacitas ad peccandum neceſſaria. Vbi ergo non datur peccatum, nec præceptum confeſſionis ligat: & conducunt tradita à *Bonacina de matrim. quæſt.* 1. *punct.* 4. *num.* 4. dū aliis adductis, aſſerit maiorem vſum rationis requiri ad peccandum, quam ad ſponſalia contrahenda, etſi contrarium magis placuerit Thom. *Sanchez de matrim. lib.* 1. *diſputat.* 16. *num.* 16 *Baſilio eodem tractat. lib.* 4. *capit.* 1. & aliis, quibus nouiſſimè accedit *Antoniu. Diana reſolut. moral. part.* 3. *tractat.* 4. *de Sacram. reſolut.* 273.

8 Nec officiet ſi dicas *in dict. l.* 23. ex eo potius contrarium elici, quod culpę & doli capacem infanti opponit, quaſi ſubindicans infantiam excedentes, videlicet iam ſeptennes, & doli & culpę eſſe capaces: quia reſpondetur infantium nomine in *dict. l.* non ſolum qui ſeptimū annum non expleuerunt, contineri, ſed etiam ſeptennes infantiæ proximi, qui etiam infantes reputantur, §. *pupillus de inutil ſtipulat.* quibus doli capaces, vt pubertati proximi rectè opponuntur.

9 Et tandem confirmatur hæc noſtra ſententia, quia ſi habens vſum rationis, etiam dolū habere videtur, non prius poſſet venialiter peccare, quam mortaliter; ſiquidem vſus rationis, qui neceſſario ad perpetrationem venialium requiritur, ex quo dolum & malitiam contineret, ad mortalia etiam ſufficeret. At probabile affirmat *Zambranus* multis adductis rationibus *dict. capit.* 4. *dubio* 1. *n.* 2. pueros pec-

care prius venialiter quammortaliter, atque adeo habere aliquo tempore vſum rationis ſufficientem ad peccatum veniale, & non ad mortale: ergo vſum rationis minimè comitatur doli capacitas ad lethale crimen neceſſaria.

Hoc enim propoſitæ rationes conſequuntur, ſed quia receptiſsima eſt tum noſtrorum, quam Theologorum ſententia, non ſolum ſeptennes, ſed etiam infantes aliquando vſum rationis habentes, quoad peccandum ſaltim doli eſſe capaces, vt colligitur ex traditis à *P. Sanchez de matrimon. lib. 1. diſputat. 16. num. 15. & 16. & lib. 4. ſumma cap. 18. num 4 Baſilio Poncio eodem tractatu lib. 4. cap. 1. Bonacina item de matrimonio quæſt. 1 puncto 4 Ioan. Gutier. de matrimonio lib. 1. cap. 2. n. 11. & Antonin Dian reſolu. moral. diff. tractat. de Sacramentis reſolut.* 273. vbi diſputant, an ſufficiat is rationis vſus ante ſeptennium ad ſpõſalia cõtrahenda, qui ſatis eſt vt puer ille poſsit lethaliter delinquere? In ſtricta diſputatione, & quoad ciuilia tantum auſim affirmare id procedere, ne tantorum virorum opinionem, & quam quodammodò Eccleſia diu comprobabit, temerariè refellam, quamuis fateri videantur P. *Molina 1. part. quæſt. 14. art. 13. diſputat. 2. §. quo loco, & Sancius in ſelectis diſputat. 26. num.* 4. rato in tam infantili ætate vſum rationis, circa res morales aduenire.

11 Nec huic communi reſolutioni & hucuſque dictis refragatur mirabilis ſententia *D. Hieronymi* relata *in cap. ſi enim 40. verſic Nos autem, de pœnitent diſtinct. 2* ſic ait: *Et nemo mundus à peccatis, nec infans, ſi vnius quidem diei fuerit vita eius*, quod D. *Auguſt.* confirmat *in cap. adhuc inſtant. 32. verſic. In multis, de pœnitent diſtinct. 3.* penè eiſdem verbis: *Nec infans vnius diei abſque peccato ſuper terram eſſe poteſt*, ex quibus colligi videtur, non ſolum ſeptennes, ſed etiam vnius diei infantes peccandi eſſe capaces. Nam vt poſt *Gloſſam in dict. cap adhuc* ſentit *Turrecremata in dict. cap. ſi enim Hieronymus & Auguſtinus* de peccato originali fuerunt locuti, ſine quo nemo ſuper terram exiſtit, ideſt, exiſtere incipit. Nam poſt baptiſmum illo mundantur, *c. d parnulo. 34 de conſecrat. diſtinctione* 4. ſed cum vtroque loco de peccato actuali ſit ſermo, vt benè agnoſcit *Gloſſa in d c. adhuc*, Verbo *eſſe poteſt*, & inde probatur, quod ſi de originali loquerentur, non ſolum vnius diei infantes ſuper terram exiſtentes, ſed etiam in vtero poſt animationē viuentes peccatum habere profiterentur, vt ita eſſe ſuperiùs *anno* 1. oſtendimus. Mihi potiùs dicere libet, per exagerationem magis quam, vt res ſe habeat, hoc à præfatis ſanctiſſimis Doctoribus prolatum videri, vt neminem ſine peccato eſſe edocentes omnes ad neceſſariam pœnitentiam facilius allicerent.

12 Eſt enim proculdubio veriſsimum, eum ſolummodo incipere malitiæ peccatique eſſe compotem, qui pubertati approximat. Itaque accipi oportet quod aduerſus *Laurentium Vallam lib. 2. dialecticorum cap. 32* ſcribit *Lelius Viſciola horarum ſubſeſſiuar. lib. 6. c. 11. in principio*, nempe iniuſtum dici dumtaxat illum, qui homo natu grandis eſt, quique iuſtitiæ particeps eſſe poteſt: quoniam vt ipſe Viſciola animaduertit, infans veluti nondum iuſtitiæ capax ſolùm non iuſtus, vt lapis & cornutum animal dici poteſt, non verò iniuſtus, quod eſt priuatiuum eius, quod ineſſe poteſt & debet, tradit *Gloſſ. In l ſacrilegi. ff ad l Iuliam peculat.* vbi inquit præpoſitionem *In*, in principio nominis poſitam negationem ſignificare, vt patet in pleriſque nominibus, ne dicam in omnibus, vt impotens, irrationalis, ignarus, inutilis, inobediens, & aliis: ex quibus id etiam obſeruat *Paul. Zacchias Medicolegal. lib. 1. tit. 1. q. 5. num.* 6. impuberis tantum nomen excipiens, quod licet idem importet, ac non pubes, tamen videtur cum negatione in hoc nomine notari proxima aptitudo ad pubeſcendum, tamquam ſi diceres: Impubes is eſt, qui adhuc pubes non eſt, ſed pubertati proximus, ideoque concludit impubertatem eſſe mediam ętatem inter pubertatem & infantiam, quę à ſeptimo anno incipit, & decimoquarto finitur: vnde cum ex propè notatis maſculus ante decimum annum cum dimidio, & ante nonum cum alterius dimidio foemina iuſtitiæ & rationis particeps minimè cenſeatur, nec antea iniuſtitiæ compos haberi debet.

Et ex his conſequenter infertur neminem ex officio charitatis teneri cum propriæ vitæ diſcrimine ei prouidere, quamuis extremè indigenti, qui hac ætate minor exiſtit: nam licet verum ſit, vt fatetur *Villalobos in ſumma tom. 1. tractat. 3. difficult. 7. num.* 7. & nouiſsimè *Antonin. Diana reſolution. moral. 5. par. tractat. 13. reſolut. 23.* in extrema neceſsitate proximi teneri vnumquemque cum vitæ periculo ei ſuccurrere, hoc tamen reſpectu adulti periclitantis intelligendum eſt, non vero reſpectu infantis, aut proximi infantiæ, cuius nulla malitia, aut peccati conſcientia eſſe poteſt, vt iam reſoluimus: & hoc proculdubio ſentire videtur *Hurtado de Mendoza in 2. 2. diſputat 144. ſect. 2. §* 15. quem refert & ſequitur *Diana* loco *vbi ſupra*, cum inquit, quod ſi adultus non ſit, qui periclitatur, nullus ei tenetur prouidere cum graui periculo, maximè æternæ ſalutis: & ratio eſt, quia tam tenera ætate nemo dicitur extreme indigere, cum ad conſequendam beatitudinem, nec propriis, nec alienis auxiliis opus illi ſit qui nondum peccauit, & adhuc vt coniectari probabiliter poteſt, in gratia Baptiſmali perſeuerat, argumento eorum quæ tradit idem *Diana reſolut.* 24. vbi exquirit, quænam ſit extrema neceſsitas, in qua quis tenetur cum vitæ periculo opem ferre alienæ ſaluti. 13

SVMMARIVM.

Non niſi proximus pubertati, ſiue vir, ſiue fæmina fuerit, ingratus dici poteſt. 1.

Ingratitudinis crimen dolum, & ſcientiam requirit. 2.

In vtero exiſtens, & infans, infantiæque proximus quoad

quoad rationis defectum æquiparantur. 3.
Exhæredatio abſque iuſta cauſa fieri nequit. 4.
Omnis exhæredatio regulariter ab ingratitudine profi-ciſcitur. ibidem.
Poſthumus & impubes ante decimum annum cum di-midio, non exhęredantur. 5.
Iuris locis, in quibus de impuberum exhæredatione fit mentio, lux adhibetur. 6.
L. maximum vitium. 4. *C. de lib. præter. explica-tur.* 7.
Impuberes bona mente exhæredari ſolent, & quid hoc ſit, ibidem.
Quæ ætas in filio ingrato deſideretur, vt pater illum interficiens de parricidio non teneatur. 8.
Libertus propter ingratitudinem qua ætate poſſit ad ſeruitutem reuocari. 9.
L. ſi miniſterium. 16. *C. de liber. cauſa, noua quadam conſideratione dictis conciliatur.* 10.
Nullis ingratitudinis pœnis impubes ante decimum annum cum dimidio affici poteſt. 11.
Feloniam cuius ętatis pupillus poſſit committere. 12.

QVAESTIO IV.

Ingratitudinis culpa vt contrahi poſſit?

1 NOn forte Xenophon. *de Socratis dictis, aut fa-*
ctis lib. 2. cum illius erga Lamprocleum
ſuum, ſed ingratum filium, acrem ſugillatio-
nem refert, Lamprocleum obſeruat maiorem
natu fuiſſe, ſciebar vtique illum, niſi grandiu-
ſcula ætate, quamuis parentibus gratiam non
referret, ſceleſtum beneficii compenſatorem
dici non poſſe, cum nec naturalia, nec ciuilia
iura prætermiſſæ gratiæ, vel neglecti officii
crimen in crepundiis, aut infantili ætate agno-
ſcant: quinimò proximè ad pubertatem, ſiue
virum, ſiue fœminam accedere debere prædi-
cant, vt merenter ingrati vitium, & crimen
contrahant. Quemadmodum ex noſtris pro-
diderunt *Bart. de Hucio tractat. de ſubſtit. q. 2. n.* 10.
Angelus in §. item finitur num 4. inſtitut. quibus modis
tutela finitur, vbi etiam Aret. referens *Gloſſam in*
l. pupillum, ff. de re iudicata, Stephanus Brodeus, qui
aſſerit tunc pubertati accedere quoad ingrati-
tudinis labem pertinet aliquem dici, cum ſi
fuerit vir, decimum annum cum dimidio, ſi
vero foemella, nouem & ſex menſes exceſ-
ſerit. Quod etiam probat *Iaſon Mainus*, ſeu
quiſquis is eſt, qui notas ſcripſit ad *Chriſtopho-*
rum Porcium in dict. §. num. 14. & ibidem *Sylue-*
ſter, Thom. Gram. num. 8. *Affinius de executio. cap.*
327. *num.* 2. *Quintil. Mandoſ. de ætate minor. capit* 4.
num. 48. & 49. & conuincitur eleganti ratione,
2 quia ingratitudo vt crimen eſt, & dolum, &
ſcientiam requirit, *l. 1. l infans, ff. de ſicar.* quare
in ignorantem cadere non poſſe, argumento
l. ſi ignorans, ff locati, & cap. ſi vero 2. de ſentent. ex-
communic. tradit *Ioan. Calderinus in rubrica num.*
9. *de teſtament.* ergo cum eorum, qui longè à pu-
bertate diſtant, ea ſit naturalis inſcitia, vt quic-
quid videant ignorent, *l. 1.* ſic intelligenda, C.
de falſa moneta cum ſimilibus, planum eſt, illos
donec fraudi dolique capaces fiant, quod ferè
ſemper ſupra deſignata ætate contingit, ingra-
titudinis crimen admittere non poſſe, de qui-
bus accipiendum eſſe profiteor longiuſculum
illud adagium à Diogeniano in Prouerbiorũ
collectaneis commemoratum, videlicet, ne
quid beneficii colloces, neque in ſenes, neque
in mulierem, neque in puerum, neque in ca-
nem cuiuſpiam, neque in garrulum remigem,
ſcilicet quod perire omnino videatur, quod
in iſtos inſumitur, cuius in aliam rem memi-
nit *Andr. Tiraquellus in l. 9. connubiali n.* 28.
Quam igitur rationem cum veriſsimam 3
agnoſceret *Iuſtinianus in l. ſi quis ſuo.* 33. *§. legis*
autem, C. de inoffic. teſtament. poſt illa verba: *Cum*
enim infantem ſuum non poſſe ingratum à matre ſua
vocari ſcripſit, ita ratiocinatur: *Satis enim crudele*
nobis eſſe videtur, eum qui non ſentit, ingratum exi-
ſtimari. Nam licet hoc de poſthumo adhuc in
vtero eſſe intelligendum prædicti §. ſeries ex- 4
poſcat, ipſius tamen rationis generalitas etiam
ad non doli compotes protrahendum impel-
lit, cum æque non ſentire de illis ac de po-
ſthumis dici poſſit: ex quo ante decimum an-
num cum dimidio maſculi, & ante nonum
cum altero dimidiato foeminę ſenſu & ratio-
ne deſtituuntur *l. quamuis.* 32. *§. fin. de acquirenda*
Poſſeſſione.
Vnde eſt rectè ab Interpretibus communi- 5
ter ex *dict. §.* deduci poſthumum, & non doli
capacem, quaſi vtriuſque par ſit ratio, à neu-
tro parente exhæredari poſſe: nam cum exhæ-
redatio abſque iuſta cauſa fieri nequeat, *l. cum*
ratio. 7. ff. de bon. damnat. Authentic. vt cum, de appel-
lat. cognoſc §. aliud quoque capitulum, ex quibus idẽ
obſeruat *Donellus lib. 6. comment. cap. 15. à verſic.*
Exhęredationis, vbi *Oſualdus litera E.* omniſque
abdicationis, vel exhæredationis occaſio à fi-
liorum ingratitudine erga parentes proficiſca-
tur, vt ex his apparet, quas *Iuſtinianus* refert *in*
dict. authent. vt cum §. aliud quoque capitulum, verſic.
Cauſæ vero, vbi quatuordecim recenſet, qui-
bus conuenit *l. 4. cum ſequentibus, tit. 7. part.* 6.
Couar. in cap. Raynunt. à num. 12. de teſtament. Oſual-
dus dict. lib. 6. Donelli capit. 12. lit. M. vnde inquit
Affinius dict. cap 327. num. 1. exhæredationem in-
gratitudinem præſupponere: ii verò, qui ob
ſenſus exiguitatem, & malitiæ defectum dete-
ſtãdo ingratitudinis flagitio neutiquam com-
maculari poſſunt, nec exhæredari, aut paterna
hæreditate priuari permittentur, quod com-
probat *Affinius vbi ſupra num.* 2. Quibus ſatis re-
pellitur *Vberti Giphanij* ſententia contrarium
opinantis *in l. maximum vitium. 4. C. de liberis præ-*
ter. in fine. Maximè ſi Reipublicæ noſtræ legi-
bus ſtandum eſt, quibus nulla alia ratione ex-
preſſe definitur, cum ſolummodo iuſta cauſa
id exigente exhæredationis dedecus ſubire
debere, qui decimum annum cum dimidio
expleuit, vt *in l. 2. tit. 7 part.* 6. hac verborum ſe-
rie continetur: *Otroſi dezimos, que todos aquellos*
que deſcienden por la linea derecha, puedan ſer desbe-
redados de aquel miſmo de quien deſcienden, ſi hizie-
ren

ren porque, è fueren de edad de diez años y medio almenos, vbi Gregorius verbo *de diez años y medio* prædictis ſubſcribens, talem exhibet rationem: quia ante iſtam ætatem non poteſt cõmittere ingratitudinem, & ſic nec poterit ex-
6 hæredari, *dict. l. ſi quis ſuo §. legis*, quam ita ſubintelligendam cenſet: vnde luce donantur Iuriſconſultorum reſponſa *in l. ſi pupillum 20 ff de excuſatio. l. 1. § final. de vulg. & pupillar. l. plané. 94. de legat. 1. l. ab exhæredat. 126. in princip ff. eodem.* & *Imperatorum in l. cum quidam, C. de legat. §. non ſolum inſtit. de pupillar.* quibus impuberes fuiſse exhæredatos apparet, ideſt, vt ſuperioribus conueniant, pubertati proximos.

7 Et quamuis huic reſolutioni frequenter ab Interpretibus obiici ſoleat *dict. l maximum vitiũ. 4. §. fin. C. de liberis præteritis*, vbi poſthumi exhæredatio, dum tamen nominatim facta permittitur, non aliter atque quamuis ſub alia forma antiquitus dicebat. *l. 2. de bonor. poſſeſ. contra tabul. l. ſi poſthumus, ff de liber. & poſthum. hæred. inſtit. l. poſthumus de iniuſto rupto. §. poſthumus de exhæredat. liberor.* vnde videtur iuſtiori ex cauſa iam natum, etſi non doli capacem, poſse à parentum ſucceſſione, exhæredatione repelli. Nihilominus non obſtare affirmo, ſiquidem illis omnibus interpretationibus prætermiſſis, quas adducunt *Marcus Mantua in apophtegm iuris cap. 177. Ferdinand. Menchac. in dict. l. ſi quis in ſuo §. legis num. 5. C. de inoffic. teſtam Vbert.* Giphan. *in dict. l. maximum vitium, in fine*, vbi etiam Petr. GilKen. *num. 12* verius arbitror *Imperatorem in dict. l.* accipiendum eſse de poſthumi exhæredatione bona mente facta, ſcilicet de illa, quæ non nocendi animo, quinimo, vt filiis conſulant à multis fieri ſolet. *l. multi. 18. ff. de liberis & poſthumis. l ſi patronus. 12. § ſi quis non mala, l. Paulus. 47. in principio, ff de bonis libert. l. 3. §. cum Polidius, de vſuris*, qua quidem feré ſemper poſthumi, vt nouiſſimé obſeruauit *D Martinus Larriategui ſelectar iuris ciuilis lib. 7. cap. 11 num 7.* impuberes non doli compotes, & qui nullam ingratitudinis cauſam comittere poterant, exhæredabantur. *dict. l. multi*, ibi: *Vt puta impuberibus, dict. l. ſi patronus*, illis nec diſſimilibus verbis; *Vel ideo. quia impubes erat*, quam conſuetudinem hodie etiam poſt nouiſſimas Codicis & authenticorum ſanctiones ſuo robore permanere docent *Simon de Pratis de interpretatione vltimar. voluntat. lib. 3. interpret. 1. dubio 6. ſolut. 2 num. 7. Anton. Cuchus tractat. de legitim. titulo legitima nullum grauamen admittit, num. 25. fol. mihi. 111. Oſuald. ad Donel. lib. 6. cap. 12. litera* N. de eaque intelligendũ eſse Imperatoris Alexandri reſcriptum *in l. 2. C. de bonor poſſeſſione contra tabulas*, iiſdem rationibus cenſeo.

8 Ex quibus infertur, quod cum non minor ingratitudinis cauſa, quam in exhæredatione regulariter deſideretur, vt pater, qui ingrato filio, quam à ſeipſo vitam accepit veluti ab indigno abſtulit, poena legis Pompeiæ de parricidiis nullatenus teneatur, vt poſt *Bartol. Angel. & Hippolyt de Marſil. in l. Diuus ad leg. Pompeiam de Parricidijs* docent *Crotus tractatu de teſtibus, verſ. Circa tertium, num. 188. Menoch. de arbitrar. caſu 356. num. 41. Decian. lib. 9 cap. 15. n. 26. Farinac. in praxi criminali quæſt 120. à num. 167.* expreſse *Emanuel Barboſ. in remiſſionibus ad ll. Luſitaniæ lib. 5. tit. 41. §. 1. num. 14.* nouiſſimé *Dominicus Thaſonus obſeruatione iuriſdictional. 2. verſic. 11. num 20. folio mihi. 455.* conſectarium videri eiuſdem ætatis filium eſse debere cum eo, qui ob ſimile delictum à paterna hæreditate impune ſub moueri poſse monſtrauimus.

Quod ſimiliter in liberto procedit, vt quaſi acceptæ libertatis immemor, & tanti beneficii referendi parum ſtudioſus in priſtinam ſeruitutem queat à patrono redigi, iuxta diſpoſitio- 9
nem *l. libertos, C. de obſequiis patrono præſtandis, l. 1. & 2. C. de libertis, & eorum liberis*, quibus accedit Plato *lib. 11. de legibus, & Pontifex in cap. libert. & in cap. admonitos. 12. quæſt. 2.* Nam hoc caſu libertum proximum, ideſt, annos decem cum dimidio excedentem eſse debere indicat *Conſultus in l ſi adrogati, in principio* iuncta *Gloſſa verbo item redigatur, ff. de tutel & Imperator in §. item finitur, inſtitut. quibus modis tutela finitur*, & notant vtrobique communiter Scriptores, quibus accedit *Quintilian. Mandoſ de ætate minor. d. cap. 4. num. 49.*

Sed his omnibus reſiſtere videtur generali- 10
tas *l. ſi miniſterium 16. C. de liber. cauſa*, dum nulla ratione affirmat, viginti annis minores mutare ſtatum poſse, & pro liberis ſeruos fieri: ergo nec ingratitudinis ratione ante prædictã ætatem pupillus ſeruitutem incurrere poterit, alioqui daretur, quod ante quis libertatem inconſulte amitteret, quam alii propter ætatis rationem. ſine conſilio præſtare non poteſt, contra regulam *dict. l. ſi miniſterium*.

Cuius difficultatis nodus, etſi non tantum propoſitam definitionem premat, vt eam deficere cogat, adeo tamen illam vrget, vt ad ipſius diſsolutionem aliquid noui excogitare conſtringat. Idque futurum exiſtimo, ideo impuberes libertos ob ingratitudinem in priſtinam ſeruitutem reuocari poſse, quia licet ex diſpoſitione *dict. l. miniſterium*, nemo ante ætatem, qua aliis libertatem dare poſsit, ſeruus effici queat: tamen *prædicta l.* ſimul *cum l. ſi quis 7. § fin ff. qui ſine manumiſ.* fatetur minorem ante illud tempus probata à Conſilio manumiſsionis cauſa manumittere poſse: ergo & ſimiliter ea ætate, qua pupillus cauſa à Conſilio cognita poteſt ſeruo proprio libertatem concedere & ipſe, ſi libertus doli capax ſit, ingratitudinis culpa à Præſide, vel alio iudice confirmata, vt fieri conuenit, *l. alimenta, §. 1. de lib. agnoſc. l. 2. cum alijs, C. de libert. & eorum liber.* poterit ad priorem fortunam reductus ſeruus effici.

Et tandem, vt vno verbo rem omnem cõ- 11
plectar, iis omnibus caſibus, in quibus propter commiſſum execrabile ingratitudinis crimen, aut quid amittitur, infamia, aut alterius conditionis poena irrogatur, quos ita profuſè ac eruditè congeſsit *Quintilian. Mandoſ. tractat. de ingratitud*, reus doli compos, vel quod idem

eſt,

eſt, proximus pubertati, & ſupra decimum annum dimidium habens eſſe debet. Alioqui ingratitudinis culpam admittere propter ætatis imbecillitatem non valens, nec iuſtè ingrati poena mulctari poterit.

12 Itaque intelligendũ erit quod ſcribunt *Thomas Grammat.in §.item finitur num.9.* & ibidem *Vueſembechius num. 5.inſtitut.quibus mod.tutel. finit,* nempe pupillum feloniam committere poſſe. Nam cum feloniç crimen & in infidelitate & ingratitudine conſiſtat, *cap.1. qualit.domin.propriet.*ex quo ita obſeruat *Forcatulus comm. de iuribus feudorum cap.9.num.3.&* 4.non niſi ab illis pupillis committi poterit,qui prędictam decimi anni & dimidii ætatem ad ingratitudinem & offenſam perpetrandam requiſitam, expleuerint.

SVMMARIVM.

INiuriam alicui irrogare, crimen eſt immaniſſimum. 1.

Qui decimum annum cum dimidio excedit, iniuriandi eſt capax. 2.

Furti & iniuria imagna in iure affi nitas eſt. 3.

*Iniuria non niſi animo & affectu committitur, & ideo iniurianti aſſenſum præbens iniuriaſte videtur.*4.

Fœmina an eadem vel minori ætate, qua vir,cenſeatur iniuriandi potens? 5.

Lex noua generaliter loquens,intelligi debet ſecundum leges antiquas in ſpecie loquentes. 6.

QVAESTIO V.

Irrogandi iniuriam quæ ſit ætas?

1 IMpuberem doli capacem in ea ætate eſſe, vt delinquere poſſit, & ex delicto teneri, non malè quæ ſupra hoc ipſo anno congeſſimus, ad ſatietatem euincunt. Quocirca cum alicui iniuriam inferre delictum habeatur, & quidem immaniſsimum, vt expendit *Azeued. in l.2.num.6.tit.10.lib.8.Recopilat.Vueſembechius in in paratitl.ad titulum, ff.de iniurijs num.5.*vbi id ex *Bartolo* probat, qui delinquendi eſt capax, & iniuriandi proculdubio erit. *l.illud.3. § ſanè,ff. de iniurijs*, ibi: *Sunt quidam, qui facere non poſſunt* (iniuriam ſcilicet)*vt puta furioſus & impubes,qui doli capax non eſt, cap. illud 2.15.q.1.*ergo à contrario ſenſu qui dolum habet, iniuriandi erit

2 potens, vt probat expreſſe *Conſult.in l.pupillum.111.ff.de regulis iur.*dum pupillum ait, qui proximus pubertati ſit, capacem eſſe & furandi, & iniuriæ faciendæ. Proximum enim pubertati pupillum vocat, quem doli capacem *dict. l.3.*appellat, videlicet qui decimum annum cum dimidio excedit, vt iam multis *hoc anno* ſuo loco monſtrauimus: è quibus vel vnicam tantum legem Regiam huc transferam, quæ totam rem hanc mirè comprobat, illa eſt *l. 6. tit. 5. part 6.*vbi ita ſcribitur: *Para poder el padre desheredar tal fijo como eſte, ha meneſter que el moço aya mas de diez años y medio, à que llaman en Latin* proximus pubertati, *que quier tanto dezir, como que es cercano à ſer de edad, è ha entendimiento, ca ſi menor fueſſe, no lo podria desheredar de lo ſuyo. porque non ſemeja que puede fazer tuerto à ſu padre maliciosamente, mas que lo fará por necedad, è por mengua de entendimiento*: conducit expreſsius *l.8.titulo 9. part. 7. Deshonra, è tuerto puede fazer à otro todo ome, o muger que ouiere de diez años è medio arriba*:vnde in propoſito concludit *Anton.Gom. 3.variar. capit. 1. num. 58. & Quintilian.Mandoſ. de ætate minor. capit. 4. num.*39 impuberem poſt decimum annum cum alterius dimidio, & iniuriam inferre, & iniuriarum actione teneri, quibus conſentire videntur *Candelabrum aureum parte de interdictis in rubrica de caſibus, in quibus Eccleſia num.61.Nauar. in manual. capit. 27.num.*256 *Maceratenſis variar.reſolut.lib.1. reſolut.112.caſu* 6. dum inquiunt in pueros non cadere iniuriam, actiuam ſcilicet, vt interpretati conuenit ob defectum vſus rationis.

Et confirmatur, nam vt poſt *Aretinum, & Bartolum* docet *Petr. Gregor. Syntagmat.iuris vniuerſi.3 part.lib.38.cap.1.num.1.& 19.*iniuriarum cum furto maxima affinitas eſt, & merito. Nam quemadmodum is furatur, qui iniuria alterius bona eripit, *l. 1. & per totum titulum de furtis*, ita & qui iniuriat furtum bonæ famæ committit:ergo conſequens eſt,vt in pari delicto vna eademque ſit ætas: & quemadmodum furtum à proximo pubertati valet committi, ita & iniuria, vt vtrumque hac ratione profert *Conſult. in d. l. pupillum. ff. de regulis iuris.*

Habetque & inter alias hæc ſententia illam potiſsimam rationem, quod iniuria non niſi animo & affectu committitur, *dict. l. 3. §.cum enim, ff de iniurijs, l. qui iniuria.55.ff.de furtis, l. verum eſt,ff.ad l.Aquiliam, l.Dmus, ff.ad l.Cornel. de ſicar.*probat *Donel.lib.5. comment. c.24.* & ibidem *Oſuald.Menochius conſil.101.num.1.Emanuel. Barboſa in remiſſion.ad leges Luſitaniæ lib 5.tit. 51. §.2.*& pluribus relatis *Maceratenſis variar.reſolutio.lib.3.reſolut.1.n.57.Petr.Gregor.ſyntagmat. iuris lib.38.c.2.n.1.*vbi fontem & originem iniuriarum animum vocat. Vnde qui facienti iniuriam animũ & aſſenſum præbet, pariter iniuriarum tenetur,*l.non ſolum.11.in principio,& §.ſi mandato,& §.Proculus,ff.de iniurijs, §.non ſolum inſtit. eodem, l. 10.tit.9.part.7.*quoniam iniuriandi animum habuit, quo ſolo conſiſtit iniuria. At pupillus ante hanc ætatem, nec animum, nec affectum conſequitur ad iniuriandum neceſſarium, vt pote qui dolo & malitia caret, vt iam oſtendimus ex *dict. l. 3. & ſimilibus*, & expreſſe docet *Azeuedus vbi ſupra n.5.* 3

Sed an hoc ipſum procedat etiam reſpectu fœminæ,vt non antea iniuriãdi cenſeatur capax,quam itidem decimũ annum cũ dimidio exceſſerit?in dubium verti poteſt. Nam ſi naturales pubertatis regulas ſequamur,prius fœmina quã maſculus pubes efficitur, vt ſæpius diximus:ergo prius etiã pubertati approximabit,veluti poſt *Gloſſã in dict.l.pupillũ, & in,§.pupillus de inutil ſtipulat.*multis cõprobauimus, & obſeruat *Gregor.Lopez in l.9.verbo maior.tit.1. p.* 7. vbi 5

vbi ideo reſoluit, fœminam nouem annorum cum dimidio pubertati proximam reputari, etiam in criminibus. Cæterum ſi generalitatem dictarum legum inſpiciamus, tam ad maſculos, quam ad foeminas referri debere inueniemus, ita vt par vtriuſque ætas ad iniuriandum eſſe oporteat, maximè attentis verbis, *l. patria.8. tit.9.part.7.* quæ ſic rem accipit explicatque: *Deshonra e tuerto puede fazer à otro todo ome, o muger que ouiere de diez años; è medio arriba, porque touieron por bien los Sabios antiguos, que deſte tiempo adelante pudiera auer cada vno entendimiento para entender ſi faze deshonra à otro*, quod ex hac lege merito obſeruat *Azeuedus dict. loco num.6.* vbi etiam miratur, hoc *Gregorium in dict. l.* latuiſſe, cum alibi, nempe *in d.l.9.verbo maior*, aliis adductis legibus id animaduertiſſet, & tandem difficultate ſuperatus, in eam ierit ſententiam, vt putet generalitatem dictarum legum Regni ſecundum diſpoſitionem iuris communis eſſe moderandam; ita ſcilicet vt tam ad iniuriam quam ad aliud ſimile crimen, non antea maſculus proximus pubertati reputetur, quam decimum annum & dimidium peregerit, nec antea foemina, quam nonum & dimidium
6 adimpleuerit. Cuius ſententię etſi non ex animo, ideo ſubſcribit idem Azeuedus, ne detur legum correctio, quæ quam maximè poſſit, vitari debet, & rurſus quoniam lex noua generaliter loquens, & indiſtinctè, intelligi debet ſecundũ leges antiquas in ſpecie loquentes, *Gloſſa in l.ſciendum in gloſſa magna, ff. qui ſatiſdare cogantur*, vbi etiam *Iaſon*, & his relatis *Matienz. in Dialog. relatorum 3.part. cap. 21. num.4.* in quo etiam & ipſe *Gregorio & Azeuedo* aſſentior, licet in eo decipiatur *Azeuedus*, quod malè exiſtimauerit abſconditam fuiſſe *Gregorio Lopez* æqualitatem ætatis viri & mulieris, cuius *in dict. lege* expreſſa fit menſio, cum potius ipſe *Azeuedus* hac in re planè cæcutierit, & minimè animaduertit *Gregorium ibidem verbo, De diez años y medio*, ita notaſſe: *Adde l. 9. & quæ ibi dixi ſupra eadem partita tit.1.* vbi cum id obſeruaſſet, hæc remiſſio, non tam eum ignoraſſe, quam reperire noluiſſe ſubindicat.

SVMMARIVM.

HI poſſunt accuſari, qui crimen aliquod admiſerunt. 1.

Minor viginti & quinque annis, ſi deliquerit, & poteſt accuſari. 2.

Impubes antequam decimum annum cum dimidio exceſſerit, minimè accuſatur. 3. *Et quid de fœminis?* 4. & 5.

Quæ ſit ætas pubertati proxima, ſiue in maſculis, ſiue in fœminis? 4.

Aetas ad accuſationem requiſita, dolo vel malitia non ſuppletur. 6.

Impubes licet maior anno decimo cum dimidio, non poteſt de carnis delicto accuſari. 7.

QVAESTIO VI.

Accuſari vt quis poſſit?

REgulatiter hi omnes accuſari poſsunt, 1
qui crimen aliquod admiſerunt, vt cõſtanter aſseuerãt *Iulius Clarus in praxi criminal. quæſt 16. in principio, Cardinal. Tuſchus practicar.*
concluſ. lit. A. concl. 163. num.1. A quo generali 2
pronuntiato nec minores quinque & viginti annorum excipiuntur: poſsunt etenim ob patratum ab ipſis ſcelus accuſari in iudicium trahi, ſuadente hoc manifeſtè Imperatoria deciſione, *l.clarum.4.* vbi adnotauit *Accurſius, C.de autoritate præſtanda*, cui ex noſtris legibus adſtipulantur *l. 4. tit.19 l.8.tit.31.l.17.tit.14.& l.10. tit.7 part.7.* idemque indicare videntur *Thom. Grammat.conſil.16.num.6.Ioan.Gutier. practicar. q. lib.1.quæſt.70.num.1.Petr.Gregor. Toloſan. lib. 32. ſyntagm.cap.19.num.1.* vbi obteſtatur minorem
ætatem ab accuſatione immunitatem non 3
præſtare. Quod non de omni minori ætate ſubaudiri debet, ſed de ea tantum qua delictum committi poteſt. Nam cum eos ſolummodo liceat accuſare, qui & delinquere, & ob delictum puniri valent: pupilli, qui pubertati non approximant, nempe qui decimum annum cum dimidio vix fuerunt ſortiti, ex dictis alibi *hoc eodem anno* velut à perpetratione criminum, & ab ipſorum accuſatione erunt immunes *l.infans.12.* ita interpretanda *ad l.Cornel.de ſicariis*, quia tunc capaces furandi & iniuriæ faciendę exiſtunt, *l.pupillum.112.de regulis iuris*, ex qua ita in propoſito ratiocinatur *Petr. Gregor. vbi proximè*, & expreſse definitur de iure patrio *in l.4.tit.19.part.6.& in l.9.tit.1.p.7.* his verbis: *Pero ſi acaeſcieſſe, que eſte tal otro yerro fizieſſe, aſſi como ſi firieſſe, ò mataſſe, ò furaſse, ò otro fecho ſemejante deſtos, è fueſſe mayor de diez años è medio, è menor de catorze, dezimos que bien lo pueden ende acuſar.* & deinde: *Pero ſi fueſse menor de diez años y medio, entonces no le pueden acuſar de ningun yerro que fizieſse.*
Quo in loco Gregorius admonet, idem circa foeminas eſse obſeruandum, vt non ante 4
debeant accuſationem pati, quam pubertati approximent, ac conſequenter nonum annũ cum dimidio exceſserint, cum hæc ſit ætas, qua ſexus iſte incipit pubertati accedere: quia vt ipſe ex *Gloſsa in dict. l.pupillum in principio, & in §.pupillus.1. de inutilib. ſtipulat.* aduertit, tempus poſt infantiam, vſque ad pubertatem in maſculis, & in foeminis diuiditur per mediũ, prior pars, videlicet trium annorum cum dimidio in maſculis, & duorum cum altero dimidio in foeminis, infantiæ tribuitur, ſecunda verò pars pubertati, quapropter maſculus, qui decimum annum & dimidium alterius, & foemina, quæ poſt nonum dimidium tranſigit, proximus, vel proxima pubertati cenſetur. Nec refert, prædictam legem Regiam quæ in maſculis decimum annum cum dimidio, vt accuſari poſsint, expoſcit, in foeminis dictam

ætatem

Digitized by Google

ætatem nouem annorum cum dimidio non, deſignare: quapropter, inquit *Gregorius ibidem* videbatur eandem ætatem decem annorum cum altero dimidio indiſtinctè circa accuſationem maſculorum & fœminarum eſſe obſeruandam: quia reſpondetur ex eo videri dictam ætatem nouem annorum cum dimidio ad foeminarum' accuſationem exegiſſe, ex quo in maſculis proximum pubertati tempus decem annorum cum dimidio alterius requirit (hoc igitur pubertati propinquum appellat ius noſtrum *in l.6.tit.5.part.6.*) ſupponere enim coniicitur, niſi pubertati proximos accuſari noluiſſe, vt propè oſtendimus, ac per conſequens etiam foeminas, niſi deſignato annorum ſpatio elapſo, quo pubertati accedunt, accuſationi obnoxias minimè fore. Reſpondet vtique ætas nouem annorum cum dimidio in mulieribus ætati decem annorum cum ſimili dimidio in maſculis, vt ſæpius probauimus: quo circa quicquid viris hac ætate, aut permittitur, aut prohibetur, illa foeminis, aut conceditur, aut interdicitur.

6 Ante hanc igitur ætatem conſtantiſſimum eſt, ſiue virum, ſiue foeminam accuſationibus inquietari non debere, & quod mirandum magis eſt, præcipuè attenta diſpoſitione noſtratum legum, etiamſi nondum prędicto tẽpore exacto doli capaces exiſtere appareat: quia, vt rectè animaduertit *Gregorius Lopez in dict.l.9.gloſ.3* cum prædictæ leges hanc ætatem vt accuſari quis poſſit, præſcripſerint, durum erit, quamuis prætextu præmaturi doli ab illarum diſpoſitione recedere.

7 Ergo ſiue doli fuerint capaces, ſiue non, niſi prædicto annorum curriculo peracto pupillus, aut pupilla accuſari nequibunt: eo verò tranſacto recte poterunt, præterquam in crimine ſtupri, adulterij, vel alio ſimili luxuriæ, in quibus minor annis quatuordecim accuſãdus nũ venit, *l.ſi minor.36 ad l.Iuliam de adulterijs cap.1.de delictis puerorum dict.l.fin.tit.1.part.1.l.9. tit.1.part.7. cum ſimilibus ſupra adductis*, eo videlicet, quia talia crimina poſt pubertatem incipiunt, vt ratiocinatur *Papinianus in dict. l. ſi minor*. Ante enim quam pubeſcant viri aut foeminæ inhabiles ad copulam reputantur ex ſẽtentia *Ariſtotelis de natura animalium lib.3.cap.14. Macrobij lib.1.de ſomno Scipionis cap.6.*& aliorũ, de quibus *infra anno* 14. in ætate ad punitionem pro delicto carnis. Ergo ante pubertatis tempus de prædictis ſceleribus, quæ ab ipſis ſecundum naturam admitti non valent, accuſari haud quaquam poterunt.

SVMMARIVM.

Impuberes ex quocumque delicto puniri poſſunt. 1.

Impuberes cuiuſcumque ætatis, an poſſint delicti poenas luere? 2

Malitia non datur in pueris infantibus. 3.

*Text.in cap.1.de delictis puerorum, explicatur.*4.

Vbi agitur de minoris punitione, duo neceſſariò concurrere debent, nempe quod ſit doli capax, & proximus pubertati. ibidem.

Proximus pubertati quis dicatur? 5.

Impubes antequam doli ſit capax, & proximus pubertati, an gratia publici exempli condemnari poſſit? 6.

QVAESTIO VII.

Vt ex quocumque delicto poſſit alicui ſaltim leuis, & extraordinaria pœna infligi.

IMpuberes tam in crimine periurii, quam furti & mendacii, ceteriſque quæ in dolo conſiſtunt, puniri poſſe communis docet, quam confirmant *text.in l.1.& 2. C. ſi aduerſus delict.l.impunitas, C.de poenis, l.ſi quis te reum, C.ad l.Cornel de ſicarijs, l.ſi alteri, C.ſi minor ſe maior.dixerit, l auxilium, §.in delictis, & l.ſi ex cauſa, §.nunc videndum, & §.ſi in commiſſum, ff.de minoribus, l.impuberem, & l.nec minus, ff.de furtis, l.ſi minor, ff.ad l.Iuliam de adulterijs l excipiuntur, in fine ff.ad Senat.Conſult.Sillan e ſi quis cuiuſlibet*, & ibi *Gloſ.verbo nec ætatem.21.q.5.*& de iure Regio *l.4.tit.19.p.6.*ibi: *E non ſe puede eſcuſar por dezir que no es de edad cumplida.* 1

Circa quam illud à nobis quærendum eſt, 2
an in puero cuiuſcumque ætatis generaliter locum habeat, an verò alia ſit habenda ratio, ſi delinquens fuerit infans, alia ſi pupillus, vel iam in pubertate conſtitutus? In quo articulo *Gloſſa in cap.1.de delictis puerorum* indiſtinctè procedere arbitratur in omni puero, qui iam doli capax ſit, nulla ætatis habita conſideratione: ex quo infert, quod cum infans doli capax eſſe poſsit, poterit etiam ex delicto puniri: cuius etiam opinionis fuit *Abbas, & Ioan. de Anania ibidem* vterque *num. 3. Hippolyt. de Marſil. in dict. l.infans, de ſicarijs num. 5 Angel. Aretinus in tractatu de maleficijs, verbo ſcienter, & doloſè, verſ. Quid de infante, num.6.*& eos ſecutus *Montaluus in l.8.tit.31.part.7. Cardoſ. in praxi iudicum verbor.minor.n.19.Perez de Lara vbi infra*, & plures relati à *Farinac.tom.3.prax. criminal. q.92.n.47.*

Sed iſtorum ſententia manifeſtè confundi- 3
tur: nam certiſsimi iuris eſt, infantem nullatenus ex delicto poſſe puniri, cum in tam tenera ætate vix poſsit dolus, aut nequitia conſiderari: & ita habetur expreſse *in dict. l.infans, ff.de ſicarijs, & in l impuberem, ff.de furtis, l.quod infans, ff.de rei uĕdicat.l.illud relatum, §.ſanè, ff.de iniurijs l. 1.§.impuberes, ff. ad Sillanian. l.1.C.de falſa moneta, Clement.1.de homicidio.*

Quibus iuribus non aduerſatur deciſio te-
xtus in *dict.cap.1.de delictis puerorum*. Nam licet 4
Gloſſa cum intelligat in ſeptenni doli capace, verius eſt loqui in eo, qui iam eſt proximus pubertati, vt oſtendunt eius verba, ibi: *Pueris grandiuſculis, &c.* & ſentit *Farinacius ſupra num. 53.& 57.* quod ex eo etiam ſuadetur. Nam vbicumque de minoris agitur punitione hæc

duo ſimul, & copulatiuè requiruntur, ſcilicet quod doli capax & proximus pubertati ſit, vt patet *ex §. in ſumma, inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc.* ibi: *Si proximus pubertati ſit, & ob id intelligat ſe delinquere, text. in dict. l. impuberes, de furtis, & in d. l. excipiuntur, ad Senat. Conſult. Sillanian.* ibi: *Nec multum à pubertate aberat,* & quod tunc doli capax dici quis poſsit, quando eſt proximus pubertati, & non alias, probat *text. in l. apud Celſum, §. quæ in tutore, ff. de doli mali & metus exceptione.* Per quæ iura & alia prædictam *Gloſſam*, & eius ſequaces reiicit Angelus hanc ſententiam dicens veriorem in *dict. l. impuberes, de furtis, Andreas* Barbac. *in additionibus ad Abbat. in dict. cap. 1. Couarru. in epitome ſupra 4. 2. part. cap. 5. num. 5. in fine,* plures referens *Iulius Clarus lib. 5. receptarum ſentent. §. fin. quæſt. 60. num. 2.* ſentire videntur *Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap. 4. num. 29. 30. & 43. Ludouic. Molin. de iuſtitia & iure tom. 4. tractat. 3. diſputat. 36. num. 3.* & his expreſſius *Hieronymus Bucaronius de differentijs inter iudicia ciuilia & criminal. different. 79. num. 5. Farinacius loco vbi ſupra num. 54. 57. 59. 65. & 66.* Qui & poſtmodum *num* 120. idem in crimine homicidii tenet, ſiue fuerit dolo commiſſum, ſiue caſu, & dum ludis, aut colluctationibus pueri operam darent, vt *numero ſequenti* docet, necnon & in furto & periurio, ex traditis ab ipſo *num. 127. &* 130. qui omnes conſtanter affirmant, quod infans ſiue ſeptennis, nullo caſu poterit puniri: cum hæc duo neceſſariò concurrere debeant, ſcilicet quod ſit doli capax, & proximus pubertati:

5 Reſtat nunc ſcire, quis dicatur proximus pubertati? vt inde apertè conſtare poſsit, qua ætate minores puniri iura permittant. Sed quia huius rei *hoc eodem anno* plura propriori loco ſcripſimus, nunc tantum pro abſoluta propoſitæ quæſtionis reſolutione adiiciam, proximum pubertati eſſe maſculum ab anno decimo & dimidio elapſo, fœminam vero à nono & altero dimidio, vt ibidem pluribus oſtendi, & in propoſito docet *l. 4. tit. 19. p. 6. & l. 9. tit. 1. part. 7. l. 8. tit. 31. eodem, & Molina vbi ſupra.*

6 Hinc deducitur nimis incertũ videri quod ex Gregorio *Lopez in l. 9. tit. 1. p. 7.* docet noſter *Perez de Lara in compend. vitæ hom. cap. 16. num. 88.* ſcilicet infantem doli capacem poſſe puniri arbitrio iudicis aliquo caſu particulari gratia exempli. Nam cum ex proximè dictis ad punitionem cuiuſcumque criminis, illa duo in reo copulatiuè deſiderentur, vt ſit doli capax, & proximus pubertati, qui vnum tantum horum habet, & aut proximus eſt pubertati, aut doli capax, etiam exempli cauſa plecti non poterit, cum ea ętate nec reus dici poſsit.

SVMMARIVM.

PVeros poſt lapſum decimi anni cum alterius dimidio, incidere in pœnam excommunicationis, irregularitatis & interdicti, probant multi. 1.
Excommunicatio ferri non poteſt, niſi contra peccantes. ibidem.
Impubes doli capax, ſi in clericum manus violentas iniecerit, an incidat in Canonem, ibidem.
Pueri non vtentes ratione, licet nullis legibus, aut cenſuris Eccleſiæ teneantur, ſi tamen ea ætate decedant, ſepeliri nequeunt in loco interdicto. 2.
Infantes non dicuntur aſſiſtere, licet pręſentes ſint. 3.
Infans etiamſi rebaptizetur, non incurrit irregularitem. 4.
Ætatem quatuordecim annorum in maſculis, & duodecim in fœminis eſſe neceſſariam ad pœnam excommunicationis, interdicti, vel irregularitatis incurrendam, alij docent. 5.
Loquentes cum monialibus à qua ætate excommunicentur? 6.
Impubes homicida an incidat in irregularitatem? 7.
Omnes relatæ ſententiæ probabiles videntur. 8.
Excommunicationis ſententia contra impuberem lata, vtrum poſſit, vel per appellationem, vel per in integrum reſtitutionem retractari? ibidem.
Septennes doli capaces peccare poſſunt. 9.
In infantia non datur dolus, aut nequitia. ibidem.
Textus in cap. 1. de delictis puerorum, explicatur. 10.
Cenſuræ pharmaca, & medellæ appellantur. ibidem.
Pueri peccantes à Deo mittuntur in gehennam ignis. 11.
Excommunicatio eſt neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ. 12.
Excommunicatio, & deportatio æquiparantur. 13.
Pupillus doli capax deportatur. ibidem.
Paruuli etiam fideles dicuntur. 14.
Quilibet fidelium, quamuis prouectioris ætatis, magis in Eccleſia, quam parentis poteſtate exiſtit. ibidem.
Poſt ſuſceptum Baptiſmum omnes Eccleſiaſticis legibus ſubduntur. 15.
Iuriſdictio abſque facultate coercendi inutilis eſt. 16.
Eccleſia noluit pueros, licet peccantes, ante perfectum vſum rationis cenſuris ligari. 17.
Contumax ſiue in ciuilibus, ſiue in ſpiritualibus, à qua ætate quis dici poſſit? ibidem.

QVAESTIO VIII.

Excommunicationis, interdicti, & irregularitatis pœnam, ac cenſuram cuius ætatis homines ſufferant?

HAc de re variè ſenſerunt tam noſtri quam Theologi. Plures enim indiſtinctè docent, puerum doli capacem, ideſt, vt alibi oſtendimus, maſculum decem annorum 1
cum

Digitized by Google

cum dimidio, & foeminam nouem cum alterius dimidio in excommunicationem, interdictum, & irregularitatem incidere. De excõmunicatione ita ſentire videntur *Pontifices in cap.quamuis.58.cap.pueris.60.de ſentent. excommunicat.*& ex eis proferunt *Panormitan.in cap.pueris 60.de ſententia excommunicationis,Hoſtienſis in ſumma lib.5.titulo de puerorum delictis, Ioan. Andr.& Butr.in cap.1.de delictis puer. Quintilian.Mandoſ. de ætate minor.cap.4.num.36.*Franc.*Marc.2.part.de. ciſ.*822. nouiſsimè *Ioan. Henriq. in compendio caſuum conſcientiæ cap.4.num.8.Sã in ſumma verbo cẽſura n. 2.* Paul. *Comitol.reſponſo moral.lib.6.quæſt.*18.vbi pluribus oſtendunt,doli capaces,ſi manus violentas & contumelioſas afferant clerico, in excommunicationem incidere. Idem, multis relatis, concludit *Sairus in theſau. caſuum conſc.lib.1.cap.8.* qui & *cap.16.num.8.* eam rationem aſſignat, quare infans non poſſit excommunicari? ſcilicet, quia cum excommunicatio ferri non poſsit contra eos, qui peccare poſſunt, *cap.ſed illud.44.diſtinct.cap.nemo, cap.nullus Sacerdotum.11.quæſt.3.capit.tam Sacerdotes.* 24. *quæſt.3.*aduerſus huiuſce ætatis pueros, qui nequeunt mortaliter peccare,*cap.1. & 2.de delictis puerorum*, decerni minimè poterit, & ſi decernatur,inutilis erit,eoſque non ligabit,vt etiam voluit Sanchez *in ſumm. tom. 1. lib.1.c.12.num.8.* Perez *de Lara in compend.vitæ homin c.16.num.* 13. Confirmant de interdicto loquentes, *Syluest. verbo interdictum 3.num.*18. vbi inquit, puerum doli capacem pati poenam,& cenſuram interdicti, ſi feratur interdictum contra vniuerſum populum, *Angelus* idem affirmat *eodem verbo tit. 2.num* 5.& ibidem *Roſella titul.1.num.8.D.*Anto*nin.p.3.tit.26.cap.3.in principio*, inquiens, interdictum ferri poſſe contra cuiuslibet ætatis homines, expreſsiùs*Couar.in cap.*Alma *mater, p.2. §.4.num.5.de ſentent.excommun* his verbis: In *pueris etiam illis locis habet interdictum, qui poſt ſeptennium, etſi non ſint doli capaces, percipiunt tamen, & intelligunt, aliqua ex parte cognitionem habent diuinorum officiorum, cognoſcentes equidem miſſarum ſolemnia pertinere ad cultum diuinum, & ad* Chriſtianæ *Religionis profeſſionem*: ex quibus ita docet *Paulus Comitol. reſponſ. moral. dict. lib. 6. q.19.num.3.* Sanchez *in ſumma tom.1.lib.1.cap.12.n.8. P. Aula de cenſuris 5 p diſput 4.ſect.2. dub. 5. verſic. Prima concluſio,* Vbi contra *Nauarrum* tenet, infantes tempore interdicti ab Eccleſia non eſſe excludendos,quia ante vſum rationis non comprehenduntur in interdicto generali, ſiue perſonali, aut locali: & repetit *diſp.5.dub.* 5. Ex quibus ſatis comprobata manet ſententia *Candelabri Aurei, tractat. de interdicto, num.* 51. qui vt *Nauarrum* excuſet, aſſerit ipſius opinionem eſſe veram in terra interdicta, in qua nec etiam doli incapaces poſſunt ad diuina admitti. Conſentit *Sairus in Theſauro caſuum conſcientiæ lib.5.c. 15.num.28.* licet contrarium tenuiſſet *dict.lib.1. c.8. n. 2.in fin.AEgid.Trullench.in expoſitione* Bullæ *Cruciatæ 1.part.§.3.dub.10.numer.1.*qui,ita accipiẽdum admonet ex*Couar.vbi ſupra,Rodriguez, Sanchez,& Suarez,* dummodo diuinum officiũ cultum, ac ceremonias ſacras cognoſcere nequeant, quorum ſententiam refellit A*ula vbi proximè, verſ.Secunda concluſio,* nimirum, quia ante ſeptẽnium nemo habet perfectum vſum rationis,quamuis poſsit aliquo modo percipere, officia diuina fieri in diuinum cultum: qui enim vſu rationis caret,vt nec venialiter peccare, ita nec interdicto comprehendi poterit, 2
ſic Lara *vbi ſupra num.* 114. Vnde notat *Antonin.Diana dict.tractatu, reſolutione 88.in fine,* quod licet pueri ante vſum rationis aſtricti non ſint legibus, & cenſuris Eccleſiæ; at ſi in ea ætate decedant, ſepeliri non poſſunt in loco interdicto: quia hæc prohibitio non tam ipſos,quam ſepelientes reſpicit, vt docent *Salas de legibus, diſput.14.ſect.13.num.126.Suarez de cenſuris,diſput. 35.ſect.1.num.2.*& alii, quos ipſe refert, quibus addendus erit *AEgid.Trullench.loco vbi ſup.num. 1.&* A*ula,d.diſput.5.dub.* 5. 3

Et his rationibus ſeptennio minores interdicti ſententia non colligari, probat *Auila dict. loco*: nempe, quia pueri ante eiuſmodi ætatem non ſunt capaces præcepti Eccleſiaſtici, imò nec naturalis: & demum, quia iſti non dicuntur aſsiſtere diuinis officiis, ſiquidem non aſsiſtunt moraliter: & quando Eccleſia tempore interdicti prohibet laicis, ne aſsiſtant diuinis officiis, prohibet aſsiſtentiam moralem. 4

Quod autem nec irregularitatem incurrat infans ante prædictum tempus,ſatis ex *Clemẽtina vnica de homicidio* colligitur, vbi etiam admonet *Gloſſa, & in capit. 2. de delictis puerorum,* Perez *de Lara in compendio vitæ homin.cap.16.num.* 111.vbi & *num.*112.ſubiicit,infantem rebaptizatum non fieri irregularem, quia cum irregularitas ſit poena, quæ imponitur pro delicto, *c.placuit,c.qui apud 1.q.4.*in infantem cadere non poteſt, quomodo intelligendum docet *cap.qui in qualibet ætate 1.q.4.Maiolus de irregul.lib. 5.cap. 48. in princip. num.11. verſ.* Infans, vbi tutius eſſe affirmat contra aliquos, aſſerere, maiorem ſeptennio etiam non doli capacem ob homicidium fieri irregularem. Cuius ſententiã improbaſſe videtur Paul. *Comitol. dict.quæſt. 18.num.3.*cum ex *Gloſſa, Ioan.Andrea,Butrio,Panormitano, & Hoſtienſi*, puerum eſſe doli capacem requirit, vt poſt infantiam, ſi hominem occidat, irregularitatis labem contrahat, *Carrerius in praxi criminal.folio mihi.163.num.3.*docet expreſſe Sã *in ſumma, verbo Irregularitas, num.6.* nouiſsime *Hieronym.* Perez *in ſumma Theolog. in 9.præcepto, tractatu de las cenſuras* Eccleſiaſticas, *verb.*Irregularidad,*fol.*200.& pluribus relatis idẽ ſentire videntur *Proſper. Farinacius tom. 3.prax. criminal.q.92.num.*179. quemadmodum & generaliter de omnibus, & quibuſcumque cenſuris à iure latis, tradunt *Vgolinus de cenſuris,cap. 17.§.3.num.5.Suarez 3.p.tom.5.diſp.5.ſect.1. num. 19.*A*zorius tom.1.lib.7.cap.41.quæſt.10. Enriquez lib.8.c.42.n.8. Sanchez in ſumma tom.1.lib.1. capit. 12.n.7. &* 8. 5

Contrarium tamen de cenſuris ſaltim ab homine prolatis ſuſtinuere nonnulli, vt *Vazquez in 3. part.tom.4.q.90.art.2.dub.4.artic.3.*Cor-

dub.in ſum.q.60.diſt.4.Sanchez in ſum.vbi proximè, & Sancius in ſelectis.diſp.26.n.18.& alii, quos iſti referunt, qui omnes veriſsimum eſſe obteſtantur, hominum cenſuris pueros non adſtringi quouſque ad pubertatem, & ad annũ quartũ decimum maſculi, & foeminæ ad duodecimum peruenerint.

6 Et abſolutè de omnibus & quibuſcumque cenſuris, ſiue ab homine, ſiue à iure latis, idem docet A*loiſius Riccius in praxi rerum fori Eccleſiaſtici, deciſ.*457.*Ochagauia de Sacram. tractat.2.de Euchariſt.q.7.*Guiell.*Mercerus de* Sacram.*in 3 part. D.Thomæ, quæſt. 6. art.5.num.7.Caſtrus* Palans in *opere morali, tom.1.tract.3 diſput.1.punct.24.§.2.n.*9.quem refert, & ſequi videtur eximiæ literaturæ vir *Antonin.* Diana *d.reſolut.*88.*qui & 3.part. tractat.2.de dubiis regularium, reſol.48.verſ.Nota 5.* ideo contra *Graphium conſ. 22. de ſentent. excommun.num.*9.tenet pueros, puellasuè ante annum quartumdecimum completum loquentes cũ monialibus non incurrere excommunicationem, per ea, quæ tradit *Bonacina de cenſuris diſput.1.q.1.punct.4.n.7.* Confirmant nouiſſimè ſuperiorem ſententiam idem *Diana p. 4.tractat. 4.reſolut.207.& 5.part.tractat 9.reſolut.* 46. docet pluribus relatis *Hieronymus Perez in ſum. Theologica in 9.præcepto, titul.de las cenſuras Eccleſiaſticas, fol.191.liter.C.Ioan.Enriquez in compendio caſuum conſcientiæ, capit. 4.n.8.* A qua generali regula tantum excipiunt ſententiam excommunicationis ipſo iure latam ob percuſſionem Clerici, quam propter criminis grauitatem contrahi exiſtimant à pueris doli capacibus ante pubertatem, vt *in d. c. quamuis. & dict.c pueris*, cauetur & probat pluribus relatis *Carolus de Graſſis de effectib. Cleric.effect.9 n.13.*

7 Ex qua doctrina infert *Auila d tract.p.7. diſp. 6 ſect.5.dub.13. Enriq.lib.13.de irreg c.3.num. 4.in Gloſſa lit.Z Sancius in ſelectis, d.diſp.26.num.18.in fin. & Antoninus* Diana *vbi proximè* contra *Laiman.in Theologia moral.lib.1.tract.4.c.10.num.6.*& alios ſupra relatos, puerum impuberem occidentem non contrahere irregularitatem.

8 Sed licet omnes iſtæ ſententiæ propter auctoritatem tantorum virorum ſatis ſint probabiles, prior tamen longè probabilior, & magis ſequenda mihi videtur, quam vltra alios optimè defendit *Farinac.prax.crim tom.3.q.92.n.* 159. quamuis aſſerat excommunicationis ſententiam contra huiuſmodi impuberem latam retractari poſſe, vel per appellationem, vel per reſtitutionem in integrum, *Paul. Comitolus d. q.* 19.& indicat *Melch Zambranus tractat. de caſibus occurrentibus in articulo mortis, c.4.dub.3 num.* 11. cum inquit ſolum pueros vndecim annorũ comprehendi cenſuris impoſitis non confitentibus. Quod ſequentibus fundamentis adſtruo.

9 Primò, quia eiuſmodi pueri poſt lapſum ſeptennii, & doli capacitatem peccare poſſunt, vt apparet ex *d.c.1.de delictis puerorum*, *Gloſſa in c.paruuli, verb.*Loqui, *de conſecr.diſt.4.* & probant latè *Bellamer.in cap eos n.1.de conſecr.diſt.4. Sanch. vbi ſup.n.16. Ioan.Gutt.d.cap.2.n.12.*vbi ex pluribus etiam ante ſeptennium lethaliter peccandi eos facultatem habere ſubindicat. Ergo & ſpiritualiter poterunt puniri, ſiquidem ſolummodo infantes excuſantur à poena, cum in tam tenera ętate vix poſſit dolus, aut nequitia conſiderari, vt habetur expreſse *in l.infans, ff.ad l.Cornel.de ſicar.& in l.impuberes, ff. de furtis, l.quod infans ff.de rei uendic.l.illud relatum, §.ſane, ff.de iniuriis, l.1.§.impubes, ff.ad Sylla.l.1.C. de falſa moneta, d.Clem.1. de homicidio.* 10

Nec obſtabit ſi replices, quod licet verum ſit iam decennes, & grandiuſculos pueros peccatis poſſe coinquinari; attamen non ideo vt maiores poſſe puniri, veluti in *d c.1.*probatur, ac conſequenter ex percuſsione, verbi gratia, Clerici, aut alio crimine, quo quilibet maior ipſo iure excommunicationis poenam ſubiret decennio maior, excommunicari non debet. Alioqui non mitius puniretur puer quã maior, cum vterque pari ſupplicio afficiatur. Nã reſpondetur S.P.dum inquit peccata in pueris non ita vt in maioribus eſſe plectenda, de poenis corporalibus loqui, quæ ratione ætatis minuuntur, *l.auxilium, §.etiam, l.ſi ex cauſa, cum ſimilibus alibi congeſtis ff. de minoribus*, vnde inquit *Anton.*Cardoſ *in praxi aduocat.lit.M.num.*17.quod minor impubes doli capax ſi Clericorum percutiat, incurrit excommunicationem maiorem, ſicut adultus; attamen mitius punitur, quia non mittitur ad S. Pontificem, ſed abſoluitur ab Epiſcopo, vt etiam alibi probabitur, & docet *Franciſcus Marcus d.2. p. deciſ.* 822. non verò loquitur de ſpiritualibus poenis, vt de cenſuris, de quibus noſter ſermo: etenim hæ potius pharmaca vtiliſsima, & ſalutares medellæ ſunt, quibus Eccleſia ad ſalutem animæ, cum peccatis infirmatur, vtitur, *cap.multi 2.q.1. cap.notandum 24.q.3.cap.1.de ſentent.excommun.eodem libro*, docent *Couarr. in d.c* Alma *mater, p.1. in initio num.9.Stephan.Coſta in repetit dict.cap.cum medicinalis, n.1.de ſentent.excom.lib.6.*& plures relati à *Sairo in Theſauro, lib.1.cap.1.num.* 9. Igitur cum puer ægrotans ferè ſemper iiſdem medicinis indigeat, ac quilibet maior æquali infirmitate detentus, ita & ſimiliter cum peccati languore grauatur, eadem ſalutari cenſura reputari debet, qua & ita peccantes adulti curantur.

Secundò confirmatur ſuperior ſententia ex eo quod Deus etiam puerorum delicta flammis vlciſcitur ſempiternis, ſi facinus ea poena dignum perpetrent, ſuaque diuina gratia & foelicitate eos priuat, argumento *c. firmiſſime 2. de conſecratione, diſt.4.*& eorum, quæ referunt de puero quinque annorum damnato, & de manibus patris a Dæmonibus arrepto, eo quod eſſet blaſphemus, *D.Thom.diſt 27. q.2.art.2.ad 2.*D.*Antonin.2.p.tit.9.c.8 §. 2. col. 2. D.*Gregor *lib.4 dialogor.c.*18.& e eis *Zambranus vbi ſup.num.*5.vbi & *num.*8.abſolutè inquit, damnandum eſse puerum, ſi in peccato mortali decedat, in quo poteſt eſſe, licet illud non cognoſcat: ergo poterit, ac debebit Eccleſia eos peccantes ſuis iuſtis legibus ſubiicere, & cenſuris mulctare. 11

Ter-

Digitized by Google

Tertio ſuadetur ex *Platone lib. 7. de legibus*, his
12 verbis: *Eſt autem puer omni beſtia intractabilior. Nam cum prudentiæ fontem nondum perfectum habeat, inſidioſiſſimus eſt, acerrimuſque & petulantiſſimus omnium beſtiarum: ideo multis quaſi frænis coercendus eſt*: ergo & excommunicationis, ac aliis cenſuris decet coerceatur. Quæ nedum fræna, ſed & nerui ſunt Eccleſiaſticæ diſciplinæ, *c. cũ inter, de conſuetudine*, *Clemen. 1. de ſenten. excommun.* quibus rebelles, & velut effrænes ad obedientiæ viam reducuntur.

Quarto facit, quod excommunicatio æqui-
13 paratur deportationi, vt voluit *Bartol. in l. 2. de publicis iudicijs*, eo videlicet, quia ſicut deportatus ciuitatem amittit, nec à ſuis recipi poteſt, *l. quidam ff. de pœnis*, ita nec excommunicatus, argum. *c. ſicut Apoſtoli, cum tribus ſequentibus 11. q. 3.* quam ſimilitudinem ſaltim quoad aliqua fatetur *Sairus d. lib. 1. Theſauri c. 3. num. 15.* Igitur cum pupillus doli capax, ſi poena tanta dignum crimen conciſcat, poſſit deportari, *l. ſi adrogati 14. ff. de tutelis, §. item finitur, inſtit. quib. modis tutela finitur*: iunctis his, quæ in eamdem rem *anno 11.* notauimus à paritate rationis & excommunicari, aliiſque cenſuris plecti valebit.

14 Quintò, vt optimè conſiderauit *Paul. Comitol. d. loco num. 5.* cuncti fideles, ſiue infantes (qui etiam ſunt fideles, *capit. nihil eſt aliud, cap. paruuli rectè fideles, de conſecrat. diſt. 4.*) ſiue pueri, ſiue adulti, magis ſunt in poteſtate Eccleſiæ quam ſuorum parentum, nam de parentum poteſtate multis modis exeunt, vt adoptione, emancipatione, & cæteris: at verò in Eccleſiæ poteſtate ſemper remanent. Si ergo pater ſuo filio ad malitiæ annos progreſſo, & leges, & poenas imponere ſolet, cur non id faciet parens omnium fidelium Eccleſia? *cap. qui abſtulerit 12. q. 2. cap. quorum vices*, vbi notat *Gloſſa 69. diſtin.*

Et fulcitur hęc ratio, quia ex ſententia D.
15 *Thom. in 2. q. 96. art. 5.* omnes qui ſubduntur poteſtati Eccleſiæ, ſubduntur etiam ipſius legibus & præceptis: ſed poſt ſuſceptum Baptiſmum omnes, qui peccare poſſunt, ſubiacent poteſtati Eccleſiæ: ergo & ſuis legibus, ac cõſequẽter doli capaces, & proximi infãtiæ, quos poſſe peccare ſupra oſtendimus, Eccleſiaſticis cenſuris, ſiue ab homine, ſiue à iure prolatis teneri debebunt.

16 Sexto his accedit præfatam iuriſdictionem, quam Eccleſia in pueros peccantes obtinet, inutilem futuram, ſi eos excommunicare, ac aliis cenſuris compeſcere non poſſet, ſiquidem iuriſdictio abſque facultate coercendi nullius eſt momenti, *l. fin. ff. de officio eius, cui mand. eſt iuriſd. cap. paſtoralis 28. in principio*, ibi: *Poteſt complere renitentem, eo quod iuriſdictio illa nullius videretur eſſe momenti, ſi coertionem aliquam non haberet. de officio, & poteſtate iudicis delegati.*

Ex quibus omnibus planè conuincitur,
17 vtriuſque ſexus doli capaces, nempe maſculum poſt decimum annum cum dimidio, & foeminam poſt nonum cum dimidio alterius excommunicatione, interdicto, & irregularitate puniri poſſe. Quia licet antea peccare potuerint, ita vt excommunicari mereantur; noluit tamen Eccleſia ante perfectum vſum rationis, qui hoc tempore frequenter contingit, illos cenſuras incurrere, vt expreſſe docet *Suarez 4. tom. in 3. part. diſput. 36. ſect. vltim.* Maximè cum, vt aduertit *Zambranus d. cap. 4. dub. 3. num. 11.* ſoleat in pueris relinqui inultũ, quod in aliis adultis leges ſeuerius puniunt. Nec obſtat, quod excommunicatio non niſi pro cõtumacia ferri poſſit, vt pluribus oſtendit *Sairus d. lib. 1. c. 9.* quam cum vigeſimo & quinto anno maiores minimè incurrere teneant *Proſperus Farinacius tom. 1. prax. criminal. quæſt. 11. à num. 26. Anton. Faber. in l. minor etiam 8. de minoribus*, & Nos *infra anno 25.* probabimus, etiam ante illud tempus nec excommunicationem pati eos debere videbatur: ſiquidem, quamuis in ciuilibus certum ſit, eos ſolummodo fauore minoris ætatis contumaces haberi, qui poſt vigeſimumquintum annum noluerunt legis, aut iudicis obedire mandatis. Attamen in ſpiritualibus vbi verſatur animæ pręiudicium, ceſſat prædictus fauor: vnde doli capaces, qui culpæ ſunt compotes, in contumaciam incidunt ſufficientem, ad excommunicationis ſententiam, cum ad eam illa requiratur contumacia, quæ ex inobedientiæ peccato reſultat, vt ex *Soto & Couarruuia* optime docet, *P. Auila de cenſur. 2. p. c. 5. diſp. 1. lib. 6.*

SVMMARIVM.

Pvpilli pubertati proximi deportationem ſubibant. 1.

Vt deportari quis poſſet, ille proximus pubertati habebatur, qui decimum annum cum dimidio exceſſerat. 2.

Fœminæ etiam deportari poterant, ſi nonum annum & dimidium alterius egiſſent. 3.

Deportatio an ciuilis mors dicatur? 4. & 8.

Deportati vnde nomen acceperint, exponitur. ibidem.

Pupillus, quamuis pubertati proximus, pœna mortis, affici non poteſt. 5.

De naturali ad ciuilem mortem valet argumentum. 6.

Deportatis peſtifera, & inſalubres inſulæ deſignabantur, vt ſic earum intemperię cito perirent. ibidem.

Decapitationem loco deportationis ſucceſſiſſe, vult Batardus. 7.

Deportatio olim, vt apud noſtros hodie capitis amputatio, nobilium pœna exiſterat. ibid.

Deportati potius peregrini, quam ſerui ſunt appellandi. 9.

L. 1. §. fin. ff. de bon. poſſ. contra tabul. intelligitur. 10.

Ciuitas deportatione amittebatur. ibid.

Togæ vſus erat deportatis interdictus. ibid.

L. ex facto 17. §. ex facto ad Trebel. nouiter explicatur. 11.

Filij extra patris poteſtatem exiſtentes extra neorum

loco

loco habentur. 12.

Societas deportatione diſſoluitur, & quare. 13.

Filij poſt deportationem concepti, & nati, faciunt deficere conditionem, ſi ſine liberis, ſecus ſi ante deportationem ſint concepti. ibidem & 14.

Poſthumus pro nato habetur, etiam quoad patriam poteſtatem & ſuitatem. 15.

Concepti ante emancipationem filij, quamuis in ea editi, at nihilominus poteſtati ſubduntur. 16.

L. ſi quis 56. ff. ſoluto matrimonio, nouiter & verè exponitur. 17.

Idem eſt non habere mulierem, ac impeditam, & nullius vſus habere. ibid.

Diuortij vera etymologia traditur. 18.

Diuortium, non niſi iuſta cauſa interueniente fit. ibidem.

Deportatio quoad matrimonium attinet, morti magis quam diuortio accedit. ibid.

L. cognitionum 5. ff. de varijs & extraor. cognition. latè exponitur. 19. & 20.

Deportatio aliquando etiam libertatem adimit. 21.

Verbum, euenit, *quid ſignificet?* 22.

Impubes niſi poſt decimum annum cum dimidio relegari non poteſt. 23.

Relegatio attenta delinquentis ætate, vel in longius, vel in reſtrictius tempus fit. ibid

Exilij poena an relegationis, vel deportationis loco ſucceſſerit? 24

Exulare non debet impubes minor annis decem & dimidio. ibid.

QVAESTIO IX.

Vt poena deportationis olim infligeretur, & exilij nunc infligatur.

1 PVpillos inueterato illo deportationis ſupplicio male multatos fuiſse, vno vel altero iuris expreſso teſtimonio ſuademur. Vlpiani primum eſt in *l. ſi adrogati 14. ff. de tutelis*, & Imperatoris Iuſtiniani ſecundum in §. *item finitur, inſtit. quibus modis tutela finitur*, vbi communiter Scribentes proferunt, apud quos etiã conuenit, non quoſcumque impuberes huius pœnę immanitate extitiſse obnoxios, ſed illos tantumdem, quos proximos pubertati nuncupamus, qui licet ex aliquorum non improbabili ſententia, iudicis arbitrio æſtimentur, vt ſuo loco oſtendimus, & iam iam in noſtro Toletano Lycæo publice docuimus: Tamen
2 in propoſito, eos proximè ad pubertatem accedere multi affirmant, qui decimum annum cum dimidio excedunt. Ita *Angelus* in *dict.* §. *item finitur num.* 1. vbi etiam notant *Balduinus num. 3. Grammaticus num. 5.* Ioann. Ferrarius, *Claudius* Cantiuncula, *verſ. Alius finienda*, *Miſing. & Thadæus Piſan. num. 1 verſ. Tertio deportatione*, ſiquidem illa ætate ſcelus aut crimen aliquod patrari poſse, ob quod deportationis poenam mereatur, argumento eſt *textus in l. pupillum. 111. ff. de regul. iur. l. impuberem, ff. de furtis, l. apud, §. ſi quis non tutor. ff. de doli mali exceptione*, §. *in ſumma, inſtitut. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur, cap. 1. de delictis puerorum, l. 4. titul. 19. part. 6. l. 9. tit. 1. l. 8. tit. 31. part 7.* & aliæ, quarum *hoc eodem anno* meminimus. Quod in foeminis etiam procedit, quas hac poena fuiſse mulctatas indicat, 3
l. ſi quis 56. ff. ſoluto matrimonio, & l. & ſeruorum 5 ff. de ſtatu hominum, vbi verbum: *vel expulſa ciuitate*, de deportatione accipit *Gloſſa*, & Gobea *lib. 2. capit.* 11. Quapropter nonum annum cum dimidio excedentes deportari potuiſse, non irrationabiliter cum *Miſingero vbi proximè* ſuſpicor.

Illud autem prædictæ opinioni bellum in- 4
ferre poterat, quod vulgo circumfertur, nempe deportationem ciuilem mortem eſse, *l. ex facto 17. §. ex facto, ff. ad Trebel.* expreſsior textus *l. 1. §. fin.* ibi: *Deportatos enim mortuorum loco habendos, ff de bonorum poſſeſs. contra tabul. l. verum 63. §. vlt. ff. pro ſocio, l. 4. §. ſi deportatus, ff. de bonis libert. l. ſi quis 56. ſoluto matrimon.* ex quibus probant *Baconius lib. 1. declarationum cap. 18. num. 5. Petr. Gregor. lib. 26. ſyntag. cap. 17. num. 3.* & fortè hac de cauſa deportati ſic appellati ſunt, quaſi extra portam dati, ideſt, quaſi iam mortui & ſepulti haberentur, ſiquidem cum lege duodecim tabularum mortui in ciuitate ſepeliri prohiberentur, *l. 31. Romuli* extra portam deponebantur, quam ob cadauera, quæ per eam deferebantur, Libitinenſem nuncupabant, vt meminit ex *Lampridio Balduinus in dict. l. num.* 4. à quo nec procul diſtat *Marius Salomonius*, qui *in repetitione, l* Gallus, §. *& quid ſi tantum, n. 21. de liberis & poſthumis*, veluti mortui, aſserit, deiecti in alias ſedes migrare creduntur ita in inſulas deportari, quaſi in alterum orbem delati omnibus exuti bonis inter mortuos connumerati ſunt. Vnde quemadmodum pupil- 5
lus, quantumuis pubertati proximus, poenam mortis affici non poteſt, argumento *l. auxilio 37. §. in delictis, ff de minoribus, dict. capit. 1. & 2. de delictis puerorum, l. 4. titul. 19 part. 6. l. 9. titul. 1. & l. 8. titul 31. part. 7.* quod pluribus in eandem rem concenturiatis tradit *Petrus Caballus reſolut. criminal. centuria 2. caſu 134. à num. 1.* ferè per totã, & nos prolixa nimis diſputatione inferiùs adſtruemus. Parimodo dicendum videbatur, impuberes licet pubertati propinquos, depor- 6
tationis capitale ſupplicium perpeti non debere, cum de naturali morte ad eam, quæ ciuiliter deportatione irrogatur, valeat argumẽtum *dict. l. ex facto, §. ex facto, & dict. l. 1. §. fin. cum ſimilibus*. Et conducuntur tradita à *Mario Giurba conſ. criminal. 65. num. 26.* Imò idem erat, quem deportare, ac morte naturali illum plectere, cum frequenter exitiales inſulę deportatis aſſignarentur, quarum intemperie, & aerũ infectione cito perirent, vt ex *Baldo in l. 1. in fine, C. de monopolijs*, refert *Ioan. Baptiſta Baiardus ad Iulium Clarum, quæſt. 67. num.* 16. Idque vno verbo innuere videtur *Marcus Mantua vbi ſup. num. 3.* quare decapitationem hodie deportationis loco irrepſiſse, cum *Iulio Claro dict. q. 9. num.* 8. concludit *dict. loco* idem *Baiardus*, & apud 7
noſtros non male co ſuaderi poterat, quod antiquitus deportatio, quemadmodum & capitis amputatio hiſce temporibus nobilium &

He-

Digitized by Google

Heroum poena habebatur, *l.Padius, de incendio, ruina,& naufragio, l.capitalium de pœnis,l.2.l.honor. l.decurionum, C.de pœnis, §.item lex Iulia, inſtitut. de public.iudic.l.inter pœnas, ad finem, de interdict.& relegat. l. Diui, de poenis*, ex quibus ſic nouiter *Iacobus Gallus in apic.legum,ad l.illicitas.ff. de offic. præſidis, fol.mihi.36.*

8 Sed ſcrupulus iſte facillimè diluetur,ſi attentius perpendatur, deportationem non ita abſolutè, aut ſemper morti æquiparari, vt eiuſdem qualitatis, & effectus cum naturali, imò nec cum ciuili morte cenſeatur. Hinc eſt, rogatum filiis ſuis, vel cui ex his voluerit, cum moreretur, hæreditatem reſtituere,ius eligendi deportatione non amittere, *d.l.ex facto 17.§. ſi quis rogatus fuerit, ad Trebell.* Quod proculdubio amitteret, ſi deportatio ex iis eſſet, quæ ciuilem mortem inferunt, vt eleganter obſeruauit *Cuiacius lib.3.obſeruat.cap.* 10. Et tandem naturali morti illam minime æquari inde apparet, quod nec matrimonium diſsoluit, nec inter virum & vxorem interpoſitam donationem confirmat, quamuis humanitatis ratione ſuſtineatur, *l.ſed ſi mors 13.ff de donation inter virum & vxorem, l.ſed ſi 5.ff.de bon.damnator.* Nec intercidere facit legatum ſub conditione relictum, ſi ille, in cuius perſonam conditio collata eſt, fuerit deportatione mulctatus, *l.intercidit 59 ff de condition. & demonſtrat.* Quapropter hanc ſententiam enixè defendunt *Loriotus de iuris arte,tractat. 5.axiom.3.4.& 5 Cuiacius vbi ſupra, Hotomanus lib.6.obſeruat. obſeruation.21. Ioan. Mercerius opinionum, lib.1.cap.9.* vbi ideo deportatos verius arbitratur peregrinos quam ſer-
9 uos appellandos, *Iul.Patius legum concilia.centur. 6.q.59. Anton.Faber in iuriſprud.tit.11.prin.3. illation.1.Oſuald.lib.9.Donelli cap.4.liter. R.* licet verum ſit aliquando, obſimiles effectus, ſiue naturali, ſiue ciuili morti æquiparari, vt *ex ll ſuperius* in obiectione enarratis planum fit. Ideo
10 enim *Conſultus in dict.l.1.§.fin ff de bonor.poſſ.contra tabul.* deportatos mortuorum loco habendos reſpondit: quia illa quæſtio diſceptabatur, vtrum ſcilicet pater deportatus filio impedimento eſſet, quominus ad aui ſucceſsionem ius haberet? Qua cum deffiniſſet minimè obſtaturum, illam deciſionis rationem ſubdidit, quia deportatus mortui loco habendus eſt, ſcilicet quoad ſuccedendi ius, & cæteras iuris actiones, quæ ciuibus tantum Romanis competunt, ſiquidem hac media capitis minutione,ipſa deportatione contingente,ciuitas amittitur,*dict.l.intercidit,l.amiſſione 5.ff.de capit minutis, l.inter poenas 6 de interdictis,& releg.l.2.§.conſtit, l. ſunt quidam 17.ff.de poenis*, vbi ob hanc cauſam vocantur iſti ἀπόλιδες, ideſt extorres, & ſine ciuitate, *§. minor inſt. de capitis diminutione.* Quocirca peregrinus appellatur ab *Vlpiano in l. ſed ſi hac lege,§.ſed ſi per poenam, ff.de in ius vocando.* Nam peregrinus vocatur,qui ciuis Romanus non eſt, *l.ſed & ſi, §.ſolemus, ff.de hæred.inſtituend.* ac conſequenter cum ipſa ciuitate quæcumque ad ciues ſpectantia adimebantur,veluti togæ vſus, qua vti Romanis tantum permiſſum erat, *l. ſed ſi accepto 32 ff.de iure fiſci*, illud probat *Plin.Iunior.famil.4.* his verbis: *Carent enim toga, quibus aqua & igni interdictum eſt.* Cui ſubſcribit *Mantua in gloſſario; claſ.4. dialog. 11. n.* 2. necnon communio iuris ciuilis, & ſuccedendi facultas auferebatur, *l.1.C.de hæred.inſtituend.* quod oſtendit *Barnab. Briſon. lib. 1. ſelect. cap.13.* Quo nihil à ciuiliter mortuo,& verè ab hac luce ſubtracto differt:ergo quemadmodũ naturaliter ſeu ciuiliter decedente patre, filius aui ſucceſſionem ſine cunctatione obtineret, ita eo deportato conſequatur æquum eſt, cũ non aliter atque ſi viuo eius parente,quoquomodo mortuus fuiſſet pater deportatione locum filio in aui ſucceſſione facit,vt etiam placuit *Iulio Patio dict q* 59.Sicque intelligendus erit *Paulus in dict.l.ſi nec 4.verſicul. Si deportatus, ff.de bonis libertor.* quibus accedit, quod appoſitè nimis circa eiuſdem legis expoſitionem obſeruauit *Iacob Cuiac. dict. loco*, videlicet deportatum cognationem amittere, & ideo neque contra tabulas parentum bonorum poſſeſsionem habere,quæ ſolùm cognatis conceditur,nam eatenus quidem deceſſiſſe fingitur: ergo filius eius,quaſi ſublato patre ad aui ſucceſsionem ex edicto admittetur.

Et his, ni fallor, prouenit eiuſdem *Vlpiani* 11
vera interpretatio *in dict.l.ex facto* 17. §. *ex facto ad Trebel* ex qua etiam vulgò probatur deportatos mortuis aſſimilari, eo nimirum, cum quædam mulier filium ſuum rogaſſet, vt ſi ſine liberis deceſſiſſet, reſtitueret hæreditatem fratri ſuo, & is poſtea deportatus in inſulam liberos ſuſcepiſſet: reſpondit Conſultus, illos filios, niſi fuiſſent ante deportationem concepti, efficere conditionem deficere, quaſi ab alio, & non ab ipſo ſuſceptos; ſiquidem cum is, qui ob aliquod maleficium in inſulam deportatur, ciuitatem amittat,ſequitur vt qui eo modo ex numero ciuium Romanorum tollitur, perinde ac eo mortuo deſinant liberi in poteſtate eius eſse, *§.cum autem, inſtit quib.modis ius patriæ poteſtat.ſoluit.l.1.§.ſed ſi morte, ff. quando de peculio actio*, quapropter ſi quos poſt deportationem, quamuis ex legitima vxore liberos genuerit,quia illos in poteſtate non habet,nec habere poteſt, filiorum appellatione minimè
contineri certum eſt, extraneorum enim loco 12
enumerantur filii non in ſacris paternis conſtituti, *l.quin etiam 55. ff.de ritu nuptiar.l.ſi genero 26.C.de iure dotium, § cæteri, inſtit. de hæred. qual. & different.* docet *Anton.Faber.in iuriſprud.titul.8. prin.illat.6.* Ergo optimè hac ratione Vlpianus reſpondit, filios poſt deportationem ſuſceptos facere illam fideicommiſſi deficere conditionem, *ſi ſine filijs deceſſerit*, quaſi ab alio procreatos, ideſt non à ſeipſo, ſed à diuerſa & extranea perſona illius quam ante deportationem obtinebat,& de qua teſtator ſenſerat. Nã ea eſt deportationis vis, ac natura, vt hominum perſonas commutet, ideo ſocietatem
deportatione diſsolui, quaſi ea homines inte- 13
reant, ſcripſit ipſemet *Vlpianus in dict. l. verum 64.§ fin ff.pro ſocio:* non quidem, qua ciuiliter

de-

Digitized by Google

deficere videntur, ſed quia perſonarum ſtatus
mutantur,& ſimul publicatione bona pereũt,
l. 1. de bonis damnat. quæ publicatio non aliter,
atque mors ipſa ſocietatem diſſoluit, *l.actione*
65.§.publicatione, ff.pro ſocio, vnde merito obſer-
uauit *Donell.comment.lib.16.cap.* 24. depoitatio-
nem non ſolum ſocietatem diſſoluere defectu
perſonę, verum & bonorum, ideoque ad pri-
mum & ſecundum diſſolutionis modum, de
quibus *in dict.l.63.* reſpicere affirmat: quamuis
magis *Anton.Fabro* placuerit *in iuriſprudentia, ti-*
tul.9.prin.2.illat.15. bonorum publicationem,
quam ſemper adnexam habet, potius in cau-
ſa eſſe, vt deportatione ſocietas finiatur,
quam ipſius perſonæ mutatio, & velut inte-
ritus.

Igitur iure quidem poſt deportationem
14 conceptos liberos, veluti non ab eodem, ſed
ab alio ſuſceptos, quoad fideicommiſſi condi-
tionem attinet, filiorum appellatione non cõ-
tineri, exiſtimauit Conſultus contrarium om-
nino ſentiens de illis, qui fuerunt ante depor-
tationis ſupplicium concepti. Nam & ſi eorũ
conditio in ipſa deportatione contigerit, hoc
tamen nihil obſtabit, quominus illos in patria
poteſtate habuiſſe dicatur, vt indicat *Petr. Fa-*
ber ſemeſtrium lib.2.capit.13.verſ. Diximus, de
quibus accipiendam eſſe merito docet, *l. nati*
6.ff.vnde legiti.

Non aliter atque poſthumus, qui licet dũ
15 in vtero detinetur, nec in ſacris paternis con-
ſtitutus, quare nec filius propriè cognominari
poſſit, verumtamen cum naſcitur, benignitate
legis qui in vtero 7.ff. de ſtatu homin. conceptionis
tempore in lucem proditus retrò fingitur. Vn-
de quemadmodum ſi tunc temporis in hu-
manis ageret, viuentis patris poteſtati ſubia-
ceret, & filius ſecundum iuris ciuilis ſubtilita-
tem diceretur. Ita & poſt ipſius parentis obi-
tum editus in eadem poteſtate paterna extitiſ-
ſe creditur, & quaſi ſuus hæres ad illius ſucceſ-
ſionem admittitur, integer *titulus, ff.de liber.&*
poſthumis, tradunt *Baldum. in §.cæteri,inſtit.de hæ-*
red.qualit.& differ. vbi etiam *Thadæus num.5.* no-
uiſſimè *Alphonſ. Carran. diſput. de vera humani*
partus deſignat.capit.1.in princip.num. 50. cui ſini-
timum eſt quod ſcripſit *Alexander conſ.161.* in-
cipienti, *examinatis, in principio lib.2.* quem ſe-
quitur *Cardinalis Tuſchus practic.concluſ.iuris, li-*
tera E.concluſ.115.num.8. ſcilicet, conceptos an-
te emancipationem filios, quamuis poſt eam
16 editos, in aui poteſtate remanere. Quare, cum,
vt quis propriè filios habere dicatur, id ſolum
inſpiciendum leges admoneant, an illos pro-
pria ditione contineat? Inde eſt, Conſultum
rectè dixiſſe deportatum, qui ante pœnæ ir-
rogationem legitimæ vxoris plenum ven-
trem reddiderat, cum filiis deceſſiſſe æſtiman-
dum.

17 Nec dictis repugnat *textus in dict.l.ſi quis 56.ff.*
ſoluto matrimonio, vbi illa interpoſita ſtipulatio-
ne ab eo, qui marito vxoris nomine dotem
largiebatur: *Si quo caſu Titia tibi nupta eſſe deſie-*
rit, dotem dabis? committitur ſtipulatio ſi de-
portata fuerit, vel ancilla effecta. Ex quibus
verbis elici videbatur, deportationem ciuilem
mortem eſſe, ideoque & matrimonium diſſol-
uere contra *Iuriſconſultum in d.l.ſed ſi mors 13.*
ff.de donat.inter.& in l.ſed ſi 5.ff.de bon.damnat. Nã
licet huius textus deciſio adeo ſit perobſcura,
vt in multis codicibus verſiculus ille, *vel ſi de-*
portata fuerit, quo tota difficultatis moles in-
nititur, veluti mendoſus deficiat, vt in *dict. l.*
etiam obſeruauit *Albericus in principio.* Nihilo-
minus prætermiſſa Iacobi Cuiacii ſubtiliſſima,
ſed parum tuta interpretatione *in recitationibus*
ad titulum Codicis de repudijs, dicendum arbitror,
ideo Titia deportata maritum ad dotis reſti-
tutionem teneri: Quia ex verbis ſtipulationis
non ſolum ad id premebatur illis caſibus, qui-
bus verè matrimonii contractus quoad vin-
culum diſſolueretur, vt puta, cum moreretur,
l.1.de diuort & repud cap.fin.31.quaſt. 1. ab hoſti-
bus fuiſſet capta, *l.non vt de patre 8. l in bello 12.*
§.medio, de captiu. & poſtlimi. reuerſ. vel ancilla
affecta, *l.res vxoris 24 de donationib. inter,* verum
etiam cum ad vſum tantundem, & commu-
nem vitæ conſuetudinem diſtraheretur, vt ex
prædicta ſtipulationis forma deprehendere
licet: ſi quo caſu inquit: *Titia tibi nupta eſſe de-*
ſierit, id eſt, ſi quo caſu Titia quoad tuos vſus
pertinet, & ad opem tibi debitã velut tibi nu-
pta eſſe deſierit. Quod deportatione contin-
gere certum eſt, cum vix in inſulam deporta-
ta mulier marito in ciuitate degenti adiumẽ-
to eſſe poſſit. Ergo merito hoc deportationis
caſu, ſtipulationem committi, maritumque
ipſius virtute ad redditionem dotis compel-
lendum, Paulus reſpondit. Non quidem qua-
ſi deportatione, velut ciuili morte fuerit ma-
trimonium diſſolutum: hoc abſit; ſed quia
in deportationis ſimilem caſum concepta fuit
ſtipulatio, nempe in omnem illum, quo mu-
lier impediretur quominus viro ſuo in famu-
latu & obſequio vxor videri poſſet. Cum ne-
mo, quoad effectum dicet eum maritum vxo-
rem habere, qui ad vſus ſibi neceſſarios non
habet: quia idem eſt non habere mulierem,
ac impeditam, & nullius rei adiutricem habe-
re, argumento *textus in capit.inter corporalia 2.§.*
ſed neque, de translation.Epiſcopi, & Gloſſę in l.fin.
verbo Orbitates, C.ad l.Fabiam de plagia. Quibus
mirè conueniunt tradita *ab Hippolyt.Marſil.tra-*
ctatu de bannito, in verbo Nullitas, à n 99.

Cui interpretationi non refragantur poſte-
riora *dict.l.* verba, quibus Conſultus fatetur ſu-
pra enarratis caſibus, in prædicta ſtipulatione
illud omne venire, quod morte diſſoluto ma-
trimonio eſſe reſtituendum inſtrumentis do-
talibus continebatur. Nam etſi ex illis vulgò
probetur, non ſolum captiuitatem, & ſeruitu-
tem, verum & deportationem morti adſcri-
bi: id tamen minus rectè obſeruatur, cum ea
ſolum ratione id eſſe à marito, etiam in caſu
deportationis refundendum aſſerat: quia licet
tali exilio potius quodam diuortio, quam ci-
uili aliqua morte coniuges ſeparari videatur,
ex quo (integro & ſuo robore remanente con-

tra-

18 ctu) in diuerſas partes eunt coniuges. Quam
diuortii veram denominationem, & etymo-
logiam eſſe docet idem *Paulus in l. inter diuortiũ*
191.vbi *Fornerius* & alii *de verborum ſignif. & ex*
l.2.de diuortijs, *Franc.Hothom.in comment. 1. verb.*
Iuris,dict.verbo. Attamen cum non mutua vo-
luntate, nec alterius tantum iuſta cauſa inter-
ueniente, diſceſsio deportatione contingat,
quod opus erat, vt diuortium diei poſſet, *l.pe-*
nult.de adulter.l.ſi conſtante 9.C.eodem, l. 2. l.nullũ
9.l.ſi penult.7.ff.de diuortijs: imò ipſis reluctanti-
bus eueniat, licet deportatio non ſit mors vt
ſupra expoſuimus, morti magis quam diſci-
dio æquiparatur, *l.Gallus 29.§.& quid ſi tantum,*
*ff.de liber.& poſthum.*cum pluribus aliis *ibidem à*
Ioan. Marc. Aquilino congeſtis, *num.* 10.*fol. mihi*
45.Quare hoc ſufficiens Conſulto viſum fuit,
vt mulieris deportatione adueniente, non ali-
ter atque ſi mors ipſa, captiuitas, vel ſeruitus
eueniret, maritus ad illius omnimodam reſti-
tutionem teneretur, quod ex conuentione in
mortis caſu reſtitueret.

19 Cæterum, ne cum in deportationis mate-
riam incidimus,aliquid,quod in ea obſcurum,
& minime obuium videatur,vobis ſubticeam,
difficile Caliſtrati reſponſum in *l. cognitionum.*
5.§.conſumitur, ff.de varijs, & extraordin.cognitio.
obiicere decreui, cuius nondum optimè de-
prehenſa ſententia, quotquot veritates, haud
ſine ratione tradidimus, corruere videntur:
quod vix eorum aliquis diffitebitur,qui huiuſ-
modi textus verba perlegerit: *Conſumitur verò*
(de exiſtimatione loquitur) *quoties magna capitis*
minutio interuenit, ideſt, cum libertas adimitur:velu-
ti cum aqua & igni interdicitur.,quę in perſona depor-
tatorum euenit. Clarius enim quam expoſitione
indigeat, illis probatur, deportatos non ſolum
ciuitatem, vt prope oſtendimus, verum & li-
bertatem amittere, penæ ſeruoſque effici. Cui
conſectarium eſt, vt eos etiam ciuili morte in-
tercidere dicamus, aduerſus omnia quæ ſupe-
rius adſtruximus.

20 Mirum eſt enim in huius legis interpreta-
ne quantum diſtringantur Gloſſographi, præ-
cipuè *Eguinarius in §.cum autem inſt.quib. mod. ius*
*patria poteſtat.ſolu. Iacob.*Cuiacius *in recitatio ad ti-*
tulum. C.de repudijs, Hotoman.*in dict.§.minor.Dua-*
*ren.in titul.de capite minutis,pag.*129.*& lib.*1.*diſput.*
*cap.9.Gobean.lib.2.variar.cap.*11.*Robert.lib. 3. ſen-*
*tentia.cap.9.Vacon.declarat.*18.*num.9. Rebardus.lib.*
3.variar.cap.5.Vulterius in dict.§.num.8.& diſcept.
*ſcholaſt.capit.*12.Anton. *Faber.in iuriſprud Papin.ti-*
*tul.*16.*prin.*1.*illatio.*3.& plurimi alii, quorum
meminit *Nicolaus de Paſſeribus in conciliatione le-*
gum, fol. mihi. 676. vbi ſeptem interpretationi-
bus relatis, totidemque reiectis, vltimo cogi-
tandam relinquit. Verum his omnibus præ-
termiſſis, licet aliquando ea nobis legis inter-
pretatio propria viſa ſit,quæ duplicem conſti-
tuit libertatem; alteram iuris naturalis, aut gē-
tium, alteram iuris Quiritum; quaſi quidem
Caliſtratus hic non de libertate ciuili, ſed na-
turali ſenſiſſet,vt poſt *Cuiacium vbi ſupra* pluri-
bus in eius comprobationem accerſitis ſcripſi-
mus *octaua centuria legum conciliatarum*, quam
primis noſtrę Iuriſprudentiæ annis Iulio Patio
addendam parauimus. Nunc tamen, deciſio-
nis verbis rectius penſitatis, eam illis minimè
conuenire cum *Antonio Fabro d. loco* exiſti ma-
mus. Imo certius arbitramur,Conſultum ibi-
dem non de ordinaria, & frequentiori; vt ſic
dicam, deportatione,qua ciuitas tantundem
amittitur egiſſe, ſed de extraordinaria, & mi-
nus ſolita; cuius proprium eſt ſimul cum ciui- 21
tate libertatem auferre, vt probant Imperato-
res *in l.ne quis 2.C.vt nemo priuatus titulo, &c.*ibi:
Eum qui hoc facere auſus fuerit, ſi plebeius eſt,vltimo
ſubdi ſupplicio: ſi clariſſimus, vel curialis, vel miles,
vel Clericus,proſcribendum, deportandumque non ſo-
lum Ciuitate Romana, ſed etiam libertate priuari cen-
ſemus. Quem *dict.l.* verum ſenſum eſſe merito
docet *Ioannes à Reuertiera in ſuis diſputationibus*
in inſtitut.iuris ciuilis lib.3. in ſeptimo iuris propoſito
in fine,& nos quam maxime Caliſtrati locutio-
ni adſtipulari ex eiuſdem contextu elici puta-
mus.Nam poſtquam edixerat, exiſtimationem
conſumi,quoties magna capitis diminutio in-
terueniebat,ideſt, cum libertas adimebatur,&
huius magnæ capitis minutionis,& amiſſionis
libertatis exemplum in antiquo aqua & igni
interdicto conſtituiſſet, ſubicit: *Quæ*, magna
videlicet capitis diminutio, & libertatis amiſ-
ſio, *in perſona deportatorum euenit.* Quaſi diceret,
ideo enim magnæ capitis diminutionis exem-
plum in deportato, vel aqua,& igni interdicto
propoſui: quia hæc libertatis amiſsio aliquan-
do in perſona deportatorum euenit. Idque ip-
ſiſſima illius verbi *euenit* ſignificatio conuin- 22
cit,quæ aliquando,& non ſæpe venire eſt,quo
ſenſu eo verbo vtitur *Conſultus in l.interdum,ff.de*
public.iudicijs.

Ergo vt ad inſtitutum reuertamur, ex dictis 23
depromitur,pupillos pubertati proximos,quaſi
doli capaces ob crimen ab ipſis admiſſum de-
portari potuiſſe, ac per conſequens, & relega-
ri,cum minus fuiſſet relegationis quam depor-
tationis ſupplicium, *l.4.iuncta l. inter pœnas 6. ff.*
de interdictis, & relegatis: licet verum ſit, quod
attenta perſonæ ętate, aut in longius,aut in re-
ſciſſius tempus relegatur, *l 2. ff.de termin.moto:*
nam iuuenem in longius, ſeniorem verò in
breuius tempus relegare oportet. Vnde infer-
tur, quod cum ex ſententia *Gloſſę in §.1.quibus* 24
modis ius patriæ poteſtat. ſoluit. verbo *Retinent, &*
Bartoli in l.illicitas, §.qui vniuerſas, ff.de offic.præ-
ſidis. Quibus conſentiunt *Dianauder.in praxi cri-*
*minali cap.*58.*num.*3.Autor additionum ad Sali-
cetum *in l 1.C.de hæred.inſtit.Oſaſcus deciſione Pe-*
*demontan.*105.*num.*9. *Graminat. voto* 19. *num.* 10.
Ioſeph. Ludouic. deciſione Peruſina 11. *num.* 7. vbi
communem dicit, *Cornens conſ.*55.*lib.* 2. & alii
relati à *Petro GilKenio tractatu de præſcription. part.*
3.cap.6.num. 10. exules noſtris temporis depor-
tatis comparentur, argumento *l. cum quis ſibi*
38.vbi nota: *Cuiacius tractat.7.ad Africanum,& l.*
2.de publicis iudicijs, vel relegatis, vt etiam placuit
Emanueli *Suarez in Theatro commun.opinion. verbo*
*Banniti, num.1.& ſequentibus, Curtio conſil.*152.

*num.*4.*&* 8. Boſſio *in pract. de bonorum publicatione, numer.*69. Goʒadino *conſ.*96.*num.*7. *Cephalo conſ.*22. *num.*18.*lib.*1.*& conſ.*78.*num.*13. & poſtmodum, *Philipp. Matthaeo in l. ea ſola* 97.*num.*17.*ff. de regul. iur.* Conſectarium videtur, vt eadem ætate hodie, ſiue vir, ſiue fœmina in exilium mitti poſſit, qua antiquitus in inſulam deportari, vel relegari potuerunt.

SVMMARIVM.

*INfans in atrocioribus punitur ſecundum communem.*1.*& ſeqq.*

*Filij etiam infantes propter parentum delicta pœna afficiuntur.*2.*Et quomodo hoc intelligatur?*30.

Animalia ſenſu carentia, aliquando in iure damnantur. ibidem & ſequenti.

*Mures, qui Euchariſtia ſacras ſpecies corrodunt, in ignem mitti debent.*3.

*Delicta animalium, vbi antiquitus iudicarentur?*4.

*Propter immanitatem ſceleris an liceat Iudici leges transgredi?*5.*&* 37.

*Multa propter criminum grauitatem à legibus contra communes iuris regulas admittuntur.*6.

*Criminis magnitudo quando tollat appellationem?*7.

*Socius criminis, & aliàs inhabilis ad accuſandum, admittitur propter atrocitatem criminum.*8.

*Ex defectu citationis non redditur nullus proceſſus ſuper enormi crimine agitatus.*9.

*Clerici atrocia delicta committentes degradantur, & Curiæ ſeculari traduntur.*10.

*Qui poſt delictum furore corripitur, à pœna regulariter excuſatur.*11.

*Furioſus loco abſentis, & ignorantis habetur.*12.

Poena corporalis non poteſt abſenti infligi. ibidem.

*Furioſus mortuo æquiparatur.*13.

Mortuus poena corporali affici non poteſt. ibid.

*In atrocioribus licet reus poſt delictum furere coeperit, ſupplicio afficitur.*14.*Et quare.*40.

*Iudicium Athenienſium de infante refertur.*16.

*Impuberem nondum decimum annum cum dimidio excedentem puniri, etiam in atrociſſimis non poſſe, nouiter oſtenditur.*17.20.*& ſequenti.*

Nouiter opinari, an vnicuique ſit liberum? ibidem.

*Difficillimum eſt, vt vnus contra plures rectè ſentiat.*18.

*Aliquando inſipientes proferunt, quod ſapientiſſimos omnino latuit.*19.

*Proximus infantiæ quis dicatur?*21.

Impubes infantiæ proximus innocens præſumitur. ibidem.

*Innocens puniri non debet.*22.

*Infans, vel proximus infantiæ, parum à furioſo diſtat.*23.

Furioſus ob delictum in furore commiſſum nequaquam punitur. ibid.

*Perinde habetur quod à furioſo fit, ac ſi caſu accidiſſet.*24.

*Sodomia peſſimum crimen appellatur in ſacris literis.*25.

*Sodomiam cōmittens, ſi minor ſit quatuordecim annis, impunitus relinquitur.*26.

*Præſumptio iuris, & de iure non admittit probationem in contrarium.*27.

*Crimen falſæ monetæ atrociſſimum eſt.*28.

*Sepulchri violati crimen ſacrilegio proximum habetur.*29.

*Contrariæ opinionis fundamentis reſpondetur.*30.

*Textus in capite Eccleſia. §. item paruulos.*1.*q.*4.*Illuſtratur. ibid.*

*Lex humana quando iudicium diuinum ſequi poſſit.*31.

*Delicta parentum filijs non præiudicant.*32.

*Præmium debetur filio, qui cum ex improbo parente originem ducat, virtutem ſequitur.*33.

*Nulla poena, etiam pecuniaria, vel amiſſionis bonorum, poteſt filius ob paternum flagitium puniri.*34.

*Textus in cap. mulier.*15.*q.*1.*enucleatur.*35.

Hominis dignitas ſumma eſt. ibidem.

*Liberum corpus, aut quælibet ipſius pars, æſtimationem non recipit.*36.

Innocentij ſententia in cap. 1. *de conſtitut. explicatur.*37.*&* 38.

*Atrocitas non datur in puero ante annum decimum cum dimidio.*39.

Non entis nullæ ſunt qualitates, ibid.

*Furioſus ob cauſam ingratitudinis ante furorem commiſſam poteſt exhæredari.*41.

QVAESTIO X.

Ad punitionem in atrocioribus?

AD cuiuſcumque criminis vindictam proximi pubertati ætatē ſufficere, nec vno loco, ſed paſſim ſcripſimus. Cuius ſententiæ nonnullas Interpretes reſtrictiones adducunt, inter quas nec inferioris notæ videtur, quæ Nobis diſputanda obiicitur, an ſcilicet in delicto nimis atroci pupillus, etiamſi pubertati nō ſit proximus, & decimum annum cum dimidio nondum expleuerit, puniatur, nulla ætatis habita conſideratione? Et acriter eum eſſe plectendum, licet fuerit infans, vniuerſa Doctorum fert ſententia, nec deſunt argumenta, quibus illam inſtruant, & quaſi certam reddere videantur. 1

Principio enim in cauſam deducitur *textus in cap. Eccleſiam, §. item paruulos* 1.*q.*4. vbi ob ſceleris immanitatem infantes, imo & innocentes propter parentum delicta puniuntur. Sed mirum hoc videri nō debet, cum ob eandem cauſam animalia ſenſu, & ratione omnino carentia, ex iuris diſpoſitione ſupplicio afficiantur, textus eſt ſingularis *in cap. mulier.*15.*quaeſt.* 1. (quem valde commendat *Ioan. Rojas* cum innumeris ab eo relatis, *ſingulari, in fauorem fidei* 102. incipit *inanimata*) vbi cauetur, quod ſi aliquando fœmina ferini coitus præ nimia libidinis vredine appetens fuerit, obſcoenaque illa impudicitia polluta inueniatur, vel (vt Iuuenalis verbis vtar) 2

Si impoſito clunem ſubmittat aſello.

Quod ipſa, & animal ſimul interficiantur: quod antea diſpoſitum erat *Leuitici cap.* 20. & in noſtris legibus habetur expreſſum, quæ hu-

ius

Digitized by Google

ius rei congruam rationem adducunt, vt pa-
tet in *l.2.tit.21.part.7.* ibi: *Para amortiguar la re-
membranza del fecho*, & hoc quotidie practicari
teſtatur *Matienzus in dialog.Relat.3.p.c.64.num.6.*
Anton.Gom.*in l.80.Tauri num.*85.D.Ioan.*Vela de
pœnis delictorum cap.33. verſ. Secundò ex prædictis*,
proſequuntur,*Ojeda de incompatib.beneſic.1.p.cap.
23.Guliel.Benedict.in repet.cap.Ramuut.verbo Mor-
tuo,itaque el 1.num.138.Couar.lib.2.variar.cap.8.n.
1.*Iul.*Clarus *§.fornicatio num.27.& §.fin.q.* 99.*n.
8.verſicul.Niſi in vno caſu, Iodoc.Danauder.in pra-
xi cap.96.num.15.Carrer.in praxi tit.de homicidio,§.
circa igitur num.21.Caſaneus conſid.1. in 5. præſup-
poſito num.* 108. *Alphonſ. de* Caſtro *lib. 4.aduerſus
hereſes verbo Coitus,in verſicul.Coitus cum iumento,
Roias ſingulari* 102.incipienti, *vbi animal brutum,*
Aluarus Pelag.*lib 2.de planctu Eccleſiæ cap.2.Tho-
mas Zerdan.in libro viſita de la carcel, cap.13.num.*
11.*verſicul.*Hallamos, *Tiraquel. de pœnis temperan.
cauſa* 49.*num.*39.Auend.*reſponſ.*35. *num.* 4. *Aules
cap.1. prætor.in gloſſa Derechamente,num.*19.*Menoch.
de arbitr. caſu* 286. *num.* 7. *& caſu* 360 *numer.*61.
Maranta, Tiraquel.& alii à *Zenedo* relati *in colle-
ctanea ad dictum cap mulier.Ignatius de Villar in Sil-
ua reſponſor.lib.1.reſponſ.4.numer.6.Horten.Caual-
can.de brachio Regio 4.part.numer.*313.& rurſus *in*
3 *fragmentis, fragmento* 105. Cui nec abſimile eſt,
mures, vel iſtius generis animantia, quaſi in
punitionem exenterari, & comburi, quoties
ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſpecies profano den-
te corroſerunt. Tradit *Stephan.de Gaeta in repe-
titione, cap.ad limina* 30.*q.*1.§.6.*num.* 79. *Zenedus
in collectaneis ad* Decretal.*collecta.* 15.*num.*9.noui-
ter *Martin.Bonacin.tom.1.fol.* 151. *num.* 9. & aliis
etiam criminibus præter hæc inuenimus ani-
malia punita fuiſſe,vt patet *Exod.cap.19.Omnis,
qui tetigerit montem,morte morietur. Manus non tan-
get eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur ia-
culis, ſiue iumentum fuerit, ſiue homo, non viuet*, &
capit. 21.ſi cauetur: *Si bos cornu percuſſerit virũ,
aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur,
& non comedentur carnes eius.* Cui etiam conci-
nit quod habetur Gene*ſis cap.*9. lex etiam Dra-
conis apud Athenienſes olim obſeruabatur,
qui cædis perpetratores extorres patria & fini-
bus fieri ſanxit,non homines modò,ſed etiam
animantes, aliaque etiam inanimata. Et hæc
delicta animalium ratione carentium in Pry-
taneo iudicabantur,vt auctor eſt De*moſthenes in
oratione aduerſus Ariſtocrat.*, & adnotauit *Budæus*
in *l.aut facta, §.euentus, ff de poenis*, & poſt eum
*Couarruuias lib. 2. variar.capit.8.num.*1. Igitur ſi
animal iudicii & rationis expers ob flagitii
atrocitatem punitur, vt poſt ſupra relatos in
propoſito tradit *Petrus Caualius tractat. de homi-
cid fol.mihi* 21.*num.*181.multo magis puer, etiã
decennio minor, cum homo ſit, & aliqua-
lem qualem intellectum præſumatur habere.
5 Coadiuuatur inſuper hæc opinio ex illa ce-
lebri Innocentii ſententia,propter ſceleris gra-
uitatem & immanitatem iudici licitum eſſe
leges tranſgredi: ad hoc namque communi-
ter allegatur *in cap.1. de conſtitution.* & ſequitur
eum *Hippolytus de Marſil.in l.vnius, §.cognituram
num.7.ff.de quæſtionibus, Ioſeph.Ludouic.deciſ.Peru-
ſin. 77. fuit dubitatum num.* 8. & alii plures, quos
longa ſerie recenſet *Tiraquel. in tractat. de poenis
temperan.cauſa* 49.*num.*16. adduciſitque pro hac
ſententia *textum in c.fœlicis, §.coeterum, de poenis,
lib.*6.ibi: *Et propter enormitatem culparum, plagarũ
modus exuberet, nec poenis ſolitis condemnetur*, facit
textus in cap hoc ipſum, verſ.Hinc etiam 33.*q.*2. in
quibus omnibus expreſſe deciditur,quod pro-
pter grauitatem criminis debet pœna creſce-
re, & augeri.

Hoc tamen (vt id obiter dicam) non
adeo expeditum eſt, quin plures non conte-
mnendæ autoritatis viri verius crediderint,
poenam à lege impoſitam tranſgredi, vel au-
geri non poſſe, etiam in atrociſſimis delictis
per iudicem inferiorem, niſi conſulto Princi-
pe, quod voluit Romanus *in repetitione, l ſi ve-
ro,§.de viro,in fallen.46.ff.ſoluto matrimonio*, dicens
in hoc caſu, ſcilicet, quando Princeps conſu-
litur, loqui & intelligenda eſſe iura allegata
pro Innocentii ſententia; & inducit pro ſua
opinione *textũ in l.Diuus,la 2.ff.ad l.Cornel.de falſ.*
ſecundum communem Doctorum intelle-
ctum, & *Gloſſę in verbo pati Poſſins.* Vbi ad hoc
quod poena augeatur propter ſceleris atroci-
tatem, conſulendus eſt ſuperior. Eiuſdem fa-
ctionis eſt *textus in l.1.in fine, ff.de poenis*, quem
ad hoc moliorem dicit *Philippus Decius in d. c.
1.de conſtitutio.lect.2.num.*45. Romanum ſequu-
tus eſt *Felinus in eodem cap.1.col.17. verbo Nihilo-
minus, & Hippol.de Marſil.ſingul.* 244.

Vtra tamen ex his duabus opinionibus ve-
rior ſit? alii viderint, Id autem, cum longioris
decertationis ſit, ego nunc non excutio, nec
ad exactius iudicium voco. Tum,quia ad no-
ſtrum inſtitutum haud multum pertinet; tum
etiam, ne, quem inſtitui, curſum huiuſce di-
ſputationis confundam, ductumque inoffen-
ſo tenore non retineam: ſatis enim huiuſce rei,
*Farinac.in tom.de indicijs ad torturam,quæſt.37.ver-
ſic.Quid dicendum in fine,Hieronym.Bucaron.de dif-
ferentijs inter iudicia criminalia & ciuilia, differen.*
118.*num.*19.Quomodocumque tamẽ res ſe ha-
beat, illud certiſsimum eſt, multa contra hu- 6
iuſmodi immania flagitia à legibus eſſe intro-
ducta contra communes & ordinarias iuris
regulas. Quod in primis probatur per *textum
in l.1.C.de precib.imperat. offeren.* vbi ſeruus alio-
quin incapax admittitur ad ſupplicandum,
& impetrandum reſcriptum propter ſceleris
grauitatem.

Facit ſecundo *textus in l.ſi quis filio exhæredato,
§.hi autem omnes, ff.de iniuſto rupto*, vbi criminis 7
magnitudo tollit appellationem, operaturque
vt ea non admiſſa ſententia executioni man-
detur, quod item probat *l conſtitutiones ff.de ap-
pell.& l.* 2. C. *quorum appell.non recipiuntur*, licet
hoc non regulare eſſe fateatur *Franc. Aretin. in
l.Pantonius, §.rei perduellionis, in princ.ff.de acqui-
rend. hæred.* & probent relati *à Hieronym. Bucaro
de differ. inter iud. ciuil. & criminal.differentia* 194.
per totam, ſed ſolum quando imminet pericu-
lum maioris ſceleris.

Digitized by Google

Tertio, propter facinoris grauitatem mulieres & alii accuſare prohibiti admittuntur ad accuſandum, *text. in l. mulierem de accuſation. & in l. in quæſtionibus, & in l. famoſi, ff. ad legem Iuliam maieſtat. cap. tanta de ſimonia*, & conſors criminis, alias non idoneus ad teſtimonium, *cap. in fidei, cap. accuſatores, §. licet, de hæretic. lib. 6. cap. per tuas de ſimonia*. Conducunt, quæ latiſſimè in hanc rem ſcripſit Germanus noſter *D. Alphonſus de Narbona in 3. part. nouæ Recopilationis, titul. 21. lib. 7. l. 2 gloſ. 5. per totam*.

Quarto, licet litis conteſtatio in qualibet cauſa neceſſaria ſit, adeo vt dicatur fundamentum iudicii, *cap. vnic. de litis conteſtat. cap. ſi per quæſtionem de offic. delegat. cap. ex parte el 2. de verbor. ſignific. l. vnica de litis conteſtat l. 7. titul. 3. part. 3.* Nihilominus tamen proceſſus ſuper enormi crimine agitatus non vitiatur, licet in eo litis conteſtatio non interueniat, *cap. fin. de hæretic. lib. 6.* iuncta *Clemen. ſæpe, de verbor. ſignific. Gloſſa in capit. quoniam frequenter, vt lite non conteſtata, Gloſſa in ſumma 3 quæſt. 9.* tradit latiſſime *Ioann. Rojas ſingular. in fauorem fidei 127. litis conteſtatio, per totum*.

Quintò facit *textus in cap. nouimus, de verb. ſi-* 10 *gnif.* vbi in grauioribus delictis Clericus degradatur, & curiæ ſæculari traditur, licet nondũ ſit incorrigibilis, prout illum textum intelligit, & ſingularem facit *Panormitan. ibi in 3 notabili*, quamquam aliàs id non fiat, præterquam in tribus caſibus, & cum eſt incorrigibilis, ſecundum *Gloſſam in capit. ad abolendam, verb. Relinquatur, de hæreticis*. Sed quod magis eſt, etiam citra degradationem punitur Clericus à iudice ſæculari propter ſcelerum immanitatem, vt voluit *textus in l. addictos*, & per eum *Gloſſa in verbo Vindicetur, C. de Epiſcopal. audient.* ſecundum tamen diſtinctionem, quam ibi adducit, cui ſimilis eſt *text. in capit. perpendimus, & in capit. cũ non ab homine*, & vtrobique *Gloſſ. de ſentent. excõmun. Gloſſa etiam in cap. contingit el 1. eodem titulo.* Plura ſimilia adducere poſſem, in quibus atrocitas criminis facit, vt ab ordinariis iuris regulis diſcedamus. Quæ omnia (ne cui videar in his congerendis immodicus) lubens omitto: illud ſolummodò ſuperpondii loco contentus 11 adiicere, quod noſtro caſui eſſe omnino ſimile Doctores putant. Qui omnes communiter tradunt, quod licet aliàs ille, qui poſt delictum commiſſum furore correptus eſt, corporaliter non puniatur, vt nominatim voluit *Bald.* & poſt eum *Alexan. & Iaſon*, & alii recentiores *in l. furioſum in fin. C. qui teſtamen. facere poſſ. Angel. Aretin. in tract. de malefic. verbo Scienter & doloſe, verſ. Quid in furioſo*. Communem dicit infinitos referens *Iulius Clarus lib 5. receptar. ſentent. §. fin. quæſt 60. num. 7. Ioan. Baptiſ Villalob. in lib. commun. opinion. liter.* F. *num. 181. & 182.* Quia cum furioſus loco abſentis & ignorantis habeatur, 12 *l. ſed etſi vnius, §. filio familias, ff. de iniuriis, l. Iulianus, ff. de diuort. l. 1. §. adipiſcimur, de acquirend poſſeſ. l 2. ff. de procurat. l. vbi non voce, §. furioſus, de regul. iur. & text* omnium ſingulariſſimus *in l ſi ei qui, §. furioſus, de iure codicillor.* Poena autem corporalis in abſentem ferri non poteſt, *l. abſentem, ff. de poenis, l abſentem*, C. *de accuſation. cum ſimilibus*. Tum etiam furioſus mortuo æquiparatur, *l. qui ad certum, ff. locati, l. bonorum, verſic. An autem, ff. rem ratam haberi*, & notat *Gloſſa in l. ſi quis alicui, verbo* Adquiſitam, *de acquiren. hæredit.* At mortuus poenam corporalem pati nõ poteſt, *l. defuncto, ff. de public. iudic. l. 2. & 3. C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. l. fin. C. de bonis eorum, qui ſibi mortem conſciuer. l. in Senatus, § ſi propter mortem, ff. ad Turpilian. capit. peruenit, qui filij ſint legitim.* Si tamen (vt redeam) delictum commiſſum immane, & atrox fuerit, furor ſu- 14 perueniens nihil ei proderit, quia eiſdem poenis afficietur, ac ſi ſanæ mentis omnino exiſteret. Quod defendit *Iaſon. in l ex facto, ff. de vulgari. num. 31. in fin per text. in l. Diuus Marcus, ff. de offic. Præſid.* qui ad hoc videtur expreſſius in illis verbis: *Nec morbo eius danda ſit venia*, iunctis illis: *An pro immanitate facinoris ſupplicio afficiendus ſit*: loquitur namque *text. ille* in eo qui matrem ſuam occiderat. Eandem ſententiam ſequitur Andr. *Tiraquell. in dict. tractat. de poenis temperandis, cauſa 2. num. 6.* Ioan. *Rojas ſingular. in fauorem fidei 71. furioſus in fine, Ripa in dict. l. ex facto num 72. Ioſeph. Ludouic. in deciſ.* Peruſin. *77. fuit dubitatum. n 9.*

Ex his ergo colligitur, quod cum ob ſce- 15 leris immanitatem, & grauitatem, animal brutum, & omnino rationis expers puniatur, furioſus etiam, qui pro abſente, & ignorante, imo & pro mortuo reputatur, puniendus ſit: cumque tot alia contra ordinarias iuris regulas propter flagitii atrocitatem inducantur, congruum etiam, nec à ratione alienum eſt, vt minor, qui alias ante annum decimum & dimidium puniri non poterat, in hoc facinoris genere etiam ante eam ætatem non excuſetur. Et ita hanc limitationem ad prædictam regulam tradit ante omnes *Lucas de Pena in l. fiue, C de executorib. lib. 12.* prout eum refert, & ſequitur *Iacob. Nouell. in regul. 45. infantes, & pupilli, fallent. 2. Andr. Tiraquel, tractat. de poen. temporan cauſa 49. num. 45. Petr. Dueñas regul. 259. ætas, ſeu fragilitas, limit. 2. Gregor. Lopez in l 9. titul. 1. p. 7. in fin* & innumeri relati à *Farinacio. tom. 3. prax. criminal. q 92. n. 107.*

Quorum auctoritati addi poteſt illud Athe- 16 nienſium iudicium ab A*Eliano* relatum, *lib. 5. omnigenæ hiſtoriæ cap.* 16. vbi tradit, puerum quempiam apud Athenienſes, cum auream laminam, quæ ex Dianæ corona deciderat, ſuſtuliſſet, in iudicem fuiſſe adductum: iudices autem cum crepundia, talos, & laminam propoſuiſſent puero, is iterum ad aurũ inclinauit, ideoque plexus eſt tanquam ſacrilegus; neque ætatis veniam dederunt, ſed flagitium & ſcelus vindicarunt. Hactenus ille.

Ego autem, qui attentiori animi cogitatio- 1 ne ũngula non omitto perſcrutari aduerſus hanc receptam traditionem diſputationis gratia nouem tentare intendo, impuberem, vel puerum etiam in delicto, quantumuis atroci, immani, vel deteſtando, ante tempus, & ætatem

tem

tem à lege præfixam ad punitionem cuiuſcũque criminis ſupplicio afficiendum non eſſe. Vos tamen in primis monitos velim, candidi lectores, me non latere, quam arduum ſit, ac perdifficile, opiniones animi hominum multo tempore inſitas tollere, nouumque aliquid contra receptos vbique mores inducere: tamẽ cum ea ſit veritatis inuiolabilis vis, & natura, vt aliquando in lucem erumpat, nec latere, ac opprimi poſſit diu, libentius hoc onus officiumque ſuſcepi, nec dubitaui inueteratam iam olim opinionem reprehendere, & vulgo rem probatiſsimam improbare. Illud namque in animo mihi frequenter fuit obſeruatum, ignauum hominem, & ad corpus opiparè curandum à natura procreatum eſſe habendum, qui id proferre dubitaret, quod ei ratio, aut multa accurataque lectione confirmatum iudicium ſuaderet: quandoquidem nec in literis tyrannos quoſdam natura conſtituit, à quorum nutu nobis diſſentire ſit inconceſſũ, nec aliquem in quoquam ſcientiæ genere tantæ præſtantię viuere exiſtimo, vt ſua orbi ſeu placita, ſeu decreta, tamquam Prætor edicta proponere valeat: interim tamen (vt ingenuè fatear quod ſentio) non poſſum non vereri, ne nimis audacis, & confidentis ingenii vobis videar, qui nullius ex iuris Interpretibus (quem adhuc viderim) præſidio & autoritate fulfultus, cum tot præſtantiſſimis in legali doctrina viris, qui contrarium tenent, auſus ſim aperto marte congredi, atque manum conſerere, & calamum, cum nec Hercules quidem contra

18 duos, vt eſt in veteri prouerbio: maxime cum rariſsimum ſit, vt vnus aduerſus plures rectè ſentiat, iuxta illud *Plauti in milite: Nemo ſolus ſatis ſapit, & Liuius 1. Decade lib. 3.* ſcribit, plus pollere multorum ingenia conſiliaque. Nam vt inquit *text. in cap. extra conſcientiam. 64. diſtinct.* integrum reputatur iudicium, quod multorum ingeniis comprobatur. Habetur *in cap. prudentiam poſt principium, de offic. delegat. & in Clemen. 1. de ſentent excommunicat.* Sed quia aliquando

19 contingit, vt quiſquam infirmi conſilii, abiectique & hebetati ingenii aliquid dicat, neutiquam etiam ſummis viris aſpernandum, imò quod ab ipſis probari, & laudari queat, vt tradit *Aul. Gelius lib. 2. noct. Atticar. cap. 6. & Macrob. lib. 6. Saturnal. cap. 7.* & probatur etiam per textũ, quem aureis literis eſſe ſcribendum dicit *Barbatia conſilio 1. lib. 3. in l. 1. §. ſed neque, C. de veteri iure enucleando*, ibi: *Cum poſſit vnius forſitan, & deterioris ſententia, & multos, & maiores in aliqua parte ſuperare,* cui ſimile eſt illud Saluatoris noſtri apud *Matth. cap. 11. & Lucam 10. Abſconaiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti paruulis,* & hinc deſcendit quod dicit *Gloſſa in cap. ad audientiam, verbo inſipientibus de conſuetudine,* ab inſipientibus etiam conſilium petendum, quia interdum reuelatur minori, quod maior neſcit, *l. potioris, C. de offic. rectoris prouinc. c. eſto ſubiectus, ante finem. 95. diſtinct. cap. ſi habes 24 q. 3.* His igitur de cauſis, meum in propoſita quæſtione iudicium, licet alias obtuſum & ſtolidum, non erubeſcam interponere.

20 Dico itaque, quod cum à iure diſpoſitum ſit, minorem decem annis & dimidio ex cauſa delicti puniri non poſſe (vt latiſsimè ſupra reſoluimus) hoc idem perpetuò obſeruandum eſt, nec ante eam ætatem puniri poteſt, etiam ſi delictum ab eo commiſſum exitiale, atrociſſimumue fuerit.

21 Adducor primò in hanc ſententiam, quia ratio, propter quam in ea ætate minorem excuſandum fore ſuperius diximus, ea eſt, quod impubes ante prædictum annum decimum & dimidium, aut eſt infans, aut proximus infantiæ (nam ea ætas, quæ à ſeptimo anno, vſque ad decimum & dimidium protrahitur, proxima dicitur infantiæ, vt tradit *Anton. Auguſtin. lib. 3. emendatio. cap. 9. & Menoch lib. 2. de arbitrar. caſu 57. num. 12.* & conſentiunt alii ſupra proprio ſuo loco congeſti) infantem autem, aut proximum infantiæ, nullum intellectum habere *Iuſtinianus* teſtatur *in §. pupillus, verſic. Sed quod diximus, inſtit. de inutilibus ſtipulat.* & quod impuberum nullum animi iudicium eſt, dicit *in §. præterea, quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum*: & hæc ætas, quicquid videt ignorat, *l. 1. §. impubes, C. de falſ. moneta. l. ſi. ff. de iur. & facti ignorantia*: ideoque ab omni culpa alienus, tanquam doli non capax præſumitur, & tanquam rationis expers, ab omni delicto innocens ſemper reputatur, vt probat *textus in cap. illud relatum. 14. quæſt. 1.* Quomodo enim reus conſtituetur, qui neſcit quod fecerit? vt inquit *D. Auguſtin.* & ex eo refertur *in cap. aliquos ſitimus 15. quæſt. 1.* Igitur ſi tanquam innocens liberatur in omni delicto, quod ante annum decimum cum dimidio commiſerit: hæc eadem innocentia conſiderari poteſt in delicto atroci ante eam ætatem commiſſo, & ſic immanitas criminis operari non debet, vt innocens, & qui omnino doli & culpæ incapax eſt, puniatur, cum hoc tantopere iura abhorreant, 22
tamque iniquum, & à recto iuris tramite alienum ſit, maxime præcipiente Domino *Exod. c. 23. innocentem, & iuſtum non occides*, cui & addi poſt illud *Iob. c. 4.* interrogantis, *Quis vnquam Innocens periit?* & iterum *c. 22. in fine, Saluabitur, autem mundities manuum ſuarum*. Et ideo Regius ille Pſalmographus innocentia confiſus ſua, tanquam ſecurus exclamabat *in Pſalm. 25. Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum, & in Deo ſperans non infirmabor,* quod etiam refertur *in cap. ſi enim inquit, de poenitent. diſt. 2.* Quod cum veriſsimum ſit, neceſſario fatendum eſt, puerum qui ante decem annos cum dimidio innocens ab omni delicto præſumitur, ſemper eſſe liberandum, adeo, vt nec atrocitas criminis hunc fauorem, & æquitatem ſubuertere, vel ſuperare valeat.

23 Secundò ſuadetur hæc ſentẽtia ex eo, quod habetur *in dict. §. pupillus, de inutil ſtipulat.* infantem ſcilicet, aut proximum infantiæ, nihil aut parum à furioſo differre: ſed furioſus quicquid in furore commiſerit, etiamſi delictum atrociſsimum fuerit, nunquam punitur, *textus cele-*

bris

Digitized by Google

bris in l. Diuus, & *in l.congruit in fine. ff. de officio præſidis, l.infans, ff.ad l.Cornel.de ſicar.l.illud, §.ſanè, ff.de iniuriis,l.poena, §.ſanè, ff.ad l.Pomp.de parricid.cap.Iudæas 3.quæſt.9.cap. aliquos ſcimus*, *cum ſequenti, cap.illa cauenda.15.quæſt.1.Clement. 1. de homicid.* dicit communem *Franciſc.Viuius lib.1. commun.opinion.opin.346.num.1.* quibus ſuffragatur quod de Adriano Imperatore refert *Ælius Spartianus in vita illius*, ſcilicet quod Adrianus Apud Tarraconem ſpatiatus per viridaria, ſeruo in ſe cum gladio furioſius irruente, illum quidem retentum miniſtris accurrentibus tradidit, & vbi furioſum eſſe conſtitit, Medicis curandum dedit, in nullo omnino commotus. Huius rei ſingularem rationem tradit *textus in l.vltima in fine*, *ff. de adminiſtratione tutor.* perinde ſcilicet habendum eſſe quod à furioſo committitur, ac ſi caſu aliquo ſine
24 facto perſonæ id accidiſſet, cui concinit *l. ſed etſi quemcumque*, *§.1.ff.ad l.Aquiliam*, vbi habetur æque æſtimandum eſſe damnum, quod furioſus dederit, ac ſi quadrupes fecerit, aut ſi tegula ceciderit: furioſus namque non intelligit quod agit, *§.furioſus de inutil.ſtipulat.* & nulla ipſius voluntas eſt, *l furioſi de regulis iuris*, *§. præterea inſtit. quibus non eſt per.facer teſtam.* Quæ rationes cum mirè conueniant infanti, vel infantiæ proximo, merito in furioſo diſpoſitum, in eo quoque locum habere debet, argumento *vulgaris l.illud, ad l. Aquil.cum ſimilibus*.

Tertiò hæc opinio confirmatur. Nam nullum delictum atrocius, vel deteſtabilius excogitari poteſt, quam ſodomia, quod peſsimum crimen appellatur in ſacris literis, vt patet *ex Geneſ. cap. 34.& cap.18.* & probatur etiam *ex c. hoc ipſum, verſic. Hinc eſt.33.quæſt.2.& in l.cum vir nubit in foeminam*, & ibi omnes Scribentes, *C. ad l.Iuliam de adulter.* grauiuſque delictum cenſetur, quam adulterium, vel inceſtus, etiam cum propria matre, *cap.adulterij, cap.flagitia.32. quæſt. 7.* pluraque in eius deteſtationem tradiderunt *D.Thom.2.2.quæſt.154.art.11.* & alii, quæ late refert *D. Ioan. Vela in ſuo tractat. de poenis delict. cap. 33. in principio* & nouiſsime chariſsimus Frater, dimidiumque noſtri *D.Alphonſus de Narbona in comment.ad 3.Noua Recopilationis lib. 3. tit. 1. gloſ.8.in principio, & numeris ſequentibus.* Sed puer, cum quo hoc ſodomiæ delictum committitur, ſi quatuordecim annos nondum
26 impleuerit, impunitus omnino relinquitur, (hęc enim ætas deſtinata eſt ad punitionem delictorum, quæ ad libidinem ſpectant, vt inferius *anno* 14. late diſputabimus) & ſic eam tranſcendi, etiam ex huius criminis immanitate non permittitur iuxta ſingularem deciſionem noſtri Regni *in l.2.tit.21.part.7.* & licet *Gregor.Lopez in l. 2. tit.1.eadem 7.part.gloſ.2.in fine*, in contrariam ſententiam inclinauerit, ſcilicet minorem ſtuprum facientem puniendũ eſſe ob facinoris atrocitatem, etiam ante annum decimumquartum, prout voluerat *Gloſſa in l.ſi minor*, *ff.ad l. Iuliam de adulter.* huius tamen legis difficultate ſuperatus adeo timidè loquitur, vt nihil aſſeueranter affirmet, Dicit namque durum videri, vt talis minor, in quem ſtuprum committitur, non puniatur, ſed quod propter criminis deteſtationem puniri deberet, licet non ita ſeuerè, quam alius perfectæ ætatis & ad *dict.l. 2. Partita* ſubobſcurè reſpondet poſſe intelligi in eo, qui adhuc non eſt doli capax, quæ ſecus in doli capace decideret. Sed hæc Gregorii reſponſio facile diluitur ex generalitate verborum *dict.l.2.*ibi: *Fueras ende ſi alguno dellos lo ouiere à fazer por fuerza, ò fueſſe menor de catorze años, ca eſtonce non deue recibir pena.* Ex quibus verbis patet, hoc perpetuo eſſe obſeruandum, nulla habita ratione, ſit minor doli capax, necne, dummodo annum decimũ quartum non expleuerit: lex namque regulariter præſumit minores impuberes non adeo intellectus plenitudinem eſſe conſecutos, vt delicti qualitatem, & grauitatem plenè noſcãt, vt patet ex verbis eiuſdem legis, ibi: *Oetroſi los menores no entienden, qua es tan gran yerro como es aquel que fazen.* Quę præſumptio cum certiſsima ſit, ex iam ſæpius dictis, & ſuper ea lex diſponat, nullo caſu recedendum eſt ab ea, cũ ſit præſumptio iuris & de iure, quæ probationem in contrarium non admittit, iuxta ſingu- 27
larem gloſſam, licet vulgarem *in l.antiqua, verbo, eſſe credendum*, *C.ad Senatuſconſultus Velleian. & in cap.ſeruum, verbo quod non ſuit, in fine diſt. 50.* quas latè proſequitur *Socinus regula 314. Segura in repetitione l.filius dum in ciuitate, de verbor. obligat. num. 52. & in l.3. §.fin.n.82.de liber.& poſthum.* & vtrobique additio Didaci Perez: dicendum igitur eſt puerum minorem quatuordecim annis ſtuprum patientem non eſſe puniendum, prout in praxi fuiſſe ſeruatum tradit *Anton.Catus in appoſtillis ad Angel.Aretiu.in §. item lex Iulia inſtitut. de publicis iudic. poſt numerum 1. & Anton. Gomez lib.3.variarum cap.1.num.60.* & expreſſe cauetur *in dict.l.2.partita*, cuius deciſio licet dura Gregorio videatur, cum tamen ita ſcripta ſit, obſeruanda eſt, argumento *l.proſpexit, ff. qui & à quibus*.

Nec interim omittam ab ea non multum abeſſe aliam conſtitutionem relatam à *Conſtantino Hermenopulo lib.6.tit.14.de pręter naturam laſciuientibus*. *Præter naturam*, inquit, *laſciuientes tam agens, quam patiens gladio plectantur, niſi fortè qui paſſus eſt, minor erat annis duodecim*: ecce enim quo modo atrocitas criminis non facit, vt minor ante tempus & ætatem à lege præfixam poena ſubiiciatur.

Quartò facit *textus in l.1.§.impuberes, C.de falſa moneta*, vbi impuberes in crimine falſæ mo- 28
netæ non puniuntur, *quia ætas eorum* (vt ſubdit ipſa lex) *quid videat ignorat*. Hoc autem falſæ monetæ delictum atrociſsimum eſſe, vel ex eo patet, quod eo perpetrato proditionis, & læſæ maieſtatis crimen committitur, vt pulchrè comprobat *Couarru. in collatione veterum numiſmatum c.8.n.3.verſic. Qui verò falſam*, & *Vela d. tractat.de delictis c.11.in princip.*

Et eodem modo in actione ſepulchri vio- 29
lati impubes liberatur, vt probat *l.prætor, §.prima verbo, ff.de ſepulchro violato*, licet hoc crimen

atro-

Digitized by Google

atrociſsimum ſit, & ſacrilegio proximum. *l. 1. & l. pergit audacia, C. eodem titulo*, & tradit *Alexand. ab Alexand. lib. 6. dierum* Genial. *capit. 14. & Menoch. lib. 2. de arbitra. caſu. 387. num 1. & ſequentibus*, inuadens enim ſepulchra dicitur offendere viuos, puta hæredes, & agnatos, & etiam ipſos mortuos, quorum cadauera infeſtat, vt late tradit *Tiberius Decian. tractat. criminal. lib. 6. c. 40. n. 2. vol. 2.* vbi innumera in huius criminis atrocitatem adducit.

30 His igitur fundamentis opinione noſtra corroborata, aliis, quibus contraria pars præcipuè nititur, ſatisfaciemus, & ei in primis, quod adducunt ex *textu in cap. Eccleſia, §. item paruulus 1. quæſt. 4.* in quo licet opinio communis fortem Achillem ſuum conſtituat, parum tamen, aut nihil vrget. Neque enim in eo probatur paruulos ob atrocia ſcelera ab ipſis perpetrata, poena obnoxios eſse debere (vt aduerſarii putant) ſed ſolummodò filios aliquãdo, etiam innocentes, & ignorantes, pro paternis criminibus poenas dediſse: quod ne quis à me confictum cauſetur, ipſius textus verba ſubſcribam: *Item* inquit, *paruulos ſodomitarum, non excuſabit ignorantia, quin pro paterno ſcelere coeleſti igne conſumerentur* (& paucis interiectis ſubiungit) *Pariter etiam demonſtratum eſt, peccatis parentum paruulos aliquando corporaliter flagellari*. Patet igitur ad oculum infantes, vel paruulos non puniri ob propria, quantumuis immania delicta, ex deciſione huius textus, ſed ob paterna. Sed nec hæc parentum crimina eis obeſse, nec pro eis filios aliqua poena eſse damnandos, expreſſe probatur. Nam licet quandoque ex cauſis humano iudicio occultis & latentibus, Deus Optimus Maximus ob parentum culpam innocentes filios variis poenis afficere ſoleat, iuxta illud Exodi c. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem*, & patet etiam *Exodi 34. Geneſ. capit. 14. & 19. Numerorum cap. 16. & 17. & 2. Reg. cap. 12. & 4. Reg. cap. 5. in fine, Ioſue 17. Hierem. capit. 36. ad finem*, ex quibus & aliis locis plura exempla *in eodem §. item paruulos*, adducuntur, in quibus iudicium diuinum ob parentum crimina in filios animaduertiſse comperimus. Sed cum hæc omnia ex particulari Dei prouidentia, cauſiſque occultis, & latentibus, nec humano iudicio cognitis procedant, ea nobis non licet imitari: quia lex humana tunc ſolummodo
31 iudicium diuinum ſequi poteſt, cum illud maniſeſtiſsimis rationibus, & cauſis inſtruitur, vt pulchrè comprobat Couarru. *lib. 2. variarum c. 8. num. 1. verſic. Tertio humana lex*: vnde cum nihil magis à naturali ratione alienum ſit, quam innocentem filium pro paternis criminibus puniri, lex humana ſemper iudicat, cum liberum ab omni ſupplicio fore, iuxta eiuſdem Domini præceptum *Deuteronom. cap. 24. Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro parentibus, ſed vnuſquiſque pro peccato ſuo moriatur*, & illud, *Ezechielis cap. 18. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur, & filius non portabit iniquitatem patris*. Quod etiam Pontificis decretis confirmatur; *cap. vndecumque, capit. ſponſus, cap. ſatis peruerſum. 56. diſtinct. cap. non imputantur filiis peccata parentum, cap. iam itaque 1. q. 4 cap. ſi habes. 24. q. 3. cap. quæris, de conſecrat. diſtinct. 4.* Et hanc legem a Deo hominibus datam eſse, ſatis inſinuat illud *Auguſtini lib. quæſtion. ſupra Ioſue quæſt. 8.* vbi cum iudicibus loquens ſic inquit: *Neque enim mandatum legis eis licet excedere, quod à Deo datum eſt hominibus, ne iudicio ſuo quod in hominem homini iuſſum, ſiue permiſſum eſt, alterum pro alterius peccato arbitrentur eſſe plectendum*.

Nec huic humaniſsimę, & prudentiſsimæ 32
ſententiæ Iuriſconſulti defuere, qui delicta parentum filiis non præiudicare, ſæpiſsimè reſcripſerunt, vt patet *in l. & qui originem, §. quamuis*, ibi: *Quod pater in reatu alienius criminis filijs impedimento ad honores eſſe non debet, ff. de muner. & honorib.* text. elegans *in l. cum ratio*, ibi: *Rationem haberi liberorum, ne alieno admiſſo grauiorem poenam luerent, quos nulla contingeret culpa, ff. de bon. damnat. l. 2. §. in filiis*, ibi: *Nullum patris delictum innocenti filio poena eſse, ff. de decurionib. l. crimen, ff. de poenis: Crimen paternum* (inquit *Vlpianus*) *vel poena paterna, nullam maculam filio infligere poteſt*. Iureconſultos etiam Imperatores ſecuti ſunt, vt *in l. 1. C. de libera. can. & in l. ſancimus*, C. *de poenis*.

His etiam adſtipulatur illud antiquorum Romanorum iudicium, relatum *à Tito Liuio lib. 2. de vrbe condita*, vbi habetur, quod cum Spurius Caſius ob affectatum Regnum ab eis eſset damnatus, dubitatum eſt, an etiam eius liberi condemnari deberent? Sed vicit eorum ſententia, qui dicebant indignum facinus eſſe inſontes filios pro patrum ſcelere puniri. Nec hinc longè abeſt quod Plato ille Philoſophorum Coryphæus, & ſapientiæ antiſtes *in lib. 9. de legibus* ſtatuerat, vbi cum prudenter decreuiſset ſacrilegum a finibus Reipublicæ eſse pellendum, ſtatim ſubiungit: *Filijs verò eius, ac generi vniuerſo, ſi mores paternos fugerint, quia nati ex malo fortiter virtutem ſecuti ſunt, honor exhibeatur, & laus.* Cui non diſsimile eſt, quod ſa- 33
pienter dicebat *Dion. Philoſophus* apud *Plutarchũ in lib. de ſera numinis vindicta*: *Punire filium ob ſcelus patris tam ridiculum exiſtimandum eſt, quam ſi ob parentis, vel aui morbum velit imperitus Medicus nepoti medicamentum adhibere*.

Quę quidem omnia non ſolum in poenis 34
corporalibus (de quibus noſter ſermo) procedunt, ſed etiam in poenis pecuniariis, aut amiſſionibus bonorum. Nam licet hæc poena filiis imponatur ob crimen læſæ maieſtatis a patre commiſsum, *in l. quiſquis, C. ad l. Iuliam maieſt.* eius tamen deciſionem quoad filios tãquam odioſam, & iniurioſam, iniquam, & contra naturalem rationem, & iuris diuini, & humani diſpoſitionem compoſitam, obliteratam, & antiquatam eſse, & ab iiſdem Imperatoribus correctam, tradit Ioan. *Igneus in l. finali num. 7. ad Senatuſconſult. Sillanian.* cuius etiã

opi-

opinionis autor eſt *Gulielm. Bud. in l. 3. circa finẽ ff. ad legem Iul. maieſtat.* & eius legis poenam, quoad filios ex generali cõſuetudine eſſe ſublatam, teſtatur Angel. *in l. fallaciter num. 4. C. de abolition.* ſubdens, quod in foro conſcientiæ talis lex puniens filios ex crimine paterno nõ valet, & quod peccarent qui eam obſeruarent. Quam ſententiam, tanquam viri excellentiſſimi, & valdè practici multum eſſe iudicibus ponderandam dicit *Socinus conſil. 277. num. 3. in fine lib. 2.* & eam refert & ſequitur *Alciat. reſponſ. 467. num. 6. Iulius Clarus lib. 5. receptar. ſentent. §. læſa maieſtatis num. 14.* late *Roland. Valle conſil. 74. inhærendo num. 20. & 21. volum. 3.* Igitur (vt redeam) ſi in *dict. §. item paruulos*, nulla mentio ſit de proprio pueri vel infantis delicto, vt ad oculum patet, nec ob crimen paternum, de quo loquitur, puniri poteſt, vt abundè comprobauimus: neceſſario fatendum eſt, eum textum nihil facere pro communi ſententia, & ſic infantem, aut proximum infantiæ ex eius deciſione nullo caſu plectendum eſſe.

Rurſus non obſtat ſecundum fundamentũ
35 deductum *ex cap. mulier. 15. quæſt. 1. cum ſimilibus*, in quibus diſponitur, animalia etiam bruta, & ratione carentia in delictis atrocibus puniẽda, & ſubiiciunt rationem, quod licet eorum crimina ex dolo vel malitia non procedant: quia tamen indignam refricant facti memoriam, ea morti tradere, & de medio tollere ſatius eſt. Sed hoc argumentum facilè diluitur ex diuerſitate rationis, quam conſiderauit *Cicero lib. 1. offic. Semper*, inquit, *in promptu habere debemus quantum natura hominis pecudibus, reliquiſque beſtijs antecellat*, quod iterum in *lib. 5. de finib.* hortatur, & ſic abſurdum & abſonum eſt velle vt homo, qui digniſſima eſt creatura, animantium, vel alterius rei iure cenſeatur, vt inquit Iuſtin. *in §. partus, verſic. Abſurdum enim, inſtitut. de rerum diuiſ.* vbi Accurſius *in verbo rerum natura, & in l. iuſtiſſimè, ff. de ædilit. edicto, verbo dignitatem, & in §. fin. verbo perſona inſtit. de iure naturali*, hominis dignitatem, & excellentiam ſummè ponderat, adducitque illud Ouidij *lib. 1. Metamorphoſ. Prona cum ſpectent, &c.* cui admodum ſimile eſt quod ſcribit *Sillius Italic. lib. 15. de bello Punico*, vbi incipit.

Nonne vides hominum, vt celſos ad ſidera vultus.

Et *Boetius lib. 5. Metro. 5.* Maniliuſque *lib. 4. Aſtronomicon.* ab illo carmine.

Proiecta iacent animalia cuncta, &c.

Quibus mirè reſpondet, quod eleganter ſcripſit Lactant. *Firmian.* (quem meritò omnes Chriſtianum Ciceronem appellant) *lib. de ira Dei cap. 7.* arguitur etiam eius dignitas ex eo, quod ſcribit *Regius Propheta Pſalm. 8. Minuiſti*, inquit, *eum paulò minus ab Angelis: gloria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubiecisti ſub pedibus eius oues, & boues, &c.* Cuius rei alia etiam coaceruauit *Bart. Caſan. in Catalog. gloriæ mundi 2. part. conſiderat. 2. & Gulielm. Benedict. in capit. Raynuntius 1. part. verbo adiecta impuberi, n. 19.*

Igitur (vt concludam) licet prædicta ratio, ſcilicet ne ex animalis vita facinus in memoriam reducatur, ſufficiens ſit ad hoc, vt illud condemnetur, & morti tradatur, non ſolum in atrocioribus delictis, ſed etiam in leuiſſimis, maximè cum eius vita, aut mors parui, aut nullius momenti ſit. Hæc tamen ratio in homine non ſufficeret, cum propter eius excellentiam, non ſolum vita, ſed quælibet corporis pars inæſtimabilis habeatur, *l. ex hac lege*, 36
ibi: *Cum liberum corpus æſtimationem non recipiat; ff. ſi quadrup. pauper. feciſſe dicat. l. fin. de his qui deiecer. vel effuderunt.* Et ſic licet eadem ratio, quæ in belluis conſiderari poſſet in homine, qui vi coactus dirum facinus admiſiſſet, adhuc tamen non punietur, *cap. ſacris de his quæ vi, metuſve cauſ. capit. Presbyteros. 50. diſtinct. l. 2. tit. 21. part. 7.* quia in eo animus, conſenſus, & dolus deficiunt, quæ ſolum in homine attenduntur, & ſine quibus delictum non eſt, *Clementin. vnic. de homicidijs* cum, vulgar. Vnde cum hæc in puero non inueniantur, etiamſi immaniſſimo reatui fuerit obnoxius, a poena erit eximendus. 37

Tertiò non obſtat Innocentii autoritas *in c. 1. de conſtitut.* ex qua contrariæ opinionis ſectatores colligunt, in atrociſsimis delictis iudici licitum eſſe leges tranſgredi, quia licet hæc ſententia abſque dubio procederet (quod tamen non ita eſt, vt ſupra meminimus) adhuc tamen intelligenda eſset quoad poenæ diminutionem, vel augmentum, ſcilicet, vt in eo qui atrociſsimũ delictum auſus fuerit moliri, poſsit iudex vulgarẽ & ordinariam legis poenã tranſgredi, eumque nouis exemplorum modis afficere. Non tamen ei permittitur, quod poſſit iuris ordinem peruertere, vel eo non ſeruato, procedere ad delicti, etiam atrociſsimi punitionem: & ita intelligendam eſſe prædictam ſententiam, ſcilicet vt procedat in puniendo, non in procedendo, cenſuit Curia Neapolitana, vt refert *Thomas Grammat. voto 34. circa finem, & ex eo Iulius Clarus lib. 5. receptar. ſentent. §. 1. num. 9.* & plures alios referens *Brunotus à Sole in conſilio criminali*, quod habetur in calce operum *Hieronymi à Monte Brixiano*, incipit, *in anno n. 87. conſil. 7. n. 43. volum. 1.*

Et hoc Innocentium voluiſse, & in eo tan- 83
tum caſu fuiſse locutum, tum ex eiuſdem verbis ſatis conſtat, tum ex iuribus pro eius ſententia ſuperius allegatis, videlicet *textum in c. hoc ipſum, verſic. Hunc etiam. 33. quæſt. 2. & in c. foelicis, §. cæterum, de poenis lib. 6.* in quibus diſponitur ſecundum culparum grauitatem, poenam, & ſupplicium augendum eſse: quæ quidem Innocentii ſententia, meo iudicio, nihil noui continet, imo tanquam ex naturali iure & ratione procedens, ſemper, & vbique fuit obſeruata, vt indicant plura, & inaudita ſuppliciorum genera, quæ à iure noſtro ſtatuta, legibus etiam, & moribus diuerſarum gentiũ inuenta traduntur, in punitionem eorum, qui

exi-

exitialia flagitia perpetrabant, vt eſt aquæ & ignis interdictio, de qua in legibus frequens mentio ſit, §.1. *verſic. Capitalia, inſtitut. de public. iudic. l.2. §.conſtat, ff. de pœnis*, & de ea loquitur Ouid. *lib.4. Faſtor.*

Iunxerunt elementa patres, aptumque putarunt.
Ignibus, & ſparſa tingere corpus aqua,
An quod in his vitæ cauſa eſt, hæc perdidit exul?

Ad beſtias etiam damnati: & alia crudeliora ſupplicia apud varias nationes vſitata, quæ latiſſimè recenſet *Alexandr. lib. 3. dierum genial. cap. 5. Valer. Maxim. lib. 3. cap. item 3. Cælius Rhodig. lib. 10. antiquar. lection. cap. 5.* ſed licèt atrocia delicta adeò odioſa, & deteſtabilia apud omnes fuerint, vt in eorum perpetratores prædictis pœnis, & grauioribus ſæuirent, nulla tamen lege, aut conſuetudine cautum inuenimus, infantes, aut proximos infantiæ his pœnis eſſe ſubijciendos, quia eam ætatem ab omni delicto, & ſic à ſupplicio alienam ſemper iudicarunt.

39 Vnde licèt verum ſit, quòd iuxta Innocentij ſententiam iudex poſſit ordinarias leges tranſgredi, in pœnæ impoſitione eam exacerbando propter criminis immanitatem, non tamen inde ſequitur, poſſe puerum ante ætatem à lege præfixam ſupplicio afficere. Tum quia in hoc iuris ordinem peruerteret, fine quò etiam in grauiſſimi criminis punitione procedere non poteſt, vt ex Grammatico, & Iulio Claro ſuperiùs adſtruximus. Tum etiam, quia cum ratio præcipua, ob quam iudici leges tranſgredi permittitur, ſit criminis atrocitas: ea tamen in puero ante annum decimum & dimidium omnino deſideratur, & deficit, vt patet ex eo quòd non entis nullæ ſunt qualitates ſecundum Philoſophum, & *textum in l. eius qui in Prouincia, ff. ſi certum petatur, l. quidam referunt, de iure codicillorum, l.1. ff. commun. prædior. l. in actionibus, de in litem iurando.* Sed puero nullum crimen imputatur propter doli & ætatis defectum, vt iam ſæpeſæpiùs diximus: ergo atrocitas criminis in eo conſiderari non poteſt, vt in ſimili caſu pulchrè animaduertit Bartbol. Caſaneus *in conſil. 1. diſcutiendum, in quinto præſuppoſito num.* 80.

Ex quo etiam reſponderi poteſt ad aliud, quod ſuprà adduximus, plura ſcilicet à legibus eſſe introducta contra ordinarias iuris regulas propter ſceleris immanitatem. Nam ea omnia procedunt & admittuntur, vt ille, qui huiuſmodi criminis capax eſt, grauiùs, & celeriùs puniatur, in puero verò locum non habent, qui cum in vulgari crimine innocens præſumatur, multò magis in atrociori, cùm ad id perpetrandum maior dolus, & calliditas requiratur.

40 Denique non obſtat vnicum fundamentum deductum ex eo, quòd licèt ille, qui poſt delictum commiſſum furore correptus eſt, regulariter non puniatur: ſi tamen crimen atrox fuerit, furor ſuperueniens nihil ei proderit. Nam reſpondeo, quòd licèt eadem ratio militet in eo, qui in furore deliquit, quæ in puero, vt dixi in ſecundo fundamento huius opinionis, longè tamen diuerſa in eo, qui poſt delictum in furorem incidit: nam cùm hic ſanæ mentis eſſet cùm crimen admiſit, non mirum eſt, ſi a legibus damnetur: puer verò, qui tempore delicti abſque dolo inuenitur, puniri nullatenus poteſt; & hinc eſt, quòd non ſolum in delicto atroci huiuſmodi furioſum ſupplicio afficiendum, ſed etiam in quolibet alio multi tenuerint, moti ex eo, quòd duplici ex cauſa flagitia a legibus puniuntur, altera, vt vnuſquiſque ſui delicti pœnas luat, alia verò, vt eius exemplo reliqui à ſimili noxa deterreantur: vtraque tamen iſtarum in hoc furioſo concurrunt, ideoque plectendus eſt, vt contra communem opinionem, quam ſupra reſoluimus, egregiè conſiderat Ioſephus 41
Ludouicus *deciſione Peruſina 77. num. 11.* plures alios ſecutos, quos ibi refert *num. 5.* quibus ſuffragatur, quòd eodem modo furioſus ob cauſam ingratitudinis ante furorem commiſſam poteſt exhæredari, vt latiſſimè tradit communem dicens Franciſc. Viuius *lib. 1. commun. opin. opin. 309.* incipienti *filius furioſus, per totam.*

Sequitur ergo, quòd cùm atrocitas criminis non ſit cauſa finalis, ob quam punitur qui poſt flagitium commiſſum furore correptus eſt cùm ipſa de per ſe non ſufficeret; ſed dolus tempore delicti concurrens hoc operetur: ita eodem modo non debet efficere vt puer, qui ante annum decimum & dimidium doli incapax eſt, aliquo ſupplicij genere afficiatur: & ita hanc opinionem tanquam ſolidioribus fundamentis corroboratam, vt ex his quæ diffusè adduximus, ſatis liquet, & tanquam humaniorem, & æquitate pleniorem amplectendam indico, argumento *textus in l. interpretatione, & in l. ſanctio, ff. de pœnis, l. placuit, C. de iudicijs l. in ſumma, §. item Varus, de aqua pluuia arcend. l. in his de condition. & demonſtration. cum alijs*, quam etiam comprobaſſe videtur *Farinac. d. tom. 3. praxis criminal. quæſt. 92. num.* 188. dum contrariam opinionem minimè eſſe ſequendam hortatur, niſi duobus concurrentibus: primò, vt delinquens atrociſſimè ſit maior quatuordecim annis: ſecundò, vt Princeps conſulatur.

SVMMARIVM.

NOnnullæ conditiones de iure humano in iurante deſiderantur. 1.

Nemo ante rationabilem ætatem iurare compellitur. 2.

Textus in l. qui iuraſſe. 28. in principio, ff. de iureiurand. verè intelligitur. ibid. & 32.

Puberes ſolummodò decimoquarto anno maiores iurare poſſe, multis placet. 3.

Impubes an periurus dici poſſit? ibidem & 5.

Verius eſt, ætatem decem annorum cum dimidio cuicumque iuramento ſufficere. 4. & 7.

Textus. in l. videamus 4. in principio, ff. de in litem iurando, nouiter explicatur. 6.

Fœmina poſt nonum, & dimidium annum iuramento obligatur. 7.

Contractus ab impubere proximo pubertati iuramento firmatus, an ſit validus? 8.

Iuramentum minorem maiorem repræſentat. 9.

Ad validitatem iuramēti, iudicium deſideratur. 10.

Proximus pubertati, neceſſarium iudicium ad iurandum obtinet. ibidem.

Cap. boneſtum, cap. pueri 2.2. quæſt. 5. lucem accipiunt. 11.

Authentica ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit. explicatur. 13.

QVAESTIO XI.

Ad iurandum, & vt quis emiſſo iuramento adſtringatur?

1 EX iure autem humano nonnullas conditiones obſeruari; aut poſtulari ſolere, ex parte perſonæ, quæ iurare debet, vt conuenienter faciat, vel vt eius iuramentum recipiatur, ex *D. Tham. quæſt. 89. artic. 10.* profert *P. Franc. Suarius tom. 2. de relig. lib. 1. cap. 14. nu. 9.* inter quas primam ſedem obtinet ipſius ætas, vt non obſcurè demonſtrat *Anton. Oliuan. in §. item ſi quis, poſteriori parte num. 9 iuſtit. de action.* ſiqui-
2 dem ad iurandum certam, & determinatam eſſe debere, vel ex eo ſolo colligi poteſt, quòd nemo ante rationabilem ætatem ad Sacramenti præſtationem conſtringitur, *cap. paruuli. 22. quæſt. 5.* nec contrarium ſuaderi videtur ex *l. qui iuraſse. 26. in principio. ff. de iureiurando*, ibi: *Qui iuraſse dicitur, nihil refert, cuius ſexus ætatiſue ſit: omni enim modo cuſtodiri debet ius iurandum aduerſus eum, qui contentus ea cùm deferret, fuit.* Ex qua apparere videtur certam, & determinatam ætatem nequaquam ad iuramenti obligationem eſſe præſcriptam, ſiquidem dicendū eſt, ideò Conſultum ita generaliter ſcripſiſſe, nihil referre cuius ætatis eſſet is, à quo aduerſarius iuramentum detulit, eo qualiquali contentus, quia non de viribus iuramenti, quoad perſonam iurantis, ſed quoad perſonam illius, qui detulit, agebatur, aduerſus quem iuramentum fore obſeruandum admonet, eo nimirùm, quia contentus eo, cùm à non habente legitimam ætatem deferret, fuit. Etenim ſi de validitate iuramenti reſpectu emittentis Paulus loqueretur, quomodò, quæſo, nihil referre dixiſſet, cuius ætatis eſset, qui interpellatus præſtitit Sacramentum, cùm certò ſciret, vt ex ſequētibus verbis deprehenditur, pupillum, ſcilicet eum, qui ita teneræ ætatis eſt, vt pubertati non appropinquet, veluti inferiùs patebit, ita inefficaciter iuramento adſtringi, vt illud infringens periurus appellari non poſſit?

Quocircà extra omnem controuerſiam eſſe videtur, certam ætatem in iurante deſiderari, vt quam ex ſua natura iuramentum obligatio-
3 nem inuoluit, in ipſius perſonā inducat. Quod verò difficultatibus ſcatet, & non ſatis inter noſtros conſtat deſignatio huius certæ ætatis eſt, placet enim aliquibus, non niſi puberem decimum ſaltim & quartum annum agentem, & iuramentum emittere, & obligari iuramento poſſe, idque confirmant authoritate Concilij Eliberitani relati *in cap. pueri. & Caru ly Papa in cap. boneſtum 22. quæſt. 5.* quibus præcipitur pueros ante annos 14. iurare non eſſe cogendos, deinde conuincunt, quia etſi non pubes iuramento adſtringeretur, etiam & periurus eſſe poſſet, quod apertè *Paulus* abnegat *in dicta l. qui iuraſse. 26. in principio.* Ergo ante pubertatis annum falſum eſt, minorem iuramento obligari, necnon & Imperiali reſcripto *authentica Sacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendit.* vbi puberes ad iuramentorum ſuorum obſeruationem conſtringuntur. Cuius ſimile patria noſtra *l. 6.* cauetur *tit. 19. part. 6.* illis verbis: *Eſta miſmo ſeria quando el moço fueſse mayor de catorze años, è juraſse, ca deſpues, que ouieſse jurado, deueſe guardar ſu jura,* idem probat *l. 16. tit. 11. part. 3.* Patrocinantur *Fulgoſ. in dict. auth. Sacramenta puberum, poſt principium, verſ. Tria notabis, Ioann. Gutierrez ibid. num. 18. & 117.* & in hanc ſententiam inclinari videntur relati ab *Alciata in cap. cùm contingat nu. 141. de iure iurand.* & à *Proſpero Farinac. tom. 1. prax. criminal. quæſt. 15. num. 35. Vueſembech. in Paratitlis lib. 22. ff. titulo de teſtibus num. 3. Syluest. in ſumm. verbo ætas num. 2. verſ. Septimus. Donel. commentarior. lib. 21. c. 13.* vbi etiam *Oſuald.* plures congerit.

Reliquis verò huius quæſtionis diſceptatoribus magis oppoſita ſententia probatur, & firmiter profitentur, non pubertatem ad iuramēti valorem neceſſariam eſſe, imò impubertatem illam, quæ decimo anno cum dimidio ex receptiſſima, & repetita ſæpiùs omnium ſententia pubertati appropiat, ſufficere. 4

Confirmant hanc ipſam propoſitionem manifeſtè ex *textu in l. fin. ff. de liber. cauſa*, vbi in impuberem, qui iurare poteſt, datur actio operarum nomine, cùm ad pubertatem peruenit, ſi fortè eas in pupillari ætate iuramento promiſit. Quis enim impubes iurare poterit, niſi qui approximat pubertati, & doli capax eſt? vt meritò obſeruat *Gloſſa verbo potuerit.*

Deinde, quia proximus pubertati periurus eſſe poteſt, veluti reſpondit *Pontifex in cap. 1. de delictis puerorum*, & probat *Quintil. Mandoſ. de ætate minor. cap. 4 n. 42.* ergo & ea ætate iurare poteſt, alioquin periurii reus haud quaquam eſſet, qui priùs iuramenti vinculo non adſtringebatur. 5

Rurſus, quia ſi huius ætatis pupillus ſponſalia iurauerit, tenetur iuramento, *cap. ex literis el. 2. de ſponſalibus.*

Cæterùm hæc pars roborari mihi videtur expreſſo *Vlpiani* teſtimonio *in l. videamus 4. in principio, ff. de in litem iurando*, vbi ſequentia verba proponuntur: *Videamus in tutelari cauſa, quis iurare, & aduerſus quem poſſit? & quidem ipſe pupillus ſi impubes eſt, non poteſt*: ergo pupillus pubes iurare poterit? Sed quis enim pubes, & pupillus erit, niſi qui adeò pubertati accedit, vt iam pubes, licèt in pupillari ætate conſtitutus, rectè dici queat? maximè ſi *Paulo Zachia*

cre-

Digitized by Google

credimus *Medicolegal.lib.1. tit.1. qu.5. nu.6.* aſ-
ſerenti, proximum pubertati non omnino eſ-
ſe impuberem. Ita enim hunc locum, aliàs dif-
ficillimum, interpretandum eſſe ſemper mihi
placuit, quamuis non me lateat aliter, & qui-
dem peracutè prædicta verba accepiſſe *Bene-
dictum Pinel. ſelectarum lib.2. cap.4. num.18.* cui
quondam dum titulum *inſtitut. quibus modis tu-
tela finitur*, publicè exponerem, ſine rubore
ſubſcripſi.

6 Hanc igitur opinionem, ita egregiè muni-
tam, innumeri veriſſimam, & communem eſſe
contendunt, præcipuè *Corneus conſil.240. vol.1.
Phanut. de iureiurando in litem, part.2. n.12. Quin-
tilian. Mandoſ. de ætate minor. dict. cap.4. num.44.*
vbi plures adducit, *Seraphin. de priuileg. iuramen-
ti, priuileg. 83. num. 24.* qui latè diſputat, innu-
meri congeſti à *Stephano Lamberteng. de contra-
ctib. qui certam ſolemnit. deſiderant, in fine nu. 39.
Baptiſta de S. Blaſio in rubric. Decret. n. 153.* li-
cèt de iure ciuili contrarium affirmet *Franciſc.
Vinius lib.2. commun. opinion. opin.508* expreſsè
*Villalpand. in repetitio. l. 22. tit. 1. part.7. caſu 4.
num. 7. P. Sanchez de matrimon. tom.1. lib.6. di-
ſputat. 38. num.15. P. Suarius tom.2. de religione
lib.1. cap.14. n.5. Petr. Gregor. Toloſan. ſyntagmat.
lib.5. cap.7. à nu. 4. Aſſinius de executio. cap.326.
n.6. & cap. ſequent. n.9. Bertazolus de clauſul. clau-
ſula 8. gloſ.2. num.3. Simoncell. tractat. de decre-
tis, lib.3. tit.8. inſpect.18. num.139. Franciſc. Cald.
in l.3. C. de in integr. reſtit. verbo minor. n.9. Parla-
dor. lib.2. rerum quotidian. cap.4. num.4. Hartam.
Piſtor. lib.3. qu.3. num. 8.*

7 Et eandem etiam in fœminis procedere, quæ
nonum annum cum dimidio exceſſerunt, ſine
dubio conuincitur ex *dict. cap. pueri. 22. quæſt.5.
cap. mulier. 32. quæſt.2.* vbi probatur irrita eſſe
iuramenta, quibus puellæ ante duodecimum
annum ſe adſtrinxerunt, ſi parentes contradi-
cant: & in terminis poſt longam diſputationē
concludit *Lambertengus, vbi proximè num. 39. &
42.* quo loco plures pro ſua ſententia adducit,
idque expreſsè confirmat *Petr. Gregor. To-
loſan. dict. cap 7. n.5. Portius conſil.19. n.39. & 46.
volum. 1.* ſiue agatur de iuramento iudiciali,
quod defertur à parte parti, *l. in fin. in princip. ff.
de iureiurando,* quamuis hoc niſi à maiori 14. an-
nis emitti non poſſe, ex *Beroio conſil.128. n.18.
lib.1.* doceat *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor.
cap.5. n.40.* quorū ſententiam tunc demū veriſſi-
mam arbitrarer, vt ad iurandum quis compel-
li poſſit, ſiquidem ab inuito ante decimum an-
num & quartum iuramentum deferri non po-
teſt *l. ius iurandum 34. §. pupillo de iureiurand.* vbi
notat *Anton. Faber,* ſiue de iuramēto calumniæ,
ita ex *Ioan. Andr.* notat *Collectarius iuris 1. part.
lib. 2. titulo de iuramento calumniæ numero 4.* vbi
Azonem, & Accurſium renuiſſe contrarium ad-
monet: vel de veritate dicenda in cauſis crimi-
nalibus, quod credulitatis appellatur: nam ab
impuberibus, & timidis ſumitur initiū quæſtio-
nis, *l. vnius. 18. in princip. ff. de quæſtionibus*, & ad
veritatem eruendam impubes, & fœmina non-
dum viri potens terreri, aut habena, vel ferula
cædi poteſt, *l.1. §. impuberes, ff. ad Sillanian.* ſiue de
iuramento confirmatorio: omni enim caſu im-
pubes doli capax, & pubertati proximus, cuiuſ-
cunque ſexus ſit, iuramento obligatur, vt inſi-
nuat *Aſſinius vbi proximè cap.327. num.11.* quā-
uis in iuramento à iudice impuberi, & proxi-
mo pubertati delato, quem in litem vocamus,
noſtram ſententiam habere locum inficietur:
cui & accedere videtur poſt *Zaſium in l. videa-
mus num.2. de in litem iurand. Phanut. de iuramento
in litem 2. part. dict. num.12.* Sed quicquid prædi-
cti aſſerant, non minùs probabile iudico, im-
puberem doli capacem etiam in litem iurare
poſſe, vt expreſsè defendit *Montanus in l. negotijs
contrahendis, de regulis iuris.*

Quam vtique reſolutionem reſpectu ſolum- 8
modò ipſius iuramenti procedere, aliqui fue-
runt opinati, ideſt, vt eius vinculo impubes ir-
retitus maneret, non verò vt quidquid iuramē-
ti religione firmaſſet, ſi aliàs inutiliter ob defe-
ctum ætatis feciſſet, robur, & firmitatem obti-
neret, veluti ſi aliquem contractum Sacramen-
ti interpoſitione celebraſſet: nam licèt verum
ſit, pupillum, qui ita contraxit, periurij reatum
incurrere non ſeruando contractum, vt penè
omnes infrà referendi obteſtantur: attamen
contractum ipſum iuramento minimè confir-
mari, ſed inualidum perſiſtere, vt ex magis cō-
muni ſententia exiſtimant *Anton. Gamez de con-
tractib. cap.14. titulo de reſtitut. minor. num.18.* plu-
res relati à *Lambertengo in fine tractatus num.38.
& à Proſper. Farinac. dict. tom.1. prax. crimin. quæ-
ſtion.15. num.35. P. Sanchez d. lib.6. de matrimon.
diſputat. 38. à num.15.* vbi *num. ſequenti* contra-
rium ſpeciali quadam ratione in matrimonia-
li contractu probat, *ex d. cap. ex literis el 2 de ſpō-
ſalib. Andr. Facbin. lib. 3. controuerſ. cap. 10.* Sed
quidquid prædicti docuerint, non minùs pro-
babilem illorum exiſtimationem iudico, qui
conſtanter defendunt nedum iuramentum à
proximo pubertati emiſſum, ſed & contractum
eius religione firmatum, effectum & validitatē
ſortiri, vt in expreſſo tenuerunt *Franciſ. Vinius
lib.2. commun. opinion. opin.508. & opin.564. nu.3.
Seraphin. de priuilegijs iuramenti, priuilegio. 83. nu-
mer. 24. Proſperus Farin. dict. loco num.34. & 35.
verſic. His non obſtantibus*, vbi multos pro hac
opinione adducit, nouiſſimè *Perez de Lara in
compendio vitæ homin. cap.22. num.18.* & proba- 9
tur euidenti ratione: quia iuramenti ea vis eſt,
vt minorem maiorem repræſentet, ſecundum
*Gloſſam & Doctores in dict. authent. ſacramenta
puberum*, & in *l.2. C. de reſcind. vendit. Abba diſpu-
tat. 2. incipien. ſtante ſtatuto num.20. verſic. Quar-
to iuramentum, Natta conſil.631. num.8. lib.3. Ce-
phal. conſil.207. n.7. lib. . Simoncel.* alios referens
d. loco nu.138. Sed qualiſqualis contractus à ma-
iore, & legitimæ ætatis homine initus plenum
robur conſequitur, vt ex ſe patet: ergo & à mi-
nore, ſiue pubertati proximo iuramento cele-
bratus idem obtinebit.

Nec dictis repugnat, quod in iuramento ab 10
huius ætatis impuberibus præſtito deficit iudi-
cium, quod neceſſariò ad ipſius validitatem

Digitized by Google

exigitur, *cap. animaduertendum 22. q. 2.* vbi *D. Hieron.ex Hieremia Propheta cap.4. Animaduertendum eſt*, inquit, *quòd ius iurandum hos habeat comites veritatem, iudicium, atque iuſtitiam. cap. etſi Chriſtus*, §. *Iacobus de iureiurando*, adſtipulatur *Petr.Gregor.d.lib.5.cap.3.num. 6.* vbi poſt *Gloſsã in dict. cap. animaduertendum*, verbum, *Iudicium* animi diſcretionem interpretatur, cuius quidẽ cùm pupillus particeps non ſit, ſiquidem quidquid videt ignorat *l.1.§.impuberes, C.de falſa moneta cum ſimilibus*, nec iurare validè poſſe videtur, vt etiam hac ſola ratione contẽdit *Menoch. conſil.29.num.36.*& poſt eum *Oſuald. lib.21. Donelli cap.13 litera B.* quia vt appoſitè nimis cõſiderauit *Corneus conſil.187. numer. 5. volum.1.* quem ſequitur *Ioan. Baptiſta Aſſin. in dict. tract. de execution.cap.327.num.12.* verius eſt in pupillo proximo pubertati prædictum argumentum non procedere, cùm illa ætate neceſſarium iudicium ad iuramenti validitatem conſequatur.

11 Minuſque refragantur ſuperioris contrariæ opinionis fundamenta. Non vtique primum deductum *ex dict.cap.pueri*, *cap. honeſtũ 22.q.5.* vbi diſtrictiſſimè probibetur, pueros ante decimũquartum annum ad iurandum compellere, ſiquidem omiſſis *Seraphini* interpretationibus *dict. priuilegio 83. num.25.* potiùs eum *Turrecremata* dicendum erit, dicta iura de teſtibus impuberibus loqui, qui quidem ad iurandum, ideſt ad teſtimonium proferendum, ante prædictam pubertatis ætatem compelli non poſſunt, his ſcilicet in caſibus, in quibus puberis teſtimoniũ ſufficiens reputarur, *cap.teſtes 4.queſt.3.* ſumitur enim dictis in locis verbum *Iurare*, pro teſtimonium dicere.

12 Et multò etiam minùs obſtrigilatur *dict. l. qui iuraſſe*, cui reſpondetur vt ſuprà, quòd ibi non agitur de validitate iuramenti (imò in ea parte, in qua ea ſpecie de valore iuramẽti agitur, dicitur validum eſſe contra eum qui iurare petit) ſed de veritate iurata, quo caſu etiamſi contigerit non verè iuraſſe, non dicitur pupillus periurus, cùm non videatur malitiosè, ſed per errorem illud factum fuiſſe. Ni mauis reſpõdere *dict. l.* loqui de pupillo non proximo pubertati, vt certum eſt, ac conſequenter, & non doli capace, qui etſi de facto iuret, ideò periurus dici non poterit, quia iuramentum non ſeruauit ſiquidẽ, vt textus inquit, ea ætate ſcienter fallere vix poteſt, quod neceſſarium eſt ad periurij crimen incurrendum.

13 Nec magis vrget *dict. authentica ſacramenta puberum*, quæ ſecundum probabiliorem ſententiam, etiam in proximis pubertati locum habet, quia vt iuramenti implementum reſpicit, fauorabilis eſt, vt ex *Iaſone, & Curtio Iunior. in dict. authent* reſoluit *Cald. Pereira dict. verbo minoribus num.9. verſic. Neque mouere debet*: ideoq; ex ſcitiſſima iuris regula, qua odia reſtringi, & fauores debere ampliari docemur, illius decitio etiam ad proximos pubertati extenſionem admittit. Nec refert, quòd expreſsè de puberibus loquitur, quia vt in poſteriori noſtræ opinionis fundamento dictum remanet, pupillus pubertati accedens, adeò inter perfectè puberes reputatur, maximè vbi de iuramẽto agitur, quod puberis nomen ſortitur, *dict. l.4. in princip. de in litem iurando*, quam ita fore interpretandam, iam propè ſcripſimus.

SVMMARIVM.

Dolus potiſſima cauſa eſt iurandi in litem. 1.

Aduerſus eum, qui decimum annum cum dimidio exceſſit, in litem iurari poteſt. 2.

Cõtra minorem doli capacem, qui delictum in faciẽdo circa adminiſtrationem, vel quid ſimile cammiſit, etiam petita reſtitutione, in litem iuratur. 3.

QVAESTIO XII.

De ætate illius contra quem in litem iurandum eſt?

Equidem cùm dolus potiſſima ſit cauſa, vt contra aliquem in litem iuretur, *l.ſi quando 9.C. vnde vi, cap. in primis, § glorioſus 2. q.1. l. 9. titul.7.l.2.tit.21.part.3.l.4.tit.7.part.5.* vbi *Gregor. gloſſa 6.* alia iura congerit: obſeruat *Anton. Gomez tom.3. variar.cap.4. ante finem*, *Panutius de iuramento in litem 2. part. membro 2. à num.1. Ioann. Baptiſta Plotus eodem tractatu*, §. 4. *in principio*, perſpicuum exiſtit, rectè aduerſus eum, qui decimum annum cum dimidio exceſſit, in litem iurari poſſe, cùm hac ætate, & non anteà regulariter homines doli compotes, & capaces cenſeantur, vt fuſius ſuo proprio loco monſtrauimus. Quocircà meritò reſoluit *Panutius vbi proximè num.39.* contra minorem (ſcilicet doli capacẽ) qui in adminiſtratione minùs fideliter ſe geſſit, vel quidpiam dolosè, aut fraudulenter in ea fecit, in litem iurari poſſe, vt etiam expreſſiùs ex ſuperiori ſententia infert *Plotus*, §. 38.*num.11.* deſignanter affirmans, aduerſus minorem viginti & quinque annis adultum, aut doli tantùm capacem, qui dolum vel delictum commiſerit in faciendo, puta in ferendo violẽtiam, vel damnum dando, in litem iurari poſſe, non obſtante petita ab eo in integrum reſtitutione. 1 2 3

SVMMARIVM.

Bona fides in depoſito exigitur. 1.

Impubes doli capax depoſiti actione tenetur. ibidem.

Dolus requiſitus, vt depoſiti actio locum habeat, non magnam machinationem deſiderat. 2.

Doli capax quis dicatur? 3.

Qui decimum annum cum dimidio exceſſit, actione depoſiti poteſt conueniri. ibidem.

QVAESTIO XIII.

Vt quis velut depoſitarius, actione depoſiti teneatur?

Licèt regulariter decimoquarto anno minores ex nullo contractu ab ipſis inito efficaces 1

Digitized by Google

ticaciter obligêtur,veluti apriori loco oſtendimus: ea tamen bonæ fidei vis eſt, quæ in contractu depoſiti exigitur, *l. bona fides.31.cum vulgaribus,ff.depoſiti*, vt nondum puberem, doli tamen capacem eius obligationi & actioni reddat obnoxium,*l.1.§. an in pupillum.15. ff. eadem*, ſiquidem cùm iſthęc actio ob dolum dumtaxat in depoſiti reſtitutione admiſſum competat, *d. l.1.§.ſi rem à ſeruo.32.& § fin.l.quod Nerua.32.ff. eodem*,qui enim eius ætatis eſt vt doli particeps credatur, quidni prædicta actione tenebitur?
2 maximè cùm dolus ad huiuſmodi actionem requiſitus non magnam machinationem exigat. Quod pernéceſſarium exiſtimauit *Conſultus*, vt doli actio contra pupillum cōpeteret *in l. quid enim 14.ff.de dolo*, ideſt. veluti ibidem interpretatur *Cuiacius*, qui extrui, & excogitari poſſit ab huiuſmodi ætatis pueris, vtputa nolle reſtituere depoſitum.

3 Quocirca, cùm doli capax frequenter is accipiatur, qui adeò pubertati proximus eſt, vt procul ab ea diſtet, vel vt de iure communi eſt receptius, qui iudicis arbitrio talis æſtimatur: & ex Regijs noſtris conſtitutionibus, qui decimum annum cum dimidio expleuit: quēadmodum *hoc eodem anno* latiùs expoſuimus: inde eſt, hac tantundem ætate,qui depoſitum acceperit, eius inficiatione dolum admittere poſſe, vt contra ipſum ſit actioni locus, quidquid minus rectè aliter exiſtimauerit *Antonius Faber in rationali ad dict. l.1.§.an in pupillum*, aſſerens illum quoad huiuſmodi actionem pubertati proximū,& doli compotē dici,cui ſemeſtre tantùm deeſt ad pubertatem, ex *Caliſtrati* interpretatione *in l.non tantum 7. in fin. de excuſat.tutor.* quæ minimè ad rem ſpectat,vt iam explicauimus.

SVMMARIVM.

Virginitas vel eſt corporis, vel animi .1.

Corporis virginitas, quacumque infantili ætate poteſt amitti, 2.

Corporis virginitas in quo conſiſtat. ibidem.

Violatio corporalis integritatis quoddam vulnus dicitur. 3.

Immaturam virginem corrumpens, qualiter puniatur? 4.

Fœminas, vel pueros fuiſſe refertur à nono vel decima ætatis anno meretricantes, ibid.

Animi virginitas,qua ætate poſſit deperdi? 5.& 8.

Nondum viri potens fœmina, ſi peccati ſit conſcia, poterit virginitatem ammittere. 6.

Impuberes ſeminis ſunt expertes.ibidem.

Amiſſa animi virginitas,quando poſſit pœnitentia reparari? ibidem.

Emiſſo ſemine, ſpiritualis pudicitia manet irreparabilis,& quare.7.

QVAESTIO XIV.

Ad Virginitatem amittendam?

1 VNa eſt enim animæ virginitas, corporis verò altera, *cap.de pudicitia 6. in fine,cap. magis timeamus 9. cap. ſicut enim 10. 32.quæſt.5.* ideoque animo, & corpore ipſa poteſt amitti. *cap. 1. 2. 3. 4. &.ſeqq. eadem cauſa,& quæſtione*, Sed an vtraque eadem ætate? dubium eſſe videtur. De virginitate igitur corporis ſatis cō- 2
ſtat, quacumque infantili ætate poſſe deperdi, tum quia hæc,ſiue pellicula ſit,aut membrana, vt tenet *Auerroes lib. 1. collectan. cap. 35. Andr. Veſall lib. 5. de fabrica corporis humani, cap. 15. Fragoſus in ſua Chirurgia vniuerſali lib.de Anatomia, cap.19. de la madre, paulò ante finem, Falop. in obſeruat. anatomat.* ſiue illarum partium ſola coaleſcentia, & complicatio, vt meliùs arbitrantur *Franciſc.Valles de Sacra Philoſophia c.25. Horat. Augen.tom. 2.epiſt.1. cap.4. Petr.Garſia de locis affectis diſput. 67. cap. 1.* & ex noſtris *Pat. Sanchez de matrim.lib.7.diſputat.14.n.1.Franciſc. Torreblanca* alios referens *iuris ſpiritualis pract. lib. 3. cap. 15. num. 15. cum ſeqq.* nihil obſtat quominus poſſit in nondum viri potente fœmina, vti & in iam pubere violari, & diſrumpi, non aliter ac vulnus quodlibet aliud poteſt 3
ipſius membris infligi, cùm non niſi vulnus ſit huius corporalis integritatis reſeratio, *cap. ad Deum 7.d.cauſa & quæſtione*, ibi: *Omniſque illa violentia,non pro corruptionis turpidine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur:tantum enim valet in mente integritas caſtitatis, vt illa inuiolata, nec in corpore poſſit pudicitia violari, cuius membra potuerunt ſeparari.* Tum etiam, quia immaturas virgines 4
corrumpentes leges acriter puniunt,*l.ſi ſtuprum 25.de iniurijs,l. ſi quis aliquid 38.§. qui nondum de pœnis*, tradit *Petr. Gregor. ſyntagmat.iuris lib.36. cap.9. num.9. Anton. Gomez in l.80. Tauri n.42.* vbi hodie eos pœna mortis teneri affirmat: ſequitur *Farinac.in praxi criminali quæſt.135. num. 43. & ſeqq.* vbi & *n. 47.* docet hanc pœnam ſolùm habere locum, quando violata fuere pudenda puellæ, non verò quando ſolus conatus ſtupri fuit adhibitus: probant alij relati ab *Emanuel. Barboſ.in remiſſion.ad ll.Luſitan.2.part. lib.5.tit.18.§.4. nu.5.* ergo nondum viri potens puella corporalem integritatē amittere valet. Inde eſt fuiſſe fœminas ex nono & decimo anno meretricantes, & pueros ex ea parum maiori, vel minori ætate mulieribus deditos, vt ex *Alberto Magno lib. 18. tractat.2. cap.2. Genebrardo, D. Hieronymo*, & alijs refert *Torreblanca vbi ſuprà n.24.* noſque alibi retulimus.

De mentis igitur virginitate difficultas ſo- 5
lum eſt, vtrùm ad ipſius iacturam certa aliqua ætas adeſſe debeat? Qua in re *Paul. Comitolus reſponſ.moral.lib.4.qu.17.n.1.* ita ſcribit: *Patuit igitur puer vndecim annorum, id quod præ forma eſt in virginitate perdere: & eum perdidiſſe mihi eſt per quam credibile: nam ſi peccauit, ſine dubio perdidit: peccaſſe verò id ætatis eum pluſquam veriſimile eſt, niſi fuerit inſanus, quamquam amiſſam ſuā virginitatem puer vndecim annorum pœnitentiæ ſubſidio referre poteſt: nam in illa facinoroſa libidine non fuiſſe aliquam ſeminis deciſionem credimus: ſi enim ea extitiſſet,nulla pœnitentia,amiſſa virginitas reuocari poſſet.* Ex quo *Pauli Comitoli* loco nonnulla deducūtur obſeruatione digniſſima.

Pri-

Digitized by Google

6 Primum, nondum viri potentem fœminam poſſe poſtquàm ad malitiæ, & peccandi ætatem peruenit, ſpiritualem virginitatem deperdere. Secundum, hac ætate, qua regulariter ſeminis tam fœminæ, quàm viri ſunt expertes, vt probat *Zacbias Medicolegal. lib.1. tit.1. qu.6. n.80.* amiſſam hanc pudicitiam pœnitentia eſſe retractabilem. Nam quod ex *D. Auguſt.* refertur *in cap. ſi Paulus 11. 31. quæſt. 5. Audenter dicam, cùm omnia poſſit Deus ſuſcitare, virginem non poteſt poſt ruinam. Valet quidem liberare de pœna, ſed non valet coronare corruptam,* de corporali virginitate eſt accipiendum, quæ ſemel amiſſa, nec de poteſtate Dei abſoluta poteſt reparari, vt indicant *Maiolus tom.1. colloq.3.* & nouiſſimè

7 *Torreblanca dict. loco n.1.* Tertium, quod ex dictis verbis colligitur, eſt, poſt emiſſum ſemen virginitatis iacturam nulla pœnitentia reparabilem eſſe. Et ratio, ni fallor, ea eſt, quia tunc non ſolùm animi virginitas, ſed corporis etiã amiſſa videtur, veluti cum adeſt pollutio, *Nauarrus in Manuali cap.16. num.3. verſic. interrogatus, Maceratenſ. variar. reſolut. lib.1. reſol. 112. caſu 14. verſic. & dicta, Roderic. Acunha in cap. ſanctimonialis 24. n.1. 23. diſtinct. & in cap. placuit 5. n.5. 77. diſt.* vbi inquit, poſſe conſecrari eam, quæ pollutione voluntaria fuit corrupta, dummodò integra ſit corpore, & ſignaculum virginale non amiſerit. Nam etſi verò ſit corrupta, vulgò tamen pro virgine reputatur, vt inquit *Sa in aphoriſmis confeſſor. verbo conſecratio. num.6.* Hæc enim corporalis pudicitiæ amiſſio irretractabilis manet, vt nunc diximus, & in ſpecie de virginitate amiſſa ex ſola excitione ſeminis, integro pudoris clauſtro manente, docet *D. Thom. 2.2. quæſt.152. Maiolus de irregul. lib.1. cap.29. num.31. verſic. quandoque.* Conclu-

8 dendum igitur erit hac quæſtione, ante decimum annum cum dimidio, nec fœminam, nec virum poſſe mentis pudicitiam deperdere, ex tunc verò rectè poſſe, quia peccati iam compotes exiſtunt, *l. impuberem. 23. de furtis*, cum ſimilibus ſupra *hoc anno* adductis, vbi id exactè approbauimus, cuius ſola inhoneſta voluntatis conſenſione hæc mentis puritas maculatur, *dict. cap. de pudicitia, cap. magis timeamus dicta quæſt. 5.*

SVMMARIVM.

Certa ætas in donatario deſideratur, & qualis ea ſit. 1.

L. donatarum 3. C. de acquirend. poſſeſs. de cuius ætatis infante ſit intelligenda, 2. & 3.

Poſſeſſio non niſi per pupillum infantiæ proximum authore tutore acquiri poteſt. 4.

Donatio facta infanti non valet, niſi eius nomine pater, aut tabellio illam acceptauerit. 5.

L. ſi quis in emancipatum, C. de donation. de minore ſeptennio Principis reſcripto emancipato eſt accipienda. 6.

Qui poſſeſſionem acquirere poteſt, vtrùm & donationis acquirendæ ſit capax? 7.

Exiſtenti in vtero minimè poteſt donari. 8.

Patre, vel ſaltim notario acceptante naſcituri nomine, valet in eum collata liberalitas. 9.

Donatio naſcituro facta, an ipſius natiuitate conualeſcat? 10.

Donatio in abſentem collata, pro quo ſiue notarius, vel quauis alia legitima perſona ſtipulatur, valet. 11. Et qui contrarium defendunt? 12.

Donatio abſentis nomine à notario acceptata tantam vim habet, vt nec conſenſu ſecundi donatarij poſſit reuocari. 13.

Non naſcente donatario, quando euaneſcat donatio, licèt notarij ſtipulatione fuerit corroborata? 14.

De iure noſtro acceptatio non eſt de eſſentia obligationis. 15.

In donationibus inter viuos, etiam de iure communi, hodie acceptationem minimè eſſe neceſſariam, putat Antonius Faber. 16.

Secundùm leges Regni, naſcituro infanti, & abſenti poteſt donari. ibidem.

Naſcituris rectè legatur. 17.

Naſcituris an mortis cauſa poſſit donari? ibidem.

QVAESTIO XV.

Cuius ætatis donatarius eſſe debeat, vt in illum collata liberalitas ſubſiſtat?

QVemadmodum in perſona eius, qui donat, certa & determinata ætas à legibus exigitur, vt ea nondum exacta validè hac largitionis ſpecie nequeat propriam liberalitatẽ exercere, veluti inferiùs *anno* 25. apparebit: ita ſimiliter, & in perſona illius, in quem munificentia ſiue donatio confertur, certam eſſe ætatis menſuram præſcriptam exiſtimo, ante cuius lapſum ipſi donari non poſſit: quod licèt ſciam ab aliquibus non ſolùm improbabile, quin & à certo deuium cenſendum; maximè ab his, qui frequentiſſimam noſtrorum eſſe traditionem didicerunt donari rectè poſſe, necdum primæ ætatis hominibus, ſed & his, qui nullius ætatis ſunt, vtpute nondum conceptis & naſcituris, vti ſequentia indicabũt, nihilominus id aliquibus rationibus ſuadendum contendam, ex quibus velut neceſſarium conſequens veniet inferendum, tantùm eis, qui proximam infantiæ ætatem exceſſerint, id eſt, quibus decimus annus cum dimidio ſuerit, ſi maſculi ſint, aut ſi fœminæ, quibus nonus cum decimi dimidio obtigerit (quas & quos proximos infantiæ eſſe proprio loco diximus) acquirendæ donationis beneficium concedi, vt auteà, quamuis nullo fundamento prædixerat *Cardinalis Mantica lib.13. de tacitis & ambiguis conuentionibus tit. 6. num. 6.* quod vt clariùs procedat, in perſonis dumtaxat maſculorum adſtruemus, è quibus ad fœminas infantiæ proximas, ſcilicet noni anni cum dimidio (qua ætate receptior opinio, ſaltim de iure patrio fert, illas infantiæ proximas) traduci ſine difficultate poterit. Et in primis conuincitur hæc opinio expreſſo *Cæſaris* teſtimonio *in l. donatarum 3. C. de acquirend. & retinenda poſſeſſione*, vbi fatetur *Imperator*, donatarum rerum vacuam poſſeſſionem à quacumque perſo- 1 2

na

na infanti traditam ipſi acquiri, idque non alia ratione, niſi quia licèt animi plenum affectum non habeat, qui præciſe in donatario requiritur, *l. in omnibus 55. de obligation. & actionib.* aliqualem nihilominus obtinet, eumque ſufficientem ad donationem, & eius poſſeſſionem nanciſcendam, vt infra dicemus. Quæ vtique ratio, cùm nullo modo verificari valeat in infante ſimpliciter, ſiquidem iſtius quemadmodum non eſt animus, aut voluntas, *§. pupillus, de inutil. ſtipulat. l. 3. §. proinde ad Senat. Conſul. Macedon. l. qui iuraſſe 26. de iureiurando, l. pupillus 189. de regulis iuris*, cum vulgaribus Ita neque affectus, qui nihil ab animo diſtat, *dict. l. in omnibus*, quapropter furioſo ſimilem eſſe *in dict. §.* continetur: & conſtat *ex l. pupillus 9. de acquiren. hæredit. l. infans ad l. Cornel. de ſicar.* neceſſariò de eo, qui maior infante, & proximius infantiæ cognominatur, ſubaudiri debet, qui licèt abſolutè loquendo, etiam nullius intellectus, & animi ſit, vt verba *dicti §. pupillus* demonſtrant, diffiteri tamen non poterit, nonnullum, quamuis non plenum ſortiri, alioqui, nec benigna interpretatione fieri poſſet, vt proximis pubertati, quibus adeſt intellectus, æquipararetur *in dict. §. pupillus*. Ergo manifeſtè conſequitur, Imperatorem *in prædicta l. 3.* de infantiæ proximo fuiſſe locutum, de eoque obteſtatum, acquirendæ donationis eſſe capacem.

3 Et conuincitur hæc interpretatio *ex lib. ſi quis in emancipatum 26. C. de donation.* vbi cùm infanti priùs quàm fari poſſet, aut haberet rei, quæ ſibi donabatur, affectum, id eſt ante ſeptennium, donatio fieret, inquit Imperator, *Quod ius per eum ſeruum, quem idoneum eſſe conſtiterit, tranſigi placuit, vt per eum infanti acquiratur*. Ex quibus verbis colligitur, infantem per ſe illa ætate, velut animi expertem, donationem acquirere non poſſe, ſed inſtrumento ſerui, aut proprij, vel publici, *l. 2. ff. rem pupilli ſaluam fore*, indigere, vt ipſi acquiratur: quod cùm in perſona illius infantis, de quo *in dict. l. donatarum*, nequaquam deſideretur, ſed ſimpliciter proferatur, illum donationem acquirere potuiſſe, ſignum eſt fuiſſe alicuius mentis, aut affectus compotem, ideoque & infantiæ proximum.

Deinde probatur ab inconuenienti, quod
4 manifeſtè deducendum infert Imperator *in dict. l. donatarum*, niſi obſtaret infantem, quem infantiæ eſſe proximum conſtaret, donationem, ipſiuſque poſſeſſionem quærere. Nam alioquin, inquit, ſequeretur, quòd nec quidem per tutorem poſſeſſio infanti etiam rei donatæ poſſet acquiri, cum ſolummodò ei pupillo, mediante tutoris perſona, acquiratur, qui ſaltim infantiæ proximus eſt, vt ex hoc, & in hoc textu optimè probat Vbert. Giphan. eoque ſenſu intelligendum admonet Conſulti reſponſum *in l. 1. §. per procuratorem, ff. de acquirend. poſſeſſ.* vbi per tutorem pupillo poſſeſſionem acquiri ſcribitur.

5 Ex quibus depromitur; parum conſideratè protuliſſe *Franc. Duarentum titul. de donatio. cauſa mortis, cap. 6. Petrum Nicol. Mozzinum, in amphitheatro contract. tract. de donat. cap. de perſonis num. 1.* & *Vbertus Giphanius vbi proximè*, infanti cuicumque donationem fieri poſſe, cùm tantum abſit, vt in eius ætatis puerulo, qui infantiæ non appropiat, liberalitas hæc conſiſtat: quòd imò niſi pater, aut tabellio illius nomine ſtipulentur, aut donantis voluntatem acceptauerint, irrita fit donatio, vt expreſsè cauetur *in dict. l. ſi quis in emancipatum*. Et latè nimis comprobant *Ioan. Crotus in l. 1. in princip. in 2. lectura. colum. 3. verſiculo. Et ex hoc in quæſtione facti, de verb. oblig. Cardin. Mant. de tacitis & ambig. conuention. lib. 13. d. tit. 6. num. 6.* & noſter *Alphonſ. Perez de Lara*, ſic intelligendus *in compend. vitæ hominis, c. 16. num.*
94. 6

Nec obſtat, quòd *prædicta l. ſi quis* loquatur in infante emancipato, ac perinde in maiore ſeptennio, & pubertati proximo, veluti ex dictis, vbi de requiſita ætate ad emancipationem egimus, inferri poteſt. Quia vt ibidem in huius textus explicatione oſtendimus, infans de quo illic ſermo, propriè erat infans, id eſt, nondum ſeptennis, vti verba illa, *Prius quàm fari poſſit, aut haberet rei, quæ ſibi donatur, affectum*, indicant, quibus ſigna vere infantis depinguntur. Quare præſumitur, eius emancipationem Principis reſcripto fuiſſe factam, quo intercedente, etiam anniculum, & eo minorem emancipari poſſe d. loco ſcripſimus.

.. Vnde venit meritò notandus *Andreas Alcia-* 7
tus in l. 1. in princip. num. 33. de verbor. obligat. dum ſentit, infantem, qui eius ætatis eſt, vt neceſſarium affectum ad donatarum rerum poſſionem adipiſcendam obtineat, ipſas res, vtputa localia, vel aliàs ſtipulatione ſibi donatas, acquirere non poſſe: idque ea ratione, quia in poſſeſſione acquirenda ſatis eſt affectus, *dict. l. 1. §. adipiſcimur, de acquirend. poſſeſſ.* Sed in ſtipulatione requiritur vox rationabilis, & conſenſus, quæ nequaquam in infante reperiuntur. In quo proculdubio fallitur, & apertè contrariatur prædictus Autor. Nam ex quo loquitur de eo infante, qui acquirendæ poſſeſſionis animum & affectum habebat, neceſſariò & de eo loquitur, qui fari poteſt, ac conſequenter & ſtipulari, cum niſi maior ſeptennio, & infantiæ proximus, adipiſcendæ poſſeſſionis animum habere non poſſit, vt ſupra docuimus: is vero rectè ſtipulatur, qui fari articulate, & cum aliquo iudicio loqui poteſt, quemadmodum lato calamo ſcripſimus *anno 7.* vbi de infante fuit ſermo: ergo à fortiori qui acquirendæ poſſeſſionis rerum ſibi donatarum animum conſequitur, & ipſarum rerum dominium ſtipulatione ſibi quærere poterit, quia ſtipulari valet.

Itidem ex ſuperiori noſtra definitione infer- 8
tur, iuri conſonam, & conuenientiſſimam eſſe reſolutionem eorum qui exiſtimant, nondum conceptis, vel natis inutiliter donari, inter quos præcipuum locum obtinent Boherius, &

ab eo

Digitized by Google

ab eo relati, *deciſ.* 172. *d. num.* 4. *Franciſ. Ho-
toman. quæſtion. illuſtr. quæſt.* 6. *Cardinal. Man-
tica dict. titul.* 6. *num.* 7. & nouiſſimè *Alphonſ.
Carran. diſput. de vera humani partus naturalis &
legitimi deſignat. cap.* 2. *§.* 3. *ex num.* 5. non ſolum
quia nulla eſt eorum perſona, vt *Hotamanus*
ratiocinatur, neque conſenſus, vt *Mantica* pla-
cet: ſed etiam quia neque in illis neceſſaria
ætas ad donationis acquiſitionem inuenitur.

9 Quod reſtringitur, vbi pater nomine naſci-
turi aut ſtipulatur, aut donationem compro-
bat: nam hoc caſu, vtilitatis cauſa, receptum
eſt eam valere, ſiquidem per patrem poteſt fi-
lijs acquiri, quamvis poſt eius mortem na-
ſcantur, *l. ſi quis operas*, vbi notat *Gloſſa ver-
bo Poſthumos*, *ff. de operis libertor.* tradit poſt
Bartol. in l. quod dicitur num. 12. *ff. de verborum
obligation. Decium conſil.* 578. *num.* 8. *&* 9. *Stepha-
nus Gratian. diſceptat. forenſ. tom.* 2. *capit.* 219.
num. 33. *& capit.* 356. *num.* 15. latè Cardinal.
*Tuſchus practicar. concluſ. iuris, litera D. conclu-
ſ.* 640. *à numer.* 2. *Franciſc. Mantica dict. tit.* 6.
num. 7. & rurſus *tit.* 21. *num.* 5. vbi & *dict. num.*
7. affirmat multò magis prædictam donatio-
nem ſubſiſtere, interueniente notario, qui no-
mine naſcituri ſtipuletur. Quod probatur ex
l. Dini 5. *§. pactis*, *C. de naturalib. liber.* itaque
intelligendi ſunt textus *in l. ſi inter virum*, *de
pactis dotalibus*, *l. pater pro filia*, *C. de pactis con-
uentis*, docet in terminis *Guid. Papa queſtion.*
267. *Petrus Nicol. Mozz. dict. tractatu de dona-
tio dict. cap. num.* 1. vbi alios iſtius opinionis re-
cenſet, *Quint. Mandoſ. de ætate minori, cap.* 2. *nu.*
30. *&* 31. quamuis nimis audacter loquatur,
dum putat ſufficere ad hoc, vt donatio non-
dum concepto facta ſortiatur effectum, quòd
fiat aliquo verè, vel fictè acceptante. Conſen-
tit ſuperioribus Perez de Lara *dict. cap.* 16. *nu.*
94. *Fontanella de pactis nuptia lib. clauſula* 4. *in
princip. num.* 17. *Bertazol. tract. de clauſul. clau-
ſula* 18. *gloſſa* 5. *num.* 5.

10 Nec audiendus erit *Ioann. Philip. reſponſ.*
10. *num.* 8. dum arbitratur, donationem non-
dum nato filio factam, ex nunc (vt dicitur) non
valere, ſed ab eo tempore, quo natus fuerit fi-
lius, effectum ſumere: argumento *l. cùm illud*
25. *§. vltim. ff. quando dies legat. cedat. l. inter-
dum* 73. *l. vbi autem* 75. *de verborum obligation.*
quam ſententiam amplectitur *Boher.* quem re-
fert, & ſequitur *Matthæus in annotatione ad Gui-
donem Papæ, quæſtion.* 505. Cui aſſentiri videtur,
Stephan. Gratian, dict. cap. 219. *num.* 36. ex quo,
inquit, quòd quando filij naſcituri ex ſecundo
matrimonio, pro quibus pater ſtipulatur non
naſcuntur, non eſt valida donatio facta per
matrem, ſecus autem quando naſcuntur: quia
tunc valebit dicta donatio, ſi filij ratificant il-
lam donationem eorum nomine, ſtipulatam
per patrem: nam ſi non ratificarent, omnino
inutilis eſſet, quo proculdubio cum Philippo
ſentire videtur, ante natiuitatem, & ratifica-
tionem naſcituri donationem in ſuſpenſo exi-
11 ſtere. Quod vtique, vt dixi, audiri non debet:
veluti communis fert opinio, etiam maiori ab-
ſenti facta donatio, pro quo notarius, aut alia
quæuis legitima perſona ſtipulatur, ſtatim ab-
ſque vlla ipſius abſentis ratificatione valet.
Quemadmodum in propoſito tenent *Ludouic.
Roman. conſ.* 513. *volumin.* 7. *Alexand. conſil.*
54. *column.* 2. *Philip. Decius conſil.* 213. *column.*
3. *Ludouic. Gozadin. conſil.* 83. *num.* 90. *Paul.
Paris conſil.* 88. *volumin.* 3. *& conſil.* 90. *Philip.
Corn. conſil.* 50. *column. fin. volum.* 1. *& conſil.*
190. *column.* 3. *volum.* 4. *& conſil.* 2. *colum.* 2. *vo-
lum.* 4. *Barthol. Socin. conſil.* 90. *column. penult.
volum.* 3. *Stephan. Bertrand. conſil.* 110. *col.* 2. *&
conſ.* 156. *col.* 3. *vol.* 1. *Anton. Rub. conſil.* 73. in-
cipienti. *Quod iure magnifici, num.* 8. *Guid. Pa-
pa deciſion.* 49. *Carol. Ruin. conſil.* 219. *column.* 5.
volumin. 1. *Roland. Valle conſ.* 19. *num.* 22. *vo-
lumin.* 1. concludens mirandum eſſe, quòd Al-
ciatus dixerit communem contrariam, *Anton.
Gabriel. lib.* 3. *de verborum obligation. concluſion.* 1.
num. 110. *Hippolyt. Riminald.* dicens, quòd fal-
luntur qui dicunt contrariam eſſe communem,
cùm ex prædictis pateat contrarium, *conſil.*
234. *Domin. Roman. num.* 303. *volumin.* 3. *&
conſil.* 412. *& conſil.* 242. *Cardinal. Mantic. de
tacitis & ambiguis conuention. lib.* 13 *titul.* 7. *num.*
12. *viſo, hæc autem*, *Alexand. Trentacinq. va-
riar. reſolut. lib.* 3. *reſolut.* 1. *num.* 4. *Surdus deci-
ſione* 111. *num.* 5. vbi hanc opinionem commu-
nem dicit pluribus relatis, & idem repetit *de-
ciſion.* 206. *num.* 4. *Stephan. Gratian. deciſion.* 39.
num. 9. licèt contrariam protulerint veriorem 12
Alciatus conſil. 132. *num.* 3. *Cacheran. deciſion.*
33. *num.* 3. *Molin.* plures referens *lib.* 5. *de pri-
mogen. cap.* 2. *num.* 67. *Parlador. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.*
36. *Ioann. Gutier. in repetition. cap. quamuis pa-
ctum num.* 53. *de pactis in* 6. *Azeued. in l.* 2. *nu.* 2.
titul. 16 *l.* 5. *Recopilation.* quidquid excepto ne-
mine ſuperiorem ſententiam omnes tenere
dicat Antonius Faber *decad.* 47. *errore* 1. quod
& de donatione eodem modo abſenti facta,
docet Suanus vbi ſuprà. Ergo cùm nulla conſti-
tui poſſit differentia inter abſentem, infantem,
aut non natum, neque conceptum, vt pluri-
bus in locis oſtendimus, conſequens eſt, eos
decipi, qui putant factam naſcituro, aut in-
fanti donationem ante ipſius natiuitatem, &
ratificationem minimè effectum ſortiri, ſed in
ſuſpenſo eſſe, vt in terminis id aſſerunt *Alexan-
d. Raudenſ. conſil.* 53. *num.* 25. *volumin.* 1. *Fonta-
nella dicta clauſula* 4. *in principio num.* 18. *Al-
phonſ. Perez de Lara in compendio*, *dict. cap.* 16.
num. 94. Qui ideo reſoluunt prædictam dona-
tionem naſcituro, vel infanti notarij ſtipula- 13
tione factam irreuocabilem eſſe, ita vt nec ex
conſenſu ſecundi donatarij poſſit reuocari.
Quod anteà docuerant *Guillelm. Benedict. in
cap. Raynuntius, verb. Si abſque liberis moreretur*
2. *Iaſon. conſil.* 283. *num.* 3. *verſicul. Confirman-
tur prædicta, lib.* 2. *Decius conſil.* 216. *viſa tran-
ſactione, in fine, & conſil.* 239. *primò non videtur,
num.* 5. vbi in terminis decidit: dubio enim ſibi
propoſito, quale ius quæſitum fuiſſet liberis
naſcituris, in donatione facta per patrem filio,
contemplatione matrimonij vocatis? reſpon-
dit,

Digitized by Google

dit, hoc ius, concurrente præſertim acceptatione notarij, firmum, & irreuocabile iudicandum eſſe, & tale, quod eis inuitis tolli non poſſit: idemque in eadem donatione concludit *Stephan. Bertrand. conſil.1.viſo conſultationis themate 23. verſ. Hinc etiam*, innocto caſu illius conſilij *lib.2.& Stephanus Aufrer.in deciſ.Capellæ Toloſana 453. in additione magna,circa medium verſicul. Nec obſtare videtur*, & latiſſimè in ſpecie *Caſſaneus conſ. 53. num.51. verſicul Contrariam tamen partem*. Quin etiam in generali ſtipulatione,nulla naſciturorum mentione facta, ſed tantùm pro his quorum intereſt, à notario recepta, eandem concluſionem admittit *Decius in prææallegato conſ.607. viſo puncto num.8.& ſequenti*.

14 Nec refragantur *ll.* per *Ioann. Philip.* adductæ, ſiquidem his, & ſimilibus ſatis reſponſum extat per *Gu donem Papæ dict.q.267.nu.1.* & per *Carranzam d.cap.2.§.3.n.5. verſicul.Quod autem* Quamuis benè verum ſit, non naſcente donatario donationem reuocari, & euaneſcere, quoties vel pleno iam vtero nominatim donatio fit, aut quoties is, aut illa decedit, cuius ex corpore naſcituris fuit donatum.

Quod de iure noſtro patrio ſine difficultate procedere, ſtante deciſione *l 3.tit. de las excepciones lib. 3. Ordinam.* quæ eſt *l. 2. tit. 16. lib. 5. Recopil.* noniſſimè tenet *Alphonſ. Carranza dict. diſp. de partu c.2.§.3. n.6.* ſiquidem ex illis verbis: *Pareciendo que vno ſe quiſo obligar à otro por promiſſion, ò por algun contrato, ò en otra manera, ſea tenudo de cumplis aquello à que ſe obligò: y no pueda poner excepcion que no fue fecha eſtipulacion, ò que fue hecho el contrato ò obligacion entre auſentes*,euidenter colligitur iure noſtro Regio, donationem perfici ſola voluntate donantis, ita
15 vt reuocari ante acceptationem non poſſit: quaſi hodie non ſit neceſſaria, vt poſt multos reſoluit noſter *Hieronymus de Zauallos commun. contra commun.q.54. in fin.Matienzo in l.7. tit.10. lib.5. Recop.gloſ.2.nu.21. Menchaca lib.3.de ſucceſſion. creat.§.2.nu.43.Angulo de meliorat in l. 1. gloſ.5 nu.28. & gloſ.8. n.17. Molin tom.2.de iuſt. & iure diſp.263.verſ.Iuxta hac,& 264.in fine,Paz ad ll.ſtyli in ſcholio ad l.187.n.3.Villadiego,Ioan. Seſſe*, & alij ab eodem *Alphonſo Carranza* congeſti *d.§.3.nu.6.* Quod etiam de iure communi in donationibus factis inter viuos poſt *Iuſtiniani* deciſionem *in l ſi quis argentum 35.§.ſed ſiquidem,C.de donation.*neruosè contendit Ant.*Faber dict.decade 47. errore 1.* putat enim prædictæ legis verba non ſolùm ad pactum, in quo duorum conſenſus requiritur, *l.2.de pactis, l.qui autem 14.§.vltim.ff.de conſtit. pecunia*, ſed ad pollicitationem pertinere,quæ ſolius eſt offerentis promiſſio, *l.3. de pollicitationib.*indeque donantis dumtaxat voluntatem ad donationis inter viuos perfectionem ſufficere, etiamſi nulla neque donatarii, aut notarij eius nomine acceptatio intercedat.

16 Vnde cùm perſona donatarij nihil conferat ad valorem donationis,ex quo ſolummodò ad ipſius perfectionem lege patria donantis conſenſus exigitur;inde eſt,non ſolùm,ſaltim apud noſtros,cuiuſcumque ætatis infanti,abſque interuentu parentis,aut notarij, qui eius nomine ſtipulentur,donari vtiliter poſſe, verùm & naſcituro,aut nondum concepto.

Idque procedere indiſtinctè in quibuſcumq; 17
donationibus arbitror: nam licèt iure cõmuni inſpecto circa mortis cauſa donationes dubitari poterat,an procederet quod ſuperiùs reſoluimus? ex quo legatis æquiparari vulgatum eſt iuris axioma. Quod probatur ex *principio inſtit. de donation.* cum concordantibus: legatis verò ea natura inſit, vt quibus in rerum natura nondum exiſtunt, commodè relinqui poſſint, *l. ſeruos 17. de alimentis legatis*. Quare *ibidem* notat *Bartol.* monaſterio, vel templo nondum conſtructo,rectè legari poſſe,eo nimirùm, quia in legatis non requiritur perſona, cum qua contrahatur. Qua ratione idem conſuluit ipſe *Bartol.conſil 26. teſtator in teſtamento,num.1.* defendit *Florian.in l.ex parte, §. ſeruo libertatem, famil.erciſcund.Ioann.de Imola in cap.nos quidem, circa finem, de teſtament. Angel. conſil. 129. bona dicti teſtatoris, n.1. Stephan. Bertrand conſ.1.viſo num 4. lib.2. & conſil.302. viſis copijs,nu.1.lib.3.* Nihilominus dicendum eſt, non ita omnino mortis cauſa donationes legatis exæquari, vt quemadmodum legata ad ſui conſiſtentiam ex parte legatarij, aut conſenſum, aut acceptationem minimè deſiderant, ita & in donationibus nequaquam expoſtuletur, cùm imò in eis donatarii præſentia,& conſenſus ſit de ſuſtantia, *l.inter mortis 38. de donation. cauſa mortis*, ex qua notant omnes communiter, maximè *Petr. Nicol. Mozzius tractat. de donation. cap. de diuiſione donationis,num.23.* Quod etiam poſt *Iuſtiniani* conſtitutionem *in dict.l.ſi quis argẽtum 35.* perſiſtere putat *Anton.Faber dict.errore 1.* ergo pari modo mortis cauſa donatio, ac inter viuos, vel alia quæuis,ſecundùm diſpoſitionem iuris communis,ad ſui validitatem conſenſum in donatario requirens, nondum nato,aut infanti fieri non poterit: quia conſenſum, quem non habent, præſtare non valebunt, niſi patre, aut ſeruo proprio,vel publico pro eis ſtipulante, *dict.l.2.ff.rem pupilli ſaluam fore*, vel niſi, vt principio commonſtrauimus, infans ille ſit, qui infantiæ appropiet.

SVMMARIVM.

ANimi deſtinatio ſimul cum facto habitationis, aut tranſlationis bonorum, inducit vicinitatem. 1.

An ſola pubertas quatuordecim annorum ſit ætas neceſſaria ad vicinitatem conſequendam? 2.

Pupillus educationis cauſa de vno ad alium locum tranſlatus, domicilium in eo educationis non acquirit. ibid.

Filiusfamilias pubes,paterno domicilio relicto,aliud ſibi quærere poteſt. 3.

Pupillus deportatione ciuitatem amittit. 4.

Contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina.ibidem.

Etiam pubertati proximos, maſculos ſcilicet poſt an-

num decimum cum dimidio, & fæminas poſt nonum cum alterius dimidio, domicilium acquirere pro regula traditur 5.

Infans nequit vicinitatem acquirere. 6.

Sententia eorum, qui affirmant, pupillos ſine tutoris authoritate non poſſe vicinitatem conſequi, de infantibus, & infantiæ proximis interpretari debet, & quare. 7.

Ciuis Romanus nemo ante annum trigeſimum ætatis efficiebatur. 8.

L. cùm inter veteres 14. C. de fideicommiſſ. libert. illuſtratur. ibidem.

Vicinitas, quæ ipſo manumiſſionis facto acquiritur, etiam ab exiſtente in vtero poteſt acquiri ibid.

QVAESTIO XVI.

Vt facto & voluntate propria, ciuis, incola, domiciliarius, & vicinus alicuius ciuitatis, vel oppidi quis effici poſſit?

1 INter modos domicilium, incolatum, aut vicinitatem acquirendi, de quibus lato, & ſingulari calamo ſcripſit chariſſimus Frater noſter *Dominus D. Alphonſus Narbona in Commentarijs ad 3. part. nouæ Recollectionis ll. Hiſpaniæ, libr. quarto titul. primo l. 20. gloſſa 2.* ille communiter enumeratur, qui à voluntate, & animi deſtinatione, iuncto aliquo facto, vtpute habitationis, vel translationis bonorum, ſeu familiæ dependet. Cuius meminerunt Conſulti *in l. eius qui 27. §. Celſus, l. nihil 31. ff. ad municipal.* & ex Interpretibus optimè *Card. Tuſch. practicar. concluſion. litera D. concluſ. 596. & 597. Gratian. Farinac. Layman*, & alij relati per *Auguſtin. Barboſ. tractat. iuris Eccleſiaſtic. lib. 1. cap. 33. num. 25. & ſeqq.* Vnde cùm eiuſmodi animus, ſine voluntas, quauis ætate in homine non reperiatur, vt ſæpe, ſæpiùs ediximus, hæſitari admodum oportebit, quo annorum numero quis ita voluntatis compos credatur, vt ea poſſit domiciliarius, ciuis incola, aut vicinus cuiuſcumque loci effici?

2 Et proculdubio hac in quæſtione ſtatuendū eſſe videbatur, eum rectè poſſe animo domicilium quęrere, qui à pupillaribus egreſſus annis, vitæ quartumdecimum fuit ingreſſus.

Quod ſequentibus roborari poſſet. Primò ſententia *Bartoli in l. vnica, nu. 2. C. vbi petantur tutores, Bald. conſil. 314. ad medium. verſicul. ex hoc apparet, lib. 4. Federici de Senis conſil. 253.* incipienti, *quidam puer. num. 2. Gabrielis conſil. 189. num. 18. & 19. lib. 2. Stephani Gratiani diſceptation. forenſ. cap. 181. nu. 11. Card. Tuſch. practicarum concluſion. iuris, litera D. concluſion. 597. nu. 1. & 4.* & Fratris noſtri *vbi proximè num. 30.* quia cauetur pupillum educationis cauſa è proprio ad alium locum translatum, in illo educationis domicilium non acquirere, eo vtique, quia intellectualis animus ei deficit, qui ad domicilij adquiſitionem neceſſarius agnoſcitur: ergo ſi pupillus non ſit, conſequenter innuere videntur, ſed in pubertate conſtitutus, animum acquiſitioni vicinitatis ſufficientem obtinebit.

Secundò etiam confirmari videtur alia eiuſdem *Federici Senenſis* doctrina, *conſil. 254. nu. 4. addition. 8.* quam merito amplectuntur *Vgolinus de offic. & poteſtat. Epiſcopi 2. part. cap. 26. §. 2. numero 3. in fine*, necnon & amantiſſimus Frater *dicta gloſſa. 2. nu. 54.* nempè filiumfamilias pubetem paternum domicilium mutare, & aliud ſibi conſtituere libere poſſe. Quapropter, cùm domicilium ſine animo non mutetur, vt tradit *Cardin. Tuſchus practicar. concluſ. iuris, litera D. concluſ. 597. n. 1.* Inde eſt puberibus, quibus mutandi domicilium, aut incolatum ad libitum potestatem iura concedunt, conſtituendi etiam neceſſarium animum ineſſe. 3

Verùm licèt hæc ita ſe habeant, & conſtitutiſſimum prima inſpectione apparuerit, decimumquartum annum agentem animi deſtinatione vbique domicilium conſtituere, aut vicinitatem, vel incolatum quærere poſſe; turbari tamen ſequenti validiſſima obiectione videtur. Nam pupillus, ac per conſequens qui longè à prædicta ætate diſtat, ciuitatem amittere poteſt. Ideoque & deportari, quod nihil aliud eſt, quàm ciuitate priuari, *l. ſi adrogati 14. ff. de tutelis, §. item finitur, inſtit. quib. mod. tutela finitur.* Ex quibus latiùs probauimus ſuprà, vbi de ætate ad deportationis pœnam ſcripſimus. Igitur ſi contrariorum eadem eſt ratio & diſciplina, *l. qui accuſare 8. de accuſationib. §. futurorum. inſtitut. de obligat. ex delict.* & naturali ratione conſentit, vnumquodque eo modo diſſolui, quo colligatum eſt, *l. nihil tam naturale. ff. de regulis iuris*, pupillus, qui ob delictum voluntariè commiſſum ciuitatis iacturam ſubire valet, & ipſius ciuitatis vicinitatem, aut incolatum eadem voluntate conſequi poterit. 4

Fateor enim hoc argumentum plurimum vrgere, & nullo alio modo reſponderi poſſe, quam aſſerendo non ſolùm puberes, ſed etiam pupillos pubertati proximos, id eſt mares decem annorum cum dimidio, & fœminas nouem cum alterius dimidio, vt ſuprà *hoc eodem anno* oſtendimus (de quibus dictas leges ipſis deportationem infligentes accipiendas eſſe, loco vbi ſuprà obſeruauimus) domicilium, & vicinitatem quærere poſſe. quoniam ij ob pubertatis proximitatem frequenter inter puberes cōnumerantur, *l. excipiuntur 14.* vbi notant omnes *ff. ad Senat. Conſul. Syllan.* ſiquidem hi fere ſemper, vt inquit *Martinianus in dict. l.* eius ætatis ſunt, quamquam nondum puberis, vt rei intellectum capere poſſint, affectionemq; & animum habere, in quo potiſſimùm conſtituendi domicilii ratio conſiſtit. 5

In quam reſolutionem reſpexiſſe videtur *Bald. dict. conſ. 334. verſic. Ex hoc apparet, lib. 4.* dum inquit, pupillos, maximè infantes, domicilium eligendi eſſe incapaces, verbum illud, *maximè*, infantibus adiunctum denotat, impuberes, qui nec infantes, nec illis proximi ſunt, ſed pubertati accedunt, conſtituendi domicilium facultatem naniſci (de quibus etiam intelligendus erit *Barboſa vbi ſuprà num. 31.* inquiens, à teneris annis domiciliū mutare poſſe) 6

ſup-

Digitized by Google

ſupponere enim videntur, intra infantiam conſtitutos ſolummodò, & oon multum ab ea ætate diſtantes popillos, qui æquali animi inconſtantia, & defectu cum infantibus laborant, *§. pupillus, cum ſimilibus, de inutilib. ſtipulat.* à prædicta incolatus, ſeu vicinitatis acquiſitione, natura ipſa remoueri.

7 De quibus pupillis infantibus, & infantiæ proximis ſubaudiendum erit quod ex *Bartolo*, *Federico Senenſi*, *Gratiano*, & aliis relatis ab eruditiſſimo Fratre noſtro *loco vbi proximè numer.* 30. retulimus, videlicet, pupillos nequaquam conſtitueodi domicilium animum habere poſſe, niſi tutorum intercedente authoritate, qua ipſorum conſenſus & voluntas ſuppleretur, vt *ibidem* explicat amantiſſimus *Frater num.* 41. Quia licèr hæc doctrina ſit abſolutè prolata, ideoque omnes, & quoſcumque pupillos, etiam pubertati proximos includere videatur; ratione tamen, qua prædicti authores in hanc ſenteutiam adducuntur, planè cõuincitur, eos de infantibus, & infantiæ proximis pupillis tantundem, non verò de pubertati accedentibus ſentire. Nam ſi eo exiſtimant, pupillis eligendi domicilium poteſtatem minimè ſubeſſe, quia voluntate carent, planum eſt, de pupillis tantùm infantibus, & his ſimilibus illos agere, de quibus rectè dici poteſt voluntate eſſe deſtitutos: nam qui procul à pubertate diſtant, & in decimo anno cum dimidio exiſtunt, animo, & voluntate vtuntur, non aliter atque ſi iam primos pubertatis annos fuiſſent ingreſſi. Quapropter delinquere, & alia, quæ citra affectum, & voluntatem exerceri nequeunt, eos poſſe, & facere palam eſt.

Nec dictis aliquod negotium faceſſit noua Imperatoris Iuſtiniani deciſio *in l. cùm inter veteres* 14. *C. de fideicommiſſ. libertat.* vbi antiqua ea lege abrogata, qua trigeſimo anno minoribus libertas ideò denegabatur, quia ciuis Romanus, qualis manumiſſus eſſe debebat, nemo ante prædictam ætatem eſſe poterat; cuius meminit *Vlpianus in fragmentis titul.* 1. *§. eadem l. cum ſequenti*. Vnde veteres, quos ad ciuitatem Romanam perduci volebant, ijs in teſtamento libertatem dabant, vt in *dicto* §. obſeruat *Cuiacius: Liberi ſunto, cùm annorum erunt* 30. *l. ex parte* 39. *§. ſeruo*, aliàs *Stebo*, *famil. erciſcundæ*, *l. Ariſto*. 46. *de manumiſſ. teſtament. l. ſi quis ita* 13. *§. vltimo, ff. de ſtatu liber.* Qua lege abrogata Iuſtinianus ſtatuit, nulla habita ætatis ratione, etiam in vtero degentes, & libertatem, & ciuitatem Romanam acquirere poſſe, ſiquidem Imperatoria hæc conſtitutio de ea vicinitate, vel ciuilitate conſequenda loquitur, quæ non animo, & voluntate manumiſſi, ſed imò ipſo manumiſſionis facto inducebatur, quam vtique nemini ſeruorum recuſare licere, inquit *Iuſtinian. in l. fin. §. ſin vero quidem*, *C. de teſtamentaria manumiſſion.* cuius proculdubio quilibet recens natus, particeps, & capax exiſtit, vt optimè multis congeſtis reſoluit Frater noſter *d. gloſ.* 2, *numer.* 34. 8

ANNVS VNDECIMVS.

SVMMARIVM.

SExtum, vel ſeptimum annum agentes teneri communionis præcepto, qui putent? 1.

Paruuli, iuuenes, & ſenes populi Chriſtiani appellatione continentur 2.

Diuerſæ Interpretum opiniones circa huius ætatis præſcriptionem referuntur. 3. & 4.

Vera opinio aſſignatur. 5.

Non ſolùm ætas ſed etiam pueri conuerſatio, & iudicium ad huius Sacramenti ſumptionem debet attendi. 6.

Qua ætate pueri ligentur cenſuris contra non communicantes in Paſchate, à iure, vel ab homine latis? 7.

C. *omnis vtriuſque, de pœnitentia, & remiſſionibus, exponitur.* 8.

Conſuetudo circa ætatem illius, qui communicare debet, eſt obſeruanda. 9.

Pueris, quibus in vita propter ætatis imbecillitatem communio denegabatur, in articulo mortis erit miniſtranda. 10.

Damnatur opinio eorum, qui putant, etiam infantes ſine Euchariſtia decedentes minimè poſſe ſaluari. 11.

QVAESTIO VNICA.

Ad ſuſcipiendum Euchariſtiæ Sacramentum, quo ætatis anno fideles teneantur?

NImis controuerſa eſt hæc quæſtio, in qua ſunt qui putent, pueris ſextum, vel ſeptimum annum agentibus, Euchariſtiam eſſe miniſtrandam, ſi peccare nouerint. Nam quemadmodum præceptum annuæ confeſſionis hoc tempore accedente, prædicta circumſtantia obligat, ita & communionis obligare debet. Sic *Ioan. Sanc. in ſelectis moralibus, diſput.* 26. *n.* 4. *Caſtrus Palaus in opere morali tom.* 1. *tract.* 3. *diſputat.* 1. *puncto* 24. *§.* 2. *nu.* 7. *Philippus de la Cruz in Theſaur. Eccleſiaſt. tractat.* 1. *§.* 11. *num.* 3. nouiſſimè *Franciſc. Torreblan. iuris ſpiritualis, practicabil. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 68. & facit quod ſcribit *D. Thom.* 3. *p. quæſt.* 80. *artic.* 12. ibi: *Quia creuit multitudo populi Chriſtiani, in qua continentur ſenes, iuuenes, & paruuli, quorum quidam non ſunt tantæ diſcretionis, vt cautelam debitam circa vſum huius Sacramenti adhibeant; ideo prouidè illis negatur ſumptio ſub ſpecie ſanguinis, &c.* Quibus verbis oon tantùm prouectioris ætatis, ſenes ſcilicet, & iuuenes, ſed etiam paruulos huius Sacramenti participes, & capaces ſupponit. 1 2

3 Nihilominus ex *Soto*, & *Alexandro* contrariũ nouiſſimè tenet *Melchior Zambran in deciſ. caſuum occurrent. in art. mortis, cap. 3. dub. 2. num. 6.* vbi inquit, poſſe viuaciſſimum puerum communicare ante decimum annum numquam tamen ante ſeptimum. Et contra *Sancium Ioan. Merlinus tractatu de frequentia Eucbariſt. diſtin. 1. cap. 1. & ſequent.* Et in effectu idem voluiſſe videntur qui pueros tempore quo ſunt capaces recipiendi Sacramentum pœnitentiæ, eſſe etiã capaces recipiendi Euchariſtiam. Quorum plurimos enumerat ſolertiſſimus vir *Antonin. Diana reſolut. moral. part. 3. tract. 6. reſolut. 70. in principio*, & rurſus *in additionibus ſecundarys, reſolution. 19. etiam in initio*, qui vtroque loco horum opinionem contra *Sancium*, & illum ſequentes probabiliorem vocat.

4 Quibus accedens *Maior in 4. q. 1. arg. 3. concluſ. 2.* inquit, octauo vel nono anno poſſe dari pueris ſacram Euchariſtiã, ſentit expreſsè *Nauarrus in manuali, cap. 21. num. 33. & 57.* cùm inquit, pueros debere communicare vno vel altero anno poſtquàm cœperint confiteri, atque adeò nono anno, vel decimo, quia vt iam diximus communiter ſeptimo cenſentur apti ad confeſſionem. Quod rariſſimè contingere, ex *Soto* animaduertit idem *Zambran. vbi ſup.* vnde *Gabr.* etiam *in 4. q. 2. art. 3. dub. 4.* hoc ad decimum, vel vndecimum annum producit, circa quam ætatem dari debet *eodem loco Diu. Thomas q. vnic. art. 5. q. 4.* A qua opinione non recedens *opuſculo 65. §. de Eucbariſ. prope finem, & 3. p. q. 80. art. 9* docet communionem illis pueris eſſe miniſtrãdam, qui cum aliqua deuotione, & reuerentia ſumpturi ſunt. Aſſignant eandem decimi vel vndecimi anni ætatem ad communionem *Angel. in ſum. verb. Euchariſtia, num. 11. Ledeſma 24. q. 5. art. 5. dub. 9.* dicens multos poſſe communicare decimo anno, & duodecimi ætatem aſſignat *Sotus vt refert Azor inſtit. moral. tom. 1. lib. 7. cap. 41. q. 10.* quem ſequitur *Conradus in reſp. p. 1. q. 54. in fin. & Poſſeuinus de officio Curati. tit. de Baptiſmo. c. 6. n. 29. verſ. Quæritur quæ ætas.* Quibus nouiſſimè accedere videtur *Ioan. Euriq. in compend. caſuum moral. c. 4. num. 3.* Necnon decimiquarti *Manuel Rodrig. in ſum. capit. 64. concluſ. 2. Suar. 3. p. tom. 3. q. 80. diſput. 70. ſect. 1. art. 10. Arboleda in praxi Sacramentorũ de Sacramento Euchariſtiæ, nota 13. in princip.* quare vndecimum, aut duodecimum in fœminis, & decimumtertium, vel quartumdecimum in maſculis ad hoc præſcribit. Quibus nouiſſimè accedit *Maracius in D. Thom. tom. 3. de Sacram. pœnitent. diſp. 25 ſect. 6.* quorum exiſtimationem reprehendit *Ledeſma vbi ſup.* dicens, non eſſe laudabile, nec certam regulam, quod pueri non communicent vſque ad decimumquartum annum. Quod etiam ſentire videtur *Antonin. Diana d. reſol. 50* vbi conſulit, ne differant Confeſſores eo ipſo quòd puer ſit capax confeſſionis, illi ſacram Euchariſtiam porrigere.

5 Quod cùm verum ſit, reiectis aliorum opinionibus, quas alius fortè probabiles dijudicauit, io ea ſum, vt tenendum putem circa decimum, vel vndecimum annum, maſculos, & circa nonum, aut decimum, fœminas, ſi rationis compotes fuerint, ad communionem ex præcepto Eccleſiæ obligari, vti ſuperius relati meritò affirmant. Quibus addendi erunt *P. Azor d. loco*, & ab ipſo relati. Cùm, quia plenus vſus rationis, qui ex ſententia *P. Suarez 4. to. in. 3. p. diſputat. 36. ſect. vlt. in fin. P. Sanchez in ſum. tom. 1. lib. 1. cap. 12. n. 6. & 7.* & aliorum ad communicandum deſideratur, frequenter hac ætate accedit, argumento eorum, quæ de doli capacitate ſcripſimus, *anno 10.* Tum etiam, quia ante id tempus, quo proximus eſt infantiæ, vt ſuo loco probauimus, nihil ab infantibus iudicio & capacitate diſtat, *§. pupillus de inutilibus ſtipul.* At infantes prorſus à communione arcentur, *cap. omnis, de pœnit. & remiſſio.* & expreſſiùs à *Concilio Tridentin. ſeſſion. 21. c. 4. & Canone 4.* Nam vt inquit *D. Auguſt. lib. 1. confeſſ.* Corpus Chriſti cibus eſt grandium; pueri autem id eſt, proximi infantiæ, nondum ſunt grandes in fide: ergo non debet dari eis Corpus Chriſti. Quamuis certius exiſtimem, in hanc rem non ſolùm cõſiderandam eſſe ætatem, ſed vt inquit *Azorius*, etiam conſuetudinem, quę eſt optima legum
interpres. Non enim ſolent pueri ſacram com- 6
munionem ſuſcipere, niſi parentum, conſãguineorum, & confeſſorum iudicio. Quibus ſi facto examine conſtiterit, eos ſufficiens rationis iudicium habere, ad diſcernendum ſacrum Euchariſtiæ cibum à communi, & profano, & ad percipiendum tam admirabilis Sacramenti guſtum, concipiendamque ipſius idoneam cognitionem, vt ſic iuſta & debita animi veneratione, & cultu, ad tantum diuinæ communionis Sacramentum accedant, & illud piè, ac religioſè ſuſcipiant; proculdubio etiam ante præfinitam decimi vel vndecimi anni ætatem; non ſolùm ad communionem, quaſi ex conſilio hortati, ſed ex neceſſitate præcepti eos teneri, admonere debent. Sic in ſpecie docent *Tolet. in ſumm. lib. 6. cap. 15. num. 3. ſumma Coron. de Euchariſt. num. 64. Medina* & alij relati à *Sancio d. diſp. 26. num. 13. verſ. Fatemur.* Quod ſenſiſſe videntur *P. Suarez tom. 2. diſp. 70. ſect. 1. Valer. Reginald. in praxi fori pœnitentiali. lib. 29. n. 83. Ægid. tom. 1. de Sacram. q. 80. art. 11. dub. 4. n. 102.* & ex eis *Auguſt. Barboſa in remiſſion. ad d. Canon. 4. Concily*, & idem *Sancius d. diſp. 26. n. 22.* & ante eum *Vinald. in Candelabr. aur. tit. de Euchariſtia, q. 99. Chonin. de ſacra Euch. art. 11. dub. 4. numer. 102. P. Sà in ſumm. verb. Euchariſtia 12.* & nouiſſimè *Hieronym. Perez in ſumm. Theolog. tract. de Sacram. Euchar. §. Edad en que obliga la comunion.* dum reſoluunt, arbitrio parentum, & confeſſorum relictum eſſe, in qua ætatis parte incipiant pueri habere diſcretionem ſufficientem ad obligationẽ præcepti communicandi, vt prædixerat *Concilium Tridentinum ſeſſion. 23. capit. 18.*

7 Quo tempore ſecundùm aliquos, etſi propter debitam ſufficientiam, quam in illis parentes, vel confeſſarij ſunt experti, communionis præcepto aſtringantur: cenſuris tamen, & pęnis

contra

Digitized by Google

contra negligentes tale præceptum latis,minimè ante decimumquartum annum, ſi maſculi fuerint, & ante duodecimum ſi fęminæ, tenebuntur,vt notauimus ſuprà *anno* 7. vbi de ætate ad confeſſionem egimus. Et pluribus docet *Sancius d.diſp.26.n.18.Petr.de Ochagauia de Sacram. tractat.2.de Euchar.q.7.Guiliel.*Mercer. *de Sacrament.in 3.p.D.Thomæ,q.6.art.5.n.7. Homobon.de Bonis in conſultatione caſuum conſcientiæ, vol.2. p.5.reſponſ.*126. quibus nouiſſimè accedit *Diana reſol.moral.p.4.tractat.4.miſcellan. reſolut.*207. quamuis vt *anno* 7.vbi ſuprà diximus,probabilius cenſeamus,nono anno cum dimidio fœminas, & decimo cum altero dimidio maſculos cenſuras contra non cõfitentes ſemel in anno, vel in Paſchate non communicantes latas incurrere, & quidem ipſo facto, ſi ita Synodalibus conſtitutionibus caueatur, vt præter illos,quos ibidem adduxi, probare videtur *Hurtado de Sacramentis, diſp.7. de pænitent. difficultate 9. & de cenſuris in communi, difficult. 7.*

8 Parumque ſuperiori noſtræ ſententiæ aduerſari videtur, quod ex *d.cap. omnis* pro ſua opinione deducunt aduerſarij,& præcipuè *Sancius d.num.4.*nempe, eoſdem diſcretionis annos ad communionem requiri,qui ad confeſſionem deſiderantur. Vnde cùm ſeptimo anno confeſſionis præceptum vrgere ſuo loco diximus,ita & cõmunionis obligare,aſſerẽdũ nobis erat,maximè cùm non ſint duo præcepta diſtincta,ſed vnum vtrumque reſpiciens. Quia potiù tenendum erit cum *P.Sanchez dict.lib.1.ſummæ c.12. num.6.*duo præcepta *d.cap.*contineri,vnum,ſcilicet,confeſſionis & alterum communionis,diuerſimodeque in vtroque accipi annos diſcretionis,vt ex ipſius *cap.* contextura patet. Nam in confeſſionis præcepto abſolutè requiruntur; at in præcepto communionis dicitur tunc pueros eo teneri, cùm reuerenter accipiant communionem,ad quod cùm maior diſcretio deſideretur, maiorem numerum annorũ deſignaſſe credendum eſt; & ſi non deſignauit,ita tamen interpretata eſt cõmunis obſeruatio confeſſorum, quorum arbitrio in *dict.cap.* fuit relictum pręfinire tẽpus, quo patri diuinũ Chriſti corpus ſuſciperent, veluti teſtantur *Nauarrus dict.*
9 *cap.25.num.57.Medina lib.1.ſumma cap.14 §.42. Zambranus dict.cap.3.dub.2. num.7.* Quæ vtique conſuetudo certo tempore recipiendi Euchariſtiam obſeruari præcipitur in ſingulari deciſione *textus in cap. illa autem* 11. *verſ. Alia verò 12.diſtin.* Nam cum ibi dubitaretur, an quotidie communicare liceret? ex conſuetudine hoc definiendum eſſe admonet *D. Auguſt.*facit tex. *in cap.in cœna,de conſecratione diſtin.* 2. cuius hæc ſeries: *In cœna Domini à quibuſdam perceptio Euchariſtiæ negligitur: quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus percipienda ſit, Eccleſiaſticus vſus demonſtrat. &c.* & in expreſſo tradit *Gloſſa in cap.ſi qui apud illos,verbo Euchariſtiæ, de conſecratione diſtin.4.*vbi poſtquam dixerat, paruulis nõ dari Euchariſtiam,niſi fortè,ſubiungit, vbi cõſuetudo eſt.

Illud autem in propoſito non prætercam, 10
quod ex multis notant *Tannerus in 3. part. diſputat.5.quæſt.8.dub.5.num 116. Henriquez lib.8. cap.42.num.4.Nugnus in 3.part.q.80.art. 9. difficult. 2.ad 3.argum.Zambran.dict.cap.3.dub.2. numer.14.Suarez 3.p.tom.3.quæſt.80.art.11.diſp.70. ſection.5. Sancius vbi proximè num.* 14. & ex alijs *Antonin Diana d.tract.6.reſolut.89.in fine,*& ante eos latiſſimè probat *Arboleda loco vbi ſup.*nouiſſimè idẽ *Diana p.5 tract.3.reſolut.44.& tract.54. reſolut.*50. nẽpe debere pueris in periculo mortis concedi Euchariſtiam, etiãſi ipſis ſanis propter defectum ætatis non concederetur, dummodò poſſent tolerabiliter, digneque recipere, ideſt, cum aliquali deuotione, & cognitione tanti Sacramenti. Quod ſemper inueniri poſſe aduertit *Zambranus*, ſi inſtruantur, & non ſint nimis puerili iudicio,vbi hanc ſententiam nõnullis fundamentis optimè probat, illum vide. Pro qua facit *textus in cap.pœnitentes* 53. 50.*diſtin.* vbi poſtquam iuuenibus pęnitentiam non facile eſſe committendam admonetur propter ætatis fragilitatem, viaticum tamen præcipitur omnibus in morte poſitis non eſſe negandum: ſi tamen nullo vſu rationis polleant, aut qualemqualem huius Sacramenti cognitionẽ, & reuerentiã haud quaquam concipiant, quãuis accuratè ſint inſtructi. minimè,licèt in articulo mortis, erunt communicandi,cùm hi velut diſcretionis expertes, ad ſalutẽ animę huius viatici gratia non indigeant,vt ex fide eſſe
admonet *S.Tridentina Synodus dict.cap.4.& Ca-* 11
none 4. vbi eorum hæreſim damnat, qui putarunt,pueros, ſiue infantes cuiuſcumque ætatis, abſque cõmunione decedentes ſaluari nõ poſſe, vt refert *Pius Papa II. in Boemica hiſtoria & Archiepiſ.Florent.in Hiſtoriali;* quo reſpexiſſe videtur *D.Auguſtin.in cap.in Eccleſia,& in cap.nulli eſt,de conſecratione,diſt.4.*

ANNVS DVODECIMVS.

SVMMARIVM.

R*Efertur opinio eorum, qui putant decimumquartum annum Acolytatus neceſſariam ætatem eſſe.* 1.

Probabilius eſt,duodecimum annum completum ſufficere. 2. 4.& 5.

C.in ſingulis 2.*verſiculo, exinde* 77.*diſtinctione explicatur.* 3.

Conſuetudine effici poteſt,vt quatuor minores Ordines ſimul conferantur. 6.

Ad gradus, ſiue omnes minores Ordines ſimul ſuſcipiendos,quæ ætas deſideretur? ibid.

Licèt beneficium Sacerdotale,ex fundatione poſſit, conſentientibus patrono & Epiſcopo, ei conferri, qui actu non ſit Sacerdos, nec ætatem habeat, vt

ſaltim

ſal::m intra annum poſſit promoueri, non tamen poteſt dari non habenti Ordines minores, aut legitimam ætatem illos ſuſcipięndi, 7.

QVÆSTIO I.

Acolytus fieri qua ætate quis poſſit?

1 IN hac ætatę præfinienda, veluti & in alijs more ſuo diſſident interpretes. Aliqui exiſtimant, Acolytum ordinari neminem poſſe ante deçimumquarium annum exactum, vel decimumqnintum inceptum, è quorum numero ſunt *Gloſſa in cap. pueri 1. q. 1. verſic. Ad ſacros, P. Sotus in 4. diſt. 25. q. 1. art. 2. Sairus de cenſuris libro 6. cap. 12. num 2.* & ante eum *Maiolus de irregularitate lib. 1. cap 30. num. 8. Campan. in diuerſis iuris Canonic. rubric. rubric. 7. cap. 2. num. 3. Ioann. Gutierrez quæſt. Canonic. cap. 26. num. 1. Roderic. Acunha in cap. in ſingulis 2. num. 12. 77. diſtia. Auguſt. Barboſa de iure Eccleſiaſtic. libr. 1. capite 38. numero 2.*

Qui omnes in hanc ſententiam adducuntur *Zozimi* Epiſcopi authoritate relata *in d. capit. in ſingulis 2. 77. diſtin.* qua Acolytos fieri decem & quatuor annis tantùm permittir.

2 Sed nihilominus horum definitionem improbabilem appellant quàmulti, & verius credunt, duodecim annorum plenè exactam ætatem ad Acolytatum ſufficere. Inter quos id expreſsiùs teſtantur *Gloſſa in dict. cap. in ſingulis, verbo Quinquennio, Syluester verbo ætas, numer. 1.* vbi etiam *Angelus num 4. Armilla verbo Ordines Graff. 2. part deciſion, aurear. lib. 1. cap. 11. num. 17. Vega de Sacramento Ordinis, num. 39. Candelabrũ Aureum de Sacramento Ordinis, titul. de ætate n. 27. Rebuff. in prax. 2. part. tit. de Clericis ad ſacros ordines malè promotis, gloſſa 2 nu 1. Henriquez lib. 11. de ordine, cap. 19. num. 1. Toletus lib. 1. ſummæ c. 61. num 1. Sà verbo Ordo, num. 20, Mon:ta de diſtribution. part. 2. q. 19. num. 11. & de commun. t. vltimar. voluntatum, cap 10. num. 187. Paulus Piaſecius in praxi Epiſcopali, part. 1. cap. 1. num. 22.* & hanc ſẽtentiam, ni malè recordor, tenere exiſtimo *Viui. in praxi iuris patronatus lib. 1. cap. 1. num. 187. & P. Sanchez conſilior. moral. lib. 7. cap. 1. dub. 33. numero 12.*

3 Pro quibus faciunt ſequentia, Primum *dict. cap in ſingulis*, vbi elapſo quinquennio poſt infantiam, quæ, vt ſuo loco oſtendimus, ſeptennio expleto terminatur, Acolytum creari poſſe dicitur: ergo duodecimo ætatis anno? Nam ſeptennium & quinquennium duodecim annos conficiunt. Nec obſtat quòd decimoquarto anno, illum ordinari debere, indicare videatur, vt aduerſæ opinionis ſectatores affirmant, & præcipuè *Acunha*, illis verbis ſubnixi: *Vt inter lectores, & exorciſtas quinquennio teneatur, exinde Acolytus, vel Subdiaconus 14. annis fiat.* Quia illa ætas quatuordecim annorum ſolùm ad Subdiaconatum præſcribitur, non verò ad Acolytatũ, cuius ſuſceptioni quinquennium ab egreſſa infantia vt neceſſariam ætatem iam præfixerat, veluti aduerbium illud, *exinde*, ſatis commonſtrat, & non obſcurè ex *Gregoriani* decreti ſcriptura colligitur, vbi *Acolytus* verbum, à verbo *Subdiaconus*, virgula quadam diſcernitur, de qua ætate accipiẽdus erit *text. in c. Monachus 9.* ibi: *Poſt tres menſes exiſtat Acolytus, maximè ſi huic ætas etiam ſuffragatur 77. diſt.*

Secundum facit apud noſtros, *l. Regia 27.* 4
titul. 6. part. 1. quæ cùm ex ipſius iuris Canonici penetralibus, cui hac in re ſtandum eſt, iuxta *Maiolum vbi ſuprà num. 8.* deſumpta ſit, maximè conducere videtur. In ea igitur ſequentia proponuntur verba: *Onde ſi alguno fuere dade deſde niuno à la Clerecia, deſde que ouiere ſiete años faſta doze, bien puede auer orden de Corona, o las otras ordenes menores, faſta la que llaman Acolita. E deſque ouiere doze años, bien puede ſer Acolito.* Quibus hæc ſententia mirificè comprobatur.

Tertium pro eadem opinione pugnare vide- 5
tur Concilium Tridentinum: nam licèt ab eo nihil immutatum ſit quoad primam tonſuram, & cæteros minores ordines, vt Congregatio eiuſdem Concilij cenſuit, teſte *Piaſſecio loco proximè allegato*, & nos *ſuprà anno ſeptimo* diximus, tamen ex *ſeſſione 23. cap. 6.* apertè colligitur, primam tonſuram, & omnes ordines minores, quibus, etiam Acolytatus includitur, conferri poſſe ante annum decimumquartum, dum inibi ſtatuitur, vt nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutus, ante decimumquartum annum beneficium poſſit obtinere.

Quibus fundamentis adeò hæc vltima ſen- 6
tentia fulcitur, vt illam veriorem dicere, & vt talem amplecti minimè abdubitauerim, imò ipſi inhærendo profiteor, quod cùm noſtris temporibus, ex receptiſſima conſuetudine Epiſcoporum Hiſpaniæ, qua rectè fieri poſſe obſeruat *Gloſſa in cap. quicumque 3. verb. Acolytus 77. diſtinction.* & probat *dict. l. noſtra 27. in fine, tit. 6. part. 1.* doceique aliquibus adductis *Auguſtin. Barboſ. de iure Eccleſ. lib. 1. cap. 8. num 8.* quatuor minores ordines, ſiue gradus, vt *Zozimi in dict. cap. in ſingulis*, & noſtra loquendi forma eſt, præter tonſuram ſimul conferantur, non poterunt illis initiari, qui prædictam duodecim annorum perfectam ætatem non egerint, quia ipſis Acolytus continetur, qui neceſſariò ad ſui collationem in accipiente ſaltem dictum annum duodecimum deſiderat, vt ex notatis ſufficienter colligitur: quod dixiſſe mihi videtur *Petr. Bollu. in œconomia ſacra 1. claſſe, cap. 2. §. 1.* dum ad minores ordines duodecim annos neceſſarios eſſe ſcribit quamuis in Monachis antiqua Eccleſia aliter circa hoc decreuiſſet *in cap. Monacos 16. q. 1.* vbi intra trigeſimum ætatis annum eos minoribus ordinibus initiari diſponitur.

Vnde infertur, quòd licèt ex diſpenſatione 7
Epiſcopi, & patroni conſenſu, poſſit quis prouideri de beneficio, quod ex fundatione ei dari debebat, qui actu foret Sacerdos, ante Sacerdotium, & legitimam ætatem ad illud ſuſcipiendum intra annum, tamen minimè poterit

rit

Digitized by Google

rit ad ipſum preſentari ante quàm præfatum annum duodecimum habeat, ad minores ordines recipiendos præfixum. Nam vt inquit *Lambertinus de iure patronatus 1. part. libr. 2. quæſt. 7. principali, articul. 30. num. 33. & 34.* & ex eo *Thomas Sanchez lib. 7. conſiliorum, capit. 1. dubio 48. num. 4.* licèt beneficium ſit ſimplex, & requirat ex fundatione, vt detur ei, qui actu eſt Sacerdos, & quamuis ex cauſa poſſit Epiſcopus cum conſenſu Patroni diſpenſare, vt non detur Sacerdoti; at debet habere ſaltem ordines minores, licèt non ſit neceſſarium vt habeat ætatem requiſitam ad recipiendum intra annum Sacerdotium, vt requiritur vbi beneficium petit ex fundatione, vel alias, Sacerdotium per modum aptitudinis, vt Curatum, quia licèt non ſit neceſſe, quòd ſit Sacerdos tempore nominationis, dummodò primam tonſuram, & reliquos minores ordines habeat, vt ex *Lambertino vbi ſuprà*, & *Spino in ſpeculo teſtamen. gloſ. 4. num. 65.* obſeruat *Sanchez in dict. locos* nihilominus legitimam ætatem ad Sacerdotium obtinere debebit, vtpote idem *Sanchez* multis probat *dict. num. 4. & 6.*

SVMMARIVM.

Virginis, & mulieris nomina, non tam ſtatum, quàm ætatem ſignificant. 1.

Virgo dicitur fœmina vſque ad duodecimum annum, & ex tunc mulier appellatur. 2.

Virgo, pro muliere incorrupta accipitur. 3.

Mulieris appellatione magis propriè corrupta, quàm virgo continetur. 4.

Quoad ſexum attinet, etiam virgo, mulier dicitur. ibidem.

L. quæritur 14. §. mulierem, ff. de ædilit. edicto, explicatur. 5.

Virgo pro impubere accipitur. 6.

Fœmina poſt pubertatem velo cooperta incedere debet. ibid.

QVAESTIO II.

Cuius ætatis fœmina mulier dicatur?

1 Virginis, & mulieris vocabula, non tam gradus, & ſtatus, quàm ætatis nomina eſſe pleriſque placet. Hinc *Laertius l. 1.* cenſebat filias nuptui locari oportere ætate virgines, ſed prudentià mulieres, & *Valla* vt refert *Stephanus Forcatul. in Necyom. dialog. 21. num. 4.* non aliter putat virgines rectè vocari mulieres, niſi inter reliquas, vt inquit, ſi quis decem fœminas viderit, quarum aliqua virgo ſit, ætate tamen, qua poſſet mulier eſſe, dicat, vidi decem mulieres.

2 Hoc ſuppoſito; dubitandum occurrit, ad quam vſque ætatem fœmina virgo, & à qua mulier propriè cognominetur? *Paulus lib. 7. ad edictum in l. mulieris 13. de verbor. ſignif. mulieris appellatione*, ſcribit, *etiam virgo viri potens continetur*, ideſt, quæ exceſſit pubertatem, annumque duodecimum, vt meritò interpretatur *ibidem Forrerius*, & *Rebuffus verſicul. Secundò*, ex cuius legis deciſione colligitur, virginem ad duodecimum annum dici, & ex tunc fœminam mulierem cognominari incipere, vt etiam placuit *Tertulliano de veland. Virgin. cap. 10.* his verbis: *Ex quo ſe intelligere cœperit, & cenſum naturæ ſuæ intrare, & de virgine exire & pati nouum illud, quod alterius ætatis eſt: ex illo enim virgo deſinit, ex quo poteſt non eſſe: & ideò in Iſrael illicitum eſt ad virum tradere, niſi poſt conteſtatam ſanguine maturitatem, ita ante hunc diem acerba res eſt.* Quod expreſſius partita *l. 6* deſcribitur *titul. 33. p. 7.* illo verborum compendio. *E por eſta palabra, que es dicha muger, que ſe entiende tabien la virgen, que ha de doze años arriba como todas las otras.* Vnde *Llamas in methodo curationis in appendice*, quam ponit in fine *§. 13. ad finem*, nomine mulierum, etiam quoad ingreſſum in clauſtra virorum, de quo loquitur, illas ſolas comprehendi docet, quæ impudicitijs aptæ ſunt, & *Sorbus in compendio priuilegiorum mendicantium in ſuis annotationibus n. 2. verſ. Aduertendum quòd ſub nomine*, ait, poſſe dici ſolas mulieres comprehendi, quæ conſummando matrimonio aptæ ſunt, quod quidem in anno duodecimo, niſi malitia ſuppleat ætatem, ſolet contingere.

Et iuxta hanc traditionem debet interpretari quod ſcripſit *Fulgentius epiſt. 3. ad Probam: Virginis ſi quis velit diligenter conſiderare vocabulum, etiam ad mulierem pertinere inueniet*, videlicet ad eam, quæ muliebri ætate exiſtit, integra tamen manet: nam virgo pro muliere incorrupta accipitur. Quare *Tertullian. de velandis virgin. cap. 6.* explica illud Salutationis Angelicæ *Benedicta tu inter mulieres; Sciebat*, inquit, *Angelus, mulierem etiam virginem dici.* ideoque & frequenter viri potens virgo, & quæ nubiles annos expleuit, mulier vocitatur, vt patet exemplo Euæ, quæ cùm viri potens eſſet, & virgo, mulier fuit appellata, veluti obſeruat *Tertullian. dict. lib. 6. cap. 5.* ibi. *Dum hoc genus ſecundi hominis à Deo factum eſt in adiutorium hominis, fœmina illa ſtatim mulier eſt cognominata adhuc fœlix, adhuc digna paradiſo, adhuc virgo.* Et Beata Virgo Maria, quæ anteà Virginis tantùm & puellæ cognomine fuit vocata, cùm ad nubiles peruenit annos, primo fuit ab Angelo mulier dicta; necnon & Martha, Lucæ 10. mulier appellatur, *Mulier quedam Martha nomine.* Conſtat tamen Martham virginem fuiſſe, & ita ab Eccleſia colitur, vt aduertit *Ludouic. de la Cerda in Tertullian. d. c. 9. num. 97.* 3

Hinc rectè cenſuit Rota *apud Alexand. Ludouiſ. deciſion. 516. num. 1.* quòd mulieris appellatione non ſolùm venit corrupta, ſed etiam propriè, imò magis proprie quàm virgo. Nam licèt quoad ſexum attinet, mulieris appellatione, etiam virgo nondum viri potens contineatur, *l. ſeruis legatis 81. ff. de legat. 3. l. argento 25. §. muliebri, de auro & argento legato*, vbi muliebri veſte legata, etiam puellaris, & infantilis relicta cenſetur: id tamen ex lata potiùs, & benigna interpretatione, qua in legatis, & 4

alijs

alijs rebus fauorabilibus vtimue, planè proce-dit, vt in *dict. l. ſeruis legatis* notat *Accurſius verbo virgines*, non verò ex ipſa verbi proprietate, cuius ea eſt natura, vt corruptum veluti iam puberis ætatis ſtrictè ſolum complectatur, *l. queritur* 14. §. *mulierem de ædilitio edicto*, *l. exempto.* 11. *ſi quis virginem*, *ff. de actio. empt.* Nec aliud ſentit Conſultiſſimus *Tertullianus dict. lib.*16. *cap.*5. *in principio*, illis verbis: *Sed quoniam ita mulieris nomen vſurpant, vt non putent competere illud niſi ei ſoli, qua virum paſſa ſit, probari à nobis oportet, proprietatem eius vocabuli ad ſexum ipſum, non ad gradum ſexus pertinere, quo communiter etiam virgines cenſeantur:* quoniam tantum probat huius nominis propriam ſignificationem non excludere virgines, & virum nondum paſſas, imò pariter ac nuptas illas comprehendere, nam proprietas huius vocabuli ad ſexum ipſum viripotentium fœminarum, non ad gradum ſexus, ſcilicet ad nuptias pertinet: ſufficit enim quòd ea ætate exiſtant qua nuptias poſſint contrahere, vt licet virgines, mulieris propria ſignificatione comprehendantur, vt iam probauimus, & luculenter
5 deducitur *ex dict. l. quaritur*, §. *mulierem*, ibi: *Mulierem ita arctam, vt mulier fieri non poſſit, ſanam non videri conſtat*, ideſt virgo iam pubes, quæ ætate mulier exiſtit, ſi ita arcta fuerit, vt re ipſa mulier, & viripotens eſſe non poſſit, morboſa eſt, & ideò redhiberi poteſt, vbi perperam *Accurſius* notat mulierem pro corrupta ipſo §. *initio* accipi, cùm potiùs, vt ipſa verba euincunt, pro virgine accipiatur: aliter enim quomodo inter ſe cohæreret, vt ita arctam mulierem quis emeret, quod mulier, vel mater, vt *ibidem Gotophredus* legit, eſſe nequiret, ſi iam vt *Accurſius* exiſtimat, mulier cum emeretur, corrupta, & non arcta erat? Quo interpretandi modo eluditur *Laurentij Valle* obiectum circa horum verborum ſenſum, cuius meminit *Rebuffas in dict.l.*13. *de verb.* aliterque explicat, ſed forte non ita verè.

6 Idque cum adeò verum ſit, virgo frequenter pro impubere accipitur, *l. præfectus* 63. *ff. de ritu nuptiarum*, ex qua ita admonet *Cuiacius* autoritate *Nonij Marcelli lib. 6. obſeruat. cap.* 16. *ad finem*, & *Dionyſius Gotofredus in dict. l.*63. *litera* M. vbi inde ex *Cuiacio* notat puberes deuirginatos dici, quæ omnia doctiſſimum *Cuiacium* ibidem compellunt, vt literam *legis propter.* 7. *C. ad legem Iul. de adulter.* ſuſpectam habeat, dum ita concipitur, *propter violatam virginem adultum, qui poſtea maritus eſſe cœpit, accuſator iuſtus non eſt*, veriuſque ex Baſilicon legendum exiſtimet, proptee violatam virginem, quæ adulta poſteà eſſe cœpit; & meritò, vt ſic virgo iuxta communem acceptionem pro impubere accipiatur, & ſequentibus legis verbis conueniat, quæ de pupilla, & nondum viri potenti fœmina corrupta Imperatorem loqui demonſtrant, ibi: *Niſi puella violata ſponſa eius fuerat.* Quibus nouiſſimè conſentit *Tertulliano* adhærens *Anton. de Leon. Pinello in illuſtratione Regiæ pragmatica de las tapadas*, *cap.* 6. *in fine*, inde inferens puberem hanc ætatem, vt mulierem, opetimiento, & velamine maximè indigere.

SVMMARIVM.

Legatum dotis nondum viripotenti puellæ relictam, ſtatim deberi præſtita cautione de nubendo, docet Bald. Nouell.

Verius eſt, ante nubiles annos dotis relictum puellis non deberi. 2.

Legatum dotis debetur puella nubilis ætatis, etiamſi ante nuptias moriatur 3. *Et an hoc procedat, ſiue incerta puella fuerit relictam? ibid. & 8.*

Legatum pro maritandis puellis quando poſſit viduis præſtari. 4.

Executores, & patroni, eam, eamue ad legatum debent eligere, qua legitima ſit ætatis ad id, cuius cauſa relinquitur. 5.

Cùm teſtator ad nuptias aliquid legat, non tam de ipſis nuptijs, quàm de ætate ad contrahendas ſenſiſſe videtur. 7.

Ad capiendum legatum an ſufficiat ætas, vel etiam contractus ipſe matrimonij deſideretur? 8. *& 9.*

Legatum, quod ad dotem per ſe non ſufficit, vtrùm poſſit ante contractum matrimonium ſolui? ibid.

QVAESTIO III.

Legatum relictum pro dote puellæ nondum viripotentis, qua ætate ei debeatur?

STatim deberi cautione præſtita de nubendo, aut reſtituendo non contractis nuptijs, 1
exiſtimauit *Bald. Nouell. de priuilegijs dotis priuileg.*76. *verſ. Primus eſt. argument. text. in l. quibus diebus.* 40. §. *Thermius, ff de condit. & demonſtrat.* adeò quidem, vt ſi interim ante pubertatem, & contractum matrimonium decedat puella, ad ſuum hæredem legatum tranſmittat, ex quo caſu, & non culpa ſua deficit conditio, vt ipſe ratiocinatur, velut mauult *Benedict. Ægid. in repetit. l. Titiæ ſi non nupſerit* 2. *p. n.* 26. *de condit. & demonſtrat.* quia talis modi adiectio, nulla obligatione, aut mora afficit legatum, quæ ipſius tranſlationem impediat.

Sed hanc *Nouelli* ſententiam, quam etiam ſe- 2
cutus eſt *Falgoſius*, & *Tiberius Decianus*, quibus adhæret *Simon de Pratis de interpretatione vltimarum voluntat. lib.*4. *dubio* 12. *n.* 51. reprehendit *Didacus Couarru. in cap.*3. *nam.* 11. *verſic. Poſtremo, de teſtamentis*, meritò poſt *Coſtam lib.* 2. *ſelectar. cap.*22. *num.*2. ex eo, quod licèt legatum hac ſpecie modale fuerit, attamen non debebitur, nec ſoluendum erit donec puella ſit nubilis ætatis effecta. Nam cùm ad aliquid pecunia legatur, tunc incipit deberi, cùm præſcriptæ rei tempus accedit: ideſt, eo tempore quo res poteſt ad effectum perduci, *l. nec ſemel.* 12. §. *ſi in habitatione, ff. quand. dies legat. ced.* illic: *Si in habitatione aliquid, vel in diſciplina legitur ſic* annua, *vel* quotannis, *quibus diebus penſio debetur habitationis, vel mercedis diſciplinarum, iiſdem intelligitur legatum relictum coniectura voluntatis facta:* ergò cùm ad effectum nuptiarum in propo-

ſira

ſiti ſpecie fuerit legatum relictum, non antea deberi, aut peti poſſe, dicendum erit, quàm legataria in ea ætate exiſtat, qua poſſit nubere: ſic *Genueuſ. in practic. Eccleſ. quæſt. 807. & in manuali Paſtorum cap. 73. num. 14. Card. Mantica de coniectur. vltim. volunt at. lib. 11. tit. 21. num. 5.* id eſt, cum duodecimum annum expleuerit, vt docet *Sanchez lib. 7. diſputat. 91. num. 61. & Antonin. Diana reſolut. moral. part. 2. tract at. 16. Miſcellan. reſolut. 52.*

3 Quare ita ſentire videtur idem *Coſta*, & *Conarr.* & ante eos *Bald. conſil. 286. nu. 4. volum. 3.* his diſertiſſimis verbis: *Super tertio puncto, quo quæritur, vtrùm legatum, quando nupſerit, debeatur ipſa mortua ante nuptias? videtur, quòd ſic, ſi erat nubilis, & ſic ad potentiam nubendi:* cui adſtipulatur *Paulus Pariſius conſil. 25. nu. 52. volum. 2. Gurron. in rubrica, C. de ſecundis nuptijs in noua editione num. 5.* vbi ita communiter ſentire Doctores ſcribit, optimè *P. Sanchez de matrimonio, tom. 2. lib. 7. diſputat. 91. num. 57. & 61.* vbi cum *Baldo in l. ſancimus, C. de nuptijs*, hoc limitat, niſi legatum relictum eſſet pro certa perſona maritanda: & huius diſcriminis rationem aſſignat, quia vbi perſonæ incertæ relinquitur legatum; debet per executores perſona idonea eligi. At quando perſona eſt certa, teſtator eam eligens, reddit habilem ad legatum obtinendum: Quod etiam confirmat *Moneta de commutatione vltimar voluntat. cap. 5. num. 55.* vbi inquit non poſſe executores prædictum legatum puellis innubilis ætatis præſtare, & his pro ſuperio-

4 ri ſententia conſentire videtur *Bariola in aphoriſmis litera L. verbo legatum. & Diana reſolution. moral. 4. part. tractat. Miſcellan. reſolut. 140. verſic. Notandum eſt hic obiter*, dum proferunt Legatum pro maritandis dari poſſe etiam viduis, quando nullæ ſunt puellæ ætate nubiles.

5 Pro qua opinione expreſsè facit textus *in l. qui filium 4. ff. vbi pupillus educari debeat*, cuius ſpecie cùm filiæ impuberi à patre ducenta dotis nomine legarentur, ſimul atque viripotens fuit effecta, ei aſſeritur legatum ſolutum. Igitur quia tunc incipit deberi, & non antea, licèt intempeſtiuè fuiſſet matrimonium contractum, veluti præclarè cauetur *in l. quod pupillæ. 30. ff. quando dies legati cedat*, his elegantiſſimis verbis: *Quod pupillæ legatum eſt quandoque nupſerit, ſi ea minor quàm viripotens nupſerit, non ante legatum ei debebitur, quàm viripotens eſſe cæperit, quia non poteſt videri nupta, quæ virum pati non poteſt.* Con-

6 firmaturque ſuperior ſententia ex communi illa doctrina, quæ habet, patronum non poſſe ad beneficia præſentare, niſi eos, qui tempore præſentationis ſint habiles, vt in propoſito notat *P. Sanchez dict. loco nu. 61.* ergo nec executores ad legatum pro maritandis puellis non niſi habiles, & nubilis ætatis nominare valebunt, & ſi nominauerint, virtute talis nominationis minimè ad legatum ius aliquod competet.

7 Et huius opinionis ea ratio eſſe poteſt, quia vbicumque cùm fœmina nupſerit, aut aliquid relinquitur, aut fieri præcipitur, non tam de ipſis nuptijs, quàm de ætate ad contrahendas teſtatorem ſenſiſſe coniectari oportet, *l. qui habebat. 47. ff. de vulgari.* melior textus in *l. Thais. 41. §. Spendophorus, de fideicommiſſarys libertatibus.*

Verùm, etſi hoc nonnullis ex Iuriſconſultis, 8 inter quos hac de re antiquitùs magna contentio fuit, vt certiſſimum probaretur: Imperatori tamen Iuſtiniano penitus diſplicuit, & ideò nouiſſimè in *l. ſancimus. 24. C. de nuptijs*, contrariam aliorum Iuriſconſultorum ſententiam amplectens, conſtituit, quòd vbicumque ſit mentio nuptiarum, nō ſufficiat nubilis ætas, ſed oporteat, quòd matrimonium reipſa contrahatur. Poſt quam Iuſtiniani deciſionem indubitanter tenendū erit; legatum vel generaliter pro nubendis puellis, vel ſpecialiter pro nubenda certa puella nondum viripotenti relictum, non anteà deberi quàm ipſa verè matrimonium contraxerit, licèt ſit in ætate, qua poſſit contrahere. Nam ſimul cum potentia, ſeu habitu, qui in ætate conſiſtit, actus etiam, & contractus matrimonij deſideratur, vt manifeſtè ſenſiſſe videtur noſter *Couarrubias vbi ſuprà*, cùm inquit; quod ſi legatum ſit relictum puellæ impuberi pro dote, non debetur ei donec ætatis nubilis ſit, & matrimonium de præſenti contraxerit, ex ſententia *Bartoli*, & *Laury de Palatijs*, quos *ibi* allegat.

Nec ſequendus videtur *Card. Mantica vbi* 9 *ſuprà num. 7.* dum exiſtimat, tunc ſolùm legatariam teneri contrahere matrimonium, nec ſufficere nobilis eſſe ætatis ad eiuſmodi legatum percipiendum, quando tanta quantitas erat relicta, quæ pro dote ſufficere poſſet: non vero quando erat exigua, & minimè doti congrua. Quaſi priori caſu legatū dotis eſſe conijcetur, quæ cùm ſine matrimonio eſſe nequeat, *l. 3. ff. de iure dot. l. vlt. C. de donation. ante nuptias*, neceſſariò tempore petitionis contractum ſit oportebit, ſecus atq; in poſteriori caſu, quo non tam pro dote, quàm pro impenſis, quæ ante nuptias fieri ſolent, legatum factum præſumitur: nam cùm generaliter de omni legato ad nuptias ſcripto ſtatutum ſit *in dict. l. ſancimus*, ante contractas verè nuptias non deberi, neſcio quomodò de illis ſolis legatis poſſit intelligi, quæ doti congruentia ſunt. Maximè, cùm Imperator, non quantitate legatorum, ſed ipſa nuptiarum mentione adduceretur, vt nouum illud ius conſtitueret.

SVMMARIVM.

Legatum relictum pro maritandis fœminis, non poteſt viduis præſtari. 1.

Legatum pro orphanis nuptui tradendis, etiam viduis dari debet. 2.

Legatum pro maritandis virginibus, cùm nulla adfuerint ætate nubiles, poterit viduis præſtari. 3.

Exiſtentibus puellis duodecim annorum, viduæ non debent admitti ad legatum pro virginibus maritandis relictum. 4.

QVAESTIO IV.

Legatum pro maritandis puellis, vt viduis dari nequeat, cuius ætatis puellæ eſſe debeant?

1 QVamuis probabilius ſit, quòd legatum relictum fœminis in matrimonio collocandis, non poſsit viduis præſtari, vt docet *Guilielm. Benedict. in repetit. c. Rainuntius, verbo, qui cum alia num. 79. de teſtam. Tiraquel. in l. Boues, §. hoc ſermone in princip. n. 111. ff. de verbor. ſignific. Mantic. de coniect. vltim. vol. lib. 8. tit. 5. n. 21 P. Sanchez de matrim. lib. 7. diſput. 91. n. 55.*
2 noſter *Perez de Lara de anniuerſar. lib. 1. cap. 21.* vbi hoc eſſe intelligendum admonet, niſi teſtator pro orphanis & puellis maritandis tantùm relinquat, non verò pro virginibus: nam hoc caſu etiam viduæ ad legatum conſequendum admittentur. Tenet vtrumque nouiſſimè *Anton. Diana reſolut. moral. 1. p. tractat. 16. Miſcell. reſolut. 52.* etſi contrarium mordicus defendat *Simon. de Pratis de interpretat. vlt. volunt. lib. 4. dub. 12. n. 70. & ſeqq.*

Hanc tamen concluſionē plerique limitant, vbi nullæ extarent puellæ tunc nubiles, quibus poſſet prędictum legatum conferri. Nam eo caſu ex veriſimili teſtatoris voluntate, ne tam pium opus differatur, poterit viduis erogari. Ita *Gurron. in rubric. C. de ſecund. nupt. in noua editione nu. 5. P. Sanchez vbi proximè n. 57. Aloiſius Bariola in aphoriſm. lit. L. verbo Legatum, Naldus in ſumma eodem verbo n. 42. Anton. Diana d. reſolut. 52. & 4. p. tractat. 4. Miſcellan. reſolut. 140. verſic. Notandum eſt hic obiter.* 3

Vnde infertur legatum pro maritandis puellis à teſtatore relictum; minimè poſſe viduis præſtari, quoties ſint virgines duodecim annorum nuptias appetentes, quoniam hæc eſt ipſarum nobilis ætas, vt in propoſito explicat *Sanchez d. loco*, quem ſequitur *Antonin. Diana d. reſolut. 52.* & nos latè *quæſt. antecedēti* probauimus. 4

ANNVS DECIMVSTERTIVS.

SVMMARIVM.

QVI ad pupilli ſucceſſionem vocantur, ipſa priuari debent, ſi intra annum à morte parentis tutorem illi petere neglexerint. 1.

Annus ad petendum tutorem pupillo tunc ſolùm integer matri, aut conſanguineis competit, cùm pupillus non minori ſpatio diſtat à pubertate. 2.

QVAESTIO VNICA.

Quæ ætas in pupillo deſideretur, vt mater, vel quiuis alius, qui ipſi tutorem petere tenetur, integro ad id anni ſpatio potiri non debeat?

1 QVi ad ſucceſſionem vocātur pupilli mortui, ſi defuncto eius patre tutorem ei ſecundùm legem non petierint intra annum, omnem eis, ſiue ab inteſtato, ſiue iure ſubſtitutionis, ſucceſſionem eius (ſi impubes moritur) denegandam eſſe ſcribunt Imperatores *in l. ſciant. 10. C. de legitimis hæred.* quod de matribus loquens Iuſtinianus, poſtmodum conſtituit *in §. ſed quemadmodum, inſtitut. ad Senatuſconſult. Tertullian.* & apud noſtros ſimiliter cauetur *l. 12. tit. 16. part. 6.* quæ licèt non explicet intra quod tempus conſanguinei teneantur pupillis tutores petere; tamen hac in parte à iure communi eſſe ſupplendam meritò aduertit *Gutierr. tractat. de tutelis 1. part. c. 16. n. 34.*

Quam ſententiam eo caſu ſingulariter reſtringit *Bald. conſil. 432. volum. 2.* quo pupillus, cui petendus erat tutor, tertiumdecimum & aliquot menſes, cùm pater moreretur, exceſſerat. Tunc enim illud ſolummodò temporis ſpatium, quod impuberi ad quartumdecimum annum peragendum defuerit, matri, aut conſanguineis ad tutoris petitionem proderit, adeò vt ſi penultima die pupillaris ætatis talis impubes decedat, mater, vel proximus cognatus hæreditate priuabitur ob non petitum illi tutorem. Nec ad excuſationem proficiet, quod integer annus ipſis à legibus conſtitutus, vt tutorem petant, elapſus non eſt, ſed octo, putà tantū, aut vndecim menſes, qui à morte patris ad pubertatem & pupilli mortem interfuerant. Siquidem hoc caſu annale tempus non conceditur, ſed illud, quod ad annum quartum decimum ſupereſt, vt poſt *Baldum vbi ſupra*, etiam defendit *Stephan. Gratian. diſceptation. forenſ. tom. 1. cap. 72. num. 5.* 2

ANNVS DECIMVSQVARTVS.

SVMMARIVM.

PVbertas vnde dicta? 1.

Pubertatem primam ætatem appellauit Seneca. *ibidem.*

Ex habitu corporis, ideoque & ex inhoneſta, inſpectione olim pubertas diiudicabatur. ibidem, & ſeq.

L. die. 21. ff. quando dies legati cedat.) *L. videamus 4. ff. de in litem iurando.*) *explicantur. 2. & 9. iis ſiur.*

L. ſi quis 54. ff. de condit. & demonſtrat. intelligitur. 3.

Pubeſcere dicitur qui matrimonium contrahit. ibid.

L. mi-

Digitized by Google

L.minor.32.ff.de minoribus, de qua corporis inſpectione ſit accipienda? 4.

Iuſtinianus *ab iniuſta* Rebardi *calumnia defenditur, & literatum eum fuiſſe oſtenditur*: 5.

Inhoneſta corporis inſpectio fuit in vſu apud Romanos, ibidem.

Iure Canonico, etiam fuit in vſu inſpectio corporis ad inueſtigationem pubertatis. 6.

Fœda corporis inſpectio ſolùm in maſculis, non in fœminis locum habuit. 7.

B.Virginem fuiſſe ab obſtetricibus inſpectam, vt de ipſius integritate planè Ioſeph dubitanti conſtaret, reprobatur. 8.

Medicamentis, vtputa veſpertilionis cruore, pubis eruptio impediri poteſt. 9.

Pubertas decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis incipit. 10. *& ſeqq.*

Spadones decimo octauo anno pubeſcunt. 11.

In pœnalibus, etiam in fœminis, pubertas ante decimumquartum annum non præſumitur. 12.

Fœminæ, cur citiùs, quam maſculi pubeſcant. 13.

Fœminæ an rectè puberes dici poſſint, vel ſolùm viri potentes? 14.

Omnes non vno, & eodem tempore pubeſcunt, ſed alij citiùs, & tardiùs alij. 15.

Iuris cenſura is pubes habetur, qui in ætate eſt, qua regulariter pubeſcunt homines, etſi ipſe nondum pubuerit. ibidem.

Ad pubertatem relicta alimenta, quando debeantur? 16.

Ante annum decimumoctauum vix vniuſcuiuſque ars, & induſtria ſufficit ad propriam ſuſtentationem. ibidem.

Pubertas vigeſimoquinto anno terminatur. 17.

QVÆSTIO I.

Pubertas quando incipiat, & finiatur?

1 PVbertas (quæ ipſa emiſſio pubis, ſeu pudendæ lanuginis eſt, vt ſcribit *Columella tit.4.* multorum teſtimoniis confirmat *Paul.Zachias Medicolegal.lib.1.tit.1.qu.6.nu.1.cum ſeqq.* & quam primam ætatem appellauit *Seneca in conſolatione ad Marcian. c. 20.*) olim vti Sabinianis placuit, ex habitu corporis magis quàm ex animi & annorum intelligebatur. Qua ratione moris fuit ex inhoneſta membrorum inſpectione pubertatem iudicare, vt author eſt *Iuſtinian. in l.fin.C.quando tutor, vel curator eſſe deſinant, & in principio inſtit. quibus modis tutela finit.* quod
2 (præter quàm quòd ipſa nominis etymologia ſatis demonſtratur, cùm à pube, ideſt, à pudentia corporis, hoc eſt pudore, ſiue verecundia, qua afficiebatur is, qui inſpiciebatur, an barba inferior adhuc pungeret? pubes dicatur, vt ſcribit *Hoſtienſis in ſumma tit. de deſponſat. impuber. num. 3.*) affabrè etiam ex *Vlpiano* comprobatur *in l. dies 21. ff. quando dies legati cedat*, vbi non alia ratione pubertatis diem legato adſcriptam incertam vocat, niſi quia cum non ex numero annorum, ſed ex inhoneſta indagatione penderet, incertum erat quo tempore ea exiſteret. Quemadmodum etiam intelligendus erit *Conſultus in l. videamus 4. ff. de in litem iurando*, vbi cùm diſcuteret in pupillari cauſa quis iurare, & aduerſus quem poſſit, *& quidem*, inquit, *ipſe pupillus ſi impubes eſt, non poteſt.* Quomodo enim pupillus impubes non eſſet, ſi pupillus adhuc perſiſteret, cùm ipſe pupillaris ætatis exitus, pubertatis ſit initium? *dict.l.vltim. C.quando tutor, vel curator.* Ni aſſeramus *Vlpianum* eodem ſpiritu in hac lege, ac in præcedenti locutum, ſcilicet ſecundùm morem detegendi pubertatem ex aſpectu, quem ſuo tempore in vſu fuiſſe ex his locis meritò coniectatur *Benedict. Pinell. ſelectar. iuris interpretat. lib.2. capit. 4. num.18.* vbi etiam ipſius illam eſſe mentem *in dict.l.4.* teſtatur, vt pupillus ſi inſpectus impubes appareat, in litem pupillaris cauſæ iurare non poſſit, quia adhuc in eo nedum imperfecta ætas, verum & immaturum iudicium reperitur, ex aduerſo ſentiens, quòd ſi pubes inueniatur, iurare poſſit, veluti iam perfectæ ætatis & iudicii exiſtens.

Quibus minimè obſtrigilatur *Iaboleni reſponſum in l.ſi quis.54.ff.de condition.& demonſtrat.* ex 3
quo diem pubertatis antiquitùs certam fuiſſe, ac per conſequens non ex pudendorum inſpectione, imò ex determinato annorum numero pependiſſe rimantur nonnulli, illis vtique poſterioribus verbis decepti, quibus profitetur Conſultus, diem pubertatis habere aliquam temporis demõſtrationem. Nam ſi optimè perpendantur, nihil ex eis deduci poteſt, quod ſuperiori deſinitioni officiat, cùm eorum ſententia ſit ex præcedentibus legatum in diem pubertatis relictum, non ad præſens, ſed ad futurum tempus dirigi, quia dies pubertatis in pupillo habet aliquam temporis demonſtrationem, nempe omne id ſpatium, quo pupillus à pubertate diſtat, ſiquidem cùm illa eſſet legis dubitatio, vtrùm ea clauſula in teſtamento adiecta, vt omnia legata, quibus dies appoſita non eſſet, annua, bima, trima die ſoluerentur, legatum in diem pubertatis relictum, annua, bima, trima die poſt tempus pubertatis præſtari debuiſſet? meritò reprobata *Gaij* ſententia, reſpondit *Iabolenus*, tale legatum ſtatim elapſo die pubertatis deberi, quia dies illa annua, bima, vel trima fuit appoſita ad prorogandam ea, quæ ad præſens tempus, non etiam quæ in futurum legata ſunt, vt eſt legatum, cùm pubes erit. Nam dies pubertatis, inquit, habet aliquã temporis demonſtrationem, ideſt, differre legatum, donec ipſa adueniat, quæ mihi *dict.l.* vera interpretatio videtur, quam probat *Benedictus Pinellus dicto loco numer. 22.* vbi etiam alias adducit.

Niſi dicamus, ideò *Conſultum in d.l.* dixiſſe legatum in diem pubertatis non in præſens, ſed in futurum dirigi, quia in diem ſponſaliorum fuerat relictum, qui pubertatis ex eo vocabatur, quòd tunc homines pubeſcere crederẽtur, cùm venereis & coniugalibus actibus vacare incipiebant, ſi *P.Ramo* credimus, qui *libro de moribus veterum Gallorum* id ex *Hippocrate* his verbis eleganter inſinuat: *Qui diutiſſimè ait* (de

Germanis loquitur)*impuberes permanſerunt,maximam inter ſuos ferunt laudem. Hoc alij ſtaturam, alij vires nervoſque confirmari putant, inter annum verò vigeſimum fœminæ notitiam habuiſſe in turpiſſimis habent rebus, cuius rei nulla eſt occulta ratio, quòd & communiter in fluminibus perluuntur. Impuberes autem diutiùs alios alijs hac de cauſa fieri Hippocrates de natura pueri præcipit, quòd venere caro vareſcat, cutiſque aperiatur, vnde pubes pilos emittit,contrariaque cauſa eunuchos nunquam pubeſcere,&c.* Etenim abnegari non poteſt, legatum in tempus matrimonij ſcriptum, aliquã ex natura ſua habere dilationem, quæ id non in præſens,ſed in futurum efficiat.

4 Nec quidquam prædictæ conſuetudini fauet *Pauli* locus *in l. minor.32.ff. de minoribus*, quem perperã in eius confirmationem adducit *Accurſius in d. princip.inſtit.quib.mod.tut.finit. & Cuiac.* quem meritò *Anton. Faber.* reprehendit *in Iuriſprud. Papinian.tit.22.princip.2.* Nam licèt corporis aſpectu ætatem ibi probatam fuiſſe appareat, attamen obſcœna inſpectione id contigiſſe neutiquam probatur, imò contrarium ex *d. l.* ſerie manifeſtè deducitur. Nam ſi inſpectio, de qua in ea fit mentio, illa eſſet inhoneſta, quam apud veteres obſeruatam profitemur, vtique in id adhiberi debuiſſet, vt illius minoris pubertas deprehenderetur, quod minimè *textus* admittit, cùm expreſsè ad probãdam perfectam, ſiue maiorem ætatem viginti & quinque annorum, vti idem *Accurſius in d. l.* interpretatur, fuiſſe interpoſitam denotet. Ergo de turpi indagatione accipi non poteſt, ſed de ea, qua per vniuerſi corporis diſpoſitionem, figurã, ac modum, maior quis declarabatur, vt ex *l. 3. C. ſi minor ſe maiorem dixerit*, conſtat, & ſic ex varijs authoribus, habitum corporis, cuius frequens in libris noſtris mentio, eſſe intelligendum cõtendit *Iacob. Rebard. lib. 4 varior. cap. 10.*

5 Qui quidem in eo *Iuſtinianum* reprehendit, quòd falsò referat, hanc indecoram ſcrutationem aliquando apud Romanos inualuiſſe, quia quotquot ſunt qui puberes definierunt Authores veteres, nuſquam huiuſmodi improbitatis meminerunt, quapropter illi veluti rudi, & illiterato Principi has nenias perſuaſiſſe *Tribonianum* exiſtimat, quem ſequitur *Aruma. ex Iuſt. 3. The. 16.* vt refert *Oſuald. lib. 3. Donelli cap. 14. litera E.* Sed indecens vtique calumnia eſt, & quæ minimè viro Iuriſprudentiæ addicto conueniebat, tum ob iuris & legum ſummã apud omnes authoritatem, tum ob debitum *Iuſtiniano* obſequium & reuerentiam, quam non ſine impudẽtiæ labe detrectat, qui adeò probroſas in eum criminationes effundit, vt literarum neſcium, ignarum, & expertem appellare audeat, maximè cùm illum literatiſſimum fuiſſe ex latè in eius defenſionem congeſtis per *Franciſ. Ferdinandum de Corduba in Didaſcal. mult. cap. 14. per totum*, ſatis eluceat. Verùm, vt ad inſtitutum reuertamur, eius ſententiam veluti nullo fundamento munitã, meritò reppellit *Martin.* del *Rio ad Senecam in Hercule furente verſu* 852 ad idq; *Quintiliani* teſtimonium adducens declamatione 279. cuius hæc ſeries: *Poſteà nudari filium*, de impubere loquitur, *atque in conſpectu iudicum cõſtitui coegiſſe, atque interrogare, an ille maritus eſſet, qui fieri pater non poſſet*, vbi rectè de hac obſcæna inſpectione ſecundũ *Iuſtiniani* deciſionẽ explicat *P. Aerodius in notis ad eandẽ declamationẽ nota 3. & Delrio* conſentit *Simon Scardius, verbo pubertatẽ*, vbi etiã ad prædictæ opinionis impugnationem alio, nec minùs irrefragabili *Platonis* loco obarmatur, is eſt *lib. 11. de legibus*, eiuſque verba huiuſcemodi: *Coaacatentiam ætatis ad nuptias, & contra iudex nudos omnino mares pubem vſque inſpiciens iudicet*, cuius etiam meminit *Iacobus Menochius de arbitrarijs lib. 2. caſu 58. nu. 3.* His ergo quis non videt *Rebardi* ſententiam eo ſolo innitentem, quod nuſquam Authores, qui puberes definierunt, huiuſmodi improbitatis meminerunt, omnino à veritate & certo deuiare?

6 Maximè enim, cùm inuerecundi illius moris, necdum teſtis, verùm & obſeruator extiterit Pontificium ius, vt aduerſus *Hoſtienſem dict. tit. de deſponſat impuber. num. 4.* notarunt *Franciſcus Duarenus in titulo qui teſtament. facere poſſ. cap. 2. Vultei. in princip. inſtit. de nuptijs num. 5. Petrus Aerodius in d. Quintiliani declamatione 279. Oſuald. lib. 3. Donelli cap. 14. litera E.* & dilucidè probatur *Iſidori* teſtimonio *in cap. puberes 3. de deſponſ. impuber.* vbi poſtquã à pube, ſiue à corporis pudentia, quia illa loca primò lanuginẽ ducunt, vt ex dictis à *Zacbia vbi ſuprà num. 5.* ſatis deprehenditur, puberes nuncupatos conſtituit, illorumque ſententiam retulit, qui ex annis pubertatem metiendam exiſtimabant: *Certum eſt autem* (proſequitur) *eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare iam poteſt*, quibus verbis, citra dubium, conuincitur ius canonicum antiquam conſuetudinẽ Romanorum coniectandi pubertatẽ ex pubis inſpectione in vſum reuocaſſe. Alioqui nec pubertas, nec poſſibilitas generandi ex habitu corporis percipi poſſet, cùm vtraque ex *Ariſtotelis* placito *lib. 3. de hiſtoria animalium c. 1 e:* à pudendorum inſpectione dependeat, quæ ſi lanugine vireant, & pubertatis, & potentiæ generatiuæ ſignum oſtendunt, etſi hoc neget *Fernelius lib. 3. Phyſiolog. cap. 10.*

7 Quam quidem fœdam inueſtigationem in viris tantundem locum habuiſſe, idem *Iuſtinian.* prædictis in locis fatetur, ſiquidẽ in fœminis impudicam eſſe antiquis viſum fuit, quapropter *Bernardinus Vualtherus in ſuis Miſcellaneis obſeruationibus*, quem refert *Ioannes Heachinus in notis ad Accurſium lib. 2. inſtit. tit. quibus modis tutela finit. Seruium* reprehẽdit, quòd illud *Virgilij* carmen exponens *lib. 7. Aeneidor.*

Sola domum, & tantas ſeruabat filia ſedes,
Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Non eſſe iterationem dixit, ſed vatem ſecundum ius locutum fuiſſe, in quo & in annorum ratione, & ex habitu corporis ætas probatur, vnde primum ad habitum, ſecundum ad annos referri debere. Nam quòd iure ciuili eraditur ex habitu corporis pubertatem probari in

ſolis

ſolis maſculis locum habet, non autem in fœminis.

8 Vnde inferri poteſt, quàm egregiè ab Eccleſia meruerit improbari ſententia *Clementis Alexandrini*, & aliorum, qui non ſine iniuria ſacratiſſimi pudoris euulgarunt (pudet dicere) Beatiſſimam Virginem hanc turpiſſimam inſpectionem fuiſſe ab obſtetricibus paſſam, vt de eius integritate ſuſpicanti *Ioſepho* plenè cõſtaret. Nam præter quàm quòd incredibile eſt adeò fide, & ſanctitate præditum virum, & cui tantæ vxoris puritas nedum ſuperna monitione, verùm & ipſa vitæ indiuidua conſuetudine ſatis liquerat, ita indecenti, & temeraria abdubitatione fuiſſe inquinatum, priſca illius ſæculi cõſuetudo, vt *Iuſtinianus in dicto principio* memorat, deteſtabilem iſtam indagationis ſpeciẽ omnino in fœminis reſpuebat. Quod etiã apud *Hebræos, & Aegyptiæ* nationis homines ita fuiſſe obſeruatum, inde colligi poteſt, quia honeſtatis ratio, qua hoc poriſſimum innitebatur, peræquè apud omnes gentes rationis participes cuſtodiebatur, maximè apud eiuſmodi, quæ tunc temporis Romanorum legibus ſubiacebant, vti planum eſt.

9 Sed vt ex piiſſimo hoc diuerticulo ad noſtræ diſputationis curſum reuertamur, quia indecorũ eſſe videbatur, vt *GilKenij* verbis vtar, & cum quadam obſcœnitate coniunctum, Magiſtratuum oculis iuuentutem ad dignoſcendam pubertatem ſubijcere. Hanc neceſſitatem quemadmodum in puellis dumtaxat anteriores Principes, & Legiſlatores remiſerunt, in pueris etiam *Iuſtinianus* ſe generaliter emendare *in dict. l. fin. & dict. princip.* profitetur, & meritò equidem, nam præterquàm quòd hæc honeſtatis vrgentiſſima ratio id poſtulabat, alia vtique, nec minùs validiſſima fieri oportebat, nempè ob vitandam incertitudinẽ, quæ ex hoc indagandæ pubertatis nefando ritu proueniebat. Nam ſi quis, vt ſe diu impuberem ſimularet, fruticantem ſimul, atque pudendam pilorum ſyluam medicamentis euelleret, aut erũpere prohiberet, vtputa veſpertilionis cruore, cuius illam vim eſſe his verbis teſtatur *Vlyſſes Aldrouand. ornitologiæ lib. 9. cap. 1. §. cui titulus: Medica fol. mihi. 295. Sunt qui puerorum pudendis ſanguinem veſpertilionis illinunt, credentes, ita diutiſſimè eas partes à pube immũnes ſeruari poſſe.* Quod etiam *Georgium Pictorium in Pantopolio* dixiſſe memorat, vel vt appoſitè nimis ſcribit *Hoſtienſis in ſumma dicto loco num. 4.* ſi vir aut mulier pilos inferioris barbæ ſibi eradicaret, vel deplumaret, ſicut quædã faciunt, vt iuniores appareant, quomodo ergo ex illa probandæ pubertatis formula veritas in iſtis deprehendi poſſet? Nam ſi ſecundum illam res difinienda erat, ex quo Magiſtratuum oculis abſque pube inueniebatur, impubes pronũtiari debebat, qui fortè pleniſſimam pubertatem exceſſerat. Quocircà nec minùs rectè pubertatis dies incertus à *Paulo* denominari potuit *in dict. l. ſi dies 21. ff. quando dies legati cedat*, quia vtique fraudibus protrahi, vel præueniri facilè poterat.

Quarematuriùs re conſiderata, poſteà ſecundùm placitum *Proculeianorum* ex annis cœpit diiudicari pubertas; & cùm nondum inter *Iuriſconſultos* conueniret, qua ætate ea perficeretur, vt ex *Vlpiano* apparet *inſtit. d. tit. 11. §. vlt.* tandem obtinuit eorum ſententia, qui putabãt pubertatem decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis exordiri, *dict. l. in fin. C. quando tutores, vel curatores eſſe deſin. princip. inſtit. quibus modis tutela finit. princip. de pupillar. ſubſtit.* & habetur patrio iure *in l. 2. tit. 5. part. 6. l. 2. & fin. tit. 6. eadem parte l. 60. titul. 18. part. 3.* Nec fuit hæc noua conſtitutio *Iuſtiniani*, vt aliqui ineptè putarunt, ſiquidem ante eum, *Digeſtorum* tempore, eadem ætate pubertas æxiſtimabatur, *l. qua ætate 5. ff. qui teſtam. facere poſſ.* cui fruſtrà conatur reſpondere *Gilkenius in l. ſi. frater 4. num. 4. C. eodem l. 2. de vulg. & pupillar.* obſeruauit *Anton. Faber in Iuriſprudent. Papin. titulo 22. princip. 1.* 10

11 Quo item annorum numero (exceptis ſpadonibus, qui decimo octauo anno pubeſcere, ex *Paulo in ſententijs* notat *Iacob. Cuiac. titulo de minore ad fidelitatem frudi non cogendo in vſibus feudorum*) & maſculorum, & fœminarum pubertatem definiunt politioris literaturæ Scriptores: ita *Macrobius primo in ſomn. Scipion. capit. 6. Poſt annos bis ſeptem, inquit, ipſa ætas neceſſitate pubeſcit, ideo tutela pueris, quaſi virile iam robur, abſoluitur, de qua tamen fœmina propter votorum feſtinationem maturiùs biennio legibus liberantur: Petrus Aerodius dicta nota 3. ad 279. declamationem Quintiliani*, quibus etiam noſtri conſentiũt, præcipuè *Sylueſter in ſumma verbo ætas num. 3. Hoſtienſ. d. loco num. 2. Henric. Salmut. in notis ad memorabilia Panciroli fol. 306. Petr. Gregor. ſyntag. lib. 9. cap. 7. num. 10. & lib. 12. cap. 15. num. 2. Pereira in l. ſi curatorem in princip. num. 2. C. de in integ. reſtit. Farinac. praxis criminal. tom. 3. quæ. 92. num. 18. Ioann. Gutier. in auth. ſacramenta puberum num. 1. C. ſi aduerſus vendit. P. Thomas Sanchez lib. 6. de matrimon. diſputat. 38. num. 3. Auend. tractat. de cenſibus cap. 81. num. 5. Matthias Colerus de alimentis lib. 2. cap. 12. num. 127. Didac. de Medrano libellulo de conſenſu connubiali cap. 7. nu. 1. Felician. tractat. de cenſib. cap. 2. num. 2. verſic. Alij puberes, Cardinal. Tuſcus practicar. concluſ. litera P. concluſ. 458. nu. 1* & anteà *litera F. concluſ. 124. num. 64.* vbi ex *Iulio Claro in §. feudum quæſt. 49. num. 4.* notat, in pœnalibus pubertatem non niſi a decimoquarto anno, etiam in fœminis, incipere, *Benedictus* Piuel. *ſelectar. iuris diſputat. dict. lib. 2. cap. 4. num. 17. Petr. Franciſ. Langlois deciſ. 34. quæſt. 2. num. 18. Leonard. Galganet. de iure publico lib. 3. tit. 100. num. 93. Ludolphus Scraderus in ſelectiſſim. iuris quæſt. tom. 1. tit. 22. num. 2. Paul. Zacbias dict. tit. 1. quæſt. 6. num. 26.* vbi *Fernelium* refert *vbi ſuprà* aſſerentem verius eſſe pubertatẽ decimo anno initiari, *Bucaron. tracta. de differẽt. inter iudicia ciuilia & criminalia. different. 78. num. 4.* nouiſſimè *Carranza diſputat. de partu capit. 10. num. 4.* Vnde impuberes eos meritò vocant, qui hac ætate minores exiſtunt, vt tam de fœminis, quàm de maſculis loquentes profitẽtur 12

Ho.

Hoſtienſ. in ſumma tit. de diſpenſat. impuber. §. quis dicatur impubes, in principio, Theſaurus iuris verbo ætas ex C. Sanchez de matrimon. lib. 6. diſput. 38. num. 2. Ricius in praxi Epiſcopali deciſ. 457. *n.* 5. *Nicol. de Paſſeribus in conciliat. ll. fol. 86. n. 34.*

13 Quare verò fœminæ citiùs quàm maſculi pubeſcant? latiſſimè diſſerunt *Hoſtienſ. vbi proximè, Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap. 5. numer. 1. Gilkenius in dict. l. 4. num. 5. C. qui teſtament. facere poſſ.* à quibus plurimæ referuntur rationes in eius rei confirmationẽ quarum licèt aliquas alibi probauerim, nunc tamen omnibus libenter exploſis, aptior mihi videtur, ideò fœminas citiùs pubeſcere, quia mutatio ætatis, quæ naturaliter in maſculis per ſeptennium fit, in fœminis quolibet ſexennio contingit, vt ex Philoſophis obſeruatunt *Iacob. Cuiac. ad l. 5. ff. qui teſtament. fac. poſſ. Ioann. Borchol. in princip. inſtit. quibus modis tutela fin. num.* 2. vnde pubertas, quæ poſt duplex ſeptennium in maſculis, in fœminis vno & altero ſexennio elapſo incipiat naturale eſt, vt meritò ſupra ſcripti aſſerũt: cui & aliæ rationes adijci poſſunt, quas adducit *Zachias dicto loco à num.* 52. & nos infra referemus.

14 Et quãuis *Concius lib. 2. ſucceſſib. lectio. cap. 13. n. 5.* contendat maſculos ſolos propriè puberes dici, non verò fœminas, etiamſi duodecimum annum exceſſerint, ſed viripotentes appellari, vt ſic nuncupatas conſtat *ex l. hac 5. §. ait prætor. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur. l. mulieris. 13. de verbor. ſignificat. l. pater. 101. ff. de condit. & demonſtrat. princip. inſtitut. quibus modis tutela fin.* Quocircà, inquit, quando ſeptem teſtes puberes exiguntur ad teſtamenti ſolemnitatem, *l. hac conſultiſſima. 21. C. de teſtament.* mares tantũ intelliguntur, *§. teſtes autem inſtit. de teſtamentis ordinandis*, nihilominus illas puberes rectè dici conſtat *ex l. qui filium 4. ff. vbi pupillus educari debeat, & Iuſtiniani* authoritate conuincitur *in d. l. fin. C. quando tutores, vel curatores eſſe deſinant*, & firmatur *Vlpiani* verbis *tit. 11. §. 1.* necnõ & *Macrobij ſuprà* relatis. Idque etiam fatentur *Cuiacius in dict. cap. puberes 3. de deſpõſat. impub. Oſual. dict. lib. 3 Donelli cap. 14. litera C.* quibus vnius ſcriptoris priuati dumtaxat opinio præponderet, non eſt æquum, eſi me non lateat idem poſteà tenuiſſe *Ludolph. Scrader. in ſelectiſ. iuris quæſtion. tom. 1. tit. 22. num. 2.*

15 Quapropter vtrique ſexui pubertatis nomẽ poſt vniuſcuiuſque ad id ætatem præſcriptam conuenire, nulla dubitatio eſt, adeò quidem, vt quamuis forſan alij citiùs, alij tardiùs deſignata ætate pubeſcãt, & iudicij ſpecimen reddant, vt inquit *Oſualdus dict. lib. 3. Donel. cap. 14. lit. A.* vbi medicorum teſtimonijs probat, & ſuadetur ex adductis à *Paulo Zachia dict. quæſt. 6. num. 26. & 68.* Tamen voluerunt *Iuris* authores, ne ex incertitudine lites orirētur, vti ſuprà obſeruauimus, certum tempus pubertatis præſcribere, idque decimiquarti anni completi in maſculis, & duodecimo etiam de momento ad momentum computati in fœminis, quemadmodum *ex l. 3. §. minores, de minoribus*, & ex *d. l. 5. ff. qui teſtamẽt. facere poſſ.* obſeruauit *Anton. Fab. in Iuriſprudentia dict. tit. 22. princip. 2. ad calcem*, quamuis aliter ſentiat *Conanus commentar. lib. 9. cap. 4. folio mihi* 672. ſiquidem ante huiuſmodi annorum ſpatium nemini natura pubertatem tribuit, ſi eidem *Connano* credimus *lib. 8. commentar. iuris ciuilis cap. 1. in principio*: quare licèt aliquibus prædicta ætate pubeſcere non contingat; nihilominus quoad ius attinet, puberes credendi ſunt, vt expreſsè diffiniuit *Imperator in l. ſi frater 4. C. qui teſtament. facere poſſunt* ibi: *Nam ſi hanc ætatem egreſſus, licèt vigoris nondum emerſiſſent veſtigia, ſuum ſolemniter ordinauit iudicium, hoc euellere fruſtrà conaris.*

Et licèt ad pubertatem relicta alimenta, non verò ad decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis, ex quo aliàs pubertatem æſtimari diximus, debeantur, ſed viris, vſque ad annum decimumoctauum, fœminis verò ad decimumquartum præſtari oporteat. *l. Mella 14. ff. de alimentis & cibar. legat.* vbi notant omnes, & peculiari obſeruatione pluribus congeſtis docet *Mathias Colerus tractat. de alimentis cap. 12. num.* 127. Id tamen ob peculiarem alimentariæ cauſæ fauorem ſtatutum eſt, quia ante illam ætatem vt plurimum videmus non ſufficere pueris ſuam ipſorum artem, vel induſtriam, vt ſe alant, vti in propoſito optimè adnotat *Ioannes Corraſius in repet. l. precibus num. 25. C. de impuber & alijs ſubſtit. quæ tom. 8 repetitionum iuris ciuilis continetur, folio mihi.* 281. 16

Et vt ad extremum diſertatio noſtra perducatur, ſciendum erit pubertatem, quam decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis exordiri ſcripſimus ad vſque quintum & viceſimum perdurare, *l. cum filio. 50. ff. de legat. 3.* quod etiam probat *Galenus in commento Hippocratis lib. 5. aphoriſmi com. 7.* illis verbis: *Vnde liquet, quòd pubertatis tempus vſque ad vigeſimumquintum annum extendi arbitratur, ſumens initium poſt ſecundam ſeptimanam*, explicat *Petr. Garſia in Auicennam diſputat. 16. cap. 3. verſic. Secunda ætas*, quibus ex noſtris ſubſcribunt *Cuiac. in l. 1. ff. de minoribus, & lib. 6. obſeruatio. capit. 3. Hoſtienſ. vbi ſuprà num. 2. Ioannes Corraſius dict. loco num. 28. Ioannes Brechæus in l. pueri. 204. num. 6. de verbor. ſignificat. Auendañ dict. tractat. de cenſibus cap. 81. num. 5. Oſuald. lib. 21. Donelli cap. 7. litera* A. nouiſſimè *Rodericus Acunha in dict. c. quicumque num. 3. & Paul. Zachias dict. lib. 1. Medico legal. tit. 1. quæſt. 6. num.* 68. vbi inquit, quòd quemadmodum non eſt vnus, idemque terminus omnibus pubeſcendi, ſic neque pubertatem finiendi, *Galen. aphoriſm. comm. 3. aphor. 27.* vt plurimùm tamen eam ad vigeſimumquintum annum extendi, ſi ad animi corporiſque conſtitutionem reſpicias: tam corpus enim, quàm animus vſque ad hunc terminum ſemper proficere videntur: ita vt tam hic, quàm illic hoc tempore perfici videatur. 17

SVM-

SVMMARIVM.

PArvuli nomen variè vſurpatur. 1.
Paruulos omnes vigeſimoquinto anno minores dici, aliqui docent. 2.
Verius eſſe probatur paruulos illos haberi, qui nondum decimumquartum annum attingunt. 3.
L. 2. C. de fundis patrimonial. lib. 11. explicatur. 4.

QVAESTIO II.

Paruuli nomen cui ætati conueniat?

ANceps profectò hæc quæſtio eſt, & de qua
nec ſatis inter noſtrates liquet, non enim
quia paruulorum mentio nuſquam, vel rarò
in iure occurrit, (ſæpius hæc inuenitur, præci-
puè *de conſecratione tota diſtinct. 4.*) ſed ideò for-
taſſis, ne cum paruulorum inueſtigatione im-
morantes viderentur, quod de Academicis il-
lis Cicero edixit, & de ipſis etiam poſſit vul-
gari: *Videte, quæſo, quam in paruulis ſitis*. Cæte-
rum mihi longè grauius videretur, ſi vel in
paruulis iſtis deficerem, & omnium à paruulo
ad ſeniorem ætates exoperis, preſcripio haud
1 pingerem. Quocirca animaduertendum eſt,
paruuli nomen diuerſis applicari ætatibus,
aliquando enim illam tenerrimam ſignificat,
quam fœtus obtinet, cum vulua circumcludi-
tur, vt Geneſ. 25. apparet, *verſic.* 22. cùm de
Rebecca loquitur, *Sed collidebantur*, inquit in
vtero eius paruuli, necnon & ſæpeſæpius lacten-
tis ætatem denotat: ita Dominus cum de
Amalec percuſſione 1. *Reg. cap. 15. verſic. 3.* dixit
*Non parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius
aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, &
paruulum, atque lactantem*. Appareteque ex *Ioelis*
2. *cap. verſic.* 16. & *Hieremiæ cap.* 44. *verſic.* 7.
alijſque innumeris Sacræ Scripturæ locis: vnde
frequenter pro vagientibus ſumitur, vt *Exod.*
2. *verſic.* 6. *Et allatam aperiens, cernenſque in ea
paruulum vagientem*, probatur ex *cap. paruuli*.
74. ibi: *Paruuli alio profitente baptizantur, quia
1 adhuc loqui, vel credere neſciunt*. Idem innuit te-
xtus *in cap. paruuli* 38. *cap. cum pro* 77. ibi:
*Quia ipſi reſpondere non poſſunt, de conſecratione
diſt.* 4. licèt etiam pro iam loquentibus, & ver-
bigerantibus, paruuli accipiantur. Sic denotat
Apoſtol. 1. *ad Corinth.* 13. *verſ.* 11. ibi: *Cùm eſ-
ſem paruulus, loquebar vt paruulus*, & conducit
quod ſcribitur *Threnor. cap. 4. verſic. 4. Paruuli
petierunt panem*. Quod mirandum neutiquam
erit, cum ex noſtris Petr. Broſeus *in Theſauro
2 iuris, verbo paruuli* aſſerat, paruulos dici omnes,
qui intra annum vigeſimumquintum exiſtunt,
argumento ſibi deducto *ex l. 2. C. de fundis pa-
trimonialibus, lib.* 11. cui accedit nouiſſimè To-
letanus noſter *Alphonſus Perez de Lara in com-
pendio vitæ homin. cap. 22. num. 2.*
Sed in tam dubia, ſalebroſaque inueſtigatio-
3 ne, vt qualeſquales melioris lucis ſcintillas
eruamus, premittendum erit, paruuli vocem
adeò genericam eſſe, vt ætatulas omnes à pri-
mo ad decimumquartum annum incluſiuè
contineat. Quæ ſententia (ni fallor) ex Ale-
xandro III. roboratur *in cap. indecorum 3. de
ætate & qualitate præficiend.* illis verbis: *No-
lentes itaque ſuſtinere, vt paruulis Eccleſiæ regimen
committatur, mandamus, quatenus nemini intra an-
num XIIII. conſtituto perſonatum cuiuslibet Eccleſiæ
concedere præſumatis, &c.* Ergo euidenter appa-
ret paruuli ſignificationem hominis omnes
ætates vſque ad pubertatem comprehendere.
Idem ex *l. 1. §. itaque, C. de tutoribus & curatori-
bus, illuſtri* conuincitur, vbi paruulus pro pu-
pillo cuiuſcumque ætatis vſurpatur, ad diſcri-
men adulti, vt optimè *Albericus* obſeruat *in di-
ctionario, verb. paruuli*, facit textus *in l. ſi tutoris,
C. de adminiſtrat. tutor.* confirmat noſtram opi-
nionem *Accurſius in l. ſancimus 3. eodem verb.
C. de infantib. expoſ.* licèt dum maiorem deci-
moquarto anno paruulum eſſe defendit, ei mi-
nimè acquieſcam *ex dict. cap. 3. de ætate & qua-
litate*, cuius etiam ſententiæ *Albericum* reperio
vbi ſuprà verbo paruulus, qui quidem vnà cum
Gloſſa diuerſum in fœminis exiſtimauit, ſcili-
cet illas paruulas ad decimum & ſecundum
annum nominari.
Nec obſtat *dict. l. 2. C. de fundis patrimonialib.* 4
l. 11. ex qua ſuprâſcripti interpretes probare
nituntur, vſque ad annum quintum & viceſi-
mum paruulorum nomen hominibus conueni-
re: quia ibi Conſtantinus abuſiuè paruulos
pro quibuſcumque minoribus conſtituit.

SVMMARIVM.

PRætextati, vnde ita dicerentur? 1.
Veſtitu Romani dignitates ſecernebant, ibidem.
Prætexta erant quintuplicis differentia. ibidem.
Mulieribus quare à Romanis plurimi honores fuerint delati?
Bulla, quam pueri collo geſtabant, includebantur remedia aduerſus inuidiam. 3.
Prætexta qua ætate aſſumeretur? 4.
Anno decimoquarto ætatis, prætexta depoſita, virilis toga ſumebatur. 5.
Text. in l. 3. §. fin. ff. de liberis exhibendis, explicatur. 6.
Prætexta nota erat pupillaris ætatis, ibidem.
Proximè ætatem prætextæ quis accedat? 7.

QVAESTIO III.

De ætate prætextatorum?

PRoximè ætatem prætextati accedere cum dicimus 1
(inquit *Vlpianus in l. 3. §. fin. ff. de liberis
exhibendis*) *qui puberem ætatem nunc ingreſſus
eſt.* Quæ quidem Conſulti verba, cum adeò im-
plicita, & confuſanea ſint, vt vix intuenti, aut
accuratè legenti illorum ſenſus appareat, non
parum habiturum momenti exiſtimo, ſi vt ex-
pedita reddantur, prætextatorum initium, ge-
nus, & ætatem recenſemus. Prætextati ergo ab
hu-

huius nominis amictu', quo honnris cauſa in-
duti incedebant, coguomen hoc meruerunt:ita
Caronda inſiunat *in notis ad dict. l. 3.* Nam vt
teſtis eſt *Vualphangus Lazius lib. 2. commentar.*
Reip. Rom. cap. 3. & ſeqq. & memorat *Petrus*
Gregorius lib. 9. ſyntagmat. cap. 19. n. 23. placuit
Romanis veſtitu dignitates quodammodò ſe-
cernere: ideoque & prætextas veſtes habue-
runt quincuplicis differentiæ; Regales, Augu-
tales, Conſulares, Senatorias, Equeſtres, &
quæ puerorum ornamento deſeruiebant, *l.*
veſtis 23. verſic. Puerilia ſunt, ff. de auro & ar-
gento legat. de quibus *Vlpianus* hic Huius pue-
rilis Romanæ prætextæ originem Athenæus
2 *Diphnoſophiſt. lib. 1. cap. 2.* elegantiſſimis ver-
bis proſequitur. *Cæterum*, inquit, *regnante Ro-*
mulo, cùm capitolio à Sabinis capto, medio in foro ſi-
gnis collatis dimicaretur, matronarum intercurſu in-
ter duas acies prælium ſedatum eſt, quam ob rem
mulieribus honores à Romanis permulti ſunt delati,
primum hic tranſeuntibus via cedere: deinde præ-
ſente muliere obſcænum nil dicere, nec nudum aſpi-
ci. Præterea ne cauſam dicerent apud eos iudices,
qui de cæde ſunt conſtituti. Poſtremò, vt earum pue-
ri bulla aurea ornarentur, & purpurea prætexta,
probat *Balduin. in §. t. num. 17. inſtitut. de iniu-*
rijs, Plinius lib. 33. cap. 1. Strabon. & Macrobius
l. 1. Saturnal. cap. 6. Prætextæ originem apud
Hetruſcos inuenere: ſed Athenæi & Plutarchi
apud ſe authoritates plurimum valere profite-
tur *Baiſius libellulo de re veſtiaria. cap. 8. folio mi-*
hi 197. Verùm cùm *Macrobij* verba aliqualem
Vlpiano lucem allatura videantur, nec citra
piaculum omittenda duxi: *Tullus Hoſtilius*, ſic
ait, *Rex Romanorum tertius, debellatis Hetruſcis*
ſellam curulem, lictoreſque, & togam pictam, at-
que prætextam, quæ inſignia Magiſtratuum Hetru-
ſcorum erant, primus vt Romæ haberentur, inſtituit:
ſed prætextam illo ſæculo puerilis non vſurpabat
ætas, erat enim vt cætera, quæ enumeraui, honoris
habitus: ſed poſteà Tarquinius Demarati exulis
Corinthij filius Priſcus, quem quidam Lucumonem
vocitatum ferunt, Rex tertius ab Hoſtilio, quintus à
Romulo, de Sabinis egit triumphum, quo bello filium
ſuum, annos quatuordecim natum, quo hoſtem manu
percuſſerat, & pro concione laudauit, & bulla aurea,
prætextaque donauit, inſigniens puerum vltra annos
3 *fortem præmijs virilitatis, & honoris. Nam ſicut*
prætexta Magiſtratuum, ita bulla geſtamen erat
triumphantium, quam in triumpho præſegerebant,
incluſis intra ea remedijs, quæ crederent aduerſus in-
uidiam valentiſſima. Hinc deductus mos, vt præ-
texta & bulla in vſum puerorum nobilium vſurpa-
4 *rentur, &c.*
Sed qua ætate hæc prætexta aſſumeretur? in-
ueſtigare, hic opus, hic labor eſt; varios enim
de hac re varias protuliſſe ſententias reperio.
Macrobius anno decimoquarto id licuiſſe
Tarquinij filij exemplo demonſtrat; cuius pe-
ne contrarium *Alexander* ab *Alexand.* memo-
rat *lib. 5. capit.* 18. cùm bullam illorum inge-
nuos pueros, qui equum meruiſſent, ad pu-
bertatem vnà cum prætexta induiſſe proferat.
Igitur ante annum decimumquartum adhuc
paruulos hoc amictu decorare fas erat; quòd
vtique ex *Plutarcho problemat. cap. 101.* & *Aſco-*
nio 3. in Verrem actio. mihi probatur, vbi ſimul
cum prætexta ſcribunt bullam ſuſpendi in col-
lo infantibus, ingenuis auream ſolere, liber-
tinis ſcorteam. Nec aliò ſpectat illud *Senecæ*
de breuitate vitæ: Auſus eſt enim, eius ſunt ver-
ba, *& pupillus adhuc, & prætextatus iudicibus reos*
commendare, cui ſubſcribunt *Anton. Aug. lib. 3.*
emendatio cap. 9. Iacobus Rebardus in l. 2. §. item
impubes, ff. de regulis iuris, & *Henric. Salmuth.*
in notis ad memorabilia Pancirolì, vbi de habitu
& veſtitu veteri, *fol. mihi* 298. 5
Hanc ergo prætextatam tunicam pupilli ad
pubertatem vſque induebant, illamque exacta
pueritia, ideſt anno decimoquarto exuebant,
& ſolenni feſto, vel officio, quod aiunt, laribus
ſuſpendebant, ſicut Romanæ puellæ, inquit
Alexand. ab *Alexand. dict. cap. 18.* puellare ru-
dimentum, puppas Veneri Argiuæ, & matu-
tæ viro compoſitum capillum Palladi, quo
tempore togam puram, quam virilem appel-
labant, pueros ſumere moris erat, optimè no-
tat *Anton. Auguſtin. dict. l. 3. emendationum cap.*
9. contendit *Verrius apud Plinium naturalis hi-*
ſtoria lib 9 cap. 33. Cæterum poſteaquam, inquit,
pubertatis annos iam egreſſi eſſent, pupilli prætex-
tam exuere, bullamque deponere, & induere viri-
lem togam ſolebant, anno nimirùm ætatis decimo-
quarto, quinto vel ſexto, quamuis anno decimo-
ſeptimo id contigiſſe ex *Aulo Gellio, Cicerone*,
& *Plinio neruoſe contendat Guillelm. Budæus in*
annotat. ad l. fin. ff. de Senator. cuius etiam opi-
nionem, illius immemor amplectitur *Balduinus*
in dict. §. t. de iniurijs num. 18. Vueſembech. ibid.
num. 2. & Thadeus Piſon. num. 3. ad finem. Petr.
Gregor. dict. lib. 19. ſyntagmat. cap. 3. num. 11.
Quintil. Mandoſ. de ætate minori cap. 5. num. 39.
& num. 61. Franciſcus Polletus lib. 2. hiſtoria fori
Romani cap. 7. vbi aliquando decimoſeptimo
anno non expectato citiùs ex permiſſu Princi-
pis more contempto togam ſumptam illa-
tione ſcribunt, vt celeriùs virili toga in-
duta Reipublicæ aſſueſcerent. Aliter enim *La-*
zarus Baiſius d. libellul. de re veſtiaria c. 9. &
Petr. Crinitus lib. 3. de honeſta diſciplina cap. 7.
multis probare intendunt, virilem togam anno
decimoſexto à Romanis indui ſolitam? &
multos eam ſumpſiſſe anno decimoquarto,
alios vigeſimoprimo, & vigeſimoquarto Au-
tor eſt *Alexand.* ab *Alexand. dict. l. 5. dierum*
genialium cap. 18. Sed quidquid horum varia
ſcripta in contrarium adſtruxerint, illo-
rum mihi probabilior ſententia redditur, qui
antiquorum monumentis ſuffulti, pubertatem,
ſeu anno decimoquarto proferunt, vt prætex-
tam depoſitam, & virilem, aut puram togam
aſſumptam, vel aſſumi potuiſſe, ſiquidem, vt
optimè aduertit *Henric. Salmuth. vbi ſuprà*,
nullum certum ſumendæ eius tempus eſſet cõ-
ſtitutum, dummodò poſt pubertatem id fieret
vt vel ex eo ſibi probari contendit, quòd *Octa-*
uius Auguſtus annorum ſedecim, & *Caius Cæſar*
in vndeuiceſimo, Nero autem vix pubeſcens
to-

togam virilem ſumpſit ; quo maturior Imperio videretur, D. quoque Antoninus Philoſophus, & ex Cæſaribus complures in quintodecimo virilem ſumpſere togam, tunc cùm præceps, & lubrica iuuenum ætas videbatur.

6 Ex quibus plana, & dilucida, quaſi inextricabilia, & nimis *Vlpiani* obuoluta verba *in d.l. 3. in fine, de liberis exhibendis* monſtrantur. *In hoc interdicto*, inquit, *donec res indicetur, fœminam prætextatum, eumque, qui proximè prætextati ætatem accedit, interim apud matrem familias deponi prætor iubet, proximè ætatem prætextati accedere eum dicimus, qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt.* Quorum ſenſus ille proculdubio eſt, agebat enim Conſultus in anterioribus de Iuliani ſentẽtia exiſtimantis, vt quoties interdictum mouetur de filio ducendo, vel cognitio, & is, de quo agitur, impubes eſt, aliàs differri oportere rem in tempus pubertatis, aliàs repræſentari, ideſt, vt placuit *Accurſio*, ſtatim terminari, quod ex perſona eorum, inter quos controuerſia erit, & ex genere cauſæ conſtituendum ait: nam ſi is, qui ſe patrem dicit, authoritatis, prudentiæ, fideique exemplo ratæ eſſet, vſque in diem litis, imò vſque in pubertatis tempus, quo lis ſeruanda eſt, in puberem apud ſe habebit: ſin verò qui controuerſiam facit, humilis calumniator, notæ nequitiæ, repræſentanda, & incontinenti ad finem perducenda lis erit. Quòd ſi vtraque perſona ſuſpecta ſit, aut tanquam infirma, aut tanquam turpis, non erit alienum, inquit, diſponi apud quem interim puer educaretur, & controuerſiam in tempus pubertatis differri: quo themate retento paucis id ſpectantibus interiectis ſubijcit: *In hoc interdicto, donec res iudicetur*, nempe vſque dum pubertas contingat, qua de lite experiri oportet, *prætextatum*, ac conſequenter, & impuberem nondum annum decimumquartum attingentem. Quare *Balduinus vbi proximè*, prætextam notam pupillaris, ſiue impuberis ætaris vocat, cui *Oinotomus* aſſentitur *ibidem n. 24.* ſicque intelligendum *Iuſtinianum* aſſerunt *in d.§.1. de iniurijs*, & *Iuriſcõſultum in l.1. de varijs & extraord. criminibus*. Aliter enim, nec ſuperioribus rectè deductum cohæreret, nec vbi de impuberibus diſcutiebatur, opportunè *Conſultus* de prætextato inſeruiſſet. Maximè, cùm vt proximè docuimus, ad annos tantùm pubertatis prætexta pueri vterentur, *Eumque qui proximè prætextati ætatem accedit*, ſubiungit, *interim apud matrem familias deponi*
7 *Prætor iubet*. Quis autem proximè prætextati ætatem accedat, verbi *accedendi* natura demonſtrat. Accedere nil aliud eſt, quam alicui iam perfectæ rei aliquid inſuper addere, adiungere, vel augere: ita enim Theſauri linguæ Latinæ Autor demonſtrat: ergo ille proximè prætextati ætatem accedet, qui prætextatorum ætati, ideſt, decimoquarto anno, quo prætexta exuebatur, aliquid ætatis adiunxit, aut ſuperaddidit. Quod cum explanare *Vlpianus* contendit, in idem recidit: *Proxime ætatem prætextati accedere*, ſcribit, *cum dicimus, qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt*, ſcilicet, qui iam pubertatis initio, prætexta depoſita, aliquantulum pubertatem eſt ingreſſus. Quemadmodum etiam, vt in propoſito notat *Anton. Auguſt. vbi ſuprà*, proximus infantię eſſe dicitur, qui infans eſſe nuper deſijt, *§. pupillus, inſtit. de inutilib. ſtipulat.* & multis probauimus, vbi de illo ſcriptitauimus. Quæ mihi vera Iuriſconſulti mens videtur, quamuis aliter excogitauerit *Rebardus in d. l. 2. §. impubes, ff. de regul. iur.* & *Althuſ. 1. iuriſprud. 3. Oſuald. lib. 3. in Donellum cap. 14. litera B.* Si enim proximus prætextæ diceretur, qui paululum ab illa obtinenda diſtabat, procul dubio ſuperfluitatis vitio laboraret Conſultus, qui poſtquàm prætexta indutum apud matremfamilias, donec pubeſceret, ſequeſtrari iuſſit, quod neceſſariò in nondum prætextato, licèt proximè prætextando; tacitè ſubintelligebatur, inconcinnè, & inelegantèr, nulla dubitatione exigente, tanto verborum circuitu propalauerit. Quis enim quod de maiore dixerat *Vlpianus* de illo minore in diſceptationem vocaſſet?

SVMMARIVM.

IN iure non eſt tempus præſcriptum, vltra quod differre baptiſmum ſit crimen. 1.
Præceptum baptiſmi obligat adultos, vt quàm primùm poſſint, baptiſmum ſuſcipiant. ibid.
Irregularis eſt, qui diu differt baptiſmi ſuſceptionẽ. 2.
Adultus in ægritudine baptizatus, ab ordinibus arcetur. 3.
Neophytus habetur nimis differens baptiſmum. 4.
Non eſſe irregularem, qui baptizari vltra pubertatem neglexit, aliqui docent. 5.
Qui ordinari deſiderat ante pubertatis annos, baptizatus eſſe debet. 6.
Irregularis eſt, qui non agit quod agere Canones iubent circa ordines ſuſcipiendos. 7.
Ante decimumquartum annum ætatis debet quis baptizari, vt irregularitatis notam effugiat. 8.
Populus Iſraeliticus abſque culpa circumciſionem per quadraginta annos protraxit. 9.
Chriſtus baptiſmum vſque ad trigeſimum ſuæ ætatis annum diſtulit, & quare? 10.
In non baptizato an propriè cadat irregularitas? 11.
Baptiſmus omnem delet irregularitatem. ibid.
An habeat implicationem baptiſmum tollere ex vna parte irregularitatem, & ex alia, ob ipſius dilationem vſque ad pubertatem, inducere? ibid.

QVAESTIO IV.

De tempore, ad quod ſacrum baptiſma abſque irregularitatis nota differri iuſtè poſſit?

QVamuis non ſit in iure neq; diuino, neq; 1
humano præſcriptum, aut determinatum tempus, vltra quod crimen putetur diſtuliſſe baptiſmũ, vt cùm *Caietano 3. p. q. 68. art. 3. Suario tom. 3. de Sacram. diſput. 31. ſect. 3. §. ſecundo ex hoc principio, contra Sotũ in 4. diſtin. 5. q. vnic. art. 3.* tenet *Roderic. Acũha in c. quicũq; 3. n. 7. 77. diſt.* licèt numero antecedẽti certũ eſſe fateatur, pręceptũ diuinũ recipiẽdi baptiſmũ obligare adultos, vt baptiſmũ ſuſcipiant, quàm primùm id dignè, &
commodè poſſint, vel ſaltim id non multũ dif- 2

 ferant.

Digitized by Google

ſerant. Illud autē apud nōnullos pro coſtanti habetur, eſſe irregulares eos, qui nimis differūt baptiſmū, quāuis extra ægritudinē baptiaētur, ſolùm ex ipſa dilatione. Ita *Archiep. Florent.* 3. *p.tit.*29.*c.*6. *Alberic.verb.Ordinādus, verſ.*20. quos refert & ſequitur *Maiol.de irregularit. lib.*3. *c.*9. *n.*2. *Borgaſius eod.tract.p.*5. *c.de differētib.baptizari vſq; ad mortem, Iacob.deGraſſis lib.*4 *c.*27. *n.*59.

3 Quorum ſententia multis adſtruitur, præſertim *ex c.*1.57. *diſtin.* vbi adultus ægritudine baptizatus ab ordinibus arcetur, eo quippe, quia moroſus in baptiſmo ſuſcipiendo, niſi infirmitatis neceſſitate vrgente, haud quaquam, vt ſuſpicari poteſt, accepiſſet.

4 Deinde, quia quemadmodum nouiter baptizari, vt Neophyti prohibentur promoueri, ſic & illi, qui nimis diſtulerunt baptiſmū: quia & ipſi tunc omnino Neophyti sūt, vt in propoſito animaduertit *Paul.Borgaſ.vbi ſup.in principio.*

5 Nihilominus oppoſitum certius cōtra *Maiolū*, & alios crediderunt *Suar. de cenſur. diſp.*42. *ſect.*1. *n.*8. & *Roderic. Acunha in d.c.*1. *num.*3.

Minimeque aliud ex *d.c.*1. probari arbitrantur, cùm irregularitas eo caſu non ſit propter culpam procraſtinati baptiſmi, quāuis ea fortè daretur, vt etiā ſupponit *Henriq.lib.*1. *de irregularit.c.*4. *n.*7. ſed propter minorē Eccleſiæ ſatiſfactionem ex tali conuerſione neceſſitate facta.

6 Sed quidquid præfati Authores voluerint, prima ſententia, vt cōmunior, ita & verior mihi videtur: tum ex ſupra ſcriptis, tum etiam ex manifeſta deciſione *c. quicūque* 3. *in princip.* 77. *diſt.* vbi inquit Syricius Papa, eum qui ordinum deſiderio flagrauerit, ante pubertatis annos baptizatum eſſe debere, apertè ſupponens, quod ſi poſt cœptam pubertatem luſtralem aquam ſuſcipere diſtulerit, non promouebitur: quæ in-
7 terdictio irregularitatem ipſo inducit, qui eiuſmodi ſtatutum obſeruare neglexerit, cùm ille ſit irregularis, iuxta Speculatoris doctrinam, quam veram fatetur *Maiol. d.tract.lib.*1. *c.*1. *n.*2. qui id non agit, quod agi canones iubent circa ordines ſuſcipiendos, cuius deciſionis vim cùm non potuiſſet eludere *Acuncha ibid. nu.* 10. ſibi repugnans, verū eſſe obteſtatur, Eccleſiam noluiſſe eos ad ordines admittere, qui intra impubertatis tempus baptiſmum non ſuſciperent, ſed hoc, inquit, non per modum pœnæ, ſed per modum conuenientis cuiuſdam diſpoſitionis ſuorum beneficiorum, & miniſteriorum, vt cōuenienti modo eos induceret ad præceptum diuinum exequendū, vt in ſimili explicaſſe ait *Suar.de Sacram. diſp.*31. *ſect.*2. §. *ſecundo ex hoc.*

Sed vt ſit, ſiue per modū politicæ cuiuſdā ordinationis, ſiue per modum pœnæ, illud tamen quacūque ex parte indubitatū euadit, moram in baptiſmo vſq; ad pubertatis annos irregularitatē, ſiue ordinū impedimentū generare, adeó vt abſq; Pontificia diſpenſatione, qui in tantū tempus baptizari diſtulerit, minimè ad ordines admittatur, veluti *Borgaſius*, & *Maiolus*, ille *n.*4. *in fin.* & iſte *n.*2. etiam ad calcem, conteſtātur.

8 Ex quibus quis nō videt ætatem, ad quam ſine irregularitatis nota protrahi baptiſmus poteſt, impubertatis eſſe? vt in *d.c.quicumque* cauetur, *ibi*: *Quicūque ita ſe voluerit, aut voluerint*, vt in Gregorianis, *obſequys Eccleſia à ſua infantia ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet miniſterio ſociari*, ideſt quatuordecimi anni non expleti, veluti ex his, quæ ad explicationē *d. c.* obſeruat *Roder. Acunha ibid.n.*2. *&* 3. ſatis colligitur.

Quod nec inde infringitur quod legitur *Ioſue c.*5. populū Iſraeliticū diſtuliſſe inculpabiliter circūciſionem, quæ figura erat baptiſmi, per quadraginta annos, quia, vt ex eodē ſacro elogio cōſtat, abſq; culpa ipſius, tanto tempore incircumciſus permanſit, cùm in ſolitudine, & deſerto exul degiſſet. Deinde quia, vt ſubiūgit *Burgaſius d.p.*5. *d.c.n.*4. *verſ.Poſſet etiam dici*, circunciſio nō erat ita de neceſſitate ſalutis, ſicut hodie baptiſmus: vnde cum & omitti poſſet, quidni, & impune protrahi, etiam per longiſſimi temporis ſpatium. 9

Minuſq; præfatam ſententiam eneruat ipſa Chriſti actio, quæ noſtra inſtructio in omnibus eſſe debet, cū ex eo ſuadere videatur, licitam eſſe baptiſmi dilationē, quòd ipſe Chriſtus baptizari diſtulit vſq; ad trigeſimū ætatis annū, vt patet *Luc.*3. *cap.* ergo differre baptiſmū non reputari debet ad culpā, imò conueniret exēplo Chriſti, vt ſic different omnia eius mēbra. Sed hoc inquā nō obſtat, duplici ratione, vt optimè excogitauit *Card.Turrecrem.in c.quando quis* 128. *n.*1. *ad fin.de conſecratione diſtinct.*4. Prima, quòd Chriſtus ſuſcepit baptiſmum (ex ſententia Diu. Thomę) vt ipſum inſtituens vel conſecrans. Hoc autem ad Doctoris, vel Sacerdotis officium pertinet, nuntiare viam ſalutis, & ideo ante tempus perfectæ ætatis, quod competit eſſe in Doctore, vel Sacerdote baptizari non debuit. Secunda, quia Chriſtus non ſuſcepit baptiſma, vt illo in aliquo iuuaretur. Nos autem, qui natura naſcimur filij iræ, baptiſma ſuſcipimus, vt illo mundemur, & purificemur à peccatis. 10

Maioris enim negotij eſſe apparet ſcrupulus, 11 quem idem Author *num.*2. mouet, ſcilicet, non rectè conuenire, baptiſmum poſt annos impubertatis ſuſceptum, irregularitatem inducere; & tamen eam baptiſmi naturam eſſe, vt non ſolū omne peccatum, ſed & peccati ſequelam, & irregularitatem auferat (ſi tamen in non baptizato propria irregularitas dari poteſt, quod abnegant *Nauarr. in manuali c.*27. *n.*205. *Maiol.d.lib.*3. *c.*7. *in princip. Sairus in Theſauro lib.*6. *c.*2. *n.*8. *Henriquez lib.*14. *cap.*1. *n.* 2. *& in ſumma lit.T. Suarius de cenſuris, diſput.*40. *ſect.*1. *num.*2. *Aula de cenſuris part.*7. *diſputation.*5. *ſect.* 1. §. *& primo*, ex iiſque *Roder. Acunha in cap. ſi quis poſt* 4. *numer.*2. 51. *diſt.* & probari videtur ex *toto titul. de presbytero non baptizato*, præſertim *cap.* 1. *&* 2. *& cap. veniens*) veluti auferri docent idem *Acunha* tam *dicto loco*, quam in *cap.* 1. *numer.* 3 *eiuſdem diſtinctionis*. Etſi nonnullas irregularitates eſſe, quas nos deleat baptiſmus admoneat, iuxta ſententiam plurium, quos refert *Torreblanca iuris ſpiritualis practicabili, libro ſecundo, capite. quarto, numero* 54. *&* 55. vt bigamiæ, defectus natalium, &

quæ

Digitized by Google

quæ in ipſo baptiſmo contrahuntur, ſiue ex iteratione ſnſceptione, infirmitate, & dilatione, vſque ad pubertatem; vt nos ſubiungimus. At huius rei cauſam, & rationem non ineptam idem *Borgaſius* ſubnectit *eodem num.4.* Nam ſicut dicimus vnicam cauſam non poſſe parere obligationem, & liberationem, *l.qui hominem, §.fin.de ſclutio.* cum vulgaribus: ita impoſſibile eſt vnum baptiſma, & irregularitatem cauſare, & eam eodem inſtanti delere: quare operæpretiũ eſt ſemel contractam irregularitatem ipſo procraſtinato baptiſmo poſt illius ſuſceptionẽ durare, donec debita diſpenſatione tollatur.

SVMMARIVM.

Maſculi poſt decimumquartum annum, & fœmina poſt duodecimum generandi potentiam accipiunt. 1. & 8.

Prædicta ætas venereæ poteſtati ſubiecta eſſe dicitur. 2.

Nec maſculus, nec fœmina præſumitur generationi ſufficiens ante pubertatis dictum tempus, & contrarium alleganti incumbit onus probandi ibid.

Tunc generare maſculus poteſt, cùm ſemen emittit, & tunc fœmina concipere, cùm menſtruum patitur. 3.

Semen viris, & menſtruum fœminis, qua ætate superueniat? ibid. & 7.

Si maſculus nondum pubes, aut fœmina nondum viri potens coierint, licèt cum perſona generationi apta, nihilominus affinitatem non contrahent. 4.

Vtriuſque ſeminis concurſus an ad contrahendam affinitatem deſideretur? ibid.

Fœmina ante vigeſimumquintum annum auia eſſe poteſt. 5.

Potentia generandi quæ decimoquarto anno in maſculis incipit, vigeſimo regulariter perficitur. 6.

Plato *quare fœminas non niſi poſt vigeſimum annũ voluit nubere?* 7.

Fœmina marem per anni dimidium, aut per integrum annum in pubeſcendo antecedit. 8.

Fœmina quare citiùs quàm maſculus pubeſcat? 9.

Fęmina viro eſt frigidior, & humidior. ibid.

Imperfectior eſt fœmina mare. 10.

Coniugibus vnà morientibus, quare vxor prius defuncta credatur? ibid.

Tempora augmenti & diminutionis reſpondere ſibi debent. ibid.

Fęmina, quæ extra vterum citiùs augetur, cur intra illud tardiùs perficiatur? 11.

QVAESTIO V.

Quo tempore generandi potentia in maſculis, & cõcipiendi in fœminis incipiat?

1 QVamuis huiuſce rei plura effundant *Interpretes*: nos tamen, qui breuitati ſimul & vtilitati conſulimus, vtiliora & præcipua ſeligemus, ex quibus præſentis inueſtigationis ratio non incommodè haberi poſſit. Eſt enim tã noſtrorum, quàm Theologorum, & Medicorũ commune placitum, maſculos non anteà generandi potentiam accipere, quàm decimũ quartum annum peregerint, & fœminas ſimiliter non niſi poſt duodecimum concipere poſſe. Sic ex *Ariſtotele* & alijs docent *Andr. Tiraq. in l.6. connubial. gloſ.1.num.36. & 37. Menoch. de arbitr. lib.2. caſu 540. num.2. & 3. Petr. Greg. ſyntagm. iuris lib.9. cap.75. num.5. & 6. Guilielm. Benedict. in repetitione. cap. Rainunt. verb. Qui cum alia, nu.67. part.3.* vbi etiam ſubijcit; Pygmæos quarto anno generare, *Medina de ſacrorum homin. contin. fol. mihi* 254 *Corraſius in l. in arrogato, §. non tantũ, num.4. ff. de adoption. P. Sanch. de matrimon. lib.7. diſput.104. num.1. Gutierr. eodem tractat. capit.95 num.3. à Ruxibus in medicina medicorum inſipientium luminari.2. verſ. patres, fol.59. Federic. Bonauentur. de octomeſtri partu lib.7. cap. 32. Paul. Zachias medicolegali, lib.1. tit.1. q.6. num.29. & ſequẽtibus,* qui ex *Proculi* ſententia, quam refert *Cælius Rhodigin. lection. antiq. lib.19. cap. 22. & Epiphan. Ferdin. Theor. lib.1. theor.* 19. ob eam rem, inquit, hanc ætatem venereæ poteſtati ſubie- 2
ctam eſſe. Vnde rectè concludit cum *Sancio & Zenedo, Auguſtin. Barboſa in collectan. ad cap. puberes 3. num.4. de deſponſat. impuber.* quòd in dubio nec maſculus, nec fęmina præſumuntur apti generationi ante dictam pubertatis ætatem completam, vt etiam *Surdus* teſtatur *conſ.364. num.33.* ideò contrarium aſſerenti probationis onus incumbit. Ita *Innocent in cap. continebatur num. 3. de deſponſ. impub.* & ibidem *Hoſtien. n. penult. Henriq. nu.2. Alex. de Neuo in cap. à nobis num. 8. eiuſdem tituli, Dominicus conſ.24. num.6. Nauarr. in ſumma cap.22. num.29. Couarruu. in 4. Decretal. 2. part. cap. 5. num. 3.* & alij *à Thom. Sanch.* relati *dict. diſput.104. num.4.* vbi hoc latiùs proſequitur.

Et ſtabilitur hæc ſententia ex *D. Iſidor. in d. cap. puberes*, illis verbis: *Certum eſt autem eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare iam poteſt.* Quibus conſentit *l. 6. tit.1. p.4.* ibi: *Mas para caſamiento fazer, ha meneſter que el varon ſea de edad de catorze años, è la muger de doze*; & poſt pauca *Fueras ende, ſi fueſſen tan cercanos à eſta edad, que fueſſen yà guiſados para poderſe ayuntar carnalmente, ca la ſabiduria, è el poder que han para eſto fazer, cumple la mengua de la edad.*

Rurſus etiam, quia tunc generare maſculus 3
poteſt, cùm ſemen emittit, & fœmina cum menſtrua patitur. vt probat abundè *Gentil. qu. medic.39. verſ. Scind.2.* & *Paul. Zac. d.q.6. nu.32.* At incipiente pubertate & ſemen maſculis, & fœminis ſanguis menſtruus contingit, ex ſentẽtia *Fernèl. Pathol. lib.6. cap.17. in princip.* quam amplectitur *Zachias dict. tit.1. quæſt. 4. num.39. cum ſeqq. & dict. quæſt. 6. num. 33. & 34.* ergò tunc, & non anteà generare maſculus, & concipere fœmina poterit.

Hinc eſt, quòd cùm duodecimum ſaltem 4
annum in fœmina, & quartumdecimum in maſculo ad generandum, ſemenque emittendum deſideretur, ſi ante prædictum tempus coierint, licèt cum perſona generationi apta, nihilominus affinitatem non contrahent, quia ex probabiliſſima ſententia ad contrahendam affinitatem vtriuſque tam viri, quàm fœminæ ſeminatio neceſſaria eſt. Ita *Sanchez de matrimo-*

nio tom. 2. lib.7. diſput.64.anm.20.in fin. Gaſpar. Hurtado de matrimonio, diſp.20. difficul.1. nu.4. & probatur ex *cap. lex diuina conſtitutionis 27. quæſt. 2.* dum in eo ſanguinis, ideſt, ſeminis commiſtio requiritur, tenet *Lopez in inſtructorio p.2. cap. 50. Graphius p.1.lib.2.cap.80. num.8.* ſequitur nouiſſimè *Diana in additionibus ſecundarijs ad 3. tomos reſolut. moral. reſol. 21.*

5 Ex quo etiam principio contra *Salicetum* & alios meritò infert *Gulielm.Mainer. in l.quo tutela, num. 152.ff. de regul.iur.* auiam minorem viginti & quinque annis eſſe poſſe: nam cùm duodecimo anno fœmina concipere valeat, filiam habere poterit, ex quo ante quintum & vigeſimum annum, etiam ſi malitia non ſuppleat ætatem, nepotem ſuſcipiat: ideoque reſoluit dari poſſe caſum, quo auia fauore minoris ætatis excuſetur ex eo quòd intra annum nepoti tutorem petere neglexerit.

6 Nec dictis repugnat quod ſcribit *Philoſoph. de natura animal. lib. 5. c. 14. poſt princip.* videlicet, poſt vigeſimum annum homines vim genitalem recipere, cui conuenit *Plin.* quem refert & ſequitur *Quintil.Mandoſ. de ætate minor. c. 5. num. 81.* quoniam hoc non ita accipiendum eſt, vt prædicta ætate potentiam generandi hominibus incipere credatur, ſed imò iam cœptam, ita vigeſimo anno perfici, & abſolui, vt eo tranſacto facultas generandi in homine procuIdubio ſit in ſuo eſſe perfecto: ſic ex *Alberto Magno* colligitur *5. de animali tract. 2. cap.1.* & *Paul.Zachia d.tit.1. qu.6. num.70.* ibi inquit, eo namque ætatis ſpatio aptiſſimum iam ad generandum hominem videri.

7 Et fortè hac de cauſa doctiſſimus *Plato de Republ. & 4. & 6. de legibus in fin.* fœminas non niſi vigeſimo anno nubere voluit, quamuis in *præcitato 6. de legibus*, etiam in 18. id fieri poſſe admittat, vt ex *Ariſt.lib.7.Politicor.* quaſi Plato ſentiret vigeſimo anno elapſo etiam in fœminis vim concipiendi optimè perfectam, & omnibus nùmeris abſolutam eſſe, veluti & placuiſſe ſimiliter videtur *Ariſtot.1.de gener.animal.cap. 20. & 7. eiuſdem cap.1.* dum eodem tempore ſcribit fœminis profluere menſtrua, quo maribus ſemen, nempe decimoquarto anno exactò, vt expreſſiùs docet *Macrob.1.de ſomnio Scipionis cap 6.verſic.fin* ibi: *Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit, tunc enim moueri incipit vis generatiua in maſculis, & purgatio fœminarum.* Idem ex Medicis proferunt ex Hippocrate *Paul. ſuæ Medi. lib.3.cap.60. Mulierum,* inquit, *plurimis menſes decimoquarto anno fluere incipiunt, paucis verò ante decimumtertium, aut duodecimum, pleriſque autem poſt decimumquartum.* Conſentit *Aetius tit.16.cap.61.* & *Trotula* (quem fœminam fuiſſe aliquorum teſtimonijs obſeruat *Mercurial.de morbis mulier.lib.1. cap.4.*) *Gentil. qu. 39. verſ.Sciendum 2. Mercur.lib.cui titulus la commare lib.1.cap. 16.* Si enim *Ariſt.* vt cœptum proſequamur, cæteriq; relati, eodem tempore vim concipiendi, ſiue purgandi (quod idem eſt, veluti animaduertit *Zach. d.q.6. num.36.* & ſuprà oſtendimus) in fœminis, ac generandi in maſculis incipere contendunt, neceſſariò ſentire cum *Plato* non videntur, etiam poſt vigeſimum annum dictam potentiam in illis quaſi & in viris perfici & abſolui.

Vtrùm licèt hæc ſententia quamplurimis 8
tam Philoſophis, quàm Medicis probabilior videatur, eamq; ipſa experientia confirmare nitatur *Paul.Zach.d tit.1.quæſt.6.n.34.* Communior tamen, & receptior necdum noſtris, ſed Philoſophis etiam videtur initio à nobis propoſita, videlicet, celeriùs fœminis quàm viris potentiam generatiuam accidere, anno ſcilicet duodecimo, cū regulariter viris decimoquarto contingat, ſiquidem negari vix poteſt fœminam ſemper citiùs mare pubeſcere, facta comparatione inter calidam fœminam, & marem æqualiter calidum, ſemper enim fatetur *Zachias nu. 48.* licèt contrariæ opinionis aſſecla, fœminam marem per anni dimidium, aut etiam integrum annum in pubeſcendo antecedit, quod & ipſe *Hipprocr.* teſtatus eſt *in lib. de ſeptimeſtri partu, verſic.fin. & 6.de morbis vulg.ſect. 2. text. 35.* noſq; ſæpius id latiùs probauimus.

Et huius rei rationem vltra eam, quam ſuprà *hoc eodem anno quæſt. 1.* adduximus, reddit 9
Hoſtienſis in ſumma lib.4.titul.de deſponſation.impuber. num. 1. videlicet, fœminam citiùs ob id pubeſcere, & concipiendi vim nanciſci, quòd calidior, & ingenioſior ſit viro. Sed cùm certius ſit, fœminam viro eſſe frigidiorem, & humidiorem, vt omnes Medici ac Philoſophi cōſentiunt, meritò hanc rationem impugnat, & reijcit *Paul.Zachias dict.q.6.n.51.* duplicemque aliam adducit elegantiſsimis verbis, quæ ideò vſurpare non erubuit.

Duplici ergo ex cauſa inquit, ſi veram eius rationem quæramus, fœmina citiùs mare pubeſcit, ob naturalem nimirum eius imperfectionem, & ob innatam ſui temperamenti humiditatem; imperfectior enim eſt fœmina mare, vt cum *Ariſtot.* ſentit *Galen.lib.14. de vſu part. corpor.human.cap.5.claſſe 1.* Quatenus igitur fœmina reſpectu maris imperfectior eſt, minus ſpatium requirit, vt ſuam integram perfectionem aſſequatur, quàm requirat vir, cuius perfectio maior abſque dubio eſt. Tempora enim perfectionis, & imperfectionis, hoc eſt, augmenti, & decrementi, reſpondere ſibi debent, *Ariſtot. lib. de mort. & vit.* Patet autem in fœmina multò citiùs aduenire decrementum, citiùs enim generare deſinit, citiuſque ſeneſcit quàm vir: imperfectio verò ipſius ex debiliore emanat calore, & idcircò licèt citiùs conſeneſcat, citiùs etiam incremētum in ea abſoluitur, *Gal.in 6.de morb.vulg. comm.2. text. 45. claſſe 3.* Hanc autem rationem in medium priùs adduxiſſe videtur *Hippocrat.in lib.de ſeptim.part.in fin.* & *lib.de natura puer.* dicens, propter corporis imbecillitatem id euenire puellis, vt citiùs quàm mares pubeſcant, ſapiant, & conſeneſcant. Cui aſſentitur *Ariſtot.4.de gener.animal.c.6.* Hac ipſa quoque ratione vſus videtur *Macrob.loco citato*, comparando fœminas exilibus pomis, quæ multò celeriùs quàm robuſtiora matureſcunt.

Ex

Ex quo prouenire arbitratur *Stephanus Forcatul.in Cupidine iuriſperito cap.8.n.2.*(liceat enim parumper *Zacbia* verba interuertere) quod ſi vna commoriantur coniuges, mulier præſumitur citius deceſsiſſe, *l.qui duo* 10. § *ſi maritus, ff. de rebus dubijs*, quia debilior eſt, argumento §. *fin. eiuſdem l.* quòd priùs edixerat apud noſtros *l.fin.tit.33.p.7.* ibi: *Otroſi dezimos, que muriendo el marido, è la muger en alguna naue, que ſe quebranta en la mar, ò en torre, ò en caſa que ſe encendeſſe fuego, ò que ſe cayeſſe à ſo hora, entendemos, que la muger, porque es flaca, naturalmente moriria primero que el varon.*

11 Ac profectò in quouis rerum genere illud ipſum euenire apparet, vt ſemper perfectius, tardiùs quàm id, quod imperfectius eſt, augeſcat, & abſoluatur. Pro exemplo ad hominem ipſum confuge, in quo primum ea, quæ ad corpus ipſum pertinent, perficiuntur, dehinc ea, quæ ad animum, quia animus corpore multò perfectior eſt.

Sed non ſolùm, vt dixi, ratione ſuæ imperfectionis, ſed etiam ratione humiditatis ſuæ temperaturæ, & corporis ipſius mollitiei fœmina citiùs quàm mas concreſcit, ob id enim corpora in omnes dimenſiones faciliùs, & citiùs ſeſe extendunt, teſte *Galeno in loco proximè allegato de morb. vulgar.*

Poteſt etiam hic obijci, curnam hæc ipſa fœminæ imperfectio, ac temperatura, quæ ipſam extra vterum multò celeriùs, quàm marē concreſcere facit, non idem etiam & cum illa in vtero eſt, efficere valeat? Nam & experientia, & omnium magnorum virorum authoritate cōſtat, marem in vtero citiùs abſolui, & ad debitam perfectionem peruenire, quam fœmina faciat. *Hippoc. in lib. de natur. puer. & 1 de diet. & morb vulg. ſect.2. tex.35. Ariſt.4. de gener. animal. c.6.* & ibi: *Auerr. Gal. 2. de ſem. c.5. claſ.2. Auic. 21.3. tract. 1. cap. 2.*

Pro huius dubitationis reſponſione ad *Ariſtot.* eo loci lectorem remitterem, ſed vt præſentaneam habeat reſponſionem, dico, quòd in fœmina tanta dominatur humiditas in ſuo primo exortu (omne enim animal humidiſsimum cum exortui vicinum eſt, *Hippoc. lib.1. de diet. non longe à fine*) vt calorem natiuum obruat, ac eius actionem ita impediat, vt illum materiam ſuo libitu vegetare non permittat, humiditas enim caloris actionem infringit. Facit huic rationi ipſius *Hippocr.* authoritas *in lib. de natur. puer. non longè à fine*: extra vterum verò, quia & primogenia illa humiditas ſenſim deperditur, & calor in dies inualeſcit, faciliùs in debitam molem, quàm primum libuerit, poteſt molliora ipſius fæminæ membra attollere, cū ipſe nunc humido dominetur, nec ab eo, vt antea obruatur. Hæc *Zacbias*, cui & in hoc priùs conſenſerat *Petr. Greg. d. lib. 9. ſyntagm. c.7. n.6.*

SVMMARIVM.

NEc maſculus ante quartum decimum annum nec fæmina ante duodecimam poſſunt perfectè naturaliter obligari. 1.

Naturalis obligatio, præſertim, vbi alienam fidem ſequimur, ex conſenſu proficiſcitur. 2.

Plenus conſenſus à firmo iudicio originem ducit. 3.

Pupillus re, & non conſenſu obligatur, cùm factus eſt locupletior. 4. *Et quomodò hoc ſit intelligendum.* 5.

Obligatio naturalis ex vtilitate proueniens, vinculum dicitur æquitatis. ibid.

Id quod paſſim in iure occurrit, nempe pupillum, etiam ſine tutoris authoritate, naturaliter obligari, quem ſenſum habeat? 6.

Pupilli omnes, qui infantiam exceſſerunt, media, quadam, & imperfecta naturali obligatione tenentur. 7.

Vt in naturalibus dantur media, quæ vtriuſque extremi participant, ita & in moralibus, necnon, & in naturali obligatione datur medium. 8.

Obligatio naturalis in pupillo quando producat, vel non producat effectus? 9. & 10. *vbi de hoc latè diſquiritur.*

QVAESTIO VI.

Quo ætatis tempore minores ex proprio conſenſu naturali ſubdantur obligationi?

STatuo enim, nullum maſculum ante decimumquartum annum, & nullam item fœminam ante duodecimum, nec naturaliter perfectè obligari poſſe. Quod ſuadetur ex *l. quod pupillus 41. de conditione indebiti, l. Pupillus 59. de obligat. & actionib. l. 1. l. 4. titul. 11. part. 5.* & ex alijs ſexcentis, quæ ab omni obligatione etiam naturali pupillum ſine tutore contrahentem eximunt. Probant expreſſiùs propoſitam enuntiationem *Quintilian. Mandoſ. de ætate minori, cap. 5. num. 32. Gaſpar. Gilius Potus in ſchola iuris aſſertione 7.* 1

Et non caret ratione, ſiquidē naturalis obligatio proficiſcitur ex conſenſu, maximè vbi alienam fidem ſequimur, vt non malè requirit Aemil. *Ferret in rubric. de verbor. obligat. num. 13. l. cùm amplius 84 §. is natura debet, ff. de regul. iur.* ex qua id conſtituit *Hector. Richer. in Rubrica, de verbor. obligat. num.16. Vaſpius controuer. illuſtrium lib. 1. controuer. 9. num. 19.* Petr. Auguſtin. *Morla in emporio iuris, part. 1. titul.9. num.70. verſ. Sexto & vltimo.* Et ſi abſolute neget *Oſual. lib. 12. Donelli cap.2. lit. B*, ex æquitate potiùs eam metiendam contendēs: plenus vero conſenſus, non niſi à firmato ſatis & maturo iudicio deſcendit, argumento *l. 2. C. de contrahen. emption.* vbi furioſo vllum eſſe conſenſum ideo negant Imperatores, quia iudicio caret. Vnde appoſite nimis *Auguſtin. Morla eodem titul 9. num. 69.* iudicium in his conuentionibus deſiderari affirmat, quæ ſolo conſenſu peraguntur: ergo illi ſolummodò naturali obligationi erunt obnoxij, qui integro & perfecto iudicio pollent, vt ſunt puberes? Eſt enim velut à natura comparatum, nullum maſculum, & nullam fœminam ante hoc tempus firmo ſatis, & maturo eſſe iudicio, vt manifeſtè do- 2 3

Digitized by Google

cet *Iul. Paul. recept. ſentent. lib.* 4. *tit.* 13. §. *fer-
nas fatioſi*. Et dilucidè confirmatur ex *l. vltim.
ff. de manumiſſ. vindict.* illis verbis: *Namque
per abſurdam eſt, firmum videri eſſe iudicium pu-
pilli, tuius vt infirmum iudicium tutore autore re-
gitur.*

Nec quidquam præiudicij noſtræ opinioni
4 adferunt, *l. pupillus* 5. §. *pupillas, ff. de autor.
tutor. l.* 1. *in fine*, cum duabus ſequentibus, *ff.
commodat. l. naturaliter* 13. §. *vltim. cum l. ſequē-
ti, ff. de conditione indebiti*, & aliæ ſimiles, qui-
bus planè conuincitur tunc obligari pupillum
ſaltim naturaliter, etiam ſine tutoris autorita-
te, cùm factus ſit locupletior, cum hoc caſu
pupillus non conſenſu obligetur, ſed re, vt *in
l. furioſus* 46. *ff. de obligat. & actionib.*

5 Quod non eſſe ita accipiendum rectè ad-
monet eximius vir *Gaſpar Gilius Polus d. aſſer-
tione* 7. vt ex contractibus, qui re celebrantur,
vtpotè mutuo, depoſito, commodato, dica-
mus pupillum obligari contra Conſulti
reſponſum *in l. pupillus* 59. *de obligation. &
action.* Necnon, & contra Iuſtiniani deſſinitio-
nem *in principio inſtit. de autorit. tutor.* ſed ſolùm
intelligere debemus, re, ideſt, commodo, &
vtilitate, quam pupillus reportauit, obſtrictum
manere. Nam hoc natura æquum eſt, inquit
Pomponius in l. 14. *de condict. indebiti*: neminem
cum alterius detrimento fieri locupletiorem:
quare disertè hanc obligationis naturalis ſpe-
ciem, æquitatis vinculum eſſe ſcripſit *Papinia-
nus in l. Stichum* 95. §. *naturalis, de ſolutionibus.*
Cuius ſententiam iniquè ad omnem naturalem
obligationem produxit *Æmil. Ferret. in l.* 1. §.
adeo autem, num. 3. *de pactis*, *Donellus*, & poſt
eum *Oſualdus loco vbi ſuprà*, eo ſentientes natu-
ralem obligationem, non ex conſenſu, ſed ab-
ſolutè ex æquitate fore æſtimandam.

Infeſtior tamen obex eſt, qui ex *d. l. Stichum*
6 95. §. *aditio*, dictis opponitur, vbi creditor a-
deundo pupilli hæreditatem, cui ſine tutoris
authoritate nummos crediderat, non enim
quantò locupletior pupillus factus eſt, conſe-
quitur, ſed in ſolidum creditum ſuum ex hære-
ditate retinet: ergo quia pupillus ſemper na-
turaliter obligatur, non ſolum cùm vtilita-
tem ſentit, verùm & cùm ſine commodo ali-
quid accipit, vel promittit. Quod etſi ex hac
l. planè non conſtaret, proculdubio veriſſimum
redderent, *l. Marcellus* 25. *de fideiuſſoribus*, *l.* 1. *in
fine, ff. de nouatio. l. ſi pupillus* 127. *de verb. l. ſi pu-
pillus* 21. *ad legem falcid. l. ſi eius* 64. *ad Trebel.
l. in numerationibus* 44. *verſic. Item ſi pupillo, de
ſolution. l. cùm illud* 25. §. *hæres, ff. quando dies le-
gati cedat, l. fin. in princ. de iure iurand.* quibus
perſpicuis verbis conuincitur, pupillum ſine
tutore ſaltim naturalem obligationem ſubire.

7 Tanta eſt huius difficultatis moles, vt ei me-
ritò ſuccubuerint ex veteri ſchola *Falgoſius in
dict. l. quod pupillus, de conditione indeb.* & ex
nouiori *Duarenus in l. is cui, de verbor. obli-
gat. Rebar. in dict. l. cùm amplius*, §. *is natura, de
regul. iur.* exiſtimantes, fruſtrà pacem quæri in-
ter adeo pugnantia loca. Sed quidquid iſti va-
nè ſibi perſuaſerint, necnon & *Accurſius in dict.
l. Marcellus*, *Corraſ. lib.* 6. *miſcellan. capit.* 2.
Brunor. Anticent. 1. *aſſertione* 32. *Cuiac. Duaren.*
& *Donell. in dict. l. ſi pupillus*, *Anton. Faber. lib.*
8. *coniectur. cap.* 5. P. *Thomas Sanchez de matri-
monio, lib.* 6. *diſputat.* 38. *Nicol. de Paſſeribus* plu-
res referens *in conciliatione ll. pagina mihi* 337.
noſter *Petrus Pantoia de Aiala in titul. C. de al-
leatorib. l. fin. num.* 45. *Cabreros de metu lib.* 2. *cap.*
33. *num.* 4. *& ſequentib. Antonin. Diana reſolut.
moral. part.* 3. *tractat.* 5. *miſcellan. reſolut.* 44. qui
in horum iurium interpretatione re vera hallu-
cinarunt; pro eorum certiori concordia, cum
Gaſpare Gilio Polo vbi ſuprà ſtatuo, pupillos om-
nes, qui infantiam iam exceſſerunt (qui verò
intra infantiam conſiſtunt, nec cum tutoris
autoritate naturaliter obligantur, vt idem au-
tor rectè ſupponit) etſi non perfecta, quia id
tantùm, vt initio conſtituimus, puberibus cō-
tingit, imperfecta ſaltim (& vt ita dicam) me-
dia quadam naturali obligatione teneri.

Et vt id faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, 8
quòd quemadmodum in naturalibus quædam
ſunt media, quæ vtriuſque extremi participant
nec magis vni quàm alteri poſſunt referri, vt
ſunt colores multi, qui interſunt inter candi-
dum & nigrum; ſic etiam & in moralibus non-
nullas res inueniri, quæ mediæ dicũtur, quæque
eadē penitùs ratione ſe habent ad extrema.
Quod cùm ita ſit, inquit Gilius Polus, licet no-
bis exiſtimare cōſenſum aliquē poſſe reperiri,
verè, & omninò cōſenſus nō ſit, ſed media quæ-
dā inter conſenſum, & nō conſenſum voluntas.
Ita ex *Ariſtot.* colligitur 3. *Ethic. cap.* 1. vbi cùm
dixiſſet inuoluntaria illa eſſe, quæ vel per vim
fiunt, vel per ignorantiam, ſtatim ſubuectit,
id quod metu fit, nec inuoluntarium, ſed me-
dium quoddam. Cuius ſententiam poſſumus
& ad ea protrahere, quæ per ignorantiam fiunt
in quibus media quædam inueniuntur, quæ ne-
que omninò à ſciente, nec omninò ab ignoran-
te fiunt. Hæc ſunt, quæ peraguntur ab illis pu-
pillis ſeptennio maioribus, qui etſi intellectum
habeant aliquem, *l. donatarum* 3. iuncta *Gloſſa*
explicatione, *C. de acquirend. poſſeſſ.* tamen non
ita perfectum eſt, vt videri poſſit ſatis id, quod
agunt, intelligere, *l.* 1. *in fine cum ſimilibus, C. de
falſa moneta.*

Cæterùm, cùm eodem Ariſtotele teſte 2. *Et- 9
hic cap.* 8. mediorum ea ſit natura, vt licèt
vtriuſque ſint extremi participia, poſſint mo-
dò vni, modò verò alteri extremo magis im-
putari, vti ſi viride cum candido conferas, ni-
grum dices: ſi cum nigro, candidum. Ex quo
mediorũ id propriiſſimum eſt, vt pro varieta-
te noſtri iudicij, & rationis, ſecundum diuerſos
conceptus poſſint alia atque alia videri, affir-
mante hoc Conſulto *in l. Papinianus* 8. §. *ſed ne-
que impuberis, ff. de inofficioſ. teſtament.* vbi cùm
ſubſtitutio pupillaris neque omninò ſit teſta-
mentum patris, neque omninò teſtamentum
filij, indicat modò lex eſſe filij, modò verò eſ-
ſe patris teſtamentum: ita ſimiliter cùm à pu-
pillis geſtum ſine tutorum autoritate, medium
ſit

ſit quoddam inter voluntarium, & inuoluntarium, ſubiacet legis ciuilis arbitrio, vt propter diuerſas rationes id poſſit modò inuoluntarium, modò voluntarium exiſtimare: ideóque quantum pertinet ad hoc, vt pupilli naturali obligationi ita ſubdantur, vt contra eos naturalis obligatio illos producat effectus, quos de iure ſolet, ideſt, exceptionem, & compenſationem, lex ciuilis pupillorum actus inuoluntarios exiſtimat, & nullam ex eis naturalem obligationem exiſtere arbitratur, quia ſcilicet perfecta in eis naturalis obligatio non agnoſcitur, quæ ſimiles operatur effectus, hicque certiſſimus eſt ſenſus *l. quod pupillus 41. de condict. indebiti, & l. pupillus 59. de obligatio. & action.*

Sunt prætereà alia nonnulla, in quibus lex
10 ciuilis pupillorum actus voluntarios reputat, & ex eis naturalem obligationem oriri exiſtimat, eo videlicet, quia ſunt in quibus ſufficit, ſi vel qualiſcumque conſenſus, & qualiſcumque exiſtat naturalis obligatio, vtputa cum pupillus, aut maior factus, aut cum autoritate tutoris ei ſoluit à quò aliquid inconſulto tutore accepit, ſiquidem vt hæc ſolutio abſque metu condictionis ſubſiſtat, ſat eſt, ſi qualiſqualis, licet imperfecta naturalis obligatio præceſſerit, *dict. l. in numerationibus 44. verſicul. Item ſi pupillo, ff. de ſolutiou. dict. l. ſi pupillus 21. ad l. falcidiam. dict. l. ſi eius pupilli 64. ad Trebellian. l. cùm illud 25. §. 1. quando dies legati cedat*, quæ proculdubio ita ſunt intelligendæ, Deinde ſufficit imperfectam naturalem obligationem eſſe, vt ei poſſit fideiuſſor accedere, quod *Vlpianum* dixiſſe nulli dubium videri poterit, cùm tam in *l. 1.* quàm *in l. Graeè 8. in principio* generaliter ſcripſit, fideiuſſorem cuicumque obligationi adhiberi poſſe; ergò rectè in hanc cauſam pupillum naturaliter obligari iura ſubcenſent, *dict. l. fin. in princip. de iureiurando, dict. l. Stichum. 95. §. naturalis, de ſolution. dict. l. Marcellus 25. de fideiuſſ. dict. l. ſi pupillus 127. de verb.* Quia etſi perfecta naturali obligatione teneri non poſſit, imperfecta ſaltem tenetur. Item quoàd nouationem attinet, pupillus naturaliter obligari dicitur, *dict. l. 1. ff. de nouation.* ſiquidem nouationis ea eſt conditio, & natura, vt imperfecta, aut nulla obligatione naturali conſiſtat, *§. præterea*, quem ita accipi debere ibidem prædicat *Cuiatius, inſtitut. quibus mod. obligat. toll.* Et tandem, vt aditio hæreditatis facta à creditore, qui pupillo ſine tutoris auctoritate mutua pecuniam dederat, pro ſolutione cedat, impubes naturaliter obligatus à lege cenſetur, etiam in id, quo locupletior non fuit effectus, *dict. l. Stichum, §. aditio. de ſolution.* & meritò. Nam id proprium eſt aditionis hæreditatis, vt imperfectam, & inanem obligationem naturalem confirmet, vt ex eiuſdem §. verbis deprehenditur, ibi: *Aliquando euenit, vt inanis obligatio aditione hæreditatis confirmetur.* Ex quibus ita *dict. §.* interpretatur *Guillelm. Ranchinus variarum lection. lib. 3. cap. 3.* & *Auton. Hering. de fideiuſſoribus, capit. 7. num. 447.* quamuis aliud placuerit noſtro *Petro Pantoia vbi proximè.*

SVMARIVM.

Minor annis viginti & quinque, maior autem quatuordecim, curatore carens, ſi contrahat, an obligetur? 1.
Pubes ita demum ex contractu ciuiliter obligatur, ſi ex illo nulla ſequatur propria rei alienatio. 2.
L. Puberes 101. de verbor. obligat. explicatur. 3.
Filiusfamilias ſine patre contrahens, obligatur. 4.
Impubes ſine tutoris auctoritate ſpondens, minimè tenetur. 5.
Votum poteſt validè à maiore quatuordecim annis emitti. 6.
Votum eſt promiſſio Deo facta inducens obligationem, ibid.
Curator bonis, & non perſonis deputatur. 7.
De interpretatione, l. obligari 43. ff. de action., & oblig. latè agitur. 8. quæ nouiſſime interpretatur. 13.
Seruus, pater familias eſſe nequit. ibi.
Pater familias ob diſſolutos mores, bonis interdictus ex nullo contractu obligatur. 9.
Prodigus ſimilis eſt minori curatorem habenti. 10.
L. is cui 6. de verbor. oblig. intelligitur. 11.
Pater familias & non ſuæ poteſtatis, quis dicatur? ibid. & 12.
L. ſi quis 2. verſ. Voto autem, ff. de pollicitat. illuſtratur. 14.
L. neque 7. C. de contrab. ſtipulat. enucleatur. 15.
De iure noſtro pubes curatorem habens citrà ipſius conſenſum nequaquam obligatur. 16.
Minor pubes pro debito neceſſario ſine curatore, & alijs ſolemnitatibus contrahens, manet obligatus. 17.
Minor contrahens pro dote ſororis, quam vel maritare, vel religioni tradere debebat, ciuiliter obligatur. ibid.
Pubes minor, etſi non ex proprio facto, ex prædeceſſoris poterit, excluſa omni ſolemnitate, vinculo obligationis irretiri. 18.
Ex delicto minor, vt quilibet maior, obligatur. 19.
Pubes in foro conſcientiæ ex omni cauſa, quamuis ſine curatore, obligatur. 20.
Prò excarcerando patre, pro ſe ipſo redimendo ab hoſtibus, necnon & vbi iuramento contraxit, minor obligatur. 21.
Pubes ſine curatore alterum ſibi ciuiliter obligare poteſt. 22.

QVAESTIO VII.

Quæ ætas ciuilem obligationem admittat?

FRequens eſt, & quotidiana de iure diſcep- 1
tantibus hæc quæſtio, ſed cuius adhuc, ingenuè fateor, fides veri pendet: ſi enim priſcioris æui Conſultorum monumenta repetas, nil adeò apud ipſos exploratum reperies, quàm minores viginti, & quinque annorum, maiores verò quatuordecim, non aliter ciuili obligatione adſtringi, quàm ſi curatoribus deſtituti con-

Digitized by Google

ttahant. Quod quidem clatioris diſciplinæ
cauſa, adhibita diſtinctione exponunt. Aut e-
nim inquiunt, minor curatorem habens con-
ttahit ſiue illo, & hoc caſu contractus eſt ipſo
iure nullus, aut illo caret, & tunc contractus
ſubſiſtit, licèt is reſtitutionis beneficio iuuetur:
ita interpretantur, *l.3. C. de in integrum reſtitut,*
probat *Iaſon. in l. videamus 17. ff. de in litem*
iurando, Paul de *Caſtro*, *Alexan.* & cæteri *in lib.*
puberem 101. *de verb. obligat.* *Geminian. conſ.68.*
quia ſubtiliter, in principio, Curtius iunior conſ.
168. *num.* 17. quos ſequuntur ex recentioribus
Quint. Mandoſ. de ætate minor. cap. 5. *num.* 32.
Card. Tuſcb. practicar. concluſ. liter. M. concl.
252. *num.* 1. *& ſequent.* vbi hanc ſententiam
multipliciter propagat, & reſtringit, *Anton.*
Gomez tom. 2. *variar. cap.* 15. *num.* 1. *Ioannes*
Sichardus in dict. l.17. de in litem iurando: Duaren.
& Donell. in dict. l. puberes, & lib. 12. *comment.*
cap. 22. *Ioannes Godaui in l. princeps* 21. *ff. de*
verbor. ſignif. Pyrrhus Maurus tractat. de fideiuſ-
ſorib. ſect. 8. *cap.*15: *num.*4. ſicque Rotam cen-
ſuiſſe indicat *Farin. tom.* 2. *deciſ. nouiſſ. deciſ.*
114. *num.*1.

2 At ſi nouioris ſæculi ſcripta reuoluas *Iacobi*
Cuiacij veſtigia inſectantes plurimos inuenies.
Is enim *in d. l. puberes* 101. *de verbor. & lib.*19.
*obſeruat. cap.*32. *& lib.*21. *cap.*23. *& in l. neque* 7.
C. de contra ſtipulat. in ea reſidet ſententia, vt
exiſtimet, puberes ita demùm ex omni cauſa
ciuiliter obligari, ſi coniuncta obligatio ali-
cuius rei alienationi non fuerit. Quam opinio-
nem veriſſimam defendit *Fachinæus lib.* 3. *con-*
*trouer. cap.*9. *Philipp. Matthæus in l.*2. *§.*1. *num.*15.
& ſequentib. ff. de regul. iur. Anton. Faber de error.
pragmatic. decade 11. *error.* 2. *& in rationali ad l.*
de die 8 *§.*1. *ff. qui ſatiſdare cogantur, & in Iuriſ-*
*prudent. Papin. tit.*11. *princ.* 3. *illat.*8. *Vulteius* &
alij ab *Oſuald.* relati & ſecuti *dict. lib.*12. *Donelli*
*cap.*22. *lit.* *Q. Anton. Heringuius tract. de fideiuſſor.*
*cap.*7. *num.*87. *Nicol. de Paſſerib. à Genua libellulo*
de confutatione opinionum n. 33. *Scaccia de commer.*
*§.*1. *quæſt.*7. *part.*3. *limitat.*17. *nu.* 5. & ex eo *Her-*
*moſilla in l.*4. *gloſ.*2. *num.*6. *tit.*5. *part.*5. qui aſſe-
runt, non valere obligationem à minoribus vi-
ginti & quinque annorum factam, quando ex
tali contractu deueniendum eſſet ad aliquam
ſpeciem alienationis bonorum immobilium.

Cuius ſententiæ fulciendæ cauſa nonnulla
3 ſupra ſcripti Authores adferunt, quæ, meo iudi-
cio, admodum vrgent. Primò Iuriſconſulti re-
ſponſum *in dict. l. puberes,* vbi puberes inquit, e-
tiam ſine curatoribus ſuis ex ſtipulatu obligari
poſſe: igitur ſi ex ſtipulatu citra curatorum ſuo-
rum autoritatem obligari poſſunt, ciuilis obli-
gationis capaces exiſtunt, etiamſi curatorum
poteſtati ſubiaceant. Nec refragantur prædi-
ctam legem de puberibus interpretantes, cura-
torem non habentibus: nam verbum, *ſuis,* quo
Modeſtinus vtitur, de curatoribus loquens, pror-
ſus ſimilem interpretationem retundit, ac ne-
ceſſariò de minoribus accipiendum eſſe euin-
cit, quorum quilibet ſuo curatore inſtruitur.
Ita excogitauit *Cuiacius in dict. l. puberes, Philipp.*
Matth. & *Anton. Hering. vbi ſuprà num.*87.

Accedit deinde, quòd patriæ poteſtatis effe- 4
ctus maior quã curatoriæ eſt: ſed filius familias
minor obligari poteſt, etſi nullam bonorum
adminiſtrationem habeat, ad hoc vt ſui iuris
factus efficaciter conueniri poſſit, *l. filius fa-*
milias 39. *ff. de oblig. & action. l. tam.* 57. *ff. de*
iudic. l. vltim. §. *pupillus de verbor. obligation. l.*
6. §. *ſi filius familias, de action. empti.* Igitur &
minor curatori ſubiectus, eius auctoritate ſpre-
ta, contrahendo ciuiliter abſque dubio obli-
gabitur.

Et facit, *l.*1. *C. de inutilibus ſtipulat,* vbi ex 5
ſtipulatione, in qua impubes ſine tutore auto-
re ſpopondit, illum non eſſe obligatum Anto-
nin. inquit, quia impubes erat: nam ſi pupil-
laris ætatis annos exceſſiſſet, & pubertatem
fuiſſet ingreſſus, procuIdubio etſi curatoris
autoritate omiſſa contraxiſſet, ciuiliter eſſe
obligarum non difficeretur. 6

Cui etiam opibioni adſtipulatur quod ſcri-
bit Conſultus *in l.*2. §.1. *ff. de pollicitation. Sfor-*
*cius Oddus de reſtit. in integrum, q.*60. *art.*6. *Vin-*
cen. Carroc. deciſ. 94. *num.* 12. *&* 13. nempe,
puberes abſque curatorum conſenſu votum
emittere, ex votoque obligari poſſe: vnde
cum votum nil aliud ſit quàm promiſſio Deo
facta inducens obligationem, vt apparet *num.*
30. ibi: *Cùm ſe voto obſtrinxerit,* & *Eccleſ.* 5. *Si*
quid voueris Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim
ei infidelis & ſtulta promiſſio, probat *Suar. de*
religion. tom. 2. *lib.*1. *de voto in proæm. n.* 2. ne-
ceſſariò infertur minorem iam pubertate con-
ſtitutum ciuiliter ex contractu vel promiſſio-
ne adſtringi, veluti in nouatione à pubete ſine
curatoris interuentu inita Conſultus fatetur in
l. 9. *in principio ff. de nouation.* Cæterum & pro 7
hac ſententia vrgere videtur, curatores bonis
duntaxat, non verò minorum perſonis fuiſſe
deſignatos, *l. in copulandis* 8. *C. de nuptijs.* Er-
go cùm obligationes perſonas duntaxat ad-
ſtringant, *l.*3. *in princ. ff. de obligation. & action.*
Curatoriſque poteſtas nihil circa perſonas
poteſtatis obtineat: conſequens eſt, quoad
obligationes attinet, nullum conſtitui poſſe
diſcrimen interpuberes curatorem habentes,
vel illo deſtitutos, cum ſemper ad obligationes
ineundas ſui iuris perſiſtant, qui curatore re-
guntur. 8

Verùm huic opinioni, quam veriorem puto,
ſummoperè obſtrigilare videtur Conſulti re-
ſponſum *in l. obligari* 43. *ff. de action. & obliga-*
tion. vbi ſuæ poteſtatis tantùm puberem obli-
gari poſſe teſtatur. Igitur qui curatoris ſubia-
cet diſpoſitioni, quamuis pubes ſit, contra-
hendo nihil agit? Hanc difficultatem præſen-
ſiſſe videtur in expoſitione huius legis anti-
quiſſimus Rainerius, dum verbum illud *ſuæ*
poteſtatis ad perſonam ſerui excludendã adie-
ctum fuiſſe arbitratur, ita vt ſenſus eſſet, pa-
trem familias dummodò liberum, & mentis
compotem obligari poſſe. Quam interpreta-
tionem meritò reijciet quiſquis ſeruum patrem
familias, eſſe non poſſe ſciuerit; tum quia ex
ci-

Digitized by Google

ciuium Romanorum non habetur, §. *cum autem, inſtit. quib. modis ius patriæ poteſtatis ſoluit.* notat *Anton. Faber in Iuriſprud. tit.*8. *prin.*1. *illat.*3. Tum quia etiam nec filios in poteſtate habere poteſt, qui alterius poteſtati ſubiicitur: ergo cum de patreſamilias obligando Conſultus ageret, adiectum fruſtra videri poterat quod de ſeruo improbè accepit *Rainerius*, cum patrisſamilias dignitas, quaſi iuris ciuilis, conſiſtere in perſona ſeruili non poſſit, *l. quod attinet* 32. *ff. de regul. iur.*

9 Vnde Oſuald. *d. lib.*12. *Donelli c.*22. *lit.*Q. prædicta verba *ſuę poteſtatis* non ita exponenda merito cenſet, vt ſignificent adoleſcentem à cura liberum: hoc enim abſurdum fuiſſet, cum ſiue ſit in curatoris poteſtate, ſiue illa deſtituatur, omni caſu ex propria perſona obligari poſſit, eo nimirum, quia curatoria poteſtas nō minoris perſonam, ſed illius bona reſpicit, *d. l. in copulandis* 8. *C. de nuptijs.* Sed de quo autem accipienda ſint, nequaquam ipſe demonſtrat. Quare *Iacobi Cuiacij* argutæ interpretationi aquieſcendum nonnulli putant, qui *lib.* 72. *Pauli ad edictum in d. l. & lib.*21. *obſeruat. cap.* 23. illa verba de patreſamilias ob diſſolutos mores bonis interdicto intelligenda profitetur. Qui quidē, & paterſamilias, & non ſuæ poteſta-
10 tis dicitur, *l.*1. *de curator. furioſi.* Quamobrem etiam conſtat, eum ex contractu, ſeu alia ſimili cauſa obligari non poſſe, *l. is cui bonis* 6. *ff. de verbor. oblig.* Vnde vt paterſamilias obligetur, inquit *Paulus*, neceſſe eſt, vt omninò ſuæ poteſtatis exiſtat, ideſt, ne ſub curatoris poteſtate, ob res male diſſipatas degat; necnon vt pubes, & mentis compos ſit: nam pupillus niſi tutore autore obligari non poteſt: furioſus verò, aut mente captus, etiam curatore interueniente, minimè obligationis capaces inueniuntur.

11 Sed hæc Iacobi Cuiacii interpretatio nequaquam mihi Probatur. Primò, nam quemadmodum ex ipſius ſententia pubes etiam curatori ſubiectus ex omni contractu obligari poteſt, dummodò propriæ rei alienationi obligatio coniuncta non ſit, ita & prodigus obligationis capax cenſetur, quia is bonis tantum interdictus eſt, curatorq; non perſonæ, ſed facultatibus deputatur, qua in re minorem curatorem habentem, ſimilem idem *Cuiac.* agnoſcit *in l. neque* 7. *C. de contrah. ſtipulat.* prodigo, cui prætor bonis interdixit, dato curatore, argumento *l.* 3. *C. in integr. reſtit.* ergo prodigi perſona, quoad alias obligationes attinet, quæ rerum ſuarum alienationem non reſpiciunt, ita ſuæ poteſtatis exiſtet, vt non ſecus ac pubes obligari poſſit. Nec obſtat *d. l. is cui*, §. 6. *de verbor. obligat.* vbi qui bonis interdictus eſt, promittendo obligari non poteſt. Nam poſtquam *Vlpianus* dixerat bonis interdictum, quaſi rerum ſuarum adminiſtrationi ſublatum tradere non poſſe, ſubiicit: *Vel promittendo obligari*, quaſi diceret, non ſolum is, cui bonis interdictum eſt, res ſuas tradere prohibetur; verum nec ſi tradere promiſerit, tali promiſſione obligabitur (Argumento *l. ſi ad reſoluendam* 7. *C. de prædijs minor.*) aut ciuiliter, aut naturaliter: ſiquidem cum in iactatione bonorum furioſo æquiparetur, quemadmodum furioſi nulla voluntas eſt, ſic & ipſe nulla voluntate præditus eſſe exiſtimatur, *l. furioſi, ff. de regul. iur.* Ex quo fit, vt nec natura obligetur, vti & furioſus; nec pro eo datus fideiuſſor teneatur: ita egregiè *Donellus in dict. l.* 7. *n.* 15.

Deinde quia paterſamilias nō ſuæ poteſtatis 12
propriè minimè dicitur is, qui ob luxorioſas, & effrænatas rerum ſuarum iactationes curatore regitur; nec id *in d. l. de cur. furioſ.* apparet, cum iſte quoad bona tantum, non verò quoad perſonam alterius poteſtatem ſubeat. Pupillus autem, qui paterſamilias appellatur, *l. pronuntiatio* 195. *ver. Denique, de verbor. ſignif.* & ſui iuris non eſt, *l. nouare* 20. *ff de nouation.* is & paterfamilias, & non ſuæ poteſtatis rectiſſimè dicetur.

Quapropter incunctanter affirmo Iuriſcon- 13
ſultum *in d. l. obligari* accipiendum eſſe, vt iacet, nempe, vt reſcribat, obligari poſſe patremfamilias ſuæ poteſtatis puberem. Ideo enim verbum *ſuæ poteſtatis* adiecit, quoniam dari poterat paterſamilias, & pubes, qui tamen ex quo ſuæ poteſtatis non eſt, obligari non poſsit; ſiquidem, vt optimè excogitauit *Cuiac. d. lib.* 21. *obſeruat. c.* 23. patris ſamilias appellatione & matresſamilias includuntur, quæ cum ſub perpetua tutela iure antiquo degiſſent, teſtante *Vlpiano regularum tit.* 11. etiam puberes, nec ſui iuris dici poterant, ac conſequenter nec ſine tutoris auctoritate obligari. Vnde Conſultus, vt non ſolum pupillos, ſed etiam matresſamilias à generali obligationis regula excluderet, *ſuæ poteſtatis* verbum *pubertatis* verbo ſubiunxit. Nam etſi ſuæ poteſtatis tantum dictione & pupillos, & matresſamilias affatim demonſtraſſet obligari non poſſe, quaſi non ſui iuris, nec opus eſſe videatur eiuſdem ſignificationis vocem illam, *pubes* ſimul adſcribere. Attamen vt qualia qualia mentis ſuæ veſtigia apparerent, duorum perſonas ab vniuerſali illo prolato excipere cogitantis, duplici fuit dictione vſus, illa nimirum, *ſuæ poteſtatis*, vt matresfamilias demonſtraret, quæ principaliter ob non ſui iuris cuiuſcumque obligationis incapaces exiſtunt; necnon & *puberis* nomen, vt excluſos pupillos ſignificaret, adiecit, quaſi hi maximè veluti impuberes, & non
legitimæ ætatis minimè obligari poſſint: ex 14
quibus ſimiliter intelligi poſſe videbantur tenebricoſa, aliàs & inuoluta *Vlpiani* verba *in l. ſi quis* 2. *verſic. Voto autem, ff. de pollicitationibus*, ibi: *Voto autem patresfamiliarum obligantur, puberes ſui iuris*; ſed ſuperiùs *anno ſeptimo* ea aliter deberi intelligi planè oſtendimus.

Depromitur ergo ex ſuperioribus, *prædictam*
l. obligari, nequaquam nos à curſu ſuſceptæ 15
opinionis excutere, imò in eandem ex eo concurrere videri, quod puberes abſolutè inquit obligari poſſe nulla curatoris mētione habita. Quam vtique ſententiam vel eo ſolum veriſſi-

Digitized by Google

mam arbitraretur, quod Imperatores ſcribunt *in l. neque 7. C. de contrahenda vel commit. ſtipul.* videlicet, fœminam minorem viginti & quinque, annis abſq́; curatore ſtipulari poſſe, ideſt, interrogando acquirere; interrogare, aut promittere nequaquam, vt optimè *in d.l.* excogitauit *Odofred.* & deinde *Cuiacius*. Ideo autem fœminam dixit, quia marem minorem viginti & quinque annorum ſine curatore ſuo ex ſtipulatu obligari poſſe pluſquam certum eſt, ita ex *Cuiac. Anton. Hering. d. tract. de fideiuſ. c. 7. n. 93.* cui nequaquam obſiſtere videtur *d.l. 3. C. de in integr. reſtit.* ibi enim nec verbum quidem de pubere, curatore neglecto, non obligando deprehenditur, puberem tantum ea lege Imperatores decernunt habentem curatorem, & res ſuas abſque eo diſtrahentem, nihil agere, venditionemque nullam contrahere, & hoc quippe eleganti ratione. Quia vt ſupra probauimus, quoad rerum alienationem attinet, minor curatorem habens prodigo ſimilis eſt, cui dato curatore bonis interdicitur: ergo vt iſte inutiliter alienat, & ille æquo modo alienando ipſo iure inefficaciter contrahet. Nam rerũ adminiſtratio non pertinet ad minorem, etſi illarum rerum ſit dominus, ſed ad curatorem ſuum. Quod eleganter obſeruarunt *vbi proximè Cuiacius, & Anton. Hering. n. 94.*

16 Etenim hucuſque dicta, iure communi inſpecto, procedere proculdubio cenſeo. Nam ſi Hiſpano iure noſtro perpenſo quæſtio terminanda eſſet, omni contentione ſecluſa, definiendum erat, minorem viginti & quinque annis curatorem habentem, citra ipſius curatoris autoritatem promittendo obligari non poſſe. Quod expreſſe verba, *l. 4. tit. 11. p. 5.* ſuadere videntur, vbi poſtquam initio pupillum ſine tutoris autoritate inutiliter obligari edixit: *E lo que diximos del pupilo*, poſtea ſubnectit, *ha lugar en el mayor de catorze años, è menor de veinte e cinco que ha guardador. Ca el prometimiento que fizieſſe, ſe à tal ſin otorgamiento del guardador, non valdria ſino de la manera que de ſuſo diximos del pupilo*, ſcilicet, quatenus ex tali promiſſione lucrum percepit: quod etiam in mutuo procedere ſcribit *Cardinalis Mantica lib. 8. de tacitis & ambig. conuent. tit. 6. num. 6. Tuſchus practic. concluſ. liter. M. concluſ. 264. n. 1.* notat *Rebellus de obligat. iuſtitiæ lib. 1. q. 8. ſect. 2. num. 20.*

17 Quæ quidem legis generalitas plurifariam accipit reſtrictionem, & in primis non procedit, vbi minor abſque ſolemnitatibus pro debito neceſſario ſe obligauit. Ita definit *Crauetta conſil. 213. num. 4. Caputaquenſ. deciſ. 199. part. 3. Gabriel. conſ. 20. num. 13. lib. 2. Maceratenſis variarum reſolutionum lib. 2. reſol. 24. num. 8.* Vnde ſi pro maritanda ſorore, vel monachanda, quam minor nuptui, vel religioni tradere tenebatur, contraxiſſet ſine curatore, proculdubio obligaretur, vt ſenſit in propoſito *Maceratenſis vbi ſuprà, & Tuſchus practicarum concluſ. litera M. concl. 264. n. 7.*

18 Secundò, etiam ſine curatore ſuo minor poterit ex contractu efficaciter alligari, quoties non ex proprio facto, ſed tamquam hæres patris incidit in obligationem. Quo caſu poteſt etiam non adhibita ſolemnitate ſe obligare, *l. 1. in fin. C. quando decreto opus non eſt, l. fin. C. de rebus eorum, Puteus deciſ. 105. num. 2. p. 1. & deciſ. 153. num. 2. p. 3.* cenſuit *Rota apud Farinac. deciſ. 776. n. 6 tom. 2. nouiſſimarum.*

Tertiò, huius legis prohibitio vetantis minores viginti & quinque annorum ſine curatoribus ſuis obligatione adſtringi, ex communi Scribentium ſententia nequaquam ad illam obligationem protrahitur, quæ ex delicto, vel quaſi deſcendit. Nam etſi impubes doli capax, & proximus pubertati deliquerit, quaſi maior adſtrictus & obligatus manebit, *l. impuberem 23 ff. de furtis, l. excipiuntur 14. ad Senat. Conſult. Syllanian.* Ita pluribus congeſtis docet *Tiraquellus in l. 16. connubiali gloſſa 5. num. 155. Hieronym. Bucar. de different. inter iudicia ciuilia & criminalia, differen. 48. numer. 4. & differ. 50. in princip. Petrus Caballus reſolution. criminal. centur. 1. caſu 48. numer. 2.* vbi etiã ſubnectit reſtitutionem in integrum hoc caſu minoribus regulariter non concedi *l. ſi ex cauſa 9. §. nunc videndum, l. auxilium 27 §. in delictis, ff. de minoribus, l. 1. C. ſi aduerſus delictum.* 19

Quartò, reſtringitur ſuperior reſolutio quoad forum interius: nam licet ſecundum leges ex contractu ſine curatoris autoritate à minore initio nulla reſultet obligatio, in conſcientia tamen veriùs eſt, & obligationem oriri, & contractum ſubſiſtere. Ita latiſſimè tenent *Anton de Butrio*, & poſt eum *Abbas in cap. quia plerique num. 31. de immunitate Eccleſiæ, Felin. in cap. 1. num. 40.* idem *Boerius deciſ. 1. num. 13. & ſequenti. Gigas de penſion. quæſt. 34. num. 8. Syluester verbo Alienatio. 13. Tabiena eodem verbo, num. 10. & verbo Lex, num. 28* reſoluit pluribus congeſtis *Magdalenus de numero teſtium, p. 3. c. 3. num 105. & 106. Rebellus de obligat. iuſtitiæ, lib. 1. q. 8. ſection. 2. num. 27.* 20

Quinto etiam hæc reſolutio coarctatur vbi pro excarcerando patre minor ſe obligauit, *Caſtrenſis conſ. 52. in fin. lib. 2.* necnon & quando pro ſe ipſo à captiuitate redimendo contraxit, *Romanus conſ. 316. circa propoſitum, verſ. Quoad ſecundum.* Item & quoties contractus à pubere fuit iuramento firmatus: & aliis plurimis caſibus, de quibus conſulendus erit *Cardin. Tuſch. practic. concluſ. dicta liter. M. concl. 264. per totam, & concluſ. antecedenti 252.* 21

Quibus pro coronide adiiciendum eſt, hactenus à nobis ſcripta dumtaxat locum habere, vbi minor alteri ſe obligare ciuiliter intendit. Quo caſu etiam ſeptempartiti iuris definitione certum eſt, minorem curatore præditum abſque illius autoritate efficaciter obligationis vinculo conſtringi non poſſe, ſecus atque ſi ad alium ſibi ciuiliter obligandum ageret: nã cum hoc acquiſitionis ſit genus, ſiue curatorẽ habeat, ſiue illo deſtituatur, omni caſu ſtipulari minor, etiam pupillus, quemadmodum & acquirere poterit, *l. contra iuris ciuilis regulas 28. in principio, ff. de pactis, dict. l. neque 7. C. de contrah.* 22

trah. & commit ſtipulat. text. in l. 1. ſic intelligendus, vt Cuiacius notat *in dict. l. neque, C. de autorit. præſtanda, princip. inſtitut. de autoritat. tutorum, §. pupillus 12. de inutilib. ſtipulation.* ibi: *Nam alium ſibi obligare ſine tutoris autoritate poteſt, & conſonat. dict. l.4 tit.11. part. 5.* ſubſcribunt *Matheſilan. ſingul.155. Aretinus conſil.128, Tuſchus practicar. concluſion. liter. M. concl.249. n. 97. Anton. Gumez d. tom. 2. variar. c. 14 in princip. Ferdinand. Rebellus de obligat. iuſtitia lib. 1. q. 8. ſect.1.*

SVMMARIVM.

Minores contractus liberos non habent. 1.

Minor infans, neque cum tutoris autoritate poteſt contrahere, ſed ipſius nomine ſolus tutor contrahit. 2.

Pupillus infantiæ proximus rectè cum tutore contrahit. ibid.

Infantiæ proximus alterum ſibi obligare ſine tutore poteſt. 3.

Qui contrahit, ignarus eſſe non debet conditionis illius, cum quo contrahit. 4.

Cum proximo infantiæ contrahens, etſi remaneat obſtrictus, poteſt tamen non adimplere contractum ex ſua parte, ſi minor priùs vel iuramentum, tutoris conſenſum, vel iudicis decretum non adhibuerit. 5.

Pubes curatorem habens, nullum abſque eo contractum celebrare poteſt, ſecus ſi à nullo curatore regatur, & bona ſua adminiſtret. 6.

Feudatarium poſt decimumquartum annum, vt maiorem celebrare poſſe, quomodò intelligatur? 7.

Cambium exercere quis poſſit? ibidem.

Contractus nullius eſt momenti, etiamſi celebretur à pubere, qui falsò negat ſe curatorem habere. 8.

Minor curatorem habens bona caſtrenſia, vel quaſi ex contractu ſine curatore alienat. 9.

Minor procuratario nomine rectè contrahit, niſi actus in præiudicium procuratoris geratur. 10.

Iuramentum, niſi fraus, aut dolus interueniat, minorum contractus, etiam quoad ipſorum hæredes, confirmat. 11.

QVAESTIO VIII.

Ad contractus peragendos quot anni deſiderantur?

1 COnſultò prouida decreuit antiquitas, inquit *Caſſiodorus variarum lib. 4 c.35. minores contractus liberos non habere, vt & inſidiantium laquei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubueniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia: eſſet cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptitium lucraretur effectum.* Quapropter tam apud Conſultos, quàm apud Scribentes communi calculo approbatur, minores viginti & quinque annis, nullum contractum celebrare poſſe; quod non ita ſimpliciter, ſed
2 cum diſtinctione accipiendum eſt. Nam ſi minor fuerit infans, non poterit contrahere etiam cum tutoris autoritate, ſed ipſe dumtaxat tutor contractum celebrare debet. Nullus enim infantis ſenſus eſt, aut rei affectus, *l. 26. C. de donation.* quare furioſo meritò aſsimilatur. *l. 5. §. 2. ad legem Aquiliam, l. 60. de regulis iuris, l. 7. C. ad Trebellian. l. 2. C. de annali except. §. 10. inſtit. de inutilib. ſtipulat.* ſecus verò ſi infantiæ proximus ſit, vt Imperator docet *in §. pupillus inſtitut. de inutilib. ſtipulat.* quoniam imperfectio iſtius circa iudicium à tutore ſuppleri poteſt, & ideò eius interuentione rectè contrahit, *l. quamuis pupillus 32. §. fin. ff. de acquirenda poſſeſſione*, tradit *Scaccia de commerciis, §. 1. quæſt. 7. part. 3. limitat. 17. num. 6.*
Quod procedit, vbi de ſe alteri obligando 3
agitur: nam ſi de acquirendo, aut alterum ſibi obligando contenditur, etiam ſine tutoris autoritate aduerſarium ſibi adſtrictum relinquet, *text. in l. contra iuris ciuilis regulas, ff. de pactis l. pupillus, ff. de actionib. & obligatio. l. in negotiis, ff. de regulis iuris, l. nec, C. de contrab. & commit. ſtipulat. l. 1. C. de autor. præſtan § 1. inſtit. de autorit. tutor. §. pupillus inſtitut. de inutil. ſtipulat. l. Iulianus 13. §. ſi quis à pupillo, ff. de action. empti*, quibus conuenit apud noſtros *l. 4. tit.11. part.5.* & licet hoc nimis graue æſtimetur, vt notat *Bartol. in dict. l. Iulianus, §. ſi quis à pupillo*, quia claudicare contractus hoc caſu ex vno latere videtur. Mirabile quippe in horum contractuum natura, qui vltrò citroque obligatorij dicuntur, ex quibus neuter agere poteſt, niſi priùs ex ſua parte adimpleuerit contractum, *dict. l. Iulianus, §. offerri, ff.*
de action. obligat. attamen ex eo ſuſtinetur, quia 4
is qui contrahit, non debet ignarus eſſe conditionis illius, cum quo contrahit, *l. qui cum alio 19. ff de regulis iuris.* Ergo ſi quis inſcius conditionis eius, cum quo contrahit, damni quid ex tali contractu ſenſerit, iacturam illam nulli alij, quam ſibi adſcribet, cùm aduerſarij conditionem explorare meliùs debuiſſet, nec hoc illi curæ fuit, argumento *text. in l. quod te 5. ff. ſi certum petatur*, quod etſi in quibuſcumque perſonis adeò ex iure ſit, attamen in pupillis maximè locum obtinet, quorum ætas vix eſt, vt non facilè vultu prodatur; quare propriæ facilitati, aut ignorantiæ illius imputandum eſt, qui cum pupillis contrahit, cum ſcire deberet pupillorum eam naturam eſſe, vt conditionem ſuam facere meliorem, deteriorẽ verò minimè poſſent, vt penè iiſdem verbis eruditè nimis conſiderauit Anton. *Faber in Iuriſprud. Papin. tit.21 princip. 1. illat.2.*

Sed licèt cum minore contrahens abſque 5
curatore ita remaneat obſtrictus, vt à contractu minimè reſilire valeat: nihilominus poterit non implere contractum, niſi minor ante procuret, vel curatoris conſenſum, vel decretum iudicis, in caſu, quo illud neceſſariò adeſſe debet, vel niſi iuramento contractum confirmet, quia alioquin manifeſto periculo ſe exponeret, & minor, ſi hoc recenſet, non videtur agere bona fide. Ita *Leſius de iuſtit. lib. 2. cap.17. 6*
dubio 8. num.62.

Si verò minor iam ſit pubes, & decimiquarti an-

anni metas exceſſerit, agaturque de contractibus, ex quibus aliqua alienatio ſubſecutura eſt: diſtinguendum eſt, an ſub curatoris poteſtate ſit, necne? Nam ſi á curatore regatur, nullum contractum ipſe abſque illius interuentu celebrare poterit, longè aliter, ac ſi ſui iuris propria bona adminiſtret, vt ex textu *in l. 3. C. de in integrum reſtitutione*, do centcommuniter Scribentes, præcipuè *Geminian. conſil.* 68. incipient. *Quia ſubtiliter. Paul. Caſtrenſ. conſil.* 343. *conſiderandum, colum.* 1. *in fine, verſic. Item ex alio lib.* 1. *Curtius Iun. conſil.* 168. *nu.* 17. Alexand. *conſil.* 49. *num.* 4. *lib.* 1. *Caldas in repetit. d. l.* Anton. *Gomez variar. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 1. *Donell. commentario lib.* 12. *c.* 22. & ibidem *Oſuald. litera Q. Robert. lib.* 1. *animaduerſ. c.* 12. *Mercerius lib.* 1. *opinione* 6. *Gedens in l.* 21. *de verbor. ſignific. & de contrah. ſtipul. c.* 7. *concluſ.* 14. *Val. Guil. Forſt. de pactis c.* 5. *pag.* 103. *Bertazol. de clauſul. clauſula* 8. *gloſ.* 5. *n.* 1. *Leſius de iuſtit. d. lib.* 2. *c.* 17. *dubitat.* 7. *num.* 60. *Duarenus ad titulum, C. ſi tutor vel curator*, in princip. ſecus atque ſi nullius curatoris diſpoſitioni ſubſit. Quemadmodum ſubintelligendum
7 puto quod nimis generaliter ex *Andrea*, & *Federico* nouiter ſcripſit *Ioan. Dominicus Taſſonius obſeruat. iuriſdictional. obſeruat.* 3. *n.* 112. *&* 17. *verſ. Quo fit*, nempe feudatarium poſt decimum & quartum annum, vt maiorem contrahere poſſe, & quod tradit *Scaccia tractat. de commercijs* §. 1. *q.* 7. *part.* 3. *limitat.* 17. *num.* 6. videlicet, hac ætate maiorem cambium exercere, & contrahere poſſe. Sicque hac diſtinctione admiſſa, interpretandum docet *Donel. vbi ſupra textum in l. puberes.* 101. aliàs difficillimum *de verb. obligat.* quamuis ibidem *Oſuald. liter. Q.* ab ipſo meritò diſſentiens *Cuiacij* potius *ad l. & lib.* 19. *obſeruat. cap.* 33. *& lib.* 21. *c.* 23. ſententiæ libentius ſe ſubſcribat, aſſerentis ideò puberes *in dict. l.* ex ſtipulatu obligari, quia præter contractus, & rerum ſuarum alienationẽ ipſi rectè obligarij, & alijs adſtringi poſſunt, cũ ipſis tantum rerum ſuarum alienatio, ideoque & contractus, dum ſub curatoris tutela ſunt, prohibiti cenſeantur: vt hac de re latiùs agentes ſuprà *hoc eodem anno q.* 7. vbi quæ ætas ciuilem obligationem admittat, diſputantes, profusè nimis tradidimus.

Quod igitur procedit, etiamſi minor cu-
8 ratorem habens profiteatur ſe non habere, nec habere velle curatorem, cùm in illius poteſtate non ſit, poſtquam à iudice ſub cura eſt, curatorem dimittere, vt docet *Paul. de Caſtro d. conſ.* 343. *circa principium*, & rurſus, *verſ. Item ex alio lib.* 1. *Cardin. Tuſch. pract. concluſ. iuris liter. M. concluſ.* 252. *num.* 2.

9 Reſtringitur tamen ſuperior ſententia, quoties non illa bona contrahendo alienant, quorum dominium, etſi penes minores ſit, attamen eorum adminiſtratio ipſis denegata perhiberetur, vt paterna, hæreditaria & ſimilia, ſed illa ſolùm, quæ caſtrenſia ſunt: cùm de eiuſmodi poſsint validè contrahere, abſque autoritate eorum, quibus ſubſunt, cùm talium bonorum nec dominium tantùm, ſed & liberam adminiſtrationem ſortiantur. *Leſius de iuſtitia & iure dict. l.* 2. *capite* 17. *dubio* 8. *num.* 62.

Similiter enim prædicta contractus prohibi-
tio temperatur; cùm minor non proprio nomi- 10
ne, ſed procuratorio contrahit: quo caſu citra dubium exiſtit, contractus omni ſuo robore, & vi conſtare. Ita *Fulgoſ. conſ.* 75. incip. *ex facto propoſito. n.* 4. *Pariſius conſ.* 98. *n.* 35. *& conſ.* 99. *n.* 35. *Ruin. conſ.* 53. *nu.* 16. *vol.* 2. *Cardinal. Tuſch. pract. concl. iuris lit. M. concl.* 250. *nu.* 29. *& concl.* 253. *num.* 66. quod tantundem locum habere docent ſingulariter Paul. *Caſtrenſ. in l. quicumque*, §. *ſi ab alio*, *ff. de inſtitut.* quem ſequitur *Bertazol. d. clauſul.* 7. *gloſ.* 19. *n.* 13. vbi actus non geritur ad præiudicium ipſius procuratoris.

Rurſus etiam contractus á minoribus citra 11
curatorum aſſenſum celebrati robur & firmitatem obtinent, quoties iuramento firmantur, vt egregiè profert *Bald. conſ.* 391. incipienti, *Quidam G. adultus, in principio lib.* 5. *Couarru. in cap. quamuis pactum, de pactis lib.* 6. 2. *part. Seraphin. de priuileg. iuram. multis in locis, &* precipuè *priuileg.* 83. *num.* 96. *Gail. obſeruatio. lib.* 2. *cap.* 51. *Anton. Gabriel. lib.* 2. *commun. concluſ. titulo de minoribus concluſ.* 5. *Curtius Senior conſil.* 43. *Vueſembech. conſil.* 23. *& conſil.* 52. *Bertazol. vbi ſupra clauſula* 8. *& gloſ.* 1. *num.* 1. *Afflict. deciſ.* 322. *Alexand. Trentacinq. variarum reſolut. titulo de minoribus reſolut.* 1. alijque quam plurimi ab ipſis relati, & præcipuè ab *Oſualdo in Donel. lib.* 21. *cap.* 13. *per totum*, *Tuſch. practicar. concluſ. concluſ.* 253. *per totam*, dummodo metus & dolus non adfuerit, *Bald. dict. conſil.* 391. *Seraphin.* multis relatis *priuileg.* 83. *num.* 63. *Tuſchus dict. concluſ.* 253. *à num.* 26. *cum ſequentibus*, vbi limitat ſuperiora, & extẽdit, ita vt iuratus talis contractus, nedum quoad adultum valeat, ſed etiam quoad ipſiùs ſucceſſores, ex *Baldo dict. conſil. in principio*.

SVMMARIVM.

Certam ætatem eſſe ad matrimonium determinatam, Spiritus Sancti teſtimonio confirmatur. 1.

Ætas matrimonij quatuordecim annorum eſt in maſculis, & duodecim in fœminis. 2.

Ad concubinatum eadem, quæ ad matrimonium ætas requiritur. 3.

In ſcientia ætatum ius Canonicum & Ciuile fundãtur, ibidem.

Beneficium impuberis contrahentis matrimonium, aut puberis ducentis impuberem, non vacat. ibidem.

Pubertas creditur apta ad præſtandum conſenſum & ad vſum matrimonij. 4.

Ætas nubilis, quæ dicatur? ibidem.

Matrimonij ætas in vnoquoque ex contrahentibus completa eſſe debet. 5.

§. *Et ſi quidem authentic. de tempore non ſolutæ pecuniæ ſuper dote, collat.* 7. *explicatur.* 6.

Re-

Digitized by Google

Reprobatur opinio exiſtimantium ætatem matrimonij completam eſſe non oportere. 7.

An ſufficiat, ſi vltima dies decimiquarti anni in maſculis, & duodecimi in fœminis ſit incepta? 8.

Nondum viri potentis, nec matrimonium, nec dos eſſe poteſt; & ſi contrahatur, quando valeat? 9.

Conſenſus ad matrimonium poteſt à minore ſine curatore præſtari. 10.

Maritus poteſt nondum viripotentem vxorem adulterij accuſare. ibidem.

Pater, qui non dolo, ſed deſiderio potiùs collocandi filiam, eam immaturè viro tradidit, excuſatur. 11.

Vbi malitia ſupplet ætatem, ipſius completio non deſideratur. 12.

Vt malitia ſuppleat ætatem, nec ſola diſcretio, aut habilitas ad copulam ſufficit, ſed vtraque ſimul requiritur. ibidem.

An quocumque tempore impubertatis poſſit malitia ætatem ſupplere? 13.

Pro bono pacis licet impuberibus contrahere ante habilitatem ad copulam 14.

Inhabilitas ad copulam adhuc poſt pubertatem durans, an impediat matrimonij contractum? 15.

Præſcriptio ætatis ad matrimonium, non iure naturali, ſed poſitiuo eſt inducta. 16.

Sum. Pontifex, & vrgente aliqua iuſta cauſa etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt impuberes poſt vſum rationis matrimonialiter ſocientur. 17.

Contrahens matrimonium ante legitimam ætatem peccat mortaliter. 18.

QVAESTIO IX.

De requiſita ætate ad matrimonium contrahendum.

CErtam ætatem eſſe præfinitam ad matri-
1 monij contractum, probant *text. in l. in*
ſponſalibus. 14. *ff. de ſponſalib. & in c. 2. de deſpon-*
ſat. impubert. ſicque & à diuino ſpiritu reuelatũ
obteſtatur *S. Brigita lib. 8. ſuarum reuelation. cap.*
9. cum refert, ita eam fuiſſe allocutum: *Attende, filia, & ſcias, quod in omni coniugio Chriſtiano*
tenetur eſſe ætas, & conſenſus legitimus. Quæ
2 quidem iuris diſpoſitione ſtabilita ætas qua-
tuordecim annorum eſt in maſculis, & duo-
decim in fœminis, *l. quæſitum 9. ff. de ſponſalibus,*
l. minorem 4. de ritu nuptiar. l. dotis. 68. l. ſi ſponſa
74. de iure dot. l. hæc conditio. 10. ff. de condit. & de-
monſtrat. l. quod pupilla. 30. ff. vt legat. nomine ca-
ueat. l. 2. §. ſi ſponſalibus, ff. de priuileg. creditor, prin-
cip. inſtitut. de nuptijs, à quibus nec Sacri Cano-
nes diſſentiunt, *c. continebantur 6. de de deſponſa.*
impub. c. atteſtationes. 10. c. ex literis. 11. eodem tit.
& cõducit de iure noſtro *l. 6. tit. 1. l. 9. tit. 2. part.*
4. docent expreſſe *Gloſſa in d. c. 2. de deſponſ. im-*
puber. verbo Canonibus, Sylueſter verbo ætas num.
3. Tiraquel. in l. 6. connubial. gloſ. 1. n. 36. cum ſeqq.
Vueſembech. in paratit. tit. de ritu nuptiar. num. 4.
Couarru. in 42. p. c. 5. Iacob. Cuiacius in cap. puberes
3. & in d. c. atteſtationes, Quintilia. Mandoſ. de æta-
te minor. cap. 5. num. 49. Barnab. Briſon. de iure con-
3 *nubi. in principio*, ibidem ſubdens eandem æta-
tem ad ſimile concubinatus fœdus etiam fuiſſe
deſideratam, *l. 1. in fine de concubi.* Cui ex noſtris
conſentit *l. 2. tit. 14. part. 4. Staphil. de literis gratiæ*
pag. mihi. 74. vbi inquit non vacare beneficium
impuberis contrahentis matrimonium, aut pu-
beris, ſi nondum viripotentem ducat: quia tũc
demum vacat per contractum huiuſmodi, quã-
do matrimonium eſt legitimè contractum.
Confirmant ſuperiorem ſententiã *Thomas San-*
chez de matrim lib. 7. diſputat. 104. à n. 1. cũ ſeqq.
Anaſtaſ. Germon. animaduerſ. lib. 2. cap. 6. Ioan.
Corraſ. in l. arrogato. 40. §. non tantum n. 4. de adop-
tionibus, Ioan. Gutier. de matrimon. cap. 2. num. 17.
Baſil. eodem tractat. lib. 12 cap. 5. num. 3. & 4. Leo-
nard. Galganet. de iure publico lib. 3. tit. 100. num.
93. amicus noſter *Gaſpar. Hurtado tract. de ma-*
trim. diſput. 12. difficult. 12. in princip. Chriſtophor.
Lozan. in floribus Sacrament. de matrim. verſ. Ma-
trimonium puerorũ pag. mihi 69. & antea *Alphonſ.*
Venero in Enchirid. tempor. pag. mihi 35. in vltima
editione, cuius verba hic inſerere non grauabor,
vt pote ex quibus vtilitas ſciendi ætates aperte
colligitur: *Mas aunque parezca fuera de propoſi-*
to, inquit, *non dexarè de dezir, no ſentir mucho las*
coſas los que tienen en poco ſaber eſtas edades en el
hombre, y en la muger, pues el Derecho Canoni-
co y Ciuil eſtà fundado en muchas partes en la noti-
cia deſtas edades, por quanto para el deſpoſorio, ò
caſamiento por palabros de futuro, ſe requiere en el
hombre y en la muger edad de ſiete años, en la
qual edad ſe cumple la infancia: pero para caſamien-
to por palabras de praſẽte no ſe requiere en el varon
menos de catorze años, y en la muger doze, &c.
Qui omnes ea ratione aſſerunt, prædictam
ætatem ad matrimonium deſiderari, quia tunc 4
tam viri, quam fœminæ habiles præſumuntur
non ſolum ad conſenſum, ſed etiam ad vene-
reos amplexus, *dict. cap. puberes de deſponſ. impub.*
dict. l. 6. & 9. part. vnde merito hanc ætatis mẽ-
ſuram nubilem appellant poſt *S. P. in d. cap. pu-*
beres, Ludouic. Roman. ſingul. 237. num 3. Couarru.
vbi ſupra n. 2. Surdus conſilio 363. num. 8. volum.
3. Sanazar. de matrimonio art. 4. num. 7. & his rela-
tis *Paulus Zachias Medicolegali lib. 1. tit. 1. quæſt.*
6. n. 21.

Et eiuſmodi ætatem ita neceſſariam tam 5
ciuilia, quam Pontificia iura arbitrantur, vt
in vtroque contrahente illam exactam, & ex-
tremè completam omnino requirant, *tex. elegãs*
in dict. cap. atteſtationes, ibi: *Donec compleat puer*
annum decimumquartum, cap. ex literis, cap. fin. eod.
tit. docet *Baſilius de matrimon. lib. 7. c. 65.* & no-
uiſſimè *Hurtado d. diſputat. 22. diffic. 12. num.* 45.
ea nimirum ratione, quia hæc ætas iure præſcri-
bitur, ſiue taxatur, ac proinde debet in indi-
uiſibili conſiſtere, ſicut pretium iure præſcri-
ptum in indiuiſibili conſiſtit.

Probaturque expreſſiùs ex *auth. de tempore*
non ſolutæ pecuniæ ſuper dote, §. & ſiquidem collat. 9
7. vbi hac de cauſa quindecim annorum eos eſ-
ſe traditur, qui etiam citiſſimè matrimonium
contrahunt. *Nouimus enim*, inquit *Imperator*,
eos qui vehementer citius contrahunt nuptias, non
minus quindecim annorum ad hoc procedentes, ideſt,
non

Digitized by Google

non antea quam decimoquarto anno iam ela-
pſo, decimumquintum pertingant, argumen-
to *text.in cap.cum renuntiatur.* 32.q.1. quo ſenſu
ita cum *Hoſtienſe* hunc locum interpretatur
Henriq.Boic.in dict.c.puberes num. 8. *de deſponſat.
impub.* & huc fortè reſpexiſſe videtur *Heſiodus
in Ergis*, cum ſcripſit: *Virgo verò pubeſcens anno
decimoquarto, nubat decimoquinto*, refert *Petrus
Gregor.ſyntagm.lib.9.c.7.n.4.*

Ex quibus infertur, parum tutam videri opi-
7 nionem *Petr.Rebel.lib.3.q.16 ſect.2.num.16.*aſſe-
rentis ad valorem matrimonii non requiri, vt
dicta ætas ſit mathematicè completa, ſed mo-
raliter, vt quando contrahentes ab ea diſtarent
per vnum, aut alterum menſem, qui vulgari-
ter finis anni dicitur: quod enim parum diſtat,
nihil diſtare videtur in hoc enim; vt optimè
animaduertit *Naldus in ſumma, verbo ætas, num.*
1.& poſt eum nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut.
moral.5.p.tractat.5.reſolut.16.in fine*. Nimis lar-
gè loquitur *Rebellius*, & quod deteſtabilius
eſt, contra expreſſa iuris teſtimonia, quibus
ætatem ad matrimonium perfectam, & omni-
nò completam eſſe debere planè canetur. Qua-
re non alieni ab eiuſmodi cenſura videntur
*Hoſtienſ.in d.c.puberes n.5.& Veracruz 1.p. ſpecu-
culi art. 16.verſic.Primò ſponſalia*, qui pro certo
docent eam ætatem ad matrimonii valorem
ſuffi:ere, ex qua ſolummodò tres dies defi-
ciunt, vel vt etiam placuit *Martin.Ledesma in 2.
pag. 4. q.60. art.* 1. cuius decem dies deſide-
rantur: quorum improbabiles ſententias meri-
tò impugnat *Thom. Sanchez de matrimon. d. di-
8 ſputat.*104. *num.* 2. Veriùs credens vltimā diem
anni decimiquarti in maſculis, & duodecimi
in fœminis cœptam ſaltim eſſe debere, vt legi-
timæ ætatis ad contrahendū cenſeantur, quod
non omnino recuſo, imò cum *Diana loco relato*
probabile iudico, argumento *text. in l.qua ata-
te, ff.de teſtament.* eſt enim hæc temporis defe-
ctio reſpectu totius ætatis paruiſſima materia,
quæ, vt in aliis caſibus, ita & in ætate ad ma-
trimonii contractum minimè attenditur, ex
ſententia *Antonij Diana vbi proximè*.

9 Hinc etiam fit, quod ſi puella ante duodeci-
mum annum fit velut vxor in domum viri tra-
ducta, non priùs legitima vxor fiet, quam apud
virum duodecimum annum impleuerit, *l.mino-
rem 4. ff. de ritu nuptiar.* Nec dos ipſius nomine
promiſſa antea à marito peti poterit; nam cū
dotis ſtipulatio illam ſemper includat tacitam
conditionem, ſi legitimæ nuptiæ fuerint ſecu-
tæ, *l.dotis promiſſio, ff.de iure dotium*, deficiente
eiuſmodi conditione, nulla dos eſſe videtur,
quæ peti poſſit, ſaltim donec pubertate acce-
dente conualeſcat matrimonium, quo etiam
quaſi per modum neceſſarii conſequentis &
ſubſiſtere, & peti poſſe incipit, ex ſententia
*Briſon. d.tract.de iure connubiali pag.5.*quod ita
eſſe intelligendum optimè aduertit *Mandoſius
d.c.5.num.*50. dummodo noua ſuperueniat con-
trahentium voluntas, vel actus voluntatis, &
conſenſus demonſtratiuus, *d.l.minorem, c.vnic.
10 de deſponſat.impub.lib.6* Licet vtrumque ſine cu-
ratoris autoritate à minore exerceatur, quo-
niam conſenſus matrimonio neceſſarius cura-
torum poteſtati non ſubiacet, *l.ſciendum 2.ff.de
ritu nuptiar.* tradit *Philip. Matthæus in l.* 2 §.1.n.
18.*ff.de reg.iur* ex quo fit, nihilominus illam
poſſe à viro adulterii accuſari, licet ante legiti-
mum tempus, & superuenientem conſenſum
iniuſta ſit vxor, *l.ſi vxor.13. verſic. Planè, ff.de
adulter.* quam de vxore non debitæ ætatis eſſe
intelligendam admonet *Forcatul.in Cupid.iuriſ-
perit.c.5.num.9.* nam cum eiuſmodi coniugium
poſſit accedente pubertate redintegrari, hæc
ſpes ſufficit, vt marito aduerſus iniuſtam vxo-
rem actio competat, quia nec ſpem coniugii
violare oportet *d.l.13.§.Diui.*

Quibus maximè congruit *text.in l.ſalſus* 11.
§.*fin. ff. quod falſo tutore*, vbi decedente intra
duodecim annos filia, quam dolo malo ita
prematurè nuptui pater tradiderat, ipſi dotis
repetitio denegetur: quia hoc caſu nulla fuit
dos, quæ repeti poſſet, cum matrimonium non
ſubſiſteret, & ſi quā ad intereſſe pecuniæ dotis
nomine traditæ pater actionem haberet, in pœ-
nam fraudis, quam collocando filiam ſcienter
ante legitimum tempus admiſit, omninò per-
didit: ſolū enim ab eiuſmodi, & ſimilibus pœ- 11
nis pater excuſabitur, quando non dolosè, ſed
deſiderio potiùs collocandi filiam, eam licet
immaturam, nuptui tradidit, vt eleganter do-
cet *Cuſulcus in dict.* §. his verbis: *Iulianus libro
viceſimoprimo Digeſtorum tractat, an etiam in pa-
trem debeat dari hæc actio, qui filiam minorem duo-
decim annis nuptui dedit? & magis probat patri
ignoſcendum eſſe, qui filiam ſuam maturius in fa-
miliam ſponſi perducere voluit: affectu enim propen-
ſiore, magis quam dolo malo id videri feciſſe.*

Sed hæc omnia ſubaudienda erunt, niſi ma- 12
litia ſuppleat annorum defectum: nam ſi ita di-
ſcretus & habilis ad copulam puer inueniatur,
vt matrimonio contrahendo ſufficiat, ſcrupu-
loſa hæc ætatis adimpletio ſpectanda non erit,
cum id propter quod deſideratur, iam adſit,
*dict.cap.puberes 3.cap.de illis el 2.9.in ordine, cap.
fin.de deſponſat.impuber.* Dixi ad hoc diſcretum,
& habilem ad copulam impuberem eſſe debe-
re: quia vt malitia ætatis ſuppletiua dicatur,
vtrumque copulatiuè requiritur, alioquin ſi ſo-
la diſcretio, vel habilitas tantum ad vſum ma-
trimonii adfuiſſet, nil prodeſſet, vt ætatis de-
fectus reſarciretur, ex doctrina *P.Sanchez dict.
diſputat.104.q.4.num.*21. quam ſequi videtur no-
uiſſimè *Barboſa in dict.cap.puberes n.3.*

Ex quo prouenit, non quocumque tempore
ante pubertatem poſſe malitiam ætatem ſup- 13
plere, ſed decimo tantum exeunte anno, & vn-
decimo incipiente, argument.*text.in d.c. contine-
batur*, ex quo ita docet *Hurtado loco vbi ſupra
num.46.* quoniam aptitudo ad copulam, quam
ſimul cum diſcretione eſſe neceſſariam dixi-
mus, vt malitia ſuppleat ætatem, non niſi per
annum ſolet pubertatem præcedere; quod inſi-
nuat *Panormitanus in cap.de illis 9.num. 4. in fin.
de deſponſat. impuber.* & probatur expreſſe apud
noſtros *l. 6. tit.1.part.4.*ibi: *Mas para caſamiento*

fa-

Digitized by Google

fazer, han menester que el varon sea de edad de catorze años, è la muger de doze, & inferiùs: *Fueras ende, si fuessen tan cercanos à esta edad, que fuessen ya guisados para poderse ayuntar carnalmẽte, ca la ſabiduria, è el poder que han para esto fazer, cumple la mengua de la edad*, vnde optimè *Cuiacius in c. iuuenis 3. ad finem de ſponſalibus, & in d. c. puberes 3. ad medium*, proximos pubertati, inquit, idest qui decimum annum cum dimidio excesserunt, vt suo loco oſtendimus, poſſe accedente malitia rectè matrimonium contrahere.

14 Solùm autem ex vrgenti aliqua cauſa, vt puta pro bono pacis ante habilitatem ad copulã, ſed poſt eorum diſcretionem impuberum coniugium ſuſtinetur. *c. 2. de deſponſat. impuber.* docet *Thomas Sanchez lib. 1. de matrimon. diſput. 17. num. 6.* vbi inquit, impuberes permitti pro bono pacis matrimonium contrahere, quando iudicio Epiſcopi probabile eſſet malitiam præuenire ætatem, quamuis de potentia ad copulam dubium eſſet aliquale: & ſi experientia ſactà comperirietur nondum adeſſe potentiam, eſſet illud matrimonium ſponſalia iuris interpretatione. Itaque ſubaudiendium erit, quod nimis generaliter tradunt *Roman. conſil. 332. num. 13. Craueta conſ. 264. num. 6. & Cardin. Tuſch practic. concluſ. iuris lit. P. concluſ. 173. num. 12. & 25.* ſcilicet pro ſedandis inimicitiis, etiam inter puberes matrimonium iniri poſſe.

15 Et hanc igitur habilitatem ad copulam adeo in contrahentibus neceſſariã plurimi arbitrantur relati à *Thoma Sanchez d lib. 7. de matrim. diſputat. 104. num. 14.* vt pro certo affirment, ea deficiente, nec à legitimæ ætatis hominibus poſſe matrimonium contrahi. Sed licet præfatam opinionem probabilem dicat *Sanchez d. loco*, tamen ipſe contrariæ, vt probabiliori, accedit & meritò, nam *tex. in dict. c. de illis el 2. de deſponſat. impuber.* ſolum requiri idoneitatem ad copulã reſpectu impuberum, vt ſic ipſorum ætas poſſit ad matrimonium ſuppleri: non verò etiam in puberibus eam expoſtulat: ergo cum in ætate ſint, qua ſolet communiter hæc habilitas adeſſe, hoc ſufficiet, vt licet per accidens deficiat, poſſit tamẽ ab ipſis validè matrimonium celebrari: quod item de fœminis eſſe accipiendum, ſentit prædictus Autor, ita vt ſi poſt duodecimum annum perfectum ex diminuta corporis diſpoſitione non poſſint pati viriſem congreſſum, nihilominus valeant matrimonialiter copulari. Sed hoc caſu quantum temporis ſit ſpectandum, vt experiatur, an prædicta inhabilitas ſit perpetua, vel temporalis, latè diſputat *ibidem Sanchez à n. 16.* & nos alibi explicabimus.

16 Conſtat ergo ex ſuperioribus, manifeſtè decipi *Carrerium lib. 5. de ſponſalibus capit. 15.* exiſtimantem, iure naturæ fuiſſe præſcriptam ætatem ad matrimonium. Nam ſi hoc verum eſſet, nec habilitate ad copulam, nec malitia poſſet præueniri, cum naturalia ſint incommutabilia, *§. ſed naturalia inſtitutione de iure naturali*, quod eſt expreſſe contra iuris diſpoſitiones, quibus, vt iam conſtitit, planè cauetur, proximos pubertati doli capaces modo vt ſupra poſſe matrimonium contrahere. Ideò rectè concludit 17
Sanchez dict. diſputat. num. 8. verius eſſe, menſurã ætatis ad matrimonium à iure poſitiuo deſcẽdere, inde inferens Sum. Pontificem diſpenſare poſſe, vt quacumque pupillari ætate, dummodò poſt vſum rationis, liceat validè matrimonium contrahere, cum *Nauarro, & Rodriguez*, quos ibi refert, quod vrgente aliqua cauſa poſt longam diſputationem *n. 12.* etiam Epiſcopo licere ſatis probabile indicat: & hanc ſententiã tenent ſimiliter *Henriq. in ſum. lib. 11. capit. 13. n. 12. Bonacina de matrim. quæſt. 1. puncto 4. num. 13. Valer. Reginald. in praxi foro pœnitent. lib. 31. num. 171. verſic. Notandum eſt ſecundo*, & alii relati nouiſſimè *ab Auguſtino Barboſa de officio & poteſt. Epiſcop. part. 2. allegat. 35. num. 20.* & rurſus *in collectan. ad tex. in dict. cap. puberes 3. n. 5. de deſponſat. impub.* vbi ex eo textu infert, Epiſcopum poſſe diſpenſare, vt impuberes matrimonio copulentur, ad illumque pertinere cognitionem, an cauſa ſit iuſta, vt matrimonium ineant? videlicet, quando ſunt prope ætatem, & dubium eſt, an malitia eam ſuppleat.

18 Sed ſiue naturali, ſiue poſitiua tantum lege ciuili, & Eccleſiaſtica, nubilem hanc ætatem præſcriptam eſſe velis, illud certum eſt, mortaliter peccare, qui neglecto iuris præcepto, ſine iuſta cauſa ante legitimum tempus nititur matrimonium contrahere, vt pote qui in re graui legem tranſgreditur. Ita contra *Sanchez dict. lib. 1. diſputat. 17. num. 6.* tradunt *Rebel. de obligationibus iuſtitiæ lib. 4. quæſt. 5. Ægidius diſputat. 21. num. 54. Baſilius vbi ſuprà, & Hurtado dict. loco num. 47.*

SVMMARIVM.

Procurator ad matrimonium, ad negotia dicitur deputatus 1.

Procurator ad negotia decimumſeptimum annum, ſecundum aliquos, habere debet. ibid. contrarium eſt veriùs. 3.

Nulla certa ætas eſt deſignata pro perſona procuratoris ad matrimonium, ſed qualibet rationis capax ſufficit. 2.

Eadem ætas, quæ in procuratore ad matrimoniũ ſufficit, etiam in eo eſt ſufficiens, qui ad profitendum nomine alieno conſtituitur. ibidem.

Procurator ad matrimonium, vel profeſſionem, nulla eget induſtria. 4.

Vbi matrimoniũ inter duos alienigenas diuerſi idiomatis contrahitur, puer, ſi lingua calleat, interpres adhiberi poteſt. 5.

Tutius eſt eius ætatis viros ad procuratores in matrimonium eligere, qui pro ſe rectè contrahere poſſint. 6.

QVAE-

QVAESTIO X.

Procurator ad matrimonium, & profeſſionem cuius ætatis eſſe debeat?

1 HAnc quæſtionem ita exactè eruditiſſimus
P. Thomas Sanchez lib. 3. de matrimon.
diſputat. 41. num.8. diſcuſſit, vt meritò cuique
otioſum videri potuiſſet, eandem iterum minùs
fœlici calamo inculcare, niſi iſtius operis ratio
vel ſtudii noſtri cura, quæcumque ad ætatem
ſpectantia diſperſa, & vbique exulantia, in
vnum redigere compuliſſet. Quare vt ſuſceptū
munus obeam, exſcriptionisque vitiū effugiam,
breuilioque, & quaſi raptim diſputationem
pertingam.
2 Etenim cùm procurator ad matrimonii
contractum, ad negotia deputatus credatur,
cap. fin. de procurator. lib.6. ibi: *Et quamuis alias*
is, qui conſtituitur ad negotia procurator, alium da-
re poſſit, in hoc tamen caſu, &c. notauit ibidem
Gloſſa, & *Domin. §. quamuis num. 1. Francus*
in principio num. 1. notabil. 2. procuratorem autem
ad negotia non aliter, ſecundùm aliquos, quam
decimoſeptimo anno deſignari valeat, *cap.*
qui generaliter, §. licet, de procurator. eodem lib.6.
l.19. titulo 5. part.3. cuius alibi plura concentu-
riabimus, conſequenter videbatur, eandem
ætatem & in procuratore ad matrimonium de-
ſiderari, cùm etiam procurator ad negotia
dicatur.
3 Sed nec eandem, nec vllam aliam ætatem
in huiuſmodi procuratore exigi, præter illam,
quæ naturali iure ad conſenſus expreſſionem
nomine alterius ſufficiens eſt, optimè docue-
runt *Sancius dict. loco, & in ſumma lib.5. cap.3. n.*
10. vbi id etiam ad ſpirituale matrimonium
extendens, in procuratore ad profitendum
æquè reſoluit (etſi contrarium nouiſſimè de-
fendat *Anton. Diana reſolut. moral. 5. part. tractat.*
14. Miſcellaneo reſolut. 23.) docet poſt eum *Ioan-*
nes Gutier. de matrimonio cap.44 num.98. & pro-
batur vrgentiſſimis rationibus, præcipuè quod
nondum liquet certam ætatem ad procurato-
rem negotiorum eſſe deſcriptam, imò pupillū
eo munere fungi poſſe *Conſultus* demonſtrat *in*
l. ſed & ſi quis 7. verſic. Pupillus, & l. ſequenti, ff. de
inſtitor. action. vbi impuberes, qui vſu dumtaxat
pollent rationis, tabernis præponuntur, & eos
obligant qui illos propoſuerant, cuius proprio
4 loco multa ſubſcripſimus. Deinde, quia etſi in
procuratore ad negotia certa ætas deſiderare-
tur, nihilominus in procuratore ad matrimo-
nii fœdus, & profeſſionem nulla opus eſt, cum
eius induſtria minimè ſit neceſſaria ad contra-
hendum, & vouendum nomine alterius, vti ad
negotia requiritur: maximè cùm mutuus vtriuſ-
que contrahentis conſenſus nutibus & ſignis
exprimi validè poſſit: igitur ſat erit, ſi per pu-
pillum rationis capacem nomine abſentis pro-
feratur. Rurſus, nam ſi matrimonium, adhibito
5 interprete, inter duos diuerſi idiomatis alieni-
genas contraheretur, nec vllus abnegaret pue-
rum nondum puberem, vſu tamen rationis præ-
ditum, & linguæ gnarum, legitimum interpre-
tem eſſe. Igitur cum procurator nomine alte-
rius matrimonium contrahens interpretis tan-
tum munus obeat, nil obſtat, quominus pupil-
lus tali officio fruatur. Denique, quia maximè
alienum à iure & ratione fuiſſet affirmare, poſ-
ſe quemquam anno decimoquarto matrimo-
nium celebrare: at verò illa ętate alterius con-
trahere volentis conſenſum exprimere non
poſſe. Quapropter, quem ad matrimonium
contrahendum cuiuſcumque ætatis deputari
poſſe, dummodò vſu polleat rationis, nouiſſi-
mè tenet *Didacus de Cuellar tractat. de manumiſ-*
ſionibus 2. part. num. 72. Quamuis ad tollendam 6
omnem ambiguitatem, tutius crediderim eos
fore ad profeſſionem, & matrimonium alieno
nomine contrahendum nominandos, qui eius
ætatis exiſtant, vt ſuo poſſint contrahere, argu-
mēt. notabilis *textus in l. ſi quis 13. §. fin ff. de oper.*
libert. vbi impubes patronus, quia in ea ætate
exiſtit, qua ipſe matrimonium contrahere ne-
quit, nec alterius matrimonio, ſcilicet libertæ,
conſentire poteſt.

SVMMARIVM.

A Tempore Apoſtolorum contrahentes matrimonia clandeſtina puniuntur. 1.

Minores quatuordecim annis, ſi maſculi ſint, aut duodecim, ſi fœminæ, ſi matrimonium clanculò celebrent, pœnam non incurrunt. 2.

Impuberes ſunt inhabiles ad matrimonium. 3.

Pœnam non habet, locum vbi factum, propter quod fuit impoſita, nullitate laborat. 4.

Etiam poſt Tridentinum, qui ante legitimum tempus clandeſtinè contraxit, nullam poenam incurrit. 5.

QVAESTIO XI.

Vt quis pœnis ſubiaceat contrahentium matrimonia clandeſtina.

ARmati leges contra eos, qui neglecta iu- 1
ris ſolemnitate, & Eccleſiaſtica forma
clam matrimonia celebrant, apertiùs eſt quàm
probatione indigeat, cum ab ipſo tempore
Apoſtolorum ad hæc noſtra tempora grauiſſi-
mum hoc facinus, & prohibitum, & punitum
legamus in *cap. aliter. cap. nullum, cap. nullus. 30.*
quæſt. 5. cap. noſtrates, eadem cauſa & quæſtione cap.
3. de clandeſtin: deſponſat. & pluribus Conciliis,
quorum meminit eorum peritiſſimus *Baſilius*
Poncius tractat. de matrimon. lib.5. cap.1. num.2. de-
mumque *Tridentin. ſeſſ.24. de reformat. matrimon.*
cap.1. quibus congruunt patria iura *in l. 1. cum*
ſequentibus, tit.3. part.4. l.49. Tauri, nunc l.10. tit.1.
lib.5. Compilationis.
Sed vel integras horum iurium pœnas, vel 2
eas ſolummodò, quas in huius delicti punitio-
nem iam praxis, vſuſque forenſis admiſit, non
omnes indiſtinctè incurrere, docent ſingulari-
ter *Ioannes Lupus in dict. l.49. Tauri num.3. & 4.*
& Ma-

Digitized by Google

& Matienzus in ſimili l. 10. tit. 1. lib. 5. Compilat. gloſ. 7. num. 5. ſed eos dumtaxat, qui cùm matrimonium abſque debita forma, & clanculò celebrare audacter tentarunt, iam puberes maioreſque quartodecimo anno viri, & duodecimo fœminæ proculdubio extitere, vt etiã ſentire videtur *Thom. Sanchez de matrimon. lib. 3. diſputat. 3. num. 7.* affirmans, pœnam exheredationis ita contrahentibus *ex dict. l. 49. Tauri* impoſitã non incurri, quoties ratione cuiuſcumque impedimenti matrimonium eſt irritum, vt ratione metus, vel defectu ætatis.

3 Quod egregia illa nititur ratione, ſiquidem huiuſmodi pœnæ validum ſupponunt matrimonium, licèt indebitè contractum, vt inde colligitur, quod non alia de cauſa ſub dictis pœnis interdicitur, quàm vt damnis & difficultatibus occurratur, quæ ex ita clandeſtinè celebrato coniugio oriri iura obſeruant, & præſertim *dict. l. 1. & 2. part.* ibi: *E la razon porque es defendido de la Santa Igleſia, que los caſamientos non fueſſen fechos encubiertamente, es eſta: Porque ſi deſacuerdo viniesse entre el marido y la muger, de manera que non quiſieſſe alguno dellos viuir con el otro, maguer el caſamiento fueſſe verdadero, ſegun que es ſobredicho, nõ podria por eſſo la Igleſia apremiar a aquel que ſe quiſieſſe departir del otro, è eſto es, porque el caſamiento no ſe podria prouar,* iunctis verbis *l.* ſequentis necnon & Concilii Tridentini *dict. ſeſſ. cap. 1.* vbi ita inquit, *Cum ſancta Synodus grauia peccata perpendat, quæ ex clandeſtinis coniugiis ortum habent, præſertim verò eorum, qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore vxore, cum qua contraxerunt, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio*
4 *viuunt.* Quæ vt ratum & validum, plenum tamen periculis, matrimonium clandeſtinum auertere conantur. At impuberes ante prædictam ætatem matrimonio contrahendo ſunt inhabiles, *cap. vbi non eſt, cap. literas, de ſponſalibus, cap. vnico de deſponſat. impuber. lib. 6.* cum aliis *ſupra hoc anno* plenius in id congeſtis: ergo licet clam illud contrahant, vel omiſſis tantũ denuntiationibus, minimè debent puniri, cum ex tali coniugio, vtpote inualido, non ſequantur, nec timeri poſſint inconuenientia, quæ prohibitioni, & ipſius pœnis cauſam præbuerant: eſt enim certiſſima iuris regula, diſpoſitionem pœnalem non habere locum quando contractus, propter quem interponitur, eſt de iure nullus, *iuxta text. in l. non dubium, C. de legibus, l. lapidem, l. fin. C. ſi mancip. fuer. alienat. vel manum.* docent *Segura Daualos in directorio 2. part. capit. 15. n. 24. & Sanchez* id multis fundamentis confirmans *dict. diſput. 3. n. 5.*

Sed dices, hoc iuxta diſpoſitionem iuris cõ-
5 munis rectè procedere: at verò poſt Concilii Tridentini decretum, quo præcipitur contrahentes inualide abſque parocho & teſtibus, puniri nihilominus arbitrio ordinarii, præfata reſolutio haud locum habere poterit, cum inualiditas matrimonii, quam impuberis eſſe excuſationem à pœnis committendis monuimus, iam illi parum prodeſſe videatur: ex quo etiã qui inutiliter contrahunt, pro arbitrio ſaltim ordinarij plectuntur. Verum tenendum erit, dictam ſententiam, adhuc exiſtente Tridentini definitione, vires obtinere: nam licet inficiari nequeam eo puniri contrahentes, nullo manẽte clandeſtino matrimonio, hoc procedit cum ex ipſius Concilii diſpoſitione irritum exiſtit matrimonium, vt pote ab his celebratum, qui ex dicto decreto ad ſic contrahendum ſine parocho & teſtibus inhabiles ſunt effecti, quæ inhabilitas ſupponit aliàs contrahentes naturaliter habiles futuros: alioqui ſuperuacaneum eſſet illos iterum inhabilitare, & ipſorum crimen ipſa actus inualiditate punire, vt mentem fuiſſe Tridentinæ Synodi pleriſque placet: ergo cum minoribus impuberibus, hæc inhabilitas poſitiua locum habere minimè poſſit, cum ab ipſa natura ob defectum ætatis iam eandem obtineant, fatendum erit Concilium nequaquã de impuberibus ſentiſſe, aut eos puniri ab Epiſcopo voluiſſe, caſu quo de facto clandeſtinè matrimonium celebrare niterentur.

SVMMARIVM.

Vxores antiquitus à maritis ſuis Dominæ *appellabantur. 1.*

Damas, *vnde fœminæ dicuntur. 2.*

Pronominis illius, Donna, quo frequenter mulieres inſigniuntur, origo aſſignatur. 3.

Nuptæ tantum antiquitus hanc honorificam appellationem à decimoquarto anno ſuæ ætatis, & non antea, merebantur. 4. & 5.

Sponſa non ſtatim viro tradebatur ex antiqua conſuetudine, ſed ſaltim poſt annum à contractu. 5.

Sponſa per integrum annum parabantur, vnguentis cutem expolientes, & toto hoc tempore viri ab ipſarum concubitu abſtinebant. 6.

QVAESTIO XII.

Vxores qua ætate Dominæ *ab ipſis maritis nuncuparentur?*

NEminem latere exiſtimo, quod permul- 1
ri ex ipſius antiquitatis monumentis veriſſimè obſeruarunt, nempè, veteres illos maritos vxores ſuas *Dominas* frequenter vocaſſe, cuius ineptiſſimæ, ne dicam peruerſæ, & irrationabilis conſuetudinis nonnulla in iure noſtro veſtigia deprehenduntur in *l. pater. 38. §. Iulius Agrippa, l. vxorem. 41. ff. de legat. 3. & in l. Titia. 19. § qui Marco, ff. de annuis legat. l. Medico. in. §. vxori ſuæ, ff. de auro & argent. legat.* ex quibus ita è noſtris notarunt *Iacob. Cuiac. obſeruation. lib. 3. cap. 18. Andr. Tiraquel.* more ſuo innumeris id confirmans *in l. 5. connubiali num. 11. 12. & 13.* inde *num. 14.* non improbabiliter opinans pro- 2
ceſſiſſe conſuetudinem, quæ etiam ad hæc noſtra tempora perdurat, nominandi non ſolum vxores, ſed quaſcumque alias fœminas, *Damas,* ſiquidem nomen hoc *Dama* Græco idiomate, *Dominam,* ſiue vxorem ſignificat, vt ipſe admonet, & poſt eum *Sebaſt. Couarru. in Theſauro*

lingua Hiſpanicæ, *verbo Dama*, proferunt inſu-
per prædictam obſeruationem *Forner.lib.1.ſele-
ctar.cap.11.Dionyſ.Gotofred.in dict.l.pater.* 38. §.
3.*litera A. Petr. Rebuf. in l.mulieris appellat.*13.
verſic. Mulierem conſtat, *de verbor.ſignificat.*vbi
plura huiuſce rei congerit,& in eos meritò in-
uehitur, qui non ſolum *Dominas* vxores vocãt,
ſed vt dominis illis ſubiiciuntur, *Lelius Viſciola
borarum ſubſeſſiuar. lib.*8 *cap.*4.*Oſuald.lib.*13.*Do-*
3 *nell.cap.* 21. *liter. H.*Vnde & ortũ habuiſſe reor,
quod fœminę paſſim *Dominæ* appellentur à
nuptiis, quibus hoc erat vulgare cognnmentũ,
dict.l.pater, §.*Iulius Agrippa*, etiam ad innuptas
vrbanitatis cauſa productum.

4 Sed quidquid hodie ſit, priſcis illis tempori-
bus, quæ matrimonio erant ſociatæ, domina-
rum honorificam hanc appellatinnem tantum
meruerunt, vt ſentire videntur ſuprà ſcripti,
præſertim Tiraquel.*&* *Viſciola*,& non quidem
omni ætate, ſed ſolum à decimoquarto anno,
vt autor eſt *Epictetus in Enchiridion cap.*55.vbi
de officio & cura viri erga vxorem diſſerens,
Mulieres ait, *ſtatim à decimoquarto anno Dominæ
vocantur*, & rationem ita ſubiungit: *His enim
viri ob concubitum blandiuntur*.

5 At hæc ratio non leue dubium ingerit, ſi
enim vt ad concubitum vxores allicerent, eas
mariti tanto honore & reuerentia proſequebã-
tur, quare potius à decimoquarto anno,quam
à dundecimo, qui concubendi initium eſt in
fœminis, vt ſupra notauimus, ab ipſis eiuſmo-
di honos deferebatur? Verùm ſi coniectandi
nobis ius eſt, ideò exiſtimarem ante initium
deciniquarti anni, & egreſſum decimumter-
tium illo obſequio non fuiſſe decoratas, quo-
niam cum illud à maritis ob faciliorem ſui co-
piam & congreſſum extorqueretur, nondum
hoc tempore tranſacto locum minimè habere
poterit, ſiquidem antiquis in more poſitum
erat, vt non ſtatim contracto matrimonio, ſed
poſt aliquod non leue temporis ſpatium vxor
viro traderetur, aut in ipſius domum traduce-
retur, *cap.ſi quis.*27.*quæſt.*2. eo videlicet, quod
ſcribit *D.Auguſtin.in cap.inſtitutum eſt*, ſequenti,
eadem cauſa & quæſtione, his verbis: *Inſtitutum
eſt, vt ſponſæ iam pacta non ſtatim tradantur, ne
vilem habeat maritus datam, quam ſuſpirauerit
ſponſus dilatam.* Differebatur enim vxoris tra-
ditio per aliquod tempus, quippe per annum,
veluti ex his ſuſpicari licet, quæ eximiè conge-
rit *Fortunatus Scacbus ſacrorum Eleochriſmaton
tom.*1.*cap.*49.*paulò ante finem*,vt oſtendat ſpon-
ſaſ per integrum annũ parari ſolitas in mun-
do muliebri aromatibus, ac vnguentis, cutem
expolientes, totoque eo tempore viros ab ip-
ſius concubitu abſtinuiſſe,vti poſt alia his præ-
clariſſimis verbis concludit:*Nec mirum id vide-
ri debet, cum de Regiis nuptiis ibi ageretur, ad quas
mulieres per anni ſpatium parabantur in mundo mu-
liebri aromatibus, ac vnguentis cutem expolientes,
quod etiam Reginæ Eſther contigit, cuius pulchritu-
dine quamuis Rex captus eſſet,ab eius tamen concu-
bitu per annum abſtinuit, vt iuxta ſaculi conſuetudi-
nem, thalamique Regii maieſtatem mundo muliebri
pararetur. Nam & nunc quoque Hebræi per an-
num abſtinent ab his, quas deſponderint puellas.*Er-
go quamuis eo ſæculo protinus à duodecimo
anno fœmina nuberet: tamen non antea hono-
rifica *Domina* appellatione maritus ei ſuppli-
citer ad concubitum blandiri poterat, quam
elapſo decimotertio anno, & ingreſſo decimo-
quarto, cum per annum integrè completum,
& exactum, ex more,ab ſponſæ amplexibus vir
abſtinuiſſet, vt notauimus.

SVMMARIVM.

*Maior quatuordecim annorum abſque vlla ſo-
lemnitate pro reſtitutione dotis receptæ poteſt
obligari.* 1.*Et qui contrarium doceant.* 4.

*Qui poteſt nuptias contrahere, & pro dote poterit
obligari.* 2.

*Pubes licet curatorem habens, etiam ſine ipſius au-
toritate, vbi nulla imminet alienatio, ciuiliter
obligatur.* 3.

*Conciliantur opiniones, quæ circa propoſitæ quæſtio-
nis reſolutionem inuicem contrariantur.* 5.

*Facilior eſt obligatio perſonæ, quam bonorum.*6.

QVAESTIO. XIII.

*Vt quis poſſit pro reſtitutione dotis receptæ
obligari?*

QVartumdecimum annum in eo ſufficere, 1
qui dotem recepit, vt ad ipſius reſtitu-
tionem poſſit etiam ſine decreto iudicis,& cu-
ratoris autoritate ciuiliter obligari, commu-
nis docet Scriptorum ſententia, quam præter
alios ſequuntur *Corneus conſil.*354.*num.*7.*lib.* 1.
Curt. Iunior. Conſil. 168.*num.*20.*Bald.Nouel.de
dote part.*6.*priuileg.*58.*Gabriel conſil.*29.*num.* 38.
*lib.*2. quibus relatis idem docet Rota apud *Fa-
rinac.deciſion.vltimar.nouiſſim.tom.*2.*deciſ.*51.*num.*
5. *Barboſa in l. ſi conſtante.* 25.*num.*128. *ff. ſoluto
matrimon.Maceratenſ.variar.reſolut.lib.*2. *reſolut.*
24.*num.*1.vbi inquit,veriorem eſſe opinionem,
quod minor poſſit obligari pro dote abſque
aliqua ſolemnitate requiſita per ſtatutum, vel
conſtitutionem.

Et ſtabilitur hæc ſententia primò, quia mi- 2
nor, cum eſt pubes, & decimumquartum an-
num exceſſit,poteſt matrimonium contrahete,
*cap.*1.*&* 2.*de deſponſat. impuber.princip.inſtitut.de
nupt.* cum aliis latè à nobis *ſupra hoc anno* ad-
ductis. Sed qui poteſt nuptias contrahete, do-
tis nomine obligari poteſt, ex ſententia *Conſul-
ti in l.mutus* 73.*in princip.ff.de iure dot.*ibi:*Mutus,
Surdus,cæcus.dotis nomine obligantur, quia & nup-
tias contrahere poſſunt:* ergo & poterit minor do-
tis nomine obligari.

Secundò pro ea vrget quod, vt proximè 3
multis oſtendimus, cum de ætate ad ciui
obligationem ſcripſimus, pubes, licet cur…
rem habens etiam ſine curatore, vt … omet
maior, ciuiliter obligatur, vbi ex illa obliga-
tione nulla rerum ſuarum alienatio pertimeſci
poteſt. Sic *Cuiac.in l.puberes* 101.*de verbor. obli-*

gat;

obligat.& lib.19.obſeruat.cap.33.Fachin.lib.3.cõtrouerſ.capit.9.Philip.Matth.in l.2.§.1.num.15.& ſeqq.ff.de reg.iur. At in hac obligatione de reſtituenda dote minor nihil alienar, cum tantum promitrat reddere ſoluto matrimonio quod nondum in bonis habrt, ſcilicer dotem, cuius traditionem ſemper vel præcedit, vel comitatur hæc obligatio: ergo ipſius capax erit minor poſt decimumquartum annum.

4 Cæterum his non obſtantibus, oppoſitum tennere nonnulli, nempe de iure communi minorem non poſſe obligari pro dote, non interuenientibus ſolrmnitatibus. Ita *Accurſius in l.promittendo.41.in princip.verbo conditionis, de iure dotium, Gabriel.conſil.20.Roland.de lucro dotis q.45.num.2.Caualcan.de tutor.& curator.num.157. Decius conſil. 302. Lambertang. de contract. gloſ.* 21. quorum meminit *Maceratenſ. d. reſolut. 24.n. 6.*

5 Sed diffidentes has noſtrorum ſententias facili negotio componi poſſe arbitrabar, ſi diſcrimen conſtituatur inter prrſonalem obligationem de reddenda dote, & realem, ſiue hypothecariam, qua non ſolùm promittit minor reſtiturre, ſed bona etiam, ſiue tacitè, ſiue expreſſe ad ipſam rrſtitutionem obligat. Quoniã priori caſu, cum pubes ciuilis obligationis ſit capax, nihil obſtat, quominus & pro dote reſtituenda poſſit citra omnem ſolemnitatem obligari, vt prima fert opinio. At vrrò in poſteriori, cum de obligatione bonorum agatur, cuius minor eſt incapax, meritò ab alterius opinionis ſectatoribus nrgatur, eum abſque debitis ſolemnitatibus poſſe obligari: quia omnis pignoratio, & hyporhrca bonorum eſt minoribus interdicta. *l.1.§.ſi minor, ff.de rebus eorum, l.fin.C.de rebus alien.non alienand.* cum ſimilibus, etiam quæ tacitè ab ipſa lrge inducitur, vt pote in bonis eius, qui dotem recipit, cuius noſtrr ſermo, veluti ex probabiliori ſententia id *infra anno* 25. latè probabimus, vbi de ætate ad bonorum obligationem diſputatio incidrrit.

Et hæc noſtra diſtinctio eleganter fulcitur ex doctrina *Simoncelli tractatu de decretis, lib. 2.tit. 5.inſpect.2.num.*11. vbi argumento *l.ſi ſine hærede.32.§.Lucius, ff.de adminiſtrat.tutor.* inquit, obligationem perſonalem faciliorẽ eſſe quam bonorum, ideoque minori facilius eſſe obligare perſonam, quam alienare, vel bona obligare, *Bald. in l.certi iuris in 8. q. C.locati*, quod ex eo oſtendit. Nam minor, qui non habet curatorem (& qui habet etiam, vt ſupra rx *Cuiacio* & aliis notauimus) poteſt ſe obligare, *l.ſi curatorem habens, C.de in integr.reſtitut.* & tamen bona ſua immobilia obligare nequit abſque decreto, *l.1.ff.de reb.eorum l.1. & 2.C. de his qui ven. ætatis impetrauer.* & diuerſitatis ea ratio eſt, vt propoſito obſeruae *Macerat.variar.reſolut. d.* ... *reſolut.24. num.* 24. quia per alienationem ... dominium à manibus minoris, ſed non per obligationem: igitur quamuis pro reſtitutione dotis minor bona ſua obligare minimè poſſit, perſonam tamen rectè obligabit.

SVMMARIVM.

Minoris & Eccleſia par conditio eſt. 1.

Minores & Eccleſia rem ementes, pactum addictionis in diem poſſunt in continenti adycere. ibidem.

Minor, ſaltim pubes, & quatuordecim ãnnorum eſſe debet, vt pactum adyciat. 2.

Pactum addictionis in diem, an contineat alienationem? 3.

Reſoluto contractu virtute pacti addictionis in diem, nulla gabella debetur. 4.

Vbi pactum addictionis fuit venditioni appoſitum, ſi alius meliorem conditionem attulerit, poteſt venditor ſtatim rem vindicare. ibid.

Puberibus licet his omnibus caſibus paciſci de addictione in diem, quibus rerum ſuarum alienatio ipſis permittitur. 5.

Poſt quartumdecimum annum maſculi, & poſt duodecimum fœminæ poſſunt ſtante hoc pacto, meliorem conditionem offerre. 6.

Etiam pupillo licet, conſentiente venditore, ſine tutoris autoritate meliorem conditionem adducere. ibidem.

Si pubes in eo fuerit deceptus, quod meliorem conditionem attulerit, reſtituetur. 7.

QVAESTIO XIIII.

Pactum addictionis in diem à quo fieri poſſit?

Minorem, Eccleſiamque (nam vtriuſque parrm naturam eſſe indicat Sum. Pontifex in *cap. 1. de reſtitut. in integrum, l.b.6.*) poſſe rem aliquam emrntes cum venditore incontioenti paciſci, vt ſi iotra certum tempus melior conditio afferatur, res ſit inempta, docent eleganter *Pinel. in l.1. part.3. n.52. verſic.Infertur quintò, C. de bonis maternis, Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuention. lib.4. tit. 28. nu. 45. Stephan. Gratian diſceptat. forenſ. 2.tom. cap. 242. n.30.* & nouiſſimè *Hermoſilla in additionibus ad gloſſam 1. l.40. tit.5. p.5. n.23.* ſed non explicaot, an omnibus omnino minoribus, etiam pupillis hoc ſit permiſſum, an verò illis ſolummodò, qui iam fuerunt pubertatem aggreſſi? 1

Mihi videtur, puberibus taotundem conuentionis iſtud genus licere tum, quia huius ætatis empriones, & cæteros contractus, ſi nullis curatoribus ſubdantur, rectè inire poſſuot, vt *ſupra hoc anno* nonnullis probauimus: ergo & ea facere poſſuat, quæ ad emptionis prrfectionem deſiderantur, ſaltim à venditoribus, vt hoc pactum adiicere, & ſimile retrouendendi, veluti iam oſtendimus, argumento *l. 2. ff. de iuriſdictione omnium iudic.* Tum etiam, quia ſecundùm probabiliorem ſenteotiam, quam ſuo loco multis adſtruemus, minor non niſi à decimoquarto anno propriè dicitur: igitur cum ex ſuperiore doctrina minoribus ſir cooceſſum pactum addictionis in dirm celebrare, neceſſario puberibus, & non pupillis permiſſum intelligetur. 2

3 Nec obſtat hoc pactum continere alienationem, cùm in id apponatur, vt ſi intra præfixum tempus melior conditio fuerit ab alio allata, ſit res inempta, & à primo emptore, ſecundo quaſi vendita, *l. 1. & 2. ff. de in diem addictione* notat *Conar. lib. 3. variar. cap. 8. n. 1. Pereira in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate nu. 54. C. de in integr. reſtit. & de emptione & vendit. c. 28. n. 2. Felician. de cenſibus lib. 1. c. 6. num. 1. Murla in emporio 1. p. tit. 9. q. 14. nu. 3. Mantica vbi ſuprà, Tuſchus litera P. conſ. 20.* & his relatis *Hermoſilla loco vbi proximè n. 1.* Vnde cum omnibus indiſtinctè minoribus rerum, quarum ſemel dominium fuerunt adepti, ſit interdicta alienatio, totus *titulus de minoribus, & rebus eorum, qui ſub tutela ſunt*, iunctis aliis de quibus *infrà anno 25.* pleniùs conſtabit: nec hoc pactum adiicere poſſe videntur quo ad alienationem rei, cum illius rerum dominium habuerint, adſtringuntur. Sed hoc non refragari meritò diximus, cùm pactum addictionis in diem incontinenti
4 appoſitum, vt ſolummodò à minoribus fieri poſſe admonuimus, non verò ex interuallo, nullam præferat alienationem: vnde ex eo reſoluto contractu nullam gabellam deberi, communis teſtatur, vt apud *Hermoſil. d. loco n. 25.* quia tantū præcedentis emptionis reſolutionem continet, qua res ita in priſtinum ſtatum reponitur, ac ſi nulla fuiſſet emptio, aut venditio celebrata, abſcedente dominio rei à primo emptore, & non ad ſecundum, ſed ad venditorem ſtatim, & nulla requiſita traditione reuertenti, *l. vbi autèm 4. alias l. ſi ex duobus 5. §. ſed & Marcellus, ff. de in diem addictione*, adeò quidem, vt dicta conditione adueniente, & alio plus offerente, continuò poſſit venditor agere rei vendicatione, vt verus dictæ rei dominus, velut ex *l. ſi quis hac lege. 41. ff. de rei vendicat.* obſeruat ibidem *Gloſſa*, & *Conar. Pereir, Felician. n. 2. Mantica num. 11. & 12. Hermoſilla n. 3.* omnes *locis vbi ſupra*: nec enim ex hoc aliquo damno, vel alienationis incommodo afficitur minor, vti nec afficeretur non emendo, cùm parum differant non emiſſe, aut ita reuocabiliter, aut ſub conditione emiſſe, vt neceſſariò adueniente conditione inanis futura ſit emptio.

Hinc patet, poſſe puberes in venditione rei
5 ſuæ his ſcilicet caſibus, quibus vendere illis permiſſum eſt, etiam hoc pactum adijcere, cùm vtilitatem potiùs eorum, quàm iacturam reſpiciat. Quare vt conditionem ſuam meliorem quouis modo contrahendo facere poſſunt, *l. pupillus 5. §. pupillus, ff. de autorit. tutor. princip. inſtitut. eodem*, ita, & hoc vtile pactum adijcere valebunt.

6 Quibus addendum erit, quatuordecim annis maiores viros, & duodecim fœminas, non ſolùm apponendi prædictum pactum addictionis in diem, verùm, & meliorem conditionem afferendi, ſi curatoribus caruerint, ius habere; vt vel ex eo non malè colligitur, quod etiam pupillo, ſine tutoris autoritate, ſi venditor conſentiat, permittitur, *l. ſi vendior 14. §. ſed etſi pupillus, ff. de in diem addictione*, tradunt *Mantica, & Hermoſilla* vterque *vbi ſuprà*, ille *num. 30. & 31.* & iſte *num. 20. 21.* ergo à fortiori hoc magis iam puberi licebit curatore deſtituto, qui & alios actus per ſe vtiliter gerit, & naturali, & ciuili obligatione tenetur, vt vtrumque pluribus locis *hoc eodem anno* docuimus, præcipuè vbi de ætate ad ciuilem obligationem, & ad contrahendum egimus:

Et ſi fortè, ſiue in adiectione pacti, ſiue in eo, quod plus iuſto pretio attulerior, decepti puberes inueniantur, beneficium reſtitutionis in integrum conſequentur, quo quidquid ab ipſis imprudenter fuerit geſtum, retractabitur, vt in ſpecie probat *Sforc. Oddus tractat. de reſtitutione 2. part. q. 57. art. 6. num. 52. & 53*, deducto argumento *ex l. etſi ſine*, aliàs *l. ait prætor. 7. §. quæſitum, ff. de minoribus*.

SVMMARIVM.

Aditionis hæreditatis ætatem eſſe legitimam vigeſimumquintum annum, multis placet. 1.

Curatoris autoritas an ſit neceſſaria in aditione? 2. *& 4.*

Qui adit hæreditatem, quaſi contrahit cum creditoribus hæreditarys. 3.

Quatuordecim annos ſufficere in maſculis, & duodecim in fœminis ad actum aditionis, veriùs traditur. 4. *& 7.*

Actus legitimus per curatorem expèdiri nequit. 5.

Minor curatore carens, poſt pubertatem ſolus poteſt hæreditatem adire de iure noſtro Regio. 6.

Curatoris autoritas in aditione, non ex neceſſitate, ſed ex vtilitate requiritur. 7.

Recuſante parente adire hæreditatem filij iam puberis, poteſt ipſe ſolus adire. ibidem.

Adire an ſit adminiſtrare? 8.

Stante ſtatuto, quòd minor non poſſit, abſque certa ſolemnitate contrahere, poteſt nihilominus abſque ea patris hæreditatem adire. ibidem.

Text. in l. ſi infanti. 18. C. de iure deliberandi, explicatur. 9.

Puberibus rectè poteſt ex Senatuſconſulto Trebelliano hæreditatis reſtitutio fieri. 10.

QVESTIO XV.

Adeundi hæreditatem quæ ſit ætas legitima?

Celebris eſt quæſtio iſta, & in cuius definitione magna contrarietate inter ſe diſſident interpretes, *Gloſſa in l. is poteſt 18. in princip. ff. de acquir. hæredit.* & ibidem *Robert. Maranta in repetit. nu. 131. Alter. Robert. animadu. c. 12. Goede. in l. 41. nu. 14. de vtrb. obligat.* & denique plures alij, vigeſimumquintum annum aditionis hæreditatis legitimam ætatem eſſe cōſtituunt, pro ſuaque opinione hæc expendūt. 1

In primis *text. in l. 1. C. ſi tutor vel curator interuenerit, & text. in l. cùm quædam. 26. C. de adminiſtrat. tutor. l. fin. §. ſin verò pater, C. de bonis quæ liberis.* Quibus ſupponitur, puberibus ad hæreditatem adeundam curatorum autoritatem 2

tatem

tatem eſſe neceſſariam: ergo ſola ætas viginti & quinque annorũ, quæ curatocibus non eget, ſufficiens etit, vt per ſe hæredes legitimè aditionis actum exerceant.

3 Deinde, quòd adiens hæcediratem, quaſi contrahit eũ creditoribus hæreditarijs, *l. apud Iulianum, §. fin. & l. ſequent. ff. quibus ex cauſis in poſſeſ. eatur, §. hæres, de obligatio, quæ ex quaſi contractu*. Sed ad conrcahendum maioc hæc ætas deſideratur, *l. 3. C. de in integr. reſtitut. minor.* ergo & ad adeundum, vt manifeſtè nobis probari viderur, ex *l. 13. tit. 6. p. 6.* illis verbis: *Puede ganar è entrar la herencia que le pertenece por teſtamento, ò de otra manera derecha, todo ome que no es ſierno, è que no es en poder de padre, è que no es deſmemoriado, que es mayor de veinte y cinco años.*

4 Tamen *Iacob. Caiacius in l. 101. de verb. obligat. Hubert. Giphan. in l. ſi infanti. 18. verſ. Quæro an maior pupillo, C. de iur. deliberand. & Anton. Piebord. in lectionibus ad titulum de acquir. vel amitten. hæredit. c. 24. nu. 3.* vt certius arbitrantnc, ad hærediraris aditionem obeundam pubertatem in maſculis quatuordecim annorum, & duodecim in fœminis ſufficere: tum, nam ex eo quòd pupillis ſolummodò adeundi munus inhibitum agnoſcitur, *l. obligari 9. §. pupillus de auctor. tutor. l. ſi infanti, C. de iure deliberandi, l. potuit 5. C. eodem, §. neque, inſtitut. de aut. tutor.* puberibus conceſſum neceſſariò viderur Tum etiam, quia ſi ex ſua perſona decimoquarto anno maiores non poſſent hæreditatem ipſis delatam agnoſcere, maximè quoniam adhuc ea ætate exiſtunt, qua curarorum auxilio egent. Sed curatorum autoritas ad effectum adeundi inutilis eſt, *l. cùm in vna 17. ad finem de appellation.* cùm ad eam non ſpectent quæ aliquam iuris ſolemnitatem continent, *l. curatorem. 19. ff. de autorit. tutor. l. vltim. C. de in litem dando tuto.* vel extra patrimonium noſtrum ſunt, vt aditio, *l. pretia rerum. 63. ff. ad l. falcid. l. fin. in fine, C. de pactis*, ita obſeruat *Eduard. Cald. variar. lib. 2. cap. 1. verſic. Quidam dicebant, & Schifordeg. in Anton. Fabr. lib. 1. tract. 9. q. 1.* Igitur pubertatem adepti rectè ſine curatoribus adire valebunt.

Præcipuè, cùm aditio hæreditaris actus ſit
5 legitimus, *l. actus 77. de regulis iuris*, qui quidem per curatorem expediri nequit, *l. per curatorem* ſecundum Florentinam lectionem 90. *de acquir. hæredit. l. nemo alieno 123. a lids 165. eodem tit. l 15. tit. 6. p. 6.* fatentur poſt *Cuiacium vbi ſuprà & lib. 1. obſeruat c. 34. Hubert. Giphan. d. loco, verſ. De bonorum autem poſſeſſione, Donellus in l. ſi infanti nu. 4 C. de iure deliberandi, Oſuald. lib. 7. Donell. cap. 6. litera B. Eduald. Cald. ſup num 4. Carranza de partu cap. 2. §. 1. illat. 13. num. 121. & Piebard. vbi proximè*, etſi contrarium teneat *Duarenus in titul. de acquir. hæredit. c. de perſonis, quæ adire poſſunt. in fin. & lib. 2. diſput. cap. 27.*

Et demùm ex hoc confirmatur hæc ſententia, quòd pupillis ideò ſine tutoribus prohibita eſt hæreditaris aditio, quia obligari, abſque eorum autoritate non poſſunt, *l. more 8. ff. de acquir. hæred.* iunctis illis quæ tradit *Spinus in ſpeculo teſtamentorum, gloſ. 33. in princip. nu. 27. & 28*, vt probet hac ratione, nec lucroſam hæreditatem ſine tutore pupillum poſſe adire. At adulti ſine curatoribus poſſunt tam naturaliter, quàm ciuiliter obligari, vt alibi multis oſtendimus: igitur, & poterunt ex ſua perſona hæreditatem adire.

Hæc opinionum manifeſta pugna *Octauij Si-*
moncelli diſtinctione *lib. 2. de decretis, tit. 6. in-* 6
ſpectione. 5. ſedari, & componi poſſe videbatur: aſſerit enim prædictus Autor, minorem quinto & vigeſimo anno curatorem habentem ſine ipſius autoritate minimè adeundi ius habere, per *d. l. cùm quidam, C. de adminiſtr. tutor.* At verò decimoquarto maiorem nullo curatori ſubiectum, rectè ex ſua perſona, accedente tamen iudicis decreto, adire poſſe. Sed hæc diſtinctio noſtræ quæſtioni minimè adaptari valet, ſiquidem nullo membro ipſius conceditur ſolis minoribus aditio, vt ſecundæ ſententiæ propugnatores contendunt, ſed vno caſu cum autoritate curatorum, & altero interueniente iudiciali decreto, quod curatoriæ autoritati æquiualet, argumento eorum, quæ idem *Simoncel.* notat *lib. 3. tit. 7. inſpectione 2. nu. 28.* Ideòque tantum in terminis illius cõtrouerſiæ procedit, an requiratur decretum in aditione à minore facta? quam ipſe tractat. Huic enim de qua noſter ſermo, aptiùs illa diſtinctio conuenire videtur, cuius fit mentio in *d. lib. 13. p.* ibi: *E ſi el que fue eſtablecido es menor de veinte y cinco años, y mayor de catorze, è non eſtà en guarda, ni en poder de otro: è eſtonce bien puede por ſi entrar la heredad, y auerla.* Quam etiam diſtinctionem ſecutus fuit *Guiliem Mainer. in l. in totum, n. 120. de reg. iur. Donel. d. lib. 7. comment. c. 6. & Franciſc. Duaren. in tit. de acquiren. hæredit. c. de perſonis, quæ poſſunt acquirere, in fine illius*, cam eationem ſubijciens, quòd adultus curatorem habens, ſimilis eſt pupillo, & impuberi, *totus titul. C. de in integr. reſtitut.* atque ideò, ſi adultus curatorem habeat, nihilo magis adire poteſt hæreditatem ſine curatoris autoritate, quàm pupillus, ſine tutore ſuo autore, *dict. l. cùm in vna, §. tutor, ff. de appellation.*

Verùm, etſi hoc de iure Regni obtineat, ſe-
cundùm ius commune mediam hanc ſenten- 7
tiam eſſe reſpuendam cenſeo, illamque ſequendam, quam ex *Cuiacio* retulimus, nempe pubertatem, ſiue in maſculis, ſiue in fœminis, ætatem eſſe congruam ad adeundum. Nec aliud probari exiſtimo in *dict. ll.* pro prima opinione adductis. Nam licèt ex eis manifeſtè cõſtet, curatorum conſenſum, & interuentionem requiri in aditionibus à puberibus obeundis, id quidem nõ tantum ex neceſſitate, quantum ex vtilitate, & commodo adoleſcentum procedit, vt ſcilicet, ſi fortè decipi in aditione contingat, & tempora reſtitutionis in integrum fuerint lapſa, habeant quos poſſint quaſi auctores & conſiliarios aditionum conuenire, veluti ex *dict. l. 1. C. ſi tutor. vel curator interuenerit*,

pla-

Planè intelligitur: alioqui curatore recuſante hæreditatem adire nullus eorum ſolus poſſet id facere; quod nemo dicet, cùm adhuc adire nolente patre, cuius maior poteſtas eſt, poſſit filius pubes adire, *dict. l. fin. §. ſin autem patre*, *C. de bonis quæ liberis*, abſque eo quòd in id curatorem petere teneatur, vt teneretur, ſi vti adire pater recuſat, ipſius hęreditatis adminiſtrationem detrectaret, *dict. §. ſin autem patre, verſic. Nolente autem*, nam adultus ſine curatore adeundi perſonam habet, non verò ſine curatore poteſt adminiſtrare: ergo ſiue curatorem habeat adoleſcens, ſiue non, vtroque caſu ſolus rectè poterit ſibi delatam hereditatem adire; quia in ea ætate eſt, vt id poſſit, & quia ad eſſentiam aditionis minimè eſt neceſſaria curatoris autoritas.

8 Et confirmatur, nam aut conſenſus curatoris eo caſu, quo eum minor habet, requiritur ad reſarciendum perſonalem adoleſcentis defectum, vt tutoris autoritas deſideratur in pupilli aditione, aut ideò exigitur, quia adire quaſi contrahere, & adminiſtrare eſt, quod minori non licet ſine curatore, *totus titulus de minoribus*. Priori ratione certum eſt curatoris conſenſum non deſiderari, quia, vt etiam aduerſarii fatentur, adoleſcentis perſona quo ad hunc effectum integra reputatur: vnde cum nullius gubernationi ſubeſt, eum adire poſſe teſtantur. Et minùs ſecunda ex cauſa deſiderari poteſt autoritas curatoris, quoniam ſi adire hæreditatem eſſet adminiſtrare, vt nolente patre adminiſtrare hæreditatis res, tenetur filius pubes curatorem petere, nec poteſt ſolus id facere ita cum adire recuſaret, teneretur petere: quod negat Imperator *in dict. §. ſin. autem patre*, ergo adire nihil cum adminiſtratione habet commune.

9 Nec obſtat *dict. §. hæres, de obligation. quæ ex quaſi contractu*, cum ſimilibus, vbi ex eo probari videtur, adire hæreditatem, adminiſtrare eſſe, quod quaſi contrahere dicitur; ſiquidem licèt ſit quaſi contrahere, non tamen inde ſequitur eſſe verè adminiſtrare, ſed quaſi, aliter nec curatore deſtituto adoleſcenti permitteretur aditio, ex regula *d. §. ſin autem patre*, permittitur: igitur quia adminiſtratio non eſt, Præterea quòd, vt probauimus *hoc eodem anno*, adultus etiam curatorem habens, abſque ipſius autoritate ex contractu obligari poteſt, *l. puberes 101.* quæ ſic eſt accipienda, *de verbor. obligat.* igitur multò meliùs ex quaſi contractu. & hæreditatis aditione. Vnde rectè inquiunt *Aret. in §. ſui autem hæredes num. 7. inſtitut. de hæredit. quæ ab inteſtato deferuntur*, *Bertazolus de clauſulis, clauſul. 10. gloſ. 16. num. 2.* quòd ſtante ſtatuto, quòd minor ſine certa ſolemnitate nō poſſit obligari, poteſt nihilominus abſque ea patris ſui hæreditatem adire, aut ei immiſceri. Nec mirum, cùm in *l. 1. C. ad Senat. Conſultum Tertylian.* apertè caueatur, liberos, qui fari poſſunt, ideſt, infantiam excedentes, matribus ad inteſtato per ſe hæredes exiſtere.

Sed huius legis deciſio admodum difficilis redditur teſtimonio *dict. l. ſi infanti 18. C. de iure deliber.* vbi inquit Imperator, maiorem infante tam iure veteri, quàm hodie non aliter hæredem eſſe, niſi tutore autore. Quapropter vt hanc contrarietatem componat *Giphanius loco iam repetito*, inquit verbum illud *per ſe in dict. l. 1. à Triboniano ex dict. l. ſi infanti* interiectum eſſe; nam auctor *dict. l. 1.* inſcripſerat, poſſe liberos matribus ita demum hæredes exiſtere, ſi fari poſſunt, ſubdicans à contrario ſenſu, ſi fari non poſſunt, non poſſe exiſtere: ita enim ius erat, vt infans non poſſet, ſed ex *dict. l. ſi infanti*, infans non poteſt, etiam hodie per ſe, ideòque Tribonianum rectè interieciſſe, illud verbum *per ſe*, in *dict. l. 1.* coniectatur *Giphanius*, cuius coniecturam minimè probare poſſum, cum *dict. l. 1.* verba apertè ius antiquum proferant, quo erat ſtatutum, pupillum poſt impletos ſeptem annos ætatis, ipſum (hoc enim ibi ſignificat verbum *per ſe*) adire matris, aut cuiuslibet alterius hæreditatem; ſed non ita per ſe, vt ſolus adeat, imò conſentiente parente ſi ſub eius poteſtate ſit, vel cum tutoris autoritate, ſi ſui iuris ſit, aut ſi non habeat tutorem, decreto prætoris id faciat, vt hæc omnia in *dict. l. ſi infanti*, referuntur.

Igitur cùm ex his omnibus perſpicuum euadat, puberes tantundem agnoſcendi hæreditatem eſſe capaces, & illud etiam non minùs conſequenter inferri videtur, quod ſubindicat 10 *Conſultus in l. reſtituta 37. §. ſi pupillus*, *ff. ad Trebell.* itemque Imperator *in l. penult. C. eodem*, ſcilicet poſſe adultis, & iam puberibus eodem modo ex S.C. *Trebelliano* hæreditatis reſtitutionem fieri: nam cùm pupillis ſolùm prohibeatur, tacitè adultis id conceſſum elicitur. maximè illis verbis, *dict. l. ſeruo inuito*, *§. ſi pupillo: ſiquidem eo quod fari non poteſt, non magis ea res impedietur, quàm in muto pubere volenti ſibi reſtitui hæreditatem.* Quibus planè ſupponitur puberi deſideranti poſſe fieri hæreditatis reſtitutionem ſine curatore. Nec mirum, ſiquidem hæc reſtitutio fit ex S. C. *Trebelliano*, quod eſt pars iuris ciuilis, & proinde reſtitutionis iſte actus ſolemnis eſt, & ciuilis, qui per alium exerceri nequit, vt ſentit. *Giphan. vbi proximè*. Ergo quemadmodum hac ratione puberes per ſe, & ſine curatorum auxilio poſſunt hæreditatem adire, & ipſis reſtitutam optimè accipient.

SVMMARIVM.

Repudiare, alienare eſt. 1.

Minor annis viginti quinque alienandi ius non habet. ibid.

Puberes à decimoquarto anno, ſi maſculi ſint, & à duodecimo, ſi fœmina, etiam ſine curatore repudiare hæreditatem poſſunt 2. & 6.

Pubes minor aduerſus hæreditatis repudiationem reſtituitur. ibid.

Contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina. 3.

Aditio, & repudiatio, iiſdem regulis conſtant. ibid.

Non alienat, qui dumtaxat omittit hæreditatem 4. & 8.

Si

Si maſculus minor repudiet hæreditatem, vt faciat locum fœminæ, an habeat reſtitutionis beneficium? 5.

Autoritas curatoris in repudiatione non eſt neceſſaria, 6.

Pupillus *ſine tutore repudiando nihil agit.* 7.

Pubes ex Senatus Conſulto Trebelliano *poteſt ſine curatore hæreditatem fideicommiſſario reſtituere.* 9.

QVAESTIO XVI.

Repudiare, vel omittere hæreditatem quibus liceat?

1 Videtur maioribus vigeſimo & quinto anno tantundem permiſſum, vt ipſius delatam hæreditatem repudiare poſſint, ſiquidem omnis repudiatio alienationem ſapit, vt ex pluribus obſeruat *Tiraquell. de retract.* §. 1. *gloſ.* 7. *num.* 82. qui ideo reſoluit tutorem non poſſe hæreditatem pupillo delatam ſine decreto repudiare. *Rebuff. in l. alienationis* 28. *verſ. Decimò, de verbor. ſignific. Octauian. Simoncel. tract. de decretis lib.* 3. *titul.* 8. *inſpectione* 9. *numer.* 63. & planè probatur *ex l. magis puto* 5. §. *fundum, ff. de rebus eorum*: alienatio enim non niſi huius ætatis hominibus indulgetur, *l.* 1. §. *ſi forte, ff. eodem, l.* 1. *ff. de minoribus, l.* 2. *l. prædia ruſtica, C. de præd. min.* cũ ſimilibus infra *anno* 25. ſuo loco adducendis. Ergo neque hæreditatis repudiatio, vt in ſpecie docet idem *Simoncel. lib.* 2. *titul.* 6. *inſpectione* 5. *num.* 56. & ante eum *Ruinus conſ.* 101. *n.* 4. *vol.* 5. *Bertazol. clauſul.* 10. *gloſ.* 2. *num.* 15. *ad finem*.

2 Nihilominus puberes, ideſt poſt decimum quartum annum maſculos, & poſt duodecimũ fœminas repudiationis eſſe capaces, ex ſequẽtibus conſtituo. Primò, quia cum repudiant hæreditatem, egent beneficio reſtitutionis in integrum, vt talis repudiatio ſubuertatur, *l. ait Prætor* 7. §. *ſed quod Papinianus, l. quod ſi minor* 24. *ff. de minoribus,* quam perperam de impubere loqui ex illis verbis arbitratur *Genua in conciliat. ll. fol.* 88. *num.* 35. *l. neceſſarijs* 57. *in fine, de acquiren. hæredit.* iunctis his, quæ in propoſito notat *Sforc. Odus tract. de reſtitutione, p.* 2. *q.* 85. *art.* 3. Igitur cùm reſtitutio tunc ſolùm locum habeat, cum actus, quo læditur minor, ſubſiſtit, & valet, vt ex ſe patet, & indicat *Morla in emporio* 1. *p. titul.* 5. *q.* 5. *num.* 22. neceſſariò dicendũ videtur à puberibus factam repudiationem vires ſortiri.

3 Secundò, quoniam, vt ſuprà *hoc anno* diximus, in hac ætate conſtituti rectè hæreditatem adeunt: ergo cùm contrariorum eadem ſit diſciplina & ratio, *l. qui accuſare* 8. *ff. de accuſation. l.* 1. *ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, l. fin.* §. *fin. de legat.* 3. §. *furtorum, inſtitut. de obligation. quæ ex delict.* eam etiam repudiare poterunt, maximè cũ aditio & repudiatio eiſdem regulis procedat, *l. is poteſt* 57. *de acquir. hæreditat.* & *l. is qui hæres* 53. *ff. eodem*.

4 Tertiò, quia non alienat qui hæreditatem omittit, *l. alienationis* 28. *de verbor. ſignificat.* ergo nihil obſtabit quominus puberi repudiare non liceat: nam quamuis hoc præiudicabile ſit ipſi (quod etiam negat *Caldas in l. curatorem, verbo Læſis, num.* 41. affirmans, minorem repudiantẽ hæreditatem nullo damno affici) minor ſolùm ab alienatione prohibetur, non verò à præiudicialibus, vt in propoſito docet *Vuertinus Zuchardus in rubric. C. de pactis num.* 119. Qui ex hoc tenet puberem ſine curatore ſibi factam donationem poſſe repudiare.

Quartò, pupillis ſolummodò hæc hæreditatis repudiatio ſine tutore prohibetur, *l.* 1. §. *tutor.* 4. *de ſucceſſor. edicto, l. ſi ad pupillum* 11. *de auctorit. tutor. l. tutor, de bonor. poſſeſſ.*

Vnde infert *Baldus in l. non pro numero, in lectura antiqua, ff. ad Orfitian.* quem poſtea ſecuti ſunt 5 *Bartol. Socin. conſ.* 207. incipienti, *In cauſa, col.* 2. *in fin. lib.* 2. & eos allegans *Ioan. Anton. Rubeus in repetit. l. pater filium n.* 9. *ff. de inoffic. teſtam.* Quod ſi maſculus minor repudiet hæreditatem, vt faciat locũ fœminæ, non poterit aduerſus huiuſmodi repudiationem in integrum reſtitui. Quorum doctrinam etſi in eo veriſſimam arbitrer, quod puberem minorem repudiare hæreditatẽ poſſe ſupponere videtur, in eo tamen, quod ſine ſpe reſtitutionis fieri docet, ſuſpectam, & prorſus improbabilem habeo, ſiquidem, vt patet ex *d. l. ait prætor* 7. § *ſed quod Papinianus,* & ex *d. l. quod ſi minor.* 24. puberi hæreditatem repudianti competit remedium reſtitutionis in integrum.

Et vt ad inſtitutum redeamus, ita certũ exiſtit, iam puberes repudiandi hæreditatem in- 6 tegram habere perſonam, vt ſiue curatoribus careant, ſiue illis ſint præditi, vtroque caſu per ſe eiuſmodi repudiationem validè expedire poſſunt, vt innuit *Anton. Faber in iuriſprudent. tit.* 12. *prin.* 1 *illation.* 12. nam licet pubes curatori addictus, nihil à pupillo differat, vt argumento *l.* 3. *C. de in integr. reſtituend. minor.* paſſim notant Interpretes, & nos pluries obſeruauimus, pupilloque ſit repudiatio ſpecialiter prohibita, *dict. l.* 1. §. *tutor.* 4. *dict. l. ſi ad pupillum* 11. *cum ſimilibus.* Tamen quia hæc repudiatio ex illis eſt, quæ ad curatoris prouidentiam & adminiſtrationem non ſpectant, cùm actus ſit legitimus, vt *ex l.* 1. §. *vltim. ff. vt in poſſeſſ. legat.* admonet *Anton. Faber in rationali ad dict. l. quod ſi minor.* §. *Scæuola*: qui quidem non per alium, nec alterius autoritate poteſt expediri, *l. nemo alieno* 123. alias 165. *de regulis iuris*. quam ita interpretantur ibidem *Philip. Matth. Petr. Faber, Briſſon. lib.* 4. *formular. Carranza diſput. de partu cap.* 2. §. 1. *illat.* 13. *num.* 121. & *Anton. Pichard. in lectionibus ad titul. de acquir. vel amitt. hæred. cap.* 24. *num.* 3. neceſſariò à minore, ſine curatoris ſui autoritate perfici debet, ex ſententia *Aretini in l. per procuratorem, de acquir. hæred.* & *Eduardi ſup. num.* 5. Nec obſtat quod pupillus non aliter quam tutore autore hæreditatem repudiat, *dict. l. ſi ad pupillum* 11. *de autor. tutor. dict. l. tutor, de bonor. poſſ.* Quoniam cũ tutor principaliter perſonæ pupilli, & ad ſup- 7 plendum eius defectum conſtituatur, *l. quia perſo-*

Digitized by Google

ſona 14.de teſtamentar.tutela,§.certo,qui teſtam.tutores dari poſſunt, vnam eandemque perſonam cum pupillo efficit. Quare abſque ipſius tutoris interuentu actum legitimum repudiationis, qui ad perſonam ſpectat, ſolus pupillus exercere nequit, quia perſona ipſius, maximè quoad hunc effectum, ab illius autoritate & conſenſu dependet, adeo, vt ſine eo ſit imperfecta. Ita *Vaeſembec.in §.neque, inſtitut.de auct.tutoris*, quod de curatore dici non poteſt, qui non perſonæ, ſed rebus præponitur, *princip.inſtitut.de curator.*

Dictiſque non repugnat vnicum fundamen-
8 tum contrariæ ſententiæ decerptum ex *dict. l. magis puto, §.fundam, de rebus eorum*, quia, vt ipſius verbis deprehenditur, loquitur in legato, cuius longè diuerſa ratio eſt, vt infra ſuo loco *anno 25.* exactiùs dicemus: quoniam hæreditatis delatæ, & nondum aditæ renuntiatio, non eſt alienatio, vt multis probat *Pat.Sanchez in ſumma lib.7.cap.7.n 51.*

Vnde prouenit, quod cùm vna, eademque
9 ratio militet in repudiatione, ac in hæreditatis reſtitutione actiua ab aliquo facienda. cùm vterque actus ſit legitimus, ideoque ab ipſa perſona, non ab alia expediendus, vt de reſtitutione loquens ſcribit *Giphan.in l.infanti 18.C de iure deliberandi.* Conſequens eſſe videtur, vt quemadmodum ſolus pubes abſque miniſterio curatoris repudiare poteſt, ita & poſſit ex *S.C.Trebelliano* hæreditatem fideicommiſſario reſtituere, vt vel ex eo ſolo liceat coniectari, quod dũtaxat pupillus prohibetur ſine tutoribus ex fideicommiſſo hæreditatem reſtituere, *l. reſtitutia 37.§. pupillus, ad Trebellian.l ſancimus 7.in fine principij C.eodem*, niſi expreſſe vrgentiori caſu contineretur *in l.1 .§. fuit quæſitum, ff.ad Trebellian.* vbi poſtquam pupillum tutori ſuo hæreditatem reſtituere ea ratione negatur, quia ſine tutore fieri non poteſt, ita proſequitur: *Curatori tamen adoleſcentis ab adoleſcente poterit reſtitui hæreditas, quoniam neceſſaria non eſt autoritas ad reſtitutionem.* Probat multis rationibus Morla *in emporio part. 1.titul.8.numer.7.& Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.22.num.8.*

SVMARIVM.

Filio habenti patrem, in cuius ſit poteſtate, non datur tutor. 1

Tutela, quare virile officium dicatur? 2.

Parentes & tutores poſſunt vſque ad pubertatem filios, vel pupillos ratione vtentes religioni offerre. ibi.& 9.

Text.in cap.addia..., & in c.infans 20.q.1. explicantur. 3.

*Text.in cap.quicumque 20.quæſt.1.explicatur.*4.

Duplex ablactationis tempus in pueris præſcribitur. 4.

Text.in c.1.20.q.1.exponitur. 5.

Oblatio habet ſe ad profeſſionem, ſicuti ſponſalia ad matrimonium. 6.

*Parentes, vel tutores non poſſunt filios, aut pupillos inuitos religioni tradere.*7.

Paternam deuotionem, aut propriam profeſſionem Monachum facere, quomodò accipiatur? 8.

Ingreſſum puberis in religionem, nec pater, nec tutor reuocare poſſunt. 10.

Poſt annum & diem ab ingreſſu Religionis, *minimè licet parentibus, aut tutoribus impuberem à regulari diſciplina auocare.* 11.

Ætas ad retrahendam conceſſa, malitianon ſuppletur. 12.

QVÆSTIO XVII.

Quando liberum ſit patri, aut tutori, filium, vel pupillum religioni offerre, aut ſpontaneum eorum ingreſſum reuocare?

Parentibus, ideſt, ſiue patri, ſiue matri, vt poſt longam diſputationem mauult *Pat. Sanchez lib.4.ſumma cap.18.num.19.* quem ſequitur *Diana reſolutione moral. 2. part. tractata 15.* aliàs 1.*Miſcellaneo reſolution.57.in principio*, & tutoribus: nam & hi loco parentum ſunt, vt notat *Anton. Faber in iuriſprudent. Papiniana.tit. 12. princip.1.ad finem*. Quare filio habenti patrem, in cuius poteſtate ſit, tutor dari non poteſt, *l. muto 6.§.vltim. de tutel.* iunctis his, quæ idem *Faber* obſeruat *ibidem, illat.15.& 21.& ſupra tit. 6.principio 7.illatione 10.in fine.* Et tandem, vt id obiter notem, forte hac de cauſa tutelam officium virile eſſe dicitur *in l. tutela 16. ff de tutelis.* 1
cùm abſurdum, & quaſi contra naturam videatur, per alium quam virum geri officium poſſe, quo viri, ſiue patris perſona repræſentatur. Parentibus ergo, vt ad inſtitutum reuertamur, & tutoribus hac de cauſa filios impuberes, & pupillos, ex quo gaudent vſu rationis, veluti interpretatur *Sanchez lib.5.ſumma cap.4.num.24.* religioni offerendi ius eſt, nempe maſculos vſque ad quartumdecimum annum, & vſque ad duodecimum fœminas, ita vt toto impubertatis tempore contra parentum factum reſilire nequeant, colligitur *ex cap.2.de regularib.cap.puella 20.quæſt.2.*& expreſſiùs *ex cap. 1.20.quæſt.2.* illis verbis: *Parentibus ſanè filios ſuos religioni tradere, non amplius quàm vſque ad quartumdecimum eorum ætatis annum licentia poterit eſſe.* Conducit apud noſtros *l. 4.& 5. titul. 7.part.1.* docent *D. Thom.2.2.quæſt.189.art.5.in 4.Paludan.in 4.diſtin. 38.quæſt.4.artic.3.num.36.D.Anton.2.part. tit. 11. cap.2.§.8.notabili 4.Carol. de Tapia de relig.reb.c. 6.verb. Ingreſſi num.46. Sebaſtian. Medicis in concordia Canonum Decreti, d.cauſa 20. q.2.P.Thom. Sanch.lib.4.eiuſdem operis c.18.n.8 9.& 27.*

Et licet illud, quod ex *Sanchez* notauimus; 2
videlicet ſolùm impuberes iam vſum rationis habentes poſſe à parentibus & tutoribus vſque ad duodecimum, vel decimumquartum annum religioni offerri, in dubium reuocari videatur *ex cap.addidiſtis 2.20.q.1.* vbi dicitur infantes, ac per conſequens vſu rationis carentes, vt alibi probauimus, validè à parentibus fuiſſe monaſticæ diſciplinæ traditos: & apertiùs *ex c.quicumque, eadem cauſa & quæſtione, & ex c.1.20.q.2.* quibus planè ſupponitur, quacumque minori ætate, etiam ablactationis, patribus filiorum oblatio-

tionem eſſe permiſſam: tamen id certum eſt, vt probat *Sanchez*. nec aliud conuincitur ex dictis locis. Non quidem ex *dict. c. addidiſtis*, quia vel infantia ibi impropriè accipitur pro pueritia, vt poſt *Gloſſam* ibidem communiter ſentiunt Interpretes, & præcipuè *Turrecrematu num.* 2. vel pro infantia reſpectu annorum, ſed non reſpectu vſus rationis: nam licet iſte ſoleat finita infantia contingere, hoc non eſt in perpetuum, quin multis anteà adueniat, vt pluries diximus, & fatetur ibidem *Sanch. lib. 6. eiuſdem operis c. 16. num. 6.* quomodo etiam accipiendus eſt text. *in c. infans, eadem cauſa & quæſtione*, licet *Palea* ſit.

4 Nec ex *d. c. quicumque* infringitur noſtra ſententia. Nam quamuis ablactationis tempore ex eo conſtet *Samuelē* fuiſſe Deo à matre oblatum, vt 1. *Reg.* 1. refertur, non ideò apparet id ante vſum rationis accidiſſe, imò vt *d. c. Regum* exponit *Nicol. de Lyra*, multò poſtquam ad diſcretionis annos perueniſſet, fuit *Samuel* cultui diuino à parentibus addictus: ait enim duplicem eſſe ablactationem; vna quæ eſt abſtractio à lacte Mammillæ, & hæc fit circa principium tertii anni, vel circiter: alia eſt, quando abſtrahitur puer à lacte pueritiæ, & incipit vti cibis communibus, nec ampliùs lacticiniis nutritur, quod fit regulariter circa annum decimum, vel circiter. Et hac vltima ablactatione fuiſſe *Samuelem* à Matre Deo ſacratum, teſtatur prædictus auctor, quem ſequitur *Cardinal. Turrecrematu in dict. c. quicumque*: ergo non fuiſſe ante rationis vſum oblatum ſatis colligitur.

5 Minuſque dictum *cap.* 1. 20. *q.* 1. eam turbat, cum illa verba *in qualibet minori ætate*, non ſint accipienda, vt etiam ætatem vſu rationis deſtituram complectantur, imò iuxta ſubiectam materiam eam habere ſignificationem debent, vt omnem ætatem ab egreſſu infantiæ vſque ad puberratem includant. Quaſi ſenſus ſit, poſſe puerum qualibet minori ætate à ſeptennio, vel vſu rationis à parentibus religioni mancipari, quæ noſtra ſantentia eſt.

Et illam rationem habet, quia pater, aut tutor, quibus impuberum directio toto tempore impubertatis incumbit, non poſſunt eos inuitos, vel non aſſentientes religioni conſecrare,
6 *l. ſi puellæ tutores* 6. *l. filio familias* 13. *ff. de ſponſalibus*. Cum oblatio habeat ſe ad profeſſionem, ſicut ſponſalia ad matrimonium, ex doctrina *Sebaſtiani Medices in d. concordia, cauſa* 20. *q.* 1. *art.* 1. *verſ. Ad ſextum reſpondetur, & P. Sanchez d. c.* 18. *num.* 26. Ergo quemadmodum antequam ipſi impuberes conſentiant, & ad id ſufficientē vſum rationis fuerint adepti, à parentibus induci ad ſponſalia nequeunt, ita nec ab ipſis religioni offerri, quia non conſentientes conſecrarentur: quod fieri merito negat *S. Pontifex in d. c. & Sanchez d. c. num.* 26. *&* 27.

7 Ex quibus colligitur, parentes & tutores, abſolutè loquendo, non habere omnimodam poteſtatem offerendi impuberes religioni, ſed tàtùm perficiendi infimam eorum voluntatem, qua ſe Deo in religione dicare, minus perfectè ob naturalem ætatis defectum exoptant: alioquin non expectato impuberum conſenſu, illos poſſent ſub regulari tradere diſciplina, vt minùs benè ſentire videtur *Anton. Diana vbi ſup.* Quod cùm minimè eis ſit permiſſum, vt propè oſtendimus, & ſuadetur argumento *cap. Puella* 20. *quæſt.* 1. neceſſariò fatendum erit, verùm eſſe quod diximus, nempe ſtrictum ius oblationis, nec parentibus, nec tutoribus competere, ſed tantùm ius quoddam perficiendi puerorum voluntatem, & eam religioni offerendi.

Itaque ſubintelligendum erit quod ex noſtro Concilio Toletano 4. refertur *in cap. Monachum* 20. *quæſt.* 1. ſcilicet, monachum, aut paternam deuotionem, aut propriam profeſſionem facere, nam licet his verbis indicari videatur ſolam paternam deuotionem, vel oblationem independenter à filii voluntate, eum Monachum facere, & conſequenter non eo modo, quo diximus. cùm etiam ſolam filii voluntatem, vel profeſſionem, abſque aliquo patris auxilio ipſum religioſum efficere inſuper affirment. Verus tamen dictorum verborum ſenſus eſt, Monachum facere aut paternam deuotionem ſimul cùm impuberis filii voluntate, aut iam adulti ſolam profeſſionem, vt optimè cum *Gloſſa ibidem* interpretantur *Turrecremata* & alii. 8

Etenim cùm imperfectio hæc voluntatis ſolummodò ad pubertatem, tam in maſculis, quã in fœminis protendatur, vt vel ex eo conſtat, quod tunc matrimonium liberè poſſunt inire, necnon & inuitis parentibus religioſum habitum aſſumere, vt ex *Gloſſa in dict. cap.* 20. *quæſt.* 1. tradit *Gomeſius in cap. ſi ſi annum, num. 3. de iudiciis, lib.* 6. & notatur à *DD. in cap. conſtitutionis, de reſtitutione in integrum*. Inde eſt, ad illud vſque tempus tantundem impuberes paterna, aut tutoria voluntate indigere, & conſequenter, non ulteriùs hac ratione poſſe parentes vel tutores illos religioni offerre, vt tot iura & Scriptores teſtantur, quorum initio meminimus. 9

Adeo quidem, vt non liceat parentibus, vel tutoribus, ſi poſt pubertatis annos abſque eorum conſenſu fuerint religionem ingreſſi, illorum ingreſſum reuocare. Nam quemadmodū vltra eam ætatem nullum eos offerendi ius habent; & ſi inuitos offerant, excommunicatione innodantur, vt optimè docet *Diana dict. reſolut.* 57. ita nec reuocandi à religione tunc ſemel ingreſſos poteſtatem naniſcuntur, argumento *textus*, qui ita debet intelligi *in cap. fin.* 19 *quæſt.* 3. *& cap.* 1. 20. *quæſt.* 2. *cap* 2. *de Regularibus, & l.* 5. *titul.* 7. *p.* 1. inſinuant D. *Thom.* 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 5. *Gomeſius in cap. ſi annum, in principio. Carol. Tapia dict. cap.* 6. *num.* 37. *Pat. Sanchez dict. cap.* 18. *num.* 10. pendet enim hæc reuocandi facultas ab illa poteſtate offerendi: ergo quanto tempore illa durauerit, & hæc durare debet. Quare communis omnium traditio eſt, veluti proximè adducti obteſtantur, parentes, aut tutores filiorum, vel pupillorum ingreſſum ad decimumquartum annum, ſi maſculi ſint, & ad duodecimum, ſi fœminæ, reuocare poſſe, 10

Digitized by Google

& eos à religione extrahere, non vtrique propria autoritate, imò illius, qui in monaſterium habeat poteſtatem: vt non malè ex *dict. cap. 2. de regular.* colligitur, vbi tantùm conceditur illis poteſtas reclamandi, & adeundi ſuperiorem.

11 Quod ita intelligendum eſt, niſi expreſsè parentes, vel tutores ingreſſui conſenſiſſent, aut tacitè, ſi ipſis ſcientibus ab ingreſſu ad pubertatem annus & dies affluxiſſet: nam ſi tantùm tempus præceſſiſſet, etiam ante pubertatis aduentum, illis eſſet reuocandi via intercluſa, *dict. cap. puella 20. quæſt. 2. & dict. cap. 2. de regular.* tradunt expreſſe ſupra relati, inter quos *Sanchez dict. loco num.* 11. & id expreſſiùs notat dicens, hunc annum includi debere intra annos, quibus illi ſunt impuberes. Si enim filius, aut pupillus, prope pubertatem ingrediantur, parentibus inſciis, aut tutoribus, non concedetur illis integer annus ad reuocandum, ſed id ſolùm, quod ſupereſt vſque ad pubertatem, qua adepta, ceſſauit id reuocandi ius. Quia deinceps, proſequitur prædictus Autor, integrum eſt illis contra parentum vel tutorum voluntatem ad religionem tranſire, vel in ea perſeuerare, ſi ante pubertatem fuerunt ingreſſi, vbi *numeris ſequentibus* cętera huc ſpectantia accuratiſſimè pertractat, eum vide.

12 Diximus ad decimumquartum annum licere parentibus, aut tutoribus maſculos impuberes, vel fœminas ad duodecimum à religione extrahere: & id quidem ita verum eſt; nunc ſubiungimus, vt licèt malitia ſuppleat ætatem, nihilominus reuocandi poteſtas duret vſque ad vltimum prædicti temporis punctum, ſiquidem cautum reperitur hanc facultatem perſeuerare ad quatuordecimum, & duodecimum annum impuberum: & nullibi legitur præfiniri, ſupplente malitia dictam ætatem, vt vel hac ſola ratione aduerſus *Paludanum in 3. diſt. 39. quæſt. 3. quæſtiunc. 2.* ita concludit *Sanchez dict. capit. 18. num. 14.*

SVMMARIVM.

SVperiores vtpote Pater, Tutor, & ſimiles, poſſunt quæcumque ſubditorum impuberum vota irritare. 1.

Tantùm *vſque ad pubertatem ſubditorum licere ſuperioribus illorum vota infringere, multi docent. Sed contrarium eſt verius.* 4.

Impuberes an vltra pubertatem ſint in poteſtate ſuperiorum? 3.

Votum à principio reuocabile, ſemper manet eiuſdem naturæ. 4.

Votum à filio emiſſum cenſetur conditionale, ſi puer non contradixerit, & etiam poſt pubertatem durat conditio. 5.

Sacerdos etiam tranſacto Iubileo, habet poteſtatem commutandi vota illius pænitentis, qui fuit Iubileum lucratus. 6.

Etiam filio emancipato poteſt pater ipſius vota reuocare. 7.

Quoad votum attinet, ius ſolum naturale inſpicitur. ibid.

Ante ratificationem filij iam puberis licet patri illius vota, etiam poſt trigeſimum ætatis annum, vel emancipationem irritare, quamuis filius huius remedij inſcius votum ſæpiùs ſeruauerit. 8.

Propoſitum ſeruandi votum, quod validum eſſe cenſetur, licèt poſt pubertatem contingat, illud non ratificat. 9.

Putans votum eſſe irritabile, ſed interim obligatorium, non tenetur, quamuis poſt pubertatem illud ſeruare propoſuerit. ibid.

Actus perſeuerantiæ, ſiue profeſſorum, ab eo, qui nulliter fuit profeſſus, facti, in confirmationem profeſſionis facti præſumuntur. 10.

Factum poſt votum, magis ex vi ipſius obligationis, quam in eius confirmationem factum iudicatur. ibid.

Text. *in cap. pueri 22. q. 5 explicatur.* 11. *& ſeqq.*

Dictio, ſtatim, licet regulariter nullam dilationem admittat, plerumque tamen iuxta ſubiectam materiam longum tempus ſignificat. 12.

QVAESTIO XVIII.

Vota ſubditorum impuberum, an vltra eorum pubertatem valeant ſuperiores reuocare.

SVppoſita doctrina, quæ habet, ſuperiores poſſe quæcumque impuberum vota, ſiue realia, ſiue perſonalia, ſiue mixta irritare, vt de patre & tutore, *ex cap. 30. Numer. relato in capit. mulier 32. quæſt. 2. & ex cap. 1. & 2. 20. quæſt. 2.* docent *D. Antonin. 2. part. titul. 11. c. 2. ſ. 6. Ioann. Friburg. in ſumma confeſſ. titul. 8. lib. 2. q. 34. Henric Boich in cap. Scriptura num. 2. de voto, Nauarr. in ſumma cap. 12. num 70. Carol. Tapia de relig. rebus cap. 6. num. 29. Stunica tractat. de voto, quæſt. 3. num. 81. 93. & 95. Paul-Comitol. reſponſ. mor. lib. 2. quæſt. 7. Azor lib. 11. inſt. moral. cap. 17. quæſt. 8. P. Suar. 2. tom. de Relig. lib. 6. cap. 6. num. 6. & 22. Bonacina,* vt teſtatur ipſius Compendium *verbo Votum, num. 57. P. Sanchez lib. 4. ſumma cap. 35. n. 7.* vbi & *num. 77.* de matre certis tantùm caſibus idem affirmat, & abſolutè de domino, hero, nutricio expoſiti infantis, cuius parentes ſunt incogniti, & magiſtro, tenent *Leſſius de iuſti. c. 40. dubio 14. num. 82. Suar. dict. loco num. 23. Sairus in claui regia lib. 6. cap. 10. num. 18. in fin.* Quorum opinionem, etſi non audeat approbare *Sanchez ibidem num.* 84. quia ſolido fundamento caret, eam tamen valdè piam, & quam poſſet aliquis tantorum doctorum autoritate nixus, conſulere, & ſequi appellat. 1

Difficultas autem eſt, an ſolum vſque ad pubertatem inferiorum his ſuperioribus liceat illorum vota retractare? Et quidem in hac difficultate aliquorum ſententia tenet, ad eam vſque ætatem ipſius fuiſſe irritandi poteſtatem conceſſam. Ita ex *Mario de Andr.* è *Societate Ieſu, in lectura de matrimonio, cap. de impedimento voti,* teſtatur *Carol. Tapia loco vbi ſupra num. 36.* & licet non expreſsè *Comitolus, & Stunica, & Sanchez* etiam *dictis in locis,* ille *num.* 82. iſte *num.* 8. vbi contra *Ouandum in 4. diſt. 38. diſput. vnic. propoſit. 34 in fin.* ait, hoc tempus irritandi ſuperio- 2

tioribus indultum, miuimè pnſſe dici prorngatum eſſe in maſculis & fœminis vſque ad decimumſextum aunum completum, per Decretum Concilii Tridentini *ſeſſ.25.de regularibus c.15.* quia id decretum de ſola profeſſione agit. Quare ad vota ſimplicia, de quibus nns agimus, vt notat *Suarez vbi proximè num. 6.* protrahi non debet.

3 Et ratione ſuaderi videtur hæc opinio, quia impuberes iure naturali & poſitiuo tantùm sũt in poteſtate ſuperiorum, vt ipſorum voluntate regi debeant ante vſum rationis: ergo cùm ſolùm ante decimumquartum annum maſculi,& ante duodecimum fœminæ, perfectò vſu rationis careant,pro illo tempore dumtaxat,& non vltra, ipſorum vota. quaſi à iudicio carentibus facta, irritari poterunt.

4 Contrarium nihilominus vt probabilius defendunt *Caietan.2.2.quaſt.189.artic.5.& Victoria ibidem, & in artic.9.quæſt.88.2.2.Nauarr.cap.12.num.71.Viuald.in candelabro 3.part.cap.14.n.100.Azor.lib.11.cap.17.q.7. Leſius lib.2.cap.40.num.80.Ludouic.Lopez cap.48.Stunica dict. quaſt.3.num.84. Suarez dict. c.6.num.8.& Martin.Bonacina vbi ſuprà*, exiſtimantes, parentes etiam vltra pubertatem irritare poſſe vota, quæ in impubertate filius emiſerat,cuius ſententiæ fũdamenta hæc ſunt. In primis, quia votum filii impuberis à principio fuit infirmum, & irritabile, & nunquam fuit confirmatum, vt ſupponitur: ergo ſemper retinet illam imperfectionem, qua durante, ſemper irritari poterit:

5 Deinde, quia votum illud à principio includit eam conditionem,ſi pater non contradixerit: ergo ſemper votum manet conditionatum, & pendens à voluntate patris,& ratione illius poterit irritari, ſiquidem illa conditio non limitatur ad tempus pueritiæ, vt conditio ſit: *Si pater infra tempus pubertatis non contradixerit*. cùm nec à iure, nec à ratione talis limitatio deprehendatur. Non à iure, quia nullibi id cautum reperitur:non à ratione,quia ex ea potiùs elicitur abſque tali limitatione conditionem eſſe oportere. Nam cùm hæc poteſtas reuocandi conceſſa ſit ad ſubueniendum indiſcretioni filiorum, quatenus durat obligatio ex ipſorum indiſcretione, & ea durare debet, argumento *c.vltimi, de ſententia excommun.* vbi datam poteſtatem Epiſcopis abſoluendi pueros à ſententia canonis, etiam poſt pubertatem, ſi tunc abſolui poſtulauerint,exercere poſſunt: Ex quo ibidem notat *Panormitan.n.2.* teſte *Suario dicto loco*, beneficium inductum ratione minoris ætatis; poſtquam cœpit habere locum, non extingui, licet minor perueniat ad maiorem ætatem.

6 Pro qua ſententia vrget doctrina patris *Henriquez in ſumma lib.7.de indulgent.capit. 11. num. 4.Sairi in claui Regia lib.6.cap.12.num.17.Sanchez in ſumma tomo 1.lib.4.cap.54.num.39.& 40. Leonar.Leſii in vltima editione operis ſui de iuſt.& iure lib.2.cap.40.dub.16.num.109.* quam probabilem,& in praxi tutam nouiſſimè exiſtimat doctiſſimus *Antonin. Dian. reſolution. moral.part.2. tractat.16.reſolutione 11.* quæ habet,Sacerdotem etiam tranſacto Iubilæo obtinere iuriſdictionẽ & poteſtatem cõmutandi vota illius pœnitentis,qui Iubilæum conſequutus eſt:nam priuilegium commutandi talia vota non eſt alligatum tempori, ſicut ſunt opera ad conſequendum ſupradictum Iubileum, vt etiam in noſtro caſu dici poteſt. Nam licet neceſſario tempore impubertatis votum fieri debeat,vt poſſit à patre & tutore irritari: attamen poſtquam iam fuit factum, poteſtas irritandi tempori non alligatur. Quæ rationes cum pariter in cæteris ſuperioribus militent, excepto tutore, qui accedente pubertate officium amittit, *princip.inſtitut.quibus modis tut.fin.* cum aliis proprio loco congeſtis,idem de illis ac de parentibus dicendum videtur.

7 Quocirca, licèt hæc opinio diſplicuerit *Soto lib. 7. de iuſtit.quaſt.2.articul.3.in fin.Aragonio 2.2.quaſt.88.artic.9. Angel. quaſt.de voto, articul.7. difficultat.12.dubio* 7.tamen eorum fundamentis omnino ſubuerſis, in eadem ſententia perſeuerauit *Suar.dict.capit.6.num.11.*vbi eam procedere ſubiungit, ſiue poſt pubertatem filius ſit in poteſtate, ſiue extra, per emancipationem, aut alio modo. Nam ſi vtroque caſu liberum eſſe patri arbitratur vota a filio impubere emiſſa retractare;cùm,quia etiam poſt emãcipationem, vt iure naturali (quod hac in re ſolum attenditur, vt ex *Innocentio in capit.2.num.1.de regularibus, Angelo,* Sylueſtro, *Tabiena, Armilla, verbo Patria poteſtas,*docet *Sanchez dict.lib.4.capit. 18.n.19.*& rurſus indicat *dict.capit.35.num. 75.*) ipſe pater remanet, & ille filius perſeuerat: vnde à Prætore perinde admittitur ad bonorum poſſeſſionem, ac ſi in patris familia manſiſſet, *l.1. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabul.* Nam vt nimis appoſitè inquit *Anton.Faber in iuriſprud. Papin. titul.2.prin.3.illat.vltim.*emancipatio,quæ eſt iuris ciuilis,poteſt extinguere nomen ſui hæredis, quod itidem eſt ex iure ciuili; ſed non filii ius & nomen, quod eſt à natura. Tum quia conditio illa incluſa voto ſemper habet locum; ergo donec deficiat, vel adimpleatur, velut conditione poſitus vota poterit reuocare.

8 Vnde infert *Stunica dict.quaſt.3.num.85.*quod non ſolùm cum puer poſt quartumdecimum annum non ratificauit votum antea factum,eo ſcilicet modo,quo exponit *Suarez dict.cap. 6.n.12.& 13.*Imò & cùm ex ignorãtia poſt pubertatem, & annum quartumdecimum ſeruauit, putans ſe non habere remedium irritãdi, quod peteret, ſi ſciſſet,pater poterit illud irritare,etſi vouens filius ſit triginta annorum,aut emancipatus, vt ex dictis colligitur.

9 Quod procedere item dicendum eſt, etiam vbi puer iſte, qui fecit votum caſtitatis, verbi gratia, veniens ad pubertatem, & putans iam votum non eſſe irritabile, ſtatuit perpetuò ſeruare illud, ſicut tenetur, quia vt inquit *Suarez dict. cap. 6. num.13.* non ideò voluit confirmare illud, ſed potiùs in ſua exiſtimatione, ſupponens eſſe firmum,ſeruare vult,& non confirmare: nam voluntas ſeruandi non eſt modus

Digitized by Google

confirmandi votum, *Carol. de Tapia vbi proximè num.35.* etiam in eo, qui ſciens votum eſſe irritabile, ſed interim obligatorium ideò ſeruare elapſa pubertate propoſuit, ex ſententia eiuſdem *Suarez ibidem*. Igitur cùm non fuerit ratificatum, adhuc pendet à voluntate patris, & ab eo irritari poterit quocumque tempore in hoc ſtatu perſeuerauerit.

10 Quibus non aduerſatur text. *in dict. cap. puellæ 20. quæſt. 2.* vbi ſtatim accedente pubertate ex perſeuerantia, ſolemne religionis votum, quod in profeſſione emittitur, abſque alia ratificatione ita firmum manet, vt nec à pubere, nec ab ipſius parentibus, vel tutoribus, poſſit irritari, quia actus perſeuerantiæ, ſiue profeſſorum, facti poſt pubertatem ab eo, qui anteà inutiliter fuit profeſſus, neceſſariò in ratificationem & confirmationem nullæ profeſsionis facti debent intelligi, ſiquidem qui illos vult facere, cenſetur velle fundamentum illorum, nempe profeſsionem: quod de actibus in executionem voti poſt pubertatem dici non poterit: nam cùm votum, licèt in puerili ætate emiſſum fuiſſet validum, vt ſuo loco videbitur; quidquid illud reſpiciens poſtmodum fit, magis ex obligatione voti, quàm in eius confirmationem actum iudicatur, ex doctrina *Patris Suarez d. lib. cap. 6. num. 13. in principio.*

11 Sed vereor, ne dum hanc difficultatem effugere contendimus, in grauiorem aliam incidamus ex *cap. pueri 20. quæſt. 5.* vbi ea ſolummodò vota impuberum ſimplicia, & non ſolemnia, vt profeſsionis, contradictione paterna irrita dicuntur, quæ pater ſtatim vt facta eſſe intellexit, contradixit. Quare ad tempus tantum ſcientiæ, ſiue ante pubertatem, ſiue poſt, non verò vſque ad ratificationem filiorum in maiori ætate factam, vt monuimus, patri facultatem eſſe irritandi eorum vota, inferendum videbatur.

12 Huic enim obiectioni tantùm reſpondendum occurrit, Eliberitanum Concilium *in dict. cap.* ſolùm definiſſe, impuberis filiæ vota, quæ pater, vt audiuit, ſtatim contradixit, irrita eſſe. Non enim decreuit, oportere ad hoc, vt pater ea reuocet, quòd ſtatim ac facta intellexit, contradicat, velut innuens tunc ſolùm reuocandi impuberis filiæ vota patri ius eſſe, cùm facta cognouit, & non alio tempore. Nec enim dictio *ſtatim* id probat, quia licèt regulariter nullam dilationem admittat, *l. ſi finita, §. non autem ſtatim, ff. de damno infecto, l. cùm quidam, de legatis 2.* plerumque iuxta ſubiectam materiam accipitur, & longum tempus denotat, vt in *l. quod dicimus, ff. de ſolution. & in l. fin. C. de iudic.* probant poſt *Gloſſam in cap. quicumque 77. diſtinctio.* relati à *Vulpello tractatu de propoſitionibus, dictione incontinenti, in principio,* etiam *Barbocſa de diction. dictione. 333.*

SVMMARIVM.

Conſuetudo antiqua iurandi primogenitos Regum, ipſis viuentibus, in ſucceſſores Regnorum, etiam hodie apud noſtros viget.

Pubertas deſideratur in Principe, vt fidelitatis homagium ipſi præſtetur. 2. & 6.

In feudis minimè cogitur vaſſallus domino impuberi præſtare homagium fidelitatis. 3.

Impubes vaſſallus non tenetur fidelitatem iurare. 4.

Princeps recipiens iuramentum fidelitatis, etiam vaſſallis obſtringitur. 5.

Qui vel à patre, tutore, vel Regni Proceribus gubernatur, poteſt quacumque ætate, etiam infantili, in Regem iurari, dummodò fuerit priùs per Baptiſmum in Eccleſiam receptus. 6.

Vtero exiſtens nequaquam iurari poteſt. 7.

QVAESTIO XIX.

Princeps quando à ſubditis iurari poſſit, aut ipſis fidelitas, qua ætate homagij ſolemnitate apud noſtros ſpondeatur?

Cuius quæſtionis reſolutio & ad perſonas dominorum pertinebit, quibus vaſſalli ob inueſtituram feudorum ad fidelitatis promiſſionem tenentur, necnon & ad perſonas vaſſallorum, vt qua ætate fidelitatem præſtare teneantur appareat.

Conſuetudo illa antiquorum Regum, cuius meminit Abulenſis *Paralipomenon. 2. c. 11. in fine,* iurandi primogenitos eorum, ipſis viuentibus, in Principes, ſiue Regnorum legitimos ſucceſſores, iam diu apud noſtros inualuit, teſte *Gregorio Lopez in l. 2. verb. Eſto vſaron ſiempre, tit. 15. p. 2.* ſaltim ab anno 1276. quo Rex Sancius 4. cognomento *el Brauo*, in Comitijs Segouiæ habitis ſolemni homagio fuit ad Regni ſucceſſionem admiſſus, vt ex vetuſtiſſimis rerum Hiſpanicarum Hiſtoriographis protulit huiuſce literaturę peritiſsimus Doctor *Petrus Salazar, & Mendoza in peculiari quodam tractatu, quem de Principis iuramento* ſcripſit, & poſteà pene ad literam, opere ſuo inſcripto, *Origen. de las dignidades ſeglares de Caſtilla, lib. 3. cap. 23. 24. & 25.* incluſit. Hoc enim perſpicuum exiſtit; quod verò dubitatione non caret, & ad inſtitutionem noſtram ſpectat, deſignatio ætatis eſt, quam neceſſariò Princeps habere debet, vt à ſubditis, & Regnum, & fidelitas, ſacramenti religione ipſi promittatur. Et cùm iuramentum, quod Principibus præſtatur, nihil aliud ſit quàm promiſſio quædam fidelitatis iurata, vt ex ipſiuſmet iuramenti verbis, quæ refert *Salazar. d. c. 25.* colligitur; dicendum videtur ſecundum iuris diſpoſitionem, non niſi puberibus fieri oportere, vt præcepiſſe apud noſtros *Sancium* huius nominis Tertium refert *Caldas Pereira in l. ſi curatorem verb. Hunc contractum n 47. verſ. Id igitur,* multoque magis, & lucutentius è ſequentibus elucebit. 1

2 (margin, beside "verò dubitatione non caret")

Primò, quia ante pubertatem non cogitur vaſſallus domino impuberi præſtare homagium fidelitatis, vt conſtat *ex c. 1. quo tempore miles inueſtituram petere debet,* vbi cauetur, quòd ſi miles intra annum & menſem inueſtituram feudi à filio, vel ſucceſſore domini ſui non petat, feudum amittet, niſi iuſta cauſa interue- 3

ne-

nerit, quare non perierit: veluti infantia domini, ſcilicet, vel vaſſalli, vt interpretatur *Iacobus de Bellouiſu, ibidem*, quem ſeqnitur *Aegidius Bellamer conſ. 48. n. 40.*

4 Secundo, & ex eo coniectatur, quòd impubes, & minor anno decimoquarto ad fidelitatis iuramentum præſtandum cogi non poteſt, *cap. Imperialem, §. præterea, de prohibit alienat. per Federicum, cap. ſi quis deceſſerit, ſi de feudo defuncti contentio ſit inter dominum & aguatos*, quibus id expreſſe definitur, & conducunt eradita à *Rolando Valle conſ. 64. num. 26. lib. 2.* & *Tuſcho, litera F. concl. 126. n. 62. Ludouic. Peguera de laudemijs 2. præludio n. 6. verſ. Secundò fallit*: ergo ſi impubes vaſſallus non tenetur præſtare, neque domino impuberi præſtandum erit, quia inter dominum & vaſſallum æqualitas ſeruanda eſt, *cap. vnic. qualiter dominus proprietate feudi priuetur.*

5 Tertiò, nam dominus, ſiue Princeps, etiam in receptione prædicti iuramenti, vel homagij obligatur, verſa vice, vt de domino apparet in *c. vnic. de forma fidelitatis*, & de Principe ex verbis ipſius iuramenti relatis à *Salazar* loco *vbi proximè*, confirmantque verba *Petri Gregorij lib. 3. de republica c. 8. num. 5.* vnde cùm pupillus perſonaliter obligari non poſsit, *l. pupillus 59. de action. & obligat. l. 1. in fine de nouation.* cum alibi notatis: inde eſt, quòd nec ante pubertatem fidelitatis ſacramentum accipere, nec in Principem iurari queat.

His ergo rationibus ducti *Ægidius Bellamera dict. conſ. 48. nu. 40. & Cardinal. Tuſch. practic. concluſ. iuris litera I. concluſ. 18. n. 4.* in ea
6 ſunt opinione, vt exiſtiment vaſſallum non teneri præſtare homagium domino infanti, impuberi, aut proximo pubertati. Quibus & ego etiam adducor, vt profitear apud noſtros impuberes Principes cuiuſcumque ſexus ante pubertatis annos iurari non poſſe. Quod ita accipiendum eſt, ſi tutores non habeant, quibus ipſorum nomine præſtari iuramentum poſsit, aut Conſilium ſupremum, qnod quidem magnis principibus pro tutore eſt. *Aegid. dict. conſil. num. 52. & 53.* & *Tuſchus ibidem num. 6.* Nam ſi parentibus, tutoribus, aut Conſilio regantur, quacumque in ætate exiſtant, dummodò ſacra ablutione fuerint ad Eccleſiam admiſsi, iurari poterunt, vt comprobatur exẽplo Caroli Quinti Imperatoris, qui cùm ſex annorum eſſet & ſeptem menſium, fuit ad Regni ſucceſsionem iuramento receptus, vt & Philippus Secundus, & ipſius filius Ferdinandus, cùm vix anniculus eſſet: & cæteri deinde Principes, veluti recenſet noſter *Petrus Salazar de Mendoza locis vbi ſuprà*. Quod & noſtris temporibus teſtimonio Principis *Balthaſaris*, & *Philippi Quarti* filij obfirmari poteſt, qui nondum vnius anni exciterat, cùm in *Diui Hieronymi Cœnobio* prope Matritum publicè fuit vt Regnorum legitimus ſucceſſor ſolemni homagio à Proceribus regni iuratus.

7 Vnde veniunt improbandi *Bald. in l. qui in vtero 26.* & *Ioannes Oroſcius ibidem num. 3. ff. de ſtatu hominis, Gregor. Lopez in l. 5. titul. 15. part. 2. gloſ. 1. Mieres de maioratu 3. part. quæſt. 2. num. 13.* dum falſo ex illa *lege 26.* deducunt, mortuo Rege, vxore prægnante relicta, ſubditos fidelitatem & obſequium iurare debere ei, qui in vtero eſt. Nam cùm, vt requiri diximus, tunc nec baptizatus, nec ſub tutoris poteſtate eſſe poſſit, *l. ſi nemo 19. §. vltimo, de teſtament. tutel. l. 1. §. ſi quis quaſi, ff. de eo qui pro tutore*, & conſequenter nec à ſupremo Conſilio regi, inde eſt, ei fidelitatis hoc homagium, vel iuramentum præſtari non valere.

SVMMARIVM.

Annus probationis neceſſariò profeſſionem præcedere debet. 1.

Maſculus poſt decimumquartum annum, & fœmina poſt duodecimum, debent ad annum probationis admitti, ibidem.

Pubertas adeò ad nouitiatum requiritur, vt nec malitia ſuppleatur, nec poſt Tridentinum maior ætas ſit neceſſaria. 2.

Impuberes caſtitatis difficultates experiri planè nequeunt. 3.

Nouitius an quis dicatur ante probationis annum? 4. *&* 5.

Nouitius gaudet priuilegio religioſorum, & qui illum percutit, incidit in Canonem, ibidem.

Profeſſio facta ab eo, qui ante pubertatem fuit ad annum probationis admiſſus, eſt nulla. 5.

In Societate Ieſu, nemo ante quindecim annos, vel poſt quinquaginta poteſt ad nouitiatum admitti, niſi ex diſpenſatione Patris Generalis. 8.

QVAESTIO XX.

Qua ætate religionem ingreſſi debeant ad nouitiatum admitti?

AD probationis vel nouitiatus annum, qui neceſſariò tam de iure communi, quàm 1
ex noua Concilij Tridentini oedinatione, profeſſionem cuiuſcumque eeligionis, ſiue virorũ ſiue fœminarum præcedere debet, *cap. ad Apoſtolicam 16. de Regularib. cap. non ſolum 2. cap. conſtitutionem 3. eod. tit. in 6. Concilij Tridentini ſeſſ. 25. de regular. cap. 15.* pubertas præcisè deſideratur. Quare nec maſculum ante decimumquartum annum exactum, nec ante duodecimum fœminam ad nouitiatum poſſe admitti, *ex Clementin. vltim. iuncta Gloſſa verbo ætate, de regular.* obſeruant *Palud. 3. d. 39. q. 3. in quæſtiuncul. 2. fine D. Antonin. 3. p. tit. 16. c. 3. §. 2. Syluest. verb. Religio 2. q. 3. q. 2. & religio 5. q. 1. Roſella verbo Nouitius num. 9.* vbi *Angel. num. 1. Tabiena num. 2. q. 1. Armilla n. 1. Gregor. Lopez l. 3. verbo Vn año tit. 7. p. 1. Anton. Cuccus lib. 3. inſtitut. maiorum, tit. 1. n. 66. & 67. Azor. lib. 12. inſtit. mor. cap. 2. q. 4 & q. 7. Auguſtin. Barboſ. de iure Eccleſiaſtico cap. 42. num. 1.* Pat. *Sanchez lib. 5. ſummæ cap. 4. n. 22.* vbi & inſuper circa hanc ætatem tria ſubiungit. 2
Primùm, eam malitiam non ſupplere, ſicut nec ſupplere dicemus ætatem ad peofeſſionem requi

Digitized by Google

quintam. Secundùm, complendam eſſe de momento ad momentum, & anno biſextili duplicem diem ad ipſius complementum pro vno reputari. Tertiùm per Tridentinum *dict. cap.* 15. non eſſe abrogatam, cùm ſolam profeſſionem ante decimum ſextum annum exactum irritam reddat, non verò interdicat nouitiatum incipi, aut compleri ante eam ſexdecim annorum ætatem, vt optimè docent *Nauar. lib. 3. conſil. tit. de regular. in 1. editione conſ. 30. n. 1. in 2. conſ. 2 n. n. 1. Azor. lib. 12. inſtitut. moral. cap. 4. quæſt. 9. in fine, Emanuel Sà in ſumma, verbo Religio. num. 11. Henriquez lib. 13. de excommun. cap. 40. n. 2. in fine, Rodriguez quæſt. regular. tom. 3. quæſt. 15. artic. 2. in fine. Sorbus in priuilegijs mendicantium, verbo Nouitius, notabili* 4. Qui licèt teneat hoc eſſe ſublatum per motum proprium Sixti Quinti, in hoc eum reprobat, his relatis
3 idem *Sanchez hìc, & lib. 4. cap* 18. *in fine.*

Quæ præſcriptio pubertatis ad ingrediendum nouitiatus annum, & vt quis propriè nouitius fiat, mira ea ſubnititur ratione, quia annus ille datur ad auſteritates religionis experiendas, inter quas potiſſimum eminet caſtitatis obſeruantia, cuius difficultates impuberes experiri planè nequeunt, cùm nondum ad eam ætatem deuenerint, qua vt aptitudinem ad venerea, & concupiſcentiam habeant ad ea.

4 Nec inde ſequitur, ante pubertatis annos religioſum habitum induentes nouitios appellari non poſſe: quia licèt attenta rei proprietate ita ſit, alio tamen reſpectu, id eſt, quia adeò ſunt in religione noui, vt nondum anno probationis ei inſeruierint, ſic ipſi cognominari poterunt, argumento textus *in l. interdum 16. §. quoties,* ibi: *Nouitia autem mancipia intelliguntur, quæ anno nondum ſeruierint, ff. de publican. & vectigal.* quo ſenſu monachus nouitius dicitur *in cap. Monachus 9. in principio 77. diſtinct.* etiam qui ad acolytatum requiſitam duodecimi anni ætatem non expleuerat, & ingredientes religionem nouitij definiuntur *in l. 4. tit. 7. par.* 1. ibi: *Nouicios llaman à los que nueuamente entran en algun orden:* & meritò, nam & iſti priuilegijs illorum, qui magis propriè nouitii ſunt, gaudent & fruuntur, vt priuilegio Canonis conceſſo nouitiis, *cap. Religioſa 21. in fine de ſentent. excommun. lib. 6* notat *Card. Turrecremat. in ſumma diſtinctionis 91. n. 14. Carol. Tapia de religioſ. rebus verbo ſua, num. 12. Emanuel Rodriguez quæſt. regul. lib. 12. quæſt. 1. art. 10.* & ita eos percutiens erit excommunicatus ipſo iure, ex ſententia *Paludani in 3. diſtin. 39. q. 3. in quæſtiuncula 2. in fine, Angel. verbo Nouitius num.* 21. Quod certum eſſe fatetur *Sanchez dict. cap. 4. num.* 24. niſi ante vſum rationis fuerint ingreſſi, vel iuxta religionis conſtitutiones impuberes admitti nequeunt, ita vt admiſſio ſit irrita, quia cùm his caſibus admiſſio non valeat, nullo priuilegio admiſſus gaudebit.

5 Verùm quamuis iſti impuberes religionem ingredientes quoad nomen, & priuilegia nouitii habeantur, quoad profeſſionem tamen ſpectat, nouitii non erunt, cùm ſolus ille hoc reſpectu nouitius dicatur, qui cùm decimumquartum annum haberet, probationis annum inchoauit. Quapropter, ſi ante prædictum tempus aliquis ad nouitiatum fuiſſet admiſſus, profeſſio eius virtute facta nullitatis vitio laboraret: quia cùm talis nouitiatus non ſit validus, nec ſufficiens ad experienda religionis incommoda, perinde eſt, ac ſi eo non præmiſſo profeſſio emitteretur. Nec proderit, quòd prædictæ ætati anteà religioſus, & monaſterium renuntiauerit, quia vt hoc non ſufficeret, vt nouitiatus ante pubertatem poſſet legitimè haberi, nec ſufficiet, vt eius virtute profeſſio validè emittatur. Vt vtrumque docet idem *Sanchez* 6
dict. cap. 4. n. 23. & 25. qui *& n. 26.* conſequenter notat, idem obſeruari debere in Societate Ieſu, vbi nemo ante quindecim annos, aut poſt quinquaginta ad nouitiatum poteſt admitti, niſi ex diſpenſatione ſolius Patris Generalis, non verò Prouincialis. Quare ſi Prouincialis ante dictam ætatem expletam, vel poſt impletos quinquaginta annos quemquam admittat abſque Patris Generalis diſpenſatione, ita admiſſio erit irrita, vt eius contemplatione facta profeſſio ſit nulla: vt hæc & alia ad eiuſmodi Societatis inſtitutum conducentia, *ibidem* latiùs pertractat ipſe *Sanchez*.

SVMMARIVM.

PEccata impuberum contineri in generali reſeruatione, multi docent. 1.

Verius eſt, in generali reſeruatione ſolùm peccata eorum, qui decimumquartum annum, vel earum, quæ duodecimum excedunt, venire. 2.

QVAESTIO XXI.

Quoties ab Epiſcopo nonnulli caſus reſeruantur, an pueri ante annum pubertatis in tali reſeruatione includantur?

MAximè apud Moralis Theologiæ Scriptores controuerſa hæc quæſtio repeti- 1
tur, in qua quidem & aſſerentium, & negantium quamplurimæ ſunt ſententiæ. *Homobonus de caſibus reſeruatis. p. 1. c. 3. ſol. 60.* quem ſecuti ſunt *Lazarius tract. de blaſphemia q. 9. n. 42.* & nouiſſimè *Floronius de caſib. reſeruatis p. 1. c. 3. nu. 3.* affirmat, peccata nondum pubeſcentium Epiſcoporum reſeruationibus omnino comprehendi, niſi contrarium vel ſtatuto, aut ipſamet reſeruatione exprimatur.

Alij autem, ex quibus *Paludanus in 4. ſentent.* 2
diſt. 34. q. 2. art. 1. Iacobus de Graſſis tom. 1. conſ. lib. 5. de adulter. conſ. 3. n. 13. & ſequentib. Bellochius de caſib. reſeruatis part. 2. q. 1. n. 203. & q. 17. n. 66. Quibus nouiter ſubſcribit elegantiſſimus *Antonin. Diana reſolut. moral. 2. p. tract. 1. Miſcellan. reſolut.* 1. negant huiuſmodi impuberum peccata, videlicet maſculorum ante decimumquartum annum, & fœminarum ante expletum duodecimum, Epiſcoporum reſeruationibus ſubiacere, & ea egregia ratione mouentur, quia ſicut

Digitized by Google

ſicut minor ætas in foro exteriori excuſat à pę-
na ordinaria, ita & in animæ iudicio excuſa-
tionem operatur: quæ ſententia verior & ſe-
quenda mihi videtur.

SVMMARIVM.

Famulis puberibus merces, ſiue ſalarium præſta-
ri debet. 1.
Infantis nullæ ſunt operæ. ibidem.
Adoleſcentium operæ optima ſunt. 2.
Famulis pediſequis, quos vulgò Pages *nuncupa-*
tus, aut nullum, aut nimis exiguum ſalarium
debetur 3.
Famuli pediſequi, ferè ſemper ſunt impuberes. ibid.
Famulo artifici, licèt impuberi, debetur ſalarium. 4
Famulo artifici non tenetur magiſter de ſalario,
ibidem.

QVÆSTIO XXII.

Famulis à qua ætate ſalarium debeatur?

1 Dicendum eſt regulariter famulis tantùm
puberibus, maſculis ſcilicet à decimo-
quarto anno completo, fœminis verò à duo-
decimo ſalarium, famulatuſque mercedem, ſi-
ue ſtipendium præſtari oportere, eo nimirùm,
vt ratiocinatur Conſultus de infante *in l. arbo-*
ribus 12. §. de illa 3. ff. de vſufructu. Quia impu-
2 beris nullæ ſunt operæ, quæ ſalario debeant,
aut ſtipendio remunerari, & è contrario iam
puberis, & adoleſcentis optimæ ſunt: vnde
Geographus lib. 15. narrat quoſdam Indiæ po-
pulos ſeruis vti ſolitos validis adoleſcentibus,
& quidem ſapientèr profectò, vt ſubiungit *Le-*
lius Viſciola horar. ſubſeſſ. lib. 8. cap. 7. eſt enim
illa ætas, & viribus corporis, & ingenij floren-
tior, vt ſciat, & poſsit ſeruire. Quare hanc
ſententiam tuentur *Didacus Perez in l. 1. verſ.*
quæritur vlteriùs, tit. 2. lib. 1. ordinament. & ex-
preſſius *Georgius Cauedo deciſ. 162. n. 5. p. 1.* vbi à
Supremo Luſitaniæ Senatu ita iudicatum te-
ſtatur, quem refert, & ſequitur *Emanuel Bar-*
boſa in remiſſion. ad ll. Luſitaniæ, lib. 4. tit. 31. §. 8.
innuit *Carrocius de locato p. 2. c. quibus locare li-*
ceat, vel non, q. 2. n. 4. & ſequentibus, vbi impube-
ri nullum ſalarium deberi affirmat.

3 Indeque prouenit rectè ſcripſiſſe *Flores Diez*
de Mena variarum quæſtionum lib. 1. q. 8. §. 2. n. 8.
& poſt eum *Barboſa loco vbi ſupra*, §. 5. n. 1. fa-
mulis pediſequis, quos Hiſpano idiomate *Pa-*
ges nuncupamus, ſalarium nullum deberi præ-
ter victum, & veſtitum: nam cum eiuſmodi fa-
muli ferè ſemper impuberes ſint, vt ipſa expe-
rientia commonſtrat, & non malè colligitur ex
textu in l. pueri appellatione 204. de verborum ſi-
gnificatione, cap. cùm paſtoris 58. iuncta explica-
tione *Gloſſa verbo pueri 2. q. 7. cap. ſi quælibet, §.*
Abraham quoque 22. q. 2. quamuis hæc loca di-
uerſo ſenſu eſſe intelligenda alibi etiam proba-
uimus, & ex his quæ pereleganter ſcripſit *For-*
tunatus Scacchus Elochriſmaton tom. 1. cap. 41. vt
probet vnguenta pueris puellisque pro mini-
ſtris conuiuii fuiſſe porrecta; & colligi poteſt
ex notatis à *Lelio Viſciola horarum ſubſeſſ. lib. 2.*
cap. 17. obſequium illorum ex ſuprascriptis ſala-
rium non meretur, aut ſi meretur, adeò exi-
guum eſt, vt longè plus præſtitis alimentis re-
cipiat, argumento *l. 2. tit. 23. lib. 4. fori ll.* ibi: *E*
ſi lo mas tuuo de diez años, no ſea tenudo de le dar
las coſtas de alli en adelante por el ſeruicio que del
recibio, ſentit *Carrocius de locato n. 4.*

Quod vtique ita ſubaudiri oportet, dummo- 4
dò famuli iſti impuberes cuiuſcumque artis,
aut miniſterii ſint expertes. Nam ſi librarii, no-
menculatores, calculatores, vel hiſtriones
fuerint, vt eſſe poſſe, etiam quinquennes re-
ſpondit Conſultus, *in l. fin. ff. de operis ſeruor.*
iuncta *l. vt iuriſiurandi 7. §. dabitur, de operis li-*
bertorum, cum ſimilibus à nobis ſuprà *anno* 5.
congeſtis, ipſis ſalarium, aut merces à quin-
quennio, vel ab illa ætate, qua artem exercue-
rint, debebitur, ex ſententia *Didaci Perez in d. l. 1*
eod. verſic. Quæritur, & vlterius. & *Carocc. dict.*
loco n. 4. vbi hoc verum eſſe affirmat, niſi aga-
tur contra proprium magiſtrum, qui docuit
pariter & alimentauit, vel contra eum, cuius
expenſa edoctus eſt, ab his nullum ſalarium
conſequi poterit.

SVMMARIVM.

An eadem ætas requiratur ad appellandum, quæ
ad aſſiſtendum in iudicio eſt neceſſaria? 1.
& 7.
Puberes omnes poſſunt appellare. 2. *& ſequenti-*
bus.
Ceſſante curatore, an poſſit minor appellare? ibidem.
Appellationis tempora, etiam minoribus puberibus
currunt. 4.
Nec pupillo, nec puberi curatorem habenti intimatio
appellationis eſt facienda. 5.
Licet minor poſſit appellationem interponere, maxi-
mè ceſſante curatore, illam tamen proſequi mini-
mè poteſt. 6.
Actus appellationis, an ſit extraiudicialis, vel poſt-
iudicialis? 7.

QVÆSTIO XXIII.

De ætate appellantis, & eius, cui appellationis inti-
matio fieri debet?

Hvius quæſtionis pauci ex noſtris memi- 1
nerunt, fortè quia citra controuerſiam
eſſe arbitrabantur eos ſolos appellare poſſe, qui
legitimam comparendi in iudicio ætatem,
nempe vigeſimumquintum annum expleuerāt,
veluti ſenſiſſe videtur *Nicol. tractat. de concord.*
gloſſ. concord. 6. fallent 110. *num. 146. in fine*, *tom.*
18. fol. 197. eoque relato *Sigiſm. Scaccia de appel-*
lat. quæſt. 5. art. 1. n. 93. & ante eos *Angelus à Gam-*
bilio de Aretio in commentar. ad titulum ff. de appel-
lation. in l. ſerui appellare, n. 1. cùm pro ſingulari
in cauſis criminalibus admittit poſſe appella-
re, qui regulariter in iudicio ſtare nequeunt,
quod etiam de iure noſtro ſuaderi videtur *ex*

l. 2.

*l.2.in princip.tit.22.part.3.*vbi reddens rationes, quare ſeruus appellare non poſſit, poſt aliam hanc ſubiicit: *E non ha perſona para eſtar en juizio.*

2 Sed vereor, ne ita ſentientes miſerè decipiantur, ex quo aperto iuris teſtimonio cauetur, puberes, & qui decimumquartum annum excedunt appellandi poteſtatem habere, vt patet ex *l.fin.§.fin ff.de appellationibus*, vbi cùm tutores à ſententia contra pupillum lata prouocaſſent, & pendente cauſa appellationis pupillus adoleuiſſet, & pubertatem fuiſſet ingreſſus, quæſitum fuit, an executio ipſius prouocationis ad puberem pertineret, & an eam idoneè tueri poſſet? Et aliquibus interiectis reſpondit Conſultus, eum, cuius tutela geſta eſt, ſi vellet appellationis cauſam exequi, non prohiberi. Quibus verbis probaſſe videtur legitimam appellationis ætatem pubertatẽ eſſe, vti & teſtatur *Macer. Iuriſconſult. in l. fin. ff.an per alium cauſæ appellatio.* dum exemplo adoleſcentis, ſiue puberis, qui ceſſante curatore cauſam appellationis proſequi poteſt, id etiam in maiori reſpectu procuratoris reſpondit, quo modo intelligendum arbitror, quod ſcripſerunt *Cothman.conſil.35.num.1.& ſequentibus*, *Beſeld.tractat.de appellat.cap.3.n.7.& 8.*ex eiſque *Oſuald.lib.28.Donel.c.6.litera H* videlicet minorem ſine curatore appellare poſſe, ideſt, ceſſante curatore, eoque non appellante. Et ſi ratio ab illis tradita adeo generalis ſit, vt hanc reſtrictionem non admittat, cùm ideò ſine curatore minorem poſſe appellare affirmẽt: quia interpoſitio appellationis verus actus iudicii non eſt.

3 Et confirmatur prædicta ſententia Imperatorum reſcripto *in l. 1.C.ſi ſæpiùs in integrum reſtitut. poſtulet.* vbi ita Imperatores, *Si poſt ſententiam Proconſulis contra vos latam deſideraſtis in integrum reſtitui, nec obtinuiſtis, fruſtrà rurſus, vt ea quæſtio in integrum reſtitutionis agitetur deſideratis: appellare enim debuiſtis, ſi vobis ſententia diſplicebat.* Etenim ſi minores appellationis compotes non eſſent, perperam negligentia appellandi ipſis hac lege imputaretur, cùm nemini culpæ, vel ignauiæ adſcribi poſſit, cur nõ fecerit, quod ei iure inhibitum eſt.

4 Hinc conſtat rectè ſcripſiſſe *Paulum Caſtrenſ. in l.properandum, §. fin.num. 2.* ibique *Salicet. & Doctores* communiter, *C.de iudiciis*: item *& Imol. in Clement.1.num.12.de reſtitut.in integrũ, Caſſan. in conſuetudin.Burgundiæ rubric.3.§.2.verſic.Adde numer.12.13.& 14.Menchac.de ſucceſſion.creation. lib.1.§.10.num.52.* & pro communi *Tuizan. commun.opinion.num.125.Henric. Bobic.in cap. Beneficio, num 7.de in integrum reſtit.*& his relatis *Sforcia Oddus de in integrum reſtitut. quæſt. 88. ar.3.n.47.*& antea *quæſt.69.art.2.num.10.Cardin.Tuſch. practicar.concluſ.iuris, litera A.concluſ.379. num 3.* appellationis tempora etiam minoribus currere. Quod nullam aliam rationem mihi habere videtur, niſi quod minor ætas, quæ poſt pubertatem incipit, vt alibi probauimus, appellationis legitima eſt, etſi propter iudiciorum reuerentiam, & authoritatem id ita obtinere putauerit *Sforcius dict.quæſt.69.num.*10.

Quod cùm hoc verum eſſe agnoſceret Parlamentum Pariſienſe anno 1533.die 2.Maii, meritò pronũtiauit, vt teſtis eſt *Petr. Rebuf.in l.pueri. 204.verſ.Octano*, nec puero, ſiue pupillo, nec alteri minori curatorem habenti intimationem appellationis eſſe faciendam, velut ſupponens minori ſine curatore exiſtenti rectè fieri poſſe, vtpote ei, qui legitimam ætatem ad ea omnia nanciſcitur, quæ appellationem, & illius validitatem concernunt. Quod licèt etiam in eo minore verùm ſit qui curatore regitur: attamen dum ipſius adminiſtrationi ſubiicitur, non procul à pupillo diſtat, vt ſæpiùs diximus, & probatur ex *l. ſi curatorem habens, C.ſi aduerſ.vendition.*Ideoque non magis ac pupillus aut appellare, aut ipſi appellatio intimari poterit, quare eſſe curatori intimandam Parlamentum cenſuit.

Igitur hac in quæſtione tenendum erit mino- 5
rem viginti & quinque annis, maiorem tamen quatuordecim, ſi curatorem non habeat, aut ſi habeat, & appellare non potuerit, aut ab appellando ceſſauerit, ipſum per ſe poſſe appellare. *dict.l.fin.§.ſi, de appellat. & dict.l. fin. ff. an per alium cauſæ appellatio.* ſed non proſequi appellationem, *l.ſi præſes 6.C.quomodo & quando iudex*, iunctis his quæ tradit *Mexia in l. Toleti 2. part. fundamento 10.num.3* At verò curatorem habentẽ extra caſus proximè relatos minimè appellandi ius habere; ſed curatori hoc competere, *Authent.23.de appellat. & intra quæ tempora, c.1. c.anteriorem, circa principium 2.q.6.*

Cui reſolutioni non refragatur id, quod in 6
fulcimentum contrariæ opinionis vulgò adducitur, & colligi videtur ex *dict.l.2.partita*, videlicet eos ſolos appellandi perſonam habere, qui & habent comparendi in iudicio. Quoniam reſpondetur hoc minimè verum eſſe, cùm imò certius ſit appellandi actum propriè iudicialẽ non eſſe, ſed impropriè, vt ex *Oſuald.*& aliis *ſupra* notauimus: vnde eum poſtiudicialem vocant *Baldus in rubrica decretali. de appellation. & ibidem Ioannes Vuameſius num.4* & meritò, cùm poſt iudicium potiùs & ſententiam latam, quã in iudicio fiat. Nec aliud probatur ex *dict. l.2. partita*, vbi cũ agatur de his qui ita poſſunt appellare, vt & appellationem proſequi poſſint, velut patet ex *fine dict.l.*ibi: *Eſtonce puede el ſeñor del pleito ſeguir ſu alzada, &c.*meritò vbi de ſeruo ſcripſit, eum hoc ſenſu appellare non poſſe dixit, quia non habet perſonam ſtandi in iudicio, vt requiritur ad proſecutionem appellationis.

SVMMARIVM.

Optimorum Regni filij ab egreſſu infantia ſolent Regio famulatui mancipari. 1.

Magnatum filij à tenera ætate ad Principem ſunt euocandi, vt ibi quaſi paterna fidei pignora exiſtant. 2.

Pueri ſeruientes, quare Pages nuncupentur? 3.

Ad quam ætatem pueri in ſeruitio Regum detineantur,

tur , etiam apud noſtros 4.

Enſis decimooctauo ætatis anno cingi debet. 5.

L.3.circa principium. ff.ad legem Iuliam, de vi publica,nouè intelligitur. ibidem.

QVAESTIO. XXIV.

Pueri nobiles,quos vulgus Pages vocat,ad quam ætatem in comitatum , & familiam Procerum & Regum adoptentur ?

Et de tempore cingendi enſem .

1 VEtuſtiſſimum eſt, Optimorum filios ab egreſſa infantia, vt coniectari poteſt,Regio famulatui & obſequio mancipari. Vnde Arphaxat Rex,vt ſcriptum eſt apud *Danielem c.* 1.cùm forte illis ex more indigeret , iuſſit præpoſito eunuchorum , vt introduceret de filiis Iſrael, & de ſemine Regio , & tyrannorum pueros , in quibus nulla eſſet macula , & conſtituit eis annonam per ſingulos dies de cibis ſuis , & de vino vnde bibebat ipſe , vt enutriti tribus annis, poſtea ſtarent in conſpectu eius, ideſt,velut exponit noſter *P.Ioannes Mariana ibidem*, aſſiſterent quaſi famuli ea conſtantia, & corporis integritate, qua Regios miniſtros decet: eo videlicet, vt parentes eorum,quos forte ſuſpectos
2 habebat, in officio contineret,vt feciſſe memoratur magnum Etruriæ Ducem , qui vt animos libertatis amiſſæ nimis adhuc memores , & ſeruise indignantes , facili remedio domaret ſub honoris titulo,pluſquàm ſexaginta ſummorum Procerum filios in aula aluit, & exerceri iuſſit , totidem paternæ fidei vades habere ſe ſciens , velut in Zofalenſium AEthiopum Regis aula Principum ſtipendiariorum filii nutriuntur , vt & parentes à rebus nouis absterreant, & dominos à teneris diſcant venerari , vt ex *Oſorio lib. 4.rerum Emanuelis* docet *Iacobus Zeuecotius in obſeruatis politicis ad C.Suetonij Tranquilli,Iulium Cæſarem cap.25.* vbi alia exempla memorat.Hac de cauſa nouiſſimè *Marius Cutellias in ll. Siculat ad ll.Martini Regis cap.12.num. 4. pag. 326.* magnatum filios,inquit,tenera ętate ad curiam eſſe euocãdos , vt quaſi obſides pignoraque apud Principem arctiſſimæ fidei ſeruãdæ vincula maneant ,

3 Eiuſmodi igitur pueri *Pages* dicti (etſi aliud ſomniarit *Couarru, in Theſauro linguæ Hiſpanicæ, verbo Pages* , quod fortaſſis Pagani ſunt, rudeſque morum Aulicorum, & Caſtrenſium,cùm in Aulam deducuntur , vt *Franciſc.Pollet.*arbitratur *lib.2.hiſtoriæ fori Romani cap.7 paulò ante fine*, vel vt mauult *Iacob. Cuiacius* relatus à *Dorleano in Tacitum, & ibidem Iuſtus Lipſius lib. 15.annal. pag.mihi 181.ad finem, Adrian.Turneb.lib.8. aduerſar.c.9.Pancirol.lib.2.variar.c.88.Amaia obſeruatio.iuris lib.3.cap.6.num.94.& 95.*quia pædagogi antiquitus huiuſmodi pueri ſeruientes vocarẽtur , veluti ex Conſulto non malè coniectatur *in l.ſi quæſitum.12.§.ſi inſtructum.32.ff.de fundo inſtructo*,illis verbis : *Si inſtructum fundum legaſſet , & pædagogia , qua ibi habebat, vt eùm ibi veniſſet , præſtaeſſent in triclinio, &c.*Hi igitur, qui certa 4
tenera ætate in familiam recipiebantur,vt dixi, & probat *Tacitus dict.lib.15.annal.folia mihi.133.* ibi; *Decoraque ſeruitia & pari ætate habebat*, non niſi ad certam etiam, & adultam ætatem in ſeruitio erant , nempe donec ex ephebis excederent, teſtante *Polleto vbi proxime*, & puberes efficerentur, quod decimoquarto anno fiebat, vtpote alibi diximus : vnde cum impuberes ſemper eſſent, pueri appellabantur , *l.pueri appellat. 204.de verbor.ſignificat.cap.cùm Paſtoris.* 58.iuncta explicatione *Gloſſæ, verbo pueri 2.quæſt.7.cap. ſi quælibet, §.Abraham quoque.22. quæſt.* 2. nam pubertate ipſa etiam pueritia finiebatur , vt ex dictis *hoc anno* affatim euincitur : quamuis in aula noſtrorum Regum non tantum vſque ad ſimplicem pubertatem, ſed etiam vſque ad plenam decem & octo annorum huiuſmodi pueri alantur , forte quia tunc in ea ætate exiſtunt , qua militare poſſunt , & ab vrbano ſeruitio ad militare eorundem Principum gradum facere , vt vel ex eo coniectatur,quòd ſtatim ac à dicta plena pubertate egrediuntur, enſe ab ipſis Regibus donantur, & ad bellum munificentiſſimis ſtipendiis mittuntur , veluti etiam ab antiquis Principibus factitatum coniectos ex *l. filius.43. ff.de teſtament.militis*, vbi ita ſubſcribitur: *Filius familias equeſtri militia exornatus , & in comitatu Principum retentus, cingi confeſtim miſſus teſtamentum de caſtrenſi peculio facere poteſt .*

Ex quo facto obiter admonemur,legitimam 5
ætatem cingendi enſem octodecim annorũ eſſe, ſiquidem non antea homines armari debent , quam armis,& eorum vſui idonei exiſtant. Vnde nec ante prædictam ætatem ad certamen gignicum in Græcia admittebantur , vt inquit *Petr.Faber.in agoniſticon lib.3.cap.9.*quia eo gladiis , & ſimilibus armis dimicabatur , quibus hac ætate minores non ſufficiunt quo reſpexiſſe videtur *Conſultus* ita intelligendus *in l.3.paulò poſt principium, ff.ad legem Iuliam de vi publica*, cùm lege Iulia eum teneri ait, qui pubes cum telo in publico fuerit: quaſi ante eiuſmodi plenam pubertatem nemo,etſi telo armatus in publicum prodierit, teneri ex eo queat,quòd nõdum armorum potens arbitratus : vnde licet tunc illis , quamuis publicè vtatur, nullus criminis reus erit ,

SVMMARIVM.

GRauiſſimè puniuntur qui comitari negligunt Chriſti corpus , cùm ad infirmos defertur. 1.

Eodem modo , eademque ratione , qua quis tenetur ad ſuſcipiendum Eucharistiam , tenetur etiam ad ſuſpiciendum, & comitandum. 2.

Fideles poſt vndecimum annum adſtringuntur præceptis communionis. ibidem.

Omnes , etiam infideles, tenentur cùm ad decimumquartum annum peruenerint, comitatum, & reuerentiam Chriſto Domino exhibere. 3.

Aſſociatio Chriſti debita ſimilis eſt aſſociationi, quæ Regibus terrenis debetur. 4.

Impubes aſſociationis eſt capax , ſed ad id cogi non poteſt. 5.

Impuberes, quæ corporis ſunt ſunctiones rectè exercent. ibidem.

Pœna ſupponit delictum. ibidem.

Qui cùm vndecim annorum exiſtit, omittit communionem, peccat, ſed cenſuris ante decimumquartũ annum minimè innodatur. 6.

Famulus quis eſſe probatur, eo quòd ſeruit vt famulus. 7.

Etiam impuberes non comitantes Chriſti corpus, puniuntur, ſed leniter, & extraordinariè. 8.

Senes an aliqua ætate excuſentur à munere aſſociandi Chriſti corpus? 9.

QVAESTIO XXV.

Vt quis pœnam euadat non comitantis ſacrum Chriſti corpus, cùm ad infirmos defertur?

1 Pietas & religio, quam erga ineffabile & ſemper venerandum Eucbariſtiæ myſterium iamdiu Reges noſtri coluerunt, pœnas non leues in eos ſanxit, qui cum gloriæ hoc pignus charitatis emporium, & Chriſti verum corpus ad infirmos deferri vident, ipſum comitari irreuerenter negligunt. Sic probat *l. 12. tit. 4. part. 1. l. 3. tit. 1. lib. 3. Ordinament.* & demum *l. 2. tit. 1. lib. 1. Recopilat.* vbi ille ſanctitatis, necnon & deuotionis Regale exemplar Ioannes huius nominis Secundus ita affatur: *Mandamos y ordenamos, que quando acaeciere, que Nos, ò el principe heredero, ò Infantes nueſtros hijos, ò otros, qualeſquier Chriſtianos vieremos que viene por la calle el Santiſſimo Sacramento del cuerpo de nueſtro Señor, que todos ſeamos tenudos de lo acompañar faſta la Igleſia donde ſalio, y finear los inojos para le hazer reuerencia, y eſtar aſſi haſta que ſea paſſado, y que no nos podamos eſcuſar de lo aſſi hazer por lodo, ni por poluo, ni por otra coſa alguna. E qualquier que aſſi no lo hiziere, que pague ſeiſcientos marauedis de pena.* Digna quidem vox maieſtate Regnantis, his adeò Chriſtianis legibus alligatum ſe, Principem & chariſſimam Sobolem profiteri, *l. digna 4. C. de legibus*, refert *Padilla in legibus pænalibus 2. part. cap. 17. num. 2.*

2 Sed quæſtionis eſt non vulgaris, an pœnales iſtæ ſanctiones, ſolùm ætate adultos, non verò impuberes complectantur? illudque dubium mouet, quod ex *Gloſſa in Clement. fin. verbo octauo de hæretic. D. Thoma 3. part. quæſt. 25. art. 1. & 2. Concil. Tridentin. ſeſſ. 13.* & alijs docet *Alphonſus de Azeuedo in dict. l. 2. num. 14.* nempe eodem modo & ratione, qua quilibet fidelis tenetur ad ſuſcipiendum, & communicandum corpus Chriſti, teneri etiam ad illud ſuſpiciendum & comitandum. Vnde cùm regulariter obligatio accipiendi ſacram Euchariſtiam, non niſi poſt vndecimum annum fideles conſtringat, vt ex magis veriori ſententia cum *Gabriele in 4. quæſt. 2. art. 3. dubio 4. D. Thom. ibidem quæſt. vnic. artic. 5. Angelo in ſumma, verbo Euchariſtia num. 11. Ledeſma 2. 4. quæſt. 5. art. 5. dubio 9.* & alijs *ſuprà eodem anno* reſoluimus conſectarium etiam apparet, nec ante eiuſmodi tempus teneri ad ipſius comitatum; vel ad pœnas non comitantibus noſtris legibus iuſtè irrogatas.

3 Ex contrario verò *dict. l. 2. tit. 1. lib. 1. Recopilat.* potiùs ſuadere videtur huius obligationis aſſociandi Chriſti corpus ſolùm puberes ab ipſo decimoquarto ætatis anno perfecto eſſe participes: quoniam de Iudæis, & aliis infidelibus agens, quibus etiam ſub grauiſſimis pœnis exterior ſaltim cultus, ac reuerentia huius Sacramenti præcipitur, ita concludit: *Y queremos que eſta ley ſe entienda en los Iudios, y los Moros, que huuieren edad de mas de catorze años, y no en los que fueſſen de menor edad:* ergo nec ante hanc ætatem Chriſtianus non deferens honorem & famulatum Chriſto iuſtè multabitur: tum quia hac in parte nulla conſtitui poteſt differentia inter Iudæum & Chriſtianum, vt iſte priùs quàm ille teneatur. Tum etiam, quia eadem ratio incapacitatis, quæ infidelem pupillum à pœnis excuſandum docet, in eiuſdem ætatis Chriſtiano idem proculdubio ſuadet: ergo vterque pari ætate obligabitur.

4 Etſi non diffitear hoc quodammodò inde ſcrupulo laborare, quòd aſſociatio hæc æterno cœleſtique Regi præſtanda, ad ſimilitudinem illius eſt inducta, quæ Principibus ſæculi debetur, vt indicat *dict. l. 62. tit. 4. part. 1.* ibi: *Caſi los omes que ſe topaſſen con el Rey, tempatal que fueſſe por algun lugar à pie, deſcenderian à el por fazerle honra, quanto mas lo deuen fazer à nueſtro Señor Ieſu Chriſto, que es Rey ſobre todos los Reyes, è ſeñor de los cielos, è de la tierra?* At noſtris Regibus terrenis etiam impuberes famulantur, vt vel ex illis ſatis conſtat, quæ ſuprà *hoc anno* de ætate diſputantes, ad quam pueri nobiles in comitatum, & familiam procerum retinentur, congeſsimus: ergo & Regi cœlorum famulari debebunt?

5 Sed non difficulter reſpondetur, cùm aliud ſit impuberes famulari poſſe, aliud verò ad famulatum & aſſociationem neceſſariò conſtringi; hoc enim de impuberibus minimè dici poteſt, vt iam monuimus: at illud de ipſis rectè dicitur, quia autore *Faleno libro de fœtuum formatione cap. 3. in fine, claſſe 3. & Paul. Zach. quæſt. Medicolegal. tom. 1. quæſt. 4. num. 26.* optimè quæ corporis ſunt functiones exercēt. Nec ideò ſequitur, ita eos ad aſſociandum compelli poſſe, vt contra facientes pœnis ſubdantur: nam cùm pœna ſupponat delictum, ex *Silueſtro in ſumma verbo pæna num. 25. Couarru. lib. 2. variarum cap. 8. in princip. & n. 1. verſic. Tertio, Menochio conſil. 626. num. 16. Gutier. Canon. lib. 2. cap. 30. nu. 12.* & alijs relatis à *Barboſa axiomatum iuris axiom. 181. num. 1.* eos nequaquam afficiet, qui ob impuberem ætatem delicti ſunt incapaces, maximè quoad merendam ordinariam pœnam, vt ſæpiùs diximus.

6 Vnde colligitur parum obſtare quod initio in oppoſitum expendimus de vna eademque ratione communionis, & aſſociationis corporis Chriſti: nam etſi hoc verum ſit, cum ad vtrumque ex fide & religione adſtringamur: non tamen

men

men & eodem tempore ad vtrumque ſub pœna
tenemur, quinimò ſecundùm probabilem mul-
torum ſententiam, quam ſupra *anno* 7. proba-
uimus, dum ſcripſimus cuins ætatis fideles con-
feſſionis præcepto obligentur, & rurſus *anno* 11.
in ſimili quæſtione de ætate ad ſuſcipiendum
Euchariſtiæ Sacramentum, non ex eo, quòd
vndecimo anno quilibet communicare tene-
tur, ſi eo tempore præcepto obtemperare ne-
glexerit, cenſuris, & pœnis contra non com-
municantes latis innodabitur, quoniam ad
hoc decimuſquartus annus in maſculis, & duo-
decimus in fœminis ſaltim deſideratur, vt aper-
tè docet Petrus *de Ochagabia de Sacrament. tra-
ctat. 2. de Euchariſt. quæſt. 7. Mercerus in 3. part.
D. Thom. quæſt. 6. art. 5. num. 7. Homobon. in
conſultation. caſuum conſcientiæ, vol. 2. part. 5. re-
ſponſ.* 126. & tandem nouiſſimè *Diana reſolut.
moral. part. 4. tract. 4. Miſcellan. reſolution.* 207.
Ergo licèt fateamur pariter, & ex eadem ra
tione, qua quis ad ſuſcipiendum corpus Chri-
ſti obligatur, obligari etiam ad illud comi-
tandum, cùm ad infirmos publicè defertur, vt
verum eſſe arbitror (nam ex quo omnes ſerui
& famuli Dei ſumus, neceſſariò ei ſeruire &
famulari debemus, ſiquidem vt appoſitè nimis
7 inquit *Bartol. in l. 1. §. familia, ff. de publician.*
quem refert *Bertachin. verbo famulus*, famulus
quis eſſe probatur, eo quòd ſeruit vt famulus,
& dominum aſſociauit vt alij famuli) nihilo-
minùs inde inferri nequaquam videtur, pœnas
etiam eum ſubire debere, ſi, vt tenetur, Chriſti
corpus non aſſociauerit: etenim vt quid di-
ſtinctum eſt obligatio ab ipſa pœna, ita non
eandem, ſed diuerſas prærequirunt ætates.

8 Nec tamen inde placet, decimoquarto anno
minores, iam doli capaces, & Chriſti corpus
non comitantes, omnino impunitos manere,
potiùs enim maximè & religioni, & ipſorum
rectis moribus expedire arbitrarer, vt quamuis
leui aliqua ſaltim afficerentur pœna, cuius
metu tanto obſequio à teneris aſſueſcerent, vt
in ſimili de ieiunio loquens ſentit *Paulus Za-
chias quæſt. Medicolegal. lib. 5. tit. 1. quæſt. 3. n. 14.*

Sub hæc autem notare non prætermittam,
quod ſcribit *Carraſcus in interpretatione ad ali-
9 quas ll. Regni Caſtellæ cap. 1. de comitando Eucha-
riſtiæ Sacramento. num. 16.* ætate ingraneſcentes
excuſari etiam à comitatu corporis Chriſti,
argumento text. *in l. manifeſti iuris, C. qui ætate
vel morbo ſe excuſant*; cum adductis à *Ioan.
Garſia de nobilitate gloſ.* 48. §. 1. Quos eſſe quin-
quagenarios ex eo interpretatur, quòd hac æta-
te homines ad munera perſonalia inuiti vocari
nequeunt, vt ex *dict. l. manifeſti iuris* colligitur:
quod quàm abſurdum fuerit hoc probare, vel
ex eo ſolo conſtabit, quòd licèt factum hoc
aſſociandi Chriſti corpus munus perſonale di-
ci queat, ex illis tamen non eſt, à quibus mediæ
ætatis homines debent excuſari, cum exigui ſic
laboris, vel nullius, vt ipſa experientia docet:
ergo niſi adeò ſine ſenio attriti ſenes, vt moue-
ri nequeant, aut ſenſu careant, proculdubio ad
hoc obſequium tenebuntur.

SVMARIVM.

*Filij in poteſtate, ſiue naturales, ſiue emancipati
nullam in patrem regulariter habent actionē,
vt emancipet.* 1.

*Iuxtis ex cauſis poſſunt filij parentes ad emancipa-
tionem compellere, & quæ ad id iuſta cauſa di-
cantur ibidem.*

*Adoptiuus ſi poſt decimumquartum annum probaue-
rit adoptionem ipſi dannoſam fuiſſe, debet à pa-
tre emancipari.* 2.

*Text. in l. 3. §. ſi quis minor, ff. de minoribus, de
quo minore debeat accipi.* 3.

Ei qui ſtatum mutat, non datur reſtitutio. 4.

*Minima capitis diminutio, omnino ſtatum non con-
ſumit. ibidem.*

*Text. in l. 2. ff. de in integr. reſtitut. de minima ca-
pitis diminutione eſt intelligendus.* 5.

Seruitus eſt mors, & extinctio perſonæ, ibidem.

QVAESTIO XXVI.

*Vt datus in adoptionem audiatur ex iuſta cauſa
emancipari deſiderans?*

QVamuis enim ſcitiſſimum iuris axioma
ſit, liberos neque naturales, neque ado- 1
ptiuos, qui in patris ſiue naturalis, ſiue ado-
ptiui poteſtate exiſtunt, cogere illum non poſſe
vt emancipet, *l. non poteſt* 31. *ff. de adoptio*, §.
*illud, inſtitut. quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluit.
l. 17. tit. 18. part. 4.* adeò vt neque ad id ſoleat
principale reſcriptum indulgeri, *l. 4. C. de e-
mancip. liberorum.* Tamen hoc non ita genera-
le eſt, quin iuſta cauſa intercedente, vno vel
altero caſu permittatur. Quod nec obſcurè ſub-
iudicaſſe videtur Conſultus *in l. filius familias
7. ff. unde liberi.* illis poſterioribus verbis: *Nec
facilè pater emancipare filium cogi poterit*, non fa-
cilè dixit ad emancipationem patrem adſtrin-
gi: quia vt optimè *eodem verbo*, explicat gloſ-
ſa, non niſi quatuor caſibus pater compellitur,
veluti ſi paternæ pietatis oblitus in filium ſæ-
uiat, *l. Diuus 5. ff. ſi à parente quis manu miſ. ſit*,
ſit leno impure factus ſuis, vel filijs, aut filia-
bus peccandi neceſſitatem impoſuerit, *l. ſi leno-
nes. 13. C. de epiſcopali audien.* ſi agnouit id,
quod ſibi relictum eſt hac contemplatione, vt
liberos ſuos emanciparet, *l. ſi cui legatum. 92.
ff. de condition. & demonſtrat.* & demum ſi impu-
bes, qui adoptatus, vel adrogatus eſt pube-
factus, non expedire ſibi in poteſtatem eius re- 2
digi probauerit, *d. l. nonnumquam* 32. *l. etſi pu-
bes* 33. *ff. de adoptien.* Apparet enim impube-
rem, ſiue decimoquarto anno minorem, etiam
ſi adrogationem ſibi damnoſam fuerit exper-
tus, patrem compellere non poſſe, vt eman-
cipet: oportet igitur eum puberem, & decimi-
quarti anni ætatem habere, vt cauſa cognita,
& probata cogatur patrem ipſum emancipare,
quod patrio iure noſtro expreſsiùs cauetur *in l.
18. dict. tit. 18. part. 4.* ibi: *La quarta es, ſi alguno pro-
hijaſſe ſu antenado que fueſſe menor de catorze años*,

que ſi eſte atal deſque paſſare por eſta edad le fallare, mal de ſu padraſtro, porque el deſguſte lo ſuyo, ò en otra manera qualquier, deuelo moſtrar à el Iuez: è ſi fallare el Iuez que aſſi es, deuelo apremiar que lo emancipe: hincque *Vlpianus* ſcribit *in l. 3. §. ſi quis minor, ff. de minoribus*, quòd ſi minor viginti quinque annis adrogandum ſe dedit, & in ipſa adrogatione ſe circumuentum dicat (finge enim à prædone eum hominem locuple-
3 tem adrogatum) debere eum audiri in integrũ ſe reſtituentem. Etenim licèt verbum illud *minor annis viginti & quinque* duplicem habeat ſignificationem, cùm & qui minor eſt decimoquarto anno, & eo maior, qui nondum viceſimum & quintum expleuit, minor dici ſoleat, *§. nunc admonendi, inſtitut. quibus alienar licet vel non* optimus text. *in cap. in præſentia 8. verſic. Præterea de probation.* Tamen in ſpecie *dict. l. 3. §. ſi quis minor*, interpretetur, conueniens eſt pro eo minore, qui iam fuerat pubertatem ingreſſus, vt ſic locus iſte *Papiniani*, & *Marciani* communi reſponſo *in dict. l. nonnunquam*, & *in dict. l. etſi pubes*, mirificè conſentiat.

Nec prædicta *l. 3.* deciſionem impugnat be-
4 neficium reſtitutionis in integrum non competere ei, qui ſtatum mutat, *l. ex cauſa. 10. §. Papinianus, ff de minor.* Sed minor, qui ſe dat in adrogationem, ſtatum mutat, *§. 3 inſtit. de capit. diminut. l. fin. C. de adoption.* ergo minori etiã in adrogatione circonuento reſtitutione non ſubuenietur. Quia reſpondendum, conſtituendum eſſe diſcrimen inter ſtatus mutationem ex minima, & ex maxima capitis diminutione; capitis enim diminutio minima, qualis eſt adrogatio, vel emancipatio, ſtatum & inuertit, & commutat, ſed illum funditùs non euellit, aut conſumit: inde eſt eos ciuitatem non amittere, *§. minima, inſtitut. de capit. diminut.* habent enim, quoad ius ciuile attinet, adrogatus & emancipatus legitimam perſonam: quare aduerſus huiuſmodi minimam mutationem ſtatus reſtitutionem competituram Iuriſconſult. edixit, ſic interpretandus *in l. 2. ff. de in integr. reſtitut.* vbi poſtquam *in*
5 *l. 1.* ſcripſerat, ſub illo titulo plurifariàm Prætorem hominibus, vel lapſis, vel circumſcriptis ſubuenire, ſiue metu, ſiue calliditate, ſiue ætate, ſiue abſentia inciderunt in captionem, *ſequenti lege* eandem reſtitutionem his etiam polliceri ſubiungitur, qui ſiue per ſtatus mutationem, ſiue per errorem fuerunt decepti. At in capitis diminutione maxima, quæ ſeruitus dicitur, *§. maxima, de capitis diminutione*, de qua Conſulto ſermo eſt *in dict. l. ex cauſa, §. Papinianus*, diuerſum obſeruatur, ſiquidem iſthæc non ſolùm ſtatũ mutat, verùm & radicitus ſtirpat & conſumit, vt quàm eleganter in hanc rem expendit *Caliſtratus in l. cognitionum 5. ff. de varijs & extraordin. cognit.* ſic quidem vt & morti ſeruitus comparetur *in l. ſeruitutem 209. ff. de regulis iuris*, & *in l. cum hic. 32. § ſi donatar, de donation. inter virũ & vxorem*, atque ob eandem cauſam de iure ciuili ſeruus pro nihilo reputatur, *l. quod attinet* cũ ſimilibus *ff. de regulis iuris*. Vnde quaſi nulla ſubſit perſona, cui poſſit huiuſmodi beneficiũ indulgeri, maximè capite minutis aduerſus propriam ſtatus mutationem, vel, vt rectiùs dicam, amiſſionem, reſtitutio denegatur. Cuius ſententiæ extiterunt poſt *Accurſiũ Bartol. Bald.* & reliquos *in dict. l. 2. & in dict. §. Papinianus*, *Mauricius tract. de reſtitutione in integrum cap. 215.* vbi de adrogato, *& cap 242.* vbi de ſeruitute, *Caldas Pereira in l. ſi curatorem, C. de in integrum reſtitut. verbo hunc contractum num. 29. Sforcius Oddus eodem tractatu de reſtitutione in integrum q. 55. art. 1.* vbi & alia aduerſantia ſubmouet *Ameſcua de poteſtate in ſe ipſum lib. 2. cap. 17. num. 7. Iulius Pacius legum conciliatarum centur. 2. cap. 95.*

SVMMARIVM.

Cauſa ſtatus impuberi petenti bonorum poſſeſſionem patris, vel aui, ſuſpenditur, ex Senatuſconſult. Carboniano, vſque ad pubertatem ipſius. 1. & 4.

Carboniani beneficium, etiam in bonis maioratus locum obtinet, ſiue is fuerit per viam inſtitutionis in teſtamento, ſiue per viam contractus inter viuos factus. 2.

Text. in l. ei qui. 17. ff. de tutoribus & curat. datis ab his, nouè explicatur. 3.

Vbi non poſſeſſio bonorum, ſed proprietas ab impubere petitur, cauſa ſtatus in pubertatem minimè ſuſpenditur. ibidem.

Cauſa pupilli, cauſa tutoris dicitur. 5.

Petri Rebuf lapſus notatur 6.

Carboniana bonorum poſſeſſio pupillaris eſt. 7.

Carboniana poſſeſſio vltra pubertatem extenditur, quando duobus eiuſdem hæreditatis impuberibus fuit conceſſa, & alter tantum fuit factus pubes, ibidem.

QVAESTIO XXVII.

Cauſa ſtatus impuberi mota, ad quam ipſius ætatem ſuſpendi debet?

FAcilis eſt huius quæſtionis reſolutio: nam, 1
vt conſtat ex textu *in l. 1. in princip. & l. 3. §. puberi, & de bonis 6. § ſi quis cum ſtatus, ff. ad Tertullian.* toto tẽpore pupillaris ætatis ceſſat quæſtio ſtatus contra pupillum patris, vel aui bonorum poſſeſſionem petentem mota, ita vt data illi poſſeſſione petita, quæſtio ſtatus in tempus pubertatis, ſiue quatuordecim annorum, ex *Carboniani* edicti beneficio ſuſpendatur, vti etiam Regio noſtro iure cautum legimus *in l. 2. tit. 14. part. 6. l. 7. tit. 22. part. 3.* & fatentur ibidem *Gregor. Lopez Molin. lib. 3. de primogen. c. 13 d num. 24. Mieres de maiorat. 3. part. in initio num. 15. & in 2. editione num. 78. Perez de Lara in compendio vitæ hominis cap. 20. num. 41.* qui *& num. 42.* eum proximè relatis, tenet *Carboniani* hoc beneficium etiam in bonis maioratus locum obtinere, ſiue is fuerit iure inſtitutionis in teſtamento, ſiue per viam contractus inter viuos creatus, ex ſententia *Chriſtophori de Paz de tenuta 1. p. capit. 37. num. 20.*

Nec huic veriſſimæ ſententiæ repugnat *textus in*

Digitized by Google

in *l.ei qui* 17 *ff.de tutor.& curator.datis ab his*, vbi ſcribit Conſultus, ei qui de ſtatu ſuo litigat, tutorem dari poſſe, & conſequenter ſtatus controuerſiam minimè in tempus pubertatis differri. Quoniam vel ſuſpicandum erit cum *Gloſſa* ibidem vtile fuiſſe, & expediens pupillo in caſu *dict.legis* quæſtionem ſtatus ſtatim in ipſa pupillari ætate diſcuti, veputa, quia tunc aderant probationes, vel teſtes, qui dilata controuerſia, aut mutarent conſilium, aut decederent, aut propter temporis interuallum non eandem fidem haberent, aut aliis ex cauſis, de quibus *in dict.l.3.§.dua autem, ff.de Carboniano edicto*. Vel etiam dici non improbabiliter poterit in *d.l.* nõ fuiſſe peritam bonorum poſſeſſionem ex Senatuſconſulc. Carboniano, ſed proprietatem, dominiumque bonorum actione petitionis hæreditatis. Quo caſu quæſtio ſtatus non ſuſpenditur in pubertatem, ſed protinus agitatur, vt colligitur ex *dict.l.2.Partita*, ibi: *E eſta que diximos hà lugar quando el fijo, ò el nieto demanda tan ſolamente la tenencia de los bienes que quiere heredar. mas ſi el demandaſſe la propriedad de la herencia, eſtonce las coſas que diximos de ſuſo que puſieſſen contra el, deuelas el Iuez oir, è examinar, è librar ſegun derecho ſin alongamiento ninguno, ante que lo*
3 *entregue de la herencia que es aſſi demandada.* Notat ibidem *Gregor. Lopez, verbo propiedad.*

Citra hos vero caſus, quæſtio ſtatus, vbi agi-
4 tur de conſequenda bonorum poſſeſſione ex Carboniano, in puberes annos differtur, vtpote in tempus, quo homines ſaniori conſilio & intellectu pollent, magiſque in curandis defendendiſque propriis rebus ſolertes & perſpicaces exiſtunt, velut ratiocinatur *d.l.2.* ſeptem partiti noſtri iuris, ibi: *Ante dezimos que deue ſer entregado en aquellos bienes, è criarſe en ellos faſta que ſea de edad de catorze años, è dende adelante le pueden mouer tales pleitos, ſi quiſieren: è eſtonce aurà el mejor entendimiento, è amigos para amparar ſu derecho, lo que non podia auer ante deſte tiempo*: cuius ſimile habetur in *dict.l.7.tit.22.part.3.* in hæc verba: *E non es tenudo de reſponder al pleito, faſta que ſea de la edad ſobredicha, criandoſe en los bienes de que fue entregado, è deſpues quando fuere deſta edad ſe podria mejor amparar por ſi, à por ſus parientes, ò por ſus amigos.* Nam licèt regulariter impuberes, etiam
5 qui de ſtatu litigant, tutores habeant, *dict l.ei qui 17. de tutoribus datis ab his*, à quibus cauſæ eorũ vt propriæ defenduntur, quia cauſa pupilli quo ad curam & ſolicitudinem attinet, propria cenſetur tutoris, vt ex *Caſtrenſi in l.peculium, §.præterea num. 2.ad medium, ff.de peculio*, docet *Stephan. Gratian.diſceptat.forenſ.tom.2.c.214.num.4.Perez de Lara in dict.cap.20.num.44.* vtilius tamen Prætori viſum fuit, quem à ſemetipſo, quam ab alio defendi, maximè in cauſa ſtatus, quæ tanti ponderis & momenti exiſtit, cùm nulla ſolicitudo, & diligentia alterius ipſam vincat propriæ perſonæ: quare meritò libertatis, vel filiationis cõtrouerſiam in illam ætatem retulit, qua commodiùs quam in pupillari ſeipſum quia ab aliorum calumniis, & impetitionibus defendere queat, vt in *dictis ll.Regiis* cauetur.

Vnde conſequenter notandus venit doctiſſi- 6
mus aliàs *Petr.Rebuf.in l.pueri.204.verſic.Quinto, ff.de verborum ſignificatione*, vbi non teneri puerum litigare ſuper cauſa ſtatus, inquit, nec alium pro eo ante viginti annos, vt probari ait *in titulo, & per totum de Carbon. edicto*: quod quantũ à certo abſit, ipſe *titulus de Carboniano edicto*, quem pro ſe adducis, contra producentem indicat, præſertim *in dict.l.3.§.pueri*, vbi planè ſcribitur puberi, quamuis minori viginti quinque annis, Carbonianum non ſuccurrere, imò ſi cum eſſet pubes, quis quaſi impubes obrepſiſſet, bonorumque poſſeſſionem accipere, Carboniana ei data nulla erit: nam etſi impubes eſſet, ſubiũgit Conſultus, mox pubes factus finiretur bonorum poſſeſſionis emolumentum, eſt enim, vt ibidem admonet *Iacob.Cuiac.* bonorum hæc poſ- 7
ſeſſio pupillaris, *dict.l.2.§.ſed ſi quis cùm ſtatus, ad Tertullian. l.1. §.Decretales, de ſucceſſorio edicto*, quare vltra pubertatẽ non extenditur, niſi quãdo duo ſunt impuberes, quibus ſimul data ſit Carboniana, quoniam eiuſdem ſunt hæreditatis, & ad eadem bona veniunt, & vnus effectus ſit pubes, alter verò non, propter impuberem durabit etiam Carboniana in perſona iam puberis, ne ſi finiretur, impuberi fieret præiudiciũ propter puberẽ, qui eius rei eſt conſors, *dict.l.3. §.ibidem, de Carbonian.edicto*, veluti plerumque ſit in iudicio, *l. cùm hereditate 55. de acquirenda hereditate*, vt quod per me non habeo, per ſociũ habeam: ſecus verò ſi initio facta fuiſſet controuerſia puberi, & impuberi ſimul, ſiquidem propter impuberem non dabitur puberi dilatio, vt poſt longam antiquorum altercationem ita obtinuiſſe inquit *Paulus lib. 3. ſententiarum titulo de Carbonian. edicto*, & refert *Iacob.Cuiacius vbi ſupra, Pauli* locum proprio nitori reſtituens.

SVMMARIVM.

Decimoquarto anno maiores in grauiſſimis criminibus, niſi nimir ſint imberbes, poſſunt ad triremes damnari. 1.

Nobiles licèt fuerint triremium pœna affecti, remigare non debent, ſed pugnare tantùm. ibidem.

Ætas viginti annorum, quæ apud noſtros ad huius pœnæ inflictionem deſiderabatur, nouiori conſtitutione in annum decimumſeptimum reſtricta manet. 2.

Eadem ætas requiritur, vt quis poſſit in argenti viui fodinas, vulgò Minas del azogue *mitti, ac in triremium pœna efflagitatur.* 3.

QVAESTIO XXVIII.

Qui poſſint ad triremes, vel in metallum damnari?

IN grauiſſimis criminibus decimoquarto an- 1
no maiores poſſe ad triremes condemnari, arbitratur *Proſperus Farinacius tom.3. praxis criminalis q.92.num.171.verſic.Si verò delictum*, etſi nobiles ſint, non vt remigationi operam dent, ſed vt illi ad pugnam inſeruiant, iuxta Gramma-

matici ſententiam *deciſ.23.in fine*, quam idem *Farinacius* ſequitur: & in maioribus nobilibus *Peguera deciſ.256.& Giurba conſil.criminal.44.ante num.*1.niſi eſſent adeò imberbes, ſubiicit, vt iudicibus conſultius videretur, hanc triremium pœnam in aliam commutare ob vitandum periculum maioris ſcandali & peccati, quod ibidem contingere poſſet, & cum ipſis perpetrari.

2 Et fortè hac de cauſa noſtris legibus fuerat ſtatutum, neminem ante vigeſimum ætatis annum hac pœna affici debere, vt *l.9.tit.11.lib.8. Recopilat.* continetur, quamuis poſtea creſcente hominum malitia, & ſcelerum numero, vt ſaltim tantæ punitionis formidine ab aſſidua, prauaque peccandi conſuetudine ipſi cohiberentur, *l.9.eiuſdem tituli* prædicta ætas reſtricta ſit, & ad annum decimumſeptimum redacta, ita vt ante ipſius lapſum infligi dicta pœna minimè poſſit, veluti verbis *dict.l.* ſubindicatur, ibi: *Lo qual ſe entienda y exeeute, no embargante que los dichos ladrones no ayan la edad de los veinte años, como en la dicha Pragmatica ſe dize, ſiendo de tal diſpoſicion y qualidad, que puedan ſeruir en las dichas galeras, y auiendo alomenos diez y ſiete años*, vbi notat *Azeuedus ante num.*1.

3 Vnde cum pœna damnationis in metallum, vel in opus metalli eadem cum hac triremium ſit, cùm hæc illius loco ſucceſſerit, vt pluribus relatis notat *Farinacius tom.1. praxis criminal. quaſt.19.num.14.* nõ antea poterit quis tali ſupplicio coerceri, & in argenti viui fodinas, aut in opus ipſarum mitti, quàm dictam decimiſeptimi anni ætatem ſaltim expleuerit.

SVMMARIVM.

Pœna priuationis feudi ob non petitam inueſtituram intra annum & diem, ſolùm in eo habet locum, qui decimoquarto anno maior exiſtit. 1.

Fœmina quoad feudi amiſſionem, ante decimumquartum annum non dicitur pubes. 2.

Text. in cap.1. quo tempore miles inueſtituram petere debeat in vſibus feudorum, explicatur. 3.

Infans aliquando pro pupillo accipitur, maximè vbi vtriuſque idem ius eſt, ibidem.

Minor pubes, ſi intra tempus inueſtituram non petat, aduerſus priuationem habet reſtitutionis beneficium. 4.

QVAESTIO XXIX.

Vt feudo quis priuari poſſit ob non petitam inueſtituram intra annum & diem?

SVprà *anno 1.* probauimus infantem nulla ha-
1 bita diſtinctione infantilis ætatis, poſſe feu-
do inueſtiri: Vnde nunc diſcutiendum ſe offert,
Vtrum eadem infantili, vel pupillari ætate poſ-
ſit impubes feudi ſucceſſor ob non peritã eiuſ-
modi inueſtituram intra annum & diem, vt iu-
2 re cauetur, eo priuari? Et quamuis hanc amiſ-
ſionem eum pati poſſe ex eo videretur, quod, vt
acquirendi habet perſonam, & amittendi habere debeat, iuxta *Fortatuli* ſententiam *commentario de iuribus feud. cap.4. num.18.* nihilominus ante quatuordecim ætatis ſuæ annos elapſos dictæ præſcriptioni locum non eſſe meritò leges voluerunt, *rep.1.§.præterea, de probibita feudi alienatione per Federicum*, illis verbis: *Præterea ſi quis infeudatus maior quatuordecim annis ſua incuria, vel negligentia per annum & diem ſteterit, quòd feudi inueſtituram à proprio domino non petierit, tranſacto hoc ſpatio feudum amittat.* Ex quibus ita obſeruat *Gloſſa in cap. ſi minoris, ſi de feudo fuerit controuerſia. Alex. conſil 79.n.11.volum.1. Caſen. in conſuetud. Burgundia rubric. 3. §.2. num. 1. Iul. Clarus in §. feudum quaſt. 49. num.4. verſic. Item ſcias*, vbi idem eſſe in fœminis teſtatur, quamuis extra hanc cauſam pœnalem earum pubertas regulariter duodecimo anno incipiat: quã eſſe communem opinionem dicit. Sequitur *Cardinalis Tuſch. practic. concluſ. iuris litera F. concluſ. 124. num.64. Petr. Rebuf. in l. pueri 204. verſic. Decimo, ff. de verb. ſignificat. Forcatul. vbi ſupra, Quintilian. Mendoſ. in caſibus annalibus num.174. verſ. Trecenteſimus octuageſimus, Guid. Papæ quaſt.435. num.1. in fine, Corbulus de priuatione emphyt. ob non ſolutum canonem ampliat.29. num.2.*

Nec obſtat *cap.1. quo tẽpore miles inueſtituram* 3
petere debeat, vbi non pupillaris ætas, ſed ſola infantia militem excuſat à petitione inueſtituræ intra annum & diem (non verò menſem, vt mendosè legi notat *Cuiacius ibidem*) quia exploſa duplici *Gloſſa* expoſitione *ibidem*, ex quo nec de milite ibi agitur, ſed de vaſſallo nomine militis frequenter hoc tractatu ſignificato: nec ſuperiori *Federici* conſtitutione hæc extat emendata, vt meritò aduertit *Iacob. Cuiacius lib.1. de feudis tit.21. in fine*, dicendum erit *in dict. cap.* non definiri ſolam infantiam à prædicta negligentia, vel incuria militem excuſare, ſed ſimpliciter infantiam excuſare. Quod ſine aliqua controuerſia eſſe fatetur *Cuiac.* nam & omnis ætas pupillaris excuſat, ex *d. Federici* conſtitutione. Vel dici poterit infantiæ appellatione *ibidem*, non ſolùm primam ætatem, ſed etiam pupillarem ſignificari: nam vbi infantis & pupilli vnũ idemque ius eſt, vno etiam infantis nomine ſolent contineri, non aliter ac pupilli item minor, *§. nunc admonendi, inſtitut. quibus alien. licet, vel non*, ex quo aliiſque iuribus vtrumque ſæpiùs notauimus.

Ergo ſi toto pupillaris ætatis tẽpore vaſſallus 4
intra annum & diem inueſtituram petere neglexerit, minimè priuationis pœnam ſubibit: ſecus verò ſi poſt decimumquartum annum, ſiue vir, ſiue foemina, intra debitum tempus petere omiſerit, quia tunc feudi amiſſione punietur, vt in *dict. cap. 1. de prohibita feudi alienatione* continetur, quamuis ei competat reſtitutio ad beneficii recuperationem, vt omnes ſuprà relati docent, & præcipuè *Iacob. Cuiac. tit.13. lib.4. feudorum, Forcatul. d. num.18.* latius *Caſſaneus d. §.2. num.7.* vbi inquit, quod eo ipſo, quod non petit minor inueſtituram intra tempus, cenſetur læſus, & debet reſtitui, *argument. l. interdum, de mi-*

mo-

Digitized by Google

*noribus,& l.emptor,C.in quib.cauſ.in integr.reſtit.nõ eſt neceſſar.*conſentit *Quintil.Mandoſ. vbi ſupra, Cardin.Tuſchus conſ.124.num.16.& 85.*

SVMMARIVM.

REfertur opinio exiſtimantium emphyteutam, vt non ſoluentis canonem pœnam ſufferat, ſaltem quatuordecim annorum eſſe debere 1. Quæ vti verior admittitur. 5.

Omnem minorem, etiam infantem, ex negligentia in ſoluendo caducitatem incurrere, alij putant. 2.

Aſſignatur ratio, quare adultus ob non ſolutum canonem cadat à iure ſuo. 3.

Quilibet poteſt in traditione rei ſuæ,etiam minori facta pactum, quod voluerit adijcere. 4. & 8.

Caducitas lapſu temporis incurritur. 6.

Præſcriptio, qua caducitas inducitur, an ſit legalis, vel conuentionalis? 7.

Negligentia anni & diei ad feudi inueſtituram petendam, pupillo minimè nocet.9.& quare. 10.

Pupillus licet debita ſeruitia domino ſubtraxerit, non ideò feudo priuatur. ibidem.

In omnibus caſibus, in quibus olim reſtitutione opus erat minoribus contra præſcriptionem, hodie ipſo iure ſubueniuntur. 11.

Ad excuſandum commiſſum quælibet cauſa leuis, etiam beſtialis, ſufficit. 12.

Pupillus parum à belluis differt. ibidem.

An ſolus pupillus,vel etiam pubes,minor tamen quinto & viceſimo anno à caducitate excuſetur? 13.

Pupillus, ſiue ipſe emphyteuſim acceperit, ſiue in ea patri ſucceſſerit, neutro caſu in commiſſum incidit. 14.

Adulto minori, ſi in commiſſum incidat, vtrùm ſolùm pateat regreſſus contra curatorem, vel etiam competat reſtitutio? ibidem.

L.ſi tutoris,C.de adminiſtrat.tutor. explicatur.15.

QVAESTIO XXX.

Emphiteuta vt iure ſuo priuetur ob non ſolutum Canonem?

1 ANceps nimis, & perplexa hæc quæſtio videtur, & quæ iamdiu noſtrorum ingenia validiſſimè torſit. Quidam enim proferunt puberem, & quatuordecim annorum emphyteutam eſſe oportere, vt ſi per biennium de iure Eccleſiaſtico, *cap. potuit.4.in fine, de locato*, vel per triennium de iure ciuili, *l. 2. C.de iure emphyt.* à canonis ſolutione ceſſauerit, iure ſuo priuetur. Quam ſententiam primus defendit *Martinus de Fano*, quem refert *Speculator tit. de emphyteuſ. §.nunc aliqua quæſtione 14.n.24.* ſequitur *Bald.in l. ſi tutoris, C.de adminiſtrat. tutor. Sforcius de reſtitut.q.89.artic.9. n.88. Vaſq. de ſucceſſ.creation. lib.1.§.10.n.46.* Petr. *Rebuf. in l. pueri 104. verſ. vndecimo, de verbor.ſignificat. Gigas reſp.14. de penſio. Quintilian. Mandoſ. de ætat. Minor. q.12.* qui eam veriorem vocat, & *Guid.Papa q.435.* Curiam parlamenti ita iudicaſſe teſtatur *nu. 3.* ſenſit *Emanuel Barboſa in remiſſione ad ll. Luſitaniæ lib.4.tit. 34.n. 11. Ioann. Garſia de expenſis cap.20. n.19.* qui aſſerit tutorem canonem non ſoluentem, ſibi, & non pupillo nocere.

Alij verò magis iuri congruentius exiſtimarunt, omnem quippe minorem indiſtinctè, ſiue pupillum, ſiue infantem ex prædicta negligentia in ſoluendo caducitatem incurrere, & 2 emphyteuſis iacturam pati docent expreſſe post antiquum *Vbertum*, cuius meminit *Quintilian.vbi ſuprà, Aretin. conſil.18. Aymon conſ.193 Aurel. Corbulus de cauſa priuationis ob non ſolutum canonem, ampliatione 29. n.1.* vbi hanc opinionem contra *Guidonem vbi ſuprà* mordicus defendit, quam etiam ſequi videtur *Seraphin. deciſ.313.n.6.* vbi his caſibus, in quibus caducitas introducta eſt, vel ex diſpoſitione legis, vel ex diſpoſitione hominis, teneri minorem emphyteutam illam non ſoluendo incurrere.

Et huius ſententiæ eam rationem adducit 3 *Corbulus dict. loco*, quia adultus minor viginti & quinque annis ex eo priuatur emphyteuſi, quoniam lex, & conditio reſolutiua contractus fuit in conceſſione rei à domino appoſita.cùm hoc veniat ex natura contractus, & cenſeatur id actum, etiamſi non ſit expreſsè cautum, ex *Bald.in §.inde poteſt n.10.& Albaroto ibidem, verſ. Quærò de alienatione feudi*. Sed hoc etiam cautus in emphyteuſi pupillo, vel infanti conceſſa: ergo idem ius in eo, ac in adulto debet obſeruari.

Deinde, nam liberum eſt cuicumque in traditione rei ſuæ quodcumque pactum apponere, etiam in præiudicium pupilli & infantis, 4 argument. *l. in re mandata, C. mandati*, quod neceſſariò rem accipiens, non habita diſtinctione ætatis, ſeruare tenebitur. Nec enim poteſt, quiſquis ſit is, qui recipit, lucrum amplecti, & onus canonis annexum contemnere, vt inquit *Ancharan.conſ.217.per l.1.§.pro ſequendo, C.de caducis tollend.* cùm naturæ conſonum ſit, eum non recuſare incommoda, qui acceptat commoda, *Clementin.1.de cenſibus*: ergo cùm ea conuentione ſit pupillo emphyteuſis conceſſa, vt ad dominum reuertatur vbicumque per legitimum tempus à ſolutione ceſſauerit, eo non ſoluente conuentioni locus erit, & pupillus commiſſum & caducitatem incurret.

Sed nihilominùs à priori ſententia non eſſe recedendum, ex ſequentibus arbitror. Primò, 5 quia ea expreſſe confirmari videtur ex *l. 2. C. de fundis patrimonialibus & ſaltuenſibus,& emphyteuticis lib. 11.* cuius hæc ſunt verba: *Patrimonialis fundi penſitationem, ſeu annariam, ſeu ſrumentariam intra tempus omiſſam, minorum dominio non nocere præcipimus, nec ad fraudem iuris eorum accedere, ſi quod ſolemniter debetur, paulò ſeriùs inſeratur: ita tamen, vt permanente ſubſtantia paruulorum iudex tutorem vel curatorem, per quem differtur illatio negligentiæ ſuæ, & deſerti officij pœnas exigat & damna deplorare compellat.* Ex quibus manifeſtè colligitur, pupillum nullo damno affici, dilata vltra debitum tempus ſolutione, ſed tutoris periculo id omne cedere, qui cùm pro eo ſoluere teneretur, negligens fuit.

Secun.

Digitized by Google

6 Secundò, quia caducitas, vel commiſſum la-
pſu temporis incurritur, *dict. l. 2. C. de iure em-
phyteutico. cap. 2. de locato*. Sed minoribus, præ-
ſertim pupillis, nulla tempora labuntur, *l. fin.
C. in quibus cauſis in integrum reſtitut. non eſt ne-
7 ceſſaria*: ergo in commiſſum minimè incidere
poſſunt. Nec obſtat quod huic fundamento
obiicere intendit *Aurelius vbi suprà num. 2.* vi-
delicet, hic non agi de præſcriptione legali
ſed de conditione reſolutiua contractus, & tē-
pore conuentionali, quod currit etiam minori-
bus, pupillo, & infanti, quia hoc expreſſæ falſi-
tatis conuincitur ex *dict. l. 2. & dict. cap. po-
tuit*, vbi tempus commiſſi aſſignatur à lege: er-
go eſt præſcriptio legalis, & non conuentiona-
lis, vt in ſpecie tenet *Sforcia de reſtitut. quaſt.
89. art. 9. n. 78. verſic. Ad contraria*, alioqui vbi
nihil de commiſſo incurrendo poſt triennium
fuiſſet actum inter partes, caducitas minimè
locum haberet. quod falſum eſſe conſtat, &
ipſe Corbulus fatetur *num. 1.*

Vnde etiam infertur, parum vrgere, quod
8 pro ſua ſententia expendit prædictus Autor de
facultate, qua domini circa res ſuas potiuntur,
& de arbitrio apponendi in ipſarum traditio-
ne pactum, pupillo etiam nociuum, quia licèt
hæc vera ſint, tamen noſtræ quæſtioni minimè
aptantur, qua commiſſum magis à legis diſpo-
ſitione, etiam vbi de eo agitur inter partes,
quàm ab hominis conuentione dependet.

9 Tertiò noſtra opinio confirmatur à ſimili,
quoniam negligentia anni & diei in petenda
feudi inueſtitura, maiori quatuordecim annis
imputatur, *cap. 1. §. præterea, de prohibita feudi alie-
natione per Federicum*, cuius nos aliqua diximus
ſuprà *hoc eodem anno* quæſtione, *vt feuda quis
priuari poſſit ob non petitam inueſtituram intra an-
num & diem*, quæ quidem incuria & negligen-
tia pupillo nequaquam officit, *cap. ſi quis de-
ceſſerit, minorem non cogi fidem facere, eadem col-
latione*: ergo nec officiet non ſoluenti canonē,
vt nec officit pupillo feudatario domino ſer-
uitia non exhibenti, qui ideo feudo minimè
priuatur, *cap. ſi minori, cap. ſequenti, ſi de feudo
defuncti controuerſia fuerit*, aliàs minorem non
teneri fidelitatem facere tradit *Guid. Pap. dict.
decis. 435. num. 4.*

Reſpōdit Corbulus diuerſos eſſe caſus, ideo-
10 que de vno ad alium non poſſe deſumi argu-
mentum. Nàm dies & annus in feudo ideò pu-
pillo non currit, quia ea ætate ignorans dici-
tur, *l. 1. C. de falſa moneta*: & ſolùm ſcientibus,
non verò ignorantibus cedit. At tempus com-
miſſi etiam ignorantibus nocet, licèt ex cauſa
ignorantiæ reſtituantur, vt multis docet *Sfor-
cius de reſtitut. quaſt. 89. art. 9. num. 68.* ergo &
pupillo nocebit, tempore ignoranti.

Sed hoc ex ipſamet reſponſione diluitur, nam
11 vt patet ex *dict. l. fin. C. in quibus cauſ. in inte-
grum reſtitut. non eſt neceſſar.* in quibuſcumque
caſibus damnum temporis curſu minoribus il-
latum poterat reſtitutionis beneficio reparari,
in his omnibus eſt conſtitutum melius eſſe eo-
rum iura intacta ſeruare; quam poſt vulnera-
tam cauſam remedium quærere: ſed in com-
miſſo ex cauſa ignorantiæ pupillo competebat
reſtitutio, vt *Corbulus* fateri videtur: ergo nunc
ceſſabit commiſſum contra pupillum, vt ita ſit
ipſo iure tutus, quod vtilius videtur, quàm vt
ope reſtitutionis illi poſt rei ſuæ amiſſionem
ſubueniatur.

Et tandem vltimo loco dicta ſententia ful- 12
citur ex eo, quòd ad excuſandum commiſſum,
vel caducitatem quælibet leuis cauſa, etiam
minùs iuſta ſufficit, vt argumento *l. igitur, §.
pateſt, ff. de liberali cauſa* probat *Alex. Ludouiſ.
decis. 388. nu. 4.* vel, vt inquit *Maceratenſis va-
riar. reſolut. lib. 1. reſol. 57. num. 3.* etiam beſtia-
lis cauſa ſufficit: vnde cum pupillus à belluis
vſque ad pubertatem non differat, vt Autor eſt
Ariſtot. de hiſtor. animal. cap. 1. & nos alibi id
fusè adnotauimus, ipſius beſtialitas illum à
commiſſo excuſare debebit, vt quemlibet ma-
iorem.

Sed dices, has omnes rationes, aut ſaltim 13
maiorem partem earum, æquè conuincere,
non ſolum pupillum, ſed etiam puberem, quin-
to tamen & viceſimo anno minorem à caduci-
tatis & commiſſi pœna eſſe immunem: Qua-
propter minùs rectè hoc priuilegium pupillo
tantum indulgere videmus, vt etiam Corbulus
obijcit. Verùm reſponderi poteſt, hoc ita eſſe
conſtitutum, quia non ita rationis expers eſt
minor poſt decimumquartū annū, ac experitur
pupillus ante prædictū tēpus, & demùm, quia ſi
minori etiā hæc idēnitas cōcederetur, maximo
dāno afficerētur creditores ſiue domini directi,
ex quo per longū tēpus minoris ætatis nullis
canonum largitionibus fruerentur, cùm veri-
ſimiliter credi poſſit ſecuritate non incurrendi
pœnam minorem à ſolutione canonis ceſſatu-
rum: etſi non improbabiliter defendi poſſit, di-
ctam ſententiam pariter in minore, ac in pu-
pillo procedere, veluti ſentire videtur *Sfortia
dict. loca*.

Ergo pupillus, etiamſi per debitum tempus 14
à canonis præſtatione ceſſauerit, nullum com-
miſſum incurret, ſiue ipſe rem in emphyteu-
ſim à domino acceperit, ſiue in ea patri, aut
alteri ſucceſſerit, veluti optimè animaduertit
Guido Papa vbi ſup. n. 1. in fin., cuius contra-
rium verius putant relati à *Barboſa in remiſſio-
nibus ad ll. Luſit. lib. 4. tit. 39. n. 11.* minor verò
poſt annos pubertatis licèt non ſoluens, inci-
dat in commiſſum, a curatore tamen dam-
num recuperabit, *l. ſi tutoris, C. de adminiſtration.
tutor.* à quo ſi id minimè conſequi potuerit, re-
ſtitutionis beneficium velut in ſubſidium ha-
bebit, vt poſt *Guidonem*, inquit *Aurelius Cor-
bulus dicta loco n. 5.* quamuis *Sforcius vbi ſup.
n. 84.* teneat, etiam exiſtente adminiſtratore
ſoluendo, competere minori reſtitutionem, ex
Speculatore, & Fulgoſio, quos *ibi* citat, idem in-
ſinuat *Cardin. Mantica de tacit. & ambig. conuen-
tion. lib. 22. tit. 27. n. 42.* vbi abſolute minori re-
ſtitutionem concedit.

Nec obſtat *d. l. ſi tutoris*, quæ dum pariter 15
de curatore, ac de tutore loquitur, præci-
piens

piens vtrumque teneri ad reſarciendum minori damnum ex commiſſo ipſorum cauſa admiſſo, neceſſariò ſupponere videtur, etiam pupilli rem eſſe commiſſo ſubiectam: quia reſpondetur cum *Bartolo*, quem ſequitur *Sforcius d. loco n.* 88. procedere in rebus fiſcalibus, quarum tantus fauor eſt, vt omnem minoris ætatis fauorem ſuperet, *l. quæcumque* 5. *C. de fide inſtrument. lib.* 10.

SVMMARIVM.

Pater vtrùm indiſtinctè, nulla habita diſtinctione ætatis, teneatur perpetuò filijs alimenta præſtare? 1.

Liberi coniugati à patre alendi ſunt. 2.

Quidquid filius acquirit ex ſubſtantia patris, ipſi patri acquiritur, reliquum autem ſolum quoad vſumfructum.

Verius creditur, obligationem alendi filios ſolùm vſque ad pubertatem eorum patrem comitari. 4.

Puer dicitur quis vſque ad decimumquartum annum. 5.

Pupillus propriè educari dicitur 6.

Pater poteſt filium iam puberem e domo eijcere, vt ſibi victum quærat. 7.

Filius etiam maior, debet à patre alimentari, ſi nec facultates, nec vires ei ſuppetant, quibus ſine dedecore poſſit ſibi prouidere. 8.

Pater tenetur artem aliquam filios edocere, aut per ſe, aut per magiſtrum, aliàs perpetuò de alimentis tenebitur. 9.

Filius, qui ſua culpa parum in arte, cui fuit à patre deputatus, profecit, nullam habet contra patrem alimentorum actionem, ibidem.

QVAESTIO XXXI.

An filius vltra decimumquartum ſuæ ætatis annum debeat à patre alimentari?

1 SVpra *anno tertio* probauimus, onus alendi filios primo vitæ triennio ſolam matrem reſpicere, dehinc verò patri tantùm incumbere. Nunc etenim diſcutiendum ſuccedit, an ita pater poſt primum triennium filium alere teneatur, vt etiam puberem, & decimumquartum annum agentem nutrire, ipſique neceſſaria ſubminiſtrare debeat? In qua quæſtione *Mathias Colerus tractat. de aliment. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 40. *pagina mihi* 190. perpetuò inquit, hanc obligationem alendi filium patrem comitari, nec ab ea aliqua filii ætate eſſe liberum, aut immunem, cui ſubſcribit nouiſſimè *Carranza de partu cap.* 3. §. 4. *num.* 22. mouetur ex ſequentibus. Primò, quia, vt ipſe oſtendit, autoribus *Corraſio de arte iuris p.* 2. *capit.* 4. *& Roias in epitome ſucceſſion. cap.* 21. *n.* 12. quibus conſentiunt *Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom.* 2. *cap.* 236. *n.* 7. & relati ab *Emanuele Barboſa in remiſſion. ad l. Luſitaniæ, lib.* 4. *tit.* 88. §. 1. *n.* 16. dum
2 diſputant, an pater poſſit alimenta denegare filiæ, quæ ſine eius conſenſu nupſit? Liberi etiam coniugati alendi ſunt à parentibus: ergo hæc obligatio vltra pubertatem durat, cùm non niſi puberes poſſint matrimonio coniungi, *cap.* 1. *&* 2. *de deſponſat. impuber. in princip. inſtit. de nupt.* cum aliis ſupra hoc eodem anno in eandem rem à nobis ſingulariter animaduerſis.

Secundò confirmatur, quia hoc maximè congruum, & rationi conſentaneum videtur, 3
cùm plenum dominium rerum, quas liberi, cuiuſcumque etiam ætatis ii ſint, ex ſubſtantia patris adquirunt, ad patrem pertineat, cæterarum verò, quas ſuis laboribus adquirunt, vſusfructus, §. *quod nobis, inſtit. per quas perſon.* atque ita ante emancipationem nihil poſſint habere, excepta cauſa caſtrenſis, vel quaſi caſtrenſis peculii: ex quo ſequitur, vt etiam in ætate prouectiori à patre ali debeant, cùm aliàs nihil habeant, vnde vitam ſuſtentent.

Tamen contrarium, ſcilicet obligationem 4
alendi in patre vſque ad filii pubertatem ſolùm vigere, magis placet doctiſſimo *Conano lib.* 1. *comment. c.* 6. *n.* 7. *& Ferdinando Vaſquio de ſucceſſ. progreſſu tom.* 1. §. 20. *n.* 311. Quod etiam reſpectu matris, vbi pater deceſſit, probat Thomas *Sanchez lib.* 1. *conſiliorum, cap.* 6. *dub.* 6. *nu.* 2. Idq; non leuibus rationibus, quoniam iuſtitia naturalis, quę dictat, vt liberos educemus, *l.* 1. §. *ius naturale, ff. de iuſt. & iure, princip. inſtit. de iure naturali*, tunc ſolùm obligat, cùm imbecillitas eorum noſtro eget auxilio: at ſi ea ætate ſint liberi, & iis viribus, ſibi vt vitæ neceſſaria parare poſſint, licet parentibus eos, non repugnante natura, negligere.

Quod iterum probatur ex *cap. ius naturale*
7. 1. diſtinct. cùm adſcribit iuri naturali non 5
liberorum, ſed puerorum educationem, his verbis: *Ius naturale eſt commune omnium nationum, eo quòd vbique inſtinctu naturæ non conſtitutione habetur aliqua, vt viri & fœminæ coniunctio, liberorum ſucceſſione, & puerorum educatio*: ergo cùm pueritia ipſo decimo quarto anno terminetur, *l fin.* §. *vbi autem puerilis ætas, C. de bonis, quæ liberis*, & nos ſuprà *anno* 8. multorum teſtimoniis adſtruximus, non vlteriùs naturalis parentum obligatio, quæ pueros tantùm filios alere iubet, progredi poterit, vt nouiſſimè in *d. cap. n.* 22. ſubindicare videtur *Auguſtin. Barboſa*, ex quo inquit, neceſſarium fuiſſe matrimonium, vt parentes filio puero alimenta conferrent.

Nec quod verbum *Puerorum* in nouioribus exemplaribus, vtputa Gregorianis, non legatur, veluti prolixè nimis demonſtrat *Colerus vbi proximè n.* 41. ſatis erit, vt antiquam lectionem mendoſam, ideoque reſpuendam audacter proferamus, maximè cùm à tot, tantiſque viris ſapientiſſimis illam amplexam videamus.

Sed eſto quòd recentiorem ſcripturam *d. c.*
ius naturale, vbi deeſt verbum *Puerorum*, magis 6
veram fateamur, adhuc ex eo textu hæc ſententia elici manifeſtè videtur, cùm ſolam educationem liberorum ad patrem iure naturali pertinere affirmet, quod de impuberibus filiis dumtaxat poteſt intelligi, cum propriè ſolus

pupillus educari dicatur, *totus titulus, ff. vbi pupillus educari debeat, & C. diuartio facto, apud quẽ liberi morari, vel educari debeant*, ſentit *Menchaca vbi ſupra*, & ſuadetur illo *Terent. Adel. 3. 4.* V*na à pueris paruuli ſumus educati*.

Necnon & ex eo *Varronis de liberis educandis: Educit enim, ait obſtetrix, educat nutrix; inſtruit Pædagogus*, vnde *Plinius lib. 9. capit. 13. educare mammis fœtum*, dixit. & *Cicero 3. de Oratore: Inſtitutus liberaliter*, inquit, *educatione, doctrinaque puerili*. Quod quidem educandi verbum propriiſſimè pupillis ſolummodo aptatur, cùm ipſius ſignificatio vltra victum & veſtitum, curam etiã, tutelam, & ſolicitudinem eius complectatur, qui propter ætatem ſe defendere nequit, vt egregiè obſeruat *Carranza de partu c. 3 § 4 num. 3. verſic. Et ab his fuit*, quod tantum pupillis conuenit, ex *Iuſtiniani* ſententia *in principio inſtit. de tutelis*.

Cæterũ propoſita ſentẽtia nõ ſolùm ex *dict. text.*
7 ſed etiam ratione probatur: quia ſi pater ſua induſtria & laboribus multa quæſiuit, poſtquam filius eſt eius ætatis, vt poſsit ſibi victum quærere (quam pubertatem eſse ſuprà *ipſa anno* definimus in illa quæſtione, *Famulis à qua ætate ſalarium debeatur?*) poteſt filio iuſtiſsimè dicere: Hucuſque piè educaui te, quia per te non poteras victum quærere, nunc autem quæras per te, ſicut & ego feci.

Et confirmatur vlteriùs quoniã naturale ius, à quo liberorum educatio originem trahit, nõ magis hominem, quam cætera animalia obligat, cùm æquè ſit omnibus commune, *d. l. 1. de iuſt. & iur. d. § ius naturale, inſtit. de iure naturali, & d. c. ius naturale, eod. tit.* Sed animalia filios tantum educant vſquequo eius ætatis ſint, vt per ſe viuere poſſint, ſicut patet in cane, aſino, tauro, & in ſimilibus: ergo non ampliùs homo filios alere tenebitur.

8 His ergo ita conſtitutis, rem definiamus oportet, ne opinionum varietate legentis animus miſerè fluctuare videatur. Quapropter ſit ſumma regula & concluſio, Patrem teneri alimenta præſtare filio adoleſcenti, & maiori viginti & quinque annis, ſi facultates ei deſunt, vel induſtria, vel qualitas, vel conditio impedimento ſit, vti victum manibus opificiovè quærat, vt optimè reſoluit *Carranza vbi proximè*, & rationes conuincunt primæ opinionis, quæ ita eſt accipienda.

Et meritò quidem, nam ſi ea eſt qualitas filij, vt abſque dedecore & ignominia nequeat arte vel exercitio ſibi neceſſaria parare, nihil ita naturali rationi congruum exiſtit, quàm patrẽ teneri hoc caſu filio ſubuenire, ne illi fruſtrà vitam dediſſe videatur, quem ſtatim fame ſubtractis alimentis perimit, maximè cùm & patris interſit filium non laborare, ſeruire, aut vili aliquo opificio operam dare, ex cuius vſu, ipſius maiorumque ſplendor & nobilitas deturpetur.

Sin autem minimè indecens ſit, eum operari
9 induſtria, aut exercitio aliquo vti, eoque pater, aut per ſe, aut per magiſtros inſtruere curauerit, vt ad id teneri docet *Bartol. in l. de bonis, §. non ſolum, de Corbon. edicto, Sa. dus de alimentis, tit. 6. q. 19. num. 10.* vbi de quibus artibus intelligatur, declarat *Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom. 2. cap. 267. num. 43.* poſt legitimam pubertatis ætatem ipſe ſe alere tenebitur, etiãſi in arte, qua pater illum erudire procurauit, dolo ſuo parum profecerit, veluti ſecundæ opinionis aſſertores optimè ſentiunt, qui ita ſubaudiri debent: ſecùs verò ſi non ſua culpa, ſed patris incuria, aut negligentia, vel nihil, vel parum ſcierit. nam tunc velut in pœnam filium quamuis maiorem alere compelli poterit: argumento *textus in l. 2. in fin. tit. 7. p. 2.* quemadmodum & ſimili alia pœna eum *Solonem* multaſſe refert *Stephan. Gratian d. loca num. 44.* videlicet, quòd non teneretur filius patrem alere, quem ipſe nullam artem edocuit, aut docere curauit.

SVMMARIVM.

V*Numquodque eo modo diſſoluitur, quo colligatum eſt. 1.*

Tutela, naturali ratione exigente, fuit inuenta. ibid.

Tutela decimoquarta anno in maſculis, & duodecimo in fœminis abſoluitur. 2.

Tutor puberi per errorem datus, nec ad excuſationẽ, nec ex neglecta adminiſtratione tenebitur. 3.

Qui ad pubertatem accedunt, in ſuam tutelam venire dicuntur. 4.

L. ſi filio 6. ff. de confirmando tutore.
L. pater Seuerinam cu 1. §. conditionũ, ff. de condit. exponuntur. 5.
& demonſtrat.
Dinus Paulus explicatur. 6.

Quoad cauſas cœptas, tutela pubertate non finitur. 7.

Mulieres antiquitus in perpetua tutela erant. 8.

L. hac 5. §. ait Prætor, ff. quibus ex cauſis in poſſeſ. eat illuſtratur. 9.

Tam viri, quam fœminæ, poſt pubertatis initium, vſque ad vigeſimum quintum annum ætatis curatores accipiunt. 10. & quare. 11.

Curatores tutorum ſucceſſores appellantur. ibi. Aliquibus caſibus etiam impuberibus curatores dantur. 12.

Nullo caſu impuberi infanti curator deputari poteſt de iure ciuili, ſecus de iure Canonico. ibi.

Actores aliquando, maximè ad procuratorem conſtituendum, infantibus dantur. ibid.

QVAESTIO XXXII.

Vt finiatur tutela, & curatores minoribus dentur?

CVm irrefragabile ſit iuris axioma, vnum 1
quodque ea vi & poteſtate diſſolui, qua colligatum & conſtitutum apparet, *l. nihil tam naturale 35. ff. de reg. iur.* vnde omnia, quæ iure contrahuntur, contrario iure perire, ſcripſit *Gaius in l. omnia 100. ff. eodem*, conſectarium eſt, tutelam ab ipſo iure ciuili, naturali ratione exigente, inuentam (vt non eleganter excogitauit *Vueſembech. in paratitlis, ff. de tutelis num. 5.* quem ex-

explicat *Oſuald. lib.3. Donelli c.1.litera H.*& nos quondam in Toletano Lycæo publicè recitauimus) non niſi eodem iure diſſolui, ac perimi. Quapropter certi ſunt à legibus modi præſcripti, quibus tutela finitur, quorum omnium cùm *Iuſtinianus in tit.inſtitut.quibus modis tutela finitur*, agere decreuiſſet, initio, ex *Conſulto in l.curatorem 25.ff.de tutoribus, vel curat.datis ab his*, ſubiicit, tutelam pupilli, pupillæue, adueniente puber-
2 tate diſſolui, ideſt, vt ipſe ibidem exponit, decimoquarto anno in maſculis, & in fœminis duodecimo tantùm: quo tempore ob vitandam priſcam illam, & inhoneſtam pubertatis indagationem, ſiue viros, ſiue fœminas pubeſcere, ſtatutum eſt in *l.indecoram 3.C.quando tutores vel curatores eſſe deſinant*. Nec immutatum extat iure Hiſpano, ſed conuenit *l.12.& fin.tit.16.p.6.* adſtipulantur *Vlpian.in fragmēt.tit.11.in fin. Macrobius lib.1.in ſomn.Scipionis, cap.6.fol.mihi 56.ad calcem, Contius lib.2.ſubſeſſ.lection. Reuard.lib.1. variar.capit.10.Donellus commen.iuris ciuilis lib.3. cap.22.Petr.Gregor.ſyntag.iuris vniuer.lib.12. cap. 15.nu.2.Menoch.de arbitr.lib.2.caſu 58. Fran.Hatom.in partition.iuris ciuilis, titul.de tutelis, verſ. fin.fol.mihi 37.Ioachim.Hoperus lib.10.de vera iuriſprudentia cap.8.Baeza de decima tutoris cap.2.n.3.* vbi inquit, impuberi cuicumque tutorem dari debere vſquedum decimumquartum annum pertingat; *Ludolphus Schraderus in ſelectiſſimis iuris quæſtion.tom.1.tit.22.n.2.*

Adeò quidem vt ſi puberi per errorem, vel
3 alio modo decreto prætoris ex inquiſitione datus ſit tutor, excuſatione non egeat, nec obligetur, etiamſi puberis negotia negligat, *l. ſiue 26.ff.de tutoribus vel curataribus datis ab his.* Nam cùm ipſo iure, vt diximus, & omnes fatentur in *dict.princ.* pubertatis aduentu tutela finiatur, fruſtrà pupillaribus annis egreſſo tutor deſignatur. Quinimò ſi deputaretur, quaſi inutiliter datus, magis eſt illum nec ad excuſationem, nec ex negligentia adminiſtrationis teneri.

Quod etiam conſtat, quia cum ad puberem
4 ætatem minores accedunt, in ſuam tutelam veniſſe dicuntur, *l.cùm filiofamilias 50.in principio, ff.de legat.3.l.hac 5.§.ait prætor; ff. quibus ex cauſ. in poſſeſ.eatur*, quod etiam & in fœminis obſeruatur, *l.ſi filia 51.ff.de legat.3.* docēt *Balduin.in dict. princ.num.18.& ibidem Vueſemb.n.1. Renatus Copinus de priuileg. ruſticorum lib. 2.capit. 3. num.3. Ioachimus Hoperus dict.lib.10.vera Iuriſprudentiæ cap.6.* Qui enim ſuæ tutelæ ſunt, alterius tutela non indigent: vnde quaſi extra omnem tutelam conſtituti, ſi illis quamuis per errorem tutor decernatur, non erit tutor: nam cùm in id, vt *ex lege 1. de tutelis* appatet, deputetur, vt illum tueatur, qui propter ætatem ſeipſum ſatis defendere non poteſt, in perſona eius, qui ad ſe tuendam legitimam ætatem obtinet, tutoris datio, licet erronea, conſiſtere non poteſt. Quapropter mirum non eſt, illum neutiquam, ex tutela obligari.

Nec ſupradictis repugnat Conſulti reſpon-
5 ſum *in l. filio 6.ff. de confirmando tutore*, ex quo (ſecundùm Florentinam, & Holoandri lectionem, quæ loco illius verbi *impuberi*, frequenter in vulgatis codicibus, *puberi* reponit, vt ibidē obſeruat *Gloſſa* marginalis, & aduertit *Anton. Faber in iuriſprudent. Papinian. tit. 12. princip.1. illation.31.*) manifeſtè deduci videtur, tutelam ipſa pubertate non finiri, alioquiiam puberi, & quartumdecimum annum agenti inutiliter tutor conſtitueretur: quod in *dict. l.6.* diffitetur *Papinianus*, & fortiùs abnegat *in l. pater Seuerinam 161. §. conditionum, ff. de condition. & demonſtration.* vbi vſque ad annum decimum & octauum filium à patre in teſtamento tutor validè aſſignatur: nam prætérquam quod *Holoandri* ſcriptura, vt *Anton. Fabro dict. loco*, etiam mihi ex rationibus ab eo congeſtis ſuſpecta nimis videtur; reſponderi poteſt, cum eodem *Anton. Fabro & Pichardo in dict. principio, quibus mod tutel. finiat. num. 2.* verbum illud, *tutor, dict. l. 6.* & *tutelam, dict. l.* 101. non quidem in vim propriæ ſignificationis, ſed curæ appoſitum eſſe, quaſi teſtatores his nominibus ad curam, & curatoris officium demonſtrandum fuerint abuſi. Idque probatur, ſiquidem teſtantium voluntates non ſolùm legibus conuenire debent, verùm & ſecundùm eas interpretandæ ſunt, *l. nemo poteſt 58. ff. de legat. 1.* tradunt Scribentes communiter *in l. hæredes mei 57. §.cùm ita, ff. ad* Trebellian. ſed ea eſt iuris diſpoſitio, vt puberibus tutores relinqui non poſſint, quia pubertatis aduentu neceſsitas tutelæ abſoluitur: ergo ſi teſtamento pater liberis ſuis puberibus tutores ſcripſerit, iuris ratio poſtulat, illos non in vim tutorum, ſed curatorum ſcriptos cenſeri. Nec obſtat, quòd eos tutores nominauerit, nam verba quandoque impropriantur ſecundùm ſubiectam materiam, *l. ſi vno anno 17. ff. de locato*, ſcilicet quoties non poſſunt ſtare ſecundùm propriam ſignificationem, vt in caſu noſtro, quia vt actus potiùs valeat, quàm pereat, magis eſt vt improprientur, *l. ſed & ſi poſſeſſori 11. §. item ſi iurauero, ff. de iureiurando.* 6

Sed à *Diuo Paulo*, quem iuris noſtri peritiſſimum fuiſſe pluries legi, & non ſemel, nec obſcurè ipſius ſcripta demonſtrant, ſubuerti hæc omnia videntur: ſiquidem ad Galatas expreſsè teſtatur, tutores, vel curatores filiis à parentibus teſtamento relictos, ad vſque illud tempus durare, & filios in ſua poteſtate, & adminiſtratione retinere, quod ab ipſis teſtatoribus præſcriptum eſt. Hæc enim illius verba ſunt: *Dico autem, quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit dominus omnium, ſed ſub tutoribus, & autoribus* (vel curatoribus, vt non inconcinnè legit *Batablus*, non vtique procuratoribus, velut & aliàs doctiſsimo *Ioanni Marianæ* placuit) *eſt vſque ad præfinitum tempus à patre*, quibus ambigi vix poteſt, tutelam non ſemper pubertate finiri, ſed ad illud omne ſpatium protendi, quod parentibus finem accipiat, viſum fuerit. Quod etiam *Dionyſius Carthuſianus hoc eodem loco* fatetur, dum inquit, tutelam vſque ad annos diſcretionis, vel amplius, prout patri placuerit, durare: *Solebant enim*, ait, *anti-*

Digitized by Google

quitus patres morituri determinare, vt vſque ad illud, vel illud tempus, filij ſub tutorum, vel curatorum dominio eſſent, vt factum à patrefamilias indicat Conſultus *in dict. l. pater Seuerinam* 101. §. *conditionum, de condition. & demonſtration.* cui adſtipulatur *Cornelius à Lapide ibidem. verſic.* 2. ergo prædictæ legis deciſio, & ſimiles, vt iuri conueniant, nulla indigent interpretatione, ſi *Pauli* irrefragabilibus verbis, vti eorum expoſtulat fides. ſtandum eſt, ac conſequenter quæ à nobis ſuperiùs extat deſignata, quaſi impropria, & ſuperflua, reſpuenda venit.

Nihil enim hoc in diſſidio ſe offert, vt illius manifeſtam oppugnationem ſubterfugiamus, niſi quod Apoſtolus non ſecundum Romanorum leges id protulerit, imò, quod veroſimilius eſt, ſecundùm ſanctiones, & ſtatuta Galatarum, quibus tali exemplo ad veram fidem perſuadere nitebatur: nam cùm Græci eſſent, vel, quod certius eſt, Gallo Græci, & propria iura habuiſſent, illud inter alia apud eos proculdubio obſeruabatur, vt tutela pubertate non finiretur quoties à patre in longius tempus fuerat præfinita, ſecus atque Romanorum ordinationibus continebatur. Alioqui enim nec vllus credat virum vtroque in iure verſatiſſimum, & ſanctiſſimi Spiritus veridico afflatu, aut lingua prorumpentem, aut calamo exarantem, in re ita omnibus obuia defeciſſe.

7 Verùm licèt indubitati iuris ſit, tutelam ipſa pubertate adueniente finiri, nihilominùs ad damnum omne euitandum placuit, vt quoad cauſas in pupillari ætate à tutore cœptas, adeo ipſa tutela etiam poſt pubertatem durare credatur, vt niſi adminiſtrationem ad curatores transtulerit, defenſioni cauſarum pupillarium aſſiſtere tutor neceſſariò teneatur, *l. vnic. ſimul cum rubrica, C. vt cauſæ poſt pubertatem adſit tutor*, ad pupillum ſcilicet in iudicio defendendum, vt optimè ipſo loco philoſophatur *Hoperus*.

De fœminis autem maior dubitatio eſt, quo
8 tempore à tutorum poteſtate extrahantur. Nā ſi hac in re *Ciceroni* fides adhibenda eſt, *pro Murena* teſtatur, mulieres in perpetua tutela ſtare, nulliuſque ætatis beneficio ab ea liberari, cui accidit *Boetius in eius Topicis, Mulieres*, inquiens, *antiquo iure tutela perpetua continebat*. Quod probat *Vlpianus in fragmentis titul.* 10. *Franciſc. Duaren. in titul. qui teſtament. facere poſſunt, cap.* 2. latè *Franciſc. Connanus commentar. iuris ciuilis lib.* 9. *cap.* 4. *fol. mihi* 673. *litera H.* ſicque intelligendum eſſe Pauli reſponſum *in l. tutor* 36. *de ritu nuptiar.* meritò admonet *Iacob. Rebardus variar. lib.* 3. *cap.* 10. quo etiam ſubiungit, vbicumque in Pandectis tribui mulieribus curatores videmus, ijs in locis omnibus, pro *Curatores*, eſſe *Tutores* ex *Prudentium* intentione, & vera ſententia repondendum, vtputa in *l.* 3. *de ritu nuptiar. l.* 60. *&* 61. *de iure dotium. l.* 7. *de tutoribus & curatoribus datis ab his, l.* 7. *ad legem Iuliam de adulter.* fortaſſis antiquum ius ad ſui temporis rationem accommodans *Tribonianus*, hæc reſponſa ſic deformauit. Et fortè illud de perpetua mulierum tutela indicare voluit *Vlpian. in dict. l. hac* 5. §. *ait Prætor. ff quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur*, vbi cùm eos, qui bona poſſidebant, de poſſeſſione decedere iuſſiſſet, ſimul atque pupillus in ſuam tutelam venerit, de pupilla loquens, non eām in ſuam tutelam veniſſet, ſed cum viripotens fuerit, decedendum admonet: quaſi tacitè ſentiens, nunquam mulieres in ſuam tutelam venire.

Quibus non refragari ſimiliter arbitratur *Re-* 9
bardus vbi ſuprà Pauli teſtimonium in *l. ſi quis tutor.* 60. §. *quid ergo ſi eum ſ., ff. de ritu nuptiar.* vbi expreſſe continetur, fœminarum tutelam pubertate ſpirare, quia ibi Conſultus de pupillari tutela fœminarum loquitur, quæ non aliter atque virorum certum eſt pubertate finiri, non verò de tutela muliebri, quæ ab ipſa pubertate incipiens, ad vltimum vſque vitæ ſpiritum protenditur, niſi in manus conuentione expiret, vt ex pluribus docet *Oſualdus vbi ſuprà*. Sed vt vt fuerit, hodie ex noua *Iuſtiniani* Conſtitutione indubitatum eſt, tam maſculorum, quàm fœminarum tutellam pubertatis anno terminari, *dict. princ p. inſtitut. quibus modis tutela finit.* à quo vſque ad legitimam, & maiorem ætatem viginti & quinque annorum,
omnes ſiue viri, ſiue fœminæ, non tutores, ſed 10
curatores accipiunt, *princip. inſtitut. de curatorib. l.* 1 *ff. de minoribus*. facit apud noſtros *l.* 12. *titul.* 16. *part.* 6. quamuis non malè *Connanus vbi ſuprà*, exiſtimet hoc etiam Iuriſconſultorum tempore fuiſſe obſeruatum. Vnde Imperator *in authentica vt matres*, etiam *in principio, collation.* 9. curatores tutorum ſucceſſores, & ſecundæ ætatis moderatóres appellat, vt refert *Pichard. in dicto principio num.* 1. Docent ſuperiorem ſententiam *Caldas Pereira in l. ſi curatorem in principio num.* 3. *C. de in integrum reſtitution. Rebard. lib.* 1. *variarum cap.* 17. *Donellus*
commentar. lib. 3. *cap.* 18. *Anton. Faber in iuriſ-* 11
prudentia Papiniana, titul. 23. *principio* 1. Vbi huius rei illam rationem adfert, quia licèt puberes ſint, ita vt ex eo pubertatis tempore deſinant eſſe in tutela, vt iam probauimus; adhuc tamen eius ætatis ſunt, vt ſua negotia bene ac commodè tueri non poſſint, *dict. l.* 1. *ff. de minoribus*. Eſt enim eorum conſilium multorum inſidiis, & captionibus expoſitum: & quamuis ob eam cauſam Prętor eis polliceatur auxilium reſtitutionis in integrum, ſi quid ab illis geſtum eſt, in quo capti & decepti inueniantur, tutius enim & prudentius eſt, vt illis curator præponatur, ne ita facilè eueniat, vt egeant reſtitutionis ſuffragio: nam vt noſtris peruulgatum exiſtit, melius eſt intacta eorum iura ſeruari, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, *l. vltim. C. in quibus cauſis non eſt neceſſaria in integrum reſtitutio*; ac per conſequens, & illis à pubertate ad maiorem ætatem curatores aſſignare, exceptis
aliquibus caſibus, in quibus etiam pupillis, & 12
impuberibus curatores dari poſſunt, vt in *l.* 9. §. *penult. & vltim. & l.* 24. *de adminiſtrat. tutor.*

l. 3.

Digitized by Google

l.3.& vltim C.in quibus cauſis habenti tutor.l.13. de tutelis.l cùm non ſolùm 8. §. *ſin autem in ſecunda, C.de bonis quæ liber 1,* iunctis aliis,de quibus latè agit *Donellus d. cap.* 18. dummodò infantibus maiores exiſtant;ſiquidem cùm non poſſit curator dari niſi præſenti & poſtulanti, *l.3. §.ſi pupillus, ff de tutelis,l.1.C.qui petantur tutores, §.inuiti. inſtitut. de curator.* infantibus, qui pro abſentibus habentur, & in iudicio ad eum petendum comparere nequeunt, vt ſupra *anno* 7. probauimus, dari non poterit,vt probat *dict.§. ſi pupillus*, ibi: *Itaque infanti non poteſt dari*, vbi etiam notat *Gloſſa, & Caldas Pereira in l.ſi curatorem, in princip. n. 31. verſic. Ex quo iam vtilis, C.de in integrum reſtitut. Cacheran. deciſ. pedemontan.89.n.1.Afflict deciſ.261.n.5.Marcus Antonius Genuenſ. in pract.quæſtion. 766.* etſi eis aliquando actores dari, maximè ad procuratorem conſtituendum liqueat, ex *textu in l. decreto 24.in princip.de adminiſtration. tutor. & ex §. fin. inſtitut.de curatorib.* vbi obſeruat *Gloſſa* eiuſmodi actores, aliàs dici curatores, iuxta quem ſenſum poſſe intelligi textum in *capit.fin. de iudic.lib.6.* arbitratur *Perez de Lara in compend.vitæ homin.cap.15.n.49.* dum de infantis curatore loquitur: ſed verius eſſe, inquit, de iure Canonico correctam eſſe deciſionem *d.l.3.§. ſi pupillus, ex d. cap. finali*, vt etiam tradit *Genuenſ. in pract. Eccleſiaſt.d.q.766.* vbi refert alios ita ſentientes, & præſertim *Ioann. Baptiſtam Ferretum conſ.107.lib.1.* qui omnes ideo concludunt hodie, attento iure Canonico, etiam infanti curatorem ad litem dari poſſe.

SVMMARIVM.

CVrator non niſi petenti datur. 1.
Poſt decimumquartum annum,quilibet ad petendum curatorem in iudicio comparere poteſt. ibidem.
Minor pubes ad curatorem petendum procuratorem nominare poteſt. 2.
Hi omnes procuratorem conſtituunt, qui perſonam habent ſtandi in iudicio. 3.

QVAESTIO. XXXIII.

Curatorem petere, vel ad illum petendum procuratorem conſtituere, quis poſſit?

1 HAc de re nonnihil præcedenti quæſtione diximus, dum notauimus, curatorem non niſi puberi petenti & poſtulanti dari, *l.3. §.ſi pupillus ff. de tutel.l.1. C.qui petant, tutor. §. inuiti, inſtit.de Curator.* vnde infertur, poſt decimumquartum annum cuilibet adoleſcenti ſui iuris licere curatorem poſtulare, & coram iudice illum petendi cauſa comparere, *l. 2. §. Curatores, ff. qui petan. tutores*, ibi: *Curatores autem minores ſibi ipſis petent*,quod nullus diffite-
2 tur, ex quo deducit *Angel. in l. mutus, §. is qui curatorem n.3.ff.de procuratoribus*, minorem iam puberem per ſe ſolum procuratorem conſtituere poſſe ad petendum curatorem ſibi, vt *ex d.l. 2.§ curatores*, apertè colligitur illis verbis: *Si autem abſuerit aliquis eorum, petet per procuratorem.* Quo vltimo verbo rectè obſeruat *ibidem Gloſſa.*

Nec mirum quidem, inquit *Angel. dict. loco*; 3
nam ſuper hoc haber pubes legitimam perſonam exiſtendi in iudicio: ergo à fortiori habebit perſonam legitimam ad conſtituendum procuratorem; cùm regulare ſit, eos omnes poſſe procuratorem nominare, qui in iudicio comparere rectè poſſunt, *l.ſeruum 33.in princip. ff.de procurator.* cum ſimil.bus.

SVMMARIVM.

CIrca huius quæſtionis reſolutionem,in tres partes diuiduntur Interpretes. 1.
Ad Regni gubernationem optimo iudicio, & recto conſilio opus eſt. 2.
Rex minor, ſi fortè lædatur, an debeat reſtitui? 3
Reges poſt pubertatem curatorem nullum accipiunt, ſed optimorum virorum conſilio, quæcumque Regni ſunt, adminiſtrant. 4.
Reges ab alijs regi, abſurdiſſimum videtur. 5.
L. 3. tit.15.p.2. exponitur 6.
Rex noſter Philippus IV. anno decimoſexto ætatis ſuæ patri ſuccedens, fœliciter, & vltra ætatem ſine curatore regnauit. 7.
Rex, ex quo Rex eſt, præſumitur diſcretus, & non minoris ætatis. 8.
Fœmina minor. niſi fuerit coniugata, ſine curatore regnare nequit. 9.

QVAESTIO XXXIV.

Quo tempore Principum, Regum, & Imperatorum, perſonæ à curatorum poteſtate, vel adminiſtratione eximantur?

HAnc quæſtionem profusè nimis, vt aſſolet, diſputat noſter *Ioann.Gutierr. tractat.* 1
de tutelis 1.part.cap.18.per totum, præcipuè *vſq; ad n.7.* vbi tria Scriptorum agmina conſtituit, quorum vnumquodque pro ſua, & ab aliis diuerſa ſententia pugnat. Primum eſt aſſerentium Reges, & iis ſimiles, vti quoſvis alios minores, viceſimo quinto ætatis anno, & non anteà curatorum poteſtatem effugere, cuius velut Dux, & Imperator exiſtit *Oldradus conſ.* 52. quem ſequuntur *Albericus in rubric. C. quando tutor vel curator eſſe deſinat, Ioann. Andr. in addition.ad Speculatorem, de tutoribus, in prima additiane, Iaſon Maynus in notis ad Chriſtoph. Portium in princip. inſtitut. quib. modis tutela finitur, num.2. Anton.Gomez in l.40.Taur.n.8 & variar. tom.3.cap.1.n.56.* vbi huius ſententiæ nonnulla fundamenta adducit, *Tiraquell. de primogen. q.40.n.207. Caſtal.de Imperat. q.73. n.25. Sylueſter in §. item inuiti,inſtit.de curator. Pelaez de maiorat. 2.p.q.6.n.3.*

Qui omnes ea ratione in hanc ſententiam 2
adducuntur, quia ad Regni, vel Principatus moderationem optimo iudicio, & recto conſilio opus eſt, vt *Exodi* probatur 18. & docee *Ari-*

Digitized by Google

Ariſtot.lib.5.Politicor. quod cùm in huius ætatis minoribus deficiat, teſtè Conſulto *in l.1. de minoribus,* æquum non eſt, illos ante vigeſimumquintum annum ſine curatorum auxilio Regni clauũ tenere,& gubernaculaReipublicę tractare.

3 Secundùm verò agmen, quod ducit *Ioann. de Imola in cap. grandi, de ſupplenda negligentia prælator. lib.6.* defendit Reges puberes, ideſt, quatuordecimum annum agentes, nedùm à tutela, verùm & à cura etiam liberatos, adeò vt quaſi iure proprio in Regno ſuccedentes omnia poſſint, quæ regulariter minoribus 25. annis curatores non habentibus permittuntur. Cui opinioni etiam nomina ſua dederunt *Domin. à Sancto Geminiano in dict.cap.grandi, n.13.* vbi ſimul *Franc. & Probus n. 12. Menchach. de ſucceſſion.creation. §.1. n.13. Ludolphus Schraderus in ſelectiſſim. iuris quæſtio.tom.1.tit.22. n.3.* ita vt nec læſi reſtituantur, vt de Regibus Francorum notat *Bodin.de Repub.cap.8. numer.104. & Oſuald. lib. 21. Donelli cap. 11. litera C.* vbi inquiunt Reges Francorum, etſi infantes ſint, nunquam ætatis beneficio reſtitui, ſed in omnibus iudicijs minores haberi, *Caldas in repetitione l. ſi curatorem, verb. Hunc contractum, nu. 46.C.de in integr. reſtitut.*

4 Tertiùm tandem duobus ſupradictis opponitur, & fœdere quodam diſtinctionis contendit, pubeſcentes Reges, & Imperatores, ea quæ ſunt ſimplicis iuriſdictionis, citra curatorum autoritatem exercere poſſe: quia ad ea, tranſmittens Regnum in minorem, videtur minori facultatem concedere, ſecùs verò ad ea, quæ concernunt Regni adminſtrationem, nam horum vſus & exercitium minoribus curatore carentibus interdictus eſt, vt cum *Bartolo* primo aſſertore *in l.quidam conſulebant,n.13. ff.de re iudicata,* docent *Abbas in cap. cùm viceſimum, in fine primæ columnæ, de offic. & poteſtat. iudic. delegat. Corſet.de excellentia & poteſtat.Regum q.16. Iacob.de Sancto Georgio in inueſtit.in verſic.* [*Quid ſit Rex, Guilielm. Benedict. in repetit. cap. Rainuntius verbo Adiecta impuberi, n.52.de teſtamen.*

5 Quibus omnibus exercitibus profligatis, eorumque opinionibus meritò reiectis, & poſtrema vtrique vrgentiori confutatione repulſa, vt veriſſimum tenet *Guterrius dicto loco nu. 7.* puberibus Regibus curatores dari non debere, nec tamen ſolos per ſe, & vt fragile ipſorum iudicium ſuadet, quæ ad Regni moderamen, & gubernationem ſpectant, tractare poſſe, ſed adhibito Conſilio, & aſſenſu delectorum, prudentum, & fidelium virorum, ſiue eorum, qui in Senatum cooptati exiſtunt. Quam ſententiam illis rationibus iam docuerat *Balduinus in princip. n.9. inſtit. quibus modis tutela finitur,* quia ſcilicet eſſet inuidioſa illa tutorum, & curatorum vis & poteſtas, & adoleſcens Princeps potius nitatur communi ſuorum Principum, & Optimatum conſilio, proque vno plures habeat tutores, ſed moderatiores, nec eo poteſtatis euectos, vt quicquid iis lubeat, liceat. Quod quantum periculi habeat, exemplo Rufini, & Stiliconis conuincit, qui cum Arcadio, & Honorio relicti fuiſſent tutores, & diutiùs liberè dominarentur, ſua perfidia autores fuere euertendi populi Romani, nec alia quidem ex cauſa, quam quia Regni Primates, & Proceres malo animo ſuſtinent, vicarium, ſiue curatorem diutiùs pro arbitrio regnare, veluti apud *Lucanum lib. 10.* Cleopatra non fert Photinum Ptolomæi Regis fratris ſui tutorem; & apud Cæſarem de eius iniuriis conqueritur. Quapropter Galliarum Reges hanc fuiſſe opinionem ſecutos, idem obteſtatur *Balduinus n. 13:* poſtquàm Carolus V. qui Sapiens cognominatus eſt, decreuit, vt Regum Franciæ filii anno decimoquarto conſecrari, & coronari poſſint. Et hoc vtrique mea ſententia, conſultiſſimè prouiſum eſt, cùm iniquum ſit, vt intem aliam exclamat Salluſtius *in iugurt.* vt quem populus imperare iuſſit, is ſibi Imperatorem alium quærat. Ideo Reges ab aliis, regi, & duces ab aliis duci, abſurdum ſibi videri, rectè aiebat *Alphonſus Aragonum Rex:* quod aſſerit *Panormitan.lib.2.de rebus geſtis Alphonſi,* & recenſet *Iacobus Zeuècotius in obſeruatis politicis ad C.Suetonij Tranquilli Iulium Cæſarem, cap.57* Quare hanc noſtram ſententiam confirmant plures relati, & ſecuti à *Perez de Lara in compend.vitæ hominis cap.16.n.9.* & iiſdem pene rationibus eandem opinionem ex nefando, impiiſſimoque autore etiam defenſitarunt *Greg.* 6
Lopez in l.verbo Veinte años,tit.15.part.2. Gaſpar Baeza tractat.de decima tutori Hiſpan. in iure præſtand.cap.19.n.3. vbi ſimul profert dictæ opinioni non obſtare prædictam *l.Regiam 3.tit.15. part.2.* quæ viginti annorum ætatem in Regibus expoſcere videtur, vt curatorum poteſtatem effugiant, vt ex illis verbis liquidò apparet: *E que lo tengan en paz, e en iuſticia,* de tutoribus loquitur, *Faſta que el Rey ſea de edad de veinte años:* quia contraria conſuetudine abolitam eſſe Ioannis II. Hiſpaniarum Regis teſtimonio monſtratur, qui decimoquarto anno ætatis, nullo curatore accepto, Regni gubernationem ſuſcepit. Idque Alphonſum Regem ſanctionibus Pintiæ editis anno 1363. præcepiſſe, communiter circumfertur: & tandem in Carolo Quinto Maximo orbis Imperatore hoc obſeruatum conſpicimus, qui cùm inuictiſſimo patre ſuo è vita decedente, vix annum decimumſeptimum ageret, ſumma laude regnauit. Sed quid inueterata ſubſidia ex anti- 7
quis Hiſpaniarum monumentis quærimus? Præ oculis enim, imò ſupra omnium oculos, huius veritatis fœliciſſimum exemplar habemus, Philippum Regem noſtrum huius nominis Quartum, ita egregiæ indolis, & ſenilis iuuentæ, vt decimoſexto ætatis ſuæ anno piiſſimo Philippo Tertio patri ſuo hæres exiſtens, & Imperiali arce ſceptra tenens, procul ab omni cura, & tutela, adeò ſe verè Regem oſtendit, vt nemo (ingenuè fateor) eo extiterit in Regia functione dexterior: quare illum ſumme commendat *Ioan.Dominicus Taſſonus obſeruation.iuriſdict. 1.verſ.n.15.cum ſequentibus,fol.mihi 4.* & noſter *Perez de Lara vbi ſup.n.11.* Nec mirum quidem

vt rem

Digitized by Google

vt rem proſequamur, cùm Rex, ex quo Rex eſt, præſumatur diſcretus, & non minoris ætatis, *cap. tua de deſponſat. impub. cap. Monachus nouitius 77. diſtinct. l. vnicuique, C. de proxim. ſacror. ſcrin.* ex quibus ita docet *Schrader. d. tit. 22. num. 5.*

Quod itidem in fœminis obſeruari debere, eadem rationum congeries euincere videbatur: ſed ita imbecillum, & fragile muliebre iudicium, etiam poſt pubertatem experitur, vt niſi eorum & prudentum Conſilio aſſiduè ad Regni gubernationem illis concredi poſſe diiudicarem, vel niſi, vt prædicta *l. Hiſpania* cauetur, fuiſſent in matrimonio collocatæ: ſic enim poſt verba ſuperiùs relata ſubiicit: *E ſi fuere ſiia; la que buuiere de heredar, faſta que ſea caſada:* quia tunc ipſæ de conſilio maritorum adminiſtrabunt, vt *ibidem* notat *Gregorius Lopez litera A.*

SVMMARIVM.

Impuberes nequeunt tutores vt ſuſpectos accuſare. 1.

Pubes ſi in iudicio, a quo remouendum curatorem vt ſuſpectum contendebat, ſuccumbat, tenetur, vel expenſas ei refundere, vel eas in calculo recipere. 2.

Aſſignatur differentiæ ratio, quare puberibus, non verò impuberibus permittatur ſuſpecti tutoris, vel curatoris accuſatio. 3.

Minor, licèt regulariter ſine curatore accuſare nequeat, tamen cùm ipſum curatorem accuſat, interuenientibus, conſanguineis accuſatoris perſonam rectè ſubit. 4.

Conſanguinei minoris viginti & quinque annorum eſſe debent, vt ipſi curatorem ſuſpectum dicenti aſſenſum præſtent. 5.

QVÆSTIO XXXV.

Quibus competant, vel non, tutores, ſeu curatores ſuſpectos accuſare? & de ætate conſanguineorum, quorum conſenſus in id requiritur.

EX quo ſolummodò impuberibus prohi-
1 betur ſuſpectos facere tutores ſuos, conſequenter elicitur, iam puberibus, & decimum quartum annum agentibus, id permitti. Sic velut neceſſarium fatetur, *l. impuberibus 7. in princip. ff. de ſuſpectis tutoribus, l. pietatis 6. in fine, C. eodem, §. impuberes, inſtitut. hoc etiam titulo,* necnon & his Regnis expreſsiùs, *l. 7. titul. 18. part. 6.* eiuſmodi verbis: *Pero el moco que fuere menor de catorze años, no podria acuſar a ſu gardador per ſoſpechoſo: mas ſi fuere mayor, poderlo bia fazer con conſejo de ſus parientes.* Quibus vltra antiquiores & Gloſſographos præfatis legibus, conſentiunt *Hugo Donell. Commentar. lib. 3. cap. 16. verſic. Accuſationem cum hic,* & *Anton. Faber in iuriſprudentia Papiniana, titul. 25. prin. 2. illation. 3. Ioan. Gutierr. de tutelis 2. part. cap. 18. num. 5. Ludolphus Schraderus*
2 *in ſelectiſſimis iuris quæſtion. tit. 26. num. 9.* noſter *Perez de Lara in compend. vita homin. cap. 22. nu. 6.* vbi etiam ſubdit teneri puberes, ſi poſt accuſationem tutores, ſeu curatores obtinuerint ne remoueantur, expenſas factas illis ſoluere, aut in calculo recipere, ex ſententia *Carrocij de locato, tit. de adminiſtr. tutor. q. 3. à n. 13. & Eſcobar de ratiocinijs, cap. 25. n. 63.*

Circa cuius propoſitionis veritatem nulla 3
difficultas occurrit: omnis enim in aſſignanda diuerſitatis ratione poſita eſt, quare pupillis tutores in ſuſpicionem vocare inhibeatur, puberibus igitur nequaquam, imò aſſentientibus neceſſariis, & cognatis curatores ſuos, iudicio ſuſpicionis arguere permittatur? Illā vtique reddit *Donellus vbi proximè*, quia impuberes, nec certo iudicio prædìti ſunt, & ſæpe tutorum poteſtatem exoſi, hanc quauis ratione libenter excuſſam velint, ſupponens hoc in adoleſcentibus ſecus eſſe: quod vix erit admittendum, cùm ita egrè minores curatorum ſubiugationem, & imperium ac impuberes ferant. Nec quod maiori diſcretione, & iudicio polleant, in cauſa eſſe poterit, quandoque non ita firmum eſt, vt ſine propinquorum conſilio ad prædictam accuſationem admittantur, vt notat *Antonius Faber princ. 2. illat. 3.* qui rectiùs aliunde hoc prouenire arbitratur, eo nempe, quod cum tutor, vt perſonæ, ita moribus pupilli potiſsimum detur, *l. cùm plures 12. §. cum tutor, ff. de adminiſtr. & pericul. tutor.* abſurdum ſanè eſſet pupillum præſertim qui iudicio caret, inquirere in mores tutoris ſui, à quo regi ipſe debeat: cui vno verbo adſtipulari videtur *Ioann. Viſconte in commentarijs ad priores duos libros inſtitution. tit. de ſuſpectis tutoribus, cap. 3. num. 5.* dum illam eſſe rationem putat, quia tutor patris loco eſt, non quidem curator, quia non ſicut pupilli moribus tutor præponitur, ita & adoleſcentis moribus curator, ſed bonis eius tantùm, non perſonæ: in quo enim Fabro libenter aſſentior, exiſtimo hanc eſſe certiſſimam differentiæ rationem, etſi non diſpliceat alia ab ipſo *eodem loco* exhibita, quam priùs excogitauit *Vueſembec in dict. §. impuberes.*

Ergo meritò impuberes à tutorum accuſa- 4
rione arcentur, & folùm puberibus maſculis poſt decimumquartum annum, & fœminis (quibus etiam hoc caſu accuſandi ius eſt *§. conſequens, inſtitut. de ſuſpect. tutoribus*) poſt duodecimum neceſſariorum, patrocinante Conſilio, curatores ſuſpectos dicere conceditur. Nam licèt regulariter ſine curatoribus accuſare
nequeant, *l. 2. C. qui legitim. perſon. l. clarum* 2
4. C. de authorit. præſtanda, l. 2. C. de his qui accuſare non poſſunt; tamen quando ipſum curatorem accuſant, quia id exequi non poſſunt, propinquorum interuentionem, & quaſi autoritatem, defectum curatoris ſupplere creditur.

Vnde infertur, cuiuſcumque ſexus agnatos,
propinquos, ſeu neceſſarios, quorum conſilium 5
ad futurum puberibus hoc in caſu ll. præſcribunt, quinto & viceſimo anno maiores eſſe debere, nam cum vice curatorum fungantur, hanc curatoribus requiſitam ætatem habere

ope-

Digitized by Google

cperæ prætium erit, maximè cùm minori ætate, nec in proprijs, nec alienis negotijs à nemine conſilium valeat exhiberi, vt *anno* 25. pluribus oſtendimus.

SVMMARIVM.

Clauſula, cuiuſcumque dignitatis ſtatus, & gradus, *etiam habiles perſonas comprehendit, quæ aliàs non comprehenderentur.* 1.

Vi horum verborum. ſi liùm maſculi poſt decimumquartum annum, & fæmina poſt duodecimum cõtinentur, 2.

Pupillus è numero magis belluarum, quàm hominum & perſonarum eſſe videtur 3.

Licèt pro dote omnes indiſtinctè obligari poſint, tamen hæc generalitas ad legitima ætatis perſonas eſt reſtringenda. 4.

QVAESTIO XXXVI.

Qualis ætatis quis eſſe debeat, vt illa clauſula, Cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, & gradus, *comprehenſus videatur?*

1 VErba illa, *cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, & gradus*, etſi ita latè pareant, vt etiam minores complectantur, *Bald. conſ.67. lib. 1. Aimon. conſ.294. Roland conſil.61. num. 54. lib. 1. Puteus deciſ.* 204. facit quod ex multis obſeruat *Hieronym. Gonzalez in regul.* 8. *Cancell. gloſ 38. n. 1.* & ex eo nouiſſimè *Barboſ. in collectan. ad text. in c. quamuit de offic. ordin. lib. 6*, ſcilicet hanc clauſulam ſui natura comprehẽdere perſonas, quæ aliàs minimè ob ipſarum defectum comprehenderentur, veluti Mona-
2 chos, ſeruos, Iudæos, & plebeios: non tamen ita vires ſuas extendunt, vt omnes, & cuiuſcumque ætatis minores indiſtinctè admittant, vel complectantur, ſed puberes tantùm, maſculos videlicet, poſt decimumquartum annum, & poſt duodecimum fœminas. Vnde meritò Rota apud *Seraphin. deciſ 679. num.6.* conclusit, ex vi horum verborum non videri comprehenſos pupillos ſine curatoribus ſuis: & de infantibus loquens idem docet P. *Thomas Sanchez lib.6, ſummæ cap.16. num.3. & c. 17. nu. 5.*

3 Et iure meritò, cùm hæc clauſula homines, perſonaſque complectatur, quarum numero vix pupillus, ſiue infantiæ, ſiue pubertati proximus connumerari poteſt, ex quo magis belluis, quam hominibus accedere ob rationis defectum videtur: ideò *Ariſtot.* 8. *de hiſtor. animal. c.1*, eorum animam inquit non differre ab anima belluæ: & *Plato* 4. *de Republica, verſ. fin. & l.6. de legib.* puerum omnibus bellijs, magis intractabilem, inſidioſam, acrem, ac procaciſſimam beſtiam vocat, & idipſum firmat *Galen. lib. 3. de plac. Hippoc. & Platon. c. 7. claſſ...* dicens: *Pueri ratione minimùm vtuntur, & iræ, & cupiditatibus, vt beſtiæ ſeruiunt.* Quod & *l b. 5. c. vlt.* ita repetit: *Adulti ratione iracundiam refrenant, pueri autem nihil tale efficiunt, quemadmodum neque beſtiæ.* Et ne puerum his locis *Galenum* pro infante accepiſſe exiſtimes, ipſe ſe exponit *comm.3. Aphoriſ.24.* vbi pueros appellare pupillos vſque ad pubertatem, inquit: cui in propoſito accedit *Paul. Zachias medicolegali lib.1. tit.1. q.4. n.* 16. idem docet *Syluester in ſumm. verb. Baptiſmus* 4. *n.* 5. inquiens, puerum ante vſum liberi arbitrij ſub parentum cura, ſicut ſub quodam ſpirituali vtero contineri, non differens ab irrationali animali: vnde ſicut bos, vel equus iure ciuili eſt alicui ſubditus, vt eo vtatur vt libet, ita filius iure naturali ante vſum rationis.

Ergo optimè illis verbis, *cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, & gradus*, pupilli cenſentur incluſi, vtpote qui nondum inter homines iuris cenſura adſcribi cœperunt: inde ait *Gloſſa in l. promittendo* 41. *verbo conditioniſque, ff. de iure dotium*, quòd licèt lex decernat, omnes vtriuſque ſexus & cuiuſvis conditionis perſonas promittendo dotem obligari, requiritur tamen, quòd ſint legitimæ ætatis. Conducunt tradita à *Iaſone in l. 2. §. Prætor ait, nu. 3. qui ſatiſdar. cogan.* & à *Iacobo de S. Georgio in d. l. promittendo*, vt teſtatur *Seraphinus.* 4

SVMMARIVM.

TRibutum perſonale, & capitis, quale dicatur? 1.

Tributa in recognitionem ſupremi dominij, & propter vrgentiſſimas bellorum, & pacis neceſſitates ſoluuntur. 2.

Ante duodecimum annum fœmina, & quatuordecimum maſculi à tributo capitis excuſantur. 3.

Text. in l. ætatem 3. ff. de cenſibus, nouè intelligitur. 4.

Vlpianus è Syrijs originem ducebat. ibid.

Nulla ætas à tributis patrimonialibus excuſationem præſtat. 5.

Pupillus nullum in Republica caput habere creditur, & quare 6.

Reipublicæ eſſe non præſumitur, qui reipublicæ eſt inutilis. ibid.

Pupillus, vt inobedientiæ & contumaciæ, ita & recognitionis ſupremi dominij eſt incapax. 7.

Ex libris cenſualibus ætas ciuium probatur, ibidem.

QVESTIO XXXVII.

Vt tenetur quis ſoluere tributum perſonale, quod vocatur capitis?

NVllam determinatam ætatem ad hoc eſſe præſcriptam, imò omnem indiſtinctè, ſiue minorem, ſiue maiorem ad illius penſitationem teneri, vel ipſa ſola tributi ratio perſuadere videtur, quæ ideò perſonale, & capitis eſſe demonſtrat, quia à ſola perſona, non habita rei conſideratione præſtatur, *l. fin. verſ. Perſonalia ſunt, ff. de muneribus & honoribus*: ergo etiam minores cuiuſcumque ætatis, vti perſonam habentes, ſoluent tributum, alioquin eſſet contra naturam ipſius, quia cùm ſit capitis, & perſonale, perſonas omnes, & capita, 1

tam

Digitized by Google

tam minorum, quàm maiorum debrt comprehendere.

Et probatur apertiùs, quoniam hoc tribu-
2 tum Regibus debetur in recognitionem ſupremi dominij, atque immenſæ poteſtatis, propter vrgentiſſimas bellorum & pacis neceſſitates, quæ turndo, conſeruando, & augendo Religionem Chriſtianam quntidie ſuffe-runt, vt adnertit *Otalora lib. 1. de nobilitate c. 2. n. 7 Ioan. Garſia de nobilitate gloſ. 7. n. 5. & gloſ. 1. ſ. t. n. 18. Vueſembec. in paratil. ad titul. de cenſib. n. 1.* & probat *text. in l. in Luſitania 8. ff. de cenſib. l. 1. tit. 23. lib. 9. nouæ recopil.* ibi: *En reconocimiento del ſeñorio Real,* quo reſpicit *Appi. in Syriacos,* cùm inquit, Iudæis grauius capitis tributum impoſitum à Romanis, quia ſæpiùs rebelles fuere. Hanc verò recognitionem, etiam minores præſtare tenentur, quia & ſubditi ſunt, *c. omnis anima 2. de cenſibus*, & vt tales à Regibus non ſine magno ſumptu, bello, & pace continuò defenduntur: ergo à tributo eiuſmodi nequaquam erunt immunes.

3 Veromtamen alind hac quæſtione obtinere docet egtegiè *Conſultus in l. ætatem 3. ff de cenſibus*, vbi ita legitut: *Aetatem in cenſendo ſignificare neceſſe eſt, quia quibuſdam ætas tribuit, ne tributo onerentur: veluti in Syrys à quatuordecim annis maſculi, à duodecim fœminæ vſque ad ſexageſimum quintum annum tributo capitis obligantur*: ex quibus nouiſſimè, & meritò obſeruat *Carranca diſput. de partu c. 5. ſect. 3. n. 102. verſ. Et hoc ſanè,* capitationem apud Romanos ſemper vniformem fuiſſe, & ab omnibus viritim exſolutam à viris ab anno decimoquarto, à fœminis ab anno duodecimo vſque ad ſexageſimumquintum. Quapropter dicendum videtur, ante pubertatem, nec maſculum, nec fœminam, tributo capitis vel perſonali obligari, vt *dict. loco* aonotauit *Raynerius, & Iuſt. Lipſius de magnit. Rom. lib. 2. c. 2. Buleng. de vectigal. lib. 9. c. 16.* planeque roboratur ex *l. 6. C. Theodoſi. de cenſu ſiue adſcript.* vbi ita cauetur: *Nulla vidua, nemo pupillus ex vtroque ſexu, donec eos ingrediatur annos, qui iam tutoribus, curatoribuſque publicis non egeant, exactionem plebis cognoſcant.* Quis enim dubitet pupillarem ætatem hanc eſſe, quam à tributo immunem deſiderant imperatores? cum ea tantùm tutoribus, vel illis dignitate, morbo, ſenio, vel alia iuſta cauſa impeditis, publicis curatoribus egeant pupilli, *l. decreto 24. ff. de adminiſtr. tutor l. ſolet 13 ff. de tutelis.* Et ſi in contraria ſententia exiſtat nouiſſimè *Fernandez de Caſtro in prælect. ad l. vnicam, C. de cap. ciuium ſenſib. lib. 11. n. 14.* vbi non ſolùm pupillos, ſed omnem omnino minorem ad annum quintum & vigeſimum à capitis penſitatione liberum contendit, ex *d. l. 6.* & *ex l. 4. eiuſdem tit. & 6.* quæ eos tantùm impuberes à plebeia capitatione liberat, qui virilis ſexus, & viginti annorum fuerint: ſed vt ipſe fatetur, huius legis ſcriptura ſuſpecta agnoſcitur, & ex impoſtoris eſſe videtur, quibus liber iſte maximè ſcatet, vt alibi notabimus.

4 Vnde colligitur perperā ſenſiſſe poſt *Accurſium in dict. l. 3. verbo in Syrijs. Quintil. Mandoſ. de ætate minori c. 5. num. 16. in fin.* diſpoſitionem *Conſulti* in *præcitata l.* ſpecialē eſſe, & ſolùm quoad Syrias procedere, non verò regulariter, nec apud Romanos, quorum legibus potiùs cauetur, nullam ætatem à tributo excuſationem afferre, vt *in l. reſcripto 6. §. ſciendum, ff. de muner. & honor. l. neque tempore ætatis 5. C. de muneribus patrim. lib. 10.* nam ſi *d. legis* verba attentè inſpiciantur, ſtatim elucebit *Vlpiani* ſententiam non ſpecialem, ſed generalem eſſe, vt legis ſit oportet, *l. iura 8. cum ſimilibus, ff. de legibus*, ipſiuſq; ſensū eſſe, ætatem in cenſendo, ſiue in ſcriptura (vulgò *padron*) qua ſinguli ad cenſum capitis ſoluendū deſcribuntur, ſignificare neceſſum eſſe, quoniam quibuſdam perſonis ætas tribuit Romæ, veluti etiam in Syriis, ne tributo onerentur, à quatuordecim annis maſculi, à duodecim fœminæ, vſque ad ſexageſimumquintum annum tributo capitis obligantur. Syriarum igitur ibi meminit Conſult. non vt exemplum ſimpliciter, quinimò vt exemplum regionis, qua idem ius circa numerum annorum ad obligationem ſoluēdi tributum, ac ciuitate ipſa Romana coſtodiebatur, fortè, vt Syrias, è quibus originem ſe ducere *Vlpianus* gloriatur in *l. 1. in princip. eod. tit. de cenſibus*, ſaltim in hoc Romanæ magnitudini æquaret, & pares eſſe oſtenderet.

Et huic interpretationi minimè obſiſtunt iu- 5
ra, quæ pro ſua *Quintilianus* adducit, cum omnia non de tributo capitis, cuius noſter ſermo eſt, ſed de patrimoniali & reali loquantur, vt ex ipſis patet: verba enim *d. §. ſciendū* hæc ſunt: *Munera, quæ patrimonijs iniunguntur, vel in tributiones, talia ſunt, vt neque ætas ea excuſet, nec numerus liberorum, nec alia prærogatiua, quæ ſolet à perſonalibus muneribus excuſare.* A quibus non diſcrepāt quæ in *d. l. neque* ſcribūtur, veluti hæc ipſarū ſeries demonſtrat: *Neque tempore ætatis, neque numero liberorum à muneribus, quæ patrimoniorum ſunt, excuſationem quis habere poteſt*: à tributis enim patrimonialibus certum eſt, vt in *d. ll.* cauetur, nullam ætatem immunitatem afferre, quia non perſonæ, ſed rebus principaliter iniūguntur, quæ etiam in paruulo dari poſſunt.

Minuſque reſtagantur quæ pro aduerſa opi- 6
nione initio excogitauimus: nam ex eo quod tributum capitis non rebus, ſed perſonis tantùm in ſignū recognitionis indicitur, neceſſariò infertur, pupillos ad ipſius præſtationem non adſtringi, vtpote eius ætatis, qua nullum caput in republica habere creduntur; non ſolùm quia tunc ratione tutoriæ poteſtatis, cui maximè ſubduntur, potiùs ſerui quam liberi exiſtimantur, *l. qui fundum 7. §. ſi tutor, ff. pro emptore,* iuxta illud *Pauli ad Galatas capit. 4. Quandiu hæres puer eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omnium*: ſed etiam quia ſenſu & intellectu carent, quo Reipublicæ vſui eſſe poſſint: qui enim Reipublicæ non proſunt, minimè in ea eſſe arbitrantur.
Sic *Vines in 3. declamat. Syllana.* Quibus accedit, 7
vt ab eiuſmodi tributo recognitionis pupillum liberum oſtendamus, niſi tranſacta pubertate nondum recognitionis eum eſſe capacem, quia

nec inobedientiæ, aut contumaciæ tunc capax exiſtit, vt hæc fuſiùs infra apparebunt. Alioquin ſi quacumque ætate, etiam infantili, omnes indiſtinctè ad hoc recognitionis ſignum exhibendum tenerentur, ex libris cenſualibus, nequaquam ætas ciuium probari poſſet, contra iuris regulam, quam ex *d l. ætatem 3. de cenſib.* communiter omnes deducunt, & præcipuè *Dion. Gotofred. ibid. litera C.* Quoniam ſi huic cōtributioni, aut capitationi certa ætas non fuiſſet præſtituta, fruſtra illius in libris fieret mentio, vt in *d. l. 3.* præcipitur. Maximè cùm in libris patrimonialium tributorum, à quibus nulla ætas excuſat, vt diximus, nunquam fiat.

SVMMARIVM.

PVeris ante decimumquartum annum ſanguis non eſt mittendus. 1.

Pœna miſſionis ſanguinis, antiquis noſtris legibus nobilibus inflicta, minores nequaquam comprehendebantur. 2.

Obeſa corpora, quæ ad vltimam creſcendi ætatem peruenerunt, minui debent. ibid.

QVAESTIO XXXVIII.

An ſanguinis miſſionem?

1 NOn omnibus febre, aut morbo aliquo laborantibus ſanguinem eſſe mittendum, ſcribit *Galenus lib. de ſanguinis miſſione c. 9.* nam quibus vires non ſupperunt, venæ minimè ſecantur. Hac igitur de cauſa idem *Galenus cap. 13.* proſequitur: *Neque pueris ſanguinem mittes vſque ad decimumquartum ætatis ſuæ annum; poſt tunc verò, ſi ſanguis multus coacervatus appareat, ſanguinem auferes.* Vbi *Leonat. Suſius* hæc notat, contrà candidos, & tenera carne prædicos, eo quod exiguum habeant ſanguinem, parcius vacaare conuenit. Hac igitur de cauſa, videlicet, quia carnem teneram, ac facilè perſpirabilem obtinent. pueris vſque ad decimum quartum annum ſanguis mittendus non eſt. Quibus conſentiens Doctor *Laguna in Dioſcor. lib. 6. capit. 32.* idem teſtatur, & Doctor *Ioann. Vaſquez Toletanus in cōtrouerſia de ſanguinis miſſione,* Sanguinem, ait, mittimus in quolibet morbo magno, dummodò vires conſentiant, qua de cauſa in ſene tali morbo correpto ſanguinem mittimus, ſi vires adſint, nullo modo in puero ante decimumquartum annum, cùm ex ſententia *Galeni lib. de curandi ratione c. 13. & 9.* ipſis nullatenus ſanguinem debeamus mittere.

2 Quò fortè reſpexit *l. noſtra 8. tit. 31. p. 7.* cùm pœnam mittendi ſanguinem vetuſtiori ſeculo vſitatiſſimam, vt obſeruat *Petr. Gregor. lib. 37. ſintagm. c. 10. n. 4.* quam nobilibus vti honeſtiorem imponendam, irrogandamque preſcribit, minoribus nequaquam infligendam docet, & *text. in cap. ne tales 29. in fin. de conſecratione, diſtin. 5.* dum ex *Hippocrate*, inquit, craſſa & obeſa corpora, quæ creſcendi menſuram compleuerunt, id eſt, quæ ad vltimam creſcendi ætatem peruenerunt, niſi citò ablatione ſanguinis minuantur, in paralyſim, & peſſima morborum genera erumpere.

SVMMARIVM.

VIrgines & impuberes ante decimumquartum annum balnea ingredi prohibebantur. 1.

Patri non licebat lauari cum filia pubere. 2.

Prohibitum erat, ne maſculi cum fœminis vna lauarentur. ibidem.

Vxor ex eo ſolùm repudiari poterat, quòd cùm viris lauaretur. 3.

Duplex erat balneum, quod vno igni, pariete interiecto, calefiebat, vnum fœminarum & alterum virorum 4.

Nudari publicè inhoneſtum habebatur. 5.

Balnea nemini, aut nocte, vel ante auroram patebant. 6.

Ab hora octaua incipiebat lauatio, ibidem.

Alphonſus Sextus Hiſpaniarum Rex balnea ſuſtulit, quia eorum nimia aſſiduitate milites effæminari conſpexit. 7.

QVAESTIO XXXIX.

Balnea quibus ingredi liceret?

MOribus Romanis virgines, & impuberes 1
ante decimumquartum annum à lauationibus, & balneis publicis arcebantur, vt Autor eſt *Iuſtius Lipſius antiquar. lection. lib. 4. c. 22.* quo reſpexiſſe inquit *Plautus in milite* ibi.

Lautam vis, an quæ nondum ſit lauata?

Et Iuuenalis.

Et pueri credunt niſi qui nondum ære lauantur. 2
Coniectarique poteſt ex eo, quòd ex *Valerio Maximo lib. 2. cap. 1.* refert *Lelius Viſciola horarum ſubſeſſiuarum lib. 16. cap. 20. verſic. Tantus verò honeſtati*, ſcilicet apud Romanos patri non licuiſſe lauari cum filio pubere. Quod etiam recenſet *Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 2. cap. 25. ad finem*, & fortè inde prohibebatur, ne maſculi cum fœminis vna lauarentur, veluti ex *Dione, & Aelio Spartiano in Adriani vita* conſtat, *& ex Alexand. ab Alex. lib. 4. dierum genial. cap. 20. paulò ante finem*; ibique notatis à *Tiraquel. Lelio Viſciola vbi suprà, & in iure noſtro ex l. vlt. §. inter culpas, C. de repudijs*, vbi cauſas enumerans Imperator, quibus à marito repudiari
vxor poteſt, ſic ait: *Vel ita luxurioſa eſt, vt com-* 3
mune lauacrum cum viris libidinis cauſa habere audeat, cap. non oportet 28. illis verbis: *Non oportet miniſtros altaris, vel clericos quoslibet, aut ſe continentes, & omnino Chriſtianum cum mulieribus lauacra habere communia. Haec eſt enim apud Gentiles prima reprehenſio, 81. diſtinct.* vbi etiam obſeruat *Roder. Acunha n. 1. poſt gloſſam vltimam in cap. omnis qui 24. quæſt. 1. & Graſſis in deciſionib.*
aureis cap. 9. n. 2. lib. 3. part. 2. ideoque bina 4
fuiſſe ædificia lauandi cauſa, vnum, vbi viri, alterum, vbi mulieres lauarentur, obſeruat *Varro lib. 8. da lingua Latin.* nec immeritò, vt ſcribit *Chariſius lib. 1. & Hotbom. de verb. iuris;*

verbo

verbo Balneum. Nam parſimoniæ cauſa vno gni duplex balneum calefaciebant, pariete interiecto, vt pudor viris, mulieribuſque conſtaret, docet *Stephan. Forcatul. in Cupidine Iuriſperito c.10.n.2.* & forſitan in quam hæc communis lauatio interdicebatur: quia cùm iam puberes eſſe debebant, ac prt conſequens & libidinis capaces, qui balnea ingrediebantur, inhoneſtum aliquid vereri potrrant, qnod omnino inra auerſantur, argumento *l. cum ſuprà*
5 *12. C. de re militari lib. 12.* ibi: *Neve abluenda eqnorum ſndores deproperans, publicos ocnlos nudatus inceſtet, ſed proculà cunctornm obtutibns in inferioribuc partibns fluminum hoc ipſum faciat* vt enim *Ennius* aſſerit, *Flagitij principium eſt nudare inter ciues corpora*: quod etiam placrt *Forcatulo in Cupidine Iuriſperito cap.8. num.1.*
6 Nec ab hoc honeſtiſſimo fine alirnnm videtur quod recenſet *Alex.* ab *Alex. d. c.* 20. ſcilicet balnea apud maiores nocte, aut ante auroram nulli patuiſſe, vtqne ſine metu cniquam lauare licer, à primis teoebris ad auroram ſequentem clauſa fuiſſe, ſiquidem nocte lauare vetetibus interdictum erat, cuius etiam meminit *AElius Spartianuc in vita Adriani Cæſaris*: *ante octauam boram in publico neminem, niſi agrum lauari paſſus eſt*, refert etiam *Viſciala dicto loca verſic. Hora verò*, & *Stephan. Farcatnl. vbi proximè* adducens illud *Martial. lib. 10.*

Octauam poteris ſeruare, lauabimns vnà,
Scis quàm ſint Stephani balnea iuncta mibi.

Quis enim non conie&abitur, hoc nulla alia ratione potuiſſe ſtabiliri, quàm ne aliqua iam pubeſcentium virorum & fœminarum turpis, & inhoneſta commiſtio ipſo obſcuritatis lenocinio celaretnr? Quod vrinam nec poſtmodum ab Imperatore *Alexandro Senero*, nec moribus noſtris eſſer abrogatum.
7 Illud rnim, quod noſtris accidiſſe refert *Frãciſcus Tarraſa de Regibus Hiſpanis in vita ipſins*, & ex eo *Petr. Gregor. lib. 18. ſyntagm. c.26. n. 7* ab hac aſſidua cum fœminis lauatione proueniſſe reor, & quidem cum Rex Maurorum Toletanam noſteam ciuitatem amiſiſſet, & palantes milites eius adorti fuiſſent, & viciſſent ſeptem Comites Alphonſi noſtri huios nominis VI. in loco vulgò dicto *Alcazar de Conſuegra*, Rex Alfonſus calamiraris huius cauſã ſuorum animis nimia mollirie effœminaris imputans, balnea, aliaſque id genus illecebras, quas *Mauri Toleti* conſtitucrant, ſuſtulit, & populũ ad priſtinam virtutem, & ſeueritatem reducere eſt conatus.

SVMMARIVM.

SEptimus annui an ſufficiat, vt filins patri ſuperſtec exiſtimetur? 1.
Argumentum à contraria ſenſu nullam vim habet, ſi iuri repugnat. 2.
Probatur ſolum puberem ſnperſtitem præſumi. 3.
AEtat impnberis repẽtino caſui magis videtur ſubiecta. 4.
Pilias ſub axilis alere indicinm babebatur iam adepta fortitudinis. 5.
Pubertas an ſit ætac tenera? 6.
Imperfectè robuſtus tener dicitur. ibidem.
Credens imperfectè, incredulus & credulus ſimul vocatur. ibidem.
Aliquando efficit pietas, vt filius pubes priuſquàm pater mortnus credatur. 7.
Filins pubes æqualis quodammodò patri dicitur. 8.
Inter æquales ſimnl obenntec neuter ſuperuiuens coniectatur. ibidem.
Si non vna, ſed diuerſis cladibus, eodem tamen inſtanti pater & filius decedant, an ſit huic præſumptioni locus? 9.

QVAESTIO XL.

Vt filiuc vnà cum patre moriens patri ſuperuixiſſe credatur?

AEtatem ſeptem annorum in filio ad hoc ſufficere, elrgans Conſulti reſponſum in 1
l. inter ſocerum 26. in principia, ff. de pactis dotalibus, à contratio ſenſu innuere videtur, ibi: *Quia veriſimile videtur ante matrem infantem periſſe.* Ergo ſi infans non fuiſſrt, imò infantilem
2 ætatem iam exceſſiſſet, quæ ſeprimo anno clauditur, matri ſuprrſtes haudquaquam præſumeretur. Ar cùm eiuſmodi argumentum manifeſtis hac de re iuris teſtimonijs planè aduerſetur, quæ apertè ſtatnunt, non niſi puberem filiũ, ſcilicer quatuordrcim annornm, & filiam duodecim in communi clade, vel momento patri ſuperuixiſſe arbitrari, vtpote inri aduerſum, & conttarium reijciendum venit, *l. 2. C. de condit. incertic, cap. cùm virum, de regular. cap. à nobis. 1. de ſentent. excommun.* cum multis nouiſſimè adductis per *Auguſt. Barboſam in locic communibus argumento loco 27. nu.5.* nullum enim 3
coniectutis aditum patere verba permirtunr, *l. qui duos 10. §. ſi Lucius, ff. de rebus dubijs*, quæ ita noſtram quæſtionem definiunt: *Si Lucius Titins cum filio pubere, quem ſolum teſtamento ſcriptum hæredem babebat, perierit, intelligitur ſuperuixiſſe filius patri, & ex teſtamento hæres fuiſſe, & filij hæreditas ſucceſſoribus eius defertur, niſi contrarium approbetur: quòd ſi impubes cum patre filius perierit, creditur pater ſuperuixiſſe; niſi & hic contrarinm apprabetnr.* Conſentit *l. cum pubere 23. ff. eodem*: *cum pubere filia*, inquit, *mater nanfragio perijt, cùm explorari non poſſit vter prior extinctus ſit, humanius eſt credere filium diutius vixiſſe, & l. ſequenti* dicitur: *Si mulier cum filio impnberi nanfrageo periјt, priorem filium necatum eſſe intelligitnr.* Quæ omnia eleganter confirmans 4
ius noſtrum humaniſsimè huius præſumptionis veram rationem aſsignat, his verbis: *E aun dezimos, que ſi el padre, ò el bijo, que fueſſe mayor de catorze años, murieſſen en alguna lid, ò en la mar, por el quebrantiamento del nauio, ò en alguna otra manera ſemejante, que ſi ſe non pudiere ſaber qual dellos murio primero, que ès de entender, que el padre murio primeramente: eſſo miſmo dezimas de la madre, que murieſſe a ſobora con ſu fijo, por alguna ocaſion ſemejante de eſtac, que les acaecieſſe*

de Conſuno. Mas ſi el ſijo fue menor de edad de catorze años, dtue ome ſaſpechar que murio primero por la flaqueza, que es en el, porque es niño; exhibet eandem rationem *Gloſſa in dict. l. ſi mulier*, & *Dionyſ. Gotophred. in dict. §. ſi Lucius*, inde, vt certiſſimam regulam conſtituens ætatem impuberis repentino caſui magis videri ſubiectam. A quo nec diſſentit *Iacob. Cuiac. in dict. l. inter ſocerum l. 4. reſponſor. Papiniani*, inquiens, omnem pupillarem ætatem tenerrimam, & infirmiſſimam eſſe, vt non poſſit diu colluctari cum morte: quibus accedit Stephan. *Forcatul. in Cupidine Iuriſperito cap. 8. num. 2.* vbi docet, quòd imbecillimus quiſque priùs veriſimiliter intercidit. Ergo cùm hæc ratio in pubere, ſiue
5 maſculo, ſiue fœmina omnino deficiat, ex quo iam robuſtior eſſe incipit, & vt talis pilos tunc ſub axilis erumpat, vt tradit *Zachias Medicoleg al. lib. 1. tit. 1. quæſt. 6. num. 3.* quos fortitudinis manifeſtum indicium obſeruauit antiquitas, veluti *ex notatis ad Tertullian. lib. 1. de pallio cap. 4. num. 139.* docet *Ludouic. de la Cerda* proculdubio affirmandum erit illum ſuperſtitem, aut ſaltim paululum ab ipſo parente occubuiſſe, quoties vtriuſque mors vno caſu, vel conflictu accidit.

6 Quibus non repugnat *Albericus in dictionario verbo, Tenera ætas*, vbi hanc pubertatis ætatem teneram appellat, & *Celſus ſua Medicina lib. 2. cap. 7.* teneras ætates vocat iuuentutem præcedentes, quod nomen licèt magis ſuperioribus ætatibus conuenire putet *Paul. Zachias dict. loco num. 14.* pubertati tamen & iuuentuti aptari poſſe contendit. Sed hoc, inquam, non obſtat, tum quia de veritate huiuſmodi ſententiæ non ſatis liquet. Tum etiam, quia licèt vera eſſet, impropriè tantùm deberet accipi, ita vt ex quò tunc vigor incipit, qui vigeſimoquinto anno ætatis completur, *l. 1. ff. de minoribus*, adhuc tenera, & robuſta ſimul ætas quatuordecim annorum in maſculis, & duodecim in fœminis dici poteſt, vtpote quæ ſit imperfectè robuſta, argumento celebris text. *in cap. cùm ſanctam. 15. verſic. Si enim, de pœnis, diſtinct. 2.* Vbi *D. Gregorius* explicans illud *Matthæi 9. Credo, Domine, adiuua incredulitatem meam: Vno, eodemque tempore*, inquit, *is qui nondum perfectè crediderat, ſimul & credebat, & incredulus erat.*

Non tamen diffiteat, aliquando æquitatem
7 ſuggerere, aut fingere, matrem, aut patrem ſuperuixiſſe filio puberi, vt *in dict. l. qui duos §. ſi cum filio, l. ex facto 17. §. ſi quis, ff. ad Senatuſconſult. Trebellian.* ne ſcilicet in re dubia & ſubincerta temere hæreditate legitima, aut fideicommiſſaria, patronus vel ſubſtitutus excludatur, quæ illis defertur, mortuo hærede, ſiue liberto abſque liberis, vt in propoſito animaduertit *Cuiac. loco vbi ſuprà*. eſt enim quàm maximè fauendum patrono, & voluntati teſtantis, vbi id vrgentiùs expoſtulauerit humanitatis ratio, quam ſolam hac in re eſſe ſpectandam, ex Conſulto *in dict. l. cum pubere 22.* obſeruat
8 meritò *Cuiacius*. Habet enim iam pubes filius naturalem quandam æqualitatem cum parentibus, quoniam ea exiſtit ætate, qua & ipſe pater eſſe poteſt: ergo niſi humanitate ſuadente, nulla ratione præſumi poterit ipſum in communi naufragio patri ſuperuixiſſe; ſiquidem inter æquales ſimul decedentes, neuter creditur alteri ſuperſtes, *l. ſi qui inuicem 26. ff. de mortis cauſa donat.* ex qua ita docet *Accurſius in d. l. inter ſocerum, verbo, infantem.* 9

Vtrùm autem hæc præſumptio locū habeat, vbi non eodem conflictu, ſed diuerſis, vno tamen tempore pater & filius deceſſerunt? diſputat eleganter *Coſta in d. §. cùm in bello 4 n. 1. cum ſeqq.* ipſum conſule.

SVMARIVM.

IN delictis carnis nemo ante decimumquartum annum punitur. 1.

Pupillus ſtuprum in virginem committens poteſt compelli, vel vt eam ducat, vel vt congruè dotet. 2.

Referuntur nonnulli, qui admodum pueri mulieres cognouerunt, illaſque grauidas reddiderunt. 3.

Ad ea, quæ communiter accidunt, iura ſemper adaptantur. 4.

C. *de illis el 2.* } *de deſponſat. impub. explicantur.*
C. *atteſtationes* } *ibidem, & 5.*

Conſenſus, & habilitas ad copulam ſunt requiſita neceſſaria ad matrimonium. ibidem.

Conſenſus, & potentia ad copulam frequenter ſimul in pubere ſolent concurrere. 6.

Impubes, ſiue vir, ſiue fœmina, licèt habilis ad copulam, luxurioſè delinquens non punitur, etiamſi adulterium, aut aliud crimen committat ibidem & 7. 11. & 12.

L. auxilium 37. §. ſed vt ad legis, ff. de minoribus, verè explicatur. 8.

Impubes, licèt ſodomiæ crimen admiſerit puniri non debet. 9.

Peccata impuberum, qui muliebria patiuntur, non cadunt ſub reſeruatione Epiſcopi. ibid.

Qui ante pubertatem inceſtum perpetrauit, à pœna excuſatur. 1.

QVAESTIO. XLI.

Ad punitionem pro delicto carnis?

COmmune Scribentium placitum eſſe alibi aſſeruiſſe recordor, proximum pubertati, ac per conſequens & doli capacem haud impunè, haud liberè delinquere, ſed vindicta, etſi non acri, ſcelus vel erratum expiare: quod verùm in libidinoſis, impuris, & intemperatis pueris locum habeat, qui in luxuriam ſoluti libidine exardeſcentes coitu omnifario delinquunt? nec ſemel abdubitare contingit. Sed cum nulla ſit adeò perpetua in iure definitio, quin plurimas reſtrictiones patiatur, vniuerſa Interpretantium ſchola ſuperius prolatum corrigeret, & minimè in his delictis procedere arbitratur, quæ ad libidinem ſpectant, cum ad ea perpetranda maior ætas deſideretur, nec præſumatur quis ea conſummaſſe, niſi poſt annum decimumquartum, quo minimè exacto, 1

ſto, nec pro eis poterit rectè pœna ordinaria puniri, iuxta deciſionem *l. ſi minor, ff. ad legem Iuliam, de adulterijs*, quam confirmat expreſsè *text. in c. 1. de delictis puerorum, & l. fin. tit. 1. p. 1. l. 9. tit. 1. p. 7.* notant *Gloſſa in d. c. 1. Hoſtienſis ibidem n. 2. Anton. de Butr. n. 1. & 3. Abbas n. 1. & 2. in ſecundo notabili, Cardinal Zenarel. in Clement. 3. n. 6. de homicidio & ibi etiam Ancharanus n. 7. Guillelm. Mainer. in l. ferè in omnibus, nu. 5. & n. 7. verſic. Interdum & ſecundo, ff. de regulis iuris, Iacob. de Area in l. 1. verſic. interdum defectus, C ſi aduerſus delictum Alberic. in l. auxilium, §. in delictis n. 4. poſt medium, verſic. Sed quare, ff. de minor, Aretin. in §. in ſumma n. 1. verſic. Et eſt clarum, inſtitut. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur, Cinus in l. 2. in fine, C. ſi aduerſus delictum, Igneus in l. 1. §. impubes n. 8. verſic. Quamuis, ff. ad Sillanian. Gaudin. in tit. de pœnis reorum, num. 30. verſic. ſed fallit, Carrer. in practic. criminal. in 2. tractat. de homicid. §. circa quartam, n. 4. Iul. Clar. lib. 5. receptar. ſentent. §. fin. quæſt. 60. n. 3. Anton. Gomez de delictis, cap. 1. n. 59. verſic. ſimiliter, Petr. Placa in epithome delict. d. cap. 32. n. 8. Franc. Caldas in repetitione l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo. num. 55. C. de in integrum reſtitut. minor.* proſequitur latè *Farinac. tom. 3. praxis criminal. q. 92. num. 79. Pater Molina de iuſtitia & iure, tom. 4. tractat. 3. diſput. 36. num. 5. verſic. Secundò excipitur*, vbi inquit hanc ſententiam locum habere, vt hac ætate minor propter delictum
2 non puniatur, ſecùs verò, vt matrimonium ab eo conſummatum indicetur, & ad cogendum eum dotare virginem, aut eam ducere. Pro qua etiam facit Ariſtotelis autoritas, qui *lib. 5 de natura animal. cap. 14.* hominem ante annos bis ſeptem copulæ inhabilem exiſtimat, & quòd in ea ætate incipiat moueri vis generationis in maſculis, dicit *Macrobius lib. 1. de ſomno Scipionis, cap. 6.* probat *Tiraquell. in l. 6. connubial. gloſ. 1. p. 6. n. 36.* Iure ergo optimè pueri ante prædictum tempus pubertatis puniri prohibentur.

Sed hanc limitationem non leniter impu-
3 gnat text. ſingularis *in cap. de illis el 2. & in cap. atteſtationes, de deſponſat. impuberum*, in quibus iuribus etiam ab eo, qui per ſex menſes à pubertate diſtat, matrimonium contrahi, & conſummari poteſt: ergo idem poterit luxurioſè delinquere, & per conſequens puniri. Et quòd mares ante hos annos pubertatis liberos genuerint, fœminæ pepererint, vltra prædicta iura apertè comprobat *Gloſſa in ſumma 20. q. 1.* vbi teſtimonio Diui Gregorij tradit puerum nouem annorum ſuam nutricem grauidam reddidiſſe, quod etiam refert *Emanuel Coſta in cap. ſi pater, de teſtament. lib. 6. 1. p. verbo impuberes, n. 10. Couar. in 4. 2. p. c. 5. n. 4. Guillelm. Bened. in c. Rainuntius, de teſtam. verbo ſi abſque liberis moreretur*: quamuis hoc in Dialogo Gregorij, quem citat *Gloſſa* non reperiri teſtentur *Cardinal. & Ioann. de Anania in d. c. 1. de delictis pueror.* & poſt eos *Gregor. Lopez in d. l. 9. tit. 1. p. 7. verbo que lo podria cumplir.* Sed aliud ſimile tradit *D. Hieron. in epiſt. ad Vitalem* in hæc verba: *Domino teſte, non mentior, quædam muliercula, cùm expoſitam nutriret infantem, & inſtillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretque cum ea parualus, qui vſque ad decimam iam peruenerat annum, accidit vt pluſquam pudicitia patitur, ſe mero ingurgitaret, accenſaque libidine, obſcænis motibus ad coitum duceret infantem. Prima ebrietas, & cæterarum deinceps fecit conſuetudinem, nec dum duo menſes fuerant, & ecce fœmina vterus intumuit, &c.* In eadem quoque epiſtola planè, & dilucidè oſtendit ex annorum computatione, Salomonem, & Achaz Reges, cùm eſſent vndecim, aut etiam decem annorum, filios genuiſſe, illum ſcilicet Roboam, hunc Ezechiam, & ipſos Reges: cuius rei etiam meminit *Ioan. Andr. in cap. fin. de eo qui cog. conſang. vxor. ſuæ, Igneus in l. 1. §. impubes poſt n. 7. & in l. excipiuntur, poſt n. 16. ff. ad Sillanian. Guiliel. Mainer. in d. l. pupillus qui, n. 3. ff. de reg. iuris,* Nauar. *conſil. 39. n. 13. lib. 4. Tiraq. in d. l. 6. connubial. n. 37. Farinac.* plurimos referens *d. q. 92. n. 80. Thom. Sanch. de matrimon. lib. 7. diſput. 104. n. 19. Ludouic. Caſſanate conſ. 3. n. 185, Bened. Aegid. de priuileg. honeſtat. art. 14. n. 8. Alphonſ. de Lara in compend. vitæ hominis c. 20. n. 92.* ergo poterunt etiam ante tempus pubertatis puniri.

Hanc difficultatem vt componant Interpre- 4
tes, omnem, vt dici ſolet, mouent lapidem, ſed eam facilè ſolues, ſi aduertas ad ea, quæ frequentiùs accidere ſolent, ferè ſemper iura adaptari, ex vulgatis legibus. Vnde cùm regulariter contingat, vt qui ad pubertatem nondum acceſſit, inhabilis etiam ſit generationi, vt quotidie experimur, & Philoſophus aſſerit *d. lib. 5. de natur. animal. c.* 14. & Deo dante alibi latiùs probabimus, ideò *d. l. ſi minor, & d. c. 1.* & qui ex illis notant in hoc flagitij genere, cuius impuberem incapacem præſumunt, ante prædictum annum decimumquartum, eum omninò puniri vetant.

Nec obſtat, quod hæc regula quandoque deficiat, vt in exemplis ſuperiùs à nobis addu- 5
ctis videre poſſumus, de quibus dici poteſt illud Satirici.

Rara auis in terris, nigroque ſimillima Cygn.

Nam cùm hæc adeò inuſitata, & inſolita ſint, in iuris conſideratione non habentur, argumento *text. in l. Papinian. ff. qui & à quibus*, nec ex his, quæ fortè vno aliquo caſu accidere poſſunt, iura conſtituuntur, vt *Celſus lib. 5. Digeſt.* ſcripſit: adhuc non obſtant, text. *in d. c. de illis, & d. c. atteſtationes, de deſponſat. impub.* in quibus matrimonium ante pubertatem celebratum firmum remanet, & reſcindi non poteſt. Nam reſpondeo, ea procedere quando ante præfinitum à legibus tempus vir, aut fœmina doli capaces, & viri potentes exiſtunt (quod licet raro, vt diximus, contingere, tamen aliquando ſolet) & ſic nil mirũ ſi impubes eo caſu contrahere poſſit, cùm illa duo requiſita, quæ principaliter in contractu matrimonii deſiderantur, ab eo præſtentur. Quorum primum eſt conſenſus, *l. nuptias de regulis iuris, cap. cùm apud, cap. tua, cap. tua nos, de deſponſalibus, cap.*

ſuffi-

Digitized by Google

ſufficiat 27.q.2. Alterum, & quod magis Canonum conditores conſiderarunt, eſt habilitas ad cohabitandum, *cap. puberes*, vbi *Gloſſa final. dict.cap.de tutelis* el *2.cap.continebatur, de deſponſ. impub. cap.1. eadem tit.lib.6.* quibus & addi poteſt text. ſingularis *in cap.fin. de eo qui cognouit conſang. vxoris ſuæ*, vbi fœmina decem annorum matrimonium contraxiſſe, & conſummaſſe dicitur. Vnde ſi aliquando contigerit, vt in impubere hæc duo ſimul inueniãtur, ſcilicet conſenſus ad contrahendum, & habilitas ad coeundum, dicendum eſt, matrimonium eſſe perfectum, non habita ætatis conſideratione, vt patet in dictis iuribus, & de iure noſtro probat *l.6.tit.1.p.4.* latiſſimè diſputat *Calcaneus conſil.121. ſpectabilis, n.16.& Menoch. dict. lib.2.*
6 *de arbitr.caſu 57.n.31.* Quia tamen hæc duo frequentius concurrunt in eo, qui iam eſt ingreſſus pubertatem, ideò leges noſtræ Cæſareæ, & Pontificiæ eam ætatem maturam ad contrahendum tradiderunt, & ſimiliter in noſtra ſpecie Legumlatores reſpicientes ad id, quod frequenter, & in pluribus vſu euenit, in his luxuriæ criminibus non iudicant minorem puniendum, niſi cùm ad eam peruenerit ætatem, in qua ad illud perpetrandum habilis regulariter eſſe ſolet, ſcilicet ad annum decimumquartum completum in viro, & duodecimũ perfectum in fœmina. Nam cùm ſit materia odioſa, luxuriosè delinquentes ante prædictam ætatem pœnam luere, aut ſupplicio mancipari minimè poterunt, argumento *cap. licèt canon. de elect.lib.6.text. in cap.commiſſa*, vbi notat *Philip. Franc.n.1. eodem tit.& lib.* tradit *Didacus Perez in l.2.verbo: Doze años acabados,* per illum text. *tit.15.lib.8. Ordinam. Azeued. in l.3.n.16.& 17 tit.20.lib.8.Recopilat.*

7 Quod vtique non ſolùm in ſimplici carnis delicto procedit, verùm & in adulterio, *dict.l. ſi minor 36. l. ſi vxor 13. §. ſi minor, ff. ad legem Iuliam, de adult.* & probatur ex generalitate *d.cap.1.de delictis pueror.* quibus locis communiter Scribentes notant *d.l.9.tit.1.p.7.* & notabiliter *in l.3.titul. 21. lib. 8. Recopilat.* probant *Cardoſus in prax.lit.M. verbo minor. numer.* 18. *pag. mihi* 233. *Briſonius lib.ſingulari de adulterijs, folio mihi* 95. *Didacus Perez vbi ſuprà. Quintil. Mandoſ. dict.tract.de ætate minori cap.5. num.45. Anton.Gomez tom.3. variar.cap.1.n.59. Farinac.* plures referens *d.q.92.n.77.*

8 Nec repugnat à *Triphonio* reſponſum *in l. auxilium 37.§.ſed vt ad legis. ff.de minoribus*, ſcilicet, nullam deprecationem adulterij pœnæ eſſe, ſi minor annis ſe adulterum fateatur, nam *Sforcij* interpretatione omiſſa, *2.p. de in integr. reſtitut. q.81. n.10. & Anton. Fabri in d.l. lit. I.* dicendum exiſtimo prædictam legem loqui in minore 25. annis, maiore verò 14. in cuius perſona carnis delicta ex ſupra relatis, & cadunt, & præſumuntur, vt nec obſcurè ex Iuriſconſulti verbis elicitur; loquitur enim de minore, qui, vt alibi adſtruam, in iure frequenter pro maiore quatuordecim annorum, minore verò viginti & quinque vſurpatur, quod vel illo ſolo Rubricæ teſtimonio ſuadetur, *ff. de minoribus*, quæ de minoribus viginti, & quinque annis hac loquendi formula ſeruata inſcribitur. Alioquin *Papiniani ſententia in d.l.ſi minor*, qua cauetur, adulterii crimen poſt pubertatem incipere, ſuperuacanea & nullius roboris eſſet. quod vtique nemo dicet: ſubintelligendus igitur erit *Triphonius in d. l. auxilium* de minore 25. annis, ſed iam pubere, qui ob rationem ab *Sforc. Odd. vbi proximè* aſſignatam adulterij pœnæ nullam deprecationem mereri debet.

Quam ſuperiorem regulam, & in ſodomiæ 9
præpoſtera libidine omnes communi placito admittunt, vt in ſpecie ſcripſit *Anton. Gom. d. tom.3.cap.1 num.6.* vbi ſe liberaſſe dicit, quamuis cum difficultate, puerum vndecim annorum, qui contra naturam ad canem accedens ſemen emiſit, ſubſcribit Petr. à *Plaza in epithome delictorum cap. 33. num. 8.in fine, Iulius Clarus in practic. §.fin. q.60.in principio, & Farinac. d. loco num. 84. cum ſeqq.* conſentit nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut. moral. tom.2.tractat.1. Miſcellan. reſolut.* 1. vbi cum *Paludano in 4.diſtinct. 34.q.2. art.1. Iacob.de Graſis tom.1.conſil. lib.5.de adulterijs conſil. 3.num. 13.& Bellochio de caſibus reſeruatis part.2.q.1.n.203.& q. 17. num. 66.* reſoluit peccata impuberum, qui muliebria patiuntur, vt maſculorum ante 14 annum, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubdi, quia ſicut minor hæc ætas in foro exteriori excuſat à pœna ordinaria: ita & in animæ iudicio, licèt contrarium ſenſiſſe *Homobonum de caſibus reſeruatis p.1.c.3.fol.60.* affirmet.

Sed vtrùm in crimine inceſtus idem locum 10
habeat? nec rectè inter noſtros conuenit, *Gloſſa in l.auxilium, §.in delictis, verbo, nec ſi quid, ff.de minoribus*, & ibidem *Fulgoſ. num.4. Decius in l. ferè in omnibus num. 4.de reg.iuris, vbi & Cagnol. n.1.verſic.* Facit text. *Maur. de reſtitut. capit.155. num.5. Menoch.de arbitrar.lib.2.caſu 329. num.3. Roland.conſil.77.num lib.3.* quos *Farinac.* refert *vbi ſuprà num.89.* minorem nondum puberem ab huiuſmodi flagilij vindicta excuſari vno ore fatentur, illudque expreſsè caueri contendunt in *l.ſi adulterium.38.§.fratres, ff. ad legem Iuliam, de adulter.* ibi: *Fratres denique Imperatores Claudiæ crimen inceſti propter ætatem remiſerunt*: & inferiùs: *Inceſtum autem, quod per illicitam matrimonij coniunctionem admittitur, excuſari ſolet ſexu, vel ætate.* & expreſſiùs apparet in *l.qui contra 4. C. de inceſtis nuptijs*. Cui quidem opinioni ex animo quidem aſſentior, nec enim in nondum pubere, cuius noſter ſermo, *Sfortij* argutiſſima diſtinctio, *vbi ſuprà num.14.* quam ex *dict.l.ſi adulterium, §. fratres, ff.de adulterijs, ex Cagnolo & Decio in l. ferè ff. de regulis iuris, Paulo Grilando de pœnis omnifar. coitus num.6.quæſt.2.* deducit, locum habere poteſt: iſte enim, ſiue inceſtum iure gentium, vel ratione naturali prohibitum, ſiue ciuili tantùm admiſerit, omni caſu impunitus remanebit, cùm hac ætate haud ſcelus dici poſſit ab illo patratum, qui nec iudicio, vel recta ratione pollet. Vnde meritò

Do-

Donellus lib.1.comment.cap.22.verſic. In delictis, ſuperiorem diſtinctionem amplectens, dubitationis tollendæ cauſa ſe loqui fatetur de hominibus, nec furioſis, & qui pubetes ſint, in quos ſolos delictum cadere poſſe ante dixerat.

11 Cæterùm vt ad prolatum initio propoſitum redeamus, ſcrupulus vtique reſtat, nempe, quid dicendum ſit, ſi aliquando liquido conſtet minorem ante annum decimumquartum circa libidinem deliquiſſe? Compertum etenim eſt, prędicta iura in præſumptione fundari, vt ex *dict. cap. 1. de delictis puerorũ, & ibidem* communiter notatis expreſsè patet, & conuincitur *ex dict. l. 9. tit. 1. part. 7.* in illis verbis: *Non deue ome aſmar que lo podria cumplir*: vnde hac præſumptione ceſſante, quia liquidò conſtat impuberem deliquiſſe (vt in exemplis nuper relatis accipiſſe deprehenditur) videtur dicendum, eo caſu omninò puniendum eſſe, vt tenuit *Iacob. de* Rauena relatus *ab Alberico, & Angelo in dict. l. minor, ff. ad legem Iuliam de adulter. Gofredus in l. excipiuntur in fine, ff. ad Sillanian.* quibus accedit *Igneus in l. 1. §. impubes 2. ad finem, ff. ad* Sillanian. vbi impuberes viripotentes mitiùs puniendos affirmat, ex *dict. cap. 1. de delictis pueror. in fine*, quam communem opinionem teſtatur *Franciſcus Caldas in l. ſi curatorẽ in verbo aduerſarij dolo, C. de in integrũ reſtit. Sforc. Oddus de reſtit. in integr. part. 2. quæſt. 8 t. n. 23. Farinac. d. q. 92. n. 93.* plures cumulat *Cenedus in collectanea ad dict. c. 1. de delictis puerorum.*

12 Quæ ſententia licèt communi iure perpenſo, vera, aut magis probabilis ſit: attamen, iure noſtro attento, contraria longè verior eſt, ſcilicet puerum, etiamſi verè potens delictum huiuſmodi commiſerit, ante prædictam ætatem puniri non poſſe: quod manifeſtè comprobat *dict. l. 9. Partitæ*, quæ ad huius difficultatis ſolutionem verbis *ſuprà* relatis, hæc ſubnectit: *E ſi por auentura acaecieſſe que lo cumplieſſe, non auria entendimiento cumplido para entender, nin ſaber lo que fazia, è porende non puede ſer acuſado, nin le pueden dar pena por ende.* Cui ſimilis eſt *dict. l. fin. tit. 1. part. 1.* per quas ita tenet *Gregor. Lopez vtrobique*, quibus iuribus ſuffultus *Anton. Gomez dict. lib. 3. variarum cap. 1. num. 60.* Eandem ſequutus eſt opinionem, & nos ſuprà *anno 10. cum dimidio*, vbi de ætate ad pœnam ſuſtinendam in atrocioribus ſcripſimus: quare immeritò à *Calda, & Farinacio vbi ſuprà*, reprehenditur.

SVMMARIVM.

DEcimumquartum annum agentes, prætextu minoris ætatis à tortura non excuſantur. 1. & 2.

Torturam pati eſt, ſupremas anguſtias ſuſtinere. 3.

Tortura, etiam vt pœna infligitur. 4.

Pupillus ſemper mendacij ſuſpicione laborat. ibid.

Impubes poſt ſeptimum annum terreri, & ferula cædi poteſt. 5.

Impuberes an poſſint ſaltim illis in caſibus torqueri, quibus lege vel, ſtatuto in teſtes admittũtur? 6.

In criminibus exceptis, etiam minores torquentur, & quare. 7.

Curator vtrùm dari debeat minoribus viginti & quinque annis, maioribus tamen quatuordecim, dum quæſtioni ſubduntur: & quid hac de re in tribunali Sanctæ Inquiſitionis obſeruetur? 8.

Curator, an torturæ præſens eſſe debeat? 9.

Reſtitui vtrùm poſſit minor contra confeſſionem in tormentis curatore authore factam, remiſſinè, ibidem.

QVAESTIO XLII.

Vt torqueri qui vis poſſit?

POſt decimumquartum annum legitimis vrgentibus indicijs, neminem prætextu minoris ætatis à tortura excuſari, vtpotè indubitatum præmittunt, multis congeſtis, *Petr. Plaza in epith. delictorum lib. 1. cap. 32. num. 12. Anton. Gomez variarum reſolut. tom. 3. cap. 1. rubric. de delictis num. 67. & cap. 13. Rub. de tortur. reor. num. 3. Iul. Clar. in practic. §. fin. quæſt. 64. verſic. Quæro nunquid minores? Bertazol. conſil. 116. numer. 28. lib. 1. Flamin. Cartar. in praxi interrog. reo. lib. 4. cap. 1. num. 49. verſic. Minores quatuordecim annorum*, & ex his, & alijs communem pluries teſtatur Proſper. *Farinac. tom. 2. prax. criminal. quæſt. 41. num. 16. Paz in praxi tom. 1. part. 5. capit. 3. §. 12. num. 50. verſic. Quo fit, Hortenſ. Caualcan. de brachio Regio part. 3. num. 58. & 126.* & ex relatis ita ſenſiſſe videtur *Barboſa in remiſſionibus ad ll. Luſitaniæ lib. 5. tit. 134. num. 7.* docuit ante eos *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap. 5. num 48. Rojas in ſingularibus fidei ſingulari.* 130 1

Quorum omnium vulgare prolatum ex iuris hac de re manifeſtis definitionibus originem trahit, nempe ex *l. de minore 10. in princip. ff. de quæſtionibus*, illis verbis: *De minore quatuordecim annis quæſtio habenda non eſt, l. ex libero. 15. ff. eod.* penè iiſdem verbis: *De minore quoque quatuordecim annis in caput alterius quæſtionem habẽdam non eſſe D. Pius Mæcilio reſcipſit, l. 2. §. impuberi ad Senatuſconſult. Sillanian.* ibi: *Impuberi autem vtrùm in ſupplicio tantùm parcimus, an verò etiam in quæſtione, & magis eſt vt de impubere, nec quæſtio habeatur*: & apud noſtros ex *l. 2. tit. 3. part. 7.* eo tenore: *Otroſi dezimos, que non deuen meter à tormenso à ninguno que ſea menor de catorze años.* 2

Eamque æquiſſimam rationem habere videtur, quia, vt inquit *Boſſius in praxi, titulo de* 3 *tortura num. 13.* & latiùs *Pariſ. de* Puteo *de ſyndicatu verbo tortura cap. 1. poſt princip. & Petr. Caual. reſolut. criminal. centur. 1. caſu 18. numer. 10.* torturam pati eſt ſupremas anguſtias ſuſtinere: ergo tormento afficiendi non erunt, qui in pupillari ætate ſunt, qua corporis partes ita debiles, & imbecilles exiſtunt, vt tenera meritò ab omnibus vocitetur. 4

Deinde, quia aut tortura eſt infligenda, vt ſupplicium, & pœna (datur etiam & hoc modo, vt teſtatur *Caual. dict. centur. 1. caſu 19.*) ſiue ad in-

ad inueſtigationem veritatis. Priori caſu dif-
ficile eſt pupillos torqueri poſſe, cùm vix ali-
quam corporis afflictiuam pœnam patiantur,
vt alibi dicemus. Et minus ſecundò, cùm quid-
quid ea ætate protulerint, aut confeſſi fuerint,
mendacij, & falſitatis ſuſpicione laboret. *Nam
ætas*, inquit *Conſultus in dict. l. ex libero, quæ ad-
uerſus aſperitatem quæſtionis eos interim tueri vi-
detur, ſuſpectiores quoque eos facit ad mentiendi
facilitatem*. Igitur nullo ex capite impuberes
erunt torquendi antequàm annum decimum-
quartum maſculi, & duodecimum fœminæ
exceſſerint, cum pubertateque aliqualem mé-
brorum ſoliditatem fuerint aſſecuti.

5 Poterunt tamen ſi ſeptimo anno maiores
exiſtant, ex *Ludouic. Bolognin. in addition. ad Gui-
don. de Suzza tractat. de indicijs & tor. num. 13.
Follerio in praxi, verbo rei indurati torqueantur,
num. 20.* terreri, corrigi, aut ferula cędi, vt ex-
preſsè docet *Conſult. in d. l. ex. §. impuberi, ff. ad Se-
natuſconſult. Sillanian.* cui penè omnes ſuprà
ſcripti conſentiunt cum *Farinacio num. 17.* &
nouiſſimè accedit *Marius Giurba conſil. crimin.
73. num. 6. & Martinus Delrius* in crimine hære-
ſis loquens *diſquiſition. magicar. lib. 5 ſectio. 9. §.
quoad perſonas*.

Itaque ſubaudiendi erunt *Brunus tractat. de
6 indicijs & tort. 2. part. quæſt. 4. num. 16. in fine, Car-
rer. in praxi eod. 2. tractat. §. circa tertium, num. 37.
in fine, Corrad. in praxi tit. de negat. crim. & tor-
ment. num. 34. Baiard. in addition. ad Clarum quæ-
ſtion. 64. num. 67.* & alij aſſerentes, tunc impu-
beres torqueri poſſe, cùm lege vel ſtatuto in
teſtes recipiuntur, alioqui non, tantùm hæc
opinio ex rationibus à *Farinacio* aſſignatis *ſu-
prà num. 23.* eſſet abſurda, verùm & ea, quia
ſupponere videtur, naturale impedimentum,
quo veluti indicauimus, pupillus à tormentis
fit immunis, poſſe vi legis, vel ſtatuti amoueri,
quod penquàm ineptum eſt, argumento *l. 3. de
interdictis, & relegat. §. naturalia, inſt. de iure natu-
rali gent. & ciuil.* cum ſimilibus.

Verumtamen eſt adhuc impubertatis natu-
7 rali hoc impedimento durante, in caſibus ex-
ceptis, vtputa læſæ Maieſtatis diuinæ & huma-
næ, falſi, aſſaſſinii, incantationis, & ſimilium,
quorum meminit *Farinac. dict. quæſt. 41. nu. 100.*
minores torqueri, vt exprimitur *in dict. l. de mi-
nore 10. ff. de quæſtion.* vbi poſtquàm de mino-
re quatuordecim annis edixerat quæſtionem
non eſſe habendam, ſtatim ſubnectit: *Sed omnes
omnino in maieſtatis crimine quoad perſonas Princi-
pum attinet, prouocentur, cùm res exigit torquentur:*
confirmaturque ex generalitate *l. ſi quis alieni
3. l. nullus omnino 4. C. ad legem Iuliam Maie-
ſtatis*, necnon & autoritate eorum omnium,
quos idem ſentientes fideliſſimè recenſet *Fari-
nac. dict. num. 100.* Quorum nomina, & loca
hic tranſcribere, calami potiùs labor, à quo ab-
ſtinemus, quàm ingenij eſſet. Quibus addendi
erunt *Alphar. de officio fiſcalis gloſſa 2. §. 10. nu. 1.
Simancas de Catholicis inſtitution. cap. 63. nu. 26.
Ioſeph Seſſe decif. 476. num. 20. tom. 4. Caſtro Pa-
laus in opere morali tom. 1. tractat. 4. diſputat. 8.
puncto 9. num. 14. Villadiego in Politica cap. 3. nu.
322. & 323. Guazzinus tom. 2. lib. 1. defenſ. 30.
cap. 9. Eymeric. Rosbach. in tractat. criminali tit.
5. cap. 21. num. 10.* Qui in crimine læſæ Maie-
ſtatis diuinæ id eſſe ſpeciale affirmant, etſi hoc
non placuerit *Simanc. in Catholic. inſtitut. tit. 65.
num. 45. Delrio in diſquiſitionibus magicis lib. 5.
ſectio. 9. §. quoad perſonas, Pegna in director. In-
quiſitor. part. 3. comm. 110. §. minores verò, Mi-
randa in ordine iudiciario tom. 2. quæſt. 26. art. 13.
concl. 7. Suar. de Paz in praxi tom. 1. part. 5. cap.
3. §. 12. num. 50. Sanchez in ſumma tom. 2. lib. 6.
cap. 3. dub. 15.* necnon & alijs cumulatis nouiſſi-
mè ab *Antonin. Diana reſolut. moral. 4. part. tra-
ctat. 7. de tortura in S. Officio, reſolut. 29.* Idque
ſingulari ea de cauſa fieri exiſtimo, quia his
omnibus delictis quodammodò ipſa natura
læditur. Vnde æquum non eſt naturæ beneficio
potiri: qui aduerſus naturam delinquit, veluti
nec legis iuuatur auxilio, qui contra legis niti-
tur voluntatem, *l. auxilium 37. in fine, ff. de mi-
noribus*.

Extra hos verò caſus non niſi puberes quæ- 8
ſtioni ſubduntur, quibus tunc neceſſariò cura-
tor aſsignari debebit, ſecundùm *Bald. in l. 1.
C. de confeſſis, in l. clarum, C. de autor præſtanda,
& in cap. item Sacramenta, de pace iuramento fir-
manda in vſib. feudor. Paris de Puteo vbi ſuprà
cap. 20. verſic. An confeſſio adulti. Monticel. in
praxi criminal. regul. 10. num. 17. Plaza in epitho-
me delictor. lib. 1. cap. 32. num. 12.* Et ita ob-
ſeruari debere in tribunali S. Inquiſitionis do-
cent *Rojas de hæretic. part. 2. num. 318. Pegna in
director. part. 3. comment. 18. Vmbert. locatus in
praxi Inquiſitor. verſic. Curator. Guazzinus tom.
2. lib. 1. defenſion. 30. cap. 4. nu. 21.* niſi conſue-
tudo ſit in contrarium, *Eymeric. à Rosbach. in
practicar. crimin. tit. 5. cap. 21. num. 3.* nouiſsimè
*Antonin. Diana reſolut. moral. part. 4. tractat. 6.
reſolut. 31.* vbi etiam contra *Canteram quæſtion.
6. num. 3.* notat curatorem de officialibus *S.
Officij* eſſe non debere. Non quidem vt torturæ
executioni aſsiſtat, hoc enim minimè requiri- 9
tur, imò ridiculum dicere arbitratur *Angel. tra-
ctat. de maleſic. verbo comparent dicti Inquiſit.
quæſt. 3.* quia non poteſt adaptari: quem ſe-
quuntur *Antonin. Gomez* relatus ab *Anton. de
Ballis variar. lib. 2. quæſt. 13. num. 17. Cartha-
rius de interrogatione reorum lib. 4. cap. 1. nu. 49.
Villadiego in Politica cap. 3. num. 325.* & de cauſis
fidei loquens, ita Inquiſitoribus admonet *Paul.
Garſia in ordine procedendi S. Officij fol. 29.* cui
conſentit *Anton. Diana vbi ſuprà, verſic. Notan-
dum eſt*, qui omnes concludunt tantùm requiri
curatorem interuenire in proceſſu, & in inter
locutoria, qua pronunciantur minorem tor-
quendum, ex eodem *Baldo in dict. l. 1. & in dict.
l. clarum*, vbi inquit, quòd ſi curator adfuit
proceſſui, & ſententiæ, qua ad torturam minor
condemnatur, non requiritur in executione
illius, quòd ſit præſens, nec minus cùm poſt
tormenta educitur apud acta ad ratificandum,
vel negandum, cùm ſimiliter hoc ſit depen-
dens à ſententia interlocutoria, & ſequela, &
exe-

executio eius, quamuis hoc *Bald.* ſpecificè non derlaret. Vtrùm autem aduerſus confeſſionem tormeotis, aut eorum metu extottam, etiam aſſiſtente curatore, poſſit minor reſtitui? optimè diſputar *Cinus in dict. l. clarum*, & *Angel. vbi ſuprà Sforcius Oddus tract. de reſtitut. in integrum part. 2. quæſt. 65. art. 9.*

SVMMARIVM.

ANte decimumquartum ætatis annum nemo habere amicos præſumitur. 1.

Amicis patris cur petendi tutorem pupillo, aut illum ſuſpectum accuſandi facultas concedatur? 2.

Amicitia, quare forma viri, & iuuenili facie depingatur? ibidem, & 10.

Amor, contractus eſt nominatus. 3.

Iudicio opus eſt ad amicorum electionem. 4.

Pupillus iudicio, caret, et ſi aliquod habet cùm pubertati approximat, ſemiplenum eſt, ibidem.

In iure obſeruatur, tantùm dè puberum amicis fieri mentionem. 5.

Amicus alter ipſe dicitur, & inter ſuos computatur. 6.

Pro amici vita conſeruanda licet propriam vitam exponere. ibidem.

Voluntas amici dicitur propria voluntas. ibidem.

Amicorum omnia ſunt communia, etiam vxore s: ibidem.

Amicus qualiter in iure definiatur? 7.

L. latæ culpa 223. §. 1. de verbor. ſignific. lux adhibetur. ibidem. & 9.

Filiusfamilias pubes, amicorum eſt capax. 8.

Amici cur parentibus aſſimilentur? ibidem.

Pupillorum notitia leuis dicitur. 9.

Puberes omnes apud Scythas, plurimos ſibi quærere amicos tenebantur. 10.

Infælix inter Scythas iudicabatur, qui affluebat amicis. ibidem.

Ephebi, qui dicantur. ibidem.

L. hac autem 5. §. non defendi, ff. quibus ex cauſis in poſſeſſion. eat. intelligitur. 11.

Inter fœminas cur raræ, aut nullæ ſint amicitiæ? 12.

Fœminæ ſemper pupillæ, ideoque in perpetua tutela detinebantur. 13.

Foeminarum genus mutabile. ibidem.

Senes amicis carent. 14.

QVAESTIO XLIII.

Amicos qua ætate quis habere credatur?

1 APud noſtros ſingularis, parumque nota extat huius inueſtigationis definitio *in l. 2. tit. 14. part. 6.* vbi cùm de protrahenda quæſtione ſtatus ex *Senatusconſulto Carboniano* agatur: *Faſta que ſea de edad de catorze años*, differendam eſſe ſtatuitur, quoniam *Eſtonce*, inquit, *aura el mejor entendimiento, è amigos para amparar ſu derecho, lo que non podia auer ante deſte tiempo*, conducit ſimilis *l. 7. tit. 22. part. 3.* ex quarum verbis apertè deducitur, decimumquartum annum ætatem eſſe, qua homines aliquos ſibi arctiſſimo neceſſitudinis, & amicitiæ vinculo coniũctos habere creduntur, quod licèt nullo ita manifeſto iuris ciuilis teſtimonio monſtretur, aliquibus tamen, nec obſcurè confirmatur, præſertim ex *l. 2. in principio, ff. qui petant tutores, l. is qui, 44. ff. de negot. geſtis.* Quibus ea fortè de 2
cauſa, ni fallor, amicis, non pupilli, ſed parentis ipſius petendi, & ſuſpectum accuſandi tutorem facultas datur, quia pupillus nullos ea ætate amicos habet, aut ſaltim habere præſumitur, cùm inter puberes ſolummodò vera contrahatur amicitia, quam forſan hac de cauſa, quidquid aliud ſentiat *Petr. Rebuf. de priuileg. ſchol. priu. 104. num. 26. & Matienzo in Dial. rel. 3. part. cap. 22. num. 8. & ſequentibus*, forma viri, & iuuenili facie ab antiquis fuiſſe depictam cenſeo. Et iure quidem, ſi *Forcatulo* 3
credimus *in Cupidine Iuriſperit. cap. 3. numer. 1.* aſſerenti amorem (à quo amicitiæ nomen ductum, vt ſentit *Petr. Rebuf. in l. 224. §. fin. verſic. De iſto loquitur, de verborum ſignificat.*) contractum eſſe nominatum vltrò citroque obligatorium, qui non niſi à puberibus perfici poteſt, *l. puberes. 101. de verbor. obligat.* cum alijs *hoc anno* ſuo loco adductis. Quibus accedit ad ami- 4
citiam, amicoſque deligendos, ſummo iudicio eſſe opus, vt inquit *Plutarchus de amicitia, & adulat.* ita: *Primum ad deligendos amicos iudicio eſt opus*, quod in pupillis tarò inuenitur, vt communiter ſentiunt Doctores cum *Archidiacono in cap. ex eo num. 2. de electione, & Paulo Zachia quæſt. 4. Medicolegal. lib. 1. tit. 1. quæſt. nu. 21.* & ſi fortè aliquando contingit, cùm pubertati accedunt, aliquod habere, ſemiplenum eſt ſolummodò, teſtante *Pileo quæſt. iuris. 13.*

Hinc eſt, in libris noſtris nullam de amicis 5
pupillorum occurrere mentionem, ſemperque de puberum amicis ſermonem eſſe, vt *in l. 1. in principio, ff. de poſtul.* quam maiori annis ſeptemdecim pro ſe, vel pro amico poſtulare conceditur, & in *l. Pamphilio 39. §. propoſitum de legatis 3.* vbi de eo ſcribitur, qui accerſitis amicis fuit teſtatus, quod eum puberem ſupponit, *l. qua ætate 5. ff. qui teſtam. facer. poſſunt.* Idem colligitur ex *l. is qui 54. de negotijs geſtis*, cuius ſpecie qui patris, ac per conſequens iam puberis amicitia ductus pupillo tutorem petijt, nulla actione tenetur. Nec aliud euincitur ex *l. 1. §. quia enim, ff. de obligationibus & action.* qua ſibi imputare debere ait Conſult. qui negligenti amico cuſtodiendum aliquid tradidit, quòd minimè reſpondiſſet, ſi deponens impubes eſſet, cùm eius inſcitiæ, & ætati perperam imputetur, cur ita negligenti amico propriam rem commendauit, cùm illius ætatis proprium ſit ignorare quidquid agit & videt, *l. 2. C. de falſa moneta.* His conſentit text. *in l. 3. §. ſed quod diximus, ff. de penu legata*, vbi ce- 6
lebris illa ſententia refertur, quæ illam veterum Philoſophorum confirmat, nempe amicum, alterum ipſum eſſe: comparatum proprii vſus cauſa intelligatur, quod & amicorum etiam vſu paratum eſt, nec mirũ, cùm inter ſuos amicus computetur, vt inquit *Lorca 2. 2. q. 26. art 5. ſect. 3 diſputat. 28. membro 3. num. 55.* vnde

licere pro conſeruanda amici vita, propriam
vitam exponere, multis probat nouiſsimè
Antonin. Diana variar. reſolut. part.5, tractat.4.
reſolut.28 facit elegans textus *in cap. ægrotan-*
tes, iuncta ibidem *Gloſſæ* explicatione *de conſe-*
crat. diſtinction.4. vbi propria dicitur voluntas,
quæ eſt amici. Igitur hac lege cùm de patris,
qui familiam habebat, & teſtamentum condi-
dit, agatur, dubiū non eſt de puberis amicis ſer-
monem eſſe, vt & in *cap. dilectiſſimis 2.12. quæ-*
ſtion.1. vbi dicitur, amicorum omnia eſſe com-
munia, etiam vxores, & *in l.4. in principio de*
manumiſſionibus, cuius ſpecie de amico donan-
te agitur, alijſque in locis, quæ hic recenſere
laborioſum eſſet, cùm dixiſſe ſufficiat, nullibi
in toto iure amicorum fieri mentionem, niſi
habita relatione ad puberes, quibus tantùm
adeſſe præſumitur.

Et forſan præ oculis hoc habens *Conſult. in l,*
7 *lata culpæ 223.§.1.ff.de verbor.ſignific.* amicos eſ-
ſe ait, quibus fuerunt iura cum patre familias
ex iuſtis cauſis, & honeſtis familiaritatis & ho-
neſtatis quæſita rationibus. Quid enim patris
opus erat hac definitione meminiſſe *Paulū*, ſi etiā
impuberis eſſe amicos agnouiſſet? Rectius enim
dixiſſet amicos eſſe omnes, cum quibus fuerunt
iura ex iuſtis cauſis familiaritatis, & honeſta-
tis quæſita, nec *Patris* verbum addere oporte-
8 bat. Maximè cùm ad id non requiratur, vt fi-
liosfamilias ab amicitia excluderet, quos iam
puberes nihil prohibet illam contrahere poſſe,
l. quidam cùm filium 46. ff. de hæredib. inſtit. ar-
gument *l. filiusfamilias 39. de obligat. & action.*
Ergo illa ... de cauſa patris meminiſſe Cō-
ſultum in definitione tenendum erit, vt non
niſi eius, qui ætate & aptitudine pater ſit, ami-
cos eſſe oſtenderet, quandoque eos patribus
comparari, vel hac ſola ratione, vt ſuſpicor,
ſentiat *Lucas de Penna in l. 1. C. de caſtrenſi pe-*
cu. in milit. lib.12. Rebuffus in dict. §.1. d. l. 223.
& ductus argument. *d. l. is qui 44. de negot. ge-*
ſtis, Ioan. Matienz in Dialog. relator. 3. part. c.
15. num.2.

Et fulcitur hæc interpretatio ex eo quod in
6 dict. definitione profertur amicos eſſe debere
non leui notitia coniunctos, quo puberes eos
eſſe oportere *Paulus* oſtendit, cùm pupillorum
quæuis notitia leuis ſit, nec poſſit non leui
notitia eſſe contractam amicitiam illorum, qui
natura leues ſunt, *l. quòd ſi minor 24. §.Scæuola,*
ff.de minoribus, vnde Terentius *in Hecyra act. 3.*
ſcen. 1. dicebat eos eſſe leui ſententia, refert
Zachias vbi ſuprà num.25.

Quod cùm Scythas, quibus amicitiæ ſingu-
10 laris cura fuit, non lateret apud eos moribus
receptum fuiſſe, puberes omnes multos ſibi
amicos comparare debere. Autor eſt *Alex. ab*
Alex. dier. genial. lib. 2. cap. 25. ferè ad medium,
his verbis: *Scythis verò à patribus traditur mos*
non improbandus, vt iuuenes ephebos plurimos ſibi
amicos comparare, velut firmiſſima vitæ præſidia
inberent: is enim habebatur affluens, & beatus,
qui pluribus familiaritatibus fultus foret, pro certo
arbitrati in rebus deploratis, & afflictis nulli vnquā
fatis fuiſſe amicorum. Notiſſimum eſt enim, iu-
uenes ephebos eſſe iam puberes, vt ex *Caguola,*
& *Calepino* probat *Paul. Zachias quæſtion. Medi-*
calegal. lib.1. tit.1. q. 6. nu. 24. vbi ita ſcribit:
Cæterùm qui impuberes ſunt, & ad annos pubertatis
perſeuerunt, dicuntur. ephebi, de quibus ſubau-
diendum erit illud *Terentij in Adelphis*, ſcilicet,
amicus nobis iam inde à puero, ideſt à finita
pueritia, quæ decimoquarto anno terminatur,
vt iam probauimus. A qua item *Ciceronis* illa
ſententia *in Lelio* accipienda eſt, quæ illis ver-
bis continetur: *Serpit, neſcio quomodò, per om-*
nem vitam amicitia, nec vllam ætatis degendæ ra-
tionem patitur eſſe expertem ſui, vt velij, qui ſe
totas tradiderunt voluptati, ſine amicitia vitam eſ-
ſe nullam ſentiant. Quæ poſteriora verba iuuen-
tutem, quæ voluptatum eſt ætas, primam ami-
citiæ Oratorem ſenſiſſe demonſtrat, vt etiam
ſubindicat *Ariſtoteles Ethic.8. c.1.* ibi: *In pau-*
pertate, cæteriſque calamitatibus vnicum eſſe con-
fugium amici putantur. Iuuenibus etiam conferunt
ad compeſcenda peccata, & ſenibus ad obſequium,
atque ad eos actus perficiendos, quos ob imbecillita-
tem ipſi peragere nequeunt: & expreſſiùs *Tzetzes*
Hiſtor. Chil. 5. cap. 15. Iuuenem autem, inquit,
pingunt ſimul & formoſum, veluti quòd amari, &
amare debeat iuuenilem ætatem, refert *Tiraq.* quem
nihil latuit in *l.6. connubial. gloſ.1. n. 9.* quoniā
puerorum non perfecta, ſed adumbrata quæ-
dam amicitia eſt.

Quibus minimè repugnat *text. in l.hæc autem* 11
5. §. non defenſis, ff. quibus ex cauſis in poſſeſ. eat.
vbi inquit Conſultus, euocandos eſſe ad de-
fenſionem pupilli cognatos, affineſque
ipſius, & ſi quos habeat, de quibus veriſimile
credi poſſit. defenſionem pupilli pupillæque
non omiſſuros, vel propter neceſſitudinem, vel
propter charitatem: quo loquendi genere pu-
pilli amicos comprehendiſſe videtur Conſul-
tus, vt *Bartol. & Doctores ibidem* notant, & poſt
eos *Matienzus in dict. Dialog.3. part. cap. 20.*
num.1. argumento *l. hæreditate, ff. de caſtrenſ.*
peculio, ibi: *Niſi commilitonum charitatem auxiſ-*
ſet, quia, vt optimè *ibidem* exponit *Accurſius*,
verbo neceſſitudinis parentela in infinitum ſigni-
ficatur. & verbo *Charitatis* extranei omnes,
qui amore Dei pupilli defenſionem ſuſcipere
velint. Niſi dicamus. de amicis patris dictis
verbis ſenſiſſe Conſultum, vti & in alijs locis,
de quibus *ſuprà*.

Nunc intellexiſſe puto, cur fœminas ad 12
amicitias inhabiles appellaret *Plutarch. lib. de*
claris mulier. hac verborum ſerie: *Graue*, inquit,
eſt omnino pronuntiare ad ſolam amicitiam eſſe pa-
rùm idoneas, præſertim inter ipſas: nam vt opti-
mè obſeruat *Vincent. Turturet. in Paratitl. ethi-*
cis, & iuridicis diſſertation.48. in principio, viro-
rum amicitias non paucas fuiſſe notas poſteri-
tati ſcimus; fœminarum verò nullam extitiſſe
legimus: quod, ni coniectura mea fallitur, ex
infantili pupillarique earum natura prouenit,
quam cùm veteres cognouiſſent, perpetua il-
las tutela etiam adultas, detinebant, vt pluries
diximus, & refert *Oſualdus lib.3. Donelli cap.14.*
lit.

Digitized by Google

13 *lit.C.& lib.12. cap.32. lit.V.* Quocirca pupillorum cùm tantam eſſe imperfectionem iam præſtiterimus, vt ſanctum, perfectumque amicitiæ fœdus nequaquam coeant, quidni & fœminis hoc idem contingat, quibus & ſimilis natura, eademque imperfectio naturaliter contingit, & ea inſuper inconſtantia laborant? *cap. fratres, de verbor. ſignificat.* ibi *Fœminarum mutabile genus:* at inconſtantia faſtidit amicos, ex ſententia *Plutarch. vbi ſup. & Turtureti*, qui licèt diuerſis rationibus, meritò concludit: *Hæc omnino ex fœminarum natura proueniunt, quantum tamen patitur conditio muliebris, poteſt inter fœminas adumbrata quadam amicitia conſiſtere, ſi amicitiam velimus vocare charitatem neſcio quam mutua, ſed non perfecta beneuolentia, beneficijs exculta.*

Ad quod etiam principium referri poteſt quod probat *Tiraquell. in l.6. connubial. gloſ.1, n.24.* ſcilicet ſenes ob naturæ deficientis imbecillitatem amicis carere, efficit enim naturalis hæc imbecillitas, vt pueris aſſimilentur.

SVMMARIVM.

Impuberes iure ciuili à teſtificando arcentur. 1.
Furioſus teſtis eſſe non poteſt. 2.
Impubes quidquid videt ignorat. 3.
Teſtis debet intelligere quod deponit. ibidem.
Impuberes vtpote faciles ad mentiendum, iurare prohibentur. 5.
Teſtibus abſque iuramento deponentibus nulla, vel exigua fides adhibetur. 6.
In ciuilibus teſtes puberes eſſe debent maſculi ſaltim quatuordecim annorum, & duodecim fœminæ. 7.
Senecæ *opinio exiſtimantis nil puero teſte eſſe certius, reprobatur.* 8.
De illo noſtrorum prouerbio Los niños, y los locos dizen las verdades, *quid ſentiendum? ibid.*
Infans. vel impubes, aliquando ex magna cauſa interrogantur, ſaltim vt indicium faciant. 9.
An debitum duobus impuberibus probetur, ſi de eo aliter conſtare non poſſit? ibidem.
Impuberis teſtimonium, etiam parte non opponente, eſt ipſo iure nullum. 10.
Etiam non præcedente proteſtatione ante publicationem poteſt contra teſtes, iam publicatis atteſtationibus, de impubertate obijci, & quomodo hoc accipiatur? ibidem.
Proximus pubertati an indiſtinctè tam in ciuilibus, quàm in criminalibus teſtis recipiatur? 11.
Iam pubes de his, quæ cùm eſſet proximus pubertati, vidit, rectè deponit. 12.
Nemo de his, quæ in infantia, vel ætate huic proxima vidit, legitimus teſtis eſt, ſiue id in tam teneris annis didiciſſe ipſe fateatur, ſiue per neceſſarias conſequentias poſſit deduci. 13.
Teſtis deponens de his, quæ tempore infantilis ætatis vidit, probat, ſi ea talia fuerunt, quæ tunc in ſenſum infantis cadere poterant, & quæ hæc ſint? 14.
Text. in cap. placuit 111. de conſecrat. diſt. 4. intelligitur. ibidem.
In probanda poſſeſſione valet dictum de his, quæ teſtis vidit in ætate octo annorum, & quare? 15.
Teſtimonium de his, quæ captum pupillarem excedebant, etiam in pubertate emiſſum, nullius eſt momenti. 16.
Adultus deponens tempore pupillaris ætatis ſe vidiſſe fabricare adulterinam monetam, nullam fidem facit, & quæ ſit ratio? 17.

QVÆSTIO XLIV.

Ad teſtificandum in ciuilibus?

NOn omnes teſtari, nec cogi ad teſtimonium ferendum lege Iulia cauetur, nam ex lubrico ætatis, & fragilitate conſilij impuberes iure ciuili à teſtificando arcentur, *l. 3. §. lege Iulia, l. inuiti. 19. ff. de teſtibus, l. qui teſtamento 20. in principio, ff. qui teſtament. facere poſſ. §. teſtes, inſtitut. de teſtament. cap. teſtes,* quem de cauſis ciuilibus eſſe intelligendum docet *ibidem Gloſſa 4. quæſt. 3.* Quibus & aſſentitur *l. Regia 9. tit. 16. part. 3.* quod non ſine ratione ſancitum extat, cùm perpetuò furioſi, & impuberis par iudicium ſit, *l. cùm prætor 12. verſic. Natura, ff. de iudic.* furioſus verò in teſtem non admittatur, aſſerentibus *Specul. de teſte, §. 1. num. 88. Bart. in l. ad teſtium 22. de teſtament.* & alijs adductis per *Vueſembechium in Paratitl. ad tit. ff. de teſtibus numer. 3.* quibus accedit noſter *Perez de Lara in compendio vitæ hominis cap. 20. num. 16.* & ante eum *Donel. commun. lib. 25. cap. 8.* 1 2

Necnon quia impuberum ætas adeò eſt rerum omnium inſcia, & ignara, vt quidquid videt ignorare dicatur, *l. 1. verſic. Impuberes, C. de falſo moneta, §. præterea, inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtam. l. fin. circa fin. ff. rem pupilli ſaluam fore, l. fin. de iuris & facti ignorantia,* quod vtique ſatis haberi debet, vt poſſit à teſtificando excludi: nam teſtis intelligere debet id, quod dicit, veluti pluribus comprobat *Cardinal. Tuſch. practic. concluſ. lit. T. concl. 172.* vnde prouenit, eos ferè ſemper ad mentiendum faciles eſſe, *l. ex libero. 15. ff. de quæſt.* & ideò illos iurare leges non permittunt, *l. qui iuraſſe. 16. ff. de iureiurand. l. 4. ff. de in litem iurando. cap. 14. quæſt. 3. cap. paruuli, & cap. pueri 22. quæſt. 4.* cum alijs ſuprà *anno decimo* cum dimidio *quæſt. 11.* congeſtis: ergo nec teſtificari, quia ſine iuramento, quod vtique, vt dixi, præſtare impuberes non poſſunt, nulla, aut exigua teſtibus adhibetur fides, *l. iuriſiurandi 8. C. de teſtibus l. ſolam, C. eod. cap. nuper, cap. tuis. de teſtibus,* proſequitur *Cardinal. Tuſch. practic. concluſ. lit. T. concluſ. 166.* per totam *Fornerius vbi ſuprà, Hortenſ. Caualcan. in pract. de teſtibus 1. p. nu. 18 Alex. Trentacinq. variar. reſolut. lib. 2. tit. de teſtibus reſolut. 5. per totam, & Petrus G. l Kenius in dict. l. 8. à num. 1. cum ſeqq.* 3 4 5

Igitur puberes ſaltim neceſſariò eſſe debebunt, qui in ciuilibus cauſis teſtes adhibendi ſunt, ſcilicet, quatuordecim annorum maſculi, & fœminæ duodecim, vti ex prænotatis ſufficienter elicitur, & in ſpecie probatur de iure 6

Canonico ex *text. in cap. teſtes 1. 4. quæſt. 2.* his
verbis: *Ad teſtimonium autem intra annum deci-*
mumquartum ſuæ ætatis conſtitutæ non admittantur,
ſequuntur *Decius conſ. 448. n. 25. Pariſ. conſil. 88.*
lib. 3. Crotus tractat. de teſtibus p. 3. num. 7. Nep. de
Montealbano eod. tract. de teſtibus num. 51. & 52.
Campeg. regul. 112. Nellus num. 21. Iul. Clar. §. fin.
quæſt. 24. verſic. 24. Vidi quandoque, Maſcard. de
probat. concl. 1246. Cardin. Tuſch. pract. concl. iuris,
lit. T. concl 183. num. 2. Didacus Cantera quæſt. cri-
minali de plena probatione num. 40. ad finem pag.
mihi 308. Donel. comment. lib. 25. cap. 8. Proſper.
Farinac. plures referens *tract. de teſtibus q. 58. de*
oppoſitionibus contra perſonas teſtium num. 1. &
conſil. 22. num. 26. & conſ. 29. n. 1. Guilierm. For-
ner. in l. pueri 204. de verb. ſignificat. Villadiego in
ſua Politica cap. 1. num. 30. vbi hanc ætatem
completam eſſe debere admonet *P. Thom. San-*
chez lib. 6. conſilior. cap. 5. dubio 14. num. 4. Curia
Philippica p. 1. §. 17. num. 12. Eman. Barboſ. in re-
miſſionibus ad ordination. Regias Luſitaniæ lib. 3.
tit. 86. quibus nouiſſimè adſtipulantur colen-
diſſimus frater *D. Alphonſ. de* Narbona *in com-*
mentar. ad 3. p. nouæ Recopilat. legum Hiſpaniæ li-
bro 8. tit. 21. l. 2. gloſ. 5. num. 22. Hieron. Buecaron.
de different. inter iudicia ciuilia, & criminalia, diffe-
rent. 78. num 1. & ſeqq.

Ex quibus irridendus venit *Lucius Æneus Se-*
7 *neca,* qui *controuerſiar. lib. 7. cap. 5.* inquit: *Nihil*
puero teſte certius, vtique quinquenni, nam & ad eos
peruenit annos, vt intelligat, & nondum ad eos, qui-
bus fingat, vnde fortè originem duxit apud no-
ſtros vetus, & tritum illud prouerbium, nem-
pe, deliros, & pueros veritatem detegere, quo
nihil incertius excogitari potuit, quia vt ll.
profitentur, omnis impubes mendax creditur
d. l. ex libero. 15. ideoque à teſtificando repelli-
tur, iuxta ſuperiorem communem ſententiam,
quam nuſquam contradictionem habuiſſe te-
ſtantur *Farin. vbi proximè,* quod multò vehemē-
tiùs & in infante, minore videlicet ſeptennio,
indubitatum cenſendum erit, vt poſt *Bald. in l.*
teſtium, C. de teſtibus, explanarunt *Marſil. in l. In-*
fans nu. 41. ff. ad legem Cornel. tam de ſicar. Aufrer.
de reprobat. teſt. num 51. Grammat. decis. 40. n. 15.
Maſcard. de probat. d. concl. 1246. numer 2. lib. 3.
Farin. d. q. 58. n. 5. Hieron. Buecaron. d. different.
78. n. 2. ac conſequenter nequaquam audien-
dus Seneca contrarium affirmans, qui meritò,
8 vt autor eſt *Duarenus tit. de teſtibus,* à multis hac
in parte reprehenditur, quamuis benè verum
ſit, ex magna tamen, & graui cauſa aliquando
infantem, ſeu alium impuberem interrogari,
l. de minore 10. in princip. ff. de quæſtion. etſi non
ad plenam fidem (quidquid dicat *Marſil. in*
pract. criminal. §. diligenter n. 80. & ſeqq. cui ſub-
ſcribit *Caualcan. d. loco n. 21.* Quibus placet de-
bitum duobus impuberibus plenè probari, ſi
aliter de eo conſtare non poſſit) ad aliquod
ſaltem indicium faciendum, ex doctrina *Gloſſæ*
final. in d. l. inuiti n. 2. de teſtibus, quam ſequuntur
Quintil. Mandoſ. de ætate minor. c. 4. n. 46. & Dua-
ren. d. tit. de teſtibus paulò poſt princip. *Farinac.*
d. loco n. 18. qui id ſolum in proximis pubertati
aliqua ratione prædiitis meritò admittit, & ex-
preſſe probant ſeptem partiti noſtri iuris con-
ditores *in l. 9. tit. 16. p. 3.* illis verbis: *Pero ſeyen-*
do de buen intendimiento, d'tales menores farian
grande preſuncion al fecho ſobre que fueſſe el te-
ſtimonio, adſtipulatur *Perez de Lara in compen-*
dio vitæ hominis cap. 20. n. 9. & ante eum *Hor-*
tenſ. Caualcan. in dict. pract. de teſtibus 1. p. n. 21.
& Villadiego loco vbi ſuprà.

Plenam autem fidem, vt dixi, minimè faciet, 9
quia impuberis teſtimonium eſt ipſo iure nul-
lum, etiam parte non opponente, veluti do-
cuerunt *Angel. in authent. de teſtib. §. 1. n. 3. Marſil.*
in d. l. de minore, poſt n. 22. Decius in l 2. §. item in
puberes, n. 9. verſic. & licet non opponatur, ff. de Reg.
iuris Lanfranc. de teſtib. numer. 2. Butrigar. eodem
tractatu n. 1. Monticul. in ſuo repertorio de teſtib.
verbo Minor, fol. 50. verſic. 2. Roland conſ. 3. n. 27.
vol. 3. & alij relati per *Farinacium dict. q. 58. nu.*
12. vbi etiam ex *Angelo, vbi proximè* ſubdit, ea
ratione, licèt non fuerit proteſtatus ante aper-
turam, vel publicationem teſtium contra ipſo-
rum dicta, aut perſonas, vt de conſuetudine
fieri debet, tamen aduerſus impuberis perſo-
nam, ſeu depoſitionem obijcere publicatis iam
atteſtationibus poſſe, ſiquidem illius teſtimo-
nium manifeſtam nullitatem præfert. Ita in
ſpecie etiam docet *Hortenſ. Caualcan. d. 1. p. de te-*
ſtibus n. 20. niſi communi opinione pubes fue-
rit exiſtimatus, quia tali caſu ipſius teſtimo-
nium vtile, & validum erit, licèt poſtea dete-
gatur inhabilitas, reſpectu pupillaris ætatis, vt
poſt *Dinum, Barto. & Malet.* concludit idem
Caualcaneus n. 59. ſecus verò ſi ſeruus eſſet, &
minor: nam licèt communiter liber, & maior
reputaretur, eius dictum ſuſtineri non poſſet,
quia eſſet ſimul duo ſpecialia concedere, con-
tra diſpoſitionem, *l. 1. C. de dotis promiſſion,* qua-
rè ſic ex aliis reſoluit *Caualcan. d. 5. p. n. 22.*

Vnde manifeſtè deprehenditur illorum la- 10
pſus, ne dicam inſcitiam, qui vt veriſſimum
obteſtantur, proximum pubertati non ſolùm
in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus ad te-
ſtificandum admitti, eo vtique, quia doli capa-
cem illum iura profitentur, *l. excipiuntur, ff. ad*
Syllanian. §. in ſumma, Inſtitut. de obligation. quæ
ex delicto, cum aliis à nobis alio loco accura-
tiùs concinnatis. Quapropter prædictam
ſententiam veriſſimam contendunt *Ioan. An-*
dreas in addition. ad Speculat. tit. de teſte n. 34. li-
tera G. verb. 20. annorum, Alb. de Malet. de te-
ſtib. cap. 5. num. 20. Maſcard. de probation. lib. 3.
concl. 1246. num. 4. Nam ſi, vt ex prænotatis
conſtat, impuberum teſtimonium, tam in ci-
uilibus, quàm in criminalibus fragile, & nul-
lius ponderis exiſtit, proximi pubertati, qui
etiam impubes eſt, æque inutile, & imbecillum
erit. Quare meritò vt falſam horum exiſtima-
tionem reiicit *Farinac. d. q. n. 17.*

Sed licèt impuberes, quantumuis pubertati
accedentes, ad proferendum teſtimonium mi- 11
nimè recipiantur; attamen iam puberes non
prohibentur de his, quæ in ipſa ætate puberta-
ti proxima viderunt, teſtificari videlicet, cùm
ma-

maſculi decimum annum cum dimidio, & fœminæ, nonum& dimidium habebant: imò ſi de ipſis depoſuerint, plenam fidem facient, vt ex *Claro in praxi* §. *fin.q.* 24. *verſic. Vidi quãdoque dubitari*, ad finem, *Cephal. conſ.*98. *n.*40. *lib.*2. *Vinio in comm. opinion. verb. Teſtis eſſe non poteſt pupillus. verſ. Et iſtud procedit*, *Maſcard. dict. concluſ.* 1246. *nu.* 11. & aliis quampluribus reſoluunt *Parin. vbi proximè n.* 61. & 62, *Card. Tuſchus practic. concluſ. iuris lit.* T. *concl.*188. *n.*1. & *Horten. Caualcan. d.*1. *p.n.* 26.

12 De viſis etenim, cùm infantes erant, aut infantiæ proximi obteſtantes, audiri non debent, nec vllam fidem facere, ſiquidem veriſimile eſt, eos ea tenera, & infantili ætate, etiam quod ante oculos ipſorum verſabatur, ignoraſſe, *d.l.*1. *verſ. Impuberes*, *C. de falſa monet.* quocirca hanc eſſe, communem opinionem affi mat *Albert. Malet. dict. tract. c.*5. *n.*21. cui ſubſcribunt *Campeg. eodem tract. regul.* 250. *verſ. Quod intelligas, ad finem*, *Decius in dict. l.*2. §. *item impuberes*, *n.* 11. *verſ. Et ad hoc eſt verum*, *ff. de regul. iuris*, *Clarus*, *Viuius*, & *Maſcard. locis relatis*, *Farin. d. n.* 62. accedit *Tuſch. d. concl.*183. *num.*7. & rurſus *concl.* 206. *n.* 13. vbi ex Roman. *conſ.* 157. *in princip.* id procedere inquit, ſiue teſtis expreſſerit illud, de quo deponit, in ipſa infantia didiciſſe, ſiue eliciatur per neceſſarias conſequentias.

Niſi ea, de quibus deponunt, talia ſint vt
13 dicto 2. tempore infantilis ætatis caderent in ſenſum & intellectum pupilli, veluti de re cordatu patris, matris, & de his, quæ vt ſcholaris fecit: tunc enim optimè poterit pubes factus de illis teſtificari, vt rectè voluerunt *Ioan. Andr. in addit. ad Speculãt. tit. de teſte*, §.1. *n.* 35 *liter K. verſ Saluo quod dixi*, *Igneus per illum textum in l. excipiuntur. n.* 37. & 38. *ad Silanian*, *Malet. d. n.*22. *Maſcard dict. n.*11. *Hector. AEmil. tractat. de teſtibus*, *p.*1. *verb. Teſtis adductus num.*7. & nonnulli alii, quibus adhærent *Farinac. dict. quaſt.*58. & 64. vbi ponit exemplum in probatione ætatis ſui ſocii in ſcholis, cùm eſſet annorum ſex, & *Cardin. Tuſch. adducta concluſ. num.*4. iuxta quæ intelligi debet text. *in cap. placuit* 111. *de conſecrat. diſtinct.* 4. dum inquit, quem poſſe de traditis ſibi Sacramentis in infantia teſtificari.

Propterea inquit *Alex. conſ.*88. *incip. quoniã*
14 *n.*10. & *ſequentibus lib.*5. vt etiam apoſtil. quem refert *Tuſchus nu.* 3. quòd in probanda poſſeſſione valet dictum teſtis de his quæ vidit fieri in ætate octo annorum, eo vtique, quia actus, quibus poſſeſſio acquiritur, conſiſtunt in facto, quæ enim mere facti ſunt, etiam ab infantibus percipi, & intelligi poſſunt: atque ideo inſuper affirmat idem *Alex.* valere teſtimonium puberis dicentis ſe in octauo anno cũ aſello portaſſe ligna de vno loco ad alium, quia talis actus cadit in puerum illius ætatis, veluti etiam confirmat *Farinac num.*61.

Secus verò ſi pupillarem captũ excedebant,
15 quæ primis illis annis in conſpectu ipſorum fuerunt executa, aut perfecta: quia tunc horum atteſtationes, licèt in pubertate, exigui erunt momenti, ex doctrina *Albert. de Malet. dict. cap.*5. *nu.* 22. *Campegij regul.* 112. *in* 6. *fallen.* & *reg.* 250. *verſic. Quod intelligas*, iuncto *verſic. Secundò*, latiſſimè *Cagnol. in d. l.* 2. §. *item impuberes*, *num.*20. *verſic. Modò pupillus*, *ff. de regul. iuris*, *Clar. in pract. dict.* §. *fin. q.* 24. *verſic. Vidi quandoque dubitari*, *Hector. Aemil. de teſtibus*, *dict. n.*7. & 11. & 14. *Dec. conſ.*448. *num.*25. *Pariſij conſil.* 88. *lib.* 3. quibus congeſtis ita docet *Farinacius loco ſæpius repetito*, *num.*59. *Cardin.* Tuſch. *dict. concluſ* 183. *num.*7.

Ex quibus inferunt *Ioan. Andreas loco vbi ſuprà num.* 35. *litera K. prope finem*, *Albert. de* 16
*Malet. d. cap.*5. *num.*22. *verſ. Et hoc modo intelligitur*, *Hector Aemil.* & *Farinac.* vterque *vbi proximè*, iſte *num.*60. ille *n.*12. Quod ſi adultus deponat ſe vidiſſe in pupillari ætate fabricari falſam monetam, eius teſtimonium non nocet, quia etſi viderit monetam tunc fuiſſe fabricatam, non tamen habebat facultatem, ſeu intellectum cognoſcendi, an illa moneta fabricata ſit ex reproba materia, necne.

SVMMARIVM.

Minor, qui ob defectum ætatis, in criminalibus teſtis eſſe nequit, receptus indicium & præſumptionem facit. 1.

Minor, niſi iam pubes, aut ſaltim pubertati proximus, in criminalibus nullam inducit præſumptionem. 2.

Ex dicto vnius teſtis minoris octodecim annorum, capturam fieri ſolitam in Tribunali S. Inquiſitionis, deteſtatur Cantera. 3.

Nondum ad pubertatem accedens, quidquid videt ignorat. 4.

Infans pro inſipienti accipitur. 5.

Defectus, naturalis, lege ſuppleri, aut diſpenſari nequit 6.

L. excipiuntur 14. *ad* Syllanian. *L. de minore* 10. *de quæſtionibus*, } *De proximis pubertati ſunt accipiendæ.* 7.

Impuberem eſſe inditium ſufficiens ad torturam, quo modo intelligatur? ibid. & 8.

Dictum duorum impuberum an faciat inditium in criminalibus? 9.

Impubes tenetur ad iudicis mandatum teſtificari, quia ſaltim ad leniorem pœnam ipſius dictum ſufficit. 10.

QVAESTIO XLV.

Vt teſtis in criminalibus receptus ſaltim faciat inditium?

Minorem, qui ob defectum ætatis in criminalibus ad teſtificandum admitti ne- 1
quit, receptum, indicium ſaltim & præſumptionem facere communis omnium ſententia docet, quam multis comprobat more ſuo diligentiſsimus *Farinacius de teſtibus*, *q.* 58. *limit.* 2
8. *d n.*

Digitized by Google

8. *à num* 44. qui & *num.*47. prædictam concluſionem non in omnibus, & cuiuſcumque ætatis minoribus eſſe indiſtinctè accipiendam monet ſed in illis dumtaxat, qui decimumquartum annum exceſſerunt, vel ita parum ab eo diſtant, quòd proximi pubertati dici valeant, vtpote ſenſit *Decius in l.* 2. §. *item impuberes num.* 10. *verſ. Secundò fallit*, & *ibid. Cagnol. num.* 21: *verſ. Quod adhuc intelligo ff. de reg. iur. Lanfran. de teſtib. nu.* 2. *verſ. Aut ſi doli capax ſit*, *Brun. de indicijs* 2. *p. q.* 4. *poſt n.*18. *Corrad. in practic.* §. 2. *de offic. prætor. in cauſis ciuil. tit. de teſtibus, rubric. perſonas teſtium aggrediendo, verbo Minor n.* 70. *Boſſius in tit. de Inquiſitione, nu.* 62. *verſ. Et hoc vbi tamen dictus minor ſit proximus pubertati*, *Ludou. Carrerius in praxi criminali tit. de indicijs, cap. vltimo. num.*15. *pagina mihi* 67. vbi inquit, dictam ſententiam procedere in adulto, non verò in impubere, ſentit *Cantera in quæſtionib. criminal. c.*2. *de probat. per teſtes, q.*1. *n.* 31. qui
3 durum eſſe ait, quod in Conſilio ſupremæ Inquiſitionis aliquando practicari vidit, ſcilicet, quòd ex dicto vnius teſtis minoris 18. annis nonnulli fuerunt rei capti, refert, & ſequitur Antonin. *Diana reſolut. mor.*4. *p. tract.*6. *reſolut.* 25.

Quod ſummam habet rationem, nam qui
4 nondum pubertati accedit, adeo intellectu, & iudicio caret, vt etiam quæ videt, veluti inuiſa ignoret, *l.* 1. *in fine*, C. *de falſa moneta*: ergo nec plenam probationem, vt alibi dicemus, nec quidem indicium illius aſſertio, aut teſtimonium operabitur, cum vix credi poſſit eum verum dicere, qui an certum ſit, quod vidit, nondum intelligit: quare multoties apud *Ho-*
5 *merum* infans pro inſipienti accipitur, vt *Iliad.* 2.

Certe iam pueris ſimiles loquimini infantibus.

Et 6. *eiuſdem.*

Filium in ſinu geſtans infantem animo, infantem item corpore.

Et *Odiſſ.*16. *in fin.* ſub perſona Penelope loquens inquiens.

Filius autem meus quouſque quidem fuit infans, & demens.

Et ipſe *Telemachus Penople* filius de ſe ipſo loquens *Odiſſ.*2.

Iam enim intelligo, & ſcio ſingula, bonaque & peiora,
Antea autem infans eram.

Refert Paul. *Zachias medicolegal.* 1, *p. tit,* 1, *q.* 3. *num.*26.

6 Cui & illud accedit, quod ſi leges paterentur impuberem ad teſtificandum admiſſum, ſua depoſitione indicium, & ſuſpicionem generare, eſſet vtique ſupplere impubertatis naturalem defectum, quod nec à lege, nec ab ipſo Imperatore valet ſuppleri, vel diſpenſari, vt docent egregiè *Alexan.* & alij *in l. fin. C. de milit. teſtam.* quos ſequitur *Hieron. Cagnol. in d.* §. *impuberes num.* 26. Nam vt Philoſophus inquit, omnia quæ fiunt, repugnante natura, irrita ſunt. Ita *Zachias vbi ſup. tit.* 2. *q.* 3. *n.* 35.
7 A quo minimè diſſentiunt *Conſulti in l. excipiuntur* 14. *ad Sillanian.* & *in l. de minore* 10. *ff. de quæſtion.* vbi Impuberis teſtimonium ſpeciali legis diſpoſitione admittitur: quoniam de eo impubere loquuntur, cuius ætas proxima pubertati exiſtit, vt conſtat expreſſe ex *dict. l. excipiuntur*, ibi: *Nam is puer nec multum à puberi ætate aberat.* &c, iuxta quam etiam *dict. l.* de minore debet intelligi, quæ pene ſimilis eſt quæſtionis: quòd vero pubertati proximus interrogetur, & indicium faciat, minimè dictis repugnat, cùm ad id ipſius, & iam puberis perſonam æquè habilem, & legitimam, *ſuprà* ex communi omnium ſententia conſtituerimus: itaque accipiendum eſt quod ex *Syluestro in ſumma verbo teſtis, q.* 1. docet *Thom. Sanchez lib.*6. *conſilior. c.* 5. *dubio* 14. *num.* 4. videlicet, quòd licèt impubes non ſit teſtis integer, at poteſt eſſe indicium ſufficiens ad torturam, cùm alijs. 8

Quibus illud etiam annectendum ſequitur videlicet non tanti momenti hoc indicium ex puberis, aut proximi pubertati teſtimonio reſultans haberi, vt ad puniendum, vel torquendum ſufficiat. Hoc enim meritò obſeruant innumeri à *Farinacio* congeſti *d. quæſt.*58. *nu.* 48. aſſerentes tantummodò ad iudicis inſtructionem, & ad inquirendam veritatem prodeſſe. Quod etiam de teſtimonio infantis tenet noſter Perez *de Lara in compendio vitæ hominis, cap.* 18. *num.*85. ſed improbabiliter quidem, vt ex dictis patet: etſi contrarium magis placuerit aliquibus, quorum ſententiam optimè refellit *Farinacius ibid. num.* 51. illam ſolummodò vt veriorem amplectens, vbi cum dicto impuberis concurrerent aliqua alia adminicula, & præſumptiones, quaſi tunc omnibus ſimul iunctis non ſit inconueniens oriri ſufficiens indicium ad torturam, ex Marſilio, *Florjano*, *Carrerio*, *Gomeſio*, & alijs, quibus ipſe ſubſcribit *nu.* 52.
Idemque tenendum docet *Mart. Delrius diſquiſit. Magicarum appen.* 2. *lib.* 5. *quæſt.* 5. *litera F.* 9
quem ſequitur nouiſsimè *Antonin. Diana dict. reſolut,*25. *in fine*, vbi duo teſtes minores ſimul de aliquo crimine deponerent, nam tunc dictum vnius teſtis minoris, alterius dicto adminiculatur.

Et de his teſtibus inhabilibus, qui ſaltim
legitimam ætatem habent, vt indicium faciant, 10
ſubaudienda erit elegans illa doctrina, quam ex *Nauarra in ſumma cap.*25. *num.*51. & *in cap. inter verba corol.*65. *num.* 818. *Soto lib.* 5. *de inſtit. quæſt.*5. *art.* 1. *ad* 3. *Caietano* 2, 2. *quæſt.* 68; *artic.*1. & ex *Syluestro verbo Denuntiatio. q.* 2. *Angel. num.* 3, docet *Thomas Sanchez conſilior. moral lib.*2. *c.*2. *dubio* 13. *num.* 15. & *dub.* 18. *num.*17. ſcilicet, eos, qui ob defectum ætatis ſunt facti inhabiles ad teſtificandum, non excuſari ob ſuam inhabilitatem, vt ad mandata ſuperiorum teneantur denuntiare, vel teſtificari: quia licèt inhabiles non ſint in cauſis omnibus legitimi teſtes ad integram pœnam infligendam: tamen in aliquibus cauſis ſunt ſufficientes ad aliquam pœnitentiam, vel leuiorem pœnam, vel ad indicia.

SVM-

SVMMARIVM.

TEſtamento nil eſt grauius in rebus humanis. 1.
Impubes nullum habet animi iudicium. ibid.
Maſculi poſt quatuordecimum annum, & fœmina poſt duodecimum, habent teſtamenti factionem. 2.
Nobiles, ex antiquo iure Gothorum, ſeptimo anno teſtari poterant. 3.
Pubes, licèt minor, etiam ſine curatoris autoritate, vel eo contradicente, teſtamentum condere poteſt. 4.
Minor pubes, an poſſit teſtamento iubere, vt bona ſua ſine curatore vendantur? 5. & 6.
Ætas ad teſtandum requiſita, malitia non ſuppletur. 7. & 8.
Cautela refertur, qua poſſit impubes in morte de ſuis rebus diſponere. ibid.
Princeps an poſſit cum impubere diſpenſare, vt teſtamentum condat? 9. & ſeq.
Statuto caueri poteſt, vt impuberum teſtamenta vim ſortiantur. 10.
Factum a Principe; etiam cum minimo partis præiudicio, nihil valet. 11 2.
Diſtinctio aliquorum circa huiuſmodi quæſtionem refertur. 13.
Si ius eſt quæſitum venientibus ab inteſtato ad pupilli hæreditatem, cum ipſo Princeps diſpenſare nequit, vt teſtamentum faciat. 14.
Teſtamentaria diſpoſitio an ſit species alienationis? 15.
Fœminis quare citiùs, quàm viris teſtamenti confectio permittatur? 16. & ſeq.
Fœminæ antiquitùs ſub perpetua tutela erant. ibid.
Fœminæ inteſtabiles erant. ibid.
Ætatem ad teſtandum completam eſſe debere, quomodò accipiatur? 18.
Minor aduerſus teſtamentum a ſe factum non reſtituitur. 19.

QVAESTIO XLVI.

Cuius ætatis quis eſſe debeat, vt teſtamenti factionem habeat?

TEſtamento nihil in rebus humanis grauius
1 ſcripſit *Cicero Philippica* 2. quocirca in eo, qui teſtatur, eius temporis, quo teſtamentum facit, integritas mentis exigenda eſt, *l. in eo* 2. *ff. qui teſtamentum facere poſſunt*. Vnde cùm impubes ita mentis ſit expers, vt nullum eius animi iudicium eſſe *Iuſtinianus* teſtetur *in* §. *præterea, inſtit. quibus non eſt permiſ. facere teſtamen.* Quod ſic interpretatur *ibidem Vigilius*, quaſi non habeat certam voluntatis ſuæ ſententiam, meritò à libera arcetur teſtamenti factione, cùm nec integram mentem, animi iudicium, nec certam, quod idem eſt, voluntatis propriæ habeat ſententiam, qua vera teſtamenti rationem inniti Conſulti teſtantur *in l.* 1. *& ſimilibus, ff. de teſtam.* Ergo qua ætate vel maſculi, vel fœminæ teſtamentum facere poſ-
2 ſunt, videamus. Et verius eſt in maſculis quidem quartumdecimum annum ſpectandum, in fœminis verò duodecimum, vtrumque completum, ſi *Vlpiano* credimus *in l. qua ætate* 5. *ff. qui teſtam. facere poſſ.* cùm illa iam ætate iudicio rectè calleant, *l. ſi frater, eod. l.* 2. *C. quando prouocare non eſt neceſſe*, §. *cùm ergo, inſtit. quibus ex cauſis manum. non licet, l. fin. C. de teſtam. militis, l. ſi filiusfamilias, ff. de teſtament. l.* 1. §. *planè, de ſuis & legitimis, Caius inſtit. lib.* 7. *cap.* 2 *Vlpianus in fragmentis titul.* 20. & ex noſtris *l.* 13. *& ibi Gregor. titul.* 1. *part.* 6. facit *l.* 3
illa antiqua fori, cuius autoritate probat *Otalora de nobilitate* 5. *part. cap.* 5. *num.* 13. nobilitatis fauore antiquitus fuiſſe inductum, vt qui ea fruerentur, ſeptimum annum agentes teſtari poſſent, ſiquidem hoc ita ea correctum exiſtit, vt niſi decimumquartum expleuerint, nihil teſtando fecerint: cui opinioni omnes conſentiunt, & præcipuè *Gloſſa in l. omnis definitio, verſic. Item minor, ff. de regul. iuris, Dians de præſcription.* vbi de præſcript. 14. annorum *Hoſtienſ. in ſumma titul. de ſepulturis*, §. *& apud quem. verſic. Impubes ergo*, *Viuius tom.* 1. *commun. opinion. l.* 5. *tit.* 27. *de autor. præſtand. num.* 7. Anton. *Gomez in l.* 3. *Tauri num.* 12. *Iulius Clarus in* §. *teſtamentum, quæſt.* 5. *num.* 3. *Connanus lib.* 9. *commentar. cap.* 4. *num.* 9. *Duarenus ad titulum de teſtamentis, C. de his qui teſtamen. facere poſſ. Caldas in l. ſi curatorem, verb. ſine curatore, num.* 61. *C. de in integrum reſtitut. Azeb. in l.* 1. *num.* 6. *titul.* 4. *lib.* 5. *nouæ Recopilat. Matienz. ibidem gloſ.* 8. *num.* 4. *Craſſus in* §. *teſtamentum, q.* 17. *num.* 5. *Spinus in ſpeculo teſtam. gloſ.* 31. *num.* 17. *Flores variar l.* 1. *q.* 1. *num.* 23. *P. Leſſius de iuſtit. lib.* 2. *cap.* 19. *dub.* 4. *num.* 37. *P. Molina eodem tractatu. tract.* 2. *diſp.* 136. *verſ. Præterea impuberes, Negrei in introductione vltimar. volunt, lib.* 2. *c.* 7. *num.* 10. *Benedictus Ægidius in repetitione l.* 1. *C. de ſacroſanct. Eccleſ. Donell. commen. l.* 6. *cap.* 5. & ibidem *Oſuald. liter. P. Quintil. Mandoſ. de ætate minori cap.* 5. *num.* 41. *Simoncellus de decretis lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 32. *Flamin. de reſign. beneficior.* plures referens *lib.* 12. *q.* 8. *num* 19. *&* 26. *P. Thomas Sanchez de matrimonio lib* 2. *diſput.* 24. *quæſt.* 4. *num.* 22. *Gutierr. de tutelis* 2. *part. cap.* 14. *Coninch. de Sacramentis diſput.* 21. *dubit.* 5. *num.* 51. *ad finem Auendañ. in l.* 5. *Tauri, gloſ.* 3. *num.* 1. *Tiraquell. in l.* 6. *connubiali gloſ.* 5. *num.* 72. *Sairus de cenſuris lib.* 2. *capit.* 9. *verſic.* 9. *Azor. inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 1. *capit.* 6. *litera D. Portoles de conſortibus eiuſdem litis cap.* 40. *num.* 5. *Menchaca lib.* 5. *controuer.* §. 10. *num.* 88. *Benedict. Pinel. ſelectar. iuris, lib.* 2. *c.* 10. *num.* 50. Quam niſi expleuerint ætatem, teſtamentum inefficax, & nullius roboris erit, *dict. l. qua ætate, dict. l.* 2. §. *plane, & dict. l.* 4. quod & *ſuprà* relati omnes vnanimiter fatentur, etiamſi tutoris interueniat autoritas, *l.* 1. §. 1. *de tutelis, & rationibus diſtrah. Corneus in l.* 4. *C. qui teſtam. facere poſſ. n.* 12. *Iaſon. n.* 1. *Alberic. n.* 1. *Ludouic. Roman. n.* 4. *Gil Ken. num.* 8 idque duplici ex cauſa; & quod extrema voluntas ex alieno arbitrio pendere non debet, *l. illa inſtitutione, ff. de hæredib. inſtit. l.* 3. *ff. de lega.*

legat. 2. & quod in illud tempus diſpoſitio con-
fertur, quo tutores non erunt, cùm morte
pupilli finem ſuſcipiat tutela, §. *ſimili modo, in-*
4 *ſtit. quib. modis tutela fini. cap. ſi vxor, de ſepultu-*
ris. Quare minor ſine licentia ſui curatoris re-
ctè teſtari poteſt, *Bart. Angel. & Imola in l.* 1.
§. *fuit quæſitum, ff. ad* Trebell. & probatur ex *l.*
cùm pater, §. *curatoris; ff de legat.* 2. *& ex l.* Aure-
lius, §. *Caius, ff. de liberat. legato. Gloſſa in l. ſi cu-*
ratorem habens, verbo Abſimilis, ibi: *Quia adul-*
tus teſtatur, C. *de in integrum reſtit. minor.* quam
ſequitur *Iaſon. in l.* 2. *n.* 13. *de legat.* 1. *& in l. quę*
dotis n. 38. *ff. ſoluto matrimonio*, vbi hoc pro-
cedere aſſerit, etiam contradicente curatore,
5 *Alex. Trentacinq. variarum lib.* 2. *tit. de minoribus.*
Qua quidem contradictione non obſtante po-
teſt iubere in teſtamento minor, quod res im-
mobiles vendantur ſine autoritate ipſius cura-
toris, vt tenet *Bald. in l. prædium, C. quando de-*
creto opus non eſt, & in l. 2. *in princip. ff. de rebus*
eorum. Quam opinionem communem appellat
Anton. Gomez in l. 3. *Tauri n.* 5. quæ probatur *ex*
l. 13. *tit.* 1. *p.* 6. tenet *Caldas Pereira* plures refe-
rens *in d. l. ſi curatorem habens, verbo, Hunc con-*
tractum ſeruari non oportere, n. 20. *Alexand. Tren-*
tacin. lib. 2. *reſolution. tit. de minoribus reſolutione* 1.
n. 4 *Ioan. Gutierr. de tutel.* 2. *p. cap.* 14. *num.* 16. qui
etiam ex *Iaſone vbi ſuprà n.* 14. aſſerit, minorem
ſine curatoris interuentu, ſimiliter & mortis
cauſa donare poſſe. Cuius etiam opinionis
antea fuit *Bald. in c.* 1. §. *item Sacramentum col.* 6.
de pactis iur. firma. Alexan. in l. 2. *de legat.* 1. & ibi-
dem *Ripa n.* 10. *Aretin. in d. l. ſi curatorem ha-*
bens, Fulgoſ. conſ. 88. *Capic. deciſ.* 73. *Tiraquell. in*
ll. connubial. gloſ. 5. *n.* 71. *&* 83. *Cremenſis ſingul.*
117 *ad finem*.

6 Sed prædictam ſententiam meritò reprehen-
dit *Trentacinq. dict. loco n.* 5. & à contraria non
eſſe recedendum ex eo contendit, quia ratio
prohibitionis, ne minor ſine curatoris autori-
tate contrahat, ſcilicet ne propter ſenſus fra-
gilitatem à contrahentibus decipiatur etiam
in mortis cauſa donationibus, quæ per viam
contractus fiunt, æquè procedit: ideoque hu-
iuſmodi opinionem, vtpote tutiſſimam tenue-
runt ex antiquiorib. *Guilel. Benedict. in cap.*
Rainuntius, de teſtamen. verb. Teſtamentum n. 34.
Pariſius conſ. 97. *n.* 5. *vol.* 3. *Corneus conſ.* 129. *n.* 7.
vol. 2. *Guillel. Mainer. in l. in teſtamentis n.* 2. *ff. de*
regul. iur. Caſan. in conſuetud. Burgund. tit. de ſuc-
ceſſion. rubr. 7. §. 13. *n.* 9.

7 Verùm, vt quo egreſſi ſumus, reuertamur,
animaduertendum eſt, ſuperiorem ſententiam,
videlicet, impuberem nullatenus teſtamentum
condere poſſe, veriſſimam eſſe, cùm pubertas
neceſſario ad teſtandum deſideretur, quæ ſi
non adfuerit, licèt impubes, ita doli capax ſit,
vt ipſius ætas malitia ſuppleri, & reſarciri poſ-
ſit, teſtamentum nihilominus ordinare non po-
terit, vt docet *Caſtrenſ. in dict. l.* 4. *num.* 1. *Alex.*
n. 1. *&* 3. *Decius n.* 3. *Bartol. in l.* 1. C. *de ſacroſan*
Eccleſ. q. 2. *Bald. ibidem Andr. Tiraquel.* plures re-
ferens *de priuileg. piæ cauſæ, priuil.* 9. *verſic. contra-*
rium tamen Gilkenius in d. l. 4. *n.* 9. etiamſi ad pias
cauſas ordinauerit, vt ex *Bartol. in l.* 1. §. 1. *de tu-*
tel. tradit *Aſſinius de executionibus cap.* 326. *n.* 14.
& repetit *cap.* 327. *n.* 8. vbi & illam cautelam
ſubijcit, ad hoc, vt pupilli vltima diſpoſitio
vires obtineat, ſcilicet, vt de bonis ſuis in euen-
tum mortis donando diſponat, ſub ea condi-
tione, ſi deceſſerit in pupillari ætate, & huiu-
ſmodi diſpoſitionem iureiurando confirmet:
nam tunc talis diſpoſitio effectum habebit, ex
doctrina *Bartol. & Alexandri in l. qui iuraſſe, ff.*
de iureiurando. Quod quidem tantùm procedit,
& ſubaudiendum erit, vbi ius commune obli-
gat, quoniam, vbi eius obſeruantia non viget,
impubes doli capax nihilominus teſtari pote-
rit, ex rationibus à Benedicto Pinello congeſtis
d. lib. 2. *ſelectar. c.* 10. *n.* 50.

Et licèt prædictæ reſolutioni obſtare videa- 8
tur *textus in* §. *præterea, inſtit. quibus non eſt per-*
miſſum facere teſtam. quo præcipitur, ideò im-
puberem teſtamentum facere non poſſe, quia
illius nullum, vel perexiguum animi iudicium
eſt, vnde inferri videbatur, quòd cùm ex præ-
matura malitia diſcretio & iudicium in impu-
bere reperiatur, neceſſariò fatendum erat teſta-
mentum ordinare eum poſſe, cuius ætas mali-
tia perficitur, cùm ceſſante ratione legis, &
etiam eius diſpoſitio ceſſare debeat, *cap. cùm*
ceſſante de appellat. l. ita diſpoſitum ff. de autoritat.
tutor. l. adigere, §. *quamuis ff de iure patron.*

Pro expeditiori tamen propoſitæ difficulta-
tis diſſolutione, ſciendum erit, iura non ſem-
per referri ad vnum, vel alterum caſum, qui ra-
rò poſſit contingere, ſed ad ea, quæ communi-
ter, & frequenter ſolent accidere, *l. iura, ff. de le-*
gibus. Vnde licèt aliquando accidere poſſit,
vt non pubes rectum animi ſortiatur iudicium,
attamen, quia id præter conſuetudinem, &
non ex aſſuetis ſit, infirmari proptereà lex non
debet.

Rurſus, quoniam licèt iudicij cauſa, prædi-
cta ætas in teſtante deſideretur, vtpote quæ
ſolet frequenter accidere, nam vt *Tertullianus*
inquit, *lib. de anima cap.* 10. pubertas animalis
cum carnali dicitur conuenire, pariterque, &
illa ſuggeſtu ſenſuum, & iſta proceſſu mem-
brorum exurgit, nihilominus præfata ætas ad
teſtandum neceſſariò requiritur, ita vt niſi ad-
fuerit, nulla, licèt, præmatura, valeat diſcretio-
ne ſuppleri, *l. nemo poteſt ff. de legat.* 1. *l. neque ex*
Prætorio, ff. de regul. iur. l. qui per ſalutem, ff. de iure-
iurando, cum ſimilibus in huius rei fulcimen-
tum à *Gilkenio* adductis *in d. l.* 4. *num.* 10. *C. qui* 9
teſtamentum facere poſſunt.

Sed verùm cum impubere iſto iam proximo
pubertati poſſit Princeps diſpenſare, vt validè
teſtetur? non leuis difficultas eſt, circa cuius
explicationem animaduertendum erit, noſtros
Interpretes hac de re in partes diſceſſiſſe. Qui-
dam enim affirmatiuæ ſententiæ, vt veriori, ex
ſequentibus fundamentis ſubſcribunt. Primò,
quia prohibitio, qua impubes à teſtamenti
factione arcetur, iuris gentiũ, vel ciuilis eſt, ac
per conſequens, & poſitiui: ſed Princeps ſupra
ius eſt poſitiuum, *cap. propoſuit, de conceſſion. præ-*
ben-

benda, *Craneta* plures referens *de antiquit. tempor. 1. p. ſect. 1. num.* 38. ergo in tali prohibitione diſpenſare poterit.

10 Secundò, nam ſtatuto caueri poteſt, vt impuberum teſtamenta vim ſortiantur, ex doctrina *Bartoli in l. ſi quaramus, num. 6. ff. qui teſtament. facere poſſ. Decius in l. fin. num.* 10. *C. de teſtam milit. & in l. pupillum in fine ff. de reg. iur. Andr. Siculus in cap. cùm vigeſimum num.* 12. *& ibidem Felinus* paulò poſt principium *de offic. delegati Barboſa ad l. cùm prator. 12. §. fin. num. 53. ff. de iudicijs.* Igitur ſi ab vniuerſitate ius ciuile ſtatuto emēdari poteſt, à fortiori, & Principi licebit, penes quem & totius populi poteſtas reſidet, *l. 1. de conſtitution. Prin.* vt in propoſito tenet *Caſtrenſis in l. reſcripta, num. 3. C. de precib. Imperator. offerend.* aſſerens, tale diſpenſationis reſcriptum impuberi conceſſum valere, etiamſi abſque clauſula *non obſtante, &c.* expediatur.

11 Contrariam verò ſententiam, ſcilicet, quòd Princeps non poſſit cum impubere diſpenſare, vt contra leges teſtetur, quamplurimi defendunt, qui nec fundamentis carent. In primis monentur, quoniam licèt hęc prohibitio iuris ciuilis ſit, & ſic iuris poſitiui, vt aduerſi fatentur; attamen naturali rationi innititur, cùm impubes ideò teſtari nequeat, quia iudicio, & intellectu caret, qui eſt naturalis defectus, diſpenſationi minimè obnoxius, vti ex *Baldo* colligitur *in l. bonorum num. 4. C. qui admitti, & in l. vnic. numer.* 85. *C. de confeſſ. Iaſ. in l. reſcripta, num. 12. C. de precib. Imper. offeren.*

12 Secundò facit pro eadem ſententia, ratio Imperatoris *in l. fin. C. de teſtamen. milit.* vbi noluit facultatem teſtandi pupillis, etiam militibus concedere, ne præiudicium parentibus, & propinquis fieret: ergò cùm in propoſita ſpecie de tertij præiudicio agatur, nempe venientium ab inteſtato, diſpenſari non poterit: nam Princeps cum partis etiam minimo præiudicio aliquid ſtatuendo, vel diſponendo, nihil agit, *l. nec auus, C. de emancip. liberor.* vbi obſeruat *Gloſſa, & Baldus in cap. ſuper eo, de officio delegati, Pelaez de Mieres tractat. de maiorat. p. 1. quaſt. 3. num. 7.* & alij à *Theſauro* relati *deciſione Pedemon. 87. num. 7.*

13 Sed in hac opinionũ conflictatione quid ſecurè quis amplectatur non facilè fuerit digeſſiſſe: quare nonnulli putãt diſtinctione rem expediendam. Quoniam aut pupillus eſt proximus pubertati, & talis, à cuius malitia ætas ſarcimentum accipere poſſit; & tunc rectè Princeps diſpenſare poterit, cùm ipſius poteſtati, & iuriſdictioni naturalis aliquis defectus non obſiſtat. Aut verò pubertati non eſt proximus, nec doli capax, & tunc diſpenſare Principi nullatenus licebit. Ita *Angel. Alex. & Decius in d. l. fin. C. de teſtam. milit. Iaſon in d. l. reſcripta nu.* 12. *Magdalen. de numero teſtium in teſtamen. requiſito p. 2. cap. 4. num. 73. & 79. & p. 1. cap. 22. num.* 77. verùm hæc diſtinctio vt *Theſauro vbi ſuprà num.* 9. nec mihi aliquatenus placuit, tum propter rationem *Iuſtiniani in dict. l. fin.* quæ licèt ſub verbo *fortè* prolata, ſucco minimè caret: tum etiam, quia vt proximè reſoluimus, malitia impuberum parum, vel nihil conducit ad facultatem teſtandi ante pubertatis annos.

14 Vnde in hac Scribentium repugnantia *Antonij Theſauri* opinioni adhærens *nu.* 10. aliter diſtinguendum puto. Nam ſi ex maiorum diſpoſitionibus, & ſubſtitutione pupillo facta, erat ius quæſitum venientibus ab inteſtato, hoc in caſu, ob ipſorum præiudicium ex *d. l. fin.* ratione Princeps cum illo diſpenſare non poterit, vt eleganter *Caſtrenſis* docet *in d. l. reſcripta*, cum hìc non tantùm leges reſiſtant, verùm & prædeceſſorum diſpoſitio: ſecùs verò ſi non ipſis fuerit aliquod ius ex ſubſtitutione, vel alio modo quæſitum, aut non ita proximiores de familia exiſtant, vt quaſi euidenti quadam ratione ad eos pupilli hæreditatem [illegible]dam ſpetare poſſint: nam tunc ſi impubes doli ſit capax, cum illo rectè Princeps diſpenſare non poteſt, vt in ſpecie cenſuit *Senatus Pedemontan.* teſte *Antonio Theſauro d. deciſ. 87. nu.* 10. vbi & *num. 7. &* 8. oppoſitæ ſententiæ fundamentis veriſſimè reſpondet.

15 Manet ergo certiſſimum, puberem ſaltim eſſe debere non ſolùm malitia, ſed & numero annorum, qui teſtamentum condit. Nec quidquam obſtat, quòd adhuc huius ætatis hominibus omnis rerum ſuarum alienatio interdicitur, cuius ſpeciem teſtamentariam diſpoſitionem eſſe conſtat: vnde alienare prohibitus, nec legare, nec hæredem inſtituere poteſt: celebris *textus in l. ſi quis prioris 8. §. certum eſſe ſancimus, C. de ſecundis nuptijs, l. pelo §. fratre, de legat. 2.* ſiquidem omnis actus, per quem dominium transfertur, alienatio dicitur, *l. 1. ff. de fundo dotali*: & per inſtitutionem hæredis transferri dubium non eſt, *l. 1. de bonorum poſſeſſ. tit. generali, l. cùm hæredes 13. ff. de acquir. poſſeſſ.* Quare alienationem eſſe, ex *Bartolo, Paulo Fulgoſio*, & alijs tenet *Menchaca controuer. lib. 1. §. 10. 1. partis numer.* 90. Quia licèt hæc doctrina aliàs veriſſima ſit, in pubere tamen minore locum habere nequit, caſu de quo loquimur: nam licèt is regulariter ſit alienationis expers, teſtamentum nihilominus condere poteſt, ſiquidem ratio, quæ ipſum ab alienatione ſummouet, non itaque à teſtamento repellit: non enim poteſt qui teſtatur, ab hærede, & legatarijs decipi, ſicut & qui contrahit, ab illis, cum quibus negotium gerit: cùm ea ſit teſtamenti natura, vt à ſolo teſtante, abſque hærede, & legatarijs poſſit perfici, vt in propoſito conſiderauit ex *Baldo, Menchaca vbi proximè, verſ. Diſputationis gratia, circa finem*. Vnde cùm vnica ſit ratio prohibitionis reſpectu legati, & inſtitutionis hęredis, qui prohibetur legare, vel fidei committere ante certam ætatem, prohibitus etiam teſtari cenſetur, ex ſingulari doctrina *Gallin de verbor. ſignif. lib. 7. cap. 7. num.* 4.

16 Sed vt colophonem addamus, veramq; huius quæſtionis reſolutionem, ſcilicet maſculum poſt decimumquartum annum, & fœminam poſt duodecimum teſtabiles eſſe, funditus ſcrutemur: inueſtigandum ſupereſt, quare autem

Digitized by Google

citius fœminis, quàm viris teſtamenti confe-ctio indulgeatur, cùm etiam maiori ætate ſint viris iudicio, & intellectu inferiores, ſemperq; pupillis ſimiles? vnde ſub perpetua tutela antiquitus extitiſſe, ex *Cicerone pro Murena* apparet, & ex *Vlpiano in fragment. tit.* 11. probariq; videtur *ex l. 3. C. de legit. tutel.* docet *Pichard. in d. §. præterea, num.* 9. ideoque teſtandi incapaces fuiſſe refert *Vigilius in princip. inſtitut. quibus non eſt permiſſ. facere teſtam. num.* 4. exceptis Veſtalibus, quæ honeſtatis cauſa ſtatim ac in arcem Veſtæ ducebantur, à paterna poteſtate liberæ, ius teſtandi à certo ætatis anno conſequebantur, quoniam ſexto anno minores, vel decennio maiores, in tantum faſtigium prouehere nefas putabatur, teſte *Agellio noct. Attic. lib. 1. cap. 12. & Conano comment. lib. 9. c. 4. n. 10.*

Verùm quidquid hæc ſuadeant, non ſine ra-
17 tione hanc ætatis diſparitatem inter maſculos, & fœminas fuiſſe receptam exiſtimo. Nam poſtquam certis de cauſis immutata ſeueritate iuris antiqui, etiam fœminis fuit teſtandi facultas conceſſa, oportuit, vt hac, etſi non eodem annorum numero, eadem ſaltim ætate cum viris, id eſt, ipſa pubertate permitteretur, quæ cùm citiùs fœminis, quàm maſculis aduematiat, duodecimo ſcilicet anno, vtpote ſæpiùs ediximus, hinc eſt, hac, & non maiori quatuordecim annorum ætate, fœminis conceſſum teſtamentum condere.

18 Hæcque eſt legitima ætas, cuius apud noſtros meminit, *l. 5. Tauri* relata in *l. 4 tit. 4 lib. 5. nouæ Recollectionis*, dum filiusfamilias, inquit, cùm ad legitimam ætatem peruenerit, poſſe teſtamentum ordinare, aliter ac de iure communi obſeruabatur, *l. qui in poteſtate, ff. de teſtam. l. tam is, §. 1. ff. de donation. cauſ. mortis, l. 3. §. 1. C. qui teſtam. facere poſſ. l. penult. eod. l. fin. §. filijs autem, C. de bonis, quæ liber. §. 1. inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.*

Quæ quidem legitima ætas licèt impleta deſideretur, vt probatur ex *dict. l. qua ætate in principio*, attamen non ita exacta, & completa exigitur, vt quatuordecimum annum maſculum, & duodecimum fœminam exceſſiſſe oporteat: cùm Kalendis Ianuarijs natus, non ſolùm ipſo Kalendarum natali die decimiquarti anni, verùm & pridiè Kalendarum poſt ſextam noctis horam teſtamentum ritè, & ſecundùm leges ſtabilire poterit, *d. l. qua ætate, §. vltim.* vbi frequenter Scribentes.

19 Ex quibus edocemur, puberes ad teſtamenti factionem illos dici, qui vltimum tantùm pubertatis diem attigerint, qua ætate ſi quis teſtamentum condiderit, validè, & ſecundum leges conditum cenſebitur, adeò vt nec reſtitutionis in integrum beneficio, vtpote à minore factum ſubuerti minimè poſſit. Nam licèt poſſit ex ipſo teſtamento lædi, via tamen ordinaria, id eſt, ſecundo alio teſtamento ſibi proſpicere debet, vt in propoſito docet *Tiraquel. in repetit. l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n. 254. cũ ſeq. Andr. Facbin. cõſ. lib. 1. cõſ. 25. n. 31. Gilkẽ. in l. ſi frater 4. n. 13. C. qui teſtã. fac. poſ.*

SVMMARIVM.

Electio ſepulturæ, pars dicitur vltimæ voluntatis. 1.

Eadem ætas requiritur ad eligendam ſepulturam, quæ ad teſtamenti factionem eſt neceſſaria. ibid.

Filiusfamilias pubes habet ſepulturæ electionem. 2.

Filiusfamilias mortis cauſa donare poteſt, & quare? ibidem.

Seruus legitimæ ætatis, eſt capax electionis ſepulturæ. 3.

Electio, & ſepultura ipſa, iuris naturalis cenſetur. ibidem.

Seruus, quoad ſepulturam attinet, perſonam habere dicitur. 4.

L. Prætor ait 3. §. ſi ſeruus fin. ff. de ſepulcro violato; intelligitur. ibidem.

Monachus nequit, etiamſi longè à monaſterio decedat, ſepulturam ſibi eligere. 5.

Quæ nobis iure naturæ competunt, ex honeſta cauſa poſſunt renunciari. ibidem.

Impuberes in ſepulchro maiorum, vel in parochiali Eccleſia, aut vbi pater, vel Dominus elegerint, ſunt ſepeliendi. 6.

QVAESTIO XLVII.

Ad ſepulchri electionem?

ETenim cùm ſepulturæ electio pars ſit vl- 1
timæ voluntatis, vt non obſcurè comprobatur ex *cap. placuit 7. 13. quæſt. 2.* & fatetur *Sebaſtian. Mediceus tractatu de ſepulturis, quæſtion. 8. num. 2.* hinc eſt, eiuſdem ætatis eſſe debere, qui ſibi monumentum deligit, ac ille, qui teſtamentum ordinat, vnde cùm teſtamenti factio, non niſi puberi, & decimumquartum annum agenti iure ſit permiſſa, *l. qua ætate 5. ff. qui teſtam. facere poſſunt*, cùm alijs, quas in vnum congeſſimus, vbi de hac ætate *hoc eodẽ anno* ſcripſimus; ita & ſepulturam eligere decimoquarto anno minori non conceditur, *cap. licèt, de ſepulturis, libro 6.* quo loco notant omnes, quibus accedunt *in ſumma, tit. de ſepultur. §. & apud Eccleſiam, verſ. Si pubes num. 5. Abbas in cap. ex parte numer. 11. de reſtitutione ſpoliator. Gomeſius in cap. ſi annum num. 3. de iudicijs lib. 6. Sebaſt. Medic. vbi proximè num. 3. Lancellotus inſtitution. Canonicar. lib. 2. titul. de ſepultur. §. de filiofamilias*, vbi *littera C.* Id etiam in fœmina pubere, id eſt, duodecimo anno maiore obſeruat, *Ioann. Parladorius tom. 3. quotidianar. differentia 66. § . num. 14. Anton. Cardoſ. in praxi aduocatorum, verbo Sepultura, num. 3. Federic. Scotus tom. 1. conſil. lib. 3. conſ. 20. num. 4.* latè *Genuenſis in praxi Curiæ Archiepiſcop. Neapolitanæ, cap. 61. num. 4.* Qui omnes fatentur, puberes vtriuſque ſexus poſſe ſibi ſepulturam eligere, vt etiam inſinuare videtur *Auguſtin. Barboſa de officio, & poteſtate Paroch. cap. 26. num. 19.* dum nonnullis adductis probat electionem ſepulturæ omnibus adultis eſſe liberam.

Quod vtique etiam in his locum habet, qui 2
paternæ ditioni, & poteſtati ſubiacent: nam li-

cèt

cet hi, quantumuis puberes ſint, & legitimam teſtandi ætatem obtineant, quia in ſacris paternis detinentur, condere teſtamentum non poſſint, *l. filiusfamilias* 15. *de teſtamentis*, tamen ſepulturam eligere rectè valent, non quidem eo ſolùm, vt vulgò circumfertur, & ſentit *Lancellotus dict. loco, litera G.* quia talis electio refertur ad id tempus, quo futuri ſunt liberi à patria poteſtate, argumento *cap. de vxore* 7. *in principio, de teſtamentis*, hac enim de cauſa & teſtamentum ordinare ipſis permittendum erat: ſed quia lex duodecim tabularum, quæ tantùm patribus familias legitimè ætatis teſtandi facultatem indulſit, in teſtamentis locuta eſt: circa ſepulturæ verò electionem, aut alias vltimas voluntates, quæ extra teſtamentum perfici poſſunt, nihil decreuit, vnde filiusfamilias, qui non poteſt facere teſtamentum, inquit *Marcianus in l. tam is* 25. *de donation. cauſa mortis*, nec voluntate patris: tamen mortis cauſa donare patre permittente poteſt; quamuis talis donatio vltima ſit voluntas, *l. Marcellus* 15. §. *fin. l. illud generaliter.* 37. *in princip. ff. de mortis cauſa donat. l. fin. C. eodem* Circa cuius explicationem, ne longiùs diuagemur, videndi ſunt *Corraſius in l. qui liberos à num.* 15. *ff. de ritu nuptiar. Anton. Faber errorum tom.* 2. *decade* 43. *error.* 7. *& decade* 45. *error.* 5. *Petr. Faber lib.* 2. *ſemeſtr. capit.* 23. *fol. mihi* 306. ergo & ſepulturam eligere poterit; quamuis hæc vltima ſit voluntas, quia non eſt teſtamentum.

3 Deinde ſuperius pronuntiatum ſimiliter in ſeruis puberibus procedere docet *Ioannes Andreas in dict. cap. de vxore*, quem ſequitur *Sebaſtian. Medic. tract. mors omnia ſoluit. vbi ſup. n.* 9. expreſſe affirmans ſeruum puberem, ſibi poſſe ſepulturam eligere. Cuius ſententiæ etſi illa ratio reddi poſſit, quia talis electio in illud tempus dirigitur, quo neceſſariò à ſeruitutis vinculo erit ſolutus, cùm mors, quæ omnia ſoluit, & ſeruitutem etiam perimat, teſte eodem *Sebaſtian. Mediceo dicto tract. p.* 2. *con.* 101. *n.* 286. Aliis enim & vrgentioribus rationibus hanc opinionem aliquando publicè defenſitaui, videlicet, quia electio, vt actus voluntatis eſt, & naturalis, & perſonalis dicitur, ideoque & ſeruili perſonæ cohærens, *l. ſi ita ſtipulatus fuerim* 76. *l. ſi ſeruus, aut filius* 141. *de verborum obligat.* Necnon etiam, quia vt optimè excogitauit *Petr. Faber ſemeſtrium lib.* 2. *cap.* 1. *fol. mihi* 8. ſepultura iurisgentium, aut naturalis eſt: quapropter locum, in quo ſeruus ſepultus eſt, religioſum eſſe *Ariſt.* ait in *l.* 2. *in principio, ff. de relig. & ſumptib. funer.* ſed expreſſiùs hoc mihi probari videtur ex *Vlpiano in l. ſcriptus* 4. *ff. eodem*, ibi: *Naturaliter enim videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur, præſertim ſi in eum locum inferatur, in quem ipſe deſtinauit.* Ergo ſi tam electio quàm ſepultura ipſa naturalis eſt, ſeruus pubes, qui quoad ius naturæ pertinet, nihil à liberi hominis conditione diſtat, *l. quod attinet* 32. *de reg. iur.* §. *ius autem gentium*, vbi communiter Scribentes *inſtituta de iure naturali*, cur enim ſepulturæ electionem non habebit?

Et roboratur, ſiquidem nec ſolùm inſpecto iure naturæ, verùm & ciuili attento, ſeruus, quatenus ad ſepulchra pertinet, vt perſona, & quidem libera conſideratur, adeò vtique, vt quamuis regulariter nulla cum eo actio eſſe poſſit, *l. cum ſeruo* 107. *de regul. iuris*, videlicet quia quoad ea, quæ iuris ciuilis ſunt, ſeruus pro nihilo reputatur, *dict. l. quod attinet* 32. ſi tamen ſeruus in ſepulchro habitet, vel ædificet, noxalis actio ceſſat, & in eum Prætor ſepulchri violati actionem pollicetur, *l. prætor ait* 3. §. *ſi ſeruus fin.* alioqui difficillimus, *ff. de ſepulchro violato*, cuius nulla alia ratio inueniri poteſt, niſi quam nuper tradidimus, nempe, quòd vbi de ſepultura agitur, tam naturali quàm ciuili iure ſerui pro liberis habentur. Nam veluti mors ipſa omnes ad æqualitatem redigit, ita & ſepultura, quæ eius cauſa paratur, perſonarum diſtinctionem reſpuit. 4

Nec his refragatur quod de Monachis ſcriptum eſt *cap. religioſi* 5. *de ſepultur. lib.* 6. & refert *Diana reſolution. moral. part.* 5. *tractat.* 3. *reſolut.* 110. ſcilicet, Religioſos niſi à proprijs monaſteriis adeò forſitan ſint remoti, quòd ad ea, cùm moriuntur, commodè portari non poſſint, nequire (cùm velle vel non velle non habeant) ſibi eligere ſepulturam: quod igitur, ſi iuris naturalis eſt, vt proximè indicauimus, ipſis prohiberi non debuerat. Quia reſpondetur, hoc ideò in religioſis peculiari ratione ſtatutum eſſe, videlicet, ea, quia velle vel nolle non habent, ex abſoluta eius reſignatione, quam cùm profitentur, fecerunt, & in qua præcipua religionis perfectio, & merendi cauſa conſiſtit, *cap. non dicatis* 11. 12. *quæſt.* 1. Vnde cùm omnem penitus voluntatem à ſemetipſis abdicauerint, conſequens eſt, vt nec eligere poſſint, ſiquidem electio abſque voluntate perfici non poteſt, cùm actus ſit voluntatis. Quibus minimè obſiſtit, quòd voluntas vnicuique libera eſt à iure naturæ, veluti *ſuprà* probauimus. Quod autem naturale eſt, vt mutationem non recipit, §. *ſed naturalia, inſtitut. de iure naturali*, nec renuntiationem admittere poteſt. Nam verius eſt, ea omnia, quæ nobis à iure naturali permittuntur, reſignari, & renuntiari ex honeſta cauſa poſſe. Exemplo ſint defenſio, & iniuriæ propulſatio, quæ non minùs ab illo naturali fonte promanant, *l. vt vim* 3. *de iuſtit. & iur.* Quibus tamen ob charitatem erga Deũ vnicuique renuntiare non ſolùm liberum, verùm & ſanctiſſimum eſt, vtputa cùm quis ab infideli, ex eo ſolùm quòd fidelis eſt, offenditur, aut lethaliter vulneratur. Quo caſu licitum eſt ſeipſum non defendere, ſed illatam ab illo iniuriam, vel mortem libenter accipere, *c. non eſt noſtrum* 13. *quæſt.* 5. Ergo & ſimiliter monachis licebit religionis cauſa propriam voluntatem, eiuſque arbitrium, licèt naturale, deponere, ſuperiorum voluntati ſe ſubmittentes. 5

Ex quibus omnibus deducitur, non ſolùm ſui iuris homines, verùm & filios familias, & 6

ſeruos liberam ſepulturæ electionem habere ;
quod ita intelligendum eſt, ſi pubertatis legi-
timos annos attigerint: nam ſi impuberes ex-
titerint, in ſepulchro maiorum, vel in paro-
chiali Eccleſia ſepeliendur, aut vbi pater, vel
dominus elegerint, ſi loci conſuetudo id ferat,
*dict. cap. de vxore 7. §. fin. de ſepult. dict. cap. li-
cet. 4. eodem tit. lib. 6.* quod proſequitur late
*Sebaſtian. Mediceus dict. loco à num. 3. Genuenſis
dict. cap. 61. num. 4. Auguſt. Barboſa dict. cap. 26.
num. 2.* & nouiſſimè *Antonin. Dian. reſolution.
moral. tract. 3. reſol. 107. & 108.* vbi more ſuo id
doctè pertractat, & diuerſas huius rei ſententias
congerit.

SVMMARIVM.

*AN qui executor teſtamento poteſt deſcribi, poſ-
ſit etiam ad illud faciendum commiſſarius
deputari? 1. & 5.*
*Minor viginti & quinque annis, commiſſarius eſſe
poteſt. 2.*
*Maior quatuordecim annis, commiſſarius eſt eligen-
dus. 3.*
*Commiſſarius teſtamenti, procuratori negotiorum
ſimilis exiſtit. 4.*
Pupillus poteſt eſſe procurator ad negotia. ibidem.
*Minori commiſſario an competat reſtitutio aduerſus
lapſum temporis commiſſioni à lege præſcriptum
6.*

QVÆSTIO XLVIII.

*Commiſſarius ad teſtandum pro aliquo cuius ætatis
nominari debeat?*

1 VIdetur enim commiſſarium non niſi
quinque & viginti annorum eſſe opor-
tere, quoniam executor eiuſdem ætatis eſſe
debet, vt infrà *anno* 25. pleniùs monſtrabitur: &
is ſolus commiſſarius deputari poteſt, qui &
executor valet nominari. Sic docent *Ioannes
Lupus in l. 31. Tauri, num. 36. Ciſont. n. 3. An-
ton. Gomez ibidem num. 4. Tell. Fernandez in fi-
ne,* quos ſequitur *Ioann. Matienzus in l. 5. gloſ.
8. num. 5. titul. 4. lib. 5. Recopilat.* dum reſol-
uunt, ideò fœminam commiſſariam ad facien-
dum teſtamentum deſcribi poſſe, quia execu-
trix eſſe non prohibetur.

2 Contrarium tamen verius eſt, quapropter
Anton Gomez in l. 33. Tauri nu. 4. & *P. Gabriel.
Vazquez in opuſculis, tractat. de teſtamen. cap. 9.
§. 2. dubio 2. circa dict. l. 33. Tauri num. 57.* pla-
nè fatentur minorem viginti & quinque annis
rectè commiſſarium eſſe poſſe, ſed à qua ætate
id non explicant. Mihi verò à decimoquarto
3 anno maſculis, & à duodecimo fœminis placet
hoc eſſe permiſſum, vti & teſtamenti factionem,
quam ante hanc ætatem nullus obtinet, *l. qua
ætate 5. ff. qui teſtament. facere poſſ.* cum ſimili-
bus *ſuprà* à nobis congeſtis, etiam vt alterius
nomine teſtetur, cùm regulare ſit, illud poſſe
me pro alio, & nomine ipſius, quod pro me,
& nomine meo exequi poſſum, argumento
tutoris, curatoris, & procuratoris ad iudicium,
qui non anteà alterius res & negotia gerere
poſſunt, quàm ſuis proprijs ſupereſſe queant,
veluti ſuis locis affatim dicetur. Nam licet cō-
miſſarius iſte procurator negotiorum cenſea- 4
tur, vt poſt alios animaduertit *Ioann. Matien-
zus dict. l. 5. gloſ. 8. num. 2.* cuius tale officium,
& munus exiſtit, vt etiam a pupillo poſſit
exerceri, *l. ſed & ſi quis 7. §. pupillus, cum l. ſe-
quenti, de inſtitoria actione, l. 1. §. 1. in fine, de
exercitoria actione, l. cum mandato 24. ff. de mino-
ribus.* Ex quibus hanc ſententiam tenendam
eſſe docet *Caldas Pereira in l. ſi curatorem, ver-
bo Hanc contractum, num. 40. C. de in integr. re-
ſtitut. minor.* Nuſque eandem *alibi* probauimus
Tamen cùm procurator exiſtimetur ad teſtan-
di negotium, talis eſſe debebit, vt negotio ipſi
congruat, & ſit ſufficiens. Vnde cùm teſtamen-
tum puberem teſtatorem requirat, conſequen-
ter etiam commiſſarium eiuſdem, & non mi-
noris ætatis deſiderabit.

A qua ſententia non deterret quod pro con- 5
traria initio expendimus, quoniam vt meritò
obſeruat idem *Matienzus in l. 7. gloſ. 2. num. 1.
dict. tit. 4.* non modicum diſcrimen agnoſcitur in-
ter commiſſarium ad conficiendum teſtamen-
tum pro alio deputatum, & inter executorem
teſtamentarium: quapropter cùm diuerſa ſint
officia, non rectè de vno ad aliud infertur, *l.
Papinianus 20. ff. de minoribus, l. fin. ff. de calum-
niatorib. l. neque natales, C. de probation.* cum ſi-
milibus, de quibus per *Euerard. in loco à ſepa-
ratis, & differentibus, pag. mihi 151.* & nouiſſi-
mè per *Auguſtin. Barboſa in locis communibus lo-
co 37.*

Verùm autem ſi minoris commiſſarii negli- 6
gentia tempus, quod in *dict. l. 33. Tauri*, ad
diſponendum præſcribitur, fuerit elapſum, ipſi
concedi debeat reſtitutio? optimè diſputat
Anton. Gomez vbi ſuprà, & poſt eum *Gabriel.
Vazquez dict. loco*, qui reſoluunt minimè fore
reſtitutioni locum, quia in ſuum commodum,
& vtilitatem ſolummodò, non verò in alienam
minor reſtituitur: imputet enim ſibi hoc caſu,
qui minus ſolicito, & induſtrioſo amico ne-
gotia ſua commiſit gerenda.

SVMMARIVM.

*PVpillaris ſubſtitutio pubertate ſiue maſculi, ſi-
ue fœminæ abſoluitur. 1*
*Text. in l. qui habebat 47 ff. de vulgar. nouè expli-
catur. 2.*
*Fœminæ ſtatim ac ab ephebis excedebant, marita-
ri conſueuerant. ibidem.*
*Pupillaris ſubſtitutio eſt portio patriæ poteſtatis, quæ
vltra pubertatem poſt mortem patris minimè
protenditur. 3.*
*Pupillaris ſubſtitutio ideò fuit inducta, ne filius in-
tempeſtiuè moriens ſine hærede decederet. 4.*
*Etiamſi vltra pubertatis annos ſubſtitutio pupilla-
ris à parentibus extendatur, ipſo pubertatis euē-
tu finitur, nec in vim fideicommiſſariæ vlteriùs
valet. 5. & quæ ſit ratio? 6.*

Liber-

Digitized by Google

Libertas, qua vt directa valere non poteſt, vt fidei-rommiſſaria ſuſtiaetur. 7.

Si initium pubertatis lege municipali, vel ſtatuto producatur in aaanm vigeſimumquiatum, vtrùm in tantum tempus liceat ſabſtitutioaem papillorum prorogare? 8. & 9.

Extante ſtatuto, quo ante decimumquartum annum doli capax pubes reputetur, papillaris ſubſtitutio ſtatim euaneſcet. 10.

Facultas teſtandi à Pricipe pupillo coaceſſa, facit deficere ſubſtitutionem.

Quartuſdecimus annus inceptus ſufficit, vt ſubſtitatio pupillaris expiret. 11

Excedere, aat egredi pubertatem in faaorabilibus is dicitur, qai propè extremam pubertatis exiſtit. ibidem.

QVAESTIO XLIX.

Quandiu, & ad quod vſque tempus ſubſtitui pupillariter poſſit?

1 CVm pupillaris ſubſtitutionis baſis, & fũdamentum ipſe impuberratis ſtatus ſit, *l. moribas 2. in priacipio, l. 3. & ferè per totum titulũ de vulgari, & papill. princip. & §§. ſequentes, inſtit. de pupillari.* iſque duodecimo anno in fœminis, & decimoquarto in maſculis finiarur, *princip. inſtitut. quibus modis tutela finiatar, l. 3. C. quando tutores eſſe deſinant,* iunctis illis *hor ipſo anno* in eandem rem congeſtis, ijſdem etiam temporibus pupillarem ſubſtitutionem concludi, & euaneſcere conſentaneum eſt, *l. verbis ciuilibas 7. l. ia pupillari 14. §. maſculo, inſtitut. de pupillari,* quibus & ius noſtrum conſentir *in l. 5. & 10. titulo 5. p. 6.*

2 Vnde lucem accipit ea ſubſtitutionis pupillaris formula, cuius meminit *Scæuola in l. qui babebat 47. ff. de vulgari,* cùm filiæ ſi antequam nuberet, deceſſiſſet, ſororem, itemque, & vxorem ſuam ſubſtituiſſe teſtatorem, ſcribit. Nam cùm legitimum, & naturale nubendi tempus pubertatis ſit, *princip. inſtitut. de nupt.* cum vulgaribus alibi, *ſup. hoc anno* adductis, mulieresq; frequenter ſtatim ac ephebis excedebant, matrimonio iungerentur ob vitandas pœnas illius legis, quam recenſet verus ille *Scholiaſtes Horatij*, & ex eo poſt *Lypſius lib. 3. annali. Taciti,* his verbis: *Lex marita dicitur, qua de maritaadis ordinibus lata erat, qua & Iulia dicta eſt: Cæſar enim poſt bellum legem tulit, ne quis aut cælebs eſſet, aut vidua nubilis, quo poſſet iactara iuuenum reparari, qaa bellis ciuilibus contigerat,* idem eſſe videbatur, ſi antequàm nuberet, diem ſuum obiret, filiæ ſubſtituere, ac ſi intra pupillares annos deceſſiſſet, cum vtroque caſu vſque ad pubertatem ſolummodò ſubſtitutionem protendi, certiſſimi iuris erat.

3 Et meritò quidem, tum, vt *Hotbomaaas, & Plebardus* notant *in dict. §. maſculo,* quoniam hæc ſubſtitutio patriæ poteſtatis pars eſt, quæ poteſtas poſt patris mortem vltra pubertatis tempus non extenditur, *l. ex facto 43. §. 1. ff. de*
4 *vulgari.* Tum etiam, quia moribus ideò pupillaris ſubſtitutio introducta fuit, vt filius, qui propter pupillaris ætatis vitium hæredem, ſi fortè intra illam ætatem mori contigeret, ſibi ſcribere non poterat, abſque hærede ignominiosè non decederet, ſed quem pater ipſi ſubſtituiſſet, haberet quaſi à ſemetipſo inſtitutum, vnde pupillarem ſubſtitutionem pupilli, teſtamentum eſſe iura proclamant, *dict. l. 2. de vulgari, §. liberis autem 6. de pupillari,* quod cùm pubertate adueniente omninò ceſſet, ex quo ea ætate quilibet ſui iuris effectus condendi teſtamenti facultatem nanciſcitur, *l. qua ætate 5. de teſtament.* ipſam quoque pupillarem ſubſtitutionem tunc ceſſare conſectarium erit.

Quod locum obtinet etiam vbi in longius 5
tempus pupillarem ſubſtitutionem, ſiue teſtamentum filij pater produxerit, ſiquidem tunc decimoquarto anno, quo incipit pubertas, euaneſcet, adeò vt poſt id tempus, nec iure fidei cõmiſſi efficax ſit, *dict. l. verbis, d. §. maſculo,* cuius hæc ſeries: *Maſculo igitar vſque ad quatuordecim annos ſubſtitui poteſt, fæmina vſque ad duodecim annos, & ſi hoc tempus exceſſeriat, ſabſtitutio euaneſcit.* Non enim euaneſceret, finiretur, fruſtravè ſi lapſo eo tempore veluti fideicommiſſum ſtaret adhuc.

Et habet rationem, nam ſi pupillorum fauo- 6
re, qui ſibi hæredem ſcribere nequeunt, vt expendimus, ſubſtituẽdi hæc poteſtas defenditur, in damnum eorum retorqueretur, permittendo parentibus pro filijs teſtari eo tempore, quo rectè ipſi id facere poſſunt. Deinde, quia vt philoſophorum, & noſtrorum commune placitum extat, duo contraria in vno, eodemq; ſubiecto dari non poſſunt, *l. 1. C. de furtis,* ergo nec in vna ſubſtitutione ius directum & obliquum, qui ſunt diuerſi & contrarij ad hæreditatem tramites, *l. fin. C. de codicillis:* quidquid aliter voluerint relati à *Oſualdo lib. 6. Donelli c. 28. littera G.* Quod ita accipiendum eſt, niſi ex alijs verbis vel coniecturis appareat teſtatorem voluiſſe, ex cauſa fideicommiſſi poſt pubertatem valere, veluti docet *Fran. Duaren. ad titalum de vulgari cap. 10. & rap. 23.*

Hiſque nequaquam reſiſtunt libertatis exẽ- 7
pla à *Iuliano, Vlpianoque* mutuata ex *l. ſi ei qui 2. §. Codicillorum, ff. de iure codicill. l. cogi 16. §. ſed ſi ſeruo, ff. ad* Trebellian. *l. generaliter 24. § ſi quis ſeruo de fideicommiſſ. libertat.* cum ſimilibus, vbi libertas, quæ directè valere non poterat, obliquatur, & ex fideicommiſſo deberi ſcribitur. Quia præterquàm quòd in libertatibus diuerſa ratio militat, cùm multa contra iuris rigorem pro libertate ſint conſtituta, vt fatetur *Conſultus ia dict. l. generaliter,* his omnibus acutè ſatisfacit *Ioann. Marras Aquilin. in l. Centuric. 4. part. à num. 41. cum ſequentibus,* vbi etiam reſpõdit vulgari obiectioni, *l. Scæuola, ad Trebell.* de cuius interpretatione item videndi ſunt *Forcatul. in Neryomantia dialog. 25. num. 6. Antonius Faber coniectur lib. 15. cap. 22. Oſuald. lib. 7. Donelli cap. 17 litera E.*

Illud autem, quod *Bartol.* quærit ia *l. moribus* 8
ſuperioribus conſequentiſſimum eſt, verùm ſcilicer

Digitized by Google

licet, ſi produceretur tempus pubertatis à lege
municipali vſque ad vigeſimumquintum an-
num liceret, etiam in id tempus pupillariter
ſuſtituere? Et poſſe fieri negat *Bartol.* eo vtique,
quia minor quatuordecim annorum generare
non poteſt, minor viginti, & quinque ſuprà
9 quatuordecim poteſt.

Sed profectò hæc ratio *Bartoli* tanto viro
indigna videtur, nam cauſa pupillaris ſubſti-
tutionis non pendet à ratione generationis, vt
optimè expendit *Aemilius Ferretus in d. l. mori-
bus, num.* 3. ſed ex eo, quòd impuberes teſtari
non poſſunt, veluti diximus. Nec conſequens
eſt eos non generare, qui teſtari non poſſunt,
cùm mente captus pubes liberos poſſit pro-
creare, & tamen teſtamenti factionem non ha-
bet *l. in aduerſa* 17. *ff. qui teſtam. facere poſſ.* Ergo
non obſtante ratione *Bartoli* tenendum erit,
extante prædicto ſtatuto pupillarem, ſiue di-
rectam ſubſtitutionem vſque ad vigeſimum-
quintum ætatis annum produci poſſe: nam li-
cèt naturaliter qui decimumquartum annum
exceſſit, pupillus non ſit, ideòque & teſtari poſ-
ſit: Attenta tamen legis diſpoſitione, cui in te-
ſtamentis, & reliquis actibus ciuilibus præci-
puè ſtandum eſt toto illo tempore, quo puber-
tas differtur, decimoquarto anno maior pupil-
lus reputabitur, adeo quidem, vt quaſi non
pubes à factione teſtamenti repellatur, ac per
conſequens, vt ipſi pupillariter poſſit ſubſtitui,
licèt hanc ſubſtitutionem pupillarem imme-
10 ritò neget *Aemilius Ferretus præcitato loco*.

E contrario verò, ſi lege municipali, aut
Principis reſcripto, minori quatuordecim an-
norum cui dolus ineſſet, vti puberi teſtandi fa-
cultas permitteretur, dubium non eſt, ſubſtitu-
tionem pupillarem huic factam ſtatim euane-
ſcere, nec ad decimumquartum annum exten-
di, etiamſi pater ad huiuſmodi vſque ætatem
ſubſtituere expreſsè cauiſſet: quia pater eò vſ-
que filio pupillariter ſubſtituere, ac teſtamen-
tum ordinare poteſt, quo ipſe filius teſtari pro-
hibetur, vt ex dictis conſtat, & manifeſtè pro-
batur ex his, quæ adducit *Perez de Lara in com-
pendio vitæ hominis cap.* 20. *ex num.* 85. vt oſten-
dat facta filio impuberi ſubſtitutione pupilla-
ri, valere facultatem teſtandi ei à Principe con-
ceſſam in præiudicium ſubſtituti.

11 Extra quos igitur caſus, regulariter, vt ini-
tio conſtituimus, pupillaris ſubſtitutio puber-
tate finitur, hoc eſt, ſimul ac vltimus decimi-
quarti anni dies ingruit, quia hac ætate incipit
ius teſtandi, *dict. l. qua ætate*. Nec obſtat *d. §. ma-
ſculo*, quo ſignificari videtur non finiri ſtatim
pupillarem, vbi poſtremus dies decimiquarti
anni tractus eſt, ſed integrum diem labi opor-
tere, vt verbum *Exceſſerit*, indicat, quo ibidem
vtitur *Iuſtinian.* ſiquidem ad effectum teſtandi,
& ſimiliter, vt deficiat pupillaris ſubſtitutio,
veluti in fauoralibus, tunc egredi, aut excedi
pubertas dicitur, cùm ita eius fini aliquis ap-
proximat, vt in vltima ipſius die ſit conſtitu-
tus. Hinc eſt, vt pubertatis ætas, quæ ad teſtan-
dum completa ſolummodò deſideratur in
dict. l. qua ætate 7. egreſſa expoſtuletur poſt
frater 4. *C. qui teſtamen. facere poſſ.* & quem *in l. ſi
pubertatem* eſſe debere pronunciauit *Impera-
tor l. precibus* 8. *C. de impuber. & alijs ſubſtit.* vt pu-
pillarem ſubſtitutionem euerteret, factum pu-
berem, ideſt, ingreſſum quartumdecimum an-
num, veluti ex alibi ſcriptis licet interpretari,
ſufficere prædixit *Conſultus in l. quod fideicommiſ-
ſum* 63. *ff. de legat.* 1.

SVMMARIVM.

*Pupillus etiam cum tutoris autoritate, nec mor-
tis cauſa donare poteſt.* 1.

*Pupillus, & pia cauſa, & venientibus ab inteſtato,
rectè mortis cauſa donat. ibidem.*

*Pubes curatore carens, & mobilia, & quæ ſeruando
ſeruari nequeunt, cauſa mortis donare valet.* 2.

*Minor curatorem habens, vtrùm poſſit abſque eo,
vel ſaltim iuramento mortis cauſa donare.* 3. *&
ſeqq.*

*Prohibitus donare inter viuos, prohibetur etiam id
cauſa mortis facere.* 4.

*Vſurarius manifeſtus, & filiusfamilias, qui teſtari
nequeunt, mortis cauſa nihilominus donare poſ-
ſunt.* 5. *&* 14.

*Pubes ad teſtandum non indiget curatoris autorita-
te.* 7.

Mortis cauſa donationes inſtar legatorum ſunt. 8.

Autoritas curatoris non ſpectat ad donationes. 9. *&
quomodò hoc accipiatur?* 18.

*Minus læditur minor ex donatione cauſa mortis,
quàm ex teſtamento.* 10. *&* 19.

Fabri *diſtinctio quoad propoſitam quæſtionem ad-
mittitur.* 11.

Opiniones Cuiacij, Donelli, & Antoni Fabri, *an
poſſint tuta conſcientia in iudicando & conſulen-
do admitti?* 12.

Text. *in l. ſi filius* 7. *verſic. Pari autem ratione, ff.
de donat. verè explicatur.* 13.

*Filiusfamilias nuda ſtipulatione, non verò traditione
mortis cauſa donare poteſt.* 14.

Text. in l. non ſolum. 4. *C. de prædijs minorum, ex-
ponitur.* 16.

*Illum poſſe mortis cauſa donare, qui & teſtari poteſt,
quomodò accipiatur?* 17.

QVAESTIO L.

Ad donandum cauſa mortis?

PVpillis etiam cum tutoris autoritate mor- 1
tis quidem cauſa donationes permiſſas nō
eſſe, vt conſtantiſſimum definit *Vlpianus in l.* 1.
§. 1. *ff. de tutel. & rationibus diſtrahendis*, idque
confirmat *Petr. Nicolaus Mocius in amphiteatro
contract. tractatu de donation. cap. de perſonis, inter
quas cadere poſſit donatio, vel non? n.* 4. & acutiſ-
ſimus *Anton. Faber errorum tom.* 2. *decade* 43. *er-
rore* 4. vbi illam rationem aſſignat, quia pupil-
lus teſtamentum facere non poteſt, nec conſen-
tiente tutore: alius autem donare mortis cauſa
non poteſt, quàm qui & teſtari poteſt: quod
aſſertum reſtringit *Card. Tuſchus practicar. con-
cluſ.*

Digitized by Google

ecluſ. iuris litera D. concluſ. 682. n. 10. in popillo, qui ad pias cauſas mortis cauſa donat, id probans autoritate *Romani conſil. 199. n. 10.* vbi apertè fatetor, *& n. 9.* aliam prædictæ regulæ limitatiooem ſubiicit, ſcilicet, vt non procedat qooties pupillus mortis caoſa venientibos ab inteſtato donat: cui etiam ſobſcribit ipſe *Tuſchus, vbi ſupra n. 9.* Extra quos caſus indubitatum eſt, pupillos, etiam amentibus tutoribus donare neque mortis caoſa poſſe: idcircò de puberibus tantùm diſcutiendum nobis erit, an eis liceat huiuſmodi cauſa mortis liberalitates exercere? Et quidem circa puberes, qui
2 curatores non habent, aut qoi venia ætatis rerum ſuarum adminiſtrationem oanciſcuntur, dubium non eſt eos liberè poſſe, ſaltim bona mobilia, & quæ ſeruando ſeruari commodè non valent, titulo donationis mortis cauſa in quoſcumque transferre, vt ſentit *Ludouic. Molina tom. 2. de inſtit. & iure tractat. 2. diſput. 288. num. 27. & Anton. Faber errorum tom. 2. decade*
3 *46. error. 9.* Difficoltas verò quoad perſooas eorum verſatur, quæ licèt annum quartumdecimum exceſſerint, ſi maſculi ſiot, duodecimũ verò ſi fœminæ, ſicque & in pubertate conſiſtant: ex quo tamen curatoribus adeò ſubiiciuntur, vt illis inconſultis, nec vllam rem diſtrahere poſſint, anceps redditur, verùm ſine eorum aſſenſu mortis ſuſpicione, aut cauſa donare queant? In qua quæſtione varii varia dixere: quidam ergo, vt ſuot *Bald. in cap. 1. §. item Sacramenta n. 16. de pace iuramento firmanda. Alex. in l. 2. n. 15. de legat. 1.* & *ibidem Ripa n. 10. Aretin. in l. ſi curatorem habens n. 3. C. de in integrum reſtitut. minor. Riminald. in princip. inſtitut. de donation. n. 60. Roder. Suarez allegat. 20. Guilielm. Benedict. in repetit. cap. Rainuntius verbo teſtamentum in 4. n. 35. de teſtament.* & alii quamplures, quos refert & ſequitur *Caldas Pereira in d. l. ſi curatorem. verbo hunc contractum, n. 22. Ioann. Aquilinus in l. 2. nu. 39. de verb. oblig. Ludouic. Molina vbi proximè:* quibus accedit *Ioann. Gutierez de iuclis 2. part. cap. 14. n. 18. & de iuram. confirmat. 1. p. cap. 13. nu. 6.* enixè contendunt eos citra curatorum interuentionem, etiam mortis cauſa donare non poſſe, neque iuramento accedente, ſecundum *Gutier. de iuram. d. c. 13. n. 10. Parlador. 2. p. lib. 2. rerum quotidianarum cap. 4. n. 40. & Perez de Lara* qui tantum pupillis maioribus concedit cum iuramento mortis cauſa donare, *in compend. cap. 27. n. 27.* idem docet *P. Thomas Sanchez lib. 1. conſil. c. 6. dubio 4. n. 2. in fine.*

Quorum ſententia aliquibus nititur funda-
4 mentis. Primò, quia nulla iuris parte cauetur, adultum poſſe ſine curatoris ſui autoritate ita donare. Secundò, quia prohibitus donare inter viuos prohibetur etiam velut in conſequens donare cauſa mortis, *l. filius 7.* ibi: *Pari autem ratione qua donare filiusfamilias prohibetur, etiam mortis cauſa donare prohibetur, ff. de donation.* Sed puberibus interdicta eſt omnis donatio inter viuos, vt alibi dicemus: ergo & donatio cauſa mortis.

Tertiò, iſtorum opinio iuuatur ex eo, quòd 5
vſurarius manifeſtus, cui lege Pontificia teſtamenti factio inhibetur, *cap. quamquam, §. fin. de vſuris, lib. 6.* vbi oorant omnes, ob id tantum mortis cauſa donare poteſt, vt ſentit *Menchaca quæſt. forenſ. cap. 60. n. 1. & 2. Couarru. rubric. de teſtament. p. 3. n. 11. Riminald. dict. princip. de donation. n. 615. & Pereira vbi ſuprà n. 22.* quia ſcilicet contrahere non eſt prohibitus; quod etiã in filio familias procedere expendit *Pereir. n. 23* ergo cùm adultus curatorem habens ſit contrahere prohibitus ſine curatoris ſui autoritate, *d. l. ſi curatorem, C. de in integrum reſtit.* inde eſt, nec mortis cauſa donare poſſe.

Et ſuaderi poteſt quartò, Imperatorum Valeriani & Galieni reſcripto *in l. non ſolum 4. C. de prædiis minor.* vbi poſtqoam adoleſcentibus, ſimul & ipſorum curatoribus, cuiuſcumque prædii ruſtici, vel ſuburbani alienatio, ſine tranſactione, permutatione, & multò magis donatione prohibetur, illud ſubnectitur: *Vel alio quoquomodo ea transferre ſine decreto à dominio ſuo poſſunt,* quibus generalibus prohibitionis verbis mortis cauſa donationem fuiſſe comprehenſam, *ex Gloſſa refert Nicol. Gratia. in d. l. 2. n. 109. de legat. 1.* quod cùm ita ſit, conſectarium euadit puberibus, qoamuis curatorum ſuorum autoritate munitis, ſimiles mortis cauſa donationes abſolutè eſſe interdictas.

Quibus non obſtantibus, oppoſitam ſenten- 6
tiam frequentiori calculo approbatam inuenio, quam mordicus defendunt *Cortaſius in l. qui liberos 2. part. n. 33. ff. de ritu nuptiar. Tiraq. in l. ſi vnquam verbo, donatione n. 204. C. de reuocand. donation. Menchac. controuerſ. vſufrequent. lib. 1. cap. 11. n. 3. Nicolaus Gratian. in l. 2. nu. 105. de legat. 1. Petr. Nicolaus Mocius d. cap. n. 4. Octauius Simoncellus tract. de decretis, lib. 1. tit. 1. n. 16. Andr. Fachin. controuerſiar. lib. 5. cap. 65.*

Argumenta, quibus hęc opinio defendi poſ- 7
ſe videatur, ex ſequentibus cauſis, & legibus depromi poſſunt. Primò, quod pubes citra curatoris ſui conſenſum teſtamentum condere poteſt, vt innuit *Iuriſconſult. in l. Aurelius, §. Caius & §. Titius teſtamento, de liberatione legata, l. cùm pater, §. curatoris ff. de ſecund. tabul. & Imperator in §. præterea,* vbi notant omnes *inſtitut. quibus non eſt permiſſum facer. teſtament.* & nos *hoc eodem anno* latius admonuimus: ergo & poterit mortis cauſa donare: eodem modo conſequentia vires aſſumit ex *deciſ. l. cùm hic ſtatus, §. ſimiles, ff. de donation. inter,* ibi: *Nam & mortis cauſa donare poterit cui teſtari permiſſum eſt,* & confirmatur *ex l. Marcellus, ff. eodem,* & *ex l. filiusfamilias in fin. ff. de donationib. l. diſertis, C. qui teſtam. facere poſſ.*

Vrgetque pro hoc argumento receptiſſima
omnium ſententia, qua cauetur mortis cauſa 8
donationes inſtar legatorum & vltimæ voluntatis haberi, *l. 2. ff. de public. in rem action. l. 1. §. 1. ff. ſi quid in fraud. patron. l. Marcellus 15. l. ſi debitor 17. l. illud 37. ff. de mortis cauſa donat. l. vltim. C. eodem princip. inſtitut. de donat.* vnde etiam ratione

tinue æqualitatis conſtat illos rectè donare mortis cauſa debere, qui teſtamenti factionem obtinent.

9 Secundò pugnat pro hac ſententia, quod autoritas curatoris non ſpectat ad donationes, vt indicat *Conſultus in l.curator 17.ff. de curatore furioſo & prod.dando*, ſcribit *Alexander in l.1. in princip. n.15. ff. de verborum obligation.* ergo ad mortis cauſa donandum ſola puberis perſona, non verò ipſius curatoris deſiderabitur, ſiquidem quoad donationem paria ſunt habere curatorem, vel non habere, vt ſentit *Paul.in d.l.1.n.2.* quocirca reſoluit *Aretin.in d. l. curatorem colum. 2. Corneus conſil. 96. ad finem lib. 2.* omnem omninò donationem ab adoleſcente factam ſine curatore tenere.

10 Tertiò confirmat quæ dicta ſunt ſequens conſideratio, nam ſi propter aliquam rationem adultus, qui teſtari non eſt prohibitus, ab huiuſmodi donationibus reuocaretur, maximè propter periculum læſionis: ſed minus læditur minor donando mortis cauſa, quàm teſtamentum ordinando, ſiquidem donationem ſola pœnitentia diſſoluit, *l. non omnis in princip. ff ſi certum petatur, d. l. Seia, ff. de donat. cauſa mortis*, vnde reſtitutionis beneficium minori hoc caſu neceſſarium non eſſe reſoluit *Sforc.Oddus de reſtitution.p.2.q.58.art.7.n.38.* teſtamentum non ſic, quia aliud æquè perfectum requirit, *§ ex eo autem. inſtitut.quibus modis teſtament.infirment.* ergo multò magis mortis cauſa donare, quàm teſtari poterit.

11 Verùm nec huius, nec alterius opinionis fundamentis adduci potuit *Anton.Faber* vt vni earum ſubſcriberet, ſed in nouam ſententiam proſiliens *tom. 2.error.decade 46.errore 9.* diſtinguendum eſſe affirmat de qua donatione cauſa mortis loquatur, an de ea, quæ per traditionem fit, an de ea, quæ per ſtipulationem? Nam ſi de ea, quæ ſtipulatione perficitur, valere aſſerit, quamuis nulla intercedente curatoris autoritate fiat, non quidem ea ratione, quâ vulgò mouentur interpretes ſcilicet, quia is donare cauſa mortis poteſt, qui teſtari non eſt prohibitus: ſed quia ſtipulatio hæc dicenda eſt, quæ animum cauſa mortis donandi pro cauſa habeat potius quàm mortis cauſa donatio, argumento, *l.cùm enim 7. iuncto § l.præcedentis, ff. de nouationibus*, etenim certiſſimi iuris eſt puberes, quamuis curatores habentes, ſine curatoribus ſuis obligari, vt alibi diximus, & probatur *ex l. puberes 101. de verborum obligatione* maximè ſi obligationis effectus illud tempus reſpiciat, quo ipſi in rebus humanis non erunt, vt euenit in ſtipulatione, quæ interpoſita ſit iure donationis cauſa mortis, *l.mortis cauſa donatio 34.de donat.cauſa mortis*, ſiquidem obligatio perſonæ adoleſcentis, quid longè diſtinctum eſt ab adminiſtratione facultatum ipſius, quæ tantummodò curatori demandata eſt. Nõ enim ius aliquod circa perſonam adulti curator habet, ſed tantùm circa bona & res illius: in quo differt à tutore, qui non tam bonis, quã perſonæ pupilli principaliter datur, *l. quia perſonæ 14. ff.de teſtament.tutel.l.cùm in vna 17. §.1. de appellat.* At verò ſi de ea mortis cauſa donatione agatur, quæ ſola traditione conficitur, non valere ſine curatoris autoritate exiſtimat. Mouetur ex eo, quòd traditio bonorum adulti pertinet ad adminiſtrationem, ſiue ita fiat, vt ſtatim dominium ex ea transferatur (quo caſu minor difficultas eſt, nam cum dominij translatio propriè ſit alienatio, *l. 1. C. de fundo dotali*, non ſolùm adminiſtratio, ſed plus quàm adminiſtratio eſt, *l. ab agnato 12. ff. de curatore furioſ. iuncta l Lucius 46. §. vltim. de pericul. & adminiſtratione tutor.*) ſiue ita vt translatio dominii in tempus mortis reſeruetur, ſiquidem traditio nulla fieri poteſt abſque alienatione ſaltim poſſeſſionis corporalis, quæ cùm in bonis ſit, non poteſt extra adminiſtrationem bonorum alienari. Qua diſtinctione in concordiam redigendas eſſe arbitratur oppoſitas interpretrum ſententias, quarum *ſuprà* meminimus, ita vt in ea donatione cauſa mortis, quæ traditione fit, eorum ſententia procedat, qui putant ſine curatoris autoritate inutilem eſſe factam ab adulto huiuſmodi donationem, & de ea, quæ nuda ſtipulatione fit, accipiendi ſint qui communem ſequentes, aſſerunt abſque curatore validam eſſe celebratam ab adulto mortis cauſa donationem, cuius exiſtimationem veriſſimam probo, neque in iudicando & 12
conſulẽdo ab ea eſſe diſcedendũ puto, quamuis ſatis controuerſum eſſe apud aliquos ſciam vtrùm iudex, ſeu aduocatus poſſit ſequi tutò ſententias *Antonij Fabri, Donell?.Cuiacÿ*, & ſimilium iuris Conſultorum, vt videre eſt apud *Sancium in practicis diſputationibus diſputat. 44. n.63.* & nouiſſimè apud *Antoninum Dianam reſolution.moral. tom. 2. tractat.de opinione probabili reſolutione 5.* ſiquidem, vt vterque optimè reſoluit, horum opiniones magis quàm aliorum Scribentium, qui minùs attentè & ſpeculatiuè veritatem intuentur, recipi poſſunt & debent.

Cui certiſſimæ *Antonij Fabri* opinioni minimè aduerſantur argumenta pro prima & ſecunda ſententia ſuperiùs expenſa. Non vtique quæ pro priori adducuntur, nam ad primum, expreta ſolutione *Facbsnæ: dict. c.41.* reſponderi commodè poteſt ſatis in iure expreſſum videri adultum per ſtipulationem, nulla interueniente traditione, mortis cauſa donare ſine curatore poſſe, ex quo legibus cautum reperitur, eum ex ſtipulatione, aut alio contractu, ex quo alienatio non ſequatur obligari, licèt curatoris aſſenſus non accedat, veluti cùm de requiſita ætate ad ciuilem obligationem *hoc eodem anno* diſceptauimus, ſufficienter adſtruximus.

Quod ſecundo loco ex *d. l. filiuſfamilias 7. verſ. Pari* adfertur, facilè refelli poterit, ſi 13
ipſum contextum intueamur, quò nihil de eo continetur, quod in argumento proponitur, ſed tantum aſſeritur, quòd pari ratione quæ donare inter viuos filiuſfamilias prohibetur, etiam mortis cauſa donare prohibetur, quod in bonis profectitii peculii, de quibus tantùm

eo loco

eo loco *Vlpianus* loquitur, vt rectè interpretatur *Anton. Faber d. tom. 2. decad. 43. errore 4. & 7* veriſſimum eſſe fateor: nam cùm ſint patris, non magis inter viuos, quàm mortis cauſa donari poſſunt à filio ſine patris ſui voluntate, cùm vtroque caſu ipſi, vel inuito, vel ignoranti auferantur, quod vt rationi contrarium ll. non admittunt, nec enim ex hoc inferri poteſt, illum dumtaxat mortis cauſa donare, qui inter viuos donat.

14 Tertii argumenti diſſolutio petenda erit ab illius celebris quæſtionis reſolutione, vtrum ſcilicet vſurarius manifeſtus, quem non poſſe teſtari palam eſt, niſi præſtita priùs cautione de reſtituendis vſuris, ex deciſione *d. c. quāquā 4. §. vlt.* poſſit tamen mortis cauſa donare? In qua controuerſia licèt plurimi ſenſerint ei liberum eſſe eiuſmodi donationes efficere, quaſi contractus magis, quàm vltimæ voluntatis naturam ſortiantur, quos refert *Andr. Fachineus d. lib. 5. controu. cap. 62.* ex quibus & illi ſunt in argumento adducti, nihilominus receptior, & quæ magis iuri, & ſummi Pontificis menti conſētanea ſententia videtur, ea eſt, quæ negat mortis cauſa donationem vſurario, ante præſtitam cautionem eſſe licitam, quam validiſſimis rationibus fulcit *Nicol. Gratian. in d. l. 2. numer. 97. de leg. 1.* Idem *Fachineus vbi suprà*, cuius etiam opinionis exiſtit *Anton. Faber d. decade 46. errore 8.* vbi meritò ab huiuſmodi prohibitione illam donationem cauſa mortis excipit, quæ ſtipulatione, vel traditione ita fit, vt ſtatim ex ea dominium in accipientem transferatur, quia ſcilicet hæc potiùs inter viuos, quàm mortis cauſa donatio eſt, vt *ibidem* oſtendit, & & nos *proximè* dicemus: qua reſolutione admiſſa, nihil refragrari videtur prædictum argumentum.

15 Nec magis vrget quod de filiofamilias *ibidem* adducitur. Nam omiſſa *Antonij Fabri* interpretatione, quam *d. decade 43. errore 4. & 5.* expreſſit, veluti ipſius ſupra ſcriptæ ſententiæ aduerſa dicendum eſt, filium familias, qui contrahere non eſt prohibitus, *l. filiusfamilias 39. cum vulgaribus, de actionibus, & obligationibus* eas dumtaxat donationes mortis cauſa facere poſſe, quæ ſtipulatione, aut ea traditione, ex qua ſtatim dominium transfertur, perficiuntur, quia hæc potiùs contractibus, quàm vltimæ voluntati adſcribuntur, vt ſubtiliter nimis probat idem *Anton. Faber d. decade 46. errore 8.* in quibus tunc demum conſenſus patris neceſſarius erit, cùm de bonis profectitijs fiunt, ne ſcilicet dominium harum rerum, quod ad patrem re vera pertinet, ab eo ignorāte, vel inuito decedat, quemadmodum intelligendum eſſe *Conſultum in l. tam is 25. §. 1. de mortis cauſa donat. & in l. filiusfamilias 7. §. pari autem, ff. de donation.* admonet *Anton. Faber d. decade 43. errore 7.* At verò illas mortis cauſa donationes, quas traditione ita fieri poſſe ſcribit *Vlpianus in l. 2. de mortis cauſa donat.* vt rei donatæ dominium non ſtatim transferatur, ſed ſubſecuta morte donantis à filijsfamilias, quibus nec ſolùm teſtamenti factio inhibetur, *dict. l. tam is 15. §. filiusfamilias*, ſed alia quælibet vltimæ voluntatis ſpecies, veluti ex traditis à *Fabro d. errore 4.* euincitur, confici nequaquam poſſunt: ſiquidem inſtar legatorum, & vltimæ voluntatis capiuntur, quod tantum abeſt, vt noſtræ reſolutioni obſiſtat, quod imò expreſsè ei conuenit, cū puberibus ſine curatoribus ſuis non ſint interdicti abſolutè cōtractus, vt falsò in argumēto dicitur: ſed ij tantùm, qui coniunctā alienationem habent, veluti *hoc eodem anno* oſtendimus, vnde ipſis illas mortis cauſa donationes concedimus, quæ ſtipulatione fiunt, illas verò minimè, quæ traditione, & dominij translatione exercentur, quia eorum contractuum naturam conſequuntur, qui alienationem inducunt, quæ cùm prorſus puberibus non interuenientibus curatoribus interdicatur, inde eſt, illis concedi non poſſe.

Iuxta quam diſtinctionem interpretandum erit *Imperatorum* reſcriptum *in dict. l. non ſolum*, quarto loco pro eadem ſententia adductum. 16
Nā etſi fateamur illis generalibus verbis, mortis cauſa donationes eſſe incluſas, quod vix eſt, vt credam, attamen eas dumtaxat eſſe affirmare oportet, quæ alienationis ſpeciem obtinent, vt puta traditione factas, nam cùm ibi ſolummodò agatur de prohibenda omnimoda alienatione, cuiuſcumque prædij ruſtici, vel ſuburbani, conſequens eſt, non quamcumque mortis cauſa donationem clauſula illa generali fuiſſe comprehenſam, ſed illam dumtaxat, quæ ſola alienatio eſt.

Non enim maioris ſunt roboris quotquot 17
rationes pro ſecunda ſententia pugnare videntur. Non prima ex illa vulgari regula deſumpta, qua cauetur illum donare poſſe, qui & teſtari poteſt, nam hæc ſolùm in illis donationibus procedit, quæ legatis, & vltimis diſpoſitionibus æquiparantur: non verò in illis, quas contractus eſſe docuimus, quemamodum & ſubaudiendæ ſunt ll. in argumenti confirmationem adductæ, quāuis etſi de quacūq; donatione eſſet accipiēda, in eorū tantū perſonis locum haberet, vt optimè excogitauit *Nicol. Gratian. vbi suprà num. 101. & Pereira in dict. l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num. 23. verſic. Nec obſtat etiam text.* quæ non ſolùm teſtandi, ſed & contrahendi ius haberent, vt puta in pubere, licèt curatorem habente, qui ſine ipſius authoritate & teſtari, & contractus iure licitè valet, extra eum tantùm caſum, ex quo alienatio ſubſequitur, quocirca ei omnes mortis cauſa donationes permittimus, his ſolummodò exceptis, quæ traditione, & ſimultanea dominij translatione fiunt, quia hæ magis inter viuos alienationes, quàm mortis cauſa donationes ſunt.

Quæ ſecundò de authoritate curatoris non 18
pertinente ad donationes afferuntur, colorem quidem negotio illinire videntur: ſed tamen ſi conferantur cum deciſione *dict. l. finalis, de curatore furioſi*, nihil impetrabunt, cùm illius totùm ſententia ſit, curatorem furioſi tradenda

ita res furioſi alienare, ſi ad adminiſtrationem negotiorum pertineat: & ideò infert, ſi donandi cauſa alienet, neque traditio quidquam valebit, niſi ex magna vtilitate furioſi hoc cognitione iudicis faciat: vnde potiùs deducendum videbatur curatoris authoritatem etiam ad donationes ſpectare, cùm vbi in vtilitatem furioſi fiunt, *Conſultus* aſſerat à curatoribus iudicis aſſenſu confectas valere.

19 Tertia difficultas ſummouebitur negando minùs lædi puberes donando cauſa mortis, quàm teſtando: nam licèt inſpecta facilitate reuocandi minùs lædi videantur, hoc verum eſt in donationibus, quæ præter obligationem nihil habent incommodi, vt quæ ſtipulatione efficiuntur, quas rectè puberes ſine curatoribus facere poſſe, non ambigimus: ſed in illis, quæ alienationis detrimentum continent, quas meritò puberibus abſque curatoribus denegamus, certum eſſe non poteſt, ita donando minùs lædi puberes, quàm teſtamentum ordinando, ſiquidem ex teſtamento nihil alienant, ex contractu verò donationis traditione facta, alienatio ſequitur, quæ neutiquam à non adminiſtrante bona ſua ſine curatore, vt diximus, fieri poteſt.

SVMMARIVM.

CONditio ſi ſine liberis, *vel illa*, ſi decebat antequàm ad probatum vitæ genus venerit, *non poteſt cedere, aut deficere in pupillari ætate*. 1.

Hæc conditio reſpectu pupillaris ætatis eſt impoſſibilis. 2.

Priuatio præſupponit habitum. 3.

Ea eſt vera conditio, quæ habet ſe ad eſſe, & non eſſe. 4.

Inteſtatus ille propriè dicitur, qui cùm legitimæ ætatis eſſet ad teſtandum, nullum teſtamentum facit. 5.

Diſpoſitio aliquid præſupponens, intelligi debet de perſona, & caſu, in quo verificari poſſit præſuppoſitum. 6.

Conditionem, ſi ſine liberis, *etiam in pupillari ætate habere locum, multi defendunt* 7. *Et ſequentibus, ſed contrarium eſt probabilius*. 10.

Conditio, ſi alieno hærede moriaris, *à tempore tantùm, quo quis facere poſſit teſtamentum, adiecta cenſetur*. 11.

QVÆSTIO LI.

Subſtitutio, aut qualibet alia diſpoſitio, ſub illa conditione, ſi ſine liberis decedat, *à qua ætate facta cenſeatur?*

1 COnditionem hanc, *ſi ſine liberis*, vt illam, *ſi decedat antequàm ad probatum vitæ genus venerit*, non conuenire pupillari ætati, poſt *Accurſium* ſcribit *in l. eredendum, verbo ex alieno, verſic. Tu dic, ff. qui petantur tutores, Politus tractat. de compendi. ſubſtitut. num. 25. in fine, & Oldradus conſil. 99.* nouiſſimè *Ioann. DecKherus diſceptat. iuris lib. 1. diſceptat. 12. verſic.* Nec aliquis dixerit, ac proinde reijci in ætatem puberem, vt ex tunc facta ſubſtitutio credatur, & non anteà, veluti patet ex ſequentibus.

2 Primum, quia hæc conditio reſpectu pupillaris ætatis eſt impoſſibilis, ſi ordinarium naturæ curſum intueamur: ergo neceſſario ad pubertatem erit referenda, quæ ſucceſſioni liberorum eſt congrua, vt alibi diximus,

3 Secundum, nam certum eſt, priuationem præſupponere habitum, *l. decem, ff. de bon. obligat. l. manumiſſiones, ff. de iuſtitia, & iure, §. ſeruus autẽ, inſtit. de capit. diminutione*: ergo cùm adiectione prædictæ conditionis conſideretur defectus filiorum, ad illud tempus erit reducenda diſpoſitio, quo liberi haberi poſſunt. 4

Tertium, quòd illa eſt natura conditionis, vt referri debeat ad caſum, qui poſſit eſſe, & non eſſe, *l. ex facto, §. fin. ad Trebellian.* ſed hæc conditio, *ſi ſine liberis*, non poteſt quoad vtrumque in pupillari ætate verificari: ergo præcisè erit ad pubertatem trahenda.

5 Quartum facit, *l. 1. in principio, ff. de ſuis, & legitimis hæredibus*, vbi ille dicitur inteſtatus decedere, qui cùm potuit teſtamentum facere, teſtatus non fuit, non verò qui teſtari ratione ætatis minimè potuit, inteſtatus habetur: ergo & conditio, *ſi ſine liberis*, de eo intelligenda erit, qui natura filios habere poteſt. Nam qui in ea ætate decedit, qua generare non valuit, non propriè ſine filiis deceſſiſſe videbitur. 6

Quintum ſuffragatur, quia vbi diſpoſitio loquitur aliquid præſupponendo, intelligi debet de perſona, & caſu, in quo verificari poſſit præſuppoſitum, ex doctrina *Gloſſæ in l. mancipia, C. de ſeruis fugitiuis*, quam *ibidem Salicetus, Fulgoſius, & Alexander* ſequuntur. Atqui fideicommiſſum ſub hac conditione relictum *ſi ſine liberis* præſupponit eum, à quo relinquitur, poſſe habere liberos: ergo ad illam ætatem erit retrahendum fideicommiſſum, qua poſſit præſuppoſitum verificari.

7 Nihilominus contrariam ſententiam plures non contemnendæ authoritatis viri defendũt, quos refert *Vincentius Fuſarius tractat. de ſubſtitut. quæſt. 240. à num.* 15. præcipuè *Oddus de compend. part. 5. quæſt. 3. de compendioſa à pagano facta, art. 1. num.* 10. *Menchaca de ſucceſſion. progreſſu, lib. 2. §. 18. num. 75. Alexander Trentacinq. de ſubſtitutione part. 4. cap. 9. num.* 23. vbi hanc communem dicit *Spino in ſpecul. teſtament. titulo de compend. ante num. 23. Peregrinus de fideicommiſ. art. 34. num.* 60. quibus accedere videtur idem *Fuſarius dicto loco*, vbi pro hac opinione ſequẽtia fundamenta adducit. 8

Primò, *l. centurio. 15. ff. de vulgari, & pupillari*, vbi cùm facta fuiſſet ſubſtitutio ſub dicta conditione, *ſi ſine liberis*, inquit *Conſultus*, etiam pro pupillari ætate locum habituram ſubſtitutionem. 9

Secundò, expendit textum *in cap. 1. de teſtamentis lib. 6.* vbi ſimiliter pupillæ erat facta ſubſtitutio *ſi ſine liberis* moreretur, & nihilominus valet intra tempora impubertatis.

Vtraque hæc opinio valdè probabilis eſt, licèt 10

tèt mihi prima longè probabilior videatur, nam vt optimè conſiderauit *DecKcherus dicta diſſertatione 12.num.19.* ex eo, quod teſtator appoſuit conditionem ſoli pubertati congruam, ſubſtitutionẽ in ea tantũ habere locum voluiſſe videtur, niſi aliud, aut militare priuilegiũ, aut pauperum fauor ſuadeat, vt *in dict. l.centurio.& in dict. cap.1.de teſtamentis, lib.6.*

11 Pro qua ſententia expreſsè facere videtur *dict.l.ex facto 17.§.ſi quis ita, ff.ad Trebellian.* vbi conditio illa, *ſi alieno hærede moriaris,* & hæc: *Si ſine liberis deceſſerit*, idem importare dicuntur, ſed illa ab eo tantùm tempore adiecta intelligitur, quo poſſit teſtamentum condi, & in eo hæres ſcribi, vt vel ex eo patet, quod ab inteſtato ſuccedentes, non faciunt dictam conditionem deficere, veluti in eadem probatur: ergo ſimiliter de iſta, *ſi ſine liberis,* ex paritate rationis dicendum erit, ita vt ante pubertatis aduentum, nec vulgaris, nec pupillaris aliqua ſubſtitutio facta credatur, vt *Polito, & DecKchero vbi ſuprà* meritò placuit, etſi hoc neminem dixiſſe præter *Politum* teſtetur *Vincent. Fuſarius d. quæſt.240.num.9.& 10.*

SVMMARIVM.

PVbes, quamuis minor quinque, & viginti annis, an filijs ſuis teſtamento tutorem dare poſſit? 1. & 4.

Iudex tenetur ſequi nominationem tutoris a pubere minore filijs ſuis factam, niſi minùs rectè conſilio minor eam fecerit. 2.& 6.

Poteſtas *dandi tutores teſtamento à l. 12. tabularum originem trahit. 3.*

Nominatio tutoris à patre filio teſtament° facta, veluti legatum eſt. ibidem.

An eadem ſaltim ætas in nominante requiratur, quæ in nominato eſt neceſſaria? 5 & 7.

Parochus non Sacerdos, licèt matrimonijs aſſiſtere valeat, nominare tamen vt aſſiſtat, niſi Sacerdotem non poteſt. ibidem.

Sæpe ex aliqua perſona quis conſequitur quod nec ipſa habet, nec habere poteſt. 8.

QVAESTIO LII:

Quis poſſit tutorem filijs ſuis teſtamento relinquere?

1 MInorem vigintiqninque annis, ſed iam puberem, filijs ſuis tutorem poſſe teſtamento deſignare, vtpotè ſingulariſſimũ, & nunquam obliuiſcendum tradidere *Bartol.in l.quæro, §fin.ff.de teſtament.tutela,* & repetit *in l.ſi plures 3.§.quamuis, de adminiſtrat.tutor. Aretin.in §.furioſus, num.2.inſtit. qui dari tutor.in teſtament.poſſunt, Ludouic. Roman. ſingular.171. Andr. Tiraquel.in præfatione l.ſi vnquam, num.25.C.de reuocand. donat. Borgnin.Caualcan.de tutore, & curatore cap.1. num.8.Sebaſtian Ximen. in concordan. iuris ad d.§. quamuis, dict. l.3. Ludolphus Scraderus in ſelectiſſimis iuris quæſt.tom.1.tit.14. num.6. Ioſeph. Ramus conſil.4.num.18.* vbi inde infert, teneri neceſſariò iudicem minoris voluntatis circa tutoris electionem exequi.

Et hanc ſententiam fulciunt authoritate *l.2. §.quamuis, ff. de adminiſtratione tutor.* quæ cùm prætori tunc poteſtatem elargiatur recedendi à tutoris nominatione per minorem viginti, & quinque annis parentem facta; quoties minùs perpenſo conſilio illam feciſſe appareat, planè ſupponere videtur cæteris in caſibus adeò firmam tutoris electionem, etſi à minore patre ſcriptam videri, vt ab ea nec prætori diſcendi ius ſit. 2

Meritòque, nam ſi verum eſt, vt eſt, & fatetur *Anton. Faber in Iuriſprudentia Papinianea tit.12. princip.1.illatione 26.* parentes ex illa *lege duodecim tabularum,* quæ habet: *Pater familias vti ſuper ſua re, pecuniave legaſſit, ita ius eſto,* facultatẽ nanciſci relinquendi teſtamento tutores ambigi non poterit, talem nominationem vti legatum eſſe, quæ fortè ex eo non niſi teſtamento fieri poteſt, *l. 1.ff. de confirmand. tutore,* legandi autem quis iam puberi, & decimumquartum annum excedenti poteſtatem negauit? Quandoque, & teſtamentum ordinare non prohibetur, *l.qua ætate, 5.ff.qui teſtam facere poſſunt.* 3

Porrò in diuerſam opinionem diſceſſit *Odofredus in dict.§.quamuis,* & expreſſiùs *Guilielmus. Benedict.in repetit.cap.Rainunt. verbo adiectæ impuberi, num.83.* & quidem per eandem *l.3.* ideò forſitã, quia poſtquã non rectò iudicio datã tutelã prorſus inutilem, nec à prætore ſequendam dixiſſet, minùs penſo conſilio eam tutelam delegatam inſinuat, quam minor delegauit. 4

Eoque ipſorum pronuntiatum non leuiter roborari poteſt, quod ſæpiùs ſcripſimus, videlicet eandem ætatem requiri in nominante, quæ in nominato deſideratur, argumento procuratoris ad iudicia, qui cùm viginti, & quinque annorum eſſe debeat, vt ex *l.minor 51.de procuratoribus, l exigendi 12. C.eodem.* & alijs ſuo loco probauimus, non niſi ab eiuſdem ætatis homine conſtitui poteſt. *l neque 11.§.pupillus, l.non eo minùs 14.C. de procurat.* eum ſimilibus alibi traditis. Igitur cùm eiuſdem ætatis viginti, & quinque annorum tutor præcisè ſit eligendus, *l.quæro 32.§.Lucius de teſtament.tutel.l.fin.C. de legitim.tutel.* hac ætate minor illum eligere non poterit. 5

Quocirca in re adeò ancipiti, velut media via nobis incedendum erit, aſſerendo abſolutè verum eſſe, minorem viginti, & quinque annis, quatuordecim iam agentem, filijs ſuis impuberibus teſtamento tutores dare poſſe: ſed ita quidem vt ſi minùs penſo, & deliberato conſilio dederit, quod fortè, & aliquo caſu non ſemper in minore poſsibile arbitratur *Conſultus in dict.l.3.* ipſius voluntatem iudex minimè ſequi teneatur, imò loco teſtamentariorum alios ſubſtituat tutores, qui impuberum defenſionẽ, & adminiſtrationem ſuſcipiant, vti *ex dict. §. quamuis*, cuius hic proculdubio verus ſenſus planè colligitur. 6

Nec in contrarium vrget, quod de æquali ætate nominati, & nominantis *ſuprà* expendi- 7

inus, cùm id non ſemper vigeat, aut perpetuum ſit, vti videre eſt in electionibus; in quibus vigeſimum ſecundum annum excedens ad Presbiteralem præbendam eum eligere poteſt, qui viginti & quinque annorum eſſe debet, non aliter ac in Capellanijs collatiuis & Sacerdotalibus, quarum ſeptimo anno maiori patronatus ius competit, minor maiorem nominat, vt hæc omnia ſuis locis latiùs patent. Alioqui minor, qui ad Parochialem obtinendam, non verò ad ordines ſuſcipiendos fuit diſpenſatus, alium nominare nequiret, qui eo impedito Parochianorum matrimonijs aſſiſteret, cùm neceſſariò Sacerdotem, ideoque maiorem nominare, ex Concilio *Tridentino ſeſsione* 24. *de reformatione matrimon. cap.* 1. teneatur, annuentibus Pat. *Ledeſma in ſumma de Sacrament. matrimon. cap.* 6. *concluſ.* 4. *verſic. Signeſe lo ſegundo*, P. *Sanchez lib.* 3. *diſputat.* 34. *num.* 10. noſter *Zeuall. quæſt.* 604. *num.* 58. *Gutierrez de matrimon. cap.* 62. *num.* 22. & his relatis *Barboſa in dict. cap. Concilii*, quod nemo diceret ergo vt in propoſito ratiocinatur *Ioan. Viſcante lib.* 1. *inſtitut. titula, qui teſtamento tutares dari poſſ. cap.* 1. *num.* 8. cùm plus ſit operari quàm iudicare, & plus eligi idoneum ad regendos alios, quàm eligere, argument. §. *vltim. inſtit. quibus ex cauſis manumittere non licet*, dicendum videtur minorem, etſi tutor eſſe nequeat, dare tamen filijs ſuis tutorem rectè poſſe, cùm ſæpè fiat; vt
8 ex aliqua perſona quis conſequatur quod nec ipſe habet, nec habere poteſt, *l. ſi poſt mortem* 40. §. *vltim. ff. de bonorumpoſſeſ. contra tabulas*, ex qua ita docet expreſſe *Iaſon. in l. ſi emancipati, C. de collation.* & *Simoncel. tractat. de decretis lib.* 3. *tit.* 8. *inſpectione* 4. *num.* 32. *circa finem.*

SVMMARIVM.

Parentes non tenentur reſeruare filijs prioris matrimonij, quod ab eo obtinuerunt, quando ipſi ſecundis illorum nuptijs expreſsè conſenſerunt. 1.

Vt filius conſentiendo ſecundo parentis coniugio ſibi præiudicet, pubes eſſe debet. 2.

Iuſta cauſa requiritur in filijs, vt conſentiendo ſecundis parentis nuptijs, illum ab obligatione reſeruationis liberent. 3.

Autoritas curatoris nil proficit, vt abſque iuſta cauſa poſſit minor ſecundis parentis nuptijs conſentire. ibidem.

QVAESTIO LII.

Cuius ætatis filius eſſe debeat, vt ſecundis nuptijs parentis conſentiens ſibi præiudicet?

1 Parentem tranſeuntem ad ſecundas nuptias non teneri reſeruare filiis prioris matrimonii bona quæ ex eo habuit, quando ſecundis ipſius nuptijs dicti prioris matrimonij filii conſenſerunt, ferè omnes docent, præſertim *Ciſuentes in l.* 15. *Tauri num.* 2. *limitat.* 1. *ibidem*; *Caſtillo num.* 15. *verſic. Vnum tamen*, & *Anton. Gomez num.* 6. *verſ. Idem etiam eſt*, *Matienz. in l.* 3. *gloſ.* 2. *num.* 43. *tit.* 1. *lib.* 5. *nouæ collectionis*. *Azeued. in l.* 4. *num.* 36. *eiuſdem tituli Thomas Sanchez lib.* 7. *de matrimon. diſputat.* 89. *num.* 43. *Menoch. conſil.* 626. *num.* 1. *cum ſequentibus, volum.* 7. *Marc. Anton. Peregrin. conſ.* 78. *num.* 9. quibus alijs etiã adductis ſubſcribit *Ioan. Gutierrez de matrimon. cap* 109. *num.* 50. vbi contra *Sarmientum & Facbineum* hanc communem opinionem, & veriorem dicit, dummodo filio- 1
rum conſenſus non tacitus, & præſumptus, ſed expreſſus ſit, Sanchez *vbi ſuprà num.* 44. *& Peregrin num.* 11. *&* 17.

Quæ omnia eo tantùm caſu locum habere 2
poſſunt, quo filii ſecundo parentis matrimonio conſentientes puberes ſunt quatuordecim ſaltim annorum, ſi maſculi; & duodecim, ſi fortè fœminæ, tunc enim & non anteà tanti facti certiores eſſe poſſunt: quod ita neceſſario prærequiritur, vt aliter filiorum conſenſus nil parentem ab eiuſmodi reſeruatione releuet ſecundum *Boerium deciſ.* 185. *num.* 23. *Baeza de non melior. ratione dotis filiab. cap.* 10. *num.* 57. *Peregrin*, & *Sanchez* vterque *vbi ſuprà*, quos refert, & meritò ſequitur *Gutierrez d. loco nu.* 52. *&* 56.

Quod ſic intelligendum eſt, dummodò iuſta 3
ex cauſa ducti filii ſecundas parentis nuptias probauerint. ex *Angelo conſil.* 396. *num.* 3. *Menoch. conſil.* 237. *num.* 21. *lib.* 3. *Facbin. lib.* 3. *controuerſ. cap.* 65. *verſic. Tertia concluſio*, quibus etiam ſubſcribit *Gutierrez vbi proximè num.* 53. ſubdens, quòd ſi nulla ad id iuſta impellente cauſa aſſenſum accomodauerint, reſtituentur, vti in quolibet alio caſu, quo fuerint decepti, etiamſi authoritate curatoris illum præſtiterint, quoniam vt ex *Garron. rubric. de ſecundis nuptijs remedio* 2. *ad euitandas pœnas in noua editione num.* 122. contra *Anton. Gabriel. & Bertrandum* aſſerit *Gutierrez num.* 53. licentia tutoris, vel curatoris hoc caſu minimè proficit, ſiquidem infert graue præiudicium minoribus.

SVMMARIVM.

Decimumquartum annum de iure communi eſſe neceſſarium ad obtinendum ſimplex beneficiũ, multi, ſed improbabiliter dixerunt. 1.

Septennium ſufficiens fuiſſe ad inferiora beneficia, longè certius eſt. 2.

Etiam poſſeſſio ſimplicis beneficij poteſt obtineri ab eo, qui vltra ſeptimum annum exiſtit. ibidem.

Non *eſſe obediendum Pontifici, qui ſcienter beneficium infanti contulit, nimis audacter inquit* Selua. 3.

Antiquitus prima tonſura, quæ ſeptenni dabatur, non niſi beneficium habenti conferri poterat. 4.

Hodie ex decreto S. Concilij Tridentini nemo ante decimumquartum annum poteſt ſimplex beneficium obtinere. 6.

Præbendæ Eccleſiarum Metropolitanarum, licèt regulariter debeant quatuordecim annos habentibus conferri, à Rege tamen iure Regaliorum, etiam ſeptenni conferri poſſunt. 6.

Commenda, Prioratus conuentualis, vel Abbatia deci-

Digitized by Google

decimumquartum annum agentibus dari poteſt. ibidem.

Ætas ex Concilio ad ſimplex beneficium requiſita, inchoata deſideratur, ſaltim tempore inſtitutionis. 7.

Solus Pontifex, & non Epiſcopus circa ætatem ad beneficia diſpenſare poteſt. 8.

Decretum Concilij de ætate ad ſimplex beneficium, an etiam procedat in beneficio iuris patronatus, & Capellania? 9.

Vbi in fundatione continetur, quòd poſſit beneficium ſeptenni conferri, non habet locum Concilij decretum. 10.

Lex fundationis ſtrictè debet obſeruari, aliàs factum erit nullum, niſi id vſus iam admiſerit. 11.

Collatio beneficij ei, qui non eſt legitimæ ætatis facta, etiam in foro interiori ipſo iure eſt nulla. 12.

Illegitimæ ætatis ad beneficium dicitur is, cui ad requiſitam ætatem, vel vna tantùm hora deficit. 13.

QVAESTIO LIIII.

Pro beneficijs ſimplicibus, & inferioribus conſequendis, quænam ætas ſit ſtatuta?

1 DVæ fuerunt opiniones olim in hac controuerſia, vna eorum, qui enixè contendebant ſufficere ſeptennium inceptum: altera verò aliquorum, quibus magis arriſit decimumquartum annum neceſſariam ætatem eſſe ad quodcumque ſimplex beneficium obtinendum. Hanc autoritate *textus in cap. indecorum de ætate, & qualitate, text. in cap. ſuper inordinata, de præbend. cap. de his 28. diſtinct.* necnon & *text. in cap. in ſingulis, cap. quicumque 77. diſtinctione* perperam defendit *Maiol. de irregular. lib. 1. cap. 30. num. 10. verſic. Hæc autem* refert Moneta *de commutatione vltimarum volunt. cap. 20. n. 121. & Azorius 2. tom lib. 6. cap. 5. verſic. Septimò quæritur, Flaminius de reſignat. benefic. lib. 3. quæſt. 7. n. 7.* dum inquit maiorem quatuordecim annis beneficium acceptare poſſe.

2 Illamque vti probabiliorem amplectuntur *Beroius conſil. 5. numer. 3. & 24. tom. 1. Caualcanus 1. part. deciſ. 29. num. 1. Oieda de incompatibilitate benefic. 1. part. c. 24. num. 23. Gonzalez gloſ. 5. num. 94. Anaſtaſ. Germonius de indultis Cardin. §. quibuſuis, num. 2.* vbi ſeptennio minoribus, nec vigore indulti Cardinales beneficia conferre poſſe ſcribit: tenet ſuperiorem ſententiam *Farinacius deciſ. 194. num. 2. tom. 2. Puteus deciſ. 339. num. 3. part. 1. & deciſ. 46. part. 2.* vbi ampliat etiam quoad acquirendam poſſeſſionem: quam ampliationem defendit *Miles in ſuo repertorio verbo minor. 14. annis, maior tamen infante, Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap. 4. num. 2. Maceratenſ. variarum reſolut. lib. 1. reſolut. 4. num. 9. & reſolutione 112. caſu 51.* Riccius *in praxi deciſ. deciſione 187. num. 184. Leſius de iuſtitia, & iure lib. 2. cap. 34. dubio 20. num. 109.* Moneta d. cap. 10. num. 121. *Filiucius de ſtatu Clericorum tractat. 41. cap. 5. num. 27.* & fortè hanc opi-
3 nionem fuit ſequutus Ioannes *Selua tractat. de iure iurando 4. part. n. 16.* dum ex *Baldo, & Felino* nimis audacter docuit, non eſſe obediendum Pontifici ſcienter beneficium infanti conferenti: indeque ſuadetur hæc opinio, quia antiquitus prima tonſura, quæ ſeptenni conferebatur, vt ſuperiùs notauimus, niſi beneficium haben-
ti dari non poterat, *c. neminem, c. Sanctorum 70.* 4
diſtinct. c. cùm ſecundùm Apoſtolum 16. de præbendis, docet expreſsè *Gloſſa in cap. 2. eiuſdem titul. Nauar. conſil. 14. num. 1. de tempor. ordinand. Quintanadueñas Eccleſiaſtic. lib. 3. num. 4. & 17. Suarez de cenſuris diſputat. 31. ſectio. 1. num. 33. Garcia de benefic. part. 2. cap. 5. num. 3. Filiucius dict. nu. 27. Roderic. Acuaba in dict. cap. neminem num. 3.* vbi hodie ex conſuetudine ſecus obſeruari probat teſtimonio ſuperiorum, necnon *Flaminij Pariſij de reſignat. beneficij lib. 2. quæſt. 6. num. 4. Salced. ad praxim crimin. Benedict. Diaz. cap. 18. num. 5.* quã ex Concilio Tridentino confirmari poſſe, dum ad ſacros ordines ſolummodò titulum requirit, obſeruant præter *Nauarram, & Quintanam vbi ſuprà, Hugolin. de irregular. cap. 6. nu. 2. Emanuel Rodriguez tom. 2. ſummæ cap. 15. num. 16. Petrus Ledeſma in ſumma 1. part. tit. de Sacram. ordinis cap. 7. in fine,* & manifeſtiùs probari videtur ex ſequenti loco eiuſdem Concilij.

Aduerſæ tamẽ opinioni *Tridentina Synodus* 5
accedit *ſeſſ. 23. de reformatione cap. 6,* definiens, vt nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in Minoribus Ordinibus conſtitutus, ante decimumquartum annum beneficium poſſit obtinere, cuius authoritate idem obteſtãtur *Quintil Mandoſ. vbi proximè, Ojeda dict. num. 23. Maiolus eodem cap. 30. num. 1. Gonzalez vbi ſuprà numer. 95.* inſinuat. *Petr. Gregor. ſyntagmat. iuris lib.* 6
17. cap. 8. num. 14. dum inquit, quòd etſi quatuordecim annis natis tantùm præbendæ Metropolitanarum Eccleſiarum conferantur: tamen iure Regaliorum vacante Eccleſia, à Rege ſeptenni poſſunt conferri, *Aloyſius Riccius deciſin. 187. nu. 185. Ioan. Gutier. Canonic. quæſt. lib. 1. cap. 29. num. 33. P. Azorias inſtitut. moral. tom. 2 libro 6. cap. 5. verſic. Septimò quæritur,* vbi id meritò à Concilio ſtatutum inquit, quia ante illam ætatem ſapienter ſe gerere nemo poteſt, ſicut ante talem ætatem teſtari nequit, *l. vltim. C. de teſtam. milit.* nec poteſt per ſe, vel per procuratorem agere, vel defendere, *cap. ſi annum, de iudicijs in 6. Caualcan. dict. deciſione num. 1. Leſius loco adducto, Lucarin. de fiduciaria tutel. cap. 6. numer. 23. Moneta de conſeruat. cap. 5. num. 159.* vbi commendam, Prioratus Conuentuales, vel Abbatiam poſſe dari decimumquartum annum agentibus, quia huiuſmodi commendæ hodie habentur pro ſimplicibus: idem docet *tractat. de diſtribut. 2. part. quæſt. 19. num. 15.* & reperit *de commutat. vltim. voluat. cap. 10. nu. 121. P. Sanchez lib. 4. ſumma cap. 35. num. 10. P. Vazquez de benefic. c. 3. §. 2. dubio 3. n. 20. Viuian. in praxi iuris patronatus lib. 1. cap. 1. num. 191. Filucius dict. loco, Alocdus de præcellent. Epiſcop. part. 2. cap. 9. numero 38.* latè *Anton. Diana reſolut. moral. part. 3. tractat. 6. Miſcellan. reſolut. 64.* & ante eum *Auguſt. Barboſ. in paſtoral. 2. tom. allegat. 60. num. 73.*

Quem vtique quartumdecimum annum 7
com-

Digitized by Google

complectum non deſiderari, ſed inchoatum ſufficere, eodem Concilij loco Sacra Cardinalium Congregatio cenſuit, his verbis: *Hoc caput non prohibet quin ille, qui iam decimumquartum annum ſuæ ætatis attigit, licèt nondum expleuerit, poſſit beneficium ſimplex obtinere.* Quare meritò ita arbitratur *P. Azorius loco iam relato, P. Henriquez in ſumma lib. 10. cap. 19. §. 2. P. Leſius de iuſtit. lib. 2. cap. 34. dubio 20. num. 109. Aloyſius Riccius vbi ſuprà, & in collectan. collect. 860. verſic. Limita ſecundò, Ceuall. quæſt. 523. numer. 4. & quæſt. 593. nu. 18. Thomas Valaſ. tom. 1. allegat. 8. Auguſt. Barboſ. in remiſſion. ad dict. cap. 6. Concilij litera B. Antonin. Diana part. 3. reſolut. moral. tractat. 6. Miſcellan. reſolut. 64. in fine. Alcedus de præ-*
8 *cellentia Epiſcop. cap. 9. num. 33.* vbi etiam inquit Epiſcopum diſpenſare non poſſe, vt hac ætate minores beneficium ſimplex poſſint obtinere: quod itidem prædixerat *Garſia vbi ſuprà numer. 8. & Filiucius nu. 27.* addens hoc ſoli Pontifici licere: quibus ſubſcribit *Barboſa vbi ſuprà num. 76.* vbi etiam ex *Farinacio & Campanil.* tenet ſufficere, quod ante inſtitutionem beneficij dicta ætas ſit impleta, licèt tempore præſentationis non fuerit.

9 Et procedit dicti Concilii Tridentini decretum non ſolùm in beneficijs liberis, vt voluit *Rota Romana in nouiſſima deciſione 482. Macerat. dict. reſolut. 4. num. 9. Nouarius quæſt. forenſ. part. 1. quæſt. 71. num. 5.* ſed etiam in beneficijs iuris patronatus electionis, aut alterius cuiuſcumque prouiſionis, veluti ſibi contrarius melius ſentit idem *Maceratenſ. dict. reſolut. 112. caſu 51.* vbi ita ſe vidiſſe obſeruari, & impetrari diſpenſationes pro obtinendis eiuſmodi beneficijs teſtatur *Riccius dict. deciſione 187. num. 186.* vbi etiam de communi praxi affirmat *Caualcan. loco allegato num. 1. Vinianus in praxi iurispatronatus lib. 1. c. 1. num. 191.* & alij relati per *Auguſt. Barboſ. dicto loco num. 78. Antonin. Dianam reſolut. moral. part. 3. tractat. 6. Miſcellan. reſolut. 74.* Et ratio eſt ſecùndùm prædictos, quia dictus textus Concilij loquitur generaliter de beneficio, cuius appellatione venit etiam beneficium de iurepatronatus, vt reſoluit *Lafredus Lanfranc. deciſ. 193. Anton. Faber deciſ. 17. C. de Epiſcop. & Cleric. Ferrer. lib. 1. obſeruat. 123. Rebuffus in praxi beneficij, verſ. Sæculare beneficium nu. 15. Nicol. Delphin. in tract. iuris patronat. lib. 1. num. 26. Gonzalez gloſſ. 5. num. 32.* etſi contrarium probabile dicant *Garſia de benefic. tom. 2. part. 7. cap. 4. num. 10. Rota in vna Gerundenſ. benefic. 12. Iulij 1579.* coram *Lancelloto*, & plures, quos tradit *Diana tractat. 6. Miſcellan. dict. reſolut. 64. in 5. editione, Rota deciſ. 482. num. 3. 1. part. diuerſ.* quam allegat *Riccius in praxi reſolutio. Eccleſiaſtic. reſolut. 187. num. 186.* etſi alibi ipſe contrarium defendat, *Barboſa in collectanea Bullary, verbo ætas, verſic. Ætas quatuordecim annorum poſt Concilium fol. 25. & in collectan. ad S. Concil. Trident. dict. ſeſſ. 23. de reformat. cap. 6 num. 3.* docens hoc verum eſſe in capellanijs, quæ fundari ſolent, maximè in Hiſpania, abſque ſuperioris authoritate, in quibus ſuccedunt clerici de parentela. Sed quicquid iſti voluerint, in capellanijs iuris patronatus, quas collatiuas vocant, priorem opinionem ſemper veriorem duxi, quia beneficia ſunt non diſtincta à cæteris beneficiis liberis.

Quod ita accipiendum eſt, niſi aliter in fun- 10
datione fuiſſet diſpoſitum, nam tunc decimoquarto anno minores præſentari poterunt, nõ obſtante dicto decreto Concilij, veluti declaraſſe Cardinales refert *Rota diuerſorum deciſion. 482. part. 1. Riccius d. collectanea 860.* & latiùs *in d. deciſ. 187. num. 187.* vbi allegat *Sà in aphoriſmis confeſſarior. verbo beneficium, num. 30.* confirmat *Filiucius eodem cap. 5. num. 27.* & ante eum *Garſia de benefic. 2. tom. part. 7. cap. 4. numer. 10.* & alii relati ab *Auguſtino Barboſa dict. allegatione 60. numer. 77.*

Cuius limitationis eam rationem aſsignat 11
Riccius dict. deciſ. num. 188. quia lex fundationi adiecta ad vnguem debet obſeruari, argum. *l. à teſtatore 109. de condit. & demonſtrat. Creſcent. deciſ. 7. de iure patronatus* Nauar. *conſil. 3. de clericis non reſidentibus*, quapropter collatio beneficii contra tenorem fundationis præſtita nullius eſt momenti, vt ex ſententia Nauar. *in manuali cap. 25. num. 117.* niſi eo tantùm caſu, quo diſpoſitum in fundatione, non eſt vſu receptum, vt voluit *Sà verbo ius patronatus num. 4.* cui adhæret *Riccius dict. loco, num. 189.*

Cœterum ſi huius rei nihil in fundatione ſit 12
expreſſum, conferri beneficium ſimplex non habenti prædictam pubertatis ætatem nequaquam poterit, & ſi fiat, nullius momenti erit collatio ipſo iure, etiam in foro interiori, quemadmodum ex *Flaminio, Rodrig. Vega, & Azorio*, reſoluit *Nicol. Garſia dict. cap. num. 82. & 83.* cõtra *Ioannem Quiatinum in repetitione, cap. de multa, de præbendis, num. 66.* probat etiam *Leſius dict. num. 109.* licèt contrarium niſus fuerit defendere *Nouarius vbi ſuprà, num. 5.*

Idque ſubaudiendum admonet idem *Garſia* 13
num. 84. etiamſi ad prædictam ætatem modicum tempus deficiat, vt puta vnius diei, vel horæ, ſiquidem in his, quæ certo numero ſunt à iure præſcripta, non licet arbitrari, ſecundùm tradita à *Thom. Sanch. de matrimonio, lib. 1. diſputat. 16. numer. 4.*

SVMMARIVM.

Multis placuit pro canonicatibus integris, vel dimidijs portionibus in Eccleſia Collegiata, ſeptimum annum fuiſſe ſufficientem. 1.

Verius eſt de iure communi ad Canonicatus, & alias præbendas Cathedralis, vel Collegiatæ Eccleſiæ etiam inſignioris, decimumquartum annum fuiſſe neceſſarium. 2.

Concilium Tridentinum nihil immutauit circa ætatem ad Canonicatus Eccleſiæ Collegiatæ, ſed eam in terminis iuris communis reliquit. 3.

Etiamſi Eccleſia Collegiata curam habeat animarum, in Canonicis non maior quatuordecim annorum ætas requiritur, niſi actu cura ipſa penes ſingulos Canonicos, aut aliquem eorum exiſtat. ibidem.

Si

Si alicui præbendæ Collegiatæ ſit annexus ſacer ordo, illius ætatis præbendatas eſſe debet, quæ ad ordinem deſideratur. ibidem.

Notontur qui affirmant tantùm poſt Concilium dictam ætatem quatuordecim annorum ad Canonicatus in Collegiata requiri. 4.

Decimumſeptimum annum ad dictas præbendas eſſe neceſſarium qui ſenſerint? 5.

Ætas ad Canonicatus in Collegiata, extremè expleta eſſe debet. 6.

Epiſcopus diſpenſare nequit, vt ante debitam ætatem Canonicus, etiam in Collegiata admittatur. 7.

Canonicus Collegiatæ, qui ſaltim Subdiaconus non eſt, vocem in capitulo non habebit. 8.

Canonicus, licèt non Subdiaconus, integras quotidianas diſtributiones percipit. 9.

QVAESTIO LV.

Quota ætate eſſe de iure debeant, qui Canonicatus integras, vel dimidias portiones in Collegiata Eccleſia ſunt adepturi?

1 ANtiquitus circa huius ætatis præfinitionem longa extitit inter iuris noſtri profeſſores altercatio, nam aliquibus videbatur ætatem ſeptennii ſufficientiſſimam eſſe, vt argumento *cap. ex eo, de electio. lib. 6.* ſentit *Abbas in cap. præterea, num. 5. & 6. de ætate, & qualitate, Roto deciſ. 1. eodem titulo, Mandoſ. in regula 18. Cancellar. quæſt. 1. num. 3. Ludouicus Gomeſius tractata de gratijs ſpectatiuis, num. 86.* refert *P. Azor. inſtit. moral. 2. part. lib. 6. cap. 5. quæſt. 6. Gonzalez in regula 8. Cancellariæ, gloſ. 5. nu. 94. Rodericus Acunho in cap. nullus 1. num 5. 60. diſtin.*

2 Quæ ſententia cùm ferè ab omnibus improbabilis crederetur, vt certius obtinuit, de iure communi decimumquartum annum ſufficientiſſimam eorum omnium ætatem eſſe, qui ad Canonicatus, & quaſcumque portiones Cathedralis Eccleſiæ ſunt promouendi, vt generalitate *cap. ſuper inordinata 35. de præbendis* ſuadetur; vbi pueri, qui 14. annum non exceſſerunt, vt alibi oſtendimus, & in propoſito contra Gloſſam optimè interpretatur *Azorius, vbi proximè,* à quibuſcumque beneficiis arcentur: ergo & à Canonicatibus, vt expreſsiùs conuincitur ex deciſione *cap. indecoram 3. de ætate, & qualitate ordinand.* ita docet poſt alios *Moneta de diſtribut. part. 2. quæſt. 19. num. 17. Piaſec. in praxi, part. 2. cap. 5. titulo, quomodo ſint beneficia conferenda, Vinian. in praxi iuris patronatus lib. 1. cap. 1. numer. 191. Armendar. in addition. ad recopilat ll. Nauarra, lib. 8. titul. 21. l. 1. de ætate, numer. 8. Galet. in Margarit. caſuum conſcient. verbo Canonicus 3. in fine, in 2. editione, Roderic. Acunha in cap. nemo 2. num. 2. 78 diſtinct. Auguſtin. Barboſa in Paſtorali 2. tom. allegat. 60. num. 71.* quod in Canonicatibus, & portionibus cuiuſcumque Eccleſiæ Collegiatæ, etiam inſignis, & præclaræ ſimiliter obtinet, vt ex *Mandoſio conſil. 20. Zerola in praxi, verbo Canonia, §. 9. Henriquez lib. 10. ſumma de Sacramento ordinis, cap. 19. §. 2. Cecbus de republic. Eccleſiaſtic. cap. 24. num. 3. verſic. 2. & nu. 6. verſic. 5. & Azorio vbi ſuprà,* reſoluit *Nicol. Garſia de beneſic. 7. part. cap. 4. num. 39.*

Qua in re cùm nihil à *Tridentina Synodo* 3
fuerit immutatum, vt eiuſdem Concilii Sacra Congregatio declarauit, his verbis: *Concilium nihil innouat ſuper ætate promouendorum ad Canonicatus Collegiatarum Eccleſiarum,* cui infra omnes referendi aſſentiuntur, & præcipuè *Riccius in praxi deciſion. deciſ 735. num. 3. & Barboſa vbi ſuprà,* reliquiſſe videtur in terminis diſpoſitionis iuris communis, veluti eadem *Congregatio* expreſsit hoc modo: *Nullo Concilij decreto ſtatutum eſt, quæ in eis ætas requiratur, qui Canonicatus in Eccleſijs Collegiatis conſequi volunt, ſed id relictum eſt intra illos terminos, qui ante idem Concil. Trident. præſcripti ſunt,* & pluribus aliis declarationibus enarratis comprobat *Nicol. Garſia loco, vbi ſuprà, num. 37.* ideoque ipſammet ætatem quatuordecim annorum, etiam poſt Concilium ſufficientiſsimam eſſe ad prædicta beneficia conſequenda, meritò reſoluunt *Filiucius de ſtatu Clericor. tractat. 41. cap. 5. num. 28. ad calcem,* etiam inquit noſter *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 29. num. 14. ex Gonzalez in regul. 8. in princip. num. 92.* ſi Eccleſia ipſa Collegiata curam habeat animarum: quia talis cura non pertinet ad ſingulos Canonicos, ſed ad totum Capitulum: ſecus verò ſi actu penes Canonicos, vel aliquem eorum exiſtat, licèt habitu ſit penes Capitulum, quia tunc 25. annorum eſſe debent, vt probat *Barboſa dict. allegat. 60. num 71.* vel ſi dictis Canonicatibus, aut portionibus ſtatuto, vel conſuetudine ſit aliquis ordo ſacer annexus, nam tunc qui adepturi ſunt, in ea ætate eſſe debent, vt infra annũ poſſint ad huiuſmodi ordinem requiſitũ promoueri, ex ſententia *Concilij dict. ſeſſ. 22. capit. 4* quam amplectitur *Moneta d. q. 19. num. 9.*

Ex quibus apparet quantum à certo deuiauerint *Gonzalez loco nuper allegato, num. 95.* Azor *d. cap. 5. quæſt. 6. Riccius in praxi variarum reſolut. reſolut. 238. num. 1. & reſolut. 139. num. 2. & in praxi rerum quotidianar. reſolut. 120. num. 2.* Quãuis hic de Canonicatu Cathedralis loqui videatur, qui conſtanter aſſeuerant eiuſmodi quartumdecimum annum ad prædictos Canonicatus, & portiones tantùm poſt nouam Concilii Tridentini diſpoſitionem *in cap. 6. ſeſsionis 23. de reformatione,* deſiderari, ante ipſius promulgationem neutiquam: nam etſi verum (quod non eſt) diſputationis gratia fateamur *eo cap.* ætatem pubertatis dictis Canonicatibus, & portionibus, vt & cæteris beneficiis præſcribi: attamen diffiteri oportebit hanc nouam conſtitutionem eſſe, ſed iuris communis repetitiuam, & confirmatoriam: quod ex dicta declaratione Eminentiſsimorum Cardinalium conſtat, qua cauetur nullo Concilii decreto ſancitum eſſe, quæ ætas in eis requiratur, qui Canonicatum in Eccleſiis Collegiatis conſequi velint: ſed id relictum eſſe intra illos terminos, qui ante dictum Conciliũ præſcripti ſunt: ergo apertè falſum conuincitur ex *dicto capit.* Concilii noniter fuiſſe inductam huiuſmodi

æta-

ætatem quatuordecim annorum ad Canonicatus,& portiones Collegiatæ Eccleſiæ,cùm tantum abſit hoc ita eſſe, quod imò nec iſto, nec alio Concilij loco quidquam de Canonicorum Collegialis Eccleſiæ requiſita ætate decernatur,ſed hoc totum in terminis iuris communis fuit ab ipſo relictum, vt eam Concilij mentem fuiſſe declarauit dicta Cardinalium *Congregatio vbi ſuprà*, & alijs in locis à *Nicolao Garſia dict.cap.4.num.*37.fideliter enarratis.

5 Nec diuerſam cenſuram meretur quod ex *Riccio,& Barboſa* docet nouiſſimè *Alcedus de præcellentia Epiſcopi cap.9.num.*34. ſcilicet poſſe Epiſcopum conferre dignitatem, aut Canonicatum Eccleſiæ Collegiatæ habentibus decimumſeptimum annum, cùm ex proximè dictis ſufficienter conſtiterit, quatuordecim dumtaxat agentibus optimè dari poſſe.

6 Qui quidem decimuſquartus annus ad Canonicatus Eccleſiæ Collegiatæ neceſſarius,plenè exactus, & completus eſſe debebit, vt nonnulli ex ſupra ſcriptis fatentur, & comprobatur,quia vt cenſuit *Rota*, teſte *Aloyſio Riccio in collectaneis deciſionum collect.* 2444.*verſic.* Tertiò annus inceptus de ætate Canonici non habetur pro completo, quamuis contrarium ſentiat *Garſia loco proximè allegato, num.* 39. Nec ad id 7 proderit Epiſcopi diſpenſatio, ſiquidem ad hoc vt aliquis ante decimumquartum annum ad Canonicatum,vel portionem licèt Eccleſiæ Collegiatæ,admittatur, ille diſpenſare non poteſt,vt voluit *Rota* apud *Thom.Tribiſ. p.2. deciſion* 42.cui adſtipulãtur *Thoming.deciſ.Rotæ Lipſiẽ* 91.*part.* 2. *Aloiſ.Riccius in collect. deciſ. collectan.*860. *& collectan.* 1272. vbi eam ſubdit rationem, quia Epiſcopi conſtitutio non tollit conſtitutionem Pontificiam, qua dicta ætas quatuordecim annorum ad prædictos Canonicatus,vel portiones exigitur: quocirca neceſſe habebit qui ad huiuſmodi beneficia promoueri deſiderat, tot annorum eſſe, vt decimumquartum excedat.

8 Qua vtique ætate Canonicus eſſe poterit,ſed ita imberbis,vt verbis vtar *Zerolæ in praxi, verbo Canonia*, quòd vocem non habeat in Capitulo, ſiquidem ex diſpoſitione Concilii Tridẽtini *ſeſſ.*22. *de reformat. cap.* 4. quicumque in Cathedrali,vel Collegiata Eccleſia diuinis mãcipatus officiis, in Subdiaconatus ordine ſaltẽ conſtitutus non ſit, vocem in huiuſmodi Eccleſiarum Capitulo non habebit,vt etiam conteſtatur *Moneta de diſtribution.p.*2.*q.*19. *num.*17. qui tamen aduerſus *Zerolam* affirmat, integras quotidianas diſtributiones eum, quamuis in minori ætate,conſecuturum,ſedem verò in dicto Capitulo,aſſiſtentiam, vel conſultiuam vocem,nequaquam, vt cenſuerunt Eminentiſſimi Cardinales interpretes dicti Concilii ſuper *dict. cap.* 4. cuius declarationis tenorem ibidem refert *Ioannes Gallemart,num.*3.

SVMMARIVM.

I*Dem dicendum eſt de parte, quod de toto.* 1. *& quomodo procedat.*7.

*Magis,aut minus,non mutant ſpeciem.*2. *&* 7.

Ætas quatuordecim annorum pro conſequendis dimidijs portionibus Cathedralis Eccleſiæ, ſufficiens eſt. 3.

Appellatione portionariorum, dimidij portionarij non ſubaudiuntur. 4.

Sacer ordo ex præſcripto Concilij integris tantùm, non verò dimidijs portionibus eſt annexus. 5.

De iure communi, etiam ad Canonicatus Cathedralis Eccleſiæ, non maior ætas quatuordecim annorum requiritur. 6.

QVAESTIO LVI.

Dimidij portionarij Cathedralis Eccleſiæ, an eiuſdem ætatis eſſe debeant cum portionarijs ipſius, an verò diuerſa?

QVòd eiuſdem ætatis eſſe debeant, ſuaderi 1
videtur ex eo,quod à noſtris in axiomate,& velut in prouerbio eſt, videlicet,idem dicendum eſſe de parte, quod de toto dicitur, *l. quæ de tota* 76. *ff. de rei vend.l.ſi duo* 51. *ff.de administratione tutor.*ergo quam ætatem portionibus Cathedralis Eccleſiæ ſuprà neceſſariam diximus, eandem & dimidiis earum requiri aſſerendum erit.

Et confirmatur,quia ſi hac in parte differen- 2
tia inter integras,& dimidias portiones conſtitueretur,illud reſultaret abſurdũ in iure, quod magis, aut minus mutarent rei ſpeciem, aut naturam,contra diſpoſitum *in l. fin. ff. de fundo inſtructo*,& notata à *Zevall.de cognitione per viam violentiæ q.*162.*num.* 56. & à chariſſimo Fratre noſtro Doctore *D. Alphonſo Narbona in comment.ad* 3.*p. collect. legum Hiſpaniæ, lib.*4.*tit.*21. *l.*15.*gloſſa* 1.*num.*13. *in fin.* Sed hoc dicendum non eſt:ergo nec illud.

At his obſtrigilantibus parum, tenendum erit, non eandem ætatem ad dimidias portiones Cathedralis Eccleſiæ deſiderari, quæ ad in- 3
tegras expoſcitur, imò quatuordecim annorum ſufficientiſſimam eſſe, vt poſt alios defendunt *Hieronym.Gonzalez in regul.*8. *Cancellariæ, gloſ.*5.*num.*93.*Nicol. Garſia de beneficijs, part.*7. *cap.*4.*num.*46.*Roderic.Acunha in cap.nullus* 1. *numer.*5.*verſic.in Eccleſia* 60.*diſt.*

Idque probatur ex ſequentibus.Primò, quia 4
Concilium Tridentinum *ſeſſ.*24. *de reformation. cap.* 12. portionariis tantundem neceſſariam ætatem præſcribit; portionariorum verò appellatione, dimidii portionarii non comprehenduntur,maximè in materia odioſa,& reſtrictiua iuris communis, *textus* optimus in *capit. cùm de non Sacerdotali* 27.*verſicul.Similiter, de præbend.lib.*6.

Secundò, nam dimidiæ portiones annexum 5
ſacrum ordinem non habent, vt integris portionibus adiunxit *Tridentina Synodus dict.* c. 12. & ita declarauit *Congregatio* Eminentiſſimorum Cardinalium his verbis: *Licèt portiones habere debent annexum ordinem ſacrum, dimidiæ tamen portiones huic ordini non ſunt ſubiectæ*. Igitur cùm ætas ad portiones requiſita illa ſit, quæ

ſuſce-

Digitized by Google

ſuſceptioni annexi ſacri ordinis deſideratur dimidiæ portiones, quibus nullus ſacer ordo eſt connexus, talem ætatem non requirent, vt manifeſtè dicta Cardinalium Congregatio expreſſit hoc modo: *Quoad dimidias portiones non requiritur ætas requiſita ad ordinem ſacrum*. Cuius declarationis ſimul & ſuperioris meminit. *Hieronym. Gonzalez vbi ſup.n.93.*

3 Tertiò, quia vt notauimus, Concilium nihil quoad dimidias portiones decreuit: ergo illas dereliquit in terminis iuris communis, ſed iure communi attento, ſecundùm veriorem opinionem, quam alibi probauimus, tam ad Canonicatus, quàm ad integras, & dimidias portiones Cathedralis Eccleſiæ quatuordecim annorum ætas ſufficiebat: igitur hæc etiam hodie obtinendis dimidijs portionibus erit ſufficiens, non verò quæ ex diſpoſitione dicti Concilii nunc ad integras portiones deſideratur, illis neceſſaria erit.

4 A cuius opinione, vel ab ipſius ſuſceptæ defenſionis curſu nequaquam nos depellent, in contrariæ ſententiæ munimentum adducta. Non vtique primum, quia vt *in d.l. 76.* notat *Gothofred.* illius textus regula procedit, vbi eadem ratio militat in parte, ac in toto, at hic vtriuſque par ratio non eſt, vt ex præmiſſis liquet: ergo æqualis diſpoſitio eſſe non debet. Nec ſecundum vrget, ſiquidem non reſpectu valoris diuerſa ætas in dimidiis portionibus ac in integris conſtituitur, ſed ob rationes ſuperiùs expreſſas: ergo falſum erit aſſerere, magis aut minus hac ſpecie in cauſa eſſe, vt ius tuetur

SVMMARIVM.

Maior quatuordecim annis propria beneficia reſignare poteſt. 1.

Minor viginti & quinque annis, maior tamen quatuordecim, in beneficialibus habetur pro maiori. 2.

Poſt quortumdecimum annum quilibet poteſt ad reſignandum procuratorem conſtituere. 3.

Minor an ſit aduerſus reſignationem reſtituendus, ſi poſt pubertatem reſignauerit? ibidem.

Regula de triennali, etiam in beneficijs puberum, ſed minorum viginti & quinque annis, locum ſortitur. 4.

QVAESTIO LVII.

Quis reſignare beneficium, & triennali præſcriptione ex regula Cancellariæ amittere, ad reſignandumque procuratorem conſtituere poſſit?

1 NIl eſt ita in iure expeditum, quàm minorem viginti & quinque annis, maiorem vero quatuordecim propria beneficia reſignare poſſe. Ita fere omnes Eccleſiaſticarum rerum Scriptores proferunt, & accuratiùs *Armilla verbo Minor, n.2. Guillielm. Bened. in cap. Rainnut, verbo adiecta n.62. de teſtam. Rebuffus in praxi beneficiorum, titul. de cauſ. reſignan. §. ratione perſonæ & rei n.1, Quintil. Mandoſ. de ætate minor. capit.5. n.57.* & & latius pro vtraque parte diſputans *quæſ.33. Puteus deciſ.161. lib.2. Craueta conſil.90 Burſatus conſ.411. Boerius deciſ.350. n.1. Flaminius Pariſius* qui aliis relatis *de reſign. benefic. lib.3 q.7. n.2.* hoc veluti ſine dubio in Curia practicari affirmat, *Sarnenſis in reg. de triennali q.15. Rophiniat de beneficijs, cap.17, Couar. lib.1. variar. capit.1. num.5. Coſta in § & quid ſi tantum, num.62. Caldas Pereira in l. ſi curatorem habens, verbo Laſis, num.38. C. de in integrum reſtit. Menochius de recuper. remed. 10. num. 104. Sabagnus in cap. at ſi Clerici, §. de adulterijs, nu.17. & 43. de iudicijs Flechilla in cap. admonet, de renuntiat. num. 40. Petrus Gregor. ſyntagm. lib.17. cap.17. num. 17. Garſia de benefic. part.1. cap.3, nu. 59.* id remiſſiuè tradens, *Cerdoſus in praxi iudicum, veb. Minor. n.48.*

Et rectè quidem ita obſeruari ſcribit *Flaminius vbi proximè, num.3.* nam minor viginti, & quinque annorũ, maior tamen quatuordecim, in beneficialibus habetur pro maiori, *cap. fin. de ind, lib.6.* Quocirca, cùm maiori regulariter quælibet renuntiatio ſit permiſſa, vti inferiùs *anno 25.* elucebit, qui tantæ ætatis exiſtit, vt ſaltem quoad beneficiales caſus maior cenſeatur, neceſſario beneficium poterit reſignare, aut per ſe, aut per procuratorem, ad id ſpecialiter conſtitutum: nam etſi *Puteus dict. deciſ. 161. Rotam* cenſuiſſe referat, vigeſimoquinto anno minorem, licèt à quartodecimo exeuntem, abſque cauſæ cognitione, & iudicis decreto ad reſignãdum procuratorem inſtituere non poſſe: certius tamen eſt, nulla requiſita ſolemnitate puberem hũc procuratorẽ nominare poſſe, eo vtique, quia maioribus in concernentibus ſpiritualia æquiparatur. Vnde ita *Quintil. Mandoſ. dict. quæſt. 34.* & authoritate *Rotæ* defendit *Flaminius Pariſius dict. lib.3. quæſt 7 num.9. & 10.* numeris ſequentibus latè diſputans, an ſi prædicta ætate quatuordecim annorum minor renuntiauerit beneficium, ſit aduerſus reſignationem reſtituendus? qua de re etiam videndi erunt *Marc. Anton. Peregrin de iure fiſci, lib.5. tit.2 num 46. Rebuff loco vbi ſuprà, Garſia d. cap.3. num.61.* 2

Et hanc ſententiam non ſolùm in expreſſa beneficii renuntiatione procedere arbitror, ſed etiam in tacita, & quæ diſpoſitioni iuris ex aliquo temporis curſu inducitur, veluti ex regula Cancellariæ *de triennali*, cuius tanta vis eſt, vt beneficium renuntiaſſe, vel deſeruiſſe illum præſumat, qui per triennium ab alio pacificè poſſideri permiſit, ideoque ſi decimumquartum annum agens, alterum in proprio beneficio, ex collatione, electione, vel nominatione legitima per dictum tempus patiatur, iure ſuo priuabitur, & in poſterum ad beneficium nullum regreſſum habebit: & quod magis eſt, nec ſi reſtitutionem petat, audiri debebit, vt expreſsè docet *Rebuffus de pacific. poſſeſſ. num.307.* cuius opinionem probabiliorẽ vocat *Pat. Thom. Sanchez conſil. moral. tom.1. lib.2. capit.1. dub.22. numer. 3. in fine,* licèt contrariam, quam adhibita diſtinctione damni vitandi, & lucri captandi, defendunt *Coſmas pragmat. ſanction. titul. de pacificis poſſeſſionibus, verbo Impedimenti, & Gomeſius in* 3

Digitized by Google

dict. regula de triennali, quæſtion. 15. etiam probabilem appellet.

SVMMARIVM.

Maior quatuordecim annis, vt confidentiarius poteſt puniri. 1.
Puberes ob delictum puniuntur. 2.
Confidentia eſt delictum. ibidem.
Maior quatuordecim annorum in beneficialibus, & ipſis annexis, etiam ſine curatore maior reputatur. 3.
Etiam impuberes, diſpenſati tamen ad beneficia, poſſunt ob confidentiam puniri. 4.
De ſtylo Curiæ nemo ad beneficia diſpenſatur, niſi qui per modicum tempus à pubertate diſtat. ibid.
Spatium duorum, vel trium menſium, modiciſſimum tempus cenſetur in materia confidentiæ. ibid.
Minores negligentes in publicandis reſignationibus beneficiorum ſibi factis, puniuntur. 5.
Qui beneficia recipiunt, vt infantibus reſeruent, quomodo puniantur; remiſſiuè. 6.

QVAESTIO LVIII.

Vt quis comprehendatur ſub pœnis impoſitis contra confidentiarios?

1 HAEc quæſtio ſingularis eſt, & quam nemo ex his, qui de confidentia beneficiorum ſcripſerunt, diſputat, excepto *Flaminio Pariſio*, vtpote qui rem hanc cæteris excellentiùs diſcuſsit: is ergo pereleganti ſuo *tractatu de confidentijs beneficialibus*, *q.* 20. poſt latam indagationem, *num.* 19. concludit maiorem quatuordecim annis, & minorem viginti, & quinque committentem confidentiam, vel recipientem beneficia in confidentiam, comprehendi ſub conſtitutionibus *Pij IV. & Pij V.* aduerſus confidentiarios editis, & conſequenter ipſarum pœnis, & cenſuris ligari.

2 Primùm, quia huius ætatis puberes, vt delictum admittere poſſunt, ita & illius pœnis affici, *l. pupillum, ff. de regul. iuris, l. infans, ff. ad l. Cornel. de ſicar.* cum alijs à nobis adductis *ſuprà anno* 10. ea ætate: *Vt ex quocumque delicto poſſit alicui ſaltim leuis, & extraordinaria pœna infligi*, necnon, & illa, qua *doli capaces, culpæ & peccati compotes pueri exiſtunt*. At confidentia in beneficijs, crimen eſt, vt *Flaminius* probat *num.* 25. ergo & committi à pubere quatuordecim annorum, & in eo plecti poterit.

3 Secundùm, nam qui tot annorum exiſtunt, quoad beneficialia, & ipſis annexa, pro maioribus habentur, *cap. vltimo, de iudicijs, lib. 6. Boer. deciſ.* 350. *num.* 1. *& ſeqq. Flamin. de reſignat. lib.* 3. *quæſt* 7. *num.* 3. *cum ſequentib. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 74. *num.* 11. adeò, vt nec curatore indigeant, *Molin. de iuſtit. & iure. tractat.* 2. *diſputat.* 220. *num.* 6. *Flamin. dict. quæſt.* 20. *de confidentijs, num.* 21. & nouiſsimè *Auguſtin. Barboſa in collectan. ad dict. cap. fin. num.* 2. *&* 3. quod ex alijs etiam ſæpiùs hoc anno iudicauimus: ergo nihil obſtat, quominus ex confidentia in beneficiis admiſſa, pubes vti quilibet alius maior veniat plectendus.

Quod non ſolùm locum habere contendimus in decimoquarto anno maioribus, vt conſtitit, ſed etiam in minoribus, diſpenſatis tamen ad beneficia obtinenda, veluti egregiè obſeruat *Flamin. dict. quæſt.* 20. *num.* 12. Et ratio eſt, quia ex ſtylo curiæ non ſolet cum huiuſmodi diſpenſari, niſi pauci menſes legitimæ ætatis deficiant, & tunc etiam ratò, vt idem *Flaminius* teſtatur, *numer.* 24. quo caſu eos iam exiſtere doli capaces credi poteſt, cùm non ſolùm pubertati approximent, verùm & quaſi puberes cenſeantur: præſertim in hac materia confidentiæ beneficiorum, vbi ſpatium duorum, vel trium menſium, vt modiciſsimum non habetur in cõſideratione, vt ſentit *Filliucius tract. de beneficijs, cap.* 11. *num.* 4. *verſ. Quantus*. 4

Et conducit pro hac ſententia, quia ſi prædicti minores fuerint negligentes in publicandis reſignationibus beneficiorum ſibi factis, incidunt in pœnas non publicantium, ex *deciſione Rotæ*, quam adducunt *Puteus deciſ.* 453. *lib.* 1. *S. Thom. de Tan. deciſ.* 54. *Aquil. de Graſsis deciſ.* 10. *tit. de reſtitut. in integrum, & Flamin. vbi proximè, num.* 26. *& de reſignat. benefic. lib.* 11. *quæſt.* 4. *n.* 43. Igitur & in pœnas recipientium beneficia confidentiaria incurrere poterunt. 5

De his autem, qui recipiunt beneficia in confidentiam, vt infantibus, & naſcituris reſeruent, & vtrùm infantes eo caſu cùm ad legitimam ætatem peruenerint, ſiue rem deprehenderint, ſiue ignorauerint, confidentiarii ſint habendi? agit latè *Flaminius dict. quæſt.* 20. *à n.* 28. cum pluribus ſequentibus, quem omninò videas, mihi tamen non libet ipſius ſcripta hìc tranſcribere. 6

SVMMARIVM.

Penſio an beneficium, vel quid temporale ſit. 1. *&* 9.
Penſio an ab irregulari, maximè poſt Tridentinum poſsit obtineri? 2.
Septem annos ad penſionem ſufficere, qui doceant. 3. *&* 7.
Penſio vtrùm à laico poſſit haberi? 4.
Puer in beneficialibus, quomodo accipiatur? 5.
Concilium Tridentinum quid circa ætatem ad penſiones diſponat? 6. 8. *&* 13.
In reſeruatione penſionis an ſit mentio infantilis ætatis facienda? 7.
Pater exigendo penſionem, adquirit filio minori quatuordecim annis poſſeſſionem exigendi, ad effectum manutentionis. ibidem.
Penſionarius gaudet priuilegio fori. 10.
Penſionarius tenetur quotidie recitare officium Beatæ Mariæ. 11.
Penſionarij tonſuram, & habitum Clericalem deferre tenentur. 12.
Penſio reſeruata Clerico infanti abſque diſpenſatione, eſt nulla. 13.
Infans, niſi de conſenſu ordinarij, non poteſt ad conſentiendum penſioni procuratorem conſtituere. 14.

Ætas

AEtas quatuordecim annorum inchoata ſuffiet ad penſionem obtinendam. 15.

QVAESTIO LIX.

Ad penſionem obtinendam?

1 CVius ætatis eſſe debeat is,in cuius fauorem
penſio reſeruanda eſt, nec ſatis inter Au-
ctores liquet: quidã enim ius commune ſecuti,
ſeptẽnem ad penſionem admittendum ex ſe-
quentibus adſtruunt.

2 Primùm, quia penſio beneficium Eccleſiaſti-
cum non reputatur, nec beneficii appellatione
comprehenditur, ſed potiùs quid temporale
exiſtimatur, ex *Felini* ſententia *in cap. ad audien-
tiam 31. de reſcript. Domin.* Fraach. *in cap. quamuis,
de præbendis, lib 6.* argumento dictorum iurium,
*Staphil. de litteris grat. & iuſt. in noua forma ſpecta-
tinarum, nu. 27. Selua de benefic. 1. part. quæſt. 3. nu-
mer.* 11. quam etiam ſecuti ſunt *Cacialupus de
penſion. quæſt. 12. in fin. Gigas de penſion. quæſt.* 28.
vbi plures refert, & *in conſil.* 30. alioquin 139.
*Nicol. Delphin. de iure patron. lib. 1. num. 74. Duar-
dus de benefic. lib. 3. cap. 4. & lib. 6. cap.* 4. Paleot. *de
nothis, & ſpuriis, cap. 58. num. 4. Mandoſ. in reg.* 8.
Cancellariæ quæſt. 11. num. 11. & conſ. 55. num. 18.
& conſ. 139. Couar. practic. cap. 36. num. 10. verſ. 4.
Guerrero in ſuo theſauro, cap. 61. Nauarr. conſ. 11.
de conſtitution num. 8. & conſ. 30. Ojeda communẽ
dicens *de incompatibilitate beneficij, in præfatione,
num. 30. & in 2. part. quæſt. 7. Borrel. in ſumm. deciſ.
tit. 30. num. 2. 3. 85. 111. & ſequent. vbi, & n. 112. &*
117. ſubiicit, tunc ſolùm penſionem beneficium
haberi quoties datur in titulum Eccleſiaſticum,
ex *Gimontio in inchirid. benefic. titul. 1. cap. 10. n. 7.
Gigas vbi ſup. num.* 20. probat ſuperiorem ſen-
tentiam *Iacob. de Graſſis, lib. 1. deciſ. 50. numer.* 12
Azeuedus in l. 1. tit. 4. lib. 1. Recop. num. 5. *Laſarte
de gabellis, cap. 19. num. 24. Quintanadueñas in Ec-
cleſiaſt. lib. 1. cap. 3. num.* 13. *Pariſius de reſignat.
benefic. lib. 1. q. 10. num. 69. & lib. 2. q. 15. nu. 11. &
lib. 11. q. 4. nu. 32. Suarez. de cenſuris 5. tom. diſpu-
tat. 13. ſect. 1 num. 7. Gonz. ad reg. 8. Cancellar. gloſ-
ſa 5. §. 5. Nicol. Garſia de benefic. 1. p. cap. 2. num. 5.
Zenall. de cognit. per viam violentiæ, q. 62. num.* 16.
*Filliucius de ſtatu Clericorum, tractat. 42. de penſio-
nibus, cap. 1. num.* 8. vbi etiam poſt Concilium
Trident. affirmat, omnino certum videri pen-
ſionem beneficium non eſſe, *ex cap. 2. §. 21. & ca-
pit. 15. ſeſſ. 25. de reformat.* quibus penſiones à be-
neficiis diſtinguuntur, indeque cum nonnullis aſ-
ſerit contra *Nauarrum, & Pariſium cap. 3. nu.* 11.
verſ. Denique, penſionem ab irregulari, vtputa
homicida, rectè obtineri poſſe: ergo ad obtinẽ-
dam penſionem ſeptem anni ſufficient, vt Con-
gregatio cẽſuit in vna Veneta pẽſionis coram
3 reuerẽ. dom. *Robuſterio*, meminit *Garſia de benefi-
cijs, p. 1. cap. 5. num.* 128. & probant *Gratian. diſcep.
forenſ. cap. 504. num. 17. Riccius in praxi penſionum,
deciſ.* 430. noſter *Perez de Lara in compendio vitæ
hominis, c. 16. n.* 71. & diximus ſuprà *anno* 1. indi-
careq. videtur *Fillineius*, dũ infantẽ ſolũmodò
ab obtinẽda penſione excludit *d. tract. c. 3. n.* 3.

Secundùm, nam ex quo penſio non quid ſpi- 4
rituale, ſed profanum iudicatur, ab infante lai-
co obtineri poteſt, *Baldus in cap. ad audient. el. 2.
de reſcript. Gigas de penſionibus, quæſt.* 7. ergo per
conſequens, quando Clerico reſeruatur, ſuffi-
ciet ætas ſeptennii, quam ad primam tonſuram
ſufficientem omnes fatentur, argum. *text. in cap.
nullus*, à contrario ſenſu, vbi etiam *Gloſſa de tem-
por. ordinat. lib 6. Cardinalis in Clement. vltim. de
ætate, & qualitat.* & nos alibi fuſiùs.

Tertiùm conducit plurimum *Cardinalis* opi- 5
nio in *Clementina 2. quæſt. 9. de offic. ordin.* atte-
stentis, penſiones pueris abſque dubio aſſigna-
ri poſſe: & tamen in beneficialibus puer intel-
ligitur, à ſeptennio ſcilicet vſque ad decimum-
quartum annum, vt docuit *Abbas in cap. ſuper
inordinata, verſic. Et dicitur puer, de præben. & di-
gnit.* ergo ſeptennium ſufficiet ad obtinendam
penſionem.

Quartum ex eo, quia Concilium Tridenti-
num, quod exigit ætatẽ decimi, & quarti anni,
tantùm loquitur in beneficiis, & nihil quoad
penſiones innouat, nec earum meminit, cùm
non ſint Eccleſiaſtica beneficia, quare reman-
ſerunt in diſpoſitione iuris communis diſponẽ-
ris ſeptem annos ſufficere pro obtinenda pen-
ſione, *Stephan. Gratian. diſcep. foren. c. 387. n.* 17.

Ex quibus prædictam opinionem tenuerunt 6
Vincentius relatus à *Cardinali in dict. Clementin.
2. quæſt. 9. de offic ordinar. Gigas de penſ dict. quæſt. 3.
part quæſt. 5. Quintil. Mandoſ. de ætat. min. quæſt. 23.
num. 2. Farinac. deciſ. 549. tom. 2. vltim. nouiſſim.*
qui adeo aſſerit in reſignatione non eſſe neceſ- 7
ſariam expreſſionem infantilis ætatis; quia pen-
ſionis etiam infantes capaces ſunt, *Stephan. Gra-
tian. diſceptat. forenſ. cap. 397. num* 17. & priùs in-
dicauerat *cap. 365. num. 22. & ſequentibus*, atte-
rens, patrem exigendo penſionem acquirere fi-
lio penſionario, & minori quatuordecim annis,
poſſeſſionem exigendi, quoad effectum manu-
tentionis, non verò acquirere filio prædicta
ætate maiori, quia tunc filius per ſe debet pen-
ſionem exegiſſe, vt in poſſeſſione exigendi ritè
conſtituatur, ex rationibus ab eo adductis *ibi-
dem, num. 9.* docet ſuperiorem ſententiam *Leſſius
de iuſtit. & iure, lib. 2, cap. 34. de benefic. dub.* 38. licèt
anceps exiſtat *Lelius Cechus de benefic. & penſion.
cap. 1 num.* 7 & exprimi debere, nouiſſimè tenue-
rit *Viuian. in praxi iuris patro lib. 1. cap. 1 nu.* 189.
*Roder. Acunha in cap. nullus Epiſcopus 1. nu. 5. 60.
diſtin.* Minori autem ſeptennio niſi præcedente
diſpenſatione reſeruari non poſſe, *Gigas* indicat
*de penſion. dict. quæſt. 13. ad fin. Selua de benefic. 3.
p. quæſt. 5. num. 27. Pariſ. de reſign. benefic. lib. 8. ca-
pit. 2.* itaque pluries declaratum fuiſſe, quam
multis aliis relatis tradit *Garſia de benefic. dict. 1.
p. cap. 5. num.* 127.

Sed licèt ſuperior ſententia probabiliſſima 8
ſit, diuerſa tamen mihi, nec minus arridet, ſci-
licet quòd in decimoquarto anno conſtitutus
quis eſſe debeat ad penſionem obtinendam, ex
mente Concilii Tridentini *ſeſſ. 23. de reformatio-
ne, c. 6.* cuius eam eſſe teſtatur *Leſſius vbi ſuprà*.

Et fulcitur mea ſententia, quia penſio æqui-

paratur beneficio, *cap. quamuis,de præbendis in 6.Creſcentius deciſ.14.de ſentent.& re iudic. Riccius in praxi variar. reſol. reſolut.445.* Nec ſolùm aliqui beneficio aſſimilant,ſed ipſam penſionem beneficium nuncupant Eccleſiaſticum, beneficiique appellatione complectuntur, vt docet *Barbacia in dict.cap.ad audientiam, cl.2,de reſcript.* vbi beneficium eſſe fatetur, quia ex fructibus beneficii dependet,ita *Redoanus de ſpolijs Clericorum, §.ex his,num.6.Flores quæſt.21. num.199.Cælius cap.11.num.9.Vega in ſumma, caſu 37.*& cenſuit *Rota*,vt refert *Flamin. de reſignat. benefic. libro 6.quæſt.4.num.54.Garſia dict.1.p.cap.5.nu. 19. & 21.*quibus accedunt *Paul.Roman.in tractat. de penſion.cap.6.num.34.& cap.7.num.16. Gambarus de poteſtat.legati,lib.6.à num.309. Maior in 4. q. 5. cap.25.* Ergo quemadmodum ſacroſancta Triden.Synodus decimumquartum annum ad beneficia deſiderat, & ad penſiones requiſiſſe dicendum erit, cùm beneficii appellatione etiam penſiones contineantur.

10 Secundò. circũua latur ſuperior opinio, quia obtinens penſionem habetur pro Clerico beneficiato,quoad fori attinet priuilegium, quẽadmodum *Congregatio* cenſuit *Cardinal. dict. ſeſſ.23.de reformat.cap.6.*quæ habetur inter prætermiſſas,quas adducit *Ioan.Gakmart. in vltima editione dicti Concilij*,ibi: *Congregatio Concilij cenſuit obtinentem penſionem haberi pro Clerico beneficiato, ad effectum priuilegij fori*,tenet *Hieron.Gonzalez in reg 8.Cancellariæ,gloſ.5.§. 5. num.6.* vbi latè diſputat, & *Zeuallos* alios referens *dict.loco, num.31.Marta de iuriſdict.2.part.cap.32. num. 41.* vbi affirmat habentem penſionem beneficii Eccleſiaſtici gaudere priuilegio fori,& eſſe remittendum ad iudicem Eccleſiaſticum, ſicque pluries fuiſſe Neapoli iudicatum. Igitur tamquã beneficium penſio debet regulari, & conſequẽter eadem ætas neceſſaria erit ad penſionem, quæ ad beneficium.

11 Tertiò ſimiliter roboratur,nam ſi penſio beneficium Eccleſiaſticum non eſſet, aut minus quid ſpirituale, vtique nec penſionarius ad recitandum compelleretur, cùm illud onus tantùm ſubeant qui Eccleſiaſtica beneficia obtinent: ergo cum ex *Conſtitutione Pij Quinti* 138. quam refert *Nicolaus Garſia de beneficijs 1. p.c.5. num.17.Filiucius vbi ſup.cap. 13. num.2.* penſionarii ad horas,ſeu officium B.Mariæ quotidie recitandum adſtringantur, abſque dubio penſionem beneficium Eccleſiaſticum eſſe fateri oportebit, quamuis ex eo hoc inficietur *Iacob. de Graf.vbi ſup.num.10.* quod tantum officium B.Virginis, & non horas Canonicas recitare tenetur, quas omnes beneficiarii indiſtinctè dicere quotidie debent.

12 Quartò, nam penſio abſque Clericali ordine poſſideri non poteſt, vt probant *Redoanus dict. §.ex his à num.6. Nauarrus conſil. 63. de ſimonia, num.5.Marqueſan.de commiſ. 2.part.cap.4.de commiſſ.appellationis,num. 60.& 61. Rota deciſ. 139. lib.3.part. 3. diuerſ. Nicol. Garcia* alios referens *dict.1.part.cap.2.num.10. Zeuallos de cogn. per viã violent.dict.q.62.num. 12.*& ideo nouiſsimè *Viuianus* aſſerit *vbi ſup.num. 189.* ad penſionem ſeptimum annum completum requiri, quia illa ætate primam tonſuram ad illam obtinendam neceſſariam,recipere poteſt:& tandem ſuperiores omnes tenent prædictos penſionarios,vt beneficiarios deferre habitum,& tonſuram debere,refert *Garcia* pluribus relatis *vbi ſuprà, n.11.* ex quo apparet, penſionarios Eccleſiaſtica beneficia poſsidere: nam alioquin ad ea non tenerentur: & licèt non ignorem veriorem opinionem eorum, qui affirmant penſionem beneficium non eſſe, vt oſtendit *Garſia*, & refert *Zeuallos* vterque *vbi ſuprà*. Attamen ſubſcripta edocebunt, non procul à beneficio penſionem diſtare,maximè quoad ætatem,de qua lis vertitur,præſertim, ſi quintum fundamentum inſpicias, ex quo indubitabilis opinio redditur.

Quintò,& vltimò fortiùs corroboratur ſuperior ſententia, nam cùm per S.Concilium *dicta ſeſſion.23.de reformat. cap.6.* decerneretur neminem poſſe ante decimumquartum annum Eccleſiaſtica beneficia obtinere, Congregatio Concilii declarauit, vt refertur inter declarationes illius *num.3.*in vltima editione,idem eſſe in penſione, ibi: *Congregatio idem cenſuit in penſione*,quare hanc ſententiam defendit *Sà in ſumma,verbo Beneficium,num.30. Garſia dict. 1. part. cap.5.num.129.Nauarrus conſ.11.nu. 2. de temp. ordinan.Pariſ.de reſign.benefic lib.6.quæſt.2.nu. 83.* qua ſententia retenta *Rota* cenſuit apud *Paulũ Æmilium 2.part.deciſ.218.*penſionem reſeruatam Clerico infanti abſque diſpenſatione, eſſe nullam propter ſubreptionem: ita docet *Borrellus in ſumma deciſ.tom.3.num.66.*& ruſus *deciſ. 11. part. 3.* Decreuit infantem niſi de conſenſu ordinarii non poſſe ad conſentiendum penſioni procuratorem conſtituere, probat *Borrel. vbi ſup.num. 78.* & ſuperiori ſententiæ ſubſcribit ex *Riccio in praxi deciſ.430.& reſolutione 367.num.2. Stephan.Grat.an.diſceptationum, tom.3.capit. 397. num.17.Auguſtin.Barboſ in paſtorali,p.3. alleg.60. num.79.* Vnde cùm eadem ætas ad penſionem obtinendam quæ ad beneficium deſideretur,obſeruandum erit, quod quemadmodũ dicti quatuordecim anni ad beneficia inchoati ſufficiũt, quamuis non expleti, vt docet *P. Enriquez in ſum lib.10.cap.10.§.2.P.Leſius de iuſtit. & iur. libro 2.cap.34.dub.20.num. 109. Aloiſius Riccius in collect.deciſ.collect.860.verſ.Limita ſecundò,Zeuallos quæſt.523.num.4.& quæſt.593. num.8. Thom. Vall.tom.1.alleg.8.Gracian.deciſ.32.* ita & ſimiliter ad penſionem ſufficere, cùm vt hucuſque aſſeruimus, penſio, & beneficium pari tramite menſurentur. 13

AN.

ANNVS DECIMVSQVINTVS.

S V M M A R I V M.

QVintum, & viceſimum annum requiri ad agendum executiuè contra aliquem, pleriquè exiſtimant. 1.

Verius eſt quindecim annos ſufficere vt executio contra debitores in iudicio petatur. 2.

Vbi proceditur ſine figura iudicij, minor in iudicio ſine curatore eſſe poteſt. 3.

In cauſis executiuis ſummariè, & abſque figura iudicij proceditur. 4.

Idem eſt ſummariè, & ſine iuris ordine, ac ſine figura iudicij procedere. ibidem:

Elapſo decennio ita minori poſt pubertatem intercluditur via executiua de iure noſtro, vt nec beneficio reſtitutionis poſſit ea vti. 5

QVAESTIO I.

Vt creditor contra debitorem executionem intendat?

1 VIgeſimum, & quartum annum neceſſarium, vt creditor aduerſus debitores ſuos abſque tutoris, vel curatoris interuentu executiuè experiatur, tanquam certiſſimum ſcripſerunt *Paz in praxi, tom. 1. p. 4. cap. 2. num. 17. Ioann. Parlador. lib. 2. rer. quotidianar. cap. fin. 3. p. §. 1. nu. 9.* & eius aſſecla *Amator. Rodericus tract. de executione, cap. 3. num. 4. Mathias Collerus tract. de proceſſibus executiuis, p. 2. cap. 2. num. 98. in vltima editione*, illa vulgari ſententia nixi, quæ certiſſimi iuris eſt, ſcilicet, minorē in iure, non niſi tutore, aut curatore autore ſtare poſſe, *l. 1. 2. & 3. C. qui legitim. perſonam, §. 1. inſtit. de curatoribus*, de qua agemus latius vbi de ætate ad comparendum in iudicio præcipuus ſermo ſe obtulerit.

2 Oppoſitum, imo quòd quindecim anni ſufficiant (vel vt ego interpretor, quatuordecim, ſaltim iam tranſacti) vt ſine tutoris, vel curatoris autoramento minor executionem intendat, ex doctrina *Aretini in l. cùm & minores, C. ſi aduerſus rem iudicatam.* Nat*æ in Clement. ſæpè, §. qua omnia, col. 25. q. 5. principali, de verbor. ſignif. Iacobi à Sancto Georgio in l. 1. C. qui admitti, Barbac. conſil. 86. col. 2. lib. 3, Corn. conſ. 217. lib. 1.* quos ſecutus eſt *Ioan. de Neuizanis, conſ. 18. num. 11.* tenuit *Franciſcus* Milanenſis *in deciſ.* Sicili*æ, deciſion. 23. numer. 6.*

3 Sed etſi in hac doctorum conflictatione non facilè fuerit ſecurè pronuntiaſſe, quę opinio præferenda ſit, ſtatuo tamen hanc vltimam ſententiam *Franciſci Milanenſis* veriorem ex *dict. Aretini, & Ioannis.* Neuizani doctrina ab ipſo allata, qua aſſeritur, regulam illam, quæ habet, quòd minor non poteſt eſſe in iudicio ſine tutore, non procedere quando agitur ſine figura iudicii, quia tali in caſu remiſſæ cenſentur omnes ſolemnitates, quæ iuris ciuilis ſunt. At in executiuis proceditur abſque figura iudicii; quia ſummarie, & ſine iudiciario ordine cauſæ 4
peraguntur, *Bartol. in l. creditores, verſ. Aduerte tamen, C. de pignor. Maranta de ordine iudiciar. 4. p. diſtin. 9. num. 175. & ſequent. Card. Tuſch. practic. concluſ. iuris, lit. E. concl. 473. num. 9.* idemque eſt ſummarie procedere, & ſine iuris ordine, quod abſque figura iudicii, vt tenet *Maranta vbi ſup. nu. 11.* probat *Collerus dict. tract. in præfatione, numer. 22. vbi ſup.* ideo, inquit, quod in executiuis proceſſibus ordo iuris eſt ordinem non ſeruare. Igitur ſi iuris ciuilis ſolemnitates in executiuis de neceſſitate non ſunt, neque curatoris authoritas exequente minore erit neceſſaria, quæ vti ſolemnitas in minorum cauſis fuit iure inducta, *totus titulus de autor. tutor.* eſt enim, vt probauimus, executionis iudicium ſummarium, in quo procedi poteſt, omiſſis omnibus ſubſtantialibus iudiciorum, & omiſſo omni ordine iudicii, ita vt dumtaxat ſolemnitas iuris gentium ſeruari debeat, ex *Oldraldo conſ. 115. Corneo conſ. 54. col. 2. verſ. Illa etiam verba, volum. 2. Bartol. in extrauagan. ad reprimendam, in verſic. Et figura, Cardinalis*, & alii relati à *Roberto Maranta vbi ſup. num. 11.* licet contrarium in filiofamilias tenuerit ex pluribus *Menoch. de interdicto recuperandæ, remed. 15. à num. 272.*

Itaque verum eſt, puberem minorem non aliter ac quemlibet maiorem exequendi poteſtatem habere, vt etiam elapſo decennio, quo re- 5
gulariter iure Regio via executiua intercluditur, *l. 63. Tauri, l. 6. titul. 15. lib. 4. Recopilat.* nec reſtitutione quidem poſtulata poſſit executionē petere, & præſcriptionis exceptionem repellere, doceat *Parlador. rerum quotidian. lib. 1. cap. 1. §. 13. num. 15.* Quapropter ſi decimoquinto anno maior fuerit, ab exequendo exceptione minoris ætatis repelli non poterit, vt repelleretur ſi minor eo fuiſſet, ex ſententia *Anton. de Canario tract. de executione inſtrum. quaeſt. num. 15. 35.*

S V M M A R I V M.

COnditionem nubendi, aut religionem ingrediendi impuberi adſcriptam, eſſe triennio poſt legitimam ætatem ad matrimonium, vel profeſſionem adimplendam, multis placet. 1. & ſeqq.

Nullam determinatam ætatem implemento huius conditionis eſſe præſcriptā, probabilius habetur. 3:

Quod nullum habet tempus præfinitum, quocumque vitæ ſpatio poteſt fieri. 4.

Conditio, ſi nupſerit, *ad tempus infinitum extenditur.* 5.

Benedicti Ægidij *ſententia refellitur exiſtimantis, non ita in infinitum huius conditionis implementum debere protrahi, vt in ſenectute adimpleatur.* 6.

Text. in c. lectores 8. 32. diſtinct. verus ſenſus traditur. 7.

Text.

Text. in cap. quicumque 3. in princip. 77. diſtin. explicatur. 8.

Conditioni non nubendi obtemperat, quæ ante legitimam ætatem nupſit. ibid.

Præceptum nubendi non per viam modi, ſed conditionis maioratibus adſcriptum, ſpatio anno breuius debet adimpleri. 9.

Qui ſine temporis præfinitione promiſit aliquam ducere, aut votum emiſit, tenetur ſtatim vbi fuerit interpellatus id adimplere. 10.

Ducens puellam ante nubiles annos non ſatisfacit obligationi. 11.

Matrimonium id ſolum dicitur, quod fuit intra legitimam ætatem celebratum. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrùm aliqua ætas ſit à lege præſtituta, intra quam cõditio illa, ſi nupſerit, aut religionẽ ingrediatur, *teſtamento ſcripta debeat adimpleri?*

1 HÆc quæſtio admodum controuerſa eſt. Affirmatiuam partem tuentur plerique è pragmaticis, & triennio poſt requiſitam ætatem ad matrimonium, vel profeſſionem eſſe adimplendam quoties impuberi adſcribitur, cõtendunt *Bartolum* ſequentes *in l. 2. §. ad filiorum, num. 1. C. quando, & quibus quarta pars debeat. libro* 10. *& Ioan. de Platea ibidem in prin. verſ. Nota ſingulariter*, è quorum numero ſunt *Fran. Marcus deciſ. Delph. tom. 1. quæſt. mihi* 863. *Muta ſuper conſuetud. Panorm. cap.* 47. *num.* 95. *Lucas de Pena in d. l.* 2. *col.* 8. *ad fin. verſ. ad filiorum, Thobia conſ.* 25. *n.* 6. *Guilliel. Benedict. in repetit. c. Rainuntius in* 2. *p. verb. Cuidam Petro tradidit. num.* 4. *&* 5. vbi id abſque vlla purgatione moræ procedere ait *Gabriel. conſ.* 131. *nu.* 15. *ad medium, lib.* 1. *Menoch. de præſumpt. præſumpt.* 199. *nu.* 19. *in princip. lib.* 4. *Simon de Pratis de interpret. vltim. volunt. lib.* 4. *dubit.* 12. *nu.* 65. *Stephan. Gratian.* qui latè diſputat, & plures pro ſua opinione adducit, *diſcep. forenſ. tom.* 1. *cap.* 137 *à num.* 10. & latius *tom.* 2. *capit.* 254. *à num.* 1. *vbi, & num.* 11. id etiam ſeruandum eſſe affirmat in legato relicto ſub conditione ingrediendi monaſterium, ita vt poſt trãſactam legitimam ætatem ad profitendum in triennio proximo debeat adimpleri, quod etiã ſentit *Carol. de Tapia de religioſis rebus, cap.* 1. *n* 3. & tandem *Gratian. num.* 18. ſuperiorem ſententiam dumtaxat in legatis admitti, non verò in hæredum inſtitutionibus.

2 Fundamentum verò huius opinionis deſumitur ex *dict. l.* 2. *§. ad filiorum, C. quando, & quib. quart. pars debeat, lib.* 10. vbi filiæ impuberes curialium, vt quartæ præſtationem ab innuptis tempore paterni obitus Curiæ debitam effugiant, poſt triennium à pubertatis ingreſſu, debent curialibus matrimonio copulari: ex quo vulgò circumfertur, idem temporis ſpatium eſſe præfinitum implemẽto conditionis *ſi nupſerit, vel monaſterium ingrediatur*, quoties aut fœminæ, aut viro ſub ea legatum, vel quid ſimile relinquitur.

3 Cæterum hac ratione non obſtante, contraria ſententia longè eſt verior, nempe huius conditionis implementum nullam habere determinatam ætatem, ſed quòd poſſit toto vitæ ſpatio adimpleri, abſque aliqua temporis præfinitione, vt aduerſus ſupra relatos optimè defendunt *Coſta in l. cùm tale, §. ſi arbitratu, verſ. Vltimò legis ſententia, n.* 29. *de condit. & demonſtrat. Craſſus de ſucceſſion. §. legatum, quæſt.* 46. *num.* 18. *Vazq. controuerſ. illuſtrium, lib.* 3. *cap.* 94. *num.* 6. *Ruinus in d. l. hæc conditio* 10. *num.* 2. *Fontanel. de pact. nuptial. clauſul.* 6. *gloſ.* 3. *part.* 4. *à num.* 12. *Cardin. Mant. de coniect. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 23. *&* 24. vbi licèt ſuperiorem doctrinam propter authoritatem tantorum Doctorum in foro obtinere teſtetur, tamen in puncto iuris hanc oppoſitam veriorem exiſtimat, & pluribus comprobat: tradit etiam *Lender. Galganet. de conditionibus, p.* 2. *quæſt.* 49. *num.* 2. *&* 3. *Spinus in ſpeculo teſtament. gloſ.* 14. *num.* 20. *&* 21. *Ioan. Gutier. conſ.* 17. *nu.* 23. *Azebed. conſil.* 4. *num.* 36. *&* 42. *Parlador. in ſex qui centur. differen.* 142. *§.* 4. *num.* 2. *&* 3. *& D. Ioann. del Caſtillo*, quem poſt hæc ſcripta vidimus, *libr.* 5 *quotid. controuer. cap* 115. vbi poſt longam diſputationem de vtraque conditione nubendi, & monaſterium ingrediendi loquens, idem concludit *num.* 6. *&* 7. niſi aliter ex voluntate expreſſa, vel præſumpta teſtatoris conſtaret, ſiquidem in conditionibus teſtantis voluntas primũ locum obtinet, *l. in conditionibus primum locum, ff. de condit & demonſtr.* vt ex *Anton. Ripol. in l.* 2. *numer.* 75. ſubiungit idem *Caſtill. num.* 8.

Pro qua opinione hæc adduci ſolent fundamenta. Primùm ex *l. hæc conditio* 10. *de condit. & demonſtrat.* vbi legitur, quòd hæc conditio, *ſi nupſerit*, talis eſt, vt qui eam teſtamento ſcripſit, impleri ſolummodò voluerit, non etiam ſolicitus fuerit quando: ergo quandocumque, etiam poſt triennium à pubertate poterit adimpleri. Nam cum ex natura, aut iuris diſpoſitione nullum habeat tempus præfinitũ, in perpetuum ei poſſe obtemperari certum eſt, vt notatur *in l. ſine præfinito* 23. *ff. de pœnis*, & probatur *argument. text. in l. qui fundũ, ff. de contrah. empt. l. in vendit. §. de tempore, ff. de bonis autorit. iudicis poſſiden.* iunctis aliis quæ tradit *Caſtillo, vbi ſup. num.* 6. 4

Secundum, quod hanc rem manifeſtius confirmat, in deciſione poſitum eſt, *l. conditionum, quæ in futurum* 61. *eodem tit.* qua expreſsũ extat, huiuſmodi conditionem, *ſi nupſerit*, ad tempus infinitum extendi, ideoque, & quandoque impleri poſſe: igitur non debet ad triennium pubertati, aut viri potentiæ proximum reſtringi. 5

Ad argumentum verò contrariæ opinionis reſpondetur, *d. l.* 2. *§. ad filiorum*, loqui in diuerſa ſpecie, vt rectè expendit *Socin. in d. l. hæc conditio, num.* 2. ex qua ad noſtram quæſtionem velut è re diſſimili nihil inferri poteſt, ſi verũ eſt quod dicitur, illationem à diuerſis non fieri, *l. vlt. de calumnia, l. Papinian. exuli, ff. de minoribus, §. nihil commune, ff. de acquir. poſſ.* maximè cum caſus *d. l.* 2. ſit caſus ſpecialiſſimus, qui quidem ex vulgaribus iuris regulis ad conſequentias non eſt trahendus, vt *ad dict. l. ſolutionem* latius conſiderat *Mantica, vbi proximè, num.* 24. quo loco noſtræ reſolutioni minimè *d. l.* 2. obſtare euidentiſ-

ſimè

ſimè oſtendit, quod cùm apud eum videri poſſit, libenter prætermitto.

6 Ex quibus meritò licet colligere, quantum à certo deuiauerit *Benedict. Ægid. in repet. l. Titiæ ſi non nupſerit* 1. *p. num.* 55. *de cond. & demonſt.* cùm ab vna, & altera prope relatis ſententijs diſcedens, arbitratur, conditionem hanc non ita in infinitum eſſe trahendam, vt pro illius implemento quinquagenariam, vel etiam ſexagenariam expectare debeamus ætatem; ſiquidem credibile non eſt, teſtatorem, qui puellæ ſub tali nubendi conditione quidquam reliquit, de nuptiis ea ætate contractis cogitaſſe, quæ ſecundum naturæ regulas fruſtrà contrahuntur. Quocirca concludit, mulierem conditione defectam cenſeri, cùm ad eam peruenerit ætatem, quæ contrahendis nuptiis inepta cenſetur. In quo quidem fallitur prædictus Autor. Nam, vt iam inſinuauimus *ex d. l. hæc conditio* 10. *de cond. & demonſt.* teſtatori, qui ſimilem nubendi conditionem adiicit, nulla temporis, quo exequi cõditio debeat, cogitatio eſt, ſed tantùm implementi ipſius conditionis, ideſt, vt contrahatur matrimonium: ergo inito matrimonio qualicumque ætate, etiam prouectiſſima, conditioni, quæ nubendi tantùm fuit, paritum videbitur: quia finis, & ſcopus voluntatis ſub tali conditionis legantis matrimonium fuit, vt ſic, non vt congruo tempore contractum.

7 Et licèt contrarium probari poſſe videatur ex ſingulari *deciſ. text. in cap. lectores* 8. 32. *diſtin.* vbi Lectores, quibus ordo ſub illa tacita conditione collatus intelligitur, ſi continentiam profiteantur, aut vxores duxerint, cùm ad annos pubertatis venerint, velut congruo tempore, coguntur, vel continere, vel matrimonium inire: attamen parum propoſitæ reſolutioni refragari videtur, ſiquidem omiſſa literæ emendatione, qua huius textus difficultatem effugere nititur *Acunha ibid. num.* 3. potiùs cum *Turrecremata eodem loco* dicendum erit verbum, *Cogantur*, quo textus vtitur, non in ſtricta ſignificatione, ſed in laxiori accipi debere, ita vt potiùs interpellationem, ſuaſionem, & ſalutarem quamdam monitionem denotet, ne aliàs dicamus cogendum aliquem vllo tempore ab Eccleſia, vel ad matrimonium, vel ad votum continentiæ.

8 Maiorem autem difficultatem ingerit quod dicitur *in cap. quicumque* 3. *in principio* 77. *diſtin.* nempe, eum qui ſe vouit miniſteriis Eccleſiæ à ſua infantia, ante pubertatis annos, ideſt, ante finitam pubertatem, vt rectè exponit hic *Rodericus Acunha num.* 2. baptizari, & Lectoris debere miniſterio ſociari. Vnde infertur, obligatum ad aliquid, quod certam ætatem requirit, ad id teneri ſtatim, ac neceſſariam ætatem attingit (anteà enim etſi nupſiſſet, conditio pro non adimpleta haberetur, *l. hæc conditio*, 10 *ff. de condition. & demonſtrat. l. penultim. ff. quando dies legati cedat*) cùm & baptizari, & ordinari *in dict. cap.* accedente pubertate obſtringatur qui id facere vouerat. Sed reſpondetur, eiuſmodi vouentem ſe Eccleſiæ, non teneri baptiſmum in ipſo pubertatis initio, vt in ætate ad id præſcripta, ſuſcipere, quia baptizari vouerat. Alioqui daretur obligatio, aut præceptum accipiendi baptiſmum certo tempore, quod non eſt, vt docet *Caietanus* 3. *part quaſt.* 68. *artic.* 3. *Suarez tomo* 3. *de Sacrament. diſput.* 31. *ſect.* 2. *§. ſecundò ex hoc principio, & Acunha in dict. cap.* 3. *num.* 7. ſed quia ordinari vouerat. Nam præcipit Eccleſia nullos ad ordines eſſe admittendos, qui intra impubertatis tempus baptiſmum ſuſcipere neglexerint: non quidem per modum pœnæ, ſed per modum conuenientis cuiuſdam diſpoſitionis beneficiorum, & miniſteriorum, vt conuenienti modo eos induceret ad præceptum diuinum exequendum, vt in ſimili explicat *Suarez vbi proximè*, & ex eo *Acunha dict. loco, num.* 10. Quocirca cum Eccleſiæ miniſteriis ſe ab infantia ille *in dict. cap.* vouiſſet, ideſt, ordinari promiſiſſet, facere ratione voti tenebatur id, ſine quo votum adimpleri non poterat. Nec obſtat, quòd etiam ſtatim poſt ſuſceptum baptiſmum ad gradum, & ordinem Lectoratus aſſumendũ compellitur: quia verbum illud *ſtatim* in dicto *text.* non eam habet ſignificationem, vt illicò fieri denotet, imò illam, vt obſeruat *Acunha numer.* 12. quod ſine magna dilatione, & temporis interuallo exequatur, ex multis, quos *ibi* allegat, videlicet, vt ſuprà reſoluimus, poſt biennium à dicta ætate.

Vnde cùm nihil ſit quo meritò poſſimus à propoſita ſententia dimoueri, illam debere admitti, iterum admonemus, etiamſi de implenda conditione nubendi agatur, quæ in maioratibus Hiſpaniæ ſolet adſcribi. Nam ſi generaliter ſucceſſoribus nubendi, aut vxorem ducendi onus iniungatur, idem quod in ſuperiori caſu dicendum eſt. Secus verò ſi non generaliter, ſed ſpecialiter, & cum certa, & determinata perſona matrimonium præcipiatur. Nam ſi per viam conditionis id fiat, ante maioratus apprehenſam poſſeſſionem debet contrahi, ne in ſuſpenſo contra inſtitutoris voluntatem ſit maioratus, qui niſi adimpleta conditione deferri non poteſt: ſi verò tantum per viam modi tale grauamen adiiciatur, vt fieri ſolet, & in dubio præſumitur, vti probat ex *Molina* pluribus locis *Caſtillo, num.* 15. tenebitur ſucceſſor poſtquàm fuerit à proximiori interpellatus (vt interpellari debet, argumento eorum, quæ in propoſito tradit *D. Ioan. de Larrea deciſione Granatenſi* 59. *à num.* 25.) intra tempus anno breuius, quod ex officio iudex deputauit, ex placito fundationis matrimonii contractum cum deſignata perſona celebrare: vt hæc omnia prolixè nimis ſcribit *Caſtillo, dict. cap.* 115. *à num.* 9. *vſque ad finem capitis*. 9

Quibus rectè conſentit quod ex multis docent *Tomas Sanchez de matrimon. lib.* 1. *diſput.* 28. *num.* 1. *& Ioan. Gutierr. eodem tractatu, cap.* 15. *numer* 3. ſcilicet, eum qui votum Deo emiſit, aut ſponſalia nullo præfixo termino contraxit, teneri ſtatim cum fuerit interpellatus, habita commoda opportunitate adimplere, argumento *text. in l. in omnibus, ff. de regul. iur. & l. eum* 10

qui

qui,§.quoties, de verbor. obligation. Non enim ſatisfaciet obligationi promittens fœminæ illam ducere, ſi paulò ante mortem contrahat,quia hæc promiſſio ex natura ſua inuoluie indiuiduam quandam,& perpetuam cohabitationem per totum vitæ tempus: vti nec ſatisfaceret, ſi illam ante nubiles annos duxiſſee, quia non eſſet matrimonium. *Viuius deciſ.* 220. *numer.* 12. *Bober.deciſion.* 22.*num.*37.*Tobias Nonius conſ.*51. *num.*10. ex quibus reſoluit nouiſſimè *D. Ioann. de Larrea allegat. Fiſcali* 49.*n.*43. quæ iam typis mandatur, tunc ſolũ cenſeri matrimoniũ contractũ ad effectum obligationis,quando fuie intra nubiles vtriuſque contrahẽtis celebratum.

ANNVS DECIMVSSEXTVS.

SVMMARIVM.

PLurimæ fuerunt antiquorum opiniones circa ætatem ad profeſſionem, & receptior quatuordecim annos in maſculis, & duodecim in fœminis aſſignabat. 1.

Text. in cap. puella 2.20.*quæſt.*2. *dilucidè exponitur.* 2.*& ſeqq.*

In monaſterijs inſularum profeſſio minimè poteſt ante decimumoctauum ætatis annum emitti, quod etiam Carthuſienſes, Minimos, & Prædicatores obſeruare aliqui teſtantur. 5.

Hodie ex noua Concilij Tridentini diſpoſitione nequaquam poteſt. ſiue à viris, ſiue à fœminis, ante decimumſextum ætatis annum expletum fieri. 6.

Anni ſexdecim quomodò debeant computari, vt expleti ad effectum profeſſionis dicantur? ibid.

Non obſtante Concilij decreto, dari poteſt, & valet tacita profeſſio,ſi legitima ſexdecim annorum ætate fiat. 7.

Ratio aſſignatur,quare Concilium hanc potiùs,quàm aliam ætatem ad profeſſionem exegerit. 8.

AEtatem ſexdecim annorum nec ſagacem,nec induſtriam præſumi. quomodo accipiatur? ibid.

Magis iuxta Concilij mentem, quàm contra illam videntur ſtatuta quarundam religionum, quæ ante decimumoctauum annum neminem ad profeſſionem admittunt. 9.

Valet profeſſio poſt decimumſextum annum emiſſa, etiam in religione, quæ ad id annum decimũoctauum expoſtulat. ibid.

In religionibus Militaribus profeſſio ſolet decimotertio ætatis anno fieri, quia in illis non ſeruatur,nec intelligitur Concilij decretum. 10.

Maior nec contra profeſſionem, nec contra matrimonium reſtituitur. 11.

Minor contra præceptum teſtatoris, vel inſtitutoris maioratus matrimonium contrahens non reſtituitur. ibid.

QVAESIO VNICA.

Ad profeſſionem emittendam?

1 HViuſce rei, variæ priſciori æuo extitere conſtitutiones,vt autor eſt *Iacob. Ferrer. in annotationibus ad quæſtiones Stephani Durant. quæſt.*3. ſed quæ magis in vſu fuere, referuntur *in l. ad noſtram* 8. *cap. ſignificatum* 11.*cap.cùm virum* 12.*cap.poſtulaſti* 21.*de regular.cap.*1.*eodem tit. lib.*6.*& in cap. illud autem* 20. *quæſt.* 2. *& in Clement.*1.*de regular.*nouiſque in *l.*4.*titul.*7.*p.*1.quibus cauetur; neminem ante plenè exactos pubertatis annos,videlicet ante decimumquartum annum elapſum maſculum, & ante duodecimũ pariter expletum fœminam debere ad profeſſionem admitti,etiamſi malitia poſſit ætas ſuppleri,aut præueniri,vt ex *Gloſſa in dict.cap. poſtulaſti*, *& in dict.cap ſignificatum, & D. Thom.*2.2. *quæſt.*88.*artic.*9. *in fine corporis, & quæſt.vlt.art.*5. *corpore*, tam noſtri, quàm *Theologi* omnes profitentur,quibus accedit *Carol.de Tapia de Relig. reb. cap.* 6. *num.*5. vbi innumeros ita ſentientes refert,*Siunica tract.de voto, quæſt.*3.*num.*9.*Sebaſt. Medices in concordia Canonum decreti cauſa* 20.*q.*1. *artic.*1,*verſ. Ad ſecundum reſpondetur. Aſſinius de executionibus,cap.*326.*nu* 3.*P.Sanchez lib.* 5. *ſumma,cap.*4.*num.*2. Nam licèt aliud in ordine, & matrimonio obſeruetur,*cap. puberis, cap. fin. de deſponſat.impuber.l.*6.*tit.* 1 *p.* 4. tamen cum hæc à iure poſitiuo dependeant, eoque ita ſit in profeſſione, forte propter religionis auſteritatem,& non in ordine, & matrimonio ſtatutum, ſic erit irrefragabiliter exequendum.

Sed ex Concilio Tiburienſi relato *in cap.puella* 2,20.*quæſt.*2 id nonnihil turbari videtur, quo planè probatur profeſſionem ante duodecimũ ætatis annum à puella emiſſam, ita eſſe validã, vt propria, aut paterna irritatione intra annum indigeat, ad hoc vt ipſa profeſſa liberè ad ſeculum poſſit commigrare, quod neceſſariò validitatem profeſſionis ſupponit, ex vulgari illa ſententia,quæ habet, nullum nec rumpi,nec irritari poſſe,*l. nam etſi* 5. *§. rumpendo cum ſimilibus,ff.de iniuſto,rupto*,& conſequẽter, impuberẽ, ſiue doli capacem, ſiue non, vt *ibidem* exponit *Gloſſa* verbo,*Puella*, validè profiteri poſſe. 2

Cuius *textus* difficultatem non effugiet, qui communem interpretationem amplectens,quã ſequitur *Carolus de Tapia vbi proximè, numer.*37. eum non de profeſſione,ſed de ingreſſu religionis,& ſuſceptione habitus intellexerit, quo etiã impuberes rectè indui poſſe alibi diximus. Nã ſi deciſionis verba attentè inſpiciantur, omnia puellam fuiſſe profeſſam demonſtrant, vt poſt hæc ſcripta inueni ita ſentientem vno verbo *Maiolum de irregularitate,lib.*1.*cap.*29.*numer.*39. Tum in eo, quod ſacrum velamen aſſumptum dicitur ante duodecimum annum, quæ cum ætas ſit profeſſionis, & non ſuſceptionis habitus perperam notaretur, ſi non de profeſſione eſſet quæſtio. Tum etiam,& in eo,quod velamẽ aſſumpſiſſe fatentur. Nam vt obſeruant *Palud. in* 4.*diſt.*38.*numer.* 1. *Syłueſt. verbo Conſecratio* 3

vir-

Digitized by Google

virginum, *num.*1.*Emanuel Rodrig.tom. quaſt.Regul.quæſt.*54.*art.*1.& ex eis *Roderic.A*[illegible] *in cap. placuit* 5. *num.* 77. *diſtin.* quinque vela nigri coloris dari conſueuerant fœminis, quæ Deo dicabantur. Et primum erat profeſsionis, etſi contrarium ex *Innocentio* minus benè voluerit *Fuſchus de viſitat.libr.*2.*capit.* 18.*numer.* 31. & tandem illud etiam arguit, puellam fuiſſe profeſſam, quòd vltra annum exire prohibetur. Nam ſi tantùm ſuſcepiſſet religionis habitum, non ſolùm intra annum, verùm & quocumque tempore ante profeſſionem egredi poſſet, *cap.conſulti* 20. vbi omnes notant, *de Regular.* maximè cùm non fuiſſet à parentibus religioni oblata vt ex *Gloſſ.in dict. c. ſignificatum*, *Innocentio*, *Abbate*, *Cardin.& Gregorio Lopez l.*4. *verb.Non pueden*, *tit.*7.*p.*1.docet *P. Sanchez libro* 4.*ſummæ*,*cap.*18.*num.*9.

4 Ergo dicendum erit, puellam in ſpecie *d. c.* vel ipſa die receptionis habitus, vt fieri conſueuerat, teſte *Sanchez dict. cap.*4.*num.*8. fuiſſe profeſſam, ſed non validè ob defectum ætatis. Nec obſtat irritationis neceſſitas, cuius ſupra meminimus, quia hæc non ſupponit neceſſariò valorem in profeſſione, ſed tantùm formã, vel nudum factũ ipſius, argumento eius, quod de bonorum poſſeſsione contra figuram teſtamenti dicitur, *in l. quod vulgò* 19.*ff.de contra tabul.* quod cum in *d.c.* inueniretur, illud eſt, quod ipſam, vel patrem intra annum poſſe irritare in eo dicitur, vt conſtat ibi: *Poſſunt ſtatim parentes eius, vel tutores id factum irritum facere*, ſiquidem vt notat ex *Speculatore Bertachinus in repertor. verbo Irritum*, irritum ipſo iure interdum petitur irritari, vt in *l.ſi dolo*, *C.de reſcind. vendit.* probatur, vbi contractus dolo irritus, & ideo ipſo iure nullus, irritatione indiget: ſecus verò vbi annus, & dies fuerit elapſus. Nam cum hoc ſolummodò tempus puellæ ad pubertatem defuiſſet, & vt annum duodecimum expleret, vt potè non incongruè ex eo licet coniectari, quòd tunc ſolùm integer annus patri ad retrahendum filium à religione conceditur, cum tantum temporis ſupereſt vſque ad ipſius filii pubertatem, ex ſententia *Archidiaconi*, *Ægid. Bellam*, & aliorum, quam ſequitur *Carol.de Tapia vbi proximè*, *num.*38.& *Sanchez.d. lib.*4.*cap.*18.*num.*12. eo exacto, ipſa velaminis geſtione, ſtatim inualidam profeſſionem tacitè ratificaret, quod fieri poterat ante nouas cõſtitutiones, *cap.*1.*de regular.lib.*6.& *Clement.fin. eiuſdem tituli*, cuius meminit *Sanchez d lib* 5.*c.*3.*num.*31. vt apertè colligitur ex *dict. cap. ſignificatum* 11. iuncta ibidem *Gloſſ.verbo Ratam*, *de Regularibus*, & ex *c.firma*, *verſ.Si virginitatis* 20.*q.*1.

5 Etenim vt cœptum iter proſequamur, ex dictis apparet, nil eſſe quo retrahi à propoſitã illa ſententia poſſimus, cum tã ex Pontificum decretis, quàm ex communi Scribentiũ aſſenſu conſtet, pubertatem legitimum profeſſionis tempus omnibus extitiſſe, exceptis religioſis inſularum, quorum profeſsionibus, eo quòd aſperior ſit ibi religionis obſeruatio, decimioctaui anni ætas præſcribitur *in cap. quis in inſulis* 6.*de regularibus. c. quis autem* 5.20.*quæſt.*1. Qua ratione idem *Carthuſienſes*, *Minimi*, & ſecundum aliquos *Prædicatores* obſeruant, vt latè id teſtantur relati à *Carol. de Tapia dict. cap.*6.*num.*11.*cum ſeqq.*& *P.Sanchez. dict. lib.* 5.*cap.*4.*num.*3. qui hac conſtitutione non obſtante, tenet validam futuram profeſsionem ſi ab inſulanis ante decimumoctauum annum, dummodò poſt exactam pubertatem fiat, quia in dictis locis nullum eſt verbum irritam reddens profeſsionem antea factam.

At hodie ex nouiori diſpoſitione *Concilij* 6 *Tridentini ſeſſione* 25. *de regularib. cap.* 15. in quacumque tam virorum, quàm fœminarum religione, vt profeſsio valida ſit, ſexdecim annorum ætas completa deſideratur, his verbis: *In quacumque religione, tam virorum, quàm mulierum profeſſio non fiat ante decimumſextum annum.* Itaque tenent *Quintil.Mandoſ.de ætat.minor.c.*5.*n.*52. *Stunica tract. de voto, q.*3.*n.*89.*Fuſchus de viſitatione d.lib.*2.*c.*18.*n.*29.*Azor.par.*1. *lib.* 12. *c.*2.& *lib.*13.*c.*9.*P.Sanchez de matrimon, lib.*2.*diſput.*24.*n.*22.& *d.lib.*5.*ſummæ*,*c.*4.*n.*4. vbi & *n.*3. prædixerat huic requiſitę ætati à nouitio renũtiari non poſſe, quod reperit poſtea *n.*23. *Ioan. de la Cruz de ſtatu relig.lib.*1.*c.*6.*dub.*4.*Zerola*, & *Ledeſma* relati ab *Auguſt.Barboſ.in remiſſionib.ad d.c.*15.*Concilij*, *Carol.Tapia vbi ſup.n.*24.*Stephan. Durant.d.q.*3.*Anaſtaſ.Germon.de immunitat. lib.*3. *c.*4.*n.*20.& *c.*10.*n.*6.*Leonard.Leſſius de iuſtit.lib.*2. *c.*41.*dub.*7.*n.*58.*P.Rebellus de obligat. iuſtit.lib.*3. *q.*4.*ſect.*1.*n.*2.*Antonin.Diana reſolut.moral.*3.*par. tract.de dubijs regul. reſolut.*57.*ad finem*, & ante eum *Franc.Euſeb.de Herrer.deciſ.moral.*3. *n.*8.& *Medicis vbi ſup.Aloiſ.Riccius in praxi rer. quotid. reſolut.*322. *n.* 5. vbi etiam inquit hanc ætatem ita exactam eſſe debere, vt non ſufficiat vltimam diem ſexti anni eſſe cœptam, *Villalob.in ſumm.tom.*3.*c.*413.*n.*31. *Diana vbi ſuprà*, & nouiſsimè 5.*part.tract.*5.*reſolut.*18. vbi cum *Baſilio* reſoluit, quòd ſi tantum ſex horæ deficiant ad legitimã ætatem, profeſsio nequit validè emitti: & ita *Rotam* declaraſſe teſtatur, idque ob rationes, quas expendit *Sanchez d. lib.* 2.*de matrimon.diſput.*44 *n.* 22.*qui & d.c.*4.*n.*4. addit complendam eſſe de momento ad momentum, & quãdo annus eſt biſſextilis, reputari duplicem diem pro vna, vt in exemplis ab ipſo allatis *d. n.*4. nec ideo ei diſplicet *n.*5. quod tradit *Henriq.lib.*3.*de excom.c.*40.*n.*2.*in comment. lit.O.in sũma* 2.*part.lib.*10.*titulo de Sacrament. ordin. c.* 19. *n.*2.*Emanuel Rodriguez tom.*3.*Quaſt.regular.q.*15. *art.*5. nempe annum 1582. ex quo dies decem abſtulit *Gregorius XIII.* reputari annum integrum ad ætatem profeſsioni petitam, nec ſupplendas eſſe dies illas decẽ ex alio anno, quia iſte vetus, & integer annus eſt, etſi non tot dierum, quot anni præcedentes: ſed contrarium reſoluit *Rota* apud *Farinac.deciſ.*175.*n.*4. *tom.*1. *nouiſſimarum*.

Et procedunt hæc omnia æqualiter in pro- 7 feſsione expreſſa, & in tacita: nam licèt aliquibus placuerit ex Tridẽtino ſublatã fuiſſe profeſsionem tacitam, contrarium eſt verius, con-

concurrēte ſcilicet hac legitima ætate . & aliis conditionibus, de quibus per *Sanchez dict. c.3. num.14 & 18.* vt ipſe teſtatur *ibid. num.37. & 38.* tradidit aute illum *Tuſchus vbi ſuprà, num. 30.* & ita declaraſſe *Cardinales* S. Concilii Tridentini interpretes affirmat *Bellar. in dict. loco Concilij*, his verbis: *An profeſſus tacitè iam dudum ſit verè profeſſus, ſicut qui expreſsè poſt annum profeſſus, & tacita profeſſio ſit per hoc cap. ſublata? Congregatio cenſuit eſſe verè profeſſum, ſi modò cætera adſint, quæ ius requirit ad inducendam tacitam profeſſionem? Et reſpondit, hanc non eſſe excluſam per*
8 *dictū decretum, ſeruato tamen ibi tempore præfixo.*

Cuius requiſitæ ætatis etſi aliqua ratio aſſignari poteſt, ea certè erit, vt profitentes eſſent ſanioris iudicii. Nam licèt regulariter qui decimumquartum annum exceſſerunt, iudicium, & diſcretionem habeant, vnde matrimonio, & aliis rebus apti cenſentur, & vt ſuprà conſtitit, de iure communi etiam profeſsioni: nihilominus, vt hæreticorum quorumdam prauis aſſertionibus, & malitiis obuiaretur, qui perfectiſſimum religionis ſtatum graui odio inſectantes, maledolè in vulgus iactitabant, nec monachos, nec moniales futuras, ſi pueri non eſſent, ſacratiſſima hac Synodo ſtatutum fuit, niſi diu poſt elapſam pueritiam, & pubertatē, quæ decimoquarto anno terminatur, vt dictum extat, comprobatque *Balzaranus de feudis, lib. 2. tit. 26. n. 8.* & ſic poſt ſextum, & decimum annum expletum neminem, ſiue maſculum, ſiue fæminam perpetuo vinculo profeſſionis poſſe religioni mancipari, vt vel ſic illa hæreticorum ſacrilega impudentia cohiberetur, non aliter ac in alia Synodo, de qua *in c. oportet 20. q. 2.* ſtatutū obſeruat *Carol. Tapia d. tractat. c. 6. num. 39.* infantes voluntate, & conſenſu parentum recipiendos eſſe, vt omnis occaſio maledicti gratia peſſimorum hominum excluderetur. Nec obſtat, hanc ætatem ſexdecim annorum, adhuc imbecillem, & negotiorum imperitam, ideoque captionibus, & circumuentionibus obnoxiam appellet *Ioannes Grivellus deciſione Dolana 150. n. 9.* quia hoc reſpectu adminiſtrationis bonorū ſubaudiendum eſt, cuius intuitu ante quintum, & viceſimum annum omnes imbecilli, & parum induſtrioſi præſumuntur.

9 Vnde infertur, noua hac Concilii definitione minimè derogatum videri, quod de nō admittendis ad profeſsionem decimooctauo anno minoribus aliquarum religionum ſtatutis continetur. Nam cùm mens, & intentio Tridētini fuerit, pueros ob ſupradictam rationem à religione arcere, ne aliquo tempore queri poſſint, quòd ex ignorantia magis, & indiſcretione, quàm Dei, & perfectioris vitæ amore fuerūt minori ætate profeſsi, potiùs laudabile hoc ſtatutum aliquarum religionum approbaſſe, quā improbaſſe videtur, ex quo magis illius mentem, & intentionem explet. Probat hanc ſententiam *Riccius d. deciſ. 656. n. 5. in fine*, & expreſſiùs *P. Sanchez d. c. 4. n. 6. & 52.* vbi tenet etiam à ſene profeſsionem factam valere, demumque *d. n. 6.* ſubiicit, vt proximè notauimus, non eſſe irritam profeſsionem poſt ætatem à Concilio, & ante requiſitam ex dicto ſtatuto emiſſam, quia talis conſtitutio non annullat profeſsiones ante prædictum tempus factas, vt in ſpecie cenſuit Congregatio Cardinalium teſte *Bellarmino in obſeruationibus ad d. c. 15.* Tridentini.

Quæ quidem Congregatio item cenſuit, di- 10
ctum Concilii decretum non habere locum in Ordinibus Militaribus Equitum D. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, & D. Ioannis quoad ætatē profitendi, & annus nouitiatus, ſecluſo peculiari ſtatuto, ſi quod habent, vt ex *Nauarro lib. 3. cōſil. tit. de regular. in prima editione, conſil. 23. n. 10. in 2. conſ. 10. n. 10. Azorio lib. 13. inſtit. moral. c. 4. q. 2.* docet *Sanchez de matrimon. lib. 7. diſput. 44. n. 8. & d. lib. 5. ſumma, c. 4. n. 17.* vbi hac de cauſa ſolere eos profiteri ſtatim ac decimumtertium annum excedunt, affirmat.

Sed ſiue hac, ſiue alia dummodò legitima, & 11
requiſita ætate fuerit profeſsio emiſſa, adeò ſubſistet, vt nec reſtitutionis ſuffragio poſsit retractari, ex *Turreto conſil. 139. per totum*, quē nouiſsimè ſequitur *D. Ioan. de Larrea, deciſ. Granatenſi 59. n. 13.* eſt enim profeſsio matrimonium, licèt ſpirituale: at verò minor poſt decimumquartum annum ætatis, quoad matrimonium ſpectat, pro maiori habetur, & omni caret reſtitutionis ſolatio, vt ipſi fatentur poſt *Couarru. in epithome, de ſponſalib. 1. part. c. 3. §. 7. n. 1. 2. & 3. & lib. 1. variar. c. 5. n. 1. Lapum, allegat. 53.* Ex quo infert *D. Ioan. de Larrea vbi proximè*, puberem minorem contra præceptum teſtatoris, aut maioratus fundatoris matrimonium ineuntem reſtitutionem non mereri.

ANNVS DECIMVS SEPTIMVS.

SVMMARIVM.

NEmo ante decimumſeptimum annum ex communi ſententia poteſt ad Doctoratum admitti. 1.

Doctor licèt creari quis poſſit à decimoſeptimo anno, niſi poſt quintum, & viceſimum Doctoris iuriſdictione vti non poterit. 2.

Doctor poſtulandi ius habet. 3.

Nullam determinatam ætatem ad Doctoratus gradum eſſe iurè præſcriptam, vt certius traditur. 4.

Ioannes, & Ildephonſus *Authoris Fratres, vnus poſt decimumnonum, & alter poſt vigeſimum annum fuerunt Doctores creati.* 5.

QVÆSTIO I.

Vtrùm ætas ſeptemdecim annorū, aut quælibet alia requiratur pro Doctoratus gradu aſſequendo?

INtereà quæ à noſtris vt certiſsima paſsim decantantur, etſi non præcipuum, nec inferio-

riorem locum obtinet ſententia illa de nullo aſciſcendo ad Doctoratus faſtigium ante deci- mumſeptimi anoi lapſum,cuius memioeruot Cardinal.in Clementin. 2.q.2.n.14.de Magiſtris, Barcol.in l.1.§.initium 2.notabil.ff.de poſtulando, Felinus in c.cùm vigeſimnm,n.11.de offic.& poteſtat.iudic.delegat.& melius in rubric.de magiſtris in principio, Selua de benefic.part.3.q.5.n. 30. in ſecundo caſu, Bertachinus in repertorio,verb. Doctor,verſic. Doctor creari non poteſt,& verbo minor tutor.verſ. Minor 17.annis, Bolognet.in repetit.authent. habita,C.ne filius pro patre, Petr.Lenanderius tractat.de Doctoribus 1. part. q.15. Sylua nuptialis, quæ id etiam ſentire videtur, lib. 5 num. 14. Franciſcus Viuius commun.opinion.lib.1.opin.199.n.1. Quntilian.Mandoſ.de ætate minori,c.5.n.63. Anton.Gomez tom.3, variarũ,c.1.n.57. Anton.Faber.in rationali ad l.1.§.pueritiam, ff.de poſtul. Alphonſ.Modicius,§.prudentum reſponſa, dubitat.11.n.17.& noſter Perez de Lara in compend.vitæ hominis, c.28. n.97.& ante eum Petr.Plaza de delictis,lib.1.c.32. n.11.verſic.Et primò, in quam ſententiam inclinari videotur relati à Rudolpho Schradero in ſelectiſſimis iuris quæſtionibus,tom.1.tit.2. n. 20. etſi
2 Nicaſius in §.eodem lege,n.19.inſtit.quibus ex cauſis manumit.non licet, dicat neminem ante decimumoctauum anoum Doctotem creari poſſe, nec ante vigeſimumquiotum Doctoratus iuriſdictionem exercere, ita vt toto illo tempore à decimooctaoo anno ad vigeſimumquintum Doctor ſit tantum ad legeodum,& poſtulandũ, non verò ad exercendam iuriſdictionem,ſi quã ratione gradus io Scholaſticos habet.

3 Eſtque illius receptiſſimæ opinionis vnicum fundamentum dict.l.1.§.initium, ff.de poſtulando, cuius verbis continetur, neminem ante decimumſeprimum aonum eſſe ad poſtulationis officium admittendum: vnde inferunt,nec ad Doctotatum recipi debere,fortè ea de cauſa, licèt oon exprimane, quia Doctotibus poſtulandi ius permittitur.

4 Sed verius eſt ad hoc nullam de iure præſcriptam eſſe ætatem, etſi præſcriptum ſit tempus, quo neceſſatiò quis ſtudijs incumbere debet, vt in ſupremum Doctorum ordinem legitimè cooptetur. Præfat.Imperatoris ad anteceſſores,§.6.c.fin.de Magiſtris, c.licèt de præbend. cap.de cætero de Cleric.non reſident. Bertach.verb.Doctor, verſic.Doctor vt fiat. Petr.Gregor.ſyntagmat.iuris vniuerſ.lib.49.c.6.n.20.vnde meritò ſcripſit Cardinal.in proœmio Clementin,verſic. Ioannes, quem ſequuotur Felinus in d.c.cùm vigeſimum, Quintilian.Mandoſ.vbi ſuprà,& Campanil.in rubric,7. c.6. n 135. quòd in quacumque ætate quis poteſt Doctorati, dummodò habeat alia requiſita: & ſuadetur oe dum ex eo,quòd nullo iuris teſtimonio contrarium probatur,ſed etiam ipſa experientia, qua quotidie docemur, cuiuſcumque ætatis vitos ad eiuſmodi gradum aſcendere, etſi noo diffitear vix accidere poſſe, ita celeriter quem ſtudiorum neceſſarium iter abſolniſſe, vt ante decimumſeptimum ætatis annum queat Doctoratus lauream promereri; cùm etſi decimo anno fuerit à primordialibus Latinitatis rudimentis ad altiora ſtudia tranſlatus,adhuc aore decimumoctauum, vel nonũ nequaquam hunc honorem conſequetur, vtpote ſatis illuſtri teſtimonio Ioannis, & Ilde- 5
phonſi chariſſimorum Frarrum, quibus inferior omnis laus glorioſè euincitur:nam cùm ab ipſa infautia legalibus diſcipliois exquiſitè, & plus quàm per ætatem licebat, non ſine admiratione contiouò operam nauaſſent: nec ante decimumnonum ætatis annum Ildephonſus, nec ante vigeſimum Ioãnes potuerunt tantum faſtigium conſcendere. quod an merenter fecerint, iudicent qui iſtius tractatum de appellatione à Vicario ad Epiſcopum optimè elaboratum, & illius acutiſſima commentaria in 3. part. noſtræ Recollectionis euoluerint opera, ita ex amuſſim perfecta, & ad ſummum abſoluta, vt ne à liuore quidem iure valeant reprehendi.

SVMMARIVM.

ADuocationis munus exercere nemo poteſt ante decimumſeptimum ætatis annum completum. 1. & quæ ſit ratio. 2.

Antonii Fabri *ſententia impugnatur exiſtimantis huius requiſitæ ætatis nullam poſſe reddi rationem. 3.*

An quis poſſit elapſo decimoſeptimo anno ætatis, vt pro alio, & pro ſe poſtulare. 4.

Magis alijs, quàm nobis ſapimus. 5.

Minori ætate alienis rebus, quàm noſtris proſpicimus. 6.

Impubes licèt matrimonij ſit incapax, alterius nomine illud poteſt contrahere. ibid.

Aliena negotia adminiſtrat minor, qui proprijs non ſufficit. ibidem.

Text.in l. 1. in princip. ff. de poſtul. noua explicatur. 7

Aduocandi,& poſtulandi diſcrimen conſtituitur. ibidem.& 10.

Fœmina aduocati officio vti non poteſt. 8.

Nonnullæ fœminæ referuntur, quæ in iuris ſcientia mirè profecerunt. 9.

Fœminæ antiquitùs erudiebantur. ibidem.

Aduocato minori,etiamſi poſt decimumſeptimum annum in propria cauſa allegationem omittat, datur reſtitutio. 11.

QVAESTIO II.

De neceſſaria ætate Aduocatorum.

NEminẽ poſſe aduocare, ſeu litigãtibus operã ſuam,vel defenſionẽ ad iudiciũ,aut gratis exhibere,aut mercede,ſiue honorario recepto cõmodare, niſi poſt lapsũ decimiſeptimi anni,intita iãdiu plurimorũ animis ſentẽtia eſt, quã à ſimili, & per argumentũ cõfirmat text. in l.1.in princip.ff.de poſtul.& expreſsè,vel, vt aiunt io terminis apud noſtros,l.2.tit.6.part.3.ibi: *Todo ome que fuere ſabidor de derecho, ò del fuero, ò de la coſtumbre de la tierra, porque lo aya vſado de gran tiempo, puede ſer abogado por otro, fueras ende,*

el que fueſſe menor de diez y ſiete años. Notat *ibidem Gregorius* hoc vltimo verbo, vbi etiã perfectam, & extremè completam hanc ætatem eſſe debere ſubiungit, *ex d.l.verſic.Pueritiam, de poſtul.* conſentit *Felinus in cap.cùm vigeſimum, de officio delegat. Bertachin. verba minor procurator, verſic. antepenult. Vinius commun. opinion. opinione 199.n.1 tom.1. Didacus Perez lib 2.Ordin.tit.2. l.7.gloſ.2.verbo, Que aya edad cumplida, & lib.3. tit 4.l.1.gloſ.1.verſic.Debet ad hoc, Ioan. Matienz. in Dialogis 2.part.cap.1.n 3.* qui & *1.part. Dialogo 1 c.9.n. 2.* etiam ad capitulares ſenes id extendit, vtpote qui iã repueraſcunt, *Iacob.Cuiac. libr. 11. Pauli ad edictum in l. minor 23. ff.de minor.& obſeruat.lib.22.c.6.ad calcem, Thodaus Piſſon.in commentarijs ad Pandectas, titulo de poſtulando, Guillelm. Rouil. in deſcriptione iuſtitia, & iniuſtitiæ, pag.mihi 24. colum.3. in princip. Anton. Faber in rationali ad d.l. 1.de poſtulando, Franciſ. Pollet.hiſtor.fori Roman. lib.2.c.7.* Petr. Gregorius *ſyntagm.iuris vniuerſi, lib.49.cap.6.num.21.* vbi & *Quintilianum* de legitima ætate prodeundi, & agendi cauſas diſputantem *lib.12.c. 6.* allegat, *Philip Matthæus in l.2.§.1. n.5. ff. de regulis iuris, Quintilion.Mandoſ.de ætate minori, c.5.n.64.Guillel.* Ranchin *in edicto ſal i Iuliani, lib.3.tit.1.Hugo Donel.commentario.lib.18.c.* 3. vbi etiam *Oſual. litera S. Perez de Lara in compendio vita homin.*
2 *cap.28.num.100.*

Et ratio eſt, vt refert *Conſultus in dict. l.1. quia moderatam hanc ætatem ratus eſt ad procedendum in publicum,* ideſt, vt interpretor, quia antiquitas hunc annorum numerum conuenientem putauit, vt quis in forum deduceretur, reſpexit proculdubio hac ratione *Vlpianus* ſolemnem illũ morem deponendi anno decimoſeptimo puerilem prætextam, ſumendique virilem togam, vt ex tunc tyrocinium cauſarum agendarum publicè, & in foro auſpicaretur, veluti Autor eſt *Franciſ.*Pollet.*hiſtoria fori Romani, lib.2.c. 7.* quẽ ſequitur *Oſuald.lib.18.Donel.c.3. lit.S.* etſi in eo à conſuetudine, & ſolemni illo ritu *Conſultus* diſcrepet, quòd prædictos annos in totum ad poſtulandum vult eſſe completos, cùm olim ſatis fuerit attigiſſe, non exegiſſe, ſed id fortaſſis edicto fuit immutatum, ne ita tyrones pertractandis negotiis ſe ingererent.

3 Vnde infertur non rectè ſenſiſſe *Anton.Fabr. in rationali ad dict.l.1.§.pueritiam*, nullam legitimam, & propriam rationem reddi poſſe, cur decimumſeptimum potiùs, quàm decimumoctauum annum *Prætor* ad poſtulandum expreſſerit, quaſi hoc iuris ſit conſtituti, vt ipſe ait, & ex eorum genere, quorum ratio certa, & concludens reddi non poteſt, *l. non omnium 2. de legibus*, cum ex proximè dictis aliud manifeſtè euincatur.

Sed an quemadmodum qui dictam ætatem exceſſit, aduouandi ius habet pro alio, habeat etiam & pro ſe aduocandi poteſtatem? ingens dubium eſt: & vtrumque ei licere *ex d. l. 1.* probari videtur, vbi decimoſeptimo anno maiori permittitur pro ſe, vel amico poſtulare, cuius teſtimonio ita apud omnes vt veriſſimum circumfertur, & communem eſſe opinionem ſupraſcripti omnes teſtantur.

At nihilominns contrarium duce *Accurſio* 4
defendo, qui in *dict.l.verbo compleuit, in fine*, tenet minorem vigeſimoquinto anno, etiamſi decimnm, & ſeptimnm compleuerit, pro ſe in iudicio aduocare, vel in propria cauſa patrocinari non poſſe, argumento totius tituli, *C. qui legitimam perſonam, & l.clarum, C. de auctoritat. præſtand.* nam tali patrocinio, inquit *Gloſſa*. ipſius cauſa, vel his proculdubio periclitaretur.

Et ſuadetur manifeſtè hæc ſententia ex *dict.* 5
l.2.part. vbi cuicumque literis, vel experientia prædito, annumque ætatis decimumſeptimum excedenti indulgetur, vt in aliena tantùm lite aduocati munere fungi valeat, veluti ipſius verbis planè continetur, quæ hic repetere non grauabor. *Todo ome que fuere ſabidor de derecho, ò de fuero, ò de la coſtumbre de la tierra, porque lo aya vſado de grande tiempo, puede ſer abogado por otri, fueras ende el que fuere menor de diez y ſiete años*: ergo hac ætate maiori ſolùm permittitur, iuxta legis tenorem, quòd alterius, non ſui ipſius adnocatus eſſe poſſit.

Et qnidem meritò, vt ſuſpicor, cùm illud ſit 6
proprium noſtræ humanæ naturæ (qnamuis aliud non rectè ſentiat **Matienzus** cum *Alciato in Dialogis Relator.3. part.c.6.n. 4.*) vt magis in alienum, quàm in proprium bonum, magiſque aliis, quàm nobis ſapiamus, iuxta illud *Homericum*.

Omnes in diſcernendis, & leuandis calamitatibus
Proximorum plus ſapiunt, quàm domeſticis fortunis.

Cuius rei egregiam rationem adfert *Vincent. Turturctus in parallelis ethicis, & iuridicis extra ordinem diſertatiane 7.* idqne confirmat exemplo medici, qui cùm alios optimè medeatur, ſeipſũ mederi minime poteſt, vt adnotauit *Ariſtoteles lib.3.Politicor.cap.12.* his verbis: *At qui*, inquit, *ægrotantes medici alios ad ſe medicos vocant, & magiſtri palæſtra alios magiſtros, quaſi nequeant verum diſcernere, qui de proprijs iudicant. & in affectu cõſiſtunt.* Inde eſt, neminem etiam, qui melius aliorum lites, & contentiones definijt, in propria cauſa ius ſibi dicere poſſe, vt probat *text. & rubrica, C. ne quis in ſua iudicet, vel ius ſibi dicat, l.1. ff. quod legat. l. extat, ff. de eo quod metus cauſa, l. qui iuriſdictioni, ff de iuriſdictione*: ergo nec adnocare. Quocirca praxi obſeruatum refert *Petr.Gregor. vbi ſuprà, n.36.* ne quis orare cauſam propriam in iudicio poſſit. Nam vt ait *Dio Caſius lib. 38. Longè aliud eſt, pro alijs verba facere, quàm pro ſe conſulere.* Nam *quæ pro alijs dicimus, ea cùm à recta, & integra ratione proficiſcantur, vtique vim ſuam obtinent: verùm animus vbi quis morbus eum occupauerit, obtunditur, caligoque offunditur, ita vt nihil idoneum excogitare poſſit: itaque illud dictum vetus rectè dictum eſt, facilius eſſe alios adhortari, quàm ſe ipſum contra aduerſas res obfirmare.* Tradit ſimilem rationem idem *Petr. Gregor. ibidem, num.36.* cui conſentit Anton. *Faber in dict.l.1.§.5.* dum inqnit, ſolere homines, etiam prudentiores, in rebus ſuis agendis minus ſibi imperare, quàm in tractandis alienis. Quam ob

cau-

Digitized by Google

cauſam bene moribus conſtitutum eſſe ait, ne
quis pro ſe ipſo poſtulare poſsit, ſed quantę-
cumque ſit probitatis, & doctrinæ, aduocatum
quærere, & ſi non inueniat petere cogatur.

6 Nec ſolùm plus aliis, quàm nobis ſapere vi-
demur, imò & citius aliorum commodis, & vti-
litatibus, quàm noſtris ſapimus, vt vel ex eo ſo-
lo apparet, quòd impubes, qui nondum mali-
tia, & iudicio pollet, ad vxorem ſibi ducendā,
& matrimonium contrahendum, pro alio, & al-
terius nomine rectè contrahit, veluti optimè
docet *P. Sanchez de matrimonio, lib. 3. diſputat. 41.
n. 8. Ioan. Gutier. eodem tractatu, c. 44. n. 98.* nouiſ-
ſimè *Didac. Cuellar. tractat. de manumiſſio. part. 2.
n. 72.* cui & illud conuenit, quod ad rem noſtrā
propiùs accedere videtur, nempe, minorem vi-
ginti, & quinque annis, qui propriis rebus ge-
rendis ineptus, & parum induſtrius cenſetur, *l. 1.
& ferè per totū titulum, ff. de minoribus*, alienis re-
bus gerendis, & adminiſtrandis poſt decimum-
ſeptimum annum idoneum reputari, *l. ſi colle-
ctaneus. 13. ff. de manumiſſis vindicta, §. iuſtè autem,
in fine, inſtit. quibus ex cauſis manumitt. non licet*,
vbi dicitur decimoſeptimo anno maiorem poſ-
ſe ad negotia procuratorem conſtitui, & con-
ſequenter antea quem alienis negotiis, quàm
propriis ſapere, vt in aduocatis ſentimus.

7 Quod minimè euenit *dict. l. 1. in principio, ff.
de poſtul.* vbi eadem ſeptemdecim annorū æta-
te quis pro ſe, & amico poſtulandi facultatem
nanciſcitur, ſiquidem ibi de poſtulatione, &
non de aduocationis munere principaliter
agitur, vt tam legis verba, quàm tituli prodeūt:
eſt enim poſtulare minus, quàm aduocare. Nā
vt rectè inquit *Anton. Faber. in rationali ad d. l. 1.
§ 4* & poſt eum *Oſuald. lib. 8. Donelli c. 3. lit. M.*
quiſquis aduocatus eſt, poſtulat, ſed non quiſ-
quis poſtulat, aduocatus eſt. Vnde ipſi conclu-
dunt, licèt pro ſe quis poſtulandi habeat facul-
tatem, aduocandi tamen in propria lite nullam
ſortitur, cùm aduocatus ille propriè ſit, qui nō
pro ſe, ſed pro alio poſtulat: ex quo intelligitur
quare in edicto de poſtulando ſe daturum ad-
uocatum Prætor pollicebatur his omnibus, qui
in propria cauſa poſtulandi ius non habent.
Non quidem (vt perperàm nonnulli interpre-
tantur) quia cùm poſtulare, & aduocare idem
ſit, conuenientiſsimum videbatur, vt ei aduo-
cato ſuccurreretur, qui pro ſe aduocandi, vel
poſtulandi nullam obtinet poteſtatem, ſed po-
tius quoniam, vt propè notauimus, his qui cū
non poſtulent, poſtulatore indigent, aduocatus
neceſſariò aſsignandus erit, cuius id officium
eſt, vt non pro ſe, ſed pro aliis poſtulent, & ad-
uocentur.

8 Et probatur apertiùs ex ipſius verbis dictam
l. 1. non de aduocatione, ſed de poſtulatione,
quod multo minus eſt, neceſſario ſubintelligi
debere: quia ſi de aduocatione illa acciperetur,
vel poſtulationis nomen in ea, etiam aduo-
cationem, prout iuridicam litium defenſionem
importat, contineret, eliceretur fœminas aduo-
cationis munere ſaltim pro ipſis fungi poſſe,
cum ſolum pro aliis poſtulare illis ſit à *Præto-
re* interdictum, vt vel ex hoc rectè obſeruat *ibi-
dem Anton. Faber*, quod nemo citra abſurdum
dicet. Tunc quia aduocationis officium virile
eſt, argumento *l. alienam 18. C. de procuratoribus
dict. l. 2. tit. 6. part. 3.* ibi: *Todo ome que fuere ſabi-
dor de derecho, &c. puede ſer Abogado*, necnon &
publicum *d. l. 1.* ibi: *Quia moderatam hanc ætatē
ratus eſt ad procedendum in publicum*. At vero à
publicis officiis fœminæ penitus arcentur, *l. 2.
ff. de regulis iuris, cum ſimilibus*. Tum etiam, quia
ad eiuſmodi muneris exercitium iuris ſcientia
deſideratur, *l. nemini 11. C. de aduocatis diuerſor.
iudic.* vbi ita cauetur: *Iuriſperitos etiam eorū Do-
ctores iubemus iuratos ſubgeſtorum teſtificatione de-
promere eſſe eum* (de aduocato loquitur) *qui poſt-
hac ſubrogari debuerit peritia iuris inſtructum*: fa-
cit *dict. l. 2. tit. 6. part. 3.* cui ſcientiæ nemo dubi-
eat fœminas nequaquam incumbere, aut ope-
ram dare.

Sed vereor, ne hoc planè ſubuertatur exem- 9
plo *Aphraniæ*, quæ *Bructionis* vxor fuit, & quam
falſo *Calphurniam*, vel *Carphaniam* appellant in
d. l. 1. §. & ratio quidem, ff. de poſtulando, quæ cùm
Iuriſprudentiæ cultrix eſſet, poſtulare ſolita
erat: ſed ita procaciter, & inuerecunde, vt me-
ritò edicto cauſam dederit: cui nec abſimilis vi-
detur *Plotiana* illa fœmina, cuius fit mentio in
l. Plotiana 18. ff. de iure Codicillorum, quam Iuriſ-
prudentiæ fuiſſe ſtudioſam refert *Tiraquellus in
ll. connubialibus*, vti & filiam eximii *Gloſſatoris
Accurſij*, quam adeò profeciſſe memorant in
ſtudio Iuriſprudentiæ, vt Bononiæ ius publicè
docuerit, teſtante etiam *Vincentio Turturcto in
parallelis ethicis, & iuridicis diſſertat. 47.* vbi eam
iuridicè confirmat, quod præſertim antiquis il-
lis temporibus mirum videri non debet, qui-
bus vſitatiſsimū erat fœminas erudire, & ſcien-
tiis omnibus inſtruere, vt ex *Iuliano* deprehen-
ditur *in l. 4. ff. vbi pupill. educari debeat*, dum in-
ter alimenta pupillæ præſtanda præceptorum
mercedes numerauit, his verbis: *Et mercedes, vt
liberalibus artibus inſtrueretur, pupillæ nomine præ-
ceptoribus dare*. Idem diſertis verbis *Imperator
Gordianus* poſteà expreſsit in *l. ſi paterno. 15. C.
de negotijs geſtis*, hoc modo: *Si paterno affectu pri-
uignas tuas aluiſti, ſeu mercedes pro his aliquas ma-
giſtris expendiſti, eius erogationis tibi nulla repetitio
eſt*: probant etiam innumeris aliis teſtimoniis
Tiraquel. *& Vincent. Turturet.* locis *vbi ſuprà*.

Verùm quidquid hæc ſuadere videantur, in- 10
dubitatum exiſtit, fœminarum proprium Iuriſ-
prudentiæ ſtudium non eſſe, cui etſi aliquando
nonnullæ operam dederint, eximièque in eo
profecerint, vti raræ minimè erunt ad conſe-
quentiam trahendæ, argumento *l. in ea quæ. 64.
ff. de regulis iuris, l. nam ad ea, ff. de legibus, & capit.
quæ à iure communi exorbitant, de regulis iuris, li-
bro 6.* Nec ideò affirmandum, fęminas aduoca-
tionis officio idoneas eſſe, velut in *dict. l. 1.* vbi
poſtulare illis ſaltim in propria cauſa permitti-
tur, etiam & aduocare licere, vtpote nulla ſit
inter poſtulationis, & aduocationis munus ſpe-
cifica differentia, cùm certius ſit hæc officia
prout ad defenſionem, proſecutionemque cau-

ſarum

ſarum tendunt. nonnihil inter ſe conuenire, & ſimilia eſſe, quandoque non alia ratione exemplo *Neruæ* filii decimoſeptimo anno de iure reſpondentis vtatur *Conſultus in d.l.* 1. ad ſimilem poſtulationis ætatem præfigendam. At verò in quantum poſtulatio deſiderii, ſine actionis explicatio, vel propoſitio tantum eſt, vt ex *dict.l. verſic.Poſtulare eſt*, colligitur, & aduocatio non ſolū actionis, ſed etiam iuris expoſitio, & peroratio, maximè diſtinguuntur: vnde meritò dixit *Anton. Faber*. & poſt eum *Oſuald. vbi proximè*, poſtulare minus eſſe, quàm aduocare, nam quiſquis aduocatus eſt, poſtulat: ſed non quiſquis poſtulat, aduocatus eſt.

11 Ex quibus inferri videtur, parum tutam eſſe opinionem eorum, qui tenent minorem viginti, & quinque annis, maioremque ſeptemdecim, nequaquam eſſe reſtituendum aduerſus allegationem pro ſe in propria cauſa omiſſam, vt expreſsè docent *Scribentes in l.* 1. *C.qui, & aduerſus quos, Angel.conſil.*93.*n.* 4.*in princip. Iacob. Mandel.conſil.*46.*cum præſens articulus, n.*5. quam cõmunem opinionem appellat *Boberius decif.* 35. *n.*6.*Guilielm.Rainer.in l.nihil,* §.*non capitur, n.*5.*ff. de regulis iuris*: ſiquidem cùm ex ſupradictis affatim conſtet, in propria cauſa neminem ante maiorem viginti, & quinque annorum ætatem idoneum aduocatum eſſe, nihil obſtat quominus illam nondum attingentibus, vti minoribus, & vel imperitia, vel negligentia in propria cauſa læſis reſtitutione ſuccurratur. Nec refragantur rationes, quibus oppoſitam ſententiam communiter defendunt *Interpretes*, quia vt ex ipſis patet, ſolummodò generaliter euincunt, aduocatum, licèt minorem, poſt decimumſeptimum annum fruſtrà reſtitutionem contra omiſſam, vel friuolam allegationem poſtulare, quod minime debet ad proprias cauſas extẽdi, in quibus nemo ante quintum, & vieeſimum annum legitimus defenſor exiſtit, vt iam probauimus.

SVMMARIVM.

MVlti exiſtimant Concilij Tridentini ſolemnitatem in ea renuntiatione non eſſe neceſſariam, quæ à minore decimiſexti anni fit. 1.

Dictio quoque *copulat ſequentia cum præcedentibus*. 2.

Magis *probatur ſententia eorum, qui affirmant, nullam, quamuis maiorem renuntiantis ætatem Concilij ſolemnitatem excludere*. 3.

Verba illa Concilij nulla quoque renuntiatio *aperiuntur*. 4.

QVAESTIO III.

An ſolemnitas Concilij Tridentini requiratur in renuntiationibus factis à minoribus 17. annorum?

1 *MEnochius de arbitrariis, libr.* 2.*centur.*5. *caſu* 436.*num.*8.*Lelius Zechius de Republica Eccleſiaſtica, tit.de regularib.c.*3.*n.*14. *limitat.*8.*& Aloiſius Riccius tom,* 3. *praxis rerum quotidianar, reſolut.*327. qui id etiam indicare videtur, licet in renuntiatione loquatur ante ingreſſum religionis facta à puella 23. annorũ, negant prædictam *Concilij* ſolemnitatem eſſe neceſſariam, vbi renuntians decimumſextum annum ætatis ſuæ exceſſerit. Mouentur ex eo, quod decretũ *cap.*16 *ſeſſ.*25.*de regularib.* connexum præcedẽti, & ipſi continuum, veluti prioribus iſtis ſuis verbis oſtenditur: *Nulla quoque renuntiatio anteà facta, &c.* Dictio enim *quoque* illam habet naturam, vt copulet ſequentia cum præcentibus, argumento §.*prætorum quoque, inſtitut.de iure naturali, &* §.*poſthum.inſtit.de legatis*.

Sed in capite præcedenti decernit Conciliũ, 2 nullam profeſſionem validam fore emiſſam ante decimumſextum annum: ergo *cap.*16. cõtinuans deciſionem cum decreto capitis præcedentis, & decernens nullam renuntiationem anteà factam validam fore, intelligendum quoque eſt de renuntiatione facta ante decimumſextum ætatis annum, non de facta poſt dictum tempus.

Potiorem tamen affirmatiuam ſententiam 3 contra prædictos meritò arbitrantur *Zenedus in collectan.*50.*ad decretum, n* 5.& rurſus *q.*6.*n.*10. *Ioan.Gutier.Canonicar.lib.*2.*n.*34.*Molinus de ritu nuptiar.lib.*3.*q.*99.*n.*41.*cum ſequentibus, Valaſcus de partition.c.*16.*n.*27. *Morquecbus de diuiſione bonorum, lib.*4.*c.*5.*d.n.*34.*Manuel.Rodriguez in ſumma, tom.*2.*c.*7.*n.*7.*& Quaſt* Regular. *tom,* 2.*q.*47. *art.*3.& à ſuperiori ſententia diſcedens, *Aloiſius Riccius d.tom.*3.*praxis rer. quotidianar. reſol.* 355. P.*Sanchez in ſumma, lib.*5.*c.n.*7. nouiſſimè *Hermoſilla in additionibus ad gloſſam* 4.*l.*1.*tit.*3.*par.*5. *n.* 19. Qui omnes vno ore fatentur, ſolemnitatem à *Tridentina Synodo* præſcriptam in quibuſcumque renuntiationibus, ſiue à minoribus, ſiue à maioribus ſexdecim annorum ante profeſſionem confectis eſſe adhibendam.

Hiſque rationibus adducuntur, quia ita Eminentiſſimi *Cardinales S. Concilij Interpretes* declararunt, teſtibus *Marcil. Ioanne Gallemart. & Roberto Bellarmino in dict.c.* 6.*Concilij*. Deinde quia ratio iſtius decreti fuit, quæ in fine *eiuſd. cap.* refertur, vt conſuleretur libertati nouitii egredi volentis, ne ea occaſione diſcedere nequeat, quòd totam, vel maiorem partem ſubſtantiæ ſuæ donarit, nec facilè ſi diſceſſerit, id recuperare poſſit, quæ ratio pariter procedit etiam in his, qui decimoſexto anno ſunt maiores: ergo eodem etiam iure teneri debebunt, *ex regula l.à Titio, ff.de verbor.obligat.l.illud ad legem Aquiliam, & cap. tranſacto de conſtitutionibus*.

Nec in contrarium vrget ratio connexionis 4 *dict.c.*16. cum antecedenti, ſiquidem vt ſuprafcripti omnes teſtantur, continuatio huius decreti cum præcedenti tantùm ſtat in eo, vt quẽadmodum profeſſio, de qua in *c.ſuperiori*, abſque ſolemnitate in eo præſcripta emiſſa eſt nulla: ita quoque renuntiatio ante dictã profeſſionem non ſeruata forma *d.c.* 16. ſit irrita, qui verus ſenſus eſt illorum verborum, *Nulla quoque renuntiatio anteà facta, &c.* nam vt expendit *P.Sanchez n.*8. non oportet in omnibus ſeruari

uari

uari continuationem, & pariformitatem in decretis continuatis, ſed ſufficit ſaltim in aliquo eſſe retentam.

Et probatur, quoniam ſi reſpectu ętatis continuatio horum capitum eſſet intelligenda, ex ea ſenſus eliceretur contrarius verbis, & menti *dict. cap. 16.* nam colligeretur inualidam eſſe renuntiationem à nouitijs cuiuſcumque ſexus factam ante decimumſextum annum expletũ, quemadmodum & profeſſionem eſſe debere, ſuperiori decreto continetur, quod repugnaret manifeſtè verbis, & ſententiæ *d. cap. 16.* quibus manifeſtè præcipitur renuntiationem eſſe peragendam bimeſtri profeſſioni proximo, idest, duobus mẽſibus ante ſexdecim annos, quos ad profeſſionem ſupra præſcripſerat; ergo continuatio horum locorum minime erit ętati commodanda, ſed profeſſioni, veluti iam monuimus, ita vt firma ſit huius quæſtionis diffinitio, monachum, vel monialem minorem, vel maiorem ſexdecim annorum teneri ſeruare formam inductã à Sacro Concilio Tridentino, in renuntiationibus ante profeſſionem faciendis, alioqui & renuntiatio, & obligatio nulla erit, vt *in d. cap. 16.* ſtatuitur.

SVMMARIVM.

Sententia eorum refertur, qui tenent procuratoris ad negotia ætatem ſeptemdecim annorum eſſe. 1.

Alijs autem vt verius placet vſurationis pollentem, licèt impuberem, ad negotia poſſe procuratorem deputari. 2. *& quæ ſit ratio.* 3.

Minor poteſt conſtitui procurator ad poſſeſſionem capiendam. ibidem.

Text. in l. ſi collectaneus, 13. de manumiſſis vindicta, vera ratio traditur. 4.

Text. in cap. qui generaliter. 5. §. fin. de procuratorib. lib. 6. explicatur. 5.

Procurator ad negotia validè, ſed non licitè ante decimumſeptimum annum conſtituitur, ibi, & n. ſeq.

Leges Partitæ ex legibus iuris communis maiori ex parte fuerunt tranſcriptæ. 6.

Minor procuratorio nomine pro alio contrahens de rato cauere, non pro illo fide iubere non poteſt. 7.

QVAESTIO IIII.

De numero annorum procuratoris ad negotia.

1 IN quæſtionis inueſtigatione quænam ætas in procuratore ad negotia deſideretur, diuerſas ſententias Auctores perſequuntur, & vix cui acquieſcendum apparere poteſt. Quidam enim, nec infimæ authoritatis viri, ſeptimodecimo anno minores ab hoc munere arceri, nõnullis Iuriſconſultorum locis ſuffulti profitentur: & probari eorum ſententia primo intuitu videtur *in l. ſi collectaneus 13. ff. de manumiſſis vindicta, & in §. eadem* ibi: *Et ſeruus, qui manumittitur procuratoris habendi gratia, nõ minor decem, & ſeptem annis manumittatur, inſtit. quibus ex cauſis manumittere non licet*, & ex optimo *text. in cap. qui generaliter 5. §. fin. de procurat. lib. 6.* ſub illis verbis: *Licet autem quis poſt decimamſeptimũ annum procurator ad negotia licitè deputetur, &c.* & ſuadetur noſtro ſeptempartito iure *in l. 19. tit. 5. part. 3.* hoc verſiculo: *E aun dezimos, que los perſoneros que ſon dados para recaudar coſas fuera de juizio, que cumple que ſean de edad de diez y años*, ſubſcribit *Gloſſ. in d. §. eadem verbo decem, & ſeptem annis, & in l. 1. §. pueritiam, verb. Sed ad negotia. ff. de poſtuland. Alberic. in l. exigendi, n. 5. de procurat. Paulus ibid. n. 9. Iaſon n. 19. Ioan. de Graſſalibus de ſubſtantialibus procuratorum, verbo prouidos, diſcretos viros, n. 4. D. Anton. in 3. p. tit. 6. cap. 3. § 7. Sylueſter verbo procurator, num. vnic. verſic. Sed nota, Gregor. Lopez d. l. 19. verbo diez y ſiete, Didac. Couar. in c. ſua, de teſtamentis, n. 3. Marcus Mantua in rubric. tit. de procurat. n. 13. Moutal. in l. 9. tit. 10 lib. 1. fori, Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap. 5. n. 65. Cardin. Tuſchus practic. concluſ. lit. P concluſ. 810. n. 1. Ioan. Cutier. de iurament. 3. part. c. 11. n. 1. Rebell. de obligat. lib. 17. q. vnic. n. 11. Alexand. Trentacinq. variar. reſolut. liu. 2. tit. de procurator. reſolut. 3. num. 35. Ludolphus Scraderus in ſelect. ſ. quæſt. tom. 1. tit. 6. num 6.*

Alij enim nullam certam ætatem in procuratore ad negotia deputato requiri præter illam, quam ad vſum rationis naturale ius expoſcit, eo ſibi perſuadent, quia pupillus, aut ei proximus, adminiſtrationi præfici, & inſtitoriã obire poteſt, *l. ſed etſi quis 7. §. pupillus. ff. de inſtitor. action. Pupillus autem inſtitor.* inquit *Conſultus, obligat eum qui eum præpoſuit inſtitoria actione, quoniam ſibi imputare debet, qui eum præpoſuit, & in l. ſequenti: Nam plerique pueros, puellaſque tabernis præponunt*, necnon & in *l. 1. §. magiſtrũ nauis, verſic. Cuius autem*, ibi: *Sed nec cuius ætatis ſit, intererit ſibi imputaturo, qui præpoſuit, ff. de exercitatoria actione*, conducit plurimum *l. de atque 3. §. ſeruus autem, ff. de minoribus*, illic: *Quare etſi per impuberem contraxerit, idem erit dicendum*, cuius ſimile *Paulus* reſpondit *in l. 1. §. cæterum, verſic. Quòd ſi impuberem*, inquit, *miſeris ad poſſidendum, incipies poſſidere*: & rurſus in *§. pupillus*, vbi hæc ſeries: *Pupillus per ſeruum, ſiue puberẽ, ſiue impuberem acquirit poſſeſſionem, ſi tutore autore iuſſerit eum ire in poſſeſſionem.* Ex quibus docet nouiſſimè *Ludouic. Pollius tractat. de manutentione, obſeruat. 67. ad finem*, minorem poſſe procuratorem conſtitui ad poſſeſſionem capiendam, necnon & *text. in l. commoda. 0 24 ff. de minoribus.* quã ſententiam vti veriſſimam tuentur *Bald. in d. l. exigendi, n. 4. C. de procurator. ibid. Alexand. Iacob. de Aretio* dicẽs eſſe communem, *n. 13. Petrus Bellapertic. n. 4. verſ. Sed opponitur, Salicetus n. 13. Paulus in l. minor ff de procurator. & in l. 1. §. pupillus, ff. de acquirenda poſſeſ. Francus in d. c. qui generaliter. §. licet, n. 1.* tenent ibidem *Io. Andr. n. 2. Ancharan. n. 4. Domin. eodem n. Iacob. Cuiac. obſeruat. lib. 22. c. 16. Caldas Pereira in l. ſi curatorem verbo hanc contractum, nu. 40. C. de in integrum reſtitut.* pluribus congeſtis *Thomas Sanchez de matrimon. lib. 3. diſput. 41. n. 8. Philip. Matthæus in l. 3. n. 20. ff. de regulis iuris. Anton. Cardoſ. in praxi aduocatorum, lit. M. n. 47.* doctiſsimè *Anton. Faber. in Iuriſprudent. Papinianea tit. 9. princip. 7. illa 14. Donellus*

2

lus

Digitized by Google

lus lib 18.com.cap.3. vbi etiam Oſuald. lit. F. Hieron. Bucar. de different. inter iudic. ciu l. & crimin. different 142. num. 29. Cuellar tract. de manumiſ. 2 part. num. 70 & nouiſsime *Hermoſilla in addit. ad gloſſ. 2. l. 7. tit. 1. part. 5. num. 5.* qui hanc ſententiã veriorem, tenendam, & communiter approbatam vocat.

3 Cuius rei rationẽ optimè excogitauit *Bald. vbi nuper* relatus, & refert *Sanchez d. nu.* 8. idrò enim ſcribit, ætatem viginti, & quinque annorum in procuratore ad forenſia iura expoſcũt: in procuratore vero ad negotia nec certam, vllam ætatem præſcribunt; quia iudicia ex ſui ratione inter contradicentes, & reluctantes peraguntur: Negotia etenim, ſiue contractus non niſi conſentientes ſimultanea voluntate perficiunt. Quæ voluntas cùm proculdubio quacumque ætate reperiatur; dummodo rationis expers non ſit; rectè inſertur impuberem; aut pupillum cuiuſcumque ætatis negotia adminiſtrare, ad eaque procuratorẽ deputari poſſe.

4 In hac opinionum varietate vltimam ſententiam ſecuriorem eſſe puto, etſi primam etiã probabiliſsimam exiſtimem. Nec refragantur in contrariæ opinionis fulcimentum adducta: Non primum *ex d. l. ſi collectaneus, & ex d. §. eadẽ*, quia licet verum ſit non aliter minori 25. annis ſeruũ manumittere procuratoris habendi gratia permitti, quàm ſi decimumſeptimum ætatis annum ſeruus impleuerit, decimumoctauũque attigerit. Hoc quippe non ex eo prouenit, quod ante huiuſmodi ætatis implementũ procuratoriũ munus exerceri prohibetur, ſed quia ante illud tempus iuſta cauſa manumiſsionis nõ inuenitur, ex *Lege Ælia Sentia* ad libertatis præſtationem in minore deſideratur, *d. §. eadem inſtit. quibus ex cauſ. manum. non licet*, cum ſimilibus notat *Anton. Faber vbi proximè, princip. 6.* quamuis enim procurator ad negotia conſtitui poſsit ætatis cuiuſcumque, etiam pupillus, & ſeruus, vt proxime oſtendimus, & probatur ex *l. ſeruus quoque 33. in princip ff. de procuratorib*, At vix credi poteſt minori vtile proficuumque eſſe illum procuratorem habere, qui ſeruus ſit, & decimumſeptimum ætatis annum non expleuerit, cùm ante huiuſmodi ætatem fragile, imbecillumque ſit hominis iudicium, rerumq; adminiſtrationi inſufficiens, & ea impleta in ſeruitute exiſtentem haud quaquam vtile eſt procuratorem habere: expedit enim minori negotia procurari per liberum, cum quo liberius homines contrahant. Ita ſubtiliter vno verbo excogitauit *Petr de Bellapertica ſup. n. 4. ad finem, Caldas Pereira, Antonius* Faber, *Philip. Matthæus num. 33. & Oſuald. vbi ſuprà.*

5 Secundo loco motum ſcrupulum *ex d. c. qui generaliter 5. §. vltim. de procurator. lib. 6.* eximemus, ſi memoria complectamur. quod omiſſa ibidem *Franc.* interpretatione *n. 2. tradit Thom. Sanchez d. lib. 3. de matrimon. diſputat. 41. n. 8. verſic. Nec obſtant*, nempe Summũ Pontificem in eo textu dumtaxat expreſſe definire procuratorem ad litem, ſiue iudicia, niſi viginti, & quinque annorum conſtitui non poſſe, cũ vero de procuratore ad negotia ſermonem inſtituit, diuerſo loquendi modo vtitur, videlicet procuratorem ad negotia licite conſtitui, qui decimum, & ſeptimum annum iam expleuerit: quaſi clare ſignificans, illum ante prædictam ætatem valide nominari poſſe. Hunc autem anno decimoſeptimo non exacto poſſe valide, ſed non licite, ideſt honeſte, & vtiliter, vt proxime expendebamus. Quare ſibi imputandum iura proclamant, qui ita teneræ ætatis adoleſcenti ſua commiſit negotia, *dict. l. ſed etſi quis 7. §. pupillus l. 3. §. vltim. l. cũm mandato, 23. in finalib. verbis, ff. de minorib. Iacob. Bonieur in ænigmat. legũ, cap. 17. Caldas, &* Anton. *Faber dictis in locis.*

Quæ interpretatio egregie corroboratur ex verbis, *dict. l. 19. partita* tranſcripta proculdubio ex *deciſ. dict. §. licèt*, vt harum legum conditoribus moris fuiſſe probatur Partitarũ proœmio, ibi: *E tomemos de las palabras de los Sabios, è de los Derechos, & l. 1. Tauri, Porque fueron tomadas de los dichos de muchos Sabios, è de los Derechos*, & facillime ſibi hoc perſuadebit quiſquis illius legis verba attente luſtrauerit: *E aun dezimos*, hæc ſunt, *que los perſoneros que ſon dados para recaudar coſas fuera de juizio, que cumple que ſean de edad de diez y ſiete años, como quier que los otros que ſon pueſtos para demandar, ò reſponder en juizio, deuen ſer alomenos de edad de veinte y cinco años.* Cùm enim procuratoris ad iudicia ætatem deſignare lex voluiſſet, verbo illo, *Deuen*, vtitur, quaſi præciſe, & neceſſariò hic annorum numerus in eo deſideretur. At verò de conſtituro procuratore ad negotia loquẽs, *Cũple que ſeã* ſcripſit *de edad de diez y ſiete annos*, prout ſi diceret, expedire maioris vtilitatis cauſa huius ætatis homines negotiationi præponere, licet minoris etiam ætatis valide deputari poſsint, quibus etiam dictæ legis partitæ obſtaculum manet ſublatum. 6

7 Quo loco minime prætereundũ cenſui eiuſmodi minorem ita demum procuratorio nomine alterius negotia gerere poſſe, ſi nullum inde detrimentum, aut damnum ipſe paſſurus ſit. Nam ſi aliquam obligationem in ſe ſuſcipiat, aut fidei iubendo pro domino, aut de rato promittendo, quidquid ab eo geſtum fuerit, proculdubio nullitatis vitio laborabit, vt poſt *Speculatorem lib. 1. part. 2. titulo de actore in principio, num.* 10. docet *Simoncellus tractat. de decretis, lib. 2. tit. 8. inſpectione 9. num. 91.* vbi ideò concludit, minorem pro alio procuratorio nomine contrahendo de rato cauere non poſſe.

ANNVS DECIMVSOCTAVVS.

SVMMARIVM.

P*Vbertas diſtinguitur, ſecundùm aliquos, in ſimplicem, plenam, & pleniſſimam.* 1.

Conditio, cùm pubes erit, *ei adſcripta, qui decimũquintum annum agit, intelligitur de pleniſſima pubertate viginti, & quinque annorum. ibidem.*

Verius

Digitized by Google

Verius tamen eſt in ſimplicem tantùm, & plenam diuidi. 2.
Simplex pubertas, minus plena, & vita noſtra aurora appellatur. ibidem.
Plena pubertas in maſculis decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto incipit. ibid.
Text. in l. cũ filio 50. ff. de legat. 3. verè declaratur. 3.
Plena pubertas quando finiatur? 4.

QVAESTIO I.

Plena pubertas quando contingat?

1 QVamuis aliquibus, vt *Zaſio in Par. de adoptionib. Balzarano de feudis, lib. 2. tit. 26. n. 8. & Oſuald. lib. 3. Donel. c. 14. lit. B.* trifariam placuerit pubertatem diſtinguere, veluti in ſimplicem, plenam, & pleniſsimam, à quibus parum diſſentit Anton. *Faber in Iuriſprudentia Papinianea, tit. 22. princip. 2. paulò ante finem*, necnon & *Emanuel Coſta lib. 1. ſelector. c. 12. Spino in ſpeculo teſtament. 1. part. gloſſa. rubric. n. 44. Paul. Durand. de condit. & modis impoſſibil. 3. part. c. 7. n. 4.* ideò affirmantes conditionem, *cùm pubes erit*, ei appoſitam, qui impleuit decimumquintum annũ intelligi de pubertate pleniſsima vigintiquinq; annorum, *ex l. cum filio 5. verſic. Interdum, & verſic. Ego quidem, ff. de legat. 3.* certiùs tamen eſt in
2 ſimplicem, & plenam diuidi. De ſimplici, quam alio nomine ſemiplenam appellauit *Hoſtienſis in ſumma, tit. de deſpõſat. impub. n. 2.* primã, & minùs plenam Anton. *Faber vbi proximè*, & tandẽ ceu vitæ noſtræ auroram, *Lorin. in Eccleſiaſt. c. 11. verſ. 10 ſup. anno 14.* ſatis diſcuſsimus. De plena nũc incidit diſputatio; in qua quidẽ cõſtituẽdũ erit, pubertatẽ, quam plenã nũcupamus, in maſculis decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exordiri. Hoc probãt Cõſulti *in l. adrogato 40. §. nõ tãtũ, ff. de adop. l. Mela ait. 14. §. 1. de alimẽtis, & cibar. legat. & in l. quidã conſulebãt 57. de re iudicata, & Iul. Paul. lib. 3. ſentẽtiar. tit. 4. §. 1. Imperator* etiam *in §. minorem, de adoption. & in §. fin. quibus manumit. licet, vel non*, & non diffitentur noſtræ ſcholæ inſigniores viri, *Guillelm. Mainer in l. pupillum, n. 4. ff. de regulis iuris, Hugo Donel. commentar. iuris ciuilis lib. 3. c. 14.* vbi etiam notat *Oſuald. lit. B. Hoſtienſ. vbi ſuprà, Corraſius in d. l. arrogato, §. non tantum, n. 4. Iacob. Cuiac. libro 11. Pauli ad edictum in l. cum mandato 21. ff. de minor. verſic. Vis ſeruum*, aſſerens finito anno decimoſeptimo, & incæpto decimooctauo incipere, *Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. c. 5. nu. 5. Franciſc. Hothoman. in commentario de verbo. verbo pubertas plena, Franciſc. Conſtan. commentar. libro 2. cap. 15. ad medium, Petrus Barboſa in l. cum Prætor 12. §. fin. n. 103. ff. de iudicijs*, vbi ex *authent. ſi capti.* & ex *Baldo ibidem num 3. C. de Epiſcop. & Clericis*, ſubiicit huius ætatis homines à cæteris minoribus diſtingui, *Petr. Gregor. ſyntagm. lib. 9. c. 7. n. 10. Proſper. Farinac. prax. criminal. tomo 3. q. 92. n. 20. Caluinus in Lexicon iuris, verbo ætas, verſic. Aetatem in quinque, Benedict. Pinel. ſelectar. iuris, lib. 2. c. 4. n. 25. Anton. Faber in Iuriſprudẽt. Papinianea tit. 22. princip. 2. ad calcẽ, Petr. Franciſc. Linglois deciſ. 34. q. 2. n. 17.* & ex Medicis hoc etiam confirmat *Petr. Garſia in Auicennam fen. 1. lib 1 doctrin. 3. cap. 3. diſputat. 16. cap. 3. verſic. Secunda ætas.*

Hanc licèt tot tantiſque Iuriſconſultorum, 3
& Scribentium ſuffragiis communitam definitionem in dubium vertit deciſio *d. l. cum filio 5. ff. de legat. 3.* vbi legatum relictum, cùm pubes erit, quando teſtator ſciebat legatarium eſſe puberem, niſi adueniente vigeſimoquinto anno non debetur: ergo quia plena pubertas, quæ vltima eſt, vt diximus, illa maiori ætate incipit, alioqui decimooctauo anno prædictum legatum ei, cui relictum eſt præſtari deberet.

Sed reſpondetur cum *Benedicto Pinello vbi ſuprà, n. 26.* ideò vigintiquinque annorum ætatem legato in *d. l.* fuiſſe præſtitutam, licèt in tempus pubertatis eſſet relictum, quia plena pubertas, quæ decimooctauo anno contingit, tunc ſolum attenditur quoties dubium eſt, an quis ſit pubes, necne? quia licèt decimoquarto anno fuerit à *Iuſtiniano* ſtatutum pubertatem aduenire: attamen illud ad ſedandas lites fuit inductum, quæ ex pubertatis incertitudine ſæpiùs oriebantur; ſiquidem ſecundùm naturæ regulas alii citiùs, alii tardiùs pubeſcunt: ergo cùm *in d. l. 50.* ſupponatur teſtatorem ſciuiſſe legatarium puberem fuiſſe, inde eſt, pubertatis plenæ rationem non haberi, vt in pubertatis annos dimiſſum legatum ipſi præſtaretur, ſed illius tantùm pubertatis, quæ nondum legatario aduenerat, ætatis ſcilicet viginti, & quinque annorum, qua etiam homines puberes vocantur, *l. ſi furioſo 16.* quæ id expreſsè probat in principio, *iuncta gloſſa, verbo annorum, ff. de curatore furioſo*, quaſi voluiſſe teſtatorẽ coniectemur ea ætate legatum deberi, qua illud liberè adminiſtrare poſſet, vt nõ ineleganter mecũ exiſtimat *Benedict. Pinel. dict. loco.*

Quod non ita ſimpliciter accipiendum eſt, 4
vt intelligatur viginti, & quinque annis maiores ea ratione puberes vocari in dictis legibus, quia plena hæc pubertas vſque ad illud tempus protrahitur, vt falsò exiſtimauit *Gloſſa in l. impuberibus 11. de acquirenda hæredit.* vel quia eo tempore pleniſſima pubertas contingit, vt aliis non minus malè viſum fuit. Aduerſus quorum ineptam exiſtimationem meritò inuehitur *Benedict. Pinel. n. 28.* ſed quia vt ipſi placet, egreſsi ſunt decimoquarto, & decimooctauo anno, quibus ſemiplena, & plena accidit pubertas, & terminatur, vt dixit Medicorum doctiſsimus *Petr. Garſia loco vbi ſuprà* ſcribens, pubertatem incipere à decimoquarto, quo tempore pubeſcere incipiunt pueri, vſque ad decimumoctauum, quod dixerat *Cuiacius lib. 1. differentiarum Modeſtini in dict. l. 40.* dum hac ætate octodecim annorum, ad extremum, etiam qui tardiùs, pubeſcere inquit.

SVMMARIVM.

EAdem certa ætas inermi, & armatæ militiæ fuerat communis. 1.
Variæ opiniones circa præfinitionem huius ætatis referuntur. 2. *& ſeqq.*

Vera ſententia traditur .4. & 5.
Pupillus an potuerit militare ? 6.
Pupillus ad iurandum cogi non poteſt. ibidem.
Ex noſtris legibus ætas octodecim annorum ad militiam deſideratur .7.
Vbi de qualibet familia vnus deducitur ad bellum, quod vulgò Quintar *dicitur, cuius ætatis is eſſe debeat ? 8.*
Corpus, & ingenium decimooctauo ætatis anno firmantur. 9

QVAESTIO II.

Qua ætate milites legi, & ad bellum admitti debeant?

1 APud *Sceuolam in l. his verbis. 102. §. alumna, ff. de legat. 3.* ſic legitur: *Sempronio alumno meo illud, & illud, & cùm per ætatem licebit, militiam illam eum introitu comparari volo.* Ex quibus verbis manifeſtè colligitur, certam aliquã ætatem militaturis eſſe præſcriptam: nam licèt de inermi, & ciuili tantùm militia hoc loco meminerit Conſultus, quoad ætatem pertinet, nullum inter illam & armatam, cuius noſter ſermo, eſſe diſcrimen obſeruat *Anton. Auguſt. libro ſingulari ad Modeſtin. in l. ſed & miles, §. iam verò militi, ff. de excuſationibus.* Igitur cùm certam deſignatam ætatem ad militiam requiri certo certius appareat, quæ hæc eſſe de-
2 beat, videamus. *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 16. num 3.* infantiam ſufficere aſfirmat, *ex textu in cap. 1. quo tempore miles inueſtituram petere debeat:* ſed longè aliter *Tubero* apud *Agelium lib. 10. c. 28.* hac de re ſcribit: *Seruium, inquit, ab anno decimoſeptimo, quod idoneos iam eſſe Reipublicæ arbitrabatur milites ſcripſit,* & hoc apud Romanos diu obſeruatum ex Liuio coniectari licet *decade 3. lib. 2.* vbi ita legitur: *Ex auctoritate Patrum dictus M. Iunius, & T. Sempronius magiſter equitum delectu edicto iuniores ab annis decem & ſeptem, & quoſdam prætextatos ſcribunt: & lib. 5. paulò poſt initium,* cùm vrgente neceſſitate ſecundo bello Punico hoc ſemel violatum refert, illud regulariter admiſſum confirmat: *Tribuni plebis,* ſcribit, *ſi iis videretur, ad populum ferrent, vtique minores ſeptem & decem annis ſacramento dixiſſent, iis proinde ſtipendia procederent, ac ſi ſeptem & decem annorum, aut maiores milites facti eſſent.* Conſentit *Lipſius de Militia Romana lib. 1. Dial. 2. Ecce in iuuentutis inopia quidam, tunc etiam prætextati milites capti, id ne fraudi iis eſſet, & quia præter ſerui, aut vetus inſtitutum lege ſubuentum fuit, & anni illi in ſtipendia venerunt, haud ſecus, quam ſi à decimoſeptimo cœpiſſent:* quod quidem vetus Serui Tullij militare ſtatutum, cum æuo ſubſequente ambitione obſoleſceret, & multi vt citius ad Tribunitios peruenirent honores, nondum decreta ætate adſcriberentur, à Caio Gracho lege ſancitum fuit, iuniorem annis ſeptem & decem militem non legi. Id ita *Plutarchus in Gracchis,* & *Alexand. ab Alexand. dierum genial. l. 1. cap. 20.* vbi & *Tiraquel littera A. Iuſtus Lipſius vbi ſuprà, & in exemplis Politicis c. 9. monitione 2. exempl. 1. Claudius Cotherus de iure militum lib. 1. c. 14. Petr. Faber in Agonistic. l. 3. c. 18. in fine, & cap. 9. prope initium, Spiguel. in lexico iuris verbo ætas militaris.*

Diuerſa tamen & minori ætate apud Romanos milites legi conſuetum, & Vegetio probatur *l. 1. c. 4. Si antiqua conſuetudo ſeruanda ſit,* inquit, *incipientem pubertatem ad dilectum vocari:* cui conſentit *l. noſtra 3. tit. 19. p. 2.* vbi minor decimoquarto anno, ac per conſequens impubes ire ad bellum prohibetur, & vt propriùs dicam, ab eo excuſatur. Refert parum ſibi conſtans *Liuius vbi proximè,* & expreſſius Silius *lib. 2. ibi.* 3

Pubeſcit miles caſtris, galeaque teruntur
Nondum ſignata flaua lanugine malæ.

Idque etiam apertè ex *Modeſtino* conſtat *in d. l. ſed & miles. 9. §. iam verò & militi, ff. de excuſ. Iã verò & militi impuberi curator dabitur,* ait, vbi obſeruat *Gloſſa littera Q.* etſi non immeritò legis ſeriem *Anton. Auguſtin.* inuertat *lib. ſingulari ad Modeſtin. titulo de excuſationibus in d. §. puberique,* legendum admoneat, quæ ſcriptura ex *ipſius §.* verbis luculenter euincitur; quoniã impuberi curator minimè decernitur, ſed tantùm puberi, *princip. inſtitut. de curat. Donel. comment. l. 2. cap. 18.* vbi & *Oſualdus, Anton. Faber in Iuriſprud. Papin. tit. 23. princ. 1.* Sed vt vt ſit impuberes ad militiam antiquitus fuiſſe admiſſos certo certius iure probatur *in l. fin. C. de teſt. militis,* ex qua & ſuperiori ita obſeruatunt *Bart. in l. 1. in fine, C. de muner. & honor. non contin. lib. 1. & in l. 1. verſ. ex prædictis patet, C. de dignit. lib. 12. Matth. de Afflictis in conſtit. Siciliæ incipienti, terminum vitæ, in fine, Tiraquel de nob. c. 6. n. 28. & de iure primogeniꝫ qu. 40. Quintil. Mandoſ. de ætate minori c. 3. n. 13. Redinus de Maieſtate* Principis, *verbo non armis n. 42. Benedict. Pinel. ſelectar. l. 2. c. 10. n. 51.* & habetur *ordinatione Luſitana l. 4. tit. 83. §. 3.* ibi: *Porque ſe algun menor de catorze años foſe ſoldado, ou tibeſſe na militia algun officio, ou dignidade, naõ podera por iſſo teſtar,* quam erudite idem *Pinellus* interpretatur *vbi ſupra num. 57.*

In hac quidem opinionum repugnantia, non abſurdum fuerit mediam viam inſtituiſſe; ſiquidem inficiari minimè poterit, quin puberum ætas maiorum legibus, & conſuetudine fuerit militiæ addicta: cauſa autem hæc erat, vt Alexand. ab Alexand. memorat, quòd citra eam ætatem, aut ſupra velut immaturi, aut præduri, & effeti militiæ rudimentis minimè idonei iuuenes putabantur, ideoque vetus conſtitutum erat, iuuenes, niſi poſt pubertatem, dum per ætatem laborem militarem ferre poſſent, florentes viribus, & eos ex vrbana ſæpius agreſti iuuentute ruſticis operibus duratos militari ſacramento & munere adigere: ſingulosque militiæ per numerum in iuniorum tabulis adſcribere, qui catalogi dicti, illoſque ex corporis habitudine, ſi apti militiæ, ſi lato pectore, ſi ceruice erecta, ſi fortis & ſtrenuus: quæ ſpecies, qualiſue vigor, & quod robur virium foret, internoſcere. Nam antiquitùs pubertas 4

bertas non ætate, ſed corporis habitu deffiniebatur; quod cum inhoneſtum Iuſtiniano videretur, is primum in maribus quatuordecim annos conſtituit, vt & fœminis antea duodecim fuerunt, quibus vtroque in ſexu pubertas dignoſceretur. Quæ cùm plena eſſe inciplobat, ideſt eùm decimum & ſeptimum annum pueri attingebant, honeſtiores prætextati incedebant, ſumebantque virilem togam, & Tyrones nominabantur, indeque ad militiam aſſumebantur, vt ex *Vegetio* apparet *vbi ſuprà*, & notauit *Anton. Auguſtin. d. lib. ſingulari, ad Modeſtinum*, & *Alphonſus Villadiego in rubrica nu.35. tit. 4. lib.8. fori iudicum*.

5 Verùm poſteà ſucceſſiuis temporibus, prout neceſſitas exigebat, vt in ſecundo bello Punico factitatum *Liuius* teſtatur *vt ſuprà*, vel prout Principi placuerat, qui quandoque reſcriptis erga impuberes nobilium liberalis oſtendebatur, veluti in *d.l. & miles, §. iam verò, & in d.l. fin.* quas ita interpretatur *Albarotus in c.1. n.6. tit. quo tempore miles, in vſibus feudor.* & *Anton. Auguſtin. vbi proximè*, nequaquam certæ, & legitimæ militaris ætatis fuit habita ratio. Vnde inquit *Balthaſar de Ayala tractatu de iure & off. bel l.3.c.4 n.14. verſ. Reliquum eſt*, quem refert Pettus Caballus *reſ. crim. centuria 3. caſu 294. n.47.* quod licet Federicus Imperator ſtatuerit aptam eſſe militandi ætatem ab anno vigeſimoquinto ad ſexageſimum, *in §. conſtitutionem, de qualitate, & ætate pupilli in fine., in vſibus feudor* (quem inuenire mihi nequaquam contigit) tamen antiquis & modernis temporibus multò iuniores viginti, & quinque annis & longè ſeniores ſexaginta ſecundùm temporum occaſionem fuiſſe receptos.

6 Nec pedem retrahunt à *Reſtauro* notata *tractatu de Imperatore qu.73. n.23. & 24.* ſcilicet, pupillum militare non poſſe, ex eo nimirum, quia cum miles iurare vbi nomen dediſſet teneatur, & ſacramentum emittere pro Republica eſſe facturum, neque niſi completis ſtipendijs diſceſſurum: quemadmodum intelligendam eſſe *l. miles penul. ff. ex quibus cauſis maiores*, ibi: *Qui ſignis diſcedere ſine periculo non poſſunt*, docet *Cotereus d.l.1. de iure militum, ca.6.* notatur à *Tiraquell. in Alexand. ab Alexand. d.c.20. littera* M. & à *Briſonio ſelect. l. 2. cap.6.* vbi latè de hoc iuramento: quibus conſentit nouiſſimè *Garſias Toletanus in Lucerna Rubricarum 3. poſterior. libro Codici, tit. de his qui non impletis ſtipendijs n.2.* (etſi hodie iuramenti hæc ſolemnitas ſit militibus Hiſpanorum legibus ſublata, vt proferr Gregor. Lopez *in l.14. tit.21. p.2. verbo Iurar*, & probat *l.6. tit.1. l.6. noua Recopilationis*, vbi *Azebedus* obſeruat, & *Garzias* Toletanus *vbi ſupra n.8.*) Quod cùm ita fuerit, & pupillus à iuramento ſit immunis, iurareque propter rationis imbecillitatem minimè cogatur, *cap. paruuli 22. q.5. l. qui iuraſſe 26. in prin-*
1 *cipio, ff. de iureiurando*, ideò ex hoc & alijs fundamentis concludit *Reſtaurus*, pupillum, ac per cõſequens impuberem militiæ omninò incapacem eſſe. Sed hæc (vt prædixi) minimè obſtant, nam etſi abſolutè prolata dicta ſententia ſit vera; attamen vbi neceſſitatis caſus, aut priuilegium ſe obtulerit, omnino deficit; ſiquidem delatio ipſa iuramenti à Principali lege originem ducit, & lex in neceſſitatibus, aut contraria Principis voluntate minimè viget.

Apud noſtros verò Regali, & vetuſtiſſima 7
ordinatione militiæ adſcribendus in plena pubertate eſſe debet octodecim annorum, *l. arrogator. §. non tantum, ff. de adopt. cum ſimilib.* licet hodie non ita obſeruatum plures militares viri teſtentur, quibus ſemper conſtitit ſextumdecimum annum militaturis ſufficientem ætatem fuiſſe habitam; ſed quare? prorſus ignoro, cùm Regia ordinatione Philippi III. anni 1609. 15. Auguſti ita caueatur: *Se acordò, que los hombres que huuieſſen de ſeruir en eſta milicia, fueſſen de diez y ocho à veinte.*

Quod an procedat quoties à Rege præcipi- 8
tur, vt de qualibet familia vnus educatur ad prælium, quod vulgò *quintar* dicitur? inſignis eſt quæſtio. In qua quidem *Ludouic. Roman. ſingulari 123.* extractum, & de familia electum decem & octo annorum eſſe debere ſcribit, eo videlicet, quia plena pubertas legitima bellandi ætas à *Gloſſa* præfinitur *in c.1. verbo, decimo octauo, de pace iuramento firmanda, in vſibus feudorum*, ſequitur *Guilielm. Benedict. in repetitione c. Raynutius verbo Adiectæ, n.4. de teſt. Rebuff. de in integrum reſt. gloſſa 4. n.19. & in l.204. de verborum ſignificat* nouiſſimè Lara *in compendio vitæ hominis, c.18. n.99.* Et nõ ſine ratione, quoniam hac ætate firma corporum affectio, & ingenium conſpicitur: ex quo vt teſtis eſt Dion. Caſſ. *l.52.* ſuadebat Mæcenas Octauiano, ne ad equeſtrem dignitatem minores decem & octo annis deligeret, refert *D. Garſias Maſtrill. de Magiſtratibus, l.2. c.5. n.12.* & ſtat pro hac ſententia *Cabedus 2.p. dec.29. n.3.*

SVMMARIVM.

Venatio omnibus indiſtinctè, præſertim nobilibus certis caſibus permittitur. 1.

Venator iuuenis eſſe debet. ibid.

Non niſi iuuenes in ludum venatorium ſolebant damnari. 2.

Venatoris ætas octodecim annorũ propria videtur. 3.

Venatio, vt belli imago, maximè Principibus conuenit. ibid.

Militiæ ætas, plena pubertas dicitur, ibidem.

Phaſianarij qui fuerint? 4.

Pedeſtres taurorum agitatores cuius ætatis eſſe debeant, vt nec ipſi, nec ſuperiores, qui illos in plateis permittunt, grauiter peccent? 5.

Pueri nomen quibus competat? 6.

Serui, quamuis maioris ætatis, pueri vocabãtur. ibid.

QVAESTIO III.

Venationi, & taurorũ agitationi quæ ſit aptior ætas?

Licèt venationis triplex illa ſpecies, vena- 1
tio ſcilicet, aucupium, & piſcatio, certis

caſibus omnibus, præſertim nobilibus indiſtinctè permittatur, vt ex *Petro Gregorio l.39. ſyntagm.c.10.nu.7. & ſeq.* & *Auendaño tract. de caza, duda 9. verſ. La primera manera es*, optimè colligitur. Non tamen cuiuſcumque ætatis conuenit, ſed illis dumtaxat, qui iuuenes ſunt. *Xenophon lib.de ven.& lib.1.Cyrip.* Pollux *de ſuo venatore* ſcribens, & qualem optabat graphicè depingens, illum eſſe vult iuuenem, agilem, promptum, velocem, acrem, amantem periculorum, operoſum, laborioſum, amãtem laborum, certatorem, confidentem, peruigilem, indefatigatum, non tergiuertentem, non fugientem ad ventum ferarum. Quæ omnia, niſi hac vitenti & robuſta iuuenili ætate vix inueniri poſſunt. Vnde nouiſſimè *Cabreros in ſua methodica delineatione de metu l.2. c.37. n.9.* iuuentam propriam ætatem venatorum eſſe inquit, vtpotè quæ ardentioribus & præſtantintibus viribus pollet.

2 Hinc non niſi iuniores in ludum venatoriũ ſolere damnari, reſpondit *conſultus in l. aut damnum* 8 §. *quicumque ff.de pœnis*, quia vt ibidem notat *Gloſſa*, iſti poſſunt bene currere per montes, nam ſenes non ita currunt ac iuniores; & *Nicolaus Papa in c.1.34. diſt.* Lanfredum Epiſcopum iuuenem nominatum meritò ita dici, inquit, quia venationi erat nimio plus deditus, his verbis: *Quorumdam relatione fidelium noſtris auribus intimatum eſt, quod Lanfredus Epiſcopus, qui & iuuenis dicitur, venationi ſit deditus*: & inferiùs: *Verùm iſte (ſi ita eſt, vt audiuimus) meritò iuuenis dicitur, quia iuuenilibus deſideriis occupatus, nulla grauitate conſtringitur, &c.*

3 Quam iuuentutem non minorem octodecim annorum futuram inde conijcio, quòd belli, & venationis pene eadẽ natura, & conditio eſt. Quandoq; non alia ratione Principibus omniũ maximè venationẽ cõuenire *l.20.tit.5.p.2.* & innumeri à Cabreros relati *n.2.* teſtantur, niſi quia belli ſimillima quædam imago exiſtit, qua qui exercentur, neceſſariò inſtructiores redduntur ad prælium. Vnde non immeritò venationis & belli eadem veſtimenta erant, vt idem *Carēros ex Polluce* obſeruat *n.8.* Atqui bellum ſiue pugnam ſubire minor decem & octo annorũ, nec debet, nec cogitur, vti ex Bertachino *in repertorio verbo minor conuenitur, verſ.minor.18.annorum, pagina mihi* 163. alijſq; multis *ſuprà hoc eodem anno q.2.* probauimus, de quibus pueris accipiendum erit quod ſcribit *Ariſtoteles lib.9. hiſtor. animal. cap.39.* nempe eſſe pueros circa Thraciam, qui cum accipitribus ſocietatem ineuntes auicularum aucupium exercebant.

Et ſi ariolari licet, fortè huius ætatis erant
4 Phaſianarij illi ſerui, quos auium legato contineri negat *Conſultus in l.auibus 66.de legatis 3.* & quorum artificium fuiſſe aues capere ibidem admonet *Gloſſa*, & poſt eam *Sebaſtian. Medic. tractat. de venat. piſcatione, & aucupio part.1. in præfatione num.* 30.

Hinc ex dictis infertur, eiuſdem ſaltim æta-
5 tis pedeſtres etiam eſſe oportere, qui lanceis, aut pallio tauros inuadunt, cùm non minus robur & celeritas in eiuſmodi agitatione, quàm in ferarum venatione ſit neceſſaria. Alioqui ſi minori ætate tanto vitæ periculo ſe expoſuerint, & ipſi, & qui eos in placeis adeſſe permiſerint, grauiter peccabunt, ex quo illis ex officio curatè incumbit, ne in platea ſint pueri, vel ſenes, mulieres, vel claudi, &c. quibus imminere poteſt mortis periculum: & ſi hoc non caueatur, inquit erudiriſſimè P.Thomas Sanch. *lib.1.conſilior. moral. c.8. dubio 31. num.2.* illicita erit taurorum agitatio.

Nec aliud probatur ex illo Poetæ eclog.1. 6

Paſcite vt ante boues pueri, ſubmittite tauros.

Quo indicari videtur pueris, ac per conſequẽs nondum quartumdecimum annum agentibus, quibus propriè puerorum nomen competit, vt *ſuprà anno 7.q.27.* latè oſtendimus, & multiareſoluit Paul. *Zacbias Medicolegali lib.1. tit.1. q.4. n.7.* ea omnia ineſſe, quæ naturaliter taurorum agitatione deſiderantur: quia vt egregiè explicat *Lelius Biſciolia Horarum ſubſeſſiuarum lib.2. c.17. verſ.Nunc, pagina mihi* 138. puero eo carmine ſerui dicuntur, quo ſenſu non tam ætas quàm conditio exprimitur, *l. pueri appellatio. 204. de verb. ſignif.* ibi: *Pueri appellatio tres ſignificationes habet, vnam cùm omnes ſeruos pueros appellamus.*

SVMMARIVM.

ANte vigeſimumquintum annum nemo; quamuis vxoratus, rerum ſuarum adminiſtrationem habere non poteſt. 1.

Matrimonio an quis maior efficiatur, vel à cura liberetur? 2. & 4.

Tutelam matrimonio finiri, quoties illud ab eo, cuius malitia ætas ſuppletur, contrahitur, multi docent. ibid.

Minor, qui aliquo modo fuit à curatore liberatus, an poſſit ab eo rationes exigere? 3.

Adoleſcens poteſt tutorem interpellare ad reddendas rationes. ibid.

Regibus ab anno vigeſimo Regni adminiſtratio committitur, non verò Reginis, niſi priùs nupſerint. 5.

Muliebre iudicium gubernationi eſt impar. ibid.

L.6.tit.17.p.7. explicatur. 6.

Hodie nouiori iure, vxorem ante decimumoctauum annum ducens, & propria, & vxoris minoris bona poteſt adminiſtrare, etiam à curatoribus rationes exigendo. 7.

Minor, qui à curatore ſuo rationes exegit, tenetur ad quitationem & liberationem præſtare, aliàs poterit ad id compelli. 8.

QVAESTIO IIII.

Quis poſſit adminiſtrationis rationem à curatore ſuo exigere?

HOc nemini ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annum eſſe permiſſum, inde coniectari poteſt, quòd rationes exigere, admini- 1
ſtrare eſt. Adminiſtrandi vero ius, & poteſtas ſolum præfinito tempore maioribus competit, *l.fin.*

Digitized by Google

l.fin.ff.de condition.& demonſtration. cum alijs ſuo loco adſcriptis. Quod adeò verum eſſe arbitrantur Paul. *Caſtrenſ. in l.2.nu.2. C.ſi ſæpius in integrum reſtitut. fuerit poſtul. Gregor. in l.3.tit.15. part.2. verbo, Faſta que ſea caſada*, Roderic. Suarez *in l.9.tit.11. lib.1.fori, Parlador. lib.2. rerum quotidian. cap.12.per totum*, & indicat *Ioan. Gutierrez de tutel.1.p.c.21.n.31.* vt etiam coniugatis, ſiue maſculis, ſiue fœminis minoribus, nequaquam licere obteſtentur, quia adhuc ea ætate ſunt, qua curatore indigeant, & rebus ſuis præeſſe non poſſunt, veluti diſertiſſimis verbis ſubiudicat Imperator *in l.maritus 2.C.qui dare tutores, vel curator. poſſ.§.idem reſcripſerunt, inſtitut. de excuſation.* dum negat maritum, etſi rebus vxoris affectionem debentem, curatorẽ ei creari poſſe, ex qua paſſim omnes (excepto *Vueſembec. in dict. §. idem*, & *Anton. Fabro in iuriſ.pruden.Papinian.tit.12.prin.3.illatione* 5. qui in muliere furioſa loqui arbitrantur) & præſertim ſuprà relati meritò deducunt, neminem
2 matrimonio maiorem effici, vel à cura liberari, vel etiam ſuadetur ex *l.1.iuncta l.ſequenti, ff. de minoribus, l.non eo minus* 14. *C. de procurat.* & expreſſius apud noſtros ex *l.3.tit.17. p.6.* cum alijs notatis á Muñoz de Eſcobar *tract. de ratiociniis c.6.à n.17.* probant *Giurb. deciſ.129. n.10.* & *Perez* de *Lara in compend. vitæ homin. cap.20. n.94.* etſi tutelam matrimonio finiri, tenent cũ *Montano*, quoties ſupplente malitia ætatem ab impubere contrahitur, *Cancer. variar. 3.p. cap.2. num.16.* & ante eos *Mexia ad l. Toleti 5. fundament.2.p. num.10. Peguera dec.34.n.1.* Parlador. *lib.1. rerum quotidian. cap.12. n.1. Azedeb. in l.8. nu.49. tit.1. lib.5. Recopilat. Caſtillo lib.4. controuer. cap.18. num.54. Hermoſilla* alios referens *in l.4.gloſ.2. num.8. tit.5. p.5.*

3 Ali.d autem, & non improbabiliter multi voluerunt, nempe eos omnes ante quintum & vigeſimum ætatis annum poſſe à curatoribus rationes exigere, qui ſecundùm iuris diſpoſitionem ab eorum cura liberantur, & bonorum ſuorum adminiſtrationem ſuſcipiunt. Non ſolùm vt ſuprà prædiximus, quia adminiſtrandi, & exigendi rationes facultas pari paſſu ambulant: ſed etiam quia exolutus curatoria poteſtate aliquo modo legitimo, vtputa veniæ ætatis, ius habet extorquendi bona à curatore, argumento *l.1. C.de his qui, veniam ætatis impetrauer.* ergo & eorum rationem? alioqui, res ſuas proprie accipere non videretur, qui nulla facta calculatione receptarum, conſumptarum, & traditarum, illas recipit: Vnde cùm matrimonio copulatum, ſaltim de iure noſtro patrio, curatoris ſubiectionem effugere certius exiſtiment, ex *l.3.tit.15.part.2.* vbi de tempore agens, quo filij Regis à curatoribus eximuntur, ſic ait: *E ſi fuere fija la que huuiere de heredar, faſta que ſea caſada*, ſtatim, & ante vigeſimumquintum annum, eum & res ſuas adminiſtrare, & à curatore rationes expoſcere poſſe conſtituit, auctoritate *l.6.tit.17. p.7.* ibi: *Eſto es, porque el huerfano deſpues que es caſado, trae ſu muger à ſu caſa, è non recibe embargo ninguno en demandar cuenta à ſu guardador de todos ſus bienès*; ex quibus cum *Didaco Perez in l.3. verbo Todos los ſolares, verſ.Ex qua lege 65. tit.11.lib.4. Ordinament. Monterroſo tractat.6.de eſcrituras, colum.1.* Molina *de iuſtitia & iure, tractat.2. diſp.221.n.17. Baeza de inope debitore, cap.4. n.4.* verumque docet *Muñoz de Eſcobar dict. cap.6.nu.25.* licèt numeris ſequentibus iudicis arbitrio relinquendum putet, quibus in caſibus vxoratus, aut nupta liberentur à curatoribus, & ab eis rationes exigant. Cui in omnibus aſſentiri videtur *Caſtillo vbi proximè*, maximè in eo, quòd putat officium tutoris finiri per matrimonium: ſi fœmina contrahat cum viro 25. annorum, ſi verò vir minor contrahat matrimonium, non finiri.

Mihi tamen magis probatur poſtrema hæc 4
ſententia, dum his omnibus minoribus exigẽdi rationes à curatoribus poteſtatem indulget, qui aliqua ex cauſa in iure præſcripta ab illis liberantur, & rerum ſuarum liberam adminiſtrationem ſortiuntur, cùm hi maiores habeantur, præſertim quoad ea, quæ patrimonium & facultates reſpiciunt: quam etiam inſectatus fuiſſe videtur *Anton. Sola in conſtitut. antiqua Sabandiæ lib.3.cap.44.gloſ.3.num.2.& 3.* cùm non ſolùm affirmat tutorem debere adultum ad rationis redditionem ſuſcipiendam, vrbanè interpellare, ſed etiam ipſum minorem interpellandi tutorem ius habere. Nec ideò huius opinionis ſectatoribus, etiam in eo aſſentior, quod de minoribus vxoratis præfantur: imò rectiùs exiſtimo, neminem ſiue maſculum, ſiue fœminam de iure communi, aut ſeptempartito matrimonio eximi à curatoris ſubiectione, aut ab eo exigere rationes poſſe, vt ex locis in primæ opinionis confirmationem adductis licet expreſſe colligere: & probat latè *Pater Sanchez lib.4. ſumma, cap.35. num.57. cum ſequentibus*, vbi alios ita ſentientes refert.

A quibus non diſſentiunt quæ ex iure no- 5
ſtro in contrarium recenſentur. Non vtique *dict.l.3. tit.15. par.2.* quia ſolùm probat, quòd licès filij Regis ex quo ad annum vigeſimum prouenerint, curatoribus non indigeant, cùm per ſe regere, & gubernare poſſint; hoc tamen in filiabus locum non habet: nam etſi prædictam ætatem exceſſerint, non antè eis Regni adminiſtratio committitur, quàm nupſerint. Et quidem optimè; eſt enim muliebre conſiliũ Imperio, & Regali moderationi, impar. Vnde *Ariſtotel.1. politic. c.8. Quidquid maſculum*, inquit, *natura magis factum ad imperandum fœmineo*.

Nec plus negotij faceſſit *dict. l.6. tit.17.* quæ 6
cùm ex *l. libertum 64. l. non ſolum 67. §.ſed videamus, ff. de ritu nuptiar. l.Curatorem 5. l.ſi tutor 7.C.de interdicto matrimonio* ſit deducta, idem cum illis probare videtur, nempe ideò tutorẽ, ſeu curatorem, pupillo, vel adoleſcenti ſuo filiam collocare poſſe, quia cùm gener non ita reuereatur ſocerum, vt nurus: timeri non poteſt ipſius verecundiam in cauſa futuram, ne à ſocero adminiſtrationis ſuæ exigat rationes.

Non

Digitized by Google

Non quidem ſtatim, & quandiu minor extat, vt falsò ſubaudiunt aduerſarij, ſed poſt annum quintum & vigeſimum, cùm liber à curatore res ſuas adminiſtrare incipit, vt optimè poſt hæc ſcripta, ſic interpretantem inueni P. Sanchex *vbi ſup. num.* 59.

Et licèt hoc omne turbati videatur deciſion. *l.* 207. *ſtili*, qua cauetur, *Ca el caſamiento, è la malicia, ſaple la edad*, eius tamen ſententia parum officit, cùm ſolùm reſpectu obligationis loquatur, qua minores coniugatos teneri definijt, non verò reſpectu aliarum rerum, vti ipſius ſequentibus verbis planè conuincitur, ibi: *Y el hombre menor de edad, deſque caſado es, ſerà tenido en todo empreſtido, è obligamiento de deuda que faga; pero en las otras coſas donde es otorgada reſtitucion à los menores, podra demandar reſtitucion.* Igitur nullo ex capite probatur iure communi, aut, antiquo Hiſpano, matrimonij eā vim eſſe vt minores nō ſolū à curatoribus liberet, ſed etiā exigēdis rationibus idoneos reddat.

7 Dixi enim ex antiquo iure Hiſpano hoc minimè conſtare, quia nouiſſima lege, & pragmatica ſanctione anni 1623. id expreſsè conſtituitur, illis verbis: Y *ſi ſe caſare antes de diez y ocho años, pueda adminiſtrar entrando en los diez y ocho ſu hacienda, y la de ſu muger, ſi fuere menor, ſin tener neceſſidad de venia.* Quibus non tantùm ſupponitur, maſculum, ſiue fœminam matrimonio à curatoribus eximi: itemque maritum, etſi non legitimæ ætatis, mulieris curatorem eſſe, non tantùm de facto, vt in matre voluerunt *Bald. & Paul.* relati à *Tello Fernandez in l.* 6. *Tauri, numer.* 29. imò ex iure. Verū & indubitanter præcipitur vxoratis minoribus, ſcilicet illis, qui ante decimumoctauum ætatis annum matrimonium contraxerint, prædicto anno accedente, liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem eſſe concedendam, ac per conſequens, vt inde inferri licet, & facultatem exigendi rationes à curatoribus, vti & Luſitaniæ ſtatutum ex *Molina de iuſtitia, & iure, tractat.* 2. *diſput.* 224. *nu.* 25. refert *Mugnoz de Eſcobar vbi proximè num.* 28.

8 Cui etiam finitimum eſſe poſſe, & teneri hac ætate, aut alia, licèt minori, qui liberam rerum ſuarum moderationē fuerit conſequutus, poſt exactas, & plenè abſolutas rationes, reliquaq; accepta, tutori, quitationem, ſeu liberationem præſtare, quā ſi dare recuſauerit, ad ipſius præſtationē per iudicem compelli debebit, vt argumento *l. plures apochis* 18. *C. de fide inſtrum. & l. ſicut datam, C. de liberal. cauſa*, docent *Decius conſil.* 90. *circa finem, Danauder. de tutore, capit. de tutorum, & curatorum liberatione, num.* 9. *Mugnoz de Eſcobar dict. tractat. de ratiocinijs, cap.* 40. *nu.* 4. vbi ex *Rolando conſil.* 49. ſubiungit, quòd detrectante minore quitationem ſuo adminiſtratori tradere, iudex prouidebit, vt reuideantur rationes, & ſi abſque fraude, vel errore inueniantur, de reliquis ſolutis minori, ipſius nomine tutori, quitationem præſtabit; quæ velut à parte facta prodetit, quia factum iudicis partis factum cenſetur, *l. ſi ob cauſam* 13. *C. de euiction. l.* 2. *C. ſi in cauſam iudicati pignor. capta ſint.*

SVMMARIVM.

Triennium experientiæ computatur à decimooctauo anno perfecto in maſculis, & à decimoquarto in fœminis. 1.

Ante plenam pubertatem, impoſſibilitas coeandi, magis præſumitur prouenire à debili ætate, quàm à frigida natura. 2.

Triennium experientiæ incipit à tempore, quo ceſſauit priùs impedimentum, propter quod matrimonium dicebatur, licèt ex errore nullum. 3.

Par. Thomas Sanchez, *qui ſibi hac in re contrarius videtur, planè componitur.* 4.

Matrimonij ſeparatio ob impotentiam viri non poteſt ante decimum octauum annum viri peti, nec minùs ob fœminæ arctitudinem ante decimumquartum, niſi impotentia ſit manifeſtà. 5.

QVAESTIO V.

Cuius ætatis coniux eſſe debeat, vt triennium experientiæ præſcriptum in cap. laudabilem, de frigid. & malefic. computari incipiat? Et qua ætate peti poſſit matrimonium ob impotentiam diſſolui?

Hanc quæſtionem eleganter, vt ſolet, examinat doctiſſimus *P. Thom. Sanchez de matrimon. lib.* 7. *diſput.* 110. *à nu.* 8. *cum ſequentib.* vbi nonnullis opinionibus relatis, tandē *n.* 10. eam ſibi valde arridere, inquit, quam amplectitur Cardinalis *in cap. puberes, num. vnico, de deſponſation. impuber.* nempe, triennium hoc incipere, & computari debere ab eo inſtanti, quo fuit coniux plenam pubertatem adeptus, ideſt, à decimo octauo anno perfecto in maſculo, & à decimoquarto in fœmina, vt in propoſito ipſemet explicat *dict. lib.* 7. *diſputat.* 108. *num.* 4. *& Couar. in tract. de frigid. & malefic. quaſt.* 4. *verſic. Cæterum.* 1

Et ratio eſt, quia vſque ad eam ætatem magis præſumitur impotentiam prouenire ab ætatis debilitate, quàm ex frigida natura. Vnde cùm hæc præſumptio adepta plena pubertate ceſſet, ex tuncque incipiat frigiditatis ſuſpicione laborare, qui coire nequit, cùm in ætate ſit natura ſua perfecta, & ſucci plena, veluti poſt *Hoſtienſem* aduertit *Couarr. vbi ſup. verſ. Tertiū vbi non aliter*, meritò hoc tempus erit ſpectandum, vt iure optimo præſumatur impotentia, ſi eo non potuerit vxorem coitu carnali cognoſcere, ac per conſequens ex tunc numerari debet triennium iure præſcriptum ad experiendum, an impedimentum ſit perpetuum, necne? 2

Quod etiam ſequenti ratione confirmat *P. Sanchez dict. diſputat.* 110. *num.* 10. quia vt ſentiunt plures DD. quos alibi ipſe congerit, triennium experientiæ incipit à tempore, quo ceſſauit prius impedimentum, ob quod declaratum erat ex errore matrimonium irritum, & illo inſtaurato vacant coniuges nouæ copulæ: ergo cùm in noſtro caſu adueniente plena pubertate ceſſet impedimentum debilis ætatis, à quo

impo-

Digitized by Google

impotentiam prouenire putabatur, exinde neceſſariò erit inchoandum triennium. Quod mihi valde probatur, etſi poſt *Hoſtienſem, Ioannem Andream, Henricum*, & alios, quorum etiam meminit *Sanchez dicto loco, num.9.* contrarium mordicus defendere niſus fuerit *Couarruu.* ſi fortè is eſt, qui præfatum tractatum ſcripſit *de frigid. & maleficiat. q.4 verſic. Ex his conſtat.*

4 Nec ſibi contrarius videtur *Thom. Sanchez diſputat. 104. num. 18.* ex quo in illa quæſtione, quanto tempore expectandum ſit, quando puer decimoquarto anno completo, aut fœmina duodecimo, adhuc inueniuntur impotentes ad copulã, ad experiendum, an ea impotentia ſit perpetua, ac matrimonium irritum? poſt dicta aliorum veriſſimè concludit, expectandum eſſe vſque ad plenam pubertatem; ſiquidem ibi minimè ſentit, ſtatim adueniente plena pubertate abſque aliquo triennij experimento, irritum poſſe matrimonium declarari, ſed imò neceſſarium eſſe plenæ pubertatis aduentum, vt certò ſcire incipiat impotentiæ ſuſpicionem non ex ætatis debilitate, ſed potiùs ex frigiditate ſuboriri. Vnde ſtatim *num* 19. illam mouet quæſtionem, vtrùm adueniente plena pubertate, ſi adhuc deficiat potentia, ſit ſtatim ſeparandum matrimonium, vel ex tunc concedendum ſit triennium? quã vt ibi pollicetur, poſtmodũ *d. diſput. 110. n. 8.* reſoluit eo modo, quo diximus.

5 Ex quo ſingulariter deducitur cum eodem *Thom. Sanchez dict. diſputat. 104. numer. 18.* non poſſe peti ſeparationem matrimonij ratione impotentiæ viri, niſi vir ſit maior decẽ, & octo annis: quia cùm vſque ad id tempus nondum fuerit plenam pubertatem ingreſſus, dubitari poteſt, an impotentia illa magis ab ætate, quã à debili, & frigida natura proueniat, vt ad matrimonij diſſolutionem requiritur? Sic poſt alios docet expreſsè Suplementũ piſanæ, *verbo Diuortium, num. 2.* & ibi *Roſella num. 1. Syluestr. num. 21.* quod ita intelligi oportere admonet *ibidem Sanchez*, niſi apertè appareat impotentia ad oculum, vt ſi habeat puer virilia amputata, vel ſi careat vtroque teſticulo. Nam cùm euidens ſit impedimentum, & eius qualitatis, vt quacumque ætate etiam maiori virum impotentem efficiet, nulla temporis mora opus eſt, vt poſſit hac de cauſa matrimonium irritum accuſari.

Et ob eandem rationem diſſolutio matrimonij ob arctitudinem puellæ, quæ ad oculum non paret eſſe talem, vt ex ætate imbecilli conſurgat, non poteſt peti, donec puella expleuerit decimumquartum annum, in quo ei plenã pubertatem accidere nuper oſtendimus. Quia vt de puero notauimus, nondum adueniente hac ætate, præſumi poterit arctitudinem potiùs ab ætate, quàm à frigida complexione deſcendere, vt idem *Sanchez ibidem* aduertit.

SVMMARIVM.

CAlculatoris officium exercere an poſſit infans poſt quintum annum ætatis. 1.

In calculatorem, ſeu partitorem quilibet de mundo, licèt minoris ætatis, eligi poteſt. 2. & quo modo hoc accipiatur? 3.

Partitor decem, & octo annorum ſaltim eſſe debet. ibidem.

Partitor habet iuriſdictionem delegatam, ibidem.

Text. in l. iuris iurandi 7. §. dabitur, ff. de operis libertor. explicatur. 4.

QVAESTIO VI.

Calculatoris, ſeu partitoris officium exercere quis poſſit?

CVm impuberis dari poſſe aliquod miniſteriũ *Vlpian.* certo caſu oſtẽdere voluiſſet, 1
in *l. vt iuris iurandi 7. §. dabitur, ff. de operis libertor.* eiuſmodi exẽplis probauit: *Si fortè vel librarius, vel nomẽculator, vel calculator ſit, &c.* Ex quibus verbis manifeſtè conijcitur calculatorem, quẽ I. C. rationarium vocat in *l. ſpadonem 15. §. neque 5. ff. de excuſationib.* & nos vulgò, partitorem, aut computatorem nuncupamus, impuberem eſſe poſſe, eum ſcilicet, qui ætatis ſuæ quintum annum exceſſit, vt ex *Iuliano in l. fin. ff. de operis ſeruor.* ſupplendum apparet, quia ab eo tempore, & non anteà poſſunt infantis operæ eſſe quædam, veluti *anno* 5. prædiximus.

Cui vtique deductioni fauere videtur *Mugnoz de Eſcobar tractat. de ratiocinijs adminiſtrator. cap. 8. num. 1.* vbi agens de perſonis, quæ rectè ad calculandum eligi, & nominari poſſunt, *Et quidem*, inquit, *ad huiuſmodi calculandi, ac diſpungendi rationes miniſterium quilibet de mundo eligi poteſt, etiamſi in minori ætate vigeat.* 2

Verùm quidquid hæc perſuadere nitantur, 3
certius eſt, quod in propoſito exiſtimauit *Ayora de partitionib. 1. part. cap. 4. num.* 2. nempe minorem viginti, & quinque annorum partitorẽ, ſeu calculatorem optimè eſſe poſſe, maiorem tamen decimooctauo neceſſariò eſſe debere, ſaltim de iure noſtro, quo attento ex diſpoſitione *l. 2. titul. 15. lib. 2. Ordinamen.* tranſcriptæ *in l. 3. titul. 9. lib. 3 nouæ Recollectionis*, qui hac ætate maior non eſt, iuriſdictione delegata, quam partitores exercere dicunt nonnulli relati ab eodem *Ayora cap. antecedenti*, vti prohibetur, iuxta cuius doctrinam ſubintelligenda erit illa *Muñoz de Eſcobar ſuperiùs* tradita, ita vt quemliber de mundo calculatoris munere fungi poſſe, verum ſit, dummodò prædictæ ætatis decem, & octo annorum exiſtat:

parumque faceſſit *dict. l. vt iuris iurandi 7. §.* 4
dabitur, quã minorem ætatem ſufficere indicatur; quia non loquitur de calculatoribus, ſeu partitoribus hæreditatum, aut aliarum rerum, in quibus præter numerandi ſcientiam, iudicium etiam, & intellectus deſideratur, vt nos loquimur; ſed de illis tantùm, qui numerandi, ſiue calculandi, artem docebant, vt interpretatur *Dionyſ. Gothofredus in notis ad dict. l. ſpadonẽ, §. 5. litera I.* & accipitur *in l. 1. §. ludi quoque 6. ff. de varijs, & extraordinar. cognition. & in l. 4. C. de profeſſoribus, & medic.* quorum miniſterium, cùm in

adæ-

adæquata, & veri dica numerorum computatione ſolummodò conſiſtat, mediocri iudicio expediri poteſt, nec maiorem capacitatem quinquennis pueri exoptat.

SVMMARIVM.

Maior octodecim annis tenetur obligatione redimendi ab hoſtibus patrem, teſtatorem, vel cognatum. 1.

Decimum, & octauum annum agens, licèt quinto, & viceſimo minor, aduerſus negligentiam redimendi patrem minimè reſtituitur. 2.

Etiamſi filius exiſtente patre in captiuitate decimũ-octauum annum expleuerit, ad redemptionem obligabitur. 3.

Fœmina poſt decimumquartum annum hac obligatione conſtringitur. 4.

Numerus decimusoctauus ſignificat libertatem à captiuitate. 5.

QVAESTIO VII.

Cuius ætatis filius, ſi negligat patrem ab hoſtibus redimere, poſſit exhæredari?

1 HAnc quæſtionem planè dirimunt verba *Imperatoris in Authent. ſi captiuis, C. de Epiſcop. & Cleric.* vbi cùm exhæredationis pœnam ſceleſtiſſimis, & de natura malè meritis filijs infligeret: *Excipitur*, incipit, *minor octodecim annis*, qui ob lubricum ætatis, vt à cæteris, & ab eiuſmodi etiam crimine immunis præſeruatur. Vnde apud noſtros *l. 7. tit. 6. part. 6.* ita concipitur: *E la pena que diximos en eſta ley, è en la que fabla del furioſo, deuen auer tan ſolamente los pariẽtes, è los herederos, que ſon mayores de diez è ocho años.* Ex quibus inſuper deducitur quod etiam communiter notatur ab *Interpretibus*, videlicet, immaniſſimi huius delicti pœnã hæredes quoque captiui, & propinquos ſubire, ſi fortè deſi-
dioſi, & negligentes in redemẽdo fuerint. Adeò 2
quidem, vt licet quinque, & viginti annis maiores non exiſtant, omni tamen reſtitutionis in integrum auxilio poſt dictam octodecim annorũ ætatem deſtituantur, veluti poſt *Bald. in dict. Authentic.* notat *Gregor. Lopez in dict. l. 6. Part. Sfore. Oddus tractatu de reſtitut. quæſt. 54. articul. 4. num. 19. Mauricius eodem tractatu, cap. 207. num. 3. Anton. Gomez tom. 2. variarum, cap. 13. numer. 19. Laſius de iuſtitia, lib. 2. cap. 28. dubitat. 2. num. 18.* & alii infrà *anno* 25. referendi. Nam vt appoſitè nimis inquit *Imperator in dict. Authen.* maiores octodecim annorum pro maioribus viginti, & quinque hic accipiuntur.

Et hoc quidem indiſtinctè locum habebit, 3
ſiue filius, hæres, vel cognatus, exiſtente patre, teſtatore, vel cognato in captiuitate dictam ætatem expleuerit, ſiue non: quoniam, vt egregiè obſeruat *Bald.* & ex eo *Gregor. Lopez*, vterq; *vbi proximè*, quocumq; tempore adfuerit ætas octodecim annorum, incipiet redimendi obligatio; habet enim, vt ſubiungit *Gregor. Lopez*, obſequium filii erga patrem, tractum ſucceſſiuum, non inſtantaneum.

Quod vtique de maſculis tantùm ſubaudi- 4
endum admoneo, nam de fœminis proculdubio tenendum erit, eas ſtatim poſt quartumdecimum annum hac obligatione teneri, cùm plena pubertas, quæ hoc caſu in maſculis deſideratur, poſt dictam ætatem in fœminis ſemper accidat, *l. Mela 14. ff. de alimentis, & cibar. legat.* iunctis aliis, quæ huius rei comprobationem
ſuprà *hoc eodem anno, quæſt. 1.* adduximus. Niſi 5
credamus ſignificationẽ numeri decem, & octo annorum (ſignificat enim hic numerus libertatem à captiuitate, vt tenet *Petrus Bungus de myſteriis numerorum, num. 18.*) qua fortè moti Legiſlatores hanc ætatem, vt redemptioni congruam, præfixerunt, efficere, quòd eadem, tam in maſculis, quàm in fœminis requiratur; ſed hoc non probo.

ANNVS XX.

ANNVS VIGESIMVS.

SVMMARIVM.

P*Racox ſapientia puerorum non ſolùm odioſa, ſed inſania, & intẽpeſtiua mortis ſignum habetur.* 1.

Reipublicæ nihil intereſt pupillos tutores habere, & quare. 2.

Venia ætatis ſolùm maſculis viginti annorum, & fœminis octodecim conceditur. 3.

Vigeſimo anno ætatis nemo res ſuas adminiſtrare poteſt. 4.

Ratio aſſignatur, quare veniæ petitioni vigeſimus annus fuerit deſignatus? 5.

Leuitas iuuenilis vigeſimo anno firmari incipit, & ideò hæc ætas firmata dicitur. ibid.

Minores licèt ſupra ætatem ſapiant, prudentia tamen ſemper deſtituuntur. ibid.

Proceritas corporis poſt annum ætatis vigeſimum frequenter accidit, & perficitur. 6.

Vicenarius numerus ex ſui natura ſcientiã denotat. 7.

Qui vigeſimum annum expleuit, ſagax, & induſtrius præſumitur. ibid.

Pubertas fœminarum ſaltem biennio virorum pubertatem præcedit. 8.

Vſque ad annos octodecim mulier infirma natura præſumitur. ibid.

QVÆSTIO I.

Ad Ætatis veniam conſequendam.

1 MVlti enim pueri ſunt, vel adoleſcentes ætate immaturi, qui optimam indolem, ſolidamue eruditionem vſq; ad miraculum oſtendunt, ex ſententia *Vincentij Turtureti in parallelis ethicis, & iuridicis, diſſertatione* 24. vbi præcocem hanc ſapientiam non ſolùm odioſam ex illo ueteri prouerbio: *Odi pueros præcoci ſapientia*, cuius etiam meminit *Paul. Zacchias quæſtione medico-legali, tomo 1. quæſt. 3. numer.* 26. ſed intempeſtiuæ mortis, aut inſaniæ, velut indubitabile ſignum eſſe contendit, fultus in primis *Catonis Cenſorini*, his verbis: *Senilem iuuentam præmaturæ mortis eſſe ſignum*, & denium ſimilibus alijs *Plinij libro 7. cap.* 51. Hanc intempeſtiuam puerorum, & adoleſcentum ſapientiam, cùm Cæſares reſpexiſſent, aliquo illam priuilegio gratulandam cẽſuerunt, quaſi indignum putantes irremuneratam prudentiam relinquere, qua non ſine diſcrimine breuioris interitus ad publicam feſtinauit virilitatem. Idcircò decreuerunt, proceres hos adoleſcentes ætatis venia ad potiorem annis ætatem admittere, vt *Caſſiodorus*, ait *lib. 7. variarum, cap.* 41. qua depònentes curatorum ſubiectionem, & res ſuas adminiſtrare, & contrahere poſſent, publicumque ſic augere commercium, ſiquidem dum curatoribus alligantur, nullum Reipublicæ commodum afferre videntur, cùm nec contrahendo ditiorem, nec induſtria eam politiorem reddant: adeò vt hac ſola de cauſa rectè Vlpia-
2 num dixiſſe appareat *in l. 2. ad finem, ff. ad municipalem*, Reipublicæ nihil intereſſe, maximè quoad rem pecuniariam attinet, pupillos tutores habere. Quod beneficium non omnibus indiſtinctè minoribus, quibus ante legitimum tempus ſcire contingit, à legibus indulgetur, ſed illis ſolum-
modò, quorum honeſti mores, & congruens ætas 3
id exigit, quæ in maſculis viginti annorum eſſe creditur, & in fœminis octodecim, *l. 2. C. de his qui veniam ætatis impetrauer.* vbi tradunt communiter *Gloſſographi*, & *Beroius conſil. 22. num. 40. tom. 2. Gomeſius in capit. ſi annum. num. 7. de iudicijs lib. 6. Mantua in gloſſario, claſſe 10. cap. 21. numer. 3. Conſtantin. Armenopol. in promptuario iuris ciuilis lib. 4. tit. 2. §. de impetranda ætatis venia. Iacob. Gutac. ad tractatum de minoribus in fine principij, Donellus lib. 21. commentarior. capit. 12.* vbi etiam *Oſualdus littera X. Petrus Gregor. in Decretales lib. 1. cap. 22. num. 1. & 6. Sforz. Oddus de reſtitut. 1. part. quæſt. 2. art. 3. num. 27. & 38. Vueſembec. in paratitlis ad C. hoc tit. Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo Hunc contractum, num. 42 verſicul. Quæ ſententia, Cardoſus in praxi verbo Minor. num. 21. fol. 283. Quintil. Mandoſ. de ætate minor. cap. 5. numer. 86 noſter Peres de Lara in compendio vitæ homin. capit. 25. numer. 82. Vincent. Turturet. vbi ſuprà*, & plerique alij, à quibus ſimul ea omnia vberrimè tractantur, quæ ad huiuſmodi veniæ conſecutionem præter dictam ætatem deſiderantur; à quarum diſputatione abſtineo, cùm illa ſolummodò inueſtigationis noſtræ exiſtant, quæ ipſam ætatem principaliter concernunt. Et præſertim qua ratione adductus Imperator vicenarium iſtum annorum numerum potiùs quàm duodenarium, quindenarium, aut alium veniæ petitioni accommodauerit, cùm ea moueri non potuerit, quia hoc tempus bonorum
adminiſtrationi conueniens, vel ſufficiens eſt, 4
nam iure cautur, neminem ea ætate bona ſua adminiſtrare poſſe, *l. fin. ff. de condition. & demonſtrat.* vbi cùm filius rogatus fuiſſet à patre, ſi antequã res ſuas adminiſtrare poſſet, deceſſiſſet, hæreditatem Titio reſtituere, & egreſſus è viginti annis deceſſiſſet, reſcriptum eſt fideicommiſſum deberi.

Nullum quippe verbum hac de re apud no- 5
ſtros Scriptores occurrit, ſed non id eò caſu magis quàm ratione ſtatutum haberi debet, cùm tantum abſit, vt in hoc conſentiam, quòd imò pluribus rationibus tempus hoc potius quàm aliud fuiſſe veniæ deſignatum crediderim, & in primis, eo viginti annorum ætatem præſcriptam arbitror, quia regulariter hoc vitæ termino iuuenilis leuitas, quæ adoleſcentes ſuis rebus gerendis inhabiles, & reſtitutionis miſeratione dignos efficit, *l. quod ſi minor 24. §. Scæuola, ff. de minoribus*, firmari proculdubio incipit: vnde meritò hanc ætatem firmatam Conſtantinus appellat *in l. 1. Cod. Theodoſiani, de his qui veniam ætat. impetrauer.* Opportunum etenim erat, vt qui Imperiali beneficio liberam bonorum ſuorũ adminiſtratio-

nem, & tantam in contrahendò firmitudinem conſequebantur, vt poſtmodùm nec læſionis prętextu poſſit ab ipſis geſtum reſtitutione viciari, *l. 1 C. eodem*, ea ætate talem indulgentiam mererentur, qua illorum prudentia non adumbrata, ſed firma quodammodò naturaliter videretur, alinqui non tàm beneficium, quàm exitium adoleſcentibus venia hæc fuiſſet: nam vt inquit *Decius in l. ſi frater num. 3. C. qui teſtam. facere poſſ.* quem ſequitur *Zacbias vbi ſuprà*, minores licèt iudicium & intellectum habeant ſupra quem ferat ætas, nullam tamen habent prudentiam, etiamſi ex actibus habere videantur.

6 Cui rationi & illa ſubiungitur, Imperatorem voluiſſe adoleſcentem, cui tanquàm iam viro rerum ſuarum adminiſtrationem ex venia committit, non ſolùm moribus & ſapientia, ſed ipſa etiam corporis proceritate & præſentia virilitatem referre. Vnde cùm hæc proceritas vnicuiq; poſt vigeſimi anni metas frequenter contingat, vt latè probabitur *anno ſequenti*, vbi de his, qui ad ieiunia tenentur, inciderit ſermo, & ex eo oſtenditur, quòd ad bellum, vbi corporalis hæc validitas maximè prærequiritur, viginti annorũ iuuenes deſiderabantur de iure diuino, vt habetur *Numeror. cap. 26.* in principio ibi: *Numerate omnem ſummam filiorum Iſrael, à viginti annis, & ſuprà, per domos & cognationes ſuas*: nam velut ex hoc; & alijs locis infert *Quintil. Mandoſ. de ætate minor. cap. 5. numer.* 98. hoc iure viginti annis maiores, viri nuncupantur. Quod, inquam, cùm ita ſit, nil mirum hanc potius quàm aliam ætatem ad veniam impetrandam Cæſarem præſcripſiſſe.

7 Quibus item accedit, vicenarium numerum ex ſui natura ſcientiam ſignificare, ſapientiæque ſymbolum eſſe, quare ſanctis Doctoribus aptari poſſe, qui mirabili veritatis conſenſu, completa in Euangelio legis arcana, & præfigurata in lege Euangelij Sacramenta manifeſtant, docet, qui myſteria numerorum optimè nouit, & ſcripſit, *Petrus Bungus num. 20. fol. mihi* 434. vbi ideò præfiguratos fuiſſe DD. viginti tabulis Tabernaculi, columnis atrij, & totidem baſis & capitibus columnarum ſubijcit. Vnde ſuaderi poſſemus, ea ratione vicenarium hunc annorum numerum, qui ſapientiam denotat, ad veniam alijs numeris præpoſuiſſe Imperatorem, vt quidquid in eo eſſet, qui veniam habiturus eſt, eum ſapientem, & venia dignum commendaret. Maximè cùm huius ætatis adoleſcentes ſagaces & induſtrios appellet ex nefando quodam Autore, & *Gotofredo Ioannes Grinellus deciſ. Dolana* 150. *num.* 11.

8 Nec quod aliud in fœminis diſponitur, harum rationum vim infringit, cùm prematura ſit earum pubertas, & ætatis perfectio ſaltem biennio, vt ſæpius oſtendimus, & in propoſito inquit Cõſtantinus Imperator *in dict. l. 1. Codicis Theodoſiani, de his, qui veniam ætatis impetrauerunt*, his verbis: *Fœminas quoque, quarum ætas biennio viros non ſera pubertate præcedit, ſeruato etiam in hoc temporis interuallo, decem & octo annos egreſſas, ius ætatis legitimè mereri poſſe ſancimus*. Sentit idem vltra alios *Ioan. Matienzus in repetit. l. 1. num. 99. ff. de minoribus.* Nam poſt eiuſmodi annorum numerum eumdẽ mentis & iudicij ſtatum illas obtinere conſtat, quem vicenarij adoleſcentes regulariter conſequuntur, & è contra, vſque ad prædictam ætatem octodecim annorum ita infirmum, & fragile muliebre iudicium, ac iuuenum ante vigeſimum annum præſumitur, vt vel ex eo ſatis euincitur, quòd cùm populi Iudaici inſcitiam Chriſtus denotare voluiſſet, qui terrena magis, quàm cœleſtia nouerat operari, à ſuę mentis rectitudine curuatus, ſub ſpecie mulieris, quæ per annos octodecim inclinata permanſerat, *Lucæ cap.* 13. id ſignificat, vt optimè interpretatur D. Ambroſius *lib. de Salomone, cap. 5.* & *Petrus Bungus dict. trac. de myſterijs numerorum* 18. etſi hanc fuiſſe natu grandiorem, & velut quinquagenariam conijcetur *Gullelmus Ader. in enarrationibus de ægrotis, & morbis in Euangelio, enarratione 3. in principio.*

SVMMARIVM.

DElegatus ordinario comparatur. 1.
Viginti annorũ ætas in delegato deſideratur. 2.
Pubes cuiuſcumque ætatis poteſt à Principe delegari. 3.
Princeps eligens ſcienter inhabilem, cum ipſo diſpenſare videtur. 4.
Impubes, ſi à Principe fuerit delegatus, tenetur aſſeſſorem aſſumere. 5.
Minor ad dignitatem electus per Principem, licèt quoad dignitatẽ cenſeatur in ætate diſpenſatus, ad hoc vt delegatus eſſe poſſit, minimè diſpenſatus habetur. 6.
Minor ex eo, quòd eſt ad Cathedralem diſpenſatus, non poteſt eligi in iudicem Synodalem. 7.
Licèt partes in minorem viginti annis conſentiant, non poteſt niſi poſt decimum octauum annum delegatus deputari. 8.
Collector, vel ſubcollector ſubſidij, vel decimæ Papalis, octodecim annorum eſſe debet. ibid.
AEtas delegati completa eſſe debet. 9.
Vbi attingentia ſolùm ætatis requiritur, ſufficit quòd vltimus annus ſit inceptus. 10.
Si in reſcripto illa verba apponantur: Tibi annorum octodecim, vel cùm, ad talem ætatem perueneris, *ætas completa eſſe debet.* 11.
AEtas ad delegatum præſcripta, vtroque iure requiritur. 12.

QVAESTIO II.

Ad delegatum Principis, ſeu alterius?

EAndem ætatem ad delegatum requiri, quæ in indice ordinario deſideratur; inde ſuſpicari poteſt, quòd ferè ſemper in omnibus delegatus ordinario comparatur, teſte *Pereira, in l. ſi curatorem, verb. Implorandum, num.* 18. *C. de in integ. reſtitut.* Sed cùm ſimile non ſit idem, licèt in pleriſque delegatus ordinario aſſimiletur, non tamẽ ita quo ad omnia pari paſſu ambulant, vt nec maior ætas in vno, quàm in altero exigi videatur. Nam cùm maior ætas ad ordinarium ſit neceſſaria, viginti tantùm annorum ad delegatum ſufficit, *cap. cùm vigeſimum* 41. *de officio, & poteſtate iudicis delegat.* ibi: *Cùm vigeſimum annum peregeris*

geris

Digitized by Google

geris, dari potuiſti in ætate huiuſmodi delegatus. Ex quo ita docent communiter Scribentes, præſertim *Ludouic. Gomez in repetit. cap. ſtatutum, n. 26. de reſcriptis lib. 6. Ioan. Roias ſingulari fidei 106. in princip. Quint. Mandoſ. de ætate minor. c. 5. num. 88. Ant. Blanc. de compromiſſis quæſt. 2. nu. 22. Viuius lib. 2. commun. opinionum opinion. 179. Zaſius lib. 2. ſingul. intell. cap. 22. Petr. Barboſa in l. cùm Prætor. §. fin. numer. 90. ff. de iudic. Petr. Moneta de conſeruat. cap. 5. num. 159. ad finem*.

3 Quod vtique intelligendum erit in delegato ab alio, quàm à Principe; ſiquidem cuiuſcumque ætatis pubes, ſi talis à Principe cognoſcatur, poteſt ab ipſo iuſtè delegari, *dict. cap. cùm vigeſimū, d. l. cùm Prætor, §. fin. ff. de iudic.* tradit *Ludouic. Gomez vbi ſuprà num. 27.* de Pontificis delegato loquens *Barboſa. d. loco num. 109. Moneta* etiā

4 *loco iam relato num. 161.* Quia quando habita ſcientia, & notitia minoris ætatis alicuius, nihilominùs eum Princeps elegit, erga illum ita liberalis præſumitur, vt ex tunc cum ipſo in defectu minoritatis diſpenſaſſe credatur, ex doctrina *Ancharrani in d. c. cùm vigeſimum, num. 2. & Innocentij ibidem num. 1.* quam ſequuntur *Barboſa & Moneta*, vterque *loco vbi ſuprà*: & quidem meritò, cùm data ius dicendi poteſtate, ſimul ea omnia conſecutiuè data intelligantur, ſine quibus iuriſdictio ritè & validè exerceri nequit, *l. 2. cum ſi-*

5 *milibus, ff. de iuriſdict. omnium iudic.* Si verò adeò fuerit minor electus à Principe, quòd naturaliter ſit incapax iuriſdictionis, vt infans, vel pupillus: tunc enim habitu, & non actu iuriſdictionem ipſi delegaſſe videbitur: & ideò aſſeſſorem aſſumere debebit, vt in ſimili deputato à Principe conſeruatore tradit *Moneta de conſeruatoribus, cap. 5. nu. 161.* & latiùs *cap. 8. quæſt. 8. & cap. 9. quæſt. 2.* Itaque accipi oportet, quod nimis generaliter tradunt nonnulli, ſcilicet Principem poſſe puero ſeptenni, & impuberi iuriſdictionem delegare.

6 Cæterùm, ſi non iuriſdictionem, ſed Canonicatum, verbi gratia, vel aliam dignitatem minori Princeps contulerit, etſi cum eo etiam ad dignitatem diſpenſare videatur, non tamen diſpenſando ita longè proceſſiſſe creditur, vt ipſum habilem ad delegationem efficiat: ita *Barboſa vbi proximè numer. 60.* & alter *Barboſa in collectanea ad Concil. Tridentin. ſeſſion. 25. de reformatione, cap. 10. num. 10.* vbi ideò cum *Maſobrio* concludit,

7 minorem ad Canonicatum Cathedralis Eccleſiæ ſuper ætate per Papam diſpenſatum, non poſſe eligi in iudicem Synodalem.

8 Si tamen in minorem viginti annis partes cōſentiant, vt ab alio quàm à Principe delegatus putetur, valebit delegatio, dummodò non ita ſit minoris ætatis, quod annum octodecimum non excedat, *dict. cap. cùm vigeſimum*, ibi: *Niſi partes ſcienter conſentirent in eum, qui annum decimum & octauum tranſcendiſſet*: conducit *l. quidam conſulebat 57. ff. de re iudicata*, iunctis his quæ in eamdē ſententiam expendit *Barboſa dict. num. 109.* Itaq; accipiendum eſt quod vulgò circumfertur de collectore ſubſidij, ſiue decimæ Papalis, ſcilicet tranſcendere debere ætatis ſuæ decimum octauum annum, niſi Papa ex certa ſcientia deputaſſet exiſtentem in inferiori ætate, aliàs deputatio cenſeretur ſubreptitia. *Bellencin. tractatu charitat. ſubſid. quæſt. 108. in princip.* argumento à contrario ſenſu in *cap. cùm vigeſimum. de offic. delegati*, vbi *Abbas, & Immol. Moneta de decimis cap. 9. q. 5. num. 200.* qui *num. 203.* idem in ſubcollectoribus reſoluit.

Quæ igitur ætas, ſiue octodecim, ſiue viginti 9
annorum, licèt in hoc maximè diſſentiant Interpretes, extremè completa eſſe debet: ſic enim probat *S. P. in dict. cap. cùm vigeſimum*, quo de vtraq; ætate loquens vſus fuit verbis, *Peregeris, & tranſcendiſſet*, quorum ea natura eſt, vt omnimodam expletionem, & actus perfectionem denotent. Quare noſtram ſententiam vt probabiliorem defendunt *Gloſſa in dict. cap. cùm vigeſimum*, & ibi *Ioannes de Imola num. 2. Anton. de Butrio eodē num. & Ancharran. num. 1.* authoritate textus *in cap. cùm in cunctis, de electione, cap. ad noſtram de regularib. capit. ſignificatum eodem capit. 1. capit. 20. quæſtion. 1.*

Si verò dixiſſet S. P. quòd delegatus eſſet in vi- 10
geſimo ætatis anno, ſufficeret, ſi vltimi anni primos dies ille attingeret, ſecundùm *Bartol. in l. nec putabam, ff. de condition. & demonſtrat. Abbas in Clement. fin. de ætate, & qualit.* quos ſequitur *Felinus in dict. cap. cùm vigeſimum, num. 7. ad finem*, vbi & inſuper docet requiri perfectam & abſolutam ætatem, ſi in reſcripto apponantur illa verba, *Tibi annorum decem & octo*, quia hæc clauſula idem importat, ac ſi diceretur: Cùm ad decimū octauum annum peruenerit, quam dubium non eſt inducere neceſſitatem completæ ætatis, ex vi illius propoſitionis *ad*. cuius ſignificatio denotat extrinſecam qualitatem.

Quæ omnia non ſolùm attento IureCanonico, 11
ſed etiam iure Ciuili perpenſo, locum habere, vt probabiliùs exiſtimo cum *Mandoſio vbi ſuprà*, qui aſſerit *dict. capit. cùm vigeſimum*, fuiſſe latum ad declarationem textus *in dict. l. quidam conſulebat. ff. de re iudicata*, ex *Imola ibidem & Sarnenſi in dict. capit. ſtatutum, num. 26. de reſcriptis lib. 6.* quibus accedit etiam *Barboſa in dict. l. cùm Prætor, §. fin. num. 109. ff. de iudicijs*.

SVMMARIVM.

Romanorum legibus erat præſcripta ætas, qua Senator eligi debebat. 1.

Quidam putant niſi exacto vigeſimoquarto anno ætatis, neminem poſſe in Senatum admitti. 2.

Alij quintum & vigeſimum annum huic honori præſcribunt. 3.

In honoribus annus cœptus pro completo habetur ibid.

Vigeſimum ſeptimum annum Senatori ætatem eſſe, putat Carol. Sigonius. 4.

Alij vt veriùs trigeſimum deſignant etiam ad Valdolitanum, & Granatenſem Senatum. 5.

Ætas triginta annorum perfecta dicitur, & in qua homo, vel probus, vel improbus cognoſcitur. 6.

Carolus Quintus ſtatuit Senatores Regni Aragonum triginta annorum neceſſariò futuros. ibid.

Ad Senatum ſolùm ætate graues, & ſeniores admittebantur. 7.

Digitized by Google

Senatus vnde ſic dictus ? 8.
Athenienſes ad publica conſilia tantum recipiebant ſenes quinquagenarios ibid.
Quoties Reſpublica meliùs per iuuenes quàm per ſenes regitur, ad ipſius regimen non ſenes, ſed iuuenes ſunt eligendi 9.
Senatores iudiciarij iuniores eſſe debent. 10.
Senatores, quos vulgò de Eſtado *dicimus, ſenes ſint oportet.* 11. *Saltem quadraginta vel quinquaginta annorum* . 13.
Conſilium ſenis eſt optimum . 12.
Quadraginta annorum ætas eſt prudentiſſima. ibid.
Mens & intellectus quinquageſimo anno in pleriſque viget. ibid.
Nonnulli exiſtimant Senatoris ætatem arbitrariam fuiſſe . 14.
Verius eſt Senatoris iudiciarij ætatem non minorem viginti annorum eſſe debere . 15.
Senatoria ætas antiqua fuit per Conſtantinum reducta . 16:
Noſtris legibus ſenectus in Conſiliario deſiderabatur . 17.
Iuuenes gubernationi præponere eſt periculoſum . 18.
Hodie apud noſtros, Conſiliarij ætas viginti & ſex annorum eſt . 19. *& ſeqq.*
Ætas Senatoris incepta ſufficit. 21.
Ætas Senatoris ſuppletur per liberos . 22.
Decurio liberos habens præfertur antiquiori in congreganda vniuerſitate, deficiente ſuperiore, 23.

QVÆSTIO III.

Ad Senatoris, vel Regij Conſiliarij dignitatem:

1 SEnatoriam ætatem, ſiue illam qua deligi Senator oporteret, Romanorum legibus fuiſſe
præſcriptam facilè ex *Cicerone de Pompeio in Maniliana* agente coniectare eſt. *Quid tam*, inquit,
præter conſuetudinem, quàm homini adoleſcenti, cuius à Senatorio gradu ætas longè abeſſet, imperiũ, atq; exercitum dari? ex quo etiam probat *Carolus Sigonius lib. 2. de antiq. iure Roman. cap. 2.* & vno verbo indicat *Petrus Gregorius lib. 47. ſyntagmat. cap. 75. num. 12.* Sed quæ autem iſta ætas? diſceptatio eſt, vt cum *Gelio* loquar *lib. 14. cap. 2.* multiiugæ & ſinnoſæ quæſtionis, multaque & anxia cura & circumſpectione indigens, vt ex varietate opinionum, quas ſuo ordine proferam, cuique deprehendere non difficulter licebit.
2 Et vt gradatim procedamus, *Ioannes Corraſius*, vir quidem mea ſententia diſciplinarum omniũ præditus *in Commentarijs ad D. Didac. de Narbona. l. 2. §. deinde quia difficile, num. 8. ff de origine iuris*, non niſi exacto ætatis anno vigeſimoquarto, in Senatum quempiam admitti potuiſſe defendit, & ſi qui ante admiſſi ſunt, inquit, ijs ob egregiam virtutis indolem benignè Senatus indulſit. Sed mirum eſt, verſatiſſimum virum ſuam ſententiam nullius boni Autoris teſtimonio firmaſſe. Quapropter veluti ex proprio marte deductam illam meritò reſpuit *Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 6. caſu 540. num. 10.* At quamuis ipſe neminem ſuæ opinionis aſſertorem offenderit: ego enim fideliſſimum *Alexan. ab Alexand.* eiuſmodi ſentientem reperi *lib: 4. dierum Genial. c. 11.* poſtremis his verbis: *Ac niſi exacto quarto & vigeſimo ætatis anno in Senatum quempiam admitti non licere præter admodum paucos, quibus ob egregiã virtutis indolem hoc à Senatu indultum fuit.*

A qua ſententia parum recedens *Dio. lib. 52.* 3
Senatoriæ ætati quintum & vigeſimum annum adſcribit, quam etiam ad Tholoſanum Senatum requiri, pluribus in hanc rem congeſtis rationibus docet *Gerardus Mainardus lib. 1. deciſ. 76. per tot.* ſubſcribit etiam *Dion. Iuſtus Lypſius in notis ad 3. libr. annalium Taciti fol. mihi 66. in princip.* & comprobari videtur *Vulpiani* reſponſo *in l. ad Rempublicam 8. ff. de muneribus & honoribus*, vbi ad Rempublicam adminiſtrandam eos ſolos admittendos ſcribit, qui vigeſimum & quintum annum etſi non adimpleuerint, tetigerint, ſiquidem in honoribus cœptus annus pro completo habetur, vt rectè explicat *Guidon. Pacirol. de magiſtrat. municipalib. cap. 2. in princip.* & de Senatoribus loquens *P. Marques in Gubernat. Chriſtian. lib. 1 cap. 5.* & ex *Mandoſ. D. Garſ. Maſtril. de magiſtrat. lib. 2. cap. 5. num. 41.* qui & *num. 52.* ita in Regno Siciliæ obſeruari teſtatur, nouiſſimè *Domin. Taſſonus obſeruat. iuriſdict. 3. num. 80.* affirmant illos ad Senatum promoueri debere, qui ætatis ſunt quinque & viginti annorum. Nam, vt ſcribit *Seneca epiſt. 109. Quemadmodum ex amphora primum quod eſt ſynceriſſimum, effluit, grauiſſimumq; turbiſſimum ſubſidit: ſic in ætate noſtra quod eſt optimum, primum eſt.*

Aetatem Senatoriam eamdem prope ac quæ- 4
ſtoriam fuiſſe, *Carolus Sigonius loco ſuprà citato, Valerij* autoritate ſuffultus coniectatur. Vnde cùm vigeſimum ſeptimum annum quæſturæ capiendę legitimam ætatem fuiſſe definiat, eundem annorum numerum ad Senatoriam dignitatem conſequendam neceſſarium fuiſſe arbitratur.

Aliter enim *Traianus Plinio* ſcribens *lib. 10. epiſtolarum* iſtam quæſtionem decidit, his verbis: *Interpretationi tuæ, mi ſecunde chariſſime, idem exiſtimo baſteaus edicto Diui Auguſti. nouatam eſſe legem Pompeiam, vt Magiſtratum quidem capere poſſent ij, qui non minoris duorum & viginti annorum eſſent, & qui accepiſſent in Senatum cuiuſcumque ciuitatis peruenirent. Cæterum non capto Magiſtratu, eos qui minores triginta annorum ſint, quia Magiſtratum capere poſſint, in Curiam etiam loci cuiuſque non*
exiſtimo legi poſſe, quod etiam ipſe *Plinius* alibi 5
eodem lib. 10. memorat: *Cautum eſt enim domine*, inquit, *Pompeia lege, quæ Bithinis data eſt, ne quis capiat Magiſtratum, neue ſit in Senatu minor annorum triginta*: cui opinioni adhærens *Iacobus Simancas lib. 6. de Republica, cap. 9. num. 792.* aſſerit ad Hiſpanos Conuentus, vel Senatus, ad Valdotianũ ſcilicet, & Grauatenſem, quos *Audientias & Cancellarias* vulgò appellant, trigeſimum annum idoneam ætatem eſſe: idque probat *D. Ioannis Chryſoſtomi* autoritate *in Euangelium Marci homilia poſtrema*, vbi illa verba leguntur. *Hominibus perfecta*
ætas triginta annorum eſt. Et alia ſimili *Theophyla-* 6
cti in Euangelium Lucæ cap. 3. Aetas triginta annorum perfectiſſima eſt, & illa homo probus vel improbus cognoſcitur. Quibus fortè rationibus ductus

pru-

Digitized by Google

prudentiſſimus *Imperator Carolus V.* 1528. Cæſaraugustæ *in foro Aragonum cap. 2.* ſtatuit, vt illius Regni Senatores triginta annorum eſſent, vt etiã teſtis eſt *Dominicus Taſſon vbi ſuprà*.

7 A quibus omnibus diſſentiunt *Salluſtius in Catilin. coniuratione, Cicero in Catone, Quintilian. lib. 2. inſt. orator. cap. 6. Plutarch. in libello, Num ſeni regenda ſit Republica, Lucius Florus Geſtor. Roman. lib. 1.* & è noſtris *Archidiacon. in cap. Senatuſconſultum, diſtinct. 2. Alberic. in rubric. ff. de Senator. Tiraquel. de iure primogenitor. in præfat. num. 168. Petr. Gregor. dict. lib. 47. cap. 25. num.* 12. vbi contendunt, Senatores olim ætate graues, & in ſenectu-
8 tem delapſos fuiſſe promotos, hincque Senatum ſic dictum autumant, quòd in eum cooptarentur ſeniores. Cuius etymologiæ etiam teſtis eſt *Cicero vbi ſuprà*, his verbis: *Nec enim excurſione*, inquit, *nec ſaltu, neque minùs haſtis vteretur*, de Scipione loquitur, *ſed conſilio, ratione, ſententia, quæ niſi eſſent in ſenibus, non Summum Conſilium maiores noſtri appellaſſent Senatum*: & *Ouidius lib. 5. Faſtorum.*

Nec niſi poſt annos (canit) *patuit tunc Curia ſeros,*
Nomen & ætatis mite Senatus habet.
Iura dabat populo ſenior, finitaque certis
Legibus eſt ætas, vnde petatur honos.

Quorum opinioni ſubſcribit *Iuſtus Lypſius Politicor. lib. 3. cap. 4. & in notis ad eundem locum, verbo Conſilia ſenum, pag. 64. P. Ioan. Marques in Gubernat. Chriſtian. lib. 1. cap. 5. §. 2.* vbi id etiam exemplo Athenienſium confirmat, qui eos tantũ ad publica conſilia admittebant, quos annus quinquageſimus commendabat. Et confirmatur *Platonis* teſtimonio *lib. 6. de legib.* cuius meminit *Ioan. Garſia de nobilit. gloſ. 48. num. 5. verſ. Alij verò*, & nouiſſimè *Dominicus Taſſonus obſeruation. iuriſdictional. verſic. 1. obſeruat. 1. num.* 17. dum Regios Conſiliarios definiunt ſenes eſſe debere, quibus ex *Salluſtij* ſententia *Corpus annis infirmum, ingenium ſapientia validum ſit*, nam adoleſcentum quidem animi plerumque parum prouidi, ijque molles, & ætate fluxi; quapropter arceri à Senatu videntur, vt *Poeta* ſuccinit:

Nam malè conſcripti tractant decreta Senatus,
Qui nundum primas deſeruere nuces.

9 Sed huiuſmodi ita munitæ opinioni, quoad noſtros Senatores, ſiue Auditores pertinet, optimè inficias ijt *Iacob. Simancas dict. lib. 6. de Republic. cap. 9. num.* 790. ſic enim ait, *Ad onera huius officij ſubeunda viribus opus eſt, quamobrem aptiores erunt huic muneri iuuenes, quàm ſenes, vetus quidem dictum eſt hæc officia ſenum eſſe: verùm præ nimio labore à ſenibus non ſat commodè adminiſtrari poſſe*: cui expreſsè fauere videtur communis Scribentium traditio, qua cauetur, quòd ſi munus per iuniores commodiùs, aptiùſque tractari & exerceri poteſt, quia fortè magis conſtant robore, viribuſq; corporis quàm animi, certè ſunt ad id magis iuniores aſſumendi, quàm ſeniores, vt in expreſſo tenent *Aretin. in l. eũm quid, ff. ſi certum petatur, & in l. eũm pretor, §. penul. ff. de iudic. Florian. in l. vlt. in fin. ff. de fide inſtrum.* quos ſequitur *Andr. Tiraquel. dict. loco, num.* 174.

10 Quod eleganter fœdere diſtinctionis explicat in terminis *Al. bonſ. Modit. dubitationum iuris, §. Senatuſconſultum, dubit. 1. n. 16.* vbi reſoluit quod quamuis Senatores, vt plurimum eligantur ætate ſeniores, ex lege Romuli, nihilominus vbi de Senatoribus iudiciarijs tractatur, ſufficit vt ſint ſenes, non ætate, ſed moribus: quia, vt inquit Philoſophus, quantò iuniores, tantò perſpicatiores, argumento *l. præcipiunt ff. de ædilit. edicto*, ideoque concludit: *Conuenit vt iuniores admittantur, quia longiori tempore honori, & oneri Senatorio vacare poterunt*, cuius non poſſum non probare ſententiam, maximè dum inter Senatores, vel Conſiliarios ad iuſtitiæ cauſas, & illos qui principali directione immediatè præſunt, quos vulgò *del Conſejo de Eſtado* dicimus, diſcrimen agnoſcere videtur. Iſti enim, quorum præcipuum munus eſt, rectis conſilijs prudentiſſimiſque monitis, rerum vſu, & experientia conquiſitis Regem dirigere & adminiculari; de quibus intelligenda erit *l. verum 11. §. ex facto, de minoribus*, ibi: *Vel ij, qui circa Principem ſunt occupati, vt in Conſiliarij Menandri Arrij perſona eſt indultum*, nec minus *l. iuriſperitos 30. ff. de excuſationibus*. vbi de Principum Conſiliariis hæc verba inueniuntur: *Quoniam circa latus eorum agerent, ætatis prouectæ eſſe debent*, ſic egregiè *è noſtra familia* Politiſſimus vir *D. Eugenius de Narbona* docet *in ſua doctrina Politica & Ciuili aphoriſm. 127.* his verbis: *La edad*
ſe deue aduertir mucho en los Conſejeros, no que ſean 12
viejos ſolo (que realmente lo han de ſer) ſino que los años, y las coſtumbres ſean de vna edad. Nam vt Auctor eſt Plutarchus, *Conſilia ſenum haſtas iuuenum eſſe oportet*: vnde Cicero *in Catone maiore, Mens, ratio*, inquit, *& conſilium in ſenibus eſt, qui ſi nulli fuiſſent, nulla omnino ciuitates eſſent*. ſiquidem ij varia fortuna exerciti, quale quid optimum ſit longo tempore didicerunt, vt appoſitè de ſe ipſo *Mitridates apud Salluſt. in fragmentis* teſtatur: *Mihi fortuna multis rebus ereptis vſum dedit benè ſuadendi*: cui adſtipulatur amantiſsimus Petrus *Eugenius de Narbona, vbi proximè, aphoriſmo.* 129. Nec mirum, cùm rerum viciſſitudines adeò homines inſtruant, & erudiant, vt inde prudentiores euadãt,
ſi *Platoni* credimus *lib. 3. de Republica*: prudentum 13
enim hoc proprium maximè munus arbitramur, inquit *Ariſtotel. 6. Ethicor. Nicom. cap. 7.* rectè cõſulere: ergo huiuſmodi Regii Conſiliarii quadrageſimum ſaltim annum, vel quinquageſimũ annum exceſſerint, conuenientiſſimum erit: nam ex ſententia *Dionyſij Halicarnaſei lib. 2.* quadraginta annorum ætas eſt prudentiſſima, & mentem, & intellectum in pleriſque maximè circa quinquageſimum annum vigere, docet *Ariſtot. lib. 7. Politic. cap. 16.*

Et tandem, vt ad inſtitutum reuertamur, Sena- 14
tores à Romulo, & deinde à cęteris Regibus, Cõſulibus, & Cenſoribus, nulla habita ætatis ratione, ſed pro arbitrio fuiſſe electos, poſteriori loco veriſsimum arbitramur, *Feſtus de magiſtr. Romanor.* quem memorat, & ſequitur *Petrus Gregor. vbi proximè num. 8. Menoch. de arbitrar. dicto caſu 540. num. 1.* quam opinionem tot tam Romanorum, quam noſtri ſæculi Scribentium diſſidentes ſententiæ, nec malè ſuadere videntur.

Ex his ergo ſatis apparet, quàm nimis ope- 15
roſum;

roſum, & inexhauſti laboris ſit in tanta opinio-
num diuerſitate certum aliquid ſtatuere, maxi-
mè cum præ manibus habere *Zamoſ.* non contin-
geret, quem *lib.1. de ſenatu pag. 17. & ſeq.* hanc
quæſtionem diligenter ſcripſiſſe tradit *Oſualdus*
lib.17. Donel cap.24. lit.L. verùm vt poſſimus, &
ptout Iuticonſultum decet, rem iſtam digerere
conabimur authoritate Imperatoris in *l.2. §. ſed*
Senatores, C. de his, qui veniam ætatis impetrauer.
ex cuius verbis apertè deduci videtur, Senatoriæ
dignitatis fuiſſe capaces qui annum dumtaxat
viceſimum egerant. Ita enim legis initio Conſtan-
tinus decernit: *Omnes adoleſcentes, qui honeſtate mo-*
rum præditi paternam frugem, vel auorum patrimo-
nia gubernare cupiunt, & ſuper hoc Imperiali auxi-
lio indigere cœperint, ita demum ætatis veniam impe-
trare audeant, cũ viceſimi anni metas impleuerint &c.
quo ſic conſtituto poſtmodum *in §. ſed Senatores,*
ita proſequitur: *Sed Senatores quidem clariſſimi viri*
in hac Regia Vrbe commorantes, apud Sublimitatem
tuam; cæteri verò apud Prætorem, in Prouincijs au-
tem apud earum Rectores de ſuis moribus, & honeſta-
te procedant. Hucuſque Conſtantinus. Ex quorum
verborum ſucceſsiua ſerie planum fit, ætatis ve-
niam, quæ viginti annorum natis concedebatur,
Senatoribus etiam viris clariſsimis eadem ætate
probata fuiſſe indultam. Ergo vt hæc rectè co-
hæreant, certiſsimum fuerit opus eſt vigeſimo
ſaltim anno iuuenes in Senatum cooptari po-
tuiſſe; quod non obſcutè ſubindicat *Aurelius*
Caſſiodorus lib. 3. variar. c.6. Senatus enim ampliſ-
ſimus, ipſe ait, *ad quem vix maturis ætatibus perue-*
nitur: quam ſententiam velut probabiliorem am-
plexati ſunt *Accurſius in d.l.2. verbo ſublimitatem,*
Reſtaur. Caſtal. de Imperatore q.37. num.39. Quintil.
Mandoſ. de ætate minor. cap.5. num. 85. & in eam
inclinari videtur *Menoch. dict. lib. 2. de arbitrar.*
centur 6. caſu. 540. num. 11. quamuis aliter ho-
die in Mediolanenſi Senatu obſeruari teſtetur.

16 Nec his refragatur *d.l. ad Rempublicam 3. ff. de*
munerib. & honorib. ex qua probari videtur mi-
nores annis viginti & quinque ad Reipublicæ
moderationem nullo munere, vel honore fuiſſe
admiſſos, ſiquidem prædicta ætas, quę illa tem-
peſtate proculdubio ad Senatum, & cæteras pu-
blicas functiones requirebatur, Conſtantini tem-
poribus minuta, & ad annum viceſimum
reducta fuit, vt ex *dicta l. 2.* non difficilè conie-
ctari eſt.

17 Quid autem noſtris legibus quoad præſentem
diſputationem ſit cautum? hic ſubiicere libet, &
quidem priſcis conſtitutionibus Reges apud To-
letanam noſtram vrbem anno 1480. ſenes in
Conſiliarios, ſeu Auditores, quos vocant, eli-
gendos decreuerunt, vti in proœmio legitur *tit.*
3. del Conſejo del Rey, lib. 2. Ordinam. his verbis.
Iten deuen ſer elegidos para el Conſejo de los Reyes
los ſabios viejos, y Doctores, porque ſegun dize la E-
ſcritura, en los antiguos es la Sabiduria, y en el mu-
cho tiempo es la prudencia, y en ellos es la autoridad,
y pericia de las coſas agibles, &c. Quæ ſanè verba
illa Platoniana redolent, *lib.3. de Republica, Non*
iuuenem, hæc ſunt, *ſed ſenem iudicem bonum eſſe*
oportere, qui ſerò qualequid iuſtitia ſit didicerit, tan-
quam qui non propriam in animo ſuo eam ſenſerit,
ſed alienam in alijs animis longo tempore nouerit, atq;
idcirco eiuſmodi ſit malum diſcernat, ſcientia potiùs
quàm propria experientia iudicat, vbi Auerroes dict.
lib.3. tract.1. Reipublica gubernacula, inquit, *ſenio-*
ribus deberi, qui præter quod ſcientias ſpeculatiuas
adepti ſunt, obtinent præterea experimentum longo tẽ-
pore acquiſitum, quæ penè *Caſſiodori, lib.6. de anima*
ſententia eſt, & *Claudiani de officio iudicis lib. 1.*
Nam ſemper omnibus periculoſum viſum fuit 18
iuuenes gubernationibus, & Reipublicæ admi-
niſtrationi præponere, vt ex noſtris docuerunt
Oldrad. conſil. 51. Bald. in l. cum antiquioribus columna
penultima, C. de iure deliber. Corſetus tractatu de po-
teſtate Regia 5. part. quæſt. 86. Lancellott. Conradus in
templo iudicum lib.1. cap. 2. de Reg. num.13. Azeued.
in l.6. tit.3. num.10. in fin. lib.3. Recopilat. Paz in l.2
Tauri num. 57. Rebuf. de pacif. poſſeſ. limitat. 4. Petr.
Greg. vbi ſuprà. P. Emanuel Rodrig. tom. 3. Quæſt. Re- 19
gular. quæſt. 34. art. 2.

Sed prædicta Ordinamenti deciſio, quæ ad Se-
natum prouectam ætatem deſiderat, in viridi
obſeruantia non exiſtit, imò correcta reperitur
à Catholiciſsimis Hiſpaniæ noſtræ Ferdinando &
Eliſabetha Regibus Barcinon. anno 1493. 6. Iu-
lij, vt habetur *in l.2. tit.9. lib.3. nouæ Recollectionis,*
ibi: *Y que aya edad de veinte y ſeis años,* ſiquidem
iſtius ætatis homines optimæ, & ſufficientis ra-
tionis ad iudicium exiſtimauit, vt etiam *l. ſequen-*
ti Ildephonſus Rex illis verbis inſinuare videtur:
Mayor de veinte años deue ſer aquel à quien ſe otor-
gare poderio para iuzgar, à quien llaman juez ordi-
nario, y es de preſumir, que ombre de tal edad aya en-
tendimiento complido para iuzgar los hombres que an-
te el vinieren. 20

Quæ vtique verba dum maiorem vigeſimi an-
ni tantùm ad iudiciale munus expoſcunt, mini-
mè ſuperiori reſolutioni obſtare videntur, nam
ſecundùm præcedentia, & in *dict. l. 2.* ſcripta in-
terpretanda ſunt, ita vt *d.l.3.* ſenſus ſit, quòd ad
iudicis officium eligatur maior vigeſimi anni,
qui vigeſimum ſextum expleuerit, *ex dict. l.2.* vt
non inelegantèr interpretatus eſt *Azeuedus in d.*
l.2. verbo veinte y ſeis años, & Paz in praxi tom 1.
part.1. 1. tempore num.61. cuius rei plura congeſ-
ſimus, cùm de iudicis ætate ſcripſimus, & notant
Auiles in proœm. cap. Prætor. verbo qualeſquier. ver.
ſic. Sed iam iſta num.7. Didacus Perez in l.4. tit.15.
pag.594. expreſſiuſque *Bobadilla in Politic. lib.1. c.7.*
num.19. Ceruant. in l.2. Tauri num. 30. & 31. Segu-
ra in directorio iudic. part.1. cap. 1. num. 4. quibus
ſubſcribit *D. Garſia Maſtrillus de magiſtrat. lib.2. c.5.*
num.44. vbi pariter hoc in Gallia ſeruari *ex deci-*
ſione nouiſſima Tholoſana 76. lib.1. obſeruat.

Et tandem pro complemento ſciendum eſt, 21
huiuſmodi ætatem, ſiue vigeſimi anni ex iuris
communis diſpoſitione, ſiue ſexti & vigeſimi ex
iure patrio completam eſſe non debere, ſed ſuf-
ficere, poſtremum ipſius ætatis annum attinge-
re, argumento *dict. l. ad rempublicam 8. ff. de mune-*
rib. & honorib. alioqui enim hoc tempore mino-
res neutiquam ad Senatum admittentur, niſi li-
berorum numerus annorum defectum ſuppleat,
vt ſingularitèr fatetur *Vlpianus in l. 2. ff. de minori-*
bus,

bus, ita: *Ner per liberos rem ſuam maturiùs à curatoribus recipiat. quod enim legibus cauetur, vt ſinguli anni per ſingulos liberos dimittantur ad honores Diuus Seuerus pertinere ait, non ad rem ſuam recipien-*
23 *dam.* Quod vtique in quibuſcumque honoribus locum habere ipſius loci generalitate docemur, & facit *l. de his* 12. *C. de autor. tutorum, l.* 2. *C. de in integrum reſtitut. minor.* & elegantèr Plinius *lib.* 7. *epiſtol. Caleſtrium*, inquit, *tyronem familiariſſimè diligo, ſimul Quæſtores Cæſaris fuimus, ille me in tribunatu liberorum iure praceſſit, ego illum in pretura ſum conſequutus, cum mihi Cæſar annum remiſiſſet*, quæ verba de remiſſione annorum propter liberos egregiè, & nouiſſimè *Iuſtus Lipſius* accipit ad *Tacitum lib.* 3. *cap. de premijs maritorum fol. mihi* 63 quod ex lege Iulia & Papia prouenire notat *Petrus Broſſius in indice antiqua & noua legum interpretationis dict. l.* 2. cuius rei plura, vbi de priuilegiis conceſſis liberos habentibus apud *Petr. Gregor. in ſyntagmat. iuris vniuerſi lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 38. *Aulles in cap. pratorum cap.* 2. *verſic. Ni confederacion*, vbi *num.* 7. aſſerit, Decurionem poſse liberos habentem vniuerſitatem deficiente ſuperiore congregare, licèt aliùs ſit antiquior, dummodo filiis careat.

SVMMARIVM.

Rector Scholaſticorum viginti ſaltim annorum eſt eligendus. 1.
Hermaphrodita Rector eſſe nequit. 2.
Rectores vniuerſitatum habent iuriſdictionem. 3.
Maiores octodecim annis ex humanitate iuriſdictionem exercere poſſunt. ibidem.

QVÆSTIO IV.

Rector Vniuerſitatis Scholaſticorum, cuius ætatis eligi debeat?

1 HAc in re nulla Scribentium diſſentio eſt, imò omnes in vnam eandemque ſententiam conſpirantes vti certum definiunt, viginti ſaltim annorum eſſe debere, qui ad Rectoratus culmen eſt promouendus: ſic duce *Saliceto in l. fin. ff de iuriſdictione omnium iudic.* docent *Bartol. Bologn. in repitit. authent. habita num.* 364. *& ibidem Baldus num.* 87. *C. ne filius pro patre, Ioan. Bertachin. in repertorio verbo minor. tutor. verſic.* 2. *Ioan. Firman. de Epiſcopis lib.* 2. *quæſt* 31. *ante num.* 57. *verſic. Item minor viginti annis, Alexand. in additio ad Bartol. in l. fin. de Colleg. illicitis, verſic. Fieri Rector. Quintil. Mandoſ. de ætate minor. c.* 5. *nu.* 87. *& Iacob. Menoch. lib.* 2. *de arbitrar. centur.* 6. *caſu* 540. *n.* 9. *Gaſpar Bahuinus de hermaphroditorum, monſtroſorumque partuum natura lib.* 1. *cap.* 40. *verſ.* 9
2 vbi etiam tenet hermaphroditum Rectorem eſſe non poſſe.

Ea ratione inquit *Bald. vbi proximè*, quia tunc
3 capax iuriſdictionis exiſtit, *l. cum lege* 41 *ff. de arbitris, c. cùm vicesſimum* 41. *de offic. & poteſt. iudic. deleg.* quam ferè ſemper Rectores Vniuerſitatum in Scholaſticos exercent, *d. auth. habita*, vbi omnes, præcipuè *Donellus num* 20. *cum ſeq. Matth. Stephan. lib.* 3. *de iuriſdict. p.* 2. *c.* 12. multis relatis atè *Oſuald. lib.* 17. *Donel. c.* 20. *lit.* K & de Rectore Vniuerſitatis Complutenſis probat *Anguian. tract. de legibus, & conſtitut. lib.* 3. *controuerſ.* 33. *à n.* 5. Verùm eùm etiã in decimo octauo anno maioribus ius dicendi poteſtas conſiſtere poſſi, vt patet ex *d. c. cum vigeſimum, & ex l. quidam conſulebat*, 57. *ff. de re iudicata*, iuncta *Donel* interpretatione *ibidem lib.* 27. *commentar.* cuius & *infra anno* 25. vbi de arbitri ætate diſputabimus, iterum fiet mentio: non admodum congruens propoſita ratio eſſe videbatur, ſed non ita eſt, quia iuriſdictio in illis, qui tantum decimum octauum annum excedunt potiùs ex humanitate, quàm ex iuris rigore ſuſtinetur, vt patet ex *dict. l. quidam conſulebat*, ibi: *Et æquiſſimum eſt tueri ſententiam ab eo dictam, niſi minor decem & octo annis ſit.*

SVMMARIVM.

ET antiquis Romanorum, & noſtris legibus, debitor, qui non habebat unde ſolueret, addicebatur creditori vt ſeruus 1.
Minor annis viginti & quinque curatore carens, non poteſt pro debito ciuili in carcerem mitti. 2. *&* 11.
Cùm lex antiqua continet aliquid vltra ius commune, ipſius diſpoſitio non includit minorem. 3.
Ius commune non patitur prætextu non ſoluti debiti debitores creditoribus ſeruire. 4.
Perſona non debent pro rebus affligi. 5.
Pœna ſtatuta contra non ſoluentes, non habet locum contra minorem. 6.
Lucius Papirius cauſam dedit legi, qua fuit hæc ſeruitus debitorum abrogata. 7.
Aetas debitoris non infringit ius debitoris. ibid.
Pubes accedente iudicis decreto poteſt bonis cedere. 8.
Exemplo T. Veturij monſtratur, etiam adoleſcentes fuiſſe creditoribus traditos. 9.
Verius eſt poſt vigeſimum annum minores curatore carentes poſſe creditoribus addici. 10.
Fundamentis contrarijs reſpondetur. 11.

QVÆSTIO V.

Vt debitor, qui non habet unde ſoluat, poſsit creditori ſuo addici?

ANtiquas illas leges Romanorum, de quibus 1.
Liuius lib. 6. *itaque*, inquit, *cùm iam ex re nihil dare poſſent, fama, & corpora iudicati atq; addicti creditoribus ſatisfaciebant pœnaque inuicem fidei ceſſerat, & Varro lib.* 6. *de Lingua Latina, Liber*, ait, *qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam debet, dat dum ſolueret*, & veteris Teſtamenti, quarum fit mentio *Exod. cap.* 22. *verſ.* 3. *Si non habuerit quod pro furto reddat ipſe venundabitur* & *lib.* 4. *Reg. c.* 4. *Ecce creditor venit, vt tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſibi*, necnon & *Matth.* 18. *verſ.* 25. *Cùm autem non haberet unde redderet, iuſſit eum Dominus venundari; & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi*, liquetque ex eadem ſacra pagina, *Prouerb. cap.* 22, vbi ſcribitur, *Diues ſapiens pauperib. imperat, & qui accipit fænus ſeruus eſt fæneratori* Has ergo leges in Hiſpania quodammodò reductas,

Google

ctas,& denuò introductas conſpicimus *in l.1. tit. de los peños,lib.5. fori iudicum,& l.2.tit. 4. eod. lib. l.2. tit.8. lib.3. fori Regalis l.2.& l. fin.tit.20. lib.4 eiuſdem fori, l.a. tit.3. lib.3.ordinam.l.4 l.5.tit.13. lib.5. eiuſdem Ordinam.l.4 cum quinque ſequentibus, tit.16.lib.5.Recopilat* quibus debitor qui ſoluendo non eſt, creditori addicitur,vt ei ſeruiat,veluti exactè docet noſter *Couarru. lib. 1. variarum reſolut.cap.1. num.1. Burſat.conſ.204.num.17.lib.2. Petr.Barboſa.in l. alia,§. eleganter num.53.ff.ſoluto matrimon.Hotoman.quæſt.illuſtr.24.Franciſc.Polenus lib.5.hiſtor.fori Roman. cap.18. Rebardus ad ll. duodecim tabular. cap.8.& 4. variarum,cap. 18. Petrus Gregor.ſyntagmat.lib.22.cap.6. num.7.& ſequentibus Menoch.de arbitrarijs caſu 183.Paz. in praxi tom.1e part. 4. cap.5. num.1.*& alij relati à *Baeca de inopſi debitore , cap.1. à num.56.* ita *Caldas Pereira in l. curatorem,verbo,ſua.facilitate,num.52. C.de in integrum reſtitut.*qui apud noſtros addictionem debitorum in ſeruitutem denuò vigere,& paſſim in foro obſeruari teſtatur,cui conſentit *Parlador. 2. rerum quotidian.cap.fin.part.5.§.7.num.4. Oſualdus lib.27.Donel.cap.3.duplic.H H.Toletanus à Meſcua de poteſtate in ſeipſum lib.2. cap.14. num.24.*

Vnde diſcutiendum occurrit, an generalis harum legum diſpoſitio,etiam cuiuſcumque ætatis minores adeò complectatur , vt nec vllum excipiat? Hanc quæſtionem latè examinat *Gaſpar Bacca dict.tract.cap.8.per totum* , vbi poſtquàm vtriuſque partis accerſitis fundamentis meritò reſoluit impuberem, inopemque debitorem minimè ad hoc ſeruitium obſtringi,à *num.12.* requirit,an pubes minor viginti quinque annis ſit creditori addicendus? In qua quæſtione dicentium & negantium diuerſas ſententias conſtituit,quas huc rationibus inſtructas trãsferre operis noſtri, & ratio, & finis expoſtulat,vt earum conflictu,& comparatione,quæ ſit potior,& ſequenda clariùs eluceſcat .

Etenim pro negatiua illa parte , quæ aſſerit a-
2 doleſcentem,niſi poſt vigeſimum quintum annũ ſolutionis cauſa nequaquam eſſe creditoris ſeruitio mancipandum , ſequentia validiſſimè pugnant. In primis,quòd qui non poteſt pro debito in carcerem duci,non eſt addicendus creditori,cùm hoc ad effugiendam carceris moleſtiam ſit inuentum,*dict. l.4.& ſequentib.tit.9.& 5.Recopil.* Minor verò quinque & viginti annis pro nullo debito pecuniario poteſt in carcerem mitti , vt poſt antiquiores à *Bacca* enominatos, *dict cap. 8. num. 12.* teſtantur *Stephanus Gratianus diſceptation. forenſ.cap.327.num.17.Bobadilla in Politica lib. 3.c. 15 num.29.Parlador.rerum quotidian.5.part.§.6.num. 15.Amator Roderic.tractat. de execution.cap.5.num. 53.Matth.Coller. de proceſſib.executiu.part.2.cap.3. num.261.*& alij ſuprà *hoc eodem anno* proprio loco enumerati .

Præterea cúm lex aliqua præcipit,aut vetat a-
3 liquid, quod de iure communi nec præcipitur, nec vetatur, ipſius diſpoſitio non includit minorem,argumento *cap.2.de delictis pueror.*tradit *Roman. ſingular.816,*incipienti:*Tu audiſti titulũ,* aliàs eſt *ſingul.vltimum, Bald. in l. ſi ex cauſa.§.fin.de minoribus,Cremenſ.ſingul.30.*& *Bacca dict.cap.num.5.*

At certum eſt iuris communis conſtitutiones ne- 4
quaquam permittere debitorem prætextu non ſoluti debiti in ſeruitio eſſe creditoris, *l.fin. ff. de libero homin.exhibend.l.ob as 12.C.de action.& oblig. authent.vt nulli iudic.§.quia verò,cap.2.de pignorib. & patria l. 2.tit. 11.part.1.*cuius hæc verba : *Por el debdo que deuieſſe non deue ſeruir,nin ſer preſo de ninguno.* Idque optimè , vt ſentit eleganter *Stephan.* 5
*Forcatul.in ſpæra legali num.25.*ne perſonæ pro rebus affligantur,*§.oportet de mandatis Princip.collat. 3.*cuius rei autorem fuiſſe Bochoridem Aegiptijs ius dantem,notat *Diodor.Sicul.lib.2.& Petr.Greg. ſyntagmat.lib.22.cap.14.num.4.* ne corpora,quibus pace & bello opus eſſet , pro ære alieno detinerentur : ergo vel hac ſola ratione affirmandum erit minorem,quamuis ſoluendo non exiſtentem à ſeruitio creditoris omninò eſſe liberum & immunem .

Et confirmatur vlteriùs ex *l. quicumque 4.C.de* 6
ſeruis fugitiu. vbi eo caſu , quo pœna corporalis debitori infligitur , qui vnde ſoluat non habet , minor etiam pubes etſi non ſatisfaciat , minimè plectitur,vt patebit ibi : *In minorum perſona tutoribus vel curatoribus pœna ſimili imminente .* Igitur idem erit in noſtro caſu obſeruandum,quo ſimiliter de irroganda inopi debitori pœna ſeruitutis agitur .

Roboraturque ex eo,quòd inhumanum, & ab 7
omni pietate alienum Romanis viſum fuit, adoleſcentem debitorem vitio magis ætatis, quàm fraude ad inopiam redactum , iniquo creditori addicere , veluti exemplo Lucij Papirij Romani cuiuſdam adoleſcentis monſtratur , quem refert *Liuius lib.8.Forſt.de ſucceſſione inteſtat lib.2.cap.18. num.57.Rebard.dict.cap.8.in fine,* expreſſiùs *Franc. Pollet.loco vbi ſuprà,& Oſuald.dict.l.27.cap.3.liter. H H.* vel hac ſola ratione,quòd in eum nulla habita ætatis miſeratione creditor ſæuierit,Conſulari legi cauſam dediſſe,quæ hanc debitorum fictam ſeruitutem pœnitus abrogauit .

Sed hæc tanti habenda non eſſe aliquibus placet, vt veritas oppoſitæ, & affirmatiuæ ſententiæ deſpiciatur, quam enixè defendit *Roderic. Suarez in repetit.l.2. titulo de los gouiernos,ad finem,* vti certius proferens adultum debitorem tunc poſſe ſeruituti creditoris mancipari,cùm eo ceciderit, vt vnde aliter ſoluat ei non ſuppetat .

Quod inde ſuadetur,nam ætas debitoris non 8
infringit ius creditoris, vt argumento *l. ſub prætextu 4. C.de hæreditar.actionibus,*docent communiter *Interpretes* , & præcipuè relati ab *Auguſtin. Barboſa in collectan. ad dictam l. num. 1.* Deinde quoniam,qui poteſt cedere bonis , poteſt etiam cùm bona non ſufficiunt , creditoribus addici: pubes autem maximè iudicis decreto interueniente, cedendi habet poteſtatem, vt ipſe teſtatur, & poſt eum *Octau.Simoncel.tract. de decretis lib.2. tit.6.inſpectio 15.num.129.* ergo & addici poterit creditori,præſertim cùm hoc non niſi mandato & autoritate ius dicentis fiat.

Cui ſuffragatur quod ſcribit *Valerius Maxim.* 9
lib.6.cap.1. & refert *Caldas Pereira in dict.l.ſi curatorem, verbo ſua fælicitate,num.52. circa initium,* de *T. Veturio Veturij filio* , his verbis : *Cùm pro-*

pter

ſler domeſticam ruinam, & graue æs alienum, Cœlio Plotio nexum ſe dare adoleſcentibus admodũ coactus eſſet ſeruilibus ab eo verberibus, quia ſtuprum pati noluerat, affectus. Ex quibus deprehenditur ſecundũ priſcas populi Romani leges, quas noſter aliquo modo denuò introducit, etiam adoleſcentes fuiſſe creditoribus addictos.

10 Cæterum ab his omnibus diſſentiens *Caſpar Baeza dicto loco num.* 14. potiùs arbitratur vigeſimum annum agentem, ſuaque ſine curatore adminiſtrantem in ea ætate eſſe, vt optimè poſſit in vicem ſolutionis operas creditori exhibere, & meritò, inquit prædictus *Autor*, cùm iniquum nõ ſit, quòd adultus ſoluat, ſi debitor exiſtit, nec quòd, ad hoc vt ſoluat, ſeruiat creditori: ſi enim non parcimus quinquagenario, cui ſaltem propter ætatem debetur reuerentia, cur parcemus iuueni agenti annum vigeſimum, qui robore corporis valet ad ſeruitium maximè apto? Si non parcimus ei, qui liberos habet, cur parcemus ei, qui ab omni cura ſolutus eſt, & cuius calorem coerceri oportet, dum eum ceſſare, & otioſum eſſe non ſinimus? Quod adeò verum eſt, vt ab hac certiſſima opinione recedendum non duxerim, niſi vel eo caſu, quo minor curatorem habeat, & locus ſit priori ſententiæ: vel quo, dolo, aut malitia minoris bona ſua perierunt; vt ſi boues muloſque occidit, veſtes rupit, aut pecuniam ne ſolueret, in flumen, ſeu alio modo proiecerit, quoniam tunc ſecunda opinio procedet, & non ſolũ pubes minor annis viginti, ſed etiam impubes, dummodo ſit capax doli, addicetur creditori, vt rem ſeruitio refundat, & bona fraude amiſſa operis relaxciat, veluti idem *Baeza* ex *Bartolo. Aretino* & alijs docet *ibid. num. 16. verſic. Illud autem*.

11 Nec nos a curſu ſuſceptæ opinionis excutiunt fundamenta, quibus contrariæ ſententiæ ſtabiliuntur. Non prioris, quia tantùm in eo minore procedunt, qui ſubeſt curatori: is enim nec incarcerari pro debito ciuili poteſt, quia non per eum, ſed per curatorem ſtare videtur, quominus ſoluat: ſecus in eo qui per ſe, & ſine curatore bona ſua adminiſtrat, vt ſupra propria inſpectione oſtendimus. Nec poteſt ita generali ſtatuto contineri, etiamſi id prohibeat, quod iure communi permittitur, quia vt in pleriſque, & in hoc pupillo æquiparatur, cuius iſtud ſingulare priuilegium eſt, vt Interpretes pro hac parte adducti indicãt, qui tantum de impuberibus loquuntur. Itaque ſubintelligenda erit *dict. l. quicumque* 4. vt ex verbis illis colligitur: *Tutoribus vel curatoribus pœna ſimili imminente*, quæ aliàs ſupponunt deficiẽtibus curatoribus ipſam minoris perſonam eſſe puniẽdam, ſcilicet ſi doli ſit capax, & doloſè egerit, vt feciſſe adoleſcentem illum Lucium Papirium, cuius exemplum vltimo loco adduximus, ſuſpicari oportet, qui ideo rectè potuit abſque vlla reprehenſione creditori addici, ſed in id tantùm, vt habita ætatis miſeratione, ſeruitio & operis eius vteretur. Nam vt egregiè in propoſito inquit *Baeca dict. cap. num. 16. in principio*, ſi debitor addictus ſit pubes curatore carens, qui decimum quartum ſolummodo, vel decimum quintum annum agat, videtur cum illo mitiſſimè agendum nam & in delictis huic ætati parcitur, ſaltem quoad minuendam pœnam, vt alibi ſatis conſtabit.

Nec plus negotij affecunt pro ſecunda opinione adducta fundamenta, cùm ſolùm euincant minorem addici, quod & nos fatemur, licet non ita abſolutè, quoniam vigeſimum ſaltem annum eum agere debere exigimus. Cui accidit ex alijs tantumdem probari poſſe minorem ſeruitio tradi creditori iudicis decreto interueniente, & alijs ſolemnitatibus, quæ ex iuris diſpoſitione maiorem adoleſcentem efficiunt: in quo nullus hæſitationi locus manet.

SVMMARIVM.

In ciuilibus puberes teſtes eſſe poſſunt: 1

Ad teſtificandum in criminalibus vigeſimo anno maiores teſtes eſſe debent. ibid.

In cauſis criminalibus de maiori præiuditio agitur, quàm in ciuilibus. 2.

Aetas viginti annorum firma dicitur. 3.

Qui hanc habet ætatem, manumittere poteſt. ibid.

Reipublicæ intereſt non niſi probos, & honeſtos ciues habere. 4.

Sententia eorum reijcitur, qui putant non niſi quinque & viginti annorum teſtes in criminalibus eſſe oportere. 5.

In crimine læſæ Maieſtatis omnes indiſtinctè minores in teſtes recipiuntur. 6.

Vt conſtet quis dominum interfecit, omnes de familia, etiam impuberes ad teſtimonium vocantur. 7.

Vbi veritas aliter haberi non poteſt, pupilli teſtimonium fidem facit. 8.

Clerici ante vigeſimum ætatis annum admittuntur teſtes in omnibus criminalibus cauſis, in quibus de iure poſſunt teſtificari. 9.

De iure noſtro poſt decimum ſextum annum quilibet teſtis legitimus habetur in criminalibus. 10.

Ad probationem nefandi criminis patrio iure admittũtur teſtes vigeſimo anno minores, ſi puberes ſint. 11.

An de iure communi teſtes, qui nondum vigeſimum annum exceſſerunt, probent in crimine ſodomiæ, vel aliquale indicium faciant, maximè ſi deponant à reo fuiſſe de iſto crimine attentatos? 12. *& ſeqq.*

Teſtimonia eorum, qui ante legitimam ætatem in criminalibus depoſuerunt, ſunt nulla, ſaltem quoad plenam probationem. 14.

Fœmina de iure Canonico, an à teſtificando in criminalibus repellantur? 15. *& ſeqq.*

Mulier mendax, fallax, periura, doloſa, & mutabilis dicitur. 16.

Fœmina ſecundùm ius ciuile nulla in cauſa ſi legitimæ ſit ætatis à teſtificando repellitur. 18.

Ex legibus Platonis, non erat fœminis teſtimonij dictio, niſi poſt quadrageſimum ætatis annum. 19.

QVAESTIO VI.

Ad teſtificandum in criminalibus?

Licèt in cauſis ciuilibus puberes in teſtes recipiantur, & ipſorum teſtimonium firmum irrefragabileque habeatur, vti iam iam *anno* 14. 1
quaſt. 43. multorum ſuffragijs comprobauimus,

Digitized by Google

in crimioalibus tamen nequaquam admittũtur, ſed prorſus à teſtificando arcentur, niſi vigeſimũ annum peregerint, *l. in teſtimonium* 20 *ff. de teſtibus cap. ſi teſtes, §. item in teſtimonium 4. quæſt. 3. l. 9. tit. 16. part. 3.* quibus ferè omnes ſubſcribunt, præcipuè poſt antiquiores *Roland. conſil. 24 num. 66. lib. 1. Bertazol. conſil. 3. num. 5. lib. 1. Claud. ad eumd. Bertaz. l conſil. 351. littera B. verſicul. Imò in criminal. Burſatus conſil. 201. num. 143. lib. 2. & conſil. 346. numer. 15. lib. 4. Montizellus in repertor. de teſtibus, verbo minor, fol. 50. column. 1. verſic. penult. Farinac.* qui plures alios recenſet *de teſtibus quæſt. 58. num. 9. 10. 14. & ſequentib. Duaren. tit. de teſtib. ad mediũ, Vueſembec. in Paratit. ad eundem titulum Digeſtorum num. 3. Villalobos in antinomijs iuris huius Regni lit. M. num. 16. Donel. commentarior. lib. 25. cap. 8. Greg. Lopes in l. 2. gloſſ. 4. circa finem, tit. 1. part. 7.* vbi id etiam in crimine publico procedere affirmat, *Antonius Gomez variarum tom. 3. cap. 12. num. 13. Federic. Scotus tom. 1. reſponſ. lib. 3. num. 10. Hortenſ. Canalcanus in ſua practica de teſtibus 1. part. numer. 20. Pater Rebellus de obligation. iuſtit. 2. part. lib. 2. quæſt. 8. num. 7. P. Thomas Sanchez lib. 6. conſil. 3. capit. 5. dubio 14. n. 5.* doctiſsimus Fr. noſter *D. Alphonſus de Narbona in cõmentar. ad 3. partem nouæ Recollect. ll. Hiſpan. lib. 7. tit. 25. l. 2. gloſſ. 5. n. 18. Hieron. Bucar. de differen. inter iudic. ciu. & crim. diff. tẽt. 78. n. 5.*

2 Itaque huius diſparitatis ratio aſsignari poteſt, quia in criminalibus de maiori præiudicio agitur, quàm in ciuilibus, ideoque magis idonei teſtes ad criminum probationem deſiderantur, vt non ineleganter ratiocinatur *Farinac dict. q.* cui concinit illud *Lucani*.

Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.

3 Quapropter, cùm huic viginti annorum ætati tantum ſtabilitatis & firmitudinis in iudicando, & intelligendo tribuatur, vt ei fuerit conceſſum l. Aelia Sentia, abſque aliqua cauſæ cognitione proprios ſeruos manumittere, *§. eadem lege inſtit. qui, & ex quibus cauſ. manumit. non poſſit*, totus fere *titulus de manumiſ. vind. l. minor. 4. de ſeruis exportan.* cum alijs a nobis alibi adductis: in quo maximũ Reipublicæ negotium verſatur, ſiquidem ea in-
4 tereſt nullos niſi probos, & vitæ honeſtæ cooptari in numerum ciuium, ne indignißimis habitatoribus vrbs inquinetur, veluti egregiè obſeruauit doctiſsimus *Franciſcus Couarruuias commentarior. lib. 2. cap. 5. ad medium* Inde eſt, non immeritò vigeſimo anno maioribus proferendi teſtimonij in criminalibus, ac per conſequens & maximi momenti negotijs eſſe permiſſum.

5 Quocirca audiendi non ſunt, *Baldus in l. ſeruos in principio, C. de teſtibus, Iacob de Sanct. Georg. in d. l. in teſtimonium notabil. 1, Marſil in practic. §. diligenter num. 80. & conſil 28. num. 15. Albert. de Mal. t. de teſtib. cap. 5 num. 19. verſic. Si autem ſit pubes, Grammaticus conſil. 45. num. 19. in fine, Roland. conſil. 3. n. 26. lib. 3. & conſil. 73. num. 27. lib. 1. Maſcard. de probat. lib. 3. concluſion. 1246. num. 14. Oſaſcus conſil. 65. num. 11. & conſil. 66. num. 17. in fine*, & alij relati a *Farinac. vbi ſupra num. 20.* quibus addendi ſunt *Iacob. Cuiac in ſumma tituli, ff. de teſtibus, Bernard. Diaz regul. 465. Alexand. Trentacinq. variarum reſolut. 11. num. 2.* qui omnes mordicus defendunt quinto & vigeſimo anno minores, etſi vigeſimo maiores exiſtant, in criminalibus a dicendo teſtimonio fore repellendos; aduersùs quos meritò inſurgit *Proſperus Farinac. loco ſæpius repetito, n. 21.* illorum ſententiam inconſideratam, & inaduertenter prolatam exclamans, ex quo expreſsè deciſioni *dict. l. in teſtimonium*, manifeſtè contrariatur, quæ in eiuſmodi teſtibus vigeſimum tantùm annum præſcribit.

A qua quidem dictæ legis definitione minimè 6
recedendum eſt, niſi in caſibus, in quibus ſpecialis aliqua ratio id ſuadeat, veluti in crimine læſæ Maieſtatis, in quo nedum impuberes, verùm & omnes indiſtinctè admittuntur in teſtes, *l. de min. 10 ff. de quæſt.* cuius autoritate ita reſoluunt *Gigas de crimine læſæ Maieſt. lib. 2. rubric. quomodo, & per quos crimen læſæ Maieſtatis probetur, Maſcard. de probation. lib. 3. concluſion. 1246. num. 3. lib. 1. & conc. 762. num. 4. & 5 lib. 1. Farinac.* qui innumeros refert *dict. quæſt. 58. num. 22. 23. & 24. P. Rebellus num. 7. Frater* noſter *dict. gloſſ. 5. num 24*

Et quando dominus occiſus reperitur, nam 7
tunc ad detegendam veritatem omnes de familia, etiam impuberes recipiuntur, *l. excipiuntur 14. ad Sillan.* vbi notant *Gloſſographi, Aufrerius. Neilus, Maſcardus* cum alijs ab eodem *Farinacio* congeſtis *num. 25 & ſequentibus*.

Tandemque vbi veritas aliter haberi non po- 8
teſt, ſiquidem vt delicta non maneant impunita pupillorum teſtimonia fidem faciunt, vt poſt adductos à *Farinacio num. 29.* & pluribus ſequentibus, vbi hanc limitationem multipliciter ampliat, & reſtringit, docet *Alexander Trentacinq. loco vt proximè, num. 2.* amantiſsimus Frater *D. Alphonſus de Narbona in commentar. ad 3. part. Nouæ Recopilat. dict. gloſ. 5. num. 25. Marius Giurba conſil. criminal. 43. num. 28.* vbi ex *Marſil. in l. infans num. 37. de ſicarijs*, & *Decian. lib. 9. criminal. cap. 14. num. 7.* refert duos pueros ad vxoricidij probationem ſatis fuiſſe.

Citra hos verò caſus, & nõnullos alios, de qui- 9
bus latè more ſuo diſcutit *Farinac. eadem quæſtion.* & a quibus meritò abſtinemus, ne in recenſendis aliorum ſcriptis infœliciter tempus teramus, inconcuſſum apparet viginti annis minores de iure communi ad teſtimonium proferendum, ſaltẽ in criminalibus inhabiles reputari, niſi clerici ſint, qui etiam vigeſimo anno minores in illis cauſis teſtes admittuntur, quibus de iure poſſunt teſtificari. Ita *Hortenſius Canalcan. in practic. de teſtibus part. 1. num. 43.* & *Carol. de Graſſis de effect. cleric. effectu 10. num. 39.* Dixi enim de iure commu- 10
ni, quia de iure noſtro patrio ex diſpoſitione *leg. fori*, quam expreſsè confirmat *l. 1. verſic. E preſentados, tit. 4. lib. 3. ordinam.* Is ſolummodo idoneus teſtis non eſt in criminalibus, qui vix annum decimum ſextum exceſsit; nam ab hac ætate omnes admittuntur, & plenam, integramque fidem faciunt, vt ex ea optimè tradiderunt *Auendan reſpon. 31. à num. 8. verſic. Ex ſupradictis*, & eruditiſsimus Frater meus *D. Alphonſus de Narbona. gloſſa vbi ſupra num. 19.* qui & *num. 21. & deinceps* illius
legis definitionem temperat in crimine ſodomiæ, 11
ad cuius probationem etiam minores anno decimo

cimo ſexto Regio iure eſſe admittendos en profert, quia *l.2.tic.21.lib.7.recollect.* quam ipſe explicat, diſponit, nullam aliam exceptionem in hoc delicto teſtibus obijci poſſe, præter inimicitiam capitalem: ergo exceptio minoris ætatis (dummodo impubertatis non ſit, vt idem exponit *nu.* 22.) teſtem a dicendo in cauſa ſodomitica non repellet, cùm id ſolũ inimicitiæ capitali tribuatur, contra diſpoſitionem iuris communis. Qua
13 attenta reſoluunt *Hippolyt. de Marſil. conſil. 28. nu. 13. Pariſius conſil. 163. lib. 4. Grammaticus deciſ. 40. num. 14. Anend. dict. reſponſ. num. 8. Ioſeph. Maſcard. de probat. concluſ. 1313. num. 9. volum. 3. Andr. Fachineus conſil. 63. num. 1. & 2. lib. 2.* etiam ad probationem nefãdi criminis minores anno vigeſimo nequaquam inteſtes fore recipiẽdos, nec aliquale iudicium facere, quamuis deponant a reo de iſto crimine fuiſſe attentatos, vt inquit *Tribiſius deciſ. 14. part. 2. Marta Piſan. deciſ. 138. Riccius in praxi Archiepiſcop. Neapolit. deciſ. 80. Theſaurus & Hortenſius Caualcanus* relati a *Manuel Barboſa in remiſſion. ad leges Luſitan. 2. tom. lib. 5. tit. 13. in principio, verſicul. An dictum:* licèt oppoſitum verius crediderim, adductus rationibus a doctiſsimo *Fratre* congeſtis *ibidem nn. 23. 24. 25. 26. & 27.*

14 Si verò nulla præcedente ſpecialitatis ratione, aut noſtro, aut cõmuni iure requiſitam ętatẽ non agentes prædictis in cauſis a teſtificando recipiãtur, ipſorum teſtimonia proculdubio erunt irrita & nulla, non quidem ope exceptionis, ſed ſtatim & vt aiunt, ipſo iure, ex ſententia multorum, quibus adhæręt *Farinacius dict. quæſt. 58. num. 12.* qui & *num. 44.* hoc quoad plenam tantùm probationem reſtringit, non verò quoad indicium generãdum, etſi non ſufficiens ad torturam, vel punitionem, vt ipſe *num. 48.* fatetur, ad iudicis inſtructionem aptiſsimum, cuius rei alibi plura diximus *ſupra anno 14. quæſt. 44.*

15 Sed dubium eſt, vtrum quæ de maſculis ante vigeſimum ætatis annum ad criminum probationem non admittendis ediximus, etiam in fœminis locum ſortiantur? Et quidem ſi ſecundùm ſacratiſsimas Eccleſiaſtici, ſeu Cannnici iuris ſãctiones res dirigenda eſt, diceudum ex recentiori ſententia videtur nedum quæ viginti annorum ætatem minimè exceſſerunt, ſed & omnes cuiuſcumque ætatis illæ fuerint, a teſtimonij prolatione repelli, *cap. mulierem 33. quæſt. 5 cap. forus in fin. de verbor. ſignificat.* quibus in locis obſeruat *Gloſſa & in cap. quoniam, verbo, mulieres, verſic. Illud ſic intelligi debet, de teſtibus,* quod indubitatum affirmat *Tiraquel. in l. 6. connubial. num. 67. Anton. Gomez variarum reſolut. tom. 3. cap. 12. n. 13. Hippolit. Riminal. conſil. 217. num. 1. lib. 2. Vulpel. conſil. 12. num. 7.* vbi hanc receptiſſimam ſententiam appellat, & *conſil. 95. num. 4. & conſil. 68. Villalob. in ſuo erario comm. opinion. litera M. num. 143. Michael Craſſus in ſuis communib. opinion. lib. 2. cap. 17. quæſt. 10. Iulius Clar. in praxi criminali quæſt. 24. verſic. De iure autem Canonico, Maſcard. de probat. lib. 2. concluſ. 762. num. 1. & lib. 3. concluſ. 1358. num. 3.* & pene innumeri alii quos enumerat, & ſequitur *Proſperus Farinac. dict. tractat. de teſtib. quæſt. 59. num. 1.* & quibus ſubſcribit *Hieronim. Bucaronius de different. inter iudicia ciuilia & criminalia, different. 78. numer. 6.*

Quam opinionem eo vtique veriſſimam, rationabilem, & ſenſui naturali conuenientem exclamat *Farinac. dict. quæſt. num. 3.* quia fœminam mẽdacem, fallacem, periuram, doloſam, mutabilem, & antiqui, & moderni humanarum & legalium litterarum Interpretes vndique appellant, quod iam prædixerat Moſes, cuius ex legibus, quæ non leguntur in Biblijs, ſed à Ioſepho referuntur *antiquit. lib. 4. cap. 6.* alias 8, aliàs 11. mulierum teſtimonia nequaquam recipiebantur propter leuitatem, & procacitatem, ſiue mauis, audaciam, ſiue etiam temeritatem generis earum. 16

Sed ſi in hac re iudicium meum interponere licet, perpenſa ratio inefficax eſt, nam ſi aliquantulum ob ſui veritatem vrgeret, vtique nec ſecundùm ius ciuile, in criminalibus muliebre teſtimonium congruum haberetur, quod nequaquã dici poteſt, vt poſtmodùm commonſtrabimus. Quocirca, licèt probabile ſit fœminas de iure Canonico in delictis teſtimonij eſſe incapaces: tamen non minus probabile contrarium iudico cũ *Gloſſa in cap. 2. verb. iure prohibetur, de iudicijs lib. 6. Felinus in dict. cap. quoniam num. 1. in fine. verſ. Et vnum conſidera, de teſtib. Decio in l. fœmina num. 35. de regulis iuris,* qui deciſioni *textus in dict. cap. mulierem, & in dict. cap. forus* egregiè reſpondit, & poſt eum *Petr. Moncada in addition. ad Cratum de teſtib. part. 3. num. 55. litt. O. verſic. Aduerte tamen,* cum eodem *Decio conſil. 63. num. 37. lib. 3. Ioan. Andr. & Alexand.* relatis à *Farinacio dict. quæſt. 56. numer. 2.* vbi ideo ab hac opinione diſcedit, quia oppoſita multorum teſtimonijs, & authoritatibus communiuntur. 17

Adducorque in hanc exiſtimationem authoritate *legis ex eo, ff. de teſtib.* ex qua omnes paucis exceptis, deducunt mulieres de iure ciuili in criminalibus teſtimonium dicere, vt probat *Farinacius vbi ſupra,* vnde cum hæc, vt aiunt, Canonizata ſit in *cap. ex eo 15. quæſt. 3.* dubitari non debet hac in parte ius Canonicum ſæcularibus legibus aſſentiri, maximè cum ita communis praxis admittat.

Secundùm iuris communis diſpoſitiones, vt ſœpius dixi, & expreſsè probat *Conſultus in dict. l. ex eo, ff. de teſtib.* vbi obſeruat *Florianus, Caſtrenſis,* & pene omnium Scribentium agmen congeſtum à *Farinacio dict. quæſt. 59. num. 17.* planum eſt fœminas in teſtes quacumque in cauſa recipi: ergo rectè concludi poteſt vtroque iure inſpecto mulieres, quæ vigeſimum annum exceſſerunt, teſtimonij dicendi etiam in criminalibus facultatem nanciſci, licèt, vt inquit *Federicus Scotus tom. 1. reſponſor. lib. 3. reſponſ. 3. num. 5.* Platonis legibus non eſſet fœminis teſtimonij dictio, niſi eum annum quadrageſimum ætatis exceſſiſſent. 18

SVMMARIVM.

Dominis non aliter ſeruorum manumiſſiones permittebantur, quàm probata aliqua iuſta cauſa in Conſilio, vel ipſis ſaltẽ vigeſimũ ætatis annum agentibus. 1.

An lege Ælia Sentia, vel potius Senatusconſulto fuerit id ſtatutum? explicatur. 2.

Dominus minor tradens ſeruum manumittendum, cũ ipſe ad vigeſimum annum peruenerit, nihil efficit n. 3.

Noua ratio traditur, quare fuerit vigeſimo anno minori interdicta ſine iuſta & probata cauſa manumiſſio. 4.

Etiam maioribus prohibebatur abſque aliqua iuſta cauſa manumittere. 5.

Vigeſimus annus cæptus ſufficit ad manumiſſionem. 6.

Numeri vigeſimi menſura ſeruitutem, & ipſius lapsũ libertatem denotat. ibid.

Aliquibus placet non vigeſimum tantum, ſed quintum & vigeſimum annum eſſe ad præſtationem libertatis neceſſarium. 7.

Textus in l. ſi rogatus 20. in principio de manumiſſione vindict. nouè intelligitur. 8.

L. 1. tit. 21. p. 4. vera lectio traditur. 9.

Libertas fideicommiſſaria rectè poteſt à vigeſimo anno minore præſtari. 10.

Vtilius eſt aliquando fideicommiſſariam libertatem potius à ſene, quàm à iuuene præſtari. ibid.

Textus in l. cauſam 20 in fine principij, ff. de manumiſſionibus, nouiter, & verè intelligitur. 11.

Minor viginti annis conſentire poteſt manumiſſioni illius ſerui, in quo vſumfructum, vel ius pignoris habet. 12.

Minor quomodo poſſit conſentiendo manumiſſioni ius pignoris, vel vſusfructus, quod in ſeruo habet, amittere. 13. & ſeqq.

Teſtamento quis poteſt poſt decimum quartum annum quos voluerit ſeruos manumittere. 15.

Aetas manumiſſioni præſcripta naturalis eſſe debet, nec ſufficit, ſi priuilegio pro impleta habeatur. 16.

QVAESTIO VII.

Manumittentis ætas quæ eſſe debeat?

1 ETenim, vt notiſſimum eſt, non aliter dominis, etiam Conſulibus ſeruorum ſuorum manumiſſiones permittebantur, quàm ſi vindicta apud Conſilium cauſa manumiſſorum approbata fuiſſet, aut vigeſimo anno maiores extitiſſent, *l. 1. ff. de officio Conſulis, l. ſi pater 4. §. fin. l. ſi minor. 19 ff. de manumiſſion. vindict. §. eadem, inſtitut. quibus ex cauſis manumitter. nõ licet, l. 1. tit. 22. part. 4.* quibus id lege Aelia Sentia cautum profertur, etſi hoc non ita perſpicuum eſſe videatur, vt potius Senatuſconſulto ſtabilitum contendi poſſit, ex *l. 1. ff. de offic. Conſulis,* poſterioribus illis verbis: *Cùm ip-*
2 *ſe ſit* de conſule loquitur, *qui ex Senatuſconſult. cõſilij cauſam examinat.* & probatur expreſſiùs *ex l. ſi minor, 4. C. qui manumit. non poſſ. ſi minor,* inquit, *annis viginti ad libertatem præſtandam homines tradidiſti. Senatuſconſulto, quod geſtum eſt, irritum conſtituitur,* cuius legis authoritate planè reiiciuntur *Cuiacij & Hotomoni* emendationes, quas *in dict. §. eadem ad præfatam legem primam de offic. Conſul.* ſomniarunt, cùm etſi ab illius cõflictu, & oppreſſione quomodo euaſerint, hæreant oportet, *dict. l. 4.* manifeſtis verbis, niſi pari litteræ inuerſione (refragante receptiſſima omnium Codicum ſcriptura) illa ſimiliter deturpent. Ego tamen non ſine cuiuſdam viri docti plauſu & approbatione, hac in re dicendum arbitror, antiquitus circa leges populi Romani Senatuſconſulta fieri ſolita, quibus legibus vel interpretarentur, extenderẽtur, vel coercerentur, veluti circa *l. Papiã in l. vnic. §. cum igitur, C. de caducis tollen.* circa l. Iuliam Norbanam aut Nerbonam, vt quibuſdam placet, Senatuſconſultum Aemilianum & Lagiannum, *§. vlt. inſtitut. de ſucceſ. libertor. l. vnic. §. cum igitur, C. de Latin. libertat. tollenda,* & alia itiuſmodi: vnde etiam ad interpretationem legis Aeliæ Sentiæ Senatuſconſultum fuiſſe editum *ex dict. l. 1. de officio Conſulis,* & ex *dict. l. 4. C. qui manumittere non poſſũt,* nec improbabiliter ſuſpicari poteſt, maximè cum vtroque loco in id Senatuſconſulti fiat mentio, quod ad legis Aeliæ Sentiæ explicationem conducit. Nam cum ea inhiberetur dominus minor viginti annis ſeruum ſuum manumittere, ſi apud Conſilium manumiſſionis cauſa non fuiſſet approbata, vt conſtat *ex dict. §. eadem l. inſtitut. quibus ex cauſis manumit. non licet,* Senatuſconſultum interpretatum videtur id procedere, ſiue ipſe minor manumittat, ſiue alij manumittendum ſeruũ tradat, vt *in dict l. 4.* & rurſus cauſam, quæ lege Aelia Sentia deſideratur, à Conſule probari, & examinari debere. Qui ſenſus eſt *Vlpiani in dict. l. 1.* ibi: *Cùm is ſit, qui ex Senatuſconſulto Conſilij cauſam examinat.*

Igitur lege Aelia Sentia, vt iura proclamant, 3
& vulgo circumfertur, non verò Senatuſconſulto aliquo, vigeſimo anno minor abſque iuſta cauſa à Conſilio, vel Conſule probata proprios ſeruos manumittendi ius non habet, adeò vt ſi ſeruum tibi in hoc vendiderit, ait *Marcellus in l. minor 4. ff. de ſeruis exportandis,* & tradiderit, vt eũ manumitteres, nullius momenti erit traditio, quamquam ea mente tradiderit, vt cùm viginti annos ipſe expleſſet, manumitteres. Non enim multum facit, quòd diſtulit libertatis præſtationem, lex quippe conſilio eius quaſi parum firmo reſtitit: facit *lex ſi quis 7. §. fin. C. qui, & à quibus, dict. l. 4. C. qui manumittere non poſſ.* vnde etiamſi à debitore ſuo ſtipuletur ſeruum debitum eum manumiſſurum, non eſſe ſtipulationis executionem dandam *Paulus* affirmat *in l. ſi minor 66. de verbor. obligatione,* & tradit *Duarenus titul. de ſtipulation. ſeruor. cap. 3. in fine.*

Idque non ea ratione, qua paſſim traditur, & 4
placet *Antonio Fabro in iuriſprudentia Papiniana tit. 6. princip. 7.* nec illa, quam improbata hac communi excogitauit *Didac. de Cuellar libellulo de manumiſſion. 2. part. num. 67.* ſed quia libertas alterius ab aliquo poſſeſſa inæſtimabilis res eſt, ideſt magnæ æſtimationis, *l. non eſt ſingulis 136. in fine de regulis iuris,* qui verus eſt ſenſus, *§. vltim. inſtit. quibus ex cauſis manumitter. non licet, in verſiculo, Sed cũ libertas,* cùm nil maius in bonis haberi poſſit, quàm hominis libertas, qua & ipſius vitæ, & necis ius ſimul retinebatur, *§. 1. inſtitut. de his, qui ſui, vel alien. iuris ſunt.* Quare vbi ab aliquo poſſidetur, non temerè & inconſultò, ſed præuia deliberatione, & iuſta cauſa alienari debet, vtpote res magni momenti. Vnde rectè ſcribit *Conanus lib. 2.* 5
commentar. cap. 5. circa medium, probabile eſſe cauſam aliquam etiam in maioribus manumittentibus

Digitized by Google

bus ſubſiſtere debuiſſe, etſi non tantam, quantam in minoribus. Nam maioribus dicentibus ſeruos de ſe benemeritos eſſe, & dignos libertatis, fides habebatur, niſi aliquid aliunde impediret manumiſſionem. At minoribus non item, quibus non ſatis eſt per ætatem iudicii, vt id iuſtè valeant æſtimate, *dict. l. minor 4. de ſeruis exportand* ibi: *Lex quippe conſilio eius, quaſi parum firmo reſtitit.* Itaque neceſſe erat, vt cauſas manumiſſionis probarent apud Conſilium, ſicque eueniebat, vt vindictam tantùm poſſent manumittere, donec ad ætatem perueniſſent, qua de manumittendo conſilium capere, & iuſtè deliberare potuiſſent, illiſque aſſerentibus ſeruum libertate eſſe dignum, fides adhiberetur, videlicet ad initium vigeſimi anni.
6 Nam cum de minore lex loquatur, certum eſt eũ viginti annis minorem non eſſe, qui illos ingreſſus eſt, *l. 1. ff. de manumiſ. dict. l. minor 66. in fin. de verbor. obligat.* vnde *Quintilianus Mandoſius de ætat. minor. cap. 5. num. 80. verſicul. 4. terminatio.* egiegiè inquit, decimonono anno vnicuique eſſe manumiſſionem permiſſam. Hac enim ætate, etſi non plenum conſilium, ſufficiens tamen adeſt, vt fauorabile hoc manumittendi opus liceat exequi, maximè cùm ea ſit vigeſimi numeri vis & natura, vt ipſius lapſus libertati congruat, veluei & ipſius menſura ſeruituti, quẽadmodum latè id probat *Petrus Bungus de myſter. numeror. vbi de numer. 20. & 30.*

7 Hinc deducitur parum concinnè, & contra iuris aperta teſtimonia locutos, qui ſupra vigeſimũ quintum etiam annum neceſſarium in manumittente affirmant, vt ſenſiſſe videtur *Alciatus in l. verbis leg. 120. num. 5. de verborum ſignification. Donellus lib. 2. commentar. cap. 14. verſic. Ex conſequent.* etſi ab hoc errore eum mordicùs excuſet, & defendat Cuellar *vbi ſupra num. 61.* tum quia *lib. 2. commentar. cap. 7.* de minoris manumiſſione loquens, vigeſimum tantùm annum ad manumiſſionem expoſtulat. Tùm quia eſſe non potuit, vt qui reliquos in modum iuris ſcientia ſuperanit, in re tam aperta deciperetur: quare librariorum & prælo mandantium eam iniuriam fuiſſe arbitratur. Sed quidquid ſit, eamdem ſententiam tenuiſſe videtur *Vueſembec in dict. §. eadem lege num. 1. & Oſualdus lib. 2. ipſius Donell. cap. 13. liter. H.* quæ quodammodo adſtrui poſſe videtur ex *l. ſi rogatus 20. in principio de manumiſ. vindict.* vbi dicitur minorem viginti & quinque annis (non vtique viginti tantum vt legit Conanus *lib. 2. commentar. cap.* & reponit *Cuiacius lib. 10. reſponſion. Papinian. in l. cauſam 20. de manumiſſion.* eo nimirum, quoniam hæc lex pertinet ad legem Aeliam Sentiam) rogatum manumittere proprios ſeruos, id non antea facere poſſe, quàm collata ſit quantitas emolumenti, quæ ad eũ peruenit ex iudicio eius qui rogauit, cũ pretio eorũ, quos rogatus eſt manumittere: cui & apud noſtros ſuffragatur *l. 1. titul. 21. part. 4.* quæ de ætate verba agens in eo requiſita, qui ſe venundari paſſus eſt, vt libertatem amittat: quæ eadem eſt cum iſta ad manumittendum, cùm, vt infra *hoc eodem anno* apparebit, non anteà quis poſſit propriam libertatem amittere, quàm eius ætatis ſit, vt eam proprijs ſeruis concedere valeat, *l. ſi miniſterium 16. C. de liberali cauſa*, ita ſubijcit: *La quinta, què aquel que ſe haze vender, aya de veinte, y cinco años arriba.* Quam lectionem etſi Gregoriani aliqui libri nõ habeant, eam tamen ſequutus eſt *Montaluus, & Ludouic. Lopez de contractib. lib. 1. capit. 5. numer.* vt refert *Scacia tractatu de commerc. §. 1. quæſt. 1. num. 5. & 56. verſicul. Reſtringe ſecundò.*

Tamen hanc ſententiam omninò improba- 8
bilem, & falſam admonemus, vtpotè quæ verbis ipſius legis Aeliæ Sentiæ, & Conſultorum manifeſtis traditionibus aduerſatur, à quibus nec diſcrepat *Vlpianus in dict. l. rogatus* cùm alia ſit ipſius ſententia, videlicet, permitti non debere, nec eſſe cogendum quinto & vigeſimo anno minorem manumittere ſeruum, quem vt liberum efficeret, legato præſtito teſtator rogauerat, niſi facta comparatione legati, & pretij ſerui manumittendi appareat, plus, aut ſaltim idem eſſe in legato, ac in ſeruo, & meritò, ne fortè, cùm hæc venditionis ſit ſpecies, argumento *l. Imperator 70. § ſi centum, de legat. 2. l. ſed ſi non ſeruus 36. ad l. falcid. l. obligari 9. §. 1. de auctoritat. tutor. l. vltima, C. de rebus alien. non alienand.* minor, cui regularitèr rerum ſuarum alienatio inhibita eſt, maximè vbi nullum ex earum diſtractione commodum reportat, hoc modo cogatur, aut cum nullo, aut cum minimo lucro ſeruo ſuo carere, veluti infra *hoc eodem anno* ſingulari loco monſtrabimus. Ergo cùm hic non de manumittendo ſpontaneè proprium ſeruum, ſed potiùs de vendenda ipſius libertate agatur, mirum non eſt, eam ætatem viginti & quinque annorum in vendente, ſiue manumittente deſideretur, quæ ad huius contractus celebrationem iure requiritur: maximè cum non fideicommiſſaria, ſed directa libertas ſeruo eſſet præſtanda, *l. alienatio 31. §. qui fideicomiſſaria, ff. de fideicommiſſ. libertat.*

Nec maioris eſt ponderis quod ex præfata 9
lege Regia educi nititur, cum vt ibidem notauimus, licèt aliqui Codices eam præferant ſententiam, ſuſpectam tamen, & erroneam pleriq; rectè arbitrantur, nedum ex eo quòd in correctoribus, & integræ fidei libris, *Aya de veinte años arriba*, legitur, verum etiam quia ita iuris principijs, à quibus dicta lex profluit, planè congruit: quare hanc vltimam lectionem & ſcripturam, vti veriorem, & legiſlatoris menti magis conſentaneam cum *Gregorio ibidem* ex animo amplector. Qua retenta, nil erit quod ab ea pro aduerſariis, & contra noſtros eliciatur.

Deinde ex ratione ſuperiùs à nobis aſſignata, 10
nec minùs conſequenter infertur poſſe vigeſimo anno minorem alienum ſeruum manumittere, eique fideicommiſſariam libertatem præſtare, *dict. l. alieno 31. §. qui fideicommiſſariam, l. non tantum 51. in principio, de fideicommiſſ. libertat. dict. l. ſi rogatus 20. in principio, de manumiſſ. vindicta* (etſi interſit nonnunquam à ſene potius quàm à iuuene manumitti, *l. is qui ex cauſa 15. ff. de fideicommiſſ. libertatib.* quoniam licèt nõ ſemper multoties citiùs quàm iuuenes ſenes obeunt, & ideò celeriùs ab operarum nexu liberatio contingit, vt poſt *Gloſſam ibidem* obſeruauit *Velaſcus de priuile-*

uile-

Digitized by Google

uilegijs miſerabil.queſtion. 18. *numer.*4.) Nam cùm hæc libertatis præſtatio nullam alienationem involuat, ab eo qui & conſilio caret, & alienare prohibitus eſt, optimè elargietur, præſertim cũ non tam ipſe quàm ille manumittere videatur, qui nudum manumittendi factum ipſi conceſſit, *l.pater ex prouincia* 22. ibi: *Solùm enim electionem filio conceſſit, cæterùm ipſe manumittet ff. de manumiſſ.vindicta*: facit: *lex ſi conſentiente* 16. *ff. de manumiſſion.* & ita obſeruant communitèr Interpretes, præſertim *Conanus vbi ſuprà paulò poſt medium, Ant.Faber in iuriſprudentia Papinianea, tit.* 6. *princip.* 7. *illation.* 5. *&* 7.

11 Et licèt eiuſmodi propoſitioni obſiſtere videatur Papiniani locus in *l. cauſam* 20. *in fine principij, ff. de manumiſſ.* cum non aliter minorem ex legis Aeliæ Sentiæ præſcripto fideicomiſſariam libertatem præſtare poſſe affirmat, quàm probata iuſta manumiſſionis cauſa apud Conſilium. Vnde inferendum videtur, paritèr minorem à fideicommiſſariæ, ac à directæ libertatis præſtatione, vbi cauſa non intercedit, excludi. Difficultati tamen ideò nobis ſuccumbendum non erit, imò dicendum, dictam legem non agi de fideicommiſſaria libertate ſeruo alieno danda, de qua proximè egimus, & quam minorem poſſe præſtare oſtendimus, ſed de ea libertate, quàm ſeruo proprio rogatus fuerat elargiri: quo caſu certum eſt, vt cauetur *in d. l. ſi rogatus* 20. non aliter eum poſſe manumittere, etiamſi vigeſimum annum egiſſet dum tamen vigeſimoquinto minor exiſteret, quàm ſi apud iudicem, facta comparatione emolumenti, quod ad eum peruenit, aut peruenturum eſt ex iudicio eius, qui rogauit, cum pretio eius, qui rogatus eſt manumittere, oſtenderit prædictam manumiſſionem ipſi vtilem futuram, quoniam niſi hac cauſa probata, libertas proprio ſeruo ratione fideicommiſſi præſtita competere non poterit, vt ſenſus eſt *dictæ l. cauſam*, eo verſiculo: *Non idem in fideicommiſſaria libertate iuris eſt, cuius cauſam*, nempè ſupradictam, *minor debet probare. Nam libertas, niſi ita manumiſſo non competit*, vbi ita ſentire videtur *Iacobus Cuiacius lib.* 10. *reſponſ. Papiniani*, cum hac lege. idem quod in *dict. l. ſi rogatus*, continere admonet. Etſi aliud magis arriſerit *Conano. & Anton. Fabro* dictis in locis.

12 Sed vereor, ne eiuſmodi ratiocinatio quibuſdam ex eo ſuſpecta videatur, quòd etiam vbi nullum commodum, ſed potius detrimentum ex manumiſſione minor ſentit, ipſi libertatis hæc alienatio; ſiuè præſtatio conceditur, veluti cùm eius ſerui manumiſſioni conſentit, in quo vſumfructum, aut ius pignoris habet, *l.* 2 *l ſi pater* 4. *§. fin. ff. de manumiſſ.vindicta*, quibus licèt *Ant. Faber in Iuriſprudentia, dicto tit.* 6. *princip.* 7. *illation.* 3. *&* 4. contendat, non tam minorem manumittere, quam non impedire manumittentem, vt verbis cauetur Conſulti in *dict. l.* 4. *in fine*, ibi: *Quia non tam manumittere is, quàm non impedire manumittentem intelligitur.* Ideòque prohibitioni *dict. legis Aeliæ Sentiæ* hos caſus non comprehendi, quæ tantùm in manumittentibus loquitur; contrariũ tamen ex *præfata l.* 2. manifeſtè conijcitur, dum inquit, minorem fructuarium conſentiendo poſſe ad libertatem perducere, ideſt manumittere, *l. is qui* 51. *de verborum obligation.* Ergo qui manumittit, & ad libertatem ſeruum perducit, non proprietarius, ſed fructuarius minor eſt cùm conſentit. Qui, vtpotè fatetur Autor prædictus *dicta illatione* 4. cum idem ius hoc caſu habeat, ac haberet ſi ſeruum ſpeciali pignoris vinculo ſibi addictum obtineret, vt *in dict. l.* 4. *§. fin.* vtraque ſpecie minorem conſentientem, manumiſſorem videri credendum eſt, ac per conſequens, & poſſe manumittere, vbi damnum, veluti amiſſionem iuris pignoris, & vſusfructus, & non vtilitatem ex manumiſſionis liberalitate reportat.

Verùm quidquid hæc ſuadeant, inficiari non poſſumus manumiſſorem in dictis legibus proprietarium eſſe, non verò minorem, qui vt creditor tantum, vel vſusfructuarius manumittente domino aſſenſum præbebat. Nec aliud euincit *dict. l.* 2. cùm minorem conſentiendo ad libertatem perducere affirmat, quia ſenſus eſt, eum poſſe perducere, id eſt, non obſiſtere libertati contradicendo manumiſſionem in ipſius præiudicium factam. Nam vt impugnando manumiſſionem ſeruum à libertate retrahere videretur, argumento *l. pignoris* 26. *ff. qui & à quibus*, ita fouendo aſſenſumque præſtando illum ad libertatem, quatenus in ſe eſt, perducit.

Id autem plus habet negotij, quod ſequitur, 13
quomodo ſcilicet liceat minori viginti annis eiuſmodi conſenſum in ipſius damnum, & præiudicium præſtare, cùm certum ſit eius conſenſu ſeruo ad libertatem perducto, & ius pignoris, & vſumfructum, quem in ipſo habebat, ſtatim abſque alterius lucri ſpe amiſſurum, quoniam hæc in homine libero non conſiſtunt, vt notat *Anton. Faber. in iuriſprudent. tit.* 5. *princip.* 2. *illation.* 3. *& Oſuald. lib.* 2. *Donelli cap.* 13. *lit. C.* vnde proculdubio, etſi non libertatis alienatio ſit, iuris tamen eſt, quod in ſeruo minor obtinebat, quæ vt propè notauimus; nec maiori viginti annis ante quintum & viceſimum citra iuris ſolemnitates permittitur.

Quo fit ineptam videri *Accurſij*, & *Reinerij* interpretationem, quam dictis legibus accommodare nituntur, ille *in l. qui in fraudem* 27. *in fine, verb. Libertati, ff. qui & à quib.* & iſte in *vtrobiq;* ſcilicet, intelligendas eſſe de minore viginti annis, qui pubes, & iam adultus ſit: nam cùm pariter, eademque ratione rerum, iuriumque alienatio tam pupillis quàm adultis, donec ad maiorem ætatem peruenerint, ſit inhibita, *l.* 1. *& totus titulus, ff. de minorib.* iunctis alijs, quæ in huius rei confirmationem infra *anno* 25. latè notabimus. Inde eſt, non niſi improbabilitèr dici poſſe, puberes, minores tamen viginti annis ex propria perſona ita manumiſſioni ſerui aut ſibi pignorati, aut in quo vſumfructum habebant, cõſentire poſſe, vt proprium ius pignoris, vel vſusfructus amittant, & abalienent.

Verius tamen credendum cenſeo, habita ra- 14
tione ad *legis Aeliæ Sentiæ* prohibitionem ita ſimplicitèr vtroque loco Conſultos dixiſſe, mino-

Digitized by Google

tes viginti annis etſi manumittere non poſſint, debitoris aut proprietarii manumiſſioni rectè conſentire, cùm hoc manumittere non ſit. Quod minimè affirmaſſent, ſi & illud quæreretur, vtrũ ſolus minor abſque tutore vel curatore prædictum conſenſum exhibere poſſet? Nam vt in d. *l. qui in fraudem 27. in fine, ff. qui & à quibus*, manifeſtè cauetur, pupilli creditoris citra tutoris authoritatem conſenſus nihil libertati prodeſt, ſicuti non prodeſt, ſi fructuarius pupillus mamunimiſſioni ſimiliter conſentiat. Quod nedum de pupillo indubitatum ſubandiri debet, ſed etiã de alio quolibet minore viginti annis. Nam vt in materia alienationis quidquid circa pupillos decernitur, ad quoſcumque etiam minores neceſſariò producitur. Vnde in ea pupilli, & minoris nomina vniuoca, & ſynonyma habentur, vt argumento § *nunc admonendi, inſtitut. quibus alien. licet vel non* Notat *Vuezembecbius numer. 3* & nos infra probabimus *dicto anno 25*. Ita & ſimili hoc tractatu idem in perſona cuiuſuis minoris viginti annis (quæ maior ætas in manumiſsionibus eſt) quod in pupillis obſeruare oportet, ac per conſequens vt ab iſtis ſine tutore præſtitus conſenſus libertati non prodeſt, *dict. l. qui in fraudem*, nec ab illis habitus circa curatorem aliquid proficere debebit, donec annum vigeſimum attigerint. Qui neceſſariò in eis requiritur ad ea omnia per ſe exequenda, quæ ſeruorum manumiſſiones reſpiciunt, vt ex dictis patet, & ſuaderi videtur *ex dict. l. 1. tit. 22. part. 4.* vbi curatoris authoritas deſideratur, vt qui maior eſt decimoſeptimo anno, & vigeſimo minor, probata iuſta cauſa apud Conſilium proprium ſeruum poſſit manumittere: ergo, vt & conſentiat proprietario, aut debitori manumittenti, curatoris etiam authoritas deſiderabitur? Nam vt eadem ætas, & ſolemnitas requiritur in conſentiente alterius alienationi, ac in ipſo alienante, veluti ex *Simoncell. de decretis lib. 2. tit. 6. n. 143.* & alijs infrà probabimus: ita & eadem debet deſiderari in conſentiente manumiſſioni, quę ad manumittendum exigitur.

15 Quod etiam ex generalitate legis Aeliæ Sentiæ non ſolum in his manumiſſionibus procedebat, quæ inter viuos fiebant, veluti probauimus, & fatentur *Cuiacius, Connanus, Anton. Faber. vbi ſupra*, nec non & *Pilleus quæſt. 130. verſic. Quod poſſit, Sairus de cenſur. lib. 2. cap. 9. numer. 5. Amiſcua de poteſtate in ſe ipſum, lib. 2. cap. 17. numer. 6. Simoncel. de decretis vbi ſupra, Didacus Cuellar. dict. tractat. de manumiſſion. 2. part. numer. 59. cum ſequentibus, Ludolphus Scraderus in ſelectiſſimis iuris quæſtionibus, tom. 1. titul. 6. numer. 5.* alijque plures. Sed etiam & in his quæ vltimo elogio, & poſtrema voluntate relinquebantur, donec à Iuſtiniano hoc paulatim fuit immutatum, in primis ſtatuendo licere minoribus viginti annis, maioribus tamen decimoſeptimo, quos libuerit ſeruos in teſtamento manumittere, § *fin. inſtitut. quibus ex cauſis manumitter. non poſſ.* vt illud optimè explicat *Antonius Faber dict. principio octauo*, quo cùm non ſatis illo incommodo, & abſurdo moderetur, nempe eſſe ei interdictum teſtamento manumittere, cui eadẽ diſpoſitione omnium non ſolum ſeruorum, ſed & rerum libera diſpoſitio & donatio permittebatur, *l. qua ætate 5. de teſtament.* Demum ſanxit eadem ætate, qua licet teſtamentum condere, licere etiam & in eo teſtatori quas voluerit libertates relinquere, *nouella 119 vt ſponſalitia largitas, cap. 2. Authent. ſed hodie, C. qui manumitt. non poſſ.* quibus conuenit de iure noſtro *dict. l. 1. tit. 23. part. 4.* ibi: *E ſi lo quiſiere aforar en teſtamento, non lo puede fazer à menos de auer catorze años*, vbi etiam obſeruat *Gregor. Lopez.*

Cætera autem, quæ totius huius quæſtionis tractationem reſpiciebant, ita eruditè ex more ſuo diſcutit *Anton. Faber toto illo tit. 6. iuriſprudent. Papinian.* vt cùm nihil nobis addendum ſuppetat hic tranſcribere iniucundum, & moleſtum duximus, apud ipſum videri poterunt; ſufficiat enim huius manumittendi actus ætatem præſcripſiſſe, & ex iure certam deſignaſſe, vt ſuſcepto muneri affatim ſatisfeciſſe, prout nunc videamur: maximè cum illud dictis addiderim, quod tradit *Marc. Mantua in gloſſario claſſe 10. cap. 21. num. 3.* nempè hunc vigeſimum annum manumiſſioni præſcriptum naturalitèr computatum eſſe debere, nec ſufficere Principali reſcripto, aut venia ad illum peruenisſe.

SVMMARIVM.

IN pœnam improbi facti ſeruus efficitur, qui pretij auiditate venundari paſſus eſt. 1.

Qui non ob pretij participationem, ſed occaſione famis propria venditioni conſenſit, ſeruus non efficitur 2.

Vt ſeruus maneat, qui ad pretij participationem ſe venundedit, viginti annorum eſſe debet. 3.

Qui poſt vigeſimum annum ad dimicandum cum feris ſe venundedit, ſeruus efficitur. ibid.

Hæc ætas naturaliter, & non priuilegio impleta eſſe debet. 4.

L. Aelia Sentia minorem annis viginti manumittere nequit. 5.

An hodie decimi ſeptimi anni ætas ſufficiat, vt ex venditione ad pretium participandum ſeruus fiat? 6.

Libertatis fauore eſt inductum, vt poſt decimum ſeptimum annum liceat manumittere. 7.

Qui tempore participationis pretij maior erat, quamuis venditionis tempore eſſet minor, ſeruus efficitur. 8.

Qui ad actum gerendum ſe venundedit poſt vigeſimum annum, ſeruus non efficitur. 9.

Idem eſt quem ad actum, ac ad exercitium tabellionatus diſtrahi. 10.

Aethiopes, ſi ſe ipſos vendant poſt vigeſimum annum an etiam ſerui efficiantur? 12.

Iudicis decretum, aut curatoris authoritas, quare in hac libertatis venditione neceſſaria non ſit? 13.

QVAESTIO VIII.

Vt venundari paſſus ad pretium participandum ſeruus efficeretur?

QVamuis in pœnam improbi facti, is qui cùm chariſſima, & omnibus rebus præferenda libertate potiebatur, ad pretium participandum, venundari paſſus erat, legis autori- 1

Digitized by Google

thoiite ſeruus remaneret, vt eruditè excogita-
runt *Anton. Faber in iuriſprudentia Papinianea, ti-
tul. 3. principio 2. illatione 1. & principio 3. illa-
tion. 3. Vulteius in §. ſerui, inſtit. de iure perſonarum,*
2 *num. 4. Oſuald. lib. 2. Donelli cap. 11. lit. N.* Secus
aeque ſi non pretij auiditate, *l. non ideò minus 6.
C de liberali cauſa, cum ſimilibus.* Sed egeſtatis, aut
alterius occaſionis intuitu, vt *Leuitici c. 25* præ-
ſcribitur: *Si pauperiate compulſus*, inquit, *vendi-
diderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſeruitute
famulorum, ſed quaſi mercenarius, & colonus erit:*
id tamen non in cuiuſcumque ætatis hominibus
3 obſeruabatur, ſed in illis dumtaxat, qui vigeſi-
mum annum exceſſerant, *l. & ſeruorum 5. ff. de ſta-
tu hominum, l. ex cauſa 10. §. Papinianus, ff. de mino-
rib. l. 1. ff. quibus ad libert. proclam. non licet, l. libe-
ris 7. §. ſi quis minor. ff. de liberal. cauſa, l. ſi miniſte-
rium 16. C. eodem, §. ſerui, inſtitut. de iur. perſon.* con-
ſonat apud noſtros *l. 1. tit. 21. part. 4.* ibi: *La quin-
ta, que aquel que ſe faze vender, que aya de veinte
años arriba*: vbi quamuis alij Codices, *de veinte y
cinco anos arriba* habeant, vt eſt apud *Montaluum*,
& meminit *Ludouic. Lopez tract. de contract. lib. 1.
c. 5. n. 1.* quem refert *Scacia tractat. de commerc. §. 1.
quaſt. 1. n. 556. verſic. Reſtringe ſecundò*. Nihilomi-
nus priori, & vulgatæ lectioni, vt iuri communi
congruenti libentiùs accedo, rationibus de qui-
bus ſuprà *hoc eodem anno*, vbi de manumittentis
ætate: vnde eos, qui ad dimicandum cum beſtijs
ſe vendebant, quorum eandem eſſe conditionem
cum illis, qui ad pretium participandũ ſe diſtra-
hebant, imò & peiorem, cùm iſti ciuilem & na-
turalem vitam, illi verò ciuilem tantúm abalie-
nent, integræ quidem ætatis, ideſt viginti anno-
rum, vt ſuſpicor, eſſe debebant, veluti non ob-
ſcurè demonſtrat, *D. Cyprian. lib. 1. epiſt. 2.* his ver-
bis: *Quid illud, oro te, quale eſt? vbi ſe feris obijciũt,
quos nemo damnat? ætate integra, honeſta ſatis forma,
&c.* refert *Iacob. Durant. Cazelius variar. lib. 1. c. 8.*
4 *in fine*. Quæ ætas naturaliter impleta ſit oportet,
nec ſufficiet, ſi principali reſcripto, aut venia
ætatis maior ſit effectus, vt rectè obſeruat *Marc.
Mantua in gloſſario, claſſe 10. cap. 21. num. 3.* Quod
ea ratione ſiue in viris, ſiue in fœminis fuiſſe ſta-
tutum, profert Imperator *in d. l. ſi miniſterium, ne
antea libertatem incõſultè amittant, quàm alij propter
ætatis rationem ſine Conſilio praſtare non poſſunt*.
5 Quia, vt appoſitè nimis inquit *Ameſcua tractat.
de poteſtat in ſeipſum lib. 2. c. 17. num. 6.* per legem
Aeliam Sentiam domino viginti annis minori
non aliter manumittere permittebatur, quàm ſi
vindicta, apud Conſilium cauſa manumiſſionis
approbata fuiſſet, *l. ſi minor, cum ſequentibus, de
manumiſſ. vindict. §. eadem lege, inſtitut. quibus ex
cauſ. manum. non licet*, cum alijs ſuo loco congeſ-
ſtis.

6 Ex qua ratione inferendum videbatur, quòd
cùm hodie qui decimumſeptimum annum exple-
uit, manumittere poſſit, *§. fin. inſtit. quib. ex cauſa
manum. non licèt*, & nouiore iure, ex quo quis te-
ſtandi facultatem obtinet, & relinquendi ſeruis
ſuis libertatem teſtamento naſcantur *authen. vt
ſponſalitia largitas, §. 1. collat. 9*, hanc minorem æta-
tem ſufficere. vt qui ſe ad pretij participatione
vendidiſſet, ſeruus remaneret, cum ea, & aliis poſ-
ſet libertatem elargiri. Quod hìc ad propriæ li-
bertatis amiſſionem Imperatores deſiderant: ve-
rumtamen contrarium his rationibus defendit
Ameſcua vbi proximè. Primò, quia libertatis fauo- 7
re inductum eſt, vt decimo quarto anno domini
ſeruos manumittere poſſint (quod in ipſius li-
bertatis odium retorqueretur, ſi eadẽ ætate pro-
priæ libertatis amittendæ illos facultatem habe-
re vt certum tueremur.) Secundò, quia priuile-
gium, de quo *in dict. authentica*, vltimis tantum
voluntatibus conceſſum eſt: quare ad contractus
minimè extendi debet, maximè cùm pœnalis, &
odioſa ſit huiuſmodi ampliatio, contra regulam
iuris, qua cauetur odia reſtringenda, & fauores
eſſe ampliandos, *cap. odia 15. cum ſimilibus, de regu-
lis iuris lib. 6.*

Quod ſimiliter procedit in eo, qui licèt vendi- 8
tionis tempore viginti annorum ætatem minimè
egiſſet; tamen cùm pretium participauit, illam
nedum impleuerat, verùm & tranſilierat, *dict. l. li-
beris 7. verſic. Si ante. ff. de liberali cauſa, l. 1. §. minor.
quibus ad liber. proclama. non licet*. Nam cùm in
odium & deteſtationem eorum, apud quos pecu-
niæ cauſa magis, quàm propriæ libertatis inua-
luit, huiuſmodi fuerit ſeruitutis pœna præſcripta,
ſolùm inſpicitur, vtrùm cum pretij fuit particeps,
prædictam ætatem exceſſerat, non verò cum ip-
ſius celebrari venditionem fuit paſſus.

Nec his refragatur, quod etiam vbi quis non 9
ad pretij participationem, ſed ad aliquod opus,
vtpotè ad actum gerendum propriæ venditioni
conſentit, ſi id ante vigeſimum ætatis annum pa-
trauerit, ſeruus non efficitur, *l. ſi quis 6. §. irritum, ff.
de iniuſto rupto*, hac ſerie: *Vel ſi maior annis* (de vi-
ginti loquitur) *ſe venundari paſſus ſit ad actum ge-
rendum, pretiumue participandum*, vnde videbatur,
non tempus participationis pretij, ſed venditio-
nis eſſe inſpiciendum. Nam etiam hoc caſu taci-
to quodammodo venditio ad pretii participa-
tionem fuit inita, ſcilicet ad emolumenti perce-
ptionem, quod ex actus, ſiue tabellionatus mune-
re reſultabat: ſiquidem, vt cum *Oſualdo lib. 2. Do-* 10
nell. cap. 9. liter. P. Hotomani expoſitionem præſe-
ram *in §. vltim. de iure perſonarum*, quam poſtea ſe-
cuti ſunt ibidem *Vulteius & Ameſcua vbi proximè
numer. 10.* idem eſt, quem ad actum, ac ad tabellio-
natus officium gerendum venundari, quibus aſ-
ſentiri videtur nouiſsimè *Fernandes de Caſtro in
prælection. princip. inſtitut. de emption. & vendition.
num. 105.* quidquid aliter ſenſerit *Iacob. Rebardus
coniectan. lib. 2. cap. 8.* quare non dubitat *Ameſcua*
commodum ex prædicta adminiſtratione proue-
niens, quoad ſeruitutem incurrendam pertinet,
pretii locum ſubintrare. Vnde eſt. quòd ſi ma-
ior factus actum huiuſmodi adminiſtrauit, ad 11
quem gerendum ante vigeſimum annum paſſus
fuit diſtrahi, in ſeruitutem incidit, *l. 2. C. Theodo-
ſian de liberal. cauſa*, non aliter atque contingere
ſuperiùs oſtendimus, quoties nõdum exacta legi-
tima ætate quis ad pretij participationem diſtra-
hebatur, ſi poſt illam impletam pretii aliquam
partem accepit; ſiquidem vt ſeruitutis hæc pœna
committatur, actuariatus exercitium, ſiue ex eo
pro-

Digitized by Google

prouenienſ emolumentum nihil à libertatis pretio diſcernitur; cum vtrumque in pecunia conſiſtat, & ipſi ſeruo adquiratur, maximè id quòd ex illo munere publico euenit, cuius etſi non plenam, ſaltim pro dimidia parte teſtandi facultatem obtineant, vt tradit *Vlpian. in fragment. titul. de teſtament. §. vltimo*, & refert *Anton. Gouea-nus lib. 2. lection. iuris variar. c. 20. num. 2.*

12 Vtrùm autem ſuperior reſolutio, etiam quoad Aethiopes procedat, vt poſt vigeſimum annum, & ante quintum & viceſimum ſeipſos vendere ad pretium participandum poſſint? meritò dubitari poteſt; & in his pariter locum habituram exiſtimo, quamuis ex *Petro de Aragon. tractat. de dominio, Soto de iuſtit. lib. 4. qu. 2. artic. 2. concluſ. 2. Mich. Salon. tractat. de dominio qu. 3. artic. 1. poſt concluſion. 4. Sairo in claui Regia lib. 9. cap. 9. num. 24. & ſeqq. Molina, Rebello*, & aliis *Barboſa* defendat *in collectanea ad titulum decretal. de natis ex libero ventre, cap. 1 num. 5.* ſolùm poſt maiorem ætatem viginti & quinque annorum eis licere propriam libertatem vendere, & alienare.

13 Illud quidem extra omnem controuerſiam eſt, nec curatoris authoritatem, nec iudicis decretum ad eiuſmodi ſui ipſius venditionem eſſe neceſſariam, imò citrà omnem ſolemnitatem fieri poſſe, vt in ſpecie probat *Card. Albanus in lucubration. in Bartol. ad l. magis puto, §. ſi pupillus num. 2. ff. de rebus eorum*, & ex eo *Octauian. Simoncell. tractat. de decretis lib. 2. tit. 6. inſpect. 4. num. 50.* vbi cogitandum relinquit, quare ad libertatis abdicationem & diſtractionem iudiciale decretum minimè deſideretur; cum tamen ad aliarum rerum ipſius minoris alienationem, quibus omnibus meritò præfertur libertas, neceſſariò leges illud expoſtulent: & mihi cogitanti id in ea cauſa poſitum eſſe occurrit, quòd hæc non tam alienatio libertatis, quàm pœna, & ſupplicium eſt illius, qui ex tam vili & improba negotiatione quæſtum procurat. Vt enim contra minorem criminoſum condemnatio ſortiatur effectum, nec iudicis, nec curatoris authoritatem eſſe neceſſariam in comperto eſt, inſinuat *Oſuald. lib. 21. Donelli cap. 10. lit. O.* maximè vbi ipſa delicti perpetratione abſque vlla iudicis ſententia pœna incurritur, vt hoc in caſu.

SVMMARIVM.

INgenua alieno ſeruo proſtituta, & ter à Domino admonita vt ab eo diſcedat, amittit libertatem. 1.

Fragilitas ætatis erat huius pœnæ excuſatio. 2.

Fragilis ætas in propoſito dicitur, quæ nondum ad annum viceſimum peruenit. 3.

Ex proprio facto ante viceſimum annum, nec vir, nec fæmina, aliquam ſeruitutis ſpeciem incurrere poteſt. 4.

Liberi hominis venditio ſiue à ſe ipſo, ſiue ab alio ad remigandum facta, an valeat ante dictam ætatem? 5.

QVAESTIO IX.

Quo tempore ingenua, quæ ſeruo ſe ſubſternebat, & in contubernium dabatur, libertatem amitteret?

NOtiſſimum eſt Senatuſconſulto Claudia- 1
no fuiſſe decretum, eam, quæ cùm libertate potiretur, impudicam alieni ſerui coniunctionem delegit, & in ea poſt trinam à domino factam denuntiationem perſeuerauit, ſimul cum viro ſeruitutis iugo ſubiacere, vt ſatis probatur ex *l. 4. Theodoſiani ad Senatuſconſult. Claudian.* & indicaſſe videtur Conſultus *in l. Lucius 27. ff. depoſiti, & Iuſtinian. in toto titul. C. de Senatuſconſulto Claudian. tollendo*, referunt *Tertullian. lib. 2. ad vxorem, cap. 8.* & ibidem *Ludouic. de la Cerda numer. 73. Cornelius Tacitus lib. 12. annal. Sueton. in Veſpaſian. capit. 11. Iacob. Cuiacius lib. 21. obſeruation. cap. 16. Ioannes Mercerius opinion. lib. 1. cap. 9. Petrus Faber ſemeſtri lib. 1. capit. 25. Oſuald. lib. 2. Donelli cap. 9. lit. P.* & nouiſſimè *P. Bartholom. de los Rios, Hierarchia Marianæ tit. 2. cap. 4. ad finem.*
Quod autem peculiariſſimum ſcio, & à nullo 2
animaduerſum, illud eſt, an aliqua fuiſſet habita ætatis ratio in amittenda ex prædicta cauſa mulierum libertate? Qua in re etſi nulla expreſſa Claudianæ legis veſtigia appareant, tamen nec ſuboſcura nimis deprehendiſſe videor ex Conſtantini reſcripto, de eodem Senatuſcõſulto ad populum *in l. cùm ius 3. eod. tit. Codicis Theodoſiani*, vbi cum aſſeueretur ius vetus (Senatuſconſultum interpretor) ingenuas fiſcalium ſeruorum contubernio coniunctas ad natalium decoctionem cogere, nulla vel ignorantiæ venia tributa, vel ætati, conſequens eſt, cùm illud Fiſci fauore fuiſſe inductum, eiuſdem legis verba demonſtrent, in cæteris quæ non fiſcalibus, ſed priuatorum ſeruis ſuccubuerunt, contrariũ fuiſſe obſeruatum, ſcilicet, vt ſi eas vel error improuidus, vel ſimplex ignorantia, vel ætatis infirmæ lapſus in has contubernijs plagas depuliſſet, excuſationem mererentur, & nullo ſeruitutis dedecore inquinarentur.

Quæ ergo diceretur hæc infirma ætas, vt ea 3
quantumuis ſeruis in contubernium darentur, fœminę libertatis iacturam minimè ſuſtinerent? nondum in comperto eſt, quamuis probabiliter exiſtimem eam vſque ad extremum vigeſimi anni duraſſe, quoniam antiquitati placuiſſe Iuſtinianus memorat *in l. ſi miniſterium 16. C. de liberali cauſa: minores viginti annis nulla ratione mutare ſtatum poſſe, ac pro liberis ſeruos fieri.* Ergo ſi nulla ratione libertas ante prædictam ætatem periclitari poterat, nec ex cauſa turpis & ſeruilis coniunctionis ante idem tempus ingenuitatis obſcuratio timeri debebat.

Vnde cùm abſolutè tam in fœminis, quàm 4
in viris locum habeat, quòd ante vigeſimi anni ætatem libertatis amiſſionem ex nulla cauſa ſuſtinere poſſint, vt ſuperiùs obſeruauimus, cõſtat id non ſolùm de prædicta ſeruitutis ſpecie interpretari debere, verum & de aliis pluribus

hic breuitatis cauſa prætermiſsis, quarum meminit *Ioann.Mercerius lib.1.opin. cap.9.* cùm in omnibus ſit perpetuum ante vigeſimum annum minimè locum habere, cum placuiſſe *Iuſtinian. in dict.l. ſi miniſterium* commemoret, minores annis viginti nulla ratione, ideſt nulla ſeruitutis ſpecie mutare ſtatum poſſe, ac pro liberis ſeruos fieri.

5 Quapropter cùm liberi hominis venditio ſiue ab alio, ſiue à ſemetipſo facta ad remigandum in triremibus ſpecies ſit ſeruitutis, vt ſingulariter tradiderunt *Franc.Garſia tractat. de contractibus. cap. 17. num.2.concluſ.2. Ludouic. Lopez eodem tractat.lib.1.cap.4.verſ. Secunda concluſio, in fine.Sigiſmund.Scacia tractat. de commerc.§.1.qu.1. num.556.verſic. Infero confirmando,* non dubitarem etiam huiuſmodi caſu ſupradictam Iuſtiniani rationem procedere.

SVMMARIVM.

De iure communi nulla certa ætas protonotarij eſſe videtur. 1.

Protonotarius idem quod primus notarius ſignificat. ibidem.

2 *Nomen* Protonotarius *tantùm in regulis Cancellariæ ſcribitur, non verò in bullis, vel in alijs diſpoſitionibus Apoſtolicis* 2.

Qui à ſecretis exiſtunt Tribunalium Sanctæ Inquiſitionis verè ſunt Notarij, licèt vulgò Secretarij *appellentur* 3.

Secretarius unde ſit dictus. 4.

Ex ſpeciali conſtitutione Pauli II. nemo niſi filius, aut nepos ſit Principis, Protonotarius creari valet. 5.

QVAESTIO X.

Protonotariatus officium vt quis exercere poſſit?

1 De iure communi nulla certa ætas ad Protonotariatum inuenitur præſcripta, forte quia eadem viginti & quinque annorum, quæ Notariatui ex veriori ſententia infra deputabitur, etiam huic muneri, vt ſimillimo deſignata videtur. Nam Protonotarius verè quidem notarius eſt, ſed primus Apoſtolicæ Sedis, vt dictio illa Græca *Protos* ſignificat, quæ Latinæ primus ſonat: ita *Petr. Gregor. ſyntag. iur.lib.15.cap.42. num.12. Mandoſ.de ſignatura gratiæ, tit. Protonotarij in principio, Ludouic. Gomeſius in proœmio ſuper regul. Cancellariæ, q.1. Eraſmus Cochier. de iuriſdict. ordinaria in exemptos p.1.q.18. n.1.* & his relatis nouiſſimè *Barboſa de iure Eccleſiaſtico, lib.1.c.23. num.12.* vbi & conſequenter *num.14. ex Caſaneo in catalogo gloriæ mundi, p.4.conſiderat.29.* aduertit, quòd iſtud nomen Protonotarius nunquam 2
ponitur in Bulla, nec in alijs diſpoſitionibus Apoſtolicis, ſed tantúm notarius; licèt in regulis Cancellariæ ponatur iſtud nomen ad maiorem excellentiam: quod apud noſtros ſatis percipi poteſt, exemplo eorum qui à ſecretis ſunt 3
Sanctæ Inquiſitionis, quos licèt honoris & dignitatis cauſa vulgò Secretarios appellemus, notarios tamen eos eſſe planè conſtat. Itaque in chartulis creationum, & Regalibus reſcriptis cognominatos vidimus, etſi eo, quia in Secretario, ideſt loco, vbi iudices conueniunt, iuſtitiamque partibus miniſtrant, ſecreta excipiunt, vocari ſimiliter potuiſſent non aliter ac cæteri tabelliones ſæculares, vt optime adnotauit Frater, ac animæ noſtræ delicium *D. Alphonſus de Narbona in elegantiſſimis commentarijs ad 3.p. nouæ Recollection. legum Hiſpaniæ lib.2. tit. 5.l.82.gloſ.5. num. 28.*

Cæterũ, vt ſuperiora proſequamur, ſpeciali Pauli II. cõſtitutione ſtaturũ extat, neminẽ ante vigeſimũ annũ Protonotariũ creari debere, niſi nepos aut filius Principis ſit, quibus ex priuilegio indulget, vt poſt decimumſeptimum annũ præfatum munus obire queant. Sic refert *Guilelm. Benedict. in repetit. cap. Raynuntius, verbo Adiecta impuberi, num.11 & ſequentib. de teſtament. Petr. Rebuffus tractat. de pacific. poſſeſſion. num* 217. quibus 5
poſtremò accedit *Moneta de conſeruat. capit. 1. numer. 161.*

ANNVS VIGESIMVS PRIMVS.

SVMMARIVM:

Pubertatis ætas eſt, qua homines barbam emittunt. 1.

Barba eſt faciei pars, & index facultatis generatiuæ. 2. & 7.

Eunuchi teſticulis carent. 3.

Barbam alicui expilare, realis iniuria eſt. 4.

Expilans Barbam pœna incidentis membrum punitur. 5.

Dauid ægre tulit, quòd dimidia pars barbæ legatis ſuis fuiſſet ab Hannone Rege Ammonitarum amputata. ibid.

D.D.Thomas Tamayo de Vargas Regius Hiſtoriographus *laudatur.* 6.

Pubertas à decimoquarto anno ad vigeſimumquintum extenditur. ibid.

Circa annum primum & vigeſimum ſolet frequentèr hominibus barba erumpere. 7. & 12.

Poſt vigeſimum ætatis annum quilibet aptiſſimus generationi exiſtit. 8.

Aliquando generationi ineptus, barbam habet. 9.

Vigeſimo ætatis anno adoleſcentes barbam deponebant. 10.

D. Laurentius Ramirez de Prado Regis conſiliarius *laudatur.* 11.

Qui barbam deponebat, alicui Numini illam dicabat. ibid.

Bar-

Barba maxillarum flas dicitur. 13.
Aetas poſt vigeſimum anuum florida appellatur 14.
Pubeſcere in hominibus, idem eſt quod florere in ſtirpibus. 15.
Nonnulli florentem ætatem in decimoſexto anno conſtituunt. 11.

QVÆSTIO I.

Barbam quo tempore homines emittant?

1 PVberratem eſſe nemo eſt qui neſciaut: hinc
Auicenna 1.doctrina 3. cap.3. definiens hanc
ætatem dicebat eſſe ætatem illam, in qua homo barbeſcit, & *Paul.Zaceb.Medicoleg.lib.1.tit.1.*
qu.6. num. 5. ex Hippocrat. non abſimiliter profert, quòd pubertas id vitæ ſpatium dici poteſt,
in quo primùm pube in pudiendis, alijſque corporis partibus erumpente primùm ad generandum aptus homo fit, idque meritò, nam vt
2 inquit *Vlmus in lib. de Phyſiol. barbæ human. ſect.3.*
cap. 6. barba etſi ſit faciei pars, neceſſariò conſequitur facultatem generatricem maſculinam humanæ ſpeciei, indexque eſt temperamenti organorum deſeruientium eidem facultati, ac præcipuè teſtium. Vnde cum eunnebi illis careant, veluti notiſſimum eſt, & confirmatur *Deuter.*
3 *c.23.* ibi: *Non intrabit Eunuchus attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo vêretro Eccleſiam Domini.* Necnon & *Leo Imperator nouella 60.* de pœna Caſtratorum, omni ſpe barbæ deſtituuntur, & ignominia apud omnes notantur, quoniam ipſius carentia viris eſt maximè probroſa, eam obrem apud noſtros barbam alicui expilare
4 realis iniuria eſt, authore *Oinotomo in §. ſed & lex Cornelia nu.8. inſt. de iniurijs,* & probatur ex principio, *verſ. Si quis aliquam, de pace tenenda, & eius violatoribus, in vſibus feudorum,* his verbis: *Si quis aliquem ceperit, & abſque ſanguinis effuſione fuſtibus percuſſerit, vel crines eius aut barbam expilauerit: decem libras ei, cui iniuria illata eſſe videtur, per compoſitionem impendat, & iudici viginti libras perſoluat:* faciunt notata à *Romano ſingulari 569.* incipienti *expilans*, *Canallin. in Aegidian. conſtitit. lib.4.cap. 56. in Gloſſa A. pag. 268. Grammaticus deciſ.17. num.1.* vbi diſputant qua pœna punia-
5 tur de iure communi expilans barbam, vel crines, licèt ſanguis non exeat? In qua quæſt. *Bald. in l. reos, num.6. C. de accuſationib. Menoch. lib.2. de arbitrar. cap.392. num 32.* putant pœnam incidẽtis membrum eum affici debere: hac de cauſa ægrè tulit Danid Rex ſimilem iniuriam Legatis ſuis illatam ab Hannone Rege Ammonitarum, qui euellerat eorum vnicuiq; barbæ dimidium, vt habetur *Regum lib.2.cap.10.*
6 Sed vt inſtituto reſtituamur, hæſitari minimè poteſt, eſſe pubertatem vitæ tempus, quo naturaliter hominum *primula malis lanugo viret*, vt verbis vtar *Toletani Lypſii*, & amici *D. Thomæ Tamayo de Vargas* ex carminibus, quæ in effigiẽ Fratris *D. Ioannis de Narbona* iam diu ſuauiter, ac egregiè conſcripſit; dubium vtique in præfiniendo huius puberratis anno verſatur, quo ſolet communiter ita facies veſtiri, cùm ſit notiſſimum pubertatem à decimoquarto ad quintum & vigeſimum extendi, vt ſuo loco accuratè probauimus *ſuprà numer.14.*
Dicendum igitur apparet circa annum pri- 7
mum & vigeſimum, barbam nobis frequenter euenire, quod inde perſuadeo. Primùm, quia vt nuper cum *Vlmo* edicebam, eruptio pilorum in facie eſt euidens ſignũ potentiæ generatricis, & perfectæ diſpoſitionis membrorum, quibus hæc potentia ad actum naturaliter redigitur. At vt *Alberto Magno 5. de animalibus, tractatu 2. cap. 1.* tradit ingenioſè *Zacbias dict. lib.1. tit.1. quæſt.*
6. numer.70. pubes vigeſimo ætatis anno perfe- 8
cto, aptiſſimus ad generationem videtur: ergo tunc neceſſariò veluti in ſignum huius habitudinis barbam emittat, conſectarium erit.
Non inficiabor, hoc ita perpetuum minimè 9
eſſe, vt aliquando qui procreationi ſit inſufficiens, vel ante vel poſt puberratem queat barba exornari, maximè teſtante *Fernelio Phyſiolog. lib. 3. cap.10.* & *Zacbias dict. loco numer.76.* etiam pullulante pube, poſſe quem adhuc impuberem eſſe: ſed id tantùm aſſerere, animi noſtri & voluntaris eſt, quod ſecundùm communiter accidentia ſolet hac in re quotidie experimento monſtrari.
Confirmatur præterea ſuperior opinio, nam 10
hac ætate adoleſcentes antiquitus conſueuerũt primam barbam deponere, Deoque alicui ſacrare, cuius rei extat pulcherrimus *Suetonij* locus *in Caligula capit.4. vigeſimo ætatis anno,* inquit, *accitus Capreas à Tiberio, vno atque eodem die togam ſumpſit, barbamque poſuit, ſine vllo honore, qualis contigerat Tyrocinio fratrum eius.* Meminit huius teſti- 11
monij doctiſſimus & in omni ſcientiarum genere verſatiſſimus *D. Laurentius Ramirez de Prado in Martialem lib.3. epig.6.* idemque ſignificat, etſi nõ ita clarè *Plutarchus in Theſeo,* cũ refert eos, qui ex ephebis excedebant, barbã & capillũ primum fluminibus & Apollini dicaſſe, vt Theſeus fecit Delphos profectus, & Achilles apud *Homerum*: quô neſcio an reſpexerit *Euſtachius,* quem refert *Petrus Gregorius ſyntagmat. iuris lib.16. cap.1. num. 15.* cum inquit: *Mos fuit antiquis, comam iuuenes nutrire vſque ad integram ætatem, poſteà tondere fluminibus ipſam.*
Sed expreſſius in rem hanc conducunt verba 12
peritiſſimi *Lelij Viſciolæ horarum ſubſeſſiuar. lib. 7. cap.5.* quæ hic tranſcribere nec otioſum, nec iniucundum habui: *Petes,* ait, *quoto anno ætatis barbam deponerent iuuenes? Reſpondeo, citiùs, & ſeriùs, plerumque tamen ſub 21 ætatis annum. Itaque Macrobius lib.1. in ſomn. Scipion. cap. illo 6. prolixo & docto, quo de ſeptennario diſputat, poſt ter ſeptennos annos innuit ſolitam deponi; ita colligimus ex Faſtis Neronem poſuiſſe eo anno, cùm C. Caligula 20. anno poſuerit, Authore Suetonio capit.10. & ſine vllo tamen honore, qualis contigerat Tyrocinio fratrum eius; hoc eſt contra morem vſitatum Romanorum, & 25. anno Octau. Cæſar, vt ſcribit Dio, Octauius enim M. Cicerone & C. Antonio Conſulibus natus, barbam depoſuit, L. Marcio & Caio Sabino Conſulibus.* Hæc ille: 13
ex quo ego quaſi præcisè ſubinfero, non longe ab hac ætate primò faciẽ lanugine veſtiri, alioquin nec vigeſimo, aut vigeſimo primo ætatis

anno,ſed antea noua barba,quaſi virilitatis pri-
mitiæDeo conſecraretur. Nam quemadmodum
moris erat flores ſtatim ac pullulabant,ipſorum
Numini ineunctanter offerre, ita ſuſpicari po-
teſt,& in barba fuiſſe obſeruatum,quæ& maxil-
larum flos dicitur,& vt flos primus diuorum a-
ris deponebatur, vnde in propoſito optimè
Martialis libr.3.epigram.6.

Libat florentes hæc tibi prima genas.

14 Indeque non malè coniectari licet,floridam,
ſiue florentem hanc ætatem vltra vigeſimum
annum rectè fuiſſe à nonnullis vocatam, præſer-
tim à *Galeno 2.de ſanitate tuenda,capit.2.claſ.2. &*
2.de temperamentis capit.2.claſ. 1.Paul.ſua medicin.
libro 1.capit. 14.& Fernelio phyſiologiæ lib.3.capit.
10. qui florentes appellant iuuenes à vigeſimo
anno ſupra. Idque non immeritò, quoniam vt
Autor eſt *Ariſtoteles 7.de hiſtor.animal.capit.1. in*
principio, pubeſcentiæ (huiuſce nempe anno-
15 rum, vt ſubintelligi oportet) in homine reſpon-
det, quod in ſtirpibus florere dicimus, ex *Alc-*
meonis Crotoniatæ ſententia: etſi non me lateat,
16 nonnullos floreſcentem ætatem in decimoſexto
anno conſtituiſſe, vt *Terentius*.

Anni ſexdecim ætatis flos ipſe.

Et *Ouidius*, cum Narciſum oſtendere vellet,eius
iam ætatis,vt amoribus dare operam poſſet,ait:

Iamque ter ac quinos vnum Cephiſius annum
Addiderat,

Sentit idem *Petrus Bungus de myſterijs numerorum*
numer.16.paulo poſt principiũ:ſed hæc magis poe-
ticè, quàm philoſophicè dicta videntur.

SVMMARIVM.

PRæceptum ieiunij omnes indiſtinctè cõprehendit. 1.
A vigeſimo primo ætatis anno vtriuſque ſexus fideles ieiunare tenentur. 2.
Quidam ad vigeſimum ſecundum annum hanc obligationem extendit, 3.
Ante prædictum ætatem nec veſperis ſanctorum, aut vigilijs, pueri ieiunare tenentur. 4.
Corpus vſque ad annum vigeſimum primum ætatis continuò augetur. 5.
Senſibiliter, vel inſenſibiliter homines ad annum trigeſimum augmentari Philoſophi docent. 6.
Corpus in longum creſcit vſque ad annum vigeſimũ primum, & in latum, vſque ad trigeſimum. 7.
Craſſities corporis ſului officit. ibid.
Ante annum primum & vigeſimum licèt religioſi nullo Eccleſiaſtico ieiunio teneantur, ea quæ religionis ſunt,obſeruare debent. 8. & 9.
Pueri etiam ante prædictam ætatem tenentur ad ieiunium ratione voti,vel pœnitentiæ,vel Iubilei,ſi illud lucrari velint. 10.
Fœminæ citiùs quam viri creſcunt. 11.
Fœminæ quare cùm citiùs creſcant, & citius obligatione ieiunij non teneantur, in dubium vertitur? ibid. & ſequenti.
Illa die,qua quis primum & vigeſimum annum agit, ſiue adueniente vltimo puncto ætatis, aliquid ſumpſerit, ſiue non,ieiunare non tenetur. 14.
Qui impedimento laborat, vel dubitat an fuerit legitimæ ætatis, liber eſt a ieiunio. 15.

QVÆSTIO II.

Vt vtriuſque ſexus fideles Eccleſiaſtico ieiunio adſtringantur?

LIcèt generaliter omnibus, ideò & cuiuſcũ- 1
que ætatis fidelibus indictum ieiunium
ex præcepti generalitate videatur, vt ſubindi-
cat *D.Leo ſermone 11.de Quadrageſima*,dum *Ad-*
eſſe, inquit, *maximum, ſacratiſſimumque ieiunium,*
quod obſeruantiam ſui,vniuerſis fidelibus,ſine excep-
tione denuntiat: tamen eos ſolos præcepti huiuſ- 2
modi viribus comprehendi, qui vigeſimum pri-
mum annum exceſſerint, certo certius eſt. Ita
D.Thomas 2.2.quæſt.47.artic.2.ad ſecundum, Syl-
ueſter in ſumma,verb.Ieiunium,verſic.Sexto.Nauar.
in manuali capit.21. à numer.16.Leſſius de iuſtit.&
iure,lib.4.cap.2.dubit.6.num.40.PuterSa in ſumma,
verbo Ieiunium, numer. 9. in principio, Sanches de
matrimonio,lib.2.diſputat.24.quæſt.4. numer.23.&
lib.7.diſputat.32.numer.17.verſicul.Quod idem do-
cet,Toletus lib.6.cap.4.numer.2.Armilla verbo Ie-
iunium 3.Tabiena eodem verbo,numer.16.Lopez 2.
parte inſtructory,cap.109 Monre 2.part.cap.8.§.2.
numer.20.Rodriguez quæſt ſingular.to.2. quæſt.100.
Villalobos tractatu 23 difficultat.4.numer.3.Alphon-
ſus Siucon.de ieiunijs, fol. mihi 55. docet pluribus
relatis *Ioann.Sancius ſelectarum, diſputation.* 44. à 3
num. 8. Quam opinionem ex noſtris etiam am-
plectuntur *Gregorius Lopez in l 4. titul.23.part.3.*
gloſ.3.Marcellus Fortunatus *de veritate & errore 2.*
*part. num.*158. vbi ad vigeſimum ſecundum an-
num extendit *Zeuallos commun.contra commun. q.*
131.nouiſſimè *Perez de Lara in compendio vitæ ho-*
*minis,capit. 31.numer.*47.

Quod vſque adeo procedit, vt pueri ante 4
prædictam ætatem nec veſperis Sanctorum, vi-
gilijs, aut alijs diebus, quibus extra Quadrage-
ſimam per annum fidelibus ieiunium præcipi-
tur,ieiunare non teneantur, vt rectè contra *Cor-*
dubam quæſt. 60.Syluestrum quæſt.6. Durandum in
4.diſtinctioa.15. quæſt.10. numer.4.Vegam.& alios
tenet *Ioann.Sancius vbi proximè num.* 7.

Cuius definitionis illam ſuprascripti omnes 5
rationem afferunt, *Syluester* præcipuè & *Leſſius*,
quia cum vſque ad illud tempus continuo in-
cremento augeſcat corpus,vt Author eſt *Plinius*
natural. hiſtoriar.lib.11. cap.37. ad finem & Lælius
Viſcola horar.ſucceſſiuar.lib.15.cap.19.verſ.Ruffus
Epheſius,eget copioſo alimento:vnde ſæpius il-
la ætate,quemadmodum & in ſenectute, vt infe-
riùs apparebit, cibum ſumere conuenit, ne ac-
cretio, & perfectio intercipiatur: ergo procul-
dubio impediretur, ſi ad ieiunium ex Eccleſiæ
conſtitutione ante huiuſmodi ætatem conſtrin-
gerentur, cùm ieiunij natura directè opponatur
frequenti refectioni, qua pueri hac tempeſtate
indigent.

Verumenimuerò,quamuis hæc ratio,& totius 6
Eccleſiæ traditione,& ferè omnium Scribentium
calculo confirmetur;Philoſophorum tamen pla-
citis, quibus hac in re deferendum nullus am-
bigit,funditus euertitur:omnes enim affirmant,
ſenſi-

ſenſibiliter homines augmentari, aut inſenſibi-
liter vſque in trigeſimum annum:& quamuis a-
liqui intra huiuſmodi ſpatium varios creſcendi
terminos collocauerint;nullus ergo dempto *Pli-*
nio & *Viſciola*,primum & vigeſimum annum in-
crementi finem præfixit. Sed quia hæc propriã
ſedem,peculiaremque tractationem habent,vbi
de ſtatus legitima ætate controuerſia inciderit,
ab illis nunc ex animo ſuperſedeo, ibi enim la-
tiùs videri poterunt,ne eadem ſœpius inculcan-
do,& operi noſtro molem,& perlegentis animo
7 faſtidium generemus: illud tamen quoad præ-
ſentem difficultatem pernotare ſufficiat,ieiunã-
tibus poſt vigeſimum primum annum, vt elgã-
ter reſoluit *Ioann. Alphonſus à Ruicibus in medici-*
na medicorum incipientium,luminari 2.verſicul. Re-
uera, non contingere augmenti impedimentum
ſecundum longum, quia illuc vſque ſolùm in-
creſcunt, quod dumtaxar ad fortitudinem ne-
ceſſarium reputatur, reliquum verò augmenti
ad vigeſimum quintum,vel trigeſimum annum
ad craſſitiem ſpectat,quæ minimè in conſidera-
tione eſſe debet, cum magis obeſſe,quàm ſaluti
prodeſſe ſoleat: de qua intelligendus erit *textus*
in rupite,ne tales 29.ad finem de conſecration.diſtin.
5.dum ex *Hippocrate* inquit,craſſa& obeſa cor-
pora, quæ creſcendi menſuram compleuerint,
niſi citò ablatione ſanguinis minuantur, in pa-
ralyſim,& peſſima morborum genera erumpere,
& idcirco eſſe neceſſariam demptionem,vt rur-
ſus habeant in qua poſſint creſcere. Non enim
manere in vno ſtatu naturã corporum, ſed cre-
ſcere ſemper,aut decreſcere, nec poſſe viuere a-
nimal,niſi creſcendi capax ſit. Vnde *Galenus lib.*
1. de ſanitate tuenda, Corpulentia, inquit,potius
iam impedimentum præſtat ad operationes, &
ſępe expoſcit ſibi curationem: quod etiam 14.
methodi,idem *Galenus* probat: quia accommoda-
ta redditur ad lapidem generandũ, quapropter
ipſe obeſum corpus non probat,*lib. 5.de ſanitate*
tuenda. Et hoc quidem ſecundum *Plinij* authori-
tatem procedit, quam Eccleſia hac in parte vt
veriſſimam teſtatur.

8 Quæ vtique ratio cum naturalis ſit, omneſq;
comprehendat,efficit,vt non tantum ſæculares,
verùm & qui fuerunt religionem profeſſi,ante
vigeſimum primum annum Eccleſiaſtico ieiu-
nio nullatenus teneantur, vt aduerſus *Sylueſtrũ*
& alios,quos ipſe citat *in ſumma verbo,Ieiunium*
*numer.3.*tenent *Gabriel in 4. diſtinction.16. quæſt.*
5.articul.1.Roſell.verbo,Ieiunium,num.14.Tubiena
numer.16.Rodriguez tom.2. quæſt.regular.quæſtion.
110. articul.6.Azor inſtitut.moral.tom.1.lib.7.cap.
17.quæſtion.2.Alphonſus Ciaron,vbi prox mè,Ioan.
Sancius loco ſupra allegato,numer.2.Antonin. Diana
tom.1.reſolut.moral. tractat.de ieiunio,reſolution.16.
verſicul.Verum Portel.

9 Quamuis bene verum ſit, illos ante prædictã
ætatem, & poſt profeſſionem emiſſam, ad reli-
gionis ſuæ ieiunia præciſè teneri, ſic aſſerẽtibus
Rodrig.vbi ſupra articul.4.Villalob.tractat.3. diffic.
4. num.5. Azor eodem loco,Lopez 2.part. inſtructor.
capit.111 Ledeſma in 4.part.2.quæſtion.17.articul.3.
Corduba in expoſition. regulæ Franciſcana, capit.3.
quæſtion.2.Vega 1. part.ſummæ,cap. 14. caſu 6. Sa
verbo,Ieiunium,numer.3.Filiucius tom.2.tractat 27
cap.6.numer.111.Ludouic.de S.Iuan 1.part.ſummæ
art.6.Cantarelo,& alijs quorum meminit *Sancius*
diſtar.ſelectar.diſputation. 54.num.3. Quibus con-
ſentit nouiſſimè *Antonin.Diana reſolution. moral.*
tom.1.reſolut.16.verſic. Noua etiam,eo nimirum,
inquit egregiè alter *Sancius in ſumma lib. 4. cap.*
*11.numer.56.*quia expreſsè ante illam ætatem
ſe profeſſione ligarunt ad omnia in regula con-
tenta. Quemadmodum & ſæculares pueri ante
primum& vigeſimum annum,ratione voti emiſ- 10
ſi, vel pœnitentiæ à confeſſario legitimè iniun-
ctæ,aut Iubilæi ſub onere ieiunij conceſſi quod
ſi lucrari minor intendat, non minùs ac in ſu-
perioribus caſibus erit ieiunio obſtrictus, vti ex
Azoria tom.1. lib.7.capit.17.quæſtion.3.Ludouic.de
San Iuan 1.part.ſummæ,tractat.de ieiunio,articul.6.
Cantarelo in præcepto decalogi,lib.1. cap.48.numer.
*234.*reſoluit *Ioan.Sancius dict.loco,numer.6.Anto-*
nin.Diana,qui alios refert *dict.reſolution.16.ver-*
ſicul.Finali.

11 Vtrùm autẽ prædicta ratio ita omnes omni-
no complectatur, vt quod de viris, & mulieri-
bus etiam dictum exiſtimetur? in dubium reuo-
care erit conſequens. Et quidem magna dubi-
tatio eſt: nam fœminæ ſemper maribus citiùs
creſcunt,& ſeneſcunt. Sic *Ariſtoteles lib.4.de ge-*
nerat.animal.capit.7.& optimè obſeruauit *Hippo-*
crates lib. de ſeptimeſtri partu, *Fœminæ,inquit,dum*
vteri materni ergaſtulis coercentur, longiore quã ma-
res tempore confirmantur,& creſcunt: ſed vbi à matre
ſeiunctæ fuerint, citiùs quàm mares creſcunt, pubeſ-
cunt,ſapiunt,& velocius ſeneſcunt, propter corporum
imbecillitatem,& earum victus rationem, imbecilli-
tatis ratione citiùs creſcunt,atque ſeneſcunt. Quem-
admodum enim arbores minùs longeuæ ſtatim, & ve-
lut in momento creſcunt,ſic corpora parum durabilia
ſtatim & citiſſimè ad perfectionem deueniunt, &c.
probant Andreas *Laurentius tom.2. ſuorum operũ,*
tractat.4.de ſenectute,capit.2.ad finem Philip. Maſ-
ſarius in practica medica,lib.3.capit.6.fol.mihi 550.
Ludouic.Mercatus tom.1.lib.1.part.2.claſ.4.artic.3.
in reſponſione ad primam,& de ſterilium,& prægnã-
tium affectibus,lib.3. capit.6.verſic. Quintum verò,
vbi id alio *Hippocratis loco,lib.2.popul.part.3.tex-*
tu 29. confirmat. Ergo,cum citius fœminæ cre-
cant, velocius ad legitimam corporis excretio-
nem perueniant neceſſum eſt, ac conſequenter,
vt ante primum & vigeſimum annum ieiunandi
præcepto adſtringantur. Hanc difficultatem diſ-
ſoluere conatur quidam vir medicus *Ioannes Al-* 12
phonſus à Ruicibus in medicina medicorum incipientiũ
*luminari 2.*his verbis: *Ad illud de diuerſitate homi-*
num,& mulierum,dicendum eſt quòd fauores ampli-
antur pro mulieribus. Nam fatentur omnes citiùs
peruenire ad illos terminos, quàm homines:ergo ſi cũ
hoc non imponitur illis præceptum,quouſque adimple-
uerint vigeſimum primum annum, condonatur illis
gratia ſicuti in omnibus ferè. Quod pluribus ſacræ
Scripturæ, & Iuris ciuilis teſtimonijs compro-
bare nititur. Et certè confirmari expreſsè vide-
tur ſimili adoleſcentum exemplo; quibus poſt-
quàm corporum continuæ perturbationes con-
quie-

quieuerunt,legitimamque eorum procetitatem, mentis perfectionem fuerunt adepti, vigeſimo quinto anno rerum ſuatum libera adminiſtratione potiuntur,nec amplius curatorum ditioni & poteſtati ſubiacent,vt ex Conſulto *in l.1. ff. de minoribus* infert *Iacobus Cuiacius ibidem*: & licèt naturaliter illud fœmina citiùs recipiat,quàm vir, veluti ex *Hippocrate* ſuperiùs notauimus,cũ celeriùs pubeſcat, ſapiat,& creſcat: idem tamen tempus, inquit Anthor prædictus,& virorum,& fœminarum curationibus, ac reſtitutionibus præſtiturum eſt.

13 Sed vtut ſit, quoad rem noſtram attinet,communis omnium traditio exiſtit, fœminas, licèt citiùs pubeſcant,& creſcant, eodem tamen tempore ac viros, ideſt vigeſimo primo anno incipere ieiunio obligari,ſiue hoc illis cuiuſdam fauoris intuitu condonetur, vt *Ioanni Alphonſo* placuit, ſiue, quod verius arbitror, longa,& immemorabili fuerit conſuetudine introductum, non aliter ac etiam conſuetudine fuiſſe receptum *Ioannes Sancius* teſtatur *dict. diſputation.44. num* 8.ſexagenarios ieiunij legibus non teneri.

14 Vnde fit,quòd cum prædictum annorum ſpatium in fauorem minoris ætatis,tàm viri, quàm fœminæ inductum ſit, ita vt eo non tranſacto fidelis effracti ieiunij reus minimè credatur, poteſt qui die aliquo ieiunii primum & vigeſimum annum egit, eo die non ieiunare, ſiue ante vltimum horæ punctum,quo illa die ætas terminatur, ientaculum, aut quiduis aliud eſculentum ſumpſerit, ſiue non, vt minùs benè diſtinxit *P. Thomas Sanchez dict.lib.2.de matrimonio,diſputat. 24. quæſt. 4. numer.23.* quia, vt optimè aduersùs illum ratiocinatur alter *Sancius numer. 4.* quem ſequitur nouiſſimè *Antonin. Diana reſolution.moral.1.tom.tract.9.de ieiunio,reſolut.49.* præceptum ieiunij reſpicit totum diem integrum, vt indiuiduum obiectum,quia non præcipimur ieiunare dimidiam,vel minorem partem diei, ſed totũ diem integrum: ergo qui aliqua parte diei, videlicet donec ætas mathematicè fuerit expleta, immunis & liber à ieiunio extitit,non tenebitur reliquum diei ieiunare, cùm præceptum huiuſmodi, vel totum diem comprehendere debeat, vel nullam partem illius.

15 Poſt huiuſmodi verò tempus dubium non eſt, cuiuſcumque ſexus fideles ad ieiunij obſeruationem ſub lethali culpa teneri, niſi morbo, vel alia fuerint legitima cauſa impediti,quominus ſine propriæ ſalutis diſpendio poſſint ieiunare,aut niſi facta diligentia, & accurata inueſtigatione dubitauerint, an vigeſimumprimum annum expleuerint, quo caſu ad ieiunium non teneri,vterque *Sancius* teſtantur,ille prædicto loco *de matrimon: num. 23.* iſte *in ſelectis diſp. 54. num. 5* quibus meritò aſſentiuntur *Diana vbi proximè*:quia in dubitantibus poſſeſsio pro præcepto ieiunij non exiſtit, ſed imò pro libertate ſtat.

SVMMARIVM.

Conſuetudo debet à maiore parte populi introduci. 1.

Maior pars populi ad inducendam conſuetudinem neceſſariò ex habentibus legitimum conſenſum ad id debet componi. 2. & 7.

Infantes, mulieres,& furioſi non computantur in populo ad effectum conſuetudinis.ibidem.

Conſuetudo debet eſſe rationabilis. 3.

Infans ratione caret. ibidem.

Conſuetudo eos tantùm obligat, à quibus fuit inducta. 4.

Infantes nullo præcepto ligantur. ibidem.

Primo & vigeſimo anno maiores ſaltim eſse debent conſuetudinis inductores. 5.

Conſuetudo eſt virorum prudentum conſultum 6.

Solùm hi in populum numerantur, qui à viginti annis & ſuprà exiſtunt. 8.

QVÆSTIO III.

A cuius ætatis hominibus debeat conſuetudo introduci?

Receptiſſimum illud iuris principium, nempè conſuetudinem debere à maiori parte populi introduci,de qua teſtantur *Michael Graſ. tom.2.commun.opinion.lib.1 tit.16. num. 302. Valaſc.conſ.162.num.16 Maſcard.concluſ.423.num.3.* noſter *Ceuallos commun.contra commun.quæſt.357. num. 7. Cardoſ.in praxi iudic.verbo conſuetudo numer. 5. Rebellus de obligat. iuſtit. lib.1. quæſt.5. nu. 17. Suarez de legibus lib.7.cap.9.n.12.*& his relatis *Aug. Barboſa in collect.ad Decretum,in cap.fruſtra. 7. num. 6. 8. diſtinct. & in cap.fin.num.19. de conſuetudine*, de ea parte populi interpretatur *Panormitanus in cap. cùm tantùm 11. num. 18. de conſuetud.*habente conſenſum habilem ad introducendam legem,ſeu conſuetudinem:nam mulieres, inquit,& infantes,& furioſi non computantur in numerum,quia iſti non poſſunt legem condere, vt in *l.1 ff.de legibus*,quæ legem definijt eſſe *Virorum prudentum Conſultum*. Hinc *Socinus conſil.7.col.4.in principio lib.1.*& *Anton.Cuccus inſtitut. maior.lib.1.tit.9.numero.*8. pro regula conſtituunt infantes, ſiue nondum ſeptennes conſuetudinem minimè introducere. 1 2

3 Quod & illa ſuadetur ratione,quia conſuetudo debet eſſe rationabilis, *cap.ad noſtrum de conſuetudine Mazolius conſil.118.nu.52. Card.Tuſch. litera C.concl.795.num.14.Barboſa in dict.cap.fin. n.11.* At verò infantes ante lapſum ſeptimi anni nullam habent rationem, imò eos tunc vſu rationis carere pro conſtanti aſſeritur *in l.ſponſalibus 14.ff.de ſponſalib.l.5.C.de iur.de liber.cum ſimilibus*, de quibus ſuprà, vbi id plenè probauimus: erunt ergo inhabiles conſuetudini ſtabiliendæ.

4 Et iterum conuincitur, nam vt optimè ſcribit *Franciſc. Conanus lib.1.cap.10. prope medium.* conſuetudo eos tantùm ſuis legibus implet, à quibus conſtituitur, vbi ſupponit non niſi ab ijs poſſe conſuetudinem induci, qui poſſunt ea ligari, quod de infantibus nequaquam dici valet, cùm ea ætate nullo præcepto aut lege conſtringantur, vt diximus de ætate diſputantes, qua præceptum Miſſæ,& abſtinentiæ à carnibus liga-

Digitized by Google

ligare incipiat. Igitur nec affirmari poterit illos conſuetudinis authores eſſe poſſe, vt ſupra ſcripti omnes docent.

5 In hoc enim nulla difficultas eſt; tota quidem in eo poſita videtur, an poſt egreſſam infantilem ætatem pueri octo annorum ad conſuetudinem inducendam habiles cenſeantur? nam quamuis affirmatiuè reſponderi debere tam rationes, quàm authoritates proximæ adductæ perſuadeant, ex quo ſolummodò infantibus eiuſmodi aptitudinem detrectant: tamen aliud ſenſit *Henricus, Villalobos in ſumma tomo 1. tract. 24 dubio 9. num.* 8. quem refert nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut. moral. part. 2. tractat. 12. reſolut. 17. verſic. Non grauabor*, vbi diſputans, an ex vi conſuetudinis ad culpam mortalem obligantis moniales, ſeu deputati ad chorum teneantur perſoluere Horas Canonicas, talem conſuetudinem negans, ſic ait: *Tambien haze contra eſta coſtumbre, para que no obligue como ley que deue ſer pueſta, eſto por quien tiene autoridad, y no la tienen los moços que no tienen veinte y vn años, y mucho me-*
6 *nos las mugeres por ſi ſolas, &c.* Quibus verbis apertè profitetur ſaltim primo & vigeſimo anno maiores eſſe oportere conſuetudinis inductores, cui ego libentèr vel ex eo ſolùm aſſentior, quia conſuetudo debet eſſe virorum prudentum Cōſultum, vt legem definit Conſultus *in dict. l. 1. ff. de legibus*, alioqui immeritò conſuetudo lex appellatur, §. *conſtat, inſtitut. de iure natural. gent. & ciuil. c. conſuetudo 5. 1. diſtinct.* cum vulgaribus.
7 Deinde quoniam, vt initio expendimus, ille poteſt conſuetudinem inducere, qui reſpectu naturalis habilitatis ſufficiens ad legis conſtitutionem videtur: ſed Legiſlator non niſi vir prudens eſſe poteſt, vt ex præfata legis definitione colligitur; ergo neque conſuetudinis author, antequam ea ætate exiſtat, qua non omnino imprudens ſit, annumque vigeſimumprimum excedat.

8 Et tandem pro eiuſmodi ſententia mirè conducit illud *num.* 1. vbi cùm ex præcepto Dei populus Iſraeliticus numeraretur, tantum qui à viginti annis & ſuprà extiterant, in populum reputabantur, quaſi hac ætate minores populi vix eſſe crederentur. Vnde cùm proprium ſit conſuetudinis, vt à populo debeat introduci iuxta ſuperiùs tradita, ab his, qui ob lubricum ætatis ante vigeſimum primum annum nondum populi membra cenſentur, minimè præſcribi poterit.

SVMMARIVM.

Portionarius non eſt Canonicus, etiamſi ex priuilegio vocem habeat in Capitulo 1.
Portionarius omnibus Canonicis eſt inferior. 2.
Portionarij & Canonici eadem ætas eſt. 3.
Si portio nullum certum ordinem ſacrum habeat annexum, Subdiaconalis ſaltim eſſe debebit. 4.
Niſi aliud annexi ordinis ratio poſtulet, ad portionem obtinendam vigeſimusprimus annus ætatis ſufficit 5.

QVAESTIO IV.

Ad portionem in Cathedrali Eccleſia obtinendam?

LIcèt Portionarius Canonicus non ſit vt ex 1
ſe patet, & inquit *Azorius inſtitut. moral.* 2. *part. lib. 3. cap. 10. in principio*, etiamſi ex priuilegio vocem habeat in Capitulo, teſte *Riccio in praxi variarum reſolut. reſolution. 39. num* 2. imò
Canonicis omnibus ſit inferior, vt pluribus 2
docet *Proſper. Farinac. deciſ. 416. num. 3. tom. 1. nouiſſimar.* Tamen quoad ætatem, quàm habere
debet, Canonico ſimilis omnino exiſtit, ideoq; 3
de hac re agens Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de reformat. c. 12.* de vtroque ſimul loquitur, & tam vni, quàm alteri ſacrum ordinem Presbyterij, Diaconatus, vel Subdiaconatus annexum eſſe debere ſtatuit, vti cenſuit Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium, teſte *Hieronym. Gonzalez in regul. 8. Cancellariæ gloſ. 5. num.* 92.
hoc etiam vbi nulla ſacrorum ordinum diſtri- 4
butio Epiſcopi & Capituli authoritate, vel legitima conſuetudine fuerit inter Canonicatus, & portiones facta: ergo ex præſcripto Concilii Tridentini concludendum erit eandem ætatem ad portionem conſequendam neceſſariam videri, quæ ad Canonicatum requiritur, & adiuncto ordine ſacro recipiendo ſufficit, ita vt ſi Presbyteralis fuerit portio, viceſimuſquintus annus inceptus deſideretur; ſi Diaconalis, vigeſimuſtertius; aut ſi Subdiaconalis, ſecundus & vigeſimus vterque item inchoatus. Cæterum ſi nec Presbyteralis, Diaconalis, nec Subdiaconalis ſtatuto vel conſuetudine ſit: quia tamen ex decreto Concilij præciſè ſacrum ordinem connexum habere debet, ſaltim Subdiaconalis cenſebitur, & qui eam aſſequi velit, tali ordine initiatus eſſe debebit, aut ſaltim ea ætate exiſtere, vt commodè intra annum illum poſſit ſuſcipe-
re, quod cùm vigeſimumprimum ætatis annum 5
habuerit, rectè præſtabit. Sic tenent *Azorius d. 2. p. lib. 6. cap. 5. verſ. Quinto quæritur. Nicol. Garſia de benefic. 2. tom. part. 7. cap. 4. a numer. 21. Aloyſius Riccius in praxi variar. reſolut. reſolution.* 288. *num.* 1. *Ioannes Petrus Moneta de commutat. vltimarum voluntatum cap. 10. num. 116. P. Gabriel Vazquez de beneficijs cap. 3. §. 2. dub. 3. num.* 21. & alij *anno ſequenti* referendi *in quæſt. de ætate ad Canonicatum in Cathedrali neceſſaria*, vbi quidquid ſcripſerimus, etiam præſenti indagationi accommodari poterit: quoniam vt præmiſi, hoc reſpectu par eſt Canonicatus & portionis ratio, & natura.

AN-

Digitized by Google

ANNVS VIGESIMVS SECVNDVS

SVMMARIVM.

A Tempore Syricij Sum. Pont. nemo ante vigeſimum ætatis annum poterat Subdiaconus ordinari. 1.

Sozimus, multo poſt Syricium Pontificiam ſedem obtinuit. 2.

Ex Sozimi conſtitutione ætas Subdiaconatus erat decimusquartus annus completus. 3.

Concilium Viennenſe decimumoctauum annum poſtea Subdiaconatui præſcripſit. 4.

Hodie ex noua Concilij Tridentini diſpoſitione nulli licet ante vigeſimumſecundum annum ad Subdiaconatum aſcendere. 5.

Anni tam ad Subdiaconatum, quàm ad reliquos ſacros ordines à Tridentino præſcripti, incboati ſufficiunt. 6. *& ſeqq.*

Non videtur promotus ante vigeſimumſecundum annum qui eo cœpto fuit ordinatus. 8.

Tempus, ſiue ætas, verbis numeri ſingularis requiſita, inchoata ſufficit 9.

Inchoatio ſaltim vnius horæ reputatur ſufficiens, vt ætas Subdiaconatus inchoata dicatur, quidquid alij voluerint. 10.

Mane illius diei, cuius veſpertino tempore vigeſimus primus annus completur, nemo promoueri ad Subdiaconatum poteſt. ibidem.

Puer aut infans, ſi de facto ſacrum ordinem ſuſceperit, peccabit, ſed manebit ordinatus. 11.

Ante legitimam ætatem ordinatus ſi adminiſtrauerit, quando ſit irregularis. 12.

Qui ante vſum rationis fuit ſacris ordinibus initiatus abſque peccato, verus erit Sacerdos: poterit tamen, cùm ad pubertatem peruenerit, reſilire. 13.

Quas pœnas incurrat Epiſcopus aliquem non legitimæ ætatis ad ordines admittens, remiſſiuè traditur. 14.

QVAESTIO I.

De neceſſaria ætate Subdiaconatus?

1 VAriæ fuerunt pro temporum varietate cõſtitutæ ætates ad Subdiaconatum conſeſequendum. Nam ſi ad Syricij Pontificatum reſpiciamus, ipſe, vt *in cap. quicumque 3. 77. diſtinc.* à *Gratiano* refertur, decreuit, neminem ante vigeſimum ſuæ ætatis annum Subdiaconum creari poſſe, cuius decreto poſtea Toletanum Concilium *in cap. de his 28. diſtinct.* & ſextæ Synodi Patres ſubſcripſerunt verbis *cap. Subdiaconus, 4. ead. diſtinction.* nec non & ſeptempartiti noſtri iuris Conditores *in l. 27. titul. 6. part* 1. ibi: *E deſque huuiere doze años, bien puede ſer Acolito, è de veinte años Subdiacono*, cuius opinionis meminerunt *Magiſter ſententiarum in 4. diſtin. 25. ad fin. Quintil. Mandoſ. de ætate minori, cap. 5. numer. 95.* & confirmari videtur *ex cap. nemo Presbyter. 2. 78. diſtinct.* vbi ſtatuitur, vt nemo Diaconus, vel Subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis ſit.

Si verò Sozimi (qui multò poſt ſedit, veluti 2
obſeruarunt *Sairus de cenſuris, lib. 6. capit. 12. num. 2.* & ex *Bellarmino*, nouiſſimè *Rodericus Acuncha in dict. capit. quicumque, num. 1.*) tempora & ſtatu- 3
ta repetamus, quemlibet in decimo quarto anno expleto conſtitutũ, huius ſacri ordinis fuiſſe capacem inueniemus, vt ipſius deciſione continetur tranſcripta *in cap. in ſingulis, 2. 77. diſtinct.* cuius hæc certiſſima mens & ſententia exiſtit, quidquid perperàm excogitauerint *Maiolus de irregular. lib. 1. capit. 30. numer. 8.* & alij relati à *Roderico Acuncha dict. cap. in ſingulis, nu. 13. 14. & 15.* & *Barboſ. libr. 1. iuris Eccleſiaſtic. cap. 37. num. 3.*

Subinde igitur, ſi ad generale Concilium 4
Viennenſe recurrimus, quod multò poſt fuit à Clemente Quinto celebratum, in eo ita fuit decretum: *Generalem Eccleſiæ obſeruantiam volentes antiquis iuribus in hac parte præferre, decernimus, vt alio non obſtante impedimento Canonico, poſſit quis liberè in decimooctauo ad Subdiaconatus*, & poſt pauca, *ætatis annum ordinem promoueri*, quod habetur *in Clementina generalem, 3. de ætat. & qualitat.*

Et tandem, ſi nouam Concilij Tridentini di- 5
ſpoſitionem attendimus, cui neceſſariò ſtandum eſt *ſeſſ. 23. de reformat cap. 12.* habetur, vt nullus, etiamſi regularis ſit, inpoſterum ante vigeſimũ ſecundum ætatis annum ad Subdiaconatum promoueatur. Ex quo ita docent *Henriquez in ſumma lib. 10. c. 19. §. 2. Petr. de Ledeſ. in Canone. Sacra, c. 2. §. 1. Sairus vbi ſupra num 2. Maiolus de irregularitate loco proximè adduct. num. 8. Nicol. Garſia de beneficijs part. 7. c. 4. n. 21. Ioan Gutier. Canonicar. quæſt. lib 1. c. 26. n. 8. Emanuel Rodriquez Quæſtion. Regular. tom. 3. q. 23. art. 6. Cerol. in praxi Epiſcopali 1. p. verb. ord. §. 1. Piaſecius in ſimili practic. p. 1. c. 1. in tit. de requiſita ætate, n. 23. Valerius Reginald. in prax. fori pœnitential. lib. 30. tract. 3. n. 166. Carolus de Graſſis de effectib. Cleric. in præludijs nu. 289. 291. 295. Fr. Ludouic. de Miranda in Manuali Prælat tom. 1. q. 39. art. 2. Quaranta in ſumma Bullar. verb. ordo, verſ. Colligitur. Kanincb de Sacramẽt. tom. 2 diſput. 20. n. 102. Vgolinus de officio. & poteſt. Epiſcopi c. 26. §. 6. n. 4. & 5. Moneta de diſtribut. p. 2. c. 19. n. 12 & de commut. vlt. voluntat. c. 10. n. 187. Galganetus de iure publico lib. 3. tit. 24. 25. & 26. Homobon de examine Eccleſiaſt. 1. p. tract. 1. c. 10. q. 60. verſ. At maior. Vin. in praxi iuris patronatus lib. 1. c. 1. n. 187. Barboſa de offic. & poteſt. Epiſcopi p. 2. alleg. 16. n. 1. & in collectan. ad Clement. in Clement. generalem de ætat. & qualitat.* rurſuſque *tractat. iuris Eccleſiaſtici lib. 1. c. 33. n. 88. & c. 37. num. 3. Rodericus Acuncha in dict. c. Subdiaconus nu. 1. 78. diſtinct. Antonin. Diana reſolut. moral. 2. part. tract. 2. Miſcellaneo reſolut. 29. in principio.*

Verùm autem hic vigeſimus ſecundus annus, 6
quem ad Subdiaconatum Tridentina Synodus præciſè requirit, extremè cõpletus eſſe debeat, aut inceptus ſufficiat? vulgò controuerti ſolet: ſed ſemper mihi placuit, abſque dubio eſſe annos ad ſacros ordines ex præſcripto Concilij

d. ſi-

Digitized by Google

deſideratos inchoatos ſufficere, vt verum ſentit
*Nauarrus in manuali capit. 25. numer. 116. Gutier
vbi ſuprà num. 8. Rodrig. Garſia, Henriquez, Maia-
lus, Ægidius, Miranda, & Sairus, nume. 4.* & fere
omnes *proximè* congeſti, quibus addendi ſunt *Pe-
trus Ledeſma in ſumma, part. 1. tractat. de Sacramen.
ordinis, cap. 7. Auila de cenſuris, part. 3. diſputation.
5. dub. 7. §. notandum, 11. Franc. Leo in theſaur. fori
Eccleſiaſtic, part. 1. cap. 4. numer. 31. Bonacina de Sa-
cramentis, diſputation. 8. quaeſt. vnic. punct. 5. num. 12.
Campanillus in diuerſorio iuris Canonic. rubric. 7. c.
3.* & iſtos allegans *Radericus Acuncha vbi ſupra,
numer. 1. Barboſa in dict. Clement generalem, num. 8.
& dict. cap. 33. & 37. iuris Eccleſiaſtic. Diana loco
vbi ſuprà.*

7 Rationes, & fundamenta huius opinionis hæc
ſunt. Primò etenim, quòd ita ſupradictum cap.
cenſuerunt Eminentiſſimi Cardinales eiuſdem
Concilij Interpretes, vt referunt *Ioann. Gallemart.
ibidem, Garſia, & Acuncha dict. in locis.*

8 Secondò, confirmant eãdem ſententiam non
parum verba Concilij, quibus tantùm præcipi-
tur, vt nullus impoſterum ante vigeſimumſecũ-
dum annum ad Subdiaconatum, vel ante 23. &
25. ad Diaconatum, & Presbiterium promouea-
tur. Qui verò initiatur in ipſo vigeſimo ſecun-
do anno, non promouetur ante vigeſimumſecun-
dum annum: ergo Subdiaconatum in ipſo ſuſ-
cipere poterit.

9 Tertiò accedit, quòd dicta verba, quibus vti-
tur Tridentina Synodus ad præfictionem dictæ
ætatis, ſunt numeri ſingularis: quoties verò eiuſ-
modi verbis certum aliquod tempus exigitur,
ſufficit eſſe inchoatum, vt *ex textu in l. qui filio 74.
§. Fabius Antonius ff. ad Trebellian.* ſingulariter
adnotauit *Corneus conſil. 213. num. 7. volum. 1.* & ex
Corneo, Ioan. Gutier. dict. cap. 26. numer. 10

Quartò denique probat illud ipſum quoque
non parum, quòd ſi annus adimpletus require-
retur, non poſſet quis promoueri ad Subdiaco-
natum ante vigeſimumtertium inceptum, quod
eſſet contra diſpoſitionem dicti Concilij annum
ſolummodo vigeſimum ſecundum exigentis, &
hoc, vt rectè aduertit ex *Bald. & Alexand. Ioann.
Gutier,* non eſſet ante, ſed poſt vigeſimum & ſe-
cundum annum ordinari.

10 Ex quibus omnibus ſatis colligitur inceptũ
ſufficere annum vigeſimum ſecundum ad Sub-
diaconatus receptionem, ſed non ſatis liquet
quanti temporis inchoatio ſit neceſſaria? an ve-
rò ſat ſit incepiſſe per diem, vel per horam, ſe-
cundum annum ſupra vigeſimum requiſitum?
Fere omnes proximè adducti Interpretes ſentiũt,
ſaltem per integrum diem inceptum eſſe debe-
re, inter quos ſolus *Ægidius dict. tom. 2 diſputation.
20. dub. 10. num. 102.* dimidiatum ſufficere tenet.

Verumtamen ſatis eſſe ingreſſum vnius horæ
vigeſimi ſecundi anni, eo nimirum arbitror, tùm,
quia Concilium ſolùm requirit, quod nemo an-
te 22. annum ad Subdiaconatum promoueatur.
Non enim ſecundùm rectam calculationem eſſe
ante 22. annum dici poterit, qui anni ſecundi
terminos ſaltem per ſpatium vnius horæ eſt in-
greſſus. Tum etiam, quia negari non poteſt, ſub-
ſequens tempus horæ poſt 21. annum completũ,
anni 22. initium eſſe: ergo, cũ hic annus inchoa-
tus ſufficiat, & hæc inchoatio erit ſufficiens, vt
meritò defendit *Achunca* ſupra *num. 2.* Vnde re-
ijciendus venit *Ledeſma in ſumma, tom. 1. titul. de
Sacrament. ordinis, capit. 7.* dum aſſerit poſſe ali-
quos ad ſacros ordines promoueri mane ipſius-
met diei, cuius veſpertino tempore requiſitam
ætatem ingrediebatur; ſiquidem, vt rectè aduer-
tit *Villalobos in ſumma, tom. 1 tractat. 2. dubio 1. nu.
2.* tunc inchoata, vt neceſſum eſt, ætas præſcripta
dici non poteſt, quare probabilem immeritò il-
lius opinionem appellat *Diana vbi ſupra.* Ante 11
illud ſaltem tempus nullus licitè tali ordine
poterit condecorari, quamuis, ſi de facto illũ in
minori ætate aliquis aſſumat, peccabit, ſed verũ
Sacramentum, & characterem accipiet, etiam ſi
puer, vel infans ſit, & non ſolùm ad Subdiaco-
natus, ſed Diaconatus, aut Presbiteratus ordinẽ
fuerit promotus, quia, vt inquit *Hoſtienſis in sũ-
ma de temporibus ordin. §. ſed præter, verſicul. Plus
notat Hugo,* puer in cunis poteſt effici Sacerdos,
& Epiſcopus, omneſque ſacros ordines ſuſcipe-
re: ſed ita tamen, quòd dum ad legitimam ætatẽ
peruenerit, ordinum exercitium non habebit, i-
mò ab eo ita erit ipſo iure ſuſpẽſus, quòd ſi ad-
miniſtrauerit, præter lethalis culpæ reatum, irre-
gularitatis cenſuram incurret, vt Bulla *Pij Secun-
di* cauetur, & ex ea obſeruat *Maiolus vbi ſupra
num. 19. Sairus lib. 4. cap. 14. num. 11 Auila dict. loc.* 12
& pluribus notat *Suarius de cenſuris diſputation.
31. ſeſſ. 1. num. 24.* & nouiſſimè id explicat *Roderi-
cus Acuncha in dict. cap.* Subdiaconus. *num. 6.* vbi *nu.
7. & 8.* ſubiungit id verum eſſe, ſi dolus interceſ-
ſerit: alioqui enim, licèt in minori ætate ſacros
ordines ſuſceperit, & adminiſtrauerit, nec ſuſpẽ-
ſionem, nec irregularitatem incurret. Quam o-
pinionem multorum teſtimonijs confirmat *Bar-
boſa dict. lib. 1 iuris Eccleſiaſtici, capit. 33 numer. 90.
Anton. Diana tractat. de Sacrament. reſolut. 182. &
192.* addens, id etiam locum habere quoties ad-
ueniente mala fide celebrauit qui ſine dolo, mi-
nori ætate fuit initiatus; & cõdueunt nouiſſimè
ab eodem tradita *5 part. tractat. 10. reſolution. 31.*
vbi quærit, An qui non ſolum cum ignorantia
inuincibili, ſed etiam moraliter vincibili, & craſ-
ſa ordinatur ante legitimam ætatem, incurrat
ſuſpenſionem latam à Pio Secundo? & relata
affirmatiua opinione, negatiuam amplectitur,
et ſi fortè tempore, quo dictos ſacros ordines
accepit, carebat vſu rationis, abſque peccato ve- 13
rus erit Sacerdos, poteritque, cum pubertatem
fuerit ingreſſus reſilire, veluti affirmat *Stepha-
nus Gaeta in repetit. capit. ad limina 33. quaeſt. 1. §. 1.
à num. 54.* quæ extat *tom. 1. repet. Canon. fol. 121.*

Quam autem pœnam incurrat Epiſcopus, 14
qui ante dictam ætatem Subdiaconatum, vel cæ-
teros ordines confert, latè tradit *Gutierez dict.
capit. 26. numer. 17.* vbi & numeris ſequentibus
multa hic ſpectantia congerit, & poſt eũ *Acunha
proximè* relatus, noſque alia obſeruabimus infra
anno 23. in ætate ad Diaconatum, & *anno 25. in
quaeſt. de ætate ad Presbiteratum.*

SVMMARIVM.

Quidam putant de iure communi ſufficere ætatem ſeptem annorum ad Canonicatum in Eccleſia Cathedrali. 1.

Refertur vt probabilior ſententia eorum, qui exiſtimant de iure communi quartum decimum annum completum ad Canonicatum in Cathedrali eſſe neceſſarium. 2.

Ex noua Concilij Tridentini diſpoſitione ea ætas requiritur ad Canonicatum in Cathedrali, quæ ad ordinem ipſi adiunctum deſideratur, vel ſaltem quòd tanti temporis exiſtat, vt poſſit intra annum dictus ſacer ordo ſuſcipi, 3. *Etiamſi Canonicatus Parochialem habeat adiunctam.* 4.

Vbi nulla ſacrorum ordinum diſtributio inter Canonicatus fuit facta, omnes Subdiaconales cenſentur, & ideò legitima ad id ætas deſideratur, vel ſaltem quòd poſſit intra annum adimpleri. 5.

Prædicta ætas minimè erit neceſſaria in Cathedralibus eorum locorum, vbi Concilium non fuit receptum, ſed ibi ſtabitur diſpoſitioni iuris communis. 6.

Aloiſi Riccij opinio reijcitur. 7.

Quid autem circa Canonicos ſupernumerarios ſeruetur, & qui ita dicantur? 8.

Hac ætate minores, non niſi Pontificia diſpenſatione poſſunt eſſe Canonici. 9.

Diſpenſatio ad obtinendam Canonicatum in Cathedrali, ei tantùm prodeſt, cui duo anni ſolummodò ad legitimam ætatem deficiunt. 10.

Minor diſpenſatus ad Canonicatum, poterit illum obtinere, ſed non habere ſedem in Capitulo, ſuffragium ferre, aut delegatus deputari. 11.

Diſpenſatus, vt non teneatur intra annum promoueri, etiam quoad reliquos effectus diſpenſatus cenſebitur, & ideò ſedem habebit, & vocem in Capitulo, integras diſtributiones lucrabitur, etſi Eccleſiæ conſuetudo id admiſerit, etiam optabit. 12.

QVAESTIO II.

De requiſito annorum numero ad Canonicatum in Eccleſia Cathedrali.

1 DVplex tempus hac in re conſtituere oportebit, vt dilucidè procedamus, tempus videlicet ante Tridentinam Synodum, & tempus poſt eiuſdem Synodi promulgationem. Priori enim, quia nulla de iure communi certa & determinata ætas ad Canonicatum in Eccleſia Cathedrali obtinendum præfinita agnoſcebatur, vt fere omnes infra referendi obteſtantur, exorta fuit magna diſſentio apud Interpretes, circa ipſius deſignationem. Nonnullis enim placebat ætatem ſeptem annorum ſufficere, authoritate *Bonifacij Octaui* ſubnixi *in capit. ex eo 32. de elect. lib. 6.* vbi Canonicus ad ſuffragium in Epiſcopi electione præſtandum non fuit admiſſus, quia in pupillari ætate erat conſtitutus; & huius ſententiæ præcipui defenſores ſunt *Gloſſa in dict. capit. ex eo, verbo in tua & in capit. ſtatutum, verbo, Canonici, de reſcriptis, eodem lib. 6. Francus in capit. ſi eo tempore, eodem titulo, & libro,* vbi hanc eſſe communem ſententiam affirmat *Guiliel. Mainer. in l. 2. verſic. Item impuberes num. 9. & 12. ff. de regulis iuris, Beroius conſil. 5. num. 3. & 24. tom. 1. Mandoſ. in regul. 18. Cancellar. quæſt. 1. & de ætate minor. capit. 4. num. 14. Oieda, Flamin. Pariſius, Nauar.* & alij relati à *Nicol. Garſia de beneficijs, 7. part. n. 16.* idem docet *Monet. de conſeruat. c. 5. n. 158. Aloyſ. Ricc. in praxi rerum quotidianar. reſolut. 120. n. 1.* & ita reſolutum fuiſſe à *Rota* teſtatur *deciſ. 1. titulo de ætate, & qualitate in antiquis.*

Alii enim, quibus hæc opinio maximè diſplicet, de iure communi tenent, quatuordecimum annum completum neceſſariam clerici ætatem eſſe, vt poſſit in Cathedrali Eccleſia ad Canonicatum promoueri. Hi ſunt *Abbas in cap. ſuper inordinata, n. 4. de præbend* & ante eum *Archidiacon. in c. ſi eo tempore, de reſcript. in d. c. ex eo Corraſ. de beneficijs, 3. p. n. 2. Guiliel. Bened. in repetit. c. Rainunt. verſ. Adiectæ impuberi, n. 6. de teſtament. Quintilian. Mandoſ. in d. reg. 18.* vbi latiſſimè, & ſecundũ hanc ſententiam cenſuit *Rota deciſ. 324.* incipit *ſuppoſita,* in nouis, amplectitur *Straphileus de liter. gratia fol. 36. nu. 19. Gomeſius de gratia ſpectan. n. 86. pag. 308. Quintanaduenas Eccleſiaſt. lib. 1. n. 11. Rebuffus in praxi c. de diſpenſat. ſuper defect. ætatis, num. 2.* & plurimi, quorum meminit *Garſia vbi ſupra n. 17.* qui omnes ex eo in hanc ſententiam mouentur, quòd eiuſmodi Canonici ſolent Epiſcopos ſuo conſilio, prudentia, & opera iuuare, & hæc omnia ferè ſemper hac ætate adſunt. Deinde, quia eadem ipſa ætas ad id *regula 18. Cancellariæ* exigitur, quam iuri conformem appellat *Quintilianus Mandoſ. ibidem, quæſt. 2. numer. 1.* Nec obſtare affirmant deciſionem *dict. cap. ex eo 32.* qua ſolũmodo contraria ſententia fulcitur, quia in eius ſpecie minorem eum diſpenſatione Canonicatũ fuiſſe adeptum credendum eſt: & hanc opinionem iure communi attento, veriorem arbitror, maximè ſtante *deciſione cap. indecorum, 3. de ætate, & qualitate, & ordin. præfic.* vbi ita ſcribitur: *Mandamus, quatenus nemini intra annum quartumdecimũ conſtituto, perſonatum cuiuslibet Eccleſiæ concedere præſumatis, &c.* 2

3 Hodie tamen, vt de ſecundo tempore ſermonem inſtituamus, ex ſacri Concilij Tridentini decreto *ſeſſ. 24. de reformat. cap. 12.* requiritur illa ætas, quæ ſatis eſt ad ordinem in Canonicatu requiſitum ſuſcipiendum, aut ſaltim vt eum infra annum recipiat: quapropter ſi requiſitus ordo ſacer eſt Subdiaconatus, deſiderabitur viceſimusſecundus annus inceptus, ſi Diaconatus viceſimustertius: ſi verò Presbyterii, viceſimusquintus item, ex ſententia *Azorij 2. part. lib. 6. cap. 5. qu. 3. Emanuel Sà verbo beneficium n. 31. Cerolæ in praxi 1. part. verbo beneficia, § 1. verſic. ad dignitates, Barboſa lib. 1. iur. Eccleſ. cap. 1. nu. 53.* quam multorum teſtimoniis probat *Garſia dict. cap. num. 22. Leſius,* & alij relati à *Filiucio de ſtatu Clericorum tractat. 41. cap. 5. num. 28. & Acunha in cap. nemo 2. num. 1. 78. diſtinct.* qui alios recenſet immeritò contrarium ſentientes. Quæ 4 vtique Concilii reſolutio adeò vera exiſtit, vt licèt talis Canonicatus annexam habeat Parochialem, poſſit ab eo obtineri, qui ætatem ſo-

lum-

Digitized by Google

ſummodò ad ordinem Canonicatui adiunctam ſuſcipiendum expleuit, licèt 25. annum, qui regulariter ad Parochialem deſideratur, non attigerit. Nam vt declarauit Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium, hoc in caſu attendendus eſt ordo, quem requirit ipſa Dignitas, vel Canonicatus ex ſui figura, non autem ætas, quam requireret Parochialis dicto Canonicatui adiuncta. Ita pluribus comprobat *Riccius in praxi deciſio.deciſ.735. num.2. & ſequent.* iuxta quam ſententiam debet intelligi quod inquit *Anaſtaſius Germonius de indultis Cardinal. §. quibuſuis, num. 3. fol.mihi* 120. Canonicatum Parochialem annexam habentem ante vigeſimum quintum annum inceptum obtineri non poſſe.

5 Si verò aliqua in Eccleſia, vbi nec ante Concilium, nec poſt ipſius celebrationem facta fuit ſacrorum ordinum diſtributio, aut ſtatutum, qui ſacer ordo vnicuique Canonicatui annexus eſſe debeat, aliquis eligi in Canonicatum optauerit, vigeſimumſecundum ſuæ ætatis annum attingere debebit, aut ſaltim ea ætate eſſe, vt infra annum Subdiaconus poſſit creari, quia ex Concilii decreto etiam huius Eccleſiæ Canonicatus ad minus connexum habebunt Subdiaconatum. Placuit enim ipſi omnes Cathedralis Eccleſiæ Canonicatus annexum habere ſacrum ordinem in genere, aliter atque de iure communi obſeruatur, Rota apud *Farinacium deciſ.421. num.4.tom.1. nouiſſimarum,* reſeruata Epiſcopo diſtributione, vt cum conſilio Capituli deſignet, prout viderit expedire, quibus quiſque ordo annexus in poſterum eſſe debeat. Ita *Leſius de iuſtit.lib.2.cap.34. num.106. Ojeda de incompatibilit.benefic.cap.24.num.16. Maiolus de irregular.lib.1.cap.8.num.11. & cap.30.num.11 & 12. Quintanadueñas dict.num.11. Azor. inſtitut. moral. 2.part. lib.6. cap.5. verſic. Verum quidquid, in fine, Tuſchus practic.concluſ.iur.litera C.concluſ.34.n.2. Garſia dict.cap.4.num.28.* cenſuit Rota apud *Seraphinum deciſione* 1138.*num.*1. & ita pluties declaraſſe ſacram Congregationem Eminentiſſimorum Cardinalium refert, idem *Garſia nu.* 29. 30. 31. & 32. nouiſſimè *Viuianus in praxi iuris patronatus lib. 1. cap.1. numer.* 188. & *Rodericus Acunha in cap. nullus 1, num.6.diſtinct. 6.* vbi pro eadem ſententia refert *P. Molinam de iuſtit. tract.2.diſp.573.in principio, Vegam in ſumma 1. part. capit. 96. Alcedus de præceil. Epiſcop.cap.9. numer.* 35.

6 Quod vtique in Canonicatibus illarum Cathedralium Eccleſiarum accipiendum vellem, quarum in locis Tridentina Synodus fuit admiſſa, & vſu recepta: in cæteris verò, niſi peculiari quadam ipſarum ordinatione, aut ſtatuto ſacer ordo deſideretur, ius commune ſeruandum erit, aut potiùs illa opinio ſectanda, quam ſuprà magis ei conuenire prædiximus, vt indicare videtur *Ioann.Petr.Moneta de conſeru.t. cap. 5. dict.num.*158. *ad calcem,* & clariùs *num.*159. licèt ibi ſeptem annos ſufficere ad Canonicatum in dictis Eccleſiis aſſequendum obteſtetur.

7 Vnde notandus venit *Ioan. Aloyſius Riccius in praxi rerum quotidianar. dict. reſolut.* 120, *num.*2. vbi nulla adhibita diſtinctione aſſerit, de iure nouiſſimo Concilii Tridentini maiorem quartodecimo anno Canonicatum in Eccleſia Cathedrali obtinere poſſe, eiuſdem Concilij authoritate deceptus *ſeſſ.23.de reformat.cap.6.* qua generaliter decernitur, nullum prima tonſura initiatum, aut etiam in minoribus ordinibus conſtitutum ante decimumquartum annum beneficium obtinere poſſe: vbi Concilium non de Canonicatibus Cathedralis Eccleſiæ loquitur, vt ex eo apparet, quòd de illis agens infra *ſeſſ. 24. cap. 12.* maiorem ætatem ad ipſorum conſecutionem requirit, vt ipſemet *Riccius* prædixerat *in praxi variarum reſolutio. reſolut. 239. num.1.* & 8 fatetur *Auguſt. Barboſa tractat.de Canonic.cap.13. num.9. & ſequenti,* vbi & *num.* 13. etiam in illis Canonicis ſupernumeratijs procedere ſubiungit, qui in aliquibus Eccleſiis ex priuilegio Apoſtolico ſolùm participant de diſtributionibus quotidianis, & nullam obtinent præbendam, ſed ad primò vacaturam iuxta eorum prouiſionem admittuntur. Nam vt Sancta Congregatio in vna Vanaſten. ſub die 13. Martij 1603. reſoluit, licèt tempore receptionis dicti Canonici poſſint admitti in anno 14. adueniente tamen tempore præbendæ debent eſſe in ætate integra, de qua ſupra.

9 Sub hæc autem, vt finem reſpiciamus, admonendum duxi, adeò dictam ætatem ſaltim duo & viginti annorum in Canonicatibus Cathedralis Eccleſiæ deſiderari, vt niſi Apoſtolica diſpenſatione ea minores ad dictos Canonicatus admitti nō poſſint. Ita *Quintanadueñas Eccleſ. dict.* 10 *lib.1.n.11.* vbi & notãter ſubiicit huiuſmodi remiſſionē, ſiue diſpenſationē nō ſolere liberè cōcedi, ſed duorum tantùm annorum: facit *deciſio* Rotæ apud Seraphinum 1138. *num.*1. cuius di- 11 ſpenſationis effectum ſolummodò ad Canonicatus adeptionem produci, non verò ad illud, vt talis diſpenſatus ſedem habeat, vel ſuffragium ferat in Capitulo, aut iudex delegatus fieri poſſet, putat *Rebuffus in praxi,* vbi de diſpenſatione ad plura beneficia *num.*78. *Maiolus de irregularitate dict. lib.1.c.30.num.12. in fine.* Secùs atque 12 cùm Canonicus fuit diſpenſatus, vt non teneretur intra annum promoueri. Nam tunc adeò quoad effectus omnes promotus iudicabitur, vt integras diſtributiones lucrari, vocem habere in Capitulo, & optare, ſi conſuetudo Eccleſiæ id patiatur, licitè poſſit, vt in terminis docet *Paul. Borgaſ. de irregularitat. tit. de interpretat. diſpenſationis num.25. fol.mihi 34. & Moneta tractat. de diſtribution. dict.2.part. quæſt.19. num.23.*

SVMMARIVM.

NVllam de iure communi fuiſſe ætatem præſcriptam ad perſonatum & dignates v[illegible] it Innocentius 1.

Innocentius Pater Legum, & Veritatis Organum vocatur. 2.

Certius eſt de iure communi vigeſimum quintum annum inceptum ad dignitates, & perſonatus requiri, 3.

Ad Reipublicæ honores vigeſimusquintus annus expoſcitur. 4.

Quod de vno prohibetur, de alio conceditur. 5.

Textus in cap. indecorum. 3. de ætate & qualit. explicatur. 6.

Perſonatus, & beneficia habentia curam animarum, eodem iure cenſentur. 7.

De iure communi ætas requiſita ad perſonatus inchoata ſufficit. 7.

Ex noua Concilij Tridentini diſpoſitione quilibet poteſt ad dignitates & perſonatus, quibus animarum cura nullo ſubeſt, poſt vigeſimumſecundum ætatis ſuæ annum promoueri. 8.

Eadem ætas poſt Concilium ad dignitates regulares, quæ ſine cura ſunt, ſufficiens habetur. ibidem.

Vigeſimus ſecundus annus ætatis, qui ad dignitates à Sancto Concilio deſideratur, completus eſſe debet. 9.

Epiſcopus diſpenſare nequit circa ætatem à Concilio præſcriptam. 10. & 13. *Secùs de iure communi. ibi.*

Diſpoſitio Concilij, etiam in dignitatibus Eccleſiæ Collegiatæ procedit. 11.

Prima dignitas, ſeu principalis Collegiatæ Eccleſiæ, etiam poſt Concilium, niſi habenti quintum & vigeſimum annum conferri nequit. 12.

QVÆSTIO III.

Dignitates, & perſonatus Eccleſiarum Sæcularium, quibus animarum nulla cura ſubeſt, cuius ætatis Clericis conferri debeant?

1 INnocentij ſententia fuit, teſte *Abbate in cap.*
præterea, de ætate, & qualitate ordin. præficiendo,
cuius meminit *Azorius inſtitut. moral. 2 part. lib. 6.*
cap. 5. verſic. Tertiò quæritur, ad perſonatus & di-
gnitates nullam eſſe certam ætatem iure com-
muni decretam, ideoque ſufficere annum deci-
mumquartum inceptum. Sed decipitur profe-
ctò prædictus Autor alioquin doctiſſimus, &
quem legum Patrem, veritatiſque organum
2 meritò appellat *Iacob. Laurentius tractatu de in-*
dice ſuſpecto cap. 5. num. 27. nam vt rectiùs arbi-
trantur *Archidiaconus, Ioan. Andreas, Ancharra-*
nus, Geminianus, Francus in cap. 1. de ætate & qualit.
in 6. Panormitan. & Azorius locis citatis, Garſia
pluribus adductis de beneficijs part. 7. cap. 4. nu. 54.
& 64. Petr. Gregor. tit. de electione cap. 11. num. 3.
Filiucius de ſtatu Clericorum tractat. 41. cap. 5. n. 30.
3 vigeſimusquintus annus inchoatus ad dignita-
tes depoſcitur; quorum opinio licèt ſatis robo-
rari videatur argumento *dict. cap. 1.* vbi permit-
titur Epiſcopo cum maiori tantùm viginti an-
norum diſpenſare ad eas conſequendas, *& cap.*
innouamus 60. diſtinct. quidquid illis fruſtrà co-
netur reſpondere Innocentius, expreſſius tamen,
& ſine vlla tergiuerſatione ſuaderi videtur ex
Alexandri III. reſponſo reddito in Concilio
Lateranenſi, & relato *in cap. cum in cunctis 7. §.*
inferiora, de electione, vbi diſtrictiſſimè prohibe-
tur, vt nemo antequam vigeſimumquintum
annum attingat ad dignitates, vtpute Decana-
tus, & Archidiaconatus admittatur. Nec refra-
gatur quod, veluti ex verbis *dicti §. inferiora,* de-
prehenditur, illius deciſio de dignitatibus ſo-
lummodò loquitur, quibus animarum cura ſu-
beſt: nam reſpondetur *Alexandrum ibidem* non
agere ſolum de dignitatibus curam habentibus
animarum, ſed generalitèr de dignitatibus, &
ſimul de quibuſcumque beneficijs curatis. Eo
nimirum, quia, vt omniumidẽ iudicium eſt *text.*
in cap. dudum. 54. paulò ante finem, de electione, &
vna eademque ætas eſſe debet, quocirca tam ad
prædicta beneficia, quàm ad dignitates quaſcũ-
que vigeſimum quintum annum incœptum ex- 4
optat, & meritò quidem quoad dignitates, de
quibus noſter ſermo, ſiquidem, vt optimè expen-
dit *Panormitanus vbi ſupra num. 5.* ſi ad Reipubli-
cæ ſæculares honores, & dignitates, quinti & vi-
geſimi anni ætas præſcribitur, *l. ad Rempublicam,*
8. ff. de muner. & honor. cum ſimilibus, alibi à nobis
adducendis, quid ni fortiùs Eccleſiaſticis digni-
tatibus, quæ & honores iuſtiori ratione cogno-
minantur, *dict. capit. innouamus, 3. 60. diſtinct.* ipſe-
met annorum numerus neceſſarius erit?

Quibus non repugnat textus in *cap. indecorum* 5
3. de ætate, & qualitate, vbi inhibendo *Alexander*
II. vt infra annum quartumdecimum conſtitu-
to, perſonatus cuiuslibet Eccleſiæ conferatur, vi-
detur permittere, quòd poſt decimum quartum
annum poſſit concedi; quia quod de vno pro-
hibetur, de alio conceditur, *c. qualis 25. diſtinct.* vt
ex hoc textu ita probant *Cerola in praxi verbo*
Canonia, verſic. Ad ſextum, & verſic. Ad nonum, Mo-
neta de diſtribut. 2. part. quæſt. 19. num. 16. & de com-
mutat. vltimarum voluntatum capit. 10. numer. 115.
Quia reſpondetur cum *Gloſſa ibidem, verbo, intra* 6
decimum quartum, cui poſtmodum acceſſerunt
Riminaldus Iun. in l. 1. num. 187. de officio eius, &
Andreas Fachineus controuerſiar. lib. 13. cap. 3. verſ.
Quartum mouet Decius, non poſſe illud inferri à
contrario ſenſu in prædicta ſpecie, ſiquidem in-
de ſequeretur correctio iuris communis. quoad
perſonatus, & dignitates cuiuſcumque Eccleſiæ,
requiritur ætas viginti & quinque annorum, vt
ex *dict. cap. cum in cunctis 7. §. inferiora,* nuper o-
ſtendimus, & in expreſſo ea ratione concludit
Maiolus de irregular. lib. 1. cap. 30. num. 11. Quia per- 7
ſonatus, & beneficia habentia curam anima-
rum pari paſſu ambulant, *dict. cap. dudum:* Paro-
chialis verò, aut quodlibet beneficium, cui ſub-
eſt animarum cura, non datur niſi habenti vi-
ginti quinque annos, vt ſuo loco patebit: ergo
idem in perſonatibus obſeruandum erit, & vt de
dignitatibus reſoluimus, non niſi attingentibus
quintum & vigeſimum annum conferendi erũt:
ſufficit enim de iure communi, prædictam æta-
tem incœptam eſſe, vt profert *Hoſtienſis in ſumma*
titulo de ætate, & qualitate, §. ætas, num. 1. in princip.
vbi inquit, quòd ætas requiſita ad dignitates
inferiores reſpectu Epiſcopi ſufficit quod at-
tingatur.

Sed quidquid de iure cõmuni obtineat; ho- 8
die ex nouiori ſacri Tridentini Concilij decre-
to *ſeſſ. 24. cap. 12.* nemo ad perſonatus, & digni-
tates quaſcumque, quibus animarum nulla cura
ſubeſt, promoueri poterit, niſi qui ſaltem vige-
ſimum

ſimum ſecundum ſuę ætatis annum egerit. In quo à iure communi Tridentinam Synodum diſcordare affirmat *Garſia d.c.4. n 56.* & probare videntur *Azorius d.lib.6.c.5.q.3.verſ. Cæterum, P. Leonardus Leſſius de iuſtit.lib.2.c.34.dubitat.20. nu. 108. Marcila in declarat. Concilij lib.2. tit. 8.c. 11. verſic.* Archidiaconi, *Moneta de commutat. vltimar. voluntat.c. 10.n.115. P.Gabriel Vazquez tractat.de beneficijs c.3.§ 2.n.15.* vbi eamdem ætatem, etiam ad dignitates regulares, quibus nulla animarũ cura ſubeſt, deſiderari affirmat *Filiucius d.c.5.nu. 30. Maſobrius in ſua praxi habendi concurſum requiſito 10. dubitat.11.n.24. Nouarius in ſingul. Canonic conclus.15. Squilant.de priuileg. Clericor.c.4.n. 72. Auguſtin. Barboſa* plurimos referens *de officio, & poteſtat Epiſcopi p.3.allegat.60.n.65.& lib.1.iuris Eccleſiaſtici, c.21.n.50.& tract.de* Canonic. *c.13.*
9 *num.21.* qui omnes(vno *Azorio* excepto)notant hos viginti duos annos, de quibus mentio fit a Concilio, debere eſſe completos, nec ſufficere quòd cœpti ſint, & ita bis declaraſſe Cardinales ſacri Concilij Tridentini veridici Interpretes obteſtatur *Garſia vbi proximè nu.* 70. & ſuaderi inquit *Leſſius d.c. 34. n.108.* cui cęteri poſtea ſubſcripſerunt ex illa loquendi forma Concilij *viginti duobus annis non minores,* quam opinionem etiam probant *Quintil. Mandoſ.de ætate minor.c.5. num.10. P.Molina de iuſtit.lib.2. diſputat.573.circa principium, Vega in ſumma, p.1.c.96.caſu vnic. Auguſt. Barboſa in remiſſion. ad dictum caput Concilij, verbo & 22. annis non minores, & dict. tractat. de Canonicis cap.13.num. 2.* vbi refert *Enriquez lib. 14.cap.8.§.10. in fine, Emanuel Sà verbo beneficiũ num.31. & Cenlam in praxi part.1. verbo beneficia, §. 1. verſic. Ad dignitates,* contrarium tenentes, in qua ætate Epiſcopus diſpenſare non po-
10 terit, vt ipſi iure communi indulgeatur, veluti pluribus admonet *Garſia loco allegato num. 57. Leſſius* etiam *vbi ſuprà num.108.& Vazquez dict. loco num. 108.* vbi hoc latè explicat, & *Filiucius dict. cap.5. num.30.*

11 Quod vtique Concilij decretum ita explicatum nedum in dignitatibus, & perſonatibus Cathedralis Eccleſiæ locum ſortitur, vt dicti Canonis verba manifeſtè conuincunt, ſed etiam in dignitatibus & perſonatibus Collegiatæ, veluti ſacra Cardinalium Congregatio cenſuit ſuper *dictum cap.* Concilij, his verbis: *hoc decreto dignitates etiam in Eccleſijs Collegiatis comprehenduntur:* & hanc opinionem veriorem & Concilio conformem appellat *Armendar.in addit.ad Recopilat.legũ Nauarræ lib.1. tit.18.l.7.de Epiſcop.n.2. Nicolaus Garſia dict.cap.4.num.62.* vbi *& num. ſequentis* reſpondet aliæ declarationi pro contraria ſententia adductæ à *Maunele Rodriguez Quæſtion. Regular.tom.1.qu.11. art.2.* & ab alijs, quos citat *Barboſa lib.1.iuris Eccleſiaſtici cap.21.num.51. & tract.de Canonicis cap.13.num.23.* vbi *num.10. & dict.cap.21.iuris Eccleſiaſtici num.65.* Hoc limitat
12 In principali dignitate eiuſdem Collegiatæ Eccleſiæ, ad quam ex mente eiuſdem Concilij vigeſimuſquintus annus inceptus requiritur: quia regulariter habet curam animarum in foro exteriori, vel interiori; cui etiam in omnibus
conſentit *Filiucius de ſtatu Clericor.dict. tract.41.*
cap.5.num 30.& 31. Barboſa vbi ſuprà numer. 48. 13
qui & *num.52.* addit, quòd licèt olim attenta diſpoſitione *cap.vnic. de ætate, & qualit.lib 6.* poſſet Epiſcopus diſpenſare, vt qui viginti annos compleuerit, obtineret dignitates & perſonatus, quibus cura non imminet animarum: tamen cùm ætas hæc ſit determinata à Concilio Tridentino *dict. cap. 12.* ſuper eam iam non poterunt Epiſcopi diſpenſare, ex ſimili doctrina *Azorij inſtitut.moral.part.1.lib.6.cap.5. qu.9. Nicol.Garſiæ dict. cap.4. num. 71. Riccij in praxi Archiep. decis. 309. numer. 9. part. 4. Sigiſmund. à Bonon.de elect.dubio.62. num.6.*

SVMMARIVM.

Patronus impubes poſt ſeptimum annum præſentari poteſt. 1.

De iure communi, nec monialis ante decimum annum nec Monachus ante quadrageſimum ad electionem admittebatur. 2.

Licèt per præſentationem ſponſalia inter præſentantem, & præſentatum contrahi videantur, per electionem non niſi matrimonium contrahitur. 3.

Poſt Concilium Tridentinum Subdiaconus, ac per conſequens duo & viginti annorum Canonicus cuiuſcumque Eccleſiæ eſſe debet, vt vel in minimo negotio vocem habeat in Capitulo 4.

Regulares omnes, niſi poſt emiſſam profeſſionem, quæ hodie ſaltim decimoſexto anno ætatis fit, vocem habere nequeunt. 5.

Diſpenſatus in ætate ad Canonicatum, non ideò cenſetur etiam in eo diſpenſatus, vt vocem dare poſſit in Capitulo, vel in electionibus ſuffragari. 6.

QVAESTIO IV.

Vt Eccleſiaſticæ perſonæ ad electionem admittantur, & ad id vocem habeant in Capitolo?

ETſi impubes patronus præſentandi legitimam perſonam habeat, cum è ſeptimo 1
anno egreditur, vt ſuprà *anno ſeptimo* ſpeciali capite reſoluimus: eligere tamen, niſi in puber-
tate conſtitutus nemo poteſt. Inde eſt in mo- 2
niali, aut alia religioſa fœmina (ante Concilij Tridentini reformationem) duodecimum annum cum profeſſione, & in Religioſo, Canonico. vel ſimili Beneficiario decimumquartum ad omnem electionem requiri, *cap. in dignitatibus 43. in principio, cap. ex eo 32. de elect. lib.6.* docent expreſsè *Archidiaconus in cap. quædam n.3. diſtinct. 2. Sylueſt. in ſumma verbo ætas num.2. verſic. Septimum, Martinus Rabault. in floſculis beneficialibus fol.41. Cæſar Lambertinus de iure patronatus lib. 2. part. 1. qu.1. princip. art.5. numer. 10. Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap.5. num.54. & regula 18. Cancellariæ qu.1. num.3. Petr. Greg. in titul. de electione. cap.8. num.1.*

Cuius diſcriminis eam vtique velut rationem 3
formalem aſſignat *Cæſar Lambertin. de iure patronat. vbi ſuprà,* & latiùs *2.q. principal. art.9. à nu. 10.* quia per actum præſentationis ſponſalia quodam-

danimodo contrahuntur inter præſentantem, & præſentatum : at verò inter eligentes, & electum ſpirituale quoddã matrimonium celebratur, vt Innocentius Tertius profitetur *in cap. cũ cum inter Canonicos 21. de electione*, his verbis: *Si dictus Præpoſitus eidem electioni conſenſerit, vt per mutuum conſenſum eligentium & electi, quaſi coniugale vinculum ſpecialiter ſit contractum:* ergo rectè ad præſentationem, velut ad ſponſalia ſeptimũ annum, & ad electionem, quaſi ad matrimonium duodecimum in fœminis, & in viris quatuordecimum expoſtolat.

4 Dixi enim hoc ante Concilium Tridentinum locum obtinuiſſe, nam poſt ipſius diſpoſitionem, vt *ſeſſ. 22. de reformat. cap.* 4. continetur ſaltim Canonici Cathedralis, Collegiatæ, aut alterius ſæcularis, vel regularis Eccleſiæ, antequam in Subdiaconatus ordine ſint conſtituti, ideoq; & 22. annorum egerint, vocem in Capitulo habere non poſſunt nedum in electionibus, ſed etiã in omnibus actibus expediendis, qui capitulariter expediuntur, vt declarauit ſacra Eminentiſſimorum Cardinalium Congregatio hoc loco Concilij, teſte *Ioanne Gallemart. ibidem*, & probat *Moneta de diſtribut. part. 2. quæſt. 19. nu.* 17. diximuſque *ſupra, & anno* 14. vbi de Canonicis Cathedralibus & Collegiatis.

5 Qui quidem locus Concilii, licèt de Monaſterijs regularium non loquatur, etſi regularium Eccleſiarum meminerit, eadem Congregatione ita ſentiente; ideò tamen ius commune quoad Religioſorum perſonas, ſiue ætatem, hac in parte illibatum permanere ex eodem iure communi credendum non eſt, ſiquidem cùm in monaſteriis, qui vel quę non ſunt tacitè vel expreſsè profeſſæ, electionibus intereſſe non debeant, *dict. cap. ex eo 32. §. fin. de electionib. lib. 6.* & profiteri ex noua Concilij Tridentini ordinatione *ſeſſ. 25. de regular.* in quacumque religione tam virorum, quàm fœminarum nulla valeat perſona ante decimumſextum ętatis annum expletum, planè conuincitur ius commune etiam quoad regulares ex Concilio eſſe arrogatum, etſi non ex illo *cap. ex hoc.*

Quæ ex Concilio præſcripta ætas adeo in Canonicis quarumcumque Eccleſiarum ad eligendum neceſſariò requiritur, vt quamuis Apoſtolica diſpenſatione impetrata aliquis ante debitum tempus fuerit in Canonicum receptus, virtute tamen prædictæ diſpenſationis vocem in Capitulo dare, aut in electionibus ſuffragari non poterit, vt ex *Rubuffo in praxi benefic.* vbi *de diſpenſation. ad plura beneficia nu. 58.* & *Maiolo de irregular. lib. 1. c. 30. n. 12. in fin.* reſoluimus ſupra *hoc eodem anno*, & expreſsè probari videtur ex *d. cap. ex eo 32.* iuncta explicatione communi, quæ tenet impuberem in illius ſpecie, beneficio Pontificiæ diſpenſationis fuiſſe Canonicum: qui tamen ideò ad electiones, cæteroſque capitulares actus non vocabatur, abſque metu nullitatis ob ipſius contemptum. 6

ANNVS VIGESIMVS TERTIVS.

SVMMARIVM.

De iure communi ætas viginti & quinque annorum ad Diaconatum requirebatur. 1.

Partitarum noſtrum ius, non minorem ætatem viginti & ſex annorum ex Concilio generali Viennenſi 2. *Deinde potuit Diaconatus vigeſimum annum habenti conferri.* 3.

Nunc verò ex Tridentini decreto nullus ante vigeſimum tertium ætatis annum incæptum poteſt Diaconus ordinari. 4. & 5.

Inchoata quando hæc ætas dicatur. 5.

QVÆSTIO VNICA.

Quæ ſit requiſita ætas ad Diaconatum?

1 Iure veteri nemo ante vigeſimum quintum ætatis annum Diaconus poterat initiari, veluti ex Concilijs, Toletano, Carthaginenſi, & Agathenſi probatur in *c. de his 5. 28. diſtinct. c. placuit 5. c. Epiſcopus 6. 77. diſtinct.* idemque affirmat *textus in c. nemo 2. 78. diſtinct.* qui deſumptus fuit ex *authent. de ſancti Epiſcop. §. Presbyterum*, & teſtantur *Burcardus decretor. lib. 2. c. 9. Ioan. Nicol. in Enchirid. Sacerdotum tit. 3. de pluralitate beneficior. n. 2. & 3. Gutierrez Canonic. lib. 1. c. 26. n. 3. Auguſt. Barboſa tractat. iuris Eccleſiaſtici c. 33. n. 88.* à quo
non multum diſtare videtur ius noſtrum patriũ
expreſſum *in l. 27. tit. 6. p. 1.* his verbis: *E quando* 2
fuere de edad de veinte è ſeis años, puede recibir orden de Diacono.

3 Poſtea verò ex Concilio Generali Viennenſi Diaconatus conferebatur his qui vigeſimum annũ attingebant, *Clemem. Generalem de ætate, & qualitate, & ordin. præfic.* ex qua ita retulerunt *Maiol. de irregular. lib. 1 cap. 30. n. 8. Menoch. de arbitrar. caſu 427. nu. 15.* & ferè omnes infra enumerandi.

4 Verùm cum adoleſcentium mens minus ſibi conſtet, vt *Maioli* verba vſurpem *d. num. 8:* & proinde graui vinculo adſtringantur, Diaconatus, ne tam grandi periculo ſubijceretur, qui vix primum adoleſcentiæ initium pertigiſſet, Conciliũ Tridentinum ſumma conſideratione huic rei prouidet, & Diaconatum non niſi exiſtenti in vigeſimo tertio anno ſaltem incepto permiſit *ſeſſ. 23. cap. 12. de reformatione*, cuius ſententiam proferunt, & confirmant *Reginaldus in praxi fori pœnitent. lib. 30. tract. 3. nu. 166. Emanuel Rodriguez Quæſtion. Regular. tom. 3. q. 23. art. 6 Gutier. d. lib. 1. c. 26 nu. 5. & 8. Henriquez in ſumma lib. 10. c. 19. §. 2. Cerola in praxi Epiſcopali p. 1. verb. ordo, §. 1. Quarant. in ſumma Bullar. verb. ordo, verſicul. Colligitur, Aegid. Koninch de Sacrament. tom. 2. diſput. 20. num.* 102.

Digitized by Google

102, *Vgolin. de offic. & poteſt. Epiſcop. c. 26. §. 6. n. 4. & 5.* Garſia *de benefic. p. 7. c. 4. nu. 210. Filiucius de ſtatu* Clericor *tract. 41. c. 5. nu. 28. Piaſeciusin praxi Epiſcopal. p. 1. c. 5. nn. 23. Petrus de Bollo in Oeconom. Sacra claſſe . . c. 2. 9. 1, ad medium, Moneta de diſtrib. 2. p. q. 19. n. 12. & de commutat. vltim. & voluntat. cap.* 10. *n.* 187. *Barboſa de poteſtat. Epiſcopi p. 2. alleg. 16. n. 1.* & plures allegans *in collectaneis ad Clement. in d. Clement. generalē n. 3. & d. lib. 1. iuris Eccleſiaſtici c. 33. n. 88 Vinianus in praxi iuris patronat. tit. 1. c. 1. n. 187.* nouiſſimè *Roderic. Acuncha in d. c. Subdiaconus n. 1. Antonin, Diana reſolut. moral. 2. p. tract. 2.*
5 *Miſcellan. reſolut. 29. in princip.* Qui omnes & inſuper notant dictum terrium & vigeſimum annū ad Diaconatus ordinem ſuſcipiendum ex præſcripto Tridentinæ Synodi, etiam Monachis neceſſarium inceptum ſufficere, vt etiam *anno ſuperiori* de Subdiaconatu diſputantes latius adſtruximus *quæſt. 1.* vbi & *num. 10.* aduerſus commu- nem Interpretum exiſtimationem duce *Roderico Acunha loco proximè adducto num. 2.* defendimus, tunc inchoatum dictum annum vigeſimumſecundum quoad præſentem inſpectionem diei, cùm eiuſdem anni prima hora fuerit elapſa: & tandem *numeris ſequentibus* alia notauimus præſenti diſquiſitioni maximè concernentia, quæ cùm requiſitis ætatibus ad omnes ſacros ordines communia ſint, ſat vobis probatum iri arbitramur, quòd vno tantùm loco illa ſcripſerimus, & à cæteris, quibus conducere videbantur, ad eum lectorem remiſerimus, necnō & ad quæſtionem de ætate ad Presbyteratum neceſſaria, quam *infra anno* 25. diſputabimus.

ANNVS VIGESIMVS QVINTVS.

SVMMARIVM.

Omne quod eſt, ortum, accretionem, ſtatum, & decretionem habet. 1.

Aetas ſtatus quando incipiat & finiatur? 2.

Pueros vſque ad annos quinque, nec cogendos perferre labores, nec diſciplinæ eſſe tradendos, inquit Ariſtoteles. 3.

Homo vſque ad annos terdecim ſecundum Ali Abbas *in longum creſcit, aut ſecundum* Plinium, *poſt annos ter ſeptenos: deinceps verò ad plenitudinem augetur.* 4.

Opinionem eorum, qui aſſerunt homines ad annum primum & vigeſimum creſcere, Eccleſia comprobauit. ibidem.

Quintum & viceſimum annum eſſe creſcendi finem, vt verius traditur. 5. & 10.

Aetas quot annorum tempus dicatur. 2. *ibidem.*

L. 2. verſic. Apparet. ff de minor. illuſtratur. 6.

Quoad reſtitutionis beneficium attinet, & liberationem à curatoris poteſtate, ætas quinque & viginti annorum æquè in fœminis ac in viris ſpectatur. 7.

Fœminæ poſt ſecundum & viceſimum annum cum dimidio finem creſcendi faciunt, iuxta naturæ regulas. 8.

Mutatio ætatis in viris fit de ſeptennio in ſeptennium, & in fœminis de ſextanio in ſexennium. 9.

Andr. Laurent. *ætatem ſtatus perperam quadrageſimo anno conſtituit.* 11.

Secundum ius eodem tempore cum viris fœminæ ad ſtatutum perueniunt. 12.

Fœmina licèt reſpectu corporalis proceritatis citiùs, quam vir ab infantia egrediatur, & ad ſtatum perueniat, reſpectu iudicij ſecus experitur. 13.

Hippocratis locus de præmaturo fœminarum ſapientia explicatur. 14.

Dimidium corporis, quod quis habiturus eſt, primo vitæ quinquennio adeſt. ibid.

Fœminæ citiùs ſapere incipiunt, ſed non niſi ordinario tempore cum viris perfectè ſapiunt. ibid.

Hæc ætas ſtatus alio nomine legitima dicitur. 15.

Legitimæ ætatis non dicitur qui veniam impetrauit. ibidem.

Aetas viginti & quinque annorum terminus dicitur iuuenilis facilitatis ibid.

Refellitur ſententia affirmantium de iure Canonum ætatem legitimam triginta annorum eſſe. 16.

Legitima ætas variè in iure accipitur. 17.

Legitima vt qualibet alia ætas poteſt ſtatuto minui, vel augeri. 18.

Matura ætas quæ dicatur? 19.

Perfecta ætas quæ ſit? 20.

Trigeſimus annus, perfecti viri ætas nominatur, & quare? 21.

Aetas plenitudinis Chriſti, in qua omnes ſumus reſurrecturi, quare perfecta dicatur? 22.

Maior ætas quæ appelletur? 23.

Vſusfructus relictus vſque ad maiorem ætatem vigeſimoquinto anno elapſo extinguitur. 24.

Maior ætas minori oppoſita ſiue legis, ſiue hominis diſpoſitione, viginti, & quinque annorum eſt interpretanda. ibid.

Robuſta ætas, quæ ſit? 25.

Conſtans ætas quæ nominetur? 26.

Aetas plena.

Integra.

Iuſta.

Firma.

Impleta.

Et virilis, quæ dicatur? 27.

Pueri & ſenes propriè viri non dicuntur. 28.

Iuuentus, quæ ætas ſit? 29.

QVAESTIO I.

Aetas plena, integra, perfecta, robuſta, firma, impleta, iuſta, virilis, conſtans, matura, legitima, maior iuuentus, viridis iuuenta, ſeu quæ vocatur in libris noſtris ætas ſtatus, quot annorum dicatur?

CVM ſit neceſſe ex doctrina Philoſophi, 1
omne quod eſt ortum, accretionem, ſtatum,

ruin, & decretionem habere, dubium non eſt,
homines etiam hac generali definitione com-
prehendi, maximè cùm id expreſsè *Galenus* aſſe-
rat *libro de morborum temporibus, cap.* 1. ac per
conſequens vt quemadmodum cætera à natura
ipſa, aut productione, vel generatione proue-
nientia, poſt creationem ad ſtatum perducun-
tur, ſiue ad illud tempus, quo animal neque au-
geſcat, neque decreſcat: ita & illorum rationa-
lis natura abſoluto creſcendi ſpatio ſtatum in-
grediatur opus eſt: quo ſenſu cuiuſdam patris
teſtamento cautum eſſe, vt filio cùm ad ſtatum
ſuum perueniſſet, ſolueretur, *Papinian.* memorat
in l. cùm pater 77. §. curatoris ff. de legat. 2. & pro-
miſſionem ſtatum capere dicit *Iabolenus in l. à
Titio* 108. §. *fin. de verborum obligat.*

2 Hoc enim perſpicuum eſt: difficultas verò in
deſignando numero annorum verſatur, quo ſta-
tus huiuſmodi ætas incipit, & abſoluitur. Et
quidem huius dubij reſolutio illius difficillimæ
quæſtionis exagitationem expoſtulat, videlicet,
quo tèmpore hominès ita ad ſummum excre-
ſcant, vt amplius creſcendi ſpe deſtituantur?
Nam cùm ſtatus naturalis augmenti termino
ſit immediatè conſequens, quare à nonnullis
media quies appellatur, inter contrarios illos
motus augmentationis, & diminutionis, finis
creſcendi neceſſariò principium erit ſtatus.

3 Ergò vt quæſtionē exordiamur, à Philoſophis
eius definitio petenda erit; & quia inter ipſos
hac de re ſumma diſſenſio eſt, aliquorum ſen-
tentias in medium proferam, vt illis vndequaq;
ſedulò perſpectis, vtra earum ſit verior, & ſe-
quenda, omnibus commodiùs appareat. Et in
primis eorum Princeps Ariſtoteles 7. *libro Poli-
tic. capit.* 17. inſinuare videtur, pueros ad quin-
tum annum dumtaxat creſcere. Nam ex quo
præcipit illos vſque ad annos quinque alicui
diſciplinæ tradendos non eſſe, nec cogendos
perferre labores, ne impediatur accretio, fateri
videtur, eo termino elapſo augmentum de-
ficere.

4 Cæterum Hali Abbàs 4. *Theorica* cap. 2. in ea
fuit opinione, vt exiſtimaret Ariſtotelis illam
fuiſſe mentem *in Problematibus*, quòd homo vſ-
que ad annos terdecim augmentum patieba-
tur, à quibus merito diſsentiens *Plinius lib.* 11.
naturalis hiſtoria, capit. 37. *circa finem*, hominem
creſcere, inquit, in longitudinem ad annos vſq;
ter ſeptenos; tum deinde ad plenitudinem. Et
Macrobius lib. 1. *in ſomno Scorpionis, cap.* 6. Simili-
ter ait poſt tres ſeptenos annos; genas flore ve-
ſtit iuuenta, idemque annus finem creſcendi in
longum facit. Cui opinioni, quaſi veriſſimæ
vniuerſalem Eccleſiam acceſſiſſe, illamq; quoad
ieiunii præceptum fuiſſe ſequutam, indubitan-
tèr teneo, & probant ex noſtris ferè omnes, qui
aſſerunt, pueros ad annum vſque primum & vi-
geſimum, à ieiunij obligatione exiſtere immu-
nes, ne alimenti defectu illorum accreſcio, in-
tercipiatur, quorum plurimos ipſemet loco re-
tulimus: de opinione verò, quæ à iuris ciuilis
profeſſoribus verior exiſtimatur, noſtra diſce-
ptatio eſt.

Alij ergo, nec inferioris notæ Scriptores vi- 5
geſimumquintum annum creſcendi metam præ-
figunt; hos recenſet *Ioann. Alphonſus à Ruicibus
in medicina medicorum incipientiū luminari* 2. Quo-
rum ſententiam probare mihi expreſsè videtur
Auicenna Fen. 1. *lib.* 1. *doctrina* 3. *cap.* 5. dum ſen-
tit ætatem, in qua ſtat, nec augetur animal, eſſe
iuuentutem, *Camillus Baldus in phyſiognomica Ari-
ſtotelis* 2. *part. cap.* 7. *verſicul. Manus longa & gra-
ciles, folio mihi* 70. cui accedit eius Interpres *Pe-
trus Garſia, ibidem, diſputat.* 17. *cap* 5. Nam cum
explorati ſit iuris, vt inferiùs apparebit, iuuen-
tutem anno vigeſimoquinto initium ſortiri, ſta-
tus ætatem ipſa iuuentute deſignans, illorum
ſententiæ proculdubio fauere videtur, aduerſus
cuius opinionis aſſertores pluribus accerſitis
ſuffragiis nouiter inſurgit *Pat. Fran. de Mendoza
lib.* 4. *viridarij, problem.* 14. *per totum*.

In qua quidem opinionum conflictatione 6
ciuilis Philoſophiæ parentes poſtremam Aui-
cennæ, & reliquorum ſententiam fuiſſe quaſi
certiorem amplexatos plurima legum, ipſorum-
que Interpretum teſtimonia demonſtrant, quo-
rum prout nunc illud *Vlpiani* memoraſſe ſuffi-
ciat *in l.* 1. *verſicul. Apparet, ff. de minoribus*: cæ-
tera verò poſt modum in principalis quæſtio-
nis reſolutione fideliter dabo. Sed vt ad Vlpia-
num reuertamus, his verbis ſupradictam opinio-
nem Prudentibus communiter placuiſſe refert.
Apparet, inquit, *minoribus annis viginti quinque,
eum opem polliceri: Nam poſt hoc tempus compleri
virilem vigorem conſtat.* Nequaquam enim com-
pletus virilis vigor poſt quintum & viceſimum
annum cenſeri poterat, niſi in eo, cuius adeò
augmentatum corpus cernitur, vt vlterius cre-
ſcendo progredi impoſſibile eſſet, alioqui quis
non videt, vigorem virilem completum dici
haud poſſe? Sic enim *d. l.* interpretantur iuris
noſtri Scriptores, ex eaque veluti certum illud
axioma proferunt, ſcilicet, homines ad annum
vſque quintum & viceſimum creſcere. Ita *Iaco-
bus Cuiacius in commentar. ad titulum de minorib. in
dict. l.* 1. *& lib.* 8. *reſponſ. Papini, ad dict. l. cùm
pater* 77. §. *curatoris, ff. de legat.* 2. *Sforc. tractatu de
reſtitut. in integrum part.* 1. *quaſt.* 2. *art.* 3. *num.* 36.
Oſuald. lib. 21. *Donelli cap.* 7. *litera A.*

Quæ ætas licèt in fœminis etiam quoad reſti- 7
tutionem attinet, & curam, abſque ſexus diſcri-
mine, creſcendi meta æſtimetur. vt ex *Cuiacio vbi
ſupra*, & *Franceſco Calda in l. ſi curatorem, in defini-
tione, verbo, Minoribus, numer.* 1. *C. de in integrum re-
ſtitut.* obſeruauit *Oſualdus dict. loco, & litter. A* ex
peculiari ratione, quam ipſe ſubijcit. Nihilomi- 8
nus, quia illas citiùs quàm mares creſcere, inter
omnes Philoſophos conuenit, vt ipſorum teſti-
monijs affatim oſtendi ſupra *anno* 21. *quæſt.* 2. ea
ætate, vt vtriuſque ſexus fideles Eccleſiaſtico ie-
iunio adſtringantur *numer.* 11. aſſerendum eſt,
breuiori ſpatio quàm viginti & quinque anno-
rū ipſas, veluti termino vltimo augeri: quod etſi
nullus, quem viderim, præſcripſerit; attamen na-
turali ratione ductus exiſtimo, id anno vigeſi-
mo ſecundo incœpto omnibus fœminis con-
tingere. Nam vt ex *Solone Clemens* tradit *libr.* 6.

& re-

& refert *Cuiatius ad legem 5. ff. qui teſtament. facer. poſſ.* & poſt eum *Ioan Boreolten. in princip. inſtitut. quibus mod. tutel. fin. numer. 2.* mutatio ætatis, quæ in maſculis per ſeptennarium numerum fit, in fœminis verò naturaliter quolibet ſexenario operatur, quod exemplo pubertatis affabrè conuincitur. Nam vir primo ſeptenario impleto ab infantia égreditur. Cui ſi alterum adijcias, pubertatem incipiet, quæ duplici ſeptennio perficitur. At in fœmina, vt vnicum ſexennium infantiles annos abſoluit, vnum & alterum pubertatem conſtituet, cum hæc in mulieribus duodecimo anno initium ſortiatur: ergo pari modo circa præſentem quæſtionem philoſophari oportebit, & definire argumenti terminum, quod viris triplex ſeptennium cum dimidio & paululum amplius adfert, eodem ſexenniorum numero fœminis contingere, videlicet anno vigeſimo ſecundo iam incœpto, & hoc ſecundum naturæ leges procedit. Nam de iure ciuili aliud obſeruatur, vt inferiùs apparebit.

10 Ex his ergo facilis reſolutio infertur ſuperioris à nobis initæ quæſtionis. Nam cùm ſtatus, vt initio notaui, ætas ſit, qua creſcendi potentia ſiſtit, ex iam dictis, anno vigeſimo quinto tranſacto illam præfiniamus oportet. Nec mirum, ita enim expreſsè eam deſignat *Alexander Imperator in l. ex his verbis 5. C. quando dies legat. cedat.* vbi cum illis verbis à teſtatore fuiſſet legatum relictum, *do, lego Aeliæ Seuerinæ filiæ meæ, & ſecunda decem, quæ legata accipere decreueris, cum ad legitimum ſtatum perueneris,* reſpondit *Imperator: Et ideò ſi Aelia Seuerina filia teſtatoris, cui legatum relictum eſt, die legati cedente vita functa eſt, ad hæredem ſuum actionem tranſmittit, ſcilicet, vt eo tempore ſolutio fiat, quo Seuerina, ſi rebus humanis ſubtracta non fuiſſet, vigeſimum quintum annum ætatis impleuiſſet,* quomodo accipiendus eſt textus *in d. l. cum pater 77. §. curatoris, & textus in l. cum de ætate 13. ff. de probation.* & in terminis prædictæ reſolutioni ſubſcribunt *Gloſſa in d. §. curatoris verb. ad ſtatum, Bernab. Briſon de verbor. ſignificat. verb. Statum quoque ætatis, Cuiacius vbi proximè, & de diuerſis temporum præſcription. c. 29. Hotoman. comment. verb. Iuris, verſic. ætatis gradus, Vbertus Giphanius in d. l. his verb. 5.* vbi paſſim omnes *Sphortius & Oſualdus locis ſupra enarratis, Auendan. de cenſibus c. 81. n. 5. in fin.* noſter Alphon. *Perez de Lar.*

11 *ia compend vitæ hominis, c. 22. n. 3.* Quamuis non me lateat Andream *Laurentium* inter medicos eximium *tom. 2. tractat. 4. de ſenectute c. 21* ſtatum anno quadrageſimo ætatis ſtatuiſſe.

12 An verò hac eadem ætate leges præſumant, ſimul cum viris fœminas ad ſtatum peruenire, nec expediti iuris quæſtio eſt, *Iacobus Cuiacius*, cuius authoritati ſemper plurimum tribuo in *d. l. 5. ff. qui teſtament. facer. poſſ.* exiſtimat Interpretes noſtros in infantiæ, & ſtatus definitione, inter fœminam & marem diſcrimen nullum facere. Et licèt huius rei, nec rationem vel fulcimentum adducat, eo verumtamen defendi poterat, quia, vt Author eſt *Franciſcus Hotoman. loco præcitato,* Iuriſconſulti mentis potius & indicij, quã corporis, incrementique rationem adducunt. Vnde eſt, quod licèt celerius fœmina ad extremum proceritatis accedat, vt diffiteri non poteſt, non tamen citius quàm vir, vel à cura eximitur, vel à reſtitutionis beneficio excluditur: quia etſi corporali vigore minori tempore polleat, mentis tamen, & conſilij fragilitate laborat. Quod potiſſimum leges inſpiciunt, vt probat *Oſualdus vbi ſupra.* Quapropter licèt fœmina naturali ordine ab infantia prius egrediatur, & ad ſtatum perueniat; cum tamen illis annorum curriculis debito iudicio & intellectu careat, quoad ius ciuile ſpectat, quaſi adhuc infans, & non integræ ætatis reputatur, donec illud tempus attigerit, quo vir quaſi quaſi mente infantiam deſerit, vel plenæ rationis particeps ſtatui approximat.

Sed hæc ratio *Hippocratis* teſtimonio, cuius ſingularis apud conſultos authoritas eſt, *l. ſeptimo menſe, ff. de ſtatu hominum,* euidenter conuincitur, ille enim *lib. de ſeptim. partu,* ſic ait: *Fœminæ dũ vteri materni ergaſtulis coercentur, longiore quàm mares tempora conformantur, & creſcunt: ſed vbi à matre ſeiunctæ fuerint, citius quàm mares creſcunt, pubeſcunt, ſapiunt, & ſeneſcunt,* &c. Ergo ſi velocius 13 fœminæ ſapiunt, & mentis compotes redduntur, 14 ſuperiùs à nobis excogitata ratio omnino deficit, ac conſequenter celerius, ac exiguiori tempore quàm viri, fœminæ à curatorum poteſtate eximi, & repelli à reſtitutionis beneficio debebant.

Verùm ſi aliqualem interpretationem hæc manifeſtè pugnantia *Hippocratis* verba recipiunt, illam eſſe affirmarem, ſcilicet fœminam dixiſſe citius ſapere, pro eo quod eſt, incipit ſapere. Quod quidem verum eſt, quemadmodum & cæteras naturæ operationes, plus celeriter quã viri exordiuntur. Sed fœminarum ea imperfectio eſt, vt fere omnes, licèt non nihil, ſapere incipiant, & hoc vtique citiſſimè, nulla verò niſi ordinario temporis progreſſu, quinque & viginti annorum ſimul cum viris ad perfectioris intellectus culmen perueniat, quemadmodum intelligendus erit *Sfortius Oddus tractat. de reſtitut. p. 1 quæſt. 2. articul. 4. numer. 41. in fine* dum inquit, quod quantum ad complementũ virilis vigoris, numerus viginti & quinque annorum, vtriuſque ſexus par eiuſdemq; virtutis, & perfectionis eſt. Vti forte & illud commune erit, quod tradit *Ariſtoteles de generatione animal. lib. 1. cap. 18. pag mihi 634. Plinius lib. 7. Hiſtoria naturalis c. 16.* quibus accedit *Ioan. à Ruicibus in medicina medicorum incipientium, luminari 2. verſ. Patres autem, pagina 59.* Scilicet medietatem corporis, quod quis iam grandeuus, & ad ſtatum perueniens habiturus eſt, primo ætatis quinquennio adeſſe; etſi id in fœminis neget Author libelli, cui titulus *Marauillas de naturaleza,* & in maſculis citius, primo ſcilicet vitæ triennio admittat.

Quibus ita præfinitis ſciendum erit, hanc vi- 15 geſimi & quinti annorum ætatem, quam ſtatus dicimus, & quam propriè ætatem appellari (cũ hoc annorum numero plerique ætatem definierint) ſcribit *P. Alphonſ. Venero in Enchirid. tempor. pag. mihi 29. in vltima editione,* licet alios aliter hac de re ſenſiſſe *ibidem* referat, diuerſimodè à noſtris legum conditoribus nominari: multoties

enim eam legitimam nuncupaſſe comperimus. ideò fortè, vt Briſonio placuit de verbor. ſignificat. lib. 10. & elegantiùs ſelectarum lib. 1. Cuiac. dict. cap. 29. de præſcript. Quod Lege Letoria in id vſque tempus adoleſcentes curatorum authoritate reguntur, l. 2. C. Thodoſ de donation. quo nomine illam demonſtraſſe Conſulti videntur in l. quæro 3. §. fin. ff. de teſtament. tutel. l. cum filiofam l. as 50. in fine, ff. de legat. 3. l. Aurelio 20. §. Caius Seius, de liber. legat. l. 1. de fideiuſſor. tutar. l. ex duobus 27. ff. de negot. geſtis, l. vltim. §. Diuus, ff. de publician. l. ſi fideiuſſores 41. ff. de fideiuſ. l. vltim. in fine, de appellation. eoque vſi ſunt Imperatores in l. de his 12. C. de adminiſtration. tutor. l. 1. C. de tutor. & curator. qui ſatis non dederunt, l. quadam 2. C. ſi mater indemnitatem promiſerit. l. 1. C. de curat. furioſ l. 1. C. ſi quis ignar. rem minoris, l. 1. C. ſi maior factus, l. 2. C. de temporibus in integrum reſtitut. l. 4. C. de tranſact. l. 1. C. ſi tutor. vel curator. l. 1. C. ſi aduerſus rem iudicatam, l. 2. C. in quibus cauſ. reſtitut. in intgr. l. 2. C. qui ætate, vel profeſſ. lib. 10. l. fin. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt.

Vnde legitimam ætatem hoc vigeſimo & quinto annorum numero iuris ciuilis ſectatores definiunt: ita antiquiſſimus Rofredus in tractatu de libellis, part. 7. tit. de Senat. Conſult. clementia. Simoncellus de decretis in præfatione num. 9. Iacob. Cuiacius locis ſuperius relatis, Hieronym. Cagnolus in l. 2. numer. 158. C. de pactis inter emptorem & venditorem, Gloſſa ad §. accedat, liter. C. inſtitut. Lancellot. de pœnis, & remiſſ. Iacob. Spiegel. in lexicon. verbo Legitima ætas, vbi etiam cæteri verborum iuris Expoſitores. Ioan. Oinotom. in titul. inſtitut. de fiduciar. tutela. num.. Sforc. Odd. de reſtitut. artic. 3. num. 30. Renat. de priuileg. ruſtic. lib. 2. cap. 3. num. 2.

Emanuel Coſta in §. & quid ſi tantum, l. Gallus 5. part. numer. 51. ff. de liber. & poſthum. vbi & numer. 46. aſſerit legitimæ ætatis non dici, qui ætatis veniam impetrauit, cui conſentiunt Sforc. Odd. de reſtitut. par. 1 qu. 23. n. 44. Cald. Pereira in l. ſi curatorem, verbo Contractum feciſti num. 22. verſic. Hinc nos ſumpta, Rebuff. Menoch. Molina. Tuſchus, & Ioannes Garſia relati ab Auguſtino Barboſa in l. ſi quis 4. per illuot text. C. de his qui ven. ætatis impetr. nam cùm de ætate legitima fit mentio, intelligitur de ea ætate, quæ legibus conſtituta eſt, ſcilicet ætas viginti, & quinque annorum, qui annus & veteribus, & nouioribus terminus conſtitutus eſt, & veluti finis facilitatis, qua adoleſcens facilè decipi poteſt, ſequitur Camillus Borrel. in ſumma, deciſion. tit. 66. de procurat. num. 40. Petr. Gregor. ſuper Decretal. titul. de elect. cap. 11, num. 3. Anton. Gomez tom. 1. variar. cap. 14. num. 12. verſic. Vnum tantum eſt, Ioann. Gutier. tractat. de tutel. 3. part. cap. 3. numer. 3. Barnab. Briſon. ſelectar. lib. 3. cap. 2. vbi cur paſſim in libris noſtris hac ætas legitima appellarur explicat, Hortenſius Caualcan. tract. de teſtib. 1. part. numer. 28. Pilipp. Matthæus in l. 2. §. 1. n. 18. de reg. iur. nouiſſimè Iacob. Gallus in apicibus iuris, cap. de præſcript. & earum varijs ſpeciebus, fol. mihi 161. & ante eum Alcimiades Lucarin. de fiduc. tut. c. 6. n. 11. Alphonſ. de Lara in compend. vita hom. c. 22. num. 1.

16 Quod etiam vtroque iure procedit, vt conſtat ex Concilio Toletano 4. in cap. in veteri 77. diſt. quamuis de iure Canonum triginta annorũ ætatem legitimam eſſe affirmet Paul. Balz tran. in c. vnic. §. ſi, quis deceſſerit n. 8. ſi de feudo defuncti cõten. ſit inter dominũ & agnat. vaſſall. refert Philipp. Matth. in l. 2. §. 1. n. 28. de reg. iur. ſiquidem horum ſententia ex d. c. in veteri manifeſtè refellitur.

Nec me latet quòd legitimæ ætatis nomẽ variè, & pro ſubiecta materia in iure ſæpiſſimè accipitur, vt obſeruauit. Gloſſ. in l. 1. §. iuſtiũ, ff. de poſtulando, & in § minor. inſt. de adoptio. probat Philip. Dec. in c. in cũctis n. 2. de election. docet pluribus exemplis Federic. Scot. conſ tom. 1. lib. 3. reſponſ. 17. Oinotom. vbi ſuprà, tradit Petr. Greg. vbi proximè, Quint. Mandoſ. de ætat. mino. c. 5. n. 114. Adeo vt interdũ legitima ætas poſt 14. annum dicatur, argum. d. l. cum filiofam. 50. §. vlt. inſtit. de Atil. tut. l. 4. C. de teſtam. milit. l. 1. C. ſi mater indemni. ex qua vti ſingulare notat Cuiac. in l. ait Diuus 16. de iure fiſci. Quoniam licèt inferioris ætatis homines legitimæ ætatis quandoq; appellentur, illud antẽ reſpectu ſingularis cuiuſdam actus eſt, ad cuius expeditionem certa illa ætas de iure præſcribitur. Quemadmodum intelligendus erit Imperator in l. 1. C. de tempor. in integr. reſtitut. vbi ad reſtitutionem habito reſpectu minor ætas 25. annorum legitima dicitur. Vnde Petr. Franciſc. Linglois aſſerit deciſ 34. de verbor. ſignificat q. 2. nu. 19. legitimam ætatem appellari minorem 25. annis, ſcilicet, vt in ea facilè quis reſtitutionem conſequatur. Sic & interpretãdam monet Cuiac. lib. 22. obſeruat. cap. 16. in fine, Imperatoriam illam deciſionem, l. exigendi, C. de procuratorib quamuis neſcio quo fundamento lib. 10. reſponſ. Papin. in l. cauſam 20. de manumiſſion. abſolutè dicat iuſtam ſiue legitimam ætatem non eſſe ante 28. annum, nec in maribus, nec in fœminis. Attamen qui vigeſimi & quinti anni metas tranſilierunt, abſolutè loquendo, legitimæ ætatis nominantur, quoniam eius ætatis homines ad omnia ferè à legibus admittuntur, vt ſentit elegantèr Iulius Patius legum conciliat. centuria 2. cap. 16.

Quod intelligendũ eſt, niſi talis ætas legitima 18
fuerit ſtatuto reſtricta, ſiquidẽ dubitari nõ poteſt cuicumq; ciuitati tantam poteſtatẽ ineſſe, vt eius cõſtitutionibus legitima ætas vel minui, vel augeri poſſit. Sic docet Caſtrenſ. in l. 1. n. 3. C. de his qui veniam ætatis impetrauerũt, Salicet. in l. 2. & l. 7. n. 2. C. eod. Aretin. inſtitut. de curator. in princ. num. 5. Carpan. in ſtatut. ciuit. Mediolan. ſtatu. 452. n 7. quos ſequuta fuit Rota apud Farinac. to. 2. deciſ. nouiſs. dec. 776. n. 1. nec non & apud Seraphin. dec. 751. n. 1. Quare multarum ciuitatum ſtatutis caueri, vt 18. annum attingens, legitimæ ætatis habeatur, tradit Corneus conſil. 108. nu. 8. lib. 3. Barb. in l. cum Prætor 12. §. fin. n. 105. ff. de iudicijs.

Cæterùm, matura ætas huiuſce annorum nu- 19
merus etiam aliquando vocatur, d. l. cùm filio. 5. in fin. ff. de legat. 3. affirmat Aloiſ Ricius in prax deciſ. 735. numer. 1. Nam licèt hoc maturæ ætatis nomen variè accipiatur, prout res ipſa, de qua agitur, fert, vt dict. l. verba innuere videntur, & expreſsè Sforcius dict. 1. part. de reſtitution. quæſtion. 2. articulo 3. numero 39 Vnde ſeneſcentem ætatem à quadrageſimo ad 60. annum, maturam

co-

cognominat *Hortenſius Caualcanus in practica de teſtibus 1. parte n.15.* In potiori tamen ſignificatione ferè ſemper viginti, & quinque annorũ ſpatium demonſtrat, cùm eo & matureſcat iudicium, & virilis vigor compleatur, *d. l. 1. ff. de minoribus. Quintilian. Mandoſius de ætat. minori, cap. 5. num. 111.*

Diciturque eadem ratione perfecta, cùm ad hanc vſque temporis partem membra noſtra accretionem & augmentum recipiant, eaque aduenıente, vt *Lucarinus* ait *vbi ſuprà num. 13.* roborentur: Et animus ipſe ex Ficini, & Platonis ſententia ita omnibus numeris abſoluatur, vt meritò ætas perfecta dici poſſit. Ita docet *Conſultus in l. minor. 32. ff. de minoribus, & in l. cùm de indebito 25. verſicul. Sin autem, el. 1 ff. de probat.* facit *l. tutela 16. ff. de tutelis, l. 4. & 8. de legitimis tutor. l. ſi. tutor. 9. verſ. Si duobus ff. de tutel. & rationib. diſtrahendis.* Quibus cōſentiunt Imperatores *in l. ſi rem. 7. C. ſi aliena res pignori data ſit, & in l. 22. C. ad Velleianum, & in l. 2. §. penultim. C. de indic. l. 2. C. de iuris, & facti ignorantia, l. vltim. C. de his qui veniam ætatis impetraner. §. vltim. inſtitut. de Atilian. tutore.* Necnon & *in l. ſi quando 3. in princ. C. ſi maior. factus alienationem, &c. Iacobus Cuiacius vbi ſuprà, Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, n. 43. verſicul Quapropter, Sfore. Oddus de reſtitut. qu. 2. art. 3. num. 28. Quintil. Mandoſ. de ætat. minor. cap. 5. num. 106. Ant. Faber in Iuriſprudentia Papin. tit. 22. prin. 2. ad finem. Renat. Chopinus vbi ſuprà num. 2. Mantic. de coniect. vltimar. volunt. lib. 5. tit. 12. n. 26. Lucarin. d. loco, n. 11. & 13 Petr. Franc. Linglois dec. 34. de verb. ſignificat. qu. 1. num. 18.*

20 Et confirmatur manifeſtè Imperatorum reſcriptis *in l. 2. C. de iuris & facti ignoran. & in l. vltim. C. in quib. cauſ. in integrum reſtitut. non eſt neceſſaria*, quibus minor viginti & quinque annorũ ætas imperfecta vocatur: ergo qui illud tempus expleuerit, perfectæ ætatis neceſſariò appellabitur: & licèt varijs reſpectibus perfectam ætatem denominari teſtetur *vbi ſuprà Sforeius numer 39.* in dubio ætas perfecta intelligitur eſſe viginti & quinque annorum naturaliter expleta, non beneficio Principis, aut fictione inducta, vt optimè ſcribit *Gothofred. in l. 4. C. de his qui veniam ætatis impetrau. Caluinus in lexicon. verb. ætas, verſic. Aetas perfecta.* Quod etiam & in fœminis procedere ex ratione ſuperiùs aſſignata defendi poteſt, vt confirmat Pontifex in *cap. viduas 2.*
21 *verſic. Si virgines, 27. quæſt. 1.* Cui prædictæ reſolutioni minimè obſiſtit Canon Agathenſis Concilij, cuius verba referuntur in *cap. Epiſcopus 6. eadem 77. diſtinct.* vbi presbyterum, vel Epiſcopum ante triginta annos, ideſt, antequam ad perfecti viri ætatem perueniat, omnis Metropolitanus ordinare prohibetur. Cui aſſentitur *D. Ioan. Chryſoſtomus in Euang. Marci, homilia poſtrema* illa periodo: *Hominibus perfecta ætas triginta annorum eſt*, & ferè eiſdem verbis *Theophylactus in Euangelium Lucæ cap. 3. Aetas triginta annorum* inquit, *perfectiſsima eſt, & illa homo vel probus, vel improbus cognoſcitur.* Idem colligitur ex *D. Gregorio ſuper Ezechiel homil. 2.* explicante illa verba: *In trigeſimo anno ſpiritum prophetiæ accepit*, ſubijcit: *Quia iuxta rationis vſum doctrina ſermo non ſuppetit, niſi in ætate perfecta.* Nam omiſſa Gloſſæ interpretatione ibidem, *verbo Antequam*, quam amplectuntur *Archidiaconus eodem loco*, & *Sforeius dict. 1. p. quæſt. 2. articul. 3. num. 39.* ideò enim exiſtimo, triginta annorum ætatem perfectam, ſiue perfectiſſimam prædictis in locis appellari, quia iuxta ſubiectam materiam, de qua ibi, illa perfecta ætas neceſſaria eſt, ſiquidem cùm illic agatur de Presbyteri, ſiue Parochi, & Epiſcopi ordinatione, quorum tanta dignitas eſt, vt oporteat illos optimis moribus imbutos, & irreprehenſibiles eſſe, *text. in cap. qui in aliquo 51. diſtin. cap. miramur cum ſequentibus, cap. Epiſcopum 61. diſt. cap. qui Epiſcopatum 11 cap. oportet, cum ſimilibus 8. qu. 1. cap. fratrem 86 diſtinct. cap. hinc etenim 40 diſtin. c. cum in cunctis, de elect. c. niſi cùm pridem, de renuntiat. Authentic. quomodo oporteat Epiſcopos, collat. 1. l. ſi quemquam 3. C. de Epiſcopis, & Cleric. Conc. Trident. de reformat. ſeſſ. 6. c. 1. & ſeſſ. 7. cap. 1. & 2. & ſeſſ. 24. cap. 1.* ea ratione talis ætas deſideratur, quia vt inquit egregiè Theophylactus *vbi proximè*, triginta annorum ætas in homine ideò perfectiſſima appellatur, quia illa vel probus, vel improbus cognoſcitur.
Quare, vt ſuſpicor, ætas plenitudinis Chriſti, 22
in qua ſecundum *Apoſtol. ad Epheſ. 4.* omnes reſurrecturi ſumus, perfecta appellatur, vt inquit *D. Hieronym. in epiſtola ad Pamachium, contra errores Ioannis Hieroſolymitani*, & refert *P. Alphonſus Venero in Enchirid. temporum, pag. mihi 34. in vltima editione*, ibi: *Y los Doctores dizen, que todos auemos de reſucitar en la edad que Chriſto padecio dando à entender, a quella edad ſer entonces perfectiſsima y muy acabada*, quia in ea quis probus vel improbus ſit, erit diſcutiendum: ergò cum hoc neceſſariſsimè ſit inſpiciendum in eo, qui ad Presbyteratum vel Epiſcopatum aſſumi debet, meritò hoc caſu trigeſimum annum perfecti viri ætatem deſignant.

Appellatur etiam maior ætas: nam quamuis 23
hoc nomen adeò ſit generale, vt diuerſis reſpectibus nonnullis ætatibus conueniat, ſic proferente *Arias Pinello de reſcindenda 2. part. capit. 2. num. 9 Ioſepho Cumia in conſtitut. Regni Siciliæ cap ſi aliquem, de ſucceſs. feudi, n. 2. & 3.* veluti in ſpiritualibus decimoquarto anno, *cap. ſi annum 3. de iudicijs lib. 6.* vbi notant omnes, & noſter *Hieronym. de Zevallos commun. contra commun. tom. 2. quæſt. 638. num. 1.* Nihilominus, vt ſic prolatum, viginti, & quinque annis maiorem deſignare ferè omnium Scribentium calamus profitetur. Ita Gloſſa *in cap. in præſentia, de probation. Bertachinus verbo Maior, verſ. Maioris appellatione, Cagnolus in l. ſi quis maior à num. 26. C. de tranſactionib. Quintil Mandoſ. d. tractat. de ætate minor. c. 5 n. 105. Renat. Chopin. d. tract. de priuileg. ruſtic. lib 2 cap. 3. num. 2.* vbi reſoluit vſumfructum filiæ relictum, donec ad maiorem ætatem peruenerit,
vigeſimoquinto anno non deberi, *Sforeius Od-* 24
dus de reſtitut. quæſt. 2. art. 3. per totum, Spiegel. in lexicon. verbo Maior. Briſon. Prateius, & Caluin. eodem verbo. Oſuald. lib. 21. Donelli cap. 7. litera A.

idque expreſsè deduci videtur *ex textu in l. ſi maiores 25. C. de tranſact. & ex toto titulo, C. ex quib. cauſ. maiores*. Maximè, vbi maioris nomen minori oppoſitum reperitur: nam tunc vigeſimum & quintum annum excedentem ſignificare, nulla dubitatio eſt, *l. 3. §. vltim. l. 24. de minor.* docent *Briſon. vbi ſuprà, & Caluinus eodem verbo, verſicul. Maior etiam minori*. Quod ita intelligendum eſt, niſi aliud ſtatutis contineatur: ſiquidem tunc illa maior ętas propriè accipienda erit, quæ ipſis decernitur, licèt quintum & viceſimum annum non pertingat, *Oddus dicta quæſt 2. art. 6. Tiraquel. de nobilit. c. 20. nu. 42.* vt puta Romanis, quibus ſtatutum eſt, vigeſimum annum habentem maiorem eſſe: ſic *Farinacius deciſ. 647. num. 1. tom. 2. nouiſsimar.* & aliarum gentium huiſce rei ordinationes refert *Oſualdus vbi proximè*.

25 Item qui hanc viginti & quinque annorum ætatem nactus eſt, robuſtæ ætatis dicitur, *l. ſi maritus 15. §. lex Iulia, ff. ad legem Iuliam, de adulterijs*, refert *Gloſſa in l. 1. ad fin. ff. de minor. Quintil. Mandoſ. de ætat. minor. c. 5. n. 212. Sfore. d. loco, art. 3. n. 35. ad fin. Hotoman. de verb. iur. verb. ætas verſic. ætatis gradus, Caluin. eod. verb. & verſ. Oſuald. vbi ſuprà*.

26 Conſtantis itidem ætatis nomen habet, vt in dicat *Hotomanus, & Caluinus dictis in locis*, fortè quia hoc tempore homines viribus, & robore conſtant, teſte *Vlpiano in dict. l. 1. ff. de minor.* Quam etiam *Cicero in Catone, mediam ætatem* appellat, his verbis: *Sunt pueritia certa ſtudia: num igitur ea deſiderant adoleſcentes? Sunt & ineuntis adoleſcentiæ, num ea iam conſtans requirit ætas, quæ media dicitur? &c.* De qua re conſulendus erit *Caluinus in lexicon. verbo ætas, verſic. ætatem in quinque*.

27 Dicitur necnon plena & integra, ex ſententia Iur. Cõſulti *in l. ad Rempublicam 8. verſ. Annus autem, ff. de muner. & honor. & in l. 2. verſ. De minoribus ff. de vacatione munerum, & Imperatoris in l. eum non ſolum 8. §. 1. ad finem*, ibi: *Si plenæ ætatis filius eſt*, vbi notat *Gloſſa verbo ætatis*, & antea, ibi: *Pater adire filiumfam. lias integræ ætatis compellit*. Cuius etiam meminit *Cæcilius Cyprianus*, dum venandi cupiditatem carpit, *epiſt. 1. ad Donatum: Quid illud, oro te*, inquit, *quale eſt, vbi ſe feris obijciunt, quos nemo damnauit ad beſtias, ætate integra, honeſta ſatis firma, &c.* probat *Cuiacius de diuerſ. & tempor. præſcript. cap. 29. & ad l. 2. ff. de excuſationib. Quintil. Mandoſ. dict. cap. 5. num. 108. & 109. Brederodius in lexicon. verbo ætas, verſ. ætas ex Codice. Anton. Fab. in Iuriſprudent. Papia. tit. 22. prin. 2.* A quibus ſimiliter *Iuſta, & firma* nuncupatur, *l. 1. C. Theodoſiani, de his qui veniam ætatis impetrauer. l. 2. in princip. ff. de vacat. muner.* Confirmat idem *Cuiacius in comment. ad titul. de minorib. in princip.* & *in parat. ad lib. 6. C. titul. quando dies legati vel fideicommiſſ. cedat, etſi lib. 10. reſponſ. Papin in l. 20. de manumiſſ. firmam ætatem 20.* annorum, appellet, & quatuordecim annorum *iuſtam, in l. ait Diuus 16. de iure fiſci*, authoritate eiuſdem legis, *Alphonſ. de Lara in compend. vitæ humin. cap. 22. nu. 1.* licèt aliquando iuſta ætas pro pubertate accipiatur, *l. quod Seruius de condict. cauſa dat.* tradit *Caluin. in lexicon. verbo ætas, verſic. ætatum*. Quemadmodum & *impleta* ab *Alexandra* ſcribitur *in l. 1. C. ſi minor ſe maiorem dixerit*, tradit *Brederod. in Theſauro iur. ciuil. verbo ætas verſ. ætas ex Codice, & virilis* ab *Vlpiano in dict. l. 1. ff de minorib.* vbi communitèr omnes & probat *Brederodius vbi ſuprà, verſic. ætas ex Digeſtis, & Perez de Lara vbi ſuprà capit. 30. num. 11.* vbi etiam *num. 9.* aſſerit pueros & ſenes propriè viros non dici, quamuis in veritate virorum appellatione contineatur, de qua re alibi pleniùs dicimus. 28

Et denique hæc viginti & quinque annorum ætas *iuuentus* aliquando denominatur, *l. non aliter 69. §. 1.* vbi notat *Gloſſa ff de leg. 3.* tenent *Thomas Grammat. dec. 34. num. 4. Iacobus Cuiacius in librum ſingularem reſponſ Vlpij Marcelli. in dict. l. non aliter. Franc. Hotoman. dict. comment. de verbis iuris verbo ætas, verſicul. ætatis gradus, Petr. Franciſc. Linglois deciſion. 34. quæſt. 2. num. 13. Alphonſus de Lara in compendio cap. 30. num. 1.* Quam *ibidem & alibi*, ſcilicèt ad *l. 2. de excuſationib.* idem *Cuiac.* viridem iuuentam appellauit. Et quamuis interdum iuuentus pro adoleſcentia accipiatur, vt *in l. ſi pecuniam 26. ff. de rebus creditis. l. patri pro filio 28. §. ſi pecuniam, ff de minorib. l. fin de appellation.* cum alijs ſexcentis, & aliquando pro pupillari ætate, vt *in l. fin. §. fin. de appellation* Hoc autem, vt ait *Simon. Seard. in lexicon. verbo Iuuenes*, impropriè, & vltra ſtrictam ſignificationem ſcribitur, cùm propriè iuuentus ab anno viceſimoquinto incipiat, & vſque ad quintum & quadrageſimũ perduret vt lege Lętoria continebatur, & teſtis eſt *Cuiacius in d. l. non aliter*, quod non probo, vt videre eſt infra *anno 50.* vbi de adoleſcentia. 29

SVMMARIVM:

Minor in iure variè accipitur. 1.

Minor ætas ab ipſa exiſtentia in vtero computatur ab aliquibus. 2.

Minor vel in genere dicitur, aut in ſpecie. 3.

Non probatur defectus ætatis ad annullandam religionis ingreſſum, ex eo quod teſtes ſimpliciter deponant tempore ingreſſus Titium fuiſſe minorem. 4.

Minor æquiparatur pupillo in actibus viuentium, nõ in actibus morientium, ibidem.

Regulariter is propriè minor dicitur, qui annum vigeſimumquintum non exceſſit. 5.

Reſpectu feudi quaternati, minor vocatur, nondum habens quartumdecimum annum, & reſpectu plani, qui non habet decimumoctauum. 6.

QVAESTIO II.

Minor à qua ætate, & in quam ætatem quis dicatur?

Non me latet, minorem in iure variè, & multipliciter vſurpari. & ex diuerſis cauſis aliquando minorem dici ſeptem annis, aliquando quatuordecim, quindecim, ſexcedem, & viginti etiam aliquando, vt appoſitè nimis ſcripſit *Anton. Cardoſus in praxi iudicum, & aduo-* 1

catur.

Digitized by Google

*cator.verbo Minor.n.*1. Nam qui requiſitam ætatem non adimpleoit, propriè minoe nuncupatur, argum. *l.in ſponſalibus* 14.ibi: *Si non ſint minores.quàm ſeptem annis, ff. de ſponſalib.* & *l.*1. illis verbis: *Iam autem minoe non eſt, qui diem ſupremum agit anni viceſimi, ff. de manumiſ.* cum ſexceotis alijs, quæ paſſim in libris noſtris occorrunt.

2 Verùm quoniam potiſſimum minotis nomen ſimpliciter prolatum, eos ſolùm complectitue, qui parum firmo, & valido iudicio vtuntur, *l.*1.*ff.de minor.* meritò hìc exquiritur, verùm hæc appellatio habrat principium diſtinctum ab ipſo ætatis initio? Et an verò certo aliquo vitæ ſpatio circumclodatur? vulgo creditur, vt alibi notauimus, non ſolùm ab ipſa natiuitate, imò & ab ipſa exiſtētia in vtero incipere. Vnde ſimpliciter iactatur, vſque ad viceſimumquintum ætatis anoum oomes, ſiue maſculos, ſiue fœminas minores dici. Ita integro titulo *de minorib.* & *Iuſtiniani* authoritate *in* §. *nunc admonendi, inſtitut. quibus alien. licet, vel non*, ſubnixi docent *Maranta de oedine iudic. in 6. Chart. verſicul. appellatio.num.* 79. & eo relato *Simoncell. tract. de decretis in præfat. num.* 9. *Vueſembec. in paratit. titul.de minor. num.*4. *Pat. Rebellus de obligation. inſtat.lib.*1. *qu.*8. *ſection.*2. *num.* 15. noſter *Perez de Lara in compend. vita homin. cap* 22. *num.* 2. Sed nihilominus contrarium ſentit *Pat. Thom. Sanchez. tom.*2.*ſumma lib*.4. *cap.* 35. *num.* 3. vbi inquit, mioorem dici tam maſculum, quàm fœminam à tempore pubertatis vſque ad vigeſimumquintum annum completum.

3 Igitur vt hæc omnia rectè cohæreant, tenendum erit cum *Sforcia tractatu de reſtitut. quæſt.*2. *artic.*1. minorem dupliciter conſideraei poſſe, in geoere, & in ſpecie; in genere veeò eum intelligi ab exordio ætatis vſque ad maiorem viginti & quinque annorum, vt prima fert opinio, in ſpecie tantùm à pubertate ad dictam maiorem ætatem, veluti *Sanchez* affirmat, & ferè ſemper in iure noſtro accipitur, quia tempus ante puberratem ſpeciale pupillaris ætatis oomen habet, vtporè ſuprà *anno* 14. probauimus: & hanc diſtinctionem planè indicare videtur *S.P.in cap. in præſentia* 8. §. *præterea de probationib.* ibi: *Præterea cùm verbum illud, Minor annis, duobus potuerit modis intelligi, cùm, & qui minor eſt* 14. *annis, & qui* 25. *dici ſoleat minoe annis &c.*

4 Ex qua diſtinctione colligitor, de minore in genere ſumpto fuiſſe locutos *Ioanuem de Amicis conſil.*40. *num.*1. & *Rebuffum de reſtitut.act.*2. *gloſ.* 4. *num* 1. dum inquiunt, quod ſi teſtes dixerint, quod Titius tali tempore, quo fuit ingreſſus monaſterium, erat minor, non propterea probatum eſt, quod foerit inhabilis ad ingrediendom, vti ſunt minotes qoatoordecim aunis: & ſimiliter ex ea deducitur, in ſpecie de minori egiſſe *Bartolum in l ſi curatorem, C.de in integrum reſtitutione*, cum dixit, mioorem æqoiparari pupillo in actibus viuentium, noo in actibus morientium, velut refert *Ioann. Beetachin in repertorio, litteraM.verb. Minor, in principio*.

5 Sed ſiue hoc, ſiue illo modo accipiatur ambiguum hoc minoris nomen (vt ita meritò appellat *Pontifex in dict.capit.in præſentia*,) certum eſt, vtroque caſu his ſolis conuenire poſſe, qui nondum quintum & vigeſimum annum de momento ad momentum compurandum exceſſerunt. *l. denique* 3.§.*minorem, ff.de minoribus, l.ſi maritus* 15. §.*minorem viginti & quinque, ff.ad legem Iuliam de adulterijs, l.*5.*tit.*11.*p.*5.*l* 25.*tit.*4.*p.*3. tradoot præter ſupra relatos *Franc.Conan.lib.*3.*comment.c.*12. vbi de explicatione *d.l.*3. latè agit, & *ibidem Franc. Duarenus, Hugo Donel.comment.lib.*11.*c.* 7. *Iacob. Cuiacius in d.l.*3.*de minoribus, & in l.cùm vieſxium* 98.*de verborum ſigificat. Spiegel in lexiconineis, verbo Minor, verſic.* Minores dicuntur, *Summa Armilla eodem verb. in principio, Arias Pinellus de reſcind. vendition.*2 *p.c.*2.*n.*9. *Flaminius de confidentijs q.*20. *n.*18. *Felicianus de cenſibus lib.*2.*c.*2.*n.*2.*verſ. Finitur verò, Leſius de iuſtitia & iuce, lib.*2.*c.*6.*dub.*18. *num.*57. *Farinac.tom.*3. *praxi criminal.q.*92 *nu.*11. *P.Sanchez de matrimon.lib.* 2.*diſputat.*24.*q.* 4. *n.* 22. *verſ.* Similiter *credo*, & egregiè *Caluinus in lexicon iuris, verb.* Minor, *per totum*, etſi aliquando ei ſolummodo, qui decimum quartum, vel decimum octauum anuum nondum exceſſit, minoris hæc appellatio cōperat, vt feudario poſſidenti feudum quaternatum, ſiue planom, non reſpectu quaternari, minor dicitur nondum habens qoartumdecimum annum, & reſpectu plani, qui octauum decimum oon expleuit, vt docet *Frecia de feudis, pag.mihi* 420.*num.*11. 6

SVMMARIVM.

ANte quintum & vigeſimum annum uemo rerū ſuarum liberam adminiſtrationem conſequitur. 1.

Qui veniam ætatis conſequuntur, vel apud noſtros ante decimum octauum annum vxorem ducunt, liberam habent ſuorum bonorum adminiſtrationem, quamuis minores ſint. 2.

Curatoris officium finitur ſtatim ac minor quintum & vigeſimum annum excedit. 3. *&* 6.

Licèt minoe inuitus curatorem non accipiat, cum ſemel acceperit, etiam inuitus retinet. 4.

Officium illius curatoris, qui in locum abſentis, vel alias impediti tutoris fuit ſubſtitutus, pupilli pubertate finitur. 5.

Suæ ætatis homo quando quis dicatur? 7.

QVÆSTIO III.

Ad liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem conſequendam, & vt curatoris officium finiatur, & ſuæ ætatis homines dicantur?

SIue lege Letoria, vt non ſioe ratione coniectatur *Barnab. Beiſonius ſelect.lib.*3.*capit.*2. ſiue alia quacumque id fuerit ſtatutum, certum eſt, viginti & quinque annorum ſpatium adoleſceotibus ad res ſuas recipiendas, & gubernādas eſſe præſcriptum, quod vel ex eo ſolùm apparet, quod ex *Vlpiano* ſcriptum repetitur *in l.*1. his poſterioribus verbis, *ff.de minor. Nec ante*(vigeſimum & qointum annum ſcilicet) *eei ſuæ adminiſtratio eis committi debebit, quamuis bene rem* 1

ſuam

Digitized by Google

ſuam gerentibus, quia vt inquit *Iuſtinianus Imperator in principio de curatoribus, licet puberes ſint, adhuc tamen eius ætatis ſunt, vt ſua negotia tueri non poſſint*: facit *l.2.eiuſdem tituli*, ex qua liberos non proficere, inquit, vt maturiùs, ideſt ante prędictam viginti & quinque annorum legitimam ætatem res ſuas minores à curaroribus ſuis recipiant: & ad hanc ætatem referendus eſt *Iuſtinian. Imperator in l.final. verſ. Diceretis, C.de legitim.tutela*, ita teſcribens: *Fiant tutores, vel curatores, hi, qui talis ætatis ſunt, cui rerum ſuarum adminiſtratio committitur*: & conducit *l.final.ff.de condition.& demonſtration.* vbi filius rogatus hæreditatem reſtituere, ſi antequam res ſuas adminiſtrare poſſet, deceſſiſſet poſt viginti annos decedens, ad reſtitutionem tenetur. Quibus in locis Gloſſographi omnes nemine dempto, idipſum vt indubitatum
2 conſtituunt. Quibus conſentiunt *Briſonius vbi ſupra, Petr.*Gregor.*lib.1.ſuper Decretal.c.22.n.5.& 6. Philipp.Matthæus in l.2. §.1.n.9.de regulis iuris, Benedictus Pinell.ſelectar.lib.2.c.4.n.26.Bonacin.de matrimonio, q.3.puoct.5.§.3.propoſition.1.*& ante eos *Cardoſius in praxi, verbo Minor, nu. 21. Leand. Galganet.de condition.1.p. c.24. D.*Garſ.*Maſtrill.de Magiſtratib.lib.2.cap.52.num.*14. niſi antea ætatis veniam fuerint conſecuti, tunc enim licèt prædicta ætate minores exiſtant, liberam bonorum adminiſtrationem obtinebunt, *l.1. & 2.C.de his qui veniam ætatis impetrauer.* cum alijs congeſtis, vbi de requiſita ætate ad ætatis veniam impetrãdam egimus: vel niſi apud noſtros, vt pragmatica ſanctione anni 1623. continetur, ante 18 annos vxorem duxerint, ſiquidem incipiente anno 18 abſque veniæ neceſſitate ſua, & vxoris bona liberè adminiſtrare poterunt. Quod ita indulgetur, vt ſic homines ad matrimonium iuuenili ætate contrahendum, & ad liberorum procreationem reipublicæ perquàm neceſſariam alliciantur, vt *ibidem* exprimitur.

3 Quod nimium videri non debet, cũ ita ſuadente naturali ratione fuerit à legumlatoribus præfinitum, hac ætate virilem vigorem compleri, & in ea mares, aut fœminas ad illam iudicij & diſcretionis perfectionem accedere, qua ſibi, ſuiſque rebus ſatis conſulete abſque curatoris ope & conſilio poſſint, *dict.l.1.ff.de minoribus*, vbi obſeruat *Iacobus Cuiacius*: idcirco curatorum munus hoc eodem viginti & quinque annorum termino finiri, conuenientiſſimè ab ipſis decretum extat, *vt d.l.1.verſ.& ideò hodie* cauetur, cui concinit ex noſtris *l.13.tit.16.p.6.* & *vtrobique* Scribentes, notat *Ioachim Hoperus de vera iuriſprudentia lib.10.tit.8. Alcibiades Lucarinus de fiduciar. tutela, c.6. n.91.* & innuunt ante eos *Abbas conſil. 91.volumin.1. Gregor.Lopez d.l.13. verbo* Apremiados, *in princip Baeza de decima tutoris, c.3.n.16.* Mo*lina Theologus*, & alij relati à *Ioanne Gutier.de tutelis 1.p.c.19. nu* 18. dum omnes eſſerunt, quod ſi ſemel adoleſcentes curatorem acceperunt, tenentur, & conſtringuntur ſtare ſub eius cura vſque ad vigeſimum quintum annum, licèt regulariter inuiti curatores non accipiant, *§. item inuiti, inſtit.de curator.d.l.13.tit.16.p.6* idem docet *Card.Tuſcus practicar.concluſion.liter.* C. *concluſio.* 1112.*nu* 1.& faciunt tradita *ab Anton. Fabro in iuriſprud.Papinian. tit.12. princip. illat. 13. & 14.* & melius *tit.23. princ.1.* vbi id indiſtinctè tam de maſculis, quàm de fœminis prædicat.

Quæ vtrique reſolutio in illis ſolummodo cu- 5
ratoribus locum ſortietur, qui ad puberum gubernationem, & debitam directionẽ præſignantur, non verò in his, quorum præcipuum munus circa impuberũ perſonas verſatur, vt putà quia in locum abſentis, aut alia iuſta cauſa impediti tutoris deputantur, *l. in omnem 15. cum ſimilibus, de tutor. & curator. datis ab his*. Hi enim cum in tutorum locum ſubijciantur, illorum naturam ſequuntur. Et quemadmodum pubertate adueniente tutoria adminiſtratio iure ipſo deficit, ita & horum cura pari modo pubertate pupillorum ad exitum & finem perducitur, *l.curatorẽ 25.ff. eodem.l.1. C.quando tutores vel curatores*, admonet poſt ordinarios dictis in locis *Cardinalis Tuſchus d.concluſ* 1112.*num.*3.

Extra hunc enim caſum curatoris officium 6
vſque ad annum vigeſimum quintum completũ perdurat, & non niſi maiore effecto adoleſcente expirat, *§ 1.inſtitut.de curator.l.3 §.minorem de minoribus*, argumento eorum, quæ latè nimis, & eruditè tradit *Sforc.Oddus tractat.de erudition. 1.p. quæſt.2. artic.8.* per totum, & poſt eum *Alcibiad. Lucarin.d.c.6.de fiduciar.tutela, num.*17. vbi inquit, minores vſque ad vigeſimum annum completũ eſſe in curatione. Idem ex *Iuſtiniano vbi ſuprà*, tradit *Petr.Gregor.ſyntagmat.lib.13.c.3.num.2.*

Vnde poſt eiuſmodi tempus, homines ſuæ æ- 7
tatis rectè vocantur, *l.cum filio 50 §.ego quidem, de legatis 3.l.ex duobus 27.ff.de negot.geſtis*, notat Cal*uin n. in lexicon, verba ætas, verſ.ætatis ſuæ. Theſaurus iuris verbo ætatis lubricum*, vtpote qui iam ſua propria ætate res ſuas adminiſtrare poſſunt, nec ad id aliena curatoris ætate amplius indigeant.

SVMMARIVM.

Prohibita alienatione, pignus, & hypotheca prohibentur. 1.

Minor annis viginti & quinque nullam bonorum obligationem contrahere poteſt. 2.

Minor curatorem habens, nec mobilia, quæ citò ſunt peritura alienare, vel obligare poterit. 3.

Minor nec pro ſecuritate pretij ipſa bona, quæ habita fide de pretio emit, obligare venditori poterit, etiãſi ab eo eo pacto fuerint minori tradita, vt donec fuerit pretium ſolutum ſint loco pignoris. 4.

L.1.§.minor, ff.de rebus eorum, qui ſub tutela ſunt, explicatur. 5.

Res fiſci à minore empta, eſt pro pretio ipſo iure obligata. ibid.

Minor nec illas res poteſt obligare, quæ ea conditione ad illum peruenerunt, vt pignorarentur. 6.

Minor ſiue curatorem habeat, ſiue non, an ſuper bonis mobilibus, aut immobilibus, cenſum, etiam ſibi vtilem, poſſit imponere? 7.

Bona minoris in domum conductam inuecta, & illata, an ſint pro ipſius penſione tacitè obligata? 8.

Ex receptione dotis an bona minoris maneant tacitè hypothecæ ſuppoſita; 9.

QV AE-

QVAESTIO IV.

Quæ ætas ad bonorum obligationem ſufficiat, tam pro cenſu, quàm pro alijs contractibus?

1 IN vniuerſum enim, quibus rerum ſuarum a-
lienatio inhibetur, & earũ obligatio, pigno-
ratio, & hypotheca prohibita intelligitur, *l. fin.*
C. de rebus alien. non alienandis. His verò omni-
bus rerum alienatio interdicitor, qui aut in alie-
na ſunt poteſtate, aut à bonorum adminiſtratio-
ne arceutur. Nam cùm aſſerente *Imperatore in d.*
l. fin. alienare, hypothecam, vel pignoris nexum
contrahere idem ſit: meritò quibus illud non li-
cet, & hoc quoque denegatur, vnde loquit *Con-*
ſultus in l. 9. ff. de pignoribus, id quod emptionem,
venditionemque recipit, pignorationem etiam
poſſe recipere, cui & adſtipulatur *l. 1. §. eam rem,*
ff. quæ res pignori obligari poſſunt, dum eum ſcribit,
qui rem aliquam emere non poteſt, quia cõmer-
cium eius rei non habet, iure pignoris accipere
2 eam non poſſe. Igitur cum adeò minores vigin-
ti & quinque annorum res ſuas diſtrahere, & ad-
miniſtrare prohibeantur, vt quamuis rem ſuam
bene gerentibus bonorum ſuorum adminiſtra-
tio eis committi non debeat, *l. 1. in fine, ff. de mi-*
noribus, rectè quidem & ipſis bona obligare, pi-
gnori, vel hypothecæ ſubijcere non permittitur,
l. 1. §. ſi minor, ff. de rebus eorum, qui ſub tutela ſunt.
Et in pupillo expreſsè probat *Conſultus in l. 38.*
ff. de pignoratitia actione, vbi pupillo capienti pi-
gnus neceſſaria eſt tutoris authoritas, propter
metum pignoratitiæ actionis: ergo multo minus
rem ſuam ſine tutore pignori obligare poterit,
propter læſionis, aut deceptionis periculũ. Quod
indicare videtur *Baldus conſil. 108. verſic. Solutio*
prima pars, lib. 1. ex quo minorem ſine decreto
bona hypothecare non poſſe, quaſi certum fa-
tetur, & repetit *conſil. 369. lib. 2.* notat *Cardinalis*
Tuſchus practicar. concluſion. litter. M. concluſ. 249.
num. 40. probant latè *Caldas Pereira de emptione,*
& venditione, c. 13. n. 15. per textum *in l. ſi præſes,*
C. de predijs minorum, l. ſi pupillorum, §. 1. ff. de rebus
eorum, qui huius opinionis plures Authores con-
gerit.

Quæ reſolutio æquali modo procedit tam in
3 bonis immobilibus, quã in mobilibus, ſiue hæc
ſeruando ſeruari poſſint, ſiue citò ſint peritura.
Nam cum omnium alienatio ad illos neceſſariò
ſpectet, quorum ope & auxilio minores regun-
tur, *integer titulus de rebus eorum, qui ſub tutela sũt*,
ipſorũ obligatio à fortiori iudicis decreto, vbi
opus fuerit, adhibito, illis tantùm licebit: quòd
ſi minor abſque curatore exiſtat, vti propriæ rei
adminiſtrationi, hoc in caſu ſufficiens creditur *l.*
3. C. de in integrum reſtitut. vbi notant omnes: &
ad diſtractionem illarum rerum, quæ diutina
obſeruatione periclitantur, idoneus putari de-
bet, ſiquidem bona illa alienare, quibus non
venditis neceſſariò rei familiaris iactura ſuſti-
nenda fuiſſet ad rectam optimi patrisfamilias
adminiſtrationem, & rerum moderationem per-
tinet. Vnde & illa rectè obligare poſſe reſoluit
Felicianus lib. 2. de cenſibus, c. 2. num. 10. cum ne-
mini alicuius rei diſtractio permiſſa ſit, cuius e-
tiam pignoratio, vel obligatio non competat. 4

Et propagatur noſtræ definitionis ratio, non
ſolum in bonis ſimpliciter minoris, ſed etiam in
illis, quæ emit pretiumque non ſoluit, ad cuius
ſecuritatem eadem bona obligari prohiben-
tur, etiamſi eo pacto res fuiſſet à venditore
minori tradita, vt donec pretium ſolueretur, lo-
co pignoris aut hypothecæ haberetur, *d. l. 1. §. ſi*
minor, ff. de rebus eorum, qui ſub tutel. ſunt, cuius hæc
ſeries: *Si minor viginti & quinque annis emerit præ-*
dia, vt quo ad pretium ſolueret, eſſent pignori obliga-
ta venditori, non puto pignus valere. Nam vbi domi-
nium quæſitum eſt minori, cœpit non poſſe obligari,
cuius quidem deciſio etſi ab humanitate auer-
ſa iuſtitiæque expers proferatur à *Pinello in l. 1.*
C. de bonis maternis, 3. p. nu. 51. Valaſ. de emphyt. qu.
35. nu. 4. Matienz. in l. 2. n. 3. gloſ. 1. n. 17. lib. 5. Reco-
pilat. Sarmien. lib. 3. ſelectar. c. 8. n. 3. eamque variis,
ac futilibus interpretationibus elidere, aut tem-
perare conentur *Caldas in l. ſi curator. verbo Con-*
tractum feciſti, num. 10. C. de in integrum reſtitution.
Marc. Frecia de feudis lib. 2. q. 41. per totum, Caualc.
de tutor. num. 246. Octauian. Simoncel. tractat. de de-
cretis lib. 2. tit. 6. inſpection. 1. num. 20. vbi ita in-
uoluta & implicita oratione loquitur, vt eius
ſenſus nec mihi diutiùs inquirenti apparere
potuit, *Vincenc. de Franch. deciſ. 369. nu. 9. in fin. p.*
2. idem *Caldas Pereira de emption. c. 13. n. 16. Ioann.*
Gutier. de tutela 2. p. c. 5. à num. 36. profectò nec
æquitate, nec ratione caret. Nam contractus il- 5
le pacto pignoris celebrato, etſi vna conuentio-
ne includi videatur; attamen & duplicem con-
tractum, & conuentionem ſortitur: quarum pri-
ma neceſſariò præcedere debet, vt ſecunda ſub-
ſiſtat. Quomodo enim niſi præeunte rei venditæ
dominij translatione in minorem, ipſius rei pi-
gnoratio conſiſtet? Res, quæ diſtrahitur, non ali-
ter ipſi venditori poteſt in pignus dari, quàm ſi
ab eo virtute traditionis omne dominium ab-
dicatum, & in emptorem ſit transfusũ, alioquin
rei propriæ pignus ſtaret, abnegante *Iuriſconſul-*
to in l. neque pignus 45 ff. de regul. iuris. Ergo cum
neceſſarium fuiſſet in ſpecie, de qua *in dict. §. vlt.*
vt ex forma pactionis res vendita, quoad pretiũ
ſolueretur, pignori obligata venditori maneret,
quod illius rei dominium prius, ſaltem ordine
intellectus à ſe euelleret venditor, & in minorem
emptorem transferret, ſimul atque illo inſtanti,
quo acquiſitione rei emptæ dominus effectus
eſt minor, incipit ipſa res quaſi minoris, non
poſſe ab eo ſine iudicis decreto pignorari, vel
alio modo obligari. Quod vno verbo *in dict. §.*
finali edixit *Vlpianus*: *Nam vbi dominium quæſitũ*
eſt (inquit) cœpit non poſſe obligari. Igitur non ſine
ratione Vlpianus reſpondit, prædia à minore
ea adiectione empta, vt quoad pretium ſolueret,
eſſent pignori obligata venditori, non poſſe ab
eo tali vinculo ſubijci, niſi eo caſu, quo à fiſco
ſimili conditione emeret, cum etſi illa nõ emiſ-
ſet, ex diſpoſitione legis, quidquid à fiſco diſtra-
hitur, ea tacita pactione veniat, vt quo ad pretij
ſolutio fiat, pignoris loco remaneat: quod cum

à le-

Digitized by Google

a lege ipſis rebus fiſcalibus inditum ſit, non aliter etiam à minore comparari, vel etiam dominium oanciſci poteſt, quam ſi tacitæ conuentioni ſit locus, *Et hic videtur illud monere*, ſcribit *Paulus in l. 2. cuiuſdam tituli, quod cum dominis pignus quæſitum eſt, & ab initio obligatio ineſt*, verbum illud *hic* in dicta *l.* non ad antecedentia, nempe ad caſum *d. §. finalis*, referri debet, vt minus rectè *ibidem* exiſtimauit *Accurſius*, ſed ad caſũ, de quo *in d. l. 2. Conſultus* loquitur, videlicet ad fiſci res ea pactione minori venditas, vt dum pretium exſolueretur, pignori deſeruirent, *Nam ſi talis ſpecies* (proſequitur *Paulus*) *in priuato venditore inciderit* (qui caſus eſt *ſuperioris §*, *Imperiali beneficio opus eſt, vt ex reſcripto pignus confirmetur*. Siquidem à principio, cum res illa iam minoris eſſet, & obligati prohibita, pignus nullitate laborat, vt in propoſito excogitauit *Sarmient. d. lib. 3. ſelectar. c. 8. n. 3. verſ. Circa quod latiùs, Barboſa in l. ſi conſtanter 25. in princip. à n. 122. vſque ad num. 126. ff. ſolutio matrimon.* Quare ſuperiorem ſententiam vti veriorem defendunt contra nonnullos *Menchaca de ſucceſſor. creat. lib. 1. §. 20. nu. 74. ampliat. 4. Trentacinq. variarum reſolution. lib. 2. de minori, reſolutio. 9. n. 7. Gratian. diſceptat. forenſ. 2. tom. c. 242. Caſtillo lib. 4. c. 61. n. 33. Lara in compend. vitæ hom. cap. 22. à num. 1.* & cum alijs *Hermoſilla vbi infrà*
6 *numer. 25.* Ex quibus infertur minorem non dum res ſimpliciter ſuas, verùm & quas illa conditione acquiſiuit, vt pignorarentur, obligare ſimiliter non poſſe: quod procedit ſiue titulo oneroſo, ſiue lucratiuo, tali pacto bona ad minorem peruenerint, cùm vtroque caſu ratio *dict. l. 2. §. fin.* ſuperiùs à nobis perpenſa vires ſortiatur. Quidquid in contrarium voluerint *Cumanus in dict. l. 1. §. fin. ad finem, ff. de rebus eorum, qui ſub tutela ſunt, Pinellus in d. l. 1. C. de bonis matern. 3. p. nu. 52. verſ. Infertur tertiò, & num. 54.* vbi in ſuæ opinionis fulcimentum adducit textum *in cap. verũ de condition. appoſitis, cap. Pontifices 12. qu. 3. l. cantá 20. ff. de manumiſſ. l. ſi. rogatus, ff. de manumiſſ. vindicta*, cuius ſectatores exiſtunt *Valaſcus & Matienz. locis vbi ſupra*. Nam vt optimè probat *Barboſa in dict. l. ſi conſtanter, numer. 124.* noſtra opinio rationi congruentior, & longè probabilior videtur. Nec obſtare demonſtrat pro contraria ſententia allata, ad quem, ne tranſcribam, lectorem delegaſſe ſufficiat.

7 Illud etiam præcisè ex ſuperioribus deducitur, ſcilicet minorem etiam carentem curatore citra iudicis decretum ſuper bona ſua cenſum conſignare non poſſe, quemadmodum nec illa obligationi ſubijcere, *d. l. ſi curatorẽ l. lex quæ tutores, C. de adminiſtration. tutor. l. 8. tit. 13. p. 5. l. 18. tit. 16. p. 6.* probat *Felicianus lib. 2. de cenſibus c. 2. n. 1. Auendan. eodem tractat. cap. 81. nu. 5. Marius Anton. Maceratenſ. variar. reſolution. lib. 2. reſolut. 24. Petr. Follerius in praxi cenſual. fol. 133. n. 38. Gaſpar Rodriguez de annuis reditibus, lib. 1. q. 14. n. 15. Caſtill. d. tom. 4. controuerſ. c. 61. n. 28.* qui contra *Felicianum & Rodriguez locis vbi ſupra* hoc verum affirmat, et iamſi cenſualis contractus vtilis appareat minori. Quod antea prædixerat *Simoncellus tract. de decretis lib. 2. titul. 6. num. 33.* alios referens nouiſſimè *Hermoſilla in additionibus ad Gloſſam 2. l. 4. tit. 5. par. 5. nu. 18.* niſi ſuper bona mobilia, quæ ſeruando ſeruari nõ poſſunt, cenſum conſtituerit: ſiquidem cum ex nuper traditis harum rerũ obligatio, quemadmodum & alienatio minoribus curatore carentibus competat, illas cenſus ſuſceptioni hypothecare, & mancipare ſine iudicis decreto poterunt, vt notabiliter docet *Felicianus vbi ſupra num. 10.* quòd ſi ſuper alia bona immobilia propria authoritate annuum redditum ſuſceperit pubes, valere ſcribit *Auendan vbi ſupra numer. 5.* licèt poſtea reſtitutionis auxilio ſubuertatur, *ex l. 4. titul. 11. part. 5.* Quæ de hac re nec vllum verbum agit: quare cenſualem contractum ab ipſo minore factum, etiam curatore carente, ſtatim nullius roboris crediderim, ex doctrina, quam vbi de ætate ad ciuiles obligationes diſcuſſimus, pluribus adſtruxi, nempe minores ſiue curatore deſtitutos, ſiue non, ex omnibus cauſis obligari poſſe, dummodo obligatio coniunctam rerum ſuarum alienationẽ non habeat. Nam ſi in id obligari voluiſſent, vt rem ſuam alienaſſent, vtique ſtatim nullius momenti obligatio eſſet: minori namq; facilius eſt obligare perſonam, quàm bona, *Baldus in l. certi iuri, q. 8. C. locati, Simoncellus de decretis lib. 2. titu. 5. nu. 11. & tit. 6. num. 49.* Quare cum, vt ſupra tradidimus, pignorare, aut hypothecæ vinculo bona ſubijcere, alienare ſit, *l. final. C. de rebus alien. non alienand.* qui alienare prohibentur, vtique & pignorare, aut cenſus ſuſceptioni bona ſubiugare non poterunt.

Vtrũ autem & huius diſputationis reſolutio 8
locum etiam habeat in tacita hypotheca, ſeu legali pignore, vt putà in conductione domus, ad cuius ſecuritatem quæcumque in eam inducta & illata tacitè obligata ſubſunt? quæſtionis eſſe puto. In qua poſt longam diſputationem concludit *Simoncellus d. tract. de decret. lib. 2. tit. 5. num. 18.* eruditiſſimo *Iacobo Menochio* adhærens, *de adipiſcend. remed. 3. num. 81.* minorum bona indiſtinctè tacitè nõ eſſe pro penſione domus obligata, niſi eo tantùm caſu, quo tutoris, aut curatoris authoritate domus ſit conducta. Quam opinionem ex antiquioribus ſecuti ſunt *Raphael Fulgoſius in l. item qui, ff. de pactis, Cinus in l. certi q. 4.* vbi *Ioan. Faber, & Salicetus C. locati, Bartolus in l. ſi conſtanter num. 74. verſ. Quartò quæro, ff. ſoluto matrimonio*, & ibi *Raphael Cumanus, & Ioan. de Imola, Petr. Ancharranus conſ. 94. iſta domina, Fran. Caldas in l. ſi curatorem habens, verb. cum non abſimilis n. 35. cum pluribus ſequent. Andr. Tiraquel poſt leges connubiales, gloſſ. 8. n. 193. Ferdin. Menchan. lib. 3. vſufrequent. c. 55. n. 1.* quorum etiam ſententia probatur in omni obligatione legali, vt expreſsè docet *Barboſa vbi ſupra per textum in d. l. 2. ff. de rebus eorum* & alijs in huius concluſionis confirmationem adductis per Cardinal. *Manticam de tacitis, & ambiguis conuentionibus lib. 11. tit. 15. n. 37.* quam opinionem ego veram credo, vbi minor conduxit domum ſtatui ſuo non conuenientem, vt putà quia ſuperflua, & ampliſſimæ habitationis erat. Nam ſi conuenientem, & ſecundũ ſtatus ſui qualitatem conduxit, in eam illata

taci-

Digitized by Google

tacitè pignori obnoxia remanebũt, vt poſt *Petr. de Bellapertica* tenent *Cinus in l.fin.C.de leg.tutor. Baldus.in l.certi iuris C.de priuileg.dotis, Alexand. Trentacinq.variar.reſolut.lib.3.tit de location.reſolu. 5.nu.5.verſ.Quarto*, vbi relatis hac in quæſtione quatuor opinionibus, huic veluti meliori acce dit. Et ratio eſt ſecundùm *Trentacinq*.quia quãdo minor conduxit domum ſecundùm eius cõditionem & qualitatem, facit quod quilibet diligens paterfamilias feciſſet, & cum ſit vſus iure communi, habetur loco maioris, *l.fin.C.de in integrum reſtitut.minor, l.verum, §.item non reſtituitur, ff. de minoribus*. Quam rationem *ibidem* alijs confirmat, & concludit hanc ſententiam etiam habere locum, cum minor continuauerit habitare domum conductam à patre, ſi tamẽ ipſius qualitati condecens erat domus.

9 Vnde minoris bona tacitè pro dote, quam recepit, non eſſe hypothecata, ſentit *Gloſſa* ſecũdùm vnum intellectum *in l.fin.C.de legitim.tutor. & in d.l. item, ff.de pactis*, vbi ita tenent *Bartolus, Raphael Fulgoſ.in d.l ſi conſtanter n.74.ff.ſoluto matrimonio, Angel.de Aret.colum.2.in §.item Seruiana inſtitut.de action*, ibidem *Iaſon nu.58. Salicet in d.l. certi.qu.3. C.locati, Petr.de Ancharran.d.conſil.94. poſt principium, Ioan.Gutier.de tutel.2.p.c.5. nu.52.* & fere omnes *ſupra* congeſti: quamuis contrarium veluti iuri magis conſentaneum defendãt eadem *Gloſſ.in d.l.fin.verb. teneri*, ſecundum vltimum intellectum, *C. de leg. tutor.* ibidem *Cynus, Petr.de Bellapertic.Reyner.Ioan.Faber, Ioan.Andr.* ad Speculatorem, *tit.de dote, §.vlt.verſ.Quid ſi mulier, Iacob.de Arena, & Albericus in l.2.ff de reb.eorũ Iacob.de Aretio in d.l.ſi conſtanter*, vbi etiam *Bald. Angel.Roman.Alexan.n.25. verſ.Item in quantum, Iaſon n.210.ff.ſoluto matrimon.Ioan.Faber in §.fuerit, verſ.Item quid ſi maritus, inſtitut.de actio.Bald. in l.certi.q.8.* & ibidem *Angel.C.locat.Philip.Corn. conſ 151. videtur in hac conſu.tat.col.2.vol.4 Laurẽ. Calcan.conſ. 13.verſ.* Nec obſtat, *quod dicit, Ruinus conſ.61.ex themate nu.4.vol 3. Menchac.lib.3.vſufreq.d.c.55. n.3. in princip.Iacob.Menoch.de adipiſcend.remed.3. nu.69.* Quorum omnium ſententiã meritò refutat, noſtramquè pluribus ſtabilit, & communem dicit poſt *Ferdinã. Menchac.libro 3. quæſtion.vſufrequen.c.55. nu.3.Franc Calda. in l.ſi curatorem, verb.cum non abſimilis à n.41.C.de in integrum reſtitut.minor.Octau.Simoncel, tit.de decretis lib.2.tit.5.inſpect.1.* vbi more ſuo quæſtionem latiſſimè pro vtraque parte exagitans, demum *n.* 5. tribus caſibus conſtituris eã rectè definijt hoc modo, cum minori traduntur in dotem res æſtimatæ, vel ex dote comparatæ, hoc caſu, inquit, minoris res eſſe pro dotis reſtitutione tacitè obligatas, ex eo quia hæ cum ſua obligatione pertranſeunt: ſi verò res, quæ minori in dotem datæ ſunt, durante minori ætate fuerunt conſũptæ, hoc in caſu ſentit prædictus Author, ipſius bona minimè eſſe tacitè pro ipſius reſtitutione obligata, ſecus verò cum non ipſa minori ætate, ſed in maiori fuerunt conſumptæ: nam tunc procul dubio minoris bona erunt tacitè obligata pro dotis reſtitutione: & reddit rationem, his verbis: quia ſtatim quod minor peruenit ad perfectam ætatem, ſunt tacitè eius bona obligata, & licèt ab initio non fuerint obligata, cum perfectæ tamen effectus eſt ætatis, bonaque in dotem à muliere data tunc temporis in eſſe reperiantur, debet tunc habere locum priuilegium dotis, quippe quod bona recipientis dotem ſint pro reſtitutione tacitè obligata, cùm eo tempore reperiatur habilis ad obligandum, & ceſſet ratio decreti, cum amplius fraudi ſuppoſitus non ſit. Vide *ſupra anno 14.quæſt.13.*

SVMMARIVM.

Minor annis viginti & quinque, nec liberam rerum ſuarum adminiſtrationem, nec alienationem habet. 1. & 3.

Minor pupillo æquiparatur. 2.

Alienatio à minore facta ipſo iure eſt nulla. 4.

Minoris bona, etiam ex cauſa vtilitatis non poſſunt ſine decreto, curatoris authoritate, & iuſta cauſa alienari. 5.

Minor nec cum venia ætatis aliquid immobile poteſt alienare. ibid.

Textus in l.ſi curatorem habens 3. C.de in integrum reſtit.minor. interpretatur. 6.

Minor an poſſeſſionem alienet? 7. & ſeqq.

Textus in l.poſſeſſionem 29.ff.de acquirend.poſſeſſio. verè intelligitur. 9.

Alienationis verbum in ſua ſtricta ſignificatione importat dominij abdicationem ex parte alienantis, & translationem in perſonam illius, cui fit alienatio. 10.

Alterius alienationi minor conſentire nequit. 11.

Minor cum iuramento rectè alienat. 12.

Iuramentum ætatis defectum ſupplet, & minorem maiorem efficit. 13.

Minor, cui tanquam hæredi, vel executori fuit alienandi poteſtas à teſtatore, etiam minori conceſſa, vt quilibet maior poteſt alienare. 14.

Minor poterit alienare, ſi lege, vel ſtatuto ad id expreſsè habilis reddatur. 15.

Princeps licèt minor, alienandi ius habet. 16.

Bona minoris religionem profitentis cenſentur, licèt ſine decreto & curatore, in monaſteriũ tranſlata. 17.

QVAESTIO V.

Cuius ætatis hominibus ſit rerum ſuarum alienatio permiſſa?

ETſi *Iuſtinianus* admoneat *in §. nunc, inſtitut. quibus alienar.licet, vel non*, neque pupillum, 1 neque pupillam vllam rem ſine tutoris authoritate alienare poſſe, inde inferendum non erit, hac ætate maiores, ſcilicet puberes liberam rerũ ſuarum alienationẽ obtinere; quia vt apud omnes Iuris noſtri profeſſores conſtat, & inferius conſtabit, qui ſupra vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum non exceſſerunt, vti nec abſolutam rerum adminiſtrationem, nec ipſarum voluntariam, & independentem diſtractionem conſequuntur, ſed ideò credendum eſt, vt *in dict. §.* meritò adnotauit *Vueſembec. num. 3.* Imperatorem 2 pupilli tantùm mentionem feciſſe, quia quod ad

alienandi prohibitionẽ attinet, omnes, qui maiores vigeſimo & quinto anno non exiſtunt, pupillorum loco habentur, cuius rationis veritas vel exinde confirmari poteſt, quod *in dict.* §. & pupilli, & minoris nomine promiſcuè vtitur Imperator, quaſi hac in re nulla ſit horum nominum diſcretio, aut differentia, quinimò ſumma æqualitas, & ſimilitudo, vt etiam probat *Anton. Faber lib. 17. coniect. cap. 9. & in Papinian. tit. 12. princip. 1. illat. 6. Amaya obſeruat lib. 1. c. 8. n. 8.*

3 Ergo iuxta ſupradicta noſtræ diſquiſitionis certiſſima definitio ſit, non ſolum pupillum, & pupillam, ſed etiam puberes & adultos, ante vigeſimi & quinti anni lapſum, à rerum alienatione prohiberi, ne ex inconſulta ſua facilitate in graue incommodum incidant, adeò quidem vt ſi ante prædictam ætatem alienauerint, alienatio ſit ipſo iure nulla, & nullum effectum, neque translationem dominij operetur, *l. 1. §. ſi fortè, ff. de rebus eorum, l. 2. l. prædia ruſtica, & l. fin. C. de prædijs & alijs rebus minor.* refert *Cardin. Tuſchus pract. concluſ. iuris liter. M. concluſ. 249. n. 65. Scaccia de commerc. §. 1. q. 7. p. 3. limitat. 17. n. 5.* quia his

4 ſolummodo facultas alienandi iure conceditur, qui ea ætate exiſtunt, qua nedum maiores, ſed & prudentiores frequenter homines fiunt, *l. 1. §. 2. de minor. cum ſimilibus*, quæ ſententia probatur ex integris titulis, *ff. de minor. de rebus eorum, qui ſub tutel. vel cura ſunt, ſine decreto. non alienand.* & ex traditis à *Menchac. de ſucceſſ. creat. §. 10. num. 73. Pereira in l. ſi curator. verſ. Res n. 1. verſ. Si denique, C. de in integrum reſtitut. Scaccia de commerc. d. §. 1. q. 7. p. 3. limitat. 17. n. 5. Hermoſilla in l. 4. Gloſſ. 2.*

5 *n. 6. tit. 5. p. 5.* & confirmari videtur communi ea reſolutione, qua traditur minoris bona nõ poſſe citra decretum curatorum, authoritatem, & legitimam cauſam alienari. Quam ex multis profitentur *Ioan. Gratian. reg. 316. num. 22. & n. 38. Stracha de mercat. p. 3. num. 25. Simoncellus*, qui hac de re copioſiſſimè diſſerit *tract. de decret. lib. 3. tit. 8. ab inſpection. 2. cum ſeqq. Bertazolus de clauſulis clauſ. 10. gloſ. 2. nu. 4. & deincepi, Tiraquel. lib. 1. retract. §. 1. gloſ. 7. nu. 104. Cardin. Tuſchus pract. concluſ. iuris liter. M. concluſ. 249. Baptiſta Aſinius de alluuion. lib. 2. c. 10. nu. 14. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambiguis cõuentionib. lib. 4. tit. 6. Mendoz. de pactis lib. 2. c. 2. num. 4. & 34. Gaſpar Rodriguez de annuis redditibus lib. 1 q. 10. nu. 14.* & fortioribus terminis, vtilitatis ſcilicet minoris, *Farinac. tom. 1. prax. criminalis q. 15. nu. 7.* qui pro ſua ſententia innumeros adducit, quibus adſtipulatur *Gutier de tutel. 2. p. c. 7. n. 12. D. Ioan del Caſtillo controuerſ. tom. 4. c. 61. num. 29. & ſeqq.* vbi plures huius opinionis ſectatores refert. Quam concluſionem adeò veram eſſe fatentur *Anton. Gomez. tom. 2. variar cap. 14. nu. 12. Simoncel. d. tit. 8. n. 23. Acoſta in l. Gallus, §. & quid ſi tantum 4. p. n. 48.* Nauar. *de reſtitut. cap. 225. Sfore. de reſtitut in integ. p. 1. q. 13. Gutier de tutel. 2. p. c. 5. n. 71. Mantica vbi ſupra nu. 34. Bertazol. de clauſulis clauſ. 10. gloſ. 2. n. 11. Cancer. variar. tom. 2. c. 1. n. 183. Lara in compendio vitæ hominis cap. 35. num. 82.* & alijs relatis *Hermoſilla in l. 4. gloſſa 2. num. 7. tit. 5. part. 5.* vt nec veniam ætatis impetrãtes ante prædictum tempus res ſuas poſſint alienare. Nam præfata venia ſolum operatur quoad adminiſtrationem ſuorum bonorum, & alienationem mobilium: non verò quoad alienationem immobilium, quæ ſine decreto alienari non poſſunt.

Cui ſuperiori ſententiæ non multum repugnare videtur illud difficile, & perobſcurum Imperatorum Diocletiani & Maximiani reſcriptum *in l. ſi curatorem habens 3. C. de in integrũ reſtitut.* cuius ſpecie continetur minorem curatore deſtitutum ita validè rem ſuam diſtrahere, vt niſi beneficio reſtitutionis illam recuperare nõ poſſit: quia vt paſſim, & ferè ab omnibus Scribentibus recipitur, vt Author eſt *Andreas Fachineus lib. 3. controuerſiarum cap. 1.* textus iſte non de re immobili, aut de mobili, quæ temporis curſu non fit deterior, quorum præcipuus noſter ſermo, ſed de mobili, quæ ſeruando ſeruari non poteſt, accipiendus eſt, quam proculdubio puberes, qui nullis curatoribus reguntur, alienare poſſunt. *l. lex quæ tutores, l. vltim. §. vltim. C. de adminiſtrat. tutor. l. fin. C. quando decreto opus non eſt*, tradit *Vaſquius de ſucceſſion. creation. lib. 1. §. 10. num. 74. Simoncellus dict. tit. 8. inſpection. 2. numer. 22. Tiraquel. de retract. lignagier. §. 1. gloſ. 7. nu. 52. Card. Mantica dict. tit. 6. num. 51. & 52. Felician. de cenſib. lib. 2. c. 1. num. 10.* & nos tradidimus *hoc eodem anno*, cùm de ætate ad bonorum obligationem ſcripſimus. 6

Fortiùs enimuerò obſtringit quod de poſſeſſione vulgò obijci ſolet. Nam cùm hæc nihil cum illis bonis mobilibus commune habeat, nedum à pubere, qui curatori non ſubiacet, ſed & à pupillo ſub tutore conſtituto, eo non authorante, alienari poſſe videtur, *l. poſſeſſionẽ 29. de acquir. poſſeſ.* ibi: *Poſſeſſionem pupillum ſine tutoris authoritate amittere poſſe conſtat.* Quare ita reſoluunt plures congeſti à *Simoncello dict. tit. 8. inſpectione 8.* quibus accedit *Mantica vbi ſuprà num. 50.* 7

Sed propoſitæ aſſertioni adhærendum eſt, vt nullam rem, etiam poſſeſſionem, minorem, niſi adhibitis ſolemnitatibus alienare poſſe, tenendum cum ſupraſcriptis, & inſuper cum *Pereira in dict. l. ſi curatorem, verbo contractum feciſti ex num. 17. Simoncell. dict. tit. 8. inſpect. 8. numer. 59. Card. Tuſchus dict. lit. M. conc. 249. n. 43.* vbi ideò putat minorem alienare non poſſe rem, quam titulo, & bona fide poſſidet, cui ſubſcribit *Card. Mantica vbi ſuprà num. 41. Caſtillo dict. cap. 61. num 44.* qui de poſſeſſione loquuntur, veluti & de poſſeſſione legis miniſterio in ſequentem maioratus ſucceſſorem tranſlata, noſter *Perez de Lara in compend. vitæ hominis cap. 14. num. 24.* & quidem optimè, cùm id expreſsè caueatur *in l. pupillus 11. ff. de adquir. rerum dominio*, vbi ità ſcribitur: *Pupillus quantum ad acquirendum non indiget tutoris authoritate: alienare verò nullam rem poteſt, niſi præſente tutore autore, & ne quidem poſſeſſionem, quæ eſt naturalis*, licèt alitèr placuerit *Tiraquello in l. 16. connub. gloſ. 5. num. 170.* Qui ſola intercedente authoritate tutoris pupillum poſſe alienare nudam poſſeſſionem exiſtimat. 8

Quibus non repugnat *Vlpiani* reſponſum *in dict.* 9

dict.l.poſſeſſionem, nam licèt inter hæc iura com-
muniter diſſidium, & irreparabile bellum eſſe
credatur, nõ tamen inelegantèr in concordiam
frequenti Scribentium calculo redigitur, vt vi-
dere eſt apud *Anton, Pichard. in d. §. nunc admo-
nendi n.7.inſtitut. quibus alien. licèt, vel non, &
Valentiam dict. tractat.2. cap.6. num.* 19. Sed me-
lius aliquando cogitabam (nondum perlecto
Matthia Collero, qui, *tractatu de proceſſibus exe-
quutiuis part.2. cap. 1. num.* 205. eandem expo-
ſitionem præſenſerat) hunc nondum diſſolui
poſſe, videlicet, cõſtituendo differentiam inter
alienationis verbum, de quo in *dict. l.pupillus*,
& amiſsionis, quod in *d.l. poſſeſſionem* exprimi-
10 tur; ſiquidem alienatio in propriſsimo ſignifi-
catu ſumpta, importat ex parte alienãtis abdi-
cationem, & tranſlationem in perſonam eius,
cui fit alienatio: vnde *Seneca lib. 5. de benefic.*
alienationem ait eſſe rei ſuæ, iuriſq; ſui in alium
translationem: quare *Vlpianus* non propriè
alienatum dici ſcribit, quod adhuc in dominio
venditoris manet, venditum tamen rectè dici,
l. alienatum 67. de verborum ſignificatione. Ergo
pupillus, aut quilibet alius minor, qui nullam
rem à ſe abdicare, & in alium transferre poteſt,
nec poſſeſsionem etiam naturalem poterit alie-
nare, ſiquidem hoc animo fieri debet, qui ad
perdendum minori nullus eſt, *d. l. poſſeſſionem*:
amittere verò rectè valebit, corpore ſcilicet tã-
tum, vt dicitur *in d.l.poſſeſſionem*, nam qui amit-
tit ſolum relinquit poſſeſsionem *l. 3. §. in amit-
tenda de acquirenda poſſeſ.* non verò in alium trãſ-
fert, veluti cum alienat, qua ratione non aliena-
re, inquit *Petr.Faber in l.non alienat.* t 19.*de regu-
lis iuris*, qui dumtaxat omittit poſſeſſionem, igi-
tur pupillus naturalem poſſeſſionem, ſiue cor-
poralem inſiſtentiam amittendi ius habebit,
quia tantum eius alienatio ipſi interdicitur, nõ
verò eius deſertio, quæ facti eſt, ſiquidem legis
tanta poteſtas non eſt, vt efficere poſſit eum
non videri á fundo receſſiſſe, qui re vera receſſit,
argumento *l. in bello §. facti, ff. de captiuis*. Quæ
licèt cum communi interpretatione coincidere
videatur, ab ea tamen non nihil differt.

11 Remanet etenim firma ſuperior concluſio,
nempe minorem rem nullam, etiam poſſeſſionẽ
alienare poſſe, & quod magis eſt, nec alteri alie-
nanti conſentire, nam qui non poteſt per ſe vti-
lem alienationem perficere, nec per alium pote-
rit: ergo cum minor alteri alienanti conſentiens
ipſe alienare dicatur, inde eſt non ſolùm aliena-
tionem à ſe ipſo factam, verùm & conſenſum al-
terius alienationi præſtitum meritò interdici.
Ita *Decius* ſequutus à *Cagnolo in l. aliud eſt, ff. de
regulis iuris, Redoanus tractat.de alienat.rerum Ec-
cleſiaſtic.rubr. de ſignificat. verbi alienatio, fol.* 11.
num. 1.Simoncell. qui huius ampliationis non-
nullas alias rationes expendit *d.tractat.de decret.
lib.2.tit.6. inſpect. vltima n.*143. *Proſper Farinac.*
plures congerens *tom.1.prax.criminal.q.*15.*n.*3.&
4. *Caldas de emption.c.8. n.*32. & probat ex *l. fin.
de iure dotium, Rebuffus in l. alienationis 28. verſic.
Item qui non poteſt, de verborum ſignification.* vbi
hanc doctrinam tunc veram intelligit, cùm per
minoris conſenſum compleretur, & perficeretur
alienatio, *l. ſicut, §. alienationis, ff. quibus modis
pign.*

Cæterùm cùm nil in iure ſit adeò perpetuum, 12
vt aliquando non deficiat, vnde Conſultus ciui-
lem omnem definitionem periculoſam appella-
uit *in l.omnis definitio. ff.de regulis iuris*, ſciendum
eſt hanc vtique penè omnium communem tra-
ditionem aliquibus caſibus minimè locum ha-
bere, & in primis vbi minor alienationem à ſe,
vel ab alio factam iuriſiurandi religione firma-
uit: tunc enim talis alienatio effectum & valo-
rẽ ſortietur, veluti à maiore facta, quia eiuſmodi 13
ſacramenti interpoſitio ætatis defectum ſupplet,
& puberem adeò ſuprà vigeſimumquintum an-
num conſtituit, vt quidquid maioribus ſolum-
modò permittitur, poſsit & ipſe exercere: ſic in
propoſito innumeris, relatis reſoluit *Octauian.Si-
moncell.dict.lib.3.tit.8.inſpectio.18.num.*137.&138.
& interiùs de minore alienationi conſentiente
agens *num.* 148. licèt contrarium voluerint ab
ipſo congeſti *num.*133. & *ſequentibus*, quibus ad-
dendus erit *Card.Tuſchus practicar. concluſ. iuris
lit.M.dict.conc.*249. *num.*20.21.22.& 23.&c. alter
*Card. Mantica d.tit.6. num.*53.

Deinde reſtringitur ſuperior concluſio caſu, 14
quo minori; ſit permiſſa alienandi facultas à te-
ſtatore, veputa quia vel hæres inſtituitur, aut
executor deſignatur in teſtamento. Nam tunc ſi
ei fuerit expreſsè conceſſa alienatio, poterit ſine
dubio defuncti res alienare, *l.prædium 3. C.quan-
do decreto opus non eſt*, ſiquidem non tam ipſe,
quam defunctus, cuius mandatum exequitur,
alienare videtur. Sic *Alexander conſ.*25. incipiẽ-
ti *ponderatis, in principio lib.6.* & ibi apoſtil. *verbo
teſtatore. Tuſchus dict.concluſ.249.num.*80.& 87.
qui & *num.*84. id procedere affirmat, etiamſi te-
ſtator, qui dictam alienandi poteſtatem minori
executori conceſsit, eſſet minor, pro quo faciũt
tradita à *Simoncello, loco vbi ſuprà, inſpect.4.n.*32.
necnon & quòd pubes cauſa mortis bona ſua
alienare rectè poteſt, vt reſoluit *Menchaca lib.1.
controu.§.10.n.76. Lancellot.in conſuetud. Alexand.
pag.mihi* 163. *n.*8. conſentit ſuperioribus *Fachi-
neus conſ.37.n.1.lib.1.* quod maximè notandum,
& memoria retinendum admonet *Card.Mantica
d.tit.6. n.*61.& 62.

Rurſus & alio modo limitatur dicta ſententia, 15
videlicèt cum adeſt ſtatutum reddens minores
alienationis capaces, vt fieri poſſe teſtantur *So-
cinus Senior conſil.130.num.1. lib.1. Iaſon. in l. de
quibus num.63.ff.de legibus*, quibus accedens *Car-
din.Mantic.d.tit.6.n.*48. idem amplectitur, etiam
vbi non ab ſtatuto, aut lege municipali, ſed à
Principe ipſo talis habilitas procedit, quã vtro-
que caſu expreſſam deſiderat. Nam licèt mino-
res ſtatuti, aut Principis beneficio idonei ad cõ-
trahendum efficiantur, veputa qui veniam æta-
tis conſequuntur; virtute tamen eiuſmodi pri-
uilegij alienare non poterunt, argumento *text.
in l.2 §.fœminas, verſic. Ita tamen*, vbi notant *Ac-
curſius, & Gotophredus*, tradunt *Paulus Caſtrenſis
conſil.102.verſic. Pro quo facit optimè, in antiquiſs.
& in nouiſ.conſ.161.lib. 2.Socin.Senior.d.conſ.*130.

Decius conſil.403. num.10.Tiraquel.de nobilit.cap. 20. num. 42. quos idem *Mantica* refert *vbi ſuprà*, etiam *num.34. Ioan.Gutier.d.tractat.de tutel.part. 2. cap.5. n.71.* niſi fortè verba Principis, aut ſtatuti ita ſint generalitèr concepta, vt omnia negotia comprehendant, *Decius conſil. 527. in fine*, cui ſubſcribit *Seraphin. decis. 751. num.10.*

16 Similiter coercetur in Principe minore, qui abſque omni ſolemnitate res ſuas alienare poteſt, atteſtante *Baldo in l.ea lege*, C. *de condic. ob cauſ. Beroi conſil. 61. num.34. lib.1. Cephalo conſil. 579. n.13. & Mantica vbi proximè n.49.* eo videlicet, quia vt profertur *in l. donationes 26. C. de donation. inter virum & vxor.* principales contractus legis vicem obtinent, minimeque ad ſui validitatem opitulatione quadam extrinſecus egent.

17 Limitatur item vlterius, ſi minor ingrediatur monaſterium: nam tunc ipſo ingreſſu, ſiue vt propriùs dicam, ipſa profeſsione cenſetur omnia ſua bona, quamuis ſine decreto, & curatoris authoritate in monaſterium tranſtuliſſe, & alienaſſe, veluti poſt *Simoncellum dict. tit. 8. inſpectione 14.* & *Tuſchum d. lit M. concluſ. 249. nu. 71.* tradunt *Mantic. de coniect. contract. tom. 1. lib. 11. tit. 21. n.13. Stephan. Federic. de interpretat. legum prima part. fol. 48. verſic. 7.* quod expreſsè deducitur ex *authentic. ingreſſi, C. de Sacroſ. Eccleſ.*

18 Alijs etiam modis comprimitur generalitas ſuperioris regulæ, de quibus lato calamo ſcripſerunt *Octau. Simoncell. d. tit. 8. Card Tuſchus dict. concl. 249.* & *Mantica* relato *lib. 4. & tit. 6.* ibi enim cùm occaſio ſe obtulerit, videri poterunt, neque enim opus eſt in tranſcribendis aliorum ſcriptis parum fructuosè longiùs diuagari.

SVMMARIVM.

VEndere, alienare eſt. 1.

Vendendi nemo liberam habet facultatem ante vigeſimumquintum annum. ibidem.

Minor etiam cum tutoris authoritate, habita fide de pretio, vendere non poteſt. 2.

Minor ex pacto anteceſſoris poteſt rem abſq; curatore vendere. 3.

Pactum retrouendendi an poſſit validè à minore in emptione adijci. 4.

Minor cenſum emens, poteſt abſque aliqua ſolemnitate pactum retrouendendi apponere, ibidem.

Pactum legis commiſſoriæ poteſt à minore adijci, ibidem.

Pacto de retrouendendo ſi minor non vtatur, vt læſus abſque alia probatione non reſtituetur. 5.

Promiſſum dare poteſt maior quinque & viginti annorum. 6.

QVAESTIO VI.

Venditio à quibus celebrari poſſit.

1 COncluſimus ſuperiori quæſtione omnem minorem cuiuſcumque ſexus, à libera rerum ſuarum alienatione remoueri: quocirca cũ vendere, propriè ſit alienare *l. alienatum 67.* vbi communiter obſeruatur, *ff. de verborum ſignificatione*, inde neceſſarium infertur, vigeſimo & quinto anno minores, qui alienationis ſunt incapaces, venditionis quoque cenſeri, & eos ſolummodò huiuſmodi contractum celebrare poſſe, qui & cæteros, ex quibus alienationes ſequuntur, ineundi legitimam viginti & quinque annorum ætatem exceſſerunt. Ita in ſpecie docuerunt *Petrus Nicolaus Morius in amphitheatro contract. titulo de emptione & venditione, cap. de perſonis quæ poſ. emere, vel non. num.9. Card. Mantica de tacitis & ambiguis conuention. lib.4. tit.6. per totum*, vbi huius concluſionis nonnullas extenſiones, & ampliationes adducit *Card. Tuſchus practic. concluſ. iuris litera V. concl. 69. num.13. & 14.*
dum minorem negat vendere poſſe habita fide 2
de pretio, etiam tutore authore, licèt emptor ſoluat intereſſe minori.

Quod ſic accipiendum velim, niſi ex pacto 3
ſui anteceſſoris tenerentur rem vendere, vtputa ſi eo pacto à parentibus, vel teſtatore aliquo, cui minores ſucceſſerunt, res fuiſſet comparata, vt teneretur eam intra certum tempus eodem pretio retrouendere: tunc enim etſi non perfectæ ætatis exiſtant, rectè poterũt minores, etiam non aſſentientibus curatoribus, in pacti conſequentiam pretio recepto retrouẽditionem perficere, vt voluerunt Imperatores *in l 1. & in l. prædium 3. C. quando decreto opus non eſt*, & prædixerat *Conſultus in l. magis puto 5. §. ſi pupillus ſtipulanti, ff. de rebus eorum*, refert ex *Alberico, & Tiraquello, Franciſc. Mantica dict. lib.4. tit.32. num.35 Baptiſt. Aimon. de alluuionib. lib.2. c.10. n.14.*

Dixi, niſi ex pacto ſui anteceſſoris retrouen- 4
dere tenerentur: nam ex pacto cum ipſis minoribus inito dum aliquid emerent, ad id teneri non poterant, quia tale pactum, etiam incontinenti appoſitum, vitiatur, remanente puro contractu, ſi credimus *Paulo Caſtrenſi conſil. 112.* incipienti, *Viſo tenore, in fine, lib.1. Fabio de Monte de emptione & vendit. 1. part. q.7. princ. n.1. Alciat. in l. poſt contractum n. 54. verſic. Illud tamen ff. de donation. Aldob. conſil. 61. n.14. Caualcan. de tutor. n.246.* quibus conſentit *Franc. Mantic. vbi ſupra lib.4. tit.28. num.44. Andr. Facbin. controuerſ. lib.2. cap.3.* noſter *Lara in compend. vitæ hominis cap.23. num.22.* licèt contrarium non minus probabile ſit. Nam, vt optimè cum alijs expendit *Caldas Pereira titulo de emption. & vendit. cap.13. num.25.* nihil obſtat, quominus tale pactum in continenti appoſitum etiam contra minorem ſortiatur effectum, cùm eo tempore ſit interpoſitum, quo res non minoris, ſed ipſius vendentis eſt: ſecus atque cùm ex internallo adijcitur: & hoc puto ſine dubio procedere in annui reditus, ſiue cenſus emptione, in quo quia de ſubſtantia contractus eſt, poteſt minor, omni neglecta ſolemnitate, retrouendendi pactum adijcere, & adiectum prorogare. Ita eleganter *in praxi cenſuali pag. mihi 185. num. 61. & 62.* probat abſolutè hanc ſententiam *Hermoſilla in addition. ad gloſ. 2. l.4. tit.1. part.5. n.30.* vbi multos refert de hac quæſtione Scribentes, & etiam de pacto legis commiſſoriæ agens, idem probat *Sigiſmundus Loffredus conſil.3. n.24.* vbi multis contendit licitum eſſe minori pactum legis commiſſoriæ adijcere, & ſeruare, licèt ſi mi-

nor

Digitized by Google

not non vteretur pacto de rettouendendo, & negligentia ipſius fuiſſet tempus elapſum, ſtatim abſque alia probatione læſus minimè diceretur, nec beneficium haberet reſtitutionis, vt elegantiſſimè probat *D. Ioann. de Larrea deciſ. Granatenſi 70.*

5 Cæteras principalis concluſionis limitationes vide ſupra *quæſt. præcedenti*, ſiquidem quidquid de alienatione in genere ſcripſimus ad venditionem, quaſi ad præcipuam eius ſpeciem ſingulariter ſpectat. Quocirca illud quaſi huius materiæ proprijſſimum tantundem ſubijciam, nempe, poſt maiorem viginti & quinque annorum ętatem, nedum rerum ſuarum venditionem, ſed & promiſſum concedendi in ipſa venditione cuique poteſtatem ineſſe, vtporè habenti liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem, cui promiſſum dare permittitur, docet *Parlador. lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. 5. part. §. 13. num. 6. & Carleual. de iudic. tit. 1. diſp. 6. num. 5.*

SVMMARIVM.

Permutatio non poteſt à minore quinto & viceſimo anno abſque iudicis decreto celebrari. 1.

Venditio vnius rei minoris, nec prætori licet pro emptione alterius. 2

Permutatio alienationis eſt ſpecies, & venditioni aſſimilatur. 3. & 5.

Omnis alienatio indiſtinctè minoribus prohibetur. 4.

Baldi *ſententia exiſtimantis, licere minori permutationem, refutatur.* 5.

Alciati *ſimilis error improbatur.* 6.

Cõtractus ex quibus dominij translatio ſequitur, quare minoribus interdicantur? 7.

Permutatio ſummè vtilis minori, ei licet. 8. & 10.

Immobilia minoris & Eccleſiæ poſſunt permutari pro bobus ad laborandum neceſſarijs, ne cætera ipſorũ prædia inculta remaneant. 9.

QVAESTIO VII.

Quæ ſit ætas ad permutationem conſtituta?

1 Eſſe viginti & quinque annorum ſupponit *Anton. Gomez de contract. lib. cap. 14. num. 14. verſic. Quinimò extende, Mæbach. de ſucceſſion. creat. titul. de teſtib. poſt §. 10. ampliat. 20. lib. 1. Marian. Socin. conſil. 3. num. 21. viſa & benè conſiderata, part. 2. Octauian. Simoncell. de decret. lib. 2. tit. 6. inſpect. 13. num. 119. Caldas Pereira de emption. & vendit. c. 13. num. 12.* dum omnes commune Scribentium placitum eſſe teſtãtur minorem abſque iudicis decreto permutare non poſſe.

2 Et probatur hæc ſententia ex *l. non ſolum 4. C. de prædijs & alijs rebus minor.* vbi non ſolùm per venditionem ruſtica prædia, vel ſuburbana pupilli, vel adoleſcentes alienare prohibentur; ſed & permutatione, & meritò eum nec hoc liceat tutoribus, aut prætori, *l. magis puto 5. §. ſi æs alienũ ff. de rebus eorum*, qua cauetur nequaquam prętori, vel tutori eſſe permiſſam vnius rei pupillaris venditionem pro emptione alterius.

Idque vnica ea ratione, quia permutatio alienationis eſt ſpecies, venditionique æquiparatur, *l. vltim. C. de rebus alien. non alienan. l. 2. C. de rerum permutation.* ſentit *Octauian. Simoncellus vbi ſupra num.* 120. & ſic appellatione alienationis comprehenditur permutatio, *Rebuff. in l. alienationis verbum 28. verſ. 12. ff. de verbor. ſignificatione, Molina de primogenijs lib. 4. c. 4. num. 1.* & alij ſecuti per *Auguſtinum Barboſ. de appellat. verb. vtriuſq. iuris, appellat. 14. nu. 7.* At quæuis alienatio omnibus omnino minoribus vſque ad annum ætatis vigeſimum quintum indiſtinctè prohibetur, *§. nunc admonendi, inſtitut. quibus alienare licet, vel nõ*, iunctis his, quæ in huius rei confirmationẽ ſupra notauimus *hoc eodem anno in quæſtione, cuius ætatis hominibus ſit rerum ſuarum alienatio permiſſ.?* Ergo & permutatio, quæ alienatio eſt, ipſis neceſſariò ſit interdicta operæ pretium erit. 4

Hinc deducitur toto cœlo, vt aiunt, aberraſſe *Baldum in d. l. magis puto 5. §. ſi æs alienum, ff. de reb. eorum*, ſentientem eſſe licitam permutationem rerum adoleſcentis, quod ſummè eſſe notandũ commendat pro rebus Eccleſiæ, quæ cum non poſſint alienari, poterunt tamen permutari. Nã præterquamquod ſibi contrarius oppoſitum docuit *in l. ſi pupillorum, in fine principij ff. de rebus eorum* vbi pro certo conſtituit, minorem abſque decreto permutare non poſſe, ſicut nec alienare, ex quo rectè eum præuaricationis arguit *Simoncellus vbi proximè*, ipſius ſententia ex dictis affatim mendacij conuincitur, cum adeò ſit permutatio venditioni finitima, & connaturalis, vt meritò fuerit apud veteres dubitatum, an hoc placitum idem cum emptione eſſet, *l. 1. §. 7. de contrahenda emptione, §. 1. inſtitut. eodem*, quapropter vbicumque venditio interdicitur, conſequenter & permutatio interdicta cẽſetur, quia ex vtroq; contractu ſequitur dominij translatio, quoquomodo minori prohibita, *d. l. non ſolum 4. l. ſequitur, §. ſed etſi. ff. de vſucapion.* ex qua ita obſeruat *Vueſembec. in paratitl. ad titulum de rerum permut.* 5

6 Nec fœlicius errauit *Alciatus in d. l. alienation. verbum n. 3. ff. de verbor. ſignificat.* putans alienatione interdicta, quandoque licitam eſſe permutationem, quia ex ea non ſequitur iactura vel amiſſio patrimonij, quæ potiſſimè prohibitioni alienationis cauſam præbet, *l. vltim. ff. de iure dotium*, cùm tantundem ex permutatione conſecuturus ſit minor, vel quiuis alius permutãs: quoniam ſi vera ipſius ratiocinatio eſſet, non quandoque, vt ipſe arbitratur, ſed perpetuò & ſemper prohibita alienatione permutatio liceret, cum ſemper loco vnius rei alia in permutatione penes contrahentes ſit remanſura. Deinde, quia ex eadem conſideratione conectetur, etiã prohibita alienatione non eſſe venditionem prohibitam, in qua pretium loco rei venditori ſubrogatur. Quod nemo niſi delirus affirmare audebit, cum venditio, permutatio, & cæteri cõtractus, ex quibus ſequitur dominij translatio, prohibita alienatione, ideò interdicti videantur, quia alienationes ſunt, & non niſi translatione dominij perficiuntur, quæ prorſus minoribus abſque debitis ſolemnitatibus inhibentur, etiãſi nullum ex ea damnum reportent, veluti cũ pro 7

re

Digitized by Google

re alienata minoti alia traditur,*d.l.magis puto* 5. §.*ſi æs alienum,ff.de rebus eorum.* Nam etſi hoc caſu ratione læſionis minimè alienatio infirmetur, ex eo tamen laborat, quod ab incapace & non habente alienandi perſonam indebitè fuit facta, quod ſufficit,vt inutilis dicatur.

8 Quod adeò verum eſt, vt proferat *Simoncellus dicto loco,nnmer.*120.etiam vtilem permutationē eſſe minoti prohibitam,eo videlicet,quia,vt dixi,permutatio alienatio eſt,ſolaque vtiliras non eſt ſufficiens cauſa alienationis rei minoris, vt pote ipſe latiùs probat *lib.*3. *tit.penultim. inſpect.* 17. & in ſpecie ſenſit *Bald.in d.l. pupil.in fin.principij*,etſi contrarium placuerit *Iacob.de Arena*,& alijs ab eodem *Simoncello* adductis, & improbatis,quibus addendi ſunt *Molina vbi ſupra,Portol.de conſort.c.*12.*nu.*5.& *Cardin.Tuſchus practic. concluſ.iuris liter.A.concluſ.* 257. *num.*9. Quorum

9 ſententiam tantū eo caſu admiteerem, quo permutatio à minote facta ſummè vtilis,& hac catione quaſi neceſſaria foret, veluti ſi immobilia minoris traderentur pro bobus ad laborandum neceſſatijs,ne cętera prædia incuita remanerent, vt ſingulariter voluerunt *Hippolyt.de Marſil.tractat. de bannit. in verbo bona num.*69.*Octauian. Simoncellus dict.num.*102.*in fine*, & de Eccleſia loquens idem docet *Angel. in authent. de non alienand.§.ſi enim*, tenens adminiſtrarorem rerum Eccleſiæ poſſe alienare, bona immobilia pro emendis bobus ad laborandum.

10 Iuxta quam doctrinam accipiendū arbitror, quod tradunt *Natta conſil.*470. *nu.*5,*Socin.Iunior conſ.*28.*n.*8.*lib.*2.*Cephal conſil.*3.*Menoch.conſ.*1141. *n.*26.*Alexand.de Nevo conſ.*38.*n.*7.*Honded. conſil.* 58.*nu.*32.*lib.*1.*Magon.deciſ.*525.*Petra de fideicom. q.*8.*nu.*525.*cum ſeqq.Peregrin.in ſimil.tract.art.*40. *n.*32.*Cardin.Mantica de tacitis,& ambiguis conuent. lib.*25.*tit.*4.*& de coniectur.vlt.voluntat.lib.*7.*tit.*8. *num.*23 latè *Fuſarius de ſubſtitut.q.*530. quos refert & ſequitur nouiſſimè *Auguſtin. Barboſa dict. appellat.*14.*num.*7. videlicet, quòd quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatē, vel commoditatem,non prohibetur prohibita alienatione, imò potius valet,& fieri poteſt.

SVMMARIVM.

PVberem à decimo quarto anno ſocietatem poſſe contrahere,qui doceant? 1.

Pubes minor ex quocumque contractu, etiam ſine cacuratore obligatur. 2.

Societas ſolo conſenſu perficitur. 3.

Matrimonium ſocietas dicitur 4. *& quomodo?* 10.

Societas ratione maioris vtilitatis contrahitur. 5.

Contractus ſocietatis eſt indifferens, habens ſe ad damnum,& vtilitatem. 6.

Contracta ſocietate dominium rerum illicò,& abſque vlla traditione à ſocio in ſocium mutuò transfertur. 7.

Pupilli appellatione etiam minores continentur. 8.

Societas ſolùm ab ijs poteſt contrahi, qui alienandi ius habent. 9.

Pubes poſt decimum quartum annum ſocietatem, de cuius vtilitate manifeſtè conſtat,etiam ſine curatore inire, aut in pupillari ætate abſque ſolemnitatibus inutiliter factam, confirmare rectè poteſt. 10.

QVÆSTIO VIII.

Ad ſocietatem contrahendam?

QVatuordecim annorum ætatem in maſculis,& duodecim in fœminis deſiderari ad ſocietatis contractum inenndum optimè ex ſequentibus ſtabilitur. Primò ex *l.vt in conductionibus* 34.*ff.pro ſocio*,ex *Baldo conſil.*225.incipienti *inter ſocios,lib.*4.*Roman.cōſil.*413.*quoad primū n.* 14.*Alexand.conſil.*49.*matuiè in principio lib.*1.*Ruino conſil.*29.*ſub n.*14. *vol.*5.*Decio conſil.*255.*Craueta conſil.*286.*lib.*2.*Petr.Nicol.Mozius de contractib.tractat.de ſocietate,cap.de perſonis,quæ ſocietat. contrahere poſſ.vel non,num.*9.*Gabriel Mude in l.ſi fratres nu.*2.*&* 3.*ff.pro ſocio,Cardinal.Tuſchus practicar.concluſion,iuris,liter.S. concluſ.*281.*n.*1.2.*&* 3. quibus locis ſolis pupillis abſque tutoris authoritate,ſiue tacitè, ſiue expreſsè hunc ſocietatis contractum celebrare eſſe interdictum,profertur.Ergo à contrario,pupillo maioribus hoc conceſſum videtur. vt ex *Alexand.d. conſil.*49.*nu.* 2.*verſic.Sed præmiſſis non obſtant.* indicat *Tuſchus d.loco,n.*9.& *Cardin.Mantica de tacitis,& ambiguis conuention.lib.*6.*tit.*13.*nu.*18. dum inquiunt poſſe pupillum, poſtquam extra pupillatem ætatem fuerit,ratam habere ſocietatem antea contractā, ſi ſibi fuerit vtile,& expreſſiùs *Stephanus Gratianus diſceptation.forenſ.tom.*2. *c.*360.*num.*15.docēs valere ſocietatem cum pubere factam, maximè in quantum concernit ipſius vtilitatem. 1

Secundò probatur, quia vt ſcribit *Mozius d. cap.de perſonis num.*1. ij omnes poſſunt ſocietatē coire, qui & obligari poſſunt: ſed huius ætatis puberes,etiam curatorem habentes ex quocūq; contractu naturaliter,& ciuiliter obligantur, vt ſupra *anno* 14.plenè oſtendimus:igitur & ſocietatem perficere valebunt. 2

Tertiò facit, nam ſocietatis contractus ſolo conſenſu peragitur,*l.qui admittitur* 19.*ff.pro ſocio l.conſenſu* 2.*ff.de actionu.& obligat.§. vnic.inſtitut.de obligat.ex conſenſu*:ergo à puberibus,qui conſenſum præſtare poſſunt, vt pluties diximus, fieri poterit. 3

Quartò,etiam ex eo hæc ſententia ſuaderi videtur,quod matrimonium ſocietas eſt,*l.*1.*de ritu nuptiar.l. aduerſus* 4. C.*de crimine expilat.hæred.* ex quibus ita notat *Barnab. Briſonius lib.ſingulari de ritu nuptiar.*& *Cardin.Mantica d.lib.*6.*tit.*1.*nu.* 18. At matrimonium à pubere,ſiue maſculo,ſiue fœmina contrahitur,*princip.inſtitut. de nuptijs* cum ſimilibus ſupra *hoc anno* congeſtis: ergo & ſocietas contrahi poterit. 4

Dicet tamen aliquis; pupilli poſſunt ea omnia gerere,quæ vtilia ſunt, cum meliorem ſuam conditionem facere ipſis ſit permiſſum,vt *princip.inſtitut de authoritat tutor.*cauetur:ſed ſocietas vtilis eſt,cum tantùm ratione maioris commodi contrahatur, vt ex ipſius definitione,quam ex *Cicerone* referunt *Nicol.Mozius in princip.tract.* 5

de

Digitized by Google

de ſocietat.num.4.& *Cardin.Mantic.d.tit.1.num.18.* affatim conſtat, vbi inquiunt ſocietatem eſſe duorum pluriumue honeſtè contractam conuentionem ob commodiorem vſum, & vberiorem quæſtum, igitur optimè etiam à pupillis ſine tutoris authoritate poterit contrahi.

Cui reſponderi poterit, verum eſſe ſocietatem gratia maioris vtilitatis, & vberioris commodi ſemper contrahi, ſed non ſemper ex ea, quam ſperabant vtilitatem ſentire contrahentes, cùm commoditas non conſideretur in ipſo contractu, ſed in his quæ poſt modum eius contemplatione geruntur, in quibus vt lucrum, ita & iactura, aut damnum eſſe poteſt quod ſufficit vt abſolutè ſocietatis contractus vtilis dici nequeat, cùm potius ſit indifferens, velut ab euentu depẽdens, ac per cõſequens, vt nec à pupillis ſine tutoris autoritate poſſit coiri, quibus tantùm quæ certò vtilia ſunt, & in quibus nullum latere damnum poteſt, fieri conceduntur, argumento eorum, quæ de hæreditate etiam lucroſa ab ipſis ſine tutore non adeunda dicũtur in *l. obligari 9.§. hæreditatem adire, ff.de auctorit. tutor.* & in *princip.inſtitut.eodem* iuxta rationem *Donelli lib.3.commentar.cap.13.* & *Oſualdi ibidem litera B.*

His tamen pro hac ſententia præmiſſis non obſtantibus, *Petr.de Vbald tit.de duob.reis part.3. n.32, verſic. Et intellige vera in maioribus*, *Card. Mantica dict.lib.16.tit.13.num.1.* expreſsè defendunt minorem viginti & quinque annorum ſocietatem etiam tacitè inire non poſſe, & hoc vnico fundamento nituntur: nam ex contracta ſocietate dominium rerum, quæ in eam deducuntur, illico & abſque aliqua traditione in ſociũ transfertur, *l.1 §.fin.ff.pro ſocio.* At minoribus omnis translatio proprij dominij, quæ alienatio eſt, manet interdicta *l.1.l.magis pato,de rebus eorum qui ſub tutela vel curatore,cum ſimilibus.* ergo & cõtractus ſocietatis, quaſi neceſſariò alienationem inuoluens ipſis ante annum vigeſimum quintum prohibitum erit, quod verum exiſtimo.

8 Nec obſtant in cõtrarium adducta; ſiquidem quod primo loco dicitur de prohibita ſocietate tantúm pupillis, ſatis eo excluditur, quod ex *§. nunc admanendi, inſtit. quibus alien. licet vel non* ſæpius tradidimus, nempe pupilli appellatione etiam minores contineri in rebus pariter vtriſque aut permiſſis, vel prohibitis, vt eſt ſocietas.

9 Minuſque roboris habet ſecundũ fundamentum, quod de ea obligatione ſubaudiendum eſt, quæ coniunctam habet alienationem, aliter enim minimè verum eſſe poterit eos omnes poſſe ſocietatem contrahere, qui & obligari poſſunt. Nam cùm ſocietas imbibitam habeat alienationem, vt diximus, ab his qui nulla ciuili obligatione, quæ dominij translationem reſpiciat, valent obſtrigi, vti *eodem anno 14.* probauimus, minimè coiri poterit.

Et quod tertiò expenditur de natura contractus ſocietatis, quæ ſolo conſenſu perficitur, vix vrget, cùm id de illorum conſenſu debeat intelligi, qui liberam habent bonorum ſuorum adminiſtrationem, & alienationem, quo ſolo ſubſiſtere contractum non eſt dubium, vt nec eſſe poſſet de illius inualiditate, ſi in perfecto, & nudo puberum conſenſu celebraretur.

Et denique quod vltimo loco de ſocietate matrimonij, quam puberes inire poſſunt, in eius ſententiæ cõfirmationem adducitur, exigui erit negotij refellere cùm, vt inquit *Card. Mantic. dict. tit. 1.num. 2. iuncto num.9.* matrimonium impropriè ſocietas dicatur, quæ potiùs ad vitæ conſuetudinem, quàm ad lucrum negotiationis cõtrahitur, veluti docet *Petrus Rebellus de obligatione iuſtitiæ lib.15.quæſt.1.verſic.Per eandem quoque*, à qua enim non poteſt deſumi argumentũ ad ſocietatem propriam, cuius noſtra concertatio eſt. 10

Ex quibus omnibus colligitur, nihil obſtare quo minus verum eſſe fateamur puberibus cuiuſcumque ſexus ante maiorem viginti & quinque annorum ætatem ſocietatis contractum abſque tutoris vel curatoris authoritate nõ licere, niſi maximè vtilis talis cõtractus ipſis credatur. Nam tunc ſi decimumquartum annum exceſſerint maſculi, & duodecimũ fœminæ, citra tutorum vel curatorum conſenſum, poterunt illum perficere, aut in pupillari ætate factum confirmare, vt docet *Mantica dict. tit. 13. num. 18.*, *Card. Tuſchus dict.concl.18 t.num.6.* & *Steph. Grat.diſcep.d.tom.2.cap.760.n.15.* vbi & *num.16.* aliud eſſe ſubijcit in pupillo, qui nulla conſideratione habita vtilitatis, indiſtinctè à ſocietatis contractu arcetur, vt clarius ipſe *ſuprà num. 1.* docuerat. 11

SVMMARIVM.

AN puberibus à decimo quarto anno ætatis locatio, & conductio permittatur? 1.

Minor pubes abſque omni ſolemnitate prædiorum ſuorum fructus poteſt alienare. 2.

Vt certius reſoluitur, ſolum quinto & vigeſimo anno maiores, aut locandi, aut conducendi ius habere. 3.

Qui locat, vſum rei locatæ in conductorem transfert. 4.

Locatio ad longum tempus propriè alienatio non dicitur. 5.

L. arboribus 12 §. vſusfructuarius, ff. de vſufructu, verè intelligitur. 6.

Effectu vſum retinere videtur locator, qui pro eo habet pretium. 7.

Pretium ſuccedit loco rei. ibid.

Minoribus ferè ſemper vtilius videtur, rem potius, vel actionem, quam pretium, vel pecuniam habere. 8.

Fructus pendentes, vel naſcituri inter immobilia connumerantur: & ideò à minoribus ſine decreto alienari nequeunt. 9.

Ad conducendum eadem ætas, quæ ad locandum deſideratur. 10

Minor conducens, an in foro conſcientiæ teneatur, ibidem.

QVAESTIO IX.

Locatio & conductio quam ætatem in contrahentibus requirant?

1 PVbertatem eſſe inde inferri poterat, quod eam agentibus, & extra decimum quartum annum conſtitutis omnis & qualiſcumque ciuilis obligatio permittitur, quæ alicuius rei alienationem non complectitur, vt ex *Iacob. Cuiacio in l. puberes, 101. de verb. & lib. 19. obſeruatio, cap. 33. Andr. Fachin. lib. 3. controuerſ. cap. 9. Philip. Mattha. in l. 2. §. 1. n. 15. de regulis iuris, Anton. Fab. Vlteius, Hering.* & aliis ſupra *anno 14. quæſt. 7.* de ætate ad ciuilem obligationem diſcutientibus: ergo cum ex locationis contractu nulla ſequatur alienatio, neque dominij, *l. non ſolet 39. ff. locati*, neque poſſeſſionis, *l. cum impuberes 60. in fine princip. ff. eodem l. 2. C. de præſcript. 30. vel 40. anno*, conſequens eſt, huiuſmodi contractum, ſiue obligationem puberes inire poſſe, veluti manifeſtè ſupponere videtur *Carrocius tit. de locato p. 2. cap. quibus locare licet, vel non, qu. 2. nu. 1.* dum ſolis infantibus locationem eſſe interdictam ſcribit.

2 Et corroboratur, ſiquidem ex hoc contractu nil amittitur, aut in conductorem transfertur, præter vſum, aut commoditatem fructuum, vt inferiùs patebit: ſed pubes factus prædiorum ſuorum fructus abſque omni ſolemnitate diſtrahit, & alienat, iuxta ſententiam *Angeli & Imolæ in l. 1. §. fuit quæſitum, ff. ad Trebellian. Alexand. conſil. 49. n. 6. verſic. Fructus* enim *lib. 1. & conſil. 37. n. 3. lib. 4. & conſil. 97. num. 4. lib. 6.* quam ſequuntur *Octau. Simoncellus*, & ab eo relati *lib. 3. de decretis tit. 8. inſpectione 7. num. 49. Franciſc. Mantica de tacitis & ambiguis conuentio. part. 1. lib. 4. tit. 6 num. 51.* Igitur & locare eos poterit, vt ſentire videtur idem *Simoncellus dict. tit. lib. 2. tit. 6. inſpectio. 2. num. 21.*

3 Sed verius eſt quatuordecim annorũ ætatem non ſufficere, imò viginti & quinque præcisè in eo neceſſariam eſſe, qui locatoris munere fungi velit. Cõſtat hoc ex ſequentibus. Primò ex familiaritate, quam venditio & locatio inter ſe habere videntur, quæ tanta eſt, vt iiſdem iuris regulis conſiſtant, *l. 2. ff. locati*. Vnde rectè inquit *Petrus Nicolaus Mozius in amphitheat. contract. tractatu de locatione, c. de his qui poſſ. locare & conducere num. 1.* eos omnes regulariter locare, & conducere poſſe, qui vendere, vel quibus vendi poteſt. Igitur qui maiores quinto & viceſimo anno exiſtunt, cùm hi ſolummodò liberam; vendendi, & emendi facultatem obtineant, vt proprio loco diximus.

4 Secundò, quia velut proximè indicauimus, qui locat, neceſſariò rei locatæ vſum amittere, & ad conductorem traducere debet, *l. conuenit 65. de contrahend. emption.* Quare qui rectè locationem diffiniunt, eſſe inquiunt nominatum cõtractum, in quo perſonarum, vel rerum vſus pro certa aliqua mercede conducitur. Ita *Math. Vueſembec. in paratitl. tit. de locato nu. 3.* & *Didacus à Brito in rubric. eiuſdem tituli Decretalium §. 1. nu. 2.* vbi & *n. 3.* ex hac definitione cum *Franc. Connan. lib. 7. commentar. c. 12. Aria Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. 3. p. n. 66. Valaſco de iure emphyt. q. 29. à n. 28. Garſia de expenſ. & meliorat. c. 10. n. 31. & c. 4. à num. 3.* meritò contra communem infert loca-
tionem ad longum tempus; ſcilicet ad decenniũ 5
dominium in conductorem non transferre, nec ipſius alienationem eſſe, vt etiam ante eum oſtendit *Rittbers lib. 2. partit. feud. c. 3. q. 36.* & nos publicè docuimus in ſolemnibus recitationibus *ad titul. ff. locati*. Ergo vt ad inſtantiam reuertamur, qui locat, licèt ipſius rei locatæ dominium, aut poſſeſſionem non alienet, illius ſaltem vſum abalienat. Quod ſatis eſt, vt his omnibus ſublata locandi poteſtas videatur, quibus alienandi non conceditur, nempe vigeſimo & quinto anno minoribus, veluti de locatione ad longum tempus Scribentes tradiderunt, *Menebac. de ſucceſſ. creat. §. 10. nu. 78. verſ. Nunc videndum, Valaſc. de iure emphyt. q. 29. n. 9. Caldas Pereira de emption. & vendition. c. 13. n. 12. Caroc. de locato p. 3. titul. de annuis redditib. nu. 1.*

Noſque ex ſecura hac ratione non deiicitnt 6
Vlpiani illa verba *in l. arboribus 12. §. vſufructuar. ff. de vſufructu: nam & qui locat, vtitur*: ex quibus contra ſuperiora conſequi videtur, locatorem nec vſum rei locatæ amittere, ſed adhuc poſt contractam locationem ea vti, ſiquidem hoc nõ ita ſubaudiendum eſt, quaſi locator verè & propriè rei locatæ vſum retineat, cum id fieri non poſſit, ſed tantum quoad effectum non amittendi vſumfructum locatum per non vſum, & quoad commoditatem ipſius, vt explicat *Caius in l. quia 39. ff. eodem*, vbi rationem aſſignans, quare qui locat vſumfructum, adhuc eo vti videatur, vt prædixerat *Martianus in l. antecedenti: Quia*, inquit, *qui pretio fruitur, non minus habere intelligitur, quàm qui principali re vtitur, fruitur*, quod perquã verum eſt: ſed inde colligi non poterit, eum, qui rem aliquam locat, illius vſum non alienare, & à ſe abiicere, imò contrarium fortius eliditur, cum ideò pro vſu mercede vtatur, quia propriè vſum rei non habet.

Nec quod in effectu vſum retinere videatur 7
is, qui vſus ipſius pretium habet, *d. l. quia 3. l. ſi vſusfructus 35. in princip. ff. de vſufructu, l. ſi & rem 22. in fine, ff. de petit. hæredit. l. ſed ſi quis ſeruum 33. cum ſeq. ff. de peculio*, aliquid iuuat, vt minorẽ rem locare arbitremur, cum idem in contractu venditionis dici poſſit, quo etiam pretium ſuccedit
loco rei: & tamen minorem vendere poſſe nemo 8
eſt qui dicat: eſt enim fere ſemper vtilius minoribus rem potius habere, quàm pretium, vti actionem de pecunia retinere, quàm illa ſubſtracta pecuniam ſolutam accipere. Ergo quemadmodum venditio minoribus prohibetur, quia licèt pretium accipiant, id tamen ſine propriæ rei alienatione contingere non poteſt: & ſimiliter vti ſolutam à creditoribus pecuniam recipiendo eos liberare, etſi meliorem accipiendo conditionem ſuam efficere videantur: ideò nequeunt, quia ita liberando obligationem, & actionem amitterent, qua maiori vtilitate irretitos ſibi debitores habebunt, vt ex *Donel. lib. 16.*

Digitized by Google

*commentar.cap.*10.alibi notauimus, quid ni pari ratione & locatio ipſis interdicta dicetur? cum etſi pro vſu, qui locationi accedit, mercedem conſequantur, hoc tamen rei locatæ præuia vſus alienatione fit, quæ minoribus omnino prohibetur.

9 Ex his igitur ſatis euidenter depromitur, noſtræ reſolutioni haud quaquam obſtare primum fundamentum pro ſtabilienda contraria ſententia adductum: conſtabit nunc ex dicendis ſecundum non magis ad rem facere. Nam quod dicitur, minorem fructus ſine decreto, & curatoris authoritate alienare poſſe, ideoque & locare, de illis fructibus verum eſt, qui iam percepti, & à ſolo ſeparati inter mobilia, & citò peritura cõnumerantur; non verò de illis, qui aut in rerum natura non exiſtunt, aut pendent, vel ſolo cohærent, vti ſunt fructus omnes qui locantur: quia cum immobilibus adſcribantur, a minoribus diſtrahi non poterunt, quibus omnis rerum immobilium alienatio eſt interdicta, vt reſoluit *Simoncell. dict. tractat. de decretis lib.3.titul.8.inſpect. 7.num.56.& 57.*

10 Hactenus verò de neceſſaria ætate ad locationem egimus, de requiſita nunc ad conductionem agere oportet, quam puto eamdem viginti & quinque annorum eſſe debere: & meritò, nam qui conducit mercedem, quam locatori pro vſu rei locatæ refundit, alienat amittendo illius dominium: ergo cum conductio adiunctã habeat alienationem, illi conducere poterunt, qui & locare & alienare poſſunt, vt rectè ſupponere videtur *Mozius loco vbi ſupra*; quamuis iuuenem conductorem in foro conſcientiæ teneri, & obligari ſentiat *Vincentius Caroccius d. p. 3. de locato tit. de annuis redditibus*.

SVMMARIVM.

Minoribus viginti & quinque annis nec fundi fiſcales, nec vectigalia ſunt locanda. 1.

Fiſcus ad vectigalium locationem non niſi eos admittit, quorum certa ſunt nomina. 2.

Filiusfamilias vectigalia an poſſit conducere? 3. *& ſequent.*

L. 3. §. vnde Iulianus, ff. ad Senatusconſult. Macedon. exponitur. 4.

Aduerbium vnde *dependentiam à ſuperioribus indicat.* 5.

Tacitus patris conſenſus ſufficit, vt filiusfamilias poſſit, etiam ſi peculio careat, ad vectigalium licitationem admitti. 6.

Minor cum iuramento vectigalium licitator eſſe poteſt. 7.

Iuramentum in quibus caſibus de iure noſtro prohibeatur? 8.

Minor, nec fideiuſſor, nec teſtis abonatoris pro locatore vectigalium eſſe poteſt. 9.

Aſſerere aliquem eſſe idoneum, idem eſt ac pro eo fideiubere. ibidem.

Minor de facto abſque iuramento vectigalia conducens, an maneat obſtrictus? 10.

Minor ſe maiorem faciens, ſi talis ex aſpectu appareat, locatione vectigalium tenetur. 11.

QVAESTIO X.

Ad conductionem gabellarum, & vt quis pro conductore fideiubeat, vel teſtis idoneitatis exiſtat, quot anni exigantur?

Minoribus, inquit *Paulus Iuriſconſultus*, viginti & quinque annis, neque fundus, nec vectigalia locanda ſunt, ne aduerſus ea beneficio ætatis vtantur, *l. in fraudem 45. §. minorib. ff. de iure fiſci.* Nam cum minor toties reſtitutionis indulgentia iuuetur, quoties ætatis fragilitate deceptus apparet, etiam aduerſus fiſcum, *l. 1. l. 2.* & pene vniuerſus *titul. C. ſi aduerſus fiſcum*, 1
nil mirum ſi fiſcus, qui ad publicorum vectigalium conductionem, & licitationem non alios admittit, quàm illos, quorum certa, & idonea ſunt nomina, nec aliquo modo ſuſpecta, *l. locatio 9. in principio, & §. reliquatores, cum ſequen. ff. de publican. & vectigal.* minores ideò viginti & quinque annis ad tributorum, vel alterius publicæ contributionis licitationem non admittat, quorum adeò ſuſpecta propter ætatis lubricum perſona traditur, vt nihil cum ipſis firmum contrahi, vel agi poſſit. 2

3 Sed etſi meo iudicio hæc fuerit *d. legis* ratio, attamen aliquantulum penſitata difficilis redditur, nam ſi ex eo ſolùm, quod ſuſpecta minoris perſona minimè ad licitationem vectigalium admittitur, perſona etiam filijfamilias à prædicta locatione excludenda erat, cum ipſius nomẽ per ſe, ideſt abſque patris, vel fideiuſſoris perſona, neque certum, neque bonum ſit, argumento *text. in l. 1. ff. ad Senatuſconſult. Macedon. l. filiusfamil. 7. ff. de ſutel.* Sed contrarium ab eodem *Vlpiano* definitur in *l. ſi quis patrem 3. §. vnde Iulian. ad Senatusconſult. Macedon.* ibi: *Vnde Iulian. lib. 12. in eo qui vectigalia conducta habebat, ſcribit, & eſt ſæpe conſtitutum ceſſare Senatusconſultum.* Ergo cum dubitandum in prædicta ſpecie venerit, an Senatusconſulto Macedonico ſuccurrendum eſſet conductori vectigalium mutuum accipienti, abſque dubio fatendum erit, filiumfamilias vectigalia conducere poſſe, aliàs otioſa inueſtigatio fuiſſet, vtrum Macedoniano ſuccurrendus eſſet licitator, vel qui mutuo pecuniam ſuſceperat, ni filiusfamilias eſſet?

4 Sed hoc non obſtat, cum certum ſit eadem ratione, qua minor à prædicta locatione arcetur, ſummoueri etiam & filiumfamilias, vt ex *dict. l. 3.* probatur. Nam cum in ea ſermo fuerit de excuſatione eorum à Senatusconſulti pœna, qui vana ſimplicitate decepti, & communem exiſtimationem ſecuti, illis, qui publicè patresfamilias pleriſque videbantur, quia ſic agebant, ſic contrahebant, ſic muneribus fungebantur, pecunias contra Senatusconſultum mutuauerant, quo caſu Senatusconſultum ceſſare *Iuriſconſul.* ait. Speciem *Vlpianus* præfigit *in dict. §. vnde*, quam ex præcedentibus infert (vt ex verbo illo *vnde* euincitur, quod dependentiam à ſuperioribus indicare docet *Octauian Vipell. de præpoſit. & aduerb. ſignificat. ſub dictione vltra, verſic.* 5

2 X *Vnde*

Vnde, fol. 131. *Card. Tuſchus practicar. concluſ. liter. D. concluſ.* 396. *Rebuffus in l quibus* 57. *verſic. Vnde, ff. de verbor. ſignificat. Barboſa tractat. de diction. dict.* 377.) in qua ſæpe conſtitutum aſſerit, ceſſare Senatusconſultum, quoties filioſamilias, ex eo paterfamilias cõmuniter reputatus, quòd publica vectigalia conducta habebat, mutuum ſit datum, cùm iuſta cauſa decepti, ex ea nempe, quod patris familias muneribus fungebatur, vt publicani, ipſi mutuauerint, quæ iuſta cauſa fuit exiſtimandi creditum fuiſſe patriſamilias, vti *in rationali ad dict.* §. indicat *Anton. Faber.* Igitur luculenter apparet, filiumſamilias minimè ad cõductionem, ſeu licitationem vectigalium admitti; nam ſi ad illam admitteretur, non rectè *Iuriſconſult.* inſerret, Senatusconſultum dicto in caſu nequaquam locum habere, ex eo quod locatori vectigalium mutuatum fuit. Nam quænam ergo iuſta cauſa credulitatis, & excuſationis cauſa foret publicano mutuaſſe, ſi & filiusſamilias prædicto munere fungi potuiſſet?

6 Ex qua quidem interpretatione nec incongruè deducitur rectè docuiſſe *Franciſc. de Alpharo tractat. de officio fiſcalis, gloſſ.* 34. §. 2. *num.* 77. filium familias non abſolutè, licèt obligationis capacem, ad vectigalium conductionem admitti, ſed ita demum ſi bona, aut peculiũ obtineat, quod capi, & ex quo conueniri poſſit: aliàs enim ſi admitteretur, periculum fuiſſet admittentis, vt ab ipſo *Alpharo* traditur *dict. loco* §. 6. niſi conſẽſus expreſſus patris accederet, vel ſaltem tacitus, aut præſumptus. Quare vt potiùs, & ſecuriùs admittatur, patris conſenſus interuenire debet, qui quidem fauore fiſci, vel reipublicæ ſufficiẽs eſt ad eius obligationem pro filio, argumento *legis ſi hypothecas* 8. *C. de remiſſion. pignor.* tenet *Socinus reg.* 484. *fol.* 1. *cum ſeqq. regulis*, & *Alpharus dict. loco, & gloſſ.* 18. *cum priuilegio* 19. *num.* 29. vnde colligitur parum conſideratè *Marcum Anton Peregrin. de priuileg. fiſci lib.* 6. *titul.* 5. *num.* 9. ſimpliciter docuiſſe, filiumſamilias ex iuris communis regulis in *l. filiusfamilias* 39. *ff. de action. & obligat. & ex l. tam ex contractib. ff. de iudiciis*, rectè ad vectigalium conductionem admittendum, quod non obſeruari in practica teſtatur, niſi cum patrum conſenſu illa conduxerint, ex ſtatuto Paduæ irritante obligationes per filium contractas citra patris conſenſum.

Ergo vt ad inſtitutum reuertamur, ſuperiorẽ ſentẽtiã, nempe minorẽ viginti & quinque annis vectigalia conducere non poſſe ex *d. l. in fraudem* 45. §. *minoribus* tenent *Peregrin. vbi ſuprà n.* 8. *Ferdinan. Manchae. de ſucceſſ. progreſſ. lib.* 2. §. 14. *nu.* 116. *Garſia Gironda in tract. de gabell. p.* 3. *n.* 20. *Azebed. in l.* 6. *per tot. tit.* 10. *lib. Recopilat. Ignatius Laſarte de decima vendition. c.* 18. *à n* 10. *Ioan. Gutier. tractat. lib.* 7. *nu.* 132. *c.* 17. *cum ſeqq. Franc. Alpharus vbi ſuprà num.* 77. & alij nonnulli ab ipſis relati. Quod etiam de iure noſtro Hiſpaniarum robo-
7 ratur ex textu *in l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 9. *Recopilat.* niſi prædicti minores conducere volentes, prius iurauerint ipſos aduerſus prædictam locationem reſtituendos eſſe, iuxta *authent. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendition.* & iuxta *l.* 6. *tit.* 19. *p.* 6. quia dicto caſu ſolemni intercedente iuramento licitè admittendos communis Regnicolarum turba docet.

Nec ſuperiori noſtræ Regiæ diſpoſitioni obſtare videbitur *l.* 6. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordinament.* quæ in laicorum contractibus prorſus iuramenta interdicit, ſiue illa, vt *Laſerte* viſum fuit, aut cõtractũ irritet, aut ſcripturæ dumtaxat ſolemnitatem vitiet. Non quidem ex eo verſiculo *No embargante las leyes que defienden lo contrario*, ex quo iſtius legis derogationẽ inducere nititur *Laſerte dicto loco.* Nam prædicta verba, etſi quaternioni 1. lo vectigalium Caſtellæ contineantur, vt teſtatur ipſe, in *l.* nullatenus reperiuntur. Quapropter alio ſubterſugio opus erit, ſcilicet prædictam legem tantùm ſibi locum vindicare in contractibus validis abſque iuramenti adminiculo, nõ verò in illis, ita vel ex natura, vel ex lege inualidis, vt niſi iuramenti interuentu robur obtinere non poſſint, veluti in contractu minoris, vt *in authent. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſus venditionem*, quemadmodum *dict. legem* interpretatus eſt *Iacob. de Segura in repetit. l. prima*, §. *ſi vir, num.* 138. & ibidem *Additionator ff. de acquirend poſſeſſ. Ioan. Lupus in repetit. cap. per veſtras*, § 12. *num.* 30. *Couar. in c. quamuis pactum, num.* 8. *de pactis libr.* 6. Et ratio eſt, quia iuramentum appoſitum in cõtractibus alioquin validis, conſtat apertè in fraudem tantùm iuriſdictionis Regiæ adſcriptum, & vt contractus Eccleſiæ ſubiaceant poteſtati, *cap. cùm Celeſtinus, de foro competenti, libro* 6. quod dicta lex aueſſatur: ſecus verò quando ad validitatem ſolùm actus, cui adhæret, interpoſitum cognoſcitur, vt in cauſa *d. noſtræ, l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 9. *Recopilat.* vbi iuramentum ad robur locationis, & conductionis vectigalium requiritur, quæ fuit à minore facta, in qua prædictam iuramenti prohibitionem minimè procedere docet *Didacus Peres in dict. l.* 6. *Ordinament. verſiculo Ex quo.* 8

9 Et hæc omnia ſimiliter locũ obtinent, quoties minor loco fideiuſſoris, aut teſtis abonatoris, vt communiter dicitur, cuiuſcumque publicani, ſeu vectigalium locatoris ſuſcipitur. Nam dicto in caſu, vt ſuperiùs relati omnes fatentur, etiam niſi iuramenti religione accedente, minimè erit admittendus, cum *dict. lex Recopilation.* ad fideiuſſores extenſionem faciat. Quæ fideiuſſoria obligatio nihil ab idoneitatis, & bonitatis cuiuſcumque approbatione differt, quoniam affirmare aliquem eſſe diuitem, & idoneum, vicem fideiuſſoris obtinet, celebris textus *in l. cum oſtẽdimus*, §. *fin. in fine, ff. de fideiuſſoribus*, docet Auendã. *in dictionario ſuo, verbo Almaneda, Baeza de inope debitore, c.* 1. *nu.* 29. Anton. *Gomez* 2. *tom. c.* 13. *nu.* 5. & in propoſito tenet Azeuedus *in d. l.* 13. *tit.* 9. *lib.* 3. *Recopilat Ioan Gutier. in practicis quæſtion. lib.* 1. *quæſtion.* 132. *numer.* 9. Gironda *de gabellis dict.* 3. *part. numer.* 22.

10 Vtrùm autem ſi de facto, & abſque iuramento prædicti minores ad conductionem vectigalium, fideiuſſionem, vel conductoris, ſeu fideiuſſoris approbationem, vt teſtes admittantur, locatio, ſeu alia quæuis obligatio teneat, & ipſi

admit-

adſtricti remanent? ingens inter noſtros concertatio eſt;ego illorum ſententiam magis probo, qui tam iure communi, quàm Regni inſpecto, partem affirmatiuam tnentur, ſcilicet conductionem tenere, cùm neutro iure prohibitio ipſas minorum perſonas reſpiciat,ſed illius tantum, qui vectigalium licitationes admittere tenentur, ne tales admittant, qui ætatis beneficio fruſtraneã licitationem reddere poſſent, vt eleganter contra *Menchacam vbi ſupra,§.4.nu.515. Girondam proximo loco,*& *Azeuedum in d.l.6.nu.1.* tenet *Laſarte d.c.18. n.11.Ioan.Gutier.d.tractat.de gabellis lib.7.quaſt.182.num.*18.Qui quidem cautius acturos iudices exiſtimat, ſi dicto in caſu minoribus taliter conducentibus tributorum exactionem interdicerent,ipſamque ſub fida deponerent cuſtodia, quouſque minores ex forma legis,ideſt cum requiſito iuramento iterum obligarentur, aut idoneos præſtarent fideiuſſores, ne fiſci, aut reipublicæ patrimonium tali periculoſa conductione detrimentum patiatur.

21 An etiam idem dicendum in propoſito ſit, ſi minor viginti & quinque annis,maior autem decimo quarto,aſſerat ſe maiorem,cùm veritate ipſa inſpecta minor ſit? Nec minus controuerſum extat;ſed obligatum remanere, ſi doloſè & animo decipiendi minor id affirmauerit,vt probabilius defendit vbi ſupra *Guterius à numer.*25. cum tantum per errorem,& iuſta ignorantia id affirmantibus iura ſubueniant.*l.2.&3.C.ſi minor ſe maiorem dixerit,l.6.in princip.tit.19.part.6.*Sfor*cius de reſtitut in integr.1.part.qu.24.art.1.& art.6. Azeued in dict.l.6.num.16.* Cui doloſæ aſſertioni aſpectus coniectura accedere debet: nam ſi minori aſſerenti maioritatem, corporis exiguitas, ſeu debilitas ipſum mendacij arguat, locatio efficax erit,ſed reſtitutionis periculo obnoxia, cùm *ex dict.l.6.* diſpoſitione, quæ talem conducentem *ex* aſpectu maiorem deſiderat, tum *ex* ipſorum contrahentium imperitia, qui illud *ex* locantis aſpectu præuidere poterat,*Gutier.d.loco numer.*24. qui & nonnulla comminiſcitur huius rei diſquiſitioni maximè conducentia.

SVMMARIVM.

Minor annis viginti & quinque, nec iudicis decreto, aut tutoris, vel curatoris authorisate donare poteſt. 1.

Ad decreti interpoſitionem iuſta cauſa ſubeſſe debet. 2.

Donare, perdere eſt 3.

Authoritas curatoris ad donandum nihil prodeſt. 4.

Curator ad donandum conſtitui non poteſt. ibidem.

Etiam minima rei donatio à minore facta,nullius eſt momenti. 5.

Minor rem ſibi donatam iterum donatori eodem titulo dare nequit. ibid.

Vbi ſtatutum certam ſolemnitatem in minorum donationibus exigit, non de ſimplici, ſed de donatione ob cauſam, vel remuneratoriam, eſt ſubintelligendum 6.

Minor nullam habet donandi facultatem, etiamſi ſtatuto caueatur, quod poſſit à decimoquarto anno, ſi mercaturam exerceat,vt quilibet paterfamilias,ex quolibet contractu obligari. 7.

Etiam vigente dicto ſtatuto, venditio à minore mercatore ea clauſula facta, vt quod deeſt iuſti pretij emptori donat, nullius eſt momenti. tit. 8.

*Minor,vt nec donare,ita nec ſuæ rei donationi conſentire valet,*9.

Donationi rei, quam in pignus minor habet, rectè cõſentire poteſt. ibidem.

Fœmina ante quintum & viceſimum annum nullam donandi obtinet facultatem. 10.

Renuntiationes fœminarum ante dictam ætatem in fauorem fratrum,cum nuptui traduntur,factæ,licet adhibitis omnibus ſolemnitatibus,nullius ſunt momenti. ibid.

Bona,quæ ſeruari nequeunt vt mobilia, poſſunt à minore donari. 12.

Ex bonis citò perituris poteſt à minore, non requiſito curatoris aſſenſu,eleemoſyna fieri. ibid.

Donatio propter,vel ante nuptias, quæ noſtris arrharum dicitur,minori eſt permiſſa. 13. & 18.

Dos in pecunia poteſt à minore promitti. 14.

Arrhæ intra decimam partem bonorum promitti debent. ibid.

Immoderata arrharum donatio,quo ad exceſſum tantum infringitur. 15.

Remuneratoria donatio minoribus non eſt prohibita. 16.

Donatio à minore facta,an iuramento firmetur? 17.

Donatio, quæ defectu ætatis nullitate laborat, lapſu quinquennij poſt impletam ætatem conualeſcit. 19. & 23.

Eccleſiæ,aut alteri pio loco minor cum decreto donare poteſt, dummodo non vt liberalem, ſed vt Chriſtianum ſe oſtendat, zelo pietatis id faciat. 20.

Donatio ex illis rebus à minore facta, quæ à curatoribus eleemoſyna, aut recreationis cauſa illi conduntur, valet. 21.

Venientibus ab inteſtato poteſt minor adhibitis ſolemnitatibus donare. 22.

Donatio à minore irritè facta poteſt ab ipſo maiori ætate ratificari. 23.

Donatio *minoris nulla, tranſcurſu biennij poſt legitimam ætatem ipſo iure confirmatur. ibid.*

QVAESTIO XI.

Inter viuos qua ætate donetur?

Minores viginti & quinque annis, etiam interueniente decreto,vel tutoris, ſiue curatoris authoritate, minimè donare poſſe, certiſſimum extat iuriſpronuntiatum, deductũ ex *l.1.in princip.verſic.Sed etſi non morte,ff.de tutelis & rationibus diſtrahend.*& ex *l. ſi quando 3 §.cũ autem ſi maior fact. alienat.*apud noſtroſque ex *l. 1. titul.4. part.5.* Quod confirmant præter antiquiores longa ſerie ab infra referendis enumeratos *Octauian.Simoncel.tit.de decret.lib.1.tit.2.inſpection.1.n.1.Mauritius de reſtitut.c.20. n.4.*vbi de donatione ſeruitutis loquitur,& *c.208.n.4.Sforc. Oddus de in integr.reſtitut.2.p.qu.58.art.1. n.2.Nicol.Mozzius tract. de contract.* vbi de *contract. donationis,& de perſonis, inter quas cadere poſſit donatio* 1

num.4.Cardinal.Tuſchus practicar.concluſ.iuris lit. D.concluſ.682.num.1.& lit.M.conſil.247.num.1. Ioan.Gutier.p.2.de tutel.c.5.n.57.& innumeris relatis *Proſperus Farinacius prax.criminal.tom.5.q. 15.n.57.Mantic.de tacitis,& ambiguis conuention. lib.4.tit.6.num.56.Sforc.de reſtitut.p.2.q.58.art.1. num.2.Gabriel.Pereira àCaſtro deciſ.28.n.1.Tep.te. variar.tit.495.c.18.Surdus de aliment.tit.8.priuileg.56.num.109. Anton.Faber in ſuo Codice lib.2. tit.18.defin.1.num.7.Staeia de iudicijs lib.2.cap.2. num.108.*noſter *Lara in compendio vitæ homin.cap. 22.num.29.*& alijs relatis nouiſſimè *Hermoſill.in addition. ad gloſſ.5. l.1.tit.4.p.5.n.1.& 2.Cutelli.de donation.pag.304 num.37.& 38.Ciriac.tom.1.controuerſiar.103.num.95.& controuerſ.182.num.54. & 55. Donat* Anton. de *Marinis quotidian. reſolut. tom.1.reſolut.144.num.3.& ſeqq.*& nouiſſimè*Noguerol.tom.1.allegat. 34. num.21.*

2 Cuius reſolutionis ea communiter ratio exhibetur,quia ad decreti interpoſitionem iuſtam cauſa ſubeſſe debet,*l.magis puto,§.ſi æs alien.ff.de rebus eorum,l.Seia.ff.de tutor.& curator.datis ab his l.cumverò §.ſubuentum.ff de fideicomm.libera. l.etſi præſes,*vbi notant omnes *C.de prædijs minor.* tradit latiſſimè *Simoncellus dict.tractat.tit.1.num.17.*

3 *& ſequent.*quæ cùm in donatione reperiri non poſſit,quia donare perdere eſt,*l.cõtra iuris,§.vlt. ff.de pactis,l.prohibere,§ planè,ff. quod vi,aut clam, l.filiusfamilias ff.de donation.* Inde euenit iudiciale decretum ad minorum donationes ſtabiliẽdas concedi non poſſe,maximè cum ſemper debeat interponi ad fauorem minoris, non cõtra minorem,vt ex *Caſtrenſi in conſil.386.lib.1.*refert *Tuſchus dict.concluſ.682.num.2.liter.D.* & ſi concedatur,nullius momenti futurum, quaſi nulla præuia legitima cauſa indultum, argumẽto eorum,quæ ſcribit *Simoncellus dict. tit.1. à num.18.*

4 *cum ſequentibus.*

Ideoque & authoritas curatoris nihil quoad huiuſmodi donationes prodeſt, quia adminiſtrationem (quæ ſola curatoribus permiſſa eſt) alienandi hæc poteſtas non reſpicit: quare inquit *Conſultus in l. fin. ff. de curator. furioſis,*ſi donandi cauſa alienet, neque traditio quicquam valebit:vnde donationem non cadere in adminiſtratione tutoris,vel curatoris reſoluit *Caſtrẽſ. conſil.433.cum ſtatutum,in princip.& per totum lib. 1. Tuſchus dict. liter.M.concluſ.247.num.1.& 4.* curatorem ad donandum conſtitui non poſſe voluit *Baldus in l.1. C.ſi aduerſus donation.*notat *conſil.173.nu.3.& conſil.166.num.17.lib.1.Roland. à Valle conſil.54.num. 29. lib.2.*quibus omnibus adhærens id docet expreſsè *Simoncel.dict.titul.2. num.4.*& de tutore loquentes idem probant *Menochius conſil.22.nu.14. volum.1.Ruinus conſ.170. nu.12.& conſil.107.num.21.& conſil.31.num.37. lib.1.Marc.Anton.Eugen.conſil.45.num.56.Ioannes Gutier.dict.tractat.de tutel.p.2.c.2.num.6.Stephanus Gratian.diſcept forenſ.tom.2.c.233.n.1.Gutier.Lar. & Hermoſilla vbi ſupra.*

5 Quæ vtique ſententia vſque adeò vera exiſtit, vt etiam minimæ rei donationem facere non poſſit minor,vt ex *l.in cauſæ,§.item relatum. ff.de minor l.vltim.C.ſi maior factus ratum habuer.* concludit *Scobar.de ratiocinijs cap.25.num.65.*Aut ſi ei velit donare, à quo eadem bona prius ſimili donationis titulo, vel alia ex lucratiua cauſa fuerat conſecutus,quamuis curatoris,aut decreti iudicialis authoritas acceſſiſſet;nullius tamen momenti donatio foret. Sic Imperatorum reſcripto continetur in *l. 2. C.ſi aduerſus venditian. & in l.ſi ad reſoluendam 7.C.de prædijs minor.*facit *l.1.§.vltim. ff.de rebus eorum,*& in terminis illud comprobant *Iaſon in l.eum filius nu.170.ff.de legat.1.Tiraquel.in l.ſi vnquam,verbo Donatione largitus.nu.158.C.de reuocanda donation.Pinell.in l.1. p.3.n.58.de bonis maternis,*Menchae.*de ſucceſſ.creat. li.1.§.10.ampliat.21.n,72.* & alij,quos ipſe cõgerit,&ſequitur *Simoncell. de decretis d.lib.1.titul.2.n 7.*vbi hanc opinionem contra Gloſſam *Paul.*Caſtrenſem, & Baucrium veriorem appellat.

Et quod magis eſt, licèt ſtatuto caueatur, 7
quod non valeat donatio à minore ſacta, niſi adhibita certa ſolẽnitate, nihilominus ſimplex donatio,quamuis debita ſolemnitate celebrata, inutilis erit: quia cum ſtatutum principaliter minoris commodum reſpiciat, etſi ſolemnitas acceſſerit, irrita debet eſſe donatio ſimpliciter facta,ſiquidem donando ſemper minor læditur: quapropter tale ſtatutum debet interpretari de donatione ob cauſam,& in bene merentem collata.Ita *Caſtrenſis conſil.433.in princip num.2. lib. 1.Cardinalis Tuſchus practic. concluſ.* litera M. *dict. concluſ.347.numer.5.* vbi etiam *num.10.*noſtram ſententiam ad minorem mercatorem producit. Nam ſi exter ſtatutũ,quo minor viginti &quinque annis, maior tamen quatuordecim, ſi mercaturam exerceat, contrahat, ita vt ex quocumque contractu, vt quilibet pater familias maior obligetur, donationem faciendo nequaquam ad rei donatæ traditionem remanebit adſtrictus,aut ſi tradiderit, alicuius erit roboris quod geſtum eſt, non ſolùm quia, vt *Caſtrenſis* aſſerit *conſil.161.per totum libr.2.* quem ſequitur *Cardin.Tuſchus dict.concluſ.237.num.10.Octauian. Simoncellus d.tit.2.inſpection.3.num.25.& 26.*alios coogerens,ſtatutum ſolum reintegrare intendit perſonam mercatoris ad contractus, prout de iure communi minor eos celebrare poteſt;nempe cum decreto iudicis, & authoritate curatoris: quæ ſolemnitas cum minimè ſufficiat, vt qui nondum vigeſimum quintum annum exceſſit, donare queat; nec ſtatuti facultas ſufficiet minori mercatori permittens, vt ea omnia exequi per ſe valeat,quæ ad ſui conſiſtentiam in alijs minoribus iudiciale decretum &curatoriam authoritatem expoſtulant: ſed etiam quia reddere habilem minorem mercaturæ præpoſitum ad omnes illos contractus, ſine quibus vtiliter mercatura exerceri non poteſt,ſtatuti mens fuit. Vnde cum donatio ex illis non ſit, cum tantũ abſit, vt ex tali contractu à mercatore inito cõmodum aliquod ipſi acquiratur, quòd imò detrimentum euidens ex eo patietur,ſiquidem, vt dixi,donare nihil eſt aliud,quàm perdere,authoritate prædicti ſtatuti donatio minori mercatori conceſſa non præſumitur.

Vnde eſt,quod ſi minor licèt mercaturam ex- 8
ercens,

ercens, adhuc vigente prædicto ſtatuto vendi-
tionem alicuius rei celebrauerit, in cuius con-
tractu illam addiderit clauſulam, quòd omne id,
quod plus valet, emptori donat, & donare intē-
dit; nihilominus tali clauſula non refragante,
poterit vel ad ſupplementum iuſti pretij agere,
vel ad contractus reſciſſionem, ſi vltra dimidiū
æſtimationis fuerit deceptus; alioqui per in in-
tegrum reſtitutionem, quidquid interpoſitione
dictæ clauſulæ ab eo diſceſſerit, cōſequetur, quia
hæc propriè donatio eſt, quæ indiſtinctè omni-
bus omnino minoribus interdicta videtur, vti
propoſito in caſu docet poſt *Tiraquel. Simoncell.
d. lib. 1. de decret. tit. 2. inſpect. 1. num. 8.*

9 Cui finitimum eſt quod tradit *Bartolus con-
ſil.* 70. incipienti, *Reuerendiſſime, in principio,
verſic. Nec poteſt dici, lib.* 1. vbi aſſerit, quòd
ex quo minor donare non poteſt, nec ſuæ rei
donationi conſentire valet, niſi quando rei,
cuius donatio fit, dominium non obtinet, vt
puta, ſi ſerui, quem in pignus habebat, manu-
miſſioni, vel donationi conſentiat. Ita cum
Bartolo vbi proximè reſoluit *Tuſchus d. concluſ.*
247. *n.* 13. & 14.

10 Et tandem extenditur ſuperior reſolutio, vt
procedat, non ſolùm in maſculis minoribus,
verum etiam & in fœminis, quibus nondum
viceſimus quintus annus eluxit. Quocirca
ſcribunt *Baldus* in *l.* 1. *C. ſi aduerſus donationem,
Petrus de Ancharano conſil.* 69. incipienti: *Con-
tra donationem factam, in principio, Alexander
conſil.* 116. *num.* 2. *lib.* 1 *Natta* & *Felinus*, quos
ſequitur *Simoncellus dict. titul. 2. inſpectione* 1.
num. 5. quod refutationes, quas fœminæ faciūt,
cùm nuptui traduntur, in fauorem fratrum,
vel aliorum, etiam cū authoritate curatorum,
& iudicis decreto, quatenus donationem inuol-
uunt, ſunt ipſo iure inualidæ. A quo parum
diſtat quod ſentit *Abbas conſil.* 107. incipienti:
Quatuor ſunt, num. 3. *verſicul. Reſtat nunc exa-
minare, lib.* 2. cui ſubſcribit *Cardinal. Tuſchus
dict. litter. M. concluſ.* 247. *num.* 12. videlicet,
adoleſcentulum donantem ius ſuccedendi, ſeu
portionem hæreditatis maternæ fratri ſuo, li-
cèt cum conſenſu proximorum atteſtantium,
id fœminæ minori expedire, & ſic adhibita
ſolemnitate ſtatuti prædictum aſſenſum exi-
gentis, & quod magis eſt, preſtito iuramento
11 de non contraueniendo, poſſe iuramenti abſo-
lutione obtenta vendicare donata: reddit ra-
tionem *Abbas dict. num.* 3. ſcilicet, quia dona-
tionis cauſa falſitate laborat, cùm ſemper do-
nare ſit perdere. Nec ex eo quòd in fratrē talis
liberalitas confertur, poterit validari dona-
tio, ſiquidem, vt optimè reſoluunt idem *Ab-
bas num.* 8. & *Tuſchus d. num.* 12. *in fin.* donare
fratri, non eſt iuſta cauſa donandi bona mino-
ris, quod an ſit perpetuum? inferius *limitatio-
ne* 7. apparebit. Ex quibus concluditur, etiā
fœminis ſuæ tutelæ non exiſtentibus donatio-
nes minimè eſſe permiſſas, velut repetunt idē
Baldus conſil. 108. *per totum*, incipienti, *vbi eſt
caſus, lib.* 1. *Cardinal. Tuſchus dict. littera M.
conſil.* 248. *num.* 2. & protrahendum ſimiliter
ad ſponſalitias largitiones rectè arbitratur
*Cardin. Franc. Mantica de tacitis & ambig. con-
uent. lib. 4. titul. 6. num. 57. in fine.*

Quæ ſententia ita producta licèt in vtriuſ- 12
que ſexus perſonis regulariter certa ſit, nihi-
lominus aliquales reſtrictiones patitur. Et
primo loco limitatur in bonis mobilibus, quæ
ſeruando ſeruari non poſſunt, de quibus in *l.
quæ tutores*, C. *de administration. tutor.* illa au-
tem minor ſiue curatorem habeat, ſiue non,
propria tantùm voluntate donare poſſe, quam-
uis nullum iudiciale decretum accedat, *ex
textu in l.* 2. ibi: *In alijs verò rebus, C. ſi ad-
uer. donat.* & *l. ſi filius* vbi teſtantur *Paulus* &
Aretin. C. *de inoffic. donat.* reſoluunt *Bartol. conſ.*
70. *Reuerendiſſime domine, in principio, lib. 1. Card.
Tuſch. lit. M. conſ. 247. num. 17. & ſequent.* Et
conducunt tradita à *Simoncell. dict. tractat. de
decretis lib. 1. titul. 2. inſpect. 4. verſic. Secunda
ſubſequitur inſpectio.* vbi de mobilibus à mino-
re donatis agit remunerationis cauſa: quod
antea dixerat *inſpect.* 2. *num.* 19. circa finem,
aſſerens minorem de pecunijs, & alijs rebus,
quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, eleemoſy-
nas ſine iudicis decreto facere poſſe, quia de
his poteſt ad libitum diſponere, ſubſcribunt
Perez. de Lara in compendio vitæ hominis. capit.
22. *num.* 30. & ante eum *Sforc. Oddus de in in-
tegr. reſt. p. 2. q. 58. art. 1. num. 3. Caldas Pe-
reira in l. ſi curatorem habens, verſic. Contractum
feciſti n. 38. C. de in integrit. reſtit. Ioan. Gutier.
d. 2. p. de tutel. c. 5. num. 59.* vbi & rurſus *cap.
6. n. 6.* id in minore curatorem habente, & ſi-
ne eius authoritate donante, nequāquam pro-
bat, cui & in hoc aſſentior, quia nulla rerum
ſuarum alienatio adoleſcenti curatore inſtru-
cto ſine eo permiſſa eſt. *d. l. ſi curatorem habens.*

Ex quo infertur, licitum eſſe minoribus re-
quiſito curatorum ſuorum conſenſu, non verò 13
iudiciali decreto, propter nuptias, vel ante nu-
ptias (quę hodie idem ſunt. *l. vltim. de dona-
tion. ante nupt. §. eſt & aliud genus, inſtit. de do-
nation.*) donatione conficere, *l.* 1. *C. ſi aduer-
ſus donationem, dict. l. vlt. § fin. C. ſi maior factus
alienatio.* Et apud noſtros datio arrharum di-
citur, *l.* 1. *titul.* 11. *part.* 4. Siquidem cùm hæc
frequenter de mobilibus fiant, vt teſtatur *Ca-
ſtrenſ. in dict. l.* 1. *num.* 2. & probat *Simoncellus
dict. tract. de decretis, lib. 3. titul. 8. inſpection.*
13. *num.* 88. dubitari non poteſt ex regula ſu-
periùs à nobis conſtituta, ab ipſis fieri poſſe;
maximè aſſerentibus *Sforcia d. queſt. 58. de reſti-
tut. art. 1. num. 5. Simoncello vbi proximè, Dua-
reno in titulum C. aduerſus donatio. P. Sanchez
lib. 6. de matrimon. diſput. 38. num. 30. Cald.
Pereira verbo contractum numer. 13. in l. ſi curato-
rem habens*, C. *de integr. reſtitut. Valaſc. conſult. 2.
num. 6. P. Rebell. de oblig. inſtit. part. 2. lib. 6.
quæſt. 4. num. 15. Barboſa in remiſſion. ad ll. Lu-
ſitaniæ lib. 4. tit. 47. numer. 2.* Congerit plura
in propoſito *Hermoſilla in d. additione ad Gloſam
5. l. 1. titul. 4. part. 5. num. 9.* & ante eum *Pe-
rez de Lara in compend. d. cap. 22. num. 38.* vbi
à pubertate id concedit.

Vn-

Vnde deducit *Simoncellus*, quòd ſi donatio
14 propter nuptias, vel dos conſtiruatur in certa
pecuniæ quantitate, valida erit conſtitutio,
quia pecunia de illis mobilibus eſt, quæ ſer-
uando ſeruari non poſſunt, *l.* 1. §. *fuit quæſitum*,
vbi obſeruant DD. *ff. ad Trebellian.* quod etiam
inter nos ad dationem arrharum extendit *Ro-
derico Suarez in l.* 1. *titul. de las arras*, *ſub num.*
67. *Azeued. in l.* 2. *num.* 11. *verſic. Ex quib. ti-
tul.* 2. *lib.* 5. *Recopil.* vbi & illa ratione hanc
arrharum donationem à minore factam validã
probat, quia ita donando facit minor quod
quilibet maior & prudens feciſſet, in præmium
ſcilicet, & remunerationem virginitatis, no-
bilitatis, vel alterius cauſæ. Idque ita acci-
piendum eſt, dummodò prędicta arrharum do-
natio ſummam à legibus præſcriptam, videli-
cet decimam partem bonorum non excedat, *l.*
1. *tit.* 2. *lib.* 3. *fori legum*, vbi notant Montalu. &
Roderico Suar. tradit *Greg. Lopez in l.* 1. *gloſ.* 5.
15 *& 6. tit.* 11. *p.* 4. Nam ſi eam exceſſerit, quoad
exceſſum irrita erit donatio, vel tota reſtitutio-
ne in integrum ſubuertetur, vt coniectari po-
teſt de iure communi ex verbis *d. l.* 1. ex quibus
à contrario ſenſu colligitur, incongruas ſiue
exceſſiuas propter nuptias donationes ſubſidio
reſtitutionis infringi. Quod in ſpecie probat
Mauricius tract. de reſtit. c. 207., *& c. ſequenti, P.
Sanch. de matrim. lib.* 6. *diſp.* 38. *n.* 41. vbi ali-
quando dicit donationem non excedentem
decimam partem bonorum minoris eſſe poſſe
immoderatam, iure noſtro attento, habito
reſpectu ad qualitatem vxoris.
16 Secundò reſtringitur, vt non procedat in
donationibus, quæ remunerandi cauſa fiunt:
nam cùm ad eas naturali iure vnuſquiſque te-
neatur, *l. ſed etſi lege* 25. §. *conſuluit*, *de hæred.
petition.* minor etiam, qui, quoad ius illud ſpe-
ctat, nihil à maioribus diſtat, eas conficiendi
facultate potiri dubium non eſt, obfirmanti-
bus *Romano in l. ſi ante, ff. ſoluto matrim. Iaſone
in l. ſi non ſortem*, §. *libertus in* 9. *effectu obliga-
tionis ad antidora l. num.* 8. *ff. de condiction. indebi-
ti*, & *in l. ex hoc iure in* 11. *effectu*, *num.* 33. *ff.
de iuſt. & iure Tiraquel. in ſi vnquam*, *verbo Do-
natione largitus*, *num.* 29. *in* 16. *ſpeciali*, *C. de
reuocand. donation. Socinus conſ.* 66. *col.* 2. *in fin.
lib.* 1. *Beroio conſil.* 61. *num.* 33. *& conſil.* 65. *nu.*
14. *volum.* 1. *Harmenopulo in promptuario iuris
ciuilis l.* 1. *titul.* 12. *verſic. Rem à patre, Atrin.
conſ.* 24. *num.* 14. incipienti, *Quatuor dubia*,
vbi hanc opinionem communem appellat
Mauricius de reſtit. dict. cap. 208. *numer.* 4 *Card.
Tuſcus dict. concl.* 682. *num.* 3. *littera D.* Quibus
conſentire videtur *Sforcius dict. art.* 1. *num.* 8.
licèt non aliter prædictas donationes valere
ſentiat, quàm ſi cauſa remunerationis adeò ſit
efficax, vt ex ea ad antidora obligare poſſet,
per *l. cum plures*, §. *cum tutor*, *& ibi Gloſſ. ff. de
adminiſtrat. tutor l. qui filium ff. vbi pupillus edu-
cari debet*, velut predixerat *Pinellus in l.* 1. 3.
part. num. 85. *C. de bon. mater* ſequitur *Simon-
cellus dict. inſpectio* 4. *circa finem Ioann. Gutie.r
2. part. de tutel. cap.* 5. *num.* 57. cui limitationi
reſpondit *Iran. Vinius* ſuperiorem ſententiam,
probans *commun. opinion. lib.* 1. *opin.* 222. &
quamuis contrariam veriorẽ fuerint arbitrati
nonnulli, quos referunt *Mantica d. lib.* 4. *titul.*
6. *numer.* 47. & latiſſimè *Simoncellus dict. in-
ſpectione* 4. vbi mordicus eam contra Viuium, &
alios defendit. Nihilominus certiorem noſtrã
optimis rationibus contendit idem *Viuus* ad-
uerſus *Simoncellum* in poſteriori editione A-
quilæ, Confirmat nouiſſimè *Perez de Lara in cõ-
pend. dict. cap.* 22. *num.* 39. *Hermoſilla vbi ſuprà*,
plures alios referens *numer.* 17. licèt falſo tan-
tùm veram intelligat de donatione bonorum,
quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, non verò
immobilium, vel eorum, quæ eis æquiparantur
ex *Mozzio Menochio*, & *Scaccia*.
Tertiò pari modo coercenda erit ſuperior 17
pronnntiatio vbi iuramentum accedit, ſiquidẽ
ipſius tanta vis eſt, vt contractum aliàs inuali-
dum, quia à minore ſine curatoris authoritate
initum, pleni roboris, & debitæ firmitatis ef-
ficiat, vt ſæpiùs diximus, & ſuadetur ex is, quæ
latiſſimè tradunt *Mauritius de reſtitutione*, *cap.*
309. *fol. mihi* 365. *Donellus lib.* 21. *commun.
cap.* 13. *& ibidem Oſualdus liter. G. cum ſequen-
tibus*, & relati nouiſſimè à *Hermoſilla ſupra n.*
5. Quapropter donationem ab adulto tali Sa-
cramento celebratam conſiſtere, penè omnium
communis reſolutio eſt, quam precipuè pro-
bant relati à *Tiraquel. Glòſſ.* 5. *poſt. ll. connub. n.*
49. *Iacob. Menoch. conſ.* 29. *num.* 8. *lib.* 1. *com.
concl. titul. de minor. concluſ.* 5. *Octauian. Simonc.
dict. l.* 1. *de decretis*, *titul.* 2. *inſpect.* 1. *num.* 14.
Sfoc. Odus dict. quæſt. 18. *de reſtitut. artic.* 1. *nu.*
4. *Card. Tuſcus dict. liter. D. concluſ.* 682. *num.*
5. vbi etiam *num.* 6. *&* 7. diſcutit, an huiuſmo-
di limitatio procedat ſtante ſtatuto, quo iura-
mentum tollatur niſi fuerit certa ſolemnitate
interpoſitum? *Ioan. Guiterr. in repetition. authen.
ſacram. puberum*, *num.* 118. *C. ſi aduerſ. venditio
Azeued. dict. l.* 2. *num.* 11, *titul.* 2. *lib.* 5. *Reco-
pilat.* vbi de arrharum donatione loquitur,
Vveſembec. conſil. 23. *num.* 27. *Oſuald. dict. lib.*
21. *Donell. cap.* 13. *liter. H Hermoſil.* omninò
videndus *dict. num.* 5. qui plura ad hanc rem
neceſſaria cumulat: licèt hoc in donatione ſo-
lùm ob cauſam procedere, veluti propter nu-
ptias, & ad pias cauſas, non verò in temera-
ria, & nulla iuſta ratione facta receperint,
Baldus in l. 1. *C. ſi aduerſus donatio Corneus conſ.*
11. *volum.* 3. *Barbat. conſ.* 53. *volum.* 2. *Burgos
de Paz conſ.* 28. *num.* 18. & eos referens *Parlad.
rerum quotidian. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *numer.* 12.
quia ipſorum venia, vbi congrua donandi ra-
tio inuenitur, iuramento opus non eſt, vt eiuſ-
modi cauſæ contemplatione collata liberalitas
ſubſiſtat, ſiquidem cùm talis donatio in com-
penſationem alicuius recepti beneficij fiat, re-
muneratoria erit, cuius contrahendi facultatẽ
minoribus ſupra conceſſimus. Ergo ſi iuramen-
ti ab adoleſcentibus præſtiti aliquam eſſe vim
fatendum eſt, circa eas donationes eſſe debebit,
quæ ab ipſis celebratæ viribus carent; non
verò circa eas, quæ iuris indulgentia ab eiſdem

Digitized by Google

viliter conficiuntur. Quapropter eorum potiùs exiſtimationi aſſentior, qui regulariter donationem à minoribus iuramenti interpoſitione factas valere putant, licèt contrarium plurimi voluerint, præcipuè relati à ſuperioribus. Quibus addendus erit *Ioann. Botta conſil. 59. num. 34.* maximè vbi immoderatæ, & exceſſiuæ quantitatis ſunt, vt poſt *Sfarcium* tenet *Caſtill. tom. 3. c. 2. n. 45. & ſeqq. Ciriac. tom. 2. controu. 321. n. 86. Cancer. lib. 1. c. 7. nu. 138. & Noguerol. tomo 1. allegat. 34. n. 22.*

18 Limitatur quartò, vt non procedat in donationibus propter nuptias, ſiue arrharum nomine conſtitutis, ſiquidem illarum fauore inductum eſſe profitetur *Baptiſta de S. Blaſio tract. de priuil. dotalib. centur. 1. priuil. 63. n. 63.* vt etiam à minoribus, iudicis tamen decreto interueniente, fieri poſſint: licet alias nulla immobilia rerum ab ipſis, nec cum decreto celebrari donatio poſſit. Et colligitur ex *dict. l. vltima, §. fin. C. ſi maior factus alienatio.* Placetque *Iacobo Menochio conſ. 29. numer. 15. lib. 1. Franciſc. Otomano tractatu de donation. 1. part. partitionis ſcilicet de perſonis, circa finem. verſic. de cæteris. fol. 78. Simoncellus dict. titul. 2. inſpect. 1. num. 15.* & rurſus *dict. lib. 3. tit. 8. inſpect. 13. num. 88. Pat. Sanchez dict. lib. 6. diſp. 38. numer. 37.* qui *numer. 38.* ſubnectit prædictas donationes arrharum nomine,
19 ſi immobilium rerum, aut mobilium, quæ ſeruari poſſunt, à minoribus fiant, licèt ſtatim nullius ſint roboris, confirmari, ſi poſt adimpletam ætatem 25. annorum donantis quinquennium effluxerit. Quod deducit ex *dict. l. ſi quando 3. C. ſi maior factus alienar.* & ex *Antõ. Gomez in l. 52. Tauri, num. 14. Azeued. & Matienzo* ab eo relatis, confirmat eandem ſententiam *Molina de contract: b. tract. de donatione capite de perſonis, quæ poſſunt donare, num 48. Cardoſ. in prax. iudicum, verſ. Donatio, numer. 17. Pereira dict. deciſ. num. 2. Tepato varia. titul. 409. & 495. tit. 18. Stephan. Gratian. dict. capit. 233. num. 10, Perez de Lara in compendio capit. 22. num. 45. 46. & 47. P. Azor de donation. cap. 2. verſic. Tertiò, Ricius in collect. 264. & 2371. verſic. Decimo* notat *Surdus deciſion. 69 & 245.* quos alios refert nouiſſimè *Hermoſil. d. addition. ad Gloſam 5. l. 1. tit. 4. part. 5. num. 11.* vbi & *num. ſequenti* diſputat vtrùm aduerſus eiuſmodi dationem, vel promiſſionem arrharum a minore factam detur ei in integrum reſtitutio.

20 Quinto moderatur dicta concluſio in quibuſcumque liberalitatibus Eccleſiæ, vel alio pio aut religioſo loco elargitis, quæ ſi non tã liberalitatis exercendæ cauſa, quàm zelo & intuitu charitatis perficiantur, iudiciali decreto accedente conſiſtent, vt optimè & vt Catholicum decet, diſtinguit *Simoncellus dict. tit. 2. inſpect. 2. num. 19. Sforcius de reſtitut. 2. part. quæſt. 58. numer. 9. & ſequent.* nouiſſimè *Hermoſilla vbi proximè num. 5.* Quomodo accipiendã eſſe admonet *Simoncellus* opinionem *Baldi in l. generali C. de ſacroſanct. Eccleſ. Beroi in cap. in preſentia numer. 126. de probation.* quibus accedit *Sforcius dict. quæſt. 58. art. 1. num. 7.* & aliorum, qui ſimpliciter affirmant prædictas donationes in Eccleſiam, & pios locos iudicis decreto à minoribus collatas, valere. Et mouetur ad prædictam diſtinctionem eleganti ratione: nam cùm ob id tantùm donationes, quamuis decreto, & curatorum authoritate munitæ, adoleſcentibus interdicantur, quia donare perdere eſt: tunc enim ſolum illud deficit, quories diuino amore exardeſcentes in prædictas liberalitates minores proſiliunt. Etenim tantũ abeſt, vt ita erogatum diſſipetur, quòd imò centuplum pro eo iuxta Euangelicam doctrinã conſequentur. Quod minimè dici de illis donationibus poterit, quæ licèt Eccleſiæ fuerint factæ, magis attamen ad promerendas benefactorum, & munificentiſſimorum laudes conſpiciuntur effectæ.

Sextò, reſtrictionem patitur initio conſtituta enuntiatio, quoad illas moderatas, & iuſtas 21
erogationes, quas ex pecunijs, aut alijs rebus à curatoribus recreationis, vel eleemoſynæ faciendæ cauſa, ipſis permittuntur, nam cum ad huiuſmodi vſus ea ſaltim ſumma eis concedi poſſit, quam ſi maiores eſſent, proculdubio abſque prodigalitatis nota in eaſdem res conſumpſiſſent, vt reſoluit eleganter *Pat. Ludouico Molina de iuſtitia, tom. 1. tractat. 2. diſputat. 224. num. 12,* ambigi non poteſt, id omne valicè donare poſſe, etiam curatoribus reluctantibus, dummodò ſummam ita donando non excedant ab iiſdem curatoribus præſcriptam: nam ſi exceſſerint, letali culpa inuoluentur, & per in integrum reſtitutionem à donatarijs repeti non poterit, quod extra licitum acceperant, quem admodum eidem *Ludouico Molina* placet *tom. 2, tract. 2. diſp. 277. n. 5.*

Septimo limitatur in donationibus ijs factis 22
qui legitimum ſuccedendi ius ab inteſtato obtinent: etenim rectè in eos collatas à minoribus etiam pupillis, liberalitates effectum ſortiri, ſi tutorum vel curatorum authoritate, & iudicis decreto fuerint munitæ arbitratur *Romanus dict. conſil. 199. num. 9. Tiraquel de vtroque tract. tit. 1. in præfatione, num 51.* quibus adhæret *Card. Tuſcus practic. concl. dict. lit. D. concluſ. 682. n. 9.* vbi id etiam de mortis cauſa donationibus ſentit. Et conuincitur expreſſe ex Conſulti deciſione *in l. 1, §. ſed nonnullas ff. de tutel & ratiõ. diſtrahend.* Nec repugnant quod ex *Abbate conſ. 107. num. 8,* ſuprà docuimus, nempè, non ex eo validari donationes à minoribus factas, quia in fratres conferuntur, ſiquidem hæc Abbatis doctrina de illis fratribus ſubaudienda eſt, qui primum legitimæ ſucceſſionis gradũ ab inteſtato haudquaquam habent, vtputa quia ab aſcendentibus vel deſcendentibus præceduntur.

Extra quos caſus, & alios, de quibus per 32
ſupra ſcriptos Authores, & præcipuè per *Hermoſilla locis iam relatis*, quæcunque donatio à minore, etiam curatoris & iudicis authoritate confecta, irrita erit, nec vires aſſumet, niſi poſteà minor, qui donauit, maior factus ratificauerit, aut ſi poſt eius legitimam ætatem bicen-

nium

Digitized by Google

nium prætererit. Etenim per tranſcurſũ tanti temporis donatio ab initio nulla, conualidatur, *dict. l. ſi quando 3. verſic. Cum autem*, C. *ſi maior factus alienatio*, tradit Simoncellus *dict. lib. 1. tit. 2. inſpect. 1. num. 16.* & latius *titul. vltim. inſpe. 2, cauſa 2. num. 14.* quamuis in donationibus propter nuptias, & arrharum nomine apud noſtros factis, ideoque irritis, quia ſine iudicis decreto cùm immobilium rerum fuerit, celebratæ cõſpiciuntur, quinquenium effluxiſſe ſat eſſe, docet *Anton. Gomez. dict. l. 52. Tauri num. 14. Azeued. lib. 1. Recopilationis, tit. 2. l. 2. num. 12.* ibidemquè *Matienzus gloſ. 2. num. 3. Pat. Thom. Sanchez d. diſput. 38. num. 38.*

SVMMARIVM.

Minor curatore carens, an poſſit tranſactionem celebrare? 1.

Tranſactio contractus eſt. ibid.

Maiorem viginti & quinque annis solùm tranſigere poſſe verius eſt. 2.

Ille tantùm poteſt tranſigere, qui rem alienare poteſt de qua tranſigitur 3.

Tranſactio alienatio, eſt. 4.

Trãſatio de re valdè dubia nõ dicitur alienatio. ibid.

Reſtitutio contra quas minorum tranſactiones habeat locum? 5.

Reſtitutio competit etiam contra tranſactionem ſententia confirmatam ibid.

Pupillus non niſi tutore authore poteſt tranſigere ibidem.

Ante vigeſimumquintum annum nemo citra decretum, & alias ſolemnitates tranſigendi ius habet. 6.

Ex voluntate patris, vel teſtatoris in contractus, vel teſtamento etiam nullo expreſſa poteſt minor valide tranſigere. 7.

Tranſactio iuramento à minore facta, valet. 8.

Minor contraueniens iuratæ tranſactioni, non punitur, etiamſi contrauentio poſt maiorem ætatem contingat. 9.

Minor quamuis veniam habeat ætatis, tranſigere, vel ob non ſeruatam iuratam tranſactionem puniri nequit. ibid.

QVAESTIO XII.

Ad tranſigendum quæ ſit ætas neceſſaria?

1 De hac verò quæſtione per quàm difficili, & obſcura diuerſæ repetiuntur Interpetũ opiniones. Primo enim ſunt quidam, qui minoribus curatoribus deſtitutis tranſactionem eſſe permiſſam contendunt: quapropter pubertatem legitimam ad eiuſmodi contractum ætatem arbitrantur. Quorum in numreo ſunt quoque *Ripa in l. 1. §. fuit quæſitum in fine, ff. ad trebellia.* dum ait alienationem factam à minore ex cauſa tranſactionis abſque decreto validam eſſe, *Anton. Faber Iuriſprud. Papinian. tit. 12. prin. 7. illat. 43. Halfric. Vlric. libellulo de trranſaction. c. 2. in initio* Huius opinionis præcipuum fundamentum deſumitur *ex l. ſi curatorem 3. C. de in integrum reſtitut.* vbi cauetur implorare beneficium reſtitutionis illum minorem poſſe, qui cùm ſi e curatore eſſet contractum celebrauit: ergo cùm tranſactio contractus, ſit *l. cum tel. 2. C. de tranſactio. l. cum donationis*, C. *de his quæ metus cauſa*, probat *Card. Mantic. de tacitis & ambiguis conuentio lib. 26. titul. 1. numer. 9.* pluribusquè id aſtruit *Helfric. Vlric. dicto lib. de tranſact. exercitat. 2. Cabreras libro 2. de metu ca. 18. num. 11.* ſi tranſactionem fecerit minor (inquiunt huius ſententiæ propugnatores) obligabitur, licet ſi ex ea fuerit læſus, poſſit reſtitutionis ſuffragio reparari, *totus titulus, C. ſi aduerſus tranſactionem, l. de fideicommiſſo 11. C. de tranſaction.* optimè probat *Sforc. Odd. tract. de reſtit. quæſt. 66. art. 4. à numer. 17. Fachin. conſil. 36. num. 6. lib. 1.*

Secundò igitur alij exiſtimant, tranſactioné non niſi à maioribus quinque & viginti annorum rectè conſtitui poſſe. Hi ſunt innumeri relati ab *Octauian. Simoncello tractat. de decreto. lib. 2. titul. 6. inſpectione 10. Proſper Farinac. prax. criminal. tom. 1. q. 15. num. 10. verſ. Et ſimili modo, Bartol. Bertazol. tract. de clauſ. 10. gloſ. 2. num. 13. Andr. Fachin. vbi ſup. num. 1. & 10.* qui idem reſpectu fœminarum ſtatuere videtur, *Caldas Pereira de empt. & vendit. capit. 13. num. 12. Vvertus Giphanius in l. ſi quis maior 41. C. de tranſactio. Petrus GilKen. in l. 4. numer. 4. eod. titulo, Anton. de Padilla in l. ſi maior numer. 1. C. eodem.* 2

Fundamentum huius ſuæ opinionis in eo conſtituunt, quòd cùm de tranſactionibus agitur, ſæpè fit mentio maioris ætatis quinque & viginti annorum, vt *in l. non minorem 20. l. ſi maiores 25. l. ſi profunao 33. l. ſi maior annis 36. C. hoc titulo de tranſact. l. qui cum 9. §. fin. ff. eodem.* Et hanc eſſe in materia tranſactionis legitimã ætatem, ex reſcriptis Impèratorum *in l. 4. & 5. C. eod.* colligit poteſt, vti ex his omnibus hac ætate minores non rectè tranſigere, quod veriſſimum cenſeo. Et roboratur, quia is tantùm poteſt tranſigere, qui poteſt alienare rem, ſuper quam tranſigitur. *l. non ſolùm 4. C. de prædijs, & alijs rebus min.* Ita *Helfric. Vlricus de tranſact. cap. 2. in princip. Cardoſus in prax. iudicum, verb. Tranſactio. numer. 5.* Quo circa cùm vigeſimumquintum annum agentibus libera bonorum ſuorum & adminiſtratio & alienatio permittatur, vt pluries diximus, inde eſt huius ætatis hominibus tranſactionem dumtaxat concedendam. 3

A qua ſuſcepta defenſione non depellet aduerſæ opinionis præſidium ex *d. l. 3.* quia licet veriſſimum ſit, minores curatoribus deſtitutos poſſe obligari, & contractus celebrare; attamẽ hoc in illis obligationibus & contractibus locum obtinet, ex quibus nulla rerum ſuarum alienatio ſubſequi poteſt, vt ex *Cuiacio in l. pubereſ. 118. de verb. obligat. & lib. 19. obſeruat c. 33. Fachin. lib. 3. controuer. cap. 9. Philip. Matth. in l. 2. §. 1. num. 15. ff. de reg. iur.* & ex alijs ſuprà *anno 14. q. 7.* oſtendimus, vbi de ætate ad ciuilem obligationem. Vnde cùm tranſactio alienationis ſit ſpecies, *l. ſancimus, C. de reb. alien. non alienan. l. 1. §. 1. ff. de offic. proc. Cæſar.* 4

tta·

Digitized by Google

*di*x *Brunorus à Sole in compend. reſolut. vtriuſque iuris, lit F. verbo tranſactio, verſicul. Tranſactio alienationis.* & *Helfric. vbi ſuprà exercit. 4. in principio. Simoncellus dict tract. & libro, lit. 6. inſpection.* 10. *num.* 100. (etſi vbi in re valde dubia interponitur, alienationem eſſe neget *Henric. Roſent. tom.* 1. *de feud.ſ. capit.* 9. *membro* 1. *concluſ.* 21. *litera G. pagin.* 679. *Nicol. Intigriolo. deciſ.* 43. *num.* 16. & 17. & indicare videtur *Cephal.conſ.*152.*num.*92.& *conſil.* 155.*n.*55.*vol.* 2.) Ex quo nullo dato, vel retento, ſeu promiſſo minimè procedit *l. tranſactio.* 38. *C. de tranſaction.* ab eo qui in minore ætate conſtitutus eſt, & curatore caret, perfici haud quaquam poterit, vt hac ſola ratione ex *Federico de Senis conſ.* 94. reſoluit *Cardin. Tuſch. pract. concluſ. lit. F. concluſ.* 349. *num.* 1.

5 Nec fortiùs vrget minoribus reſtitutionem aduerſus tranſactionis contractum indulgeri, *ex integro titul. C. ſi aduerſus tranſact.* etiam ſi trãſactio fuerit ſententia confirmata, *Rimin. Sen. conſ.* 347. *n.* 45. *lib.* 2. cui nouiſſimè accedit *Noguerol tom.* 1. *allegat.* 18. *nu.* 42. atque ideò validum eſſe conſtare, alioqui reſtitutione non indigeret, vt ſubuerteretur. Nam quod nullum eſt, vt vulgò circonſertur, rumpi non poteſt, *l. nam & in ſuo* 5. §. *rumpendo, ff. de iniuſto rupto*, quia vt affabrè quidem ſentit in propoſito verſu *Giphanius in d. l. ſi quis maior*, minores non reſtituuntur aduerſus tranſactiones à ſe ipſis, ſine curatorum ſuorum autoritate confectas; ſed aduerſus eas, quibus peragendis adſtiterunt curatores, idque conuincitur *ex d. tit. C. ſi aduerſus tranſactionem*, vbi non ſolùm reſtitutio conceditur minoribus aduerſus trãſactionis placita; ſed etiam pupillis, vt in *l.* 1. ergo cùm pupillus non aliter poſſit tranſigere quàm tutoris interuentu, ita ſentiente *Gloſſa in dict l.* 1. *C. ſi aduerſus tranſactionem*, & *Giphanio d. loco*, quamuis contrarium vno verbo tradiderit *Anton Faber d. principio* 7. *illation.* 43. planum euadit toto illo titulo de trãſactionibus loqui à minoribus cum tutorum vel curatorum autoritate inſtitutis, & aduerſus eas tantùm proferri, reſtitutionem locum habere poſſe.

Quo ſuppoſito, dubium non eſt maiores
6 quinto & viceſimo anno ſolummodò tranſigendi legitimam perſonam obtinere, ſiquidem huius ætatis minores non niſi interueniente iudicis decreto, & tutorum vel curatorum autoritate tranſactionem inſtituere poſſunt, vt poſt multos relatos docet *Simon cellus dict inſpectione* 10. *per totam*.

A quo generali prolato nonnulli caſus ſunt
7 excipiendi, in quibus ante præſcriptum huiuſmodi annorum ſpatium tranſigendi facultas conceditur: vt puta ſcùm ex voluntate teſtatoris, vel parentis, in contractu deducta ad tranſactionem quis tenebatur: tunc enim etſi in minori ætate fuerit conſtitutus; tranſigendi poteſtatem abſque iudicis decreto obtinebit. vt argumento *l. alieno ſeruo* 31. §. *qui fideicommiſſariã, l. non tantùm* 51. *verſicul. Is autem. ff.* de *fideicom. libert.* vbi qui fideicommiſſariam libertatem debet, etiam eo tempore, quo manumittere, & alienare lege prohibetur, poteſt libertatem conferre: nec non & optimi textus, qui vtrumque complectitur *in l. prædium* 3. *C. quando decreto opus non eſt*, reſoluit *Simoncellus*, pluribus pro hac opinione adductis *d. ct. inſpectione* 11. *numer.* 107. vbi etiam *num.* 109. id locum habere obteſtatur, caſu quo teſtamentum, cuius occaſione minor tenebatur, fuiſſet nullum, *ex l. vltima, ff. de reb. eorum.* cum ſimilibus ab ipſis congeſtis.

Deinde cùm pubes à ſe inſtitutã tranſactionem Sacramenti religione firmauit: tunc enim cùm iuramenti tanta ſit vis, vt minorem quoad actum, in quo iuramentum interpoſuit, maiorem efficiat, *authent. Sacramenta puber. C. ſi aduerſ. vendition.* conſectarium eſt, dictam tranſactionis pactionem validam eſſe, quamuis ab eo celebratam, qui naturaliter, & vt ita dicam mathematicè quintum & viceſimum annum nõ expleuit. Hæc eſt communis Scribentium traditio, quam veram eſſe profitentur *Donellus in dict. l. ſi quis maior* 41. *num.* 6. *C. de tranſact.* & ibidem *GilKenius num.* 13. *Padilla nu.* 4. *Helfric. Vlric. vbi ſup. cap.* 5. *exercit.* 6. *in reſponſione ad* 1. *argum contrariæ opinionis*. Quamuis omnes pariter affirment, quòd ſi prædictæ validæ tranſactioni contrauenia, ideò pœnis in *d. l. ſi quis maior* comprehenſis multari non debet, etiam ſi poſt adimpletam maiorem ætatem iuratæ tranſactioni in pubertate conſtitutæ deficiat, *argumentum. l.* 3. §. *ſi quis cum minore, ff. de minor.* vel etiam ſi veniam ætatis à Principe impetrauerit eo tempore, quo cum aduerſario tranſegit, ſeu tranſactionem non ſeruauit, vt eruditè probat *Padilla dict. loco num.* 5. & 27. Quorum ea ratio eſt, quia ad incurrendas pœnas *dict. l. ſi quis maior*, 25. annorum ætas deſideratur in tranſigente, vt poſt ſuprà relatos obſeruauit *Cardin. Mantica de tacitis & ambig. conuention. lib.* 26. *titul.* 6. *num.* 25.

SVMMARIVM.

Maſculus à decimoquarto anno, & fœmina à duodecimo an poſſint renunciare? 1.

Minor reſtituitur aduerſus renuntiationes à ſe factas. 2.

Minor annis viginti & quinque, ſiue maſculus, ſiue fœmina, licèt adhibitis ſolemnitatibus inutiliter renuntiat. 3.

Iuramentum an validam efficiat minoris renuntiationem? Ibidem.

Renuntiare, donare eſt. 4. & 7.

Minor hypotheca renuntiare nequit. 5.

Nemo ante quintum & viceſimum annum ſibi relictũ legatum poteſt repudiare. 6.

Siue ſit legatum damnationis, ſiue vendicationis, ipſius repudiatio minoribus eſt interdicta. 7. & *ſeqq.*

Etiam fideicommiſſi renuntiatio minoribus prohibetur. 9.

Donatio an poſſit à minore ante acceptationem repudiari? 10.

Digitized by Google

Donatio etiam ab extraneo nomine minoris accepta, non poteſt renuntiari. 11.

QVAESTIO XIII.

Ad renuntiandum ſimpliciter; & vt quis legato ſibi relicto, aut donationi factæ renuntiet?

1 PVberes, id eſt fœminam à duodecimo, & maſculum à decimoquarto anno completo renuntiare poſſe, ex eo infert *Andreas Dalnerus tract. de var. iuris renuntiation. c. 5. num. 9.* quia cùm renuntiationis ſit efficiens cauſa libera voluntas, & conſenſus, autore *Petr. Frider. Mindan. partit. dialect. lib. 1. cap. 4.* hi omnes renuntiandi facultatem videntur habere, qui & conſentiendi habent, *Boerius deciſ. 147 numer. 7.* Sed in hac cauſa ſunt puberes præſcripta ætate, argument. *l. puberes 101. de verbo oblig.* ergo renuntiare eos poſſe, vt conſectarium euincitur.

2 Et iuuatur hæc opinio ex his, quæ lata manu congerit *Sforc. Oddus de reſtit. q. 85.* per ſeptem articulos, vt probet minorem reſtitui aduerſus renuntiationes à ſe factas.

3 Contra tamen rectè ſentit *Bartol. l. ſi ante nuptias, in fine, ff. ſoluto matrimon.* vt idem *Dalnerus* profitetur, & minorem viginti & quinque annis non poſſe ius ſuum remittere, etiam cum authoritate ſui curatoris, & decreto iudicis defendit, cuius opinioni accedere videntur *Riccius in praxi rerum quotidianar. reſol. 350. num. 10. Stephan. Gratian. diſceptation. forenſ. tom. 2. c. 233. num. 6.* & ante eos *Bald. in l. 1. C. ſi aduerſ. donation. Menoch. conſ. 731. num. 12. Menrhac. de ſucceſſion lib. 2. §. 18. num. 86. Gabriel lib. 3. de iure dotium, concluſ. 1. num. 10. & num. 30. Couar. in cap. quamuis pactum, p. 3. §. 1. num. 3. Vveſemb. conſil. 23. num. 20. Ioh. Damh. in cap. quamuis pactum, nu. 122.* cum inquiunt, refutationes & renuntiationes, quas faciunt puellæ, quæ nubunt, eſſe ipſo iure nullas, quamuis adhibitum ſit iuramentum & autoritas curatoris, licèt ratione iuramenti contrarium teneat *Dalnerus detract. c. 4. n. 68. & d. cap. 5. num. 7.*

4 Illamque habet rationem hæc opinio, quòd renuntiare, ſaltim quoad effectum, licèt non quoad actum virtutis, vt optimè expendit, *Sforr. vbi ſup. num. 3.* donare eſt, *l. ſi quis delegauerit. 12. ff. de donationibus*, vbi ita notat *Bartol.* ſentit etiam *Baldus in l. vltima in principio ff. quæ in fraud. credit.* Salicet. *in l. pactum curatoris in principio, ff. de pactis, Octauian. Simoncellus de decret. lib. 1. titul. 2. inſpection. 1. num. 9. Tiraquel. in l. ſi vnquam verb. Donatione largitus, n. 143. C. de rebus donat. Cardoſ. in praxi, verbo Renuntiatio, num. 38. Sardus conſ. 431, nu. 18. vol. 3. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 45. n. 13. Ioan. Aloiſ. Riccius in praxi rerum quotid. reſol. 350. n. 1. Card. Tuſchus pract. concl. iuris lit. R. concl. 182. num. 2. Cabrer. de metu lib. 2. cap. 13. num. 45.* ſed ante vigeſimumquintum annum perfectum, nemo, quamuis intercedente iudicis decreto, donandi ius conſequitur, vt *hoc eodem anno* multis planum facimus: igitur nec renuntiandi, quod idem eſt, obtinebit.

A qua veriſſima reſolutione profluit primò hac ætate minorem hypothecæ pro ſecuritate ſibi competentis obligationis, aut debiti conſtitutæ renuntiare non poſſe, vt placuit *Baldo, & Paulo Caſtrenſ. in l. cùm his, §. ſi vni, in fine, ff. de tranſaction.* quibus ſubſcribit *Bertachinus verb. Minor alienat, verſic. minor non poteſt renuntiare.* 5

Secundò ex eadem concluſione infertur, nondum vigeſimumquintum annum agentem relictum ſibi legatum repudiare non poſſe abſque tutoris vel curatoris autoritate, & iudicis, decreto. Ita *Simoncellus tractat. de decret. lib. 3. tit. 8. inſpection. 9. num. 69 Cald. Pereira ad Typum emptio. cap. 13. num. 10.* 6

Eſt enim hæc repudiatio donatio, & alienatio quædam, cuicumque minori ſine debita ſolemnitate interdicta, *l. magis puto 5. §. fundum, ff. de rebus eorum*, quam rectè de quocumque legato ſiue damnationis, ſiue vendicationis contra *Gædeum in l. alienationis 28. numer. 21. de verborum ſignificat.* & alios, ſubaudiendam rectè admonet *Simoncellus vbi ſuprà. Anton. Faber coniecturar. lib. 8. capit. 19.* etſi in *Papinianea, titul. 12. part. 8. illatione 59. Gædeo* acceſſerit *Gaſpar Schifordeger. in eundem lib. 1. tractat. 9. quæſt. 1.* & meritò. Nam cuiuſcumque legati dominium, legis poteſtate, recta via ab eo, qui legauit, ad eum, cui legatum eſt, etiam ignorantem, tranſit, *l. à Titio 66 ff. de furtis, l. ſi partem 19. §. 1. quemadmod. ſeruit. amit. l. cùm pater 77. §. Surdo de legat. 2.* Nec ad id agnitio legati eſt neceſſaria; niſi vt repudiari ſemel agnitum non poſſit, *l. ei qui ita 13.* quam ſic optimè accipiunt *Simoncellus & Faber vbi ſup. ff. de condit. inſtit.* 7

Ex quo refellitur vulgaris obiectio *l. non fraudantur 134. ff. de regul. iuris, l. ſi ſponſus 5. §. ſi maritus 13. ff. de donation. inter virum & vxorem, l. 1. §. confertur 23. de collation.* nec non & *l. alienationis 28. ff. de verborum ſignific.* in quibus cùm ſpecialis hæc ratio nõ procedat tranſlationis dominij, quam in legato conſiderauimus, nil mirum, quòd repudiatio in earum caſibus abſque alienatione fiat, vt in propoſito non malè aduertit *Schifordeg. de loco.* 8

Igitur cùm in fideicommiſſo particulari maximè poſt nouam Iuſtiniani exæquationem legatorum & fideicommiſſorum *in l. 2. C. commun. delegat.* eadem ratio procedat, idem etiam ius erit obſeruandum, argument. eorum, quæ ſcribit *Donellus, comment. lib. 8. capit. 18.* circa finem, de quo accipiendi ſunt *Vincentius Fuſarius de fideicommiſſar. ſubſtit. quæſtion. 500. numer. 1.* & ab eo ibidem relati, cùm abſolute profitentur minorem non poſſe fideicommiſſo renuntiare: quod rectè probari videtur à contrario ſenſu in *l. de fideicommiſſo 11. C. de tranſaction.* dum ibidẽ negatur reſtitutio contra fideicommiſſi remiſſionem à minore factam, quia viciſſitudinaria fuit, ideòque non damnoſa minori: ergò ſi damnoſa fuiſſet, inquit *Simoncellus dict. lib. 3. tit. 8. numer. 70. in fine.* Et læſionis, ac etiam nullitatis remedium competere debebat.

Verùm

Digitized by Google

10 Vtrùm autem idem in donatione dicendum ſit,vt poſſit eam minor renuntiare non adhibitis ſolemnitatibus? congruè hìc dubitandum occurrit.Et poſſe ante ipſius acceptationem,inde ſuaderi videtur,quòd tunc donatio reſpectu minoris ius eſt nondum quæſitum, & in ſpe,cui adoleſcentibus ſeclusâ omni ſolemnitate renuntiare licet. Ita ex *Iaſone* docet *Bartolus de clauſulis clauſ.10. gloſ.2.num.15.circa finem*, & *Caldas in l.ſi curatorem,verſ.Laſis,n.41.C.de in integr.reſtitu.* Non enim huiuſmodi renuntiatio alienationem continet:vnde inquiunt *Felinus in capit. 2.num.6.verſic.pro iſta limitatione, de conſtitutionibus.Ioan.de Arno in ſuis dialogis, dialog. 11.* & ex eis *Simoncellus vbi ſuprà num.66.* quòd mulier, quæ ex ſtatuto,niſi certis ſolemnitatibus alienare prohibetur,poteſt repudiare donationem ſibi factam nondum acceptatam,omiſſa ſolemnitate ſtatuti. Et comprobatur apertè ſuperior reſolutio *in l.non omnis 44.in fine,ff.de minor.* vbi conceditur reſtitutio minori omittenti emolumentum, quod acquirere poterat: ergo quia talis omiſſio, vel refutatio eſt valida, alioqui vt ſubuerteretur,non indigeret reſtitutionis ſuffragio: ſed hodie attentis nouioribus deciſionibus tam *Iuſtiniani* quam patriæ noſtræ,oppoſitum verius credo,nempe etiam nondum acceptatam donationem minorem citra ſolemnitatem renuntiare non poſſe: nam cùm acceptatio iam minimè ſit de ſubſtantia donationis,ex quo abſenti nondum concepto,naſcituro,& infanti irreuocabiliter donari poteſt, vt lato ſermone ſuprà *anno decimo cum dimidio* oſtendimus, ante acceptationem rei donatæ dominus cenſetur donatarius, etiam minor. Quo fit, vt eam repudiare nequeat, quia alienare non poteſt;& ſi repudiauerit,nullius momenti erit repudiatio,quaſi à non habente poteſtatem,& bonis interdictio facta.

11 Quibus conſequentiſſimum eſt,hac ſententia retenta,nequaquam ſuſtineri poſſe doctrinam *Caſtrenſis conſ.171. num.2. Zuchardi in repetition. rubric. C.de pactis num.119. Cæſaris Lambertin.de iurepatronat.ar.9.q.2.principal.num.20. lib.... Simoncel. loco vbi proximè num.65.* & aliorum, quæ habet poſſe minorem curatore deſtitutum, ſibi factam donationem de re immobili,& ab extraneo ſuo nomine acceptatam, ſine decreto renuntiare,quia,vt prædiximus, ſiue curatorem habeat minor,ſiue non, omni caſu nunc prohibetur,etiam ante acceptationem à ſe,vel ab alio eius nomine factam,donationis ius,& commodum remittere.

SVMMARIVM.

Dos à minore abſque debitis ſolemnitatibus ei promiſſa. nullius eſt momenti.1.

Nec pro Eccleſia, aut alio pio loco licet minori dotem conſtituere.2.

Quamuis lege,vel ſtatuto,cuiuſcumque ætatis hominibus permittatur dotis conſtitutio, adhuc minoribus ea non licet. ibidem.

Dominium rerum dotalium tranſit in maritum.3.

Ducens minorem, niſi iudicis decreto dotem acceperit, nullum ex ea lucrum conſequetur, ſi quo. ex ſtatuto ipſi competit,moriente illa in minori ætate, vel intra primum matrimonij quinquennium.4.

L.Titia 62. ff.de iure dot. interpretatur.6.

Dos,quæ primo marito fuit debitis ſolemnitatibus aſſignata,poteſt abſque alia ſolemnitate ſecundo marito à minore dari.6.

Minor fœmina poteſt ſeipſam ex his rebus moderate dotare,quæ poſſunt à minoribus ſine decreto & curatore alienari.7.

Dos poteſt à minore teſtamento conſtitui.8.

Nec pro ſe,nec pro alio licet minori,abſque ſolemnitatibus dotem conſtituere.9.

Dos in pecunia, aut alia re mobili, ſola curatoris auctoritate conſiſtit.10.

An cùm res mobiles taxatæ in dotem dantur, ſit neceſſarium iudicis decretum? 11.

Procurator ad dotandum conſtitutus, an poſſit virtute mandati etiam res vendere,vt ex pretio earum melius dotem conſtituat.12.

Dos à minore iuramento promiſſa,valet.13.

Ad dotis conſtitutionem non habenti curatorem,curator eſt aſſignandus.14.

Ad augmentum & permutationem dotis,eadem ætas, quæ ad ipſius conſtitutionem deſideratur.15.

QVAESTIO XIV.

Ad dotis conſtitutionem?

EX illo Ciceronis pro *Flacco*: *Quæcumque ſine tutore autore eſt dicta dos, nulla eſt*, optimè cum *Petro Gregorio ſyntagmat.iuris lib.12.c.3.n.20.* intelligere poſſumus, parum firmam dotis promiſſionem à minore quocunque, ſiue maſculo, ſiue fœmina abſque debitis ſolemnitatibus factam. Et merito,quia nemini licet ante vigeſimumquintum ætatis annum elapſum ſine curatoris auctoritate, & iudicis decreto proprias res immobiles,aut mobiles, ſine curatoris ſaltim autoritate, etiam ex cauſa dotis à ſe abdicare, vt ex *l.non tantum 7. de curatoribus datis ab his, l. mulier 28.C. de iure dotium,l.lex quæ tutores 22. C. de adminiſtrat. tutor.l.prædia 11.C.de prædijs minor. l.vltim.§.cum autem,C.ſi maior factus alienatio.* docent *Campeg.de dote 1.p.q.31.* & quamplurimi relati à *Simoncello tract.de decretis lib.3. tit. 2.n.23. verſ. Non obſtant modò*, & rurſus latiuſque *lib.3. tit.8.inſpect.13.num.88.& 89.Cardinal Tuſch.concluſ.iuris lit.D.concl.720.* fere per totam,vbi *nu.2.* idem in conſtitutione tacita dotis procedere affirmat, vt pariter à minore fieri non poſſit *Frãc. Mantica de tacitis & ambig. conuent.lib.11.tit.21.n. 4.20.& 21.* & expreſſius *lib. 12.tit.16.n.15.Proſper.Farinac.tom.2.deciſ.nouiſſim.deciſio.385.num. 7. Stephan. Gratian. diſcept.forenſ.2. tom. c.367. num.13.* vbi inquit, minorem non poſſe ſtare in iudicio pro dote, neque habere legitimam ætatem pro illa conſtituenda,*Ioan.Gutier.de tutel.2. p.c.5,num.51*:& probatur de iure noſtro ex *l.18. tit.16.p.6.lib. 14.titul.11.eadem part.* ibi: *Pero ſi la muger quiſiere dar dote à ſu marido de coſa che fueſſe raiz, ſi ella fueſſe menor de veinte y cinco años,no lo puede fazer por ſi maguer ouieſſe guardador d* 1

Digitized by Google

menos de lo fazer ſaber al Iuez de aquel logar ſe lo, que otorgue.

2 Quod locum habet, ſiue dos pro matrimonio, ſiue pro Eccleſia, aut alio pio loco conſtituatur; cum vtroque caſu pariter ſit hac ætate minoribus inhibita dotis promiſſio, veluti ex *Paulo de Citadinis tract. de iurepatronatus 3.p.2. caſu q. 7. n. 2,* contra *Lambertinum* validiſſimis rationibus tenet *Simoncellus d. lib. 2. tit. 2. nu. 23.* & nos ſupra probauimus *anno 7.* vbi de ætate ad patronatus, & præſentandi ius egimus *q. 22.* etiãſi lege aliqua, vel ſtatuto omnibus, & cuiuſcumque ſtatus perſonis libera facultas promittendi dotem concedatur. Quoniam, vt inquit *Gloſſa in l. promittendo, de iure dotium*, quam ſequitur Rota apud *Seraphin. deciſ. 679 n. 4.* licèt lex decernat omnibus vtriuſque ſexus, & cuiuſuis conditionis perſonas promittendo dotem obligari, requiritur tamen, quód ſint legitimæ ætatis.

3 Et horum omnium ea procul dubio ratio eſt, quia dotis conſtitutio fieri non poteſt abſque eo, quòd bona in dotem data, ſiue mobilia, ſiue immobilia, in maritum, vel Eccleſiam quodammodò alienentur, cùm eorum dominium, ſaltim vtile, vt aliqui voluerunt, ipſa traditione dotis ad maritum, vel Eccleſiam tranſeant, & ex tunc incipiat illis competere, *l. dotale 13. §. dotale. ff. de fundo dotali, l. quamuis 75. in fine ff. de iure dotium, l. prædium 23. C. de iure dotium, princip. inſtit. quib. alien. lic. vel non*, iunctis quamplurimis alijs, quæ lato calamo conſcripſit *Anton. Queſada diuerſ. quæſtionum iuris c. 15. n. 19.* optimè probans verum, & proprium dominium rerum dotalium penes maritum eſſe conſtante matrimonio, etſi improprium tantùm eſſe voluerit *D. Ioann. de Caſtillo lib. 1. de vſufructu c. 4. à num. 36. cum ſeqq.* vbi id contrariæ opinionis fundamentis ſatisfaciens neruoſe defendit. Multis confirmat *Oſuald. lib. 16. Donell. c. 4. lit. F.* Ergo cùm minoribus nulla alienatio, ſiue dominij tranſlatio citra ſolemnitates requiſitas permittatur, *§. nunc admonendi, inſtit. quib. alienare licet, vel non*, cum alijs ſuprà *hoc anno* adductis de ætate ad alienandum, nec dotis conſtitutio permitti debet, quæ ſaltim vtilis dominij tranſlationem continet.

4 Ideò inquit *Simoncellus dict. tit. 8. num. 92.* vir, qui minorem in vxorem accipit, ſit cautus, vt faciat eam ſibi conſtitui cum decreto iudicis, alioquin lucrum dotis ex legis municipalis ordinatione ſibi debitum percipere minimè poterit, ſi decedere mulierem contingat in minori ætate, vel in maiori infra quinquennium, quo potuiſſet dos nulla tacitè confirmari. *d. l. fin. C. ſi maior factus alienat.*

5 Nec aliud euincitur ex *l. Titia 62. ff. de iure dotium*, vbi refertur fundum, & alias res fuiſſe à Titia minore marito in dotem datas. Nam omiſſa *Gloſſæ* expoſitione *ibidem*, quæ perperam hallucinatur dotem à Titia iam maiore viginti, & quinque annis, facta marito fuiſſe expromiſſam (quod ſi ita eſſet, minimè aduerſus maritum, vt fundum reſtitueret, & quartam ſibi debitam reciperet, Titiæ hæredibus reſtitutio competeret, vt in *d. l.* conceditur) potiùs cum doctiſſimo *Iacobo Cuiacio lib. 5 reſponſ. Modeſtini in d. l.* dicendum erit fundum & cæteras res datas fuiſſe in dotem cum Titia minor eſſet, ſed interpoſita curatoris auctoritate, & iudicis decreto, vt ſubintelligere oportet; quia licèt huius ſolemnitatis dicto loco nulla fiat mentio, ex iure ſuppleri debet, vt inquit *Cuiacius*, maximè cum ibi ea ratione non fuerit hoc expreſſum, quòd non de valore conſtitutæ, & promiſſæ dotis diſcutiebatur, ſed de reſtitutionis cauſa, quæ ex ſua natura validum ſupponit actum, in cuius reſciſſionem conceditur, *l. in cauſæ 16 in principio de minoribus l. 2. C. de prædijs minorum*, vbi notat *Gloſſa*, quomodò ſubaudienda ſunt innumerabilia Iuriſconſultorum reſponſa, & Imperatorum reſcripta, quibus ſimpliciter profertur, minores dotes dediſſe.

6 Niſi in illis caſibus loquantur, vbi peculiari aliqua de cauſa poteſtas dotandi minoribus extra omnem ſolemnitatem iure ſit conceſſa, veluti cùm dos erat primo marito cum decreto, & curatoris aſſenſu conſtituta: nam tunc abſque alia ſolemnitate ſecundo marito poteſt à minore promitti, & tradi, vt cum *Tiraquello de leg. connubial. gloſ. 6. ſub n. 188. Caualcan. de tutor. & curat. num. 161.* & alijs tenet *Simoncel. tit. 8. num. 93.* etſi contrarium ſentiat *Mantica de tacitis & ambiguis conuentio. lib. 12. tit. 15. num. 13. Surdus deciſ. 287. nu. 2. Oliuar. Beltran. in addition. ad Alexand. Ludouiſ. deciſ. 188. num. 10.*

7 Item & ex his rebus, quæ alienari minoribus non ſunt prohibitæ, poteſt puella minor ſe dotare moderatè abſque curatore, & decreto, *l. 1. C. ſi aduerſus dotem*, & ſic ex *Antonio de Fano* docet *Ioan. Gutierrez vbi ſupra num. 52.* & ante eum *Neguſant. de pignor. 2. part. membro 4. n. 75.*

8 Necnon, & quando in vltima voluntate, non verò in contractu, dos à minore aſſignatur: nam cùm liberam habeat teſtamentariam diſpoſitionem, poſt pubertatem, vt ſuprà *anno 14.* notauimus, in teſtamento ea omnia facere poteſt, quæ quilibet maior etiam extra teſtamentum perficit, ex traditis ab eodem *Simoncel. n. 94.*

9 Et pariter hoc etiam minori permiſſum arbitrantur nonnulli, cùm non ſororem, conſanguineam, vel extraneam dotare intendit, ſed ſeipſam, à quibus, velut toto cœlo aberrantibus meritò diſſentiunt *Forcatulus in Necioman. Dialog. 39. num. 4 & 5. Ioan. Siccardus in l. nulla num. 2. C. de iure dotium*, qui & in eo item labuntur, quod putant ſola curatoris auctoritate minores fœminas poſſe dotem pro ſe conſtituere, Conſulti verbis decepti in *l. quæro 60. de iure dotium*, vbi cùm de adulta dotem promittente ageretur, ſolius aſſenſus curatoris fit mentio, ideò ex *Bartolo, Romano, & Angelo* contrarium verius putant *Cardinal. Tuſchus vbi ſupra n. 1, Franciſcus Mantica dict. lib. 12. tit. 16. n. 15.* quippe quòd ſine iudicis decreto ſola curatoris auctoritas ad dotem pro ſe conſtituendam ſufficiens non ſit, quod probabilius cenſeo.

10 Cui certiori ſententiæ minimè repugnat *d. l.*

quæ-

Digitized by Google

quæro 60.quia,vt optimè conſiderauit *Simoncel. num* 95.& ipſa legis verba exprimunt,procedit vbi dos conſtituitur in pecunia; quo caſu dos conſtitui poteſt abſque decreto ſola curatoria anctoritate, ſiquidem pecunia eſt de illis rebus mobilibus,quæ ſeruari nequeunt *l.1.§.fuit quæſitum*,vbi notant omnes *ff.ad Trebellian.* & vt ſupra obſeruauimus, rerum mobilium dos nihil præter curatoris aſſenſum deſiderat.

11 Minuſque refragatur *l. ſiue generalis* 61. *ff.eodem*, ex qua *Hotomanus tract. de dotibus*, vbi de perſonis,quæ dotem conſtituere poſſunt,*verſic. Difficilior aliquanto fol.*93.& *Simoncel.loco proximè relato nu.*96. perperam diſtinguunt inter res immobiles in dotem datas, vel pretium earum; quaſi priori caſu, cùm ipſæ res in ſpecie dotis cauſa traduntur, ſufficiat curatoris auctoritas: poſteriori verò,quo non ipſæ res,ſed pretium, quod ex earum venditione redigitur, iudicis decretum ſit neceſſarium. Nam vt ex illis textus verbis: *Apud eundem intrare iudicem,qui eum conſtituit,vt iterum & cauſa cognita,etiam viro abſente, permittat rerum venditione celebrata dotem conſtituere*,manifeſtè colligitur, vtroque caſu iudicem fore adeundum apparet, alioqui non rectè, cùm de venditione ageretur, iterum cauſæ cognitionem eum habiturum dixiſſet.

12 Sed dices. Si enim vno,& altero caſu decretum ſimul cum auctoritate curatoris ad dotis conſtitutionem deſiderari inquit Conſultus, quorſum caſus diuiditur? Et priori amplius nihil quærendum eſſe affirmat,poſteriorique iudicis cognitionem neceſſariam admonet? Reſpontur quæſtionem, de qua in *dict.l.* id expoſtulare, quærebatur enim,vtrum generalis curator,cui à iudice dotem minori aſſignari permiſſum erat, vel ſpecialis dotis dandæ cauſa conſtitutus,poſſet virtute talis iudicialis permiſſionis vel decreti,non ſolùm ipſas res minoris in dotem dare, ſed etiã eas vendere, vt ex pretio dotem conſtitueret? Qnod cùm abſolutè negaret Conſultus, an idem obſeruandum ſit ſubdubitat, ſi aliter honeſtè nubere minor non poſſit, quàm vt pecuniam in dotem det, eique hoc magis expediat? Et poſſe, inquit,res in dotem datas,ideſt, quæ à iudice dari permiſſæ erant, plerumque alienari, & pecuniam in dotem conuerti. Sed vt clariùs expediatur quæſtio,ſubijcit,eam duobus comprehendam, ſiquidem res in dotem accipere vir maluerit,nihil amplius quærendum eſt,cùm ex iudicis ſpeciali decreto eas curator in dotem tradere poſſit: ſin autem non aliter contrahere matrimonium vir patitur,niſi pecunijs in dotem datis, iure officium eſt curatoris apud eundem intrare iudicem, qui eum conſtituit ad dotem promittendam,vt iterum ei cauſa cognita etiam, viro abſente permittat rerum venditione celebrata,dotem conſtituere. Nam vt aliud eſt vendere, aliud verò dotare: ita aliud eſt decretum ad dotandum, aliud verò ad vendendum,nec vnum ad aliud ſufficit, veluti ex *hac lege* deſumitur, ex qua & illud firmatur, quod ſupra reſoluimus,nempe, etiam ſeipſam minorem abſque debitis ſolemnitatibus dotare non poſſe.

Vnde liquet extra caſua ſuperius relatos, nec- 13
non & caſum,quo iuramento dos conſtituitur, de quo videnda ſunt poſita, vbi de ætate ad donandum inter viuos *limitat.*3. ſemper & omnino verum eſſe minorem, ſiue propriam, aut extraneam perſonam,ſi maſculus ſit,ſiue ſeipſam, ſi fœmina fuerit, abſque curatoris authoritate ex rebus mobilibus dotare non poſſe,vel ex immobilibus ſine curatoris & iudicis decreto,quia illa ætate exiſtit, qua nulla alienatio, etiam vt dotis conſtitutio, ei permittitur,vtpote *ſuprà* notauimus. 14

Quod vtique locum habere exiſtimo,ſiue curatorem habeat minor, ſiue non, ſiquidem adeò neceſſaria eſt curatoria authoritas in conſtitutione dotis, quod non habenti curatorem ſit præcisè ad id curator deputandus, vt ſingulariter reſpondit *Vlpianus in dict.l.non tantùm* 7. *de tutorib.& curatorib.datis ab his*, eiuſmodi verbis: *Non tantùm ad dotem dandam nuptura curatorem dari oportet, verùm etiam ei quoque, quæ iam nupta eſt*, etſi me non lateat ex *Curtio Iuniore*,& *Gozadino* contrarium ſenſiſſe *Tuſchum dict. litera D. concl.*720.*num.*11.

Ex qua item *l.*7.*in fine*,nõ minùs ſingulariter elicitur eandem ætatem ad augmentum,& permutationem dotis eſſe neceſſariam,quæ ad dotis conſtitutionem expoſcitur, vt vel ex eo patet, quòd eam non habentibus curatorem ad prædicta eſſe aſſignandũ,inquit ibi: *Sed & ad dotem augendam, & mutanda quoque dotis gratia curator dari poteſt*, & conducit vulgare illud axioma, nempe dotem & augmentum dotis pari paſſu ambulare,quantum ad conſtituendi facultatem, *l.fin. C.de donation. ante nupt.* ex qua ita obſeruat *Card.Tuſchus d.litt.D.concl* 757.*num.*1 & ferè per totam,& *Caualcanus tractat.de curatore n.*160.

SVMMARIVM.

*Fideiubere is ſolum rectè poteſt,qui liberam habet bonorum ſuorum adminiſtrationem.*1.

*Minor idoneus fideiuſſor non eſt.*2

*Pubes minor,licet ex fideiuſſione obſtrictus,ſtatim, & nulla probata læſione reſtituitur.*3.*& ſeqq.*

Qui fideiubet,malo afficitur, & malè ſuis rebus vtitur. 4.

Mandatum habens ad adminiſtrandum, ad fideiubendum non cenſetur habere. ibidem.

Fideiuſſio à minore,etiam pro locuplete,& datis releuatoribus facta non tenet ibidem.

*Vxori ex fideiuſſione mariti, ſiue is etiam fuerit minor,ſiue illa tantùm,conceditur reſtitutio.*5.

*Promittens fideiuſſorem dare, minorem dando non liberatur.*6.

*Minor in rem ſuam,vel pro ſuo procuratore fideiubere poteſt.*7.

*Minor pro patre carcerato,aut captiuo fideiubens,non habet reſtitutionis ſuffragium.*8.

Quilibet poſt decimumoctauum annum exhæredari poteſt,ſi patrem ab hoſtibus non redemerit.ibidem.

*Filius pro patre fideiubens,qui aliàs foret incarcerandus,tenetur.*9.

*Filius,qui patrem in iudicio defendit,rectè pro eo fideiubet.*10.

Mi-

Minor pauper non tenetur pro patre carcerato fideiubere. 11.

Minor ſi pro patre fideiubendo enormiſſimè lædatur, habebit reſtitutionem. 12.

Non præcepto, ſed conſilio tenetur filius familias pro patre carcerato fideiubere. 13.

Minor tunc dicitur idoneus fideiuſſor, cùm interpoſito iuramento fideiubet. 14.

Minor etiam cum iuramento fideiubens, ſi ex hoc ſupra modum lædatur, reſtituitur. 15.

Minor quando dicatur ſupra modum læſus, vt etiam iuramento fideiubens habeat reſtitutionem. 16.

Si minor pro maiore ſe gerens fideiuſſerit, manebit obligatus. 17.

Eadem ætas requiritur ad conſtituti obligationem, quæ ad fideiuſſionis deſideratur. 18.

Fideiubere & conſtituere, idem important. ibid.

QVAESTIO XV.

Vt quis idoneè fideiubere, aut conſtituere poſſit?

1 PErſpicuum eſt illum dumtaxat idoneum fideiuſſorem eſſe, qui liberam bonorum ſuorum fuit adminiſtrationem adeptus, cùm iſte efficaciter obligari & conueniri poſſit, *l. qui ſatiſdare* 3. *ff. de fideiuſſorib. l.* 2. *in princip. tit* 12. *p.* 5. notauit *Cardol. in praxi verb. fide iuſſor n.* 8. *Pyrrhus Maurus tractat. de fideiuſſor. ſect.* 8. *in princip. num* 2. *& c.* 6. *eiuſdem ſectionis n.* 6.
2 Igitur minor, cui rerum ſuarum nondum diſpoſitio permittitur, *l.* 1. *in fine, cum ſimilibus. ff. de minoribus*, meritò à fideiuſſione arcetur, *l. ait prætor* 7. *§. non ſolum, ff. de minoribus, l. de die* 8. *§.* 1. *ff. qui ſatiſdare cogantur, l. ſi Titius. & Seia* 48. *ff. de fideiuſſor. l.* 1. *C. de filiofamilias minore.* ſubſcribunt *Berous q. familiar.* 115. *n.* 1. *Anton. Gomez tom.* 2. *variar. c.* 13. *n.* 19. *Sforcius Oddus de in integr. reſtitut. q.* 54. *art.* 2. *Maſcard. de probat concl.* 1273. *n.* 50. *Simoncellus de decretis lib.* 2. *tit.* 6. *inſpect o.* 16. *n.* 133. *Card. Mantica de tacitis & ambig. conuention. tom.* 2. *lib.* 16. *tit.* 4. *num.* 1. *Farinac. tom.* 2. *deciſion. nouiſ. deciſ.* 709. *n.* 9. *Anton. Heringius de fideiuſſor. c.* 7. *num.* 82. *Pyrrhus Maur. eodem tract. ſect.* 8. *c.*
3 15. Nec obſtat puberes, vel ſui iuris, vel curatorum poteſtati ſuppoſitos, omni caſu, & ex quolibet contractu obligari, dummodo ab illis obligatio contracta alienationem non contineat, vt ex *Cuiacij, Fachinei & Philippi Matthæi*, ſententia, vbi de ætate ad ineundas obligationes egimus, lato calamo ſcripſimus. Nam etſi veriſſimum fateamur adoleſcentes ex propria tantùm perſona obligari, & fideiubere poſſe, vt expreſſe conſentit *Philip. Matthæus in l.* 2. *§.* 1. *n.* 14. *cum ſeqq.* & probat *Anton. Hering. vbi ſupra n.* 86. *Benedict. Pinel. ſelectar. iuris lib.* 2. *c.* 13. *n.* 14. Hoc tamen ita inefficaciter ſubſiſtit, vt reſtitutionis auxilio protinus elidatur: admonet integer *Titulus de minoribus*, maxime vbi pro alio minor interceſſit, ſiquidem etiam ex ſua natura fideiuſſio nociua ſit. Vndè Prouerb. 6. *cap. Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs ſermonibus*, & ibidem. *Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo*, quocirca Angelus *in l. in perſonam, §. non ſolum. ff. de pactis.* fide iubentem, inquit, malè vti ſubſtantia ſua, 4 quem ſequitur alijs relatis Muñoz de *Eſcobar de ratiocinijs, 2. part. cap.* 16. *num.* 9. inde inferens cum *Alexandro*, mandatum habentem ad adminiſtrandum, non cenſeri habere ad fideiubendum, quia fideiubendi actus magis diſſipatio, quàm adminiſtratio eſt. Conſentiunt *Pereira in l. ſi curatorem, verbo, vel aduerſarij dolo num.* 1. *Barboſa in l.* 1. *part.* 3. *n.* 58. *ff. ſoluto matrimonio*, ſimul atque de minoris fideiuſſione apparet, abſque alia deceptionis probatione & læſus creditur, & reſtitutionis beneficio iuuatur, obſeruarunt notabiliter *Sforci. Oddus vbi ſupra artic.* 3. *Maſcard. de probat.* alios referens *d. concluſ.* 1273. *num.* 50. *Anton. Gomez. dict. cap.* 13. *num.* 19. *Fonsanel. de pactis nuptial. lib. tom.* 1. *clauſul.* 4. *gloſ.* 18. *part.* 5. *num.* 28. *Azeued. in l.* 6. *tit.* 10. *lib.* 9. *Recopilat. num.* 4. *Burat. deciſ.* 75. *num.* 2. *Gutierrez lib.* 2. *practicar. q.* 128. *num.* 3. *verſ. In contrarium. Galeota tom.* 2. *controuerſ.* 14. *num* 47. & alijs relatis nouiſſimè à Noguerol *allegat. iuris tom.* 1. *allegat.* 4. *num.* 9. vbi & *num. ſeqq.* id procedere affirmat, etiam ſi minor pro locuplete fideiubeat, qui poſſit eum indemnem ſeruare, ex *Alexand. in l. nam & poſtea, §. ſi minor, ff. de iureiurand. Surdo conſ.* 46. *num.* 17. & *Camil.* Gipſio *deciſ. Bonon.* 36. *n.* 7. *&* 8. vel etiam ſi ei dentur releuatores, ex *Tuſcho litera R. concluſ.* 286. *num.* 44. Et ſi contrarium voluerit eximius vir D. *Ioannes de Larrea deciſione Granatenſ.* 70. *num.* 19.

5 Quod adeò ſingulariter protendunt *Gama deciſ.* 162. *d num.* 4. *Petr. Barboſa in d. l.* 1. *num.* 58. *Rebellus de obligat. iuſtit. part.* 2. *lib.* 6. *q.* 9. *n.* 63. *Emanuel Barboſa in remiſſio ad leges Luſitan. lib.* 4. *tit* 60. *in princip. n.* 1. vt fideiubente marito ſi ille, vel etiam ſola vxor ſit minor non ſolùm ipſi, verùm & vxori aduerſus fideiuſſionem à marito factam reſtitutio indulgebitur. Nimirum, quia quidquid ex huiuſmodi obligatione fuerit exoluendum, vtriuſque damno cedit, non ſolùm quo ad commodiorem vitæ ſuſtentationem, verùm etiam quo ad acquirendum amplius lucrum in poſterum.

6 Hoc enim imminens reſtitutionis periculum in cauſa legum conditoribus fuit, vt fideiuſſiones minorum ſimul non interuenientibus curatoribus prorſus auerſarentur. Vnde *Vlpianus in l.* 3 *ff. de fideiuſſor. Qui ſatiſdare promiſit*, inquit, *ita demum impleſſe ſtipulationem ſatiſdationis videtur, ſi eum dederit acceſſionis loco qui obligari poteſt, & conueniri. Cæterùm ſi dederit ſeruum, aut filiam familias, ex quibus cauſis de peculio actio non datur, vel mulierem, quæ auxilio Senatuſconſulti vtitur, dicendum eſt, non eſſe impletam ſatiſdationis ſtipulationem.* Et in eandem ſententiam *Paulus in d. l. de die* 8. *§.* 1. *qui mulierem adhibet*, profert. *Ad ſatiſdandum non videtur cauere, ſed neque miles, nec minor viginti & quinque annis probandi ſunt*: expreſſiùs conſentit *Imperator in l. nulla* 4. *C. quod cum eo qui in aliena poteſtat.* ibi:

Nulla

Digitized by Google

Nulla res prohibet filios familias, ſi pro alys maiores
v giuti & quinque annis fideiuſſerint, actione compe-
7 *tenti aduerſus eos teneri*. Imò omnmo quaſi non
idoneiá fideiuſſione repellendi erunt, niſi in ca-
ſious, quibus vtilitatis, vel hnneſtatis ratione
adm ſſum eſt, illos validè,& efficaciter interceſ-
ſione obligari, vt puta, quando minor in rem
ſuam, vel pro ſuo procuratore fideiubet, *d. l.*
de die, §. 1. ff qui ſatiſdare cogantur. vbi nntant
Cuiacius, Oroſcius, & Anton. Faber dixit Roma-
nus in *ſingularibus verbo minor Speculator in tit.*
de defenſor. ciuitat. verſ. Sed pene fideiuſſor, Vincent
Caroccius do executione bonarum p. 2. q. 22. n. 34.
& 35. Pyrrhus Maurus vbi ſupra n. 8. & 9. cùm
tunc minnr procuratorem releuando, illam
obligationem in ſe ſuſcipiat, quàm quilibet, etſi
cordatiſſimus pater familias ſuſciperet, *§. ſin au-*
tem, verſic. Si verò aliquis, inſtit. de ſatiſdatione,
ſentit, *Caldas de emptione & vendit. cap. 8. num.*
10. *Anton. Heriagius vbi ſupra num.* 104.
8 Necnon & quoties pro patre vinculis, aut
captiuitate detento fidem ſuam interponit,
reſtitutionis beneficium implorare nou poterit,
cùm ad id ſi decimumoctauum annum exceſſe-
rit, pœna exhæredationis conſtringatur, *authĕt.*
ſi captiu. C. de Epiſcop. & Cleric. tradunt *Sforcia*
Oddus d. tractat. q. 54. art. 4. n. 19. Anton. Go-
mez d. n. 13. variar. n. 19. Mauric. de reſtitut. c.
207. n. 3. Leonard. Laſſius de iuſtitia lib. 2. c. 28.
dubitat. 2. num. 18. Oſuald. ad lib. 12. Donelli c.
9 *10. liter. C.* quod etiam procedere arbitror, ſi
pro patre fidem ſuam filius minor interponat,
qui licèt fideiuſſionis tempore carceribus non
manciperetur: attamen certum erat, niſi filius
intercederet, illum carcerandum, vt puta ſi pro
eo debito fideiubeat, prn quo in patris perſnna
facienda eſſet executio, ſiquidem niſi nobilita-
tis, vel alterius priuilegij exeptio impediret,
proculdubio ad carcerationem deueniendum
erat: vnde cùm rectius ſit principijs obſtare,
quàm poſt vulneratã cauſam remediũ quærere,
l. fin. C. in quibus cauſis in integ. reſtitut. non eſt
neceſſaria, l. 1. C. vt vnicuique liceat ſine iudic. fi-
lius, qui pro patre in vinculis deiecto fidem ſuã
interponere tenetur, melius agit, ſi eadem fide-
iuſſione paternæ captiuni obſiſtat, ac per conſe-
quens maior æquitatis ratio ſuadet, filium non
minus prn patre carcerando quàm pro iam car-
cerato legitimè obligari, faciunt tradita nouiſ-
10 ſimè a *Noguerol dict. allegat. 31. num. 26.* Cui fi-
nitimum eſt, puberem rectè pro patre etiam fi-
de iubere, cùm illum in iudicio defendit, quem-
admodum exiſtimauit *Gloſſa*, & illam ſequens.
Iaſon in l. exigendi, C. de procuratoribus, per illum
text. tradit *Sforcius Oddus dict. art. 4. num. 21.*
vbi & illam rationem aſſignat, quia defenden-
do patrem filius iure communi vtitur, cum ad
eius defenſionem naturali iure impellatur.
11 Sed hæc omnia ita accipienda ſunt, ſi minor
in bonis habuerit quantum fideiuſſioni ſuffi-
ciat: nam ſi inops probetur, & nec ſibi neceſſa-
ria poſſideat, nulla fideiubendi, etiam pro pa-
tre carcerato obligatione tenebitur. *Authentic.*
vt cum de appellat. cognoſc. §. cauſas ibi: *In quan-*
tum eſſe quod petitur probatur idoneus; l. 4. tit. 7.
part. 6. illis verbis: *En quanto pudiere para ſacar-*
lo de la priſion, docet multis relatis, *Capit. Ga-*
leota tom. 2. controuerſ. 14. num. 49. & ipſius ver-
bis nouiſſimè *Noguerol. tom. 1. allegat 34. n 31.*
Vel niſi fideiubendo pro patre carceribus 12
mancipato enormiſſimè lædatur, quoniam ſi
graui aliquo damno afficeretur, proculdubio
fideiuſſionis incommodum ſubire, nec natura-
li, nec ciuili ratione compelleretur, cùm nen-
tra tanto patrimonij detrimento vrgeat, vt ſen-
tit *Rota* apud *Ludouiſ. deciſ.* 120 *num. 14. & ſeqq.*
Farinac. deciſ. 198. 2. tom. poſthum. Zachi poſt tract. 13
de cameral. obligatione deciſ. 121. Gratian. diſcept to.
5. cap. 552. num. 29. 30. & ſeqq. vbi ideo inquit poſ-
ſe filiumfamilias prn patre carcerato fideiuben-
tem ex capite læſionis obligationem ſubuertere,
& reſtitutione infringere: quia non coactiuè, ſed
cauſatiuè tenetur patrem excarcerare, ideſt, quia
nullo præcepto ad id compellitur, ſed conſilio
tantùm, vt ingratitudinis notam effugiat, quam
ſi patrem in vinculis negligendo contraxiſſet,
poſſet exhæredari. Quapropter inquit *Farinac.*
deciſ. 153. num. 10. deciſ. 177. nu. 8. par. 1. nouiſſimar.
ſi hanc pertimeſcens fideiuſſiſſet, non ex neceſſa-
ria, ſed ex voluntaria cauſa ipſum contraxiſſe
diceretur. Quibus nouiſſimè ſubſcribit *Noguerol*
vbi proximè num. 29.
Quibus conuenit iuramenti tantam vim eſſe, 14
vt illo accedente minor idoneus fideiuſſor red-
datur. Nam cùm ſalus animæ, quæ in iuramen-
to verſatur, cunctis ſit rebus præponenda, neceſ-
ſariò qui præſtito iuramento alienam obligatio-
nem in ſe ſuſcepit, & ſi minor ſit prorſus omni
ſpe reſtitutionis ſecluſa obligatus manebit, *au-*
thent. ſacrament. puber. vbi omnes notant, *C. ſi ad-*
uerſus vendition. Iaſon. in l. 1. num. 6. ff. ſi quis in ius
vocatus non ierit, Anton. Hering. num. 103. Pyrrhus
Maur. d. tractat. ſect. 8. cap. 15. num. 7. Surdus conſil.
4 & 81. Ludou. Morotius lib. 1. conſil 81. Rota apud
Lachium de obligat. camerali deciſ. 121. num. 2. deciſ.
134. *num. 1.* quos refert & ſequitur *Anton. Merend.*
controuerſ. iuris. lib. 1. cap. 49. Et ratio eſt, quia cùm
materia iuramenti ex natura ſua ſit honeſta, nil
obſtat quominus qui iuramento fideiuſſit, quã-
nis in minori ætate conſtitutus maneat obliga-
tus, argum. eorum, quæ latè ſcribit *P. Baſilius de*
matrimonio lib. 12. cap. 8. §. 2. vſque ad 8. Anton. Fa-
ber de error. pragmatic. decad. 41. error. 5. Mercada d.
lib. 1. cap. 1 & 2. innumeros adducens: quod qui-
dem *Sforcius vbi ſupra num. 33.* temperandum
eſſe putat. quoties minor iuramento fideiubens 15
mediocriter circomuentus inuenitur: nam ſi ſu-
prà modum lædatur, aut totale obligationis
onus ſuffrrat, hoc caſu à reſtitutionis beneficio
prætextu iuramenti non excludetur, cùm non ita
longè vires ſuas iuramentum exerat, vt enormiſ-
ſimè læſo minori reſtitutionis ſolatium auferat,
ex traditis ab ipſo in *repetit. authent. ſacram. puber.*
& ibidem: d. Ioan. Gutier. num 92. cum ſeqq. & tract. de
iurament. confirmatorio 3. par. c. 11. num. 3. ita cen-
ſuit *Rota* apud *Farinac. d. tom. 2. deciſ. nouiſ. deciſ.*
709. refert *Burat. deciſ. 924. Caſtil. 1. tom. 6. ca. 168.*
§. vnico nu. 34. nouiſſimè *Noguerol d. allegat. 34.*
num.

16 *num.17.& ſeqq.* quam doctrinam tantùm locum habere arbitraratus eſt *Mantica dict.tit.3.nu.2.* vbi ſimul cum damno ex ſoluta pecunia, pro qua adhibito ſacramento intercesſit, adfuit dolus, vel fraus, quæ minoris fideiuſſioni cauſam dediſſet: vtputa, quia conſilio vel perſuaſionibus creditoris fuit inductus, vt fideiuberet: quo caſu non obſtante iuramento reſtitutionem, & iuraměti abſolutionē eſſe præſtandã exiſtimat: quia iuramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis, *cap.quanto, de iureiurand.cap.1.eodem titul.lib.6.* nam ex eo ſolùm, quòd debitor principalis ſoluendo non reperitur læſus enormiſſimè, minor dici non poteſt, ita vt aduerſus iusiurandum reſtitutionem mereatur, etſi contrarium enixè defendat *Fontanel. de pactis clauſul.4.gloſ.18.part.3.à num.43.* cui ſubſcribit *Noguerol d.loco num.25.*

17 Et tandem vbi minor pro maiore ſe geſſit, nempè quia ſic publicè agebat, ſic contrahebat, ſic muneribus fungebatur, fideiuſſoria obligatio ab illo interpoſita, quemadmodum & quilibet alius contractus, robur ſuſtinebit. *l.2.& totus tit. C.ſi minor ſe maiorem dixerit,* iura enim deceptis, non verò decipientibus ſubueniunt, *l.ſi quis vxori 25.§.ſeruus ff. de furtis*, quod procedere ſcribit *Anton.Hering.d.cap.7.num.99. Pyrrhus Maurus n.6.* ſi ex parte contrahentis cum minore probabilis ignorantia, non verò ſupina & craſſa adfuerit, argumento, *l.3, in princip. ff.ad Macedon. l.2. C. ſi ſeruus, aut liber ad Decurion.aſpirauerit lib.10.*

18 Quibus & aliud addendum duxi, videlicet, hæc omnia de fideiuſſione à minore facta, pariter etiam in conſtitutione ab eo celebrata locum vendicare. Tum quia fideiuſſio, & conſtitutum ſumma affinitate nectuntur. *l.5.§ quod exigimus, ff.de conſtituta pecunia*, vbi conſtitutum, & cautio pro eodem vſurpantur, *l.vltim.C.eodem tit.* quæ diſpoſita in fideiuſſione in conſtituto locum habere definit. Tum etiam, quia vt obſeruat *Anton.Hering. d.tractat.cap.18.num.4.* ſi fideiubere eſt alienam obligationem in ſe ſuſcipere, idem planè in conſtituente ſaltim pro alieno debito concurrit: ergo fideiubere, aut conſtituere eſſentialiter non differunt, vt ex hac ratione idem Author concludit, & conſentit *Hubertus Giphanius in l.2.C.hoc titul.* ac conſequenter, quæ de ætate ad fideiubendum neceſſaria ſcripſimus, & ad conſtituentem pro alio erunt neceſſariò protrahenda, vt æqualitatis ratio & natura exigit.

SVMMARIVM.

An minor prudens, & conſilii capax, poſſit vti conſanguineus, ex forma ſtatuti, mulierum contractibus aſſiſtere? 1.

Creditor minor annis viginti pignorati ſerui manumiſſioni conſentire poteſt. 2.

Conſanguineum minorem, minorem tamen quatuordecim annis poſſe mulierem contractibus aſſiſtere, tenet Angelus. 3.

Impubes à teſtificando repellitur. 4.

Nullus minor cuiuſcumque ille ſit ætatis, aptus videtur ad interueniendum mulierum contractibus. 5.

Vbi conſilium alicuius requiritur, maioris illud eſſe debet. 6.

Quando conſanguinei conſenſus ad aliquid exigitur an minoris ſufficiat? 7.

Minor non poteſt ſupplere defectum alterius. 8.

Andreas Tiraquellus laudatur. 9.

Pupilli conſanguinei aſſenſus, etiam cum authoritate tutoris præſtitus, nil proficit, vt ex forma ſtatuti mulieris contractus teneat. 10.

QVAESTIO XVI.

Ad interueniendum contractibus mulierum, tanquam vnus ex conſanguineis ex forma ſtatuti?

Circa huius quæſtionis reſolutionem in varias ſectas & opiniones diuiſi ſunt noſtri. 1
Quidam enim indiſtinctè proferunt minorem conſanguineum prudentem & conſilio capacē poſſe ex forma ſtatuti mulierum contractibus intereſſe. Sic *Baldus in l.in coniunctione in fine, C.de nuptijs, Petrus de Anchararan.in repetit. c.1.in 14.q. principali, verſic. Poſtremo circa hoc quærit, de conſtitution. Alciatus in l.tranſactionem 35. num.6.verſic. Quapropter, C.de tranſaction. Bartol.conſil.94.lib.2. Farinac.de ciſ.619.num.6.tom.2.de vltim.nouiſſima.*

Quibus ſequentia fauent. Primùm, quòd ſtatutum non diſtinguit circa ætatem: ergo cuiuſcunque ætatis conſanguineus, dummodo ingenium habeat & diſcretionem, poterit conſentire, & ſtatuto ſatisfacere.

Secundo facit *l.1.& l.ſi pater 4.in fine, ff.de manumiſ.vind.* vbi ea ratione creditor minor annis viginti pignorati ſerui manumiſſioni conſentire poteſt, quia non tam manumittere is, quam non impedire manumittentem intelligitur. Igitur ſimiliter licet proximus conſanguineus vti minor contractum efficere nequeat, ipſe tamen conſentire, cùm à muliere celebratur, rectè poterit, quoniam tunc non tam ipſe facit, quàm non impedit, imò quandam obſtantiam tollit, vt inquit *Baldus in l. ſi quis vt proponis, C. de ſeruis pignor.dat.manum.* 2

Nihilominus ſuperiorem ſētentiã reſtringens *Angel conſil.333. ſtatuto Turdetino* in propoſito tenet, quòd ſi conſanguineus ſit minor quatuordecim annis, non poteſt huiuſmodi conſenſum præſtare. 3

Et poteſt id confirmari: nam ex quo præſentia conſanguineorum requiritur, inſtar teſtium ipſi redacti eſſe videntur; ſed impuberes tantùm propter lubricum ætatis à teſtificando repelluntur, *l.3.§.lege Iulia ff.de teſtibus* cum alijs ſuo loco à nobis congeſtis: ergo & ab aſſiſtentia in contractibus mulierum pupilli ſolummodò retrahi debent, non verò iam puberes. 4

At nec huic, nec illi opinioni acquieſcendum putat *Caſtrenſis in l. ſi cum dotem, §.ſi patri num.3.ff. ſoluto matrimonio*, imò potius dicendum arbitratur nullum omninò minorem habilem ad id videri, vt tanquam conſanguineus poſſit mulierum contractibus intereſſe. Tum quia ſtatutum debet intelligi de habilibus, & idoneis conſanguineis ad ſupplendum ſuo conſilio contra- 5

hcu-

hentis deſectum:vt in ſim.ii docet *Bartolus in l. ſi tertius,ad finem.ff.de aqua pluuia arcenda*. Tum etiam,quia idem eſſet non adhibere conſanguineum,ac adhibere minorem,cuius nondum integrum conſilium exiſtit, argumẽtum *l.quoties.ff. qui ſatisdare cogatur*: ergo per minorem nequaquam poterit ſtatuto ſatisfieri.

6 Sed *Benedict. Plamb.in dict.l.2.in princip. de manum.vindicta*, vt hæc inter ſe Scriptorum diſsidentia placita in concordiam redigeret, eiuſmodi elegãti vtitur diſtinctione. Aut enim ſtatutum conſanguineorum requirit conſilium, & tunc nõ includitur minor,quia debet tale ſtatutum reſtringi ad idoneos,vt poſtrema docet ſententia,*l.vt gradatim,§.etſi lege ff.de muner,& bonor.* & proinde ad habentes conſilium & animo & ætate per *l.vlum.in fine ff.qui pet.tutor.*& ideò minor carẽs cõſilio nõ includitur,*l.1.ff.de minor.l.ſi minor.ff.de ſeru.exportãd.l.vlt ff.de manum.vindicta*.

7 Aut ſtatutum requirit conſenſum, & tunc quoque diſtinguendum eſt,nam aut ex tenore ſtatuti apparet requiri conſenſum propter defectum iurium contrahentis, in præiudicium conſentientis,puta in ſtatuto,quod conſors non poſſit alienare partem ſuam ſine conſenſu conſortis,aliàs poſſit eam reuocare. Et tunc perſona minoris includitur, per textum,vt ipſe dicit, notabilem *in cap.conſtitutus,de in integrum reſtitut.* & per ea, quæ in primæ & ſecundæ ſententiæ confirmationem notantur: aut propter defectũ perſonæ contrahentis requiritur conſenſus alterius ad eam habilitandam, vt in caſu per eum propoſito, videlicet in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum: & tunc non includitur minor, vt poſteriori ſententiæ ſectatoribus placet:quia ſtatutum de conſenſu minoris non videtur cogitaſſe, quia debet intelligi de pleno conſenſu,non defectiuo,vt ipſe loquitur,*l.cum filio,ff.de legat.4.l.quamquam,ff.de ritu nuptiar.* Non

8 poteſt autem minor ſupplere defectum alterius, *l. vlt. C. de leg. tutor.* Nam qui in ſe deficit, non poteſt alienum ſupplere defectum *l.filium habeo, ff. ad Macedon.* alioquin ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt, *cap.qua ipſis 38.diſtinct.* & de hoc videtur caſus expreſſus in *l. ſpurij, §. 1.ff. de Decurion.* iuncta *l.pupillus,§. Decuriones, ff. de verbor. obligat.* Hæc *Benedict. Plumbeus*,& ex

9 eiſdem verbis doctiſſimus *Tiraquellus*, verè iuris noſtri lumen, qui omnia luſtrat,illuſtratque ſimul in *legibus connub.gloſ.8.num.43.* cuius non tantum ſententiam amplexari, ſed & ipſius verbis vti ſemper glorioſum & dignum laude duxi.

10 Vtrum autem pupillus cum tutoris autoritate poſſit mulierum contractibus, vt proximior cognatus intereſſe? latè diſcutit idem *Tiraquell. ibidem à nu.46.* vbi cum *Baldo,Iaſone,*&,alijs concludit, minimè poſſe,quia autoritas præſtaretur ad id, quod non eſt in patrimonio,& adminiſtratione perſonæ, nec bonorum pupilli, videlicet ad conſenſum alteri præſtandum: ergo nihil autoritas facere poteſt, *l.vlt ff.de curatore furioſ.l. ſeruus furioſi,ff.de manum.*

SVMMARIVM.

Minor viginti & quinque annis,nihil poteſt ſine tutore & curatore ludo amittere, & ſi amiſerit,lucrator reſtituere tenebitur. 1.

Qui non habet liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem ludo nequit alienare. 2.

Filiusfamilias quinto & vigeſimo anno maior,poteſt bona aduentitia quoad proprietatem ludere. 3.

Ad amittendum in ludo, quæ ætas de iure noſtro deſideretur? 4.

Hodie non conceditur perdenti repetitio, elapſis octo diebus. 5.

L.3. tit.7. lib.8. Recopilat. quæ ſolùm decimoquarto anno minoribus amiſſorum in ludo repetitionem concedit,verè intelligitur. 6.

Minor curatorem non habens, bonorum liberam adminiſtrationem obtinet. 7.

Pubes curatore carens, poteſt rei immobilis dominium ludendo transferre. 8.

Pubes ſine curatore ludo amittens,beneficio in integrum reſtitutionis iuuatur. 9.

Lucrum à minore non habente curatorem in ludo obtentum,poteſt à victore, donec reſtitutio poſtuletur, iuſtè retineri. 10.

Minorem,etiam pupillum pubertati proximum,ex ludo naturaliter obligari,aliqui non rectè putant. 11.

Pupillus licèt pubertati ſit proximus, & pubes curatorem habens, facti pauperiores naturaliter non obligantur. 12. *& ſeqq.*

Pupilli,& puberis ſub curatore eadem eſt ratio,quoad obligationem naturalem attinet. 13.

Qui à pupillo ſine tutoris autoritate aliquid lucrificerit, in foro conſcientiæ tenebitur ad reſtitutionem. 14.

Quidquid minores amittendi ius non habentes, ludo adquiſierint, victis reſtituere debebunt. 95.

QVÆSTIO XVII.

Qua ætate quis poſſit in ludo,etiam permiſſo, aliquid amittere, amiſſum repetere, & lucratum item in eo iuſtè retinere?

HAEc eſt ferè omnium receptiſsima concluſio. Minor viginti & quinque annis nihil poteſt abſque tutoris & curatoris autoritate ludo alienare,& ſi quid eo amiſerit, victor reſtituere tenebitur. Sic docet *D.Tho.2.2.quaſt. 32.art.7. ad 2. Ludouic. Lopez lib.2. de contractib. 21.non longè à principio, Aragon.dict.art.7.D.Tho. pagina 766.Bañez ibidem fol.1175.Angles floribus 2.part.quaſt. de ludo. Metina de reſtitut. quaſt. 22. verſic.Vt igitur in ſumma dicam, Alcocer tract.de ludo cap.14. Couar.in reg.peccatum 2.part.§.4.num. 4.verſ.Deinde,Sarmiento,* qui hanc concluſionem communem vocat,*de redditibus 1.part.cap.2.num 5* & alijs relatis *P. Thomas Sanchez lib.1.conſ.18 dub.7.nu.1.*& nouiſſimè *Antonin.Diana,* qui hanc ſententiam probabilem vocat,*3.part.tract.5.Miſcellan.reſolut.44.* 1

Et ratio huius concluſionis ea eſt, quia minor licèt rerum ſuarum verum dominium habeat, liberam tamen earũ adminiſtrationẽ non 2

obtinet, quæ præcisè in ludente requiritur, vt ali-
quid poſſit amittere, ac per conſequens & à vi-
ctore ſine reſtitutionis onere retineri, vt omnes
ſuprascripti fatentur.

3 Vnde infert *Alcocer dict.cap.14.* & *Thom. San-
chez vbi ſupra nu.9.* filiumfamilias, quinto & vi-
geſimo anno maiorem poſſe ludere bona ad-
uentitia quoad proprietatem, dummodo pater
habeat vſumfructum toto eo tempore, quo le-
ges ipſi côcedunt: quia in hoc nulli iniuriã irro-
gat, cum iam habeat ætatem requiſitam, & eas
res ludo exponat, quarum dominus & admini-
ſtrator exiſtit.

4 Sed an eadem reſtitutio etiam iure noſtro at-
tento procedat? hic meritò dubitari poterit, cùm
l.13.tit.7.lib.8. Recopilat. caueatur, non licere de-
cimo quarto anno maiori amiſſa in ludo repete-
re; ipſius verba hæc ſunt: *Y el que perdio no lo
pueda repetir, ſiendo maior de catorze años.* Ex quibus
5 concludit *P. Sanchez dicto cap.8.dub.1.num.7.* ho-
die non concedi repetitionem perdenti extra
terminum octo dierum, vt præcipitur *in l.2.eiuſ-
dem tituli*, niſi fuerit minor quatuordecim annis:
quæ proculdubio ſuadere videntur legibus no-
ſtri Regni, puberem, licèt minorem, legitimam
perſonam quoad ludum reputari, adeoque in
eo rei ſuæ dominium transferre, & alienare poſ-
ſe, vt repetentem minimè exaudiant.

Sed nihilominus verius exiſtimo, etiam de iu-
re noſtro minorem viginti & quinque annis, li-
cèt iam puberem, & quatuordecim excedentem,
regulariter nullam rem poſſe ludo alienare, aut
amiſſam vltra præfixum terminum non repete-
6 re. Nec obſtat *dict.l.13.* quæ, vt eruditè animad-
uerterit concinis & amicus noſter *D. Petr. Panto-
ja de Ayala in commentar. ad l.fin. C. de aleatoribus,
verba ſed ſolutam reddatur num.42. in fine*, de pu-
bere curatorem non habente accipienda eſt. Hic
7 enim quemadmodum & qui annum quintum
& vigeſimum agit, liberam habet rerum ſuarum
adminiſtrationem, *l.ſi curatorem habens*, vbi no-
tant omnes, *C. de in integrum reſtitut. l.5.tit.11.par.
5.* & nos *hoc eodem anno* ſæpius probauimus: ergo
8 poterit rem ſaltim mobilem, ludendo, vtpote &
alio contractu, ita alienare, vt nec ipſe poſſit eã
repetere, nec victor reſtituere teneatur, veluti ex-
preſſe reſoluit *Thomas Sanchez de matrimonio lib.
6. diſputat.38. num.30.* & *Petrus Pantoja vbi ſupra
9 num.42.* Quamuis, vt iſte fatetur, poſſit minor
hoc caſu reſtitutionis beneficio vti, & meritò,
cum plane fuerit ipſa amiſſione læſus: ſed donec
10 reſtitutio à iudice impetretur, iuſtè colluſor lu-
crũ retinebit, vt etiam de pupillo proximo pu-
bertati loquens, ex *Taunero in 2.2. D. Tho. diſp.q.
6.dub.11.num.310.* & *Laimano in Theologia morali
lib.3.ſect.5.tit.4.cap.9.num.10.* ſupponit *Diana d.
reſolut. verſic. Dico ſecundò.*

11 Ex dictis colligitur, parum tutam videri ſen-
tentiam eorum, qui docent impuberes, & pupil-
los pubertati proximos (pueros ſcilicet poſt de-
cennium cum anno dimidio, & puellas poſt no-
uennium cum altero dimidio) aut minores iam
puberes curatorem habentes, per ludum etiam
abſque tutoris autoritate obligatos manere
naturaliter, ac proinde in foro conſcientiæ obli-
gationi ſtare debere, vt notat aliquibus relatis
Diana dict. reſolut.44. in princip. ſiquidem cum ijs
omnibus ſit rerum ſuarum libera adminiſtratio
interdicta, per ſe, & ſine tutore, vel curatore nihil
alienare poſſunt, *dict. l.ſi curatorem* cum vulgari-
bus, & ſi alienauerint, maximè ludendo, erit alie-
natio irrita, etiam iure naturali. Quoniam æqui- 12
tas, ex qua deſcendit naturalis obligatio, non
patitur, vt pupillus ante puberes annos in ſui ip-
ſius iacturam, & iudicium maneat obligatus. Ita
*Caiatius in recitationibus ad l.pupillas, de obligat. &
actionib. Petrus Faber in l.in negotijs, ff. de reg. iuris,
Nizellus in concordan. gloſ. verbo concordare n.167.
Pichardus in principio inſtitut. de autorit. tutor.* &
Petrus Pantoja vbi proximè num.47.

Quod etiam de pubere curatorem habente 13
ſuadendum erit, cùm par ſit vtriuſque conditio
quod attinet ad obligationem naturalem, vt
obſeruat *Gloſſa verbo non abſimilis, in dict. l.ſi cu-
ratorem*, & ibidem *Caldas num.1. Anton. Gomez in
l.3. Tauri num.5. Ioan. Gutier. in authent. ſacrament.
puber. num.104. C. ſi aduerſ. vendit. Thomas Sanchez
vbi ſupra n.19.* & *Pantoja d. loco c.43.* probaturq;
expreſsè de iure noſtro *in l.4.tit.11.par.5.* ibi: *No
vale la promeſſa del menor que tiene curador, como
ni la del pupillo*, ideoque promiſcuè de minore
curatorem habente, & de impubere ſub tutoris
authoritate agens *Petrus Pantoja, vt dict. num.41.*
animaduertit, tandem *num.51.* pro conſtanti ſta- 14
tuit, eum, qui à pupillo ſine tutoris authoritate
ludente aliquid lucri fecerit, in ludo quantum-
uis permiſſo, non poſſe retinere, ſed eſſe in foro
conſcientiæ reſtitutioni obnoxium: & aſſignat
rationem, quam ſuprà notauimus, quia cùm re-
tentio incrementi ex ludo obuenti virtute obli-
gationis naturalis in conuentione ludi contra-
ctæ ſuſtineatur, & pupillus in ludo victus non
poſſit obligari naturaliter, cùm non fiat locu-
pletior, ſed pauperior, conſequens eſt, vt defi-
ciente naturalis obligationis vinculo, quo ſo-
lo ſuſtinetur, deficiat etiam ius retentionis ex
parte victoris, & ſuccedat in foro interiori reſti-
tuendi obligatio.

Et ab hac reſtituendi obligatione nequaquam 15
erunt immunes tam pupilli, quàm minores cu-
ratoribus ſubiecti, ſi forte ludo aliquid lucrife-
cerint, quia nec ipſi poſſunt eiuſmodi lucrum
retinere, vt expreſsè docent *Caſtro lib.2. de leg.
pænal. cap.2. corollario 3. Couarruuia dict. reg. pecca-
tum dict.§.nu.4. Henriq. in ſumma cap.35. de indulg.
com.1. verſic. Adquiſita per fraudem, Azeued. in l.2.
num.89. tit.7. lib.8. Recopilat. Molina de iuſtitia &
iure diſp.520. num.1.* quibus accedit *Pantoja dicto
loco num.41. verſic. Superiores perſonæ*, eo videlicet,
quia vt in cæteris contractibus, ita & in ludo
par debet eſſe vtriuſque contrahentis conditio:
ergo qui dominium rei ſuæ ludo non poteſt
amittere, nec alterius poterit ex eadem cauſa lu-
crari, ac per conſequens, vt minori tenetur victor
ad reſtitutionem lucri, ita & minor cum victor
euaſerit, reſtitutioni erit obnoxius.

S V M-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Solutio quomodo definiatur? 1.
Legitima ſolutio in quibus conſiſtat? 2.
Solutio, & ſolutionis receptio alienationem inuoluunt. 3.
Ante vigeſimumquintum annũ nemo ſoluere poteſt. 4
Pupillum ſuam conditionem ſine tutore meliorem facere poſſe, quomodò accipiatur? 5.
L. pupillum 2. ff. de acceptationibus, noniter intelligitur. 6. & ſeqq.
L. pupilli 66. ff. de ſolutionibus, explicatur. 8.
L. vltim. ff. de iureiurand. nouè intelligitur. 9. & 12.
Naturalis obligatio, ſoluti repetitionem impedit. 10.
Anton. Fabri *interpretatio ad dict. l.* vltim *reijcitur. 11.*
L. ſi eius pupilli 64. verſic. Et ſi eius. ff. ad Senatuſconſult. Trebellian. intelligitur. 13.
Pupillus abſque tutore præſens pro abſente habetur. ibidem.
Remedium extraordinarium ceſſat, vbi adeſt ordinarium. 15.
Conditio ex perſona, nonniſi conſumptis nummis minori ſoluenti competit. 19.
L. obligari 9. §. pupillus, ff. de autor. tutor. / *L. non omnis 19. §. pupillus ff. de rebus credit.* — *intelliguntur. 17.*
Conſumptione an dominium quæratur? ibidem.
Pupillus an aliquo iure poſſit ſolutam pecuniam, ſed iam conſumptam repetere? 18.
Nemo cum aliena iactura debet locupletari. 19.
Pupilli geſta abſque tutore, nullius ſunt roboris. 20.
Pupillus ſine tutore ſuam conditionem meliorem, non verò deteriorem facere poteſt. ibidem.
Qui à creditore liberatur locupletior fieri dicitur. 21.
Minor prudenter ſuo creditori ſoluens non læditur, ac per conſequens nec reſtituitur. 22.
Rectè creditoribus ſoluitur à maioribus quinque & viginti annorum. 23.
Minor abſque ſolemnitatibus procuratorem ad ſolutionem recipiendam conſtituere non poteſt. 24.
Principale cenſus an poſſit, cum redimitur, minori ſolui? ibidem.
Compulſus a iudice vt minori ſoluat, an plenam liberationem ſoluendo conſequatur? 26.
Solutio redditunm & penſionum, etiam abſque iudicis decreto, minori fieri poteſt. 27.
Ratio traditur, quarè minoribus ſolui prohibeatur. 28.
Pupillo ſolutioni adiecto, abſque tutoris authoritate, rectè ſoluitur. 29.
Pupillo donationis cauſa ſolutioni adiecto, an poſſit abſque tutore ſolui. 30.
In propriam cauſam adiectus, actionem habet. 31.
Si creditor mittat puerum debitori ad accipiendam pecuniam, ei abſque tutore rectè ſoluitur. 32.
Minori quomodo abſque curatore, & iudicis decreto legitimè ſoluatur? 33.
Etiam in foro conſcientiæ, poteſt minor vti beneficio reſtitutionis aduerſus ſolutionem minus legitimè ſibi factam. 34.
Bonam fidem non pati, vt debitum bis exigatur, quomodo ſit intelligendum? 35.

QVAESTIO XVIII.

De neceſſaria ætate ſoluentis, & ſolutionem accipientis ad iuſtam liberationem?

CVm ſolutio, optimè definiente *Donell. comment. lib. 16. cap. 9.* nil aliud ſit, quàm eius, 1
quod debetur, vel debetur præſtatio, vel aliquantum explicatius *Vulteius in princ. inſtitut. hoc tit.* eius, quod debetur realis legitimè facta præſtatio, cui accedit *Oſualdus in Donellum vbi ſuprà*, & *Octauius* Linellus *in Scholijs inſtitut. tit. quibus modis tollitur obligatio*. Nec illud ſatis æſtimari ad iu- 2
ſtam ſolutionem ſciendum, præſtari aliquid, & id præſtari, quod ex contractu, aut qualibet alia ex cauſa exigi poteſt, aut ſolutioni obnoxium reperitur: illud amplius deſideratur, vt quod debetur, ita præſtetur vt debetur, cum nec minima obligationis pars cenſeatur, eo modo debitum ſolui, quo contractum eſt. Hoc vtique & in perſonis partim poſitum, inter quales de ſolutione tranſactum, & partim in circunſtantijs ſoluendi, *vbi proximè excogitauit Donellus*: in perſonis, vt ſit qui rectè ſoluat, & ſit cui rectè ſoluatur. In circunſtantijs ſoluendi, vt ſoluatur, quo tempore, quo loco, & quantum oportet. Perſonæ ergo eorum, inter quos de ſolutione actum, ſunt is qui ſoluit, & is cui ex conuentione ſolutio facienda: ille enim dummodò legitimo creditori rectè ſoluit, & iſte, nec indebitè accipit, dum à proprio debitore, niſi aliquid, vtpote bonorum interdictio in quouis eorum, aut ſoluentis, aut accipientis impedimento ſit, cum is ſolum ex obligatione præſtare, aut accipere teneatur, cui propriæ facultatis arbitrium ex iure naſcitur, *principio inſtit. quibus modis tollit. obligat.* Nam cum ſol- 3
uendi factum ſuo iure alienationem inuoluat, argumento *l. cum quis. §. qui hominem. ff. de ſolutionibus.* & notatur communiter *in §. quibus alienar. licet, vel non*, vbi præcipuè *Vueſenbech. lit. T.* (non minus ac ſolutionis receptio, quæ licèt ſolutum acquirat, continet ipſo facto obligationis, & actionis alienationem, qua prius nondum numerata pecunia ſibi obſtrictum debitorem habeat) cui bonorum ſuorum adminiſtratio, & alienatio adempta eſt, meritò & ſolutio, vel ſolutionis receptio interdicta videtur, cum diſtractis ferè omnibus propriam contractus naturam ſortiatur. Vnde cum ex ijs, quibus bona interdicuntur, præcipui ſint minores, merito hic veniet diſcutiendum, qua ætate hi ad ſoluendum, & ſolutum accipiendum habiles iudicentur?

In qua quidem diſquiſitione diſiunctim de 4
vnaquaque perſona, ſoluentis ſcilicet, vel ſolutionem accipientis agendum nobis erit: & in primis, qua ætate quis rectè ſoluat, videamus. Communis docet actum ſoluendi, vt non longe dicebamus, alienationem continere, & ideo illis tantum, qui poſt vigeſimumquintum annum exceſſerunt, permitti debere. Sic probat *l. quod ſi fortè 13. §. 1. cum l. ſequenti ff. de ſolution. l. quoties 10. § ſicut, ff. de adminiſtrat. tutor. l. ſi procurator 6. §. fin. ff. de condiction. indebiti*, textus celebris *in l. 1. §. fuit*

quæſitum ff.ad Senatuſconſult. Trebellian. docet *Iuſtinianus in princip. inſtitut. de autor. tutor. & in §. fin. quibus alienare licet, vel non. l. obligari, §. pupillus ff. de autor. tutor.* tenent eãdem ſententiam ex recentioribus *Andreas Kobol exercitat. legal. exercitat. 13. num. 51. & 52. Briſonius lib. 1. de ſolution. circa principium, Donellus vbi relatus, & ibidem Oſualdus littero B. Mauricius de reſtitut. in integrum cap. 180. Caldas Pereira in l. ſi curatorem verbo ipſis nu. 69. Anton. Faber in iuriſprudentia Papinian. tit. 21. princip. 1. illat. 8. Pichardus in principio quibus modis toll. obligat. num. 25.* quoniam prius eſt alienare poſſe, quàm ſoluere: pupillus enim, aut minor tutori vel curatori ſubiectus, nihil citra illorum auctoritatem alienare, ſiue in alium transferre poſſunt, *dict. l. obligari, in principio, & in §. pupillus ff. de autoritat. tutor. §. nunc admonendi. inſtitut. quibus alien. licet, vel non, l. is cui bonis 6. de verborum obligat. l. pupillus 15. de ſolutio.* Igitur neque debitum ſoluere.

5 Nec refragatur pupillum, & iſtius generis perſonas meliorem ſuam conditionem efficere poſſe, etiamſi tutoris vel curatoris autoritas non interueniat, *princip. inſtitut. de autoritat. tutor.* Vnde cum pupillus ſoluendo quod debet meliorem ſuam conditionem reddat, vtpote qui liberatur à ſeruili miſeria debendi, qua nulla maior excogitari poteſt, ſoluere etiam valebit. Sed hoc inquam non obſtat, quoniam tunc verum eſt minorem etiam ſine curatore ſuam conditionem meliorem facere poſſe, cum acquirit, non verò cum de patrimonio aliquid diminuit; conſtat ex *l. pupillus 11. ff. de acquir. rerum dominio. Pupillus,* ſcribit, *quantum ad acquirendum non indiget tutoris autoritate, alienare verò nullam rem poteſt, niſi præſente tutore autore.* Ergo cum ſolutione pecuniæ dominium à proprio debitoris patrimonio euellatur, & creditori accreſcat, licet in melius ſuam conditionem debitum exoluens redigat: cum tamen hoc non ſine propriæ facultatis minutione contingat, recto conſilio pupilli ſolutio improbatur, & dominium ex ea transferri in accipientem prohibetur.

6 Ex quibus obiter lucem accipit *Vlpiani* reſponſum *in l. pupillum 2. ff. de acceptilatio.* cuius hæc verba: *Pupillum per acceptilationem, etiam ſine tutoris autoritate liberari poſſe placet,* ex qua breui, atque difficili verborum contextura communiter, quaſi per obiectionem ſuperioris ſententiæ depromitur, pupillum, ac per conſequẽs, & minorem curatori ſubiectum, abſque nullitatis metu proprijs creditoribus ſoluere, atque ſatisfacere poſſe, cum aſſeuerante Conſulto ipſis acceptilatio, vt ab obligationibus extrahantur, etiam ſine tutoribus liceat, quæ nihil aliud eſt, quàm liberatio, qua vtriuſque contingit ab eodem nexu abſolutio *l. 1. ff. eodem:* vnde *Iuſtinian. in §. item per acceptilationem inſtit. per quas perſonas nobis actio, vel obligatio acquir.* acceptilationem definit eſſe imaginariam ſolutionem.

7 Verum quàm fragilis hæc deductio ſit, ex dictis nec difficulter patebit, pupillum ideo ſcripſimus à debiti reali ſolutione arceri, quia liberationis commodum, & vtilitas illi acquiri, abſque æquali conditionis & facultatis detrimento non poteſt: Nam cupiens certæ quantitatis debitum creditori exoluere, neceſſariò eandem quantitatem à proprio patrimonio extrahere conſtringitur: ergo cùm in acceptilatione liberatio abſque aliquo patrimonij nocumento conſiſtat (cùm per mutuam interrogationem fiat, qua vtriuſque contingit ab eodem nexu abſolutio, *dict. l. 1. hoc titulo*) ex quo meritò acceptilationem imaginariam ſolutionem appellauit *Iuſtinianus vbi ſupra*, quia verbis tantum & intellectu, non verò numeratione fit, rectè acceptilatio minori, quantumuis pupillo, ſine curatore licebit, cùm per eam pupillus meliorem ſuam conditionem reddat, creditoribus ſatisfaciens abſque aliqua eiuſdem quantitatis patrimonij diminutione, cùm nihil præter verba ſolutionis
hoc genus deſideret. Quemadmodum & intelli- 8
gendus erit *text. in l. ſi pupilli 66. ff. de ſolution.* vbi pupillus, qui debitori ſuo mandauit ſine tutoris autoritate, vt pecuniam creditori eius numeraſſet, liberationem conſequitur: quia non vera numeratione, ac per conſequens, nec æquali patrimonij nocumento, ſed delegatione ſoluit, quo caſu nihil proprium alienare videtur, tùm adhuc debitorem ſibi obſtrictum habeat. Nec obſtat *l. pupillo 15. ff. de ſolutionibus*, vbi pupillus ideò delegare non poteſt, quia nec alienare vllam rem poteſt ſine tutoris autoritate, ſiquidem cùm delegatio pro ſolutione ſit, tam ex parte delegãtis, quàm ex parte illius qui delegatur, *ſiquidem ... 8. ſi interdum ff. ad Senatuſconſult. Vellejan.* quæ in *dict. l.* pupillo interdicitur illa eſt, qua debitorem liberare intendit, non verò qua ipſe liberari à debito cupit, vt in *dict. l. ſi pupilli:* quare rectè *ibidem* Conſultus ait, pupillum quidem à creditore liberari delegatione, at verò debitorem manere obligatum, nam quoad debitorem attinet, delegatio prorſus pupillo inhibetur, vti in *dict. l. pupillo* meritò adnotauit *Accurſius*.

Sed quorſum hæc meritò abdubitabis, cum 9
futilis, & fallacea hæc interpretandi ratio à Pomponio reddatur, *in l. in hereditate, vltima, verſic. Nam ſi controuerſia, ff. de iureiurand.* vbi ſi controuerſia inter creditorem & pupillum fuerit, an omnino pecuniam mutuam accepiſſet, & conuenerit, vt ab omni conditione diſcederetur (vel contentione, vt ex priſcis exemplaribus reſtituere nititur *Petr. Faber ſemeſtr. libro 2. capit. 16.*) ſi pupillus iuraſſet, iſque iurauerit, ſe dare non oportere, vi tantùm præſtiti iuramenti naturalis tollitur obligatio, & pecunia quaſi debita à pupillo ſoluta repeti poterit: ſi enim hac lege pupillo ſine tutoris autoritate naturaliter obligato, & ſoluenti non alia ex cauſa repetitio conceditur, niſi quia ex conuentione iurauit ſe dare non oportere, conſequens eſſe videtur, quòd ante ſacramenti delationem pecuniam ſolutam pupillus minimè repeteret. Et patet, nam ſi ex quo naturalis obligatio ſecundum legem pactionis pupilli iuramento ſublata eſt, repetere ſolutum ipſe poteſt obligatione naturali manente, quæ ex quolibet pupilli abſque tutoris autoritate inito contractu reſultat, cuius

Digitized by Google

pupillus capax inuenitur, *l. 1. ad finem ff. de nouationib. l. ſi pupillus* 127. *de verbor. obligat. l. Stichum aut Pamphilum* 95. § *aliquando. & § naturalis, de ſolut. d. l. cùm illud* 25. § *hæres meus*, *quando dies legati cedat. l. ſi pupillus* 35. *de receptis arbitris*, ſi ille ſol-
10 uat, minimè repetet, quamuis numeratione ſuã deteriorem feciſſe conditionem, iuxta ſuperiùs dicta præſumatur, cùm naturalis tantùm obligatio ſufficiat, vt quæuis ſoluti repetitio inhibeatur, *l. naturales, ff. de actionibus & oblig. l. naturaliter, ff. de condict. indebiti, l. 3. §. vltim. ff. quod quiſque iuris, l. frater à fratre* 38. *de condict. indeb.*

11 Adeò enim legis huius difficultas vrget, vt cùm aliter illam ſubterfugere non potuiſſet *Ant. Faber in rationali eiuſdem legis*, coercendam & reſtringendam deciſionis generalitatem monuit, ad caſum, in quo pupillus abſque tutoris interuentu naturaliter obligatus, tutore autore per errorem, vel anteà, vel poſt præſtitum iuramentum ſoluit: hoc enim neceſſariò ponendum ait, alioqui omnimodo, & omni caſu perſona pupilli locum faceret repetitioni, *l. interdum* 29. *in fin. de condictione indebiti*; quam interpretationem ex *Alexandro* deſumpſit, quamuis ſuppreſſo nomine *in l. ſi pupillus ff. ad l. falcid.* refert *Caldas in l. ſi curatorem*, *verbo læſis, nu.* 68. *ad Calcem*. Sed quantum illorum, & *Antonij Fabri* ſententia à veritate abhorreat, ex eo facile cuique coniecto ſuaderi poterit: nam ſolutæ pecuniæ repetitio ideò dumtaxat pupillo dicto caſu competit, quia naturalis obligationis vinculum, præſtito à pupillo ſecundum pactionem iuramento, euanuit, & obligatione ſublata, quidquid eius nomine ſoluitur, repeti quaſi indebitum poteſt: id enim clarè illa textus verba euincunt: *Iſque iurauerit ſe dare non oportere, naturalis obligatio hac pactione tolletur, & ſoluta pecunia repeti poterit*: ergo ſit ſiue tutore autore, ſiue nõ, pupillus hoc caſu pecuniã quaſi debitam ſolueret repetitionem haberet, non aliter atque cuique maiori per errorem indebitum ſoluenti non denegaretur.

12 Quare, venia tanti viri dicam, aliter Pomponium intelligendum cenſeo, nempe loqui de repetitione, ſeu condictione indebiti (quod idem eſt, & paſſim promiſcuè pro eodem vſurpatur) non verò de condictione ex perſona, ſeu de repetitione, cui perſona locum facit, *dict. l. interdum*, quam ſimiliter prædictus Autor optimè interpretatur: ſi enim de iſta loqueretur, ſiue iuraſſet, ſiue non, pupillus omni caſu repetitionem haberet, cùm ſemper pupillus ſoluiſſet, cuius perſonæ ſimili repetitione ſuccurritur: de illa enim repetitione ſi Conſultum intelligamus, quæ indebiti ſoluti ratione competit, dumtaxat prædicto caſu locum ſortietur, videlicet, quando nulla ſubſiſtente obligatione, ſiue naturali, ſiue ciuili, quæ condictioni reſiſteret, creditori ſoluitur, cùm pro indebito tantùm indulgeatur. Ergo cùm niſi iuraſſet pupillus in ſpecie propoſita, adhuc vinculo naturali manente, ipſi nequaquã repetitio elargiretur, ſignum eſt de illa condictione Conſultum egiſſe, quæ indebitum ſoluenti repetitionem præſtat: non verò de ea, quæ ex perſona pupilli, ſiue debitum, ſiue indebitum ſoluentis, locum facit repetitioni.

Quo interpretandi modo, *Meciani Iuriſconſulti* locus, alioqui difficillimus, luce donatur in *l. ſi eius pupilli* 64. *verſic. etſi eius, ff. ad Senatuſconſult. Trebellian.* vbi ſi eius mihi reſtituta ſit hæreditas, qui pupillo ſine tutoris autoritate crediderat, & ſoluerit mihi pupillus, non poteſt ipſe repetere (condictionem inquam indebiti, vt ſuperiùs docuimus, ex perſona verò rectè poterit.) 13
Hoc enim neceſſariò ſubiungit idem *Faber in dict. d. inter dictam* 29. *ff. de condict. indebiti*, ſic accipienda eſt, ſi pupillus ſolueret tutore autore, ſupponendi ſunt, inquit, termini habiles *l. vt gradatim* 11. § 1. *ff. de muneribus & honor.* & quoties à pupillo aliquid promiſſum, vel ſolutum legimus, pupilli quoque tutorem interueniſſe debemus intelligere, cùm pupillus præſens ſi tutoris quoque autoritatem præſentem non habeat, pro abſente habendus ſit, *l. pupillos* 10. *quibus ex cauſ. in poſſeſ. eatur*. Acquieſco enim terminorum ſuppoſitioni, quam deſiderat conſultiſſimus *Anton. Faber*, verùm non ipſius ſuppoſitioni, licèt eam veriſſimam faterer, niſi aliud legis verba ſuaderent. Verùm *Mecianus* neceſſarios ſibi terminos pangit & circumſcribit, de qua enim condictione, ſeu repetitione ſermonem Iuriſconſultus inſtituerit, interrogo de indebiti repetitione abſolutè; an verò de illa, cui perſona locum facit? De generali indebiti condictione locutum eius verba teſtantur, dum primo caſu eandem repetitionem hæredi pupilli, qui poſt reſtitutionem fideicommiſſario factam ſoluit, indulget, non alia ex cauſa, niſi quia reſtitutionis facto naturalis obligatio, qua pupillus creditori tenebatur, translata ab hærede in fideicommiſſarium intelligitur. Quapropter poſt reſtitutionem hæres ſoluendo, omni iure indebitum ſoluit, contrarium inſinuans, quoties non reſtituta hæreditate, ac per conſequens, & in eius perſona pupilli obligatione manente, hæres ſoluit, cùm hoc caſu quaſi debitum exoluerit, à repetitione excludatur. Idem enim & de pupillo ſoluente, eadem ratione ſecunda parte decernens: igitur & de ſimili repetitione indebiti in pupilli perſona diſcutit? Et illo tantùm caſu indebiti hanc repetitionem pupillo denegat, cùm debitum legitimo creditori exoluit. Conficitur ergo, ex quo ſimilem indebiti condictionem illi non permittit, prædictam ſolutionem, quaſi à pupillo factam, minimè ſubſiſtere, & cõdictione, cui perſona locum facit, ſubuerti deberet? nequaquam: imo ſi, vt ipſe *Anton. Faber* teſtatur, ſupponendi ſunt termini habiles; neceſſariò, vt & *Accurſio* placuit, condictione ex perſona prædictam debiti factam ſolutionẽ repetere poterit. Nam quidquid pupillus abſente tutore ſoluit, hac condictione ex perſona illi reſtituitur, cuius repetitionis caſu veriſſimum eſt à *Fabro* pro ſua opinione ſuperiùs adductum, nempe pupillum præſentem, & ſoluentem, ſi præſentem ſimul tutoris autoritatem non habeat, tanquam abſentem cenſeri, *dict. l. pupillus* 10. *quibus ex cauſ. in poſſeſ. eatur*: diuerſum enim eſt dubitare, an pupillo debitum legitimo creditori ſoluenti indebiti condictio-

ne

Digitized by Google

ne ſuccurratur, an verò condictione, cui perſona locum facit? Nam priori caſu, cùm debitum tantùm ſoluiſſet, indebiti condictionem habere non poſſe rectè hac deciſione *Mecianus* reſpondit: cui tantùm pro indebito ſoluto recuperando competat: ſecundo verò caſu, condictione ex perſona ſubuenietur, quamuis debitum exſoluerit, nulla alia ratione, quàm quia pupillus ſoluit, cuius perſonæ, etiam debitum ſine tutore ſoluenti hoc remedio ſuccurritur, de quo cùm apud Conſultum minimè dubitaretur, nil mirum ſi ſilentio illud inuoluiſſet, quemadmodum & intelligendus erit difficilis textus in *l. ſi pupillus 21. ff. ad l. falcid.* vt cum *Gloſſa ibidem* expreſſe fatetur *Caldas in dict. l. ſi curatorem, dicto verbo leſis numero 69.*

14 Sed aliquis forte, perperam ſuperiori interpretationi acquieſcens, quaſi otioſe diſputans, in Iuriſconſultos violenta debacabitur lingua. Nam cùm, vti ſæpius protulimus, certum ſit, quâlibet ſiue debiti, ſiue indebiti, pupilli, vel minoris ſub curatore ſolutionem, condictione ex perſona ſubuerti, pluſquam ſuperuacanea, ſubtilis illa indebiti condictionis diſceptatio, in minoris perſona ſoluentis, redditur. Cùm ſiue naturali obligatione manente, ſiue illa pacto, iuramento, vel hæreditatis tranſlatione immutata, ſemper & omnimodo, ex propria perſona repetitionem habebit.

15 Verùm facile ab iis calumniis doctiſſimos *Pomponium & Mecianum* defendam. Quia licèt indubitatum fateari, quicquid minores citra tutoris, vel curatoris autoramentum, debitè, vel indebitè ſoluerint, condictione ex perſona recuperare poſſe: hoc vtique cum extraordinarium, & peculiare iuris remedium ſit, nequaquam minoribus competet, niſi ordinariis deficientibus, *l. in cauſa in 2. ff. de minor. Gloſſa, Bartolus*, & alij in *l. 1. C. ſi aduerſus fiſcum, Corneus conſ. 72. col. 3. lib. 4. Beroius conſ. 120. num. 15. lib. 1.* & indubitatum profitetur *Rolandus à Valle conſ. 59. num. 2. lib. 1.* latè *Sforcius Oddus de reſtit. in integr. p. 1. q. 17. ar. 4. num. 48.* Igitur cùm Conſulti de recuperanda minorum ſolutione diſcuſſerint, prius inueſtigare debuerunt, an ad illius repetionem aliquo iuris ordinario remedio ſubuenirentur? ideſt, an debitè, vel indebitè ſoluiſſent? Nam ſi perperam & ignoranter putatiuo creditori numeraſſent, illis, vt maiori cuilibet, ordinarium in debiti condictionis ſubſidium competebat, quo ſuffragante & competente, extraordinarium, & reſtitutorium condictionis ex perſona, vel reſtitutionis, omnino ceſſat: cùm ſubſidiarium ſit, & tantùm in ordinarij defectum ſuccedens: vnde quaſi commune placitum ab omnibus traditur, quòd ſi minori competit condictio indebiti, ſicut cuilibet maiori, non eſt neceſſaria reſtitutio in integrum, quia illi ordinario remedio ſuccurſum eſt. Tradit eleganter *Sforcia Oddus d. tract. p. 2. quæſt. 25. art. 4. num. 32. Garſia de nobilitate gloſ. 6. ⸿. 1. num. 1.*

16 Ex quo euenire autumo, condictionem ex perſona, de qua in *dict. l. interdum*, quaſi extraordinarium remedium, nequaquam, niſi nummis conſumptis, pupillo ſine tutore ſoluenti competere: ſiquidem cùm extantibus nummis, aliud vindicationis ſubſidium habeat, vt ibidem apparet, illo competente, extraordinarium condictionis ceſſare debuerat: quare licèt alio ſenſu eleganter *Anton. Faber* condictionis remedium in *dict. l. interdum*, vindicationis ſubſidiarium vocat, cum illa tantùm deficiente ſuccedat.

Nec refragatur, *l. obligari 9. §. pupillus, ff. de autoritat. tutor.* ibi: *Pupillus ex omnibus cauſis, ſoluendo ſine tutoris autoritate nihil agit, quia nullum dominium transferre poteſt: ſi tamen creditor bona fide pecuniam pupilli conſumpſerit, liberabitur pupillus.* Quibus & adſtipulatur *Iuſtinianus in l. non omnis 19. §. pupillus. ff. de rebus creditis;* *Si pupillus*, inquit. *ſine tutoris autoritate crediderit, aut ſoluendi cauſa dederit, conſumpta pecunia, condictionem habet, vel liberabitur* (referendo inquam verba illa, *condictionem habet*, ad illud, *crediderit.* & illa, *vel liberabitur.* ad illud, *aut ſoluendi cauſa dederit*, vt ſic prorſus electionis priuilegium elidatur, quod pupillo ſoluenti *Anton. Faber* vbi ſuprà ex iſtis verbis concedit, vtrùm ſcilicet, malit liberari, an condicere.) Quæ quidem verba ſuperiori reſolutioni obuiare videntur, cùm eorum ſpecie tantum abſit, vt dumtaxat pecunia conſumpta, condictio ex perſona pupillo ſoluenti, vti peculiare remedium competat, vt imò certius appareat, nec condictionem, nec vendicationem locum habere, ſed ſolùm pupillo liberationem contingere.

Siquidem verè & ſubtiliter offendiculum ſubmouebitur, cum ideo conſumptis bona fide nummis, quos creditori pupillus non autorante tutore ſoluit, liberatio, & non condictio competat: quia conſumptione videtur dominium in accipientem translatum, *l. ſi furioſo 12. & ſeq. de reb. credit.* docet *Anton. Faber dicto loco, princip. 1. illat. 8.* Non quia re vera ipſo conſumptionis actu dicimus quemquam ex non domino dominum fieri: ſed perinde haberi: acſi dominus fuiſſet effectus. Nam veritate inſpecta, cui acceptio pecuniæ dominium non conciliauit, nec ipſa conſumptio acquiret: cùm ridiculum fuiſſet affirmare, tunc me alicuius rei dominium naciſci quoties non ſolùm mihi abeſt, verùm & forte, nec in rerum natura ſubſiſtit, illud tantùm proferimus, conſumptione non dominum, ſed domino ſimilem accipientem effectum, ex ratione, quam in *d. l. non omnis 19. §. ſi pupillus. I. C.* euincit, ibi: *Quia facto eius intelligitur, ad eum, qui acceperit, perueniſſe.* Quæ verba, ſi proprio ſenſui tradantur, nihil aliud ſignificant, vt rectè excogitauit *Gaſpar Gil Polus in ſchola iuris, aſſertione 2.* quàm quod ſi mihi traditione non acquiſitum, ego conſumendo in propriam vtilitatem conuertam, ſicque mihi aſſumam, & aſciſcam, videri ex facto meo iam ad me perueniſſe, cùm idem ſit rem, cuius factus dominus non ſum, me in meam vtilitatem conſumpſiſſe, ac ſi ab initio factus dominus eſſem. Nam quicunque fructus ex vera & legitima dominii acquiſitione domino quæruntur, eoſdem & me rei conſumptione percepiſſe apparet.

Vt-

18 Vnde prouenit, nec ſummo iure, nec æquitate perpenſa, conſumptam à creditore pecuniam pupillum condicere poſſe. De iuris rigore id ex eo dilucidè apparet, quia etiam omni iure indebitum ſoluens, non ratione iuris, ſed æquitatis ſolutum repetit, *l. hac condictio. 66. l. indebiti 15. ff. de condiction. indebit.* quæ æquitas omnes omninò condictiones, & repetitiones inducit, *l. penult. in fin. ff. ad Senatusconſult. Trebellian. l. cum hi 8. §. ſi quis, de alimentis, verſic. Sane, de transaction.* conducunt tradita à *Duareno de condiction. indeb. cap. 1.* & quæ tradunt *Vaſq lib. 3. controuerſ. vſufrequent. controuerſ. 63. num. 1. Hoperus lib. 1. tit. de indebit. ſolution. Oſuald. in Donel. lib. 14. capit. 17. lit. C.* Quia reuera dominium rei indebitæ ſolutæ in accipientem tranſtulit, teſtante *Teophilo in inſtit. quibus modis re contrahit. obligat. §. is quoque.* Igitur minori ratione pupillus debitum ſolutum poſt conſumptionem, qua dominium in accipientem translatum eſt, ex traditis ab *Anton. Fabro. n iuriſpruden. Papinian. dict. tit. & illat.* condicere poterit, quamuis non interueniente tutore ſoluerit, cùm reuera, & in effectu debitam pecuniam exoluerit.

19 Ex bono & æquo, nec pupillo condictionem competere, ipſamet æquitatis ratio ſuadet, cùm illa tantùm omnes omninò condictiones, & repetitiones inducantur; ne ſcilicet, accipiens cum ſoluentis iactura ditior efficiatur, *l. vtrum, ff. de petition. hered. l. ſed etſi lge, §. 1. ad finem, eodem titul. l. in ſumma, §. in frumento, verſ. Sic habitatione, §. ſi ſeruum, l. ſi non ſortem, §. libertus, verſic. Sed hæc opera, ff. de condiction. indebit. l. nam hoc 14. l. condictio. 66. ff. eodem, Fulgoſius in l. indebiti, §. ſed etſi nummi, num. 3. ff. eodem, Gaſpar Gil. Polus vbi ſuprà, Anton. Faber in dict. l. ſi non ſortem 26. §. libertus, verſic. Sed hæc inquit opera, condiction. indebiti, Oſuald. in Donell. d. tit. 14. cap. 18. lit. C. & G.* Apparet enim, hanc rationem in debito à pupillo ſoluto locum habere non poſſe; ſiquidem conſūptis à creditore bona fide nummis, dici nequaquam poteſt, ipſum cum iactura locupletatum; cùm etſi minus ſolemniter, attamen nihil præter debitum accepit, aut diſſipanit. Vnde cum debitum recipienti, & vti proprium, nec ſubdolè eroganti culpa imputari nō poſſit, reſtat, vt debitum tantùm exolutum eſſe dicamus, licèt naturaliter ſimul & ciuiliter debitum numeraſſet, ſiue naturaliter tantùm: quāuis, vt propè docuimus, cùm naturali tantùm obligatione pupillus adſtrictus citra tutoris interuentum ſoluit, condictione ex perſona, aut reſtitututione adiuuetur. vt communiter traditur *in l. 2. C. ſi aduerſus ſolution.* ſubſcribit *Iacob. de Arena in l. naturaliter, num. 10. ff. de condict. indeb. in l. indebitum num. 3. C. ſi aduerſ. delict. Bartol. in d. l. interdum. Mauricius de reſtitut. cap. 80. num. 8. Sforc. Oddus* alios referens *d. tract. de reſtitut. 2. p. q. 52. ar. 13. num. 84. Gilius Polus vbi ſuprà.*

20 Quibus nec aliquale negotium exhibet, geſta à pupillo ſiue tutore adeo nullitati obnoxia cenſeri, vt ſiue vtiliter, ſiue cum illius magno detrimento facta probentur, ſemper, & omni caſu fruſtranea, aut robore deſtituta credantur, *l. 4. §. 2. ff. de autor. tutor. l. 8. l. 9. ff. de acquir. heredit. §. neque tamen, inſtitut. de autor. tutor. l. 3. tit. 6. p. 6.* congerit plura *Caldas in l. ſi curatorem, verbo, Hunc contractum num. 5.* cùm pupillares actus non ab vtilitate vires ſortiantur, ſed ab agentis incapacitate caſſentur. Hoc enim facile quis retorquet, ſi animaduertat, ita demum geſta à pupillo ſine tutoris auctoritate inutilia eſſe, ſi aut damnoſa, aut ſaltim non vtilia ipſi fuerint. Nam ſi proficua, vel alicuius commodi experiantur, adeo ſubſiſtent, vt inde quaſi in prouerbio ſit pupillum meliorem ſuam conditionem facere poſſe ſine tutoris autoritate, deteriorem verò non aliter quàm cum tutoris autoritate, *l. obligari 9. in* 21
Princip. ff. de autor. tutor. tradit *Iuſtinian. in princip. inſtit. eod.* probat *Anton. Faber in iuriſprud. d. tit. 21. prin. 1.* cuius & æquiſſima ratio eſt. Nam cùm illius fauore introductum ſit, vt tutorem eidem dare oporteat, cuius auxilio propter lubricum ætatis regatur, *§. impuberes,* cum ſimilibus, *inſtit. de Atilian. tutore,* ipſius fauore inductum, in eius odium retorqueretur, ſi pupillo, ſiue habenti tutorem, ſiue non habenti conditionem ſuam ſine tutoris autoritate meliorē facere non permitteretur, vti in propoſito egregiè excogitauit *Faber vbi ſuprà.* Ergo, cùm ſi iuris ſubtilitatem remoueas, nullum futurum ſit damnum pupillo abſque tutore vero creditori exoluenti, ſed imo maxima vtilitas: ſiquidem quiſquis à vero creditore liberatur, locupletior hoc ipſo fieri dicitur, *l. ſi pupilli 66. de ſolut. l. ſi cùm mulier, ff. de donat. inter virum & vxorem, l. 2. ff. de calumn. l. 3. §. in rem. ff. de in rem verſo,* nil mirum ſi nummis ab accipiente bona fide conſumptis, condictio nequaquam locum habeat, ſed tantum liberatio ſequatur, ex ratione à nobis tradita.

Deinde quia, etſi abſque veritatis præiudicio fateremur geſta à pupillo, etſi vtiliſſima, ex quo ſine tutoris interuentu ſubuerti, tamen poſtquā initio inualida ex poſtfacto perfectionem ſortiuntur, vtputa, conſumptionem ſecuta, cùm iam non poſſint non ſubſiſtere, multum refert, an pupillo vtilia, vel damnoſa exiſtant. Nam ſi parum proficua minori experiantur, valida dici non poterunt: ſin verò lucroſa, adeo rata manebunt, vt vix conuelli queant: plurimum enim referre ſolet, infectum aliquid ſit, aut iam factum: infectum, ne fiat, impediri poteſt, ſed iam factum minimè, argument. *l. quoties C. de rei vendicat. l. qui tibi, C. de heredit. vel action. vendita.* Quare cum iam conſumptis à creditore bona fide nummis, pupillaris ſolutionis actus ab initio nullus, perfectionem meruerit, ex quo vtilis ipſi pupillo inuenitur, condictione retractari non debet, quæ ſi ab illo aduerſus verum creditorem proponeretur, compenſatione repelli haud dubiè poſſet, vt eximiæ eruditionis vir *Anton. Faber* arbitratur *in iuriſprud. Papin. d. princip. 1. illat. 8.*

Quod adeò in minore abſque curatore ſoluēte vim obtinet, vt quoties legitimo creditori prudenter, ſicut quilibet paterfamilias ſoluit, reſtitutionem non habeat, quia ſoluendo debitum prudenter minimè læditur, & tantum læſis reſtitutionis beneficio ſuccurritur, vt tradunt communiter *Scribētes in dict. l. 2. ſi aduerſus ſolutionem. Sforc. Oddus dict. tract. de reſtitut. in integr. p. 2. q. 52. ar.* 22

art.1.num.50. Quod ita accipiendum eſt, ſi omni iure debitum ſoluiſſet, *Ioan. Matienç. de reſtitut. dict. capit.80.num.8 ad finem*, licèt condictione ex perſona recuperare poſſit, quaſi à non legitima perſona ſolutum, idest à minore curatorem habente, abſque illius autoritate, niſi vt ſuperiùs notauimus, conſumptione perficiatur ſolutio.

23 Quod non ſolùm procedit, vbi minor ipſam rem debitam ſoluit, vt dictum eſt, ſed etiam cùm aliam in ſolutum præſtat. Quoniam, vt eleganter animaduertit multis relatis *Simoncellus tractat. de decret. lib.2. titul.6. inſpect.14. num.121.* ante quintum & vigeſimum annum nemo abſque decreto, & debitis ſolemnitatibus aliquid dare in ſolutum poteſt: cui adſtipulatur *Card. Tuſchus pract. concluſ. litt. M. concluſ.249. num.66.* eo videlicet, quia datio in ſolutum emptioni, & venditioni æquiparatur, *l. ſi prædium. C. de euict. l. eleganter in princip.* vbi notant communiter *Scribentes, ff. de pignor. l. vltim. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. eatur. l. ſequitur, §. de illo, verſic. Itemque fore. ff. de vſucap.* iunctis alijs, quæ in hanc rem latè congerit *Simoncellus vbi ſuprà.* At verò qui dictã ætatẽ nondũ agit, à vẽditione, vti & à cæteris cõtractibus, arcetur, vt iã probauimus, & ſuis locis ãplius mõſtrabitur.

24 Hactenus de ſoluentis perſona diſcuſſum, de illius neceſſaria ætate, cui ſolutio facienda, paululum diſquiramus: quoniam licet generaliter verum ſit, rectè creditoribus ſolui, *l. ſolutam 49. ff. de ſolutionib. l. inuito, C. eodem.* hoc vtique ſic exaudiri oportet, ſi iuſtæ & debitæ ætatis fuerint, videlicet, quinque & viginti annorum; pupillus enim, & illius ætatis hominibus abſque tutoris, vel curatoris autoritate inutiliter ſoluebatur, *l. pupillo 15. ff. de ſolut. l. ait prætor, §. permittitur, ff. de minorib. l. in pupillum 47. ff. de ſolution. l. contra iuris ciuilis 28 in princ. ff. de pactis*, quod & ſi iuriſconſultorum teſtimonia non ſuppeterent, ex *Cicerone in topicis* elucet certè, his verbis: *Non quemadmodum quod mulieri debes, rectè ipſi mulieri ſine tutore autore ſolues; ita quod aut pupillo aut pupillæ debeas, rectè poſſis eodem modo ſoluere*, & tradunt *Briſſonius dict. tract. de ſolution. lib.1. pag.168. Donellus comment. lib.16. cap.10.* & ibidem *Oſuald. Anton. Faber in iuriſprudent. Papinian. tit.21. princip. illat.9. & de*

25 *errorib. pragmat. to.1. decade 12. errore 2. ad calcem, Caldas Pereira in dict. l. ſi curatorem, verbo Laſis. a num.66. Anton. Gom. tom.2. variar. cap.14. num.4. Simoncellus de decretis lib.3. tit.7. inſpect.1. num.2.* licèt ipſe tit.8. *inſpect.16. num.119.* minori ſine decreto principali ſiue iudicis ſolui poſſe ab illum ſedumente fateatur. Quod quantum à veritate diſtet, ex dictis, dicendiſque ſatis conſtabit, nec non & ex traditis à *D. Ioanne del Caſtillo tom.4. controuerſ. cap.61. num.35.* vbi cum *Feliciano lib.4. de cenſib. cap. vnico, nu.3.* aduerſus eundem *Simancellum, Martinum Montee à Gotha, Fontanellam*, & alios meritò contrarium defendit. Accedunt ſuperiori definitioni *Schibpbordeg. in Anton. Fabrum lib.1. tract.16. q.1. Pyrrhus Maur. tract. de ſolutio. cap.6. num.56.* vbi & *nu.15.* ſcribit, adeò ſine timore ſolutionem accipiendi pupil-

26 lum incapacem eſſe, vt nec mandatum ad ſolutionem accipiendam, abſque ſolemnitate, & iudicis decreto dare procuratori poſſit: quæ quidẽ tutoris, vel curatoris autoritas, nec hodie pupillo vel minori ſoluenti ad liberationem proficit, niſi & iudicis interuenerit decretum, *l. ſancimus 25. C. de adminiſtr. tutor. §. at ex contrario, inſtit. quib. alien. liceat, vel non, Caldas in dict. l. ſi curatorem, ver. Laſis, num 66. Pyrrhus Maurus de ſolution. capit.6. num.56. Oſuald. dicto loco, P. Rebellius de obligat. 2. p. lib.1. q.8. ſect.5. num.54.* antea *Gomeſius tom.2. reſolut. c.14. num.4* Quidquid in contrarium excogitauerit *Menchac. lib 3. qq. vſufrequen. ca 67, Gutierr. de tutelis 2. p. cap.22 num.8.* & neruosè *Anton. Faber coniectur. lib.3. cap.1. & in iuriſprudent. Papin. titul.12. princ.7. illat.43.* & in illum *Schibpbordeger. dict. loco quæſt.4.* nam vt optimè aduerſus *Fabrum Oſualdus* inuehitur *in dicto loco*, verba dicti §. *at ex contrario*, disertè teſtantur, ibi: *Ita licere tutori, &c. Debitorem ſoluere, vt prius iudicialis ſententia hoc permittat*, abſque eo, quod horum verborum friuola *Antonij Fabri* inuerſio negotium faceſſat. Equidem quis, quæſo, adeò hebetis ingenij illi credet aſſeranti, *Iuſtinianum* illis verbis tantum decreuiſſe, non licere tutori vel curatori ſoluere debitorem pupillarem, idest, non eſſe in poteſtate tutoris, vel curatoris, vt ſoluat, & liberet debitorem pupillarem, qui ſcilicet ſoluit pupillo vel minori ſine tutoris autoritate? maximè cum ipſo teſto; Imperator referat, dictum §. *at ex contrario*, ad *d. l.25.* vbi nec ſyllaba de tutore abſoluente, ſeu liberante debitorem, aut acceptum referente, qui antea pupillo ſe non autorante, ſoluit: quæ opinio, pacum *Gutierij* interpretatione obſtrigilante, certò ſuaderi de iure noſtro videtur in *l.1 titul.14. p.5.* ibi: *Apercebido deue ſer todo ome, que quiere de fazer la paga al menor de veinte y cinco años, para fazerla de manera que la non aya de pagar otra vez: è para ſer ſeguro deſto deue pagar lo que deue à èl, ò à ſu guardador, con otorgamiento, ò mandamiento del juez del lugar. Ca ſi de otra guiſa lo fizieſſe, y deſpues jugaſſe los dineros que le fueſſen pagados, ò los mal metieſſe, ò los perdieſſe, en alguna manera, non ſeria quito por ende del debdo mas faziendo la paga con otorgamiento del juzgador, como ſobredicho es, como quier che fizieſſe deſpues ſu daño de los dineros del menor de veinte y cinco años, no ſeria tenudo el otro de ge los pagar, antes dezimos, que ſeria quito en todas guiſas del debdo*, vbi notat *Gregorius*, & ex eo *Pichardus in d. §. at ex contrario nu.1.* quod ſi ipſimet pupillo ſolui præciperet iudex, ab eius præcepto eſt appellandum. Sed *Anton. Gomez d. tom.2. cap.14. num.4.* cenſet ex ſuper citatis legibus, compulſum & coactum, debitorem præcepto iudicis ſoluentem liberari. Idem tenet *Sfortia Oddus de reſtitut. 2. part. q.53. art.3. num. 24. & 25.* Et quòd ſimplex autoritas ſufficiat, vt minori ſoluens conſequatur plenam liberationem, probauit *Cald. Pereira in dict. l. ſi curatorem, verſic. Laſis num.65.* quem ſequitur *Felicianus in 2. tom. de cenſib. lib.2. c.3. num.2. Pichard. vbi ſuprà.*

Non autem hanc legem, vt *Iuſtinianus* ſcribit *in dict. l. ſancimus*, ad ſolutiones extendimus, quæ 27 vel ex redditibus, vel ex penſionibus, vel alijs ſimilibus cauſis pupillo, vel adulto fiunt: nam cùm in his minorum alimenta conſiſtant, expedit ſo-

lu.

lutionem non diù differri: moleſtumque eſſet, quotannis ea de re adire iudicem. *Duarenus ad titulum C.ſi aduerſ.ſolution. Donellus & ibid. Oſuald. vbi ſuprà lit.G.*

28 Verùm hæc, quaſi occurſim luſtrata miſſa faciamus, propria inſectemur citra tutoris, vel curatoris auctoritatem, & iudicis interuentum, ideo pupillo, aut minori qualibet ſolutio interdicitur, quia rerum ſuarũ alienationem nequaquam merentur: alienat vtique qui ſolutum accipit. Nam licèt numeratam a debitore pecuniam creditor accipiens, acquirere potiùs, & locupletari quàm alienare, & exinaniri, tenui luce videatur, ſubdola enim, & quaſi alienationis lenocinium hæc acquiſitio eſt, ſiquidem pecuniam ſolutam minor, aut quiuis alius recipiens, acquirit, vt itidem rem aliam ſuam alienet: cùm ſolutionem recipiendo obſtrictum ſibi debitorem liberet, obligationemque, & actionem amittat, qua priùs maiori vtilitate irretitum debitorem habebat, cùm ſæpe magis domini interſit, actionem de pecunia retinere, quàm illa ſublata, pecuniam ſolutam accipere. Hoc enim in pupillo cuique obuium reddit Donellus, qui pecuniam acceptam, aut malè conſumere, aut caſu amittere multipliciter poteſt, qui ſi pecuniã non accepiſſet, ſemper actionem integram haberet aduerſus debitorem.

29 Quæ ratio cùm minimè in adiecto procedat, ſi ſtipulatus fuero, mihi aut pupillo dari, promiſſor ſine tutoris auctoritate pupillo ſoluendo, liberabitur à me. *l.ſi ſtipulatus fuero 9. ff.de ſolut. Briſon. d.tract.de ſolut. lib.1. verſ. Et etiam, fol.176. Stracha de adiecto, part.3.nu.16. Donellus ad l.55.de verb.obligat.nu.8. & lib.16. commentar. cap.10. vbi & Oſuald. lit.Q. Anton.Gom. variar. tom.2.cap.11.num.20.verſ.Item adde.* Nam cum adiecto nihil debeatur, tantumq; ei ſolui poſſit, *l.ſed etſi, de conſtit. pecun. l. quod ſtipulatus 10. de ſolution.* nil vetat, quominus pupillo ſtipulationi adiecto ſolui abſque tutore poſſit, cùm debitoribus tantum ipſi pupillo debentibus, ad ſolutionem tutoris neceſſaria credatur auctoritas, *d.§.At ex contrario, totus titulus de auctorit.tutor.* ne fortè, vt iamiam oſtendimus, ipſius conditio deterior acceptione pecuniæ reddatur. Quod cùm nequaquam pupilli nomine ſtipulationi inſerto, ipſique iam ſolutione numerata, vereri poſſit; nam ex quo tanquam alij reſtituturus accipiat, nil refert, profuſurus ſit, necne: ſemper enim de proprio nil diminuet, & ſi dolo, aut facilitate nummos prodegerit, ex ſuo non rependet: ſibi creditor imputet, qui ſic dilapidaturo ſoluendum conſtituit, ſcribit *Stracha d.tract. de adiecto part.3.num.16.* Sin verò pecunia ſtet, & integra penes pupillũ reperiatur, illam ſtipulatori proculdubio coactione reſtituet, *l.131. de verb. obligat. Briſonius, & cæteri vbi proximè,* quo nequaquam læditur, cùm alienum, & ſibi nullo iure debitum reſtituat. Nec refragatur ab *Accurſio, & Bartolo in d.l.ſi ſtipulatus 9.* ſcriptum, nempe, ei tantùm pupillo adiecto ſolui poſſe, qui proximus eſt pubertati, id eſt, qui decimum annum cum dimidiò exceſsit, vt ſuo loco tradidimus. Nam, vt egregie *ibidem* interpretatur *Imola*, prædicti Auctores intelligendi ſunt, quoties ſibi à pupillo quis dari ſtipulatus eſt: non verò quando ſibi, aut pupillo ſoluendum, ſtipulatione cõprehenditur; ſiquidem cùm tali caſu tanquam adiectus pupillus inueniatur, etiamſi infantiæ proximus ſit, accipiendi legitimam perſonam habebit: ſibi enim imputet ſtipulator qui ita teneræ ætatis homini ſoluendum decreuit, ſi malè in pecunia ſoluta verſatus pupillus, illam amiſerit: nam etſi furioſus ex lege contractus fuiſſet adiectus, illi ſoluendo debitor liberaretur, *Gloſſa in l.Stichum, §.vſumfructum, verbo Recte, ff.de ſolutionibus.* & probat latè *Stracha d.tract.3.part.ampliat.10.num.25.* Igitur fortius, ſi adiecto proximo infantiæ pupillo debitum promiſſum exſolueret, ab omni vinculo liberari deberet: quod probant *Raphael Cumanus in d.l.ſi ſtipulatus, Stracha vbi proximè num.16.*

Sed illa anceps magis concertatio eſt, quam in *d.l.55. de verb. oblig. num.8.* arguté excitauit *Donellus poſt Bart. & Cumanũ in d.l.ſi ſtipulatus.* An ſcilicet quoties pupillus donationis cauſa à creditore ſtipulatione comprehenditur, aut ſolutioni adijcitur, vt in *l.Iulianus, §.qui fundum, de verb.oblig.* ipſi rectè abſque tutore ſoluatur? Quam quidem ideò intrepidè definiuit, vt omni cunctatione ſemota, nec iſti affirmet, tutore auctore ſoluendum: huic enim, inquit, promiſſor nec obligatus fuit, nec quicquam præſtare ad liberationem debuit, ſed ſoli ſtipulatori, cui ſi ſolueret, nemo dicet, illic cuiuſquam tutoris auctoritatem eſſe neceſſariam. 30

Sed parcat vtique tanti viri auctoritas, illi nec ſubſcribere poſſum: fatebor enim promiſſorem pupillo donationis cauſa adiecto, nondum inita ſtipulatione nihil debere: verùm iam perfecta, & cùm pupillus in rem propriam adiectus eſſe incipit, creditoris inſtar habetur, alioquin illi exactio nec foret competitura, quæ cùm ad propriam vtilitatem adiectis minimè denegetur. *Angelus in l.liber homo, §.fin. ff. de verborum obligat. Pariſius conſil.107.num.47.lib.3. Ruinus conſil.209.num.9.lib.1. Card.Tuſchus practic.concluſ.iuris, litera A. concl.168.num.4.* nec pupillo donationis cauſa ſolutioni deſtinato, inhibenda erit, cùm & ad propriam vtilitatem adiectus cenſeatur, *Stracha dicto tract.3.part.num 16.* vbi & ſimul fatetur, ideò *in d.leg.* ſi ſtipulatus promiſſorem abſque tutoris auctoritate pupillo ſoluendo liberari, quia ſolutio in creditoris potiùs commodum, quàm pupilli vtilitatem cedebat. Vnde ſi pupillus ſubijcit, animo donandi adiectus eſſet, *vt in d.l.Iulianus, §.qui fundum, ff.de verb. oblig.* tutoris auctoritas in ſolutione exigeretur, vti *Bartolus, & Cumanus ead.lege* ſcriptũ relinquerunt, *argument. l.ſi ſeruus decem 68. ff.de ſolutionibus*, quidquid iſtius textus deciſionem aliter interpretatus fuerit *Donellus vbi ſup.nu.8.* cui nec diſſonum eſt ab *Oſualdo dicto loco* excogitatum *lit.Q.* ſcilicet, ea ratione à debitore impuberi ſimpliciter adiecto factam abſque tutore ſolutionem exiſtere: quia cùm tamquam alij reſtituturus accipiat, non laboramus, an 31

Digitized by Google

profuſurus ſit: ergo quoties ita pupillus adijcitur, vt exoluram pecuniam abſque ſpe reſtitutionis ſibi tantùm acquirat, promiſſor inſpicere tenebitur profuſurus an ſit, ne debito inutiliter ſoluto adhue in obligatione remaneat: quod citra dubium contingeret minùs legitimæ perſonæ ſoluendo, ſiquidem vt nec diffitetur Donellus, ſtipulator pupillum voluntate donandi ſolutioni adijciens, eo animo eſt, vt velit pecuniam ad pupillum peruenire, & ne illi depereat, quod cum veriſimiliter ipſi, & non tutori ſoluendo contingere poſſit, eius voluntati nequaquam obtemperat debitor aliter ſoluens.

32 Quod vtique minimè locum ſortietur in pupillo, vel puero à creditore ad ſolutam pecuniam accipiendam debitori miſſo: vt puta, ſi cùm mihi Titius centum deberet, puerum miſiſſem, vt illi ſolueretur. Nam cùm iſto caſu, puer nihil præter merum factum acquirat, tutoris auctoritas ad ſoluendum neceſſaria non erit: ſimilis eſt enim pupillo ſimpliciter ad ſolutionem adiecto, qui cũ minimè ad accipiendum tutoris auctoritate, vt diximus, indigeat, nec iſte illa eadem ratione opus habebit, tradit ex *Baldo, Stracha d. tract. de adiecto 3. part. num. 18.*

33 Colligitur ergo ex ſuperioribus, minori viginti, & quinque annorum, ſine tutoris, vel curatoris auctoritate, & iudicis decreto, inutiliter ſolui, dummodò pecunia diſsipata, & non in minoris vtilitatem verſa appareat, *l. ait prætor, in princ. ff. de minorib. l. 1. C. ſi aduerſus ſolutionem*. Cùm imputari poſsit debitori, quare ſcienter minori ſoluerit, quem nec ignorare debebat ætatis facilitate malè profuſurum pecuniam: quæ ratio cùm in minore non procedat, qui cum debita ſibi pecunia ad neceſſarios vſus indigeret, propria auctoritate à debitoribus exegit: & vti paterfamilias prudenter expendit, nil debitoribus talis abſque ſolemnitate minori facta ſolutio officiet, *Maurit. de reſtit. cap 176.* etiã ſi tali caſu poſteà amiſiſſet, à quo nec prudentiſsimus quiſquam præcaueri poteſt, *Sforcius Oddus d. 2. part. de reſtitut. quæſt. 52. num. 4. & 10.* vbi *Socinum ſen. allegat. regul. 263. Paul. de Caſtro in l. 1. C. ſi aduerſ. ſolut. Curcium Iunior. in l. contra iuris, in fin. ff. de pactis, Mantuam ſingular. 631. & alios*. Nam ſi negligentia, aut imbecillitate ipſi pecunia interciderit, parũ debitori intererit, exigente minore quaſi ad vtiles vſus, ſoluiſſe: debebat enim metu in integrum reſtitutionis, aut minori curatorem ad ſoluendum petere, aut in ædem ſacram vt ſolutio differretur, iudicis mandato deponere, vel, quod idem eſſet, eodem iudice decernente, pecuniã minori ſine curatore ſoluendam, minorem eſſe allegare, qua allegatione non obſtante, ſi compulſus ad ſolutionem fuiſſet, nihil ei imputaretur, *d. l. ait prætor, in princip. ff de minori, l. fideiuſſor qui, ff. de minorib.* latè *Gutier. de tutel. d. part. 2. cap. 22 nu. 25.* antea *Briſonius d. lib. 1. de ſolut. verſ. Non videamus, fol. mihi 169. Anton. Gomez d. tom. 2. variar. cap. 14. num. 4. circa fin. principij*, quæ ſi in ſolutione minori facta reperiantur neglecta, beneficio reſtitutionis iterum ad ſoluendum aſtringetur.

Sed vtrum, & quoad forum interius nuper 34
dicta procedant? meritò ab dubitauit *Rebellus de obligationibus diſt. 2. part. lib. 1. cap. 5. num. 54.* Cùm nonnulli putarint non eſſe excuſandum minorem à peccato, ſi debitum ſibi ſemel ſolutum, iterum per reſtitutionem exigat, imò teneri ad reſtitutionem, tum debiti recepti, tum damni ſubſecuti: eo nimirùm, quia bona fides non patitur, vt ſemel exactum iterum exigatur. Ex quo inferri videbatur, quaſcumque leges minori aduerſus ſolutionem ſibi factam reſtitutionem indulgentes, quaſi iniuſtas penitus extirpandas, & obliterandas fore. Quod cùm adeo dictu indecorum Reuello videretur, Prudentum reſponſa, Senatuſconſulta, & denique Prætorum edicta, lethalibus iniuſtitiæ ſpiculis impetere: quæ potiùs ad iuſtitiæ religionem, & cultum prorupta, rogata, aut edita inueniuntur: illas acuta nimis reſponſione tuetur, quam ex animo ſyllabatim tranſcribam. Reſponderi poteſt eas eſſe pœnales, & præſumere culpam, ac malam fidem in ſoluentibus: tum contra ipſaſmet leges eiuſmodi ſolutionem prohibentes, abſque prædicta ſolemnitate; tum etiam ex natura rei, cùm veriſimile ſit, minores pecuniam receptam debere ex leuitate ætatis ſtatim prodigere: quod cùm non tantùm in minorum damnum, ſed etiam in commune redundet, meritò in pœnam conceſſam fuiſſe à iure huiuſmodi repetitionem minoribus contra ſuos debitores poſt debiti ſolutionem: quoad quantitatem tamen, quæ deperdita fuerit, atque eo beneficio legis abſque peccato illos vti poſſe, nõ ſecus ac quemuis alium, ſi ius omnibus ſimilem facultatem faceret. Ad regulam verò bona fides dici poteſt, ex vna & eadem omninò cauſa debitum exactum ſemel non pati bonam fidem iterum exigi, ſi tamen poſtquàm ex vna cauſa debitum fuerit ſolutum, iterum ex noua cauſa debeatur, vt accidit in propoſito propter culpam ſolutionis factæ minori ſine legitima ſolemnitate, non eſſe penitus contra fidem bonam, quod lege permittente, iterum exigatur: ſi tamen conſtaret debitorem bona fide ſoluiſſe, prior ſententia locum haberet, tunc enim nefas eſſet ſemel ſolutam pecuniam repetere.

SVMMARIVM.

CONdonare iniuriam, & de ea pacem inſtituere, pro eodem vſurpatur. 1.

Infans etiam cum tutoris auctoritate, de iniuria cum aduerſario paciſci nequit. 2.

Infans quoad remiſſionem iniuriarum, quis dicatur? 3.

Solus pupillus maior decimo anno cum dimidio, cum tutoris auctoritate pacem inire poteſt. 4.

Fœmina poſt nonum annum cum dimidio, tutore interueniente, poterit cum aduerſario paciſci. ibid.

Remittere iniuriam, donare eſt. 5.

Donatio, etiam adhibitis ſolemnitatibus, minori prohibetur. ibid.

Ea ſola donatio minoribus interdicitur, ex qua damno afficiuntur. 6.

Mino-

Digitized by Google

Minores remittendo iniuriam, an aliquid de ſuo diminuant? 7. 16. & 21.

Remiſſa iniuria, intereſſe, & damna, maximè à minoribus remiſſa non cenſentur. 8.

Anno decimo cum dimidia maior poteſt tutore auctore pacem inire. 9.

Iuramentum ſupplet defectum ætatis, & tutoris. ibidem.

Pax à minore cum iudicis decreto facta valet, etiamſi tutoris deficiat auctoritas. 10.

Iuramentum de pace ſeruanda, à qua ætate, & in quam ætatem obliget? 11.

C.1. de pace tenenda inter ſubditos, in vſibus feudor. explicatur. 12. & ſeqq.

Decimumquartum annum eſſe neceſſarium, vt etiam cum tutore minor pacem faciat aliqui cenſuerunt. 14.

Siue curatare à qua ætate quis poſſit pacem inire? 15. & ſeqq.

Minor aduerſus pacem reſtitutionem petens, non auditur. 16. & *quomodo intelligatur.* 21.

Facultas accuſandi, & remittendi iniuriam, æquiparantur. 18.

Pacem facere, eſt dè crimine tranſigere. 19.

Ad tranſactionem vigeſimuſquintus annus deſideratur. ibid.

Reſoluitur, quintum, & vigeſimum annum requiri ad pacem ſine curatare faciendam. 20.

QVAESTIO XIX.

Remittere iniuriam, & cum aduerſario pacem inire, vt quis poſſit?

1 SVppoſito quòd in idem recidunt, & pro vna eademqoe re communiter vſurpantur, coodonare ininriam, & de ea paccm cum aduerſario ioſtituere, vt ex *Baldo in l.1. num.4. C. de reſtitut. in integr.* profert *Sfor. Oddus de reſtit. 2. part. quæſt.85. num.42.* Congruè vnica hac diſceptatione inueſtigaodum decreuimus, quo ætatis anoo quis irrogatæ ſibi ioiuriæ veniam iniurianti præbere, & cnm eo ad pacem, & ad priſtinam amicitiam poſſit deueoire? Qua io diſquiſitione doplex, & perquam oeceſſaria ſubeſt quæſtio, ſcilicet, quot aooorum pupillus eſſe debeat, vt cum tutoris auctoritate inioriam temittere queat? & quantæ ætatis adultus, vt ſolus, & abſque curatoris interuentu, id ipſum validè perficiat?

2 De prima enim quæſtiooe apud omnes inualuit, pupillum infantem, etiam tutoris ſui auctoritate munitum, prædictæ pacis, & remiſſionis incapacem eſſe: vt poſt *Speculat. in titul. de homin. in princ. & Nellum tract. de Bannitis 3. part. 2. tempor. quæſt.2. verſ. Videamus ergo,* teſtantur *Iulius Clarus in praxi criminali, §. fin. quæſt.58. verſ. quæro an tutor, Octauian. Simoncellus tract. de decretis lib.2. tit.6. nu.135. Proſper Farinac. prax. criminal. tom.1. quæſt.15. num.25.* Quibns conſeotit *Ioan. Gutierrez de tutelis 2. part, cap.7. num.2.*

3 Quod non ſolum procedit in eo infante, qui ſeptimum annum ooo exceſſit, ſed etiam in eo, qui decimum pertingit. Nam licèt ſtrictè loquèdo infans is propriè intelligatur, qui ſeptennis non exiſtit, vt ſuo loco indicauimus: attamen io propoſito, ioſantia latiùs protrahitur, & qui decimum annum agit, infans quoad remiſſionem ioiuriarum creditur, ex ſententia *Iacabi Villalpandi in repet. l.22. tit.1. part.7. nu.5.*

Cuius ſenteotia eorum omnium calculo ſatis probatur, qui hac in quæſtione rectè exiſtimant, eos tantùm popillos, qui decimū annom cum dimidio excedunt, & doli ſuot capaces, pacem cum tutorum ſuorum auctoritate inire poſſe, ioter qoos præcipuum locum obtinent, *Iacob. de Arena in l.1. C. de reſtitut. in integrum, & Bald.* qui *ibidem* notat: quorum ſententiæ meritò adſtipulatur idem *Villalpandus, Facbin. controuerſ. lib.9. cap 43. Matienzus Ivan. in l.1. nu.189. ff. de minor.* dum abſolutè doceot, minorem, etiam pupillum, tutore, vel curatore auctore, abſque iudicis decreto pacem facere nō prohiberi: imò ita facere poſſe, ve pace rupta ad pœoam promiſſam teneatur, ex eodem *Facbinro d. lib.9. cap.44. Card. Tuſchus practicar. concluſ. iuris lit. P. concl.175. nu.1.* Quibus ego libenter ſubſcribo, iuxta quam opinionem, illorum interpretanda videtur, quæ indiſtinctè aſſerit, maiores infantibus poſſe cum cōſenſu, & auctoritate tutorum nocentibus ignoſcere, & ipſis delictorum ſuorum veniam elargiri, vel eorum nomine cum illis pacem facieotibus aſſenſum præſtare. Cuius propugnatores longa ſerie recenſet *Proſperus Farin. d. quæſt.15. num.3. 2. & 4. & Io. Gutierr. d. cap.7. nu.3. & 4.* quibus addendus eſt, *Tuſch. practic. concluſ. lit. P. concluſ.174. num.32.* Quod etiam & ad pupillas protrahendum erit, quæ oonum aonum cum dimidio expleuerint, cùm hac ætate mulieres, idem animi robur, ac viri in illa obtineaot, vt fuſiùs *anno decimo,* vbi de ætate, vt quis accuſari poſſit, explicuimus, & alijs in locis. 4

Aduerſus quam definitionem parùm, aut nihil vrgere videtur, quòd remittere ioiuriam, donare eſt aduerſario actionem, & accuſandi ius quod contra ipſum competit, veluti hac in ſpecie conſiderauit *Petr. Placa in epitome delictor. cap.45. num.7. Sforcius Odd. de reſtitut. quæſt.85. artic.7. num.45. & Farinac. d. quæſt.15. num.10. verſ. Et ſimili modo reſpandetur.* Quapropter cùm cuiuſcumque ætatis minori, quamuis cum tutoris, vel curatoris auctoritate, donatio interdicatur, vt ex *l.1. in princip. verſ. Sed ſi non mortis, ff. de tutela & ratio. diſtrahend. l. ſi quando 3. §. cùm autem, C. ſi maior factus alienatio.* & quaoi plurium interpretū ſententijs *hoc eodem anno* 25. adſtruximus: ſimiliter dicendum videbatur, & remiſſionem ioiuriarum ipſis pari modo inhibitam, licèt cum tutorum, vel curatorum auctoritate. 5

Quia vt appoſitè nimis ſentit *Farinacius loco proximè relata, num.11. & 57.* hæc remiſſio iniuriarum ex illis donationibus noo exiſtit, quæ mioorìbus, ipſorumque tutoribus, & curatoribus prohibeotur. Etenim illæ ſolummodò liberalitates à voluntate adoleſcentum, & curatorum adminiſtratiooe excipiuntur, ex quibus nulla vtilitas mioorìbus, ſed imò rerum ſuarum 6

 diſpen-

diſpendium generatur, & ob quas in prouerbium abijt, donare perdere eſſe, *l. contra iuris, §. vltim. ff. de pactis. l. prohibere. §. plane, ff. quod vi aut clam. l. filiusfamilias, ff. de donation.* quod cùm de iſta ſpecie donationis, quæ in concordia à minoribus facta continetur, haud quaquam dici poſſit, ex quo adulti pacem ineundo non perdere, ſed lucrari intelliguntur: cùm eorum plurimum interſit, inimicitias, quæ ſumptus, & expenſas maximas afferunt, vitare, argument. *l. minoribus 6. ff. de minor. cum ſimilibus*.
7 Ideoque minores remittendo iniurias, nihil de ſuo diminuere, ſed potius multum acquirere, probant *Anton. Gomez tractat. de homic. cap. 3. num. 66. verſic. Nec iſto caſu, Nellus dict. tractat. de bannitis, diſt. 3. part. 2. ſecund. tempor. num. 32. & ſeqq.* & alij congeſti à *Proſpero Farinacio d. num. 11.* maximè cùm ab ipſis remiſſa iniuria, intereſſe & damna remiſſa non videantur,
8 vt per *Boſſium titul. de pace. num. 11. Anton. Gomez tom. 3. variar. cap. de iniurijs num. 13. Iulius Clarus in praxi crimin. q. 58. verſic. Quæro,* & alios per *Farinacium* cumulatos *num. 13. in fin. Vincent. Carrac. in cap. cum quid, part. 4. reſponſ. 5. num. 6. de regul. iur. lib. 6. Iulius Ferretus de re militari, cap. de ferijs & inducijs militaribus, pace, & tregua num. 56.* & fatetur *Ioan. Gutierrez dict. cap. 7. num. 9.* quamuis in numeris antecedentibus contendat remiſſionem non ſemper vtilem, & lucroſam minoribus; quia ſæpe ſæpiùs accidere poteſt, vt in ipſo contractu pacis lædantur, & pax ſit illis ignominioſa, & damnoſa, vel in omiſſione damnorum, vel eius, quod ſua intereſt. Quod non diffitemur, imò in his caſibus inutilem eſſe pacis conuentionem affirmamus cum *Sforcio dict. q. 85. artic. 7. num. 44.* cui idem *Gutierrez* aſſentitur *num. 15.* vbi & illam rationem affert, quia tunc minor cum tutoris vel curatoris autoritate, vel tutor ſolus, pacem promittere poteſt, quoties talis promiſſio minoribus expediens, & vtilis iudicatur, vt ex innumeris Scriptoribus à *Farinacio* cumulatis *num. 63.* licet colligere.

9 Ex quibus omnibus ad propoſitæ quæſtionis reſolutionem elicitur, pupillum decimo anno cum dimidio maiorem ita demum pacem cum aduerſario ſtabilire poſſe, & à propoſita accuſatione deſiſtere, ſi tutoris autoritatem adhibeat. Alioqui enim, concordia velut ab eo facta, qui illegitimæ ætatis erat, nullitatis defectu laborabit, niſi iuramenti religione fuerit vallata. Nam cum iuramentum faciat minorem haberi pro maiore, vt poſt *Gloſ. in auth. ſacram. puber. C. ſi aduerſ. vendit. in l. 2. gloſſa 2. C. de reſcindend. vendit.* tradunt *Anton. Gomez de contract. cap. 14. num. 18. Iodoc. Danander. de pupillorum patrocinio titul. de tutorum vel curator. munere cap. 7. num. 48. Clemens Amerinus tract. de patria poteſtate, effectu 4. nu. 46. Borgnin. Caualcan. tract. de tutor. num. 168. Simoncellus tract. de decret. lib. 3. tit. 8. inſpect. 18. num. 133. Proſper Farinac.* plurimos referens more ſuo, *dict. quæſt. 15. num. 31. 32. & 33* vbi & *num. 34.* idem in proximis pubertati aſſerit, multorum in eandem ſententiam accerſitis ſuffragijs. Inde eſt, eodem modo, aut fortius, pupillum proximum pubertati pacem cum iuramento ineuntem obligari, ac ſi cum tutoris autoritate, vel iam maior factus perfeciſſet. Quam eſſe communem ſententiam, & per totum mundum ſeruari, probat *Ioan. Gutierr. d. cap. 7. num. 23. & 24.* vbi & alios idem aſſerentes adducit, *Farinac to. 1. praxis criminal titul. 1. quæſt. 15.* & eo relato *Matienzus iunior vbi ſuprà num. 190.*

Non aliter atque ſi loco tutoriæ autoritatis, 10
ſupradictæ ætatis impubes iudiciale decretum interpoſuiſſet: tunc enim cùm iudicis decretum tutoris ſuppleat defectum, in his, quæ ipſius dumtaxat autoritate poterant rectè à pupillo expediri, ex diſtinctione *Simoncelli d. 3 lib. tit. 7. inſpect. 2. num. 25. & ſeqq.* cui adhæret *Farinacius nu. 40.* conſequens eſt, quòd cùm ad pacem à pupillo proximo pubertati faciendam nihil præter tutoris autoritatem deſideretur, ex his, quæ latè adducit *Tuſch. vbi ſup. conc. 175. num. 2. Farinac. d. q. num. 1. cum ſeq.* aduerſus quam fruſtra inſurgit *Ioan. Gutierr. d. cap. 7. a num. 12.* vt interpoſitio decreti tutoriæ autoritatis vicem obtineat, ita vt perinde valeat pactum remiſſionis iniuriarum, aut paternæ necis, ac ſi interueniente ipſo legitimo tutore fuiſſet à pupillo celebratum. Extra quos caſus minimè pupillo licebit ſine tutoris aſſenſu, vel ante accuſationem ius accuſandi remittere, vel poſt inſtitutam accuſationem ab ea deſiſtere.

Sed ſuperiori limitationi, qua ſine tutoris au- 11
toritate pupillum decimo anno cum dimidio maiorem, ex conuentione pacis ſacramento fulcita, obligari diximus, bellum inferre videtur Imperatoria *Friderici* conſtitutio *in cap. 1. de pace tenenda inter ſubditos, & iuramento firmanda,* vbi præcipit, vt iuramento de pace ſeruanda a decimo octano anno quis, vſque ad ſeptuageſimum adſtringatur. Ex quo infert *idem Gloſſa, & Bald.* quos ſequitur *Bertachin. verbo minor 18. annis, fol. mihi 167.* quòd minor, qui decimum octauum annum expleuit, pro bono pacis obligatur iuramento; quia vt *eodem loco* obſeruat *Albarotus nu. 2.* hæc eſt legitima ætas ad pacem cum iuramento firmandam: ergo gratis, & contra iuris regu-
las, à decimo anno cum alterius dimidio, huius 12
religioſi vinculi initium deſignamus.

Hâc difficultatẽ parum negotij afferre ſcribit *Stephan Lamberteng. tractat. de contractib. gloſſa 1. n. 348.* quia *dict. cap.* ſolùm diſponit, qua ætate teneatur quis iurare Imperatori de obſeruanda generali pace, & locum non habet in iuramento pacis ſpecialis cum inimico ipſius minoris factæ, ex mente *Gloſſæ, Baldi, & Præpoſiti,* quos ibidem adducit, cui interpretandi modo ingenuè conſentit *Proſper. Farinac. dict. q. 15. num. 35. in fine.*

Verùm prædictæ expoſitioni, & *Frederici* re-
ſcripto, ipſemet Imperator ſibi contrarius repu- 13
gnare videtur *lib. de pace conſtantiæ, cap. in cauſis, §. vaſſalli noſtri.* inquiens, ciues à ſexdecim annis vſque ad ſeptuaginta pacis iuramento irretiri. Quæ iura adeò inter ſe diſſidentia exiſtunt, vt nulla poſſint ratione in concordiam redigi, niſi aſſerendo vtrumque in generali pace loqui, Imperatori à ciuibus iuramento promittenda, non verò in particulari cum inimicis minorum

incun-

ineunda; ſed ideò nouiori hac conſtitutione minorum fuiſſe ab eodem Imperatore annorum numerum præſcriptum, vt eo elapſo neceſſariò ad pacem iurandam adoleſcentes compellerentur, quià re maturiori conſilio deliberata conſtitit decimo ſexto anno, quo id fieri præcipitur, iam incipere poſſe bellum, & ſeditionem excitare, licèt ad id niſi à decimo octauo anno non adſtringi, alibi probauerimus. Quod affirmat *Andreas de Iſernia in dict. cap.1. de pace iuramento firmanda num.5.* vbi etiam admonet, quòd ſi ante prædictum tempus voluntariè offerantur, debent admitti. Vndè affabrè infertur, nondum decimooctauo anno expleto, iuuenes ad pugnas, & commotiones idoneos reperiri, alioqui quamuis vltroneæ militiæ nomina dediſſent, veluti inutiles reſpui deberent.

14 Conſtat ergo ex ſuperioribus, nihil obſtare, quominus profiteamur maiorem decimo anno cum dimidio, adhibito tutore, vel præſtito iuramento, pacem de propria iniuria, aut parentis occiſione, validè promittere, quamuis ad hoc decimumquartum anni, nulla adducta ratione, expoſcere videatur *Gloſſ. in dict. c.2. verbo A decimooctauo anno*, quam ſequitur *Iſernia ibidem n.3.* & *Iulius* Ferretus *de militia dict. cap. de ferijs, ſeu inducijs militar. tregua & pace num.51.*

15 Succedit nunc ſecundæ quæſtionis inueſtigatio, in qua aientium, & negantium opiniones ambiguam nimis illius definitionem reddunt. Aliquibus etenim nulla certa deſignata ætate placuit, adoleſcentibus hac in parte ita fore indulgendum, vt ex ſua perſona, & ſine curatorum autoritate veniam cùm aduerſarijs vtiliter paciſci poſſint: ideoque quaſi irrefragabile pronunciatum conſtituunt pacem poſſe fieri, promitti, & ſtipulari à minoribus, abſque curatorum interpoſitione. Iſtius ſententiæ ſunt *Dinus in l. Diuus in Apoſtill. ff. ad Sillanian. Ioan. de Amicis conſil. 88. nu.1. Nicol. Mororius tract. de fide, tregua, & pace, part.2. q.48. num.4. & ſequent. Affiict.* & alij, quorum meminit *Franciſcus Viuius commun. opin. to.1. opin.222. num.11. & tom. 2. opin.564. num.2. Iulius Ferretus d. cap. num.182.*

16 Et mouentur, quia ex contractu, ſeu conuentione pacis, vt nuper probauimus, minores nullo afficiuntur damno, ſed imò lucrum maximum capiunt, vt expendit *Sforcius d.q.85. à num. 46. cum ſequentibus*. Vnde eſt, quòd regulariter aduerſus huiuſmodi pacta reſtitutionem petentes non audiantur. Ita *Sforcius dict. q.85. per totam*, quia læſi non intelliguntur, *Viuius dict. opin. 564. num 2. Farinac. multis hoc probans d.q.15. num. 28. ampliat.4.* Ferretus *de re milit. d. cap. num.182. Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuention. lib.27. tit. 3. num.10. Ioan. Gutier. de tutel. d.2. p. c.7. num.25.* ergo per ſe ad pacis obſeruationem obligari poterunt, vt tenet expreſsè *Bald. in dict. cap.1. verſ. Facit, & verſ. Quærit Gloſſa, de pace tenenda*, quem ſequitur *Iulius* Ferretus *relato cap. num.49.* ſiquidem ad ea, ex quibus eorum conditio melior redditur, tutoris vel curatoris autoritas neceſſaria non eſt, argumento *text. in principio, inſt. de autor. tutor. cum vulgaribus*.

17 Reliquis verò Scriptoribus, quibus huius veritatis indagatio obtigit, magis arridet cuiuſcunque ætatis minores ad fœdus pacis ſine curatoribus ineundum, legitimas perſonas non ſortiri, ſiquidem illi dumtaxat per ſe, & abſque indigentia curatorum id liberè efficere valent, quorum vitæ ſpatium vigeſimumquintum annum exceſſit. Quam opinionem ſupponere videntur omnes relati à *Proſpero Farinac. q.15. nu. 2. Ioan. Gutierr. allegato c.7. num.19.* quos tranſcribere moleſtum foret, ipſiſque addendus eſt *Petr. Cauallus reſolut. crimin. centur. 1. caſu 18. num.12.* vbi maiores, inquit, ſimpliciter poſſe facere pacem, *Fachineus tom.1. controuerſ. 2. p. cap.43.*

18 Cuius opinionis præcipuum fundamentum eſt, quòd in iure facultas accuſandi, & remittendi iniuriam, æquiparantur, vt ex *Anton. Gomez. reſolut. variar. tom.3. cap.3. tit. de homicidio num.61. & ſeqq. Plaza de delictis lib.1. cap.39. Claro in prax. q.58.* & alijs tradit Farinac. *dict. tom.1. q.13. num.1. & q. 15. num.42.* Sed minores viginti & quinque annorum ad accuſandum non admittuntur, niſi cum autoritate ſuorum curatorum, vt *hoc eodem anno* affatim oſtendimus; ergo nec poterunt remittere iniuriam, aut pacem de ea vel parentum morte facere ante prædictam ætatem, vt ſentit in propoſito *Villalpand. in d. repetitione l. partit. caſu 4. num.1.*

19 Deinde confirmat hanc eandem ſententiam manifeſtè, quòd pacem facere nihil aliud eſt, quàm de crimine, vel iniuria tranſigere, *l. tranſigere 18. C. de transact.* & colligi poteſt ex his, quæ ſcribit *Gutierr. d.c.7. num.13.* vbi id in ſpecie probat, & *Helfricius Vlric. Hunn. de tranſact. cap.3. exercitat.4.* Quapropter cùm ad tranſactionem quinque, & viginti annorum ætas deſideretur, vt tradit *Simoncellus tract. de decretis lib.2. titul.8. inſpect.10. à num.99.* et à nobis commonſtratur *hoc anno* ſuo proprio loco, dubium non eſt, & ad iniuriarum remiſſionem, aut pacis contractum eandem requiri. 20 Ideoque poſterior hæc opinio, quæ communi Interpretum calculo accepta, & approbata eſt, nobis verior videtur, & tenenda, etiam in mulieribus, quia ad hoc vt fœminæ ſine curatorum ſuorum autoritate agere poſſint, regulariter eadem ætas viginti, & quinque annorum, quæ in viris exigitur, vt cum *Sforc. dict. tract. de reſtitut. part.1. q.8. artic.4.* ſæpeſæpiùs notauimus.

21 Qua ſententia retenta parum nocet vnicum aduerſæ opinionis præſidium, quia licèt abſolutè loquendo, pax vtilis, & conueniens minoribus videatur: attamen quià aliquibus in caſibus damnoſa, & iniuriæ plena eſſe poteſt, vt conſiderat *Gutierrez loco proximè relato num.16. verſic. Nec obſtat*, propter huiuſmodi periculum curatorum ad eam paciſcendam autoritas expoſcitur: cùm minùs lædi minores credantur curatoribus contrahendo, quàm ſi per ſe tantùm contractum, vel quid ſimile inirent, minùſque refragari videtur, ex eo non reſtitui aduerſus pacem, quia ſemper vtilis eſt: ſiquidem hoc ita intelligi debet, vt ex eo ſolùm, quòd pacem fecerunt minores, reſtituendi non ſint, niſi euidentiſſimis proba-

batiónibus oſtenderint,aliquod graue damnum
ex tali remiſſione fuiſſe paſſos, prætextu cuius
reſtitutio etiam contra pacem detur, vt ex traditis à *Sforcia dict,art.7.à num.57.*optimè patet.

SVMMARIVM.

DVpliciter maioratus conſtitui poteſt, contractu, vel vltima voluntate. 1.

Poſt decimumquartum annum,maſculum,& poſt duodecimum fœminam vltima voluntate poſſe maioratum inſtituere,apud omnes conuenit. ibid.

Quando,tam viris, quàm fœminis liceat teſtamentum condere? 2.

Non licet impuberi primogenium teſtamento inſtituere, quamuis ipſius validitas conferatur in tempus maioris ætatis. 3.

Pro validitate actus ſemper coniectura ſumitur. 4.

In dubio maioratus cenſetur factus tempore legitimæ ætatis, ibid.

Aetas ad actum neceſſaria præſumitur probato actu. 5

Pupillum poſſe contractu inter viuos maioratum facere,putat Gregorius Lopez. *6.*

Minorem viginti& quinque annis,niſi iuramento non poſſe inter viuos maioratum condere,vt certius admittitur. 7.

Quoad ordinationem, maioratus ſequitur naturam contractus. 8.

Minor,etiam iudicis decreto interueniente,donare prohibetur. 9. & 11.

Donatio, quæ maioratui ineſt,an ſit cauſa mortis,vel inter viuos? 10.

Ex Principis diſpenſatione impubes poteſt maioratum contractu facere. 11.

Princeps niſi cum doli capace diſpenſare nequit,vt vel teſtamentum,vel maioratum efficiat. 12.

An vtilitas,quæ ex maioratus fundatione fundatori, & ipſius familiæ reſultat, ſit ſufficiens,vt a minore inſtitutus debeat ſuſtineri? 13

QVÆSTIO XX.

Maioratum inſtituere, qua ætate quis poſſit?

1 DVpliciter enim ſolet maioratus conſtitui,
aut contractu inter viuos, aut vltima voluntate,& in teſtamento. Poſteriori hoc caſu
apud omnes conuenit,maiorem quattuordecim
annis, ſi maſculus ſit,& duodecim,ſi fœmina,
etiam ſine curatoris autoritate proculdubio
maioratum inſtituere poſſe. Sic docent poſt
antiquiores *Mieres de maioratu 1.p.c.1.n.103. in fin.Molina de primog.lib.2.c.9.n.6.*

2 Et meritò,cùm hac ætate, & non anteà, ſiue
vir,ſiue fœmina,nullo adhibito curatore teſtari
valeat,*l. qua ætate ff.de teſta.l.Aurelio,§.Gnius,ff.de libera leg.*vbi obſeruat *Gloſſ.verb.Intra legitimam, l.cùm pater, §.curatori,ff.de leg.2.ſi frater,C.qui teſtam fac.poſſ.* iunctis pluribus alijs,quæ in ætate
ad teſtamenti factionem diligenter congeſſimus: ergo tunc ſolummodò poterit primogenium condere.

3 Quod adeò verum putat Mieres *dicto loco*, vt
licèt ipſo teſtamento conferatur validitas maioratus in tempus maioris ætatis,adhuc neget à
minore quatuordecim annis vtiliter poſſe conſtitui,argumento,*l.ſi minor 4.ff.de ſeruis exportandis,*cum ibidem communiter notatis, quibus
conſentiunt quæ ſcribit *Peralta in l. heredum, nu. 81.ff.de legat.2.*

Hinc eſt, quòd cum validitate actus ſemper 4
coniectura ſumatur, *l.quoties,ff.de reb. dubijs, l. quoties,ff.de verbor.oblig.l.ſi quando,ff.de leg.1.*cum
multis congeſtis ab *Auguſtino Barboſa axiomat. iuris,axiom.12.num.17.*ſi quis fecit maioratum,
& dubitatur, verùm tempore, quo illum fecit,
fuerit pubes,vel impubes? potius præſumitur
fuiſſe puberem, & maiorem quatuordecim annis,veluti ex ſimili doctrina *Innocentij*, & *Felini*
reſoluit idem *Mieres ibid. verſ. Et eſt animaduertendum*. Inde etiam inferens,quòd vbicumque
allegatur actus certam ætatem deſiderans ad 5
ſui validitatem, probato actu,præſumitur ætas
ad illum actum neceſſaria,vt notat *Guilielm. Benedictus in c.Raynunt. verb.Adiectæ.n.19. de teſtam.*

Cæterùm priori caſu,vbi non teſtamento,ſed 6
contractu inter viuos maioratus conficitur,non
ſatis inter Scriptores conuenit, qua ætate is
fieri debeat,quoniam doctiſſimus *Greg Lopez in l.4.verb.Algun pro, tit.11.p.5.*autoritate *d.l.* qua
cauetur, quòd *Si por razon del prometimiento que fizieſſe el pupilo,ſe le ſeguieſſe alguna pro, valdria el prometimiento que fizieſſe,*ipſe infert,poſſe pupillum per contractum,ſeu donationem inter viuos
facere maioriam in filium,vel alium ſibi ſucceſſurum,cum ex hoc & ipſe,& eius proſapia conſequatur vtilitatem.

At *Gregorio* in hoc nec vllus aſſentitur, imo 7
omnes,velut coniuratione facta,contra illum
inuehuntur,præſertim *Mieres*, & *Molina vbi ſup.* iſte *n.9.*ille *n.113.in princip.Caldas Pereira in l.ſi curatorem habens,verbo hunc contractum, num.22. verſic.Ex quo eleganter. P.Thom.Sanchez de matrim. lib.6.diſp.38. num.10.* qui vt certius,& iuri
magis congruentius profitentur, minorem viginti & quinque annis non poſſe in contractu,
vel donatione abſque tutoris vel curatoris autoritate maioratum inſtituere,niſi iuramento id
faciat. Tum,quia, vt inquit *Molina*, cui adſti- 8
pulatur *Caldas*, quoad ordinationem maioratus
ipſe ſequitur naturam contractus,quem proculdubio minor neglecto curatore celebrare nequit *d.l.ſi curatorem*, cum ſimilibus à nobis alibi
adductis,& adducendis. Tum etiam,quia dato 9
quòd minori liceret abſolutè contractus celebrare,adhuc maioratum, quamuis adhibitis ſolemnitatibus, minimè condere poſſet, quia meram donationem inuoluit, minoribus omnino
interdictam, etiam iudicis decreto interueniente,*l.1.in princip.verſ.Sed etſi non mortis,ff.de tutela, & rationib.diſtrah. l.ſi quando 3.§. cum autem, C.ſi maior factus alien.l.1.tit.4.p.5.*niſi certis caſibus,
de quibus per *Simoncellum tract.de decretis lib.1. tit.1. inſpect.1. num.1:* quorum & nos ſuo loco
exactè meminimus.

Nec obſtabit ſi dicas, donationem maioratui 10
neceſſario inhibitam,non vtique inter viuos eſſe,
& minori prohibitam, ſed imo cauſa mortis

quæ

Digitized by Google

quæ puberi, licèt minori, permittitur ex ſuprà traditis *anno* 14.*q*.49. vt probat *Velazquez de Auendan in l.44.Tauri,gloſſ.*3.*n.*2.*&* 3. affirmans, quod bonorum conceſſio filio maiori, & eius deſcendentibus in perpetuum facta, licèt donatio propriè ſit, cùm in contractu fiat: tamen quia facta poſt mortem donatarij; reſpectu cæterorum filiorum, ſeu deſcendentium mortis cauſa donatio rectè dicitur ex *l.*1.*&* 2.*l. Seia de donatio. cauſ.mort.* cum ſimilibus, quia vt idem *Auendañ. eod.loco* fatetur, talis donatio ſolùm quoad reuocabilitatem, non vero quoad cæteros effectus mortis cauſa cenſetur, ex *d.l.44.Tauri*, vbi ſtatuitur, quemcumque maioratum, ſiue contractu, ſiue vltima voluntate, etiam Regia facultate confectum, liberè poſſe reuocari.

11 Vnde dubitandum occurrit, an ſententia *Pelaez de Mieres in d. q.*1. *n.*113. non longè à principio, ſit dictis conſona? aſſerit enim impuberem ex Principis diſpenſatione poſſe maioratum inſtituere, quod inquam indubium ex hactenus dictis ſatis reuocatur: nã cùm certũ ſit, maioratũ contractu inter viuos conditum, donationem eſſe: hancque neque pupillum, neque minorem alium, etiam iudicis decreto facere poſſe, vt probant iura ſupra relata, & docent ex Interpretibus, vltra *Simoncell. dicto loco, Sforcia de integr. reſt.* 2.*p.q.*58.*art.*1.*num.*2. *Mauricius eodem tractat.cap.*207.*num.*4. *Mezzius de contract. vbi de contract. donation.c.de perſonis.inter quas cadere poſſit donatio,n.*3. *Tuſcb.pract.concluſ.lit.D.concluſ.*682 *num.*1. *& lit.M.concluſ.*247. *num.*1. alijque, quorum ſeriem videbis ſuprà in ætate ad donandum inter viuos, *hoc eodem anno*: videtur equidem idem etiam eſſe dicendum, quamuis loco iudicialis decreti Regia facultas, ſeu diſpenſatio accedat, vt nihilominus maioratus nequeat ab impubere inſtitui. Sed contrarium verius eſt, vt optimè arbitratur *Mieres*, quia cùm hæc prohibitio maioratum inſtituendi facta impuberi, ſit ex iure ciuili introducta, Princeps tamquam lex viua, eam derogare poteſt, *l.*17.*&* 18.*cum ſimilib.titul.*1.*part.*1. Quod iudici nequaquam licebit, licèt ſuo decreto id præcipiat, quia non eſt ipſe lex, ſed legis tantùm miniſter.

12 Quod tunc ſolùm verum intelligerem, quoties impubes, cum quo Princeps ad maioratus inſtitutionem diſpenſat ſit doli capax, vt inſinuat *Mieres dicto loco*, & in ſimili voluit *Bartolus in l.ſi quæramus num.*6.*ff.de teſtamentis*, *&* Angelus *in l.vltim.C.de teſt.milit.* dicens, per ſtatutum fieri poſſe, quod impubes doli capax teſtetur. Nam ſi omni dolo, & intellectu deſtituatur, cùm tunc pupillus naturali impedimento laboret, vix in eo poterit Princeps diſpenſare, cuius poteſtas circa naturalia inanis eſt, §. *ſed naturalia, inſtit.de iure naturali gent.& ciuil.* etſi non me lateat *Paul.Caſtrenſ.in l.reſcripta.C.de precib.Imper.offer.* & *Anton.Gomez.in l.*3.*Tauri num.*3.*&* 4. apertè docuiſſe Principi licere cum impubere non doli capace diſpenſare, ad effectum teſtandi, ſed neſcio qua iuſta ratione id tueatur.

Sed vtut ſit, illud autem in comperto eſt, quod nuper oſtendimus, nempe quinto & vigeſimo anno minorem, ſiue maſculum, ſiue fœminam, à maioratus inſtitutione per viam donationis, vel contractus prohiberi, niſi Regia diſpenſatione ipſius defectus ſuppleatur, vel niſi iuramento dictum contractum firmauerit, vt poſt *Molinam dict.lib.*2.*cap.*9.*num.*8. tenet *Sanchez dict.diſputat.*38.*num.*10.

Quibus non aduerſatur ratio *Greg. Lopez*, qua deceptus contrarium defendit, vt initio retulimus: quia vtilitas, vel commoditas, quæ ipſi pupillo, eiuſque familiæ ex maioratus fundatione à ſe facta acquiritur, non eſt tanti momenti, vt ſola per ſe, abſque alijs ſolemnitatibus ad actus validitatem ſufficiat, argumento eorum, quæ tradunt *Romanus conſil.*199. *num.*9. *Tiraquell.de vtroque retract. tit.*1. *in præfatione num.*51. *Tuſcb. pract.concl.lit.D.concl.*682.*n.*9. vbi docent, quod licèt regulariter minori, quamuis cum decreto, prohibeatur donatio: ſi tamen ab ipſo in proprios ſucceſſores fiat, hæc vtilitas ſufficiet, vt accedentibus ſolemnitatibus curatoris, & iudicis, talis donatio velut ex iuſta cauſa ſubſiſtat: non verò vt ipſa per ſe quaſi pupillo, & ſucceſſoribus vtilis valeat. 13

S V M M A R I V M.

SEruitus realis, vel perſonalis, à minore quinque & viginti annis conſtitui nequit. 1. *&* 8.
Seruitutis impoſitio, alienatio eſt. 2.
Alienatio minoribus eſt interdicta: 3.
Conſtitutio ſeruitutis eſt mera liberalitas, & donatio. 4.
Minor donare nequit. 5.
Quis propriè dicatur ſeruitutem imponere, an qui patitur proprias ædes ſeruire, vel qui ipſarum ſeruitio vtitur. 6. *& ſeqq.*
Vſusfructus non poteſt à minore conſtitui. 9.
Vſusfructus eſt pars dominij. 10.

Q V AE S T I O XXI.

Num ſit aliqua ætas requiſita pro vſufructu; vel ſeruitute conſtituenda?

A Nemine, quem viderim, hoc in examen adducitur; mihi tamen videtur, maiorem quinque & viginti annorum ætatem ad ſeruitutis realis, vel perſonalis conſtitutionem ſummè eſſe neceſſariam, vt vel ex ſequentibus planè elucebit. 1

Et primitùs, quia ſeruitutis impoſitio alienatio eſt, vnde cùm lex, vel teſtator alienationem inhibet, etiam ſeruitutis impoſitionem prohibuiſſe videtur, *l.vlt.§.fin. C.de reb.alien.non alien.* docet *Mauric.de reſtitut.in integr.c.*207.*nu.*4. *Ant. Gomez in l.*40.*Tauri num.*85. *Molin.de primog.lib.*1.*cap.*20.*num.*1.*&* 2. *Portol.de conſort.cap.*12.*n.*3. *Quaranta in ſumma Bullarij verbo alienatio nu.*21. *Molin.de iuſtit.tract.*2. *diſputat.*464. *Fuſarius de ſubſtit.q.*527.*per totam*, & alij ſecuti per *Auguſtin. Barboſam de appellat.verbor. vtriuſque iuris appellation.*14.*num.*10. Cæterum quæuis alienatio hac ætate minoribus interdicitur, vtpote rerum ſua- 2

ium

Digitized by Google

rum adminiſtrationem non habentibus, *l.1.§.ſi forte,ff.de reb.eor.l.2.l.prædia ruſtica,& l.fin.C.de prædijs & alijs reb.minor.& l.t.de minor.§.nunc admonendi inſtit.quibus alienare licet,vel non*, cum alijs ſuprà *hoc anno* adductis, vbi oſtendimus, cuius ætatis hominibus ſit rerum ſuarum alienatio permiſſa: ergo & ſeruitutis conſtitutio pariter ipſis ablata cenſebitur?

4 Deinde accedit, quod ſeruitutem concedere, eſt propriè liberalitas & donatio, vt iuris extat vel exploratiſſimi, & reſoluit in propoſito *Ioan. Mauritius dicto cap.307.n.4.* ideò concludens, minorem proprias ædes ſeruituti minimè ſubijcere poſſe, & ſuadetur ex modo conſtituendi, cuius meminit *Iacob. Cuiacius in l.2.ad finem de ſeruitut.* vbi inquit, ſeruitutem, maximè inter viuos, non niſi ceſſione, datione, & traditione conſti-

5 tui. Vnde vulgò circumfertur, & alibi docet idem *Cuiacius*, ſtipulationem ſeruitutis in dando conſiſtere: atqui donandi poteſtas maioribus ſolùm permittitur, quibus ſupra vigeſimus quintus annus effluxit, teſtante Conſulto *in l.1. in princip.verſic.Sed etſi non mortis,ff.de tutel.& ratio diſtrah.* & Imperatore *in l. ſi quando 3. §. cùm autem,C.ſi maior facta alienat.* Hiſpanoque noſtro Cæſare, & Legumlatore *in l.1.tit.4. p.5.* Quibus addenda ſunt quæ cùm hoc latiùs proſequeremur ſuprà *hoc anno* congeſſimus.

6 Sed videntur hæc omnia futilia, & non magni ponderis eſſe, quoniam non donat, cedit, vel ſeruitutem imponit is, cuius prædium, aut ædes ſeruituræ ſunt: imò ille, cui ſunt ædes ſeruituræ, vt deducitur ſingulariter ex Cõſulto *in l.& ideò 5.ff.ſi ſeruitus vindicet.* ibi; *Et ideò ſi inter meas & Titij ædes tuæ intercedant, poſſum Titij ædibus ſeruitutem imponere. Ne liceat ei altiùs tollere.* Idem probatur *ex l.quod conclaue 47.ff.de damno infecto,* & animaduertit *Quezius obſeruat.cap.46.ad finem, verſic.Sicut & illud*: ergo quamuis ſeruitutem imponere, ex natura ſua donare, cedere, & alienare ſit, cùm is non imponat, qui alteri ſeruire proprias ædes patitur, ſed qui earum ſeruitio vtitur, nihil obſtat quominus patientia hæc poſſit à minore liberè præſtari, cùm hoc minimè ſit ſeruitutem imponere.

7 Verumtamen non difficulter reſpondetur, vno vel altero hoc caſu, impropriè eum dici ſeruitutem imponere, cuius ædes ſeruæ futuræ ſunt. Nam propriè, & regulariter is tantùm imponit, cuius ſunt ædes ſeruituræ; vt in *l.Iulianus,de fundo dotali,l.ædificium,l.ſi quis ædes,l.nemo de ſeruitut. urban.prædior.ll.ſi is cui,§.1. quemadmodum ſeruit. amittat,* & pluribus alijs in locis.

8 Cæterùm vt ad inſtitutum reuertamur, huius quæſtionis definitio probatur expreſsè ex *l.ſed ſi pecunia 3.§.ſimili modo,ff.de reb.eorum,* vbi ita cauetur, *ſimili modo dici poteſt, nec ſeruitutem imponi poſſe fundo pupilli, vel adoleſcentis, nec ſeruitutem remitti,* quoniam hæc alienatio eſt, quæ minoribus, etiam interueniente curatore, abſque iudicis decreto omnino prohibetur, vt ſæpiùs notauimus, & de vſufructu loquens tradit *Octauian.Simancel.*

9 *de decret.lib.2.tit.6.inſpect.3.num.29.* Ex cuius doctrina, & ex ſuperioribus deducitur, non ſolùm minorem prohiberi reales, ſiue prædiales ſeruitutes conſtituere, ſed etiam perſonales, vt vſum, & vſumfructum, quorum datio manifeſtam continet alienationem, *d.l.ſancimus 7.in fine principij, C.de reb.alien.non alien.l.ſed ſi pecunia 3.* ibi: *Sed ſi proprietatem habeat pupillus, non poteſt vſumfructum vel vſum alienare, quamuis oratio nihil de vſufructu loquatur.* Quibus ſuffragatur, vſumfructum par- 10
tem eſſe dominij. *l.Meuius 66.§.penultim l.76.§. dominus 2. de legat.2.l.qui vſumfructum 58.de verbor.obligat.l.4.de vſufruct.* maximè vbi non eſt ſeparatus à proprietate, vt cum *Donell.lib.9.comment.cap.9.* & *Merul.in conciliatore p.m.710.* multi docent, etſi aliud voluerint relati ab *Oſualdo ibidem littera C.* Ergo alienari à minore nequaquam poterit, non magis ac ipſius fundi dominium.

SVMMARIVM.

EXploranda eſt ætas feudum concedentis. 1.

Pupillus, aut minor curatorem habens feudum concedere nequeunt. ibidem.

Inueſtitura veteris beneficij, poteſt à minore fieri. 2.

Non videtur alienare, qui veterem alienationem renouat. ibidem.

Nouum feudum concedere, ſolùm maiori viginti & quinque annis permittitur. 3.

Filius minor poſſeſſionem feudi, poſt cuius conceſſionem pater deceſſit, tradere poteſt. 4.

QVAESTIO XXII.

Ad feudum concedendum?

MEritò dixit *Forcatulus*, vt etiam alibi no- 1
tauimus, *commentario de iuribus feudorum cap.4.num.17.* explorandam eſſe ætatem feudum concedentis. Nam pupillus non poteſt quemquam inueſtire, nec minor curatorem habens, quia & pupillo comparatur, *l.ſi curatorem,C.de in integrum reſtitution.* vt vtrumque optimè probat *Duarenus in conſuetud.feudor.cap.6.num.10.* certa diſtinctione definiens, legitimæ, & maioris ætatis eum eſſe debere, à quo non diſſentit *Maurus Burgius tractatu de laudimio part.1. inſpectione 4.num.5.* vbi inquit pupillum non poſſe nouum emphyteutam inueſtire, nec puberem poſt decimum & quartum annum, niſi autoritate curatoris, vel iudicis competentis. Quod vt facilius expediatur, ſciendum erit, duplicem eſſe datio- 2
nem, ſiue inueſtituram feudi, aliam veteris, & aliam noui beneficij. Veteris beneficij eſt, quæ fit à ſucceſſore domini, vel ſucceſſore vaſſalli mortuo domino, vel vaſſallo, *cap.1.de probatione inueſtituræ in vſibus feudorum*: & hanc quidem rectè poteſt minor viginti & quinque annis facere, *cap.1. de inueſtitura veteris, vel noui beneficij* tradit *Petr. Gregor. lib.6.ſyntagm.cap.7.num.3.* & *Burgius vbi ſuprà*: quia nec contractus eſt, nec alienatio, vt inquit *ibidem* etiam *Iacob.Cuiacius*, cum non videatur alienare, qui veterem alienationem renouat, vt argumẽto *l.1.§.aquæduct.ff.de aqua quotidian.& æſtiua,* ſentit *Duar loco vbi ſuprà.*

No-

Noui beneficij inueſtitura eſt, ex qua primum
3 formam ſuam, & originem feudum accipit, quæ quia contractus eſt, & alienatio, non niſi ab eo, qui iuſtæ ætatis eſt, liberamque habet rerum ſuarum adminiſtrationem, impendi poteſt, *dict. cap. 1. de inueſtitura veteris vel noui beneficij*, vbi etiam notat *Cuiacius*, *Duarenus*, & *Forcatulus dictis in locis*. Nam qui alienare nequit, nec feudum incipere *dict. cap. 1. per quos fiat inueſtitura*.

4 At verò ſi pater nouum feudum inſtituiſſet, & poſt inueſtituram, ſed ante traditionem deceſſiſſet, filius minor poſſeſſionem illius, quamuis noui feudi tradere poterit: quia hæc alienatio non minus neceſſaria eſt, quàm ſi domum à patre venditam eo defuncto traderet, argumento *l. Polla 2. C. de his quibus vt indignis*. cum alijs, quibus planiùs hanc concluſionem, vbi de ætate ad alienandum, *hoc eodem anno* ſupra probauimus.

SVMMARIVM.

Vſucapio, an indiſtinctè aduerſus omnes procedat? 1.

Vſucapio contra pupillum non procedit, ibidem.

Pupillus non vtendo, minimè ſeruitutem amittit. 2.

L. etiam ei 45. ff. de minoribus, nouiter luce donatur. 3.

Non decet à filijs reuocari, quæ à parentibus geruntur. ibidem.

Vtero exiſtens, minor, ſed non pupillus dicitur. 4.

Qui in vtero eſt, an poſſit prius minor, quàm pupillus vocari? 5.

Infans pupillus non eſt. ibidem.

Infans dicitur minor. ibidem.

Vtero exiſtentis perſona incerta eſt. 6.

Rerum dominia in incerto eſſe non debent. ibidem.

L. apud Celſum 4. §. ſi quis non tutor 24. ff. de doli mali, & metus exceptione.
l. 2. ff. de eo qui pro tutore. — *interpretantur. 7.*

L. 2. §. ſi à pupillo, ff. pro emptore, verè exponitur. 8.

Contra puberes, licèt minores præſcriptio, & vſucapio procedit. 9.

Vſucapio ſpecies eſt alienationis. 10.

Ad vſucapionem decreto iudicis non eſt opus; & quare? ibidem.

Hodie ex noua Iuſtiniani conſtitutione, nulla, etiam contra minores, præſcriptio, vel vſucapio curris. 11.

Præſcriptio triennalis, quæ contra famulos currit non petentes ſalarium, minoribus nequaquam officit. 12.

Præſcriptio viginti vel quadraginta annorum, etiam hodie contra minores procedit, & quare? 13.

L. vnic. C. ſi aduerſ. vſucapionem, corrigitur per l. fin. C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria. 14.

L. 1. C. ſi ſæpiùs in integrum reſtitut. poſtulet, intelligitur. 15.

Supplicatio ſecunda, quam vulgò de mil y quinientas *dicimus, appellatio eſt. ibidem.*

Supplicatio ſecunda etiam à minoribus debet intra viginti dies interponi, alias non reſtituuntur. ibidem.

Minor reſtituetur in ſecunda ſupplicatione contra non præſtitas fideiuſſiones intra viginti dies, dummodò intra illos ſupplicationem interpoſuerit. ibidem.

Iudiciales præſcriptiones termini & dilationes currunt aduerſus minores, ibidem.

L. properandum 11. §. fin. C. de iudicijs, explicatur. 16.

L. quod ſi minor 24. §. Scæuola, ff. de minoribus.
L. vltim. C. de repudianda hæreditate. — *nouiter conciliantur 17. & ſequentibus*

Ante numeratum pretium dominium rei venditæ manet penes venditorem. 19.

Ante pretij ſolutionem licet à venditione diſcedere. ibidem.

De iure noſtro, etiam præſcriptiones illæ contra minorem non currunt, in quibus de iure communi nulla concedebatur reſtitutio. 20.

QVÆSTIO XXIII.

Cuius ætatis quis eſſe debeat, vt aduerſus illum præſcriptio, vel vſucapio procedat.

Placuit aliquibus, quorum partes nedum agit, ſed etiam acriter, & ſtrenuè tuetur 1
Benedict. Pinel. ſelect. ar. iur. lib. 1. cap. 27. num. 21. & ſeqq. adeò vſucapionem aduerſus omnes, nulla ætatis habita diſtinctione, currere, ve pupillis quoque nocere contendentur. At ab iſtis meritò reliqua Scribentium turba diſcedit, & contra pupillum nullam, neque præſcriptionem, neque vſucapionem vim habere rectiùs arbitrantur. Sic è turba exclamant *Balbus de præſcription. p. 6. in princip. num. 29. Iacob. Cuiac. lib. 11. obſeruat. c. 12. & in l. ſi communem 10. ff. de ſeruit.* vbi autoritate *eiuſdem legis* docet, pupillum non vtentem ideò ſeruitutem non amittere, quia ipſius res minimè vſucapitur. *Hugo Donel. lib. 5. comm. c. 23.* vbi notat *Oſuald. litt. A. & ſeqq. Guid. Papæ deciſ. 13. Caldas Pereira in l. ſi curatorem habens, verbo ſua facilitate num. 48. C. de in integrum reſtitutio. Hubert. Giphan. in l. fin. C. in quibus cauſ. in integrum reſtit. non eſt neceſſaria. Dyonyſ. Gothofred. in l. bonæ fidei 48. de acquirend. rerum domin. Coſtal. in l. ſi ex cauſa 19. §. ſi in commiſſum, ff. de minoribus. Quintilian Mandoſ. in cap. 1. num. 62. de integrum reſtitut. Duaren. tit. C. ſi aduerſus vſucapionem, Petr. GilKen. de præſcription. p. 3. cap. 1. num. 68.* noſter *Perez de Lara in compend. vit. hom. cap. 21. num. 95.*

Quæ veriſſima ſententia irrefragabilis iuris 2
teſtimonijs comprobatur, videlicet ex *d. l. bonæ fidei 48. dict. l. ſi communem 10. ff. quemadmodum ſeruit. amit. l. ſicut 3. C. de præſcript. 30. vel 40 annor. cap. 1. §. minori, ſi de feud. fuerit controu. l. 3. C. de auct. præſtanda, l. non eſt incognitum, & l. adoloſcentis, C. in quibus cauſis in integrum reſtitut. non eſt neceſſaria, l. 1. & fin. C. ſi ignorans rem minoris.*

Quibus parum repugnat *Caliſtrati* perobſcu- 3
rum reſponſum *in l. etiam ei 45. ff. de minor.* vbi quis reſtituitur in integrum aduerſus vſucapionem iam ante completam, eo tempore quo is, qui poſteà petijt reſtitui, erat in vtero. Nam omiſſa interpretatione *Accurſii, Bartoli, Odofredi, & Eginarij ibidem*, quam poſteà fuerunt ſecuti *Duarenus* ad *titulum C. aduerſus vſucap. Hubertus Giphan. in l. fin. C. in quibus cauſis in integrum reſti-*

tutio non eſt neceſſaria, Coſtal. in l.ſi ex cauſa 9. §.ſi in commiſſum, ff. de minoribus, Alphonſ. Carranc. diſput. de partu cap. 2. §.1. num.18. Ex eo quòd licèt à defuncto parente cœpta fuiſſet vſucapio, ſi tamen ab eo, qui in vtero erat, itèm incipere non poſſet, nec vtique continuari, aut perfici eo in vtero exiſtente potuiſſet, vt de pupillo agens optimè docet *Vulteius in titulo inſtitut. de vſucap.* & eo relato *Oſuald. dict. loco lit. D.* licèt contrarium aliqui voluerint, à quibus libenter diſſentio. Nam ſi exempli gratia pupilli res, quia eius eſt, inuſucapibilis redditur, quocũque tempore ea talis, nempe pupillaris inueniatur, ſiue initio, aut fine vſucapionis, non poterit vſucapi, quamuis aliud de iure noſtro obtineat, vt in *l.9. tit.19. part.6.* Deinde, nam ex quo ei conceditur reſtitutio, qui tempore vſucapionis in vtero fuerat, manifeſtè colligitur vſucapionem cœptam fuiſſe à ſe ipſo, non verò ab eius parente. Nam ſi ita eſſet, denegaretur, quia non decet à filijs in irritum reuocari quæ à parentibus geruntur, vt de pupillo loquens, rectè ſcripſit *Imperator in l.ſi intra 8. C.de non numerata pecunia*, & ex alijs meritò concludit *Hubertus Giphan, in d.l.fin.* Igitur horum expoſitione reiecta, necnon & alia *Antonij Fabri in rationali ad d. leg.* quam priùs indicaſſe videtur *Odofredus vbi ſupra*, nouiter & veriſſimè dicendum exiſtimo vſucapionem in hac ſpecie non proceſſiſſe contra pupillum, ſed contra exiſtentem in vtero, qui pupillus non eſt, *l.non eſt pupillus 161. de verborum ſignificatione*. Siquidem ille tantùm ita dicitur, qui cùm impubes eſſet, deſijt in patris poteſtate eſſe: indeque pupilli nomen, vt aduertit *Cuiacius in l.2. de excuſat. tutor.* & ex eo *Carranca 2. diſputat. cap.2. nu.6.* non ſolùm ætatem denotat, ſed & conditionem eius, qui ante pubertatem deſijt eſſe in patris poteſtate, & cœpit eſſe in poteſtate tutoris. Quod cùm de eo dici non poſſit qui adhuc in vtero retinetur, (quia cùm nunquam fuerit patriam poteſtatem expertus, *l.fin. de collat. bonorum*, in ea deſinite eſſe non potuit, nec tutoris poteſtatem ſubire, *l.ſi nemo 19. §.fin. de teſtament. tutela*) meritò dum lucem non videt, à pupilli denominatione repellitur: ergo nihil obſtat quominus in præiudicium eius, qui pupillus non eſt, ſed conceptus dumtaxat materno ventre cõcluſus, præſcriptio, vel vſucapio ſuas vires exerat, vt expreſſe fatetur *Bald. in cap.1. num.* . & ibidem *Felin. nu.3. verſ. Subdit Balbus, de præſcriptionib. Petr. Gilkenſ. d.cap.1. nu.27. Quintilian. Mandoſ. de ætate minor. cap.2. num.44.* Sed ita quidem, vt naſcenti in integrum reſtitutionis beneficio, veluti cuilibet minori ſubueniatur, vt amiſſam rem vſucapione recuperet: eſt enim minor (licèt pupillus non ſit) qui in vtero commoratur, non ſolùm in eo, vt aduerſus ipſius bona præſcriptio, & vſucapio procedat, verũ & quoad illud vt reſtitutionem ex hac & alijs cauſis obtineat, vti ex *d. l.etiã, & titulo de minoribus*, cui ſubiacet, licet coniectari, & ex noſtra *l.9. tit.19. part.6.* quibus optimè conſentiunt relati à *Mandoſio d. cap.2. num.34.*

Nec obſtabit ſi replices, abſurdum videri; 5
vt quis priùs minor intelligatur, quàm pupillus. Quia reſpondetur non eſſe abſurdum, quia infans minor appellatur, vt perſpicuum eſt: nam infra quintum & vigeſimum annum conſiſtit, & tamen infans, propriè loquendo, pupillus non eſt, *l.quamuis 32. §.infans, ff.de acquir. rerum domin*, melior *Text. de iure patrio in l. 4. tit.11. part.5.* illis verbis: *E el menor de ſiete años, que llaman en Latin* infans, *o el pupilo que es menor de catorze anos, é mayor de ſiete*, ex quibus ſuprà reſoluimus *anno 7. quæſt.3.* vbi de initio & fine pupillaris ætatis nonnihil obſeruauimus. Quocirca cùm vtero exiſtens quandoque infans vocitetur, vt Lucæ 1. *Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero*, & S.Auguſtin. lib.3. de ciuitate Dei cap.31. *Omitto quippe illa, quæ magis fuerunt mira, quàm noxia, boues locutos, infantes nondum natos de vteris matrum quædam verba clamaſſe*, & in locis à me *ſuprà* congeſtis *d.anno 7.quæſt.1.* quidni etiam, etſi pupillus non ſit, minor cognominari poterit?

Maior ſanè difficultas verſatur in aſſignanda 6
ratione, quare cùm ita indefenſus, & imbecillis vtero exiſtens, ac pupillus ſit, aduerſus iſtum vſucapio non procedat, procedat vtique aduerſus illum? Et certè donec alius meliorem attulerit, incertitudini perſonæ vtero exiſtentis totum hoc defetendum eſſe exiſtimo. Eſt enim ipſius perſona dubia, & parum certa, ex quo an futura ſit, ignoratur, *l. 1. §. quare, de ventre in poſſeſſ. mittend. l antiqui.3. ff ſi pars hæreditat. petat.* iunctis his, quæ notat *Carranza d. diſputatione de partu cap.2. §.1. num.94.* Ergo ſi contra exiſtentem in vtero vſucapio, vel præſcriptio non admitteretur, eſſent proculdubio rerum dominia magis in incerto quàm ſunt, non admiſſa vſucapione contra pupillum, qui certam obtinet perſonam: cùm nihil incertius eſſe poſſit, quàm quod ſuper incerta perſona verſatur, quod ratio præſcriptionis, vel vſucapionis non patitur, quæ ideò inducta eſt, vt quantò minùs poſſint, rerum dominia in incerto ſint, *l.1. cum ſimilibus, ff.de vſucapion.*

Apparet itaque firmum propoſitum axioma, 7
nempe pupillum à damno præſcriptionis, & vſucapionis eſſe immunem, quod nec etiam turbari videtur *Vlpiani* ſententia in *l.apud Celſum 4. §.ſi quis non tutor. 24. de doli mali & metus exceptione*, quo rem pupilli vſucaptam fuiſſe, ac conſequenter eam inuſucapibilem nõ eſſe cõmonſtratur, vti & in ſimili ſpecie *l.2. ff.de eo qui pro tutore*, quia vt innuit *Accurſius* in ipſius § *præfiguratione*, & in *d.l.2. verb. vſucapta*, cui adhærent omnes, & præ omnibus doctiſſimus *Iacob. Cuiacius lib. 15. obſeruat. cap. 22. in princip.* res, de cuius vſucapione ibi agebatur, non erat propria pupilli, ſed quæ ab eo tantùm bona fide poſſidebatur, quocirca rectè potuit ab emptore, item ſanæ & ſinceræ fidei vſucapi.

Quo ſenſu interpretari poſſe *Paul.* videtur in 8
l.2.§.ſi à pupillo, ff.pro emptore, & ea ratione dici vſucapionem titulo pro emptore in re pupilli com-

comparata proceſſiſſe, quia res illa non propriè
pupillaris, ſed opinione tantùm erat. Vnde
Conſultus plus debere hoc caſu eſſe in re, quàm
in exiſtimatione rectè concludit, licèt non ita
arbitretur *Anton. Faber*, qui *lib. 7. coniecturar. ca.*
13. huius verſiculi ſeriem corruptam profite-
tur, nec *Matthias Collerus de proceſſibus executiuis,*
p. 2. cap. 3. à num. 250. vbi plures *dict. §.* intellectus
adducit, & ab illis omnibus diſſentiens *Benedi-*
ctus Pinellus dict. lib. 1. selectar. c. 17. n. 22.

9 Ergo ex his ita explicatis, velut per neceſſa-
riam conſequentiam elicitur, vſucapionem &
præſcriptionem antiquo iure ciuili, pubrribus
licèt quinto viceſimo anno minoribus cedrre,
adeoque validè currere, vt illi non aliter ac
maiores rerum ſuarum dominium amittant,
alioquin vedum otioſa, ſed inepta pupillorum
exceptio videretur, ſi pariter omnes in vniuer-
ſũ minores à damno vſucapionis ſubducerẽtur.

10 Cui non aduerſatur quod quaſi in limine ip-
ſo obijciendum occurrit, de alienatione mino-
ribus, & contra minores ſine decreto interdi-
cta, *l. 1. de rebus eorum, qui ſub tutela vel cura ſunt,*
l. magis puto, eod. tit. cum vulgaribus alibi à no-
bis congeſtis, cuius ſpecies cùm vſucapio ſit, &
vix effici poſſit, vt non videatur alienare qui
patitur vſucapi, *l. alienationis 28. de verbor. ſigni-*
fic. l. 1. C. de fundo dotali, pari modo, & abſque
prædicta ſolemnitate contra huius ætatis ho-
mines permitti non debebat. Sed hoc, inquam,
non obſtat, ſiquidem, vt rectè in propoſito ani-
maduertit *Petr. GilKen. d. p. 3. de præſcription. c. 1.*
n. 73. non omnes res minorum omnibus caſi-
bus abſque decreto alienari prohibentur: ſunt
enim quamplures, in quibus eo non eſt opus, *to-*
tus titulus quando decreto opus non ſit, & nonnul-
los retulimus ſuprà *hoc eodem anno* de ætate ad
alienandum diſcutientes, inter quos vſucapio-
nis caſus connumerari poteſt. Tum vt aduer-
tit *Oſualdus dict. lib. 5. Donelli c. 23. litt. B.* quia
res non patitur in vſucapione id requirere.
Tum etiam ex placito *Duareni d. tit. C. ſi aduerſus*
vſucapionem, quia vſucapio lege permiſſa eſt: in
his verò, quæ lex permittit, non eſt neceſſe adi-
re Prætorem: poteſt enim, & debet lex exequi
ſine Prætoris decreto.

11 Bene tamen verum eſt minores reſtitutos
aduerſus eiuſmodi alienationem, quam ipſa
vſucapione, & præſcriptione nulla intercedente
ſolemnitate patiebantur, vt in præſcriptione
quadriennij, *totus titulus, C. de quadriennij præſcri-*
ptione, in præſcriptione quinquennij, de qua in
l. vnica C. de contractib. iudicum, multiſque alijs,
quarum præter alios mentionem faciunt *Bal-*
bus, & GilKenius locis iam relatis, donec à *Iuſti-*
niano hoc immutatum fuit *in l. fin. C. in quib. cauſ.*
in integr. reſtitut. nõ eſt neceſſaria, vbi de illis omni-
bus præſcriptionibus temporalibus agens, quæ
antiquitus, ſalua tamen reſtitutione aduerſus
minores currebant, ſtatuit eas in poſterum to-
to tempore minoris ætatis non proceſſuras, ſed
ita minoribus, vt & pupillis ſiſtere, & hoc qui-
dem fauore imperfectæ ætatis ipſorum, qui in
eo conſilij, quòd melius eſt iura minorum

ſeruari intacta, quàm poſt cauſam vulneratam
remedium quærere, vt & *Paulus* ait *in l. pupilli 6.*
ff. quod falſo tutore, inſinuat *Cuiacius in l. ſi filius, ff.*
de minoribus, ſequitur nouiſſimè *Didacus Brutus* 12
tractatu de locato 1. p. rubricæ, §. 4. num 22. vbi &
ideò ſubijcit triennalem præſcriptionem, quæ
ex l. fin. tit. 15. lib. 4. Recopilation. necnon & *ex legi-*
bus Luſitaniæ contra famulos currit intra eiuſ-
modi tempus ſalarium non petentes, nequa-
quam illis nocere, ſi minores ſint, quinto & vi-
ceſimo ætatis anno.

A qua igitur generali regula excipit *Iuſti-* 13
nianus præſcriptionem triginta vel quadragin-
ta annorum, quæ licèt temporalis ſit, & aduer-
ſus pupillum non currat, *l. 3. C. de præſcript. 30.*
vel 40. annor. currit tamen adhuc contra ado-
leſcentem *dict. l. 9. tit. 19. part. 6.* Et ratio eſt,
vt excogitauit *Hubertus Giphan. in dict. l. fin.*
quia cùm eiuſmodi præſcriptio excurrat vltra
tempus ætatis minoris (eſt 30. vel 40. annorum,
& non currit niſi contra adoleſcentem) fit, vt
in eo non habeat locum reſtitutio in integrum
(quicquid ſecus obtineat de iure noſtro in *d. l.*
9.) & proinde nec conſtitutio huius *l. fin.* quæ
ſolùm de illis temporalibus præſcriptionibus
agit, & eorum curſum ſiſtit, quæ beneficio reſti-
tutionis poterant retractari.

Neque hoc mutat text. *in l. vnic. C. ſi aduerſus* 14
vſucapionem, quo cauetur minoribus auxilium
reſtitutionis decerni contra eos, qui ſuarum
rerum dominium vſucapione acquiſierunt:
quia deciſione *dict. l. fin.* veluti poſteriori *dict. l.*
vnic. mutata videtur, quod certius arbitror,
quam id omne, quod in *dict. l. vnica* explicatio-
nem ſomniarunt Interpretes, præcipuè *Duaren.*
in dict. l. fin. & ibidem Hubertus Giphan. Petr. Gil-
Ken. dict. cap. 1. num. 77. Parlador. lib. 1. rerum quoti-
dian. cap. 1. §. 4. Anton. Faber in dict. l. etiam 45. de
minoribus.

Et licèt eodem modo expediri poſſet diffi- 15
cultas *l. 1. C. ſi ſæpiùs reſtitutio in integrum po-*
ſtuletur, quæ eapropter propoſitæ reſolutioni
officere videtur, quia minoribus auxilium re-
ſtitutionis aduerſus prolapſum terminum ap-
pellationis pollicetur; vulgò tamen rectiùs
eliditur, ſcilicet, accipiendo *d. l.* de præ-
ſcriptionibus iudicialibus, in quibus pro-
culdubio nullum habet locum diſpoſitio
d. l. fin. adeò vt in quibuſcumque dilationibus
iudicialibus minores ipſo iure tuti non ſint, ſed
egeant reſtitutione in integrum: & ita reſpon-
deri debet putat *Hubertus Giphan. in d. l. fin.* pro-
pter autoritatem rei iudicatæ, quæ in cauſa
eſt, vt non potuerit aliter conſtitui, quam vt
dies appellationum cedant, etiam minoribus,
& quod non aliter appellationes ipſis conce-
dantur, quam ſi petiuerint per poſtulationem
reſtitutionis in integrum. Etſi apud noſtros in
ſupplicatione ſecunda cum pœna mille & quin-
gentarum duplarum auri, quam vulgò *de mil y*
quinientas nuncupamus, aliter obſeruetur, quæ
licèt appellationis ſit ſpecies, vt tenet *Iaſon in*
l. ſi quis aduerſus, C. de precibus Imperat. offer. Imol.
conſ. 146. nu. 12. Tuſch. practicar. lit. S. concl. 1004.

Digitized by Google

num.3. nouiſſimè *Ioan.de Larrea deciſione Grana-*
tenſi 78. *num.*8. & debeat intra viginti dies præ-
ciſè interponi terminus iſte, adeò in minores
vires ſuas exerit, vt contra ipſius lapſum nul-
lum habeant reſtitutionis ſolatium, vtpote ver-
bis *l.4. tit.*20.*lib.*4.*Recopilat.* cauetur, ibi: *Man-*
damos que no aya lugar, ne ſe pueda pedir reſtitucion
para ſuplicar en el dicho grado de mil y quinientas,
quando la parte no huuiere ſuplicado, y cumplido con
la dicha ley dentro del termino en ella contenido.
Quod intelligendum eſt, ſi intra dictum cempus
ſaltim fuerit ſupplicatio omiſſa, quoniam ſi non
ſupplicatio, ſed ipſius fideiuſſiones fuerint intra
illud ſparium neglectæ, erit reſtitutioni locus,
vt denique pięſtentur, veluti placuit Granatenſi
Senatui ex rationibus elegãter expenſis à *D.Io:*
de Larrea, vbi proxime.

16 Ergo vt ſuperiora proſequamur, in eadem
cauſa eſſe arbitrantur nonnulli deciſionem *l.pro-*
perandũ 11. § *fin.C.de iudicijs*, vbi cauſa pupilli vel
adulti tutorũ deſidia, ſiue negligentia, propter
elapſum triennium ea lege præſcriptum amiſſa
ſi non ſufficiant tutorum facultates, ipſi mino-
res in integrum reſtituuntur. Sed meliùs exiſti-
mauit *Duarenus loco repetito*, publicam vtilita-
tem, ad quam litium finis ſpectat, ſuadere, vt in
dict.§. minoribus nõ faueatur, ſicut in alijs præ-
ſcriptionibus: imò nec reſtitui quidem niſi om-
ni auxilio deſtituantur, veluti cùm omnis actio
inanis eſt aduerſus tutores vel curatores: cui,
licèt obſcutè conſentire videtur *Petr. GilKen.*
*d.cap.1. de præſcript. num.*103.

17 Plus enim laborandum nobis videtur in di-
ſcutiendo alio offendiculo, quod manifeſtè con-
trahitur ex *l.vltim.C.de repud.hæredit.* vbi minor
qui paternam hæreditatem ſemel recuſauitſ, li-
cèt rebus iam venditis, aduerſus temporis lap-
ſum reſtituitur. Sed vt acutè *ibidem* ſenſit *Accur-*
ſius, quem explicat, & ſequitur *Hubert.Giphan.*
loco ſæpiùs repetito, facilè ipſius difficultas ſum-
mouebitur aſſerendo, verba, quibus minori re-
pudianti indulgetur in integrum reſtitutio, re-
ferenda eſſe ad priorem partem legis, qua Im-
perator agit, non quidem de tempore ad iterum
adeundem ſemel repudiatam hæreditatem, ſed
de bonis iam venditis, quo caſu cùm abſque
vlla temporis præfinitione denegaretur reſtitu-
tio, hoc tamen ſine ſpe reſtitutionis fieri Iuſti-
nianus noluit.

Verùm eiuſmodi relationem admitti non
debere probat *Paulus auctoritate Scæuolæ in l.quod*
ſi minor 24. §.*Scæuola, ff.de minoribus*, dum eodem
caſu, quo repudiatæ hæreditatis bona fuerunt
diſtracta, minorem aduerſus repudiationem eſſe
reſtituendum negat his verbis: *Si verò iam di-*
ſtracta hæreditate, & negotijs finitis, ad paratam
pecuniam laboribus ſubſtituti veniat, rependus eſt.

Laborant enim ſummopere Interpretes in
effugienda huiuſmodi legum contrarietate,
præſertim *Iacob.Cuiacius in* §.*vlt.inſtitut.de hæred.*
qualitat. & different. & §. *extraneis autem eiuſdem*
*titul. Anton.Pichard. num.*8. *cum alijs ſequentibus,*
*Iul.Pat.legum concilia. centur.*2.*cap.*3. *Petr.Morla*
*in emporio iuris tit.*5. *quæſt* 2. *num.*6. *Nicolaus de*
Passeribus. in concordia leg. fol. mihi 80. vbi mul-
torum reprehenſis interpretationibus, tandem
cogitandum more ſuo relinquit. Et certè mihi 18
hac in re diutius cogitanti nihil aliud dicen-
dum occurrit, quàm ideò in *dict.*§.*Scæuola*, ven-
ditis hæreditatis bonis reſtitutionem minori
denegari, quia pretium eorum erat non ſine
ſubſtituti maximo labore, & incommodo ab
emptoribus exactum, & patrimonium effectum
ipſius, quo caſu æquitas, qua mouetur *Conſult.*
vt patet ex *anteriori* §. non paritur regreſſum da-
ri minori ad hæreditatem veluti re non integra,
ſed alio & diuerſo ſtatu exiſtẽte. At verò *Impe-*
rator in d.l.fin. de hac ſpecie non loquitur, ſed de
repudiata tantùm à minore hæredi, cuius bo-
na vendita fuerunt, pretium tamen ab his, qui
compararunt, exſolutum non erat, vt coniectari
licet ex illis verbis: *Tunc enim per in integrũ reſti-*
tutionem non denegatur ei adire hæreditatem, & res
recuperare. Si ergo pretium accepiſſet venditor
rerum hæreditariarum, non res ipſas minorem
poſſe recuperare dixit Imperator, ſed ad pre-
tium contra venditorem, qui in illum recepit,
ei agere licere, vt affabre colligitur ex *d.*§.*Scæ-*
uola. Cùm igitur de ea hæreditatis venditione
loquatur *Iuſtin.* vbi pretium numeratum non
fuit, optimè ſcribit, minorem poſtulata in inte-
grum reſtitutione poſſe ad hæreditatem reuer-
tere, quia in integro ſunt omnia, ex quo ob non
numeratum pretium dominium rerum vendi- 19
tarum ad emptores non tranſierat, ſed penes
ſubſtitutum venditorem remanſerat, vt expreſsè
cauetur in *l.quod vendidi.* 19. *de contrah.emption.*
l.procuratoris 5. §.*planè, ff.de tributoria*, §.*venditæ*
inſtitut.de rerum diuiſione. Quod vel inde patet,
vt cum integris omnibus licere à venditione,
aut emptione diſcedere *Conſult. in l.ab emptio-*
ne 58. *de pactis* dixiſſet, explicans *Iuſtinianus in*
§.*final. quibus modis toll. obligat.* nondum ſoluto
pretio id fieri poſſe exponit, & ex eo *Aemil.Fer-*
ret. in §.*adeò. l.iuris gentium, de pactis*.

Quibus ita enucleatis planè conſtat poſt *dict.* 20
l.final. conſtitutionem nullam temporalem præ-
ſcriptionem ex illis, quæ in integrum reſtitutio-
nem admittebant, hodie minoribus currere,
ſed earum curſum fauore minoris ætatis inhibe-
ri, cuius fauoris vis adeò de iure noſtro Hiſpa-
no protenditur, vt non ſolùm illæ præſcriptio-
nes inefficaces contra minores decernantur, in
quibus antiquo iure locus erat reſtitutioni, ſed
omnes indiſtinctè, veluti expreſſis verbis *leg.*7.
*tit.*14. *& l.*9. *tit.*19. *part.*6. manifeſtè continetur.

SVMMARIVM.

Pupillus, nec tutoris auctoritate peculium conſti-
tuere poteſt, & quare? 1.
Peculium eſt homini perquam ſimillimum. 2.
Adoptio quare pupillis, etiam cum tutoris auctorita-
te interdicatur? 3.
Antonij Fabri *ratio reijcitur.* 4.
Pupilli appellatione, etiam minor quinque, & vi-
ginti annorum continetur. 5.
Martini Larriategni *coniectura circa explicatio-*
nem

nem, l.3. § patui autem, ff de peculio, *repro-
batur*. 6.
*Aetas quinque & viginti annorũ requiritur in con-
ſtituente peculium*. 7.
Mulier etiam peculium conſtituere poteſt. *ibidem*.
*Minor annis viginti & quinque, niſi iuſta cauſa,
& curatoris interueniente auctoritate, peculium
iam rite conſtitutum reuocare nequit*. 8.
*Tutori quare reuocatio, & non conſtitutio peculij
concedatur?* 9.

QVAESTIO XXIV.

Peculium conſtituere vt quis poſſit?

PÆdius[1] apud *Vlpianum in l.3. §.parui autem,*
1 *verſ.Idem aducit, ff de peculio*, vnico verbo
parum diſcuſſam inueſtigationem hanc, quo-
dammodò excutit, & abſoluit profetens, pupil-
lum non poſſe ſeruo peculium conſtituere, nec
tutoris auctoritate. Idemque probat *Celſus*,
teſte eodem *Vlpiano in leg.quam Tuberonis 7. in
principio, ff.eodem*, cui ſubſcribunt *ibidem* com-
muniter *Interpretes*, & *Petr. Gregor. ſyntagmat.
iuris lib.29.cap.14.num.13. Martin. Larriateg. ſe-
lectar.iuris ciuilis lib.1. cap.2. num.6. & 7.* forſan
vt aliquando nobis arriſerat, quia inciuile fo-
ret, vt qui ea ætate exiſtit, qua iure ipſo & na-
tura incapax habetur ad generandum, conſti-
tuere poſſet homini perquam ſimillimum,
vt *Papyrius Fronto* dicebat teſte *Marciano in l.pe-
2 culium 40. in principio, ff.de peculio*: alioqui enim
quæ cauſa eſſe poterat, vt tantũ pupillus, etiam
cum tutoris auctoritate, à peculij conſtitutione
arceretur, niſi quia ob impubertatis vitium,
vt naturali, etiã ciuili creationi impotens cenſe-
tur? Exemplo adoptionis, quæ eadem de cauſa
3 pupillis, licèt tutoris auctoritate, nequaquam
permittitur, *§.minorem, de adoptionibus*. Nam
ſicut tutoris auctoritas impuberem ad naturale
generationis munus habilem efficere nequit,
ita nec ad ciuile potentem reddere valet.

Nec aptior videtur illa ratio, quam in *d.§.par-
4 ui autem*, vulgò aſſignant *Interpretes*, & præcipuè
Anton. Faber. in rational. ſcilicet ideò pupillo,
ipſiuſque tutori peculij conſtitutionem adimi,
quia tali facto pupillus in manifeſtum diſcri-
men amittendi, aut ſaltim minuendi patrimo-
nij conijceretur, cùm tali caſu futurum ſit, vt ex
ſerui contractibus de peculio pupillus oblige-
tur. Nam qui cum ſeruo pupilli contrahit,
cum pupillo ipſo contraxiſſe videtur, *l.3. ver-
ſic.Contractum, ff.quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eatur*,
atque ita euenire poſſit facilè, vt eius quantita-
tis, quæ in peculio eſt, iacturam pupillus incur-
rat, interdum pro parte, interdum in totum:
ſiquidem hæc ratio non ſolùm euincit pupillum
ob eiuſmodi periculũ abſtineri debere à conſti-
tutione peculij, ſed etiam puberem vigeſimo-
quinto anno minorem, cui nõ minus, ipſiuſque
curatori alienandi, minuendique patrimonij
facultas interdicitur, *l.1. & ferè per totum titu-
lum de minoribus*.
5 Niſi dicamus, appellatione pupilli in *dict.
§.parui autem*, etiam puberes, minores tamen
viginti & quinque annis contineri, vt aliquan-
do in iure accidit, & probatur ex *§.nunc admo-
nendi*, vbi notant *Vveſembec.* & alij. *inſtit.quibus
alien. licet, vel non*. Quod non improbabile
puto, imò probabilius quàm excogitatum à 6
Larriategui, vbi ſuprà, cui neſcio quo munimine
libuit aſſerere, & vt ipſe loquitur, venit in men-
tem, *Pædij* ſententiam in *dict.§.* ab *Vlpiano* tan-
tum referri, non verò probari, vt aliàs de *Paulo
in l.1.§.ſi cohæredis 14. ff.ad leg.falcidiam*, cenſuit
Cuiac. lib.5. obſeruat. cap 14.

Qua ſententia vt veriori retenta, ex dictis ad
propoſitam quæſtionem planè elicitur, nonniſi 7
maiorem quinto & vigeſimo anno, ſiue maſcu-
lum, ſiue fœminam (nam & mulieres peculium
conſtituere poſſe, fatetur *Conſultus in d.§ parui
autem refert, & Petr. Gregor. vbi ſuprà*) conſti-
tuendi peculij facultatem nanciſci: quia eiuſ-
modi factum manifeſtum inuoluit periculum
amittendi, vel minuendi patrimonij, vt iam
oſtendimus: quod longè ab his omnibus eſſe
debet, qui propter minorem ætatem à rerum
ſuarum adminiſtratione excluduntur, vt iam
ſuo loco *hoc eodem anno*, oſtendimus.

Vnde ſequitur, quòd cùm eius ſit peculium
adimere, cuius eſt conſtituere, non anteà quem 8
à patre conſtitutum ſeruo peculium reuocare
poſſe, quàm præfinitæ maioris ætatis exiſtat,
niſi cum tutoris auctoritate, ſi iuſta cauſa ali-
qua ſuaſerit, id vtile proficuumque minori futu-
rum, argumento *d.§.parui, verſ.In furioſ.* & tex-
tus in l.quam Tuberonis 7. in principio, ff. eodem.
Ex quibus ita docet *Antonius Faber in rationali
ad dict. l.quam Tuberonis, & ad dict. §.parui*, vbi
& illam diſcriminis cauſam ſubiungit permiſſæ
reuocationis, & negatæ conſtitutionis peculij 9
tutori, quia eſt ergo difficilior, & pupillo pe-
riculoſior peculij conſtitutio quàm ademptio,
nec peculium vllum cõſtitutum eſſe poſſe, quod
etiam adimi non poſſit. Nam cùm homini ſi-
mile ſit, vt propè notauimus, mortale, vt ſit
neceſſe eſt, quod tunc autem moritur, cum adi-
mitur, *d.l.peculium 40. & l.4. eiuſdem tituli*.

SVMMARIVM.

NEmo *poteſt abſque debitis ſolemnitatibus iura
ſua cedere ante quintum & vigeſimum an-
num*. 1.
*De actione ad rem idem eſt iudicium, quod eiuſdem
rei*. 2.
*Ceſſio à minore, ex neceſſitate fideiuſſori ſuo facta,
etiam abſque ſolemnitatibus valet*. 3.
*Vt minor ſine ſolemnitatibus bona immobilia alie-
nare nequit, ita nec actiones ad ea cedendi ius
habet*. 4.
*Ceſſio illius iuris, quod tantùm bona mobilia reſpicit,
rectè à minore fieri poteſt*. *ibid*.
*Si minori competat electio fundi vel pecuniæ, hanc
alternatiuam actionem cedere ipſi non licebit*. 5.
Ceſſio minori facta, nullius eſt momenti. 6.
Minor potentior dicitur. *ibidem*.

QVAESTIO XXV.

Cedens, vel ceſſionarius, cuius ætatis eſſe debet?

1 CEdentem iura ſua, & actiones, quas ad res immobiles habet, quinque & viginti annorum eſſe debere, inde planè colligitur, quòd minori abſolutè, nulla adhibita ætatis diſtinctione, hæc cedendi facultas, abſque decreto, & debitis ſolemnitatibus, penitus inhibetur, *l. ſed ſi pecuniam 3. §. ſi ius, ff. de rebus eorum, l. ſi ad reſoluendam 7. C. de prædijs, & alijs rebus minor.* Quibus probatur, non ſolùm res immobiles, ſed nec ius ad ipſas poſſe minores remittere, aut cedendo alienare, docent expreſſe *Bertach. in repertor. verb. minor alienat. verſ. Minor an cedat iura ſua, Euerardus in loco à minoribus ad Eccleſiam num. 10. Simoncellus*, qui innumeros refert *de decretis lib. 1. tit. 3. caſu 1. num. 2. Caldas Pereira de emptione & venditione cap. 13. num. 11. & cap. 24. num. 62. in principio, Bertazol. de clauſ. clauſ. 10. gloſſ. 2. num. 13. in fine.*

2 Et ſuadetur ea validiſſima ratione, quoniam de actione ad rem idem eſt iudicium quod eiuſdem rei, *d. l. ſi ad reſoluendam*, ex qua ita obſeruat *Simoncell. dict. loco num. 3. & Pereira d. cap. 13. num. 11.* at minori rerum immobilium alienatio niſi præuia ſolemnitate, nequaquam permittitur, *totus titulus de rebus eorum, & C. de prædijs & alijs rebus minor.* ergo neque immobilium ceſſio ipſi permittetur.

3 Niſi eo tantum caſu, vt ſingulariter obſeruat *Albert. Galeota in ſua Margarita cap. 4. num. 5.* & poſt eum *Simoncell. d. tit. 3. num. 2. in fin.* quo minor cedat actionem fideiuſſori ex neceſſitate, nam tunc abſque aliqua ſolemnitate ceſſio iurium ad res immobiles, quamuis à minore facta, effectum ſortietur.

4 Quod non ſolum procedit in iuribus & actionibus ad immobilia pertinentibus, vt dixi, ſed etiam in competentibus ad res mobiles, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, quoniam vt hæ etiam abſque ſolemnitate diſtrahi à minore nullatenus poſſunt, ex noua conſtitutione *l. lex quæ tutores, C. de adminiſtrat. tutor.* ita nec earum actiones ſine prædicta ſolemnitate poterunt ab ipſo vtiliter, & validè cedi, vt multis relatis docet *Simoncellus vbi ſuprà num. 4. verſ. At verò*; ſecus verò ſi ad res mobiles iura competant, quæ minimè ſeruando ſeruari poſſunt, ſiquidem vt res ipſas poteſt minor ſine decreto, & alijs ſolemnitatibus alienare, ita & earum iura, & actiones, quarum vna cum ipſis rebus natura & iudicium exiſtit, veluti in principio notauimus, & probant expreſſe *Bartol. in l. mouentium, ff. de verborum ſignificat. Redoanus de alienat. rerum Eccleſiaſt. fol. 68. num. 15. & Simoncell. dict. loco.*

Quid autem ſit dicendum, vbi minori com-
5 petit electio ad rem mobilem, quæ ſeruando ſeruari non poteſt, & ad immobilem, aut mobilem, quæ ſeruari rectè valet? egregiè diſputat *Simoncellus num. 5.* qui & *num. 8.* contra omnes Scribentes concludit, non licere minori actionem ſibi alternatiuè competentem, videlicet ad fundum, vel pecuniam, abſque iudicis auctoritate cedere, aut alienare, cùm ex tali ceſſione ſequi poſſit alienatio, quæ dicitur minori prohibita: vtilius enim eſt à principio occurrere, quàm poſtea ſecuta alienatione prouidere: argumento *l. vlt. C. in quibus cauſis in integrum reſtitut. non eſt neceſſar.*

Nec ſolum dicta iurium ceſſio actiua minori 6
prohibetur, ſed paſſiua etiam ipſi omnino interdicitur: quare ceſſionem in minorem fieri non poſſe reſoluunt *Iacob. de S. Georgio in l. 1. C. ne liceat potentiorib. nu. 18. Duenas regul. 88. ampliat. 1. & Caldas Pereira de emptione & vendit. d. cap. 24. num. 62.* quoniam minori plura remedia & priuilegia competunt, quibus potentior dicitur.

SVMMARIVM.

A Studijs auocari nemo poteſt ante annum quintum & vigeſimum. 1.

Qui ad annum vigeſimumquintum ſine aliquo profectu literis operam dederunt, in poſterum minimè ſcire poſſe præſumuntur. ibidem.

Ad annũ vigeſimumquintũ membra noſtra augmentum, & cretionem accipiunt. 2.

Iuuenilis ætas eſt ad diſcendum aptior. 3.

Senectus rudis, & ſtudijs inepta dicitur. ibidem.

Nullam ætatem ſeram eſſe ad diſcendum, quomodò accipiatur? 4.

Legatum ſtudiorum cauſa conſanguineis relictum; etiam maioribus quinto & vigeſimo anno debetur. 5.

Ei qui ſine aliqua vtilitate ad annum quintum & vigeſimum literis operam dedit, poſt hanc ætatem legatũ ſtudiorum cauſa relictum minimè debet præſtari. ibidem.

Vbi duo concurrunt ad legatum ſtudiorum cauſa relictum, minor annis viginti & quinque debet præferri. 6.

Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum puero optimæ indolis & ſpei, vt licèt linguam Latinam ignoret, poſſit ad minores ordines promoueri? 7.

QVAESTIO XXVI.

Quantum temporis abſque profectu aliquem ſtudijs impendiſſe ſufficiat, vt à diſcendi in poſterum ſpe deſtitutus credatur?

IMperatores *Diocletian. & Maximian. in leg. 1. C. qui ætate vel profeſſione ſe excuſant lib. 10.* 1
prouidendo publicæ vtilitati, & literis inſudantium ſpei decreuerunt, vt ſinguli vſque ad vigeſimumquintum annum ætatis ſuæ ſtudijs non auocarentur, ea ratione exiſtimarunt *Bart. Ioannes de Platea, & Lucas de Penna ibidem*, quos ſequitur *Bertach. verb. Maior, verſ. Maior 25. annorum ſub num. 10. fol. mihi 106.* Quia Imperatores crediderunt vix futurum eſſe, vt qui toto hoc temporis curriculo, & quidem inutiliter ſtudijs operam nauarit, poſtmodũ mateſcente ætate proficiat. Hincque quaſi vno eodemque calamo communiter Scribentes deducunt,

priui-

Digitized by Google

priuilegia Scholarium anno 25. expirare: quia poſt non præſumuntur multum diſcere: quod docuit *Bartolus vbi proximè*, & cæteri, quos refert *Ioannes Oinotomus in rubrica inſtitut, 3.part. num. 10. in nota marginali*.

2 Et quidem ſumma ratione, cùm ad hanc vſque temporis partem membra noſtra cretionem & augmentum recipiant, eaque adueniente, & animus, & mens roborentur, vt ex *Platonis, & Ficini* placito in aliam rem obſeruauit *Alcibiades Lucarinus de fiduciaria tutela cap.6. numer.13.* & ex Medicis probat *Andreas Laurent. tom.2. tract.4. cap.2.* ergo cùm poſtea & membra, animus, ſenſus, & ingenium decreſcant, in ſenectutemque labantur, qui retro acta ætate, quam toto nixu ſcientiam coluit, non fuit aſſecutus, conſequendi in poſterum meritò deſperare poterit: eſt enim iuuenilis ætas ad ſtudium apta, & idonea: vnde dicitur Eccleſ. c.6. *Fili à iuuentute excipe doctrinam*, & rurſus cap 47 de Salomone: *Quemadmodũ eruditus eſt in iuuentute ſua*: quibus conuenit Seneca epiſtol. 108. *Quia iuuenes*, inquit, *poſſumus diſcere, & facilem animum atque tractabilem ad meliora conuertere, quia hoc totum tempus idoneum eſt laboribus, idoneum agitandis per ſtudia ingeniis, & exercendis per opera corporibus: quod ſupereſt ſegnius, & languidius eſt.* Idque D. Paulus indicat 2. ad Timot. 3. quò enim quiſque eſt iunior, hoc perſpicacior, & docilior eſſe iure præſumitur, vt ſecundum *Gloſſam in l. Gallus in principio, verb. Si filius, aut fiat m, ff. de liberis & poſthum.* refert *Ioan. Oinotomus in proœmio inſtit. 3. part.* probat latè *Tiraquel. de iure primogen. in præfatione num. 208.* nouiſſimè *Camil. Bald. in phyſiog. Ariſtot, 2. part. cap. 8. fol. 84.* Quare *Vlpianus in l. præcipiunt 37. ff de ædilitio edicto*, incidiſſe in edictum venditorem putat, qui pro nouitio veteranum ſeruum diſtraxit, Præſumit enim ea mancipia, quæ rudia, & exiguæ ætatis ſunt, ſimpliciora eſſe, & ad miniſteria aptiora, & dociliora: trita verò mancipia, & veterana, difficile eſſe reformare, & ad ſuos mores formare. Vnde *Theognis Græcus* ille vates: *Ne doceas, inquit, me ætas iam fecit indocilem*, & *Euripides in Bacchis* ſimile canit: *Senem ſenex, & ipſe te erudiuero*, quibus ſuccinit quod *Diogenem* dixiſſe fertur, ideſt, mortuo mederi, & ſenem admonere idem eſſe. A quo nec diſſentit quod vulgò circumfertur, ſcilicet, *ſenem Pſi-*
3 *tacum negligere ferulam*, nam vt inquit *Apulleius* in floridis, *Diſcit autem ſtatim pullus vſque ad duos ſuæ ætatis annos: ſenex autem captus, & indocilis, & obliuioſus*; idque etiam probat *Vliſſes Aldro. Ornithologiæ lib. 11. cap. 1. fol. mihi 333.* Hincque ſenis Doctor prouerbialiter in eum dictũ *Eraſmus* probat *Chiliad. 1. centur. 2. adag 60* qui in re ſera atque intempeſtiua fruſtrà ſumit operam, ſiquidem vt eſt iuuenta docilis, atque in quemuis habitũ ſequax, ita ſenecta intractabilis, tarda atque obliuioſa ea ratione, inquit *P. Franc. de Mendoza in viridario lib. 3. problem. 2. num. 15.* quia ſi ſenes ſunt imperiti, doceri vlterius nõ poſſunt propter ſenſuum hebetudinem, & quandam naturalium facultatum ſtupiditatem, quod anteà Caſſiodoro placuiſſe videtur, cùm ait: *Quod in iuuentute non diſcitur, in matura ætate neſcitur*, & cõducunt quæ adagio ſequenti idem *Eraſmus* ratiocinatur, vt oſtendat iuuenes multò dociliores eſſe ſenibus, quod quàmpluribus rationibus exhibitis *Ariſt.* probat *Problem. ſect. 30. quæſt. 4.* & indicaſſe videtur *Iuſtinian. in proœmio inſtitut.* dum cupidæ legum iuuentuti, iuris illa rudimenta conſecrat. Adſtipulatur *l. vnica, verſ. Et quoniam, C. de ſtudiis liberalibus vrbis Romæ lib. 11.* docet *Gloſſa in l. t. de Athlet. lib. 10* Qua ratione, cum *Eudamidas Xenocratem* videret ſeniorem adhuc in Academia verſantem, & audiret eſſe *Sophiũ*, qui virtutem quæreret, exclamauit, *Et quando hic vtetur, ſi eam adhuc quærit?* Cui conuenit *Bartoli* dictum *in proœmio iſtitut. num. 16.* vbi admonet, quòd ſi videas aliquem ſenem inſtitutarium, & audientem prima elementa, dicas ei: Amice tu eris aduocatus in alio ſæculo.

Quibus minimè refragatur *Seneca Stoicorum* 4
doctiſſimi peruulgata illa ſententia *epiſtol. 76.* nullam ſcilicet ætatem ſeram eſſe ad diſcendũ, quæ Diui Auguſtini teſtimonio fulcitur *in cap. ſi habet 24. quæſt 3. Senex enim à iuuene*, inquit, *& Epiſcopus tot annorum à collega, nec dum anniculo paratus ſum doceri*, ex quo Sacerdotes admonet *D. Clemens in cap. nullus ſiu. 38. diſtinct.* ne probet opprobrium ſenectutis à paruulis, vel minimis eruditis ſi quid fortè eſt vtilitatis, aut ſalutis, inquirere negligant. Conducit *leg. apud Iulianum 20. ff. de fideicommiſſ. libertat.* vbi *Pomponius Iulianũ* illa verba dixiſſe refert: *Nam ego diſcendi cupiditate, quam ſolam viuendi rationem optimã in octauum, & ſeptuageſimum annum ætatis duxi: memor ſum eius ſententiæ, qui dixiſſe fertur. Etſi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiſcere.* Aſſentitur *Cicero lib. 5. de finibus*, *Beatus eſt*, inquit, *cui etiam in ſenectute contingerit, vt ſapientiam, veraſque opiniones aſſequi poſſit*: nam vt admonet *Seneca epiſt. 76. tandiù diſcendũ eſt, quandiu neſcias, & ſi prouerbio credimus, quandiù viuas.* Et demum ne in re adeò omnibus expedita tempus, quod aiunt, conteramus, & à doctiſſimis *Franciſco Balduino, & Io. Borcholten in d. proœmio inſtitut.* necnon & *Tiraquel. de iure primogen. in præfat. num. 203.* & à *Martino Nauarro in relection. cap ſi quando except. 18. num. 8. de reſcriptis & in relect. cap. nouit. num. 1. & 2. de iudiciis, & tractatu de horis Canonicis cap. 16 num. 30. & in cap. numquid Caim. de pœnitent. diſt. 1. Rebuf. libellulo de his quæ neceſſaria ſunt literarum ſtudioſis 3. requiſita, in princip. Tiberio Deciano reſponſorum crimin, volum. 1. reſponſ. 43. num. 20.* noſtro *Alphonſo de Lara in compendio vitæ homin. cap. 31. nu. 4.* & anteà à *Nicolao Gimonteo in Enchiridion. tit. 4. cap. 1. num. 10.* & doctiſſimo, religioſiſſimoque viro *P. Franc. Aguado in Chriſtiano ſapiente tit. 1. cap. 5. à nu 15.* nimia ſedulitate congeſta tranſcribamus, dicendum eſt, ea omnia certiſſima & indubitata exiſtere: ex hiſque quàm belliſſimè deduci, nullum tempus ad diſcendum haud opportunum videri: Nos verò illud tantùm adſtruimus, ſecundùm naturæ & iuris ciui-

lis

lijs regulas, quaſi impoſſibile reputari, vt temporis altinti progreſſu poſſit literas aſſequi, qui cùm in eas ad annum vſque quintum & vigeſimum totis viribus contendiſſet, illas minimè potuit complecti.

5 Ex quo aduerſus nonnullos iſtius temporis pragmaticos infero, legatum, ſeu fideicommiſſum ſingulis de familia, vel de municipio ad ſtudendum relictum, quibuſcumque, & qualiſcumque ætatis hominibus etiam octuagenarijs deberi, cùm hac ætate diſci poſſe, tot virorum exemplo moneamur, quorum ſupra relati meminerunt, & probatur *Moyſis* teſtimonio in *cap. fin. 36. diſtin.* docet *Rebuf. in d. authent. habita num. 73. Alphonſ. Perez de Lara d. cap. 31. num. 4.* quidquid ſecus voluerit *Greg. Lopez in l. 4. tit. 7. part. 2. verb. Comencaſſen*, vbi aſſerit, relictum ſtudiorum cauſa vigeſimum & quintum annum excedentibus non deberi: illis verò ſolummodò huiuſmodi legatum non præſtabitur, qui adeò rudes, & hebetioris ingenij fuerint experti, vt cùm in annum vigeſimumquintum ad bonarum artium diſciplinam inuigilaſſent, ſua adhuc inſcitia, & ignorantia, vt primitus detinentur, ſiquidem iuri & rationi cõſentaneum videtur, vt quæ cauſa relinquuntur, his tantùm impertiantur, qui communi opinione poſſint dare operam ſtudijs, vt argumento *l. nec ſemel 12. §. ſi in habitatione, ff. quando dies leg. cedat*, docet *Menoch. lib. 4. de præſump. cap. 199. num. 19.* & expreſſius *Steph. Gratian. diſcept. forenſ. 2. par. c. 254.*
6 *num. 35.* At ſi concurrant ad legatum maiores vigeſimoquinto anno, & eo minores, cæteris paribus, minores eſſe præferendos docet *Parlador. quotid. quæſt. q. 14. num. 13.* & meritò: nam licèt hac ætate maiores omninò à Muſis, vt ipſe *Parlad.* ait, alieni non cenſeantur, minores tamen ipſis longè aptiores videntur.

7 Hinc eſt nonnullos voluiſſe, Epiſcopum ſolum cum puero bonæ indolis, & qui ſit pro ætate docilis, diſpenſare poſſe, vt anteà quam Latinam linguam intelligat, poſſit ad minores ordines promoueri; iuxta *Menochij* doctrinam *lib. 2. de arbitr. centur. 5. caſu 425. nu. 58.* vbi inquit ſecundum Cõcilij Tridentini decretum *ſeſſ. 23. de reformat. cap. 11.* poſſe Epiſcopum arbitrari magis expedire Eccleſiæ, ſi ordines conferat ei, qui etſi adhuc Latinam linguam non intelligit, eſt tamen bonæ indolis, & pro ætate docilis: quia illiteratus dici nequit puer, qui pro ætate didicit, & oſtendit pro tẽpore proficere poſſe, idem docet *Rebuf. tract. de pacificis poſſeſ. nu. 215.* quare ipſe *in praxi beneficiali tit. de Clericis, & quibus, & quomodo creentur num. 28.* ſententiam eorum qui affirmant, non poſſe Epiſcopũ diſpenſare in ſcientia ad ordines requiſita, limitat niſi cum puero, qui modicam ſcientiã habet, quando eſt ſpes futuri profectus. Quam opinionem ex *Innocentio, Dominico & Turrecrem*, valdè probabilem appellat *P. Thom. Sanchez lib. 7. conſil. moral. cap. 1. dub. 45. num. 13.* etſi contrariam, ſcilicet, etiam cum puero optimæ indolis, & ſpei, diſpenſare Epiſcopum nõ poſſe, vt ſaltim minores ordines ſuſcipiat, veriorem dicat *num. ſeqq.*

SVMMARIVM.

*V*Sque ad vigeſimum quintum ætatis annum licèt puellis educationis cauſa intra monaſteria exiſtere. 1.

Si parentes repetant puellas, quæ cauſa educationis ſunt in monaſterijs, illicò, etiam non ſpectata ætate viginti & quinque annorum, ſunt eis reſtituendæ. 2.

Ad annum quintum & vigeſimum tantùm ſolet facultas diſcendi perdurare. 3.

Quamuis finito termino educationis puellæ non egrediantur, excommunicationem tamen non incurrunt, 4.

An qui ex iuſta cauſa fuit monaſterium monialium ingreſſus, finita cauſa, niſi egrediatur, excommunicationem incurrat? ibid.

Ex alia qualibet iuſta & honeſta cauſa, etiam vltra prædictam ætatem, puellæ in monialium monaſterio eſſe poſſunt. 5.

QVÆSTIO XXVII.

Ad quod vitæ tempus puellæ educationis cauſa intra monaſteria eſſe poſſint?

AD vigeſimumquintum annum ætatis earum id ſolummodò licere, ſacra Eminentiſſimorum Cardinalium Congregatio pluries cenſuit, in *cap. 5. Concilij Tridentini ſeſſ. 25. de regularibus*, his verbis: *Item educatio ſaltem extenditur vſque ad vigeſimumquintum ætatis annum*, & rurſus: *Neque ibi permanere permitti debent*, ſcilicet puellæ *vltra ætatis ſuæ annum* 25. ita referunt *Farinacius, Ioan. Gallemart. & Bellarminus d. loco Concilij, & Cerola in praxi Epiſcopali 1. part. verb. Moniales, verſ. Ad vndecimum. Fr. Ioan. de la Cruz de ſtatu religionis lib. 1. cap. 5. dubio 2, in fine, quinto notabili. Aloyſius Riccius in praxi fori Eccleſiaſtici deciſ. 754. Paul. Fuſcus de viſitatione lib. 2. cap. 18. num. 27 & 28.* vbi hoc non eſſe contra decretum Concilij affirmat *Anton. Cucus inſtitut. maiorum lib. 3. tit. 1. num. 11. Emanuel Sà in aphoriſmis confeſſar. verb. Monaſterium nu. final. Auguſt. Barboſa in remiſſionibus ad dict. locum Concilij litera V. Ruſuſque in collectan. eiuſdem numer. 104.* & priùs docuerat *P. Sanchez* alios referens *lib. 6. ſumma cap. 16. n. 61. & 63.* Et hoc verum eſt, niſi ante prædictũ tempus parentes eas à monaſterio abſtrahere voluerint: nam hoc caſu eadem Congregatio cenſuit, non ſpectato 25. anno, protinus eſſe illis reſtituendas, teſte *Ioanne Gallemart, vbi ſuprà*, quia vt inquit *Sanchez lib. 4. eiuſdem operis cap. 18. num. 9.* puella, quæ ſolius educationis cauſa fuit monaſterium ingreſſa, poteſt exire, & extrahi quandocumque placuerit. 1 2

Cuius rei nullam rationem adferunt ſuprà ſcripti Authores: & certè ſi aliqua reddi poteſt, illa ſit oportet, quia poſt hanc ætatem nemo, ſiue vir, ſiue fœmina, maximè quæ à primis annis diſciplinis operam nauauit, præſumitur multum diſcere poſſe, vt ex *l. 1. C. qui ætate, vel profeſſione lib. 10.* docet ibidem *Bartol. & Ioann.* 3

Oliuotom.iu rubr.inſtit.3.part.n.10.in nota marginali, noſque alibi fuſiùs probauimus. Ergo cùm ingreſſus puellarum in monaſteria monialium, cauſa diſcendi, & educationis permitteretur, finita iam ætate, qua regularitèr diſci ſolet, & finiatur operæ prætium eſt ipſa habitatio intra ſepta monaſterij, cùm ex defectu cauſæ iuſtificantis illicita eſſe incipiat, argumento eorum, quæ tradit *Bonacina de clauſura tom. 1. quæſt. 4. puncto 4. num.22.* & nouiſſimè *Merola in diſputat. Theolog. mor. tom.1. diſputat.1. difficul 7.nu.498.*

4 Nec ideô arbitramur, abſoluto termino educationis, ſi ſtatim puellæ non egrediantur, eas in pœnas & cenſuras incidere contra ingredientes ſine iuſta cauſa monialium ſacra domicilia prolatas, vt de illis *Bonacina*, & *Merola* cenſent, qui cum licentia, & honeſta occaſiono ingrederentur, finito miniſterio multo ſpatio ibi permanſerunt. Quia, vt inquit *Robert. Bellarmin. dict. loco Concilij*, Sacra Cardinalium Congregatio declarauit ipſas nullas pœnas incurrere his verbis: *Item abſoluto termino educationis, ſi non ſtatim egreditur puella, nullos incurrit pœnas, ſed Epiſcopus prudenter præfigat terminũ, vt eligat, vel egrediatur &c.* Pro qua declaratione faciunt quæ ex *Sanchez. vbi ſuprà numer.69.* contra *Bonacinæ*, & *Merolæ* ſentẽtiam proximè relatam obſeruat nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut moral. part.3. tractat.2. de dubijs regular. reſolut.67. verſ. Sed ego.*

5 Igitur ex prædicta ratione optimè colligitur, puellas ſolummodò educationis cauſa monaſteria monialium ingredientes, vltra vigeſimum quintum ætatis annum ibi minimè perſiſtere poſſe, non verò eas, quæ non ratione melioris educationis, ſed quia tutò domi ſuæ ob tenues facultates ali nequeunt, & à propinquis alimẽta ſuppeditantur, ea lege, vt in monaſterio aliquo collocentur; aut quia parentibus, & cognatis deſtitutæ, abſque ſuſpicione ibi manere cupiunt, donec idonea nubendi ſe offerat occaſio, vel alia ſimili honeſta cauſa in monaſteria abduntur; ſiquidem cum nullo temporis ſpatio hæ cauſæ circumeludantur, aut certam, vel determinatam habeant ætatem, toto vitę ſuæ ſpatio licitè eiuſmodi puellæ cum monialibus eſſe poterunt, vt omnes ſuprà relati fatentur, & pręcipuè *Sanchez dict. cap. 16. num. 64.*

SVMMARIVM.

Qvi propria rei idoneus adminiſtrator non eſt, nec aliena eſſe poterit. 1.

Minor annis viginti & quinque tutor dari nequit. 2.

Perfecta ætas tutelæ, quæ dicatur? 3.

Tempore Iuriſconſultorum etiam minores tutelam gerebant. 4.

Aetas ad tutelæ officium requiſita, an extremè completa eſſe debeat? 5.

Ad tutelare munus eadem ætas in fœminis ac in maſculis exigitur. 6.

Vtrùm in his Regnis, & Luſitania, adſit conſuetudo admittendi fœminas, licèt minores, ad tutelæ adminiſtrationem? 7.

Minor, cui ex Principis reſcripto propria bona committuntur, ideò aliena adminiſtrare non poteſt. 8.

Diſpenſatio, quæ relaxatio eſt iuris communis, debet ſtrictiſſimè, & non vltra expreſſum in ea, accipi. 9.

L. fin. C. de legit. tutel explicatur. 10.

Minor, qui Iuriſconſultorum tempeſtate tutor nominabatur, nomine tantùm erat tutor, & alius interim conſtituebatur, qui tutelam gereret ibid. & ſequent.

L. quæro 32. § Lucius, ff. de teſtament. tutel. intelligitur. 12. & ſequenti.

Si de facto fuerit minor tutor deſignatus, quæcumque ab ipſo fiant, etiamſi iuramento firmentur, nullius erunt roboris. 14.

Qui tenetur pupillo tutorem petere, non liberatur, ſi minor tutor illi fuerit deſignatus. 15.

Bona illius, qui cùm eſſet minor, fuit, licèt inutilitèr, tutor datus, non ſunt tacitè pro tutela obligata. 16.

Quæcumque de tutore dicuntur, & in curatoribus adulti, furioſi, & prodigi, locum habent. 17.

L. 1. tit. 7. lib. 3. fori legum, exponitur. 18.

Leges fori quam vim habeant? 19.

Hoſpitalarij quæ ſit ætas legitima? 20.

Hoſpitalarij, & Hoſpitalium Magiſtri, tutoribus aſſimilantur. ibid.

Curator bonis datus, maioris ætatis eſſe debet. ibid.

Proximiori agnato, cui tanquam minori fuit adminiſtratio bonorum abſentis denegata, & remotiori concesſa, an ſit poſt legitimam ætatem concedenda? 21.

Adminiſtratoris bonorũ Reipublicæ, quæ ſit ætas? 22.

Adminiſtratoris bonorum Reipublicæ, & Syndici, idem eſt munus. 23.

Fœminæ in caſibus, in quibus tutrices, vel curatrices eſſe poſſunt, quam ætatem habere debeant? 24.

QVAESTIO XXVIII.

Ad officium tutoris, curatoris, hoſpitalarij, vel alterius adminiſtratoris obeundum?

QVi ob lubricum ætatis, & iudicij fragilitatẽ, à propriæ rei adminiſtratione arcẽtur, vix alterius diſpoſitioni, & expeditioni ſufficiẽt, argumẽto *l. ſic eueniet 21. ad legem Iuliã, de adulter.* non enim decet eos ad aliena negotia gerenda admittere, quorum, veluti *Imperator Iuſtinianus* apertè fatetur *in princip. Inſtit. de curator.* ea imperfecta natura eſt, vt ſua negotia tueri, & expedire non poſſint, iuxta illud *cap. indecorum 3. de ætate, & qualitate.* Ita poſt antiquiſſimum, necnon & doctiſſimum *Theophylum in titulo de fiduciaria tutela in fine*, ibidem ratiocinantur *Syluester num. 2. Nicaſius un. 5. & lib. ſingulari ad eundem titulum, Alcibiades Lucarinus cap. 6. numer. 19.* & docuit manifeſtè idem Imperator *in l. fin. verſic. Differetis, C. de legit. tutel.* Etenim qui rebus ſuis malè proſpicit, numquam benè prouidebit alienis, ex ſententia *Baſil. exhort. c.18. & Dominici Taſonis obſeruat. iuriſdic.3. verſic. 3. num. 33.* Hęc ratio eſt, quare nemo ante perfectam viginti & quinque annorum ætatem, vt impu- 2

beris bona, & perſonam adminiſtrer, in tuto-
rem deligitur. Cùm etenim omnibus indiſtin-
ctè minoribus, qui prædicti temporis metas
minime tranſilierunt, bona auferantur, tuto-
ribus, vel curatoribus in id conſtitutis, vt ip-
ſorum curam, & adminiſtrationem proprio
periculo ſuſcipiant, vt ex integris *titulis de tute-
lis, & minoribus* apparet, conſectarium elicitur
illos tutores eſſe non poſſe, qui tutorum, vel
curatorum conſilio, & induſtria egent. Cui
enim ferendum eſt, eundem eſſe tutorem, & ſub
tutela conſtitui? vti rectè argumentatur *Iuſti-
nianus in d. l. fin. C. de legit. tutela*, & confir-
mat *Gutierr. de tutelis 1. par. cap. 7. num. 20. ver-
ſic. Denique.* Quare vulgatum tam iuris quàm
Scribentium axioma eſt, tutores non niſi eos
dari aut nominari, lege, iudice, aut teſtamen-
to poſſe, qui viginti, & quinque annorum æta-
tis ſunt. Ita profert Conſultus *in l. quæro 32.
§. Lucius, de teſtament. tutel.* & expreſſius *Iuſtin.
in dict. lib. fin.* ibi: *Nemo neque frater, neque
alius legitimus in tutelam, ſiue ingenui, ſiue liberti
vocetur antequàm quintum, & vigeſimum ſuæ æta-
tis annum impleat, §. item maior. inſtitut. de ex-
cuſat. tutor.* ibi: *Minores autem viginti & quinque
annis olim quidem excuſabantur: noſtra autem
conſtitutione prohibentur ad tutelam, vel curam aſ-
pirare, adeò vt nec excuſatione opus ſit.* Idemque
diſponitur de iure noſtro patrio, *l. 4. titul. 16. &
in l. 2. titul. 17. in fine part. 6.* de qua legiti-
ma ætate viginti, & quinque annorum acci-
piendi ſunt *textus in l. fin. in fine, C. de legitim.
hæred.* & in *§. fin. de fiduc. tut.* quibus omnibus
cauſetur, eos dũtaxat tutelæ officio fungi poſſe
3 qui perfectę ętatis sũt. Nã vtvbique dictas le-
ge exponit *Gloſ.* quoad tutelã attinet perfecta
ętas quinq; & viginti ãnorũ eſt. Cui etiã accedit
Caldas in l. ſi curat. verbo Sine curatore, n. 111.
poſt *Iuſt.* ſcilicet conſtitutionem, nam, vt ipſe
4 Imperator ſcribit *in dict. §. item maior*, minores
viginti & quinque annis olim à tutela excuſa-
bantur. Ex quo rectè infert *Menoch. conſil. 478.
num. 21. in principio volum. 5.* quem refert *Gutier-
rez. vbi ſuprà num. 19. & Caldas* loco proximè
relato, quod ante promulgationem Iuſtinia-
neæ conſtitutionis permiſſum erat minori non
propoſita ætatis excuſatione alterius tutelam
5 gerere: ſufficiebat enim eo tempore puberes
eſſe, qui tutores aſſignandi erant vt ex *Mode-
ſtino in l. non ſolum 10. §. ſi libertus, ff. de excuſa-
tionibus*, conięctari licet, & indicare videntur,
*Iacob. Bonior in legum ænigmat. cap. 3. n. 7. Iacob.
Cuiac. in d. l. fin. Caldas Pereira in l. ſi curatorem
habens, verbo Sine curatore conſtitutus, num. 111.
& Gutierr. vbi proximè num. 19.* Itaque ſubin-
telligendus erit Conſultus *in l. tutela 16. ff. de
tutelis, l. quo defuncto 4. de legitim. tutorib.* cùm
inquit, legitimas tutelas tantùm ad liberos vi-
rilis ſexus, & perfectæ ætatis deſcendere: per-
fecta enim ætas Modeſtini tẽporibus ad tutelare
munus exercendum, pubertatis erat, vt iam
monuimus; & vel ex eo ſolùm apparere poteſt,
quod *Iuſtinianus in dict. §. item maior*, ſcribit
nempe, ante ſuã conſtitutionem minores à tu-
telis potuiſſe excuſari, ſed ab eis non arceri, ſi
vltrò gerere vellent. Quod ita ab eodem Im-
peratore immutatum eſt, vt nullus omnino mi-
nor, quamuis tutelæ cupidus, ad ipſius admi-
niſtrationem admittatur. Requiritur enim ad
tanti muneris geſtionem, maior viginti & quin
que annorum ætas plene completa, vt in ex-
preſſo comprobant *Hieron. Verius in repetit. l.
ex facto num. 163. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtitut.
Caldas Pereira in l. ſi curatore, num. 111. C. de in
integr. reſtit. Paul. Montan. de tutelis cap. 23. nu.
28. Hugo Donell. commentar. iuris ciuilis, lib. 3.
cap. 3. circa initium, & cap. 7. verſic. Quoad tuto-
res, Surdus de alimentis, titul. 9. q. 44. num. 49.
Guilier Mainer. in l. quo tutela num. 2. de reg. iur.
Anton. Faber in iuriſpondent. Papin. titul. 15. prin.
1. illat. 7. Card. Tuſch. pract. concl. iuris, lit. T.
concl. 419. num. 1. P. Molina tom. 1 de iuſt. & iur.
diſput. 221. num. 4. Villalob. in antinom. lit. T. nu.
38. Petr. Gregor. lib. 11. ſyntagm. cap. 6. nu. 9. Ioan.
Gutierr. vbi ſupr. Barboſa in remiſſio. ad ll. Luſita-
niæ 2. tom. lib. 4. tit. 104. §. 3. num. 4. Alcibiades
Lucarinus de fiduciaria tutela, cap. 6. num. 16.* vbi
prædictam ætatem completam eſſe debere af-
firmat, & *num. 18.* de momento ad momentum
eſſe computandam refert: quamuis contra-
rium fuerit amplexus Miſingerus *in dict. §. item
maior. num. 8.* hoc caſu defendens annum vige-
ſimum quintum cœptum pro completo habe-
ri, argumento *l. ad Rempublicam, de muner. & 6
honor.* cui conſentit *Piſon ibid. num. 7.* tenet ſu-
periorem ſententiam nouiſſimè *Ioan. De Kerus
lib. 2. diſertat. 10. num. 7.* idem etiam in matre
tutrice proferens, ſi quidem ad tutelare offi-
cium par ætas viginti, & quinque annorum in
maſculis, & in fœminis exigitur (licet a patre
in teſtamento filiorum tutrices fuerint deſigna-
tæ, vt poſt longam diſputationem concludit
Gutierrez dict. cap. 7. num. 32. cum ſeqq.) *l.
matres 2. C. quando mulier tutel. offic.* ibi: *Vt mu-
lier ſi ætate maior eſt, tunc demum petendæ tutelæ
ius habeat, &c.* vbi inſinuat *Gloſſa verbo Maior*,
& confirmat *Borguinus Canale. de tutore c. 1. n.
148. cum ſeqq. Card. Tuſch. d. lit. T. concl. 419.
num. 2. Anton. Piag. eodem tract. q. 3. n. 10. Ioan.
Gutierr.* alios referens *d. 1. p. cap. 7. n. 26.* vbi con-
tra Monterroſum & Molinam hoc verum pu-
tat, niſi aliud conſuetudine, vel ſtatuto diſpo-
neretur: tunc enim, vt *n. 28. 29. & 30.* fatetur,
minor ad tutelam admitteretur. Quo argu-
mento ductus eſt *Molina Theolog. de iuſt. & iur.
1. p. 2. tract. diſput. 221. verſ. Vtrum mater*, vt ſuſ- 7
picatur, in Regno Luſitaniæ, & Caſtellæ,
matrem nondum legitimæ ætatis ad filiorum
tutelam admitti. Sed quoad Regnum noſtrum
attinet, fallitur proculdubio prædictus Autor,
quia in eo talis conſuetudo non viget, vt re-
ctè aduertit *Gutierrez d. num. 29.*

8 Et hanc ætatem præciſe deſiderari ad tute-
lare onus, adeò verum eſt, vt licèt minor, Im-
peratoris, aut Principis reſcripto, ad bono-
rum ſuorum adminiſtrationem fuerit diſpen-
ſatus, nihilominus tutelæ officio fungi nõ po-
terit. Tum quia ea ætate non exiſtit, quæ na-

turali

turaliter & ciuiliter ad eiuſmodi munus requiritur; tum etiam quia aliud eſt diſpenſari ad ſuarum rerum adminiſtrationem, aliud verò ad aliorum, ideòque habilitatus ad pupilli bona gerenda cenſendus non erit qui indulgentia Principali ad ſua ſimpliciter moderanda ante debitam, & legitimam ætatem fuit admiſſus, vt in terminis reſoluit aduerſus *Crotum Ioan. Petr. Surd. tractat. de alimentis, tit. 9. queſt. 44. numero 52.* & roboratur, quia

9 omnis diſpenſatio, vt iuris communis relaxatio, eſt ſtrictiſſime, & non vltra expreſſum in ea interpretanda, *Caſaneus in conſuetud. Burgun. tit. 8. §. 16. & conſil. 31. Alciat. in l. 1. C. de ſumma Trinit. Lapus allegat. 57. ad ſeruandum n. 7. Brunor. à Sole plures referent in compendio vtriuſque iuris verbo Diſpenſatio 3. fol. mihi 65.* Ergo diſpenſatio adminiſtrandi propria bona ad alterius bonorum adminiſtrationem protrahi non debet.

10 Nec ſuperiùs conſtituta eneruantur *Iuſtiniani verbis in d. l. fin. C. de legitim. tutel. ibi: Cui enim ferendum eſt eundem eſſe tutorem, & ſub tutela conſtitui?* quibus (ex quo eum abſurdè dari profitetur, qui ſub tutela eſt) innuere videtur Imperator, tutorem illum rectè decerni, qui à tutela fuit exolutus & liberatus, quod cùm pubertate decimo quarto anno contingat, vt alibi probauimus, fateri videtur contra ſe ipſum hanc minorem ætatem ad tutelam ſufficientem & legitimam eſſe. Quia reſpondetur, ideo à Iuſtiniano illud fuiſſe ſcriptum, vt iuris veteris abſurditatem improbaret, quo impubes, & qui ſub tutela erat, ad legitimam tutelam vocabatur: non quidem vt ante pubertatem ea vteretur, ſed vt tutor nomine tenus eſſet, donec ad prædictam ætatem perueniſſet, conſtituto interim alio tutore. vel curatore, cuius adminiſtrandi cura fuiſſet *d. l. non ſolum 10. §. ſi libertus,* qui id expreſſe probat, *ff. de excuſat.* conſtatque *ex Vulpiano in fragmen. tit. 11. §. 22* cui accedit *Cuiacius obſeruat. lib. 17. cap. 8. Oſualdus contra Gutierrez vbi ſupra num. 20. lib. 3. Donelli cap. 3. lit. A. Anton Faber in iuriſprud. Papin. tit. 15. prin. illat. 7.* Quod ea ratione Imperator abrogauit, quia ferendum non erat, eundem vno eodemque tempore, quamuis nomine duntaxat eſſe tutorem, & ſub tutela conſtitui: quomodò *d. l. accipit Pithe. in notis ad tit. 16. ad collata cum ll. Moſaic. verb, Vel ſtirpis libertina.*

11 Quibus negotium non faceſſit *d. l. tutela 16. ff. de tutelis, & d. l. quo defuncto 4. de legitim. tutor.* Ex quibus probari videtur, ad legitimas tutelas iure veteri eos tantum vocari, qui perfectæ ætatis ſunt, ideſt, qui iam puberes annos fuerunt ingreſſi, vt ſuperius interpretati ſumus *dict. liber. ibi: Sed ad liberos virilis Sexus perfectæ ætatis deſcendunt legitimæ.* Nam præterquàm quòd illa verba *Perfectæ ætatis*, Triboniani eſſe non incongruè arbitratur poſt *Pithæum quem refert Oſualdus d. loco Petr. Faber in l. 2. prope finem ff. de regul. iuris* dicendum eſt, perfectam ætatem in eo textu deſiderari ad exercitium legitimæ tutelæ, non verò ad vocationem, & vt quo ad nomen tantum proximo agnato tutela competat, ſiquidem ad hoc, veluti ex nuper dictis inferri licet, etiam impubes admittebatur, cui alius tutor, ſiue curator adiungendus erat, vt pupilli, pupillariumque rerum curam, & adminiſtrationem durante impubertate legitimi tutoris ſubiret. Quemadmodum & in cæteris tutelis teſtamentarijs etiam poſt *Iuſtinianum obſeruat l. quæro 32. §. Lucius ff. de teſtamentar. tutela d. l. non ſolum §. ſi libertus, de excuſation. §. furioſus, inſtit. qui teſtamen. tutores dari poſſ.* Ex quibus omnibus communis Scribentium ſententia tenet, quod ſi minor quinque & viginti annorum fuerit tutor teſtamento nominatus, erit tutor in habitu, & donec potentia reducatur ad actum, adueniente legitima ætate, alius tutor, ſeu curator à iudice aſſignabitur, qui pupillaria negotia gerat, & adminiſtret. Ita præter *Specul. Corneum, Vrſ.* quos recenſet, & ſequitur *Ioan. Gutierr. d. 1. p. de tutelis cap. 7. num. 34. tradit Montalu. in l. 1. tit. 7. lib. 3. fori. ll. gloſ. 1. verſic. Eſt tamen notandum. Iacob. Cuiac. in ſumma ad titulum C. de legitim. tutel. in fine.* vbi aduertit interim non eſſe conſtituendum tutorem, ſed curatorem, quia habenti tutorẽ alius tutor non datur *§. interdum. inſtit. de curator. l. 4. C. in quib. cauſis tutor habenti.* Cui & in hoc adſtipulatur *Caldas Pereira vbi ſuprà num. 111. & 112. Ioan. Gutierrez dicto loco numer. 36.* qui *& numer. antecedenti* id etiam de iure noſtro patrio veriſſimum arbitratur cum *Gregorio Lopez in dict. l. 4. tit. 16. part. 6. verbo Mayor de 25. años, & verbo Madre ad finem, Franc. Hotbom. in dict. §. item maior, verbo Minores autem, Alcibiad. Lucarinus dict. tractatu de fiduciar. tutel. capit. 6. numer. 20. Minſinger. in dict. §. item maior. nu. 8. Vveſembec. ibid. num. 2. Schraderus in ſelectiſſimis iuris quæſt. tom. 1. titul. 14. num. 6.*

Fortius enim aduerſus receptam huiuſmodi interpretationem vrget ineſplicabile *Pauli Iuriſconſ.* reſponſum *in dict. l. quæro 32. §. Lucius, de teſtam. tutel.* cuius in ſpecie Eroti ſeruo nondum quintum & viceſimum annum agenti à domino filiorum ſuorum relicta tutela, niſi poſt prædictam legitimam ætatem ea ſeruus non oneratur; ſignum euidens, quod etiam Iuriſconſultorum tempeſtate vigintiquinque annorum ætas legitima, & neceſſaria ad tutelare munus erat, aut ſaltim ad ipſius exercitium, 12

Nullus ergo omnium, quos viderim, hanc contrarietatem agnoſcit, vno excepto *Franciſco Hotomano, qui in commentarijs ad §. item maior verbo Minores autem,* eam præſenſiſſe videtur, & ita ad concordiam redigendam eſſe meritò exiſtimat, vt conſtitui debeat diſcrimen inter tutelas teſtamento datas, & illas, quæ a legibus, vel Prætoris decreto deferuntur. Nam priores, quoad periculum earum, ad minores viginti & quinque annorum non pertinebant, *dict. §. furioſus, inſtitut. qui teſtamen. tutor dari poſſ.* vbi etiam obſeruat idem Hothomanus: de quibus accipiendus eſt *dict. §. Lucius,* vbi verbum illud *onerari* rem apertius explicat: ideo 13

enim Conſultus, cùm Erotem ſeruum ad tute-
lam, ſiue tutelæ periculum ante prædictam legi-
timam ætatem peruenire non poſſe ſignificare
voluiſſet, vſus fuit dictione illa *onerari*, qua de
periculo & onere committendo ſe agere ma-
nifeſtauit: ergo optimè reſpondit, niſi poſt le-
gitimam ætatem vigintiquinque annorum
Erotem tutela onerari non debere: quia ex
antiqua iuris diſpoſitione onus, ſeu periculum
tutelæ teſtamentariæ, tutoribus ante dictam
ætatem non imminebat, longe aliter atque in
legitimis, & decreto Prætoris delatis tutelis
obſeruabatur: In his enim periculum etiam ad
impuberes, & pupillaris ætatis tutores ſpecta-
bat, vt manifeſte ex eo deprehenditur, quod
Iuſtin. in d. l. fin. de legit. tutel. in derogatio-
nem antiqui iuris decreuit, vt deinceps mino-
res impuberes, ad quos ſucceſſionis iure legi-
tima tutela pertinebat, eius periculo non fuiſ-
ſent obnoxij: quia nec nomine, tutores futuri
ſunt ante vigeſimum quintum annum perfectũ,
& cæteris tutelis poſt *Iuſtinianum* commune
exiſtit.

14 Idque in tantum verum eſt, vt ſi à minore
viginti & quinque annis fuiſſet tutela admiſ-
ſa, quæcumque in ea vt tutor adminiſtraſſet,
nullius eſſent momenti, quaſi ab eo geſta, qui
adminiſtrandi poteſtatem nõ haberet, & quod
magis eſt etiamſi ea omnia ſacramenti religio-
ne vallaſſet, vt expreſſè ſentit *Baldus conſil.* 309.
num. 1. *in fin. verſ. Item hoc probatur lib.* 2. quem
ſequitur *Card. Tuſchus practic. concluſ. iuris li-
tera T. concl.* 419. *nu.* 3. & conducit quod idem
tradit *num. ſequenti ex Fulgoſio conſ.* 89. *in quæ-
ſtion. Ioan. num.* 3. *verſicul. Circa ſecundum, & n.* 4.
verſic. Circa tertium, videlicet, obligatum pe-
15 tere tutores pupillis non liberari, ſi is detur,
qui prædictam ætatem non exceſſit, quia per-
inde eſt ac ſi nullus tutor fuiſſet datus.

16 Ex quo profluit, nec huiuſmodi minoris bo-
na tacitè eſſe obligata pro tutelæ adminiſtra-
tione, vt optimè concludit *Franc. Mantica de
tacit. & ambig. conuention. lib.* 11. *tit.* 21. *nu.* 3. &
19. quia eius tantum facultates tacito
hypothecæ vinculo pro tutela ſuſcepta ſubia-
cent, cuius ætas ſufficiens ad tutelæ admini-
ſtrationem agnoſcitur, vt non obſcure indi-
caſſe videtur *Imperator id. l. fin. verſic. Diſcre-
tis verbis*, vbi communi calamo omnes ſub-
ſcribunt.

17 Quæ omnia, ita vt de tutore prolata ſunt,
in curatore etiam adulti, furioſi, prodigi, aut al-
terius, cui bonis interdictum eſt, eodem modo
procedunt. Requiritur enim ad curatoris offi-
cium ſubeundum ipſamet ætas viginti & quin-
que annorum, quam tutori neceſſariam eſſe
proximè adnotauimus, *d. l. fin. verſic. Cui enim,
C. de legit. tutel. d. l.* 4. *tit.* 16. *p.* 6. idque indicare
videtur *l. cuius bonis* 9. *de curat. furioſ.* ibi: *Vel
propter ætatis infirmitatem*, tradunt omnes, quos
ad tutoris ætatem ſtabiliendam ſuprà conçen-
turiauimus: & *Bart. Bertazolus tract. de clauſ.
clauſ.* 8. *gloſ.* 4 *num.* 1. *Ioachin Hoperus de iuriſ-
prud. lib.* 10. *cap.* 8. *fol. mihi* 269. & *cap.* 6. *fol.* 167.

Caualc. de curat. qui etiam in fœminis loquitur
cap. 1. *à num.* 4.

Sed apud noſtros hæc quæ de tutoris & cu- 18
ratoris ætate non abſque rationis fulcro dicta
ſunt, turbari videntur expreſſa & contraria
deciſione *d. l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 3. *fori ll.* cuius hæc ſeries:
*Todo ome, que ouiere de guardar huerfanos, è ſus
bienes, deue ſer de veinte años al menos*, &c. Et ita
ſemper fuiſſe obſeruatum teſtatur ibidem *Mon-
taluus gloſ.* 1. & *antea titul.* 5. *l.* 7. *verbo, Que no
ſea de edad, eodem lib.* Quare aſſerendum inſer-
tur, ſaltim de iure patrio viginti quinque an-
norum ſpatium legitimum & neceſſarium ter-
minum ad tutelare onus ſuſcipiendum non eſ-
ſe, ſed viginti tantum, vt *dict. l. fori* cauetur, &
proclamat *Gloſſographus locis enumeratis*, qui-
bus accedit peruetuſtus quidam Scriptor *Fran-
ciſcus Galindus in diſput. de procurator. ciuitatum
Regni gubernationem ſumentibus, capit.* 16. *verſic.
Dicunt curſus*, que manu exarata circumfertur.

Huic difficultati reſpondet *Ioann. Gutierrez.* 19
dict. 1. *part. de tutelis, cap.* 7. *num.* 24. leges Fo-
ri propriè leges non eſſe, nec earum robur ob-
tinere, ſed quaſdam eſſe ſcriptas conſuetudines,
quibus tunc ſolum ſtare oportet, cùm fuerint
receptæ, & obſeruatæ, vt probatur ex *l.* 1. *Taur.*
his verbis: *Mandamos que ſe guarden las leyes de
los fueros*, cum illis, *En lo que ſon ò fueren vſadas
y guardadas, en los dichos lugares*, vnde allegauti
leges Fori onus probandi incumbit eſſe vſita-
tas, *Rodric. Suarez in proœm. ll. Fori*, quem ſecta-
tur *Gregor. Lopez in l.* 42. *gloſ. O treinta titul.* 13.
part. 5. & idem *Gutierrez lib.* 2. *practic. quæſtion.*
93. *num.* 2. & 3. Ergo cùm diſpoſitio *dict. l.* 1.
non ſit vſu recepta, vt quotidiana docet expe-
rientia, nil obſtat, quominus proferamus eius
ſententiæ nequaquam eſſe acquieſcendum, niſi
eius vſu probetur, vt inquit *Olanus in antino-
mijs lit. T. num.* 38. Nam licet *Montaluus & Ga-
lindus vbi ſupra* de ipſius obſeruatione genera-
liter teſtentur, quia forte ſua tempeſtate ita
practicari contigerat: attamen noſtris tempo-
ribus certum eſt minime obſeruatum fuiſſe,
ſed ius commune, & Partitarum ſecutum, quo
diſponitur tutores, vel curatores viginti &
quinque annorum eſſe oportere, 20

Quæ vtriuſque iuris definitio etiam locum
obtinet in Hoſpitalarijs, & Hoſpitalium Magi-
ſtris, vt docet *Bertachin. in repertorio, verbo
Hoſpitalarius, verſ. Hoſpitalarius minor*, & *verbo
Minor tutor, verſic. Minor viginti, & quinque an-
nis*, nam, & iſti tutoribus aſſimilantur, *orpha-
notrophos, C. de Epiſcop. & Clericis Bertach. dict.
verſic. Hoſpitalarius æquiparatur tutori. Abbas
conſ.* 104. *in fin. lib.* 1. *Cardinal Tuſch. pract. concl.
iuris, lit. H. concl.* 169. *num.* 2 & 6. Probant hanc
ſententiam *Gomezius in cap. ſi annum, in princ. n.* 8.
de iudic. lib. 6. *vbi ex Cardinal. in Clemen. fin.* § *vt
autem q.* 5. *de religioſ. domib.* & *Petr. de Anchar-
rano* ſubijcit illam procedere vbi Hoſpitale in
beneficium non conceditur: nam ſi ita conce-
deretur, quatuordecim annorum Hoſpitala-
rius eſſe poterit, ex *d. cap. ſi annum*, quoad omnia
ſpiritualia hanc eſſe legitimam ætatem: cauetur

nec-

ne non in curatoribus bonis tantum deſigna-
tis, veluti in his, quibus, vt proximioribus
agnatis vel conſanguineis abſentium faculta-
tates committuntur, ſecundum *Gregorium Lo-
pez in l. 14. gloſ. 2. titul. 14. p. 3 Paz. in praxi primæ
partis 1. tom. 3. p. num. 14. Eſcobar. de ratiocin. cap. 6.
nu. 48.* Huiuſmodi enim prædictorum bonorum
curam, vel adminiſtrationem ſubire, ante di-
ctam legitimam viginti & quinque annorum
ætatem non poſſunt, ob rationes ſuprà exhibi-
tas, quemadmodum ex *d. l. fin. C. de legit. tutel.*
docet *Gloſſa Curatorem, in l. 2. de curatore bonis
dando*; quam fuerant amplexati *Alex. conſ. 221.
num 6. lib. 6. Decius conſ. 575. num. 4. Menoch. de
arbitr. l. 2. caſu 150. numer. 23 Paz vbi proximè
num. 17. Parlador. quotidianar. quæſtion. quæſt. 2.
num. 6.* vbi ſubijcit, quod ſi hac ætate ſit minor
proximus agnatus, & ideò remotiori ſit delata
adminiſtratio, quod ætate completa ei reſtitui
adminiſtratio debet, *l. non ſolum, ff. de excuſat.*
21 *tutor. Gloſſ. in §. item propter aduerſam valetudi-
nem, inſt. de excuſat. tutor.* licet *Scobar loco rela-
to num. 52.* teſtetur ſe hac in re ſæpiſſime vidiſ-
ſe Auditores Cancellariæ Valliſolitanæ iudicaſ-
ſe, probata fama mortis cum longa abſẽtia vi-
ginti annorum, bona tradi debere proximio-
22 ribus, abſque diſtinctione ſexus, vel ætatis.

Adminiſtratores verò bonorum Ciuitatis,
municipij, vel alterius Reipublicæ, eiuſdem
ætatis eſſe debere, ex iam dictis nulla dubitatio
eſt, maximè cùm id expreſsè contineatur *Vlpia-
ni* reſponſo *in l. ad Rempublicam 8. ff. de munerib.
& honorib.* quam ita intelligendam admonet
Philip. Matth. in l. 2. §. 1. n. 9. de reg. iuris, vbi ea ra-
tione in Magiſtratibus municipalibus viginti-
quinque annorum ætatem *in d. l.* deſiderari ſcri-
bit: quoniam præter ſuffragium, quod in Conſi-
lio habent, etiam bona ciuitatis adminiſtrant,
cuiuſmodi adminiſtrationem adoleſcentibus
committi iura nolunt, quòd ne proprijs quidem
rebus adminiſtrandis illi idonei habeantur, *d. l. 1.*
23 *de minorib.* Et confirmatur, ſiquidem adminiſtra-
toris bonorum publicorum, & Syndici, idem
munus & officium eſt, veluti ex traditis à *Nico-
lao Loſæo tract. de iure vniuerſitatis, p. 3. c. 3. nu. 17.
& 18.* coniectari licet. Ergo cùm viginti & quin-
que annorum ætatem ad Syndicatum neceſſa-
riam *hoc eodem anno* præfixerimus, omni dubio
procul ſtatuendum erit, adminiſtratorem publi-
cæ ſubſtantiæ eadem ætate præditum eſſe debe-
re, quia vtriuſque vnum idemq; munus, quam-
24 nis diſpar nomen eſt.

Quid autem hoc in caſu circa fœminas ſit
obſeruandum, videamus. Et quidem cùm no-
tiſſimum extet, fœminas à quibuſcumque publi-
cis & particularibus adminiſtrationibus arceri,
ſiue tutelarum, municipiorum, & quod magis
eſt, bonorum conſanguinei abſentis (vt poſt
Gundiſaluum de Paz in praxi 3. part. 1. tom. n. 16.
docet *Parlador. dict. quæſt. 2. n. 4.* vbi *& n. 5.* ſub-
nectit, eas nihilominus audiendas, ſi maritis, aut
alijs prædictam abſentis adminiſtrationem pe-
tant) de ætate ad eas obeundas agere non opor-
tet, niſi in caſibus, in quibus à iure ipſis huiuſ-
modi adminiſtrationes permittuntur, vt puta
cùm matri, aut auiæ filiorum, aut nepotum tu-
tela vel cura decernitur, quibus nequaquam
fœminæ ad adminiſtrationem bonorum erunt
admittendæ, abſque eo quòd dictam maiorem
viginti & quinque annorum ætatem in viris re-
quiſitam exceſſerint: quia quoad hanc ætatem
pertinet, nulla inter maſculos, & fœminas diffe-
rentia aſſignari poteſt, vt ſæpiùs repetitum eſt.

SVMMARIVM.

*Ei, qui in furore eſt, ante vigeſimumquintum an-
num, non vt furioſo, ſed vt minori datur cu-
rator. 1. & 11.*

*Pupilli, & puberis minoris, non ſemper eadem cauſa
eſt. 2.*

*Minor cùm furit, ætatis vitio, magis quàm morbo
id fieri præſumitur. 13.*

Anton. Fabri *opinio reprobatur. ibid.*

Minor ætas ſuſpecta eſt furoris. 4.

*Imperfectio iudicij in furioſo, mutatione ætatis ſolet
deficere. 5.*

Aetas quomodo definiatur? 6.

Nemo poſt longum tempus furioſus præſumitur. ibid.

*Furor præſumitur durare triennio, aut ſaltim per an-
num. 7.*

Adoleſcentia, furoris etiam ſuſpicione notatur. 8.

Minor *viginti & quinque annis furioſo æquiparatur;
& de vno ad alium ſumitur argumentum ibid.*

Furioſus ille creditur, qui audax eſt. 9.

Adoleſcens maximè audax experitur. ibid.

*Non carere furore præſumitur ille, qui fuit in aliquo
contractu nimis deceptus, maximè concurrentibus
alijs indicijs. 10.*

D. Franciſci Amaiæ *ſententia reijcitur. 12.*

QVAESTIO XXIX.

*Furioſus, prodigus, vel demens, cuius ætatis eſſe
debeant, vt quaſi tales curatores
accipiant?*

Celebre, ac non minus difficile extat *Vlpia-
ni* reſponſum *in l. qui habent 3. de tutelis,* 1
vbi poſtquàm ex Quinti Mucij, & Iuliani ſen-
tentia probauit Conſultus, legem duodecim
tabularum, quæ furioſis curatores decernit, ad
pupillos, vel pupillas non pertinere: ſed ſi fure-
re cœperint, nihilominùs non curatores, ſed tu-
tores accipere debere, ideo ad puberes etiam
hoc eſſe protrahendum, ſtatim his verbis ſub-
nectit: *Quia autem in pupillorum perſona agnatos
curatores non admittimus, idcirco putaui, etſi minor
viginti quinque annis furioſus ſit, curatorem ei, non
vt furioſo, ſed vt adoleſcenti dari, quaſi ætatis eſſet
impedimentum: & ita definiemus, vt quem ætas cura,
vel tutelæ ſubijcit, non eſſe neceſſe quaſi dementi quæ-
ri curatorem, & ita Imperator Antoninus Auguſtus
reſcripſit, cùm magis ætati quàm dementiæ tantiſper
ſit conſulendum.* Extat Antonini reſcriptum, etſi
non integrum ſaltim ea parte, cuius ab *Vlpiano*
hic ſit mentio, in *l. 1. C. de curatore furioſi,* & eo
proculdubio dicta ſententia continetur, dum
inquit prodigis, vel furioſis, niſi impleta legi-

tima

tima ætate (ſcilicet viginti & quinque annorũ. *l. fin. C. de his qui ven. ætat. l. 4. C. de tranſactiob.* innctis alijs, quæ in hanc rem ſuprà *hoc eodem anno* congeſſimus) curatores non tribui: ergò anteà non dantur niſi ratione ætatis, vt inquit *Vlpian. in d. l. 3.* & in propoſito argumentatur *Amaia obſeruation. lib. 1. cap. 8. num. 16.* docet *Anton. Faber in rationali ad l. quam Tuberonis 7. §. pupillum, verſ. Ergo ſi furere cœperit, ff. de peculio, Oſualdus lib. 3. Donelli capit. 18. lit. C.*

2 Sed ſi contrarius *Anton. Faber in Iuriſprudent. Papinian. tit. 12. prin. 1. illat. 6.* hanc eſſe *Vlpiani* ſententiam inficiatur, Tribonianique peſſimi interpretis, & impoſtoris figmentum appellat, idque leuiſſimis rationibus, & coniecturis, quibus optimè ſatisfacit *Amaia vbi ſuprà*, & præſertim illa Prædictæ legis authoritatem detrectatur, quia ineptiſſima videtur conſequutio, qua id infertur ab *Vlpiano*, cùm ex eo, quòd prudentum interpretatio pupillos excepit à generalitate verborum legis duodecim tabularum, quibus furioſi omnes comprehenduntur, non rectè colligitur, minores etiam viginti & quinque annis eſſe excipiendos. Nam etſi in pleriſque impuberum, & minorum eadem cauſa, idemque ius ſit, in propoſito autem caſu longè inter ſe diſſident, quia non ſicut impuberi tutor, ita puberi curator inuito datur, nec quemadmodum perſonæ tutor datur, ita & curator, quem ſæpiùs iura clamant bonis tantùm dari ſecùs atque furioſi, qui & perſonæ etiam reluctanti, & bonis ſimul conſtituatur oportet, vt ex verbis deprehenditur, *dict. l. duodecim tabularum*, & probatur ex *l. conſilio 7 ff. de curatore furioſi*.

3 Verùm quidquid molitus fuerit *Anton. Faber*, & vt aſſolet, huius textus ſcripturam corruptã, & Triboniani eſſe contendat, certiùs eſt *Vlpianum*, quem præfert authorem habere, nec aliud ex *ipſius legis* verbis & argumentandi ratione poſſe deduci, cùm digna ſit, & propria tanti viri conſecutio, pupilli excipiuntur à generalitate legis duodecim tabularum, quia cùm furiunt ætatis vitio id magis eis, quàm morbo accidere creditur: ergo & puberes, minores tamen viginti & quinque annis, eadem lege excipientur? Cum etiam hac ætate prædicta fauorabilis præſumptio locum poſſit obtinere.

4 Quod vt faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, non ea ratione præcipuè fuiſſe pupillos excluſos à generali ſententia legis duodecim tabularum, quia tutoris datione ſatis illis erat prouiſum, quamuis furentibus, vt exiſtimauit *Anton. Faber dict. loc.* & placuit *Amaia nu. 10.* ſed potiùs quia cùm eorum ætas ſit ſuſpecta furoris, vnde impuberes parum à furioſis diſtare dicimus, *l. Fulcinius, §. plane interdum, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſ. eatur, §. pupil. iuſ. de inutilibus ſtipulation.* Si tamen aliquando furioſi appareant, id non tam ex morbo, quàm vitio ætatis ipſis accidere benignè creditur, ac conſequenter eos tutore magis quaſi impuberes indigere, quam curatore, velut furoris ægritudine laborantes. Nam vt honorificentiùs eſſe, inquit *Anton. Faber ibid* minori, eidemque prodigo, vel dementi, vt curatorem accipiat tanquam minor, quàm vt tanquam demens, vel prodigus, cùm ſperari probabiliter poſſit (quomodò de ciuibus ſuis benè ſperare Legiſlator ciuilis ſemper ſolet quantũ poteſt) fore vt ad ſaniores mores redeat minor, vbi ad legitimam perueniret ætatem: ita & pupillo, ſimulque furioſo, longè erit honorificentiùs, tutorem ſortiri quaſi pupillum, quàm curatorem vti furioſum, cùm etiam de eo magis ſperari poſſit futurum, vt ad ſanius iudicium accedente pubertate reuertatur, qui non tam morbo, quàm impubertate furioſus præſumitur: maximè cùm hoc modo ſatis illis prouiſum ſit, vt rectè aduertit *Amaia vbi ſuprà*, hac in re conſulendus.

Nec obſtat quod ſcribit *Anton. Faber*, non ità 5
de minore furioſo ſperari hoc poſſe, vt de prodigo, & dementi ſperari dixit: quia mentem abalienatam reſtitui difficilius eſt, quàm vt ex ſoliùs ætatis beneficio id ſperandum videatur, ſiquidem verius eſt, nedum pariter, ſed & melius hoc de furioſo, ac de prodigo, & dementi ſperari poſſe. Nam, vt egregiè inquit Paulus *Zachias* ex Medicis primus, & ex Iuris Profeſſoribus non vltimus, *quæſtionum Medicolegalium lib. 1. tit. 1. q. 3. num. 29.* intellectus imperfectio in furioſo, cum ſit ex accidenti & morbo, facilè qui- 6
dem poteſt intermittere, maximè mutatione ætatis, qua & temperamentum, & qualitates mutantur. Velut idem *Zachias* inquit *ibidem. titul. 1. qu. 1. num. 7.* vbi ætatem definijt eſſe certum vitæ ſpatium, in quo pro temperamenti mutatione corporis, & animi peculiares vigent actiones: vnde commune exiſtit noſtrorum pronunciatũ, neminem furioſum poſt longum tempus talem præſumi, vt docent *Aretinus in §. præterea nu. 7. inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtam. Bober. deciſ. 28. num. 84. verſicul. Quærens ſi teſtamentum, Couar. in 4. Decretal. 2. par. cap. 2. poſt n. 6. Mantic. de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 2. tit. 5. n. 6. verſicul. Secundò etiam. Maſcardus* alios referens *tom. 2. de probation. concluſ. 825. numer. 20.* quoniam, vt ſentit *Baldus in §. item furioſi, inſtitut. de teſtament. & Alexand. in l. furioſum, C. qui teſtam. facere poſſ.* furor præſumitur durare triennio, vel per annum tantum, vt mauult *Bertachinus verb. Furor, verſ. Furor præſumitur*.

Sub hæc item præmittendum erit, adoleſcen- 7
tiam, ſiue iuuentutem, aut pubertatem, quæ ad annum 25. producitur, vt ſuo loco probauimus, etſi non ita vehementer ac pupillarem, furoris etiam ſuſpicione notari. Hinc *Silius lib. 11.* furiatam eam appellat hoc carmine.

Turbati ſignum belli furiata iuuentus.

Et Michael Anglicus *inſanam* dicit:

Lachryma & inſana deliramenta iuuentæ.

Quo ſenſu iuuenile tonitruum dixit *Euripides*, ex quo prouenit, minorem 25. annis furioſo æquiparari, *l. 2. C. de curator. furioſ.* vbi *Bald.* & alij notant *Sforc. Oddus de reſtitut. in integr. part. 1. q. 3. num. 2. verſicul. In contrarium*, & à furioſo ad minorem & è contra deſumi argumentum: ita *Euerardus in loco à minoribus ad furioſos, fol. mihi 401.* & *Iodoc. Danaudertus in enchiridion parium, & ſimilium,*

Digitized by Google

9 *liam, pag.* 106. Nec mirum, nam ſi furioſus ille creditur, qui audax eſt, vt aſſerit *Rofredus de ord. cogn. part.* 8. *in verbo ſucredit & alia conſtitutio* poſt *num.* 22. cui ſubſcribit *Maſcard de probat.* 2. *part. concl.* 426. *n.* 9. Quis enim maiori audacia quàm adoleſcens præditus eſt? Audi *Lucanum lib.* 3. *Audaxque iuuentus erupit*, & *S. Nicephorum Conſtantinopolitan. in Breuiaria Hiſtoria de Teleſio quodam: Arrogantem hominem*, ſcribit, *ac iuuenili audacia ferocem.* Hine *Iuſtinianus in l. cùm non ſolùm* 8. *§. filius autem, C. de bonis quæ lib.* coarctandos admonet iuueniles calores, ne cupidini dediti triſtem exitum ſentiant,

10 Nec hoc ſolùm adoleſcentes furioſos conuincit, imò & illud, quod inter omnes conſtat, fragile eſſe & infirmum eorum conſilium, & multis captionibus ſuppoſitum, multorum inſidijs expoſitum, vt *Conſult. Vlpianus* profert in *l.* 1. *ff. de minor.* Vnde frequenter ab illis, cum quibus cõtrahunt, enormitèr decipiuntur, quod non leue furoris ſignum eſt, vt optimè expendit poſt *Decium conſil.* 86. *num.* 7. *verſicul. Cum ex tali contractu*, *Maſcard. de probat. dict. concl.* 826. *n.* 13. vbi non carere furore eum dicit, qui in aliquo contractu enormiter læſus eſt, maximè cõcurrentibus alijs indicijs, quibus id non malè coniectari poſſit, vt in adoleſcentibus adeſſe iam oſtendimus.

11 His ergo ſuppoſitis, quis ita hebetis & reſupini erit ingenij, vt Conſulti argumentationem & conſequentiam *in d. l.* 3. *de tutelis*, veluti inordinatam, & minus legitimè deductam accenſet, cùm nihil aptius ab *Vlpiano* dici potuiſſet, quã ex eo adoleſcenti minori viginti & quinque annis, eidemque furioſo curatorem vt minori, non vt furioſo eſſe dandum; quia in pupillo idem obſeruari dixerat, argumento *l. qui neque* 8. *verſ. Sed ſi curator. ff. de rebus eorum, qui ſub tutel. ſunt*, cùm eadem coniectura deſumi poſſit ex minori ætate, quæ ex pupillari deſumitur, pariterq; ciuili benignitate præſumi vtriuſque furorem, non tam morbo quàm vitio ætatis naturaliter accidere, vtpotè ſolet his ætatibus commune, propriumque eſſe, veluti iam oſtendimus, & probatur ex ratione, qua moueri ſcribit *Conſult. in d. l.* 3. ibi: *Curatorem ei, non vt furioſo ſed vt adoleſcẽti dari, quaſi ætatis eſſet impedimentum.* Quid enim eſt furorem eſſe ætatis impedimentum, niſi naturale vitium ipſius eſſe? aut quare hac ratione in adoleſcente hoc ſtatuiſſet *Vlpianus*, niſi & eadem in pupillo idem diſpoſuiſſet ad cuius ſimilitudinem minoris cauſam ſe definire propoſuit, vt paret, ibi: *Quia autem in pupillorũ perſona, &c. Idcircò putaui, etſi minor viginti quinque annis furioſus ſit, &c.* Quod apertiùs conſtabit ſequentia eiuſdem verba prælegenti, vbi ſimul de pupillo, ac minore loquens, ita ſuperiora omnia complectitur: *Et ita definiemus ei, quem ætas curæ, vel tutelæ ſubijcit, non eſſe neceſſe quaſi dementi quæri curatorem:* & hanc reddit rationem, *Cùm magis ætati quàm dementiæ tantiſper ſit conſulendam*, ideſt, quia horum furor, ætatis potius, quàm morbi exiſtimatur, ætati magis, qua vitium latet, quã dementię vti morbo, conſulendum erit, cùm magis ætate laborare, quã morbo ipſi videantur.

Ex dictis colligitur minùs benè ſenſiſſe *Franciſcum Amaiam dict. lib.* 1 *obſeruation cap.* 8. *nu.* 10. *Vlpianum* non eadem ratione ad minores extendiſſe quod prius de pupillis fuerat interpretatus, ſed diuerſa, ea ſcilicet, quia minor ætas magis ſit attendenda, quæ eſt cauſa naturalis, non furoris impedimentum, quod eſt cauſa accidentalis, vt ex *Bartolo ibidem* deſumit, quoniam vt dictis affatim probatur, vna eademque ratio ſuaſit & pupillis, & minoribus furentibus tutores & curatores dari, non tanquam furioſis, *ex dicta l. duodecim tabularum*, ſed tanquam pupillis & minoribus, iure communi, vt de prodigis, & dementibus, quibus furor accidit, fatetur *Anton. Faber dict. illat.* 6. *ad finem*, & ante eum *Bartol. in dict. l* 3. 12

SVMMARIVM.

Minor annis viginti & quinque, ſiue maſculus, ſiue fœmina, non priuatur ſucceſſione pupilli, quamuis ille tutorem petere intra annum neglexerit. 1.

Mater minor, ventri curatorem petere omittens, ipſius ſucceſſione non priuatur. 2.

Mater minor, quæ nondum petito tutore filio, tranſit ad ſecundas nuptias, amiſſione ſucceſſionis non punitur. 3.

Minor fœmina ſecundò nubens, non amittit proprietatem bonorum, quæ à primo matrimonio habuit, nec ea tenetur prioribus filijs reſeruare. ibid.

Qui lege municipali, aut ſtatuto pro maiore habetur licèt anno quinto & viceſimo ſit minor, priuatur ſucceſſione ob non petitum tutorem 4.

Mater intra, vel poſt annum petitioni tutoris iure præſcriptum, maior facta, an in poſterum obligatione petendi tutorem teneatur? 5.

QVÆSTIO XXX.

Vt iure ſucceſſionis priuetur, qui pupillo tutorem petere neglexerit?

Vigeſimo & quinto anno maiorem eſſe oportere, qui vt negligens petendi tutorem pupillo intra annum hæreditatis iacturam, ex diſpoſitione *l. ſciant.* 10. *C. de legit. hæred.* ſubire debet: nec ex eo ſolo conuincitur 1 quòd huiuſce ætatis minoribus talem pœnam eſſe infligendam negant Imperatores, ſed etiã quia vtrumque proferunt *in l.* 2. *C. ſi aduerſus delictum*, his denique verbis: *Licet in delictis ætate neminem excuſari conſtet, matri tamen, quæ filijs tutorem ætatis lubrico lapſu non petijt, eorum minimè denegari ſucceſſionem conuenit, cùm hoc in maioribus matribus tantùm obtineat.* Quæ etſi tantum in matre loquatur, neceſſario ex identitate rationis, etiam ad conſanguineos, & proximiores cuiuſcumque ſexus eſſe producenda, meritò poſt Speculatorem voluerunt *Fulgoſ. conſ.* 52. *Anton. Gabriel. lib.* 6. *commun. concluſ. tit. de tutelis, concluſ.* 1. *num.* 55. *Anton. Gomez in l.* 14. *Tauri num.* 18. & *Ioan. Gutierr. tract. de tutelis* 1. *par. c.* 16. *num.* 98. Quidquid minùs benè contrariũ niſus

nitus fuerit defendere *Salicet. in d. l. ſciant in princip. n 1. verſic. Sed quid ſi maſculo minore,* & ex eo *Ioan. Neuizanus in ſylua nuptial. lib. 1. num. 53. verſic. Limita nono.* aduerſus quos meritò inuehitur *Emanuel Coſta in repetit. cap. ſi pater 2. part. verbo ipſis pauperibus num. 3.* vbi ea ratione inquit *d. l. fin.* tantùm in matre fuiſſe locutam, non quia ſpecialis eſſet excuſatio fœminæ, ſed quia ſpecialis erat pœna matris, ſiquidem ante *dict. l. ſciant*, nemo maſculus priuabatur hæreditate legitima propter non petitum tutorem; quoniam pœna ſpecialiter erat conſtituta contra matrem & auiam, vt docet *Bartol. diſp. 18. nu. 7 & in l. 2. num. 13. ff. qui petant. tutor.* Vnde ſicut mater minor 25. annis non includebatur in antiqua lege pœnali, ita quoque nullus minor vigintiquinque annis includetur in noua pœnali lege *dict. l. ſciant.* Igitur præfatam pœnam amittendi ſucceſſionem in maioribus tantùm obtinere, ex *dicta lege* manifeſte colligitur,
2 & ex eis cõprobãt *Tellus Fer. in l. 6. Tauri n. 28. Quint. Mand. de ætate minori c. 5. q. 13.* qui eodem *c. n. 96.* ad matrẽ curatorẽ vẽtri non petentẽ extendit, *Mainer. in l. quo tutela num. 15. ff. de regul. iur. Gregor. Lopez in l. 12. verb. Pier den, tit. 16. p. 6, Donellus lib. 3. comment. capit. 8. Stephan Gratian. diſceptation. forenſ. tom. 1. cap. 72. nu. 8. Periz de*
3 *Lara in compend. vita homin. c. 19 n. 41.* Et loquentes de matre tranſeunte ad ſecundas nuptias, non petito tutore filijs impuberibus, docent Nicol. *Bober. deciſ. 185. num. 28. Anton Olibani. in praxi action. p. 2. lib. 1. cap. 47. num. 25.* qui generaliter definijt, nullam pœnam ſecundò nubentium in minore locum obtinere, vt de hac amittendi ſucceſſionem ob non petitum tutorẽ expreſſe firmat *Thom. Sanchez. de matrim. l. 7. diſ. 88. n. 13.* vbi & *nu. 41.* etiam iure canonico attento procedere tuetur, & *dict. lib. 7. diſput. 89. num. 58.* loquens de obligatione, qua tenetur mater, reſeruandi filijs prioris matrimonij bona, quæ ab eo acquiſiuit, inquit fœminam minorem tranſeuntem ad ſecundas nuptias nec amittere proprietatem dictorum bonorum, nec eam teneri reſeruare filijs prioris matrimonij, quam plures alios referens ſequitur *Ioan. Gu-*
4 *tierr. de matrimon. cap. 109. num. 66.*

Quam ſententiam ita accipiendam ex plurimorum iudicio meritò admonent *Quintil. Mandoſ. vbi ſuprà qu. 14. & 19. Ioann.* Gutierrez *dict. cap. 16. num. 97.* dummodo mater, aut qui ſucceſſionis ratione tutorem petere cogitur, ad eam ætatem non peruenerit, qua exiſtentes, conſuetudine, ſtatuto, vel municipali lege pro maioribus habentur. Nam ſi illam expleuerint, & ſi minores quinto & viceſimo anno ſint, prætextu minoris ætatis ab obligatione peten-
5 di tutores minimè excuſabuntur.

Vtrùm autem fauor iſte minoris ætatis ita vires ſuas producat, vt etiam maiore facta matre, vel propinquo, intra, ſeu poſt annum, ad eiuſmodi tutoris poſtulationem præſcriptum, reliquo tempore pupillaris ætatis, nulla petendi incumbat obligatio? latiſſimè diſputat *Ioan. Gutierrez. dict. loco a num. 91.* qui poſt longam diſquiſitionem concludit, quod ſi mater minor efficitur maior infra annum mortis mariti, durante pupillari ætate filiorum ſuorum, ſtatim ac exceſſerit minorẽ ætatem incipit ſibi currere annus ad petendum tutorẽ filijs impuberibus à iure conceſſus, ita vt ſi durante ea pupillari ætate filiorum non petierit eis tutorem dari cum effectu infra annum, & ipſi decedant impuberes poſt illum annum à maioritate matris decurſum, ipſa priuetur eorum ſucceſſione, quia maioribus currit hic annus; ſecus vero ſi poſt pubertatem filiorum effecta ſit maior, aut intra pubertatẽ, dum tamẽ nondum integro anno elapſo filij deceſſerint. Etſi contrarium ſentire videatur *Baeza de inope debitore, capit. 9. num. 10.* dum inquit, quod ſi mater non petat filiis tutorem, & excuſatur, quia minor eſt, ei non obſtet, ſi poſtea maior facta tutorem petere adhuc ceſſet.

SVMMARIVM.

PRaximum pubertati, Principis diſpenſatione iudicem eſſe poſſe aliqui docent. 1.

Impubes naturali ratione à iudicando arcetur. 2.

Quoad naturalia attinet, ſuprema iuriſdictio ineſficax eſt. 3.

Impubes rectè à Principe iudex creari poteſt, ita ſolùm poſt pubertatem iuriſdictione vtatur. 4.

L. quidam 57. ff. de re iudicata. expenditur. 5. & 19.

Decimum octauum annum agentem, iudicem eſſe poſſe alijs magis placet. 6.

Maiorem annis viginti, & iudicem eſſe, & ad iudicandum compelli poſſe, multorum ſententia eſt. 7.

Senes, & grandiores natu, ſolum iudices eligi debere aliqui exiſtimant. 8.

Verius eſt, minores annis viginti & quinque iudices creari non debere. 9.

Ante vigeſimumquintum annum, nemo ad reipublicæ adminiſtrationem habilis cenſetur. 10.

Munera iudicandi, & reipublicæ adminiſtrandæ, an ſint diuerſa? & ſeqq.

Qui poſtulare poteſt, an & iudicare poſſit. 13.

Minor iudicium aſſumens temerariè facit. 14.

Vtrùm ſit aliqua differentia inter iudicem, & arbitrum? 15.

Sententia a minore lata, tantùm ex æquitate ſuſtinetur. 16.

Ætas Iudicis apud Romanos triginta annorũ erat. 17.

Iudicandi munus quare minoribus interdicatur? 18.

L. cum lege 41. ff. de recept. arbit. explicatur. 20.

L. *cùm prætor 12. §. non autem ff. de iudicijs, intelligitur. 21. & ſeqq.*

Minor a iudicando, non natura, ſed lege arcetur. 23.

Etiam de iure Canonico, minor annis viginti & quinque iudex ordinarius eſſe non poteſt. 24.

De iure noſtro quæ ætas ſit in iudice neceſſaria? 25.

An viginti & ſex annorum ætas apud noſtros in iudicibus tantum literatis exigatur? 26.

Iudicis Commiſſarij, quem vulgò Peſquiſidor *nuncupamus, quanta ætas eſſe debeat? ibid.*

Princeps diſpenſare poteſt, cum pubere maiore decem & octo annorum, vt iudex creari poſſit. 27.

Princeps eligendo minorem, cum eo diſpenſare videtur. 28.

Mi-

Minor partium conſenſu iudex datus ab eo qui poteſt, valide iudicat. 29.

Pupillus, licèt ſucceſſione poſſit iudicandi munus habere, eo tamen vti, niſi per tutorem, vel curatorem non poterit. 30.

Magiſter ſcholarium, etiam minor, iudicandi facultatem habet. 31.

QVAESTIO XXXI.

Ad iudicandum quæ ætas ſufficiat?

1 ANcipitem enim, & quamplurium Scriptorum opinionibus plenam inueſtigationem aggredimur: vix enim quæ certa ætas ad iudicandi munus requiratur, ex ipſorum ſcriptis erui poteſt, ita vt quod de alijs Socrates, vnicuique ſcilicet, diſſentiendi curam fuiſſe, & de noſtri peruulgari rectè poſſit. *Cumanus* ergo *in l. quidam conſulebat. n. 3 ff. de re iud.* proximum pubertati Principis diſpenſatione iudicem eſſe poſſe, late, & enixe defendit. Pro qua opinione *Bartolum in l. ſi quæramus num. 6. ff. de teſtam* adducit aſſerentem, ſtatutum poſſe diſpenſare cum proximo pubertati, vt condere teſtamen-
2 tum rectè valeat, docet *Sicul. in cap. cum vigeſimum nu. 12. ex Felino col. 2. de officio delegat* qui *Gloſſæ* authoritatem in idem refert in *c. ſtatutum in prin. verbo Canonicis, de reſcriptis in 6.* vbi inquit, Papam ex certa ſcientia poſſe canonicum ſeptennem iudicem dare. Quam etiam *Cumani* doctrinam ſequutus eſt *Petr. Gregor. ſuper decret. cap. 4. de reſcriptis nu. 4 Petr. Moneta de conſeruat. cap. 5. num. 161.*

3 Sed quàm friuola hæc ſententia ſit, quantúmque à iuris regulis abhorreat, nec difficulter percipiet qui impuberem naturali iure à iudicando, omnibuſque publicis officijs arceri ex *§. præterea, quibus non eſt permiſſum facere teſtam. l. cùm prætor. §. fin. ff. de iudicijs, l. 2. §. impuberes, ff. de iure immunit.* ſciuerit. Ergo cum propter naturalem defectum iudex eſſe non poſſit, nec cum eo Princeps diſpenſare poterit, vt iudicet, cùm quoad naturalia attinet, ſuprema iuriſdictio inefficax cenſeatur, *§. ſed naturalia, inſtitut. de iure naturali* ſentit in propoſito *Gloſſa in l. cum prætor 12. §. fin. verbo impubes. ff. de iudiciis, Suar. alleg. 12. à num. 6. Zaſ. in l. quidam conſulebat nu. 8. de re iudic. Vantius de nullit. tit. quomodo ſententia nulla reparari poſſit, num. 54* Gratian. *regul. 378. num. 10. Barboſa in d. l. cùm prætor 12 §. fin. num. 50. ff. de iudiciis:* qui prædictæ opinionis funda-
4 mentis à *n. 55.* ſatisfacit, quæ ne excribere videat miſſa facio; licet valere crederem, ſi impuberi concederetur officium iudicandi addita clauſula, vt eo vtatur, poſtquam fuerit legitimæ ætatis, vt argument. *l. qui ſponſæ, C. de donat. ante nupt. & cap. ei qui, de præbend. in 6.* docet in terminis *Decius in l. 2. §. item impuberes, num. 3. & in cap. poſt ceſſionem n. 5. de probat. & conſ. 40. nu. 2. Suarez allegat. 12. num. 23. Barboſa* eos referens *d. in loco num 64.* quamuis in contrarium faciat opinio *Bartoli in l. impuberem, in prin. num. 3. ff. de falſis* ex regula *cap. ſi eo tempore de reſcriptis*, cui ſatisfacit *Barboſa vbi ſup. num. 65. cum ſeqq.*

Nec à ſuperiori ſententia diuerſum docuit *Gobeanus de iuriſdictione lib. 2. in l. 2. verſicul. Vnde ſequitur*, ſcilicet puberem, ſiue eum, qui decimum quartum annum compleuit, non impediri quominus iudex eſſe poſſit: & fundamentum pro ſuperiori ſententia adductum ex *text. in l. quidam 57. ff. de re iudicata*, ei potiùs aduerſari, quam ſuffragari videtur, cùm tunc ſententiam à minore viginti & quinque annorum prolatam valere, & ſubſtinendam Iuriſconſ. doceat, quoties minor decem & octo annis non ſit, qui iudicium dixerit, ſi quidem illo in caſu ſententiam nullitatis vitio laborare, tanquam certiſſimum docet. Ergo qui decimum & quartum adimpleuit, adhucque decem & octo annorum minor exiſtit, conſequenter ex *d. l.* fatendum erit, iudicem nullatenus eſſe poſſe. 5

Hinc enim ex prædicta *l. quidam* quamplurimi tenuerunt, decimum & octauum annum legitimam eſſe ætatem ad iudicis officium, vt ex *Gloſſa penultima in dict. l. quidam*, docent communiter *Alexand. ibidem num. 2.* & probatur ex illius *text.* verbis ibi: *Aequiſſimum erit tueri ab eo ſententiam latam, niſi minor decem & octo annis ſit:* tenet *Suarez allegatione 12. num. 10. Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 6 caſu 540. numer. 2. Caldas Pereira in l. ſi curatorem. verb. Hunc contractum, numer. 44. C. de integr. reſtitut.* qui nonnullos refert. Quam etiam ſententiam aliquo temperamento, & moderamine, nempe ſi pubes voluerit, nec litigatores eum recuſent, etiam amplectuntur *Tiber. Decian. reſpon. 18. num. 18. Philip. Matth. in l. 2. §. 1. num. 6. ff. de reg. iur.* & ferè eiuſdem opinionis aſsertores videntur *Vueſembec. in paratit. ad titulum, C. qui pro ſua iuriſdictione, numer. 6 Petr. Faber in dict. l. 2. §. 1. de reg. iur.* qui maiorem decem & octo annorum, non verò minorem iudicem eſse poſse ſtatuunt. Sed hæc ſententia, quam improbabilis ſit ex reſponſione ad *d. l. quidam* inferiùs apparebit. 6

Alij exiſtimant maiorem viginti annorum iudicem eſse, & ad iudicandum compelli poſse, 7
Ita Innocen. in d. cap. cum vigeſimum, num. 1. de offic. & pot iud. deleg. Matth. Stephan. 1. de iuriſdict. 17. num. 26. Bronc. aſſer. 65. Zang. de exc. p. 2. cap. 1. num. 16. & ſequen. Arum. diſput. Pand. 7. tom. 7. & latè doctiſſimeque *Petr. Barboſa in dict. l. cùm prætor 12. §. fin. à num. 48. cum ſeqq.* eo Iuriſconſulti moti in *l. cum lege 41. ff. de recept. arbit.* vbi inquit, lege Iulia cautum eſse, minorem viginti annis iudicare compellendum non eſſe, ergo maiorē rectè adſtringi poſſe, docet, quod niſi ad id tūc legitimæ ætatis cenſeretur, minimè liceret.

Nec defuere aliqui, qui grandiores tantum 8
& ſenes huic iudicandi muneri adaptandos exiſtimarint. Sic docuit *Claudius lib. 1. de offic. iud. Quamquam, inquit, in deligendo iudice nullius rei æquè ſit habenda ratio, atque ſapientiæ, & integritatis; conuenire tamē videtur, vt natu grandes ei muneri præficiantur. Nam & ſenibus plus adeſſe ex vſu rerum prudentia ſolet, & affectus ſunt moderatiores. Tum etiam relucet quidam in ſenibus vultus obſeruandæ maturitatis: quod illi plurimum apud populū* autho-

authoritatis conciliatur: & prædixerat *Ariſtot. lib. 1. Polit. cap. 8. & lib. 1. Rhetor.* his verbis; *Periculoſa ſatis eſſe in omni ferè negotio adoleſcentium conſilia, nec facilè repertum quòd aliquid rectè geſſiſſent rerum magnarum, quibus cari non fuerint ad conſultationis communionem adhibiti*: & expreſsiùs Plato *de Republica, titul. 3. Non iuuenem, ſed ſenem eſſe oportet bonum iudicem, qui ſerò quale quid in iuſtitia ſit, didicerit, tanquam qui non proprio eam in animo ſuo ſenſerit, ſed alienam in alienis animis longo tempore nouerit; atqui idcirco cuiuſmodi ſit malum diſcernat, ſcientia potius, quam propria experientia iudicans, generoſiſſimus certè iudex huiuſmodi eſſe iudicatur.* Idemque amplectitur *Maſtrill. de Magiſtratibus lib. 2. cap. 5. num. 4. cum ſequent.* qui & *num. 21.* ſubiungit, ex *Plutarcho*, *Licurgum* primum apud Spartiatas conſtituiſſe iudices, ibiq; ſtatuiſſe in demortui locum eum aſſumi debere, qui virtute cæteris præſtare iudicatus eſſet, ex illis ſcilicet, qui annum ſexageſimum compleuiſſent, à quo parum diſſentiens *Xenophon. de Pædia Cyri lib. 1.* his verbis: *Ac poſtquam annos quinque viginti complerint, agentes hi ætatis aliquanto amplius quàm quinquageſimum (illorum iam ætatem ingreſſi, qui & ſunt, & vocantur ſeniores) non etiam in exercitum eunt extra ſolum patrium, ſed manentes domi iudicant omnes cauſas, & publicas, & priuatas*: tenet etiam *Manuel Rodriguez quæſtion. regul. tom. 3. quæſt. 34. artic. 2.*

9 Sed his, quamplurimiſque alijs Gloſſographorum ſententiis, ne in immenſum protrahamur, ex animo omiſſis; verior opinio, & quæ, ni fallor, amplexenda *Baſilicon 7. tit. 5.* eſt *Harmenopoli lib. 1. c. 4. Gloſſæ in l. 2. §. item impuberes, ff. de reg. iur. & in d. l. cum prætor. ff. de iud. Caſſan. in conſuet. Burgundiæ de iuſtities. Rubric. 1. §. 6. n. 12. Anton. de Butrio in dict. cap. cum vigeſimum, nu. 4.* quam ſequti ſunt doctiſſimus *Iacob. Cuiac. in l. 1. C. qui ætate ſe excuſ. lib. 10. Hugo Donel. com. iuris ciu. lib. 17. c. 24.* & ibidem *Oſuald. lit. G. Ioan. de Rojas ſingular. fidei 106. in princip.* ſcilicet, minores viginti & quinque annis nec iudices eligi, nec eorum officio fungi poſſe.

10 Cuius ſententiæ probabilitas adſtruitur primò *ex l. ad Rempublicam 8. ff. de mun. & honor.* vbi inquit *Vlpianus*, ad munera, ſeu ad Rempublicam adminiſtrandam ante vigeſimumquintum annum admitti minores non oportere: ergo cū iudicis officium munus ſit, *l. quippe 78. ff. de iudic.* conſequens erit, nullatenus minores viginti & quinque annis in iudices admittendos.

11 Nec prædictum fundamentum eneruare videtur *Gobeani*, & *Philippi Matthæi vbi ſuprà* diſcrimen inter iudicandi officium, & Reipublicæ adminiſtrationem: illud, inquiunt, diuerſum eſſe ab adminiſtratione, quia in priuatis cauſis non pleno arbitrio cognoſcunt, ſed ex formulæ præſcripto, ſeu legum decretis: in quo etſi minores peccauerint, appellatione poteſt reſarciri: ſecùs in Reipublicæ adminiſtratione, vbi omnia ex arbitrio pendent. Rurſus, quia publici adminiſtratores bona ciuitatis adminiſtrant, cuiuſmodi adminiſtrationem adoleſcentibus committi iura nolunt, quòd nec proprijs quidem rebus ſuis adminiſtrandis illi idonei habeantur, *l. 1. ff. de minor.* & conducit ratio? quam ad prædictam ſententiam comminiſcitur *Oſuald. dict. loco.* Quid ni enim cùm maior 17. annis poſtulare, etiſi ſat peritus, de iure reſpondere poſſit, *l. 1. §. 3. de poſtulat.* & diximus vbi de ætate ad poſtulandum, iudicandi etiam facultatem habeat?

12 Quia omnibus facillimè reſpondetur. Nam quemadmodum in iudicandi munere multa ex legibus, & conſtitutionibus pendent, plurimaq; etiam ex iudicis arbitrio modum accipiunt: ita & in Reipublicæ adminiſtratione multa ex adminiſtrantis arbitrio pendent, & quàm maxima etiam ex legibus, & municipalibus ſtatutis terminari debent, ſiquidem vnaquæque ciuitas leges ſibi, & iura præſcribit, quibus regi, & gubernari oportet. Ergo nulla quoad hanc partem ratione diſcriminantur iudicandi, & adminiſtrandi munus.

13 Deinde, nam ſi ideò propria bona iura minoribus non permittunt, quia ad eorum adminiſtrationem nec ſatis arbitrio & iudicio valent, vt ex *dict. l.* apparet, quomodò ita leuiſſimi intellectus, & iudicij adoleſcentes ad arbitrandum in cauſis, & in ipſis ex iure proferendum admiſiſſent? Nec refert quòd minoris ætatis ad poſtulandum, & de iure reſpondendum ſufficientes reputentur: quoniam in his tantùm illorum præiudicium vertitur, qui minùs probè, & cautè ſibi tales minores vel in patronos, ſeu poſtulatores elegerunt: ſibi autem imputent, ſi non ita rectè ipſorum cauſæ patrocinentur, vel poſtulentur, cùm iuuenem delegerint aduocatum, ſeu poſtulatorem: at in iudice adoloſcente ſimul priuatorum controuerſiæ, & communes cauſæ periclitaorur, vt quaſi ſenſiſse videtur *Anton. de Butrio in dict. cap. cum vigeſimum num. 5.* vbi *ad dict. l. 1. §. pueritia, ff. de poſtulando*, non obſtare reſpondit, quia ibi in aduocato, qui non poteſt in tantum præiudicare ſicut iudex, & agitur de publica honeſtate, & quia aduocatus ſuſcipitur voluntariè, iudex quandoq; inuitus. Ex quo improbanda venit opinio *Azonis* aſſerentis, eādem ætatem ad iudicem, quam ad aduocatum requiri, tradit *Anchar. ibid.* Ergò à fortiori, quemadmodum ad Reipublicæ adminiſtrationem, vti neque bonorum ſuorum, minor viginti & quinque annis non admittitur, nec ad iudicandum ſimiliter debet admitti.

14 Secundò ſuperior ſententia corroboratur *ex l. cùm ex lege 41. ff. de recept. arbitris*, vbi poſtquam *Caliſtratus* initio dixit, lege Iulia (ſiue iudiciaria, quam tulit *Cæſar* teſtante *Briſonio lib. 3. antiq. iuris cap. 7.* ſiue *Iulia Annal.* ex *Cuiacij* ſententia *lib. 17. obſeruat. cap. 34.* ſiuè quæuis alia, ex quamplurimis, quas refert *Anton. Auguſtin. de legibus, & Senatuſconſult. pag. 331.*) minorem viginti annis iudicare non cogendum, poſtea ſubijcit, quòd ſi minor viginti & quinque annis ſit, qui temerè auditorium recipit, ex hac cauſa ei ſuccurrendum: ergo ſi temerè feciſſe dicitur minorem viginti & quinque annorum, qui iudicandi munus ſuſcepit, ita vt reſtitutione digna temeritas reputetur, ſolum maiori iudiciaria poteſtas permiſſa videtur.

Nec

15 Nec reſtagatur *Gouenni*, *Philippi Matthei*, & *Petri Fabri vbi ſuprà*, differentia inter iudicem à Magiſtratu datum, & arbitrum ex partium conſenſu electum: ſiquidem in iudice dato perſona Magiſtratus eſt, quæ ſententiam à minore prolatam tueatur, adeò vt perinde ſit, ac ſi ipſe Magiſtratus protuliſſet, quod vix inuenitur in arbitro à partibus electo. Quia reſpondetur, inter vtrumque nullam poſse conſtitui differentiam, nam quod efficit datio in iudice à magiſtratu delegato, ſcilicet transferre in illum iuriſdictionem, idem & conſenſus partium in arbitro operatur: ita vt ſi ille ex magiſtratu iudicandi facultatem obtinet, habeat & iſte ex partium conſenſu. Quapropter compromiſſa ad ſimilitudinem iudiciorum redacta, docet *Iuriſconſult. in l. 1. ff. de recept. arbit.* Igitur cum ſententia à iuriſdictione ſolùm, & iudicantis capacitate vim nanciſcatur, ſi minor viginti & quinque annorum ex perſona ſua non reſpuetetur, ex iuriſdictione, quæ ſententias tuetur, cùm à litigatoribus in arbitrum deputatur, rectè arbitrari, & ſententiam proferre poſſet. Ergo cùm iura id non patiantur, abſque dubio ætas ipſi impedimento erit.

16 Tertiò & mea ſententia comprobatur ex *dict. l. quidam, ff. de re iudicata*, quam prò aduerſa parte contrarij inducunt, vbi ex iure quo cauebatur minorem viginti & quinque annis iudicem eſſe non poſſe, dubitabatur, cùm à minore lata fuiſſet ſententia, vtrùm ſuſtineri deberet, an verò irrita eſſet? Et reſpondit *Conſultus: Aequiſſimum eſt tueri ſententiam ab eo dictam*: ergo ſi æquitatis ratione ſuſtinetur, conſequens eſt, quòd ſtricto iure à minore viginti & quinque annorum ſententia lata nulla eſt, cùm nec iudex in illa ætate poſſit delegari, nec á partibus eligi.

17 Quartò corroboratur noſtra ſentẽtia ex Romanorum more, qui ferè ſemper maiores viginti & quinque annorum in iudices eligebant, vt ex lege comitiali, & annali refert *Sueton. in Auguſt. cap. 26. & 32. Iudices*, inquit, *à triceſimo ætatis anno elegit, id eſt quinquennio maturiùs quàm ſolebat*: ex quo loco apparet, non tantùm Auguſti temporibus maiores in iudiciũ admiſſos; ſed & antea minoribus vigeſimo & quinto anno iudiciaria functione vti non licuiſſe, vt inſinuant illa verba: *Quinquennio maturiùs quàm ſolebant*. Ergo ſolebant maturioris ætatis vigeſimi & quinque recipi? Meminit de tricennali iſta ætate ad iudicandum *Plinius in Panegyrico ad Traian.* ibi: *Cautum eſt, domine, Pompeia lege, ne quis capiat magiſtratum, neve ſit in Senatu minor annorũ triginta*: quamuis poſteà ſequutum fuiſſe Diui Auguſti edictum teſtetur, quo permiſit, minores Magiſtratus ab annis duobus & viginti capi poſſe, ſed de vigeſimo & quinto, teſtis eſt *Dio. lib. 52.* qui ex decreto Mecænatis (quod ſequutus haud dubiè Cæſar) Senatoriæ ætati adſcribit vigeſimum & quintum. Docet *Lipſius ad lib. 3. annal. Taciti fol. 38.* de qua re ne diutiùs immorer, videndi ſunt *Fancin. Polet. hiſtor. fori Roman. lib. 3. cap. 9.* & ibi *Philippus Broideus*, idem *Polet. lib. 5. cap. 8. Petr. Gregorius de republica lib. 4. cap. 5. n. 34. Petr. Faber dict. l. 2. ff. de regulis iuris, Lypſ. de veteri magiſtratu Roman. cap. 4.* & quamplurimi ab *Oſualdo* relati *vbi ſupra lit. L.*

18 Cuius opinionis rationem, quam ſuperiùs inſinnauimus, egregiè tradit *Hugo Donell. d. comment. lib. 17. cap. 24.* quia in adoleſcente minore viginti & quinque annis non ita regulariter iudicium adeſt, vt terminatio rerum controuerſarum poſſit ei facilè committi, cum minoribus propter ætatis & iudicij fragilitatem ſit adempta rerum ſuarum adminiſtratio, *l. 1. ff. de minor.* nec congruum videtur, quibus rerum ſuarum diſpoſitio denegatur, alienarum tradere iudicium, & moderationem, præſertim in re, qua nullum munus, nulla adminiſtratio maiorem prudentiam, & iudicium deſideret, quandoque non alia ratione iudicij nomen apud omnes meruerit.

19 Cui adeò munitæ ſententiæ nec refragatur text. *in d. l. quidam*, imò potius eidem opitulatur, ſiquidem non decreuit, minorem viginti & quinque annis iudicare poſſe; ſed ſi caſu euenerit, inquit, quòd minor iudex delegatus ſententiam protulerit, poſtquam iam prolata eſt, æquiſſimum eſſe ſuſtineri, quoniam multa facta tenent, quæ fieri prohibentur: ſed hoc ita, ſi plena pubertate fuerit: nam ſi decem & octo annos minimè exceſſerit, lata ſententia nec humanitatis ratione ſuſtinebitur, vtpotè vno verbo inſinuauit *Cuiac. in l. 1. C. qui ætate ſe excuſant, lib. 10*, quamuis aliter reſponderi nitatur *Barboſ. in d. l. cùm prætor, §. fin. num. 91. ff. de iudic.*

20 Quo quaſi ſolutionis genere idem *Cuiac. ibidem* vtitur aduerſus eos, qui minorem viginti annis iudicium exercere poſſe ex *d. l. cũ lege. 41. ff. de recept. arbit.* intendunt. Nam in illa ſpecie non ſtatuitur, iudicare poſſe minorem, etiam ex partium conſenſu: imò quòd ſi fortè aliqua cauſa euenerit, quod minor annis viginti & quinque iudex datus, aut electus ſit conſenſu partium, ex lege Iulia iudicare cogi non poſſe, ſiquidem fruſtrà iure ad proferendum compelleretur qui ex legibus prohibetur ob nimiam mẽtis fragilitatem iudicare.

21 His tamen omnibus aduerſari videtur *Vlpiani* reſponſum *in l. cùm prætor 12. §. non autem, ff. de iudic.* vbi inter eos, quibus iudicandi munus interdicitur, impubes ſolùm refertur. Ergò qui pubes fuerit, licèt procul à vigeſimo & quinto anno exiſtat, dum tamen & conſequenter decimum octauum ſaltim expleuerit, iudicare poterit? Nec me latet *Iacobum Cuiacium vbi ſuprà* prædictam obiectionem minimè obſtare ſcripſiſſe; quia verum eſſe inquit impuberem planè prohiberi iudicem eſſe, puberem verò ita demum, ſi non ex partium conſenſu ius dicat, qui & poſtquàm ex litigantium voluntate cognouerit, ſi vigeſimum non expleuerit annum, excuſationem obtinebit, vt in *dict. l. cum lege*.

22 Sed hæc doctiſſimi alioquin *Cuiacij* interpretatio cùm textus litteræ non conueniat, neutiquã placet, quare potiùs exiſtimarem, ideò de impubere tantùm Iuriſconſultum illo in loco men-

tionem feciſſe, quia impuberi tantùm propter iudicij defectum, quominus iudicare poſſit natura impedimento eſt: puberi verò non natura, ſed lex & Senatuſconſultum obſtant, vt valeat iuriſdictionem exercere, donec maior factus vigeſimum & quintum annum exceſſerit, vt nuper probauimus. Cuius ſententiæ poſteà *Barboſam* iouent *in dict. l. cùm prætor, §. fin. nu. 71.*

23 Sed obijciet aliquis, quomodo in *dicto §. non autem*, cùm de omnibus ſermo ſit, qui natura, & lege iudicare vetantur, de pubere, ſeu minore viginti annis, qui ex noſtra ſententia à lege interdicuntur, nec verbum quidem reperitur? Sed reſpondetur faciliimè, *in dict. §.* nullos ſpecialiter enumerari, qui iudicare lege prohibentur, ſed generalitèr tantùm præſcribi, omnes à lege interdictos nullatenùs iudices eligi poſſe. Ergò cùm à lege prohibitum eſſe minorem fuerit oſtenſum, certum eſt *dicto §.* comprehenſum videri.

24 Ex quibus iamiam apparet certiſſimam eſſe regulam ſuperiùs à nobis traditam, ſcilicet minorem viginti & quinque annis, inſpecto iure communi iudicem eſſe non poſſe; quam etiam de iure Canonico procedere exiſtimo, cùm nuſquam reperiatur eo iure ſtabilitum, quæ nam ætas ad iudicem ordinarium ſit neceſſaria. Nam quod ſcribit *S. P. Greg. IX in c. cùm viceſimum 41. de offic. & poteſt. iudic. delegat.* ſcilicet viceſimo anno peracto quem poſſe iudicem delegari, tantùm in delegato obtinet, non verò in ordinario, vt ex communi Canoniſtarum opinione admonet *Anton. Blanc. de compromiſ. q. 2. num. 22.* & teſtatur *Viuius lib. 2. commun. opinio. opin. 179.* quam opinionem probat *Cuman. & Imola*, vterque *n. 3. Zaſius lib. 2. ſingular. intellect. cap. 22.* tenet *Barboſa in d. l. cùm prætor, §. fin. n. 90. ff. de iudic. Pereira in l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, numer. 44. verſ. Cæterum.*

25 Licèt hæc viceſimi anni ætas antiquitùs à Regali, Hiſpanoque noſtro iudicibus neceſſaria erat, vt apparet *ex l. 4. tit. 15. lib. 2. fori legum*, ibi: *Mayor de veinte años deue ſer otorgado poderio para juzgar.* & ex *l. 5. tit. 4. p. 3.* in illis verbis: *Mayor de veinte años deue ſer aquel à quien otorgaren poderio de juzgar los pleitos cotidianamente, que llaman Iuez ordinario.* Quæ abrogatæ & correctæ iam extant à Catholicis Hiſpaniarum Regibus Ferdinando & Eliſabeth *in l. 2. tit. 9. lib. 3. noua Recop.* vbi vigeſimum & ſextum ſaltim annum in iudice literato requirit, ibi: *Y que aya edad de veinte y ſeis años por lo menos*, docet *Aviles in cap. prætor. in proœmio, verbo Qualeſquier, nu. fin. verſ. & non debet, Greg. Lopez vbi ſupra, Olanus in compendio legum partit. n. 22. Pereira in d. l. ſi curatorem, verbo hunc contractum n. 44.* Cui deciſioni refragari non videtur eiuſdem tit. l. 3. quamuis poſterior ſit, & viceſimo anno maiorem tantum iudicem requirat. Nam, vt optimè conſiderauit *Azeued. ibidem*, prædicta lex dum maiorem viginti annorum iudicem deſiderat, à ſuperiori *l. 2.* eſt interpretâda, qua vigeſimi & ſexti anni ætas in iudice requiritur, ita vt maioritas illa, quam ſupra vigeſimum annum *d. l. 3.* expoſtulat, ſex annorum eſſe debeat.

Quam dictæ *l. 2.* diſpoſitionem tantùm obtinere, quoties literatus, & ſtudioſus in iudicem deligendus eſt, nonnulli aſſeuerarunt: vnde inquit *Bobadilla in Polit. lib. 2. c. 21. n. 13.* iudicem commiſſarium, quem vulgò *Peſquiſidor* nuncupamus, qui literis præditus eſſe debet, non minorem ſexto & vigeſimo anno fore deligendū, ſecùs verò ſi equiti, militi, ſeu alij perſonæ, quæ per Vicarios, & quos vulgariter nuncupamus *Tenientes*, ius dicendi facultas tribuatur. Nam hoc in caſu non videtur correctum ius antiquū, ſed talis poſſet eſſe iudex, ſi ætatis eſſet viginti annorum. Nam *l. 2.* ſolùm in literatis decreuit, vt docet *Greg. Lop. in d. l. 5. tit. 4. p. 3. verb. maior*, & poſt eum *Olan. in epilog. leg. Partit. n. 22.* ſed quantum errarint prædictæ ſententiæ aſſeclæ, latiùs videbis vbi de ætate ad Prætorem inferiùs ſermo fuerit. 26

Cæterùm, quia ſuperior ſententia aliquibus probabilior videri poteſt, ſciendum eſt, illam multifariam reſtrictionem, & limitationem accipere. Et in primis non habere locum quaſi omnes fatentur, quoties cum iam pubere, ideſt cum eo, qui decimum & octauum annum adimpleuit, Princeps diſpenſauit, ſiquidem tunc ius dicere, & in cauſis ſententias proferre, etiamſi minor fuerit, rectè poterit. Nam eo in caſu abſq; dubio diſpenſatio effectum ſortietur, ex eo quòd cum pubere (qui, vt iam diximus, non à natura, quemadmodum impubes, ſed à lege iudicare prohibetur) Princeps diſpenſauit. Vnde cùm impedimentum ſit iuris poſitiui, ſuperioris diſpenſatione tolli quàm certiſſimum eſt, vt docuit *S. P. in cap. propoſuit, de conceſſione præbendæ*, & in noſtra ſpecie probat *d. l. quidam in fine, ff. de re iudicat.* vbi tenet *Paul. n. 1. & Panormit. in d. c. cùm vigeſimum. num. 2. Suarez d. allegat. 12. num. 12. Vantius de nullit. tit. quibus modis ſententia nulla reparari poſſit, num. 54.* tenet *Petr. Barboſa vbi ſupra num. 73.* 27

Quod etiam procedit, quamuis cum tali pubere, ſeu minore Princeps nominatim, ſeu expreſsè non diſpenſauerit; nam etſi tacitè cum ipſo diſpenſatum fuerit, illum ſcilicet iudicem eligendo, licitè & rectè iudicare poterit. Nam ex tali electione Principem cum illo diſpenſaſſe præſumitur: quia Princeps promouendo inhabilem ex certa ſcientia, ad officium, vel dignitatem, diſpenſare dicitur, eique gratiam ætatis facere, & defectum ſupplere. Tenet *Anton. de Butrio in d. c. cùm vigeſimum n. 4. de offic. delegat. Menoch. lib. 2. de præſumpt. c. 20. Vueſembec. ad titul. C. qui pro ſua iuriſdictione num. 6.* licèt in contrarium tenuit *Zaſ. lib. 2. intellect. ſingular. cap. 22.* ſuperiorem opinionem defendunt *Donel. comm. lib. 17. cap. 24.* vbi etiam *Oſuald.* quòd intelligendum, modò in iudicem ordinarium eligatur. Nam ſi minor datus ſit iudex in cauſa particulari, tunc non præſumetur ſcientia in Principe, argum. *c. 1. de conſtit. in 6.* quo caſu, vt electio valeat, ſcientia erit probanda, *c. ſi eo tempore de reſcript. lib. 6.* docet *Roman. conſ. 216. num. 8. Panormit. in d. c. cum vigeſimum n. 2. de offic. deleg. Alexand. in d. l. quidam n. 7. Felin. in d. c. cum vi-* 28

geſimum

geſimum n. 1. vbi latè *Anton. Natta conſ.* 420. *nu.* 19. *lib.* 2. *Suarez allegat.* 12. *n.* 24. *Barboſa d. in loco n.* 113. *cum ſeqq.* Qualis autem debeat eſſe ſcientia in ſuperiore, vt diſpenſaſſe credatur, latè tradit *Moneta de conſeruat. c.* 5. *num.* 162. optimè *Thom. Sanchez de matrim. lib.* 8. *diſputat.* 4. ferè per totam.

29 Similitèr itidem ſententia à Iudice lata, qui decimum tantùm & octauum annum excedit, ſuſtinetur, quando de communi partium conſenſu iudex ab eo qui poteſt datus eſt, ſiquidem tali in caſu valebit ſententia, quia ex voluntate litigantium etiam minor iudicare poteſt, dummodò dictæ ætatis ſit, vt nec obſcurè inſinuant verba *d. l. quidam*, tali enim conſenſu proprio præiudicio & damno renuntiare videntur. Vnde ſi authoritas ſimul iudicem dantis accedat, certiſſimum erit ex concurſu horum trium ſententiam ſubſiſtere, nec nullitatis argui poſſe. E contrario verò, altero ex his deficiente, quia inualida cenſetur, nec iudicati vim obtinebit, ex ſententia *Gloſſæ* 2. *in d. c. cùm vigeſimum*, vbi & obſeruauit *Bald. nu.* 3. *in fine*, *Imola in l. quidam n.* 4. *Zaſ. lib.* 2. *ſingul. intellect. cap.* 22. *ad finem*, quos refert *Barboſa in dict. l. cùm prætor num.* 105.

30 Vnde vt colophonem adijciamus, prænotandum erit, hucuſque ſcripta in his tantùm officijs & iudicandi muneribus locum habere, quæ per electionem conferuntur. Nam quæ ſucceſſione obueniunt, etiam à pupillo retineri poterunt, ſiquidem in talibus impubes etiam iuriſdictionis habilis eſt, non verò exercitij, quare dabitur ei curator, qui eius nomine iuriſdictionem adminiſtret, argum. *text. in cap. grandi*, *de ſuppleu. negligent. prælat. lib.* 6. ſcripſit *Bald. in d. l. quidam*, *Paulus Caſtrenſ. in d. l. cùm prætor*, §. *fin. ad finem*, *Bart. in l. cæcus ff. de indic.* *Decius in l.* 2. §. *item impuberes n.* 6. *ff. de reg. iuris*, *Panorm conſ.* 47. *lib.* 1. *Anton. Gomez* 3. *tom. c.* 1. *num.* 55. cuius meminit *Caldas in l. ſi curatorem d. verbo hunc contractum à n.* 45. *C. de reſtit. in integ.* *Petr. Barboſa* alios referens *d. loco n.* 118. licèt in contrarium ſomniarit *Bartol. in d. l. quidam*, aſſerens populum poſſe eligere in Principem, vel iudicem, etiam infantem, vel pupillum.

31 Quibus addendum erit, etiam ſuperiorem ſententiam, ſcilicet vigeſimum & quintum annum neceſſarium ad iudicis functionem eſſe, deficere in Doctore, ſeu Magiſtro. qui licèt viceſimum non attigerit annum: attamen in cauſis ſcholarium ius dicere, & ſententiam proferre poterit, iuxta *authent. habita*, *C. ne filij pro patre*, ex quo tradunt *Bartol. in l.* 1. §. *pueritia*, *ff. de poſtul.* docet *Felin. in dict. cap. cùm vigeſimum n.* 10. *in fine*.

SVMMARIVM.

Reipublicæ gubernacula ſenioribus deberi, ſcribit Aberroes. 1.

Iuuenes huic muneri aptiores, putant alij. 2.

Senectutis vitia referuntur. 3.

Nondum iuuenes à muneribus arcebantur. ibid.

Prætura, nec ante trigeſimumnonum annum peti, nec geri ante quadrageſimum poterat. 4.

Prætor nullus, niſi trigeſimo anno fiebat. 5.

De iure communi ætas viginti & quinque annorum ad Prætoris officium deſideratur. 6.

Ex noſtris legibus literatus ad præturam eligi nequit ante ſextum & vigeſimum annum. 7.

An eadem ætas iure noſtro requiratur in milite, ſeu nobili electo Prætore, quæ in literato exigitur? 8. *& ſeq.*

Quod ætati deficit, literæ accreſcunt. 9.

QVAESTIO XXXII.

Cuius ætatis Prætor eligi debeat?

INuicem contrariantur quæ hac de re inueniuntur opiniones. *Aberroes in libros Platonis de Republica tractat.* 1. ita inquit: *Reipublicæ gubernacula ſenioribus debentur, qui præter quod ſcientias ſpeculatiuas adepti ſunt, continent prætereà experimentum longo tempore acquiſitum*: cui & adſtipulatur *Claudianus lib.* 1. *de offic. iudicis*, & *D. Garſias Maſtril. de magiſtrat. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 4. 1
Sed aduerſam plurimi tenuerunt ſententiam, & potiùs iuuenes, quàm ſenio affectos Reipublicæ adminiſtrationi præponendos, vti magis conuenientes indicarunt. Nam vt *Diuus Chryſoſtomus in epiſt. Pauli ad Timoth. homil.* 4. vitia quædam 2
propria ſenectuti inſunt, ſcilicet ſegnities quædam ac tarditas, obliuio profunda, obtuſus ſenſus, iracundia, atque puſilanimitas, inde illius ætatis adoleſcentes, qui procul à iuuentute aberant, à muneribus arcebantur, *l.* 2. §. *quem ita*, *l. penult. in princip. ff. de vacatione muner.* optimus *text. in cap. Florentinum*, alias incipit *Archidiaconum* 85. *diſtinct.* *Gloſ. in c.* 1. *verbo ſenectutem*, & *cap. niſi cum pridem*, §. *alia*, *de renuntiatione*, *Didacus Perez in proœmio tit.* 3 *lib.* 2. *ordin. verbo Viejos*, & ante eum *Archidiacon. in cap. tanta* 68. *diſtinct.* *Bobadilla in Politic. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 13. 3

Vnde quaſi mediam viam ſectantes ethnici 4
ſtatuerunt, ne quis præturam petere ante trigeſimumnonum annum, gerere verò ante quadrageſimum poſſet, vt refert *Grutherius lib.* 1. *de comitijs Romanorum cap.* 3. *Liuius lib.* 10. *Decad.* 4. *Philippus Broidæus in corollario ad cap.* 8. *lib.* 5. *hiſtoria fori Romani*, *Franciſc. Pollet. num.* 1. & *Vincent. Turturetus in paralell. ethic. & iuridicis diſſertat.* 15. *paulò poſt principium*: itaque reſoluit *Marquez in ſuo Gubernatore Chriſtiano lib.* 1. *c.* 5. §. 2.
Gubernatorem ciuitatis quadraginta annorum 5
eſſe debere. Poſtquam Mecænatem Auguſto ſuaſiſſe *Dio Caſſius* tradit *lib.* 53. Prætorem ante trigeſimum annum nec eſſe eligẽdum, quoniam abſurdum videbatur, ei Reipublicæ adminiſtrationem committere, cui ſuorum bonorum erat omnino interdicta, recenſet *Petr. Gregor. ſuper Decretal. tit. de elect. cap.* 11. *n.* 6.

Sed ne in aliorum referendis refellendiſque 6
ſententiis vti in immenſum diuagemur, iure communi inſpecto definiendum erit ad Præturam, ſeu Prætoris officium eandem quinque & viginti annorum ætatem deſiderari, quę ad iudicis ordinarij munus eodem attento iure neceſſa-

Digitized by Google

ceſſaria præſeribitur; ſiquidem cuiuſcumque ciuitatis prętor eiuſdem ordinarius index dicitur.

7 Quod etiam Hiſpanico noſtro iure perpenſo derernendum erit, præſertim ex *l.2. tit.9. lib.3. noua Recopilat.* quæ vigeſimum & ſextum annum ſaltim in iudice literato requirit.

8 Sed dubitandum venit, an eadem ætas, quæ in Prætore literato electo *d. l. 2. noua Recop.* requirit, & ipſamet in nobili, ſeu milite ad præturam promoto neceſſariò exigatur? In qua dubitatione *Greg. Lopez in l. 5. tit. 4. p. 3. gloſ. 1. & Olanus in epilogo antinomia. num. 22. fol. 255. Heredia de iudicibus q.7. fol. 72.* quos ſecutus eſt *Ceruantes in l.2. Tauri n.32. ad fin.* aſſerunt ex mente *d.l.2.* nobilem, ſeu militem iudicem eligi poſſe, etſi vigeſimum annum non exceſſerit, ex diſpoſitione antiqua. Nam prædicta *l.2.* ſolùm circa literatos antiquum ius abrogauit, vt ex ipſius ſerie apparet, & obſeruauimus vbi de iudice ordinario fuit actum.

9 At hæc ſententia, & ſi verum fas eſt alloqui, mihi omnino diſplicet, quia ſi in literato, & ſtudijs dedito, qui potiùs ad præturam habilis, & ad regimen idoneus ſtudiorum ratione cenſendus eſt, vigeſimum & ſextum annum prædicta lex deſiderat, quare & ipſa ætas in milite, ſeu nobili neceſſaria non erit, cùm minus capax iuriſdictionis, & adminiſtrationis exiſtimandus ſit, ex eo quòd ius ignorat: potiùs enim literatus minoris ætatis ad præturam admittendus erat? Nam literæ & ſtudia, quantum ætati deficit, accreſcunt, & augent, atteſtante *Eumenio in oratione de ſcholis inſtaurand. Cæſar,* inquit, *pro diuina intelligentia mentis æternæ ſentit, literas fundamenta omnium eſſe virtutum, vtpote continentiæ, modeſtiæ, vigilantiæ, patientiæ magiſtram, quæ vniuerſa cum in conſuetudinem tenera ætate venerunt, omnia deinceps officia vitæ ad ea conualeſcunt, eſſe omnis virtutis, atque omnis laudis nutrices, aut, vt verius loquar, matres.* Qua ratione incenſus *Bobadilla* eandem ſententiam improbauit *in Politica lib.1. cap.7. à numero 19. cum ſequentibus,* prædictam *l. 2.* tam in nobilibus ſæcularibus, aut militibus, quàm in literatis locum habere exiſtimaus, vti & anteà tenuerunt *Auiles in proœmio capitul. Prætor. Gloſſa qualeſquier num.7. verſ. Sed iam. Segura in ſuo directorio iudic. 1.p. cap. 1. nu.4. Azeuedus in dict. l.2. tit. 9. lib. 3. noua Recopilat. num. 1. & 9. Paz in prax. tom. 1. prima partis tempore 1. n.61. fol. 25.* pro quo facit elegans *Latini Pacati* locus *in Panegyrico pro Theodoſio,* vbi ætas præturis deſigna tam in peritis, quàm in nobilibus æquè deſideratur: hæc ſunt verba: *Cuius quidem rei ita fuit cura maioribus, vt non ſolum in ampliſſimis Magiſtratibus adipiſcendis, ſed in Præturis quoque, aut Aedilitatibus capeſſendis ætas ſpectata ſit peritorum, nec quicquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos comitiali lege præſcriptos feſtinatis honoribus occuparit.*

SVMMARIVM.

Arbitrum, ſaltim decem & octo annorum eſſe debere. qui docent? 1.
Sententia à iudice minore, qui decimo octauo anno maior exiſtit, valet. 2.
Neminem ante vigeſimum annum arbitrum eſſe poſſe, multi tenent. 3.
Tutius eſt viginti & quinque annorum ætatem in arbitro neceſſariam eſſe. 4. & 5.
In fœminas aliquando poteſt compromitti. 6.
Sententia arbitri minoris valet; ſi maior fuerit decem & octo annorum, vel quatuordecim apud noſtros, & à partibus electus. 7.
L. cum lege Iulia 41. ff. de arbitris, explicatur. 8.
Arbitrator, quinque & viginti annorum eſſe debet. 9.
Aetas ad arbitrum, vel arbitratorem neceſſaria, tempore nominationis adeſſe debet. 10.

QVÆSTIO XXXIII.

Ad arbitrum, & arbitratorem, quæ ſit ætas neceſſaria?

DVæ ſunt in hac quæſtione veterum opinio- 1
nes, quas pariter communes eſſe teſtatur *Franc. Viuius lib.2. commun. opinion. opin. 506.* & tertia, cuius ipſe non recordatur, quia Neotericorum eſt. Prima tenet, maiorem decem & octo annis arbitrum eſſe oportere: cui ex animo ſubſcribunt *Gloſ. in c. cùm vigeſimum, de officio, & poteſtate iudicis delegati,* vbi etiam *Bald. Blancus de compromiſſis qu. 2. num. 22.* & hanc eſſe communem Legiſtarum ſententiam, admonent *Viu. vbi ſuprà, Anton. Gomez variarum reſolut. tom. 3. cap.1. poſt num. 55. verſic. Item minor. 20. annis, Camil. Borrel. in ſumm. deciſ. tit.63. num. 193. Iacob. Menoch. de arbitrarijs lib.2. centur.6. caſu 540. num.4. Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo hunc contractum num.44. verſic. Infertur etiam, C. de in integrum reſtitut.* Vbi inquit decimumoctauum annum agentem arbitrari poſſe, ſed non ad id ante vigeſimum compelli: itaque iura hac de re variè loquentia componenda exiſtimat, deducto argumento ex noſtris legibus *4. tit. 15. lib.2. ordin. & 5. tit. 4. parte 3.* vbi expreſsè cauetur.

Quam ſententiam ex eo veram eſſe deducūt, 2
quod refertur *in cap. cum vigeſimum 41.* ibi: *Niſi partes ſcienter conſenſiſſent in eum, qui annum 18. tranſcendiſſet,* & in *l. quidam conſulebant. 57. de re iudicata,* nempe, valere ſententiam à iudice minore viginti & quinque annis datam, qui decem & octo maior ſit, quaſi inde inferentes minorem 18. anno, vtpotè inhabilem ad iudicandum & ſententiam proferendam, in arbitrum eligi non poſſe, quandoque vt arbitria ad inſtar iudiciorum ſunt redacta, *l.1. de arbitr.* ita & arbitri ad ſimilitudinem iudicum ſit oportet.

Secunda opinio, quæ Canoniſtarum dicitur, 3
aſſerit arbitrum ante vigeſimum ſaltim annum eſſe non poſſe, quam amplectuntur *Bertachin. in repert. verbo minor tutor. verſic. Minor viginti annis non poteſt eſſe arbiter, Blancus, Viuius, & Mandoſ. vbi ſuprà,* plures relati à *Borrello dict. loco num. 192. Barboſa in l. cùm prætor. 12. §. fin. n. 108. ff. de iudicijs. P. Molina de iuſtitia & iure tomo 4. tractat. 5. diſputat. 39. num. 1. Vueſembech. in paratitlis*

Digitized by Google

titlis ad titulum, *C. de recept. arbitr. num.* 8. vbi etiam de iure ciuili hanc opinionem veriorem putat *Marcus de irregular. lib.* 1. *c.* 30. *n.* 3.

Et hæc fulcitur ex *l. cum lege Iulia.* 41. *ff. de arbitris*, vbi inquit *Caliſtratus*: *Cùm lege Iulia cantum ſit, ne minor viginti annis iudicare cogatur, nemini licere minorem viginti annis compromiſſarium iudicem eligere, ideoque pœna ex ſententia eius nullo modo committitur.*

4 Tertia denique vt veriſſimum defendit, viginti & quinque annorum ætatem neceſſariam cenſeri ad arbitri munus obeundum. Et hanc ſequuntur *Hugo Donell. commentar. lib.* 17. *cap.* 14. *verſic. De minore vigintiquinque annis, & lib.* 27. *in dict. l quidam* 56. *de re iudicata*, & meliùs *lib.* 28. *cap.* 10. *verſ. Minorem quidem*, *Emanuel Barboſa tom.* 1. *remiſſionum ad leges Luſitanas lib.* 3. *tit.* 16. *§.* 7. *num.* 3. *Alcibiades Lucarinus de fiduciaria tutela*, *D. Garſias de Maſtril. de magiſtrat. lib.* 2. *c.* 5. *numer.* 2.

Probaturque ex *l.* 3. *in principio*, *ff. de recept. arbitris*, vbi *Vlpianus* ſic. *Labeo ait: ſi compromiſſo facto ſententia dicta eſt, quo quis à minore viginti quinque annis tutelæ abſolueretur, ratum id à Prætore non habendum, neque pœna eo nomine commiſſæ petitio dabitur*, quamuis *Gloſſa*, *Anton. Faber*, *& alij ibidem*, id non de minore compromiſſario iudice electo, ſed de compromittente accipiant. Facit tandem pro eadem ſententia *d. l. cum lege* 41. in fine, dum inquit maiori viginti annis, ſi minor viginti & quinque annis ſit, ex hac cauſa ſuccurrendum, ſi temerè auditorium receperit.

5 Quæ autem harum opinionum ſit verior, non audeam proferre; cùm omnes velut expreſſa iuris teſtimonia, & eximiæ authoritatis viros pro ſe habeant. Quare tantum ſubijciam, hanc vltimam tutiorem eſſe: nam ſecurius, & vtilius eſt illum in compromiſſarium iudicem deligere, qui integræ ætatis, ideoque & iudicij ſit, quàm eum, cuius nec perfecta ratio, nec ætas exiſtit: maximè cum iudicandi, vel arbitrandi hoc munus ità à iudicio & arbitrio pendeat, quod ideò ni fallor, & arbitri, & iudicij nomen vindicarit, vt alibi obſeruaſſe recordor.

6 Et demum ex eo hoc etiam ſuadetur, quod propè notauimus, videlicet, eſſe ſummam æqualitatem inter iudicem & arbitrum, argumento *dict. l.* 1. *ff. de arbit.* Vnde quemadmodum hæc viginti & quinque annorum ætas aptior ad iudicandum reputatur, veluti hoc anno planè oſtẽdimus, ita & ad arbitrandum, ſiue in maſculis, ſiue in fœminis, eadem ſic cenſeri debet. Nam licèt regulariter in fœminas compromitti non poſſit, *l. fin. C. de recept. arbit. cap. dilect. de arbit.* nihilominùs aliquibus caſibus eſſe permiſſum obſeruat *Camill. Borrel. dict. tit.* 63. *n.* 165. cum multis ſequentibus, & *Lara in compendio vitæ homin. cap.* 30. *num.* 61.

7 Sed non ità præcisè hic annorum numerus requiritur, vt ſi ante hanc ætatem (dummodò poſt decimumoctauum annum, vel poſt decimum quartum apud noſtros ex *d. l.* 4. *tit.* 15. *lib.* 2. *ordin.* ibi: *Pero ſi el delegado fueſſe menor de diez y ocho años, aunque fueſſe mayor de catorze, no val el ſeruizio que diere, ſaluo ſi fueſſe pueſto por Iuez, por plazer de amas las partes, ò por comiſſion nueſtra, ſabiendo nos ſer de aquella edad*, & ex ſimili *l.* 5. *tit.* 4. *par* 3.) fuerit à partibus arbiter electus, ſit electio ipſo iure nulla, aut ſententia ab eo prolata inutilis. Nam licèt minùs prudenter litigantes ſe geſſerint, illum inter ſe iudicem conſtituendo: tamen non ità inualidè fecerunt, vt quod ab huiuſmodi minore fuerit arbitratum, ſaltim inſpecta æquitate infirmum haberi debeat, *dict. l. quidam conſulebat* 57. cuius hunc eſſe verum ſenſum putat idem *Donellus ff. de re iudicat.*
nec refragatur *dict. l. cum lege*, vbi non tan- 8
tum dicitur minorem iudicem compromiſſariũ
eligi non poſſe, ſed nec ſi ſententiam dixerit, valere, quia exploſa *Donelli* interpretatione *d. cap.* 24. quam ſequitur *Philipp. Matth. in l.* 2. *§.* 1. *n.* 11. vel dicendum eſt cum *Anton. Fabro ibid.* *Caliſtratum* hàc lege non ſuam, ſed aliorum ſententiam retuliſſe, vt conſtat ex illis poſtremis verbis: *Multi dixerunt*: aut, quod veriſimilius eſt, loqui de minore viginti annis, qui etiam decem & octo minor erat, vt etiam interpretari poteſt *d. l.* 3. quæ hac parte idem cum *dict. l. cum lege* affirmat.

Quæ omnia etiam de his dicta velim, qui in 9
arbitratores, &, vt noſtri dicunt, amicabiles compoſitores aſſumuntur. Nam cùm eorum officium parum à ſuperiori arbitrorum diſtet, & in id expediendum maiori diſcretione, & ſolertia ſit opus, ex quo difficilius eſt diſſidentes ad pacem & concordiam redigere, quàm ex iure præſcripto cauſam, & litem dirimere: inde congruum videtur, non minoris ætatis arbitratores, quàm arbitros eſſe debere.

Sed ſiue hanc, quam in praxi ſecuriorem ad- 10
moneo, ſiue aliam ex ſuperioribus opinionibus, quæ valdè probabiles ſunt, & communes, amplectaris, illud aduertas operæ pretium eſt, ſcilicet ætatem ad iudicem compromiſſarium requiſitam tempore nominationis adeſſe debere, nec ſufficere ſecundum *Borrellum vbi ſupra num.* 195. *& tractatu de compromiſſis.* §. 1. *gloſ.* 4. *n.* 86. cum pluribus ſequentibus, ſi fuerit minor tempore compromiſſi, quòd tempore laudi prolati ſit maioris ætatis, quamuis eximiæ authoritatis vir *Felinus in dict. cap. cùm vigeſimum n.* 4. ſat eſſe putauerit, ſi pendente compromiſſo ætas adimpleatur, argumento textus *in cap. ſi eo tempore* 9. *de reſcriptis lib.* 6.

SVMMARIVM.

Minor annis viginti & quinque nullam habet perſonam ſtandi in iudicio. 1.

Minor nec coram arbitro comparere poteſt. 2.

Minor licèt curatore careat, in iudicio eſſe nequit. 3.

Lis cum minore agitata ſine curatore, eſt ipſo iure nulla, ibi & 27.

Si principio litis curatoris authoritas defecerit, nil valet quòd poſteà ſuperueniat. 4.

Nec in ciuilibus; nec in criminalibus minor habet perſonam ſtandi in iudicio ſine curatore. 5.

Vbi

Digitized by Google

Vbi non ordinariè, & ſernato iuris ordine, ſed extraordinariè, & per inquiſitionem proceditur, minor bobet perſonam ſtandi in indicio. 6.

Nec vt procurator, etiam aduerſario conſentiente, minor in iudicio eſſe poteſt. 7.

Clericus minor, licèt decimoquarta anno maior, ſi non de beneficialibus, ſed de profanis agatur, in iudicio eſſe non poterit. 8.

Minor, ſiue pater fuerit, ſiue maritue, nec pro filio, nec pro vxore ſtare in indicio ſine curatore poterit. 9.

Aetas ad comparendum in iudicio neceſſaria numero liberorum non ſuppletur. 10.

In cauſis executiuis minor, ſi fuerit, actor, etiam ſine curatore babebit perſanam ſtandi in iudicio. 11.

Cùm matrimonialis cauſa vertitur, quoad exiſtentiam in iudicio minor pubes pro maiore babetur. 12.

In cauſa dotali an poſſit minor ſine curatore in iudicio comparere? 13.

In cauſa adulterij, minor vt accuſator poteſt indicio adeſſe. 14.

Minor agens in cauſis momentanea poſſeſſionis auditur, niſi filiusfamilias fuerit. 15.

Minor ad aliquem actum legitimatus, non ideò à reſtitutionis beneficia excluditur. ibid.

Si de alimentis agatar, minor bobet perſonam legitimam ſtandi in iudicio, maximè ſi periculum ſit in mora. 16.

Minor ſi prouocetur ad diuiſionem, ſine curatore illam facere poterit. 17.

Vbi minor ſine curatare iurauit geſta, vel gerenda nō retractare, tunc poterit ſalus iudicio adeſſe. 18.

Iuramentam de re futura, & non de re præſenti illam vim habet, vt minorem ad iudicium maiorem efficiat. 19.

Minor, qui ſe maiorem iuramento dixit, poterit validè in iudicio adeſſe. 20.

Minor pro patre, vel pro extraneo abſente in iudicio poteſt comparere. 21.

Minor in ciuilibus rei deſenſor eſſe poteſt, ſi tamen cautionem præſtiterit de iudicato ſoluendo. 22.

In omnibus beneficialibus, & ſpiritualibus cauſis, & in bis, quæ ab ipſis dependent, minor poſt decimum quartum annum legitimam perſonam babet ſtandi in iudicio. 23.

His omnibus negotijs, quibus minor ſolus poteſt procuratorem conſtituere, poteſt etiom ſolus, & in iudicio camparere. 24.

Qui babet perſonam comporendi in iudicio, poteſt etiom procuratorem conſtituere. ibid.

Vbi de patris teſtamento, vel de caſtrenſibus agitur, minor, licèt impubes, ſine tutore, vel curatore in indicio ſtare poterit. 25.

Poſtquam lis fuerit cum tutore vel curatore cœpta, ſi minor citetur, poterit, ſi voluerit, illam proſequi, od id tamen compelli minimè valebit. 26.

QVAESTIO XXXIV.

Qua ætate quis legitimom perſonam habet ſtondi in iudicio?

1 PLuſquam certum eſt, quintum & vigeſimum annum ad compatendum in iudicijs eſſe neceſſarium, ſiquidem huius ætatis minores nullam, vt in iudicio ſtare poſſint, perſonam habere admonent *Iuriſconſulti in l. minor, ff. de procurator.* & *Imperatores in l. 1. 2. & 3. C. qui legitimam perſooam, l. clarum, C. de author. præſtanda, l. cùm minoris, C. ſi aduerſus rem iudicatam, l. ſi curatorem habens, C. de in integrum reſtitut. minor.* habetur de iure noſtro Regio *in l. 11. tit. 1. p. 3.* & tenent hanc veriſſimam ſententiam *Rolandus à Valle conſil. 31. num. 1. lib. 1. Petrus à Plaza lib. 1. de delictis c. 32. Vantius in tractat. de nullitate ex defectu inbabilitatis comparentium, Angelus in l. hūc titulum, §. pueritia n. 7. de poſtulando. Archidiacon. in cap. certis 15. quæſt. 3. per totum, Petr. Gregor. in ſyntagmat. lib. 49. cap. 2. num. 11. Amator Rodericus de modo videndi proceſſum cap. 2. num. 8. Ioan. Maur. de reſtitut. in integrum cap. 198. Paz in praxi tom 1. 2. tempore num. 23. & 24. Andreas Gail practicar. obſeruat. lib. 2. obſeruat. 108. num. 1. Philippus Matthaus in l. 2. §. 1. num. 31. de regul. iur.* antiquà *Roſredus quæſt. Sabbathina 40. n. 5.* vbi etiam ſubijcit, minorem viginti & quinque annorum in arbitrio velut in iudicio ſtare non poſſe: quia arbitrium ad inſtar judiciorum eſt redactum, *ex l. 1. ff. de arbitris, Alexand. Trentacinq. variar.* 2
reſolut. lib. 2. reſolat. 6. num. 1. Ioan. Gutier. alios referens *de tutelis 2. part. cap. 4. num. 9. Hieron. Bucaron. de different. inter iudic. ciuil. & criminalia differentia 48. num. 1. Tuſchus practicar. concluſ. iuris concluſ. 255. per totam.* Nam etſi doli capaces ſint, quapropter & puberes in iudicijs abſq; tutorum vel curatorum interuentu, nec naturaliter obligantur: vnde nec fideiuſſores ab eis interpoſiti adſtricti remanebunt, ſiquidem nulla ſubeſt obligatio principalis, cui accedere fideiuſſores poſſint, *l. cum lex. ff. de fideiuſſoribus,* quare cnm ipſis initum iudicium, & aduerſus eos prolata ſententia, ipſo iure nulla erit, vt relati omnes *ſupra* fatentur.

Quod adeò verum eſt, vt etiam procedat in 3
pubere curatorem non habente, qui licèt aliàs omnia gerere ex ſua perſona poſſit, tamen in iudicio comparere, niſi curatoris ad id ſpecialiter creati interuentu, nullatenus poteſt: et ſi comparuerit, & cum ipſo agitata cauſa, & lis finita fuerit, ipſo iure irrita omnia & caſſata remanent, ex communi omnium ſententia *in l. cùm & minores, C ſi aduerſus rem iudicatam, & in l. ſi Præſes, C. quomodo & quando index, & l. acta, §. fin. ff. de re iudicata,* docet *Ruinus conſ. 36. n. 4. volum.* 5. vbi etiam loquitur quādo curatorem habuit, qui vel non comparuit, vel iuſtam defenſionem omiſit, *Robertus Maranta de ordine iudicior. part. 6. num. 105. Mexia in commentar. ad l. Toleti 2. part. fundamento 10. num. 1. & ſequentibus.* Idemque eſſe 4
videtur, quando initio litis, vel cauſæ tutoris ſeu curatoris authoritas non interceſſit: quæ licèt ex poſt facto in progreſſu accedat, cauſa non validatur, ex eo quòd illegitimè inchoata fuit, *l. momentaneæ, C. qui legitim. perſon.* docet *Alex. Trētacinq. dict. reſolat. 6. num. 3. Amator Roderic. de modo videndi proceſſum, cap. 2. à nu. 8.* præcipuè *numer. 10. Ioann. Mauricius de in integrum reſtitut. cap. 200.*

Simi-

5 Similiter etiã procedit ſuperior ſententia indiſtinctè, tã in ciuilibus, quam in criminalibus, ita vt ſemper, & quocumq. caſu illegitima perſona ſtandi in iudicio abſque tutoris, vel curatoris interuẽtu minor reputetur, optimus textus *in l. clarum 4. C. de authorit. præſtanda*, obſeruauit *Rolandus à Valle dict. conſil. 31. num. 1. & 9. & conſil. 51. num. 34. cum ſequent. lib. 1. Boſius conſil. 59. num. 11. Anton. Gomez tom. 3. variarum. cap. 1. nu. 64. Iulius Clarus quæſt. 55. num. 12. §. vltim. Auend. reſpon. 4. num. 1. Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, à num. 48. Mexia vbi ſuprà num. 3. Ioan. Gutier. de tutel. d. 2. part. cap. 4. num. 9. Hieron. Bucarinas dict. diff. 48. per totam.* Quod ita intelligendum eſt, dummodò aduerſus minorem, tutorem vel curatorem non habentem, ordinariè, & ſeruato iuris ordine criminaliter procedatur: nam ſi per inquiſitionem, ideſt, ad indagationẽ veritatis contra impuberem, vel adultum iudicium agitetur, tunc abſque dubio neceſſaria nõ erit tutoris, vel curatoris authoritas, quemadmodum intelligendus eſt *textus in dict. l. clarum*, vt tradit *Boſius in practica criminali tit. ſi aduerſus rem iudicatam, nu. 22.* 6 Quæ lex tantum in minoribus loquitur agentibus, vel pulſatis criminalitèr, non verò quando ex indicijs iudicis officio contra eos, vt de delicto conſtet, experitur; ſiquidem tali in caſu ſi adulti, vel pupilli doli capaces exiſtant, & ex legis diſpoſitione criminaliter contra eos procedi poſſit, torqueri, & eorum confeſſiones recipi, ſine tutoris vel curatoris authoritate licitè poſſunt. Ita ſingulariter obſeruauit *Hieron. Bucaron. de different. dict. different. 48. nu. 2. cum ſequent.* iuxta quæ intelligenda erunt quæ refert *Ioſeph. Ludouiſ. deciſ. Peruſina 13. nam. 10.*

7 Itidem ſupradicta regula vires obtinet, quoties minor tanquam alicuius procurator in iudicio apparet, cùm minor procurator eſſe non poſſit, *cap. qui generaliter in fine de procurator. lib. 6.* quod adeo verum eſt, vt etiamſi pars aduerſa conſentiat, minor viginti & quinque annis habilitari non poſſit, vt cenſuit *Rota deciſ. 37. de procurat.* aliàs 800. *in antiquis*.

8 Necnon & extenditur, vt procedat in Clerico minore, quando de bonis profanis lis vertitur, quia etſi Clericus ſit, nihilominus in iudicio abſque curatore ſtare non poterit; ſiquidem Clericalis ordo, quemadmodum à patria poteſtate (ex meliore opinione) non liberat: ita nec à datione curatoris, vt tenet *Abbas conſil. 45. in fine lib. 2. Taſch. practicar. concluſ. iuris litera M. concluſ. 255. n. 11. & litera E. concluſ. 338. nu. 29.* Secus verò ſi de beneficialibus, vel ab eiſdem dependentibus controuerſia ſit. Nam etſi decimum & quartum annum peregerit, in iudicio ſtare abſque curatore poterit, *text. in cap. ſi annũ 3. de iudicijs lib. 6. Card. Tuſchus dictis in locis*, etſi contrarium ex *Lappo allegat. 123.* incipienti, *quidam expoſuit*, doceat *Mexia in dict. l. Toleti dict. fundament. 10. 2. part. n. 3. in fine*, & ex eodem *Lappo Geminian. & Francus in dict. cap. ſi annum, verbo ſpiritualibus*, & *in verb. dependentib. Io: Bapt. Ferret. conſ. 250. & Genuenſ. practic. Eccleſiaſt. qu. 663. n. 2.*

Rurſus protenditur ſuperius pronuntiatum; nam licèt, vt inferiùs patebit, filius minor pro patre abſque tutore vel curatore in iudicio ſtare poſſit, nihilominus pater minor non poterit eſſe in iudicio pro filio, ſiue agendo, ſiue defendendo, argumento *l. fin. C. de legit. tutel.* quod & ſimiliter procedit in minore marito, qui pro muliere in iudicio comparere nullatenus poteſt, vt de vtroque loquens *Caſſaneus* reſoluit *in conſuetud. Burgund. rubrica 4. §. 5. n. 46.* 9

Deinde etiam locum habet & in eo minore, 10 qui cùm viginti annorum eſſet, quinque liberos ſuſceperat; ſiquidem ad hoc quòd minor abſq; tutore vel curatore legitimam perſonam ſtandi in iudicio conſequatur, numerus liberorum, etſi pleniſſimus, parum refert, vti ex *l. de his. C. de adminiſtrat. tutor.* tenet *ibidem Angelus*; ætatis enim defectus niſi ad honores numero liberorum nõ ſuppletur, *l. 2. C. de in integrum reſtitat. minor. l. 2. C. de minor.*

Sed cùm nulla iuris definitio tam conſumata eſſe poſſit, quæ ex artificioſa, & arcana Scribentium machinatione, & cauſarum, atque rerum circumſtantijs inſpectis, moderanda, corrigenda, & reſtringenda non ſit; hæc noſtra etſi omnium Doctorum commune pronuntiatum, nonnullas tamen ſubductiones, & limitationes patitur.

Primò fallit in cauſis executiuis, in quibus 11 cùm minor executionem intendit, abſque tutore vel curatore in iudicio ſtandi perſonam habet, vt probauimus alibi, cùm de ætate ad executionem fuit ſermo: & id admittit *Milan. deciſ. 13. num. 6. lib. 2. Ballus lib. 5. pragmat. de cauſ. ſum. num. 7.* etſi contrarium magis arrideat *Mauro Burgio tractata de laudimio part. 3. inſpectione 40. num. 203.*

Secundò, nec procedit ſuperior definitio, vbi 12 ex cauſa matrimoniali minor in iudicio comparet: nam tũc abſque aliquo authoramento, ſi pubes fuerit, legitimam perſonam ſortitur ſtãdi in iudicio, *cap. ſi annum*, vbi *Gloſſa de iudic. in 6. Bertachinus verbo minor: poteſt agere, folio mihi 163. Archidiac. in cap. certis num. 15. quæſt. 3. Seraph. deciſ. 1169. num. 8. Alexand. Trentacinq. variarum reſolut. dict. lib. 2. reſolut. 6. num. 10.* quod etiam & in dotali cauſa habere locum, docet *Gloſſ. in dict. cap. ſi annum, Imola, Alexand. & Angelus in. l. 1. ff. ſoluto matrimon. Ludouic. Roman. in l. 2. §. quod ſi in patris, ff. eodem ex textu in dict. cap. fin. de iudic.*

13 Sed contrarium potiùs eſt verius, ſcilicet, quod quamuis minor viginti & quinque annis legitimam perſonam habeat ſtandi in iudicio, cùm de matrimonio diſſeritur: tamen cùm de dote agitur, ſtare nullo modo poterit, per *text. in authent. quod locum, C. de collat.* vbi *Bald. verſ. 8. quæritur*, ea nempe ratione, quia licèt ſint connexa, ſunt diuerſæ ſpeciei, tenet *Ioan. Andr. in cap. cùm olim, el. 1. prope finem, de officio delegat. Bart. in l. ſi conſtanter in 7. qu. 3. part. principalis, ff. ſoluto matrimon.* niſi de matrimonio principaliter ageretur, & ex incidenti de dote oriretur quæſtio. Nam hoc caſu minorem abſque tutore, ſiue curatore dotalem cauſam tractare poſſe, certiſſimi

iuris eſt, vt obſeruauit ex *Baldo,* & *Iaſone Gloſſa* marginalis *ad dict. authent. quod locum,* & inſinuare videtur *Palatius Rub. in repetit. cap. per veſtras in ſexto, 2. notabili num.* 21. refert latiſſimè omnium opiniones; & tandem noſtram comprobat *Alexand. Trentacinq. in dicto lib. 2. reſolut.6. numer.* 10.

14 Tertiò generalis iſta productio reſtringitur, quando violati tori minor in iudicio querelam porrigit, *Innocent. in cap. ex parte, de reſtitut. ſpoliat.* & *in tractat. exceptionum, D. Nepotis à Monte Albano art.6. num.18. Petr. Gregor. Toloſ. in ſyntagmat. lib.49. c.3. num.12.* Alexand. *Trentacinq. variar.d lib.2. reſolut.6. num.10.*

15 Quartò, & eadem regula moderatur in cauſa momentaneæ poſſeſſionis, ita vt per quamcumque perſonam exerceri poſſit, nedum per eũ, qui iuſtæ ſit ætatis, ſed per minorem, etiam pupillum, abſque tutoris vel curatoris interuentione, text. in *l. momentaneæ final. C. qui legit. perſon. hab. ſtandi in iudic.* Vbi communi calculo Scribentes id probant, & accipiendum eſſe admonent, dummodò minor actor fuerit, ſecus ſi ab aliquo conueniatur, ex *dict. l. fin. in fine,* docent *Conar. lib.1. variar. cap.5. numer.8. Franc. Beccius conſ.12. num.* 68. vbi inquit, quòd licèt minor perſonam habeat legitimam ſtandi in iudicio momentaneæ poſſeſſionis, tamen ſi ſit læſus, nõ excluditur à reſtitutione. Nam, vt tradit *Roman. conſil.90.* licèt minor ad aliquem actum communi iure, aut conſtitutione legitimetur, non ideò in integrum reſtitutio ei denegata intelligitur. Confirmat ſuperiorem ſententiam *Alexand. Trentacinq. vbi suprà num.12. Barboſ. in remiſſion. ad leg. Luſitan. lib.3. tit.63. §.1. num. 1. Cardoſa in praxi, verbo minor. num.* 41. vel ſi filiusfamilias fuerit, vt quamplurimis rationibus confirmat *Menoch. de interd. recuper. remed.15. à nu.271. cum ſeqq.* & nouiſſimè *Ludouic. Poſtius de manutenentio. obſeruat. 83. num.51.*

16 Quintò, & ſimiliter coarctatur prædicta generalitas, vt non procedat quoties in iudicio alimentorum cauſa deducitur. Quo caſu certiſſimum eſt, minorem cuiuſcumque ætatis, doli tamen capacem, abſque tutore vel curatore in iudicio ſtare poſſe, *l.1. C. de aliment. pupil. præſtand.* maximè ſi periculum ſit in mora, nec tempus ſuppetat ad dandum, vel petendum curatorem, quia venter dilationem non patitur, *l.2. ff. de ferijs. dict. l.1. C. de aliment. pupill. præſtand.* per quem text. ita docet *Speculat. in titulo de actore in princ. num.3. Lara in l. ſi quis à liberis, §. verum nu.16. ff. de liber. agnoſcend.* quamuis receptior ſit ſententia, quòd vbi mora non eſt damnum allatura, legitimari debeat minoris perſona, vt de alimentis loquens docet *Bartol. in l. ſi conſtante n.69. in fine, ff. ſoluto matrimonio,* quem ſequuntur *Collerus de alimentis lib.3. cap.3. num. 6. Surd. eodem tract. tit.8. princip. 8. per totum.*

17 Sextò ſuperius pronuntiatum fallit, quando ad diuiſionem minor prouocatur, nam ex quo eam recuſare non poteſt, ſed facere ex neceſſitate compellitur, ſolus illam perficere poterit, *l. inter omnes,* & ibi *Gloſſa, C. de prædijs minor.* & *in l. fin. C. ſi aduerſus tranſactionem,* tradit *Roman. conſil.106. num.4. Simoncell. de decretis lib.2. tit.4. per totum,* præcipuè *num. 28. & ſequent. Ioannes Petr. Fontanella de pactis nuptialibus clauſul. 4. gloſ. 8. numer. 4.*

18 Septimò non habet locum, quoties minor abſque tutore vel curatore iuramento firmauit, geſtis, vel in iudicio gerendis nullatenùs contrauenire: nam tunc quamuis tutore vel curatore careat, ſtare in iudicio poterit, & ab ipſo geſta rata exiſtent, argumento *cap. ſi annum de iudicijs in 6. Iacob de Arena, Bartol.* & *Bald. in authent. ſacramenta puber. C. ſi aduerſus vendit. Lanfrancus deciſ.* 68. incipienti, *Iudicium firmatur, Gerardus ſingular 66* incipienti *Tene menti mirabilẽ cautelam, Bertachinus litera M. verſic. Minor etiam cum iuramento,* vbi & *verſic. Minor cum iuramento poteſt hodie,* aſſerit, hodie minorem cum iuramẽto in iudicio defenſorem eſſe poſſe. *Capella Toloſan. deciſ 49 incip. Item fuit dubitatum. ſi minor,* eadem *Capella deciſ.* 45. incipienti, *Item fuit dubitatum. Anton. Gomez de contractib.* qui communem dicit *cap.14. num.18. verſic. Octano, Guidon. Papa deciſione* Gratianopolit. 34. & *deciſ.* 494. *Nicol. Bobe. deciſ.92* cuius rei eam eſſe poſſe rationem teſtatur *Simoncell. de decretis lib 3. tit.8. num.* 152. quia in iudicio quaſi contrahitur, *l.3. §. idem ſcribit, ff. de pecul. l.1.* & ibi Gloſſa, *ff. de præt. ſtipulation.* quare eadem ſit diſpoſitio, quæ & in contractibus, cùm de contractibus ad iudicia argumentum valeat, *l. non eſt mirum, ff. de pignor. actione,* & licèt contrarium tenuerit *Iacob. Butrigar. Iacob. Baldui. Speculator.* & *Angelus,* quos refert *Balbus dict. deciſ.68. Cæſar Vrſilus deciſ. Neapolit.* 114. nihilominus ſuperior opinio verior & receptior eſt, quam communem clamant *Iaſon. dict. authent. ſacramenta puber. numer.67.* & alij quamplurimi relati à *Camillo Borrella in ſumma deciſion. tit.61. à nu.338. Alexand. Trentacinq. dict. lib.2. reſolution. reſolut.6. num.9* & *Simoncel. dict. in loco.*

19 Quod procedere ex *Gerardo d. ſingulari 66.* affirmat *ibidem Trentacinq.* quando verba iuramenti concepta ſunt in futurum: puta quia minor iurauit non contrauenire actis in iudicio, ſecùs verò ſi minor aliquid fuiſſet in iudicio confeſſus cum iuramento, quod ſit de præſenti, nam tunc non habere locum *dict. authentic. ſacramenta puber.* quæ tantùm loquitur quando de præterito iuramentum concipitur, non verò de præſenti, prædicti Scriptores intendunt.

20 Rurſus & octauò limitatur ſuperior ſententia, quando minor abſque tutore vel curatore cum iuramento ſe maiorem aſſeruit, nam tunc quaſi maior in iudicio ſtare poterit, & ab eo geſta rata permanebunt, vt ex *l. ſi alterius,* & *ex toto titulo, C. ſi minor. ſe maiorem dixerit* euidenter apparet, aſſerit *Trentacinq. dict. loco num. 6.*

21 Iterum nonò deficit dicta regula in minore viginti & quinque annis, qui pro patre, vel pro extraneo abſente ad allegandas cauſas nullitatis in iudicio cõparet, quoniam licèt huiuſmodi ætatis regulariter procuratores admitti non poſſint, *l minor. ff. de procurator.* attamen ſecus in

filio

filio obſeruatur, qui pro patre, vel in eo qui pro abſente comparet, vt diximus *l. exigendi 12. C. de procurat. Gloſ. in l. ſeruum quoque 33. §. publ. ci, de procurator. Franc. Marcus dec. Delphin. 626. num. 6. part. 2. Bertachin. verbo minor. procurator. verſ. vltim. num. penult. fol. 168.*

22 Decimò & in ciuilibus minor admitti abſq; tutore vel curatore poterit, ſi rei defenſor fuerit, interueniente cautione de iudicato ſoluendo, *l. 1. C. de ſatiſdat. dict. l. exigendi, C. de procurator. Franciſc. Marcus dict. deciſ. 626. nu. 6. part. 2.* quod an in criminalibus militet, ſuperius exagitatum remanet *num. 5.*

23 Necnon & vndecimò maior quatuordecim annis, & viginti & quinque minor in beneficialibus pro maiore habetur. Quapropter abſque tutore vel curatore admittitur, *cap. vltimo de iudic. lib. 6. Cinus in l. in copulandis, C. de nup. Crauetta conſil. 80. in primo dubio, Gigas reſponſ. 14. n. 3. Ferretus conſil. 282. Manſuer. in praxi tit. de tutore & curatore n. 37. Flaminius de reſignat. lib. 3. quaſt. 7. n. 6.* vbi communem dicit, & *de confidentus quaſt. 30. num. 21.* quod & ſimiliter procedere aſſerendum eſt in quibuſlibet cauſis ſpiritualibus, vel ab eis dependentibus, ex *d. c. fin. de iudic. l. 6.* docet *Alexand. conſil. 80. volum. 7. Gigas reſponſ. 14. n. 3. Azor inſtitut. moral. p. 2. lib. 6. cap. 6. lit. D. Paz in praxi. tom. 1. tempore 2. num. 22. Alex. Trentacinq. d. loco n. 8. Andreas Gail obſeruat. lib. 2. obſeruat. 108. num. 9. Amator Roderic. de modo videndi proceſſum c. 2. n. 15. Thom. Sanchez de matrimon. lib. 7. diſputat. 37. n. 29. in ſolutione quinti argumenti,* vbi etiam ex pluribus aſſerit, minorem in ſpiritualibus non ideò maiorem cenſeri, vt à reſtitutionis remedio excludatur, ſed tantùm vt abſque tutore vel curatore in iudicio agere, & experiri poſſit, ita *Seraphin. deciſ. 1169. num.* 8.

24 Duodecimò fallit in omnibus cauſis, in quibus minor abſque alicuius authoramento procuratorem conſtituere poteſt: etenim in his omnibus abſque tutore, vel curatore ſtandi in iudicio perſonam habet, vt refert *Gomeſius* alios afferens *in d. c. ſi annum de iudic. lib. 6.* quemadmodũ & è conuerſo in quibuſcumq; caſibus minor poteſt ſine tutoris, vel curatoris interuentu iudicium ſuſcipere, & in iiſdem legitimam habet perſonam conſtituendi procuratorem ſine tutore, vel curatore, *lib. 3. in princip.* vbi *Bartolus & Angelus, ff. rem ratam haberi, l. ſi vnus, §. idem ait, ff. de iniurijs l. etiam. §. abſens, ff. de manumiſ. vindicta, Speculator tit. de actore, §. 1. verſic. Licèt Filiusfamilias, Angelus conſil. 143. tria videntur, in princip. Socinus conſ. 239. præſentis conſultationis difficultas, colum. 4. verſic. Probatur ratione lib. 2. Iaſon. conſ. 48. in caſu conſultationis colum. 2. verſic. Tertio idem confirmatur tit. 1. Tiraquel.* alios referens *in leg. connub. gloſ. 5. poſt dictas leges num. 183.*

25 Decimotertiò limitatur etiam prædicta regula, cùm minor de caſtrenſibus, & de patris teſtamento litem agit, ſiquidem ad talium rerum proſecutionem legitima perſona minor abſque curatore, & abſque tutore impubes, dummodò doli capax, reputatur, vt ex *Innocentio in cap. ex parte de reſtit. ſpoliator.* & in *tractat. exceptionum Domini Nepotis de Monteſaluano art. 6. n. 18.* tenet *Alexand. Trentacinq. dict. lib. 2. reſolut. reſolution. 6. num. 10. in principio.*

Decimoquartò reſtringitur in minore conuẽto & citato poſtquàm lis á tutore, vel curatore cœpta eſt, nam tunc ex ſua perſona comparere in iudicio, & litem proſequi rectè poterit, ſi voluerit: ad id tamen compelli non poterit. Ita *Bertachin. verbo minor conuentus, & verſic. Minor citatus, ſub num. 20.* 26

Extra hos verò caſus nemo ante vigeſimum quintum annum in iudicio adeſſe, aut debitores ſuos conuenire poterit, vt ſupraſcripti omnes docent, poſt *Bald. in l. ait prætor, in principio, de minor. & Bertachinum verbo minor, ſub num. 30. verſic. Minor non poteſt in iudicio,* nec cum ipſo proceſſus ſine tutore, vel curatore factus valebit, & ſi fiat, nullus erit, vt tradit Riccius *deciſ. 593. numer. 2.* & conducunt tradita per *Donell. comment. lib. 1. cap. 13. paulò ante medium.* 27

SVMMARIVM.

ANte ſeptimum annum, ſiue maſculus, ſiue fœmina, etiam tutore authore citari, aut in ius vocari nequit. 1.

Maior infante an poſſit ad bonorum diuiſionem citari? 2.

Citatio ſuceeſſit loco vocationis in ius. 3.

Tutor, aut eo deficiente, infantis agnati vel cognati, citari debent. ibidem.

Maiorem infante poſſe ſine tutore citari voluerunt multi. 4.

Contrarium an ſit verius? 5.

Non ſolùm pupillus, ſed etiam pubes minor annis viginti & quinque, ſine curatore citari nequit. 6.

Minor ſi citatus non comparuerit, verè contumax non dicitur. 7.

Ad incurrendam contumaciam in minore, quo modo ſit curatoris authoritas neceſſaria? 8.

Minori eſt curator ad litem aſſignandus, vt contra ipſum in contumaciam procedatur. ibid.

Minor abſque curatore moram non committit. 9.

Mora ab interpellatione deſcendit. 10.

Is poteſt in moram ex interpellatione conſtitui, qui alienandi ius habet. 11.

Minor curatore carens contra ſententiam contumacialem habet reſtitutionem. 12.

Minor curatore carens, ſolus citari, contumaciam, & moram incurrere poteſt. 12. *& quomodo hoc accipiatur?* 13.

Circa eas res, quæ ſeruari non poſſunt, minor carens curatore contumax, & moroſus eſſe poteſt. ibid.

Vbi minoris carentis curatore obligatio alternatiua, tam bona quæ ſeruantur; quàm, ea quæ ſeruari nequeunt, reſpicit, an moroſus & contumax eſſe valeat? 14.

Minor curatore carens, ſolùm extraiudicialiter poteſt interpellari. 15.

Minor licèt curatore careat, legitimam perſonam non habet ſtandi in iudicio. ibid.

Ex interpellatione extraiudiciali, ſi vt hæres, vel ſucceſſor minor conueniatur, etiam pro re immobili, moram incurrere poterit. 16.

His omnibus caſibu s poteſt minor ex interpellatione moram incurrere, quibus obtenandi poteſtas ipſi iure conceditur. 17.

Fundamentis contrariæ opinionis reſpondetur. 18. *& ſequentibus.*

QVÆSTIO XXXV.

Vocari in ius, citari, denuntiari, & ex interpellatione moram incurrere quis poſſit?

HVius quæſtionis definitionem ſatis ambiguam eſſe, non ſine ratione profert *Andreas Tiraquel de vtroque retract. titulo de retract. cbuenti n.§.1.gl ſ.6. num.20.* Tum propter materię nimiam perplexitatem: tum etiam propter varias & diſſentientes hac de re noſtrorum exiſtimationes, quibus adeò legentium mentes præpediuntur, vt quid ſit amplectendum penitùs ignorent. Verùm poſthabitis, more noſtro, aut reſecatis inutilibus quæſtionem ita breuiter
1 dirigendam eſſe putamus. Vocari in ius authore tutore, nemo, ſiue maſculus, ſiue fœmina ante ſeptennium tranſactum poteſt, *l 4. in princip. l. neque 22. ff. de in ius vocand.* vbi paſſim Scriptores notant, quibus conſentire credendum eſt *Aluar. Velaſcus in praxi part. cap.7.n.40.* cùm maiorem infante, inquit, ad bonorum diuiſionem citari poſſe (quamuis id generaliter inficietur *Cardoſus in praxi verbo minor num.* 8. contendens, nullum pupillum, etiam cum tutore citari debere, ſed decimoquarto anno
2 maiorem) quia ante id tempus, non pupillus, ſed tutor vocandus eſt, *l.1.ff.de adminiſtrat.tutor.* probat *Quintilian. Mandoſ.de commiſ.4. verſ. Ad legitimè comparendam, Eguinar. Varo in dict.l.4.* & ante eum *Matth. de Afflict. deciſ.* 262. *numer.* 1. *Ioachim Minſ ger. obſeruat.35. centur.2. Andreas Tiraquel.de retractu conſanguin.§.1.gloſ.13. nu.20. Ioan.Franc.Fara de eſſentia infantis cap.27. nu 6. Decius conſil 446. Cæſar. Vrſil. deciſ. 262. in princip. Coſta de remedio ſubſidiario remed. 58. num.2. Camil. Borrell.* alios referens *in ſumma deciſion. tit. 44. de citatione num. 528. Anton.Faber in ſuo Codice, titulo de in ius vocand. definit.3. Oſuald. lib. 23. Donelli cap.2. litera X. Card. Tuſchus practicar. concluſ. litera C concluſ 258. num.1. & ſeqq. Aſſinius de execution. cap.41. num. 3. & 4.* Qui omnes vno ore conteſtantur, infantem, ſiue ſepten-
3 nio minorem, citari non poſſe (ſucceſſit enim citatio in locum illius vocationis in ius, vt aptè nimis aduertit *Anton. Faber in d l.4.*) ſed citandum eſſe tutorem ſi habet, ſin autem non, debere citari pupilli agnatos, vel cognatos.

4 Illud verò difficilius eſt, quod magis ad inſtitutum noſtrum ſpectat: Qua videlicet ætate quis legitimam, perſonam habere credatur, vt ſolus citari validè queat? Nonnulli exiſtimarunt, pupillum infante maiorem in ea ætate eſſe, vt ſine tutore citari poſſit: ita *Bartol. in l.1. §.1. verſic. Quæro qualiter fiat. ff. de adminiſtrat. tutor. & in l. qui habet, §. pupillus in fin. ff. de tutel. Angel. in l. ſed ſi ex ſtipulatu, ff. de verborum obligatione*, & expreſſiùs *in dict. l. 4.* vbi etiam voluit *Paul. de Caſtro, & Angel. de Aretio*, qui etiam de infante id affirmat in *§. neque tamen, verſic. An autem illa, inſtitut. de author. tutor. Panormitan. conſil. 29. in quæſt. præſenti circa finem lib. 2. Ant. Faber dict. definition. 3. in notis.*

Et mouentur primò ea *dict. l. 4.* vbi ſolummodò infantes vocari in ius prohibentur: ergo qui infantiam exceſſerunt, rectè vocari & citari poterunt.

Secundò id adſtruunt ex *l. ſi dictum, §. vltim. de euiction.* vbi ita cauetur, *pupillo, etiam ſine tutoris authoritate poſſe denuntiari, ſi tutor non apparet ex dupla ſtipulatione benigniùs receptum eſſe Trebatius ait.*

Tertiò in idem expendunt *l. de pupillo, §. nuntiare. ff. de noui operis nuntiatione*, dum pupillo, aut pupillę poſſe denuntiari nouũ opus, probat.

Quartò pro ſua ſententia pugnare arbitrantur text. *in l. apud Iulianum 3. in fine*, & text. *in l. hac autem 5. in princip. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eat.* qui indefenſi pupilli bona à creditoribus poſſideri affirmant.

Nihilominus reprobata ſuperiori doctrina, 5
contrarium voluerunt Alexand. *in d. l. neque impuberes, Speculator. in titulo de primo & ſecundo decreto, §. reſtat. verſic. Sed pone quòd pupillus, Bald. in l. ſed ſi ex ſtipulatu, de verborum obligat. Roman. conſil.* 454. incipient. *in re præſenti, in princip.* refert *Tiraquel.* & *Cardin. Tuſchus*, vterque *vbi ſupra, Marc. Anton Eugen. conſil.45. lib.1. conſil.80. à num.3. cum pluribus ſeqq. Suncius in ſelectis moralibus diſput.26. num.18. ad medium, Aloyſ. Ricc. in praxi rerum fori Eccleſiaſt. deciſ 467. num.4.* & eo ſubniti conſtat quod ſcripſit *Paulus in dict. l. ſed ſi ex ſtipulatu 24. de verborum obligat.* nempe, ſi ex ſtipulatu Stichum debeat pupillus, non videbitur per eum moram fieri, vt mortuo eo teneatur, niſi tutore authore, aut ſolus tutor interpelletur, facit text. *in l. Aemilius, ff. de minor.* ibi. *Venditor denuntiationis, vt pretium ſolueretur, tutoribus ſæpè datis*, text. *in l. hac autem, §.1. ff. ex quibus cauſis in poſſ. eatur.*

Quorum opinioni libenter accedam, dum 6
tamen addere liceat, ne dum pupillum, ſed etiã puberem vigeſimoquinto anno minorem regulariter abſque curatore citari non debere, ſiquidem cùm tunc nullam habeat perſonam ſtandi in iudicio, *l.2. cum ſimilibus* alibi à nobis congeſtis, *C. qui legitim. perſonam habeant ſtandi in iudicio.* Nec poterit validè ad iudicium citari, vt in propoſito conſiderauit *Roman. conſ.* 120. & *Alex. in addition. ad Bartol. in l poſtulante, ff. ad Trebellian.* quos refert *Card. Tuſchus d. concluſ. num. 9.*

Hinc eſt, ſecundùm veriorem ſententiam, 7
quòd ſi minor citatus ſine curatore non comparuerit, verè contumax dici non poſſet, *l. contra pupillum 54. ff. de re iudicata, l.4. C. ſi aduerſus rem iudicatam*, docent expreſsè innumeris relatis *Proſper Farinac. tom.1. prax criminal. q. 11. à num.26. Anton. Faber. in l. minor etiam 8. de minoribus*, inſinuare videtur *Gadeus de ſequeſtr. c.1. num. 74. Azebed. in l.1. num.39. tit.11. lib.4. Recopil.* & *Hieron. Bacuron. de different. inter iudicia*

ciu-

ciuilia, & criminalia differen. 48. *n.* 5. etſi in cri-
minalibus contrarium defendat, tenet nouiſſi-
mè ſuperiorem ſententiam *Ludouic. Poſtius de*
manuten. obſeruat 83. *num.*51. Vnde *G.S. in d.*
l. minor etiam 8. minorem iudicio non ſiſtentem
quaſi contumacem appellat, cui ex hac cauſa
cōdemnato reſtitutionem ideò pollicetur, quia
tanta rei iudicatæ authoritas eſt, vt tali reme-
dio indigeat: cùm poſtquam iudicatum ſit, non
attendatur qua ratione, ſed quid iudicatum
ſit, quod reſtitutionis beneficium, vti nec ap-
pellatio, minori nequaquam concederetur, ſi
propriè in contumaciam incideret, *l. 1. l. 4. quo-*
rum appell. non recipian. l. propter fraudum 13. §. *& ſi-*
quidem, C. de iudicijs, l. poſt edictum 78. §. *vltim. ff.*
de indic. ex quibus ita obſeruauit *Anton. Faber.*
loco vbi ſuprà, & Ioan. Garſia de nobilitate, gloſſ. 6.
§. 1. *num.* 31.

8 Cuius ſententiæ ſuperiùs exhibitam ratio-
nem nequam eludit *Caldas Pereira in l. ſi curato-*
rem, verbo Læſis, numer. 3. *C. de in integrum reſtitu-*
tion. ex eo, quod ad incurrendam contuma-
ciam, quæ delictum inuoluit, *l. contumacia* 53. *de*
re iudicat. curatoris authoritas non requiritur,
ſed puberis ſolùm perſona ſufficit, vti & ad per-
petrationem cuiuſcumque alterius delicti, *l. au-*
xilium ff. de minori. Nam etſi ad incurrendam
cōtumaciam immediatè curatoris aſſenſus non
requiratur, mediatè tamen exigitur, cùm ad ci-
tationem intercedere debeat, vti diximus, ſine
qua contumacia dari non poteſt. Ita *Tuſchus*
d. concl. 252. *num.* 3. *Accacius Ripol. var. reſolut. c.* 3.
num. 368. *& alij plurimi.* Sicque accipiendum
eſt quod ex *Rolando conſil.* 68. *num.* 33. *lib.* 2. re-
fert nouiſſimè *Noguerol. tom.* 1. *allegat.* 12. *n.* 37.
nempe minori eſſe dandum curatorem ad li-
tem, vt contra ipſum vt contumacem proce-
datur.

9 Ex quo etiam filo pendet, vigeſimo & quin-
to anno minorem, nec moram contrahere poſ-
ſe ſine curatoris ſui authoritate, vt ſupponere
videtur *Andr. Kobol. exercitatione legali* 13. *n.* 52.
verſ. puberem, & innuit *Simoncell. de decret. lib.* 2.
tit. 6. *inſpect.* 12. *num.* 117.

10 Et ratio eſt, nam cùm mora præcisè ab inter-
pellatione ſiue citatione deſcendat, vt notiſſi-
mum eſt, & latiſſimè probat *Andr. Kobol. d. exer-*
cit. 13. & ante eum *Iacob. Cuiac. tractat.* 9. *ad Afri-*
canum in l. 27. *de vſuris,* qui ſolus citari, aut in-
terpellari non poteſt, nec moram committet.
Et confirmatur ex eo, quòd is ſolummodo in-
11 terpellari, & ex interpellatione in mora conſti-
tui poteſt, qui alienandi ius habet, tradit *Ia-*
cob. de Aret. Bartol. Angel. Raphael. & Immola in l.
ſi ex legati cauſa, de verbor. obligat. vbi etiam *Alex.*
num. 4. *& Iaſon num.* 14. refert *Olian. Simoncellus*
dict. inſpect. 12. *num.* 116. quod cùm minoribus ſit
omnino interdictum, à nemine ita interpellari
poterunt, vt in moram conſtituantur.

12 Quæ omnia hucuſquè præfata, de illo mino-
re ſubaudiēda erunt, qui curatoris ſubiacet po-
teſtati: nam qui eo caret, in ea cauſa eſt, vt ſo-
lus citari valeat. Sic *Socinus de citatione artic.* 5.
quæſt. 20. *n.* 43. *& art.* 20. *n.* 51. *q. principali in fine,*
Vrſil. ad Afflict. dict. deciſ. 262. *in princip.* nouiſſi-
mè *Accacius Ripol. reſolut. iuris c.* 3. *n.* 130. *& ſeq.*
ac per conſequens vt & citationem contemnēs
efficiatur contumax, necnon vt moroſus, & vt
ad æſtimationem ex tunc quanti plurimi tenea-
tur, vt rectè ſenſit *Gloſſa in d. l. ſed ſi ex ſtipulatu,*
vbi *Bartol. num.* 4. *Ioann. de Imola n.* 4. *Caſtren. nu-*
mer. 6. *Alex. nu.* 4. dicens hoc omnes fateri *Are-*
tinus num. 4. & alijs relatis *Andr. Kobol. dict. exer-*
cit. 53. *num.* 13. Etſi fateamur hoc caſu aduerſus
ſententiam contumacialem ipſum habiturum
reſtitutionem, vt communis docet ſic intelligē-
da, quam ſequuntur *Nellus de bannitis* 1. *part.* 1.
temp. qu. 1. *nu.* 1. *Sfor. qu.* 82. *art.* 7. *n.* 89. *cum ſeqq.*
Caroc. tract. de minore in delic. excuſando, quæſt. 44.
& tractatu de exception. aduerſus ſent. quæſt. 124.
num. 47. *Farinac. quæſt* 11. *num.* 32. *Cartar. de exe-*
cut. ſent. cap. fin. num. 224. *& ſeqq. Azeued. in l.* 3.
tit. 10. *lib.* 4. *Recopil. num.* 6. *vſque ad* 10. hiſq; re-
latis nouiſſimè *Noguerol. tom.* 1. *alleg.* 12. *n.* 34.

In his ſcilicet rebus, quæ ſeruando ſeruari nō 13
poſſunt, & quarum alienatio adulto curatore
deſtituto permittitur, meritò hoc intelligit *Si-*
moncellus vbi ſuprà num. 117. *verſic. Secundus eſt.*
Nam in cæteris, quæ ex aſſeruatione nullo dam-
no afficiuntur, ideoque citra ſolemnitatem di-
ſtrahi nequeunt, interpellatione minorem, qui
curatorem non habet, in mora non conſtitui,
cenſuit cum antiquioribus *Bartolus in dict. l. ſed*
ſi ſtipulatione num. 4. *Angelus, Raphael. Cumanus,*
Ioan. de Immola num. 4. *Aretinus eodem numero,*
Alexander, qui etiam *num.* 4. communem dicit,
Zaſius num. 27. *Ioan. Andr. in cap. conſtitutus, de re-*
ſtitut. in integr. Baber. de mora part. 3. *num.* 12. *Si-*
moncellus d. n. 117. *verſic. Tertius caſus eſt. Andr.*
Kobol. dict. exercitat. 13. *num.* 53. id verum putans, 14
etiam vbi minoris obligatio alternatiua eſt, tā
ad res, quæ ſeruari, quam quæ ſeruari minimè
poſſunt, licèt ipſius minoris, velut debitoris, ſit
electio, quid ſoluere velit. Quibus omnibus opi-
tulatur *textus in l. is cui,* §. *ceſſatum, ff. vt in poſ-*
ſionem legat. & text. in l. cum quidam, §. *ſi pupillo.*
de vſuris.

Ampliuſque ſuperiora coercet idem *Simon-* 15
cellus eodem numero, verſic. Primus eſt, vt ſolum
procedant quando adoleſcens ſine curatore
exiſtens ab ipſa parte extraiudicialiter interpel-
latur. Nam ſi à iudice, quamuis ad petitionem
creditoris interpelletur in moram nequaquam
conſtituetur, quia non habet perſonam ſtandi
in iudicio. Quapropter nihil cum eo iudicialiter
agi potuit, ſiquidem quoad iudicium attinet,
minor, licèt carens curatore, pro nihilo reputa-
tur, vt non malè in propoſito colligitur *ex d. l. is*
cui 5. §. *ceſſatum, ff. vt in poſſeſſ. legat.* vbi minor in
mora eſſe negatur ob defectum curatoris, ſine
quo ſtare nequit in iudicio.

Extra iudicium verò interpellatus minor, qui 16
ſolus rebus ſuis adminiſtrandis præeſt etiamſi
res immobilis, vel alia, quæ ſeruando ſeruari
poſſit, in ſpecie debeatur, in mora conſtitui po-
teſt: ſi tamen obligatio, cuius vigore fuit inter-
pellatus à defuncto, cui ipſe hæres extitit, vel ab
ipſius teſtamento originem trahit, quia vt eam
ſine

Digitized by Google

ſal. mihi 196. cuius opioionem in criminalibus
rātùm amplectendā exiſtimarem. Nam propter
delictum,ſi doli capax reperitur, quemadmodū
pœna affici poteſt, ita & in carcerem detrudi:
vel in expreſſo tenuit *Baldus tractat. de carcer. c. 1.*
quæſt. 4. per textum in dict. l. fin. C. de cuſtod. reorum,
quem ſequuntur *Angel. & Aretin. in §. in ſumma,*
inſtitut. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur, notatur
paſſim ab Interpretibus in *l. 1. & 2. C. ſi aduerſus*
delictum, & in *l. auxilium, ff. de minor. & in l. impu-*
nitas delicti, C. de pœn. Bober. vbi ſup. n. 161.

4 Sed an pubes minor vigioti & quinque an-
notum ratione æris alieni poſſit in carcerem
conijci? nec expeditę quæſtionis eſſe puto. Ne-
gant enim ſibi parum conſtans *Bald. dict. tractat.*
& quæſt. 4. & in l. 1. C. in integrum reſtitut. petita ni-
hil noui fiat. Angel. in *dict. l. nemo carcerem*, *de*
exactorib. tribut. lib. 10. Ioan. Baptiſt. Cacialup.
tractat. de debitore ſuſpect. d. quæſt. 5. num. 3. Greg.
Lopez in l. 1. titul. 15. part. 5. in gloſſ. verbo Todo
home, Baeza de inope debitore, dict. cap. 8. num. 1.
qui plures eoumerat. *Bober. d. loco num. 162. Ro-*
manus conſ. 120. Caſaneus in conſuet. Burgundiæ tit.
des renas, rubric. 5. §. 2. num. 15. Thomas Cerdan en
ſu viſita de carrel, cap. 2. §. 4. num. 12. Stephan. Gra-
tian. diſceptat. forenſi, cap. 328. num. 17. Parlador.
rerum quotidian. 5. p. §. 6. num. 15. Bobadilla in
Politica lib. 3. cap. 15. num. 29. Amator Roder. tra-
ctatu de execution. cap. 5. num. 53. & ante eum
Matthias Colerus de proceſſibus executiuis, part. 2.
cap. 3. num. 261. vbi hanc ex *Horacio Mandoſio*
communem opinionem vocat *Scacia de commer.*
§. 1. quæſt. 2. part. 3. limitat. 17. num. 5. & ex eō
Hermoſilla in l. 4. gloſ. 2. numer. 6. in fine titul. 5.
part. 5. & *Valaſcus de priuilegijs miſerabili. qu. 18.*
numer. 64.

5 Contrarium videntur ſentire idem *Baldus in*
l. 1. qui bonis cedere poſſunt, Iaſon in l. nec impube-
res, ff. de in ius vocando, Dueñas regular. 269. vbi
communem opinionem appellat, & *Baeza dict.*
cap. 8. à num. 13. cum ſeqq. vbi id mordicum de-
fendit *Maurus Burgius tractatu de laudimio, par. 3.*
inſpection. 36. num. 10. vbi inquit etiam mino-
rem, qui poſt quartumdecimum annum ſe obli-
gauit cum authoritate curatoris, vel iudicis ſol-
uere laudimium, poſſe hac ratione iocarcerari;
ſecus verò ſi abſque dicta ſolemnitate fuiſſet di-
ctæ ſolutioni obnoxius: quia tunc nec perſona-
liter nec realiter moleſtari poterit.

6 In hac diſſidentium Doctorum concertatio-
ne, priorem negatiuam ſententiam probabilio-
rem eſſe exiſtimo, eo oimirum, quia carcerari
niſi contumax non poteſt, *l. nemo carcerem 2. C.*
de exactor. tributor. lib. 10. in mioore verò nulla
cadit contumacia, *l. qui ſolidum 58. §. etiam, in*
fine, ff. de legat. 2. & euincunt latè tradita ab *An-*
drea Kohol. exercitat. legal. 13. numer. 53. necnon
& à *Parlador. vbi proximè*, etiamſi à curatore
fuerit legitimè defenſus, argumento *l. cùm & mi-*
nores, C. ſi aduerſ. rem iudicat.

7 Sed obſtat, minorem viginti & quinque an-
nis à curatore non defenſum, nec alium, defen-
ſorem inuenientem, bonorum venditionem pa-
ti, *l. ſi minor 5. ff. de rebus authoritat. iudic. poſſiden.*
cuius legis deciſionem *Caſtrenſis ibid.* ingenuè
profitetur ſe non intelligere, nec mirum, cum
vix illius certa ratio exhiberi poſſit: ergò mi-
nor contumax eſſe poteſt, cum alioquin ad bo-
oorum ſuorum diſtractionem ſufferendam mi-
nimè adſtringeretur, quæ ſolum aduerſus mo-
roſos & contumaces permittitur.

Quare plurimorum in hanc rem Interpretum 8
coniecturis perſpectis, quod propriùs *dict. l.* ver-
bis, propoſitæq; difficultati conuenire videtur,
illud eſt, quod ex antiquioribus ſubodoraſſe vi-
dentur *Caſtrèd. & Bober. vbi ſupra*, & deinde
ſcripſit *Gedaus de ſequeſtro cap. 1. n. 74.* ſcilicet,
veoditiooem *in dict. l. ſi minor*, non ob puberis
contumaciam, ſed curatorum negligentiam
fuiſſe conceſſam, ita vt aduerſus eum, qui ex of-
ficio minorem defendere tenebatur potiùs, quā
aduerſus puberem bonorum ipſius alienatio
permittatur, cùm rerum ſuarum venditione ſi
minor læderetur, curæ, vel tutelæ iudicio con-
ſequi à curatore poſſit quantum ſua interfuiſſet
bona non veoiſſe: nec refert in ipſorum mioo-
rum, non verò curatorum bona creditores mit-
ti: vnde conſequenter inferri videbatur, quod
abſurdi cauſa aduerſus hanc interpretationem
objicit *Oſuald. lib. 23. Donell. cap. 21. lit. P.* inciui-
le eſſe mitti quem cōtra alium io bona alterius,
ſiquidem duplici ex cauſa fit. Tum, quia pubes
debitor principalis eſt; tum etiam, quia hoc in
curatoris pœnam inductum eſt, vt ob eius ſe-
gnitiem, ſimplicitatem, vel ineptiam, minoris
ſubhaſtatis rebus infamia notetur: & in ea cau-
ſa ſit, vt nec integra exiſtimatione & condem-
netur, & abire à cura iubeatur; ergo ideo mi-
nor, vt *Boberius* inquit, *dict. num. 163.* patitur
miſſionem & veoditionem, non vtique incar-
cerationem, quia miſſionem, & rerum ſuarum
diſtractiooem ſuſtinet ex contumacia curato-
ris: carcerationem verò, quæ ex propria con-
tumacia neceſſariò inferri debet, *dict. l. nemo car-*
cerem, C. de exactor tributo, lib. 10. ex eo oon pa-
titur, quia mioor nec moram, nec contumaciam
incurrit, quibus detineri vinculis mereatur.

Verùm hæc traditio nequaquam illum mi- 9
norem complectitur, cui libera bonorum ſuorū
adminiſtratio credita eſt: ſiquidem cum iſte
quoad bonorum ſuorum diſpoſitionem maior
ſit, nulla ratiooe effici poteſt, vt non etiam in
carcerem detrudi poſſit, qui adeò rei ſuę mo-
derator & arbiter eſt, vt quoquomodo obli-
gari, & in rem propriam paciſci valeat. Ita
expreſſe docuit *Cacialupus dict. tractatu de debi-*
tore fugiti, quæſt. 5. Maria. Socin. in rubric. de dila-
tio 5. part. quæſt. 20. Boberius vbi ſuprà numer. 164.
Baeza de inope debitore, capit. 8. numer. 14. vbi
apud nos hoc conſuetudine eſſe receptum lo-
queos de minore, qui curatore caret, & ſua ad-
miniſtrat quamuis diuerſa ratione, optimè
probat, *Parlad. rerum quotid. lib. 2. c. fin. 5. p. §.*
6. num. 15. Bobadill. in polit. lib. 3. cap. 15. num. 29.
Amator Roderic. dict. cap. 5. num. 53. Franc. Salga-
do vbi ſuprà relatus *num. 82.* quibus libenter
ſubſcribo.

Ao verò ſenex, qui ſexageſimum, vel ſeptua- 10
geſi-

geſimum annum impleuit, æris alieni cauſa
poſſit in vincula conijci? vel ſi illis detinea-
tur, quàm citiſſimè ab eis ſit relaxandus? inferiùs
controuerſum inuenies *anno 70. queſt. 10.*

SVMMARIVM.

Confeſſio minoris in indicio ſine tutoris vel curatoris autoritate facta licèt geminata ſit, nec ipſi præiudicat, nec alicuius eſt valoris. 1.

Ad confitendum non habenti curatorem, datur curator. 2.

Curator qui ſtatim ac deputatus eſt, intrepidè, & abſque aliquo interuallo confitenti minori autoritatem interponit, nihil facit, ibidem.

Autoritas curatoris non in ipſo examine, ſed in iuramento requiritur. 3.

Confeſſio infantis, etiam cum tutoris autoritate, nullius eſt momenti. 4.

Licèt pupillus maior infante patrem habeat, in iudicio ſine curatore confiteri nequit. 5.

Paterfamilias minor, & ſi filios habeat, nullam ad confitendum in iudicio perſonam ſortitur. 6.

Minor annis viginti, & quinque, licèt maior fuerit quatuordecimo, adhuc confitendi eſt incapax. 7.

Confeſſio iudicialis minoris, etiam iurata, nullius eſt momenti. 8.

Iuramentũ in contractibus solùm, non verò in iudicijs minorem maiorem repraſentat. 9.

Eadem ætas ad negandum requiritur, quæ ad confitendum deſideratur. 10.

Poſitionibus reſpondere minor ſine curatore non poteſt. 11.

Non dicitur nulla minoris confeſſio ſine curatore, quando non ordinem & ſolemnitatem iudicij reſpicit, ſed tantùm veritatis indagationem. 12.

Minoris confeſſio tormentis extorta, an ſine curatore ſit valida? 13.

Minoris ficta confeſſio, quæ ex ipſius contumacia reſultat, vbi id ſtatutum admittit, valet. 14.

Minoris confeſſio ſola autoritate, & præſentia ſui procuratoris tenet. 15.

Vbi ſtatutum minorem pro maiore habet, valet ipſius confeſſio, licèt ope reſtitutionis poſſit retractari. 16.

Confeſſio minoris contra aliquem, vt cùm teſtis admittitur, vires obtinet. 17.

Minoris inquiſiti confeſſio in indicio facta, an valeat? 18.

Si minor confiteatur delictum, de quo minimè poterat conuinci, reſtituitur. 19.

Minor an reſtituatur aduerſus confeſſionem de fide data ad cõtrahendum matrimoniũ cũ aliqua. 20.

QVAESTIO. XXXVII.

Vt quis poſſit validè in iudicia negare, confiteri, aut poſitionibus reſpondere?

1 POſt exactam curam & diligentiam, qua do-
ctiſſimus *Proſper Farinacc. tom. 3. praxis crimin. lib. q. 81. cap. 10. à num. 352.* velut ſagena, aut
euerriculum iuris, quidquid penes immenſum
pelagus Scriptorum hac in re quoquomodo ex-
titerat, more ſuo congeſſit, nihil reſtat, quod di-
ligentiæ, laborique noſtro deberi poſſit, niſi
quod vtrique ob tanti viri ſcripta meritò peper-
cimus, ipſius quaſi compendio muneri, inſtitu-
toque noſtro affatim perſoluentes. Ita enim ge-
nerali regula ſatis ambiguam hanc & perplexã
concertationem definijt: Confeſſio minoris, ſine
tutoris aut curatoris authoritate ipſo iure non
valet, nec ipſi minori nocet, etiamſi fuerit ge-
minata, vt ipſe *Farinacius* docet *n. 360.* quia mi-
nor, etiamſi in criminalibus non habet legiti-
mam perſonam ſtandi in iudicio, *l. clarum, C. de
auto. præſtand. l. in vniuerſis, C. qui tutor. dari Poſſ. l.
propter, C. de adulter.* Quam concluſionem com- 2
munem tam in ſcholis, quàm in iudicijs faten-
tur innumeri ab ipſo relati, præſertim *Anton. Go-
mez variar. reſol. tom. 3. c. 1. tit. de delictis, n. 64. &
ſequen. Petr. Plazaõin epit. delict. lib. 1. c. 32. n. 3. verſ.
Quamuis minor. Menoch. de arbitr. caſu 268. nu. 2.
Sforc Odd. de reſtit. in integr. part. 2. quæſt. 65. nu.
13. ver. Aut verò habet tutorem, Simanc. de Ca-
tholic. inſtit. tit. 29. numer. 60.* quibus addendus
*Çaldas in l. ſi curatorem habens, verbo Vel ad-
uerſarij dolo, num. 48.* quod intellige, ſiue minor
curatorem habuerit, ſiue non; quia ad validè
confitendum non habenti curator præciſe
dandus erit, veluti ex *Socino, Baldo,* & alijs ad-
monet idem *Farinac. num. 357.* vt ipſe curator
adhibita cauſæ cognitione, & non intrepidè
ſtatim ac nominatus eſt, minori confitenti ſuã
interponat autoritatem; alioqui ſi abſque vllo
interuallo à curatore hoc fiat, confeſſio nulla
erit, veluti ſine curatore emiſſa. *Ita Foller. in
praxi crimin. verbo Etſi confitebuntur, p. 1. num. 26.
Vrſill in addition. Ad Afflictis deciſ. 208. poſt num.
2. Marſil. ſingular. 48. numer. 31, Roland. conſil. 3. n.
34.* quibus adhæret *Farinac. dict. cap. num. 361.*
ſubdens, ſtylum contra hoc minimè ſtare poſ-
ſe: ideoque etiam probatum non releuare, vt-
potè iuri contrarium. Et nota prædictam cu- 3
ratoris auctoritatem non requiri in ipſo mino-
ris examine, ſed ſufficit quòd interueniat in
iuramento, vt multis relatis obſeruat idem
Farin. d. c. 10. num. 365.

Et hanc propoſitam regulam multo magis 4
habere locum oſtendit *num 353.* in confeſſio-
ne infantis, quæ nec cum tutoris autoritate
valere poteſt, argumento *l. quinque, ff. de in ius
vocando, l. 1. §. ita tamen, & l. 2. in princip. ff. de ad-
miniſtr. tutor.* tradunt poſt *Cynum, Abbatem,
Lanfrancum, & alios, Anton Columba in tractatu
procedendi in controuerſ. criminal. artic. 172. verſic.
Confeſſio autem pupilli infantis, Oddus vbi ſuprà in
ſecundo caſu, verſ. Aut ſumus in minore:* & hoc
quidem optimè, quia infans, licet cum tutore,
nullam habet perſonam ſtandi in iudicio.

Necnon etiam & in confeſſione eius mino-
ris locum obtinet, qui maior fuerit infante, &
patrem habeat, vt etiam nouiſſimè docet *La-
donte. Poſtius de manutention. obſeruat. 83. num. 51.*
Adhuc enim illi inquit *Farinacius num. 354.* ad
hoc vt poſtea confeſſus poſſit condemnari,
dandus eſt curator, vel pater ipſe, vel alius ar-
bitrio iudicis, ex ſententia *Anton. Gomez. d. l.
3. cap.*

3.c.1. tit. de delictis, num. 64. verſ. Quod notabiliter; & Cæſar Vrſill. in addition.ad afflict. deciſ. 208.*num.*2.qui notat debere interuenire curatorem ſimul cum ipſo patre.

6 Rurſus eam extendit prædictus Autor *num.* 355.ad confeſſionem minoris patris familias, & habentis filios, qui nec tunc habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, *l.de his.C.de administ.tutor.*cuius autoritate ita ampliat *Marian.Socin.in c. qualiter & quando el 2.num. 993. de accuſationibus*.

7 Et quod magis ad inſtitutum noſtrum accedit dictam regulam non ſolùm procedere, inquit. *num.*356. in confeſſione minoris quatuordecim annorum, ſed etiam adulti maioris quatuordecim annorum, & minoris quinque & viginti, vt colligitur ix *dict.l.clarum,*& ſentit *Marian.vbi ſuprà*, Bald. *in dict. l,clarum, num.*1. *verſicul.Per hoc etiam non videtur, Sforc. dict.qu.*65.*num.*13.*in.*2.*caſu, verſicul.Aut vero ipſe pupillus, iuncto verſicul. Aut verò habet*, quibus adſtipulatur *Pereira de emption. & vendition. cap.*13. *num.*12.*Iul.Clarus* §.*fin.qauſt.*55.*verſ.*12. *Vinius opin.*504.*num.*1.*cum ſequent.*Ricius *in praxi deciſion.*593.*n* 1. licet Dinus, quem alij ſequuntur, teste *Cyno in dict l.clarum, num.*2.*verſic.Sed quid ſi minores* & ibi etiam *Alberic.num.*2. in adulto contrarium minus recte voluerint.

8 Idque item procedit, ſiue minoris confeſſio ſine curatore emiſſa,fuerit iurata, ſiue non, cùm vtroque caſu dicta regula vim habeat, & talis confeſſio ſit nulla.Nam vt obſeruat *Farinac.num.*359. licet enim iuramentum ætatem ſuppleat, & minorem maiorem repræſentet,
*Auth.Sacram.puber.C. ſi aduerſ.vendit.cap.*1.§.*ult.*
9 *ſacramenta,de pactis iur. firmand.in vſibus feudor.* Hoc tamen intelligitur ſecundum Butrigar. & *Bald. in dict.Authent.*ſolum in contractibus, nō verò in iudicijs:quod ſequitur *Marian.in d. cap. qualiter & quando, num.*998. *Angel. de malefic. in verbo comparuerunt dicti inquiſiti, & confitentur toto num.* 9. vbi & de eo minore agit, qui contra confeſſionem non venire ſpopondit: idem docent *Lanfran.Marſil.Ioſeph.Ludo.* & alij apud *Farin.d.num.*359.

10 Quæ hactenus dicta,non ſolum in confeſſione, ſed etiam in minoris negatione æquè militant,vbi ex ea aliquo præiudicio minor afficeretur,probat optimus *textus in l.ſi ex cauſa,*§.*nunc videndum, in fin. ff. de minoribus*, & ex eo *Marianus in d.cap.qualiter & quando,numer.* 996. *verſ. Vult etiam*, & *n.* 997. *verſ. Et quod poſſit. Mateſil.ſing.* 164.*& ibi additio, Sarm. ſel. iur.l.*3. *c.*13.*num.* 2.*verſ.*4.*pro iſta opinione & n.* 9. *Cal. Pereira in d.l. ſi curatorem, verb. Vel aduerſarij dolo.nu.*40.*verſ.Quamobrem,* & *numer.*41. *&* 48. *C.de in integr.reſtit. Mauri de reſtitut.cap.*252. & *Farin.eod.loco nu.*258.vbi id latius proſequitur.

11 Item & ſimiliter procedunt in reſponſione ad poſitiones, quas pupillus, aut alius minor, ſine tutore vel curatore abſoluere minime poteſt. *Ita Bartol. in l.*1.§, *ſufficit, numer.* 7. *ff.de adminiſtrat.tutor.*& in *l.certum* 6.§. *in pupillo ff.de confeſſis,* quem ſequitur *Bertachinus in repertorio,verbo Pupillus,verſicul.Pupillus non poteſt reſpondere*. 12

Cæterùm dicta regula à nobis initio conſtituta, & ad tot caſus producta, aliquibus etiã coercetur, & limitatur. Et primo, vt ſolùm procedat in minorum confeſſionibus, quæ reſpiciunt ordinem,& ſolemnitatem iudicii,non 13
vero in his,quæ proferuntur ad veritatis indagationem, prout in tortura,in qua licet interuenire debeat curator in decreto detorquendo,non tamen debet interuenire in ipſa tortura,vt alibi diximus,& colligitur ex traditis à *Menochio conſ.*100.*num.*139. *&* 140. *Griuell.deciſ.Dolan.*39.*numer.*6.*& ſequentibus. Cabreros de metu lib.*2.*capit.*2.*num.* 40. vbi docent minoris confeſſionem tormentis in caſibus permiſſis extortam, etiam ſine curatore validam eſſe. Confirmat ſuperiorem ſententiam innumeris ſcriptorum teſtimoniis *Proſper.Farinac.nu.* 361. qui poſtquam *num.* 363. nonnullos retulerat, quibus contrarium magis placuit, ſcilicet,etiã confeſſiones in tormentis ſine curatore emiſſas nullitatis vitio laborare,tandem *num.* 364. hoc vltimum in pupillis proculdubio admittit,& ſiue ipſius confeſſiones abſque tutore factæ ſolemnitatem,vel ſolam iudicii veritatem reſpiciant, ſemper illas inualidas futuras, ex aliquibus ſcribit *num.*364.

Deinde ſupra ſcripta regula limitatur in 14
confeſſione minoris ficta, quæ ex contumacia reſultat,quoniam poteſt minor tanquam confeſſus condemnari vigore ſtatuti volentis contumacem haberi pro confeſſo, etiam non dato ei curatore, ex *Farinacio ibid. numer.* 366.

Qui & rurſus *num.*367. eandem limitat, vbi 15
confeſſio minoris fuit facta cum autoritate ſui procuratoris,quem iudex conſtituit,ſiquidē huius autoritas ſupplet requiſitam curatoris autoritatem,ſecundum *Marſil. in l. de minore in princip.nu.*54.*ff. de quaſtio. Follerium in pract.crimin.verbo Et ſi confitebuntur p.*1. *num.*19. *in fine, & eodem verbo p.* 3. *num.* 49. *& Farinac.* quem nihil latuit *num.*567.

Item non procedit dicta regula, quando 16
ſtatutum habet minorem pro maiori, & ideò ſi hoc caſu ſine curatore fuerit confeſſus, non erit confeſſio ipſo iure nulla, iuxta *Boerij deciſ.* 63.*num.*7.*Odd.de reſtitut.part.*2. *quæſt.*65.*articul.* 7.*num.*27.*& num.*42.ſed tantùm ope reſtitutionis,vt ſentit *Farinacius*,quamuis *Boerius & Oddus* hoc non admittant.

Prætereà ſimiliter coercetur quoties mino- 17
ris confeſſio in alterius præiudicium fuit emiſſa, vt teſtificando contra aliquem, nam tunc curatoris autoritas minimè erit neceſſaria,quæ ſolum deſideratur ne ex inconſiderata confeſſione ſibi ipſi præiudicet, ſic *Bald. in dict.l.clarum num.*1.*C.de autor.præſt.Foller.vbi proximè p.* 1.*num.*23.quos ſequitur *Farin. d. quæſt.*81.*cap.* 10.*num.*369.

Et denique pro coronide addendum erit, 18
hoc quod diximus, minoris confeſſionem citra curatoris præſentiam iudicio elicitam eſſe nullam, in minore inquiſito nequaquam pro-

ce dere,multis aduertit *Farinac. num.*370. qui
19 ita vbique practicari teſtantur.

Vtrum autem contra confeſſionem à mi-
nore cum autoritate curatoris factam detur
reſtitutio? diſputant egregiè *Gutierrez pra-
ctic lib.1.quaſtio.48.numer.*3.& *lib.*3. *quæſtio* 32.
à numer. 5. *Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ.
cap.* 109. *numer.* 52. & alij relati per *Augu-
ſtin. Barboſa in collectan. ad cap. auditis* 3. *numer.*
8. *de in integr. reſtitution.* vbi concludit, quòd
ſi minor legitimè interrogatus iuxta *dict. l. cla-
rum*, confiteatur delictum, vel debitum,
de quo non poterat conuinci, reſtituitur
abſque illa probatione læſionis, vel erroris quia
confitendo cenſetur læſus. Idem docet no-
ſter Perez *de Lara in compendio vita homin. ca-
pit.* 25. *numer.* 42. & hanc quæſtionem multis
examinat *Sforc. Odd. de reſtitution. in integrum
part.2.quaſtion.* 64. *articul.7.per totum:* ſed latius
Proſper. Farinacius dict.quaſt. 81.*cap.*10. *à numer.*
374. *vſque ad numerum* 390. cui nouiſſimè
accedit *Ioan. Matienzus Iunior. in l.* 1. *numer.*
20 181. *cum ſequentibus. ff. de minor.* Et quod in
cauſis matrimonialibus poſſit minor reſtitui
aduerſus confeſſionem à ſe factam in iudicio,
de contracto matrimonio, & fide data, quam-
uis fuerit in ea adhibitum iuramentum,
dummodò ex tali confeſſione ſe læſum oſten-
dat, & probet, & aliter quam per ſuam con-
feſſionem de fide à ſe data vel contracto ma-
trimonio appareat: ita ex veriori ſententia
reſoluit *Caldas in dict. l. ſi curatorem, verbo Ad-
uerſarij dolo, numer.*42 *&* 43. *P. Sanchez. de ma-
trimon. lib.* 7. *diſput.* 172. *numer.* 17. pro quo fa-
ciunt, quæ tradit *Baſilius de matrimon. lib.*9.
*cap.fin.num.*13.

SVMMARIVM.

*Pupillus licèt maxime ære alieno oppreſſus, bonis
cedere nequit.* 1.
Minor iam pubes, an poſſit beneficio ceſſionis vti? 2.
& ſeqq.
Ceſſio bonorum, alienatio dicitur. 3. *&* 8.
*Bonorum ceſſio in fauorem debitorum fuit inducta,
vt ita carcerum miſeriam effugerent.* 4.
Minor ob debitum ciuile in carcerem mitti nequit. 5.
Ceſſio bonorum, beneficium appellatur. 6.
*Quilibet, licèt in alterius poteſtate conſtitutus, bo-
nis cedere poteſt.* 7.
*Opiniones, qua circa propoſita quaſtionis reſolutio-
nem contrariari videntur, fædere diſtinctionis
componuntur.* 9.
*Minor qui liberam habet bonorum adminiſtratio-
nem, vel à lege, vel ab ſtatuto bonis cedere rectè
poteſt.* 9.
*Minor in quibus caſibus bonis cedere poteſt, cum iu-
ramento id facere non tenetur.* 10.
*Minor carcerari non debet, ſi cùm deſiderat bonis
cedere, iudex ad id recuſat ſuum decretum inter-
ponere.* 10.

QVÆSTIO XXXVIII.

De ætate qua poteſt inops debitor bonis cedere?

Pupillum quantumvis ære alieno maximè 1
oppreſſum bonis cedere haud poſſe, om-
nes concludunt. *Sic Bald. quem ibidem ſequi-
tur Salicetus in l. fin. num.* 20. *C. de ceſſion. bonor.
Barb. in cap. Rainuntius, de teſtam. Brunus tracta-
tu de ceſſion. bonorum, quæſtio.*3. 4. *quaſt. principali
num.*14. *cum ſequent. Roderic. Suarez in l.* 11. *fori,
ll. lib.*3. *tit. de los goviernos, numer.*16 *&* 17. *Octau.
Simoncellus tractat. de decret. lib.*2. *titul.*6. *inſp.*15.
*numer.*127. *Gaſpar* Baeza *de inope debitore cap.*8.
*num.*3 *& Caualc. de curatore num.*317.

Quod verò apud omnes non ita conuenit, 2
illud eſt, an pubes, minor tamen viginti &
quinque annis, poſſit hoc ceſſionis beneficio
ſine iudicis decreto rectè vti? Quidam ergo id
abſolutè negant, & inter eos potiſſimè *Bald.
& Salicet. in l.*1. *C. de ceſſ. bon. Iaſon in* §. *vltim.
num.*11. *verſ. An autem minor, inſtitut. de action.
Roderic. Suarez vbi ſuprà, Gregor. Lopez in l.* 1.
*verb. Todo ome, tit.*15. *part.*5. & antea *Socin. re-
gula* 46. *fallen.* 13. *Alexan. Trentacin. variar. re-
ſolution. lib.*3. *num.*31.

Et hanc opinionem multis ſtabilire con- 3
tendunt. Primò, quia ceſſio nihil aliud eſt,
quàm bonorum alienatio, & amiſſio, *l. is qui*
3. ibi: *Is qui bonis ceſſit antè rerũ venditionem bo-
nis ſuis non caret, ff. de ceſſ. bonor. l.*2. *C. qui bonis ce-
dere poſſ.* illis verbis: *Fruſtra vereris, ne verbum
bonorum ceſſionis temere à te prolatum priuare te,
nec dum diſtractis facultatibus iuris rationibus poſ-
ſit.* Conducit ex iure patrio, *l.*1.2. *&* 3. & fere
totus titulus 15. *part.*5. vbi ceſſio deſertio bono-
rum dicitur: ſed quæuis alienatio eſt minori-
bus prohibita, *l. magis puto,* §. *non paſſim, ff. de re-
bus eorum,* cum ſimilibus: igitur & ceſſio bo-
norum.

Deinde, nam in id tantumdem ceſſionis hoc 4
ſubſidium inductum eſt, vt debitores, quorum
eò redactæ ſunt fortunæ, vt vnde creditoribus
integrè ſoluant non habeant, infœliciſſimam
carceris miſeriam euadant, *l.*1. *C. qui bonis ce-
dere poſſ. Eo enim tantummodo hoc beneficium eis
prodeſt* (inquit Imperator) *ne iudicati detrahãtur
in carcerem.* Cuius ſimile apud noſtros cauetur
in *l.*4. *dict. tit.*15. *part.*5. & in *l.*6. *&* 7. *tit.*16. *lib.*5.
Recopil. vbi cedentem bonis catenam à ſe abij-
cere ſcribitur, ideſt, veluti egregiè in *d. l.* 6. *gloſ.*
1. exponit *Matienz.* carcerem & vincula, qui
bus alias vſque ad ſatisfactionem detineretur.
Cæterum minor nequaquam poteſt carceribus
ob debitum mancipari, vt communis teſtatur,
& docent poſt antiquiores à nobis *ſuprà* pro- 5
prio loco relatos *Mathias Collerus de proceſſib.
execut. part.*2. *cap.*3. *numer.*261. *Baeza de inope de-
bitore dict. cap.*8. *numer.* 2. *Amator Rodericus tra-
ctat de executione cap.*5. *num.* 53. *Scacia de comm.*
§.1. *quaſt.*7. *part.*3. *limit.*17. *num.*5. *Hermoſilla in l.*
4. *gloſ* 2. *num.*6. *in fin. tit.*5. *part.*5. ergo bonis ce-
dere nõ poterit, quia hoc ſubſidio nõ indiget.

Nihil

6 Nihilominus contearia pars, quæ affirmat,
& etiam minores bonis cedere poſſe tuetur,
nonnulla pro ſe habet, & præſertim quòd ceſ-
ſio bonorum eſt & dicitur beneficium, *l.legis
Iulia 4.in princip.*ibi: *Legis Iulia de bonis ceden-
dis beneficium,&c.C.qui bonis cedere poſſunt.* Qua-
re ita appellant omnes ſupra relati,& *Farinac.
praxis criminal.quæſt.26.num.*5. Nec immerito,
cùm ideò fuerit inuenta,& permittatur, ne ali-
tec debitor, qui propter inopiam ſoluere ne-
quit,iniuriam patiatur, vt ferè eiſdem verbis
profitetur Imperator in *l.cùm & filij familias* 7.
C.eodem, illo *verſic.Tamen ne patiantur iniuriam,
debet bonorum ceſſio admitti.* At iniquum eſt mi-
norem,cuius cauſa tot beneficia, & fauores le-
ges inuenerunt, tanto beneficio priuare: ergo
ei potius quam maiori erit ceſſione ſuccur-
rendum.
7 Rurſus in eandem rem expendi poteſt *dict.
l.Regia 1.in principio. titul.15. part.5.* quæ ita
loquitur: *Deſamparar puede ſus bienes todo ome
que es libre, è eſtuuiere en poder de ſe miſmo, ò de
otri, non auiendo de que pagar lo que debe.* Qua
generali definitione ambigi non poteſt, etiam
minores cuiuſcumque ætatis eſſe comprehen-
ſos,quoniam hi vel in ſua, vel in aliena tuto-
rum, vel curatorum poteſtate ſemper exiſtunt.
8 Hanc porrò opinionum cõtrarietatem ele-
ganti, & ſubtili diſtinctione temperandam
putat doctiſſimus *Octau.Simoncellus dict.tracta-
tu de decretis lib.2.tit.6.inſpectione* 15.*num.*129.
exiſtimat enim, tunc demum priori ſententiæ
locum eſſe, cùm minor, qui vult cedere bonis,
tantùm habet immobilia, quæ cùm regulari-
ter ab eo ſine iudicis decreto alienari nequeãt,
vt ſæpiùs hoc opere diximus, nec cedi aliter
poterunt,cùm ſpecies alienationis ſit ipſa ceſ-
ſio: ſi verò adultus habet ſolummodò bona
mobilia,aut iura & actiones ad mobilia com-
petẽtia, tũc enim procedet ſecunda opinio, &
illis nulla interueniente iuris ſolemnitate ce-
dere poterit: nam cùm huiuſmodi bona ab-
ſque vlla ſolemnitate alienare queat, cur eſt
quod bonis cedere non valeat, inquit prædi-
ctus autor, cùm bonorum ceſſio nil aliud ſit,
quàm alienatio? ex iam dictis. Cuius diſtinctio-
ni libenter accedo, & inſuper cum eo *dict.in-
ſpectione nu.*130, ſubiungo, id ſemper omnino-
9 que verum eſſe,niſi minor ex ſtatuto,vel alia
cauſa, bona ſua,tam mobilia, quàm immobilia
habeat, & adminiſtret: nam tunc indiſtinctè
omnium bonorum ceſſionem eum facere poſ-
ſe palam eſt, quia & omnium liberam habet
adminiſtrationem,cum alienatione:& hoc ca-
ſu, vt & in reliquis, quibus cedendi facultas
10 minori conceditur, non tenebitur cum iura-
mento cedere, *l.quæ ſub conditione,ff. de condition.
inſt.*per quem textum ita ſentiunt *Roderic. Sua-
rez vbi ſuprà* & ex eo *Simoncell.dicto loco*, qui &
numero ſequenti notat, quòd ſi iudex noluerit
11 decretum apponere in ceſſione bonorum im-
mobilium, quam minor facere deſiderat, non
propterea poterit carcerari, quia non ſtat per
eum quominus ſoluat, ſed per beneficium æta-
tis. Idem docet ex *Baldo in dict.l.1.num.20. C.
qui bonis cedere,Gaſpar Baeza dict.cap.8.num.*13.
ad finem. In quo tamen apertè decipitur, quo-
niam minor nullo caſu poteſt in carcerem mit-
ti,niſi quando habet liberam bonorum admi-
niſtrationem,vt ſuprà *hoc anno* oſtendimus,&
tunc etiam ſine decreto bonis cedere poteſt,vt
proximè ex eodem tradidimus: ergo quamuis
non per iudicem, ſed per minorem ſteterit,
quominus decretum ad ceſſionem bonorum
faciendam conſequatur, adhuc minor carce-
randus non erit,quoniam ætatis fauor non pa-
titur,illum propter ciuile debitum in vincula
coniici.

SVMMARIVM.

*IVramenti delatio pars eſt adminiſtrationis bono-
rum.* 1.

*Pupillus quamuis pubertati proximus, aduerſario
iuramentum deferre nequit.* 2.

Adoleſcens *ſiue curatorẽ habeat,ſiue non,an poſſit iu-
ramentum deferre?* 3. *& ſequent.*

*Maiorem viginti & quinque annis habere iura-
menti delationem,vt probabilius traditur.* 4.

*L.nam & poſtea 9.§,ſi minor,ff.de iureiurando,
explicatur.* 5.

*Curatoris autoritas non impedit reſtitutionis benefi-
cium.* 6.

Minor contra iuramentum non reſtituitur. ibidem:

*L. iuſiurandum, quod ex conuentione 17.§.pupil-
lus,ff. de iure iurando,interpretatur.* 7.

*Vt in actionibus ius, in exceptionibus factum ver-
ſatur.* 8.

QVAESTIO XXXIX.

*Iuſiurandum,vt quis in iudicio,& extra iu-
dicium deferat.*

IVsiiurandi delationem ex illis rebus eſſe, 1
quæ ad liberam bonorum adminiſtratio-
nem ſpectant, commune Scribentium placitũ
agnoſcitur, deductum ex *l.iuſiurandum 17.§.
pupillus de iureiurando*, cuius poſt antiquiores
meminerunt doctiſſimus *Iacob. Cuiac.lib.18.ad
edictum Paul. in d.l. iuſiurandum,quod ex conuen-
tione 17.de iure iurando*, & acutiſſimus Antonius
Fab.*in rationali ad eandem l.*Vnde euenire vter-
que infert,pupillum,quamuis doli capacem,& 2
pubertati proximum, cuius in adminiſtratione
rerum ſuarum nulla aut exigua poteſtas eſt,
ſine tutoris autoritate aduerſario iuramentum
deferre nõ poſſe,*dict.l.17.l.1.§. ſi pupillus,ff.qua-
rum rerum actio non datur,l.4.C. de rebus creditis;*
iunctis his,quæ ad ipſius expoſitionem ſcribit
Oſuald lib.24.Donelli capit.1.litera B. requiritur
enim, vt qui deferendi iuramenti facultatem
nanciſcitur, eius ætatis exiſtat, qua ſine pericu-
lo patrimonium adminiſtret. Hinc eſt nonnul- 3
lis placuiſſe,adoleſcentes, quibus nulli curato-
res adſunt, aduerſario rectè iuramentum de-
ferre; poſſunt enim prædicti, dummodo nihil
alienent, res ſuas gubernare: quo circa ſupra-

dictam ſententiam indubitatam & magis cõ-
munem cenſet *Iaſon in dict.l.17 §. pupillus num.
12. Donellus dict.lib 24.cap.12.* licet non minus
probabilem alij, vt *Quintil Mandoſ.de ætate mi-
nori cap.4.nu.45.& Anton.Fab.vbi proxime*, opi-
nionem eorum arbitrentur, qui indiſtinctè ado
leſcentibus ſine curatores habentibus, ſiue nõ
habentibus deferendi poteſtatem concedunt.
4 Verumtamen licèt hæ opiniones probabi-
les ſint, & vnaquæque ſatis validiſſimis ratio-
nibus nitatur, vt apud ipſarum præcipuos fau-
tores videre eſt, & mihi magis arridit, iuri con-
ſonum videtur, viginti & quinque annis maio-
res, ſiue fœminas, ſiue maſculos in iudicio, vel
extra iudicium, ſolummodo iuramentum defe-
rendi poteſtatem habere; quia huius ætatis tã
tundem dicuntur liberam rerum ſuarum admi-
niſtrationem habere, vt ex *l.1. in fine, de minori-
bus, hoc eodem anno* diximus, quod ad iuramẽti
delationem omnino neceſſarium eſt, vt *ſuprà*
notauimus. Ideoque apud noſtros expreſſa *l.*
Regia cauetur, minorem viginti & quinque
annis aduerſario non poſſe iuramentum de-
ferre, vt ex his verbis *l.3.tit.11. part.3.* Conſtat
manifeſte: *Dar puede la iura en juizio tambien el
contendor como el juez, ſegun diximos de ſuſo. Pero
quando el contendor la diere, ò la recibiere, deue ſer
de edad de veinte y cinco años.*

5 Hiſque non aduerſatur *Vlpiani* reſponſum
in l.nam & poſtea 9.§.ſi minor, ff. de iureiurando,
ex cuius ſerie deducitur, quinto & vigeſimo
anno minorem iuramentum deferentem reſti-
tui probata læſione, ac conſequenter in huiuſ-
modi minori ætate exiſtentem validè deferre,
alioqui beneficio reſtitutionis non indigeret,
non minùs quàm ſi à pupillo delatio facta eſſet.
Nam ex *dict.l.* accipiendam eſſe de delatione
ab adoleſcente curatorem habente cùm ipſius
autoritate facta, vt in rationali ad *dict. l.* opti-
6 mè interpretatur *Antonius* Faber *verb.ius iuran
dum detulerit*, & apertius *Oſualdus dicto lib.24 c.
12.litera D.* (licèt magis credat *dict.§.* non de
iuramento conditionali, ſed conuentionali lo-
qui, quem cum minor ſine curatore detulerit,
putat valide delatum) quia ſi captus fuerit,
proculdubio reſtituitur, nam licèt curatoris au
toritas ætatis defectum suppleat, reſtitutionis
tamen commodum non excludit, *l fin.ff.de in
integrum reſtitutione, l. minoribus 2.C. ſi tutor vel
curator interuenerit*, & confirmat *Sforcia Oddus
de reſtitutione 1.part.quæſt.22. articulo 1.* quæ re-
ſtitutio ex eo non impedietur, quòd minor ad-
uerſus iuramentum reſtitutione non ſubueni-
tur, *l.1.authent.Sacramenta puberum, C.ſi aduer-
ſus vendit.* quia vt ex *Benſter.in dict.§.4. & Gail.
libro.2.obſeruationum capit. 4. numer.11.* aduertit
Oſuald.vbi ſuprà litera E. delationis alia ratio
eſt, illic virtute iuriſiurandi habetur minor
pro maiore, hic non æquè.
7 Nec magis hæc omnia ſubuertere videtur *d.
l. iuſiurandũ, quod ex conuentione 17 §.pupillus*, vbi
delatum iuramentum à pupillo ſine tutoris au
toritate, ipſi pupillo quandocunque aduerſus
iurantem agenti per modum exceptionis pro-
poſitum obſtare Paulus fatetur, necnon & ſuc-
ceſſiuè ipſam iuramenti delationem à pupillo
ſine tutore factam validam eſſe, cùm aliter
obſtare non poſſet, nec exceptionem vllam
patere, non magis quàm actionem, vt diſerte
eadem ſpecie aduerſus *Paulum* reſpondiſſe
*Vlpianum in dict.l.1.§. ſi pupillus, ff. quarum re-
rum actio non datur*: ſi quidem pluribus præ-
termiſſis, quæ in huius l. interpretationem
comminiſcitur *Oſualdus loco proximè alegato li-
tera C.* dicendum eſt, exceptionem non ex va-
liditate delationis proficiſci, ſed ex facto ip-
ſius: nam vt in actionibus ius, in exceptioni-
bus factum verſatur, *l.ſi vnus 27.§. pactus ne pe-
teret, ff.de pactis.* Vnde cùm iuramenti delatio
facti ſit, quamuis ſecundùm ius non teneat,
exceptionem producet quæ ex facto, quod ve-
rè præceſſit, naſcitur, cuius iniquitatem (conti-
net enim maximam ex eo, quod ex inutili de-
latione deſcendit) vt affabre aduertit *Antonius
Faber in dict.§.* temperat & emendat Prætor da-
ta replicatione, *l. in duobus 28.§ ei qui, ff.de iure
iurando.* Cuius replicationis æquitas, vt eiuſ-
dem Fabri verbis vtar, tota ex eo pendet, quòd
pupillus rerum ſuarum adminiſtrandarum ius
non habeat. Proinde obſtat exceptio inſpe-
ctis verbis formulæ, ſed in effectu non obſtat,
quia replicatione eliditur: qui quidem ſenſus
eſt *dict.l.1.§.1.ff.quarum rerum actio*, vt *ibidem*.
Conſiderat Accurſius, *verbo Non obſtare*, à quo
deſumpſit *Antonius* Faber.

SVMMARIVM.

*Non poteſt compromittere qui non poteſt alie-
nare. 1.*

Compromiſſum eſt alienationis ſpecies ibid.

*Qui non alienare iurauit, neque compromittere po-
teſt. 2.*

*Neceſſarium compromiſſum, etiam à minore fieri po-
teſt. 3.*

*Minor abſque decreto, & ſolemnitatibus compro-
mittere nequit. 4.*

*Niſi in re dubia, & incerta, compromiſſum à minore,
licèt omnibus adhitis ſolemnitatibus factũ, nullius
eſt momenti. ibi.*

*Compromiſſum in re minoris, clara, & aperta, nec
cum ſolemnitatibus valet. 5.*

*Minor compromittens, abſque alia probatione læſus
præſumitur. 6.*

*Minor, qui inutiliter compromiſit poteſt partem al-
teram compellere ſtare compromiſſo. 7.*

*Licèt minor recuſans compromiſſum ſeruare pœnam
non debeat, ipſius fideiuſſores debebunt. ibid.*

*Minor curatore carens ſi compromiſerit, tenetur vel
compromiſſum ſeruare, vel pœnam ſoluere. 8. &
quomodo hoc accipiatur? 10.*

*Etiamſi lege, vel ſtatuto minor ad compromittendum
teneatur, ſine tutore vel curatore factum com-
promiſſum nullius erit roboris. 9.*

*Minor poteſt compelli ad compromittendum, ſi ad id
aliquo iure teneatur. ibid.*

*De iure noſtro minor curatore carens rectè compro-
miſit. 10.*

Minor,

Minor, qui ſine curatore compromittere nequit, cau-
ſam compromiſſi cæptam proſequi rectè poteſt. 11.
Quoties minor adhibito iuramento compromittit, cu-
ratoris autoritate non indiget. 12.

QVAESTIO XL.

Quot anni ad compromittendum deſiderentur?

1 MInores viginti & quinque annis, vt alie-
nare minimè poſſunt, ita neque compro-
mittere, quia non licet compromittere ei cui
non licet alienare, *Pincll. in l. 1. C. de bonis mat.*
3. part. num. 44. Guzman de euiction. q. 1. num. 15.
noſter *Lara in compendio cap. 22. num. 56. Hermo-*
ſilla vbi poſted Scaciam referrens ibidem in mi-
nore ſententem *de iudic. lib. 2. cap. 2. numer. 317.*
346. & 351. Eſt enim compromiſſum alienatio-
nis ſpecies, vt docet *Pariſius conſil. 134. incipit*
nulli, num. 11. lib. 4. Bolog. conſ. 6. columo. 2. Matth.
Gribald. in ſuis communibus opin. in verbo Compro
miſſum, num. 2. Afflict. lib. 3. Conſtit. Neapolitan. ru-
brica 5. num. 52. & deciſ. 285. num. 15. Marcus An-
tonius de compromiſſis quæſt. 4. à num. 28. cum ſeqq.
Tiraquellus de legibus connub. gloſ. 5. nu. 203. Anto-
nis Gomez. de contractibus cap. 14. de reſtitutione mi-
nor cap. 15. Iacobus Menoch. de arb. iudic. caſu 171.
num. 43. Valentinus Froſter in tract. de ſucceſſion. ab
inteſt. lib. 3. tit. de vſufructu, quem parentes habent in
bonis, quæſt. 1. 3. declaratione, Simoncellus alios refe
rens *de decretis, lib. 2. titul. 6. inſpectione 8. num. 71.*
& 73. Alexand. Trentac. variarum lib. 2. reſolution.
6. num. 2. & quamplures alij relati á *Hermoſilla*
in additionib. ad gloſ. 2. l. 4. tit. 5. p. 5. n. 14. Vnde qui
2 de non aliendo iuramentum emiſit, neque cō-
promittere poteſt, *Specul. in tit. de arbitrarijs, §.*
ſed quæritur, verſic. Sed nunquid vaſſallus. Hoſtien-
ſis in cap. cum tempore, ſuper verbo licentiam, de
arbitrarijs, Lapus allegatio. 102. vbi *Mandoſius* plu-
res referens, *Romanus conſ. 369. circa primum nu.*
18. Gratus reſponſ. 155. dubitatur num. 20. lib. 2. Si-
3 *moncellus vbi ſuprà num. 74.* quod ſolùm proce-
dere in compromiſſo voluntario, non verò in
neceſſario, vt puta ſi à ſtatuto, vel lege præ-
cipiatur vt ſuper talibus tranſactio fiat, tenet
Marcus Antonius dict. tract. de compromiſſis dict. q.
4. num. 28. vbi fuſiſſime & *Caldas Pereira de em-*
ptione & venditione capit. 15. num. 12. Simoncellus
dict. loco num. 78. Peregr. deciſ. 88. num. 2. Maurus
Burgius de laudimio, p. 3. inſpect. 24. num. 24.
4 Ergo minor viginti & quinque annis nulla-
tenus abſque curatoris, vel tutoris autoritate,
& iudicis intercedente decreto compromit-
tere poterit. *Sic Paulus de Caſtro in l. 1. C. qui*
legit. habent perſonam, Alex. Trentac. variarum
reſolution. lib. 2. reſolutione 6. numer. 2. nam eadem
ſolemnitas, quæ requiritur in alienatione mi-
noris, requiritur & in compromiſſo, vt docet
Bartol. poſt Gloſſam in l. nulli, ff. de tranſaction.
text. & *ibi Gloſſ. in l. non ſolum, C. de prædijs mino-*
rū. Vnde ſicut bona pupillorū abſq; decreto alie
nari non poſſunt, *l. ſi pupillorum. §. ſi prætor, ff. de*
reb. corū, Pariſius conſ. 101. n. 27. volum. 1. ita nec
de illis compromitti, tenet *Blancus de comprom*
q. 3. num. 39. Iacobus Menoch. de arbitrar. lib. 2. cen-
tur. 2. caſ. 17. numer. 43. Et his ſolemnitatibus ad-
hibitis, non aliter compromitti poterit, quàm
ſi compromiſſum ſuper re dubia & incerta
prorſus exiſtat, *Bald. in l. 1. & in l. præſes, C. ſi ad-*
uerſus tranſaction. Roman. in repetitione, l. 1. numer.
34. ff. de arbitr. Iaſon. in l. mandaca num. 5. ff de of-
ficio eius, Decius in l. cui iuriſdictio numer. 38 ff.
de iuriſdictione omnium iudic. & in capit. quæ in Ec-
cleſiarum num. 106. de conſtitutionibus, Abbas in c.
cum tempore, de arbitrar. Bartolus *conſ 159. viſa,*
verſicul. Præterea, Baldus conſil. 98. per totum, pupil-
lus ſine autoritate, lib. 5. Roman. conſilio 175. dictum
vltimum laudum. Alexand. conſilio 22. oportune, col.
1. quod autem compromiſſio lib. 2. docent Afflictis 5
Tiraquell. Antonius Gomez. Menocbius, Valentiu.
Forſter. omnes *dictis in locis.* Secus ſi cōpromiſ-
ſum fuerit de re clara, quæ nullam habeat du-
bitandi rationem, vel ſi abſque aliqua rationa-
bili cauſa factum conſtiterit, quia tali caſu nec
fieri poterit compromiſſum, nec factum ſor-
tietur effectum. Vt eleganter docuit *Bartol. conſ.*
39. Quæritur an ſtatutum, in fine, & conſilio 67.
nunquid tutor, in fine, Baldus in l. ancillæ, C. de fur-
tis, Petrus Dueñas regula 36. fallen. 10. Ioſeph. Lu-
douic. deciſ. Peruſina 2. nu. 15. quos ſequitur *Octa-*
uius Simoncell. dict. tract. de decretis lib. 2. titul. 6.
inſpectione 8. num. 72.
Quibus accedit, quòd ſi abſque tutoris vel 6
curatoris autoritate minor compromiſſum
fecerit, ſtatim & abſque alia probatione læſus
præſumitur, cùm per tale compromiſſum au-
feratur minori apellationis remedium, *l. 1. C. de*
arbitr. Maſcardus de probat. volum. 3. concluſ. 1273.
numer. 53. Scotus. tom. 1. conſil. fol. 374. licet poſſit, 7
ſi velit, partem alteram cogere ſtare compro-
miſſo, iuxta ea quæ tradit *Molina de iuſtitia, di-*
ſpu at. 224. tractat. 2. & tract. 5. tom 6. diſputatione
40. num. 8. & ſi pænam, qui promiſit, ſi com-
promiſſo non ſtaret, non tenetur eam ſoluere,
dummodò compromiſſum ſeruare nolit, *l. 3. in* 8
princip. & l. ſi pupillus 35. ff. de receptis arbitris, ſed
fideiuſſores tenebuntur ex *dict. l. ſi pupillus,* quia
coram arbitro naturaliter obligatur minor, ſi-
ue pupillus, ſi quidem arbitrium magis acce-
dit contractui, vt ex dicta *l. ſi pupillus* notauit
Trentacinq. dict. reſolut. 6 num. 2, quare ſi fideiuſ-
ſores dederit, remanebunt adſtricti virtute na-
turalis obligationis, vt etiam obſeruauit *Mo-*
lina vbi ſuprà, numer. 8. & ad pænam tenebun-
tur, quamuis à principali reo exigi non poſſit.
Quod in contrarium obſeruatur, quando pu-
bes, qui curatorem non habebat, compromi-
ſit ſub pæna, nam tunc adſtringitur aut com-
promiſſum ſeruare, aut penam ſoluere, non
aliter ac ſi maior fuiſſet: quamvis ſi ſe læſum
oſtenderit, legitimiſque probationibus edo-
cuerit, ei reſtitutio indulgebitur, vt probat Pa-
ter *Molin dict. diſputat. 40. numer. 8.* apparetque
euidentiùs ex *l. noſtra Regia 25. tit. 4. part. 6.*
Quæ omnia, quidquid alij ſentiant, vt *ſuprà* 9
num. 3, notauimus, etiam procedunt, quamuis
de neceſſitate ſtatuti, vel legis compromiſſum
deſideretur, quia licèt hoc caſu minor tenea-
tur

tur compromittere, & ſi non fecerit, compelli poſſit ad compromittere, & ſi non fecerit, cõpelli poſſit ad compromittendum, vt ex his, quæ tradit *Marcus Antonius* videre eſt, & tenet *Alexand. conſil. 65. & in conſ. 254. volum. 6. Bald. conſil. 358. column. 2. volumin. 3. Ruinus conſil. 97. numer. 2. volumin. 5. Marau. de ordine iudicior. 6. p. art. 2. num. 9. Marſil. ſingular. 467. Iacobus Menochius dict. caſu 171 num. 44. & 45.* alios referens *Alexan. Trentacin dict. reſolutione 6. nu. 2.* Tamen hoc ita intelligendum eſt, dummodo tutoris vel curatoris autoritas interueniat: nam alioquin inutile eſſet compromiſſum, vt tamquam veriſſimum reſoluunt *Marcus Antonius d. tract.*
10 *de compromiſſis. q. 3. à num. 39.* vbi contrariæ opinionis fundamenta diſcuſſit: docet *Simonecellus dicto loco numer. 84. Ioannes Mauricius de in integr. reſtitutione, capit. 291.* quod & locum obtinet in pubere curatorem non habente, qui nec compromittere ex ſua perſona poterit, etiam extante ſtatuto vel lege quæ compromiſſum exigat, vt reſoluit *Marcus Anton. vbi ſuprà à nu. 41.* licèt de iure noſtro Regio contrarium ſit veriùs, ex *dict. l. 25. tit. 4. p. 3.* vbi expreſſè cauetur puberem curatorem non habentem compromittere rectè poſſe.

11 Animaduertere tamen oportet, quòd licet, vt ſuperiùs oſtendimus, minor abſque ſolemnitatibus à iure requiſitis compromittere non poſſit; attamen abſque tutoris autoritate compromiſſi cauſam iam rite cœptam, proſequi licite poteſt, vt obſeruauit *in dict. l. 1. Ruinus conſil. 36. num. 4. verſic. Vbi etiam, volum. 5. Alex. Trentacin. dict. lib. 2. variar. reſolut. reſolut. 6. num. 2.*

12 Quibus addendum erit, quod autoritas tutoris neceſſaria non erit, quoties cum iuramento minor cõpromiſſũ celebrauit; nã iuramento vti maior obligatur, ita *Alexan. conſ. 59. viſo, num. 3. & 4. lib. 5. Cardinalis Tuſchus practicar. concluſionum, litera M. concluſ. 250. numer. 26* qui huius materiæ quàmplurimas limitationes & ampliationes congeſſit, omnino conſule.

SVMMARIVM.

Aliqui docent, poſt decimumquartum annum omnes ad accuſandum admitti. 1.

Vigeſimum annum accuſatoris legitimam ætatem eſſe, alijs magis placet. 2. *& ſeqq.*

Minor annis viginti & quinque ad accuſandum in crimine adulterij non admittitur. 4.

Verior illorum ſententia traditur, qui vigeſimumquintum annum ad accuſandum deſiderant. 5.

Verbum Specialiter *in l. ſi maritus 15. §. lex Iulia, ff. ad legem Iuliam de adulterijs, quo ſenſu accipiatur?* 6.

Pupillus niſi vbi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, ab accuſando repellitur 7. *& ſequenti.*

Pupilli, & adulti hac in parte nulla differentia eſt. ibid.

Minor quare ad teſtificandum, & non ad accuſandum admittatur? 9.

Syndicus quinque & viginti annorum eſſe debet. 11

Etiam de iure patrio ad accuſandum nemo ante vigeſimumquintum annum admittitur. 12.

Iudex poteſt compellere filium legitimæ ætatis nolentem patris necem vindicare, quòd occiſorem accuſet, vt ſic ad aliorũ terrorem facilius plectatur. 13.

L. 2. tit. 1. part. 7. explicatur 14.

Tutor quando pupilli nomine accuſet? ibidem.

Minor poteſt reuocare accuſationem, quam ſine curatore propoſuit: 15.

Fœminæ vt caſibus, quibus id iure licet, poſſint accuſare, quinque, & viginti annorum eſſe debent. 12.

Fœminæ regulariter ab accuſando reppelluntur ibid.

Opinio Baldi Nouelli *exiſtimantis vigeſimum ſecundum annum habentem accuſare poſſe, reprobatur.* 17.

Minor an poſſit maiorem natu accuſare? 18.

QVAESTIO XLI.

Ad accuſandum.

Aliquos propter ætatem ab accuſando remoueri, vtroque tam Ciuili, quàm Cano- 1
nico iure ſcriptum extat, *in l. qui accuſare 8 ff. de accuſat. & in cap. prohibentur 2. quæſt. 1.* Vnde quæſtionis eſt non infructiferæ, qua ſcilicet ætate legitimam accuſatoris perſonam quis ſubire poſſit? Et quidem ſi ab his, quæ in iure de perſonis ad accuſandum minimè idoneis expreſſa ſunt, huius quæſtionis reſolutio petenda eſt, ex quo duntaxat in pupillari ætate conſtitutum repellunt, *dict. l. qui accuſare, dict. cap. prohibentur,* fatendum videbatur non ſolùm adultum, vt eodem argumento ductus exiſtimauit *Accurſius in l. 2. verbo pupillis, eodem titulo, de accuſationibus,* & *Salicetus in l. 2. num. 3. C. qui accuſare non poſſunt,* argumento *l. maritus de procuratoribus,* & *l. cùm prætor, de iudic.* necnon & *Abbas in cap. 1. nu. 10. de accuſationibus,* ſed & puberem, ideſt, qui decimumquartũ annum iam expleuit, ad accuſandum legitimam perſonam obtinere; alioqui ad demoſtrandum quæ perſonæ propter ætatẽ accuſare prohibentur, ineptè pupillus ſcriberetur, ſi & qui pupillo maior eſt, æquè ab accuſatione excluditur. Et fortè ab hac vrgentiſſima ratione originem trahit communis practica admittendi ad accuſandum decimoquarto anno maiorem, cuius teſtis eſt *Iulius Clarus dict. quæſt. 14. num. 7. in fine.* vbi hoc contra ius commune conſuetudine eſſe inductum affirmat: cui conſentiunt *Hippolytus Bonacoſa communium opinionum crimin. litera A. verſic. Accuſare poſſunt minores,* & rurſus *litera M verſic. Minor 25. annis repellitur, folio mihi 489. Farinacius tom. 1. praxis crimin. quæſt. 14 num. 15. verſicul. Hoc autem vltimum, in fine,* qui omnes contra *Baiardum dict. q. 14. Iulij Clari num. 25.* communem appellant, & confirmatur apud noſtros expreſſa deciſione *l. 2. tit. 1. p. 7.* idemque tenet *Mandoſ.* in cauſis tantum criminalibus, *de ætate minor. cap. 5. n. 20.*

Nihilominus communis, & ferè ab omnibus 2
recepta ſententia fert, viginti annis maiorem ad accuſandum admitti, quamuis ſuam, vel ſuorum iniuriam non proſequatur. Ita *Bart. in l. 2. §. pupillis num. 2 de accuſationibus, Alexand. in l. de pupillo 5. §. in publico, num. 8.* vbi etiam notat

Digitized by Google

tat Imola nu.6. ff de noui operis nunliatione, Hieronym. in additionib. ad Angelum de maleſic. in verſic. Ad querelam n.29 Salicet. in l. cautiones num.3. C. qui accuſare non poſſunt, Franc. Viuius commun. opinionum lib.2. opiniane 677. num. 14. Villalobos in ærario commun. opinion. verbo minor num.92. & in antinomis eodem verbo num.17. Hippolytus Bonacoſa locis vbi ſupra, Iulius Clarus in practic. quaſtion. 14. verſic. Dicebam etiam, & verſic. Quid in maiore, vbi etiam *Baiardus num. 25. Tuſchus practicar. concluſ. litera A. concluſ. 160. numer. 18. Tiberius Decianus reſponſo 18. num 56. volum. 1. Farinac. tom. 1. praxis criminal. quaſt. 12. num. 15.* vbi hanc opinionem cum pluribus *ſuprà relatis* communem appellat. Idemque fatetur *Panormitanus vbi ſupra*, licèt ab ea diſcedat ſuperiori adhærens, quem in hoc ſequitur *Alexand. de Neuo*.

3 Pro qua opinione fortiter vrgere videtur *textus* in *l. qui cùm maior 14. verſic. Si vero, ff de bonis libertor.* vbi inquit *Conſultus*, quòd ſi patronus minor 25. annis libertum de crimine capitali accuſat., ideò non repellitur ab ipſius bonorum poſſeſſione: ergo ſupponere videtur, minorem, ſed vigeſimo anno maiorem, vt interpretari oportet, accuſatoris legitimam perſonam obtinere.

Deinde conducit plurimum pro eadem ſententia *l.1.§. accuſationem, in fine, ff. ad Senatuſconſult. Turpilianum*, in qua ſpecie cauetur, quòd minor à propoſita accuſatione deſiſtens, in pœnas Senatuſconſulti Turpiliani non incidit: vnde apertè colligitur, minorem rectè accuſare potuiſſe.

Itidem hanc partem adſtruere videtur, quòd minor 25. maior verò viginti annis ad teſtificandum admittitur, *l. in teſtimonium 20. ff. de teſtibus*: ergo cùm valeat argumentum de teſtificatione ad accuſationem, *dict. l. qui cum maior, verſic. Sed ſi non accuſauerit*, & obſeruat *Roman. conſil. 60. & in conſil. 487. Corradus in Breuiar. fol. 231. num. 24. in fine, Card. Tuſchus practicarum concluſion. litera A. concluſ. 160. num. 2.* dicendū erit, eandem ætatem ad accuſandum ſufficere, quæ ad ferendum teſtimonium requiritur.

4 Et tandem prædicta opinio fulcitur authoritate *l. ſi maritus 15. §. lex Iulia, ff. ad legem Iuliam de adult.* vbi in crimine adulterij ſpecialiter ſtatutum extat, minorem viginti & quinque annis ad accuſandum non eſſe admittendum; ergo excepto adulterio, in alijs criminibus & cauſis minor quinto & vigeſimo anno accuſare poterit; ita tamen ſi vigeſimum ſaltim annum exceſſerit, vt prædictam legem interpretantur huius opinionis ſectatores.

5 Quibus omnibus non obſtantibus, ab hac communi & receptiſſima traditione diſcedunt *Angelus, Baldus* & eorum oblitus *Bartol Salicet. in dict. l.2. num.4. C. qui accuſare non poſſunt*, vt certius exiſtimantes, viginti & quinque annis minorem nullatenus regulariter ad accuſandū admitti: & mouentur primò in hanc exiſtimationem ratione, qua in *dict. §. lex. Iulia* vtitur *Conſultus* in id, vt ante 25. annum ad accuſandum de adulterio nullus audiatur, illis verbis: *Nec enim viſus eſt idoneus accuſator, qui nondum robuſta ætatis eſt*. Quæ ratio cùm in cæteris criminibus etiam locum ſortiatur, & in his ſimul eadem deciſio *dict. §.* locum habere debet, argumento *l. non poſſunt, ff. de legibus, l. illud, ff. ad legem Aquiliam, l. illud, C. de Sacraſanctis Eccleſijs*, ac per conſequens in omnibus generale eſſe debet, vigeſimo & quinto anno minorem, quamuis vigeſimum iam diu agentem, ab accuſando indiſtinctè remoueri, vt in propoſito huic ſententiæ accedens etiam excogitauit *Alexander de Neuo in notis ad Panormitan. in c.1. de accuſat. litera B.*

Nec obſtat verbum *Specialiter* ſcriptum in 6
dict. §. lex Iulia, quo innuere videtur Sceuola in crimine adulterij eſſe ſpecialiſſimum, vt minor annis viginti & quinque ab accuſando repellatur, ac conſecutiuè, quod in reliquis delictis, excepto adulterio, liberum eſt minoribus accuſationem inſtituere, vt interpretatur *Barnabas Briſon. lib. ſingul. ad legem Iuliam de adulterijs, fol. mihi 128.* quia negatur verbum *Specialiter* in *dicto §.* prædicto ſenſu fuiſſe appoſitum, cùm imò pro eo quod eſt expreſſim, & nominatim ſcriptum accipi debeat, non aliter atque in *l. de crimine, C. qui accuſare non poſſunt, l. negotium, de negotijs geſtis, l. denunciaſſe. §. qui tamen, de adulterijs*, ita vt *dict. §.* ſenſus ſit, legem Iuliam quoſdam de adulterio accuſare nominatim prohibuiſſe. Vnde infertur, vt optimè expendit *Salicetus*, verbum illud *Specialiter*, non rationi, propter quam minor ab adulterij accuſatione remouetur, ſed dicto, ideſt vel crimini, vel prohibitioni generali eorum omniū, qui ab accuſatione ipſius arcentur, adiectum inueniri.

Secundò hæc ſententia roboratur, quia vt 7
initio oſtendimus, pupillus, niſi vbi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, accuſare non poteſt: ergo cùm inter pupillum, & adultum quāuis vigeſimo anno maiorem, quoad accuſationem attinet, nulla differentia exiſtat, videtur æquè adultum, ac pupillum eſſe ab accuſando repellendum. Apparet conſequentia, quia aut pupillus non accuſat, quia perſonam non habet conſiſtendi in iudicio, & hac in parte adultus æquiparatur pupillo, cùm nec perſonam obtineat comparendi apud iudicem, vt ex *toto titulo C. qui legitimam perſonam*, & ex his, quæ ſuo loco enumerabimus conuincitur: aut ideò non admittitur pupillus, quia infirmi, debilis vel non integri iudicij eſt, & de adulto idem affirmandum erit, *l.1. ff. de minoribus, dict. l. ſi maritus, §. lege Iulia, de adulterijs*. Vel tandem non auditur impubes accuſans, propter periculum præſumptæ calumniæ, quod imminet non probanti, & ſimiliter de minore viginti & quinque annis philoſophandum eſt, aut ne fortè pupillus reſtituatur aduerſus calumniam præſumptam, quaſi melius ſit ante tempus occurrere, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, *l. fin. de tempor. in integrum reſtitut.* & idem de adulto aſſerendum erit, cùm eodem modo ei

aduer-

Digitized by Google

aduerſus delictum præſumptum reſtitutio con-
cedatur, *l. ſi ex cauſa, §. fin. de minoribus*: ergo à
ſufficienti partium enumeratione, quod fortiſſi-
mum argumentum eſt, *l. patre furioſo, ff. de his qui
ſunt ſui vel alieni iuris*, probatur minorem vigin-
ti & quinque annis, licèt vigeſimo anno maio-
rem, pariter ac pupillum eſſe ab accuſatione
remouendum.

Tertiò confirmatur *ex dict. l. 2. C. qui accuſare
non poſſunt*, vbi curatoribus minorum permit-
titur, vt accuſare poſſint: ergo cùm certum ſit
curatorum officium ad annum vſque vigeſimũ
quintum durare, apparet, niſi tranſacta ea æta-
te minoribus conceſſam accuſationem non eſſe,
alioqui fruſtrà id curatoribus ita generaliter
concederetur.

8 Nec ſuſceptam defenſionem turbare viden-
tur inquit *Salicetus num.* 5. quæ pro ſuperiori
contraria ſententia ſtabilienda communiter
adducuntur. Non quidem primum de *d. l. qui
cùm maior*, quia intelligenda eſt eo caſu, quo
minori permiſſa eſt accuſatio, veluti cùm ſuam
vel ſuorum iniuriam proſequitur, *dict. l.* 2. vbi
notant omnes, *de accuſation. dict. l. ſi maritus, §. lex
Iulia. verſic. Quod verum eſt*, quemadmodum
etiam interpretandus erit textus in *dict. l.* 1. §.
accuſationem, ad Turpilianum, qui ſecundo loco
in hanc ſententiam profertur.

9 Minuſque refragatur argumentum de teſte
maiore vigeſimo anno ad accuſatorem ſumptũ,
quia præter quam quòd in teſtificando minus
præiudicij timeri poteſt propter metum præ-
ſumptæ calumniæ, quapropter & argumentum
nõ rectè procedere videbatur: ea tamen potiſſi-
mum ratione dicendum eſt, in minori ætate
teſtem admitti, ne ſcilicet aliàs rei veritas pe-
riret, facit *l. quoniam* 13. *C. de hæret. cap. vltim. de
teſtib. cogend.* quod & in accuſatore nequaquam
locum habere poteſt, cùm etſi minor ad accu-
ſandum non admittatur, alius accuſare poſſit,
curator ſcilicet, ſed teſtificari non poterit qui
non vidit. Quam ſolutionem poſt *Salicetum*,
quamuis ipſius nomine ſuppreſſo, tradit *Alex.
de Neuo* in notis ad *Panormitanum in d. cap. 1. de
accuſation. litteru D.*

Ad textum vero in *dict. l. ſi maritus, §. lex Iulia*,
quarto loco in contrariæ ſententiæ confirma-
tionem adductum reſpondetur eſſe interpretã-
dum eo modo quo ab ipſo *Salicето* pro ſua
opinione ſuprà inducitur.

10 Hæc ſunt rationes & fundamenta, quibus
hanc partem conatur adſtruere *Salicetus*, &
quibus eam omnibus alijs opinionibus præfe-
rendam arbitratur: quod meritò fecisset, ſi &
ſupradictia ſequentia munimenta annecteret.
Videtur enim vel ex eo ſolùm viginti & quin-
que annis minores ad accuſandum ineptos, &
incapaces eſſe, quòd id expreſsè *Iuſtinianus Im-
perat. in l. clarũ 4. C. de authorit. præſtanda* edixerit,
ſtatuens huius ætatis homines, ſiue pulsãtes, ſiue
pulſatos in criminalibus ſine tutoribus vel cu-
ratoribus audiri non debere, etiam his caſi-
bus, quibus adultos accuſare leges concedunt.
Qua deciſione manifeſtè ſupponit *Imperator*,
eos, qui nondum quinti & vigeſimi anni metas
exceſſerunt, per ſe, etiamſi vigeſimum annum
egerint, accuſare non poſſe, alioqui fruſtrà ad
accuſandum, vel litem inferendam in omni mi-
nore viginti & quinque annis tutorum, vel cu-
ratorum authoritatem expoſtulaſſet.

Et conuincitur alia ratione, quia ſyndicus, 11
qui publicus criminum accuſator eſt, ante vi-
geſimumquintum annum creari non poteſt,
vt multis oſtendimus *hoc eodem anno*, & probat
optimè *Hieronym. Bucaron. de differentijs inter iu-
dic. ciuilia & criminalia different.* 142. *num.* 30. vbi
ex *Baldo in l. exigendi num.* 5. *C. de procuratoribus.*
huius rei illam reddit rationem, quia ſyndicus
debet intereſſe in iudicio, & ſuas denuntiatio-
nes proſequi, *l. ab accuſatione, §. nuntiatores, ff. ad
Senatuſconſult. Turpilianum*, quod huius ætatis
minori nequaquam licèt: ergo hæc viginti &
quinque annorum ætas legitima eſt ad accu-
ſandum, ac conſequenter nemo ante eam accu-
ſandi facultatem obtinebit, quamuis annum
vigeſimum expleuerit, vt præſenſiſſe mihi vide-
tur *Cardinalis Tuſchus litera A. concluſ.* 160. *nu.* 3.
*Hippolyt. Bonacoſa eadem litera commun. opinion.
crimin. verſ. Accuſare prohibentur fol.* 20. qui cùm
eas perſonas enumerarent, quæ ab accuſan-
do repelluntur, pupillum ſubijciunt, & deinde
minorem, innuentes, omnem indiſtinctè quin-
to & vigeſimo anno minorem accuſatoris per-
ſonam ſubire non poſſe. Quam opinionem (li-
cèt communis in contrarium exiſtat) veriſſimã
cenſeo, cui hi omnes fauere videntur, qui vige-
ſimo anno maiori ita demum accuſandi pote-
ſtatem faciunt, ſi tutoris authoritate iuuetur,
vt ſunt *Bald. in dict. l. 2. C. qui accuſare non poſſunt
num.* 19. *Speculator in titulo de accuſatore, verſic.
Sed quid de pubere*, & alij plurimi, quibus relatis
adhæret *Villalpand. in repetit. l. 22. tit. 1. part. 7. 2.
part. caſu 4. num. 4. Gregor. Lopez in dict. l. 2. tit. 1.
part. 7. verb. Menor, Montaluus in l. 2. tit. 20. lib. 4.* 12
fori legum, & hanc opinionem, etiam inſpecto
noſtro iure patrio indubitatam exiſtimo, ſufful-
tus authoritate *dict. l. 2. tit. 20 fori*, qui illos refe-
rens, qui omnino ab accuſando arcentur, ita
inquit: *Defendemos, que ninguna muger, ni varon
ſin edad cumplida, &c.* Quæ verba ibi *Montaluus*
de ætate viginti & quinque annorum interpre-
tatur quaſi illa dũtaxat legitima, expleta & ro-
buſta ad accuſandum habeatur, argumento *d. l.
ſi maritus, §. lex Iulia, de adulterijs*, iuxta quam ſẽ-
tentiam eſſe interpretandum admoneo quod
ſingulariter notat *Bonifac. Vitalinis de maleficijs* 13
lib. 4. cap. 2. num. 9. verſic. Sed pone quod pater, vide-
licet poſſe iudicem ad terrorem aliorum com-
pellere filium nolentem patris necem vindicare,
vt occiſorem accuſet, ſi tamen filius maior ſit,
alioqui hæreditate priuabitur: quod etiam & ad
extraneum hæredem ſimiliter extendit.

Nec dictis refragatur *dict. l. 2. tit. 1. part. 7.* vbi 14
decimoquarto anno minores ſolummodò ex-
cluduntur ab accuſationis munere, quia reſpõ-
detur prędictam legẽ ſeptem partitii iuris, vt *ibi-
dem* ſentit *Gregorius*, nihil aliud diſponere quã
*dict. l. 2. §. pupillis, & dict. l. qui accuſare, ff. de accu-
ſation.*

Digitized by Google

ſation. dum aſſerunt, pupillos accuſationis eſſe incapaces: ergo cùm *dict. leges*, ex quo ſupponnunt pupillarem ætatem excedentes, ac conſecutiuè iam puberes, admitti ad accuſandum debere, loquantur de accuſatione facienda ab ipſo pubere, ſed cum authoritate curatoris, ſiquidem ante huiuſmodi ætatem nemini licet proprio nomine accuſationem, quamuis authorante tutore inſtituere, niſi in caſibus, de quibus *in dict. l. 2. §. pupillis*, vbi obſeruat *Accurſius*, vt ex his quæ notat & diſtinguit *Villalpādus* loco *vbi ſup. n. 2.* euincitur *d. l. parsitæ*, quæ iudicio *Gregorij* idem diſponit, pari modo accipienda erit, ita vt illius ſenſus ſit ante decimumquartum annum exactum neminem proprio nomine, etſi cum tutoris authoritate, accuſare poſſe: ſed ſi infans fuerit, qui accuſandi neceſſitatem habeat, tutor non quidē infantis, ſed tutorio nomine accuſet, *l. Poll. 2. C. de his quibus vt indignis* tradit *Petr. Gregor. dict. lib. 32. ſyntagmat. cap. 14. num. 2.* Si verò maior infante, & qualemqualem intellectum habens, ipſius nomine tutor accuſationem interponet, vt intelligendus eſt *Tuſchus dict. concluſion. 161. num. 6.* Secus atque cùm iam minor adultam ætatem ingreſſus eſt, nam tunc ipſe cum conſenſu curatoris accuſabit, veluti poſt *Gloſſam in dict. l. 2. C. qui accuſare non poſſunt*, obſeruat *Villalpand. loco proximè relato*: quod procedit etiamſi vigeſimum annum fuerit ingreſſus: nam, vt ex ſuperiùs dictis comprobatur, qui vigeſimo & quinto anno maior non exiſtit, ſine curatoris authoritate ex ſua perſona neutro iure accuſandi potestatem nanciſci-
15 tur. Vnde rectè infert *Thom. Grammat. conſil. 16. num. 6.* quod ſi minor accuſauerit aliquem, poterit reuocare accuſationem propoſitam, ex quo non tenet accuſatio abſque curatore, vt ſcriptum reliquit *Baldus conſil. 60. incip. factum ſic proponitur, volum. 5. &* in nouiori impreſſione *volum. 4. n. 408. Marſilius l. 1. ff. de quæſtionibus.*

16 Quam quidem reſolutionem non ſolùm in viris locum obtinere, ſed ad fœminas etiam protrahendam ſtatuo; nam licèt regulariter ob ſexus ſiue fragilitatem, ſiue verecūdiam mulieres ab accuſationis opere arceantur, *d. l. 1. l. qui accuſare, ff. de accuſation. l. mulier de popularib. action. l. 2. tit. 1. part. 7. d. l. 2. tit. 20. lib. 4. fori, dict. cap. prohibentur 2. quæſt. 1.* cùm tamen aliquibus caſibus ipſis accuſandi facultas indulgeatur, vt in crimine læſæ Maieſtatis, *l. in quæſtionibus 8. ff. ad legem Iul. am maieſtatis*, quoties ſuam, ſuorūque iniuriam proſequuntur, vel teſtamentum de falſo dicunt, *dict. l. 2. l. de crimine 12. C. de his, qui accuſare non poſſunt*, & nonnullis alijs in caſibus, de quibus per *Gloſſam in dict. l. de crimine, Gregor. Lopez in dict. l. 2. part. & Montaln dict. l. 2. fori*, & exactiùs per *Petr. Gregor. lib. 32. ſyntagmat. cap. 13.* non aliter his omnibus ex ſua perſona, & ſine tutoris, vel curatoris authoritate accuſationem proponent, quàm ſi vigeſimum & quintum annum exactum fuerint ſortitæ, cùm robuſta & integra ætas, quæ ad accuſandum neceſſariò requiritur, *dict. l. ſi maritus, §. lex Iulia*, hoc eodem annorum numero viris & mulieribus æqualiter contingat, vt appoſitè nimis ſcribit *Sforcia Oddus tractatu de reſtitutione in integrum, quæſt. 2. art. 4. in fine*, vbi ex eo profluere inquit, quod cùm reſtitutionis beneficium non habentibus integram ætatem donetur, pariter maſculis & fœminis vſque ad annum vigeſimumquintum elargiatur.

Et hac certiſſima opinione retenta, impu- 17
gnanda venit ſententia *Nouelli tractat. ad defenſam, titulo qua perſonæ accuſare non poſſunt nu. 13. fol. 38.* quam communem teſtatur *Hippolytus de Bonacoſa commun. opinion. criminal. dict. litera A. verſic. Accuſare poteſt adultus, folio mihi 25.* dum aſſerit, adultum maiorem annis duo & viginti, etiamſi ſuam, vel ſuorum iniuriam non proſequatur, accuſare poſſe: nam, vt diximus, verius eſt vigeſimo & quinto anno maiores accuſandi tantùm plenum ius habere, etiamſi accuſati
ætate prouectiores ſint: nam quod ſcribitur à 18
S. P. in cap. quærendum 18. 2. quæſt. 7. ſcilicet prohiberi minoribus maiores natu accuſare, de illis dumtaxat minoribus ſubaudiendum eſt, qui non ſunt rectæ conuerſationis ac fidei, & quorum vita eſt accuſabilis, aut quorum vita, & libertas neſcitur, vt idem textus ait: nam ſi probatæ vitæ & conuerſationis fuerint, & annum quintum & vigeſimum excesſerint, ex eo quòd accuſatus ætate ſit maior, ab accuſatione non repellentur, argumento *textus in cap. quæritur 38. 2. quæſt. 7.* vbi filius non prohibetur patrem accuſare.

SVMMARIVM.

HI omnes poſſunt nouum opus nuntiare, ad quos res pertinet. 1.

Pupillus nouum opus, neque publicum, neque priuatum inhibere poteſt. 2.

Pupillus popularem actionem exercere nequit. ibidem.

Pupillus conditionem ſuam meliorem facere poteſt. 3.

Nuntians inutiliter nouum opus, tenetur ad damnum operis. ibidem.

Aditio hæreditatis, etiam opulenta, non permittitur pupillo ſine tutoris auctoritate. 4.

Etiam de iure noſtro Regio, nuntiatio noui operis pupillo, ſine tutoris auctoritate minime permittitur. 5.

Quæ publica ſunt, ad tutoris adminiſtrationem non pertinent. 6.

Poſt decimumſeptimum annum poſſe adoleſcentem ſine curatore nouum opus nuntiare multis placet. 7.

Vigeſimumquintum annum ad noui operis nuntiationem faciendam eſſe neceſſarium, vt certius traditur. 8

Qui ſenſerint vigeſimum annum nunti andi legitimam ætatem eſſe. 9.

Nuntiatio, accuſatio eſt, & ideò accuſatores nuntiatores vocantur. ibidem.

Accuſatio an vigeſimo anno maioribus permittatur? ibidem, *& ſequent.*

Decimumquartum annum agens de iure noſtro, &

Digitized by Google

publicum & priuatum opus nuntiare poteſt. 11.
Mulier qua ætate, ſiue communi, ſiue noſtro iure
inſpecto, nuntiandi habet facultatem? 12.

QVAESTIO XLII.

Ad opus nouum nuntiandum.

1 QVamnis igitur iure ſtatutum ſit, eos om-
nes nouum opus nuntiare poſſe, ad quos
res pertinet, vel quorum intereſt nouum opus
non fieri, *l. 1. §. iuris noſtri, ff. de oper. nou. nuntiat.*
l. 1. tit. 32. part 3. & poſt *Angelum, & Alexand.*
in l. 2. ne quid in loco publico, tradit *Petrus Greg.*
ſyntagmat. iuris lib. 4. cap. 27. num. 10. & *cap. 28.*
num. 1. Anton Gomez in l. 46. Tauri nu. 23. Car-
doſus in praxi iudic. verſic Nuntiatio noui operis
num. 12. Tamen hoc non ita indiſtinctè proce-
dit, vt cuiuſcumque ætatis homines compre-
hendat: cum imò eodem iure caueatur pupil-
lum nouum opus (ſiue publicum, ſiue priuá-
tum fuerit) inhibere non poſſe, *l. de pupillo 5. in*
principio, ff. eodem, vbi communiter notant om-
nes, & præcipuè *Donellus commentarior. lib. 15.*
c. 46. Non quidem publicum, quia huius æta-
tis popularem nullam actionem exercere po-
teſt, *l. mulieri 6. ff. de pupillar. action.* cum alijs
ſuo loco enumerandis, quod perquam neceſ-
ſarium erat, vt publici iuris tuendi gratia nouũ
opus nuntiaret, vel vt ſentit *Duarenus tit. de no-*
ui operis nuntiat. cap. 5. Quia eius ætas ad Reipu-
blicæ defenſionem idonea non eſt, *l. 2. de regulis*
iuris, l. 2. de mun. & hon r. quocirca apud no-
ſtros *l. 3. dict. tit. 32.* ſtatuitur minorem quatuor-
decim annorum ędificium, quod in publico de
nouo ſtruitur, nuntiare non poſſe. Cuius ſen-
tentiæ ſtat *ibidem Gregorius Lopez litera E.* Nec
2 priuatum quidem opus, ſiue id quod ad pecu-
liarē ipſius vtilitatem ſpectat, nuntiandi maio-
rem poteſtatem obtinet pupillus cum ob ra-
tionis defectum nuntiationis executio ei inter-
dicatur, quocircà niſi tutoris authoritas inter-
cedat, vt à publico nouo opere inhibendo re-
mouetur, ita & à priuato, quod ad ipſius par-
ticulare commodum pertinet, repellitur, *dict. l.*
de pupillo 5. in principio, verſic. Non aliter, quem
ad *verſic. Niſi,* præcedentem, quo de nuntia-
tione ad peculiarem impuberis vtilitatem ſpe-
ctante agitur, referendum eſſe non incongruè
cenſeo.

3 Nec à propoſita reſolutione deterret, quòd
cùm pupillus ſine tutoris authoritate poſſit cō-
ditionem ſuam meliorem facere, *l. obligari 9. in*
principio, ff. de author. tutor. princip. inſtit. eodem, vi-
debatur ad ſuum commodum ſine tutoris au-
thoritate factam nuntiationem valere. Nam
omiſſa *Accurſij* interpretatione *in dict. l. de pu-*
pillo, verbo rata, quàm communiter ſequun-
tur Scribentes, & præcipuè *Alber. Bald.* Quibus
accedit *Anton. Gomez in dict. l. 46. Tauri num. 26.*
dicendum eſt cum *Bartolo in dict. l. de pupillo in*
princip. num. 1 quòd licèt euenire poſſit, vt ali-
quando operis noui nuntiatione fiat melior
conditio pupilli: attamen quia etiam deterior
reddi poteſt, cùm ſi is, cui ab impubere nun-
tiatum eſt nouum opus, pateretur damnum,
& nũtiatio eſſet fruſtratoria, teneretur nuntiās
actione in factum ad intereſſe, iuxta textum *in*
l. rem quam venalem 34. de dolo. Ergo in re adeò 4
ancipiti melius eſt damnum præcauere, quàm
incertum lucrum, quod ex nuntiatione pupilli
ſine tutoris authoritate prouenire poteſt, inſe-
ctari, argumento aditionis hæreditatis, quæ
pupillo ſine tutoris authoritate non permitti-
tùr, quamuis opulēta hæreditas videatur. *l. obli-*
gari 9. § pupillus, ff. de author. tutorum, §. neque, in-
ſtitut. eodem. Nam vt optimè inquit *Duaren. titu-*
lo de acquirenda hæreditate, fol. mihi 1062. latent
plerumque incommoda, quæ pupillum incau-
tum fallere poſſunt, niſi conſilio tutoris ſui re-
gatur: quapropter vtile viſum fuit Iuriſconſul-
tis nihil attingi à pupillo ſine tutoris authori-
tate & conſilio.

Quod vtique pari modo procedit de iure 5
noſtro patrio. Nam etſi ob duritiem corticis
dict. l. 3. tit. 32. part. 3. quæ poſteaquàm mulieres,
& decimoquarto anno minores à publico no-
uo opere nuntiando repulerat, de ijſdem lo-
quens ita ait: *Como quier que lo puedan fazer, quã-*
do alguna labor nueua fiziessen en lo ſuyo, videatur
impuberibus hoc iure permiſſum eſſe priuatum
opus nouum in illorum præiudicium cœptum
propria authoritate, & abſque tutoris conſilio
inhibere: verius eſt etiam hoc iure attento, fa-
ctam à pupillo nuntiationem in cauſa propria
ſine tutoris authoritate inutilem eſſe, cui mini-
mè contraria ſunt verba *dict. l. 3.* cùm illis tan-
tùm caueatur impuberibus, etiam tutoribus in-
teruenientibus, publici noui operis nuntiatio-
nem eſſe interdictam, quamuis prædicta tuto-
rum authoritate in rę ſua nouum opus nuntia-
re rectè ipſis permittatur: & licèt de tutoribus
nullum verbum in *dict. l.* inueniatur, nihilomi-
nus dictio illa, *Como quier,* meo iudicio eum
ſenſum habet, vt etiam *eo modo* ſignificet, qua
verbi acceptione, & rationi & iuris communis
diſpoſitioni *dict. l.* ſententia congruit, decernens
decimoquarto anno minorem, etiam eo modo,
quo nouum opus in propria re factum nuntia-
re poteſt, videlicet authorante tutore in publi-
co ædificatum prohibendi facultatem non ha-
bere: alioqui enim niſi prædicta interpretatio
acciperetur, manifeſtum abſurdum, *dict. l.* deci-
ſioni ſubeſſet, cùm abſurdius nihil eſſe poſſit,
quàm ſtatuere eum, qui nullum animi ſenſum
aut iudicium obtinet, atque ideò qui naturali
impedimento laborat, in propria cauſa abſque
tutoris aſſenſu nũtiare nouum opus poſſe, quod
per quam alienum apparet à tot tantiſque eru-
ditiſſimis viris, qui *huius legis* ſanctioni operam
dederunt: maximè cùm in nuntiando nouo æ-
dificio in pupilli præiudicium conſtructo adeò
tutoris perſonæ detulerint, in *l. 1. eiuſdem tituli,*
vt tutori concedendam eſſe prædictam nuntia-
tionem definierint.

Quæ autem ſit ratio, quare pupillus adhibi- 6
to tutore priuatū opus nuntiare, publicum verò
nec cum ipſius authoritate poſſit? in promptu
eſt,

Digitized by Google

eſt, quia vt ſentit *Accurſius* in *dict. l. de pupillo, verbo executionem*, quem cæteri ſequuntur, maximè *Duarenus vbi proximè cap.5. Iaſon in dict. l. de pupillo nu.1.* Cùm ad tutoris adminiſtrationem non pertineant ea quæ ſunt publica, quo ad ea nihil operari debet eius authoritas, *l. fin. de curator. furioſ.* Nec quicquam obſtare debet *text. in dict. l. de pupillo, verſic. Non aliter*, vbi probatur tutore authore factam nuntiationem ratam haberi, quia vt *ſuprà* diximus, loquitur de nuntiatione ad priuatum commodum facta, de qua paulò anteà locutus fuerat in *verſ. Niſi*.

7 Ex quibus omnibus cùm apertè conſtiterit neutro iure pupillum propria authoritate opus, ſiue ad publicum, ſiue ad priuatum commodum ſpectans nuntiare poſſe, diſcutiendum ſupereſt, qua autem ætate id licitè ſine tutoris vel curatoris interuentu faciat? Et tandem poſt longam hac de re diſputationem multis placet decimoſeptimo anno maiorem prædictū opus rectè nunciare, vt argumento *l. popularis, de popular. action.* tradit *Gloſsa in dict. l. de pupillo, Gregor. Lopez in dict. l.3. tit. 32. part.3. verbo, Catorze años, Olanus in concordia antinomiar. iuris commun. & Regij, litera N. num. 32. Ioan. Baptiſt. Villalob. in antinom. littera N. num. 12.*

8 Sed hæc opinio *Gloſſa*, vt teſtes ſunt *Bartol. num.2. Iaſon. num.3. Raphael Cumaaus n 2.* & cæteri Scribentes *in d. l. de pupillo*, communiter reprobatur, quia maior decem, & ſeptem annis, minor tamen 25. in iudicio comparere non poteſt, *l. ad rempublicam, de muner. & honor. l. ſpurij, §.1. de accuſation. l. clarũ. C. de aut. præſtand. l.2. C. qui legitim. perſon. habeant*, cum alijs ſuo loco congeſtis. Ergò cùm nuntiatio quædam ſit prouocatio ad iudicium, *dict. l. de pupillo, § ſi quis ipſi pretori*, adultus, etiamſi decimum & ſeptimum annum excedat, eam exercere, ſiue in publico, ſiue in priuato opere ex ſua perſona non poterit, nec ſi curatoris accedat authoritas: quia, vt iam diximus, hoc ad curatoris munus nequaquam ſpectat. Nec refragatur *dict. l. popularis*, quam pro ſua opinione adducit *Accurſius*, quia vt optimè expendunt *Bartol. Iaſon, & Cumanus ſupra*, loquitur in diuerſo caſu, vt apud eos videri poteſt, præcipuè apud *Iaſonem num. 3.* ob quam & alias rationes concludunt *Bartol. Angel. Ludouic. Romanus in dict. l. de pupillo*, viginti & quinque annis minores omninò à noui operis nuntiatione ex propria perſona remoueri. In quorum ſententiam, quam communem & veriorem appellat *Iaſon*, inclinari videtur *Ioan. Baptiſta Villalobos in ærario commun. opinion. lit. N. num. 51.* cùm inquit, etiam decimo octauo anno maiorem, quamuis ex cauſa reipublicæ nuntiare non poſſe: à quo parum diſtat *Franciſc. Duaren. dict. cap.5.* dum adulto non aliter nuntiationem permittit, quàm ſi curatoris ſui authoritatem interponat.

9 Verùm licèt iſtorum opinio non ſolùm probabilis, ſed & omninò ſequenda ſit, quocircà eidem libenter ſubſcribo: attamen probabiliorem, & certiorem nonnulli arbitrantur *Imolæ* opinionem *in dict. l. de pupillo*, quam legit ſimul cum *l. in Prouinciali num.6.* aſſerentis, adultum viginti annis maiorem nouum opus per ſe rectè nuntiare poſſe, quod interpretor, ſiue id ad publicum, ſiue ad ſuum priuatum commodum pertineat, ex generalitate ſequentis rationis. Nam nuntiatio nil aliud eſt, quàm accuſatio quædam, vnde accuſatores nuntiatores vocantur *in l. ab accuſatione 6. ff. ad Senatuſconſult. Turpilan.* conducit *l. fin.* vbi obſeruat *Gloſſa ad l. Iuliam, de annonis*. Igitur cùm omnis accuſatio, publica licèt, aut priuata, vigeſimo anno maiori indulgeatur, vt cum *Iaſone vbi ſuprà num. 3. Farinacio quæſt. 12. praxis criminalis num. 12. &* alijs *hoc eodem anno* oſtendimus: inde apparet, nuntiationem etiam eſſe illi permittendam. 10
Sed quidquid ſibi *Imola* perſuaſerit, eius opinio reſpuenda erit, quia, vt optimè reſpondit *Alexander in dict. l. de pupillo num.7.* non eſt verum maiorem viginti annis poſſe ante vigeſimum quintũ annũ accuſare, veluti quaſi certiſſimũ, nullis cõgeſtis rationibus alibi demõſtrauimus niſi quando ſuã, vel ſuorum iniuriã proſequatur, & tunc requiritur curatoris authoritas, *l. clarũ, C. de authoritate præſtanda*. Ergo etiam ſecundũ *Imolæ* rationem minor annis viginti & quinque nouum opus nuntiare per ſe minimè poterit, quia ante prædictam ætatem nec accuſare ipſi permiſſum eſt.

Quod de iure communi accipiendum eſt; 11
nam ſi ſecundùm diſpoſitionem iuris noſtri Regij quæſtio terminanda ſit authoritate *dict. l.3.* tenere oportebit decimumquartum annum iam perfectè agentem nuntiationis noui operis in publica & priuata cauſa exiſtere capacẽ, ſiquidem cùm *dict. l. 3.* hæc ætas ſufficiens præſcribatur ad hoc, vt ea conſtitutus ædificium, ſed nouo in publico conſtructũ nuntiare queat, intelligere licet, hanc ætatem ad omnem omnino nuntiationem legitimam reputaſſe, cũ nulla euidens ratio diſcriminis adduci poſſit ad hoc, vt minor ætas in publico opere nũtiando, quàm in priuato expoſtuletur, maximè ſi animaduertitur facilius exiguæ ætatis homines ad opus proprium commodum ſpecialiter reſpiciens nuntiandum, quàm ad id, cuius vtilitas publica eſt, admitti, vt ex ſuprà dictis colligere licet, quibus pupillum, dummodo cũ tutoris authoritate, ad priuatam nuntiationẽ admittendum prædiximus, ad publicam verò minimè, & in hanc ſententiam incidere videtur *Ioan. Baptiſta Villalobos dict. litera N. nu.12.* dum indiſtinctè affirmat, iure noſtro decimoquarto anno maiorem nouum opus denuntiare poſſe.

Ex quo velut è fonte profluit, mulierem eo- 12
dem iure patrio attento, cùm duodecimum annum tranſegerit cœptum de nouo ædificium nuntiare poſſe, ſiue id in publico, ſiue in priuato loco fuerit factum, dummodò ipſius vtilitatem ſingulariter concernat prædictum opus non fieri (aliter enim ad nuntiandum nouum opus in publico conſtructum non admitteretur, vt argumento *l. mulieri, de popular. action.* obſeruat *Petr. Gregor. dict. lib. 4. ſyntagmat. cap. 28. n. 1.*) eo videlicet, quia cũ pubertatem, vt legiti-

mam ætatem ad omnem noui operis nuntiationem *dict.l. Regia* deſignauerit, mulier, quæ duodecimo anno pubeſcit, aut viri potens fit, vt ſuo loco demonſtrauimus,& quæ à nuntiando nō repellitur,dicta etiā ætate nūtiare poterit, ſecus atque de iure cōmuni, quo perſpectò mulier integræ ætatis viginti & quinque annorum eſſe debet,vt ad nouum opus nunciandum admittatur. Nam,vt *Imola* obteſtatur,ſolus ille ex propria perſona nuntiare poſſit,qui & accuſare poteſt:mulier quæ non ante vigeſimūquintum annum accuſationis particeps, aut capax inuenitur, quemadmodum non in concione *hoc eodem anno* adſtruximus,niſi prædicta ætate nouum opus nuntiare non valebit.

SVMMARIVM.

PVbes, aut proximus pubertati,& doli capax,vt delinquere, & ex delicto teneri poteſt. 1.

Minorem ante decimumſeptimum ætatis annum nulla ordinaria pœna affici poſſe communis teſtatur. 2.

Filia dicta ætate minor,quæ ſuaſionibus matris abortiuit, non meretur pœnam ordinariam. 3.

Pœna erubeſcentiæ, vulgò de Verguença, *poſt decimumſeptimum annum lenonibus infligitur. ibid.*

Minori auxilium ad delinquendum præbens, pœna ordinaria confiſcationis non plectitur. ibidem.

Poſt decimum ſeptimum annum plena pubertas contingit. 4.

Iudex, qui etiam in his Regnis minoribus decem & ſeptem annorum pœnam non minuit, ex hoc in ſyndicatu tenebitur. 5.

Vt verius traditur, tam de iure communi, quàm Regio minoribus quinque & viginti annorum pœnam eſſe alleuiandam. 6.

Minor præbens domum ad delinquendum,an eadem pœna cum delinquente, vel minori puniatur? remiſſiuè. 7.

Aliquando etiam ſecundùm delicti grauitatem licet in minores ſæuire. 8.

Minor ob artem ioculatoriam infamiam non patitur. ibidem.

Prætextu minoris ætatis non eſſe ab inferioribus iudicibus pœnam minuendam,enixè defendit Ferdinand.Mendoça.9. *cuius ſententia multis reprobatur, ibid.& ſeq.*

Iudici inferiori an æquitas tantùm, vel etiam clementia liceat? 10. 14. *& ſeq.*

De vero ſenſu l. auxilium, §. in delictis, ff.de minoribus agitur. 11. *&* 13.

Grauiora delicta maiori pœna quàm leuiora plectuntur. 12.

Lex ſemper intelligitur lata in caſu dubitabili.ibid.

Iudex legibus obtemperare debet. 14.

Omnis lex ad clementiam aperta eſt. ibid.

Humanitas & clementia, eſt in cauſis cuiuſcumque ponderis cum legis rigore miſcenda. 16.

Diminutio pœnæ cauſa ætatis facienda, non in clementia, ſed in æquitate conſiſtit. 17.

Aequitas eſt, quæ non ſtrictam verborum ſignificationem, ſed Legiſlatoris mentem inſequitur. 18.

Aequitas,qua minorum pœna temperatur,non ſolùm mente, ſed verbis etiam legis continetur. 19.

An detur æquitas ſcripta? 20.

Aequitatis definitio traditur. 21.

Leges ad caſus generales, & vt plurimùm contingibiles adaptantur. 22.

Pro qualitate negotiorum,perſonarum,aut temporis, ius debet vel intendi, vel remitti. 23.

Aetas vt præcipua cauſa inter alias ponitur,propter quam debet à iuris rigore diſcedi. 24.

Aequitas ſemper in ratione vera & naturali fundatur. 25.

Clementia non in ratione, ſed in affectu quodam lenitatis conſiſtit. ibid.

Minores viginti & quinque annis non ſunt ordinaria pœna plectendi. 26.

Aetas iuuenilis maximè ad delinquēdum irritat. 27.

Spes eſt iuuenes poſt annum quintum & viceſimum emendatiores futuros. 28.

Pœna inter alia ob id delinquentibus imponitur, vt emendatiores fiant. 29.

Vbi ſperare poteſt delinquētes citra pœnam ſe ſe correcturos, punitio ceſſat. 30.

Adoleſcentis iudicium fragile eſt. 31.

Qui in minori ætate deliquit, licèt poſtea adoleuerit, non eſt ordinariè plectendus. 32.

QVEASTIO. XLIII.

Vt delinquens pœna ordinaria plectatur?

LIcèt minor pubes, vel pubertati proxi- 1
mus, & doli capax delinquere poſſit, & vtique ex delicto teneri, vt ſupra *anno decimo cum dimidio* planè oſtendimus, & fatetur *Petrus Plaza in epithome delictor. lib.1.c.32.num.11.* tamen pœna ordinaria (quamuis contrarium defendant relati à *Farinacio tom.3.praxis crimin. quaſt.92.num.63.* quos ipſe meritò refellit) niſi 2
poſt decimumſeptimum annum perfectum non afficitur, vt voluerunt ex recentioribus *P.Molina de iuſtitia, & iure tom.4. tractat.3.diſput.36. num. 6. ad finem*, quamuis probabilius ducat, hoc arbitrio eſſe iudicis relinquendum *Dominic.Taſſo obſeruationum iuriſdictional.verſ.12.obſeruat.1. num.136.* nouiſſimè *Larriategui ſelectarum lib.8. cap.9. num.11.* vbi neminem pœnam
fuiſſe ordinariam ante decimumſeptimum an- 3
num ſubire debere teſtatur, vt nec abortû filia, quæ ſuaſionibus impiæ matris abortiuit,ex ſententia *Carranca de partu c.16.§. unic.numer.30.* etſi contrarium poſt alios nouiſſimè defendat *Cabreros de metu lib.2.cap.45.num.21.verſ. An mulier:*& hanc ſententiam magis veritati fauere inquit *Plaza vbi ſupra, verſic. Secundò huic ſententiæ*,vbi eam ſequentibus fundamentis ſtabilire,probareque videtur ex iure noſtro ex *l.5. & 10. tit.11. lib. 8. Recollection.* vbi lenonibus poſt decimumſeptimum annum pro primo delicto pœna erubeſcentiæ, quam vulgò de *Verguenza* dicimus, infligitur, vt teſtis eſt *Padilla de leg.pœnali 1. part.cap.10. num.6.* & huic ſententiæ accedere videtur *Noguerol tom.1. allegat.12. num.182.* dum ideò minorem mitius puniendū contendit, qui nondum quindecim annos egetat,

rat, & quia non tanquam reus principalis accuſabatur, ſed tanquam auxiliator: quo caſu non poteſt minori pœna confiſcationis imponi, ex *Carroc. de minor. in delict. accuſand. qu. 54. in fine. Rugnel. in practic. quæſt. cap. 35. n. 69.*

4 Primò, quia poſt hanc ætatem plena pubertas contingit, *l. Mela, de alimentis & cibar legat.* cum traditis ſuprà *anno 18. quæſt. 1.* qua aduocati officio (ad quod integrum & maturum iudicium expoſcitur) quilibet fungi poteſt, *l. 1. §. pueritiam. ff. de poſtulando,* & nos ſuprà *dict. an. 17. quæſt. 2.* multis confirmauimus: ergo etſi tunc deliquerit, ordinario ſupplicio corripi poterit, cùm ea ſit ætate, qua ſemper homines rectè calent.

5 Secundò ex *authent. ſi qua tibi, C. de Epiſcop. & Cleric.* vbi minor decem & octo annorum criminis reus factus, à delicto prorſus excuſatur: ergo & à pœna ordinaria ipſius excuſari debebit? Quare hanc ſententiam ius noſtrum patrium amplectitur *in l. 8. tit. 31. part. 7.* ibi: *E ſi fueſſe mayor deſta edad e menor de diez è ſiete años, deuende menguar la pena que darian à los otros mayores por tal yerro,* vbi notat *Gregor. Lopez,* & ex ea ita docent *Villalobos in antinom. iuris commun. & Regni litera M. num. 15. Anton. Gomez tom. 3. variarum reſolut. de delictis cap. 1. num. 63. verſic. Sed hodie, Plaça vbi ſuprà num. 11. Azeued. in l. 2. tit. 1. num. 22. in fine, lib. 2. recollect. Baeza de inope debitore cap. 8. num. 13.* & refert nouiſſimè *Sebaſtian. Guazzinus in defenſorio reorum, defenſa 33. c. 17. nu. 1. verſic. Sed quis, Petr Caualt reſolution. criminal. centuria 2. caſu 334. n. 1. ad fin. P. Molina dict. loco n. 6.* vbi inquit ex *d. l.* minoribus ſeptendecim annorum neceſſariò his Regnis pœnam à iudicibus eſſe minuendam, quam ſi non minuerint, tenebuntur in ſyndicatu (vt de minoribus viginti & quinque annis etiam reſoluit *Farinac. tom. 3. praxis crimin. quæſt. 92. nu. 163. & 365.*) & quòd vltra hanc ætatem poterit quidem iudex etiam moderare, ſi expedire viſum fuerit, attenta qualitate delicti, & circumſtantijs concurrentibus.

6 Nihilominus tametſi hæc ſententia, ait *Petr. Plaça vbi ſuprà verſic. Secundò,* veritati magis faueat, nec admodum inuitus ipſe in mitiorem partem poſt decimumſeptimum annum ante vigeſimumquintum criminis reo pœnam vtiq; alleuiarem ob minorum fauorem: tametſi priorem partem multi & graues Authores defendant: in quo quidem vltrò ipſi conſentio, & ſiue iure communi, ſiue noſtro Regio inſpecto ſemper conſultius, & æquius eſſe affirmo, quinto & viceſimo anno minores extraordinariè, & leniter punire, vt comprobat text. *in l. auxilium, §. in delictis, ff. de minoribus, l. ſi adulterium, §. fratres denique, ff. ad legem Iuliam, de adult. l. 1. §. impuberes, ad Senatuſconſult. Sillan. l. ferè in omnibus,* & ibi optima *Gloſſa ff. de regulis iuris, l. aut facta, §. perſona in fine,* iuncto principio eiuſdem *l. ff. de pœnis, l. ſi fratres tui, C. ex quibus cauſis infamia irrogat. l. quicumque, C. de ſeruis fugit. cap. fin. de ſentent. excommunicat. cap. pœnitentes,* & ibi *Gloſſa verbo iuuenibus 50. diſtinct. cap. hoc ſit 26. quæſt. 7. cap. interfectorum, cap. in adoleſcentia 33. quæſt. 2.* & eandem concluſionem latiſſimè proſequitur, ac confirmat *Tiraquellus de pœnis temperan. cauſa 7. per totam, Beroius conſ. 192. num. 7. volum. 3.* qui & *conſ. 193.* diſputat, an minor præbens domum ad delictum, eadem pœna, aut mitiori cum delinquente puniatur? *Sforc. Oddus de reſtitut. quæſt. 80. art 7. numer. 47. Anton. Gomez vbi ſuprà dict. cap. 1. num. 62. Iulius Clarus lib. 5. receptar. ſentent. §. fin. quæſt. 60. num. 3. Couar. in Clement. ſi furioſus, de homicidio, in initio 3. part. num. 5. verſ. Quis autem,* communem dicit propè infinitos referens, *Hippolyt. Bonacoſa in ſuo libro commun. opinion. criminal. in prima part. verſic. Minor non debet. Roland. à Valle conſil. 77. quia formata num. 6. volum. 3. Menoch. lib. 2. de arbitr. caſu 329. num. 2. Farinac. tom. 1. praxis crimin. quæſt. 15. num. 49. poſt verſiculum limita ſecundò, & nu. 25. poſt verſiculum limitata tertiò,* & latius *tom. 3. quæſt. 92. num. 41.* vbi & numeris ſequentibus varias huius cõcluſionis ampliationes adducit, & *num. 103.* etiam in criminibus grauibus & atrocibus procedere inquit, vt homicidij, ſecundùm ab ipſo relatos *n. 113.* furti, & ſacrilegij, veluti etiam *n. 124. & 127.* teſtatur: necnon falſi, & abortus *num. 133. & 136. Anton. Theſaur. deciſ. Pedemontan. 161. Ioſephus Ludouiſ. in deciſ. Lucenſ. 17. num. 41. Caualtus vbi ſuprà,* qui & *nu. 11.* diſputat, quid obſeruandum ſit, vbi ex ſtatuto aut lege municipali 17. & 18. annum excedentes pro maioribus habentur? *Andreas Fachineus conſil. 25. lib. 2. num. 3. & lib. 1. controuerſ. cap. 71.* optimè *Philipp. Matth. in l. ferè in omnibus 108. num. 23. & ſeqq. ff. de regulis iuris,* antea *Simanc. de Cathol. inſtit. cap. 29. num. 22. Petr. Gregor. in part. iuris Canonic. lib. 4. tit. 15. cap. 6. Antonin. Diana reſolut. 29. verſ. Illud verò,* vbi id contrà Seſe defendit, etiam in delictis fidei, *Guazzinus in defenſorio defenſ. 33. cap. 17. num. 1.* vbi id ad quæcumque crimina, licèt grauiora, & ſodomiæ extendit *Matth. Vueſembec. in comment. ad l. Cornel. de ſicar. num. 26.* quamuis antiquis temporibus etiam impuberes ſeruos capitali, & ordinaria pœna fuiſſe ob abiectiſſimam eorum conditionem punitos obſeruet *in §. item finitur n. 3. inſtitut. quibus modis tutel. finiatur,* vt de ingenuis etiam atrociſſimè delinquentibus refert *Baldus in l. & ſi ſeuerior num. 10. verſic. Ex prædictis in fine, C. ex quibus cauſis infamia irroget.* quem refert *Caualtus vbi proximè num. 8.* qui ideò concludit poſſe tamen caſus eſſe tam atroces, & tot habere circumſtantias aggrauantes, quòd iudicis ſeueritas non eſſet damnanda, ſi puberem minorem 25. annis pœna mortis arbitraretur 8
damnandum, vt antiquitus obſeruatum legitur circa agrorum depopulatores, & frugum nocturnos amatores, ex illa Romuli lege, quam recenſet *Plinius lib. 8 cap. 3. Petr Gregor. lib. 37. ſyntagmat. c. 7. Balduin. in expoſit. leg. Romuli l. 56. Polidor, Ripa de nocturno tempore cap. 149.* cuius hæc fuit ſeries: *Frugem quidem aratro quæſitam furtim nocte parauiſſe, ac ſecuiſſe puberi duodecim tabulis capitale erat, ſuſpenſumque Cereri necari iubebant, grauius quàm homicidio conuictum impu-*

berem

7 (left margin, beside "git. cap. fin. de ſentent. excommunicat.")

heremprataris arbitratu verberari, noxamve dupliorem decernit. Adhæret ſuperiori ſententiæ nouiſſimè *Auguſt. Barboſa in collectan ad l. ſi fratres tui 21. C. ex quibus cauſis infam. irrogetur*, ex *dicta l.* inferens, ideò minorem ob artem ioculatoriam infamiam huic crimini à lege præſcriptam non incurrere.

9 Quorum omnium conſenſus oon deterruit D. Ferdinandum à Mendoça (virum profectò vltra vires ætatis doctum, & in omni genere doctrinæ verſatum) quio hoc ipſum intrepidè reprobarit, & contra omnes tenuerit pœnam à lege ſtatutam propter delictum non poſſe à iudice temperari ex cauſa minoris ætatis, ſiue quia delinquens vigeſimumquintum anoum non egit: quod latiſſimè probare intendit *lib. 1. ſuarum diſputat. de pactis cap. 3. num. 35.* vbi per totum cap. ex multis confirmat, quòd licèt iu-
10 dici inferiori licitum ſit vti æquitate (quam epicheiam ex Ariſtotele appellat) ſcilicet omiſſo ſcripturæ rigore, & verbis legis, ſecuodùm eius intentionem, & legislatoris taciram volũtatem, veroſimiliter præſumptam iudicare: ſecùs tamen eſt in clemeotia, quam exercere non ſic iudici ordioario permittitur, ſed principi, in recognitionem ſupremi dominij reſeruatur, cui ſoli competit ſuprema diſpenſandi poteſtas in pœnis lege iam vel ſtatuto determinatis, iuxta definitiooem clementiæ, quam *Seneca lib. 2. de clementia cap. 3.* ſcriptam reliquit. Huius autem differentiæ inter æquitatem, & clementiam plures rationes *Ferdinandus* aſſignat, prolixiore forſan quàm oportuerat tractatu, quas ideò ſcribere ſuperſedeo, ex quibus inter alia infert, falſam eſſe communẽ ſententiam eorum, qui exiſtimant poſſe iudicem inferiorem iuueni delinquenti ordinariam legis pœnam minuere, quia cùm hæc diminutio, vel remiſſio ſit actus clementiæ, ſolùm poteſt per Principem exerceri.

11 Nec huic opinioni obſtare dicit textum in *dict. l. auxilium, §. in delictis, ff. de minoribus*, quem ſic interpretatur, vt Iuriſconſultus in eo ſolùm diſpoſuerit iudicem non ita ſeuerè punire debere minores delinqueotes in leuioribus delictis, ac ſi io grauioribos deliquiſſent, nam grauiora oportet atrociùs punire, minora autem remiſſiùs & leniùs. Hæc autẽ remiſſio, aut lenitas, quæ exerceri poteſt in minoribus delictis per iudicem inferiorem, erit ſolummodò in pœnis non determinatis, ſed arbitrio ſuo relictis; nam pœnam à lege ſtatutam nullatenus poterit iudex ordinarius immutare.

12 Sed hæc interpretatio ad *dict. §. in delictis* abſurdiſſima eſt, & tãto viro prorſus indigna, cõuinciturque manifeſtè ex ſequentibus. Primò, quia ſequeretur ex ea Iuriſconſultum in illo *textu* nihil ooui, vel peculiare propter minores, vel in eorum fauorem ſtatuiſſe, cùm illud regulare in omnibus cuiuſque ætatis ſit, atrociora flagitia grauiori pœna plectenda, leuiora verò non item, vt probat *text. in cap. hoc ipſum, verſic. Hinc etiam 33 quæſt. 2.* cum alijs: vnde prædicta deciſio rationis dubitandi omnino careret, cõtra *l. ancilla, ibi: Nulla iuris quæſtio eſt, C. de furtis*: cùm lex ſemper debeat intelligi lata in caſu dubitabili, vt tradit ſingularis *Gloſſa* per textum ibi in *l. quod Labeo, ff. de Carboniano edicto*.

Secondò cooulncitur, quia *tex. in dict. §. in delictis* generaliter, & indiſtinctè loquitur tam in delictis, quæ iudicis arbitrio, quàm in his, quæ legis diſpoſitione puniuntur, & ſic in omnibus generaliter debet intelligi, argumenro *text. in l. 1. §. generaliter, de legatis præſtandis. l. pretio, de publiciana*. Tum magis, quia lex generaliter loquens, per aliam in ſpecie loquẽtem debet interpretari, iuxta *Gloſſam* communiter approbatam in *l. ſciendum, verbo non compelli, ff. qui ſatiſdare cogantur*. Innumera autem ſunt iura, quæ licèt loquantur in ſpecie delictorum, quibus à lege certa pœna conſtituta eſt, eam nihilominus in minore mitigandam diſponũt, prout eſt *dict. l. 1. ad Sillanian. dict. l. aut facta, § perſona, ff. de pœnis*, & melior *text. d. cap. 1. de delict. pueror.* vbi cùm Pontifex de furto, mendacio, & periurio mentionem faciat, hæc tamen delicta mitiùs in minoribus caſtigaoda concludit, coius etiam notæ ſunt ferè omnia iura, quæ in hoius opinionis confirmationem ſuprà retulimus, quorum *Ferdinandus* oon meminit, licèt eis ſatisfacere omnino debuerit, vt eius ſenteotiæ aſſentiremus.

Tertiò & vltimò prædicta interpretatio corruit ex verbis *dict. §.* in delictis, quibus Ferdi- 13
nandi intellectus adaptari non poteſt, inquit enim Conſultus: *In delictis autem minor annis viginti & quinque non meretur in integrum reſtitutionem, vtique in atrocioribus, niſi quatenus interdum miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem perduxerit*. Verus itaque & genuinus ſenſus eſt, quòd licèt in delictis minor non conſequatur in integrum reſtitutiooem, niſi quatenus ex ætatis miſeratione pœna in eo minuenda & moderanda ſit, hoc tamen in atrocioribus tantùm procedit, qoia io alijs leuioribus delictis non ſolùm pœna minuitur, ſed omnino remittitur, vtpute in delictis, quæ ex culpa, noo ex dolo
deſcendunt, vt multis obſeruat *Proſperus Fari-* a
nacius dict. quæſt. 92. num. 95. & ſequentibus, vel in his, quæ in omittendo conſiſtunt, & alijs ſimilibus, aduerſus quæ minorem reſtitui *Farinacius vbi ſupra num. 69. & 70.* latiſſimè comprobat. Et ita hunc ſenſum tanquam veriſſimum amplecti videtur *Gloſſa in dict. §. in delictis*, & ibi *Bartolus num. 2.* & cæteri Scribentes: ex quo colligitur minorem in caſu quo non reſtituitur ad omnem pœnam, mitiori ſaltim puniendũ eſſe, iuxta noſtram opiniooem.

Contra quam non obſtant fuodamenta per 14
Ferdioandum adducta, quæ ex pluribus conuinci poterunt, & in ipſius ſententiam retorqueri, præcipuum imo, & vnicum illud eſt, quòd licèt iudex ordinarius æquitatem ſequi teoeatur, clementia tamen vti oon poteſt, vt ex multis confirmat. Vnde cum diminutio pœnæ ex cauſa ætatis ſit actus clementiæ, Principi cenſetur reſeruatus, oec iudici inferiori permitteitur exercendus. Sed hæc argumentatio ex pluribus corruit.

ruit : Primò quatenus in eius priori parte cle-
mentiæ vſum omnino iudicibus inferioribus
interdictum aſſeuerat ; quod adeò à veritate
alienum eſt , vt potiùs oporteat eos clementiæ
& miſericordiæ deditos eſſe,in cuius rei confir-
mationem *Cicero* 1.*Rethor.*ſermonem de iudici-
bus faciens,ſic inquit : *Iudices, qui ex lege iurati
iudicatis , legibus obtemperare debetis : obtemperare
autem non poteſtis, niſi quod in lege ſcriptum eſt ſe-
quamini* ; ſed in lege ſcriptum eſt : *Omnis lex ad
clementiam aperta eſt , authen. de exhibend. reis,§.
quoniam verò collat.* 5 . ergo iudices (qui legis
ſunt miniſtri , iurantque omnia ſecundùm ius
agere, *Authent.de.defenſorib.ciuitat.§.iuſiurandum
collat.* 3.) debent magnopere eſſe ad clemen-
tiam proni .
15 Hinc eſt,quòd prætor ſatis clementer cum
reo egiſſe profiteatur *in l.ſi cum exceptione , §.
verſic.Satis enim clementer.ff.de eo quod metus cau-
ſa*,ſicut enim iudicibus condonatur,vt æquitatē
amplecti poſſint , idem in clementia admitten-
dum eſt:*Perinde enim* (vt inquit *Seneca lib. 2. de
clement. cap.3.ad fin.*) *clementia liberum arbitrium
habet , atque æquitas , quippe quæ non ſub formula,
ſed ex æquo & bono iudicat , & abſoluere illi licet,
& quanti vult æſtimare litem: nihil ex his facit tan-
quam iuſto minus fecerit. ſed tanquam id, quod con-
ſtituit iuſtiſſimum ſit. Clementia hoc primū præſtat,
vt quos dimittit , nihil aliud illos pati debuiſſe pro-
nunciet.* Hactenus *Seneca* . Et licèt *Alphonſus à
Caſtro lib.2.de poteſt legis pœnalis cap.12. concluſ.*
3.hæc omnia procedere arbitretur in his , quæ
à lege expreſſa non ſunt,ſed iudicis arbitrio re-
linquuntur: & ita intelligit *Marcelli* reſponſum
in l.reſpiciendum de pœnis.Ego tamen veriùs cē-
ſeo , idem eſſe in pœnis præciſè à lege determi-
natis , in quibus etiam clementiæ moderamen
iudices ſeruare poſſunt, vt tradūt omnes *in cap.
qualiter el 2. de accuſation. Couarru.lib.2. variar.
cap.9.num.8* .
Nec contrarium deciditur in *dict. l.reſpicien-*
16 *dum*, quæ cum indiſtinctè loquatur,in omnibus
caſibus debet intelligi. *Reſpiciendum eſt iudican-
ti*(inquit *Conſultus*) *ne quid aut durius, aut remiſ-
ſiùs conſtituatur,quā cauſa depoſcit,neq;enim aut ſe-
ueritatis,aut clementiæ gloria affectanda eſt,ſed per-
penſa iudicio,prout quæque res expoſtulat. ſtatuendū
eſt,planè in leuioribus cauſis proniores ad lenitatem
iudices eſſe debent , in grauioribus pœnis ſeueritatem
legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſe-
qui* . Ecce igitur qualiter in omnibus cauſis,cu-
iuſcumque grauitatis & ponderis ſint, humani-
tatem & clementiam cū legis rigore miſcendā.
*Iuriſconſult.*hortetur.Cui conſonat *Gregorij* au-
thoritas à *Gratiano* relata *in cap. omnis 45. diſt.
Omnis enim* , inquit, *qui iuſtè iudicat, ſtateram in
manu geſtat , in vtroque penſo iuſtitiam, & miſeri-
cordiam portat , ſed per iuſtitiam reddit peccati ſen-
tentiam,per miſericordiam peccati temperat pœnam,
vt iuſto libramine quædam per æquitatem corrigat,
quædam vero per miſerationem indulgeat.* Ex qui-
bus omnibus , & alijs quæ adducit *Matienzus in
Dialogo relator.3.p.c.66.n.12.& ſeqq.*apertè col-
ligitur , iudicem ordinarium non ſolùm poſſe
clementiam exercere in cauſis ſibi commiſſis,ve-
rùm ea omnino indigere , vt ſuum officium fi-
deliter & integrè adimpleat : ſequitur ergo ſi-
militer eum rectè poſſe minori delinquenti or-
dinariam legis pœnam minuere ex cauſa æta-
tis,licèt hæc diminutio , vel remiſſio actus cle-
mentiæ iudicetur .
Secundò corruit prædicta *Ferdinandi* argumē- 17
tatio,quia licèt omnia prædicta ceſſarent,& fa-
teremur clementiæ vſum alienum eſſe à iudice
inferiore:adhuc prædictum argumentum nihil
vrgeret contra noſtram opinionem , cùm cer-
tiſſimum ſit, iſtam pœnæ diminutionem cauſa
ætatis faciendam , in æquitate mera fundari,
non in clementia, vt *Ferdinandus* putat : quod
quidem tum ex his omnibus , quæ ipſe tradit,
tum ex alijs fundamentis luce clarius appare-
bit . Et primò ex eo quòd in pluribus locis il-
lius capituli ſæpiſſimè inculcat, ſcilicet æqui- 18
tatem eſſe, quæ non ſtrictam verborum ſignifi-
cationem , ſed *Legiſlatoris* intentionem & men-
tem inſequitur : quod etiam dixerat *Cicero in
oratione pro Murena: In omni,*ait,*denique iure ciuili
æquitatem reliquerant , verba ipſa tenuerant : & in
oratione pro Aula* Cæcina: *An tu qui tam diligenter,
& tam callidè verbis controuerſias, non æquitate di-
iudicas,&c.*Cui admodum concinit *Conſultus in
l.filio præterito* , ibi : *Licèt ſubtilitas iuris refragari
videatur , attamen voluntas teſtatoris ex bono &
æquo tuebitur ff de iniuſto rupto*,& alibi ſæpe . Cū
igitur prædicta diminutio pœnæ propter ætatē
facienda ex mente & voluntate multarum legū
& deciſionum colligatur , vt patet in omnibus
ſuprà allegatis,ſequitur dicendum, eam ex ve-
ra æquitate deſcendere,& deriuari,imò,& quod
magis eſt,cum hæc æquitas,quæ in prædicta di-
minutione conſiſtit,non ſolùm mente & volun-
tate,ſed verbis etiam,& ſcriptura legum conti- 19
neatur, vt *dict.cap. 1.de delict.puer. & in dict.§.
in delictis,& in dict. l, ſi fratres tui* , cum reliquis,
tanquā æquitas ſcripta neceſſariò ſeruanda eſt,
& ſtricto iuris rigori præferenda, iuxta *Conſtan-
tini Imperatoris* reſcriptum in *l. placuit*, C.*de iudi-
cus:Placuit*,inquit,*in omnibus rebus præcipuam eſſe
iuſtitiæ, æquitatiſque ſcriptæ,quam ſtricti iuris ratio-
nem*. Et licèt *Ferdinandus in num. 9.* inaniter ſe 20
torqueat in huius textus interpretatione,defen-
dens contra communem omnium ſententiam
(vt ſui moris eſt) æquitatem ſcriptam dari non
poſſe,contrarium tamen veriùs eſt, vt poſt cō-
munem tradit etiam *Ioannes Matienz. in dict.3.
part.cap.64.num1.*vbi latè confirmat,quòd quā-
do æquitas eſt ſcripta in ſpecie, rigor autem in
genere,vt in noſtro caſu, abſque dubio æquitas
præferenda eſt , & ſic iudex non ſolùm poteſt
ordinariam pœnam delicti in minore tempera-
re & minuere,verùm ad hoc præcisè tenetur,&
compelli poteſt,iuxta prædicta , vt eſt multorū
opinio, quā ſuprà tradidimus ex *Farinacio.tomo
3.praxi criminal.quæſt.92.n.163.& 165* .
Secundò , minorem ex æquitate, non ex cle- 21
mentia mitius puniendum perſpicuè probatur
ex æquitatis definitione , quam tradit *Olden-
dorpius in ſuo de iure & æquitate tractatu titul. 3.*
Æqui-

Digitized by Google

Æquitas, inquit, eſt iudicium animi ex vera ra-
tione petitum de circumſtantijs rerum ad ho-
neſtatem vitæ pertinentium, cùm incidunt rectè
diſcernens, quid fieri, aut non fieri oportear.
22 Colligitur ergo ex ea ęquitatem ſemper in cir-
cumſtantijs facti verſari; nam cùm regulariter
iura ad caſus generales, & vt plurimum cõtin-
gibiles adaptentur, *l. nam ad ea ff. de legib. Nec
enim leges*, vt inquit *Conſult. in l. nec leges, eodem
titulo. Nec Senatuſconſulta ita ſcribi poſſunt, vt om-
nes caſus, qui quandoq; inciderint, cõprehendantur,
ſed ſufficit ea, quæ plerumque accidunt, contineri.*
Hinc eſt, quòd particularia negotia, quæ iuribus
decerni non potuerunt, iudici & moderatori
relinquantur, vt inſpectis circũſtantijs ex æqui-
tate pronuntiet pęnam augendo, vel moderan-
23 do. Hoc eſt quod Iuriſconſulti ſemper hortan-
tur, vt ſcilicet ſecundum circunſtantiarum ſpe-
cies æquitas iubeat ius ſtrictum, & ſummũ vel
intẽdi vel remitti; quod inter alios docuit *Paul.
Iuriſcõſultus in l. Pomponius la. 2. ff de negot geſtis:*
Pro qualitate, inquit, *perſonarum & actio forma-
tur, & condemnatio moderatur:* & *Vlpian. in l non-
nunquam autem, ff de iudicijs. Hoc autem*, ait, *æſti-
mare oportet. eum qui ius dixit, pro conditione cau-
ſæ, vel perſonæ, vel temporis, & ita ordinem edicto-
rum, & compendium moderari*. Idem *Vlpian. in l.
iusiurandum, §. ait Prætor, ff. de iureiurando, l. Pæ-
dius. ff. de incendio, ruina & naufragio*, cum alijs.
Ex his autem circumſtantijs, quæ iuris varie-
tatem inducunt, & in quibus æquitas conſide-
ratur, ſeptem præcipuas connumerat *text. in l.
aut facta, ff. de pœnis* quas latè expendit *Matenz.*
24 *d. 3. part. c 63. nu. 5.* & inter eas ætas etiam repo-
nitur, tanquam cauſa ſufficiens, per quam à iu-
ris rigore diſcedatur, quod etiã expreſsè oſten-
dit *Vlpian. in l. ſacrilegij pœnam, ad leg. Iul. pecu-
lat: Sacrilegij*, inquit, *pœnam debebit Proconſul pro
qualitate perſonæ, proque rei conditione, & temporis,
& ætatis, & ſexus vel ſeueriùs, vel clementiùs ſta-
tuere*: & eſt etiam text. ſingularis in *cap. ſicut
dignum, de homicidio*, ibi: *Plenius noſti, quòd in ex-
ceſſibus ſingulorum non ſolùm quantitas, & qualitas
delicti, ſed ætas, ſcientia, ſexus, atque conditio delin-
quentis ſunt attendenda*. Ecce igitur qualiter iu-
dex, qui æquitatem ſequi deſideeat, & ſecun-
dum eam iudicare teneatur, ætatis rationem
habere, vt ſic iuuenis delinquens longè aliter
25 quàm vir perfectus ab eo puniatur. Quod cùm
ex naturali ratione procedat, meritò æquitati
tribuitur, quæ ſemper in ratione vera funda-
tur, iuxta *Oldendorpij* traditam definitionem, &
illam quam adducit *Boetius in commentarijs To-
picorum Ciceronis lib. 3.* vbi æquitatem dicit eſſe,
quod naturalis ratio perſuaſit, vt refert *Tira-
quel. de retract. lignag. §. 35. gloſ. 1. nu. 30.* Clemen-
tiæ vero tribui non poteſt, quæ non adeò clara
& perſpicua ratione mouetur, ſed affectu po-
tiùs quodam lenitatis, quo animus iuſtè iratus
moderatur, & remittitur iuxta clementiæ defi-
nitiones, quas latè tradit & proſequitur *Ferdi-
nandus dict. cap. 3. num. 31.*

26 Cæterùm vt vnde digreſſi ſumus, redeamus,
quidquid Ferdinandus Mendoça minùs rectè
in contrarium voluerit, vera, omninoque ſe-
quenda erit communis opinio, quæ docet mi-
noribus viginti & quinque annis non eſſe vul-
garem, & ordinariam pœnam, etiam in deli-
ctis atrocioribus imponendam, ſed arbitrariam
leuem, & quam miſeratio ętatis expoſtulat.
Quæ pluribus rationibus fundatur, ex quibus
tres præcipuas aſſignat *Tiraquel. de pœnis tempe-
randis dict. cauſa 7. nu. 4.* Prima earum eſt, quòd 27
ætas iuuenilis ex his agnoſcitur, quę maximè
ad delinquendum irritant, vt tradit *Lactantius
Firmian. lib. de ira Dei cap.* 20. cui adſtipulatur
Horatius in Arte Poetica, dum adoleſcentis pro-
prietates ſic deſcribit.

Cereus in vitium flecti monitoribus aſper, &c.

Vnde cùm hæc ætas ſit proprium vitiorum
irritamentum, ſi quid fortè peccauerit adole-
ſcens, magis eſt adſcribendũ ætatis vicio, quàm
pertinaci malitiæ, & improbitati, vt non ordi-
naria, ſed mitiori pœna plectatur.

Secunda ratio, & quæ ex hac prima deſcen- 28
dit, eſt, quòd hac ætate minori tranſacta & vi-
geſimoquinto anno accedente, ſpes ſit eos e-
mendatiores futuros: quòd non obſcurè com-
probat idem *Lactantius loco ſupra relato. Quam-
multi*, inquit, *in prima ætate turpes, & omni iudi-
cio damnati, poſtmodum tamen laudabiles extiterunt:
quod vtique non fieret*, vt ille ſubdit, *ſi omne pec-
catum pœna ſequeretur.* Expreſſit in oratione pro
Cœlio, quem propter ætatem quoque niteba-
tur defendere: *Equidem*, inquit, *multos & vidi
in hac ciuitate, & audiui, qui totam adoleſcentiam
voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad
frugem bonam (vt dicitur) recepiſſe, grauesque ho-
mines, atque illuſtres fuiſſe: datur enim conſenſu om-
nium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura pro-
fundit adoleſcentiæ cupiditates, quæ ſi ita erumpunt,
vt nullius vitam labefactent, nullius domum euer-
tant, faciles & tolerabiles haberi ſolent.* Et aliqui-
bus interiectis ſubiungit: *Ac multi & noſtra, &
patrum, maiorumque memoria iudices ſummi homi-
nes, & clariſſimi ciues fuerunt, quorum cùm adole-
ſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ virtutes
firmata iam ætate extiterunt. Ex quibus neminem
mihi neceſſe eſt nominare, voſmet vobiſcum recor-
damini.* Quam etiam ſententiam aliquibus exẽ-
plis mirè comprobat *Valer Maxim. lib. 6. cap. 9.*
vbi de Scipione Africano ſic inquit: *Scipio au-
tem Africanus ſuperior, quem Dij immortales naſci
voluerunt, vt eſſet in quo virtus ſemper omnes nu-
meros omnibus ſpecatiter oſtenderet, ſolutioris vitæ
primos adoleſcentiæ annos egiſſe fertur:* & de Vala-
rio Flacco ſic ſubiungit: *Cuius quoque Valerius
Flaccus ſecundi belli Punici temporibus luxu perdi-
tum adoleſcentium inchoauit. Cæterùm à P. Licinio
Pontifice Maximo Flamen factus, quantum prius
luxuriæ fuerat exemplum, tantum poſtea modeſtiæ,
& ſanctitatis ſpecimen euaſit.* Tandem de Q. Fa-
bio Maximo: *Nihil*, inquit, *Q. Fabio Maximo,
qui Gallica victoria cognomen Allobrogi ſibimet, ac
poſteris peperit, adoleſcente magis infame, nihil eo-
dem ſene ornatius, ac ſpecioſius illo ſæculo noſtra ci-
uitas habuit*, *Alexand.* etiam ab *Alex. lib. 3. dier.
genial. cap. 13.* meminit Fabij Gurgitij, qui licèt
infa-

infamatiſſimus, poſteà ætate grauis cenſuram
ſeueriſſimis moribus egit. Eiuſdem etiam me-
minit *Macrobius lib. 3. Saturnal. cap. 13.* vbi eum
à deuorato patrimonio cognominatum dicit:
ſed quòd poſtea inſignibus virtutibus vitia
29 prioris compenſauit ætatis. Cùm igitur pœna
ob id inter cætera delinquentibus imponatur,
vt emendatiores fiant, vt inſinuat *Conſultus in l.
ſi pœna, ff. de pœnis,* facit textus *in c. de his 33. q. 2.
& in cap. qui ea 38. diſtinct.* tradit optimè *D. Au-
guſtin. lib. 19. de Ciuit. Dei cap. 16.* plura adducens,
Tiraquel. in l. 9. connubiali num. 224. Ceſſante hac
30 cauſa, quia ſcilicet ſpes eſt, vt is qui peccat, ci-
tra pœnam ſeſe vltrò corrigat, pœna, vel ſup-
pliciũ ceſſare debet, aut certè minui, vt eiſdem
ferè verbis voluit *Aul. Gel. lib. 6. noct. Attic. c. 14.*
& comprobat *Matienz. in Dialog. relat. 3. p. c. 66.
num. 17.* cui & addi poteſt quod tradit *Fabius
Quintil. lib. 7. orat. inſt. cap. 4.* vbi inter ea, quæ in
deprecatione plurimum valere ſcribit, illud te-
ponit, ſi ſpes ſit reum in futurum innocenter
victurum fore. Hæc autem ſpes ſemper in ado-
leſcentibus exiſtit, vt probauimus; ergo pœnæ
deprecatio, vel diminutio, iure optimo in
eiſdem locum habebit.

31 Tertia & vltima ratio, ob quam minores mi-
tiùs ſunt plectendi, ea ſcilicet eſt, quia huic
minori ætati viginti & quinque annorum non
ſit plenum rationum; quod pulchrè animad-
uertit *Iuriſconſultus in l. 1. ff. de minoribus,* vbi in-
quit, quod adoleſcentiæ conſilium fragile eſt,
& infirmum: quod confirmat illud Pſal. 24: *De-
licta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memi-
neris,* & illud Iob *cap. 13. Et conſumere me vis
peccatis adoleſcentiæ meæ.* Hinc eſt, quòd adole-
ſcentes tutorum & curatorum auxilio egeant,
*§. impuberes, inſtitut. de Atiliano tutor. auth. de
Sanct. Epiſcop. §. 1. collat. 9.* nec rei ſuæ admini-
ſtratio illis concedatur, *d. l. 1. de minor.* nec nego-
tia ſua gerere poſſint, vt ſuis locis pleniùs *hoc
anno* videbitur. Imò ſi in ipſis adminiſtrandis
læduntur, in integrum reſtituuntur, *l. ſi curato-
rem, C. de in integ. reſtitut.* Nec ante vigeſimum
ætatis annum quantumcumque diſcreti ſint, ve-
niam ætatis impetrare poſſint, *l. 2. C. de his qui
veniam ætatis,* nec ad rempublicam adminiſtrã-
dam ante vigeſimumquintum ætatis annum
admittantur, *l. ad rempubl. de muner. & honor. l.
ſpurij, §. 1. de Decurionibus.* Quæ omnia, & alia
ſimilia, quæ *hoc anno* videri poterunt, ideò à iu-
re introducta ſunt, vt minorum facilitati ſuc-
curratur, quorum animi leuitas, & mentis in-
conſtantia facit etiam, vt clementiùs punian-
tur, quia eorum delicta non tam ex calliditate,
vel dolo, quàm ex fragilitate, vel conſilij defe-
ctu procedere arbitramur.

32 Vnde prouenit, quòd licèt poſteà adoleue-
rint, & ad maiorem ætatem peruenerint, nihi-
lominus ex delicto antea in adoleſcentia com-
miſſo ordinariè puniri non poterunt, cùm fra-
gilitas iudicij attendatur, ex qua delictum ori-
ginem traxit, & quæ miſerationi, pœnæque mo-
derationi cauſam præbuit: non verò capacitas,
quæ tempore punitionis reperitur, vt pluribus
adductis probat *Farinac. tom. 3. prax. criminali
qu. 92. num. 162. Baeza de inope debitore cap. 8.
num. 11. & P. Molina* alios referens *d. tom. 4. de
iuſtitia & iure, tractat. 3. diſputat. 37. num. 7. Souſa
in aphoriſm. Inquiſit. lib. 3. cap. 32. num. 18. Anto-
nin. Diana dict. 4. p. tractat. 6. reſolut. 39. verſic.
Illud verò.*

Nec aliquid proderit vt remiſſio aut mo-
deratio hæc pœnæ propter minorem ætatem
fiat, quod ſtatuto, aut etiam Bullis Apoſtolicis
exprimatur, hoc prætextu pœnam non eſſe al-
leuiandam, quia etiam tunc, vt nouiſſimè *Seba-
ſtian. Guazzin. dict. defenſorio defenſa 33. c. 17. nu. 1.
verſ. Et quod non propter fides adhibenda eſt,* pœna
poteſt moderari, ex *Farinacio q. 92. num. 19.*

SVMMARIVM.

*Minor annis viginti & quinque non priuatur
hæreditate, quamuis teſtatoris necem vendi-
care neglexerit. 1.*

*Minor ſemel excuſatus ratione ætatis à pœna eiuſ-
modi negligentia, non poteſt, etiamſi maior factus
non vindicet mortem teſtatoris, puniri. 2.*

L. ſi ea 3. C. de his quibus vt indig. explicatur. 3.

Minoribus non nocet ius ignorare. 4.

*Fœmina etiam maior, nulla pœna tenetur, licèt mor-
tem teſtatoris non vindicauerit. 5.*

QVAESTIO XLIV.

*Ob inultam mortem defuncti, vt quis quaſi indignus
repellatur ab hæreditate?*

INnumeris parentum, ac ſuis reſcriptis con- 1
tineri Alexander Imperator commemorat
in *l. 1. C. in quib. cauſ. in integ. reſtitut. non eſt ne-
ceſſaria,* minoribus viginti & quinque annis
(præſertim qui per tutores vel curatores non
defenduntur) non obeſſe, ſi mortem defuncti
parentis non vlciſcantur: & ita verum eſſe con-
ſtat ex *l. ſi ea 3. l. minoribus 6. C. de his quibus vt
indig.* vbi ipſemet Imperator idem iamiam præ-
dixerat, à quo velut mutuo accepiſſe videtur
ſeptem partitum ius noſtrum in *l. 15. tit. 6. p. 6.*
cuius ſpecie cùm nonnulli caſus recenſentur,
quibus ob non vindicatam teſtatoris necem
hæres ab hæreditate arcetur, eiuſmodi ſcribi-
tur: *Otro tal ſeria ſi el heredero fueſſe menor de
veinte y cinco años,* ex quibus interpretanda erit
*l. vltim. tit. 9. lib. 3. fori. & l. 11. tit. 8. lib. 5. noua re-
collect.* vt ibidem nõtant *Matienz. gloſ. 4. & Aze-
ued. n. 13.* amplectuntur ſine cunctatione hanc
ſententiam, præter antiquiores & Gloſſogra-
phos locis relatis *Hugo Donellus lib. 21. comm.
cap. 9,* & ibidem *Hiligerus litera C. Petr. Greg.
lib. 46. ſyntagm. c. 9. num. 13.* licèt de pupillo tan-
tum loquatur, *Sforcia Oddus de in integ. reſtit. qu.
27. art. 3. num. 40. Ioan. Gratian. regul. 208. n. 12.
Peregrin. de iure fiſci lib. 2. tit. 5. n. 15. Ruginel. in
practica c. 35. n. 40.* nouiſſimè *Noguerol. tom. 1.
allegat. 13, num. 17.* anteà *Baeza de inope debitore
cap. 9. n. 10.* vbi & illud ſubijcit. Minorem ſcili-
cet, ſemel excuſatum ætatis ratione non poſſe 2

co nomine condemnari, licèt poſtea vir factus non vindicet patris ſeù teſtatoris necem: quod prius docuerat *Bald. in l. minoribus, C. de his quib. vt indig. n. 10.* & ibi *Iaſo num. 6.* tradit *Anton. Gomez tom. 3. variarum cap. 3. num. 53. verſic. Imo quod magis eſt, Azeued. in d. l. 11. Recopilat.* & *Noguerol. loco vbi proxime.*

3 A quibus non diſſidet *dict. l. 3.* dum ea ratione inquit hæreditatem ab inſtitutis, quaſi ab indignis eſſe auferendam, quia cum pupilli non eſſent ante habitam quæſtionem de ſeruis, & vindicatam mortem defuncti, teſtamenti tabulas aperuerunt, & recitarunt: vnde non minorum omnium, ſed pupillorum ſolummodo ſingulare eſſe non priuare hæreditate propter nõ defenſam mortem teſtatoris inferri videbatur. Nam frequentiſſimum eſt, & paſsim libris noſtris occurrit, vt quoties veluti in hoc caſu idẽ in pupillo, ac in alio quolibet minore viginti & quinque annis diſponitur, reſpectu illius diſpoſitionis ſub nomine pupilli omnes omnino minores intelligantur, *l. fin. C. de interd. matrimon. §. nunc admonendi.* Ex quo notant interpretes, & præcipuè *Vueſembecius ibidem inſtit. quibus alien. licèt vel non,* conducunt tradita à *Gerardo Mainardo decision. Toloſan. lib. 3. deciſ. 52. ad calcem.*

4 Quare autem minoribus non obſit crimen inultæ mortis defuncti? nullibi traditur: mihi autem inde petẽdum eſſe probatur, quod obligatio vindicandi mortem occiſi teſtatoris à iuris prouenit diſpoſitione, nempe à Senatuſconſulto Silaniano, *l. neceſſarios 5. l. cum fiſco 9. ff. ad Silanian.* docet *Franciſc. Duaren. in dict. l. 1. C. in quibus cauſis in integrum reſtitut. non eſt neceſſaria:* ius autem ignorare minoribus non nocet, imò proficit, *l. quamuis 11. C. de iuris & facti ignor. l. 2. C. de in integrum reſtitut. minor. l. vltim. C. ſi aduerſus delictum.* Ergo rectè ſtatuitur delictum inultæ mortis defuncti, adhuc non petita reſtitutione minoribus quaſi illius iuris ignaris & inſcijs, cuiuſcumque ſexus ſint, nihil obeſſe quominus delatas ipſis hæreditates conſequantur.

5 Vnde licet intelligere *dict. l. vlt. tit. 9. lib. 3. fori,* & *dict. l. 11. tit. 8. lib. 5. recollectionis,* dum perfectæ ætatis & viros eſſe hęredes deſiderant, vt ob crimen inultæ mortis defuncti hęreditate mulctentur, ibi: *Y eſto ſe entienda en aquellos que han edad cumplida, y ſon varones.* Nam cuiuſcumque ætatis fœminas, vt minores, iuris ignorantia ab eiuſmodi pœna excuſari voluit, contra iuris communis diſpoſitionem in *l. cùm fratrem 9.* ſimul cum epigraphe *l. ſororem 10. C. de his quibus vt indig.* Vnde meritò *hanc legem* noſtram piam, & correctoriam appellat *Bernard. Diaz. regul. 329. ampliat. 1.* & poſt eum *ibidem Azeued. n. 15.*

SVMMARIVM.

Poſt decimum annum cum dimidio maſculus, & poſt nonum cum altero dimidio fœmina delictũ admittere poſſunt. 1.

Minor annis viginti & quinque, an ex delicto in omittendo teneatur? 2. *& ſeqq.*

Minor ſi fuerit in exilium condemnatus, & illud non impleuerit, effracti exilij pœna non mulctabitur. 3.

Solùm decimo & octauo anno minores à delicto in omittendo, & negligentia excuſari putant multi. 5.

Minores quinque & viginti annis eſſe immunes à delicto in omittendo, vt verius traditur. 6.

Negligentia prouenit ex ignorantia. ibid.

Ius ſcire ad prudentes ſpectat. 7.

Iuuenis imprudentia laborat. ibid.

Minor, decimo octauo anno maior, qui patrem ab hoſtibus redimere neglexerit, minimè excuſatur. 8.

Minor ſine ſpe reſtitutionis tenetur, ſi non ignorantia, ſed dolo potius, & malitia non fecerit quod iure facere tenebatur. 9.

Delictum omiſſionis dolo admiſſum grauiſſimum eſt. 10.

Familiaris Sanct. Inquiſitionis ob crimen omiſſionis ſine dolo in officio ſæculari commiſſo ab Inquiſitoribus puniendus venit. ibid.

Don Alphonſus de Narbona *Authoris frater à* Carleuaiij *impugnatione defenditur. ibid.*

Quoties delictum eſt mixtum, quia partim in omittendo, & partim in committendo conſiſtit, ab ipſius pœna minor non excuſatur. 11.

Delicta mixta quæ ſint? ibidem.

QVAESTIO. XLV.

A delicto in omittendo vt quis excuſetur?

Diximus ſuprà *anno 10.* illa quæſtione, *qui doli capaces culpæ & peccati cenſeantur?* necnon & illa: *Quæ ætas deſideretur, vt ex quocunque delicto poſſit alicui ſaltim leuis, & extraordinaria pœna infligi?* multiſque alijs in locis proximum pubertati, ſiue annum decimum cum dimidio agentem, ſi maſculus ſit, & nonum cum altero 1 dimidio, ſi fœmina, delictum admittere, & 2 eo teneri poſſe. Nunc verò hoc ita temperari debere ſubiungimus, niſi delictum in omittendo & negligendo conſiſtat: quoniam huius criminis ea natura exiſtit, vt etiam puberibus, minoribus tamen quinto & vigeſimo anno, prorſus ignoſcat, *l. 2. C. aduerſus delict. l. minoribus, C. de his quibus vt indig. §. auth. captiui, C. de Epiſcop. & Cleric.* ex quibus, alijſque pluribus idem probat *Card. Albanus in lucubration. ad Bartol. in l. ſi ex cauſa, §. nunc videndum n. 2. C. de minor. Iguens* qui hanc opinionem communem vocat *in l. 1. §. impubes un 5. ff. ad Sillan. Anton. Gomez tom. 3. variarum cap. 1. num. 59.* vbi nouiter, & ſingulariter ex hoc infert, quòd minor in exilium condemnatus, ſi illud non impleuerit, poterit reſti- 3 tui, quia non adimplere exilium eſt delictum, quod in omittendo conſiſtit: ſed ideò exiſtimarem verius magis ipſo iure, quàm ope reſtitutionis eum fore tutum: conſentit *Proſper. Farinac. tom. 1. prax. criminal. q. 11. num. 28. Caldas Pereira in l. ſi curatorem habens, verbo, vel aduerſarij dolo, numer. 64.*

4 Contrarium nihilominus alij defendunt, & minores delictis etiam omiſſionis teneri, vt verius arbitrantur: ſic docet *Gloſſa in l. ſi ex cauſa*

in

in dict. §. nunc videndum in verbo ſubuenitur, ff. de minoribus, vbi aſſerit ita minorem ex delicto in omittendo obligari, vt nec reſtitutionis beneficio ipſi ſit opitulandum. Idem quoque ſentire videntur quibus magis placet hoc caſu eſſe minori reſtitutionis ſuffragium concedendum, cùm apertè ſupponant delicto eum affici, cuius pœnam oportet reſtitutione eludere. Ita exiſtimant *Fulgoſ. in l. ſi quis in tantam num. 11. C. vnde vi, Mateſill. ſingul. 164. Corſet. ſingul. 15. Tiraquel. tract. de pæn. temper. cauſ. 44. n. 43. Iul. Clarus in §. fin. q. 60. in princip. Menoch. conſil. 100. n. 282. iuncto n. 304.* qui quidem mouentur rationibus, de quibus per *Sforciam de reſtitution. in integr. quæſt. 80. art. 2. à numer. 9.*

5 Nec deſunt tamen Interpretes ita nauſeantis ſtomachi, vt nec primam, nec ſecundam opinionem retineant, ſed vtramque quaſi acidam & inſuauem prorſus euomãt, iucundius certiuſq; eximantes decimooctauo anno minores ſolũmodò à negligentiæ, & omiſſionis reatu eſſe omnino immunes. Quorum caput & dux *Bartolus* exiſtit *in l. ſi quis in tantam, C. vnde vi, & Iul. Clar. dict. §. fin. q. 60. in princip.* qui de proximis pubertati ſentire videtur, vt bene obſeruat *Sforcia d. loco num. 16.* cuius opinionis fundamentum deſumitur ex *d. auth. ſi captiui. C. de Epiſcop. & Cleric.* vbi à negligẽtia redimendi patrẽ ab hoſtibus ſolus ille filius excuſatur, qui nondum annum decimumoctauum exceſſerit.

6 Verùm quidquid hæc ſuadeant, à communi receptaque omniũ opinione, quæ habet, omnes omnino minores ante quintum & vigeſimum annum nullo omiſſionis crimine teneri, nequaquam erit recedendum. Tum quia frequentiori calculo approbata: tum, quia vrgentiſſima illa ratione fulcitur, nempe quòd negligentia prouenit ex ignorantia, *l. regula 9. §. ſed facti*, ibi: *ſed facti ignorantia ita demum cuique non nocet, ſi non ei ſumma negligentia obyciatur. ff. de iur. & fact. ignorat.* At minor quinque & viginti annorum etiã à iuris ignorantia excuſatur, *d. l. regula in principio*, illis verbis: *Quòd minoribus viginti & quinq; annis ius ignorare permiſſum eſt.*

7 Et meritò quidem, nam ius ſcire ad prudentes ſpectat, *d. l. regula. §. ſed iuris ignorantiam*, vbi eum nulla iuris ignorantia excuſari *Paulus* ſcribit, qui ſua prudentia eſt inſtructus: minor verò tantùm abeſt, vt ea ætate ſit prudens, quòd potiùs omnia imprudenter agat: rectè *Homer. Odiſſ. 7.*

Sic non ſperares iuniorem obuiantem facere,
Semper enim iuniores imprudenter agunt.

Hac de cauſa iure meritò, inquit *Paulus Zachias medicolegali lib. 1. tit. 1. quæſt. 6. num. 88*, à negotijs gerendis legibus eliminatur, & ad ſua propria gubernanda curator datur illi, *§. maſculi inſtit. de curatoribus.*

8 Hinc colligitur quantum cæteræ opiniones à iuſto rationis tramite deuient, vtpote quæ imprudẽtes iuueneſce delicto teneri cõtendũt, quo non niſi prudentes ſolẽt alligari, præſertim cũ nullo expreſſo iuris teſtimonio, aut probabili ratione fulciantur. Nam quæ ex *d. authent. ſi captiui* iuuatur ab ſpeciali illo caſu, perperam generalem ſententiam deſumit, ibi enim naturalis pietas vix patitur, vt ita diù filius à tam immani & reſupina ignorantia manente patre in captiuitate excuſetur: ideò Imperator ab vniuerſali regula, quã nos defendimus, hunc caſũ excipit, in reliquis expreſsè illã confirmans, vt patet ex illis verbis: *Qui tamen pro maioribus viginti & quinque annis hic accipiuntur.* Quaſi diceret, licèt aliàs in reliquis omiſſionibus & negligentijs, qui intra quintum & vigeſimum annum exiſtunt, maneant impuniti: attamen hoc caſu neglectæ redemptionis paternæ ex ſpeciali prouidentia minor octodecim annorum pro minore viginti & quinque vſurpatur.

Moderatur tamen communis hæc noſtra 9
opinio, vbi conſtare potuerit, non ex mora, & ſimplici ignorantia, ſed dolo & malitia minorem facere neglexiſſe quod iure, vel alia ratione facere tenebatur: tunc enim nec à delicto excuſabitur, nec, quod plus eſt, reſtitutionis beneficium merebitur, *dict. l. ſi ex cauſa, §. penult. ff de minorib.* cuius authoritate ſic profert *Caldas vbi ſuprà, verſic Interpretes, Sforc. dict. quæſt. 80. art. 3. num. 34.* vbi concludit reſtitutioni forè locum, ſi minoris dolus fuerit præſumptus, & non verus: vide *Surdum deciſ. 216. à num. 9.* Eſt enim 10
tunc cùm dolus adeſt, delictum omiſſionis grauiſſimum, vt eleganter docet doctiſſimus Frater noſter *Don Alphonſus de Narbona in 3. part. nouæ reccollect. lib. 4 tit. 1. l. 20. gloſ. 20. num. 119.* veluti & leuiſſimum, quando nullo intercedẽte dolo fit, vt *ibidem* chariſſimus Frater pluribus adductis *num. 119.* ideò numeris ſequentibus quaſi veriſſimum concludens *dict. l. 20. Recopilat.* quæ familiarem Sanct. Inquiſitionis in ſæculari officio, aut publico delinquentem, ab Inquiſitoribus minimè eſſe puniendum præcipit, tantũ in delictis cõmiſſionis, non verò in omiſſionis & negligentiæ, quæ leniſſima ſunt, eſſe ſubaudiendam: etſi aliud nouiſſimè placuerit *Carleualio de iudicijs lib. 1. diſputation. 2. num. 519.* vbi hanc ſententiã lapſum fratris noſtri appellat. Sed vereor, ne in hoc ipſe miſerè labatur, cùm ea potiſſimum ratione ab ea diſceſſerit, quia omittẽs facere id, ad quod ex præſcripto officij tenetur, delinquit, & quidem circa officium, quod *d. l. 20.* exigit, vt familiaris ſuo priuilegio fori non potiatur. Nam etſi verum fateear, vt & frater agnoſcit, negligentiã & omiſſionem in officio crimen eſſe circa officium, leue tamen eſt vbi ſine dolo: ideò non ex eorum numero, quæ in *dict. l.* excipiuntur, cùm tantum grauia & enormia, veluti læſæ Maieſtatis, proditionis, ſodomiæ & iſtiuſmodi in ea cauſa ſint: quod ſufficit, vt omiſſionis hæc crimina, licèt in officio admiſſa, Familiarem à proprio fori priuilegio non extrahant: quoniam illis tantũ criminibus illud tribuitur, quæ atrocitatem, & malitiæ exuberantiam præſeferunt, vt eleganriſſimis his verbis expreſſit frater noſter *ibidem num. 122. Ex quibus conſtat, quòd cùm crimina in officijs commiſſa ob eorum grauitatem excipiantur in concordia iſta, quemadmodum etiam & cætera*

alia cognitione Inquiſitorum ob grauitatem, quam præſeferunt, eximuntur: ideò eadem lex, ſeu concordia de his tantùm criminibus in officijs admiſſis, quæ in committendo conſiſtunt, videtur cogitaſſe, cùm grauiora ſint: non verò de his, quæ in omittendo verſantur, cùm leuiora multò appareant. Sed hęc verba aut non legit, aut intelligere noluit *Carleualius* reprehendendi libidine obcæcatus.

11 Sed vt cœptum iter proſequamur, ſuperior ſententia deinde etiam coercetur, vt per *Sforciam ibidem art.4. num.* 28. in delictis non meræ omiſſionis, ſed omiſſionis mixtæ cum commiſſione, vt eſt non fateri damnum culpa datum, & ſic incidere in pœnam dupli, vel aſportare merces per loca, & non ſoluere pedagium, & ſimilia. Hoc enim caſu minores à delicto non excuſantur, ſed poſſunt reſtitutione iuuari, vt patet ex *dict. l. ex cauſa, verſic. Sed ſi,* & in §. *penult. eiuſdem legis.* Et reddit elegantiſſimam rationē *Sforcia,* his verbis: *Quando verò aliquid fit, ſed in facto illo aliquid omittitur, cuius omiſſio delictum eſt in illo facto, licèt iuris igorantia omiſſum ſit, quia tamen delictum iam factum eſt, non poteſt reddi non factum propter iuris ignorantiam, & ſic non poteſt dici potiùs iuris ignorantia quam delictum, vt dicitur in caſu præcedenti, ſed potiùs delictum propter iuris ignorantiam commiſſum: quo caſu læſio adſit neceſſe eſt: ſed quia omiſſio huiuſmodi ex negligentia, vel iuris ignorantia potiùs præſumitur in minore, quàm ex dolo, ſubuenitur ei ope reſtitutionis.*

Cætera verò, quæ ad præſentem quæſtionem ſpectare videntur, ſuis locis diſperſa inuenies, nec enim libuit ea hic denuo tranſcribere.

SVMMARIVM.

APparitores olim iuuenes fuere. 1.

Ætas apparitoris, Celeris, Lictoris, ſiue Alguaceli, & Oſtiarij, viginti & quinque annorum eſſe debet. 2.

De iure noſtro octodecim annorum ætas completa ad hæc munera ſufficit. 3.

QVAESTIO XLVI.

De ætate Apparitoris, Celeris, ſeu Lictoris, quem noſtri Alguacelum vocant?

1 HVius officij adminiſtratores iuuenes fuiſſe, ab ipſo vrbis conditore Romulo *Plutarchus in ipſius vita* recenſet, his verbis: *Habuit autem lectos iuuenes ad cuſtodiam ſui corporis, ijque quòd Regi quotidie præſto forent, à celeritate miniſterij Celeres nuncupati, &c.* notat *Petrus Gregor. ſyntagmat. lib. 47. cap. 40. num.* 10. & *Bobadilla in Politic. lib. 1. cap. 13. num* 6. ſed neuter eorum iuuenilem hanc ætatem certo annorum numero
2 definijt. At ego viginti & quinque annorum de iure communi eſſe conſtituo, nam Lictoris, ſiue Alguaceli, & Oſtiarij, nobis *Portero*, cuius meminit *Petrus Gregorius dict. cap. n.* 25. munus perſonale eſt, vt ex ſe patet: perſonalia verò munera non niſi à maioribus, vbi eorū copia ſuppetit, geri poſſunt, veluti ſuprà *hoc eodem anno* probauimus.

Cæterum apud noſtros licèt ex *Toletana l. 17. tit. 3. lib. 7. noua recollect.* ad eiuſmodi officium 3
viginti anni compleri deſiderarentur, *lege* tamē 16. eiuſdem tituli hoc fuit certis de cauſis immutatum, & ad annos octodecim elapſos Apparitoris, ſiue Alguaceli ætas reducta, vt ex verbis ipſius ſatis liquidò commonſtratur.

SVMMARIVM.

ANnum decimumoctauum legitimam ætatem eſſe procuratoris ad iudicia putant multi 1. *& ſeq.*

Minor vbi procurator admittitur, non poteſt de rato promittere. 3.

Minorem viginti & quinque annis non poſſe ad iudicia procuratorem conſtitui, communis docet. 4. *&* 16.

Minori procuratori, & ipſius fideiuſſoribus datur reſtitutio. 5.

Aetas viginti & quinque annorum legitima appellatur. 6.

Bonifacij Octaui nullus error deprehenditur in compilatione ſexti libri decretalium. 7.

Minorem conſenſu partium, vel exceptione non repulſum poſſe in iudicio procuratorem eſſe, multi docent, 8.

Contrarium vt probabilius recipitur. 16.

Si à principio litis procuratori exceptio minoritatis non obijciatur, ex poſtfacto minimè obijci poterit, 9. *& ſeqq. ſed contrarium eſt verius.* 15.

Minor procurator, de cuius mandato conſtat, non reſtituitur. 11.

Verius eſt, etiam non repulſum minorem procuratorem eſſe non poſſe, & proceſſum cum ipſo agnitū, nullius eſſe momenti. 12

Verbum Nequeo *includit omnem potentiam, ſiue iuris, ſiue facti.* 13.

Vbi certa ætas requiritur, actus ante illam ætatem factus nullius eſt roboris. 14.

Iuſtitor, qui etiam minoris ætatis eſſe poteſt, circa negotia ſuæ adminiſtrationis ante quintum & vigeſimum annum in iudicio vt procurator eſſe non poterit. ibid.

Minor poteſt vt defenſor abſentis ad allegandas cauſas abſentiæ in iudicio comparere, non verò vt vel ipſius nomine actionē intendat, vel excipiatur. 17.

In cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis minor procurator apud acta eſſe non poterit. 18.

In remedio retinendæ ordinario minor vt procurator non admittitur. 19.

Minor iurans ſe nullius iudicialis actus reſtitutionē poſtulaturum, eſt legitimus procurator. 20.

Minor cū iuramento eſt legitimus procurator, ſi fuerit ab aduerſario admiſſus, ſecus ſi recuſetur. 21.

Minor & fœmina coram arbitro procuratorio munere fungi poſſunt. 22.

QVÆSTIO XLVII.

De ætate procuratoris ad iudicia?

HVius diſquiſitionis expoſitio impeditior 1
eſt, quàm vt facilè quis ſe inde extricare poſſit: adeò enim penè innumeris ac diuerſis

Glo-

Gloſographorum ſententijs implicatur. Nonnulli ad litem procuratorũ ſtatuunt eſſe poſſe eum, qui ætatis annum decimum octauum attigerit, illo *Vlpiani* reſponſo innixi in *l. minor. 51. ff. de procurat.* vbi minori viginti & quinque annis alium iudicio defendenti, & circumſcripto reſtitutio indulgetur. Nimirum quia rectè comparuit, & iudicatum ſolui cautione, vel ſtipulatione fuit obligatus: quod etiam probari contendunt ex *Iuſtiniani Imperatoris* deciſione *in §. eadem, verſic. final. inſtit. quibus ex cauſis manumit. non poſſ.* Quam omninò de procuratore ad lites accipiendam eo teſtantur, quia de ſeruo manumittendo agitur, vt procurator fiat, quæ vix manumittendi cauſa eſſe poterat, ſi de procuratore rei familiaris, vel ad negotia loqueretur: cùm vt alibi docuimus, cuiuſcumque ætatis, etiam ſeruus huic muneri deputari poſſit: ad iudicia verò niſi liber, & legitimæ ætatis, ideſt ſeptem & decem annorum inutiliter conſtitue-
2 retur: quemadmodum interpretandam *l. exigẽdi. 52. C. de procurat.* cenſent, vbi legitimæ ætatis hominem ad litium defenſionem exoptat. Deinde quia eadem ætate quis aduocationis honore fungi poteſt, quod longe grauius, & altioris gradus eſt, *l. 1. §. initiũ de poſtulando. Nouella Valentiniani eodem titulo,* quibus hanc ſententiã toto nixu defendunt ex antiquioribus *Iacob. de Arena, & Oldrad.* vt refert *Bartol. in dict. l. minor, & in dict. l. exigendi, Manſuerinus in practic. titulo de procurator. num 19. Iacob. Cuiacius obſeruat. iuris lib. 22. & ad titulum de diuer. & tempor. præſcript. cap. 29. & lib. 11. Pauli ad edictum in l. cum mandato. 23. de minoribus, Hugo Donel. commentar. lib. 18. c. 3. Hotomanus in §. 5. inſtitut. quibus ex cauſ. manumit. non licet, Hieron. Treuler. diſput. ſelect. part. 1. diſput. 9. theſi. 5. Iulius Patius legum concil. centur. 2. quæſt. 16. Euer. Bronchor. in aſſertione 35. centur. 1. Buſ. 6. ſubtilit. 6. Giphanius in dict. l. minor. 51. de procurator. n. 11. Rulan. de commiſ. part. 1. lib. 4. cap. 13. num. 13.* & eam tenere videtur *Octauian. Simõ-*
3 *cellus, tractat. de decretis lib. 2. tit. 6. inſpect. 9. n. 91.* dum ex *Speculatore lib. 1. partit. 2. titulo de actore in principio num.* 10. ſingulariter reſoluit minores in iudicio procuratoris officium exercentes non poſſe alterius nomine agentes de rato promittere.

4 Oppoſitam ſententiam, videlicet minorem 25. annis litem in iudicio alterius nomine, ſiue intendere, ſiue excipere nõ poſſe, Scribentium communis ſchola tuetur. Primò, quia ante illam ætatem minores, etiam in propria cauſa legitimam perſonam non habent conſiſtendi in iudicio, *l. 2. C. qui legit. perſon. ſtand. in iudic. hab. l. neque tutores. 11. C. de procuratoribus,* notat ex pluribus *Gailius obſeruat. lib. 2. obſeruat.* 108. *num.* 1. & nos latè probauimus. Igitur nec alterius defenſionis cauſa intercedere poterit. Cui enim ferendum eſt eundem abſentis eſſe procuratorem, & alterius procuratoris ſolicitudine in propria lite indigere? innuit *l. nemo. 5. C. de legit. tutel.*

5 Secundò vrget conſideratio eiuſdem *l. minor. 51. de procurat.* vbi minor viginti & quinque annis ſi defenſor exiſtat, defenſor idoneus non eſt, quia ob lubricum ætatis & ipſi, & fideiuſſoribus eius per in integrum reſtitutionem ſuccurritur.

Tertiò accedit authoritas *d. l. exigendi 12. C.* 6
de procurat. in cuius ſerie filius, qui ſe paternæ defenſioni obtulerat, ob hoc quidem à procurationis officio rectè depellitur, quod necdum legitimam ætatem compleuerat. Ergo cùm illa tantùm legitimæ ætatis nomen mereatur, quæ quintum & viceſimum annum exceſſit, *l. vltim. C. de his qui ven. ætat. impetrau.* notat in propoſito *Accurſius in dict. l. exigendi,* cuius ſupra *hoc anno 17. q. 1. à num. 17.* plura tradidimus, conſequens eſt, huiuſmodi annorum numerum in iudicio procuranti conuenientem, aut neceſſarium eſſe.

Succurrit quartò S.P. Bonifacij VIII. reſponſum *in cap. qui generaliter. 5. §. licet, de procurat. lib. 6. Licèt autem,* inquit, *quis poſt 17. annum procurator ad negotia licite deputetur, ad iudicia tamen niſi maior 25. annis fuerit, deputari nequibit,* cui ex amuſſim adſtipulatur Hiſpanicum noſtrum ius in *l. 19. tit. 5. part. 3. ad calcem.* in illis verbis: *E aun dezimos, que los perſoneros que ſon dados para recaudar coſas fuera de juizio, que cumple que ſean de edad de diez y ſiete años. Como quier que los otros que ſon pueſtos para demandar, ò reſponder en juizio, deuen de ſer alomenos de edad de veinte y cinco años:* & *lex 9. tit. 10. lib. 1. fori.* Igitur cùm ita expreſsè ætas viginti & quinque annorum in procuratore ad iudicia à legibus ſit præſcripta, niſi à reſupino nimis & hebetis ingenii cauillari hæc opinio non poterit: quare nec demirari deſinam totius iuris peritiſſimum *Iacobum Cuiacium dict. loco,* ita propriæ ſententiæ amore flagraſſe, vt nec veritus fuerit eius propugnandæ cauſa ſummo Eccleſiæ literatiſſimo Antiſtiti Bonifacio VIII. inſcitiæ, & parum verſati teterrimam notam inurere: probroſum quippe tanto viro facinus, maximè cùm ita ſexti libri Decretalium compilationem edidiſſe *Ioannes Lecirier tractat. de iure primogen. lib. 1. quæſt. 25. verſic. Octauo,* teſtetur, vt nullus in eo error inueniatur.

Huic opinioni, quaſi certiori omnes calcu- 7
lum addiderunt, ex vetuſtioris Iuriſprudentiæ Patribus *Accurſ. in dict. l. minor, & in dict. l. exigendi, Bartol. ibidem num. 9. Placent. in ſumma Codic. lib. 2. tit. 13. Angel. in dict. l. minor num. 2. Iaſon in rubric. C. de procurat. nu. 5. Bertuchinus in repertor. verbo minor procurator, Hoſtienſ. in ſumma tit. de procurat. §. quis dari in princip.* Ex recentioribus *Vantius de nullitat. ex defectu inhabil. ſeu mandat. num. 133. Lancellot. inſtit. Canonic. lib. 3. tit. de procurat. §. poteſt autem. Quintil. Mundoſ. de ætate minori cap. 5. n. 65. Ioan. Monach. in defenſ. iuris tit. 5. num. 12. Petr. Gregor. ſyntagm. lib. 49. c. 4. num. 11. Didac. Couarru. in c. tua nu. 4. de teſtam. Montal. in l. 9. tit. 10. lib. 1. fori, Cuſſaneus in conſuetudin. Burgundiæ rubric. 4. §. 5. num. 40. Franc. Pollet. hiſtor. fori Roman. lib. 9. c. 7.* vbi *Broidaus in corol. num. 3. Card. Tuſch. practic. concluſ. lit. P. concl. 810. nu. 2. Caldas in l. ſi curatorem verbo, hunc contractum, numer.*

Digitized by Google

mer.36 & 39. *Pete.Faber in l.2. de regul.iur.* ibidem *Philipp.Matthaus num.26.cum ſeqq. Borrell.* quamplurimos referens *in ſumma deciſion.tit.66. de procurator. num.39.* & deinceps, *Moditius dubit.iuris lib.2.§. prudentum reſponſa,dub.11. n.17. Sicard.in dict.l.exigendi num.19. Vveſembec.in parat.titulo de procurat.nu.4. Thom.Sanchez de matrim.lib.3.diſputat.41.num.8. Anton.Faber in Iuriſprud.Papin.tit.6.princip.7.illat.14.Lucarinus de fiduciaria tutela c.6.nu.21. Gutierrez de iurament. confirmat.3.p.c.11.num.1.Amator Rodericus de modo & forma examin.proceſſ.c.3.n.2. Anton.Gomez in l.33. Tauri in fine*, vbi communem affirmat, *Rebellus de obligat.iuſtit.lib.17.q.vnic.num.11.Hieron.Bucaron. de different. inter iudic.ciuil.& criminal.different.142.nu.28.cum ſeqq. Ioan.Maria Novarius in collectan. decis.in pragmat. Regni Neapolitan. collectan. 116. num. 10. Didacus de Cuellar tractat.de manum:ſſ. part.2. numer.72. Ludolphus Scraderus in ſelectiſſimis iuris quæſt.tom.1.tit.6.n.6.* & nouiſſimè *Ludouic.Poſtius tractat.de manutent. obſeruat. 67. num. 3.*

8 Sunt etiam qui mediam viam amplectentes ita demum minoribus viginti & quinque annorum in iudicio procuratorio nomine experiri permiſſum obſeſſentur, ſi vel ab aduerſario admittantur, vel negligenter exceptione non arceantur. Quo caſu nec acta de nullitate accuſari poſſe, nec eluſorium iudicium reddi tenuerunt *Ioan.Andr. in dict.cap. qui generaliter. §. fin. & in cap. non iniuſtè,de procurat.lib.6.* quem ſequitur *Aegidius Bellamer.tit de procurator.deciſ. 143* cui ſubſcripſerunt *Simon de Regno. Robert. de Straton.Guilardus de Nona Eccleſia*, Auditores Rotæ Romanæ, nouiſſimè *Oſuald.lib.18.Donel. cap.3.lit.F.* mouenturque authoritate *dict.l.exigendi.12.C.de procurator.* vbi Imperatores eo Fotonem increpant, quòd nec dum legitimæ ætatis filium à procuratoris officio licèt iuſtè depuliſſet, cùm multò iuſtius fuiſſet huiuſmodi defenſorem audire, quàm abſentem quaſi contumacem & indefenſum, graui condemnatione afficere: ergo niſi minor exceptione dimoueatur, in iudicio comparere, abſentemque defendere poterit.

9 Cæterùm, quia prohibitus procuratoris officium exercere, niſi re integra de impedimento objiciatur, cum eo tanquam cum legitimo procuratore lis terminanda erit, nec exceptioni poſteà cauſa iam conteſtata locus patebit, *l.ita demum.13.C.de procurat.* & probatur, quia fæmina iure ciuili à procuratione arcetur, *l.neque fæmina,ff. eodem titulo*, & tamen acta cum ea vim obtinebunt, ſi non fuerit à parte de impedimẽto oppoſitum, vt *in dict. l. ita demum* obſeruauit *Gloſſa*, & notarunt pleriquè, quos refert *Bellamera dicto loco*. Quare cùm nulla diuerſitatis ratio inter minoris & fæminæ prohibitionem aſſignari poſſit, ſequitur quòd quemadmodum iſta niſi exceptione repellatur, procuratrix eſſe permittitur: ita & ille non depulſus vt procurator in iudicio litem proſequi valebit.

10 Rurſus ideò minorem idoneum procuratorem eſſe *Vlpianus* negauit in *dict. l. minor 51. de procurator.* ne pars aduerſa reſtitutionis incommoda pateretur, cùm ipſi, & fideiuſſoribus eius per in integrũ reſtitutionẽ ſuccurratur. Sed hæc ratio ceſſat quoties per illum ſtetit quominus exceptione minor ab officio detruderetur: igitur iuri pro ſe introducto tacitè renuntiaſſe videtur, quod iura patiuntur, *l.penultim.* cum ſimilibus, *C.de pactis*, ac per conſequens, non oppoſita exceptione, nil minori obſiſtet, vt tanquam procurator in iudicio litem experiri poſſit.

11 Deinde, quia hoc reſtitutionis periculum deficit in procuratore ad iudicia, de cuius mãdato conſtat, quo caſu non reſtituitur minor, cùm imputare ſibi debeat, qui talẽ procuratorem elegit, cuius fragilitate aut inſcitia litem perdidit, *l.cum mandato.ff.de minorib.* Igitur non oppoſita exceptione minoris ætatis nulla ratio ſuadet minorem à procuratione arcendum.

12 Verùm hanc opinionem meritò reprobarũt *Vantius de nullitate ſententia ex defectu inhabilitatis, ſeu mandati, numero 133. Zang.de exceptio.part. 2.cap.8.num.24.* & latiſsimè alios referens *Alex. Trentacinq. dict. lib. 2. practicar. reſolut. titulo de procurat. reſolut.3.num. 36.* Tum quia cùm quis neque per ſe neque per alium comparere in iudicio non poteſt, etiamſi de nullitate, vel defectu nõ excipiatur, iudicium eſt irritum, *Bartol. in l.filiusfamilias, §.veterani,ff.de procurat. argum. l. 2. ff de procurat.* Sed minor pro ſe in iudicio eſſe non poteſt abſque curatore, *l. clarum, C. de authoritate præſtanda, cap. ſi annum, de iudic. lib.6.* nec pro alio, *dict.l.exigendi & dict.l. minor.* ergo etiamſi nõ opponatur, proceſſus cum eo geſtus nullius effectus erit.

13 Tum etiam, quia text. *in dict.cap. qui generaliter,§ fin.* vbi dicitur, quòd minor procurator conſtitui non poteſt, vtitur verbo illo *nequibit deputari*, cuius illa vis eſt, vt includat omnem potentiam, ſiue iuris, ſiue facti, *Ioan. Andreas in cap.cum plures de offic.delegat. in 6.* ergo etiamſi non repellatur minor, ad agendum inhabilis
censebitur. Eſt itaque tertia ratio, nam quotieſ- 14
cumque ad aliquem actum certam ætatẽ iura expoſcunt, actus ante prædictam ætatem operatus nullius eſt valoris, *cap. literas 4. cap acceſſit 5.de deſponſat.impuber.cap.1.in princip.de regularibus lib.6.* Sed procuratoris ætas à lege determinatur, vt ex *dict. cap. qui generaliter* patet: igitur
ante illam, etiam lite iam conteſtata, etſi non 15
excipiatur, minor vtilitèr procurator eſſe non poterit: maximè quia in quacunque litis parte ætatis exceptio opponi poteſt, *Bartol. in dict.l. minor, Salicetus & Fulgoſius in dict. l. ita demum Alexand.Iaſon,& Paulus de Caſtro in dict. l.exigẽdi, Alex.Trentacinq.dict. loco num.36.*

16 In hac opinionum diuerſitate quid ſecurè amplectendum ſit, non facile fuerit definiſſe: fatendum tamen erit ſecundam opinionem & iure & ratione longè probabiliorem videri, cùm ita expreſsè ætatem viginti & quinque annorũ leges deſiderent, vt vix poſſit tergiuerſationi eſſe locus. Quare huius ætatis minorem prorſus ab officio repellendum affirmo, non ſolùm iure communi, verùm & noſtro Regio inſpecto:

cuius

cuius definitionis vis adeò protenditur, vt in-
ſtitor, ſiue ad negotia deputatus procurator,
qui cuiuſcumque ætatis eſſe poteſt, etiam in ne-
gotijs, ad quæ conſtitutus eſt, in iudicio, ſi mi-
nor 25. annis fuerit, experiri non poſſit. Ita
*Ægidius Bellamera dict. deciſ. 143. in principio, Mõ-
talaus* alios allegans *in l. 9. tit. 10. lib. 1. fori litera
A.* quemadmodum neque perſonam habere ſtã-
di in iudicio nomine alterius, etſi aduerſa pars
modò non contradiceret, verùm & aſſenſum
præſtaret, argumento eorum, quæ ſuprà tradidi-
mus, obſeruauit *Rota deciſ. 37. de procurat.* aliàs
800. *in antiquis*.

17 Et procedit prædicta reſolutio, non ſolù m
in procuratore, verùm & in defenſore, qui abſq;
mandato abſentem, vel impeditum in iudicio
defendit, dummodò actionem nomine illius
vel intendat, vel excipiatur, *dict. l. minor. 51. ff. de
procurator.* docet *Caſſaneus in conſuetud. Burgũd.
rubric. 3. num. 42. Donell. lib. 18. commentar. cap. 11.
ad finem, Anton. Faber, ibidem, Philip. Mattæus in
d. l. 2. §. 1. in 29. Iulius Pacius legũ conciliat. centur.
2. q. 16.* Nam ſi tantum in iudicio comparet, vt
abſentiæ, infirmitatis, vel alterius impedimenti
cauſas exponat, etiam minor viginti & quin-
que annorum idoneus defenſor eſt, quẽadmo-
dum & fœmina, *Bartolus in l. penult. §. ad crimen
num. 27. ff. de publ. iudicijs, Odofred. in dict. l. minor.
Hieron. Bucar. de different. differ. 145. num.* 7.

18 Quod non ita generale eſt, quin nonnullis
in caſibus huius ætatis minores in procurato-
res eligi, & in iudicio comparere ſit permiſſũ,
vt in cauſis beneficialibus, & momentaneæ
poſſeſſionis notat *Philippus Francus in dict. cap.
generaliter, §. fin.* quem ſequitur *Puteus deciſ. 155.
num. 2. lib. 1. Nicolaus Boer. deciſ. 350. nu. 4. Cæſar
Contard. in l. vnic. limitation. 8. num. 21. C. ſi de mo-
ment. poſſeſ. Ferrerius ad Guid. Papæ deciſ. 35. Bor-
rel. in ſumma deciſ. dict. titulo de procurator. nu. 46.
Alexand. Trentacinq. vbi proximè num. 40.* qui pu-
pillum affirmat pubertati proximum hoc ca-
ſu legitimam perſonam habere ſtandi in iudi-
19 cio. Idem de momentanea poſſeſſione loquens
tenet nouiſſime *Ludou. Poſtius dict. tractat. de ma-
nuten. obſeruat. 67. à nu. 1.* vbi id ſingulare notat,
quamuis in remedio retinendæ ordinario ne-
quaquam minor vt procurator admittatur, ex
Aranoch. de retinend. remedio 3. num. 452.

20 Deinde ſuperius prolatum locum habere non
poterit, vbi minor iuraſſet ſe nullius iudicialis
actus occaſione reſtitutionem poſtulaturum:
nam illa iuramenti vis eſt, vt quem nondum
legitimam ætatem expleuit, ætatis legitimæ, &
neceſſariæ efficiat, *authentic. ſacrament. puber.* vbi
*Bartol. C. ſi aduerſ. vendit. & in l. minor C. de procu-
rat. Speculator. titulo de actore, §. 1. verſic. Quod ſi
minor, Iaſon in dict. authent. ſacramẽt. pubert. Alex.
in dict. l. exigendi, Guidon Papa q. 35. & 494. Bohe-
rius deciſ. 92.* quòd dupliciter declarauit *Trenta-
cinq. num. 38.* Primò, ſi iuramentum in futurum
conciperetur, nam ſi in præſens, vel præteritum,
illo non obſtante in integrum reſtitutio com-
peteret, vt ſi confeſſus eſt poſſeſſionem cum iu-
ramento eſſe veram, *Bartol. conſil. 101.* incipiente
*Girald. nu. 10. Angel. in l. 1. ff. ſi quis in ius vocatus,
Felinus in cap. P. & G. de officio delegati.* Secundò,
ſi iuramento præſtito minor fuiſſet admiſſus, 21
nam ſi ab aduerſario recuſaretur, nec iuramen-
tum illum ad litem habilitare poterit, vt ex
Bartolo & Baldo ibidem docet prædictus Autor.
Cæterùm coram arbitratore minor, quemad- 22
modum & mulier, procurare poteſt, ea nimirũ
ratione, quia propriè non eſt iudex, neque ex-
ceptiones audit declinatorias Ita *Baldus in cap.
ſi pro debilitate, num. 12. de officio delegati. Marcus
Mantuan in gloſſario claſſe 2. cap. 13. num. 3.* Et de-
mùm alijs caſibus minor in iudicio procurator
admittitur, de quibus ſatis per *Innocentium in
cap. ex parte, de reſtitut. ſpoliat. Vantius vbi ſuprà
num. 35. Trentacinq. d. loco*.

SVMMARIVM.

*SYndicus maior quinque & viginti annorum eſſe
debet.* 1.
Syndicus quare ita appelletur? ibid.
Procuratoris & ſyndici officium, penè idem eſt. 2.
*Syndicus ad denuntianda maleficia deputatus, vigin-
ti & quinque annorum eſſe debet.* 3.
*Mulier ſyndicatus officium ſaltim inter fœminas,
exercere poteſt, & quare?* 4.
*Eadem ætas requiritur in nominato, quæ in nomi-
nante deſideratur.* 5.
Pupillus non habet vocem in electione ſyndici. 6

QVAESTIO XLVIII.

De ætate ad ſyndicatus officium?

Syndicus à Collegio, Vniuerſitate, vel alio 1
corpore, ſiue vt actor, vel defenſor conſtitu-
tus, *l. 1. l. vltim. §. defenſores, ff. de munerib. & honor.*
ſiue ad maleficia denuntianda deputatus (id
enim ipſius nominis ſignificatio euincit, ſyndi-
cus itaque ſic appellatur, quaſi ſingulorum cau-
ſas dicens, *cap. 1. extra de ſyndic. Gloſ. in l. 1. §. qui-
bus autem, verbo ſyndicum, ff. quod cuiuſque vniuer-
ſit. nomine,* tradit *Nicolaus Loſeus de iure vniuerſit.
p. 2. cap. 1. num. 40.*) vtroque caſu niſi maior vi-
ginti & quinque annorũ eligi optima ex cau-
ſa prohibetur. Nam cùm ad ciuitatis defenſio-
nem, & vt illam in iudicio tueatur, ſit creatus,
qui ſe ipſum, nec alium procuratorio nomine
defendere poteſt, vix vniuerſitatis defenſioni
ſufficiet. Maximè cùm procuratoris, & ſyndici 2
officium tanta ſimilitudine cohæreant, vt penè
idem ſint, *l. item 6. §. actor. ff. quod cuiuſcumque
vniuerſitatis nom.* notat *Nicolaus Loſeus vbi ſuprà
num. 44. Hieron. Bucaron. de different. inter iudic.
ciuil. & criminal. different. 142. num.* 30. Minor
enim, vt iamiam alibi probauimus, in publicũ
prodire & ſuo vel alterius nomine vetatur: igi-
tur ſyndicatus officium minimè exercere po-
terit.

Si verò ad denuntiandum maleficia deſigne- 3
tur, non ſufficere inquit *Baldus in l. exigendi nu.
3. C. de procurat.* ſi decimumſeptimum annum
exceſſerit, niſi & viginti & quinque maior exi-
ſtat,

ſtat, ſubſcribunt *Dinus in l.de pupillo, ff. de operis noui nunt.* idem *Bald. in l.1 num.2.C.in quibus cauſis in integrum reſtitut.non eſt neceſſaria, Speculator de ſyndico, verſic.Sed tui, Bertachinus* vbi mendoſè legitur, *verbo minor procurator, verſic.3.fol.mihi 168. Hieron. Bucharon. dict. tractatu different. 142.num.30.* ſubdit enim *Baldus* rationem, etiam ſuperiori dubio accommodatiſſimam, quia iſti ſyndici debent intereſſe iudicio, & ſuas denunciationes proſequi, *l.ab accuſatione 6.§.nuntiatores ff.ad Senatuſconſult.Turpilian.* notat ibidē *Gloſſa verbo nuntiatores*, aliamque nec minus validiorem inſinuat *in l.de pupillo num.3 ff.de operis noui nuntiat.* vbi tenendum menti bis præcipit, minores viginti & quinque annorum ſyndicos ciuitatum eligi non poſſe. nimirum quia minores ad publica officia admitti probibentur, in quibus poteſt damnum emergere. quemadmodum in ſyndico euenire poteſt, ſi huius muneris pericula & onera, quæ congerit *Bucaronius dict.loco num.31.& ſeqq.* attentè perſcrutentur.

4 Nec refragatur, quòd quemadmodum mulierum fragilitati, & indiſcreto iudicio permittitur munus ſyndicatus agnoſcere, teſte *Ioanne de Platea & Luca de Penna in l.1.num.2.C.de mulieribus in quo loco, &c.lib.10. Bucaron. dict. different.142.num 32.ad finem*, ita ſimiliter & minoribus, quorum eadem mentis infirmitas & conſilij eſt, vt ex *Corneo, & Imola* tradit *Socinus Iunior conſil.50.num.4.lib.3.Sfore. Oddus de reſtitut. in integrum quæſt.1 num.32* eodem munere fungi meritò indulgendum erat: quia hæc difficultas facilè ſubuertetur, ſi inſpiciatur mulieribus (legitimam ſcilicet eandem 25. annorum ætatem excedentibus) tantum ſyndicatus officium eo conceſſum eſſe vt inter eiuſdem generis fœminas crimina admiſſa denuntient, & hoc quippe fauore reipublicæ, ne mulierum abditiſſima, & in occulto ſæpius patrata delicta, viriſque incognita, impunitate ingraueſcant: cū vix credibile ſit, vel hæc ab ipſis mulieribus ignorari, vel quod certius eſt, cognita ab ipſis taceri poſſe.

5 Et conducit ſuperiori prolato, quòd ferè ſēper eadem ætas in conſtituto, quæ & in conſtituente deſideratur, maximè vbi de nominādo, ſiue eligendo procuratore ad iudicia contenditur, vt ex *Tuſche* & alijs ſuo loco meminimus. Sed vt Decuriones ciuitatis ſyndicum creare poſſint; neceſſariò vnuſquiſque viginti & quinque annorum eſſe debet, ex doctrina Speculatoris *titulo dē ſyndico, §.1.colum. 2. verſic. Sed cuius ætatis*, quam ſequitur *Ioan. Andr. in dict.l. de pupillo*, vbi communiter omnes, pręcipuè *Baldus &*
6 *Bartolus*, qui expreſsè fatentur pupillum non habere vocem in concilio, in electione, vel in conſtitutione ſyndici. Idem probat *Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verba hunc contractum, num. 41.verſic. Et propterea, C.de in integrum reſtitut. minor.* Igitur ſyndicus minoris ætatis quàm viginti & quinque annorum ab ordine Decurionum deputari nequaquam valebit.

SVMMARIVM.

Minor annis viginti & quinque procuratorem ad iudicia conſtituere nequit. 1.

Procurator ad reſignandum non niſi à maiore poteſt nominari. 2.

His omnibus caſibus poteſt minor iam pubes procuratorem conſtituere, in quibus eſſendi in iudicio perſonam habet. 3.& 13.

Licèt minor fuerit ſuper ætate diſpenſatus, tamen procuratorem conſtituere nequit. ibid.

Si dato inutiliter procuratore à minore, ſententia fuerit in ipſius fauorem, ſiue in totum, ſiue pro parte lata, ſaltim pro parte vtili conſiſtet ſententia. 4.

Minor etiam pupillus, cum tutore vel curatore optimè procuratorem conſtituit. 5.

Tutor ſolus, vel curator ſine pupillo, aut minore non dat procuratorem. ibid.

Nominatio tutoris, vel curatoris ſimul, cum ipſius mandato, in cauſis minorum exhiberi debet. 6.

Procurator à minore debitè conſtitutus, an finita tutela, vel cura reuocatus cenſeatur? 7.

L.ſi quis mancipijs 17. §. ſi impubes, ff. de inſtitor. actione, explicatur. 8.

Actio non niſi certis de cauſis in iure expreſſis enaſcit. 9.

Ratio aſſignatur, quare minoribus nominatio procuratoris interdicatur. 10.

Nominatio procuratoris ad negotia minori iam puberi iure competit. 11.

In cauſis poſſeſſorijs, dummodò ſimul de proprietate non agatur, minor procuratorem nominare poteſt. 12.

Si in procuratoris nominatione minor ſe maiorem dixerit, aut iuramentum appoſuerit, valet nominatio. 13.

Procurator cum authoritate à minore datus, poteſt abſque noua ſolemnitate pro minore cauere. 14.

QVAESTIO XLIX.

Vt Procuratorem quis conſtituere poſſit?

CVm enim minor ſuo ipſe nomine in iudi- 1
cio experiri nequeat, vt proprio loco pluribus adſtruximus, nec liti ſuæ ſolùm procuratorem conſtituere poſſe, apud Scribentes communiter inualuit. *l.neque 11 §. pupillus, l.non eo minus 14 C.de procurator. l.3.tit.5.part.3. l.9.* ſic interpretanda *tit.10.lib.1.fori*, notant *Gloſſographi* ubique, *Marcus Mantua in æquilibrio ad l. non eo minus, Quintilian. Mendoſ. de ætate minori q.9. per totam, Petr.Greg r ſyntagmat.lib.49. c.4. n.4. & ſeqq. Card.Tuſchus practicar.concluſ.iuris l.t.M. concluſ.261. Petr.Anton. Anguiſol.lib.3.conſil.32. num.32. Seraphin. deciſ.1259. num.2. Monach. in practic.iudic.p.6.c.3. num.6. Oſuald.lib.18. Donelli cap.12. lit.V. Leonard.Galganet. de iure publico lib.2.tit.10.num.20. Maceratenſis lib.1. reſolut.96. num.3.* vbi ex pluribus hac ætate minorem ad
reſignandum procuratorem conſtituere non 2
poſſe defendit, præter quàm in caſibus, quibus ſine tutore vel curatore legitimam habet perſonam

ſonam ſtandi in iudicio, vt cùm relatis obſer-
narunt *Palacius Rubeus in cap. per veſtras*, §.28.
n.5. ad calcem, ſicque erit accipiendus *Borellus*
3 *in ſumma decif. tit.66. de procurator. n.29.* Vtputa
in cauſis beneficialibus, ſpiritualibus, necnon
& dependentibus ab eiſdem, *cap. ſi annum*, vbi
frequenter omnes, *de iudicijs lib.6.* quemadmo-
dum & in controuerſijs decimarum, fructuum
beneficiorum, ſuper dote, & in cauſa matri-
moniali, in quibus omnibus minor 25. anno-
rum, maior tamen 14. poteſt per ſe in iudicio
agere, vel conuenire. Ita Ioannes à Monteale-
gre *lib.1. prax. ciuilis cap.5. num.12. vſque ad 16.*
& probant omnes ſupra relati, dummodo pu-
bertate inquam non ſit minor. Nam ſi deci-
mumquartum annum non attigerit, etiamſi
fuerit ſuper ætate diſpenſatus, ſine decreto ad
iudicia procuratorem conſtituere non poterit,
Ferretus conſil. 282. n.1. vol. 2. Si verò in alijs
procuratorem dederit, & ſententia in eius fa-
4 uorem ſit lata, non ideò quod dari non potuit
procurator, qui non eſt reiectus, inualida erit,
d. l. non eo minus. Nam minoribus ætas in dam-
nis ſubuenire, non in rebus proſperè geſtis
obeſſe conſueuit. Cæterum ſi pars ſententiæ
pro minore, pars contra eum, vt fieri poteſt, ſit
pronuntiata, illam ex parte vtili ſuſtinendam
mouet *Sicardus ex d. l. non eo minus, n.1.* & refert
Oſualdus vbi proximè.

5 Pupillus enim, vel pupilla, adultus adulta-
ve, tutore, vel curatore interueniente, procu-
ratorem conſtituere poſſunt, *dict. l. neque, §. pu-
pillus, & dict. l. non eo minus, C. de procurator. d. l. 3
part.* ſcripſerunt latè *Ioann. Gutierez de tutel. &
Leonard. Galganet. eodem tractatu lib.2. tit.16. per
totum.* Tutores verò, ſeu curatores ex ſua per-
ſona in rem pupilli, vel adoleſcentis procura-
torem ordinare non poſſunt, ſed actorem
duntaxat conſtituere, *d. l. neque tutores, in prin-
cipio, & l.3. ſupra tit.5. p.3.* nam pupilli aſſenſus
neceſſariò ſimul cum tutoris autoritate inter-
uenire debet, vt pro lite ipſius, vel adulti pro-
6 curator detur. Neque enim vt antea iudicis de-
cretum ſpectandum erit, *l. vnic. C. de Actore ſeu
curatore dando*, cùm illud vti ſuperfluum leges
noſtri Regni contempſerint, *d. l.3. tit.5. & l.96.
tit.18. p.3.* notat *Alphonſus Perez de Lara in com-
pendio vitæ hominis cap.20. n.38.* erit tamen illud
neceſſariò à tutore obſeruandum, vt cum man-
dato ſimul documentum exhibeat legitimè da-
ti, vel conſtituti tutoris. Ità *Gail. lib.2. obſeruat.
107. n.1. Vueſembec. conſ.35. n.2. Zang. de except.
p.2. cap.8. n.13. Vultæius ad titulum de his per quos
agere n.12. Oſuald. ad Donellum d. lib.18. cap.12.
littera T. Perez de Lara vbi proximè.*

7 Vtrùm autem procurator ab impubere ac-
cedente tutore conſtitutus, finita tutela perdu-
ret? quæſtionis eſſe puto. *Sicardus in d. l. neque 11
n.6. & Oſualdus* id prorſus negant, contrarium
Perez de Lara defendit illo Iureconſulti re-
ſponſo munitus *in l. ſi quis mancipijs 17. §. ſi impu-
bes, ff. de inſtitor. action.* vbi *Gloſ. marginalis ex
Bart. & Bald.* illud notat, ſed vbi procurator
conteſtatione effectus litis dominus non repe-
ritur, *Sichardi* potius mihi ſententia arridet, ex
vulgari iuris traditione, qua cauetur, manda-
tum re integra mandantis morte finiri, *§. rectè
cum ſimilibus, inſtitut. de mandat.* Tum etiam quia
prædictus *§. ſi impubes* loquitur in mercis inſti-
tore, in quo propter vtilitatem promiſcui vſus,
ideſt liberioris commercij, ſingulariter rece-
ptum eſt, vt ſi quis iuſta mortis domini igno-
rantia ductus cum eo contraxerit, obſtrictum
ſibi pupillum reddat. Nec obſtat *dict. l.* ratio 8
illis verbis: *Non enim imputandum eſt ei, qui ſciens
dominum deceſſiſſe, cum inſtitore exercente mercem
contrahat*: nam vt meritò excogitauit *Antonius
Faber. lib.2. coniect. cap. 11.* ipſe rationis ordo
expoſcit, vt loco illius verbi, *Sciens*, neſciens
ſupponatur: alioquin camet ſcientia mortis
domini imputari ei debebat, qui ſcienter cum
inſtitore contraxit. Et prædictæ Laræ opinioni 9
minus proficit exemplum, *l. prætor ait 4. verſic.
Etiam is, ff. de edendo*, vbi actio de edendo in
officio quæſita finito eo durat. Id enim ex eo
nimirum prouenit, quia ſemel acquiſita actio,
niſi certis, & legitimis modis non expirat. *l. cui-
cta re 16. § ſi ſeruus, l. habere licere 57. in fine, de
euiction. l. ait prætor 3. de iureiurando.* Vnde cùm
legibus minimè ſit diſpoſitum, vt actiones ex
argentariæ, vel alterius officij adminiſtratione
prouenientes, ipſa officij depoſitione euane-
ſcant, vti mandatum morte mandantis ſpirare
ſtabilitum extat, rectè, & eo finito durabunt,
& exerceri actiones poterunt.

Sed vt ad id, in quo verſabamur, regreſſum 10
faciamus: minor ergo viginti & quinque an-
norum ſine tutoris, vel curatoris autoritate
procuratorem ad lites in iudicio proſequen-
das ordinare omnino prohibetur: ea quippe
ratione, quod abſurdum fuiſſet in eligendo
procuratore firmum videri iudicium minoris,
cuius in omnibus rebus vt lubricum, & imbe-
cillum tutore, vel curatore autore regitur. Nec
reſiſtit Iuriſconſulti reſponſum *in l. ſi collacta-
neus, ff. de manumiſſ. vindicta, §. eadem, inſtitut.
quibus ex cauſis manumittere non licet*, vbi pube-
ri ſeruum decimumſeptimum annum iam agē-
rem, octauoque decimo conſtitutum, procu-
ratoris habendi cauſa manumittere fas eſt; ſi-
quidem, vt fuſiùs cùm de procuratore ad ne- 11
gotia fuit ſermo, tradidimus, vterque locus
de inſtitore, ſiue de procuratore rei familiaris
conſtituendo agit, cuius electio vel nominatio
iam puberi, & à decimoquarto anno egreſſo,
rectè permittitur: quemadmodum intelligen-
dus erit textus aliàs difficilis, *in l.3. ff. rem ratam
haberi*, vt ibidem expoſuit *Iacob. Cuiac. lib. 22.
reſponſor. Papin.* Nam ſi adhuc pupillus, & im-
pubes ſit, nominandi procuratorem etiam ad
negotia facultate carebit, exemplo eius, inquit
*Anton. Faber in iuriſprudent. Papinian. tit.6. prin-
cip.7. illat.14.* quod ſcribit Conſultus *in l. ſi tuto-
ris, final. ff. de manumiſſ. vind.* ſi tutoris habendi
cauſa pupillus manumittat, probationis cau-
ſam iuſtam non eſſe, ex ratione, cuius ſuprà
meminimus; namque perabſurdum eſt, in eli-
gendo tutore firmum videri eſſe iudicium pu-

pilli, cuius in omnibus rebus vt infirmum iudicium tutore autore regitur; maximè, cùm non minùs firmum iudicium in eligendo procuratore, quàm in aſſignãdo tutore deſideretur.

Sed quamuis ſuperior reſolutio vehementer
12 vera, atque indubitata ſit, nonnullis tamen caſibus deficit, & reſtringitur. Nam ſi de poſſeſſorio agatur, quemadmodum ad huiuſmodi litem experiendam non ſolùm adultus, verùm & pupillus pubertati proximus legitimam habet perſonam ſtandi in iudicio, *l. 1. C. ſi per vim, l. final. C. qui legitim. perſonam*, & alibi probauimus: ita & hoc caſu procuratorem conſtituere poterit; dummodò ſimul cum poſſeſſorio, & proprietatis cauſa intentata non fuerit, vt ex *dict. l. fin C. qui legit. perſonam*, alijs congeſtis reſoluit *Alexand. Trentacinq. variarum reſolut. lib. 2 titulo de procurat. reſolut. 3. n. 40.* Cuius finitimum
13 eſt, vbi in procuratoris conſtitutione minor ſe maiorem dixit, procuratorem perinde haberi, atque ſi maioribus annis fuiſſet nominatus, ex *Federic. Scot. reſolutione reſponſ. 19. a. 3. lib. 4. volum 1.* Nec omittendum erit, etiam tunc à pubere procuratorem conſtitutum ſubſiſtere, quoties eius nominatio iuramenti religione firmatur, vt notat *Quintilian. Mandoſ. dict. q. 9.* & pluribus tradit *Borrel. dicto tit. de procuratorib. n. 53. Io. Gutier. de iurament. confirmat. p. 3. c. 11. n. 3*

Et tandem pro coronide ruſus monendum eſt, omnibus illis caſibus, quibus nondum vigeſimum annum agentibus comparendi in iudicio facultas elargitur, his omnibus, & nominandi procuratores poteſtatem eſſe conceſſam. At verò quibus nullatenus minoribus in iudicio comparere licet, conſtituendi ex ſua perſona, & abſque autoritate curatoris procuratorem ipſi poteſtatem non habent, etſi verum ſit poſſe iam legitimè eo, cùm autoritate curatoris procuratore nominato, pro illo abſque
14 noua illius autoritate cauere, ex *Alexand. in l. de die, §. qui mulierem n. 2. & ibidem Angel ff. qui ſatiſdare*, quibus ſubſcribit *Caldas Pereira de emptione, & vendit. cap. 8. n. 10.*

SVMMARIVM.

AEtas, quæ ad actum requiritur, ad ipſius ratihabitionem eſt etiam neceſſaria 1.

Maior ætas quinque & viginti annorum ad ratihabitionem deſideratur. 2

Promittens minorem ratum habiturum; durante ipſius minori ætate conueniri non poteſt 3.

Promittens minorem ratificaturum actum à procuratore geſtum, poſt ratificationem ampliùs non tenebitur, licèt minor poſteà actum reſtitutione ſubuertat. 4.

Omnis ratihabitio à minore facta, poteſt in integrum reſtitutionis beneficio infirmari. 5.

QVAESTIO I.

Ad ratam habendum.

1 Regulare eſt, ætatem, quæ ad actum requiritur, ad ipſius etiam ratificationem deſiderari: quia vt optimè inquit *Donellus comment. lib. 21. cap. 12.* non refert vtrùm quis, quid gerat, an geſtum confirmet: ergo cùm abſolutè ad omnem omnino, ſiue actionem, ſiue contractum, abſque periculo reſtitutionis celebrandum, in agentibus, vel contrahentibus maior ætas quinti & viceſimi anni cenſeatur neceſſaria, vt ex integro *tit. de minorib.* conſtat,
& multoties à nobis comprobatum extat, ſucceſſiuum eſt, ipſammet ætatem ſimiliter ad eorum confirmationem, ſiue ratihabitionem fore neceſſariam, veluti etiam ex rubrica *C. ſi maior factus ratum habuerit*, & ex alia: *Si maior factus alienationem factam ſine decreto ratam habuerit*, colligitur. Quibus non ſine ratione, ad ratificationem eorum, quæ minori ætate fuerunt geſta, maior ætas expoſcitur. Confirmat hanc ſententiam pluribus *Sforcia Oddus de reſtitutione parte 1. q. 15. artic. 1.* vbi & nonnullis, quæ pro contraria opinione vrgere videntur, ſatisfacit. 2

Vnde inquiunt *Bald. in l. cum maritum nu. 3. C. de ſolution. & in l. ſi procurator. poſteriorib. verbis ff. de condiction. indebiti. Cardin. Mantica de tacitis & ambig. conuention. lib. 14. tit. 24. n. 9.* quod ſi quis promiſerit, eum, qui eſt minor viginti & quinque annis ratum habiturum, intelligitur promiſiſſe, cùm fuerit dictæ maioris ætatis: quia eo tempore debet habere ratum, vt actus de iure valeat, & ſubeunti in integrum reſtitutione non poſſit: quamuis ſi minori ætate ratificauerit, & aduerſus actum poſteà reſtitutionis beneficium implorauerit, non teneri ex ſtipulatu promiſſorem, rectè putet, ex *l. 3. in princip. ff. rem ratam haberi*, quam ad id ſingularem appellat *Roman. ſingul.* 555. aliàs 551. *Tiraquell. in l. ſi vnquam, in fine n. 1. verſic. Et hanc ſententiam, C. de reuocand. donation. Thom. Grammatic. deciſ. 102. n. 107.* eo nimirum, quia minorem ratum habiturum promiſit, id eſt actum velut ſine mandato geſtum non impugnaturum, quod præſtaſſe videtur, ſimul atque licèt in minori ætate ratificauit, licèt poſteà contrà factum reſtituatur, quia de hoc nihil ſtipulatione fuerat comprehenſum, ſed dumtaxat actionem, ſiue contractum ex parte mandati non periclitaturum, vt latiùs apud eundem *Manticam n. 9. & 10.* videri poterit. 3

Ex quibus non obſtare deducitur *dict. l. 3.* vbi ratihabitio dicitur à minore viginti & quinque annis facta, quia vt ex dictis licet colligere, ita valide non fuit interpoſita, vt reſtitutionis ſubuerſioni nequaquam eſſet ſubiecta, imò vt *dicta legis* verba demonſtrant, reſtitutionem fuit paſſa. Nos verò viginti & quinque annorum ætatem eo definimus neceſſariam, vt imminens reſtitutionis periculum auertatur, & vt ab omni impugnatione defectu ætatis proueniente ſit tuta. Quod niſi quinto & vigeſimo anno, ſiue à maſculo, ſiue à fœmina ratificatio fiat, vix accidere poterit, cùm vſque ad illam ætatem cuiuſcumque ſexus perſona nihil agere poſſit, aduerſus quod ſi inde damnum ſentiat, reſtitutionis non poſſit auxilium promereri, vt ſæpiùs dictum eſt.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Minor licèt pupillus, à maiore ad diuiſionem prouocatus, diuidere poteſt. 1.
Nemo cogitur inuitus manere in communione. ibid.
Minor ante quintum & vigeſimum annum an poſſit ſine decreto, & curatoris autoritate ad diuiſionem prouocare? 2.
Diuiſio, alienationis eſt ſpecies. ibid.
Gabella, quæ ex alienatione debetur, debet ex diuiſione præſtari. 3.
Emphiteuta diuidendo rem communem cum alijs, alienare videtur. ibid.
Neceſſaria diuiſio, etiam minoribus permittitur. 4.
Communio rerum ſæpenumerò lites, & incommoda parit. 5.
Diuiſio, quamuis vtilis futura ſit minori, ab ipſo ſine debitis ſolemnitatibus fieri non poteſt, & quomodo hoc accipiatur? 6.
Autoritas curatoris, etiam in caſibus, quibus prouocare ad diuiſionem minori permittitur, neceſſaria videtur. ibid.

QVAESTIO LI.

Prouocare ad diuiſionem quis poſſit?

1 Minorem, etiam pupillum, à maiore prouocatum, communium rerum diuiſionem facere poſſe, per text. *in l. 1. §. ſi communis, l. ſi pupillorum* 7. ibi *Neuter enim poterit prouocare, ſed ambo prouocationem ſpectare.* Nec non & per *l. qui neque 8. in fine*, ſecundùm intellectum *Octauiani Simoncelli tract. de decretis lib. 1. tit. 4. inſpect. 2. n. 24.* nulla dubitatio eſt: maximè cùm id teſtentur *Socin. conſil. 68 in fine, vol. 1. alter Socinus Iunior conſ. 48. n. 6. lib. 1. Auguſtin. Beroius conſ. 22. n. 20. 36. & 49. lib. 2. Azor. in ſumma C. quando decreto opus non eſt, n. 2. verſic. Item non eſt, Rofred. tract. de libellis p. 7. in rubric. de S. C. Clementiano, ſub n. 5. verſic. 8. Vaſq. de ſucceſſion. creation. lib. 1. §. 10. n. 78. Guilelm. Redoan. de alienat. rerum Eccleſiaſt. fol. 41. n. 4.* & innumeri alij relati à *Simoncello, vbi ſupra num. 23.* quibus addendus erit *Ayora de partit. 1. p. cap. 1. num. 4.* qui hoc caſu tutorum, vel curatorum authoritatem interuenire oportere, meritò ſubiungit, & *Cald. Pereir. de emption. & vendition. capit. 13. n. 13. Morquecb. de diuiſ. bonorum, lib. 1. cap. 2. n. 6. Fontanell. de pactis nuptial. gloſ. 18. p. 5. n. 4. Hermoſilla in l. 4. gloſ. 2. n. 13. tit. 5. p. 5.* & ante eum *Anton. Faber in Iuriſprud. Papin. tit. 18. prin. 8. illat. 61.* vbi nouiſſimè *Fernandez de Caſtro in prælection. l. 2. C. de fund. dotali num. 15.* vbi *& num. 17.* id etiam ad Eccleſiam, vtpotè quę iure minoris vtitur, alijs adhærens produxit, huius rei illam optimam rationem affert, quoniam hæc eſt alienatio neceſſaria, cùm nemo cogatur inuitus manere in communione, *l. 1. ff. famil. erciſcund. l. vltim. C. commun. diuid.* alioqui cogendus eſſet maior ſocius ſpectare pupilli pubertatem, ideſt, vt ad annum quintum & viceſimum peruenirct, quod iniquum eſſet, quandoque non contraxit cum pupillo, ſed incidit in pupillum, *l. 3. ex quib. cauſis in poſſ. eatur.* Quod antea dixerat *Briſſonius de adulter. fol.* 154

Quod verè ita plane non conſtat, illud eſt an minori viginti annorum, cuiuſcumque ſexus ille ſit, liceat ſine decreto, & tutoris autoritate, ſocium, ſiue cohæredem communi diuidundo, aut familiæ erciſcundæ iudicio ad diuiſionem prouocare? Siquidem affirmatiuam partem neruosè contrà *Ayoram* defendit *Aluarus Valaſcus de partition. capit. 2. n. 19.* aſſerens, multò magis minores partitionem, diuiſionemque petere debere quàm alios, quia ipſorum non intereſt in communione eſſe propter lites, & incommoda, quæ ex communione naſcuntur, & comprobari inquit doctrina *Bartoli in l. ſi pignori, nu. 7. ff. famil. erciſcund. & Zaſij in l. is cui bonis, n. 10. ff. de verb. obligat.* Quã etiam tradiderunt *Craneta conſil. 268. & conſ. 41 num. 16. inter conſilia feudalia, vol. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 171. n. 37.* nempe, tunc poſſe minores ad diuiſionem prouocare, quando diuiſio illis vtilis futura eſt. 2

Negatiuam verò, non ſolùm veriorem, ſed & communiorem, magiſque receptam, meritò contendunt plurimi relati à *Menochio d. caſu 171. n. 34. & conſ. 80. n. 25. lib. 1. Simoncellus dict. tit. 4. in princ. n. 2.* Ayora *d. cap. 1. n. 3. Morquecho addncto lib. & cap. n. 5. & 6. Maſcard. de probat. concluſ. 1273. n. 91,* ducens, quòd minor prouocans ad diuiſionem bonorum ipſo iure præſumitur læſus, *Ioann. Stephan. Duran. q. iuris, q. 38. per totam*, vbi idem in Eccleſia defendit *Federic. Scotus tom. 1. conſ. reſponſ. 31. n. 3. Anton. Gomez 2. tom. variar. c. 54. n. 14. Valaſc.* ſibi contrarius *conſult. 53. n. 5. Guzman. de euict. q. 1. n. 14* docuit antea *Gutierrez de tutelis 2. p. cap. 5. n. 28. Hermoſill. d. n. 13. & Anton. Faber, &* Briſon. *vbi ſuprà* qui omnes mouentur autoritate *d. l. 1. & totius tituli de rebus eorum*, itemque *C. de præd. minor.* Nec non & ea ratione, quia diuiſio alienationis eſt ſpecies, *l. 1. C. com. vtriuſq. iudic. l. 2. ff. de fund. dotal. l. cùm pater, §. hæreditatem poſt ff. de leg. ſecundo*: & confirmant ex Interpretibus *Gozadin. conſ. 58 n. 13. Socin. Iun. conſ. 48. n. 4. lib. 1. Ioc. Aemilian. conſ. 33. n. 7. Neuizan. conſ. 15. nu. 6. Cranet. conſ. 264.* in rip. *quidam fratres nu. 8. p. 2. Mantua conſil. 161. num. 18. lib. 2. Roland. à Valle conſ. 84. n. 16. & 18. lib. 1. Cephal. conſ. 152. nu. 7. & conſil. 195. n. 26. lib. 2. & Menoch. d. loco n. 35. Ant. Faber vbi proximè*, qui vẽditionis inſtar eſſe inſuper notat: alijque congeſti à *Simoncello dict. princ. n. 3.* qui *n. 4. & 5.* hoc ita indubitatum 3 eſſe ſcribit, vt ſtatutum diſponens ſolui gabellam de alienatione, vendiret ſibi locum etiam in diuiſione, ex *Romano conſil. 182. num. 3. Curcio Seniore conſ. 66 n. 12. verſic. Capio nunc, Neuizan. conſ. 15. n. 6.* & emphyteuta diuidendo rem cum alijs communem, alienare videatur, ideoque cadat à iure ſuo, vt multi ab ipſo relati probant. Ergo quemadmodum minor ſine decreto, & tutoris autoritate proprias res diſtrahere, vel alienare non poteſt, vt ſuo loco diximus, ita nec communes, quæ non minùs propriæ

ſunt, *l. in re communi, ff. de ſeruit. vrb. prædior.*
l. via conſtitui, §. quicumque, ff. de ſeruit. ruſtic. præd.
cum adductis à *Simoncell. ib. n. 1.* diuidere cum
ſocijs abſque prædicta ſolemnitate valebit, vt
etiam concludit poſt ſuperius adductos *Mor-*
quech. d. lib. 1. de diuiſion. bonor. c. 2. n. 14.

4 Cui rationi minimè repugnat, quod etiam
propulſatus ad diuiſionem alienat, vt ex ſe
patet: & tamen hoc caſu indulgetur minori
autorante ſolùm tutore, vel curatore, vt poſſit
diuidere, veluti initio conſtituimus: ergo ſal-
tim hoc modo item ipſi permittendum erat,
vt prouocaret ad diuiſorium iudicium; quia
licet prouocatus ad diuiſionem alienet, hoc ta-
men, vt ſuprà ex *Anton. Fabr.* obſeruauimus,
ex neceſſitate, & compulſione facit, non ex
facto, & voluntate ſua: vt poſt *Gloſſ. vltim. in l.*
& ideo, ff. de condiction. furtiu. tradunt *Calcaneus*
conſ. 80. n. 2. Benedict. Capra regul. 109. num. 28. &
Vaſq. vbi proximè. Neceſſaria verò diuiſio cui-
cumque minori permittitur, dummodo non
ab alio minore, ſed à maiore prouocetur, ve-
luti in propoſito aliquibus congeſtis teſtatur
Octau. Simoncell. d. lib. 1. de decretis, tit. 4. inſpect. 2.
n. 25. & ſeqq. necnon & *Morquech. d. lib. 1. c. 2.*
num. 9.

Minuſque contra receptam ſuperiorem ſen-
5 tentiam vrget *Aluari Valaſci* expenſa ratio, qua
oppoſitum vti certius nititur adſtruere. Nam
etſi fateremur minoris intereſſe minime in
communione perſiſtere, ſed proprias res ſeor-
ſim, & ab alienis ſegregatas poſſidere, ob in-
commoda litium & contentionum, quæ ſæpe
numero communiones pariunt, *l. in re 26. ff. de*
ſeruit. vrban. prædior. l. cum pater 77. §. dulciſſimis
20. ff. de legat. 2. quibus conſentit *Ariſt. 2. Politi-*
cor. cap. 4. & 5. Donell. comment. lib. 9. cap. 11. vbi
notat *Oſuald. lit. B.* Nihilominus hoc non ſuf-
6 ficeret ad concedendum minori, vt ſocium ad
diuiſionem poſſet adigere, cum ſola vtilitas in-
ſta cauſa alienationis, aut diuiſionis non cen-
ſeatur, vt aduerſus *Zaſium, Cranet. & Menoch.*
locis vbi ſuprà reſoluit optimè *Simoncell. d. in-*
ſpect. 1. caſu 3. n. 20. Niſi caſu quo vtilitas mino-
ris conſiſteret in eo, quod ſocium rixoſum,
dilapidatorem, & prorſus inutilem haberet, à
cuius communione diſcedere valde ipſi expe-
diret; & tunc poſſet minor ſine decreto ad di-
uiſionem proclamare, ſed non ſine tutoris, vel
curatoris ſui autoritate. Hæc enim perpetuo,
& omnibus caſibus neceſſaria erit, in quibus
vigeſimumquintum annum nondum agenti-
bus petitio diuiſionis indulgetur, vtputa cùm
prouocatur, vel cùm agitur de diuiſione poſ-
ſeſſionis gratia adminiſtrationis, aut commo-
dioris culturæ, ſeu de diuiſione fructuum, ſiue
de alijs diſcuſſis à *Simoncello, Morquecho, & Ant.*
Fabro locis ſæpius repetitis, ſiquidem cùm diui-
ſio etiam iſtis caſibus in iudicio petenda ſit,
minorque nullam in eo fortiatur perſonam, vt
diximus alibi: neceſſario tutoris vel curatoris
autoritate inſtructus eſſe debebit, vt poſſit eam
coram iudice proponere.

SVMMARIVM.

Pupillus cuius ætatis quis dicatur? 1.
Pupillaris ætas quoad fori electionem, ab ipſo natiuitatis inſtanti computatur: ibid.
Maior quatuordecim annorum de iure communi non gaudet fori electione 2.
De iure noſtro quoad fori electionem, ille pupillus habetur, qui anno quinto & viceſimo minor, patre caret, aut eſt emancipatus. 3.
Orphani minores, etiamſi diuites ſint, forum eligunt. 4.
Pueri cuiuſcumque ætatis infantes ſolent cognominari. 5.
Clericuli purpurati, qui ſeruitio chori adſunt in Toletana Eccleſia, quare infantes vocentur? ibidem.

QVÆSTIO LII.

Pupillus, ſiue orphanus quis dicatur, maximè apud noſtros, quoad effectum, vt in prima inſtantia poſſit agitare litem coram Auditoribus Regijs, quod Hiſpane dicitur, Ser caſo de Corte.

SVprà *anno 7. q. 3.* vbi diſputauimus quan- 1
do pupillaris ætas regulariter incipiat, &
finiatur, pro certo conſtituimus, à ſeptimo
vſque ad decimumquartum annum ætatis,
quem pupillum exiſtimari. Nunc verò ad effe-
ctum, de quo quærimus, aliter rem ſe habere
ſciendum eſt, cum pupillus, orphanus, & miſe-
rabilis perſona ab ipſo natiuitatis momento
cenſeatur; rectè quidem, quia tantò magis
miſerabilis perſona infans dicitur, quantò cæ-
teris pupillis ætate eſt inferior: ergo ex tunc
merito pupillus habebitur, vt ad Curiam cau-
ſas deferre, & fori electionem obtinere poſſit,
vt docet expreſsè *Valaſc. allegat. 65. n. 13.* aſſe-
rens hoc priuilegium competere tutori dato
illi, qui in ventre eſt, agenti nomine partus fu-
turi, refert *Auguſt. Barboſ. in collectan. ad l. vnic.*
C. quando Imperat. inter pupill. & vid. à n. 33.

Quod etiam attento iure communi proce-
dere arbitror, licèt in præfiniendo termino 2
huius pupillaris ætatis non ita ius commune
cum Regio conſentiat, quoniam vt docent
Ioann. Siccard. in rubr. C. quando Imperator inter
pupillum, & viduam. Roland. à Valle conſ. 76. n. 42
lib. 1. Vincent. de Franch. dec. 100. n. 17. D. Ioann.
del Caſtillo, to. 3. lib. 3. cap. 25. n. 17. in princ. Ioann.
Nouarius in praxi electionis fori, quæſt. 6. nu. 5. &
collectanea 89. n. 11. & Barboſa vbi ſupra, de iure
communi maior quatuordecim annorum non
gaudet fori electione. Et ita in facti contin-
gentia reſpondiſſe vtrique dicto loco refert *No-*
uarius.

At verò noſtro iure patrio inſpecto, pupilli 3
quo ad hunc effectum, illi omnes minores
quinto & viceſimo anno intelliguntur, qui
patre carent, aut extra ipſius poteſtatem de-
gunt, ſi *Nouario credimus d. q. 6. n. 7.* vt *ex Greg.*
Lopez

Lopez in l.5.tit.3.& l.41.tit.18.part.3. & *Couarr. practic.c.6.n.2.* tenent *D.Ioannes del Caſtillo dict. cap.25.num.17. verſ.Caterum, Franciſc.Carraſcus tract.de caſibus curiæ, à num.16.cum ſeqq. P.Thom. Sanchez conſiliorum lib.4. cap.1.dub.63. numer.3.* ſubdens cum *Gregorio Lopez*, & *Couarru.* hoc procedere, licèt tales orphani diuites ſint, tradit *Roderic. Aeuuba in cap.defenſionis 2. nu.5. 87.*
4 *distinct.* & nouiſſimè *Carleual. de iudicijs lib.1. titul.1.diſputat.3.à num.551.cum ſequentib.* vbi rem hanc latè examinat, etſi quamplures contrarium ſentientes *nu.548.* adducat, quibus nequaquam ſubſcribit, qui omnes ea ratione id à noſtris praxi receptum teſtantur, quia *leges Regiæ* orphano ſimpliciter tribuunt huiuſmodi priuilegium, non diſtinguentes eius ætatem: ergo neceſſariò diſtinguenda eſt ad eos annos, in quibus alieno ductu & conſilio viuendum eſt, vt etiam placuit *Carleualio de iudicijs diſput. 2. numer. 232.*

5 Nec quod pupilli vocentur quidquam noſtræ opinioni aduerſatur, ſiquidem vt pluries diximus, minores aliquando pupillorum nomine inſigniuntur, ob maximam cum illis ſimilitudinem, argument. textus *in princip.inſtit.quibus alienare licet, vel non,* non aliter ac pueri iam puberes, nedum pupilli, ſed & infantes ſolent cognominari, vtpotè iam oſtendimus, & probatur egregio teſtimonio *Victor. Vticenſis de perſecut. Vandal.lib.3.* & *Caſuris Baronij tom.2.annal. anno Chriſti 303. n.36.* his optimis verbis: *Cùm hìc audis infantem ne exiſtimes puerum, hunc eſſe nuper natum, qui fari neſciat: nam loquendi vſus erat apud Afros, vt quoſque pueros infantes dicerent, vt ex Victore Vticenſi alibi diximus, qui pueros Eccleſia Cantores infantulos vocat*, vti & apud Toletanos nominantur clericuli illi purpurati ſeruitio chori deputati, & ipſorum Collegium Infantium, cuius alibi meminimus.

SVMMARIVM.

PRimum & ſecundum decretum un rectè à noſtris dicatur? 1.

Miſſio ex primo decreto quacumque minori ætate, etiam pupillari, fieri poteſt. 2.

Ex miſſione ex primo decreto nullo damno afficitur pupillus, quia cuſtodiæ tantum cauſa fit. 3.

Miſſio ex primo decreto non tam poſſeſſionem, quam nudam detentionem transfert. ibid.

Poſt litem conteſtatam, vel quaſi, licet ex primo decreto, creditor in bona pupilli mitti non debet. ibidem.

Miſſio ex ſecundo decreto an contra puberes, ſaltim decimumquartum annum agentes, locū habeat? 4.

Solùm cōtra rebelles & contumaces conceditur miſſio ex ſecundo decreto. 5.

L.apud Iulianum 3. in principio, ff.ex quibus cauſis in poſſeſſ.eatur, intelligitur. 6.

Creditor patris defuncti, etiam contra pupillum mittitur in poſſeſſionem ex ſecundo decreto. 7.

Regulariter nullus minor, quantumuis pubes, ex ſecundo decreto miſsionem patitur. 8.

L.ſi minor 5.ff.de reb.author.iud.poſſid.enucleatur. 9.

QVAESTIO LIII.

Vtrum in bona alicuius ex primo vel ſecundo decreto miſsio poſsit fieri?

ADmiſſa clarioris explicationis cauſa vul- 1
gari illa noſtrorum loquendi formula primi & ſecundi decreti, quam meritò arguit, & eliminare intendit *Anton.Faber errorum tom. primo decad.10.error.6.* dubitandum occurrit circa ætatem in illo neceſſariam, qui ex vno & altero decreto miſſionem paſſurus eſt. Nam etſi 2
ad hoc vt virtute primi decreti bona poſſideātur, nullam & determinatam ætatem in debitore leges, aut illarum expoſitores deſiderēt. Imò etiam pupillari fieri poſſe, vno ore teſtentur, ex *l.apud Iulianum 3. in principio,* vbi notat *Gloſſ.1. verbo poſſideri ff.quibus ex cauſ.in poſſeſſ.eatur, l.ſi pupillus 18. l.pupillus 29. de priuileg.creditor.* præcipuè *Abbas conſil.43.num.1.2.part. Vincent.Carroc.de exceptionib.exceptiun.124.num.4.* quamuis tutoris citationem deſideret *Alexand.in l.ſi finita 15. §. Iulianus nu.60.ff de damno infecto,* quem ſequitur *Azebed.in l.1.nu.38.tit.11, lib.4.Recopilat.* contra *Auendañ.Simōcell.de decret.lib.2.tit.6. inſpect.15.num.127.* vbi inquit pupillum ex proprio debito pati primum decretum, ex paterno verò ſecundum, cui conſentit *Bueza de inope debitore cap.8.num.2.* & *Caualcan.de curatore n.317. Neguſan.de pignor.4.quæſt.princip. num.18. verſic. Aut creditor vult vti pacto, Philipp.Decius in l.in eo.§.pupillus num.4. ff.de reg.iur. Robert.Maranta de ordin.iudic.6.p.membro de citatione numer. 106. Mathias Collerus de proceſſib. execut.part.2. cap.3. num.204. Ioan.Gratian.regul.399.num.1.* Et ita 3
intelligendi *Vzcurrus in dict.l.ſi finita, §. Iulian. Auendaño de primo, & ſecundo decreto, Paz in praxi tom.1.part.2.num.21.* dum indiſtinctè inquiunt, iure communi miſſionem ex primo decreto fieri nō poſſe contra minorem & optimè quidem, cùm hac miſſione nullo damno ſuis bonis afficiatur pupillus, ſed potiùs commodo & vtilitate, ex quo in id potiſſimùm ex primo decreto mittitur creditor, vt pupilli debitoris bona indefenſa, & quodammodò deſtituta cuſtodiat, *l.Fulcinius 7. in principio, & §.1.dict.l.apud Iulianum, in principio, l.hac autem 5.ff.ex quibus cauſ. in poſſeſſ.eatur* Ex quibus id ſentire videtur *Math. Coller.dict.cap.3.nu.419.* cùm ideo inquit, contra pupillum poſſe peruenire ad primum decretum, quia talis ingreſſus non magis poſſeſſionem, quàm nudam cuſtodiam, & detentionem tribuit, vt etiam probatur ex *l.is cui 5.§.qui ſeruandorum 22. ff. vt in poſſeſſ.legat.l.3. §. genera, ff. de acquirend.poſſeſſion.* conducunt tradita per *Menochium de retinend.poſſeſſion.remed.3.num.212.& 215.* ex cuius doctrina *nu.217. & 218.* ſuperiorem ſententiam eo caſu limitādam cenſeo, quo poſt litem conteſtatam, vel quaſi, miſſio ex primo decreto facienda eſt. Etenim cùm hæc miſſio veram poſſeſſionem transferat, in bona pupilli fieri non debebit.

De miſſione verò ex ſecundo decreto nimis 4
con-

controuerſum eſt, qua ætate debitores latirantes, & rebelles illam patiantur? Cùm multis placuerit nihil obſtare, quominus iam puberes, & decimum quartum annum agentes perferant. Quod ex *dict. l. apud Iulianum* probare nituntur *Romanus conſ. 454. Celſus in Repertor. ad Felinum, verb. Decretum ſecundum datum contra pupillum*, vbi reiecta *Felini* ſententia hanc communem vocat *Ioan. Gratian. vbi ſuprà*, & eam innuit *Collerus dict. cap. 3. num. 204.*

5 Quod vtique illis omnibus probari minimè poterit, qui vt ſupra *hoc anno* indicauimus, pro certo conſtituunt vigeſimo & quinto anno minores contumaces haud quaquam eſſe: vnde cùm ad ſecundum decretum niſi data contumacia rei non perueniatur, *dict. l. Fulcinius 7. l. ſi finita 15. §. Iulianus 16. de damno infecto*: ex quibus notat *Matthias Collerus dict. cap. 3. num. 392.* in bona minoris, vti non contumacis, creditor ex ſecundo decreto non erit mittendus.

6 Nec aliud euincitur ex *dict. l. apud Iulianum*, cuius ſpecie non eapropter quòd pubertatem pupilli ſpectari non debere dicitur ad effectum ſecundi decreti, neceſſariò ſupponitur, extra illum caſum ſemper, & abſolutè verum eſſe, puberis bona ex ſecundo decreto poſſideri, quandoque tunc ſolummodò cùm vrget æs alienum, & dilatio damnum ſit allatura creditoribus, *d. l. Fulcinius 7. §. Labeo autem 10.* quam etiam in minoribus loqui indicat verſiculus, *Idemque* ſequens, adueniente pupilli pubertate poſſideantur, ſi cum ipſo pupillo creditores contraxerunt, *l. ſi pupillus 18. l. pupillus 29.* Quæ ita ſunt

7 interpretandæ, *ff. de priuileg. credit.* at ſi cum eius parente, etiam non expectata pubertate, in eius bona creditores mittentur ex ſecundo decreto, quia non tam in ſua, quàm in patris bona mitti videntur: quæ vera eſt *dicta legis* ſententia.

8 Cæterùm ſi nec vrgeat æs alienum, ex cuius dilatione detrimento creditores afficiantur, nec de contractu cum pupilli patre inito ſit cõtrouerſia, etiam iam pubeſcentis bona, donec maior ætas illuxerit, ſecundi decreti miſſionem non ſuſtinebunt: quod ſecundum iuris communis diſpoſitionem eſſe arbitror, maximè cùm patriæ noſtræ leges hac de re loquentes conſpicio, quæ ex eo prædictam ſententiam iuris cõmunis eſſe confirmant; quòd illud corrigentes (etſi hoc perperam diffiteatur ibidem *Azebedus*) certis de cauſis ſecundi decreti miſſionem fieri in minorum bona permittunt his verbis, quæ referuntur in *l. 3. titul. 21. lib. 4. recollectionis: Otroſi porque por experiencia ha parecido, que haziendoſe proceſſo contra menor, ò menores, à pedimiento de algunas perſonas, ſe procede, y ha procedido, eligiendo via de prueba el autor, y el menor reo por malicia, y por dilatar el pleito ſe auſenta, ò ſe eſconde, ò le eſconden, ò apartan ſus parientes, ò adminiſtradores; y ſi el autor non pudieſſe tornar à elegir via de aſſentamiento, el proceſſo ſe impediria, y con mucha dificultad ſe podria ſuſtanciar. Por ende ordenamos, y mandamos, que el autor en tal caſo pueda dexar la via de prueba, y tornar à elegir via de aſſentamiento en qualquier eſtado que el pleito eſtuuire*, ex quibus ita docet *Paz in praxi tom. 1. 2. part. n. 2. & 21.*

Abnegari tamen non poterit pro contraria opinione, & aduerſus noſtram plurimum vrgere, *l. minor 5. de rebus author. iudic. poſſid.* cùm inquit, quòd ſi minor viginti & quinque annis à curatoribus non defendatur, bonorum venditionem, ſiue ſecundum decretum, quod idem eſſe fatetur, *Oſualdus ad dict. l. lib. 23. Donell. c. 11. lit. P.* paritur, quæ ſententia cum ſuperiori parũ cohæret, ſed *Boberio in l. conſentaneum, numer. 163. C. quomodo & quando iudex*, & *Gaedeo tractat. de ſequeſtro, cap. 1. n. 74.* accedentes, hinc miſſionem putamus ex contumacia tutorum, ac curatorũ dari, ideoque contra tutores magis, quàm contra ipſos minores datam intelligi debere, cùm illi, his damnum tutelæ, curæve iudicio refarcire teneantur; nec quicquam abſurdi habet, vt falsò exiſtimauit *Oſualdus vbi proximè*, mitti quem contra alium in bona alterius, veluti ex *dict. l. apud Iulianum* notauimus: & ſi aliquid contineret, id tamen prædictæ interpretationi minimè officeret, cùm in *dict. l. ſi minor 5.* propriè non contra alium, ſed contra minorem debitorem, & in ipſius bona mittitur creditor, licet habita cõſideratione ad effectum, & damnum, potiùs aduerſus curatores miſſus intelligatur, qui ob nõ defenſum minorem, quidquid hac de cauſa ei abfuerit, refundere tenentur.

9

SVMMARIVM.

Contractus à minore abſque debitis ſolemnitatibus factus, nullam aduerſus illum paratam habet executionem. 1.

Minor, etiam curatore carens, nullum actum facere poteſt, ex quo rerum ſuarum alienatio ſequatur. 2.

Executio fit, vt captis debitoris bonis, & alienatis creditori ſoluatur. 3.

Executionis definitio traditur. 4.

Bona minoris non patiuntur miſſionem ex ſecundo decreto. ibid.

In criminalibus etiam pupillus poteſt exequi. 5.

In ciuilibus nemo ante quintum & vigeſimum annum ſubiacet executioni. ibid.

Minor, qui cùm contraheret, aut iurauit aut ſe maiorem dixit, niſi creditor eum minorem ſciret, poteſt ex eodem contractu exequi ibid.

Apocha minoris in iudicium producta, & ab eo recognita, an poſſit exequi? 6.

Vt executio contra minorem locum habet, debet contractus, ex quo petitur, omnes ſolemnitates habere, nec ſufficiet, ſi ſola curatoris authoritate ſit factus. 7.

Ceſſaſſe non videtur in ſolutione, qui cùm vellet ſoluere non potuit. 8.

Minor an ex paterno, vel anteceſſoris contractu poſſit exequi? ibid. & ſeqq.

Promiſſio patris per ipſum, hæredemque eius non fieri hæredem minorem non comprehendit. 9.

Fiſcus poſtquam alieni ſucceſſit, ſuo vtitur priuilegio ibid.

Non mutatur contractus natura ex priuilegio ſucceſſoris. 10.

Ve-

Digitized by Google

Verius eſt minorem pro contractu anteceſſoris exequi poſſe, ibidem, & ſequenti.

Minori permittitur ſui anteceſſoris debitoribus ſoluere. ibid.

Fundamentis contrariæ ſententiæ reſpondetur. ibid. & ſeqq.

Minor ex contractu anteceſſoris executus, non iuuatur reſtitutione. 14.

A ſententia de exequendo an poſſit appellari, vel contra illam detur reſtitutio? 15. *& ſeqq.*

Licèt minor non poſſit contra executionem reſtitui, poteſt tamen contra diſtractionem bonorum eius ocaſione factam; ſi fortè bona exiguo pretio venierint, optimè reſtitui. 17.

QVÆSTIO LIV.

Vtrùm pro debito fieri poſſit executio, minore exiſtente debitore?

1 ARdua quidem, & elegans quæſtio eſt, ſed
quam nullus ex Interpretibus, vt par erat,
diſcuſſit, eapropter vt in re adeo deſtituta iudicium noſtrum clarè interponamus, diuiſione,
velut face quadam, inter propoſitæ inueſtigationis caligines incedẽdũ nobis erit. Tres enim
caſus conſtituere oportet, quorum primus ſit,
vbi de exequendo contractu, aut inſtrumento
ab ipſo minore citra ſolemnitatem, & tutoris
vel curatoris authoritatem perfecto agitur, quo
abſque dubio eſſe conſtituo, executionem in
minoris bonis fieri non poſſe, vt de pupillo loquens, ex *Bartolo, Saliceto, & Alberico* tradit *Mathias Collerus de proceſſibus executiuis par.2.cap.3.
num.211.* & conuincitur quoque in minore, qui
ſi curatorem habeat, vt à pupillo parum diſtat,
l.3. iuncta *Gloſſa ibidem, verbo Abſimilis, C.de
in integrum reſtitution.minor.* Contractum, aut inſtrumentum, ex quo exequi poſſit, ſine ipſius
authoritate efficere nequit, cùm nullitatis vitio
laboret, quidquid ab homine non ſuæ adminiſtrationis inſcio adminiſtratore fit, *l. ſi curato-
2 rem3.C.de in integrum reſtitut.cum ſimilibus.* Quibus in patria noſtra conſentit *l.4. tit.11. part.5.*
maximè cum ad bonorum alienationem contractus, ſiue inſtrumentum tendit, quæ adeò minorum obligationes cohibet, & inutiles reddit, vt quamuis à nullis curatoribus regantur,
ideoque adminiſtrationis ſint capaces, teneri
ea obligatione prohibentur, qua neceſſariò aut
minuendæ facultates, aut alienandæ erunt, vti
ex *Cuiacij* ſententia cum *Facbineo lib.3. controu.
cap.9. Philipp.Matth.in l.2.§.1.num.15.de reg.iuris.
Anton.Fabr.de error.pragmatic.decade 11.error.2.*
alijſque in locis *Oſuald.lib.12.Donelli cap.22.liter.Q. Anton.Hering.Genua*, & pluribus alijs, vtpotè veriſſimum conſtituimus ſuprà *hoc eodem
anno*, cùm de ætate diſputauimus, quæ ciuilem
3 obligationem admittit. Vndè cùm executionis
actus eò dirigatur, vt captis velut in pignus debitoris bonis, poſteaque alienatis fiat virtute
inſtrumenti ſolutio creditori, vtpotè ex *l.19.
tit.21. lib. 4. Recopilat.* necnon & ex traditis à
Rodrig.tractatu de execution. cap.6.à num.77. cum
multis ſequentibus, planè colligitur minorem, ſiue curatorem habeat, ſiue non, ex contractu à
ſe geſto exequi non poſſe.

Et confirmatur etiam ex definitione execu- 4
tionis, quam tradit *Salicet.* in *authent.& qui iurat,num.20.C.de bonis author.iudic.poſſid.* quam
refert *Collerus in præfatione ad dict. tractatum numer.38.* nempe executionem eſſe immiſſionem
creditoris in bona debitoris, ideſt, miſſionem
ex ſecundo decreto, quia ad venditionem bonorum fit, vt ex proximè dictis apparet. Ergo
cùm minoris bona non pati eiuſmodi miſſionem, multis *præſenti anno* conſtiterit, conſectarium erit, neque executionem ea ſuſtineri debere.

Et meritò; maiorem enim vigeſimo & quin- 5
to anno eſſe conuenit, qui ex proprio facto (nõ
dico criminali, ſed ciuili: nam ratione delicti,
etiam pupilli doli capaces exequuntur, velue
ſentit *Rebuffus dict.tractat.de ſentent.execut.art.15.
gloſ.1.n.15.*) aut contractu exequendus eſt, vnde
infert *Anton.de Canario tractat.de execution.inſtrument.num.36.* eum minorem, qui cùm contraxiſſet, aut in iudicio debitum fateretur ſe maiorem eſſe iuramento firmauit, ex tali contractu, ſine confeſsione, niſi creditor illum minorem ſciret, idcò exequendum, quia iuramento
maior fuit effectus. Ex cuius doctrina altera 6
Auendan. reſpoſ.4.num.7.verſic. Ex quo, difficilis
redditur, quæ docet, poſſe apocham contra
minorem de debito in iudicio productam, &
ab eo recognitam, etiam ſine curatore à iudice
executioni mandari contra eundem minorem,
ſicut & contractus guarentigius, vbi & in eo
prædictus Author non minùs decipi videtur;
quòd contractum à minore ſine curatore celebratum aduerſus ipſum habere executionem
paratam exiſtimat, quandoque ex ſuperioribus
contrarium verius eſſe conuincitur, necnon &
ex *Petro Rebuffo tom.1.ad ll.Gallicas, tractat.de liter.obligator.gloſ.2.num.41.* dum inquit, minorem
tunc ſolummodò pro penſione domus exequi
poſſe, cùm ipſe ad illius ſolutionem tutoris vel
curatoris accedente conſenſu, & inſtrumento
ſigillato fuit iure obligatus.

Etenim hoc caſu, qui ſecundus erit noſtræ 7
diſtinctionis, cùm ad minoris obligationem
omnes ſolemnitates de iure requiſitæ concurrunt, nempè authoritas tutoris, vel curatoris &
iudicis decretum, proculdubio executio vi prædictæ obligationis in bona minoris locum habebit; quod ex traditis à *Ioan. Gutierrez tractat.
de tutel. 2.part.cap.4.num.12.* non male depromitur: ex quibus concludit quòd ſententia lata
contra tutorem vel curatorem nõ debet exequi
in eius bonis, ſed in bonis ipſius minoris: dixi
enim omnes ſolemnitates cùm pactum executiuum, aut inſtrumentum guarentigium conficitur, adeſſe debere. Nam ſi abſque iuſſu iudicis
ſola curatoris præſentia fiat, ad effectum executionis nihil actum videbitur, quia neceſſario
vt creditori, tribuatur licentia exequendi, ſiue
ingrediendi, & adquirendi poſſeſsionem bonorum minoris poſt moram in ſolutione commiſ-
ſam,

Digitized by Google

iam, iudiciale decretum intercedere debet, cùm prædia eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt, ſine decreto prætoris, etiam per ipſum tutorem alienari, obligarivè nequeant, *l. magis puto* 5. §. 1. *cum l. 1. ff. de rebus eorum*, totus titulus, *C. de præd. minor ſine decret. non alien.* & facit *l. pupillus* 11. *ff. de acquiren. rerum domin.* ex quibus & multis alijs rationibus hanc ſententiam in ſpecie defendunt *Bartol. in l. creditores* 3. *nu.* 5. *C. de pignorib. Franc. de Aretio* in *l. poſſeſsionem* 29. *num.* 6. *ff. de acquirend. poſſeſſ.* & *Matth. Coller. dict. tractat. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 229. vbi numeris ſequentibus fundamentis eorum optimè reſpondit, qui cum *Neguſan. tractat. de pignorib.* 4. *quæſt. principali numer.* 18. *verſic. Aut pactum fuit initum, quòd liceat ingredi, & adipiſci. Menoch. de adipiſcend. poſſeſſ. remedio* 5. *numer.* 17. *verſic. Quartus caſus*, contrarium certius arbitrantur. Et tandem *num.* 244. poſt longam rationum congeriem, quibus eiuſmodi opinionem amplectendam ſuadet, ſubijcit, quòd cùm creditor in caſu moræ, contra iam adultum peteret executionem paratam ex vi inſtrumenti, reus euitabit executionem: tum quia ſine decreto iudicis fuerat data creditori iſta poteſtas exequendi: tum etiam quia non poterat doceri, dictas pecunias in rem minoris verſas fuiſſe. Et fuit de iure reſponſum, creditori contra tutorem vel curatorem ſuum regreſſum patere, non verò contra minorem.

8 Vltimus verò caſus eſt, quando non ex proprio contractu, ſed ex paterno, aut alterius anteceſſoris minor executiuè conueniatur. Qui quidem ita dubius & anceps exiſtit, vt tam affirmatiua, quam negatiua reſolutio ſatis validiſsimis rationibus nitatur: ſequentibus etenim mouentur qui eiuſmodi ſpecie abnegant minorem exequi poſſe. Primò, quia ceſſaſſe in ſolutionem non videtur minor, qui licèt ſoluere velit non poteſt. argumento *l. arbiter Kalendis* 40. *in fine ff. de arbitr. l. cùm quidem* 17. §. *ſi pupillo. ff. de vſuris, l.* 1. *C. de annali exceptione.*

9 Secundò ex eo quòd promiſsio patris per ipſum, hæredemque eius non fieri aduerſus hæredem minorem non committitur, *l. cùm filius* 49. §. *in hac ſtipulatione, ff. de verborum obligat.* Et tandem tertiò, exemplo fiſci, qui licèt pro anterioribus temporibus priuati iure vtatur, cæterùm poſtquam alicui ſucceſsit, ſuo vtitur priuilegio, *l.* 1. *C. creditor. euiction. pignor. non deb. l. fiſcus* 6. *ff. de iure fiſci, dict. l. cùm quidam* 17. §. *fiſcus* 5. *iuncto* §. *debitores, de vſuris.*

10 Nec minoris ponderis fundamentis adducuntur qui contrarium verius eſſe contendunt, cùm vulgare illud iuris axioma pro ſe afferãt, quo cauetur, quòd vbi agitur de obligatione, vel contractu iam ante cum perſona anteceſſoris concluſo, perfectoque, & cuius forma non ampliùs pendet; tunc inuariabilis eſt, nec mutatur talis obligationis aut contractus natura ex perſona, ſiue priuilegio hæredis, *l.* 2. §. *ex his, verſicul. Non enim, de verbor. obligat. l. toties* 6. *verſicul. Cæterum, ff. de pollicitation.* Deinde in eandem rem expendunt *l. Aemilius Largianus* 38. *de minoribus, l. pupillus* 5. §. *ſed etſi creditor*, iuncta *Gloſſa ibidem, de author. tutor. l. apud Iulianum* 3. *verſic. Marcellus, ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eatur, l. magis puto* 5. §. *ſi pupillus ſtipulanti, de rebus corũ qui ſub tutel. ſunt, l.* 1. *C. quando decreto opus non eſt, l. ſi intra* 8. *C. de non numerat. pecun. l. ſub prætextu, C. de hæred. actio. l. ſi tibi* 8. *C. mandati.* Quibus apertè profitetur minorem ex contractu anteceſſoris conueniri, & ad ſolutionem exequi poſſe, maximè in illis bonis quæ à contrahente ad ipſum peruenerunt, vti in ſpecie probat *Rebuff. dict. tractat. de liter. obligat. articul.* 3. *gloſ.* 3. *num.* 9. *Roderic. Suarez in repet. l. poſt rem iudicatam, Neguſan. tractat. de pignori* 4. *q. princip. nu.* 17. quem ſequitur *Collerus vbi proximè num.* 218. hanc ſententiam communem vocans ex multis quos *num.* 20. congerit, quibus ego libenter ſubſcribo.

Et hac opinione retenta, quæ proculdubio certior & receptior eſt, haud multum difficile erit pro cõtraria ſtatutis ſatisfacere. Nam priori loco adductum de impotentia minoris ad ſoluendum, præterquàm quòd ex *dict. l.* 40. & 17 minimè probatur, in propoſito caſu nequaquam procedere poſſe teſtatur *Conſult. in dict. l. magis puto* 5. §. *ſi pupillus ſtipulanti*, ibi: *Sed ſi pater ſtipulanti fundum ſpoponderit, ſucceſſeritque pupillus in ſtipulatum, fortiùs dicetur, ſine prætoris*, aliàs *tutoris*, vt obſeruat *Gloſſa*, *authoritate poſſe eum reddere. Idemque etſi iure hæreditario alij ſucceſſerit, qui erat obligatus*, & Imperatores *in dict. l.* 1. *C. quando decreto opus non eſt.* Quorum authoritate concludit *Collerus dict. cap.* 3. *num.* 223. permiſſum eſſe minori ſui anteceſſoris creditoribus abſque tutoris authoritate ſoluere. 11

Minuſque roboris habet ſecundum fundamentum ex *dict. l. cùm filius*, §. *in hac*, quia licèt ibi obligatio à teſtatore, ideoque & ab anteceſſore deſcenderet, non tantum ex ea, quantum ex proprio facto pupillus hæres conueniẽdus erat, quod cùm iura minimè admittant, vt initio huius quæſtionis notauimus, meritò ex tali facto pupillum hæredem exequi poſſe diffitetur Conſultus. 12

Nec magis vrget illud de priuilegio fiſci, cũ ex *dictis legibus* potiùs noſtra ſententia ſtabiliatur, quàm oppoſita confirmetur. Ex quo omnibus præmittitur, pro anterioribus ſuæ ſucceſſionis temporibus fiſcum priuati iure vti, etſi poſteà quàm ſucceſſit in his, quæ à teſtatoris facto nullum tractum habent, ſuo priuilegio potiatur. 13

Igitur ex his omnibus perſpicuũ euadit, poſſe anteceſſoris, vel patris contractum, ſiue ſcripturam, ſaltim in his bonis, quæ ex illius ſucceſſione ad eum peruenerunt, contra minorem exequi, & ita quidem firmiter, vt aduerſus eiuſmodi executionem beneficio in integrum reſtitutionis non ſubueniatur. Textus clarus in *dict. l. Aemilius Larianus* 38. *de minorib.* vbi pactum legis commiſſoriæ initum cum defuncto exercetur etiam contra hæredem pupillum, remoto omni in integrum reſtitutionis obſtaculo. 14

Nec contrarium probat *Sforcia Oddus tract. de reſtitut. in integrum, quæſt.* 72. *artic.* 6. *numer.* 90. 15

vtr-

Digitized by Google

verſicul. Aut quærimus an ab ipſa ſententia, cùm inquit, ab ipſa ſententia de exequendo poſſe peti reſtitutionem in integrum, quemadmodum & ab ea de iure communi appellari poteſt, *l. ab executore, C. quorum appellation. nõ recipiun.* quinimò & vbi ſtatuto cauetur, quòd à ſententia de exequendo, ſiue executiua non detur appellatio, etiam minorem reſtitutionem impetrare poſſe docet, vti & petere aduerſus rem iudicatam, & duas vel tres conformes ſententias.

16 Quia hoc metum ipſius *Sforciæ* figmentum eſt, cùm apertè ſit falſum, dari appellationem de iure communi à ſententia de exequẽdo, quæ ſuſpenſiuum inducat effectum, vt in ſpecie probat *Anton. de Canario. dict. tract. de execut. inſtrum. quæſt. 46. & 47. Couar. pract. quæſt. cap. 23. ad finẽ, Parlad. dict. lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. 5. p. §. 2. num. 12. Ioan. Henia in curia Philippica 1. tom. 2. part. del juizio executiuo. §. 21. num. 3.* & iure noſtro confirmant *l. 3 & 19. in fine, tit. 21. lib. 4. noua recollect.* Ergo ſi validũ eſſe vult *Sforc.* hac in re argumẽtũ de appellatione ad reſtitutionem, contra ea quæ ſuprà ſcripſerat, *quæſt. 15. nu. 32. & 44.* vti appellatio denegatur à ſententia de exequendo, ita minori reſtitutio non erit cõcedenda contra executionem: nam quod præſtat maioribus appellatio, minoribus reſtitutio indulget, *l. præſes 42. ff. de minor.* & fatetur idem *Sforcia ibidem, & q. 35. num. 76.*

17 Sed non ideò ita minori in cauſa executiua reſtitutionem eſſe inhibendam cõſtituimus, vt ſi fortè ea ratione ipſius bona exiguo pretio venierint, indeque graui damno afficiatur minor, aduerſus bonorum addictionem careat reſtitutionis ſuffragio, cùm aliud ſit denegari reſtitutionem contra ipſam executionem, aut ſententiam de exequendo; aliud verò contra damnoſam pignorum venditionẽ. In illo enim poſtquã minor legitimè extitit obligatus nullam patitur læſionem (niſi in executione excedatur, vti rectè inquit *Sforcia dict. quæſt. 72. n. 90. in fine*, locũ habiturã reſtitutionem, vt & appellationem, *Rebuff. tractat. de ſententi. executiu. art. 7. gloſ. 12. nu. 10. verſicul. Notandum eſt*) executio namque contractus ex quadam neceſſaria conſequentia prouenit præcedentis obligationis; *l. ſin. in fin. C. ad Velleian.* Ideò ex ſe cõſideranda non videtur, ſed cum præcedenti obligatione, cum qua vna tantùm reputatur, *Aſſianus de executionibus cap. 269 num. 5.* in qua ſi læſus nõ fuit, nec erit in ipſius executione, ſecùs verò in hoc quòd viliùs ſuæ res fuerint diſtractæ, licèt ad ſolutionem creditorum. Ergo meritò ei ſubueniendum erit, vbicumque hac ratione damnum minor ſenſerit, dummodò grande, aut ſaltim non minimum fuerit, vt optimè ex *l. ſi creditor, ff. de diſtraction. pignor. l. 1. C. ſi aduer. venditionẽ. l. patria 47. titul. 13. part. 5.* admonent *Parlador. dict. lib. 2. cap. fin. 5. part. §. 16. num. 9. Amator Roderic. dict. tractatu de execut. cap. 6. num. 57.* & conducunt tradita à *Ioanne Gutierr. dict. 2. part. de tutelis cap. 5. num. 81.* vt probet ex *l. ſi emptionem 35. ff. de minor.* aduerſus adiectionem ab alio factam in ea re, quæ maiorum eius fuiſſet, & ad creditorum ſolutionem, aut alia ex cauſa neceſſaria fuiſſet diſtracta, minorem prætextu læſionis reſtitui, cui finitimum eſt, quod adducto *Caſſaneo conſ. 55. n. 41.* docet *Ioan. Baptiſt. Aſſin. dict. tract. de executione. cap. 15. num. 7* nempe minorem petentem reſtitutionem aduerſus rei ſuæ venditionem eſſe audiendum, ſi alius plus offerat quàm res vendita ſit.

SVMMARIVM.

Nemo poterat olim presbyter ordinari ante trigeſimum ætatis annum. 1.

Vrgente Clericorum indigentia, antè vigeſimum ſaltim annum nullus presbyter fiebat. 2.

In materia ſacrorum ordinum iuri potiùs Canonico, quàm ciuili ſtandum eſt. 3.

Hodie vt & veteri lege vigeſimusquintus annus inceptus pro presbyteratu ſufficit. 4.

S. Ioannes Euangeliſta quinto & vigeſimo anno ætatis fuit Sacerdotio initiatus ibid.

Hæc ætas cepta dicitur, cùm anni vltimi vna tantum hora excurrit. 5.

Poſt mediã noctem illius diei, quo quis implet vigeſimumquartum annum poterit licitè ordinari ibid.

In computatione huius ætatis non habetur ratio diei biſſexti. 6.

Authores referuntur, qui de pœnis agunt contra promotos, & promouentes ante legitimam ætatem. 7.

Suſpenſus, quia ante debitam ætatem ordines ſuſcepit, an poſſit ab Epiſcopo diſpenſari? 8.

Suſpenſus ob ſuſceptos ordines in minori ætate an poſſit ea impleta abſque alia diſpenſatione celebrare? 9.

Suſpenſus propter Sacerdotium ante ætatẽ ſuſceptũ, vtrùm queat in cæteris ordinibus ritè ſuſceptis adminiſtrare? 10.

An Confeſſarius per Bullam Cruciatæ poſſit abſoluere à ſuſpenſione per ordinationem ante legitimam ætatem incurſa? 11.

Prælati Regularium poſſunt abſoluere ſubditos ſuſpenſos propter ordines ante legitimam ætatem ſuſceptos. 12.

QVAESTIO LV.

Aetas pro Presbyteratu neceſſaria qualis ſit?

OLim presbyter nemo, quamuis probabilis vitæ, conſecrari poterat, niſi qui triginta annorum ætatem adimpleret, vt quã plurimis iuris teſtimonijs comprobatur. Præcipuè ex textu *in cap. Epiſcopus 6. 77. diſtin. c. ſi quis 1. cap. nemo 2. cap. Presbyter 4. cap. ſi triginta 5. 78. diſtin.* & apud Hiſpanos ex textu in *l. 27. tit. 6. p. 1.* ibi: *E quando anduuiere en edad de treinta años, puede recibir orden de Preſte.* Quod regulare fuiſſe, exemplo Chriſti, Ioannis Baptiſtæ, Ezechielis, & aliorum Prophetarum, ex Concilio Neocæſarienſi traditur in *dict. c. Presbyter*, qui non leguntur ante hoc tempus prophetaſſe, vel prædicaſſe. Idque inſinuaſſe videtur *D. Gregorius in c. eſtote 1. 19. 1. q. 1.* cũ ad ſacros ordines, niſi pro- 1

ueɛtiores ætate admitti prohibet, & Zozimus
Papa in *c.ſi officia* 1.dum eam ætatem ad Sacer-
docium deſiderat,quæ miniſterium impleat 59.
2 *diſtin.*Quocircà niſi Clericorum indigentia exi-
gente, vel alia quacumque Eccleſiæ neceſſitate
poſtulante, hac ætate minores ad Sacerdotium
minimè promouebantur : etſi fortè aliquando
neceſſitas in cauſa eſſet, vt ab hac generali æta-
tis præfinitione diſcederetur, à viginti quinque
annis tãtumdem Sacerdotes ordinare fas erat,
d. c. ſi triginta 77. *diſtin.* vbi id Zacharias Papa
Boniſacio Epiſcopo expreſsè ſcribit:itaque ac-
cipi poteſt, quod tradit *Burcard. in decretis lib.*
2.c. 12. nempè, Leuitam minimè ante 25. an-
num fieri conſueuiſſe.

3 Quibus non refragatur ſacratiſſimi Impera-
totis Iuſtiniani reſcriptum in *Authen. de ſanctiſs.*
Epiſcop. §. Presbyterum, collat. 9. vbi Presbyter
minor triginta & quinque annorum fieri non
permittitur, quia ciuile hoc ſtatutum eſt, cui
in hac ordinum materia ſtare non oportet: ar-
gumento eorum, quæ ſcribit *Maiolus de irregula-*
rit. lib. 1. c. 30. *num.* 8. ſed tantumdem Canonicis
ordinationibus, quibus, vt iam conſtitit, trigin-
ta annorũ numerus fuerat pro Sacerdotio præ-
ſcriptus. Vnde cum ex *d. §. presbyterum, d. c. nemo*
eſſe deſumptũ, vt ex epigraphe, & ipſius textus
verbis ſatis conieɛtatur, non triginta & quin-
que annos ad Sacerdotium eſſe neceſſarios trã-
ſcripſit *Gratianus*, aut quisquis textum deſum-
pſit, ſed quinque prætermiſſis triginta reliquit,
vt ſic cæteris iuris Canonici locis, vbi eadem
ætas deſignatur, maximè conueniret.

4 Sed nouioribus decretis hæc omnia immo-
tata ſunt, & ſacerdotium, quod ante trigeſimũ
annum iure veteri Hebræorum, vt author eſt *D.*
Hieronym. in Ezechiel tit. 3. cap. 11. conferri pro-
hibebatur, *cap. innouamus* 3. iuncta *ibidem Gloſſa*
60. *diſtinct.* hodie nondũ perfecto vigeſimoquin-
to confertur, *Clement. generalem de ætate & qua-*
litat. cuius ſimile ſtatuitur à *Concilio Trident. ſeſſ.*
23 *de reformat. cap.* 12. & amplectitur à *Nauarro*
in manuali cap. 25. *numer.* 116. *Baſconcel. in har-*
mon. rubric. titul. de temporib. ordination. numer. 9.
Ioanne Guterr o Canonicar. quæſt. lib. 1. cap. 26. *nu.*
8. *Emanuel. Roderic. quæſt. regul. tomo* 3. *quæſt.* 23.
art. 6. & à pluribus alijs, quorum nomina ſcrip-
ſere *Petrus Ledeſma in ſumma part. 1. tractat. de Sa-*
cram. ordin. cap. 7. *Garſia de benefic. part.* 7. *capit.* 4.
num. 21. *Sayrus de cenſuris lib.* 6. *cap.* 12. *numer.* 4.
Maiolus loco vbi ſuprà, Henriquez lib. 10. *de ordi-*
ne cap. 19. *num.* 2. *Aegid. de Sacramen. tom.* 2. *diſput.*
20. *num.* 102. *Auila de cenſuris part.* 3. *diſput.* 5. *dub.*
7. *§. notandum vndecimo, Franciſc. de Leo in The-*
ſauro fori Eccleſiaſt. part. 1. cap. 4. *num.* 31. *Bonaci-*
na de Sacrament. diſput. 8. *quæſt. vnica punct.* 5. *nu.*
12. *Moneta de diſtributionib.* 2. *part. quæſt.* 19. *n.* 12.
& de commutat. vltimar. voluntat. cap. 10. *nu.* 187.
tandemque *Roderic. Acunha in cap. ſubdiacon.* 4.
num. 1. 77 *diſtin. & in dict. cap. ſi quis nu.* 1. *Barboſ.*
in collectan. ad dict. Clement. generalem, num. 3. *&*
lib. iuris Eccleſiaſt. cap. 33. *num.* 88. *Antonin. Diana*
reſolution. moral. 2. *part. tractat.* 2. *Miſcellaneo reſo-*
lut. 20. *in princip.* & innumeri alij ſuprà *anno* 22.
& 23. à nobis coaceruari his locis, vbi de æta-
te ad Subdiaconatum & Diaconatum ſingula-
riter egimus. Quod nõ tã nouũ, quàm innoua-
tum dicimus, cùm ex præſcripto diuinæ legis,
Num. 8. non anteà conceſſum fuiſſet Leuitis in
templo miniſtrare, vt etiam in Ioanne Euan-
geliſtà obſeruatum his verbis demonſtrat *Cæſar*
Baronius Annal. tom. 2. *anno Chriſti* 102. *numer.* 9.
Cæterum eum nõ adoleſcentulũ putamus, de Ioanne
loquitur, *à Domino electum fuiſſe, vt pueritia con-*
finis eſſet: ſed (quod aſſequimur coniectura) à Domino
vocatum eſſe annum agentem vigeſimumſecundum,
ac tribus fermè manſiſſe cum Domino, ſicque tempo-
re paſſionis eius natum annis viginti & quinque ini-
tiatum fuiſſe Sacerdotio : *nam ab ea ætate diuina le-*
ge Leuitis conceſſum erat miniſtrare in tabernaculo
fœderis, ſecundùm editionem ſeptuaginta, quæ (vt ſa-
pè diximus) hoc tempore penes Hebræos erat fre-
quentiori vſu recepta : ſecundùm verò Hebraicam,
triginta annorum numerum fuiſſe præſcriptum Hie-
ronymus tradit.

Ex quibus omnibus, vt & alibi conſtanter 5
defendimus, ætatem à Concilio pro ſacris ordi-
nibus requiſitam inceptam ſufficere, ſaltim per
vnam horam, vt contra omnes, qui ad minus
integrum diem expoſcunt, reſoluimus: & facit
quod in propoſito nouiſſimè ſcribit *Antonin.*
Diana reſolution. moral. 5. *part. tractat.* 5. *reſolut.* 17
in fine nempè, illum qui hodie, verbi gratia, im-
plet ætatem viginti & quatuor annorum, poſſe
ſtatim poſt mediam noctem ſacerdotem ordi-
nari, quia re vera dicitur attigiſſe vigeſimum-
quintum annum, vt etiã docet *Sanchez in opu-*
ſcul. tom. 2 *lib.* 7. *cap.* 1. *dubio* 33. *numer.* 6. *&* 7. *&*
Naldus in ſumma, verbo ætas, num. 3. quos idem
Diana refert & ſequitur. In qua quidem annorũ 6
computatione non eſſe numerandum diem
biſſexti, quia annus à iure determinatus intelli-
gitur annus conſtans ex 365. diebus continuis,
tenet ex *Henriq. vbi ſuprà, & Aloiſio Ricio in*
praxi fori Eccleſiaſtici poſt reſolution. 276. *in nota-*
bili de materia Sacramenti ordinis, verſic. Quod in-
terſtitia, in ſecunda editione, Roderic. Acunha in
dict. cap. ſi quis num. 1. vbi contrariam ſententiã
amplexum fuiſſe *Fornarium de ordine cap.* 3. *nu-*
mer. 5. *& Bonacin. dicto puncto* 5. *n.* 14. refert.

Cætera autem, quæ hìc diſputari poterant de 7
pœnis contra promotos, & promouentes ad
presbyterium, ante implementum dictæ præfi-
nitæ ætatis, latè diſſerunt ſupra relati, præcipuè
Gutierrez de Acunha in d. cap. ſubdiaconu. Anto-
nin. Dian. reſolut. moral. tractat. de Sacramentis, re-
ſolut. 182. & nouiſſimè *part.* 5. *tractat.* 10. vbi *q.* 8
32. diſputat, an ſuſpenſus iuxta Bullam Pij II.
quia ſuſcepit ſacros ordines extra tempora an-
te legitimam ætatem, diſpenſari poſſit ab Epi-
ſcopo, vel ſuperiori Regulari? In qua quæſtio-
ne nulla electa ſententia, vtramque ſuis defen-
ſoribus munitam, more ſuo, exhibet, vti & *reſo-*
lutione 34. cuius ille titulus, *An ſuſpenſus ex ordi-* 9
natione ante legitimam ætatem poſſit celebrare illa
completa ſine alia diſpenſatione? Secùs verò in re-
ſolutione ſequẽri. An ſcilicet ſuſpenſus propter 10
ordines ſuſceptos ante legitimam ætatem poſ-

ſit

Digitized by Google

ſit exercere ordines alios ritè ſuſceptos? Vbi negatiua reiecta, quam docet *Villalobos, tom.1. tractat. 38. difficult. 11. numer. 2.* affirmatiuam ſententiam cum *Henriquez, Auila, & Sfortia* ipſe ſuſtinet. Et tandem *reſolut.55.* illud mouens dubium, an confeſſarius per Bul-
11 lam Cruciatæ poſſit abſoluere à ſuſpenſione incurſa per ordinationem ante legitimam ætatem? contra *Rodriguez in additionibus ad Bullam Cruciatæ §. 9. n. 59.* affirmatiuam ſententiam vt veriorem tenet, quam etiam defendunt *Henriquez lib.7. cap.13. num.3. in gloſſa lit.V. Medina in inſtruct. lib.1. cap.11 §. 8. Auila de cenſuris part.2. cap.6 dub.2. Trullenk in Bulla Cruciatæ lib. 1. §. 7. c. 2. dub.16. num.3. ex Cornejo in 3. part. tract.5. de ſuſpenſ. diſputat.4. cap.3.*

Illud autem coronidis loco ſubijciam, vide-
12 licet Prælatos Regularium poſſe abſoluere ſubditos ſuſpenſos propter ordines ante prædictã legitimam ætatem ſuſceptos, vt abſolutè docent *Portel in dubijs regular. verſic. Ordines ſacri, n. 14. Hieronym. Rodriguez in compend. quæſt. regular. reſolut.106. n. 26. Antonin. Diana reſolut. moral. part.2. tractat.2. de dubijs regular reſolut.85.* vbi & non obſtare ſubiungit, quòd *Sixtus Quintus* in ſua conſtitutione contra malè promotos reuocauit priuilegia regularium ad abſoluendos ſic malè promotos: quia poſteà per alios Pontifices reualidata eſſe affirmat, ex communi Doctorum traditione, de qua *Sigiſmundus à Bononia tract. de electione p. 2. cap.4. dubio 76. n.6. Suarez de legibus lib.8. cap.19.*

SVMMARIVM.

Beneficia, honores, dignitates, aut qualibet alia officia curam animarum principaliter habentia, non poſſunt ante vigeſimumquintum annum ætatis obtineri. 1. & 4.

Eadem ætas requiritur, quamuis cura animarum beneficio adiuncta, ſit ſolum iuriſdictionalis. 2.

Vbi non principaliter, ſed acceſſoriè cura animarum beneficio ſubeſt, maior ætas viginti & quinque annorum minimè requiritur. 3.

Quantò ſublimior eſt dignitas, tantò maior ætas in eligendo ad eam debet deſiderari. 5.

Maior dignitas maiorem requirit prudentiam. ibid.

In vicarijs, in commendatarijs perpetuis, & temporalibus, in coadiutoribus, adiutoribus parochorum, quos vulgò Tenientes *dicimus, eadem ætas expoſcitur.* 6.

Qui habent curæ exercitium, licèt actu tantum, dicũtur curam animarum habere. 7.

Parochus beneficij ruralis, quilibet, etſi annum quintum & vigeſimum non egerit, creari poterit. 8.

Qui eius ætatis exiſtit, vt intra annum poſſit ordinari, non poteſt ad concurſum beneficiarum admitti. 9.

Legitima ætas nominationis, vel oppoſitionis tempore adeſſe debet, nec ſufficit ante adeptam beneficij poſſeſſionem illam adimplere. 10.

Si tantùm aptitudine, & non actu requiratur Sacerdotium, aut alius ſacer ordo in beneficio, neceſſariã ætatem ad ordinem tempore nominationis præſentandus habere debet. 11.

Pontificia diſpenſatione minor poteſt eligi ad beneficium curam habentem animarum. 12.

Diſpenſatio ſuper ætate ſine derogatione regulæ Cancellariæ emiſſa, non prodeſt ad beneficium curatum, niſi habenti tertium & vigeſimum annum. 13.

Diſpenſatio ad eiuſmodi beneficium nominatim concedi debet, nec ſufficiet ſi ad ſacros ordines fuerit impetrata. 14.

Diſpenſatio non extenditur ad conſecutiua ſeparabilia. 15.

Ex eo quòd Pontifex ſcienter minorem in Parochum elegit, & ne curam dereret animarum illi iniunxit, cum illo diſpenſaſſe non videtur. 16.

Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum minore, vt poſſit ad curatum promoueri? 17.

QVAESTIO LVI.

Quot ætas requiratur in beneficiarijs Parochiam vel Curam animarum habentibus?

Siue de honoribus, aut de dignitatibus di- 1
ſcutiamus, ſiue de reliquis beneficijs, quibus ex natura ſua, vel principali inſtituto ſubeſt animarum cura, ſemper & omni iure incõcuſſum apparebit, inchoatam viginti & quinque annorum ætatem ad ipſorum conſecutionem deſiderari. De dignitatibus ita apertè conuincitur ex *cap. 11. Concilij Tridentini ſeſſ. 24. de reformatione,* illis verbis; *Nemo igitur deinceps ad dignitates quaſcunque, quibus animarum cura ſubeſt, promoueatur, niſi qui ſaltem 25. ſuæ ætatis annum attigerit.* & confirmant vltra alios *Nauarrus in manuali, cap.25. num. 135. Syluester in additionibus ſumma ad finem poſitis, verbo ætas, verſ. 1. Flamin. Pariſius lib.4. de reſignat. c.9. num.16. & c.11. n.14. Leſſius de iuſt. & iure lib.2. c.34. dubit.20. nu. 107. Petr. Gregor. in titul. de elect. cap.11. num.3. P. Vazquez tractat. de beneficijs cap.3. §.1. dub. 2. num.19. Nicol. Garſia de benefic. p.7. cap. 4. n. 41.* vbi *Ogedam, Azorium* & alios refert *Moneta de commut. vltim. volunt. cap.10. num.115. Viuianus de dignitatibus Cathedralis Eccleſiæ* loquens *in praxi iuris patronatus lib.1. n.158. Ricius in praxi rerum quotidian. reſolut.120. num.3. Anton. Maſobr. in ſua praxi habendi concurſum requiſit.10. dub.11. num.24.*
Nouar. in ſingul. iur. canon. concluſ.14. Squilante de 2
priuilegijs Cleric. cap.4. num.72. Auguſt. Barboſ. de officio & poteſt. Epiſcop p.3. alleg.60. num.65. & lib.1. iuris Eccleſ. cap.21. num.47. & tractat. de Canonic. cap.3. nu.18. & ſequent. vbi hanc reſolutionem procedere ſubiungit ex *Nauarro & Sairo,* quamuis cura beneficijs, aut dignitatibus adiũcta iuriſdictionalis ſit.

At verò ſi non principaliter, nec ex natura 3
ſua curam animabus impẽdere illarũ poſſeſſores debeant, ſed acceſſoriè, vtputa, quia parochialis ipſis dignitatibus vnita eſt, prædicta viginti & quinque annorum ætas haudquaquam neceſſaria erit, ſed duo & viginti annorum ſufficiet, vt alibi retulimus & affabrè cenſet *Hieronym.*

nym.Gonzalez in regul. 8.*Cancellariæ,gloſ.9.nu.*4.
& pro vtraque parte accerſitis fundamentis re-
ſoluit *Aloiſius Ricius in praxi deciſionũ,deciſ.*735.
*Galat.in Margarit. caſuum conſcientiæ , verbo Pa-
rochus 6.Campanil.in diuerſ.iuris Canonic.rubricis,
rubrica 7.cap.6.num.*22.*Auguſtin.Barbo.in remiſ-
ſion.ad dictum cap.*12.*Concilij,* vbi licèt hoc ma-
nifeſtè affirmet,non tamen, inquit, ita ab emi-
nentiſſimis Cardinalibus Cōcilij interpretibus
fuiſſe declaratum,vt ipſius teſtimonio falſo re-
fert *Alphonſ.de Lara dict.c.*19.*num.*11.idem *Bar-
boſa dict.tract.de Canonic.cap.*13.*n.*21.

4 De cæteris vtique beneficijs,quibus ab ordi-
natione , & primordijs inſita principaliter ani-
marum cura & directio eſt,idem cauetur *in cap.
cùm in cunctis* 7.§.*inferiora, de electione,& in cap.
licet canon.*14.*eodem titulo lib.6.* Quæ iura inſtau-
rantur per *Concilium Tridentinum dict. cap.*12.&
illud exponens ſacra Congregatio Cardinaliũ
expreſſè declarauit,vt patet ex ea declaratione,
quæ incipit : *Congregatio Concilij cenſuit ad obti-
nendam parochialem, &c.* quæ extat inter præter-
miſſas à *Ioanne Gallemart,*& ab ipſo in fine Con-
cilij editas,*fol.mihi* 724.quam ſententiam con-
firmant *Staphilæus de liter. gratiæ, tractat. de qua-
litat.& ſtatu beneficiatorum,titul.beneficij in obten-
tione quæ requirantur num.*2.*Lapus allegat.*35.*nu-
mer.*4. *Gomecius de grat.ſpectat.num.*86. *Azorius
inſtit.moral.part.*2.*lib.*5.*in princip.verſicul. Quar-
tò requiritur,Garſia de beneficijs,dict.cap.*4.*nu.*41.
& 44. antea *Maiolus de irregular. lib.* 1.*cap.* 30.
*num.*12.*Filiucius de ſtatu Clericor. tractat.*41. *c.*5.
*num.*29. *Ricius in praxi rerum quotidian.d reſolut.*
120. *num.* 9. *Moneta dict.cap.*10. *n.* 114.*Viuian.
dict.lib.*1.*praxis cap.*1.*n.*188.*Vazq.vbi ſuprà n.*15.
& 16.Qui omnes planè fatētur vigeſimoquin-
to anno incepto minores ad parochialium re-
gimen aſſumi non debere, eo nimirum , inquit
in propoſito *Paulus Zacbias medicolegal. lib.* 2.
*tit.*1.*qu.*5 *nu.* 4. *& ſequenti,* quia quantò maior
hæc dignitas cæteris exiſtit,tanto maior ætas in
eligendo ad ipſam deſideratur,ex *Garſia,*quem
ibi allegat,*de beneficijs part.*7.*cap.*4.& hoc non
iniuria, quia maior dignitas maiorem requirit
prudentiam: maior autem prudentia ex maio-
ri ætate habetur, quia ex experientia,quæ indi-
get tempore .

5 Quorum ſententia locum etiam obtinet in
Vicarijs,ſiue Commendatarijs perpetuis Eccle-
ſiarum parochialum, & authoritate *Clement.*1.
*de offic.Vicarij,*tenent cum *Azario dict.cap.*5.*ver-
ſicul. Præterea in Vicario, Filiuc. de ſtatu Clericor.
dict.cap.*5.*nu.*29. *Monet.de commut.vltim. volunt.
dict.c.*10.*nu.*114.& ſimiliter in commendatarijs
temporalibus , quibus vltra ſemeſtre eiuſmodi
beneficia committi nequeunt, *cap.nemo deinceps*
15. *de elect.lib.6.* quoniam eadem ætas requiri-
6 tur in cōmendis,ac in beneficijs,*Ricius in praxi
rerum quotid.reſol.*310.*n.*15.docet *Auguſt.Barboſ.
in collectan.ad dict. cap.nemo deinceps,num.*3. *& in
paſtorali p.*5. *allegat* 59. *n.* 23. *& de iure Eccleſia-
ſtic.lib.*3.*cap.*9.*nu.*7. & demum *de officio Parochi
cap.*5.*n.*1. vbi inquit, ea omnia ſupradicta de
parochiali , quæ datur in titulum, procedere
etiam in ea quæ in commendam datur. Itaque
debere cōcedi ei, qui ſtatim poſſit per ſe ipſum
ei deſeruire , quamuis minori ex ſtylo dari cu-
ratum in commēdam vſque ad decimumoctauum annum referant *Staphilæus de liter.grat. ru-
bric.de qualit.& ſtatu benefic.verſ.Hinc eſt quod de
ſtylo,* quem ſequitur *Rebuffus in praxi, tit.de com-
mend.num.* 34. Itemque & in coadiutoribus pa-
rochorum ſuperior reſolutio locum habet :
nam vt optimè aduertit *Hieronym. Gonçalez in
regul.*8.*Cancellar.gloſ.*5. §.9. *n.*6. in coadiutore
requiritur eadem ætas, & idoneitas,quæ requi-
ritur in titulari; vnde infert,quòd ſi datur coa- 7
diutor rectori parochialis,requiritur in eo ætas
25. annorum,& ſi datur Epiſcopo, debet com-
pleuiſſe 30. annum : necnon & id adiutoribus
parochorum,quos vulgò *Tenientes* appellamus
ex opinione *Azorij,& Filiucij,vbi ſupra,*eo nimi-
rum quia parochis nullus datur adiutor , ne-
que ab ipſis conſtituitur , vel nominatur , niſi
Sacerdos . Et denique quia eiuſmodi adiutores
in id creantur, vt parochos ipſos in parochia
regenda & adminiſtranda iuuent,ac per conſe-
quens vt cum eis curam animarum exerceant.
Qui verò habent curæ exercitium,dicuntur cu-
ram animarum habere , quamuis actu tantùm,
*Gloſſa dict.cap.ſuper eo,verbo Annexæ, verſic. Vi-
carius, de præbendis in 6.* & ibi *Geminian. num.*4.
*poſt medium, verſicul. Et quod Vicarius, Franchus
num.*2. *circa medium,verſicul. Vnde ipſe Vicarius ,
Faſtol.dub.*25 *num.*2.*Farinac.deciſ.*785.*num.*4. *in
poſthumis* 1. *tom.* licèt contrarium ipſe docuerit
*deciſ.*489.*nu.*7. *eodem tom.* 1. ergo illa ætate eſſe
debebunt , quam iura gerentibus ſimilem cu-
ram præſcribunt .

Et conuincitur : nam prædicta legitima ætas 8
in his tantùm beneficiarijs depoſcitur, qui actu
curam obtinent animarum , non verò in illis ,
qui habitu ſolummodo habent,vti patet in pa-
rocho beneficij ruralis,qui licèt in minori æta-
te conſtitutus ſit, tale beneficium habitu ſaltim
curatum poſſidere poterit,ex ſingulari doctri-
na *Hieronymi Gabrielis conſil.*191. *n.*20. *lib.*1. &
Garſiæ de beneficijs 5. *part. cap.*3.*num.*111.*&* 115.
Igitur cùm abnegari non queat , eiuſmodi pa-
rochorum adiutores actu curam ſubire anima-
rum ; minus perpenſis proximè dictis diffiteri
poterit , eos viginti & quinque annorum eſſe
debere .

Sed vt ad parochos noſtros reuertamur,adeò 9
enim verum extat , neminem in eorum nume-
rum poſſe cooptari,qui præfinitam ætatem non
attigerit: quòd ſi aliquis pro conſequendo be-
neficio curato ad concurſum , vel publicum
examen acceſſerit , qui intra annum poſt ele-
ctionem ſibi conceſſum ad ſacros ordines ſu-
ſcipiendos requiſitum quintum & viceſimum
annum ager,nihilominus quaſi incapax,& non
legitimæ ætatis, nec eligi, nec ad concurſum
admitti validè poterit, ſecundum doctrinam
*Dominici in cap.ſi is ad quem n.*6.& *Franc.ibidem
num.*1.*de inſtit.lib.6.Lambert.de iure patron. lib.*2.
*p.*1.*art.*29.*n.*4. & *Riminald.Senior conſ.* 764. *n.*8.
volum. 4. quam refert *Borgnin.Caualcan. tom.*1.
deciſ.

Digitized by Google

10 deciſ. in indice verbo Officialis. Adeſſe enim prædicta ætas nominationis, aut oppoſitionis tempore præciſè debet, vt ex *Ioanne Gutierrez conſ. 44. num. 7. Zeuallos q. 693. num. 7. Perez de Lara de anniuerſarijs, & Capellan. lib. 2. cap. 9. num. 55. & 58.* docet *Garſia de benefic. d. cap. 4. num. 86.* Nec ſufficit illam vel intra annum, vel ante adeptã beneficij poſſeſſionem adimplere: vnde fit, vt ſi minor viginti & quinque annis obtinuit nominationem ad beneficia curata, & antequàm beneficium vacaret, reperitur in legitima ætate, non poterit vigore dictæ nominationis in beneficio prouideri, quia tunc temporis cùm nominatus fuit, legitimam ætatem habere debuit, vt patet ex *cap. ſi eo tempore 9. de reſcript. dict. lib. 6.* & optimè reſoluit *Rebuf. tractat. nominat. qu. 9. nu. 15. P. Baſilius de matrim. lib. 8. c. 2. n. 2.* & ſi eius cauſa fuerit prouiſus, irrita beneficij collatio erit, quaſi in eum facta, qui ætatis defectu laborabat, argumen. *dict. cap. licèt canon, de electione lib. 6* & eorum quæ tradit *Garſia d. c. 4. num. 41.*

11 Conducunt tradita à *Thom. Sanchez. lib. 7. conſ. c. 1. dub. 48. n. 6.* ſcilicet, quòd vbi beneficium habet aptitudine ordinem ſacrum annexum, ex priuilegio, conſuetudine, vel ſtatuto, licèt non requirat actu ordinem illum ſacrum, at requirit in præſentando eam ætatem, quam illum ſacrum ordinem, quem habet annexum, requirit, *c. et cui, de prebend. in 6.* Quod etiam procedere multis relatis docet, ſi beneficium diaconalem tantùm, vel ſubdiaconalem ordinem requirat, quia eadem eſt ratio, cùm Eccleſia ita indigeat ſeruitio diaconi, & ſubdiaconi in miniſterio altaris, ſicut & Sacerdotij.

12 Quapropter concludendum erit, dictam ætatem eo inſtanti perfectam deſiderari, quo quis aut eligitur, aut nominatur ad beneficium curam habens animarum, niſi diſpenſationem impetrauerit Apoſtolicam: nam tunc etſi minoris ætatis tempore nominationis fuerit, admitti ad beneficium debebit, ſiquidem diſpenſatio eiuſmodi Pontificalis habilem & idoneum cuiuſcumq; ætatis minorem reddit, etiam ad be-
13 neficium Curatum: quod ita accipiendum eſt cum *Rebuffo in praxi, titul. de diſpenſat. ratione ætatis, num. 10.* dummodò diſpenſatio cum derogatione regulæ Cancellariæ Innocentii expediatur: alioqui diſpenſatio non ſuffragabitur, niſi habenti tertium & vigeſimum annum, nam virtute dictæ regulæ, cùm diſpenſatio conceditur ſuper defectu ætatis, de duobus tantùm annis data intelligitur.

14 Quæ diſpenſatio ad obtinendum beneficium curatum expreſsè concedi debet: nam ſi virtute diſpenſationis, quam minor impertauit, vt ad ſacros ordines promoueretur, beneficium curatum aſſequi vellet, inane ipſius deſiderium foret. Nam diſpenſatus vt presbyteratum recipiat, non ob id beneficium curatum obtinere poterit, ea nimirùm ratione inquit *Rebuffus in praxi titul. de diſpenſatione ad plura beneficia*, quia diſpenſatio non extenditur ad conſecutiua ſeparabilia, vt eſt beneficium curatum reſpectu
15 presbyterij, cùm rectè diſpenſatio ad presbyteratum debitum ſortiri poſſit effectum abſque 16
beneficio. Nec magis diſpenſatus minor iudicabitur, quamuis ſcienter Pontifex eum in curatum elegerit, & inſuper admoneat, ne curam animarum negligat, ſi *Felino* credimus, in *cap. cùm vigeſimum, num. 5. de officio delegati.*

Cæterùm vtrùm Epiſcopo ius ſit diſpenſandi, 17
vt minor poſſit ad beneficium, quod Curam habet animarum alligatum, aſſumi? nonnulli diſputarunt, quos recenſet *P. Azorius dict. 2. part. inſtitut. moral. lib. 6. cap. 5. verſic. Cæterùm quæſtionis eſt*, ſed tamen illis expretis, qui affirmatiuam ſententiam nullo probabili fundamento tuentur, his meritò adhæret, quibus negatiua magis placet.

SVMMARIVM.

Reprobatur ſententia exiſtimantium nullam de iure præſcriptam eſſe ætatem ad Abbatiam. 1.

Aetas quinque & viginti annorum pro Abbatia deſideratur. 2.

Ad omnes dignitates, excepto Epiſcopatu, quintus & viceſimus annus requiritur. 3.

Aetas pro Abbatia requiſita, incepta ſufficit. 4.

Quoad ætatem attinet, nulla datur differentia inter Abbatiam ſæcularem, & regularem. 5.

Abbatiſſa triginta annorum eſſe debet. 6.

QVAESTIO LVII.

Pro Abbatibus conſtituendis quæ ætas requiratur?

Errarunt dubio procul doctiſſimi alioqui 1
Quintanaducñas libro 1. Eccleſiaſticon cap. 6. num. 11. Gabriel. Vazquez tract. de benefic. cap. 3. §. 2. num. 14. & *Auguſt. Barboſ. de iure Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 17. n. 30. in principio*, dum enixè affirmant, in Abbatibus nuſquam in iure Pontificio certam deſignatam ætatem reperiri. Nam quid clarius Concilij Pictauienſis conſtitutione *in c. 1. de ætat. & qualit. ordinandor*, quæ eandem ætatem, quæ ad præsbyteratum ad Abbatialem etiam dignitatem expoſtulat? dum ſtatuit vt Abbates Decani, & Præpoſiti, qui presbyteri 2
non fuerint, præsbyteri omnimodo fiant. Ergo eadem quæ ad Præsbyteratum, ad Abbatiam ſimiliter requiritur ætas quinque & viginti annorum: ſic in eo qui ad Abbatialem dignitatẽ eſt eligendus, deſiderant *Syluester in ſumma verbo Abbas. in princ. & verbo ætas n. 2. verſ. Quartum quoad beneficia. Capella Toloſana q. 318.* vbi etiam Additionator, *Maiolus de irregular. lib. 1. cap. 30. n. 13. Quintilian. Mandoſ. conſ. 1. n. 1. Pater Azor. inſtit. Moral. p. 2. lib. 6. c. 5. in princ. verſ. Secundò quæritur, Oldrad. conſ. 14. n. 11. Sigiſmund. à Bononia de elect. dub. 2. n. 1. verſ. Et hanc aſſertionem, Oieda de incompatibil. beneficior. p. 1. c. 24. poſt n. 11. Cardin. Tuſch. lit. A. concl. 5. num. 13. & concl. 337. n. 3. Nicol. Garſia de benefic. tom. 2. p. 7. c. 4. n. 74. Vaſq. vbi ſupra, Campanil. in diuerſorio iuris Canonici, rubr. 7. cap. 6. n. 101.* & nouiſſimè *Aug. Barboſa vbi proximè*: licèt minus benè ſextum

tum, & vigeſimum annum putet ad eiuſmodi
dignitatem neceſſarium *Turrecremat. in cap. iuuencas 20.quæſt.1.* Nam præterquàm quod ſupradicta communis ſententia ex *d.cap.1.de ætate*
3 *& qualit.ordinand.* ſatis expreſſa colligitur, ex
eo etiam confirmatur, quod in alijs dignitatibus, quam in Epiſcopatu, ſufficiunt viginti &
quinque anni, vt probat text. *in c. cum in cunctis, §.inferiora, de electione, & Concil.Trid.ſeſſ.24. de reformat.c.12. verſic.Nemo deinceps*: igitur & in
Abbatia ſufficient, quæ proculdubio dignitas
eſt Epiſcopali inferior, vt multis oſtendit idem
Barboſa dict.cap.17.n.2. & 3.

4 Nec requiritur quòd hac ætas ſit extremè
completa, ſufficiet tamen quod cœpta fuerit,
vt communiter docent ſuprà relati, præcipuè
Sylueſter dict.verbo ætas n.2.& verbo Abbas,n.13 ad finem, & congeſti à *Barboſa d.n.30.* quibus
ipſe etiam ſubſcribit.

Quod non ſolum procedit in Abbatijs ſæcu-
5 laribus, vt obſeruat *Barboſa*, ſiue hæ in commendam, vel alio modo conferantur, iuxta
deciſionem text. *in cap.nemo deinceps,de elect.lib.6*
per quem ita tradit *Syluest.d.verb.Abbas nu.13.*
ſed etiam in Abbatiis regularibus: quoniam
genericè loquuntur Doctores, dum aiunt, in
Abbatiis vigeſimumquintum ſufficere annum,
non diſtinguentes inter regulares. & ſæculares:
maximè *Zanarella in Clement.generalem poſt n.7. de ætate, & qualitat.Io.Selua tract.de beneſic. p.1. q.5.n.15.* Quibus ſuffragatur argumentum à
paritate rationis, quam eandem eſſe inter Abbatem ſæcularem, & regularem, poſt *Oiedam d.p.1.cap.5.n.6.& Campanil.dict.capit.6.n.102.verſic. Quod idem*, rectè admonet *Barboſa dict. cap. 17. n.30.in fine*: quare *Tamburin. de iure Abbatum, & Prælatorum,tom.5.diſput.5.q.9 à principio* eandem ætatem viginti, & quinque annorum requirit in Abbate generali, contra *Ludouicum Miranda*, qui *in manuali Prælatorum,tom.2.q.3.art.1 concluſ.2.* oppoſitum defendit.

6 Nec ſuperioribus quidquam oberit, in Abbatiis monialium triginta annorum ætatem neceſſariò requiſitam fuiſſe per text. in *capit. indemnitatibus 43.in princ. de election.lib.6.* & conſequenter idem in Abbatibus eſſe dicendum:
quia conſtitutio hæc, quæ de fœminis tantùm
loquitur, ad viros, quorum diſpar cauſa & ratio eſſe videtur, trahi non debet, nec extendi.
Nam turpe quidem exemplo videretur, veluti
fœmineo vocabulo maſculos contineri, *l. ſi ita ſit ſcriptum 45.in principio, de legat.2.* cum ſimilibus. Quod apertè inſinuauit S.P. in *§.fin. eiuſdem capite* cùm docet, omnia quæcumque
dicta ſunt *in d.cap.indemnitatibus*, de monialium
Abbatiſsis tantùm, vel de Prioriſſis eſſe intelligenda; nec ex illa conſtitutione iura de virorum electionibus tractantia immutata fuiſſe,
vt pulchrè animaduertit *Gloſſa in d.cap.indemnitatibus,in princ.verbo triceſimum*, & nos alibi diximus *anno* ſcilicet 30. cùm de Abbatiſſæ neceſſaria ætate ſermo inciderit.

SVMMARIVM.

AD Decanatum, & Præpoſituram vigeſimus quintus annus, ſaltim inceptus, requiritur. 1.
Decanatus, & Præpoſitura eadem dignitas eſt. 2.
Aetas quinque, & viginti annorum an potiùs in Decano ratione adiuncti presbyterij, quàm animarum curæ deſideretur. 3.

QVÆSTIO LVIII.

Quanam ætas deſideretur in Decanatus, aut Præpoſituræ poſſeſſore.

A Superioribus igitur profluit propoſitæ in- 1
ueſtigationis reſolutio: Nam ex quo
tam ex diſpoſitione iuris communis, quàm
ex recentiori ſacri Concilij Tridentini ordinatione prædiximus, omnibus, & quibuſcumque dignitatibus præficiendis, quibus animarum cura iniungitur, neceſſariam viginti &
quinque annorum ætatem ſaltem inceptam
reputari conſectarium euincitur, eundem met
annorum numerum etiam in eo requiri, qui
Decanatus, aut Præpoſituræ (quod idem eſt,
vt ex *Azorio refert Filiuc.de ſtatu Clericor.tractat.41.cap.1.n.20.*) honorem appetit, vt in expreſ- 2
ſo probant Romanæ Eccleſiæ Antiſtites *in cap. cùm in cunctis 7. §.inferiora, de electione, & in cap. 1.de ætate, & qualitate, & ibidem* communiter
Expoſitores, quibus ſubſcripſere *Quintadueñas Eccleſiaſticon lib.1.n.11.Ioan.Azor.inſtitut.moral. 2.p.lib.6.cap.5. verſ. Secundò quæritur, Nicolaus Garſia de benef.2 tom.p.7.cap.4.n.73.Vincent. Filiuc.de ſtatu Cleric.tractat.41.cap.5.n.31. Ioannes Petr.Moneta de commutatione vltim.volunt.cap.10 num.114.Adam Contzen.Politicor.lib.6.cap.4.§.4.*
cum hæc non minor dignitas ſit, *Farin. tom.2. deciſ.533.n.4.* nec minorem animarum curam
ſortiatur, vti *Azorius ſup.& Ricius in praxi var. reſol.reſol.166.n.4. Filiuc.tract.41.c.1.n.29.* præcipuè notant, quibus addendus erit *P.Vaſq. de benef.c.3.§.2.n.16*

Quæ veriſsima ratio eſt deſideratæ huiu- 3
ſmodi ætatis ad Decanatum, non verò illa,
quam afferunt *Garſia, & Filliuc.* videlicet, quia
de iure communi annexum habet Sacerdotium,
veluti *ex d.cap.1.de ætate, & qualit.* & *ex cap. innouamus 3.60.diſtinct.* colligitur: ſiquidem hoc
ſufficiens non erat, vt tempore adeptionis neceſſariò prædictam viginti & quinque annorum ætatem attingere debuiſſet; veluti ipſorum, & fere omnium fert ſententia. Cùm ſat
eſſet ſi in ea ætate inueniretur, qua intra annum presbyteratus ordinem ſuſcipere poſſet,
cap.præterea. iuncta Gloſſa de ætate, & qualitate, cap.licèt, de election.in 6.capit.ſi pro Clericis,de præbendis,eodem lib.capit. ſi is, de inſtit.eodem lib.6. &
expreſſius cauetur Conc. Trid. decreto *ſeſſ.24. de reformat.cap.12.* Ergo tenendum erit eo nimirum tali ætate conſtitutum eſſe debere, qui
ad decanatum promoueri deſiderat, non quidem quia dignitati adiunctus presbyterius id

po-

Digitized by Google

poſtulat, ſed imò quia connexa animarum cura vrgentiùs exoptat.

SVMMARIVM.

PRælati inferiores Regularium varijs nominibus inſigniuntur. 1.

Prælati inferiores Regularium quinque & viginti annorum ſaltim eſſe debent. 2.

Prælati eiuſmodi Parochialium Rectoribus aſſimilantur: 3.

Prior Conuentualis non differt à Priore Collegialis Eccleſiæ. 4.

Prior Collegiatæ Eccleſiæ viginti & quinque annorum eſſe debet ibid.

Prioratus & Abbatia idem eſt officium. 5.

Vbi licet curæ animarũ per ſæculares iudices ſatisfacere, Prior viginti annorum eſſe poteſt. 6.

Prælaturæ nullam habentes curam animarum poſſunt hodie à Regularibus poſt decimumſextum annum obtinere. 7.

QVAESTIO LIX.

Quæ ætas deſideretur in Prioribus, Guardianis, Miniſtris, & alijs Prælatis inferioribus Regularium?

1 PRælati Regularium, non quidem ſuperiores, vt Prouinciales & Generales, de quibus ſeparatim nobis deinceps agendum erit, ſed his proximi, & inferiores, qui ſingulis monaſterijs præficiuntur, varijs nominibus ſolent appellari: alicubi enim Priores, Abbates, Guardiani, & alicubi Miniſtri, Correctores, Præpoſiti, & Commendatores nuncupantur, prout vniuſcuiuſque Religionis mores, & ſtatuta præſcribunt. Verùm cùm horum omnium eadem dignitas & officium ſit, nec diſcretio nominum munerum differentiam inter ipſos inducat, vna
2 eademque ætate viginti, & quinque annorum omnes eligi indiſtinctè debere, quaſi pro regula hic tradendum erit, quam de Prioribus, & Abbatibus loquentes expreſsè confirmant Additio *ad Capellam Toloſ. qu. 318. Selua de beneſic. 3. part. qu. 5. n. 20. Petr. Rebuff. ſuper concord. rubric. de reg. ad Prælat. nomi. fac. §. monaſterijs in verbo viginti & trium, Quintil. Mandoſ. de ætat. minor. c. 5. n. 103. Petr. Moneta de commutat. vltimar. volunt. c. 10. n. 124.* qui omnes prædictam ætatem non expletam, ſed cœptam ſolummodò requirunt. Quibus addendus erit *Gabriel Vazq tract. de beneſ. c. 3. §. 2. num. 15.*

3 Et probatur manifeſtè in *Clement. 1. §. caterũ, de ſtatu Monachorum,* illis verbis: *Cæterùm prioratus conuentuales alicui, niſi vigeſimumquintum annum attigerit, &c. conferri nequeant, aut committi:* faciuntque pro hac ſententia ſequentes rationes. Primùm, quòd priores, Guardiani, & ſimiles Prælati Conuentuales, parochialium Rectoribus, ſiue Curatis æquiparãtur in animarum cura, & ſolicitudine, ad quam ſimiliter ipſi tenentur, vt teſtatur harum rerum peritiſſimus *Emmanuel Rodriguez tom. 3. qu. regul. q. 31. art. 2. in principio:* ſed iſti nequeunt ante dictam quinque & viginti annorum ætatem promoueri, vtpotè ex traditis ſuprà *hoc eodem anno* ſuo loco affatim conſtat, necnon vt ex notatis à *Barboſa tract. de paroch. cap. 2. num. 6.* ergo neque his ſimiles Priores & Guardiani citiùs eligi poterunt.

Rurſus hoc conuincitur, quia Prior Conuentualis in nullo differt à priore ſæculari, qui caput obtinet in Eccleſia Collegiata, cùm & pari dignitate fulgeat, *Clemen. & ſi principalis, de reſcrip. c. niſi eſſent, circa finem, de prabend.* ex quibus ita docent *Federic. de Senis conſ. 25. n. 4 verſic. Nõ obſtat quod dicitur, Grileneon conſ. 50. n. 5. Cardin. Tuſch. lit. P. concl. 108. n. 11* & nouiſſimè *Auguſt. Barboſ. d. lib. 1. de iure Eccleſ. vniuerſ. c. 30. num. 17.* & ſimiliter Eccleſiam Collegiatam habere dicatur, iuxta *Oldrad. conſ. 281. in princip. & Barboſ. vbi proximè n. 11.* At Prior Collegiatæ Eccleſiæ debet eſſe conſtitutus in ætate viginti & quinque annorũ inceptorum, vt tradit *Nicol. Garc. de beneſic. p. 7. c. 4. n. 65. Filiu. in quaſt. moralibus tom. 3. tract. 41. cap. 5. num. 3.* quibus accedit *Barboſa de officio & poteſt. Epiſcop. part. 3. alleg. 60. nu. 64.* & iterum *dict. c. 30. iuris Eccleſ. num. 5.* igitur & eiuſdem ætatis Prior conuentualis eſſe debebit. 4

Quod & inde iuuatur, nam vt initio obſeruauimus, Priores, & Abbates eiuſdem officij diuerſa ſunt nomina: vnde Priores Abbatibus æquiparari docet *Barboſa d. cap. 30. num. 15. argum. text. in c. fin. de regular.* dũ inquit, *Patres Abbates, ſeu Priores:* quapropter cùm hanc eſſe Abbatibus neceſſariam ætatem iam *hoc anno* ſatis exibuerimus, eandem ad Priores, Guardianos, & ſimiles Prelatos deſiderare operę pretium erit. 5

Niſi tales ſint Priores, qui licèt iniunctam habeant curam, & ſolicitudinem animarum: attamen per ſæculares Clericos tanto muneri valeant ſatisfacere. Nam ſi eiuſmodi fuerint, ante prædictũ quintũ & vigeſimum annũ rectè eligi poterunt, dummodò vigeſimum ſaltem peregerint, vt habetur in *d. Clementin. §. caterũ*, & refert *Petr. Moneta dict. in loco*, & ante eum *Syl-ueſter vbi ſuprà num. 2. & Additio ad* Capellam *Toloſan. d. q. 318. in fin. & Selua d. q. 5. num. 25.* 6

Vel niſi adeò ſimplices, & nomine tenus Priores exiſtant, quòd neque per ſe, neque per alios præfatam curam animarum exerceant, quoniam tunc ſufficiet eos decimumquartum annum exceſſiſſe, vt de prioratu rurali loquentes tradunt *Federicus de Senis conſil. 49 Maiol. de irregul. lib. 1. cap. 30. nu. 2. Selua dict. quaſt. 5. n. 22.* conducit *text. in capit. nullus 28. de elect. lib. 6.* dũ eo præcipitur, quòd nullus religioſus ad Abbatiam, ſeu Prælaturam ſuæ, vel alterius religionis de cætero eligatur; niſi anteà fuerit ordinẽ regularem expreſsè profeſſus. Vnde infert *Sylueſter dict. num. 2. ad medium*, in decimoquarto anno ſaltim eos eſſe debere, cùm non anteà valeant profiteri: etſi tanti viri illęſa exiſtimatione potiùs crediderim profeſſionis neceſſitatẽ, *dict. in capit.* non ideò deſiderari, vt eius ſaltim ætatis eligẽdus eſſe debeat, qua profeſſio emittitur: 7

titur:

tirur: ſed quia verè religioſus eligatur, qui regularium regimini eſt præponendus. Nam ſi intuitu ætatis principaliter ibi profeſſio exigeretur, ſufficeret vtique, vt quis in Priorē, vel Abbatem eligeretur, quod neceſſariam profeſſi ætatem peregiſſet, licèt nondum eſſet profeſſus; quod planè diffitetur *S.P. in dict. cap.* dum expreſſam profeſſionem deſiderat, & alioquin electionem irritam reddit. Cæterum cùm hodie ex Concilio Tridentino ætas ſexdecim annorum ad profeſſionem requiratur, vt ſuo loco diximus, hæc erit vt minimum neceſſaria ad eiuſmodi ſimplices Prioratus, vt benè aduertit *Vazq. vbi ſuprà.*

8 Verùm autem cum minore viginti & quinque annis diſpenſari poſſit per Epiſcopum, vt Prioratum Conuentualem, vel non conuētualē, curam tamen habentem animarum, poſſit obtinere, diſputat *Capella Toloſan. dict. q.* 318. vbi negatiuè reſoluit, & cum *Franco & Imola ibidem* additio.

SVMMARIVM.

Archipresbyteratus & dignitatem, & curam habet animarum. 1.

Ætas quinque & viginti annorum ad Archipresbyteratum eſt neceſſaria. ibidem.

Archipresbyter neceſſariò presbiteratus ordinem habere debet. 2.

Iura quæ trigeſimum annum presbyteratui neceſſarium præſcripſerant, à ſancto Concilio Tridentino fuerunt abrogata. ibid.

Archipresbyteratus hodie ſimplex beneficium habetur. 3.

QVAESTIO LX.

Archipresbyter cuius ætatis eſſe debet?

1 VT liqueat quæ ſit neceſſaria ætas in Archipresbytero, poſtquā in ſuperiori quæſtione omnibus dignitatibus curam gerentibus animarum quinque & viginti annos ſaltim inceptos requiri præfati ſumus, admonere ſat erit, Archipresbyteratum, ſiue vrbanum, ſiue ruralem, & dignitatem, & curam animarū habere, vt vtrumque notiſſimum eſt, & poſt alios probat *Filiucius de ſtatu Clericorum tract.* 41. *c.* 1. *num.* 28. ſiquidem bis animaduerſis facilè cum *Quintanadueñas Eccleſiaſtic. lib.* 1. *nu.* 11. *Azorio inſtitut. moral. lib.* 6. *cap.* 5. *verſicul. Secundò quaritur, Garſia de benefic.* 2. *tom. part.* 7. *cap.* 4. *n.* 73. & eodem *Filiucio dict. tract. cap.* 5. *num.* 31. affirmari poterit eandem ætatem viginti & quinque annorum ad Archipresbyteratus adeptionem exigi, quæ ad cæteras eiuſdem Curæ dignitates expoſcitur.

2 Cui definitioni nequaquam aduerſabitur diſpoſitio *c. ſi quis primo, &c. presbyter* 4. 78. *diſt.* qua præcipitur, vt nemo ad Presbyteratum ante trigeſimum annum completum aſſumatur. Vnde inferri poterat idem eſſe ad Archipresbyteratum protrahendum, cùm neceſſariò huic muneri præficiendus presbyter eſſe debeat, *c.* 1. *de ætate & qualit.* notat *Garſia d. c.* 4. *n.* 73. quia nouiori ordinatione *cap. cùm in cunctis* 7. *§. inferiora, de electione,* approbata à Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *de reformat. c.* 12. vetus illud ius fuit abrogatum & inductum, vt ad presbyteratus ſuſceptionem vigeſimi & quinti anni attingētia ſufficeret, vt poſt *Quintanaduenas* vbi proximè obſeruat nouiſſimè *Roderic. Acuncha in dict. cap. Presbyter num.* 1.

Sed licet hæc iure communi attento ita ſe habeant, & Archipresbyteratus beneficium ſit Sacerdotale, vt tradit *Garſia de benefic. tom.* 2. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 40. hodie tamen quia ſimplex beneficium habetur, nullam exigens reſidentiam, iuxta communem Eccleſiæ conſuetudinem, de qua per *Garſiam de benefic. tom.* 1. *part.* 5. *cap.* 3. *§.* 1 *n.* 25. *& c.* 2. *à n.* 3. facit declaratio Cardinalium tradita per *Guallemart. ſeſſ.* 24. *de reformat. cap.* 12. *verſic. Simplex beneficium, pag.* 591. *Conçalez in regul.* 8. *Cancellariæ, gloſ.* 6. *n.* 64. ætas quatuordecim annorum ad illud ſufficiens iudicabitur, vtpotè quæ ſimplicium beneficiorum legitima exiſtit, vt ſuprà *anno* 14. ſuo loco reſoluimus. 3

SVMMARIVM.

Archidiaconatus munus, in curatum, & non curatum diſtinguitur. 1. 1

Nemo poteſt obtinere Archidiaconatum, cui eſt annexa cura animarum, ante maiorem quinti & vigeſimi anni ætatem. 2.

Archidiaconi, oculi ſunt Epiſcopi. 3.

Archidiaconatus, qui ſine cura exiſtit, poteſt à minore poſt vigeſimũ ſecũdũ ætatis annũ exactũ obtineri. 4.

QVAESTIO LXI.

Ad Archidiaconatus honorem?

ARchidiaconatus, quorum ſumma dignitas eſt, teſte *Vaſconcello in harmonia, rubric. tit. de officio Archidiacon. num.* 1. *Al[illegible]ſio Ricio in praxi variar. reſolut.* 168. *n.* 3. *&* 4. & *Filiucio de ſtatu Cleric. tractat.* 41. *cap.* 1. *nu.* 27. in curatos, & non curatos diſtinguuntur, ſiquidem aliqui ſũt, quibus animarum cura nequaquam inhæret, & nō nulli, quos hæc ſolicitudo animarum, eo modo quo explicat *Filiucius vbi ſuprà*, ita inſectatur, vt ſemper ipſorum obtentores comitetur, veluti non male ex *Pontificali deciſ. cap. dudum* 54. *de elect.* & ex traditis à *Moneta de conſeruat. capit.* 5. *numer.* 147. *& à Farinacio deciſion. poſthum.* 687. *numer.* 7. *tom.* 1. deprehendi poteſt. Quocirca non vna omnium ætas deſignari poterit, ſed diuerſa eorum, qui annexam habent curam animarum, & eorum item diuerſa, qui ſine cura ſunt. Ad Archidiaconatus igitur, quorum moderatoribus incumbit ſaluti inuigilare animarum, vigeſimusquintus annus inceptus deſideratur: tum quia hæc omnium dignitatum, quæ ſimilem obtinent curam animarum legitima ætas exiſtit, vt alibi diximus, & verbis cauetur, *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de electione, & cap.* 1 2

Digitized by Google

& cap. innouamus 60. diſtinct. & Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. de reformat. cap. 12.* Tum etiam, quia idemmet Concilium inter dignitates, quibus dictam ætatem 25. annorum præſcripſit, Archidiaconatum conſtituit, vt ex illa clauſula ſubſequenti liquidò conſtat: *Ad cæteras autem dignitates* (egetat enim iam de Archidiaconatibus) *vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, Clerici alioquin idonei, & 22. anais non minus aſciſcantur.* Ex quibus verbis planè conuincitur, Tridentinam Synodum vigeſimumquintum annum ad dictos Archidiaconatus exegiſſe, ac per conſequens de illis tantùm decreuiſſe, qui coniunctam habent animarum curam, vt Congregatio Cardinalium, qui ad explicanda Concilij dubia deputati ſunt, reſpondit, referente *Ioanne G llemart ibidem*: & ſubinde ex eo coniectari potrrat, quòd de his Archidiaconis loquitur, qui oculi ſunt Epiſcopi. Horum enim tam ſumma cura & diligentia animarum eſt, vt teneantur, veluti ex epiſtola Clementis Papæ relata in *cap. Diaconi 93. diſtinct.* ſuadetur quaſi oculi Epiſcopi oberrare, & circum luſtrare, eũ verecundia actus totius Eccleſiæ præſcrutantes diligentiùs, ſi quem vidrant fieri vicinum præcipitio, & proximum eſſe peccaro, vt referant hoc ad Epiſcopum. Vnde cùm ex notatis ambigi non poſſit, Concilium de illis Archidiaconatibus egiſſe, quorum præcipuum munus, & officium eſt, curam animabus impendere. Nec etiam dubitari poterit, ipſis eandem viginti & quinque annorum numerum deputaſſe, quem reliquis dignitatibus curam habentibus animarum ſtatuit, maximè cum ita arbitrentur *Quintanaduenas Eccleſiaſt. lib. 1. num. 11. Moneta vbi ſupra num. 147. & Barboſa tractat. de Canonicis, c. 13. num. 18.*

4 Ad reliquos verò Archidiaconatus, qui nihil præter ſpecioſum nomen retinent, vt inquit *Vaſconſcellus vbi ſuprà nu. 2.* & coniunctam nullam habent curam animarum, quales penè omnes ſunt, qui in Hiſpaniarum Eccleſijs hodie conſpiciuntur, vigeſimusſecundus annus exactus requiritur; ſiquidem hæc definita ætas à Concilio Tridentino legitur verbis relatis, omnibus & quibuſcumque, tam Cathedralium, quàm Collegiatarum Eccleſiarum dignitatibus ſine cura exiſtentibus, vt etiam manifeſtè affirmat Moneta *loco vbi proximè.*

SVMMARIVM.

Vicarius Epiſcopi viginti & quinque annorum ſaltim eſſe debet. 1

Vicariatus Epiſcopi non eſt beneficium, ideoque vendi abſque labe ſimoniæ poteſt. 2.

Vicarius eſt Parochus Parochorum totius diœceſis. 3.

Curam animarum habere nemo ante quintum & vigeſimum annum poteſt. ibid.

Archipresbyteri, & Archidiaconi, Vicarij ſunt natiui. 4.

Ad Archipresbyteratum, & Archidiaconatum quæ ætas deſideretur? ibid.

Ad Vicarium Capituli ſedevacante eadem maior ætas expoſcitur, etſi annum vigeſimumtertium ſufficere putarint alij. 5.

Vicarius, etiam officialis propriè dicitur. 6.

Officialis an quinquaginta annorum eſſe debeat? 7. *& ſequentibus.*

QVAESTIO LXII.

Vicarius Epiſcopi cuius ætatis creari debeat?

Viginti & quinque annorum eſſe debere, & ratio ſuadet, & multi ex noſtris fatentur, vt *Iacob. Rebuff. in praxi benef. tit. de Vicario Epiſcopi n. 27. P. Azor inſtit. moral. tom. 2. lib. 3. cap. 43. q. 10. Sbroz. de Vicario Epiſcopi lib. 1. q. 35. & qu. 36. n. 9. Auguſt. Barboſ. in Paſtorali, allegation. 54 n. 54. Mauric. de Alzed. de præcellentia Epiſcopalis dignitatis p. 2. cap. 2. num. 3.* 1

Ratione inquam illa oſtenditur, quia licèt Vicariatus Epiſcopi non ſit beneficium, vt reſoluit nouiſſimè *Antonin. Dian. reſolution. moral. 4. part. tract. 4. miſcellan. reſolut. 167.* inde inferens abſque labe ſimoniæ rectè emi & vendi poſſe; tamen officium eſt curam habens animarum annexam: vnde Vicarius communiter parochus parochorum appellatur, ſiue prælatus in tota Diœceſi parochis ſuperior, ex traditis à *Thom. Sanch. de matrimon. lib. 3. diſputat. 29. numer. 15. & ſequent. Gonzalez in regul. 8. Cancellariæ gloſ. 6 num. 83 Rota deciſ. 258. num. 4. part. 1. recent. Auguſt. Barboſ. de offic. & poteſtat. parochi. c. 1. n. 22.* etſi parochum totius diœceſis dici poſſe negêt. Quibus addendus eſt Genuenſis *practicab. Eccleſiaſt. trienario 8. qu 221. num. 3.* vt pote omnium ſpiritualem iuriſdictionem in ſe habens: quare librram ſacramentorum adminiſtration. ni ipſi competere docet cum *Rebuffo Azor dict. c. 43. in prin cip. q. 7. verſic. Si quæras.* At officio curam animarum habenti nullus ante vigeſimũquintum annum præfici poteſt, *cap. cùm in cunctis 7. §. inferiora, de electione,* innotis alijs, quæ in hanc rem *hoc eodem anno* ſupra congeſſimus: ergo nec vicariarui. 2 3

Rurſus ad Archidiaconatus & Archipresbyteratus dignitates, quæ natiuæ ſunt vicariæ, *c. 1. & cap. ad hæc offic. Archid ac. cap. 1. & cap. offic. ij, de officio Archipresbyteri,* qui prædicta ætate minores exiſtant, nequaquam aſſumuntur, vt ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. cap. 12.* & alijs ſuis locis notauimus. Igitur cum ius quæ naturalia videntur, æmulari ſatagat, *§. minorem, cum ſimilibus, inſtit. de adoption.* eandem ætatem datiuo Vicario requireret, operæpretium erat. 4

Et denique, cùm hoc Vicarii munus publicam ſortiatur adminiſtrationem, vt ex ſe patet, non niſi ab eius ætatis hominibus obiri poterit, qui ad publicas eiuſmodi functiones idonei reputantur, nempe ab agentibus quintum & viceſimum annum, *l. ad Rempubl. ca. ff. de muner. & honorib.* quibus rationibus idem in Vicario Capituli Sedevacante dicendum arbitror, etſi aliquando placuerit ætatem 23. annorum 5

in hoc ſufficere, vt teſtis eſt *Auguſt. Barboſ. tract. de Canonicis cap* 42. *n.* 54. Nam Congregatio Concilij ſub die 11. Auguſt. 1614. hoc minimè expedire cenſuit.

6 Si tamen obijciatur Vicarium eſſe officialē, vt tenet *Gloſſa in c. cùm in generali, de offic. vicarij*, & *Azor. dict. cap. 43. in princ. verſicul Animaduertendum quoque*, adeo quidem, vt Vicarius & Officialis idem ſignificent, & in effectu nulla inter eos niſi in nomine ſit differentia, ex *Hippolyt. Rimināld. in rubric. ff de offic. eius, num.* 113. *Couarr. lib. 3. variar. cap. 20. n. 46. Mandoſ. tractat. de commiſſionib. in commiſ. per breue 28. verb. Vicario, & in regul. 14. Cancellar q. 6. n. 16. Menoch. conſ. 51. n. 38. Gonzal. ad regul. 8. Cancell gloſ. 5. §. 3. num. 8.* quibus ſubſcribit *Auguſt. Barboſ. dict. allegat.* 54. *num.* 53. vbi & illud ſubnectit, Romanæ Curiæ ſtylum obſeruare, quòd in expeditionibus, ſeu delegationibus ad Italiam, Vngariam, Dalmatiam, Epyrum, & Cretam, & partes Orientales, Siciliam, Sardiniam, & Corſicam concernentibus, Cancellaria verbo Vicario ſemper vtatur. Sed vltra montes Alpinos, vt in Hiſpania, Gallia, Germania, Polonia, Anglia, & vltra marinas, vt in Africa, verbo tantum Officiali, vti ex *Mandoſio* didicit *dict. breue 28. verbo Vicario Bononienſi, & dict. quæſt. 6. num.* 8. *Hieron. Paul. in practic. Cancellariæ, fol. 7. &* 8. & demum ex *Sbro-*
7 *zio lib. 1. qu. 2. n. 20.* Cùm verò Vicarius officialis ſit, ante quinquageſimum annum creari non poſse videtur, quoniam eiuſmodi ætatis officialis eſſe debet, vt argumento *l. 2. ad finem verſic. Ergo Sabino, ff. de origine iuris*, docet *Dominicus Taſſonus obſeruation. iuriſdictionali. verſic. 2. obſeruat. 1. n. 102. ad medium*, quare & *verſic. 3. obſeruat. 3. num.* 80. Regios Conſiliarios eiuſdem ætatis eſſe debere affirmat.

8 Quippe obiectio hæc non admodum difficilis videbitur. Nam licèt fateamur Vicarium, officialem dici, non tamen inde neceſſariò infertur, quinquaginta annorum eum eſſe oportere: quandoque nullibi in iure caueatur, tantæ ætatis officiales futuros. Nec id argumento *dict. verſic. Ergo Sabino, dict. l.* 2, euincitur, cùm ibi ſolùm referatur, Sabinum iam grandem natu, & ferè annorum quinquaginta, in equeſtri ordine fuiſſe receptum, quod nihil ad rem pertinet, aut attinere poteſt.

SVMMARIVM.

Episcopi, & Eccleſiarum Cathedralium Prælati tenentur quotannis per ſe, vel per Viſitatores totam, vel maiorem partem diæceſis viſitare. 1.
Viſitator deputari debet, qui idoneus moribus, ſcientia, & ætate fuerit. 2.
Viſitator maior viginti & quinque annis eſſe debet. 3.
Viſitator eſt Vicarius Epiſcopi. 4.
Ante vigeſimumquintum annum nemo debet Vicarius Epiſcopi creari. 5.
Viſitatoris officium habet annexam curam animarum. 6.
Iuuenis prudens eſſe nequit. 7.
Prudentia indiget experientia. ibid.
Viſitator non iuuenis, ſed iam prudens ſit oportet. 8.
Diaconus viſitare poteſt. 9.
Viſitator in maioribus ordinibus eſſe debet. 10.

QVAESTIO LXIII.

Vt quis valeat ab Epiſcope in officium Viſitatoris aſſumi?

EPiſcopi omnes, & Cathedralium Eccleſiarum prælati quotannis propriam diœceſim per ſe ipſos, aut ſi legitimè fuerint impediti, per Vicarios ſuos, vel Viſitatores totam, aut ſaltim maiorem eius partem viſitare tenentur, vt habetur in *cap. Epiſcopum* 11. 10. *q.* 1. & probatur ex Cōcilio Tridentino *ſeſſ. 24. de reformat. cap. 3.* Ideò inueſtigandum ſuccedit, an cuiuſcūque, vel certæ alicuius ætatis Viſitatores deputare Epiſcopus debeat, caſu quo ipſe per ſe ex legitimo impedimento viſitationem expedire nequeat? Et ſi *Altamirano* credimus, *tractat. de viſitat. pag. mihi* 186. *nu.* 9. ille ſolus poteſt ab Epiſcopo Viſitator deſignari, qui idoneus moribus, ſcientia, & ætate fuerit, *argument. text. in cap. cùm in cunctis, de electione.* Sed quæ ætas ipſum habilem, eligibilemque afficiat, nec ipſe *Altamiranus* nec alius explicat. Mihi tamen videtur, maiorē viginti & quinque annis ætatem legitimam Viſitatoris eſſe. 1 2 3

Primùm, quia Viſitator Vicarius dicitur Epiſcopi, vt colligitur ex dicto Concilij loco, ibi: *Per ſuum generalem Vicarium, aut Viſitatorem*, quare Vicarium viſitantem illum meritò appellat *Iacob. Sbrozzius tractat. de Vicario Epiſcopi lib. 2. quæſt.* 122. *cum ſeqq.* At dicta ætate viginti & quinque annorum poteſt quis Vicarius creari, vt ex *Barboſa de offic. & poteſtat. Epiſcop. allegat.* 54. *num.* 54. *Alzedo de præcellentia Epiſcopalis dignitatis, part. 2. cap. 2. num. 3.* & alijs *ſuprà quæſt. præcedenti* oſtendimus, ergo & eadem Viſitator effici poterit. 4 5

Secundum, quoniam eiuſmodi officium annexam habet curam animarum, veluti ex fine, in quem principaliter ordinatur, ſatis colligitur: *Viſitationem autem omnium iſtarum*, inquit Concilium *dict. cap. 3. præcipuus ſit ſcopus, ſanam, orthodoxamque doctrinam expulſis hæreſibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere, &c.* Vnde viſitationem definijt *Auguſt. Barboſa lib. 1. de iure Eccleſiaſtico, cap. 14. num. 2.* eſſe ſolicitudinem, quæ ordinariis Eccleſiaſticis ad correctionem ſubditorum, & reformationem Eccleſiarum iure incumbit, docet expreſsè. *Fuſcus de viſitatione, lib. 1. cap. 3. n. 7.* & *Altamiranus dict. num. 9. in fine.* Munus verò curam habens animarum nemo ante quintum & viceſimum annum poteſt idoneè exercere, vtpotè ſuprà *hoc eodem anno* multis notauimus. 6

Tertiò probatur, ſiquidem non niſi poſt eiuſmodi tempus prudentia ſolet accidere. Ideò *Ariſtotel. 6. Ethicor.* negabat, iuuenem 7

poſse

poſſe eſſe prudentem, quia prudentia, inquit,
8 requirit experientiam, quæ indiget tempore. Sed qui ad viſitationis munus eſt promouendus, prudens eſſe debet, vt innuit Concilium *dicto loco*, ibi: *Ex viſitantium prudentia, &c.* & planè obſeruat *Altamiranus vbi proximè, pagin.* 185. *num.* 1. inde inferens *num.* 9. non oportere Viſitatorem iuuenem eſſe: ergo neceſſariò maturæ & perfectæ ætatis eſſe debebit.

9 Nec quòd Diaconus viſitare poſſit, vt conſtat ex *dict. cap. Epiſcopum*, & ex *Barboſa dict. cap.* 14. *nu.* 6. quidquam immutat; quoniam hæc permiſſio non tam Viſitatoris ætatem, quàm ſacrum ordinem reſpicit, qui ſaltim Diacona-
10 tus in eo præcisè eſſe debet. Oportet enim, vt optimè ibidem ratiocinatur *Turrecremata, n.* 3. quòd potiùs de maioribus ordinibus, quàm de minoribus ſint ad viſitationem mittendi, quia tales inſtructiores ſunt, & maioris authoritatis & grauitatis.

SVMMARIVM.

INfanti, & vtero exiſtenti poteſt dignitas à Principe conferri. 1. *& ſequenti.*

Ætas non à tempore conceptionis, ſed natiuitatis eſt computanda. 2.

Tribunatus poterat ab impubere obtineri. 3.

Infans coronari poteſt. 4.

Refertur ſententia exiſtimantium temporalem dignitatem cum adminiſtratione à maiore quatuordecim annis debere obtineri. 5.

Agitur de emendatione l. vltima, C. de teſtam. militis. 6

Quintum & viceſimum annum eſſe ad ſæculares dignitates neceſſarium aliqui putant. 7.

Diſtinctione propoſita quæſtio reſoluitur. 8. *&* 10.

Infans caput Collegij eſſe poteſt. 9.

Succeſſione, aut Principis beneficio, non verò electione poteſt minor ad dignitates admitti. ibid. & ſeq.

QVAESTIO LXIV.

Sæculares dignitates, aut honores, an certam aliquam ætatem requirant?

1 SI verum eſt, quod Anthnetibus *Angelo, & Alexandro* docet *Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 75. *num.* 15. videlicèt non tantùm infanti, ſed etiam naſcituro poſſe à Principe dignitatem concedi, neceſſariò fateri adſtringimur, nullam eſſe honoribus, ſiue temporalibus dignitatibus præſcriptam ætatem, quam præcisè agere debeat, qui ad eas promoueri iuſtè deſiderat, cùm etiam illarum ſit capax nullius ætatis homo, ideſt, in vtero exiſtens, vt ſentiunt *Sforcia de reſtitut.* 1 *part. quæſt.* 2. *artic.* 7. *Lucarin. de fiduciar. tutel.* 2. *part. cap.* 6. *num.* 15. *Anton. Faber in iuriſprud. Papinian. tit.* 4. *prin.* 3. *illat.* 7. Et
2 quamplures alii, qui computandam eſſe hominis ætatem aſſerunt ab inſtanti natiuitatis, non conceptionis. Et quidem ſi rem altiùs intueamur, *Gratiani* ſententiam iuri conformem experiemur, præſertim ex *l. Lucius* 21. §. *Imperatores, ff. ad municipalem*, & ex *l. vnica, C. de mun. & honor. non contin. lib.* 10. quibus infantem Decurionatum habere poſſe legimus, licèt honorem vel dignitatem eſſe fateatur *Conſult.* in *l. à Decurionatu* 5. *ff. de vacatione munerum*, his verbis: *A Decurionatu, quamuis hic quoque honor eſt, ad alium honorem nullam vacationem tribuendam Vlpianus reſpondit.*

Rurſus eandem ſententiam cõmendat *l. vlt.* 3
C. de teſtament. militis, vbi antiquis legibus permiſſum refertur impuberem, ſi Tribunatum numerorum merebatur, vltimum elogium conficere poſſe. Et ſi hodie etiam apud noſtros contrarium caueatur in *l.* 7. *tit.* 5. *lib* 3. *fori legum.* vbi *Gloſſ.* 1. & apud Luſitanos *lib.* 4. *ordination. tit.* 83. §. 3. hanc verborum ſerie: *Porque ſe algun menor de quatorze años foſt ſoldado, ou tibeſſe na malicia algun officio ou dignidade, nan podera por iſſo teſtar.* Cuius meminit *Pinellus ſelectar. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 57 Idque inde fieri notat *Corraſius lib.* 5. *Miſcellanea cap.* 22. *num.* 3. Quoniam pupillus cuiuſcumque dignitatis, quæ officium & adminiſtrationem non habet, capax eſt. A quo minimè diſſentiunt *Petr. Fab. in l.* 2. *paulò ante finem, verſic. Cui ſententiæ obeſſe videtur, ff. de regul. iuris*, & *Oſuald. lib.* 6. *Donelli cap.* 28. *lit. C.* dum inquiunt, Tribunatum in *dict. l. vltima* nomen honoris fuiſſe, non officii adminiſtrationis, ideoque ipſius capacem eſſe pupillum, vnde ait *Cuiacius in dict. l. vltim.* veteri militia, ſæpiſſimè nobiliſſimos pueros ad Tribunatum militum fuiſſe promotos, vt fit etiam hodie, vt Dux, vel Imperator exercitus, ſiue Princeps, puer & admodum impubes ab eximia, & excellenti virtute: quod & repetit *lib.* 17. *obſeruation. cap.* 36.

Conducitque pro hac opinione quod obſer- 4
uant *Corraſius vbi proximè, Quintilian. Mãdoſ. de ætate minori, cap.* 3. *num.* 14. & concinit noſter *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.* 16. *n.* 7. Noſque alibi latiùs exornauimus, nempè pupillum, etiam Infantẽ coronari poſſe, & ad ſummam Regni, vel Imperij dignitatem conſcendere.

Nihilominus ad temporalem dignitatem cũ 5
adminiſtratione quatuordecim annos requiri enixè defendit *Reſtaurus tractat. de Imperat. quæſt.* 73. *à nu.* 24. quod vel inde probari optimè poteſt, quod *D. Adrianum* poſtmodum conſtituiſſe egimus, ne quis impubes fieret Tribunus militũ: ſic *Valerianus* apud *Voſpicum in Probo*; *Miraris*, inquit, *quòd ego imberbem Tribunum fecerim contra inſtitutum Diui Adriani? & de Adriano Spartian. nullum*, inquit. *Adrianus Tribunum, niſi plena barba fecit, aut eius ætatis, quæ prudentia & annis Tribunatus robur impleret.* Quam opinionẽ adeò veram exiſtimat *Iacobus Rebardus lib.* 4. *variar. cap.* 8. vt minimè credi poſſe obteſtetur, militarem Tribunatus eiuſmodi dignitatem à Romanis Principibus in pupillos vnquam collatam fuiſſe. Ideòque locum Iuſtiniani in *dict.* 6
l. vltima, ſic eſſe emendandum exiſtimat, vt pro *Tribunatum numerorum* legamus *in Tribunatum numerorum.* Hoc eſt, ſub Tribuno militum; quãuis hoc ea ratione diſpliceat *Giphanio ibidem*,

qui ipſa Imperatoris loquendi ratio emenda-
tionem refellit. Nam miles dicitur *mereri*,& nõ
mereri, vt loquitur *Iuſtinian.*& miles dicitur me-
rere in exercitu, vel in legione,ſed non in Tri-
bunatu,in Centutionatu. Et tum etiam,quia
refragatur *Vegetij* teſtimonio *lib.* 1. *cap.*4. aſſe-
rentis,olim adoleſcentulos interdũ , etiam im-
puberes, ad officia militaria prouehi ſolitos.
7 Sed neq,hac ſola pubertatis ætate eos exiſtere
ſat eſſe,qui hiſce ſunt præficiendi dignitatibus,
ab ijs omnibus diſſidens mauult *Panormitanus*
*in cap.practica num.*5.*de ætate & qualitate.* Qui-
nimò vigeſimoquinto anno maiores illos eſſe
oportere exiſtimat . Indeque inferens, eandem
ætatem ad Eccleſiaſticas dignitates,quibus ani-
marum nulla cura ſubeſt , eſſe neceſſariam , vt
ſuprà *anno* 22.id latiùs retulimus.Conſentit *Pa-*
normitano Duarenus tit. de re iudicata in methodica
*ipſius explicatione,cap.*1.*in fine*, vbi inquit, mino-
rem 25.annis ad honores municipiales nequa-
quam admitti debere.
8 Verùm vt hæc omnia rectè inter ſe cohæ-
reãt diſcrimen conſtituendũ erit inter honores
& dignitates, quæ iure ſucceſſionis , & Rega-
lis munificentiæ , aut electionis competunt; ſi-
quidem in illis,ad quas vel proximus agnatus,
vel inſtitutus,aut à Principe nominatus admit-
titur,vt Ducatus,Comitatus, & Marquionatus
primæ opinionis ſententiam procedere tenen-
dum erit, dummodò in honore ſolummodò,&
non in adminiſtratione dignitas conſiſtat:nam
ſi adminiſtrationem exercitiumque habuerit,
ſuccedet quippe infans in naturali dignitate,
ſed non in officiali, vt de fœminis loquens,qui-
bus pariter iudicare, & gubernare interdicitur,
*l.*2.*ff. de regul. iur.* voluit *Baldus in l. in multis,in*
princip. ff. de ſtatu homin. quem ſequitur *Ludou-*
cus Romanus conſil. 98. 2. *dubio prope finem, Ioan-*
nes Lupus in repetitione rubric. de donatione inter
virum & vxorem,§. 69. *num.* 26. *Tiraquellus de*
*primogenijs quæſt.*10.*numer.*19. hiſque *Matienzus*
in dialogo relatorum 4.*part.cap* 7.*num.*1.& in pro-
poſito infantem dicit *Perez de Lara dict.tractatu*
*cap.*16. *num.* 22. poſſe caput eſſe Collegij , non
tamẽ officium exercere,interimque (vt de Tri-
bunatu loquens fuiſſe antiquitus vſitatum ex
Apiano commemorat *Petrus Fab.loco iam memo-*
rato)officium per tutores,& Curatores admini-
9 ſtrabitur,donec infãs ad pubertatis annos per-
uenerit : quo tempore ſi non in iudicando, vel
alio ſimili munere , ad quod pleno iudicio ſit
opus, conſiſtat , per ſe illud exercere poterit,vt
ſecunda fert opinio, quæ niſi hoc caſu accipia-
tur,omninò falſa erit.
10 Cæterum ſi de illis agatur honoribus, vel di-
gnitatibus,quarum adeptio ab electione depẽ-
det , & quæ iudicandi, aut ſimile aliud munus
adiunctum habent , in his proculdubio vltima
Panormitani opinio locum ſortietur,cùm ratio-
ni ſit & iuri conueniens, ne anteà quis ad tantũ
promoueatur faſtigium, quàm iudicium fuerit
conſequutus ad id neceſſarium; ſiquidẽ vt pro-
bat *textus in l. ad ſubeunda* 45.*C.de Decurionibus*
*lib,*10.ad maiora officia & dignitates potiores,
& digniores eligi oportet:*Ne tales fortè nominen-*
tur, ſubiungit, *qui functiones publicas implere non*
poſſint . Pro quo faciunt quæ de ætate ad Impe-
ratoriam,& Regiam dignitatem proximè ſcrip-
ſimus .

SVMMARIVM.

NVlli ætati deeſt conſilium. 1.
Poſt annum quintum & vigeſimum frequen-
ter homines recta conſilio pollent. 2.
*Iuuenum conſilia temeraria dicuntur.*3.
Familiares Regum , quos Priuados *dicimus , ſenes*
eſſe debent,ibid.
Dominus Eugenius de Narbona *Anthonis pa-*
truus laudatur.ibidem.
Munera perſonalia , quæ ad ſui expeditionem conſi-
lium requirunt,minoribus dari non debent. 4.
An maior ætas requiratur,vt quis poſſit in alienis re-
bus conſilium præſtare ? 5.
Fœminæ toto tempore vitæ ſuæ ſine conſilio ſunt. 6.
Executio teſtamenti fratribus relicta , ſororibus non
cenſetur legata.ibidem.
Conſilium fœminarum fragile eſt. 7.
Fœ*minæ antiquitus ſub perpetua tutela erant.ibid.*
Etiam maiori ætate viginti & quinque annorum cõ-
ſilium in fœminis fauorabiliter præſumitur, ibi-
dem,& 8.
Fœminæ non omnes , ſed aliquæ tantùm conſilio ca-
rent . 9.

QVAESTIO LXV.

Ad Conſilium ſiue proprio, ſiue alieno negotio vti-
liter præſtandum ?

NOn enim poteſt cuilibet ætati deeſſe con- 1
ſilium , vt ſcribit *Aurelius Caſſiodor.lib.* 8.
variar. cap. 2. ſed poteſt,prout cuiuſque annorũ
numerus fert , aut ſanum;vel inſanum conſiliũ
ineſſe.Quapropter diſceptare non immeritò cõ-
uenit,quæ adeò omnibus numeris abſoluta ho-
minis ætas credatur,vt ſuis,alieniſque rebus cõ-
ſulere,ſine periculo expediat? Cuius quæſtionis 2
definitio ab *Vlpiani* quidem reſponſo pendere
videtur in *l.* 1. *ff.de minor.*vbi dum inter omnes
conſtare ait , fragile & infirmum eſſe minorum
conſilium,& multis captionibus ſuppoſitum,
multorum inſidijs expoſitum,conſequenter fa-
teri videtur,maiorum quinto & vigeſimo anno
conſilium optimum, ac congruentiſſimum re-
putari. Quo etiam argumento paſſim ex Inter-
pretibus id communiter deducitur , præcipuè
ex *Bertrando conſ.* 337. *num.*10.*part.*2.*Tiraquell.*
*gloſ.*8.*poſt ll.connubial.num.*43.Federic.*Scott lib.*6.
*reſponſ.reſponſ.*13.*num.*45. *verſicul. minor. tom.*3.
*Bertazol tractat.de clauſulis, clauſul.*10.*gloſ.*3.*n.*3.
Anton. Sola in conſtit. Sabaudiæ, titul. de minor. 1.
par.gloſſa vltim.fol.mihi 112.& ex noſtro *Alphõ-*
ſo de Lara in compend.vitæ homin.capit. 25.*n.*14.
Et meritò vtique , nam vt ex Catone inquit 3
Cicero , & probat *Iacobus Simancas de Republica*
*lib.*7.*cap.*8.*numer.*787.iuuenum,ætatiſque florẽ-
tis temeritas eſt : quomodò enim ſuis,alieniſq;
rebus

rebus proſpicere poterit, qui temerario quodã auſu & veluti præceps in conſilium agitur? Vnde *Alexand. ab Alexand. lib.4.dier. genial.cap.11: iuſtum dicentes*, ait, *vt qui alÿ conſulturi eſſent, ipſi ætate, & authoritate valerent, & D.Gregor.lib.19. moral.cap.13. Iuuenes*, inquit, *dici ſolent, qui nulla conſilÿ grauitate fulciuntur*, cuius exemplo idem omnes Principes admonet literatiſſimus, ac dilectiſſimus patruus, nec familiæ tantùm, verùm & totius Hiſpaniæ noſtræ decus, eo libellulo, quem noſtro idiomate *Doctrina Politica y Ciuil* inſcripſit, in quo nihil vulgarum, nihil triuiale reperies, ſeu verba, ſeu ſententias ſpectes. Is ergo *aphoriſmo* 128. ita loquitur: *Los moços no ſon buenos para conſejo, que el ardor de la ſangre los haze temerarios*. Quocirca *Carol. Scribun. in Politico Chriſtian. lib. 2. cap. 46.* cùm de eligendis familiaribus Principum, quos *Priuados* dicimus, ageret. *Deligant autem*, inquit, *quos grandior ætas, rerumque experientia docuit, quibus Regni negotia, robora, opes, & hoſtilis potentia cognita, qui conſilio & authoritate valeant, quibuſque in arduis animus & induſtria, in ſecundis moderatio, ad perſuadendum elocutio, & incorruptum ante omnia pectus*. Hinc eſt, iuuenum conſilia, communi calculo exprobari, quod illis *Stobæi* verbis manifeſtè *Iuſt. Lypſ.* adnotat in *notis ad 4. lib. Politicorum c. 4. pag. 64. Valde iuuenem, nec magiſtratum gerere, nec conſulere, etiamſi optima mente conſtitutus eſſe videretur.*

4 Vnde infertur rectè ſcripſiſſe *Bartol. in l. 1. C. qui ætate vel profeſſ. ſe excuſant. lib.* 10. quædam eſſe munera perſonalia, in quibus requiritur conſilium, vt eſſe de Conſilio, vt habere aliquod regimen, quæ non conceduntur minoribus viginti & quinque annorum, niſi in defectum: cui meritò ſubſcribens *Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo Hunc contractum, n.41. C. de in integr. reſtitut.* affirmat, huius ætatis minorem, ciuitatis conſiliariũ, velvt optimè interpretatur *Accurſius in l. ſed etſi dolo, §.1. verb. Dolo decurionum. ff. de dolo*, & probatur ex textu *in l. pupillus 239. §. munus. de verbor. ſignif.* tradit ex pluribus *Loſeus de iure vniuer. 1. p. cap. 3. n. 12.* decurionem, ſeu rectorem eſſe non poſſe: requiritur enim ad huiuſmodi munera obeunda ſanum conſilium, quod cùm in minoribus deficiat, rectè ab illorum functione arcentur. Quamuis eundem *Bartol. in ſ. 1. C. de mun. & honor. non continuandis inter patrem, & filium lib.* 10. contrarium dixiſſe falſo afferat *Ioan. Bertachinus tract. de Epiſcop. q. 31. n. 57.* vbi *ex Baldo in l. fin. C. de teſtament.* concludit, infantem caput Conſilij, vel Collegij eſſe poſſe, ſed non officiũ exercere.

5 Verùm ſupradictis obſtat Sforcii doctrina *p. 1. de reſtit. q. 2. art. 3. n. 39.* qua maximum eſſe diſcrimen docemur, quoad ætatem pertinet, inter conſilium ad propria & ad extranea negotia: ſentit enim quintum & viceſimum annum iam agentem ſuis in rebus proprio quaſi apto conſilio vti poſſe, in alienis verò minimè, niſi trigeſimum annum exceſſerit, ſicque interpretandum eſſe contendit Agathenſe Conciliũ *in cap. Epiſcopus 77. diſt.* vbi ad culmen dignitatis Epiſcopalis triginta annorum ætas expoſcitur. Sed vtique non video, qua ratione hæc diſtinctio defendi poſſit, maximè cùm iuris ſit manifeſtè, quinto & viceſimo anno maioribus, pupillorum, ſiue omnium, quibus bonis interdictum eſt, leges bonorum adminiſtrationem permittere, vt *hoc eodem anno* ſatis demonſtratur. Ergo ſignum eſt, homines ſecundùm iuris cenſuram prouectioris ætatis eſſe minimè debere ad conſilium circa aliena negotia capeſſendum, ac regulariter ſint oportet, vt propriis rebus conſulant.

Nec contrarium ex *d. c.* probatur, quia præterquàm quòd nulla ibi conſilii mentio fit, vel quicquam de hac re dubitare contingit, illa deciſio ſuo tantùm caſu locum habet, vt nec inſubtiliter cùm perfectæ ætatis diſputatio incidit, latiùs obſeruauimus.

Quid autẽ in fœminis dicendum ſit, ſupereſt, 6
vt pro complemento adiiciamus: & quidem ſi *Socino Iuniori conſ. 50. n. 4. lib. 3. & Aldrouand. in §. 1. n. 36. inſtit. de ſatiſdat. tutor.* quos refert *Sforcia ſup. art. 4. n. 41.* fides adhibenda eſt, nulla fœminis certa ætas præſcribi poterit, qua ſalubre conſiliũ habere credantur; cũ mulieres fragilis conſilii eſſe, quonſque viuunt, affirment, & roboratur illo *Tacito 15. annal. Plerumque muliebre conſilium deterius*. Vnde aduerſus propria commoda laborare dixerunt Imperatores *in l ſi pa-* 7
ter extrema, C. de ſponſalib. & ex *l. vltim. C. de leg. tutor.* cum aliis notat *P. Sanchez conſil. lib. 4. capit. 1. dub. 40. n. 7.* quòd relicta à teſtatore propriis fratribus executione teſtamenti, non cenſetur ſororibus delegata ob imperfectum fœminarum conſilium: & inquit *Gloſſ. in princip. inſtit. de ſatiſdat. tutor. verbo Idonei*, obſeruatque *ibidem* nota marginalis *liter.* A. conſilium maſculi firmum, bonum, & manens eſſe, ſed fœminæ infirmum & debile (ſi fortè mulieris conſilium dici poteſt. Nam ex *Baldo, Guillelmo Bened. Tiraq. & aliis* id negat *Carol. Tapia de relig. rebus cap. 6. n. 49.* aſſerens, maris, & non fœminæ conſilium dici) vnde *Ariſtot. 1. lib. Politic. cap. poſtremo*, tres hominum gradus excludit à conſilio, ſeruos, pueros, fœminas: qua de cauſa antiquitus ſub perpetua tutela extitiſſe, manifeſti iuris eſt. Et comprobat *Cicero pro Lælio Flacco*, dum non licere inquit, abſque curatorum arbitrio quidquam mulieribus agere, & *pro A. Cecina*, quod mulier ſine tutore autore promiſerit, non deberi: & apertiſſimè rurſus *pro Lælio Murena*, mulieres omnes, ait, propter infirmitatem conſilii, maiores, in tutorum poteſtate eſſe voluerunt. Ex quibus, aliiſque pluribus mirè hoc adſtruit *Andreas Tiraq. in l. 1. connubial. 1. p. & Læl. Viſciola horar. ſubſeſſiu. lib. 17. cap. 8. Oſuald. lib. 3. Donelli cap. 14. liter. C. & lib. 12. cap. 22. liter. V.* Sed vt vt ſit, abnegari non poteſt, mulieribus in eo iura ſubuenire, vt hac in parte viris exæquentur, & veluti anno viceſimoquinto virilem ſexum apti conſilii compotem arbitrantur, ita & muliebrem eiuſdem participem fauorabiliter dicto tempore præſumere. Vnde eſt, fœminas eodem anno cum viris ſuorum bonorum adminiſtrationem nanciſci,

ciſci, & in integrum reſtitutionis beneficium amittere, vt ex *Iacobo Cuiacio in commentar. ad l.1. de minorib. & ad l.5. ff. qui teſtam. facer. poſſ. Franc. Cald. in l. ſi curatorem, in definit. verb. Minorib. n.3. C. de integrum reſtitut. & Oſnald. lib.1. Donelli c.7. lit.* A. alibi obſeruauimus.

8 Quemadmodum intelligenda ſunt verba Sancti Pontificis Gelaſii *in cap. duas §. ſi. virgines 27. q.1.* quæ einſmodi leguntur: *Quantò magis vidua, quæ perfectioris ætatis & conſilij exiſtunt*, Vbi cùm eius ætatis mentionem fuerit, qua fœminæ optimum cõſilium habere creduntur, perinde eſt, ac ſi id mulieribus certa ætate contingere expreſſe affirmaſſet: cuius vtique annorum numerus ſub inuolucro illius verbi, *quæ perfectioris ætatis*, non obſcure indicare videtur. Nam vt retrò huius canonis autoritate probauimus, perfecta ætas in fœminis eodem anno vigeſimoquinto cum viris inchoatur: ergò planum fit, quoad conſilium attinet, nullum vtroque ſexu ætatis diſcrimen eſſe.

9 Nec quicquam proficit, quod ex *Socino, & Aldrouandino* proximè retulimus, nempe mulieres quouſque viuunt, conſilii expertes videri: quia licèt id in aliquibus verum ſit, in omnibus tamen apertè falſum eſſe Conſultus demonſtrat *in l. ita 5. §. Papinianus, ff. de adminiſtratione, & periculo tutorum*, vbi eo caſu, quo pater tutelam filiorum conſilio matris geri mandauit, ſalubre mulieris conſilium eſſe admitrendum doctiſſimi *Papiniani* autoritate confirmat. Quod vtique minimè probaſſet, ſi ea eſſet omnium fœminarum natura, vt reddendo vtili conſilio non ſufficeret. Nec minus *Iuſtinianus* ipſe propriam vxorem in magnis, & ſummi ponderis negotiis, conſilii participem faceret, vt ſic facticaſſe teſtatur in *in Authent. vt iudices ſine quoquo ſuffragio, capit. 1. in principio, collation. 2.* vbi ſingularitèr *verbo Reuerendiſſimam coniugem*, notat *Accurſius* cõſilium ab vxore ſumendum eſſe: quem ſequuntur *Hoſtienſ. in ſumma, tit. de matrim. §. 1. col. 2. verſic. Sed & in eo habet, Oldrad. conſ. 95.* incipienti *ex forma iſtius, circa finem, Ioan. Andr. in cap. qui prior ad colcem. de regul. iur. lib 6. in Mercurialibus.* Alberic. *Fulgoſ. Iaſon, Curtius & alij*, quos recenſet *Tiraq. in l. 11. connubial. gloſ. 1. p. 11. num. 2.* vbi *ex Barbacia in rubr. de conſuetud. col. 5. verſ. Tu limita hoc, & in Clement. 1. ſol. 6. in paruis, de electione*, id probare contendit ex deciſione *l. bene à Zenone finali, C. de quadrien. præſcriptione.* Nàm cum ibi *Iuſtinian.* ipſe de propria vxore loqueretur, ſubdit: *Qui enim ſuis conſiliis, ſuiſque laboribus pro toto orbe terrarum die, noctuque laborant, quare non debeant dignam ſua prærogatiua fortunam?* in cuius comprobationem plura *ibidem* prædictus Autor adducit, à quibus libenter aſtinemus, ne vt de *Caſaneo n. 28.* conqueritur, totas paginas, imò & planè librum de legibus connubial. integrum in ſuum traduxiſſe, furti & nos conueniat.

SVMMARIVM.

Referuntur Autores, qui huius quæſtionis meminerunt. 1.

Infans cuiuſcumque ætatis iure ſucceſſionis ad Regnum admittitur, qui illius iuriſdictionem per tutores exercere debet, 2. & 4.

Qui ad Regnum naſcuntur mirabili naturæ arcano, ſtatim ac in lucem prodeunt, ſapere videntur. 3.

Vbi reges electione fiunt, non niſi quinque & viginti annorum aſſumi debent. 4.

Ad Regni moderationem optimo conſilio opus eſt. 5.

Regia dignitas cæteris præcellentior eſt. 6.

Qui in Regem eſt eligendus, cæteros prudentia antecellere debet. 7.

Reges duplicem Angelum cuſtodem habere creduntur. ibidem.

Rex dicitur Gubernator, *& Decurio. ibid.*

Ad *Regem, & Imperatorem ſpectat, Conſules, Proconſules, & cæteros Magiſtratus creare.* 8.

Indigna res eſt dari honores ab eo, qui eos gerere nequit. ibid.

Rex tutor vocatur, & Regnum pupillus. 9.

Se & alios defendere Rex tenetur. ibid.

Præcipuum officium Regum eſt iudicare. 10.

Qui *populo Iſraelitico Imperabant, quare iudices fuiſſent dicti.* 11.

Iudex quinto & viceſimo anno maior eſſe debet. 12.

Reſtauti *ſententia improbatur exiſtimantis Imperatorem decimoquarto anno ætatis eligi poſſe.* 13.

D. Ambroſius *fuit iuriſperitus. ibid.*

Imperatoris perfecta ætas quæ dicatur? 14.

Alex. IV. *ſententiam excommunicationis protulit contra Electores Imperij, vt Corradum Friderici ſecundi filium, qui puer erat, in Regem Romanorum non eligerent.* 15.

Si minor de facto Rex eligatur, curatorem accipere debet. 16.

Vt malitia, ita probitate morum, honeſtate, & prudentia ætas ſuppletur. 17.

Carolus V. *cùm decimumoctauum annum ageret, fuit Imperator electus.* 18.

Regi *pupillo grauiter læſo an concedatur reſtitutionis beneficium?* 19.

QVÆSTIO LXVI.

Imperatores, Regeſq; cuius ætatis eſſe debeant?

HVius quæſtionis argumentum plerique 1
latiſſimè examinarunt, & inter ipſos egregiè *Caſtald. tract. de Imperatore, q. 73. à n. 24. cum ſequentib. Tiraquell. de primogen. pag mihi 463. n. 166. & de nobilitate, ſ. 695. Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo Hunc contractum n. 45. & 46. Barboſa in l. cum prætor 12. §. fin. n. 119. ff. de iudic. Ioann. Gutierr. de tutel. cap. 18. p. 1. per totum*: quapropter illud icui, & ſuſpenſo, vt aiunt,
brachio præſcribam: dum tamen lectorem 2
initio admonuerim, hic nequaquam de illis Regibus, vel Imperatoribus diſquiri, aut ſermonem eſſe, qui iure quodam ſanguinis, aut hære-

hæreditario in Regno ſuccedunt, veluti in no-
ſtro, Luſitaniæ, Galliæ,& fere in cæteris Regnis
obſeruari non ſine aliorum teſtimonijs docet
*Pereira vbi proximè n.45.*nam hi etiam infantes,
& cuiuslibet teneræ ætatis, vtpotè Regni, &
Imperij capaces ad ipſius ſucceſſionem admit-
tuntur. Ita *Ordrald. conſ.52. Corſetus de poteſtate
Regis,q.18.Caſtald.vbi ſup.num. penult. Coſta de
Regni ſucceſſione pag. 196. Maynerius in l. item
impuberes n.8.ff.de regul.iuris, Guillelm. Benedict.
in cap.Raynutius, verbo Adiecta impuberi,n.49.* &
his relatis *Pereira dicto loco, Petrus Barboſ. in d.l.
12.§.fin.n.119.* vbi non tantùm in Regia digni-
tate, ſed in iuriſdictione etiam pupillum ſuc-
cedere, quam per tutorem exercere debet, plu-
ribus affirmat *Quintilian. Mandoſ. de ætate mi-
nori,c.3.n.14.* qui infantem coronari poſſe ſcri-
bit: idem docet *Ioann Corraſ. Miſcella lib.5.c.22
num.3.* & nouiſſimè noſter *Perez de Lara in
compendio vitæ hominis,c.16.n.7.* ſubiungens, ei
prouidendum eſſe de tutoribus, & ſi a patre
non relinquantur, eligi debere à Proceribus
3 Regni, ſeruata forma *l.3.tit.5.p.2.* Hinc ergo
Gothi, qui tempore Pelagij Regis Hiſpaniam
à manibus Arabum recuperare cæperunt, pro
lege ſanxerunt (vt refert Lucas Thudenſis,cùm
de eodem *Pelagio* agit, & *Matienzus in dialogo
4.p.cap.7.n.1.*) quod filius Regis cuiuſcumque
ætatis relictus, ſi modò Catholicus fuerit, ſuc-
cedet in Regno; & meritò,nam vt inquit *For-
catulus in Sphæra legali nu.5.* Maieſtas, quæ to-
tum temperat orbem, illicò vireſcit: *Quaque
die partu eſt edita, magna fuit*, teſte *Ouidio in Fa-
ſtis*. Sic Licurgus Spartanus Legislator Chari-
laum fratris filium protinus Regem inaugura-
ri, quàm ſe maluit, ita vt puer ſolem & impe-
rium ſimul aſpiceret, fęlicitatis ſuæ neſcius,
nec legum expers, quas virorum prudentum
conſulta appellamus, *l.1.de legibus*. Sed alieno
ingenio, nempe patrui pijſſimi repentè ſenili
ſapientia imbutus.

4 Tantùm enim huiuſmodi quæſtio verſatur
circa Reges, & Imperatores, qui electione, &
multorum ſuffragijs creari ſolent, vt olim plu-
ribus rationibus in vſu fuiſſe recenſet *Alex. ab
Alex.dier.gen.lib.4.c.23.* de quibus merito du-
bitatur, an certæ alicuius ætatis aſſumi debeāt,
vel cuiuslibet, etiam minoris, elegiſſe ſufficiat?
& quamuis ſciam hac de re quamplures eſſe
diſſidentes ſententias, illa tamen ſemper mihi
potior, & ſecurior viſa eſt, quæ ſuſtinet, non
niſi quinto, & viceſimo anno maiorem in Re-
gem, vel Imperatorem aſciſci poſſe, & vt me-
lius dicam, debere: quam opinionem ſequen-
tibus confirmo.

5 Primò, quia vt Exodi probatur *c. 18.* & re-
fert *Ariſt. lib.5. Politic.* ad Regni, & Principa-
tus gubernationem optimo iudicio, & recto
conſilio opus eſt, quod cùm huius ætatis mi-
nores nequaquam comitetur, *l. 1. & fere per to-
tum titulum, ff. de minor.* quibus adſtipulantur
quam plurima, quæ in ipſius veritatis confir-
mationem expendimus ſuprà, cùm de numero
annorum ad conſilium, tam in propria quam
in aliena cauſa ſcripſimus, operæ prætiū eſt, nō
ante quē ad ſummū maieſtatis faſtigiū coop-
tari, quàm ætatem conſilij & iudicij exceſſerit.

Deinde, quoniam, vt exactè probauimus *an-
no 14. huius operis, q. 33.* vbi quo tempore
Principum, Regum, & Imperatorum perſonæ à
curatorum poteſtate, vel adminiſtratione exi-
mantur ſcripſimus, qui iure ſanguinis,& bene-
ficio ſucceſſionis ad Regna vocantur, etſi eo-
rum ſceptra teneant, nequaquam per ſe mo-
uere, aut exercere legibus permittuntur,imò
aliorum iudicio,& prudentia id facere debent,
vſque dum ad legitimam, & integram hanc
quinque & viginti annorum ætatem peruene-
rint. Igitur quia certum eſt eiuſmodi ætatem,
non verò minorem,regnandi initium eſſe, ante
quam perperam quis, & indebitè ad Regnum
eligeretur: quia teſte *Xenophonte lib.3. de factis
& dictis Socratis*: *Principes non ſunt, qui ſceptra
ferunt, ſed qui regere ſciunt*.

Quod & inde ſuadetur,ſiquidem non minor 6
prudentia & diſcretio, quinimò longè maior
ad Regni, Imperijque regimen,quam ad Reipu-
blicæ adminiſtrationem exquiritur. Nam, vt
cæteris Magiſtratibus præſtantior Regalis po-
teſtas exiſtit, vtpotè elegātiſſimè obſeruat cha-
riſſimus frater noſter *D. Alphonſus de Narbona
in Commentarijs ad tertiam part. nouæ Recollection.
lib.7. tit.12.l.13.gloſ.3. num.2.* Ita & maiori in-
diget ſcientia & ſolicitudine, argumento eo-
rum, quæ tradit *Paul Zachias Medicolegal. lib.2.
titul.1.quæſt.5.num.5.& 6.* vnde *Antiſthen.* apud
Plutarchum de profection. morum, inquit: *Nedum
ſapientia præſtare eum par eſt, qui antecedit impe-
rio, ſed etiam religione & pietate*, & *Symmacus in
capit. vtiliſſimus 45.1. quæſt.1. Viliſſimus compu-
tandus eſt*, ſcribit, *niſi præcellat ſcientia, & ſanctita-
te, qui eſt honore præſtantior*. Conducit *text. in l.
honores 7. in princip ff.de decurion.& eorum filijs,
& rubrica C.de potioribus ad munera nominandis,
tit.10.* & apud noſtros *l.17. tit.3.lib.7. Recopilat.*
nonnullaque adducta à *Carlenalio de indicijs* 7
lib.1. diſputatio.1. num.19. & in propoſito con-
ſentit egregiè *Plato lib. 34. de legib. dial. 4* vbi
cenſet, ex omnibus ciuibus illos eligendos eſſe
ad gubernandum, quotcumque ſint, qui tātùm
cęteris prudentia & temperantia præſtant, quā-
tum viri pueris præſtare ſolent: atque ſi quis
inter electorum numerum ſimili fermè inter-
uallo cæteros antecellat, Regem, ait, eſſe con-
ſtituendum. Nec mirum, cùm nec humana,
quamuis præcellenti ſcientia ipſum ornatum
eſſe ſufficiat, ſed ſupernaturali & diuina, vt vel
ex eo conſtat, quòd cùm cæteris vnicus tantum
Angelus cuſtodiæ & conſilij deputetur, Regi,
vtpotè maiori conſilio indigenti duplex ſpi-
ritus deſignatur, ex ſententia *Sanct. Thomæ 2.
ſentent. diſtin.11.quæſt.1. articul.2.ad 4. & 1. part.
quæſt.113. articul.2.* vbi etiam *Bañez* & *Perez de
Lara in compend. vitæ homin. cap.16. num.15.* At
nemo ante quintum & viceſimum annum præ-
fici Reipublicæ, vel ipſius adminiſtrationi po-
teſt, ex notiſſima regula *text.in l.ad Rempubl.8.
ff.de muner.& honorib.* ergo neq; Regno,nam &

Rex,

Digitized by Google

Rex, Gubernator, & Decurio dicitur, vt *in l. 6. tit. 5. part. 2.* ibi: *Rei tanto quiere dezir, como Regidor, es ſin falta à el pertenecia el gouierno del Reino.*

8 Et confirmatur ex eo, quòd ad Regem & Imperatorem ſpectat, Conſules, Proconſules, & cæteros Magiſtratus non minores quinto & viceſimo anno ex præſcripto; *dict. l.* creare, qui Reipublicæ curam & defenſionem ſubeant. *l. vnica, in principio, ad l. Iuliam de ambitu,* ibi: *Hæc lex in vrbe hodie ceſſat, quia ad curam Principis Magiſtratuum creatio pertinet, non ad populi fauorem:* tradit *Petr. Gregor. ſyntagm. lib. 47. capit. 20. num. 6.* & facit *text. in cap. 1. quæ ſint Regalia, c. 1. verſ. Iudices, de pace iuram. firmanda:* igitur eiuſdem ſaltim ætatis Rex eſſe debebit, nam vt inquit *Plinius Iunior in panegyrico ad Trajanum: Indigna res eſt, honores dare, qui regere non poteſt.*

9 Pro quo & illud facit, cuius ex *Homero* meminit *Lælius Viſeiola horar. ſubſeſſiu. libro 13. capit. 16. verſicul. Non omittenda,* ſcilicet, viris Principibus duplicem curam incumbere, & ſe regendi, & ſocios, vnde tutor Regni vocatur *in dict. l. 6. tit. 5. part. 2.* & Regnū, ſiue Reſpublica, pupillus, quarum nullam aſſequi poterit, qui in minore ætate inuenitur. Non primam, quia nemo ſe ipſum regere, & gubernare ante quintum & vigeſimum annum ſcit, quare vſque ad illam ætatem omnes aliorum regimine iuuantur, *text. in princip. inſtitut. de curator.* cum ſimilibus. Nec ſecundam, quoniam nihil adeò naturali rationi congruentius inuenitur, quàm alios gubernare nec poſſe, nec debere, qui ſe ipſum gubernare neſcit: textus optimus *in l. fin. C. de legitim. tut. l.* ibi: *Cui enim ferendum eſt, eundem tutorem, & qui tutela conſtitui? §. minores autem, inſtitut. de excuſation. tutorum.* Nam ſi ſe ipſos gubernare nondum nouere, indecorum eſt, eos Rempublicam regere, *cap. indecorum, de ætate & qualit.* Maximè, cùm ea ſit *Stobæi* ſententia, vt putet, eum Principem eſſe debere, qui nullis conſiliariis egeat: refert *Petr. Andr. Eborenſis in exemplis ſententiarum, verbo Regnum, pag. mihi 2.* vnde *Plutarchus in vita Numæ Pompilij, colum. 4.* refert, eundem Pompilium anno ætatis ſuæ quadrageſimo in Regem communi populi Romani conſenſu ſelectum, cuius etiam meminit *Matienzus d. dial. 4. p. cap. 9. num. 1.*

10 Stabilitur prætereà hoc pronuntiatum, vel ea ſola ratione, quia proprium officium Regum eſt, & præcipuum, populum ſuum rectè, & iuſtè iudicare, & gubernare cum intellectu, & prudentia, ex omnium placito, & præſertim optimi illius Iuriſconſulti & Politici *Petri Gregorij dict. cap. 20. num. 13.* Quare, inquit, cùm à Deo lex futuro Regi præſcriberetur, inter cætera adiectum eſt: *Habebat ſecum volumen legis Dei, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leniticæ Tribus, legetq; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in dexteram partem, vel ſiniſtram, vt longo*
11 *tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſrael:* & ab
hac præcipua Regni parte, qui optimè imperabant populo Iſraelitico, dicti ſunt Iudices, vt conſtat ex *lib. Iudicum, & in l. 1. C. quando Imperator inter pupillum & viduam,* Imperatorem, & Regem iudicare per ſe debere ſcribitur, potiſſimum, de miſerabilibus perſonis, & ab impiis & potentioribus oppreſſis, vt à pluribus Regibus iam diù factitatum recenſet idem *Petr. Gregor. ibid. nu. 15.* & expreſſiùs hanc ſententiam confirmat ex noſtris *d. l. 6. tit. 5. part. 2.* illis verbis: *En el tiempo de los Gentiles el Rey non tan ſolamente era guardador è caudillo de las hueſtes, è juez ſobre todos del Reino, &c.* Quod cùm ita ſit, quis inficiabitur, non merenter, & indignè illum in Regem eligi, qui nondum eam ætatem fuerit adeptus, qua præcipuum Regis officium, quòd in iudicando conſiſtit, valeat adimplere? Notiſſimum eſt enim, vt alibi *hoc ip-*
ſo anno patebit, iudicem non niſi quinto & vice- 12
ſimo anno maiorem eſſe oportere, *d. l. ad Rempubl. 8.* iuncta *l. quippe 78. de iudiciis, l. cùm ex lege 43. de recept. arbit. l. quidam 57. de re iudicata,* cum vulgaribus.

His igitur rationibus hanc opinionem ve- 13
riorem puto, etſi non me lateat, *Reſtaurum dict. tractat. de Imperat. q. 73. à n. 24. cum ſequent.* mordicus defendere decimoquarto anno Imperatorem eligi poſſe; à quo non diſſentiunt *Guilielm. Benedict. in repetit. c. Raiuntius, verb. Adiecta, n. 5. de teſtam.* & *Cabed. 2. part. deciſ. 76. num. 8.* dum aſſerunt, Regem ante vigeſimumquintum annum poſſe adminiſtrare: ſed malè quidem, nā vt egregiè inquit *D. Ambroſ.* de iuriſprudentia optimè meritus, vt atteſtatur *Ioan. Matienzus in dialogo Relatorum 1. part. c. 7 n. 4. Imperatoris per-*
fecta ætas eſt omnium perfecta ætas, vbi perfecta 14
eſt virtus, ideſt perfectus virilis vigor, qui vigeſimo quinto anno accidit, *l. 1 ff. de minor.* vt vel ex eo colligitur, quod de perfecta ætare hoc accipit *Ambroſius,* quam nemo dubitat hanc eandem eſſe, *l. minor. 31. ff. de minorib. l. cùm de indebito 25. verſ. Sin autem el 1. de probation.* cum multis aliis *huius anni initio* congeſtis.

Quam ſententiam adeò veram exiſtimauit 15
S. P. Alexander IV. vt ſententia excommunicationis comminata Germanicis electoribus obſtiterit, ne Corradum Friderici Secundi filium puerum in Regem Romanorum eligerent, quòd eſſet inhabilis, ineptus, atque ob id ineligibilis ad tantum munus, nempè, qui Eccleſiæ defenſor eſſet eligendus, non puer: cuius excommunicationis integram ſeriem extare apud *Ioannetum* in vita eiuſdem Alexandri Quarti teſtatur *Simon Maiolus de irregularitate lib. primo, cap. 30. numer. 4.*

Et vt omnia complectar, illud prætereundum 16
minimè duxi, quod ſcripſit *Dominic. in cap. grandi, circa finem de ſupplend. negligen. prælator.* & poſt eum *Ludouic. Gomeſius in cap. ſi annum, num. 6. de iudiciis lib. 6.* videlicet, quòd licèt habens 14. annos non poſſit eligi in Regem, niſi attingat vigeſimumquintum annum, per text. *in dict. l. ad Rempubl.* ſi tamen de facto eligatur, ſecundum opinionem aliorū, & præſertim *Iacob. de S. Georgio in inueſtitur. feudor. fol. 2.* debet illi curator de-

cerni

cerni attento negotio maximi ponderis, ad
quod homines 14. annorum reputantur inca-
paces, & infirmi conſilii. Vide *Guilielm. Bene-
dict. in repetit. capit. Rainuntius, verſ. Adiectæ im-
puberi, num. 71. de teſtament.* quem refert *Cabed.
2. part. deciſion. 76. num. 7.* vbi quærit, an Rex
cogatur ante vigeſimumquintum ętatis annum
curatorem ſuſcipere? Cui opinioni mirè con-
ueniunt quæ infrà de ætate, qua Regum, & Im-
peratorum cura finitur notauimus. Niſi fortè
17 ipſius puberis iudicio, & prudentia, ætatis de-
fectus ſuppleri videatur, ſiquidem vt malitia
ſupplet ætatem, *l. ſi alterius, C. ſi minor. ſe maior.
dixer. c. de illis, de ſponſal. impuber.* ita nimirum
probitas, honeſtas, & prudentia, ætatis ſupplet
defectum, *l. 1. ff. de decretis abordin. faciend. l. omnes,
C. de his, qui veniam ætat impetrau. l. 1. C. de præpo-
ſit. ſacr. ſcriu. lib. 12. cap. vltim. de deſponſ. impuber.
lib. 6. c. item 77. diſtin.* probat *Matienz. dict. dial.
relat. part. 3. c. 58. num. 25.* Quoniam vt in aliam
rem exclamat *Guilielm. Benedict. in repetit. cap.
Rainunt. verb. Adiectæ impuberi, num. 39. de teſtam.*
abſit, quòd tam excellentes viri ob ætatis defe-
ctum, vbi ſcientia abundat, totiuſque virtutis
exercitium, à tam ſublimi eis debita dignitate
fuiſſent repulſi. Hac de cauſa inuictiſsimus no-
18 ſter Carolus V. cùm vix annum ageret deci-
mumoctauum, communi ſuffragio ad culmen
Imperialis dignitatis fuit euectus. Quamuis tu-
tius crediderim, etiam hoc caſu curatorem
Regi puberi eſſe dandum ob lubricum ætatis,
quod adeò iuuenes ſuſpectos, Prætoremque
ſolicitum reddit, vt etiam rem ſuam benè geren-
tibus curatores eſſe præſtandos decreuerit *dict.
l. 1. ff. de minor.* maximè ſi *Oſualdo* fides adhiben-
da eſt *lib. 21. Donelli cap. 11. lit. C.* aſſerenti Regi
pupillo reſtitutionem minimè eſſe conceden-
19 dam, quamuis grauiter lædatur: ſat enim erit, ſi
prææmaturæ ſcientiæ, & moribus, licèt in mino-
ri ætate ad Regale faſtigium eum conſcende-
re poſſe indulgeatur. Sed contrarium magis
placet *Guilielmo Benedicto in cap. Rainuntius, ver-
bo Adiectæ impuberi num. 57.* & *Cabedo dict. de-
ciſ. 76. num. 8.* reſoluit, quòd ſi in minori ætate
Rex ſine curatore adminiſtrans in aliquo con-
tractu lędatur, debet nihilominus reſtitui, quod
& mihi non diſplicet.

SVMMARIVM.

*Antiqua lege ſolùm vigeſimo anno minores à
publicis functionibus arcebantur.* 1.

*Ex nouioribus Conſtitutionibus, nemo ante annum
quintum & viceſimum ad Reipublicæ munera
admittitur. ibid.*

*Adminiſtrator bonorum Reipublicæ viginti & quin-
que annorum eſſe debet.* 2.

Tabellio cuius ætatis eſſe debet? ibid.

*Minor annis viginti & quinque ad munera publica,
quæ iudicium, & diſcretionem deſiderant, vocari
non poteſt.* 3.

*Ea munera, quæ merè ſunt perſonalia, vt ciuitatis
portas cuſtodire, rectè à minore poſſunt expediri.
ibidem.*

*Solùm in defectum maiorum poſſunt minores ad per-
ſonalia munera vocari.* 4.

*Niſi commodiùs per iuuenes munera poſſint exerceri,
vel niſi ſapientes ac ſenes exiſtant. ibid.*

*Etiam vrgente neceſſitate hominum, impubes ad per-
ſonalia munera admitti non debet. ibid.*

*Etiam vbi neceſſitas vrget, congrua ætatis iuuenis
debet officijs præponi. ibid.*

*Filiusfamilias poſt quintum & viceſimum annum
poteſt vocari ad publica munera.* 5.

*L. 2. C. qui ætate, vel profeſſione, lib. 10. lucem acci-
pit.* 6.

*A muneribus patrimonialibus nulla ætas, nec minor,
nec ſenilis excuſationem affert.* 7.

QVAESTIO LXVII.

Ad functionem publicorum munerum.

Licèt antiqua lege cautum fuiſſe, ne cui in- 1
tra viceſimũ annum muneris publici admi-
niſtratio daretur, retulerit *Alexand. ab Alexand.
dier. genial. lib. 4. cap. 6. paulò poſt principium,* in
iure noſtro tantùm abeſt vt prædictæ legis ve-
ſtigia deprehendantur, quòd imò expreſsè ab
Vlpiano definitum legimus in *l. ad Rempub. ff. de
muner. & honorib. & in l. 2. de vacat. muner.* nemi-
nem ante viceſimumquintum annum ad Rem-
publicam adminiſtrandam, vel ad munera, quæ
nõ patrimonij ſunt, vel honores admitti opor-
tere: quod ſimiliter ab Imperatoribus præcipi-
tur in *l. 1. & 2. C. qui ætate, vel profeſſione, lib. 10.*
& à Regibus Hiſpaniæ *in l. 2. tit. 9. lib. 9. recolle-
ction.* vnde ad prædicta ſiue ciuilia, ſiue perſo-
nalia munera, vel honores viginti & quinque
annorum ætatem adeò neceſſariam eſſe, vt ea
minores ab ipſorum functione aut arceantur,
aut excuſentur, proferunt manifeſtis verbis
*Hugo Donell. comment. iuris ciuil. lib. 17. capit. 24.
verſicul. De minore viginti & quinque annis, Phi-
lipp. Matthæus in l. 2. §. 1. num. 8. & 9. ff. de regul. iur.* 2
vbi etiam loquitur de adminiſtratore bonorũ
Reipublicæ, ipſi eandem ætatem conſtituens,
*Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verbo Hunc con-
tractum, num. 41. verſic. Hinc etiam, C. de in inte-
grum reſtitut. minor.* vbi generaliter de quibuſ-
cumque muneribus Reipublicæ adminiſtratio-
nem expectantibus loquitur, necnon & de ta-
bellionis officio, *Nicol. de Paſſeribus in conciliat.
legum, ſolio mihi 7. n. 18.* Quam ſententiam an-
teà docuerant *Gregor. Lopez in l. 8. verbo Enten-
didos, tit. 9. part. 2. Ludouic. de Miranda de ordine
iudic. quæſt. 4. artic. 2. concluſ. 1. Curia Philip. 1. part.
§. 2. num. 12. Barboſa in l. cùm Prætor. §. vltim. n. 67.
de iudicijs, Phœbus deciſ. 92. nu. 2. Emanuel Barboſa
in remiſſ. ad ll. Luſitaniæ, tom. 1. titul. 93. lib. 1. n. 1.
Alphonſ. Azeuedus in rubr. nu. 20. tit. 14. lib. 6. noua
Recollect.* qui nonnullis antiquorum adhærens,
diſtinctione hac in re vtendum eſſe arbitratur.
Nam ſi munera ex illis ſint, quæ ad ſui admi- 3
niſtrationem iudicium, & diſcretionem expo-
ſtulant, vt eſſe de Conſilio, aut Reipublicæ
clauum, vel regimen obtinere, ſupradictæ ſen-
tentiæ in his locum eſſe, & non niſi quinto &

Digitized by Google

vigeſimo anno maiores ad ea admittendos, vel cogendos putat, ſecus atque ſi munera, quorum cauſa vocantur, merè ſint perſonalia, vt ciuitatis oſtia cuſtodire. Nam tunc dicta ætate minores admittendi, aut cõpellendi erunt, quia in his, quæ corporis labore expediuntur, non tam ætas quàm robur, & recta membrorum
4 diſpoſitio attendenda eſt. Cui quidem diſtinctioni libenter aſſentior, eo tamen adhibito, quòd prædictis muneribus perſonaliſſimis non niſi in defectum maiorum minores ſubſtituantur, vt etiam innuere videtur idem *Azeuedus ibidem.* & comprobat expreſsè ex *dict.l.2. C.qui ætate, in finalibus verbis*, tradunt *Rodericus Suarez allegat.12.n.3.* idem *Azebedus ad Curiam Piſanam lib.1.c.12. Auendan.de exeq.mandat.1.part.cap.19. num 16. Eman. Barboſa vbi ſuprà num.2.* (niſi per iuuenes commodiùs munera exerceri poſſint, nam tunc iuuenis admittetur, ex *Tiraquello de primogen in præfat. nu. 174.* & *Maſtrillo de Magiſtratibus lib.2.c.5. n.74.* vel niſi iuuenis ſcientia, & doctrina par ſit grandæuo, vt *ibid.* aduertit *Maſtrillus num.76.*) & tandem, quòd non ita teneræ ætatis, quamuis neceſſitas hominum cogat, ad honores vel onera promoueantur, aut vocentur, vt adhuc ipſa impubertate detineantur. Quæ ſententia eſſe videtur eiuſdem *Vlpiani in l.2.ff.de iure immunit.* & *Caldas Pereira nu. 42. Emanuel Barboſa ibid. nu.2. in fine. Azor.inſtitut. moral.lib.6.cap.6. verſic.Septimo.* Oportet enim, vt congruam ad illa ætatem obtineant, *l.ſed & reprobari, §.amplius, ff.de excuſatio.tutor.* ex quo id ſingulariter notant *Roman. in l.ſi vero. §.de viro fallen.59.ff ſoluto matrimon.* facit *l.non tantum, ff. de Decur.* refert *Tiraquel.* & *Maſtrill.* vterque *vbi ſup.* iſte *num.77.* ille *num. 176.*

5 Quæ quidem de omnibus indiſtinctè accipienda ſunt, ſiue in patria poteſtate, ſiue extra patriam poteſtatem exiſtant: cùm ita legitimæ ætatis filiusfamilias ad munera & honores euocari poſſit, quemadmodum & qui emancipationis beneficio fuit à paterna ditione liberatus, *l filiusfamil.3.C.ne filius pro patre, l.filios 5.C. de Decurion.lib. 10.* tradit *Anton. Faber.* eius rei rationem aſſignans *in iuriſprudentia Papin. tit.8. princ.6.illat.4.* Et confirmatur apud noſtros noua pragmatica anni 1623. vbi hæc ſubduntur verba: *Y que à los que teniendo veinte y cinco años cumplidos, eſtuuieren por caſar, ſe les puedan echar las dichas cargas y oficios Concegiles, y ellos tengan obligacion à admitirlas, aunque eſtèn en la poteſtad y caſa de ſus padres*; ex quibus verbis ſimul infertur, prædictam ætatem perfectè exactam, & cõpletam eſſe debere, vt demonſtratur ibi: *Veinte y cinco años cumplidos.*

6 Nec dictis repugnat *dict.l.2. C. qui ætate, vel profeſſione lib.10.* ex qua prima, & leui inſpectione probari videtur à patria poteſtate liberos eſſe oportere, qui muneribus onerandi ſunt, vt ibidem parum cõſideratè obſeruauit *Accurſius*, quia vt in expoſitione *dict.l.* acutè nimis conſiderauit *Iacob.Cuiac.* filios patria poteſtate fuiſſe liberatos ibi ponitur ex facto, nõ quod idẽ non ſit, ſi in poteſtate fuerint, vt nuper adſtruximus.

Et vt hæc nullo obſcuritatis vitio laborent, 7
lectorem admonitum velim, hucuſque de muneribus prænotata, de illis eſſe ſubintelligenda, quæ ciuilia, aut perſonalia ſunt, non verò de patrimonialibus, à quibus vt nulla excuſatio eſt, *l.munerum 18. §.patrimoniorum.ff.de muneribus*, nec ætatis conceditur: vnde eſt quoſcumque admitti, & compelli ad patrimonialium munerum functionem, ſiue ij ſenes ſint, vt *anno 70.* apparebit, ſiue adoleſcentes, & vigeſimo quinto anno minores, veluti ex *l.neque 5.l.etiam minores 7.C.de muner.patrim.lib.10.dict.l.ad Rempubl.8.* conſtat ex *Gloſſ.* & *Bartolo*, docet *Anton. Cardo. in praxi iudicum & aduocator. verbo Minor numer. 20.*

SVMMARIVM.

NEmo poteſt niſi ex cõnſuetudine, aut legitima cauſa decurio creari. 1.

Decuriones Rempublicam regunt, ideò apud noſtros Regidores *vulgò appellantur.* 2.

Impubes, licèt decurio creari poſſit, tamen vt talis nec vocem, nec ſedem habebit in Concilio ciuitatis, ſed nomine tantùm decurio erit. 3.

Diſpenſatus in ætate ad decurionatum, niſi ſpecialiter diſpenſetur vt vocem habeat in Concilio, ſuffragium in eo ferre minimè poterit. 4.

Pupillus decurio non poteſt diſpenſari, vt vocem habeat, ibid.

Diſpenſans cum pubere ad decurionatum ex certa ſcientia minoritatis, tacitè cum eo, etiam vt vocem habeat in Concilio diſpenſaſſe videbitur: ſecùs verò ſi cum impubere diſpenſet. 5.

De iure noſtro quilibet poſt decimumoctauum ætatis annum, & officium, & ſuffragium decurionis habere poteſt. 6.

Sportula, honorarium, ſiue vt noſtri dicunt, propina *pro ingreſſu alicuius in curia cæteris debita, minori decurioni non debetur.* 7.

Vbi etiam minor decurio ex conſuetudine ſedem, licèt non vocem habet in Concilio, ſportula pro nouo Decurione ipſi debetur. 8.

Minori decurioni nullum ſalarium debetur. 9.

QVÆSTIO LXVIII.

Ad Decurionatus officium, & vt quis in Concilio Ciuitatis vocem habeat?

PRopè diximus ad functionem publicorum 1
munerum, Reipublicæque adminiſtrationem, viginti & quinque annorum ætatem eſſe præſcriptam, inde eſt, anteà decuriones, qui publicarum rerum curam, & velut clauum tenent, niſi ex cauſa, aut conſuetudine creari nõ poſſe, *l.ad Rempublicam 8. ff.de munerib.& honorib. l.non tantum 11. l.ſpurij 6.ff. de decurion. l. ſi pater, C. quando prouocare non eſt neceſſe, l.1.C.qui & aduerſus quos*, docent poſt *Bartol.in l.cùm vos, C.qui ætate, lib.10.* & alios antiquiores, *Volateranus in phylologico lib.29. fol. 315. Curia Piſana lib.1. cap.12. nu 4.* vbi & notat *Azeued. Conrad. Lancellot.tractat.de decurionib.num.16. Roder.Sua-*

rez

Digitized by Google

*rez allegat.*12. *num.*1.*& ſequent.Anton.Gomez tomo* 3. *de delictis,cap.*1. *num.*55.*verſic.Decurio tamen, Caldas Pereira in l. ſi curatorem, verb. Hunc contractum, n.*41. *C. de in integrum reſtit. Menoch. de arbitr.centur.*6.*num.*7. *Petr.Gregor. ſyntagm.iuris lib.*18.*cap.*13. *num.* 5. *Guid.Panciroluſ de magiſtrat. municipalibus cap.*1. *in principio, Bobadilla in politica pratorum,lib.*3.*cap.*8.*num.*11. *Nicolaus Loſæus de iure vniverſitatis p.*1.*cap.*3.*num.*29.*Philipp.Matthaus in l.*2.§.1.*num.*9.*de reg.iur.Leonar. Galganet.de iure publico,lib.*4 *tit.*24. *nu.* 55. & qui hanc ætatem non attingunt, in ea ætate eſſe dicuntur, qua nondum decuriones creari poſſunt, *l.Imperatores* 13. iuncta *ibidem gloſſa* expoſitione, *ff. de iure fiſci*.

2 Meritoque, quoniam Magiſtratus hi municipales ciuitates, & ipſarum bona regunt, & adminiſtrant, vnde *Regidores* vulgò apud noſtros appellantur; cuiuſmodi adminiſtrationem adoleſcentibus committi iura noluit, quòd nec proprijs quidem rebus ſuis adminiſtrandis illi idonei habeantur, *l.*1.*cum ſimilibus,ff.de minoribus*, abſurdumque videretur anteà quis publicis rebus, quàm priuatis præfici, vti in propoſito annuunt *Roderic.Suarez dict.allegat.*12.*num.*2.*ad finem, Anton.Gomez,Caldas Pereir. Philipp. Matth.* & *Bobadilla* omnes *locis citat.*

3 Turbarent proculdubio hæc omnia *l. Lucius* 21. §.*fin.ff.ad municipal.& l.*1. *C.de muner.& honor. lib.*10. quibus infantem decurionatus munere fungi poſſe planè oſtenditur, niſi maiorem ætatem proximè deſignatam requiri, non vtique ad officij adeptionem ſimpliciter, ſed & ad ipſius exercitium, & executionem profiteremur: licèt enim impubes qualiſcumque poſsit fieri, aut creari decurio, vt *dict. ll.* ſuadent interim dum vigeſimumquintum ætatis ſuæ annum excedit, idem eſt ac ſi decurio non eſſet, cùm nullum decurionis opus expedire queat, vt ex illis *Conſulti* verbis *dict.l.ſpurij* non obſcurè confirmatur: *Minores,* hæc ſunt, *viginti quinque annorum decuriones facti, ſportulas decurionum accipiunt, ſed interim ſuffragium inter cæteros ferre non poſſunt*. Ex quibus ita docent *Conradus, Curia Piſana,Bobadilla,vbi ſuprà.Alphonſ.*Perez *de Lara in compend.vita hominis, cap.*16.*n.*22. & alij poſtmodum referendi. Ergo ad hoc vt quis nõ ſolum nomine, ſed re ipſa, & exercitio decurio ſit, optimè diximus viginti & quinque annis maiorem eum eſſe oportere, alioqui quamuis vt decurio (ſi ita fert conſuetudo ciuitatis) ſedem habeat in Concilio, auditoris ſolummodò, & teſtis in eo vices geret, vti ex *Budæo in dict. l. ad Rempubl.* obſeruat *Bobadilla*, cùm ante prædictum tempus ſuffragium ferre non valeat, *d.l. ſpurij* 6. cuius verbis tranſcriptis ita ſenit Pe*tr.Gregor.tit.de electi on.cap.*8.*n.*1.*Nuñez de Auendano, de exequendis mandatis cap* 19. *num.* 16. etſi de impubere loquatur, *Nicol. Loſeus dict. numer.* 29.

4 Quod procedit, etiamſi talis minor decurio à Principe, aut ætatis veniam, aut diſpenſationem ad decurionatum obtinendum, vel curiam ingrediendam fuerit adeptus. Nam & his caſibus, eum ſuffragium in rebus, ſiue electionibus Concilij non habere indubitatum teſtatur *Caldas Pereira dict. verb.Hunc contractum, n.*43. vbi poſt longam diſputationem ad hoc veniam nihil proficere concludit: & idem de diſpenſatione loquens ſentit *Curia Piſana num.* 5. vbi *Azeuedus* ita obſeruatum vidiſſe notat. Et conducunt ſuperiùs tradita *anno* 22. *quæſt.* 4. de Canonici ætate ad eligendum. Quod verum accipe, niſi in diſpenſatione habilis quoque minor iam pubes redderetur ad vocem & ſuffragium in curia præſtandum; ſiquidem tunc virtute eiuſmodi ſpecialis diſpenſationis poſſet antedictam maiorem ætatem in Concilio eligere, & inter cæteros animi ſui iudicium validè proferre: quia deſignatio hæc ætatis ad vocem habẽdam in rebus ciuitatis eſt iuris poſitiui, quod Princeps noua lege aut priuilegio inuertere poteſt, vt notiſſimum extat, & conuincitur ex his quæ tradit *Caldas Pereira dict.verbo num.*43. maximè vbi naturalis ratio non reſiſtit. Nam ea repugnante infringuntur principales diſpoſitiones, nulliuſque ſunt roboris: vnde optimè in propoſito ſcribit *Roderic. Suarez dict. allegat. num.*6. *& ſeqq.* Principem minimè diſpenſare poſſe cum pupillo, vt ſit decurio, & vt talis vocem habeat, quia patitur naturalem defectum intellectus, quod ſuppleri à Principe, eiuſque ſuprema iuriſdictione impoſſibile conſtat, *l.* 2. & ibi *Gloſſa verbo Indulgere,C.de his qui veniam ætat.*cum ſimil.ab eo congeſtis, pro quo faciunt quæ notat *Cald. Peira loco vbi ſuprà numer.* 42. *verſic.qua ſententia*.

Hinc profluit, quod etſi Princeps certior 5
factus de infancia ſupplicantis ex certa ſcientia, vt aiunt, cum eo diſpenſaret, vt decurionatum, & ſuffragium obtineret, adhuc ſuffragandi eum legitimam perſonam non ſortiri, ex quo naturale vitium diſpenſationis materia eſſe non poteſt, at verò ſi ſciens eum puberem, ad decurionatus adminiſtrationem, & vſum ipſius allegiſſet, licèt de voce nihil exprimeret, tacitè cum eo diſpenſaſſe videbitur, vt & vocem in Concilio quaſi decurio habeat, ex traditis à *Roderico Suarez*, *& Caldas Pereira locis non ſemel allegatis* ab illo *n.*24. & ab illo *d.n.*42. *verſic. Qua ſententia.*

Sit ergo horum omnium ſumma concluſio, 6
neminem de iure communi decurionem, vt vocem habeat in curia, creari ante quintum & viceſimum ætatis ſuæ annum exactum, niſi iam pubes ad id ſpeciale reſcriptum impetrauerit; aut niſi ex certa ſcientia minoris ætatis eum Princeps ad tale munus aſſumpſerit; iuris communis hanc diſpoſitionem eſſe admonui, ſiquidem ex noſtris legibus annum decimumoctauum agredienti decurionatus munus obire permittitur, *l.*16.*tit.*3.*lib.*7. *nouæ Recollectionis*, abrogata antiqua *l.*17 *eiuſdem tituli*, qua non niſi vigeſimum excedenti id concedebatur: obſeruant Curia Piſana, & *Bobadilla ſuprà*. Qua vtique ætate, & ad Concilium decuriones communiter admittuntur, & conſequenter vocem habent, nedum ex præſcripto *dict. l.* ſed etiam

Digitized by Google

ex doctrina *Io. Andreæ in additionibus ad Speculato.tit.de ſyndico,§.1.verſic.Sed cuius ætatis,* cuius meminit *Roderic. Suar.dict. allegat.* 12. *n.* 2. qua cauetur, eandem ætatem requiri ad vocem in Concilio habendam, quæ ad receptionem in Concilio deſideratur. Ergo cùm decimooctauo anno apud noſtros decuriones admittantur, ipſomet tempore & ſuffragium admiſſi ferent.

7 Ex quibus fit, decurioni hac ætati minori honorarium, ſiue ſportulam, vulgò *propina*, quæ à nouo decurione pro introitu alijs Curialibus ſoluitur, vt ex vetuſtiori illo ſæculo moris fuiſſe obteſtatur *Panciroluſ proximo loco c.3.* minimè deberi, quod eſt in promptu. Nam hoc ſtipendium his, qui receptioni in curia adſunt, erogatur, quapropter cùm patrio iure nemo decurionum ante annum decimumoctauum curiam ingrediatur, aut aliorum receptionibus aſſiſtat, honorarium promoreri non poterit.

8 Idque non mutat, *d.l.ſpurij 6.* quæ minores decuriones, & hac ratione inter cæteros ſuffragium non ferentes, ſportulas decurionum accipere fatetur, ideſt, vt exponit *Panciroluſ vbi ſup.* nummos à nobis curialibus pro curiæ ingreſſu ſolutos, *l ſi ſponſus 5.§.fin.ff.de donat.inter.* quia hæc procedit in curiis, vbi non legitimæ ætatis decuriones ſedem habent, quod ſufficit, vt diuiſionum, quæ inter præſentes fiunt, participes ſint, cùm non tam ſuffragii cauſa, quàm aſſiſtentiæ debeantur.

9 Quod etiam de ſalario ipſis è publico deſignato pariter accipiendum eſt, cùm ante legitimam ætatem nemo illud poſſit lucrari, niſi Regio aſſenſu, & reſcripto interueniente, vt ex *Bartolo, Suarez, & Auendaño* tradit *Bobadilla in politic.d.lib.3.cap.8.n.11.* ibi, *Y par aſſiſtir en el Cabildo ſin votar. y para lleuar ſalario baſta menor edad con licencia y fagultad Real.* Idque ſimiliter de illis ſalariis acciperem, quæ ſolent decurionibus à Concilio ex ipſius patrimonio præſtari, quoties eius cauſa abſunt, & iter faciunt.

SVMMARIVM.

VTero exiſtentem poſſe notarium, aut tabellionem creari, multi docent. 1.

Tabellionatus viliſſimum officium dicitur 2.

Communis docet, maiorem annis quatuordecim tabellionatui ſufficere. 3.

Tabellionatus publicum officium eſt 4.

Pupillus & ſeruus teſtamentum ſcribere poſſunt. 5.

Verius eſt quinto, & viceſimo anno maiorem tabellionem eſſe debere. 6. *etiam de iure Regio.* 8.

Munus ſcribæ, & notarij, perſonale eſt. ibid.

A muneribus perſonalibus excuſantur minores 7.

Ætas ad tabellionatum requiſita, tempore examinis completa eſſe debet. 9.

Notorius an poſſit ita creari, vt poſt legitimam ætatem exerceat? 10.

QVAESTIO LXIX.

Notario & Tabellioni, quæ ſit ætas præſcripta?

DIſcrepant in ea præfinienda noſtri, *Angel. in l.1.C.de muner.& honor.non conti.lib.12.* 1
tenet, vtero exiſtentem, tabellionem poſſe creari, ſed abſque exercitio, donec ad pubertatem peruenerit. Quod non diſplicuit *Petro de Rabena in dictis notabilibus iuris, pag mihi* 158. *verſic. Dum ſemel obiiſſet, Iacob.de Canis tractat.de tabellion.titul.quis poſſit notarium facere, verſic.fallit quintò, ad extremum, nec Bart. in d.l.1.num.2. Quintiliano Mandoſ.de ætate minori, cap.1.n.25. & Stephan.Gratian.diſceptat.forenſ.tom.1.cap.75. n.12.13.& 14.* Qui ideo aſſerunt, poſſe naſci 2
notarium, ſi concedatur alicui priuilegium, vt ipſe, & qui naſcentur ab eo, ſint tabelliones: ita tamen vt non poſſit exercere officium ob lubricum ætatis: qui omnes eadem leuiſſima hac ratione mouentur, videlicet, quia infanti militiæ dignitas, *l. fin.C.de milit.teſtament.* & ius annulorum aureorum concedi poteſt, *l. 1. & 2. C.de iure annulor. aureor.* ergo & tabellionatus officium nondum nato indulgeri poterit: quaſi valeret argumentum ab eo qui homo eſt, ad eum qui tantum fieri ſperatur, *l.2.de mortuo inferendo*, aut à dignitate ad viliſſimum munus, vt ita eſſe tabellionatum ſcribunt *Paz in Praxi vltima annotatione de tabellione, n.* 4. & deinceps *Cardoſ.in ſimili praxi aduocator.verb.Tabellio n.*5

His fortè de cauſis pene vniuerſa Gloſſographorum iuris ſchola potiùs admittit, iam pu- 3
berem, & decimumquartum annum tranſcendentem, tabellionatui, notariatuivè eſſe idoneum. Sic contendit *Bald. de Peruſio. tractat. de tabellion. in princip. n. 62. Iacob.de Canis in ſimili tractatu, loco vbi ſuprà, Quintil. Mandoſ. de ætate minori cap.5. nu.37. & regula 18. Cancellar. q.2. n.8. Greg.Lopez in l. 8.verb.Entendidos, tit.9.p.2. Anton.Gomez variar.to.3.cap.1. nu.57. Cagnolus in l.2.§.impuberes, n.20.ff. de regul.iuris*, vbi inquit quod impubes non poteſt eſſe notarius, etiamſi exercitium actus conferatur poſt pubertatem, *Paz, & Cardoſus locis iam citatis, Hierony. Portol.in ſcholijs ad Molinum 3.p. §. notarius, n.77. Anton.Sola in conſtitut. Sabaudiæ, tit.de Tabellion.gloſ.1.n.4. Ioan.Bapt.Aſſin. in praxi.§.3 cap.4.n.4. Alphonſ.Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.20. n.106.* indicare videtur *Dominic.Taſſonus obſeruat.iuris dictionali 3.verſ.9.n.1* & ante eum *Sforc.Oddus*, reſtitutionem negans minori notario, in his decepto quæ ſpectant ad artem notariorum, *q.23.art.6.n.23.*

Eoque nituntur, quòd officium Tabelliona- 4
tus eſt publicum, *l.generali 3. C. de Tabellion. lib.10.* impuberes verò à cunctis officijs publicis arcentur, *l.2.§. fin.ff.de reg. iur.* ergo & tabellionatu, ac notariatu. Et probari vlteriùs hæc ſententia poteſt ex *cap. Monachus 9. 77. diſtin.* vbi nouitius, qui tantùm pubes eſſe poterat, vt ſuprà *anno* 14. oſtendimus, notarius efficiebatur.

Aliquod vtique impedimentum ſuperiori- 5
bus

Digitized by Google

bus afferre non videri, *l. impuberem 22. in princip. ff. ad legem Cornel. de falſis*, huius frequentioris ſententiæ propugnatores ſubijciunt. Nam etſi ea comprehendatur, impuberem teſtamentum ſcribentem in edictum de falſis ideo non incidere, quoniam falſi crimen requirit dolum, quod vix in eam ætatem cadit: inde tamē quia pupillus ſcribendis teſtamentis operam dat, nō rectè infertur, illum notarium ſeu tabellionem eſſe poſſe, cùm longè diuerſum ſit teſtamentum ſcribere, & tabellionis munere fungi. Nec enim quia ſoli tabelliones id facere ſolent, quicumq; ad ſcribendum adhibetur, notarius, aut tabellio cenſendus erit: eùm ſeruus tale officium exercere nō poſſit, *dict. l. generali* (quāuis alia ratione tabellionis publici ſerui ſint dicti) & tamen teſtamentum ſcribere non prohibetur, *d. l. impuberem, verſic: Sed hoc poteſt dubitari, l. ſeruus 28. ff. de teſtament.* igitur ſimiliter optimè inter ſe conuenient, impuberem tabellionem creari non poſſe, & nihilominus teſtamenta ſcribere.

6 Cæterùm, quæ harum opinionum vti verior ſit ſequenda, non facile erit definire: mihi verò, vt quod hac in re ſentiā liberè proferam, neutra placet, imò certius arbitror, notarium, aut tabellionem neminem ordinari, ſeu effici poruiſſe, qui infra quintum & vigeſimum annum cōſiſteret. Et moueor quippe hac efficaci ratione, nempe quia ſcribæ, tabellionis, vel notariatus munus perſonale eſt, *l. fin. §. hi quoque, & §. Maſtigophori, ff. de mun. & bonor.* conſentit *Pancirolus de*

7 *Magiſtrat. municipal. capit.* 21. Ad munera verò perſonalia nullus ante dictam maiorem ætatem admittebatur, *l. ad Rempubl. 8. ff. de muner. & honorib. l. 2. de vacation. muner. l. 1. & 2. C. qui ætate vel profeſſione, lib.* 10. cum notatis ſupra *hoc eodem auno*, vbi de requiſita ætate ad functionem publicorum munerum: ergo neque ad tabellionatum admitti debebat.

8 Ita obſeruatur hodie apud noſtros ex diſpoſitione *l 30. titul. 25. lib. 4. Recollect. legum Hiſpaniæ*, vbi notat *Alphonſ. Azeued. Caldas Pereira in l. curatorem; verbo, Hunc contractum, num. 41. C. de in integrum reſtitut. Paz vbi ſuprà num.* 12. *Anton. Cardoſus dict. verbo Tabellio. num.* 7. quamuis ex antiqua *l. 13. titul. 2. lib. 7. Ordinamenti, & l. 16. tit. 3. lib. 7. Recollect.* decimusoctauus annus ſufficeret ad prædictum tabellionatus officium obtinendum.

9 Quam ætatem exactam præcisè tempore ipſo examinis & approbationis habere debet, vt patet ex verbis *dict. l. Regia*, ibi: *Y no los examinen ſi no tuuieren la dicha edad* & meritò. Nam qui eliguntur ad aliquod officium, debent eſſe idonei tempore quo eliguntur, *l. excuſantur 2. §. 1. ff. de excuſation. tutor. cap. ſi eo tempore, de reſcriptis, lib. 6.*

Vnde concludit *Bartol. in dict. l. impuberem, Bald. de Peruſio, Iacobus de Canis*, vterque *vbi ſup. Alphonſ. de Azeued. in dict. l.* 30. *Perez de Lara eod. c. 20. n.* 106. minorem ea lege notarium creari non poſſe, vt poſt legitimam ætatē exerceat, licèt contrarium audierim ſemel obſeruatum his Regnis.

SVMMARIVM.

Minor etiam infans, tenetur ſoluere tributum, nō perſonæ, ſed rebus ipſis impoſitum. 1.

Decima venditionis, ſiue gabella non debebitur, licèt pupillus de facto ſine tutore aliquid vendiderit. 2.

De iure communi, minor poſt quartumdecimum annum recuſans ſoluere gabellam, incidit in pœnam. 3.

Attento iure Regio etiam qui decimumquartum annum exceſſit, minorque annis viginti & quinque exiſtit, niſi dolo tributum ſoluere detrectauerit, à commiſſo excuſatur. 4.

Minor excuſatur, ſi merces, venditionem, aut quid ſimile gabellario ex ignorantia non manifeſtauerit. 5.

QVAESTIO LXX.

Ob non ſolutum vectigal, quod pro euectione rerum, aut inuectione penditur, vel ob non redditam gabellam, vt quis in commiſſum, vel alias pœnas incidat, cuius ætatis eſſe debeat?

PRemitto, impuberem, & quemcumque aliū minorem teneri vectigal, gabellam, ſeu tributum non perſonæ, ſed rebus ipſis, aut earum euectioni, aut inuectioni generaliter inditum, vt quilibet maior ſoluere. Ita docet *Sforcia de reſtitut. part. 2. quæſt. 83. art. 4. num. 30. 31. & 32.* iuncto *num.* 49. vbi reſoluit, nequaquam minori eſſe ſubueniendum reſtitutionis fauore, vt debitam gabellam, aut tributum non ſoluat. Et probatur expreſsè *ex l. Imperatores 7. § fin. ff. de publican. & vectigal.* vbi non aliter commiſſi pœna ob non præſtitutum vectigal pupillo remittitur, quàm ſi illud intra diem trigeſimum intulerit: etſi de gabella ex venditione debita aliud ſit dicendum, vt eleganter animaduertit *Laſarte de decima vendition. cap. 14. num.* 59. cùm hæc debeatur ratione contractus, quem pupillus per ſe, & abſque tutoris authoritate celebrare nequit. Vnde ſi de facto contrahat, vti ex nullo contractu gabella non debebitur, niſi poſtmodum nouo accedente pupilli conſenſu, ex authoritate tutoris, claudicans, & quæ verè nulla erat venditio, perficiatur: quo caſu inquit *Laſarte* debebitur decima vltimo gabellario, non primo, ſi diuerſi fuerint, pro diuerſis temporibus gabellarij. 1 2

Quo ita ſuppoſito, dubitandū ſuccedit, qua ætate qui debitum vectigal, aut ſimile tributū ſoluere recuſauit, eorum amiſſione, mulcta pecuniaria, vel alijs pœnis contra eiuſmodi fraudatores ſtatutis coerceatur? Et quidem ſi iura communne ſpectamus, poſt quartum decimum annum nullam omnino minori non ſoluenti pœnę excuſationem eſſe videmus *in d. l. Imperatores, dict. §. fin.* vbi communiter Scriptores notant. Nec aliud deducitur *ex l. ſi ex cauſa 9. §. ſi in commiſſum ff. de minoribus* quæ minori iam adulto, & à pupillaribus annis egreſſo, vt ibidem obſeruat 3

Digitized by Google

ſeruat *Gloſſa, & Anton. Faber in rotionali.* necnõ & *Iul. Patius legum conciliator. centur. 2. cap. 96.* ſi is in commiſſum incidiſſe vectigalis dicatur, in integrum reſtitutionem pollicetur: quia ex ea potius ſuperior regula *dict. l. Imperatores* confirmatur, & ſtabilitur, dum beneficio reſtitutionis puberem indigere teſtatur, vt incurſam cõmiſſi pœnam euitet, planè & neceſſariò ſupponens, illum poſt pupillares annos dictam pęnã etiam intra trigeſimum diem incurrere, in quo à pupillo eum differre cõſtat, qui non niſi poſt horum dierum lapſum ex commiſſo damnum patitur, vt *dict. l. Imperatores* cauetur.

4 Sed iure noſtro patrio hoc melius mutatum legimus, quo non ſolùm pupillis; ſed etiam adultis, minoribus tamen quinto & vigeſimo anno, à commiſſo, eiuſque pœnis immunitas beneficio ætatis indulgetur, niſi dolo & malo animo vectigal ſoluere detrectauerint. Sic habetur in *l. 6. titul. 7. p. 5.* illis verbis: *Otroſi deximos, que ſi alguno que fizieſſe algunos deſtos yerros, fueſſe menor de catorze años, que non caeria en eſta pena queriendo dar el portazgo: eſſo miſmo dezimos que debe ſer guardado, ſi aquel que lo fizieſſe, fueſſe mayor de catorze años, è menor de veinte y cinco años: fueras ende ſi le fueſſe probado, que lo fiziera à ſabiendas malicioſamente,* vbi notat *Gregorius* ex deciſione huius *legis*, amplius minoribus non fore reſtitutionem in integrum neceſſariam, vt à commiſſo liberentur, cùm ipſo iure fauore ætatis ſint tuti: quod etiam placet *Ioann. Gutierrez de gabellis, lib. 7. quæſt. 47. num. 25. & Bobadilla in Politica 2. part. lib. 4. cap. 5. num. 40.* vbi ita ait: *Tambien es de ver, ſi tẽdra eſcuſa el menor cerca de catorze años malicioſo y capaz de dolo, que ſacaſſe coſas vedadas, y ſi podra ſer reſtituido por ignorancia. Y digo que ſi y aun ſin reſtitucion ſe eſcuſaria, aunque fueſſe mayor de catorze, y menor de veinte y cinco años, por razõ de la dicha ignorancia, ſegun vna ley de Partida ſingular, que en eſto corrige el derecho comũ. Pero ſi ſe le probaſſe al tal menor malicia, ò dolo verdadero, no ſe eſcuſerà por reſtitucion, como ſeria, ſi por mandado de ſu padre, ò amo ò de otra perſona lo ſacaſſe, ò ſi de noche, ò por trochas y veredas, y lugares inuſitados y deſuſados ſe ſalieſſe, que yà en eſtos caſos el dolo verdadero haria culpabile, y no ſe eſcuſaria.* Cuius opinionis alij extitere, etiam in terminis iuris cõmunis, duce Alberico, vt refert *Sforeia dict. art. 4. num. 50.* vbi eorum rationes adducit, & tamen diſſidentes opiniones fędere diſtinctionis ad pacem & concordiam redigit.

5 Et hanc ſententiã procedere etiam affirmat *Bobadil. vbi ſup.* in gabellis vel alijs rebus, ad quarum profeſſionẽ, & manifeſtationẽ quis de iure ſub certis pœnis tenetur, vt patet ibi: *Y la dicha diſculpa del menor de catorze años, procede tambien en caſo de alcaualas, ò de no regiſtrar ganados, ò coſas dezmeras,* ex *Didaco Perez in l. 26. gloſſa De ſacar, titul. 9. lib. 6. Ordinamenti, Mexia de pane, concluſ. 1. num. 19.* Quibus accedit *Gutierrez vbi proximè,* dicens, id pariter locum habere in minore qui vendidit, vel emit rem aliquam, & venditionẽ gabellario non manifeſtauit intra terminos *l. 31. titul. 19. lib. 9. Recopil. & argum. l. denique 3. § &* *ſi hæres, ff. de minorib.* & ſuaderi poteſt ex *l. fin. §. Diuus quoque Pius, ff. de publican.* vbi ei, qui intra legitimam ætatem viginti & quinque annorũ extiterat, vt ibidẽ meritò exponit *Gloſſa,* & vſus ſui cauſa mancipia ducebat, in ſolaque ipſorum profeſſione errauit, non quidem ope exceptionis, ſed ipſo iure ignoſcitur.

SVMMARIVM.

HÆc quæſtio difficilis eſt, & à nemine tractatur. 1.

Eleemoſyna an præcepti, vel conſilij ſit? 2.

Poſt ſeptimum annum quilibet regulariter præceptis Eccleſiaſticis tenetur. 3.

Diuites per iudicis officium ad eleemoſinæ præſtationem cogi poſſunt. 4.

Præceptum miſericordiæ omnibus officijs, & ætatibus commune, & obligatorium dicitur. 5.

Pupilli, & minores tenentur moderatas eleemoſynas facere, & tutores id conſentire debent ibid.

Pupilli, & minores quare miſerabiles perſonæ habeantur? 6.

Eleemoſynæ ab ijs tantùm fieri debent, quibus facultates ſuppetunt. 7.

Qui non habent dominium, vel adminiſtrationem rerum, minimè ad eleemoſynas tenentur. 8.

Qui oſtiatim victum quærunt, an obligentur præcepto eleemoſynæ? 9.

Text. in c. in ſingulis 19. 86. diſtin. verſ. Diues & pauper *interpretatur. ibid.*

Eleemoſynam per liberalem donationem, vel ſaltim per mutuum fieri debet. 10.

Minor ante vigeſimumquintum annum, nec mutuare, nec donare poteſt. 11.

Minor ex illis tantùm rebus, quæ à curatore recreationis cauſa fuerunt conceſſa, eleemoſynam faciendi ius habet. 12.

Vera huius quæſtionis reſolutio traditur. 13.

In caſu extremæ neceſſitatis omnes, licèt minores, ad eleemoſynam tenentur. 14.

Ad eleemoſynam ſpiritualem omnis ratione vtens quacumque ætate obligatur. 15.

QVAESTIO LXXI.

Eleemoſyna qua ætate tutè fieri poſſit?

A Paucis hac de re eſſe agitatũ, meritò notat *Octauian. Simoncel. tract. de decret. lib. 1. tit. 2. inſpect. 2. n. 19. verſ. Videmus:* & quamuis affirmet *Tiraquel. in legum connubialibus gloſſ. 5. n. 218.* ſaltim dubitaſſe, an minor ſine iudicis decreto poſſit eleemoſynas facere? in meo tamen codice Lugdunenſi anni 1536. huiuſce rei nec verbum quidem extat, etſi fatear quæſtionem adeò eſſe perplexam & ancipitem, vt *Tiraquellum* ipſum hæſitantem & ambiguum circa ſui definitionem reddere poſſet, cum vtraque pars vrgentiſſimis nitatur rationibus, vt ſequentia monſtrabunt. 1

Contendit igitur in primis minorem, quãuis impuberem, doli tamẽ capacem, poſſe eleemoſynas facere, quòd pium hoc opus præcepti, & 2

non

Digitized by Google

non conſilij eſt, *c ſicut ij.8. 47.diſt.* probant rela-
ti à *Zenedo in collectan.27.p.1. Medina in codice de*
eleemoſyna quaſt.3. Reginald lib.4.n. 244. Roderic.
Acunha in d.c. ſicut n. 1. aſſerentes dari tum di-
uinum, tum naturale, tum etiam Eccleſiaſticũ
præceptum largiendi eleemoſynam temporalẽ.
At poſt ſeptimum annum, quo regulariter om-
3 nibus malitia & vſus rationis contingit, fideles
præceptis diuinis & Eccleſiaſticis obtemperare
tenentur, veluti ſuprà *anno 7.* cùm de ætate ad
confitendum peccata, ad obligationem audien-
di ſacrum, & abſtinendi à carnibus diebus pro-
hibitis, planè oſtendimus: ergo & eodem tem-
pore pauperibus ſubuenire præſtitis eleemoſy-
nis nedum poterunt, ſed etiam præcisè cogen-
tur.

Et confirmatur ex eo, quòd diuites poſſunt,
4 ſaltim per iudicis officium ad eleemoſynam
cogi, vt communis teſtatur, & docent *Scribentes*
in d.c. ſicut ij Nauar. in manuali c.23.n. 73. Sylue-
ſter verbo eleemoſyna q.6. Couar. lib.3. variar. c.14.
n.5. in princip. Morla in empor. iuris tit. de legib. q.
13.n.8. Leſſius lib.2. de iuſtit. cap.12. dub.12. nu.75.
Tiraquel. de nobilitat. c.29.n.46. Sarment. de reddi-
tib.3.p.c.4. n. 2. quibus accedit *Roderic. Acunha*
vbi proximè n.10. & nouiſſimè *Anton. Dian. reſo-*
lut. moral.5.p. tract.8. reſolut 4. vbi id etiam pro-
cedere extra caſum extremæ neceſſitatis docet
cum *Lorca 2.2. sect.3. diſp.39. membro 4. num.47.*
& Sanchez in opuſc. tom.1. lib.1. cap.5. dub.5. nu.
66. Ergo quia debitum eſt, ad cuius ſolutionẽ
omnes tam pueri, quàm ſenes cuiuſcunque æta-
tis, ſi bonis affluant, iure naturali, diuino & Ec-
cleſiaſtico indiſtinctè obligantur.

5 Item hoc expreſſiùs cõuincitur ex *Diuo Am-*
broſio in illud Lucæ: Generatio viperarum, cuius fit
mentio in *c. in ſingulis.19.86. diſtinct.* vbi ita legi-
tur: *Miſericordia communis eſt vſus, ideò commune*
præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus neceſ-
ſaria, & ab omnibus deferenda: non Publicanus, non
miles excipitur, non agricola, vel vrbanus, diues &
pauper: omnes in commune admonentur, vt conferãt
non habenti: præceptum miſericordiæ erga pau-
peres omnibus ætatibus commune eſt: ergo ab
eo nec pupillus excipietur: vnde docet *Coninck.*
diſputat.27. dub.5. nu.61. & poſt eum *Diana vbi*
ſuprà reſolut. 35. pupillos & minores poſſe mo-
deratas eleemoſynas facere, & tutores teneri id
conſentire.

6 Tamen non deſunt quæ contrarium ſtabilire
videantur, nempè minores, maximè qui curato-
ribus ſubſunt, *ante* quintum & vigeſimum annũ
minimè pauperibus eleemoſynas erogare tene-
ri: quoniam dum minori exiſtunt ætate, bonis
& facultatibus, etiamſi diuites ſint, carent, qui-
bus ſe miſericordes egẽtibus exhibere poſſint,
cum omnes penes tutores & curatores ſint, ip-
ſorumq; adminiſtrationi, & regimini ſubijciã-
tur, adeò vt minoribus nec nummum quidem
citra illorum conſenſum & authoritatem elar-
giri iure liceat, *l. ſi curatorem habens, C. de in integ.*
reſtitut. minor. §. nunc admonendi, inſtit. quib. alienare
licet, vel non, cum vulgarib. & hinc fortè inter
pauperes, & miſerabiles perſonas legibus re-
cenſentur *l.1. C. quando Imperator inter pupillum*
& viduum, iunctis aliis, quæ in hanc rem *hoc anno*,
vbi de ætate pupilli quoad fori electionẽ egi-
mus, fusè notauimus. Cæterum eleemoſyna ab 7
his tantùm fieri debet, quibus ſupperunt facul-
tates, iuxta illud *Tobiæ. 4. De tua ſubſtantia fac*
eleemoſynam, probat expreſsè apud noſtros *l.9.*
tit.23. part.1. his quidem verbis: *Mas la corporal,*
de eleemoſyna loquitur, *non la puede fazer ſi non* 8
aquel que hà de los bienes con que viuẽ los omes en
eſte mũdo: & rurſùs *l. ſequenti*, ibi: *E para ſer fecha*
con derecho ha meneſter que la fagan de lo ſuyo, que
loganò derechamente: vnde certum eſſe apud om-
nes inquit *P. Vazquez tractat. de eleemoſyna c.4.*
n.1. quòd ille qui non habet rerum dominium,
nec habet adminiſtrationem, non poteſt de il-
lis vllam facere eleemoſynam ſine conſenſu ſu-
perioris, cuiuſmodi ſunt vxor, filius, ſeruus, reli-
gioſus, & pupillus, quo loco pupilli appellatio-
ne etiam minorem complectitur, cui pariter re-
rum ſuarum adminiſtratio eſt prohibita.

Nec his aduerſatur *dict. cap. in ſingulis*, vbi 9
planè definitur, etiam pauperes, & qui omni-
bus fortunæ bonis ſunt deſtituti, ad eleemoſy-
nam aliis pauperibus impertiendam conſtringi,
ita vt obſeruet *Rodericus Acunha ibidem num.* 5.
quòd oſtiatim victum quærentes teneantur ex
eleemoſynis partiri pauperibus aliis extremè
& grauiter indigentibus, dummodò dantibus
non veniat periculum. Quoniam ſi id rectè per-
pendatur, vel intelligendum erit reſpectu alio-
rum pauperum, quibus extrema, & maior ineſt
egeſtas, vt ſubindicat *Acunha dicto loco*, ad quam
ſubleuandam citra dubium etiam pauperes mi-
nori neceſſitate laborantes ex debito charita-
tis tenentur: vel cum *Turrecremata ibidem n.* 2.
accipi poterit reſpectu ſpiritualis eleemoſynæ,
quæ miſericordia eſt alienæ calamitatis, & ma-
li proximi: ad hanc etenim eleemoſynam præ-
ſtandam vbicunque, & quandocumque ea pro-
ximus indigeat, omnes indiſtinctè, ſiue diuites,
ſiue pauperes ſint, neceſſariò tenentur, vt multis
oſtendit prædictus Author, & egregiè proba-
tur ex *dict. l.9. Part.* ibi: *La ſegunda es porque la li-*
moſina eſpiritual nunca fallece à ninguno, ca quier
que ſea ome rico, ò pobre, ſiempre la puede fazer ſi
qui ſiere mas la corporal, de qua contendimus, *nõ*
la puede fazer ſi non aquel que hà de los bienes con
que viuen los omes en eſte mundo.

Sub hæc autem, & ex eo itidem præfata ſen- 10
tentia robur accipit, quòd vt ſentit *Valentia 2.*
2.q.32. punct.3. Bañez in eadem q art.6. dub 6. So-
tus lib.4. de iuſtit. q.7. art.1. ad 4. & plures alii, elee-
moſyna facienda eſt per liberalem & irreuoca-
bilem donationem, vel vt aliis magis placet,
ſaltim per mutuum: ſic *Nauar. in ſumma c.17. n.*
61. & c.24.n.5. Couarru. in cap. peccatum part.2.n.
4.§.1. Ioan. de Medina de reſtitut. q.3. in princip. &
tractat. de eleemoſyn. c. an extremè indigenti, Toletus
in ſumma lib.5.c.24. Ioan. Lupus in rubric. de dona-
tion.§.65.n.46. Almain. in 4. diſtinct.15.q.2. nouiſ-
ſimè *Roderic. Acunha in c.1.n.4 82. diſtinct.* qui
has opiniones non in eleganti diſtinctione con-
ciliat, & *Antonin. Diana d. 5.p. tractat.8. reſolut.5.*
Sed

Digitized by Google

11 Sed minor ante vigeſimumquintum ætatis annum,nec mutunm (quia ſpecies alienationis eſt, ex qua dominium traſfertur,*l.2. & totus titulus, ff.de rebus creditis*)nec vllam donationem efficere poteſt,etiam iudicis decreto interueniente, *l.1.in princip.verſ.Sed etſi non mortis, ff.de tutel.& ration. diſtrah.l.ſi quando.3.verſ.Cùm autem, C.ſi maior factus alienationem,l.1.tit.4.part.5.*cum pluribus ſuo loco *anno* 25.enumerādis:ergo à fortiori neque eleemoſynam,vt in expreſſo docet
12 *Ludouic.de Molin.de iuſt.tom.1.tract.2.diſput.224. n.12.* affirmans minorem ex illis tantùm pecuniis,vel aliis rebus, quæ ipſi à curatore recreationis cauſa fuere conceſſæ, poſſe eleemoſynas facere.

13 Sed nec huic , nec illi opinioni omnino acquieſcit *Octauius Simoncellus tract. de decretis d. lib.1.tit.a.inſpect.2. nu. 19.in fin.*imò potiùs mediā quandam ſententiā amplectitur ſic diſtinguens. Aut enim eleemoſyna de bonis mobilibus, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, aut de immobilibus à minore eſt facienda. Priori caſû rectè per ſe , abſque iudicis decreto, & aliis ſolemnitatibus in pauperes eam erogabit, cùm illorum liberam habeat diſpoſitionē , *Gloſſa* & ibi *Scribentes in l.1.§.fuit quæſitum, ff. ad Trebellian.l.2.C.ſi aduerſ.donation.vlt.reſponſ. l. lex quæ tutores,C.de adminiſt. tutor*. Secus verò in poſteriori,cùm de immobilibus pauperum ſubleuare inopiam deſiderat, magis vt liberalem & magnificum erga eos ſe oſtendat,quàm vt charitatem & miſericordiam in illos propter Deum exerceat , Nam ſi vt Catholicum decet, bona ſua,quamuis immobilia,cum debita tamē prudentia & moderatione,ſola pietate, ac religione permotus diuiſerit,tenebit vt iuſtè facta eleemoſyna, quaſi tunc id operatus ſit minor quod quilibet Chriſtianus,& cordatus pater familias non ſolùm faceret , ſed & facere ex lege charitatis teneretur.Cuius diſtinctionem prorſus veriſſimam puto , ac iuxta eam eſſe accipienda fundamenta , quæ pro ſecunda opinione ſuprà conſtituimus.

14 Quo ſuppoſito,parum negotii afferre videntur rationes,quibus ſtabiliri prima ſententia videtur,quoniam vel procedunt in caſu extremę neceſſitatisquo nemo ab eleemoſyna excuſatur,dummodò vſu polleat rationis,& præcepti, aut alterius obligationis ſit capax. Nam extremè indigentibus ſubuenire tam naturalis & diuini,quam humani iuris præcepto obligamur , cui omnes ſtatim poſt infantiam parere tenemur,vt ſuprà citati Scriptores teſtantur & ex his *Roderic.Acunha in d.c.ſicut ij n.1.2.& 3.*& nouiſſimè *Antan,Diana reſolut.moral.p.4.tract.4. Miſcell.reſolut.215.*

15 Vel accipienda ſunt prædicta fundamenta vti ſuprà ex *Turrecremata* obſeruauimus , de eleemoſyna ſpirituali , ad quam proculdubio, etiam pueri maximè ratione vtentes præcisè tenentur , vtpote quā rectè abſque periculo propriæ ſubſtantiæ , & patrimonii exhibere poſſunt, cum non in prælatione aliqua pecuniaria conſiſtat , ſed in corporali auxilio, & aliis operibus charitatis , vt prædictus Author oſtendit .

SVMMARIVM.

Conditiones,quæ in perpetuum ſunt impeditiua nuptiarum pro non ſcriptis habentur . 1.

Conditio , quæ in tempus ſolummodò matrimonium ſuſpendit , adimpleri debet . 2.

Conditio,quæ in tātum tempus differt matrimonium, vt poſt id vix credatur aut virum, aut fœminam collocari poſſe, ab omni diſpoſitione reijcitur. 3.

Menſuram temporis,quæ eiuſmodi conditionem reijcibilem efficit , arbitrio iudicis eſſe relinquendam putat Aegidius 4.

Si vltra quintum & viceſimum annum fœminæ apponatur conditio non nubendi , reijci debet. 5.

Text.in l.ſed ſi 62. §.fin. ff.de condition. & demonſtrat. nouè interpretatur . 6.

Conditio impeditiua nuptiarum an turpis etiam habeatur de iure Canonico ? 7.

Patris Baſilij *opinio reijcitur .* 8.

Conditiones non nubendi , & religionem ingrediendi non ſunt eiuſdem naturæ ibid.

QVAESTIO LXXII.

Vtrùm conditio non nubendi intra certum tempus , habeat à iure determinatam ætatem , vltra quam ſi apponatur , debeat quaſi in fraudem matrimonij adiecta reijci ?

Licèt conditiones illæ, *Si non nupſerit;ſi vxorem non duxerit* , & ſimiles , quæ directè & 1
in perpetuum tam viros,quàm fœminas à matrimonio retrahunt , pro non ſcriptis habeantur, *l.quoties 22. l.cum tali 72.§.Mæuiæ, l.cùm in legatum.63.l.hoc modo 64. l.ſed etſi 63.§. final.ff. de condit.& demonſtrat.l.ſeruo.65.§. ſi teſtor, ff ad Trebellianum* , cùm vulgaribus . At cùm non vt 2
in perpetuum, ſed vt ad certum tempus matrimonium impediant , legatis , aut aliis quibuſcumque diſpoſitionibus adſcribuntur , valent . Et ita conditionalia legata , aut promiſſa reddunt , vt non aliter ea conſequi valeant, quàm ſi conditionibus obtemperetur, *dict. l.cùm tale. 72.§.Mænia,dict.l.ſed ſi hoc.62.§. fin.* vbi notant 3
communiter Scribētes: quia vt benè inquit *Benedictus Ægidius in relectione.l.Titiæ ſi non nupſerit 3.part.num. 25. de condict. & demonſtrat.* tunc magis cura mariti quærendi, quàm viduitas iniuncta videtur,niſi in tam lōgum tempus matrimonium protraheretur,vt non eſſet veriſimile poſt illud virginem inuenturam virum , cui nuberet. Nam tunc vti in fraudem matrimonii adiectæ , non aliter ac ſi nulla temporis præfinitione eſſent appoſitæ,remittendæ erunt,argumento *dict.l.hoc modo 64.*ibi:*Quod ſi ita ſcriptum eſſet,ſi* Aritiæ non nupſerit : *intereſſe an fraus legi facta eſſet. Nam ſi ea eſſet, quæ alicubi nuptias non facilè poſſit inuenire interpretandum ipſo iure reſcindi,quod fraudandæ legis gratia eſſet adſcriptum: legē enim vtilem Reipublicæ, ſobolis ſcilicet procreandæ cauſa latam adiuuandam interpretatione,facit l.ba-*

res

Digitized by Google

rei meus.79.§.fin ff.eodem, & probant præter an-
tiquiores *Leonardus Galganet. de condition.1.p.c.
10.n.14.Cardin Mantic.de coniecturis vltimar.vo-
luntat.lib.11.tit.19.n 8. P.Sanchez de matrimonio
lib.1.diſputat 34.n.36.Ioan. Gutierrez eodem tract.
c.21.n.27.& Aegid.Benedictus d.loco*.

4 Sed quod autem ſit hoc longum tempus, ad
quod ſi producatur matrimonium, vix poterit
à virginibus contrahi, non omnes explicant,
etſi iudicis arbitrio eſſe relinquendum ex *Iaſo-
ne* doceat *Benedict. Aegid. vbi ſuprà*, imò ſolus
5 *P.Sanchez loco citato* id optimè præfinijt, dum
inquit valere conditionem, vt fœmina non
nubat ante vigeſimumquintum annum, quia
vſque ad illud tempus non reputat ius eſſe ma-
gnam moram: ergo ſi vltra vigeſimumquin-
tum ætatis annum conditione aliqua differa-
tur matrimonium fœminæ, in tam longum
tempus dilatum videbitur, vt poſt illud non
ſit probabile ipſam virginem poſſe inuenire
maritum paris conditionis, ac per conſequens
hoc caſu talis conditio velut impeditiua nup-
tiarum ex propoſita doctrina reſcindenda erit,
cùm idem ſit in totum matrimonium probibe-
re, aut per illud vitæ ſpatium, quo ſolet com-
muniter contrahi.

6 Et quamuis hoc impugnari videatur ex *dict.
l.ſed ſi 62. §. finali, de conditio. & demonſtrat.* vbi
illa conditione, *Si à liberis impuberibus ne nupſe-
rit*, dilatum eſſe legatariæ matrimonium
inquit Conſult. donec curam, & tutelam, quam
impuberem babere deſiderabat teſtator, obijſ-
ſet, quod neceſſariò poſt vigeſimum & quintum
annum legatariæ futurum videbatur, cùm ne-
que vir, neque fœmina ante banc ætatem tute-
lam gerere poſſit, vt *boc anno* conſtabit. Atta-
men ſi benè *dict.§.* verba perpendantur, parum
à propoſita ſententia diſcrepant, cùm apertè
demonſtrent, illa conditione non tutelæ offi-
cium ei fuiſſe iniunctum, ſed ſolùm curam tu-
telarem, quam rectè ante prædictam maiorem
ætatem impendere potuiſſe nemo dubitauit,
ſaltim poſtquam plenam pubertatem quatuor-
decim annorum exceſſit, qua & ſibi & aliis cõ-
ſulere rectè potuit, præſertim in bis, quæ ad op-
timam educationem ſpectant. Vnde cùm talis
conditio non vltra quintum & vigeſimum an-
num neceſſariò nuptias produeat, vt diximus,
interpretandum erit, curam impuberum, quam
legatariæ iniũxerat teſtator, eius qualitatis fuiſ-
ſe, vt pubertate liberorum ante maiorem ipſius
ætatem finiretur, cùm in longius tempus nulla
conditionis adiectione queat matrimonium
præpediri.

7 Quod verum attento iure ciuili fatetur *P.
Baſilius Pontius lib.3.de matrim.cap.6.n.17.*iun-
cto *num.* 12. non quidem inſpectis Canonicis,
& Eccleſiaſticis diſpoſitionibus, nam cùm illis
apertè caueatur; conditionem nunquam nu-
bendi turpem non eſſe, nec talem, quę reijci me-
reatur, vt ex traditis à *Sanchez d.diſput.34.n.15.*
cõſtat, & probatur expreſſiùs *ex cap.2.de condit.
appoſitis*, vbi ſerui manumiſſi ſub illa conditio-
ne, vt monachi fierent, & conſequenter vt à ma-
trimonio abſtinerent, coguntur in religione
perſeuerare, planè inferri videtur, nec illam
conditionem eſſe improbam, qua matrimo-
nium in tam longum tempus producitur, vt
poſt illud puella ſit nuptijs inepta, quod latuiſ-
ſe *P.Sanchez* maximè miratur *Baſilius d.n.17.*

Sed vereor hanc *Baſilij* opinationem parum 8
eſſe tutam, cùm nullibi caueatur conditionem
nunquam nubendi de iure Canonico boneſtam
& validam eſſe neque id à *P.Sanchez* relati *nu-
mer.* 15. aſſerunt, ſed tantùm conditionem in-
grediendi religionem valere, vt in *d.cap.2.* quod
diuerſum exiſtit, quia hæc conditio non directè
tendit ad nuptias impediendas, ſed per acci-
dens, & indirectè. Directè autem ſolùm tendit,
vt alliciat ad ſtatum perfectiſſimum, nec præ-
ſumendum eſt, vti optimè ratiocinatur *San-
chez*, ius voluiſſe conditionem hanc ob matri-
monij fauorem annullare. Quod minimè de
illa conditione nunquam nubendi dici poteſt,
ex quo; principaliter & directè viduitatem in-
ducit, quod omni iure exoſum & improbum
habetur, quaſi malè de matrimonio, ipſiuſque
Sacramento ſentire videatur, qui lucri ſpe,
aut iacturæ metu ab eo, ſiue viros, ſiue fœmi-
nas retrahere nititur.

SVMMARIVM.

*Orphanum ſolùm dici minorem quatuordecim
annorum multi docent.* 1.
Orphanus Græcè, pupillus eſt. 2.
Orphanus ſecundùm D. Hieronymum *ille dicitur,
qui vtroque parente caret. ibid.*
*An minor ſola matre carens orphanus cenſeatur?
ibidem.*
*Legatum orphanis relictum, an maioribus quatuor-
decim annis debeatur?* 3. *&* 6.
*Verius eſt, minorem annis viginti & quinque, ſiue
maſculum, ſiue fœminam patre carentem orpha-
num eſſe.* 4. *& ſeqq.*
*Fœmina poſt vigeſimum quintum annum ætatis ma-
iori dote indiget ad nubendum.* 7.

QVAESTIO LXXIII.

*Parentibus orbati in quam ætatem Orphani
dicantur?*

QVamplurimis placet ſolùm ad decimum- 1
quartum annum orphanitatem extendi,
& ideò non ampliùs quem propriè
orphanum dici poſſe. Huius ſententiæ extitere
*Alberic.in l.1.C.quando Imperat.inter pupil.& vi-
duam*, & *Paul.Caſtrenſ.in rubric.eiuſdem tit.Cynus
in l.orphanotrophos.31. C.de Epiſc.& Cleric.Ioan.
de Platea in l.vniuerſi, C.de fund.rei priuat. lib.11.
Roland.à Valle conſil.76.n.43 tom.1.* Quibus ea
potiſſimum ratio fauet, quòd orphanus pupil-
lus eſt, nam ita Græci pupillum vocant, quod 2
tamen nomen *D. Hieronymus* ei adſcribit, qui
patre & matre quoque caret, vt Author eſt *P.
Gregor.ſyntagm.iuris vniuerſi lib.12. cap.1.num.5.*
licet *P.Thom. Sanchez* proximè referendus *n.* 6.

ſolo patre & non matre deſtitutum orphanum
dici credat,etiamſi minor ſit viginti & quinque
annis; ſed vt notiſſimum extat, & vberrimè
probauimus ſuprà *anno* 14. nemo vltra decimũ
quartum annum pupillus exiſtit; ergo neque
3 orphanus. Quod adeò verum, & menti tenen-
dum putat *Paul.Caſtrenſ. vbi proximè*, vt inde
inferat legatum, vel quantitatem orphanis à
teſtatore relictam non debere inter illos diſtri-
bui, qui ſunt maiores quatuordecim annis.Idē
ſentit pluribus relatis *Thom. Sanchez conſilior.
lib.4.cap.1. dub.63. num.* 5. vbi poſtquam dixe-
rat orphanum intelligi virum nempè intra qua-
tuordecimum annum, & fœminam intra duo-
decimum, ex *Gregorio Lopez in l.41.tit,18.p.*3.
verſ. A los huerfanos, ſubdit,fortè hoc procede-
re quoad omnes alios effectus dempto caſu ele-
ctionis fori,

4 Tamen hanc opinionem omnino ſuſpectam
iudico,eamque potius amplector, quæ vt veriſ-
ſimum arbitratur, orphanos eos omnes poſt
amiſſos parentes eſſe & dici, qui minores nun-
cupantur,ideſt nondum quintum & viceſimum
annum agentes, vt planè ſupponit *Imperator
in dict.l.orphanotrophos.*31*. in princip. C.de Epiſc.
& Cleric.*dum orphanotrophos, quibus orpha-
norum ſolicitudo & procuratio commiſſa eſt,
vt interpretatur *Hotomanus,& Briſſonius*, pupil-
lorum quaſi tutores appellat,& adoleſcentum
verò quaſi curatores; ergo dantur orphani
adoleſcentes, quibus orphanotrophi cura-
torum munus & officium exhibent, ac con-
ſequenter non ſolùm orphani eſſe videntur,
qui ea ætate ſunt, vt tutoribus indigeant,
verùm & qui ea exiſtunt, vt curatoribus opus
habeant, vtpotè etiam praxi his Regnis eſſe
receptum, maximè vbi de fori priuilegio di-
ſcutitur, docet *Gregorius Lopez in d. l. 6. verbo,
Huerfano*,his verbis:*In practica tamen in iſto Re-
gno,quoad iſtum caſum,ſi ſit orphanus carens patre,
licèt maior quatuordecim annorum,minor tamen vi-
ginti & quinque annis: & ita practicatur*. Quod
tam reſpectu virorũ, quàm fæminarum ſubin-
telligendum admonet,

5 Nec quòd pupillus orphanus ſit, quicquam
aduerſatur quominus etiam adoleſcens idem
nomen mereri poſſit,ſi parentibus fuerit orba-
tus. Nam vt proximè ex *Petro Gregorio* notaui-
mus,orphani vocem,quam *Græci* ad ſolum pu-
pillũ referebant, *D.Hieronymus* etiã ei adſcripſ-
ſit,qui licèt impubes non eſſet,patre & matre
quoque fuerat orbatus, vtpotè apta vtrumque
complecti, maximè ſi pubes parentibus deſti-
tutus adhuc intra minores annos exiſtat: nam
ſi illos exceſſerit, verè orphanus non erit, quaſi
iam tunc parentibus,ſiue eorum auxilio carere
minimè videatur,qui ea ætate inuenitur,vt ſibi
& alijs rectè in rebus neceſſarijs conſulat, ar-
gumento *l.1.ff.de minoribus.*

6 Ex quibus infertur contra *Paulum Caſtrenſem
vbi ſuprà* legatum pro orphanis ſiue alendis,
ſiue maritandis, vt frequentiùs relinquitur, nõ
ſolùm puberibus, viris ſcilicet poſt quatuorde-
cim annos,& fœminis poſt duodecim deberi,&
præſtari poſſe, ſed etiam maioribus,dummodò
quinque & viginti annorum ætatem non exce-
dant.Et ita in propoſito ſentire videtur *Thom.
Sanchez d.loco n.6.*eam reddens rationem,quia
cùm legatum relinquatur pro orphanis mari-
tandis, & maritari non poſſint intra pupillarē
ætatem, tale legatum dari poteſt puellis patre
orbatis in ea ætate conſtitutis, vt nubere va-
leant:etſi fatear vſu,& conſuetudine eſſe recep-
tum in diſtribuendis portionibus pro nuptijs
orphanarũ, quas noſtri *Suertes de huerfanas* vo-
cant, nullam ætatis haberi rationem, ſed indi-
ſtinctè omnes ad eas admitti, & meritò, cùm
tantò magis dote fœmina ad nubendum indi-
geat, quantò ætate eſt prouectior, præſertim ſi
vigeſimumquintum annum iam exceſſerit,poſt
cuius lapſum difficile eſt virum ſaltim paris cõ
ditionis inuenire, vt colligitur ex traditis à *P.
Thom.Sanchez de matrimon. lib.1.diſput.34.n.36.* 7
& à nobis ſuprà *hoc eodem anno* in quæſtione
vtrùm conditio non nubendi intra certum tē-
pus habeat à iure determinatam ætatem, vltra
quam ſi apponatur, debeat quaſi in fraudem
matrimonij adiecta reijci?

SVMMARIVM.

*An ætas viginti & ſex annorum perfecta, ſit in
Referendario neceſſaria?* 1.
Relatoris ætas viginti & ſex annorum eſſe debet. 2.
Referendarij propriè Relatores ſunt. 3.
Relator, Iuriſperitus eſſe debet. 4.
Gaeſiæ Toletani *lapſus deprehenditur.* 5.
*Hodie Referendarij ætas viginti & quinque anno-
rum ſit oportet.* 6.

QVÆSTIO LXXIV.

Referendarij quæ ſit ætas?

NEmo enim hanc aſſignat, nec *Gomezius* 1
ipſe, qui *in regulas Cancellariæ in vtriuſq;
ſignaturæ cōpendio pagina mihi* 317.*cum ſeqq.* exa-
ctam Referendariorum tractationem inſtituit.
Cæterùm ego cenſeo ſeptem & viginti annorũ
ſaltim eſſe debere, vel, vt propriùs loquar, ſex
ſuprà viginti,quorum ita ſit finis lapſus,& per-
fectus, vt ſequentis anni principium & exor-
dium meritò dici queat.Ducorque argumento
á ſimili,cuius in iure noſtro non leuis anthori-
tas eſt, vt latè comprobat *Nicolaus Euerard.in lo-
cis argumentum legalib.loco à ſimili p.* 128. *in par-* 2
ua editione, quoniam vt ſuprà adſtruximus, Re-
nuntiatorum, ſiue Relatorum cuiuſcumque
Tribunalis munus, non anteà ab aliquo licitè
valeat exequi,quam eius ætatis exiſtat,vt præ-
fatum annorum numerum peruixerit. At verò 3
Referendarij ſiue Pontificis,ſiue Principis alte-
rius,propriè Relatores ſunt,qui libellos ſuppli-
ces,vulgò *Petitiones* dictas,legebant,ipſiſque re-
ferebant, vt optimè aduertit *Ioan. Matienz in
dial.relator.2.p.c* 1.*n.*7.& probatur manifeſtè ex
*authentico de Referendarijs, authentico, quomodo
oporteat Epiſcop.*5.*non autem aliter*,ibi:*Liceat qui-
dem*

dem petentibus Epiſcopis, aut per eos, qui vocantur Referendarij ſanctiſſimæ Maioris Eccleſiæ, aut per religioſos apocriſarios cuiuſque Diœceſeos ſanctiſſimorum Patriarcharum ſuggerere, &c. notat ibidem *Gloſſa, verbo, Referendarij*, quam immerenter ex eo reprehendunt *Iacob. de Belloviſo, & Bart. in d. authent. de Referendarijs in fine, Speculator titulo de ſupplication. in principio, n. 1. & Matienzus vbi proximè* quia Referendarios aduocatos appellat ſtantes in curia, vt præſtent aduocationem venientibus, & dicta eorum referant: quod ſi rectè inſpiciatur, nihil aliud eſt quàm aſſerere
4 Referendarios eſſe Iuriſperitos, qui referendis cauſis venientiũ ad curiam in ea aſſiſtunt. Nam quemadmodum Relatores iuris ſcientia eſſe præditos oportere admonet *Matienzus dict. loco cap. 6. num. 1.* vnde apud noſtros *l. 2. tit. 9. lib. 3. nouæ recollectionis* cauetur, neminem anteà debere admitti ad referendi munus, quàm ſcientiæ iuris Cæſarei, vel Pontificii, ſaltim decem annis operam nauarit in Academia approbata huius, vel alterius Regni, ſimiliter in Referẽdariis eadem ſcientia deſideratur, veluti expreſsè indicat *Petrus Gregorius ſyntagmat. iuris lib. 15. cap. vltim. num. 18.* & meritò, cùm Relatores ſint, vt dicebamus, & plenius docet *Imperator in authentic. vt litigantes iurent, §. quia verò*, illis verbis: *Iubemus expectabiles Referendarios in cauſis quas docent, ſeu referunt ad noſtram tranquillitatem, &c.* & ruſùs: *Nihil enim aliud facere eos concedimus, niſi ſolas noſtras iuſſiones in quocumque negotio, aut ex ſcripto, aut non ſcripto prolatas competentibus, aut deputatis inſinuare iudicibus*, quibus planè concinit *Aurelius Caſſiodorus variar. lib. 6. cap. 17.* ita: *Nemo tamen ſermones noſtros tantum meretur, quam qui Referendarius eſſe dignoſcitur. Per eum nobis cauſarum ordines exponuntur, per eum interpellantium vota cognoſcimus:* & paulò poſt: *Non tantum impellator formidat negotij ſui caſum, quantum ſuſtinet iſte in relatione periculum*, & apud noſtros occurrit euidens teſtimonium *Fr. Placidi de Sandoual in Hiſtoria Caroli Quinti Imperatoris lib. 1. anno 1516. §. 58.* vbi ſic refert: *Y de la confeſſion reſultò, que mandò llamar al Licenciado Zapata, y al Doctor Caruajal ſus Relatores, y Refrendarios, y de ſu Conſejo y Camara, &c.*
5 Ex quibus deprehenditur lapſus *Garſiæ Toletani in lucerna rubricarum trium poſteriorum librorum Codicis, titulo de excuſation. muner. num. 6.* vbi Referendariorum munus & officium idem fuiſſe quod apud noſtros *Secretario, Eſcriuano, ò Receptor del Conſejo* perperam hallucinatur, niſi Receptoris nomen pro Relatoris voce irrepſiſſe benignè credamus, quod vix antecedentia Secretarij, & Tabellionis verba admittent, quæ de Receptoribus, non verò de Relatoribus eum ſenſiſſe apertè conuincunt.
6 Ceterùm poſt hæc ſcripta cùm *Auguſtini Barboſæ* tractatus Eccleſiaſtici iuris vniuerſi in manus incidiſſet *lib. 1. cap. 22. num. 4.* ætatem Referendarij didici hodie ſaltim viginti & quinq; annorum eſſe debere, ex conſtitutione 41. *Sixti V.* incipiẽti *Quemadmodum* ſub data 10. Kalend. Octob. 1586. quæ parum ab ea diſtat, quam initio ſola ratione duce eidem muneri præſcripſimus.

SVMMARIVM.

Seruum manumittere præciſè tenetur, qui vt illum manumitteret, legatũ agnouit, etiamſi plus ſit in ſeruo quam in legato. 1.

Minor annis viginti & quinque, ſiue maſculus, ſiue fœmina, etiamſi legatum agnouerit, manumittere non cogitur. 2. *& ſeqq.*

Semel data libertas à minore, beneficio reſtitutionis non poteſt retractari. 3.

QVAESTIO LXXV.

Vt is rogatur ſeruum ſuum manumittere, qui legatum cum onere manumittendi agnouit?

Neminem latet eum neceſſariò ad ſerui ſui manumiſſionem adſtringi, qui vt illum 1
manumitteret, legatũ à teſtatore accepit, adeò quidem, vt etſi plus ſit in pretio ſerui, quàm in legato, ideò à manumiſſionis onere non ſit excẽptus, *l. generaliter. 24. §. ſi quis alienũ. l. debitor. 45. in principio, & in §. fideicommiſſaria, ff. de fideicommiſ. libertat. l. ſi ea. 13. C. ad leg. Falcid.* ea vtique ratione, vt appoſitè nimis arbitrantur *Iacob. Cuiac. & Anton. Faber*, vterque in expoſitione *l. 33. ff. de minorib.* quia tanti ſeruum ſuum æſtimaſſe videtur, qui ſimile legatum agnouit, quãtum eſt in legato, non pluris, *l. Imperator. 70. §. ſi centum, de legat. 2. l. ſed ſi non ſeruus. 36. ad legem Falcidiam.* Sed ab hac generali definitione mi- 2
nor excipitur, qui ſuprà vigeſimum annũ quintum non expleuit, *l. ſi rogatus. 20. in principio, §. de manumiſ. vindict.* cui beneficio reſtitutionis in integrũ conceditur, vt ſi rogatus fuerit manumittere ſeruum ſuum, qui pluris quàm in teſtamento ei legatur, ſit, & legatum acceperit, non cogatur præſtare libertatem, ſi legatum reddere paratus ſit, *d. l. ſi minor. 33. ff. de minoribus.* Quòd ita accipiendum eſſe rectè *ibidem* admo- 3
net *Dionyſ. Gotofred.* & confirmat *Anton. Faber eodem loco, & in Iuriſprudentia Papiniana tit. 6. princip. 1. illat. 3. Oſuald. lib. 21. Donelli c. 12. lit. B.* ſi libertas ſeruo nondum ſit à minore præſtita. Nam ſi iam præſtitiſſet, nullus vtique eſſet locus reſtitutioni aduerſus libertatem, *l. verum. 11. §. 1. l. ſi ex cauſa 9. §. final. & leges ſequentes. ff. eodem, totus titulus, C. ſi aduerſus libertatem.* Vnde colligitur vigeſimumquintum annum exceſſiſſe debere eum qui agnito legato ad prædictam manumiſſionem conſtringendus eſt: quod etiam & in fœminis obſeruandum apparet quoties ſimil: fideicommiſſo grauatæ exiſtunt, ſiquidem hæc ætas maior, quæ ad huiuſmodi compulſionem deſideratur, in maſculis & in fœminis æqualis eſt, vt pluries oſtendimus.

SVMMARIVM.

Patris poteſtas apud Græcos tertio anno poſt filij pubertatem finiebatur. 1.

De iure communi & Regio an ætas quinque & viginti annorum liberet à patria poteſtate ? 2. & ſeqq.

Verius eſt] nullam ætatem à patria poteſtate liberationem inducere . 4.

L.cum filiofamilias 50. §. ſic autem.4.ff.de legat.3. intelligitur. ibid.

In longinquis habitans , vel vbi ſtatus ipſius notitia haberi non poteſt, emancipatus præſumitur. 5.

Senex emancipatus creditur. ibid.

Filius viginti annos , aut decem ſaltim ſecundum alios ſeorſim viuendo,vel negotiando, emancipatus iudicatur. 6.

Filijſamilias ferè ſemper iuuenes ſunt. ibid.

Officialis maioris ætatis præſumitur, & contrariũ alleganti incumbit probationis onus. 7.

QVAESTIO LXXVI.

Vtrùm legitima ætas viginti & quinque annorum filios à paterna poteſtate eximat ?

1 ANceps,nimiſque dubia exiſtit huius quæ-
ſtionis reſolutio: nam ſi Grecorum leges
ſequendas eſſe arbitramur , eas noluiſſe ſcribit
Balduin.in ll. Romuli cap.17.num.6. patriam po-
2 teſtatem diuturnam eſſe , ſed finiri tertio poſt
pubertatem filij anno . Si verò ius commune
potiùs ſectandum duxerimus, eo decerni refert
Petr.Cornel.Brederodius in lib. ſentent. & regular.
iur.ciuil. verbo ætas, verſic. Aetas Diaconi,in fine,
viginti & quinque annorum ætatem ſoluere fi-
liumà patria poteſtate : ad idque adducit *l. 3.*
tit.49.lib.8. C. quæ nec verbum quidem de hac
re agit . Sed eius ſententia aptiùs probari vi-
detur ex *l.cum filiofamilias. 50. §. ſic autem.4. ff.*
de legat.3. vbi tunc ſui iuris eſſe quis dicitur ,
cùm ad annũ vigeſimumquintum deuenit.] Nec
minùs luculenter ex *Ariſtotele lib. 1. magnorum*
moralium cap.31. circa medium, his verbis : *Nam*
quemadmodum membrum patris eſt filius , niſi iam
virilem induerit ætatem , qua ab ipſo ſeparetur, &c.
3 Verùm ſi ad noſtrum Partitarum ius recurri-
mus, faciliùs hæc *Brederodij* ſententia probari
poſſet ex *l.31.tit.11.par.4.* vbi ex quo ea diſpo-
nitur filium legitimæ ætatis , ideſt viginti &
quinque annorum, vt exponit *Azeuedus in l.9.*
tit.1.n.6. lib.5. noua collection. poſſe à patre ad-
uentitia bona, & ipſorum vſumfructum vindi-
care,manifeſtè probatur, eadem ætate filium
liberari à paterna ditione , alioqui nihil ab eo
conſequi poſſet , argumento *l.1.C.de bonis ma-*
ternis,& l.5.tit.17. eadem partita: quare hoc ex *d.*
l. expreſsè deduci reſoluit *Azeuedus vbi proxi-*
mè, & fortiùs ſuaderi poteſt *ex l.8. tit.11. lib.1.*
*fori legum,*vbi ſi antiquam lectionem ſequimur,
quam alternatiuam fuiſſe teſtatur *Roderic. Sua-*
*rius,*vt refert idem *Azeuedus* inter modos exeun-
di à patria poteſtate viginti & quinque anno-
rum ætas connumeratur .
4 Cæterùm his parum reſragantibus tam iure
communi , quam patrio certius eſt hodie nul-
lam ætatem,etiam ſexagenariam,filios à paren-
tum poteſtate extrahere . Ita docet *Gloſſa in l.*
fin.§.pupillus , ff. de verbor. obligat. Suarez lib.1.le-
gum fori,tit.11.l.9. verſ. Vnum nota, Didac.Perez
lib.3.Ordin.tit.8.l.1. Anton.Gomez in l. 47. Tauri
num.1. Pinel.in 2.part.l. 1.num.34.C.de bonis ma-
ternis, Azeued.loco vbi ſuprà num.7. Matienç. in l.
8.gloſ.1.n.2.lib.5. Recopilat. P.Sanchez de matri-
mon.lib.6.diſputat.39.n.10. & lib.4.ſummæ c.35.
n.29. & conducit quod ex *Seneca* notat *Dionyſ.*
Gotophred. in iuridicis Senecæ tit. 7. ſcilicet æta-
tem nõ eſſe modum diſſoluendi patriã poteſta-
tem.Nec contrarium ſuadetur ex *d.l. cũ filio* 50.
quæ poſtquàm dixiſſet ſcripturam illã ,*cũ ſui iu-*
ris fuerit factus, variam eſſe,& voluntatis habe-
re quæſtionem,nã aliter aliàs accipiatur,& ple-
rumq; poteſtatis liberationem continere. ſubij-
cit plerumq; etiam pubertatem comprehende-
re, vel viceſimumquintum annũ, quaſi diceret.
Hæc enim clauſula non ſemper denotat libe-
rationem à patria poteſtate , quia plerumque
ætatem ſignificat , qua patresfamilias à tuto-
rum vel curatorum ſubiectione extrahuntur :
vt pubertatem, & viceſimumquintum annum,
ergo non ſentit hac maiori ætate filium a pa-
tria poteſtate liberari . *Minuſque* vrgent , vt
optimè ſentit *Azeuedus dicto loco n. 7.* patriæ le-
ges ſuperiùs expenſæ , quia præterquam quòd
ex illis non conuincitur manifeſtè ætatem vi-
ginti & quinque annorum liberaſſe à patria
poteſtate , prædictæ deciſiones prout id ſignifi-
care videntur , abrogatæ exiſtunt poſteriori
definitione, *l.48.Tauri,* quæ eſt *l.9. tit.1. lib.5.*
nouæ recollect. vbi cum ageretur de his , quæ
neceſſaria ſunt , vt exeunte filio à parentis ſu-
biectione poſſit vſumfructum bonorum patri
quæſitum repetere , quæ ſpecies eſt , *d.l.Partita*
ætatis mentionem non facit , ſed matrimonij
tantùm : ergo abrogaſſe , aut neglexiſſe quaſi
inuſitatum videtur hæc lex , quidquid de libe-
ratione à paterna ditione per ætatem anteà le-
gibus continebatur ? alioqui eius recordari
debuiſſet , ne diminuta , & parum concinnè
ſcripta appareret.
Non tamen diffitear , quòd licèt filius nulla 5
ætate liberetur à patria poteſtate , ſi verò ſe-
nex fuerit,& in longinquis,vel vbi ſtatus ipſius
notitia haberi non poſſit , emancipatus, & pa-
terno iure ſolutus cenſebitur : quoniam rarò
euenit, vt in ſenectute quis patrem habeat,aut
ſui iuris non exiſtat, vt eleganter animaduerrit
Matiencus in l.22.tit.11. gloſ.3. nu. 4. & condu-
cunt tradita *per Afflict. dec.183.nu.2. Alexand.*
conſil.fin.n.12. vol.4. Tuſchum practic.concluſio.
iuris litera E concluſ. 109. nu. 7. Ioan. Garcia de
nobilitate gloſ.30.n.3. ſcilicet filium viginti an-
nos ſeorſum viuendo, & negotiando , vel de-
cem ſaltim ſecundum *Afflict. vbi ſupra,* eman- 6
cipatum præſumi : frequenter enim filiifami-
lias pueri iuueneſque ſunt . Vnde Imperator
in l.fin. §.filijs autem, C. de bonis quæ liber , cum
filiis bonorum ſuorum alienationem abſque
parentum conſenſu prohibuiſſet , inter alia il-
lud ſubiicit : *Melius eſt coarctare iuueniles calo-*
res, ne cupidini deditі triſtem exitum ſentiant &c.
indicans filiosfamilias ferè ſemper iuuenes eſ-
ſe,

Digitized by Google

ſe, non verò ſenes. Non aliter ac officialem præſumimus non minorem, ſed maiorem eſſe, ex doctrina *Baldi in l. cùm te minorem n.1.C.de probat. Maſcard.de probat.tom.2.concluſ.666.n.50 Garſias Maſtrill. de magiſtrat. lib.2. cap. 5. n.89.* quibus etiam placet contrarium allegantem probationis onus ſufferre debere: & meritò, cùm ad munera & officia, non niſi congruæ, & legitimæ ætatis promoueantur, etiam exiſtente hominum penuria, *vt ibidem obſeruat Maſtrillus n.77.*

SVMMARIVM.

Vota realia filijfamilias, poſt ipſius maiorem ætatem viginti, & quinque annorum emiſſa à patre irritari non poſſe, multi docent. 1. Sed contrarium eſt verius. 2.

Aetas viginti & quinque annorum non liberat à patria poteſtate. ibid.

Filiusfamilias, niſi peculium habeat, ex voto non obligatur. 3.

Pater vt damnum ex filij voto euitet, poteſt, etiam maiori filij ætate, illud irritare. 4.

QVAESTIO LXXVII.

An ætas 25. annorum ſit præſcripta, ne vlteriùs vota emiſſa à filiofamilias, quæ realia ſunt, irritari valeant à patre?

1 HAnc quæſtionem latè examinat eruditiſſimus *P.Thom. Sanchez lib.6. de matrim. diſput.39. n.10.& lib.4 ſumma capit.35.num.28.* vbi refert communiter à Doctoribus affirmatiuam ſententiam defendi, præcipuè *ab Angelo verbo votum 2.n.6. Sylueſtro eodem verbo 4. q.2. dicto 2. Nauarr.in ſumma cap.12.n.70. D. Antonin.2.p.tit.11.cap.2.n.6. Soto lib.7.de iuſtitia q. 3. art.2.verſic. Ex his ſic diſpoſitis,* Angles *in floribus 2.part. q. de voto art.7. difficultat.12. dubio 8. Medina lib.1.ſumma cap.14. §.7. Ludouico Lopez 1.part.inſtructory c.48.verbo vota perſonalia, Vega lib.4. ſumma caſu 414. Manuel 2. tomo ſumma cap.91. nu.3. Philiarco,* & alijs ab ipſo relatis, Quibus nouiſſimè addendus erit *Ioann.Henriq. in compendio caſuum moralium cap.6.n.24.*

2 Sed nihilominus probabilius cenſet, poſſe patrem, quacumque ætate filiusfamilias vota emiſerit, ea irritare. Tum quia ratione ætatis nec eximitur filius à patria poteſtate, nec bonorum aduentitiorum liberam adminiſtrationem conſequitur, vt vtrumque *hoc eodem anno* planè probauimus: ergo quacumque ætate circa hæc aduentitia, in quibus pater vſum fructum habet, fuerit votum à filio nuncupatum, poterit ab ipſo patre reſcindi.

3 Tum etiam, quia vt dicitur *in l. 2. de pollicitationibus,* filiusfamilias ex voto non obligatur, niſi vt ibidem communiter notant Interpretes, peculium habeat caſtrenſe: ergo extra caſum peculij caſtrenſis filius minimè voto reali teneri poterit, & ſi tenetur, ita reuocabiliter erit, vt queat illud à patre irritari, ſine cuius permiſſu emittere non potuit.

Et demum ex eo dicta ſententia neceſſariò ſuadetur, quòd ſolum ratione damni quo afficitur, permiſſum eſt patri realia filij vota irritare, vt docent *Sylueſter, vbi ſup.p.5.n.6.* & plures relati, & ſecuti à *Suarez tom.2. de relig.lib.6 cap.5.n.9.* Igitur quocumque tempore pater hoc præiudicium ſenſerit, irritandi ius habebit. Quare hanc negatiuam opinionem ſuſtinendam eſſe, quaſi probabiliorem cenſeo cum *Tabieba verbo votum 2.q.5.n.6.& Vibaldo in candelabro 3.p.cap.14. n. 92.* vbi eam valde probabilem dicit, & ſic tenere aliquos neotericos, quibus addendus erit *Fulgent. de Ouiedo in Republica Regulari p.1.tract.3.q.2.* 4

SVMMARIVM.

Filio maiori quinto, & viceſimo anno tenebatur pater de iure noſtro vſumfructum aduentitiorum reſtituere. 1.

Hodie apud noſtros non maiori, ſed vxorato filio, aut nupta filia pater vſumfructum reſtituere cogitur. 2.

QVAESTIO LXXVIII.

An Filius iure Hiſpanico, perueniendo ad legitimam ætatem, poſſit vſumfructum bonorum aduentitiorum à patre conſequi?

HAc de re etſi raptim, & quaſi per tranſennam ſcripſerimus *hoc eodem anno,* illa 1
videlicet quæſtione, vtrùm legitima ætas viginti, & quinque annorum filios à paterna poteſtate eximat, materiæ tamen, & inueſtigationis vtilitas expoſcit, vt ſpecialem ipſius diſputationem inſtituamus: maximè cùm vtraque pars ſuo, nec leui fundamento nitatur, ſiquidem affirmatiua fulciri videtur ſingulari deciſione *l.31.tit.11.p.4.* cuius ad calcem hæc verba ſubijciuntur: *Fueras ende ſi la ouieſſe de entregar* (de dote agit) *à los fijos que no fueſſen de edad, que la puede tener el padre ò la madre faſta que ſean de edad:* ergo à contrario, cùm legitimæ ætatis fuerint, nempe viginti, & quinque annorum, licebit filijs dotem, ac per conſequens cætera aduentitia bona à patre vindicare. Cùm ſolùm vſque ad prædictam ætatem parentibus indulgeatur, vt poſſint dicta bona retinere, vt apertè demonſtrant illa verba: *Faſta que ſean de edad:* & ita Francorum & Biturigum moribus receptum eſſe teſtatur *Nicol. Bober. deciſ. 197. n.3.*

Roboratur ſimiliter aduerſa, & negatiua pars, *ex l.48.Tauri quæ eſt l.9.tit.1.lib.5.noua recollection.* vbi ſolùm filio vxorato, & nuptæ filiæ vſusfructus omnium bonorum aduentitiorum conceditur, & promittitur, adeò vt neceſſariò conſtringatur pater ad integram ipſius reſtitutionem: ergo extra caſum matrimonij filius aduentitia bona, ſiue eorum commoditatem à patre conſequi non poterit, quamuis annum exceſſerit quintum & vigeſimum, quia 2

id tan-

Digitized by Google

id tantundem matrimonio, non verò ætati conceditur, quod indubitatum cenſeo. Nam etſi oppoſita ſententia probari videatur ex d. *l. Partitæ*, attamen quoad hanc partem correcta & abrogata exiſtit deciſione *d.l. Tauri*, quæ poſterior eſt, & cui vt recentiori ſtare oporeet: quare hanc ſententiam defendit, & in practica obſeruari teſtatur *P. Molina de iuſtitia tom. 1. tractat. 2. diſput. 228.* & melius *2. tom. diſput. 291. Alphonſus de Azeuedo in d.l. 9. nu. 7.* qui primus hanc quæſtionem exagitauit, & *P. Thomas Sanchez lib. 6. de matrimon. diſput. 39. nu. 7. & 10. & lib. 4. ſumma c. 35. n. 29.*

SVMMARIVM.

Impuberem poſſe nominari in teſtamento executorem, quoad ea quæ corporalia ſunt, & in facto conſiſtunt, non verò quoad induſtraialia, volunt aliqui. 1.

Poſt decimumſextum ætatis annum omnes indiſtinctè ad executoris munus admitti, tenuerunt alij. 2

De procuratore negotiorum ad executorem teſtamenti valet argumentum. 3.

Vt certius defenditur quinque & viginti annorum executorem eſſe debere. 4. *& ſequentibus.*

Ætas procuratoris ad negotia quæ ſit. 6.

QVAESTIO LXXIX.

Quis poſſit executor in teſtamento deputari?

1 Etiam impuberem poſſe ſaltim quoad ea, quæ corporalia ſunt, & ab ipſo teſtatore expreſſa, velut demittere legatarium in corporalem poſſeſſionem, numerare ei pecuniam, & ſimilia, circa quæ ipſius cadat affectus, non verò quoad induſtrialia, & maiorem vſum rationis requirentia, docet ex *Iacob. de Arena, & Bald. in l. id quod pauperibus 24. n. 7. C. de Epiſcop. & Cleric. Iacob. de Canis tractat. de executoribus vltimar. voluntat. 1. particula n. 26. verſic. Nemo impubes.*

2 Sed hæc diſtinctio communiter reprobatur, & ferè ab omnibus indiſtinctè profertur, non ſolùm pupillum; imò & decimoſeptimo anno minorem ab executoris munere arceri. Ita ſentit Gloſ. *in cap. 2. in princip. de teſtament. lib. 6. Additio ad Capellam Toloſanum q. 154.* vbi ita conſuetudine obſeruari teſtatur *Greg. Lopez in l. 3. tit. 10. gloſ. penult. p. 6.* Couarru. *in capit. tua n. 4. de teſtament. Caldas Pereira in l. ſi curatorem. verbo hunc contractum nu. 41. C. de in integrum reſtitut. Quintilian. Mandoſ. de ætate minori cap. 5. nu. 66. & Ioann. Matienc us in l. 14. gloſ. 1. n. 61. tit. 4. lib. 5 Recopilat. P. Sanchez conſiliorum lib. 4. cap. 1. dub. 40. n. 10.*

3 Et ratio eſt, quia inquit *Mandoſ. vbi ſupra*, valet argumentum de procuratore negotiorum ad executorem teſtamenti: at minor decimoſeptimo anno non poteſt procurator ad negotia conſtitui, *cap. qui generaliter 5. §. fin. de procurator. lib. 6. l. 19. in fin. tit. 5. p. 3.* vbi notat *Greg.* iunctis aliis, quæ pro hac opinione infra adducemus *anno 27.* ergo nec poterit executor teſtamentarius deputari.

Verùm nec iſta opinio aliquibus probatur, 4 imò de ipſius veritate dubitat *Speculator in tit. de inſtrument. editione, §. nunc verò aliqua nu. 75.* qui tenet vigeſimoquinto anno maiorem debere executorem in teſtamento deſignari, ex quo & *Ioanne Andrea* ſic de iure certum exiſtimat *Iacob. de Canis vbi ſupra*, quamuis de conſuetudine hac ætate minores admitti, ibidem fateatur: conſentit *Spinus in ſpeculo teſtamentor. gloſſ. 28. nu. 36. in fin. Oldendorp. tract. de executor. vltim. volunt. cap. 4. & Alcibiades Lucarinus lib. ſingulari ad titulum inſtitut. de fiduciaria tutela cap. 6. n. 21.*

Quod ex duplici ratione contendunt. Prima, 5 quia indecens & indecorum eſt, vt alterius res gubernet, & adminiſtret, qui pro ſuis gubernandis, & adminiſtrandis alieno auxilio eget, *l. fin. C. de legitim. tutel. cap. indecorum, de ætate, & qualitate*; & cùm hoc officium requirat animi iudicium, & maturum conſilium, difficilè poterit conſilium præſtare aliis, qui ſibi non habet. Secunda, quia hac ætate minores nullam habent perſonam ſtandi in iudicio, *l. exigendi 12.* iuncta explicatione *Gloſſa ibidem verbo legitimam, C. de procuratoribus*, & infra *anno 27.* latiùs patebit: quod maximè ad executoris teſtamentarii officium requiritur, cùm ſæpiùs illud gerentes cogantur iudicem adire.

Nemo dubitauit hanc poſtremam opinio- 6 nem tutiorem eſſe, & quam teſtamentorum conditoribus ſequendam proponere, ac conſulere debemus, nedum propter rationes, quarum propè meminimus, ſed etiam quia magis ipſis expediens, & vtile erit voluntatis ſuæ executionem eis committere, qui integro iudicio pollent, quàm illis, qui nec iudicium, nec ætatem integram ſortiuntur: ſed non ideo primam & ſecundam opinionem improbabilem arbitramur, quinimò in iuris ſtricta diſputatione vtramque ſuſtineri poſſe ſentimus, ſi verum eſt ſecundæ ſententiæ vnicum præſidium. Nam cùm indubitatum conſtet eum munere procuratoris ad negotia fungi poſſe, qui pupillaris ætatis exiſtit, dummodo vſu rationis polleat, vt ex *l. ſed & ſi quis 7. §. pupillus de inſtitor. actione, l. 1. §. magiſtrum nauis, verſic. Eius autem, ff. de exercitoria actione, l. denique 3. §. ſeruus autem, ff. de minor.* & aliis *anno 17.* probauimus, vbi de numero annorum procuratoris ad negotia fuit ſermo, ſi deſumi valeat argumentum ab eiuſmodi procuratore ad executorem teſtamentarium, vt admittit *Mandoſius vbi ſupra.* eadem pupillari ætate quilibet vtens ratione executor nominari, & eſſe rectè poterit, vt communis praxis ſaltim apud nos obſeruat, licèt contrarium aduerſus nonnullos mordicus defendant *Syluester in ſumma verbo teſtamentum q. 1. Angelus verbo executor. n. 2. Spinio ubi ſupra n. 36.* quos refert, & ſequitur *Sanchez d. dubio 40. n. 8.*

SVM-

SVMMARIVM.

AEtas quinque & vigiati annorum requiritur in moniali ad ipſius conſecrationem, 1. & ſeqq:
Conſuetado notoria allegatione non indiget. 3.
Monialis ex vniuerſali coaſuetadine, etiam ante prædictam ætatem poteſt conſeerari. 3. & qaare 4.
Pontificale Romanum probat. 5.

QVAESTIO LXXX.

Moniali, vt conſecrari poſſit, quæ ſit ætas præſcripta?

1 ANnum vigeſimumquintum pro monialiũ conſecratione eſſe conſlitutum apud omnes, ſine diſceptatione eſſe tradit *Simon Maiolus de irregular. lib. 1. cap. 29. n. 40. verſic. In velo,* cui conſentiunt ex recentioribus *Zerola in praxi Epiſcopali p. 1. §. 20. verſic. Monachi, ſeu regulares* optime *Vinald. in candelabro aureo 2. p. cap. 5 de electione, Abbas nu. 49. Macerateaſ. variar. reſolut. lib. 1. reſolution. 132. caſu 14. Peſcara Caſtaldus in praxi ceremoniar. lib. 2. ſectione 12. cap. 7. num. 1. Armendar. in additionibus ad Recopilat. legum Nauarræ lib. 1. de ætatibus nu. 2. Barboſa de poteſtate Epiſcopi allegat. 27. n. 57. & de iur. Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 44. n. 15 & 19. Roderic. Acunha in cap. placuit 5. n. 2. 77. diſtinct.*

2 Et probatur manifeſtè ex *cap. placuit. 14. cap. virgines. 15. 20. q. 1. cap. placuit. 5. 77. diſtinct.* nec non & ex declaratione Sacræ Congregationis Cardinalium, his verbis; *Moniales virgines, quas ſolas conſecrari fas eſt, ante vigeſimumquintum annum completum non eſſe conſecrandas,* referunt *Armendar. & Barboſa dictis in locis.*

3 Sed quamuis hoc iure inſpecto nullam dubitationem obtineat: tamen de vniuerſali conſuetudine poſſunt conſecrari ante vigeſimumquintum annum, prout de eiuſmodi conſuetudine teſtantur *Syluester in verbo conſecratio virginum n. 1. S. Antonin. in ſumma p. 3. tit. 2. cap. 2. de conſecratione virgin. §. 2. Maceratenſis vbi ſuprà,* qui aſſerit in toto ſtatu Mediolanenſi eſſe notoriam, & ideò ſufficere eam allegare, ex *Natta conſil. 228. n. 5.*

4 Quam conſuetudinem ſatis piam, & rationabilem vocat, cùm ſoleat imminere neceſſitas periclitantis pudicitiæ virginalis, ſaltim ex pollutione voluntaria, vt ſentit *Nauar. in manuali cap. 16. n. 3. verſic. Interrogatus,* quam eſſe iuſtam cauſam recedendi à præſcripta hac ætate, docet text. *in d. cap. virgines.*

5 Et huic reſolutioni minimè reſiſtere inquit verba Pontificalis Romani nouiter impreſſi *p. 1. n. 6, de benedictione, & conſecratione virgin. fol. 186.* (qui liber probat iuxta Mohedanum *de fide inſtrumentorum dec. 5.*) dum in eo præcipitur, Moniales conſecrandas interrogari debere, an attingant 25. annum, quia his verbis non cenſetur dictæ conſuetudini derogatum.

SVMMARIVM.

MOnetariorum Collegium erat antiquitus. 1.
Artifices non niſi certæ ætatis poterant in Collegium aſſumi. ibid.
Monetarios quinque & viginti annorum eſſe debet. 2.
Officium monetarij perſonale eſt, maximè apud noſtros, vbi ad priuilegiorum participationem ſuis proprijs manibus illud exercere debet 3.
In his, quæ corporis labore expediuntur non tam ætas, quam robur attenditur. ibid.
Auri laminas attenuantes, vulgò Batitores de oro *argentarij, æris fuſores, ſtatuarij, & ſimiles, an certæ alicuius ætatis eſſe debeant? 4.*

QVAESTIO LXXXI.

Monetarij, aliique iſtius generis officiales, qua ætate allegi poſſint?

CVm monetarij domus huius ciuitatis præfecturam gereret Colendiſſimus frater D. 1
Alphonſus de Narbona, in receptione cuiuſdam monetarij, ſiue cuſoris admodum iuuenis, fuit dubitatum, an de iure certæ alicuius ætatis huic officio deputandus eſſe deberet? Qua de re conſultus reſpondi, quòd licet nullibi hac de re ſit expreſſa conſtitutio, ex aliquibus tamen vt certum elicitur, non niſi maiori ætate viginti & quinque annorum antiquitus eum fuiſſe aſſumptum; ſiquidem monetariorum Collegium erat, *l. ſi quis 13. de Murilegulis* docet *Petr. Gregor. ſyntagmat. lib. 3. cap. 10. num. 17.* cui apud noſtros æquiualet certus eorum numerus: at non ab omni ætate artifices ad corpora, ſiue collegia allegi poterant, vt Diuo Pio placuit, qui reprobauit prolixæ, vel imbecillæ admodum ætatis homines, *l. ſemper* 2
5. paulò ante fin. ff. de iure immunitatis, vbi obſeruat *Gloſſa verbo imbecillæ,* eſſe imbecillam ætatem hoc loco interpretandam *ex l. non tantum 11. ff. de Decurion.* vbi minores vigintiquinque annorum à munere decurionatus arcentur; ergo non erit incongruum coniectare, eadem ætate etiam monetarios fuiſſe ad ſui operis exercitium in collegium aſſumptos. 3

Quæ ſententia ex eo etiam confirmatur, quòd hoc officium, vt cætera huius generis, perſonale eſt maximè his Regnis, vbi ad immunitatem conſequendam monetarij ſuis proprijs manibus illud exercere tenentur, *l. 2. verſic. penultim. tit. 20. lib. 5. & l. 15. tit. 14. lib. 6. Recopilat.* Perſonalia verò munera non niſi ab excedentibus dictam ætatem geri poſſunt, vt ſupra *hoc anno* oſtendimus: ſed vt prædicto loco ex *Azeuedo in rubrica n. 2. tit. 20. lib. 6. recollectionis* notauj, cùm in his, quæ corporis labore expediũtur non tam ætas, quàm robur, & recta membrorum diſpoſitio attendenda ſit, ſi eligentium arbitrio conſtiterit, eum qui ad monetariumhoc munus eligendus eſt, viribus neceſſariis ad ſui officii debitum exoluendum pollere, nullo habito ætatis diſcrimine recipi & nominari po-

Digitized by Google

ri poterit, maximè vbi maioris ætatis viri ad
id non ſuppetunt, argumento *l.2.in fine, C. qui
ætate ſe exenſant*, & eorum quæ tradunt *Roderic.
Suarez allegat.12.n.13. Auendan. & alij, vbi pro-
xime* à nobis relati, *Azeued. ſup. & ad Cartam
Piſanam lib.1.cap.12.*

4 Et cùm hæc omnia pariter in aliis operariis
& artificibus procedant, quocum etiam colle-
gia fuiſſe refert *Guidus Pancirol.in notitia vtriu-
ſque Imperij tractat.de corporibus artificum*, veluti
in bracteariis, ſiue auri laminas ad inaurandū
attenuantibus, vulgò *Batidores de oro*, in ar-
gentariiis, æris fuſſoribus, de quibus *in l. vlti-
ma C.de immunitatibus*, fabris carpentariis, nec-
non & in marmorariis, ſtatuariis, (& denique
in reliquis ſtructoribus dicendum erit, cùm de
eorum examine agitur, ex eo ſolùm reprobari
non poſſe, quod dictam viginti, & quinque
annorum ætatem minimè exceſſerunt, quando-
que in his non tam annorum numerus, quàm
vitium quantitas ſpectanda ſit, quam ſi vt par
eſt nanciſcantur, & ſimul periculo ſacto ſuæ
artis periti inueniantur, approbandi erunt, &
approbationis inſtrumentum, quod *Carta de
Examen* nuncupamus, ipſis elargiendum.

SVMMARIVM.

*QVi res alienas adminiſtrat, tam diuino, quàm
humano iure rationem reddere tenetur.* 1.
*Etiam minor, doli tamen capax, ſiue tutorem, vel
curatorem habeat, ſiue non, ad rationum præſta-
tionem obligatur.* 2.
*Mulieres caſu quo adminiſtrationis munere fungi
poſſunt, etiam reddere rationes debent.* 3.
Obligatio reddendi rationes naturalis eſt. 4.
*Non videtur reddidiſſe rationes, qui reliqua non
ſoluit. ibid.*
*Condemnatus reddere rationes, etiam ad ſolutionem
reliquorum condemnatus cenſetur.*5.
*Seruus, qui adminiſtrauit, rationibus manet obno-
xius* 6.
Pater filio, vel è contra, ad rationes tenetur. ibid.

QVAESTIO LXXXII.

*An minor 25-annis, qui aliena negotia adminiſtra-
uit rationes præſtare teneatur?*

QVi res alienas adminiſtrauit, vt diuino,
ita & humano iure adminiſtrationis ſuæ
rationes præſtare conſtringitur: ita ex illo
Luca 16.Redde rationem villicationis tuæ, & ex
*cap.qualiter & quando el 2. de accuſationibus, l.2.
verſic. Et ſanè, de negotiis geſtis, l. cùm tale 72.*
1 *§. Titius t. de condit.& demonſtrat. §.ſicut autem,
inſtit.de obligation. quæ quaſi ex contract. naſcunt.*
docet *Menochius de arbitr.caſu 209. n.9.* & non-
nullis relatis *Ant. Sola in conſtit. antiq. Sabaudiæ
lib.3.cap.44.gloſ.t.n.5.in fin.Ioan.Gutier.de tutel.*
2 *3. part. cap.t. num.9. & cap.45.n.4. Munnoz de
Eſcobar tractat.de ratiociniis 1.p.cap.1.n.5. & c.3.
num.31.* nec refert cuius ætatis is ſit, dum ta-
men aliquo iudicio polleat. Nam & minor, qui
alterius negotia adminiſtranda ſuſcepit (vt
fieri poſſe *anno 17.* explicauimus) prætextu
minoris ætatis ab hoc onere non liberatur, ve-
luti expreſſe ex *Ruin. conſ.97. num.4. & 6.lib.5.*
locis vbi ſupra concluduor *Menochius nu.9. Mu-
ñoz de Eſcobar. n.11.Bertazolus de clauſul. clauſ.
10.gloſ.16.n.3.* de minore, qui alterius minoris
negotia geſſit, agens, *Anton.Sola n.9.* qui hoc
ita verum arbitratur, vt locum habere non
dubitet, etiam vbi ſtatutum ſtet, quo diſpona-
tur minorem non poſſe contrahere, vel quaſi
contrahere; niſi adhibita certa ſolemnitate, ex
ſententia *Ruini vbi ſup. n. 5.* ex qua & notan-
dum venit, nihil referri ad effectum, & neceſ-
ſitatem reddendi rationes, an minor admini-
ſtrans curatorem habuerit, nec ne: cùm vtro-
que caſu cogi poſſit eas exhibere, vt ibidem
Ruinus ſubindicat *n.4.*

Et quod eiuſmodi definitio, etiam fœminas 3
minores complectatur, his ſcilicet in caſibus,
in quibus adminiſtratorio munere fungi poſ-
ſunt, ambigui non oportet; nam ſuppoſito
quòd fragilitas ætatis neminem à ratiociniis
releuat, ſi mulier adminiſtrauerit, vel in caſu
Munoz de Eſcobar.d.cap.3. n.15. aut *Ioannes Gu-
tierr.d.cap.1 n.23:* ſemper ad rationum præſta-
tionem teoebitur.

Maximè ſi ratio perpendatur, quæ etiam 4
minores adminiſtrantes rationibus reddit ob-
noxios: idcò enim, vt ſuſpicor, ſit, quia obli-
gatio hæc præſtandi rationes velut naturalis
eſt, cùm eò principaliter reſpiciat, vt ſuum
vnicuique tribuatur, *l.quamuis 32. in princip. de
condi. & demonſtr.* vbi reddere rationes exponit
Africanus, eſſe reliqua ſoluere: vnde communi-
ter ſcribentes deducunt, obligatum, ſeu con-
demnatum ad reddendas rationes, adeò ad re-
liquorum ſolutionem cenſeri obſtrictum, vt ni-
ſi ſoluerit, reddidiſſe rationes non videatur.
*Ita Cuiacius tract.9.ad Africanum in d.l.quamuis,
Ioann. Gutierr. d.3.p.cap.1.n.75.Munoz de Eſco-* 5
bar dict.1.p.cap.2.n.5. vbi *& n.6. ex Afflicto dec.
157.* notat condemnatum ad reddendam ra-
tionem, ita ad reliqua ſoluenda condemna-
tum cenſeri, vt pro eis abſque noua ſententia
executari poſſit. Hinc eſt, quòd ſeruus, qui
tantùm naturali iure tenetur, *l. nec ſeruus 41.
ff. de peculio,l.ſerui 14. de obligation. & action.
l.quod attinet de regul.iuris*, cum vulgarib.ratio-
nes præſtare cogitur, vt idem *Munoz* ſingula- 6
riter obſeruat, *d.cap.3.n.5.* & etiam pater filio,
inter quos ſolum naturale vinculum ſubſiſtit,
l.ſed ſi damnum 9. aliàs *l. peculium, §.præterea, ff.
de peculio*, ex qua ita admonet *Anton. Faber in
Iuriſpruden. Papinian. tit.8. prin.7. illat.7.* Quòd
cùm ita ſit, minores, qui ab egreſſa infantia
naturali obligatione teneri ſuperius diximus,
ſiue maſculi, ſiue fœminæ, ad redditionem ra-
tionum, cùm adminiſtrauerit, obligati conue-
nientiſſimum eſt.

SVMMARIVM.

*PVpillus, nec cenſum, nec ſcripturam priua
tam recognoſcere poteſt.* 1.

Minor

Minor annis viginti & quinque non poteſt cenſum, ſcripturam, ſigillum, computum, aut quid ſimile recognoſcere. 2.

Recognitio coram Iudice facta, vim habet iudicialis confeſſionis. 3.

Recognoſcens ſcripturam, omnia in ea contenta fateri videtur. ibid.

Minor annis viginti & quinque nequit in iudicio confiteri. 4.

Recognitio inſtrumenti in id deſideratur, vt poſſit aduerſus recognoſcentem via executiua competere. 5.

Pro facta habetur recognitio, vbi contumaciter non ſit, ab eo qui illam facere tenetur. 6.

Minor contumax eſſe non poteſt. ibid.

Recognitio priuatæ ſcripturæ à die qua conficitur, inducit hypothecam. 7.

Obligatio bonorum vel hypotheca, non poteſt à minore contrahi. ibid.

Excepta cenſus recognitione, an omnis recognitio ſit coram iudice facienda? 8.

Scriptura priuata delegationis, quæ vulgò dicitur librança, *ſiue* letra, *ſi coram tabellione abſque iudice, vel ſine eius mandato recognoſcatur, paratam habet executionem.* 9.

Apocha contra minorem producta, & ab eo ſine curatore recognita, an habeat executionem paratam? 10.

Contra recognitionem à minore, ſine curatore factam, an detur reſtitutio? ibid.

Recognitio ſcripturæ cenſus, vel alterius rei, an poſſit in iudicio, vel extra iudicium ſola curatoris authoritate fieri? 11. *& ſeqq.*

Confeſſio, vel recognitio bonæ fidei, & de actu præterito facta à minore, etiam ſine ſolemnitatibus valet. 13.

QVAESTIO LXXXIII.

Ad recognitionem cenſus, emphyteuſis, ſcripturæ priuatæ, vel alterius rei, cuius ætatis quis eſſe debeat?

1 PVpillum recognoſcere cenſum poſſe, negat *Anton. Sola in conſtitut. Sabaudiæ de iure emphyt. 2. part. gloſſ. nu. 6. folio mihi* 95. rei & ſcripturam priuatam *Emanuel Barboſa in remiſsionibus ad ll. Luſitaniæ 1. part. lib. 3. tit. 25. §. 9. n.* 12. quod nobis libet ad puberem etiam, minorem tamen quinto & viceſimo anno producere. Nec enim nouum videri debet quæ de pupillo dicta ſunt, ex paritate rationis, minori vtique accommodare, *l. 3. verſ. quia autem, ff. de tutelis, l. qui neque* 8. *verſicul. Sed ſi curator, ff. de rebus eorum qui*
2 *ſub tutela ſunt*. Itaque ſtatuo, omnem omnino minorem, ſiue pupillum, ſiue puberem, nec cenſum, ſcripturam, ſigillum, computum, aut quid aliud poſſe in iudicio recognoſcere, moueorq; in hanc ſententiam ſequentibus rationibus.

3 Primò, quia recognitio coram iudice facta vim habet iudicialis confeſſionis, vt probat *Stephan. Gratian. diſceptation forenſ. tom. 1. cap.* 183. *num.* 10. *& tom. 2. cap.* 287. ferè per totum, præcipuè *num.* 27. latè *Matthias Coller. de proceſ. executin. p. 3. cap. 1. num.* 98. *cum ſequent.* nouiſſimè *Auguſt. Barboſa in collect. ad cap. 2. nu. 4. de fide inſtrument.* & meritò, nam recognoſcens exempli gratia, computum, vel ſcripturam, omnia in ea contenta fateri videtur, ex ſententia *Angeli, & Immola* in *l. ita ſtipulatus, §. Griſogonus,* vbi etiam *Alexan. de verborum obligat. Bald. in authen. contra qui propriam, C. de non numer. pecun. Iaſon. in l. ſi quis in aliquo documento, C. de edendo, Didac Caſtil. in l.* 11. *Tauri num.* 13. quibus ſubſcribit *Ioann. Gratian. tractat. regular. iuris, regula* 390. *numer.* 2.

Sed qui nondum quintum & viceſimum annum 4
exceſſit, abſque curatore confitendi in iudicio nullam habet perſonam, vt tradit *Caldas Pereira de emption. & vendition. cap. 13. nu.* 12. *Iul. Clarus lib. 5. §. fin. q. 55. nu.* 12. *Franciſc. Viuius commun. opin. tom. 2. opin.* 504. *n.* 1. *Ricius in praxi deciſion.* 593. *num.* 1. iunctis alijs, quos in eandem rem *hoc anno* concenturiauimus: ergo nec aliquid recognoſcendi facultatem habebit.

Ruſſus, nam ad id recognitio interponitur, 5
& à creditoribus, vt poſſit competere ius executionis aduerſus ipſum recognoſcentem, veluti ex *Couarr. lib. 3. variar. cap. 7. nu.* 6. animaduertit *Felician. Commentar. de cenſibus, lib. 3. cap. 6. nu. 7. verſic. Tertiò inquirendum, in fin. & num.* 8. conducit *l. 5. tit. 21. lib. 4. nouæ Recollect.* & traditur à *Rodriguez de execution. cap. 1. art. 1. num.* 1. & ab alijs per *Barboſam vbi ſup. nu.* 5. Sed minor nihil efficere poteſt, ex quo valeat exequi, vtpotè ex *Calero*, & alijs ſuprà *hoc eodem anno* probauimus eo loco, vbi diſcuſſimus, vtrùm pro debito fieri poſſit executio, minore exiſtente debitore: igitur pariter nec recognitionem efficere poterit, ex qua in executionem incidat.

Deinde ſuadetur, ſiquidem permiſſa recogni- 6
tione minori, permitteretur etiam, vt eo non faciente, vbi facere teneretur, ob contumaciam facta recognitio à iudice cenſeretur, veluti ſecundum ius eſſe docet *Colerus de proceſſibus executiu. part. 3. capit. 1. num.* 101. *&* 102. *Stephano Gratian. diſceptat. forenſ. dict. 1. tom. cap.* 183. *n.* 15. & relati ab *Amatore Rodrig. tractat. de execution. cap. 1. art. 2. num. 10. verſic. Verum tamen*, quamuis ipſe aliud ſentiat *nu.* 11. cum aliis ab eo enumeratis, *num. antecedenti, verſ. Cæterum*. Quod nequaquam dici poteſt, cùm adoloſcens ante vigeſimumquintum annum nondum in ea ætate exiſtat, qua poſſit contumax haberi, & puniri, vt ex veriori ſententia ſupra reſoluimus cum *Farinacio tom. 1. praxis criminal. q.* 11. *à num* 16. *Anton. Fabro in l. minor. etiam* 8. *de minoribus* & alijs.

Præterea etiam confirmatur ab alio incon- 7
uenienti, quoniam ſi habilis cenſeretur minoris perſona ad recognoſcendum ſimpliciter, & abſolutè, neceſſario habilis etiam reputari deberet ad priuatę ſcripturę recognitionem, quod per quàm abſurdum foret, cùm priuatę ſcripturæ recognitio à die ipſius tacitam hypothecam, & obligationem bonorum recognoſcentis inuoluat, vt ſentit *Rebuff. 1. tom. ad ll. Gallicas, tractat. de chirograph. recognitione, art. 1. n.* 41. *Petr. Surd. conſil. 547. nu. 7. vol. 4. Amator. Roderic.*

de execution. cap.1. art.2.num.20. Quæ quidem obligatio, & hypotheca bonorum nemini licet ante quintum & viceſimum annum contrahere, *l.ſi præſes. C.de prædijs minor.l.ſi pupillorum, §.1.de rebus eorum,* ex quibus ita docet *Bald.conſil.108.verſic.Solutio prima pars,lib.1.& conſ.369. lib.2.Card.Tuſchus practicar.concluſ.iuris,liter.M. concluſ.249.num.40.Calda. Pereira de emption.& vendit. cap.13.nu. 15.* & communis DD. veluti *hoc anno* ſuprà latiùs probauimus.

8 Et demum hæc ſententia inde vires aſſumit, quòd prædicta recognitio, vt in plurimum, excepta cenſus recognitione, in iudicio fieri debet, vt de computorum recognitione loquens, tradit *Bald.in l.1.in princip. C.de execution. rei iudicatæ, Alexand. conſil. 92. viſis narratis,in principio lib.7. Iaſon. & Ruinus*, quibus relatis conſentit *Stephan.Gratian.dict.1. tom. diſceptat.c.183.nu.5.* & de recognitione ſcripturæ probat apud noſtros *d.l.5.tit.21.lib.4.Recollect.* ibi: *Ordenamos y mandamos, que de aqui adelante los conocimientos reconocidos por las partes ante el juez que manda executar, ò las confeſſiones claras, fechas ante el juez competente, trayan aparejada execucion:* & abſolutè docent congeſti à *Rodriguez vbi ſuprà num 1.* vbi *& num.6.* cum *Auiles in cap.10.prætorum num.35.* dictam generalem concluſionem ſingularitèr tantùm limitat in ſcriptura priuata delegationis, quæ Hiſpane vocatur *libranca*, ſiue *letra*, quæ coram publico tabellione recognita, licèt ſine
9 iudice, vel abſque eius mandato, paratam habet executionem, ex *deciſ.l.8.tit.4.lib.3.Ordinam.* iuncta *l.9.titul.16.lib.9. Recopilat.* ex quibus ita notat *Parlad.lib.2.rerum quotidian.1.part.§.5.numer.19.* ergo cùm abſolutè loquendo, vno vel altero caſu excepto, recognitio fieri in iudicio debeat. minor, qui nullam habet perſonam ſtandi in iudicio, vt notiſſimum eſt, & multis locis probauimus, nequaquam recognoſcere
10 poterit. Vnde infertur lapſum fuiſſe *Auendañum reſpõſ.4.num.7.verſic.Ex quo,* dum putat, quòd apocha producta contra minorem de debito, & ab eo recognita, etiam ſine curatore, poſſit mandari executioni à iudice contra minorem, ſicut & contractus guarentigius, vt in *l.tam ex contractibus, ff.de iudicijs.* A quo parum diſtant *Azeuedus l.5. num.10. tit.21.lib.4. noua Recopil. Gutierr. pract.lib.1. quæſt.123. Emanuel Barboſ.in dict. remiſſion. dict.lib.3. tit.25. §.9. n.12.* & alter *Barboſa vbi proximè in dict.cap.2.nu.8.* qui etiam *Gutierrez* adducit *pract. lib.1.qu.123.* exiſtimantes minorem reſtitui aduerſus recognitionem abſque tutoris authoritate factam, cùm imò certius ſit, vti nullam reſciſſione minimè indigere; vt in ſimili docet *Caldas in l. ſi curatorem, verb. Vel aduerſarij dolo, nu.48.in fin.* Nam vt ex ſuperioribus planè colligitur, minor recognoſcendi nullam habet poteſtatem.

11 Sed an curatoris authoritate id facere valeat? non leue dubium eſt: videtur enim, nec authorante curatore recognitionem iudicialem minori licitam eſſe. Nam ſi ita permitteretur, & fas eſſet adoleſcenti ſuffragante curatore priuatam debiti ſcripturam, computum, vel cenſum agnoſcere, quodammodò alienatio, quæ neceſſariò ex tali recognitione euenire debet, ei permiſſa inueniretur, ac conſequenter vna via prohibitum, alio videretur illi manifeſtè conceſſum, contra id quod de iudiciali confeſſione minoris, à qua recognitionem non differre, ſupra notauimus, docet *Bald.in cap.vltimo,col.2.de confeſſis,* videlicet, adultum, neque cum authoritate curatoris confiteri in iudicio poſſe rem, de qua conuentus eſt, aduerſarij eſſe, quia eſſet quædam alienatio rei immobilis, quæ minori, itemque & curatori interdicta videtur, vt iam oſtendimus.

Nihilominus accedente curatoris authorita- 12
te, minorem poſſe, ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium ſuperiora omnia recognoſcere, verius exiſtimo, cùm recognitio nihil aliud ſit, quàm confeſſio quædam, vt iam diximus, quæ rectè ab ipſo poteſt aſſiſtentia Curatoris emitti, ſecundùm *Pereiram, Viuium, & Ricium ſuprà relatos*, & in hanc ſententiam inclinare videntur *Auendañus, Azeuedus, Gutierrez, & Barboſa dictis locis*. Nec obſtat *Baldi* doctrina pro contraria opinione adducta, quia omninò falſa, & improbabilis eſt: quare illam refelluntq; licèt diuerſis rationibus, *Anton. Gomez de contractibus c. 14. nu.15.* & *Octauian.Simoncell.tract.de decretis lib.2. tit.6. inſpection.9.n.96.*

Quod intelligendum cenſuit Rota *in Romana* 13
dotis 10.Ianuarij 1618. coram *Cardin.Sacrato,* vt refert *Oliuerius Beltr. in additio. ad Alexan.Ludouiſ.deciſ.188.n.11.in fine,* in recognitione, & cõfeſſione obligatoria de præſenti. Nam confeſſio à muliere, vel minore per viam recognitionis bonæ fidei, & de actu præterito, tenet etiam ſine ſolemnitatibus.

SVMMARIVM.

Mora abſque interpellatione non contrahitur. 1.
Minor abſque interpellatione moroſum reddit debitorem. ibid.
In extraiudicialibus dies interpellat pro homine. 2.
Ætas interpellat pro minore. ibid.
In cauſis pijs abſque interpellatione mora committitur. 3.
Debitor præfixo tempore minori cuiuſcumque ſexus, non ſoluens, tenetur ad vſuras. 4.
Debitor non ſoluens minori, excuſatur à mora & vſuris, ſi curatore careat, cui poſſit ſolui. 5.
Tutor legitimus tenetur vt reliqua ſoluat, minori curatorem petere, & niſi fecerit ad vſuras tenebitur. 6.
Tutor legitimus liberatur ab vſuris reliquorum admonendo puberem vigeſimo anno maiorem, vt curatorem petat. 7.
Pubes poſt vigeſimum ætatis annum ſagax & induſtrius præſumitur. ibid.
Debitor, ſi etiam ſit minor, non tenetur ad vſuras minori. 8.
Vbi debitor quintum & vigeſimum annum exceſſit, abſq; interpellatione nec mora, nec vſura contrahuntur. 9.

QVAE-

QVAESTIO LXXXIV.

Vt ex ſolo tempore tardæ ſolutionis, abſque interpellatione, nec mora fiat, nec vſuræ debeantur, quæ ſit ætas neceſſaria?

1 QVamuis ſit receptiſſimum citra interpel-
larionem moram haudquaquam con-
trahi poſſe, *l. mora, ff. ſoluto matrimonio. l. ſi pœna,*
ff. quando dies legat. cedat, l. ſi quis filium, §. ſtipula-
tio. ff. de collation. bonor. l. ſi ex legati cauſa, ff de ver-
borum obligation. cum ſimilibus: minoris tamen
ita fauor producitur, vt abſque interpellatio-
ne moroſum conſtituat debitorem non ſtatim
ſoluentem, *l. cùm verò 26. §. apparet, de fideicom.*
libert. ibi: *Certè minoribus viginti & quinque annis*
& in hoc tribuendum eſt auxiliũ, vt videatur in re
mora eſſe, l. in minorum 3. C. in quibus cauſis in in-
tegrum reſtitutio non eſt neceſſar. vbi Cæſares ita
reſcribunt: *In minorum perſona re ipſa, & ex ſolo*
tempore tardæ pretij ſolutionis, recepto iure moram
fieri creditum eſt. Docent *Tiraquell. de priuileg. piæ*
cauſæ, priuilegio 141. Capit. deciſion. 14. in fin. Ioan.
Griuellus *decif. Dolana* 150. *num.* 15. *Stephanus*
Gratian. diſceptation. forenſ. tom. 2. cap. 241. *num.* 3.
qui omnes hanc moram ideò irregularem
appellant:

2 Quod ſummã habet rationem & æquitatem,
nam quemadmodum vbi dies apponitur, ipſe
dies, maximè in extraiudicialibus, interpellat
pro homine, vt ex multis reſoluit *Stephan. Gra-*
tian. diſceptat. forenſium tom. 4. cap. 707. numer. 28.
ita in propoſito minor ætas admonet pro eo
3 creditore, cuius inſcitia, & in rebus agendis
ignorantia monitore indiget, non aliter ac in
cauſis, quæ pietatem continent, vt libertatis ip-
ſa pietatis & miſerationis ratio aduerſus pigrũ
& deſidioſum debitorem clamat, *dict. l. cùm verò*
26. §. apparet, ex qua poſt *Tiraquellum vbi proxi-*
mè obſeruat *Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. dict.*
tom. 2. cap. 349. numer. 23. quoniam vt in *dict. §.*
apparet, inquit *Vlpianus,* qua ratione decretum
eſt in re moram eſſe circa pecuniaria fideicõ-
miſſa, quæ minoribus relicta ſunt, in libertati-
bus idem admittitur; ergo quia id æquitas, &
quodãmodo naturalis ratio poſtulat, quæ pro
minore debitorem ſtimulat, argumento *l. 5. tit.*
19. p. 2. ibi: *E eſto es, porque el hecho, è la naturale-*
za que han con la tierra los llama.

4 Hinc eſt, à tempore tardæ ſolutionis debito-
rem minori ad vſuras (etiam quas non perce-
pit, ſi tamen percipere potuit, vt probat *Gra-*
ti. d. c. 241. n. 47.) teneri, *l. Titia Seio 87. §. vſuras*
1. ff. de leg. 2. Vſuras, inquit, *fideicommiſſi poſt im-*
pletos annos vigintiquinque puellæ (procedũt enim
hucuſque dicta etiam in fœminis) *ex quo mora*
facta eſt, deberi reſpondit. Quamuis enim conſtitu-
tum ſit, vt minoribus viginti & quinque annis vſu-
ræ omnimodo præſtentur, tamen non pro mora hoc
habendum eſt, quam ſufficit ſemel interueniſſe, vt
perpetuò debeantur. Cuius ſententiæ quaſi noua-
tores exiſtunt *Cæſares in l. in minorum 3. C. in*
quibus cauſis in integrum reſtitut. non eſt neceſſaria.
& in *l. curauit 5. C. de action. empti.*

Niſi minor tutore vel curatore careat, cui 5
ſolutio præfixo termino fieri valeat: quoniam
tunc & à mora, & ab vſurarum præſtatione ex-
cuſabitur, cùm nihil ei poſſit imputari, qui etſi
ſoluere vellet, non poſſet, *l. cùm quidam 17. §. ſi*
pupillo, vbi *Gloſſa, verba Non potuit, ff. de vſuris,* &
ibi ferè omnes, *Sadolet.* in *l. quod te, num.* 80. *ff. ſi*
certum petat. Honded. conſil. 36. num. 15. lib. 2 Ste-
phan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom. 2. dict. cap. 241.
num. 10. qui & *numer.* 24. tutorem legitimum in- 6
quit hoc caſu minimè excuſari à mora & vſu-
ris, reliqua non ſoluendo, ſiquidem tenetur cu-
ratorem minori petere, vt ſoluat: cui conſentit
Ioann Griuellus deciſion. Dolana 150. *num.* 9. vbi
non ſufficere ſcibunt admonere puberem, vt
curatorem petat, ſed etiam tutorem conſtringi
vt illum dare realiter faciat. Niſi minor eſſet 7
eius ætatis, induſtriæ, & peritiæ, vt intelligat
qualis curator ipſi magis expediat, vtpotè eſſe
præſumitur vigeſimo anno maior, ex ſententia
Griuelli vbi proximè num. 11. nam ſi ignarus &
inexpers fuerit, non diceretur tutor bona fide
verſari per interpellationem factam tali mino-
ri, quia ad effectum petendi curatorem propin-
quos admonere tenebatur, vt anteà etiam pla-
cuerat *Muñoz de Eſcobar de ratiocin. cap. 6. n. 29.*
& c. 15. nu. 38. & alijs, quos ipſi referunt.

Cæterum ſi debitor minoris etiam eſſet mi- 8
nor, licèt aſſignato tempore à ſolutione ceſſaſ-
ſet, non ideò moroſus, & ad vſuras obligatus
iudicaretur, conquaſſantur enim hoc caſu pri-
uilegia, & mutuò eliduntur: ita *Iaſon in authent.*
quas actiones, C. de ſacroſanctis Eccleſijs, Petr. de
Bellapertic. in d. l. in minorum, n. 2. quibus ſubſcri-
bit *Stephan. Gratian. d. c. 241. num* 51.

Ergo cùm ex ſuperioribus planè eliciatur 9
hoc totum fauore minoris ætatis eſſe meritò
inductum, ea ceſſante, maioreque quinto & vi-
geſimo anno effecto creditore procul dubio li-
cèt ſolutionis dies aduenerit, abſque interpel-
latione nec mora, nec vſuræ committentur,
dict. l. Titia Seia 87. §. vſuras 1. ff. de legat. 2. cum
ſimilibus. Ex quibus poſt antiquiores ita do-
cent *Couar. lib. 3. variar. cap. 17. num. 4 in princip.*
Menoch. de arbitrar. caſu 220. n. 17. Baeza de de-
cima tutor. cap. 15. num. 3. Petr. Barboſ. in l. de diui-
ſione 5. numer. 55. ff. ſolut. matrimon. vbi ſcru-
pulum, qui ex *dict. l. curauit 5. C. de action. empti,*
aduerſus dicta vulgo conficitur, mirè compo-
nit, *Menchaca controuerſiar. vſufreq. cap. 9. nu. 5.*
Sforc. Oddus de reſtitut. part. 2. qu. 72. art. 9. n. 109.
Ioannes Griuel. dict. deciſion. 150. nu. 7. cum ſeqq.
Stephan. Gratian. vbi ſuprà nu. 4. Mareſcot. variar.
reſolution. lib. 2. cap. 124 num. 16. Eſcobar. de ratio-
cinijs cap. 15. num. 32. Aluarez de priuileg. pauper.
qu. 25. n. 13. & multis relatis nouiſſimè *Auguſt.*
Barboſa in collect. ad d. l. in minorum 3. niſi iam
in minori ætate mora fuerat contracta, quo-
niam hoc caſu etiam poſt maiorem ætatem
perſeuerauit, & vſuræ debebuntur, *dict. l. Titia*
Seio 87. §. vſuras.

ANNVS VIGESIMVS SEPTIMVS.

SVMMARIVM.

AN certa ætas fuerit ad Quæſturam aſſignata? 1.
Quæſtura an ſit Magiſtratus? 2.
Quintum & vigeſimum annum ætatem Quæſtoris eſſe putat Iuſtus Lypſius 3.
Ad Magiſtratum quintus & viceſimus annus ſufficit. 4.
Contraria hac de re opiniones, in concordiam rediguntur. 5.

QVAESTIO I.

Ad Quæſtoris officium.

1 P*Aulus Manutius de legibus Romanor.*& *Ioann. Corraſius in rubrica tituli de officio Quæſtoris, num.*2. negant vllam certam ætatem Quæſturæ fuiſſe; ſed vt aduertit *Iuſtus Lypſius in commen. ad lib.*3.*annal.Taciti pagin.*36.*verb.Quinquennio maturius,*ij maxime aberrant. Nam fuiſſe apparet ex eo loco *Taciti,*quẽ ipſe *Lypſius* explicat, ibi: *Quinquennio maturius,quam per leges Quæſturam peteret.* Et ex ſimili *Spartiani in Iuliano,* cuius hæc ſeries: *Quæſtor ante annum quàm legitima ætas ſinebat,deſignatus eſt.* Necnon & ex *Suetonio in Caligulam c.*1. *Quæſturam,* inquit,*quinquennium antequam per leges liceret, & poſt eum Conſulatum ſtatim geſſit.* Minimè enim nec anno, nec quinquennio antequam per annales, ſiue annarias leges de hac agentes fas eſſet ad hoc Quæſturæ munus accedi potuiſſet, niſi & ipſis certa aliqua ætas fuiſſet ad id inſtituta, quam etſi nõ deſignauit, inſinuauit tamen determinatam & præſcriptam fuiſſe *Caliſtratus in l. honor.*14.*verſic. nam neque,ff. de muner. & honoribus,* cùm inquit,ſiue maiores,ſiue minores Magiſtratus(vt eſſe Quæſturam notat *Corraſius vbi ſup. & Phillip.Broida.in corollario ad c.* 8.*lib.* 5. *Hiſtoriæ fori*
2 *Romani Franciſci Polleti n.*1. qui ea ratione primum Magiſtratum eam appellat, id eſt cæterorum ianuam,& aditum ſiue primordium honorum,vt vocat *Conſultus in l.* 1 *ff. de officio Quæſtoris,* & ex eo *Pancirolus in notitia Imperij Orientalis,cap.*72.*in princip.* Etſi non omnes Quæſtores Magiſtratus fuiſſe obſeruet *Petr. Gregorius lib.*47.*ſyntagm.cap.*12.*num.*2.*& Ioannes Matienz in dialog.relator.dialog.*1. *cap.*2.*& ſequentib.*) ab omni ætate geri non poſſe.

Hoc ſuppoſito, circa definitionẽ huius ætatis maximam diſſenſionem inter Scriptores in-
3 uenio. Nam *Plinius ad Trajanum,* his verbis vigeſimumſecundum annum Quæſturæ ætatem fuiſſe adſtruere videtur: *Cautum eſt, Domine,Põpeia lege, ne quis capiat Magiſtratum, neve ſit in Senatu minor annorum triginta. Secutum eſt deinde edictum Diui Auguſtini,quo permiſit, minores Magiſtratus ab annis duobus & viginti capere.* Quem locum ad prouincias tantùm,& propriè ad Bithyniam ſpectare obſeruat *Iuſtus Lypſius vbi proximè*: ideoque abſolutè verum putat quintum ſuprà vigeſimum annum legitimam huius honoris adipiſcendi ætatem extitiſſe.

Idque ex eo probat, quòd *Tiberius* vigeſimo anno ætatis quæſturam ſuſcepit, vt refert *Velleius*, atque ideo ipſum non niſi quinquennio maturiùs fuiſſe creatum *Dio & Tacitus* notant: ergo legitimus Quæſturæ annus videtur vigeſimusquartus, aut vigeſimusquintus non expletus.

Pro qua opinione ſtare videtur *Caldas Pereira in l.ſi curatorem,verb.Hunc contractum num* 42. 4
verſicul. Quæ ſententia, C. de in integrum reſtitu. dum abſolutè ad Magiſtratum quintum & vigeſimum ætatis annum deſiderari affirmat.

Sed nihilominus ex *Carolo Sigonio libro.*2.*de antiquo iure Romanor.cap.*1. *Broidæo vbi ſuprà,& Iacobo Menochio lib.* 2. *de arbitrar. centur.* 6. *caſu* 540.*num.*6.Planè deprehenditur,hanc primam Quæſturæ dignitatem ante annum vigeſimumſeptimum peti non potuiſſe: quare exiſtimo ita diſcordantes eiuſdem rei ſententias non aliter in concordiam & cohærentiam adigi poſſe,niſi pro diuerſitate temporum omnes veras fateamur. Nam vt Author eſt *Conſultus in dict. l.*1.*de officio Quæſtoris. Pancirolus, & Matienzus vbi ſuprà,* varij fuerunt & non vno miniſterio ab Imperatoribus Quæſtores inſtituti, quibus fortè & diuerſa ætas fuit ſtatuta, niſi potius coniectemur, Quæſturã peti potuiſſe vigeſimoquinto ætatis anno, ſed non exerceri niſi vigeſimoſeptimo accedente,vt de Prætura notat *Petrus Gregorius in Decretal. tit. de electıon. cap.* 11. *numer.*6. poſtulari trigeſimonono anno,& non geri ante quadrageſimum: & de Aedilitate, cuius etiam vigeſimo ſexto anno petendi ius erat, ſed non niſi vigeſimoſeptimo exercendi.

SVMMARIVM.

R Elatio,officium antiquiſſimum eſt. 1.
Quæſtores idem quod Relatores,ibid.
Aetas Relatoris viginti & ſex annorum eſſe debet. 2.
Antiquitus vnus ex Senatoribus Relatoris officio fungebatur. 3.

QVAESTIO II.

Ad Relatoris officium quæ ſit ætas legitima?

RElatoris nomen, etſi moderniſſimum eſſe inde ſatis liqueat, quòd illius niſi noſtris 1
Regijs ſanctionibus, & ordinationibus nullibi fiat mentio, vt rectè obſeruat *Ioannes Matienzus in dialog. Relator.*1.*part.cap.*2. *in principio*: ipſius tamen officium, licèt diuerſo nomine, antiquius eſt, vt primos iuriſprudentiæ Patres non latuerit.Hinc eſt *Vlpianũ in l.*1.*ff.de officio Quæſtoris* Relatores fuiſſe Quæſtores dixiſſe illis verbis: *Ex Quæſtoribus quidam ſolebant Prouin-*

cias

ciat ſortiri, ex Senatuſconſulto, quod factum eſt Decimo Druſio, & Porcena Conſulibus, ſanè non omnes Quæſtores Prouinciam ſortiebantur, verùm excepti erant candidati Principis. Hi etenim ſolis libris principalibus in Senatu legendis vacabant. Et paulò poſt: *Ex his ſicuti diximus; quidam ſunt, qui Candidati Principis dicebantur, quique epiſtolas eius in Senatu legerent.* Quorum verborum perpenſa ſerie ita ſubiungit *Matienzus vbi ſuprà cap. 4. num. 7.* Huiuſmodi Quæſtoribus, ni fallor, adæquari poſſunt Relarores hodierni, & maximè ij, qui ſummo Senatui aſſiſtunt Nam ſicut Quæſtores olim legendis libris, vel epiſtolis, alijſuè cauſis in Senatu vacabant coram Principe, aut Senatu, ita & Renuntiatores nil aliud muneris obtinent, quàm proponendi, exponendi, referendi, legendique cauſas, coram Principe, Conſiliatijs, ſeu Auditoribus eius, *l. 6. tit. 3 lib. 1. Ordinamen.*

2 Ergo cùm Quæſtoris & Relatoris idem munus & officium eſſe affatim conſtet, ætas Quæſtoris, quam ſeptem & viginti annorum fuiſſe retro *hoc ipſo anno ex Sigonio lib. 2. de antiq. iur. Roman. c. 2. Broidæo in coroll. ad c. 8. lib. 5. Hiſtor. fori Romani, Franciſc. Pollet. num. 1, & Menoch. lib. 2. de arbitrar. centur. 6. caſu* 540. *num. 6.* docuimus, Relatori etiam neceſſaria erit, in quo apud noſtros hæſitationi nullus locus extat, cùm *l. 2. tit. 9. lib. 3. noua recollect.* ita caueatur: *Mandamos, que ningũ Letrado pueda auer, ni aya oficio ni cargo de juſticia, ni Peſquiſidor, ni Relator en el nueſtro Conſejo, ni en las nueſtras Audiencias, ni Chancillarias, ni en ninguna ciudad, villa, ni lugar de nueſtros Reines, ſi no conſtare por fe de los notarios de los eſtudios, auer eſtudiado en l ı eſtudios de qualquier Vniuerſidad de ſtos Reinos, ò de fuera dellos, y reſidido en ellos, eſtudiã do Derecho Canonico, ò ciuil, alomenos por eſpacio de diez años, y que aya edad de veinte y ſeis años por lo menos.* Extremè quidem completorum, ita vt vigeſimumſeptimũ annũ iam agere incipiat, veluti ſuprà, vbi de ætate iudicis ordinarij, & Regij Senatoris diſcuſſimus, fuit oſtenſum, & ſuadetur ex æquiparatione noſtri Relatoris cum antiquo Quæſtore, cuius, vt iam prælibauimus, hæc erat propria ætas, & quam ideò Catholicos Principes hac noſtra lege in Relatore expoſtulaſſe non improbabiliter ſuſpicor.

3 Maximè quidem illo ſæculo, quo Relatoris, ſiue renuntiatoris cauſarum tanta erat dignitas, & excellentia, vt non niſi ab vno ex *Senatoribus* ipſius munus poſſet obiri, veluti colligitur ex his quæ refert *F. Prudentius de Sandoual in hiſtoria Imperatoris Caroli V. anno* 1516. *lib. 1. §. 58.* ibi: Y *de la confeſſion reſultò* (facta videlicet à moribundo Ferdinando vulgò *el Catolico*) *que mandò llamar al Licenciado Zapata, y al Doctor Carbajal ſus Relatores y Reſerendarios, y de ſu Cõſejo y Camara, &c.* & eo *Ferdinandi Diaz* teſtimonio, vt plura alia omittam, comprobatur, qui cùm à Conſilijs Ioan. Caſtellæ Regis ab anno 1407. ad annum 1454. exiſteret, Relatoris etiã officio fũgebatur, vtpotè ipſius ſubſcriptio declarat, quam in antiquis pragmaticis legimus, ita exaratam, *Yo el Doctor Fernando Diez Oidor y Relator del Rei*, cuius item meminit *Ioannes Matienzus dict. dial. 1, cap. 3. num. 5.* qui & *cap. 5. n. 3.* in multis ſupremis Conſilijs, Auditorijs, & Parlamentis etiam hodie ſeruari docet, vt Conſiliarij, Relatoris munus ſubeant, veluti Franciæ Pariſienſi, Toloſano, & alijs, Rotæque auditorio & Aragonum Conſilio. Tunc enim quis abnegabit eandem ſexti & vigeſimi anni exactam ætatẽ, quæ in Senatoribus deſiderabatur; in Relatoribus etiã fuiſſe neceſſariam, quandoque vel hac ſola de cauſa vnam, ipſamque iuris ſcientiam & ætatem Iudicis & Relatoris eſſe debere Catholici noſtri Legislatores in *d. l. 2.* rectè conſtituant, & referat *Ioan. Matienzus vbi proximè cap. 6. num. 4.*

S V M M A R I V M.

QVi nondum legitimæ eſt ætatis, poteſt ad Epiſcopatum, dignitatem, vel aliud Eccleſiaſticum munus poſtulari. 1.

Poſtulandus ad Epiſcopatum, vel aliam dignitatem, ſeptem & viginti annorum eſſe debet. 2.

Pœnæ contra poſtulantes, & poſtulatos ante legitimã ætatem recenſentur. 3.

Hic annorũ numerus quare magis quàm alius fuerit poſtulationi deputatus. 4.

QV AE S T I O III.

Vt poſtulari quis poſſit?

ETſi certum ſit, eum qui nondum legitimę 1
eſt ætatis, poſſe ad Epiſcopatum, dignitatem, vel aliud munus Eccleſiaſticum poſtulari,
argumento, text. *in cap. cum nobis olim 19. §. penult. & fin. cap. dudum 22. §. fin. de electione.* Ex quibus ita obſeruat *Petr. Gregor. ſyntag. iuris lib. 17. cap. 12. num. 22. Filiucius tract. de benefic. Eccleſ. c. 3. num. 2. Auguſt. Barboſ. de iure Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 19. num. 9.* vnde inquit *Anton. Cucchus inſtit. maior. lib. 4. tit. 2. de poſtulat. Prælatorum num. 11.* triginta annis minorem ad Epiſcopatum eſſe poſtulandum, & quemcumque alium, qui infra ætatem ad dignitatem aliquam, vel curam expetitur. Hoc tamen non ita indefinitè verum agnoſcitur, vt quacumque minori ætate liceat quemlibet poſtulare, ſed illum dumtaxat, qui etſi minor ſit requiſita ætate ad dignitatem in Cathedrali, vel in alia Eccleſia, ſi Regularis Mẽdicantium fuerit: maior tamen ſeptimo & vige- 2
ſimo anno conſiſtit, vt *extrauaganti vnica, de poſtulatione Prælator.* inter communes expreſsè caueturillis verbis: *Illum, qui vigeſimumſeptimum non attigerit annum, ad Cathedralem, necnon profeſſorem cuiuſuis Mendicantium Ordinis, ad inferiores Cathedralibus Eccleſias, ad monaſteria extra ſuos 3
Ordines poſtulari edicto perpetuo probibemrs.* Et ne hoc quomodo fiat, ſcienter poſtulantes, ea vice poſtulandi & eligendi facultate priuat, & per triennium eos ſuſpenſos declarat ab omnibus beneficijs, quæ in illa Eccleſia obtinuerint, ad quam inhibitã eiuſmodi poſtulationẽ fecerint. Poſtulatos veròqui in Romana Curia ſuã poſtulationem fuerint proſequti, ſæculares vſque ad

Digitized by Google

ad trigeſimumquintum annum, Regulares verò in perpetuum ad adminiſtrationes ſuorum ordinum,& omnia beneficia inhabiles pronuntiat, vt patet ibi: *Poſtulatos verò, qui Poſtulationis de ſe factæ negotium fuerint per ſe, vel per alium in Romana Curia proſequuti, illud ibi proponi in publico, vel priuato conſiſtorio facientes, etiam ſe dumtaxat diſpoſitioni Sedis Apoſtolicæ committendo, ſi ſe annum xxvii. non attigiſſe ſciuerint (vt præfertur) vſque ad xxxv. annum. Cæteros verò ſeculares, & Religioſos extra ſuorum adminiſtrationes ordinum perpetuò ineligibiles, ac impoſtulabiles eſſe decernimus, ac prorſus inhabiles ad quaſcumque dignitates Eccleſiaſticas, & beneficia qualibet obtinenda.* Ita ex hoc textu communiter deducunt Interpretes, & præſertim *ibidem Ioan. Monachus, & Barboſa, Vtnianus in rationali lib. 1. p. 97. Alagona in compendio p. 39.* & anteà *Rebuff. de pacif. poſſeſſ. n. 184. pagina mihi 229.*

Cur autem vigeſimus ſeptimus annus magis 4
quàm quilibet alius poſtulationi fuerit deputatus? voluntatis eſt quæſtio, quam non admodum facile erit expedire. Nec enim omnium, quæ ita à maioribus fuerunt conſtituta, ratio reddi poteſt, *l. non omnium 20.* quæ ſic debet interpretari, *ff. de legibus*, fortè Eccleſiaſtica quiete, & ſoliditate ductus Pontifex, quam hoc numero ſignificari aduertit *Petr. Bungus de myſteriis numeror. num. 27.* tot annorum ætatem in eum præſcripſit, qui vt baſis, petra, caput, & ſolidum Eccleſiæ fundamentum eſt ad Prælaturas poſtulandus, vt vel ipſa ætas, & numerus annorum, futuram ſtabilitatem, & optatam in eo pacem fœliciter præſagiat.

ANNVS VIGESIMVSNONVS

SVMMARIVM.

Antiquitus reſtitutio minoribus læſis intra annum vtilem poſt egreſſam maiorem ætatem concedebatur. 1.

Nouiori conſtitutione vſque ad annum vigeſimum nonum ætatis reſtitutio competit, etiam Eccleſiæ, vel vniuerſitati. 2.

Vbi minor fuerit enormiter læſus, etiam poſt quadriennium datur reſtitutio. 3.

Non ſolùm reſtitutio debet intra quadriennium poſt maiorem ætatem peti, ſed etiam lis ſuper ea cœpta finiri. 4.

Pereiræ opinio reijcitur. 5.

Correctio legum maximè eſt vitanda, ibid.

De iure noſtro an lis ſuper reſtitutione debeat etiam intra quadriennium finiri? 6.

Etiamſi aduerſus temporis lapſum reſtitutio poſtuletur, non niſi quadriennium poſt maiorem ætatem conceditur. 7.

Quadriennium ignoranti non currit, quia à die ſcientiæ computatur. 8.

Tempus reſtitutionis non currit impedito aduerſarij, vel iudicis facto. 9.

Aetas viginti & quinque annorum reſtitutionem excludit. 11.

QVAESTIO. I.

Reſtitutio in integrum vſque ad quam ætatem à minore læſo peti poſſit?

MInoribus viginti & quinque annis, ſiue
1 maſculis, ſiue fœminis in his, quæ vel prætermiſerunt, vel ignorauerunt poſt impletam maiorem ætatem intra annum vtilem reſtitutionis remedio ſubueniebatur, *l. 1. C. ſi minor ſe maiorem dixerit, l. 1. C. de temp. in integr. reſtit. & ff. de diuerſis, & temporal. præſcrip. l. 1.* Qui quidem annus ideò vtilis appellatus erat, quia nec feriati dies, nec abſentiæ, nec minorum ætates in eo computabantur, *d. l. 1. C. de tempor. in integr. reſtit. Gloſſa verb. Superuacuam in l. fin. eiuſdem tit. Duaren. ad titulum C. de minoribus, Oſualdus lib. 21. Donell. c. 10. lit. T.* iſque incipiebat currere ex quo vigeſimiſexti anni dies illuxerat, *dict. l. vlt.* vbi communiter omnes cõmemorant, niſi veniam ætatis minores impetraſſent. Nam tunc non à die veniæ impetratæ, ſed quo iudici intimata eſt, currere incipiebat, *l. 5. in princip. C. de temporibus in integr. reſtit.* vbi omnes notant. Nouiori tamen iure quadriennium
continuum à die, ex quo annus vtilis currebat, 2
eius loco minoribus ad petendam reſtitutionẽ in integrum poſt 25. ætatis annum impletum ab Imperatore conceditur in *d. l. fin. in princip. C. de temp. in integr. reſtit.* & habetur *in c. 1. de in integr. reſtit. lib. 6.* & vtrobique DD. *c. conſtitutus de in integr. reſtit.* vbi *Abb.* & alij notant *l. 2. 3. & vltim. ff. ſi tutor vel curator interuenerit, l. 2.* poſt principium, *tit. 17. & l. 8. & fin. ad finem tit. 19. p. 6.* vbi etiam *Gregor. Lopez gloſ. 5. l. 7. tit. 29. part. 3.* & apud *Luſitanos* extat *ordinat. Regia lib. 3. tit. 86. §. fin. Bartol. Ioan. Fab.* & ferè omnes Scribentes communiter in *dict. l. fin. C. de temp. in integr. reſtit. Decius conſ. 29. & conſ. 42. Boer. deciſ. 39. n. 7. & in c. 1. n. 9. de in integr. reſtit. Socin. Nepos conſ. 70. n. 24. vol. 1. Corn. conſ. 275. n. 1. Riminal. Iunior conſ. 72. n. 75. vol. 1. Afflictis deciſ. 175. Hugo Donell. commentar. iur. ciuil. lib. 21. c. 5. & c. 9. Belon. conſ. 46. n. 15. Minſig. deciſ. imper. obſeruat. 51. centur. 1. Aſcanius Clemens de patria poteſt. effect. 13. n. 18. Turzian. & Belatomb. tom. 1. comm. opinion. lib. 2 tit. 24. n. 2. & 3. Roſa deciſ. 648. num. 6. lib. 3.* nouiſſim. *Gama in additione deciſionis 76. num. 1.* Modiuus *dubit. iur. lib. 1. §. plebiſcitum, dubit. 66. n. 2. Oliban. in praxi de action. p. 2. lib. 1. c. 15. n. 19 & 30. & in comment. de action. 1. p. lib. 3. §. rurſus n. 2. cum ſequent. Iulius Clarus §. fin. q. 60. circa princip. Mantic. de tacit. & ambig. conuen. tom. 1. lib. 4. tit. 6. n. 45. Conſtantin. Armenopol. in praxi iuris ciuilis, lib. 1. tit. 12. Bertazol. de clauſ. clauſul. 10. gloſ. 16. n. 6. Octau. Veſt. in praxi lib. 8. c. 3. n. 14. Menoch. conſ. 100. n. 289. Maſcar. de probat. concluſ. 1058. n. 32. &*

32.& concl.1255.n.15.16.& concl.1282.num.2. *Petr. Auguſt. Mor in emporio.iur. p.1.tit.5.q.5.& q.10.n.3.Cald.Pereir.in.l.ſi curatorē habens, verb. Sua facilitate, numer.35.& verb. Infra legitimum tēpus n.1.C.de in integr.reſt.minor.& qq.forenſ.lib. 1.q.22.n.20.Baptiſt. Coſta de factis ſcien.& ignor. cent.2.diſtin.59.nu.6.Vincent de Franc. decif.206. n.20.Sforc.Oddus de in integr.reſtit.p.1.q.20.Ioan. Petr.Surd.decif.136.num.2.in princip. Alex.Trentacinq.variar reſolut.lib.2. reſol.2. num.27.* quod etiam & in Eccleſia,ſeu alia vniuerſitate læſionem paſſa obſeruatur, quia minori comparatur,*d.c.1.& 2.de in integr.reſtitut.lib.6. Clement.1. eodem.*inciuile vtique foret,ſi nullo tempore tutus eſſet qui cum his contraxit; ipſiſque noxiū, ſiquidem nemo cum illis hoc metu contraheret,*argum.l.24.§.de minor.Oddus p.1. q. 20. art.3.* cui conſentit *Nicol. Loſeus de iure vniuerſitat. 3. p.c.18.n.20.Oſuald. lib. 21. Donelli c. 10.liter.S.* Ex quibus omnibus apertè comprobatur læsū, vel deceptum in minori ætate vſque ad 29 ætatis ſuæ annum impletum reſtitutionis in integrum remedium intentare poſſe,nec alioquin audiendum eſſe, ſi tranſacto prædicto termino efficaciſſima hac reſtitutionis medela ſubueniri expoſtulet. Quam ſententiā probarunt quoque *Azo,Specul.Angel.Fulgoſ.Alber. Bald. Paul. de Caſtr.Alex.Aretin. Iaſſ. Ioan. de Platea, Tiraquel.*& alij, quos refert & ſequitur *Sforc. Odd.de reſtit in integr.q.119.art. 4.nu.39. Lauren.Temin. in ſua praxi & theori. caut. 102. n. 7.* Niſi minor
3 enormiter ſe læſum probauerit, quia tunc etiā poſt 29.annorum ætatem,hoc eſt trāſacto quadriennio,admittendus erit,*Gama decif.76.in addition.num.1.Morl. in empor.iur.tit. 5. in præludio num.35.verſ.Vnde 3.Pereir.vbi proximè d.ver.Infra legitimum tempus,num.9.Caſtill. lib.3.quotid.c. 23.num.49.verſ. Quartò obſeruandum.*

4 Declaratur tamen hæc regula, vt non ſolùm intra prædictam 29. annorum ætatem, hoc eſt infra quadriennium poſt vigeſimumquintum annum impletum reſtitutio à minore peti debeat; verùm etiam & lis ſuper ea mora intra dictum quadriennium finienda ſit, vt ſatis optimè *Iuſtin.* docuit in *d.l.fin.C.de temp.in integr.reſtit.*ibi: *Temporis continuatio obſeruetur ad interponendam conteſtationem, finiendamque litem.* Et cauetur expreſsè in *Clement.1. de in integr. reſtitut.* ſub illis verbis: *Et cauſa reſtitutionis huiuſmodi finiri debet infra quadriennium.* Per quæ iura ita probauit *Hoſtienſis in cap. cum ex literis, de in integr.reſtit. Gloſ.in d.l.fin.C. de temp.in integr.reſtit. Federic.de his quæ in foro verſantur, dict. capit.17. Octau.Victor.*& alij, quos ipſe refert *in praxi lib. 8.cap.13.num 4.Surd.dict.decif.136.num.2. verſ. Eſt etiam,* probat aliquibus adductis *Oſuald.d. cap.10.litera V.*

5 Vnde omnino reijcienda eſt opinio *Pereir. in d.l.ſi curatorem habens,verb.Infra legitimū tempus num. 1.* dictorum iurium correctionem falſo inducentis, qui dum contrariam ſententiam conatur defendere,*in d.l.fin.*loco verbi *finiendā*, ſupponendum eſſe aſſerit, *inchoandā in dict.Clement.1.*ſimiliter legi *inchoari* pro *finiri*:quod quā diuinatorium fuerit, & iuris communis correctorium,nemo eſt qui neſciat: quippè cùm ſenſus clarus harum deciſionum omnimodò ſubuertatur,ac propterea tanquam friuolum,& diuinationis plenum, vt tanti viri pace dicam, non admittendum, imò potiùs totis, vt aiunt, viribus impugnandum cum legum, & canonū correctio, per quam maximè vitari debeat,*c.cū expediat,de elect.lib.6.l.ſi quando in princip.C.de inoffic.teſtam.* vbi *Gloſſa* & Doctores.

Nec me latet in Hiſpania noſtra propter di- 6
ctas ll.Regni,id expreſsè ſtatuētes contrariū ſeruari,vt quadrienniū ſolùm detur ad inchoandā litem ſuper reſtitutione, non verò ad illam finiendam: quæ licèt vlteriùs protrahatur, nihil obſtabit, quia præterquàm quòd peculiaribus Regni noſtri legibus ſtabilitum eſt, vſus tamen, & cōmunis praxis obſeruat, vt & in Gallia vſitatum eſſe teſtatur *Rebuffus in cōmentarijs legum Franciæ,tomo 2.fol.*140. quem refert & ſequitur *Caldas Pereira vbi ſup.*

Declaratur deinde prædicta regula vt locū 7
habeat,etiamſi à minore,maiore iam facto, aduerſus temporis lapſum minorem quadriennio, reſtitutio petatur, cui equidem procul dubio quadriennium integrum poſt perfectam ætatem prolapſi temporis reſtitutione conceditur, quemadmodum & ad cœtera omnia, quæ ab ipſo dum minor eſſet, geſta fuerunt, vt per *Clemen.1. de in integr.reſtit.* tradunt *Bellamera,Panormitan. Baldus, Alexand. Fulgoſius, Octauian.Veſter*, & alij plures relati ab *Sforcia de reſtit.in integr.q.119.art.4.num.39.* & de communi & veriori ſententia teſtatur *Surd. decif.236 n.2.* Quidquid *Sforcia,*& quos ipſe ſequitur,contrarium voluerint aſſerentes, dictam Clementinā ſpecialiter in Eccleſia procedere, nec eius deciſionem protrahendam eſſe,quia cum nulla ſpecialis ratio reddi poſſit, propter quam minori ſit in caſu dictæ Clementinæ quadriennium cōcedendum, & iure ciuili expreſſum non reperiatur contrarium, ſtandum erit etiam eodem iure diſpoſitioni iuris Canonici, vt optimè obſeruauit *Afflict.q.175.num.2.& 3.& Cald.Pereir. vbi proximè num.8.*

Tertiò declaratur in probabiliter ignoranti, 8
aduerſus quem prædictum quadriennium non currit, vt ex pluribus reſoluit *Menochius de recuper.poſſeſſ.remed.15. num. 115. cum ſequentibus Mauritius de in integr.reſtit.c.59. n.13.& 14.Sfor. Oddus eod.tract.q.20. num.37.verſ.In contrarium, Maſcard.de probat.concluſ. 1276. Simoncell.de decretis lib.3.tit.9.num.6.Flamin. Pariſ. de reſignat. lib.3.tit.7.num.82.Cald. Pereir. vbi ſup. à num.3. cum ſequent.& quæſt.foreſ. conſ.11. in fin.& Cardin.Tuſchus lit.R.concluſ.298.numer.9. 16.& 43.* Tantum enim à die ſcientiæ currere incipit, *Sich.ad rubric.C.de in integr.reſtitut.num.3.Tiraquel.de retractu,§.35.gloſ.4.n.44. Menoch.lib.1.de præſump.q.71.& de recup.poſſeſſ.remed. 5.nu. 115.* vbi ex *Socino* docet ſufficere præſumptam ſciētiam: quos refert *Oſualdus vbi ſup.lit.T.*

Quemadmodum nec quadriennii tranſactio 9
obeſſe poteſt minori, quando aduerſarii, vel iu-

dicis

Digitized by Google

dicis facto, ant timore impeditus, vel alia legitima cauſa occupatus reſtitutionem petere diſtulit, optimus *text. in l. intra vtile* 40. & ibi *gloſſ. verb. Intra ætatem*, *& Bartol. ff. de minor. Gloſſa verb. Finiri, in Clemen. vnica, de in integr. reſtitut.* & ex pluribus reſolnit *Caldas Pereir. dict. verbo infra legitimum tempus, n.* 2. *&* 4. *& Oſualdus dict. loco, litera T.*

10 Sed cùm hac de re plures fœliciori calamo latè ſcripſerint, vt *Mauricius, Sforcia, & Pereira*, omnes quidem ita eleganter, & prolixè, vt vix ipſorum ſcriptis aliquid ab aliquo poſſit addi, operę pretium duxi, quæſtioni finem imponere, ne in recenſendis aliorum ſcriptis tempus abſumam. Si tamen prius ſubiiciam hucuſque dicta de tempore intelligi debere, quæ reſtitutio, quæ iam competebat, vtpotè quia in minori ætate adfuit læſio, peti poteſt: nam ſi quintus & vigeſimus annus exceſſerit, ceſſat omnino reſtitutionis ſuffragium, quamuis contrahens lædatur, vt omnes fatentur: & tam de maſculis, quã de fęminis loquẽs, notat *Morla in emporio, tit.* 5. *in præludio* 3. *num.* 9. *Caldas Pereira in dict. l. ſi curatorem. verbo minoribus*, quibus accedit *Auguſtin. Barboſ. in l. minoribus* 5. *numer.* 5. *C. de in integr. reſtitut.*

SVMMARIVM.

Tutor, curator, vel eorum filij, cuius ætatis pupillam ducere prohibebantur. 1.

Poſt vigeſimumquintum annum ætatis filia poteſt abſque conſenſu patris impunè nubere. 2.

Aetas quinque & viginti annorum in fœminis, cauſa diſpenſationis reputatur ad contrahendum matrimonium cum conſanguineis, ibid.

Hodie de iure ciuili nemo poteſt ante vigeſimumnonum annum pupilla, illam uxorem ducere. 2.

De iure Canonico, quid hac in re obſeruetur? 4.

QVAESTIO. II.

Pupilla, ſiue adulta, qua ætate poſſit à tutore, curatore, vel filijs eorum in vxorem duci?

1 PRohibentur turores, curatores ipſorumq; filii, & liberti ex oratione *Marci, & Cõmodi* itemque ex *Senat. Conſult.* pupillas, ſeu adultas vxores ducere, *l. libertum* 64. *l. non ſolùm* 67. §. *ſed videamus, ff. de ritu nuptiarum*, non quidem perpetuò, ſed ante redditas adminiſtrationis rationes, & intra vigeſimumſextum annum ætatis earum, *l. non eſt* 66. *in princip.* ibi: *Non eſt matrimonium, ſi tutor, vel curator pupillam ſuam intra vigeſimumſextum annum non deſponſam à patre, nec teſtamento deſtinatam, ducat vxorem ff. de ritu nuptiar. l. qui pupillã* 7. illis verbis: *Et poteſt adulteriũ accuſari, qui tutor vel curator fuit, & infra vigeſimumſextum annũ duxit vxorem, &c. ff. ad l. Iuliam de adulterijs, l. ſi patris* 6. vbi idem cauetur, *C. de interdicto matrimonio*: ergo poſt eiuſmodi ætatem, & redditas rationes licita erit tutoris, aut curatoris & pupillæ coniunctio, vt meritò docet *Ioann. Gutierrez de tutelis* 2. *p. cap.* 12. *n.* 3.

Sed qua ratione ſolummodò, dum pupilla hanc ætatem excedit, tutoris cum ea matrimonium permittitur? an fortè ne careat coniugio pupilla, cùm tot annorum fœminæ difficulter 2 quibus iungantur, inueniant. Vnde prædicta ætate abſque Patris aſſenſu impunè nubent, *l. vidua* 18. *l. in coniunctione* 20. *C. de nup. Authent. ſed ſi poſt, C. de inoffic. teſtament. l.* 5. *tit.* 7. *part.* 6. iunctis alijs, quæ infrà *anno* 30. notabimus, & vt conſanguineis collocentur, tantæ ætatis prætextu ſolent indulgentiam & diſpenſationem à Romanis Pontificibus obtinere? Fortaſſis & hac etiam de cauſa; ſed aliam indicare videntur *Imperatores in dict. l. ſi patris* 6. ſcilicet, vt pręterierint tempora reſtitutionis in integrum, intra quæ auxilio Prætoris rationes, quæ redditæ eſſent, retractari poſſent. Nam antiquitus poſt minorem ætatem viginti & quinque annorum annus non continuus, ſed vtilis ad petẽdam reſtitutionẽ concedebatur, *l. fin. C. de tempor. in integrum reſtitut.* quo elapſo firmatis iã tempore rationibus, ceſſat vtique impedimentum nuptiarum, nempe ſuſpicio fraudis tutoris, vel curatoris in reddendis rationibus, qua plerumque tutores, vel curatores huiuſmodi nuptias appetunt, ex quo pupilla, etſi tutori non nupſerit, ius impugnandi præſtitas rationes ætate amiſit.

At verò inquit nimis appoſitè *Iacob. Cuiacius in recitatione ad titulum de interdicto matri-* 3 *monio, non longè à principio*, cum hodie ex *dict. l. fin. C. de temporibus in integrum reſtitution.* anno vtili quadriennium continuum ad petendam reſtitutionem *Iuſtinianus* ſubſtituerit, dicendum videtur, ante nonum & vigeſimum annum tutoribus & curatoribus non licere pupillas, ſiue iam adultas in vxores ducere.

Quod etſi iure ciuili attento procedere fateamur, ex ſanctiori canonum ordinatione, cui 4 hac in re ſtare oportet, aliud fore obſeruandũ rectè admonet *Ioann. Gutierrez de tutelis dicto cap.* 12. *num.* 8. ſiquidem cùm eo iure nulla extet prohibitio, qua terreri poſſint tutores vel curatores à pupillarum coniunctione, imò expreſsè caueatur, eos omnes licitè matrimonium inire, qui nominatim non prohibentur, conſectariũ erit aſſerere, tutoris & pupillæ matrimonium iure Canonico non interdictum, ſed permiſſum eſſe, vt in ſpecie docet *Gloſſa in c.* 1. *verbo Quandoquidem* 30. *quæſt.* 3. *Iaſon* alios adducens *in l. filius à patre, ff. de liber. & poſthum. Gregorius Lop. in l.* 6. *tit.* 17. *p.* 7. maximè poſt Concilium Tridentinum, cuius ſeruata forma inter omnes (exceptis illis ab ipſo præſcriptis, quibus nec tutores vel curatores, nec pupillæ annumerantur) verum intercedere coniugium certum exiſtit.

Digitized by Google

ANNVS TRIGESIMVS

SVMMARIVM.

NAturalis ætas quæ ſit? 1.
Adam fuit in ætatem triginta annorum creatus. 2.
Ea ætas propriè naturalis dicitur, quæ capax eſt vſus rationis 3.
Perfecta naturalis ætas quinque & viginti annorum deſignatur à Petro Gregorio 4.

QVAESTIO I.

Naturalis ætatis quis eſſe dicatur?

1 NEc illud hac noſtra tractatione omittendum duximus, quod ſolet ab aliquibus hæſitari, videlicet, quis naturalis ætatis eſſe credatur? Cui dubitationi reſpondent *Theoph. inſt. de libertinis, & Caluin. in Lexicon, verbo Naturalis ætas*, cum naturalis ætatis eſſe, qui minor eſt annis triginta, veluti & qui maior eſt, legitimæ ætatis vocatur: non quod trigeſimo anno natum natura minimè agnoſcat (quoniam omnis ætas naturalis eſt) ſed quòd ſpecialiter lex ætatis, quæ annos triginta excedit, meminerit, ideo dicitur hanc eſſe legitimam.

2 Quibus, & non nihil ſuffragari videtur, quòd Adamus primus homo, in id creatus, vt non ſolùm ſupernaturalibus, ſed & naturalibus omnibus potiretur, non maior trigeſimo anno fuit conditus, vt Iudæorum peritiores tenere docet *D. Hieron. epitaphio Paulæ matris Euſtochij*, & *Petr. Bungus de miſterijs numeror. nu.* 30. *pag. mihi* 485. *in fine*.

3 Sed vt vt ſit, certius eſt, eam ætatem naturalem dici, quæ rationis, & intellectus eſt particeps; fortè quia tunc verè natus dicitur homo, cùm ad vſum rationis accedit, vt ex *l. in ſponſalib.* 14. *ff. de ſponſal.* alibi notauimus. Hinc ergo, cùm antiquitus *in c. per baptiſmum* 2. *de conſecrat. diſt.* 4. ita legeretur: *Nam ſi poſt baptiſmum* loquitur de paruulis, *ad ætatem naturalem peruenerint*, vt patet ex decreto Lugdunenſi anno 1572. Poſteà in Gregoriano Pariſienſi anni 1587. eadem ſententia ſic ſcribitur: *Nam ſi poſt baptiſmum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, &c.* quaſi idem ſit peruenire ad ætatem naturalem, ac ad eam quæ præcepti eſt capax, & vſus rationis dicitur, vt iam ſuo loco ſatis probauimus.

4 Idcirco *Petr. Gregor. ſyntag. iuris lib.* 47. *c.* 9. *n.* 16. perfectam naturalem ætatem viginti & quinque annorum vocat, quia tunc perfectiori intellectu & ratione homines vtuntur, *l.* 1. *ff. de minor.* à qua, vt diximus, ætas naturalis denominatur.

SVMMARIVM.

PRudentiam non ætate, ſed moribus æſtimandam, aliqui docent. 1.
Adoleſcentiam prudentem ætatem multi appellant. 2.
Trigeſimo anno prudentiam aduenire probatur. 3.
Epiſcopus trigeſimo anno creatur. 4.
Quadraginta annorum ætatem prudentiæ eſſe nonnullis magis placet. 5.
Verius eſt prudentiam regulariter trigeſimo anno viris, & paulò citiùs fœminis aduenire. 6.
Prudentia experientia adquiritur. ibid.
Senes in dubio prudentiſſimi cenſentur. 7.
Senes adeò prudentiſſimi præſumuntur, vt niſi quindecim teſtibus contrarium non probetur. ibid.
Senes decrepiti, & iuuenes imprudentes præſumuntur. 8.
Poſt quinquageſimum annum nemo inſanus prudens eſſe poterit. 6.

QVAESTIO II.

Prudentia quando in hominibus incipiat?

ET ſi prudentiam non ætate, ſed moribus 1
eſſe æſtimandam paſſim admoneant Sapientes, ex eiſque *Ioan. Matiencus in Dialog. Relator.* 3. *p. c.* 58. *n.* 25. Vincent. *Turturet. in parallelis ethicis, & iuridicis, diſſertatione* 15. *paulò poſt principium, & Roderic. Acunha in cap. porrò* 6. *n.* 4. 84. *diſtinct.* Tamen certo annorum nume- 2
ro eam communiter hominibus accidere multis placuit, vel ipſa adoleſcentia, vtpote pluribus conatur adſtruere *Turturetus vbi proximè*, cui ſuffragantur tradita à *Tiraquel. de iure primogen. in præfatione n.* 101. dum eſſe aliquos notat, quibus prudentia ante pilos venit *Guilielm. Benedict. in repetit. cap. Raynunt. verſic. Adiecta impuberi, num.* 35. *& ſequent. Ioan. Neuizan. in ſylua nuptiali lib.* 5. *n.* 10. *Alciat. in proœm. lib.* 9. *paradoxar. Ioan. Matiencus vbi proximè n.* 14. vel anno trigeſimò, aut quadrageſimo, vt pleriq; malunt, quorum ſententiæ cùm receptiores ſint, magiſque veritati confines, ſuis rationibus, & munimentis ſeparatim inſtruendæ à nobis erunt, vt quæ ſit potior, ex eorum concurſu faciliùs deprehendatur.

Pro triginta annorum ætate, quam pruden- 3
tem eſſe aliqui proferunt, ſtat *Concilium Tridentinum ſeſſ.* 7. *de reformat. cap.* 1. vbi eam maturam appellat, & meritò, nam vt ait *Turturetus ſuprà*, in eo omnes conueniunt, quòd ætas primò peracta trigenaria matureſcat: at maturæ, vel prudentis eſſe ætatis non differunt.

Deinde, quia vt conſtat *ex principio diſtinctionis* 36. & ex his quæ *ibidem notat Rodericus* 4
Acunha, oportet ordinandum in Epiſcopum eſſe prudentem, aliter quis inhabilis ad Epiſcopatum cenſeretur: ſed trigeſimo anno poteſt Epiſcopus ordinari, vt probatur ex *cap. in cunctis* 7. *de electione, cap. Epiſcopus* 6. 77. *diſtinct.* ex alijſque pluribus ſuo loco referendis: ergo quia hæc eſt prudentiæ ætas. Vnde noſtri, Quem

À treinta no aſeſa, no comprarà debeſa, & ruiſus, *Quien à treinta no tiene ſeſo, y à quarenta no es rico, rapalde del libro*, referunt *Ferdinandus Nuñez*, & *Cæſar Oudin. vbi infrà*.

5 Alteram verò opinionem, quæ in quadrageſimo anno hominum prudentiam collocat, non tam rationes, quàm authoritates confirmant, *Dioniſij Alicarnaſei lib. 2. antiq. Roman.* & *Iacob. Menoch. lib. 2. de arbitrar. centur. 6. n. 13.* Ille enim de Numa Pompilio Romanorum Rege creato ſic ait. *Id conſilium vbi placuit elegerunt Numam Pompil. Pomponij viri apud Sabinos illuſtris filium, fermè quadragenariũ, quæ ætas eſt prudentiſſima &c.*

6 Sed hæc *Dioniſij* authoritas, propoſitæque rationes impellunt primam opinionem vti veriorem eligere, eaque proferre, circa trigeſimũ ætatis annum in maſculis, & paulò citius in fœminis prudentiam incipere, vt non malè ex ipſo *Dionyſio*, cui ſubſcribit *Simancas de republic. lib. 6. cap. 9. num. 795.* comprobari mihi videtur, dum ætatem fermè quadragenariam prudentiſſimam appellat, quaſi ſupponens, antecedẽtem tricenariam prudentem eſſe, cùm prius ſit eſſe quem prudentem, quàm prudentiſsimum. Nam vt inquit *Ariſtotel. lib. 6. Ethicor. cap. 8.* prudentia nõ niſi experientia, quæ actibus acquiritur, comparari poteſt, quam eſſe Conſulti ſententiam *in l. iuſtitia, ff. de iuſtitia & iure*, notat *Vaconius lib. 1. declarationum, declarat. 20. n. 7.* & cõducunt tradita à *Matienc. dict. Dialogo. & cap. 6. nu. 6.* Vnde eum maioris experientiæ ſit oportet, qui prouectioris eſt ætatis, *cap. ſciendum 26. quæſt 4. Tiraquel vbi ſupra nu. 71. cap. vltim. 84. diſtinct.* notat *Matienzus num. 7.* ita & maioris prudentiæ exiſtat operæpretium erit.

7 Hinc conſtat ſenes non ſolùm prudentes, ſed etiam in dubio prudentiſſimos cenſeri, nam quò quiſque ſenior eſt, eò præſumitur prudentior, vt docet *Bald. in cap. 1. in principio de renuntiatione*, & probatur *ex capite porrò 6. 84. diſtinct.* ex verbiſque *Hieronymi ad Nepotianum*, ibi *Senectus ætate ſit doctior, vſu prudentior, proceſſu temporis ſapientiar*: ex quibus fatetur *Tiraquel. in dict. præfa. de iure primogenit num. 98.* maiorem prudentiam præſumi in ſenibus, cui aſſentitur *Matienzus dict. cap. n. 19.* aſſerens, adeò ſenes prudentia, & ſapientia præditos præſumi, vt niſi per quindecim teſtes contrarium probari minimè valeat, argumento ſingularis textus *in l. vnicuique 7. in principio, C. de proxim. ſacror. ſcrinior. lib. 12. Roderic. Acunha in dict. cap. porrò 6. numer. 4. & 5. 84. diſtinct.* & *Turturet. dicta diſertatione 15.*

8 Niſi adeò ſint ſenes attriti, & decrepiti, vt omni ſenſu, & ratione deſtituti repueraſcere videantur. Nam cùm

Nec prudens ſit puer vllus.

vt eſt apud Lucretium, nec adoleſcentibus vtporè inexpertis poſſit adeſſe prudentia aliqua, iuxta *Ariſtotelem lib. 3. Ethicor. cap. 6.* quem ſequitur ex noſtris *Federic. Scotus tomo 1. reſponſ. lib. 1. reſponſ. 33. n. 20.* quibus adſtipulatur *Matiencus dict. cap. num. 7.* vbi inquit iuuenes vix poſſe eſſe prudentes.

At ſi eo tempore, quo ipſa ſenectute homines prudentiores communiter exiſtunt, aliquis ne quidem prudens ſit, nulla in poſterum ætate talis efficietur, quoniam à quinquageſimo anno nemo inſanus, expertus incipere eſſe poterit, vt vel ipſa experientia magiſtra, vulgò apud noſtros in prouerbiũ abijt: *Quien à veinte no es galan, ni à treinta tiene fuerza, ni à quarenta riqueza, ni à cincuenta experiencia, ni ſerà galan, ni fuerte, ni rico, ni prudente*: cuius meminerunt *Ferdinandez Nuñez*, aliàs *el Comendador in ſuis prouerbijs Hiſpanicis litera Q. & ibidem Cæſar Oudin.* 9

SVMMARIVM.

Nunquam dubitatum fuiſſe de viribus electionis S. Pontificis propter defectum ætatis, aliqui affirmant. 1.

Pontificatui ſupremo nullam fuiſſe determinatam ætatem, qui dicant? 2.

Pontificatus beneficium eſt curam maximam habens animarum. 3.

Eligendus in Pontificem, triginta ſaltim annorum eſſe debet. 4. & 8.

Epiſcopus etiam Pontifex ſummus appellatur 5.

Epiſcopus triginta annos habere debet. ibidem.

Valet argumentum de inferioribus Cathedris ad Romanam Cathedram. 6.

Pontifex eſt Romanus Epiſcopus, & ſic appellatione Epiſcoporum continetur. 7.

S. Petrus vti ætate prouectior, S. Ioanni, quamuis dilecto, in Primatu Eccleſiæ præfertur. ibid.

Si minor annis triginta eligatur Pontifex, irrita electio non erit, quia magis de congruentia, quàm de eſſentia dicta ætas requiritur. ibid. & ſeqq.

Nulla exceptio obijci poteſt, quæ à duobus partibus Cardinalium factam electionem infringat. ibid.

Infans Pontifex eſſe nequit, niſi fuerit ab Spiritu Sancto electus. ibid.

QVAESTIO III.

Pontificatui Supremo qualis ætas ſit ſtatuta?

Quamuis de neceſſaria ætate ad Supremum omnium dignitatum apicem hæſitari nõ debere, ea ratione proferant *Campanil. rubric. 7. cap. 6. nu. 50.* noſter *Alphonſus Perez de Lara in compend. vitæ homin. cap. 29. n. 22. in principio*, & *Auguſt. Barboſa tractatu de iure Eccleſ. lib. 1. cap. 1. nu. 83.* quia à ſæculo non eſt auditum, dubitatum fuiſſe de viribus electionis Romani Antiſtitis ob defectum ætatis: attamen cùm id, quod nunquam accidit, facillimè poſſit aliquando euenire, vti & accidiſſe in electione cuiuſdam Benedicti, qui nondum decennis fuit in Pontificem aſſumptus, refert *Henric. Spondanus in epithome annaliũ Baronij anno Chriſti 1033. num. 2.* conuenientiſſimum nobis viſum eſt, ne fortè aliquid intactum relinquamus, hanc etiã Põtificis ætatem in diſquiſitionem vocare: maximè cùm circa ipſius definitionem inter ſe Scribentes nimis diſſidere videantur, ſiquidem 1

Pater

Digitized by Google

2 *Pater Azorius inſtitut.moral.tom.2.lib.6 cap.5.verſic.Decimoquinto quæritur, Maiolus de irregul.lib.1. cap.30.num.13.verſic.Pontificatui, Alphonſus Ojeda de incompatibilitate beneficior.1.part.cap.24.numer.24. & 26.* & *Ioan. Petrus Moneta de commutat.vltim.voluntat. cap.10 num.111.* probabilius arbitrantur Pontificatui Supremo nullam certam ætatem eſſe iure conſtitutam; quapropter reſoluit *Maiolus vbi ſuprà, Ojeda dict.num. 26.*& ex *Iacobat. tractat. de Concilio lib.3. art.1. verſio Et idem de infante, Iul.Lanor. Campanil.* & alijs *Auguſtin. Barboſa dict.cap.n.83.* ſufficere eum, qui ad ſummum hoc faſtigium eligitur, eius ætatis eſſe, qua poſſit vſum rationis habere, ideſt vt alibi explicauimus, ſeptimi anni eſſe completi; quem merito refellens *Moneta prædicto numero* 111. quatuordecim ſaltim annorum eſſe oportere dijudicat, eo nimirùm, quòd huiuſmodi ætatem omnibus beneficijs ſufficientem Tridentina ſynodus *ſeſſ.23. cap.6. de reformatione* decreuit.

3 In quo quidem manifeſtè decipitur prædictus Author: nam Concilium *dict.cap.* beneficiis ſimplicibus, & nullam habentibus curam animarum dictam ætatem præſcripſit, vt prænotatum extat; è quorum numero Pontificalis dignitas non eſt, cùm ſummam obtineat animarum curam, & ſolicitudinem, veluti in comperto eſt.

4 Quocirca verior & ſequenda mihi videtur illorum opinio, qui contendunt primæ, & Apoſtolicæ Sedi præficiendum trigeſimo anno maiorem eſſe debere; cuius opinionis argumenta hæc ſunt.

5 Primò quòd Epiſcopus (qui etiam Pontifex Summus appellatur, *capite in ſingulis 2.77.diſtinctione, capite de his verò, de conſecratione diſtinctione quinta, capite ſi Epiſcopus.18.diſtinctione, capit. ſi officiu.59.diſtinct. cap.ſi quis Epiſcopus.36.q.6.* ex quibus & alijs ita reſoluit *Quintil. Mandoſ. in gloſ.facultatũ, §. ſuperſcriptio.verſ.Seruus ſeruorum Dei) Dominus Don Didacus de Caſtejon & Funſeca*, vir tam literis, quàm Reipublicæ natus, vt vtrumque ſcripta teſtantur, & non diffitetur Supremus Caſtellæ Senatus, cui (ò ſors!) merenter, vt & omnium animis præeſt, *tractat.de Primatu Sanctæ Eccleſiæ Toletanæ contra Bracharenſem*, quem non & abſque ſtopore, & ſine numine inter tot perennes publici muneris ſudores & anxietates mirè conſcripſit, & breui lucem videbit, *1.part.cap.5.§.2.& 5.* triginta annorum eſſe debet, vt ſuprà *hoc eodem anno* probauimus: ergo credendum non eſt Vicarium Chriſti, caput corporis totius Eccleſiæ, Paſtorem ouilis Domini, Præſulem Apoſtolicæ Sedis, & tandem

6 veriorem Pontificem Summum fore minoris ætatis. Præcipuè cùm valeat argumentum ab inferioribus Cathedris ad Romanam Cathedram, vt ex *Butrio & Iacobatio* tradunt *Ojeda, & Perez de Lara* vterque *vbi proximè.*

7 Secundò accedit, quod Papa Epiſcopus Romæ cognominatur, vti apparet ex *capit.Oſius.7. 6.quæſt.4.c.licet.6.de electiõ.& dict.cap.ſi quis.36.* & ex epigraphe textus *in cap. ſtatuimus diſtinct.* 4. obſeruat *Roderic. Acunha ibidem numer.2.* Et ante eum retulit *Ojeda dicto numero* 24. Nec mirum; cùm vniuerſalis ſit Epiſcopus omnium Eccleſiarum, teſte *Perez de Lara, & Acunha in dictis locis*, ideoque aliquando Epiſcoporum appellatione comprehenditur, ex ſententia vtriuſque. Igitur neceſſariò ætatẽ Epiſcopis requiſitam agere debebit, alioqui in ſponſum Eccleſiæ eligi non poterit.

Quibus argumentis hanc ſententiam defendit *Selua de benefic.3.part.quæſt.5.num. 24.in fine, Ojeda vbi ſuprà num.24 Moneta dict. cap.10.num.* 111. qui probabilem dicit, *Alphonſus de Lara loco iam relato num. 22.Roderic. Acunha in dict.cap. Epiſcopus 6.num.17.77.diſtinct.* qui pro ſe *Henriquez & Campanil.* allegat, & decens eſſe concludit, vt nullus minor annis triginta eligatur in Summum Sacerdotem: quod ſaltem de congruentia admittendum tenet *Barboſa dicto numero* 83. Sed ita accipiendum ſubiungo, dummodò alius ætate prouectior non exiſtat, qui ad tantum munus æquè dignè conſcendere valeat, nam ſi ſenior adſit, is potiùs eligi debet exemplo Petri, qui hac ratione fuit dilecto Ioãni prælatus, vt *Diuus Hieronymus* contra *Iouinianum* profert his verbis: *Quæritur cur non Ioãnes electus eſt, virgo ſcilicet, vt eſſet caput Eccleſiæ? Reſpondetur, ætati delatum eſt, quia Petrus ſenior erat: ne adhuc adoleſcens & puer progreſſæ ætatis hominibus præferretur.* 8

Licèt benè verum ſit, quòd ſi ante huiuſmodi ætatem aliquis eligatur, electio viribus non carebit, ſed ſubſiſtet, vt concludit optimè *Barboſa dict.cap.1.num.83* ea vtique ratione, quia nulla exceptio electo ad primam ſedem obijci poteſt, quæ legitimè à duabus partibus eligentium factam electionem irritet, *dict. cap. licet.6. de electione*, cuius authoritate ita probant *Speculator in capit.vbi, in 7. ſpeciali de electione lib.6. Ojeda dict.cap.24. num. 25.* niſi fortè ita teneræ ætatis ſit electus, vt infantiam non exceſſerit, nam tunc veluti nullius ordinis capax exiſtit, ita nec Pontificatus conſecrationem ſuſcipere poterit: ideoque propoſita infantilis ætatis exceptione deijcietur, dummodò talis electio ab Spiritu Sancto non ſit peracta, vt poſt *Syluestrum verbo excommunicat.9.quæſt.2. verſic.7.* expreſsè affirmat *Maiolus dict.lib.2.cap.4. num.4.*& poſt eum *Ojeda loco relato num.26.* 9

SVMMARIVM.

NVlla fuit olim ad Cardinalatum ætas præſcripta. 1.

Cardinalatui nulla eſt dignitas maior in Eccleſia, exceptu Pontificia. 2.

Cardinalis Diaconus poſt vigeſimumſecundum ætatis annum creari poteſt. 3.

S.P. diſpenſare poteſt cùm minore, vt ad Cardinalatum aſcendat. 4.

QVAESTIO IV.

An iura certam aliquam ætatem in Cardinalibus poſtulent?

1 CONſuetudinem ipſam olim docuiſſe nul-
lam certam ætatem Cardinalatui fuiſſe
requiſitam, ſed illam ſolummodò deſideratam,
quæ ad annexum ordinem ſiue Presbyteratus,
Diaconatus vel Subdiaconatus iura depoſcunt;
admonent *Simon Maiolus de irregularitate lib.* 1.
cap.30.num.13.verſic. Ad Cardinalatum, & Ioan.
Nicol.in Enchirid. Sacerdotum tit. 3. de pluralitate
beneficior. num. 34. Verùm cùm Baſilienſis Con-
cilii Patribus indecens videretur minorem
2 ætatem Cardinalatui, quàm Epiſcopatui ſuffi-
cere: cum tamen poſt Pontificiam nulla ſit di-
gnitas in Eccleſia, quæ Cardinalatu maior, vel
ipſi ęqualis ſit, vt ex vniformi Scribentiũ ſentẽ-
tia tradit *Anaſtaſ.Germon.tractat. de indultis Car-*
dinal.§. Epiſcopus num. 7. & nouiſſimè contra
Mauric. de Aleedo, Antonin. Diana reſolut. moral.
part.5.tractat. 2. reſolut. 1. eiuſdem Concilii *ſeſ-*
ſione 23. decreuerunt eandem completam trigin-
ta annorum ætatem ad Cardinalatum, etiam
Subdiaconalem fore neceſſariam, quæ ad Epi-
ſcopatum præſcribitur. Quibus poſtmodum ac-
ceſſit Concilium Tridentinum *ſeſſione 24. de re-*
formatione cap. 1.verſic. Ea verò omnia, quod ita
interpretantur *Azorius 2.tom. lib.6.cap.3.verſic.*
Decimoquarto quæritur, Maiolus vbi ſuprà. Ojeda
de incompatibilit.benefic.1.part.c.24.nu.27. Garſia
de beneficijs part.7.cap.4.num.78. qui & *num.79.*
optimè ſubiungit, hodie ex conſtitutione *Sixti*
3 *V.* quæ incipit, *Po quam verus*, Cardinalem
Diaconum eſſe poſſe, qui in vigeſimo ſuæ æta-
tis anno fuerit inſtitutus: quod etiã obteſtatur
Paleotus de Sacri Conſiſtorij conſultatione 6. p.4.
quæſt.1. verſic. Quod ad ætatem Ioan. Petrus Mo-
neta de commutat. vltim.voluntat.cap.10. nu.112.
Squsiant.de priuileg.clerical cap.4.num.77.Campa-
nil.rubric.7.cap.6.nu.47.Maſobr. in praxi habead.
concurſum requiſit.10.dubio 11.nu.15.& ſequenti-
bus, Nouarius in ſingul.canon. concluſ 19. & noſter
Perez de Lara in compend. vita bom.cap.29.n.18.
Barboſ.lib.1.iuris Eccleſ.cap.3.num.33. & nouiſ-
ſimè *Diana vbi ſuprà reſolut.* 19.

4 Dictiſque non repugnat quod nouiſſimè
ſcripſit *Rodericus Acunha in cap. Epiſcopus 6. nu-*
mer. 17. 77. diſtinct. nempe noſtris temporibus
ex receptiſſima conſuetudine, quacumque mi-
nori ætate Cardinales creari, quia id non tan-
tum conſuetudine, quàm Pontificis diſpenſa-
tione fit, qua interueniente dubitari non poteſt,
cuiuſcumque ætatis, dummodò ratione pollen-
tes, nominari poſſe, veluti poſt *Maiolũ vbi pro-*
ximè innuit etiam *Moneta dicto loco Auguſt. Bar-*
boſa vbi ſuprà num.34.& docet expreſsè *Antonin.*
Diana dicto loco in fine, vbi ex *Moſconio de maie-*
ſtate milit. Eccleſiæ libr. 1.part.1.capit.6. obſeruat
Gregorium XI. minorem decem annis fuiſſe ad
Cardinalatum aſſumptum.

SVMMARIVM.

NEmo ante trigeſimum ætatis annum perfectum Epiſcopus creari poteſt. 1.

Ætas ad Epiſcopatum requiſita, extremè completa eſſe debet. 2.

Triginta annorum ætas, matura dicitur. 3.

Iuuentuti quale tempus fuerit præſcriptum? 4.

Circa Epiſcopi ætatem aſſignandam, magis iuri Canonico quàm ciuili erit deferendum. 5.

Epiſcopus ante legitimam ætatem conſecratus non ſuſpenditur, & quare. 6.

Puer nondum quinquennis Archiepiſcopus Rhemenſis fuit creatus, ibid.

Adminiſtrator datur puero Archiepiſcopo, vel Patriarchæ creato. ibid.

In coadiutore eadem ætas, quæ in Epiſcopo deſideratur. 7.

QVAESTIO V.

Quotum ætatis annum in Epiſcopo Canones poſtulent?

QVampluribus Conciliorum decretis, & 1
ſummorum Pontificum definitionibus
extat conſtitutum ad dignitatem Epiſcopalem
neminem promoueri poſſe, quantumuis ſcien-
tiis excultum, & moribus ornatum, niſi in con-
finio poſitum adoleſcentiæ trigeſimum ſaltim
annum expleuerit, *cap. qui in aliquo. 5. 51.diſtin.*
cap.Epiſcopus.6. 77.diſtinct. cap. cùm in cunctis.7.
de electione Concil. Lateranenſe ſub *Leone X. ſeſ-*
ſion.9.de reformat. Concil. Trident. ſeſſ.7. de refor-
mat. cap.1. vbi hanc ætatem maturam appellat,
ex quibus ita docent *Sylueſter in ſumma verbo*
ætas num.2.verſic.Quatum, Hoſtienſ. in ſumma ti-
tulo de election.§.quis eligendus, in princip. Bucard.
lib.2. decretor.c.... Vibaldus in candelabr. aureo. 1.
part.de ſacrament.ordinis num.30. verſic. Ætas au-
tem, Anton.Cucchus inſtitution. maiorum lib.4 tit.1.
*de electione num.*138. qui eodem *lib.tit.2.num.11.*
triginta annis minores ad Epiſcopatum poſtu-
lari poſſe aſſerit, *P. Gabriel Vazquez de benefic.*
cap.3.§.2.dubio 2.num.16.Azor inſtitut.moral par-
te 2.lib.6.cap.5.in princ.Ioan.Nicol. in Inchir.Sa-
cerdot.tit.3.de pluralitate benefic.num.3. Vgolin.de
offic.& poteſt Epiſcop.1.part.cap.1.§.1.n.6.Quin-
tanadueñas Eccleſ.lib.1.cap.11.Maiolus de irregu-
laritat.lib.2.cap.30.num.8. verſic. Poſteà, & n.13.
in fine prioris ve ſ. Petrus Gregorius ſuper Decre-
tal.titulo de election.cap.11.num.3. vbi in Gallia
ſufficere affirmat ſi nominatus Epiſcopus à Re-
ge 27. annorum ſit, *Rebuſſus de pacificis poſſeſſion.*
num.184.pagina mihi 239 Vigelius in method.iuris
Pontific.lib.3. cap.10. regul. 18. Piaſ e'us in praxi
Epiſcopal.1.part.cap.1.num.23.ad fin.cap.9.& 11
Nicol. Garſ. de benefic. part. 7. cap. 4. num. 76.
Cardoſ.in praxi verbo hæreſis num.49.Moneta de
conſeruatoribus cap. 5. num. 155. & de commutat.
vltimar.voluntat.cap.10.nu. 113. Filiucius de ſta-
tu Clericorum tractat.41.cap.5. num.32. Auguſtin.
Barboſa tractat.de iure Eccleſ. lib.1.cap.1.num.83,

Petr.

Petr. Bungus de myſter. numer. num. 30. pagina 477. *Viuius in praxi iuris patronatus lib. 1. cap. 1. n.* 188. *Vincent. Turturetus in parallelis ethicis & iuridicis diſertat.* 15. vbi eã iuridicè tractat *folio mihi* 155. *Alcedus de præcellentia Epiſcopi part. 1. cap. 3. n.* 22. nnuiſſimè pluribus congeſtis id docent *Rodericus Acunha in dict. cap. Epiſcopus numer.* 17. *& in cap. nullus Epiſcopus* 1. *numer.* 6. 60. *diſtinct. Antonin. Diana reſolut. moral.* 5. *p. tractat.* 2. *reſolut.*

2 19. *in princip.* Qui omnes æquali conſenſione inſuper affirmant hanc triginta annorum ætatem ad Epiſcnpatum præſcriptam, completã eſſe debere, maximè hodie ex Bulla Gregorij XIV. publicata die 15. Maij 1591. vt poſt alios optimè obſeruat *Antonin. Diana vbi proximè*.

3 Quam vtique ideò eiuſmodi annorum iura depoſcunt, quia vt inquit *Concilium Tridentinũ vbi ſuprà*, hæc matura ętas hominis eſt, ante cuius implementum ob iunenilis intemperantiæ exuberantiam nemo commodè ad Eccleſiarum regimen aſſumi poteſt, & poſt cuius lapsũ vix eſt, qui Epiſcopalibus curis, atque ærumnis ſufficiens inueniatur, cùm ſenectus homines ad Epiſcopatnm inhabiles reddat, *cap. Archidiaconum Florentinum*, iuncta *Gloſſa ibidem* 85. *diſtinctione*, tradit *Franciſcus Viuius lib. 2. deciſionum deciſ.* 243. *num.* 21. Vnde cùm Apoſtolicis conſtitutionibus, vt teſtis eſt *Clemens Romanus libro* 2. *earum cap.* 1. caueretur, non minorẽ natu quinquaginta annorum oportere eum eſſe, qui Paſtor, & Epiſcopus conſtituendus erat, hoc, ni decipior, ea ratione *Agathenſis* primùm, & mox *Lateranenſis Concilij Patres* immutarunt, quia quinquagenarij nihil à ſenectute illa diſtãt, qua nemo ad Epiſcopatum congruit vt promoueatur.

4 Neque dictis obeſt *Nicolai Papæ* reſcriptum in *cap. quorundam* 1. 34. *diſtinct.* ex cuius ſerie colligitur iuuenem, ac per conſequens trigeſimo anno minorem, Epiſcopali munere fungi poſſe, cùm de *Lanfredo Epiſcopo* ibi legatur iuuenem fuiſſe. Quia reſponderur non rectè inferri ex eo, quòd ibi Epiſcopus dicitur, illum trigeſimo anno maiorem non fuiſſe, cùm iuuenis appelletur nedum qui trigeſimum annum egit, verùm & qui ſupra quinquageſimum etiã quintum expleuit: ſiquidem hoc temporis ſpatio à vigeſimoquinto anno iuuentus concluditur, vti ſuo proprio loco ſupra *anno* 25. ex *Cuiacio* tradidimus.

5 Prætereà non magis obſtat *authentic. de ſanctiſ. Epiſcop. cap.* 1. *collat.* 9. quæ Epiſcopis initiandis annum trigeſimumquintum, & quidem expletum præfixit: ſiquidem in re hac grauiſſima Eccleſiaſticis potiùs ſanctionibus, quàm ſæcularibus ſtandũ eſt, vt in propoſito expreſsè reſoluit *P. Azorius dict. capit.* 5. *in fine principij, & Vincentius Turturetus dict. diſertat.* 15.

6 Quocirca irrefragabile exiſtit, Epiſcopum nullum conſecrari poſſe, niſi triceſimo ætatis ſuæ anno elapſo, vnde quaſi monſtruoſum refert *Cæſar Baron. tom.* 10. *annal. anno Chriſti* 925. *num.* 8. puerum nondum quinquennem Archiepiſcopum Rhemenſem fuiſſe creatum. Hæc illius ſunt verba: *Illud planè tunc primum contigit in Eccleſia Dei, videri monſtrum, nunquam hactenus in orbe Chriſtiano viſum, nec auditum, imò nec puto mente conceptum, cùm videlicet puer nondum quinquennis, nondum alicuius inferioris ordinis capax, vix ferulæ prima addiſcens elementa, Rhemenſis eligitur Archiepiſcopus, cuius rei fideliſſimum teſtem adducit Frodoardum lib.* 4. *cap.* 19. confirmat *Henric. Spondanus in eiuſdem Baronij epitome ad annum Chriſti* 1033. *num.* 2. ſubdens illi fuiſſe ad functiones Epiſcopales obeundas coadiutorem Epiſcopum datum, cuius ſimile ſuprà tradiderat anno Chriſti 933. his verbis: *Quo tempore res accidit, quæ nunquam in ea Eccleſia fuerat audita, vt poſt Stephanum non alius, niſi temporaneus ſubſtitueretur Antiſtes, nempè Triphon monachus, qui ſedit vſque dum Theophylactus filius Romani Imperatoris adoleſcens tunc ſexdecim annorum legitimæ eſſet ætatis, vt poſſet fieri Patriarcha. Quem tamen hoc anno reverà creatum fuiſſe Patriarcham, ex Curopalate conſtat, dum numerat annos ſedis eius viginti tres, ſed loco ipſius Triphonem conſtitutum eſſe adminiſtratorem eius Eccleſiæ.* Quamuis ſi triceſimo anno minimè expleto Epiſcopus initiaretur, non ideò in ſuſpenſionem *extrauagantis Pij II.* quæ incipit *cum ex ſacrorum*, incideret; quia vt docet *Sairus de cenſuris diſputat.* 3. *ſect.* 1. *num.* 29. quem ſequitur *Rodericus Acunha in dict. cap. Epiſcopus num.* 18. ex ipſius verbis & circunſtantijs ſatis colligitur ibi ſermonem non eſſe de Epiſcopis, ſed tantum de promotis ante legitimum tempus ad reliquos ordines ſacros.

Et procedit hæc noſtra reſolutio non tantũ 7
in ipſis Epiſcopis, verùm etiam in coadiutoribus eorum, ſiquidem ex ſententia *Selua de benefic.* 2. *part. quæſt.* 4. *num.* 9. *Caputaquenſ. deciſ.* 127. *part.* 1. *Rota deciſion.* 347. *num.* 3. *& per totam part.* 3. *diuerſor.* & aliorum, quos refert & ſequitur *Hieron. Gonzalez in regul.* 8. *Cancellar. gloſ.* 5. §. 9. *num.* 6 in coadiutore eadem ætas & idoneitas ac in titulari deſideratur: quo circa inquit, ſi Epiſcopo aſſignatur coadiutor, triginta annorum eſſe debebit.

SVMMARIVM.

Licèt viuente reſignatario coadiutor non ſit Beneficiatus, attamen eaſdem qualitates ac proprietarius habere debet. 1.

Eadem ætas in coadiutore, quæ in Beneficiario requiritur. 2.

Ad beneficij optionem quæ ætas deſideretur? ibid.

Vbi coadiutor non quoad ſpiritualia, ſed quoad temporalia datur, ſufficit ſi quinque & viginti annorum fuerit. 3.

Siue ſit coadiutoria cum exercitio, ſiue cum iure tantùm ſuccedendi, ſemper eiuſdem ætatis cum beneficiario eſſe debet. 4.

Ætas coadiutoris tempore gratiæ adeſſe debet. 5.

Vbi certus ordo requiritur in coadiutore, ſufficiet ſi tempore gratiæ aptitudo adſit ad illum ſuſcipiendum. ibid.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO. VI.

Coadiutor Epiſcopo, Canonico, Rectori Parochialis, aut alteri Beneficiario deputatus, cuius ſit ætatis oportet?

1 ETſi Coadiutor interim dum coadiutus viuit, non ſit, nec reputetur beneficiatius, vt fatentur congeſti à *Barboſa de iure Eccleſiaſtico lib.3. cap.10. n.49.* & rurſùs *collectanea in Concilium ſeſſ. 25. de reformat.cap.7.num.7.* qualitates nihilominus omnes habere debet requiſitas ad obtinendam præbendam, exemplo reſignatarii. Sic docent *Flamin. Pariſ. de reſignat.benefic. lib.4. quaſt.9. numer.19. Nicol. Garſia de benefic. part.7. cap.4.in fin. Hieron.Gonzalez in regula 8. Cancellariæ gloſ.5. §.9. num.6.& 90. Moneta de optione canonica c.4.n.151.& 155. Ludouic.à Sarabia tractat. de iuriſdict. adiunctorum qu. 29. nu.7. Campanil. in diuerſorio iuris Canonici rubr.7. c.6. num.103.* quibus adhæret *Auguſtin.Barboſa locis vbi ſuprà*.

2 Hinc eſt coadiutorem huiuſmodi eiuſdem ætatis eſſe oportere, quæ in beneficiatio præciſè deſideratur. Ita *Gonzalez, Garſia,* & omnes *ſupra relati* cum *Squilante,* qui id nouiſſimè docet *de priuilegijs Clericorum cap. 4. n. 79.* vnde inquit *Gonzalez dict.n.9.* quod ſi datur coadiutor Rectori Parochialis, requiritur in eo ætas quinque & viginti annorum, quia hæc in ipſo Rectore eſt neceſſaria, *cap.nemo deinceps,de electione lib. 6.* & ſi datur Epiſcopo, trigeſimum annum exceſſiſſe debet, iuxta *Ioann.Andr.in cap. final.num.5.de Clerico ægrotant.& Abbat.ibid.n.1. verſic. Tertiò quæritur,* tradit latè *Selua de benefic.2.part.q.4.n.4. Caputaquenſ.deciſ.127. parte 1. Rota deciſ.347.n.3.per totam part.3.diuerſorum:* & ſuadetur argumēto eorum, quæ de optione loquens, tradit *Moneta dict.tract.cap.5. qu.2. n.26.* ſcilicet optantem illius ætatis eſſe debere, quæ ad beneficium optandum requiritur: itaque accipiendum notat *num.28.* quod inquit *Albéric. conſil.347.n.1.& 4.* nempe poſſe eum qui habet præbendam Diaconalem, optare Sacerdotalem.

3 Quod intelligendum erit ſecundū *Abbatem*, & *Seluam prӕcitatis locis*, ſi quoad ſpiritualia etiam coadiutor Epiſcopo duputetur: nam ſi tantùm quoad temporalia Epiſcopatus deſignaretur, tunc ſufficeret, ſi vigeſimumquintum annū egiſſet, cùm hæc ætas ſit perfecta ad temporalem adminiſtrationem, eaque poſſit eſſe tutor & procurator, *l.fin.ff de legitima tutela, cap. qui generaliter, de procuratoribus lib.6.* iunctis his quæ ſupra *anno* 25. de vtroque loquentes tradidimus.

4 Nititurque ſupra dicta ſententia eiuſmodi ratione, quia ſiue detur coadiutoria cum exercitio, & iure miniſtrandi, celebrandique diuina officia loco alterius, ſiue abſque adminiſtratione, cùm iure tantùm futuræ ſucceſſionis in beneficio, vt plerumque fit, maximè in Toletanæ noſtræ Eccleſiæ Canonicatibus: vtroque caſu oportet coadiutorem eius ætatis eſſe, quæ ad tale beneficium deſideratur, vt vel adminiſtrādi legitimam perſonam habeat, ſi coadiutoria hoc permittat: vel ſuccedendi in beneficio, quādocumque illud vacare contigerit, ſi ita ſit expreſsè conceſſum.

Vnde infertur prædictam ætatem in coadiutore tempore gratiæ adeſſe debere, aliter enim 5
nullius erit momenti, vti incapaci & inhabili facta: ſic docet *Hieronym. Gonzalez dict. gloſ.5. §.9.num.90.* vbi aſſerit ſufficere, quòd coadiutor tēpore gratiæ ſit in ætate legitima, vt promoueri valeat ad ordinem requiſitum pro tali beneficio, pro quo fuit conceſſa coadiutoria, quamuis tunc ordinatus non ſit, ex *Rota deciſion.347.num.3.part.3. diuerſor. & argument. cap. licèt canon.& cap.commiſſa, de electione lib.6.* etiāſi ſtatuto Eccleſiæ caueatur, quòd actu ſit ſacerdos, vt obſtruat *Caputaquenſ. dict. deciſion. 127. num.2.& Rota deciſ.1.per totam, de præbendis,* quibus ſubſcribit *Gonzalez dicto loco*.

SVMMARIVM.

OLim ætat Inquiſitorum quadraginta annorum eſſe debebat. 1.

Si ante requiſitam ætatem quis in Inquiſitorem aſſumatur, electio erit nulla. 2.

Nouiori iure triginta annorum ætas ſufficit ad Inquiſitoris officium. 3.

Qui ad trigeſimum annum ſcientiam & prudentiam non fuit adeptus, vix erit ſi poſteà doctus & prudens ſit. 4.

Inquiſitores poſſunt ab Eminentiſſimis Cardinalibus huic muneri præpoſitis, qualibet minori ætate deligi. 5.

Commiſſarius S. Inquiſitionis triginta annorum eſſe debet. 6.

QVÆSTIO VII.

De ætate Inquiſitoris, & Commiſſarij Sanctæ Inquiſitionis.

S. Pater Clemens V. in Concilio Viennenſi 1
nolens ſplendorem ſolitum negotijs Fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis quaſi tenebroſi fumi caligine obſcurari, illo Sancto Concilio approbante ſtatuit, vt nullis ex tunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerint, tale Inquiſitoris officium committatur, veluti ex *Clementina uolentes, 2. de hæreticis* euidentiſſimè patet, & docent *Syluester in ſumma verbo hæreſis. 2. n.1. Simanc.de Catholic. inſtitut.tit.34. nu. 5. Cunradus Brunus tractat. de hæreticis lib.4. cap.1. Rebuffus de pacific. poſſeſſionib. n. 184. fol. mihi 239. Menoch.de arbitrarijs centuria 6. lib. 2. caſu 540. n.8. Ioannes Rojas in ſingular. fidei.106.* 2
n.7. Antonius Cardoſus in praxi iudicum, & aduocator. verb.hæreſis n.49. D.Garſias Maſtrillus de magiſtratibus lib.2.cap.5. n. 48. & ſi minori ætate ad hoc officium quis eligatur, electionem eſſe nullam ſubiungunt poſt *Gloſſam in dict. Clement. verb. committi, Aucharanus ibid.nu.2.&*

Zana-

Zauarella n.3. Moſcouius, de maieſtate milit. Eccleſiaſt. lib.1. p.1. cap. 11. Homobonus de Bonis, tractat. de ſtatibus p.1. cap.8.

3 Quod etſi iure communi attento parum difficultatis obtineat, attamen ex Pontificio reſcripto prædictum tempus coarctatum, & coanguſtatum extat, ita vt iam hodie annum triceſimum attigiſſe ſufficiat, vt cauſis Fidei præponi quis, & ipſarum cognitionem ſuſcipere valeat, quod ex *Simane. ſententia dicto loco* tolerabile eſt. Tum quia ad hoc ſpeciale Sedis Apoſtolicæ reſcriptum eſſe teſtatur, licèt de eo non conſtet: tum etiam propter vitæ
4 breuitatem. Nam ſi intra illius ætatis ſpatium, & ſcientia, & prudentia non contingit, vix eſt vt poſteà vel veniat, vel acquiratur, vt meritò poſt *Iacob. Sept. vbi ſupra n.12. tradit Rojas loco nuper relato*, & confirmant de noſtris Hiſpaniæ Inquiſitoribus loquentes *Zanardus in directorio Theolog. p.1. cap 6 q.12.* & nouiſſimè *Antonin. Diana reſolution. moral. 4.p. tractat.8. reſolut. 54.* vbi cum eodem. *Zanardo & Sanctarello tractat.*
5 *de hæreſ. cap.40. dubio 1.n.5.* hoc eſſe limitandum affirmat in Inquiſitoribus ab Eminentiſſimis Cardinalibus S. Romanæ Inquiſitionis creatis, quorum nominatio qualibet minori ætate facta tenet, quia eliguntur de ſcientia S. Pontificis, à quo ſi in quacumque ætate eligantur, valet eorum electio, etiam ignorante Pontifice ætatem, vt teſtatur *Farinac. de hæreſ. q.186.n.51.*

6 Quam vtique triginta annorum ætatem, quam regulariter ad Inquiſitores eſſe neceſſariam prædiximus, etiam pro Commiſſarijs eiuſdem Sanctæ Inquiſitionis requiri meritò notant *P. Molina t.5. tract.5. diſput.28. n.23. Azorius in to.1. lib.8. cap.18. q.4. Pegna in directorio Inquiſitor. p.3. commentar.61.* & ipſis relatis *Antonin. Diana vbi ſuprà*, licèt aliud voluerint *Gloſſ. & Ioann. Andr. in dict. Clement. 2. de hæretic.* Nam cùm eiuſmodi commiſſarij in cauſis ſibi deputatis Inquiſitorum officio fungãtur, eiuſdem ætatis ſint oportet.

SVMMARIVM.

Concionatores triginta nnnorum eſſe debent. 1.

Chriſtus non antea prædicare, & ſigna facere cœpit, quàm triginta annorum eſſet. 2.

Cap. oportet. 12.8. q.1. illuſtratur 3.

Præcipuum munus Epiſcoporum in prædicatione conſiſtit. 4.

Epiſcopus non niſi triginta annorum creari poteſt, ibid.

Cap. nducimus 19.16. q.1. enucleatur. 5.

Diaconum teneri prædicare Euangelium quomodò accipiatur? 6.

Prædicandi munus non eſt actus alicuius ordinis. 7.

Religioſis Societatis Ieſu indultum fuit, vt poſſint prædicare, quamuis ſacris initiati non ſint. 8.

Chriſtus quare cùm puer eſſet, inter Doctores non docens, ſed interrogans fuit inuentus. ibid.

QVÆSTIO VIII.

Prædicatoris officio, & munere quis dignè fungi valeat?

NOn niſi triginta annis natum Prædicatoris officio, & docendi munere rectè vti poſſe, egregia admonent teſtimonia, quorum aliud agrns meminit *Petr. Bungus de myſterijs numerorum n.30. paulò poſt principium*, his verbis: *Ezechiel anno trigeſimo videns viſiones Domini iuxta fluuium Chobar prophetiæ dona promeruit, vt ipſe. 1. c. teſtatur. Quem locum exponens Gregorius Pontifex: Vt oſtendatur, inquit, cuius authoritatis ſit Ezechiel, in prædicatione ætatis ſolida fuiſſe deſcribitur. Hoc quippe regulare eſt omnibus Prophetis. Nec contra hæc quiſpiam mouere debet, quòd Ieremias & Daniel prophetiæ ſpiritum adhuc pueri perceperint, quia miracula in exemplum operationis trahenda neqnaquã ſunt. Omnipotens enim Deus & linguas infantium facit diſertas, & ex ore infantium & lactentium perficit laudem: aliud ſiquidem eſt, quod nos doctrinæ diſcimus vſu: aliud quod de miraculo ſcimus. Porrò quis vnquam in hunc mundum ſanctior prodijt Ioanne Baptiſta? Neque hic tamen delegatam ſibi à Deo prouinciã obire ſuſtinuit, niſi eoſdem cum Chriſto ſuo impleſſet ætatis annos: tunc enim in deſerto incæpit prædicare baptiſmum pœnitentiæ, & Domini præparare vias, vt annorum maturitas, & virile decus, barba, officio authoritatem conciliaret. Chriſtus enim Deus* 2
& homo, in quo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi; & qui ab initio quo hominem induit, magno omnium hominum ſtupore ſumma quæque miracula edere potuiſſet: deſtitit tamen donec trigeſimus appeteret annus, & tunc incæpit ſigna facere, & docere. Nec priùs inclaruit, atque in hominum lucem prodijt, quàm hunc ætatis annum attigiſſet, legitimum ſcilicet, & maturum tempus oſtendens ætatis, qui omne tempus, atque omnem ætatem, vel ad ſacerdotium, vel ad docendum putant opportunum, &c.

Inde luce donatur textus in *cap. oportet. 12.8. quæſt.1.* dum concionatorem debere eſſe inquit optimè doctum, irreprehenſibilem, pauidum, & maturum, ideſt, ſaltim triginta annorum, vt iuxta proximè dicta licet interpretari. Quoniam ante hoc tempus vix maturitas contingere ſolet, quæ in oratoribus Euangelis meritò prærequiritur. 3

Vnde cũ Epiſcopi propriũ & pręcipuũ munus ſit prædicare, iuxta illud *Apoſtoli ad Titũ* Epiſcopum: *Prædica verbum, inſta opportunè, importunè argue, obſecra, increpa*: & poſt pauca, *Opus*, inquit, *fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. cap. Epiſcopus el. 3. 88. diſtinct.* docet Concil. Trid. *ſeſſ.5. de reformat. cap.2. in principio*, vbi etiam obſeruat *Barboſa de iure Eccleſiaſt. lib. 1. cap.13. n.1. & 20.* non niſi triceſimo anno maioribus Epiſcopalis dignitas conceditur, vt proximè *hoc eodem anno* oſtendimus, & probat textus *in cap. qui in aliqua 5. 51. diſtinct. cap. Epiſcopus 6. 77. diſtinct. cap. cum in cunctis 7. de electione,* 4

ctione, Concil. Trident. de reformat. ſeſſ. 7. cap. 1. vbi hanc ætatem, vtpotè prædicationi congruentem maturam appellat.

5 Nec aliud probatur ex *cap. adijcimus. 19. 16. quæſt. 1.* quo præcipitur, *Vt præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare*, quoniam non de quibuſcumque ſacerdotibus ſubaudiri debet, ſed de illis dumtaxat, quibus matura triginta annorum ætas acceſſit, vt ſic in omnibus illius veſtigiis inhæreant, qui fuit ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ideoque & verus prædicator, *cap. cum ex iniuncto, 12. in principio, de hæretic.* ex quo ita aduertit *Fuſchus de viſitat. lib. 1. cap. 18. num. 3.*

6 Minuſq; dictis obſtrigilatur *text. in cap. perlectis 1. verſicul. Ad Diaconum, 25. diſtinct. cap. in ſancta, 2. 92. diſtinct.* vbi cauetur Diaconum, ac per conſequens in diaconali ætate conſtitutũ, ex officio teneri ſacrum Euangelium prædicare, quia vt rectè interpretatur *Nauar. conſil. 7. num. 3. de officio delegat.* poſt *Gloſſam in dict. cap. adijcimus, verbo Sacerdotes, Durand. in rational. diuinor. lib. 2. cap. 9. num. 10. & Auguſtin. Barboſa de iure Eccleſ. lib. 1. cap. 26. num. 27.* hæc intelligenda ſunt non de prædicatione, hoc eſt de explicatione Euangelij, cuius eſt noſter ſermo, ſed de eius lectione à Diacono decantanda, quæ & prædicatio dicitur.

7 Etſi noſtris temporibus Diacono aliàs idoneo, quamuis non maturæ ætatis, vtrumque, ſcilicet legere & prædicare ab Epiſcopis, vel eorum Vicarijs generalibus ſoleat præuio examine concedi, & plerumque, quod maximè eſt dolendum, etiam pueris in minoribus tantùm conſtituris, non ſine magno dedecore & ludibrio Apoſtolicæ huiuſce dignitatis prædicandi munus iniungunt. Nam licèt non ignorem Epiſcopo licere Clerico nondum ſacris ordinibus inſignito hanc licentiam concedere, quia prædicare non eſt actus alicuius ordinis ſacri, vt reſoluunt *Sairus in floribus deciſ. tit. de tempor. ordin. deciſ. 2. Redin. in promptuario receptar. ſentent. tit. 17. num. 24. Vgolin. de poteſt Epiſcop. cap. 42. §. 2. nu. 1. Poſſeuin. de offic. curat. cap. 3. num. 14. in fine*, quibus nouiſſimè ſubſcribit *Auguſt. Barboſ. dict. lib. 1. de iure Eccleſ. cap. 13. num. 19. & in collectan. ad Concil. dict. ſeſſ. 5. cap. 2. num. 4.* etſi aliud ſentiat *Hen-*

8 *riquez in ſumma lib. 6. cap. 28. §. 8.* dũ ait *S. P.* Paulum III. ſingulari priuilegio indulſiſſe Religioni Societatis Ieſu, vt ipſius Regulares valeant prædicare, licèt ſacris initiati non ſint: tamen inde minimè infertur ipſi, aut eius Vicario eſſe permiſſum ante legitimam, & prudentem ætatem Clericos tanto muneri præficere, quandoque ea ratione Chriſtus duodecimo ſuæ ætatis anno in medio Doctorũ ſedens in templo non docens, ſed interrogans voluit inueniri, vt non auderent homines in infirma ætate prædicare, veluti eleganter obſeruat *Petrus Bung. d. n. 30.*

SVMMARIVM.

IN populo Romano multi Quæſtores fuerunt. 1.

Quæſtoris apud Romanos, & apud noſtros iudicis appellationum, idem munus erat. ibidem.

Quæſtoris ætas triginta annorum eſſe debebat. 2.

Iudex appellationum, quem vulgò Alcalde de Alcadas *nuncupamus, triginta annorum ſit oportet. ibidem.*

QVAESTIO IX.

De ætate Tribuni plebis, & Iudicis appellationum?

MVlti fuerunt in populo Romano Tribuni, eorumque multiplex & varium munus, vt optimè recẽſet *Prateius in Lexicon, verbo Tribunorum, & Petrus Gregor. ſyntagmat. iuris lib. 47. cap. 34. num. 1.* Sed illius tantundem noſter ſermo erit, qui Tribunus plebis ideò cognominabatur, quia ipſi plebs nominatim commiſſa erat, eiuſque defenſio contra Patrum, Conſulum, Patritiorum, & aliorum Magiſtratuum iniurias & oppreſſiones, quorum loco Defenſores ciuitatis ſucceſſerunt, *l. 3. 4. 5. & 6. C. de defenſorib. ciuitat.* & apud noſtros, ni fallor, iudices appellationum, quos vernacula voce Alcades de Alzadas *nuncupamus*, vt ex eo *Liuij lib. 3.* non malè coniectari licet, vbi Tribunitium auxiliũ, & prouocationem, duas arces libertatis tuendę vocat. Nam vt inquit *Petr. Gregor. dicto loco*: appellabantur enim Tribuni contra vim Magiſtratuum, eſtque poteſtas adiecta Conſulatui; fræni inſtar, quod à libera voluntate nocendi plebi eos reuocaret: ſicque lex. 12. *tabular.* de illis cauet, vt *Cicero* teſtis eſt *lib. 3. de legib. Plebs quos contra ſe auxilij ergo decem creaſſit, Tribuni eius ſunto, quodque ij probibeſſint, quodque plebem rogaſſint, ratum eſto.* 1

Hic ergo Tribunus plebis non anteà creari poterat, quàm trigeſimum ætatis annum exceſſiſſet, qui tanto muneri præficiendus erat, vt ex *Philippo Broidao in Corollario ad cap. 8. lib. 5. Hiſtoria fori Romani, Franciſ. Polet. num. 1.* conſtat, quia nondum hac ætate perfecta vix prudentia contingit; vt ſupra *hoc ipſo anno* oſtẽdimus, huic maximè neceſſaria, qui cæterorum magiſtratuum, etiam conſulum, corrigendis, & emẽdandis ſententijs conſtituebatur: ſiquidem authore *Demoſten. 1. Olymp. Prudentes facilè ex omnium ſententijs vtilia eligunt.* Vnde rectè facturos exiſtimo vrbanos noſtros Pręſides, alioſue, quibus nominãdi ſimiles appellationis iudices cura iniungitur, ſi eos non anteà ad hoc faſtigiũ euexerit, quàm prudentem ætatem fuerint adepti. 2

SVMMARIVM.

DE iure ciuili ad matrimonij valorem non ſolũ contrahentium, ſed eorum etiam, in quorum poteſtate ſunt, conſenſus requiritur. 1.

Etiam patris conſenſus deſideratur ad illius coniugium, qui in aui tantum poteſtate exiſtit. 2.

L. ſi nepotem. 3. ff. de ritu nuptiarum nouiter intelligitur. 3.

In coniunctione omnium filiorum, etiam natura-

lium

Digitized by Google

lium ſimpliciter, conſenſus parentum eſt neceſſarius. 4.

Omni iure conſenſus parentum in filiorum nuptijs requiritur.ibid.

Licèt hodie non de eſſentia, de honeſtate ſaltim, patris conſenſus in nuptijs filiorum exigitur. 6.

Culpam incurrit filius, qui contra patris voluntatem matrimonium contrahit.ibid.

Filius, qui irrequiſito patris conſenſu matrimonium contrahit, exheredari poterit. 7.

De iure noſtro abſque fratrum conſenſu nubens, hereditate priuatur. 8.

Poſt annum vigeſimumquintum ætatis tam maſculus, quàm fœmina, abſque patris conſenſu poſſunt matrimonio aliter copulari. 9.

Puellæ raro ex ſe ipſis nubunt.ibid.

Puellæ de nuptijs interrogatæ præ verecundia tacent. ibidem.

Non licet filios exhæredare, qui poſt maiorem viginti & quinque annorum ætatem conſortium inierunt. 10.

Filia maior inhoneſtè viuens, non poteſt ex hac cauſa à patre exhæredari.ibid.

Ex diſpoſitionibus Regni, pœna priuationis hæreditatis paternæ mulctari poteſt filia ante annum trigeſimum nubens? 11.

Ætas in propoſito extremè completa eſſe debet. 12.

Dictio poſt *quid ſignificet? ibid.*

Ætas per accuſatiuũ requiſita completa eſſe debet. 13

Ætas requiſita in genitiuo; cum verbo ſubiunctiui, & cum præpoſitione per *perfecta ſit oportet.* 15.

Vtrùm poſtquam ex diſpoſitione Concilij Tridentini ſolo conſenſu, Parochi, & teſtium præſentia matrimonium perficitur, prædicta maior ætas excuſet à pœna exhæredationis? 16.

Negatiuam partem multi tuentur, etiamſi indigno nubat filia.ibid.& 17.

Princeps ſæcularis an poſſit aliquid ſtatuere contra filios inuitis parentibus matrimonia celebrantes? 18.*&* 23.

Pro affirmatiua & veriori ſententia multi referuntur. 19.*&* 21.

Legatum ea conditione puellæ relictũ ſi intra quintum & vigeſimum annum ætatis citra patris voluntatem non nupſerit, quando ei debeatur? 20.

Pœna exhæredationis ſolùm habet locum in filijs, qui non legitimæ ætatis indignas nuptias appetunt. 22.

Inæqualis & indignus matrimonio non ſolùm dicitur quis ratione morum, ſed etiã ratione ætatis. 24.

De iure noſtro tam patris, quàm matris conſenſus in filiorum nuptijs requiritur. 25.

QVAESTIO X.

Vt filia poſſit matrimonio copulari, non aſſentiente, vel reluctante patre?

1 NVptiæ conſiſtere non poſſunt, inquit *Paulus in l. 2 ff. de ritu nuptiar.* niſi conſentiãt omnes tam qui coeunt, quàm ij, in quorum ſunt poteſtate, quod apud Iuriſconſultos receptiſſimum fuiſſe, quamplurima iuris teſtimonia demonſtrant, *l. filius emancipatus. 25. ff. eod. l. 3. §. ſi emancipatus, ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas; l. in ſponſalibus. 7 ff. de ſponſal. l. Paulus. 11. de ſtatu hominum, l. 1. ff. vnde vir & vxor, l. ſi vxor, ff ad legem Iuliam, de adulterijs, l. neque filium 12. l. ſi vt proponis. 7. l. in coniunctione. 20. C. de nuptijs, §. 1. inſtit. eodem,* indicauit *Ouidius de Pyrami & Thisbes amore* ſcribens

Tedæ quoque iure coiſſent, ſed vetuere patres.

Et expreſſius *Tertullianus lib. 2. de vxore in fine, Nam neque in terris filij ſine conſenſu patrum rite & iure nubent. Apuleius* quoque *lib. 6. de Aſino aureo: Impares nuptiæ, inquit, & præterea in villa ſine teſtibus, & patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt videri:* ſentit itidem *Comicus in Andria,* dũ de *Glicerio* ſenex verba faciens inquit:

Adeò impotenti eſſe animo, vt præter ciuium
Morem atque legem, & ſui voluntatem patris,
Tamen hanc debere ſtudeat cum ſummo probro?

Nec tantùm illorum, in quorum poteſtate 2
coniugium ineuntes exiſtebant conſenſus requirebatur, verùm & illius, in cuius ditionem & familiam poſteà recaſuri erant. Ex quo nepos, qui in aui poteſtate degebat, neque ſponſalia, nec matrimonium citra patris voluntatẽ celebrare vtiliter poterat, quamuis eius mancipio adhuc non contineretur, *l. oratione. 16. ff. de ritu nuptiar.* quod rectè ſtatutum neque diffitebitur quiſquis rationi æquitatique conueniẽs duxerit, vnumquemque filio vxorem propria voluntate quærere, ex qua veluti certo hæredes ſperat ſibi agnaturos, qui neque bona tantùm, ſed nomen familiæque ſplendorem ſunt habituri. Quibus neque aduerſatur *Pauli* locus in 3
l. ſi nepotem, 3. ff. eodem, vbi ſi nepos ex filio, & neptis ex alio filio in aui ſint poteſtate, nuptias eo ſolo authore inter ipſos contrahi poſſunt. Nam ſpreta eius literæ inuerſione, qua Iuriſcõſulti mentem eruere nititur *Antonius Faber in Iuriſprudentia Pap. tit. 9. princip. 4. illat.* 4. dicendum arbitror, ideò patris conſenſum in illa ſpecie non deſiderari, ſed ſolius aui interuentionem ſufficere, quia in ea deficit ratio, quæ in nuptijs nepotis cum extranea patris ſimul conſenſum neceſſariò exigebat, videlicet periculum, ne fortè inhoneſtæ, vel alicuius ſibi inuiſæ familiæ vxor proprio filio deligeretur, ex qua ſuſcepti liberi contra ipſius voluntatẽ neceſſarij hæredes forent. Etenim cùm eiuſdem ſanguinis & gentilitij ſponſa ſit nepoti, qui patrui ſui filiæ coniungitur, vix credi poteſt tale conſortium patri diſpliciturum, quod cùm vereri minimè poſſit, exigendi illius aſſenſum, nulla ſubeſt cauſa; cui quodammodo aſſentiri videtur *Pater Baſilius Legionenſis lib. 2. de matrimonio cap. 1. §. 2. num. 18.*

Qui quidem parentum conſenſus in coniun- 4
ctione filiorum (ſiue naturalium ſimpliciter, ſiue etiam legitimorum, vt obſeruauit *Didacus Perez in l. 1. verbo con la fija, tit. 15. lib. 8. ordinamenti, Ægidius Benedictus in repetitione dict. l. Titia part. 3. à num. 35. ff. de condit. & demonſtrat. Emanuel Barboſa in remiſſionibus legum Luſitaniæ lib. 4. tit. 88. §. 1. num. 2.*) nec à ciuilibus tantùm ſanctionibus expetebatur, ſed etiam Eccleſiaſticis & Pontificiis, quibus dilucidè apparet priſciori ſæculo matrimonia non aliter conſtitiſſe

Digitized by Google

quám ſi contrahentium placito parentum ſuf-
fragaretur aſſenſus, *cap. aliter* 1. 30. *quæſt.* 5. *cap.*
honorantur, cap. non omnis, 32. *q.* 2. *cap. tua Sancti-*
tas. 31. *quæſt.* 5. *cap.* 1. *de deſponſatione impuberum,*
cap. vnic. 32. *q.* 3. *cap. fin.* 31. 32. *q.* 2. Concilium Paci-
ſienſe tempore Pelagii Papæ conuentum, vbi
ſub excommunicationis pœna fuit decretum,
vt filiam, neque viduam, neque innuptam quis
contra licentiam parentum, Regio etiam bra-
chio poſtulato ducere, vel abducere præſume-
ret, quod habetur *tom.* 2. *Concilior. fol.* 649. Quã
opinionem ex *Tertulliano, Baſilio, Theodoro Bal*
ſamone, Ambroſio, & aliis vti veriſſimam meritò
defendunt. *Duarenus titulo de nuptijs cap.* 2. *qu.* 2.
Baſilius Legianenſis d. lib. 2. *de matrimon. c.* 1. §. 1.
per totum. Neque deſunt Sacræ Scripturæ exem-
pla, quibus id ſuaderi poſſit, *Geneſ. cap.* 24. *Iſaac*
accepit vxorem, quam pater ei dedit, & Rebe-
ca vxor ipſius parentis ſui placitum ea in re ſe-
cuta fuit, de qua diſputationem inſtituens *Am-*
5 *broſ. lib.* 1. *de Abraham cap. vlt.* quamplurima
huius rei teſtimonia congerit, & conferre vide-
tur quod *Exodi* 34. & *Deuteron.* 7. præceptum
de matrimonio filiorum, parentibus potiùs da-
tur quàm filiis, ne iungantur videlicet cum
Cananæis; *Filiam tuam non dabis filio eius, neque*
filiam illius accipies filio tuo: licèt poſteà piiſſima
6 fuerit deliberatione ſtatutum, matrimonium à
filiis contractum, non ſpectato parentum con-
ſenſu, robur habiturum, *cap. ſufficiat* 27. *q.* 2. *cap.*
tuæ fraternitatis, de ſponſalibus cap. cum cauſa de
raptoribus, cum ſimilibus decreuit *Concilium Colo-*
nienſe ſub Paulo III. *p.* 7. *cap.* 43. & Maguntinen-
ſe ſub eodem *in decretis fidei cap.* 36. & 37. nec
non & *Concilium Tridentinum ſeſſ.* 24. *de reforma-*
tione matrimon. c. vnic. Quamuis nunc etiam infi-
ciasiri non poſſit patris conſenſum in matri-
monio filii, vel filiæ de honeſtate requiri, ex
Gloſſæ receptiſſima ſententia *in cap. cùm virum*
verbo paterna, de regularibus, & in d. cap. ſufficiat,
verbo ſolus. 27. *qu.* 1. tradunt *Decius in dict. l.*
nuptias num. 7. *Ancharan. conſ.* 21. *col.* 2. *verſ. His*
non obſtantibus, Marcuard. lib. 2. *Parergon. c.* 4. *ex*
textu in dict. cap. 1. 30. *qu.* 1. *Campeg. de dote pri-*
uilegio. 13. *p.* 1. *n.* 3. ita vt filiæ contra parentum
voluntatem nubentes culpæ reatum incurrant,
vt ex plurium Theologorum ſententia cõſtat,
quos refert *Gutierrez canonicarum quæſtionum*
d. cap. 20. *n.* 3. *cum ſeqq. Menoch. conſil.* 69. *nu.* 25.
Antonius Theſaurus forenſium quæſtionum lib. 1.
qu. 70. *num.* 7. *Mantica de coniecturis vltimar. vo-*
luntat. tit. 18. *n.* 16. *Didacus Spino in ſpeculo teſta-*
mentorum gloſ. 14. *n.* 80. Latiſſimè *Marta de iuriſ-*
dictione caſu 70. *centur.* 1. *Cancer. variar. reſolut.*
lib. 1. *c.* 24. *n.* 3. *Maſtrillus d. deciſ.* 163. *num.* 20. &
antea *Robert. Bellarmin. controuerſ. tom.* 2. *lib.* 1.
cap. 19. *verſ. Tertia propoſitio.*

Et eo vſque in quærenda filij vxore iure ciuili
7 parentum deſideratur conſenſus, vt ſi irrequi-
ſito eo filius eam ducere attentauerit, quaſi
ingratus, & paternæ ſucceſſionis indignus
exhæredari poſſit, *l.* 3. §. *ſi emancipatus*, vbi fre-
quenter omnes, *ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.*
cuius ſimile apud noſtros ſtabilitũ extat *in l.* 5.
tit. 1. *lib.* 2. *fori legum, l.* 10. *tit.* 1. *p.* 4. *l.* 5. *tit.* 10. *p.* 4
l. 5. *tit.* 7. *p.* 6. *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 5. *ordinam. l.* 49 *Tauri,*
hodie *l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua collect. legum.* Adſtipu-
latur ex antiquioribus Angelus *in l.* 1. §. *ius na-*
turale n. 6. vbi *Bald. n.* 3. *Iaſon. ſub n.* 11. *ff. de iu-*
ſtit. & iur. text. & ibi *Bart. & Angel. in l. edicimus,*
C. de murilegulis lib. 11. *Ludou. Roman. in rubric. C.*
ſoluto matrim. in prima lectura, n. 31. & *in* 2. *lect.*
n. 39. *Bald. in l. omnem, ſub n.* 71. *C. ad Tertullian.*
& *in tractatu ſtatutor. in verbo conſenſus n.* 7. *Felin.*
in c. 1. *n.* 16. & *n.* 21. *de ſponſalib. Arnaldus Ferro.*
in conſuetud. Burd. tit. de dote, §. 2. *colum. penult.*
Ioannes Lupus in cap. per veſtras, de donat. inter
virum, & vxorem, §. 3. incipienti *Sed filia,* &
numer. 9. *in* §. 4. incipienti *Redeundo num.* 5. la-
tè *Caſſaneus in Catalogo gloriæ mundi in* 12. *part.*
conſiderat. 36. *folio mihi* 177. *Menchaca de ſucceſſ.*
creation. lib. 1. §. 10. *n.* 637. & *à nu.* 640. *vſque ad*
n. 647. *Acoſta in l. cùm tale,* §. *arbitratu,* §. 6. & 7.
ff. de condit. & demonſtrat. Bacca de non meliorand.
dotis cauſa filiabus cap. 2. *ſub n.* 4. & *eodem tracta-*
tu cap. 18. ferè per totum: conducunt tradita
ab Auend. de exequend. mandat. cap. 14 *fol.* 96. *An-*
ton. Gomez in d. l. 49. *Tauri n.* 1. nouiſſimè *Aca-*
cius Ripol. variarum reſolut. cap. 8. *n.* 43. *Hippolit.*
Maia conſult. 21. *n.* 7. Quod nec tantum noſtro 8
iure locum obtinet, vbi ſolius parentis con-
ſenſus deſuit, verùm & illo caſu, quo ſoror
poſt mortem patris fratrum non ſpectato pla-
cito, imo ipſis reluctantibus ſeipſam alicui ma-
trimonio compulauit, *l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. dict. l.*
1. *tit.* 6. *eodem lib.* 5. & vbique notat *Didac. Pe-*
rez. l. 2. *l.* 6. *tit.* 1. *lib.* 3. *fori legum,* quarum mate-
riam latè diſcutit ibidem *Montal. & Roderic.*
Suarez in repetit. dict. l. 2. *à n.* 2. *cum ſequent.*

Sed hoc vtique non omni caſu, aut tempore 9
perpetuum definitur, ſed quouſque legitimæ
ætatis metas filius, aut filia tranſilierit (in om-
nibus autem indiſtinctè ſupraſcripta locum
habere communis Scribentium traditio conti-
net) argumento *dict. l.* 1. §. *ſi emancipatus, ff. de*
bonorum poſſeſſ. contra tabul. probat *Menchaca*
de ſucceſſ. creat. p. 1. *lib.* 1. §. 1. *n.* 634. *Surd. de ali-*
mentis tit. 1. *q.* 6. *n.* 1. maximè de iure noſtro,
vt probatur *in d. l.* 10. iuncta *l. ſequenti in fine, tit.* 1.
p. 4. quidquid ſecus voluerit *Gloſſ. in c. Quinta-*
uallis, verbo exhæredare, de iureiurand. Alex. de Ne-
uo in cap. 1. *n.* 9. *de deſponſ. impuber. Syluester ver-*
bo hæredi 2. *q.* 2. *Menoch. conſ.* 69. *num.* 9. *P. Thom.*
Sanchez lib. 4. *de matrimon. diſput.* 2. *num.* 11. *Cald.*
Pereira in l. ſi curatorem verbo læſis, n. 32. & *quæſt.*
forenſ. lib. 1. *q.* 18. *n.* 8. *Barboſa in l.* 1. *p.* 4. *n.* 31. *cum*
ſeqq. ff. ſoluto matrim. Luſit. Aegidius in repetit. l. Ti-
tiæ p. 3. *n.* 31. *verſ. Quia verò*: vnde ſi vigeſi-
mumquintum annum fœmina expleuerit (licet
rarò ex ſe ipſis, ſi ordinarium rerum curſum
reſpicias, puellæ nubant, *c. honorantur* 32. *q.* 2.
tradit *Antonin. Galeatius conſ.* 123. *n.* 14. *volum.* 1.
imò ſi de nuptijs interrogentur ſubticent præ
verecundia, *l. in coniunctione* 20. *C. de nuptus*, ex
qua ita inferunt *Tiraquel. in l.* 9. *connubial. gloſ.* 1
p. 9. *n.* 152. & *Auguſt. Barboſa in collectan. eiuſdem*
legis n. 3.) nubendi ita liberum conſequetur
arbitrium, vt inſcio, ſiue renitente patre, cuius

volue-

Digitized by Google

voluerit conſortio adhærere poterit, *l.vidua* 18
ibi: *Vidua intra quintum & viceſimum an-
num degentes, etiam ſi emancipationis beneficio
gaudent, tamen in ſecundas nuptias ſine patris ſen-
tentia non conueniant*, *l. in coniunctione* 20. *C.de
nuptijs*, his nec abſimilibus verbis: *In coniun-
ctione filiarum in ſacris poſitarum patris expecte-
tur arbitrium; ſed ſi ſui iuris puella ſit intra quin-
tum & viceſimum annum conſtituta, ipſius quoque
aſſenſus exploretur*, quamuis id ob diminutas
hominum ætates, quidam ad vigeſimum an-
num reſtringere conati ſint, quos refert & ſe-
ctatur *Bald. Nouellus de dote priuileg.* 16. *verſ.
Vnde ex quo*, *& in l.1.n.148.ff. ſoluto matrimon.*
Sed tamen rectiùs eſt id ad 25. ætatis annum
perducere, vt ſtabilitum eſt, & probat *Celſus
Hugo conſ.*38. *n* 10. ſicque ſenatum Pedemon-
tanum cenſuiſſe refert *Gaſpar Anton. Theſaur.
quæſt.forenſ.liq.1.b.70.n.8.*

10 Nec ex eo puella iuſta exhæredationis pœna
poterit coerceri, aſſeuerante *Iuſtiniano in au-
thentic. ſed ſi poſt, C.de inoffic.teſtament. Sed ſi poſt
viginti & quinque annos*, inquit, *ſe differente fi-
liam marito copulare, ea in ſuum corpus peccauerit,
vel ſine conſenſu ſuo marito ſe, libera tamen, copu-
lauerit, eam exhæredare non poterit, authentic. vt
cum,de appellat.cognoſc §.aliud quoque.* Eandem
ſententiam, diuerſo tamen idiomate protulit
noſtra *l.Regia* 5.*tit.*7.*p.*6. ibi: *Pero ſi el padre
alongaſſe el caſamiento de ſu fija de manera que ella
paſſaſſe de edad. de veinte y cinco años; ſi deſpues
deſto fizieſſe ella yero, o enemiga de ſu cuerpo, o ſe
caſaſſe contra voluntad de ſu padre, no podria el
deſeredarla por tal razon*: & exhibet elegantiſſi-
mam rationem. *Porque semeja que el fue en culpa
del yerro que ella fizo, por que tardò tanto, que la
no casò*: conducit *l.*10.*tit.*1.*p.*4. ſubſcribunt *Paul.
& Iaſon. in dict. authentic. Abbas & Hoſtienſ in
dict. cap.*1.*de deſponſat.impub.* idem Abbas *conſ.*12
*lib.*1. *Anton.in cap.accedens,de procurat.Pariſ.conſ.*
29.*num.*63. *verſ.His tamen non obſtantibus lib.*3.
*Ripa in l.*1.*n.*57. *verſic. Secundus caſus, ff. ſolut.
matrim.* Et eſſe communem opinionem, etiamſi
indigno amplexui tradatur, obſeruarunt *Imo-
la, &* Alex. *in d.l.*1.*ſoluto matrim. Decius in l.nu-
ptias, col.fin.ff.de reg.iuris, Crotaſ.in repetit. l.ſi li-
beros nu.*99.*ff. de ritu nupt. Michael Craſſus ſen-
tent.§.teſtamento q.*42.*n.*5. *Baeza de non melioran-
dis d.c.*18. *Gaſpar* Anton. *Theſaur. qq.forenſ. lib.*1.
*q.*70.*n.*1. *Aloiſius Riccius in praxi rerum quotid.
tom.*3.*reſolut.*75.*n* 10. vbi addit, filiam poſt eiuſ-
modi ætatem poſſe inhoneſtè viuendo patri
cornua ponere, ideſt, vt intelligi debet, non
impunè, ſed abſque metu paternæ exhæreda-
tionis: & nouiſſimè *Acacias Ripol. reſolut. c.*8.
*n.*195. *&* 205.

11 Quod tantùm de iure communi procedere
autumo: nam etſi Partitarum ius idem ſtatuat,
vt ex *dictis ll.* palam fit, tamen regalis fori de-
ciſione perſpecta in *l.*6.*tit.*1.*lib.*3. (cuius autho-
ritati potiùs quàm ſeptem partito iuri defe-
rendum eſſe, *Taurina l.*1. verba demonſtrant)
perſpicuum redditur, filiam niſi annum trige-
ſimum agat, contra patris voluntatem nuben-
tem, poſſe ab ipſo exhæredationis pœna affici,
eius ſeries, niſi Salmantini præli anni 1569.
incuria mendoſè legitur, huiuſmodi habetur:
*Si el padre, ò la madre, ò otros parientes tuuieren en
ſu poder manceba en cabello, è non la caſaren faſta
treinta años, y ella deſpues caſare ſin ſu mandado, no
aya la pena caſando ella cō home conueniente*: quem
annorum numerum in filijs Gallico iure Hen-
rici Secundi conſtitutione, anni 1556. etiam
deſideratur, vt à paternis bonis abdicari non
poſſint, qui inconſultis parentibus matrimo-
nio colligantur, vt refert *Petr.Gregor.ſyntagm.
lib.*9. *cap.*3. *num.*24.

Qui quidem annorum numerus completus 12
eſſe debet: nam ſi puella quintum & viceſimum
tantùm annum de iure communi, aut triceſi-
mum ex noſtra conſtitutione attigerit, nec po-
ſterioris anni vltimam diem exceſſerit, quoad
huius legis commodum illegitimæ ætatis cen-
ſebitur, ac conſequenter, quæ Kalendis Februa-
rijs nata fuit, illuminante iam ſole, vigeſimo-
quinto, vel trigeſimo anno incipientibus Ka-
lendis Februarijs, quæ more Romano à media
nocte incipiunt, & ſequentis noctis meditullio
finiuntur, *l.more Romano, ff.de ferijs.* Quam ex-
plicat *Anton. Auguſtin. lib.*4.*emendat.c.*13.*Tira-
quel.de retract.§.*1.*gloſ.* 11. *ex num.* 1. quoad no-
ſtrum inſtitutum pertinet, nondum orto ſole,
vigeſimum & quintum, ſiue triceſimum annū
minimè expleuiſſe credetur, eo nimirùm, quia
verba *d.authent.ſed ſi poſt*, exactam, tranſactamq;
huiuſmodi ætatem requirunt. Quid aliud dictio
illa *poſt* ſignificare videtur, cùm inquit *Imperat.
Sed ſi poſt viginti & quinque annos*, &c. niſi vigeſi-
mum & ſextum annum fœminam incipere de-
bere, vt contra patris ſui iudicium nubens, ab
ipſo exhæredari non poſſit? vt notat eleganter
*Franciſ. Aretinus in l.ſi cui legetur, in princip. nu.*1.
ff. de legat. 1. Deinde quia tempus ætatis in di- 13
ctis legibus deſignatur per accuſatiuum, qui ca-
ſus ex natura ſua, & abſque verbo rem perfe-
ctam indicante, anni complementum requirit,
ex eleganti doctrina *Dionyſ. Raneri, & Baldi
per text.ibidem in l. in annis, ff. de condit. & demon-
ſtrat. Cyni, Baldi, Alexandri*, & aliorum in *dict.l.ſi
cui legetur*, vbi etiam *Iaſon.num.*13. quos ſequi-
tur *Aegidius Benedictus in relect. l.Titia ſi non nu-
pſerit* 3.*p.num.*32.*verſ. Pro quo.* Rurſus viginti & 14
quinque anni mathematicè completi eſſe de-
bent, quia in plurali deſiderantur, vt ex *Gloſſa
in Clement. Generalem, de ætat. & qualit. verbo* 18.
Felino, Ioanne, Gutierr. Nicolao Garcia, & alijs di-
cemus infra *nu.* 40. vbi de requiſita ætate ad
Canonicatum Pœnitentiariæ, & probatur hæc
ſententia ex §. *aliud quoque, dict. auth. vt cùm, de
appellat.cognoſ* ibi: *Si verò vſque ad viginti quinque
annorum ætatem peruenerit, & in d.l.*6. *fori* dum in-
quit: *E no la caſaren faſta treinta años*, vbi ſcribi-
tur ætas in plurali, & vt meritò obſeruauit *P.* 15
*Thom. Sanchez lib.*4.*de matrimon.diſput.*24.*num.*9.
in d.§.aliud, exigitur ætas in genitiuo, & cum
verbo ſubiunctiui, & cum præpoſitione *per*; quæ
omnia perfectionem & complementum impor-
tant. Quod expreſsè Hiſpanica *d.l.*5.*tit.* 7.*p.*6.

 deſi-

definitur illis verbis; *Pero ſi el padre alongaſſe el caſamiento de ſu ſija, demanera que ella paſſaſſe da edad de veinte y cinco años.* Quam opinionem meritò ſuſtinuerunt *P. Molina de iuſtitia. & iure, tomo 1. tract. 2. diſput. 176. Sanch. & Aegid vbi ſup.*

16 Verùm autem hæc ſuo robore perſiſtãt poſtquam ius Canonicum ad matrimonij validitatem patris conſenſum minimè neceſſarium decreuit, ſed imò illo aut inſcio, ſeu reluctante, ſola contrahentium voluntate, parrochi, & teſtium præſentia effectum ſortiri ſtatuit? Magna inter *Interpretes* contentio eſt. Quidam enim quaſi veriſſimum putant, hodie filiam, quantſuis indigno, & inæquali contra patris aſſenſum, ante prædictam ætatem copulatam, exhæredari non poſſe, ne alioqui libera contrahendi matrimonij facultas coanguſtetur. Ita poſt *Abbatem*, & alios, quos refert *Couarruuias 2. part. de matrimonio cap. 3. §. 8. num. 5.* tenent *Roderici Suarez vbi ſuprà, Menchaca de ſucceſſ. creation. §. 10. nu. 644. Ioan. Gutierrez practicar. quæſt. lib. 2. quæſt. 1. num. 8. & 27. Surdus de alimentis dict. titul. 1. qu. 6. num. 1. & num. 6. cum ſequentibus, Iacobus Cuiacius lib. 3. obſeruat. cap. 6. Montaln. in l. 10. tit. 1. part. 4. Villalob. lit. M. nu. 60. Olanus in concordia iuris, vbi de correctione legum, n. 71. Nauar. in ſumma capit. 14. nu. 15. Alderan. Maſcard. de generali ſtatuto, interpretat. concl. 1. num. 178. & ſequentib. Vurmeſer pract. obſeruat. foren. lib. 1. tit. de dote, cap. 2. Menoch. de præſumption. lib. 4. præſumption. 189. n. 60. & de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 453. nu. 8. Molina lib. 2. de primogen. cap. 16. num. 6. Anton. Cuchus lib. 5. inſtit. maior. tit. 12. num. 182. Iulius Clarus practic. quæſt. 82. ſtatut. 3. verb. Sed numquid. Riminald. conſ. 133. à num. 1. vſque ad num. 32. volum. 2. Azeued. lib. 5. Recop. tit. 1. l. 2. n. 5. & ibidem Matienz gloſ. 4. n. 2. Granan. reg. 83. n. 11. Fuluius Pacianus de probat. lib. 2. cap. 3. nu. 108. Zeuallos commun. contra commun. qu. 5. Paulus Duran. de condition. impoſſib. 2. part. cap. 3. num. 79.* ex Theologis *Victoria ſumma de matrimonio, nu. 269. Veracruz 3. part. ſpeculi art. 20. concl. 3. Corduba in ſumma q. 171. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. n. 2. Ludouic. Lopez 1. par. inſtructorij in 2. editione, cap. 294. §. ſequitur, & alia quæſtio, & 2. part. de matrimon. cap. 39. Manuel Rodriguez tom. 1. ſumma cap. 14. n. 4. Philiarchus de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 4. cap. 2. Sanchez* alios referens *d. lib. 4. de matrim. diſput. 25. n. 2. & ſeq.* vbi etiam *nu. 3.* prædictam ſen-
17 tentiam locum habere ſcribit, in fœmina quæ indigno nupſit, cùm rationes pro hac opinione adductæ æque & hoc caſu procedant, vt ſenſiſſe videtur *Ioan. Lupus, Couarr. Nauar. Villalobos* & alii *vbi ſup. Molina nu. 8. Gutier. d. quæſt. 1. num. 5. Gratian. Matienz. nu. 3. Fuluius Pacian. nu. 115. Anton. Cuchus nu. 182. Henriquez n. 3. Ludouic. Lopez dict. cap. 294.* & ferè omnes ſuprà congeſſit *Don. Garſia Maſtrill.* plures refert *deciſion. 163. n. 10.* licèt ipſe contrariam amplectatur ſententiam, *Martinus de Larriategui ſelect. iuris ciuilis, lib. 7. cap. 1. nu. 4. ad finem*, nouiſſimè *Anton. Diana reſolut. moral. tom. 1. tractat. de immunitate Eccleſiaſtico, reſolut. 74. Hippolytus Maia dict. conſultat. 21. n. 10.* & in hanc ſententiam inclinare videtur *Cabreros lib. 2. de metu, c. 19. nu-
mer. 89.* dum reſoluit Principem ſæcularem non 18
poſſe aliquam legem ferre aduerſus filios cõtra iuſtam parentum voluntatem matrimonia celebrantes: quod pluribus relatis confirmat *Auguſtin. Barboſa in collectan. ad Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de reformat. matrimonij cap. 1. numer. 3. & 4.*

Alij verò, nec inferioris notæ Scriptores op- 19
poſitam ſententiam magis veritati congruere validiſſimis arbitrantur rationibus, quorum præcipui poſt antiquiores exiſtunt *Bald. Nouel. de dote 6. part. priuileg. 16. nu. 6. Ioan. Lupus in d. cap. per veſtrus, de donat. inter virum & vxor. nota 3. §. 3. n. 9. & tota §. 8. Montal. in l. 2. tit. de los caſamientos, lib. 3. fori, Didac. Perez lib. 8. ordin. tit. 15. l. 1. verſicul. E ſi qualquier, Barboſa in l. 1. part. 4. n. 36. ff. ſoluto matrimon. Sarmien. lib. 1. ſelectar. cap. 11. nu. 8. Gaſpar. Anton. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 1. qu. 70. n. 7. & ſeqq.* antea *Menoch. conſil. 69. volum. 1. Micres de maiorat. part. 1. qu. 50. num. 7. Sarmient. lib. 1. ſelectar. cap. 11. n. 8. D. Garſia Maſtrill. d. deciſ. 162. n. 20.* vbi hanc opinionem magis veridicam, iurique conſentaneam Siciliæ Conſiſtorium cenſuiſſe refert, licèt contrariam in practica receptiorem fateatur. Et ex Theologis *Sotus in 4. diſtin. 29. q. 1. art. 4. ad 4. Viguerius lib. inſtitut. cap. 26. §. 7. verſ. Sextò, Bartholom. Ledeſma de matrimon. dub. 24. Molin. lib. 1. de iuſt. & iur. tractat. 2. diſput. 176. Salon. 2. 2. poſt quæſt. 61. tractat. de domin. q. 5. art. 5. Vega lib. 5. ſumma, caſu 559.*

Ex quo infert *Benedict. Aegid. in relect. l. Ti-* 20
tia ſi non nupſerit, 100. 3. part. nu. 31. de condit. & demonſtrat. quòd ſi hodie puellæ quidquam relinquatur ſub conditione, ſi ante vigeſimum quintum ætatis annum, non niſi de parentum conſenſu nupſerit, ſi interim citra parentum conſenſum nubat, non conſequetur legatum, quia talis teſtatoris voluntas ſine lege non procedit, ſed legi potiùs conformis eſt, quod enim ille lucri inuitamento, hoc lex pœnæ metu prætendit: porrò iuſta palam eſt teſtatoris voluntas, quæ legis diſpoſitioni conformis eſt, vt ipſe concludit.

Et fulcitur hæc ſententia, cui ex animo ve- 21
lut i certiori aſſentior, pluribus non contemnendis rationibus, quas lato calamo proſequitur doctiſſimus *Pat. Rebellus de obligation. iuſtitiæ 2. part. qu. 14. ſection. 2. à n. 16. cum ſeqq. Pater Baſili. Legionenſis tract. de matrimon. lib. 2. cap. 1. §. 3. per totum*, vbi cùm exactè & diffusè ab illis ſcriptas lector videre poſſit, rectè nos facturos exiſtimamus, ſi in illis recenſendis, vel tranſcribendis, nec oleum, nec operam, quod aiunt, perdiderimus.

Qua in re & illud notare oportet, prædictam 22
ſententiam eo tantùm caſu reputari veriorem, quo filia indigno, aut inhoneſto viro nupſerit: nam ſi competenti, vel honore, aut diuitiis prædito adoleſcenti copuletur, quemadmodum paternum decus, & ignominia ceſſat, ita & exhæredationis pœna inefficax reddatur oportet, cùm

Digitized by Google

cùm nulla ex alia cauſa irrogetur, quàm iniu-
tiæ, & offenſionis, quæ ab impare, & ignomi-
nioſo filię connubio in patrem reſultat, vt etiã
nouiſſimè tradit *Hippolyt. Maia dict. conſult.* 21.
num. 13. vnde inquit *Azarius inſtitur. moral. p.* 2.
lib. 2. *c.* 2. *verſ. Certe*, quòd ſi abſolutè leges pro-
ferantur de filiis contrahentibus qualemcum-
que matrimonium ſine conſenſu patris, prædi-
ctas leges nullius ponderis ac firmitatis eſſe,
Canoniſtarum opinionẽ ſequẽs præcipuè *Ioan.
Andr. in cap. ſtatutum de hæret. lib.* 6. *Abbatis in c.* 1.
de deſponſat. impub. & Felin. ibid. num. 12. *& in cap.
Eccleſia de conſt. num.* 59. *Federic. conſ.* 36. *Decij con-
ſil.* 131. & aliorum, quos recitat *Couarr. loco ſuprà
allegato*, quo caſu veriſſimum eſt, quod nouiſſi-
mè optimis rationibus defendit *Antonin. Diana
vbi ſup.* At verò ſi ſpeciatim tales leges vel ſta-
tuta decernant, ne filii ſub exhæredationis pœ-
na ante vigeſimumquintum, puta, vel triceſimũ
annum ſine patris conſenſu, inhoneſtum, vile,
& abiectum conſortium ineant, talia ſtatuta
rationi & æquitati congruentia videntur, ita vt
pater filium contra ipſius placitum illicito ad-
hærentem amplexui ante prædictam ætatem à
propria ſucceſſione abdicare exhæredatione
poſſit, cùm prædicta coniugia frequenter ſo-
leant familias perturbare, odia & diſſenſiones
generare, quorum aut nullus, aut exitioſus exi-
23 tus ſperari probabiliter poteſt: quapropter cõ-
cludendum eſt, prædictas ſanctiones robur ha-
bere, non vtique quaſi à ſupremo ciuili legisla-
tore editas, ſed quatenus rationi, & æquitati,
publicæque familiarum concordiæ, ac paci cõ-
ueniunt. In quam ſententiam etiam inclinari
videtur *Baſilius d. lib.* 2. *de matrimonio, cap.* 1. §. 3.
in principio, de cuius veritate maximè apud no-
ſtros nec ambigi poteſt, extante deciſione *d.
l.* 6. *tit.* 1. *lib.* 3. *fori ll.* vbi non ſolùm ante triceſi-
mi anni ætatem, filiam indigno nubentem ex-
hæredari poſſe monſtratur, verùm etiam & poſt
prædictam ætatem, nam poſtquam de parenti-
bus ſermonem inſtituerat, qui in ſua familia &
poteſtate filiam habuerunt, circa cuius connu-
bium ita deſidiosè, & negligenter verſati fue-
runt, vt iam triceſimum annum agens optato
caruerit coniugio, hæc ſubiicit: *Y ella caſare ſin
ſu mandado, no aya la pena, caſando ella con home
conueniente*. Ergo exhæredatio, qua filiæ coer-
centur contra patris arbitrium matrimonia
celebrantes, non ſolùm ex hac *lege* locum habe-
re debet in eis, quæ ante prædictam ſtatutam
ætatem alicuius inhoneſti, vel inæqualis viri
ſocietatem elegerunt, ſed & in his, quæ iam an-
no triceſimo expleto, inæqualiter, & minus de-
bitè contra patris aſſenſum fuerunt copulatæ,
vt *d. deciſionis* poſteriora verba, ibi: *Caſando ella
con home conueniente*, ſine difficultate euincunt, 24
vbi inconueniens & indignus homo ad matri-
monii contractum, non ſolùm ille ſubintelligẽ-
dus eſt, qui ex humili familia originem duxit,
vel malis moribus imbutus eſt, *l. ſed ea, ff. de ſpon-
ſal.* ibi: *Indignum moribus, & turpem ſponſum*, &
probat *Menoch. lib.* 4. *de præſumpt. præſumpt.* 189.
num. 85. *Sanchez de matrimon. lib.* 4. *diſp.* 26. *n.* 24.
& 26. ſed & illum indignum, & inæqualem cẽ-
ſeri, qui aut longè maioris, vel inferioris æta-
tis exiſtit, vt pùta, ſi quadraginta ſit annorum,
& vxor quindecim tantùm habeat, vel è con-
tra. Ita *Pariſ. conſ.* 39. *num.* 23. *lib.* 3. *Menoch. vbi ſu-
prà num.* 85. *Sanchez eodem loco num.* 25. *D. Gar-
cia Maſtrill. deciſ.* 163. *num* 8.

Ex qua etiam deciſione, & illud notabiliter 25
infertur; quòd licèt iure communi attento ma-
tris conſenſus, in filiifamilias nuptiis neceſſa-
rius non ſit, quemadmodum neque in filia nu-
ptui collocanda, *l. in coniunctione* 20. *C. de nuptiis*,
eo nimirùm; quia fœminæ non habent filios in
poteſtate, *l. illud* 4. §. *ad teſtamenta, ff. de bonor. poſ-
ſeſſ. contra tabul.* §. *cæteri, inſtit. de hæred. qualit. &
different* & probat *Anton. Faber in Iuriſprudent.
Papin. tit.* 9. *princip.* 4. Tamen de iure noſtro Hi-
ſpano vtriuſque ſimul parentis, patris ſcilicet
& matris in filiorum conſortio deſideratur cõ-
ſenſus, vt in *d. l.* cauetur eius initio, ibi: *Si el pa-
dre, ò la madre, ò otros parientes*, &c. & expreſſiùs
in *l.* 5. antecedẽti *eiuſdem tituli*, ſimilibus verbis
*Si la Manceba en cabello caſare ſin conſentimiento
de ſu padre, è de ſu madre, no parta con ſus hermanos
cõ la buena del padre, ni de la madre i fueras ende, ſi
el padre ò la madre le perdonaren: è ſi el vno la per-
donare, y el otro no, ſiendos ambos viuos, aya ſu par-
te en la buena de aquel que la perdonare, è ſi el vno
fuere viuo, y el otro no, è al tiempo que caſare aquel
que es viuo, la perdonare, parta en los bienes de am-
bos*. Quibus adſtipulatarunt *Acacius Anton. Ru-
pol.* alia ſimili Catalonniæ deciſione motus *va-
riar. reſolut. cap.* 3. *num.* 305.

ANNVS TRIGESIMVSQVINTVS

SVMMARIVM.

QVi ab infantia ad annum quintum & trice-
ſimum abſque victoria in ſtadio decertabat,
artem deſerebat. 1.

*Poſt hanc ætatem omne virium completur aug-
mentum.* 2.

QVAESTIO VNICA.

*Athleta qua ætate artem deſererent & quanam
corporis vires firmentur?*

EX *Macrobio in ſomnio Scipionis lib.* 1. *cap.* 6. 1
ſcribit *Petrus Faber Agoniſticon. lib.* 3. *c.* 12.
in principio, eos qui à puerilibus annis ad an-
num vſque quintum atque trigeſimum, ſine vl-
lius victoriæ præmio in palæſtra & ſtadio de-
certaſ-

certaſſent, veluti deſperata victoria artem deſi-
nere ſolere, & meritò: nam vt Authot eſt idem
Macrobius, hac ætate elapſa, omne virium com-
pletur augumentum, & nullo modo iam poteſt
2 quiſquam fortior fieri. Vnde protulit *Cælius*
Rhodigin. lib.30. antiquarum lection. cap.2. in fine,
hoc anno trigeſimoſexto accidere, ideſt inci-
piente trigeſimoſexto, at qui ad hanc ætatem,
iuſtumque corporis robur illaudati peruene-
runt, de conſequenda imposterum victoria o-
ptimè deſperare poterunt, & ab illa arte deſiſte-
re, qua maiori robore opus eſt, nō aliter atque
ille, vti omni diſcendi fiducia deſtitutus, pote-
rit ſtudia deſerere, qui ab infantia ad maiorem
viginti & quinque annorum ætatem literis to-
tis viribus incumbens, oleum, vt aiunt, & ope-
ram perdidit, veluti ſuprà anno 25. plenius
monſtrauimus.

ANNVS QVADRAGESIMVS.

SVMMARIVM.

Canonicus Pœnitentiarius quadraginta annorū eſſe debet. 1.

Ætas in plurali requiſita, completa ſit oportet. 2.

Vtrùm ſi nemo legitimæ ætatis idoneus ad Canonicatum inueniatur, poſſit tunc Epiſcopus diſpenſare vt minor admittatur? 3.

Si intra Diœceſim non reperiatur qui legitimam ætatem, & cæteras qualitates habeat ad dictam præbendam, vel poterit Epiſcopus minorem ad illam admittere, vel idoneum extra Diœceſim quærere. 4.

Quare maior ætas in Pœnitentiario, quàm in Epiſcopo ſit neceſſaria? 5.

QVÆSTIO I.

Ad Canonicatum Pœnitentiariæ quæ ætas ſit neceſſaria?

1 NEc ardui, nec operoſi laboris erit diſquiſitionis huiuſmodi explanatio, omnibus obuiam ſententiam *Tridentina Synodus*, cùm hac de re ſermocinaretur, *ſeſſ.24.* protulit *de reformat.cap.8.in fine*: *In omnibus* inquit: *Cathedralibus Eccleſijs, vbi id commodè fieri poterit, Pœnitentiarius aliquis cum vnione præbendæ proximè vacaturæ ab Epiſcopo inſtituatur, qui magiſter ſit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia, aut Iure Canonico, & annorum quadraginta.* Ita docent *Alphonſus Ojeda de benefic. incompatibil.1.part.c.24. num.18. Ioan. Gutierr. Canonic. quæſt. lib.1.cap.26. num.40. Nicolaus Garſia de benefic.2. tom. part.7. cap.4.num.32. Pat. Valer. Reginald. in praxi fori pœniten.lib.30.tractat.30.num.164. in fine, Filiucius de ſtatu Clericorum, tractat.41.cap.5. num. 25. P. Vazquez de benefic. cap.3.§.2.dub.3.numer.23. Auguſtin. Barboſa tractat. de Canonic. capit. 26. numer.10.*

2 Quæ quidem quadraginta annorum ætas adeò exacta requiritur, vt ſi tantùm fuerit incæpta, non ſufficiat, quamuis *Azor* alioquin doctiſſimus *inſtitut.moral.part.2.lib.6.cap.5. quæſt.6. ad finem* aſſerat, in Canonico Pœnitentiario, qui iuxta Concilium Tridentinum, in omnibus Cathedralibus Eccleſiis, vbi id commodè fieri poterit, vnione præbendæ proximè vacaturæ ab Epiſcopo debet inſtitui, requiri annum quadrageſimum inchoatum: ſed vt optimè expendit *Nicolaus Garſia dict.loco, num.35.* quadraginta anni, completi eſſe debent, ex quo in plurali à Concilio exiguntur, *Gloſſa in Clementina generalem. de ætate & qualitate, verbo in 18. Felinus in cap. cùm vigeſimum num.1. de officio delegati, Corn.conſil.213.num.7. volumin.1. Ioan. Gutierrez dict.cap.26. num.10.* & alii plurimi relati ab eodem *d. loco num. 35.* tradit in propoſito *Vin. in praxi iuris patronatus lib. 1.capit. 1.numer.190. & Barboſa vbi ſuprà.*

Sed dubium exoritur, vtrùm ſi aptus tantæ 3
ætatis ad prædictam præbendam nullatenus inueniatur, poſſit ab Epiſcopo in prædicto defectu diſpenſari? & pro negatiua facit. Nam contra Concilii Canones & ſtatuta neutiquam Epiſcopo, vel Nuntio permittitur diſpenſatio; cùm inferior non poſſit in ſuperioris lege diſpenſare, vt tanquam notiſſimum cùm de *Abbatiſſa* loquitur, refert *Garſia dict.cap.4.nu.71.* Ergo cùm prædicta quadraginta annorum ætas à Sancto Concilio in Pœnitentiario requiratur; minimè eius defectus diſpenſationi ſubiacebit
Epiſcopi. Sed nihilominus affirmatiuam verio- 4
rem, & tenendam ſancta Cardinalium Congregatio cenſuit, ſcilicet defectum ætatis quadraginta annorum non obſtare, vbi aliàs aptior pro loci qualitate non reperitur, quod vt locū obtineat, ſufficit vt intra diœceſim aptus non reperiatur; neque enim extra ipſam, quæ dictis polleat qualitatibus, quærenda, ſeu inueſtiganda perſonæ aptitudo eſt, vt argumento *cap. nullus 61. diſt. & cap. ſacrorum 63. diſtin.* tenet *Petr. Nauarra de reſtitutione, lib.2.cap.1 num 197.* noſter *Salazar de Mendoza in libello de inſtitut. Canonic. Pœnitent. in Eccleſia Toletana, §.3, Squilante, & Nouarius*, quos refert & ſequitur *Auguſtinus Barboſa dict.cap.26.num.11.* & ſi in Diœceſi nō reperiatur perſona apta, Epiſcopuſque velit eum eligere extra diœceſim, non poterit eligere niſi habentem dictas qualitates, ſi talis ibi commodè reperiri poſſit, vt concludunt *Garſia d.7.p.c.4.num.34. & Barboſa vbi proximè.*

Nec obſtat quòd in Epiſcopo, cuius maior 5
dignitas, & cura animarum eſt, triginta annorum ætas ſolùm requiritur, *cap. Epiſcopus 77. diſtinct. cap. cùm in cunctis, de elect.* cum aliis à nobis ſuprà *anno* 30. congeſtis: quia vt rectè inquit *Ojeda dict. loco num.18.* plures qualitates in Pœnitentiario, quàm in Epiſcopo deſiderantur, vt ex verbis Concilij apparet: ergo nil mirum

ſi vt

ſi vt omnes concurrant, maior ætas in eo deſidretur.

SVMMARIVM.

Pro diuerſitate temporum, diuerſæ ſunt deſignatæ Abbatiſſæ ætates. 1.

Hodie ex noua Concilij Tridentini diſpoſitione, Abbatiſſa, aut alia quæuis monialium præfecta, non niſi quadraginta annorum eligi debet; vel triginta ſaltim, ſi in monaſterio, aut extra illud quadragenaria nulla idonea reperiatur. 2.

Aetas ad Abbatiſſam neceſſaria, nec Epiſcopi, nec Nuncij diſpenſatione ſuppleri poteſt. 3.

Fœmina cur tardiùs ad Abbatiam, quàm maſculus eligatur? 4.

Ætas ad Abbatiſſam neceſſaria, an completa eſſe debeat? 5.

Electio minoris in Abbatiſſam nullius eſt momẽti. 6.

QVAESTIO II.

Abbatiſſa, Prioriſſa, vel alia quoquomodo appelletur, monialium Præfecta, quot annorum ſit eligenda?

1 VAria iura de hac ætate fuiſſe ſtatuta refert *Simon Maiolus de irregular. lib. 1. cap. 29. num. 18. verſicul. Nec ſolis*, & *Alphonſus Vinaldus in candelabro aureo, de election. Abbatiſſarum, cap. 5. num. 1.* Nam Leo huius nominis primus, quadraginta annos deſiderari præſcripſit, vt in ipſius vita canit Eccleſia, cuius definitionem poſtmodum D. Gregorij authoritate fuiſſe abolitam conſtat ex *cap. iuuenculas 20. qu. 1.* vbi nullam niſi ſexagenariam Abbatiſſam fieri præcipitur, eo nimirum inquit *Card. Turrecremata in eodem textu*, vt in perfecta ætate, viuens in ſanctimonia, quæ hoc numero deſignatur, digna ad aliarum regimen inueniatur; à qua conſtitutione pene eodem tempore diſcedens Iuſtinianus Imperator, licèt rei ad ſe non pertinenti immiſcens, decreuit, quinquagenarium Abbatiſsã eſſe debere in *Authent. quomodò oporteat Epiſcopus, §. quanta, l. nullam, C. de Epiſcop. & Cleric.* & tandem Bonifacius Octaous ſuper eandem rem conſtitutionem ſuam proferens, cuius mẽtio fit *in cap. indemnitatibus 43. in principio, de election. lib. 6.* ita canit: *Nec in Abbatiſſam, nec Prioriſſam vbi per Prioriſſam monaſterium gubernatur, de cætero eligatur aliqua, niſi triceſimum annum compleuerit.* Ex quo ita docet *Petrus Gregorius tit. de election. cap. 11. n. 3.* vbi etiam inquit, Abbatiſſas aliquando potuiſſe eligi 25. annorum, propter deciſionem text. *in capit. cùm in cunctis, §. inferiora, de electione*. Confirmat ſuperiorem ſententiam *Martinus Rauault in floſculis beneficialibus, pagina mihi 41. verſic. Beneficium, vbi eſt electiuum. Quintanadueñas Eccleſiaſt. lib. 1. nu. 11. Petr. Bung. de myſter. num. n. 30. pagina mihi 477. P. Gabriel Vazquez tractat. de benefic. cap. 3. §. 2. num. 14.*

2 Verum vltimo loco Concilium Tridentinum circa huiuſmodi Abbatiſſarum, Prioriſſarum, aut aliarum Præfectarum monialium ætatem agens, his verbis, *ſeſſ. 25. de regularibus, cap. 7.* definiit: *Abbatiſſa, & Prioriſſa, & quocumque alio nomine præfecta, vel præpoſita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit. Quod ſi his qualitatibus non reperiatur in eodem monaſterio, ex alio eiuſdem ordinis eligi poſſit, ſi hoc enim incommodum ſuperiori, qui electioni præeſt, videatur, ex his quæ in eodem monaſterio annum trigeſimum exceſſerint, & quinque ſaltem annis poſt profeſſionem rectè vixerint, Epiſcopo, vel alio ſuperiore conſentiente, eligatur.* Quod ita obſeruandum eſſe teſtantur *Syluester in ſumma verbo ætas, verſic. Quartum, Anton. Cuchus inſtitut. maiorum, lib. 4. tit. 1. nu. 287. Vinaldus vbi nuper, P. Azorius inſtitut. moral. 1. tom. lib. 13. cap. 10. in principio, Pat. Emanuel Rodriguez quæſtion. regul. tom. 1. quæſt. 15. artic. 3. Zerola in praxi Epiſcopali 1. part. verbo Abbatiſſa, §. 1. Valer. Reginald. in praxi fori pœniten. lib. 30. tractat. 3. numer. 166. Nicol. Garſia de benefic. 7. part. capit. 4.* 3 *num. 71.* ſubijciens ita hos quadraginta annos à Concilio requiſitos completos eſſe debere, quòd nulla nec Epiſcopi, nec Nuntii diſpenſatione poſſit ante ipſorum lapſum ad Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ officium admitti. Idem docet *Aloyſius Ricius in deciſ. Curiæ Archiepiſc. Neapol. deciſion. 309. nu. 9. part. 4. Armendar. in additionib. ad Recopilat. Regni Nauarræ lib. 1. tit. 18. l. 7. de Epiſcop. n. 102. Azor inſtitut. moral. part. 2. lib. 6. cap. 5. qu. 9. Sigiſmund. à Bononia de electione, dubio 62. nu. 6. & Auguſtin. Barboſa de iure Eccleſ. lib. 1. cap. 45. n. 19.* qui & multos refert eandem ætatem in Abbatiſſis poſt Concilium deſiderantes, quibus addendi ſunt *Leſius de iuſtitia lib. 2. cap. 34. dubio 20. n. 107. verſic. Aduerte tamen, Leonard. Galganet. de iure publico lib. 3. tit. 5. Roder. Acunha in cap. placuit 5. n. 2. 77. diſt.*

Quibus non aduerſatur, quòd in Abbatibus regularium vigeſimumquintum annum inceptum ſufficere ſupra proprio loco retulimus, quia præter diſcriminis rationem, quam ibidem aſsignauimus, & illa exhiberi poteſt cum *Gloſſa in dict. cap. indemnitatibus, verbo Triceſimum, Turrecremata in d. cap. iuuenculas, & Vazquez vbi ſuprà*: nempè fragilitatem muliebris ſexus in cauſa eſſe, vt prouectiori ætate mulier aſſumi ad Abbatialem dignitatẽ debeat, quàm vir: nam licèt fœmina citiùs maſculo ſeneſcat, non tamen citiùs iudicii maturitatem conſequitur, imò nec pari annorum numero, ſed multò tardiùs. Vnde quamuis Monachus præpoſituræ idoneus vigeſimo & quinto ſuæ ætatis anno iudicetur ob diſcretionem, & cõſilii maturitatem, quæ regulariter eo tempore hominibus adeſt: Monialis verò non niſi quadrageſimo anno ad Prioratum, vel Abbatiſſatum securè eligi, aut promoueri poterit (etſi ad eũ poſtulari hac ætate minor queat, ex doctrina Gloſſæ *in dict. cap. indemnitatibus, verbo Eligatur*) quia frequenter mulieres nec dum in iſta ætate rectè ſapiunt. 4

Inde eſt non malè ſenſiſſe *Nicolaum Garſiam* 5 *de*

de beneſic. diſt.7.part.cap.4.num.71. dictam ætatem 40. annorum completam eſſe debere: nam quanto maior fuerit mulier effecta, tantò magis erit præpoſitutæ conuenientior: cùm regulariter mulieres prudentiam, qua in hoc regimine ſummè indigent, non niſi longo tempore conſequantur. Etſi rectiùs contrarium, nempe quadraginta annorum ætatem à Concilio pro Abbatiſsis & aliis monialium præfectis requiſitam, non deſiderari completam, aduerſus *Garſiam* defendat *Ioan.Nouar.ſingular. iuris Canonici concluſ.13.n.3.* quoniam hoc videtur Cōcilii verbis magis congruentius, quæ ſolùm requirunt, eligendam, non minorem quadraginta annis eſſe debere: ergo ſufficiet ſi prędictam ætatem attingat, argumento textus *in l.1. ff.de manumiſſ.* ibi: *Iam autem minor non eſt, qui diem ſupremum agit anni viceſimi.*

6 Ante prædictum verò tempus, ſi fortè aliqua fuerit in Abbatiſſam, vel Prioriſſam electa, viribus electio proculdubio carebit, maximè ſi in Monaſterio non deſunt aliæ moniales quadragenariæ atque habiles, licèt non adeò idoneæ, ſicut electa, vt declarauit Sacra Congregatio Concilii *in Viterbienſi 16. Maij 1623.* teſte *Barboſa vbi proximè num. 20.*

SVMMARIVM.

Diaconiſſarum duplex genus erat. 1.
Officium Diaconiſſæ in quibus conſiſteret. 2.
Diaconiſſa Spiritu Sancto aſſimilatur, & quare. ibidem.
Aetas Diaconiſſæ neceſſaria, quanta ſit? 3. & 4.
Diſſidentes hac de re opiniones componuntur 5.

QVAESTIO III.

Diaconiſſa qua ætate antiquitus ordinaretur?

1 Diaconiſſarum olim duplex genus erat, vnum ſcilicet earum, quæ ita cognominabantur, quia ipſarum viri, facta iam tori ſeparatione, fuerant Diaconi conſecrati, non aliter atque eadem ratione nonnullæ præsbyteræ, & Epiſcopæ etiam nuncupabantur, vt ex *capit. Presbyter. 18. cap. mulieres 19. 32. diſtin.* & ex ſecūda Synodo Turonica *Canone 14. & 20.* docent *Michael Medina lib.4.de continentia, controuerſ.6. c.7. Vazquez de Sacrament. tractat. de ordine, qu.8. num.6 Ægidi. Coninch. eodem tractat. diſputat. 20. dub.10. num.96. Paulus Layman in theolog. moral. lib.5. tractat.9. cap.11. num.7.* nouiſſimè *Roderic. Acunha in d.1. cap. presbyter num 3. & in dict. cap. mulieres num.2. & Auguſtin. Barboſa tractat. iuris Eccleſiaſtici lib.1. cap.36. num.12.*

2 Alterum verò illarum erat, quæ in Eccleſia ab Epiſcopo inſtituebantur, non quidē vt exercerent officia dictorum ordinum (eſt enim hoc illis iure diuino interdictum, *§.1. circa princip. 15. quæſt.3. cap. vxoratos in fine, de conuerſione coniugator.* docet *Gloſſa in cap. Diaconiſſam 27. quæſt.1. S.Thom. in 4. diſtin.25. quæſt. 2. artic.1. & 2. Campanil. in diuerſ. rubric. rubric. 11. c.2. Suarez de cenſur. diſput. 51. ſection. 2. in princip. Belletus diſquiſition. Clerical. part. 1. tit. de diſciplin. Clerical. §.8. num.5. Ochogau. de Sacrament. tractat. de ordine, quæſt.8. num.4.* & quāplures alii congeſti à *Barboſa iuris Eccleſiaſtici lib.1. c.33. n.83.* vbi & numeris ſequentibus id rationibus probat, & rurſus eodem *lib.1. cap. 36. num. 6.* quibus adſtipulantur *Vazquez diſput. 245. num. 12. Aegidius vbi ſuprà num. 95.*) ſed vt haberent curam fœminarum, cuſtodiendo ſcilicet Eccleſiæ ianuas, quibus ipſę ingrediebantur, & presbyteris miniſtrando cùm baptiſmum ſuſcipiebant, vti ſcribit *Clemens Romanus Apoſtolicar. conſtitut. lib.8. cap.28.* his verbis: *Diaconiſſa non benedicit, neque facit aliquid eorum, quæ Presbyteri, aut Diaconi faciunt, niſi quòd ianuas cuſtodit, & Presbyteris miniſtrat, cùm mulieres baptizantur; idque propter decorem & honeſtatem.* Necnon & ipſas comitando, quoties Epiſcopum adire deſiderabant, illarū curam gerebant. Nam vt inquit idem *Clemens Romanus lib. 2. cap. 26.* Diaconiſſa repræſentat Spiritum Sanctum, quatenus ſine ea nulla mulier adire poteſt ad Epiſcopum, aut Diaconum, ſicut nec in Chriſtum quis credere poteſt, niſi docente Spiritu Sancto. Tandemque & circa infirmarum mulierum curationem earundem ſolicitudo, & officium verſabatur, teſtibus eodē Clemente *lib. 3. cap. 19. Iacobo Cuiacio de præſcriptionibus cap. 3. in fine, & Barboſa dict. c.36. n.7.*

Prioris igitur generis Diaconiſſæ ſimiliter, 3
atque Presbyteræ, & Epiſcopæ, quacumque ætate inuenirentur, cum ipſarum viri, præuia tori ſeparatione, Diaconi conſecrarentur, ita cognominabantur, quia non à proprio officio, nec ab vllo ordine, quem ſuſcepiſſent, ſed a maritis, quorum vxores erant, tale nomen ſortiebantur, vt iam obſeruauimus.

Poſterioris etenim generis, quibus Epiſcopi 4
conſecratio, & miniſterium, cui præficiebantur, conuenientiſſimum Diaconiſſarum nomen indidit, non niſi ſexaginta annorum elapſa ætate ordinari poterant, ſecundùm præceptum Apoſtoli *1. ad Timoth.5. Vidua,* inquit, *eligatur, non minus ſexaginta annorum, capit. quomodo 31. quæſt.1.* poſtea verò Valens & Theodoſius nullam niſi emenſis quinquaginta annis ad Diaconiſſarum conſortium transferri ſtatuerunt, *l. nulla 9. C. de Epiſcop. & Cleric.* à quo diſſentiens Iuſtinianus Imperator, ante quadrageſimum annum eas ordinari vetuit. *Authentic. de Sanctiſſim. Epiſcop. §. Diaconiſſam collation. 9.* Quod prius fuerat à Calcedonenſi Concilio ſtatutū, *canone 73.* quem retulit *Gratian. in cap. Diaconiſſam 27. qu. 1.* & confirmatur ex Concilio Carthaginenſi III. *in capit. Sanctimoniales,* iuncta explicatione *Gloſſæ 20. qu.1.* probant *Medina dict. lib.4. controuerſ.6. cap.8. in fine, Iacob. Cuiac. loco vbi ſupra.*

Hanc verò, vt ita dicam, conſtitutionum 5
diuerſitatem circa Diaconiſſarum ætatem concordare nituntur *Iulius Labor. variar. lucubration. tom.1. tit.4. cap.34. n.31. verſicul. Atque hinc, Pamel. in ſchol.72. in librum Tertulliani de exhortatione caſtitat. Vazquez in 3. part. tom. 3. diſputat.*

Digitized by Google

tat. 245. cap. 3. num. 4. Sebaſtian. Caſ. de Eccleſiaſt. Hierarchia p. 2. diſput. 9. §.|4. & 5. & his telatis Auguſtin Barboſ. d. c.36. n.3. ita ſcilicet, vt tempus 40. vel 50. annorum vitginibus, 60. verò vitis deligendis fuerit ſtatutum, vtpotè quæ propter expetientiam voluptatis maiori indigerent examineat probatione.

Quibus nō obſtant text. in c.iuuenculas 20. quæſt. 1. cap. placuit 77. diſtin. cum ſimilibus, quia de diuerſis fœminarum conſecrationibus loquuntur, de quibus videndi ſunt latè Simon Mainlus de irregul. lib. 1 cap. 29. à num. 2. Roder. Acunha in dict. cap. placuit num. 2. 77. diſtin.

SVMMARIVM.

Ancillæ meretricum, quadragenariæ eſſe debent. 1.

Societas inboneſtarum, boneſtiſſimas fœminas deturpat. 2.

Mores à coniunctio formantur. 3.

Circa mares ripas habitantes, frequenter ſunt crudeles. 4.

Conditio habitandi cum meretrice teſtatoris legato iniuncta, à legatario tantùm ſenc, non verò à iuuene eſt adimplenda. 5.

Focaria, idem quod meretrix eſt. ibid.

QVESTIO IV.

Vt ancillari mulier meretrici poſſit?

1 Extat apud noſtros magnanimi ac prudentiſſimi illius Principis Philippi II. teſcriptum in l. 7. verſ. Otroſi, titul. 19. lib. 8. Recollectionis legum Hiſpaniæ, quò nec leue ſupplicium meretricibus, ac publicè proſtitutis fœminis intetminatur, quæ nondum ſenes, & quadrugenarias famulas ſibi aſſociare præſumpſerint. Huiuſcemodi enim Rex loquitur: Otroſi porque con ſu exemplo no ſe crien facilmente otras, mandamos, que las tales mugeres no puedan tener, ni tengan en ſu ſeruicio criadas menores de quarenta años. Cuius quidem deciſionis ratio hone-
2 ſtatem, bonoſque mores proſpicit, cum nil ita pudori, ac caſtitati ſit noxium, quam ſummæ integritatis fœminas aliarum luxurioſe vitam degentium congteſſu, vſu ac familiaritate vti. Hæc enim Hermionis apud Euripedem in Andromache doloris & querimoniæ cauſa legitur.

Malarum fœminarum introitus, ingemiſcit, me perdiderunt.
Quæ mihi loquentes hos blandè perſuaſerunt ſermones.

Et alibi.

Sed nunquam, nunquam (neque enim ſemel dicam)
Oportet prudentes, quibus eſt vxor,
Ad vxorem in domibus accedere ſinere.
Mulieres ipſa enim præceptores ſunt malorum.

Sed propriùs & quaſi de re loquens dixit Eccleſiaſt. cap. 19. verſ. 3. Qui ſe iungit fornicarijs, nequam erit, ex quo electionis vas ille D. Paulus 1. ad Corint. 1. Si quis (inquit) inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi cibum nonſumite. Euenit quippe, niſi improbatum, vel impudicarum mulierum, conſortia viterent, illarum contage ſubuerti, quæ earum iniqua participatione ſtuuntur, capit. ſæpè 28. quæſt. 1. Mores enim à coniuncto formantur, 3
authentic. de Monachis, §. cogitandum, vbi etiam Gloſſa de Monachis, & probatur egregiè ex Iuriſconſ. in l. Aediles 25. §. Padius ait ff. de ædilitio edicto, ibi: Vt puta ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus eſt, aleator fortè, vel vinarius vel erro cœaſit. Proinde littorales ferè ſemper 4
homines, & qui circa maris ripas habitant, immanitatis, nonnihil ex immaniſſimo contrahunt elemento, ex quo ſalſuginoſa vicinia de illis quaſi prouetbialiter circumſerebatur, qui maris finitima crudelitate aſſiduè inficiantur, teſtante Eraſmo adagiorum prima Chiliada, centuria 6. adagio 37. Cui & magnoperè conuenit Plancianum illud in mercatore: Aliquid mali propter vicinum malum, necnon & Plutarchi illud axioma, in libello de liberis educandis. Si iuxta claudum habites, ſubclaudicare diſces. Vnde Pindarus.

Claudo vel vni ſi propinquus manſeris,
Diſces & ipſe claudicare protinus.

Iterum aſſentitur Plutarchus in commentar. de ratione dignoſcendi verum amicum ab adulatore, vbi tantam habere vim aſſiduam conſuetudinem ſcribit, vt imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibus conuiuimus. Conſentit D. Ambroſ. 2. de officijs: Plurimum, inquit, prodeſt vnicuique bonis iungi, adoleſcentibus quoque vtile, vt claros, & ſapientes viros ſequantur: quoniam qui congreditur ſapientibus, ſapiens eſt; qui autem cobæret imprudentibus, imprudens agnoſcitur, & ad inſtructionem itaque bonis iungi plurimum proficit, & ad probitatis teſtimonium: Oſtendunt enim adoleſcentes eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhaſerint, & ea conualeſcit opinio, quod ab ijs viuendi acceperint ſimilitudinem, cum quibus conuerſandi hauſerint cupiditatem. Inde tantus Ieſus Naue, quòd eum non ſolùm erudiuit ad legis ſcientiam Moyſi copula, verum etiam ſanctificauit ad gratiam. Et infra: Pulchra itaque copula ſeniorum atque adoleſcentium, alij teſtimonio, alij ſolatio ſunt, alij magiſterio, alij delectationi. Multa in propoſito adducit Ioannes Buſæus de ſtatibus hominum, de 1
ſtatu adoleſcentiæ, cap. 3. & conducit Seneca lib. 3. de ira: Sumuntur, inquit, à conuerſantibus mores, & vt quædam in contactis corpore vitia tranſiliunt, ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus combibitores, in amorem vini traxit: impudicorum fœtus fortemque etſi liceat, virum emollit. Auaritia in proximos virus ſuum transtulit. Eadem & diuerſa ratio virtutum eſt, vt omne quod ſecum habent, mitigent. Nec tam valetudini profuit vtilis regio, & ſalubrius cœlum, quam animis parum firmis in turbam aliorum verſari: quæ res quantum poſſit intelliges, ſi videris, feras quoque conuictu noſtro manſueſcere, nullique immani beſtiæ vim ſuam permanere, ſi hominis contubernium diu paſſa eſt.

5 Hinc appoſitè nimis *Stephanus Forcatulus*
in cupidine Iuriſperiti capit.12. num.1. cùm dubi-
taretur in *l.13. C. de conditionibus inſertis*, an
turpis eſſet conditio iniuncta alicui, habitan-
di cum focaria, ſiue cum meretrice teſtatoris
(nil enim eſt aliud focaria quàm meretrix, vt
ipſe *Forcatulus ibidem* probat) reſpondit eam
licitam eſſe, ac parendi neceſſitatem induce-
re, cùm de legatarij ſenis perſona agitur, non
verò cùm de iuuenis.

SVMMARIVM.

Vinum infantibus noxium. 1.
Regibus vinum niſi poſt decimumtertium annum dari conſueuerat. ibid.
Etiam pauperibus, & iuuenibus vinum probibetur. 2.
Vini potatio generat libidinem, ibid.
Immoderatus vini vſus impedit corporis augmentum, & ingenium hebetat. 3.
Vinum inflammat. 4.
An vinum alicui ætati, maximè ſenectuti conueniat? 5.
Quadragenarijs vinum conuenientiſſimum eſt. 6.
Plus vini in ſenectute bibendum. 7. & quare. 8.
1 *Legibus Romanorum non licebat fœminis vini potatio. 9.*
Communio ſub vtraque ſpecie fuit ea ratione probibita, ne pueris, aut fœminis vinum propinaretur. 10.
Fœminæ rariſſimè inclinantur.

QVAESTIO. V.

Vinum cui ætati conueniat?

1 VInum infantibus noxium eſſe docet *Ari-*
ſtoteles, non quidem *lib. 7. politic. cap.*
17. vt minùs verè teſtantur *Cælius Rhodigin.*
lib. 28. lect. antiquar. cap. 28. & *Martin. Delrio 1.*
tom. adagiali Sacro, adag. 793. in princip. ſed *li-*
bro de ſomno & vigilia cap. 4. paulò ante finem,
cui conſentit *Auicenna cap. 8. doct. 2. fen. 3. pri-*
mi. Pueris vinum ſi offeras, inquit, *perinde vi-*
deri, ac ſi igni aggerere ignem perrexeris, materia
præſertim debili ſuccenſa, vnde *l. 2. tit. 5. p. 2. E*
por eſta razon, inquit, *deſienden los antiguos, que*
no dieſſen vino a las Reyes faſta que fueſſen de edad
tredze años, è aun entonce meſuradamente, è
2 *temprado.* Quod nec recenter tantum natis,
verùm iam pubeſcentibus iuuenibus fuiſſe in-
terdictum Auerroes inter medicæ profeſſionis
ſectatores, nominis fere præcipui, autor eſt,
ſuper Auicena canticis, eo videlicet, quia his
ætatibus vigeat præcipue calor, vt idem aſ-
ſerit, & optimè conteſtatur *Hieronymus* ita pro-
ferens: *Vinum & adoleſcentia duplex incendium*
voluptatis, quid oleum, flamma adijcimus? Quid
ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus? &
alibi *ad Furiam* iuueniles medullas, ait, vino
plenas tanta libidine inflammari, vt nequeant
conferri ignes Aethnæ. Sic *Plinius lib. 14. c. 22.*
præmium ebrietatis, ſcribit, libidinem eſſe
pernicioſam, & apud *Plautum in Bacchidi-*
bus.

Iſthoc illecebroſius fieri nihil poteſt,
Nox, mulier, vinum homini adoleſcentulo.

Vnde ab *Ariſtophane apud Athenæum lib. 10.* vi-
num, lac Veneris dicitur, ipſo enim magnope-
re alitur, & excreſcit. Ita ſacri Canones ſuffi-
cienter demonſtrant in *cap. luxuriam 7. 35. di-*
ſtinct. luxuriam, inquit *Proſperus*, *facit & nutrit*
vini perceptio nimia, non natura, cap. venter 5.
cap. vinolentum 6. eadem diſtinctione: ex quo *A-*
puleius lib. 2. Met. Ecce, inquam, de vino loqui-
tur, *Veneris hortator, & armiger, liber aduenit*
vltrò, vinum iſtud ſorbeamus hodie omnes, quod no-
bis reſtinguat pudoris ignauiam, & alacrem vigorem
libidinis incutiat. Ergo meritò iuuenibus quaſi 3
pernicioſa vini potatio inhibetur, ne illa nimis
incalentes libidine intemperatæ cupiditatis
exardeſcant; & inſuper ne, vt *Gellius*, ait *lib. 4.*
noct. Attic. c. 19. Si nimio vino vtantur hebetio-
res fiant, & improceres, minuſque adoleſcant;
nam vt inquit *Propertius*.

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,
Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum.

Sed alia & naturali quidem ratione vini vſum
etiam adultis lethaliter officere perſuadere co- 4
natur *Cælius Rhodig. dict. lib. 28. cap. 29.* Pue-
ros, inquit, inſigniter vini hauſtu oblædi,
quòd laxis rariſque ſint corporibus, & de in-
ſiti caloris exuperantia inflammari facilè va-
leant, neruis porrò imbecillibus admodum,
nec cerebro item valido, quibus de cauſis in
vini crebriori hauſtu multiplex ſeſe nocumen-
tum promit.

Cæterum, nec adultis tantùm, quinimò & 5
ſenibus vinum nequaquam prodeſſe, niſi cum
moderatione, vt ita temperatum iam decrepiti
ebibant, vt ſit aromatites adiuncto mali puni-
ci acore, aut cidoneorum ſucco, & cucumeris
ſcribit *Auerroes vbi proximè*. Quocirca in il-
lam adducitur ſententiam *Cælius Rhodig. in d.*
cap. 28. vt exiſtimet, cuilibet ætati periculoſum
vinum eſſe, eoque miratur minus *Ariſtotelem*
d. loco ſcripſiſſe, pueris & nutricibus vinum
haudquaquam impertiendum, quæ ſi ſcribere
deberet, ne dum pueris, verum adultis & ſeni-
bus vini potum minime propinandum, cùm
omni ætati noceat, vt ipſe interpretatur. Cu-
ius expreſſe contrarium defendit ex noſtris
Marcel. Fortunat. de veritate & errore, part. 2.
num. 155. vbi intrepidè audet affirmare, quod
cùm vinum ſimile quid ſit calori naturali, ci-
toque conuertatur in mundiſſimum & natu-
ralem ſanguinem, omnibus ætatibus conue-
niens eſt.

Verumtamen quidquid *Cælius* ſenſerit, ve- 6
riſſimam arbitror *Galeni* ſententiam, qui in ſa-
nitatis moderamine inquit, ſicuti pueris ini-
miciſſimum cenſetur vinum, ita adultiori ætati
accommodum maximè: cui adſtipulatur *Del-*
rius loco ſuprà adducto: non quidem iis, quos
vulgò adultos nuncupamus, ſcilicet quintum
& viceſimum annum habentibus; vt placuit
Go-

Digitized by Google

Gotophredo in *l. 1. C. quando tutores vel curatores eſſe deſinunt*, & *Calurino in Lexicon verb. ætas, verſic. ætas prima*, ſed prouectioris & ſubſiſtentis ætatis, vt ipſemet interpretari videtur, *lib. 5. de ſanitate tuenda, cap. 12. Et tali quidem naturæ*, inquit, *mediocre profectò dandum eſt vinum, ſicut ipſa quoque mediocris eſt*: ergo cùm dixit adultiori ætati vinum accõmodandum eſſe, de illa ætate ſubaudiendus erit, quæ mediocris vel ſubſiſtens à medicis appellatur, & quam *Fer-*

8 *nelius lib. 3. part. natural. cap.* 10. ſtatuere videtur ante annum quinquageſimum. Quod clariùs definiſſe videtur quidam vir medicus, vt verbis *Andreæ Laurentij* vtar, *tom. 2. ſuorum operum, tractat. de ſenectut. cap. 7.* omnium quotquot ex Arabica Schola prodierunt, celeberrimus Rhaſis dictus, ſcribit, iuuenes à vino abſtinere debere, ſed cum ſtatim ad quadrageſimum peruenerunt, quotieſcumque illud conſpiciunt, aut redolent, ſummum Deum laudare, eique meritas agere debere gratias, quod tam gratum, & amicum, naturæque noſtræ adeò familiarem ſuccum creauerit, quod ex *Platone 2. de legibus, Arabs* ille deſumpſit.

Igitur quidquid caueatur antiqua illa Ro-

7 manorum lege, cuius meminit *Petrus Aerodius de iudicijs lib. 4. titul. de extraordinar. crimin. cap.* 31. de non guſtando vino, ſiue à viris, ſiue à fœminis, à pube vſque ad trigeſimum annum à quadrageſimo anno modico vino vtendum eſt, vt *Galenus* admonet, & interpretatur Rhaſis, donec ætas paulum ingraueſcat, & ad ſenectutem perueniat, quo tempore aliquantulum plus eſſe bibendum, ipſa ſenectutis debilis & frigida natura edocet, ita fortè vt vltra tertiam vicem in vnoquoque prandio poculum non contigantur, *cap. quando presbyteri 9. 44. diſtinct.* ex quo antiquitus circumferebatur præmia illa: *Senes non minus vino quam aquilas cadauerum ſucco bibere.* Nec mirum quidem, cum adeò vinum ſenibus conuenire credatur, vt paſſim lac ſenum vocitetur, vt præter ſupra citatos docet *Vliſſes Aldrouand. ornithologiæ lib. 1. §. de moribus aquilæ, fol. mihi* 26. indeque ſcribit *Plato dict. l. 2. de legibus*. Deos hominibus vinum quaſi remedium aduerſus ſenectutis duritiem eſſe largitos, vt reiuueneſcere videamur, & mæſtitiæ nos obliuio capiat, ipſaque affectio animi, ſicuti ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Quidquid aliud placuerit *Marcello Fortunato ſuprà* illis verbis: *Decrepitis autem*, de vino loquitur, *quamuis optimum videntur ad confortandum corpora eorum, & ad augendum calorem naturalem, & excludendum humorum ſuperfluitatem; tamen multò minùs quàm iuuenes bibant eiuſdem vini quantitatem.*

Quod ea ratione ſenibus maximè conuenire putat *Cœlius dict. cap. 29.* & *Vlyſ. Aldrouand. vbi ſuprà*, quia aduentitium ipſorum frigus, eo recaleſcit, ſpirituum exhilaratur triſtitia, bilis atræ vis reprimitur redundans, ſomni conciliatur appetentia, præfracti recluduntur meatus, renidet denique ætatis laſsitudo vniuerſa; quam etiam inſinuaſſe videtur *Andreas Laurent. d. tract. de ſenectute c. 7.* 8

An autem in fœminis idem dicendum ſit? 9 ſtatuendum ſupereſt. Et quidem ſi Romanorum legibus adhærendum eſt, facile erit definire cum mulieres ipſorum conſtitutionibus vſque adeò toto vitæ tempore vino abſtinerent, vt matronam ob reſignatos cellæ vinariæ loculos, ſui inedia necarint. Idcirco ſcribit *Tertullian. in Apologet. cap. 6.* & oſcula propinquis offerre neceſsitas erat, vt ſpiritu iudicarentur. Probat *Arnobius lib. 2.* potionibus abſtinuiſſe vini, & *Lactantius lib. 1. cap. 22. Plinius lib. 4. capit. 13.* vbi ait: *Non licebat id* (vinum) *fœminis Romæ bibere*. Idem teſtatur *Valerius lib. 2. cap. 1.* & alij quamplures, quorum meminit *Ludouicus de la Cerda in dict. cap. 6. Tertulliani num. 195. cum ſequentibus*, niſi ſacrorum cauſa certis diebus, adijcit *Fortunatus vbi proximè*, & apud *Maſilienſes vbi ſuprà*, lex iubebat, vt omnium ætatum fœminæ aquã biberent, refert *Petrus Aerodius vbi ſuprà* quo loco multa conducentia congerit. Quapropter Sponſam Chriſti vinum fugere debere, vt venenum, libris noſtris cauetur in *dict. cap. vinolentum 6. 35. diſtin.* quia vinum & ebrietas incendium, imò luxuria eſt, vt affatim demonſtrauimus: tradit *Fuſcus de viſitatione l. 2. cap. 18. num.* 48. Quod ita Eccleſia tenet, vt vel hac ſola de cauſa prohibuerit communionem corporis Chriſti etiam ſub ſpecie vini, ne paruuli & mulieres, à quibus omnino vinum abeſſe debet, hac occaſione ab ipſius frequentia retraherentur, vt potè egregiè notat P. *Petrus de Ieſus Maria in ſufficientia concionatorum tract. 9. c. 6. ad finem*.

At verò quia fœminarum naturam frigidiſsima eſt, qua ratione rariſsime inebriari illas, docet Plutarchus *lib. Sympoſiacon 3. cap. item 3.* necnon & *Macrobius Saturnalium lib. 7. cap. 7.* vbi *Plutarchi* non meminit, licèt quecumque in illo capite, continentur, ab illo ſumpſerit, vt notauit *Tiraquellus in l. 9. connubiali part. 9. gloſ. 1. num.* 210. vini vſum ipſis eadem ferme ætate ac viris, aut paulò minori, ob citiſsimam illarum ſenectutem, neceſſariſſimum ſucceenſeo: ſed cum modò, & non vſque ad temulentiam, alioqui exitioſum potiùs, quam vtile, & beneficum eis vinum reputabitur. 10

ANNVS QVADRAGESIMVSTERTIVS.

SVMMARIVM.

Quadrageſimus tertius annus fuit ætat Conſulatui deputata. 1.

Ratio traditur, quare hic annorum numerus ſit ad Conſulatum neceſſarius. 2.

Ob inſignem alicuius virtutem recedebatur à præſcripta Conſulatus ætate. 3.

L. vnic. verſ. Sed ſi euenerit, ff. de offic. Conſulis. } *L. ſi rogatus 20. §. fin. ff. de manumiſ. vindict.* } *explicantur.* 4.

Benemeritus de Republica poſt decimumquartum annum poterat ad Conſulatum admitti. 5.

Iurati cuius ætatis eſſe debeant? 6.

QVAESTIO VNICA.

Conſulatui quæ fuerit ætas præſcripta, & quæ ſit hodie ad iurati munus?

1 ADoleſcentiæ temeritatem verentes, vt Autor eſt *Cicero, Philippica 5. paulò ante finem*, leges annariæ grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, ſcilicet trium & quadraginta annorum, veluti idem *Cicero* explicat his verbis, *Alexandro Macedone* ſcriptis: *Nonnè tertiò & triceſimo anno mortem obijt, quæ eſt ætas noſtris legibus decem annis minor quàm Conſularis?* & eandem deſignat *Alexand. ab Alex. dierum genial. lib. 3. cap. 4. in ipſius calce:* ita: *Illud quoque non omittendum, quod licet Imperium Conſulare annuũ eſſet, nullique niſi exacto quadrageſimo & tertio ætatis anno Conſulatum capere, anteà licuerit.* Et his aſſentientes *Petrus Gregorius lib. 47 ſyntagmat. cap. 15. num. 17. & ſuper Decretal. titul. de electione cap. 11. num. 6.* vbi priſcis legibus Romanis conſtitutum ſcribit, ne quis conſulatum ante quadrageſimum annum peteret, neve ante quadrageſimumtertium gerere poſſet, *Philippus Broidaus in Corollario ad dict. cap. 8. lib. 5. Hiſtoriæ fori Romani Franciſci Polleti num. 1. Vincent. Turturet, in parallel. ethicis & iuridicis, diſſertat. 15. circa principium*, à quibus neſcio qua ratione tantũ diſcedunt *Ioan. Corraſ in l. vnica num. 12. ff. de officio Conſul. & eo relato, Iacob. Menochi. de arbitr. lib. 2. centur. 6. caſu 540. num. 5.* falsò proferentes, Romanos lege lata cauiſſe, ne quis ante vigeſimumquintum annum Conſulatum peteret, quandoque vt notauimus ex *Cicerone* (quem licèt *Corraſius* adducit, eum minimè legit) ipſa lege, huius ætatis adoleſcentes omninò à Conſulatu arcebantur, donec annum tertium & quadrageſimum agerent. Non quidem extremè & mathematicè, vt aiunt, exactum, veluti ex verbis *Alexandri ab Alexãdro ſuprà* relatis patet: ſed cœptũ, & inchoatũ, vt magis placuit *Broidæo loco vbi proximè*.

2 An autem hæc ætas ideò eſſet annarijs legibus requiſita, quia ſemper prudentiſſima fuit habita, vt alibi notauimus? videant alij. Mihi tamen potiùs arridet, nulla alia ratione leges illam expoſtulaſſe, quàm quia ad Præturam, quæ dignitas erat immediatè Conſulari antecedens, quadrageſimum annum deſiderabatur, vt vtrumque docet *Broidaus dict. loco;* vnde cum ex ſententia *Petr. Gregorij dict. cap. 15. nu. 10.* inter omnes Magiſtratus biennium perfectum intereſſe debuiſſet, non anteà Conſulatus neceſſariò adipiſci poterat, quàm annus quadrageſimus tertius ætatis fuiſſet inceptus.

Quod non ita perpetuum erat, quin ob excellentem, eximiamque aliquorum virtutẽ, & Magiſtratuum ordo peruerteretur, & progreſſus ætatis ſpectari non oporteret, vt porè in *Scipione Africano* conſpicitur, cui primum Aedilitatem, deinde Conſulatum populus Romanus ob inſignem eius virtutem ante legitimũ tempus detulit, vt *Liuius lib. 21. Alexand. ab Alexand. dict. cap. 15. in fine, Corraſ. & Broidaus dictis in locis* referunt, alia in huius veritatis confirmationem adducentes, quæ illam abſque dubio irrefragabilem reddunt. 3

Hinc veram lucem accipiunt Iuriſconſulti reſponſa in *dict. l. vnica, verſic. Sed ſi euenerit, ff. de officio Conſulis, & in l. ſi rogatus 20. §. fin. de manumiſſ. vindicta*, quibus euenire poſſe ſcribitur minorem viginti annis Conſulem eſſe. 4 Quod ex magna ſcilicet cauſa intelligendum eſt, vt meritò in *dict. l. vnica num. 19.* admonet *Corraſius*; non quod iure communi liceat. Nam vt propè notauimus, quadrageſimus tertius annus eo requirebatur, niſi anteà aliquid dignum operæ pretium, veluti *Alexand. ab Alexand.* loquitur, Reipublicæ fuiſſet ab aliquo præſtitum, quod dignum conſulari remuneratione fuiſſet, nam tunc poſt decimumquartum annum hæc ſuprema dignitas dari conſueuerat, quod cum prorſus *Philippũ Matthæum* latuiſſet *in l. 2. §. 1. num. 4. ff. de regul. iuris*, abſolutè, & quidem perperam ex *d. l. vnica* docuit puberem, qui decimumquartum annum exceſſit, Magiſtratum gerere potuiſſe. 5

Verùm cùm Conſularis hæc dignitas fuerit obſoleta, & omninò extincta, licèt eodem nomine inferiora aliqua munera noſtris temporibus inſigniantur, vt Hiſpali, ad ſimilitudinem eorum, de quibus in *cap licèt ex ſuſcepto 10. de foro competenti;* non tamen eadem quadrageſimi & tertij anni ætate præcisè geri debent. Sed vel inferiori, aut maiori, vt vniuſcuiuſque ciuitatis aut oppidi iura expoſtulant, vnde in hac ciuitate Toletana, alijſque huius Regni, Iurati, qui his inferioribus Conſulibus reſpondent, vt obſeruat *Petrus Gregor. dict. cap. 15. num. 4* decimo octauo anno expleto eſſe debent, *ex l. 16. tit. 3. lib. 7. nouæ Recollectionis.*

ANNVS QVADRAGESIMVS QVINTVS.

SVMMARIVM.

COmmunis ſententia docet, poſt quinquageſimũ annum potentiam concipiendi in fœminis abſumi. 1.

Idem teſtantur nonnulli ex medicis. 2.

Quinquagenariæ mulieres à nuptijs remouebantur. 3.

Quin-

Quinquagenariæ fœminæ partus mirabilis appellatur. 4.

Multi docent elapſo quadrageſimo ætatis anno ſterilitatem mulieribus aduenire. 5.

Verius eſt, quintum & quadrageſimum annum fœminis concipiendi terminum eſſe. 6.

Nonnullæ mulieres, etiam in ſenectute partus ediderunt. 7.

Fundamentis aduerſantiũ opinionum reſpondetur. 8. *& ſequent.*

L. ſi ſterilis 21. ff. de actionibus empti, nouiter intelligitur. 10.

Spes vendi poteſt. 11.

L. ſi quis maior 12. C. de legitima hæreditate, explicatur. 12.

Plinius quantum potuit ab Ariſtotelis opinionibus diſſenſit. 13.

QVAESTIO VNICA.

Concipiendi facultas in fœminis ad quod vitæ tempus producatur?

1 Nulla in re magis concors, vnanimiſque omnium exiſtit ſententia, quàm in deſignanda ætate, qua ex naturæ præſcripto fœminis concipiendi poteſtas abſumitur, vno inquã ore *Interpretes* fatentur quinquageſimo anno hoc contingere: ita *Solinus Polybiſtor. cap. 4. Paulus conſilio 29. num. 12. volum. 2. Socin. conſil. 126. Tiraquellus in l. 6. connubiali, num. 22. Vacon. tomo 2. commun. opinion. lib. 8. titul. 30. de adoptionibus num. 6. Menochius de præſumptionibus libro 5. quæſt. 24. à num. 4. & lib. 6. quæſt. 42. numer. 29. & q. 53. num. 17.* necnon *& lib. 2. de arbitrarijs centur. 1. caſu 89. num 58. Boſius tit. de partu ſuppoſito num. 15. Petrus Gregor. ſyntagm. lib. 9. cap. 6. numero 3. Barnab. Briſon. de iure connubiorum, fol. 32. Stephanus Forcat. in cupidin. Iuriſperito cap. 15. numer. 5. Ripa de nocturno tempore cap. 162. num. 4. Maſcard. de probationib. concluſ. 1147. à numero 4. Farinacius de falſitat. q. 150. n. 252. P. Thom. Sanchez de matrimonio lib. 7. diſput. 32. num. 16. verſ. At minori ætate, Caldas Pereira de poteſtat. eligendi cap. 4. num. 6. Ralenzuel. conſ. 96. à num. 15. Emanuel Barboſa in remiſſionibus ad leges Luſitaniæ libro 4. tit. 105. num. 1.* vbi plures caſus refert, *Alphonſus Perez de Lara in compendio vitæ hominis cap. 10. num. 30. Alphonſus Carranza diſp. de vera humani partus deſignatione cap. 5. num. 67. & Auguſtinus Barboſa in collectanea ad cap. 2. num. 8. de frigid. & maleficiatis*.

2 Quæ omnium receptiſſima ſententia aliquibus neque contemnendis rationibus fulcitur. Prima, quia ſic naturales fatentur, vt videre eſt apud *Ariſtotel. lib. 7. de Hiſtoria animalium cap. 5.* vbi nonnullas quinquageſimo anno peperiſſe memorat, & *lib. 5. cap. 14.* ibi: *Homo mas ad annum vſque ſeptuageſimum, videlicet, termino vltimo poteſt generare: fœmina vſque ad quinquageſimum*: ſimiliter *lib. 7. Politicorum cap. 16.* his verbis: *Nam cum ſit finis gignendi, vt plurimum, viris quidem ſeptuageſimus annus, mulieribus autem quinquageſimus*, adſtipulatur *Plinius lib. 7. naturalis hiſtoria cap. 14.* illo verſiculo: *Mulier poſt quinquageſimum annum non gignit*. Quibus conſentiunt *Hippocrates lib. 2. popul. part. 2. textu 18.* vbi id *Coriarij* vxore comprobat, quæ cùm iam eſſet menſtruis orbata, & multos annos habuiſſet, filium conceperat, non ſine magna multorum admiratione. *Bottonus lib. 2. de morbis mulierum cap. 8. Ludouic. Mercatus de ſterilium & prægnantium affectionibus lib. 3. cap. 2. de fœminæ ſterilitate per collectionem ad virum, verſ. Coniugum præter hæc omnia*.

Secundò probatur legis *Iuliæ & Papiæ* teſtimonio, quæ quinquagenariæ mulieres ea ratione à nuptijs remouebantur, quia vt *Dionyſius Alicarnaſeus* refert *lib. 4. antiquitatum Romanorũ*, exiſtimabatur, quinquageſimum annum pariẽdi, vterumque geſtandi terminũ eſſe, *l. ſancimus 27. C. de nuptijs*. Cuius rei cupidis plura inferiùs ſuppeditabit ſimilis illa altera diſceptatio, vſquequo generandi virtus in maſculis perduret? 3

4 Deinde tertio loco roboratur hæc ſententia *Pauli* reſponſo in *l. ſi ſterilis 21. in principio, ff. de actionibus empti*, ibi: *Si ſterilis ancilla ſit, cuius partus venit, vel maior annis quinquaginta, cùm id emptor ignorauerit, ex empto teneatur venditor*. Necnõ *& Imperatoris* reſcripto *in l. ſi maior 12. C. de legitimis hæredibus*, vbi quinquagenariæ mulieris partum mirabilem appellat *Iuſtinianus*.

Alia eſt ſententia exiſtimantium quadrageſimum annum fœminis generandi finem adducere, ita *Fulgoſius conſil. 212. column. penult. circa medium, Ægidius Boſius in practica, titulo de partu ſuppoſito num. 15. Farinacius dict. quæſt. 150. numero 252.* quorum reſolutio doctiſſimi *Plinij* expreſſa authoritate iuuatur *d. cap. 14.* vbi poſtquam mulierem tranſacto iam quinquageſimo anno minimè gignere edixerat: *Maiorque pars, inquit, quadrageſimo profluuium geniale ſiſtit*. 5

Verùm nec iſtorum, nec illorum opinioni ſecure acquieſcendum, ſed media via incedendum puto: quapropter in ea ſum exiſtimatione, vt indubitanter cenſeam non quinquageſimum, vel quadrageſimum, ſed quintum & quadrageſimum annum regulariter mulieribus cõcipiendi terminum eſſe: illorum enim in hanc ſententiam irrefragabili Principis Philoſophiæ authoritate *dict. l. 5. Hiſtoriæ animalium capit. 14.* cuius hæc manifeſta verba illud proculdubio euincunt: *Homo mas ad annum vſque ſeptuageſimum, videlicet termino vltimo poteſt generare, fœmina vſque ad quinquageſimũ; verùm id raro, pauci enim proles in eo ætatis temppre procreata eſt, ſed magna ex parte maribus quintus & ſexageſimus annus finis procreandi eſt, fœminis quintus & quadrageſimus*. Cui penè eiſdem verbis conſentit *Philippus Maſſarius lib. 4. practicæ medicæ cap. 6. Sed quo ad rem noſtram*, eandem diſputans quæſtionem, inquit, *Illud eſt certum, generationis terminum ac finem definitum fuiſſe, viris quidem ad ſummum annum ſeptuageſimum, fœminis verò quinquageſimũ Verùm id raro paucis contingit, ſed magna ex parte maribus ſexageſimusquintus finis generandi eſt, & fœminis quadrageſimusquintus*. Subſcribit etiam *Ludouicus Mercatus lib. 1. de communibus mulierum*

rum affectibus cap.4. circa principium aſſerens, ra-
rò fœminas à quadrageſimoquinto vlterius
fœcundas eſſe contingere: in quam opinionem
inclinari videntur *Fulgoſius, Aegidius & Farina-
cius* locis ſuprà pro ſecunda concluſione addu-
ctis, dum mulierem quadrageſimum annum
excedere expoſtulant, vt ſterilis, & ad conci-
piendum inepta credatur. Et in expreſſo,
quòd quadrageſimoſexto anno, ideſt poſt
quintum & quadrageſimum quieſcat in fœmi-
nis generandi potentia, nouiter reſoluit *Aca-
tius Antonius Ripol. reſolutionum variarum cap.8.
num.271.*

7 Cuius ſententiæ illa ratio exhiberi poteſt,
quia licet hoc tempore fœmina concipere poſ-
ſit, vt quamplurium mulierum teſtimonia de-
monſtrant, quæ etiam maiori ætate partus edi-
derunt, de quibus per Barboſam, Carranzam,
& alios *vbi proximè*: illud autem per accidens,
& inſolitum eſt, ac per conſequens minimè ad
conſequentiam adducendum, argumento *l.
nam ad ea, ff. de legibus*. Quod autem frequen-
tius accidit, & communiter experitur, id erit
inſpiciendum: vnde cùm ferè ſemper contin-
gat, quinto iam & quadrageſimo anno exacto
vel in fœminis genitale profluuium ſiſtere,
vt *Plinius* ait; vel adeò, ſi quod habent, frigi-
ſcere, vt vix poſſit generationi deſeruire, ex
traditis à *Fulgoſio, Aegidio, & Farinacio vbi pro-
ximè*. Hinc eſt, hac ætate mulieres neque im-
meritò à Philoſophis ſteriles & effœtas repu-
tari.

Nec à ſuſceptæ opinionis curſu depellent,
8 quæ in vtriuſque ſuperioris aduerſæ ſententiæ
fulcimentum ab interpretibus adducuntur.
Non vtique ea, quibus prima inniti videtur,
ſiquidem *Ariſtotelis* omnia illa verba è diuerſis
locis decerpta, vel tantùm quaſi mirum, &
præter ordinarium naturæ curſum referunt,
aliquando quinquagenarias fœminas vterum
geſtaſſe, & in lucem emiſiſſe, vel ipſas etiamſi
pariendi nimia fæcunditate polleant, ad quin-
quageſimum tantùm annum, vt in ſummum
gignere poſſe. Quod in cauſa eſſe non debet,
quominus eiuſdem *Ariſtotelis* ſententiam,
quam nos probamus, nempe quinto & qua-
drageſimo ætatis anno, fœmininū prolificandi
terminū eſſe, verum profiteamur. Cùm hoc ſe-
cundum cōmuniter accidentia fuerit definitū;
illud verò, vt ſæpius dixi, vel fere nunquam,
vel rarò eueniat, vnde in conſideratione eſſe nō
debet, vt inde communis regula deſumatur.

Et minus refragatur *Iuliæ* legis & *Papiæ* au-
9 toritas ſecundo loco pro eadem ſententia
inducta, quia vt alibi dixiſſe recordor, *Tibe-
rius Imperator* huius legis conditor falſa opi-
nione ductus exiſtimauit, ſexageſimum annum
in maſculis, & quinquageſimum in fœminis
vltimum eſſe procreationis terminum, quod
poſteà quaſi incertum à *D. Claudio* rectè im-
mutatum eſt; vt ex *Suetonio in eius vita* appa-
ret *cap.23.* & *Alexandro ab Alexandro lib.4. die-
rum genalium cap.22.* refert *Barnabas Briſon.lib.
de iure connubi. fol. mihi* 34. eiuſque emenda-
tionis extat teſtimonium *in dict. l. ſancimus* 27.
C. de nuptijs: ergò cùm falſitatis obtentu præ-
dicta lex fuerit obrogata, vix aliquid certi,
quod noſtræ opinioni obſiſtat, ex ea elici ab
aduerſantibus poteſt.

Nec fortiùs vrget tertium ipſorum funda-
mentum deſumptum ex *dict. l. ſi ſterilis* 21. *ff.* 10
de actionibus empti, quia, vt verba ſuadènt, ibi
principaliter non agebatur de aſſignanda cer-
ta, & determinata ætate, qua frequenter mu-
lieres inhabiles conceptioni redduntur, ſed
potius illum ætatis terminum præſcribere Iu-
riſconſulto cordi fuit, quo præter miraculum,
& ſtuporem partus ſperari non poteſt. Acci-
derat enim illa ſpecie, cuiuſdam ancillæ fœ-
tum fuiſſe venditum, & vt propriùs dicam, quod
ex quadam ancilla ſeparabatur, venierat: ſed
cum illam dominus ſterilem, ſiue quinquage-
nariam eſſe ſciret, quapropter & pariendi fa-
cultate orbatam, inquit Conſultus, fraudis
cauſa ex empto venditorem teneri: quoniam
licèt ſpes ſit in commercio, & vendi poſſit, *l.
ex empto* 11. alias *l. emptorem*, §. *vltim. ff. eo-
dem, l. nec emptio* 8. *ff. de contrahenda emptione*,
nec venditor, etiamſi euentus non ſequatur,
aliqua actione teneatur, *dict. §. vltim. l. ſi ia-
ctum retis* 12. *ff. de action. empti*; *l. nam hoc mo-
do* 11. *ff. de hæreditat. vel action. vendite.* nihilo-
minus in præſenti ſpes vendi non potuit; nam
vt inquit optimè in *dict. l. Anton Faber* quiſ-
quis futurum ancillæ partum vendit, neceſſe
eſt aſſeueret, vel prægnantem ancillam eſſe,
vel ſaltem fieri prægnantem poſſe, quod vtrum-
que impoſsibile eſt, ſi ſterilis, vel quinquage-
naria ſit ancilla, cum huius ætatis fœmina, etſi
aliquando partum ediderit, ita miraculo ſit
proximum, vt illum mirabilem rectè appellet
Imperator in *dict. l. ſi quis maior* 12. & iuris
præſumptionem contra ſe habere, ex multis do-
ceat *Pariſ. dict. conſil. 29. num. 46. volum. 2.*
quòd tale partum ſuppoſitum, & non legiti-
mum ſit. Ergo hoc in caſu illam ætatem deſi-
gnaret Conſultus operæpretium erat, non qua
regulariter fœminæ a generatione arceutur,
qualis quinti, & quadrageſimi anni eſt, ſed
qua ad ſummum, & velut termino vltimo, etiā
quæ maximè pariunt, concipere poſſunt, quam
cùm quinquageſimi anni eſſe Philoſophus te-
ſtetur *dict. l.5. Hiſtoria animal cap.14.* ibi: *Ho-
mo mas ad annum vſque ſeptuageſimum videlicet
termino vltimo poteſt generare, fœminaq; vſque ad
quinquageſimum*: & repetit ferè omnibus in lo-
cis ſuprà relatis, & indicare videtur *Solinus* in
Poly hiſtoria cap.4. hinc eſt, *Paulum* quinqua- 11
genariam ancillam conſtituiſſe illam, ex qua
vendita partus ſpes erat, vt clariùs liqueret,
emptorem fuiſſe ſcienter à venditore deceptū,
eoquòd talis mulieris partum ei vendiderat,
quam ſciebat ratione prouectioris ætatis citra
miraculum parere non poſſe.

Ex quibus infertur, nequidquam obſtare
Imperatoris reſcriptū in *dict. l. ſi quis maior* 12.
C. de legitim. hæredibus. Nam ibi non probatur,
quinquageſimum annum pariendi terminum

eſſe,

Digitized by Google

eſſe, ſed potiùs quadrageſimum & quintum annum excedentem, ac per conſequens quinquagenariam non ſine miraculo parere: cum id etſi aliquando eueniat, ita ſit rarò, vt ſine admiratione percipi non poſſit. Nos verò illud definimus, quod frequenter in fœminis natura operatur, & quod ipſis commune eſt.

13 Supereſt ergo, vt vnico ſecundæ opinionis fundamento reſponſum præbeamus, vt magis noſtræ ſententiæ veritas illuceſcat: aſſerit enim *Plinius loco ſupra enarrato*, maiorem partem fœminarum quadrageſimo anno genitale profluuium amittere, quo maximè Ariſtotelis, noſtræque ſententiæ contrariatur. Et fateor, niſi hoc loco magis dictum, minuſque ſcriptum afferamus, ne tanto Philoſopho obſiſtere videatur: quamuis illum adeo diſſentiendi ab Ariſtotelis opinionibus libidine fuiſſe delectatum, *Turnebus* memoret *lib.22.aduerſariorum c.4.* vt non rarò ab eo diſcedat. Sed vtvt ſit, magis enim hac parte Ariſtotelicæ, quam Plinianæ ſententiæ deferendum, illius autoritas, & in Philoſophia principatus, iſtiuſque vel contradicendi auiditas, vel ſuſpecta fides, de qua maximè notatur, ſummoperè compellunt.

ANNVS QVADRAGESIMVS SEXTVS.

SVMMARIVM.

EVocare, quid ſignificet? 1.
Euocatus miles, Græcè Anacletus dicitur; 2.
Quadrageſimo ætatis anno miles euocati nomen merebantur. 3.

QVAESTIO VNICA.

Ad Euocatorum militiam.

1 EVocati milites ideò ſic dicti, quia precibus, rogatione, & id generis inuitationibus, è ſociis, ex equire, expediteque diligebantur, cum euocare pro elicere aliquid precibus, & blando ſermone accipiatur: vnde euocare *Deos Plinius lib.28.cap.2. Macrob. lib.3. Saturnal.cap.8. Liuius lib.5. ab vrbe condita*, nec non & pro ex ſegregatis & diuerſis locis diuerſos cogere, euocationis vſurpatur vocabulum. *Cicer. pro Rabirio*, & expreſſiùs *Cæſar 1. Belli ciuilis, Magnus numerus*, inquit, *equitum Romanorum, & Decurionum, quos ex municipijs Domitius euocauerat*, & *Lucanus lib.1. Sparſas cohortes*
2 *euocare, dixit.* Hi, inquam, quos *Anacletos* Græcè nũcupatos *Dio* his verbis teſtatur: *Euocatorũ manus, quos aliqui Anacletos Græcè, quaſi reuocatos, quod defuncti militia iterum ad eam reciſcantur, dixerit*, veterani enim fuerunt, inſinuante etiam *Lipſio lib.1. de militia Romana, dialogo 5.* gnari, prudenteſque militiæ, qui expletis ſtipendiis, ſponte gratia Conſulum, aut Ducum militiam ſumebant. Qua ætate ſic lecti euocati nominarentur? Nec obuium eſt, fateor, me nuſquam legiſſe, alius fortè. Coniecturis ergo hoc eliciendum arbitror. Ex illis fuiſſe certum eſt, qui iam militia perfuncti emerita ſtipendia habebant: quare, & à militia vacantes, nec eius legibus comprehenſi: igitur ſic lectos,
hoc euocatorum nomen non ante annum qua- 3
drageſimum ſextum vel quinquageſimum ſortitos exiſtimo, cum illa ætate milites vacationem à militia, & veteranorum priuilegia impetraſſe, latiùs proprio loco tradiderimus: pro mille teſtis mihi *Dioniſius de L. Siccio* omnia quaſi adamuſſim exprimens: *Erat in iſtis*, inquit, *L. Siccius, qui cohortem ducebat virorum octingentorum, qui iam ſupra ætatem militarem erant, nec in militiæ leges cadebant (vti nec ipſe Siccius) honorantes tamen virum, & beneficijs pluribus ab eo affecti, euntem ad bellum noluerunt deſerere; atque erat hæc manus exercitus totius, ſiue præliorum peritia, ſiue in periculis conſtantia longè Princeps.* Quid non de euocatis *Dionyſium* locutum, his verbis pronunciat? Omnia quæ de eorum delectu ex veterum monumentis congeſſimus, breui oratione recenſuit, & quod magis eſt, noſtram de illorum ætate ſuſpicionem, *Qui iam ſupra ætatem*, inquit, *militarem erant, nec in militiæ leges cadebant, veterani ergo fuerunt*, nil aliud ſignificat, militarem ætatem tranſegiſſe, & militiæ legibus iam non teneri, qui euocatorum muneri & homini adigebantur, quam annos quadrageſimum ſextum, aut quinquageſimum attigiſſe, quorum altero militia & ſtipendia implebantur.

ANNVS QVADRAGESIMVS SEPTIMVS.

SVMARIVM.

AEdilium cura circa plura verſabatur, & præcipuè circa rerum venalium pretium, & menſuram. 1.
Id omne ad AEdiles antiquitus ſpectabat, quod hodie apud noſtros illis qui vernacula lingua Fiels executores *dicuntur, incumbit.* 2.
AEdilium ætas quæ fuerit? 3.
AEdiles, Magiſtratus Curules appellabantur. 4.
A Magiſtratu ad Magiſtratum, biennium intercedere debebat. ibid.
Fiel executor, *an certa alicuius ætatis eſſe debeat?* 5.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO VNICA.

Vt quis AEdilis fieret, & apud noſtros ſit Fiel executor?

1 FRequens enim eſt in iure noſtro AEdilium mentio: nam vt inquit *Cicero lib. 2. officior.* maximum eorum munus erat, cum altiora, & præſtantiora obirent, ex quibus quam plura refert Petr. *Gregor. ſyntagm. iuris lib. 47. cap. 31. à numer. 6. cum ſequent. Guid. Pancirol. de magiſtratib municipalibus, cap. 19.* & vt præcipuum, ius quod de macello dicebant, & curam illam, quam circa forum venale, & venalia ipſa gerebant, propoſitis edictis, vt res ſine vitio & morbo, iuſtoque pretio, pondere, & menſura venderentur. Vnde ſi pondera, & menſuras improbas reperiebant, publice frangebant, *l. item quæritur 13. §. ſi quis menſuras, ff. locati*, meminit *Iuuenal ſatyr. 10.*

Et de menſura vis dicere, vaſa minora
Frangere, pannoſus vacuus AEdilis.

Et *Perſ. ſatyr. 3.*

Fregerit heminas Areti AEdilis iniquas,

2 Quorum omnium, vt obſeruat *Petr. Greg. vbi proximè num 7.* cura & ſolicitudo ad Politicos Decuriones noſtri temporis ſpectat, præſertim ad eos, qui ſingulis menſibus ſaltim apud noſtros, in id deputantur, quos *Fieles executores* dicimus, & quibus poteſtatem ineſſe citra ordinem & figuram iudicii mulctandi vſque ad ſummam dr. certorum marapetinorum laniones, piſtores, & cæteros huiuſce generis officiales, contra edicta, ſiue, vt dicimus *Aranceles*, vendentes, docet *Bobadilla in Politica lib. 3. capit. 8. num 135.* vti & antiquitus AEdilibus poteſtas erat flagellandi in vendendis vtenſilibus delinquentes, *l. eos 12. ff. de Decurionibus.*

3 Eiuſmodi igitur AEdiles non niſi certa ætate creari poterant: ſic colligitur ex *Latino Pacato in panegyrico ad Theodoſium*, illis verbis: *Cuius quidem rei ita fuit cura maioribus, vt non ſolùm in ampliſſimis Magiſtratibus adipiſcendis, ſed in Præturis quoque, aut AEdilitatibus capeſſendis ætas ſpectata ſit petitorum, nec quicquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos comitiali lege præſcriptos feſtinatis honoribus occuparit.* Sed quæ fuerit hæc ætas non ſatis inter Scriptores liquet, cum inuicem hac de re contrarientur. *Nam Gruechius lib. 1. de Comitiis Romanor. cap. 3. Liuius lib. 10. decad. 4. Petr. Gregor. ſuper Decretal. titul. de electione, cap. 11. num. 6.* referunt, non licuiſſe AEdilitatem ante vigeſimumſextum annum petere, nec ante vigeſimũ ſeptimum eam gerere: quibus adſtipulari videtur *Vincent. Turret. in parallelis ethici & iuridicis, diſſertat. 15. in principio*, aſſerens apud Romanos ad ineundos Magiſtratus Curules (ita enim AEdiles appellabantur, vt ex Cicerone *lib. 6 epiſtol. ad Atticum 108.* notauit *Petr. Gregor. dict. lib. 47. cap. 31, num. 4.*) vigeſimumſeptimum annum tantundẽ fuiſſe requiſitum. Quod omnino diſplicuit *Philippo Broidæo in corollario à d. cap. 7. lib. 2. Hiſtoriæ fori Romani Franciſci Polleti, num. 2. & in corollario à d. cap. 8. lib. 5. n. 1.* cui magis probatur AEdilitatem poſt annos ſeptem & triginta dari conſuetam; & ſi verum eſt, quod ipſe Broidæus recenſet, & fatetur ipſe *Petr. Gregor. dict. lib. 47. cap. 15. numer. 10.* nempe AEdilatum tertium honorem fuiſſe ad conſequendum vltimum Conſulatus: vix credi poteſt ad illum vigeſimumſeptimum annum requiſitum, cum ad Tribunatum, quæ inferior dignitas fuit, & ſecunda in ordine ad Conſulatum, triginta anni deſiderarentur. Probabilius enim apparet maiorem annorum numerũ ad illud munus fuiſſe deſideratum, quod maioris erat honoris, & dignitatis, alioqui inconcinna eſſet, & parum ordinata ætatum hæc deſcriptio, præſertim cum eodem *Petro Gregorio Autore dict. cap. 15. num. 10.* nemo poſſet à Quæſtura ad tribunatum, à Tribunatu ad AEdilitatem, ab AEdilitate ad Præturam, à Prætura ad Conſulatum aſcendere, niſi inter omnes iſtos magiſtratus ſaltim bienniũ intereſſet. 5

Illud autem hic notare non deſinam, quod ſuperiorum velut conſectarium exiſtit: ſcilicet apud noſtros nullam horum AEdilium, ſeu Decurionum, quos *Fieles executores* appellari diximus, determinatam eſſe ætatem, imò ipſam Decurionatus, huic muneri congruam haberi; vnde hi omnes indiſtinctè ad id deputantur, qui Decurionatus honore fulgent. Nã ex quo ipſi Concilio hæc munera, vel ex priuilegio, aut venditione Regia fuerunt adiuncta, vt obſeruat *Bubadilla vbi ſupra*, nil aliud deſideratur ad ea exercenda, quam quod ſint Decuriones cæterorum ſuffragiis electi, qui eorum adminiſtrationem ſunt habiturі.

ANNVS QVINQVAGESIMVS.

SVMMARIVM.

A Doleſcentia vtrum ab impubertate incipiat? 1.

Adoleſcentiam, & pubertatem vnam, eandemque ætatem eſſe, decimoquartoque anno incipere, & quinto & viceſimo finiri, multi docent. 2 *& ſeq.*

Vt certiùs probatur adoleſcentiam à vigeſimoquinto anno incipere, & vſque ad quinquageſimum in viris, & quadrageſimum in fœminis perduci. 4. *& ſeqq.*

Qui adoleſcentiam ad trigeſimum annum deſignauerint? 7.

L. non aliter 63. ff. de legat. 3. nonè intelligitur. 9.

Seniores qui dicantur? 10.

Aliquãdo pro qualibet minori vel maiori ætate adoleſcentia vſurpatur. 11.

Quæ ætas adoleſcentiæ appellatione contineatur, ex conſuetudine magis quam ex iure eſt interpre-

In-

tandum. ibidem.
Iuuentus, & adoleſcentia eadem ætas eſt. 12.
Adoleſcentia, florida ætas appellatur. 13.
L.1.C.Theodoſ. de his, qui veniam ætatis impetrauer. explicatur. 14.
Codex Theodoſianus an ſit apocriphus? ibid.

QVAESTIO I.

Adoleſcentia quod vitæ tempus habeat?

1 HAnc non immeritò ambiguam ætatem (vt puberum dixit *Petr. Faber Agoſtinicon, lib. 3. cap. 9.*) propterea appellare poſſumus, quia ambiguum, prorſuſque incertum eſt, quo termino incipiat, & claudatur, cùm aliquando ipſis pueritiæ, aut impubertatis limitibus circumſcribi, ex eo conſtet, quòd adoleſcentia pro pueritia, & impubertate promiſcuè vſurpatur, vt apud Concilium Toletanum IV. in *cap. omnis ætas 1.* vbi fatentur Expoſitores, 12. *q.* 1. *Omnis ætas ab adoleſcentia*, inquit, *in malum prona eſt. nihil incertius, quàm vita adoleſcentium, ob hoc conſtituere oportet, vt ſi qui impuberes, aut adoleſcentes in clero exiſtunt, omnes in vno conclaui commaneant, vt lubrica ætatis annos non in luxuria, ſed in*
2 *in diſciplinis Eccleſiaſticis agant.* Cuius lectionem ſi retineas, indubitanter propoſitam ſententiã elicies: ſi verò originalem, & quam eodem Concilio, *cap.* 23. inuenies, huic præpoſueris, pro *impuberes* que *puberes* reponas, adoleſcentiam, & pubertatem vnam eandemque ætatem eſſe conijcies, & ideò decimoquarto anno debere incipere, iuxta textum in *cap. quicumque, in princip.* 77. *diſtin.* & vigeſimoquinto finiri, vt poſt *Accurſium in l. non aliter 69. verb. ætatem, ff. de legat. 3. l. hæreditatum*, aliàs *computationi 68. verb. A prima ætate, ff. ad legem falcidiam, & Gloſſam in cap. 1. de ætate, & qualitat. ordinand. & in proœmio 6. libri Decretalium, Bertachinum in repertorio, verb. adoleſcentia*, defendunt, *Iacob. Cuiacius in l. 2. ff. de excuſationibus, & libro ſingulari reſponſor. Vlpij Marcelli in d. l. non aliter*, vbi quintum, & viceſimum annum ex l. Letoria, finem eſſe adoleſcentiæ ſcribit *Hieronym. Verruti in Lexicon vtriuſque iuris, verbo Adoleſcentiam, & ibidem Iacobus Spiegel. Franciſ. Hotoman. Petrus* Rebuſ. *in l. pupillus eſt 239. verſ. Tertiò adoleſcent. de verborum ſignificatione, Pater Azor inſtit. moralium, lib. 6. cap. 5. verſic.* Tertiò *quæritur, in fine*, vbi ſic explicat *textum in cap. innouamus 3. 60. diſtinct.* quo præcipitur, ne Decanatus, vel Archidiaconatus adoleſcentibus conferatur. Et tandem *Quintilianus Mandoſius de ætate minori, cap. 5. num. 1.* qui id etiam ad fœminas producit, eo addito, quòd illæ à duodecimo anno adoleſcere incipiunt, noſter Perez *de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 22. num. 1.*

3 Quorum exiſtimatio ex aliquibus iuris teſtimonijs vim accipere videtur, præcipuè ex illo *Vlpiani in l. cum filiofamilias 50. in fine, de legatis 3.* quo manifeſtè probatur, legatum alicui, cùm adoleuerit, ſcriptum, in annum quintum, & viceſimum cenſeri relictum, niſi aliud ex teſtantis voluntate poſſit deprehendi. Itemque ex alio *Vlpij Marcelli in d. non aliter 69. de legatis 3.* qui iuuenem eum definit, cuius ætas adoleſcentiam exceſſit, id eſt, vigeſimumquintum annum, vt ibidem *Accurſius* exponit. Et demũ iuuatur prædicta ſententia ex *l. patri 27. §. item ex diuerſo, ff. de minoribus*, ex Eccleſiaſtes *cap.* 11. ibi: *Lætare ergo iuuenis in adoleſcentia tua, & in bonis ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, l. ſi actor 10. C. de appellationibus, c. interfectores 5. iuncto c. in adoleſcentia 14. 33. quæſt. 2.* & conducit illud *Hieronym. ad Nepotianum: Sicut ignis in lignis viridibus ſuffocatur; ita ſapientia in adoleſcentia tentationibus, & libidine impedita, non explicat ſuum fulgorem, niſi labore, & ſtudio, & oratione incentiua iuuentutis intra repellantur.* Necnon *& Ciceronis pro Marco Cælio: Det iuuentus aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanis haſce adoleſcentiæ cupiditates.* Quibus adoleſcentia pro iuuentute ponitur, vt aliquando vſitatum teſtatur *Cuiac. in dict. l. non aliter, D. Gregorius in 3. part. paſtoralis, Simon Scardus*, quem refert noſter *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 30. num. 2. Ioannes Buſeus de ſtatibus, vbi de ſtatu adoleſcentiæ, cap. 1.* & nos obſeruauimus ſuprà *anno* 25. de iuuentute diſputantes, quam cùm tunc temporis adeſſe definierimus, conſectarium elicitur, adoleſcentiam ipſi ſimultaneam ijſdem terminis circumcludi debere.

His tamen non acquieſcit, & meritò, *Fran-* 4
ciſcus Conanus, dum *lib. 5. commentarior. cap.* 11. mauult, adoleſcentiam vltra vigeſimumquintum annum, & vſque ad ſenectam protendi, ideſt, ad annum quinquageſimum in maſculis, & quadrageſimum in fœminis, quem ſenectutis eſſe initium infra dicemus, adeò vt totum id tempus ætatis complectatur, quod medium eſt inter pueritiam, & ſenectutem, ex *Cicerone*, qui id planè inſinuat, *lib. 1. de ſenectute*, his verbis: *Qui citiùs adoleſcentiæ ſenectus, quàm pueritiæ adoleſcentia obrepit?* Idque neceſſariò probari affirmat ex *l. ſi verò non remunerandi 12. §. ſi adoleſcens, ff. mandati*, vbi propterea adoleſcens luxurioſus, qui alicui mandauit, vt pro meretrice fide iuberet, actione mandati non tenetur, quia ſimilis eſt ita fideiubens ei, qui perdituro pecuniam ſcienter mutuauit. Quod de adoleſcente maiore viginti, & quinque annis eſſe intelligendum inquit, alioqui erit ineptum quod de meretrice, quod de perdituro loquitur, cùm non teneatur minor, cuiuſcumque mandati, quod ipſe dederit nomine, ſi hoc ei damnoſum futurum ſit

Et roboratur proculdubio ex eo, quod dici- 5
tur in *l. 1. in fin. ff. de minoribus*, ibi: *Et ideò hodie in hanc vſque ætatem*, ſcilicet viginti, & quinque annorum, *adoleſcentes curatorum auxilio reguntur.* Si enim vigeſimoquinto anno adoleſcentia finiretur, dixiſſe ſufficeret, adoleſcentes curatorum auxilio hodie regi, vt intelligeretur eorum gubernationem ad quintum, & viceſimum annum perdurare; nec opus fuiſſet illa verba: *In hanc vſque ætatem* adijcere. Quæ cùm ex abũdanti ſcripta non credantur, manifeſtè euin-

cunt, adoleſcentiam præfatum annorum numerum tranſcendere.

6 Quod euidentiùs ſtabilitur authoritate *l. tutores qui 39.§ quod de peculio, final. de adminiſtr. tutor.* vbi adoleſcens nominatur qui in ea ætate extiterat, vt rerum ſuarum adminiſtrationem ſortiretur, his verbis: *Quod de peculio ſerui actoris, quem adoleſcens, poſtquam res ſuas adminiſtrare cœpit, manumiſit, &c.* vbi *Gloſſa verbo, Retinere potuit*, hunc adoleſcentem maiorem fuiſſe viginti, & quinque annorum agnoſcit, à qua non diſſentit *Iacob. Cuiac. lib. 5. reſponſ. Papinian. in expoſit. dict. §.* licèt in eo planè decipiatur *Accurſius*, quòd ideò tali ætate adoleſcentem dici hallucinatur, quia quondã fuerit, non quia ſit.

7 Inde fortè Vincent. *Turturet. in Parallel. ethicis, & iuridic. in diſertationib. extra ordinem, diſertat. 4.* pro rato habet, adoleſcentiæ appellatione eam ætatem venire, quæ decimooctauo, & trigeſimo anno clauditur, qua maximè homines ſperare ſcribit, docet *Caluinus in Lexicon. verb. ætas, verſ. ætatem in gradus quinque*: & ante eos *Auicenna fen. 1. lib. 1. doctrin. 3. cap. 1.* vbi ait: *Aetates omnes ſunt quatuor, ætas adolendi, quæ vocatur ætas adoleſcentiæ, & eſt ferè vſque ad triginta annos*. Præſenſerat *Caietanus*, dum hoc potiſſimo fundamento concludit *in ientaculis Noui Teſtamenti, ientaculo 6. q. 4. D. Ioannem Euangeliſtam* eum adoleſcentem non fuiſſe, qui amictus ſindone Chriſtum ſequebatur, his verbis: *Et quidem quòd non fuerit Ioannes Euangeliſta conſtat ex ætate, nam tunc temporis Ioannes non erat adoleſcens, quoniam tranſierat trigeſimum ætatis ſuæ annum.* Tenet eandem ſententiam *Ioann. Buſæus de ſtatibus hominum, de ſtatu adoleſcentiæ, cap. 1.* à quibus paulum recedens *Guillelm. Rouill. in deſcrip. iuſtitiæ, & iniuſtit. lib. 2. cap. 12.* à decimoquinto anno vſque ad trigeſimum octauum adoleſcentiam præſcribit.

8 Quocircà cùm affatim commonſtrauerimus, adoleſcentiam vltra vigeſimumquintum annum progredi, neceſſariò communem ferè omnium Scribentium traditionem, quæ cùm minori ætate eam abſoluit, neglexiſſe, & impugnaſſe videmus, *Franciſci Conani* accedentes veridiori ſententiæ, quã nouis, & validiſſimis fundamentis communiuimus.

9 A cuius defenſione vix deterret, quamuis formidabile *Marcelli* reſponſum in *dict. l. non aliter 69. allegat. 3.* quod directè in eo *Conani* opinioni aduerſari videtur, quòd iuuenem eum eſſe definit, qui adoleſcentis exceſſit ætatem, quoad incipiat inter ſeniores numerari. Vnde inferendum ſtatim occurrit, non poſſe adoleſcentiæ totum illud tempus adſcribi, medium inter pueritiam, & ſenectutem, cùm obſtante Conſulto, poſt adoleſcentiam ſequatur iuuentus, vſque ad ſenectutis initium computanda; ſiquidem reſpondetur Conſultum ibidem non affirmare propriè, & ſtrictè loquendo, iuuenem eſſe, qui adoleſcentiã fuit tranſgreſſus, ſed imò adeò abuſiuè hoc iuuentutis nomine vti homines ſolere, vt etiam poſſit iuuenis exiſtimari *Is, qui adoleſcentiæ exceſſit ætatem*, ideſt qui iam ad ſenectutem peruenit, vbi adoleſcentia terminatur, *quoad incipiat inter ſeniores numerari*, ſine valdè ſenes: ſunt enim ſeniores, quibus maior, quàm ſenibus ætas ineſt, vnde *Ouidius libr. 12. Metamorph.*

Tum ſenior, quamuis obſtet mihi longa vetuſtas,

Galenus etiam, qui totam ſententiam complectitur *lib. 3. aphoriſ. commentar. vltim.* hoc modo: 10
Senes à ſenioribus nonnulli Hippocratis ſectatores diſtinguunt, nomen ſeniorũ vltimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum eſſe exiſtimantes; ſenes autem in priori ætate ſtatuentes, quæ media eſt inter iuuenes, & ſeniores: & ſuffragantur quæ infra *anno 60. quæſt. 1.* hac de re velut in cumulum coegimus. In quo quidem optimè reſpondiſſe Conſultum ſæpiſſimè experientia didici, cognoui virum quemdam virum doctiſſimum, qui etiam prouectiſſimos, & annis obſitos, iuuenes, ſiue adoleſcentes frequenter cognominabat. Quæ vtique *d. l.* interpretatio ipſius verbis cõgruentiſſima mihi videtur, etſi non improbabiliter etiam dici poſſet, adoleſcentiam ibi à *Marcello* impropriè pro pupillari, aut minori ætate fuiſſe ſumptam, prout *in iuribus ſuprà allegatis*.

Vnde colligitur, mirum videri non debere, ſi aliquando pro infantia (ſi *Virgilio* credimus *lib. 2. Georgicor.* eo carmine.

At dum prima nouis adoleſcit frondibus ætas,) 11
pro ætate pupillari, vt in *dict. cap. omnis ætas, & in l. infitiando 69. § infans, ff. de furtis*, pro pubertate, minori ætate, vt in *dict. l. tutores 19. § adoleſcens, de adminiſtrat. tutor. l. Aurelio 20. § Gaius, de liberat. legata, l. negotiorum 24. § curator, l. fin. § fin. de appellation.* & tandem pro iuuentute vſurpetur adoleſcentia, vt diximus, cùm etiam aliquando pro ſenectute accipi ex *d. l. non aliter*, deprehendatur, cuius deciſione item admonemur, vt ſi aliquando dubitare contigerit, cuius ætatis homines adoleſcentum appellatione contineantur, veluti ſi adoleſcentes ſeruos legauerit, qui plures diuerſæ ætatis habebat, vel ſi propter adoleſcentiam diſpenſatum ſit, vt poſſit quis eum conſanguinea matrimoniũ inire, vt notat *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 31. num. 52.* aut aliquid adoleſcentibus lege aliqua, vel ſtatuto indulgeatur, id ſecundùm vulgarem loquendi vſum eſſe dirimẽdum, ſiquidem niſi deficiente hac conſuetudine ad ſtrictam adoleſcentium ſignificationem, cuius ſuprà meminimus, recurrendum nõ erit.

Scrupulus tamen ille ſupereſt; ſi enim verum eſt, vt probat ex *Seruij Tullij* inſtituto *Franciſ. Polletus Hiſtoria fori Romani, lib. 2. cap. 6. in fine*, & ſuprà *anno 25.* conſtituimus, iuuentutem proximam ſenectuti ætatem eſſe, quomodo nunc adoleſcentiam eſſe fatemur? Reſpondetur adoleſcentiam, & iuuentutem non diuerſas cenſeri ætates, ſed vnam diuerſis nominibus appellatam, vt optimè probat ex *Tacito Turturetus in Parallelis, diſertatione 15.* vbi iuridicè agit his verbis: *Sæpè inuenies adoleſcentiam, & iuuentam in non admodum diſſimili ſenſu acceptam*. Hinc adoleſcens pro iuuene multis in locis inuenitur, veluti in *dict. l. patri 27. § item ex diuerſa, de*

mino-

minoribus, *dict.cap. interfectores* 5, iuncto *cap. in*
13 *adoleſcentia* 14. 33. *qu*, 2. Coolentitque idem, *Franciſcus Conanus loco vbi ſupra*, prò quo facre ſingulatis deciſio textus *in l.cum hi* 8. §. *modus*, *ff. de tranſact.* vbi enumerãs Conſultus hominis ætates, pueritiæ tantùm, iuuentutis & ſenectutis tecordatur, velut innuens adoleſcentiam & iuuentutem vnam conſtituere ætatem, alioqui inepta & diminuta eſſet ætatum computatio omiſſa adoleſcentia, Hippoctatemque iuuentutem ſub adoleſcentia comprehendiſſe, *Valleſius* docet *lib.* 1. *controu. cap.* 8. *& in commento aphoriſmor. eiuſdem Hippocratis lib.* 1. *comment.* 13. & expreſſius probatur, nam vt ex noſtris coollar, adoleſcentia, florida ætas appellatur. Ita *Albericus in dictionario*, *verbo Adoleſcentia primò*, *Guillelm. Robill. loco vbi ſupra in principio*, *Andreas Tiraquel de pœnis temperandis, cauſa* 7. *n.* 1. vbi & numetis ſequentibus adoleſcentiæ & iuuentutis nominibus promiſcue vtitur, *Nanus Mirabellius in Polianthea*, *verbo Adoleſcentia*, *in principio*, *Vincentius Turtuietus dict. diſertat.* 4. At verò vt ex *Segarra explicante Galenum lib.* 2. *de temperamentis* colligitur, nomine florentis ætatis non intelligitur vna ſola, ſed quid commune adoleſcentiæ & iuuentuti. Cui & in hoc conſentit Veiga *lib.* 1. *artis medendi*, vbi pluribus Galeni teſtimonijs adſtruit, probat expreſſe ſuperiorem ſenteotiam *D. Gregorius dict.* 3. *par. paſtoralis*, vbi obſeruat aliquando in Scripturis adoleſcentiam & iuuentutem, pro eodem gradu ætatis vſurpari. *Hinc*, ait, *per Paulum diſcipulo dicitur*: *Præcipe hæc, & doce*: *nemo adoleſcentiam tuam contemnat*. *Sciendum namque nobis eſt*, *quia in ſacro eloquio aliquando adoleſcentia iuuentus vocatur*. *Quod citiùs oſtenditur*, *ſi Salomonis ad medium verba proferantur, qui ait*: *Lætare iuuenis in adoleſcentia tua*. *Si enim vtraque vnum eſſe non diſcerneret*, *quem monebat in adoleſcentia*, *iuuenem non vocaret*, refert *Ioannes Buſæus de ætatibus*, *de ſtatu adoleſcentiæ cap.* 1. etſi aliquando impropriè pro disiunctis & diuerſis ponuntur, adoleſcentia iuuentuti præponitur, textus elegans *in dict. l. fin.* §. *fin. ff. de appellationibus*, ibi: *Pendente cauſa appellationis*, *iuuenes adoleuerunt*, vbi licèt abuſiuè iuuentus pupillarem ætatem ſignificet, propriè tamen docetur, iuuentutem in ordine, adoleſcentiam præcedere, vt etiam Eccleſiaſtes *dict. cap.* 11. cauetur: *Lætare ergo iuuenis*, inquit, *in adoleſcentia tua*, & ſuadetur ex *Galeno lib.* 2. *de temperamentis cap.* 2. vbi ſic ait: *Igitur mihi cum pueros iuuenes*, *adoleſcentes melius conſideraſſem*: neque aliud probatur *in dict. l. non aliter*, ex rationibus iam aſſignatis.

14 Quod attento iure antiquo dictum velim: nam ſi hac de re nouiorem Imperatoris Conſtantini deciſionem *in l.* 1. *C. Theodoſiani*, *de his qui veniam ætatis impetrauerunt*, inſpiciamus, quæ vitæ noſtræ terminum in pueritiam, adoleſcentiam, firmatam ætatem, legitimam, ſiue iuuentam, & ſenectutem diſſecat, diffiteri haud quaquam valebit, ſuperius tradita conſiſtere poſſe, & conſequenter adoleſcentiæ ætatem ſenectuti proximam non eſſe, ſed imò iuuentutem. Verùm cum iſthæc conſtitutio non ſit recepta, neque in Pandectis adſcripta, parum obetit ſuperiori noſtræ ſententiæ, maximé atteſtante *Franciſco Duareno tit. de ſoluto matrimonio*, *tractatu de dotibus*, *& dotium iure*, *cap.* 4. *in fine*, hunc Codicem, qui Theodoſij titulo & nomine inſcribitur, valde mendoſum eſſe, nec Theodoſij eſſe, ſed Alarici Gothorum Regis potiùs, qui in Theodoſij conſtitutiones multa immutauit.

SVMMARIVM.

Senectus vario modo in iure accipitur. 1.
Senectutem quadrageſimo anno incipere, *qui cenſeant. ibid.*
Quinquageſimum annum exactum ſenectutis initium eſſe, *verius exiſtit* 2.
Minor pars hominum ad annum quinquageſimum peruenit. 3.
Annus quadrageſimus nonus climatericus minor appellatur. ibid.
Maiores quinquaginta & quinque annis à muneribus perſonalibus excuſabantur. 4.
In ſexageſimo ætatis anno, *alij initium ſenectutis conſtituunt.* 5.
Septuageſimum alij deſignant. 6.
Multi docent ſenectutis principium nullo certo temporis ſpatio concludi, *ſed à iudicis arbitrio pendere.* 7.
Vt certius eligitur, *quinquageſimum annum in maſculis initium ſenectutis eſſe.* 9.
Senectus nil aliud eſt quàm tempus decreſcendi. ibid.
L. vltim. C. qui ætate vel profeſſione ſe excuſant lib. 10. *exponitur* 10.
L. ſi paterfamilias 15. §. *in adrogationibus*, *ff. de adoptio. intelligitur* 11. *& ſeqq.*
Senectutis tres ſunt partes. ibid.
Septuageſimus annus excuſationem affert à muneribus ciuilibus, *& perſonalibus.* 14.
Senectus in fœminis quadrageſimo anno contingit. 15.
Fœminæ decennio ante quàm viri ſeneſcunt. ibid.
Terminus pariendi in prima ſenectutis parte non contingit. 16.

QVÆSTIO II.

Initium ſenectutis quale?

CVm ſenectus reſpectu annorum & ætatis vario modo in iure accipiatur, vt ex *Gloſſ. Ioann. Platea*, *Floriano*, *& Menochio*, docet *Alexand. Trentacinq. variarum reſolat. lib.* 1. *tit. de verborum ſignif. reſol.* 4. *n.* 1. & ante eum *Paul. Pariſ. conſil.* 29. *num.* 28. *volum.* 2. ex eo noſtri incuſari non debent, quòd certum hac de re nihil protulerint, cùm de ea non conuenire inter Scriptores affirmet *Ioan. Buſæus de ſtatibus hominum*, *de ſtatu ſenectutis cap.* 1. Sunt enim quibus à quadrageſimo & quinto anno ſimilem ætatem exordiri probatur, vt *Cicero in Catone*, ex quo ita refert *Caluinus in Lexicon.* 1

*iuris, verbo ætas, cap.*28. & confirmare videtur à
Medicis *Segarra* relatus *à Petro Garſia in Aui-
cen.ſen.*1. *l.*1. *doct.*3. *cap.*3. *diſp.*16. *c.*3. dum
inquit canitiē à quadrageſimo anno incipere.

2 Quorum vtique opinio cùm quamproperè
homines ad ſenectutem perducat, in alium
quinquennium à nonnullis porrigitur & quin-
quageſimum ætatis annum exactum ſenectutis
principium eſſe verius arbitrantur, *ita Gloſſa in
præ.* 6. *decretal. verb. perfectus,* vbi etiam *Ioan.
And. eadem Gloſſ. in cap.*1. *de celebratione Miſſar.
& in l. non aliter*, §. *vlt. de legat.*3. *Grammat. dec.*
34. *n.*3. *&* 4. *Franc. Hatom. de verbis iuris, verb.
ætatis gradus, Albericus in Dictionario, verb. Se-
nectus, verſ. Senectus licèt incipiat, Iacob. Cuiac.
in l.*2. *ff. de excuſatio. Andr. Gaill. obſeruat. lib.*5.
*obſeruat.*92. *num.*7. qui in Camera quinquage-
narios pro ſenibus reputari ſcribit, *Cardinal.
Tuſch practicar. concluſ. iuris lit. I. concl.* 103.
3 *num.*6. vbi ea ratione, inquit, minorem par-
tem hominum peruenire ad annum quinqua-
geſimum, vel fortè ea de cauſa, quia vt ſcri-
*Ioann. Garſia de nobilitate, gloſ.*48. *num.*3. annus
quadrageſimus nonus climatericus eſt minor,
ideoque & fatalis, *Proſper Farinac. tom.*3. *prax.
criminal. qu.*76. *par.*3. *num.*84. *Thom. Gramm.
dec.*34. *num.*4. & nouiſſimè *Auguſt. Barboſ. in
Collectan. ad proœm. lib.*6. *decretal. num.*24. *Ioan.
Maria Nouar. in praxi electio, & variar. fori
quæſt.*19. *nu.*1. & ex Galeno pluribus in locis
ita obſeruant ex Medicis *Alexander Maſſar.
in praxi medica lib.*5. *cap.*14. *circa finem. & Petr.
Garſ. vbi proximè*, confirmarique poteſt ex tex-
tu *in l. vlt. C. qui ætate vel profeſſ. ſe excuſant.
lib.*10. iuncta *l.*2. *C. de his qui non impleat ſti-
pend. eodem lib.* & ſimilibus, quibus habetur,
maiores quinquaginta & quinque annis, vt ſe-
4 nes, à muneribus perſonalibus excuſationem
obtinere, & expreſſiùs ex verbis Barnabæ Bri-
ſonij *lib.*2. *de Regno Perſarum*, *pagina mihi* 208.
vbi ſic ait: *Annos iam nati quinquaginta, aut eo
plus ſenilem ordinem ingrediebantur.*

Ab iſtis tamen pleri que diſſentiunt, & in
5 ſexageſimum annum ſenectutis principium re-
ponunt, vt colligere licet ex Caſaneo *in Cata-
logo gloria mundi par.*11. *conſider.*17. *in fine, Ia-
cob. Cuiacius lib. reſponſ. Marcell. in l. non aliter,
de leg.*3. *Franciſcus* Pallet. *qui ex Tuberone & Gel-
lio* id tenet, *lib.* 2. *Hiſtoria fori Rom. cap.*6. *in
fine, Borrell. in ſumma dec. tit.*56. *num.* 25. *Pat.
Thom. Sanchez tom.*2. *de matrim. lib.* 7. *diſp.*32.
*num.*16. *Caluinus in Lexicon, vbi ſupra, Thomas
Accius de infirmitate cap.* 19. *num.* 8. *Amatis dec.
Ferrar.*25. *num.*17. *Stephan. Gratian. diſcept. fo-
renſ. tom.*5. *cap.* 805. *num.* 43. *& Ioan. Buſæus
vbi ſupra*, qui ferè omnes auctoritate conſulti
adducuntur *in l. ſi paterfamilias* 15. §. *in adroga-
tionibus, ff. de adoption.*

Septuageſimum annum, alij ſenectutis ini-
7 tium conſtituunt, Accurſium ſectantes *in l. in-
uiti, verbo Senes, ff. de teſtibus*, ex quibus ſuffi-
ciat Abbatem referre *in cap. quoniam frequenter
num.*18. *verſ. ego puto, vt lite non conteſtat. Bap-
tiſtam de S. Blaſio in rubricam Decreti num.*9t,
*Pariſium conſil.*29. *num.*39 *vol.* 2. Thom. *Accium
dict. tract. de infirmitate legali c.*19. *num.*7. eo ni-
mirùm, quia hac ætate maiores, ſenectutis
cauſa à tutelis, & muneribus perſonalibus va-
cationem merentur, *l. maiores, ff. de iure immu-
nit.* §. *item maior. de excuſat. tutar.*

Et tandem fortè hac opinionum diuerſitate 8
commoti, multi in ea fuerunt ſententia, vt
exiſtimarent, nullum à iure ſenectutis initium
eſſe præſcriptum, ideoque à iudicis arbitrio
omnino pendere, qua ætate quis ſenex haberi
debeat. Sic poſt innumeros antiquiores, quos
ipſi recenſent, proferunt *Menoch. de arbitr. ca-
ſu* 59. *Gail. vbi ſupra num.*7. *Oteda de incompati-
bilitate benef.* 1. *par. cap.*27. *num.*18. *Ioan. Garſ.
de nobilitat. gloſ.*48. §.1. *num.*6. *Hieronym. Gon-
zalez in regul.*8. *Cancellar. gloſſ.*5. §.9. *num.*87.
*Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom.*2. *cap.*328.
*num.*2. *Nouarius in praxi vbi ſuprà quæſt.*19. *n.*3.
*Alphonſ. Perez de Lara in compen. vita homin. c.*31.
*num.*53. *Paul. Zachias quæſt. medicolegali lib.*1. *ti-
tul.*1. *quæſt.*9. *num.*43. *Velaſcus de priuileg. miſe-
rabil. perſon. quæſt.*18. *num.*22. & probari vide-
tur ex *l.*2. §. *quem ita, ff. de excuſation. muner. l. Præ-
tor* 13. *ff. eod.*

E quibus omnibus illorum potiùs traditio
mihi probatur, qui ab anno quinquageſimo 9
expleto ſenectutem dinumerant: congruit enim
hæc magis naturali rationi, quam leges ſem-
per amplectuntur, argumento *l. adoptio enim la
2.* §. *illud, ff. de adoption.* §. *minorem*, cum ſimili-
bus *inſtit. eodem*. Nam cùm ſenectus vt ex me-
dicis tradit *Petr. Garſia dict. diſputat.*16. nil aliud
ſit quàm ætas decreſcendi; vnde eam *inclinan-
tem* meritò appellat *Galenus lib.*5. *de ſanitate
tuenda cap.*2. decretioque in homine ab anno
quinquageſimo contingat, ex *Galeno*, qui te-
ſte eodem *Petro Garſia*, ſub inclinante & decre-
ſcente ætate, omnem ſenectutem ab anno quin-
quageſimo complectitur: vnde inquit *Cælius
Rhodig. lib.*30. *antiquar. lect. cap.*2. auctoritate
Ariſtotelis in Politicis, animi vigorem minui à
duodequinquageſimo anno, & ex *Dioſcoride*,
Pierio, *Valeriano lib.*17. *Hieroglyphic.* cum de
Ibi agit, conſtat, & infra dicemus anno cen-
teſimo de longiſſima noſtræ vitæ meta diſpu-
tantes, conſectarium erit aſſerere, eodem etiam
tempore ſenectutem inchoari.

Cui ſententiæ parum aduerſatur textus in
*dict. l. vlt. C. qui ætate vel profeſſione ſe excuſ. lib.*10 10
qui licèt pro hac opinione ab ipſius ſectatori-
bus adducatur, eam minimè probat, cùm non
quinquageſimum annum, ſed quintum & quin-
quageſimum ſenectuti adſcribat; ſiquidem vt
infrà *anno* 70. vbi de ætate ad excuſationem
munerum perſonalium latiùs adſtruemus, iſtius
legis ſcriptura mendacii conuincitur, & loco
illorum verborum: *Quinquaginta quinque, cum
Iacobo Cuiacio ibidem, Contio*, quem citat *Gloſ-
ſa* marginalis, & *Moneta de diſtributionib.*2. *part.
q.*7. *num.*10. *ſeptuaginta*, reponendum eſt.

Nec plus negotii faceſſunt *dict. l. ſi paterfa-
milias* 15. §. *in adrogationibus, de adoption.* vbi ſe- 11
xaginta anni pro ſenectutis initio conſtitui vi-
dentur,

Digitized by Google

dentur, vt tertiæ opinionis aſſertores contendunt, & *dict. l. maiores* 3. *de iure immunitat.* cum ſimilibus, quibus ante ſeptuageſimum annum ſenectus non admittitur, iuxta id, quod in quarta ſententia continetur. Quia ſcire oportet, ſenectutem in tres partes diuidi, ex ſententia *Galeni dict. lib.* 5. *ſanitatis tuendæ, cap. vltim.* cuius meminit etiam ex noſtris *Iacob. Cuiac. in dict. l.* 2. *de excuſation.* & ex medicis *Maſſarius & Petr. Garſia locis vbi ſup.* nempe in primam, mediam, & vltimam. Prima eſt eorum, qui adhuc ſatis validi & robuſti ciuilia negotia poſſunt obire, quæ durat ab anno quinquageſimo (quem ſenectutis eſſe initium præfinimus) ad annum ſexageſimum. Secunda verò, ſiue media eorum eſt, qui iam parum validi & imbecilles ciuilia munera non poſſunt obire, quæ incipit anno ſexageſimo, & ad ſeptuageſimum protenditur. Tertia, aut vltima, in qua ſumma eſt virium imbecillitas, & coguntur à ciuilibus abſtinere.

12 Nam vtique ſenectutis diuiſionem, quam ex Philoſophis tradidimus, proculdubio Iureconſulti noſtri ſectantur, vt nec ex eo ſolo liceet coniectari, quod aliis in rebus ſecerint: ſed etiam quia ipſa ſenilium annorum dimenſio & effectus, quibus ab illis variè præſcribitur, eam manifeſtè præferunt. Ideoque prima ſenectutis parte (præterquam Decurionibus ob rationes, quas ſuo loco exhibebimus) quaſi robuſta & ciuilibus negotijs (vt Galenus ait) conuenientiſſima, nulli exemptionem, vel immunitatem concedunt: & meritò, nam licèt, vt prænotauimus, qui in ea exiſtunt, dilabi ad ſenectam incipiant: attamen hoc anno leniter, & citra virium amiſſionem fit, vt tunc propriùs iuuenes, quàm ſenes appellari, duce *Galeno ſentiat Petrus Garſia dicta diſputatione* 16. quod dixiſſe mihi videtur *Marcellus in l. non alter.* 69. *de legat.* 3. cùm iuuenes eos haberi poſſe definiit, qui nondum inter ſeniores connumerantur, ſiue inter eos (vt alibi explicauimus) qui ad mediam ſenectutis partem, quæ à ſexageſimo anno initium ſumit, iam peruenerunt: vbi manifeſtè ſentire videtur primam ſenectutis partem potiùs iuuentuti, quàm ſenectuti eſſe annectendam.

13 Secundam, ſiue, vt alij malunt, mediam ſenilis ætatis partem, multis ad priuilegium, & excuſationem proficere varijs reſponſis Iureconſulti tradiderunt, de quibus anno ſexageſimo huius operis latiſſimè diſcuſſimus. Nunc verò *dicta l. ſi paterfamilias*, §. *in adrogationibus* tantùm proferre libet, cuius ſpecie ſexageſimus annus, qui mediæ ſenectutis initium eſt, ideò in adrogatore deſideratur, quia tunc incipiunt homines difficulter generare ob laſſitudinem, & frigiditatem membrorum, eo modo quo profuſe nimis explicabimus infrà *anno* 65. vbi de termino generationis in maſculis ſermo inciderit. Non verò, vt aliqui falſò voluerunt, quia eo tempore primò ſeneſcunt. Quamuis bene verum ſit, eo non incongruè dici poſſe ex tunc ſenes appellari, quia vt notauimus, integra ſenectutis illa prima pars, ſaltim quoad iuris effectus, ſenectus non creditur.

Pariter etiam ad vltimam ſenectutem prouectus, nempe ad ſeptuageſimum annum exactum, vti ab alijs rebus, etiam ab omnibus; & quibuſcumque muneribus ciuilibus atque perſonalibus liberos & immunes reddunt, *dict. l. maiores*, 3. *dict.* §. *item maior, inſtitut. de excuſatio.* non quaſi eo ætatis anno ſenectutem ingrediatur, vtpote aliquorum fert opinio, imò qnia iam imbecilles, & ciuilibus negotiis obeundis ineptiſſimi agnoſcuntur. Igitur ex prænotatis planè concluditur, Iuriſprudentiæ noſtræ parentes, Conſultos inquam, ſenectutis diuiſionem à Philoſophis & Medicis traditam fuiſſe ſecutos, ideoque iuxta ſubiectam materiam, vt docuit *Trentacinq. dict. tit. de verbor. ſignific. reſolut.* 4. *num.* 1. aliquando ſexagenarios, aliquando ſeptuagenarios ſenes reputaſſe, & conſequenter eum illis aſſeruiſſe ſenectutis naturale initium quinquageſimum annum eſſe. 14

Quod vtique de maſculis neceſſariò ſubaudiendum erit. Nam in fœminis diſpar ſenectutis ratio habetur, ideoque & diuerſum initium ipſius conſtituere oportet, quod præcisè à quadrageſimo anno erit ſtatuendum; cùm reſte *Quintiliano declamat.* 306. *paulò ante finem: Inter pares quoque annos citius fœmina ſeneſcat*, & ita quidem citius, vt decennio ante fiat: velociter non malè coniectari licet ex his, quæ elegantiſſime tradit *P. Thomas Sanchez d.* 2. *tom. de matrim. lib.* 7. *diſputat.* 32. *num.* 17. *& Acacius Anton. Ripol. variarum reſolut. iuris cap.* 8. *num.* 272. vt probet, æquè ſenem dici mulierem quinquagenariam, ac virum ſexagenarium: quod cùm ita ſit, ambigi non poterit, ſaltim per decennium præuenire ſenectutem fœminas, ac per conſequens ab anno quadrageſimo in ipſis incipere, vt expreſſè ſenſiſſe videtur *Plinius lib.* 7. *natur. hiſtor. cap.* 14. vbi dum fœminam poſt lapſum quinquageſimi anni minimè ob ſenectutem concipere dixerat, ſic ait: *Maiorque pars quadrageſimo*, ſcilicet anno, *profluuium genitale ſiſtit*, qui quidem licèt in eo errauerit, quòd ſtatim in ipſo ingreſſu ſenectutis mulierem conceptioni inhabilem facit, vt infrà *anno* 63. monſtrabimus, rectè tamen procedit, cùm à quadrageſimo anno mulieris ſenectutem conſtituit, vt etiam feciſſe videntur *Imperatores in authentic. de Sanctiſſim. Epiſcop.* §. *Diaconiſſam collatio* 9. *Calcedonenſeque Concilium in cap. Diaconiſſam* 27. *quæſt.* 1. & iuris noſtri conditores *in l.* 7. *verſic. Otroſi tit.* 19. *lib.* 8. *recollectionis*, dum ad comitatum & ſocietatem meretricium eam ſenem definiunt, quæ quadraginta annorum ſit, vt ſuprà *anno* 40. oſtendimus *q.* 4. 15

Et confirmatur, nam cùm ſterilitas, ſiue concipiendi finis ſenectuti adeò ſimultanea nō ſit, vt ſtatim in ipſius principio contingat, argumento *text. in cap. cùm ſic præditus.* 4. ibi: *Ita ſenex ſit, & ſterilis, de conuerſione coniugatorum*, ex quo ita ſentire videtur *Ripol. loco vbi proximè num.* 269. Sed aliquibus annis tranſactis, idest, quadrageſimo & quinto ætatis anno, 16

vt

vt ex Philoſophorum ſententiis probauimus
anno 45. planè conuincitur ante prædictum
tempus ſenectutem neceſſariò adſuturam: ergo
quadrageſimo ſaltim anno, quem muliebris
ſenectæ primam eſſe partem contendimus, li-
cèt benè verum ſit quoad aliquos effectus at-
tinet, vt puta ad excuſationem à ieiunio, &
ad hoc vt omni prorſus incontinentię ſuſpicio-
ne careat, ad alioſque ſimiles eam mulierem
ſolummodo ſenem intelligi, quæ ætatis ſuæ
quinquageſimum annum exceſſit, ſecundamq;
ſenectutis partem egit, vt ſuis locis common-
ſtrauimus, & probare videntur *P. Sanchez vbi
ſuprà, Stephan. Gratian. diſceptation. forenſ. 1. par.
cap. 120. num. 14. Amatus deciſione Marchiæ 72.
num. 21. Ripol. dict. cap. 8. num. 269.*

SVMMARIVM.

Grandis natu an ſit prope quinquageſimum annum exiſtens? 1.
L. non tantum. 11. ff. de decurion. nouè explicatur. 2. *& ſeq.*
Vita noſtra iuris præſumptione terminum centum annorum non excedit. 3.
Quinquagenarius dicitur, qui parum ab ea ætate diſtat. 5.
Grandæuus ſenex vocatur. 7.
Grandis ætas quæ ſit? 8.

QVÆSTIO III.

Grandis natu quis ſit, & quæ ætas grauis & ingraueſcens?

1 P*omponius in l. 2. ad finem, verſ. Ergo Sabino,
ff. de origine iuris*, dubium hoc abſoluiſſe
videtur, dum grandem natu Sabinum appel-
lat, nondum quinquageſimum annum agen-
tem, his verbis: *Ergo Sabino conceſſum eſt à Ti-
berio Cæſare, vt populo reſponderet, qui in eque-
ſtri ordine iam grandis natu, & ferè annorum quin-
quaginta receptus eſt*; ex quibus *Alexander Sco-
tus in vocabulario vtriuſque iuris verbo, grandis*,
paulò minorem quinquagenario grandem na-
tu dici affirmat: & fortè huic opinioni adhæ-
rens *Siriacus Papa in c. quicumque 3. 77. diſt.* gran-
dæuum illum vocat, qui vltra trigeſimum an-
num exiſtit, vt *ibidem interpretatur Gloſſa &
Turrecremata, & poſt eos Scotus d. loco verbo, gran-
dæuus*. Nec mirum, cùm ipſe *Cicero* omnium
rerum peritiſſimus in 5. *Philippica*, grandem
ætatem Conſularem dicat, eo periodo: *Le-
gibus enim annalibus cùm grandiorem ætatem ad
Conſulatum conſtituebant, &c.* Et tamen vt ex
ipſo conſtat *ibidem*, *Conſulum* ætas trium &
quadraginta annorum legibus deſignabatur,
ita inquit de *Alexandro Macedone* ſcribens: *Non-
ne tertio & trigeſimo anno mortem obijt, quæ eſt ætas
noſtris legibus decem annis minor quàm Conſularis?*
cui conſentiunt quamplures ſuprà *anno* 43. à
nobis in eandem rem adducti.

2 Sed his merito acquieſcerem, ni *Caliſtratum*
aliter ſentientem conſpicerem *in l. non tantum.
11. ff. de Decurionibus*, vbi poſtquam dixerat
non tantùm eos, qui teneræ ætatis, ſed etiam
qui grandes natu ſunt, decuriones eſſe prohi-
beri, teneram ætatem in minore vigeſimo &
quinto anno, & grandem in maiore quinto &
quinquageſimo exemplificat, vt hæc ipſius le-
gis series demonſtrat: *Non tantùm qui teneræ
ætatis, ſed etiam qui grandes natu ſunt, Decurio-
nes fieri prohibentur: illi quaſi inhabiles rempu-
blicam tueri ad tempus excuſantur: Hi verò in
perpetuum amouentur, non aliàs ſeniores, ne ſe-
niorum excuſatione iuniores onerentur ad omnia mu-
nera ſuſcipienda ſoli relicti. Neque enim minores
viginti & quinque annis Decuriones allegi, niſi ex
cauſa poſſunt, neque hi qui annum quinquageſimũ
& quintum exceſſerunt*. Ex quibus apparet tan-
tum abeſſe, vt circa quinquageſimum annum
quis grandis natu dicatur, veluti placet Pom-
ponio, quòd imò vltra quintum & quinqua-
geſimum ſit oporteat, ex iiſdem planè depre- 3
henditur, fortè quia hac ætate maior pars,
etiam longioris vitæ, quæ terminum centum
annorum ſaltim iuris præſumptione non exce-
dit, *l. an vſusfructus 56. ff. de vſufructu, l. pro-
ponebatur 76. verſ. Nam & legionem, ff. de iudi-
cijs, l. ſi vſusfructus 8. de vſufructu legat.* decurſa
videtur, vt ex *Plutarco* aduertit *Petr. Bungus de
miſter: numeror. num. 27. paulò ante finem*, ibi:
*Habebis 54. qui apud Plutarchum eſt numerus di-
midiæ vitæ humanæ*.

Verùm diffidentia hæc placita, & Conſulto- 4
rum reſponſa facilè componi poſſe arbitrabar,
ſi prius vt certum conſtitueretur grandem æta-
tem eam vitæ partem eſſe, quæ à quinquageſi-
mo anno ad ſexageſimumquintum intercedit,
vt vel ex eo manifeſtè probatur, quòd grandis
ætas eadem cum ingraueſcenti & graui habe-
tur: vnde *Accurſius in dict. l. non tantùm, verbo
grandes*, aliàs *graues* dici notat. At verò gra-
uem, vel ingraueſcentem ætatem à quinqua-
geſimo ad ſexageſimumquintum annum pro-
trahi ex Medicis *Fernelius Phyſiol. lib. 3. cap. 10.
& Paulus Zachias qu. Medicolegal. tom. 1. tit. 1.
quæſt. 9. num. 28.* vbi hoc Iuriſperitorum tradi-
tionibus maximè conuenire aduertit.

Quo ſuppoſito iam apparet *Pomponium in d.* 5
l. 2. de origine iuris, non malè Sabinum ferè
quinquagenarium grandem natu vocaſſe: nam
licet quinquageſimum annum nondum fuiſſet
ingreſſus, parum tamen defuerat vt ingredere-
tur, veluti aduerbium *ferè* demonſtrat, cuius
ſignificatio eſt *paulum adfuit quin*, vt docet *Val-
la lib. 2.* & Theſaurus linguæ Latinæ *eadem di-
ctione*. Qui verò modico tempore ab anno
quinquageſimo diſtat, rectè quinquagenarius
habetur, vt proximè cingendus pro cincto, *l.
filius 43. de teſtament. milit.* & perditum quod
ſtatim eſt perdendum, *l. ſi quis cum ff. pro em-
ptore*, atque ſimiliter vt verè quinquagenarius
grandis natu nuncupatur.

Nec quod Caliſtratus *in dict. l. non tantum* 6
grandes natu pro maioribus quinquagenariis
acceperit, ſcilicet pro his, qui ſuprà quinqua-
geſimum annum quintum etiam ſortiuntur,

nego-

negotium nobis affert, quoniam vt præmiſimus, cum totum illud vitæ ſpatium, quod à quinquageſimo ad annum quintum & ſexageſimum excurrit, grandis, ſiue grauis, vel ingraneſcens ſit ætas, qui intra hoc terminum conſiſtunt, etiamſi quinquageſimum annum peregerint, grandes natu meritò appellantur,

7 Hinc eſt parum attentè fuiſſe locutos *Gloſſam & Turrecrematam in dict. c. quicumque 3. 77. diſtinct.* cùm grandæuum in eodem textu maiorem trigeſimo anno interpretantur. Tum quia, vt optimè obſeruat *Simon Maiolus de irregularitate lib. 1. cap. 30. num. 14.* hoc non congruit latinæ elocutioni, quæ pro ſene grandæuum accipit, vt apud *Plinium lib. 2. cap. 7. Alios* legitur, *grandæuos ſemperque canos*, & ſimiliter apud *D. Auguſtin. lib. 5. de ciuitate Dei*, vbi de Conſtantino loquens ſic ait: *Grandæuus ægritudine & ſenectute defunctus eſt*: neque ea interpretatio conuenit conſueto loquendi vſui Canonum; nam *Gelaſius Papa in cap. illud 13. qu. 2.* accepit grãdæuum pro ſene, & facile morituro, ibi: *Si ei quicquam humanitus contigerit, quia grandæuus eſt*; idem quoque apertius probatur, proſequitur *Maiolus 1. Regum cap. 4.* ibi: *Senex erat, & grandæuus*, nam de Heli loquitur, qui nonagenarius erat, vt notat Albericus *in verbo grandæuus*: tum etiam quia grandæuus prouectioris ſenectæ homo eſt, vt ex *Virgilio & alijs* admonet *Theſaurus Latinus, verbo, grandæuus*; ergo idem cum grandi natu eſſe non poterit, etſi minoris ætatis eſſet, vt *Gloſſa & Turrecremata* arbitrantur, adhuc grandi natu aſſimilari nequiret, qui vt probauimus, quinquagenarius eſſe incipit.

8 Eſtque minoris ponderis, quod de ætate conſulari pro grandi à Cicerone vſurpata initio expendimus: quoniam vel ibi impropria eſt locutio, vel quod certiùs exiſtimo, grandem ætatem alio ſenſu Conſularem accepit, nempe comparatiuè, & habito reſpectu ad minorem & iuuenilem ætatem, quam leges annariæ præſcriptione dictæ grandioris ætatis tertij & quadrageſimi anni omnino à Conſulatu arcere voluerunt, veluti ex eodem loco Ciceronis deprehenditur, ibi: *Legibus enim annalibus, cum grandiorem ætatem ad Conſulatum conſtituebant, adoleſcentiæ temeritatem verebātur.*

SVMMARIVM.

ANnatas triginta annorum pro Generalibus, & Prouincialibus Regularium ſufficiat? 1.

Eiuſmodi Prælati prudentes eſſe debent, ibid.

Præpoſituræ omnes Regularium beneficia regularia appellantur, 2.

Generalis ſupremus ſuæ Religionis vocatur. 3.

Epiſcopi ætas quæ ſit? ibid.

Generales aut Prouinciales quinquaginta annos habere conuenientiſſimum eſt, 4.

Opiniones hac de re contraria conciliantur, 5.

Quinquageſima anno minores, ſi virtutis excellentia polleant, ad eiuſmodi prælaturas poſſunt admitti. 6.

QVAESTIO IV.

Cuius ætatis Generales & Prouinciales eligi debeant,

PVtarem triginta annorum eos neceſſariò aſſumi oportere: tum quia prudentia, qua maximè excellere debent, vt ex ſe patet, & ſubindigat *Emanuel Rodriguez Quæſt. Regular. tom. 3. qu. 34. artic. 2.* hac ætate frequenter euenire conſtat, veluti id latè principali diſputatione oſtendimus ſupra *anno* 30. Tum etiam, 1
quia inter beneficia regularia (ita enim appello Præpoſituras omnes & Prælaturas Religioſorum, ex meliori ſententia, quam pluribus relatis amplectitur nouiſſimè *Diana reſolutio. moral. par. 4 tract. 4. Miſcellan. reſolut. 156.*) Prouincialatus, & Generalatus primum locum & gradum obtinent, reſpondentque inter ſæcularia beneficia Epiſcopatui, & Pontificatui ſupremo. Vnde Generalis, ſupremus etiam ſuæ 2
Religionis Prælatus dicitur, vt obſeruat *Auguſtin. Barboſa lib. 1. de iure Eccleſiaſtico vniuerſo cap. 17. num. 23.* Ergo quemadmodum ad Epiſcopatum, ſummumque Pontificatum triginta anni ſufficiunt, vt de Epiſcopo eſt *textus in c. qui in aliquo 5. 51. diſtinct. cap. Epiſcopus 6. 77. diſtin. cap. cùm in cunctis 6. de electione, & in Concilio Tridentino ſeſſion. 7. de reformatione cap. 1.* & de Summo Pontifice id docent *Oieda de incompatibilitate benefic. 1. par. cap. 24. nu. 24. & 26. Moneta de commutat. vltim. volunt. cap. 10. n. 111. noſter Alphonſus de Lara in compendio vitæ homin. cap. 29. num. 22.* & nos vtrumque exactè probauimus *ſupra dict. anno 30.* ſuis locis; ita ad Prouincialatus, Generalatuſque ſimilem dignitatem, eadem ætas ſufficiat conſectarium videtur,

4 Sed nihilominus aliud magis placet *Rodriguez dict. art. 2.* vbi diſputans vtrum ſenes ſint eligendi in Generales & Prouinciales, poſt longam opinionum, & auctoritatum congeriem, ita ſubiicit: *Vnde ego exiſtimo ad præfata munera exercenda homines mediæ ætatis, qui quinquageſimum annum attingant, eſſe aſſumendos; cùm huiuſmodi ætate pollentes experientiam agendorum habeant, & ipſis viribus corporalibus neceſſarijs ad gubernandum in ea ætate ſint dotati: & ſic Dominus Rex Philippus Secundus cuidam capitulo noſtræ Sacræ Religionis ſcripſit, vt non eligerent Prouincialem, qui præfatam ætatem non haberet.* Hæc ille, cuius ſententiæ ſuffragatores *Platonem* adfert *lib. 7. de legibus, Ariſtotelem 7. Politicor. cap. 16. & Philoſtratum lib. 5. de vita Apolon. cap. 9.* qui hanc ætatem Magiſtratibus conuenientiſſimam, eamque legibus à populo Romano ad eos præſcriptam referunt,

5 Ego tamen vtramque opinionem ita concilio, vt poſterior hæc Emanuelis Rodriguez conuenientiam potiùs quàm neceſſitatem habeat, cum maximè expediat eos, qui multorum regimini ſunt præponendi, ætate eſſe prouectos, vt præter ſcientias ſpeculatiuas experi-

mentum

mentum etiam longo tempore acquiſitum ob-
tineant,iuxta Auerrois doctrinam *in libro Platonis de Republica tractat.1.* Ac verò noſtra ſen-
tentia, quam primo loco expoſuimus, non tā
conuenientiam, quàm neceſſitatem reſpicit,
idest,non curat quid magis oporteat, ſed quid
præcisè circa ætatem eius, qui in Generalem,
vel Prouincialem eſt eligendus, debeat obſer-
uari, ne ipſius defectu electio deficiat, & hoc
reſpectu minimè ambigi poteſt triginta anno-
rum ætatem ſufficientiſſimam eſſe, vt qui ea
conſtituitur, poſſit validè in tantum faſtigium
proueni: aliter enim abſurdum foret, vt qui
ad Epiſcopalem & Pontificiam dignitatem
mereneer aſſumi poteſt, ad Prouincialatum,&
Generalatum prohiberetur conſcendere.

6 Hocque verum agnouiſſe *Rodriguez dict.art.2 in fine*, apparet, dum ſuam ſententiam eo ca-
ſu, vel in illis perſonis temperandam docet,
quæ virtute & eximiis meritis cæteras præcel-
lunt, quaſi tunc ætas virtute ipſa ſuppleatur:
ergo ſentit illam quinquaginta annorum non
eſſe præcisè neceſſariam ad Generalatum? alio-
quin nec dicto caſu minor admitteretur, nec
poſſet exuberantia virtutis ætas requiſita ſup-
pleri, vt nec malitia, vel præcoci iudicio ſup-
pletur, ex *Couarr. de ſponſalib. par.1. cap.2. n. 1. & Auguſtin. Barboſ. in collectan. ad cap. 1. per Gloſſam ibi num.7. de teſtamen. lib.6.* qui tenent
non ſuppleri ætatem malitia, vel intellectu, vbi
certa ad aliquid deſideratur.

SVMMARIVM.

Aetas an ſit in legato inſpicienda? 1.
Senes, & non iuuenes ſunt ad legationem eli-gendi. 2.
Iuuenis ſapiens eſſe non poteſt. 3.
Senes regulariter ſunt prudentes. ibid.
Licet ſenex ſit præponendus iuueni in legatione, non tamen admodum ſenex & decrepitus. 4.
Quinquagenarios legationibus eſſe aptiores defendi-mus. 5.
Ductoris exercitus, & legati, eadem ætas eſt. 6.

QVAESTIO V.

Ad legationis munus ſubeundum?

1 Licet nouiſſimè *Fredericus Maſelaer in ſuo legato lib.1. cap.13.* ætatem dicat eius, qui
ad legationem eſt deligendus, non eſſe anxiè
ſpectandam, ſed prudentiam, & inſuper an
cum corporis tum animi dotibus vigeat his
Mercurii miſta, vt agendis peragendiſque re-
bus conueniens ſit: cæterum tam ipſe, quàm
reliqui omnes, qui hac de re ſcripſerunt, &
præcipuè *Lucas de Pena in rubrica, C. de legat. col.4. verſ. Octano, lib.10. Tiraquel. de iure primogeniorum in præfatione num.122. Conrad. Brunus de legatis lib.2. c.6. & Anaſtaſ. Germon. de le-*
2 *gatis Princip. & populorum lib.1. c.13.* adeò æta-
tis rationem eſſe habendam cenſuerunt, vt non
iuuenes, ſed iam ſenes, & prouectos legatio-
nibus deputandos crediderint, & ſuadetur ex
Marciani reſponſo *in l. ſciendum 4. in principio, ff. de legationibus*, vbi eos, quibus ius poſtulan-
di non eſt, inter quos iuuenes ante decimum-
ſeptimum annum continentur *l.1. §.initium, ff. de poſtuland.* legatione fungi non poſſe ſcribit,
ſunt enim adoleſcentes parum expertes, om-
ninoque imprudentes. Vnde *Ariſtotel. de lon-*
git. & breuit. vitæ cap.3. negat iuuenem poſſe 3
eſſe ſapientem, quia inquit, prudentia requirit
experientiam, quæ indiget tempore, quæ cùm
in ſenibus reperiatur, inde eſt eos frequenter
prudentes reputari, ex eodem *Ariſtotele 6. Ethicorum, & Cagnolo in l. cùm quidam num.38.ff. ſi certum petatur*, quibus nouiſſime accedit *Paul Zachias Medicolegal. lib.1. tit.1. qu.1. num.41.* &
meritò, nam vt loquitur *Iob.cap.12.verſ.12. in antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia*, quare *Vlyſſes Achille* ſe prudentiorem iactat
apud *Homer. Iliad 9. illis carminibus*.

Preſtantior es me,& fortior non parum quidem
Haſta, ego autem te prudentia ſuperauerim
Plurimum, quoniam prior natus ſum,& plura noui.

Ergo ſenibus, & non iuuenibus legatio erit
conferenda, quoniam illis eſſe legationem
dandam profert *Anaſtaſ. Germon. vbi ſupra*, qui
longa rerum experientia edocti ſunt, quique
decipi niſi difficilimè poſſunt, quod ſenibus
maximè conuenit, teſte *Ariſtotele lib. 2. Ethicor. cap.16.* vbi *ait: Senes incredulos eſſe, quia multos annos vixerunt,& in pluribus decepti peccauerut,& ob id dici ſolet, quiſquis ſenex ad ſapientiam peruenit, anis peruenit.*

Nec tamen, quia in mittendis legationibus 4
cæteris ætatibus ſenectutem prætulimus, at-
tritam, decrepitam, & annoſam huic muneri
congruentem decernimus, ſiquidem vt ritè
admodum explicat *Germon dicto loco num. 11.*
quod de ſenibus dicimus, non de decrepitis
intelligimus, ſed de ijs, qui adhuc animo, &
corpore firmi, & robuſti ſunt, quique rectè &
commodè legationem obire queunt, vt tranſire
montes, equitare, longorum itinerum queunt
incommoda ferre, & ſi opus fuerit, pedibus
etiam iter facere, mare non abhorrere. imò &
occaſione etiam libenter nauigare, & ſimilia
peragere, de quibus intelligere voluit *Plutarchum in moralibus*, dicentem: *Vt adoleſcentem, in quo ſenile eſt aliquid, ſic ſenem, in quo adoleſcentis probi eſt aliquid, laudamus. Hæc Germonius*, cui eleganter adſtipulatur *Frederic.* de
Maſelaer.*dict.lib.1.cap.13.* Abſit tamen à delectu
noſtro, inquiens, ſenior ille, ſi ſegnior, ſi re-
pueraſcens, memoria debilitata; mente &
conſilio hallucinans, acie hebeſcens, valetudi-
ne vacillante torpens: & certè mentis noſtræ
velut veſtis, ac organum quoddam corpus eſt,
quo quidem perperam effecto, vel nihil, vel
incommodè animus agit: quemadmodum ar-
tifex fruſtrà valet ſcientia deficientibus inſtru-
mentis, aut vitiatis.

Hinc modicæ ætatis homines, quinqua- 5
genarios ſcilicet, legationibus aptiſſimos
Chalcidenſes lege definierunt, vt auctor eſt
Hera-

Heraclides in Politicis, & referunt *Tiraqu. dict. num.122. in fine*, *Petrus Gregorius in Decretalibus titulo de electione capit.11.num.6.Emanuel Rodriguez Quæſtion. Regular. tom.3. quæſt.34. art.2.ad finem*,& optimè quidem,nam vt inquit *Ariſtoteles 7.Politicor. cap.16.* noſque alibi diximus, mens & intellectus maximè viget circa quinquageſimum annum. Quocirca huius ætatis eſſe deligendos putamus, niſi neceſſitas, aut ſingularis virtus cogat vt non ſeniores, vel natu grandiores aſſumantur:tunc enim etiam iuuenes inexperti eligi poterunt,*d. l.ſciendum 4. in fine, ff. de legatio*. Ex qua ita obſeruat *Anaſtaſ. Germon. dict.cap.13.num.17.* confert *Carol. Scriban. in Polatio Chriſtian. lib.1.c.26.n.2.* his elegantiſſimis verbis:*Non tamen iuuenes omnes excludi à legationibus velim, quemadmodum nec adducendo exercitu. Nemo ignorare Africanum poteſt, ætas illi quanta in Hiſpania? quanta in Africa? quãta Magno Alexandro? quanta Pompeio eunti in Mithridatem? & Tigranem? Verùm è millibus vnum fors Africanum dabit:hunc talem & bellis & legationibus præficio, quem non anni, ſed iudicij altitudo ſenibus pariauit: quare iudicio magis quàm ætate ſenem volo: quamquam ſæculum vnum vix vnum, alterumve iuuenem ſenem dabit: vbi dederit, & bellis & legationibus præfice.*

SVMMARIVM.

VBi agitur de diſſoluendo matrimonio ob impotentiam ſenis, non debet concedi triennium experientiæ.1.
In ſenibus quinquagenarijs, non habet locum triennium experientiæ, 2.
Senectus à quinquageſimo anno incipit. ibidem.
Senex coniugali vſu langueſcit,3.

QVAESTIO VI.

Senum qualis ætas eſſe debeat, vt in illis non ſit expectandum triennium experientiæ,de quo in cap.laudabilem, de frigid.& maleficiat?

1 DOcet ſingulariter *Thomas Sanchez de matrimonio,lib.7. diſputat.108. num.21.* non eſſe neceſſarium triennium experientiæ, vbi agitur de diſſoluendo matrimonio ob impotentiam ſenis, ſed ſufficere breuius tempus arbitrio iudicis taxandum, idque meritò, cùm hoc triennium concedatur ad experiendum, an progreſſu temporis, aſſiduoque vſu natura roboretur, vt tandem vir poſſit vxorem corrũpere, quod minimè licet de ſenibus ſperare, quorum natura quotidie debilior redditur, & vires amittit. Vnde ſatis erit inquit *Thomas Sanchez d. num. 21.* iudicem tempus arbitrarium concedere, quo experiantur, an medicamine aliquo adhibito poſſit natura vires aſſumere ad coniugales congreſſus.

2 Ex quo infero prædictam ſententiam in omnibus & quibuſcumque ſenibus locum habituram, etiam in illis qui primam tantùm ſenectutis partem aggrediuntur,quam anno ætatis quinquageſimo ſuprà conſtituimus, quoniam ex hoc tẽpore decretio & debilitas in homine incipit, vt teſtatur *Galenus*,quem refert *Petrus Garſia in Auicennam ſen.1. lib.1.doctrin.3. cap.3. diſputat.16. Paulus Zachias Medicolegal. lib.1.tit.2.quæſt.7.n.20.*& ex noſtris *Ioan.Corraſ. lib.5. Miſcellanear. cap.18.* Ex quibus & alijs idem *hoc anno* ſupra probauimus de initio ſenectutis agentes. Quæ vtique debilitas cùm indies mirum in modum augeatur, & corporis, animiq; vires extenuet,ſi *Rhodigino* credimus,*lib. 30.antiquar.lection c.2.* ſuperfluum ab illa ætate triennii experimentum videtur, cùm nullo vſu, 3
aut exercitio hæc ſenectutis imbecillitas poſſit naturaliter excitari,quinimò ipſo vſu, & aſſiduo coniugali actu magis, ac magis lãgueſcat, vt latè probat *Ioan. Neuizan. in ſylua nuptiali, lib.2.n.1.& 3.* Ergo tenendum erit à quinquagenariis in omnibus cuiuslibet ætatis ſenibus triennium experientiæ minimè expectari debere, vbi ob eorum impotentiam matrimonium irritum contenditur.

SVMMARIVM.

STerilis mulier ſi nubat, nulla habet dotis priuilegia.1. & ſeqq.
Fauore liberorũ fuerunt doti tot priuilegia cõceſſa.3.
Septuagenaria nubens, non dicitur propriè vxor, & ideò maritus ea deficiente non habebit lucrum dotis.4.
Quinquaginta annorum fœmina ſit oportet, vt nubens dotis priuilegia amittat. 5.
Ex legibus Luſitaniæ quinquagenaria, quæ liberos habet, ſi nubat, priuatur adminiſtratione, & alienatione bonorum, & inſuper nulla gaudet communione bonorum cum marito.6.

QVAESTIO VII.

Cuius ætatis mulier eſſe debeat, vt nubens nulla dotis priuilegia habeat?

STerili mulieri nubẽti,nõ cõpetere dotis priuilegia ex magis veriori ſententia docet 1 poſt *Sotum de iuſtit. lib.1. quæſt 6 art.8.in fine, Bartol. in l. ſi quis poſthumos num.1, in fine, ff.de liber.& poſthum. Alexandrum, Ripam, Sociñũ,*& alios *in l.1.ff. de ſoluto matrimon. Petrus Barboſa ibidem 1. part.à num.86. vbi num.99.* poſt latum huius quæſtionis examen hanc opinionem magis communem dicit, cui adſtipulatur *Benedict. AEgidius in repetit l. Titia ſi non nupſerit, part.3.num.80.in fine, ff.de condition.& demoſtrat.*

Et ſuadetur manifeſtè ex *l.adigere 6.§. quamuis,ff.de iure patronatus*,vbi probatur legem ma- 2
trimonii fauorem reſpicientem in ſterilis, & liberos ſuſcipere non valentis perſonam locum non habere,vt patet ibi: *Quamuis nulla perſona lege excipiatur, tamen intelligendum eſt de his legem ſentire, qui liberos tollere poſſunt. Itaque ſi caſtratum libertum iureiurando quis adegerit, dicendum eſt,non puniri patronum hac lege.*

Deinde,quia præcipua ratio concedendi tot

priuilegia doti, fuit ipſa proles, cuius ſuſceptioni quampluri mom iura conſulere voluetunt, vtpotè rei maximè ad publicam vtilitatem pertinenti, *l. 1. ff. ſoluto matrimon.* ex qua ita obſeruat *Bonus de Curtili, tractatu de nobilitate 2. part. aum. 44. & Barboſa vbi ſuprà, num. 81. & ſequentibus*: ergo cùm hæc ratio ceſſet in muliere ſterili, debet etiam io ea ceſſace conceſſio prioilegiorum.

4 Vnde infeet *Iaſon conſil. 115. nu. 1. lib 1.* quòd ſi mulier ſeptuagenaria matrimonium contrahat, non dicetur propriè vxor, nec in ea locum habebit ſtatutum concedeos lucrum dotis marito, ſi vxor decedat in matrimonio ſine liberis: conſentit *Phauuc. de lucro dotis, gloſſa 3. nu. 3. ad finem, Ferronias in conſuetadinibus Burdigaliæ, lib. 1. tit. 4. §. 6. colum. 3.* vt eefert *Barboſa vbi proximè, aumer. 96.*

5 Sed quamuis ex hac *Iaſonis* doctrina dicendum videatur, nubentem ſeptuaginta annorũ ſaltem eſſe oporteee, vt in ea dotis priuilegia, & fauores nullum ſortiantur effectum, probabilius tamen, iurique magis conſentaneum exiſtimo, poſt quinquageſimum ætatis annum mulierem in ea cauſa eſſe, vt ſi fortè nuptias appetierit, omni dotis priuilegio, & fauore carete debeat, quoniam hæc vitæ longæuitas fœminas, etiam quæ maximè pariaot, ſteriles, & infęcundas reddit, ex illo Philoſophi *de hiſtoria animal. lib. 5. cap. 14. Homo mas ad anuam vſque ſeptaageſimam, videlicet termino vltimo poteſt generare, ſæmiua vſque ad quinquageſimum*: probat *l. ſi ſterilis 21. in principio. ff. de actiou. empt l. ſi maior. 12. C. de legitim. haredibus*. Quibus, & multis alijs id ipſum ſuprà *anno 45.* ea quæſtione *concipiendi facultas iu ſæminis ad quod vita tempus producatar*, latiùs oſtendimus.

6 Et confirmatur expreſſiùs ex ordinatione *Luſitaniæ, lib. 4. tit. 205.* vbi ſtatuieur, mulietem quioquagenariam habentem liberos, & nubentem, non ſolùm peinari ſuarum eerum adminiſtratione, & alienatiooe, verùm etiam tacita, & legali illa bonorum commnnicatione, quæ ioter coniuges ſimpliciter contraheotes inducitur iure Regio, *ex ordin. dict. lib. 4. tit. 46. & tital. 95.* quod etiam referunt *Auton, Gamma deciſione Luſitana 90. & deciſ. 120. num. 3. Caldas de nomination. emphyt quaſt. 20. num. fiual.* vbi id etiã perperam ad virum ſexagenarium vxorem ducentem conatur producere, quem ideò meritò reprehendit *Aegid. Benedict. loco iam relato, n. 75.* qui & *dict. uam. 80. ad finem*, noſtram ſeotentiã probare videtur, dum de hac quinquageoaria ſterili loquens, tali mulieri non competere priuilegia doti coocesſa ſcribit.

SVMMARIVM.

Poſt impleta ſtipendia milites efficiebantar veterani; & vacationem coaſequebantar. 1.

Cauſaria miſſio ex qaibus caaſis coacederetur? 2.

Stipendia militaria, vicena eſſe debebant. 3.

Qui vicena ſtipendia compleueruat, veterani, & honeſtè miſſi dicebantur. 4.

Aetas, qua quis vacationem à militia conſequitur, deſcribitur. 5.

Coacordia Iuſti Lipſij *hac iu rem adducitar. 6.*

Etiam de iure noſtro qainquageſimas annus excuſationem affert a militia. 7.

QVAESTIO VIII.

Ad ſtipendia militaria implenda; & vt quis veteranus fiat, & à militia excuſetur?

Milites, qui honeſtè compleuerunt militiæ 1
tempus, remiſſionem habere tuteìarum *Modeſtiaus* reſpondit in *l. ſed & milites 8. ff. de excaſation.* & veteranos. qui honeſtè militiæ tẽpus expleuerunt, vacationem à paganorum habere tutelis, idem in eadem: quę quidẽ vtrobique Conſulti verba ſtatuetam militię certam ætatem, qua expleta militem veteranum dici, honeſtèque miſſum, procuidubio demooſtrant, & apertiùs *Imperatores in l. 2. C. de his, qai non impletis ſtipendijs ſacramento ſoluti ſunt, libr. 10.* Sed quot annorum nomerus ad explendam militiam, quoe verò ad veteranum ſufficeret? nec ex illis coniectatue, licèt ex ipſiſmet Imperatoribus, quamuis diuerſo in loco, vtrumq; deprehendatur. *Veterauis*, inquiunt *iu l. 9. C. quando proaocare nou eſt neceſſe, qai in legione, vel vexillatioae militaates poſt viceſima ſtipeudia houeſtam, vel caaſariam miſſionem ſunt conſecuti* (ſic enim 2
interpoſita diſtinctione legendum, ſecus ac in vulgaribus *Iuſtas Lipſias* defendit *de militia Romauorum, lib. 1. dialogo 2.* Nec immeritò, quia certè caoſaria miſſio poſt expleta ſtipendia non datur, ſed propter aduerſam valetudinem, vel ſenium, aut quia corporis debiles ſunt, *l. 2. C. de his, qui uon impletis ſtipend.*) Hinc colligitur militiæ ſtipendia vicena eſſe oporiete, militemqoe illa in legione, vel vexillatione adimplere, vt ex veteranis fieret: & fulcitur ex *l. finali, eodem titulo*, necnon & ex *l. vigiuti, C. de re militar. lib. 12.* Sed expreſſiùs Polibius: *Pedites viginti oportet ſtipeudia implere*. Et inferiùs: *Pedites debet cõficere annua ſtipẽdia viginti*. Idẽ ex *Liuio* cõſtat, apud quem *Liguſtiaus* quidam detrectat militiam Macedooicam, & ſic ſe excuſat: *Vigiati duo ſtipendia in exercitu emerita habeo, & maior ſam annis qainqaaginta*: Vnde apud *Tacitum 1. annaliam*, cùm milites per ſeditiooem expreſſiſſent, vt *ſextus decimus ſtipendij anaus finem adferret*, Conſcriptis diſplicuit, & Principi, & eo abrogato, mos priſcus repoſitus, decretumque vt viceſimo militiæ anno veterani dimitterentur, quod deinceps ſeruatum *Suidas* teſtatur. *Veteraaus Romaais dicitur militia dimiſſas, in vigiati autem aauos merebant*: docent ex pluribus *Claud. Cotheraus de iare militam, lib. 1. c. 24. & 25. Auton. Auguſtiu. lib. ſingular. ad* Modeſtinum *in l. ſed & miles. §.* Modeſtinus, *ff. de excuſation. Fraucſ. Poletus iu hiſtoria fori Roman. lib. 3. ia corollario ad cap. 10. num. 7. Iuſtas Lipſias de militia Roman. lib. dialogo 2. Garſias Toletaaus in lucerna rubric. titulo, de his, qai non impletis ſtipendijs, lib. 10.*

Qui quidem ſtipendiarij, ſeu qui vicena cõ- 4
pleu-

Digitized by Google

pleuerunt militandi curricula, Veterani, & honeſtè miſſi nominabantur, vt ex *Suida* vbi ſuprà inſtruimur,& probatur ex *l.fin. C. de his, qui non impletis ſtipend.*obſeruarunt *Theophylus in §.1. inſtitut. de teſtament. Proteius in Lexicon iuris,verbo veterani,Claud. Cotheraus, vbi ſuprà numer.24.Petrus Gregor.in ſyntagm. iuris, lib. 19. cap.3.n.22.& 23.& cap. 4.n.3.*nouiſſimè *Cabreros tractat.de metu,lib.2.cap.40.num.* 40.& de his intelligendus erit titulus,*de veteranis,lib.12. & ff. de priuileg. veteran. & de veteranorum, ac militum ſucceſſ.*

5 Verùm cuius ætatis veteranus quis effici poſſit, vt à militia vacationem mereatur? nec in comperto eſt. *Tubero* apud *Agelium, libr.1. c.28.noct. Atticor.* de anno quadrageſimoſexto inſinuare videtur,quaſi vltra illam ætatem,nec ſtipendia adimpleri militaria, nec conſequenter veteranum fieri liceret. Anno vno minus *Cenſorinus* numerare videtur,*de die natali*, aliter *Seneca de breuit.vitæ,lib.2.Lex,* inquit,*à quinquageſimo anno militem non cogit, Liuius Decade* 4. *libro* 10.Imperatum à Senatu Q. *Petilio Prætor.*vt omnes minores quinquaginta annis ſacramento legerētur,& *Decade* 5. *lib.2.*illud præcipuum datum ſorti Macedonicæ,vt centuriones, militeſque veteres ſcriberet,quos vellet *Conſul* vſq; ad quinquaginta annos: & rurſus, *P. Licinius Conſul. Senatuſconſult.* excitari iuſſit primum, quòd bellum Senatus *Perſeo* iuſſiſſet. Deinde, quòd veteres Centuriones quamplurimum ad id bellum ſcribi cenſuiſſet,nec vlli,qui non maior quinquaginta eſſet,vacationem militiæ eſſe, *Cornelius Nepos* in vita *Pomponij Attici* incidit,inquit,Cæſarianum ciuile bellum, cùm haberet annos circiter ſexaginta, vſus eſt ætatis vacatione, & optimè quidem; nam vt ſcribit *Ioan.Platea in l.cùm in num.1.verſic.Vltimò nota, C.de his,qui non impletis ſtipendijs, lib.*10. quia hac ætate non ſuppetunt vires, ſexaginarij ſenes quoad arma,& militiam dicuntur, ab eaq; ceſſationem conſequuntur.

6 Nec quidem loca inuicem inter ſe pugnare videntur, ſed elegantiſſimè *Lipſius* diligens antiquitatis inueſtigator bellè iſta cum *Seruij* inſtituto conciliat ſic eius verba:Sed an non igitur plura bicenis ſtipendijs?imò triginta erunt, ſi totum id tempus militarunt ab anno 17. ad 46.caue erres,cōtinua olim militia non fuit(ſicuti eùm legiones perpetuæ inſtitutæ) Sed per annos ferè, aut certè ſingula bella inibant militiam & deſinebant: lex igitur volebat, vt in annis illis triginta vtilibus quiſque neceſſariò impleret ſtipendia ſua viginti, poterat quidem priùs,& exempli cauſa,qui continuò militabat, implebat ea 37.*anno*, ſed poterat,non debebat: hi ſunt anni triginta illi, de quibus lex Tullia capienda cùm iuniorum ætatem annis triginta diffiniuit.Item *Salluſtius* ad *Cæſarem*, cùm monet illum,vt videat ne militia iniuſta ſit, cū alii triginta, pars nullum ſtipendium faciat. Itemque in *Tacito*,veterani queruntur tricena, aut ſuprà ſtipendia ſe numerare Et rurſus: Sed iterum hic aliqua hæſitatio ad annum quadrageſimumſeptimum, quem finem militiæ dicti Scriptores faciunt, at alii diſertè quinquageſimum.*Seneca de breuitate vitæ, cap. vltim.* Lex à quinquageſimo anno militem non cogit, *Fabius*, vt militia vacaret, ex lege quoque quinquagenarius eſſet, Legem vterque nominat, an poſterioribus temporibus latam? an potiùs iā olim illa lex,ſiue mos? nā & in *Liuio* bello Macedonico decretum,nulli, qui non maior annis quinquaginta eſſet, vacationem militiæ eſſe. Qui igitur conciliamus iſta cum inſtituto Seruii? Bellè: nam exiſtimo manſiſſe quidem illud de annis quadraginta ſex communiter: ſed pone aliquem caſu, aut morbo ſtipendia ſua intra id tempus non impleſſe: dico cogi potuiſſe vſque ad annum quinquageſimum: ille igitur quinquageſimus annus plenè liberat, ſiue facta ſtipendia, ſiue infecta. Cui & aſſentire videtur *Tiraquellus in Alexand.dict. lib.1.cap.17.littera* T. Ex quibus apparet militem quadrageſimoſexto anno ætatis, ſi continuò militaſſet,ſtipendia adimplere conſueuiſſe, & veteranum fieri ſin minus caſu aliquo,vel morbo,quinquageſimo ætatis anno: nam citra illud tempus nemini conceſſa militandi facultas,niſi in caſu à *Tiraquello vbi ſuprà* relato.

Apud noſtrates verò,qui viginti annos continuè & ſucceſſiuè militarit, veteranus efficitur, & bellica ſtipendia adimpleuiſſe Regali ſanctione decernitur à Philippo II. Hiſpaniarum Rege anno 1569. edita, etſi per id tempus nequaquam militiam fuerit inſequutus, cùm ad quinquageſimum annum completum peruenerit, ita à militia ex Regio indulto excuſatur, vt cogi minimè ad bellum poſſit, vti ab ordinatione Regia fratri noſtro D.Ferdinando de Guzman militiæ Regni Toletani ſummo Præfecto miſſa deprehendi, ibi: *Primeramente ſe os aduierte, que aunque quando los años paſſados ſe tratò deſta materia, ſe acordò, que los hombres que huuieſſen de ſeruir en eſta milicia, fueſſen de diez y ocho à veinte, y haſta quarenta y quatro años: Deſpues ſe ha conſiderado, que aſſi por ſer eſta gente para la defenſa del Reyno, à que todos los naturales del eſton obligados, como por la dificultad que auria de aueriguar lo edad de quarenta y quatro años, y que podria auer fraudes en los que ſe huuieſſen de elegir para ella, conuiene que ſe eſtienda à cincuenta, y que los deſta edad abaxo, haſta los diez y ocho ſean camprehendidos en la obligacion de poder ſer elegidos, y compelidos à ſeruir en la dicha milicia, en caſo que no lo quiſieran hazer de ſu voluntad.* 7 Quod eorum opinioni magnoperè conuenit, qui exiſtimant etiam de iure communi maiores quinquageſimo anno ad bellum cogi non poſſe. Ita *Gloſſa in l.2. C. de his qui non implent ſtipend. Florian. in l. inniti la t.ff. de teſtibus, Bertachinus verbo maior ſub n.10. verſ. Maior.50.annorum,Tiraquel. in l.6.connub.gloſ.1. num.8.* Sed verius eſt prædicto iure ſeptuageſimum annum ſolummodò ab hoc onere immunitatem afferre, quia perſonale eſt, vt probabimus *anno* 70. vbi de excuſatione à muneribus ciuilibus & perſonalibus, & confirmatur de

Digitized by Google

de iure antiquo patrio in *l.2.tit.19. part.2.* Cæterùm hodie prædictæ nouiori ordinationi ſtãdum erit, qua à quinquageſimo anno eiuſmodi muneris vacatio conceditur.

ANNVS QVINQVAGESIMVS SECVNDVS.

SVMMARIVM.

Ingenium an quinquageſimoſecundo ætatis anno deficiat? 1. & 4.

Scribendi, libreſque conficiendi quæ ſit aptior ætas? *ibid.*

Ingenium, etiam in brutis, & inanimatis rebus agnoſcitur. 2.

Ingenium quot modis accipiatur? 3.

Poſt annos duodequinquaginta ſolùm debilitatur ingenium, non verò in totum abſumitur. 5.

QVAESTIO VNICA.

Ingenium quando in homine finiatur?

1 AVtore *Ariſtotele in Politicis* obteſtatur *Eraſmus Roterodamus adagiorum Chiliad 1. centuria 5. adagio 36. in fine*, poſt annos duodequinquaginta ingenij vigorem io hominibus naturalibus euaneſcere, eo forſitan, quia tunc in ſeoectute exiſtunt, qoæ quinquageſimo anno incipit, vt ſuprà ex meliori ſententia probauimus, cui etſi mens aliqua eſſe ſoleat, acumen & ingenium ſemper deficie. Vnde meritò *Velazquez de Azeuedo in ſua arte memoriæ lectione 4. §.5. verſ. La quarta*, notat totum hoc vitæ ſpatium vſque ad quinquageſimum, vel quinquageſimumſextum ætatis annum aptiſſimum eſſe ad lucubrationes cuiuſcumque ſcientiæ, vel materiæ literis mandandas, quaſi eo tempore ingenium vigeat, & poſtmodum velut ipſo ſenio intercidat, quæ ioeptiſſimos homines, & belluis non abſimiles reddit.

2 Cui ſententiæ haud repugnat *Cõſult. in l. Aediles aiunt. 38. §. quæſitum, de ædilitio edicto*, qui etiam in animalibus ingeniũ agnoſcit his verbis: *Idem*, ait, *ſi nata ſit*, de mula loquitur, *eo ingenio, aut corpore, vt alterum iugum non patiatur; ſanam non eſſe*, vt & in his etiam, quæ anima & ſenſu carent, Imperator io *l. ſi quis intra. 7.* ibi: *Et plena deſcriptio comprehendat, quod ſpatium, & quod ſit ruris ingenium, C. de bonis proſcriptor. & Virgil. 2. Georgicor. Nunc locus aruorum ingenijs, Tacituſque lib. 5. Locorum ingenio,* ſcribens, *ſeſe contra imbelles Regias copias tutabantur*. Quibus probari videbatur adhuc poſt ſenectam homines irrationales, & ſenſu carentes efficientem, ingenium adfuturum, vti & brutis & inanimatis adeſt.

Siquidem ingenium aliud iu hominibus, aliud verò in brutis & inanimatis ſignificat: eſt enim hominis ingenium, vt poſt alios obſeruauit *Couarrubias in Theſauro linguæ Hiſpanicæ verbo ingenium*, naturalis quædam vis, ſiue perſpicuitas intelligendi, & ratiocinandi ſolis hominibus indita: at verò in cæteris creaturis ingenium pro ipſarum natura, aut pro vi cuicumque animali ingenita accipitur, vt in dicta *l. ſi quis intra 7.* notat *Gloſſa Marginalis*, & expreſſiùs *Barnabas Briſonius lib. 9. de verborum ſignificatione, verbo ingenium*. Vnde cùm diuerſo ſenſu iogenium in brutis & in hominibus vſurpetur, à diuerſiſque non fiat illatio; *l. Papinianus exuli, ff. de muneribus*, ex eo quòd in brutis hoc ingenium datur, inferri vix poterit, etiam & illud io hominibus, poſtquam iam ſenectute incipiunt ad brutalitatem delabi, dari debere. Etſi non me lateat eundem *Ariſtotelem lib. 7. Politicorum cap. 19.* aſſerere, mentem, & iotellectum pleriſque maximè vigere circa quinquageſimum annum, cui conſentit *Philoſtratus lib. 5. de vita Apolony cap. 9.* dicens Claudium annos natum quinquaginta Imperium eſſe adeptum, quo tempore in hominibus vigere maximè ſolet ingenium: & Manuel Rodriguez *tom. 3. Quæſt. regular. quæſt. 34. art. 2.* ea ratione ſentiens quinquageſimo ætatis anno fore Generales & Prouinciales Religionum eligendos. 3 4

Itaque exiſtimo præſignato annorum numero non in totum iogenium extingui, ſed magna ex parte debilitari, eamque intelligendi & ratiocinandi vim amittere, quam vulgò acumen nuncupamus, cùm hæc ferè ſemper iuuentutem comitetur, nec ideò ea amiſſa ingenio carere quinquagenarios abſolutè credendom eſt, cùm id ſaltim retineant, quod Reipublicæ adminiſtrationi, & cuicumque muneri publico obeundo ſat eſt, nempe cordatum, maturumque ingenium. 5

ANNVS

ANNVS QVINQVAGESIMVS QVARTVS.

SVMMARIVM.

Teſtes de immemoriali deponentes, quinquaginta & quatuor annorum ſaltim eſſe debent 1.

Teſtis ſuper immemoriali, de viſu quadraginta annorum praciſè deponere debet. 2.

Tempus litis non computatur in quadrageſimo anno 3.

Fœminæ ſi ſecundum & quinquageſimum annum egerint, de immemoriali poſſunt teſtificari. 4.

Quinquaginta annos cum alterius dimidio ad immemoriale teſtimonium proferendum ſufficere, qui affirment? 5.

An quis poſt decimum quartum annũ poſſit de his, quæ in pupillari ætate vidit, teſtificari? 6.

QVAESTIO VNICA.

Teſtes ſuper immemoriali præſcriptione deponentes; cuius ætatis eſſe debeant, vt probent.

1 TEnet communis, quinquaginta & quatuor annorum ſaltem eos eſſe debere ex ſententia *Floriani in l. ſeruitutes num.* 36. *verſ. Tu dic contra. ff. de ſeruitutibus, Caputaquenſ. deciſ.* 290. *part.* 3. *Rotæ deciſ.* 76. *num.* 3. *& deciſ.* 254. *num.* 2. *& deciſ.* 445. *num.* 1. *part.* 1. *in recentioribus, & deciſ.* 248. *ſub num.* 3. *part.* 2. *ibidem Lapi, Geminiani, & Lanfranc. in cap.* 1. *de præſcriptio. lib.* 6. *Crauetta de antiquitat. tempor.* 4. *part. §. abſolutis, num.* 3. *Federici Scoti tom.* 3. *reſponſo.* 13 *num.* 37. *lib.* 6. *Hortenſ. Caualcan.* vbi numerus iſte annorum mendoſe legitur, *in praxi teſtium par.* 1. *num.* 28. quibus conſentiunt *Proſper. Farinac. deciſ.* 254. *num.* 1. *& deciſ.* 481. *num.* 4. *to.* 1. *nouiſſimar. & deciſ.* 243. *num.* 10. *tom.* 2. *nouiſſim. Alexand. Ludouiſ. deciſ.* 298. *num.* 1. *& ibidem Oliuer. Beltramin. num.* 12. *Ioan. Baptiſt. Coccin. dec.* 345. *num.* 4. *Sixtinus de Regalibus lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 153. *Camillus de Medicis conſil.* 152. *n.* 62.

2 Et meritò, nam cùm teſtes de immemoriali deponentes, neceſſariò de viſu quadraginta annorum debeant teſtari, *l.* 41. *Tauri Gloſſa, quam Rota paſſim ſequitur in cap.* 1. *verbo memoria, de præſcript. in* 6. *Farinac. dict. deciſ.* 254. *num.* 1. *&* 2. *& dict. deciſ.* 244. *nu.* 10. *Ioan. Baptiſta Coccin. dict. deciſ. num.* 3. *Caſtill. tractatu de tertijs c.* 27. *num.* 7. oportet vt tempore quo videre cœperint, doli ſint capaces, & illius intellectus, qui regulariter in teſtibus, vt fidem ſaltim in ciuilibus faciant, deſideratur. Vnde cùm puberum is ſit, veluti ſuo loco ſuprà *anno* 14. probauimus, quartumdecimum annum eo tempore habeant, operæpretium erit, ex ſententia Rotæ *deciſ.* 557. *in fine, part.* 4. nouiſſimè *Beltraminij & Coccini vbi proximè*, ac per conſequens vt ſecundùm rectam computationem quinquageſimumquartum annum excedant ad validè de immemoriali deponendum.

Cuius ætatis completæ teſtes eſſe debebunt, 3
omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit, ex doctrina *Bartoli in l. Celſus num.* 26 *& ſequentibus, ff. de vſucapion.* quam proſequitur *Rota deciſ.* 248. *num.* 4. *par.* 2. *in recentioribus*, & apud *Farinaccium dict. deciſ.* 244. *num.* 10. & ideò infert *Oliuerius Beltraminus loco vbi ſuprà*, ſi quam plures anni ſint, quibus lis cœpta ſit, adeò quòd veriſimiliter non poſſint reperiri teſtes, qui deducto de medio tempore litis habeant huiuſmodi ætatem, tunc immemorabilis dicetur improbabilis, authore *Seraphino dec.* 1450.

Quod vtique de viris tantùm dictum velim, 4
non verò de fœminis, quibus vt citiùs pubertas contingit, ſcilicet duodecimo anno, ita & breuiori temporis ſpatio, annorum nempe duorum & quinquaginta, licèt de immemoriali deponere, ex ratione ſuperiùs perpenſa.

Nihilominus non defuerunt, qui hanc æta- 5
tem quatuor & quinquaginta annorum non eſſe præciſè neceſſariam in teſte de immemoriali deponente aſſererent, quinquageſimum tantùm annum ad hoc ſufficiens tempus exiſtimantes: ita docet poſt *Milleum, Florianum, Lapum, Dominicum, Francum, Crauettam, Caſſaneum, Caſtillum, & Couarrubiam, Ludouic. Molina lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 40. 41. *&* 42. *Ioan. Marienzus in l.* 1. *tit.* 7. *gloſ.* 9. *lib.* 5. *Recopilat. Ioan. Garſia de expenſis & meliorationibus cap.* 9. *num.* 9. *Valenzuela Velazquez conſil.* 93. *num.* 33. *Velazquez de Auendaño in dict. l.* 41. *Tauri gloſ.* 12. *Caſtillus dict. tract. de tertijs cap.* 27. *num.* 7. *&* 8. Vbi ex his omnibus reſoluit, ſufficere huiuſmodi teſtes eſſe quinquaginta annorum cum dimidio, cùm teſtis, qui decem annos cum dimidio expleuit, doli capax eſſe cenſeatur, & eius ætatis, qua poſſit quidquid videat, ſenſu & intellectu percipere. Vnde vulgò circum- 6
fertur, quòd poſt decimumquartum annum quilibet de his poteſt teſtificari, quæ in pupillari ætate fieri vidit, vt alibi probauimus, & tradidit idem Caſtillo *dicto loco*, cuius ſententiam non inficiabor ſatis etiam probabilem & tutam eſſe.

ANNVS QVINQVAGESIMVS QVINTVS.

SVMMARIVM.

NVlla ætas ab honoribus excuſat. 5.
Decurionatus honos dicitur. ibid.
Maiores quinto & quinquageſimo anno ad Decurionatum inuiti vocari nequeunt. ibid.
L. à muneribus. 12. C. de Decurionib. lib. 10. illuſtratur. 2.
Condemnatus extra ordinem, vel ſaltim interlocutoriè, vt ab honoribus in perpetuum abſtineat, tantùm pro tempore quo iudicis officium durauerit, condemnatus præſumitur. ibid.
Ab honore ad eundem, vel alium honorem, quæ vacatio eſſe debeat? 3.
Decurionatus ex ſui natura, plus oneris & muneris, quàm honoris habet. 4.
Munera quæ ad Decuriones ſpectabant, recenſentur. 5.
Aliquem Decurionem albo adſcribere, ſupplicij loco habebatur. 6.
Honores ſunt qui contineant infamiam. ibid.
Chriſtiani pœna cauſa ab Ethnicis Decuriones fiebant. 7.
Decurionatus magis pro munere, quàm pro honore ſuit receptus. 8.
Aetas quare à Decurionatu excuſet? 9.
A muneribus mixtis nulla ætas excuſat. 10.
Decurionatus an ſit munus mixtum? ibid.
A muneribus, quæ exigui laboris ſunt, Decurio ætate excuſari nequit. 11.
Senex Decurio electionibus officialium intereſſe debet. ibid.

QVÆSTIO VNICA.

Quo ſenectutis tempore Decurionatus immunitas contingat?

1 LIcèt apertiſſimum ſit nullam ætatem, quãuis ſeptuagenariam, ab honorum functione excuſationem parere, vt inquit Iuriſconſult. *in l. in honoribus. 8. in princip. ff. de vacatione & excuſatione muner.* & fuſiùs infrà dicemus: Decurionatus attamen excipitur, qui licèt honor ſit, *l. ſpurij 6. in princip. & poſterioribus verbis, ff. de Decurion. l. à Decurionatu 5 ff. de vacatione muner.* notat *Petr. Faber. in l. 2. num. 9. de regul. iuris, Ferret lib. 1. selectar. cap. 12.* anteà *Cuiac. lib. 1. reſponſ. Papinian. in d. l. 8. Oſuald. lib. 2. Donelli cap. 21. lit. E. Nicolaus Loſaus* plures referens *de iure vniuerſit. par. 1. c. 3. num. 26.* ad cuius dignitatem maiores annis quinquaginta & quinque inuiti vocari conſtitucionibus prohibentur, *l. 2. §. vltim. l non tantum. 11. ff. de Decurionibus*, quibus meritò ſubſcribunt *Cuiacius vbi ſupra, Guidus Pancirolus tractatu de magiſtratibus municipalibus cap. 2. circa finem, Petrus Gregorius lib. 18. ſyntagmat. cap. 12. num. 10.*

Et niſi mens decipitur, id ipſum ſignificare voluiſſe Imperatores mihi videtur *in l. à muneribus 12. C. de Decurionibus lib. 10.* ex quo à muneribus Decurionatus, ſiue ab ipſo Decurionatu, nec ſententiam Præſidis in perpetuum, nec annos quinquaginta excuſare affirmant. Non quidem ſententia, quantumuis Præſidis, & eo animo lata, vt in perpetuum vacationem inducat, quia vt communiter *ibidem* Scribentes proferunt, quando iudex extra ordinem, ſeu per interlocutoriam, non verò diffinitiuè, & præhabita cauſæ cognitione in pœnam pronuntiat aliquem ab honoribus, vel muneribus immunem eſſe debere, talis ſententia non in perpetuum, ſed prout iudicis officium durat, excuſationem affert; *l. Imperator 43. in principio, ff. de pœnis, cap. præſenti, de officio legati in 6.* obſeruat *Gloſſ. in l. ſi certarum, §. final. ff. de teſtament. milit.* Nec tandem quinquaginta annorum ætas immunem aliquem à Decurionatu efficere poterit, inquiunt, ſiquidem, vt *proximè* notauimus, quinquaginta & quinque deſiderantur ad eiuſmodi excuſationem, 2

Cuius diſcriminis rationem, ſcilicet, vt cum nulla ætas ab honoribus, à Decurionatu tamen, qui honori adſcribitur, quinquaginta & quinque annorum excuſet, illam eſſe putat doctiſſimus *Cuiacius vbi ſuprà*, quia ab honore ad eundem, vel alium honorem eſt certi temporis, puta quinquennij, vel triennij vacatio, *l. 17. §. præſcriptio ad municipalem*, à Decurionatu ſuſcepto ad alium honorem nulla intercapedo eſt, *dict. l. à Decurionatu 5. ff. de vacatione munerum*. Sed certè hæc potiùs veræ rationis confirmatio, quam ipſamet legitima differentiæ ratio mihi videtur, vt ex proximè dicendis planum fiet. Quocirca eam eſſe probabilius exiſtimo, quia Decurionatus natura ſua plus oneris & muneris quàm honoris habet, argumento *l. relegatorum 7. §. fin. de interdict. & relegat.* idque ex eo apparet, quòd omnia ciuitatum munera per Decuriones explicabantur, vt non obſcurè Vlpianus indicat in *l. 2. in princip. ff. ad municipalem*; *Quoties filius familias*, inquit, *voluntate Patris Decurio creatur, vniuerſis muneribus, quæ Decurioni filio iniunguntur, obſtrictus eſt Pater*: quod vno verbo *in d. l. à muneribus 12.* Imperatores inſinuarunt; dum *à muneribus Decurionatus*, pro eo quod eſt à Decurionatu, Præſidis ſententia, vel annis quinquaginta non excuſari reſponſitarunt: ſciebant enim ad Decurionatus officium pertinere pecuniam publicam tractare, ſiue erogandam decernere, annonam prouidere, curatores frumenti, oleique comparandi, vel operum publicorum, vel alterius negotij proprio 3
pericu-

periculo conſtituere : Tutores etiam dare, ab
eiſque ſatis exigere, idoneis quidem fideiuſſo-
ribus: Tributa itidem, cenſus, vel Reipnbli-
cæ legata à debitoribus extrahere, & tandem
quæcumque ad optimam publicæ rei admini-
ſtrationem expediebant, ipſius curæ, & ſolici-
tudinis eſſe, *d.l.2.§.1. l. non debere 8. dict. liber-
tus, §. praſcriptio, verſ. Exigendo, l. Lucius 21.
l.vlt. §.Imperatores, ff. ad municipal. l. ex facto,ff.
de negot.geſtis, l.Decuriones 5. ff de adminiſtrat.
rerum ad ciuit.pertin.* Quibus muneribus adeò
6 Decurionatus officium laborioſum, omnibuſ-
que inuiſum, exoſumque extiterat, vt quoad
poſſet quiſque Curiam defugeret. Nec mirum
quidem, cùm ſupplicij loco haberetur aliquem
albo Decurionum adſcribere. Quò reſpexiſſe
videtur *Conſult.in dict. l. relegatorum, §. fin. &
Imperator in l.1. C. de infamibus lib.10.* cum in-
quiunt eſſe honores qui contineant infamiam,
vt ex his nouiſſimè obſeruat *Iacobus Gallus in
apicibus iuris, in explicatione dict. l. relegatorum
in fine fol.mihi* 126. ſed expreſſius id edixit *Ma-
cer iuriſconſult. in l.2. de bonis eorum qui ante ſen-
tentiam*, ibi: *Si is, de cuius pœna Imperatori ſeri-
ptum eſt, voluit quòd Decurio fuerit, vel quod in in-
ſulam deportari debuerit, &c.* Vnde Chriſtiani
7 pœnæ cauſa ab impijſſimis deteſtandiſque illis
Principibus Curijs addicebantur, vt auctor eſt
*Caſſiodorus lib.1. Hiſtoria Tripart. capit.9. & lib.
6. capit.7. & lib.7. cap.vltim.* refert *Barnab. Bri-
ſon. ſelectar. iuris ciuilis lib.4. capit.13.* vbi etiam
ſubijcit, pro his, alijſque muneribus Decu-
rionatui plura fuiſſe priuilegia indulta, inter
quæ & illud potiſſimum conceſſum exiſtimo,
vt honorum numero haberetur, vt fortè, ciues
eius dignitate, & priuilegijs allecti muneris
onus nedũ minimè recuſarent, ſed appeterent.
Hinc eſt Decurionatum apud Conſultum
8 muneris potiùs, quàm honoris loco habitum.
Nam cùm ex *Modeſtini* ſententia *in l honorem 10.
ff. de muneribus & honoribus*, honorem ſuſtinen-
ti munus imponi non poſſit, è contrario verò
ſuſtinenti munus honor deferri queat; ita &
Decurionatum habenti, quaſi muneris geſtori,
alius honor indici poteſt, *l. à Decurionatu 5. ff.
de vacatione muner.* & cui pœna iniuncta erat,
ne honores adipiſceretur; non ea res facit, in-
quit *Vlpian. in dict. l. relegatorum 7. §. item po-
teſt alicui, de interdictis & relegatis*, vt Decurio
eſſe deſinat. Cum fieri poſſit, vt quis Decu-
rio ſit, ad honores autem non admittatur.
Quod cùm veluti conuenientiſſimam rationem
excuſationis Decurionatus prætextu maioris
excuſationis Decurionatus, ad differentiam cæ-
terorum honorum tradidiſſet, *vbi proximè Cuia-
cius*, merito veridicæ rationis confirmationem,
quam ipſiſſimã diſcriminis rationẽ appellani.
Ergo cùm Decurionis officium in eo à reli- 9
quis honoribus differt, quod illi potiùs mune-
ris, quàm honoris & dignitatis nomen conue-
niat, quapropter ipſius, non aliter pleriſque
in rebus, atque ſi munus eſſet, ratio habetur,
æquiſſimum erat, vt veluti à conſimilium per-
ſonalium munerum functione grandior ætas
excuſet, *l. maiores 3. de iure immunit. l.1. C. qui
ætate ſe excuſant*, cum ſimilibus alibi referendis.
Ita & à Decurionatu, ab ijs omnibus procul-
dubio grauius, & pene incompatibile munus,
nec eadem vtique 70. annorum ætas, ſed quin-
quaginta & quinque vocationem afferret.
Sed dicet aliquis, & obloquetur: ſi enim 10
vt inferiùs anno 70. apparebit, cùm de hono-
rum immunitate ob ſenectutem diſcuſſerimus,
nulla ætas nedum ab eis honoribus excuſat,
qui omnino in dignitate, & ſplendore conſi-
ſtunt, verùm & ab illis, qui partim in honore,
partim etiam in perſonali munere exiſtunt, qua-
re mixti appellantur. Quomodo ergo quin-
quaginta annorum ætatem ideo à Decuriona-
tus honore excuſare affirmamus? quia licet di-
gnitas ſit, muneris tamen plurimũ haber. Sed fa-
cilis erit diſſolutio, ſi ex ſupradictis obſerues,
Decurionatum non ſolum partim, verùm om-
ninò in plurium munerum adminiſtratione
conſiſtere, quorum reſpectu honor exiguum
quid eſt, & id flocci pendibile, cùm nullus
priſciori illo ſæculo reperiretur, qui vltroneus,
& nullo imperio cogente, vellet illum obire.
Conſtat ergo ex ſuperioribus, quinquagin-
ta & quinque annorum ætatem à muneribus 11
Decurionatus excuſationem afferre; quod ita
temperandum erit, niſi munera adeo exi-
gui laboris, & leuiuſculæ occupationis exiſtãt,
vt cito abſque ſenectutis oppreſſione expediri
poſſint, vt puta electiones officialium, quæ ad
Decuriones ſpectare inquiunt *Imperatores in l.
2. C. de Decurionibus lib. 10.* ſenes etiam Decu-
riones, & qui ob eam cauſam vacationem
meruerunt, nulla admiſſa ſenectutis excuſatio-
ne intereſſe debent, *l. Decurion.41. C. eodem ti-
tul. & lib.* vbi illam rationem aſſignat *Ioan. de
Platea*, quia augebunt numerum duarum par-
tium Decurionum, ſeu vniuerſitatis, & ſic exi-
ſtente ſufficienti numero, res citiùs expedietur.

ANNVS SEXAGESIMVS

SVMMARIVM.

SEniores qui dicantur? 1.
*Senior dicitur comparatiuè, ſcilicet reſpectu
ad minus ſeniorem.* 2.
Senior apud noſtros quid ſignificet? 3.
Iuuenis ad quam ætatem dicatur? 4.
*L. non tantum 11. ff. de Decurionibus, illuſtra-
tur.* 5.
Adueſbium aliàs *pro alio caſu ſolet accipi.* 6.

Senio-

Seniorum excuſatione iuniores onerari non debent. 7.
Senior etiam pro valde ſene accipitur. 8.
Senectutis tres ſunt partes. 9.
Septuagenarios ſeniores dici, qui affirmant. 10.

QVÆSTIO I.

Inter ſeniores qua ætate homines connumerentur.

1 SI Sertulo Tullio credendum eſt, is enim, vt refert *Aulus Gelius lib. 10. noct. Attic. ca. 28.* poſtquam ad annum quadrageſimumſextum iuniores definiit, ſupra illum annum ſeniores appellauit, planè ſentiens, primam ſenectutis partem ætatem ſeniorum eſſe. Cui concinit Varronis ſententia, qui à quadrageſimoquinto ad ſexageſimum exiſtimat ſeniores dici, ſenes verò vſque in finem vitæ. Quibus manifeſtè ſubſcribunt *Caluinus in Lexicon. iuris, verbo ætas, verſ. ætatem in quinque, Thom. Acrius de infirmitate legali par. 1. cap. 19. num. 23.* & ante eum ſubtiliſſimus *Iacob. Cuiac. lib. ſingul. reſponſion. Vlpij Marcelli in l. non aliter 36. de legat. 3.* vbi differentiam notat, quam inter ſeniores & ſenes Varro conſtituit, ſeniores ita dici affirmans, quaſi non valdè ſenes, cùm ipſis maiores exiſtant ſenes, & his omnibus planè ſenes. Moueturque in hanc exiſtimationem *ex dict. l. non aliter, & ex l. non tantum 11. de Decurionib.* vbi idem ſeniorum & ſenum diſcrimen præſcribitur. Senioreſque illi denominantur, quibus annus quinquageſimus illuxit, & demum Virgilii teſtimonio adducitur *lib. 6. Aeneidorum.*

Iam ſenior, ne Caronte loquitur, *ſed cruda Deo,*
Viridiſque ſenectus.

Ex quo aperte deducit, ſeniores eſſe crudi, & viridis ſenectutis homines.

2 Verumtamen hæc Cuiacii præſidia non ita firmam opinionem reddunt, vt contrarium, & quidem magis probabiliter tentari, & amplecti nequeat, maximè cùm ipſa nominis ſignificatio euincat, ſeniorem comparatiuè dici habito reſpectu ad minus ſenem. Vnde theſaurus linguæ Latinæ, *Senior*, inquit; *comparatiuum, valdè ſenem ſignificat.* Cui propriiſſimæ ſignificationi accedit Philoſophorum & Medicorum ſententia, qui eodem ſenſu ſeniores accipiunt, & à ſenibus diſcernunt, vt diſſertiſſimis his verbis profitetur *Galenus lib. 3. aphoriſmor. comment. vlt. Senes à ſenioribus nonnulli Hippocratis ſectatores diſtinguunt, nomen ſeniorum vltimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum eſſe exiſtimantes: ſenes autem in priori ætate ſtatuentes, quæ media eſt inter iuuenes & ſeniores.* Quibus verbis relatis idem ſentire videtur *Petr. Garſia in Auicennam ſen. 1. lib. 1. doctrin. 3. cap. 3. diſput. 16.* faciunt tradita à *Ioanne Buſæo tractatu de ſtatibus hominum, de ſtatu ſenectutis cap. 1.*

3 Et conducit pro hac opinione quod obſeruat *Pat. Mariana in notis ad caput 16. Matthæi verſic. 21.* & poſt eum expreſſiùs *Sebaſt. Couar. in theſauro linguæ Hiſpanicæ*, verbo *Señor*, ſcilicet ætate prouectos, ideò ſeniores (quod apud noſtros *Señores* valet, & apud Latinos *Domini*, *cap. 1. de cenſibus, cap. 1. de prohib. feudi alienat. per Lotar.* cum ſimilibus traditis ab *Alberico in dictionario, verbo Seniores ab antiquis; cap. de illis 6. quæſt. 3.*) *Bobadilla in Polit. lib. 2. cap. 16. n. 23.* & nouiſſimè *Auguſt. Barboſ. in collectan. ad proœmium Cod. num. 10. & Velaſcus de priuil. miſerabil. qu. 18. num. 32.* fuiſſe appellatos, vt vel 8
hoc honoris cognomento obſequium, & reuerentiam conteſtarentur, quia ſenectutem proſequebantur. Quocirca cùm priſciori ſæculo illi tantum ſenes honore, & veneratione digni arbitrarentur, qui mediam ſenectutem agebant, vt manifeſtè deprehenditur ex verbis *Caliſtrati in l. ſemper 2.* iuncto *verſic. Hoc circa, ff. de iure immunit.* vbi cùm initio dixiſſet, ob prædictam reuerentiam ſenes à munerum functione excuſandos, *dicto* §. ſubiungit velut per neceſſariam conſequentiam, eos prædicta ex cauſa à ſimilibus functionibus non excuſari, qui ſeptuagenarii non exiſtunt: ergo ſignum eſt prædictæ mediæ ſenectuti honorem ſolummodo fuiſſe delatum, ac per conſequens eo tempore ſeniores verè exiſtere.

A quo minimè diſſentit *Conſultus in d. l. non aliter*, nam vt ſupra *anno* 50. explicauimus, cùm de adoleſcentia contigit diſputare, ex ea potiùs velut præcipuum opinionis noſtræ ſuffragium deſumitur. Siquidem cùm ſignificare Marcellus voluiſſet, quàm variè iuuenes vſurparentur, adeò quidem hoc eſſe affirmat, vt ſecundum latiſſimam hanc aſſertionem iuuenes etiam poſſint hi omnes appellari, qui ſenes ſunt, donec incipiant inter ſeniores connumerari, ideſt, vſque dum annum ſexageſimum ætatis agant. 4

Nec aliud voluiſſe *Caliſtratum in dict. l. non tantùm*, credet, qui eiuſdem verba ſecum attentè penſitauerit, ait enim quinquaginta & quinque annis maiores, quos non ſeniores vocat, ſed grandes natu, à Decurionatu in perpetuum eſſe immunes, & interiecto puncto ſecundum veriorem ſcripturam Gotophredi ſubiungit, *non aliàs ſeniores*, ſiue vt interpretandum reor, non alijs in caſibus etiam ſeniores in perpetuũ excuſantur, *Ne ſeniorum excuſatione*, proſequitur, *iuniores onerentur ad omnia munera publica ſuſcipienda ſoli relicti.* 5

Et hunc eſſe iſtius legis congruentiſſimum ſenſum inde patet, quod aduerbium *aliàs* pro *alio caſu* ſolet à Iuriſconſultis adſcribi, vt *in l. qui teſtamento 20. §. mulier teſtimonium 6. ff. de teſtamentis*, ex qua ita obſeruat *Puteus deciſ. 170. in fine lib. 3. & Auguſtinus Barboſa tract. de clauſ. & dict. dict. 9. num. 3.* 6

Deinde, quia ſi appellatione ſeniorum primæ ſenectutis homines, ſeu quinquagenarij *in dict. l.* continerentur, planè abſurdum eſſet inconueniens, quod ex ipſorum excuſatione notat Conſultus, ſcilicet, *Seniorum excuſatione iuniores onerari ad omnia munera publica ſuſcipienda, ſoli relicti:* ſiquidem etiamſi quinquagenariis, vel quadragenariis à Decurionatu immunitas concederetur, non ideò iuniores onerari viderentur, nec ſoli relicti ad cætera 7

publi-

Digitized by Google

publica munera ſuſcipienda, cùm illa etiam ſeniores obire teneantur donec annum ſeptuageſimum ætatis expleuerint, *l.2. in fine, ff. de Decurionibus, l. & qui originem 3. §. quamuis, ff. de muneribus & honoribus, l.2. §. numerus, ff. de vacat. muner.* & pluribus ſuo loco probauimus. Ergo cùm tunc ſolùm iuniores grauati cognoſcerentur, quando qui ſeniores eſſe incipiunt, & ſexageſimum annum exceſſerunt, ab omnibus, & quibuſcumque publicis muneribus immunes redderentur, quia ſoli munerum functioni relinquebantur, ex neceſſitate rationis tenendum erit primæ ſenectutis homines ſeniorum denominatione hac ſpecie non fuiſſe deſignatos, ſed eos tantumdem qui ad ſecundam ſenectutis partem annum ſexageſimum agentes peruenerunt, nec ſeptuageſimum fuerunt egreſſi, vt noſtra fert opinio.

Minuſque fauet Cuiacio Virgilii locus: nam etiam qui cum eo ſentiunt ab anno quadrageſimoquinto ſeniores dici, aliam eſſe hoc carmine ſenioris ſignificationem, & progreſſioris ætatis hominem indicare arbitrantur: ex quibus clarius id exprimit *Adrian. Turneb. aduerſ. lib.22.cap.28. in principio*, vbi relato *Virgilio*, ſic ait: *Scribit Maro de Charonte lib.6. Aeneidor. hic ſeniorem quiſpiam intelligeret, qui iam 45. annum exceſſit, nam ab hac ætate ſeniores dicebantur apud Romanos; in iuniores enim & ſeniores diuidebantur Romani. Quam in ſententiam diſcedere videtur Seruius. Mihi tamen videtur eſſe qui progreſſiore eſſet ætate, cùm ſcribat:* cui plurima mento canities inculta iacet: *ſed ætatem bene ferret, vt ſenectus cruda videretur, & viridis,* &c. cui concinit *Philoſtratus in Philoctetem: Canum quidem,* inquit, *vt iam ſexaginta annos natum, ſed præter multos iuuenes vigentem.*

9 Ex quibus omnibus plane conuincitur, ſeniores, proprie loquendo (fateor enim aliquando improprie ſumi, vt ſentit *Paul. Zacchias medicolegali tom.1. tit.1. qu.7. num.23.*) eos eſſe, qui mediam ſenectutem patiuntur, & ſexagenarii exiſtunt. Nam vt ex Philoſophis dictum extat ſuprà *anno* 50. ſenectutis tres ſunt partes. Prima ſenum à quinquageſimo anno ad ſexageſimum: ſecunda, vel media, à ſexageſimo vſque ad ſeptuageſimum, quam exitam, vel ſenectam ætatem *Lypſius* vocat *in Criticis lib.1. cap.21. pagina mihi* 413. eorum ſcilicet, qui comparatione præcedentium ſeniores vocantur: & quidem vltima à ſeptuageſimo ad extremum vitæ computanda, decrepitorum eſt; vt hanc noſtram ſententiam præſenſiſſe videtur *Aulus Gellius noct. Atticar. lib.15. cap.7.* vbi annum ſexageſimum & tertium agentes ſeniores vocitat, *Matthias Collerus in cap. quoniam frequenter 5. in princip. num.3. vt lite non conteſtata*, cùm,
10 inquit, communiter inchoari annos ſenii ab anno ætatis ſexageſimo. Etſi non me lateat voluiſſe *Gloſſam in d.l. non aliter*, quòd ſeniores dicantur in ſeptuageſimo anno conſtituti; ſed hoc non ſemper habere veritatem, tum ex ipſa *Gloſſa*, tum etiam ex ſupradictis patet, vt etiam fatetur *Paulus Zacchias d. qu.7. num.23.*

SVMMARIVM.

Sexagenarios tantùm ſenes, qui debiles, & infirmi exiſtunt, à ieiunio excuſari, multi exiſtimant. 1.

Contrarium tamen alij vt probabilius defendunt. 2.

Septuagenarij ſolummodò qui excuſationem à ieiunio præſtent? 3.

Ad hunc effectum nullam eſſe determinatam ætatem in ſenibus, ſed ex arbitrio pendere aliqui tenent. 4.

Secunda opinio vt verior defenditur. 5.

Sexageſimo anno vires humani corporis incipiunt debilitari. 6.

Senes & infantes nequeunt ieiunium tolerare. ibid.

Senum valetudo infirmitas eſt. 7.

Senibus parum, ſed ſæpè cibum ſumere conuenit ibid.

Sexagenarij, etiam à ieiunio voti & Religionis ſunt immunes. 8.

Qui poſt ſexageſimum annum vouit ieiunium, vel Religionem fuit profeſſus, an ad ieiunandum teneatur? 9.

Senes facillimè ieiunium ferre, quomodo intelligatur? 10. *& ſeqq.*

Senectus in duas partes diſtinguitur. 12.

Fœminæ ſi ſexagenariæ, aut ſaltem quinquagenariæ fuerint, à ieiunio erunt immunes. 13.

An dari poſſit opinio, quæ cum ſpeculatiuè ſit probabilis, practicè tamen omni probabilitate careat? 14.

Senilis ætas ad ieiunij excuſationem incepta ſufficit. 15.

QVÆSTIO II.

Quæ ſenectus à ieiunio excuſet?

HAc ergo in diſquiſitione plures ex Interpretibus, tam noſtris, quàm Theologis, quid dicant, ignorant, & confundentes omnia Andauatorum more pugnant; quapropter vt expeditè res ſe habeat, vniuſcuiuſque ſententiam facili verborum ſerie proferamus, vt ſic qualis fuerit amplexanda, commodiùs appareat.

Et in primis receptiſſima eſt quamplurium 1
opinio, ſexaginta annorum ſenes, debiles, & quodammodo ipſa ætate ingraueſcentes à ieiunij præcepto immunes eſſe; non vero eos qui robore, & optimæ corporis habitudine vigent. Sic teſtantur *Layman in Theol. moral. lib.4. tract. 8. cap.3. num.1. & 2. Syluius in 2. 2. D. Thomæ qu.147. art.4. Tannerus in 2. 2. diſp.3. qu.3. dubio 5. num.101. Leſſius de iuſtitia lib.4. cap.2. du.6. num.41. Fagundez de præcept. Eccleſiæ tract.4. lib.1. cap.8. num. 10. & 11. Filiucius tom. 2. tract. 27. par.2. cap.6. num.112. Reginald. tom.1. lib.4. capit.17. ſect.1. num.209. Valentia tom.3. diſput.9. quæſt.2. punct.5. Azorius lib.7. par.1. cap.17. artic.4. dub.9. concluſ.2. Villalob. in ſumma tom.1. tract.23. dub.4. num.6. Campanil. in diuerſ. iuris Canon. rubr. rubr.7. cap.6. num.151. Bonacina de*

Digitized by Google

legibus,diſputat.10. quaſt. 1. punct. vltim. num.4. Vgolin.de poteſtate Epiſcop.c.9.& alij, quos omnes ſumma cura, & diligentia nouiſſime congeſſit *Antonin.Diana reſolution. moral.part.1.tractat.de ieiunio,reſolution. 20. in principio*, vbi & *verſic.Sequenti*,iſtius ſententiæ præcipuas rationes ſubiicit, quas hic tranſcribere ſuperuacaneum duxi, illic enim vidiſſe non pœnitebit.

2 Contrariam verò ſententiam, nempe ,ſexagenarios,quantumuis vegeto,ſolidoque corporis robore præſtantes, ieiunii legibus non adſtringi,alii,& quidem non inferioris notæ Scriptores,toto nixu defendunt. Hi ſunt *Armellina verbo Ieiunium 3. Angles floribus 1. part. quæſt.6. difficult. 6. Llamas in ſumma,part.3.cap. 5. §. 20.* vbi ita *S.Pontificem Pium V.* reſpondiſſe teſtatur,cùm hac de re interrogaretur, *Lopez 2.part. inſtructorij,cap 111.fol. 703. Molfeſius in ſumma, tom.1.tractat.10.cap.4.nu.37.Ludouic. de S. Ioan. 1.part.ſumma,tractat.de ieiunio, articul.6. Ortiz in ſumma,c.19.nu.11.* elegantiſſime *Pater Sanchez de matrimonio,lib.7.diſputat.32. numer.17. verſic. Quære Gaietan.* Alphonſ.*Ciacon. de ieiunijs.fol.mihi 55.* Aegid. *TrullenK in expoſitione Bullæ Cruciatæ,§.4.dubio 4. num.4. Portel. in dubijs regul 1. part.verſicul.Ieiunium,num.1.* alter *Sancius ſelectarum, diſputat. 54. num. 8. Diana vbi proximè, verſicul.Attamen,*& nouiſſime *1. part. tractat.14. reſolut.83.*Quam ſententiam ex noſtris etiam viri magis probabilem ſequuntur *Stephan. Gratian.diſceptat.forenſ.capit.885.num. 21.* Alphonſ. *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.31. num.50.& Velaſcus de priuilegijs miſerabil. q. 18. numer.72.& ſeq.*

3 Cœterùm,nonnulli tertio loco aſſerunt,tantummodò ſeptuagenarios ſenes ab indicto fidelibus Eccleſiaſtico ieiunio deobligari: ita *Gabriel in 4.diſtinct.16.qu.3. articul.1. notabili 4. Syluester verbo ieiuniorum,quæſt. 6. diſtinct.2. Roſella eodem verbo,num. 15. Tabiena ſimili verbo, num.18.quæſt.17.Toletus lib.6.cap. 4. num.1.* in quam ſententiam inclinari videtur noſter *Gregor.Lopez in l.25. titul.4. part. 1.* dum *gloſſa* 1. ſenes tantùm decrepitos à ieiunio excuſari teſtatur.

4 A quibus omnibus diſſentiunt *Caietan 2. 2. quæſt.147.artic. 4. circa ſolution.ad 2.§.quoad primum.de ſenibus,& in ſumma, verbo ieiunium, c.2. Nauarrus in manuali Hiſpano,cap. 21. numer.15. & Latino cap.16.Medina lib.1.ſummæ,cap.14.§.10. Pedraza in ſumma,præcepto 3.§.13. Valentia 2.2. diſput.9.quæſt.2.punct.5.§. impotentia ad ieiunium, Philiar.de officio* Sacerdot.*tom.1.part.2. lib. 3. capit.25.cauſæ ob quas,Graf. 1. part. deciſion. libr.2. cap.37.num.num.45.Pallacius in 4 diſtinct. 15.diſputat.8.concluſio.4.Rodriguez 1.tom.ſummæ,2.edition.cap.24 num.1.& in expoſition. Bullæ Cruciatæ,§.7.num.2.Alphonſ. à Rucibus in medicina medicorum incipientium, luminari 2. folio mihi 65.* Qui tenent, ſenibus nullum eſſe determinatum tempus, quo incipiant à ieiunii præcepto eſſe immunes, ſed ex fortitudine, & corporali robore metiri oportere. Quare totum hoc prudentum iudicio eſſe relinquendum tutiùs arbitrantur. Cui videtur aſſentire *Marcellus Fortunatus de veritate,& errore 2.part.numer. 158.* putans decrepito tantùm (nulla præfixa ætate) à ieiunio excuſari.

Hæ igitur ſunt ſententiæ,in quas frequentiùs 5
ab Interpretibus itum eſt; vera enim harum ſit verior? noſtri iudicij erit definire. Et quidem ſine cunctatione affirmo, ſecundam illorum opinionem, qui obteſtantur, ſexagenarios etiam vegetes, & robuſtioris naturæ, minimè Eccleſiaſtico ieiunio irretiri, probabiliorem eſſe,quamuis illam *Fagundez vbi ſuprà*, parum tutam, licèt non omninò improbabilem appellet, quæ vtique ſequentibus validiſſimis rationibus confirmatur.

Primùm, quia hac ætate ferè ſemper corpo- 6
ris vires ſenio conflaceſcunt, & deficiunt,vt auctor eſt *Petrus Garſia in Auicenam, diſput.16. cap.3.num. 4.*dum media ætate inter perfectam, & ſenectutem calorem reddi imbeciliiorem, & actionum robur incipere minui, ex *Hippocrate* coniectatur, idque neceſſariò probare videtur *Ariſtoteles in Politicis*, quem refert *Cœlius Rhodigin lection.antiquar.lib.30.cap.3 ad calcem*,aſſerens, corporis minui vigorem ab anno ſexto & triceſimo, qua virium defectione ieiunium tolerare minimè poſſunt, quia ſi tolerent ipſis nociuum, & penè lethale erit. Nam,vt pulchrè ſcribit *Auicenna 4.princ.cap.5.de cibatione in feb.* quod accepit à *Galeno 1. de ratione victus 6.* ſenes debiles, & infantes eſſe ex his, qui non poſſunt tolerare famem.

Deinde,quia etſi fateamur,vt contrariæ opi- 7
nionis ſectatoribus placet,huiuſmodi ſenes aliquando viribus,& optima ſanitate pollere,etiã illos quidem Eccleſiaſtico ieiunio non eſſe adſtrictos veriùs arbitramur. Nam ſuppoſita virium decretione,quæ naturaliter hoc tempore contingit, ſenum valetudo,vt eſt in prouerbio,infirmitas eſt:habet enim tantùm ſanitatis, & tectæ habitudinis ſpeciem, ſed fauillacea vtique, & illuſoria eſt, quocirca,crebriori magis cibo,& refectione indiget,quàm inedia,& ieiunii maceratione, vt ſuprà ſcripti omnes conſentiunt.& probatur *Galeni* teſtimonio,*1.aphoriſm.comm. 17.* vbi aſſerit quibus virtus debilis fuerit, cùm humorum defectu parum, & ſæpè eſſe porrigendum de alimento: ergo cum talis fuerit ſexagenariorum natura, & conditio, ſæpiùs oportebit illis cibum præſtare; alioqui corpus abſumetur, ieiunium obſeruando lædebuntur.

Quibus,aliiſque rationibus,quas ſingulatim 8
ex ſuperiùs relatis quamplurimi proſequuntur,indubitatum exiſtimo,ſexaginta annorum, ſenes non tantùm ab Eccleſiaſtico ieiunio eſſe immunes, verùm etiam à quocumque alio, ad quod ex voto priuatim,vel in alicuius religionis profeſſione emiſſo, ſeu ex pœnitentia illis iniuncta tenebantur; ſic docet *Sancius dict. diſputat.& num.8.ad finem*, refert *Diana eodem loco, verſic.Notandum eſt*, quidquid ſecus immeritò voluerint *Ludouic.de S.Ioan.1. part. ſummæ tractat.de ieiunio,art. 6. Laiman in Theologia Morali,*

lib.

Digitized by Google

lib.4 tractat.8.cap.3.num 2. Quorum ſententiam eo tantùm caſu veram arbitrarer, quo iam ſexaginta annos natus voueret ſe ieiunaturum, vel religionem profiteretur; quia vt optimè in propoſito notat *Thomas Sancius in ſumma, lib.4. cap.11. num. 55.* cum eo impedimento ſe obligauit: quapropter inquit, niſi ſuperueniat maior, & notabilis debilitas ratione ætatis, quã illa, quæ tempore voti aderat, minimè prædicto caſu à ieiunio excuſabitur.

10 Sed hucuſque dicta euertere, ac demoliri conatur *Hippocrates aphoriſm. 13. primæ ſectionis,* vbi aſſerit, ſenes facillimè ieiunium ferre, cui conſentiunt *Galenus,* & cum eo reliqui Expoſitores, præcipue *Alexand. Maſſarius in practica medica, lib.5.cap.15 fol.mihi 738. Ludouic. Mercatus in Auicennam, lib.2. de ſanitate, claſſe 3. art. 4. in princip. Ioan. à Rubeis dict. luminari 2. fol. 62.* ergo minime tutum videtur ſuperiùs prolatũ, videlicet ſexagenarios ob ſenectutis imbecillitatem, qua famem ſuſtinere non poſſunt, ieiunii legibus eſſe ſolutos.

11 Verùm hæc difficultas dupliciter euitari poteſt: primò enim, vt placuit *Mercato vbi ſuprà,* fatendo, quòd licet facile, id eſt tardiùs fameſcunt ſenes, dum tamen famem patiuntur, citiùs, & vehementiùs læduntur, ſiquidem corpora debilia, & ſicciora, & ob id lapſa, certum eſt magis lædi, & morti approximare, quò magis exſiccãtur. Quod ſenibus facillime ex ieiunio ſuccedit, quo periculo imminente, nemo prudens affirmabit, quantumvis facile ieiuniũ ferant, illos ieiunare teneri.

12 Quæ vtique interpretatio, licet optimo iure difficultatem exſoluat, nihilominus quoad rem noſtram pertinet, congruentiùs ſecundo modo illam exponit *Ioannes Sorapan. in medicina Hiſpanica, part.1. aphoriſm. 13.* inquiens, ſenilem ætatem in duas partes diſtingui, quarum altera à quinquageſimo ad ſexageſimum protenditur, altera verò à ſexageſimo initium ſumens, vſque ad vltimum vitæ terminum perducitur; prima enim ſenectutis parte conſtituti, id eſt, qui iam fuerunt quinquaginta annos nacti, ſexaginta verò non attigerunt, optime famẽ, & ieiunium ferre, de quibus accipiendum eſſe monet *Hippocratis* teſtimonium in argumento adductum. Qui ergo ſecundam ſenectutis partem agunt, ætatiſque ſunt ſexaginta annorum, vix poſſe ob caloris defectum, & humidi exſiccationem, inediam, & ieiunium innoxie ſufferre ex illo *Auicennæ,* quia ſenes, & debiles, & infantes ſunt de genere illorum, qui non tolerant famem. Quam diſtinctionem anteà fuerunt amplexati *Cælius Rodiginus lectio. antiquar. lib.27. cap. 20. & Maſſarius vbi proximè.* Quo ſuppoſito concludit prædictus Autor, rectè Eccleſiam naturali ratione ductam accepiſſe, ſexagenarios à ieiunii præcepto eſſe immunes, ſiquidem prædictæ ætatis homines non ſine magno periculo famem patiuntur.

13 Quod etiam in fœminis procedere, vt ex quo ſexageſimum annum expleuerint, nulla ieiunandi obligatione adſtringantur, tenent *Pater Sancius dict. lib.7. de matrimon. diſput. 32. num. 17. Aegidius TrullenK in expoſitione Bullæ, § 4. dubio 4. num.4.* alter *Sancius dict. diſput. 54. num.11.* & indicare videtur *Baſilius Poncius de matrimon. lib. 9. cap. 12. num.3.* licet non improbabile cenſeant, quinquagenarias tantumdem ad ieiunium non teneri, ea nimirum ratione, quia cùm ob ſenectutis cauſam ſexagenariis hominibus ieiunii præceptum relaxetur, etiam fœminis quinquagenariis eadem ratione relaxandum erat, cùm æquè ſenex dicatur mulier quinquagenaria, ac ſexagenarius vir, vt ſæpiùs in huius operis progreſſu indicauimus: ergo illa ætate excuſandæ erunt fœminæ à ieiunio, quemadmodum & ſexageſimo anno viri. Quã opinionem, licèt ſpeculatiuè, non improbabilem dicant *Pater Sancius, & TrullenK,* illam tamen in practica minimè tutam arbitrantur, vti & nouiſſimè *Velaſcus de priuileg. miſerabili. quæſtion.18 num. 75.* quorum diſtinctionem meritò aduerſus *Thomam Sancium* reprehendit alter *Sancius vbi ſuprà, num. 11.* cui ego libenter ſubſcribo. Cùm vix ſit intelligibile aliquid eſſe ſpe- 14
culatiuè probabile, & tamen in praxi non eſſe tutum. Nam, vt egregiè explicat prædictus Autor, probabilitas practica à ſpeculatiua differt tanquam effectus à ſua cauſa: id ergo quod quis opere exequitur iuſtè, vel iniuſtè, ab eo naſcitur, quod ſpeculatiuè iudicauit poſſe fieri licitè, vel illicitè; qui verò ſpeculatiuè exiſtimauit iuſtis rationibus aliquid poſſe fieri, id etiam totò executioni mandare poterit: ergo quod ſpeculatiuè iuſtum, & æquitati conueniens videtur, iiſdem rationibus & in practica tutum exiſtimari debet, aliter enim otioſa, & nullius effectus erit illa probabilitas ſpeculatiua, ſi nullatenus poſſumus ea vti, quod etiam in propoſito nouiſſime arbitratur *Antoninus Diana reſolution. moral. part 2. titul.13. de opinione probabili, reſolutione 12.*

Ergo ſecure defendi poterit, nedum ſexage- 15
narias fœminas, verùm etiam quiquagenarias à ieiunii vinculo, & obligatione impoſterum exui, non aliter atque ſexaginta annorum homines liberari diximus. Quod in vtriuſque ſexus perſonis adeò verum eſt, vt quamuis prædictæ ætatis vltimus annus inchoatus ſolummodò, non verò exactus, & mathematicè completus ſit, prædicta ieiunii excuſatione vti poſſint, quia in fauorabilibus annus incæptus habetur pro completo, argumento *l. qua ætate, ff. de teſtament.* ita ex *Flaminio de reſignatione, lib.12. quæſt.8. à num 19. Ioan. de la Cruz præcep.3. articul. 4. Medina Ledeſma,* & aliis, docet *Ioannes Sancius dict. diſputat.54. num.10.* quibus nouiſſimè accedunt *Naldus in ſumma, verbo Tempus, num.2. & Antonin. Diana dict tract.14. reſolut.83. & Velaſcus de priuileg. miſerabil. d. quæſt. 18. nu.74.*

SVMMARIVM.

SExagenarij Sacerdotes, & Regulares tam ſcumque ſexus, poſſunt diebus Quadrageſimalibus vti lacticinijs. 1.

Oua & lac carnem eſſe liquidam probatur, ibid.
Oua ſenibus conueniunt. 2.
Caſeus ſenibus nociuus. ibid.
Dies Dominici, Quadrageſimales non ſunt. 3.
Obtentu priuilegij Bullæ Cruciatæ an poſſint Sacerdotes, vel Regulares diebus Dominicis, vel non Quadrageſimalibus, vti lacticinijs? 4.
Omnibus diebus ieiunij extra Quadrageſimam, etiamſi Iubilæi, aut pœnitentiæ fuerint, licet eſus lacticiniorum non ſexagenarijs. 5.

QVAESTIO III.

Vt poſſint Sacerdotes diplomatis Cruciarij obtentu quæcumque ſementinam trahunt originem carnis, diebus Quadrageſimalibus edere?

1 SAtis exploratum eſt Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Antiſtitem Pium V. & poſtmodum ſucceſſores eius annuo priuilegio, quibuſcumque Sacerdotibus illud ſumentibus induſiſſe, vt cùm ad ſexageſimum annum peruenerint, poſſint licitè omnibus diebus Quadrageſimalibus, lacte videlicet, caſeo, & ouis (quæ carnem eſſe liquidam ſcribit *Marcellus Fortunatus 2. par. de veritate & errore num. 37. & ex D. Hieronym. lib. 2. aduerſus Iouinian. Card. Bellarmin. controu. tom. 3. lib. 2. c. 4.*) vti, quemadmodum ex diplomatis ſerie, quam hac in parte iubet inſerere, planum fit. *Et ſub hoc indulto, hæc* eſt, *veſcendi carnibus, ouis, & lacticinijs comprehenduntur omnes cuiuſuis Militiæ Regulares: Patriarchis verò, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, alijſque inferioribus Prælatis, necnon & alijs perſonis regularibus, & qui in ordine Presbyteratus fuerint, ſæcularibus id minimè conceditur, niſi ſexagenarij fuerint.* Etſi rem minimè dubiam fulcire oportet, idem probat *Thomas Sanchius lib. 7. de matrim. diſput. 32. num. 15. ad finem*, vbi etiam *verſic. Præterea*, probat prædictum priuilegium etiam in fœminis religioſis, & ſexagenarijs habere locum, quem in hoc ſequitur *Baſilius de matrim. lib. 9. cap. 12. num. 3. Emanuel Rodriguez in expl. eiuſdem Bullæ* §. *7. dub. 2. num. 10.* vbi etiam *Aegid. Trullenk* §. *4. dub. 6. num. 1. Alphonſ. à Ruicibus in medicina medic. incip. luminari 2. fol. mihi 65. Ioann. Sancius ſelect. moralium. diſp. 51. num. 28. Alphonſ. Perez de Lara in compendio vitæ hom. cap. 31. num. 51.* nouiſſimè *Anton. Diana, reſol. moral. tom. 1. tract. de ieiunio, reſol. 20. circa finem.*

2 Cuius quidem indulti ratio, ſi illam vtique rimari poſſibile eſt, non ea mihi videtur, quàm excogitauit *Rodriguez vbi ſuprà*, ſcilicet, ideò ſexagenarijs Presbyteris permiſſum fuiſſe tempore Quadrageſimali lacticinijs veſci, quia etiam eadem ætate à ieiunij præcepto illis immunitas condonatur, vt hac de re hoc itidem anno pleniùs conſtat. Hæc enim non primordialis cauſa, quinimò veræ cauſæ & rationis huius priuilegij conſimilis effectus eſt: prouenìunt ergo ab vnica ratione in ſexagenarijs nō ieiunandi facultas, & poſſibilitas edendi lacticinia, nempe à virium tenuitate, & deficientia, qua ferè ſemper illius ætatis hominibus naturaliter conuenit, non ſolùm copioſo, & frequenti, verum craſſioris, & boni ſucci alimento depaſci: quare ſenibus oua conducere mollia, & tremula, quia plurimum, & citò nutriunt, docet medicorum doctiſſimus *Andreas Laurentius ſuorum operum tom. 2. tract. de ſenect. cap. 6*, vbi licet caſeum ijs fugiendum eſſe admonet, lac tamen, & butyrum illis prodeſſe, quòd humectet, & calefaciat, affirmat. Ergo eiuſmodi ratione S. Pontificem ſexagenarijs in Sacerdotio conſtitutis priuilegium lacticinijs vtendi præſtitiſſe euidentiſſimum eſt. Quod ita accipiendum erit, vt licet ſint robuſti, & viridioris naturæ, nihilominus his veſcendi habeant facultatem. Quemadmodum è contrario huius ætatis minores veluti quinquagenarij, quamuis debiles & infirmi, citra medicorum conſenſum ea comedere non poſſunt, vt ſuprà ſcripti omnes fatentur, & præcipuè Trullenk §. 4. *dub. 4. n. 4. & dub. 6. num. 1.*

3 Difficultas verò minimè contemnenda in eo verſatur, vtrum hæc libertas edendi oua, lac videlicet, & caſeum diebus Quadrageſimalibus ſexaginta annorum Sacerdotibus intuitu Bullæ Cruciatæ elargita, etiam ad Quadrageſimæ dies Dominicos extendatur? Dubitandi ratio ea eſt, quia Dominici Quadrageſimales dies non ſunt, *cap. Quadrageſima, de conſecrat. diſt. 5.* & probat latè *Trullenk vbi ſuprà dub. 8. num. 2.* ergo in priuilegio minimè comprehenſi videntur.

4 Cuius quæſtionis reſolutio ab ea vtique pendere videtur, quam communiter Scribentes differunt, ſcilicet, an Regulares, & Presbyteri ſæculares ſumendo Bullam poſſint diebus Dominicis Quadrageſimæ vti lacticinijs? Negatiuam verò acriter defendunt *Henriquez libr. 7. cap. 13. num. 10. Vega in ſumma tom. 1. cap. 14. caſ. 29. Ortiz. in ſumma cap. 19. num. 8.* Sed affirmatiuæ, vt probabiliori meritò accedunt *Nugnus in 3. par. tom. 2. tract. de Bulla Cruciata* §. *8. dub. 5. Villalobos in ſumma tom. 1. tract. 27. clauſ. 5. num. 11. Fernandez in exam. Theol. mor. par. 3. cap. 9.* §. *5. num. 5. Llamas in ſumma par. 3. cap. 5.* §. *6.* cum alijs, quos refert & ſequitur *Anton. Dian. reſolut. moral. tom. 1. tract. de Bulla Cruciat reſ. 5.* Ergo eodem modo affirmandum eſt, poſſe licitè ſexagenarios Presbyteros ex Bullæ priuilegio in diebus Dominicis Quadrageſimæ lacticinia edere. Nam quamuis id tantùm diebus Quadrageſimalibus concedatur, vt ex tenore Bullæ colligitur, eo nimirum factum eſt, quia cæteris diebus abſtinentiæ extra Quadrageſimales ouorum & lacticiniorum vſus interdictus non extat iure communi, vt docet *Sancius in ſumma tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 52. & Diana d. loco reſol. 3. in fin.*

5 Ex quo etiam infertur, in ieiunijs, quæ vel inter annum peraguntur, vel Iubilæi, aut pœnitentiæ cauſa Sacerdotibus indicuntur, ſimili ratione ſexagenarijs ouorum, & lacticiniorum eſum licere, quemadmodum & quibuſcumque Bullam non habentibus id permiſſum eſſe

defeu-

Digitized by Google

defendit *Thom. Sanius vbi proximè, Portell. in additionib. ad dubia regularia, verbo Ieiunium, num.7.*

SVMMARIVM.

Matrimonium replendo orbi fuit inſtitutum. 1.

Senilis ætas ad matrimonium contrahendum inepta videtur. 2.

Inter valde ſenes & ſteriles nulla eſt differentia. ibid.

Sexagenarij homines, & quinquagenariæ fœminæ Lege Papia, *ſiue Popea, vt alij legunt, à matrimonio retrahebantur. 3.*

Sexagenarius numerus viduitati eſt conſecratus. ibid.

Propter ſenectutem alterius ex coniugibus ſeparari poterat matrimonium. 4.

Legem Papiam Claudius Cæſar ſuſtulit. 5.

Matrimonij Sacramentum, etiam in fragilitatis ſubſidium fuit inſtitutum. 6.

Illa impotentia impedit, contrahendum matrimonium, vel contractum dirimit, quæ directè ordinatur ad actum generationis. 7. & ſequenti.

Qui coire poteſt licet parum ſemen, aut ſterile, vel non prolificum habeat, rectè matrimonium contrahet. ibid.

Senex cuiuſcumque ſexus ſit, legitimè matrimonium contrahit. 9. & ſeq.

Minor cum edentata contrahens, non habet contra matrimonium reſtitutionis beneficium. 10.

Senex ita exhauſta & debilis natura, vt venereis congreſſibus ſit impotens, à contrahendo repellitur. ibid.

Alimenta decrepito ſeni, qui poſt mortem teſtatoris vxorem duxit, relicta, etiam vxori præſtari debent. 11.

Senem matrimonium contracturum minimè præſumitur. ibid.

Filius, qui octuagenarij eſſe dicitur, poteſt ſequenti matrimonio legitimari. 12.

QVAESTIO IV.

Cuius ætatis ſenectus antiquitus impediret matrimonium contrahendum, vel dirimeret cõtractum, & quæ hodie idem operetur?

1 CVm viri, ac fœminæ coniunctio, & replendo orbi, & inſtruendo ſæculo à Domino fuerit excogitata & inducta, annuente *Tertulliano lib. 1. ad vxorem c. 2.* Quare in id potiſſimum conſulti dixere, matrimonium contrahi, vt ſubſequatur proles, *l. 1. ff. ſoluto matrimon. l. 2. in princip. ff. de indicta viduitate tollen. cap. 1. ad finem. de frig. & malef. l. 1. tit. 20. p. 2.* quam non alia ratione nuptiarum præmium appellauit *D. Ambroſius in cap. pudor 32. quæſt. 2.* illius ætatis oportet contrahentes exiſtant, ex qua primarius hic poſſit matrimonij finis ſperari, argumento *l. nuper, C. de natural. liberis.*
2 Nam ſi adeò fuiſſent ſenio confecti, ac extenuati, vt minimè vel vterque, aut eorum quilibet, generationi ſufficeret, à matrimonio ineundo retraherentur, vtilius fore quis non videt? admonet apud noſtros egregia *lex 2. dict. tit 20. par. 4.* iſta ſerie: *Apercebidas deben los homes ſer en ſus caſamientos para catar que caſen, de manera que puedan fazer linage para poblar la tierra, aſſi como dize en la lei antes deſta: è para eſto poder fazer hà meneſter que ſe guarden de las coſas que en eſta lei dize, que ge lo podran embargar. Eſto ſeria ſeyendo la muger, è el marido mui niños, ò muy viejos, porque à los vnos embargaria mengua de edad, è à los otros enflaquecimiento de dias.* Quòcirca inter valdè ſenes & ſteriles nullam eſſe differentiam, inquit *Iodoc. Danauder. parium & ſimilium, verbo Senectus.* Imò à ſene ad ſterilem valere argumentum.

Hinc erat, vt lege *Iulia & Papia, ſiue Popea* 3 (vt legendum docet *Tiraquellus in l. 6. connubiali gloſ. 1. par. 6. num. 20.*) de maritandis ordinibus à *Tiberio Cæſare* edita, de qua optimè ſcripſerunt *Conanus lib. 8. c. 1. Couar. de ſponſal. 2. par. c. 7. §. 8. num. 2. & 3. Iuſtus Lypſ. ad 3. Annal. Cornel. Taciti fol. 136.* nouiſſimè *Acunha in c. quadam 6. diſt. 2.* ſexagenarij homines, & quinquagenariæ fœminæ à matrimonij contractu remouerentur, teſte *Vlpiano in fragmentis, tit. 17. de ſolidi capacitate inter virum & vxorem,* cuius meminerunt *Lactan. Firmian. lib. 1. de falſa relig. cap. 16. Alexan. ab Alexan. dier. genial. lib. 4. cap. 22. Barnabas Briſonius lib. de iure connub. fol. mihi 32. Tiraquel. in dict. l. 6. num. 20. Petr. Gregor. ſyntagm. lib. 9. c. 6. num. 3. Stephan. Forcatulus in cupid. Iuriſperit. cap. 15. num. 5. Mathias Colerus de alim. lib. 1. cap. 15. nu. 24.* & ante eos *Paul. Pariſius conſ. 29. nu. 1. volum. 2. Lælius Viſciola horar. ſubſeſſiuar. lib. 10. cap. 15. Didacus Medrana de conſenſu connubial. cap. 5. nu. 1. ad finem, Anton. Faber in iuriſprud. Papinianea tit. 9. princip. 3. illat. 3.* & nouiſſimè *D. Ioannes de Perçja in otia quadrimeſtri 2. p. num. 25.* improbabat autem lex huiuſmodi nuptias, vt alio loco ſcripſimus, tanquam liberorum quærendorum cauſa minimè contractas, vtroque coniugii fine, & fructu deſtitutas. Nam vt ſexagenarius generandi, ita & quinquagenaria pariendi, impotens credebatur, quapropter ſexagenarium numerum viduitati eſſe conſecratum ſcripſit *Petr. Bungus de myſt. num.* vbi de numero 40. paulo poſt principium, & vbi de 60.

Et fortè hunc vel vtriuſque, vel alterius tan- 4 eundem annorum numerum eadem ratione diuertendi à matrimonio iuſtam cauſam fuiſſe, *Gaius* ſenſit *in l. vel ſenectutem 61. ff. de donation. inter virum & vxorem,* cùm ſenectutis ratione, propter quam ſatis commodè retineri non poteſt bona gratia, diſſolui poſſe matrimonium fatetur. Qua de re extat veſtigium apud Senecam *lib. de remediis fortunæ,* illis verbis: *Nouimus veterum matrimoniorum repudia, & fœdiores malè cohærentium rixas quammulti, quos in adoleſcentia amauerunt, in communi reliquere ſenectute, quoties anniſe diuortium riſimus.* Quaſi ad eum caſum ætate fuerint perducti, à qua, lege inhibente, incipere, aut exordiri matrimonium vix poterat, argumento *l. pluribus 140. §. etſi*

placcat

Digitized by Google

placeat, de verb. oblig. Quo reſpexiſſe videntur Imperatores *in l.6. C.Theodoſian. de cenſ. ſine adſcrip.* cùm de viduis loquentes ita reſcripſerunt: *Quarum maturitas polliceatur eas nulli iam eſſe nupturas.*

5 Verùm enim verò huic, de quo nobis ſermo, legis Iuliæ Capiti, Claudius Cæſar abrogauit, vt cum *Suetonio in eius vita cap.13.* ſupraſcripti omnes fatentur, & Seuerus etiam Imperator edicto leges *Papias* excluſit, aſſerente *Petro Gregorio d. lib.9. ſyntagmat. cap.6. num.9.* Quibus eleganter poſtmodum *Iuſtinianus* noſter conſentit *in l. ſancimus 27. C. de nupt.* ibi: *ſancimus nuptias, quæ inter maſculos, & fœminas maiores, vel minores* (expungendum enim eſt hoc verbum, vt meritò obſeruat *Lælius Viſciola dict. loco:* quoniam lege Iulia non minorum, ſed maiorum ſexaginta annis matrimonia interdicebantur) *ſexagenariis, vel quinquagenariis Lege Iulia, vel Papia prohibitæ ſunt, homines volentes contrahere, & ex nullo modo, vel ex nulla parte tales nuptias impediri.* Cuius etiam conſtitutionis idem *Iuſtinianus* recordatur *in l. ſi maior 12. C. de legit. hæred.* ibi: *Maximè cum & anteriore noſtra lege huiuſmodi nuptias permiſimus, impares eas videri minimè concedente.*

6 Quod ſimiliter iure Pontificio obſeruatur, nedum illa tantùm ratione, qua Cæſares in hanc ſententiam fuerunt adducti, nempe quia compererant, etiam ſexaginta annos natis generandi virtutem ineſſe, vti alibi indicauimus. Verùm quia ex diuina conſtitutione matrimonii Sacramentum non modo ad liberos procreandos inſtitutum eſt, ſed etiam in fragilitatis ſubſidium, & quorumdam humanitatis ſolatium, *cap. nuptiarum 27. quæſt.2.* hac de cauſa & ſenum matrimonium conſiſtere poſſe, *ibidem*, teſtatur *Gloſſa*, quam Interpretes ſequuntur.

7 Deinde quia illa impotentia naturalis, tũ ex parte fœminæ, tum etiam viri præcedens matrimonium impedit, vel contractum dirimit, quæ directè ordinatur ad actum generationis, vt probant *D. Thom.* R car. & reliqui Theologi *in 4. diſtin.34. & ibidem D. Ant. 3. par. ſummæ tit:1 cap.12.§.2. Viguerius in ſuis inſtit. Theol. cap 16. §.7. Angel. in verbo matrimonium 3. imped.16. §.2. Nauarrus in manuali cap.22. nu.59.* & alii, quorum meminit *Ioannes Matiencus l.5. recollectionis, tit.1. gloſ.1. rubrica num.191.* & expreſsè apparet ex text. *in cap.1. cap. 2. & 3. de frigid. & malef. l.6. tit.3. par.4. & l 4. tit. 8. eadem par.* Etenim ſi non ad actum generationis, ſed ad generationis effectum, & vt proles ſubſequi poſſit, impotentia ſe habeat, vt puta quia vel modicum ſeminis vir emittit, vel adeò ſterile, & non prolificum, vt minimè generationi deſeruiat, aut mulier natura ita ſterilis ſit, vt deficiat ſpes concipiendi: hæc inhabilitas nec impediet matrimonium contrahendũ, nec dirimet contractum, quia ad hoc vt validè coniugium iniri poſſit, aptitudo tantùm & potentia ad copulam deſideratur, non verò poſſibilitas generandi. Ita *D. Gregor. in cap. quod autem.33. qu.1. D. Thom. in 4. diſt. 34. quæſtio. vn. art.2. ad 3.* quem omnes ſequuntur, *Barboſa in l.1. par.1. num.98. ff. ſoluto matrimonio, Nauarr. conſ.2. num 15. Ioannes Gutierrez* plures referens *lib.1. can. qu. cap.16. num.4.* & præcipue *num.12.* vbi id expreſse fatetur: optime *Pat. Sanchez de matrim. lib.7. diſp.92. num. 26.* licet contrarium niſus fuerit defendere *Couarruuias peculiari tractatu de frigidit. & maleficiatis qu.6.* ergo cùm ſenes inuicem copulari, carnaliterque commiſceri poſſint, nihil obſtabit quominus matrimonium inter eos rectè conſiſtat, quamuis primarius matrimonij effectus, qui in prolis generatione conſiſtit, ob eorum generandi impotentiam deficiat, vt eodem loco ſentire videtur *Matienzus & Thom. Sanctius.*

Quapropter hanc ſententiam quaſi tutiorem 8
paſſim vtriuſque ſcholæ amplectuntur Interpretes, *D. Thom. in 4. diſtinct.34. dict. quæſt. vnic. artic.1. ad 3. Nauarr. in manuali cap.22. num.53. & conſ.4. num.15. & 19. de deſponſat. impub. Socinus conſil.65. volum.3. in princip.* vbi in octuagenario loquitur, *Pariſ. conſ.29. & conſ.26. volum.2. Petrus Dueñas regul.350. num.1. limit.1. & num. 10. Neuizan. conſil. 34. Borgnin. Caualcan. 2. part. deciſ.18. num.6. Couarru. in 4.2. part. cap.8. §.2. num.10. Petrus Mocius de contractib. tit. de matrimon. §. qui poſſunt contrahere matrimonium, vel non, num.9. & 11. Rojas de ſucceſſion b. cap.2. ex num.21. Petr. Gregor. dict. lib.9 ſyntagm. cap.6. num.12. Mantica de coniectur. vltim. voluntat. lib.11. tit.13. num.4.* Paulus *Pariſius dict. conſil.29. num.2. vol.2. Ioan. Matienzus lib.5. Recollect. tit.1. gloſ.1. rubrica num.191. Ioan. Gutierrez Canonic. quæſt. lib.1. cap.16. num.6. & 12. & in repetitio. §. ſui num.173. inſtit. de hæred. qualit. & different. & tractat. de matrimon. cap.112. num.12.* antea *Menchaca lib.3. controuer. vſufrequen. c.41. num.4. Zenedus* quamplurimos referens *in collectaneis ad Decretales, collectan.38. num.1. P. Thom. Sancius de matrimon. dict. diſput.92. num.19. & dict. lib.7. diſp.101. num.7. Loncellotus in conſuetudinem Alexandrinam verbo Maritus, num. 34. Gennenſis in praxi practicabilium, quæſt.695. nu.2. Lælius Viſciola vbi ſuprà, Anton. Faber. in Iuriſprudentia Papinian. tit.9. princ.3. illat.3. Alphonſ. de Lara in compendio vitæ homi. cap.31. num.36.* & nouiſsimè *Auguſtin. Barboſ. in collectan ad d. l. ſancimus num.4.*

Quam opinionem in quocumque ſene locũ 9
habere, etiamſi decrepitæ ætatis ſit, dummodo nullo alio impedimento laboret, tenẽt poſt antiquiores *Couarruu. vbi proxime, Petrus Dueñas regul.350. limit.1. Paul. Pariſius vbi ſup. nu.2. Mantica de coniectur. mente teſtat. lib.11. tit.13. Andreas Gail lib.2. pract. obſeruat. cap.141. nu.8. Rojas in epitome ſucceſſion cap.1. num.21. Matienzus in l.10. gloſ.3. num.4. tit.8. lib.5. nouæ Recollectionis, Manuel Rodrig. quæſt. regul. tom.1. q.13. art.1. Thom. Sanch. dict. diſput.92. num.10. Ioan. Gutierrez de matrim. cap.112. num.13.* quidquid ſecus voluerint *Portius in princ. inſt. de nuptijs, Ant. Gomez in l.9. Tauri n.57. in fin. Henriquez lib.7. de matrim. cap.7. n.3. in Commento litera X.*

Hec-

Digitized by Google

10 Hocque rectiùs in fœmina, quamuis nimis vetula, & ſenio attrita, procedere, quæ veluti patiens, & nulla ad concipiendum indigens ſeminis effuſſione, certum eſt: vnde ſcripſit *Speculator ſub titul. de reſtitutioa.* quem ſequitur *Ioan. Mauricius eodem tract. cap.* 265. quòd ſi minor cum edentata vetula matrimonium contrahat, quamuis poſteà illum matrimonii pœniteat, reſtitutione non iuuabitur, ex ſuperiori concluſione, quam ex *Sylaeſtro, verbo Matrimoniam 8. quæſt. 16. diſtin. 4. Anton. Cuch. lib. 5. inſtit. maior. titul. 15. num. 262. & Petr. Barboſa in l. 1. p. 1. n. 97. ff ſoluto matrimonio*, optimè reſoluunt *P. Thom. Sanchez, & Ioan. Gutierrez dictis in locis*, ille *numer.* 14. ille *num.* 25. vbi & vterque numeris ſequentibus poſt longam diſputationem, & diſſidentium autorum cogeriem, id minimè locum habere exiſtimant in ſene, cuius adeò debilis, & exhauſta natura exiſtit, vt prorſus impotens ad venereos congreſſus eo vſque ſit, vt iudicio medicorum, quorum ea res eſt, nulla arte poſſit aut medicamento iuuari. Quod etiam *Alphonſo de Lara* placuit, *vbi ſup. num.* 37. & nouiſſimè mihis relatis *Franciſco Torreblanca tractat. de iure ſpirituali, lib. 2. cap. 15. num. 19. & Auguſtin. Barboſa in collectan. ad cap. 2. num. 6. de frigid. & maleficiatis, & in collectan. ad l ſancimas 27. num. 5. C. de nupt.*

11 Ex quibus deducitur, improbabile videri quod ex *Menochio* certiſſimum arbitratur *Mathias Colerus dict lib. 1. de alimentis, cap. 15. nu.* 24. Nempè, quòd ſi quis leget alimenta ſeni decrepito, qui poſt obitum teſtatoris animum ad nuptias adiicit, huic vxori alimenta ex tali legato non debebuntur. Nam cùm teſtator quilibet præſumatur ſuam voluntatem iuris diſpoſitioni conformare, *l. conficiuntur 8. C. de iure codicillor.* & de iure ſenes ſexaginta annos nati, & vltra, ad nuptias apti non cenſeantur, vt ex *d. l. ſi pater*, & ex eodem *Menochio* ipſe teſtatur; iſta vxor ab einſmodi decrepito ſene ſi non contra, at ſaltem præter voluntatem teſtatoris ducta eſſe videtur, cùm de ita prouectæ ætatis hominibus nuptiæ minimè præſumantur, argumēto textus *in l. 6. C. Theodoſi. de cenſ. ſiue adſcrip.* vbi de viduis iam ſenio affectis loquens: *Quarum maturitas*, inquit, *polliceatur eas nulli tam eſſe nupturas*, ſiquidem cùm, vt ex ſuperioribus cōiicitur, huius ſententiæ ratio incerta ſit, & ſententia ipſa incertitudine laboret neceſſum eſt: ergo cùm iuris diſpoſitione non ſolùm ſexagenarii, verùm ſeptuagenarii, & vlterioris ætatis libere matrimonium contrahere, valeant, ad illudque ineundum idonei exiſtimentur, alimentis ſeni, quamuis decrepito legatis, vxori etiam eius, quam poſt mortē teſtatoris duxit, relicta iure legentur. Nam ſi ea eſt præſumptio teſtantium, vt legum diſpoſitionibus illos iudicia propria ſubiecitſe credatur. Etenim cùm cuiuſcumque ætatis ſeni leges ducere vxorem permittant, nulla ratione eius vxori alimenta denegari poterunt.

12 Et in tantum verum eſt, ſenes quamuis iam decrepitos, matrimonium validè contrahere poſſe, vt tali matrimonio ſecuto, legitimatus cenſeatur, non ſolùm ille filius de quo dubitari non poteſt, quin fuerit in iuuentute conceptus, ſed etiam qui contra communem naturæ vſum octuageſimo contrahentis anno progenitus diceretur, ex eleganti doctrina *Ioannis Andreæ*, & aliorum *in cap. per venerablem, qui filij ſint legitimi*, quam ex neotericis refert, & amplectitur *Marc. Anton. Genuenſis in praxi practicabilium, quæſt. 695. num. 3.*

SVMMARIVM.

Prælato ſeni poteſt dari coadiutor. 1.

Si coadiutor propter coadiuti ingraueſcentem ætatem petatur, ſexaginta annorum ætas in eo ſufficiet: ſi verò propter ipſius ſenium, ſeptuaginta erunt neceſſarij. 2.

Aetas ingraueſcens, & ſenio confecta, ſexaginta annorum eſt. 3.

Aetas ingraueſcens in infirmo, quinto, & quinquageſimo anno verificatur, etiam quoad effectum coadiutorem dandi. 4.

Vbi propter ſenium, & infirmitates Prælati petitur coadiutor, in ſexageſimo ſaltim anno coadiutus eſſe debet. 5.

Teſtes deponentes de ætate per aſpectum, debent ita deponere, vt ex eorum dictis poſſint decem anni detrahi, manente requiſita ætate, aliter enim non probant. 6.

Coadiutor cuius ætatis eſſe debet? 7.

Etiamſi ſtatuto Eccleſiæ caueatur, vt coadiutor actu ſit Sacerdos, ſufficiet, licèt non ſit ordinatus, quòd in ætate exiſtat, qua intra annum poſſit ordinari. 8.

Conſeruator eius ætatis eſſe debet, quæ requiritur ad qualitatem tribuentem habilitatem ad conſeruatoris munus. 9.

Optans beneficium cuius ætatis eſſe debeat? ibi de

QVAESTIO V.

Prælato ſeni vt coadiutor detur?

SVppoſito, quòd ſeni Prælato poteſt coadiutor aſſignari, vt ex *cap. ex parte, de Clerico ægrotante, cap. vnico, eodem titul. lib. 6 cap. quamuis, cap. petiit, cap. nihil, §. ecce 7. quæſt.* 1. 1 docent pluribus relatis *Iacob. Menoch. de præſumption. libro 6 præſumpt. 46. num. 3. Borrel. in ſumm. deciſio. titul. 9. num. 1. & ſequentib. Hieron Gonzalez in regula 8. Cancellar. gloſſ. 5. §. 9. num. 21. Ioann. Petr. Moneta tractatu de diſtribut. 2. part. quæſt. 7. nu. 2. in fine, & num. 6.* Videndum erit, quot annorum ſenectus in id ſufficiens credatur? maximè cùm de ea re non ſatis liqueat inter Scriptores. Et puto diſtinguendum eſſe, an coadiutor petatur propter titulari, vel coadiuti ingraueſcentem ætatem: an verò propter ipſius ſenium; ſiquidem priori caſu ſexagenarium, & poſteriori ſeptuagenarium coadiutum exiſtere, neceſſa- 2 rium erit, vt multorum autoritate, & ſacræ Romanæ Rotæ definitionibus diſtinguunt *Paulus Aemil. Veral. 1. part. deciſion. 119. 139. 131. & deciſion.*

ciſion.311. *Hieron.Gonzalez.vbi ſuprà, numer.84. & ſequentib.* (licèt *num.* 87. arbitrio iudicis potiùs relinquendum malit, quàm ad alios effectus. Quod etiam ſenſiſſe videtur *Flaminius Pariſ.de reſignat.lib.5.quæſt. num.56.*) *Ioann.Aloiſ. Ricius collectan.* 1623. *Auguſtin. Barboſa in collectan.ad d.cap.vnic.de Clerico ægrotante,lib.6,*

3 Hinc meritò erroris nota afficiuntur *Franc. in dict.cap.1.§.verum, in princip. de Clerico ægrot. lib.6. Quintilliau.Mandoſ.de ſignatur gratia, verbo Coadiutoriæ, verſic.licèt ſufficiant. Camillus Borrel. loco relato, num.1. Flamin.Pariſ.de reſignat. beneficdict.lib.5.quæſt.3.num.55. Stephan. Gratian.diſceptat.forenſ.tom.5 cap.805. num.* 30. *Cardinal.Tuſchus practicar.concluſ.iuris, litera C. concluſ.* 402. *num.* 1. *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.31.num.* 55. *& Velaſcus de priuileg. miſerabil. quæſt.18.num.56.* Qui abſolutè, & nulla adhibita diſtinctione conſtituunt, non niſi ſeptuagenario coadiutorem aſſignari debere, ſuffulti aliquorum autoritatibus, quibus noſtra potiùs, quàm ipſorum ſententia euincitur: necnon & eo, vt ſcribit *Borrellus*, quòd illa ætas propriè ingraueſcens dicitur, in quo vtique infeliciùs decipitur. Nam vt planè profiterur *Paul.Aemil.* quem ipſe pro ſe adducit *deciſ.* 311. ætatis ingraueſcentis, & ſenio confectæ tempus ſexaginta annorum eſt, cui conſentiunt *Gonzalez, & Barboſa vbi ſuprà*: & confirmatur, quia, vt colligitur ex *l.non tantùm.*11. iuncta explicatione *Gloſſæ ibidem verbo grandes, ff. de Decurionib.* ætatem graues dicuntur qui annum quintum, quinquageſimum exceſſerunt: ergo qui in ſexageſimo perſiſtunt, rectè ingraueſcentis ætatis cenſentur, ideòque & coadiutorum capaces, etiamſi nulla infirmitate vexentur, quidquid ſecus voluerint *Pariſius, Gratianus, & Lara* vbi ſuprà. Nam ſi fortè ſenes, & infirmi eſſent, quinquageſimoquinto anno ad effectum impetrandi coadiutorem ingraueſcentis ætatis reputarentur, vt in ſpecie concludit *Paulus Aemil.dict. deciſ.*130. inquiens, quòd conceſſa coadiutoria propter ingraueſcentem ætatem, & morbum Gallicum, vel calculi, quo laborabat coadiutus tempore conceſſæ coadiutoriæ, licèt ingraueſcens ætas eſſet verificanda in 60. anno, tamen quia cum ea narratæ fuerunt infirmitates, ſufficit quòd verificetur in 55. anno cum infirmitatibus, propter quas etiam datur coadiutoria. Cui adſtipulatur pluribus relatis *Camil.Borrel.ſuperiori loco, num.2. & Hieron. Gonzalez num* 81.

4 Quibus non aduerſatur eiuſdem *Pauli Aemil. deciſ.*315. vbi expreſsè dicitur, ætatem ingraueſcentem cum infirmitate verificari in 60. anno, cuius præſidio hanc opinionem ſuprà relati *Pariſius, Gratianus, & Lara* tuentur, quoniam intelligenda eſt, non quidem, vt ſonat de coadiutoria propter ingraueſcentem ætatem, ſed propter ſenium, & infirmitatis obtenta, quo caſu ſexageſimum annum, inſuper & infirmitates probare oportere idē profitetur *d.deciſ.* 131 *n.*1. fortè enim incurrit hoc mendū irrepſit, & pro ætate ſenili ingraueſcens fuit adſcriptum.

Illud autem prætereundum non duxi, quod in propoſito ſingulariter notat prædictus Autor tam *in dict.deciſ.* 131. quàm *in* 315. ſcilicet, prædictam ſexaginta annorum ætatem non ſatis probari per teſtes de aſpectu deponentes, niſi ex eo conſtare affirmauerint, coadiutum ſeptuaginta annorum videri, ſiquidem ex doctrina *Bartoli in l.de ætate, num.* 10. *ff.de minoribus*, teſtes deponentes de ætate ex aſpectu, & corporali inſpectione, debent taliter deponere, quòd ex eorum dictis poſſint detrahi decem anni, integra remanente ætate ad actum requiſita, de cuius probatione agitur.

Nec magis aliud reticeam, quod circa coadiutoris ætatem recenſet *Hieron.Gonzalez dict. loca, num.90.* nempe illam habere debere, quæ ad id requiritur, vt promoueri valeat ad ordinem requiſitum pro tali beneficio, ad quod cōceditur coadiutoria, ex *Rota deciſ.347.numer.3. part.3. diuerſor.* cuius autoritate, & argumento, *cap.licèt Canon, & cap.commiſſa de electionin* 6. inſuper docet talem coadiutorem non teneri tempore gratiæ actu eſſe ordinatum, ſed ſufficere, quòd in legitima ætate ſit ad ordinem intra annum ſuſcipiendum, vt docuit *Caputaqueuſ.deciſ.127.num.1.* vbi etiam dicit id procedere, quamuis ſtatuto Eccleſiæ caueatur, quòd actu ſit ſacerdos tempore promotionis. [illegible] conducunt pro ſuperiori opinione, quæ in ſi[illegible] docet *Moneta de conſeruatoribus, capit.5. num.155.* videlicet conſeruatorem debere eſſe eius ætatis, quam requirit qualitas illa tribuens habilitatem ad conſeruatoris munus, vt ſi quis deputatur, vel deputari poteſt conſeruator, quia Abbas, quia Archidiaconus, aut obtinens perſonatum in Cathedrali, vel Collegiata debet eam ætatem habere, quæ ad Abbatiam, Archidiaconatum, vel perſonatum requiritur, vt ibidem latiùs ipſe proſequitur, & repetit tribus numeris ſequentibus. Nec minus facit pro hac ſententia, quod idem ſcribit *tractatu de optione Canonic.cap 5. quæſt.2. num.26.* nempe eius ætatis optantem eſſe debere, quæ ad beneficium optandum eſt neceſſaria, vt etiam ſuprà notauimus *anno 30.quæſt.6. num.2.* 5

SVMMARIVM.

CLerici neque cum matre, aut ſorore habitare debent. 1.

Senectus omnem libidinis ſuſpicionem excludit. 2.

Clerici mulieres ætate graues domi retinere poſſunt. 3.

Magis delinquitur, vbi ſuſpicioni non eſt locus. ibid.

Clerici ſenes non prohibentur cum puellis habitare. 4.

Mulier ſexagenaria cum clerico iuuene, & ſeptuagenarius clericus cum puella rectè, & abſque ſuſpitione habitare poſſunt. 5.

Aetas ſexagenaria in fœminis, & ſeptuagenaria in viris omni libidinis ſuſpicione caret. ibid.

Si clericus ſenex amplectatur, vel oſculetur fœminam, inhoneſtus ideò præſumi non debet. 6.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO VI.

Quæ ætas ſuſpicione caret, vt ſine periculo poſſint clerici cum fœminis habitare?

1 INhibet Nannatenſe Concilium *cap.* 3.quod
refertur à *Burcardo lib.*2.*decretorum,cap.*126.
& habetur *in cap.* 1. *de cohabitatione clericorum,*
vt nullus ſacerdos eas perſonas fœminarum,
ſicut & in canone inſertum continetur,de qui-
bus ſuſpicio eſſe poteſt, in domo ſua habeat.
Neque illas, inquit, *quas Canones concedunt, ma-
trem,amitam,ſororem,cap. ſed ſi fortè.*21.*cap.volu-
mus.*24.*cap legitur.*29. *cap.cum omnibus* 27.81.*di-
ſtinct cap.interdixit.* 16.32.*diſtinct.cap.à nobis* 9.*de
cohabitat.cleric. l. cum* 19.*C. de Epiſcop. & Cle-
ricor.* quamplurimaque Conciliorum, & San-
ctorum PP.loca, quorum meminit doctiſſimus
*Garſias de Loaiſa in collectione Conciliorum Hi-
ſpaniæ,in notis ad Concilium Toletanum* 4.*cap.*42.
& latiùs *in eiſdem ad Concilium.*12.*cap.*5.*Dionyſ.
Paulus* de Sacerdotum excellentijs, *part.* 1. *nu-
mer.*169.& facit *l.*37.*&* 38.*tit.*6.*part.*1.*l.* 3. *titu-
lo* 19.*lib.*8.*noua recollectio.legum Caſtellæ*, quia
inſtigante Diabolo, & in illis ſcelus perpetra-
tum reperitur, aut etiam in pediſequas earum,
2 vt à *Cimone* factum refert *Lælius Viſcialu horar.
ſubſeſſiuar. lib.*3. *cap.*10. Sed quia ſenectus qua-
lemqualem libidinis ſuſpicionem, & periculũ
aufert,*cap. cum in iuuentute, de praſumptio. capit.
fraternitatis* 34.*diſtinct.* tradit *Lucas de Pena in l.
Decurio.*41.*num.*1.*C.de Decurionib. lib.* 10. *& ex
Menochio de præſumption.lib.*6.*præſumpt.*47.*n.*27.
*Thomas Acti.tractat. de infirmitate legali, part.*1.
*cap.*19.*nu.* 16. & aliis plurimis adſtruximus *an-
no* 70.ilia quæſtione, cuius ætatis coniux eſſe
debeat, vt alter ingredi religionem poſſit,eo
3 in ſæculo manente. Inde eſt, clericos,ſiue con-
ſanguineas,ſiue extraneas mulieres,quæ graue-
ſcentis, & iam prouectæ ætatis ſint, domi reti-
nere poſſe:ſic notat *Abbas in dict.cap.*1.*numer.*2.
*Imola num.*4. vbi hoc ſolum in conſanguineis
probat *Henric.Bohic ibidem etiam num.*4.*Crauet-
ta conſil.*321.*num.*3.*Stephan. Aufrerius in additio.
ad Capellam Toloſan. deciſ.* 448. innuit *Nauar-
rus comment.*4.*de regular.num.*65. quamuis con-
trarium cum Capella Toloſana in regularibus
defendat: tradit *Sebaſtianus Medicis in concordia
Canonum Decreti,diſtinct.* 32.*art.* 5. aſſerens lici-
tum eſſe clerico tenere in domo ſua vxorem,
quam prius habuit ante ſuſceptionem ordinis,
dummodò ſit vetula, de qua ſuſpicio oriri non
poſſit. Notat *Carol. de Graſſis de de effectib.cleric.
effectu.*26.*num.*8.*Benedict. Aegid.de priuileg.hone-
ſtatis, art.*11.*num.*3.*verſic. Si tamen ſenilis ætas,*
vbi id tenet contra *Bermond. de public. concub.
verbo tenent,concluſ.*6. qui ideò decrepitam cle-
rico non permittit, quia magis frequenter de-
linquitur, vbi à ſuſpicione delictum poteſt eſſe
tutum. Tuetur ſuperiorem ſententiam *Menoch.
de præſumption. lib.*5.*præſumptio.* 18.*num.*2.*ad fi-
nem,*ſentit *Vgolinus de officio,& poteſtate Epiſcopi*
1.*part.cap.*13.§.27.*num.*2. *ad calcem,* & probare
expreſsè mihi videtur ex Concilio Carthagi-
nenſi 4.*in cap.ad reatum penultim.*31. *diſtinct.* vbi
adoleſcentiores tantùm viduas à clericorum
familiaritatibus,& conſortio ſubmouet. Quod 4
& in clericis reſpectu puellarum pari modo
procedere ex Abbate infert *Antonius Nata con-
conſil.*559.*num.* 5. nam ſi fuerint ſenectute affe-
cti,poterunt mulieres extraneas, quamuis iuue-
nes, domi retinere, quia in eis ſuſpicio incon-
tinentiæ ceſſat, argumento *textus in capit. cum
ſis* 4.*cap. ad Apoſtolicum.* 13. *de conuerſione coniu-
gator.*cum ſimilibus.

Ætatem verò, quam ſiue vir, ſiue fœmina ad 5
effectum,de quo quærimus,habere debet,vt ſe-
nex dicatur? nemo eſt,qui aſſignet. Sed quia
tota huius inueſtigationis difficultas poſita eſt
in libidinis ſuſpicione, probabiliter exiſtimo
ſexaginta annorum ætatem in fœminis requi-
ri, vt cum clericis iuuenibus ſecurè cohabitare
poſſint, quemadmodum & ſeptuagenarios Sa-
cerdotes eſſe volumus, vt conſortio,& familia-
ritate florentium mulierum vti valeant, ſiqui-
dem huiuſmodi ætatis ſenectutem procul ab
omni incontinentiæ ſuſpicione exiſtere, loco
ſuprà allegato naturali ratione demonſtraui-
mus. Et quoad fœminas attinet, maximè con-
ducere videntur *Dionyſij Carthuſiani* verba *ſu-
per illud Pauli* 1.*ad Timoth.*5. *Vidua eligatur non
minor ſexaginta annorum,talis namque,* inquit,*ca-
ret ſigno ſuſpicionis, eoquòd in tanta ætate extinctus
non ſit feruor libidinis, idcirco ſecurè nutritur
à miniſtris Eccleſiæ*: quod etiam confirmat *Car-
dinal. Turrecremata in cap. iuuenculus* 20.*quæſt.*1.
Ergo Eccleſię miniſtri non alias fœminas do-
mi ſecurè nutrire, & retinere poterunt, niſi ſe-
xagenarias; ſunt enim huius ætatis extra om-
nem libidinis ſuſpicionem, adeò quidem, vt li- 6
cèt à clericis amplecti, & oſculari videantur,
nihil mali ſuſpicari poſſe refertur *Gullelm Be-
nedictus in repetit.cap.Raynutius,verſic. Duas ha-
bens filias,num* 208.*de teſtament.* Itaque interpre-
tandum eſſe ſubiungit generale dictum *Gloſſa
in cap.abſit.*11.*quæſt.*3. videlicet, quòd ſi Cleri-
cus amplectitur mulierẽ, credendum eſt, quòd
cauſa benedicendi hoc faciat, & non cauſa li-
bidinis: cui conſentit eo relato *Carol.de Graſ-
ſis de effectib.clericatus,effectu.*32. *num.* 4. & con-
trarium erit temeraria præſumptio,argumento
eorum, quæ eleganter ſcribit *Bonifacius Vitali-
nus de maleficijs,lib.*3.*cap.* 10. *num.*5. vbi inquit,
temerariam eſſe præſumptionem, malum ſta-
tim ex eo ſolùm ſuſpicari, quòd ſenem videa-
mus iuuenem fœminam amplectentem.

SVMMARIVM.

*NOuerca iuuenis non tenetur cum priuignis ha-
bitare, nec ob id legatum amittet ſub conditi-
tione eiuſmodi habitationis relictum.* 1.
*Conditio habitandi cum iuuenibus mulieri adſcri-
pta, quaſi turpis reijcitur, etiamſi iuuenes ſint
honeſtæ,& probatæ vitæ.* 2.
*Honeſtatis cauſa filius à patre, vel filia à matre po-
teſt ſeparari. ibid.*

Conditio habitandi cum priuignis ſexagenariæ mulieri adſcripta debet adimpleri. 3
Ad cōſecutionē legati puella debet, ſi tali cōditione fuerit relictū, cū harede ſeptuagenario habitare. 4.

QVAESTIO VII.

Vt teneatur nouerca, cui à marito vſuſfructus, vel quid aliud tali conditione relictum eſt, cum priuignis iuuenibus habitare?

1 Singulariter vtique, & verè ab aliqnibus obſeruatur, nouercam iuuenem, cui à marito vel vſusfructus bonorum, vel cuiuslibet alterius rei legatum ea conditione relictum eſt, vt ſimul, & in eadem domo cum priuignis moraretur, ob timorem, & periculum violandæ pudicitiæ, (quod probabiliter timeri poteſt, argumento *l. Diuus. 5. ff. ad legem Pompeiam, de parricidijs.*) non teneri conditioni parere, ſed poſſe etiam ſeorſum habitando legatum, vel vſum-
2 fructum petere, quaſi purè teſtamento relictum; ſiquidem huiuſmodi conditio veluti turpitudinem continens à legatis reiicitur, vt inquit *Bald. in l. 1. n. 19. C. de legatis*, & refert *Surd. de alimentis, tit. 4. quaſt. 15. num. 32.* quapropter ſuperiorem ſententiam tenent *Bartol. in l. Gaio. 14. §. Imperator, num. 2.* vbi etiam id notat additionator, *ff. de aliment. & cibar. legatis, Boberius deciſion. 194. num. 6.* & alij relati à *Borgnino Caualcano, tractatu de tutore, & curatore, num. 305. & tractat. de vſufruct. mulieri relicto, cap. 9. num 138. Benedict. Aegid. de priuileg. honeſtatis, art. 14. numer. 4.* vbi id ampliat etiamſi hæres, vel priuignus honeſta perſona ſit, & probatæ opinionis: idque probari videtur autoritate Conſulti *in l. ſi diſceptetur 5. vbi pupillas educari debeat*, & argumento eorum, quæ tradit *Petrus Surdus tractatu de alimentis, tit. 4 quaſt. 15. num. 31.* vbi aſſerit, quòd ſi legatarius ſit iuuenis, & non poſſit honeſtè habitare ſine periculo impudicitiæ, poterit extra domum conſequi alimenta, quamuis eo tantum caſu fuerint relicta, quo cum hæredibus communem habitationem agat. Nec mirum, cùm ob eandem cauſam filius à patre ſuo, vel filia à matre poſſit iuſtè diſcedere, ſi aut ille pulchram nouercam, aut iſta iuuenem vitricum habuerit, vt tradunt *Imola, & Caſtrenſ. in l. ſi dotem, §. tranſgrediamur, ff. ſoluto matrimonio, Caualcan. dict. tractatu de tutore, num. 304. Surdus vbi proximè, num. 32.*

3 Quod pudicitiæ, & incontinentiæ periculum cùm naturali ratione in ſexagenariis mulieribus deficiat, ex quo in tam prouecta, & ſenili ætate conſtitutæ ſeminis profluuio orbantur, ac conſequenter omnibus cōcupiſcentiæ vſtionibus, & illecebris carent, quæ vt *anno 70.* dicam ea quæſtione *cuius ætatis coniux eſſe debeat, vt alter ingredi religionem poſſit eo in ſæcula manente*, ab ipſo ſemine exoriuntur. Vnde eſt, ſexaginta annorum fœminas citra omnem turpitudinem, & inhoneſtatis ſuſpicionem ſimul, & in eadem domo cum clericis habitare poſſe, quantumuis illi iuuenes ſint, veluti ſuprà *proxima quaſtione* oſtendimus: ergo eadem ratione dicendum erit, huius ætatis nouercas, quibus cum onere commorandi eodem habitaculo cum priuignis vſusfructus, aut quid aliud relictum eſt, teneri ſublegati amiſſione ab illis non diſcedere. Nam ex qua cauſa in huiuſmodi fœminis incontinentia non timetur, ex eamet nec in priuignis, quantumuis procacibus, & laſciuiētis ætatis, metueri debet. Nemo adeò enim iuuenis, aut petulantis naturæ eſt, qui annoſæ, & ſenio attritæ mulieris conſpectu, vel aſſidua confabulatione turpi illius deſiderio exardeſcat.

Et è contrario, cùm vix puella, & exiguæ 4
ætatis fœmina reperiri poſſit, quæ licèt deformis, & peruerſæ faciei exiſtat, ſeptuagenarii hominis amplexus concupiſcat, non ſolùm quia eo tempore iam ſordeſcunt, & inelegantes fiunt homines; quapropter & parum optabiles; verùm quia, vt illius ætatis proprium eſt ob rationem ſuperiùs aſſignatam, in ipſis ſenibus libidinis flamma extinguitur, vt eodē *anno 70.* dicemus, & etiam in fœminis quoad eos pertinet, adeò vt illis exoſi ſenes videantur, maximè ſeptuagenarii, quorum nimis ſenectus eſt, & inhabilitas ad copulam. Ideò certum exiſtimo, iuuenem fœminam cum huiuſmodi ætatis hominibus ſecurè habitare poſſe, ſiue illa nouerca, ſiue legataria ſit, cui onus habitandi priuignis, aut hæredibus ratione vſusfructus, vel alimentorum iniunctum eſt.

SVMMARIVM.

Criminoſi niſi robuſti, & abſque corporali vitio ſint, ad triremes damnari nequeant 1.
Sexagenary non debent ad triremes mitti. 2.
Quoad arma, & militiam ſexagenary ſenes dicuntur. 3.
Triremium miſeriæ infinita ſunt. *ibid.*
In argenti viui fodinas, vulgò Minas del azogue, *qui relegari poſſunt, vel non?* 4.

QVAESTIO VIII.

De ſenectute, qua ab infligenda triremium, vel metalli pæna excuſat?

Quemadmodum enim non omne lignum, 1
inquit *Iodoc. Danhauder. in praxi rerum criminalium, cap. 151. num. 13.* ad ædificandum, aut ædificationem eſt aptum, ita non omne genus hominum deploratorum, ſiue maleficorum aptum, aut idoneum eſt ad condemnandum ad ergaſtula, aut vincula nautica. Vnde prudentia opus eſſe ait, ne iudex præter delectum ad talem relegationem condemnet, ſed tantùm robuſtos, ac fortiſſimos quoſque, & triremium laboribus aptos, & idoneos; nullo modo autem infirmos, debiles, mutilos, mancos, decrepitos, inſanos, aut ſimiles, quique ob ætatem, aut corporis infirmitatem, atque vitium aliquod, nauticis laboribus vſui eſſe, ac ſufficere non poſſint. Quibus verbis aperte ſentire

videtur

videtur improbè iudices facturos, qui ſenes maximè decrepitos triremibus mancipant.

2 Et licet quantæ ætatis, vel ſenectutis homines triremium pœnam ſint euaſuri, non explicet, tamen *Aloiſius Riccius par.3. dec. 233. nu.6. Ioannes Nouar. in praxi q.18. ſect.1. nu. 4.* quos ita allegat & ſequitur nouiſſimè *Anton. Diana reſ.20. verſ. Itaque ad finem*, ſexagenarios ſaltim eſſe debere conſtituunt.

3 Meritoque, nam vt autor eſt *Ioannes de Platea in l. cum in, num.1. verſ. vlt. nota, C. de his, qui non impletis ſtipendijs lib.10.* quoad arma & militiam ideò ſexagenarij ſenes dicuntur, quia hac ætate iam vires non ſuppetunt: ergo eadem ratione etiam quoad triceminm pœnam, qui in prædicta ætate exiſtunt, ſenes diiudicari debent. Præſertim cùm tam infinitæ, atque intolerabiles ſint triremium miſeriæ, & calamitates, vt ſatis ſuperque indicat vetus illud Prouerbium: *Qui vita triremica deſiderio tenetur, eius voto Deus aſpiret*, quòd etiam fortiſſimorum adoleſcentinm vires ſuperent, vt optimè expendit *Danbauder. vbi ſuprà num.45.*

4 Quo loco illud tantùm ſubijciam, quod ſupra *anno 14.* vbi de his egi, qui poſſunt ad triremes damnari, ſcripſi. Nempe diſpoſitum hac pœna, etiam in pœna metalli diſpoſitum cenſeri, ex quo hæc in illius locum ſucceſſit, vt teſtatur multis adductis *Farinacius tom.1. praxis crim. qu.19. num. 14.* ac per conſequens eadem ætate quê hodie ad argenti viui fodinas damnari poſſe, vel ab ipſius pœna excuſari, qua & damnari, & excuſari à pœna triremium poteſt: pro quo facit *l. in metallum 22.* quæ de hac infirma ætate debet interpretari, *ff. de pœnis*, Illis verbis: *In metallum damnati ſi valetudine, aut ætatis infirmitate inutiles operi faciendo deprehenduntur, ex reſcripto Diui Pij à Præſide dimitti poterunt*: ex qua ita notat *Petrus Greg. ſyntagmat. iuris lib.3. c.10. n.17.*

SVMMARIVM.

Sanctorum imagines poſt annum ſexageſimum ætatis miracula efficere, aliqui perperam exiſtimarunt. 1.

Miraculorum operatio ab abſoluta Dei voluntate ſolummodo pendet. 2.

Tempus licet ſit modus inducendi virtutem naturalem, ſupernaturalem tamen inducere nequit. 3.

Miraculi definitio traditur. ibid.

Deus eo animo & fine per imagines miracula edit, vt nos ad illarum reuerentiam alliciat. 4.

QVAESTIO IX.

Vtrùm probabile ſit, Imagines certa ætate miracula efficere?

1 INualuit olim circa imperitos, & literarum inexpertes ſuperſtitioſa, & prorſus deteſtanda obſeruatio, quæ & ad hæc vſque tempora penetrauit, colendi ſcilicet imagines ſenio, ac vetuſtate confectas, & quæ ætatis ſexageſimum annum egiſſent; opinabantur enim imagines ſexagenarias miracula efficere, quaſi illa ætate, & non anteà virtutem præter naturam operandi conſequantur: & vt propriùs dicam, vſucapiant, vel præſcribant: huius obſeruationis teſtes adducam *Gulielmum Pariſium tractatu de legibus fol.23. 30. & 40. & Margallum in expoſitione tituli de celebratione Miſſarum, in cap. laicorum, in principio.*

Adeò enim hoc merum figmentum, & puerorum nænias continet, vt vix peculiari impugnatione indigeat. Cui ergo aut ſaltim Fidei igniculo illuſtrato ſuperſtitioſa hæc credulitas, ſeu temporis vana obſeruatio non apparebit: maximè teſtantibus tot Scripturæ, Sanctorum, & Scribentium locis, effectionem miraculorum à libera tantùm & abſoluta Dei voluntate pendere? vt Pſal. 71. *Qui facit mirabilia ſolus*, & Pſal 85. *Faciens mirabilia in es Deus ſolus*, & Pſ. 135. *Qui facit mirabilia magna ſolus*: vnde inquit *Diuus Antonin. in ſumma 3. par. tit.22. §.1. verſ. De poteſtate faciendi miracula, Ipſa poteſtate faciendi miracula Apoſtoli, aut alij Sancti vti non poſſunt ad placitum: ſed cùm Deo placet*: & pro- 2
batur *Venerabilis Bedæ* ſententia *in cap. quærendum de pœnitent. diſtinct.2.* ſub illis verbis: *Recedit autem ad tempus* (de Spiritu Sancto loquitur) *ne ſemper infirmos curandi, mortuos reſuſcitandi, dæmones eijciendi, vel etiam prophetandi habeant facultatem: manet ſemper, vt poſſint habere virtutes, & vt mirabiliter ipſi viuant. Venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum ſigna, quales ſunt intùs effulgeant.* Igitur cùm à diuino arbitrio, & Spiritus Sancti ſingulari exiſtentia, effectio miraculorum proficiſcatur, neutiquam probari poteſt, ſimilem miraculorum editionem temporis diuturnitate carioſis, aut ſenio attritis Sanctorum imaginibus acquiri: alioquin cogeretur quaſi præciſa vi Dei voluntas ipſa imaginum ſenectute ad operationem miraculorum. Nam ſi illorum operatio ratione ætatis ei deberetur, conſtringendus neceſſariò erat Deus, citra cuius voluntatem ſigna etiam ab Apoſtolis effici non poſſunt, ad eorũ editionem: quod etſi verum exiſteret, falſum profiteri oporteret, quod ex Sacra Pagina, & Patrum teſtimonijs ſuprà vti indubitatum ſubiecimus, nempe effectionem miraculorum à libera tantùm Dei voluntate emanare; cui & ſubſcribere videtur *Clemens Romanus Apoſtolicarum conſtitut. lib.8. cap.1. Anton. de Roſell. tract. de Concilijs, §.21. num.2. Robertus Bellarmin. tom.1. controuerſ. lib.1. cap.9. in fine.*

Deinde eneruatur, quia tempus licèt ſit modus inducendæ virtutis naturalis, veluti in cane & apro, quibus potentia generandi poſt annum à natura indulgetur, & ſimilibus: attamen non eſt modus inducendæ virtutis ſupernaturalis, cùm hæc dumtaxat à Deo abſque medio aliquo naturali prouentat: vnde *D. Th. 3. lib. contra Gentiles in 2.2.* miraculum definit, quod diuina operatione ſine operatione ſecundorum agentium fit. 3

Nec quidquam proderit, ſi obijciatur, po- 4

Digitized by Google

tuiſſe Deum illius ætatis imaginibus, tanquam aptioribus iuſtrumeutis ad miracula vti, vtpu-ta quia ratione ſenii illas homines maiori veneratioue proſequuntur. Nam hoc fortè locum ſortiretur, ſi Deus ad miraculorum commendatiouem illarum imaginum ope, vel auxilio indigeret: quod cùm ſecùs accidat, & per imagines hoe animo & fine ferè ſemper Deus miracula edat, vt ad earum adorationem & cultum nos alliciat, ex ſententia *P. Vaſquez de adoratione lib. 1. cap. 3. num. 179.* ueutiquam credendum eſt, his potiùs quàm alterius ætatis imaginibus Deum ad ſignorum operationem vſurum, cùm omnium par cura & ratio illi ſit.

SVMMARIVM.

EX Bulla Pij V. tantùm ſexagenarij in eodem Monaſterio vltra biennium poſſant commorari. 1.

Poſt ſexageſimam annam quicumque ad iter faciendum inbabilis cenſetur. 2.

QVAESTIO X.

Vt Religioſi Minores poſsint in vno conuentu vltra biennium manere?

PIas Quintus in Balla 67. quæ incipit, *Ille*
1 *Guardianas* ſtrictiſſimè præcipit, ne Mino-
res Conuentuales in eodem Monaſterio vltra
biennium commorentur, uiſi adeò ſint ſenes,
vt ſaltim annum agant ſexageſimum. Ita refert *Cerola in praxi Epiſcopali, verbo mendicantes, §. 2. fol. 36. par. 2.* huius enim ætatis homines iã
inter ſeniores conuumerantur, vt nuper pro-
2 bauimus, & faciendis itineribus ita ſunt inhabiles, vt non ſine maximo vitæ diſcrimine de vno ad aliud Monaſterium tranſire poſſint. Ideò ex veriori opinione ſuperiùs admiſimus poſt dictam ætatem neminem teneri pro abſolutione à reſeruatis obtineuda Romanum Pontificem adire, aut ſacram vrbem petere, quia eximio itineris labore fraugantur opus eſt, qui ſexageſimum annum pertingunt.

SVMMARIVM.

LIbertus ſexagenarius liberatur ab operarum præſtatioue. 1.

Liberta quinquagenaria ad operas patrono præſtandas cogi non debet. 2.

Quadrageſimus nonus annus minor climatericus dicitur. 3.

Quinquagenaria non eſt apta ad ſeruiendum, & victum quærendum. 4.

Senex poſt quinquageſimum annum non excluditur à beneficio authent. præterea, C. vnde vir & vxor, ibid.

Mulier quinquagenaria pediſequa eſſe non poteſt. 5.

Spicis legendis operam dantes, quas vulgò Eſpigaderas *nuncupamus, cuius ætatis eſſe debeant? 6.*

Spica, quæ collectis iam meſſibus remanent, pauperum ſunt ibid.

Liberti, à quibus operibus ob ſenectutem liberentur? 7.

Pædagogus vulgò Ayo, *etiam ſenex eſſe poteſt. ibid.*

Cuſtos fœminarum, qui apud noſtros Guardadamas, *ſenex eſſe debet. 8.*

QVAESTIO XI.

De ætate, qua libertus ab operarũ promiſſione & ſeruitio liberatur?

LIbertum ſexagenarium ad eaſdem operas; 1
quas promiſit, dedirque iuuenili & robuſta ætate, compelli non debere, ideirco putat eruditiſſimus *Franciſcus Connan. comm. iuris ciu. lib. 2. cap. 8. paulò poſt principium.* Quia ea ætas quietem à laboribus, & functionibus corporis afferre debet: quod veriſſimum eſt, & probatur innumeris exemplis, & teſtimonijs; de quibus vberrim hoc eodem *anno* 60 egimus, agemuſque & magis in ſpecie, *ex l. in metallum 22. ff. de pœnis*, vbi obligatus ſeruire, & operas præſtare commiſſi delicti ratione, liberatur ſenectutis ratione, vt ex *dict. l.* ſimiliter obſeruat *Baeca de inope debitore cap. 7. num 4. & 7.* Etſi non me lateat, quod de certa Æthiopũ gente narrat *Poſtellus in Coſmographia*, videlicet multos ibi eſſe centum & octoginta annos natos; qui etiam operas ditioribus locare conſueuerant: ſed hoc quaſi monſtruoſum, & à communi natura extraneum planè deſpicio.

Cui ſexagenariæ marium ætati cùm quin- 2
quagenaria fœminarum reſpondeat, & tanta
ſenecture affecta hoc tempore mulier, ac illo vir credatur, vti ſæpiùs prædiximus, inde eſt rectè ſubiicere *Paulum in l. liberta. 35. de operis libertorum*, libertam maiorem quinquaginta annis operas præſtare patrono non cogendam, refert *Velaſcus de priu. l. miſer. perſon. quæſt. 18. num. 17.* Quod rationem habere naturalem ſcribit *Ioãnes Garſia de nob. gloſ. 48. §. 1. num. 2.* Eſt enim 3
quinquageſimus annus primus in ordine poſt
quadrageſimum nonum climatericum minorẽ, vitæ humanæ acerrimum inſidiatorem, quo incipit humanum corpus ſeneſcere, & graueſcentis ætatis incommodo plus ſolito fatigari, ea propter conuenientiſſimum fuit hoc anno omnia munera perſonalia, omnem corporis exercitationem quaſi defectis viribus, & labefacto corpore in fœminis conticeſcere: quocirca hæſitari de hoc minimè poſſe coniicitur, quidquid voluerit *Burat. dec. 129. n. 33.* relatus per *Ioannem Aloiſ. Riccium collect. dec. 1861. in fine.*

Et cõuincitur expreſſius ex eo quod ex *Ro-* 4
lando & Riminaldo iuniori tradit *Steph. Grat. diſc. for. cap. 120. num. 14.* videlicet quinquagenariam non poſſe dici aptam ad quærendum victum, & ſeruiendum, argumento *text. in capi conſideranda 17. 86. diſt.* Cum dicatur ſenex, quæ peruenit ad huiuſmodi ætatem, quare eam nõ eſſe excludendam à beneficio *auth. præterea, C.*

vnde

vnde vir & vxor, ea ratione concludit, quia magis indiget ſeruiri, quàm aliis ſeruire: cui conſentit *Ant. de Amatis dec. Marchia* 72. *nu.* 22. & eapropter cum *Barb. conſ.* 74. *verſ. Nec obſtat ſi opponatur lib.* 4. contra illos inuehitur, qui tenent mulierem ita ſenem poſſe eſſe pediſequã, præcipuè in his partibus, in quibus dantur floreni decem pro quolibet anno, qui vix ſufficiunt pro tertia parte veſtium, & neceſſariorũ: ſequitur *Ioan. Aloiſ. Riccius, vbi proximè*.

6 Vnde cũ *l.* 5. *tit.* 11 *lib.* 7. *noua recollectionis* apud noſtros caueatur, eas ſolùm fœminas poſt meſſem factam ſpicis legendis operam dare poſſe, quæ ita ſunt ſenes, vt aliter victum quærere nequeant, quinquagenarias hac prohibitione non eſſe comprehenſas, inde conſtat, quòd, vt prædiximus, ea ætate exiſtunt, qua vere ſenes & pauperes habentur, ex traditis à *Gratiano vbi ſuprà*: ſpicæ enim de iure diuino ſecatis ſegetibus indigentium ſunt, vti ex *Leuitico* docet *Dominicus Taſſonus obſer. iuriſd. verſ.* 3. *obſer.* 4. *num.* 75. & fœlicius elegantiùſque Dominus, *ac Dominus Don. Didacus de Caſteion & Fonſeca Supremi Caſtella Senatus, omnium voto digniſſimus Praſes, tractatu de Primatu Eccleſia Toletana contra Bracharenſem in prafationis calce.*

7 Quod in illis operis intelligendum eſſe optimè ſubnectit Franciſcus Connan. *d. c.* 8. quæ corporis viribus perficiuntur, ſenectutiq; non conueniunt, *l. nec audiendus.* 17. *ff. de operis liber. l. in metall.* 22. *ff de pœnis*. At verò ſi quæ ſunt animi ſolicitudinis, induſtriæ, aut etiam corporis, ſed quas ea ætas ferre poſſit, nihil cauſæ eſſe video, vt loquar cum Connano, cur ſexagenarius libertus, vel quinquagenaria liberta detrectet obſequium, veluti cum puerorum moribus conformandis libertus, aut puellarum
8 pudicitiæ cuſtos liberta adhibetur à patrono, operas enim omnes ætati conformes libertus præſtare tenetur, *l. eius* 16. *in fine, ff. de operis libertat.*

SVMMARIVM.

Epiſcopus poteſt abſoluere à caſibus Sedi Apoſtolica reſeruatis, quoties adeſt iuſta cauſa, qua nequeat excommunicatus Pontificem adire. 1.

Impubes Clerici percuſſor non tenetur pro abſolutione obtinenda Romam petere, ſed poteſt ab Epiſcopo abſolui, etiam poſt pubertatem. 2.

Qui ob legitimam cauſam ab Epiſcopo eſt abſoluendus à reſeruatis, debet prius cautionem praſtare de comparendo, ceſſante impedimento. 3.

Senectus excuſat à labore itineris. ibid.

Senes excuſantur ab obligatione accedendi ad Pontificem pro abſolutione obtinenda. 4.

Cuius atatis ſenectus eſſe debeat, vt ab obligatione adeundi Pontificem liberet. 5.

QVÆSTIO XII.

Vt quis non teneatur pro abſolutione obtinenda Apoſtolico ſe conſpectui repræſentare?

Epiſcopum poſſe à quocumque excommunicationis vinculo quomodolibet, etiam 1
in Bullæ cenæ Domini Papæ reſeruato abſoluere, quoties excommunicatus iuſtas habet excuſationes, quibus ab itinere rationabiliter excuſetur, ita quòd ſine periculo, Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare, Pontificali reſcripto continetur *in cap. de cætero* 11. *& in cap. quod de his* 26. *cap. ea noſcitur* 13. *cap. quamuis* 58. *de ſententia excomm.* Necnon & Regia ſanctione fulcitur *in l.* 4. *tit.* 9. *par.* 1. quamuis hoc ſpeciale in excommunicato propter violentam manuum iniectionem in Clericum putet *Abbas in dict. cap. pueris. num.* 3. ſiquidem contraria opinio potior & benigior eſt, cùm propter generalitatem *dict. cap. quod de his, & d. cap. ea noſcitur.* 13. tum quia in omnibus caſibus eadem ratio idem ius ſuadet: quare illam vti veriorem probant *Syluester verbo abſolutio.* 4. *num.* 7. *Nauar. in manuali cap.* 27. *num.* 90. *P. Henriquez l.* 6. *de pœnitentia cap.* 16. *num.* 1. *Gregorius Sairus in theſauro caſuum conſcientia lib.* 3. *cap.* 28. *à nu.* 9. *cum ſequentibus, Stephan. de Auila tractatu de cenſuris* 2. *par. cap.* 7. *diſp.* 1. *dub.* 6. *concl.* 3. *Alphonſus Perez de Lara in compendio vita hominis ca* 35. *num.* 30. *Bonacina diſp.* 2. *qu.* 4. *punct.* 5. *num.* 3. *antea Zambranus de caſibus in articulis mortis cap.* 4. *dub.* 4. *num.* 14. *Sancius in pracepta Decalogi to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 9. *Barboſa* plurimos referens *in collectanea ad cap. ſi quis ſuadente, num.* 98. 17. *qu.* 4. *Velaſcus de priuilegijs miſer. q.* 18. *num.* 58. &
alij quamplures, quorum ipſi meminerunt. Qui 2
omnes inter reliquas excuſationis, cauſas, quibus excommunicatione innodatus ab obligatione Pontificem adeundi iuris conſtitutione eximitur, ætatis fragilitatem, aut impuberum aut ſeniorum recenſent, habetur enim in iure ratio ætatis quoad iter faciendum, *l. continuus* 137. §. *cum ita ſtipulatus ſum, de verb. obligat.* & quidem de pueris nondum quartumdecimũ annum pertingentibus expreſſa ſunt Alexandri III. verba *in c.* 1. de ſententia excommunicationis: *Reſpondemus*, inquit, *quod ſi clerici intra puberes annos ſe ad inuicem, aut vnus alterum percuſſerit, non ſunt ad Apoſtolicam Sedem mittendi, quia eos atas excuſat.* Cuius ſimile ex alio Antiſtite legitur *in cap. quamuis* 58. & præcipuè *in cap. pueris* 60. *eodem titulo: Pueris*, eius ſunt verba, *qui in Canonem inciderunt ſententia promulgata, ſiue ante, ſiue poſt pubertatem poſtulent ſe abſolui, poteſt Diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri, cùm propter defectum atatis, in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus*: & conducit *d. l. Partita*, vbi ſuo ordine cauſas enumerans, quarum impedimento clerici manifeſtus percuſſor retrahitur, quominus Romanum Pontificem adire teneatur, *La nona es*, proſequitur, *ſi aquel que firid es bo-*

me que eſtà en poder ageno ; eſſi como ſiio ſin edad : vnde cum eodem themate retento quidam vates conſultus breui quodam epigrammate caſus omnes ab hac Pontificali acceſſione releuãtes perſtingere voluiſſet, ſic exorditur.

3 *Regula, mors, ſexus, hoſtis, puer, officialis :*

Ita ſentiunt *Rebuffus in l.pueri. 204. verſic.4. de verborum ſignificat. Cardoſus in praxi aduocatotorum litera M. num.17. Franciſcus Marcus 2.par. deciſ.822.* vbi inquit impuberem clericum percutientem non teneri accedere ad Romanum Pontificem, quia eum poteſt Epiſcopus abſoluere, etiam poſtquam peruenerit ad pubertatem, vel ad 15. vel 16. annum, ſi adhuc talis ſit, quòd ſine periculo ad Sedem Apoſtolicam propter imbecillitatem corporis, aut defectum diſcretionis ire nequeat, dum tamen præſtet iuramentum de ſe præſentando Pontifici, impedimento ſublato, *dict.cap.final. de ſententia excommunicationis,* ſecundum *D. Antoninum in ſumma 3.part.tit.24. cap.1. §.3.* qui idem etiam in pubere obſeruandum admonet, ſcilicet vt excuſetur adire Romanum Pontificem, ſi iura ignorauerit.

4 Senibus verò idem priuilegium indulgeri ipſi præcitati *Authores dictis in locis* referunt, & ſuadetur *ex dict.cap. quod de his. 26.* ſimilibus verbis: *Aut infirmitate, vel ſenectute tanta grauatetur, quòd ad Eccleſiam Romanam laborem ſubire non valeat veniendi, & ex dict.cap.ea noſcitur. 13. dict.cap. quamuis. 58.* ibi: *Puerili, vel ſenili ætate,* nec non & ex ſæpiùs repetita *lege Hiſpanica illo verſic. La ſexta es ſi es muy viejo.* Quod præter citatos comprobant *Carolus de Graſſis de effectibus clericatus effectu 9. à num. 160. Sairus de cenſuris lib.3. cap.27. num.35. Garcia de nobilitate in gloſ.48. num.5. circa finem, Riccius collectanea 1623. Belletus* & alii relati à *Barboſa vbi ſuprà num.93.* inferrique poteſt ex eo quod de his, qui ita delibati ſunt, quòd laborem veniendi ad Sedem Apoſtolicam nequeunt ſuſtinere, reſpondit *Alexander III. in cap. mulieres 6. de ſententia excommunicationis,* & extat in hanc rem alter illius Epigrammatis verſus.

Delicioſus, inops, æger, ſeneſque ſodalis. 1

Conſentitque expreſſe *Albericus in l. Senium num.5. C. qui teſtamenta facere poſſunt,* vbi hoc procedere adiicit, etiam ſi nullum aliud periculum foret, niſi quòd magna mora interceſſura eſſet, *Lucas de Penna in l.41. num.1. C. de Decurionibus lib.10.* idemque pluribus relatis nouiter probat *Rodericus Acunha in cap.1. n.285 diſtinct.* vbi ex *Carolo de Graſſis de effectibus clericatu effectu 9. num.160.* etiam procedere ſcribit in illis ſenibus, qui viridem ſenectutem, vireſque integras habent.

5 Sed quot annorum ſenex quoad huiuſmodi excuſationem intelligatur? inſtituti noſtri erit inueſtigare. Quidam enim iudicio Epiſcopi relinquendum affirmant, vt ipſe perſonæ qualitate inſpecta arbitretur, an tale iter periculosè aggredi poſſet, vel non, eius ſententiæ fuit *Barboſa dicto loco.* Alii verò maiorem ſeptuagenario hoc beneficio vti debere eo exiſtimarunt, quia hæc ſola ætas excuſationem parit munerum perſonalium, *l. fin. C. de ætate lib.10.* quare & ab itinere excuſari debere ſcribunt, cùm recta ratione perſonale munus dici queat. In quam ſententiam inclinare videtur *Stephanus Gratianus diſceptationum forenſium to. 5. cap.805. num.20.* & anteà *Tiraquellus de iure primogenitorum in præfatione num.211.* vbi & illam rationem adfert, quia ſenes excuſantur à longis itineribus. Verumtamen hæc Interpretum traditio minimè defendi poteſt, cùm eximius itineris labor, quo frangatur opus eſt qui tam immenſum iter aggreditur, meritò in cauſa eſſe debeat, vt ſexagenario tantundem hoc priuilegium impartiatur: nam licèt in huiuſmodi ætate nonnullis robur, & optima membrorum expeditio contingat, hæc adeò laſſitudini, & infirmitati exiſtit obnoxia, vt vix ſine labore & periculo, nedum viam perfici, verùm neque proficiſci valeant: inde ſecundum *Innocentium, Sylueſtrum* & alios optime reſoluit *Sairus dict. lib 3. cap.28. num.25.* ſexaginta annos habentem ſenem reputari, vt pro abſolutione obtinenda Romanum Pontificem adire nullatenus conſtringatur, ſed illam poſſit à ſuo Epiſcopo rationabiliter impetrare.

SVMMARIVM.

ADoptio in ſolatium eorum, qui liberos non habebant, fuit inducta. 1.

Liberos habens, non niſi cauſa cognita aliquando poteſt adoptare. ibid.

Sexagenarij, aut ſterilitatis vitio laborantes ſolummodo adoptandi habent poteſtatem. 2.

Semen qua ætate deficiat, vel ſaltim ſterile fiat. 3.

Concipiendi facultas in fœminis quinquageſimo anno finitur. 4.

Adoptio non niſi à ſexagenario, vel quinquagenario perfici poteſt. 5.

Adoptans quantum adoptatum præcedere debeat. 6. *& ſequent.*

Pro monſtro haberetur, ſi filius maior Patre eſſet ibid.

Adoptio naturam imitatur. ibid.

Fœmina Principis reſcripto adoptans plena pubertate adoptatum præcedere debet. 8.

Adoptans aliquem loco nepotis, vel pronepotis, cuius ætatis eſſe debeat? 9.

Plures ſimul adoptans quanto tempore omnes præcedere debeat? 10.

Vno concubitu plures generari, & concipi poſſunt. ibid.

Animalia vnico congreſſu multiplicem conceptum effingunt. ibid.

Diſtinctio hac in re adhibetur. 11.

QVÆSTIO XIII.

Vt poſſit quis filios adoptionis, vel adrogationis beneficio quærere?

ADoptionis commentum veteres induxiſſe 1
in ſolatium eorum, qui nullum, aut ſte-

rile

Digitized by Google

rile matrimonium experti liberos non habe-
bant, vel ex eo ſolùm conſtat, quòd difficulter
conceditur liberos habentibus alios adopta-
re, *l. neque ei 17. §. cæterorum, verſic. Præterea, ff. eo-
dem*, licèt cauſa cognita permitti aliquando
ſoleat, *l. qui in adoptionem. 23. verſic.* Sed *filia mea,
l. ſi is, qui nepotem. 44. ff. eodem*, & optimè ſcripſit
*Corraſius in præfatione ad titulum, ff. de adoptioni-
bus, num.* 4. cui veluti morem gerens *Antonius
Faber in rationali ad legem primam eiuſdem tituli*,
adoptionem ex eo dictam putat, quaſi valdè
optet liberos qui adoptat, quod neque ita de-
uium à ratione exiſtit, vt idem ſenſiſſe non
videatur apud noſtros *l. 7. titulo 7. part. 2.* ibi:
*E tal parenteſco como eſte es dicho ſegun las leyes
aleganza derecha de profijamiento que fazen los
omes entre ſi con grande deſeo que han de dexar en
ſu lugar quien herede ſus bienes*, ſicque huiuſmodi
genus tranſitus in alienam familiam actum le-
gitimũ eſſe definit idẽ *Corraſius a. 7.* quo certa
perſona in filiũ eligitur ad ſolatiũ eorũ, qui li-
beros nõ habent, inuentũ. Hinc *Seneca lib. 2. con-
trouerſ. c. 15.* adoption fortunæ remediũ appel-
lat. Probat *Vincent. Turtur. in parallelis ethicis, &*
2 *iuridicis diſſertation. 31. ad finem*. Vnde fit illos
tantũ hoc adoptionis ſolatio vti poſſe, nõ qui-
dẽ qui liberos naturales nõ habent, ſed qui eos
habendi probabili ſpe omnino deſtituuntur,
quales ſunt frigidi, vel ætatis prouectæ, cùm
hi dumtaxat ab optata ſobolis naturali crea-
tione meritò deſperare, & diffidere poſſint.
Vtrumque edixit *Vlpianus in. l. ſi pater 15. §. in
adrogationibus. ff. de adoption. in adrogationibus*, in-
quit, *cognitio vertitur, nam fortè minor ſexaginta
annis ſit qui adrogat, quia magis liberorum procrea-
tioni ſtudere debeat, niſi fortè morbus, aut valetudo
in cauſa ſit, aut alia iuſta cauſa adrogandi*: ex quo
Gellius lib. 5. profert, adrogationem non fieri te-
merè, nec inexploratè. Nam & ætatem eius
qui adrogare velit, conſideramus, an liberis po
tiùs gignendis idonea ſit. Quod ex *Vlpiano*
tranſcripſiſſe videtur *in l. nec ei. 17. §. eorum, ver-
ſic. Tertiò, ff. eodem.* vbi poſtquam duo in adro-
gatione neceſſariò excutienda propoſuerat:
Tertiò, ſubiungit, *cuius idem ætatis ſit, vt æſtime-
tur, an melius ſit de liberis procreandis cogitare eum,
quàm ex alia familia quemquam redigere in pote-
ſtatem ſuam*: & præcipitur à iuris noſtri condi-
toribus in *l. 4. tit. 16. part. 4.* illis verbis: *Empero
el Rey ante que otorgue poder de profijar à tal ma-
zo como eſte, deue catar todas eſtas coſas, que omo es
aquel que le quiere profijar, ſi es rico, ò ſi es pobre, ò
ſi es ſu pariente, ò no, è ſi ha fijos que hereden lo ſu-
yo, ò ſi han tantos dias, que los puedan aun auer, &c.*
3 Quæ poſſibilitas, vel aptitudo generandi, cùm
ferè ſemper illis deficiat, ex antiqua legum
præſumptione, de qua alibi, qui adeò ſunt in ſe-
nium præcipites, vt ſexageſimi anni metas trã-
ſilierint, ideò ſexagenarios tantùm adoptare
poſſe, commune Iuriſconſultorum prolatum
extat, cùm poſt huiuſmodi ætatem hominis na-
tura ipſa veluti ſeminis expertes, aut tandem
ſi quod habent, ſterile, non prolificum, non ge-
nitale, inhabiles ad generationem reddantur.

Ita *Ariſtoteles lib. 1. de generat. animalium, cap. 18*
& adſtipulatur his verbis. Illuo ille Terentia-
nus: *Ego nouus maritus anno demum quinto, & ſe-
xageſimo fiam, atque anum decrepitam ducam, id ne
eſtis autores mihi.* ſubſcribit *Albertus Magnus de
animalibus, lib. 4. tractat. 2. cap. 1. & lib. 10. tractat.
2. cap. 1.* ea vtique ratione, quam *Galenus* pro-
fert *lib. 2 de ſanitate tuenda, cap. 2.* quia *Labor*, ci-
bus, illius ſunt verba, *potus, ſomnus omni ætati cõ-
munia: Venus verò ætate florentium eſt: qui autem
hanc vel præcedunt ætatem, vel ſequuntur, aut planè
ſemen non effundunt, aut certè infecundum, aut ma-
lè fœcundam emittunt*, Vnde lege Papia, & Popea
(vt legendum monet Tiraquel. *in l. 6. connubiali,
gloſ. 1. part. 6. num. 19.* non Pompeia) cautum
erat, ne ſexagenarij vxorem ducerent, quaſi
inepta, & ſuperflua illorum conſortia reputa-
ret, ex quibus vix, aut non citra miraculum
proles ſperari potuiſſet. Cui tamen legi poſt-
modum *Claudius Cæſar* abrogauit, vt autor eſt
Sueton. in eius vita, & deinde à *Iuſtiniano* noſtro
connubij iuratam maritibus, & fœminis fue-
runt conceſſa, etiamſi decrepitæ ætatis exiſte-
rent, *l. ſancimus 27. C. de nuptijs*, docet Anton. *Gi-
bert. tractatu de matrimonio, titulo de his, qui nu-
ptias contrahere poſſunt*, Tiraquel. *vbi proximè*. *Io-
annes de Pareja in otio quadrimeſtri, 2. part. nu. 25.*
Cui rei plura deſiderantibus, quaſi pro priori
loco ſuppeditauimus, cùm de ætate, qua gene-
randi virtus abſumitur, diſquiſitio inciderit.

Illud ſolùm adnotaſſe ſufficiat, quòd cùm 4
vix generatiua in fæminis quinquageſimo an-
no pari modo finiatur, vt tam Philoſophorum,
quàm Medicorum vulgare placitum eſſe ali-
bi fuſiùs probauimus, & docet *P. Thomas San-
chez dict. lib. 7. de matrimonio, diſputat. 32. nu. 16.*
& alii à nobis relati, ante prædictam ætatem
minimè adoptare, ſiue adrogare poterunt: qui-
nimò quinquagenariæ eſſe debent, vt illis libe-
rorum adoptio permittatur.

Quæ quidem ætas ſexageſimi anni in ma- 5
ſculis, & quinquageſimi in fœminis adeſſe ne-
ceſſariò debet, vt adoptio ſubſiſtat, niſi fortè ve-
luti ex *Vlpiano* monuimus, morbus, aut valetu-
do, quorum alterum nondum ſexagenariis vi-
tis, nec quinquagenariis mulieribus obſiſtit,
quominus prolis ſuſceptioni ſtudeant, in cauſa
ſit, aut alia iuſta cauſa adoptandi, vt puta ſi
coniunctam ſibi perſonam velint adoptare,
cum affectionis illa cauſa, qua ferè ſemper na-
turali vinculo adſtrictos proſequimur, *l. Ne ſe-
nius. 34. ff. de negotijs geſtis, l. ſi fortè, ff. de caſtren. pe-
culio*, tanti apud ius noſtrum habeatur, vt om-
nem omninò ſuſpicionem excludat, *l. non ſolum
67. §. de vno dubitari, ff. de ritu nuptiar. l. cum in
adoptiuis 10. §. ſi verò pater naturalis, C. de ado-
ption.*

Quod ita ſubintelligendum erit, dummodò 6
qui adoptare, vel adrogare deſiderat, ipſo ad-
rogando ſit prouectior, *dict. l. ſi pater. 15. in fine*,
adoptio enim naturã imitatur, & pro monſtro
eſſet, vt maior inueniretur filius, quàm pater, §.
minorem inſtitut. hoc titulo de adoption. Hinc *Cice-
ro in oratio. pro domo ſua*, hac ratione probat

Clodium

Clodium à Fronteio adoptati nequaquã potuiſ-
ſe:*& Sueton. in Tiberio,c.*2. quaſi cõtra leges fa-
ctũ ſcribit, quod *P.Claud.* plebeio homini, atq;
etiam natu minori in adoptionẽ ſe dedit: qua-
re non tantùm, cùm quis adoptat, inquit *Con-
ſultus*, ſed etiam cùm adrogat, maior eſſe debet
eo, quem ſibi per adrogationem, vel per ado-
ptionem filium facit, & vtique plenę puberta-
tis, ideſt, decem, & octo annis eum præcedere
debet, *l.adrogato.*40.*§.non tantùm,ff.de adoptionib. §.minorem inſtitut.eodem titul. l.* 2. ibi: *Que ſea
maior que aquel à quien quiere profijar de diez y
ocho agnos, titul.* 16.*part* 4. Probat *Faber in dict.§.
minorem,num.*2. *Angel. num.*2.*Portius num.*1. *Ho-
tom.in verb.Ideſt,decem,& octo, Minſinger. libr.* 2.
*Vueſembech num.*3.*Borcolten.& Vulteius num.*10.
*Thadæus Piſon num.*2.*& lib.*1. *Pandectar. titulo* 7.
*Claud.Canciuncula,Stephan.Bodæus, Octauian.Li-
bellus*, & cœteri Inſtitutionum Gloſographi,
ibidem, Briſonius lib. 8. *formular. folio mihi* 826.
*Bonacina tractat. de matrimon.quæſt.*3.*punct.*5.*§.*3.
*propoſit.*1. Cuius certiſſima ratio inde prouc-
nit, quod adoptio imitatur naturam, *dict.§* 5.
minorum: ſicque adoptionem definit *Caius in
ſuis inſtitution. titulo de adoptio.in principio*. Ado-
ptio inquit, naturæ ſimilitudo eſt, vt aliquis fi-
lium habere poſſit, quem non generauit, illam-
que imaginem appellat *Papinianus in l. filio.* 23.
*de liberis,& poſthumis, l.*2.*tit.*16.*part.*4.*l.*2 *tit.*22.
*lib.*4.*fori*. Ergo quemadmodum naturali gene-
rationis ordine attento impoſſibile eſſet, filium
procreari, quin ſimul pater non modo eo ma-
ior exiſteret, verùm & illa eum ætate anteiret,
qua ipſius generationi iam ſuffeciſſet: ita & in
adoptione, quæ ciuilis generatio dicitur, haud
quaquam poſſibile eſt filium quem hoc bene-
ficio creare, ni illum legitima ætate præceſſe-
rit, ideſt, ea qua proculdubio eſſet futurus, ſi il-
lum naturali modo ſuſcipere contigiſſet.

7 Nec ex hoc licet inferre, ſufficiens, imò ne-
ceſſarium videri, vt rectiùs, & propriùs natu-
ram æmuletur adoptio, patrem adoptiuum
filium pubertate tantum, ideſt, anno decimo-
quarto præcedere, cùm hæc ætas non ſolum à
naturalibus, & medicæ artis profeſſoribus, ve-
rùm & à noſtris idonea generationi credatur,
ac proinde huiuſce ætatis matrimonium con-
trahere poſſe, cùm Iureconſulto *in l. minorem* 4.
*ff.de ritu nuptiarum, & Imperatore in principio in-
ſtitut. de nuptijs*, communiter Interpretes profe-
runt: quibus alibi & nos ſubſcripſimus. Nam,
quamuis re vera decimoquarto anno Philoſo-
phi, & leges præſumpſerint adeſſe pubertatem
ad poſſibilitatem generandi; attamen cùm non
ſemper faciat natura, vt tam teneræ ætatis ho-
mines genitale profluuium habeant, cùm alij
tardiùs, alij citiùs pubeſcant, ex quo puberta-
tem non certa, & præſcripta ætate, ſed ex cor-
poris habitu, generandique poteſtate Canoni-
ci iuris conditores æſtimant, *capit. puberes* 3.*de
deſponſat.impuber.*& Conſultorum nonnullos ſic
exiſtimaſſe refert *Inſtin. in principio inſtitut. qui-
bus modis tutela finitur, Vlpianus in fragmentis, ti-
tulo* 11. Quod vti impudicum meritò ſuſtulit
idem *Imperator*, & tandem conſtituit, vt ma-
ſculi anno decimoquarto ſint puberes, & fœ-
minæ anno duodecimo viripotentes, *l. final.C.
quando tutor, vel curator*, non tamen inde ſequi-
tur quemlibet hac ætate generare poſſe: ergo
cum in adoptione de ciuili, & certa generatio-
ne agatur, ſecus atque in matrimonio, vbi tã-
tum prolis ſpes vertitur, illa ætate adoptet
quis operæpretium eſt, qua ſecundum naturam
certum eſſet, eundem, quem abrogauit filium
generare potuiſſe: atqui cum indubitatum ap-
pareat, poſt plenam pubertatem omnes homi-
nes idoneos generationi exiſtere, plena igitur
pubertate maior eſſe debet, qui adoptat eo, qui
adoptatur: ita docet *Corraſius dict.l.adrogato,ff.
de adoptio. Anton.Faber in Iuriſprudent.Papinian.
tit.*10.*principio* 4.*illatio.*2.vbi & aliam antiquo-
rum, ſed improbabilem rationem refert, quam
etiam repetit *in rationali ad dict. l.*40. illamque
optimè refutant *Aldobrand. & Thadæus Piſon
in dict.§.minorem, num.* 3. vbi aliam referunt, &
ſimul noſtram probant. Suffragatur etiam idem
*Piſon lib.*1.*Pandect.tit.*7. *ad calcem*, Aeginar. *Baro
in commentar. ad priorem particulam tituli inſtitut.
de adoptionibus, littera* C. *Benedict. Pinel. ſelectar.
iuris, lib.* 2.*cap.*4. *num.*25. & anteà excogitauit
*Connanus commentar.lib.*2.*cap.*15. Qua itidem 8
ratione & in muliere Principis reſcripto ado-
ptante (vt fieri oportet, *l.mulierem, C.de adoptio.
§.fœminæ inſtitut. eodem*) hæc plenæ pubertatis
præcedentia deſideratur: vnde fœmina cum
eius ætatis ſit, cui adoptio, vel adrogatio per-
mittitur, adoptiuum filium præcedat anno ſal-
tim decimoquarto neceſſum eſt, cum huiuſmo-
di ætas, qua frequentiùs mulieres generare
incipiunt, in fœminis ſit plena pubertas, argu-
mento *l.Mella.*14 *ff.de aliment.legatis*, ſentit *Aldo-
brandinus,& Corraſius vbi proxime*, illud tandem
in vtriuſque perſona commune extat, vt exa-
cta mathematicèque completa plenè puberta-
tis ætas, tam in viris, quam in fœminis ado-
ptantibus eſſe debeat, vt ex *Piſone* deprehendi-
mus *dict.loco num.* 3. quamuis ſic *Aldobrandinũ*
docuiſſe *ibidem num.*6. referat, cuius etiam to-
to illius §. commentariolo perſpecto, haud nu-
merum, haud ſententiam offendi.

Vtrum autem quæ de plenæ pubertatis præ- 9
cedentia diximus, locum habeat, ſi nepotem
quis, vel pronepotem adoptet: an verò in ho-
rum ſiue adoptione, ſiue adrogatione, ea requi-
ratur ætas in adoptante, itemque in adoptato,
qua per naturam, & ille auus, ſeu proauus, & is
nepos, ſeu pronepos eſſe poſſet? nec vulgaris,
aut expedita quæſtio eſt: hanc ſolus excogita-
uit *Franciſ.Balduin. in dict.§. minorem, numer.*3.
eamque ſic digerendam putat, vt ſufficiat ado-
ptantem, quem loco nepotis, vel pronepotis
adoptat, plena tantum pubertate præcedere,
quod vel ipſius *Iuſtiniani* verbis *in dict.§. mino-
rem*, nec improbe deduci poteſt, *Debet itaque is*
(inquit) *qui ſibi filium per adoptionem, vel adro-
gationem facit, plena pubertate, ideſt, decem, & octo
annis præcedere*, abſolute enim de filio loquitur,
cuius nominis tanta vis, adeoque lata ſignifi-
catio

Digitized by Google

catio eſt; vt nepotes etiam, & pronepotes complectatur, *l. filij appell.* 84. *l. liberor.* 220. *l. iuſta* 201. *ff. de verborum ſignificatione*, *l. Senatuſconſulto* 59. *de ritu nuptiarum. l. vxorem*. 41. §. *concubinæ*, *ff. de leg.* 3. Deinde, quia etſi nepotem, vel pronepotem adoptare deſiderans illius ætatis eſſe neceſſariò deberet, qua ſecundum naturæ leges eoſdem nepotes, aut pronepotes ſuſcepiſſe poſſibile fuiſſet, vix aut ſaltim rariſſimè tot annorum homo inueniretur, qui aliquẽ poſſet nepotis, vel quod certius eſt, pronepotis loco adoptare: quod tamen fieri commodè poſſe *Pomponius* demonſtrat *in l. adoptiones* 43: *ff. de adopt.* & *Iuſtinianus* profitetur *in §. licet autem inſtit. de adopt. Licet autem*, eius ſunt verba, *& in locum nepotis, vel pronepotis, vel in loco neptis, vel proneptis, & deinceps adoptare, &c.* Quomodo ergo non ſolum tamquam nepotem; vel pronepotem, ſed & deinceps, ſi ita libuerit, quaſi abnepotem adoptandi quis facultatem haberet, aut tanquam quid conceſſa prodeſſet, ſi in illud tempus collata eorum adoptio cerneretur, quo viuere quiſquam impoſſibile eſt?

10 Cæterùm, vt huic noſtræ diſquiſitioni terminum, modumque ſtatuamus, illud dubium examini ſubijciamus oportet, quod *in dict. l. adrogato* 40. *verb.* 60. *plenæ*, *ff. de adopt.* excitauit *Accurſius*: Numquid ſi plures aliquis adoptauerit, vt iuſta ex cauſa permittitur *dict. l. ſi pater.* 15. §. *in adrogationibus*, *ff. de adopt.* tot pubertatibus eos præcedat operæ pretium ſit, quot filios adoptione conſequitur? an vero vna dumtaxat octodecim annorum ſpatio omnes anteire ſufficiens credatur? Ob id enim, qui filios plures adoptat, eos pluribus pubertatibus antecedat neceſſum videri poterit, inquit *Accurſius*, quia ſi pluribus locis opus nouum fiat, vnica tantùm nuntiatio non ſufficit, ſed plures ſunt neceſſariæ, *l. de pupillo* 5. §. *ſi in pluribus*, *ff. de noui operis nuntiation.* Non aliter atque in promiſſionibus, legatis, vel alijs obligationibus, quæ dationem per ſingulos annos, vel menſes, aut aliquod ſingulare tempus continent, vna tantùm præſcriptio ab exordio talis obligationis incipiens ſatis non eſt, vt præſtationis immunitas acquiratur, ſed plurimæ aut vſucapiones, aut præſcriptiones ab initio cuiuſcumque anni, vel menſis, vel alterius ſingularis temporis computatę requiruntur, *l. cùm notiſſimi* 7. §. *in his etiam*, vbi communiter omnes, *C. de præſcript. triginta vel* 40. *annor.* latè proſequitur *Mendez de Caſtro de annonis ciuilibus, in rubica numer.* 39. *& deinceps*. Verumtamen contrariam partem amplectitur Gloſſa, & ſufficere ſi omnes filios pater adoptans vna pubertate antecedat ex eo ſolùm veriſſimum pueat, quod adoptio altera natura eſt, *dict. §. minorem cum ſimilibus*, atqui ſecundum naturam, qui dumtaxat plenæ pubertatis eſt, plures liberos vnico tantùm concubitu, vno eodemque tempore gignere & procreare poteſt, non aliter atque canes, ſues, & cætera animalia vno tantumdem maris & fœminæ congreſſu multiplicem fœtum concipiunt, vt ex *Petro Garſia diſputat.* 72. *cap.* 1. *Fernelio lib.* 7. *de partu naturali cap.* 12. *ex D. Paulo ad Romanos cap.* 9. & aliis optimè probat *Alphonſus de Carranza diſputat. de vera humani partus deſignatione cap.* 18. *n.* 24. *& deinceps*: Vnde traditum eſſe ſcribit *Paulus in l. antiqui* 3. *ff. ſi pars hereditat. petat.* quatuor pariter puellas à matre familias natas eſſe, & quinquies quaternos enixam Peloponeſi, & multas Aegypti vno vtero ſeptenos, cui *Iulianus conſentit in l. ſi pater* 37. *ff. de ſolutio.* vbi fuiſſe mulierem Romæ Alexandrinam ab Aegypto teſtatur, quæ quinque ſimul peperit, & tunc habebat incolumes: & huiuſce rei plura apud noſtros Conſultos ſuccurrunt exempla *in l. ſed etſi* 28. §. *fin. de iudic. l. ter enixa.* 137. *de verborum ſignificat. l.* 1. §. *quart*, *ff. de ventre in poſſeſ. mittendo. l.* 1. §. *final. ff. ſi pars heredit. petat. l. inteſtato* 3. §. *eſt autem*. *ff. de ſuis, & legit. heredib. l. ſi fuerit* 10. §. *fin. de reb. dubijs*, *l. idem erit.* 16. *de ſtatu homin. l. qui filiabus.* 27. §. 1. *de legat.* 1. *l. vtrum* 7. *de rebus dubijs*, *l. Arretuſa.* 15. *de ſtatu homin.* & iſthæc comprobantur à *Iuſtiniano in l. cùm inter.* 14. *C. de fideicommiſ. libert.* Ergo ſimiliter & quamplures adoptare poterit, qui vnica tantùm eos pubertate antecellit.

Enim verò cùm hæc Gloſſæ traditio eo ſolo 11
caſu ſibi locum vendicare poſſit, quo eiuſdem temporis, & coætaneos filios quis adrogare, ſiue adoptare contendit, ideò congruentiùs nos facturos exiſtimamus, ſi diuiſionis illo iudicio, quo hanc rem explicat *Odophredus in dict. l. adrogato num.* 2. quæſtionem definierimus, aut ſcilicet paris conditionis filii adoptantur, vel non. Priori caſu ſat erit ſi illos pater vna tantundem pubertate antecedat, quia & tot filios potuiſſe veritate naturæ eadem ætate, & vna conceptione ſuſcipere poſſibile eſt. Contraria verò ratione ſecundo caſu oportet vt pluribus eos pubertatibus præcedat, cùm ſecundùm naturam haud quaquam contingere poſſit, vt diuerſæ ætatis filios habeat; qui ea conſtituitur, quæ neceſſariò ad probabiliter gignendum deſideratur.

ANNVS SEXAGESIMVS PRIMVS.

SVMMARIVM.

TEſtes ſenes poſſunt ad perpetuam rei memoriam nondum lite conteſtata recipi. 1.

Senes cuius ætatis in propoſito dicantur? 2.

Vbi iudicis arbitrio relinquitur quis ſenex dicatur, in ſeptuagenario, qui proculdubio eſt ſenex, arbitrium

bitrium locum non habet. ibidem.

Qui poſt ſexageſimum annum vnum vel alterum exceſſerunt, ante litis conteſtationem poſſunt examinari. 3.

Sexageſimustertius annus eſt Climatericus, in quo plurimi intereunt. 4.

Apud noſtros ætas ſexaginta annorum in teſtibus ſufficit, vt poſſint ante litis conteſtationem recipi. 5.

Quinquagenaria fœmina dictum recipi valet ante litem conteſtatam. 6.

QVÆSTIO I.

V- teſtis ſenex nondum lite conteſtata ad perpetuam rei memoriam poſſit recipi?

1 CErtiſſima iuris regula exiſtit, teſtes ſenes, & valetudinarios ante litis conteſtationem poſſe recipi ad perpetuam, vt aiunt, rei memoriam, ne probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, vt inquit S. P. *in cap. quoniam frequenter . 5. §. 1. vt lite non conteſtata*, & innumeris congeſtis probat *Proſper. Farinac, tom. 3. praxi criminal. quæſt. 76. 3. part. num. 82. Menoch. de præſumption. lib. 6. præſumpt. 46. num. 5. Ioannes Garſia de nobilitate gloſ. 48. num. 15. & 20.* vbi in cauſis nobilitatis id probat etiam de iure noſtro *Otalora* eodem *tractatu 5. part. principal. cap. 1. num. 1. Moneta de diſtribut. 2. part. quæſt. 7. num. 6. Emanuel Barboſa in remiſſio. ad leg. Luſitania lib. 3. tit. 55. num. 1.*

2 Qui vtique ſenes in propoſito ſint dicendi? inſtituti noſtri eſt perquirere: quinquaginta annorum eos eſſe iuxta Cameræ Imperialis definitionem voluit *Andreas Gail lib. 1. obſeruat. 92 num. 7.* & ſexaginta *Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 59. num. 6.* aliique multi, quibus neutra ſententia probatur, id totum ex arbitrio iudicantis pendere malunt, quaſi nulla ſit à iure ætas determinata, qua liceat teſtes ante conteſtationem litis interrogare: cuius opinionis pluribus ſectatoribus relatis, illam complectitur *Farinac vbi proximè num. 83.* vbi *& num. 84.* eam reſtringit in ſeptuagenario, qui cùm proculdubio ſit ſenex, arbitrio in eo minimè eſt locus, vt etiam fatetur *Emanuel Barboſa loco relato num. 4.*

3 Mihi tamen ea ſententia ſemper potior viſa eſt, quæ ſexagenariorum ætati hoc indulget, ſed verior, duos aut ſaltim vnum, & ſexageſimum annum exceſsiſſe debere, qui præmaturo hoc examini ſit admittendus. Et prouocor in hanc exiſtimationem hoc fundamento. Nam ſenes nulla alia ratione, vt omnes cum Farinacio obteſtantur, poteſt ante litis conteſtationem examinari, niſi quia adeò morti proximus

4 eſt, vt quotidie mori timeatur. At hoc magis in eo locum habet, qui vltra ſexageſimum, vnum, aut duos annos expleuit, cùm eo tempore à ſexageſimotertio, quem vocant Climatericum & fatalem, parum diſtet, in quo plurimi intereunt, *Aulus Gellius affirmat lib. 15. noct. Attic. cap. 7.* his verbis: *Obſeruatum in multa hominum memoria, expertumque eſt in ſenioribus pleriſque omnibus ſexageſimumtertium vitæ annum cum periculo, & clade aliqua venire, aut corporis, morbique grauioris, aut animi ægritudinis, propterea qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant* Climatericum, cui cõſentiũt ex noſtris *Petr. GilKenius in l. final. n. 10 C. de Sacroſanct. Eccleſ.* ſic ſcribens: *Multos enim inter eam ætatem*, ſcilicet centum annorum, *mori animaduertimus, quippe quòd annum Climatericum, quem ſexageſimumtertium profitentur, aut non attingant, aut cum periculo, & difficultate ſuperent, Ioannes Garſia de nobilitate gloſ. 48. §. 1. num. 4. Dominicus Taſſon obſeruatio. iuriſdictionali, verſic. 12. obſeruat. 1. num. 136. in fine, Petr. Bungus de myſterijs numeror. vbi de num. 7. Lelius Viſciola horar. ſubſeſſiuar. lib. 15. cap. 7. & ex Medicis Andreas Laurent. 2. tom. lib. 2. de criſibus c. 9. Alexand. Maſſar. in praxi medica lib. 5. cap. 14. circa finem, Federic. Bonauent. de octomeſtri partu lib. 6. cap. 5. & ſequentibus*, vbi huius rei veram rationem aſſignat, illorum reijciens, qui totum hoc occultiſsimæ ſeptenarij numeri virtuti tribuunt. Igitur qui prædicta ætate exiſtunt, ob imminens mortis periculum rectè poterunt ante litis conteſtationem in examen vocari.

Cuius ſententiæ *Matthiam Colerum extitiſſe in dict. cap. quoniam frequenter num. 3.* ipſius verba haud malè demonſtrant: *Appellamus ſenes hoc loco*, inquit; *qui vergunt ad annum ſeptuageſimum, neque tamen integros annos ſeptuaginta compleuerunt*, ex ſententia *Panormitani*, quem ad id allegat in *dict. cap. num. 18. verſic. Ego puto.*

Quamuis difficeri non auſim apud noſtros, maximè in cauſis nobilitatis, ſexaginta annorum ætatem in teſte ſufficere, vt poſsit ad perpetuam rei memoriam examinari, cùm ita praxis & conſuetudo admiſerit, quę etiam hanc ætatem fatalem habuit, vt & *Mimermus* cenſuit teſte *Petro Bungo de myſterijs Numerorum nu. 60. paulò ante finem*. Vnde in mandatis, quæ dantur ſcribis, hoc eſt receptoribus prædictis in cauſis, vt tales ad perpetuam probationes conficiant, additur, ne teſtes recipiant, qui ſexageſimum annum non attingant, veluti affirmat *Ioan. Garſia dict. gloſ. 48. num. 12.* quamuis eam praxim difficilem immeritò appellet, & præfatum ſexaginta annorum numerum in ſeptuaginta eſſe immutandum velit, ex recentiori lectione *l. 35. tit. 16. part. 3.* quæ cùm ad diuerſam quæſtionem pertineat, minimè erit ad eiuſmodi, de qua agimus, protrahenda. 5

Cui reſpondet, & conſequentiſsimum eſt, fœminas quinquageſimo anno iam perfecto in eundem finem licere ad teſtificandum admittere, quia vt multoties prædiximus, hæc ſenectus in fœminis aſſimilatur ſexagenariorum ſenectuti, quam ad hoc ſufficientem ex dictis præſcripſimus. 6

ANNVS SEXAGESIMVS QVINTVS.

SVMMARIVM.

AEtas, vel prouecta, vel tenera conceptionem impedit. 1.

Communis docet ſexageſimum annum generandi finem in hominibus facere. 2.

Minor annis ſexaginta adoptare nequit. 3.

Lex Iulia, & Papia ſexagenarium matrimonium celebrare prohibuit. 4.

Licèt legis Iulia deciſio fuerit ſublata, ipſius tamen ratio adhuc viget. 5.

Non ſemper lege correcta, ipſius ratio etiam corrigitur, & aboletur. ibid.

Sexageſimumquintum annum generationis terminum eſſe in maſculis, vt verius defenditur. 6. & 12.

Cùm agitur de ætate, vel morbo, qui generationi obſiſtit, Medicis ſtandum eſt. ibidem.

Septuageſimum annum potentiam generatiuam abſumere, qui velint? 7.

Vir trigeſimoſeptimo anno, & mulier vigeſimoſecundo inæquali ætate ſunt ad contrahendum. ibid.

Ea ætate vir, & mulier iungi debent, qua ſimul ad terminum generationis perueniant. 8.

Referuntur nonnulli, qui poſt longam ætatem filios ſuſceperunt. 9.

Nullam ætatem aſſignari poſſe, qua generandi potentia finiatur, malè exiſtimat nouiſſimè Carranza. 10. & *ſeqq.*

Bruta irrationalia vſque ad vltimum vitæ terminum vim generatricem retinent. 12.

L. ſi pater. 15. §. in adrogationibus, ff. de adoption. latè explicatur. 13. & *ſeqq.*

Senectus frigida eſt, & ſicca. 14.

Senibus exitioſum eſt veneri operam dare. 15.

Ea, quæ non facilè fiunt, incidunt in ſe potentiam fiendi. 16.

In ſpadone ſpes eſt, vt aliquando generet. ibidem.

L. ſi quis poſthumos 9. in princip. ff. de liber. & poſthum. explicatur. 17.

Ariſtoteli *lux adhibetur.* 19.

Octuagenarij non habent ſpem generandi, & ideò caſtè natis comparantur. 20.

QVAESTIO I.

Vſquequo generandi virtus in maſculis perduret?

1 COmmune, ac peruulgatum Philoſphorum placitum exiſtit, ætatem vel prouectam, vel teneram ad conceptum, & generationis actum ineptam eſſe. Ita ex *Ariſtotele lib. 1. de generatione animalium, cap. 18. ex Auicenna in 3. can. in fen. 21. cap. 8. Galeno lib. 2. de tuenda ſanitate* deprehenditur, & poſt eos optimè probat *Philip. Maſſarius in practic. medic. lib. 4. cap. 6.* quod ſanè minimè noſtros latuit Iuriſconſultos; expreſsè enim *Vlpianus in l. ſed eſt quæſitum 6. verſic. Spadonem, & Paulus in l. ſi quis poſtumos 9. in princip. ff. de liberis, & poſthum.* fatentur, ætatem generandi poteſtatem abducere. Vnde *Gloſſa in cap. 1. verſic. In fraudem, titulo per quos fiat inueſtitura in vſibus feudorum,* quam *ibidem* communiter Scribentes ſequuntur, ſimili ætate conſtitutos cõparat caſtè viuentibus, & conducit apud noſtros *l. 4. tit. 16. part. 4.* ibi: *E ſi ha tantos dias que los pueda tener,* de filijs loquitur, & *l. 2. titul. 2. part. 2.* illis verbis: *El otro, que no podrian hazer linage,* qua ratione inter ſenes matrimonium minimè ineundum cenſet; cuius rei rationem illis verbis deſignat *Ariſtotel. dict. lib. 1. de generatione animalium, cap.* 18. quia ſemen ne in prima ætate, nec in ſenectute, neque in mo[illegible] eſt, carent hoc ægri propter imbecillitatem, [illegible]nes, quia non ſatis eorum natura poteſt concoquere: pueri propter incrementũ, abſumitur enim totum alimentum in corporis deſiderium, priusquàm aliquid excrementi remaneat: docent ex noſtris *Fulgoſius conſil. 212. num. 1. Petra de fideicommiſſ. quæſt. 11. num. 361. Maſcardus de probation. concluſ. 788. numer. 43. Surdus deciſ. 83 num. 9.* De puerorum in aptitudine ad generationem alibi ſatis ſuperque diſcuſſimus: nunc operis noſtri ratio efflagitat, vt de procreationis impoſſibilitate ob maiorem, & ſenilem ætatem diſcutiamus. Nam licèt inter omnes conſtet, ſenectute potentiam generatiuam finiri propter debilitatem: attamen qui ſint, vel cuius ætatis iſti ſenes ita debiles, vt minimè generationi ſufficiant? adhuc in controuerſia eſt.

Ferè omnes, tam medicinæ, quàm Iuridicæ noſtræ Philoſophiæ profeſſores affirmant, quoad gignendi imbecillitatem, ſenes illos intelligi, quibus plenè ſexageſimus annus obtigerit. Ita *Ariſtotel. lib. 8. de hiſtor. animal. cap. 6.* Quod apud *Plautum in Mercatore Eutychus*, his verbis probat. 2

Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſciuimus,
Seu maritum, ſiue hercle adeò cælibem ſcortarier.
Cum eo nos his legem agemus.

Tenent *Alberic. de Roſate in l. ſi maior in fine, C. de legitim. heredib. & in l. ſenium, colum. 1. verſic. Senes multi, C. qui teſtamentum facere poſſunt, & in l. infanti, verſic. Quandoqiad ſexaginta, C. de iure deliberandi. Ioan. de Platea in l. 2. C. de his, qui non impl. ſtipend. colum. 1. in fine, verſic. Similiter quoad prolem, lib. 10. Fulgoſ. conſil. 212. Corneus conſil. 249. volumine 3. Tiraquel. de legibus connubial. lib. 6. num. 12. Sylua nuptial. lib. 2. num. 16. Corraſius in l. ſi pater familias, §. vltimo, ff. de adoption. Iacob. Menoch. de arbitrarijs iudic. lib. 2. centur. 1. caſu 89. numer. 53. cum ſequentibus, & tractatu de præſumption. lib. 5. præſumptione 24. num. 4. & deinceps, Paul. Pariſ. conſil. 29. volum. 2.* Stephan. *For-*

catul.in cupidin.Iuriſperito ,c.15.n 5. Surdus dict. deciſ.83.numer.9. Petrus Gregor. lib. 9.ſyntagmat. cap.6.nu.3 & ſeqq.Farinac.de falſitat. quæſt. 150. n.152.Ludouic. Mercat. de ſterilium & praegnantium, affectionibus,lib.3.cap. 2. verſic. Coniugum præter hæc,Maſcard.de probat.concl.788. num.45. & concluſ.1147.num.7.Phœbus deciſ.51.num. 25. Pater Thom.Sancius de matrimonio,lib.7.diſputat.32.numer.16.& num.17.verſic. Sed profectò, Alexander Trentacinq.lib.1.reſolut.variar.tit.de verbor.ſignificat.reſolut.4.à num.2. noſter *Alphonſus Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap. 10. num. 32. Acacius Anton.Ripol.reſolut. iuris,cap.8.num.272.* & nouiſsimè *Auguſtin. Barboſa in collectan. ad cap.2.num. 7. de frigid. & maleficiat.*

3 Quorum ſententiæ ſuffragari videtur Conſultus *in l.ſi pater familias 15. §. in adrogationib. ff. de adoptionib.* vbi in adrogationibus ideò inter cœtera cognitio vertitur, ne fortè minor ſexaginta annis ſit qui adrogat: ſiquidem nondum ſexagenarij magis liberorum procreationi ſtudere debent, quàm adoptionis ſubſidio ſimulatam prolem exquirere: luculenter enim hac ratione apparet, ſexageſimum annum prorſus generationi obſiſtere, alioqui adrogatio nedum quinquagenarijs, verùm & ſexageſimum annum agentibus denegari debebat, ſi ſexagenarius vti & inferioris ætatis homo, naturali aptitudine generationi operam dare potuiſſet. Quod cùm *ibidem* diſſiteatur Conſultus, ea ratione id feciſſe æſtimandum eſt, quam frequenter Gloſſographi *eodem loco* proferunt, videlicet, quia ætas ſexaginta annorum eſt terminus generationis in maſculo, vt ex his, quæ in propoſito congeſſimus, cùm de ætate ad adoptandum ſcripſimus, liquere poterit.

4 Deinde hæc opinio fulcitur ex illo capite legis Iuliæ, & Papiæ, quo ſexagenariorum nuptiæ prohibebantur, *l. ſancimus.27. C.de nuptijs, cuius meminit Seneca in libris Moralis Philophiæ. Quid eſt*, inquit, *quare apud Poetas fallaciſſimus Iupiter deſierit liberos tollere, virùm ſexagenarius factus eſt, & illi lex Papia fibulam impoſuit? an impetrauit ius trium liberorum*, refert *Lactantius libro 1. de falſa religione, cap. 16.* Ad quam legis Iuliæ, & Papiæ prohibitionem alluſiſſe videtur *Dionyſius* ille Tyrannus apud *Plutarchum in Solone*, vbi cùm ipſe iam vetulus rogaretur à patre, vt quandam ex ciuibus in matrimonium acciperet, reſpondit, ciuiles quidem leges abrogari à Tyranno, naturæ autem leges cogi nullo modo poſſe, ſi præter ætatem vxori ſe iungeret, non alia ratione, vt ſcribit *Pariſius d. conſil.29.num.72. Barnabas Briſon.de iure connubior.fol.mihi.32.Tiraquel.dict. l.6.gloſſ.1.p.6. numer.19.* doctiſſimus *Ioann. de Pareja in otio quadrimeſtri 2.p num. 25.* quàm ſenectutis imbecillitate, quæ illo tẽporis curriculo aut ſiſtere facit genitale profluuium, aut ita ſterile, & non prolificum reddit, vt minimè generationi deſeruiat: vnde cùm matrimoniũ in id potiſſimũ contrahatur, vt ſubſequatur proles, *l.1.ff. ſoluto matrimon.l.2.in princip. C.de indicta viduitat. tollenda*, illis tantùm permitteretur operæpretium erat, quibus procreandi vis nondum interciderat.

Quæ legis Iuliæ ratio nequaquam ex *dict. l. ſancimus.27.C.de nupt.* correcta, ſiue obliterata cenſenda eſt: nam licèt ipſius deciſione abrogata, penituſque ſublata, fuerit prohibitio ſexagenariis circa matrimonium indicta, eo nimirum, quia matrimonium ex Eccleſiæ diſpoſitione, vt Sacramentum eſt, non propter ſpem liberorum, ſed propter ſeipſum contrahitur: quapropter ætas, licèt decrepita, tanto, talique Sacramento impedimento eſſe non debet, vt *in dict.l. 27.* optimè ratiocinatur *Baldus*: attamen illius prohibitionis ratio, quæ naturalis eſt, inconcuſſa, & illibata, etiam poſt *Iuſtiniani* decretum permanere debet, cùm eodem *Iuſtiniano* ſuaſore, quæ naturalia ſunt, immutabilitatem contineant, *§. ſed naturalia, inſtit.de iure naturali gent.& ciuili*, vixque aliquo iure ciuili ſubuerti poſſint, argumento *l.iura ſanguinis 8.ff. de regulis iuris*. Nec nouum eſt correcta lege quoad deciſionem, quoad eius rationem minimè correctam videri, imò ex ratione legis correctæ ſæpèſæpiùs ſolemus argumentum deſumere, vt habetur per *Gloſſam, & Bartolum in l.1.in princip. ff. de coniungendis cum emancipatis liberis*, eadem Gloſſa *in l. 1. in princip. ff. de legit.tutor.* docet *Pariſius dict.conſil. 29.num.74.* ergo adhuc parum refragante abrogatione *dict. l.* Iuliæ, & Papiæ, certiſſimum remanet, non tantum naturali ratione, verùm & ciuili diſpoſitione ſexagenarios ob ætatis cretionem iamiam generatricem vim amiſiſſe, ampliùſque procreationi deſeruire non poſſe. 5

6 Sed alij, quibus hæc paſsim ab omnibus probata ſententia diſplicet, prouectioris ætatis homines eſſe deſiderant, vt ſenectutis ratione generationi finem feciſſe dicatur, vtputa ſexageſimi, & quinti anni. In quam opinionem incliniſſe videntur ferè omnes Philoſophi, & Medici, quibus plurimum deferendum eſſe, cùm quærimus an vel ætas, vel infirmitas impediat generationem, voluit *Socinus conſil. 65. num.1. volum. 3. Purpuratus conſil.302.num.11.& 13 Paleotus de nothis,& ſpurijs, cap.24.in fine,Surdus d. deciſione. 83. num. 12.* Et in primis *Ariſtoteles* huius ſententiæ præcipuus aſſertor exiſtit *lib. 5. de hiſtor.animal.cap. 14.* ſub illis verbis: *Homo mas ad annum vſque ſeptuageſimum, videlicet termino vltimo poteſt generare: fœmina vſque ad quinquageſimum, verùm id raró; paucis enim proles in eo ætatis tempore procreata eſt, ſed magna ex parte maribus quintus, & ſexageſimus annus finis progenerandi eſt, fœminis quintus, & quadrageſimus.* Et ſentit Micio ille *Terentianus Adelphis Demea* ſuadenti, vt vxorem duceret.

Satis, ait, *ſanus es.*
Ego nouus maritus anno demum quinto, & ſexageſimo fiam?

Quibus eleganter ſubſcribit Philippus *Maſſarius dict.lib.4.practicæ medicæ, cap.6.* cuius verba quaſi ad noſtram quæſtionem maximè pertinentia hic tranſcribere non grauabor: Sed *quod ad rem noſtram,* inquit, *illud eſt certum, generationis ter-*

Digitized by Google

nis terminum ad finem definitum fuiſſe viris quidem ad ſummum annum ſeptuageſimum, fœminis verò quinquageſimum: verùm id rarò, paucis enim contingit, ſed magna ex parte maribus ſexageſimusquintus finis generandi eſt, & fœminis quadrageſimus.

7 Ex quibus etiam anthoritatibus non deſunt qui quaſi veridiùs arbitrentur, ſolam ſeptuagenariam ætatem generandi potentiam abſumere, quaſi illo tempore homines ſeminis expertes reddantur, vel ſi quod habent, ita ſterile, & non prolificum ſit, vt rarò generationi ſufficiat. Huius ſententiæ inter alios vtique eximios viros è noſtris fuit doctiſſimus *Franciſ. Connanus commentar. iuris ciuilis. lib.8.cap.4.* vbi ex *Ariſtotel.lib.7. ſuæ politicæ,* ait, quòd cùm vis illa procreatrix viro quidem vſque ad ſeptuageſimum, mulieri autem ad quinquageſimum vſque an-
8 num neque vltra producatur, coniugii initium ab ea vtique ætate ſumatur, quæ vtriuſque generationi finem pariter afferat. Nam ſi ita diſcrepabunt inter ſe, vt cùm alter ſit adhuc ad ſuſcipiendam prolem idoneus, alter non ſit, domeſticorum ea res odiorum, diſcordiarumque cauſas ſuppeditabit; idcirco concludit, puellas circiter duodeuigeſimum annum iubet nubere, viros autem ſeptimo, & triceſimo, aut paulò maturiùs; ſic enim fit, vt quinquagenaria ſit mulier, cùm vir ſeptuageſimum ferè attigerit, qui finis ipſis eſt procreandorum liberorum conſtitutus. Sed certè hæc opinio ipſius *Ariſtotelis, & Maſſarij* ſuprà relati teſtimoniis, vel ſubintelligitur, vel reſpuitur. Nam licèt dubio procul ſit, generationis terminum ad finem maribus vſque ad ſeptuageſimum annum conſtitutum eſſe, hoc ideò fit, quia aliquãdo, licèt rariſſimè, ſeptuagenarius prolem ſuſcipere poteſt, cùm ita robuſtioris naturæ ſenex inueniri queat, cuius ſeptuagenarius annus adeò viteſcat, vt facilè cùm quadrageſimo alterius communis temperaturæ hominis comparari valeat. Sic placet *Farinacio de falſitate,*
9 *quæſt.150.num.* 252. teſtetur hoc *Maſiniſſa* Rex, quem vel ante omnes homines robore ſenectæ admirabilem fuiſſe litterarum monumentis proditum eſſe *Briſonius* ſcribit *dict.lib. de iure connubior. fol. mihi 33.* qui quemadmodum *Plinius* refert *lib.7.naturalis hiſtoriæ, cap. 14.* cui *Valerius Maximus, Florus, & Solinus* conſentiũt, poſt octogiuta ſex annos filium generauit, qui *Methymnus* appellatus fuit: quod in ſene iſto, omnium fortiſſimo mirum videri non debet, cùm adeò fuiſſet corporis robore, & fortitudine præditus, ſi *Ciceroni* credimus *lib. de ſenectute,* vt vel nonaginta annos natus, nullo vnquam imbri, nullo frigore, vt capite operto eſſet adduci potuerit, & pedibus iter ingreſſus, in equũ omninò non aſcenderit: cui enim talia auſcultanti ſtupori eſſe poterit, hac virtute ſuffultum ſenem, ſexto, & octuageſimo anno generaſſe? Cùm eadem ætate quemlibet, licèt de rarò idem poſſe, ex *Socino conſil. 65.lib.3.* probet *Marc. Anton. Genueuſ. practicabilium qu.695. num.2.* Sed cùm hoc vel non contingat, vel ſi forte accidat, miraculo potiùs, quam naturæ tribuendum videatur, hinc eſt, Philoſophum à communi accidentibus terminum generationis quintum, & ſexageſimum annum definiſſe, cùm hac ætate ferè ſemper homines gignendi facultatem amittant. Quod in conſideratione eſſe debet quaſi frequentius, & vſitatiùs, ſiquidem in hac materia, vt inquit *Farinac. vbi proximè, num.252.* non attenditur quod poteſt eſſe, ſed quod veriſimiliter eſſe poteſt, argum *l.nam ad ea, ff. de legibus.*

Aliter hanc quæſtionem noniter digerit *Alphonſ. de Carranza diſputat. de vera humani partus* 10
deſignatione, cap.5. ſection.2 num. 65. innuit enim nullam certam ætatem, nec à natura, nec à lege viris prolificandi terminum accerſere. Non quidem ſexageſima, vt communis fert opinio; quia vt ex Philoſopho tenulimus *lib. 7. de hiſtoria animal. cap.6.* mares etiam ad ſeptuageſimum poſſunt generare. Nec octoginta annorum ætas, nam ea adhuc homines generatricem vim retinere, *Maſiniſſæ, Catonis,* & aliorum monemur exemplo, quos *Plinius* recenſet *dict. lib.7. cap.14. Valer. Maxim. lib.8. cap. 14. Lucius Florus cap.50. Plutarchus in vita Catonis, Barnab.* Briſo*nius vbi nuper relatus, Rhaſis ad Almanz. libr.9. cap.29.* & ex noſtris *Auguſtin.* Barboſa *dict. collectan. ad dict. cap.2. de frigid. & malefic. num.7.* Nec magis nonageſimum annum ineptitudinis, vel impotentiæ cauſam dici poſſe ex his coniectatur, quorum *Federicus* Bonauentura *de octomeſtri partu, lib.7. cap.32.* numerat, iam nonagenarios liberos ſuſcepiſſe, & potuiſſet etiam illorum, quos refert *Lælius Viſciola lib.8. horarum ſubſeciuar. cap.2. in fine, & lib.10. cap. 15.* Nec quidem centenarium annum impotentes nos reddere exemplis ſimiliter probatur, quos referunt *Sabanarola tractat.6. cap.21. rubr. 23. Ioann. Schenekius tom. 2. lib.4. obſeruat.124. &* Barboſa *dict. loco;* ex quibus quaſi planum euincit, vix certam ætatem deſignari poſſe, qua ſit perpetuum hominibus potentiam generandi ſiſtere,

Verùm hæc ſententia, etſi tanti viri, minimè 11
ſubſiſtere poteſt. Non vtique, quia teſtimonia ab ipſo allata eiuſmodi ſint, vt fide careant, illa enim puto, vt aiunt, vatem dixiſſe; ſed quia vt egregiè obſeruauit *Surdus dict. deciſione 83. num. 9.* quamuis aliquando ſeniores habeant filios, tamen cum id non ſit ſecundum regulam, & naturalem curſum hominum, non debet attendi, nec ideò à naturali, & communi definitione recedo. Ceterum, quia res iſta ad Philoſophos potius, & Medicos, quàm ad iuris noſtri profeſſores ſpectare videtur, eorum aliquis pro hac opinione adhibitis fundamentis ſatisfaciat operæ pretium erit. Sit ergo elegantiſsimus *Philippus Maſſarius loco ſuprà allegato,* qui quaſi præuidens futurum aliquando qui ipſius opinionem hiſce exemplis concaſſaret, ſic reſpondit: *Quòd ſi quis obijciat, nonnullos viros ante, & poſt huiuſmodi ætatis terminum generaſſe, vt ſunt hiſtoriæ apud* Sauanarolam *de puella nouem annorum, apud Gregorium de puero nouem annorum, qui ſuam nutricem grauidam reddidit: &*

apud

apud D. Hieronymum, qui etiam vix annum decimum agens nutricem compreſſerit, & impragnauerit: & apud Valleſium de Tarantaſ. de vetula, quæ poſt annos 70. filios tres peperit, 67. dum vltimum gigneret, & Plin. Valer. Maxim. & alios, de quibuſdam viris, qui poſt annum 80. filios generarunt: ſi quis ita obyciat, is ſciat hæc tanquam mirabilia atque plane prodigioſis ſimilia, ſcriptis mandata, de quibus vt raris non liceat aliquam certam rationem colligere: & naturæ inſtitutum peruertere. Cuius ſimile quaſi iiſdem verbis ſcribit *Tiraquel. in d.l.6. connubial. gloſ.1. par.6. num. 22.* Quare cùm leges ea quæ frequenter accidunt, non verò quæ raro, ſpectent, *dict. l.nam ad ea* dicendum eſt, illam ætatem iuris præſumptione generationis terminum credendam eſſe, qua ſecundum communes naturæ regulas generandi virtus abſumitur.

12 Sed quæ ſit illa in tanta opinionum diuerſitate, nec exigui laboris erit definire. Verumtamen cùm huiuſmodi inueſtigationis reſolutio ex Philoſophorum penu, non verò ex iuris noſtri principiis ſit eruenda, vt ſuperiùs oſtendimus, affirmare non dubitabo, quintum & ſexageſimum annum regulariter, & ſecundùm communem naturæ ordinem, maſculis generandi terminum eſſe: cùm in hanc ſententiam inclinare videatur, duce *Ariſtotele dict. lib.5. de hiſtor. anim. cap.14.* ferè omnis Medicorum ſchola, cui hac in re ſtandum eſſe noſtri vulgò teſtantur, vti ex *Socino, Purpuroto, & Paleoto* tenet *Suidus dict. deciſ.83. num.12.* in quo hominum natura ab aſinorum, vt in cæteris maximè diſtat. Quibus membra, quæ continuandæ ſpeciei ſunt excogitata, ita valida exiſtunt, vt vſque ad ſummum prope vitæ diem procreare exiſtimentur. Ita *Plinius lib.8. naturalis hiſtoriæ cap.42.* & cum eo incertus *Autor, qui de laudibus aſini ſcripſit fol. mihi 26.*

13 Verùm enim verò prędictę reſolutioni obſtat Conſulti locus in *dict.l.ſi pater 15. §. in adrogationibus, ff. de adoptio.* ex qua primæ opinionis aſſertores eliciunt ius ciuile ſexageſimo anno generationis finem præfigere. Igitur, quamuis ſecundùm Philoſophorum auctoritates verum exiſtat quintum & ſexageſimum ætatis annum homines ſteriles, & impotentes reddere: attamen legum ſectatores ab earum diſpoſitione diſcedere non valemus.

Quam difficultatem vt effugeret *Alphonſus de Carranza dict. cap.5. num.66.* inquit, ibi tantùm prohiberi arrogationem in ſexagenario, quaſi ille ſenio, & ætate impeditus liberorum procreationi ſtudere non poſſit. Quod diuerſum eſſe ait à vera & naturali generatione, de qua nec ibi mentio fit. Quinimò dum textus ille ait ſexagenarium poſſe arrogare coniunctā ſibi perſonam, ſupponere videtur in eo facultatem generandi, quando quidem adoptio naturam ſemper imitatur, *§. minorem, inſtit. de adoptio.*

Sed parcat conſultiſſimi viri auctoritas, hæc interpretatio, mea ſententia non difficultatem ſubuertit, ſed imò difficultati ſubuenit. Quid enim aliud eſt affirmare ſexagenarium ratione maioris ætatis impediti à generatione, ac illorum opinioni ſubſcribere, qui aſſerunt ſexageſimo anno in maſculis potentiam generatiuam finiri? Eſtne aliud impedimentum reſpectu generationis, quàm ipſamet impotentia generandi? Neutiquam, cùm omnis ille procreationis actum exercere poſſit, qui nullo naturalis ineptitudinis, frigiditatis, aut maleficii vinculo remouetur: ergo vir, cui ſexagenaria ætas impedimento eſt quominus liberorum procreationi ſtudere poſſit, aliqua impotentia laboret opus eſt, quæ neceſſario ab ipſa determinata ætate proueniat, alioquin non impediretur à generatione ipſo annorum numero.

Nec quicquam proderit, ſi prædicti viri interpretationem ſubintelligamus loqui non quidem de impedimento reſpectu impotentiæ, ſed de impedimento habito reſpectu ad debilem, & infirmam perſonam ſexagenarij, quaſi eo Conſultus dixerit ſexageſimum annum agentē adrogare poſſe, non quidem quia iam illa ætate naturaliter liberos ſperare non poteſt, ſed quia tot annorum homo ita infirmus, & malæ habitudinis exiſtat, vt quamuis in eo adhuc generandi virtus perſeueret, nihilominus non conueniat illum matrimoniali operi incumbere. Nam cùm ſenectus frigida ſit, & ſicca, vt refert *Ariſtot. lib. de longitudine & breuitate vitæ, & lib.5. de generatione animal. cap.4. Hippocrat. aphoriſm. lib.1. cap.14.* necnon & exanguis, teſte *Galeno lib. cui titulus eſt, corporis temperaturam ſequi animi mores*, & probat *Tiraquel. in l.6. connubial. gloſ.1. num.7.* exitioſum proceſſus, & mortiferum huius ætatis ſeni fuiſſet liberis operam dare, quod optimè indicaſſe videtur *Euripides in Andromache* illo verſu. 14 15

Verùm ſenecta iubet valere Cypridem,
Et ipſa rurſum infenſa ſenibus eſt Venus.

Quare non iniuria probro datum eſt Ciceroni, quod ſexagenarius Publiam virginem vxorem duxiſſet, quod excuſare volens Tiro illius libertus, vt autor eſt *Plutarchus in eius vita*, idcirco id factum fuiſſe tradidit, vt æs alienum, quo maximè obruebatur, diſſoluere poſſet: erat enim Publia opulentiſſima.

Siquidem hoc quamuis ita ſeſe habeat, prædictæ verò legis deciſioni minimè adaptari poteſt. Nam ibi de adoptione, ſiue adrogatione agitur, quæ cùm in ſolatium, & ſubſidium eorum introducta ſit, qui liberos non habent, his tantùm permittendam leges ſanxerunt, quibus naturaliter illos ſuſcipiendi facultas deperierat, vti manifeſtè conſtabit ea perlegenti, quæ ad illam ætatem ſcripſimus: *Vt poſſit quis filios adoptionis, vel adrogationis beneficio quærere:* ergo cùm ſexagenariis Conſultus adrogandi ſubſidium indulgeat, in illis neceſſariò ſupponit finitam & extinctam generandi potentiam, ac per conſequens ſexageſimo anno naturaliter maribus id contingere.

Minuſque ipſius ſolutioni fauere videtur illa coniectura, qua ex *dict. l.* verbis depromere nititur ſexagenarium generationis eſſe capacem,

pacem,

Digitized by Google

pacem, illudque ex eo deduci, inquit prædictus autor, quia ex quo ſexagenario textus permittit coniunctam ſibi perſonam adrogare, ſupponit in eo facultatem generandi, quandoquidem adoptio naturam ſemper imitatur, *§. minorem, inſtit. de adoption.* Nam hæc coniectatio quantum à vero diſtet, eiuſdem legis verba demonſtrant, vbi poſtquam in adrogationibus inueſtigandum præcipit, vt ſexaginta annorum ſit qui adrogat, illud ita reſtringit, niſi fortè morbus, aut valetudo in cauſa ſit, aut alia iuſta cauſa adrogandi, veluti ſi coniunctam ſibi perſonam velit adoptare: ergo cùm coniunctæ perſonæ adoptio ſexageſimo anno minori fauore coniunctionis permittatur, minus rectè ex hoc infert acutiſſimus alioqui vir hanc permiſſionem in ſexagenario ſupponere generandi potentiam, quandoque illam tantùm in nondum ſexagenario facere videatur, cui ratione ſanguinis & affectionis coniunctæ ſibi perſonæ adrogationem concedit, quamuis ſexaginta annorum ætatem ad adoptionẽ neceſſariam non adimpleuerit, ac conſequenter & legis præſumptione, de qua poſtmodum dicemus, naturales poſſit liberos ſuſcipere.

Neque aliquantulum refragatur, adoptionem naturæ quandam ſimilitudinem, & imaginem eſſe, *dict. §. minorem, inſtit. de adoptionibus*, ac conſequenter ſi naturali procreationis ordine ad generandum inhabilis filium ſuſcipere non poteſt, ita & qui ſenectutis cauſa generatricem facultatem amiſit, qualis erat ſexagenarius antiqua legum præſumptione, de qua poſtea, aliquem in vicem filij adoptare nequibit, cùm adoptio non in alijs perſonis locum habeat, quàm in quibus etiam natura locum habere poteſt, vt ex *Iaboleno* exſcriptum eſt in *l. adoptio 16 ff. de adoptionibus*. Quia nec inſubtiliter reſpondetur, verum exiſtere, adoptionem naturæ æmulatricem eſſe, ac ſimiliter his tantùm permitti, quibus naturali modo quos filios adoptare cupiunt ſuſcipere poſſibile fuiſſet. Sed hoc minimè obſiſtit quominus ſexagenarius, vel qui iam ſenectutis imbecilitate generare non poteſt, poſſit ſaltim adoptare, cùm dubio procul ſit octuagenarios, & nonagenarios aliquando generaſſe, vt ex locis ab eodem autore adductis planum fit, & probat *Caualcanus 2. part. deciſ. 18. num. 6. ad finem*, quod licèt rarò contingat & difficulter, cùm ferè ſemper quinto & ſexageſimo anno maſculi ſteriliſcant; non tamen excluditur potentia generandi: nam ea quæ non facilè fiunt, includunt potentiam fiendi, licèt non leuiter & facilè, ſed cum difficultate, vt docet *Gloſſa verbo Non facilè in l. teſtium, & in l. iuriſiurandi, verb. Facilè, C. de teſtibus, Albericus in dictionar. verb. facilè, & ex l. ſi quis poſthumos in princip.* ita reſoluit *Paulus Pariſius conſil. 29. num. 17. volum 2.* Attamen quoad poteſtatem adoptandi pertinet, ſufficit id contingere poſſe, non aliter atque in ſpadone decretum extat in *l. 2. §. illud vtrunſque, ff. de adoptionibus*, qui licèt ob temporale & accidentale vitium generationis ſit incapax, nihilominus adoptare poteſt, quia in eo ſpes eſt, vt aliquando generet, nimirum vitio, quo tenetur, ceſſante, vt *Galenus* fatetur *lib. 15. de vſu partium*, quem ſequuntur *Corraſius in d. l. 2. §. illud, Antonius Faber in Iuriſprudentia Papinianea, tit. 10. principio 1. illat. 6. & princip. 3. illat. 3.*

Quemadmodum intelligendum cenſeo difficile aliàs *Pauli* reſponſum in *dict. l. ſi quis poſthumos 9. in princip. ff. de liberis & poſthumis*, vbi ſi quis poſthumos, quos per ætatem, aut valetudinem habere fortè non poteſt, hæredes inſtituit, ſuperius ait teſtamentum rumpi, quia licèt ex numero annorum veroſimiliter coniectari poſſit teſtatorem generationi eſſe inhabilem, quapropter inutile teſtamentum videri debebat, in quo quis ſolos poſthumos inſtituiſſet quos ipſe procreare non poterat, *l. ſed eſt quæſitum 6. verſ. Sed ſi caſtratus* cum ſimilibus, *de liberis & poſthumis*. Verumtamen cùm natura magis in homine (ideſt poſſibilitatem quaſi diceret generandi, etiam poſt illam ætatem, qua frequenter procreandi virtus terminatur) necnon & conſuetudo, ſeu coeundi potentia, vt optimè interpretatur *Franciſcus Conanus cõment. iuris ciuilis lib. 10. cap. 3.* ſpectanda ſit potiùs quàm temporale vitium (non vtique quod tempore recedit, ſed quod ætas & ſenectus affert, perpetuumque eſt. Sic enim ex *Raphaele Cumano* ſubtiliter obſeruat ibidem *Iaſon nu. 1.* à quibus accepiſſe *Conanus* videtur *dict. loco*) aut valetudo, propter quã abducatur homo à generandi facultate, ſeu facilitate, ex *Gloſſa* interpretatione *ibidem*, ſiquidem ad hoc quòd teſtamentum vires ſortiatur, in quo tales poſthumi fuerunt ſcripti hæredes, non id inſpicitur, an facilè teſtator propter ætatem liberos ſuſcipere poſſit; ſed quia omni ætate etiam ſupra ſexageſimum & quintum annum illum generare poſſibile eſt, *dict. l. ſed eſt quæſitum 6. in principio*, ſic intelligenda, *ff. eodem*, quemadmodum & in adoptione obſeruandum proximè monuimus, quidquid aliter nouiſſimè hanc legem interpretari conetur *Iacobus Gallus in apic. iuris, fol. mihi 126.* & ſuadetur hæc interpretatio ex dictione *fortè*, qua vtitur *Conſult. in dict. l.* cuius ea natura eſt, vt dubitationem inducat, nec omnes caſus excludit ex ſententia *Gloſſa in cap. ex parte, verbo Fortè, de celebrat. Miſſarum, & in capit. ſi fortè, de electione in 6. Barboſa de clauſul. eadem dictione, Vul ell. ibidem*. Ergo fatetur ibi ſenectutem fortè generationi tantùm impedimento eſſe poſſe, non verò indubitanter, vt poſt hæc ſcripta *Pariſium* inueni ita hanc *legem* interpretantem *dict. conſ. 29. n. 18 volum. 2.*

Quibus omnibus cùm prædicta Alphonſi de Carranza interpretatio corruere videatur, ſupereſt aliquam perquirere, ne à nobis ſuperius probata ſententia *dict. l.* ingenti diſſidio perculſa concidat. Quare probabilius exiſtimo expreſsè ex *dict. l. ſi pater 15.* probari potentiam generatiuam ſexageſimo anno finiri: apparet enim Vlpianum hac parte legis Papiæ, ſiue 18

Popæ

Popeæ opinionem fuiſſe ſecutum, quæ illa ætate abſolui quamuis falſo definierat. Cuius errorem cùm Claudius Cęſar deprehendiſſet, quotidieque etiam ſexaginta annos natis, aut eo ampliùs generandi virtutem ineſſe compertum haberet, dictam legis Iuliæ partem vti falſa ratione innitentem ſuſtulit, vt autor eſt *Suetonius in eius vita capit.23.* illis verbis: *Capiti Papia Popeæ legis à Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarij generare non poſſent, edicto abrogauit*. Forteque hac ratione Papiam iſtam legem vaniſſimam appellauit *Tertullia. in* Apologet. tradit *Alexand. ab Alexand. lib.4. dierum genial. c.22.* illic: *Hanc poſteà legem Claudius Cæſar abrogauit: nam ſexagenarios, & vltra liberos gignere, & prolis cauſa ad coniugium admitti decere arbitratus eſt*. Comprobant *Briſonius dict. lib. de iure connubior. fol. mihi 34. Petr.Gregor. ſyntagmatum lib.9. capit.6. num.9.* cuius abrogationis euidens iuris noſtri extat teſtimonium in *l.ſancimus 27. C.de nuptijs.* Ergo cùm legis Papiæ ratio incertitudinis fuerit prætextu profligata, quæ ſimiliter in *d.l.15* ab Vlpiano profertur, correcta & nullius roboris cenſenda erit, cùm eâdem falſitatis nota inuratur.

19 Nec his obſtat *Ariſtotelis* locus *dict. lib.7. hiſtor. animal. cap.6.* quo legis Iuliæ opinionem veram ac naturalē eſſe probari videtur, & quo eiuſdem aſſertores innituntur: quia præterquàm quòd hæc ſententia ex illa interpretari debet, quam ſuprà *lib.5. cap.14.* tradiderat, ne ſibi contrarius inueniatur, nempe, magna ex parte maribus quintum & ſexageſimum annum finem generandi eſſe, reſponderi poteſt, *Philoſophum dict. loco* tantùm affirmare plurimos viros ad ſexageſimum dumtaxat generare, vtpote quia non ita eorum natura viridis & robuſta ac cæterorum omnium communiter exiſtit, qui ad quintum & ſexageſimum liberorum procreationi ſufficiunt. Vnde infert, quòd ſi ſexageſimum annum eadem generandi virtute exceſſerint, eadem facultate ad ſeptuageſimum vſque procedere, non quaſi omnes illam ætatem aptitudine ad generandum excedentes, in eadem vſque ad ſeptuageſimum regulariter perſiſtant, paucis enim hoc contingit, ſicque veluti inſolitum quoſdam ſeptuagenarios procreaſſe *ibidem* ipſe memorat: ſed quia ferè omnes cùm ad ſeptuageſimum annum prouehuntur, id eſt anno ſexageſimoquinto, finem generandi faciunt. Vnde inferri videtur rectè ſcri-
20 pſiſſe *Paul. Pariſium dict. conſ.29. num.40. vol.2.* eos qui ad octuageſimum annum tendunt, non habere ſpem procreandi, nec generandi filios, imò caſtè natis æquiparari.

SVMMARIVM.

Senem de ponte, eijcere quid eſſet? 1.
Senator poſt quintum & ſexageſimum annum, non cogebatur ire ad Senatum. 2.
Septuagenarium ſolummodò ab hoc munere excuſari putat Plato. 3.
De iure nulla ætas, licèt ſeptuagenaria, à Senatu excuſationem adducit. 4.
Illi, quos Diputados de Conſejo *dicimus, an aliqua ætate poſſint ab onere liberari?* 5.

QVÆSTIO II.

Senator an poſt aliquod tempus inuitus cogi poſſit venire ad Senatum.

IN hanc rem *Aeneus Seneca lib. vnico de breuitate vitæ cap.20.* ita ſcribit, *Lex à quinquageſimo anno militem non cogit, à ſexageſimo Senatorem non citat*, cui accedit *Plinius lib.4. epiſtolar.* ſic inquiens: *Seceſſus mei, non deſidiæ nomen, ſed tranquillitatis accipiunt, vt ipſæ leges monent, quæ maiorem annis ſexaginta otio reddunt*: vnde *Varro lib. de vita patrum 2.* dictum eſſe arbitratur, ſexagenarios de ponte deiicere oportere: quia cùm illa ætate ſenes à publicis negotiis liberi, atque expediti, & otioſi eſſent, nec ſuffragium ferebant, quòd per pontem (ex illius ſæculi more) ferebatur (quamuis aliter hoc interpretatur *Ioan.Garſia de nobilitat. gloſ.48. num.5.*) facit quod ſcribit *Alexand. ab Alexand. lib.4. dierum genialium cap.3. paulò ante finem*, nempe poſt ſexageſimum annū neminem publicis comitiis intereſſe teneri, quibus conſentire videtur *Cornelius Nepos in vita Pomponij* Attici. *Incidit Cæſarianum*, ſic loquitur, *ciuile bellum, cùm haberet annos circiter ſexaginta, vſus eſt ætatis vacatione, neque ſe quoquam mouit ab vrbe.* Sed Nepotis iſte locus de vacatione potiùs militari, quàm Senatoria accipiendus eſt, cùm quia de bello, tum etiam quia de eo agit, qui non ſexaginta, imò circiter ſexaginta annos expleuerat, qui quidē à militia vti quinquagenarius rectè excuſari poterat, à Senatu verò minimè, cùm nondum ſexagenarius exiſteret: quod non diſplicet *Tiraquello lib.1. Alexand. ab Alexand. cap.16. & lib.4. cap.11.* 1

Denique Seneca pater controuerſiarum ſcriptor (vt non improbabiliter coniectatur *Lipſius electorum lib.1. cap.1.*) *ſui operis lib.1. controuerſ. vltim.* non quidem à ſexageſimo, ſed à ſexageſimoquinto Senatorem non cogi in curiam venire putat, cuius ſententiam veriſſimam obteſtatur *Alexand. ab Alexand. dict. lib.4. dierum genial. cap.11.* eamquè probatiſſimus autor his verbis expreſſit: *Si qui tamen Senatores quintum & ſexageſimum annum ætatis exceſſiſſent, eos cogi inuitos, aut contumaces pignore, vel pecunia plecti non decebat*. Vnde Catonis miratur rectitudinem, qui licèt annis grauior eſſet, cùm in eo vigeret vis ingenii, conſiliique, nulla re, nulloque negotio adduci potuit, vt in frequentem Senatum venire moraretur: quam vetuſtioris *Senecæ* opinionem amplectitur *Petr. Gregorius lib.47. ſyntagmat. cap.25. num.14.* 2

A quibus omnibus diſſentit *Plato lib.6. de legib.* vbi de Magiſtratu Namophilaeo loquens ait, non admitti ad Magiſtratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec ſini in eo perſeuerare ſeptuaginta maiorem, vt ſi quis quinquagenarius Magiſtratum inierit, viginti 3

annos

Digitized by Google

annos eum adminiſtret ſiu ſexagenarius, decem dumtaxat.

4 Verùm neutra ſententia iuris noſtri teſtimonij probatur, quinimò vtraque non ſolùm à Papiniano reiicitur, aſſerente in honoribus nec annum ſeptuageſimum excuſare, *l. in honoribus 8. in principio*, cum ſimilibus, *de vacatione & excuſatione munerum*, ſed etiam *ab Vlpiano* refellitur *in l. 2. verſ. Cæterùm, ff. eodem*, dum quæ conſilio prudentis viri, vel patrimonio ſufficientis iu homines obiri poſſunt, niſi certis & receptis probabilibus cauſis non remitti affirmat. Vnde cùm Senatoria dignitas ex illis ſit, quæ potiſſimum conſilio expediuntur, vt ex ſe patet, meritò hac ratione nullam ætatem ab ea immunitatem afferre docent expreſsè *Didacus Perez in proœmio tit. 3. l. 2. Ordinamenti littera Q.* & probatur *Papiniani* in hanc rem liquidiſſimam eſſe teſtimonio *in l. Iuriſperitos 30. ff. de excuſationibus tutorum*, illis verbis: *Iuriſperitos, qui tutelam gerere cœperint, in conſilium Principum adſumptos Optimi Maximique Principes noſtri conſtituerunt excuſandos, quoniam circa latus eorum agerent, & honor delatus finem certi temporis ac loci non haberet.* Ex quo ſatis maturè Senatores mitti ſolitos anno quintoſexageſimo *Iuſto Lipſio videtur in notis ad illud Senecæ de breuitate vitæ* in æuo maximè, quo omnia arbitra prudentia moderabantur. Nam etſi aliqua ſenectus expediret, vt à Curia, vel Senatu liberaret, ea debebat præſcribi, quæ homines ineptos, & conſilii expertes reddit, veluti octuagenaria, & deinceps, vt *eodem anno* diximus, non verò illa, qua maximè iudicio, & experientia calent. Quod appoſitè admodum apud noſtros indicat *l. 3. tit. 19. p. 2.* hoc periodo: *Pero lo que dize de ſuſo de los viejos que deuen ſer excuſados, no ſe entiende de aquellos que fueſſen tan ſabidores, que pudieſſen ayudar por ſuceſſo a los del. hueſte.*

5 Ex quibus deducitur rectè ſenſiſſe *Auendañu de exequendis mandatis 1. p. cap. 19. num. 21. verſ. Vti tamen*, dum reſoluit ſenes eniuſcumque ætatis, dummodo maturo iudicio exiſtant, non excuſari à muneribus conſulendi in reipublicæ cauſis, vt puta ab officiis *de Diputados del Concejo*. Nam præterquam quòd iſti nullo dicuntur officio fungi, à cuius onere excuſationem prætendere poſſint, ſed votum cum aliis in conſilio habere, vt notat *Baldus in l. decernimus, C. de Sacroſanctis Eccleſiis num. 2.* ex quo reipublicæ conſulunt, & ab ipſius conſiliis exiſtunt, ætatis prætextu aliquam vacationem non habent. *l. ſi Decurio fortunam*, & ibi Platea *C. de Decurionibus lib. 10.* obſeruat *Martinus Laudenſis in tractatu de fiſco quæſt. 17. & D. Garſ. Maſtrillus de Magiſtratibus lib. 1. cap. 30. num. 96. & ſequentibus.*

SVMMARIVM.

Vicarius Generalis Epiſcopi Ordinarij appellatione continetur. 1.

Ob nimiam contrahentium ætatis diſparitatem poteſt Ordinarius in denuntiationibus matrimonialibus diſpenſare. ibid.

Ridiculum loci genus dicitur ſponſus ſenex. 2.

Cum viro, qui ſexageſimumquintum annum egit, & cum fœmina, quæ ſupra quinquageſimumquintum expleuit, Epiſcopus in denuntiationibus diſpenſare poteſt. 3.

Decrepita ætas quando incipiat? ibid.

Nulla ſenectus ante præſcriptum tempus diſpenſationi cauſam præſtat. 4.

Epiſcopus rectè diſpenſat in denuntiationibus, ſiue ambo contrahentes ſint valdè ſenes, ſiue alter tantùm. 5.

Irriſio fit Sacramento, dum contrahentes irridentur. ibid.

QVAESTIO III.

Quæ ſenectus in contrahente eſſe debeat, vt ex cauſa diſparis ætatis poſſit Ordinarius in denuntiationibus matrimonialibus diſpenſare?

Summis aſſenſionibus probant omnes; Ordinarium (Epiſcopum ſcilicet, aut ipſius Vicarium Generalem, quem etiam Ordinarii appellatione contineri multis docet noviſſime *Auguſt. Barboſa in Collect. ad Conc. ſeſſ. 24. de reformatione matrim. cap. 1. num. 56. & Anton. Diana reſ. mor. par. 3. tract. 4. de Sacramentis reſ. 238.*) poſſe ob nimiam contrahentium ætatis diſparitatem permittere, vt matrimonium nullis præmiſſis denuntiationibus ab ipſis celebretur, veluti ſi valde ſenex ducat iuuenculam, vel è contra valde iuuenis decrepitam anum: ſic inquam omnes, e quibus retuliſſe ſufficiat poſt antiquiores, quos enumerat *P. Thomas Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 9. num. 3. Steph. Grat. diſc. for. tom. 1. cap. 83. num. 25. Franciſcus Molinus de ritu nupt. lib. 2. diſſ. 11. num. 50. Aloiſi Riccius in praxi rerum fori Eccleſiaſtici reſ. 225. Molfeſ. in ſumma Theol. Mor. tract 4. cap. 8. num. 29. Segura Daualos in directorio iudicum Eccleſ. par. 2. capit. 16. num. 6. P. Baſil. de matrim. lib. 5. cap. 32. num. 2. Ioan. Nouarius ſing. concl. concl. 77. nu. 5. Aug. Barboſa vbi proximè num. 71. & de poteſtate Epiſcopi alleg. 32. num. 46. Gaſpar Hurtado de matrimonio diſp. 5. diff. 20. num. 69. verſic. Quinta.* 1

Mouenturque ea ratione, ne factis denuntiationibus pudore, aut verecundia ſuffundantur contrahentes ob nimiam diſparitatem, vel ne ludibrio ſit audientibus inæquale eorum coniugium: eſt enim, vt obſeruat *Nevizanus in ſylua nuptiali lib. 2. num. 6.* ridiculum loci genus ſponſus ſenex: idcirco non iniuria deriſum fuiſſe *Bulgarum*, inquit *Tiraquel in l. 6. connubialis gloſ. 1. num. 5.* cum inciperet legere, *l. rem non nouam, C. de iudic.* propterea quod nocte præcedente viduam, vetulamque deſponſaſſet, vt in ea *ipſa l.* retulit *Accurſius*, & conducit ex noſtris *l. 2. tit. 20. par. 2.* ibi: *Otroſi deue ſer muy guardado, que non ſea el caſamiento muy deſigual, aſſi como caſando el moço con la veia, ò el veio con la muy moça, ca ſin la mala parecencia que ſeria, &c.* & meritò quidem, cùm ſit in canitie ridi- 2

cula Venus, teſte *Gloſſa in §. final. inſtitutio. de ſucceſſione ſublat. & Neuizano vbi ſuprà numero* 5. ex qua vtique irriſione quædam reſultaret irreuerentia Sacramento, vtpote animaduertit *Sanchez dicto loco numero* 4. quam tenetur Epiſcopus ſublatis denuntiationibus omninò deuitare.

3 Ergo ſi vir ſexageſimumquintum annum expleuerit, aut quintum, & quinquageſimum fœmina, iuſtè cum illis Ordinarius diſpenſabit, vt nullis factis proclamationibus matrimonium ineant, cùm hac ætate iuuenis conſortium appetens, inæqualiter proculdubio contrahat, iuxta ea, quæ ſuperiùs *hoc ipſo anno* ſcripſimus in quæſtione, *qua ſenectus in ſponſo validam reddat donationem, aut dotis confeſſionem, etiam conſtante matrimonio, in fauorem iuuenis ſponſæ factam*: & quod non leuiùs vrget, in ea ſit ſenectutis parte, qua valdè ſenex meritò debeat cognominari, cum tunc vel exiſtat in ſenio, & decrepitate, ſecundum *Fernelium phyſiolog. lib. 3. cap. 10. & Paul. Zachiam Medicolegalium, tom. 1. tit. 1. quæſt. 10. num. 18.* qui decrepitatem, quam poſtremam vitæ partem vocant, in ſexageſimoquinto anno incipere ſtatuunt, vel ſecundum noſtros, quibus ſeptuageſimum annum magis placet decrepitatis terminum eſſe, vt infrà *anno* 70. indicabimus, adeò ſummo hoc ſenio approximet, vt ferè decrepitus, & valdè ſenex non incongruè poſſit exiſtimari, ac per conſequens & iuſtæ ætatis, vt cum eo in denuntiationibus valeat diſpenſari, cum valdè ſenibus hoc eſſe indulgendum ſuprà ſcripti teſtentur, præſertim *Sanchez. & Baſilius*.

4 Ex quo infero minorem ſenectutem, ſiue in maſculo, ſiue in fœmina nullam iuſtam diſpenſationis cauſam præbere poſſe, cum non quælibet ſenectus diſpar, aut ridiculum efficiat matrimonium, vt ſuprà *hoc anno* vbi proximè obſeruauimus; ſed illa tantummodò, quæ grauis, & effæta ſit, veluti quæ quinque, & ſexaginta annorum eſſe incipit in maſculo, & quinque ſuprà quinquaginta in fœmina, qua regulariter in ipſis vis generatiua quieſcit, & abſumitur, & qua non immeritò rideri poſſunt, ſi matrimonium contrahere videantur, vtpote illud appetentes, cuius primario fini, nempe generationi, minimè ſufficiunt.

5 Quod procedere intelligendum eſt, ſiue huius ætatis ſenex iuuenem vxorem ducat, aut vxor ſenex iuuenem maritum, ſiue vtrique contrahentes ſint ſenes, cum omni caſu eadem militet irriſionis ratio, vt docet *Baſilius dicto num. 2.* & ante eum nonnullis adductis probat *Thomas Sanchez dict. diſputat. 9. num. 4. ex Paludano* ſubiungens, fieri quandam irreuerentiam Sacramento, dum ſenes cõtrahentes irridentur.

SVMMARIVM.

Donatio etiam conſtante matrimonio facta à ſene, qui iuuenem vxorem duxit, valet. 1.

Donatio à ſene iuueni vxori facta, non ſimplex, ſed remuneratoria dicitur. 2.

Senectus repletur doloribus, & multis morbis infeſtatur. ibid.

Donatio remuneratoria, etiam inter coniuges valet. 3.

Cuius ætatis ſenex eſſe debeat, vt puellam ducendo inæquale coniugium vocetur? 4.

Quinquaginta, & quinque annorum eſſe qui putent? 5.

A bello ad matrimonium valere argumentum, quidam feſtiuè dixit, ibid.

Quintum, & ſexageſimum eſſe, veriùs traditur. ibid.

Ante ſexageſimi anni lapſum nemo ſenex dicitur. ibidem.

Ex inæquali coniugio iuuenis, & ſenis quot mala oriantur. ibid.

An qualibet inæqualitas coniugum ſufficiat, vt facta inter ipſos donatio conſtante matrimonio ſubſiſtat? 7. & 12.

Iuuenculam ſeni eſſe tradendam, quomodo accipiatur? 8.

Aetas defecta, quæ ſit? 9.

Vir vxorem ætate præcedere debet. 10.

Quæ ſit ætas congrua ad contrahendum matrimonium? 11.

Confeſſio dotis receptæ conſtante matrimonio ab eo, qui quintum, & ſexageſimum annum exceſſit facta valet, etiamſi decimam partem bonorum ipſius excedat. 13.

Eo tantùm caſu, quo valet donatio inter coniuges, valet, & effectum ſortitur confeſſio de dote recepta. 14.

QVÆSTIO IIII.

Quæ ſenectus in ſponſo validam reddat donationem, aut dotis confeſſionem, etiam conſtante matrimonio, in fauorem iuuenis ſponſæ factam?

Vulgarem illam iuris traditionem, quæ docet, nullam irritamque eſſe donationem, quam vir in vxorem, vel è contra, vxor in virum captioſè confert, *l. 1. & per totum titulum, ff. & C. de donationibus inter*, eo potiſſimum caſu moderantur Interpretes, quo ſenex iuuenem duxit vxorem, eidemque etiam conſtante matrimonio quidquam donauit: ſic *Tiraquellus in l. 6. connubiali, gloſ. 1. num. 27. Anton. Gomez in l. 50. Tauri numer. 66. verſic. Quartus, Azeuedus in l. 2. tit. 2. num. 11. lib. 5. Recopilationis, Villalobos in ærario commun. opinion. litera D. numer. 229.* antea *Gregorius Lopez in l. 2. verbo. La vieja, tit. 20. part. 2.* plures relati à *Thoma Sanchez*, quibus ipſe adhæret *lib. 6. de matrimonio, diſputat. 7. num. 3. Emanuel Barboſa in remiſſionibus ad leges Luſitaniæ, lib. 4. tit. 65. §. 3. numer. 5. Petrus Nicolaus Mozius in Amphitheatro contract. tractat. de donatione, cap. de perſonis, inter quas cadere non poſſit donatio, num. 34.* nouiſſimè noſter *Perez de Lara in compendio vitæ homin. cap. 31. numer. 57. & 58.* etſi contrarium cum *Craueta, & Pinello* voluerit *Fachinæus lib. 3. controuerſ. capit. 80.* 1

Qui omnes illam huius aſſertionis rationem 2
ſubiun-

ſubiungunt, quia hæc donatio non ſimplex, & propria, ſed remuneratoria eſt beneficij, quo proculdubio iuuenis vxor maritum afficit, ipſi quamuis ſeni, grandæuo, & inæquali nubendo: quoniam, vt inquit *Franciſcus Beccius conſil.79.num. 6.* & refert *Perez de Lara vbi proximè.* ex eo, quod ſenectus repleta eſt doloribus, & maximis infeſtatur morbis, vnde *Eccleſiaſt.c. vltim.* tempus afflictionis vocatur, & *Antiphanes* ille *Caryſtius Comicus* prudétiſſimè dicebat.

Mala ad ſenectutem officinam ceu ſuam
Humana tandem congregantur omnia.

Puella, quæ ſeni iungitur, videtur ei munus facere, ad cuius retributionem, & compenſationem ſaltim ex debito naturæ, quod antidorale dicimus, vir obſtringitur, veluti expendit *Thomas Sanchez dicto lib. 6 diſputat.9. num.8. verſic. Et ideò dicendum, ex Bartoli, Baldi,* & aliorum placitis. Quapropter quidquid vir ſenex adoleſcenti vxori præſtiterit, vel donauerit, eo animo datum, & præſtitum intelligitur, vt ſatisfiat huic obligationi, & vxor remuneretur: ergo hæc donatio vti remuneratoria, quamuis inter virum, & vxorem conſtante matrimonio facta, vires obtinebit, quia tantùm ſimplex donatio illis inhibetur, remuneratoria verò expreſ-
3 sè permittitur, *l. quod autem.7.§.ſi vir, ff. de donationib. inter,* multis confirmant Tiraquell. *de nobilitate, cap. 18. nu. 19. & in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus, n. 19. C. de reuocand. donation. Anton. Gomez l. 52. Tauri, n. 66. Menoch. de arbitrar. lib. 2. caſu 132. n. 14. Surd. conſ. 164. & conſ. 196. nu. 8. Franciſ. Marcus deciſ. 22. part. 2. Oſaſcus deciſ. 100. Fachin. lib. 3. controuerſ. cap.* 80. Conciuis noſter *Hieron. de Ceuall. commun. contra commun. q. 273. à n.8. P. Sanchez d. lib. diſp. 6. n. 11. P. Leſſius de iuſtitia, lib. 2. c. 18. dubitat. 12. n. 89. P. Rebell. de obligationib. iuſtit. part. 2. lib. 1. q. 8. n. 45. verſ. Primus, & lib. 6. q. 13. nu. 1. Eman.* Barboſ. *loco iam relato, n. 5. Benedict. Pinel. ſelectarum iuris, lib. 1. capit. 10. num. 52. Mozius vbi ſuprà.*

4 His ſuppoſitis, illa valdè vtilis, & neceſſaria quæſtio diſputanda ſe offert, quænam ſcilicet, vel quot annorum viri ſenectus eſſe oporteat, vt inæquale ſit, pulchram, & florentis ætatis vxorem ducere, eique etiam iam contracto cõiugio inæqualitatis iacturam commodo donationis vtiliter reſarciri? Nam quamuis fatear hoc plurimum ex arbitrio ius dicentis pẽdere, qui cognitis vtriuſque perſonis rem aptiùs expediet, certam nihilominus ætatem ad id neceſſariam præſcribere, rationũ, & authoritatum præſidio ſuffultus contendam.

5 Et quamuis ex ſententia *Floriani in l. inuiti, n. 4. ff. de teſtibus,* quam referens amplectitur *Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 2. c. 238. n. 6.* tentari poterat, quinquaginta, & quinque annorũ eam eſſe debere, quia hoc tempore homines incipiũt coniugio eſſe inhabiles, quare tunc omnes ab illo retrahi, & excuſari poſſe admonet idem *Florian.* vti à bello, *Gloſ. in l. 2. verbo ſeniũ, C. de his, qui non impletis ſtipend. lib.* 10. à quo ad matrimonium valere argumentum feſtiuè notat, nam & temporale bellum coniugium eſt: quod abſit, vt ſeriò profiteatur. verius tamẽ arbitror à ſexageſimoquinto anno ad ſeptuage- 6
ſimum hanc ætatem fore præfiniendam. Non ſolùm, quia ante ſexageſimi anni lapſum nemo ſenex dicitur, vti ex veriori opinione ſuprà *eodem anno* reſoluimus, & probat *Paul. Zachias qu. Medicolegal. lib. 1. tit. 1. q. 9. n. 45. & 46.* ſed etiam quia id maximè apud noſtros euidenter ſuadetur autoritate *l. 2. tit. 20. part. 2.* vbi inæquale cõiugium ſenis & viri, & valdè iuuenis fœminæ, ideò caueri præcipitur, quia inde duo mala orirentur, odium, & carentia liberorum, quos tam diſpari ætate minimè ſuſciperent, vt hæc legis verba teſtantur: O*troſi deue ſer muy guardado, que non ſea el caſamiento muy deſigual. aſſi como caſando el mozo con la vieja, ò el viejo con la muy moza, caſin la mala aparecẽcia que hi ſeria, auerian dos males: el vno, que non aurian amor entre ſi: el otro, que non podrian fazer linage por la deſigualeza de tiempos,* quæ verba ex illis *Euripidis in Danae* apud *Stobæum c. 49.* traducta videntur.

Et nunc iuuenes, inquit, *adhortor omnes,*
Nec in ſenectute nuptias celebrantes,
Vix liberos procreent, nec enim voluptas eſt,
Sed res inimica mulieri ſenex vir.

Ergo inæquale matrimonium ratione ſenectutis illud propriè vocabitur, ex quo proles nequaquam ſperari valet: aliter enim minimè ſequeretur incõueniens ſterilitatis, quod ex impari hoc coniugio adfuturum *d. l.* ſupponit: ſed naturaliter generandi impotentia in maſculis poſt annum quintum, & ſexageſimum contingit, vt latiùs ſuprà *hoc anno* in quæſtione, *vſquequo generandi virtus in maſculis perduret,* oſtẽdimus. Igitur non antea contractum à ſene matrimonium cum puella inæquale dici poterit, nec ſi eo conſtante donatio à viro in vxorem conferatur, ſuſtinebitur. Quoniam tunc ſimplex, & non remuneratoria eſt, nec eſſe poteſt inæqualitatis, quæ inter coniuges nondum exiſtit, cùm eius nuptiæ, qui adhuc intra quintum, & ſexageſimum annum ſaltim verſatur, etiam reſpectu nimis puellæ inæquales dici nequeant.

Et ſi obijcias, hoc rectè procedere, ſi eadem 7
inæqualitas coniugum, quæ in *dicta l.* requiritur ad aptè matrimonium contrahendum, requireretur etiam ad validitatem prædictæ donationis, cuius noſter ſermo eſt: at longè diuerſa inæqualitas in vno, quàm in altero caſu exigitur. Nam vt vitari debeat coniugium quaſi inæquale, maxima inæqualitas contrahentium deſideratur, vt conſtat ex verbis eiuſdem legis, ibi: *Otroſi deue ſer muy guardado, que non ſea el caſamiento muy deſigual, anſi como caſando el mozo con la vieja, ò el viejo con la muy moza,* expendẽda enim ſunt illa verba *muy deſigual,* quæ planè demonſtrant non quamlibet diſparitatem, ſed magnam eſſe oportere, eo caſu, cœterum vt donatio à vetulo marito iuueni vxori facta valeat, & ſortiatur vires, inæqualitas tantum deſideratur, non quidem maxima, ſed illa nempe quòd vir iam ſit ſenex, & vxor valdè iuuenis.

8 Reſpóndetur eiuſmodi diſcrimĕn inæqualitatum omnino falſum & improbabile eſſe, quoniam vna eademque inęqualitas eſt, nempe maxima, quæ validam reddit donationem inter virum & vxorem, & quæ abſtinendum ſuadet à coniugio ſenis & puellæ, vel pueri, & prouectæ fœminæ. Et probatur, nam puella ordinario, vt ſic dicam, ſeni, & non attrito nubens tantum abeſt, vt inæqualiter nubat, quòd imò tunc ſolùm æqualiter eam nubere credendum eſt. Vnde prouerbialiter dictum obſeruat *Eraſmus adag. Chiliad. 3. cent. 5. adag. 91. & Paul. Manucius ſimili tractatu, pagina mihi* 895. *ſemper ſeni iuuenculam ſubijce*, ideſt matrimonialiter iunge, vt vterque ibidem explicat, *& Ioan. Neuiz. in ſylu. nupt. lib. 1. num. 6.* qui prouerbium intelligit de modica diſtantia ætatis, quia in ea bene vir debet eſſe ſenior muliere. Conſentit expreſſius *Andr. Tiraquel. in l. 6. connub. gloſ. 1. num. 36.* vbi inter omnes conuenire inquit, mulierem iuniorem, & tenera
9 ætate virum quoque non ætate defecta eſſe debere, ideſt decrepita, hæc enim propriè appellatur ætas defecta, vt probatur *ex l. arb. 12. §. de illo, verſ. Non ſæpe, ff. de vſufruct.* vbi notant omnes, & nos alibi fuſiùs notauimus: quaſi diceret *Tiraquel.* quamcumque hominis ſenectutem aptam eſſe coniugio puellæ, dummodo nō ſit defecta, vel decrepita, annorum ſcilicet ſeptuaginta, aut octuaginta, quam decrepitam
10 eſſe ætatem infra *anno* 80. probabimus: oportet enim virum ætate vxorem præcedere debere, nam iuſtam æqualitatem ætatis in vtroque fere omnes deteſtantur, præſertim *Euripides in Aeolo apud Stobeum ſerm. 69.* qui in hanc ſententiam ita ſcribit.

Malum eſt, iuuenem vxorem adoleſcenti coniungere,
Diuturnior enim eſt marium vigor,
Fœmineum verò corpus citius pubertate deſtituitur.

11 Hinc Plato ille Politicorum, Philoſophorumque facile Princeps *lib. 6. de leg. in fine*, nuptiarum tempus præſcripſit, fœminæ à ſextodecimo anno in vigeſimum, maſculo à trigeſimo ad quintum & trigeſimum, quod etiam anteà præceperat Solon ea elegia, quam de decem hominum ætatibus conſcripſit, vbi quintum ſeptenarium, qui ex annis triginta & quinque componitur, nuptis aſſignauit, vt auctor eſt *Philo Hebræus lib. 2. de mundi opificio*, à quibus parum diſſentit *Ariſt. lib. 7. Polit. cap. 16.* dum congruere inquit puellas circa ætatem 18. annorum nuptui tradere: maſculos verò circa ætatem annorum 36. aut paulò circa: *In hoc enim tempore*, verba ſunt Philoſophi, *& vigentibus corporibus coniungentur, ac procedente tempore ſimul aptè deſinent procreare poſſe, & filiorum ſucceſſio partim erit ab initio eis ætate vigentibus, ſi rectè procedet, ſtatim generatio, partim verò dum iam ætas vergit ad annum ſeptuageſimum*: ex cuius auctoritate infert doctiſsimè *Tiraquellus loco iam relato num. 46.* æqualitatem in ætate coniugum non ita accipi debere, vt ſint eiuſdem per omnia ætatis, ſed vt pariter, atque eodem tempore deſinant poſſe generare. Quod ex Ariſtotele ita demum fieri autumat, ſi mas fœminam viginti annis, aut paulò plus minuſue præcedat.

Sed vt ad inſtitutum negotium redeamus, 12
ex dictis palam fit puellam tunc aptè, & æqualiter nubere, cùm prouectum virum, & ſeneſcentem aſſumit, ac per conſequens non ſtatim ex eo quod iuuenis fœmina ſeni viro coniungitur, inæquale matrimonium dici, niſi viri tanta ſit ſenectus, vt quintum & ſexageſimum annum excedat, cum hæc ætas pene omnem generationis ſpem auferat, cuius potiſſimum cauſa ſolent matrimonia appeti, vti & ea ſublata omnino recuſari, *dict. l. 2. partita*: igitur vna eademque eſt ſenectus, quæ matrimonium inæquale reddit, ſiue ad non contrahendum, ſiue ad firmandam donationem, quam eo conſtante vir ſenex in vxorem iuuenem confert, vt iam diximus.

Vnde infertur eandem ætatem requiri vt va 13
lida, & efficax ſit confeſſio dotis receptæ à ſene viro in fauorem iuuenis vxoris, ſiue antea, ſiue poſt contractum matrimonium facta. Nam & hæc donatio remuneratoria inæqualitatis præſumitur, quia cùm æquum ſit, optime ratiocinatur *Thom. Sanchez d. lib. diſput. 9. num. 8. verſ. Et ideo*, vt hanc diſparitatem vir remuneret, ac compenſet, præſumitur in dubio animo huic obligationi antidorali ſatisfaciendi confeſſionem fieri, cum merita ſint nota, cui etiam adſtipulatur multis adductis conciuis noſter *Perez de Lara d. cap. 31. num. 61.* vbi cum *Azeuedo in l. 2. num. 11. tit. 22. lib. 5. Recopilat. Ioan. Garſia de donat. remuneratoria num. 21. Ayora de part. 1. p. 3. cap. 7. num. 3. Sanchez, Molina*, & aliis hanc confeſſionem, vel donationem tenere affirmat, etiamſi decimam partem bonorum, intra quam aliàs noſtris legibus ſolum poteſt donari, excedat.

Et probatur eundem annorum numerum exi- 14
gi ad valorem huiuſmodi confeſſionis, quoniā illis tantum caſibus, in quibus valida eſt donatio inter coniuges, valet, firmaque exiſtit donatio conſurgens ex dotis confeſſione, ita *Valaſc. conſil. 5. num. 17. tom. 1. Molina tom. 2. de iuſtit. & iur. tractat. 2. diſputat. 439. §. Secunda ſi eadem*, quibus adhæret *Thomas Sanchez vbi proxime num. 7.* Ergo cum ſolummodo agente viro quintum & ſexageſimum annum valere donationem ab eo iuueni vxori factam oſtenderimus, eo ſolo tempore dotis confeſſionem ſubſiſtere, quæ donationem item importat, tenendum erit.

Digitized by Google

ANNVS SEPTVAGESIMVS.

SVMMARIVM.

Senectus ipſa morbus eſt. 1.
Omnes ſenes infirmi non ſunt. 2.
Definitio morbi refertur. 3.
Noſtri ſenectutis, & morbi nomina pro diuerſis vſurpant. 4.
Septuageſimo anno proprie ſenem infirmum videri probatur. 5.
Senectus morbus naturalis eſt, qui maxime ſupernaturali aſſimilatur. 6.
Fœminæ ſexagenariæ infirmæ præſumuntur. 7.

QVÆSTIO I.

Vt infirmo ſenex æquiparetur?

1 A Quinquageſimo anno, quo ſenectutis initium eſſe ex *Marco Tullio in Catone Hotoma* teſtatur *commentario de verb. iuris, verſ. ætatis gradus*, cuiuſcumque ætatis homines poſſe infirmos appellari, vel ex eo ſolo conſtat, quod abſolute ex *Ariſtotele lib.5. de generat. animal. Terentius* protulit, ſenectutem ſcilicet per ſeipſam morbũ natalem eſſe. Vnde illud frequens apud *Virgilium ſubeunt morbi triſtiſque ſenectus*, ſic etiã *Cicero in Oratore de Q. Mutio* loquens, *Senectutis morbus* ſcribit *non equidem incidens eſt, & tranſiens*, quibus concinit *Ouidius 24. Metamorphoſ.* inquiens.

Sed *iam fælicior ætas.*
Terga dedit tremuloque gradu venit ægra ſenectus,
Necnon 5. *Faſtorum*, dum
Pontibus infirmos, refert. *præcipitaſſe ſenes*;
Nec Pamphilus ſaxus diſſentit, cùm ait:
Huic igitur faueas ſenibus, nam qui fauet ægris.

Quod ſimiliter elegantiſſimè pronũtiauit *Paulus noſter in l. ciuitatibus 122. in fine principij, ff. de leg. 1.* ita ſcribens: *Hoc amplius, quod in alimenta infirmæ ætatis, puta ſenioribus, vel pueris puelliſque relictum fuerat*, conſentiunt Pontifices *in cap. magna 7. de voto, & in cap. 1. §. ſin autem Epiſcopus, de Clerico ægrotante lib. 6.* etiamque apud Hiſpanos id probat *l. 41. tit. 18. par. 3.* & tandem ita Interpretum nonnulli aſſerunt, vt præter alios, *Ancharran. conſ. 279. in fine, Pariſ. conſil. 29. num. 68. lib. 2. Nenizan. lib. 2. ſyluæ nuptial. num. 4.* latiſſimè *Eraſmus adagio. Chiliad. 2. centur. 6. adagio 37. Lazarus* Phenutius *de momento temp cap. 5. num. 11. Baccà de inope debitore c. 7. num. 11. Hier. Laurent. dec. Auenionenſ. 20. n. 7. Camillus Borrellus in ſumma dec. tit. 56. num. 26. Ioannes Maria Nouarius in praxi electionis fori qu. 18. num. 2. noſter Alphonſus Perez de Lara in compendio vitæ hom. cap. 31. num. 34. Moneta de commut. vlt. volunt. cap. 5. quæſt. 11. num. 327. Giurba in conſuet. Meſſan. cap. 2. gloſ. 14. num. 2. par. 1. Velaſcus de priu. miſer. perſon. quæſt. 18. num. 6.*

2 Sed nihilominus omnes ſenes propriè infirmos non eſſe, nec ægrotantium numero comprehendi, communiter Scribentes proferunt. Ita ex *Felino & Socino Seniore in cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſtata, Gomeſio in reg. Cancellariæ de infirmis reſignantibus qu. 7.* vbi etiam *Mandoſ. qu. 4. num. 5. Rebuff. in praxi benef. titulo de infirm. reſignantibus gloſ. 2. n. 13.* reſoluit *Menochius lib. 2. de arbitr. caſu 60. num. 9. & de præſump. lib. 6. præſ. 40. num. 22.* quem ſequitur *Thomas Accius tract. de infirm. legali par. 1. cap. 19. nu. 3.* Anton. *de Amatis dec. Ferrarienſi 25. num. 18. Moneta de diſtrib. p. 2. qu. 7. num. 3. Steph. Grat. deciſ. 189. num. 4.* vbi cum *Menochio* concludit iudicis arbitrio hoc terminandum eſſe, *Azzeuedus in l. 6. num. 10. tit. 5. lib. 3. nouæ recollectionis.*

Et probatur hæc ſententia ex morbi definitione, quam tradit *Conſultus in l. 1. §. ſed ſciendum, ff. de ædilitio edicto*, vbi morbum eſſe ait habitum cuiuſque corporis contra naturam, qui vſum eius ad id facit deteriorem, cuius cauſa natura eius corporis ſanitatem dedit; cui conſonat *Galen. lib. 1. de ſanitate tuenda capit. 5.* Ergo cum ſenectus non quid præternaturale, ſed naturaliſſimum ſit, vt vocat *Galenus lib. de Maraſmo*, & refert *Cæl. Rhodigin. lib. 21. lect. antiq. cap. 4.* quare illam naturalem morbum appellat *Ariſt. dict. lib. 5.* item *& Cælius Rhodig. lect. antiq. lib. 13. cap. 27. in fine*, ſub nomine & definitione infirmitatis comprehendi non poteſt. 3

Deinde quia ſi ſenum & infirmorum vna eademque natura eſſet, Conſultis vel legumlatoribus ſatis foret vno, vel altero verbo promiſcuè vti, nec enim & infirmitatis & ſenectutis ſimul mentionem facere debebant. Igitur cùm 4 5
vtrumque ſimul ab ipſis paſſim ſcribatur, & quidem cum diſiunctiua inter ſenectutis & infirmitatis nomina, vt *ex cap. 1. §. ſin autem, de Clerico ægrotante lib. 6.* & aliis iuribus obſeruauit notabiliter *Decius in l. ſenium 3. num. 6. C. qui teſtam. facere poſſunt*, & poſtmodum *Menoch. d. caſu 60. num. 10.* perſpicuum eſt ſenes infirmos dici non poſſe: quorum ſententiam comprobare videtur Iuriſconſult. reſponſum *in l. cui dens 11. ff. de ædilitio edicto*, vbi poſtquam illum cui dens abeſt non eſſe morboſum dixerat, ita ſubiicit: *Alioquin nullus ſenex ſanus eſſet*: quibus verbis ſupponere videtur ſenectutem ex ſui natura morbum minimè continere ſecundum Medicorum ſententiam, quæ ita habet, vt teſtatur Petr. *Garſia in Auicen. fen. 1. lib. 1. doctr. 3. cap. 3. diſp. 16. cap. 3.* vbi etiam ait, nullam ætatem morbum eſſe, neque phyſicè, neque medicè.

Quam opinionem in illis tantum ſenibus veriſſimam arbitrarer, qui ſeptuageſimum an- 6
num minimè expleuerunt. Nam ſi illum exceſſeſint, ita debilem morboſamque ætatem ſuſtinent, vt eos prope interitum, ac valde morti propinquos eſſe, quotidie experiantur. Quapropter huius ætatis homines iuris præſumptione infirmos æſtimandos eſſe docet elegan-

ter

Digitized by Google

ter *Abbas in cap. quoniam frequenter* 5. *num.* 18. *vt lite non conteſtata*, ita *Apoſtilla ad eundem in cap. fin. vt lite non conteſtata*, vbi notat ſeptuagenarium dici ſenem infirmum, & vt talem excuſari, in quo non intrat arbitrium iudicis; ſed intrat ſolùm quando ſenex à 50. annis vſque ad ſeptuaginta infirmus dicatur: ita expreſſe *Tuſchus pract. concl. littera R. concl.* 103. *num.* 4. *Alciatus tract. de præſumpt. regula* 1. *præſump. vlt.* cuius ſententiam probabilem appellat *Menoch. d. lib.* 6. *de præſumpt. præſumpt.* 46. *num.* 21. maximè in his quæ exercitium corporale requirunt; quibus aſſentiri videtur *Thomas Accius dict. tract. de infirm. cap.* 19. *num.* 6. *Pariſius de reſignat. lib.* 5. *qu.* 3. *num.* 54. *Oieda de incompat. benef. par.* 1. *cap.* 17. *num.* 17. *Steph. Grat. diſcept. forenſ.* 5. *par. cap.* 805. *num.* 13. vbi id optimè probat: indicare videtur *D. Garſia Maſtrillus de Magiſt. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 95. *& ſequentibus*, *& Velaſcus de priuilegijs miſer. cap.* 18. *num.* 55. nouiter Alphonſus *Perez de Lara in compendio vitæ homin. cap.* 31. *num.* 69. & confirmatur Prophetico illo teſtimonio Pſal. 89. *verſ.* 10. *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni: ſi autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor*, Quamuis ſexageſimum annum ſufficere vt ingraueſcens, & infirma ætas dicatur, cenſuerit *Rota apud Paul. Aemil. Verallum* 1. *part. deciſ.* 315.

Nec in contrarium exiſtunt rationes, qui-
6 bus oppoſita ſententia fulcitur; ex illis enim tantum euincitur ſenectutem proprium morbum non eſſe, nec ſub eius definitione complecti, vt explicat Amatis *vbi ſupra*, quod certiſſimum cum *Alciato vbi proximè* fatemur: nos verò morbum ſecundum naturam eſſe *ex Galen. dict. lib.* 1. *de ſanitate tuenda cap.* 5. *& dict. lib. de maraſmo cap.* 2. defendimus, quem erudite ſequitur *Petr. Garſia in Auicennam fen.* 1. *doct.* 3 *c.* 3. *diſp.* 16. *cap.* 2. vbi quamplurimis Philoſophorum, & Medicorum accerſitis ſubſidijs probat ſenectutem morbum eſſe naturalem, quamuis defendi poſſe affirmet ſupernaturalem eſſe: etenim certius eſt, ſimilem tantum eſſe morbo ſupernaturali, ita vt probata tot annorum ſenectute reſultet præſumptio quod ſit æger ad hoc vt iura de infirmis loquentia, & in ſeptuagenarijs etiam locum habere debeant, vt docet Abbas *in cap. magna* 7. *de voto circa finem*, *Nenizanus dict. num.* 4. *Tuſchus pract. concl. littera* S. *concl.* 103. *num.* 5. *Lara dict. cap.* 31. *num.* 70. Nam ſenectus & morbus fraternizant, vt cum *Borello* loquar *in ſumma dec. tit* 56. *num.* 26. vnde morbum metaphoricum illam appellat *Nauarrus conſil.* 3. *num.* 1. *de clericis ægrotantibus*.

Verum autem prædicta reſolutio etiam in
7 fœminis procedat, quarum debilior natura eſt? inueſtigare conuenit. Et quidem cum vulgata ſi tam noſtrorum, quam Philoſophorum opinio fœminas in ſeneſcendo viros ſaltim per decennium antecedere, vt pluries probauimus, præcipuè vbi diſputauimus quo anno ſenectus inciperet, neceſſariò affirmandum exiſtimo ſexageſimo anno ita infirmas reputari fœminas, ac ſeptuageſimo anno viros non rectæ valetudinis cenſeri diximus.

SVMMARIVM.

Cauſa prolixæ ſenectutis poteſt mortis cauſa donatio perfici. 1.

Satis probabiliter timeri poſſe de morte alicuius, poſtquam ad annum quinquageſimum peruenit, putat Innocentius II. 2.

Teſtes ob mortis ſuſpicionem poſſunt ante litem conteſtatam recipi, ibi & ſeqq.

Septuagenarius metu mortis donare poteſt. 4.

Septuagenarius abſque dubio ſenex eſt, & ideò in eo non datur locus iudicis arbitrio. 5.

Septuagenarij morti proximi dicuntur. 6.

Senio confectus ſeptuagenarius eſt. 7.

Septuagenarij viuendi feſſi præſumuntur 8.

Fœminæ poſt ſexageſimum annum quaſi ſenes mortis cauſa donare poſſunt. 9.

QVÆSTIO II.

Ad donandum ſenectutis cauſa?

INter cauſas, ex quibus mortis cauſa dona-
tiones licitè fieri poſſunt, ſenectutem enu- 1
merat *Vlpianus in l. aut* 5. *ff. de mortis cauſa donatio.* Non vtique qualemcumque, ſed illam, quæ ob prolixum & longiſſimum annorum curſum homines, etiam viuendi cupidiſſimos, propriæ vitæ & ætatis tædere conſtringit, vt vno verbo non ineleganter expreſſit *Conſultus in dict. l.* 5. cùm ætate feſſum donare poſſe pronunciat. Quis autem iſte, aut quot annorum eſſe debeat? non ſatis inter noſtros liquet. *Accurſius in expoſitione d. l.* tantæ ætatis, & ita in ſenium delapſum eſſe debere meritò exiſtimat, vt quotidie credat mori, ita *Syluester in ſumma verb. mors num.* 4. *Angel. eodem verb. num.* 6. *Sed verbo mortis articulus*, *& ibidem* Andreas *Victorellus in notis*: ſed qua ætate hoc accidat? non explicat, quocirca ad Innocentii doctrinam recurrendum eſſe videbatur *in cap. quoniam frequenter* 5. *num.* 3. *vt lite non conteſtata*, quam am-
plectitur *Albericus in l ſenium num.* 5. *C. qui teſt.* 2
facere poſſ. vbi edocet, quòd ſecundum naturam inferiorum cauſarum ſatis probabiliter poteſt timeri de morte cuiuſcumque poſtquam peruenerit ad quinquageſimum annum. Vnde inquit, ſi huius ætatis teſtes eſſe conſtiterit, quibus ad probandam vel intentionem, vel exceptionem, quis vti cum occaſio ſe obtulerit paratus eſt, propter ſuſpicionem & metum mortis ipſorum ante litem conteſtatam recipi poterunt, vt in Camera Imperiali ita obſeruatum teſtatur *Andreas Gail obſer. lib.* 1. *obſer.* 92. *num.* 7. ergo huius ſcilicet quinquagenariæ ſaltim ætatis eſſe debet, qui ſenectutis prætextu mortis cauſa donare auctoritate *dict. l.* 5. deſiderat, cùm eo tempore rationabiliter poſſit vitæ dubius, & velut imminentis mortis certus exiſtere.

Sed hæc Innocentij & aliorum opinio, cùm 3

gratis

gratis, & nullo iuris, aut naturalis rationis fundamento vallata proferatur, minimè defendi poteſt. Quia etſi veriſſimum ſit teſtes ſenectute confectos poſſe ob timorem mortis ante litem conteſtatam recipi, vt pluribus oſtendit *Farinac. tractatu de teſtibus quæſt. 76. numer. 83.* tamen hoc regulariter in illis non procedit, qui ſenectutis vix limina ſalutarunt, vt quinquagenarij, qui ſecundum multorum exiſtimationem in ea ætate non ſunt, vt ſenes dici queant, veluti ſuperiùs affatim demonſtrauimus.

4 Quapropter ſepeuagenarium eſſe debere rectius diiudico, qui ſuſpicione mortis, eo quòd iam ſenex ſit, donare instituit. Moueorque ad ita ſentiendum pluribus rationibus.

Primò, quia huius ætatis indiſtinctè ſenes ſunt, vnde quamuis arbitrio iudicis fuerit relictum quis quoad aliquem effectum ſenex dicatur, in hoc ſene arbitrium locum non habet, quia manifeſtè, & abſque aliqua tergiuerſatione ſenex eſt, vt ex *Menoch. caſu 59. num. 4.* ſcribit *Farinac. vbi proximè num. 84.*

5 Secundò, quia tot annorum homines morti proximos eſſe, ideoque quotidie illam timere poſſe, tradit *Thom. Accius tractatu de infirmitate cap. 19. num. 6.* vnde huiuſmodi longæuos & annoſos Acheronticos ſenes appellauit Plautus, quaſi parum illos ab eo diſtare arbitraretur, vt Acherontis cymba ad Plutonis regna traducerentur, de quibus accipiendus eſt *Viuius deciſ. 243. in fine, lib. 2.* cùm dicit valdè ſenes morti eſſe proximos.

6 Tertiò in eandem ſententiam adducor ex interpretatione *Iacobi Menochy, qui lib. 2. de arbitrar. caſu 60. num. 13.* prædictam *l. 5.* accipiendam eſſe affirmat de ſenio confectis, quos ſeptuagenarios eſſe definijt *Thomas Accius dict. cap. 19. num. 7.* & in propoſito inſinuat *Velaſcus de priuileg. miſerabil. quæſt. 18. num. 54.*

Quarto, quia in ſeptuaginta annorum hominibus euenit quod in *dict. l. 5.* requirit Conſultus, vt à ſenibus cauſa ſenectutis fieri donationes poſſint, nempe eos viuendi iam feſſos eſſe: nam cum ita ſint ſenectute attriti, doloribus, & infirmitatibus adeò defatigantur, vt viuere illis potius moleſtia, quàm iucunditas ſit, ex quo prouenit, vt læto vultu mortem reſpiciant.

Vnde (cùm æquè mulieres ſexageſimo anno
7 afficiantur ſenectute, ac viri ſeptuageſimo, ex quo ipſæ propter ſexus & naturæ fragilitatem decennio ante viros ſeneſcunt, argumento eorum, quæ ſcripſimus *anno ſuperiori*, cùm diſputauimus, quæ ſenectus à ieiunio excuſaret, & quorum meminimus vbi de ſenectutis initio egimus, nec non illorumque, quæ adnotauimus *hoc eodem anno*, cùm de æquiparatione ſenum & infirmorum) conſequens erit definire poſt ſexageſimum annum fœminas rectè hac ſenectutis cauſa donare poſſe, non aliter ac viri ſeptuageſimo anno expleto.

SVMMARIVM.

Senex non poteſt ſuo creditori addici. 1.

Arbitrarium exiſtimat Bacza, qua ætate ſenex hoc priuilegio frui debeat. 2.

In ſeptuagenarijs non eſt locus arbitrio, cùm verè ſint ſenes. 3.

Qui non poteſt incarcerari, nec ſuo creditori poteſt committi. 4.

Seruire, & operas præſtare, idem importat. 5.

Septuagenarius ab operarum præſtatione liberatur. ibid.

Senectus non ſolùm impedit, vt debitor ſuo debitori tradatur, imò etſi poſtquam traditus eſt, ſenuerit, eum liberat. 6.

QVAESTIO III.

Inops debitor qua ætate vt ſenex non debet ſuo creditori addici?

SVperius *anno 20. qu. 5.* ætatem deſcripſimus, 1
qua minor debitor creditori addici iure probibetur: nunc verò in ſene etiam illam deſignemus oportet, cùm veriſſimum ſit, non minùs ſenibus quam adoleſcentibus eſſe indultum, vt pro debitis, quorum ſolutioni non ſufficiunt, minimè poſſint creditoris ſeruitio mancipari, veluti multis oſtendit *Gaſpar Baeca* diligentiſſimus ſcriptor *de inope debitore cap. 7.*
per totum. Et quidem ſi tanti viri in quæſtione 2
à nobis propoſita veſtigiis inhærendum eſt, ipſe *num. 16.* probabilius exiſtimat rem hanc non tam ex ſenecta, hoc eſt ex annorum numero, quàm ex ſenio eſſe definiendam. Videmus, inquit ſenes virium robore validos, & rurſus videmus ſexagenarium vix pedibus ſubſiſtentem, ideò res hæc arbitrio iudicis videtur cõmittenda, vt ex ſtatu, natura & diſpoſitione debitoris illum vel liberes, vel ſubiicias creditoris ſeruitio.

Sed licet hæc doctrina optima ſit, eam tamẽ 3
in illis tantum ſenibus veram exaudio, qui ſeptuageſimum annum nondum pertingunt, in ſeptuagenariis enim ceſſat omne arbitrium, cum citra dubium carioſi, attriti, & debiles ſenes ſint, iuxta Menochii ſententiam *de arbi-*
trariis caſu 59. num. 4. verſ. Secunda opinio, quam 4
aliis relatis ſequitur *Farin. tract. de teſtibus q. 76. num. 84.* deinde vt ipſemet *Baeca* teſtatur *eiuſdem operis cap. 3. num. 2.* & rurſus *dict. cap. 7. n. 3.* ille autem, qui in carcere duci non poteſt, non eſt addicendus creditori: at ſeptuagenarii hoc priuilegio potiuntur, vt pro ciuilibus nequeant incarcerari, veluti id latè probabimus *infra qu. 10.* ergo nec creditoribus addici poterunt.

Rurſus idem oſtenditur, quia inops debitor 5
ideò creditori adiudicatur, vt ſaltim operis & ſeruitio debitam pecuniam rependat: ſed huius ætatis ſenectus ab operarum præſtatione, & ſeruitio (quod idem eſt, *l. ſi quem ſeruum 41. ff. de ſtatu libertis*) excuſationem præſtat, vt ſatis colligitur ex his quæ in hanc rem ſuprà *anno 60. quæſt. 11.*

qu.11. notauimus: ergo fortius & ab ipſa addictione liberationem operabitur.

6 Quare hanc ſententiam Antonium tenuiſſe *in cap. quoniam frequenter in princ. vt lite non conteſtata*, refert *Baeca dict. cap. 7. num. 9.* qui etiam *num. 16.* eam minimè reſpuit, & ſi ſecurius arbitretur hoc ex iudicis arbitrio omnino pendere, qui inſpecta natura & diſpoſitione debitoris fortè iudicabit, etiam quinquagenarium ob ipſius debilitatem & ægritudines creditori non debere addici, aut ſi iam fuerit addictus, liberari eum debere æquiſſimum arbitrabitur, cum ſenectus non ſolùm addictionem impediat, ſed etiam ſuperueniens illam abſoluat, ex celebri doctrina eiuſdem *Baeca numer. 15.* vbi inquit, quod non ſolum eximendus eſt à diſpoſitione *l. Regiæ*, quam ibi explicat, qui ſenex eſt tempore quo traditur creditori, verumetiam qui poſtquam traditus fuit, ad carioſam ſenectam peruenit, argumento *l. in metallum 22. ff. de pœnis*, quæ in hac ſpecie loquitur, docet expreſſe *Gloſſa in l. libert. 35. ff. de operis libert. & Albericus in rubrica eiuſdem tituli colum. 2.*

SVMMARIVM.

Senes ad teſtificandum cogi non poſſunt. 1. & quæ ſit ratio. 3.

Senes cogi poſſunt ad teſtificandum, ſi pro ipſorum dictis notarius ad eorum habitationem mittatur. 2.

Vbi deficit probatio, vel ſub excommunicatione monitorij præcipitur manifeſtatio alicuius rei, etiam ſenes ad id tenentur. ibid.

Aetas refertur, quæ teſtem liberat ab obligatione eundi ad domum iudicis pro teſtimonio ferendo. 4.

In cauſa nobilitatis ad recipiendas depoſitiones ſenum ſcriba mittitur ad ipſorum domos ſumptibus partis. 5.

QVAESTIO IV.

Inuitus vt quis cogi non poſſit teſtimonium dicere?

1 Senes ad teſtificandum cogi non poſſe Iuriſconſult. admonet *in l. inuiti 8. ff. de teſtibus*, decreuit Concilium *Maticenſ. in cap. ſi teſtes 3. §. item inuiti 4. quæſt. 3. S. P. in cap. ſi qui teſtium 8. de teſtibus*, & cauetur apud noſtros *l. 35. tit. 16. par. 3.* probant vbique *Gloſſa & Scribentes, Duaren. titulo de teſtibus cap. 2. Lucas de Pena in l. Decur. 41. num. 1. C. de Decur. lib. 10. Marcellus Fortunatus 2. par. de veritate & errore num. 104.* vbi de iure Canonico contrarium arbitratur, latiſſimè *Proſper. Farin.* plures referens *tractatu de teſtibus quæſt. 88. cap. 2. à n. 19. Donellus comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 22.* vbi explicat *Oſualdus littera H.* & ſentire videtur *Cenedus in collectaneis ad Decretales collect. 133. num. 1. & in collectaneis ad Decretum in dict. cap. ſi teſtes, Barboſa num. 12. Ioan. Garſia de nobilitate gloſ. 48. num. 3.*

Quod ita accipiendum eſt, vt compelli non
2 poſſint pro teſtimonio dicendo forum, vel iudicis domum adire, non verò vt omnino à teſtificando excuſentur. Nam in ſuis habitationibus, miſſo ad id notario, vel tabellione, à iudicibus teſtificari conſtringi tradit *Petr. Foller. in practic. criminali. verbo demum repetantur 2. Florus Manſon. titul. 1. de cauſis executiu. limitat. 13. num. 18. Tiraquel. de iure primogen. in præfatione num. 212.* vbi & *num. ſequenti* prædictam concluſionem eo caſu limitat, quo alii reperiuntur teſtes, per quos fides haberi poſſit: cui accedit *Garcia* alios referens *dict. gloſ. 48. num. 5.* ad finem. Si verò non adſint, tenebitur teſtimonium dicere, maximè ſi ad id excommunicatione alicuius monitorij conſtringatur, ſiquidem hoc caſu etiam teſtes priuilegiati, vt ſunt ſenes, tenentur crimen occultum, aut factum aliud detegere, adeundo iudicem, vt ſentit *Diana reſolut. moral. tract. 5. Miſcellan. reſolut. 63.* & regulariter de iure Canonico, vbi agitur de peccato, cogi poterunt, quamuis maioris ætatis fuerint, teſtimonium dicere, vt rectè notat *Baptiſta de S. Blaſio in rubrica Decreti num. 91. & Bertachinus in repertor. verbo ſenes, verſicul. Senex 70. ann. Bertazol. conſil. criminal. 136. num. 3. Proſper. Farinac. dict. tract. 77. num. 101. & q. 68. num. 93. Proſper. Carauit. in ritu 155. num. 2. Iulius Clarus in practic. criminali, quæſt. 26. num. 2. Peregrinus Fabius in deciſ. nouiſ. Rom. 256. num. 4. lib. 1. volum. 43.* quos refert & ſequitur *Camillus Borrellus in ſumma deciſ. tit. 44. num. 466. Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom. 5. cap. 805. num. 26. Emmanuel Barboſa in remiſſion ad leg. Luſitaniæ lib. 3. tit. 55. §. 11. num. 2. Caual. reſolut. criminal. centur. 1. caſu 79. num. 7. Garſia de nobilitate dict. gloſ. 48. §. 1. num. 6.* nouiſſimè literatiſſimus *Perez de Lara in compend. vita homin. cap. 31. n. 31. Ioan. Aloiſi. Riccius collectan. deciſ. 1862.* licèt contrarium cenſuiſſe Rotam affirmet, quod etiam in criminalibus locum habere docet optimè *Farinac. à quæſt. 77. num. 101.* & conducunt tradita à *Hieron. Bucatonio de differentijs inter iudicia ciuilia & criminalia diff. 83. à num. 1.* & expreſſe probari videtur ex *dict. l. part.* finalibus verbis.

Cuius priuilegij ratio non ea eſt, quam pri- 3
mus excogitauit *Odofredus in d. l. inuiti, in principio, & num. 1. verſic. Item fallit in ſenibus*, quem poſtmodum ſecutus eſt *Beaſt. in l. 15. num. 12. ff. de iure iurando*, ſcilicet propter reuerentiam, quia ſenectus veneranda eſt: ſed quam tradit elegantiſſimè *Duarenus in prioribus commentarijs ad titulum de iure iurando cap. 7.* nempe propter neceſſitatem, ſiquidem ætatis diuturno morbo affecti ſenes in iudicium venire poſſe minimè præſumuntur: cui accedit *Oſualdus dict. lib. 24. cap. 22. litera H. & Steph. Grat. dict. cap. 805. num. 26.*

Vnde prouenit ſeptuaginta annorum ætatem 4
in ſenibus neceſſariam requiri, vt hac immunitate teſtificandi in proprijs domibus fruantur, cum ab ea quilibet valetudinarius, & morbo oppreſſus exiſtimetur, vt pluribus ſuo loco indicauimus. Quare hanc ætatem in propoſito definiunt *Gloſ. in dict. l. inuiti*, vbi etiam notat *Odofred. num. 1. Alberic. num. 1. verſic. Et qui*

dican-

dicantur ſenes, Florian. num.4. Gloſ. in dict. cap. ſi teſtes dict. §. inuiti, verbo ſenes, Bellamer. in rubric. de teſtibus cogendis num.2. Henric. Bobic. in cap.1. num.1. de teſtibus, Azo in ſumma rubrica de teſtibus num.3. verſ. Senes intellige. Hoſtien. in ſumma rubrica de teſtibus cogendis, §. qui teſtes cogendi, verſ. intellige ſenes, Abbas in dict. cap. ſi qui teſtium num.7. verſ. Sed quia dicuntur ſenes, vbi etiam *Felinus num.7. Speculator in titulo de teſte, §. de teſtium compulſione, in princ. Alber. de Malet. de teſtibus cap.6. num.1.* Campegius *eodem tractatu regula 156. in princip. Brunus de indicijs, tortur. p.1. quaeſt.16. verſic. Item ſenes, Pract. Corradi tit. de teſtibus num.7. verſ. Excuſantur tamen multi, fol.67. Maſcard. de probat. lib.1. qu.5. n.65. Igneus in l.3. §. ignoſcitur num.13. ff. ad Silanian.* Quibus relatis hanc ſententiam probat *Farin. dict. quaeſt.78. num 60. Ioan. Garſia de nobilit. d. gloſ.48. §.3. num.6. Step. Grat. diſcept. forenſ. t.5. cap.805, num.26. & 27. Florian. Manſonius de cauſis executiuis lib.1. lim.17. num. 18.* Quamuis quinquageſimum & quintum, vel ſexageſimum ſat eſſe voluerint nonnulli à *Garſia* relati *à nu.3.* & octoginta annorum ætatem neceſſariam duxerit *Camillus Borrellus vbi proximè num.466.* & iudicis arbitrio relinquendum eſſe quis hic, & quæ ætate ſenex habeatur, ſenſerit *Igneus dict. loco num.21. & ex Menochio* affirmet *Oſualdus iã relato cap. litera H.* Sed vt rectè exiſtimat *Garcia vbi proximè*, hæc Menochij doctrina in illis dumtaxat ſenibus locum habebit, qui nondum ſeptuageſimum annum egerunt. Nam in ſeptuagenariis iudicis arbitrio opus non eſt, ex quo illa ætate vera ſenectus contingit, vt ſæpiùs repetitum extat, & confirmatur ſuperior reſolutio de iure noſtro patrio *per textum in l. 35. tit.16. par.5.* in poſterioribus editionibus, in quibus, vt teſtis eſt *Ioan. Garſia dict. num.5. verſ. Alij vero, in fine*, vbi antiquitus, *ſeſenta años*, hodie *ſetenta* legitur, neceſſarios eſſe ad prædictam teſtium immunitatem.

5 Vnde inferendum erit cum *Ioanne Garſia vbi proximè*, quod licet ex *l.15. tit.11. lib.2. noſtræ recollectionis* teſtes in cauſa nobilitatis ad iudices perduci debeant, vt ibi teſtimonium dicant: hoc tamen in illis teſtibus fallit, qui adeò ſunt in ſenectutem prolapſi, vt ſeptuageſimum annum attigerint, qui à moleſtia itineris propter ſenectutem excuſantur: vnde praxis obtinuit, vt tali excuſatione in iudicio propoſita & admiſſa, ſcriba, quem vulgò *receptor* nuncupamus, ad eorum depoſitiones recipiendas ſumptibus rei in locum vniuſcuiuſque mittatur.

SVMMARIVM.

Septuagenarius torqueri non debet, ex communi ſententia. 1. & 5.

Octuagenarius ſolummodò hoc priuilegio potiri debere magis probatur. 2. & ſeq.

Senes octuagenarij inſtar puerorum ſunt. 4.

Septuagenarii an terreri, aut leui tortura affici poſſint? 6.

Senes timidi ſunt, & tonitrua & coruſcationes maximè exhorreſcunt. ibid.

Si periculum ſit in tortura, à quinquageſimo anno nullus torqueri valet. 6.

Sexagenarii mitiùs ſunt torquendi. 7.

Confeſſio à ſeptuagenario metu tormentorum elicita adeò eſt nulla, vt ex ea puniri minime valeat. 8.

QVÆSTIO V.

Cuius ætatis ſenex quæſtioni, aut torturæ nequeat ſubiici.

Communis noſtrorum aſſenſus ſeptuagenarium hoc priuilegio dignum arbitratur, vt cum aliis profitentur *Ioannes Andreas, & Abbas in cap. cum in contemplatione, de regulis iuris, Aret. de malef. verbò, quòd fama publico præcedente num.102. qu.6. ad medium verſ. Item decrepitus, Bertaz. conſil. crimin.102. num.4. lib.1.* 1
Ex quibus & aliis tradit latiſſimè *Proſper. Farin. tom.2. praxis crim. qu.41. num.25. & 26. Caldar Pereira in l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarii dolo num.54. Steph. Grat. diſcept. forenſ. tom.2. c.328. num.8. & 9.* & expreſſius *tom.5. cap.805. nu.36.* & poſt eum *Perez de Lara in compendio vitæ homin. cap.31. num.67. Queuedo de indiciis ad torturam par.2. cap.12. num.11.* vbi inquit, ſenem ſeptuaginta annorum, aut ſexaginta, ſi ſit infirmæ ſalutis, non eſſe torquendum: etſi non defuerint qui abſolutè defenderint, ſexagenariam ætatem omnino excuſari à tortura, vt *Villadiego in Politica cap.3. num.321. & 323. Villagur. in pract. crim. lib.7. cap.4. concl.4.*

Sed mihi non libet communi accedere, ſi ſummum ius ſpectandum eſt, cùm probabiliùs ſemper crediderim, octuagenarios ſolummodo ea ſenectute exiſtere, quam tanto priuilegio neceſſariam legem expoſtulant. Nec ſine ratione quidem, defectæ enim ætatis hominibus hac in re eſſe ignoſcendum, inquit *Conſultus in l.3. §. ignoſcitur, ad Senatuſconſultum Silan.* ætate igitur defectos, decrepitos, & octuagenarios accipimus ſuprà *hoc eodem anno*. ergo illam pertingant ætatem neceſſarium erit, qui tanquam ſenes & defectæ ætatis à tormentorū moleſtia eximi præoptant.

Quam ſententiam tacitè indicaſſe videntur *Guid. de Suza tract. de tormentis, verſ. Item ætati decrepitæ, Thom. Gramm. deciſ.34. num.5. Aegid. Boſſius in pract. crim. tit. de tortura nu.19. & 20.* & quidem cum *Proſpero Farinacio* omnes ab ipſo relati *ſupra num. 24. & 25.* quibus accedit nouiſſimè *Velaſcus de priuilegiis miſer. quaeſt.18. num.68.* dum pro regula conſtituunt, ſolam decrepitam ætatem, quàm octuageſimo anno incipere iam diximus, à tormentis & cruciatibus immunem eſſe. 3

Indeque hoc apertiùs conuincitur, nam eadem imbecillitatis ratione, qua pueri à tortura excuſantur, *l.1. §. impubes, ff. ad Silan.* liberantur etiam & ſenes, vt patet ex eodem §. ibi *Aetas enim excuſationem meretur*, qua generalitate notat *Gloſſa*, tam impuberes, quam maiores fuiſſe comprehenſos. At verò ſenes non 4

debilitantur inſtar puerorum, niſi prædicta octoginta annorum ætate, qua repueraſcere, & puerorum priuilegiis potiti obſeruauimus *hoc ipſo anno*, vbi reſtitutionis beneficium ideò illis competere ſcripſimus. Igitur vt communem hanc excuſationem cum pueris habeant, octuagenarii eſſe debebunt.

5 Sed cum benè verum ſit iam ferè omnes propter naturæ imbecillitatem adeò citiùs ſeneſcere, vt ſeptuageſimo anno ad extremam ſenectam perueniſſe videantur, maximè his temporibus, quibus ob defeſſas naturæ vires pauci ſeptuageſimum annum attingunt, vt cum *Ioanne Frederico Lumnio tract. de vicinitate iudicii, & conſummationis ſæculi lib. 2. cap. 19. pag. 228.* & aliis ſupra notauimus, licet attenta ſtricta iuris diſpoſitione, propter rationes ſuprà propoſitas ſolos octuagenarios eiuſmodi priuilegio inſigniri certiùs crediderim; tamen cum hoc eo Iuriſconſultorum tempore fuiſſet inductum, quo frequenter homines diutiùs viuebāt, à communi, & praxi recepta opinione non eſſe diſcedendum conſtituo, quæ habet, nullum ſeptuagenarium, ideoque nec ſexagenarium torqueri, etſi terreri, aut leui tormento vexari
6 poſſe pluribus contendat *Farin. dict. qu. 41. n. 29. Cuual. de brach. Regio par. 3. num. 126. verſic. Eſt tamen, Guazzinus tom. 2. lib. 1. defenſ. 30. cap. 12. num. 3.* & aliis, quibus accedit *Ant. Diana reſ. mor. par. 4. tract. 6. de tortura in S. Officio reſ. 29. verſ. Nota etiam*, à quo cum *Bertazolo ſupra* diſſentit *Steph. Grat. dict. cap. 805. num. 37. Torreblanca lib. 3. de Magia cap. 18. num. 18. & Velaſcus* multos referens *de priuilegiis miſer. perſonar. qu. 18. num. 71.* & quidem non ſine ratione, quamuis non exprimant, nam eiuſmodi ſenectutis valdè ſunt timidi, vnde inquit *P. Sà in Eccleſ. cap 12. verſ. 5.* quod etiam validi timent in ſenecta: vbi & *Telelmanus* notat, adeò pauidos eſſe ſenes, vt leuiſſimo adiutorumuſculo, mox ſurſum reſpiciant, quaſi quippiam eis immineat mali: territamenta verò, quæ de cælo veniant, vt coruſcationes, ac tonitrua maiorem in modum exhorreſcere: debilitata præterea eorundem imaginatione fieri, vt crebrò putent timeantue deſuper ingruentia mala, quæ nulla ſunt. Quibus conſentit *eodem loco Lorinus*. Ergo rationi congruum videtur, vt nec ſetula ſeptuagenarii cædantur, ne timore perculſi aliquando falſis conſentiant, vera diffiteantur.

Nec tamen, quia ſolis ſeptuagenariis, ſaltim hodie, hanc immunitatem indulgemus, reliquos ſenes indiſtinctè quæſtionem & torturam pati debere fatemur. Nam quicumque à quinquageſimo anno ad ſeptuageſimum ita debiles & attriti inueniantur, vt ſine mortis periculo quæſtionem ſubire nequeant, torquendi non erunt, vt tenent expreſſe adducti à *Farinacio*, quibus ipſe ſubſcribit *num. 27.* ſubiungens *n. 28.* hoc caſu iudicem arbitrari debere, num quinquagenarius, aut ſexagenarius ita robuſtus, aut inualidus exiſtat, vt torqueri debeat, vel non, hancque eſſe veritatem, quàm à bonis iudicibus ſemper praxi approbatam obſeruaui, cum *Ioſepho Ludouico, Buardo, Menochio* & aliis, quos ibi enumerat, quibus ſubſcribunt relati & ſecuti à *Eymerico Roſbach. in pract. crim. tit. 5. cap. 21. num. 12. Sebaſtianus Guazzinus vbi ſupra, & Anton. Diana d. loco*.

Itaque ſubaudiendi erunt idem *Ioſephus Lu-* 7
douicus deciſ. 13. num. 58. & Cardin. Tuſchus practicar. concluſ. litera S. concluſ. 102. num. 7. dum proferunt torqueri non poſſe ſenem decrepitum, qui excedit ſexaginta annos, niſi eſſet robuſtus, quia tunc torquetur ſecundùm qualitatem, videlicet, leuiùs, maximè in criminibus exceptis, vt hæreſis, læſæ Maieſtatis, falſi, incantationis, maleficij, aſſaſſinij, & ſimoniæ, ſecundùm aliquos: itemque alijs caſibus, quorum meminit *Farinacius dict. quaſt. 41. num. 100.* qui & numeris ſequentibus adeò exactè, & dilucidè omnia huc ſpectantia more ſuo diſcutit, vt infructuoſum, imò & crimen eſſet ab eo rectè concinnata, ſine aliquo, aut melioris doctrinæ, aut maioris vtilitatis fœnore in noſtra ſcripta transferre: quocirca illud tantum colophonis loco addendum duximus, nempe ita verum eſſe, præfatos ſenes tormentis non debere cruciari, quòd ſi fortè aculeo ſubijciantur, & præ dolore delictum, de quo fuerunt accuſati, aut quid aliud confiteantur, ex tali confeſſione, velut inualida nec teneri, nec puniri poterunt, vti ex *Bertazol. & Marſilio* notant *Stephan. Gratian. dict. cap. 108. num. 38. & Torreblanca* alios referens *vbi proximè, num. 14* etiamſi eam ratificauerit, vt relati à *Velaſco* obſeruant *de priuilegijs miſerabil. quaſt. 18. num. 67.*

SVMMARIVM.

QVi in iuuentute vouit, in ſenectute votum adimplere non tenetur, ſi viribus ad ipſius implementum neceſſarijs deſtituatur. 1.

Ampliatur ſuperior reſolutio etiam ad caſum vbi deſidia, & negligentia vouentis non fuit votum impletum. 2.

Ex præcedenti vota nemo tenetur ad religionem in ſenectute, licèt ea ea ætate eum Monachi recipere velint. 3.

Septuageſimus annus ætatis liberationem affert ab obligatione voti perſonalis. ibid.

Qui annum ſeptuageſimum exceſſit, non tenetur iuramentum de re aliqua obſeruare. 4.

Votum, & iuramentum æquiparantur. ibid.

QVAESTIO VI.

An aliqua ſenectus vouentem, vel iurantem eximat ab obligatione ingrediendi religionem?

QVoad primam ergo huius quæſtionis 1
partem affirmatiue reſpondet *Antonius de Butrio in cap. magnæ 7. num. 8. de voto, Ludouic. Lopez 1. part. inſtructor. capit. 44. colum. 1. verſic. Sed de illo, P. Suarius de religion. tom. 2. lib. 4. capit. 19. num. 14. ad finem*, vbi refert Victoriam ita ſentire, doctiſſimus *P. Thomas Sanchez in ſumma lib. 4. cap. 2. quaſt. 2. num. 30.* qui omnes

aſſe-

Digitized by Google

aſſerunt eũm, qui adoleſcentiæ tempore vouit religionem, nunc autem eſt ita ſenex, vt viribus ad religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, eſſe à voti obligatione liberum, quia eſt notabilis mutatio rei reſpectu huius. Cui opinioni ſatis conuenire videtur quod ſcribit *Sotus lib. 1. de iuſtitia, quæſt. 7. art. 3. colum. 6. verſic. At verò*, videlicet, vt ſi poſtquam Hieroſolymitanæ peregrinationis, aut etiam religionis fuit emiſſum, accidit morbus, aut debilitas, quæ impedimento ſit, iuris præſumptione ſolutum votum cenſeri. Quod in eo, qui eùm ieiunare vouiſſet, ægrotauit, reſoluit *Suarius vbi proximè, num.* 15. idque in propoſito de ſene loquens indicare videtur *S. P. in ca. magnæ 7. de voto*, ibi: *Verùm ætatis vitæ ſeneſcentis defectus, atque canities, quæ vix labores, & dolores ſuos tolerare poſſunt, in contrarium allegabatur, &c.*

2 Quod etiam verum eſſe cenſet Sancius *dict. loco*, quamuis nulla iuſta cauſa, ſed deſidia, vel aliqua iniqua ratione aptiori ætate, vtputa iuuenilibus annis votum adimplere contempſerit. Quia vt inquit egregiè *P. Suarius dict. capit. 19. num.* 4. in hac materia culpa præcedens non reliquit obligationem faciendi recompenſationem, ſed tantùm pœnitentiam, & poſteà non excuſat culpa præcedens, ſed impotentia præſens.

3 Maior enim difficultas circa reſolutionem ſecundæ partis huius quæſtionis verſatur. Nã licèt inter Autores conueniat, ſenectutem legitimum eſſe impedimentum, quo exiſtente nullus ex præcedenti voto tenetur ad ingreſſum religionis, etiã illa ætate eum monachi recipere velint, vt ſingulariter *dict. num.* 30. ad finem obſeruauit *Sancius*: attamen qua ætate ſenectus huiuſmodi excuſationem afferat, nemo eſt, qui differat: & quamuis hoc prudentis arbitrio relinquendum eſſe videatur, vt ipſe inſpectis circumſtantijs, tam vouentis, quàm religionis, in qua virtute promiſſionis neceſſariò ingredi tenebatur, iudicaret, an potens eſſet ad onera illius ſupportanda: nihilominus re in abſtracto, & vt in plurimum conſiderata, ſeptuageſimum annum exiſtimo vouentem liberum ab ingreſſu religionis efficere, ſiquidem ſenectus dumtaxat, quatenus eſt morbus, vt inquit *Cicero in Oratore*, & nos alibi dicemus, habet vim liberandi à prædicta obligatione, quod omnes ſupraſcripti Doctores fatentur: ergo eùm ſeptuagenaria ætas illa ſit, quæ infirma appellatur, quia illius ætatis homines aſſidua infirmitate vexari incipiunt, aſſerente *Alciato tractat. de præſumption. vltim. numer. 4. verſ. Poteſt dicere*, quem ſequitur *Menochius eodem tractat. lib. 6. præſumpt. 46. numer.* 8. & alij, quorum ſuo loco meminimus, probatique dilucidè videtur ex illo Pſalm. 89. *verſicul.* 10. *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni: ſi autem in potentatibus, octoginta anni, & amplius labor, & dolor*, vbi ad rem noſtram aptiſſimè tranſcribit *Vatablus*, *Dies autem noſtrorum, quibus viuimus, anni ſunt ſeptuaginta, aut ad ſummum octoginta, tam præſtantiſſimum horum labor eſt, & moleſtia*, citra dubium huius quidem ætatis ſenectus neceſſaria erit, vt anteà emiſſum religionis votum exequi non debeat.

Quod etiam fore obſeruandum, & in iurante religionis ingreſſum, vel quid ſimile, cui grauis ſenectus impedimento eſſe poſſit, quominus effectum ſortiatur, ſuadeti mihi videtur non ſolùm ex eo, quòd iuramentũ voto æquiparatur, vt poſt *Gloſſ. in cap. quanto de iureiurãdo* reſoluit *Hippolyt. Riminald. in cap. qua in Eccleſiar. numer. 160. de conſtitutio*, ſed etiam argumento, *capit. 1. de pace tenenda inter ſubditos, in vſibus feudor.* vbi iuramentum de pace tenenda, & vindicanda, ſolummodò vſque ad prædictam ætatem ſeptuaginta annorum producitur: & confirmatur *titulo de pace conſtantiæ, cap. in cauſis, §. vaſſalli noſtri*, vbi idem cauetur. 4

SVMMARIVM.

Omnibus pauperibus eſſe eleemoſynam impartiendam, quomodo accipiatur? 1.

Vbi omnibus pauperibus ſubuenire non poſſumus, ordinem dilectionis in erogandis eleemoſynis ſeruare debemus. ibid.

Priùs ſenibus, quàm iunioribus debet eleemoſyna præſtari. 2.

Senes nullo artificio vti poſſunt. 3.

Septuagenarius *in eleemoſynis debet præferri.* 4.

Senior quis dicatur. 5.

Senibus decurionibus ſunt alimenta de publico ſubminiſtranda. ibid.

Fœminæ an quinquagenariæ, vel ſexagenariæ eſſe debeant, vt debeant alijs in eleemoſynis præferri? 6.

Sexagenaria in primitiua Eccleſia alebantur ex ipſius redditibus. 7.

QVAESTIO VII.

Senex cuius ætatis eſſe debeat, vt ipſi potiùs, quàm iuueni eleemoſyna largiatur?

Illud, quod nonnulli affirmant, ſcilicet eleemoſynam omnibus pauperibus eſſe elargiendam indifferenter, nulla perſonarum habita diſtinctione, ex ſententia *D. Chryſoſtomi in cap. quieſcamus 2. 42. diſtinct.* eo pacto intelligendum eſſe admonet *Cenedus in collectan. 36. ad Decretum, num.* 2. ſi eleemoſyna ita copioſa eſt, vt vniuerſis ſufficiat. Nam ſi tanta ſit multitudo egentium, vt ſuperet eleemoſynæ quantitatem, tunc ordo charitatis in diſtributione erit ſeruandus: ita vt illos in eleemoſyna conferenda præferamus, quos magis ex charitate debemus diligere. Sic *Ioann. Medina C. de eleemoſyna, cap. de his, quibus eſt danda eleemoſyna, & quo ordine, fol. 157. Humada in l. 4. tit. 20. part. 2. gloſ. 6. num.* 1. & inter eos ſenes iunioribus, vt inquit *D. Ambroſius in cap. conſideranda. 17. 86. diſtinct. conſideranda eſt*, profert, *etiam in largiendo ætas, atque debilitas, & c. vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iam non queunt victum quærere*, & refertur in *l. 7. tit. 23. p. 1.* ibi: *La ſetena coſa es,* 1

deae parar mientes de qae edad es el , que pide la limoſna, que ante deue dar à los viejos que lo non puede ganar , que à los mancebos : idem obſeruat Archidiaconus *in c. Domino Sancto.50. diſtinct. & in cap.tanta.24. 86.diſtinct. Iacob. Bellet. in capit. ordinationem in authent. de monachis,* Lucas de Pena *in l.vltim.in fine,C.de tironib.lib.12. Cepola.n 5. priuileg.antiquit. Didac.* Perez *in l.4.gloſſ.2 .col.2. in fin.lib.4.* Ordin. *Tiraquel.de nobilitat.capit. 20. nam.154.& de primogen.in præfatione, uam. 147. Mar.Giurba in conſuetud.Meſſanenſ.gloſſ. 14. c. 2. num.5.verſic.Quare eleemoſyna,* quibus nouiſſimè accedit *Roderic. Acunha in dict.capit. conſideranda,num.2.& Velaſcus de priuileg.miſerab. quæſtion.18. num.52.*

3 Et ratio eſt , quia licèt reſpectu facultatum æqualis iuuenis,& ſenis indigentia poſſit conſiderari, tamen ex eo maior ſemper , & vrgentior paupertas ſenis reputatur , quia ob ætatis ingraueſcentiam , & defectum nullo ipſius labore , artificio , vel induſtria poteſt ſubleuari, vt docet *D. Ambroſ.dict.cap.conſideranda* , & Legiſlator noſter *in dict. l. 7.* vnde merito inquit *Acunha in cap.1.num.4.8 2.diſtinct.* pauperem,ſenem,debilem,& infirmum extremè indigere,ac per conſequens diuites ex præcepto teneri per liberalem donationem ipſi neceſſaria ſubminiſtrare.

4 Ergo hinc rectè deducitur, non omnem , & quemcumque ſenem in eleemoſynis iuueni eſſe neceſſariò præponendum, ſed illum dumtaxat, qui adeò annorum pondere infirmatur, vt vix proprio quærendo victui labore , aut miniſterio ſufficiat,veluti ſeptuagenarium,quem iuris cenſura debilem , & infirmum eſſe citra controuerſiam teſtantur *Abbas in cap. quoniam frequenter 5.num.18.vt lite non conteſtata, Alciat tractat.de præſumption.regular.1.præſumpt.vlt m. Menoch eodem tractat.lib.6.præſumpt. 46. numer. 21.* & alij, quorum ſuprà propria inſpectione meminimus.

5 Pro qua ſententia induci poteſt quod in diuerſa ſpecie ſcripſit Conſult.*in l.non aliter 59. ff.de legat. 3.* videlicet exiſtimari poſſe iuuenem eum, qui adoleſcentis exceſſit ætatem , quoad incipiat inter ſeniores numerari , ideſt inter ſeptuagenarios , ſi fides adhibenda eſt *Accurſio ibidem*,qui ſeniores eo loco huius ætatis homines interpretatur ,ſed perperam, vt alibi cum *Paulo Zachia* notauimus,*quæſtionum Medicolegalium,tom.1.titul quæſt. 7.num.23.*Fauet enim noſtræ opinioni prædictæ legis definitio, dum eos omnes iuuenes habendos eſſe docuit , qui ſeniores non ſunt,vt etiam aduertit *Zachias dict. titul.1.quæſt.9.num.34.* etiamſi ſenes fuerint , & quinquageſimum annum exceſſerint,quem ſenectutis eſſe initium iam planè oſtendimus : ergo ſimiliter in noſtro caſu, licèt quis prouectæ fuerit ætatis , non ideò ſenex reputari debebit ad hoc, vt in eleemóſyna iuuenibus præferatur , cùm adhuc & ipſe quoad hunc effectũ iuuenis ſit, donec incipiat inter ſeniores reputari,qui in propoſito ſeptuagenarij intelliguntur,vt prope notauimus: de quibus ſubaudiendam eſſe cenſeo doctrinam, quam ex *Auend. de exequend. mandat. lib.2.cap.10.num.* 10.refert *P. Thom.* Sanchez *lib. 1.conſil.cap.6.dubio 8.num.6.* videlicet , quod ſenio confectis Decurionibus, & indigentibus ſunt illis alimenta , vt viuant , de publicis bonis danda , argumento *l.Decurionibus 8. ff. de Decurionib.* licet *ibidem* aſſerat *Auendañus* numquam audiſſe hoc praxi receptum eſſe .

Hinc eſt fœminas ,quibus citius quàm viris 6 ſenectus naturaliter contingit, iam quinquagenarias iunioribus aliis eſſe in eleemoſynis etiam præponendas , vtpote quæ minimè aptæ dici poſſunt ad quærendum victum , vt obſeruat *Steph. Grat. diſcept. for. cap.120. num.14.* etſi ſecurius crediderim ſexagenarias tantumdem hoc priuilegio potiri debere, ex quo ſexaginta annorum ſenectus in fœminis regulariter ſenectuti ſeptuaginta annorum correſpondeat, quam viris neceſſariam ad id præſcripſimus, non enim vltra decennium mulieres præſeneſcunt , veluti ſæpiùs tam *hoc anno* , quàm duobus præcedentibus multorum teſtimoniis roborauimus. Vnde cum viduæ pauperes ab Eccleſia in primæuo ſtatu ipſius eleemoſynæ cauſa alerentur,non minores ſexaginta annorũ eligebantur, iuxta illud *Pauli 1. ad Timoth. 5. Vidua eligatur , non minor ſexaginta annorum* , refertur *in cap.quomodo 10.31.qu.1. tradunt Medina de ſacr. hom. continentia lib. 4. contr.6. cap.9. pagina mihi 323. Clemens Romanus conſt. Apoſt. lib. 3.c.1.* vbi etiam *Franc.Turrian.*notat , Simon *Maiolus de irreg.lib.1.cap.29.num.14.Ludou. de la Cerda in Tertull. lib.16. cap. 9. num.135.* & conducit elegans *D.Hieronymi locus epiſt. ad Saluinam* , *vbi* de his ſexagenariis viduis loquens , ſic ait : *Sed quia rudem Chriſti inſtituebat Eccleſiam* , Apoſtolus nempe , *& omni ordini prouidebat , præcipue pauperibus, quorum ei cura cum Barnaba fuerat demandata, illas vult Eccleſia opibus ſuſtētari, quæ propriis manibus nõ queunt laborare , quæ verè viduæ ſunt , quas , & ætas probat & vita , & in epiſt. ad Gerontiam* illud eiuſdem Apoſtoli. *Honora viduas , quæ vere viduæ ſunt,* ita explicat: *Quæ omni ſuorum auxilio deſtitutæ , quæ manibus ſuis laborare non poſſunt , quas paupertas,debilitas , ætaſque conſtrit* , ideſt, vt eleganter ſubiicit *Cerda vbi ſupra* , quæ veræ ſunt miſeræ, & omni ope viduatæ : iſtæ ergo , quia vt plurimum ſexaginta annorum , alendæ ſunt Eccleſiæ ſumptibus , ſiue eleemoſinis, vt noſtra fert opinio .

SVMMARIVM.

Valde ſenibus priuilegium variationis fori cõcedi , ab omnibus traditur. 1.

Senes inter miſerabiles perſonas ennumerantur. 2.

Hac de re nullam eſſe certam ætatem,ſed ex arbitrio ius dicentis omnino pendere , qui putent? 3.

Septuagenarios *priuilegium fori habere defenditur.* 4

Qui cauſis ſuis ſupereſſe non valent , inter miſerabiles computantur. 5.

Decrepitudo quando incipiat? 6.

Fœmina , quæ ſexageſimum annum exceſſit, hoc priuilegio vtitur. 7.

An in

An in fœminis citra ſenilem ætatem ad fori electionem requiratur vita honeſtas? 8.

QVAESTIO VII.

Senex quis eſſe debeat quoad fori electionem?

1 AFfectæ ætatis homines,& in ſenectutem delapſos electionis fori priuilegio potiri potius eſt quàm vt debeat confirmari, maxime cùm ſummæ auctoritatis interpretes id aſſerãt, inter quos nec inferiorem locum obtinent *Matthæus de Afflictis dec. Neapolit.* 257. *num.* 1. *Roland. à Valle conſil.* 76. *num.*44. *volum.*1. *Cherub. in compend. Bulla conſtit.*90. *Pij IV. ſcholio* 2. *Pet. Rebuff. ad Conſtitutiones Regias titulo de ſententijs prouiſ. art* 3. *gloſ.fin. num.*11. *verſ. Decimò ſenes. Iacob Menoch. de arbitr. caſu* 66. *num.*26. *Francus dec.*68. *Didac. Perez lib.*2. *ordin. tit.*3. *l.* 1. *verſ. Item etiam ſenio confecti, Franc. Viuius deciſ.* 65. *num.*4. *Camill. Borrell. in ſumma dec. tit.*56.*n.*24. tradit latè Ioannes *Maria Nouarius in praxi electionis & variationis fori qu.*18. *per totam Franciſcus Carraſco tract. de caſibus curiæ, tract.*1.*n.*58. *Alph. de Laru in compendio viſæ hom. cap.*21.*n.*98. *& Riccius collect.*1623. *Carleual. de iudicijs lib.* 1. *tit.*3. *diſp.*2. *num.*560.

2 Qui omnes proferunt ſenes ideò fori electione vti poſſe, quia inter miſerabiles perſonas enumerantur, de quibus *in l. vnic. C. quando Imperator inter pupillum, & viduam*: ſic enim ſenem appellauit Horatius *in Arte Poetica*.

Multa ſenem, inquit, *circumueniunt incommoda,*
Vel quod quærit, & inuentis miſer abſtinet.

Et Iuuenal. *Satir.* 10.

Frangendus miſero gingiua panis inermi.

Quibus ſucceſſit Cornel. Gallus, vbi ſenectuti alloquens,

Tunc ſola ait, tibi ſubdis miſeranda ſenectus.

Quod expreſsè etiam probant *Innocent. Ioan. Andr. Anton. de Butrio in c. ſignificantibus de offi. lo delegat. Azo in ſumma C. quan. Imperator. &c. Ancharran. conſ.*279. *Pariſius conſ.* 29. *num.*68. *lib.*2. *Neuizan. lib* 2. *ſylua nuptial. num.*4. *Alex. Trentacinq. variar. reſol. lib.*2. *tit. de citationib. reſolut.*1. *num.*31. *Emanuel Barboſa in remiſſionibus ad leg. Luſitaniæ lib.*3. *tit.*1. *num.*18. nouiſſimè *Velaſcus de priuileg. pauper. in præfat. num.*9. *Alphonſ. de Lara vbi ſuprà cap.*31. *num.*56. *& Carleual. d. loco*, anteà *Francus d. deciſ.* 606. vbi hanc limitat concluſionem in illo ſene, qui ſapiens & induſtrius agnoſcitur, quem ſequitur etiam Nouarius *vbi ſuprà num.*4.

3 Qui quidem *diſp.* 19. *ſeqq.* poſt longam diſquiſitionem *num.*5. reſoluit, ſenem quoad effectum habendi electionem fori, nullam certam ætatem legibus eſſe præſcriptam, quare iudicis arbitrio relinquendum putat, quot annorum ſenes fori priuilegio potiri debeant. Vide *Borrellum loco vbi ſuprà*.

4 Attamen in hac difficultate exiſtimo ſeptuagenarios neceſſariò ſenes eſſe debere, vt fori variationem, ſeu electionem naneiſcãtur; quod mihi ea ratione probatur, qua proculdubio Interpretes ducti, ſenibus huiuſmodi priuilegium competiturum decreuerunt, nempe quia ob ſenectutis moleſtiam, & labores, quibus aſſiduè vexantur, perpetuo morbo laborare creduntur, vti in expreſſo docent *Rebuffus, Viuius, & Nouarius*, omnes *vbi ſuprà*. Quæ præſumptio cùm in his tantùm locum habeat, qui ſeptuageſimum annum fuerunt egreſſi, vt fuſiùs propria diſputatione apparuit, & expreſsè ex *Pariſio, Ojeda*, & alijs docet *Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom.*5. *cap.*805. *num.*11. iſtius ætatis duntaxat ad huiuſmodi priuilegium eſſe admittendos ipſa ratio conuincit.

Deinde quia illi ad effectum, de quo quærimus, miſerabiles perſonæ dicuntur, qui proprias cauſas pertractare non valent, *text. in c.*1. 5
ibi: *Aut pro miſerabilibus perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt, depoſtulando*: qua ratione pupilli miſerabilium nomine & priuilegijs fruuntur, vt placuit *Rolando à Valle d. conſ.* 76. *num.*47. ergo cùm ſeptuagenarij, non ſolum ex cauſa imbecillitatis, imò & grauiſſimæ decrepitudinis, qua ferè ſemper illa ætate fatuari, & ineptire ſolent, minimè rerum ſuarum adminiſtrationi ſufficiant, hac ætate duntaxat fori priuilegio locus eſſe debet.

Et tandem hanc ætatem neceſſariam eſſe tacitè ſubindicaſſe videntur ſuprà ſcripti omnes, ex quo vnanimiter fatentur hoc priuilegiũ ſenibus tantùm decrepitis indulgeri: vnde cùm decrepitudo in ſenibus ſeptuageſimo anno incipiat, vt ex *Genebrardi* ſententia *Pſal.*89.*n.*12. *fol.*570. optimè docet *Stephan. Gratian. d.c.*805. *num.*43. illos præcisè noſtræ ſententiæ adhærere credendum eſt. 6

Vnde conſtat, idem de fœminis dici debere quæ ſexageſimum annum excedunt, cùm ea ætate non minori ſenectute afficiantur quàm viri ſeptuagenarij, quamuis aſſerat *Couarru. practicar. quæſtion. cap.*7. *num.*2. *verſic. Cæterùm*, in Granatenſi Prætorio fuiſſe pronuntiatum honeſtam fœminam maiorem quinquagenaria hoc priuilegio potituram. 7

Nec obſtat quod idem *Couarruuias ibidem* exiſtimat, & refert *Thomas Sanchez lib.*6. *conſ. moral. cap.*9. *dub.*2. *num.*6. ſcilicet non ſufficere ſolam ingraueſcentem ætatem, vt fœmina vidua, & miſerabilis perſona ad effectum, de quo agimus, intelligatur, ſed amplius requiri, quòd ſit honeſta & à iuuentute vitam cœlibem caſtiſſimè duxerit, ſiquidem cùm ſola ſenectus abſque alijs adminiculis viris proficiat, vt hoc fori priuilegio potiantur, iuxta ſuperiùs dicta, perperam & abſque ratione in fœminis aliud exigitur, in quibus miſerationis maior ratio cognoſcitur: ideò inquit *Euripides in Hercule furente*, mulieres quodammodò eſſe maſculis miſerabiliores, cui etiam ex noſtris conſentiũt *Baldus conſ.* 96. *factum tale eſt*, *Carolus lib.*2. *& Tiraquel. in l.*2. *connub. gloſ.*1. *num.*75. *in fine*.

SVM-

SVMMARIVM.

VTriuſque conſenſus deſideratur, vt vir vel vxor poſſit, altero in ſæculo manente, religionem ingredi, niſi adeò ſit ſenex qui remanet, vt nullo incontinentiæ periculo laboret. 1.

Adoleſcentes difficulter carnis ſufferunt titillationes. 2.

Senectus libidinem comprimit. ibid.

Miraculum eſt ſuadere puellam vt virgo maneat, & adoleſcentem, vt continentiam ſeruet. ibid.

Iuuenis caſtus martyr dicitur. ibid.

Aetas præſcribitur in coniuge; vt altero religionem ingrediente, poſſit in ſæculo permanere ſolo voto caſtitatis emiſſo. 3. *& ſequentibus.*

Septuageſimo anno maſculi, & ſexageſimo fœminæ ſemine abundant. 4.

Deficiente ſemine etiam libido deficit. ibid.

Opiniones P.Sanchez & Soti *reyciuntur.* 4. *& ſeqq.*

P.Baſilius *etiam reprobatur.* 7.

Fœmina ſexagenaria dicitur ſenex ad effectum huius quæſtionis. 8.

Sexagenariæ ſeminis profluuio omnino carent. ibid.

Vir fœmina eſt calidior. 9.

Vir maioris vitæ & luxuriæ eſt quàm fœmina. ibid.

Qui ad ſenectutem virgines peruenerunt, ſecuri de virginitate eſſe poſſunt. 10.

Fœminæ, quæ inhoneſtè viuendo ad ſenectutem peruenerunt, licèt tunc honeſtæ appareant, honeſtarum mulierum priuilegio non potiuntur. ibid.

Aegritudo pariter ac ſenium ſterilitatem inducit. 11.

Diuturna infirmitate laborans in ſæculo poteſt ante prædictam ætatem remanere, altero coniuge in ſæculo manente. ibid.

Sexagenaria ſolo voto caſtitatis poteſt in ſæculo manere, ſi maritus ordines ſuſceperit. 12.

Vxor illius, qui Epiſcopus vel Cardinalis creatur, an ſi fuerit ſexagenaria, teneatur religionem ingredi? 13.

QVAESTIO IX.

Cuius ætatis coniux eſſe debeat, vt continens præſumatur, & alter ingredi religionem, vel ad ſacros ordines aſſumi poſſit, eo in ſæculo manente?

1 COnſenſus quamuis liber & ſpontaneus coniugis in ſæculo manentis ſufficiens non eſt, vt alter licitè ac rectè religionem ingrediatur, ſed vtriuſque conuerſio, & ingreſſus neceſſariò exigitur, niſi remanens in ſæculo adeò ſit ſenectute affectus, vt citra incontinentiæ ſuſpicionē ſolo caſtitatis voto emiſſo poſſit in ſæculo remanere. Hæc concluſio expreſsè deducitur ex *cap. cùm ſis 4. cap. vxoratus 8. cap. ad Apoſtolicam. 13. cap. ſignificauit. 18. de conuerſione coniugatorum*, & apud noſtros ex *l. 38. in fine, tit. 6. part. 1.* vbi notat *Gloſſa*, illamque comprobant *D. Thom. in 4. diſt. 37. quæſt. 1. art. 2. in reſponſione ad 2.* vbi communiter *Theologi*, *Syluester in ſumma verbo matrimonium 8. num. 12. verſic. Aut ſeptimo conſentit*, *Henriquez in ſumma lib. 12. cap. 5. num. 10. Godofred. in ſumma tit. de conuerſione coniugator. nu. 9. Hoſtienſis eadem ſumma num. 10. Turrecremata in c. ſunt qui dicunt n. 7. 27. quæſt. 2. Nauarrus in manuali cap. 22. num. 52. Couarru. in epithome de ſponſalib. 2. part. cap. 6. §. 3. num. 4. Emanuel Rodriguez tom. 3. Quæſt. Regular. quæſt. 13. art. 1. Petr. Gregor. in partition. iuris Canonici lib. 3. tit. 21. cap. 15 num. 2. Ioan. Azor lib. 12. inſtitut. moral. cap. 1. quæſt. 6. verſic. Si quæras quid dicendum*, latiſſimè *P. Thomas Sanchez de matrimonio lib. 7. quæſt. 52. num. 2. Valerius Reginald. in praxi fori pœnitential. lib. 31. num. 40. Gratian. diſceptat forenſ. cap. 102. num. 21. & 27. Rebellus de obligat. iuſtitiæ 2. part. lib. 3. de matrimonij impediment. quæſt. 4. ſect. 2. num. 18. Ioan. Gutierrez de matrim. c. 95. num. 1.* P. *Baſilius Poncius eodem tract. lib. 9. cap. 12. num. 3. Auguſt. Barb. in collect. lib. 3. Decret. tit. 32. cap. 4. num. 2. Alphonſ.* Perez *de Lara in compendio vitæ hom. cap. 31. nu. 41. Hurtado de matrim. diſp. 11. diffic. 9. num. 28. Villalobos in ſumma tom. 1. tract. 3. diffic. 14. num. 2.* & nouiſſimè plurimos referens *Acacius Antonius Ripol. reſ. iuris cap. 8. num. 260.*

Cuius reſolutionis illa potiſſima ratio eſt, 2 quia ſi maritus de conſenſu vxoris iuuenis, ac in ſæculo manentis, & è contra, poſſet ad religionem tranſire, proculdubio illius conuerſio vxori in ſæculo relictæ, perditionis, & incontinentiæ afferret periculum, cùm vix in adoleſcentia conſtitutus laſciuientis naturæ titillationes comprimere, & contra ætatis feruorem reſiſtere poſſet, vt in ſimili eleganter ratiocinatur *Iuſtinianus in authentica de non eligendo ſecundo nubentes c. 3. verſ. Optimum itaque, collat. 1.* Vnde inquit appoſitè nimis *D. Athanaſius* miraculum eſſe inducere puellam vt virgo maneat, & adoleſcentem vt continentiam ſeruet: *An, quæſo, non ingens ſignum puellam inducere, vt virgo maneat, & adoleſcentiorem adhuc vt ſit continens?* quorum verborum meminit *Ioan. Gabriel Biſciola in epithome annal. Baronij anno Chriſti 328.* conducit egregiè *text. in cap. in præſentia 19. de ſponſalibus*, ibi: *& pro iuuenili ætate, ſeu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari.* Quocirca meritò notant *Ioan. Nenizan. in ſylua nuptial. tit. 1. num. 124. Sebaſt. Medic. in ſumma omnium virtutum titulo de fortitudine quæſt. 6. & Dion. Paul. de vera quatuor Patriarch. ſedium erectione cap. 5. num. 41.* iuuenem caſtum eſſe martyrem abſque ſanguinis effuſione, tertiumque locum in martyrij genere obtinere caſtitatem in iuuentute. Hanc rationem *ex Petro Ancharano,* Panormitano, *& Imola in cap. tua nos el. 2. de iureiurando, & in cap. ſunt quidam 27. qu. 2.* tradit *Ripol. vbi ſuprà nu. 266.* Ergo cum ſenectute adueniente incontinentiæ ſuſpicio auferatur, ex quo illa ætas venereis delectationibus inepta agnoſcitur, vt obſcœnum illud Iuuenalis *Satira 10. & Martialis lib. 11. epigr. 82.* teſtatur, & rectiùs indicat *Plato de Republica lib. 1. circa initia*, vbi ſenectute libidines reſtringi ait, & pacem in ea ætate, & libertatem à rebus venereis eſſe: cui aſſentitur *Cicero de ſenectute*, illis verbis: *O præclarum munus ætatis, ſiquidem id aufert à nobis, quod eſt etiam in*

adole-

Digitized by Google

adoleſcentia vitioſiſſimum, de voluptatibus venereis loquitur, cui conuenit illud D. *Hieronymi*: *Senectus nos ab impudentiſſimis dominis liberat voluptatibus: gula imponit modum, libidinis frangit impetus*, & apparet dilucide ex *cap. fraternitatis. 34. diſtinct.* ibi: *Et ætas illius, de quo agitur, futura incontinentia ſuſpicionem auferre dignoſcitur, &c.* vbi obſeruat *Rodericus Acunha num. 3. & Auguſtin. Barboſa num. 1. Velaſcus de priuilegijs miſerabil. perſonar. quæſt. 18. num. 51.* Meritò inquam conſtitutum eſt, vt hac ſenili ætate exiſtente coniuge, qua incontinentiæ timor minimè ſuboriri poteſt, eo in ſæculo remanente, & voto caſtitatis obſtricto, alter poſſit ingredi, & licitè religionem profiteri.

3 Sed quot annorum hæc ſenectus intelligi debeat, vt ſiue vir, ſiue fœmina (de vtroque enim loquitur *tex. in dict. cap. ad Apoſtolicam*, quamuis de viro immeritò neget *Hurtado vbi ſuprà num. 8.*) abſque incontinentiæ periculo poſſit in ſæculo commorari? inſtituti noſtri erit inueſtigare. In qua quæſtione triplicem inuenio ſententiam. Prima eſt doctiſſimi Patris *Thomæ Sanchez dict. lib. 7. de matrimonio diſputat. 32. num. 16.* vbi aſſerit quinquaginta annorum ætatem in fœminis, & ſexaginta in viris ſenectutis eſſe legitimum tempus, quo non eget religionis ingreſſu coniux, ſed poteſt in ſæculo manere caſtitatis voto obſtrictus, quoties ipſius conſenſu alter religionis habitum ſuſcipit, cuius opinionis quaſi fortiſſimum fundamentum adducit *textum in dict. cap. cùm ſis 4.* illis verbis: *Si vxor ita ſenex eſt, & ſterilis, &c.* vbi ad hoc illam ætatem expoſcere videtur, quæ ſterilitatem affert; vnde cùm hæc in fœminis ſit quinquagenaria, & ſexagenaria in maſculis, vt ipſe *eodem loco & numero* ſcribit, rectè inferri videtur eandem etiam & huc caſu ſufficere: cui ſubſcribunt *Ioannes Gutierrez dict. cap. 95. num. 2.* quorum opinionem nouiter approbare videtur *Alphonſus de Lara in compendio vitæ hominis cap. 31. num. 52.* dum aſſerit incontinentiam in ſexagenario non præſumi: tradit *Bonacina de matrimon. quæſt. 3. puncto 4. num. 12.* Filiuc. *tom. 1. tractat. 10. part. 2. cap. 4. num. 133.* & nouiſſimè Auguſtin. *Barboſa vbi ſuprà num. 4. Ripol. dict. loco num. 272. & Antonin. Diana reſolut. moral. 4. part. tract. 4. reſolut. 73. verſic. Tertia opinio.*

4 Veruntamen hæc Patris Thomæ Sanchez & cæterorum opinio nequaquam mihi probatur, cùm adhuc quinquagenaria mulier, & ſexagenarius vir in ea ſint ætate, vt carnis inſultibus periculosè ſubiaceant, vti inferiùs conſtabit, & ex eo probatur, quia hoc annorum numero, ſiue maſculus, ſiue fœmina, ſemen, quamuis non valdè prolificum, retinent, quo exiſtente libido accenditur, ac per conſequens niſi illud deficiat, iſte ſuberit, quod his verbis *Ariſtoteles lib. 4. de generatione animal.* affabrè expreſſit: *Quamobrem*, inquit, *mulieres, quæ incontinentes ad rem veneream ſunt, libidine ceſſant, cùm ſæpiùs generarint: ita enim ſeminale excrementum, quod libidinem accendebat, emiſſum facit, ne præterea concumbendi auiditas ſtimulet*; itaque expreſsè indicaſſe videtur. S.P. in *dict. cap. cùm ſis*, dum ad effectum, de quo noſtra inueſtigatio, non tantùm ſenem, verùm & ſterilem mulierem deſiderat, non vtique ita ſolummodò ſterilem, vt generare non poſſit, qualiter minùs rectè ſubintellexit *Thom. Sancius dict. loco*, ſed eo ſenſu ſterilem, vt prorſus ſemine careat. Nam cùm hæc ſterilitas in id tantùm deſideretur, vt coniux abſque incontinentiæ & libidinis ſuſpicione poſſit in ſæculo manere, neceſſariò ad ſemen referri debet, cùm ex Ariſtotelis ſententia, eius expertes tantùm ſint ab incontinentia ſecuri.

Secunda verò opinio eſt *Soti*, qui *4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 4. colum. 13. verſ. Prætereà, ad finem, & colum. 16. verſic. Poteſt & vnus ſolus*, & rurſus *in calce quæſtionis, verſic. Quod hic*, reſolutiuè 5
profert ſexaginta annorum, ſiue fœminam, ſiue virum eius ætatis eſſe, vt ſine caſtitatis periculo, altero religionem ingreſſo, in ſæculo degere poſſit: quam Soti opinionem amplexi ſunt *Corduba in ſumma quæſt. 178. verſic. Empeños el matrimonio, Ouandus in 4. diſtinct. 27. quæſt. vnic. Angles in floribus 1. part. quæſt. 1. diſtinct. 27. artic. 9.* in dubio quod mouet poſt 3. difficultatem, & alii quamplurimi, quos lato calamo enumerat *P. Sanchez dict. diſputat. 32. numer. 15.* quibus acceſſit *Rebellus de obligatio. iuſtitia p. 2. lib. 3. de matrimon. impediment. quæſt. 4. ſectione 2. num. 18. Aloiſius Bariola in aphoriſmis litera M. verſic. Maritus, ſexagenarius, Riccius in praxi 2. p. deciſ. 131. & 135. Bartol. à S. Fauſto in theſauro religio. lib. 5. quæſt. 55.* & ante eos *Azorius tom. 1. lib. 18. cap. 14. quæſt. 11.*

Quæ opinio ſuſpecta nimis ex eo apparet, quòd nullo habito reſpectu ad ſexus diuerſitatem, & quòd fœminæ ociùs quàm viri accreſcunt, vt *Ariſtoteles lib. 7. de hiſtor. animal cap. 3.* inquit, & probat *Plinius lib. 7. naturalis hiſtoriæ cap. 4.* late *Tiraquellus in l. 6. connubiali num. 38.* eandem ſexaginta annorum ætatem tam viris, quàm fœminis neceſſariam præſcribit. Quare illam meritò pluribus rationibus reprehendit *Thom. Sanchez vbi proximè num. 15.* à quibus ex animo ſuperſedeo, ne exſcriptoris munus obeam. 6

Aliter enim tertio loco hanc quæſtionem definit P. *Baſilius Pontius Legionenſis dict. lib. 9. de matrimon. cap. 12. num. 3. ad finem*, vbi ſentit, huiuſmodi ætatem caſu, de quo loquimur, omnino ex arbitrio pendere, ex circunſtantiiſque perſonæ, valetudinis, roboris, & anteactæ vitæ conſiderandam, & decernendam eſſe: quam ſententiam priùs indicauerat *Sánchez vbi num. 16.* & poſt eum nouiter defendit conciuis noſter *Alphonſus de Lara dict. cap. 31. num. 44.* nam licèt ad alios actus ſenilis ætas ſexaginta annorum ſubintelligatur, vt in priuilegio lacticinia comedendi, non ieiunandi, &c. quia leges illæ fundantur in præſumptione, vt in plurimum: attamen inquit in hoc caſu cùm ſit ſpecialis diſpoſitio hunc caſum reſpiciens, in vnoquoq; iudicandum eſt ex proprijs circun- 7

ſtan-

ſtantiis, & ideò concludit: non poteſt certa regula definiri.

Sed quidquid Baſilius contendat, eius reſolutio nequaquam ſuſtineri poteſt, cùm nihil hoc in caſu impedimento eſſe poſſit, quominus requiſita ſenectus ad hoc vt coniux poſſit in ſæculo permanere cùm alter religionis habitum ſuſcipit, certo annorum numero deſignari queat. Quare ſumma ratione ab ea diſceſſit *Thomas Sancius vbi proximè*, nam ex quo illam ætatem ad huiuſmodi effectum Canones expoſtulent, qua incontinentia ſuperſedit, & libido conquieſcere videtur, certam aſsignari poſſe monſtratur, cùm naturali præſumptione ad determinato & præſcripto temporis curriculo eueniat, vt poſtmodum apparebit, non aliter atque in ieiunio, & priuilegio edendi lacticinia, de quibus ipſe, ſimilis præſumptio efficit, vt ſenes illi exiſtimentur, qui ſexageſimum annum expleuerunt.

Quibus meritò exploſis, ſupereſt, vt quod hac de re animi noſtri iudicium ſit, in medium proferamus. Et tandem quoad fœminas pertinet, Soti, Corduba, & illis aſſentientium opinio mihi ſummoperè arridet, cùm ſexagenariæ fœminæ ſeminis profluuio omnino deſtituantur, vt optimè indicat *Ludouicus Mercatus lib. 1. de communibus mulierum affection. cap. 4.* ac per conſequens in ea ſint ætate, qua nulla libidinis, vel incontinentiæ ſuſpicio ineſt. Nam ipſo ſeminalis excrementi defectu, vt Ariſtotel. ait, concupiſcentiæ ardores tepeſcunt, quod cùm neceſſariò in illis fœminis Apoſtolus deſideraret, quæ vt Eccleſiæ deſeruirent, ad vidualem ſtatum ordinantur, ne occaſione moleſtiæ carnis ad ſecundas nuptias delapſæ præſtitam caſtitatis fidem irritam facerent, non minores ſexaginta annis eligendas eſſe præcepit, 1. *ad Timoth. 5. verſic. 9.* Et refertur in *cap. quomodo virginibus. 32. quæſt. 1.* ea ratione inquit eleganter *Clemens Romanus Apoſtolicarum conſtitut. lib. 3. cap. 1. Vt quodammodo propter ætatem ipſam pro rato & ſtabili habeamus carere eas ſuſpicione nubendi iterum.* Tales namque, quæ ſexagenariæ ſunt ſcribit egregiè *eodem loco Dionyſius Carthuſianus, carent ſigno ſuſpicionis, eo quòd in tanta ætate extinctus ſit feruor libidinis.* Ergo huius ætatis debere eſſe fœminas, vt cùm ipſarum viri fuerunt ad religionem conuerſi, poſſint voto caſtitatis obſtrictæ in ſęculo remanere, dubitationem non patitur, quaſi nulla tunc incontinentiæ ſuſpicione laborent.

9 De viris enim diuerſimodè ſtatuendum eſt, nam cùm hi ſint mulieribus calidiores, vt pluribus docet *Tiraquellus in l. 9. connubial. num. 149* ac neceſſariò maioris luxuriæ, & vitæ, cùm præcipuus vtriuſque functionis adminiſter ſit calor, teſte *Thoma Sancio vbi ſuprà num. 16.* non ita citiùs ac fœminę ſeneſcant naturale eſt: quapropter hac in parte Soti opinione ſpreta conſtituo, ſeptuaginta annorum homines extra incontinentiæ ſuſpicionem poſitos eſſe, vt rectè in ſæculo valeant commorari, eorum vxoribus ad frugem melioris vitæ religioſè conuolantibus, ex quo hac decrepita ætate ferè ſemper ſemen abſumitur, cùm ſemine ergo libidinis ardor periit, vt ſuperiùs notaui: quam opinionem tenet *Marc. Anton. Natta conſil. 559. num. 5. volum. 3.* Sed omni prorſus ratione, & autoritate deſtitutam, illamque ſuſtinere videtur *Thomas Accius tractatu de legali infirmitate par. 1. cap. 19.* vbi poſtquam *num. 7.* dixerat ſeptuagenarios propriè ſenes vocari, rurſus *n. 16.* inquit, ſenium incontinentiæ præſumptionem tollere, de quibus accipiendum eſt quod *Hieronymus* ſcribit *in cap. 6. Pauli ad Galatas*, cuius etiam meminit *Bellarminus controuerſ. lib. 3. c. 10 verſic. Quartus eſt*, nempe eos, qui ad ſenectutem virgines peruenerunt, ſecuros eſſe poſſe de virginitate ipſa ſenili ætate, & ſimiliter iuxta ſuperiora ſubaudiendum erit quod ſingulariter notat *Benedict. Aegid. de priuileg. honeſtat. art. 4. num. 9. verſ. Secundus caſus eſt*, videlicet, quòd ſi fœmina inhoneſtè viuendo ad illam ſenectutis partem peruenerit, quæ venereis actibus idonea non reputetur, quamuis deinceps honeſtæ matronæ perſonam gerat, à priuilegio honeſtarum mulierum in perpetuum excluſa manebit. Nec enim honeſtarum mulierum priuilegio digna apparet, quæ quandiu potuit, & quandiu libuit, vixit inhoneſte, quamque honeſtam, ſi honeſta dici poteſt, non tàm voluntas fecit, quam neceſſitas, vt ipſe optimè ratiocinatur. 10

11 Quæ omnia ſubintelligenda ſunt, niſi vir, aut fœmina aliquo languore, vel infirmitate premantur, ſiquidem cum non minùs ægritudo, quàm ſenium ſeminis ſterilitatem inducat, vt ex *Philoſopho dict. cap. 18.* appatet *cap. ſicut enim 13.* & ibi *Gloſſa verbo debilitati 32. qu. 5.* & ſimiliter incontinentiæ ſuſpicionem auferat, vt probatur argumento *l. ſi pater familias 15. §. in adrogationibus, ff. de adoptio* & ſentit *Aymon. conſil. 6. num. 51. Sebaſt. Meditis de fortuit. caſibus par. 2. qu. 2. num. 17. Thomas Accius vbi proximè num. 16.* vnde concupiſcentiam minuit in infirmo perinde ac in ſene, præter alios optimè tradit *Menochius de præſumpt. lib. 6. præſump. 47. num. 27.* ex quo infirmitate laborans venereis rebus, quamuis ſit adoleſcens, ineptus creditur, *l. filium 6. ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris, l. ſi quis poſthumos 9. ff. de liberis & poſthumis*, accedente valetudine etiam non ſexagenaria fœmina, vel ſeptuagenarius vir, ſed minoris ætatis liberè, & abſque caſtitatis iactura vel periculo in ſæculo remanere poterit, altero religionem ingreſſo, vt in propoſito expreſſe ſentire videtur *Rebellus vbi ſuprà num. 7.* & poſt eum *Acacius Ripol. dict. cap. 8. num. 273.* quibus nouiſſimè accedit *Anton. Diana vbi ſupra dict. reſ. 73. ad finem*.

12 Sed vtrum autem idem dicendum ſit de vxoribus eorum, qui ad ſacros ordines ipſarum conſenſu promoueri deſiderant, vt ſcilicet ſi ſexagenariæ non ſint, teneantur præciſe religionem ingredi, nec poſſint ſolo caſtitatis voto emiſſo in ſæculo remanere? res eſt non ſatis obuia, & in qua quinque diuerſæ inueniuntur

Scri-

Digitized by Google

.. .. ntiá ſententiæ, quas cum ſuis propugnatoribus refert *Thomas Sanchez de matrimonio, lib.7. diſputat.* 39. qui tamen illam cœteris probabiliorem exiſtimat, quæ habet vxorem promouendi ad ſacros ordines non cogi religionem profiteri, ſi ſenex ſit (ſenectute illa, cuius ſupra meminimus, intelligendum erit) ſed poſſe voto caſtitatis promiſſo in ſœculo vagari; ſecùs verò ſi iuuenis fuerit: nam tunc neceſſariò tenebitur regularem habitum aſſumere, vt expreſsè caueri contendit *in cap. Epiſcopus 77. diſtinct.* quam ſententiam hodie conſuetudine eſſe receptam teſtatur *Baſil. de matrimonio, lib.7. cap.25. num.7.* licèt in puncto iuris veriùs crediderit, quacumque ætate, ſiue iuuenili, ſiue ſenili, eiuſmodi vxores poſſe ſolo voto continentiæ
81 in ſœculo manere: niſi ad Epiſcopatum earum viri aſſumerentur, quo caſu propter ordinis excellentiam ten.rentur religionem ingredi, *cap. ſanè de conuerſione coniugat.* quod etiam ad eorum vxores, qui Cardinales creantur, protrahendum putauit *Maiolus de irregularitat. cap.34. num.2.* ſed immeritò, vt docent *Sanchez vbi ſuprà, diſputat.41. numer.4.* & nouiſſimè *Antoninus Diana reſolution. moral 4. part. tractat. 4. reſol. 126. in fine,* vbi etiam ſuperiorem *Baſilij* opinionem ſtando in puncto iuris probabilem dicit, cum *Hurtado de matrimonio, diſputat. 11. difficult. 9. numer. 26.* Sed ego *Sancij* opinionem probabiliorem iudico, iuxta quam eſſe intelligendam deciſionem *cap. coniugatus 5. de conuerſione coniugatorum* admoneo.

SVMMARIVM.

NVllam ſenilem ætatem, licèt decrepitam, à carcerum moleſtia excuſare in criminalibus, vel ciuilibus aliqui putant. 1.

Septuagenarius an poſſit ob laudimij ſolutionem incarcerari? ibid.

Verèrtius defenditur ſeptuagenarios pro debitis ciuilibus incarcerari non poſſe. 2.

Senes mulieribus æquiparantur. 3.

Fæmina ob debitum ciuile incarcerari non debent. ibidem.

Senes pueris æquiparantur. 4.

Infirmi à carceribus liberantur. 5.

Vbi quis ratione alicuius priuilegij non poteſt incarcerari, an tali priuilegio poſſit renuntiare, maximè adhibito iuramento? 6.

Qui tempore contractus ſeptuagenarius erat, ratione illius poterit incarcerari. 7.

In criminalibus etiam octuagenarij poſſunt in carcerem mitti. 8.

Senectus pœnam minuit. 9.

Senes leui carcere ſunt detinendi. 10.

Cuſtos carceris excuſatur, ſi ob carcerum leuitatem ſenex aufugerit.

QVAESTIO X.

Quo anno ſenectus reos à carceratione eximat?

1 MInorem ætatem à carcerum moleſtia liberare, iam iam ſuperiùs tradidimus. Vtrùm autem ſexagenaria, vel ſeptuagenaria ætas perinde illorum excuſationem, atque iuuentus afferat? nunc rationibus diiudicemus. Et porrò hoc dubium vtriuſque partis accerſitis defenſionibus, in Pedemontano Senatu, *Caeberano* teſte *deciſ.* 123. iam dudum fuit diſceptatum, tandemque in eam fuerunt Senatores adducti ſententiam, vt proferrent decrepitæ ætatis homines, ſexagenarios licèt, vel ſeptuagenarios, ob delictum, & æris alieni cauſa in vincula conijci poſſe, idque poſteà *Marcus Anton. Natta* de eo loquens, qui ſeptuageſimum annum egit, reſoluit *conſil. 319. num. 2. & 3.* eo nimirùm, quia nullibi cautum reperitur ſeptuagenarium pro debito ciuili detineri non debere: ergo cùm regulariter omnes carcerari poſſint, niſi qui expreſsè excipiuntur, vt ipſe probat, non videntur ſenes priuilegiati, argumento *l. ab ea parte. ff. de probation. l. nec non, ff. ex quibus cauſis maiores.* Nec obſtare, inquit, quod de tortura huius ætatis hominibus non inferenda communiter Scribentes in contrarium adducunt, ſiquidem id diuerſa ratione obtinere ſtatuit: quod etiam *Caeberano* placuit, *vbi proxime, Caroc. de iuram. deciſ. quæſt. 5. quæſt. 13. princip. num. 7. Menoch. conſil. 916. numer. 3. & 13. in fine,* quibus ſubſcribit *Maurus Burg. tractatu de laudimio 3. part. inſpectione 36. num. 36.* vbi reſoluit ob ſolutionem laudimij ſeptuagenarium carcerari poſſe.

Contrariam tamen ſententiam meritò voluerunt *Ancharran. conſil. 336.* incipienti *præmitto, num. 2. Intrigliol. conſil. 18. num. 1. Prouincial. in additionibus ad Bertachin. in verbo ſenex*, *Carolus de Graſſis tractatu de exception. in præludio, n. 177. & 178. Carpanus ſuper ſtatut. Mediolan. 1. part. cap. 243. num. 6. Stephan. Gratian diſceptat. forenſ. cap. 328. per totum.* præcipuè *à num. 8. & 5. part. 505. à num. 1.* qui omnes vno ore fatentur, ſeptuagenarios non poſſe in vinculis pro debito ciuili detineri, prout paſſim in carcerum viſitationibus experiri idem *Gratianus* teſtatur *num. 14. Aloiſ. Riccius 5. part. collectan. 1862. & part. 6. collectan. 2215. verſic. Senex,* in ſexagenario hoc verum putat. Quibus noniter aſſentitur *Ioan. Dominic. Taſſonus obſeruatio. iuriſdictional. 2. num.* 102. quamuis in octuagenario loquatur amicus noſter *Alphonſ. de Lara in compendio vitæ homin. cap. 31. num. 63.* Quæ quidem opinio maximè iuri conueniens, æquitatique conſentanea mihi videtur, nec enim ob aliam rationem carceratorum ætates iudici notas eſſe Imperatores voluiſſe *in l. de his 5. C. de cuſtodia reor.* exiſtimat *Ioan. Baptiſta Cacialup. dict. quæſt. 5. num. 6.* habet enim, vt ſi proſpiciat ſenio confectum in carceribus exiſtere ciuitatis, pietate motus dimitti faciat, argumento *l. in metallum, ff. de pœnis, l. iudices, C. de Epiſcop. audient.* quapropter hanc ſententiam ex ſequentibus amplectendam cenſeo. 2

Primùm, quia ſenes æquiparantur mulieribus, vt docet *Iaſon in l. ad perſonas egregias, n. 9. & 10. ff. de iureiurando, Caeberran. vbi ſuprà.* Igitur quemadmodum fœminæ æris alieni cauſa 3

incarcerationem non patiuntur, *l.*1. C. *de offic. diuerſ.iudic.authentic.ſed nouo*, C. *de caſtodia reorum*, ita vt ab ea ſenes liberentur, conſectarium
eſt, vt hac ſimilitudine ductus in cauſis fiſcalibus reſoluit *Peregrin. de iure fiſci, lib.*6.*tit.* 7. *numer.*9.*& Velaſcus* alios referens *de priuilegijs mi-*
4 *ſerabil.quæſt.*18.*num.*62. Secundùm, nam puerorum, & ſenium eadem natura, & conditio
eſt, vt ſæpiùs iactitatur, & idem *Gratianus* oſtẽdit, probaturque ex *textu in cap. quamnis* 58. *de ſentent. excommunicat.* notat *Perez de Lara vbi ſuprà, num.* 63. Sed pueri, vt ſuo loco affatim commonſtrauimus, in carcerem detrudi non poſſunt: ergo nec ſeptuagenarij ſenes. Tertiùm, quia ſeptuagenarij, vt alio loco latè probauimus, infirmo æquiparantur: etenim, cùm certum ſit, infirmos carcerandos non eſſe, vt tradit *Medicis de caſibus fortuitis, part.*2.*quæſt.* 6. *num.* 14. ſeptuagenarij etiam ratione æquiparationis hoc priuilegio potiri debent.
5 Quartò etiam oſtenditur, quia huius ætatis ſenes nobiles habentur, argumento *l. prouidendum*, C. *de poſtuland.* ibi: *Meritum nobiliſſimos fecit, aut vetuſtas*: vnde ſeptuagenarios gaudere priuilegijs conceſſis egregijs perſonis reſoluit *Baeza de inope debitor. cap.* 7. *num.*9. ergo cùm nobiles pro debitis carcerari nequeant, *l. Medicos* 6. C. *de profeſſorib. & Medic. l. miles*, *ff. de re iudicat. l.*79. *Tauri, l.*3. *&* 14. *tit.*3. *lib.* 6. *Recopilat. in* 3. *part.* vbi latè, & eruditè id confirmat Chariſſimus Frater noſter *D. Alphonſus Narbona, gloſſ.*1. *numer.* 4. etiam ſeptuagenarij, qui nobiles ſunt, in carcerem duci non pote-
6 runt. Quod adeò procedere nonnulli arbitrantur, vt huiuſmodi priuilegio ab ipſis minimè poſſit renunciari, ex generali illa doctrina *Baldi in l.*1. *num.*8. *verſic. Item tres ſunt caſus*, C. *qui bonis cedere poſſunt*, qua docemur, quòd in omnibus caſibus, in quibus non poteſt quis carcerari ob priuilegium dignitatis, ſexus, vel ætatis, neque poterit per eum tali priuilegio renunciari, cui ſubſcripſerunt *Gabriel Saraina ad Matheſila ſingular.* 108. *num.* 3. *Dueñas regul.* 312. *limitat.*2. *ad Medic. verſic. Et ideò ſuccedit, num.*2. *Aſin. de executione*, §.2. *cap.*7. *num.* 13. *& Velaſcus de priuilegijs miſerabil. perſon, quæſt.* 18. *num.*63. Sed iſtorum opinio ſuſpecta mihi videtur, maximè vbi iuramento talis renunciatio fulcitur, vt in expreſſo tenuerunt *Ameſcua de poteſtat. in ſeipſum, lib.*2. *cap.*23. *num.* 7. *Garſia de nobilit. gloſſ.*6. *in princip. num.* 19. *Barboſa in l. alia*, § *eleganter, num.* 13. *ff ſoluto matrimonio. Couar. in cap. quamuis, part.* 2. *in princip. num.*2. *Gutierrez de iuramento confirmatorio, cap.*13. *nu.* 46. *&* 52. quos refert, & ſequitur *Stephan. Gratian. dict. cap.*328. *num.*13.
7 Ex quo apparet, veriſsimam eſſe illorum ſententiam, qui exiſtimant, ſeptuagenarium non gaudere hoc priuilegio, vt tanquam ſenex carcerari non poſſit, quoties tempore contractus, vel obligationis prædictam ætatem exceſſerat: quia tacitè eiuſmodi immunitati renunciare videtur tali ætate contrahendo. *Ita Ancharranus quæſt.* 8. *num.* 9. *p.*2. *Carpanus ſuper ſtatut. Mediol. cap.*243. *num.*8. *part.* 1. quibus adſtipulatur *Gratian dict. loco, numer.* 20. vbi & id aliquibus probat: accedit *Maurus Bungius de laudemio, part.*3. *inſpectione* 36. *num.* 37. contra *Intrigriol. conſil.*18. *volum.* 1. *& Craſſ. tract. de exception. in præludio, num.* 177.
An verò in criminalibus ſenectutis hoc in- 8
dultum ſimiliter reos à carceribus eximat, vel in ipſos detrudi non patiatur? nec inelegans diſceptatio eſt, in qua etſi iudicij mei ſententia ponderis aliquid habet, exiſtimarem etiam octuagenarios in delictis ſenectutis prætextu minimè excarcerandos, imò vinculis eos mancipari debere. Moueor itaque in hanc ſententiam primùm *Baldi Peruſini* authoritate *tractatu de carceribus, cap.*1. *num.* 4. vbi abſolutè, & nulla admiſſa exceptione ſcribit, quemcumque, & cuiuſcumque conditionis perſonam, poſſe pro delicto incarcerari. Deinde, nam ſi ea ratione diximus, ſenio confectos non debere in vincula conijci, quia paruulis adæquantur, quorum illud ſingulare eſt, vt carcerari non poſſint, eadem ratione conuincitur, ſenes qualiſcumque facinoris reos in carcerem mitti debere, cùm & pupillos doli capaces ob crimina hac coertione afficiendos ſuo loco definierimus: nec enim attritæ iam ætatis miſerationis ratio expoſtulat, vt infirmitatis intuitu eorum delicta impunitatem conſequantur, quibus ad delinquendum ipſorum prauis moribus corrupta natura vires ſuppeditauit. Hinc 9
eſt, ſenectutem patrati ſceleris pœnam non auertere, ſed iuſtam cauſam cenſeri illam minuendi, vt pluribus congeſtis ſcribit *Carrerius in practic. criminal.* §. *circa* 3. *num.*94. *Thomas Accius tractat. de infirmitat. legali, cap.*19. *numer.*13. & nouiſſimè *Alphonſ. de Lara in compendio vitæ hominis, cap.*31. *num.*74. vbi allegat *Tiraquellum de pœnis temperand. caſu* 8. *num.* 7. Quod etiam & circa eorum incarcerationem certiſſimum arbitrarer; æquum enim eſt, ſenes duro carcere ne contineantur. *Ita* in propoſito tradit *Menoch. de arbitrar. caſu* 305. *num.* 8. *Thomas Accius vbi ſupra, num.*13. ſed mitiori, vt etiam in ciuilibus cauſis Pedemontano Senatui placuiſſe, teſtis eſt *Caccheranus dict. deciſ.* 123. conſentit *Polidor. Ripa tractat. de nocturno tempore, cap.* 74. *numer.*18. vbi & hac ratione ſubijcit, carceris cuſtodem excuſari, ſi ob leuitatem carceris, qua detinebantur huiuſmodi ſenes, aufugerint, argumento *l. ſi vt certo* 5. §. *cuſtodiam*, *ff. de commodat.* Quare ſenes non eſſe in carceribus detinendos, ſed ſolùm areſtandos in domo Prætoris, tradunt poſt *Gloſſam in l. ſi vt certo*, §. *cuſtodiam*, *ff. commodat. Marſil. in praxi criminal.* §. *attingam, num.*14. *Foller.* etiam *in praxi crimin. verbo, vel carcerarentur, num.*6. *Cacialup. dict. quæſt.*5. *num.*6. *Beccius conſil.* 10. *num.*8. & nouiſſimè *Velaſcus de priuilegijs miſerabil. perſon. quæſt.* 18. *numer.*59. *&* 70.

SVMMARIVM.

SEnes pueris aſſimilantur, & repueraſſe dicuntur. 1.

Seni-

Digitized by Google

Senibus delinquentibus pœna eſt moderanda. 2.

Senex homicidium committens, an debeat ordinaria mortis pœna plecti? 3.

Senex miſerabilis perſona dicitur. ibid.

Aetas præſcribitur, qua ſenex criminoſi mitiùs puniri debent. 4.

QVÆSTIO XI.

Qua ſenectus excuſet delictum, & pœnam minuat?

1 CVm in ſenibus eadem mentis fragilitas, ac in minoribus conſideretur, vtpote qui bonam partem iudicij, conſilijque amiſerunt, iuxta illud *Claudiani de victoria Stiliconis*.

Si non mentis inops, fraudataque ſenibus ætas
Præberet veniam, nunquam hæc opprobria lingua
Turpia Dambius me ſoſpite ferret inultus.

Cùmque in hoc iuuenibus, imò & paruulis ſenes omninò æquiparentur, ſitque ſenectus altera adoleſcentia, atque pueritia, vt tradit *Philoſoph.lib.17.orbicularium, quæſt.cap.3.* cui ſubſcribit *Accurſ.in l.ſenectus, verbo ſola, C. de donation.* vbi ſenes ſenſum puerilem habere affirmat, & concinit etiam *Plautus in Mercatore*.

Senex, inquit, *cum extemplo eſt, iam nec ſentit, nec ſapit,*
Aiunt ſolere eum repueraſcere.

Et *Auſonius, in Chilonis ſententijs,*
Grata ſenectus homini parilis iuuentæ,
Et *Cornel.Gall.in lib.eleg.*
Atque tripes prorſus quadrupeſque, vt paruulus infans,
Et per ſordentem flebile ſerpit humum,

Et alij, quos infrà *anno* 80. recenſebimus, vbi de ætate, vt poſſit ſenex in integrum reſtitui, concertationem inſtituerimus.

2 Cùm ergo ita in omnibus, & præcipuè in mentis fragilitate ſimiles ſint, dicendum videtur, quòd eodem modo, ſicut in minoribus ſuprà *anno* 25. oſtendimus, ſic in ſenibus delinquentibus, delictum excuſandum, & in ipſis pœna mitiganda, & moderanda ſit. Quod ex ratione prædicta non obſcurè comprobat *text. in l.ſi quis in graui, §. ignoſcitur, ff. ad Senatuſconſult. Sillanian. & in l.2. ff. de termino moto*, & in *l.ferè in omnibus*, & ibi *Gloſſa, ff. de regulis iuris, cap.tanta nequitia. 86.diſtinct.cap.tanta 1. quæſt.7. & cap.tempora. 26.quæſtio.7.* & apud noſtros *l. 8. tit.31.part.7.* ibi: *Ca mas crudamente deuen eſcarmentar al sieruo, que al libre, è al ome vil, que al fidaldo, è al mancebo, que al viejo, nin al mozo* vbi notat *Gregorius verbo viejo*: quam æquiparationem pulchrè etiam animaduertit *Plato*, qui in ſuis legibus ſanxit, ſenes, & adoleſcentes eodem iure regulandos eſſe, & æquè leniter caſtigandos, cùm ex eadem ratione eorum delicta procedant: *Si quis*, inquit, *ſimile eorum, quæ aut ſacrilegi, proditores, legum corruptores committunt ob inſaniam, vel morbo, vel ſenio profus, vel in ætate puerili conſtitutus, ita vt ab iſtis nihilo differat, admiſerit, iudicibus declaratus, & ipſo, aut defenſore referente, quòd ſic affectus id commiſerit, damnum quod intulit ſimplex omninò reſtituat, cætera ſibi remittantur*. Et alibi meliùs *in lib. quæſtion. Peccata*, inquit, *& puerorum, & ſeniorum ex imbecillitate profecta quidem eſſe putabit, & illis tanquam peccantibus leges præſcribet, ſed mitiſſimas omnium, plurimaque venia, & indulgentia dignas*. Ex quibus verbis colligitur, clementiùs cum ſenibus 3
agendum eſſe, quàm cum alijs: quam ſententiam ob ſupradictam rationem noſtri etiam Interpretes paſſim probant, vt conſtat ex his, quos latè congerit *Tiraquell. tractat. de pœnis temperan. cauſa 8. num.1. Iul. Clarus lib. 5. recept. ſentent. §. fin. quæſt. 60. num. 5. Sforc. Oddus tractat. de reſtitut. in integr. quæſt. 80. art. 10. num. 109. Ioan. Garſia de nobilit. gloſ. 6. §. 1. num. 25. Petr. Roizius deciſ. Lituanica 4. num. 144.* vbi pariter ac pueros ſenes à delictis excuſari affirmat, quaſi hi nocendi conſilium non habere videantur, *Carrerius in praxi criminal. folio mihi. 164. nu. 13. Iacob. Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 4. caſu 329. num. 20. Petr. Plaza de delictis. cap. 32. numer. 15.* qui hoc in crimine homicidij à ſene perpetrato non procedere ſcribit. Nã propter grauitatem delicti pœna ordinaria mortis, & vltimi ſupplicii ipſi infligenda erit: quod etiam tenet, ſed alia meliori ratione *Anton. Gomez tomo 3. variarum, capit. 3. numer 68.* quem ſequitur *Molina de iuſtitia, & iure, tom. 4. tractat. 3. diſputat. 37. num. 1.* quamuis *Petrus Roizius vbi ſupra, num. 146.* ſuperiorem ſententiam etiam in delictis atrocibus admittat, docet nouiſſimè *Roderic. Acunha in dict. cap. tanta 24. numer. 5. 86. diſtinct.* & ante eum infinitos more ſuo referens *Proſper Farinac. tom. 3. praxis criminal. quæſt. 92. num. 23.* vbi hanc ſententiam multis modis ampliat, & reſtringit *Philip. Matthæus in l. ferè 108. numer. 29. ff. de regulis iuris, & Velaſcus de priuilegijs miſerabil. perſonar. quæſt. 18. numer. 12.* vbi hac ratione *num. ſequent.* ſenes miſerabilium numero contineri affirmat.

Inde inferri videbatur, octoginta annos ex- 4
ceſſiſſe debere ſenes, vt hoc priuilegio excuſationis delicti, & minorationis pœnæ potiri mererentur, cùm hoc tempore æqualem iuuentuti ſenectutem omnes efficiant, quos poſtmodum *dicto anno* 80. referemus, ſed nihilominus poſt quinquageſimum annum ex *Grammatico*, *Deciano*, & aliis hanc immunitatem concedit *Dominicus Vaſſonius obſeruation. iuriſdictionali. 1. verſic. 12. numer. 136.* & in ſeptuageſimo eſſe conſtitutos ſufficere ſenſit *Farinacius vbi ſuprà, numer. 31. Anton. in capit. quoniam frequenter in principio*, vt lite non conteſtata, vt recenſet *Gaſpar Baeza de inope debitore, cap. 7. numer. 6.* Quamuis ipſe *numer. 16* rectiùs exiſtimet, hoc non tam ex numero annorum, quàm ex ipſo ſenio arbitrio iudicio fore regulandum, & meritò, cum aliquando qui pauciores annos habet, maiori ſenectute, quàm plurium annorum homines afficiatur.

SVMMARIVM.

OB *ſenectutem tutoris ſolet actor ipſius loco conſtitui*. 1.

Digitized by Google

Septuagenarius tutor eſſe debet , vt actoris conſtitutioni ſit locus. 2.

Tutoris & Epiſcopi pene idem munus eſt. ibid.

Eccleſia gaudet priuilegio pupillorum. 3.

Epiſcopo coadiutor non niſi poſt ſeptuageſimum ætatis annum debet aſſignari. ibid.

Senex quo ad ætate infirmo æquiparetur. 4.

Datio actoris non extinguit tutoris officium , ſed ipſius tantùm exercitium ſuſpendit. 5.

QVAESTIO XII.

Vt propter tutoris ſenium poſſit actor rerum pupillarium conſtitui.

1 OBſeſſam , & iam ingraueſcentem tutoris ætatem licere ipſius loco actorem ſubſtituere docet *Conſultus in l. decreto* 24. *in principio ff. de adminiſtr. tutor.* his verbis : *Decreto Prætoris actor conſtitui periculo tutoris ſolet , quotienſq; aut diffuſa negotia ſint , aut dignitas , vel ætas , aut valetudo tutoris id poſtulet* : idem ſentit *Pomponius in l. ſolet* 13. *ff. de tutelis : Solet etiam curator dari aliquando* , inquit , *tutorem habenti propter aduerſam tutoris valetudinem, vel ſenium ætatis: qui magis adminiſtrator rerum, quam curator eſſe intelligitur* , vbi paſſim Scriptores illud notant , etſi nemo numerum annorum definiat , quo tutor grauetur oporteat , vt eiuſmodi actoris conſtitutioni ſit locus. Quare in re adeò deſtituta , ne adhuc ſub iudice litem relinquamus , dicendum erit. ſeptuageſimum annum terminum eſſe neceſſariæ ſenectutis ad prædictam actoris

2 ſubrogationem . Quod inde ſuſpicor , quia actoris & Epiſcopi munus penè eiuſdem naturæ agnoſcitur , cum vterque adminiſtrationis ſit officium , & pariter tam circa res , quàm circa perſonas exerceatur . Hinc eſt , quod Epiſcopus aliquando tutor dicitur . Ita *Stephan. Grat. diſcept. foren. tom. 2. cap. 390. num.* 20. & Eccleſia , cuius adminiſtrationem habet , minor & pupilla , argumento eorum quæ tradit *Gloſſa in l. libertos , C. de excuſat. tutor. & in l. res publica . in fine* , & ibi *Bartol.* & alij , *C. ex quibus cauſis maiores , & in l. non eſt ignotum , C. de adminiſtr. tutor cap. 1. cap. auditis , de reſtit. in in-*

3 *tegr.* vbi dicitur gaudere Eccleſiam omnibus diſpoſitis fauore pupillorum , quos etiam refert *Euerard. in loco à pupillo ad Eccleſiam , Genuenſis pract. Eccleſ. qu.* 253. *num.* 5. *Auguſt. Barboſ. in locis commun. loco* 40. *num.* 3. vbi etiam notat ab Eccleſia ad minorem , & è contra valere argumentum . Cæterùm Epiſcopo non aliter propter ſenium coadiutor datur , quàm ſi annum ſeptuageſimum ipſe exceſſerit, vt ex diſtinct. *Pauli Aemilij* 1. *par. dec.* 129, 130. & 131. & *Hieronymo Gonzalez in regul.* 8. *Cancell. gloſ.* 5. §. 9. *nu.* 94. *Riccio, Barboſa* & alijs ſupra *anno* 60. planè oſtendimus : ergo ſimiliter , cùm non propter ingraueſcentiam ætatis ſimpliciter, ſed propter ſenium , *d. l. ſolet* , ibi : *Propter aduerſam tutoris valetudinem , vel ſenium ætatis* , actor ſiue coadiutor (quod idem eſt , vt ex *dict. l. ſolet* in fine colligitur, & *ibidem* expreſſe obſeruat *Bartol. num.* 3.) tutori aſſignetur , ſeptuagenaria ſaltim ætate id fieri à Prætore debebit .

Et rectè quidem , nam in dictis legibus cauſa ætatis & valetudinis quoad prædictum effectū æquiparantur ; ſed non anteà ſenectus morbo aſſimilatur , quàm ſeptuagenaria exiſtat , veluti ſuprà *hoc ipſo anno* ſatis probauimus: igitur hac , & non alia ætate tutori actor , ſiue coadiutor debebit deputari . 4

Pro quo & illud facit , quòd hæc ſenectus expreſſè à iure præſcribitur , vt à moleſtia , & onere tutelarum homines excuſentur *l. 3. ff. de mun. & honor. §. item maior inſt. de excuſ. tutor. l. 2. tit. 17. par. 6.* cum alijs à nobis adductis *hoc anno*, vbi diſputamus de annorum numero, quo homines ſenectutis obtentu à muneribus ciuilibus & perſonalibus excuſationem mereantur. Quare videtur eandem ad hoc etiam congruā exiſtimari debere , vt coadiutore dato , tutor ab officij labore , & exercitio iuſtè ſubleuetur . Nam licet ſupra *dict. qu. argumento l. 2. ver. Qui ad munera , de vacatione mun. & l. ſemper 5. §. hoc circa , de iure immunitatis* , ex quibus ita obſeruat *Gloſſa in l. ſi vltra , C. de Decurion. lib.* 10. & nouiſſimè noſter *Perez de Lara lib. 2. de Capellan. cap. 9. num.* 59. tradiderimus , hanc ſeptuaginta annorum ætatem à principio , non verò poſt acceptam tutelam ſuperuenientem excuſationē afferre. Hoc tamen intelligitur , vt ætatis prætextu omnino quis ab ea liberetur ; non verò vt ab exercitio tantum coadiutore deputato eximatur, quoniam tunc ipſe tutor manet, & dumtaxat ſuo periculo decreto prætoris ei actor adiungitur , qui pro ſe tutelam adminiſtret , vt ex *dict. l. ſolet , & d. l. decreto* ſatis euincitur . 5

SVMMARIVM.

AB honoribus etiam mixtis nulla ſenilis ætas excuſationem offert. 1. & 3.

Contrarium refertur. 2.

L. ab his 10. ff. de iure immunitatis , explicatur. 3.

L. ſemper 5. §. hoc circa , nouè intelligitur. 4.

Aetas , vel numerus liberorum poſt adepta munera impletus , nihil ad excuſationem proficit. 5.

In Republica nemo poterat honores gerere , niſi qui Decurio fuiſſet. 6.

Qui in ætate , qua ſe poterat excuſare , conſtitutus , vltrò munus accepit , poſteà ratione ætatis excuſari nequit. 7.

QVAESTIO XIII.

Ab honoribus vtrùm ſeptuaginta annorum , vel alia quæuis ſenectus excuſationem pariat?

IN huius quæſtionis reſolutione perplexa vtique & laborioſa quodammodo inter ſe Conſulti diſſidere videntur : ſiquidem *Papinianus in l. in honoribus 8. in princip. ff. de vacatione & excuſatione munerum* , expreſſe ait in honoribus delatis maiorem annis ſeptuaginta non excuſari, ea nimirum ratione , quam adducit *Vlpianus* 1

pianus

pianus in l.2. §. quem ita ſenio, ff. eodem, ibi: *Corporis debilitas* (de ſenio loquitur) *eorum muneri excuſationem præſtat, quæ tantùm corpore implenda ſunt, Cæterùm, quæ conſilio prudentis viri, vel patrimonio ſufficientis in homines*, vel in honores, vt rectiùs ſubſtituit *ibidem Accurſius, obiri poſſunt, niſi certis, & receptis probabilibus cauſis non remittuntur*: & ſuadetur apud noſtros *l.3. in fine, tit. 19. par. 2.* Qua igitur ratione hanc ſententiam communiter *Scribentes ſequuntur*, præcipuè Petrus *Antibolus tractatu de muner. 3. par. nu. 11. Iacob Cuiac. in dict. l.8. & Aegidius Thomatus ſimili tractatu de muneribus & collect. 3. part. num. 11. folio mihi 305. num. 1.* qui omnes etiam in honoribus mixtis partim perſonalibus, vel patrimonialibus, partim verò honorarijs, vt in iudicibus, ſeu Magiſtratibus, ex ſententia *Antiboli vbi ſuprà num. 4.* ſimiliter procedere arbitrantur.

Cæterùm contrarium ex Paulo deduci vide-
2 tur *in l. ab his 10. ff. de iure immunit.* ex quo affirmat defenſores reipublicæ ab honoribus & muneribus eodem tempore vacare: ergo aliquo certo & determinato progreſſu honorum excuſationem contingere, certo certius inſinuat, quem ſeptuaginta annorum eſſe, *Caliſtratus* interpretatur *in l. ſemper 5. §. hoc circa ff. eodem*, his quidem, & perobſcuris verbis: *Hoc circa vacationes dicendum eſt, vt ſi ante quis ad munera municipalia vocatus ſit, quàm negotiari inciperet, vel antequàm in Collegium aſſumeretur, quod immunitatem pariat, vel antequàm ſeptuagenarius fieret, vel antequàm publice profiteretur, vel antequam liberos ſuſciperet, compellatur ad honorem gerendum.*

Sed nihilominus ſuperior Papiniani reſolu-
3 tio, vti iuris principijs magis conueniens ratione ab Vlpiano aſſignata ſuſtinenda erit. Nec quicquam prædictæ opinioni obſiſtunt argumenta, quæ aduerſam ſententiam vt probabiliorem adſtruere videbantur. Non quidem primum *ex dict. l. ab his 10.* deſumptum: nam ex eo faciè diluetur, quod ea ſpecie Conſultus non de illo temporis ſpatio loquitur, cuius prolixa ſeries in ſenectutis fauorem à muneribus ſolet excuſationem afferre, nempe de ſeptuaginta annorum curriculo, vt alibi dicemus: ſed imò illius temporis agit, quod vacationis loco de vno munere ad aliud legibus ipſis præſtitutum eſt, idque biennium eſſe docet *Conſultus in l. Paulus 8. §. 1. ff. de legationibus*, & probat *Imperator in l.2. C. de muner. & honor non contin. lib. 10.* quo circa *dict. l.* ſenſus eſt, defenſores reipublicæ, ſiue qui publicis cauſis defendendis præponuntur, eodem tempore, & biennii interſtitio, quo à die finitæ defenſionis à quibuſcumque muneribus excuſantur, pariter & ab honoribus vacare debere: ita vt qui publicæ defenſionis munus expleuit, niſi duobus annis tranſactis, vt nec nouis muneribus, ſic nec honoribus poſſit onerari.

Plus enim vrget ſecunda difficultas, ſiue præ-
4 cedentis confirmatio ex *dict. l. ſemper 5. §. hoc circa*, quam nullus adhuc excitauit, & quod magis eſt, cuius deciſionẽ ex Gloſſographis, quos viderim, nec vllus aliquali lucubratione exornauit. Veruntamen vt minus quæſtionis noſtræ prolatam definitionem lædat, verbum illud, *Honorem*, quo *dict. §.* tota difficultas innititur, ita interpretandum exiſtimo, vt non quidem adminiſtrationem Reipublicæ, cùm dignitatis gradus ſignificet, vt propriè exponit *Conſultus in l. honor. 14. in princip. ff. de muneribus & honor.* ſed ſimplicem quandam abſque dignitate adminiſtrationem. Quo ſenſu idem verbum à *Papiniano* fuiſſe vſurpatum apparet in *l. teſtamento. 51. § cum ita, ff de manumiſſ. teſtamento*, ibi: *Aut ab honore miniſtrandi, vel adminiſtrandæ rei negotio remouit*, vbi ſingulariter obſeruat Gloſſa eſſe honorem adminiſtrare, quam *lib. 14. reſponſorum Papiniani in dict. l.* ſequitur *Cuiac.* Quo ſic ſuppoſito, Conſulti mens in *dict. §.* ea eſt, vt ſi antè quis ad munera municipalia vocatus ſit, quàm negotiari inciperet, vel antequàm in Collegium adſumeretur, quod immunitatem pariat, vel antequàm ſeptuagenarius fieret, vel antequam publicè profiteretur, vel antequàm liberos ſuſciperet, quæ omnia vacationem inducunt, nihilominus compelletur ad honorem gerendum, ſiue quod idẽ eſt, ad municipale munus, quod in adminiſtratione conſiſtit, vt probatur ex *dict. l. honor. 14. §. munus, ff. de muneribus & honoribus*. Nam licèt ad illud tempus peruenerit, quo vel liberorum numero, vel ſeptuaginta annorum ætate, ſeu alia ſimili ratione, de quibus in *dict. §.* ab omni munere perſonali, ciuili & municipali liber exiſtit: attamen quia tunc temporis cùm ad munera fuit vocatus, nullam immunitatis cauſam obtinuerat, vt patet ex eodem textu, ibi: *Vt ſi anteà quis ad munera municipalia vocatus ſit, quàm negotiari inciperet, &c.* adhuc excuſatione ſuperueniente cœptam muneris adminiſtrationem abſoluere debet, quod ſi recuſa-
uerit, iudicis officio compellendus erit. Quam 5
ſententiam clariùs expreſſit *Vlpian. in l.2. §. qui ad munera, ff. de vacatione munerum*: *Qui ad munera vocantur*, inquit, *viuorum ſe liberorum numerum habere tempore, quo propter eos excuſari deſiderant, probare debent: numerus enim liberorum poſteà impletus, ſuſceptis antea muneribus non liberat, &c.* conducit *l. ſi quis poſteà 7. ff. de iudicijs, l. excuſantur 2. §. remittit, verſic. Oportet, de excuſat. tutor.* & quæ tradit *Gloſſ. & Ioan. de Platea in l. ſi vltrà, C. de Decurion. lib. 10.* Ergo ex ſuperiori reſponſo minimè inferri poterit, ſeptuagenarium ſenem ab honoribus immunem exiſtere: quia etſi id verborum cortice probari videatur, ipſorum tamen genuino ſenſu apertè reſpuitur. Quapropter inconcuſſum manet, nullam ætatem honorum excuſationem præſtare.

Sed hæc omnia, etſi non graui, acuta tamen 6
difficultate coarctari videntur, quam primitùs excogitauit Accurſius *in dict. l. à Decurionatu 5. ff. de vacatione munerum*, ab ipſoque poſtmodũ, quamuis ſuppreſſo nomine trãſcripſit *Cuiacius in dict. l. in honoribus 8. ff. eodem*: etenim videtur

nedum

Digitized by Google

neutum ſeptuagenariam ætatem ab omnibus, & à quibuſcumque honoribus vacationem inducere, verùm quintum & quinquageſimum annum duntaxat ſufficiens temporis ſpatium reputari, vt eo tranſacto inuitus nemo in aliquem honorem aſſumi poſſit. Quod vtique ſequenti argumento monſtratur. Nemo poteſt ad aliquos honores promoueri, niſi qui Decurionatus munere condecoratur, *l. honores 7. verſic. Is qui non ſit, ff. de Decurionib.* ſed à Decurionatu quis quinto & quinquageſimo anno immunis fit, *l. 2. §. vltim. l. non tantùm. 11. ff. eodem*, & probauimus *ſuprà anno* 55. ſuo proprio loco: ergo per conſequentiam eadem ætate à quocumque honore etiam liber fiet, cùm nullus abſque Decurionatu obtineri poſſit.

7 Cui obiectioni affabrè quidem reſpondent *Gloſſa, & Cuiacius vbi proximè*, verum eſſe, maiores ſeptuaginta annis, imò quinquaginta & quinque per conſequentiam excuſari ab omnibus honoribus, ſi ſe excuſauerint à Decurionatu, qui velut baſis & ſedimentum eſt omnium honorum: quemadmodum interpretandus erit idem *Cuiac. ad l. 2. de excuſatione*, ſibimet contrarius exiſtat, cùm abſolutè profert honorum vacationem 55. 60. vel 65. anno tribui. Sed ſi quis ad Decurionatum vocatus fuerit antea quam quinquageſimum annum excesſerit, in eoque etiam poſt prædictam ætatem libenter perſeuerauerit, vel ea iam exacta fuerit ſua ſponte Decurionatus ſuſceptus, vt in caſu *dict. l. 2. §. vltim. de Decurionib.* tunc enim verum eſt nullam ætatem, licèt ſeptuagenariã, aliquem ab honoribus immunem efficere.

SVMMARIVM.

Septuaginta annorum ætas à muneribus ciuilibus excuſationem affert. 1.
A perſonalibus muneribus quintum & quinquageſimum annum excuſare aliqui docent. 2.
Alij tamen ſeptuagenariam ætatem huic excuſationi eſſe neceſſariam veridius arbitrantur. 3.
Perſonalia munera ſub ciuilibus continentur. 3.
Cura comparandi frumentum munus eſt perſonale, à quo ſeptuaginta anni excuſationem offerunt. ibid.
Tutela munus perſonale eſt. 5.
Septuagenarius à tutela vel cura liberatur. ibid.
Onus eundi ad bellum, & comitandi Regem ad illud euntem, perſonaliſſimum eſt. 6.
Imperator militum mediæ ætatis eſſe debet, ibidem.
Septuagenarij, nec ire ad bellum, nec Regem comitari tenentur. ibid.
L. 1. tit. 1. lib. 6. nouæ recollect. elucidatur. 7.
Qui per ſe militare nequit, ſubſtitutum proprijs expenſis, etiam ſi bonis non affluat, mittere tenetur. ibid.
Reijcitur ſententia eorum, qui putant, poſt quintum & quinquageſimum annum neminem poſſe ad bellum compelli. 8.
L. 3. C. qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant, lib. 10. explicatur. 9. *& ſeqq.*
Aetas ſeptuaginta annorum ad excuſationem munerum ciuilium & perſonalium requiſita, completa eſſe debet. 11.
Aetas ad munerum excuſationem requiſita, numero liberorum minime ſuppletur. 12.
Aetas poſt iniunctum munus impleta, nihil ad excuſationem proficit. ibid.
A muneribus patrimonialibus, nulla ætas excuſat. 13.

QVAESTIO XIV.

Quot annorum homines ſenectutis obtentu à muneribus ciuilibus & perſonalibus excuſationem mereantur?

Septuaginta annorum ætatem à ciuilibus functionibus, ſiue muneribus excuſationem præbere, adeò exploratum eſt, vt manifeſtis Vlpiani verbis contineatur *in l. 2. in fine, ff. de Decurionibus*, quorum hæc ſeries: *Sed ſi ei rei conſenſerint; etſi maiores annis ſeptuaginta ſint, munera quidem ciuilia obire coguntur: honores autem gerere debent*, repetit *in l. & qui originem 3. §. quamuis, ff. de muner. & honor.* ibi: *Quamuis maior annis ſeptuaginta & quinque liberorum incolumium pater ſis, ideoque à muneribus ciuilibus excuſetur, &c.* & rurſus *in l. 2. §. numerus, ff. de vacat. muner.* ibi: *Numerus liberorum, aut ſeptuaginta annorum ab honoribus, aut muneribus his cohærentibus excuſationem non præſtat, ſed à muneribus tantùm ciuilibus.* In quæ Conſulti verba penè omnes iurarunt Interpretes, præcipuè *Iacob. Cuiac. in l. 3. C. qui ætate ſe excuſant, lib. 10. Aegidius Thomatus de muneribus patrimonialibus, ſeu collectis, cap. de ſenibus fol. mihi* 303. *Ioan. Petr. Moneta de diſtrib. par. 2. qu. 7. num. 11. Caucdus 2. par. deciſionum dec. 84. num. 43.* 1.

Circa perſonalia verò munera ingens concertatio eſt, quanam ætas ab ipſorum functione excuſet? Multi enim arbitrantur, quintum ſupra quinquageſimum annum legitimam à prædictis muneribus immunitatem afferre, vel ex eo ſolùm adducti, quod *in l. manifeſti. 3. C. qui ætate vel profeſſ. ſe excuſat. lib. 10.* ſcribitur, nempe manifeſti iuris eſſe, maiores quinquaginta quinque annis, inuitos ad munera perſonalia vocari non poſſe. Quare hanc opinionem potiorem, & iuri magis congruentem proclamant *ibidem Gloſſa, Ioan. Bertachin. in repertorio liter. M. verbo maior, verſ. Maior quinquaginta annorum*, vbi quinquageſimo anno maiorem affirmat ad onera perſonalia non teneri, veluti ad bellum ire, *Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 59. num. 5. Auendañus de exequend. mandat. 1. part. cap. 19. num. 24. verſ. Tertius caſus eſt, Azeued. in l. 1. num. 97. tit. 1. lib. 6. nouæ recoll.* qui ex *Platea in l. ſi vltra, C. de Decurionib. lib. 10.* quinquaginta annorum ætatem ſufficere exiſtimat ad excuſationem publicorum munerum, quos vulgo *de iuſticia, ò de conſejo* nuncupamus, *Thomas Accius tract. de infirmitate cap. 19. num. 21. Dominicus Taſſonus ſuper pragmat. de ante facto, verſ. 12. obſeru. 1. num. 336. Steph. Grat. diſcept. foren. dict. cap. 328. num. 5.* noſter *Alphon. Perez de Lara* 2.

in

Digitized by Google

in compendio vitæ homin. cap.31. num.32. Garſia Tolet. in lucerna rubr. tit.49. num.4. lib.10. Codicis, Velaſcus de priuil. miſer. perſon. quæſt.18. numer.18. licet *Vlpianum* hanc immunitatem ad 75. annum extendiſſe *in l.3. §. quamuis, ff. de muneribus & honoribus* obſeruet.

3 Sed non deſunt quibus magis probetur ſeptuagenariam dumtaxat ætatem horum perſonalium munerum legitimam excuſationem eſſe. Nec immeritò quidem, cùm apertis hac de re Iuriſconſultorum, & Cæſarum teſtimonijs euincatur, maximè ex illo *Vlpiani in l. maiores 3. ff. de iure immunitatis*, vbi ſequentia ſuperadduntur verba: *Maiores ſeptuaginta annis à tutelis, & muneribus perſonalibus vacant*, & conducit quod ab eodem ſcribitur *in l. 3. §. Cura, ff. de muneribus & honoribus*: ſed luculentiùs hoc manifeſtum redditur Imperatorum *Dioclet. & Maxim.* eleganti reſcripto *in l. ſi vltra C. de Decurionib. lib.10.* cuius hic tenor: *Si vltra ſeptuageſimum ætatis annum patrem tuam eſſe Præſes prouinciæ perſpexerit, eum perſonalium munerum vacatione perfrui prohibebit.*

4 Suadeturque concludenti ratione. Nam perſonalia munera ſub ciuilibus continentur, veluti ſpecies ſub genere, *l. munerum 18. in principio, & §. hæc omnia, de muneribus & honoribus*. Ergo cum ea, quæ ciuilia ſunt, ſeptuageſimum annum agentibus deferri non poſſint, & quæ perſonalia inueniuntur, eiuſdem ætatis hominibus aſſignari haud quaquam poterunt. Deinde munus frumentum comparandi perſonale dicitur in *l.1. §.1. de muneribus & honoribus*: at ab eo non niſi ſeptuaginta annorum ætas excuſationem affert, *l.3. §. Cura, ff. eodem*, ibi: *Cura frumenti comparandi munus eſt* (vbi *Gloſſa* obſeruat perſonale eſſe) *& ab eo ætas ſeptuaginta annorum, vel numerus quinque liberorum incolumium excuſat.*

5 Rurſus quia tutelæ vel curæ munus perſonale eſt, *dict. l. munerum in principio*, ibi *Veluti tutela vel cura, dict. l. maiores 3. de iure immunitatis*, quibus conuenit diſpoſitio patriæ *l.2. tit.17. p.6.* & tamen ab eo non niſi ſeptuaginta annorum ſenectus vacationem adducit, *dict. l.3. §. item maior, inſtitut. de excuſat. tutor.* vbi notant omnes, præſertim *Franciſcus Hotoman. verſ. Maior ſeptuaginta, Oinotom. num.2. Vueſembech. eodem num. Balduin. numer.21. Minſinger. num.2. & 5.* tradit *Gloſſ.1. in dict. l. ſi vltra, Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. tom.2. diſceptat.327. num.4. Ioachim. Hoper. de vera Iuriſprudentia lib.10. cap.8. Petrus Gregor. ſyntagmat. lib.12. cap.6. numer.9. Moneta de diſtribut. 2. part. quæſt.7. num.12. Azeuedus vbi ſuprà num.96. Anton. Pichard. in princip. inſtitut. de excuſation. num.14.* nouiſſimè *Ioannes Biſcontes in commentar. ad eundem titulum cap.1. à num.10. Ludolph. Scrader. in ſelectiſſimis iuris quæſtio. tit.25. num.17.* vbi & huius rei rationem aſſignat *Velaſcus dict. tractatu de priuileg. miſerabil. quæſt.18. num.18.* Igitur pari modo à quibuſcumque muneribus perſonalibus eadem ſeptuagenaria ætas ſolummodò immunis erit.

6 Et de iure noſtro hoc dilucidius commonſtrantur. Nam cum onus eundi ad bellum, aut Regem ad illud euntem comitandi *lib. 7. tit. 19. par. 2.* perſonaliſſimum ſit, vt ex ſe patet, & probare videtur *Bertachin. vbi ſupra*, ab eo tantum ſeptuagenarii excuſationem merentur, *l.3. tit.19. par.2.* ibi: *O mayor de ſeſanta*, quo verbo obſeruat *Gregor.* & adducit *Florianum* idem ſentientem *in l. inuiti l.1. ff. de teſtibus*, quibus accedit *Canedus* alios referens *2. par. deciſ. 29. num.3.* nam vt ait Poeta: *Turpe ſenex miles.* vnde *Onoſander Strategicus cap.1. num.8.* Imperatorem militum, neque iuniorem, neque item ſeniorem eligendum eſſe hortatur: *Nam ille fide minus idoneus, iſtius vires parum firmæ, neuter ſecuritatem præſtare poteſt: etenim adhuc adoleſcentior, temerario & feroci impetu rem deperdet: at iam defectæ ætatis ſenex naturali infirmitatis vitio derelinquet. Optima igitur temperata, ac intermediæ cuiuſdam rationis electio, quia & roque inerit ſeniori*: ideo *Homericus ille Neſtor Iliad.4.*

In conſilijs præcipuus, bello inutilis.

Docet in dictum locum Onoſandri Ioannes à Chokier, conſentit *Carolus Seribanius in Politica cap.26. num.23.* & deſignat præfatam ſeptuaginta annorum ætatem nouiſſimè *Rodericus Acunha in cap.1. num.2. 85. diſtinct.* Itaque ſubaudienda erit *dict. l. 7. partita, verſ. Mas touieron por bien*, vbi loquens de his, qui Regem comitari tenentur, eos tantum ab eiuſmodi obligatione liberat, qui iuſta aliqua, & legibus comprehenſa excuſatione iuuantur, è quibus ſeptuagenariam ætatem eſſe dubitari non poteſt, *dict. l.3. tit.19. par.2.* Nec contrarium probat *l.1. tit.2. lib.6. nona recollect. leg. Hiſpaniæ*, quæ circa milites armatos, vulgo *Caualleros armados*, loquens, ſexageſimo anno eos immunes reddit ab onere eundi ad bellum, illis verbis. *Pero que el Cauallero que fuere de edad de ſeſenta años, no ſea tenudo de ir por ſu perſona à la guerra*; ſiquidem *prædicta lex* ſolum diſponit 7
equites armatos ea ætate excuſari à labore itineris, & moleſtia eundi perſonaliter ad prælium, vt conſtat illic: *No ſea tenudo de ir por ſu perſona à la guerra* non verò eos liberos & immunes efficit ab obligatione ſubſtituendi alios, qui ſuo loco dimicandi onus ſuſcipiant & adimpleant, veluti ex ſequentibus his verbis colligitur: *Pero que todavia ſean teudos de mantener cauallo y armas, y embiar à la guerra, quien ſirua por ellos*. A qua quidem obligatione exui non niſi agentes ſeptuageſimum annum poſſunt, vt *in dict. l.3. par.* continetur, quæ de omnimoda excuſatione eundi, & ſubſtitutum mittendi intelligenda eſt, vt placet etiam *Azeuedo in dict. l.1. num.101. & Velaſco vbi ſuprà num. 20.* licet contrarium magis arrideat *Canedo 2. par. dec.29. num.4.* vbi reſoluit, Ducem, ſeu nobilem ſeptuagenarium, aut minorem 18. annorum excuſari à perſonali ſeruitio belli, non verò ab onere ſubſtitutum mittendi, & quidem ſuis expenſis, licet aliqua egeſtate laboret: nam vt inquit *Bald. conſil. 407. lib.5.* cui accedit *Canedus vbi ſuprà num.65.* quando aliquis tenetur ſuo ſumptu militem dare, vel equum, difficul-

tas

Digitized by Google

tas præſtationis pertinet ad eum, ſi tamen poteſt, licet cum difficultate, vt intelligendum puto, aliàs ad impoſſibile quis obligaretur. Itaque his temporibus obſeruatum experimur in expeditione belli Cataloniæ, & Luſitaniæ, quibus ob illarum inobedientiam miſerè vexamur: tanto enim malo vt celerrimè occurreretur; nullo habito delectu omnes legitimæ ætatis ad bellum vocantur, quoniam vt noſter Legislator inquit *in d. l.3. partita: Tal leuantamiento como eſte, por tan eſtraña coſa lo touieron los antiguos, que mandaron, que ninguno nò ſe pudieſſe eſcuſar por honra de linage; ni por priuança que ouieſſe con el Rey, nin por priuilegio que touieſſe del Rey, ni por ſer de Orden, ſi non fueſſe ome encerrado en Clauſtro, ò los que fincaſſen para dezir las Horas, que todos vinieſſen ende para ayudar con ſus manos, ò con ſus compañas, ò con ſus aueres.* Et qui iuſta aliqua excuſatione à perſonali ſeruitio liberantur, ſubſtitutum præſtare coguntur, ſi tamen patrimonii vires ſuffetant, nam pro modo facultatum, vel omnes, vel dimidiam, vel tertiam partem expenſarum ſubſtituti tantundem inferre compelluntur.

Sed vt ad inſtitutum reuertamur, hodie nouiſſima quadam diſpoſitione Philippi II. edita anno 1569. iuſtis de cauſis poſt quinquageſimumquintum annum completũ nemo ad militiam vocari aut cogi poteſt, vt ex diſpoſitionis ſerie apparet, quam ſuperiùs *anno* 50. retulimus, quo loco de veteranis, & excuſatione à militia ſpecialiter egimus.

8 Ex quibus infertur minùs bene docuiſſe *Gloſſam in l.2. C. de his qui non impletis ſtipendiis, Bertachin. loco ſupra relato, Tiraquel. in l.6. connubial. gloſ.1. num.8. Ripa de peſte, titulo de remediis ad curandam peſtem num.222. Auendan. de legibus præt. lib.1. cap.10. num.24. verſic.3. Menoch. de arbitrar. caſu 39. num.5. Thomas Actius de infirmitate legal. 1. part. cap.19. num.1.* & alios relatos à *Roderico Acunha vbi ſuprà*, neminem, qui ſupra quinquageſimum annum quintum expleuiſſet, compelli ad bellum poſſe, quia vt affatim dictum extat, ire ad bellum perſonale miniſterium & munus eſt, cuius ſeptuagenaria tantùm ætas vacationem inducit, vti & à longiſſimi & periculoſi itineris, etiam autore *Acunha dicto loco num.2.*

Igitur vt ad inſtitutum reuertamur, adeò enim ex hactenus enumeratis conuincitur ſeptuaginta annorum ætatem ad perſonalium munerum excuſationem neceſſariam eſſe, vt nõ dubitarem hoc ipſum aſſerere; & ita ſentientibus *Iacobo Cuiac. vbi proximè, Thom. Sanchez lib. 7. de matrimonio diſputation.32. num.17. Ioan. Petro Moneta dict. quæſt.7. num.10. & 11. Azeuedo* ſibi contrario *in rubric. num.10. tit.14. dict. lib.6. Recopilat.* ex animo ſubſcribere, à quo nec pedem rettahit aduerſæ opinionis vnicum præ-
9 ſidium ex *dict. l.3.* deſumptum, *C. qui ætate vel profeſ. ſe excuſant.* Nam licèt vulgata ſcriptura id ſuadeat, & quodammodò indicare videatur, quinto, & quinquageſimo anno perſonalium munerum vacationem eſſe tributam, certius eſt, Imperatorum mentem & ſententiam eam non videri, quam verba demonſtrant: ſed librariorum incuria fuiſſe corrupta, veluti poſt *Concium*, vt aduertit *Gloſſa* marginalis, obſeruant *ibidem* ex vetuſtiſſimis exemplaribus doctiſſimus *Iacobus Cuiacius, & Moneta de distributio. d. 2. part. quæſt.7. num.* 10. qui omnes loco illorum verborum *quinquaginta quinque*, legendum eſſe *ſeptuaginta* admonent, ita vt eius legis ſenſus ſit manifeſti iuris eſſe maiores ſeptuaginta annis ad munera perſonalia vocari non poſſe, quæ noſtra ſententia eſt.

Et quòd einſmodi ſcriptura, & iuri, & ip- 10
ſiuſmet legis verbis conuenientiſſima ſit, patet, nam manifeſti iuris eſſe aiunt Cæſares, quod ab ipſis reſcribitur, quo loquendi modo neceſſariò ſupponunt idem anteà legibus fuiſſe cantum, ſed nullibi in iure expreſſum reperitur, quintum & quinquageſimum ætatis annum à muneribus perſonalibus immunitatem præſtare: ergo Imperatorum ſententia, quæ in *dict. l.3.* manifeſti eſſe iuris pronunciatur ad id, quod in propoſito inconcuſſum, patens, & manifeſtum inuenitur in iure, referenda erit ſcilicet ad ætatem ſeptuaginta annorum, quæ vt multis iuris locis ſuprà congeſtis continetur, ab omni munere perſonali vacationem inducit. Deinde præfatam lecturam genuinam eſſe comprobatur, quia ſequentibus legis verbis congruit, illis videlicet, *Cum itaque ſeptuagenario maiorem te eſſe profitearis, &c.* ad quid enim de ſeptuagenario mentionem feciſſe, ſi vt initio eiuſdem legis proponitur, conſtantiſſimi iuris erat, quinquaginta & quinque annis maiores ad dicta munera vocari non poſſe? Elegantius enim, & reſcripti argumento conuenientius foret, ſi illum prædicta requiſita ætate maiorem affirmaſſet, licèt precibus oblatis cõtineretur implorantem ſeptuagenario maiorem eſſe: ergo vt hæc omnia conuincunt, affirmandum erit inuerſam & mendoſam *dictæ legis* ſeriem videri, ideoque ſubſtitutam lectionem veram & tenendam eſſe.

Cæterùm, vt diſputationis noſtræ vela con- 11
trahamus, adiiciendum erit ſeptuaginta annorum numerum, quo immunitatem à ſupradictis oneribus contingere adnotauimus, extremè completum & exactum eſſe oportere: nam vt optimè ratiocinatur *Vlpianus in dicta l. maiores. 3. de iure immunit.* qui ingreſſus eſt ſeptuageſimum annum, nondum egreſſus, eo nimirum hac vacatione non vtetur, quia non videtur maior ſeptuaginta annis, qui annum agit ſeptuageſimum, Vnde quaſi notiſſimam regulã initio eiuſdem legis præmittit maiores ſeptuaginta annis à tutelis & muneribus perſonalibus vacare, quod etiam affirmant *Oinotom. in dict. §. item maior num.2. Vueſembech. eodem nu. & 5. Balduin. num.21.* & expreſſius *Thade Iiſon.* 12
ibidem num.7. abſque eo quod ad prædictam excuſationem proficiant 65. anni & tres liberi, *l.2. §.vlt. de vacatione muner.* quia vt aduertit *Iacobus Cuiac. in dict. l.3. C. qui ætate ſe excuſant* vtraque ſpecies excuſationis imperfecta eſt:

Digitized by Google

nam licet legibus caueatur, vt ſinguli anni per
ſingulos liberos remittantur, id verò ad hono-
res pertinet, vt inquit *Conſultus in l.2. ff. de mi-
noribus*, non verò ad munera, quibus nullus
honor ineſt, quocirca opus erit ſeptuagenariã
ætatem exceſſiſſe qui à præfatis muneribus ob
ſenectutis infirmitates vacationem deſiderat,
eo ſcilicet tempore quo munus defertur: nam
ſi poſt id iniunctum ætatem expleuerit, ætatis
prætextu fruſtrà immunitatem conſequi poſtu-
labit, quoniam ætas, vel alia excuſationis cau-
ſa ſuperueniens à tutela, officio, vel alio mu-
nere iam delato non liberat, argumento *l. 2.
verſ. Qui ad munera, de vacatione munerum, &
l. ſemper 5. §. hoc circa, de iure immunitatis*, notat
Gloſſa in dict. l. ſi vltra, C. de Decurionibus lib.10.
& poſt eam *noſter* Perez *de Lara lib.2. de Capel-
lanys cap.9. num.59. in fine*, vbi de numeris an-
tecedentibus multa ad huius doctrinæ compro-
bationem adducit, vti & qui iam ſeptuagena-
rius vltroneè huic muneri ſe ingeſſit, vt obſer-
uat *Riccius collectanea 1623. in fine*, qui ita de-
ciſum teſtatur: quamuis benè verum ſit, quod
ſi ob graueſcentiam prædictæ ætatis, quam
poſt ſuſceptum officium expleuit, iniuncto mu-
neri ſatisfacere non poſſit, ei curator adiunge-
tur, qui minoris, aut reipublicæ bona admi-
ſtret, *l. ſolent. 13. ff. de tutelis*, vt infra *anno 70.*
latiùs oſtendam.

Et tandem coronidis loco ſciendum erit, hæc
quæ de excuſatione à muneribus propter æta-
tem præfati ſumus, in ciuilibus tantùm & per-
ſonalibus, veluti *En oficios de iuſticia, y de Con-
ſeio, y Cogedores de padrones*, & ſimilibus proce-
dere, vt dictum extat, non verò in patrimo-
nialibus, ſiquidem ab iſtis nulla ætatis excu- 13
ſatio eſt, *l. ſunt munera. 11. de vacatione mune-
rum, l. fin. §. ab huiuſmodi, de muneribus & ho-
noribus, l. neque 5.* quæ id expreſſe probat, *C.
de muner. patrimon. lib.10. l. 1. C. de indic.* refert
*Aegid. Thom. dict. tract. de muneribus patrimon.
cap. de ſenibus fol. mihi 304.* vbi etiam ſubiicit,
idem eſſe in muneribus mixtis, *l. in honoribus 8.
de vacatione mun. dict. l. fin. de muner. & honorib.*

ANNVS OCTVAGESIMVS.

SVMMARIVM.

Aetas decrepita quo tempore incipiat? 1.
Octuagenary verè decrepiti ſunt. 2.
Vitæ pars decrepita dicitur. 3.
Decrepitus vnde dicatur? 4.
Aetas decrepita mala appellatur. Ibid.
Senes decrepiti bis pueri ſunt. 5.
Defecta ætas quæ ſit? 6.

QVÆSTIO I.

Senex in qua ætate decrepitus dicatur?

1 SCio enim non defuiſſe qui præcipitem (vt
loquar cum *Iacobo Cuiacio in l. 2. ff. de ex-
ſationibus*) & decrepitum ſenem illum præfini-
rent, cuius annorum numerus ſeptuageſimum
exceſſit. Et ni malè recordor, huius ſententiæ
extitere *Guillerm. Rouill. in deſcriptionibus iuſti-
tiæ, & iniuſtitia lib.2. cap. 13.* vbi decrepitam
ſeptimam & vltimam hominis ætatem eſſe in-
quit, & probari poterat ex eo quod ex Philo-
ſophis alibi diximus, nempe vitam hominis ſe-
ptem dierum eſſe, id eſt ſeptem ætatum, *Paul.
Pariſ. conſil. 29. numer. 29. volum. 2. Syluester in
ſumm. verbo ieiunium num.18. prope finem, Gene-
brard. Pſal.89. num.12. Thomas Gramm. dec.34.
num. 4. Steph. Grat. diſc. forenſ. tom. 5. cap.805.
num.43. Horten. Caual. in practica & theorica de
teſtibus 1. par. num.15. Proſper. Farin. tom.2. pra-
xis criminalis qu.41. num.25. & 26.* Et quod mi-
randum magis eſt, *Abbas in cap. quoniam fre-
quenter, vt lite non conteſt. num. 18. & ex Medicis
Auicen. prima primi doct. 3. cap. 3.* decrepitatem
poſt ſexageſimum annum habere principium
firmarunt: quibus conſentire videtur *Card. con-
tradictio Med. lib.2. contradict.10. tract.5. & Fer-
nel. Phyſiolog. lib.3. cap.10.* quinque addit an-
nos huic ſenectuti, decrepitatemque in ſexa-
geſimoquinto anno incipere ſtatuit, quem
terminum magis rationi conſonum appellat,
Paul. Zacbias Medicolegal. lib.1. tit. 1. quæſt.10. 2
num.17. Sed horum omnium illæſa auctoritate,
potiùs inſectandum eſſe arbitror quod in pro-
poſito ſcripſere *Ioan. Oinotom. in §. minorem n.4.
de adopt. Balzaranus de feudis lib.2. tit.14. num.2.*
& Medicorum doctiſſimus *Andreas Laurent. tra-
ctatu de ſenectute cap. 2. pagina mihi* 126. videli-
cet octuagenarios ſenes decrepitos eſſe.

Pro qua opinione fortiſſimum nobis præſtat 3
fundamentum, quod vitæ extrema pars decre-
pita dicitur, vti *ex cap. à paruulo, de conſecra-
tione diſt.4.* colligitur, & expreſſiùs ex *Donato,
& Feſto* probat *Theſaurus linguæ* Latinæ, *verbo de-
crepitus*. Itaque definiit *Zacchias vbi proxime
num.11.* & confirmari poteſt Annæi Senecæ te-
ſtimonio *epiſt.12.* vbi ſemimortuum, & vt in
prouerbio erat, ad oſtium admotum ſenem de-
crepitum vocat, vt *ibidem Lypſius & Opſopæus*
explicant: ſed clariùs id oſtendit *epiſt.26.* in hæc
verba: *Inter decrepitos me numera, & extrema
tangentes*, de qua ſenectute decrepita accipien-
dum eſt quod alibi dixit, nempe ſenectutem
nihil aliud eſſe, quam vitæ occaſum: nec non
& quod Apoſtolus ſcripſit *ad Hebræos cap.8.* qui
antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt.
Vnde inquit Eminentiſſimus Cardinalis Tur-
recremata *in ſumma Eccleſ. lib.1. cap. 22. num.3.
verſ. Quarta*, quod Eccleſiæ decrepita ætas erit
in fine mundi, de qua ſub nomine ſenii *Pſal.70.
Et vſque in ſenectam & ſenium Deus ne derelinquas*

Digitized by Google

me, vbi obſeruat *Gloſſa*. Ergo cùm hominis mundus iſte paruulus, ſecundum conſuetam viuendi rationem octuageſimo anno præceps, & prope interitum ſit, cum regulariter pauci nonageſimum annum agant, etſi fortè aliquibus diutius viuere contingat, quod raró accidit, vt inferiùs *anno* 100. patebit, centeſimum non excedunt, conſectarium eſt eam ipſius decrepitam ſenectutem eſſe.

4 Quibus non leuiter auxiliatur decrepiti etymologia, quam ex Feſto refert idem *Theſaurus*, qui decrepitum ſenem dictum eſſe vult ab eo, quod propter ſenectutem nec mouere ſe, nec crepitum vllum facere poteſt, quæ omnia octuagenario ſeni tantundem conuenire videntur, cùm in ea ſit, qua nihil præter dolores, infirmitates, & continuæ mouendi impoſſibilitates inuenitur, teſte Regio Propheta *Pſalm*.89. *verſ*. 10. *Dies annorum noſtrorum*, inquit, *in ipſis ſeptuaginta annis, ſi autem in potentatibus, octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor*. Et ideò hanc extremam ſenectutem, vtpote malis refertam, malam ætatem rectè appellat *Adrian. Turneb. aduerſ. lib*.17. *cap*.21. *in principio*, his verbis: *Malam ætatem veteres, vt à Grammaticis obſeruatum eſt, ſenectutem appellabant, quæ cùm grauis ſit, & oneroſa, nec minus tergo noſtro ponderoſa, quam baculi dorſo graue pondus, proinde ſcripſit Plautus in Menæchmis*. Se.

Vt ætas mala mers, mala eſt tergo.

Quapropter huius ætatis hominem, non verò ſeptuagenarium decrepitum eſſe, abdubitari non poterit.

5 Huic germanum eſt quod ex Horatio tradit *Iacobus Simancas lib*.7. *de Republica cap*.7.*n*.781. nempe ſenes decrepitos bis pueros eſſe, & res omnes timidè trepideque miniſtrare, cui & illud cõuenit *Ludouici Viues lib*. 2. *de anima*: *Quemadmodum* ſcilicet, *in infantia non vtitur ratio ſuis organis, quia nondum ſunt apta: ſic nec in decrepita ſenecta, quia iam deſierunt eſſe apta, magno ſcilicet vſu detrita, & corrupta*. Vnde cum hac octuagenaria ætate fere ſemper ſenes repueraſcere videantur, & non anteà, veluti auctoritate multorum *hoc eodem anno* conſtabit, vbi de reſtitutionis auxilio ſeni, velut minori concedendo tractabitur, manifeſtè colligitur, eadem etiam & decrepitos eſſe.

6 De qua ſenectute decrepita intelligendus erit *Vlpianus in l. arboribus* 12. §. *de illis*, *ff. de vſufructu*, vbi defectæ ſenectutis hominem ſeruum appellat, cuius non aliter, atque infantis, ob ſenij imbecillitatem operæ nullæ ſunt, *& in l*.2. §. *ignoſcitur*, *ff ad Silanian*. Quam vtique ſenectutem meritò defectam cognominat, quaſi in ea homines ab omnibus neceſſarijs operationibus deficiant, & vix aliquas ſine alterius adminiculo exequi valeant, vt verbis continetur *Andreæ Laurentij vbi ſuprà*, quorum hæc ſeries: *Tandem poſtrema illa ſuperuenit ſenectus, quam decrepitam vocant, in qua vt ait Propheta Regius, nihil niſi dolor & languor, ſingulæ corporis & animæ functiones debilitantur, hebeſcunt ſenſus, deperditur memoria, deficit iudicium, & tunc temporis in infantiam incidunt*. Et confirmatur ex Hugone *lib. de claustro animæ*: *Audiat hoc*, inquit, *ſenum ſera conuerſio, quibus ex defectu ſenectutis aures obturantur, oculi turbantur: vt breuiter cuncta præſtringam, ipſi in ſe, per ſe deficiunt*. Cuius rei illam elegantiſſimam rationem aſſignat *Plato in Axiocho* 1. & 7. *de legibus*. *Senes decrepiti*, inquit, *bis pueri, nonnulli ratione, ac conſilio pueri. In ſenectutem præterea quidquid in natura eſt ruinoſum, ac interitui obnoxium confeſtim ſeſe effundit, & quidem ita, vt nullis remedijs illa imbecillitas auerti queat: quod ſi quis tardius velut debitam vitam non reddiderit, natura tanquam fœneratrix, inſtans ac vrgens, ab alio aſpectum, ab alio auditum, ſæpenumero vtrumque tanquam pignus exigit*.

SVMMARIVM.

Obliuio præteritorum aliquando in commiſſi flagitij pœnam infligitur. 1.

Senectus primum vulnus memoriæ incutit. 2.

In ſene tantum vmbra & nomen hominis reſtat. *ibid*.

Senibus cæleſtes motus, & influxus deſunt. *ibid*.

Senes obliuioſi præſumuntur. 3.

Notarius, qui in ſenectute interrogatus inſtrumentũ ſcripſiſſe negauit, excuſatur, licet poſtea mendacij conuincatur. 4.

Senes frequenter mendoſi habentur. *ibid*.

Octuagenarij extra dubium obliuioſi ſunt. 5.

Multitudo negotiorum obliuionem inducit. *ibid*.

Iudicem non præſumi recordari de prima ſententia, quando ſecundum tulit, de quo iudice ſene intelligitur? 6.

Senum vitium eſt præterita laudare, & præſentia vt deteriora accuſare. *ibid*.

Fœminæ ſeptuagenariæ obliuioſæ præſumuntur. 7.

Sententia eorum, qui exiſtimant, memoriã hominis centum annorum eſſe, reijcitur. 8.

Obliuionem alicuius rei præſumi elapſis viginti annis, qui docent? 9.

Iniuriantem non teneri ad famæ reſtitutionem poſt viginti annos putat Hurtado. *ibid*.

QVÆSTIO II.

Homines cuius ætatis obliuioſi, & immemores credantur?

OBliuio, & præteritorum ignorantia, licèt aliquando nonnullis in commiſſi flagitii pœnam infligantur, vt admonuit *Gratianus in cap. illud*. 15. *quæſt*. 1. & retulit *Thomas Aeſius tractat. de infirmitat. legal. cap*. 12. *num*. 14. frequentiùs tamen prouectiſſimæ ætatis imbecillitate hominibus accidit. Nam veluti ex *Plinio* ſcriptum reliquit *Anton. Natta conſil*. 537. *numer*. 12. *in fine*, & latiùs ex *Seneca lib*. 2. *declamat. in principio*, *Ioan. Garſia de nobilitat. gloſſ*. 12. *num*. 71. ſenectus primum vulnus memoriæ infert: ſic idẽ *Seneca*, aut qui illius tragœdiæ autor fuit in *Oedipo*. 1. 1

2

Prima langueſcit, inquit, *ſenum memoria*.
Memoria longo laſſa ſublabens ſitu

Et

Digitized by Google

Et *Cicero* quoque *epiſtol. lib. ad Atticum*, Senilius, dicit, *eſt memoria vacillare*, & alibi *Seneca* : *Solebat*, inquit, *bonæ fidei eſſe memoriæ, & quæ ei conceſſeram, citò reſtituebat: nunc autem ætate caſſa, & longa deſidia, quæ iuueniles animos diſſoluit, quàm nouâ audio*. Nec diſſentit *Salluſtius*: *In ſene vmbra*, inquit, *nomenque hominis relictum eſt, vires corporis effœtæ, ſenſus oculorum, atque aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtuſus: denique ſenio confectus parum animo valet*. Ex quo ſenem mortuo æquiparari vulgò circumfertur. Et *Beroaldus* ex Græcorum prouerbio, hominem eſſe, & non eſſe, ſcribit, idque meritò ſi *Caietano* fides adhibenda eſt, quem refert *Lorinus in Eccleſiaſt. cap. 11. verſic. 2.* aſſerenti cœleſtes motus, ac influxus, non aliter ac mortuis, iam deeſſe ſenibus. Quod eo *Meſſala Coruini* comprobatur, cuius meminit *Solinus polyhiſtori. capit. 5. & Petrus Crinit. lib. 1. de honeſta diſciplin. cap. 12.* qui cùm prouectior factus eſſet, memoriæ ſenſum ſic amiſit, vt ſui quoq; nominis non recordaretur, & huic ſimilem fuiſſe *Orbilium Beneuentanum*, ex eodem *Crinito* refert *Iacob. Menochius*
3 *de arbitrarijs, lib. 2. caſu 26. numer. 5.* vnde apud iuris noſtri profeſſores velut in prouerbio eſt, ſenes obliuioſos eſſe, & immemores præſumi. Ita *Alexander conſil. 238. num. 6. & 7. lib. 6. Andreas Barbac. in rubric. de fide inſtrum. num. 21 Iacob. Menochius vbi ſuprà, & lib. 6. de præſumptio. præſumpt. 32. num. 1. Cardin. Tuſchus practic. concluſ. iuris littera M. concluſ. 186. numer. 4. Scaccia*, qui de muliere loquitur *tract. de commerc. §. 7. gloſſ. 5. num. 114.* nouiſſimè *Velazq. de Azeued. in arte memoriæ, lect. 4 §. 5. de la edad. in princip. Florius Manſonius lib. 1. de cauſis executiuis, limit. 13.*
4 *numer. 17.* Vbi ſenectutem matrem obliuionis appellat, & ante eum *Federic. Scotus reſponſ. tomo 1. lib. 1. reſponſ. 24. num. 54. & 55. Petrus Caballus reſolut. criminal. centur. 1. caſu 24. à numer. 4.* vbi hac de cauſa à mendacio notarium excuſat, qui in ſenectute interrogatus, an inſtrumentum feciſſet, negauit, & poſteà fuit mendacij conuictus, & meritò, cùm hac de cauſa frequenter ſenes mendoſi habeantur, *cap. vnic in fine, de Sacra Vnctione*, ibi: *Sicut antiqui mentiuntur*, *Hoſtienſ. & Ioan. Andr. in cap. cùm in iuuentute, de præſumpt. Ioan. Matienz. in dialog. relator. 3. p. c. 58. num. 15.* Quod nimio illo corporis motui, qui per tot annos continuò ipſius membra concuſſit, tribuit *Ariſtot. lib. 7. Politicor.* ibi: *Immemores ſunt* (de ſenibus loquitur) *propter nimium motum corporibus eorum accidentem*.

5 Sed quot annorum huiuſmodi ſenes eſſe debeant, vt præteritæ res ab eorum memoria excidiſſe credantur? non ſatis conſtat inter Pragmaticos. Nam ſi Speculatoris ſententiæ hac in re ſtandum eſt, *tit. de probat. §. 1. numer. 23. ad calcem*, nullo vitæ ſpatio id accidere affirmandum erit, ex quo totæ vitæ periodo; quam centeſimi anni eſſe ait, memoriam in homine durare ſentiat: à quo diſſentire videntur *Andr. de Iſernia tit. de pace iuramento firmanda, cap. 1. nu 2. & D. Rouitus in Pragmat. 8. num. 35. de ordin. iudic. Dominicus Taſſonus ſuper pragmatica de antefacto, verſ. 2. obſeruat. 2. n. 102.* qui ſeptuageſimo, aut ſaltim ſeptuageſimoquinto anno ſenes memoriæ infirmitate laborare teſtantur, quia ex illa ætate extra mentem ſunt, quare ad teſtimonium ferendum compelli non poſſunt, vt ſuo loco monſtratur: ſed neutri opinioni acquieſcentes *Iacob. Menochius dict. caſu 26. & Ioſeph. Maſcardus de probat. concluſ. 180. num. 48. volum. 1.* hoc totum iudicis arbitrio eſſe relinquendum maluit, quorum exiſtimationem tunc ſolùm veram probarem, quoties dubitaretur, an qui nondum octuageſimum annum egerat, immemor eſſet, nam poſt eiuſmodi ætatem hac in re arbitrio locum non eſſe, ideò iudico, quia octuagenarij ferè ſemper ſenſuum perturbatione laborant: quare eos nec audire, videre, aut guſtu delectari quotidie videmus; et ſi aliquid vident, audiunt, aut guſtant, parum eſſe. Adeò quidem, vt non viuentium, ſed morientium operationes credantur, ex quo non impropriè mortuo aſſimilatur, vt aliquibus probat *Velaſcus de priuilegijs pauperum, quæ. 18. num. 7. & ſeqq.* maximè in fauorabilibus. Nec mirum, quia vt ex Regio Propheta colligitur *Pſalm. 89.* quod annum octuageſimum antecedit, vitæ adſcribitur; quod verò ſubſequitur, labori, & quodammodò morti, hæc ſunt illius verba: *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni, ſi autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor*. Quocirca hanc ſententiam, vel ſola ratione duce, amplectendam eſſe cenſeo, quam etiam ex Medicis tenet *Andreas Laurent. tractatu de ſenectute, c. 2.* Quidquid aliud ſuprà relati nullo, aut debili fundamento ſubnixi protulerint, niſi aliud ſuadeat aliquo caſu ab ea eſſe recedendum, vtputa multiplicitas negotiorum, quæ etiam minoris ætatis ſenem obliuioſum efficit. Vnde inquit *Sigiſmundus Scaccia tractatu de appellation. qu. 6. num. 32. verſic. Confirmatur hæc opinio*, illam do- 6
ctrinam, qua cauetur iudicem ordinarium propter multitudinem negotiorum non præſumi recordari de prima ſententia, quando tulit ſecundam, maximè veram eſſe in ordinario ſene, iuxta illud *Senecæ* : *Solebat mihi bonæ fidei eſſe memoria, nunc autem ætate caſſata, &c.* vnde *Lorinus in Eccleſiaſtic. cap. 7. verſic. 11.* obliuionem ſenum naturalem morbū in cauſa eſſe inquit, vt ad mala, quæ vident, attenti, quæ olim obieceꝛint immemores, quorum ſumunt experimentum pluris æſtiment. Ex quo illos querulos, ſuſpicioſos, accuſandi ſtudioſos, ac præteritarum narratores rerum, & laudatores appellant *Ariſtotel. 2. Rhetoric. cap. 13. & Plutarch. opuſcul. de ſua ipſius laude*. *Canit Horat. in arte Poetic.*

Difficilis (eſt ſenex). *querulus, laudator temporis acti*,
Se puero, cenſor, caſtigatorque minorum,

Et *Cornel. Gallus*,

Laudat præteritos; præſentes deſpicit annos.

Hocque de viris tantùm dictum ſit: nam 7
quoad fœminarum perſonas ſpectat, citra dubium eſt, eas citiùs ſeneſcere, ac per conſequens, & memoria carere. Quapropter eleganter ſcri-

pſit *Maſcardus vbi ſuprà, num.* 48. quòd cùm relinquatur iudicis arbitrio, quo tempore præſumatur obliuio, minus tempus tribuetur fœminis, quàm viris, vt probat *Menoch. caſu iam relato*. Ergo dicendum erit, ſeptuageſimo anno fœminas memoria expertes præſumendas: nam quemadmodum mulieres vno decennio ante viros ſeneſcunt, vt ſæpiùs dictum eſt, precipuè vbi de ſenectute, quæ à ieiunio excuſet, fuit diſputatum. Ita & eodem decennio anteà, ad ſenectutis illum gradum eas peruenire opus eſt, quo homines octuagenarij exiſtunt,

8 Vnde conijcitur, parum tutam eſſe *Garſia* exiſtimationem *tractatu de nobilitate*, *gloſſ.* 12. *num.* 71. cui libenter ſubſcribit *Toletanus* noſter *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, capit.* 31. *num.* 86. ſcilicet memoriam hominis præſumi centum annorum ſpatio durare, quæ Speculatoris ſententia fuit meritò à nobis ſuperiùs neglecta, & nunc refellitur, non tantùm ob rationes, quas in verioris ſententiæ fulcimentum adduximus. Sed etiam quia, vt ipſe *Lara* admittit ex *Rota* apud *Farinacium deciſ.* 584. *in nouiſſimis, & Riccio collectan.* 638. ſpatium centum annorum immemoriale tempus dicitur, eo videlicet, quia de his quæ tot retrò annis præceſſerunt, nulla hominis memoria exiſtere poteſt: ergo centum annis eius memoria non conſiſtit, alioqui immemoriale tempus non diceretur centum annorum.

Hæc obiter ſuadent, non ſatis probabile videri, quod vt tale ſuſpicatur doctiſſimus *Pater Gaſpar Hurtado tractatu de iuſtitia, & iure, diſputat.* 12. *difficultat.* 16. *in fine*, præſumi nempe obliuionem alicuius rei elapſis ſaltim viginti annis. Vnde inquit, cùm infamator ad famæ reſtitutionem non teneatur, vbi infamia ab hominum memoria excidit, regulariter poſt viginti annos id accidiſſe prudenter iudicari poterit; quaſi hoc tempus immemoriale ſit. Quod quantum à ratione, & communi Interpretum traditione diſtet, ex proximè dictis facilè erit coniectari. Quare rectiùs idem *dict. loco* ſentit, attentis varijs circumſtantijs totum hoc ex arbitrio prudentis omninò pendere.

SVMMARIVM.

Senibus, vtpote & minoribus beneficium competit reſtitutionis in integrum. 1.

Senes decrepiti bis pueri ſunt. 2.

Donatio à decrepito ſene facta, an ſit ſtatim nulla vel tantùm ope reſtitutionis in integrum? 3.

Homines an poſſint viribus naturæ à ſenectute ad pueritiam redire? 4.

Octuagenarijs beneficium competit reſtitutionis in integrum. 5.

Valdè ſenex octuagenarius dicitur. ibid.

Octuagenarij ſenſu carent. ibid.

Seni induſtrioſo denegatur reſtitutio. 6.

Senes non facilè dolis, & artibus decipiuntur. ibid.

Reſtitutio ex clauſula generali ſeni ſeptuagenario conceditur. 7.

Fæminæ ſeptuagenariæ reſtitutionis in integrum beneficio gaudent. 8.

QVÆSTIO III.

Vt poſſit ſenex in integrum reſtitutionis auxilium promereri?

Decrepitæ ætatis ſenibus, non alitèr atque minoribus in integrum reſtitutionis beneficium competere, docuerunt eleganter *Sforcius, Oddus tractat. de reſtitut. in integrum, part.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 3. *num.* 12. *Caldas Pereira in l. ſi curatorem in definitione, verbo minoribus, num* 66. *C. de in integrum reſtitution. Rubens deciſ.* 16. *Riccius collectan.* 1623. *Oſualdus lib.* 21. *Donelli cap.* 7. *litera H.* nouiſſimè *Perez de Lara in compendio vitæ hominis, cap.* 31. *num.* 65. 1

Quod quidem ea ratione veriſſimum arbitratur *Sforcius*, quia in decrepitudine, & quod aiunt, vltima ſenectutis parte conſtituti homines repueraſcere incipiunt, aſſerente *Plauto in Mercatore*. 2

Bis pueri ſenes, inquit,
Senex cùm extemplo eſt, iam nec ſentit, nec ſapit,
Aiunt ſolere eum repueraſcere.

Hincque bis pueros ſenes eſſe, prouerbialiter inquit *Varro*, cuius meminit *Seneca*: *Non inquit. bis pueri ſumus, vt vulgò dicitur, ſed ſemper*: & *Plato lib.* 1. *de Republica*, *Non ſolùm igitur ſenex*, ait, *vt videtur, bis erit puer, ſed ipſe etiam temulentus*: Et *Dialogo de Regno*, cùm ex contrario ſuperiorum ſphærarum motu omnia retrocedere dixiſſet, homines etiam quaſi retrogrado augeſcendi, imò decreſcendi modo ad peractas iam ætates remeare narrabat. Ex quo inquit, pubeſcentium corpora graueſcentia, ac ſingulis diebus, ac noctibus decreſcentia, in recens pueri naturam abeunt, & rurſus *in Axiocho* 1. *&* 7. *de legibus*: *Senes*, inquit, *decrepiti, ſunt bis pueri, &c.* cecinit itidem *Ariſtophanes in Nubibus*.

Pueri inquies tibi videri facinus illud eſſe,
Reſpondeo ipſe contra, ſenes bis eſſe pueros,

Et Sophocles *in Pelea*,

Ego Peleam Aeaco ſatum, pueri inuicem
Senem puellam moderor, atque tempero.
Nam iterum puer quiſquis ſeneſcit redditur.

In cuius rei confirmationem plura congerit *Eraſmus Adagior. Chiliad.* 1. *centur.* 5. *adagio.* 36. comprobat pluribus alijs more ſuo *Andreas Tiraquel. de pœnis temper. cau.* 8 *à num.* 3. & nouiſſime *Velazquez de Azeuedo in arte memoriæ, lect.* 4. §. 5. *Iodoc. Damauder. parium, & ſimilium verbo ſenectus hyems*, & probat Cato in *vulgaribus eius carminibus*.

Nam quicumque ſenex, ſenſus, puerilis in illo eſt.

Quapropter dixit *Hippocrates*: *Pueri ſunt ſenes, ſenes autem quidam pueri*, refert *Ioannes Alphonſus à Ruizibus in Medicina Medicorum inſipientium luminari* 2. *fol.* 65. quibus aſſentitur *Gloſſa in l. ſenectus, C. de donatio. Archidiacon. in capit. tanta* 86. *diſtinct.* dum inquit, dici ſenes à ſenſus diminutione, quòd iam præ vetuſtate deſipiant: vnde æquiparantur pueris ſecundum Phyſicos, quia ſicut in pueris ſanguis nondum

cali-

calidus eſt, ita in ſenibus iã eſt frigidus: hinc-
que aſſerit *Angelus in l. ſenectus*, *C. de donation.*
donationem à ſene decrepito non aliter atque
à minore factam nullius eſſe momenti, licèt
verius arbitrarer valere, ſed reſt.tutionis auxi-
lio reſcindi, nec mirum, quia, vt inquit ex *Ho-
ratio Iacobus Simancas lib. 7. de Republica, cap. 7.
num. 781.* ſenes decrepiti ſunt, & res omnes ti-
midè, gelideque miniſtrant, cui conſentiens
Ludouic. Vives lib. 2. de anima: *Quemadmodum*,
inquit, *in infantia non vtitur ratio ſuis organis,
quia nondum ſunt apta, ſic nec in decrepita ſenecta,
quia iam deſierunt eſſe apta, magno ſcilicet vſu de-
trita, & corrupta*: & conducunt tradita à *Marti-
no Delrio lib. 2. diſquiſition. Magicar. quæſtio. 23.*
4 vbi recenſet anno 1531. Tarenti fuiſſe cente-
narium ſenem capularem, qui pilis, cute, vngui-
bus, ſitu, atque ſqualore ætatis decidentibus, &
in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene iuue-
nis prodierit, & 50. poſt annis ſupervixerit: &
quod ex *Petro Maphæo lib. 11. hiſtoriæ Indicæ* re-
fert eloquentiſſimus *P. Franc. de Mendoza lib. 4.
viridarij Problemat. 17.* vbi diſputat, an viribus
naturæ poſſit iuuenta ſenibus redire, ſcilicet
cuidam Indo nobili annorum quibus vixit ter-
centorum & quadraginta ſpatio, iuuentæ flo-
rem ter exaruiſſe, & ter refloruiſſe, quem So-
cietatis Ieſu Patres vidiſſe, & allocutos eſſe
ipſe *Mendoza* teſtatur. Faciunt tradita nouiſſi-
mè à *Torreblanca iuris ſpiritualis practicabilium
lib. 3. cap. 12. num. 12.* & quod refert *Tarentaſius
lib. 6. Philoais cap. 12.* ſcilicet fuiſſe monialium
Abbatiſſam, cui iam ſilicernio ſubito menſtruis
floribus renouatis, dentes renati, comæ deni-
gratæ, rugæ, & ſulci cutis adæquari, mammæ
pendulæ, atque pannoſæ ad inſtar virgunculæ
ſororiarunt, ſic denique ſe vultu, facie, toro-
que corporis habitu iuuenculam exhibuiſſe, vt
rei nouitate percuſſa præ verecundia ſe cuncto-
rum oculis ſubtrahere niteretur.
5 Ex qua vtique veriſſima ratione infero, octo-
ginta annos natis dumtaxat ex edicto de mi-
noribus reſtitutionem concedendam eſſe, nam
cum valde ſenibus impartiatur, vt inquit *Cal-
das, vbi ſupra.* hi enim valde ſunt ſenes, vt *2. Re-
gum* confirmatur *cap. 19.* vbi de *Bercellai* loquẽs
ait: *Erat autem Bercellai Galaadites ſenex valdè,
id eſt octogenarius*, probat *Albericus in dictioa. ver-
bo ſenectus, & in l. ſenium num. 4. C. qui teſtament.
facere poſſ.* Qui verò valdè ſeneſcunt, & annum
octuageſimum agunt, ſenſu, & intellectu deſti-
tuuntur, teſtante diuino eloquio de eodem
Bercellai his inferioribus verbis: *Quot ſunt dies
annorum vitæ meæ, vt aſcendam cum Rege in Hie-
ruſalem, octuagenarius ſum hodie: numquid vigent
ſenſus mei ad diſcernendum ſuaue & amarum? &c.*
Quapropter in ea eſſe ætate dicuntur, vt pueris
ob ſenſus, & rationis diminutionem meritò æ-
quiparentur, quod Medicorum doctiſſimus.
Andreas Laurentius tom. 2. tract. de ſenectute. cap. 2.
eleganter obſeruauit: is enim poſtquam ſeni-
lem ætatem in tres partes diuiſit, quarum pri-
mam à quinquageſimo viridem appellauit: ſe-
cundam, quæ anno ætatis ſeptuageſimo efful-
gere incipit, frigidam & infirmam ab octuage-
ſimo anno, tertiam hoc modo conſtituit: *Tan-
dem poſtrema illa ſuperuenit ſenectus, quam decre-
pitam vocant, in qua, vt ait Propheta Regius, ni-
hil niſi dolor & languor, ſingulæ corporis & animæ
functiones debilitantur; hebeſcunt ſenſus, deperdi-
tur memoria, deficit iudicium, & tunc temporis in
infantiam incidunt*, debet illa parœmia Græca intel-
ligi: *Bis pueros eſſe ſenes*: quidquid aliter volue-
rit *Aegidius Thomatus tractatu de muneribus, fo. 10
mihi 303. num. 5.* ſeptuageſimo anno ita demum
homines ad pueritiam deduci, vt nihil com-
mune habeant cum homine, ſed cum infantia,
ſiquidem hoc gratis, & nullius teſtimonio af-
firmat. Ergo dubitari non conuenit dictæ æta-
tis hominibus non aliter atque minoribus eſſe
reſtitutionem indulgendam: cuius opinionis
Socinum extitiſſe *in l. 1. ff. de verborum obligation.*
poſt hæc ſcripta reperi, quem ſequitur *Giron-
da tract. de priu. num. 391. Sforc. Oddus de reſtitu-
tione in integrum par. 1, quæſt. 3. numer. 11. & 12.
verſic. Quantum verò, Florian. Manſonius lib. 1.
de cauſis execut. limit. 13. num. 14.* Niſi etiam ea
ætate ita valdè ſagax, & ſapiens exiſtat, vt nõ
aliter ac cæteri coætanei viri res ſuas adminiſtret,
vt ita deciſum refert *Franchis dec. 608.* quem ſe-
quitur *Riccius dict. collect. 1623.* maximè cum
de his ſenibus verum ſit quod refert *Tiraquel. in
perfectione primogeniorum num. 88* nempe ſenio-
res non facile dolis & artibus decipi propter
multam longamque rerum experientiam, quæ
eos prudentiores, aſtutiores, callidiores, can-
tiores reddit: vnde prouerbium illud manaſ-
ſe inquit *Matienzus in dialog. relator. 2. par. ca. 58.
num. 12. Senex vulpes non prehenditur laqueo*; quã
ſententiam etiam admittere videtur *Velaſcus de
priuilegiis miſer. perſ. qu. 18. num. 14.*
Dixi enim non aliter, atque minoribus, vt 7
hactenus de eius reſtitutione in integrũ loqu-
tum demonſtrarem, quæ ex edicto minoribus
elargitur, non verò de illa, quæ ex clauſula
generali nonnullis de cauſis maioribus pollice-
tur, hac enim vt ſenibus veluti infirmis ſubue-
niatur ex ſententia *Socini in dict. l. 1. num. 5. de
verb. & Mauritij tractatu de in integrum reſtitut.
cap. 339.* ſeptuaginta anni deſiderantur, ſiqui-
dem hoc tempore ſenes morbo laborare credũ-
tur, vt ſatis apparebit legenti, quæ de hac re
hoc eodem anno ſcripſimus: & confirmatur ce-
lebri doctrina *Abbatis in cap. fin. num. 19. vt lite
non conteſt.* aſſerentis in ſene nullam infirmitatẽ
requiri, vt ægrotare dicatur, cùm ſola ſenectus
ſit morbus, refert *Tuſchus practicarum concl. lit-
tera S. concl. 103. num. 4.*
Verum autem in fœminis etiam ſuperior ſen- 8
tentia locum habeat? inueſtigandum ſuccedit.
Et licet neminem, qui de hac re fuerit locutus
inuenerim, exiſtimo ſeptuageſimo anno eis re-
ſtitutionis beneficium eſſe indulgendum, quod
octuageſimo viris conceditur: quia vt multo-
ties repertum extat, hac ætate fœminæ eo-
dem ſenectutis gradu, quo octuagenarij viri
exiſtunt.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

TEmpus non eſt modus tollendæ obligationis : 1: & 5.

Senex quantò morti proximior eſt, tantò magis de his ſolicitus eſſe debet, quæ ad ſalutem animæ ſpectant. ibid.

Octuagenarij nullis Eccleſiaſticis legibus tenentur. 2.

Octuagenarii ſenes veluti infantes, pueri ſunt. ibid.

Senes, qui octuageſimum annum egerant, licitè poſſunt diebus prohibitis carnibus vti. 3.

Neminem poſſe, etiam de licentia Pontificis, diebus prohibitis carnes edere, perperam exiſtimauit Guidon Papa. ibid.

Octuagenarii ſenes non ligantur præcepto annuæ confeſſionis & communionis. 4.

QVAESTIO IV.

An decrepiti ſenes Eccleſiaſticis legibus teneantur?

1 VIdetur enim ; nullam ſenilem ætatem liberare à præceptis, quorum obligatione diu fuerant obſtricti fideles : cùm quia ætas, ſiue tempus, quantumcumque longiſſimum, non eſt modus tollendæ obligarionis, *l. ferè 44. §. placet, ff. de actianibus*, tradit *Donel. comment. lib. 16. cap. 8. in principio*, vbi etiam *Oſuald. litera A Gutierrez in repetit. l. 55. num. 190. & ſequentibus de legat. 1.* Tum, quia omnes Eccleſiaſticæ leges ad ſalutem animæ diriguntur, vt ex ſe patet : at quantò ſenex morti vicinior eſt, tantò ſolicitior, atque timidior eſſe debet in his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, *cap. tanta 86. diſtinct.* ergo nulla ratione tunc à præceptis Eccleſiaſticis ſenectus excuſationem afferre debet.

2 Verumtamen contrarium non ſolum probabilius, ſed certius mihi videtur, ideoque tenendum profiteor, ſenectutem illam, vtpote octuagenariam, quæ ferè ſemper ita homines ſimplices, & rationis reddit expertes, vt nihil à pueris differre videantur, veluti *hoc eodem anno* pluribus oſtendimus, ab omnibus, & quibuſcumque tam Eccleſiaſticis, quàm diuinis legibus nos immunes reddere. Et ratio eſt, quoniam eiuſmodi ætatis ſenes infantes pueri ſunt. Ita *Hippocrates*, vt refert *Alphonſus à Ruizibus in Medicina Medic. inſipient. lumin. 2. fol. 65. Ludou. Vives lib. 2. de anima*, & alii à nobis relati *quæſtione proxima antecedenti*, quibus addenda ſunt quæ in eamdem rem adducit *Velaſcus de priuilegÿs miſerab. perſon. quæſt. 8. num. 11.* Ergo cum pueri ante ſeptennium his legibus ſint ſoluti, veluti ſupra *anno 7.* comprobauimus, etiã octuagenarii liberi cenſendi ſunt.

3 Adeò quidem, vt diebus prohibitis non aliter ac infantes eos carnibus vti poſſe doceat Concilium Toletanum 8. *canon. 9.* & eo relato *Card. Bellarm. contron. tom. 3. lib. 2. cap. 9. & 10.* vbi inquit, iis permiſſum eſſe ; vt in Quadrageſima carnibus veſcantur, quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, ideſt octuagenariis, & iam ad decrepitam lapſis. Nam in hac ætate, vt ait D. *Gregor. ſuper Euang. lib. 1. homil. 1. ſtatura curuatur, ceruix deprimitur, frequentibus ſuſpiriis pectus vrgetur, virtus deficit, &c.* quamuis hoc abſolutè neget *Guidon Papæ dec. 111.* exiſtimans nullum ſenem, aut morbo debilitatum, etiam de licentia & permiſſu Papæ, citra culpam in Quadrageſima carnes comedere poſſe. Nam ipſius doctrina, vt falſiſſima meritò ab omnibus reiicitur, vt teſtatur *Roderic. Acunha in cap. denique 6. num. 4. 4. diſt.*

Cuius ſimile eſt quod ſcripſere *Hoſtien. in ſumma, §. quando confitendum, in principio.* & poſt eum *Steph. Gaeta in repetit. cap. ad limina ; §. 5. num. 207. Palac. Rubeus in cap. omnis vtriuſque ſexus, verbo poſtquam ad annos diſcretionis, de pœnit. & remiſſion.* ſcilicet, ita ſenes, qui iam diſcretione carent, vt ſæpenumerò octuagenarii eſſe ſolent, nec præcepto annuæ confeſſionis, aut ſuſceptionis Euchariſtiæ in Paſchate teneri, eo nimirum, quod ſupra diximus, quia in eis eadem capacitatis deficẽtia ac in paruulis militat : igitur quemadmodum iſti à quocumque Eccleſiaſtico præcepto hac ratione reperiuntur immunes, ſic & illi eſſe debebunt. 4

Abſque eo quod in oppoſitum expenſa contradicant. Nam etſi verum fateamur tempus non eſſe modum tollendi obligationem ſemel contractam, hìc non tantùm tempus, ſiue ætas quantum perſonarum incapacitas, & puerilitas ab ipſa ſenili & decrepita ætate proueniens, excuſationis cauſam exhibet, vt *in dict. cap. tanta*, vbi ſimplex ſenectus à delicto, & à pœna exarandi meſſem alienam die Dominico ante Miſſarum ſolemnia excuſat. Nec quidquam obſtat hortatio ipſi facta, *in dict. textu*, vt aliquãdo reſipiſcat, atque à tanta lenitate morum, & operum peruerſitate compeſcat, cùm quantò morti vicinior efficitur, tantò ſolicitior, & timidior eſſe debeat ; quia ſalutare conſilium eſt quod ei proponitur, vt ſi fortè non omnino ſit fatuus, & conſilii expers, capiat, & eo vtatur. 5

SVMMARIVM.

REferuntur & reiiciuntur ſimul Interpretes, qui docent ſeptuagenarium ob non petitum tutorem pupillo ipſius ſucceſſione minimè priuari. 1. & 3.

Petere tutorem non eſt munus perſonale. 2.

Octuagenarios non priuari ſucceſſione propter negligentiam petendi tutorem, vt veriùs admittitur. 4.

L. 2. §. fin. ff. qui petant tutores, explicatur. 5.

QVAESTIO V.

Ne ſenex ob non petitum tutorem pupilli ſucceſſione priuetur?

SEptuagenarium eſſe debere putant multi, vt *Curtius conſil. 66. Ioan. Neuizanus in ſylua nuptiali lib. 2. num. 73. verſic. Amplia tertio.* 1

vbi

vbi mendosè pro ſeptuagenario ſexagenarius legitur, vt conſtat ex ſequentibus verbis, ibi: *Et ſic quod poſſet excuſari à tutela*. Hoc enim niſi in ſeptuagenario verificari non poteſt, cùm is ſolus tutelæ excuſationem obtineat, §. *item maior*, cum vulgaribus alibi notatis, *inſtit. de excuſ. tutor. Steph. Grat. diſcept. foren. tom. 5. c. 805. num. 23. Alphonſ. Pertz de Lara in compend. vitæ hom. cap. 31. num. 66.* qui etiam in fœminis eandem ætatem conſtituunt.

Hiſque rationibus ſubniti pronuntiant, quod hoc annorum numero immunitas tutelarum contingit: ergo & impunitas, ſi fortè non petantur qui gerant. Cæterùm, quia tam graui ætate immemores, & quaſi extra memoriam ſunt homines, quocirca huiuſce omiſſionis pœnam ſubire non merentur.

2 Atqui propoſitę rationes parum vrgent. Nam etſi extra omnem contentionem ſit, ſeptuagenariam ætatem à tutelis excuſationem afferre: hoc ita eſt, quia munera ſunt perſonalia, quorum tanta ſenectus impotens agnoſcitur: petere verò tutorem, nec munus eſt, nec cum perſonalibus aliquid commune habet, cuius reſpectu eiuſdem ætatis excuſatione potiatur.

Nec magis id ſuaderi poterit ex memoriæ fragilitate, qua huius ætatis laborare fingitur, tantùm á vero abſit, quod octuagenarios ſolummodo immemores præſumi infra ſit nobis definiendum.

3 Quocirca Baldus, qui primus ſuperiorem ſententiam induxit *in l. matres 3. num. 4. verſ. Si non potuit, C. ad Tertullian.* eam *ibidem* improbabilem putat, veriuſque arbitratur, ſecundùm ſtrictam iuris diſpoſitionem, etiam ſeptuagenarium, vel ſeptuagenariam non petentes tutores, impuberum ſucceſſione priuari, quem manifeſtè ſequuntur *Anton. Gabriel comm. concl. lib. 6. titulo de tutelis concl. 1. num. 14. Ioan Gutierrez tract. de tutel. & cur. 1. par. cap. 16. nu 65.* qui non tantum ſeptuagenarios ratione ætatis excuſari negat, verum & grauioris ſenectutis homines.

4 Nihilominus, cùm prorſus inhumanum ſit ſenes puniri, vbi fortè propter ipſorum inſipientiam nullam culpam contraxerunt, vtriuſque propoſitæ opinionis probabilitate inconcuſſa affirmare non verear, eos ſaltim hoc caſu excuſatione dignos videri, qui ad annum octuageſimum peruenerunt, non aliter ac fœminæ, quæ ſeptuageſimum expleuerunt: & meritò, cùm hæc decrepita ſit ætas, qua homines obliuioſi, vt diximus, ideoque & delinquendi incapaces exiſtimantur, vtpote præſenſiſſe videtur cum aliis *Petrus Roizius deciſione Lituanica 4. num. 14.* & inſuper, quia tanta ſenectute affecti, minoribus viginti, & quinque annorum in omnibus coæquantur, cùm tunc eos repueraſcere, ad initium, & primam ætatem reuolui ſcitiſſimum fuerit, & apertiùs *hoc eodē anno* conſtiterit: atqui pueri ante vigeſimumquintum annum ob non petitos tutores à pœna excuſantur, *l. 2. C. ſi aduerſus delictum*: igitur & octuagenarii, qui quantum ad hanc rem pertinet, ſunt in pari cauſa, vt qui bonam partem conſilii, mentiſque amiſerunt.

Quod minimè infringitur ex ſententia *l. 2. §. final. ff. qui petant, tutores*, quam mirum eſt prioris opinionis ſectatores pro ſe non adduxiſſe, 5
cùm ipſorum exiſtimationem primo obtutu ſtabilire videatur his verbis: *Qui quomodocumque liberati ſunt per excuſationem à tutela, neceſſe non habent petere pupillis tutorem, vt ait Seueri & Antonini conſtitutio*. Verùm, vt prædixi, nihil definitioni noſtræ repugnant, cùm non affectant, illum qui cauſam habet, vel ætatem, qua excuſari poſſit à tutela, vtpote ſeptuageſimum annum, nequaquam teneri tutorem petere pupillo, cuius in ſucceſſione primum locum obtinet, ſed ſolummodò ab obligatione petendi tutorem eſſe immunem, qui cùm ad tutelæ munus vocaretur, ætate, numero liberorum, vel alia iuſta excuſatione fuit liberatus. Nā vt appoſitè nimis ſubiungit *Anton. Faber in Iuriſpr. Papia. tit. 12. princ. 5. illat. 9.* ad eos enim, qui legitimè ſunt excuſati, nil attinet, an pupillus tutorem habeat, necne, pertinetque ad curam eorum, qui deſiderabant dari tutorem hunc, qui excuſatus eſt, vt alium in ipſius locum petant.

SVMMARIVM.

Ætate confectus poteſt à quocumque ſimplici ſacerdote abſolui à caſibus reſeruatis, quaſi conſtitutus in articulo mortis. 1.

Quis ſeptuagenarius quoad mortis periculum ſenex dicitur. ibid.

Octuagenarij poſſunt, quaſi in mortis articulo conſtituti, à reſeruatis abſolui. 2.

Mortis articulus, & periculum mortis in quo differunt. 3.

Senectus morbus inſanabilis eſt. 4.

Is dicitur in extremis, qui ex illa infirmitate, qua detinetur, deceſſurus eſt non poſt multa interualla temporis. 5.

Prima die infirmitatis periculoſæ poteſt quis abſolui a reſeruatis. 6.

Quotidiana febre laborantes, eſſe in mortis periculo quoad abſolutionem à reſeruatis putat Cataneus ibid.

QVAESTIO VI.

Vt ſenex poſſit à quocumque ſimplici Sacerdote abſolui à cenſuris, & caſibus reſeruatis tanquam conſtitutus in articulo mortis?

Poſſe ætate confectum à quocumque ſimplici Sacerdote abſolui à cenſuris, & quibuſcumque caſibus reſeruatis, vtpote in mortis 1
articulo conſtitutum, docet ſingulariter *Cataneus in ſummula Caſuum conſcientiæ verbo, Mors, verſic. final.* quod quidem ſi Alberico credimus *in l. ſenium num. 5. C. qui teſtament. facere poſſ.* de quinquagenario accipi debet. Nam vt ipſe inquit, is propriè ſenex quoad mortis periculum dicitur: conducunt tradita à *Veraſio* de pr

Digitized by Google

priuilegijs miſerabil. quaſtion. 28. *numer.* 54.

Mihi tamen (eſto quod Catanei opinio ſit ſe-
2 quenda) probabilius videtur octuageſimo ætatis anno, & non antea ſenes poſſe hoc priuilelegio vti, quoniam tunc in manifeſto mortis periculo, veluti decrepiti inueniuntur, quare *Galen. de temperamen. cap.* 2. *claſſe* 1. hoc ſenium dixit eſſe viam ad interitum tendere, vnde *Felinus in cap. Paſtoralis num.* 4. *de officio ordin.* Inquit, quemlibet viuentem in mortis articulo eſſe: tamen ſubuectit eleganter *Paul. Zachias Medicoleg. lib.* 1. *tit.* 1. *quæſt.* 10. *num.* 13. Quia decrepita ætas vitam concludit, ac terminat, viſum illi eſt huic magis conuenire eam definitionem, quam cuilibet alteri, quaſi ad ipſum interitum certiori, imò certiſſimo tramite hæc multò promptiùs, quàm cæteræ ætates omnes ducat, quapropter Felini doctrinam large eſſe intelligendam admonent *Bartolus in l.*1 *n.*39. *C. de Sacroſanctis Eccleſ. Riminald. conſil.* 537. *volum.* 5. *& conſil.* 775. *volum.* 7. *Burſat. conſil.* 40. *volum.* 1. & idem *Riminald. conſil.* 204. *volum.* 2. & his relatis *Aloiſius Riccius in praxi rerum quotidianarum reſ.* 86. *num.* 6.

Et probatur hoc eleganter ex illo *Pauli* ad Hebræos 8. *Qui antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt*, cui & illud Senecæ fauet *epiſt.* 26. *Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes*, necnon & multa alia, quæ in huius veritatis cõfirmationem *initio præſentis anni* ſcripſimus.

3 Deinde conuincitur noſtra ſententia, quia non ſolum octuagenarius eſt in mortis periculo, vt notauimus, ſed etiam in ipſo mortis articulo (licet verum ſit quoad abſolutionem, de qua quærimus, non differre mortis articulum à periculo mortis, vt contra aliquos tenent *Felinus tract. de caſ. reſeruatione cap.* 8. *num.* 8. *Coriolan. eodem tractatu par.* 1. *ſect.* 2. *art.* 16. *num.* 2. *&* 8. *in fin. Ioan. de la Cruz in direct. conſcien. par.* 2. *de Sacram. Pœnit. quæſt.* 5. *dub.* 10. *concl.* 2. & nouiſſimè *Anton. Diana reſol. moral. par.* 3. *tra.* 4. *de Sacramentis reſol.* 71.) ſuadetur illud ſententia *Alberic. in l. filia mea num.* 5. *verſic. Ex hoc quæro, ff. ſoluto matrimonio, Ruger. Roland, tract. de commiſſarijs, & commiſſio lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 8. *verſ. Sic à Medico, Bald. in dict. cap. quoniam frequenter num.* 3. *verſ. Secundo*, ponit exemplum, *vt lite non conteſtata, Turret. conſil.* 15. *num.* 4. *verſ. Accedat Medicorum lib.* 1. vbi hanc opinionem communem vocat *Pract. Papien. in titulo formæ* Capitul. *quando teſtes*, §. *timeat qui & ſuſpicetur, Burſ. conſil.* 165. quam ex his tenet *Aloiſ. Riccius dict. loco num.* 5. Qui omnes vnanimiter docent in mortis articulo conſtitutum dici illum, de cuius corporea ſalute magis eſt quòd deſperemus. At verò in decrepito hoc maximè inuenitur, in quo ſenectutis inſanabilis morbus omnem ſalutis, & vitæ ſpem aufert: vnde
4 *Seneca epiſt.* 107. ſenectutem morbum inſanabilem appellat. Neque enim, inquit *Paul Zachias dict. tit.* 1. *quæſt.* 9. *num.* 69. humanæ ſapientiæ datum eſt, vt corporis morbum hunc quibuſuis miniſtratis remedijs depellere aliquo modo poſſit. Hac de cauſa Hippocrates, qui omniũ ætatum meminit, nullam decrepitæ mentionẽ fecit: quia nec ipſa ſanari, nec ſi quos alios morbos incurrit, ab illis aliquo modo poteſt liberari, vt idem *Zachias qu.* 10. *num.* 8. obſeruat, vbi & tandem eius non recordatum fuiſſe ſubijcit, quia pauci admodum ſunt, qui non antequam decrepitam attingant, vita fungantur: ergo qui eam non ſine miraculo fuerunt ſortiti, in manifeſto erunt mortis periculo, vtpote extremum illud vitæ agentes, quod rarò ſolet hominibus permitti.

Hinc eſt, cum decrepita ſenectute laboran- 5
tes adeò morti accedant, vt certum ſit, eos prope diem morituros, quod alia ratione ſtabiliri poſſit illos in vltimo vitæ periculo extare, nam vt tradit *Bald. in cap.* 1. *ad finem nu.* 15. *verſ. Pone ſtatu c. de pactis per text. in l. alumna* 30. §. *fin. ff. de adimen. legat.* in extremis laborat, qui ex ea infirmitate, in qua conſtituitur deceſſurus eſt abſque multis interuallis: quam *Boldi* doctrinam ſingularem notat *Cota in ſuis memorabilibus verbo extrema mortis tempore, & verbo mortis extremum tempus*, & aliis relatis *Aloiſius Riccius dict. reſ.* 86. *num.* 5. Ergo decrepitus qui ſecundum ordinarium & communem naturæ curſum, iam ex ſenectutis fatali morbo interiiſſe debebat, parum, aut nihil à morte diſtabit, ac perconſequens in ipſius articulo eſſe planè videbitur.

Nec obſtabit, ſi replices, quòd licèt certum
ſit octuagenariam ſenectutem morbum inſana- 6
bilem eſſe: attamen nondum conſtat, an poſt annum, biennium, ſeptennium, vel longius tempus hominem ad interitum perducet, eſſeque abſurdum illum in mortis articulo laborãtem cenſere, qui poteſt vltra decennium viuere, cùm centum annorum vita innumeris contigerit, vt infra *anno* 100. multorum exemplis conſtabit. Quia reſpondetur, hunc longiſſimum vitæ curſum etſi aliqui peregerint, extraordinarium, & præter hodiernam viuendi conſuetudinem eſſe, quarè minimè erit ad conſequentiam trahendum. Nam vt ex Zachia proximè notauimus, frequenter homines ad ingreſſum decrepitæ ætatis deficiunt, ideo quibus illa frui diuinitus conceditur, quaſi extraordinariam vitam agentibus, manifeſtum ab ipſo decrepitudinis initio inſtat mortis periculum, etiamſi caſu per decennium vixerint: quod ſufficit, vt poſtquam octuagenarius quis extiterit, poſſit quocumque tempore, vt extremè periclitans à reſeruatis per ſimplicem Sacerdotem abſolui, argumento eius, quod in propoſito ſcripſit *Sancius in ſelectis diſp.* 12. *num.* 5. quẽ ſequitur *Diana dict. tract.* 4. *reſ.* 57. videlicet abſolutionem à reſeruatis poſſe impendi à prima die infirmitatis periculoſæ: & eandem periculoſa infirmitas poteſt triennio, & quadriennio durare, vt ita eſſe experimur in quotidiana febre laborantibus, quos ad effectum abſolutionis, de quo agimus, in mortis eſſe periculo docet *Cataneus loco vbi ſuprà*.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Teſtis, qui de nocte aliquid vidiſſe teſtatur, non probat, niſi id Lunæ, vel alterius lucis ſplendore percepiſſe deponat. 1.
Octuagenarius parum videt. 2.
Fæminæ ſeptuagenariæ non probant, ſi abſque aliquo lumine nocturno tempore aliquid vidiſſe teſtentur. 3.
In his, quæ pendent à viſu, magis creditur iuueni, quàm ſeni. 4.

QVAESTIO VII.

Seni teſtificanti ſe aliquid vidiſſe nocturno tempore, qua ætate fides non adhibeatur?

1 TRritiſsimum eſt, deponentem ſe nocturno tempore aliquid vidiſſe, aut cognoniſſe, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus nullam fidem facere, niſi id Lunæ, aut alterius luminis ſplendore deprehendiſſe inſuper conteſtetur, veluti poſt antiquiores docent *Menoch. de arbitrar. lib. 2. caſu* 279. *num.* 2. *verſic. Secundum exemplum, Roland. à Valle conſil.* 7. *num.* 29. *verſic.* Sed *quod tantum, vol.* 1. *Maſcard. de probat. concl.* 1114. *in princip. & concl.* 1391. *num.* 25. *Bertazol. conſil. criminal.* 316. *num.* 10. *verſic. Tertius teſtis, vol.* 2. & innumeri alii relati, & ſecuti à Polidoro *Ripa tractat. de nocturno tempore, cap.* 57. *num.* 1. *& ſequentib.* necnon & *à Proſpero Farinacio de teſtibus. quæſt.* 62. *num.* 38. probat etiam *Cardin. Tuſchus practicar. concl. iur. litera T. concluſ.* 286.

2 Sed hoc fortiùs procedit in ſene, maximè octuagenario, qui ob ætatis ingraneſcentiam parum, aut nihil etiam diurno tempore vidrt, vt in propoſito adnotarunt duo Ripæ, alter *reſponſo* 77. incipienti, *quoniam monitorio, titulo de ſentent. excommunicat. num.* 16. & alter *dict. tract. de nocturn. tempor. cap.* 57. *num.* 2. & meritò: qui enim lucente ſole ægrè conſpicit, & quæ ante oculos verſantur vix prïſpicit, vnde ex *Vatablo, & Sà* inquit *Lorinus in Eccleſiaſt. capit.* 11. *verſic.* 3. *Clarius ſerenumquoque poſt pluuias cælum ſeni nubilum viderat*, quomodo omni lumine amoto, & cœleſti, & accenſo nocturna facta videbit? quandoque habens potentiam viſiuam perſpicuam, nocturno tempore in viſione deficit, vt *eodem loco, num.* 31. exemplo coëcũ, quibus nigri ſunt oculi, affirmat *Polidorus.*

3 Quod & in minoris ætatis mulieribus item locum ſortietur; ſiquidem, vt citiùs viris in ſenectam prolabuntur, vti ſæpiùs probauimus, ita & celeriùs hac de cauſa videndi facultatem amittunt. Ideoque ſexagenariæ haudquaquã credi drbet aſſerenti caliginoſa nocte, nullo adſtante lumine aliquid vidiſſe, aut cognouiſſe aliquẽ, quia in ea non aliter atque in octuagenario viſus acumen, & perſpicuitas deficit, qua ſola ſi Medicorum iudicio tanta eſſet, vt de nocte, abſque ſplendore Lunæ, aut ignis ad videndum ſufficeret, vt ex multis profere *Farinac. ſuprà num.* 44. illius dictum, & teſtimonium ſuſtineri poſſet.

Et facit pro hac ſententia communis illa traditio, quæ habet magis credi iuueni, quàm ſeni in his, quæ pendent à viſu, cuius meminit *Speculator titulo de teſte*, §. *nunc tractandum eſt, verſic. Hoc quoque notandum, Felin. in c. quoties* 3. *notabili de teſtibus*, *Tiraquel. de primogen. in præfatione, num.* 149. vbi & illam rationem adducit ex *Ariſtotel. lib.* 1. *de anima*, quoniam ſenium oculos hebetat, & confirmari poteſt ex *Salluſtio*, ibi: *In ſene vmbra, nomenque ſenis relictum eſt, vires corporis effœta, ſenſus oculorum, atque aurium hebetes.* Vnde *Iuuenalis Satyr.* 10. de ſene loquens: 4

Perdidit ille oculos, & luſcis inuidet ambos,

inquit: probat multis *Lorinus in Eccleſiaſt. capit.* 11. *verſic.* 2. & ſuadetur ex illo *Plinij libr.* 7. *cap.* 10. Non reputantur infantiæ anni, cùm ſcribit, qui ſenſu carent, non ſenectæ in pœnam viuacis. Hebeſcunt enim ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus: dentes etiam, ac ciborum inſtrumenta deficiunt; Hinc dicitur Geneſis 27. ſenuiſſe Iſaac, & caligatos fuiſſe ipſius oculos præ ſenectute, ita vt videre non poſſent, & de Heli penè idem refertur 1. *Regum* 4. & 3. *Regum* 14. Quod cùm ita ſit in ſene octuagenario (de hoc etiam hanc doctrinam accipiendam admoneo) qui aliquid diurno tempore ſe vidiſſe teſtatur, quãtò minus ipſi credendum erit, cùm noctis obſcuritate cognouiſſe deponit:

SVMMARIVM.

Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non aſſiſtant. 1.
Reſidentia in choro munus perſonale eſt. 2.
Aegritudo excuſat à reſidentia in choro. 3.
Octuagenarios non teneri ad lucrandas diſtributiones choro aſſiſtere, vt certiùs defenditur. 4.
Fundamentum, quo oppoſita ſententia nitebatur diluitur. 5.

QVAESTIO VIII.

Vt propter ſenium Canonico, ſeu alij Beneficiario non reſidenti quotidianæ diſtributiones debeantur?

Diſtributiones quotidianas ſenio confectis deberi, licèt choro non interſint, Eminentiſſimorum Cardinalium Congregatio iam dudum cenſuit, *vt ſeſſ.* 24. *Concilij Tridentini, cap.* 12. obſeruat *Ioan. Gallemart & eodem loco Cardin. Bellarmin.* & meritò, cùm hoc commune ſit Scribentium placitum. Sic *Ojeda de incompatib. benefic. p.* 1. *cap.* 17. *num.* 17. *Menochius de arbitrar. caſu* 60. *Moneta de diſtributio. p.* 2. *quæſtio.* 7. *num.* 5. *Auguſt. Barboſa in prædictum locum Concilij, literis PP. & de officio, & poteſtat. Epiſcop. allegat.* 53. *num.* 61 64. vbi multos refert, *& in collectan. ad cap. vnic. numer.* 18. *de Clericis non reſident. lib.* 6. noſter *Perez de Lara in compend. vitæ hominis, cap.* 31. *num.* 33. 1

Et in propoſito, ſenio confecti eſſe videri poterant, qui vltra ſeptuageſimum annum 2

4 D con-

conſtituuntur; cùm hi tales cenſeantur ad excuſationem omnium munerum perſonalium, *l.3.ff.de iure immunitatis,l.2.in.fine.ff.de Decurion.* cum ſimilibus *anno* 70. cumulatis: & dubitari non poteſt, reſidentiam in choro ad lucrandas diſtributiones munus eſſe, & quidem perſonale, vt optimè aduertit *Petrus Moneta dict. quæſtio.7.num.* 6. ex quo *num.* 13. probabiliter infert, Clericos excuſari ſeptuageſimo anno ab obligatione intereſſendi choro, ac Diuinis Officijs, tanquam à perſonali munere, ſequitur *Maceratenſis variarum reſolut.lib.* 1.*reſolut.*85.*numer.*12.*& Velaſcus de priuileg.miſerabil.quæſt.* 18. *numer.*87

Pro quo etiam induci poteſt deciſio *text.*
3 *in cap.vnic.§.qui verò, de cleric. non reſid.libr.6.* vbi dicitur, infirmitatem iuſtam excuſationem præſtare à reſidentia; vnde cùm iuris præſumptione prædictæ ætatis ſenes infirmi reputentur, veluti ſuprà *anno* 70. affatim oſtendimus, à reſidentia in choro immunes haberi debebunt, & abſentes quotidianas erogationes percipere.

Sed vt vt hæc ſint, veriùs eſt, non niſi octua-
4 genarios, qui anteà choro intereſſe conſueuerant, ita à præſentia diuinorum haberi ſolutos, vt abſentes, & domi diurnas, nocturnaſque ſingulorum dierum præſtationes lucrentur, vt poſt longam diſquiſitionem concludit *Petrus Moneta dict. quæſt.7. num.16.* & eo relato *Steph. Gratian.diſceptat.forenſ.tom.5.cap.*805.*num.*41.*& Perez de Lara loco vbi proximè, numer.*34. & voluiſſe videtur *Bertachinus in repertorio verbo ſenectus,verſic.* 5. cùm inquit, ſenem octoginta annorum non teneri perſonaliter comparere. Quod ſumma ratione nititur, quia eiuſmodi ætatis non tantùm iuris præſumptione, ſed etiam de iure infirmi ſunt, & debiles: vnde Propheta *Pſalm.*89. *Dies annorum noſtrorum,* inquit, *in ipſis ſeptuaginta anni: ſi autem in potentatibus* (ideſt in potentioribus corpore, & valetudine, veluti ex *Titelmano, Genebrardo,* & alijs exponunt *Moneta, & Gratianus*) *octuaginta anni, & amplius eorum labor, & dolor.*

A quo non diſſentiunt pro ſeptuagenarijs
5 ſuprà commemorata. Nam etſi probabile ſit, à reſidentia in choro ſeptuagenariam ætatem excuſationem vti à munere perſonali afferre, hoc quoad aliorum fructuum, & obuentionum perceptionem ſubaudiendum erit, non verò quoad diſtributiones quotidianas, quas cùm nemo in abſentia conſequatur, niſi qui aliqua ex illis tribus cauſis expreſſis *in dict.cap.vnic.§. qui verò*, excuſatur, ſcilicet, infirmitate, iuſta, & rationabili corporis neceſſitate, & euidenti Eccleſiæ vtilitate. Inde eſt, ſeptuagenarios, qui nulla iſtarum iuuantur, nec infirmitate quidē, cùm tantùm præſumptiuè, & non propriè, & ex iure, vt octuagenarij infirmi dicantur, vt ſuo loco explicauimus, abſentes diſtributiones minimè acquirere, niſi forſan adeò ſint ſenio confecti propter naturæ fragilitatem, vt non poſſint comparere, nec diuinis intereſſe: quia cùm tunc non minus infirmitate grauantur, ac octuagenarij, eodem ſolatio, & lucri beneficio potiri merentur, maximè cùm non tam ratione annorum, & ſenectutis, quàm infirmæ valetudinis intuitu, hoc priuilegium indulgeri cōſtet ex traditis à *Moneta dict. quæſt.7. numer.* 1. iuncto *num.16.*

SVMMARIVM.

Morti proximus ſenex quis dicatur? 1.
Clericatus eximia dignitas eſt. 2.
Octuagenarius ab ordinum ſuſceptione repellitur. 3.
Epiſcopatus ordo eſt. 4.
Licèt Epiſcopus non poſſit propter ſenectutem deponi, in extrema tamen, & decrepita creari non poteſt. 4.*ibid.*
Octuagenarius nec aſſumere, nec moneri valet. 5.
Grandæuus quis ſit? 6.
Octuagenarijs nec minores ordines concedi poſſunt. 7.

QVAESTIO IX.

Vtrùm qui graui ſenio laborant, ab ordinum ſuſceptione arceantur?

QVod excludi non debeant, etiamſi decre- 1
piti ſint, probari videtur *ex textu in cap. quicumque* 3.77.*diſt.* vbi ad ordines, ſiue ſacram militiam admittitur ætate grandæuus, ideſt, qui ita ſenectute affectus exiſtit, vt morti appropinquet, *cap. illud* 13. *quæſt.*2. ac per conſequens & qui nonageſimum vitæ ſuæ annum agit, vt 1.*Regum,cap.*4.*Heli* vocatur, qui nonagenarius erat.

Pro qua etiam parte vrgere exiſtimo, quòd 2
ordinibus initiari, eſt in ſummum honorem cooptari, nam clericatus eximia dignitas, & honor dicitur, *capit. miramur, verſic. Si enim* 61. *diſt.* confirmat *Dion.Paul.de Clericorum, & Sacerdotum excellentijs,p.*1.*per totam*, & præcipuè *numer.* 15. *&* 22. Sed nulla ſenilis ætas impedimento eſt, quominus quis honores ſuſcipiat, & ipſis fungatur, vt ex *Vlpiano in l.* 2. *§. quem ita ſenio,ff. de vacatione muner. anno* 70. docuimus: ergo nec etiam obſtare debet, vt ad ſacerdotale faſtigium aliquis promoueatur.

Nihilominus tamen, ſenem decrepitum, vi- 3
delicet illum, qui octuageſimum annum exceſſit, vt ſuprà oſtendimus, ab ordinibus excludi meritò defendit *Simon Maiolus de irregularitat. lib.*1.*cap.*30. *num.* 14. cuius ſententia ſequentibus ſtabiliri poteſt.

Primò, quia Epiſcopatus ordo eſt, veluti ex 4
veriori opinione reſoluit *Aegidius ConincK de Sacramentis,diſp.*20.*dubio* 2.*num.*9. At verò Epiſcopus, licèt ob ſuperuenientem ſenectutem ab officio non deiiciatur, *c. petiſti* 7. *quæſt.*1. *capit.*1.*de renuntiat.* creari tamen non poteſt ſenio confectus, *capit. Archidiaconum Florentinum in princip.* iuncta *Gloſſa verbo ſenio.*85.*diſt.* igitur nec Clericus, aut Sacerdos eadem ſenectute ordinari valebit, maximè cùm Epiſcopalis ordo non ſit diſiunctus à ſacerdotio, vt idem *ConincK ſuperiori loco* affirmat.

Secun-

Digitized by Google

Secundò in hanc ſenteuciam inclinat, quod quilibet ordo adiunctam habet perſonaliſſimã adminiſtrationem, vt ex ſe patet: ſed decrepitus ſenex, ſiue octuagenarius, in ea ætate eſt, qua nec aſſurgere *dict. cap. Archidiaconum*, nec moueri commodè poſſit: ergo ad illos nequaquam admitti debet.

6 Quibus ſic expreſſis, non obſtant, quæ in contrarium adduximus. Non vtique quod primo loco de grandæuo ad ſacros ordines admiſſo ex *dict. cap. quicumque* admonet *Maiolus* loco relato, non tamen ſemper multorum annorum ſenem, & decrepitum ſignificat, quapropter dicendum eſt, grandæuum, de quo in *dict. cap.* ſenem eſſe, ſed non decrepitum, ideoque rectè ad ſacros ordines admitti, quia is ſolus ſenex, aut grandæuus ab eorum ſuſceptione remouetur, qui decrepitudine laborat.

Nec magis vrget quod ſecundo fundamento continetur, quia etſi verum ſit, clericale officium intèr honores optima ratione connumerari, ac per conſequens nullam ſenilem ætatem honorum ſuſceptioni obſiſtere: attamen id procedit vbi ſenes, qui dictis honoribus ſunt præficiendi, ipſorum functioni ſufficiunt, vt puta quia ſano iudicio pollent, quod præcipuè in illis requiritur: nos verò eos ſenes à clericali honore repellendos tantùm aſſerimus, qui ob nimiam ætatis ingraueſcentiam ordinum munus adimplere non poſſunt, vt ſunt decrepiti, & iam præcipites, vel vt vno verbo complectar, qui octuageſimum ætatis annum exceſſerunt.

His ergo hoc modo enucleatis ex ſuperioribus conſequens eſt, imbelles, deliros, & acheronticos, vt aiunt ſenes, qui fere ſemper octuagenarij ſunt, à conſecutione ordinum amoueri, etiam minorum. Nam cùm iſti eis non conferuntur, qui nondum vſum rationis fuerunt adepti, vt ſupra *anno* 7. ſuo proprio loco explicauimus: nec his dari debent, qui vitio ætatis ipſum amiſeruut, & iterum ad infantiam regreſſi, inter pueros connumerantur, veluti ex multis hoc eodem anno congeſtis apparere poteſt, & expreſſius ex *dict. l. arboribus.* 12. *§. de illo; ff. de vſufruct.*

ANNVS NONAGESIMVS.

SVMMARIVM.

SAcra Vnctio Sacramentum infirmorum & languidorum vocatur. 1.

Condemnatis ad mortem quare non ſit Sacra Vnctio miniſtranda? 2.

Beata *Virgini non fuit præſtitum Vnctionis Sacramentum,* 3.

Sacra Vnctio dicitur Sacramentum conſummatiuũ Pænitentiæ. 4.

Vnctio etiam ijs, qui naturaliter ex ſenectute decedunt, eſt miniſtranda. 5. *& quæ ſit ratio?* 6.

Duplex dicitur morbus, ſecundum naturam, & contra naturam. 7.

Etiam ijs, qui Pænitentiæ, & Eucharistiæ ſunt incapaces, debet Sacra Vnctio exhiberi. 8.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm nonagenarij, aut centenarij ſenes, qui naturaliter, & ſine infirmitate moriuntur debeant Sacra Vnctione liniri?

1 RAtio dubitandi deſumitur primò *ex capit: illud ſuperfluum 3. 95.diſt.*& ex Conc.Trid.
ſeſſ.14 cap.1. & 2. vbi hæc ſacra Vnctio infir-
morum, & languidorum appellatur: ergo ſe-
nibus, qui nulla infirmitate grauantur, mini-
mè erit conferenda: nec refert, quod ſint in
extremis, & in exitu vitæ conſtituti, quia hoc
Sacramentum non eſt ſimpliciter morientium,
& exeuntium, ſed morientium tantum ægritu-
dine aliqua, vt indicat Concilium *dict. ſeſſ. ca-*
2 *pit.3.* Vnde condemnatis ad mortem non adhi-
betur, quia licet ſint in extremis, non ſunt in-
firmi: *ſic Cerola in praxi Epiſcopali par. 1. verbo Extrema Vnctio, verſ. Tertiò, Bellarmin. tractat. de doctrin. Chriſt. cap. de Extrema Vnctione. Catechiſm. Roman. cap. de Sacramento Vnctionis, verſ. Nemini igitur Stephan. Gaeta in repetit cap. ad liminu, §.7. num.13. in fin.30. quaſt. Simon. Maiolus de irregular. lib.3. cap.24 num.15. verſ. Ipſe verò,* Candelab. *aureum tit. de Extrema Vnctione num.21. Cenedus* plures referens *1. par. collectan. 4. ad text. in cap. quæſitum 13. quæſtion. 2. noſter Perez de lara in co apeud. vitæ homin. cap. 16. nu-*
3 *mer.129.* Qua ratione nec Beatæ Virgini fuiſſe
præſtitum Vnctionis hoc Sacramentum, tenent
Paludan. in 4. diſtinct.23. quæſtion.3. artic.2. ſup-
plementum *Gabrielis quæſtion.1. dub.3. Victor in ſumma num.222. Vaſquez 2. tom. in 3. part. diſputat.119. cap. 8. Vega en el Eſpeio de Curas 2. tom. cap.13. num.15. ante finem,* quibus aſſenti-
tur *Sancius in ſelectis diſputat. 27. num.20.* qui &
alias vrgentiores rationes adducit, quare B. Vir-
gini non fuiſſet præſtitum, contra nonnullos,
quos numero antecedenti, refert aliud ſentien-
tes.

4 Secundò hanc quæſtionem ancipitem reddit
idem Concilium *cap.2.* vbi extrema Vnctio di-
citur Sacramentum conſummatiuum Pœniten-
tiæ, & ita ex eo appellat *Melchior Zambranus in deciſione caſuum occurren. in articulo mortis c.5. dub.1. num.4. & Sancius d. diſput. num.22. verſ. Ad replicam reſpondeo.* Vnde ijs videtur dari debere, quibus datur pœnitentia, vt iſta per illam conſummetur: ſed huius ætatis decrepitis ſenibus, qui frequenter præ ſenio deſipiunt, non miniſtratur Pœnitentiæ Sacramentum, vt ſupra *anno* 80. notauimus, ergo nec eis Extremæ Vnctionis erit præſtandum.

Tamen ſenibus, qui hac ætate magis ex na- 5
turæ defectu, quàm infirmitate aliqua moriuntur, eſſe Sacram Vnctionem concedendam indubitanter affirmant *Stephanus Gaeta ſupra,* vbi hoc ita intelligendum admonet, ſi appareat quòd perierint, *Alphonſus Viualdus d. loco n.22. verſic. Secundo dandum eſt,* qui hanc opinionem communem dicit, *Martinus Bonacina, vt habetur in compendio, verbo Extrema Vnctio, Tabiena, verſic. Vnctio, §.6. Valer. Reginaldi in praxi fori pœnitential. lib.28. num.69. Alphonſus de Madrigal in inſtit: titulo de Paracho, cap. de Paroch. circa Sacramentum Extrema Vnct. fol.282. Cardinal. Bellarminus in dict. cap.1. Concilij in additionibus num.2. Poſſeuinus de officio Curati cap.8 in apendice de Vnctione Extrema, Auguſtin. Barboſa in remiſſionibus ad dict. cap 3. Concilij,* & nouiſſimè *Sancius d. diſputat.27. numer.19.*

Cuius rei illam rationem ex *Nauarro* aſſignat 6
Viualdus ſupra, quia Extrema Vnctio finem vitæ præſumptum tantùm requirit, quod minimè verum eſt, alioqui etiam damnatis ad mortem, quorum vita probabiliter deſperatur & quibus mors plùſquam præſumptiuè imminet, Vnctio eſſet conferenda, hoc enim nemo dicit, vt non procul oſtendimus,

Aliam reddit *Bonacina dict. loco,* dum ſenibus 7
qui ætate conficiuntur, abſque alia infirmitate, conferendum eſſe ait Sacramentum Extremæ Vnctionis, videlicet quia ſenectus ipſa morbus eſt, quæ etſi certiſſima ſit, explicatione tamen indiget: nam ita ſimpliciter prolata implicationem habet cum terminis quæſtionis, quia illud diſquiritur, an ſenibus, qui non ex infirmitate aliqua, ſed tantum ex debilitate naturæ decedunt, ſit hoc Sacramentum exhibendum? nam ſi ſenectutem morbum eſſe fatemur, verum eſſe non apparet, ſenes abſque infirmitate decedere.

Quare pro huius rationis declaratione repe- 8
tere oportebit quod ſupra *anno* 70. notauimus, nempe duplicem eſſe morbum, ſiue infirmitatem, vna quæ dicitur habitus corporis contra naturam, quam definiit *Galenus lib.1. de ſanit. tuenda, & Conſult. in l. 1. §. ſed ſciendum, ff. de ædilitio edicto,* ad quam referuntur omnes languores & paſſiones à diſtemperie, & inordinatione humorum prouenientes: altera, quæ habitus eſt corporis ſecundum naturam, & hæc

ipſa

ipſa ſenectus dicitur, vt inquit *Ariſtotel. lib. 5. de generatione animal. & Cœlius Rhodigin. lection. antiquar. lib. 13. cap. 27. in fine*, qui eam naturalem morbum appellant. Quo ſuppoſito, cũ quærimus, an ſit Vnctio concedenda ſenibus, dum eis magis ex ſenio, quam ex infirmitate mors impendit, de infirmitate illa ſenſimus, quæ habitus eſt contra naturam, non de ipſa naturali infirmitate ſenectutis: at verò cum illis dandam Vnctionem ex communi ſententia definimus, hanc potius naturalem infirmitatem, quam eam præternaturalem præ oculis habemus, ſiquidem Sancti Patres, & Conciliũ Tridentinum, cum ex Chriſti inſtitutione Sacram Vnctionem infirmis eſſe adhibendam decreuerunt, abſolutè fuerunt locuti, & nulla facta diſtinctione inter eos, qui naturaliter, vel ſupernaturaliter infirmantur: ergo etiam naturaliter decumbentibus, & in exitu vitæ conſtitutis ſentiunt Vnctionem extremam eſſe miniſtrandam. quia ita verè iſti quàm illi infirmi ſunt.

8 Ex quibus etiam eneruata manet prima dubitandi ratio, & ſecunda ex eo labefactabitur, quod etiam omni ſenſu deſtitutis, qui nec Pœnitentiæ, nec Euchariſtiæ Sacramentum recipere poſſunt, debet hæc Sacra Vnctio præſtari, vt pluribus docet *Zambranus dict. cap. 5. dub. 7. à num. 5.* & ex eo Antoniu. *Diana tom. 3. tract. 4. de Sacramentis reſolut. 171.* Ergo quamuis ſenes ob rationis defectum ſint pœnitentiæ incapaces, non ideò debent ab Vnctionis beneficio arceri, quandoque ex eo ipſis magis neceſſarium videtur, vt velut pœnitentiæ, quam iam diu receperunt conſummatiuum, deleat & abſtergat reliquias peccatorum.

Digitized by Google

ANNVS CENTESIMVS.

SVMMARIVM.

SPatium vitæ humanæ ſexaginta annorum eſſe aliqui voluerunt. 1.

Sexageſimus annus fatalis habebatur. ibid.

Gibboſi rarò pubertatem excedunt, & numquam ſexageſimum annum. 2.

Vera ſenectus ſexageſimo anno incipit. 3.

Occidens *aliàs moriturum, nullo reſtitutionis onere grauatur. ibid.*

Vita noſtra centum annorum eſſe à legibus definitur. 4.

Sæculum quot annorum ſit? ibid.

Cornicem centum annis viuere credebatur. 5.

Abſens poſt centeſimum vitæ annum mortuus præſumitur. 6.

Cor an indies creſcat ſaltim vſque ad quinquageſimũ annum? 7.

Centum & viginti annorum eſſe vltimum vitæ noſtræ terminum oſtenditur. 8.

Nullum determinatum tempus agnoſcitur, quod vltimus ſit terminus vitæ humanæ. 9.

Leges interpretantur, quæ centeſimum annum, vt vltimum vitæ noſtræ ſpatium præfigere videntur. 10. & 13.

Qui intra centeſimum vitæ annum exiſtit adeò viuere præſumitur, vt probatione non indigeat. 11. *Explicantur teſtimonia* Sacræ Scripturæ, *quibus contraria opinio innititur.* 12.

Ciuitas vel Eccleſia perſonam habere videntur. 14.

Legatum annuum, vel vſusfructus ciuitati, etiam in perpetuum relictus, an ſolùm centum annis duret? ibid. & ſeqq.

L. in ſingulos. 8. *ff. de annuis legatis, intelligitur.* 16.

Ciuitates etiam quodammodo moriuntur. 17.

Vnicuique ciuitati poſt ſeptingentos annos ſuum interitum contingere dixit Plato. ibid.

Legatum Monaſterio relictum, an eo deſtructo duret, & Romanæ Eccleſiæ debeatur? 18.

Eccleſia Romana, mater eſt omnium Eccleſiarum. ibid.

In dubio legatum præſumitur relictum contemplatione Dei; & non Monaſterij, vel Eccleſiæ. 19.

Cùm legatum relinquitur Collegio *Templi, in dubio præſumitur relictum contemplatione perſonarum ipſius* Collegii. *ibid.*

Votum caſtitatis cenſetur perpetuum, cum ad centũ annos fit. 20.

Dictio in perpetuum, *an centum annos importet? ibid.*

Emphyteuſis ciuitati conceſſa vltra centum annos an extendatur? 21.

Dictionis in perpetuum *variæ ſignificationes adducuntur.* 22.

In ſtatu Innocentiæ quot annorum humana vita exiſteret? 23.

QVAESTIO VNICA.

Vita humana quæ ſit meta longiſſima?

DE ſpatio vitæ longiſſimę hominum diſputatio occurrit, ac per conſequens de re omnium incertiſſima, & quam merito dubiã, cæcamque cognominat *D. Auguſtin. in originali tractans illud Iob.* 4. *Quæ enim eſt vita noſtra?* Quid ergo mirum, ſi & in ea præfinienda, nec dubitauerint tantum nonnulli ex Interpretibus ſed & cæcutire viſi fuerint quamplurimi, horũ enim præcipuum locum obtinent vetuſtiſſimi illi Scriptores, qui humanæ vitæ circulum non maiori ſexaginta annorum ſpatio terminabãt, vt Auctor eſt *Domitius Calderinus in* 16. *Epigr. Martial. lib.* 1. vbi eandem ſententiam ipſemet Poeta indicat his verbis. 1

Bis iam pene tibi Conſul *trigeſimus inſtat.*

Et numerat paucos vix tua vita dies.

Et inſectari videtur *Aemilius Macer. in l. computationi* 68. *aliàs hæreditatum, incipit ff. ad legem falcid* dum de computatione in alimentis facienda agens, anni ſexageſimi conſideratione non egreditur, eo nimirum ex opinione *Goueani ibidem*, quia ad hanc ætatem ſolent ſere homines peruenire, ideoque eam fatalem vocat Mimermus, quem tamen à Solone redargutum ſcribit *Laertius*, vt refert *Bungus de myſterijs numeror. num* 60. id etiam inſinuat *Burſat. conſ.* 151 *num.* 29. *lib.* 2. vbi inquit hominis vitam hodie breuem eſſe, nec ordinariè excedere annos 60. vel 70. refert *Proſper. Farinac.* 2. *tom. praxis criminal. quæſt* 47 *numer.* 116. & nonnullis relatis *Vincent. Caroc. tractat. de locato part.* 2. *quæſt.* 7. *num.* 5 *verſic. Et conſiderandum eſt.* Quibus ſuccinit locus *Frederici Bunny tractatu de vicinitate iudicij, & commutationis ſæculi lib.* 2. *cap.* 19. *pag. mihi* 228. *Quorum enim quemquam inuenies*, inquit, *qui non in virili ætate, aut etiam citiùs longè ante annos ſenectutis inopinato mortis acceſſu neſcius præoccupetur? Quot putas infantium Miriades diſcedere quotidie, qui diutiùs in vtero quàm in mundo vixerunt: Quot rurſum quibus naſcendi difficultas lucem negat vitam adimit, gratiam non communicat. Sint plures qui anguſtiis materni vteri, ac doloribus partus ſuperatis naufragium vitæ euadunt, lucemque participant: vix tamen centeſimus quiſque creditur ad ſpectatum iuuentutis florem pertingere, vel non ante decrepitam ſenectam commigrare.* Conſentit *Cyprianus contra Demetrianum*, ibi: *Sic in ortu adhuc ſuo ad finem natiuitas properat:* & quodammodò ſuadetur *ex l. poteſt quis* 57. *de hæredibus inſtituendis*, vbi teſtator vitam ſuam ſeptuaginta annorum futuram coniectatur, dum ſcribit, *Si intra annum ſeptuageſimum deceſſero, ille mihi hæres eſto.* Hinc *Petrus Bungus de myſterijs numeror. numer.* 60. vitam ſpiritualem inquit ſeptuaginta annorum eſſe.

Verum

Digitized by Google

2 Verum enim verò, qui ita ſentiunt, planè deſipiuntur, tum quia ipſa experientia commonſtrante frequentiſſimè homines hunc vitæ terminum excedunt, veluti *ex dict. l. poteſt* 57. optimè colligitur, vbi teſtator ſperabat vitam ſuam poſſe excedere annum ſeptuageſimum, alioqui conditionalis inſtitutio non eſſet, vt inquit textus, ſi intra ſeptuageſimum annum neceſſariò vita finienda eſſet. Et confirmatur ex ſententia eximij *Medici Guillermi Ader. in enarrationibus de ægrotis & morbis in Euangelio enarrat.*3. in qua *Gibboſos* ante pubertatem mori, & qui poſt pubertatem vitam protrahunt, rarò poſt ſexageſimum annum durare: ergo ſexageſimi anni vita in rectè valentibus lon-
3 gior eſt. Tum etiam, quia vt communis tam noſtrorum, quàm Philoſophorum refert opinio, ſexageſimo anno hominibus vera ſenectus incipit, veluti ex *Thoma Sancio*, & alijs ab eo relatis *lib.*7. *de matrimonio diſputat.*32. *num.*17. ſuo loco ſcripſimus: quo circa ea ætate longiſſima viuendi meta conſtitui non debet, quia ſiquidem, vt alibi diximus, & admonet *Seneca epiſt.*72. ſenectus per aliquot annos durat, non verò vnico incipit & finitur. Ita ſentire videtur nouiſſimè *Antonin. Diana reſolut. moral. part.*5. *tractat.*4. *reſolut.*53. vbi inquit, abſurdum eſſe occidentem ſexagenarium non teneri ad reſtitutionem: nam fieri poteſt, vt adhuc ſit validus, & putetur diu victurus, quod minimè dici poſſet, ſi ſexagenarius extremum vitæ ageret; quoniam vt ipſe ex *Nauarro ibidem* refert, ex occiſione illius, qui alias naturali, vel iuſta morte erat moriturus, nulla reſtitutionis obligatio naſcitur. Nec quicquam illis opitulatur *Aemilij* autoritas *in dict. l. computationi*, nam vt non malè conſiderat *Anneus Robertus rerum iudic. lib.*4. *cap.*2. *ad finem*, in ea lege de vigeſima hæreditarum in fauorem fiſci ab Auguſto conſtituta agitur, vt ex inſcriptione patet, in qua quidem deducenda ſexageſimi tantum anni ratio habetur: idque fortè ſenectutis fauore, quæ vt prope oſtendimus ſecundum aliquos, illo anno incipit, ad quam ſubleuandam magnis ſemper facultatibus indigent homines.

4 Cæteris autẽ caſibus lex vitæ humanæ terminum centum annis æſtimat. *l. an vſusfructus*, 56. *de vſufructu, l. proponebatur* 76. *verſ. Nã & legionẽ de iudicijs, l. ſi vſusfructus* 8. *de vſufructu legato, l. vltim.* §. 1. *C. de Sacroſ. Eccl. Nouella Iuſtiniani* 9. *vt Eccleſia Romana centum annis gaudeat præſcriptione*: ita firmat *Plato lib. de Republica*, ibi: *Spatio annorum centum, quaſi hac vita humana ſit meta, & Varro lib.*5. *de lingua latina: Saeculum*, inquit, *ſpatium centum annorum eſt dictum à ſene, quod longiſſimum ſpatium ſeneſcendorum hominum id putarent*: vnde & ludus ſæculares dictos notat *Mantua in gloſſario cap.*19. *num.*3. *claſſis prima, vbi & num.* 1. præmittit, quòd cùm latis legibus Athenis Solon voluiſſet, eas à ciuibus toto vitæ ſuæ ſpatio cuſtodiri, coegit Senatum & populum iureiurando promittere, ſe illas centum annorum curriculo ſeruaturos, quia longiſſimũ hoc vitæ hominis tempus eſt. Quod Ægyptij Sacerdotes Hieroglyphico figurabant, cum cornicem vita functam depingerent, quia centum annos eam viuere credebant, vt refert *Vlyſſes Aldrobrand. de Auibus lib.* 12. vbi de ipſius cornicis Hieroglyphicis, in quo etiam noſtri conſentiunt, præſertim *gloſſ. in l.*2. §. *ſi dubitetur, ff. quemadmodum teſtamenta aperiantur, Guillerm. Ronil. in deſcriptione iuſtitiæ, libr.*2. *cap.* 13. *Iacob. Cuiac. lib.* 15. *obſeruat. capit.*22. *Donel. lib.*10. *commentar. cap.*17. *& ibidem Oſuald. litera B. Martut Mantua dict. loco, Proſper. Farinac. in fragment.* 2. *part. litera M. num.*312. *Ioannes Oroſcius in l.*6. §. *ſi iaitium, verbo tabularum, num.*50. *ff. de edendo, Paulus Durandus de condit. & mod. impoſſibili part* 2. *capit.*2. *num.*20. vbi ea ratione conditionem illam, ſi vltra centeſimum annum vixeris, impoſſibilem reputat, multi relati à *Petro Gilkenio in dict. l. fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ. num.*8. *Ioan. Corraſius Miſcellan. lib.*5. *cap.*18. *Anneus Robertus vbi ſupra, Petrus Faber ſemeſtr. lib.* 1. *cap.* 8. *Forcatolus in Cupidin. Iuriſperito. cap.* 21. *num.* 5. *& in neciomantia dialog.* 25. *num.*4. *Maſtrill. deciſ.* 55. *num.*29. *Polidor. Ripa tractatu de actis in articulo mortis cap.*18. *per totum, Franciſc. Monald. conſil.*43. *num.*9. *Hieron. Portoles in ſcholijs ad Molinum*, §. *præſumpt. num.*5. *Sigiſmund. Scaccia de iudicijs conſar. lib.*2. *cap.*8. *difficult.*8. *numer.*241. *Anton. Bellon. conſil.*2. *num.*67. *Modeſtin. Piſtor illuſtr. quæſtion. par.*2. *quæſt.*82. *num.*3. *& ibi Iacob. Schulcem, Mollerus lib.*2. *ſemeſtri cap.*7. *numer.*22. *Iacob. Cancer. variar. reſolut. par.*3. *capit.*1. *numer.*220. *Morla in emporio part.* 1. *tit.*12. *quæſt.*8. *num.*4. *Petr. Pons ſelectarum legum litera V. verſic. Vita, pag. mihi* 574. *Philip. Paſchal. de viribus patria poteſt. par.* 1. *cap.* 6. *num.*12. *Claud. Rangol. in libros Regum lib.*1. *cap.*4. *verſ.* 18. *Ripol. variar. reſolut. iuris cap. vlt. num.*7. *Balzaranus de feudis lib.*2. *tit.*14. *num.* 2. *Cardinal. Tuſchus practicorum concluſ. litera L. concluſ* 86. *n.*3. *Nicol. Loſeus tract. de iure vniuerſit. par.*5. *num.*9. *Ioan. Baptiſta Coccinus deciſ.*345. *num.* 9. *P. Sanchez lib.*4. *ſumma cap.*40. *num.*49. *Aegid. Trullench in expoſitione Bullæ Cruciatæ cap.* 3. *dub.*15. *num.*7. *Dominic. Taſſonus, verſ.* 12. *obſeruatione iuriſdictionali* 1. *num.*136. *fol.* 498. dum quinquageſimum annum mediam hominis ætatem appellat, nouiſſimè *Franciſc. Amaya obſeruat. lib.*2. *cap.*11. *num.* 19. *noſter Alphonſus Perez de Lara in compendio vitæ hominis cap.* 31. *num.* 86. *& ſeqq.* vbi plures congerit, quocirca *Eſaias cap.*65. relatus à *D. Gregor. in cap. Paulus* 28. *quæſt.*7. cùm hominem adoleſcentiæ illecebris ad finem vitæ deditum graphicè deſcribere voluiſſet, puerum centum annorum eum vocat: & conducit quod de *Themiſtocle* tradidit *Cælius Rhodigin. lect. antiq. lib.*3. *cap.*2. ſcilicet, tranſmiſſis vitæ annis centum ac ſeptem lineas, iam fieri propiores, ſentientem indoluiſſe, tunc ſibi demigrandum ſapere, cum præcipuè eſſet exorſus. Quibus addendus erit non inferioris auctoritatis vir *D. Ioannes de Quiñones Regius Conſiliarius tract. de temp. terminis, & numeris legalibus, n.*100. quẽ iam iã prælo mandare ſatagit.

6 Et conducit peo hac opinione ſententia illorum, qui enixè defendunt moetuum eum præſumi, qui iam natus eſt centum retro annis, ve videre eſt per *Capel. Toloſanam deciſ. 313. nu 3. verſic. Probatur etiam, Firmian. in repertor. verbo mortuum num. 18. & 58. Gabriel tit. de præſumptionibus concluſ. 16. numer. 4. lib. 1.* Couarru. *variar. lib. 2. cap. 7. num. 6. Farinacius loco vbi ſupra num. 311. & Giſken. dict. loco, Cardin. Tuſchus practicarum concluſionum litera M. concluſio. 400. num. 25.* adeò quidem, vt ipſius mors peobari ab eo non debeat, qui eam allegat, veluti ſupra ſcripti omnes fatentur.

Cuius longæ ſenectutis Aegiptij, & Alexandrini naturalem cauſam cordis eſſe diminutionem crediderunt, cor enim augeri per ſingulos annos, ac binas drachmas ponderis ad quinquageſimum annum accedere, ab eo detrahi tantundem, & ideò non viuere hominem vltra centeſimum annum defectu cordis exiſtimabant, quod ex noſtris eecenſet *Ioannes Corraſius dict. lib. 5. Miſcellan cap. 28.* licet diueeſam cordis menſuram ſequatur *Petr. Gregor. de republica lib. 21. cap. 5. num. 3. Goleatus Marius tractatu de homine interiori lib. 2. cap. de corde, pagina mihi 70 Claud. Rangolius in libro Regum libr. 1. cap 4. verſ. 15. pag. 592. Dalnerius de iure hominis tom. 1. lib. 1. par. 11. Ioan. Lang, lib. 1. epiſtol. medicinal. epiſt. 79. pagin. 477. Claud. Deodatus libr. 1. Panchei Higiaſtici cap. 6. pag. 54. Riolanus de temperamentis ad Fernelium cap. 10. Andr. Laurentius tom. 2. ſuorum operum tractat. de ſenectute cap 1.*

7 Verum tamen huic opinioni, quam vno ore communem Interpeetes noſtri appellant, vt proclamat *Cagnolus in l. ſi emancipati num. 95. C. de Collationibus, Iaſon in dict. l. fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ. & Tuſchus vbi proximè,* pleraque longioris vitæ illuſtria exempla reſiſtunt, quorum meminerunt *Plinius lib. 7. naturalis hiſtoriæ cap. 48. Lucianus integro libello de longæuis, Phlega. Trallian. de mirabilibus & longæuis,* cuius opera *Xilandri* beneficio fuerunt in lucem edita, *Valer Maximus lib. 8. cap. de ſenectute memorabili, & lib. 7. cap. 48.* vbi innumeeos referunt, qui centum & vigeſimum annum vixerunt: vndeque *Seneca*, vbi de centeſimo anno loquitur, hanc ætatem ne homini quidem extremam eſſe conteſtatur: quod mirum videri non debet, quia vt diuina eloquia profitentur, humanæ vitæ terminus 120. annorum ſpatio præſcribitur, *vt Geneſ. 6.* cauetur his verbis: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, eruntque dies illius 120. annorum*, quæ verba eefetuntur *cap. prædixerat de pœnitent. diſtinction. 1.* Cum igitur homini neget fore æternum, & pro termino conſtituat 120. annos, apparet hunc vitæ eſſe longiſſimum ſpatium, vltra quod viuere non poteſt, non verò centeſimum annum, vt noſtrorum fert vulgata opinio. Ita mecum ſentit *Ioſephus lib. 1. antiquitat. capit. 4. & 7. Lactant. lib. 2. de origin. error. cap. 14.* & hanc eſſe longiſſimæ vitæ præfinitionem ſatis indicat *Moyſes Deuteron. 31.* vbi ſic ait: *Centum viginti annorum ſum hodie, non poſſum vltra egredi & ingredi.* Et ſi prophana licet ſacris annectere, *Seruius 4. Aeneid.* tribus, inquit, continetur vita humana, natura, cui vltra centum & viginti annos conceſſum non eſt: fato, cui nonaginta, ideſt tres Saturni curſus: fortuna ſeu caſu, quod fit omni ætate: itaque ſenſiſſe *Ciceronem lib. de conſolatione* eefert *P. Ioan. de Mariana in ſcholiis ad Pſalm. 89. verſic. 10.* iuxta quam definitionem *Iuſtinianus* teſtatur *Nouella 5. de Monaſter. & Monach. Zozimum* quemdam annum prope centeſimum & vigeſimum egiſſe.

Nec prævalet naturalis illa ratio augmenti 8 & diminutionis cordis, qua ſuffulti nonnulli in prædictam ſententiam adducuntur, & anno centeſimo vitam hominum circumſcribunt; ſiquidem vt *Andreas Laurent. dict. loco* obteſtatur, à quo parum diſſentit *Santacruz opuſcul. 2. de cauſis intrinſecis pulſus pagin. 13.* id fabuloſum & fictitium eſt, nam quamplures ſe vidiſſe ſenilium corporum diſſectiones affirmat, in quibus cor eiuſdem magnitudinis ac iuuenum, vel minoris ponderis facto examine reuera comperit. Rurſus, quia incertum eſt cor hominis ad annum ætatis quinquageſimum duarum ſolummodo drachmarum pondus nanciſci: nam vt ſcribit *Dioſcorid.* relatus *à Corraſio dict. cap. 18. & Pierius Valerian. Hieroglyph. lib. 17.* vbi de *Ibi* cor nuper nati paruuli, ſiue anniculi, idem pondus habet duarum drachmarum, bini vero quatuor, trimi ſex, ac demum vt verbis vtar Corraſij, pro curſu pari in annum quinquageſimum, à quo decrementa incipiũt, ad æquilibrum ſupputantur.

Sed nihilominus longè peobabilius cenſeo 9 cum P. *Franciſco de Mendoza in viridario ſacræ, & prophanæ eruditionis lib. 4. problem. 17. nu. 100.* non dari aliquem certum annum, qui ſit maximum quod ſit humanæ vitæ, ſiquidem ille, qui ab vtriuſque opinionis ſectatoribus aſſignatur, nedum ex ſupra enarratis, verùm & ipſa experientia conſtat talem non eſſe, cum S. Romualdus 132 annum vixerit, alij vt ipſe *Mendoza, & Ioan. Buſens de ſtatibus hominum, de ſtatu ſenectutis cap. 7.* affirmat, dictum terminum exceſſerint. Quorum nonnullos etiam recenſent *Thomas Maluenda de paradiſo voluptatis cap. 52. vbi proximè capit. 6. pagin. 56. Martin del Rio lib. 2. Magicar. diſquiſit. quæſt. 23. Valeſcus Farentaſius libr. 9. Philonis capit. 12. Paſtellus in Coſmographia, Serarius tom. 2. in Ioſue capit. 13. quæſt. 3. num. 3. Franc. Floridus Sabinus lib. 2. horarum ſucceſſiuar. cap. 3. Aegid. Camartus de rebus geſtis Eliæ Prophetæ cap. 3. ſection. 4. pag. mihi 78.* doctiſſimus *D. Ioan. Solozanus lib. 1. de indiarum Iure cap. 2. num. 10.* & multi relati nouiſſime *ab Auguſtin. Barboſa in collectan. ad leg. vt inter diuinum 19. numer. 16. C. de Epiſcop. & Clericis.*

Nec aliud Iuriſconſulti noſtri probant, cum 10 tot legibus longiſſimam hominis vitam centum annorum eſſe voluerunt; ſiquidem id non ita conſtanter aſſeuerant, quaſi nemo ſit, qui

hunc

Digitized by Google

hunc vitæ terminum egrediatur, conſtat enim ex dictis plurimos id feciſſe, ſed propterea, vt rectè explicat P. *Faber dict. lib. 1. ſemeſtr. cap. 8.* quod (cum ad ea potiùs accommodari debeãt iuris diſpoſitiones, quæ frequenter & facile, non verò quæ raró accidunt, *l. 3. 4. & 5. ff. de legibus*) vt plurimum euenit his quaſi cancellis vt plerorumque hominum, qui conſenuerint,

11 vita concludatur. Vnde prouenit communis illa noſtrorum omnium aſſertio, videlicet vitam eius, qui intra centeſimum annum exiſtit, præſumi ita vehementer, vt approbationis onere releuetur, qui eã velut intentionis ſuæ baſim & fundamentum proponit, licet non defuerint qui vt certo certius contrarium tenuerint: ita *Gregor. Lopez in l. 14. verbo, Abonda que pruebe. titul. 14. part. 3. Capell. Tholoſan. quæſtion. 313. numer. 4. Gozadin. conſil. 68. numer. 5. Herculanus tract. de negatiua num. 190. verſ. Mors quoque præſumitur, Gabriel. tit. de præſumptionibus libr. 1. concluſ. 16. num. 3. Menochius de adipiſcend. remed. 4. num. 668.* Quam opinionem magis communem appellat *Tuſchus dict. loco litera V. concluſ. 226. numer. 6. & num. 14. Anton. Acacius Ripol. variar. reſolut. cap. vlt. à num. 7. Pompeius Bataglinus in additionibus ad Cynum pagin. 17. Perez de Lara in compendio vitæ hominis cap. 31. numer. 87.* de quarum opinionum conciliatione videndus erit *Petrus GilKen. in dict. l. fin. nu. 15. 16. 17. C. de Sacroſanct. Eccleſiis*, vbi nonnullis relatis interpretum diſtinctionibus, totam rem cum *Cagnolo, in dict. l. ſi emancipati num. 91. & Menoch. lib. 6. de præſumptionib. præſumption. 49. num. 28.* arbitrio iudicis relinquit.

12 Minuſque loca Sacræ Paginæ contrariæ opinioni aliquid fauent, nam illa verba Geneſ. 6, non de vitæ humanæ termino poſt diluuium, ſed de pœnitentiæ tempore, quod Deus ante diluuium hominibus conceſſit, accipiuntur, vt ſentiunt *D. Hieron. Auguſt. Liranus*, & plerique alij, ex quibus teſte *Mendoza vbi ſuprà*, *Hieronymus* ait fuiſſe datos ad pœnitentiam 120. annos, ſed quoniam pœnitentiam agere negexerunt, noluiſſe Deum expectare præſcriptum tempus, ſed viginti annorum ſpatijs, è ſumma deductis diluuium induxiſſe anno 100. Nec Moyſes loco adducto ait, vltra ſe viuere non poſſe, ſed oſtendit illam ætatem decrepiti ſenis adeò frigidam & elanguem, minimè aptam fuiſſe ad clauum illius populi moderandum, duræque ceruicis rempublicam ſuſtinendam, vt verba ſunt *Mendozæ dict. num. 100.*

13 Quibus ita conſtitutis planum euincitur, nullum eſſe determinatum humanę vitæ longiſſimum terminum, ſiue in maſculis, ſiue in fœminis, ſed quia, vt crebra experientia inſtruimur, cum homines longius viuunt, centeſimum annum non excedunt, inde iura quæ à communiter accidentibus proficiſcuntur *d. l. nam ad ea*, cum ſimilibus, *ff. de legibus*, illum vitæ longiſſimum finem eſſe meritò protulerunt.

14 Quod nedum in hominibus, ſed & in his, quæ perſonarum vicem ſubeunt, vt in ciuitatibus, municipijs, *l. mortuo 22.* vbi notant omnes, *ff. de fideiuſſoribus*: & elegantiſſime *Iacob. Cuiacius lib. 3. differentiar. Modeſtin. in l. 22. quibus modis vſusfructus amittatur*, vel Eccleſijs, quæ ciuitatibus æquiparantur, *l. vltim. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* locum habere prædicant; quapropter ſi vſusfructus municipibus, aut ciuitati legetur, placuit tuendus eſſe municipes: aut ciues in eo centum annis, quia is longiſſimus communitatum terminus creditur, cum perſonarum vice fungantur, *dict. l. an vſusfructus, ff. de vſufructu, dict. l. ſi vſusfructus 8. ff. de vſufruct. legato.* Quibus in locis paſſim hoc ab interpretibus obſeruatur, vbi & inſuper aliqui notant, idem eſſe ſtatuendum in annuo legato, vel redditu ciuitati, vel municipio relicto, ea vtique ratione, inquit vetuſtiſſimus *Hugo*, relatus *ab Accurſio in dict. l. ſi vſusfructus 8. de vſufructu legato*. quia legatum annuum eodem modo ac vſusfructus finitur. *l. in ſingulos 8. ff. de annuis legatis*, ſequitur *Bart. ibidem*, vbi hãc ſententiam tenendam affirmant *Lancelot. & Decius*, eamque communem appellat *Alexandr. conſ. 60. lib. 1.* & ab ea non eſſe diſcedendum, etiamſi in perpetuum dicat teſtator ſe ciuitati, aut Eccleſiæ legatum annuum relinquere, probant idem *Alexand. dict. conſil. Petr. de Ancharr. in cap. final. de teſtamen. num. 9. Feder. de Senis conſil. 12. Fratres Prædicatores num. 5.* vbi ex hoc conſuluit fratribus Mendicantibus poſſe relinqui legatum in perpetuum ab hæredibus præſtandum, quia hoc inquit, non eſt perpetuum, ſed centum annis, vel minore tempore finitur, *Cardil. Zabarel. conſ. 66. in dubio præmiſſo ponit poſt princip. Ioan. Annania conſ. 39. præſuppoſito, quod legatum num. 2.* de communi, & ibi *Bolog. in addit. num. 4. Carol Ruin. conſ. 143. viſo inſtrumento tranſactionis, num. 11. volum. 4. Petr. Peruſ. tract. de Canon. portione in 7. punct. Catel. i. Cotta memorabili, verbo perpetuum. Bartol. Cepol. de ſerui. vrban. prædior. cap. 4. in fin. Ioan. Cephal. conſ. 268. bona quæ remanſerunt num. 25. & 26. volum. 2.* Marc. *Mantua apophtegm. 552, Couarr. lib. variar. cap. 9. num. 10. Ioan. Dilectus de arte teſtand. tit. 6. cautel. 57. Petrus de Rabena ſingular. 612. relictum tali Eccleſiæ. Bart. Bertazol. conſ. 1. Sereniſſimus Dominus num. 72. & ſeqq. volum. 1. Nicol. Laſeus de iure vniuerſitatis dict. par. 5. num. 10. Octau. Vulpellus tract. de præpoſit. & diction. dictione perpetuo num. 1.* plures relati *à Vinio com. opin. lib. 2. opinione 446.* quibus nouiſſimè accedit *Naldus in ſumma verbo vſusfructus num. 12. & verbo infinitas num. 1. Molfeſius in ſumm. tom. 2. tractat. 13. cap. 5. num. 56.* qui omnes pro hac ſententia innumera fundamenta adducunt.

Contrariã tamen opinionem, videlicet quod in perpetuum duret, ſiue fuerit ſimpliciter an- 1
nuum ciuitati relictum, ſine adiectione verbi in perpetuum, aut alterius ſimilis, veriorem dicunt *Alberic. in l. ſi vſusfructus municipibus, de vſufructu legato*, vbi ſcribit vidiſſe hanc communiter in praxi ſeruari, *& in dict. l. an vſusfructus, ff. de vſufructu, Raphal Cuman. in dict. l. ſi vſusfructus, poſt Dinum & Raineriam ibidem*

Phi-

Digitized by Google

Philip. Corneus conſ.22. num.19. volum.2. Socin. in l.3. §. fin. num.6. & 7. ff. ad legem falcid. verſ. Ex his ergo, Iaſon. in l. videamus, §. deferre, ff. de in litem iurando, & in l.2. ff. ſoluto matrimonio. num.5. Franc. Ripa ibidem num.3. vbi etiam Ioan. Crotus num.2. Gul. Pontan. num.2. qui de communi teſtatur, Thom. Parpal. num.7. Ioan. Mari Verrat. in libello ſuo diſputat. aduerſus Luteranos, tit. de annuis legatis, Anton. Gomez. tom.2. c.15. num.18. aliàs num.20. & ibi Emanuel Suarez in additionib. lit. F. verbo ſed contrarium eſt tenendũ, vbi dicit, hanc eſſe proculdubio veriorem, & in Theſauro receptar. ſententiar. lit. A. verſ. Annuum legatum, num.181. & 182. quo loco inquit hanc eſſe veriorem, & hodie magis communẽ repetit in lit. L. verbo legatum annuum, numer.40. Didac. Couarru. dict. lib.3. cap.9. num.10. & ante eum Panormitan. poſt Petrum, & Guilielm. quos refert in dict. cap. fin. de teſtamen. Andreas Barbac. conſ.720. Clementiſſimum Dominum, per totum, volum.4. vbi conſuluit in eodem caſu contra Alex. de Imol. in dict. conſ. 60. Iaſon. in l. in annalibus, C. de legatis, vbi plurimum dubitat de Bartoli ſententia Andreas Tiraquel. de priuilegijs piæ cauſæ, priuileg. 90. Hippolit. Riminald. in conſilio relato per Verratum vbi ſuprà, & multò latius, & diligentiùs, omnibus melius conſil. 219. exorta fuit quæſtio, per totum, volum.2. vbi num.13. dicit hanc eſſe magis communem, & quod pro ea iudicatum fuit, Guido Pancirol. conſil.135. Dominus Rinaldinus, per totum lib.1. affirmans quòd licet olim cæcus fuerit, tamen hanc non ſolum eſſe veriorem, ſed etiam magis communem, vt patet ex adductis num.11. & 12. ad finem, Angelus & Raphael Cùman. in l. ſi hæres, §. vltim. ff. ad Trebellianum, Simon de Pretis de interpretatione vltimarum voluntatum lib.4. interpretatione vltim. num.12. vbi appellat communem ſententiam modernorum, Petrus Ricciard. in relectione, §. non ſolum, inſtit. de legatis numer. 30. Hugo Donellus commentariorum iuris ciuilis lib.8. cap.24. Franciſcus Viuius lib.2. communium opinionum, opinione 446. Iacobus Cuiacius lib.3. differentiarum Modeſtini in l. ſi vſusfructus. 31. quibus modis vſusfructus amittatur, Andras Kobl. exercitatione legal. 6. numer.26. vbi & in vſu vniuerſitati relicto idem reſoluit, quia talis vſus fructus non reddit inutilem proprietatem, Andreas Facbineus lib. 3. controuerſiar. cap.100. verſic.2. eſt in eo poſitum, quod legatum omnium. Alexand. Raudenſis conſ.22. à num.486. volum.1. Ioannes Petrus Moneta de commutatione vltimarum voluntatum, cap. 10. num.31. vbi plures refert huius opinionis ſectatores, Mendez de Caſtro de annonis ciuilibus num.51. & 52. Vbi relata priori ſententia concludit, contrarium longè verius & receptius eſſe, ſcilicet legatum annuum ciuitati, aut monaſterio relictum, in æternum durare, nec centum annis extingui. Cui opinioni nouiſſime ſubſcribit Toletanus noſter Alphonſus Perez de Lara in compendio vitæ hominis dict. cap.31. nu.89. Bonacina de contractibus diſputat.17. punct.8. §.6. num.2. Homobonus in conſulta. caſuum conſcient. volumine 2. par.7. reſponſo.27. Antonin. Diana reſolution. moralium part.5. tractat. 14. reſolut.48. vbi licèt vtramque opinionem probabilem dicat, & primam probabiliorem, ſecundam verò in praxi ſeruari teſtatur, quibus & ego libenter accedo, nec ob rantorum virorum auctoritatem, qui illam amplectuntur dumtaxat, ſed etiam quia manifeſtis iuris diſpoſitionibus roboratur in l. annuam.6. l. annua.20. l. cum quidam.23. l. cum erat.24. ff. de annuis legatis, quibus locis in ſingulos annos ciuitati relictum legatum perpetuò deberi ſcribitur.

16 Nec turbat hanc definitionem fundamentum dict. l. in ſingulos 8. ff. de annuis legatis, quo ſuam ſententiam munijt antiquus Hugo, ſiquidem ea abſolutè non probatur annuum legatum ijſdem modis extingui, quibus & vſusfructus, ſed tantùm in eo vſufructui ſimilem eſſe, quòd morte finiatur, idque minimè diffitemur, imò expreſſe affirmamus prædictum annum legatum ciuitati, aut reipublicæ reli-
ctum morte, aut fato (habent enim ſuam mor- 17
tem & fatum ciuitates, vt latè aduertit Petrus Faber dict. lib.1. ſemeſtri cap.19. & Iuſtus Lipſius lib.1. de conſtantia cap.16. fol.26. in fine) ipſius ciuitatis finiri, quapropter ſi naturaliter interierit, vel fuerit euerſa (quod poſt ſeptingentos annos accidere putabat Plato & Cicero, vt teſtis eſt Iacobus Zebecotius in obſeruatis politicis cap.8. his verbis, Putat Plato, & poſt illum Cicero, magnis omnibus rebus publicis intra ſeptingentos annos fatalem aliquam, & ineuitabilem conuerſionem imminere, quorum opinionem pluribus conarer refellere, niſi præſens reſpublica Venetæ ſtatus illam abunde falſitatis conuinceret: à quibus diſſentit nouiſſimè Ioannes ChoKier in theſauro politicorum aphoriſmorum lib.6. cap.1. vbi pluribus exemplis comprobat eiuſmodi mutationes circa 500. annum vt plurimum euenire) vel ſi fuerit aratrum paſſa, quæ ciuitatum ciuilis mors eſt, aſſeuerante Petro Fabro vbi ſuprà cap.8. & Iacobo Renardo coniectaneor. lib.2. cap.7. annuum legatum etiam peribit, non aliter atque vſusfructus, l. ſi vſusfructus 21. ff. quibus modis vſusfructus amittatur, ſed non pari modo tranſcurſu centum annorum, quia in eo relicto ceſſat ratio, quæ reſtringit legatum vſusfructus ad prædictum tempus, ſcilicet illa, quæ à Conſulto refertur in dict. l. ſi vſusfructus municipibus, ne nulla vtilitas ſit nudæ proprietatis ſemper abſcedente vſufructu, cum nulla proprietas hoc in caſu reddatur inutilis, vt affabrè quidem conſiderauit Anton Gomez 2. tom. cap.15. num.18 verſic. Tertio infertur, Pancirolus conſ.135. nu.10. ad finem, optime Andr. Kobl. dicta exercitat.6. num.26. verſic. Sextus verò, & poſt eum Andr. Facbineus, Alexand. Randenſ. & Perez de Lara vbi ſuprà.

18 Dictiſque non repugnat doctrina Bald. in l. hæreditas. 34. in vltima quæſtione numero 8. ff. de hæredibus inſtituendis, quem ſequitur Felinus in cap. cùm dilecta, de reſcrip. Alexand. in l. hæreditatum num.7. circa principium, ff. ad legem falcidiam, Catelian. Cotta, verbo perpetuum ad me-

dium,

Digitized by Google

dium, *& Cardinalis Mantic. coniectur. vltimarum
voluntatum lib.4. tit.6. artic.5. numer.5.* ſcilicet,
quòd annuum legatum factum monaſterio du-
rat, licèt deſtruatur monaſterium, & pro eo
capiet Eccleſia Romana, quæ Deum repræſen-
tat vbique, quia vt ex ipſius Baldi & ſequa-
cium verbis coniectatur, illa procedit, & de-
bet intelligi iuxta contrariam opinionem,
quam ipſi defendunt, & nos retulimus, vide-
licet quòd tantum vſque ad centum annorum
complementum, deſtructo monaſterio Eccle-
ſiæ Romanæ legatum quæratur, aut poterit
intelligi, cum legatum non particulari intui-
tu ipſius monaſterij, ſed in honorem & con-
templationem Dei principaliter fuit monaſte-
rio adſcriptum, quo caſu cum Deus, cuius
fauore factum legatum agnoſcitur, perire non
poſſit, quia immortalis eſt, etiamſi ſolo æque-
tur monaſterium, cui ipſius nomine ſolueba-
tur, non deficiet legatum, ſed Romanæ Ec-
cleſiæ præſtabitur, quæ magis principaliter
ipſum Deum repræſentat, & mater eſt omnium
Eccleſiarum, *cap. 1. de immunitate Eccleſiarum
lib.6. Clement. vnic. de iureiurand. Clementina 5.
Romana, de electione*, tradit *Antonius Cardoſus
in praxi aduocatorum, verb. Eccleſia numer. 2.*
19 At verò ſi principaliter eſſet legatum mona-
ſterij reſpectu factum, veluti cuiuſdam parti-
cularis perſonæ, tunc diruto monaſterio ex-
tingueretur, vt euerſa ciuitate vſusfructus fi-
nitur, *dict. l. ſi vſusfructus. 21. ff. quibus modis
vſusfructus amittatur.* Nec intereſt quòd quid-
quid Eccleſiæ relinquitur, Deo vel ipſius con-
templatione relictum exiſtimatur, vt probat
idem *Baldus dicto loco, & ex authentic. de Ec-
cleſiaſt. titulis, §. ſi quis in nomine*, notat Ale-
*xandr. in dict. l. hæreditatum num.7. ad legem fal-
cidiam, & Cardinalis Mantica coniectur. vlti-
marum voluntatum lib.4. titul.5. artic.5. numer.4.*
Siquidem hoc verum eſt, vbi non conſtat cu-
ius contemplatione fuerit relictum principa-
liter, Eccleſiæ, aut Dei, quo in dubio creden-
dum eſt Dei potius intuitu, quàm monaſterij,
vel Eccleſiæ fuiſſe elargitum, non aliter atque
cum legatum relinquitur Collegio templi, in
dubio cenſetur relictum contemplatione perſo-
narum ipſius Collegij, ex doctrina *Bartol. in
l. pater filium, §. Tuſculanus, ff. de legat.3. & Men-
dez de Caſtro titulo de annuis ciuilibus, l.1. no-
bil.1. num.10.* vel ſi mauis, quoad effectum
meriti poteſt intelligi, ex quo Deus ita ac-
ceptat hominum largitiones in Eccleſias col-
latas, ac ſi in ſeipſum immediatè conferrent,
non verò quoad naturam legati, & vt perpe-
tuum ſit.
20 Et demum ſuſceptæ opinionis vnicum, &
validiſſimum noſtrum præſidium *ex dictis legi-
bus 6. 20. 23. 24. de annuis legatis* deſumptum
nequaquam eneruatur reſponſione aduerſa-
riorum, cuius meminit *Loſeus dict. tractat. de
Iure vniuerſitatis, vbi ſuprà num.10.* videlicet
quòd verbum perpetuum, quo in *dictis legibus*
Iuriſconſulti vtuntur, dum probant legatum
annuum ciuitati, vel municipio relictum, per-
petuò deberi, intelligendum de perpetuitate,
quæ importat ſpatium centum annorum, non
verò de perpetuitate ſine temporis præfinitio-
ne, vt vel ex eo probari videtur, quod ſcribunt
*Leſius de iuſtit. lib. 2. cap.40. dubio 13. num.105.
caſu 2. & Aegid. Trullench in expoſitione Bullæ
Cruciatæ cap.3. dubio 15. numer.7.* ſcilicet votum
caſtitatis cenſeri perpetuum ad effectum, vt à
ſolo Pontifice poſſit commutari, cùm ad cen-
tum annos ſit, (ſiquidem dictio *in perpetuum*
non videtur excludere omnes temporis præfi-
nitiones, imò ex ſui natura centum annos non
excedit, vt voluit *Gloſ. in l. 2. §. hoc interdictum
verbo perpetuum, ff. ne quid in loco publico*, quam
ſequitur Angelus ibi dicens, quòd in perpe-
tuum intelliguntur centum anni, *Bartol. in dict.
l. an vſusfructus, & in dict. l. annua, §. Titia, ff.
de annuis legatis, & Decius conſil. 378. viſo mo-
tiuo in fin. Ioan. Dilectus dict. cautela 57. titul.6.
Octauian. Vulpel. de præpoſit. & dictio. dictione per-* 21
petuo, & huc pertinet *Baldi* doctrina ſingularia
in dict. l. an vſusfructus, cui ſubſcribit *Alexand.
dict. conſil 60. omiſſo multiloquio, volum. 1.* quòd
emphyteuſis ciuitati conceſſa, vel feudum,
non durat vltra centum annos, atque ideò re-
nouatio requiritur poſt illud tempus, quam-
uis de hoc amplius deliberandum eſſe dicat eis
relatis *Bertazolus conſil. 1. Sereniſſimus num. 73.*
& tamen videmus, quòd emphyteuſis de ſui
naturà conceſſa cenſetur perpetuò, donec pen-
ſio annua ſoluatur, vt refert & ſequitur *Alexād.
dict. conſil. 60. numer. 1.* nec mirum, nam vt ibi-
dem idem *Alexandr.* exiſtimat, verbum perpe-
tuo non ita accipiendum eſt, vt numquam de-
ficiat.
Quia reſpondetur, quòd licèt verbum *Per-* 22
petuo, aliquando centum annorum ſpatium
denotet, vt dictum eſt, illud autem peculiari
ratione impropriè fit, non aliter ac cùm ad
vitam hominis refertur, *l. 1. ff. pro ſocio*, textus
optimus iuncta *Gloſ. in l. & in perpetuum, ff. de
procuratoribus*, vbi dicitur, quòd procurator
poteſt conſtitui in perpetuum, *& Gloſ.* expo-
nit; id eſt dum viuit, per textum *in dict. l. 1.*
notat *Ruinus dict. conſil. 143. num. 10. volum. 4.*
& facit *Gloſ.* ſingularis *in cap. ſi gratioſe, de re-
ſcriptis lib.6.* vbi verbum perpetuò exponitur,
ideſt donec vixerit is, cui facta eſt talis gratia,
*& Gloſ. in cap. fin. verb. perpetuus eodem titulo,
& lib. Auguſtinus Barboſa tractat. de dictionib. ver-
bo perpetuo num.2.* vel cum tempus 30, vel 40.
annorum refertur, vt in *principio inſtit. de per-
pet. & temporal. action.* tradit *Tiraquellus de
retractu conuention. §.1. gloſ.2. num.11. Cardinal.
Tuſchus litera D. concluſ.326. num. 6. Cened.
quæſtion.78. numer.3. & Seraphin. deciſion.136.
num.10.* docet *Auguſtinus Barboſa vbi proximè
num.4.* vel ad alios iuris articulos, in quibus
non ſignificat perpetuitatem, ſine temporis li-
mite, ſed tempus multò breuius, vt videri poſ-
ſunt latè per *Alexand. conſil.86. in cauſa datio-
rum num.2. volum. 1. & in conſil. 60. eodem vo-
lum. Barbac. dict. conſil.20. volum.4. & in dict.
capit. fin. de teſtament. Tiraquellus de vtroque re-
tract.*

tract. lib.1. §.1. gloſ.6. num.9. Ioannes Dilectus de arte teſt. titul. 6. cautel.57. Vlpian. de Zannis in rubric. inſtitut. de iuſtitia & iure, Anton. Rub. conſil.3. num.6. nam dictio perpetuum, ſecundum propriam & ſtrictam ſignificationem dicit infinitatem, textus egregius *in l.pure, §.fin. ff. de doli exceptione,* vbi dicitur, Non ſicut actio de dolo certo tempore finitur: ita etiam exceptio eodem tempore danda eſt, nam hæc perpetuò competit, *text. in dict. princip. inſtitut. de perpet. & temporal. actio.* quo ſcribitur actiones perpetuò ſolere antiquitus competere, donec ſacræ conſtitutiones dederunt certos fines. Probat *Albericus in diction. verbo perpetuo, Baldus conſil.275. colum. 2. volum. 1. & titulo de pace conſtan. colum.2. verſic. Nos Romanorum,* vbi verba quòd pax ſit perpetua, explicat, ideſt ſine præfinitione temporis, & donec in rerum natura fuerint ciuitates, *Butrius conſil.48.* vbi exponit perpetuum, ideſt ſine fine: refert & multis confirmat *Hippolyt.* Riminald. *dict. conſil.219. num.26.* cum pluribus ſequentibus, *volum.2. Guido Panctrol. dict. conſil. 135. num. 12.* Et quòd verbum perpetuum denotet infinitatem, teſtatur *Philippus Decius conſil.472.n.22. & conſil. 516. num. 15. Socinus Senior conſil. 84. num.5. & 6. lib.3.* Pariſius *conſil. 20. num.13. Iacobus Menochius* multis confirmans *conſil. 275. præſuppoſito in facto num.34. cum pluribus ſequentibus, volum.3. & Auguſtinus Barboſa vbi ſuprà num. 11.* Qua ſignificatione neceſſariò dictio *perpetuum* in dictis ll. accipienda eſt, quia vt ex eis iuncto textu *in dict. l. ſi vſusfructus municipibus, ff. de vſufructu legato,* colligitur, aliud eſt dicere quod legatum durat perpetuò, vel quod durat centum annis: nam quærit *Conſultus in dict. l. ſi vſusfructus,* legato vſufructu municipibus, quouſque ciues in eo ſint tuendi? nam ſi perpetuo tuerentur, nulla eſſet proprietatis nudæ vtilitas, ſemper abſcedente vſufructu, atque ideò reſtringit legatum ad centum annos: vnde conſtat, quod perpetuo tueri ciues denotat, quod in infinitum ſit locus legato: ea verò in ſpecie reſtringitur ad annos centum, quia non erat dictum quòd præſtaretur annuum, vel ſingulis annis: ergo conſtat manifeſtè, quod ſi legatum annuæ pecuniæ ciuitati relictum in perpetuum præſtandum eſt, non autem ad tempus vt *d. ll.* ſuadent, intelligi debere in ipſis verbum perpetuum ſine temporis præfinitione, & vltra centum annos, vt hæc iura ad hoc conſiderat *Socin. in d. l.3. §. fin. ad legem falcidiam,* quem in idem refert & ſequitur *Hippolytus Riminald. dict. conſil. 219. num. 21. volum. 2.* vbi alio modo ponderat *text. in d. l. annuam,* poſt *Guid. Pontan. in dict. l.2. ff. ſoluto matrimonio.*

Quibus ita conſtitutis, vt diſquiſitioni operique finem ipſo voluptatis Paradiſo fœliciter adijciamus, notare non deſinam, adhuc in incerto eſſe quantum incorrupta perſiſtente natura, eſus ille vitæ noſtram ætatem protraheret, ſiquidem *Bellarmin. lib. de gratia primi hominis cap.19.* non niſi quinquaginta, aut cētum annorum futuram arbitratur, & *Abulenſis in Geneſim cap.13. quæſt.166.* illam ad duo vel tria millia extendit: cui accedit *Maluenda tractat. de Paradiſo voluptatis cap.72.* ſed ab omnibus diſſentiens *Pererius libr. 3. in Geneſim quæſt.3.* coniectatur eſum vſusfructus ligni vitæ daturum fuiſſe homini minimum ad octo vel decem mille annorum.

LAVS DEO.

INDEX RERVM SELECTARVM,

Quæ quadruplici numero indicantur, quorum prior annum; ſecundus quæſtionem; tertius locum; & denique quartus paginam oſtendit, vtpote initialis litera vnicuique adiuncta ſatis explicat.

ABBATISSA triginta annorum eſſe debet, anno 25.q.57. n. 6. pag. 428. Pro diuerſitate temporum diuerſæ ſunt aſſignatæ illius ætates, an.40.q.2.num.1.pag.467. Hodie ex noua Concilii Tridentini diſpoſitione ipſa, aut quænis alia monialium præfecta non niſi quadraginta annorum eligi debet, vel triginta ſaltim, ſi in monaſterio, aut extra illud quadragenaria nulla idonea reperiatur, ibi numero 2 Ipſius ætas, neque Epiſcopi, nec Nuncii diſpenſatione ſuppleri poteſt, ibi num.3. An eius ætas debeat eſſe completa, ibi num.5. Si minor eligitur, talis electio nullius eſt momenti, ibi numero 6. pag. 468.

Abbatia, Commenda, vel Prioratus Conuentualis decimumquartum annũ agentibus dari poteſt, an.14.quæſt.54.num.6 p.245. Reprobatur ſententia exiſtimantium quod nullam de iure exigat ætatem, an.25.quęſt.57. num. 1.p. 417. Aetatem quinque, & viginti annorum deſiderat, ibi num.2. Quæ incepta ſufficit, ibi nu. 4.p.418. Quoad ætatem attinet, eiuſdem ſunt rationis regularis, & ſæcularis, ibi n 5. Cur ad illam fœmina tardius quam maſculus eligatur? an.40.q.2.num.4.p.467.

Abiectus poſt ſeptennium non expoſitus, ſed pro derelicto habitus dicitur, anno 7.quæſt.32.nu. 9.pag. 97.

Abortum faciens homicidii pœna tenetur, an. 1. q.2.n.34.p.8.

Abſens poſt centeſimum vitæ annum mortuus præſumitur, an.100.q.1.num.6.p.559.

Abſoluere poteſt Epiſcopus à caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, quoties adeſt iuſta cauſa, qua excommunicatus nequeat Pontificem adire, an 60 q.12.n.1 p.505.

Abſoluendus ob legitimam cauſam ab Epiſcopo à reſeruatis debet prius cautionem præſtare de comparendo ceſſante impedimento, an.60. q.12.n.3.p.50.

Abſolutio vt obtineatur, non debet ſenex Pontificem adire, an.60.q.12.num.4.p.505.

Acceptatio de iure noſtro non eſt de eſſentia obligationis, an.10.quæſt.15.num.15.p.153.

Accuſatio an vigeſimo anno maioribus permittatur? an.25.quæſt.42.num.9.& 10.pag.391.

Accuſator poſt decimum quartum annum, ſecundum aliquos, ad accuſandum admittitur, an. 25.quæſt.41.num.1.p.386. aut poſt vigeſimum iuxta alios, ibi num.2. vel elapſo ſecundo, & vigeſimo, vt falſo exiſtimat Baldus Nouellus, ibi num.17.p.389. Ex veriori ſententia quintum, & vigeſimum annum habere debet, ibi n.5.p.387. etiam de iure patrio, ibi n.12.p.388.

Accuſari hi omnes poſſunt qui crimen aliquod admiſerunt, an.10.quæſt.6.num.1.p.128. Poteſt ſi deliquerit minor viginti & quinque annis: ibi num.2. An poſſit impubes antequam decimum annum cum dimidio exceſſerit? ibi n.3. Et quid de fœminis ibi num.4.& 5. Minimè poteſt impubes, licèt maior anno decimo cum dimidio, ibi num.7. p.129. Non poteſt doli capax ante præſcriptam ætatem, ibi. n.6.

Acolytatus decimumquartum annum ſecundum aliquorum opinionem requirit: ſed probabilius eſt quod duodecimo poteſt conferri, an. 12.quæſt.1. num.1.2.3.& 5.p.158.

Actio in bonis creditoris eſt, an.7.quæſt.34.num. 15.pag.101. Non niſi certis ex cauſis in iure expreſſis euaneſcit, an.25.quæſt.49.numero.9. p.405.

Actores aliquando maximè ad procuratorem conſtituendum infantibus dantur, an.14.q.32. n.12.p.212. Solent ob ſenectutẽ tutoris ipſius loco ſubſtitui, an.70.quæſt.12.nu .1.p.536. Vt illorum conſtitutioni ſit locus, ſeptuagenarius tutor eſſe debet, ibi n.2.

Actus factus ante ætatem vbi certa requiritur, nullius eſt roboris, an 25.quęſt.47.n.14.p. 402.

A*dam* fuit in ætate triginta annorum creatus, an. 30.q.1.n.2.p.453.

Adire an ſit adminiſtrare? an.14.q.15. n.8.p. 184.

Aditio eiuſdem regulis conſtat ac repudiatio, an. 14 q.16.n.3.p.191.

Adminiſtrare propria, & vxoris minoris bona hodie nouiori iure poteſt vxorem ante decimumoctauum annum ducens, etiam à curatoribus rationes exigendo, an. 18.q. 4.n. 7. p 269.la prima. Res ſuas nemo poteſt vigeſimo ætatis anno, an.20.q.1.n.4.p 209 la 2. Non poteſt aliena minor, cui ex Principis reſcripto propria bona committuntur, an.25.q. 28. numero 8. p.358.

Adminiſtratio rerum ſuarum à nemine, quamuis vxorato ante vigeſimum quintum annum haberi permittitur, an.18.q 4.n.1.p.268.& an.25. q.3.n.1.p.305. Committitur Regibus ab anno vigeſimo, non verò Reginis, niſi priùs nupſerint, ibi n.5.p.269.la prima. Conceditur eis, qui veniam ætatis conſequuntur, vel apud noſtros ante decimum octauum annum vxorem ducunt, quamuis minores ſint, an. 25. q.

30.n.2. p.364. Cui non eſt, nec poteſtas alienandi in ludo, an.25.q.27. n. 2. p. 333. Non conceditur minori curatore carenti, an. 25. q. 17.n.7.p.334. Proximiori agnato, cui tanquā minori fuit bonorum abſentis denegata, & remotiori conceſſa, an ſit poſt legitimam ætatem concedenda? an.25.q.28.n.81. p.361.

Adminiſtrator qui propriæ rei idoneus non eſt, nec alienæ eſſe poterit, an.25 q.28.n.1. p. 357. Bonorum Reipublicæ, cuius ætatis eſſe debeat? ibi n.22.p.361. Publicarum rerum, & Syndicus, eiuſdem ſunt muneris, ibi n.23. Reipublicæ nemo ante vigeſimum quintum annum habilis cenſetur, an.25.q.31.n. 10. p. 366. Rationem reddere tenetur, an.25.q.82 n.1.p.444. Datur puero Archiepiſcopo, vel Patriarchæ creato, an.30.q.5.n.6.p.457.

Adoleſcens cur maximè ſperet? an.7.q.12. nu.6. p. 69. Operas præſtat, & quidem optimas, an. 14. q.22 n.2.p.199. Poteſt tutorem interpellere ad reddendas rationes, an. 18. q. 4. n. 3. p. 269. Creditori addici ſolebat, an.20.q.5.n.9.p. 276. Vigeſimo ætatis anno barbam deponebat, an. 21.q.1.n.10.p.287. Maximè audax experitur, an.25.q.29.n.9 p.363. Siue curatorem habeat, ſiue non, an poſſit iuramentum deferre? an. 25.q.39. n.3.& ſeqq.p.383. Poſt decimum ſeptimum annum poteſt iuxta nonnullos, ſine curatore nouum opus nunriate, an.25.q.42.n. 7.p.391. Nullum, aut fragile iudicium habet, an.25.q.43.num.31.p.397.

Adoleſcētia furoris ſuſpicione notatur, an.25.q.29. n.8.p.363. A nōnullis prudēs ętas appellatur. ā. 30.q.2.n.2.p.453. Vtrū ab impubertate incipiat, an.50.q.1.n 1.p.477. Cū pubertate ab aliquibus confunditur, à quibus decimo quarto anno inchoatur & quinto vigeſimo abſoluitur, ibi n.2.& 3.p.477. A vigeſimo quinto anno incipit, & vſque ad quinquageſimum in viris & quadrageſimum in fœminis perducitur, ibi n.4.& ſeqq. A multis ad trigeſimum annum deſignatur, ibi n.7. p. 478. Aliquando pro qualibet minori vel maiori ætate vſurpatur, ibi nu.11. Quam ætatem complectatur, ex conſuetudine magis, quam ex iure eſt interpretandum, ibidem. Eadem, ac iuuentutis ætas, ibi n.12.p.479. Aetas florida appellatur. ibi numero 13.

Adoptare non niſi cauſa cognita aliquando poteſt liberos habens, an.60.q.13.n.1.p. 506. Poſſunt ſolummodo ſexagenarij, vel ſterilitatis vitio laborantes, ibi n.2. Nequit minor annis ſexaginta, an.65.q.1.num.3.p.512.

Adoptari poteſt infans, an.1.q.17.n.1.p 39. & recens natus, ibi num.3.p.40.

Adoptans quantum adoptatum præcedere debeat? an.60.q.13.n.6.& ſeqq.p.507. Fœmina Principis reſcripto plena pubertate adoptatum præcedere debet; ibi n.8.p.508. Aliquem loco nepotis, cuius ætatis eſſe debeat, ibi n.9. Plures ſimul quanto tempore omnes pręcedere debeat, ibi n.10.p.509.

Adoptatio eſt ciuilis filiorum natiuitas, an.1. q. 11. n.4. p.33. Quare apud Præſidem intimari deberet, ibi n.3. Conſenſum ſiue non contradictionem infantis expoſcit, ibi n.5. Naturalem generationem imitatur, an.7.q.15. n. 4.p.72. Quare pupillis etiam cum tutoris autoritate interdicatur, an.25.q.24.n.3.p.353. In ſolatiū eorum, qui liberos non habebant, fuit inducta, an.60.q.13.n.1.p.506. Non niſi à ſexagenario, vel quinquagenario perfici poteſt, ibi num 5.p.507. Naturam imitatur, ibi num. 6. & ſequent.

Adrogari apud Romanos pubes ſolum poterat, & quando hoc fuit immutatum, an.7.q.35. n. 2.& 3.p.101. Nunc poteſt maior ſeptennio, ibi num.5.p.102.

Adrogatio olim ciuitatis comitiis fiebat, an. 7. q. 35.num.1.p.101 Conſenſum verbis, & non ſignis, manifeſtum deſiderat, ibi num 6.p.102. Quare propinquorum conſenſum exigat? ibi numero 8.

Aduerbium vnde dependentiam à ſuperioribus indicat, an.25.q.10.num.5.p.317. *Alias* pro *alio caſu* ſolet accipi, an.60.q.1.n.6.p.480.

A*dulterij* in cauſa minor, vt accuſator poteſt in iudicio comparere, an.25.q.34.num.14.p.374.

Adultus, & puer dumtaxat ſecundum aliquos Angelum cuſtodię deputatum habent, an. 1. quæſt.5.num.2.p.14. Pro derelicto impune haberi poteſt, & an hoc caſu ali debeat à derelinquente, an.7.quæſt.22.num.10.p.82. In ægritudine baptizatus ab ordinibus arcetur, an.14. q.4.n.3.p.170. Ob non ſolutum Canonem, cadit à iure ſuo, & quare, a num.14. q.30. num. 3.p.207. Si minor ſit, & in commiſſum incidat, vtrum ſolum habeat regreſſum contra curatorem, vel etiam reſtitutionem, ibi num. 14. p. 208. Deponens tempore pupillaris ætatis ſe vidiſſe fabricare adulterinam monetam, nullam fidem facit, & quæ ſit ratio? an. 14.q.44. num 17.p.229. Si minor exiſtat, ab accuſando repellitur, niſi vbi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, an.25.quæſt.41.num.7.& ſequēt. pag.387.

Aduocare poſt decimum ſeptimum annum, vt pro alio, an & pro ſe quis poſſit? an.17.q.2.n. 4.7.& 10.p.260.& 261.

Aduocatio à nemine exerceri poteſt ante decimū ſeptimum ætatis annum completum, an. 17. quæſt.2.num.1.p.259. Et quæ ſit ratio, contra Antonium Fabrum? num.3. & 8.p.260. A poſtulatione differt. ibi n.4. & ſequent.

Aduocatus minor etiam ſi poſt decimum ſeptimū annum in propria cauſa allegationem omittat, reſtituitur, an.17.quæſt.2.num.11.p. 262.

A*ediles* magiſtratus curules appellabantur, ann. 47.quæſt.1.num.4 p.476. Plurium rerum curam habebant, & præcipuè venalium, ne aut maiori pretio, aut deteriori menſura venderentur, ibi, num.1. Id omne antiquitus expediebant, quod hodie apud noſtros illis qui vernacula lingua, *Fieles executores* dicuntur, incūbuit, ibi num.2. Quam ætatem habere deberent? ibi num.3.

A*egritudo* pariter ac ſenium ſterilitatem inducit, an.70.q.9.n.11.p.532. Excuſat a reſidentia in choro

choro, an.30.q.8.n.3.pag. 550.

Aequitas eſt, quæ non ſtrictam verborum ſignificationem, ſed Legislatoris mentem inſequitur, an 25.q.43. n. 18.p.395. Quæ minorum pœnam temperat, non ſolum mente, ſed verbis etiam legis continetur, ibi n.19. An detur ſcripta? ibi num. 20. definitur, ibi num. 21. Semper in ratione vera & naturali fundatur, ibi num.25. p.396.

Aeris fuſores an certam habeant ætatem, an. 25. q.81.n.4.p.443.

Aetas præſcripta hominis ſacrificandi vnicuique genti ſua, & ab aliis diuerſa extiterat, an 1.q. 10.n.11.p.32. Eadem in nominato requiritur quæ in nominante deſideratur, an. 1. q. 15. n. 15.p.38.& an.14.q.52.n.5.& 7. p.243. Illa quis erit admittendus ad Capellaniam, qua poſſit ad ipſius patronatum admitti, ibi n.16. Ad feudum determinata requiritur à Forcatulo, at in illum accipiente minime, an.1.q.18. nu. 1.& 2.p.41. In homine poſt primum ſeptennium incipit, an.7.q.2.n.4.p.54. Eadem requiritur ſecundum aliquos in recipiente Vnctionis Sacramentum, quæ in ſuſcipiente Euchariſtiam deſideratur, an.7.q.8.nu 2.p.63. Apud alios verò indeterminata ad illud ſuſcipiendũ requiritur, ibi n.5. Per ſingulos illius gradus Deum agnoſcere debemus, an.7.q.11 num.6. p.68. Eadem requiritur, vt quis Deo per votum, & Diabolo per mortale obligetur, an.7. q.17.n.4.& 8.p.75. & 76. Ad ſcientias perdiſcendas, vt maior capacitas, maior exigitur, an.7.q 18 n.9.p.78. Singulis artificiis determinata requiritur, nec vna omnibus ſufficit, ibi n.10.& 11. diuerſa diuerſis ſtudiis ab antiquis deſignabatur, ibi n. 12. Quæ ad ſponſalia requiritur, vſu rationis ſecundum multos ſuppletur, an.7. q.19 n.9. p.80. Quot modis eius primordium accipiatur, an.7.q.23.n. 7. p. 98. Ad religionis ingreſſum quæ requiratur, an. 8.q.2.n.2.p.107. Quælibet veneficiis obnoxia videtur, an.8.q.7.n.1.p.115. Quanta in extremè indigente eſſe debeat, vt, licèt cum proprio vitæ periculo, ei ſubuenire proximus ex lege charitatis teneatur, an.10.q.3.n.13 p.124. Quæ ad accuſationem requiritur, dolo vel malitia non ſuppletur, an.10.q.6.nu.6.p. 129. Vbi eam ſupplet malitia, ipſius temporalis completio non deſideratur, an.14.q 9.n.12.p. 182. Eſt fundamentum iuris Canonici & Ciuilis, ibi n.3.p.118. Non ſuppletur malitia ad retrahendum præſcripta, an.14.q.17.nu. 12. p. 193. Eadem ad appellandum requiritur, quæ ad aſſiſtendum in iudicio eſt neceſſaria, an.14. q.23.n.1.p.199. Ciuium ex libris cenſualibus probatur, anno 14.q.37.n.7.p.217. Requiſita ex Concilio ad ſimplex beneficium, inchoata deſideratur ſaltim tempore inſtitutionis, an. 14.q.54.n.7.p.146. In beneficiis ſolum à Pontifice, & non ab Epiſcopo poteſt diſpenſari, ibi n.8. Inermi & armatæ militię cõmunis erat, an.18.q.2.n.1.p.266. Quanta illius eſſe debeat qui ex vnaquaq; familia ad bellum deducitur, quod vulgo *Quintar* dicitur, ibi, nu.8. p. 267. Delegati completa eſſe debet, an.20.quæſt. 2. num.9.p.271.la 2. Vbi eius attingentia requiritur, ſufficit, ſi vltimus annus ſit inceptus, ibi num.10. Completa eſſe debet ſi in reſcripto illa verba ponantur: *Tibi annorum octodecim*, vel *cum ad talem ætatem perueneris*, ibi n.11. Ad delegatum præſcripta vtroque iure requiritur, ibi num.12. Triginta annorum perfecta dicitur, in qua homo, vel probus, vel improbus cognoſcitur, anno 20.quæſt.3.num.6.p.272.la 2. Senatoria antiqua fuit per Conſtantinum reducta, ibi num.16.p.274. Conſiliarii apud noſtros viginti, & ſex annorum eſt, ibi num. 19. Firma dicitur viginti annorum, an.20.quæſt.6.n.3. p. 278. Florida à nonnullis in decimo ſexto anno conſtituitur, an.21.quæſt. 1.num.11.p.287. Requiſita verbis numeri ſingularis inchoata ſufficit, an.22.quæſt.3.num.7.p.296. Quæ ad diaconatum requiritur, quando inchoata dicatur? an 23.quæſt.1.num.5.p.299. Quot annorũ tempus dicatur, an.25.quæſt.1.num.2.5. & 10. p.300.& 301. Quinque & viginti annorum ęquè in fœminis, ac in viris ſpectatur, quoad reſtitutionis beneficium, & liberationem à curatoris poteſtate, ibi num.7. Legitima non eſt illius, qui veniam impetrauit, ibi num. 15. Legitima variè in iure accipitur, ibi num. 17.p.302. Legitima, vt quælibet alia, poteſt, ſtatuto minui, vel augeri, ibi num 18. Quare plenitudinis Chriſti, in qua omnes ſumus reſurrecturi, perfecta dicatur, ibi num.22 p.303. Quæ maior appelletur, ibi num.23. Maior minori oppoſita, ſiue legis, ſiue hominis diſpoſitione viginti & quinque annorum eſt interpretanda, ibi num.24. Robuſta quæ ſit, ibi num. 25.p.304. Conſtans quæ nominetur, ibi num. 26. Plena, integra, iuſta, firma, impleta, & virilis, quę dicantur? ibi num.27. Quæ ſit iuuentutis, ibi num.29. Minor ab ipſa exiſtentia ab aliquibus computatur, an. 25. quæſt.2. num. 2.p.305. Eadem ad augmentum, & permutationem dotis requiritur, quæ ad ipſius conſtitutionem deſideratur, an.25. quæſt, 14. num. 15.p.329. Eadem requiritur ad conſtituti obligationem, quæ ad fideiuſſionis deſideratur, an.25.quæſt.15.num.18.p.332. Quæ deſideretur de iurę noſtro ad amittendum in ludo, an. 25.quæſt.17.num.4.p.334 Ad pacem ſine curatore ineundam quæ deſideretur, an.25.q.19. n.15.& ſeq.p.345. Ad actũ neceſſaria, præſumitur probato actu, an.25.q.20.n.5.p.346. Exploranda eſt feudum concedentis, an. 25. quæſt. 22.num.1.348. Quod nulla ad diſcendum ſit ſera, quomodo accipiatur, an.25.quæſt.20. n. 4.p.355. Quomodo definiatur, an.25.q.29. nu. 6.p.362. Vbi deficit litteris ſuppletur, an.25. q. 32.n.9.p.369. Ad comparendum in iudicio neceſſaria numero liberorum non ſuppletur, an.25.quæſt.34, num.10.p.373. Eadem ad negandum requiritur, quæ ad confitendum deſideratur, an.25.queſt.37. num. 10. p. 381. Vt præcipua cauſa inter alias ponitur, propter quã debeat à iuris rigore diſcedi, anno 25. quæſt. 43.num.24.p.396. Appatitoris, Celeris, Lictoris,

ctoris, ſiue Alguaceli, & Oſtiarii viginti, & quinque annorum eſſe debet: ſed de iure noſtro octodecim ſufficit, an.25.q.46.num. 2.& 3.p. 400. Eadem in nominante requiritur, quæ in nominato deſideratur, an.25.q. 48. num. 5.p.404. Quæ ad actum requiritur, ad ipſius etiam ratihabitationem eſt neceſſaria, an.25. quæſt. 50.num.1.p.406. Eadem expoſcitur in Vicariis, in Commendariis perpetuis, & temporalibus, in coadiutoribus, adiutoribus Parochorum, quos vulgo *Tenientes* dicimus, an.25.q.56. num. 6. p. 416. Non à tempore conceptionis, ſed natiuitatis eſt computanda, an.25.q.64.nu.2.p. 423. Vt malitia, ita probitate morum, honeſtate, & prudentia ſuppletur, an.25.q.66.num. 17. p. 429. Nec iuuenilis, nec ſenilis à patrimonialibus muneribus excuſationem affert, an.25.q.67.n.7.p. 430. Per accuſatiuum requiſita completa eſſe debet, an.30 quæſt. 10.n.13.p.463. in Genitiuo requiſita cum verbo ſubiunctiui, & cum præpoſitione *PER* perfecta ſit oportet, ibi num.15. In plurali requiſita completa eſſe debet, an.40. q. 1.n.2.p. 466. Eadem eſt Ductoris exercitus, & Legati, an.50.q. 5.n.6.p.485. Deſcribitur, qua quis vacationem à malitia cõſequitur, an. 50.q.8.n.5.p. 487. Quæ aptior ſit ſcribendi, liberoſque conficiendi, an.52.q.1. num. 1.p.488. Nulla ab honoribus excuſat, an.55. q.1.nu.1. p.490. Nulla à muneribus mixtis excuſationem adducit, ibi n.10. p. 491. Teſtes de ea deponentes, per aſpectum debent ita deponere, vt ex eorum dictis poſſint decem anni detrahi, manente requiſita ætate; aliter enim non probant, an.60.q.6.num.6. p.509. Prouecta, vel tenera conceptionem impedit, an.65 q.1. n. 1.p.511. Quæ teſtem liberet ab obligatione eundi ad domum iudicis pro teſtimonio ferendo, an.70.q.4.nu. 4.p.524. Quæ in coniuge ſit neceſſaria, vt altero Religionem ingrediente poſſit in ſæculo permanere ſolo voto caſtitatis emiſſo, an. 70.q.9.num,3.& ſequent. p.531. Præſcribitur, qua ſenes criminoſi mitius puniri debeant, an.70.q.11.n.4.p. 535. Poſt adepta munera impleta, nihil ad excuſationem proficit, an.70.q.13.num.5.p. 537. & quæſt.14.num.2. p.538. Qui in ea conſtitutus, qua ſe poterat excuſare, vltro munus accipit, poſtea ratione ætatis excuſari nequit, ibi num.7.pag. 539. ad munerum excuſationem requiſita, numero liberorum minimè ſuppletur, ann. 70.q.14.n.12.p.540. Nulla à muneribus patrimonialibus excuſat, ibi n. 13. p. 541.

Aetas infantiæ prima dicitur, an.7.q.1.n. 1. & 10. p.49. & 50. Eſt ſufficiens vt in ea omnes, quantumuis rudes, in fide inſtrui debeant, an.7.q.18.nu.8.p.78. Apta exiſtit ad habitũ regularem ſuſcipiendum, anno 7.quæſt.21. numero 3.pag.82.

Aetas quinque annorum ſufficit, vt operę ſint in æſtimatione, an.5.q.3.n.8. p. 48.

Aetas ſeptem annorum, ad primam tonſuram requiritur, an. 7. quæſt.9.num.2.p.64. Regulariter deſideratur, vt tam in baptiſmo, quam matrimonio, quis patrini munere fungi poſſit an.7.quæſt.15. num.11.p. 72.

Aetas minor ſuſpecta eſt furoris, anno 25. quæſt. 29.n.4.p.561. Qui in ea deliquerit, licèt poſtea adoleuerit, non eſt ordinariè puniendus, an.25 q.43.num.32.p.397.

Aetas tutelæ, quæ perfecta dicatur. an. 25.q.28. num.3.p.358. completa eſſe debet, ibi nu. 5.

Aetas quatuordecim annorum, pro conſequendis dimidiis portionibus Cathedralis Eccleſiæ. ſufficiens eſt, an.14.q. 56.num. 3.p. 248. de iure communi, ad Canonicatum Cathedralis Eccleſiæ, ſaltim expoſcitur, ibi numero 6. Diſcretionis dicitur, an.7.q.7.n.6.p. 61. An exigatur vt etiam infidelis ad comitandum Chriſti corpus teneatur, cum ad infirmos defertur. Vide *Chriſti corpus*.

Aetas iuuenilis maximè ad delinquendum irritat, an.25.q.43.num. 27.p.396.

Aetas pupillaris non excuſat in totum ab operarum præſtatione, an 5.q.3.num. 10.p. 48. in maſculis finitur decimoquarto anno, & duodecimo in fœminis, an.7.q.3.nu.1. p. 55. quando incipiat, ibi num.2. & 3. quoad fori electionem, ab ipſo natiuitatis inſtanti cõputatur, an.25.q.52.n.1.p. 408.

Aetas pubertati proxima, quæ ſit, ſiue in maſculis, ſiue in fœminis, an. 10 q.6.n.4.p.128.

Aetas pubertatis, Vide *Pubertas*.

Aetas octodecim annorum ex noſtris legibus ad malitiam deſideratur, an. 18. quæſt. 2. numero 7. pag 267.

Aetas florida à nonnullis in decimo ſexto anno conſtituitur, an. 21. q.1.n.16.p.288.

Aetas viginti annorum, ideò firmata dicitur, quia leuitas iuuenilis tunc firmari incipit, anno 29.q.1.num. 5. p. 269. In delegato deſideratur, an.5.q. 2. n.1.p.270. Florida appellatur, an.21.quæſt.1 num.14.p.187. Firma dicitur, an.20.q.3. num.6. p.272.

Aetas robuſta quæ ſit, an.25.q. 1.n. 25.p. 304.

Aetas viginti, & quinque annorum, vt operæ ſint in ęſtimatione, non deſideratur, ſed quinque annorum ſufficit, an. 5.quæſt 3. num. 8. p.48. Terminus dicitur iuuenilis facultatis, an.25.quæſt.1.nu.15. p. 301. Requiritur in conſtituente peculium, an. 25.quæſt. 24.nu. 7. p.353. Legitima appellatur, anno 25. q. 47. num 6. p. 401. Ad multa deſideratur, quæ ſuis locis diuerſa inuenies.

Aetas legitima non eſt illius, qui veniam impetrauit, ann. 25.q.1.num.15.p.301. Varie in iure accipitur, ibi nu.17. p. 302. Vt quælibet alia poteſt ſtatuto minui, vel augeri, ibi numero 18.

Aetas triginta annorum ab aliquibus legitima adſcribitur, an. 25.q.1.num.6.p.299. Sed reprobatur, ibidem. Matura dicitur, an.30.q. 5.num.3.p.457. An pro Generalibus, & Prouincialibus Regularium ſufficiat. an. 50. q. 4.n.1.p 483. Viri perfecta dicitur, an.25.q. 1. numero 21. p. 303.

Aetas

Aetas quadraginta annorum eſt prudentiſſima, an. 20.quæſt.3.p.273.

Aetas conſtans quę nominetur, anno 25. qæſt. 1. numero 26.p.304.

Aetas ſexagenaria in fœminis omni libidinis ſuſpicione caret, an,60.q.6.n.5.p.501.

Aetas ſeptuagenaria in viris omni libidinis ſuſpicione caret, an.60 q.6.n.5.p. 501. A muneribus ciuilibus excuſationem affert, anno 70. q. 4.numero 11.p.540.

Aetas naturalis quæ dicatur. an.30.q.1.n.1.p. 453. Ea propriè dicitur, quæ capax eſt vſus rationis, ibi n.3. Perfecta quinque & viginti annorum deſignatur à Petro Gregorio, ibi n.4.

Aetas maior quę appelletur, an.25.q.1.n.23.p.303. Minor maiori oppoſita, ſiue legis, ſiue hominis diſpoſitione, viginti, & quinque annorum eſt interpretanda, ibi num.24.

Aetas perfecta quæ ſit, an 25.q.1.n.2.p.300.

Aetas matura quæ dicatur, an 25.q.1.n.19.p.302.

Aetas ſtatus quando incipiat, & finiatur.an.25. q. 1.n 2.p.300. Andr. Laurent. perperam quadrageſimo anno eam conſtituit, ibi num. 11. p. 301. Alio nomine legitima dicitur, ibi n. 15.

Aetas ſenilis ad matrimonium contrahendum inepta videtur, an.60.q.4.nu.2.p.597. Ab honoribus, etiam mixtis excuſationem nõ affert, an. 70.quæſt.13.num.1.& 3.p.536.

Aetas grandis quæ ſit, an.50 q.3.n.8.p.483.

Aetas ingraueſcens, & ſenio confecta ſexaginta annorum eſt, an.60 q.5 n 3.p.500 In infirmo, quinto & quinquageſimo anno verificatur, etiam quoad effectum coadiutorem dandi, ibi numero 4.

Aetas defecta quæ ſit, an.80.q.1.n.·p.6542.

Aetas decrepita, quando incipiat.an.65.q.3.n.3. p. 518.& an.80.quęſt.1.num.1. p. 541. Mala appellatur, ibi n.4.

Aetas plena, integra, iuſta, firma, & virilis; quæ dicatur. an.25.q.1.n.7.p.299.

Affinitas non contrahitur, ſi maſculus nondum pubes, aut fęmina nõdum viripotens coierint, licèt cum perſona generationi apta, an. 14. q. 5.n.4.p.171. An vt contrahatur, vtriuſque ſeminis concurſus requiratur. ibid.

Agnati infantis, ſi tutor deficiat, citari debent, vbi curatore opus eſt, an.25.q.35.n.3.p.376.

Agni vocantur ouium fętus, etiam non lactentes, an.1.q.2.n.30.p.7. Fere ad quatuor menſes à mamma diſiunguntur, ibi num.31.

D. Alphonſus de Narbona Autoris frater defenditur ab iniuſta impugnatione Carrancæ, an.1.qæſt. 2.n.21.p 7. à Carleuali impugnatione tuatur, an 25.q.45.num.10.p.399.

Alphonſus à Carranza reprobatur, anno 1.quæſt. 3. numero.7.p.10.

Alphonſus Perez à Lara reprehenditur, dum putat Medicos eſſe conſulendos, vbi quinto, vel ſexto menſe partus vitalis editur, vt illum, vel naturalem, vel illegitimum ad ſucceſſionem declarent, an.1.q.6.num.33, pag.20.

Aloiſi Ricij opinio reiicitur, an.22.q.2 n.7.p.295.

Alguazelus viginti & quinque annorum eſſe debet, an.25.q.46.n.2.p.400. De iure noſtro octodecim annorum ſit oportet, ibi n.3.

Alienare non videtur qui veterem alienationem renouat, an.25, quæſt.22.num.2.pag. 348.

Alienatio à minore facta, ipſo iure eſt nulla, an. 25.quæſt.5.num.4.p.310. In ſua ſtricta ſignificatione importat dominii abdicationem ex parte alienantis, & translationem in perſonã illius, cui fit alienatio, ibi num.10.p.311. Minoribus eſt interdicta, an.25.q.21.n.3.p.348.

Alimenta tenetur pater indiſtinctè, nullo habito diſcrimine ætatis. filiis præſtare, an.14. quæſt. 31.num.1.p.209. Vide *Filius*. Decrepito ſeni, qui poſt mortem teſtatoris vxorem duxit, relicta, etiam vxori præſtari debent, an.60.q. 4. numero 11.p.499.

Amicitia, quare forma viri, & iuuenili facie depingatur.an.14.quæſt.43.num.2.& 10.p.225.& 226 Cur rara, aut nulla inter fœminas reperiatur, ibi num.12.

Amicus nemini ante decimumquartum annum agnoſcitur, an.14.quæſt.43.num.1.p.225. Qui fuit patris, petendi tutorem pupillo, aut illum ſuſpectum accuſandi facultatem nanciſcitur, & quare, ibi num.2. Non niſi iudicio eligitur, ibi nu.4. Alter ipſe dicitur, & inter ſuos computatur ibi num.6. Pro illius vita conſeruanda licet propriam periculo exponere, ibidem. Eius voluntas propria dicitur, ibidem. Amicorum omnia ſunt communia, etiam vxores, ibidem num.6. Qualiter in iure definiatur. ibi num.7. p. 226 Capax eſt illius filiusfamilias pubes, ibi n.8. Cur parentibus aſſimiliter. ibidem. Non vnus, ſed plures Scythis erant, nã cum apud ipſos is felix haberetur, qui amicis affluebat, à pubertate quilibet multos ſibi quærere tenebatur, ibi num.10. Tantum puberis in iure reperitur, ibi num.5.p. 225.

D. Ambroſius fuit iuriſperitus, an.25.q.66. num. 13.pag.428.

Amor contractus eſt nominatus, anno 14. quæſt. 43.nuumero 3.p.225.

Ancillæ meretricum quadragenariæ eſſe debent, an.40.qæſt.4.numero 1.p.469.

Andreas Tiraquellus laudatur, anno 25. quæſt. 16. numero 9.p.333.

Angelus Cuſtodia matris, an filium cuſtodiat in vtero exiſtentem. an.1.q.5.n.7.p.14. Circa tempus, quo nobis deputatur, variæ ſunt opiniones, ibi num 5.p.15. à natiuitate, ſecundum aliquos, vnus bonus, & alter malus nobiſcum eſt, ibi num.6. Matris tunc ſolum filii curam habet, cum ipſius defenſio ad bonum matris conducit, ibi num.16. Cuſtodia illius ab ipſa animatione ad corporis, & animæ ſeparationem, perſeuerat, ibi num.25.p. 16. Poſt mortem, licèt non cuſtodiat, deducit tamen animam ſibi commiſſam, vel ad cœlum, vel ad expiationis locum, ibi num. 24. Ante conceptionem hominis deſignatur, vt ipſorum generationem procuret, ſecundum Tertullianũ, ibi num.12.p.15. Secundum multos in ipſa animatione deputatur, ibi num. 13. Secundũ alios à tẽpore dumtaxat baptiſmi hominibus inſiſtit, ibi num.19.pag.16. Ex aliorum ſenten-

tia ſolummodo pueris, & adultis deputatur, ibi n.20. Quadrageſimo die maſculis, & octuageſimo fœminis adſcribitur, non verò iam natis ſolummodo, vt aliquibus placuit, ibi n.17.& 18.p.15.

Anima & corpus homo vocatur, an. 1.q. 2.n.16. p.6. Maſculo quadrageſimo die, fœminæ verò nonageſimo infunditur ſecundum communē opinionem, ibi n.37.p.8. eſt pars hominis, an. 1.q.4.n.10.p.13. Statim ac corpori infunditur Dæmon adiungitur, qui ei nocere poſſit, an. 1.q.5.n.15.p.15.

Animal quid ſit, an.1.q.2.n.13.p. 6. Irrationale aliquando iure punitur, an.10.q.10.n.2.p.138. Eius delictum vbi antiquitus iudicaretur, ibi n.4.p.139. Vnico congreſſu multiplicem conceptum effingit, an.60.q.13.n.10.p.509.

Animatio duplex reperitur in fœtu, an.1.q.2.n.10 p.5. quo tempore cōtingat certo affirmari nequit, ibi n.3. Tam maſculo quàm fœminæ, aquibuſdam indiſtinctè, quadrageſimo die conſtituitur: ſed malè, ibi n.41.p.9. In illa contrahitur peccatum originale, ex communi ſēntentia, an.1.q.4.n.3.p.13. In maſculis contingit quadrageſimo die, in fœminis octuageſimo, an.1.q 4.n.4. In ea ſecundum multos Angelus Cuſtodiæ nobis deputatur, an.1.q.5.n.13 p.15. Ab ea homo viator, & capax peccari, ſaltim originalis, exiſtit, ibi n.14.

Anniuerſarium, Præſtimonium, Capellania prophana, & feudum, eiuſdem ſunt naturæ, an. 1.q.15.n.1.p.44.

Annus diſcretionis quatuordecim eſt, an. 7. q. 7. n.6.p.37. Probationis neceſſario profeſſionem præcedere debet, à 14.q.20.n.1.p.197. Probationis debet a maſculo poſt decimūquartum annum, & à fœmina poſt duodecimum inchoari, ibidem. Vigeſimus ſagacitatem denotat, an. 20.q.1.n.7.p.270. la 2. Cœptus habetur in honoribus pro completo, an.20.q.3.n. 3. p. 272. Ad ordines requiſitus, inceptus ſufficit, an.22. q.1.n.6. & ſeq. p. 292. Quadrageſimus nonus climatericus minor appellatur, an.50.q.2.nu. 3.p.479.& an.60.q.11.n. 3. p 504. Septnageſimus excuſationem affert à muneribus ciuilibus & perſonalibus, ibi n. 14. p.481. Sexageſimus tertius climatericus eſt, in quo plurimi intereunt, an.61.q.1.num.4.p.510.

Antonius Faber reiicitur, an 25.q 18.n.11.p.337. & an.25.q.24.n.4.p.353.& an.25.q.29.n.3.p. 361.

Apparitores olim iuuenes fuere, an. 25.q.46.n. 1. p.400. Viginti & quinque annorū eſſe debent, ibi n.2. vel octodecim annorum de iure noſtro, ibi num 3.

Appellari an poſſit à ſententia de exequendo, vel contra illam detur reſtitutio, an.25.q.54.num. 15.pag.413.

Appellatio quando tollatur ob criminis enormitatem, an.10.q.10.n.7.p.139. Illam ætatem requirit, quæ ad aſſiſtendum in iudicio neceſſaria iudicatur, an.14.q.23.n.1.p.199. An ſit actus extraiudicialis, vel poſtiudicialis, ibi n.7.p. 200. Intimanda an ſit pupillo, vel puberi curatorem habenti, an.14.q.23.n.5.

Apocha minoris in iudicium producta, & ab eo recognita num poſſit exequi, an.25.q.54.n. 6. p.411. Contra minorem producta, & ab eo ſine curatore recognita, an habeat excuſationem paratam, an.25.q.83.n.10.p.446.

Arbitrator quinque, & viginti annorum eſſe debet, an.25.q.33.n.9.p.371. Legitimæ ætatis tēpore nominationis eſſe debet, ibi num.10.

Arbitrum ſaltim decem & octo annorum eſſe debere, qui doceant, an.25.q.33.nu. 1.p.370. Neminem ante vigeſimum annum eſſe poſſe multi tenent, ibi n.3. Tutius eſt viginti & quinque annorum eum eſſe oportere, ibi n.4. & 5. p 371. Rectè valideque iudicare poteſt decimumoctauum ætatis annum, vel poſt decimumquartum (ſi in illum partes conſentiant) probatur ibi n.7. Tempore nominationis requiſitam ætatem habere debet, ibi n.10.

Archidiaconatus quam ætatem requirat, an. 25. q. 62.n.4.p.421. In curatum, & non curatum diſtinguitur, an.25.q.61.n.1.p.420. Si habeat annexam curam animarum, à nemine ante maiorem quinti & vigeſimi anni ætatem obtineri poteſt, ibi n.2. qui ſine cura exiſtit, poteſt à minore poſt vigeſimumſecundum ætatis annū exactum poſſideri, ibi n.4.p.421.

Archidiaconi oculi ſunt Epiſcopi, an. 25. q. 61. n. 3.p 421. Vicarii ſunt natiui, an.25.q. 62. num. 4. pag.421.

Archiepiſcopus Rhemenſis fuit creatus puer nondum ſeptennis, an 30.q.5.n.6.p.457. Si puer ſit, datur ipſi adminiſtrator, ibidem.

Archipresbyter neceſſario presbyteratus ordinem habere debet, an.25 q.60.n. 2. p. 420. Vicarius eſt natiuus, an.25.q 62.n.4 p.421.

Archipresbiteratus & dignitatem, & curam habet animarum, an.25.q.60.n.1. p 420. Aetatem quinque & viginti annorum requirit, ibidem. Hodie ſimplex beneficum habetur, ibi n. 3 & q.62.num.4.p.421.

Argentarij an certam requirant ætatem, an.25. q. 81.num.4.pag.444.

Argenti viui in fodinas, vulgò *Minas del azogue*, cuius ætatis damnari debeant, an.60.quæſt. 8. numero 4.pag.503.

Arrhae intra decimam partem bonorum promitti debent, an.25.q. 11.n. 14. p. 321. Immo deratæ ſi donentur, quoad exceſſum tantum infringuntur, ibidem.

Ars ſine induſtria vniuſcuiuſque ante annum decimumoctauum, vix ſufficit ad propriam ſuſtentationem, an.14.q.4.n.16.p.166.

Artifices nonniſi certa ætatis poterant in Collegium aſſumi, an.25.q.81.n.p.443.

Aſſiſtentia non datur in pueris ante ſeptennium elapſum, an.8.q.5.n.8.p.113.

Aſſociatio debetur corpori Chriſti cum ad infirmos defertur, an.14.q.25.n.1.p.202. Chriſto debita, ſimiliſeſt aſſociationem, quæ terrenis Regibus præſtari oportet, ibi n.4. Etiam in puerum cadit, ibi n.5. Vide *Chriſti corpus*.

Athenienſes filiis ſuis decimo die nomine imponebāt, an.1.q.9.n.4.p.30 Eorum iudicium de infante refertur. an.10.q.10.n. 16. p. 140. Ad publi-

publica conſilia tantũ recipiebant ſenes quinquagenarios, an. 20. quæſt. 3. num. 8. pag. 273.

Athleta, qui ab infantia ad annum quintum & trigeſimum abſque victoria in ſtadio decertabat, artem deſerebat, an. 35. q. 1. n. 1. p. 465.

Atrocitas non datur in puero ante annum decimum cum dimidio, an. 10. q. 10. n. 39. p. 145.

Augmenti & diminutionis tempora reſpondere ſibi debent, an. 14. q. 5. n 10. p. 172.

D. Auguſtinus explicatur, an. 1. q. 3. n. 18. p. 12.

Auri laminas attenuantes, vulgò *Batidores de oro* an certæ ætatis eſſe debeant? an. 25. quæſt. 8 t. num. 4. pag. 444.

B

B*Alneum* ingredi prohibebantur virgines, & impuberes ante decimumquartum annum, an. 14. q. 39. n. 1. p. 218. Patri non licebat cum filia pubere ingredi, ibi n. 2. Prohibitum erat ne maſculi cum fœminis vnà ingrederentur, ibidem. Vxor ex eo ſolum repudiari poterat, quòd cum viris ingrederetur, ibi n. 3. Duplex erat, quod vno igni pariete interiecto calefiebat, vnum fœminarum, alterum virorum, ibi n. 4. p. 219. Nemini, aut nocte, aut ante auroram patebat, & ab hora octaua locatio incipiebat, ibi num 6. Suſtulit Alphonſus Sextus Hiſpaniarum Rex, quia illius nimia aſſiduitate milites effœminare conſpexit, ibi num. 7.

Baptiſma votũ eſt de fide Chriſti ſeruanda, an. 7. q. 17. n. 1. p. 75. Et quomodo hoc intelligatur, ibi num. 18. pag. 77.

Baptiſmus neceſſarius eſt illi qui vtero geſtatur, adhuc matre baptizata, an. 1. q. 5. nu. 11. p. 15. Cum eo ſummam habet cognationem vigeſimusquartus numerus, an. 1. q. 7. p. 26. Tempus quo conferebatur, & nomen imponebatur, varium, & multiplex fuit, an. 1. q. 9. nu. 1. p 30. Apud Moſcobitas poſt quadrageſimum diem infanti confertur, ibi nu. 2. Elapſo octauo die ex conſuetudine Eccleſiæ pueris confertur, ibi nu. 9. Solemnis, non particularis, qui domi, vrgente neceſſitate fit, ad octauum diem eſt protrahendus, ibi nu. 12. Conferendus eſt expoſito, qui ætatem octo, vel nouem dierum exceſſit, ſub cõditione, niſi ſchedulam habeat baptiſmi teſtem, ibi n. 14. Ita cum Confirmatione eſt connexus, vt ab illa ſeparari non poſſit, neque è contra, an. 7. q. 4. nu. 2. pag. 56. Eadem ætate, ac Confirmatio indulgetur ſecundùm aliquos, ibi nu. 4. p. 57. Filijs hæreticorum legitimæ ætatis inuitis parentibus dari poteſt, an. 7. q. 10. nu. 1. pag. 60. Poſt ſeptimum ætatis annum poteſt conferri, ex cõmuni ſententia, ibi nu. 2. Non niſi quartodecimo anno ab aliquibus conceditur, ibi nu 3. Filij hæreticorum, doli capacibus, ante ſeptennium an poſſit conferri, ibi nu. 9. p. 67. Multis placet, etiam minori ætate filiis hæreticorum poſſe præſtari, etſi immineat periculum peruerſionis paternæ, ibi n. 10. Filiis infidelium cuiuſcumque ætatis in articulo mortis, inuitis parentibus, poteſt conferri, ibi num. 12. Abſque patrinis ſolemniter celebrari nequit ſecundũ communem Eccleſiæ traditionem, an. 7. q. 15. n. 1. p. 71. Non poteſt in eo ſuſceptoris munus exercere, qui militare nequit, ibi nu. 5. pag. 72. Quare patrinos expoſcat? ibi nu 6. Suſceptore Monacho celebrari non poteſt, ibi num. 7. & quare? ibidem. Nullus præſumitur, & redditur ex taciturnitate adulti ad ea, quæ in eo interrogantur, an. 7. q. 26. n. 8. p. 89. An habeat tempus determinatũ, vltra quod illum differre ſit crimen? an. 14. q. 4. nu. 1. p. 169. Obligat in vim præcepti adultos, vt quamprimo potuerint ſuſcipiant, ibidem. Abſque irregularitate differri nequit, ibi nu. 2. Is à quo nimis differtur, Neophytus reputatur, ibi n. 4. p. 170. Ante decimumquartum ætatis annum debet ſuſcipi, vt irregularitas non contrahatur, ibi nu. 8. Vide *Irregularis*. A Chriſto fuit in trigeſimum ſuæ ætatis annũ productus, ibi n. 10. & quare, ibidem. Irregularitatem delet, ibi num. 11. An habeat implicationem, quòd ex vna parte irregularitatem tollat, & ex alia ob dilationem ipſius vſque ad pubertatem inducat, ibidem.

Baptizans eiuſdem ætatis cum patrino eſſe debet, an. 7. quæſt. 15. num. 3. pag. 72.

Baptizatus ſucceſsionis eſt capax, an. 1. q. 7. nu. 2. pag. 26. In dubio præſumitur maior octo, vel nouem dierum, an. 1. q. 9. nu. 14. p. 30. Nouiter, infans dici conſueuerat, an. 7 q. 1. nu 41. p. 53. Quòd non poſsit confirmari, niſi poſt ſeptem dies à baptiſmo aliqui volunt, an. 7. q. 4. nu. 5. pag. 57. Idem ei præſtat Confirmatio, quod tutor pupillo, ibi nu. 8. Quòd duodecimo, aut quartodecimo anno, & non antea cõfirmari debeat fuit aliquorum opinio, ibi nu. 11. Iuris patronatus etiam infantili ætate eſt capax, an. 7 q. 22. nu. 2. pag. 82. Debet eſſe ante pubertatis annos qui ordinari deſiderat, an. 14. quæſt. 4. num 6. pag. 170.

Barba eſt faciei pars, & index facultatis generatiuæ, an. 21. q. 1. nu. 2. & 7. pag. 287. Maxillarum flos dicitur, ibi num. 13.

Barbam in pubertate homines emittunt, ann. 21. q. 1. nu. 1. p. 287. Alicuius expillare realis iniuria eſt, ibi num. 4. Expillans pœna incidentis membrum punitur, ibi nu. 5. Dauid egrè tulit, quòd dimidiæ illius pars legatis ſuis fuiſſet ab Hannone Rege Ammonitarum amputata, ibidem. Circa annum primum & vigeſimum homines frequenter ſolent erumpere, ibi nu. 7. & 12. Aliquando generationi ineptus emittit, ibi nu. 9. Deponebant adoleſcentes vigeſimo ſuæ ætatis anno, ibi num. 10. Qui deponebat, alicui Numini dicabant, ibi nu. 11.

P. Baſilij opinio reijcitur, an. 25. q. 72. nu. 8. p. 437.

Bellum petere, & Regem comitari, perſonaliſſimum munus eſt, an. 70. q. 14. num. 6. pag. 539. Reiicitur ſententia eorum, qui putant poſt quintum & quinquageſimum annum neminem ad illud compelli poſſe, ibi nu. 8. p. 540.

Beneficium non dicitur Capellania ſecularis, ſiue non collatiua, an. 1. q. 15. num. 8. p. 37. Nemo ante decimumquartum annum, ex diſpoſitione ſacri Concilii Tridentini valet obtinere,

ibi

Digitized by Google

ibi num.12.& 14.pag.38. Ab officio ad illud valet argùmentum, ibi num.12. Dummodò ſubiecta materia id patiatur,nu.26. Impuberis contrahentis matrimonium, aut puberis ducentis impuberem, non vacat, an.14.q.9.n.3. p.181. Non eſſe obediendum Summo Pontifici,qui infanti ſcienter contulit,nimis audacter inquit Selua, an.14.q.54.n.3.p.245. Non niſi habenti primam tonſuram,quæ ſeptenni dabatur, antiquitus conferri poterat, ibi num.4. Solus Pontifex, & non Epiſcopus, circa eius requiſitam ætatem diſpenſare poteſt, ibi nu.8. pag 246. Vbi in fundatione continetur,quòd poſsit ſeptenni cōferri,non habet locum Concilii decretum,ibi nu.10. Eius collatio ætatem non legitimam habenti facta, etiam in foro interiori ipſo iure eſt nulla, ibi nu.12. Is illegitimæ ætatis ad illud dicitur, cui ad requiſitam ætatem vna tantùm hora deficit,ibi n.13. Poteſt reſignare maior quatuordecim annis, an.14.q.57.nu1. p.249, De ſtylo Curiæ nemo ad illud diſpenſatur, niſi qui per modicum tempus à pubertate diſtat, an.14. q.58.num.4. p.250. Minor negligens in publicanda reſignatione ſibi facta punitur, ibi nu.5. Qui recipiunt,vt infantibus reſeruent,quomodò puniantur, ibi num 6. Puberis minoris viginti & quinque annis comprehenditur ſub regula triennali, an 14. q. 57 nu.4. p.249. Si tantum aptitudine, & non actu requirat Sacerdotium vel alium ſacrum ordinem, neceſſariam ætatem ad ordinem, tempore nominationis,præſentandus habere debet, an.25. q.56 num.11. p 417. Ad eius optionem quæ ætas deſideretur, anno 30.q.6.nu.2.pag.458. Optans cuius ætatis eſſe debeat, an.60. q.5.nu.9.pag.500.

Beneficium Sacerdotale ex fundatione, licèt poſsit cōſentientibus patrono & Epiſcopo,ei conferri, qui actu non ſit Sacerdos, nec ætatem habeat,vt ſaltim intra annum poſsit promoueri, non tamen poteſt dari non habenti ordines minores,aut legitimam ætatem illos ſuſcipiendi, an.12.quæſt.1.num.7.pag.158.

Beneficium Eccleſiaſticum non eſt penſio,an.1.q.15. nu.7.p.37. Contrarium verius, nu.26.pag 38. Cōcilium Tridentinum requirens decimumquartum annum ad beneficium, de eo, non ſeculari intelligendum venit, ibi num.25.

Beneficium curam habens animarum, ſiue honores, dignitates, vel alia officia prædictam curam habentia, non poſſunt ante vigeſimumquintum ætatis annum obtineri, an.25.q.56.nu.1. & 4. p.415. & 416. Vbi non principaliter, ſed acceſſoriè curam animarum habet, ætas viginti & quinque annorum minimè requiritur,ibi n.3.& 7.Pontificia diſpenſatione poteſt à minore conſequi, ibi num.12.p.417. Haberi nequit à minore etiā cum diſpenſatione ætatis, abſque derogatione regulæ Cancellariæ, niſi tertium & vigeſimum annum egerit, ibi nu.13. Vt obtineatur, diſpenſatio nominatim cōcedi debet, nec ſufficit,ſi ad ſacros ordines fuerit impetrata,ibi n.14. Ex Epiſcopi diſpenſatione an poſsit à minore adipiſci, ibi nu.17.

Beneficium ſeculare vt prophana Capellania infanti Poteſt conferri, an.1. quæſt.18. num.1.pag.41.

Beneficium ſimplex vt obtineatur, decimumquartum annum de iure cōmuni eſſe neceſſarium, multi,ſed improbabiliter dixerunt.an.14.q.54. num.1.p.245. Poteſt obtineri ab eo qui eſt in requiſita ætate, quamuis illam non adimpleuerit, ibi num.7. Septennium tantùm requirit, ibi nu.2. Poſsideri poteſt,ipſiuſque vera poſſeſſio acquiri ab eo, qui vltra ſeptimum ætatis annum conſtituitur, ibidem. Hodie ex decreto S.Concilii Tridentini ante decimumquartum annum minimè poteſt obtineri, ibi n.5. Exigit legitimam ætatem ſaltim inchoatam tempore inſtitutionis, ibi num.7.

Beneficium iuris patronatus, quam requirat ætatem, & an includatur decreto illo Concilii de ætate ad ſimplex requiſita, an.14 q.54.nu.9. p.246. Ad illud poteſt præſentari minor quatuordecim annorum, an.1.quæſt.15.num.9.pag.37.

Bimeſtris partus omni tēpore illegitimus, vt abortiuus eſt habitus,an.1.quæſt.6.num.1.pag.17.

B. Birgita tertio ætatis ſuæ anno perfectè loquebatur, an.7.quæſt 1.num. 21.pag.51.

Bulla, quam pueri collo geſtabant, includebat remedia aduerſus inuidiam, anno 14. quæſt.3. num.3. pag.167.

C

C*Aducitas* ſecundùm aliquos a minore etiam infanti ex negligentia ſoluendi incurritur, an.14. quæſt.30 nu.2.pag.207. Lapſu temporis incurritur, ibi num 6. pag.206.

Calculator an poſsit eſſe infans poſt quintum ætatis annum? an.18. q.6. nu.1. p.271. la prima. Quilibet de mundo, licèt minoris ætatis, poteſt eligi, ibi num.2. & quomodo hoc accipiatur, num.3.

Cambium quis exercere poſsit, anno 14. quæſt.8. num.7. pag.180.

Canonicatus in Eccleſia Collegiata, ſeptimum annum exigebat ſecundum aliquos, anno 14. q.55.nu.1 p.247. Cathedralis. vel Collegiatæ de iure communi, ex veriori ſententia decimoquarto anno ſaltum debet obtineri,ibi n.2. Cōcilium Tridentinum nihil immutauit circa illius ætatem in Collegiata, ſed eam in terminis iuris communis reliquit, ibi nu.3. Notantur, qui affirmant, quod ſolum extante Concilio poſt dictam ætatem quatuordecim annorū in Collegiata debet obtineri, ibi nu.4. Ex opinione aliorū, non niſi decimumſeptimum annum habenti conferri debet, ibi n.5. pag.248. Exigit ætatem completam in Collegiata, ibi num.6. De iure communi etiam Cathedralis Eccleſiæ quatuordecim annorum ætatem requirit, anno 14. q 56.nu.6 pag.249. In Cathedrali de iure communi poſſideri poteſt à ſeptenni, ex aliquorum ſententia, an.22. q.2.nu.1.p.294. Vt probabilior ſuſtinetur ſententia exiſtimantium, quòd exigat Cathedralis de iure cōmuni quatuordecimum annum completum, ibi nu.2. Ex noua Concilii Tridentini diſpoſitione eam exigit ætatem in Cathedrali,

Digitized by Google

thedrali, quæ ad ordinem ſibi adiunctum deſideratur, vel ſaltim quod tanti temporis exiſtat, vt poſsit intra annum dictus ſacer ordo ſuſcipi, ibi num. 3. Etiamſi Parochialem habeat adiunctam, n. 4. Vbi nulla ſacrorum ordinum diſtributio inter Canonicatus fuit facta, quilibet ſubdiaconales cenſentur, & ideò legitima ad id ætas deſideratur, vel ſaltim quòd poſsit intra annum adimpleri, ibi nu. 5. p. 295. Prædictam non requiret ætatem in Cathedralibus eorum locorum, vbi Concilium non fuit receptum, ſed ibi ſtabitur diſpoſitioni iuris communis, ibi nu. 6. Diſpenſatio ad eum obtinendum in Cathedrali, ei tantum prodeſt, cui duo anni ſolummodo ad legitimam ætatem deficiunt, ibi num. 10. A minore diſpenſato obtineri poterit, qui nec habebit ſedem in Capitulo, nec ſuffragium feret, aut delegatus deputabitur, ibi nu. 11. Ad illum diſpenſatus, vt non teneatur intra annum promoueri, etiam quoad reliquos effectus diſpenſatus cenſebitur, & ideò ſedem habebit, & vocem in Capitulo, integras diſtributiones lucrabitur, & ſi Eccleſiæ conſuetudo id admiſerit, optabit, ibi nu. 12. Virum ſi nemo legitimæ ætatis ad Canonicatum pœnitentiariæ inueniatur, poſſit tunc Epiſcopus diſpenſare, vt minor admittatur, an. 40. quæſt. 1. nu. 3. pag 466. Si intra diœceſim non reperiatur, qui legitimam ætatem, & cæteras qualitates habeat ad illum, vel poterit Epiſcopus minorem admittere, vel extra diœceſim idoneum quærere, ibi num. 4.

Canonicus etiamſi Eccleſia Collegiata curam habeat animarũ, quatuordecim annorum ætatem habere debet, niſi actu cura ipſa penes ſingulos, aut aliquem eorum exiſtat, anno 14. q. 55. nu. 3. p. 247. Epiſcopus diſpenſare nequit, vt ante debitam ætatem, etiam in Collegiata admittatur, ibi num. 7. p. 248. Collegiatæ, qui ſaltim Subdiaconus non eſt, vocem in Capitulo non habebit, ibi nu. 8. Licèt non Subdiaconus, integras quotidianas diſtributiones percipiet, ibi num. 9. Quis ſupernumerarius dicatur, & de eo nonnulla, an. 22. q. 2 num 8. pag. 295. Niſi Pontificia diſpenſatione minor ætate requiſita eſſe non poterit, ibi numero 9. Vide *Canonicatus*. Diſpenſatus in minori ætate ad Canonicatum obtinendum, ad vocem etiam in Capitulo & electionibus diſpenſatus non cenſetur, anno 22. q. 4. num. 6. pag. 298. Cuiuſcumque Eccleſiæ poſt Concilium Tridentinum Subdiaconus, ac per conſequens duo & viginti annorum eſſe debet, vt vel in minimo negotio vocem habeat in Capitulo, anno 22. q. 4. num. 4. Pœnitentiarius quadraginta annorũ ſit oportet, an. 40. q. 1. n. 1. p. 466. Quare maiorem ætatem, quàm Epiſcopalem exigat, ibi num. 5.

Capellania prophana, Præſtimonium, Anniuerſarium, & denique Feudum eiuſdem ſunt naturæ, anno 1. q. 15. num. 1. pag. 37. Vniuocè conuenit cum Præſtimonio, & Miſſarum onere, ibi num. 2. Ab illa ad feudum, & è contrà valet argumentum, ibi nu. 3. Poſt ſeptimum annum, & non antea poſsideri poterit, ibi num. 5. Secularis, ſiue non collatiua, non dicitur beneficium, & poteſt vendi abſque ſimonia, ibi num 8. Probabile eſt, quòd prophana, vel præſtimonium, vel onus Miſſarum, non poteſt ante pubertatem obtineri, ibi n. 11 Non collatiua, quamuis beneficium Eccleſiaſticum non ſit, tamen eſt beneficiũ, ibi nu. 11. Eadem ætate qua & ius patronatus ipſius poterit obtineri, ibi nu. 16 p. 38. Illius poſſeſsionem aſſequi minimè poteſt infans ſine tutore, ibi num. 19. In titulum beneficii erecta poteſt, ex ordinatione fundatoris, dari puero nondum ſeptenni, titulo ſeculari, ibi num. 22 Secularis, quamuis ſpiritualis non ſit, tamen eſt ordinata ad ſpiritualia, ibi nu. 28. Pupillus ante decimumquartum annum non poteſt in iudicio ad illam ſe opponere, ibi num. 10 27. Prophana infanti poteſt conferri, an. 1 q. 18. num. 6. p 41. An comprehendatur in decreto S. Concilii Tridentini de ætate ad ſimplex beneficium. anno 14. quæſt. 54. num. 9. pag. 246.

Carcerem nulla ſenilis ætas, licèt decrepita in criminalibus, vel ciuilibus, ſecundum aliquos, effugit, an. 70. q. 10. nu. 1. p. 533. Infirmi ab ea liberantur ibi num. 5. Eius cuſtos excuſatur, ſi ob leuitatem carcerum ſenex aufugerit, ibi num. 10. pag. 534.

Carcerari nemo poteſt, niſi cõtumax fuerit, an. 25. q. 36. nu. 6. p. 379. An ſeptuagenarius poſsit ob laudemii ſolutionem, an. 70 q. 10. nu. 1. p 533. Vt certius defenditur non poſſe ſeptuagenarios pro ciuilibus debitis, ibi num 2. Non debent fœminæ ob debitum ciuile, ibi num. 3. Vbi quis ratione alicuius priuilegii nõ poteſt, an tali priuilegio poſsit renuntiare, maximè adhibito iuramento, ibi nu. 6. p. 534 Poterit ratione contractus, qui tempore ipſius ſeptuagenarius erat, ibi num. 7

Cardinalatus nullam habuit olim præſcriptam ætatem, an. 30. q. 4. nu. 1. p. 456. Dignitas eſt in Eccleſia, Pontificia excepta, maior, ibi num 2. Poteſt ex Pontificia diſpenſatione à minore obtineri, ibi num. 4.

Cardinalis, Diaconus poſt vigeſimumſecundum ætatis annum creari poteſt, anno 30. quæſt. 4. num. 3. pag. 546.

Carnes edere neminem poſſe, etiam de licentia Pontificis, perperam exiſtimauit Guidon Papæ, an 80. quæſt. 4. num. 3. pag. 546.

Caro, & non anima, à primo parente deſcendit, an. 1. q. 4. nu. 6. pag. 13.

Caſeus ſenibus nociuus, an. 60. quæſt. 3. num. 2. pag. 496.

Cathedra ab inferiori ad Romanam valet argumentum, an. 30. q. 3. nu. 6. p. 455.

Cedere iura ſua ante vigeſimumquintum annum nemo poteſt, abſque debitis ſolemnitatibus, an. 25. q. 25. nu. 1. p. 354. Bonis poteſt quilibet, licèt in alterius poteſtate conſtitutus, anno 25. quæſt. 38. num. 7. pag. 383.

Cenſuræ pharmaca, & medulæ appellantur, an. 10. q. 8. nu. 10. p. 132. Puerum etiam peccantem,

b ante

ante perfectum vſum rationis, non ligant, ibi num. 17. pag. 133.

Cenſus principalis an cum redimitur, poſsit ſolui minori? an. 25. quæſt. 18. nu. 24. pag. 340.

Ceſsio minori facta, nullius eſt momenti, an. 25 q. 25. nu. 6. p. 354. Vide *Minor*. Bonorum alienatio eſt, an 25. q. 38. n. 3. & 8. p. 382. Bonorum in fauorem debitorum fuit inducta, vt ita carcerum miſeriam effugerent, ibi nu. 4. Bonorum beneficium appellatur, ibi num. 6.

Cimiliarcha, Sacriſta, & Theſaurarius non pluriũ officialium nomina, ſed vnius, eiuſdemque diuerſæ appellationes ſunt, an. 8. q. 5. nu. 1. p. 113.

Circumciſionem protraxit abſque culpa populus Iſraeliticus per quadraginta annos, an. 14. q. 4. num. 9. pag. 170.

Citatio ſi deficiat, non redditur nullus proceſſus ſuper enormi crimine agitatus, an. 10. q. 10. nu. 9. p. 140. Loco vocationis in ius ſucceſsit, an. 25. quæſt. 35. nu. 3. pag. 379.

Ciuitas deportatione amittebatur, an. 10. quæſt. 9. n. 10. p. 135. Perſonam habere videtur, an. 100. q. 1. nu. 14. p. 557. Quodammodo moritur, ibi nu. 17 p. 558. Habet ſuum interitum, vel poſt ſeptingentos annos, vt viſum fuit Platoni, ibi.

Ciuis Romanus nemo ante annum trigeſimum efficiebatur, an. 10. q. 16. nu. 8. p. 155.

Charitas requiritur ad hoc vt quiuis iuſtitiæ, & innocẽtię poſsit eſſe particeps, an. 7. q. 11. n. 5. p. 68.

Chriſti Corpus non comitantes, cum ad infirmos defertur, grauiſsimè puniuntur, an. 14. q. 25. nu. 1. p. 202. Eodem modo, quo quis tenetur ad ſuſcipiendum, tenetur etiam ad ſuſpiciendum, & comitandum, ibi nu. 2. Omnes, etiam infideles, tenentur, cùm ad decimumquartum annum peruenerint comitari, ibi nu. 3. Aſſociatio ei debita ſimilis eſt aſſociationi, quę terrenis Regibus debetur, ibi num. 4. Aſſociare impubes poteſt, ſed ad id non cogitur, ibi nu. 5. Impuberes non comitantes puniuntur, ſed leuiter & extraordinariè, ibi nu. 8. p. 203. Senes an aliqua ætate excuſentur à munere aſſociandi, ibi num. 9.

Chriſtianus dici non poterit, niſi qui fuerit confirmatus, an. 7. quæſt. 4 nu. 3. pag. 56.

Chriſtus non quadrageſimo die, vt cæteri homines, ſed momento ipſo conceptionis efformatus, & animatus extitit, an. 1. q. 2. num. 44. p. 9. ſecundum carnem omniũ perfectiſsimus fuit. an. 1. q. 6 nu. 61. p. 23. Decimo menſe fuit natus, ex aliquorum ſententia, ibi nu. 62. Octauo die fuit circumciſus, & nomine inſignitus, an. 1. q. 9. num 8. p. 30. Ei plurimum debemus, qui ſuo ſacrificio noſtrum immane ſuſtulit, an. 1. q. 10. num. 12. p. 32. Ex vi compoſitionis corporeæ ſi ipſo natiuitatis momento loqui voluiſſet, rectè potuiſſet, ſed non decuit, an. 7. q. 1. nu. 22. p. 51. Baptiſmum diſtulit vſque ad trigeſimum ſuæ ætatis annum, anno 14. q. 4. nu. 10. p. 170. & quare? ibid. Non antea prædicare, & ſigna facere cœpit, quàm triginta annorum eſſet, a. 30. q. 8. n. 2. p. 459. Quare cum puer eſſet inter Doctores, non docens, ſed interrogans fuit inuentus? ibi nu. 8. pag. 460.

Clauſula illa *cuiuſcumque generis, aut cõditionis, ſexus, vel ætatis fuerint*, non comprehendit infantes, aut doli capaces, an. 7. q. 16. nu. 10. p. 74. Illa *perſonarum cuiuſcumque*, non comprehendit perſonas maioris notæ, vt Reges, Imperatores, ibi num. 11. *Omnes & quoſcumque ſpurios*, etiam infantes complectitur, qui non ex improbatiſsima coniunctione fuerunt ſuſcepti, anno 8. q. 4. nu. 13. p. 111. *Cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, vel gradus*, etiam habiles perſonas comprehendit, quæ alias non comprehenderentur, & vi horum verborum ſolum maſculi poſt decimumquartum annum, & fœminæ poſt duodecimum continentur, an. 14 quæſt. 36. nu. 1. & 2. pag. 216.

Clementia non in ratione, ſed in affectu quodam lenitatis conſiſtit, an. 25. q. 43. nu. 25. pag. 396.

Clericatus eximia dignitas eſt, anno 80. quæſt. 9. num. 2. pag. 550.

Clerici atrocia delicta committentes degradantur, anno 10. nu. 10. p. 140. Ante vigeſimum ætatis annum teſtes admittuntur in omnibus criminalibus cauſis, in quibus de iure poſſunt teſtificari, anno 20. quæſt. 6. num. 9. pag. 278. Minores licet decimoquarto anno maiores, ſi non de beneficialibus, ſed de prophanis agatur in iudicio eſſe non poterunt, an. 25. q. 34. nu. 8. p. 373. Neque cum matre, aut ſororibus habitare debent, an. 60. q. 6. nu. 1. p. 501. Mulieres, ætate graues, domi retinere poſſunt, ibi nu. 3. Senes non prohibentur cum puellis habitare, ibi nu. 4. Septuagenarij cum puellis, & ſexagenariæ cum clericis iuuenibus rectè, & abſque ſuſpicione habitare poſſunt, ibi n. 5. Si ſenes amplectantur, vel oſculentur fœminas, inhoneſti ideò præſumi nõ debent, ibi n. 6.

Climatericus Minor annus quadrageſimusnonus appellatur, an. 50. q. 2. n. 3. p. 480. Maior ſexageſimustertius habetur. Vide *Sexageſimustertius annus*.

Coadiutor eiuſdem ætatis ac Epiſcopus eſſe debet, an. 30. q. 5. nu. 7. p. 457. Licèt viuente reſignatario, non ſit beneficiatus, attamen eaſdem qualitates ac proprietarius habere debet, a. 30. q. 6. num. 1. p. 458. Eandem ætatem, ac beneficiarius requirit, ibi nu. 2. Vbi non quoad ſpiritualia, ſed quoad temporalia datur, ſufficit ſi quinque & viginti annorum fuerit, ibi nu. 3. Semper eiuſdem ætatis cum beneficiario eſſe debet, ſiue ſit coadiutoria cum exercitio, ſiue cum iure tantum, ibi nu. 4. Legitimæ ætatis tempore gratiæ eſſe debet, ibi n. 5. Vbi certum expoſcit ordinem, ſufficit, ſi tempore gratiæ aptitudo adſit ad illum ſuſcipiendum, ibidem. Prælato ſeni poteſt dari, an. 60. q. 5. num. 1. p. 499. Si propter coadiuti ingraueſcentem ætatem petatur, ſexaginta annorum in eo ſufficiunt: ſi verò propter ipſius ſenium, ſeptuaginta erunt neceſſarij, ibi nu. 2. Vbi propter ſenium, & infirmitates Prælati petitur, in ſexageſimo ſaltim anno coadiutus eſſe debet, ibi nu. 5. p. 500. Cuius ætatis eſſe debeat? ibi num. 6. Etiamſi ſtatuto Eccleſiæ caueatur, vt actu ſit Sacerdos, ſufficiet, licèt non ſit ordi-

natus

Digitized by Google

natus, quod in ætate exiſtat, qua intra annum poſsit ordinari, ibi num.8. Epiſcopo non niſi poſt ſeptuageſimum ætatis annum aſſignari debet, anno 70. quæſt.12.num.3 pag.536.

Codex Theodoſianus an ſit apocriphus? an.50. quæſt.1.num.14.pag.479.

Cogentes fœminas iam puberes, etiam educationis cauſa ingredi monaſterium, excommunicantur, anno 7. quæſt.21.num.5.pag.82.

Collector, vel Subcollector ſubſidii, vel decimæ Papalis octodecim annorum eſſe debet, an.20. quæſt.2.num.8. pag 271.

Colluſio ingenuitatis detegi poteſt ſpatio quinque annorū poſt ſententiam, an.5.q.2.n.7.p.47.

Commenda, vt Prioratus conuentualis, & Abbatia decimumquartum annum agentibus dari poteſt, an 14. q.54.nu.6. p.245.

Commiſſarius teſtamenti eſſe poteſt minor viginti & quinque annis, an.14.q.48.nu.2.p.236. An qui executor teſtamento poteſt deſcribi, poſſit etiam ad illud faciendum nominari, ibi nu.1. Eſt eligendus maior quatuordecim annorum. ibi nu.3. Procuratori negotiorum ſimilis exiſtit, ibi nu.4. Minor an habeat reſtitutionem aduerſus lapſum temporis commiſſioni à lege præſcripti, ibi num.6. Sanctæ Inquiſitionis triginta annorum eſſe debet, an.30. quæſt.7. num.6. pag.459.

Cõmunio erit miniſtranda in articulo mortis pueris, quibus in vita propter ætatis imbecillitatem denegabatur, anno 11. q.1.nu.10. p.157. Infantibus non eſt ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria, ibi nu.11. Qui cum vndecim annorum exiſtit eam omittit, peccat, ſed cenſuris ante decimumquartum annum non innodatur, an.14.q.25.n.6.p.202.

Communio Rerum ſæpèuumero lites, & incommoda parit, an.25.q.51.nu.5.p.408.

Communionis præceptum obligare ſextum, vel ſeptimum annum agentes aliqui putant, anno 11. q.1.nu.1.p.155. Vt obliget non ſolum ætas, ſed etiã pueri conuetſatio, & iudicium attendi debet, ibi num.6. p.156. Obligat ea ætate, qua id conſuetudo admittit, ibi num.9.p.157. Fideles adſtringit poſt vndecimum annum, an.14. quæſt.25.num.2.pag.202.

Compromiſſum eſt alienationis ſpecies, an.25.q.40 nu.1.p.385. Neceſſarium etiam à minore fieri poteſt, ibi num.1. Niſi in re dubia, & incerta à minore, licèt omnibus adhibitis ſolemnitatibus factum, nullius eſt momenti, ibi num.4.

Compromittere non poteſt, qui alienare nequit, an.25.q.40.nu.1.p.385. Non poteſt, qui non alienare iurauit, ibi num.2.

Conceptio maxime in iure conſideratur, an.1.q.1. nu.1. & 25.pag.1. & 4. Ab ea dependent ſeruitus, libertas, & ſucceſsio, ibi num.2. Parum accuratè, etiam ipſius tempus à noſtris diſquiritur, ibi nu.2. Cum ſeminis infuſione à noſtris confunditur, ibi nu.3. Circa eius tempus ſtandum eſt Medicorum iudicio, ibi num.4. Quamplurimi ex Medicis ſtatim poſt congreſſum illam perfici putant, ibi num.5.p.2. & ſequentibus, à comprehenſione dicitur, ibi n.7. Intra ſeptem dies perficitur, ibi nu.10. Circa ipſius exordium, & implementum adhibenda eſt diſtinctio, ibi nu.13. Sumit initium ab ipſa ſeminum commixtione, ibi num.14. Intra ſeptem dies poſt congreſſum perficitur, ibid. Illius ſigna, etiam certiora, à fallacißimis mulieribus ſolent impoſturis æmulari, ibi nu.12. In his, quæ partus fauorem reſpiciunt, inchoata ſufficit, ibi nu.23.p.3. Ab illius tempore vir tenetur à concubitu abſtinere, vſque ad finitam ablactationem, an.1. q.2.n.26.p.7. & quare? ibidem. Statim ac contingit vterus leui ex parte; à momento verò aucti fœtus, magna ex parte contrahitur, an.1.q.3.nu.15.p.11. In ea, ſecundum D. Auguſtinũ culpa originalis contrahitur, anno 1. q.4.nu.2.p.13. Embrionis, & hominis differunt, ibi num.1. Hominis eſt ipſa animatio rationalis, ibidem. Impeditur tenera, vel prouecta ætate, an.65.q.1.n.1.p.511.

Conceptus ante animationem, ſpe animal intelligitur, an.1. q.2.nu.14.p.6. Anima verò præditus, homo, ſed impropriè, appellatur, an.1. q.2.num.17. Maſculinus actus cenſetur quadrageſimo die, & fœmininus octuageſimo, an.1.q.3.nu.12.p.11. Eius initium ſæpèſepius mulieres ignorant, an.1.q.6 nu.14.p.18. Quadrageſimo die peccati originalis labem contrahit, an.1. q.4.nu.5. p.13. Vnico congreſſu multiplex ab animalibus effingitur, anno 60. quæſt.13. nu.10. p.509.

Concil. Trident. requirens decimumquartum annum ad beneficia, non de ſecularibus, ſed de eccleſiaſticis eſt intelligendum, an.1.quæſt.15. nu.25. p.38. Nihil circa ætatem ad minores ordines immutauit, an.7.q.9.nu.4.p.65. explicatur ſeſſ.25.de regularibus c.5.an.7.quæſt.16. num.6.p.73. Quoad ætatem ſuſcipiendi habitum, & examen in ipſo ingreſſu faciendum, his Regnis non ſeruatur, an.8.q.2.nu.9.p.108. Illius ſolemnitas in ea renuntiatione, iuxta aliquos minimè eſt neceſſaria, quæ a maiore decimiſexti anni fit, an.17. q.3.nu.1.pag.262. Contrarium eſt verius nu.3. illis verbis: *Nulla quoque renuntiatio* aperitur, ibi num.4.

Concionatores triginta annorum eſſe debent, anno 30. q.8.nu.1.pag.459

Concipiendi potentia ſecundùm communem poſt quinquageſimum annum in fœminis abſumitur, an.45. q.1. num.1. p.473. & au.60. q.13. num.4.pag. 507.

Concubinatus ætas eadem eſt, quæ matrimonii, an.14.quæſt.9.num.3.pag. 181.

Concurſum Beneficiorum non admittit eos, qui intra annum nequeunt ordinari, anno 25.q.56. num.9. pag.416.

Condemnatus extra ordinem, vel ſaltim inter locutoria, vt ab honoribus in perpetuum abſtineat tantum pro tempore, quo iudicis officium durauerit, condemnatus præſumitur, an.55.q. 1.nu.2. p.490.

Conditio ſi ſine liberis, vel illa, *Si decedat, antequam ad probatum vitæ genus venerit*, non poteſt cedere, aut deficere in pupillari ætate, anno 14. q.52. num.1.p.242. *Si ſine liberis deceſſerit*, eſt

impoſsibilis reſpectu pupillaris ætatis, ibi nu.2. Ea eſt vera, quæ habet ſe ad eſſe, & non eſſe, ibi num.4. *Si ſine liberis*, quod etiam in pupillari ætate habeat locum, multi defendunt, ibi num.7. & ſequent. contrarium verius, nu.10. *Si alieno hærede moriaris*, à tempore tantum, quo quis facere poſsit teſtamentum adiecta cenſetur, ibi num.11.pag.243. *Nubendi*, aut *Religionem ingrediendi* impuberi adſcripta, an ſit triennio poſt legitimam ætatem ad matrimonium, vel profeſsionem adimplenda? an.15.q.2.n.1. & 3. p.254. *Si nupſerit* ad tempus infinitum extenditur, ibi nu.5. Non nubendi adimpletur ab ea, quæ ante legitimam ætatem nupſit, ibi nu.8 p.255. *Cum pubes erit* ei adſcripta, qui decimumquintum annum agit, intelligitur de pleniſsima pubertate viginti & quinque annorum, an.18.q.1.n.1.p.265. Quæ in perpetuum eſt impeditiua nuptiarũ, pro non ſcripta habetur, an 25.q.7.nu 3.p.436. Quæ in tempus ſolummodo matrimonium ſuſpendit, adimpleri debet, ibi nu.2. Quæ in tantum tempus matrimonium differt, vt poſt id vix credatur, aut virum, aut fœminam collocari poſſe, ab omni diſpoſitione reiicitur, & temporis menſuram, quæ eiuſmodi cõditionem reiicibilem efficit, arbitrio iudicis eſſe relinquẽdam putat Aegidius, ibi num.3.& 4. *Si non nubendi* apponatur vltra quintum & vigeſimum annum fœminę, reiici debet, ibi n.5.p.437. Impeditiua nuptiarum an turpis etiam habeatur de iure Canonico, ibi nu.7. *Non nubendi* differt à conditione non ingrediendi Religionem, ibi nu.8. *Habitandi cum meretrice*, teſtatoris legato iniuncta, à legatario tantum ſene, non vero à iuuene eſt adimplenda, an.40. q.4.nu.5.p.469. *Habitandi cum iuuenibus*, mulieri adſcripta, quaſi turpis reijcitur, etiam ſi iuuenes ſint honeſtæ, & probatæ vitæ, an.60.q.7.nu.2.p.627. *Habitandi cum priuignis* ſexagenariæ mulieri adſcripta, debet adimpleri, an.60. q.7.nu.3.p.502. *Habitandi cum ſeptuagenario hærede*, ad conſecutionem legati debet à puella adimpleri, ibi nu.4.

Conductio & locatio, an puberibus à decimoquarto ætatis anno permittatur, an.25. q.9.num.1. p.316. Aetatem locationis requirit, ibi nu.10. pag.317.

Confeſſio minoris in iudicio, ſine tutoris, vel curatoris auctoritate facta, licèt geminata ſit, nec ipſi præiudicat, nec alicuius eſt valoris, an.25. quæſt.37.nu.1.p.380. Vt fiat non habenti curatorem datur, ibi num.2. Infantis nullius eſt momenti, etiam cum auctoritate tutoris, ibi num.4.

Confeſſio iudicialis minoris, etiam iurata, nullius eſt momenti, an.25. q.37.num.8.p.381.

Confidentia eſt delictum, an.14. q.58.nu.2 p.250. Ob eam puniri poſſunt etiam impuberes, diſpenſati tamen ad beneficia, ibi nu.4. Illius materia ſpatium duorum, vel trium menſium modiciſſimum tempus cenſetur, ibidem.

Confidentiarius maior quatuordecim annis puniri poteſt, an.14. quæſt.58. nu.1. pag.250.

Confirmatio & baptiſmus tantam connexionem habent, vt inuicem ſeparari non poſsint, an.7 q.4. num.4. pag.56. Quod eadem ætate cum baptiſmo conferri debeat putant aliqui, ibi num.4. p.57. Secundum alios conferri poteſt niſi poſt ſeptem dies à baptiſmo, ibi num.5. Aut ijs qui duorum, vel trium annorum exiſtunt ſecundum alios, ibi nu.6. Contrarium alij verius putant, nu.7. Quod ante ſeptimum annum nulli pręſtari debeat aliquibus placet, niſi certis quibuſdam caſibus, ibidem. Idem baptizato præſtat, quod tutor pupillo, ibi n.8. Ante ſeptimum annum ideò conferri non debet, quia niſi poſt dictam ætatem pueri ſuſceptæ cõfirmationis recordari nequeunt, ibi n.9. Qui eam ſuſcipiunt quare colaphis cædantur? ibidem. Quòd duodecimo, aut quartodecimo anno, & non antea baptizatis præſtari debeat, fuit aliquorum opinio, ibi nu.11. Non niſi ieiunis datur, ibidem. Suſcipi poteſt ab vſu rationis carentibus & perpetuo furioſis, ibidem. Conſultius erit ſi poſt ſextum, vel ſeptimum ætatis annum conferatur, ibi nu.13. pag.58. Abſque patrinis celebrari ſolemniter non poteſt ſecundum communem Eccleſiæ traditionem, an.7.q.15.nu.1.p.71.

Coniuges tenebantur à cõcubitu abſtinere ex die, quo filius in vtero motum fecerat, an.1. q.1. nu.20.p.3. Vt à copula abſtineant, non quælibet conceptionis ſigna ſufficiunt, ſed manifeſta requiruntur, ibi num.21.

Coniugium cum puella vt inęquale vocetur, cuius ætatis ſenex eſſe debeat, an.6. quæſt.4.num.4. & 5. pag.497. Si inæquale ſit iuuenis nempe, & ſenis quot mala ex illo oriantur, ibidem.

Conſanguinei minoris, viginti & quinque annorum eſſe debent, vt ipſi curatorem ſuſpectum dicenti aſſenſum præſtent, an.14. q.35.num.5. p.215. Quod minores, maiores tamen quatuordecim annis, poſsint mulierum contractibus aſsiſtere tenet Angelus, an.25. quæſt.16. num.3. pag.332.

Conſenſus, ſiue non contradictio infantis ad eius adoptionem requiritur, an.1. q.17.nu.5.p.40. Explicari nequit ab eo, qui conſenſu, & iudicio caret, ibi num.6. In adrogatione, non ſignis ſufficit, ſed verbis requiritur, an.7.q.35. nu.6.p.102. Quando propinquorum in adrogatione deſideretur? ibi nu.8. Plenus à firmo iudicio originem ducit, an.14.q.6.nu.3.p.174. Qui ad matrimonium requiritur, poteſt à minore ſine curatore præſtari, anno 14. quæſt.9. num.10. pag.182.

Conſeruator eius ætatis eſſe debet, quæ requiritur ad qualitatem tribuentem habilitatem ad cõſeruatoris munus, an.60.q.5.nu.9.p.500.

Conſiliarius noſtris legibus ſenex eſſe debet, an.20. quæſt.3. num.17. p.274. Hodie apud noſtros viginti & ſex annorum ſaltim ſit oportet, ibi num.19. & ſeqq.

Conſilium nulli ætati deeſt, an.25. quæſt.65.nu.1. pag.424. Vt poſsit in alienis rebus præſtari, an maior ætas requiratur? ibi num.5.pag.425.

Conſuetudo vendendi filios, etiam vrgẽte neceſſitate, ſolum apud Barbaros, & Mauros, nun-

quam

quam verò apud Chriſtianos obtinuit, an. 1. quæſt.8. num.11. pag.28. Qua parentes tenebantur filios apud acta profiteri, in libris noſtris deprehenditur, an. 1. q.11.num.2.pag.32. a maiori populi parte debet introduci, an.8. q.3.num.2.p.108. Licèt non afficiat perſonas minorum delinquentium, affieit tamen illorum bona, ibi nu.7 p.109. De illis, quæ contra ipſum ſunt introducta, arbitrium non datur, an.10.q.2.nu.17.p.122. à maiori parte populi debet introduci, an.21.q.3.nu.1.pag.290. Vt inducatur maior pars populi, debet componi ex habentibus legitimum conſenſum, ibi num.2. Ad eius effectum non computantur in populo infantes & mulieres, ibidem. Debet eſſe rationabilis, ibi nu.3. Eos tantum obligat, à quibus fuit inducta, ibi nu.4. Eius inductores primo & vigeſimo anno maiores debent eſſe, & ſolum hi in populum numerantur, qui à viginti annis, & ſupra exiſtunt, ibi nu.5. & 8. p.291. Eſt virorum prudentum conſultum, ibi nu.6. Notoria allegatione non indiget, an.25.q.80.nu.3.p.443.

Conſulatus quadrageſimum annum exigebat, an.43.q.1.nu.1.p.272. Quare hunc annorum numerum requirat? ibi num.2. Ob inſignem alicuius virtutem à præſcripta ætate recedebatur, ibi num.3. Dari poterat benemerenti de Republica poſt decimumquartum ætatis annum, ibi num.5.

Contractus conſenſu peragitur, an.7.q.33.num.5. p.98. Ab impubere, proximo pubertati iuramento firmatus, an ſit validus? an.10.q.11. nu.8.p.147. Nullius eſt momenti, ſi celebretur à pubere, qui falſo negat curatorem habere, an.14. q.8.num.8.p.180. Societatis eſt indifferens habens ſe ad damnum, & vtilitatem, an.25. q.8.nu.6. p.315. Societatis dominium rerum illico, & abſque vlla traditione à ſocio in ſocium mutuo transfertur, ibi nu.7. A minore abſque debitis ſolemnitatibus factus nullam aduerſus illum paratam habet executionem, an.25.q.54.n.1.p.411. Non muratur ex priuilegio ſucceſſoris, ſed retinet ſuam naturam, ibi num.10. pag.412.

Contractus Mulierum, Vide *Mulierum Contractus, &* *Mulieres*.

Contrahens ignarus eſſe nõ debet cõditionis illius cum quo contrahit, an.14. q.8 num.4.p.179. Cum proximo infantiæ etſi remaneat obſtrictus, poteſt tamen non adimplere cõtractum ex ſua parte, ſi minor prius vel iuramentum, tutoris conſenſum, vel iudicis decretum non adhibuerit, ibi num.5.

Contrariorum eadem eſt ratio, an.7.q 25.num.8. p.87. & an.16. q.15. num.4. p.154. & an.14. q.16.num.3.pag.191.

Contumacia incurri poteſt à minore curatore carente, an.25. quæſt.35.num.12.p.377. Nulla datur in minore, an.25.q.36.nu.6.p.379.

Contumax, ſiue in ciuilibus, ſiue in ſpiritualibus à qua ætate quis dici poſsit? anno 10.quęſt.8. n.17.p.133. Non dicitur minor ſi citatus non comparuerit, an.25.q.35.n 7.p.376. Vt minor dicatur, quomodo ſit curatoris auctoritas neceſsaria? ibi num.8. p.377. Poteſt eſse minor curatore carens circa eas res, quæ ſeruari non poſsunt, ibi nu.13. An eſse valeat, & moram incurrat minor curatore carẽs, vbi illius obligatio alternatiua, tam bona quæ ſeruantur, quàm quæ ſeruari nequeunt, reſpicit? ibi n.14.

Conuerſio ad Deum vtrum obliget ſtatim poſt vſum rationis, & omiſſionem huius actus pro illo tempore quis teneatur confiteri, anno 7. q.11.num.2.p.68. Statim poſt ſeptennium, & vſum rationis, vtrum ſub mortali obliget? ibi n.12.p.69. Si poſt ſeptennium omittatur, quot comittantur peccata? an.7. quæſt.12.num.3. & 5. pag.69.

Credens imperfectè, incredulus & credulus ſimul vocatur, an.14. q.40. nu.6. p.220.

Creditor poſt litem conteſtatam, vel quaſi, licèt ex primo decreto in bona pupilli mitti non debet, an.25.q.53.nu.3.p 409. Patris defuncti, etiam contra pupillum mittitur in poſseſſionem ex ſecundo decreto, ibi nu.2. Si mittat puerum debitori ad accipiendam pecuniam, ei abſque tutore rectè ſoluitur, an. 25. q.18. num.32. pag.342.

Curam animarum nemo ante quintum & vigeſimum annum habere poteſt, an.25. q.62. num.3. pag.421.

Curator datur in litem pupillo non habenti tutorem, an.7. q.28. nu.1.p.91. Non niſi præſenti dari poteſt, ibi nu.3. Qui petenti conceditur, infanti dari non poteſt, ibi nu.4. De iure Canonico infann valet deputari, ibi nu.5. Bonis & non perſonis deputatur, an.14. q 7. num.7. p.176. Eius auctoriras an in aditione ſit neceſsaria, an.14. q.15. num.2. & 4. p.188. Per illum nequit actus legitimus expediri, ibi n.5. p.189. Eius auctoritas in aditione non ex neceſſitate, ſed ex vtilitate requiritur, ibi nu.7. Illius auctoritas in repudiatione non eſt neceſsaria, an.14. q.16. num.6.p.191. Tam viri, quàm fœminæ poſt pubertatis initium, vſque ad vigeſimumquintum annum ætatis eum accipiunt, an.14. q.32.nu.10.p.212. & quare? nu.11. Tutoris ſuceeſsor appellatur, ibidem. Datur aliquibus caſibus, etiam impuberibus, ibi num. 12. Nullo caſu impuberi infanti deputari poteſt de iure ciuili: ſecus de iure Canonico, ibidem. Non niſi petenti datur, an.14. q.33. nu.1. p 213. Poſt decimumquartum annum quilibet ad eum petendum in iudicio comparere poteſt, ibidem. Minor pubes ad eum petendum procuratorem poteſt nominare, ibi num.2. Vtrum dari debeat minoribus viginti & quinque annis, maioribus tamen quatuordecim, dum quæſtioni ſubduntur, & quid hac de re in Tribunali S.Inquiſitionis obſeruetur? an.14.q.42. n.8.p.224. An debeat eſse præſens torturæ? ibi num.9. Ipſius auctoritas non ſpectat ad donationes, an.14 q.50.num.9. p.240. Et quomodo hoc accipiatur? ibi num.18.p.241. Eius àuctoritas non proficit, vt abſque iuſta cauſa poſsit minor ſecundis parentis nuptijs cõſentire, an.14. quæſt.53.

quæſt.53.nu.3.p.244. Eius officium finitur ſtatim ac minor quintum & vigeſimum annum excedit, an.25.q.3.nu.3.& 6. p.306. Licèt minor inuitus eum non accipiat, cū ſemel acceperit, etiam inuitus retinet, ibi nu.4.p 3. Officium illius, qui in locum abſentis, vel alias impediri tutoris fuit ſubſtitutus, pupilli pubertate finitur, ibi n.5. Eius auctoritas ad donandum nihil prodeſt, an.25.q.11.n.4.p.320. Conſtitui nequit ad donandum, ibid. Bonis datus maioris ætatis eſſe debet, an.25. q.28. nu.20. p.360. Ad confitendum in iudicio datur non habenti, an.25.q.37.nu.2.p.380. Qui ſtatim ac deputatus eſt, intrepidè, & abſque aliquo interuallo confitenti minori auctoritatem interponit, nihil facit, ibid. Eius auctoritas non in ipſo examine, ſed in iuramento requiritur, ibi nu.3. Auctoritas illius non impedit reſtitutionis beneficium, an.25. q.39.nu.6.p.383. Sine minore non dat procuratorem, an.25. q.49. nu.5.p 405. Eius nominatio ſimul cum ipſius mandato in cauſis minorum exhiberi debet, ibi nu.6. Auctoritas illius, etiam in caſibus, quibus prouocare ad diuiſionem minori permittitur, neceſſaria videtur, an.25. q.51.nu.6. p.408. Cuius ætatis ipſe, vel filius eius pupillam ducere prohibeantur, an.30.q.2.n.1.p.452.

Curatrices quam ætatem habere debeant, an.25. q.28.nu.24.p.361.

Cuſtos fœminarum, apud noſtros *Guardadamas*, ſenex eſſe debet, an.60. q.11.n.8.p.505. Carceris excuſatur, ſi ob carceris leuitatem ſenex aufugerit, an.70.q.10.nu.10.p.534.

D

D*Amas* vnde fœminæ dicantur, an.14. q.12. nu.2. p.185.

Damnum occaſionans, vt damnator punitur, an.7 q.25.nu.5.p.87.

Debitor & antiquis Romanorum, & noſtris legibus, qui vnde ſolueret non habebat, creditori vt ſeruus addicebatur, an. 20. q.5.num.1. p.275. Ius commune non patitur, quód prætextu non ſoluti debiti ſeruiat creditoribus, ibi nu.4. p.276. Legi, qua fuit illius ſeruitus abrogata, Lucius Papirius cauſam dedit, ibi n.7. Eius ætas non infringit ius creditoris, ibid. Non ſoluens præfixo tempore minori cuiuſcūque ſexus, tenetur ad vſuras, an.25.q.84.n.4. p.447. Non ſoluens minori excuſatur à mora, & vſuris, ſi curatore careat, cui poſsit ſolui, ibi nu.5. Si etiam ſit minor, non tenetur ad vſuras minori, ibi nu.8. Vbi quintum & vigeſimum annum exceſſit, abſque interpellatione, nec mora, nec vſuræ contrahuntur, ibi nu.9.

Debitum duobus impuberibus an probetur, ſi de eo alter conſtare non poteſt, an.14. q.44.n.9. p.228. Bonam fidem non pati, vt bis exigatur, quomodo ſit intelligendum, an.25.q.18. nu.35.p.342.

Decimeſtres partus naturales, & ſucceſſionis capaces ſunt, an.1.q.6.nu.65.p.24. Fuerunt *B.Virgo*, & Sanctus Ioannes Baptiſta, ibi n.62.p.23.

Decrepiti verè ſunt octuagenarii, an.80. q.1.nu.2. p.541. Vnde dicantur, ibi nu.4. p.542.

Decrepitudo quando incipiat, an.70. q.8. num.6. pag.529.

Decretum, vt interponatur, iuſta cauſa ſubeſſe debet, an.25.q.11.nu.2 p.319. Primum & ſecundum an rectè à noſtris dicatur? an.25 q.53.nu.1.p.409.

Decurio liberos habens præfertur antiquiori in congreganda vniuerſitate, deficiente ſuperiori, an.20.q.3.nu.23.p.275. Nemo creari poteſt, niſi ex conſuetudine, aut legitima cauſa, an.25.q.68. nu.1.p.450. Rempublicam regit, & ideò apud noſtros *Regidor* dicitur, ibi nu.2. p.431. Licèt impubes poſſit creari, tamen vt talis, nec vocem, nec ſedem habebit in concilio ciuitatis, ſed nomine tantū Decurio erit, ibi nu.3. In ætate diſpenſatus, vt vocem habeat in Concilio, ſuffragium in eo ferre minime poterit, ibi nu 4. Qui pupillus exiſtit, vt vocem habeat diſpenſari non poterit, ibidem. Diſpenſatus ex certa ſcientia minoritatis, etiā vt vocem habeat in Concilio tacitè diſpenſatus videtur: ſecus vero impubes diſpenſetur, ibi num.5. De iure noſtro quilibet poſt decimumoctauum ætatis annum eſſe poterit, & ſuffragium habebit, ibi nu.6. Sportula, honorarium, ſiue vt noſtri dicunt *Propina*, pro ingreſſu alicuius in curia cæteris debita, ei, ſi minor exiſtat, non debetur, ibi nu.7. p.432. Vbi minor ex conſuetudine ſedem, licèt non vocem, habet in Concilio, ſportula pro nouo Decurione ipſi debetur, ibi nu.8. Minor nullum ſalarium habere debet, ibi nu.9. Munera defert plurima, & quæ ſint recenſetur, an.55. q.1.num.5.p.490. Aetate excuſari nequit ab exiguis muneribus, ibi nu.11. p.491. Senex electionibus officialium intereſſe debet, ibid. Solus in republica honores gerere poterat, an.70. q.13.nu.6. p.537. Senex de publico eſt alimentandus, an.70.q.8.nu.5.p.529.

Decurionatus honos dicitur, an.55.q.1.nu.1.p.490. Maiores quinto & quinquageſimo anno, inuitos non admittit, ibid. Ex ſui natura plus oneris, & muneris, quàm honoris habet, ibi nu.4. Magis pro munere, quàm pro onere fuit habitus, ibi nu 8. p.491. Quæ ætas ab eo excuſet? ibi nu.9. An ſit munus mixtum, ibi nu.10.

Defectus naturalis, lege ſuppleri, aut diſpenſari nequit, an.14.q.45.nu.6.p.279.

Defunctus, aut eius ſtatua, vel imago iniuriari poteſt, an 1. q.16. nu.6.p.230. Contrarium alii tenent, ibid. Prohibitum eſt ne de eius ſtatu quinquennio elapſo quæratur, an.5.q.2.nu.5. pag.47.

Delatio verbis facienda eſt, an.7. q.29.nu.4. p.93. Sui ipſius, abſque pupilli aliqua iactura, ſaltim poſſeſſionis Fiſco fieri nequit, ibi nu.8. Cum accuſatione conuertitur, ibi nu.18. p.94.

Delegatus ordinario comparatur, an.20. q.2.n.1. p.270. Aetatem viginti annorum expoſcit, ibi nu.2. Non poteſt niſi poſt decimumoctauum annum deputari, licèt partes in minorem viginti annis conſentiant, ibi nu.8.p.271. Hanc

ætatem vtroque iure requiſitam, completam habere debet, ibi nu.9. & 12.

Delictum graue, maiori pœna quàm leue plectitur, an.25.q.43.nu.12.p.394. Poſt decimum annum cum dimidio maſculus,&poſt nonum cum alterius dimidio fœmina admittere poſſunt, an.25.q.45.nu.1.p.398. Omiſſionis dolo admiſſum eſt,ibi nu.10.p.399. Quod mixtum dicatur,ibi n.11.p.400. Grauius eſt, vbi ſuſpitioni non eſt locus, an.60. q.6.nu.3.p.501.

Delinquens vbi ſperari poteſt citra pœnam ſe ſe correcturum, non eſt puniendus, an.25.q.43. nu.30.p.397.

Dentati plurimi naſcuntur, an.1. q. 13.nu.4.p.34.

Dentes ſinguli diuerſum naſcendi tempus à natura conſtitutum habent, an.1. q.13.nu.1.p.34. Et quomodo hoc accipiatur, ibi nu.11. p.35. Qui ſapientiæ, vulgò *Cordales*, dicuntur, trigeſimoquarto anno oriuntur, ibi num.2. p.34. Gemini, ſiue maxillares, circa vigeſimum annum tam viris,quàm mulieribus naſcuntur ibi nu.3. Poſt ſeptimum ætatis annum maiorem illorum partem in homine produci aliquibus placet, ibi nu.6. Quòd poſt ſeptimum annum non primo exeant: ſed imò tunc cadant verius eſt, ibi nu.8. Vt ſeptimo menſe infanti naſcuntur, & decimo perficiuntur, ita & primi eorum ſeptimo anno,& vltimi decimo excidunt, ibi nu 9. Membra non ſunt, ibi nu.4. Conſpicuæ oris partes dicuntur, ibi nu 15. Excutere idem eſt, ac edentare, ibi nu.16. Factitii erant olim, vt hodie vſitatiſſimi, & auro alligabantur, ibi nu.18.p.35. Improprie armorum appellatione continentur, ibi nu.19.

Denuntiationes matrimoniales ob nimiam contrahentium diſparitatem poteſt Ordinarius remittere, an.65.q.3.n.1.p.517. In eis diſpenſare poteſt Epiſcopus cum viro qui ſexageſimum quintum annum egit, & cum fœmina, quæ ſupra quinquageſimumquintum expleuit,ibi nu.3.p.518. Nulla ſenectus, ante præſcriptum tempus earum diſpenſationi cauſam præſtat, ibi n.4. Epiſcopus rectè in eis diſpenſat, ſiue ambo contrahentes ſint valde ſenes, ſiue alter tantum, ibi nu.5.

Deportatio excõmunicationi æquiparatur, an. 10. q.8.nu.13. p.133. In pupillo pubertati proximo locum non habebat, an.10.q.9.n.1.p.134. Quoad illam is proximus pubertati habebatur, qui decimum annum cum dimidio exceſſerat,ibi nu.2. Fœmina ſi nonum annum, & alterius dimidium egiſſet, illam ſubire poterat,ibi n.3. An mors ciuilis dicatur? ibi n.4. & 8. Eius loco decapitationem ſucceſſiſſe vult Baiardus, ibi n.7. Olim (vt apud noſtros hodie capitis amputatio) nobilium pœna extiterat, ibid. ciuitatem auferebat, ibi num.10. p.135. Quoad matrimonium attinet, morti magis,quàm diuortio accedit, ibi n.18.p.137. Aliquando etiam libertatem adimit, ibi n. 21.

Deportati vnde nomen acceperint,an.10.q.9.n.4. & 8. p.134. Eis peſtiferæ, & inſalubres inſulæ deſignabantur, vt ſic earum intemperie citò perirent, ibi n.6. Potius peregrini, quàm ſerui ſunt appellandi, ibi nu.9.p.135. Togæ vſus eis interdicebatur, ibi nu. 10.

Depoſiti actione tenetur impubes doli capax, an. 10.q.13.nu.1.p.148. Vt actio locum habeat, dolus requiſitus non magnam machinationem deſiderat, ibi nu.2. Actione poteſt conueniri, qui decimum annum cum dimidio exceſſit, ibi nu.3.

Depoſitum bonam fidem exigit, an. 10.q.13.nu.1. pag.148.

Diaconatus de iure communi ætatem viginti & quinque annorum exigebat, an.23. q. 1.nu.1. p.198. Ex Partitarum iure noſtro, non minorem ætatem viginti & ſex annorum requirit, ſed deinde potuit vigeſimum annum habenti conferri,ibi nu.2. & 3. Hodie ex Tridentini decreto vigeſimumtertium ætatis annum expoſcit, & quando hæc ætas inchoata dicatur, ibi nu.4. & ſeqq.

Diaconiſſa Spiritui ſancto aſſimilatur, an.40 q.3. nu.2.p.468. In quibus eius officium conſiſteret, ibid. cuius ætatis neceſſario eſſe deberet, ibi nu.3. & 4. Duplex illius genus erat. ibi nu.1.

Diaconus viſitare poteſt, an.25. q.63.nu.9.p.423. Cardinalis poſt vigeſimumſecundum ætatis annum creari poteſt, an.30. q.4. nu.3. p.456. Quod Euangelium prædicare teneatur, quo modo accipi debeat, an.30.q.8.nu.6.p.460.

Dictio omnimode eſt vniuerſalis, & geminata omnia ſub ſe cõprehendensque non veniunt in generalitate verborum, an.8. q.4. num.12. p.111. *Statim* licèt regulariter nullã dilationem admittat, plerumque tamen iuxta ſubiectam materiam longum tempus ſignificat, an.14. q.18.num.12. p.196. *Quoque* copulat ſequentia cum præcedentibus,an.17.q.3.nu.2.p.262. *Poſt* quid ſignificet, an.30. q.10. nu.12.p.464. *In perpetuum* varias ſignificationes habet, ibi num.22.

Dies luſtralis infantium apud Romanos vocabatur puellarum octauus, puerorum nonus, quia eis nomina imponebantur, an.1.q.9.n.5. p.30. Pro homine in extraiudicialibus interpellat, an.25.q.84.nu.2. p.447. Dominica, Quadrageſimalis non eſt,an.60.q.3.n.3.p.496.

Dignitates, & perſonatus, nullam ætatem de iure cõmuni requirere voluit Innocentius, an.22. q.3.nu.1.p.296. Certius eſt de iure communi vigeſimumquintum annum inceptum exigere,ibi n.3. Ex noua Concilii Tridentini diſpoſitione quilibet poteſt ad eas, & perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, poſt vigeſimumſecundum ſuę ætatis annum promoueri,ibi nu.8. Eadem ætas poſt Concilium ad regulares ſufficiẽs habetur, ibid. vigeſimusſecundus ætatis annus, qui ad eas à S. Concilio deſideratur, completus eſſe debet, ibi n.9. p. 297. Diſpoſitio Concilii, etiam in illis, quæ Eccleſiæ Collegiatæ ſunt, procedit, ibi nu. 11. Prima dignitas,ſeu principalis Collegiatæ Eccleſiæ,etiam poſt Conciliũ, niſi habenti quintum & vigeſimum annum conferri non poteſt

ſeſt, ibi n.12. Quantò ſublimiores ſunt, tantò maior ætas in eligendo ad eas debet deſiderari, an.25.q.56.nu.5.p.416. Maiores maiorem requirunt prudentiam, ibid. Ad omnes Epiſcopatu excepto, quintus & vigeſimus annus requiritur, ibi q.57.n.3.p.418. Poſſunt à Principe infanti, & vtero exiſtenti conferri, an.25. q.64.nu.1.& 2.p.423. Temporales cum adminiſtratione à maiori quatuordecim annis, ſecundum aliquorum opinionem, obtineri debent, ibi nu.5. Ad ſeculares quintum & vigeſimum annum eſſe neceſſarium aliqui putant, ibi nu.7.p.424.

Dilectio imbibitam habet ſpem,& ideò deficiens in dilectione, deficit etiam in ſpe, an.7. q.11. nu.3. p.68.

Diminutionis, & augmenti tempora reſpondere ſibi debent, an.14.q.5.nu.10 p.172.

Diſcendi facultas ad annum quintum & vigeſimum tantum ſolet perdurare,an.25.quæſt.27. nu.3.p.356.

Diſcretio in ſacriſta deſideratur, an.8. q.5. nu.6. p.113, Incipit anno ætatis octauo, ibid.

Diſpenſare circa ætatem ad beneficia requiſitam ſolus Pontifex,& non Epiſcopus poteſt,an.14. q.54.nu.8.p.246. Vide *Supra Aetas diſcretionis*.

Diſpenſatio, quæ relaxatio eſt iuris communis, debet ſtrictiſſimè,& non vltra in ea expreſſum accipi, an.25.q.28.nu.9.p 359. Super ætate, ſine derogatione regulæ Cancellariæ emiſſa, non prodeſt ad beneficium curatum, niſi habenti tertium & vigeſimum annum, an.25. q.56.nu.13.p.417. Ad beneficium curatum nominatim concedi debet, nec ſufficit, ſi ad ſacros ordines fuerit impetrata, ibi n.14. Non extenditur ad cõſecutiua ſeparabilia, ibi n.15.

Diſpenſationis cauſa reputatur ad contrahendum cum conſanguineis matrimonium, ætas viginti & quinque annorum in fœminis, an.29. q.2.nu.2.p.452.

Diſpenſatus in minori ætate ad beneficium, non cenſetur diſpenſatus in obligatione recitandi, vſque ad legitimam ætatem, an 7. q.30 nu.5. p.96. Ad beneficium facta relatione, quòd ſit ignarus linguæ Latinæ, diſpenſatus etiam videtur vt non recitet, ibi nu.6.

Diſpoſitio aliquid præſupponens intelligi debet de perſona,& caſu in quo verificari poſſit præſuppoſitum, an.14.q.51.nu.6.p.242.

Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non aſsiſtant, an 80.q.8.nu.1. p.549. Octuagenarius non teneri ad eas lucrandas choro aſsiſtere, vt certius defenditur, ibi nu.4. p.550.

Diuiſio alienationis ſpecies eſt, an.25. q.51.nu.2. p.407. Quamuis vtilis ſit futura minori,ab eo ſine debitis ſolemnitatibus fieri non poteſt,ibi num.6. p.408. Et quomodo hoc accipiatur, ibidem.

Diuortium non niſi iuſta cauſa interueniente fit, an.10.q.9.nu.18.p.137. vnde dictum, ibid.

Doctor, licèt creari quis poſsit à decimoſeptimo anno, niſi poſt quintũ & viceſimum Doctoris iuriſdictione vti non poterit,an.17.q.1.n.2. p.259. Nemo ante decimumſeptimum annũ poteſt eſſe ex communi ſententia, ibi nu.1. Poſtulandi ius habet, ibi nu.3. Quod nullam determinatam habeat ætatem, vt certius traditur, ibi nu.4. Fuit Ioannes, & Ildephonſus Narbona, vterque Auctoris frater, vnus poſt decimumnonum,alter poſt vigeſimũ annum, ibi nu.5.

Doli capax dicitur, qui pubertati eſt affinis, an.8. q.1.n.5 p.105. Capaces ſunt ſeprennes,an.10. q 3.nu.1. p.122. Verius eſt tunc pueros eſſe capaces cum pubertati approximant, & annũ decimum cum dimidio excedunt maſculi, & nonum cum alterius dimidio fœminæ, ibi nu.3.p.123. Capax de iure præſumitur proximus pubertati, ideoque contrarium allegans probationis onere grauatur,ibi nu.4. Qui capax dicatur,an.10.q.13.nu 2.p.149. Capax vt delinquere, & ex delicto teneri poteſt, an.25. q.43 nu.1.p.392.

Dolus, & malitia, regulariter ſolent poſt decimum annum cum dimidio accidere, an.7. q.14.n.4.p.71. Eiſdem ſignis, ac vſus rationis deprenditur,ibi nu.2. Diſtinguitur ab vſu rationis, ibi nu 5. In infantia non datur, an.10. q.12.n.1.p.158. Eſt potiſsima cauſa iurandi in litem, an.10.q.12.nu.1.p.148. Requiſitus, vt depoſiti actio locum habeat, non magnam machinationem deſiderat, an.10. q.17. nu.2. pag.149.

Domicilium non acquirit pupillus in eo loco, ad quem educationis cauſa fuit translatus,an.10. q.16.n.2.p.154. Aliud quærere poteſt filiusfamilias pubes, relicto paterno,ibi nu.3. Acquirere etiã poſſe pubertati proximos, maſculos, ſcilicet, poſt decimum annum cum dimidio, & fœminas poſt nonum cum alterius dimidio, pro regula traditur, ibi nu.5.

Dominici dies, Quadrageſimales non ſunt, an.60. q.3.nu.3.p.496.

Dominium rei, quæ in nullius bonis eſt, minimè poteſt occupatione infantis acquiri,an.7.q.27. nu.19.p.92. Rerum in incerto eſſe non debet, an.25.q.23.nu.6.p.350. Rei venditæ ante numeratum pretium manet penes debitorem, ibi nu.19. p.352.

Dominus ſerui expoſiti tenetur ſuſceptori expenſas omnes refundere, vſque ad decimum ætatis annum, & vltra, an 5.q.3.nu.12.p.48. Minor tradens ſeruum manumittendum, cum ipſe ad vigeſimum annum peruenerit, nihil efficit, an.20.q.6.nu.3.p.273.

Donare nequit pupillus cum tutoris actoritate, etiam mortis cauſa, an.14. q.50. nu.1. p.238. Poteſt,mortis cauſa, pupillus piæ cauſæ,& venientibus ab inteſtato, ibid. Valet, etiam pubes curatore carens cauſa mortis, & mobilia, & quæ ſeruando ſeruari nequeunt, ibi nu.2. Vtrùm poſsit minor curatorem habens, mortis cauſa, abſque ipſo curatore, vel ſaltim iuramento, ibi nu.3. & ſeqq. p.239. Prohibitus inter viuos, prohibetur etiam id mortis cauſa facere, ibi nu.4. Mortis cauſa poſſunt vſurarius manifeſtus, & filiusfamilias, qui teſtari ne-

nequeunt,ibi nu.5. & 14. Eum, mortis cauſa poſſe, qui & teſtati valet, quomodo accipiatur? ibi nu.11. 12. & 17.p.240. & 241. Perdere eſt, an.25. q.11.n.3.p.320. Poteſt ſeptmagenarius mortis metu, an 70. q.2.num.4.p.523. Poteſt mortis cauſa fœmina, poſt ſexageſimum annum, ibi nu 9.

Donatarius certam ætatem requirit, & qualis ſit, an.10.q.15.nu.1 p.150.

Donatio facta infanti non valet, niſi eius nomine pater, aut tabellio illam acceptauerit,an.10. q.15 nu 5.p.151. Vtrùm in eum cadat, qui poſſeſsionem acquirere poteſt,ibi nu.7.Patre, vel ſaltim Notario acceptante naſcituri nomine valet in eum collata,ibi nu.9.p.152. Facta naſcituro, an ipſius natiuitate conualeſcat? ibi nu.10. In abſentem collata, pro quo, ſiue Notarius, vel alia quælibet legitima perſona ſtipulatur, valet, ibi nu.11. Qui contrarium defendunt,n.12. Abſentis nomine à Notario acceptata tantam vim habet, vt nec conſenſu ſecundi donatarii poſsit reuocari, ibi nu.13. Quando euaneſcat donatario non naſcente, licet Notarii ſtipulatione fuerit corroborata, ibi nu.14. p.153. Inter viuos etiam de iure cõmuni, ex ſententia Anton.Fabri, acceptationem minime requirit, ibi n.16. Poteſt fieri ſecundum leges Regni naſcituro infanti, & abſenti, ibid. Fieri an poſsit naſcituris, mortis cauſa, ibi nu.17. Mortis cauſa inſtar legatorum eſt, an.14 q.50.nu 8.p.239. Ad eam curatoris auctoritas non ſpectat,ibi nu.9 & quomodo hoc accipiatur? nu.18.p.241. Cui inter viuos prohibetur,& etiam cauſa mortis prohibetur,ibi n.4.p.230. Illi, cauſa mortis permittitur,qui teſtari poteſt, & quomodo hoc accipiatur? ibi nu.17.p.241. Vt fiat auctoritas curatoris nihil prodeſt, vnde nec curator ad donandum poteſt cõſtitui, an.25.q.11.n 4.p.320. Minimæ rei à minore facta, nullius eſt momenti, ibi num.5. Vide *Minor*. Quæ defectu ætatis nullitate laborat, lapſu quinquennii poſt impletam ætatem cõualeſcit,an.25.q.11. n.19.& 23.p.323. Ab extraneo minoris nomine acceptata renuntiari non poteſt,an.25.q.13. n.11.p.327. Quæ maioratui ineſt, an ſit cauſa mortis, vel inter viuos? an.25.q.20.n.10 p 346. Facta à ſene,qui iuuenem vxorem duxit, etiã conſtante matrimonio, valet, an.65.q.4.nu.1. p.518. A ſene, iuueni ſponſæ facta, non ſimplex, ſed remuneratoria dicitur, ibi nu.2. Remuneratoria, etiam inter coniuges valet, ibi nu.3. p.519. An quælibet inæqualitas coniugum ſufficiat, vt quæ inter ipſos facta eſt conſtante matrimonio, ſubſiſtat? ibi nu.7. & 12. Poteſt mortis cauſa effici ratione prolixæ ſenectutis, an.70.q.2.n.1.p.522. A decrepito ſene facta an ſit ſtatim nulla, vel tantùm ope reſtitutionis in integrum? an.80.q.3.n.3.p.544.

Doña pronomen,quo frequenter mulieres vtuntur, quam originem habeat, an.14.q.12.nu 3. p.184 Nuptæ tantũ illud habebant,ibi n.4.& 5

Dos, aut matrimonium, an eſſe poſſit nondum viripotentis, an,14.q.9.n.9 p.181. Vt reſtituatur, abſque vlla ſolemnitate, maior quatuordecim annorum poteſt obligari, an.14. q.13. nu.1.p.186. & qui contrarium docent, nu.4. p.187. Pro ea poterit obligari, qui & nuptias contrahere, ibi nu.2. Licet pro ea omnes indiſtinctè obligari poſſint, tamen illa generalitas, *Cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, & gradus*, ad legitimæ ætatis perſonas eſt reſtringenda,an.14. q.36. nu.4. p.216. In pecunia poteſt à minore promitti, an.25. q.11.nu.14.p.322. A minore abſque debitis ſolemnitatibus promiſſa nullius eſt momenti. Vide *Minor*. Dominium rerum illius tranſit in maritum, ibi nu.3. p.328. Niſi recepta fuerit, iudicis decreto à minorem ducente, nullum ex ea lucrum conſequetur, ſi quod ex ſtatuto ipſi competit, moriente illa in minori ætate,vel intra primum matrimonij quinquennium, ibi nu.4. In pecunia, aut alia re mobili,ſola curatoris auctoritate conſiſtit, ibi nu.10. An rerum mobilium æſtimatione facta iudicis decreto debeat conſtitui, ibi n.11. p.329. Si vt conſtituatur procurator deputetur, an poſſit virtute mandati etiam res vendere, vt ex pretio earum melius illam conſtituat, ibi n.12. A minore iuramento promiſſa, valet,ibi nu.13. Ad illius conſtitutionem non habenti curatorem eſt aſsignandus, ibi nu.14. Ad augmentum, & permutationem illius eadem ætas, quæ ad ipſius conſtitutionem deſideratur,ibi nu.15. Eius cauſa an poſsit minor ſine curatore in iudicio comparere, ann.25. q.34.nu.13.p.373. Eius priuilegiis non gaudet ſterilis mulier,ſi nubat,an.50.q.7.n.1.& ſeqq. p.485. Fauore liberorum tot priuilegia ei fuerunt aſsignata,& cõceſſa, ibi n.3. Eius lucrum non habet ſeptuagenarię maritus ea deficiente, quia propriè vxor non fuit, ibi n.4. p.486. Vt nubens priuilegia illius amittat, quinquaginta annorum fœmina ſit oportet, ibi nu.5.

Dotis confeſſio conſtante matrimonio, ab eo, qui quintum & ſexageſimũ annum exceſſit facta, valet,etiam ſi decimam partem bonorũ ipſius excedat, an.65.q.4.n.13.p.520. Valet eo tantùm caſu, quo valet donatio inter coniuges, ibi nu.14.

Dubijs in rebus media via eſt eligenda, a.10.q.2. nu.2. p.119.

Ductor exercitus eamdem ac legatus requirit ętatem, an.50.q.5.n.6.p.485.

E

ECCLESIA, & minor eiuſdem ſunt conditionis, an.14.q.14.n.1.p.187. Rem emens, pactum addictionis in diem poteſt incontinenti adijcere,ibid. Priuilegio gaudet pupillorum, an.70.q.12.n.3.p.536. Perſonam habet, an.100. q.1. nu.14.p.557. Romana mater eſt omnium Eccleſiarum, Ibi n.18.p.558.

Eccleſia,vt & minoris immobilia poſſunt permutari pro bobus ad laborandum neceſsariis, ne cætera ipſorum prædia inculta remaneant, an.25. q.7.nu.9.p.314. Romanæ àn debeatur legatum Monaſterio relictum, eo deſtructo, an.100.q.1.n.18.p.558.

Edentans hominem non punitur pœna incidentis membrum, an.1.q.13.n.17.p. 35.

Edentare eſt dentes excutere,an.1.q.13.n.16.p.35.

Edentati fere omnes in lucem prodeunt,a.1.q.13. nu.5.p.34.

Edentatio in pœnam infligitur teſtibus falsò deponentibus, an.1.q.13.nu. 16.p.35.

Effluxus, & non abortus dicitur quando intra ſeptem dies à copula ſemen è vulua decidit, an.1.q.1.n.9. 11. & 17. p.2. Solùm de ſemine prædicatur, ibi nu.12.p.2.

Efformatio, & animatio, quo tempore eueniat, non ſatis apud noſtros,nec apud Medicos cõſtat, an.1.q.2. nu.1.p.4. Quatuor temporibus à Ludou. Mercato diſtinguitur, ibi nu.4. p.5. A Bonauentura aliis quatuor temporibus pręſcribitur, ibi nu.5. Duplicem eam eſſe ſentit Carranza, ibi nu.8. Celerior viri à calore prouenit, tardior verò mulieris à frigiditate, an.1. q.2. nu.41. p.9.

Eleemoſyna an præcepti, vel conſilii ſit, ann.25. q.71.nu.2.p.434. Diuites per iudicis officium ad eius largitionem cogi poſſunt, ibi num.4. p.435. A pupillis & minoribus moderatè fieri debet, & tutores id conſentire tenentur, ibi nu.5. Ab his tantùm eroganda, quibus facultates ſuppetunt,ibi nu.7. Non eſt facienda ab iis, qui non habent dominium, vel adminiſtrationem rerum ſuarum, ibi nu.8. An eius pręcepto obligentur qui oſtiatim victum quęrunt, ibi nu.9. Per liberalem donationem,vel ſaltim per mutuum fieri debet, ibi num.10. A minore præſtanda ex illis tantum rebus, quę à curatore recreationis cauſa fuerunt cõceſſæ, ibi nu.12. p.436. In cauſa extremæ neceſsitatis omnes, licèt minores, eius præcepto tenentur,ibi nu.14. Spiritualis omnes ratione vtentes, quacumque ætate obligat, ibi nu.15. Quòd omnibus pauperibus debeat elargiri, quomodo accipiatur? an.70. q.7.nu.1.p.527. Vbi omnibus pauperibus ſubuenire nõ poſſumus, ordinem dilectionis in ea eroganda ſeruare debemus, ibid. Prius ſenibus, quàm iunioribus debet præſtari, ibi n.2.p.528. Septuagenariis debet priori loco elargiri, ibi num.4. Vt in ea præferantur fœminæ an quinquagenariæ, vel ſexagenariæ eſſe debeant, ibi nu 6.

Emancipari nemo poteſt ante ſeptimum annum, an.7. q.34.nu.1. p.99. Poteſt infans Principis reſcripto, ibi nu.3. Debet adoptiuus à patre, ſi poſt decimumquartũ annum adoptionem probauerit ipſi damnoſam fuiſſe, an.14.q.26. nu.2. p.209.

Emancipatio conſenſum tam emancipati, quàm emancipantis deſiderat, an 7. q.34.nu.2.p.99. Ex Principis reſcripto etiam infantis & abſentis, fieri poteſt, ibi nu.4. p.100. Fraudulenta acquiſitionem nobilitariæ poſſeſsionis impedit, ibi nu.13.p.101. Filii ante eam concepti, quamuis in ea editi, aui nihilominus poteſtati ſubduntur, an.10. q.9.nu.16.pag.136. Nulla actione extorqueri poteſt à filiis, an.14. q.26. nu.1.p.203. Niſi ex certis & iuſtis cauſis,quæ deſignantur, ibid.

Emancipatus infans, vel proximus infantiæ, an poſsit nobilitatis,quaſi poſseſsionem acquirere, an.7.q.34.nu.6. & 9. p.100. Præſumitur in longinquis habitans, vel vbi ſtatus ipſius notitia haberi non poteſt, an.25. q.76.n.5.p.440. Senex creditur, ibid. Iudicatur filius viginti annos, aut decem ſaltim ſecundùm alios, ſeorſim viuendo, vel negotiando. ibi nu.6.

Emphytheuſis ciuitati cõceſſa vltra centum annos an extendatur, an.100. q.1.nu.21.p.559.

Emphytheuta diuidendo rem communem cum aliis alienare videtur, an.25. q.51.nu.3.p.407.

Emphytheutam vt nõ ſoluentis Canonem pœnam ſufferat, ſaltim quatuordecim annorum eſſe debere aliqui exiſtimant, a 14.q 30.n.1.p.207. Quod verius, ibi nu 5.

Enſis cingi debet decimooctauo ætatis anno, an.14.q. 24.nu.5.p.201.

Ephœbi qui dicantur,an.14.q.43.nu.10.p.226.

Epiſcopatus ordo eſt, an.80. q.9.nu.4.p.550.

Epiſcopus ordinans puerum prima tonſura ante ſeptennium, peccati, & ſuſpenſionis reatum incurrit, an.7.q.9 nu.8.p.65. Quas pœnas incurrat aliquem non legitimæ ætatis ad ordines admittens,an. 22.q.1.nu.14.p.293. Diſpenſare nequit circa ætatem à Concilio præſcriptam; an.22. q.3. nu.10. & 13. p.297. Secus de iure cõmuni, ibid. An poſsit diſpenſare cum puero optimæ indolis.& ſpei,vt licèt linguam Latinam ignoret, poſſit ad minores ordines promoueri, an. 25. q.26.n.7.p.356. An poſsit cum minore diſpenſare, vt ad Curatum promoueri valeat, an.25. q.56.nu.17. p.417. Tenetur quotannis per ſe, vel per viſitatores, totam, vel maiorem partem Diœceſis viſitare, an.25. q.63. nu.1. p.422. Trigeſimo anno creatur, an.30. q.2.n.4 p.455. Etiam Pontifex Summus appellatur, an.30.q.3.n 5. Triginta annos habere debet, ibid. & q.5. nu.1. p.457. & q.8.n.4 p.459.& an.50.q.4.n.3.p.483. Ipſius ætas, completa eſſe debet, a.30.q.5.n.2.p.457. Circa eius ætatem magis iuri Canonico,quã ciuili erit deferendum, ibi nu.5. Ante legitimam ætatem conſecratus, non ſuſpenditur, ibi nu.6. & quare? ibid. ibi nu.7. Præcipuum munus quod habet in prædicatione conſiſtit, an.30.q.8.n.4.p.459. Vtrum diſpenſare poſsit, vt minor ad Canonicatum admittatur, ſi nemo legitimæ ætatis idoneus inueniatur, a.40. q.1.nu.3.p.466. Si intra dięceſim non reperiatur, qui legitimam ætatem, & cæteras qualitates ad Canonicatum habeat,vel poterit minorem ad illum admittere, vel idoneum extra dięceſim quærere, ibi n.4. Poteſt abſoluere à caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, quoties adeſt iuſta cauſa, qua excommunicatus nequeat Pontificem adire, an.60. q.12 nu.1. p.505. Poteſt impuberem Clerici percuſſorem, etiam poſt pubertatem abſoluere, ibi num. 2. Ordinarius appellatur, an.61. q.3.nu.1.p.417. Cum viro,qui ſexageſimumquintum annum egit, & cum fęmina, quæ ſupra quinquageſimumquintum expleuit in denuntiationibus diſpenſare poteſt,ibi n.3.p.518. Rectè diſpenſat

Digitized by Google

ſit in denuntiationibus, ſiue ambo contrahentes ſint valde ſenes, ſiue alter tantum, ibi.n.5. Non niſi poſt ſeptuageſimum ætatis annum coadiutorem habet, an.70. q.12 nu.3 p.536. Licèt non poſsit propter ſenectutem deponi, in extrema tamen & decrepita creari nequit, an.80. q.9.nu 4.p.550.

Ethnici cognouerunt vnumquemque mortalium deputatum ſibi numen ad cuſtodiam habere, an.1.q 5.n.1.p.14. Vnicuique bonum & malum Genium deſignatum credebant, quod multi ex noſtris ſentiunt, ibi nu.4. & 15.p.15.

Euocare quid ſignificet? an.46.q.1.nu.1.p.475.

Euocatus miles, Græcè Anacletus dicitur, & quadrageſimo ætatis anno hoc nomen miles merebatur, an.46 q.1.nu.2. & 3. p.475.

Eucharistiæ Sacramentum non comitantes, cum ad infirmos defertur, grauiſsimè puniuntur, an.14. q.25. nu.1.p.202. Eodem modo, quo quis tenetur ſuſcipere, tenetur etiam venerari, ibi n.2. Etiam infideles poſt decimumquartum annum, tenentur comitari, ibi nu 3. An exigat aſſociationem, vt terrenis Regibus debitam, ibi nu.4. Aſſociare an impubes cogi poſsit, ibi nu.5. Impuberes non comitantes puniuntur, ſed leuiter, & extraordinariè, ibi n.8.p 203. Senes vtrum aliqua ætate excuſentur à munere aſſociandi, ibi nu.9.

Eunuchus teſticulis caret, an.21.q.1.nu.3.p.287.

Excommunicatio ferri non poteſt niſi contra peccantes, an.10. q.8.nu.1.p.130. Eam incurrere pueros poſt lapſum decimi anni cum alterius dimido, aliqui exiſtimant, ibid. Vt incurratur requiri ætatem quatuordecim annorum in maſculis, & in fœminis duodecim, aliqui docent, ibi nu.5. Loquentibus cum monialibus à qua ætate præſcribatur, ibi nu.6. p.131. In puberem lata, vtrum poſſit, vel per appellationem, vel per reſtitutionem in integrum retractari, ibi n.8. Dicitur neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ibi nu.2. p.133. Deportationi æquiparatur, ibi nu.13.

Executio vt in iudicio contra debitores petatur, quintum & vigeſimum annum requiri plerique exiſtimant, an.15.q.1.n.1.p.253. Sed verius eſt quindecim annos ſufficere, ibi nu.2. In illius cauſis ſummariè, & abſque figura iudicii proceditur, & idem eſt ſummariè & ſine iuris ordine, ac ſine iudicii figura procedere, ibi nu.4. Fit vt captis debitoris bonis, & alienatis, creditori ſoluantur, an.25. q.54. nu.3. p.411. Definitur, ibi nu.4. Non conceditur contra aliquem in ciuilibus ante quintum & vigeſimum annum, ibi n.5. Vt contra minorem locum habeat, debet contractus, ex quo petitur, omnes ſolemnitates habere, nec ſufficiet ſi ſola curatoris auctoritate ſit factus, ibi num.7.

Executiua via, elapſo decennio, ita minori poſt pubertatem intercluditur de iure noſtro, vt nec beneficio reſtitutionis poſsit ea vti, an.15. q.1.nu.5.p.253.

Executor in teſtamento poteſt impubes nominari ſecundum placitum aliquorum quoad ea, quæ corporalia ſunt, & in facto conſiſtunt; non verò quoad induſtrialia, an.25. q.79.n.1. p.442. Poſt decimumſextum annum omnes indiſtinctè ad illius munus admitti, alii tenuerunt, ibi nu.2. De procuratore negotiorum, ad eum, qui teſtamēti eſt, valet argumentum, ibi nu.3. Quinque & viginti annorum ætatem exigit, ibi nu.4. & ſeqq.

Exercitus ductor eamdem, ac legatus ætatem requirit, an.50.q.5.nu.6.p.485.

Exhæredari nequit poſthumus, & impubes ante decimum annum cum dimidio, an.10.q.4. nu.5. p.125. Solent impuberes bona mente: & quid hoc ſit, ibi n.7.p.126. Poteſt quilibet poſt decimumoctauum annum, ſi patrem ab hoſtibus non redemerit, an 25.q.15.n.8.p.331. Poteſt filius, qui ſine patris conſenſu matrimonium contrahit, an 30. q 10. nu.7. p.462.

Exhæredatio abſque iuſta cauſa fieri nequit, an.10. q.4.nu.4.p 125. Regulariter ab ingratitudine proficiſcitur, ibid. Locis iuris, in quibus de illa, quæ ad impuberes pertinet, fit mentio, lux adhibetur, ibi nu.6.p.126. Vtrùm ætas triginta annorum ab illius pœna excuſationem afferat, poſtquam ex diſpoſitione Cōcilii Tridentini ſolo conſenſu, & Parochi, & teſtium præſentia matrimonium perficitur, a.30.q.10. nu.16. p.463. Illius pęna ſolum habet locum in filiis non legitimæ ætatis, indignas nuptias appetentes, ibi nu 22.

Exilium, an deportationis, aut relegationis loco ſucceſſerit, an.10 q.9.n.24.p.137. Non infligitur impuberi, annis decem cum dimidio minoris, ibid.

Exponens is quoad pęnā exiſtimatur, qui ſeptennio minorem filium, vel ſeruum expoſuit, a.7. q.32.nu.3.p.97. Quare tantis pęnis afficiatur? ibi nu.5.

Exponere minores triennio lege Romuli erat prohibitum, an.7.q.32.n.1.p.97. Filios patri, ſicut occidere, licebat, ibi nu 2.

Expoſitus, qui tempus octo, vel nouem dierum exceſſit, ſub conditione eſt baptizandus, niſi ſchedulam habeat Baptiſmi teſtem, an.1.q.9. nu 14 p.11. Non dicitur qui poſt ſeptennium fuit abiectus, an.7 q.32.nu.p.98.

Extreme indigens, quam ætatem habere debeat, vt ei proximus, licèt cum vitæ periculo, ex lege charitatis ſubuenire teneatur, an.10. q.3. nu.13. p.124.

F

FACERE quis poteſt per alium, quod per ſe ipſum poteſt, an.7. q.24.nu.7. p.86.

Familiaris S. Inquiſitionis ob crimen omiſſionis ſine dolo in officio ſæculari commiſſo ab Inquiſitoribus puniendus venit, a.25.q.45 n.10. p 399. Regis, quem vulgò *Priuado* dicimus, ſenex eſſe debet, an.25.q.65.nu.3. p.424.

Famuli puberes, mercedem, ſeu ſalarium lucrari poſſunt, an.14 q.22.nu 1.p.199. Ei, qui pediſequi ſunt, & vulgò *Pages* dicuntur, nullum, aut exiguum ſalarium merentur, ibi num.3. Pediſequi fere ſemper ſunt impuberes, ibid. Artifices, licèt impuberes, ſalarium mereri poſ-

poſſunt, ibi nu.4. Eſſe præſumuntur, quia ſeruiunt vt famuli, an. 14. q.25.n.7.p.203.

Fari qui neſcit, ſtipulari non poteſt, an.7. q.1. n.17.& 18.p.51.Idem eſt quod loqui,ibi n.25.

Felonia vt à pupillo committatur,quæ ætas requiritur, an.10.q.4.nu.12.p.152.

Feudatarius, quòd poſt decimumquartũ annum vt maior habeatur, quomodo ſit accipiendũ, an.14.q.8.n.7.p.181. Si infans ſit, tenetur per ſubſtitutum obſequia perſonalia exhiberè, an.1.q.18.nu.7.p.41.

Feudum, anniuerſarium, præſtimonium,& capellania profana,eiuſdem ſunt naturæ,an.1.q.15. nu.1.p.37.Ab eo ad capellaniam,& è contra, valet argumentum, ibi nu.3. Ad illud poteſt infans nominari, ibi nu.20.p.38. Tam in dante,quàm in accipiente, ætatem certam requirit Forcatulus, an.1.q.18.n.1.p.41. Certius eſt nullam in accipiente requiri ætatem,ibi nu.2. Infans abſque diſtinctione infantilis ætatis poteſt de illo inueſtiri, an.1.q.18.nu.3. Omnes (Montano excepto) ſentiunt tutoris auctoritatem non eſſe neceſſariam, vt pupillus accipiat, ibi nu.4. Magis beneficio, quàm contractui accedit, ibi nu.5. Ad cuius inueſtituram iuramentum requiritur, non poteſt infanti concedi, ibi nu.8. Impubes,qui illius inueſtituram accepit, non debet ante puberes annos cogi ad fidelitatis ſacramentũ præſtandum, ibi n.11. Pęna priuationis illius ob non petitam inueſtituram intra annum, & diem, ſolum in eo habet locum, qui decimoquarto anno maior exiſtit, an.14.q.29.num.1.p.205. Quoad illius omiſſionem fęmina ante decimumquartum annum non dicitur pubes, ibi n.2. Negligentia anni, & diei, ad illius inueſtituram petendam, pupillo minimè nocet, an.14.q.30.nu.9.p.208. & quare? n.10. Aetas concedentis exploranda eſt, an.25.q.22.nu.1. p.348. Pupillus,aut minor curatorem habens, cõcedere nequeunt, ibid. Concedere nouum, ſolùm maiori viginti & quinque annis permittitur, ibi nu.3. p.349. Poſſeſſionem illius, poſt cuius conceſſionem pater deceſſit, filius minor tradere poteſt, ibi nu.4.

Fidelis etiam paruulus nominatur, an.10. q.8. n.14.p.133. Quamuis prouectioris ætatis, magis in Eccleſiæ, quàm parentis poteſtate exiſtit, ibid. Poſt ſuſceptum Baptiſmum Eccleſiaſticis legibus ſubditur, ibi nu.15.

Fideiuſſio à minore, etiam pro locuplete, & datis releuatoribus facta, non tenet,an.25.q.15.n.4. p.412. Vide *Minor*. Idem quod conſtitutum importat, ibi nu.18.p.414.

Fideiuſſor idoneus non eſt minor,an.25.q.15.n.2. p.330. Vide *Minor*. Malo afficitur, & malè ſuis rebus vtitur,ibi nu.4. Is ſolùm eſſe poteſt, qui haber liberam bonorũ ſuorũ adminiſtrationem, ibi nu.1. Non cenſetur, qui mandatum ad adminiſtrandum obtinet, ibi num.4. Promittens eum dare,non liberatur minorem dando, ibi nu.6. Exiſtens filius pro patre, qui alias incarcerandus foret, tenetur, & patrem in iudicio defendens rectè pro eo fideiubet, ibi num.9. & 10. pag.331.

Ficl executor an certæ alicuius ætatis eſſe debeat, an.47.q.1.nu.5.p.476.

Filia,quæ præſens fuit, & tacens cum ſorori ſuæ pater ferè omnia bona in dotem dedit, promiſsioni conſenſiſſe videtur, ſi legitimæ erat ætatis,an.1.q.17.n.7.p.40. Contrarium verius, nu.13. Minor decimoſeptimo anno,quæ ſuaſionibus matris abortum fecit, pęnam ordinariam non meretur, an.25. q.43. num.3.p.392. Poſt vigeſimumquintum ætatis annum poteſt abſque patris conſenſu impune nubere, a.29. q.2.nu.2.p.452. Maior inhoneſte viuens, nequit ex hac cauſa exhæredari à matre, an.30. q.10.p.463. Ante annum trigeſimum nubens, ex diſpoſitionibus Regni,pęna priuationis hæreditatis multari poteſt, & hæc ætas completa eſſe debet, ibi nu.11. & 12. Honeſtatis cauſa poteſt à matre ſeparari, an.60.q.7.n.2.p.502.

Filius dum puer eſt, & à patre non ſeparatus, pars ipſius patris cenſetur, an.1. q.2.n.28.p.7. Portio corporis paterni dicitur, an.1. q.4.n.9. p.13. Patris iniquitatem non portat,ibi n.14. p.14. Dum eſt in ventre per colligationem, vnum quid cenſetur cum matre,an.1.q.5 n.8. p.15. Qui execto matris vtero extrahitur, iura habet ſucceſsionis,ſi eo menſe ſit extractus quo viueret, ſi aliter naſceretur, a.1.q.6.n.24. p.20. Qui viuus naſcitur, in dubio legitimus, & perfecti temporis creditur, maximè vbi cõceptionis initium ignoratur, ibi nu.31. p.21. Non aliter de iure Gothorum prædefuncto parenti ſuccedebat,& ſuperſtiti,ſiue patri,ſiue matri hæreditatẽ tranſmittebat, quam, ſi poſt Baptiſmum decem ſaltem dies vixiſſet, an.1. q.7. n.1.p.26. Lege poſtea fuit inductum, vt baptizatus ſucceſsionis eſſet capax, etſi nullo tempore ſuperſtes eſſet, ibi nu.2. Ex conſuetudine vendi apud Barbaros, & Mauros potuit, an.1.q.8.nu.11.p.28. Ex Romuli conſtitutione à parentibus vendi licebat,aut occidi, an.1.q.8.nu.1.p.27. Maximè ſi cęlebs fuiſſet, ibi n.2. Qui propter famem à patre venditur, non eſt ſeruus emptoris, ſed apud eum loco pignoris manet, donec pretium,aut alius homo reddatur,ibi n.12.p.28. Paruulus æquiori animo amittitur,ibi n.19. Anniculi, vel paulò maioris infanti nulla voluntas eſt, ibi nu.20. Vendi an etiam ex cõſtitutione Imperatorum Diocletiani,& Maximiani potuerit? an.1.q.8. nu.9.p.28. Sanguinolentus tantum diſtrahi poteſt cauſa ſubueniendi paternæ fami, ibi n.13. p.34. Quis ſit ſanguinolentus,ibi n.15. Sanguinolentus dicitur, qui non maior ſeptem dierum exiſtit, ibi nu.16.p.29. Septem dierum, & non maioris ætatis poterit ex fame a parentibus diſtrahi,ibi nu.17. Et quæ ſit ratio,n.18. & 21. Eius natiuitas ideò inſinuabatur, vt de Paterno iure ad hæreditates, & legata conſtaret, an.1.q.11.nu.5.p.33. Non contradictio, quæ in adoptione tradendo exigitur minimè ſufficit in patre,qui dat filium in adoptionem, an.1.q.17.n.14.& 15.p.40. Ideò Petr.Gregor. exiſtimauit,quòd ante triennium à parentibus occi-

occidi non poterat, quia in tam tenera ætate nullam occiſionis cauſam præbere potuit, a.3. q.2.nu.3.p.44. Sed reprobatur, ibid. Nullus etiam poſt primum vitæ triennium ante decimum annum ætatis cum dimidio, crimen, vel ingratitudinem poteſt admittere, ibi nu.4. & cur. nu.5. & ſeqq. Primo vitæ triennio non patris, ſed matris poteſtati ſubijcitur, ibi nu.5. Dum lactatur à matre vnum idemque corpus cum ipſa cenſetur, ibi nu.8. & 9. p.45. Intra primos ſeptem dies poterat ab eſurienti patre vendi, ibi nu.11.p.54. Apud Romanos cuiuſcumque ætatis, & ſexus, infans nominabatur, an 7.q.1.nu.42.p.52. Regis cur apud noſtros infans nominetur, ibi n.43.& 45. Extra patris poteſtatem exiſtens extraneorum loco habetur, an.10.q.9.n.12.p.135. Poſt deportationem conceptus, & natus, facit deficere conditionem, *Si ſine liberis*, ſecus ſi ante deportationem ſit conceptus, ibi n.13. & 14. Conceptus ante emancipationem, quamuis in ea editus, ani nihilominus poteſtati ſubditur, ibi n.16 p.136. Qui infans eſt propter parentum delicta pœna afficitur, an.10. q.10. nu.2.p.138. Et quomodo hon intelligatur, nu.30. Parentum delictis non afficitur, an 10. q.10. nu 32. p.143. Præmium meretur ſi cum ex improbo parente originem ducat, virtutem ſequitur, ibi n.33. Nulla pœna, etiam pecuniaria, vel amiſſionis bonorum, poteſt ob paternum flagitium puniri, ibi num 34. Si patrem habet, in cuius ſit poteſtate, tutore non eget, a.14 q.17.n.1.p.192 Optimatis cuiuslibet Regni ab ingreſſu infantiæ ſolet regio famulatui mancipari, a.14.q.24. nu.1.p.201. Magnatis verò à tenera ætate ad Principem eſt euocandus, vt ibi quaſi paternæ fidei pignus exiſtat, ibi n.2. Nullam in patrem regulariter habet actionem, vt emancipet, an.14. q.26.nu.1.p.203. Poteſt iuſtis ex cauſis parentes ad emancipationem compellere, & quæ ad id iuſtæ cauſæ dicantur, ibid. Vtrum pater indiſtinctè, nulla habita diſtinctione ætatis teneatur ei perpetuò alimenta pręſtare, a.14. q.31.n.1.p.209. Quicquid acquirit ex ſubſtantia patris, ipſi patri acquiritur, reliquum autem ſolum quoad vſumfructum, ibi num.3. Verius creditur obligationem eum habendi ſolum vſque ad pubertatem illius patrem comitari, ibi n.4. Poteſt iam pubes à patre è domo eijci, vt ſibi victum quærat, ibi n.7.p.210. Etiam maior debet à patre alimentari, ſi nec facultates, nec vires habeat, quibus ſine dedecore poſsit ſibi prouidere, ibi nu.8. Pater tenetur artem aliquam eum edocere, aut per ſe, aut per magiſtros, aliàs perpetuò de alimentis tenebitur, ibi nu.9. Qui ſua culpa parum in arte, cui fuit à patre deputatus, profecit, nullam habet contra patrem alimentorum actionem, ibid. Vt patri ſuperſtes exiſtimetur, vbi communi clade ſimul ambo deceſſerunt, quæ ætas ſufficiat, an.14. q.40.nu.1. p.219. Si pubes fuerit, aliquando efficit pietas, vt priuſquam pater, mortuus credatur, ibi nu.7.p.220. Pubes æqualis quodammodo patri dicitur, ibi nu.8. Si non vna, ſed diuerſis cladibus, eodem tamen inſtanti ille & pater decedant, an ſit huic præſumptioni locus, quamuis inter æquales ſimul obeuntes, neuter ſuperuiuens credatur, ibid. nu.1. & n.9. Vt conſentiendo ſecundo parentis coniugio ſibi pręiudicet, pubes eſſe debet, an 14. q.53.nu.2.p.244. Iuſta, requiritur cauſa, vt conſentiens ſecundis parentis nuptiis, illum ab obligatione reſeruationis liberet, ibi n.3. Exiſtente patre in captiuitate, etiamſi decimumoctauum annum expleuerit, ad redemptionem tenetur, a.18.q.7. num 3.p.272. la prima. Pro patre fideiubens, qui aliàs incarcerandus foret, tenetur, an 25. q.15. nu.9. p.331. Qui patrem iudicio defendit, rectè pro eo fideiubet, ibi nu.10. Minor poſſeſsionem feudi poſt cuius conceſſionem pater deceſsit, tradere poteſt, an.25.quæſt.22. n.4. p.349. Reuocare non debet quæ à parentibus geruntur, an.25.q.28.nu.3.p.349. Patri ad rationes tenetur, an.25. q.22. nu.6. p.349. Quamuis naturalis, non niſi parentis conſenſu matrimoniũ contrahere poterat, an.30.q.10. nu.4.p.461. Hodie licet non de eſſentia, de honeſtate ſaltim ad nuptias patris conſenſum habere debet, ibi n.6.p.462. Qui poſt maiorem viginti & quinque annorum ætatem abſque patris conſenſu conſortium appetit, exhæredari nequit, ibi nu.10.p 463. De iure noſtro tàm patris, quàm matris in illius nuptiis requiritur, ibi nu 25.p.465. Qui octuagenarii eſſe dicitur, poteſt ſequenti matrimonio legitimari, an.60. q.4.n.12.p.499. Si maior patre eſſet, pro monſtro haberetur, an.60.q.13.nu.6.& ſeqq.p.507.

Filius adoptiuus ſi poſt decimumquartum annum probauerit adoptionem, ipſi damnoſam fuiſſe, debet à patre emancipari, a.14.q.26.n.2 p.203. A patre eſt alendus, an.14.q.31.nu.2.p.209.

Filius vxoratus iure noſtro liberatur à patria poteſtate, an.7.q.34.nu.12.p 100.

Filiusfamilias quandoque pupillus appellatur, a.7. q.3.nu.8. p.56. Pubes paterno domicilio relicto, aliud ſibi quærere poteſt, a.10.q.16.n.3. p.154. Sine patre contrahens obligatur, an.14. q.7.nu.4 p.176. Pubes capax eſt amicorum, an.14 q.43.n.8.p.226. Pubes habet ſepulturæ electionem, an.14 q.47 num.2.p.234. Mortis cauſa donare poteſt; & quare? ibid. Ipſe, & manifeſtus vſurarius, qui teſtari nequeunt, mortis cauſa nihilominus donare poſſunt, an 14. q.50. nu.5. & 14. p.290. An vectigalia poſsit conducere, an.25.q.10.num.3. & ſeqq. p.317. Vt poſsit, etiamſi peculio careat, ad vectigalium licitationem admitti, tacitus patris conſenſus ſufficit, ibi nu 6.p 318. Quinto & vigeſimo anno maior poteſt bona aduentitia quoad proprietatem ludo amittere, an. 25. q.17.nu.3.p.333. Poſt quintum & vigeſimum annũ poteſt vocari ad publica munera, an.25. q.67.n.5.p.429. Fere ſemper iuuenis eſt, an.25. q.76.n.6. p.440. Honeſtatis cauſa poteſt à patre ſeparari, an.60.q.7.nu.2.p.502.

Filij hæreticorum ætatis legitimę inuitis parentibus poſſunt baptizari, an.7.q.10.nu.1.p.66. A ſep-

tennio

Digitized by Google

tennio debent à parentibus ſeparari,& à Chriſtianis nutriri, ibi num.8. p.67. Doli capaces poſſunt ante ſeptennium baptizari, ibi nu.9. Ex ſententia aliquorum etiam imminenti periculo peruerſionis paternæ minori ætate poſſint baptizari, ibi nu. 10. Licèt ſint baptizati, non ideò debent à parentibus ſeparari, ſed præſtita cautione ab ipſis alendi, ibi num. 11. In articulo mortis cuiuſcumque ætatis, inuitis parentibus baptizantur, ibi nu. 12.

Fiſci res à minore empta eſt pro pretio ipſo iure obligata, an.25 q.4.nu.5.p.307.

Fiſco rem deferens ſibi teſtamento relictam, cuius incapax eſt, veluti in præmium delationis ipſius medietatem conſequitur, a.7.q.29.n.8. & 12.& 11.p.93. Nequit fieri delatio ſui ipſius abſque pupilli aliqua iactura ſaltim poſſeſsionis, ibi nu.8. Poteſt impubes deferre ſeipſum, aut rem ſibi contra legem relictam, ibi n.14. pag.95.

Fiſcus ad vectigalium locationem non niſi eos admittit, quorum certa ſunt nomina, an 25. q.10. nu.2. p.317. Poſtquam alicui ſucceſsit, ſuo vtitur priuilegio, an 25.q.54.n.9.p.412.

Focaria idem quod meretrix eſt, an.40. quæſt.4. nu.5. p 483.

Fodina viui argenti vulgò *Minas de azogue*, cum in pœnam alicui aſsignantur, quantæ ætatis reus eſſe debeat, an.60.q.8.nu.4.p 503.

Fœmina quòd concepit in balneo ex conuatantis viri ſemine in aqua deciſo nonnulli referunt, an.1. q.1. nu.8. p.2. Sed id fieri poſſe negant plerique, ibid. Ea octuageſimo die à cõceptione Angelum Cuſtodiæ nanciſcitur, an.1. q.5. nu.17.p.15. Nomen ſortiebatur die octauo, an.1. q.11.n.7.p.33. Prænomen apud Romanos non ante matrimonium habebat, a.1.q.9. nu.16.p.31. Poſt ſeptimum annum ratione vtitur, an.7.q.2.nu.8. p.55. & q.19.nu.3.p.79. Pupilla eſſe deſinit duodecimo anno, a.7.q.3. nu.1.p.55. Ad matrimonium contrahendum duodecim annorum eſſe debet, an.7. q.7.n.7. p.61. Voto ſecundum aliquos non niſi poſt duodecimum annũ obligatur, an 7.q.17.n.7. p.76. Sed veriùs eſt, quòd ſtatim poſt completionem ſeptennis eo aſtringitur, ibi nu.9. An ſolùm poſt duodecimum annum debeat ad religionem admitti, an.8.q.2.nu.5 6 7.& 8. p.107 Iure noſtro dicitur pubertati proxima poſt annum nonum cum alterius dimidio, an.10 q.2.nu.18 p 122. An eadem, vel minori ætate, qua vir, cenſeatur iniuriandi potens, an 10. q.5.nu.5. p.127. Deportari poterat, ſi nonum annum & alterius dimidium egiſſet, an.19.q.9.n.3.p.134. Poſt nonum & dimidium annum iuramento obligatur, an.10.q.11.n.7. p.147. A nono, vel decimo ætatis anno quædam fuit meretrix, an.10. q.14.num.4.p.149. Nondum viri potens, ſi peccati ſit conſcia, poterit virginitatem amittere, ibi nu.6.p.150. Poſt pubertatem velo cooperta incedere debet, an 12.q 2.nu 6.p.160. Cur citius quàm maſculus pubeſcat, an.14. q.1.num.13.p.165. An rectè pubes dici poſſit, vel ſolùm viri potens, ibi nu.14. Poſt duodecimum annum generandi potentiam accipit, an.14. q.5.nu.1. p.171. (Vide *Generandi potentia*) Ante vigeſimumquintum annum auia eſſe poteſt, ibi n.5 p.172. Quare Plato voluerit quòd non niſi poſt vigeſimum annum nuberet, ibi n.7. Per anni dimidium, aut per integrum annum in pubeſcendo marem antecedit, ibi nu.8 Quare citiùs quã maſculus pubeſcat, ibi n.9. Frigidior, & humidior eſt viro, ibid. Imperfectior eſt mare, ibi nu.10. Cum extra vterum citiùs augeatur, cur intra illud tardiùs perficiatur, ibi n.11. p.173. Ante duodecimũ non poteſt perfectè naturaliter obligari, an.14. q.6. num.1.p.173. Vnde *Dama* dicatur, an.14. q.11. nu.2.p.184. Duodecim annorum actum aditionis rectè exercet, an.14 q.15.n.4.& 7. p.189. Poſt duodecimum annum ad annum probationis debet admitti, an.14.q 20.nu.1.p.197. Non dicitur pubes quoad feudi amiſſionem ante decimumquartum annum, an. 14.q. 29.n.2.p.206. Poſt pubertatis initium, vſque ad vigeſimumquintum ætatis annum curatorem accipit, an.14 q.32.nu.10.p.212. Et quare, nu.11. Minor, niſi fuerit coniugata, abſque curatore regnare nequit, an.14.q.34.n.9.p.215. Semper pupilla cenſetur, & ideò in perpetua tutela detinebatur, an.14. q.43.nu.13 p.227. & q.46. nu.16. p.233. Mutabilis ex genere ſuo, ibid. Poſt duodecimum annum habet teſtamenti factionem, an.14. q.46.nu 2.p 231. Quare ei citius quam viro teſtamenti confectio permittatur, an.14.q.46.n.16.& ſeqq.p.233. Inteſtabilis erat, ibid. Statim ac ab ephebis excedebat, maritari conſueuerat, an.14.q.49.num.2. p.257. Aduocati officio vti non poteſt, an.17. q.2.nu.8.p.261. Vna vel altera refertur, quæ in iuris ſcientia mire profecerit, ibi n.9. Antiquitus erubiebatur, ibid. Poſt decimumquartum annum ab obligatione redimẽdi patrem in captiuitate poſitum liberatur, an 18.q.7.n.4. p.272. la prima. Venia ætatis digna creditur ſi octodecim annos expleuerit. an.20.q.1.n.3. pag 269. la ſeconda. De iure Canonico an ad teſtificandũ in criminalibus repellatur? an.20. q.6.nu.15.& ſeqq.p.279. Secundum ius ciuile nulla in cauſa, ſi legitimæ ſit ætatis, à teſtificando repellitur, ibi n.18. Ex Platonis legibus non habebat teſtimonii dictionem, niſi poſt quadrageſimum ætatis annum, ibi n.19. Ante vigeſimum annũ ex proprio facto nullam ſeruitutis ſpeciem incurrit, an.20.q.9.n 4. p.285. Citiùs quàm vir creſcit, an.21.q.2.n.11. p.289. Quare cũ citiùs creſcat, & citiùs obligationi ieiunũ non teneatur, ibid. & nu.12. Poſt ſecundum & vigeſimum annum cum dimidio finem creſcendi facit, iuxta naturæ regulas, an.25.q.1.nu.8.p.300. Mutatur naturaliter de ſexennio in ſexenniũ, ibi n.9.p.301. Secundum ius eodem tempore cum viris ad ſtatum peruenit, ibi nu.12. Licèt citiùs quam vir ab infantia egrediatur, & ad ſtatum corporalis proceritatis perueniat, reſpectu iudicii ſecus experitur, ibi nu.13. Hippocratis locus

de

de illius præmatura ſapientia explicatur, ibi nu.14. Citius ſapere incipit, ſed non niſi ordinario tempore cum viris perfectè ſapit, ibid. Ante quintum & vigeſimum annum nullam donandi obtinet facultatem, an.25.q.11.n.10. p.321. Eius renuntiatio ante dictam ætatem in fauorem fratrũ cum nuptui traditur facta, licèt adhibitis omnibus ſolemnitatibus nullius eſt momenti, ibid. & ſeqq. An à duodecimo anno poſſit renuntiare, an.25.q.13.n.1. p.326. Poſt nonum annum cum dimidio tutore interueniente poterit cum aduerſario paciſci, an.25. q.19. nu.4. p.343. Poſt duodecimum annum vltima voluntate poteſt maioratum inſtituere, an.25.q.20.n.1.p.346. Quando teſtamentum condere valeat, ibi num.2. Quam ætatem habere debeat vt tutrix, vel curatrix eſſe poſſit, an.25.q.28.n.24.p.361. Aliquando compromiſſaria eſſe poteſt, ann.25. q.33.n.6.p.371. Ante ſeptimum annum, etiam tutore authore citari, aut in ius vocari nequit, an.25.q.35.nu.1.p.736. Vt caſibus, quibus id iure licet, poſſit accuſari, quinque & viginti annorum eſſe debet, an.25.q.41. nu.16.p.389. Regulariter ab accuſando repellitur, ibidem. Quamuis maior, nulla pœna tenetur, etiamſi teſtatoris mortem non vindicauerit, an.25. q.44.n.5.p.398. Poſt nonum annum cum dimidio delictum admittere poteſt, an.25.q.45. nu.1.p.398. Coram arbitro procuratorio munere fungi poteſt, an.25. q.47.num.22. p.403. Toto vitæ tempore caret conſilio, an.25.q.65. nu.6.p.425. Habet conſilium, ſed fragile, ibi n.7. Antiquitus ſub perpetua tutela erat, ibid. Præſumitur fauorabiliter conſilii capax poſt ætatem viginti & quinque annorum, ibid. & nu.9. Poſt vigeſimumquintum ætatis annum, maiori dote indiget ad nubendum, an.25.q.73 nu.7.p.438. Cur tardius ad Abbatiam, quàm vir eligatur, an.40. q.2.nu.4.p.467. Romanorum legibus abſtinebat à vino, an.40 q.5.n.9. p.471. Rariſſimè inebriatur, ibi num.11. Ad annum quadrageſimumquintum poteſt concipere, an.45. q.1.nu.6. p.473. Seneſcit quadrageſimo anno, an.50.q.2.nu.15.p.481. Decennio antequam vir ſeneſcit, ibid. Quinquagenaria ſit oportet, vt nubens dotis priuilegia amittat, an.50. q.7.nu.5.p.486. Si ſecundum & quinquageſimum annum egerit, de immemoriali teſtificari poteſt, an.54.q 1.n 4.p 489. Si ſexagenaria, aut ſaltim quinquagenaria fuerit, à ieiunio erit immunis, an.60.q.2.n.13. p.495. Quinquagenaria lege Papia, ſiue Popea, vt alii legunt, à matrimonio retrahebatur, an.60.q.4.nu.3.p.497. Sexagenaria ætate omni libidinis ſuſpicione caret, an.60.q.6.n.5. p.501. Concipiendi potentiam poſt quinquageſimum annum amittit, an.45.q 1.n.1.p.473. & anno 60. q.23.nu.4.p.507. Adoptans Principis reſcripto, plena pubertate adoptatum præcedere debet, ibi nu.8.p.508. Sexagenaria infirma præſumitur, an 70. q.1.num.7.p.521. Sexagenaria mortis cauſa donare poteſt, a.70. q.2.nu.9.p.523. An quinquagenaria, vel ſexagenaria eſſe debeat, vt aliis in eleemoſynis preferri debeat? an.70.q.7.nu.6.p.528. Quæ ſexageſimum annum exceſſit, priuilegio variationis fori vtitur, an.70.q.8 nu.7.p.529. Ad fori electionem ſimul cum ætate, an etiam honeſtatem habere debeat? ibi nu.8. Sexageſimo anno ſemine abundat, an.70. q.9 nu.4.p.531. Sexagenaria dicitur continens, vt ea in ſeculo manente poſsit vir ingredi Religionem, vel ſacros ordines ſuſcipere, ibi nu 8.p.531. Quæ inhoneſte viuendo ad ſenectutem peruenit, licèt tunc honeſta appareat, honeſtarum mulierum priuilegio non potitur, ibi nu.10. Ob debitum ciuile incarcerari non debet, an.70. q.10.nu.3. p.533. Septuagenaria reſtitutionis in integrum beneficio gaudet, an.80. q.3.n.5. p.545. Septuagenaria non probat ſi abſque aliquo lumine nocturno tempore aliquid vidiſſe teſtetur, an 80. q 7.nu.3.p.549.

Fœtus initio viuit vitam ſtirpis, an.1.q.2 nu.11. p.6. Duplicem habet animationem, ibi n.10. Organizatur, vt nonnulli putant, ſeptem primis diebus, an.1. q.2.num.3.p.4. Imperfectè articulatus viuit, vt homo anima rationali inſtructus, an.1.q.2.nu.15.p.6. Poſt quadrageſimum diem quantitatem vnius formicę habet, & de quibus formicis hoc accipiatur, an 1.q.3 n.13.p.11. Maſculinus circa quadrageſimum diem dextro vteri latere mouetur, fœmininus vero ſiniſtro circa nonageſimum, a 1.q.6.n.7. p.17. Licèt in vtero ſit, quaſi pars matris, in ordine ad ſalutem animæ eſt perſona diſtincta an.1.q.5.nu.9.p.15. In vtero capax eſt peccati & meriti, ibi nu.10. Septem horarum ſpatium diſcerni poteſt an victurus ſit, necne, an.1.q.7. nu.6.p.26. Si mortuus naſcatur, ſeptem horis tantum, & non amplius halitum ſuſtinere poteſt, ibid.

D. Franciſcus Amaia reiicitur, an.25. q.29. nu.12. pag.363.

Frumentum comparandi cura munus eſt perſonale, à quo ſeptuaginta anni excuſationem afferunt, an 70. q.14.nu.4.p.539.

Fructus pendentes, vel naſcituri, inter immobilia connumerantur, an.25. q.9. nu.9.p.317.

Functiones publicæ antiqua lege ſolum vigeſimo anno minoribus prohibebantur, an.25. q.67. nu.1.p.429.

Fundationis lex ſtrictè debet obſeruari, niſi aliud conſuetudo admiſerit, an.14.q.54.n.11.p.246.

Furor præſumitur quòd durat triennio, vel ſaltim per annum, an.25.q 29.nu.7.p.362. Præſumitur in eo qui fuit in aliquo contractu nimis deceptus, maxime aliis indiciis concurrentibus, ibi nu.10.p 363.

Furioſus vocis expers creditur, an.7. q.1. nu.27. p.52. Nec curatoris auctoritate acquirit poſſeſſionem, an.7.q.27.n.16.p.92. Loco abſentis & ignorantis habetur, an.10.q.10.n.12.p.140. Mortuo æquiparatur, ibi n.13. Ob delictum in furore commiſſum nequaquam punitur, an.10.q.10.n.23.p.141. Quod ab illo fit, perinde eſt ac ſi caſu accidiſſet, ibi nu.24. Exhæredari poteſt ob cauſam ingratitudinis ante furorem

rorem commiſſam, ibi n.41.p.142. Teſtis eſſe non poteſt, an.14.q.44.nu.2.p.227. In populo non computatur ad inducendam conſuetudinem, an.21.q.3.n.2.p.290. Ei ante vigeſimumquintum annum, non vt furioſo, ſed vt minori datur curator, an.25.q.29.num.1.p 361. Solet ætatis mutatione reſipiſcere, ibi num.5. p.362. Nemo poſt longum tempus præſumitur, ibi nu.6. Ille creditur, qui audax eſt, ibi nu.9. p.362.

Furti reus eſſe incipit qui aliquid inuenit à tempore, quo cum poſsit non reſtituit, an.7.q.16. nu.18. p.75.

Furtum magnam affinitatem cum iniuria habet, an.10.q.5.nu.3.p.127.

G

G*ABBELLA* non debetur reſoluto contractu, ratione pacti addictionis in diem an.14.q.14.nu.4.p.187. Quæ ex alienatione, debetur, debet ex diuiſione præſtari, an.25. q.51.n.3.p.407. Non debebitur, licet pupillus aliquid de facto ſine tutore vendiderit, an.25. q,70.n.2.p.433. Si non ſoluatur à minore poſt quartumdecimum annum, pœna contrahitur, ibi nu.3.

Generandi potentia in maſculis poſt decimumquartum annum, in fœminis verò poſt duodecimum incipit, vnde hæc ætas Venereæ poteſtati ſubiecta dicitur, an.14.q.5.n.1.& 2.p.171. Nec in maſculis, nec in fœminis præſumitur ante pubertatis dictum tempus, & contrarium alleganti incumbit onus probandi, ibid. Tunc in maſculis datur, cum ſemen emittit, & tunc in fœmina cum menſtruum patitur, ibi nu.3. Decimoquarto anno in maſculis incipit, & vigeſimo regulariter perficitur, ibi nu.6. Poſt vigeſimum ætatis annum aptiſsima in quolibet reperitur, an.21.q.1.nu.8.p.287. In hominibus ſecundum communem ſexageſimo anno finitur, an 65.q.1.num.2.p.511. Sexageſimumquintum annum in maſculis eius terminum eſſe, vt verius defenditur, ibid. nu.6.& 12. p.512. Cum agitur de ætate vel morbo, qui ei obſiſtit, Medicis ſtandum eſt, ibid. Quod in ſeptuageſimo anno abſumatur, qui velint, ibid.n.7.p.513. Ea ætate vir & fœmina iungi debent, qua ſimul ad eius terminum perueniant, & nonnulli referuntur, qui poſt longam ætatem filios ſuſceperunt, ibid. n.8.& 9. Nullam ætatem aſsignari poſſe, qua finiatur, malè exiſtimat nouiſsimè Carrãza, ibi n.10. & ſeqq. In brutis irrationalibus, vſque ad vltimum vitæ terminum perdurat, ibi n 12.p.514. Octuagenarii ea carent, & ideo caſtis comparantur, ibid. nu.20.p.516.

Generari & concipi vno cõcubitu plures poſſunt, an.60.q.13.nu.10. p.509.

Generalis Regularium an triginta annorum ætatem dumtaxat habere debeat? an.50.q.4.n.1. p.483. Prudens eſſe debet, ibid. Supremus ſuæ religionis vocatur, ibi nu.3. Vt quinquaginta annos habeat conuenientiſsimum eſt, ibi n.4. Poteſt minor quinquageſimo anno eligi, ſi virtutis excellentia polleat, ibi nu 6.p.484.

Gibboſi raro pubertatem excedunt, an.100. q.1. nu.2. p.555.

Grandæuus ſenex vocatur, an.50. q.3.nu.7.p.483. Quis ſit, an.80.q.9.nu.6.p.551.

Grandis natu an ſit prope quinquageſimum annum exiſtens, an.50.q.3.nu.1. p.482. Aetas, quæ dicatur, ibi nu.8.p.483.

Carſiæ Toletani lapſus deprehenditur, an.21.q.74. nu.5.p.439.

Græci filiis ſuis quinto die nomen imponebant, an.1.q.9.nu.3.p.30.

H

H*ABITANTES* circa maris ripas frequenter ſunt crudeles, an.40.q.4.nu.4. p.469.

Hebræi idem cum Romanis tempus habuerunt ad circuncidendum, & imponendum nomen infantibus, an.1.q.9.nu.7.p.30.

Hermaphrodita Rector eſſe nequit, an.20. quæſt.4. nu.3.p.275.

Hæreditas ante aditionem non dicitur patrimonium hæredis, an.7.q.34.nu.15.p.101. Minor viginti & quinque annis ea non priuatur, quamuis teſtatoris necem vendicare neglexerit, an.25. q.44.nu.1.p.397. Ea de iure noſtro priuatur contrahens abſque fratrum conſenſu, an.30.q.10.nu 8.p.462.

Hæreditatis aditionis ætatem eſſe legitimam vigeſimumquintum annum, multis placet, an.14. q.15.n.1.p.188. Ad aditionis actum quatuordecim annos ſufficere in maſculis, & duodecim in fœminis verius traditur, ibi nu.4. & 7. p.189. Poteſt reſtitutio puberibus fieri ex Senatuſconſulto Trebelliano, ibi nu.10. p.190. Aditio etiam opulentę non permittitur pupillo, ſine tutoris auctoritate, an.25 q.42 p.390. Ex diſpoſitionibus Regni pœna priuationis paternæ multari poteſt filia nubens ante trigeſimum annum, quæ ætas completa eſſe debet, an.30.q.10.nu.11.& 12 p.463.

Hæreditatem qui adit, quaſi contrahit cum creditoribus hæreditariis, an.14 q.15.nu.3. p.189. Minor curatore carens, poſt pubertatem ſolus poteſt adire de iure noſtro Regio, ibi n 6. Recuſante parente adire filio iam puberi relictam, poteſt ſolus filius adire, ibi n.7. Stante ſtatuto quód minor non poſsit abſque certa ſolemnitate contrahere, poteſt nihilominus abſque ea patris adire, ibi num.8. p.190. Qui omittit non alienat, an.14. q.16. num 4. & 8. p.191. & 192.

Hippocrates adeo fuit Medicinæ peritus, vt in ea nec falli, ne fallere poſſe crederetur, an.1.q.1. nu 6. p.2. Non fuit author libri de carnibus, an.1.q.2.nu.2.p.4.

Hypotheca & pignus prohibita alienatione prohibentur, an.25.q.4.nu.1.p.307. Inducitur recognitione priuatæ ſcripturæ à die qua fuit confecta, an.25.q.83.nu.7.p.445.

Homagium per alium fieri non poteſt, an.1.q.18. nu.10.p.41. Vt fidelitatis præſtetur, pubertas in Principe deſideratur, an.14.q.19.nu.2.& 6. pag.190.

Digitized by Google

pag.190. Fidelitatis minime in feudis cogitur vaſſallus domino impuberi præſtare, ibi nu.3.
Homicida eſt qui fœtum animatum occidit,an.1. q.2.nu.18.p.6.
Homo propriè intelligitur, qui perfectè eſt in lucem proditus, an.1.q.2.nu.20.p.6. Tunc originali peccato inficitur, cum exiſtit anima ſeparatim à parentis, viuens, an.1. q.4 nu.12.p.13. Per animationem diſtinguitur à patre,ibi n.13 Ab animatione viator, capax peccati ſaltim originalis, exiſtit, an.1. q.5.nu.14.p.15. Antiquitus diis in ſacrificium immolabatur, an.1. q.10.nu.1.p.31. Præſcriptam ætatem habebat, qui ſacrificabatur, ibi nu.11. p.32. Statim ac naſcitur plorat, an.1. q.12.nu.1. p.33. Riſum verò ante quadrageſimum ætatis diem nullus emittit, ibi nu 2. Libertas eſt illius qualitas, an.1.q.14 nu.3.p.36. Ante natiuitatem nemo dicitur,ibi nu.4. A cæteris animalibus vſu rationis diſcernitur, an.7.q.2 n.1.p.57. His temporibus eius vita breuior exiſtit,an.7.q 7.n.13. p.62. Eius dignitas ſumma eſt,an.10.q.10.n.35. p.144. Venditio illius, qui liber eſt, ſiue à ſe ipſo,ſiue ab alio ad remigandum facta, an ante vigeſimum ætatis annum valeat, an.20.q.9. nu.5.p.186. Senſibiliter, vel inſenſibiliter ſecundum Philoſophos ad annum trigeſimum augmentatur, an.21.q.2.nu 6.p.258. Vſque ad annos tredecim, ſecundum Ali.Abbas in longum creſcit, aut ſecundũ Plinium poſt annos ter ſeptenos: deinceps verò ad plenitudinem augetur, an.25.q.1.nu.4.p.300. Opinionem eorum qui afferunt, quod vſque ad annum primum & vigeſimum creſcat, Eccleſia comprobauit, ibid. Vt verius traditur quintum & vigeſimum annum creſcendi finem eſſe, ibid. nu.5. & 10. Suæ ætatis, quando quis dicatur, an.25. q.3. nu.7. p.306. Poſt annum quintum & vigeſimum frequenter rectò cõſilio pollet, an.25.q.65.nu 2.p 424. Vnus aut alter, vel ſaltim minor pars hominum ad annũ quinquageſimum peruenit, an 50.q.2.nu.3.p.480. An poſſit viribus naturæ à ſenectute ad pueritiam redire? an.80.q.3.nu.4.p.545.
Honores qui gerere nequit,nec dare poteſt,an.25. q.66.nu.8 p.428. Ab honore ad eundem, vel alium honorẽ,quæ vocatio eſſe debeat,an.55. q.1.n.3.p.490. Sunt qui infamiam contineant, ibi num.6.p.491. Etiam mixti in ſenili ætate excuſationem non afferunt, an.70.q.13.nu 1. p.536. Contrarium refertur, ibi n.2. Nemo in Republica gerere poterat,niſi Decurio fuiſſet, ibi nu.6.p.537.
Horas Canonicas neminem vſque ad decimũquartum annum teneri recitare multi voluerunt, an.7.q.30.num.1. p.95. Certius eſt habentem vſum rationis obligari ad recitandum, ibi n.2. Septennis regulariter tenetur recitare, ibi n.3. p.96. Non ſufficit mente recitare, ſed verbo, ibi nu.4.Diſpenſatus in minori ætate ad beneficium,non cenſetur item diſpenſatus in obligatione recitãdi, vſque ad legitimam ætatem, ibi nu.5. Recitare non tenetur minor diſpenſatus ad beneficium, facta relatione quòd ſit ignarus linguæ Latinæ, ibi num.6.
Hoſpitalarij quæ ſit ætas legitima, a.25.q.28.n.20. p.260. Tutoribus aſſimiliantur, ibid.
Hoſtienſis vir magnæ authoritatis, & Canonicæ cenſuræ Monarcha appellatur, an.10.quæſt.2. num.4. p.120.

I

IEIVNIVM omnes indiſtinctè obligat,an.21. q.2.n.1.p.288. A vigeſimoprimo ætatis anno vtriuſque ſexus fideles eo tenentur, quamuis aliquis ad vigeſimumſecundum hanc obligationem extendat,ibi n.2.& 3. Ante prędictam ætatem, nec veſperis Sanctorum, aut vigiliis pueros obligat, ibi n 4. Religionis ſeruari debet à Regularibus, etiam ante vigeſimumprimum ætatis annum, ibi num.8 & 9. p 289. Obſeruare tenentur pueri nondum vicenarii quod ratione voti, pœnitentiæ, vel iubilei, ſi illud lucrari velint, iniungitur, ibi nu.10. Fœminæ quæ citius creſcunt, cur & citius eius præcepto non adſtringantur, ibi nu.11. & 12. Non obligat illa die, qua quis primum & vigeſimum annum agit,ſiue adueniente vltimo puncto ætatis aliquid ſumpſerit, ſiue non, ibi nu.14.p.290. Excuſat eum, qui impedimento laborat, vel dubitat an fuerit legitimæ ætatis, ibi nu.15. Ab eo illos ſolum ſexagenarios ſenes, qui debiles, & infirmi exiſtunt, excuſari multi docent, an 60.q.2 nu 1.p.493. Contrarium verius, n.2. Septuagenarios ſolummodo liberari, qui teneant? ibi nu.3. Non habere determinatam ætatem in ſenibus, vltra quam obligationem minimè inducat,ſed ex prudentis arbitrio totum hoc pendere, vt verius traditur,ibi n.4 & 5.p.494. Nequeunt tolerare ſenes,& infantes, ibi nu.7 Sexagenarii etiam ab eo quod voti, ſiue Religionis eſt, ſunt immunes, ibi nu.8. Qui poſt ſexageſimum annum vouit, vel Religionem fuit profeſſus, an ad id teneatur,ibi nu.9.p 495. Senes facillimè ferre quomodo intelligatur, ibi num. 10. & ſeqq. Non obligat fœminas, ſi ſexagenariæ,aut ſaltim quinquagenariæ fuerint,ibi nu.13. Excuſat ſenilis ætas ſolum incœpta, ibi nu.15.
Ignorantes & incapaces à peccato excuſantur, etiamſi poſt ſeptennium fidei pręcipua myſteria neſciuerint,an.7.q.13.nu.4.p.70.
Illegitimus cuiuſcumque ætatis, etiam in vtero exiſtens, per ſubſequens matrimonium legitimatur, an.8.q.4 nu.1.p.109.
Imagines Sanctorum poſt annum ſexageſimum ætatis miracula efficere aliqui falſo putant, an 60.q.9.nu.1.p.503 Deus per eas eo animo, & fine miracula edit, vt nos ad illarum reuerentiam alliciat, ibi nu.4.
Impedimentum publicæ honeſtatis ex validis tantum ſponſalibus oritur, an.7. q.20. nu.1. p.81. Vt ex ſponſalibus naſcatur, ſeptem annorum debent eſſe contrahentes,ibi n.2. Contrahitur ex ſententia Viuiani ex ſponſalibus à proximis ſeptennio initis, ibi n.3. Oritur quoties infantes inutiliter contrahentes, iam puberes nixi ſunt ad copulam, & quomodo hoc accipiatur, ibi nu.5.

Imperàtor, aut Rex creare debent Conſules, Proconſules, & Magiſtratus cæteros, an.25. q.66. num.8.p.428. Reſtauri ſententia improbatur exiſtimantis, quòd eligi poſſit decimoquarto ætatis anno, ibi nu.13. Eius perfecta ætas quæ dicatur, ibi n.14. Fuit electus Carolus V. cùm decimumoctauum annum ageret, ibi nu.18. p.429. Militum mediæ ætatis eſſe debet, an.70. q.14.nu 6.p.539.

Impotentia illa impedit contrahendum matrimonium, & contractum dirimit, quæ directè ordinatur ad actum generationis, an.60. q.4.nu.7. & 8. p 498.

Impubertas quando incipiat & finiatur? an.10. q.3.nu 12.p.124.

Impubes non poteſt prophanam Capellaniam, Præſtimonium, vel onus Miſſarum obtinere, an.1.q.15.nu.10.p.37. Iurare nequit ante decimum annum cum dimidio, an.1.q.18.nu.9. p.41. Qui feudi inueſtituram accipit, non debet ante puberes annos cogi ad fidelitatis ſacramentum præſtandum, ibi n.11. Illius etiam aliquod miniſterium eſt, an.5. q.3.nu.9.p.48. Probabile eſt, quòd non poſſit Eccleſiaſticas cenſuras incurrere, an.7.q.7.n.18.p.62. Quando votum vltramarinum validè emittat? an.7. q.17.nu.6.p.75. Siue maſculus, ſiue fœmina poſſeſſionem aequirere poteſt, an.7.q.27 n.2. p.89. Vſucapere poteſt, ibi nu.20.p.92. Poteſt ſe ipſum, & rem ſibi contra leges relictam Fiſco deferre, ibi nu.14. p.91. Comitiis intereſſe nequibat, etiam tutore authore, a.7.q.35. nu.3.p.10. & quare, ibid. Nunc poteſt adrogari, ibi nu 5.p.102. Vt puniatur, duo copulatiue requiruntur, vt ſit doli capax, & proximus pubertati, an.8.q.1.nu.5.p.105. Artifex, & Magiſter eſſe poteſt, an.8.q.5 nu.11.p 114. Donec pubertati accedat, non dicitur peccati conſcius, an.10.q 3.nu.7 p.123 Eius nomen non totalem priuationē pubertatis, ſed quandam illius proximitatem denotat, ibi nu.12. p.124. Simul cum poſthumo non exhæredatur ante decimum annum cum dimidio, an 10. q.4. nu.5. p 125. Legibus, in quibus de illius exhæredatione ſit mentio, lux adhibetur, ibi nu.6. Nullis ingratitudinis pœnis ante decimum annum cum dimidio affici poteſt, ibi nu.11.p 126. Antequam decimum annum cum dimidio exceſſerit, minime accuſatur, an.10.q.6.n.3 p.128 Et quid de fœminis n.4. & 5. Licèt maior anno decimo cum dimidio ſit, non poteſt de carnis delicto accuſari, ibi n.7.p.129. Ex quocumque delicto puniri poteſt, an.10.q.7.n.1.p.129. An poſsit, cuiuſcumque ætatis ſit, pęnas delicti luere, ibi num.2. Antequàm doli ſit capax, & proximus pubertati, an gratia publici exempli condemnari poſsit, ibi nu.6.p.130. Si iam doli ſit capax, & manus violentas in Clericum iniecerit, an incidat in Canonem, an.10. q.8. nu.1. p.130. Si homicida ſit, an incurrat irregularitatem, ibi nu 7. p.132. Niſi poſt decimum annum cum dimidio relegari non poteſt, an.10. q.9. nu.23. p.137. Exulari non debet minor annis decem & dimidio, ibi nu.24. Nondum decimum annum cum dimidio exiſtens, etiam in atrociſsimis non punitur: quod nouiter oſtenditur, an.10.q.10.nu.17. & 20. p.140. & 141. Infantiæ proximus innocens præſumitur, ibi nu.21. An dici poſsit periurus, an.10.q.11.n.3. & 5. p.146. Expers ſeminis eſt, an 10.q.14.n.6. p.150. Sine tutoris auctoritate ſpondens minime tenetur, an.14.q.7.nu.5.p.176. Pro bono pacis contrahere matrimonium poteſt ante habilitatem ad copulam, an 14. q.9.nu.14. p.183. Vt poſt vſum rationis matrimonialiter ſocietur, vrgente neceſsitate Summus Pontifex diſpenſare poteſt, ibi nu.17. Inhabilis eſt ad matrimonium, an.14. q.10. num.3. p.184. Non poteſt à parentibus auocari à Religione poſt annum & diem ingreſſus, an.14.quęſt.17. nu.11. p.194. Cum talis eſſe deſierit an in poteſtate ſuperiorum exiſtat, an.14. q.18. nu.3. p.195. Caſtitatis difficultates experiri nequit, an.14.q.20.n.3.p.198. Appellare poteſt, an.14. q.23.nu.2. & ſeqq. p.200. Quæ corporis ſunt functiones rectè exercet, an.14. q.25. num.5. p 202. An teneatur Chriſti corpus comitari cum ad infirmos defertur, Vide *Chriſti corpus*. Aliquibus in caſibus curatorem poteſt accipere, an.14. q.32. nu.12. p.212. Si infans, ſit nullo caſu poteſt de iure ciuili curatorē accipere, ſecus ſtando iuri Canonico, ibid. Nequit tutorem vt ſuſpectum accuſare, an.14. q.35. nu.1. p.215. Ante decimumquartum annum balnea ingredi prohibebatur, an.14.q.39.nu.1. p 218. Illius peccatum in generali reſeruatione contineri multi docent, ſed contrarium verius, an.14.q.21.nu.1.p.198. Illius ætas repentino caſui magis videtur ſubiecta, an.14. q.40.nu.4.p.219. Siue vir, ſiue fœmina, licèt habilis ad copulam libidinoſe delinquens non punitur, etiamſi adulterium, vel aliud crimen committat, an.14.q 41 nu 6.7.11.& 12.p.222. & 223. Licèt ſodomiæ crimen admiſerit puniri non debet, ibi nu.9. Peccatum illius qui muliebria patitur, non cadit ſub reſeruatione Epiſcopi, ibid. Poſt ſeptimum annum terreri, & ferula cædi poteſt, a.14.q.42.n 5.p.224. An poſsit ſaltim illis caſibus torqueri, quibus lege, vel ſtatuto in teſtem admittitur, ibi nu.6. Iure ciuili à teſtificando arcetur, an.14.q.44. nu.1. p.227. Quidquid videt ignorat, ibi n.3. Vtpote facilis ad mentiendum iurare prohibetur, ibi nu 5. Aliquando ex magna cauſa interrogatur, ſaltim vt indicium faciat, ibi n.9. p.228. Teſtimonium illius, etiam parte non opponente eſt ipſo iure nullum, ibi num 10. Quod faciat indicium ſufficiens ad torturam, quomodo intelligatur, an.14.q.45.nu.7. & 8. p.230. Si concurrat cum alio impubere, an teſtimonium vtriuſque in criminalibus faciat indicium, ibi nu.9 Tenetur ad iudicis mandatū teſtificari, quia ſaltim ad leuiorem pœnam illius dictum ſufficit, ibi nu.10. Nullum habet animi iudicium, an.14.q.46.n.1.p.231. Cautela refertur, qua poſsit in morte de ſuis rebus diſponere, ibi nu.7. & 8. p.232. In ſepulchro maio-

maiorum, vel in Parochiali Eccleſia, aut vbi pater, aut dominus elegerint, eſt ſepeliendus, an.14.q.47.nu.o.p.235. Diſpenſatus ad beneficia, ob confidentiam poteſt puniri, an.14. q.58.n.4 p.250. Licèt matrimonii ſit incapax, alterius nomine illud poterit cōtrahere, an.17. q.2.nu.6.p.260. Si à Principe fuerit delegatus, tenetur aſſeſſorem aſſumere, an.20. q.2.nu.5. p.271. A teſtificando repellitur, an.25. q.16. n.4.p 332. Non poteſt primogenitū teſtamento inſtituere, etiamſi ipſius validitatem conferat in tempus maioris ætatis, an.25.q.20.n.3. p.346. Ex Principis diſpenſatione poteſt maioratum contractu facere, ibi n.11.p.347. Naturali ratione à iudicando arcetur, an.25. q 31. nu.2.p 365. Rectè à Principe iudex creari poteſt, ita vt ſolum poſt pubertatem iuriſdictione vtatur, ibi nu.4. Propter delictum incarcerari poteſt, an.25.q.36.n.3.p.372. Tribunatum obtinere poterat, an.25.q.64.n.3.p.423. Vrgente etiam hominum neceſſitate ad perſonalia munera admitti non debet, an.25.q.67.nu.4. p.430. Licèt Decurio creari poſſit, tamen vt talis, nec vocem, nec ſedem habebit in Concilio ciuitatis, ſed nomine tantum Decurio erit, an.25.q.68.nu.3.p.431. Percuſſor clerici tenetur pro abſolutione obtinenda Romam petere, ſed poteſt ab Epiſcopo abſolui, etiam poſt pubertatem, an.60. q.12.nu.2.p.505.

Inceſtum qui perpetrauit ante pubertatem, excuſatur a pœna, an.14.q.41.nu.1.p.222.

Indigens extreme. Vide *Extreme indigens*.

Infans vtero matris interfectus in odium fidei, martyr dicitur, an.1.q.2.nu.19.p.6 In lucem editus rectè poteſt, per aliquod tempus vagitum non emittere, an.1.q.6.n.20.p.19. Plorare nequit quoties ductus vmbilici, quem Medici *Vracum* vocant, collo, aut gutturi ipſius alligatur, ibi n.21. Plerumque ante ſeptimum diem interit, an.1.q.8.nu.21.p.29. Septimo die nomen accipiebat, & quare, ibid. Apud Moſcobitas ſtatim ac naſcitur, illi nomen imponitur, & poſt quadrageſimum diem baptizatur, an.1.q.9.n.2.p.30. Illius luſtricus dies vocabatur apud Romanos, maſculi nonus, fęminæ octauus, quibus eis nomina imponebantur, ibi n.5. Vt baptizetur, quando commodè fieri poteſt, ad Eccleſiam eſt deferendus, dummodò vltra octauum, vel nonum diem id non differatur, ibi nu.13. Maior octo vel nouem dierum in dubio baptizatus præſumitur, ibi nu.14. Qui ſacrificabatur blanditiis corripiebatur, ne eius vagitu flebilis hoſtia immolaretur, an.1.q.10 n.5.p.31. Nondum pubes, licet grandiuſculus, ad aras deferri à Barbaris ſolebat, ibi n.8. Ante quadrageſimum diem inter vigilandum, nec ridet, nec lachrymas effundit, inter dormiendum verò vtrumque aliquando feciſſe traditur, an.1.q.12.nu.3.p.33. Licet aliquando dicatur, qui eſt in vtero, propriè tamen is intelligitur qui iam lucem vidit, an.1. q.14.nu.2.p.36. Ex noua Iuſtiniani conſtitutione, & libertatem, & ciuitatem conſequi poteſt, ibi nu.7. Quamuis iuriſpatronatus ſit capax, eo tamen vti, & Capellanos præſentare ante ſeptennium non poteſt, an.1.q.15 nu.17. p.38. Ideò ante ſeptennium ad pręſtimonium, & Capellaniā reputatur habilis, quia ad ipſius obtentionem iudicio non eſt opus, ibi nu.18. Sine tutore Capellaniæ poſſeſsionem aſſequi minimè poteſt, ibi num.19. Poteſt ad feudum nominari, ibi num.20. In maioratu ſuccedit, ibi num.21. Licèt præſentare ex propria perſona poſsit, litem nihilominus circa ius præſentandi ſine tutore mouere, aut defendere nequit, ibi nu.29. p.39. Maior ſit non oportet præſentato ab eo ad Capellaniam, præſtimonium, vel onus miſſarum, ſed cuiuſcumque fuerit minoris ætatis, idoneus cenſebitur, ibi nu.14.p.38. In adoptionem dari poteſt, an.1. q.17.nu.1.p.39. Adrogari nequit, ibi nu.2. Propriè dicitur ex quo matris vtero egreditur, ibi num 4.p.40. Coniunctionis, & affectionis ratio efficit, vt conſentiens credatur adoptioni, in quam illum pater commendat, ibi nu.10. Filia in ſponſalibus, quæ patri contradicit, conſenſiſſe præſumitur, ibi nu.11. Abſque diſtinctione infantilis ætatis poteſt de feudo inueſtiri, an.1.q.18.n.3.p.41. Per alium tenetur feudi perſonale ſeruitium exhibere, ibi nu.7. Habere non poteſt feudum, ad cuius inueſtituram iuramentum requiritur, ibi n.8. Qui quatuor, vel quinque annorum eſt, nullius rei curam habet, an.5.q.1.n.5.p.46. illius operæ nullæ ſunt, an.5.q.3.nu.1.p.47. Debitor nequit ſecundum Baezam creditori addici, ibi nu.6. Operis compenſat ſumptus à Magiſtro factos in eo erudiendo, ibi num 7. Talis dicitur, quinquennio minor, & eo maior dicitur infantiam excedens, ibi num.11. p.48. A non fando appellatur, an.7.q.1.nu.2.p.49. Non eſt, qui in vtero exiſtit, ibi nu.6. Etſi non propriè, impropriè tamen pupillus appellatur, ibi nu.8. Quod ſit qui nondum loquitur, non verò qui ſeptennio minor extitit, putat Antonius Faber, ibi nu.16.p.50. Hæc ſententia aliquibus iuuatur, ibi n.17.& 18.p.51. Sed reiicitur, ibi nu.19. Qui fari neſcit, ſtipulari non poteſt, ibid. Minor dicitur ſeptennio, etiamſi loqui ſciat, ibi nu.19. In paradiſo ſtatim poſt natiuitatem loqueretur, ibi n.21. Dicitur aliquando qui ſeptimo anno maior extitit, an.7. q.1.n.39.p.53. Quare talis apud noſtros filius Regis vocetur, ibi nu.43. & 45. Pro inculpabili, & innocenti ſumitur, ibi n.44. Hoc nomine quare ſeptem illi fratres Laræ appellarentur? ibi nu.47. Et quare apud noſtros, milites pedites, ibi nu.48.p.54. Et etiam pueri, qui purpura induti in Collegio ad ſeruitium Toletanæ Eccleſiæ aluntur, ibi nu.50.& an.25. q.52.nu.6.p.409. Nondum elapſis primis ſeptem annis parum à brutis differt, an.7.q.2.n.2. & 6. p.54. Hominis appellatione non continetur, ibi n.4. Quoad fori electionem pupillus dicitur, an.7.q.3.nu.9.p.56. Statim poſt Baptiſmum confirmatur, an.7.q.4. num.1. p.56. Memoria caret, ibi num.10. p.57. Nulla lege naturali, diuina, vel humana ligatur, an.7.

Digitized by Google

q.5.n.2.p.58. Præſentia carere dicitur,& ideò
interdicti tempore diuinis adeſſe non prohibe-
tur, ibi num.3. Ante expletum ſeptennium
nullis Eccleſiaſticis legibus obligatur,a.7.q.6.
n.2.p.60. Priuilegio Bullæ Cruciatæ non indi-
get, vt poſsit in quadrageſima laticiniis vti,
an.7.q.6.nu.4.p.60. Poteſt etiam diebus prohi-
bitis carnes edere, ibi nu.6. An qui parum à
ſeptennio diſtat, poſsit prima tonſura initiari?
an 7.q 9.nu.1.p.64. Vrgente neceſsitate pote-
rit minoribus ordinibus decorari, ann.7. q.9.
nu.7.p.65. Vtrùm minores ordines ſuſcipiens
peccet, vel ſuſpendatur, ibi nu.10. Puella neo
malitiam, nec concupiſcentiam habet, qua
poſsit violatori aſſenſum præſtare, an.7.q.14.
nu 6 p.71 Qui eum occidit, proditor eſt, &
ideò Eccleſię immunitate non gaudet,ibi n.7.
Puellam de facto accipiens nullam cum ea
cognationem contrahit, an.7.q.15.nu.9.p.72.
Si quinque annorum ſit, non poteſt puerum
in Confirmatione leuare, niſi doli ſit capax,
ibi nu 10 Ante ſeptennium ſacra monialium
ingrediens, nec culpam, nec excommunica-
tionem incurrit, an.7.q.16.n.1.p.73. Nondum
ſeptennis in propoſito ſecundum Llamas in-
telligitur, qui octauum annum non attingit,
ibi num.2. Licèt ante ſeptennium ingrediens
clauſtra,non peccet,peccant tamen,& excom-
municantur, qui, quæve illum recipiunt,ibid.
nu.12.p.74. Contrarium verius, nu.14.& ſeq.
Facillimè plorat, & quidquid videt, aut cum
illo agitur, ſtatim loquitur, ibi nu.16. Et qua-
cumque ætate iuſpatronatus ſucceſsione quæ-
rit, an.7.q.22.nu.1.p.82. An poſsit etiam do-
tatione, aut Eccleſiæ conſtructione patrona-
tum acquirere? ibi nu. 5. p.83. Verbis caret,
an.7. q.26. nu.4. p.88. Etiam in ſpiritualibus,
nec cum tutore poteſt iudicem adire, ann.7.
q.24.n.5.p.86. Nequit poſſeſsionem acquire-
re,an.7. q.27.nu.4. p.89. Et quare, ibid. Ali-
quem habens intellectum, tutore authore,
rectè poſſeſsionem acquirit, ibi num.7. p.90.
Duorum vel trium annorũ,nec tutoris aucto-
ritate poteſt acquirere poſſeſſionem, ibi n.15.
p.91. Sine tutore, nec ſibi traditam ab alio
poſſeſſionem, nec vacuam apprehendere po-
teſt, ibi num.18 p.92. Occupatione minimè
acquirit dominium rei, quæ in nullius bonis
eſt, ibi num.19. Nunquam præſens cenſetur,
an.7. q 28. nu.3. p.93. Ante ſeptennium non
loquitur, an.7.q.29.nu.5.p 94. Talis dicitur,
qui nondum ſeptimum annum expleuit,an.7.
q.32.nu.4.p.97. Peculium habere non poteſt,
an.7. q.33. nu.3. & 10. p.98. & 99. Conſenſu
caret, ibi nu.4. & q.34. nu.2.p.99. & an.8.q.4.
nu.8.p.111. Furioſus eſt,ibi nu.9.p.99. Eman-
cipari non poteſt,an.7.q.34.n.1.p.99. Principis
reſcripto poteſt emancipari,ibi nu.3. Abſens,
qui iam eſt emancipatus, an poſſit nobilitatis
quaſi poſſeſsionem acquirere, ibi nu.6. & 9.
p.100. Vtrum eius voluntas auctoritate tutoris
ſuppleatur,an.7.q.35.n.7.p.102. Poteſt à Prin-
cipe nobilitari,an.7.q.36.n.1.p.103. Poteſt eſſe
Rex, ibi nu.3. Reſpectu mortui intelligens,
& ſapiens dicitur, ibi nu.7. De populo non
dicitur, an.8 q.3.nu.2.p.108. Vbi de illius vti-
litate agitur, eius conſenſus præſumitur, an.8.
q.4.n.6.p.110. Furioſis & mente captis æqui-
paratur, ibi num.10. p.111. Habitus ex nimis
odioſo coitu Principis reſcripto poterit legiti-
mari, abſque ipſius ratihabitatione,ibi nu.14.
p.112. Vide *Legitimatio*. Nullum delictum
committit, & infantiæ proxima quoad ratio-
nis defectũ æquiparantur,an.10.q.4.n.3.p.125.
Malitiam non habet, an.10. q.7. nu.3. p.129.
Etiamſi rebaptizetur, non incurrit irregulari-
tatem, ibi num.4. In atrocioribus punitur ſe-
cundum communem,an.10.q.10.nu.1.p.138.
Parum à furioſo diſtat, ibi nu.23.p.141. Vici-
nitatem acquirere nequit, an.10. q.16. nu 6.
p.154. Neque cum tutoris auctoritate poteſt
contrahere,ſed ipſius nomine ſolus tutor con-
trahit,an.14.q.8.n.2.p.179. Illius operæ nullæ
ſunt, an.14.q.22.nu.1.p.199. Aliquando pro
pupillo accipitur, maximè vbi vtriuſque idem
ius eſt, an.14.q.29.nu.3.p.206. Aliquando ex
magna cauſa interrogatur,ſaltim vt indicium
faciat, an.14.q.44.nu 9.p.228. Pro inſipiente
accipitur, an.14.q.45.n.5.p.230. Caleutatoris
officium poſt quintum ætatis annum exerce-
re an poſsit? an.18.q.6.nu.1. p.271. la prima.
Non computatur in populo ad inducendam
conſuetudinem, an.21.q 3.nu.2.p.290 Ratio-
ne caret, ibi nu.3. Nullo præcepto ligatur,ibi
nu.4. Sacrum ordinem ſuſcipiens peccabit,
ſed manebit ordinatus, an.22.q.1.n.11.p.292.
Etiam cum tutoris auctoritate de iniuria cum
aduerſario paciſci nequit, an.25.q.19.num.2.
p.343 Quis dicatur quoad remiſsionem iniu-
riarum, ibi nu.3. Pupillus non eſt,an.25.q.23.
nu.5. p.350. Dicitur minor, ibid. Illius con-
feſsio etiã cum tutoris auctoritate nullius eſt
momenti, an.25.q.37.nu.4.p.380. Et eſt capax
dignitatis, vti & vtero exiſtens, an.25. q.64.
nu.1. & 2. p.423. Coronari poteſt,ibi num.4.
Caput Collegii eſſe poteſt, ibi num.9 p.424.
Cuiuſcumque ætatis iure ſucceſsionis ad Re-
gnum admittitur,ſed illius iuriſdictionem per
tutores exercere debet,an.25.q.66.nu.2.p.426.
Pontifex eſſe nequit, niſi ab Spiritu ſancto ſit
an.30.q.3.n.7.& ſeqq. p 255. Vinum & noxiũ
fugere debet, an.40.q.5.nu.1.p.470.

Infanti non curator, ſed tutor potiùs, vel actor
in litem datur, an.7.q.28.nu.2.p.93. Dari non
poteſt curator, quia petenti cõceditur, ibi n.4.
De iure Canonico deputari poteſt curator,ibi
nu.5. An nouum opus nuntiari poſsit? an.8.
q.6.num.1 p.114. Aliquando actores dantur,
maximè ad procuratorem conſtituendum,
an.14.q.32.nu.12.p.212.

Infantia dicitur prima ætas, an.7. q.1.nu.1. & 10.
p.49.50. Ab ipſa partus conceptione orditur,
ibi nu.2.& 4. Quòd ab ipſa natiuitate incipiat,
probabilius habetur,ibi n.5. Quando finiatur,
ibi n.13.& 14.p.50. Hippocrates ſeptem annis
eam præſcripſit, ibi nu.38.p.53. Ab infantia,
& à primis infantiæ annis, idem quod poſt in-
fantiam, & infantiæ annis ſignificat, an.7.q.9.
nu 6.

nu.6. p.65. Hac ætate, licèt quis ſit rudis, in ſi ie tamen inſtrui debet, an.7.q.18.nu.8.p.77. Aetas prima appellatur, an.7.q.32.nu.8.p.97. In ea dolus aut nequitia non datur,an.10.q.8. nu.9. p.132.

Infantia proximus dicitur ab aliquibus, qui non multum à ſeptennio diſtat, an.10.q.1.num.1. p.104. Sed reprobatur, ibi n.2. & 3. Intellectu caret,ibi n.3. An loquatur,& quando loquendi facultas contingat, ibi nu.4. p.105. An ſit qui ſeptimum, vel octauum annum exceſſit, ibi nu.5. Qui poſt ſeptimum annum intra decimum cum dimidio exiſtit,verius ab aliquibus creditur,ibi n 6. Et ille verò, cui ſex tantum menſes à ſeptennio ad pubertatem deficiunt ſecundum alios exiſtimatur, ibi num.7. Qui etiam ſeptimum annũ cum dimidio exceſsit, ab aliquibus reputatur, & opinio Cuiacii refertur,& refellitur,ibi nu 9.p.106. Verius eſt eius definitionem ſecundum ius commune à iudicis arbitrio pendere, ibi num.10. Ille vtero exiſtens, & infans quoad defectum rationis æquiparantur, an. 10.q.4.num.3. p.110. Quis propriè dicatur,an.10.q.10.nu.21.p.141. Parum à furioſo diſtat, ibi nu 23. Rectè cum tutore contrahit,an.13.q.8.n.2.p.179.Alterum ſibi obligare ſine tutore poteſt, ibi nu.3.

Infantulæ non decet quòd ſint in monaſterio,a.7. q.21.nu.2. p.82.

Infantiones qui,& quare ita nominentur,an.7.q.1. nu.49. p.54.

Inferior non poteſt legem ſuperioris tollere,an.10 q.2.nu. 16. p.122.

Infideles decimumquartum annum habentes tenentur Chriſti corpus cum ad infirmos defertur comitari,an.14.q.25.nu.3.p.202.

Infirmitas pupillaris ætatis & ſexus muliebris æquiparantur, an.7.q.29.nu. 16. p.95.

Infirmi à carceribus liberantur, an.70.q.10.nu.5. pag.534.

Ingeniorum diuerſitas ex diuerſitate regionum oritur, an. 10.q.2.nu.10. p.121.

Ingenua alieno ſeruo proſtituta, & ter à domino admonita,vt ab eo diſcedat, niſi fecerit amittit libertatem, dum annũ vigeſimum exceſſerit, an 20.q 9.nu.1. & 3. p.285.

Ingenium & corpus decimooctauo ætatis anno firmantur, an.18.q.2 n 3.p 266. An quinquageſimoſecundo anno deficiat? an.52. q.1.n.1. p.488. Etiam in brutis, & inanimatis rebus agnoſcitur, ibi nu.2. Quot modis accipiatur, ibi num.3. Poſt annos duodequinquaginta ſolum debilitatur, non verò in totum abſumitur, ibi nu.5.

Ingratitudinis crimen, dolum, & ſcientiam requirit,an.10. q.4.nu.2. p.125.

Ingratus non niſi proximus pubertati, ſiue vir, ſiue fœmina fuerit dici poteſt, an.10.quæſt.4. nu.1. p.125.

Ingrediens legitima ætate monaſterium monialium, factus intra clauſtra maior, peccat, & in excommunicationem incidit,niſi ſtatim exierit. an.7.q.16.n.17.p.74. Monaſteria occaſione alicuius neceſsitatis peccant,& excommunicantur, ſi finito miniſterio notabile tempus ibi detineantur, ibi nu.19. p.75. Contrarium etiam eſt probabile, ibi nu.20.

Inhabilitas ad copulam,adhuc poſt pubertatem durans, an impediat matrimonii contractum. an.14.q.9.nu.15.p.183. Ante plenam pubertatem magis præſumitur, quòd proueniat à debili ætate, quàm à frigida natura, an.18. q.5. nu.2. p.270.

Initiatus ſacris ordinibus ex ſingulari indulgentia non poteſt, etiam vrgente fame, à parentibus diſtrahi, an.1.q.8.nu.22. p.29. Qui fuit ante vſum rationis, abſque peccato erit Sacerdos, poterit tamen cùm ad pubertatem peruenerit reſilire, an.22.q.1.nu.13.p 293.

Initium pariendi ſeptimo menſe ab omnibus cõſtituitur, an. 1.q.6.nu.2.p.17.

Iniuria pati poteſt, qui & irrogandi perſonam habet,an.1.q.16.n.1.p.39. Contrarium verius, n.2.Puero cuiuſcumque ætatis, etiam annicu-lo infligi poteſt,ibi nu.3. Ab affectu iniurandi perficitur, ibi nu.4. Ex parte iniuriati nullus affectus deſideratur, vt in ipſum cadat,ibi n.5. Infligi poteſt defuncto, aut eius ſtatuæ, vel imagini,ibi n.6. Alii contrarium tenent,ibid. Crimen eſt immaniſſimum,an.10.q.5.num.1. p.127. Eam irrogare poteſt qui decimum annum cum dimidio excedit,ibi nu.2.Illius cum furto affinitas magna eſt, ibi nu.3. Non niſi animo, & affectu committitur, & ideò iniuriaſſe videtur, ibi n.4. Fœmina an eadem, vel minore ætate qua vir cenſeatur illam irrogandi capax, ibi nu.5. Eam condonare, & de ea pacem inſtituere, pro eodem habetur, an.25. q.19.n.1.p.343.Illam remittere idem eſt quod donate, ibi n.5. Ea remiſſa intereſſe & damna maximè à minoribus remiſſa non cenſetur,ibi num.8.p.344. Facultas accuſandi, & eam remittendi æquiparantur, ibi nu.18.p.345.

Iniurians, quòd poſt viginti annos non tenetur ad famæ reſtitutionem, putat Hurtado,an.80. q.2.nu.9.p.543.

Iniuſtus ſolum ætate grandis dicitur, an.10. q.3. nu.12. p.124.

Innocens puniri non debet,an.10.q.10.n.22.p.141.

Innocentius Pater legum, & veritatis organum vocatur, an.22 q.3.nu.2.p.296.

Inquiſitores olim quadraginta annorum eſſe debebant, an.30.q.7.nu.1.p.458. Si ante requiſitam æta tem aſſumantur, electio erit nulla, ibi nu.2. Nouiori iure triginta annorum ætatem requirunt,ibi nu.3. Poſſunt ab Eminentiſsimis Cardinalibus huic muneri præpoſitis qualibet minori eligi ætate, ibi nu.5.

Inſipientes aliquando proferunt, quod ſapientiſsimos omnino latuit, an 10. q. 10. nu.19.p.141.

Inſpectio inhoneſta corporis fuit in vſu apud Romanos, an.14.q.1.nu.5.p 164. Etiam fuit in vſu iure Canonico ad inueſtigationem pubertatis, ibi nu.6. Habuit locum ſolum in maſculis, non in fœminis, ibi nu.7.

Inſtitor licèt minoris ætatis eſſe poſsit, tamen circa negotia ſuæ adminiſtrationis ante quintum & vigeſimum annum vt procurator in iudicio

eſſe

Digitized by Google

eſſe non poterit, an.25.quæſt.47.nu.14.p.402.

Intellectio qua in ætate aduεniat, ann.7. quæſt.1. nu.35. p.52.

Intellectus & mens quinquageſimo anno in pleriſque viget, an.20.q.3.nu.12.p.273.

Interdictum incurrere pueros, qui iam decimum annum cum dimidio expleuerunt, multi probant, an.10 q 8.nu.1.p.131. Vt illius pœna incurratur, requiri ætatem quatuordecim annorum in maſculis,& duodecim in fœminis, aliqui docent, ibi nu.5

Inteſtatus ille propriè dicitur, qui cum legitimæ ætaris eſſet ad teſtandum, nullum teſtamentum fecit, an.14.q.51.nu.5.p.242.

S. Ioannes Euangeliſta quinto &vigeſimo ætatis anno fuit Sacerdotio initiatus, an.25.q.55.nu.4. pag 414.

Irregularitas incurritur à pueris, qui decimum annum cum dimidio peregerunt, ſecundum multos, an.10.q.8.nu 1.p.131 Non incurritur ab infante, etiam ſi rebaptizetur,ibi nu.4. An ab impubere homicida incurratur, ibi nu.7. p.132. Eam delet baptiſmus, an.14. quæſt.4. n.11.p.170.

Irregularis non efficitur, qui ex indignatione, aut impatientia ſibi dentes euellit,an.1.q.13.n.17. p.35. Quòd non ſit,qui baptizari vltra pubertatem neglexerit,aliqui docent, an.14.q.3.n.5. p.170. Habetur, qui non agit,quod agere Canones iubent circa ordines ſuſcipiendos, ibi nu.7. Ne fiat, baptizari quis debet ante decimumquartum annum,ibi nu.8. Vtrum poſsit eſſe qui non eſt baptizatus, ibi nu.11. Quando fiat ordinatus,ſi ante legitimam ætatem adminiſtrauerit, an.22.q.2 nu.12 p.295.

Iſraeliticus populus circuncifionē protraxit abſque culpa per quadraginta annos, an.14. quæſt.4. nu.9. p.170.

Iter facere poſt ſexageſimũ annum nemo compellitur,quia tunc ſenex ad hoc inhabilis cenſetur, an.60.q.10 nu 2. p.504.

Iudex tenetur nominationem tutoris à pubere minori filiis ſuis factam confirmare, niſi minus recto conſilio minor eam fecerit, an.14. q.52 nu.2.& 6. p 242. Secundum aliquorum opinionem poteſt eſſe ex Principis diſpenſatione pubertati proximus, an.25.q.31. nu.1. p.365. Impubes naturali ratione ab illius munere arcetur, ibi num.2. Impubes rectè creari poteſt à Principe, ita vt ſolum poſt pubertatem iuriſdictione vtatur,ibi nu.4 Quòd poſsit eſſe decimumoctauum annũ agens, aliis placet, ibi nu.6. Maior annis vigiuti & quinque poteſt eſſe,& ad iudicandum compelli ſecundum plurium opinionem, ibi n.7. Quod tantum ſenex, & grandis natu debeat eligi aliqui putant, ibi n.8. Verius eſt quòd minor annis viginti & quinque non debet creari,ibi nu.9. p.366. An poſsit eſſe, qui poteſt poſtulare,ibi nu.13.Inter eum & arbitrum vtrum ſit aliqua differentia, ibi nu.15. p.367. Illius ætas apud Romanos triginta annorum erat, ibi nu.17. De noſtro iure quam ætatem requirat, ibi nu.25. p.368. An viginti & ſex annorum ætas apud noſtros tantum in eo qui litteratus exiſtit, exigatur, ibi nu.26. Vt creari poſsit Princeps diſpenſare poteſt cum pubere maiore decem & octo annorum, & ideò minorem eligendo cum eo diſpenſare videtur, ibi n.17. & 28. Datus minor partium conſenſu ab eo, qui poteſt, valide iudicat, ibi num.29. p.369. Pupillus licèt ſucceſſione illius munus poſsit habere, eo tamen vti niſi per tutorem,vel curatorem non poterit, ibi num.30. Poteſt eſſe Scholarium magiſter, etiam minor, ibi nu.31. Si maior octodecim annis fuerit, ſententiam valide profert, an.25.q.33.nu.2.p.370. Poteſt compellere filium legitimæ ætatis nolentem patris necem vindicare, quod occiſorẽ accuſet, vt ſic ad aliorum terrorem facilius plectatur,an.25.q.41.nu.13.p.388. Etiam in his Regnis, minoribus decem & ſeptem annorum pœnam non minuens,ex hoc in ſyndicatu tenebitur, a.2n5.q.43.nu.5 p.393. Prætextu minoris ætatis non eſſe ab eo, qui inferior eſt, pœnam minuendã,enixè defendit Ferdinand. Mendoza, ibi n.9.p.394. Sed reprobatur, ibid. & ſeq. Ei, qui inferior eſt, an æquitas tantum, vel etiam clementia liceat, ibi num.10. & 14. & ſeq. Legibus obtemperare debet, ibi n.14. Quare nominaretur, qui Iſraelitico populo imperabat,an.25. q 66. nu.11. p.428. Quinto & vigeſimo anno maior eſſe debet, ibi nu.12. Quod non præſumatur recordari de prima ſententia, quando ſecundam tulit, de quo iudice intelligatur, an.80. q.2. nu.6. p.543.

Iudex ordinarius eſſe non poteſt minor etiam de iure Canonico, an.25.q.31.nu.24 p.368.

Iudex commiſſarius,quem vulgò *Peſquiſidor* nuncupamus, quantam ætatem requirat,an.25.q.31. nu.26. p.368.

Iudex appellationum, quem vulgò *Alcalde de Alzadas* dicimus, triginta annorũ ſit oportet, a.50. q.9.nu 2.p.460.

Iudicis arbitrio relinquuntur ſolummodo quæ à lege determinata non ſunt, an.10.q.2.nu.15. pag.123.

Iuniores ſeniorum excuſatione onerari non debent, an.60.q.1.nu.7.p.480.

Iurati cuius ætatis eſſe deberent, an.43. quæſt.1. nu 6. p.472.

Iuramentum fieri ſolebat per genium, ſiue per bonum ſpiritum cuſtodem alicuius, anu.1. q.5. nu.3.p.14. Nequit fieri ab impubere ante decimum cum dimidio anno, an.1 q.18.num.9. p.41. Ad illud ſufficit ætas decem annorum cum dimidio, an.10. q.11. nu.4. & 7. p 140. & 147. Eo fœmina obligatur poſt nonum & dimidium annum, ibi nu.7. In litem poteſt fieri aduerſus eum, qui decimum annu cum dimidio exceſsit, ibi nu.2. Etiam in litem fit contra minorem doli capacem, qui delictum in faciendo circa adminiſtrationem, vel quid ſimile commiſit, petita etiam reſtitutione, ibi nu.3. Niſi fraus,aut dolus interueniat, minorum contractus, etiam quoad ipſorum hæredes confirmat, an.14.q.8.n.11 p.180. In quibus caſibus de iure noſtro prohibeatur,an.25.

q.10.

q.10.nu.8.p.318. An validam efficiat minoris renuntiationem, an 25.q.13 nu.3. p.326. De re futura,& non de re præſenti, illam vim habet, vt minorem ad iudicium maiorem efficiat, an. 25.q. 34.nu.19.p.374. In contractibus ſolum, non verò in iudiciis, minorem maiorem repræſentat,an.25.q.37.n.4.p.380. Acquiparatur adminiſtrationi bonorum,an.25.q.39. nu.1.p.383. Adoleſcens, ſiue curatorem habeat, ſiue non, an poſſit deferre,ibi n.3.& ſeq. Deferre poteſt viginti & quinque annis, ibi num.4.

Iurare nemo compellitur ante rationabilem ætatem,an.10.q.11.n.2 p.146. Poſſe ſolummodo puberes decimoquarto anno maiores, multis placet,ibi n.3.Prohibentur impuberes, vtpotè ad mentiendum faciles, an.14 q.44.n.5.p.227. Qui annum ſeptuageſimum exceſſit, non tenetur de re aliqua perſonali obſeruare, an.70. q.6.nu.4.p.527. Cum voto æquiparatur,ibid.

Iurans nonnullas conditiones in iurando de iure humano obſeruare debet, an.10.q.11.num.1. pag.146.

Iurari in Regem poteſt, qui vel à patre, tutore, vel regni proceribus gubernatur,quacumque ætate, etiam infantili, dummodo fuerit prius per baptiſmum in Eccleſia receptus, ann.14. q.19. nu.5 p.197. Nequaquam poteſt vtero exiſtens, ibi nu.7.

Iurare primogenitos Regum ipſis viuentibus in ſucceſſores Regnorum, vt antiquitus obſeruabatur, etiam hodie apud noſtros viget, an.14. q.19. num.1. p.196. Fidelitatem non tenetur vaſſallus impubes, ibi nu.4.

Iuriſdictio non datur priuatorum conſenſu, an.8. q.4.nu.17.p.112. Abſque facultate coercendi inutilis eſt, an.10. q 8.nu.16. p.133. Suprema quoad naturalia attinet, inefficax eſt, an.25. q.31.nu.3.p 365.

Iuriſpræſumptio, & de iure non admittit probationem in contrarium, an.10.q.10 n 27.p.142.

Ius Canonicum & ciuile in ſcientia ætatum fundatur, an 14 q.9.n.3.p.181. Si deficiat, ſtandum eſt ciuili in foro Eccleſiaſtico,an.7.q.24.nu.6. p.85. Ei potiùs quam ciuili ſtandum eſt in materia ſacrorum ordinum, an.25.q.55.nu.3. pag.413.

Iuſpatronatus cuiuſcumque ætatis infantibus poteſt ſucceſſione quæri, an 7. q.22. nu.1. p.82. Illius ſunt capaces quicumque baptizati, ibi num.2. Libertorum, etiam in vtero exiſtenti competit, ibi nu.3. De libertorum, ad Eccleſiaſticum non valet argumentū,ibi nu.4.p 83. An illud poſſit infans etiam dotatione, aut Eccleſiæ conſtructione acquirere, ibi num.5. Ad eius præſentationem illi tantumdem ſunt vocandi, qui ſeptimo anno maiores exiſtunt, ibi nu.11.

Iuſpetendi reſtitutionem in integrū non transfertur in hæredes, niſi à defuncto iam ſeptenne, an.7.q.23.nu.2.p.84. Semper adaptatur ad ea, quæ communiter accidunt, an.14.q.41 nu.4. p 221. Debet intendi, vel remitti pro qualitate negotiorum,perſonarū,vel temporis,an.25. q.43.nu.23.p.396. Aetas vt præcipua cauſa inter alias ponitur, propter quam debeat ab eius rigore diſcedi, ibi nu.24. Ius ad prudentes ſpectat, an 25.q.45.nu.7.p.399

Iuſtitia eſſe non poteſt, niſi in eo qui charitate abundat, an.7.q 11.nu.5 p.62.

Iuſtinianus ab iniuſta Rebardi calumnia defenditur, & literatum eum fuiſſe oſtenditur, an. 14. q. 1.nu.5.p.158.

Iuuenis ſiue adoleſcens, maxima cuſtodia indiget, an.1.q.5.nu.21.p.16. Ab aliquibus in ſacrificium offerebatur, an.1. q.10.nu.10.p.32. Populi Chriſtiani appellatione continetur, an.11.q.1.nu.2.p.155. In ludum venatorium damnari ſolebat, an 18.q.3.nu.2.p.267. Quoties Rempublicam melius quam ſenex regit, ad ipſius regimen eſt eligendus,an.20.q.3 n 9. p 273. Si gubernationi præponatur, periculoſum videtur, ibi nu.13.p.274. Qui adhuc erat, à muneribus arcebatur, an.25.q.32 n 3.p.369. Poſt annum quintum & vigeſimum emendationis ſpem habet, an.25. q.43.num.28.p.396. Imprudentia laborat, an.25.q.45.nu.7.p.399. Prudens eſſe nequit, an.25 q.63. nu.7. p. 427. & an.30.q.2.nu.8. p.454 Eius conſilia temeraria dicuntur, an. 25. q.65 nu.3.p.425. Congruæ ætatis debet officiis præponi, etiam vbi neceſſitas vrget, an.25.q.67.nu.4.p.430. A patrimonialibus muneribus non excuſatur, ibi num.7. Vinum bibere prohibetur, an.40 q.5. nu.2.p.470. Non eſt ad legitionem eligendus, an.50 q.5.nu.2 p.484. Sapiens eſſe non poteſt, ibi nu.3. Ad quam ætatem dicatur,an.60.q. 1. nu 4.p.480. Caſtus martyr dicitur, an 70.q.9. nu 2. p.530.

Iuuentus aptior ætas eſt ad diſcendum ſecundum multos,an.7.q.18.nu 1.p.77. Fortior exiſtit ad operandum, ibi nu.2 In illa eſt iuriſprudentia addiſcenda, ibi nu.4. Quæ ætas ſit, an.25. q.1.nu.29.p.304 Quale tempus ei fuerit præſcriptum, an.30.q.5.nu 4.p.456.

L

LAC nil aliud eſt, quàm ſanguis dealbatus, an.1. q.2. nu.25.p.6 Non niſi eo tempore prægnantibus natura ſuppeditatur,quo viuum vt alimento indigentem partum emittere poſſunt, an.1.q.6.n.57.p.23. Caro liquida appellatur,an.7 q.6.n.5.p.60.& an.60.q.3.n.1.p.496.

Lactatio retinet coniunctionem matris & filij, quam prægnationis tempore vterque naturaliter obtinebat, an.3.q 2.nu.7.p.45.

Lacticinijs vti poſſunt ſexagenarij Sacerdotes, & Regulares cuiuſcumque ſexus diebus quadrageſimalibus, an.60.q.3.n.1.p.496. An poſſint vti Sacerdotes,vel Regulares diebus Dominicis, vel non quadrageſimalibus obtentu priuilegij Bullæ Cruciatæ, ibi nu.4. Vti poſſunt cæteris diebus ieiunij vltra quadrageſimales, nondum ſexagenarij, etiamſi pœnitentiæ, vel Iubilæi cauſa fuerint ieiunia indicta, ibi nu.5.

Laici in primitiua Eccleſia infantes appellabantur, an.7.q.1.nu.40.p.43.

Digitized by Google

Lamia in pueros infantes maximè graſſantur, a.7. q 14.nu.11.p.71. & an.8. q.7.nu.5.p.116.

D.Laurentius Ramirez de Prado Regius Conſiliarius laudatur, an.21.q.1.nu.11 p.287.

Legatio ſenes, & non iuuenes expoſcit, an.50.q.5. nu.2.p.484. Licet in ea ſenex proponendus ſit iuueni, non tamen ſenex admodum, & decrepitus, ibi nu.4. Quinquagenarios ei aptiores eſſe defenditur, ibi nu.5.

Legatus an certam aliquam requirat ætatem, a.50.q.5.n.1.p.484. Eiuſdem ætatis, ac ductor exercitus eſſe debet, ibi nu.6.p.485.

Legatum dotis relictum puellę nondum viripotenti ſtatim deberi præſtita cautione docet Bald. Nouellus, an.12.q.3.n.1.p.169. Verius eſt dotis ante nubiles annos non deberi, ibi num.2. Dotis debetur puellæ nubilis ætatis, etiamſi ante nuptias moriatur, & an hoc procedat, ſiue certæ, ſiue incertæ puellæ fuerit relictum, ibi nu.3. & 8. p.161. Pro maritandis puellis quando poſsit viduis præſtari, ibi nu.4. Executores & patroni, eum, eamve, ad illud debent eligere quæ legitimæ ſit ætatis ad id cuius cauſa relinquitur, ibi nu.5. Ad nuptias à teſtatore relictum, non tam de ipſis nuptiis, quàm de ætate ad contrahendas ſenſiſſe videtur, ibi nu.7. Ad dotis capiendum an ſufficiat ætas, vel etiam contractus ipſe matrimonii deſideretur, ibi num.8. & 9. Quod ad dotem per ſe non ſufficit, vtrùm poſsit ante contractum matrimonium ſolui, ibid. Pro maritandis fœminis relictum non poteſt viduis pręſtari, a.12. q.4.nu.1.p.162. Pro orphanis nuptui tradendis, etiam viduis dari debet, ibi nu.2. Pro maritandis virginibus, cùm nullæ adfuerint ætate nubiles, poterit viduis præſtari, ibi nu.3. Exiſtentibus puellis duodecim annorum viduæ non debent admitti ad relictum pro virginibus maritandis, ibi nu.4. Sibi relictum nemo ante quintum & vigeſimum annum poteſt repudiare, an.25.q.13.n.6.p.326. Siue ſit damnationis, ſiue vendicationis, ipſius repudiatio minoribus eſt interdicta, ibi nu.7 & ſeqq. Studiorum cauſa conſanguineis relictum, etiam maioribus quinto & vigeſimo anno debetur, an.25. q.26. num.5. p.356. Studiorum cauſa relictum, minimè debet præſtari ei, qui ſine aliqua vtilitate ad annum quintum & vigeſimum literis operam dedit, ibid. Vbi duo ad ſtudiorum cauſa relictum concurrunt, minor annis viginti & quinque debet præferri, ibi nu.6. Ea conditione puellæ relictum, *Si intra quintum & vigeſimum annum ætatis, citra patris voluntatem non nupſerit*, quando ei debeatur, an 30.q.10.nu.20.p.464. Ad illius conſecutionem puella debet, ſi tali conditione fuerit relictum, cum hærede ſeptuagenario habitare, an.60.q.7.n.4.p.502. Annum, vel vſusfructus relictum, etiam in perpetuum ciuitati, an ſolùm centum annis duret, an.100. q.1. nu.14. & 15.p.557. Monaſterio relictum, an eo deſtructo duret, & Romanæ Eccleſiæ debeatur, ibi n.18 p.558. In dubio præſumitur relictum contemplatione Dei, & non monaſterii, vel Eccleſiæ, ibi nu.19. p.559. Cum relinquitur collegio templi, in dubium præſumitur relictum cōtemplatione perſonarum ipſius Collegii, ibid.

Leges an liceat iudici propter immanitatem ſceleris tranſgredi, an.10.q.10.nu.5. & 37. p.139. & 144. Contra communes iuris regulas multa propter criminum grauitatem admittuntur nu.6. Partitæ ex illis, quæ iuris cōmunis ſunt, maiori ex parte ſunt deductæ, an.17.q.4.nu.6. pag.264. Fori quam vim habeant, an.25.q.28. nu.19.p.360. Ad caſus generales, & vt plurimum contingibiles adaptantur, an.25. q.43. nu.22.p.396. Earum correctio maximè eſt vitanda, an.29.q.1.n.5.p.451. Quæ centeſimum annum, vt vltimum vitæ noſtræ ſpatium præfigere videntur, interpretantur, an.100. q.1. nu.10. & 13. p.556. & 557.

Legitimatio commodum affert legitimato, an.8. q.4.nu.6.p.120. Infantis non licere ei, qui ſimplicem tantū facultatem legitimandi habuit, innumeris placet, ibi nu.7. & 11. Legitimati conſenſum requirit, ibi n.8. p.111. De emancipatione ad eam validum eſt argumentum, ibi n.9. Infantis à non habente ſpeciale mandatum irrite facta, an ratificatione ipſius iam legitimæ ætatis conualeſcat, ibi num.16. 17. & 18. p.112.

Legitimari ſequenti matrimonio poteſt filius, qui octuagenarii eſſe dicitur, a.60.q.4.n.12.p.624.

Legitimandi infantes facultas eſt delegabilis, an.8. q.4.nu.3.p.110. Priuilegium habens cum plena & libera facultate, etiam infantes legitimat, ibi nu.11 p.111. Facultas cum omnimoda poteſtate, vel cum clauſula, *Vt delegatus ea omnia, quæ ipſe Princeps efficere poſſit*, vtpotè ipſius loco ſubſtitutus, an importet infantis legitimationem? ibi n.12. Habens ſimplicem facultatem ſolum in octauum annum agentes ſua iuriſdictione vti poterit, ibi nu.15.p.112.

Legitimare abſque diſtinctione ætatis poteſt Princeps quemcumque, an.8.q.4.nu.2.p.110. An quis poſsit infantes, ex vi generalis mandati, vel commiſsionis ad legitimandum, ibi nu.4. Poſſe infantes, qui ſimplicem facultatem obtinuit legitimandi, multi defendunt, ibi nu.5. Mente captos nequit ſine ſpeciali mandato Comes Palatinus, vel quiuis alius, ibi nu.10. pag.111.

Leuatio è ſacro fonte, & adoptio naturalem generationem imitantur, an.7.q.15.nu.4.p.72.

Lex humana quando iudicium diuinum ſequi poſsit, an.10.q.10.nu.31.p.143. Semper intelligitur lata in caſu dubitabili, an.25.q.43.n.12. p.394. Ad clementiam aperta eſt, ibi num.14. Cum illius rigore humanitas, & clementia in caſibus, cuiuſcumque ponderis miſcenda eſt, ibi n.16.p.395. Papia à Claudio Cæſare ſublata fuit, an.60. q.4, nu.5. p.498. Si aliquando corrigitur, non ideò ſemper eius ratio corrigitur, & aboletur, an.65.q.1.nu.5.p.512.

Libertas, ſeruitus, & ſucceſsio à conceptione dependent, an.1.q 1.nu.1.p.1. Qualitas hominis eſt, an.1.q.14.n.3.p.36. Non reuocatur ſi poſt

quin-

quinquennium inofficioſum teſtamentum dicatur, an. 5 q.2.nu.4.p.47. Quæ vi directa valere non poteſt, vt fideicommiſſaria ſuſtinetur, an.14.q.49.nu.7.p. 237.
Libertas fideicommiſſaria, rectè poteſt à vigeſimo anno minori præſtari, an.20.q.7.nu.10.p.287. Vtilius eſt, quòd aliquando à ſene quàm à iuuene præſtetur, ibid.
Libertus quinquagenaria ad operas patrono præſtandas cogi non debet, an.60 q.11.n.2.p. 504.
Libertus qui duos, pluresvè filios habet, aut ſaltem vnum quinquennem, liberatur ab operarum præſtatione, an.5.q.2.nu.1.p.47. & cur, nu.2. Ex libertinitate ad ingenuitatem vltra quinquennium a die manumiſſionis non auditur, ibi nu.6. Propter ingratitudinem qua ætate poſſit ad ſeruitutem reuocari? an.10. q.4.n.9. p.126. Sexagenarius liberatur ab operarum præſtatione, an.60 q.11.nu.1.p.504. A quibus operibus ob ſenectutem liberetur, ibi num.7. pag. 505.
Liberum corpus, aut quælibet ipſius pars æſtimationem non recipit, an 10. q.10. nu.36.p.144.
Libri cenſuales probant ciuium ætatem, ann.14. q.37.nu.7.p.217.
Literæ accreſcunt quod ætati deficit, an.25.q.32. nu.9. p.370.
Litis tempus non computatur in quadrageſimo anno, an.54.q.1.n.3.p.489. Ante conteſtationem poſſunt examinari, qui poſt ſexageſimum annum vnum, vel alterum exceſſerunt, an.61. q.1. nu.3. p.510. Ante conteſtationem quinquagenariæ fœminæ dictum recipi valet, ibi num.6.
Locatio & conductio impuberibus à decimoquarto ætatis anno permittitur, an.25. q 9.num.1. p.316. Ad longum tempus propriè alienatio non dicitur, ibi nu.5.
Locator vſum rei locatę in cōductorem transfert, an.25. q.9 nu.4. p.316. Effectu vſum videtur retinere, qui pro eo habet pretium, ibi nu.7.
Loqui, & ſeptimum annum egiſſe, idem in iure ſignificat, an.7.q.1.nu.16.p.53.
Locutio integraliter non niſi anno ſeptimo expleto perficitur, an.7. q.1. nu.15.p.50. Idem eſt quod fari, ibi n.25.p.52. In illo inuenitur, qui cum ratione & iudicio verba pronuntiat, ibi num.26. & 28. Habet pro forma ſententiam, & conceptum, ibid.
Ludo amittenti hodie, elapſis octo diebus repetitio non conceditur, an.25.q.17.nu.5.p.333.
Luſtricus dies vocabatur apud Romanos, puellarum octauus, puerorum nonus, quia illis nomina imponebantur, an.25.q.9.nu.5.p.29.

M

MAGISTER Scholarium etiam minor iudicandi facultatem habet, an.25. q.31. nu.31. p.369.
Magiſtratus quintum & vigeſimum ætatis annum requirit, an 27.q.1.n.4 p.448. Ab illo ad alterum biennium intercedere debebat, ann.47. q.1.nu.4.p.476.
Maior ſeptennio tenetur diebus prohibitis à carnibus abſtinere, an.7. q.6.nu.1. p.59. An poſſit ad bonorum diuiſionem citari, ann.25. q.35. nu.2. p.376 Quòd ſine tutore citetur voluerunt multi, ibi nu.4. Contrarium an ſit verius, num.5.
Maior anno decimo cum dimidio poteſt tutore auctore pacem inire, an.25. q.19. nu.9.p.344.
Maior quatuordecim annis proprium beneficium reſignare poteſt, an.14. q.57. nu.1. p.249. Vt confidentiarius poteſt puniri, an.14.q.58.nu.1. p.250. In beneficialibus, & in ipſis annexis, etiam ſine curatore maior reputatur, ibi nu.3. De iure communi non gaudet fori electione, an.20.q.52.nu.2.p.408. Obtinere poteſt temporalem dignitatem cum adminiſtratione, ſecundum aliquos, an.25.q.64.nu.5.p.423.
Maior octodecim annis tenetur obligatione redimēdi ad hoſtibus patrem, teſtatorem, donatorem. an.18.q.7.nu.1.p.272. Ex humanitate iuriſdictionem exercere poteſt, an.20.q.4. n.3.p.275. Negligens patrem ab hoſtibus redimere negligentia minimè excuſatur, an.25.q.54.nu.8. pag.412.
Maior vigeſimo anno an accuſare poſſit? an.25.q.42 nu.9. & 10. p.390.
Maior quinque & viginti annorum dare poteſt promiſſum in venditionibus, an.25.q 6.n.6.p.313. Ius conducendi, aut locandi habet, an.25.q.9. nu.3.p.316. Rectè creditoribus ſoluit, an 25. q.18.nu.23.p.340. Nouum feudum concedit, an.25. q.22. nu.3. p.349. Et iudex poteſt eſſe, & ad iudicandū compelli ſecundum plurium opinionem, an 25 q.31.nu.7.p.365. Quod habeat iuramenti delationem, vt probabilius traditur, an.25.q.39.nu.4.p.383.
Maior quinquaginta & quinque annis à muneribus perſonalibus excuſabatur, a.50.q.2.n.4.p.480. Ad decurionatum inuitus vocari nequit, a.55. q.1.nu.1 p.490.
Maior nec contra profeſſionem, nec contra matrimonium reſtituitur, an.16.q.1 nu.12.p.258.
Maioratus dupliciter conſtitui poteſt, contractu, vel vltima voluntate, an.25.q.20. nu.1.p.346. Poteſt conſtituere vltima voluntate maſculus poſt decimumquartum annum, & poſt duodecimum fœmina, vt apud omnes cōuenit, ibid. In dubio cenſetur factus tempore legitimæ ætatis, ibi n.4. Niſi iuramento, conſtitui non poteſt à minore viginti & quinque annis, ibi nu.7. Quoad ordinationem ſequitur naturam contractus, ibi num.8. Poteſt eum contractu facere impubes ex Principis diſpenſatione, ibi nu.11. Princeps niſi cum doli capace ad illius effectionem diſpenſare nequit, ibi nu.12. An vtilitas, quæ ex illius fundatione fundatori, & ipſius familiæ reſultat, ſit ſufficiens, vt à minore inſtitutus debeat ſuſtineri? ibi nu.13.
Maioratibus adſcriptum præceptum non nubendi, non per viam modi, ſed conditionis, ſpatio anno breuius debet adimpleri, an.15. q.2. nu.9. p.255.
Malitia vbi ætatem ſupplet, ipſius completio non deſideratur, an.14.q.9.n.12.p.182. Vt ſuppleat ætatem, nec ſola diſcretio, aut habilitas ad copulam

pulam ſufficit, ſed vtraque ſimul requiritur, ibidem. An quocumque tempore pubertatis poſſit ætatem ſupplere, ibi nu 13.

Malitia, & dolus regulariter ſolet poſt decimum annum & dimidium accidere, an.7.q.14.n.4. p.71. In pueris infantibus non datur, an.10. q.7.nu.3.p.129.

Manumiſſio ſeruorum non aliter dominis permittebatur quam probata aliqua iuſta cauſa in Conſilio, vel ipſis ſaltem vigeſimum ætatis annum agentibus, & an lege Aelia Sentia, vel potiùs Senatuſconſulto fuerit id ſtatutum, an.20.q.7.nu.1. & 2. p.280. Noua ratio traditur, quare fuit vigeſimo anno minori interdicta ſine iuſta, & probata cauſa, ibi num.4. Vigeſimo ætatis anno cœpta poteſt conferri, ibi nu.6.p.281. Aliquibus placet ad eam non vigeſimum tantum, ſed quintũ & vigeſimum annum neceſſarium eſſe, ibi nu.7. Ipſius ætas naturalis eſſe debet, nec ſufficit ſi priuilegio pro impleta habeatur, ibi nu.16.p.282. Semel præſtita à minore, beneficio reſtitutionis non poteſt retractari, an.25.q.75.nu.1.p.439. Si ab alio conferatur ſeruo, in quo minor viginti annis vſumfructum, vel pignus habet, cõſenſu nihilominus talem manumiſſionem firmare poterit, an.20.q.7.nu.3. & 12.p.280.

Manumitti antiqua Iuriſprudentia primo natiuitatis inſtanti, & non anteà ſeruus poterat, an.19. q.14.n.1.p.36. Non poterat ſeruus minor annis triginta, vt cum libertate ſimul ciuitatem Romanam conſequeretur, ibi n.5. Poteſt ſeruus non obſtante ignorantia, ibi nu.6.

Manumittere poteſt maior ſeptem annorum, apud concilium tutore auctore, an.7.q.26.n.6.p.88. Solus dominus poteſt, ibi nu.2. Non ſubiacet adminiſtrationi bonorum, ibid. Abſque verbis fieri nequit, ibi nu.4. Poteſt qui ætatem viginti annorũ impleuit, an.20.q.6.n.3.p.278. Prohibetur maioribus abſque iuſta cauſa, a.20 q.7.nu.5.p.280. Teſtamento, ſeruos quos voluerit, quis poteſt poſt decimumquartum annum, ibi n.15.p.283. Vt liceat poſt decimumſeptimum annum, libertatis fauore eſt inductum, ann.20.q.8.num.7.p.284. Prohibetur L.Aelia Sentia minor annis viginti, ibi nu.5. Seruum, præciſe tenetur, qui vt illum manumitteret, legatum agnouit, etiam ſi plus ſit in ſeruo, quam in legato, an.25.q.75.nu.1.p.439. Non cogitur, etiamſi legatum agnouerit, minor annis viginti & quinque, ſiue maſculus, ſiue fœmina, ibi nu.2. & ſeqq.

Maritus poteſt nondum viripotentem vxorem adulterij accuſare, an.14.q.9.nu.10.p.182.

Maſculus nono die nomine inſigniebatur, an 1. q.11.nu.7.p.33. Pupillus eſſe deſinit decimoquarto anno, an.7.q.3.nu.1.p.55. Ad contrahendum matrimonium quatuordecim annos habere debet, an.7.q.7.n.7.p.61. Voto ſecundum aliquos, non niſi poſt decimumquartũ annum obligatur, an.7.q.17. nu 7. p.76. Sed veriùs eſt, quod ſtatim poſt completionem ſeptennij obligetur, ibi n.9. Septimo anno vſu rationis pollet, an.7.q.19 nu.3.p.79. Potentiam generandi poſt decimumquartũ annum accipit, an.14.q.5.nu.1.p.171. (vide *Generandi potentia*) ante quatuordecimum annum poteſt perfectè naturaliter obligari, an.14.q.6.nu.1. p.173. Quatuordecim annos ſufficere in eo ad actum aditionis veriùs traditur, an.14.q.15. nu.4.& 7.p.189. Si minor repudiet hæreditatem, vt faciat locum fœminæ, an habeat reſtitutionis beneficium? an.14.q.16.nu.5.p.191. Poſt decimumquartum annum ętatis ad probationis annum debet admitti, an.14.q.20 n.1. p.197. Poſt quatuordecimum annum habet teſtamenti factionem, nu.14.q.46.nu.2.p.231. Veniam ætatis conſequitur poſtquam viginti annos expleuerit, an.20.q.1.nu.3.p.269. An à decimoquarto anno renunciare poſſit, an.25. q.13.nu.1.p.326. Poteſt poſt decimumquartum annum vltima voluntate hæredem inſtituere, an.25.q.20.n.1.p.346. Ante ſeptimum annum, etiam cum tutore authore citari, aut in ius vocari nequit, an.25.q.35. nu.1. p.376. Poſt decimum annum cum dimidio, dilectum admittere poteſt, a.25.q.45.n.1.p.398. Septuageſimo anno an ſemine careat, an.70.quæſt.9. nu.4. p.531.

Mater quamuis baptizata ſit, tamen ille quem vtero geſtabat non eſt baptizatus, ſed baptizari indiget, an.1.q.5.nu.11.p.15. Contra naturam eſt quòd filios ſuos aliis mulieribus nutriendos tradat, an.3.q.1.nu.1.p.42. Tenetur filios integro primo vitæ triennio alere, ibi num.2. Solum tenetur lac intra triennium filio exhibere, ibi nu.6.p.43. Extremè indigens non tenetur filium lactare, ibi nu.8. Vberum ſiccitate laborans, excuſatur à lactatione, ibi num.9. Nobilitatis pętextu à lactatione excuſatur ſecundum aliquos, ibi nu.13. Incontinentiæ inuentum eſſe videtur, vt aliis mulieribus filios lactandos tradat, ibi n.14. Quæ ſine iuſta cauſa filios proprio lacte non alit, ſaltim venialiter peccat, ibi nu.15.p.44. Inſtituens maioratum, tenetur etiam poſt triennium filios alere, ibi n 17. Habet filios in poteſtate primo vitæ triennio, an.3.q.2.nu.5.p.44. Debet filium triennio lactare, ibi num.6. Dum lactat filium, vnum corpus cum illo cenſetur, ibi nu.8.p.45. Sicut & vita, ibi nu.9. Mater familias, & ſui iuris, & voti compos videtur, an.7.q.17.nu.17.p.77. Minor ventri curatorẽ petere omittens, ipſius ſucceſſione non priuatur, a.25.q.30.n.2.p.364. Minor quæ nondum petito tutore filijs, tranſit ad ſecundas nuptias, amiſſione ſucceſſionis non punitur, ibi nu.3. Intra vel poſt annum petitioni tutoris iure pręſcriptum maior facta, an pro reliqua parte anni obligatione petendi tutorem teneatur, ibi nu.5.

Martinus Larreategui reprobatur, an.25.q.24.nu.6. pag.353.

Matrimonium bene concordatum turbare non licet iure patriæ poteſtatis, an.1. q.8. nu.4.p.32. Deſiderat in maſculo quatuordecim annos, & in fœmina duodecim, an.7 q.1.nu.7. p.27. Abſque patrinis ſolemniter celebrari non poteſt ſecundum communem Eccleſiæ traditionem,

nem, an 7. q.15.nu.1.p.71. In eo duo ſaltim teſtes cum Parocho adſint oportet, an.7.q.31. nu.1.p.96. Non niſi teſtibus ſeptennio maioribus debet contrahi, ibi nu.2. In eius cauſis requiri teſtes omni exceptione maiores quomodo intelligatur, ibi num.4. & 5. Tutius eſt in ipſius contractu eos teſtes adhiberi, qui iam puberes, & decimoquarto anno maiores exiſtent, ibi nu.6.p.97. Nec non conſiſtit, vti neque dos, ſi nondum ſit fœmina viri potens, an.14.q.9.n.9.189. Conſenſu minoris ſine curatore contrahitur, ibi n.10.p.182. An inhabilitas ad copulam adhuc poſt pubertatem durans impediat? ibi nu.15. p.183. Ante legitimam ætatem contrahens peccat mortaliter, ibi nu.18 Vbi inter duos alienigenas diuerſi idiomatis contrahitur, puer, ſi lingua calleat, interpres adhiberi poteſt, a.14.q.10.n.5.p.184. Ad illud ſunt impuberes inhabiles, an 14.q.11. nu.3.p.185. Conſenſu, & habilitate ad copulam requiſitis eſſentialibus perficitur, ann.14. q.41.n.5. p.221. Solum dicitur quod fuit ante legitimam ætatem celebratum, an.15.q.2.n.11. p.255. Impubes alterius nomine poteſt contrahere, an.17.q.2.n.6.p.260. An contrahentes maiores efficiat, vt à cura liberentur? an.18. q.4 nu.2. & 4. p.269. la prima. Liberat à tutela illum, qui ante præſcriptum annorum numerum, malitia ſupplente ætatem contrahit, ibid. Separari non poteſt ob impotentiam viri ante decimumoctaum annum; vti nec ob fœminæ arctitudinem ante quartumdecimum ætatis ipſius, niſi impotentia ſit manifeſta, a.18. q.5.nu.5.p.271.la prima. Contrahitur per electionem ad beneficium, licèt per præſentationem ſponſalia contrahi videantur, an.22.q.4. nu.3. p.297. Societas dicitur, an.25.q.8.nu.4. p.314. Et quomodo, nu.10.p.315. Cùm illius cauſa vertitur, quoad exiſtentiam in iudicio minor pubes pro maiore habetur, an.25.q.34. nu.12.p.373. Conditio, quæ in tempus ſolummodo ſuſpendit, adimpleri debet, an.25.q 72. nu.2 p.436. (vide *Conditio*) Ad contrahendum cū conſanguineis in fœminis cauſa ad diſpenſandum reputatur ætas quinque & viginti annorum, an.29.q.2.nu.2.p.452. Vt validè contrahatur, de iure ciuili, non ſolum contrahentium, ſed eorum etiam, in quorum poteſtate ſunt, patris videlicet & aui conſenſus requiritur, an.30.q.10.nu.1.& 2. p.461. Omni iure conſenſum parentum exigit, etiam inter filios naturales, ibi nu.4. Hodie, licèt non de eſſentia, de honeſtate tamen patris conſenſum requirit, ibi n.6 p.462. Filius qui contrahit contra patris voluntatem culpam incurrit, ibid. Filius, qui irrequiſito patris conſenſu cōtrahit, exhæredari poterit, ibi n.7. Contrahens abſque fratrum conſenſu, de iure noſtro hæreditate priuatur, ibi nu.8 Poſſunt contrahere abſque patris conſenſu poſt annum vigeſimumquintum ætatis, tam maſculus, quam fœmina, ibi n.9. Contra filios inuitis parentibus celebrantes, an Princeps ſecularis aliquid ſtatuere poſſit, ibi nu.18. & 23. p.464.& 465. Non legitimæ ætatis filii indignè contrahentes pœna exhæredationis multari poſſunt, ibi n.22. Inæquale, & indignum non ſolum dicitur ratione morum; ſed etiam ratione ætatis contrahentium, ibi nu.24. De iure noſtro, tam patris, quàm matris cōſenſum requiri, ibi n.25. Vbi de diſſoluendo eo agitur ob ſenis impotentiam, non debet concedi triennium experientiæ, & in ſenibus quinquagenariis non habet locum dictum triennium, an.50.q.6.nu.1. & 2. p.485. Replendo orbi fuit inſtitutum, an.60 q.4.nu.1.p.497. Ad contrahendum ſenilis ætas inepta videtur, ibi nu.2. Sexagenarii homines, & quinquagenariæ fęminæ, lege Papia, ſiue Popea, vt alii legunt, ab eo retrahebantur, ibi nu.3. Propter ſenectutem alterius ex coniugibus poterat ſeparari, ibi n.4 Etiam in fragilitatis ſubſidium fuit inſtitutum, ibi n.6 p.498. Impedit illa impotentia, vel contractum dirimit, quæ directè ordinatur ad actum generationis, ibi nu.7.& 8. Rectè contrahit qui coire poteſt, licèt parum ſemen, aut ſterile, vel non prolificum habeat, ibid. Celebrat legitimè ſenex cuiuſcumque ſexus ſit, ibi nu.9. & ſeqq. Minor cum edentata contrahens, non habet contra illud reſtitutionis beneficium, ibi n.10 p.499. Cōtrahere nequit ſenex ita exhauſtæ, & debilis naturæ, vt venereis congreſsibus ſit impotens, ibid. Senem contracturum minimè præſumitur, ibi nu.11. Celebrare prohibebatur ſexagenarius, an.65. q.1.nu.4.p.640. Ad contrahendum vir trigeſimoſeptimo anno, & mulier vigeſimoſecundo in æquali ætate ſunt, an.65 q.1.nu.7.p.513. Irridetur dum contrahentes irridentur, an.61.q.3.n.5.p.518. A bello ad illud valere argumentum quidam feſtiuè dixit, an.65.q.4.num.5.p.519. Quæ ſit ætas congrua ad contrahendum, ann.65. q.4. nu.11. p.520.

Matrimonia clandeſtina contrahentes à tempore Apoſtolorum puniuntur, a.14.q.11.n.1.p.184. Minores quatuordecim annorum, ſi maſculi, vel duodecim ſi fœminæ celebrent, pœnam non incurrunt, ibi nu.2. Etiam poſt Tridentinum, qui ante legitimū tempus contrahunt, nullam pœnam incurrunt, ibi nu.5.p.185.

Matrimonij ætas, quòd ſit determinata, Spiritus ſancti teſtimonio confirmatur, an.14.q.9.n.1. p.181. In maſculis quatuordecim annorū eſt, in fœminis duodecim, ibi nu.2. Quæ dicatur? ibi num.4. In vnoquoque ex contrahentibus completa eſſe debet, ibi num.6. Reprobatur opinio exiſtimantium eam completam eſſe non oportere, & an ſufficiat, quòd in maſculis vltima dies decimiquarti anni, & duodecimi in fœminis ſit incepta, ibi nu.7.& 8. Eius præſcriptio non iure naturali, ſed poſitiuo eſt inducta, ibi nu.16.p.183. Summo Pontifex, & vigente aliqua iuſta cauſa, etiam Epiſcopus circa eam diſpenſare poteſt, ibi nu.17.

Matrix, quæ poſt conceptionem clauditur, coitu ſequenti delectatione irritata aperitur, an.1. q.1.nu.19 p.3.

Macrobij locus emendatur, an.1. q 1. nu.12. p.2

Medicina ab ipſa experientia originem ducit, a.1. q.6.nu.13.p.18.

Medicus an ſit conſulendus vbi quinto & ſexto menſe partus vitalis fuit editus, vt illum, vel naturalem, vel illegitimum ad ſucceſſionem declaret, an.1.q.6.nu.33.p.21.

Membra noſtra augmentum & cretionem accipiunt ad annum vigeſimumquintum, an.25. q.26.nu.2.p.355.

Mendax videtur quiſquis apud noſtros profert: *Yo loy tan bueno como el Rey*, an.7.q.36.nu.4.p.103.

Mens, & intellectus quinquageſimo anno in pleriſque viget, an.20.q.3.nu.12.p.273.

Menſis primus vteri, ſiue conceptus, Saturno tribuitur, an.1.q.2 nu.41. Secundus Ioui, nu.42. p.9. Septimus verbo grauidationis, initium pariendi ab omnibus conſtituitur, an.1. q.6. nu.2.p.17. Ideò curſus Lunæ appellatur, quia menſium ſpatium conficit, ibi num.26.p.20. Nonus ordinarius terminus eſt pariendi, ibi nu.57. Triginta diebus eſſe debet, qui ad partum deſideratur, ibi nu.77.p.27.

Meretrices quadragenarias ancillas habere debent, an.40.q.4.n.1.p.469. Conditio habitandi cum eis teſtatoris legato iniuncta, à legatario tantum ſene, non vero à iuuene eſt adimplenda, ibi nu.5.

Menſtruum qua ætate fœminis ſuperueniat, an.14. q.5.nu.3. & 7. p.171. & 172.

Miles euocatus, Græce Anacletus dicitur, an.46. q.1. nu.2. p.475 Quadrageſimo ætatis anno euocati nomen merebatur, ibi nu.3. Poſt impleta ſtipendia veteranus efficiebatur, & vacationem conſequebatur, & ex quibus cauſis miſſio cauſaria concederetur, an.50.q.8.nu.1. & 2. p.486. Qui vicena ſtipendia compleuit, veteranus, & honeſtè miſſus dicebatur, ibi num.4.

Militia ſiue inermis, ſiue armata, an eandem ætatem requirant, an.18.q.2.nu 1.p.266. Ad eam ex noſtris legibus ætas octodecim annorum deſideratur, ibi num.7.p.267. Eius ætas plena pubertas dicitur, an.18.q.3.nu.3.p.368. Aetas qua quis vacationem ab ea cōſequitur, deſcribitur, an.50.q.8.n.5.p.487. Etiam de iure noſtro quinquageſimus annus ab ea excuſationem affert, ibi nu.7.

Minor ſi iure aliquo, vel conſuetudine vtatur, nequaquam erit reſtituendus, an.8.q.3.n.3. & 6. p.109. Pro dote ſororis contrahens, quam maritare, vel religioni tradere debebat, ciuiliter obligatur, an.14.q.7.nu.17.p.178. Ex delicto, vt quilibet maior obligatur, ibi num.19. Obligatur pro excarcerando patre, pro ſe ipſo redimendo ab hoſtibus, necnon & vbi iuramento contraxit, ibi nu.21. Contractus liberos non habet, an.14.q.8.nu.1.p.179. Procuratorio nomine rectè cōtrahit, niſi actus in præiudicium procuratoris geratur, ibi n.10.p.180. Illius, & Eccleſiæ par conditio eſt, an.14.q.14. nu.1. p.187. Rem emens pactum addictionis in diem poteſt incontinenti adiicere, ibidem. Saltim pubes, & quatuordecim annorum debet eſſe, vt pactum adiiciat, ibi nu.2. Stante ſtatuto, quòd non poſſit abſque certa ſolemnitate contrahere, poteſt nihilominus abſque eo patris hæreditatem adire, a.14 q.15.n.8.p.190. Ceſſante curatore an appellare poſsit, an.14. q.23. nu.2. p.200. Licèt appellationem poſsit interponere, maximè ceſſante curatore, illam tamen proſequi minimè poteſt, ibi nu.6. Quilibet, etiam infans, ex negligentia in ſoluendo caducitatem incurrit, ex aliquorum opinione, an.14.q.30.nu.2. p.207. Licèt regulariter ſine curatore accuſare nequeat, tamen cum ipſum curatorem accuſat, interuenientibus conſanguineis, accuſatoris perſonam rectè ſubit, an.14. q.35.nu.4.p.215. In criminibus exceptis torquetur, an.14.q.42.num.7.p.224. Et quare? ibid. Vtrùm reſtitui poſsit contra confeſsionem, ibi nu.9. Qui ob defectum ætatis in criminalibus teſtis eſſe nequit, receptus indicium, & præſumptionem facit, an.14.q.45. n.1.p.229. Niſi iam pubes, vel pubertati proximus, in criminalibus nullam inducit præſumptionem, ibi n.2. Aduerſus teſtamentum à ſe factum non reſtituitur, an.14.q.46.nu.19. Minus læditur ex donatione cauſa mortis, quàm ex teſtamento, an.14.q.50.nu.10.& 19.p.234. Curatoris auctoritas nihil proficit, vt abſque iuſta cauſa poſsit ſecundis parentis nuptiis cōſentire, an.14.q.53.n.3.p.243. An ſit aduerſus reſignationem reſtituendus, ſi poſt pubertatem reſignauerit, an.14 q.53.nu 3.p.244. Negligens in publicandis beneficiorum reſignationibus ſibi factis, punitur, an.14.q.58.nu.5. pag.250. Vbi proceditur ſine figura iudicii, abſquè curatore eſſe poteſt, an.15.q.1. nu.3. p.253. Elapſo decennio ita ei poſt pubertatem intercluditur via executiua de iure noſtro, vt nec beneficio reſtitutionis poſsit ea vti, ibi n.5. Contra præceptum teſtatoris, vel inſtitutoris maioratus matrimonium contrahens, non reſtituitur, an.16.q.1.nu.11 p.258. Aliena adminiſtrat negotia, licèt propriis adminiſtrādis non ſufficiat, an.17.q.2.nu.6.p 260. Procuratorio nomine pro alio contrahens, de rato cauere, aut pro illo fideiubere non poteſt, a.17. q.4.nu.7.p.264. Qui aliquo modo fuit à curatore liberatus, an ab eo poſsit rationes exigere, an.18.q.4.n.3.p.269. la prima. Qui à curatore ſuo rationes exegit, tenetur ei quitationem, & liberationem præſtare, aliàs poterit ad id compelli, ibi num.8.p.270. la prima. Licèt ſupra ætatem ſapiat, prudentia tamen ſemper deſtituitur, an.20.q.1.nu.5.p.269 la 2. Electus ad dignitatem per Principem, licèt quoad dignitatem cenſeatur in ætate diſpenſatus, ad hoc vt delegatus eſſe poſsit, minimè diſpenſatus habetur, an.20.q.2.n.6.p.271. la 2. Ex eo quòd eſt ad Cathedralem diſpenſatus, non poteſt eligi in iudicem Synodalem, ibi nu.7. Non includitur diſpoſitione antiquæ legis, cùm lex antiqua aliquid continet vltra ius commune, an.20.q.5.nu.3.p.276. Non habet contra illum locum pœna contra non ſoluentes ſtatuta, ibi nu.6. In crimine læſæ maieſtatis in teſtem recipitur, an 20.q.6.n.6.p.278. Dominus,

minus, tradens ſeruum manumittendum, cùm ipſe ad vigeſimum annum peruenerit, nihil efficit, an.20.q.7.nu.3.p.280. Quomodo poſsit conſentiendo manumiſsioni, ius pignoris, vel vſusfructus, quod in ſeruo habet, amittere, an.20.q.7.nu.13.& ſeqq .p.382. Variè in iure accipitur, an.25.q.2.nu.1.p.304. Vel in genere, vel in ſpecie dicitur, ibi n.3.p.305. Pupillo æquiparatur in actibus viuentium; ſecus in actibus morientium, ibi nu.4 Regulariter is propriè dicitur, qui annum vigeſimumquintum non exceſsit, ibi nu.5. Vocatur reſpectu feudi quaternati nondum habens quatuordecimum annum, & reſpectu plani, qui non habet decimumoctauum, ibi nu.6. Licèt inuitus curatorem non accipiat, cum ſemel acceperit, etiam inuitus retinet, an 25.q.3.n.4.p.306. Nec pro ſecuritate pretii ipſa bona, quæ habita fide de pretio emit, obligare venditori poterit, etiamſi ab illo eo pacto fuerint minori tradita, vt donec fuerit pretium ſolutum, ſint loco pignoris, ibi q.4.nu.4.p.307. Nec eas res obligare poteſt, quæ illa conditione ad illum peruenerunt, vt pignorarentur, ibi nu.6.p.308. Siue habeat curatorem, ſiue non, an ſuper bonis mobilibus, aut immobilibus cenſum, etiam ſibi vtilem, poſsit imponere. ibi nu.7. Bona illius in domum cõductam inuenta, & illata, an ſint pro ipſius penſione tacitè obligata? ibi nu.8. An eius bona ex dotis receptione maneant tacitè hypothecæ ſuppoſita, ibi num.9. p.309. Pupillo æquiparatur, an.25. q.5. nu.7. p 309 Alienatio ab eo facta ipſo iure eſt nulla, ibi nu.4.p.310. Bona etiam ex cauſa vtilitatis non poteſt ſine decreto, curatoris auctoritate, ex iuſta cauſa alienare, ibi n.5. Nec cum venia ætatis aliquid immobile poteſt alienare, ibid. An poſſeſsionem alienet? ibi num.7. & ſeqq. Nequit alienationi alterius cõſentire, ibi n.11. p.311. Rectè cum iuramento alienat, ibi n.12. Cui tamquam hæredi, vel executori fuit alienandi poteſtas à teſtatore, etiam minori conceſſa, vt quilibet maior poteſt alienare, ibi n.14 Alienare poterit, ſi lege, vel ſtatuto ad id habilis reddatur, ibi nu.15. Si Religionem profiteatur, bona, licet ſine decreto, & curatore in monaſterium transfert, ibi nu.17. p.312. Non poteſt vendere habita fide de pretio, etiam cum tutoris auctoritate, an.25.q.6.nu.2.p.312. Ex pacto anteceſſoris poteſt rem abſque curatore vendere, ibi nu.3. Pactum retrouendendi an poſsit valide in emptione adiicere, ibi n.4. Cenſum emens, poteſt abſque aliqua ſolemnitate pactum retrouendendi apponere, ibidem. Poteſt adiicere pactum legis cõmiſſariæ, ibid. Si pacto de retrouendendo non vtatur, vt læſus abſque alia probatione non reſtituetur, ibi nu.5.p.313. Ei omnis prohibetur alienatio, ibi q.7.n.4. Baldi ſententia exiſtimantis ei permutationes licere, refutatur, ibi nu 5.p.313. Quare ei contractus, ex quibus dominii translatio ſequitur, interdicantur, ibi nu.7. Ei ſummè vtilem permutationem facit, ibi nu.8. & 10. p.314. illius immobilia, ſimulque Eccleſiæ,

poſſunt permutari pro bobus ad laborandum neceſſariis, ne cætera ipſorum prædia inculta remaneant, ibi nu.9. Pupilli appellatione continetur, an.25.q.8.nu.8.p.315. Ei fore ſemper vtilius videtur rem potiùs, vel actionẽ, quàm pretium, vel pecuniam habere, an.25.q.9.n.8. p.316. Fructus pendentes ab eo alienari nequeunt, ibi nu.9.p.317. Conducens an in foro conſcientiæ teneatur, ibi n.10. Cum iuramento vectigalium licitator eſſe poterit, a.25.q.10. nu.7.p.318. Nec fideiuſſor, nec teſtis abonatarius pro locatore vectigaliũ eſſe poteſt, ibi n.9. De facto abſque iuramento vectigalia conducens an maneat obſtrictus, ibi n.10. Se maiorem dicens, ſi talis ex aſpectu appareat, locatione vectigalium tenetur, ibi num.11. p.319. Si donauerit etiã minimam rem, nullius momenti erit donatio, an.25.q.11.num.5. p.320. Rem ſibi donatam eodem titulo iterum donatori donare nequit, ibid. Vbi ſtatutum in illius donationibus certam exigit ſolemnitatem, non de ſimplici, ſed de donatione ob cauſam, vel remuneratoria eſt ſubintelligendum, ibi nu.6. Nullam habet donandi facultatem, etiamſi ſtatuto caueatur, quòd poſſit à decimoquarto anno, ſi mercaturam exerceat, vt quilibet paterſamilias, ex quolibet contractu obligari, ibi nu.7. Etiam vrgente dicto ſtatuto, venditio ab eo, dum mercaturam exercebat, facta, ea clauſula, vt quod deeſt iuſti pretii emptori donat, nullius eſt momẽti, ibi n.8. Vt nec donare, ita nec ſuæ rei donationi conſentire valet, ibi nu.9. p.321. Donationi rei, quam in pignus habet, rectè conſentire poteſt, ibi. Donare poteſt bona, quæ ſeruari nequeunt vt mobilia, ibi n.12. Poteſt non requiſito curatoris aſſenſu eleemoſynam facere ex bonis citò perituris, ibid. Donatio propter, vel ante nuptias, quæ noſtris arrharum dicitur, ei permittitur, ibi nu.13. & 18. Dotem in pecunia promittere poteſt, ibi nu.14.p.322. Remunerationis cauſa donare poteſt, ibi n.16. An donationem iuramento confirmet, ibi num 17. Eccleſiæ, aut alteri pio loco cum decreto donare poteſt, modò non vt liberalem, ſed vt Chriſtianum ſe oſtendat, zelo pietatis id faciat, ibi nu.20. p.323. Donatio ab eo facta ex illis rebus, quæ à curatoribus eleemoſynæ, aut recreationis cauſa illi conceduntur, valet, ibi num.21. Poteſt venientibus ab inteſtato, ſolemnitatibus adhibitis donare, ibi nu.22. Donatio ab eo irritè facta, poteſt ab ipſo maiori ætate ratificari, ibi nu.23. Eius nulla donatio, tranſcurſu biennii poſt legitimam ætatem ipſo iure confirmatur, ibid. Reſtitutio cõtra quam illius tranſactionem habeat locum, a 25.q.12. nu.5.p.324. Poteſt validè tranſigere ex voluntate patris, vel teſtatoris in contractu, vel teſtamento, etiam nullo expreſſa, ibi nu.7.p.325. Tranſactio ab eo iuramento facta, valet, ibi nu.8 Contraueniens iuratæ tranſactioni non punitur, etiamſi contrauentio poſt maiorem ætatem contingat, ibi nu.9. Quamuis habeat veniam ætatis, tranſigere, vel ob non ſeruatam

tam

tam tranſactionẽ iuratam puniri nequit, ibid. Aduerſus renunciationes à ſe factas reſtituitur, an.25.q.13.nu:2.p,326. An iuramento renunciationem validam efficiat, ibid. Hypothecæ renuntiare nequit, ibi nu.5. Legatum repudiare non poteſt, ſiue legatum ſit damnationis, ſiue vendicationis, ibi nu 7. & ſeqq. Etiam ei fideicommiſſi renuntiatio prohibetur, ibi num.9. An poſſit donationem ante acceptationem repudiare, ibi nu.10. p.327. Si dotem abſque debitis ſolemnitatibus promittat, nullius eſt momenti, an.25.q.14.n.1.p.327. Nec pro Eccleſia, aut alio pio loco ei licet dotem conſtituere, ibi nu.2.p.328. Quamuis lege, vel ſtatuto cuiuſcumque ætatis hominibus permittatur dotis conſtitutio, adhuc ei non licet, ibid. Poteſt ſecundo marito dotem dare, quæ primo marito debitis ſolemnitatibus fuit aſſignata, ibi nu.6. Poteſt teſtamento dotem conſtituere, ibi n.8. Non ei licet nec pro ſe, nec pro alio abſque ſolemnitatibus dotem conſtituere, ibi num.9. Dos ab eo iuramento promiſſa valet, ibi nu.13.p.329. Idoneus fideiuſſor non eſt, an.25.q.15.n.2.p.330. Fideiuſſio ab eo, etiam pro locuplete, & datis releuatoribus facta non tenet, ibi nu.4. Poteſt fideiubere in rem ſuam, vel pro ſuo procuratore, ibi nu.7.p.331. Pro patre carcerato, aut captiuo fideiubens, non habet reſtitutionis ſuffragium, ibi nu.8. Pauper non tenetur pro patre carcerato fideiubere, ibi nu.11. Si pro patre fideiubendo enormiſſimè lædatur, habebit reſtitutionem, ibi nu.12. Tunc dicitur idoneus fideiuſſor, cum interpoſito iuramento fideiubet, ibi nu.14. Etiam cum iuramento fideiubens, ſi ex hoc ſupra modum lædatur, reſtituitur, ibi nu.15. Quando dicatur ſupra modum læſus, vt etiam iuramento fideiubens habeat reſtitutionem, ibi nu.16.p.332. Si pro maiore ſe gerens fideiuſſerit, manebit obligatus, ibi nu.17. An prudens, & conſilij capax poſſit vti conſanguineus ex forma ſtatuti mulierum contractibus aſsiſtere, an.25.q.16.nu.5.p.332. An illius conſenſus ſufficiat quãdo conſanguinei ad aliquid exigitur, ibi n.7.p.333. Non poteſt alterius defectum ſupplere, ibi n.8. Amittendi ius non habet, & ideo quidquid ludo acquiſierit, victo reſtituere tenetur, a.25.q.17.n.15. p.334. Ei ſoluenti conditio ex perſona, non niſi conſumptis nummis competit, a.25.q.18. nu.16.p 338. Prudenter ſuo creditori ſoluens non læditur, ac per conſequens non reſtituitur, ibi n.22.p.339. Procuratorem conſtituere nequit ad ſolutionem recipiendam abſque ſolemnitatibus, ibi n.24.p.340. Cùm principale cenſus redimitur, an ei ſolui poſſit, ibid. Compulſus à iudice vt ei ſoluat, an plenam liberationem ſoluendo conſequatur, ibi nu.26. Solutio redituum ei fieri poteſt, & penſionum, etiam abſque iudicis decreto, ibi nu.27. Ratio quare ei ſolui prohibebatur, ibi nu.28.p.341. Quomodo abſque curatore ei legitimè ſoluatur, & abſque iudicis decreto, ibi nu.33.p.342. Poteſt etiam in foro conſcientiæ vti beneficio reſtitutionis aduerſus ſolutionem minus legitimè ſibi factam, ibi nu.34. Ei prohibetur donatio, etiam ſolemnitatibus adhibitis, an.25. q.19.nu.5.p.343. Ea ſola donatio ei interdicitur, ex qua damno afficitur, ibi n.6. Iniuriam remittendo, an aliquid de iao diminuat? ibi nu.7. 16. & 21. p.344. Pax ab eo cum iudicis decreto facta valet, etiamſi tutoris deficiat auctoritas, ibi nu.10. Quatuordecim annorum eſſe debere, vt etiam cum tutore pacem faciat aliqui cenſuerunt, ibi nu.14.p.345. Aduerſus pacem reſtitutionem petens non auditur, ibi nu.16. Et quomodo intelligatur, n 21. Prohibetur donare, etiam interueniente iudicis decreto, ibi an.25. q.20.nu.9. & 11. p.346. An vtilitas, quæ ex maioratus fundatione fundatori, & ipſius familiæ reſultat, ſit ſufficiens, vt ab eo inſtitutus debeat ſuſtineri, ibi n.13.p.347 Alienare prohibetur, an.25.q.21.nu.3. p.347. Donare nequit, ibi nu.5.p.348. Vſumfructum conſtituere non poteſt, ibi num.9. Ab eo fieri poteſt veteris beneficij inueſtitura, an.25 q.22. nu.2.p.348. Hodie ex noua Iuſtiniani conſtitutione, nulla contra eum præſcriptio, vel vſucapio currit, an.25.q.23.nu.11.p.351. Ei non officit triennalis præſcriptio, quæ contra famulos currit non petentes ſalarium, ibi num.12. Præſcriptio triginta, vel quadraginta annorum etiam hodie contra illum procedit, ibi nu.13. Et quare? ibid. Supplicatio ſecunda debet ab eo intra viginti dies interponi, aliàs non reſtituetur, ibi n 15. Reſtituetur in ſecunda ſupplicatione contra non præſtitas fideiuſſiones intra viginti dies, dummodo intra illos ſupplicationem interpoſuerit, ibid. Aduerſus eum currunt iudiciales præſcriptiones, termini, & dilationes, ibid. De iure noſtro, etiam præſcriptiones illæ contra eum non currunt, in quibus de iure communi nulla concedebatur reſtitutio, ibi nu.20 p.352. Ceſsio ab eo ex neceſsitate, fideiuſſori ſuo facta, etiam abſque ſolemnitatibus valet, an.25.q.25.nu.3. p.354. Vt ſine ſolemnitatibus bona immobilia alienare nequit, ita nec actiones ad ea cedendi ius habet, ibi nu.4. Ab eo rectè fieri poteſt ceſsio illius iuris, quod tantùm bona mobilia reſpicit, ibid. Si ei electio fundi, vel pecuniæ competat, hanc alternatiuam actionem cedere non poterit, ibi nu.5. Ceſsio ei facta nullius eſt momenti, ibi nu.6. Potentior dicitur, ibid. Tempore Iuriſconſultorum tutelam gerebat, an.25.q.28.n.4.p.358. Si ex Principis reſcripto propria bona adminiſtret, ideò aliena adminiſtrare non poterit, ibi nu.8. Qui Iuriſconſultorum tempeſtate tutor nominabatur, nomine tantùm erat tutor, & alius interim conſtituebatur, qui tutelam gereret, num.10. & ſeq. p.359. Si de facto fuerit tutor deſignatus, quæcumque ab ipſo fiant, etiamſi iuramento firmentur, nullius erunt roboris, ibi n.14.p.360. Cum furit, ætatis vitio magis, quàm morbo id fieri præſumitur, an.25.q.29.nu.3.p.362. Iudicium aſſumens, temerariè facit, an.25.q.31. nu.14.p.366. Sententia ab eo lata, tantum ex

æqui-

Digitized by Google

æquitate ſuſtinetur, ibi nu 16. p.367. Quare munus iudicandi ei interdicatur, ibi num.18. A iudicando non natura, ſed lege arcetur, ibi nu.23.p.368. Coram arbitro comparere non poteſt, an.25.q 34.n.2.p.372. Curatore carens, in iudicio eſſe nequit, ibi nu.3. Lis cum eo ſine curatore agitata, eſt ipſo iure nulla, ibid. & n.27. Si principio litis quam agit, curatoris auctoritas defecerit, nihil proderit ſi poſtea ſuperueniat, ibi nu.4. Nec in ciuilibus, nec in criminalibus habet perſonam ſtandi in iudicio ſine curatore, ibi n.5.p.373. Habet perſonam ſtandi in iudicio, vbi non ordinariè, & ſeruato iuris ordine, ſed extraordinariè, & per Inquiſitionem proceditur, ibi nu.6. Nec vt procutator, etiam aduerſario conſentiente, in iudicio eſſe poteſt, ibi nu 7. Clericus, licèt decimoquario maior, ſi non de beneficialibus, ſed de prophanis agatur, in iudicio eſſe non poterit, ibi nu.8. Siue pater fuerit, ſiue maritus, nec pro filio, nec pro vxore ſtare in iudicio ſine curatore poterit, ibi n.9. In cauſis executiuis ſi fuerit actor, etiam ſine curatore habebit perſonam ſtandi in iudicio, ibi nu.11. Verùm in cauſa dotali poſsit in iudicio ſine curatore comparere, ibi nu.13. In cauſa adulterij, vt accuſator poteſt iudicio adeſſe, ibi n.14. p.374. Agens in cauſis momentaneę poſſeſsionis, auditur, niſi filiusfamilias fuerit, ibi n.15. Ad aliquem actum legitimatus, non ideò à reſtitutionis beneficio excluditur, ibid. Habet perſonam legitimam ſtandi in iudicio, ſi de alimentis agatur, maxime ſi periculum ſit in mora, ibi nu.16. Si prouocetur ad diuiſionem, ſine procuratore diuidere poterit, ibi num.17. Vbi ſine curatore iurauit geſta, vel gerenda non retractare, tunc poterit ſolus in iudicio adeſſe, ibi n.18. Iuramentò de re futura, & de re præſenti, ad iudicium maior efficitur, ibi nu.19. Qui ſe maiorem iuramento dicit, poterit validè in iudicio adeſſe, ibi nu.20. Pro patre, vel pro extraneo abſente in iudicio poteſt comparere, ibi nu.21. In ciuilibus rei defenſor eſſe poteſt, ſi tamen cautionem præſtiterit de indicato ſoluendo, ibi nu.22.p.375. In omnibus beneficialibus, & ſpiritualibus cauſis, & in his, quæ ab ipſis dependent, poſt decimumquartum annũ legitimam perſonam habet ſtandi in iudicio, ibi nu.23. His omnibus negotijs, quibus ſolus poteſt procuratorem conſtituere, poteſt etiam ſolus & in iudicio comparere, ibi nu.24. Qui habet perſonam ſtandi in iudicio, poteſt etiam procuratorem conſtituere, ibid. Vbi de patris teſtamento, vel de caſtrenſibus agitur, licèt impubes, ſine tutore, vel curatore, in iudicio ſtare poterit, ibi nu.25. Poſtquam lis fuerit cum tutore, vel curatore cœpta, ſi citetur, poterit, ſi voluerit, illam proſequi: ad id tamen compelli minime valebit, ibid.n.26. Si citatus non comparuerit, verè contumax non dicitur, an.25.q.34.nu.7. p.376. Vt contumaciam incurrat, quomodo ſit curatoris auctoritas neceſſaria, ibi num.8. p.377. Ei eſt curator ad litem aſsignandus, vt contra ipſum quaſi contumacem procedatur, ibid. Abſque curatore moram non committit, ibi nu.9. Licèt curatore carear, habet legitimam perſonã ſtandi in iudicio, ibi n.15. Ex interpellatione extraiudiciali ſi vt hæres, vel ſucceſſor cõueniatur, etiam pro re immobili moram incurrere poterit, ibi n.16. Omnibus caſibus poteſt ex interpellatione moram incurrere, quibus alienandi poteſtas ipſi iure conceditur, ibi num.17.p.378. Qui poſt decimumquartum annum cum auctoritate curatoris, vel iudicis ſe obligauit ad laudimij ſolutionem, ſi non ſoluat, poterit incarcerari, ibid. Nullam incurrit contumaciam, an.25.q.36. nu.6.p.379. Qui liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem habet, poteſt incarcerari, ibi nu.9. Illius confeſsio in iudicio ſine tutoris, vel curatoris auctoritate facta, licèt geminata ſit, nec ipſi præiudicar, nec alicuius eſt valoris, an.25.q.37.num.1.p.380. Illius iudicialis confeſsio, etiam iurata, nullius eſt momenti, ibi nu.8. p.381. Iuramento repręſentatur maior in contractibus, non verò in iudiciis, ibi nu.9. Poſitionibus ſine curatore reſpondere non poterit, ibi nu.11. Confeſsio illius ſine curatore non dicitur nulla, quando non ordinem, & ſolemnitatem iudici reſpicit; ſed tantùm veritatis indagationem, ibi nu.12. Confeſsio illius tormentis extorta, an ſine curatore ſit valida, ibi nu.13. Eius ficta confeſsio, quæ ex ipſius contumacia reſultar, vbi id ſtatutum admittit valet, ibi nu.14. Eius confeſsio ſola auctoritate, & præſentia ſui procuratoris, tenet, ibi n.15. Vbi ſtatutum eum pro maiore habet, valet ipſius confeſsio, licet ope reſtitutionis poſsit retractari, ibi n.16. Eius confeſsio contra aliquem, vt cum teſtis admittitur, vires obtinet, ibi nu.17. Illius inquiſiti confeſsio in iudicio facta an valeat, ibi nu.18. Si confiteatur delictum, de quo minimè poterat conuinci, reſtituitur, ibi n.19.p.382. An reſtituatur aduerſus confeſsionem de fide data ad contrahendum matrimonium cum aliqua, ibi n.20. Ob debitũ ciuile in carcerem mitti nequit, a.25.q.38. n.5.p.382. Qui liberam habet bonorum adminiſtrationem, vel à lege, vel ab ſtatuto bonis cedere rectè poteſt, ibi nu 9.p.383. In quibus caſibus bonis cedere poteſt, cum iuramento id facere non tenetur, ibi num.10. Carcerari non debet, ſi cum deſiderat bonis cedere, iudex recuſat ad id ſuum decretum interponere, ibi nu.10. Contra iuramentum non reſtituitur, an.25.q.39.nu.6. p 384. Neceſſarium compromiſſum facere poteſt, an.25.q.40.n.3. p.385. Abſque decreto, & aliis ſolemnitatibus compromittere nequit, ibi num.4. Niſi in re dubia, & incerta compromiſſum ab eo, licet omnibus adhibitis circunſtantiis factũ, nullius eſt momenti, ibi nu.4. Compromiſſum in re clara, & aperta illius, nec cum ſolemnitatibus valet, ibi nu.5. Compromittens abſque alia probatione læſus præſumitur, ibi num.6. Qui inutiliter compromiſit, poteſt patrem alteram compellere ſtare compromiſſo, ibi nu.7. Licèt

recu-

recuſans comptomiſſum ſeruare pœnam non debeat, ipſius fideiuſſores debebunt, ibidem. Etiamſi lege, vel ſtatu o ad compronittendũ teneatur ſine tutore, vel curatore factum compromiſſum nullius erit roboris, ibi n.9. Poteſt compelli ad compromittendum, ſi ad id aliquò iure teneatur, ibid. Qui ſine curatore comptomittere nequit, cauſam compromiſſi cœptam proſequi rectè poteſt, ibi n.11.p.386. Quoties adhibito iuramento compromitrit, curatoris auctoritate non indiget, ibi nu.12. Poteſt reuocare accuſationem, quam ſine curatore propoſuit, an.25.q.41.nu.15.p.389. An poſſit maiorem natu accuſare, ibi n.18. Ante decimumſeptimum ætatis annum nulla ordinaria pœna affici poteſt, an.25.q.43.n.2.p.392. Ei auxilium ad delinquendum præbens pœna ordinaria confiſcationis non plectitur, ibi n.3. Tam de iure communi, quàm Regio, ſi quinque & viginti annos non habuerit, minori pęna eſt plectendus, ibi nu.6.p.393. Præbens domum ad delinquendum, an eadem pęna eum delinquente, vel minori puniatur, ibi num 7. Aliquando ſecundum delicti grauitatem licet in eum ſæuire, ibi n 8 Ob artem iaculatoriam infamiam non patitur, ibid. Aequitas, qua eius pœna temperatur, non ſolum mente, ſed etiam verbis legis continetur, ibi nu.19.p.395. Semel excuſatus ratione ætatis à pœna negligentiæ non poteſt, etiamſi maior factus, mortem teſtatoris non vindicet, puniri, an.25.q 44. nu.2.p.397. Ei non nocet ius ignorare, ibi n.4. p.398. Si fuerit in exilium cõdemnatus, & illud non impleuerit, effracti exilii pęna nõ mulctabitur, an.25.q.45 nu.3.p.398. Decimooctauo anno maior, qui patrem ab hoſtibus redimere neglexerit, minimè excuſatur, ibi nu.8. p.399. Sine ſpe reſtitutionis tenetur, ſi non ignorantia, ſed dolo potiùs, & malitia non fecerit quod iure facere tenebatur, ibi nu.9. Non excuſatur à dilecti pœna, quoties delictum eſt mixtum, quia partim in omittendo, & partim in committendo conſiſtit, ibi nu.11.p.400. Vbi procurator admittitur, non poteſt de rato promittere, an.25.q.47. nu.3. p.401. Secundum aliquos poteſt conſenſu partium, vel exceptione non repulſus, in iudicio procurator conſtitui, ibi nu.8.p.402. Contrarium verius, ibi nu.16. Verius eſt etiam, quód non repulſus procurator eſſe non poſsit, & cum eo proceſſus agitatus nullius ſit momenti, ibi nu.12. Poteſt vt defenſor abſentis ad allegandas cauſas abſentiæ in iudicio comparere, non verò vt ipſius nomine actionem intendat, vel exceptionem proponat, ibi nu.17.p.403. In cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſsionis procurator apud acta eſſe non poterit, ibi num.18. In remedio retinendæ ordinario vt procurator non admittitur, ibi nu.18. Cum iuramento eſt legitimus procurator, ſi fuerit ab aduerſario admiſſus, ſecus ſi recuſetur, ibi nu.21. Iurans ſe nullius iudicialis actus reſtitutionem poſtulaturum, eſt legitimus procurator, ibi nu.20. Ille, & fœmina coram arbitro procuratorio munere fungi poſſunt, ibi nu.22. Licèt fuerit ſuper ætate diſpenſatus, procuratorem tamen conſtituere nequit, an.25. q.49. num.3. & 13. p.405. Si dato inutiliter ab eo procuratore ſententia fuerit in ipſius fauorem, ſiue in totum, ſiue pro parte lata, ſaltem pro parte vtili conſiſtit ſententia, ibi num.4. Cum tutore, vel curatore optimè procuratorem conſtituit, ibi num.5. Ratio aſsignatur, quare procuratoris nominatio ei interdicatur, ibi num.10. In cauſis poſſeſſoriis, dummodò ſimul de proprietate agatur, procuratorem poteſt nominare, ibi nu.12.p.406. Si in procuratoris nominatione ſe maiorem dixerit, aut iuramentum appoſuerit, nominatio valet, ibi num.13. Procurator ab eo cum auctoritate datus, poteſt pro illo abſque noua ſolemnitate cauere, ibi nu.14. Promittens eum ratum habiturum, durante ipſius minori ætate conueniri non poteſt, an.25.q.50.n.3.p.406. Promittens eum ratificaturum actum à procuratore geſtum, poſt ratificationem ampliùs non tenebitur, licèt poſteà minor actum reſtitutione ſubuertat, ibi nu.4. Omnis ratihabitio ab eo facta, poteſt in integrum beneficio reſtitutionis infirmari, ibi num.5. A maiore ad diuiſionem prouocatus, diuidere poteſt, an.25.q.51.nu.1. p.407. Ante quintum & vigeſimum annum an poſsit ſine decreto, & curatoris auctoritate ad diuiſionem prouocare, ibi nu.2. Etiam ei neceſſaria diuiſio permittitur, ibi nu.4. p.408. Diuiſio, quamuis ei futura ſit vtilis, ab ipſo ſine debitis ſolemnitatibus fieri non poteſt, ibi nu.6. Et quomodo hoc accipiatur? ibidem. Quãtumuis pubes ex ſecundo decreto miſsionem patitur, an.25.q.53.num.8. p.410. Contractus ab eo factus abſque debitis ſolemnitatibus nullam aduerſus illum paratam habet executionem, an.25.q.54.nu.1.p.411. Nullum actum facere poteſt, ex quo rerum ſuarum alienatio ſequatur, ibi n.2. Non patitur miſsionem in bonis ex ſecundo decreto, ibi num.4. Qui cum contraheret, aut iurauit, aut ſe maiorem dixit, niſi creditor eum minorem ſciret, poteſt ex eodem contractu exequi, ibi num.5 Apocha eius in iudicio producta, & ab eo recognita, an poſsit exequi, ibi nu.6. Vt contra eum executio locum habeat, debet cõtractus, ex quo petitur, omnes ſolemnitates habere, nec ſufficiet, ſi ſola curatoris auctoritate ſit factus, ibi nu.7. An ex paterno, vel anteceſſoris contractu poſsit exequi, ibi num.8. & ſeq. p.412. Non comprehenditur promiſsione illa patris, *Per ipſum hæredemque eius non fieri*, ibi n.9. Pro contractu anteceſſoris exequi poteſt, ibi nu.10.& 11. Ei permittitur ſui anteceſſoris debitoribus ſoluere, ibid. Ex contractu anteceſſoris executus, non iuuatur reſtitutione, ibi nu.14. Licèt non poſsit contra executionem reſtitui, poteſt tamen cõtra diſtractionem bonorum eius occaſione factam, ſi fortè bona exiguo pretio venierint, ibi nu.17 p.413. Poteſt Pontificia diſpenſatione eligi ad beneficium habens curam animarum, an.25. q.56. nu.12.

n.12.p 417. Archidiaconatum ſine cura poteſt obtinere poſt vigeſimumſecundum ætatis annum exactum, a.25.q.61.n.4.p.421. Succeſsione, aut Principis beneficio, non vero electione, ad dignitates admitti poteſt, an.25.q.64. n.9.p.424. Ei dari non debent munera perſonalia, quæ ad ſui expeditionem conſilium requirunt, an.25.q.65.nu.4.4. p.425. Rectè ab eo expediri poſſunt ea munera, quæ merè ſunt perſonalia, vt ciuitatis portas cuſtodire, ibid. Solùm in defectum maiorum poteſt ad perſonalia munera vocari, ibi nu.4. A muneribus perſonalibus excuſatur, an.25.q.69.nu 7.p.433. Tenetur ſoluere tributum non perſonale, ſed rebus impoſitum, an.25.q.70.nu.1.p.433. De iure cõmuni recuſans poſt quatuordecimum annum ſoluere gabellam in pœnam incidit, ibi nu.3. Excuſatur, ſi mercis venditionem, aut quid ſimile, gabellario ex ignorantia non manifeſtauerit, ibi nu.5.p.434. Tenetur moderatas eleemoſynas facere, & tutor id conſentire debet, an.25.q.71.nu.5.p.435. Quare miſerabilis perſona habeatur, ibi nu.6. Ante vigeſimumquintum annum nec donare poteſt, nec mutare, ibi nu.11.p.436. Ex illis tantum rebus, quæ à curatore recreationis cauſa fuerunt conceſsæ, eleemoſynam faciendi ius habet, ibi nu.12. Sola matre carens an orphanus cenſeatur? an.25.q.73.nu.2.p.437. Semel ab eo data libertas, beneficio reſtitutionis non poteſt retractari, ibi nu.3. Doli capax, ſiue tutorem vel curatorem habeat, ſiue non, ad rationum præſtationem obligatur, an.25. q.82. nu 2.p.444. Contumax eſſe non poteſt, an.25. q.83.n 6. p.445. Ab eo contrahi nequit obligatio bonorum, vel hypotheca, ibi n.7. Apocha contra eum producta, & ab eo ſine curatore recognita, an habeat executionem paratam, ibi nu.10.p.446. Contra recognitionem ab eo ſine curatore factam, an detur reſtitutio, ibid. Confeſsio, vel recognitio bonæ fidei, & de actu præterito ab eo facta, etiam ſine ſolemnitatibus, valet, ibi nu.13. Abſque interpellatione moroſum reddit debitorem, an.25. q.84.num.1 p.447. Aetas interpellat pro eo, ibi nu.2. Præfixo tempore ei cuiuſcumque ſexus non ſoluens, tenetur ad vſuras, ibi nu 4. Debitor ei non ſoluens tenetur ad vſuras, ibi nu.4. Debitor ei non ſoluens excuſatur à mora, & vſuris, ſi curatore careat, cui poſsit ſolui, ibi n.5. Ei ad vſuras non tenetur, ſi etiam debitor ſit minor, ibi nu.8. Ei læſo intra annum vtilem poſt egreſſam maiorem ætatem antiquitus reſtitutio concedebatur, an.29.q.1. n.1.p.450. Vbi fuerit enormiter læſus, etiã poſt quadriennium datur reſtitutio, ibi nu.3 p.451. Vtrum vt ad Canonicatum admittatur, poſsit Epiſcopus diſpenſare, ſi nemo legitimæ ætatis idoneus reperiatur, an.40. q.1.num.3. p.466. Cum edentata contrahens non habet contra matrimonium beneficium reſtitutionis, an.60 q.4.nu.10 p.499. Cum eo S. Pontifex diſpenſare poteſt, vt ad Cardinalatum aſcendat, a.30. q.4.nu.4.p.456.

Minor infans, neque cum tutoris auctoritate poteſt contrahere, ſed ipſius nomine ſolus tutor contrahit, an.14.q.8 nu.2.p.179. Quòd ex negligẽtia in ſoluendo caducitatem incurrat aliqui putant, an.14. q.30.nu.7.p.207. Tenetur tributum, non perſonæ, ſed rebus impoſitum ſoluere, an.25.q.70.nu.1.p.433.

Minor pupillus pubertati proximus, ſecundum aliquos ex ludo naturaliter obligatur, an.25. q.17. num.11.p.334. Cum tutore vel curatore optimè procuratorem conſtituit, an.25.q.49. nu.5.p.503. A maiore ad diuiſionem prouocatus diuidere poteſt, an.25.q.51.nu.1.p.405.

Minor pubes pro debito neceſſario ſine curatore, & aliis ſolemnitatibus contrahens manet obligatus, an.24.q.7.num.17. p.178. Et ſi non ex proprio facto, ex prædeceſſoris poterit excluſa omni ſolemnitate vinculo obligationis irretiri, ibi nu.18. Aduerſus hæreditatis repudiationem reſtituitur, an.14. q.16.nu.2. & 6. p.191. Ei etiam appellationis tempora currunt, an.14. q.23.nu.4.p.201. Si intra tempus inueſtituram non petat, aduerſus priuationem habet reſtitutionis beneficium, an.14.q 29. nu.4. p.206. Ad curatorem petendum procuratorem nominare poteſt, an.14.q.33.n.2.p 213. Ei vtrum curator dari debeat dum quæſtioni ſubditur, & quid hac de re in Tribunali S. Inquiſitionis obſeruetur, an.14.q.42.nu.8.p.224. An poſſit teſtamento iubere vt bona ſua ſine curatore vendantur, an.14 q.46.nu 5.p.232. In beneficialibus pro maiori habetur, an.14 q.57.nu.2. p.249. Ex quocumque contractu etiam ſine curatore obligatur, an.25. q.8. num.2. p.314. Abſque omni ſolemnitate prędiorum ſuorum fructus alienare poteſt, an.25. q.9.nu.2. p.316. Licèt maneat ex fideiuſsione adſtrictus, ſtatim, & nulla probata læſione reſtituitur, an.25. q.15.nu.3. & ſeqq. p.330. Quoad exiſtentiam in iudicio pro maiore habetur, cùm matrimonialis cauſa vertitur, an.25.q.34.nu.12.p.373. Sine curatore citari nequit, an.25.q.35.nu.6. p.376. An poſsit beneficio ceſsionis vti, a.25. q.38.nu.2 & ſeqq. p.382. His omnibus caſibus poteſt procuratorem conſtituere, in quibus eſſendi in iudicio perſonam habet, an.25. q.49.nu.3. & 13. p 405. & 406. Poteſt nominare procuratorem ad negotia, ibi n.11.p.405. Ex ſecundo decreto miſsionem non patitur, an.25. q.53. num 8. p 410. Conſentire poteſt manumiſsioni illius ſerui, in quo vſumfructũ, vel ius pignoris habet, an.20.q.7.nu.12.p.280. Creditor pignorati ſerui manumiſsioni conſentire poteſt, an.25.q.16.nu 2. p.332.

Minor viginti & quinque annorum delinquens contra leges, vel conſuetudines, beneficio reſtitutionis iuuatur, an.8.q.3.nu.6.p.109. Poteſt, ſi deliquerit, accuſari, ann.10. q.6.nu.2. p.128. Maior annis quatuordecim, an ſi contrahat curatore carens, obligetur, a.14.q.7.n.1.p.175. Non habet ius alienandi, an.14.nu.16.p.191. Poteſt commiſſarius eſſe, a.14.q.48.n.2 p.236. Nullam bonorum obligationem contrahere poteſt, an.25.q.4.nu.2.p.307. Nec liberam re-

rum ſuarum adminiſtrationem, nec alienationem habet, an.25.q.5 nu.1.& 3. p 309. Ab eo non poteſt permutario abſque iudicis decreto celebrari, an.25.q.7.nu.1 p.313. Ei nec fundi fiſcales, nec vectigalia ſunt locanda, an.25. q.10.nu.1.p.317. Nec iudicis decreto, aut tutoris, vel curatoris auctoritate donare poteſt, an.25.q.11.n.1.p.319. Siue maſculus, ſiue fœmina, licèt adhibitis ſolemnitatibus, inutiliter renuntiat, an.25.q.13.nu.3.p.326. Nihil poteſt ſine tutore, & curatore ludo amittere, & ſi amiſerit, lucrator reſtituere tenebitur, an.25. q.17.num 1.p.333. Quod niſi iuramento non poſſit interuiuos maioratum condere, vt certius admittitur, an.25.q.20.nu.7.p.346. Seruitutem realem, vel perſonalem conſtituere nequit, an.25.q.21.nu.1. & 8. p.347. Niſi iuſta cauſa, & curatoris interueniente auctoritate peculium iam ritè conſtitutum reuocare nequit, an.25.q.24 nu.8.p.353. Pupilli appellatione continetur, ibi nu.5. Præferri debet, vbi duo concurrunt ad legatum ſtudiorum cauſa relictum, an.25.q.26.nu.6.p.356. Tutor eſſe nequit, an.25.q.28.nu.2.p.357. Furioſo æquiparatur, & de vno ad alium ſumitur argumẽtum, an.25 q.29.nu.8. p.362. Siue maſculus, ſiue fœmina, non priuatur ſucceſſione pupilli, quamuis ille tutorem petere intra annum neglexerit, an.25.q.30.n.1.p.363. Iudex eſſe non poteſt, a.25.q.31.n.9.p.365. Etiam de iure Canonico iudex ordinarius eſſe non poteſt, ibi nu.24.p.366. Nullam habet perſonam ſtandi in iudicio, an.25.q.34 nu.1.p.372. Non poteſt pro ære alieno in carcerem detrudi, a.25.q.36. n.4.p.379. Contrarium aliqui tenent, ibi n 5. Si maior fuerit anno decimoquarto, confitendi eſt capax, an.25.q.37.nu.7.p.381. Ad accuſandum in crimine adulterij non admittitur, an.25.q.41.n.4.p.387. Vt certius traditur tam de iure communi, quàm de iure Regio ei pœnam eſſe alleuiandam, an.25.q 43.nu.6.p.393. Non eſt ordinaria pœna plectendus, ibi nu.26. p.396. Non priuatur hęreditate, quamuis teſtatoris necem vindicare neglexerit, an.25.q.44. n.1.p.397. An ex delicto in omittendo teneatur? an.15 q.45.nu.2.& ſeqq. p.398. Immunis à delicto in omittendo exiſtit, ibi nu.6. p.399. Non poteſt ad iudicia ſecundum cõmunem procurator conſtitui, an.25. q.47.nu.4. & 16. p.401. & 402. Procuratorem ad iudicia conſtituere nequit, an.25.q.49.nu.1.p.404. Ad publica munera, quæ iudicium deſiderant, vocari non poteſt, an.25.q.67.nu.3.p.429. Siue maſculus, ſiue fęmina, etiamſi legatum agnouerit, manumittere non cogitur, an.25.q.75. num.2. & ſeqq. p.439. Non poteſt cenſum, ſcripturam, ſigillum, computum, aut quid ſimile recognoſcere, an.25.q.83.num 2. p.445. Nequit in iudicio confiteri, ibi nu.4.

Minor orphanus, etiamſi diues ſit, forum eligit, an.25.q.52.no.4.p 409.

Minor curatore carens poſt pubertatem ſolus poteſt hæreditatem adire, an.14.q.15.num.6.p.189. Annis vigiuti & quinque non poteſt pro debito ciuili in carcerem mitti, an.20.q.5.nu.2. & 11. p276. & 277. Poſt vigeſimum annum poteſt creditoribus addici, ibi nu 10. An tranſactionem celebrare poſſit, an.25. q.12.nu.1. p.326. Bonorum liberam adminiſtrationem non obtinet, an.25.q.17.nu.7.p.333. Lucrum in ludo obtentum poteſt donec reſtitutio poſtuletur, iuſtè retinere, ibi num.10. In iudicio eſſe nequit, an.25.q 34.n.3.p.372. Contra ſententiam contumacialem habet reſtitutionem, an.25.q.35.n.12.d.377. Solus citra contumaciam, & moram incurrere poteſt, ibid. Et quomodo hoc accipiatur, ibi nu.13. Poteſt contumax, & moroſus eſſe circa eas res, quæ ſeruari non poſſunt, ibidem. Vbi illius obligatio alternatiua, tam bona, quæ ſeruantur, quàm illa, quæ ſeruari nequeunt, reſpicit, an contumax, & moroſus eſſe valeat? ibi nu.14. Solùm extraindicialiter poteſt interpellari, ibi nu.15. Habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, ibid. Si compromiſerit, tenetur vel compromiſſum ſeruare, vel pœnam ſoluere, an.25. q.40.n.8.p.385. Et quomodo hoc accipiatur? ibi nu.10.p.386. De iure noſtro rectè compromittit, ibi nu.10. Nullum actum facere poteſt, ex quo rerũ ſuarum alienatio ſequatur. an.25. q.54.nu.2.p.411.

Minor curatorem habens bona caſtrenſia, vel quaſi, ex contractu ſine curatore alienat, an.14.q.8. nu.6.p.179. Vtrùm abſque curatore poſsit, vel ſaltim iuramento mortis cauſa donare, an.14. q.50.nu.3.p.239. Nec mobilia, quæ cito ſunt peritura, alienare, vel obligare poteſt, an.25. q.4.nu.3.p.307. Feudum concedere nequit, an.25.q.22.nu.1.p.340.

Minor procurator, & ipſius fideiuſſores beneficio reſtitutionis gaudent, an.25.q.47.nu.5. p 401. De cuius mandato conſtat, non reſtituitur, ibi nu.11.p.402.

Minor aduocatus, etiam poſt decimumſeptimum annũ in propria cauſa allegationem omittat, reſtituitur, an.17.q.2.nu.11.p.262.

Minor paterfamilias, etſi filios habeat, nullam ad confitendum in iudicio perſonam ſortitur, an.25.q.37.nu.6.p.381.

Minor fœmina nõ coniugata ſine curatore regnare nequit, an.14.q.34.num.9.p.214. Poteſt ſe ipſam ex his rebus moderatè dotare, quæ à minoribus poſſunt ſine decreto, & curatore alienari, an.25.q.14.nu.7.p.327. Secundò nubens non amittit proprietatem bonorum, quæ à primo matrimonio habuit, nec ea tenetur prioribus filüs reſeruare, a.25.q.30.n.3.p 364.

Miracula efficere imagines Sanctorum poſt annum ſexageſimum ætatis, aliqui perperam exiſtimarunt, an.60.q.9.nu.1.p.503. Ab abſoluta Dei voluntate pendent, ibi nu.2. Eorum definitio, ibi nu.3. Deus eo animo & fine per imagines edit, vt nos ad illarum reuerentiam alliciat, ibi nu.4.

Miſſio ex primo decreto, quacumque minori ætate, etiam pupillari, fieri poteſt, an.25.q.53.nu.2. p.409. Ex ea pupillus nullo damno afficitur, quia cuſtodiæ tantum cauſa ſit, ibi num.3.

Non

Digitized by Google

Non tam poſſeſsionem, quàm nudam detentionem transfert, ibid.

Miſſio ex ſecundo decreto an contra puberes, ſaltim decimumquartum annum agentes, locum habeat, an.25.q.53.nu.4.p.409. Solùm contra rebelles, & contumaces conceditur, ibi nu.5. Eam non patiuntur minoris bona, a.25.q.54. nu.4.p.411.

Monachi in baptiſmo ſuſceptores eſſe prohibentur, an.7.q.15.n.7.p.72. Et quare? ibid. Quòd paternam denotionem, aut propriam profeſſionem faciant, quomodo accipiatur, an.14. q.15. nu.8. p.190. Nequeunt, etiamſi longè à monaſterio decedant, ſepulturam ſibi eligere, an.14.q.47.nu.5.p.235. De iure communi ante quadrageſimum annum ad electionem non admittebantur, an.22.q.4.nu.2.p.297.

Monaſterium monialium ingrediens legitima ætate, factus intra clauſtra maior peccat, & in excommunicationem incidit, niſi ſtatim exierit, an.7.q.16.nu.17.p.74. Occaſione vero alicuius neceſsitatis introeuntes peccant, & excommunicantur, ſi finito miniſterio per notabile tempus ibi detineantur, ibi nu.19.p.75. Contrarium etiam eſt probabile, ibi nu.20. An qui ex iuſta cauſa fuit monialiũ ingreſſus, finita cauſa niſi egrediatur, excommunicationem incurrat, an.25.q.27.nu.4.p.357. Ex Bulla Pij Quinti tantùm ſexagenarii vltra biennium poſſunt in eodem monaſterio cõmorari, a.60. q.10.nu.1.p.504.

Monetariorum Collegium erat antiquitus, an.25. p.81.nu.1.p.443.

Monetarius quinque & viginti annorum eſſe debet, an.25.q.81.n.2.p.443. Eius officium perſonale eſt, maximè apud noſtros, vbi ad priuilegiorum participationem ſuis propriis manibus exercere debet. Nõ tam ipſius ætas, quàm robur attenditur, ibi nu.3.

Moneta falſæ crimen atrociſsimum eſt, a.10.q.10. nu.28.p.142.

Monialis de iure communi ante duodecimum annũ ad electionem non admittebatur, an.22. q.4.nu.2. p.297. Ad ipſius conſecrationem quinque & viginti annorum ætatem exigit, an 25.q.80.nu.1.& ſeqq p.443 Ex vniuerſali conſuetudine ante prædictam ætatem poteſt conſecrari, ibi nu.3. Et quare, nu.4.

Mora ab interpellatione deſcendit, an.25. q.35. nu.10.p.377. Is poteſt in eam ex interpellatione conſtitui, qui alienandi ius habet, ibi n.11. Incurritur à minore curatore carente, ibi n.12. Non incurritur à minore ſine curatore, ibi n.9 An eam incurrat, & contumax eſſe valeat minor curatore carens, vbi illius alternatiua obligatio, tam bona, quæ ſeruantur, quàm illa, quæ ſeruari nequeunt reſpicit, ibi nu.14. Incurritur à minore ex interpellatione extraiudiciali, ſi vt hæres, vel ſucceſſor conueniatur, ibi nu.16. Abſque interpellatione non contrahitur, an 25.q.84.nu.1.p.447. In piis cauſis abſque interpellatione non contrahitur, vbi debitor quintum & vigeſimũ annum exceſsit, ibi nu.9.

Morbus definitur, an.70.q.1.nu.3.p.521. Non eſt ſenectus, ibi nu.4. Duplex dicitur, ſecundum naturam, & contra naturam, an.90. q.1.nu.7. pag.553.

Mores à coniuncto formantur, an.40.q.4.num.4. pag.469.

Moriens intra ſeptimum ætatis annum ſibi delatam hæreditatem, licèt non aditam in partes tranſmittit, an.7.q.23.nu.1.p.84. Et quæ ſit ratio? ibid.

Mors naturalis & ciuilis æquiparantur, & de vna ad aliam valet argumentum, an.10.q.9.nu.6. p 134. De ea ſatis probabiliter timeri poſſe poſtquàm aliquis ad quinquageſimũ annum peruenit, putat Innocentius II. an.79.q.2.u.2. p.522. Eius articulus in quo ab illius differat periculo, a.80.q.6.n.3.p.548. Quotidiana febre laborantes eſſe in illius periculo quoad abſolutionem à reſeruatis, putat Cataneus, ibi nu.6.

Mortuo poteſt nobilitas concedi, an.7.q.36.nu.6. p.103. Aequiparatur furioſus, ann.10. q.10. nu.13.p.140.

Mortuus pœna corporali affici non poteſt, an.10. q.10.n.13.p.140. Præſumitur abſens poſt centeſimum vitæ annum, an.100.q.1.nu.6.p.556.

Motus duplex inuenitur in partu, an 1. q.6. nu.8. p.18. Brachiorum, & pedum, reſpiratio, & oculorum apertio vitam non probant, cùm etiam in mortuo dari poſſint, ibi nu.19.p.19.

Mulieres ſuperfœtant, an.1 q.3. nu.4. p.10. Eſſe conſtat, quibus poſt receptum ſemen, ita vterus concluditur, vt nullo tempore ſuperfœtationẽm admittant: aliæ verò, quibus è contrario ſemper vterus reſeratus, ſuperfœtationiſque capax manet, ibi nu.19. p.12. Earum appellatione illæ ſolùm intelliguntur, quæ impudicitiis aptæ ſunt, & habent annum duodecimum, an.7.q.16.nu.5.p.73. Quia nimia humiditate abundant, minus ſapiunt, an.7.q.18. nu.3.p.77. Poſſunt ſe ipſas, ſed non alios fiſco deferre, an.7.q.29.nu.17.p.95. Idem eſt non habere, ac habere inutiles, an.10.q.9.num.17. p.136. Illarum nomen non tam ſtatutũ, quàm ætatem ſignificat, an.12.q.2.n.1.p.159. Earum appellatione magis propriè corrupta, quàm virgo continetur, ibi num.4. Quare eis à Romanis plurimi honores delati fuere, an.14.q.3. nu.2. p.168. Antiquitus in perpetua erant tutela, an.14.q.32.nu.8.p.212. Iudicium earum gubernationi eſt impar, an.18.q.4 nu.5.p.269. Vſque ad annos octodecim infirmæ naturæ præſumuntur, an 20.q.1.n.8.p.270. Mendaces, fallaces, periuræ, doloſæ, & mutabiles dicuntur, an.20.q.6.nu.16.p.279. Non computantur pro parte populi ad conſuetudinem inducendam, an.21 q.3.nu.2.p.290. Vt ex forma ſtatuti earum teneant cõtractus, nil proficit conſanguinei pupilli conſenſus, etiam cum auctoritate tutoris præſtitus, an.25.q 16.n.10.p.333. Peculium conſtituere poſſunt, an.25.q.24.n.7. p.353. Qua ætate ſiue communi, ſiue noſtro iure inſpecto nunciandi habent facultatem, an.25.q.42.nu 12.p.391. Syndicatus officium, ſaltim inter fœminas exercere poſſunt, an.25.

q 48. nu.4.p.404. Caſu quo adminiſtrationis munere fungi poſſunt, reddere rationes debent, an.25.q.82.nu.3.p.444. Quinquagenariæ à nuptiis remouebantur, an.45.q.1.n.3.p.473. Mulri docent elapſo quadrageſimo ætatis anno eis ſterilitatem aduenire, ibi n.5. Verius eſt quintum & quadrageſimum annum eis concipiendi terminum eſſe, ibi nu.6. Nonnullæ etiam in ſenectute partus ediderunt, ibi nu.7. p.474. Sieriles, ſi nubant, nulla habent dotis priuilegia, an.50.q.7.nu.1. & ſeqq. p.485. Illæ vigeſimoſecundo, & viri trigeſimoſeptimo anno in æquali ætate ſunt ad contrahendum, an.65.q.1.nu.7.p.512.

Mulierum contractibus an minor prudens, & conſilii capax, vti conſanguineus ex forma ſtatuti poſſit aſſiſtere, an.25.q.16 nu.1.p.332. Conſanguineum minorem, maiorem tamen quatuordecim annis poſſe aſſiſtere, tenet Angelus, ibi nu.3. Nullus minor, cuiuſcumque ſit ætatis, ad interueniendum aptus videtur, ibi num.5.

Munus qui vltro accepit, conſtitutus in ætate, qua ſe excuſare poterat, poſtea ratione ætatis excuſari nequit, an.70.q.13.n.7.p.538. A ciuili excuſationem affert ætas ſeptuaginta annorum, an.70.q.14.n.1 p.538. A perſonali quintum & quinquageſimum annum excuſare aliqui docent, & alii ætatem ſeptuagenariam, quod eſt viridins, ibi nu.2.& 3. Perſonale ſub ciuili continetur, ibi nu.4.p.139. Perſonale eſt cura comparandi frumentum, & ab eo ſeptuaginta anni excuſationem afferunt, ibid. Perſonale eſt tutela, ibi n.5. Onus eundi ad bellum, & comitandi Regem, perſonaliſſimum eſt, ibi nu.6. Aetas ſeptuaginta annorum ad excuſationem illius tam ciuilis, quàm perſonalis requiſita, completa eſſe debet, ibi nu.11.p.540. Aetas ad illius excuſationem minimè numero liberorum ſuppletur, ibi nu.12. Aetas poſt iniunctum impleta, nihil ad excuſationem proficit, ibid. Ab illo, quod patrimoniale eſt, nulla ætas excuſat, ibi nu.13. p.541. Non eſt perſonale tutorem petere, a.80.q.5.n.2.p.547.

Mures, qui Euchariſtiæ ſacras ſpecies corrodunt, in ignem mitti debent, an.10.q.10.n.3.p.139.

Mutus nec dici poteſt infans, nec ipſius appellatione comprehenditur, an.7. q.1. nu.23. p.51.

N

N*ATVRA* omnia ordinate facit, an.1.q.6. nu.50.p.22. Nihil in ea datur ſuperfluum, ibi nu.51. Contra illam eſt matres filios aliis mulieribus nutriendos tradere, an.3.q.1.nu.1, p 42. In iuuentute fortior exiſtit ad ſperandũ, an.7.q.18.nu.2 p.77.

Naturalia immutabilia ſunt, an.1.q.6.nu.48.p.22.

Natus dicitur qui viuus editur, a.1.q.6.n.17.p.19. Non cenſetur viuus, qui ante diem, ſine baptiſmo & nomine deceſſit, an.1.q.7.nu.4.p.26. Non cenſetur qui confeſtim moritur, ibi nu.5. Recens adoptari valet, an.1.q.17.nu.3.p.40.

Natiuitas filiorum ideò inſinuatur, vt de paterno iure ad hæreditates & legata conſtaret, an.1. q.11. nu.5. p.33. Ab illa infantiam incipere probabilius habetur, an.7.q.1.nu.5.p.49.

Negligentia prouenit ex ignorantia, an.25. q.45. nu.6. p.49.

Neophytus habetur nimis differens baptiſmum, an.14.q.4.nu.4.p.170.

Niño apud noſtros quis dicatur, an.7.q.1.nu.13. & 14. p.50.

Nobilitas conſiſtit in acceptatione eius, qui dignitatem confert, an.7. q.36. nu 2. p.103. Poteſt mortuo concedi, ibi nu.6.

Nobilitatis poſſeſſionem vtrum infans emancipatus, vel proximus infantiæ valeat acquirere, an.7.q.34.n.6.& 9.p.100. Acquirens poſſeſſionem, bona propria debet habere, ibi num.10. Fraudulenta emancipatio acquiſitionem impedit, ibi n.13.p.101. Beneficium, etiam inuito poteſt conferri, an.7.q.36.nu.5.p.103.

Nobilitari poteſt infans à Principe, an.7.q.36.n.1. p.103. Poteſt etiam vtero exiſtens, ibi nu.8.

Nomen apud Moſcobitas ſtatim ac naſcitur, infanti imponitur, an.1.q.9.num.2.p.30. Apud noſtros verò non habet certum impoſitionis tempus, ibi nu.1, Græci quinto die filiis ſuis imponebant, ibi nu.3. At verò Athenienſes decimo die id præſtabant, ibi nu.4. Hebræi eodem tempore ac Romani, ibi nu.7. Chriſto Domino fuit impoſitum octauo die, ibi nu.8. Ex conſuetudine totius Eccleſiæ elapſo octauo die pueris imponitur, ibi num.9. Quare ſeptimo die imponeretur, an.1.q.10.n.3.p.31. Fœminis octauo die, maſculis nono imponebatur, an.1.q.11.nu.7.p.33.

Nominans eiuſdem ſaltem ætatis cum nominato eſſe debet, an.1.q.15.n.15.p.38. & an.14.q.52. nu.5. & 7. p.243. & an.25.q.48.nu.5.p.404.

Nominationis, vel oppoſitionis tempore, legitima ætas adeſſe debet, nec ſufficit ante adeptam beneficii poſſeſsionem illam adimplere, an.25. q.56.nu.10.p.417.

Nonimeſtres partus naturales, legitimi, & vitales ſunt, an.1.q.6.nu.56.p.23. Siue initio, medio, aut fine menſis naſcantur, ibi nu.58. Partus perfectiores, & frequentiores, quam decimeſtres ſunt, ſecundum aliquos, ibi nu.59. Contratium verius, ibi nu.60.

Notarij vere ſunt, licèt vulgo ſecretarii appellantur, qui à ſecretis exiſtunt Tribunalium S.Inquiſitionis, an.20.q.10.n.3.p.286. Quòd vtero exiſtentes poſsint creari multorum ſententia eſt, an.25.q.69.num.1. p.412. Eorum munus & ſcribæ perſonale eſt, ibi nu.8. p.433. An poſsint ita creari, vt poſt legitimam ætatem exerceant, ibi nu.10. Qui in ſenectute interrogati inſtrumentũ ſcripſiſſe negauerunt, excuſantur, licèt poſtea mendacii conuincantur, an.80.q.2.nu.4.p.543.

Notitia ætatum eſt fundamentum iuris ciuilis & Canonici, an.14.q.9.nu.3.p.181.

Nouitiatus adeo pubertatem requirit, vt nec malitia ſuppleat, nec poſt Tridentinum maior ætas ſit neceſſaria, an.14.q,20.nu.2. p.197. In Societate Ieſu nemo ante quindecim annos, vel poſt quinquaginta poteſt ad illum admitti, niſi

ex

Digitized by Google

ex diſpenſatione Patris Generalis, ibi num.6. pag.198.

Nouitius an quis dicatur ante probationis annũ, an.14.q.20.nu.4. & 5. p.198. Priuilegio Religioſorum gaudet, & ita qui illum percutit, in Canonem incidit, ibid. Maſculus poſt decimumquartum annum, & fœmina poſt duodecimum debent ad annum probationis admitti, an.14.q.20.nu.1.p.197.

Nouerca iuuenis non tenetur cum priuignis habitare, nec ob id legatum amittit ſub conditione eiuſmodi habitationis relictum, an.60. q.7.nu.1.p.502.

Nudari publicè in honeſtum habebatur, an.14. q.39.nu.5.p.219.

Numerus ſeptennarius ſacer in iure vocatur, an.1. q.6.n.37.p.21. Illius perfectioni vitalitas ſeptimeſtris partus tribuitur, ibi nu.36. Vigeſimusquartus ſummam habet cognationem cum baptiſmo à lege requiſito, an.1.q.7.nu.7.p.26. Decimusoctauus ſignificat libertatem à captiuitate, an.18.q.7.nu 7.p.272.la prima. Vicenarius ex ſui natura ſcientiam denotat, ann.20. q.1.n.7.p.269. la ſeconda. Vigeſimus ſeruitutem, & ipſius lapſum libertatem denotat, a.20. q.7.n 6.p.281. Sexagenarius viduitati eſt conſecratus, an.60.q.4.nu.3.p.497.

Numina quæ viris aſsidebant Genij, quæ verò fęminis Iunones appellabantur, a.1.q.5.n.2.p.14.

Nuptiæ à mulieribus quinquagenariis contrahi non poterant, an.45.q.2.nu.3.p.473.

Nuntians inutiliter nouum opus, tenetur ad damnum operis, an.25. q.42. nu.5. p.397. Viginti & quinque annorum eſſe debet, ſi decimumquartum annum agat, de iure noſtro, & publicum & priuatum opus nuntiare poterit, ibi nu.11.p.391.

Nuntiatio non in perſonam, ſed in rem fit, an.8. q.6.nu.3.p.115. Non fit illi, qui octauum annum non eſt adeptus, ibi nu.4. Accuſatio eſt, & ideò accuſatores nuntiatores vocãtur, a.25. q.42.nu.2.p.390.

O

OBLIGATIO de iure noſtro acceptationem non requirit, an.10. q.15. num.15. p.153. Naturalis, pręſertim vbi alienam fidem ſequimur, ex conſenſu proficiſcitur, an.14.q.6.n.2. p.173. Naturalis, ex vtilitate proueniens, vinculum dicitur æquitatis, ibi nu.5.p.174. Ea, licet media, imperfecta & naturali tenentur pupilli omnes. qui infantiam exceſſerunt, ibi num.7. Naturalis medium habet, ibi nu 8. Naturalis in pupillo quando producat, vel non producat effectus, ibi n.9.& 10. Facilior eſt perſonæ quam bonorum, an.14.q.13. num.6. p.187. Naturalis repetitionem ſoluti impedit, an.25. q.18.nu.10.p.337. Reddendi rationes naturalis eſt, an.25.q.82.nu.4.p.444. Tempore non inducitur, nec tollitur, an.80. q.4. nu.1. & 5. pag.546.

Obligari nec maſculus ante quatuordecimum annum, nec fœmina ante duodecimum perfectum, naturaliter poſſunt, a.14.q.6.n.1.p.173. Pupillus debet re, & non conſenſu, cum factus eſt locupletior, & quomodo hoc eſt intelligendum, ibi nu.5. p.174.

Obliuio præterirorum aliquando in commiſſi flagitij pœnam infligitur, an.80.q.2.nu.1 p.542. Alicuius rei, quòd elapſis viginti annis præſumatur, qui docent, ibi nu.9. p.544.

Occidens lupam, vrſam, aut vulpem cum lactentibus, non niſi vnum præmium meretur, an.3. q.2.nu.10.p.45. Puerum, proditor dicitur, & ideò immunitate Eccleſiæ non gaudet, an.7. q.14.nu.7.p.71. Aliàs moriturum, nullo reſtitutionis onere grauatur, an.100.q.1.n.3.p.555.

Octomeſtres partiones, quod ſint vitales magis probatur, an.1.q.6.nu.46.47. & 54. p.26.

Octomeſtres partus illegitimi, & vltra octauum diem minimè vitales ab aliquibus creduntur, an.1.q.6.nu.45.p.22. Quod aliquando, & in pluribus regionibus vixerunt, cõſtat, ibi n.49. Illorum nulla in iure fit mentio, ibi num.53. Quamuis naturales, & legitimi ſint, non tamen ita vitales, vt ſeptimeſtres, & nonimeſtres exiſtunt, ibi nu.55.

Octuagenarij ſpem generandi non habent, & ideò caſtenatis comparantur, a.65.q.1.n.20.p.516. Torqueri nequeunt, a.70.q.5.n.2.& ſeq p.525. Inſtar puerorum ſunt, ibi nu.4. Verè decrepiti ſunt, an.80.q.1. nu.2.p.541. Eis competit beneficium reſtitutionis in integrum, an 80.q.3. nu.5.p.545. Valde ſenes dicuntur, ibid. Senſu carent, ibid. Nullis Eccleſiaſticis legibus tenentur, an.80.q.4.num.2.p.546. Senes, veluti infantes pueri ſunt, ibid. Licitè poſſunt prohibitis diebus vti carnibus, ibi nu.3. Præcepto annuæ confeſſionis, & communionis non ligantur, ibi nu.4. Eos non priuari ſucceſſione propter negligentiam petendi tutorem, vt certius admittitur, an.80.q.5.nu.4. p.547. Quaſi in mortis articulo conſtituti poſſunt à reſeruatis abſolui, an 80.q.6.n.2.p.548. Parum vident, an.80.q.7.nu.2.p.549. Non teneri ad lucrandas diſtributiones choro aſſiſtere, vt certius defenditur, an.80.q.8.n.4.& 5. p.550. Ab ordinum ſuſceptione repelluntur, an.80.q.9.nu 3. p.550. An ordines minores poſſint ſuſcipere, ibi nu.7.p.551.

Officialis Vicarius propriè dicitur, an.25.q.62.n.6. p.422. An quinquaginta annorum eſſe debeat, ibi nu.7. & ſeqq. Maioris ætatis præſumitur, & contrarium alleganti incumbit probationis onus, an.25.q.76.nu.7.p.440.

Operæ vt ſint in æſtimatione, non maior ætas viginti & quinque annorum deſideratur; ſed minor quinque ſaltim ſufficit, an.5.q.3.n.8.p.47. In totum non excuſantur pupillari ætate, ibi num.10. Serui à decimo ætatis anno maioris pretij & æſtimationis eſſe incipiunt, ibi nu.13.

Opinari nouiter, an vnicuique ſit liberum, an.10. q.10.nu.17.p.140.

Opinio an dari poſsit, quæ cũ ſpeculatiuè ſit probabilis, practicè tamen omni probabilitate careat, an.60.q.2.nu.14.p.495.

Oppoſitionis, vel nominationis tempore legitima ætas adeſſe debet, nec ſufficit ante adeptam

beue-

Digitized by Google

beneficij poſſeſsionem illam adimplere, an. 25. q. 56. nu. 12. p. 417.

Optani beneficium cuius ætatis eſſe debeat, a. 60. q. 5. nu 9. p. 500.

Oratio poteſt figuris ornari, an. 7. q. 1. nu. 37. p. 51.

Ordines minores, excepto Acolytatu, ſeptenni poſſunt conferri, an. 7. q. 9. nu. 3. p. 65. An ad eos legitimæ ætatis ſit puer, de cuius ætate certò ſciri non poteſt, Epiſcopi iudicio relinquitur, ibi nu. 5. Vtrum infans eos ſuſcipiens peccet, vel ſuſpendatur, ibi num. 10. Omnes quatuor poteſt conſuetudine effici, vt ſimul conferantur, an. 12 q. 1. n. 6 p. 158. Ad eos omnes ſuſcipiendos quæ ætas deſideretur, ibid. Non habenti, aut ſaltem legitimam ætatem eos ſuſcipiendi beneficiũ Sacerdotale non poteſt conferri, ibi nu. 7. Epiſcopus an diſpenſare poſsit cum puero optimæ indolis, & ſpei, vt licèt linguam Latinam ignoret, poſsit ad eos promoueri, an. 25. q. 26. nu. 7. p. 356. In eorum, & ſacrórum materia potiùs Canonico iuri, quàm ciuili ſtandum eſt, an. 25. q. 55. nu. 3. p. 414.

Ordinari deſiderans ante pubertatis annos, baptizatus eſſe debet, an. 14. q. 4. nu. 6. p. 169.

Ordinarius tam Vicarius Generalis, quàm Epiſcopus nominatur, an. 65. q. 3. nu. 1. p. 517. Ob nimiam contrahentiũ ætatis diſparitatem poteſt in matrimonialibus denunciationibus diſpenſare, ibid.

Ordinatus ſi ante legitimam ætatem adminiſtrauerit, quando ſit irregularis, an. 22. quæſt. 1. nu. 12. p. 293.

Orphanus ſolùm dicitur minor quatuordecim annorum, ſecundum multorum placitum, an. 25. q. 73. nu. 1. p. 437. Græce pupillus eſt, ibi nu. 2. Secundùm D. Hieronymum ille dicitur, qui vtroque caret parente, ibid. An cenſeatur minor ſola matre carens ibid. Legatum ei relictum, an maioribus quatuordecim annis debeatur, ibi nu. 3. & 6. p. 438. Minor annis viginti & quinque, ſiue maſculus, ſiue fœmina patre carens propriè dicitur, ibi nu. 4. & ſeqq.

Oſtiarius viginti & quinque annorum eſſe debet, an 25. q. 46. num. 2. p. 400. Et de iure noſtro octodecim, ibi nu. 3.

Oua caro liquida appellantur, an. 7. q. 6. n 5. p. 60. & an. 60. q. 3. nu. 1. p. 496. Senibus conueniunt, nu. 2. p. 496.

P

PACEM inire à qua ætate quis ſine curatore poſsit, an. 25. q. 19. num. 15. & ſeqq. p. 345. Facere, eſt de crimine tranſigere, ibi nu. 19.

Pactum vt minor adiiciat pubes eſſe debet, an. 14. q. 14. nu. 2. p 187. Addictionis in diem an contineat alienationem, ibi nu. 3. p. 188. Reſoluto contractu, ratione pacti addictionis in diem, nulla gabella debetur, ibi nu. 4. Vbi addictionis fuit venditioni appoſitum, ſi alius meliorem conditionem attulerit, poteſt venditor ſtatim rem vendicare, ibid. Retrouendendi an poſsit validè à minore in venditione adiici, an. 25. q. 6. nu. 4. p. 312. Legis commiſſariæ poteſt à minore adiici, ibid.

Pædagogus vulgo *Ayo*, etiam ſenes eſſe poteſt, a. 60. q. 11. nu. 7 p. 505.

Pater, vide *Puer*.

Parentes tenebantur filios apud acta profiteri, a. 1. q. 11. nu. 1. p. 32. Poterant ex Romuli conſtitutione vendere aut occidere filios, ann. 1. q. 8. nu. 1. p. 27. Numa vero eis permittebat filios vendere, aut interficere qui cœlibes fuiſſent, ibi nu. 2. Diſſoluto matrimonio illis ſimul incumbit onus alendi filios, an. 3. q. 1. n. 10. p. 43. Qui ſeparationi, aut diuortio cauſam præbuit, filios etiam triennio minores alere debet, ibi nu. 11. Quando egeſtate premuntur, partus à Republica alendus erit, ibi num. 12. Olim eis permiſsum erat filios impune occidere, an. 3. q. 2. nu. 1. p. 44. Lege Romulea prohibebatur ne filios triennio minores interficerent, ibi n. 2 Ideò exiſtimauit Petr. Gregor. quòd filium ante triennium occidere non potuiſſent, quia in tam tenera ætate nullam occiſionis cauſam præbere poterat, ibi nu. 3. Sed reprobatur, ibid. Non habent in poteſtate filios ſeptennes, quoad actus voluntatis, & liberi arbitrij, an 7. q. 10. nu. 6. p. 67. Ei olim poterant qualibet minori ætate filios religioni offerre, an. 8. q. 2. nu. 1. p 107. Eorum delicta filiis non præiudicant, an. 10. q. 10. nu. 32. p. 143. Poſſunt filios ratione vtentes vſque ad pubertatem religioni offerre, an. 14. q. 17. nu. 2. & 9. p. 192. & 193. Non poſsunt filios inuitos religioni tradere, ibi nu 7. Eis minimè licet poſt annum & diem ab ingreſsu religionis impuberes à regulari diſciplina auocare, ibi num. 11. p. 194. Non tenentur reſeruare filiis prioris matrimonii, quod ab eo obtinuerunt, quando ipſi ſecundis illorum nuptiis expreſsè conſenſerunt, an. 15. q. 53. nu. 1. p. 244. In coniunctione filiorum, etiam naturalium, omni iure eorum conſenſus requiritur, an. 30. q. 10. nu. 4. p. 461.

Pariens maſculum quadraginta diebus immunda cenſebatur, fœminam verò octuaginta, an. 1. q. 2. nu. 38. p. 8.

Parochus non Sacerdos licet matrimoniis aſsiſtere valeat, nominare tamen vt aſsiſtat niſi Sacerdotem non poteſt, an 14. q. 52. n. 5. & 7. p. 243. Beneficij ruralis quilibet, etſi annũ quintum & vigeſimum non egerit, creari poterit, an. 25. q. 56. n. 8. p. 416. Ex eo quod à Pontifice ſcienter minor eligitur, & ne curam deſereret animarum illi iniunxit cum illo diſpenſaſſe non videtur, ibi nu. 16. p. 417.

Parricidium vt non incurratur, quæ ætas in filio ingrato, quem pater interfecit, deſideretur, an. 10. q. 4. nu. 8. p. 126.

Partitor decem & octo annorum ſaltim eſſe debet, an. 18. q. 6. nu. 3. p. 271. la prima. In cum ſeu calculatorem quilibet de mundo, licèt minoris ætatis, eligi poteſt, ibid. Non habet iuriſdictionem delegatam, ibid.

Partus ante ſeptimum vel octauum menſem minimè edi poteſt ſecundum aliquos, an. 1. q. 2. n. 7. p. 5. In lucem editus, verus homo, & quid diſtinctum à matre exiſtit, an. 1. q. 2. nu. 22. p. 7. Materno lacte indigens pars matris cenſetur,

ibi

ibi nu.23. Dum eſt in vtero, aceeſsio & portio matris reputatur, ibi num.24. Bimeſtris, Trimeſtris, Quadrimeſtris omni tempore illegitimus,& abortiuus eſt habitus, a.1.q.6.n.1.p.17. Septimo accedente menſe motu & calcitrationibus pellicullam rumpit,quam niſi dilaceraret, minime naſceretur, ibi nu.4. Vbi quinto vel ſexto menſe vitalis editur, an ſint medici conſulendi,vt illum vel naturalem, vel illegitimum ad ſucceſsionem declarent, an.1.q.6. nu.33.p.21. Qui ſeptuaginta diebus mouetur, ſeptimo menſe in lucem prodiet,qui verò nonaginta, nono emittitur, ibi n.6.p.18. Duplex in illo motus inuenitur, ibi nu.8. Ante ſeptimum menſem editus vitalis cenſetur à Carranza, ibi nu.11. Quinquemeſtris, & ſemeſtris incolumis aliquibus videtur, ibi num.12. Sed falſo, ibi nu.14. Quicumque ante ſeptimum menſem editus, immaturus, & illegitimus in iure habetur, ibi nu.25.p.20. Etiam apud noſtros, nu.29. Viginti & quatuor horis viuus poſt natiuitatem permanens, legitimus iure noſtro habetur, ibi nu.32. p.21. Incolumitas ſeptimeſtris à D.Hieronymo miraeulo adſeribitur, ibi nu.39. Quolibet die ſeptimi menſis vitaliter edi poteſt. ibi nu.40.& 43. Qui initio ſeptimi menſis editur, maturus,qui verò in fine maturior vocatur, ibi nu.42.p.22. Octomeſtris illegitimus, & vltra octauum diem minimè vitalis ab aliquibus creditur, ibi num.45. ſeptimo menſe editus de iure legitimus habetur, ibi num.15. p.19. Nullus ante ſeptimum menſem ſalubriter in lucem prodire poteſt, ibi num 35.p.20 Circa illum iuris diſpoſitiori ſtandum eſt, licet oppoſitum medici ſentiant, ibi nu.34. p.21. Octomeſtris, vitalis aſſeritur, ibi n.46.47.& 54.p.22. Decimeſtris à pleriſque vt naturalis admittitur, an.1. q.6. nu.66. p.24. Contrarium tamen alii veriùs putant,ibi n.68. 69.70.& 71. Decimeſtris naturalis, & ſucceſſionis capax eſt, ibi nu.65. Octomeſtris aliquando, & in aliquibus regionibus vixit, ibi nu.49.p.22. Octomeſtris nulla fit in iure mentio,ibi n.53.p.23. Octomeſtris, quamuis naturalis, & legitimus ſit, non tamen ita vitalis vt ſeptimeſtris, & nonimeſtris exiſtit, ibi nu.55. Nonimeſtris, naturalis, legitimus,& vitalis eſt, ſiue initio, medio, aut fine menſis naſcatur, ibi n.58.Nonimeſtris perfectior,& frequentior quàm decimeſtris eſt ſecundum aliquos, ibi n.60. Vndecimeſtris, ſiue in fine, ſiue in principio menſis naſcatur, illegitimus, & ſucceſſionis incapax iure noſtro habetur, ibi nu.74. p.25.Intra ſeptem primos dies vndecimi menſis editus naturalis, & legitimus eſt, ibi nu.72. Decimoquarto menſe natus ab aliqnibus legitimus vocatur,ſed contrarium eſt veriùs,ibi nu.75. Ille, cuius natiuitas Dæmonis arte in duodecimum, decimumtertiū, aut decimumquartum menſem protrahitur, legitimus habetur,ibi nu.76. Menſes qui ad illum deſiderantur, triginta dierum eſſe debent, ibi nu.77. Ante triennium non poteſt à maternis vberibus depelli, an.3.q.1.nu.3.p.42. A Republica eſt alendus, ſi vterque parens egeſtate prematur, ibi nu.12.p.43. Ab eiuſdem animatione infantiam ordiri communis tenet, ann.7. q.1. nu.2. & 4. p.49. Anteqnàm naſcatur dicitur portio matris,ibi nu.7.Quinquagenariæ fœminæ mirabilis appellatur, an.45.q.1.nu.4.p.473. Fuit editus à nonnullis mulieribus etiam in ſenectute, ibi nu.7. p.474.

Paruuli omnes fideles cuiuſcumqne ætatis dicuntur, an.10.q.8.nu.14..p.140. Populi Chriſtiani appellatione continentur,an.11.q.1.n.2.p.155. Illorum nomen variè vſurpatur,an.14.q.2.n.1. p.167.Dicuntur ſecundum aliquos omnes minores vigeſimoquinto anno, ibi nu.2. Illi ſolum dicuntur, qui nondum decimumquartū annum attigere, ibid.

Pater minime poteſt nuptam filiam abducere, an.1.q.8.num.3.p.27. Non fuit priuatus à Iuriſconſultis poteſtate vendendi filios,ibi nu.5. Non poteſt filium vt liberum hominem vendere, ibi nu.8.p.28. Qui fame cruciatur, poteſt filios vendere, vt ipſorum pretio ſubueniatur, ibi n.9. Poteſtatem vendendi filios, an etiā ab Imperatoribus Diocletiano & Maximiliano obtinuerit,ibid. Filium ſeptem dierum,& non maioris ætatis poteſt ob famem diſtrahere, ibi nu.17. p.29. Et qua ratione, ibi nu.18. & 21. Pro liberis conſilium capit, an.1. q.17. nn.12. p 40. Conſentire expreſſe filii adoptioni debet,nec ſufficit quòd non contradicat.ibi n.14 & 15.Primo triennio elapſo tenetur filios alere,maximè vbi mater fuerit vitiis dedita,an.3. q 1.num.4.p.42. Qui ex alterius vxore liberos ſuſcepit, tenetur putatiuo patri alimenta eis præſtita à tertio ætatis anno reſtituere,ibi n.5. Tenetur filio poſt primū triennium ſumptus exhibere,ibi nu.6.p.43. Debet,aut hæres ipſius alimenta ventri præſtare, ibi n.7. Intra primos ſeptem dies poterat eſuriens filios vendere, ibi nu.11. Serui expoſiti tenetur ſuſceptori expenſas omnes refundere vſque ad decimum ætatis annum,& non vltra,an.5.q.3.n.12.p.48. Non iure peculii,ſed vt hæres acquirit infanti filio delatam hæreditatem,an 7.q.23.n.3.& 4. p.84. Filio infanti ſuccedens non tenetur ipſi delatam hæreditatem acceptare, ibi nu.5. Poteſt dominus appellari iure dominii, quod in filiumfamilias obtinet,an.14.q.9.nu.11.p.182. Reuocare non poteſt ingreſſum puberis in religionem,an.14.q.17.nu.10.p.193. Poteſt vota etiam filii emancipati reuocare, an.14.q.18. nu.7.p.196. Vtrum indiſtinctè, nulla habita diſtinctione ætatis, teneatur perpetuò filiis alimenta præſtare, an.14.q.31.nu.1.p.209. Poteſt filium iam puberem è domo eiicere, vt ſibi victum quærat,ibi nu.7.p.210. Tenetur artem aliquam filios edocere, aut per ſe, aut per magiſtrum,aliàs de alimentis perpetuò tenebitur, ibi nu.9. Exigendo penſionem acquirit filio minori quatuordecim annis poſſeſſionem exigendi ad effectum manutentionis, an.14.q.59. nu.7.p.251. Redimi ad hoſtibus debet à filio, ſub pœna exhæredationis poſt decimumoctauum annum, an.25.q.15.nu.8.p.331. Filio ad

rationes tenetur, an.25.q.82.n.6. p.444. Eius conſenſus deſideratur ad coniugium illius qui in aui poteſtate tantum exiſtit, an.30.q.10.n.2: p.461. Licèt hodie non de eſſentia, de honeſtate tamen eius conſenſus in filiorum nuptiis expoſcitur, ibi nu.6.p.462.

Paterfamilias non eſt ſeruus, an.14.q.7.n.8.p.176. Ob diſſolutos mores bonis interdictus ex nullo contractu obligatur, ibi nu.9.p.177. Quis, & non ſuæ poteſtatis dicatur, ibi nu.11. & 12. Minor etſi filios habeat, nullam ad confitendum in iudicio perſonam ſortitur, an.25.q.37. nu 6.p.381.

Patria poteſtas apud Græcos tertio anno poſt filii pubertatem finiebatur, an.25.q.76.n.1.p.440. De iure Regio an ab ea liberet ætas quinque & viginti annorum, ibi nu.2. & ſeqq. Verius eſt nullam ætatem ab ea liberationem inducere, ibi nu.4.

Patriarcha creatus, adminiſtratorem habere debet, an.30.q.5.nu.6.p.456.

Patri non ſatis conſtat, quando fuerit poteſtas vendendi filios reſtricta, an.1. q.8.nu.9.p.28. An fuerit poteſtas vendendi filios, etiam ab Imperatoribus Diocletiano & Maximiano conceſſa, ibidem. Primo triennio elapſo onus alendi filios incumbit, maximè vbi mater fuerit vitiis dedita, an.3. q. 1.nu.4.p.42. Licebat exponere ſicut occidere filios, an.7.q.32.nu.2. p.97. Non licebat lauare cum filia impubere, an.14.q.39 nu.2.p.218.

Patrinus ex communi Eccleſiæ traditione neceſſarius ad ſolemnem celebrationem Baptiſmi, Confirmationis, & Matrimonii reputatur, a.7. q.15.nu..1.p.71. In Baptiſmo quare adeſſe debeat, ibi nu.8.p.72. Decem & octo annis ſaltim baptizatum præcedere debet ex Abbate, an.7.q.15.nu.2.p.71. Vt quis poſſit eſſe tam in Baptiſmo, & Confirmatione, quàm in Matrimonio, ætas ſeptem annorum deſideratur, ibi nu.11.p.72.

Patronus, qui maior eſt ſeptennio, præſentandi ius habet, an.7.q.22.nu.9. & 10.p.83. Si infans ſit, tutor eius nomine præſentat, ibi num.13. Et ſi tutoribus deſtituatur, præſentatio in ſolidum compatronis accreſcit. Si verò nec compatronos habuerit, ad conſanguineos pertinebit, ibi nu.14. Iam ſeptennis ſolus, & abſque tutore, vel conſanguineo pręſentabit, ibi n.15. Impubes poſt ſeptimnm annum præſentare poteſt, an.22.q.4.nu.1.p.297.

Paulo I. C. nihil ad legalis ſcientiæ perfectionem defuit, an.1.q.1.nu.4.p.1.

D.Paulus explicatur, an.14.q.32.nu.6.p.211.

Pauper, vide *Eleemoſyna*.

Peccatum omnes habere, & neminem eſſe mundum a peccato quomodo intelligatur, an.10. q.3.nu.11.p.124. Impuberis in generali reſeruatione contineri multi docent, ſed contrarium verius, an.14.q.21.nu.1. & 2.p.198.

Peccatum originale culpa dicitur, an.1.q.4.n.6.p.13. Trahitur ex Adamo, ibi n.8. Quare illius poſteri eo teneantur, ibi n.16. p.14. Quadrageſimo die poſt conceptionem contrahitur in maſculis, & octuageſimo in fœminis, an.1.q.4.& 5. n.5.p.13. Nemo poteſt cum eo ſolo decedere. an.7.q.7.n.4.& 10.p.61. Non poteſt eſſe niſi in anima, an.1.q.4.n.3.p.13. Tunc incipit, cum nondum animæ ſeparatim à parentibus viuentes exiſtunt, ibi n.12.

Peccatum mortale dicitur vitium, & crimen, an.7. q.7.n.10.p.61.

Pecatum veniale vitium aut crimen non dicitur, an.7.q.7.n.10.p.61. Nemo poteſt cum eo ſolo decedere, ibi n.4.& 10. Et quare ibidem.

Peculium habere poteſt pupillus, an.7.q.33.nu. 1. p. 98. Non poteſt habere qui nondum ſeptimum annum exceſſit, ibi n.3. Sibi pater, vel dominus imputare debet ſi pupillo negotiationis ignaro tradiderit, ibi nu.10.& 11. p. 99. Nec cum tutoris autoritate pupillus conſtituere poteſt, an.25.q.24.n.1.p.353. Et quare ibid. Eſt homini perquam ſimillimum, ibi n.2. In conſtituente ætas viginti, & quinque annorum requiritur, ibi n.7. Mulier etiam conſtituere poteſt, ibid. Minor annis viginti, & quinque, niſi iuſta cauſa, & curatoris interueniente autoritate conſtitutum, reuocare nequit, ibi n.8. Quare illius reuocatio, & non conſtitutio tutori concedatur, ibi num.9.

Pediſequi famuli, vide *Famuli*

Pedeſtres taurorum agitatores cuius ætatis eſſe debeant, vt nec ipſi, nec ſuperiores, qui illos in plateis permittunt, grauiter peccent, anno 18. q.3.n.5.p.268.

Penſio obtineri poteſt à ſeptenni ſecundum aliquos, an.1.q.15.n.6.p 37. Beneficium Eccleſiaſticum non eſt, ibi n.7. p. 38. Contrarium verius, n.23. An beneficium, vel quid temporale ſit, an.14.q.59.n.1.p.251.& n.9.p.252. An ab irregulari maximè poſt Tridentinum poſſit obtineri? ibi n.2. Ad eam ſeptem annos ſufficere qui doceant, ibi n.3.& n.7. Vtrùm à laico poſſit haberi, ibi n.4. Concilium Tridentin. quid circa ætatem ad illam immutauit, ibi n.6.8.& 13.p.251. In illius reſeruatione an ſit mentio infantilis ætatis facienda, ibi n.7. Pater illam exigendo acquirit filio minori quatuordecim annis poſſeſſionem exigendi ad effectũ manutẽtionis, ibidem. Reſeruata infanti abſque diſpenſatione eſt nulla, ibid.num.13.pag. 252. Infans de conſenſu ordinarij non poteſt ad ei conſentiendum procuratorem conſtituere, ibi n.14. Ad eam exigitur ætas quatuordecim annorum inchoata, num.15.

Penſionarius gaudet priuilegio fori, an.14.q.59.n.10 p.252. Tenentur quotidie recitare officium B.Mariæ, ibi nu.11. Tonſuram, & habitum Clericalem deferre tenetur, ibi n.12.

Percuſſor Clerici impubes non tenetur pro abſolutione obtinenda Romam petere, ſed poteſt ab Epiſcopo abſolui etiam poſt pubertatem, an 60.q.12. nu.2.p.505.

Periurus an impubes dici poſſit, ann.10.quæſt.11. num.3.pag.146.

Permutatio non poteſt à minore quinto, & vigeſimo anno abſque iudicis decreto celebrari, anno 25.q.7.n.1.p.313. Alienationis eſt ſpecies,

& ven-

& venditionis aſſimilatur, ibi nu.3.& 5. Baldi ſententia exiſtimantis, quòd licèt minoribus, refutatur, ibi nu.5. Et ſimilis error Alciati reprobatur, ibi nu.6. Summæ vtilis minori ei licet, ibi nu.8. & 10. p.514.

Perſonatus, & dignitates nullam de iure communi ætatem exigere voluit Innocentius, an. 22. q.3.n.1.p.296. Certius eſt de iure communi vigeſimumquintum annum inceptum requirere, ibi nu.3. Eodem iure cenſentur cum beneficijs habentibus animarum curam, ibi nu.7. De iure communi ætas ad illos requiſita inchoata ſufficit, ibidem. Ex noua Concilii Tridentin. diſpoſitione quilibet poteſt ad eos, & dignitates, quibus animarũ nulla cura ſubeſt, poſt vigeſimumſecundum ſuæ ætatis annum promoueri, ibid.

Perſona maioris notæ, vt Reges, Imperatores, &c. non comprehenduntur nomine perſonarum cuiuſcumque generis, aut conditionis, ann.7. q.16. nu.11.p.74. Non debent pro rebus affligi, an 20.q.5.n.5.p.276.

Petri Rebuſi lapſus notatur, an.14.q.27.n.6.p.205.

S.Petrus, vti ætate prouectior, S.Ioanni quamuis dilecto, in primatu Eccleſiæ præfertur, ann.30. q.3.n.7.p.455.

Pignoratio hominis liberi inutilis eſt, an.1.quæſt.8. nu.6. pag.27.

Pignus & hypotheca prohibita alienatione prohibentur, an.25.q.4. nu.1.p.307.

Pilos ſub auxillis alere indicium habebatur iam adeptæ fortitudinis, an.14.q.40.n.5.p.220.

Plinius quantum potuit ab Ariſtotelis opinionibus diſſenſit, an, 45.q.1.n.13.p.475.

Pœna concumbentis cum vxore ieiunium erat, ſi poſt primum motum dierum decem, ſi poſt ſecundum viginti, an.1.q.6.n.10.p.18. Edentationis apud noſtros infligitur teſtibus falſo deponentibus, an.1.q.13.n.16.p.35. Suſpenſionis eſt Epiſcopo ordinanti puerum ante ſeptennium prima tonſura, an.7. q.9.n.8. p.65. Quæ non extenditur ad reliquos ordines minores, ibi num.9. Legum veſtiatiarum incurritur ab omnibus adhuc infantibus, an.7.q.25.n.3.p.87. Ab ea excuſatur qui poſt delictum furore corripitur, an.10.q.10.n.11.p.140. Corporalis non poteſt abſenti infligi, ibi n.12. Non habet locum vbi factum propter quod fuit impoſita, nullitate laborat, an.14.q.11.nu.4.p.185. Miſſionis ſanguinis, antiquis noſtris legibus nobilibus inflicta, minores nequaquam comprehendebantur, an.14.q.38.nu 2. p.218. Statuta contra non ſoluentes non habet locum contra minores, au.22. q.5.n.6.p 275. Erubeſcentiæ, vulgò, *De verguenza*, poſt decimumſeptimum annum lenonibus infligitur, an.25.q.43.nu.3. p.392. Eius diminutio cauſa ætatis facienda, non in clementia, ſed in æquitate conſiſtit, ibi num.17. p.395. Inter alia ob id delinquentibus imponitur, vt emendatiores fiant, ibi n.29. p.397.

Pollutio in ſomnis de re turpi vigilia cogitata eſt peccatum mortale, an.5. q.1. num.4. p.55. Et quare, ibid.

Pontifex eligendus triginta annorum eſſe debet, an.30, q.3.nu.4. & 8. p.455. Nunquam dubitatum fuiſſe de viribus electionis illius propter ætatis defectum aliqui affirmant, ibi nu.1. Eſt Romanus Epiſcopus, & ſic appellatione Epiſcoporum continetur, ibi nu.7. Si minor annis triginta eligatur, irrita electio non erit, quia magis de congruentia, quam de eſſentia dicta ætas requiritur, & nulla obijci poteſt exceptio, quæ à duobus partibus Cardinalium factam ipſius electionem infringat, ibid. & ſeqq. Nequit eſſe infans, niſi ab Spiritu ſancto fuerit electus, ibid.

Pontificatus ſupremus quam ætatem requirat, a.30. q.3.nu.2.p.455. Eſt beneficium curam maximam habens animarum, ibid. nu.3.

Phaſianarij qui fuerint, an.18.q.3.nu.4.p.268.

Portio dimidia Eccleſiæ Collegiatæ ſeptimo anno poterat iuxta aliquos obtineri, a.14.q.55.n 1. p.247. Non habet annexum, ſacrum ordinem ex præſcripto Concilii, an.14.q.56.nu.5.p.249.

Portio ex præſcripto Concilii ſacrum ordinem habet annexum, an.14.q.56.num.5.p.249. Si nullum certũ ordinem ſacrum habeat annexum, ſubdiaconalis ſaltim eſſe debebit, an.21. q.4. nu.4. p.291. Ad eam obtinendam, niſi aliud annexi ordinis ratio poſtulet, vigeſimusprimus ætatis annus ſufficit, ibi nu.5.

Portionarius non eſt Canonicus, etiamſi ex priuilegio vocem habeat in Capitulo, ann.21. q.4. nu.1.p.291. Omnibus Canonicis eſt inferior, ibi nu.2. Eiuſdem ætatis cum Canonico eſſe debet, ibi nu.2.

Portionarius dimidius appellatione Portionarii non ſubauditur, an.14.q.56.nu.4 p.248.

Poſſeſſio acquiri poteſt ab impubere, ſiue maſculo, ſiue fœmina, an.7.q.27.n.2.p.89. Aliquando pro vſucapione accipitur, ibi nu.21. p.92. Maioratus ex miniſterio l.45. Taur. in infantem, & vtero exiſtentem, nullo intercedente tutore transfertur, ibi nu.23. Non niſi per pupillum infantiæ proximum tutore authore acquiri poteſt, an 10.q.15.nu.4.p.151. Carboniana vltra pubertatem extenditur, quando duobus eiuſdem hæreditatis impuberibus fuit cōceſſa, & alter tantum fuit factus pubes, ibid. In ea præbenda valet dictum de his, quæ teſtis vidit in ætate octo annorum, & quare, an.14. q.44.nu.15.p.229.

Poſſeſſionem nequit infans ſibi ipſi acquirere, an.7. q.27.nu.4.p.89. Et quare, ibid. Rectè acquirit infans habens aliquem intellectum tutore authore, ibi num.7. p.90. Duorum vel trium annorum infans, nec tutoris auctoritate, poteſt acquirere, ibi nu.15.p.92. Furioſus, nec cum tutoris auctoritate acquirit, ibi nu.16. Infans ſine tutore, nec ſibi traditam ab alio, nec vacuam apprehendere poteſt, ibi nu.18. Capere, pro vſucapere à Iuriſconſultis frequēter vſurpatur, ibi nu.22. Nemo poteſt cuiuslibet rei acquirere ante primum vitæ ſeptennium, a.7. q.29. nu.7. p.94. Nullius rei pupillus ſeipſum deferendo amittit, ibi nu.12. Et quare, ibid. Nobilitatis vtrum infans emancipatus, vel

Digitized by Google

proximus infantiæ acquirere valeat, a.7.q.34. nu.6. & 9 p.10. Qui acquirere poteſt, vtrum & donationis acquirendæ ſit capax, ann.10. q.15.nu.7.p.151.

Poſſeſſionis neminem eſſe capacem ante decimum annum cum dimidio putarunt aliqui, ann.7. q.27.nu.3.p.89.

Poſſidere eſt ſentire ſenſu ſe poſſidere, an.7. q.27. nu.4.p.89.

Poſthumus, & impubes ante decimum cum dimidio anno non exhæredatur, an.10. q.4. nu.5. p.125 .Pro nato habetur etiã quoad patriam poteſtatem, ſuitatem, an.10.q.9 nu.15.p.136.

Poſtulandus ad Epiſcopatum, vel aliam dignitatem ſeptem, & viginti annorum eſſe debet, & pœnæ contra poſtulantes, & poſtulatos ante legitimam ætatem recenſentur, an.27.q.3. nu.2. & 3. p.449.

Poſtulare an quis vt pro alio,& pro ſe poſſit,an.17 q.2.nu 4.p.260.

Poſtulari ad Epiſcopatum, dignitatem, vel aliud Eccleſiaſticum munus poteſt qui nondum legitimæ eſt ætatis, an.27.q 3.nu.1.p.449.

Poſtulatio & aduocatio differunt, an.17.q.2 nu.7. & 10. p.261. Quare ei deputatus magis fuerit vigeſimusſeptimus annus, quàm alius annorum numerus, an.27.q. 3.nu.4.p.450.

Præbendatus, ſi alicui præbendæ ſit annexus ſacer ordo illius ætatis eſſe debet, quæ ad ordinem deſideratur, an.14.q.55.nu.3.p.247.

Præbenda Eccleſiarum Metropolitanarum, licèt regulariter debeant quatuordecim annos habentibus conferri, à Rege tamen iure Regaliorum ſeptenni conferri poſſunt, an.14.q.54. nu.6.p.245.

Præceptum annuæ confeſsionis omnes indiſtinctè ratione vtentes complectitur, an.7. q.7.nu.1. p.60. Regulariter poſt ſeptimum annum eo omnes fideles obligantur,ibi nu.2.& 12. p 61. D.Anton. appellat hanc ſententiam temerariam,& ante decimum annum cum dimidio, puerum, & nonum cum altero dimidio puellam illo teneri negat,ibi nu.3. Eccleſiaſticum ante duodecimum annũ non obligat pueros, ibi nu.5. Confeſsionis ſolum peccati compotes includit, ibi nu 9.& 15. p.61. Et eo ſolum poſt annum tenentur, ibi 11. Quando obligare incipiat,magis ex iudicio confeſſoris,quam ex numero annorum pendet, ibi nu.12. p.62. Dilectionis eiuſdem rationis eſt cum pręcepto pœnitentiæ, an.7.q.11.n.7.p.68. Affimatiuum non pro omni tempore obligat,an.7.q 12.n.1. p.69. Dilectionis quod nullum habeat determinatũ tempus, quo obliget, ſed prudentis arbitrio ſit relinquendum putat Suarez, ibi nu 2. Sed ex communi opinione ſtatim poſt vſum rationis obligat,ibi nu3 & 5 Fidei quòd obliget poſt vſum rationis aliqui docent,a.7.q.13. nu.1.p.70. Quòd illud non obliget niſi puberes, maſculos ſcilicet poſt decimumquartum annum,& fœminas poſt duodecimum putant aliqui, ibi nu.3. Sed reprobatur. ibid. Eccleſiaſticum, omnes regulariter poſt ſeptimum annum obligat, an.25.q.71.nu.1.p.435. Miſericordiæ omnibus officiis,& ætatibus commune, & obligatorium dicitur. ibi nu 5.

Prædicatio non eſt actus alicuius ordinis, ann.30. q 8.nu.7.p.460.

Prælati Eccleſiarum Cathedralium, & Epiſcopus tenentur quotannis per ſe, vel per viſitatores totam,vel maiorem partem Diœceſis viſitare, an.25.q.63.nu.1.p.422.

Prælati Regularium poſſunt abſoluere ſubditos ſuſpenſos propter ordines ante legitimam ætatem ſuſceptos, an.25.q.55.nu 12.p 415. Inferiores variis nominibus inſigniuntur, an.25. q.59.nu.1.p.419. Inferiores quinque & viginti annorum ſaltim eſſe debent, ibi nu.2. Inferiores Parochialium Rectoribus aſſimilantur, ibi nu.3.

Prælatura nullam habentes curam animarum, poſſunt hodie à regularibus poſt decimumſextum annum obtineri, a.25.q.59.n.7.p.419.

Prælatus ſenex poteſt coadiutorem habere, an.60. q.5. nu.1. p.499.

Prænomina apud Romanos, nec pueris ante virilem togam, nec ante matrimonium puellis imponebantur, an.1.q.9.nu.16.p.31.

Præpoſitio, *In*, principio nominis addita negationem importat, an.14.q.3.nu.12.p.124.

Præpoſitura, vide *Decanatus*, regularium, beneficium regulare appellatur,an.50.q.4.n.2.p.483.

Præſcriptio, qua caducitas inducitur, an ſit legalis, vel conuentionalis,an.14.q.30.nu.7.p.208. In omnibus caſibus, in quibus olim contra eam reſtitutione opus erat, hodie ipſo iure ſubueniuntur, ibi nu.11. Procedit contra puberes, licèt minores, an.25. q 23.nu 9. p.351. Hodie ex noua Iuſtiniani conſtitutione nulla etiam contra minores currit,ibi nu.11. Triennalis,quæ contra famulos currit non petentes ſalarium, minoribus nequaquam officit, ibi nu.12. Triginta vel quadraginta annorum, etiã hodie contra minores procedit, ibi n.13. Et quare, ibid. Illa de iure noſtro contra minores non currit, in qua de iure communi nulla concedebatur reſtitutio, ibi n.20.p.851.

Præſentans quaſi ſponſalia contrahit cum præſentato, an.7.q.22.nu.12.p.83.

Præſentatio eſt futuri iuris promiſſio, ann 7. q.22. nu.12.p.83. A tutore fit, ſi patronus ſit infans. ibi num.14. Et ſi patronus infans tutoribus deſtituatur in ſolidum compatronis accreſcet, & ſi compatroni defuerint, ad conſanguineos pertinebit, ibi num.14. Simul præſentantibus pupillo ſeptenni & tutore, quæ ſit præferenda,ibi nu.16. Probabile eſt quòd pupilli & tutoris, vt compatronorum ſit reputanda, adeò quod in eis gratificationi ſit locus, ibi nu.17. Si pupillus ante inſtitutionem nominati à tutore alium præſentet,hæc & non illa eſt attendenda, ibi nu.20. p.84. Fructus eſt iuriſpatronatus,ibi nu.22. Licèt per eam ſponſalia inter præſentantem & præſentatũ contrahi videantur, per electionem non niſi matrimonium contrahitur, an.22.q.4.nu.3.p.297.

Præſtimonium, Capellania profana, anniuerſarium, & feudum eiuſdem ſunt naturæ, ann.1. q.15. nu.1.

n.1.p.37. Vniuocè conuenit cum Capellania, & Miſſarum onere, ibi n.2. Probabile eſt quòd illud, vel Capellaniam profanam, vel onus Miſſarum nullus ante pubertatem obtinere poteſt, ibi nu.10.

Prætexta qua ætate aſſumeretur, an.14. q.3.nu.4. p.168. Depoſita anno decimoquarto ætatis virilis toga ſumebatur, ibi nu.4. Nota erat pupillaris ætatis, ibi num 6. Quis proximè illius ætatem accedat, ibi nu.7. p.169.

Prætextati vnde ita dicerentur, ann.14.q.3.nu.1. p.167.

Prætexta erant quintuplicis differentiæ, ann.14. q.3.nu.1.p.167.

Prætor nullus niſi trigeſimo anno fiebat, an.25. q.32.num.1.p.369. De iure communi viginti & quinque annorum ætatem deſiderabat, ibi num.6. Miles, ſeu nobilis, an eiuſdem ætatis cum literato eſſe debeat, ibi nu.8. p.370.

Prætura, nec ante trigeſimum annum peti, nec geri ante quadrageſimum poterat, an.25.q.32. nu.2. p.369. Ex noſtris legibus literatus eligi ad eam nequit ante ſextum & vigeſimum annum, ibi nu.7.p.370.

Presbyter nemoq; olim ordinari poterat ante trigeſimum ætatis annum, an.25.q.55.nu.1.p.413. Nullus fiebat vrgente clericorum indigentia ante vigeſimum ſaltim annum, ibi n.2.p.414. Hodie, vt & veteri lege vigeſimumquintum annum incœptum habere debet, ibi num.4. Aetas quam exigit, cœpta dicitur, cum anni vltimi vna tantùm hora excurrit, ibi num.5. Poterit licite ordinari poſt mediam noctem illius diei, quo quis implet vigeſimũquartum annum, ibid. In computatione eius ætatis non habetur ratio diei biſſexti, ibi nu 6. Licèt ex antiquis diſpoſitionibus triginta annos habere deberet, hodie ex Tridentino eſt immutatum, an.25.q.60.nu.2.p.420.

Pretium ſuccedit loco rei, an.25. q.9. nu.7. p.316.

Primogenitus Regis infans hæres vocabatur, an.7. q.1 n.45.p.53. A quo tempore fuerit Princeps dictus, ibi n.46. Hodie apud noſtros, vt & antiquitus iuratur in Regni ſucceſſorem patre viuente, an.14.q.19.nu.1.p.196.

Primordium ætatis quot modis accipiatur, ann.7. q.32.nu.7.p.98.

Princeps recipiens iuramentum fidelitatis, etiam vaſſallis obſtringitur, an.14. q.19. nu.5. p.197. An poſſit cum impubere diſpenſare, vt teſtamentum condat, a.14.q.46.n.9.& ſeqq.p.232. Etiam cum minimo partis præiudicio nil poteſt, ibi nu.12. p.233. Poteſt puberem cuiuſcumque ætatis iudicem delegare, an.20. q.2. nu.3.p.271. Eligens ſcienter inhabilem, cum ipſo diſpenſare videtur, ibi nu.4. Licèt minor, alienandi ius habet, an.25.q.5.num.16.p.312. Niſi cum doli capace diſpenſare nequit, vt vel maioratum efficiat, an.25. q.20.nu.12.p.347. Diſpenſare poteſt cum pubere maiore decem & octo annorum, vt iudex creari poſſit, an.25. q.31.nu.27.p.368. Eligendo minorem, cum eo diſpenſare videtur, ibi nu.28. Poteſt infanti, & vtero exiſtenti dignitates conferre, ann.25. q.64.nu.1. & ſeqq. p.423. Secularis an poſſit aliquid ſtatuere cõtra filios inuitis parentibus matrimonia celebrantes, an.30. q.10. nu.18. & 23. p.464.

Principium actiuum peccati originalis fuit Adamus, an.1.q.4.nu.15.p.14.

Prior Conuentualis non differt à Priore Collegialis Eccleſiæ, an.25.q.59.nu.4.p.419.

Prior Collegiatæ Eccleſiæ viginti & quinque annorum eſſe debet, an.25.q.59.nu.4.p.419.

Prior viginti annorum eſſe poteſt, vbi licet curæ animarum per ſeculares iudices ſatisfacere, an.25.q.59.nu.6.p.419.

Prioratus & Abbatia idem eſt officium, ann.25. q.59.nu.5.p.419.

Prioratus Conuentualis, commenda, vel Abbatia decimumquartum annum agentibus dari poteſt, an.14.q.54.nu.6.p.245.

Priuatio habitum præſupponit, an.24. q.51. nu.3. p.242.

Procurator ab eo licet conſtitui, qui poteſt per ſe in iudicio comparere, an.7.q.24.nu.7.p.86. In ſpiritualibus à nullo ante ſeptennium conſtituitur, ibi n.8. Ad matrimonium, ad negotia dicitur deputatus, an.14.q.10.nu.1.p.183. Ad negotia decimumſeptimum annũ ſecundum aliquos debet habere, ſed contrarium verius, ibi nu.3.& an.17.q.4.n.1.p.263. & an.25.q.79. nu.6.p.442. Ad matrimonium pro illius perſona nulla ætas eſt deſignata, ſed quælibet rationis capax ſufficit, ibi nu.2. Ad profitendum in Religione pro alio eiuſdem ętatis cum procuratore ad matrimonium eſſe debet, ibid. Ad matrimonium, vel profeſſionem nulla eget induſtria, ibi n.4. Tutius eſt, vt eius ætatis ad matrimonium eligatur, qua ipſe rectè contrahere poſsit, ibi nu.6. Conſtitui poteſt ab omnibus, qui perſonam habent ſtandi in iudicio, an.14.q.33.n.3.p.213. Ad beneficium reſignandum quilibet poſt quatuordecimum annum poteſt conſtitui, a.14 q.57.nu.3.p.249. Vſu rationis pollens, licèt impubes, an ad negotia poſsit procurator deputari, ann.17. q.4. n.2.p.263. Poteſt conſtitui minor ad poſſeſsionem capiendam, ibid. Ad negotia validè, ſed non licitè ante decimumſeptimum annum conſtituitur, ibi nu.5.& 6. p.264. A pubere minore poteſt ad curatorem petendum nominari, an.14.q.33.nu.2.p.213. Ad dotandum conſtitutus, an poſsit virtute mandati etiam res vendere, vt ex pretio earum melius dotem conſtituat, a.25.q.14.nu.12.p.329. Decimumoctauum annum eſſe eius legitimam ætatem ad iudicia putant multi, a.25,q.47.n.1.& ſeqq. p.401. Ad iudicia nequit conſtitui minor viginti & quinque annis ſecundum cõmunem opinionem, ibi n.4. & 16 p.402. Si minor eſt, ipſe, & fideiuſſor ipſius habet reſtitutionem, ibi nu.5. Si à principio litis exceptione minoritatis non reiiciatur, ex poſt facto minime reiici poterit, ibi n.6. & ſeqq. Contrarium verius, nu.15. Minor, vide in verbo *Minor*. Procurator ad reſignandum non niſi à maiore poteſt nominari, ann.25. q.49. num.2. p.404.

A minore debitè conſtitutus, an finita tutela, vel cura reuocatus cenſeatur, ibi nu.7. p.405. Datus cũ authoritate à minore poteſt abſque noua ſolemnitate pro minore cauere, ibi n.14. p.406.

Prodigus ſimilis eſt minori curatorem habẽti. anno. 14 q.7. n.10.p.177.

Profeſſio filiorum non qualibet ætate, ſed intra trigeſimum diem à nominis impoſitione fieri debebat, an. 1.q.11.n.6.p.33. Ad eam ſe habet oblatio ſicut ſponſalia ad matrimonium, an.14 q.17.n.6.p.193. In illius confirmationẽ præſumuntur actus perſeuerantiæ, ſiue profeſſorum, ab eo qui nulliter fuit profeſſus, facti, an.14. q.18.n.10. p.196. An debeat poſt annum approbationis præciſe fieri ann. 14. q. 20. n.1.p.197. Facta ab eo, qui ante pubertatem fuit ad annum probationis admiſſus eſt nulla, an.14.q.20.n 5.p.198. Circa ætatem ad illam requiſitam plurimæ fuerunt antiquiorum opiniones, & receptior, quatuordecim annos in maſculis, & duodecim in fęminis aſſignabat, an.16.q.1.n.1.p.256 In monaſteriis inſularum minime poteſt antedecimumoctauũ annũ ætatis emitti, quod etiam Carthuſienſes, Minimos, & Prædicatores obſeruare aliqui teſtantur, ibi nu.5.p.257. Hodie ex noua Concilii Tridentini diſpoſitione nequaquam poteſt, ſiue à viris, ſiue à fœminis ante decimumſextũ annum expletum fieri, ibi n.6. Quomodo anni ſexdecim debeant computari, vt expleti ad illius effectum dicantur, ibidem. Non obſtante Concilii decreto dari poteſt, & valet tacita, ſi legitima ſexdecim annorum ætate fiat, ibi num.7.p.258. Ratio aſſignatur quare Concilium hanc potius, quam aliam ætatem exegerit ad eam, ibi num.8. Magis iuxta Concilii mentem quam contra illam videntur ſtatuta quarumdam Religionum, quæ ante decimũoctauum annum neminem ad illam admittunt, ibi num 9. Valet poſt decimumſextum annum emiſſa, etiam in religione, quæ ad id annum decimumoctauum expoſtulat, ibidem. In religionibus militaribus ſolet decimo tertio ætatis anno fieri, quia in illis non intelligitur, nec ſeruatur Concilii decretum, ibi n.10. Minor nec contra eam, nec contra matrimonium reſtituitur, ibi n.11,

Prohibitio accedendi ad vxores, quæ recenter cõceperunt, intelligitur de perfectè concipientibus, an.1.q.1.n.18.p.3. Accedendi ad illas poſt quam infans in vtero motum fecit, intelligitur de ſecundo motu indice partus, an.1. q.6. n.9.p.18. Vendendi filios vtrum ab Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano fuerit repetita, an.1. q 8. n.9. p.26. Ingrediendi intra clauſtra monaſterii, vt omnis prolapſionis occaſio admitteretur, fuit inducta, a.7. qæſt. 16. num.13.pag.74.

Protonotarius de iure communi nullam certam ætatem requirit, an.20.q.10. n.1. p.286. Idem quod primus notarius ſignificat, ibid. Eius nomen tantum in regulis Cancellariæ ſcribitur, non vero in bullis, vel aliis diſpoſitionibus Apoſtolicis, ibi n 2. Nemo creari valet ex ſpeciali conſtitutione Pauli II. niſi filius aut nepos ſit Principis, ibi n.5.

Prouincialis Regularium an dumtaxat triginta annorum ætatem requirat, an.50.q.4.n.1.p.48. Prudens eſſe debet ibidem. Quinquaginta annos habear conuenientiſſimum eſt, ibi n. 4. Poteſt admitti quinquageſimo anno minor, ſi virtutis excellentia polleat, ibi n.6 p. 484.

Proxime fieri dicitur quod nullo præcedente ſpatio fit, an.1.q.3. n.17 p.12.

Proximus pubertati, vide *Pubertati proximus*

Proximus infantiæ, vide *Infantiæ proximus*.

Prudens nemo inſanus poſt quinquageſimum annum eſſe poteſt, an.30.q.2.n.6.p.454.

Prudentia experientia indiget, an.25.q.63. nu.7. p.422. Quod non ætate, ſed moribus eſt æſtimanda aliqui putant, an.30.quæſt.2.n.1.p.453. Trigeſimo anno aduenit, ibi n.3. Eius ætatem quadraginta annorum eſſe nonnullis placet, ibi n.5.p.454. Regulariter trigeſimo anno viris, & paulò citius fœminis aduenit, ibi nu. 6. Experientia acquiritur, ibidem.

Pubertas vnde dicta an.14 q.1.nu.1. p.163. Prima ætas à Seneca appellatur, ibidem. Olim ex habitu corporis, & ex inhoneſta inſpectione diiudicabatur, ibidem, & ſequenti. Incipit decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis, ibi n.10.& ſequentibus, p.165. Non præſumitur in pœnalibus, adhuc in fœminis ante decimumquartum annum, ibi nu.12. In eam alimenta relicta quando debeantur, ibi n.16.p.166. Vigeſimoquinto anno terminatur, ibi n.17. Apta creditur ad præſtandum conſenſum, & ad vſum matrimonii a.14. q.9. n.4.p.181. Adeo ad nouitiatum requiritur, vt nec malitia ſuppleatur, nec poſt Tridentin. maior ætas ſit neceſſaria, an. 14.q.20.n. 2.p.197. An ſit ætas tenera, an.14.q.40 n.6.p.220. Qui ad eã nondum accedit, quidquid videt ignorat, an.14.q.45.n.4. p.230. Eam excedere, aut egredi in fauorabilibus, is dicitur qui propè illius extremum eſt, an.14. q.49. nu.11. p.238. Diſtinguitur ſecundum aliquos, in ſimplicem, plenam, & pleniſſimam, an.18.q.1.n.1 p.265. Conditio, cum pubes erit, ei adſcripta, qui decimumquintum annum egit, de ea viginti, & quinque annorum, quæ pleniſſima eſt, intelligitur, ibidem. Verius eſt, quod in ſimplicem, & in plenam tantum diuidatur, ibi nu 2. Fœminarum ſaltim biennio virorum pubertatẽ præcedit, ann.20.q. 1.numer. 8. pag. 270. la 2. Aetas eſt qua homines barbã emittunt, an.21, q.1.n.1. p.287. A decimoquarto anno ad vigeſimumquintum extenditur, ibi nu 6. Plena poſt decimumſeptimum annum contingit, an.25.q.43.n.4.p.393. Ipſam, & adoleſcentiam vnam eandemq. ætatem eſſe, decimoquartoque anno incipere, & quinto & vigeſimo finire multi docent, ann. 50.quæſt. 1.num. 2. & ſeqq.pag.477.

Pubertati proximus conſtitutionibus tenetur ſecundum aliquos, an.8.q.3.n.3. p.108. Dicitur maſculus qui decem annos cũ dimidio expleuit,

Digitized by Google

uit,& fœmina quæ nono & dimidio maior eſt, an.10.q.2.n.1.p.119. Ab aliis dicitur qui ſex menſibus à pubertate diſtat, ibi n.3. Secundũ Hoſtienſem eſt qui per triduum tantumdem à pubertate differt, ibidem. Sed reprobatur ibi nu.6.p.120. Qui intra annum erit pubes, probatur vt talis à Cuiacio, ibi nu. 7. Etiam dicitur à Roberto decimumquartum annum iam agens, ibi nu.8. Quis proprie ſit, pendet à iudicis arbitrio, qui rectè faciet, ſi ad eiuſmodi dubii reſolutionem Medicum adhibebat, & an de iure regio ſit huic arbitrio locus, ibi n. 9.13.& 14.p.121. Talis dicitur fœmina iure noſtro poſt annum nonum cum alterius dimidio, ibi n.18.p.122. Siue vir, ſiue fęmina fuerit dici poteſt ingratus,a.10.q.4.nu.1.p.125. Quis dicatur,an.10.q.7.n.5. p.129. Neceſſarium iudicium ad iurandum obtinet, an.10. qæſt.11. n.10.p.147. Deportationem ſubibat, ann.10. q.9.n.1.p.134. Poteſt domiciliũ acquirere maſculus poſt annum decimum cum dimidio, & fœmina poſt nonum cum alterius dimidio,an. 10.q.16.n.5.p.154. Iudicium quod habet, ſemiplenum eſt, an.14.q.43.n.4. p.225. An indiſtinctè tam in ciuilibus, quam in criminalibus teſtis recipiatur, ann.14 q.44.nu.11.p.228. Cum iuramento contrahens an maneat obſtrictus. a.10.q.11.n.8.p.147. Diſpenſatione Principis iudex eſſe poteſt ſecundum aliquos, a.25. q.31.n.1.p.365. Vt delinquere, & ex delicto teneri poteſt an.25.q.43.n.1.p 392.

Pubes apud Romanos adrogari poterat,an.7.q.35. n.2.p.101. Et quando id fuerit immutatum, ibi n.3. Iurare poterat ſecundum multos,a.10. q.11.nu.3. p.146. Iuris cenſura is ſolum dicitur,qui in ætate eſt, qua regulariter pubeſcunt homines, etſi ipſe nondum pubuerit, a.14.q.1. n.15.p.166. Ita demum ex contractu ciuiliter obligatur, ſi ex illo nulla ſequatur propriæ rei alienatio, an.14.q.7.n.2. p.176. Habens curatorem, citra ipſius conſenſum nequaquam obligatur, ibi nu.16.p.178. Minor pro debito neceſſario ſine curatore, & aliis ſolemnitaribus contrahens manet obligatus, ibi nu. 17. Et ſi non ex proprio facto, ex prædeceſſoris poterit excluſa omni ſolemnitate vinculo obligationis irretiri, ibi n.18. In foro conſcientiæ ex omni cauſa, quamuis ſine curatore obligatur, ibi n.20. Sine curatore alterum ſibi ciuiliter obligare poteſt, ibi nu. 22. Habens curatorem,nullum abſque eo contractum celebrare,poteſt ſecus ſi à nullo curatore regatur, & bona ſua adminiſtret, an.14.q.8.nu.6.pag.179. Curatorem habens, etiam ſine ipſius autoritate,vbi nulla imminet alienatio,ciuiliter obligatur, an.14.q.13.n.3. p.186. Poteſt omnibus caſibus paciſci de addictione in diem, quibus rerũ ſuarum alienatio ipſi permittitur, & ſiue maſculus,ſiue fęmina, ſtante hoc pacto meliorē conditionem poteſt afferre, a.14.q.14.n.5.& 6. p.188. Si in eo fuerit deceptus, quod meliorem conditionem attulerit, reſtituetur, ibi n.7. Ei rectè poteſt fieri reſtitutio hęreditatis ex Senatuſconſulto Trebelliano, an.14.q.15.n. 10. p.190. Siue maſculus, ſiue fęmina poteſt hæreditatem repudiare, an.14.q.16 n.2.& 6.p. 191. Minor aduerſus hæreditatis repudiationem reſtituitur, ibid. Poteſt ſine curatore hæreditatem fideicommiſſario reſtituere, ibi nu. 9. p.192. Eius ingreſſum in religionem, nec pater nec tutor reuocare poſſunt, an.14.q.17.n. 10. p.193. Non eſt capax intimationis appellationis, niſi curatorem habeat, an.14.q.23. nu. 5. p.200. Si in iudicio, quo remouendum curatorem, vt ſuſpectum contendebat,ſuccumbat, tenentur, vel expenſas ei refundere, vel eas in calculo recipere, an.14.q.35.n.2.p.215. Aſſiguatur differentiæ ratio, quare ei non vero impuberi permittatur ſuſpecti curatoris, vel tutoris accuſatio, ibi n.3. Superſtes præſumitur cõmuni clade, an.14.q.40 n.3,p.219. In eo conſenſus, & potentia ad copulam frequenter ſolent ſimul concurrere, an.14.q.41.n.6. p. 222. Apud Scytas plurimos ſibi quærere amicos tenebantur, an.14 q.43.n.10.p.226. Tantum de illius amicis in iure fit mentio,ibi n.5.p.225. De his, quæ cum eſſet proximus pubertati vidit, rectè deponit, ann.14.qæſt.44.nmu.12.p. 229. Minor etiam ſine curatoris autoritate, vel eo contradicente teſtamentum condere poteſt anno 14. qæſt. 46 numer. 4. pag. 231. Curatore carens, & mobilia, & quæ ſeruando ſeruari nequeunt, & cauſa mortis donare valet, an.14.q.50.n 2.p.239. Ad teſtandum an indigeat curatoris autoritate,ibi n.6. Quamuis minor quinque, & viginti annis, an filiis ſuis teſtamento tutorem dare poſſit, an. 14. q. 52. nu.1.p.243. Ob delictum punitur, an.14.q.58. n.2.p.250. An teneatur Chriſti corpus comitari cum ad infirmos defertur, vide *Chriſti corpus*. Cuiuſcumque ætatis poteſt à Principe iudex delegari, an.20.q.2.n.3.p.. 271. Poteſt bonis cedere accendente iudicis decreto, ann. 20. q.5.n.8.p.275 In ciuilibus poteſt eſſe teſtis, an.20.q.6.n.1.p. 277. A decimoquarto anno ſocietatem poteſt contrahere ſecundum aliquos, ann.25.q.8 nu.1.p.114. Minor ex quocumque contractu, etiam ſine curatore obligatur, ibi n.2 Poſt decimumquartum annum confirmare rectè poteſt ſocietatem, de cuius vtilitate manifeſtè conſtat etiam ſine curatore initam, aut in pupillari ætate abſque ſolemnitatibus inutiliter factam ibi n.10.p. 315. An ei à decimoquarto ætatis anno locatio,& conductio permittatur, ann.25.q 9 num.1. p. 316. Curatore carens poteſt rei immobilis dominium ludendo transferre, ann.25.q.17. num.8. p.334. Sine curatore ludo amittens beneficio in integrum reſtitutionis iuuatur, ibi num 9 Illius ſub curatore, & pupilli eadem eſt ratio ibi nu.13. Illius minoris, & pupilli non ſemper eadem eſt cauſa. an.25.q.29.nu.2.p.362. Vt delinquere, & ex delicto teneri poterit, ann.2. q 43.n.1.p.392. Poſt vigeſimum ætatis annum ſagax & induſtrius præſumitur,an.25. q.84 n.7. p.447. Ei vinũ prohibetur,a. 40.q. 5.n.2.p.470.

Pubeſcere in hominibus idem eſt quod florere in ſtirpibus,an.21.q.1.nu.15.p.288. Dicitur qui

mati-

Digitized by Google

matrimonium contrahit, an.14.q.1.n.3.p.163. Omnibus non vno & eodem tempore cōtingit, ſed aliis citius, aliis tardius, ibi n.15.p.166.

Pubis eruptio medicamentis impediri poteſt, an.14 q.1.nu.9.p.165.

Puella decennis, etſi vt in plurimum innocens credatur, cum malitiæ ſit capax, ſtupro conſentire poteſt, an.7.q.14.n.5.p.71. Sexto anno maior nequaquam poteſt ingredi clauſtra Religioſorum ſecundum aliquorum ſententiam, an.7. q.16. nu.3. p.73. Quód decennis poſſit ingredi aliis magis placet, ibi nu.4. Verius eſt quod iam ſeptennis ingredi non poſſit, ibi n.6. Si adhuc ſeptennis non ſit, non poteſt recipi in monaſterio educationis cauſa, an.7. q.21. nu.1.p.82. Septimo ætatis anno docilior exiſtit, ibi nu.4. Ante nubiles anno ducens, quam ducere tenebatur, non ſatisfacit obligationi, an.15.q.2.nu.11.p.256. Vſque ad vigeſimumquintum ætatis annum educationis cauſa ei licet intra monaſteria exiſtere, an.25.q.27.n.1. p.356. Si parentes eam repetant, quæ educationis cauſa in monaſterio eſt, illico etiam, non ſpectata ætate viginti & quinque annorū eſt eis reſtituenda, ibi nu.2. Quamuis termino educationis finito non egrediatur, tamen excommunicationem non incurrit, ibi num.4. Ex alia qualibet iuſta & honeſta cauſa, etiam vltra prædictam ætatem in monialium monaſterio eſſe poteſt, ibi nu.5. Raro ex ſe ipſa nubit, an.30.q.10.n.9.p.462. De nuptiis interrogata præ verecundia tacet, ibid. Debet ad conſecutionem legati, ſi tali conditione fuerit relictum, cum hærede ſeptuagenaria habitare, an.60. q.7. nu.4. p.502. Miraculum eſt eam ſuadere, vt virgo maneat, an.70.q.9.n.2.p.530.

Puer quare iuſſu Dei quadrageſimo die in templo offerretur, an.1.q.2 nu.43.p.9. Quadrageſimo die peccati originalis labem contrahit, an.1. q.4. nu. 5.p.13. Illius in vtero motus & calcitrationes ante ſeptimum menſem non contingunt, an.1. q.6.nu.5.p.17. Ei & adulto dumtaxat Angelum Cuſtodiæ deputari ſentiunt aliqui, an.1.q.5.nu.20.p.16. Qui erat in medio cùm protulit illa verba Chriſtus, *Non contemnatis vnum ex his puſillis*, nondum ad rationis vſum peruenerat, ibi n.22. Ex conſuetudine totius Eccleſiæ elapſo octauo die baptizatur, & nomen accipit, an.1. q.9. nu.9. p.30. Ante ſeptimum ætatis die maximè periclitatur, ibi nu 11. Septimo die ætatis eum ſacrificare fuiſſe conſuetum, quidam vir doctus exiſtimat, an.1.q.10.nu.2.p.31. Quare ei ſeptimo die nomen imponeretur, ibi nu.3. Cuiuſcumque ætatis, dummodo non ſeptennio, ſacrificabatur, ibid. nu.4. Quòd etiam grandiuſculus, dummodo impubes, ad aras deferri ſolebat oſtenditur, ibi nu.8.p.32. Illi apud Romanos ante virilem togam prænomen non imponebatur, an.1.q.9.nu.15.p.31. Illi nondum ſeptenni poteſt Capellania in titulum beneficij erecta ex ordinatione fundatoris conferri, an.1.q.15.nu.22.p.38. Cuiuſcumque ætatis, etiam anniculus, aut minor, iniuriam pati poteſt, an.1.q.16.nu.3.p.39. A decimo anno ſeruire poſſe incipit, an.5.q.3.nu.3.p.47. Verius eſt poſt quintū annum facultatem in eo incipere operarum, ibi nu.4. Referuntur quædam ſigna, ex quibus poſſit deprehendi vtrum ſit vſus rationis, an.7.q.2.nu.10.p.55. A ſeptimo anno completo nuncupatur, a.7.q.3.n.5.p.56. Baptiſmum & Confirmationem ei conferendam eſſe eadem ætate putant aliqui, an.7.q.4. nu.4.p.57. Ideo ante ſeptennium à Confirmatione eſt arcendus, quia niſi poſt dictam ætatem ſuſceptæ Cōfirmationis recordari nequit, ibi nu.9. Marchantio placet, quód etiam poſt ſeptennium non teneatur ſub mortali miſſam audire, an.7. q.5. nu.5. p.58. Sed reprobatur, ibi nu.6.p.59. Miſſam audire quando ſub veniali, & quando ſub mortali teneatur, ibi n.7. An aliquo tempore poſt vſum rationis poſsit lacticinia & carnes edere diebus prohibitis, an.7. q.7. nu.4. p.61. An aliquo Eccleſiaſtico præcepto ante duodecimum annum teneatur Sacramenta, quæ actus ſuſcipientis requirunt, ſuſcipere, ibi nu.7. In eo nec virtus, nec vitium reperitur, ibi nu.8. Prius venialiter, quàm mortaliter poteſt peccare, ibi n.10. Qui ſeptennis non exiſtit, habens vel manifeſtum, vel ſaltem probabilem vſum rationis, poteſt abſolui. aliter verò ſub conditione, ibi num.14.p.62. Cuiuſcumque ætatis debet ad cōfeſſarios accedere, ibi n.15. Et quare, ibid. Licèt ſeptennis, & vſum rationis habens, ante decimum annū cum dimidio, ſi fortè confiteri neglexerit, non ligatur cenſuris contra omittentes annuam confeſsionem latis, ibi num.17. Eſt etiam probabile nullum ante pubertatis annos has cenſuras incurrere, ibi nu.18. Omni eo tempore, quo brutis ſimilis exiſtit, parentibus ſubditur: eo reluctante ad Chriſti fidem nequit adduci, an.7. q.10. nu.4. p.66. Vſque ad annum decimumquartū belinarum naturam retinet, ibi nu.5. Et quomodo hoc accipiatur, ibi n.7.p.67. Ad diuinam prouidentiam ſpectat eum illuſtrare ſtatim ac ad annos diſcretionis peruenit, an.7.q.13.nu.2.p.70. Aderit in iudicio vniuerſali, ſiue ſine baptiſmo, ſiue cum eo decedat, an.7.q.24.n.9 p.86. Non hac ætate, ſed virili & perfecta reſurget, ibi num.10. Quis grandiuſculus dicatur, a.8.q.1.n.4.p.105. Talis olim dicebatur ſeruus, ibi num.6. Pro impuberes accipitur, ibi num.9.p.106. Quód ante ſeptimū elapſum minimè legibus, & ſtatutis obligetur, aliquibus placet, an.8.q.3.n.1. p.108. Octauum annum iam agens poteſt effici ſacriſta, an.8.q.5.nu.4.p.113. Sacrorum cura apud Gentiles ei committebatur, ibid. Ei in lege veteri munus curandi, fouendique ignem demandabatur, ibi nu.5. Ante ſeptennium elapſum in eo non datur aſsiſtentia, an.8.q.5. nu.8.p.114. Prius vſum rationis ad venialia, quàm ad mortalia nanciſcitur, an.10.q.3.nu.9. p.123. Quod poſt lapſum decimi anni cum alterius dimidio pœnam excommunicationis, irregularitatis, & interdicti incurrat, aliqui probant, an.10.q.8.n.1.p.130. Ratione non vtens,

licèt

licèt nullis legibus aut cenſuris teneatur, ſi tamen ea ætate decedat, ſepelliri nequit in loco interdicto, ibi nu.2.p.131. Qui peccat, à Deo mittitur in gehennam ignis, ibi nu.11. p.132. Licèt peccans, ante perfectum vſum rationis cenſuris non ligatur, ibi nu.17.p.133. Quidam fuit à nono, vel decimo anno meretricans, an.10.q.14.nu.4.p.149. Qua ætate ligetur cenſuris contra non communicantes in paſchate, a iure, vel ab homine latis, an.11.q.1.num.7. p.156. Illi, cui in vita propter ætatis imbecillitatem communio denegabatur, in articulo mortis erit miniſtranda, ibi nu.10.p.157. Bulla, quam collo geſtabat, includebantur remedia aduerſus inuidiam, an.14. q.3.nu.3. p.168. Si linguas calet, interpres adhiberi poteſt vbi matrimonium inter duos alienigenas cõtrahitur, an.14.q.10.nu.5.p.184. In eo duplex ablactationis tempus præſcribitur, an.14.q.17.num.4. p.193. Qui ſeruit, quare *Page* nuncupetur, an.14.q.24. nu.3. p.201. Ad quam ætatem in ſeruitio Regum etiam apud noſtros detineatur, ibi nu.4. Decimooctauo ætatis anno enſe cingi debet, ibi n.5. Dicitur quis vſque ad decimumquartum annum, an.14.q.31. num.5. p.205. Ei ſanguis non eſt mittendus ante decimumquartum annum, a.14.q.38.n.1.p.218. In beneficialibus quomodò accipiatur, an.14. q.59.nu. 5.p.251. Eius nomen quibus comperat, an.18. q.3.nu.6.p.268. Sacrum ordinem ſuſcipiens peccabit, ſed manebit ordinatus, an.22.q.1.nu.11.p.293. Vſque ad annos quinque nec cogendus perferre labores, nec diſciplinæ tradendus eſt ſecundum Ariſtotelem, an.25.q.1.n.3.p.300. Vir propriè non dicitur, ibi nu.28.p.304. Cuiuſcumque ætatis Infans ſolet cognominari, an.25.q.52.nu.5.p.409.

Pueritia aptior ætas ad diſcendum videtur, an.7. q.18.nu.5.p.78. Ab ipſo vitæ exordio incipit ſecundum multos, an.8.q.1.nu 1.p.104. Alij eius initium poſt ſeptimũ annum conſtituunt, ibi nu.2. Quando finiatur, ibi nu.7.p.105. Eius terminum decimumſeptimũ annum eſſe aliquibus placet, ibid. Sed verius eſt, quòd decimoquarto anno finiatur, ibi n.8. Quòd vſque ad vigeſimumquartum annum non finiatur aliqui docuerunt, ibi nu.11. p.106.

Pupillam ducere ante eius nonum annum hodie de iure ciuili minime permittitur, & quid hac in re de iure Canonico obſeruetur, an.29.q.2. nu.3. & 4. p.451.

Pupillo habenti tutorem datur curator in litem, an.7.q.28.n.1.p.93. Cuiuſcumque ſexus, præmiũ propriæ denunciationis permittitur, an.7. q.29.num.2.p.93. Nulli conceditur nunciatio noui operis, ibi nu.6.p.94.

Pupillus præſentari poteſt ad beneficium iurisþatronatus, an.1.q.15.nu.9.p.37. Nominari nequit in officio ab illo, qui habet facultatem nominandi ſucceſſorem, an.1.q.15.nu.13.p.38. Ante decimumquartum annum, nec poteſt in iudicio ſe ad Capellaniam opponere, nec abſque tutore, aut patre ea de re litem proſequi, ibi n.27. Poteſt feudum accipere, quamuis tutoris auctoritas non interueniat, an.1 q.18. nu.4.p.41. Maior infante operas exhibere poteſt ſecundum Gloſſam, an.5. q.3. nu.2 p.47. Non eſt qui in vtero exiſtit, an.7.q.1.num.6. p.49. Licèt ſine tutore ſtipulari poſsit, non tamen abſque eo promittere poteſt, an.7.q.1. nu.34. p.52. Quòd à ſeptimo anno, & non antea dicatur, aliqui exiſtimant, an.7.q.3.n.9. p.55. A *Pupo* dicitur, ibi nu.4.p.56. Conſulti eius nomine tam pro infante, quàm pro maiore promiſcuè vtuntur, ibi nu.6. Talis eſt qui deſiit in patris poteſtate eſſe, ibi nu.7. Apud noſtros is ſolus dicitur, qui ſeptimum annum exceſsit, ibi n.9. Quo ad fori electionem etiam infans dicitur, ibid. Si infans eſt, deſiderare non poteſt, an.7.q.12.nu.4.p.69. Eo non præſentante, ſi patronus eſt nominatus à tutore erit inſtituendus, an.7.q.22.nu.18.p.83. In his quæ per ſe poteſt efficere, nullam poteſtatem obtinet tutor, ibi nu.19. Si ante inſtitutionem nominati à tutore alium præſentet, hæc & non illa præſentatio eſt attendenda, ibi n.20. Vt ei permittatur præmium propriæ denunciationis, debet eſſe ſeptennio maior, an.7.q.29.n.3.p.93. Seipſum defendendo, nec quidem poſſeſsionem alicuius rei amittit, ibi num.13.p.95. Et quare, ibid. Poteſt habere peculium, an.7. q.33. nu.1.p.98. Parum à furioſo diſtat & quidquid videt ignorat, ibi nu.2. Nemo ante ſeptimum annum talis dicitur, ibi num.3. Eius voluntas & conſenſus auctoritate tutoris ſuppletur, ibi nu.7. Cuius ætatis poſsit cõmittere feloniam, an.10.q.4.nu.12.p.127. Doli capax deportatur, an 10.q.8. nu.15. p.133. Pubertati proximus deportationem ſubibat, an.10.q.9.nu.1.p.134. Quamuis pubertati proximus, pœna mortis affici non poteſt, ibi nu.5.p.161. In eo atrocitas ante annum decimum cum dimidio non datur, ann.10. q.10. nu.39.p.145. Translatus educationis cauſa de vno ad alium locum, domicilium in eo educationis non acquirit, an.10. q.16.nu.2.p.154. Deportatione ciuitatem amittit, ibi nu.4. Qui ad illius ſucceſsionem vocantur, debent ea priuari, ſi intra annum à morte parentis tutorem illi petere neglexerint, an.13.q.1.nu.1.p.162. Annus ad petendum illi tutorem, tunc ſolùm integer matri, aut conſanguineis competit, cùm ille non minori ſpatio diſtat à pubertate, ibi nu.2. Re, & non conſenſu obligatur cùm factus eſt locupletior, & quomodo hoc ſit intelligendum, an.14.q.6.nu.4. & 5. p.174. Quod ſine tutoris auctoritate naturaliter obligetur, quem ſenſum habeat, ibi nu.6. Qui infantiam exceſsit, media quadam naturali obligatione tenetur, ibi nu.7. Quando in eo naturalis obligatio producat, vel non producat effectus, ibi n.9.& 10. Infantiæ proximus rectè cum tutore cõtrahit, an.14.q.8.nu.2. p.176. Licèt ei, conſentiente venditore, ſine tutoris auctoritate meliorem conditionem adducere, an.14.q.14.n.6.p.179. Sine tutore repondiando nihil agit, an.14.q.16. nu.7. p.191. Appellationis intimatio non eſt facienda curatorem habenti, an.14.q.23.nu.5. p.242.

Digitized by Google

p. 242. Eius cauſa, cauſa tutoris dicitur, an. 14. q. 27. nu. 5. p. 200. Ei minimè nocet negligentia anni, & diei ad feudi inueſtituram petendam, an. 14. q. 30. num. 9. p. 208. Et quare, ibi nu. 10. Licèt debita ſeruitia domino ſubtraxerit, non ideò feudo priuatur, ibid. Parum à belluis differt, num. 12. An à caducitate excuſetur? ibi n. 13. Siue ipſe emphytheuſim acceperit; ſiue in ea patri ſucceſſerit, neutro caſu in commiſſum incidit, ibi nu. 14. Propriè educari dicitur, an. 14. q. 32. nu. 6. p. 209. E numero magis beſtiarum, quàm hominum & perſonarum eſſe videtur, an. 14. q. 36. num. 3. p. 216. Nullum in Republica caput habere creditur, an. 14. q. 37. num. 6. p. 217. Et quare, ibid. Vt inobedientiæ & contumaciæ, ita & recognitionis ſupremi dominii eſt incapax, ibi num. 7. Stuprum in virginem committens, poteſt cõpelli, vt vel eam ducat, vel congruè dotet, an. 14. q. 41. n. 2. p. 221. Semper mendacii ſuſpicione laborat, an. 14. q. 42. nu. 4. p. 223. Iudicio caret, & ſi aliquod habet cũ pubertati approximat, ſemiplenum eſt, an. 14. q. 43. nu. 4. p. 225. Illius notitia leuis dicitur, ibi nu. 9. p. 226. Procurator poteſt eſſe ad negotia, ann. 14. q. 48. nu. 5. p. 236. Etiam cum tutoris auctoritate, nec mortis cauſa donare poteſt, ann. 14. q. 50. num. 1. p. 238. Et piæ cauſæ, & venientibus ab inteſtato, rectè mortis cauſa donat, ibid. An militare potuerit, an. 18. q. 2. nu. 6. p. 267. Ad iurandum cogi non poteſt, ibid. Eius teſtimonium fidem facit vbi veritas aliter haberi non poteſt, an. 20. q. 6. nu. 8. p. 278. Non niſi tutore authore tranſigere poteſt, an. 25. q. 12. num. 5. p. 224. Illius, qui conſanguineus eſt, conſenſus etiam cum auctoritate tutoris præſtitus, nil proficit, vt ex forma ſtatuti mulieris, contractus teneat, ann. 25. q. 16. num. 10. p. 333. Licet pubertati ſit proximus, aut pubes curatorem habens, pauperior factus naturaliter nõ obligatur, an. 25. q. 17. num. 12. & ſeqq. p. 334. Illius & puberis ſub curatore eadem eſt ratio quoad obligationem naturalem attinet, ibi nu. 13. Qui ab eo ſine tutoris auctoritate aliquid ludo quæſiuit, in foro conſcientiæ tenebatur ad reſtitutionem, ibi nu. 14. Quòd ſuam conditionem ſine tutore meliorem facere poſsit, quomodo accipiatur, an. 25. q. 18. nu. 5. p. 336. Abſque tutore præſens pro abſente habetur, ibi nu. 13. p. 337. An aliquo iure poſsit ſolutam pecuniam, ſed iam conſumptam, repetere, ibi nu. 18. p. 339. Eius geſta abſque tutore nullius ſunt roboris, ibi nu. 20. Sine tutore ſuam conditionem meliorem, non verò deteriorem facere poteſt, ibid. Ei adiecto ſolutioni, abſque tutoris auctoritate rectè ſoluitur, ibi nu. 29. p. 341. An ei poſsit, donationis cauſa, ſolutioni adiecto abſque tutore ſolui, ibi nu. 30. In propriam cauſam adiectus actionem habet, ibi num. 31. Si decimo anno cum dimidio maior exiſtat, cum tutoris auctoritate pacem inire poteſt, an. 25. q. 19. nu. 4. p. 343. Poteſt ſecundum Gregorium Lopez contractu inter viuos maioratum facere, an. 25. q. 20. nu. 6. p. 346. Nequit feudum concedere, an. 25. q. 22. n. 1. p. 348. Non vtendo minimè ſeruitutem amittit, an. 25. q. 23. nu. 2. p. 349. Nec cum tutoris auctoritate peculium conſtituere poteſt, an. 25. q. 24. nu. 1. p. 353. Et quare? ibid. Illius, & puberis minoris non ſemper eadem eſt cauſa, a. 25. q. 29. n. 2. p. 362. Licèt ſucceſſione poſſit iudicandi munus habere, eo tamen vti niſi per tutorem, vel curatorem non poterit, an. 25. q. 31. nu. 20. p. 367. An poſſit ad bonorũ diuiſionem citari, an. 25. q. 35. n. 2. p. 376. Quod citari poſſit aliqui voluerunt, ibi nu. 4. Contrarium an ſit verius, nu. 5. Ob cauſam ciuilem incarcerari nequit, an. 25. q. 36. nu. 2. p. 378. Licèt maior infante patrem habeat, in iudicio ſine curatore confiteri nequit, ibi n. 5. p. 379. Licèt maximè ære alieno oppreſſus, bonis cedere nequit, an. 25. q. 38. nu. 1. p. 382. Quamuis pubertati proximus aduerſario iuramentum deferre nequit, an. 25. q. 39. n. 2. p. 383. Niſi vbi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur, ab accuſando repellitur, an. 25. q. 41. nu. 7. & ſeqq. p. 387. Quare ad teſtificandum, & non ad accuſandum admittatur, ibi num 9. p. 388. Nouum opus, neque publicum, neque priuatum inhibere poteſt, an. 25. q. 42. nu. 2. p. 390. Pupillarem actionem exercere nequit, ibid. Conditionem ſuam meliorem facere poteſt, ibi nu. 3. Ei non permittitur aditio hæreditatis, etiam opulentæ, ſine tutoris auctoritate, ibi nu. 4. De iure noſtro ei non permittitur noui operis nunciatio ſine tutoris auctoritate, ibi nu. 5. In electione Syndici vocem non habet, an. 25. q. 48. nu. 6. p. 404. Cuius ætatis quis dicatur? an. 25. q. 52. nu. 1. p. 408. Is habetur de iure noſtro, quoad fori electionem, qui anno quinto & vigeſimo minor, patre caret, aut eſt emancipatus, an. 25. q. 52. n. 3. p. 408. Ex miſſione ex primo decreto nullo damno afficitur, quia cuſtodiæ tantùm cauſa fit, ann. 25. q. 53. nu. 3. p. 409. Poſt litem conteſtatam, vel quaſi, licèt ex primo decreto, creditor in eius bona mitti non debet, ibid. In criminalibus poteſt exequi, an. 25. q. 54. nu. 5. p. 411. Teſtamentum ſcribere poteſt, an. 25. q. 69. nu. 5. p. 434. Licèt de facto aliquid ſine tutore vendiderit, gabella non debebitur, an. 25. q. 70 nu. 2. p. 433. Tenetur moderatas eleemoſynas facere, & tutores id conſentire debent, a. 25. q. 71. n. 5. p. 435. Quare miſerabilis perſona habeatur, ibi nu. 6. Nec cenſum, nec ſcripturam priuatam recognoſcere poteſt, an. 25. q. 83. nu. 1 p. 445.

Q

QVADRAGESIMALES dies Dominici non ſunt, an. 60. q. 3. nu. 3. p. 496.

Qualitates nullæ ſunt non entis, an. 10. q. 10. n. 39. p. 145.

Quadrimeſtris partus omni tempore illegitimus, & abortiuus eſt habitus, an. 1. q. 6. nu. 1. p. 17.

Quæſtio de peccato originali vna ex grauiſſimis noſtræ Fidei dicitur, an. 1. q. 4. nu. 1. p. 13.

Quæſtor idem eſt quod Relator, an. 27. q. 2. nu. 1. p. 448. Eius munus apud Romanos, & apud no-

noſtros, iudicis appellationum idem eſt, a. 30. q.9. nu. 1. p.460. Eius ætas triginta annorum eſſe debet, ibi nu. 2.

Quæſtores multi fuerunt in Populo Romano, an.30.q.9 nu.1.p.460.

Quæſtura an certam exigat ætatem, ann. 27. q. 1. nu.1.p.448. An ſit Magiſtratus, ibi nu 2. Quod quintum, & vigeſimum annum exigat putat Iuſtus Lypſius, ibi nu. 3.

Quinquagenaria fœmina ſit oportet, vt nubens dotis priuilegia amittat, an.50 q.7.p.486. Ex legibus Luſitaniæ, liberos habens ſi nubat, priuatur adminiſtratione bonorum cum marito, ibi n.6. Non eſt apta ad ſeruiendū, & victum quærendum, an 60.q.11.n.4.p.504. Pediſequa eſſe non poteſt, ibi nu.5. Illius dictum ante litem conteſtatam recipi valet, an.61.q.1.n.6. p.510.

Quinquagenarius dicitur qui parum à quinquageſimo anno diſtat, an.50.q.3.nu.5.p.482. Legationibus eſt aptior, an.50.q.5.p.484. A militia excuſatur, an.50.q.8.n.7.p.487. Quoad mortis periculum ſenex dicitur, an 80.q.6.nu.1.p.547.

Quinquemeſtris partus omni tempore illegitimus eſt habitus, an 1.q.6.nu.1.p.17. Incolumis habetur ſecundum aliquos, ibi nu.12.p.18. Sed falſo, nu.14.

Quinquennium tempus fuit ſemper in omni liberali cauſa obſeruatum, an.5. q.2. num.3.p.47. Poſt illum inofficioſo teſtamento libertates non reuocantur, ibi nu.4. Eo elapſo prohibitum eſt, ne de ſtatu defunctorum quæratur, ibi nu.5.

Quiſquis Iuriſconſultum erraſſe profert, inuerecundè loquitur, an.1.q.3.nu.7.p.10.

R

R*ATIHABITIO* infantis non deſideratur, vt valeat nobilitas in eum collata, ſed ſufficit vt maior factus non contradicat, a.7.q.36. num.10. p.103. Quod nullum eſt illam non admittit, an.8.q 4.nu.18.p.112. Aetatem, quæ ad actum eſt neceſſaria, requirit, ibi n. 2. A minore facta poteſt beneficio reſtitutionis infirmari, ibi nu.5.

Ratihabitionem minoris promittens, durante ipſius minori ætate conueniri non poteſt, an.25.q.50 nu.3.p.406.

Rationes reddidiſſe non videtur, qui reliqua non ſoluit, an 25.q.82. nu.4. p.444. Reddere condemnatus, etiam ad ſolutionem reliquorum condemnatus cenſetur, ibi nu.5.

Recitare horas Canonicas neminem teneri vſque ad decimumquartum ætatis annum multi voluerunt, an.7.q.30. nu.1. p.95. Obligari qui iam habet vſum rationis certius eſt, ibi nu. 2. Septennis regulariter tenetur, ibi nu.3. p.96. Non ſufficit mente, ſed verbo, ibi nu.5. Tenetur etiam diſpentatus in minori ætate ad beneficium, ibi nu.5. Non tenetur minor diſpenſatus ad beneficium, facta relatione, quòd ſit ignarus linguæ Latinæ, ibi nu.6.

Recognitio coram iudice facta vim habet iudicialis confeſſionis, an.25.q.83.nu.3.p.445. Inſtrumenti in id deſideratur, vt poſſit aduerſus recognoſcentem via executiua competere, ibi n.5. Pro facta habetur vbi contumaciter non fit ab eo, qui illam facere tenetur, ibi num.6. Priuatæ ſcripturæ à die qua conficitur, inducit hypothecam, ibi nu.7. An omnis, cenſus excepta, ſit coram iudice facienda, ibi num.8. p.446. Scripturæ cenſus, vel alterius rei, an poſsit in iudicio, vel extra iudicium ſola curatoris auctoritate fieri, ibi nu.11.

Recognoſcens ſcripturam, omnia in ea contenta fateri videtur, an. 25.q.83.nu.3.p.445.

Rector Scholaſticorum viginti ſaltim annorum eſt eligendus, an.20. q.4. nu.1.p.275. Nequit eſſe hermaphrodita, ibi nu.2. Vniuerſitatis habet iuriſdictionem, ibi nu.3.

Referendarius an exigat ætatem perfectam viginti & ſex annorum, an.25.q.74.n.1.p.438 Hodie viginti & quinque annorum ætatem requirit, ibi nu.6. p.439. Propriè relator eſt, ibi nu.3.

Regnare nequit fœmina minor ſine curatore, ſi coniugata non fuerit, an.14.q.34.nu 9.p.215.

Regni ſucceſſor, vt & antiquitus etiam apud noſtros iuratur, an.14.q.19.nu 1.p.196.

Regnum in qua regione debeat conſtitui, ann.10. q 2.n.62.p.124. Ad eius gubernationem optimo conſilio, & iudicio opus eſt, an.14. q.34. nu.2.p.213. Infans cuiuſcumque ætatis iure ſucceſsionis ad illud admittitur, qui illius iuriſdictionem per tutores exercere debet, an.25. q.66 nu.2.& 4. p.378. Qui ad illud naſcuntur, mirabili naturæ arcano ſtatim ac in lucem prodeunt, ſapere videntur, ibi nu.3. Ad eius moderationem optimo conſilio opus eſt, ibi nu.5.p.379. Pupillus vocatur, ibi nu.9.

Regulares omnes niſi poſt emiſſam profeſſionem, quæ hodie ſaltim decimoſexto ætatis anno fit, vocem in capitulo habere nequeunt, ann.22. q.4.nu.5.p.298. Poſt decimumſextum annum poſſunt prælaturas nullam habentes curam animarum obtinere, an.25. q.59. nu.7. p.419. Sexagenarij cuiuſcumque ſexus poſſunt diebus quadrageſimalibus vti lacticiniis, ann.60. q.3.nu.1.p.496. Obtentu priuilegii Bullæ Cruciatæ an poſſint diebus Dominicis, vel non quadrageſimalibus vti lacticiniis, ibi nu.4.

Re.publica eſſe non præſumitur, qui ei eſt inutilis, an.14.q.37.nu.6.p.217. Nihil intereſt pupillos tutores habere, an.20.q.1.nu 2 p.269. la 2 Et quare, ibid. Intereſt non niſi probos, & honeſtos ciues habere, an. 20. q.6.nu.4.p.276. Ad honores vigeſimuſquintus annus expoſcitur, an.22.q.3.nu.4.p.296. Gubernacula ſenioribus deſcribi ſentiebat Aberroes, & alii iuuenes huic muneri aptiores putant, an.25.q.32.nu.1. p.369. Ad munera ex nouioribus conſtitutionibus nemo ante annum quintum & vigeſimum admittebatur, an.25 q 67.num 1.p.417. Adminiſtrator bonorum viginti & quinque annorum eſſe debet, ibi nu.2

Relator viginti & ſex annorum eſſe debet, an.25. q.74.n.2.p.438. Iuriſperitus eſſe debet, ibi n.4. & an 27.q.2.nu.2 p.449. Ipſius officium antiquiſſimum eſt, an.27.q.2.n.1.p.449. Antiqui-

h tus

tus vnus ex Senatoribus eius fungebatur officio, an.27.q.2.nu.3.p.449.

Relegari non poteſt impubes, niſi poſt decimum annum cum dimidio, ann.10. q.9. num.23. p.137.

Relegatio attenta delinquentis ætate, vel in longius, vel reſciſſius tempus fit, an.10.q.9.nu.23. p.137. An eius loco exilij pœna ſucceſſerit, ibi nu.24.

Religionem ingredi fœminas non poſſe ante duodecimum annũ aliqui docent: alij verò contrarium tenent, & vtraque opinio explicatur, an.8.q.2.nu.5.6.7. & 8. p.107. Vtriuſque conſenſus deſideratur, vt vir vel vxor poſsit, altero in ſeculo manente ingredi, niſi adeò ſit ſenex qui remanet; vt nullo incontinentiæ periculo laboret, an.60.q.9.nu.1 p.530. Præſcribitur ætas in coniuge, vt altero ingrediente, poſsit in ſeculo permanere ſolo voto caſtitatis emiſſo, an.70.q.9.nu.3. & ſeqq. p.531.

Religionis ad ingreſſum qua ætas deſideretur, an.8 q.2.nu.2 p.107. Teſtis deponens Titium tempore quo habitum ſuſcepit, fuiſſe minorem, non ideò concludit fuiſſe ad ingreſſum inhabilem, ibid. Ad dictum ingreſſum ſeptennium completum eſſe determinatam ætatem, nobis magis placet, ibi nu.3. Ingreſsio ſeu oblatio habet ſe ad profeſsionem ſicut ſponſalia ad matrimonium, ibi nu.4. Concilium Tridentinum non ſeruatur in aliquibus, quæ ad ingreſſum requirit, an.8. q.2. nu.9. p.108. Non probatur defectus ætatis ad ingreſſum annullandum, ex eo quòd teſtes ſimpliciter deponant tempore ingreſſum Titium fuiſſe minorem, an.25.q.2.nu 3.p.305. An ad ingreſſum teneatur ſexagenaria vxor illius, qui Epiſcopus vel Cardinalis eſt creatus, an.70.q.9.n.13. p.532.

Religioſus licet ante annũ primum & vigeſimum nullo Eccleſiaſtico ieiunio teneatur, ea quæ religionis ſunt obſeruare debet, an.21.q.2.n.8. & 9. p.289. Societatis Ieſu prædicare poteſt, quamuis ſacris initiatus non ſit, an.30.q.8.n.8. p.460. Ex Bulla Pij V. tantum ſexagenarius in eodem monaſterio vltra biennium poteſt cõmorari, an.60.q.11.nu.1.p.504.

Remedium extraordinarium ceſſat vbi adeſt ordinarium, an.25.q.18.nu.15.p.338.

Renuntiare poſſumus ex honeſta cauſa quæ nobis iure naturæ competunt, an.14.q.47.n.5.p.235. An maſculus poſsit à decimoquarto anno, & fœmina à duodecimo, ann.25. q.13. nu.1. p.326. Donare eſt, ibi nu.4. & 7.

Renuntiatio, quæ à maiore decimiſexti anni ſit multi exiſtimant, quòd ſolemnitatem Concil. Trident. non requirat, an.17.q.3.nu.1.p.267. Contrarium, nu.3.p.268. Vbi verba Concilii *Nullam quoque renuntiatio*, aperiuntur, ibi nu.4. Facta à fœmina ante quintum & vigeſimum annum in fauorem fratrum cùm nuptui tradebatur, licèt adhibitis omnibus ſolemnitatibus, nullius eſt momenti, an.25.q.11.nu.10. & ſeqq.p.321. An minoris iuramento fiat valida, an.25.q.13.nu.3.p.326.

Repudiatio eſt alienatio, an.14. q.16. nu.3. p.191. Poteſt fieri à maſculo poſt decimumquartum annum, & à fœmina poſt duodecimum, an.14. q.16.nu.2. & 6. p.191.

Res dubia magis eſt diſcenda, quàm dicenda, ne doceatur quod neſcitur, an.1.q.4.nu.17.p.14.

Reſpublica quoties melius per iuuenes, quam per ſenes regitur, ad ipſius regimen non ſenes, ſed iuuenes ſunt eligendi, an.20.q.3.nu.9.p 173.

Reſidentia in choro munus perſonale eſt, ann 80. q.8.n.2.p.549. Ab ea excuſat ægritudo, ibi n.3. p.550. Octuagenarios non obligat, ibi nu.4.

Reſtitutio in integrum non transfertur in hęredes, niſi à defuncto iam ſeptenne, an.7.q.23.nu.2. p.84. Non datur ei, qui ſtatum mutat, an.14. q.26.n.4.p.204. In omnibus caſibus, in quibus olim ea opus erat minoribus contra præſcriptionem, hodie ipſo iure ſubuenitur, an 14.q.30. nu.11.p.208. Vtrum competat adulto minori, ſi in commiſſum incidat, ibi nu.14. An competat minori commiſſario aduerſus lapſum temporis cõmiſsioni à lege pręſcriptum, a.14. q.48.nu.6.p.236. An aduerſus reſignationem dari debeat minori, ſi poſt pubertatem reſignauerit, an.14.q.57.nu.3.p.249. Datur aduocato minori, etiamſi poſt decimumſeptimum annũ in propria cauſa allegationem omittat, an.17.q.2.nu.11.p.262. Non datur aduerſus negligentiam redimendi patrem agenti decimumoctauum annum, licèt quinto & vigeſimo ſit minor, an.18.q.7.nu.2.p.271. la prima. Contra quas minorum tranſactiones habeat locum, an.25 q.12.n.5.p.325. Competit etiam contra tranſactionem ſententia confirmatam, ibid. Antiquitus minoribus læſis intra annum vtilem poſt egreſſam maiorem ætatem concedebatur, an.29.q.1.nu.1.p 450 Competit nouiori conſtitutione etiam Eccleſiæ, vel Vniuerſitati vſque ad vigeſimumnonum ætatis annum, ibi nu.2. Datur etiam poſt quadriennium vbi minor fuit enormiter læſus, ibi n.3. p.451. Non ſolum debet intra quadriennium poſt maiorem ætatem peti, ſed etiam lis ſuper ea cœpta finiri, ibi nu.4. De iure noſtro an lis ſuper ea debeat etiam intra quadriennium finiri, ibi num 6. Etiam ſi aduerſus temporis lapſum poſtuletur, non niſi quadriennio poſt maiorem ætatem cõceditur, & quadriennium ignoranti non currit, quiꝫ à die ſcientiæ computatur, ibi nu.8. Eius tempus non currit impedito aduerſarij, vel iudicis facto, ibi num.9. Eam excludit ætas viginti & quinque annorum, ibi n.11.p.452. Competit ſenibus vtpotè & minoribus, vide *Senes*.

Reſtitutionem famæ iniuriantem non obligare poſt viginti annorum lapſum putat Hurtado, a.80. q.2.nu.9.p.544.

Reſurrectio carnis ita erit, ſecundum D. Hieronymum, vt omnes ad annum centeſimum perueniant, an.7.q.24.nu.11.p.86.

Reus licèt poſt delictũ furere cœperit, in atrocioribus ſupplicio afficitur, a.10.q.10.n.14.p.140.

Rex poteſt infans eſſe, an.7. q.36. num.3. p.130. Dicitur principium, & fons nobilitatis, ibid.

Mi-

Minor ſi fortè lędatur, an debeat reſtitui, a. 14. q. 34. n. 3. p. 214. Poſt pubertatem nullum curatorem accipit, ſed optimorum virorum cõſilio quæcumque regni ſunt adminiſtrat, ibi nu. 4. Ab alijs Regi abſurdiſsimum videtur, ibi nu. 5. Noſter Philippus IV. anno decimoſexto ætatis ſuæ patri ſuccedens, fœliciter, & vltra ætatem ſine curatore regnauit, ibi nu. 7. Rex, ex quo eſt Rex, præſumitur diſcretus, & non minoris ætatis, ibi num. 8. Ei ab anno vigeſimo Regni adminiſtratio committitur, non verò Reginis, niſi prius nupſerint, an. 18. q. 4. n. 5. p. 269. la prima. Eius familiaris, quem Priuado dicimus, ſenis eſſe debet, an. 25. q. 65. nu. 3. p. 427. Vbi electione fit, non niſi quinque & viginti annorum aſſumi debet, an. 25. q. 66. nu. 4. p. 427. Eius dignitas cæteris præcellentior eſt, ibi nu. 6. Qui eligitur, cæteros prudentia antecelleſe debet, ibi nu. 7. Duplicem Angelum Cuſtodiæ habet, ibid. Gubernator, & Decurio dicitur, ibid. Ad eum, ſimulque ad Imperatorem ſpectat Conſules, Proconſules, & cæteros Magiſtratus creare, ibi num. 8. p. 428. Tutor vocatur, ibi nu. 9. Se, & alios defendere tenetur, ibid. Eius præcipuum officiũ iudicare eſt, ibi nu. 10. Alex. IV. ſententiam excommunicationis protulit contra Electores Imperij, vt Corradũ Friderici Secundi filium, qui puer erat, in Regem Romanorum non eligerent, ibi nu. 15. Si de facto minor eligatur, curatorem accipere debet, ibi nu. 16. Ei pupillo, grauiter læſo an concedatur reſtitutionis beneficium, ibi num. 19. p. 429. Ei vinum non niſi poſt decimumtertium annũ dari conſueuerat, an. 40. q. 5. nu. 1. p. 470.

Riſus in nullo ante quadrageſimum ætatis diem reperitur, an. 1. q. 10. nu. 2. p. 33.

Romani filios cuiuſcumque ætatis & ſexus infantes nominabant, an. 7. q. 1. nu. 42. p. 53.

Ruſtici & ignorantes, ſi Miſſam non audierint, excuſantur, an. 7. q. 5. nu. 4. p. 58.

S

SACERDOTES, & Regulares ſexagenarii cuiuſcumque ſexus poſſunt diebus quadrageſimalibus vti lacticinijs, an 60. q. 3. num. 1. p. 496. Obtentu priuilegii Cruciatæ an poſſint diebus Dominicis, vel non quadrageſimalibus vti lacticinijs, ibi n. 4. Simplices poſſunt abſoluere ætate confectum à reſeruatis, quaſi conſtitutum in articulo mortis, an. 80. q. 6. nu. 1. p. 547. Octuagenarios quaſi in mortis articulo conſtitutos poſſunt abſoluere à reſeruatis, ibi nu. 2. p. 548. Poſſunt prima die infirmitatis periculoſæ a reſeruatis abſoluere, ibi num 6. Quod quotidiana febre laborantes abſoluere poſsint à reſeruatis, quaſi in articulo mortis conſtitutos, putat Cataneus, ibid.

Sacramenta, quæ requirunt actus ſuſcipientis, non dantur pueris ante vſum rationis, ann. 7. q. 7. nu. 7. p. 61.

Sacra vnctio, vide *Vnctio extrema*.

Sacrificium, antiquitus hominum fieri Dijs ſolebat, an. 1. q. 10. nu. 1. p. 31. Puerorum ſeptimo die ætatis fiebat, ibi num. 2. Verius eſt, quòd cuiuſcumque ætatis, dummodo ſeptennes non fuiſſent, in illud offerebantur, ibi num 4. Hominum aliquibus Senatuſconſultis fuit vetitum, ibi nu. 7. p. 32. Perſicum erat defodere viuentes, ibi nu. 9. Iuuenum alii offerebant, ibi nu. 10. Aetas ad illud requiſita, apud diuerſas gentes diuerſa erat, ibi nu. 11. Chriſti, immane ſuſtulit, ibi nu. 12.

Sacriſta, Theſaurarius, & Cimiliarcha non plurium officialiũ nomina; ſed vnius, eiuſdemq; diuerſæ appellationes ſunt, an. 8. q. 5. n. 1. p. 113. Eius officium deſcribitur, ibi nu. 2. Cuſtos rerum Eccleſiaſticarum dicitur, ibi nu. 3. Poteſt effici puer octauum annum iam agens, ibi n. 4. Ad illum luminarium ſolicitudo ſpectat, ibi nu. 5. Diſcretio in eo requiritur, ibi num. 6. Vnde dicatur, ibi nu. 7. Quam ætatem requirat, ibi nu. 10. p. 116.

Salarium famulis puberibus præſtari debet, an. 14. q. 22. nu. 1. p. 199. Nullum, aut nimis exiguum debetur famulis pediſequis, quos vulgo *Pages* nũcupamus, ibi nu. 3. Debetur famulo artifici, licèt impuberi, ibi nu. 4.

Sancimus verbum regulariter nouum ius inducit, niſi ſubiecta materia aliud requirat, an. 1. q. 6. nu. 28. p. 20.

Sanguinolentus filius ſubueniendi paternæ fami cauſa tantùm diſtrahi poteſt, an. 1. q. 8. nu. 13. p. 28. Quis dicatur, ibi nu. 15. & q. 13. n. 3. p. 34. Dicitur qui non maior ſeptem dierum exiſtit, ibi nu. 16. p. 29.

Sanguis pueris non eſt mittendus ante decimumquartum annum, an 14. q. 38. nu. 1. & 2. p. 218. Miſsio in pœnam noſtris legibus nobilibus inflicta, minores non complectitur, ibid.

Sapientia præcox puerorum, non ſolum odioſa, ſed inſaniæ, & intempeſtiuæ mortis ſignum habetur, an. 20. q. 1. nu. 1. p. 269. la 2.

Schedula puerum baptizatum obteſtans minimè ſufficit, vt ſaltim ſub conditione non baptizetur, quando inter infideles fuit expoſitus, an. 1. q. 9. nu. 15. p. 31.

Scientia maiori ætate perdiſceri debet, an. 14. q. 9. nu. 3. p. 181.

Scire minimè poſſe præſumuntur qui ad annum vigeſimumquintum ſine aliquo profectu literis operam dederunt, an. 25. q. 26. nu. 1. p. 354.

Scriba munus perſonale eſt, a. 25. q. 69. n. 8. p. 433.

Scribendi, libroſque conficiendi, quæ ſit aptior ætas, an. 25 q. 1. nu. 2. p 488.

Scriptura priuata delegationis, quæ vulgò dicitur *Libranza*, ſiue *Letra*, ſi coram tabellione abſque iudice, vel ſine eius mandato recognoſcatur, paratam habet executionem, an 25. q. 83. nu. 9. p. 446.

Senator eligi debebat certa ætate, quæ Romanorum legibus erat præſcripta, an. 20. q. 3. nu. 1. p. 272. Quòd nemo poſſet eſſe, niſi exacto vigeſimoquarto anno, quidam putant, ibi nu. 2 Alii vt conſtituatur, quintum & vigeſimum annum requirunt, ibi nu. 3. Eius ætatem eſſe viginti & ſeptem annorũ, putat Carol. Sigon. ibi n. 4. Carolus V. ſtatuit, quòd Regni Aragonum

Digitized by Google

gonum triginta annorum futurus fuiſſet, ibi nu 6. Solùm ſenior, & grauis ætate admittebatur, ibi nu.7.p.273. Iudiciarius, iunior eſſe debet, ibi nu.10. Quem vulgo *de Eſtado* dicimus, ſenex ſit oportet, ſaltim quadraginta, vel quinquaginta annorum, ibi nu.11. & 13. Nonnulli exiſtimant illius ætatem arbitrariam fuiſſe, ibi nu.14. Verius eſt, quòd Iudiciarius non minorem ætatem viginti annorum habere debeat, ibi nu.15. Eius ætas incępta ſufficit, ibi n.21.p.274. Eius ætas per liberos ſuppletur, ibi n.22. Poſt quintum & ſexageſimum annum non cogebatur ad Senatum ire, quamuis ſolummodo ſeptuagenarios ab hoc munere excuſari putet Plato, an.65.q.2.nu.2. & 3. p.516. De iure in nulla ætate, licet ſeptuagenaria, à Senatu excuſatur, ibi nu.4.p.517.

Senatus vnde ſit dictus? an.20.q.3.nu.8.p.273.

Senectus nuptiis, & ſtudiis inepta dicitur, an.25. q.26.nu.3.p.355. Vitia illius referuntur, an.25. q.32.nu.3.p.369 Plus vini in ea eſt bibendum, an.40.q.5.nu.7.p.471. Et quare? ibi nu 8. Vario modo in iure accipitur, an.50.q.2.num.1. p.479. Secundum aliquos anno quadrageſimo incipit, ibid. Quinquageſimum annum exactum, eius initium eſſe, verius exiſtit, & ad hunc annum minot pars hominum peruenit, ibi nu.2. & 3. p.480. Eius initium alij in ſexageſimo ætatis anno conſtituunt, & alii in ſeptuageſimo, ibi num.5. & 6. Eius principium multi docent nullo certo temporis ſpatio concludi, ſed à iudicis arbitrio pendere, ibi nu.7. Vt certius eligitur quinquageſimum annum in maſculis eius initium eſſe, ibi nu.9. Nihil aliud eſt quàm tempus decreſcendi, ibid. Tres ſunt eius partes, ibi nu.11. & ſeqq. In fœminis quadrageſimo anno contingit, & decennio antequàm viri ſeneſcunt, ibi num.15. p.481. Pariendi terminus in prima eius parte non contingit, ibi nu.16. À quinquageſimo anno incipit, an.50.q.6 n.2.p.485. An tres ſint illius partes? an 60.q.1.nu.9. p.493. In duas partes diſtinguitur, an 60 q.2.nu.12.p.495. Omnem libidinis ſuſpicionem excludit, an.60 q.6.n.2. p.501. A labore itineris excuſat, an.60. q.12. n.3.p.506. Cuius ætatis eſſe debeat, vt ab obligatione adeundi Pontificem liberet, ibi nu.5. Frigida eſt, & ſicca, an.65.q.1.num.14.p.514. Doloribus repletur, & multis morbis infeſtatur, an.65.q.4.num.2.p.518. Ipſa morbus eſt, an.70. q.1. nu.1. p.521. Noſtri eius, & morbi nomina pro diuerſis vſurpant, ibi nu.4. Morbus naturalis eſt, qui maximè ſupernaturali aſsimilatur, ibi nu 6. Non ſolùm impedit, vt ſuo creditori debitor tradatur, imò etſi poſtquam traditus eſt, ſenuerit, eum liberat, an.70. q.3.nu.6.p.524. Libidinem comprimit, an.70. q.9.nu.2.p.530. Pœnam minuit, an.70. q.10. n.9.p.514. Primum vulnus memoriæ incutit, an.80.q.2.nu.2.p.542. Morbus inſanabilis eſt, an.80.q.6.nu.4.p.548. Sexageſimo anno incipit, an.100.q.1.nu 3.p.555.

Senes, iuuenes, & paruuli, appellatione populi Chriſtiani continentur, an.11.q.1.nu.2.p.155. Amicis carent, an.14.q.43.nu.14. p.227. Eorum conſilium optimum eſt, an.20.q.3. n.12. p.273. Vtilius eſt aliquando fidei commiſſariam libertatem, potiùs ab eis, quàm à iuuenibus præſtari, an.20.q.7.num.10.p.281. Propriè viri non dicuntur, an.25.q.1.nu.28.p.302. Sexagenarii, vel ſeptuagenarii, an poſſint ob debitum ciuile in carceribus detineri, ann.25. q.36.n.10.p.379. Eorum ætas à patrimonialibus muneribus nullam excuſationem affert, an.15.q.67.nu.7. p.430. Emancipari creduntur, an.25.q.76.n.5. p.440. In dubio prudentiſſimi cenſentur, an.30.q.2.n.7.p.454. Adeò prudentiſſimi pręſumuntur, vt niſi quindecim teſtibus contrarium non probetur, ibid. Decrepiti, & iuuenes imprudentes præſumuntur, ibi n.8. Grandæui appellantur, a.50.q 3. num.7.p.483. Ad legationem ſunt eligendi, & non iuuenes, an.50.q.5.nu.2.p.484. Regulariter ſunt prudentes, ibi num.3. Licèt in legatione præponēdi ſint iuuenibus, non tamen ſenes admodum, & decrepiti, ibi nu.4. Vbi ob eorum impotentiam de diſſoluendo matrimonio agitur, triennium experientiæ concedi non debet, an.50.q.6.nu 1. p.485. In iis qui quinquagenarii ſunt, triennium experientiæ locum non habet, ibi nu.2. Coniugali vſu langueſcunt, ibi n.3. Quando à ieiunio excuſentur? vide *Ieiunium*. Eorum valetudo infirmitas eſt, an.60.q.2.nu.7.p.494. Eis parum, ſed ſæpe cibum ſumere conuenit, ibidem. Caſeus eis nocet, an.60.q.3.nu.2.p.496. Inter valde ſenes, & ſteriles, nulla eſt differentia, ann.60.q.4.nu.2.p.497. vide *Matrimonium*. Poſt quinquageſimum annum non excluduntur à beneficio autentich. præterea, C. vnde vir, & vxor, an.60. q.11.nu.4. p.504. Excuſantur ab obligatione accedendi ad Pontificem pro abſolutione obtinenda, an.60.q.12.n.4.p.505. Vbi iudicis arbitrio relinquitur, qui tales dicantur in ſeptuagenariis, qui procul dubio ſenes ſunt, arbitrium locum non habet, an.65. q.1.n.2.p.510. Exitioſum eſt eis veneri operam dare, a.65.q.1.nu.15.pag. 514. De ponte eiicere quid eſſet? an.65.q.2.nu.1.p.516. Donatio ab eis, qui iuuenes vxores duxerunt, facta, etiam conſtante matrimonio valet, an.65. q.4.nu.1. p.518. Cuius ætatis eſſe debeant, vt puellas ducendo inæquale coniugium vocetur, ibi n.4 p.519. Nulli dicuntur ante ſexageſimi anni lapſum, ibi num.5. Iuuenculam eis eſſe tradendam, quomodo accipiatur ibi n.8. p.520. Omnes infirmi non ſunt, ann.70. q.1. nu.2.p.521. Septuagenarios propriè infirmos videri probatur, ibi nu.5. Suo creditori addici nequeunt, an.70.q.3.num.1. p.523. Arbitrarium exiſtimat Baeza, qua ætate hoc priuilegio frui debeant, ibi num.2. ad teſtificandum cogi non poſſunt, an.70.q.4.n.1.p.524. Et quæ ſit ratio, nu.3. Cogi poſſunt ad teſtificandum, ſi pro eorum dictis Notarius ad eorum habitationem mittatur, ibi nu.2. Vbi deficit probatio, vel ſub excommunicatione monitorii præcipitur manifeſtatio alicuius rei, etiam ad

id

Digitized by Google

id tenentur, ibid. In cauſa nobilitatis ad recipiendas eorum depoſitiones ſcriba mittitur ad ipſorum domos ſumptibus partis, ibi nu.5. p.525. Timidi ſunt, & tonitrua, & coruſcationes maximè exhorreſcunt, an.70.q.5. n.6. pag.526. In eleemoſynis præferuntur, an.70. q.7.n.2.p.527. Nullo artificio vti poſſunt, ibi n.3.p.528. Eis, ſi ſint valde ſenes, priuilegium variationis fori cõcedi ab omnibus traditur, an.70.q.8. nu.1.p.529. Inter miſerabiles perſonas enumerantur, ibi num. 2. Mulieribus æquiparantur, an.70.q.10.num.3.p.533. Pueris æquiparantur, ibi n.4.& q.11. n.1. pag.535. Leui carcere ſunt detinendi, ibi q.10.nu. 10. p.534. Si deliquerint, eis pęna eſt moderanda, ibi q.11. nu.2. p.535. Homicidium committentes an debeant ordinaria mortis pœna plecti, ibi nu.3. Perſonæ miſerabiles dicuntur, ibid. Aetas deſcribitur, qua criminoſi mitius puniri debeant, ibi n.4. Qua ætate infirmo æquiparentur, an.70.q.12. nu.4.p.536. Decrepiti bis pueri ſunt, a.80.q.1.nu.5.p.542. & q.3.n.2.p.544. In eis tantum vmbra, & hominis nomen reſtat, an.80.q.2.n.2.p.542. Eis cęleſtes motus, & influxus deſunt, ibid. Obliuioſi præſumuntur, ibi nu.3.p.543. Frequenter mendoſi habentur, ibi num.4. Vitium eorum eſt præterita laudare, & præſentia vt deteriora accuſare, ibi nu.6. Vtpote minoribus eis competit beneficium reſtitutionis in integrum, an.80.q.3. nu.1. pag.544. Donatio à decrepito facta an ſit ſtatim nulla, vel tantum ope reſtitutionis in integrum, ibi nu.3. Induſtrioſis denegatur reſtitutio, ibi n.6.p.545. Non facile dolis, & artibus decipiuntur, ibid. Quantò morti proximiores ſunt, tanto magis de his ſolliciti eſſe debent, quæ ad ſalutem animi ſpectant, an.80.q.4 num.1. & 5.p.546. Qui morti proximi dicantur, a.80. q.9.nu.1.p.550.

Senſus vnius contra plurium placitum rectum non eſt, an.10.q.10.n.18 p.141.

Sententia à iudice minore lata, qui decimooctauo anno maior exiſtit, valet a.25.q.33. nu.2. p.370. Arbitri minoris valet, ſi maior fuerit decem & octo annorum, vel quatuordecim apud noſtros, & à partibus electus, ibi nu.7. p.371. De exequendo an appellationem admittat, vel contra illam detur reſtitutio, a.25. q.54.nu.15.& ſeq.p.412.

Semen ſtatim ac in vulua recipitur, ad modum pultis, vel coaguali fit, an.1.q.1.n.15.p.2. In matrice ſpatio ſex dierum lactis naturā retinet, deinde in ſanguinem mutatur, ibi numer. 16. Illius infuſionem noſtri cum conceptione confundunt, ibi nu.3.p.1. Illius expertes ſunt impuberes, an.10 q.14.n.6. p.150. Eo emiſſo ſpiritualis pudicitia manet irreparabilis, ibi num.7. Et quare? ibid. An vtriuſque in copula concurrere debeat, vt affinitas oriatur, an.14.q.5.num.4.p.171. Qua ætate viris ſuperueniat, ann.14.q.5.nu.3.& 7.p.171. Qua ætate deficiat, vel ſaltem ſterile fiat, a.60.q.13. nu.3.p.507. Abundat in maſculis ſeptuageſimo anno, & ſexageſimo in fœminis, ann.70. q.9.nu.4.p.531. Cùm deficit, etiam libido deficit, ibid.

Septennarij numeri perfectioni, vitalitas ſeptimeſtris partus tribuitur, an.1.q.6 nu 36 p.21.

Septennes non ſacrificabantur, ſed inferioris ætatis pueri, an.1.q.10.n.4.p.31. Ad Capellaniam idonei videntur, an.1.q.15.nu.5.p.37. Penſionem ſecundum aliquos obtinere poſſunt, ibi nu.6. Vſus rationis capaces præſumuntur, niſi contrarium probetur, an.7.q.2.nu.7.p.55. Ex præcepto tenentur omnibus feſtis Miſſam audire, an.7.q.5.n.1 p.58. Tenentur diebus prohibitis à carnibus abſtinere, an.7.q.6.n.1.p.59. Qui nondum exiſtunt, non indigent priuilegio Bullæ Cruciatæ vt poſſint in Quadrageſima lacticiniis vti, ibi nu.4.p.60. Conſuetudine induci non poteſt, vt paruulis, qui adhuc tales non dicuntur, nequeat tempore interdicto caro miniſtrari, ibi nu.7.p.61. Eis minores ordines Acolytatu excepto, conferri poſſunt, an.7.q.9 nu.3.p.65. Quoad actus voluntatis, & liberi arbitrij parentibus non ſubijciuntur, an.7.q.10.nu.6.p 67. Puellæ ingredi clauſtra religioſorum non poſſunt, an.7.q.16.n.6.p.73. Habentes vſum rationis, peccati ſunt capaces, ibi nu.7. Licèt peccent clauſtra ingrediendo, non tamen ante decimumquartum annum ob id in excommunicationem incidunt, ibi nu.8. Quòd voto poſſint obligari, aliquibus placet, an 7 q.17.nu.2.p.75. Votum ab illo emiſſum nullo iure irritatur, ibi nu.5. Scholis mancipari debent, an.7.q.18.nu.7.p.78. Doli capaces ab aliquibus reputantur, an.10. q.3.nu.1. p.122. Vſum rationis habent, ibi n.2. Peccare poſſunt ſecundum Eccleſiam, & communem Doctorum ſententiam, ibi nu.10.p.124. Doli capaces peccare poſſunt, an.10.q.8.nu.9.p.135.

Septennium ad ſponſalia, ſecundum aliquos, mathematicè completum eſſe debet, an.7.q.19. nu.6.p.80. Probabilius eſt, quòd ſufficiat, ſi moraliter ſit completum, ibi nu.7. Dicitur moraliter perfectum, licèt ex eo decem dies deficiant, an.7.q.19.nu.7 p.80.

Septimeſtres regulariter naſcuntur, vel in principio, vel in fine ſeptimi menſis, an.1.q.6.n.41. & 44.p.22. Primus illorum fuit Iſaac, cuius cauſa Deus cæteris ſeptimo menſe naſcituris vitam eſt pollicitus, ibi nu.38. p.21.

Septimeſtris partus incolumitas à D. Hieronymo miraculo adſcribitur, an.1. q.6. num.39.p.21. Nullo modo eſt perfectus ſecundum Iuſtinianum, ibi nu.27.p.19.

Septimus grauidationis menſis, vt naturale initiũ pariendi ab omnibus conſtituitur, ann.1. q.6. nu.2.p.17.

Septuagenaria nubens propriè vxor non dicitur, & ideò maritus ea deficiente non habebit lucrum dotis, an.50. q.7.nu.4.p.486. Vt ſenex mortis cauſa donare poteſt, ann.70.q.2.nu.9. p.522. Obliuioſa præſumitur, an.80 q.3.nu 7. p.545. Non probat, ſi abſque aliquo lumine nocturno tempore aliquid vidiſſe teſtetur, an.80.q.7.nu.3.p.549.

Septuagenarius ſecundum aliquos ſenior dicitur, an.60. q.1. nu.10. p.493. Vbi iudicis arbitrio relinquitur, quis ſenex dicatur, in eo, qui proculdubio eſt ſenex, arbitrum locum non habet, an.61.q.1.nu.2.p.510. & an.70.q.2 nu.5. p.523. & an.70. q.3. nu.3. p.523. Ex eo quòd talis eſt, donare poteſt mortis metu, an.70.q.2. nu.4.p.523. Morti proximus dicitur, ibi n.6. Confectus ſenio eſt, ibi nu.7. Viuendi feſsus præſumitur, ibi nu.8. Ab operarum præſtatione liberatur, an.70 q.3.nu.5.p.523. Ex communi ſententia torqueri non debet, an.70.q.5. nu.1 p.525. An terreri, aut leui aliqua tortura affici poſsit, ibi nu.6, p.526. Confeſsio ab eo tormentorum metu elicita adeò eſt nulla, vt ex illa puniri minimè valeat, ibi nu.8. In eleemoſynis debet præferri, an.70. q.7. nu.4. p.528. Quòd priuilegium fori habeat defenditur, an.70.q.8.nu.4.p.529. An poſsit ob laudimij ſolutionem incarcerari, an.70.q.10.nu.1. p.533. Vt certius defenditur, quòd pro debitis ciuilibus incarcerari non poſsit, ibi num.3. Qui erat tempore cõtractus, ratione illius poterit incarcerari, ibi nu.7.p.534. A tutela vel cura liberatur, an.70.q.14.nu.5.p.539. Nec ire ad bellum, nec Regem comitari tenetur, ibi nu.6. Ei conceditur reſtitutio, an.80.q.3.nu.7. p.545. Referuntur, & refelluntur ſimul interpretes, qui docent eum ob non petitum tutorem pupillo, ipſius ſucceſſione minimè priuari, an.80.q.5.nu.1. & 3. p.547.

Septuageſimus annus excuſationem affert à muneribus ciuilibus, & perſonalibus, ann.50. q.2. nu.14.p.481.

Sepulchri violati crimen, ſacrilegio proximum habetur, an.10.q. 10.nu.29.p.142.

Sepultura ipſa;& electio, iuris naturalis cenſentur, an.14. q.47. nu.3. p.223. Eam ſibi eligere nequeunt monachi, etiamſi longe à monaſterio decedant, ibi nu. 5. p.224.

Sepulturæ electio pars dicitur vltimæ voluntatis, an.14.q.47.nu.1.p.234. Eadem ætas requiritur ad electionem, quæ ad teſtamenti factionem eſt neceſſaria, ibid. Habet electionem filiusfamilias pubes, ibi nu.2. Seruus legitimæ ætatis eſt capax dictæ electionis, ibi nu.3. p.235.

Seruire,& operas præſtare, idem importat, an.70. q.3.nu.5.p.523.

Seruitus à conceptione dependet, an.1.q.1.nu.2. p.1. Eſt mors,& extinctio perſonæ, an.14.q.26. nu.5.p.204. Siue realis, ſiue perſonalis, à minore quinque & viginti annis cõſtitui nequit, an.25. q.21. nu.1. & 8. p.347. Eius impoſitio alienatio eſt, ibi num.2. Conſtitutio illius eſt mera liberalitas, & donatio, ibi nu.4. p.348. Quis propriè eam imponere dicatur, ibi nu.6. & ſeqq.

Seruus minor annis triginta, manumitti non poterat, vt cum libertate ſimul ciuitatem Romanam conſequeretur, an.1.q.14.n.5.p.36. Ignorantia nõ obſtat, quo minus poſſit manumitti, ibi nu.9. Antiqua iuriſprudentia primo natiuitatis inſtanti, & non antea poterat manumitti, ibi nu.1. Cuiuſcumque ætatis vendi poteſt, an.3.q.2.nu.12.p.45. In iure non tam homo, quàm mors reputatur, ibi nu.13. Ille, opereque illius, à decimo ætatis anno maioris pretij & æſtimationis eſſe incipiunt, an.5.q.3.n.13. p.48. Olim puer appellabatur, an.8.q.1.nu.6. p.105. Paterfamilias eſſe nequit, an.14. q 7. n.8.p. 176. Legitimæ ætatis eſt capax electionis ſepulturæ, an.14.q.47.nu.3.p.235. Quoad ſepulturam attinet, perſonam habere dicitur, ibi nu.4. Quamuis maioris ætatis, puer vocabatur, an.18.q.3.nu.6.p.268. Efficitur in pœnam improbi facti, qui pretii auiditate venundari paſſus eſt, an.20.q.8.nu.1.p.283. Qui non ob pretii participationem, ſed occaſione famis propriæ venditioni cõſenſit, minimè efficitur, ibi nu.2: Vt maneat, qui ad pretii participationem ſe vendidit, viginti annorum eſſe debet, ibi nu.3. p.284. Efficitur qui poſt vigeſimum annum ad dimicandum cum feris ſe vendidit, & hæc ætas naturaliter, & non priuilegio impleta eſſe debet, ibid. & nu.4. Vt ex venditione ad pretium participandum quis fiat, an hodie decimiſeptimi anni ætas ſufficiat an.20.q.8.n.6.p 284. Efficitur, qui maior erat tempore participationis pretii, quamuis tempore venditionis eſſet minor, ibi nu.8. Manet, qui ad actum gerendum ſe vendidit poſt vigeſimum annum, ibi nu.9. Vtrum efficiantur Aethiopes, ſi ſe poſt vigeſimum annum vendant, & quare iudicis decretum, aut curatoris auctoritas in dicta venditione neceſſaria non ſit, ibi nu.12. & 13. p.285. Teſtamentum ſcribere poteſt, an.25.q.69.nu.5 p.432. Qui adminiſtrauit, rationibus manet obnoxius, an.25. q.82.nu.6.p.444.

Sexagenaria fęmina in primitiua Eccleſia ex ipſius redditibus alebatur, an.70.q.7.num.7. p.528. Seminis profluuio omninò caret, an.70. q.9. nu.8.p.532. Solo voto caſtitatis poteſt in ſeculo manere, ſi maritus ordines ſuſceperit, an.70. q.9.nu.12.p.532.

Sexagenarius numerus viduitati eſt conſecratus, an.60.q.4.nu.3.p.497. Ad triremes non debet admitti, an.60.q.8.nu.2.p.503. Quoad arma, & militiam ſenex dicitur. ibi nu.3. Lege Papia, & Iulia, matrimonium celebrare prohibetur, & licèt legis Iuliæ deciſio fuerit ſublata, ipſius tamen ratio adhuc viget, an.65.q.1. nu.4 & 5.p.512. Mitius eſt torquendus, an.70. q.5.nu.7.p.526.

Sexageſimus annus fatalis habebatur, an.100.q.1. nu.1.p.554.

Sexageſimustertius annus clymatericus maior eſt, in quo plurimi intereunt, an.61.q.1.n.4 p.510.

Semeſtris partus omni tempore illegitimus fuit, an.1.q.6.nu.1.p.17.

Syndicus quinque & viginti annorum eſſe debet, an.25. q.41. nu.11. p.388. & q.48.nu.1.p.403. Quare ita appelletur? ibid. Eius,& procuratoris officium pene idem eſt, ibi num.2. Ad denuntianda maleficia deputatus, viginti& quinque annorum eſse debet, ibi nu.3.p.387. Poteſt illius officium mulier, ſaltum inter fœminas exercere, ibi nu.4. Et quare, ibid. In eius

electio·

electione pupillus vocem non habet, ibi nu 6.

Synodalis iudex minot nequit conſtitni, ex eo, quód eſt ad Cathedralem diſpenſatus, an.20. q.2.nu.7.p.271.

Societas deportatione diſſoluitur, an.10.q 9.n.13. p.135. Et quare, ibid. Solo conſenſu perficitur, an.25.q.8. nu.3. p.314. Ratione maioris vtilitatis contrahitur, ibi nu.5. Solum ab his poteſt contrahi, qui alienandi ius habent, ibi nu.9.p.315.Pubes rectè poteſt in pupillari ætate factam, abſque ſolemnitatibus confirmare poſt decimumquartum annum, de cuius vtilitate manifeſtè conſtat, ibi nu.10. Inhoneſtarum, honeſtiſſimas fœminas deturpat, an.40. q.4.nu.2.p.469.

Sozimus multò poſt Syticium Pontificiam ſedem obtinnit, an.22 q.1.nu.a.p.292.

Socius criminis,& alias inhabilis ad accuſandum, admittitur propter atrocitatem criminum, an.10.q.10.nu.8.p.140.

Sodomia peſſimum crimen appellatur in ſacris literis, a.10.q.10.n 25.p.142. Eam committens, ſi minor ſit quatuordecim annis, impunitus relinquitur, ibi nu.26.

Sæculum quot annorum ſit, an.100. q.1. num.4. p.555.

Solutio quomodo deficiatnr, an.25. q.18 num.1. p.335. In qnibus legitima conſiſtat, ibi nu.2. Ipſa, & ſolutionis receptio, alienationem inuoluunt, ibi n.3. A nemine ante vigeſimumquintnm annum celebrari poteſt, ibi num.4. Reditnum, & penſionnm, etiam abſque iudicis decreto minori fieri poteſt, ibi nu.27.p 340. Traditur ratio, quare pupillis prohibeatur, ibi nu.28. p.341. In ea non videtur ceſſaſſe, qui cum vellet ſoluere, non potuit, an.25. q.54. nu.8.p.412.

Somnium regularitet nulli contingit ante ſeptimū annum, an.5.q.1.nu.1.p.46. Aliqnibus celerius contingit, ſed non ante quartum ſaltim, vel quintum ætatis annum, ibi num.2. Etiam brutis cauſatur de rebns, quibus cogitatio vigilantis fuit intenta, ibi nu.3. Qui interdiu turpia cogitauerat, ſi poſtea in eis polluatur, mortaliter peccat, ibi nu.4. Et quare, ibid.

Sororibus non cenſetur legata executio teſtamenti fratribus relicta, an.25.q.65.nu.6.p.425.

Spadones dicimooctauo anno pubeſcunt, an.14. q.1.nu.11.p.165.Spe non carent vt aliquando generent, an 65.q.1.nu 16 p 515.

Spes nihil aliud eſt, quàm deſiderium, an 7 q.12. n.4.p.69. Vendi poteſt, an.45.q.1.nu.11.p.473.

Spicæ, quæ collectis iam meſsibus remanent, puperum ſunt, an.60.q.11.nu.6.p.505. Eis legendis operam dantes, quas vulgò *Eſpigaderas* nuncupamus, cuius ætatis eſſe debeant, ibid.

Sponſa non ſtatim viro tradebatur ex antiqua conſuetudine, ſed ſaltim poſt annum à contractu, an.14.q.12.nu.5.p.186. Per integrum annum parabatur, vnguentis ſe expoliens, & toto hoc tempore vir ab ipſius cōcubitu abſtinebat, ibi nu.6.

Sponſus ſenex ridiculum loci genus dicitur, a.65. q.3.nu.2.p.517.

Sponſio futuri matrimonij infanti facta, nullius eſt momenti, an.7.q.19.nu.12.p.80.

Sponſalia ſi à patre celebrentur, infans filia non contradicens, illis conſenſiſſe pręſumitur, an.1. q.17. nu.11. p.40. Ad ea non certa ætas, ſed vſus tantùm rationis requiritur, an.7.q.19.n.1. p.79. Ex diſpoſitione iuris poſitiui nequeunt ante ſeptenninm contrahi, ibi nu.2. Septennium ſecundum aliquos, mathematicè completum requirunt, ibi nu.6.p.80. Sed probabilius eſt, quòd moraliter completum tantùm exigant, ibi nu.7. An ſeptimus ætatis annus requiratur, ſi adſit vſus rationis, ibi nu.8. Illorū ætatem ſuppleri vſu rationis multi docent, ibi nu.9. Eos, qui ante perfectam ſeptennii ætatem illa cōtrahunt, peccare mortaliter aliqui putant, ibi n.11. Sed cōtrarium eſt verius, ibid. Nondum expleto ſeptennio contracta, irrita ſunt, ibi nu.12. Ante ſeptimum annum expletum contrahi nequennt, an.7.q.2.nu.4.p.107.

Sportula, ſiue vt noſtri dicunt, *Propina*, pro ingreſſu alicuius in Curia cæteris debita, minori Decurioni non debetur, an.25. q.68. nu.7 p.432.

Statim dictio, licèt regulariter nullam dilationem admittat, plerumque tamen iuxta ſubiectam materiam longum tempus ſignificat, ann.14. q.18.nu.12.p 196.

Statuarij an certæ alicuius ætatis eſse debeant, an.25.q.81.nu.4.p.444.

Status non mutatur ex minima capitis diminutione, an 14.q.26.nu.4.p.203. Illius cauſa impuberi petenti bonorum poſseſsionem patris, vel aui, ſuſpenditur ex Senatuſconſulto Carboniano vſque ad pubertatem ipſius, & hoc beneficium etiam in bonis maioratus locum obtinet, an.14.q.27.num.1. & 4. p.204. Illius cauſa in pubertatem minime ſuſpenditur, vbi non poſseſsio bonorum, ſed proprietas ab impubere petitur, ibi nu.3.p.205.

Sterilitas mulieribus poſt quadrageſimum ætatis annum, ſecundum plurimos aduenit, an.45. q.1.n.5.p.473.

Stipendia militaria vicena eſse debebant, an.50. q.8.n.3.p.486. Qui vicena compleuerunt, veterani, & honeſte miſſi dicebantur, ibi nu.4.

Stipulari non poteſt, qui fari neſcit, ann.7. q.1. nu.17. & 18. p.51. Poteſt, qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agat, ibi num.31. & ſeqq.p.52. Licèt poſſit pupillus ſine tutore, non tamen abſque, compromittere poteſt, ibi nu.34.

Stuprum, per vim commiſsum præſumitur, quando puella eſt minor ſeptennio, an.7.q.14.n.1. p.70. Etiamſi puella ſit doli capax, violenter cognita præſumitur, niſi contrarium probetur, ibi nu.2.p.71. Et quæ ſit ratio, ibi nu.3. Puella decennis ei poteſt conſentire, ibi nu.5.

Subdiaconatus ætas, ex Sozimi conſtitutione erat decimusquartus annus completus, an.22.q.1. nu.3.p.292. Concilium Viennenſe decimumoctauum annum ei præſcripſit, ibi n.4. Ex noua Concilij Tridentini diſpoſitione, nulli licèt ante vigeſimumſecundum ætatis annum ad illum aſcendere, ibi nu.5. Anni tam ad illum,

quim

quàm ad reliquos ſacros Ordines à Concilio Tridentino requiſiti,incepti ſufficiunt,ibi n 6. & ſeqq. Inchoatio ſaltim vnius horæ reputatur ſufficiens, vt eius ætas inchoara dicatur,ibi nu.10.p.293. Ad illum nemo promoueri poreſt mane illius diei, cuius veſpertino tempore vigeſimusprimus annus completur, ibid.

Subdiaconus à tempore Syricij Summi Pontificis, nemo ante vigeſimum ætatis annum poterat ordinari, an.22.q.1.nu 1.p.292.

Subrogatum eiuſdem naturæ eſſe debet cum re, in cuius locum ſubrogatur, an.7.q.34.n 8 p.100.

Subſtitutio pupillaris pubertate, ſiue maſculi, ſiue fœminæ abſolultur, an.14.q.49. nu.1. p.237. eſt portio patriæ poteſtatis, quæ vltra pubertatem poſt mortem patris minimè protenditur, ibi n.3. Ideò fuit inducta, ne filius intempeſtiuè moriens ſine hærede decederet,ibi n.4. Etiamſi à parentibus vltra pubertatis annos extendatur, ipſo pubertatis euentu finitur, nec in vim fideicōmiſſariæ vlterius valet,ibi nu.5. Et quæ ſit ratio, nu.6. Si initium pubertatis lege municipali, vel ſtatuto producatur in annum vigeſimumquintū, vtrum in tantum tempus liceat eam prorogare, ibi num.8. & 9. Extante ſtatuto, quo ante decimumquartum annum doli capax,pubes reputetur,ipſa ſtatim euaneſcit, ibi nu.10.p.238. Eam deficere facit facultas teſtandi, à Principe pupillo conceſſa, ibid. Vt expiret, ſufficit quatuordecimus annus inceptus, ibi nu.11.

Succeſſio à conceptione dependet, a.1.q.1.n.2.p.1. Ad illam ex nouiori iure admittitur, qui ſpatio viginti & quatuor horarum viuus permanſit, & aqua ſalutari fuit immerſus, ann.1 q.7. nu.3.p.26. Qui ad pupilli vocantur, ipſa priuari debent, ſi intra annum à morte parentis tutorem illi petere neglexerint,an.13.q 1.n.1. p.162.Minor annis viginti& quinque,ſiue maſculus, ſiue fœmina ea non priuatur,quamuis pupillo tutorem petere intra annum neglexerit, an.25. q.30. nu.1 p.363. Ea non priuatur mater minor ventri curatorem petere omittens,ibi nu.2 p.364 Mater minor,quæ nondū petito tutore filiis tranſiit ad ſecūdas nuptias, illius amiſſione non punitur, ibi nu.3. Ea priuatur ob non petitum tutorem, qui lege municipali, aut ſtatuto pro maiori habetur, licèt anno quinto & vigeſimo ſit minor, ibi nu.4. Iura illius habet filius, qui exceſto matris vtero extrahitur, ſi eo mente ſit extractus, quo viueret,ſi aliter naſceretur,an.1.q.6 n.24.p.20. Qui docent ſeptuagenarium ea minimè priuari ob non petitum pupillo tutorem, referuntur, & reijciuntur ſimul, an.80. q.5. nu.1. & 3.p.540.& 547. Octuagenarios ea non priuari propter negligentiam petendi tutorem, vt verius admittitur, ibi nu.4.

Succeſſor non poteſt pupillus nominari,an 1.q.15. nu.13.p.36

Succeſſores Imperij cuiuſcumque ætatis nobiliſſimi appellantur, an.7.q.36.nu.9.p 103.

Superfœtatio non niſi poſt certum tempus à conceptione accidit, an.1.q.3.nu.3.p.10. Minimè dari elapſis quadraginta conceptionis diebus aliqui putant, ibi nu.4. Ex aliorum ſententia quocumque ingrauidationis tēpore, exceptis ſeptem primis diebus fit,ibi n.5.Si diù à priori concubitu eueniat, priori ſuccreſcente, omninò eliditur, ibi nu.6. & 9. Præterito iam quadrageſimo conceptionis die, impoſſibilis eſt, ibi nu.14. p.11. Etiam primis ſeptem diebus ſecundum veriorem opinionem dari poteſt, ibi nu.15.

Superfœtari poteſt fœmineus conceptus etiam poſt quadrageſimum diem, vſque ad octuageſimum, an.1.q.3.nu.22.p.12.

Superſtes vt filius patri exiſtimetur, an ſeptimus annus ſufficiat, an.14.q.40.nu.1.p.219. Quod pubes ſolum præſumatur, probatur, ibi nu.3.

Supplicatio ſecunda,quam vulgò,*De mil y quinientas* dicimus, appellatio eſt, an.25.q.23.nu.15. p.351.Secunda etiam à minoribus debet intra viginti dies interponi, aliàs non reſtituuntur, ibidem.

Suſceptor in baptiſmo eſſe non poteſt, qui militare nequit, an.7.q 15 num.5.p.72. Monachus prohibetur eſſe, ibi nu.7. Et quare,ibid. Antiquitus ſuſceptricem oſculabatur, ibid Quilibet,ſiue maſculus,ſiue fœmina, per ſeptimum annum eſſe poteſt, ibi nu.8.

Suſpenſio infligitur Epiſcopo ordinanti prima tonſura puerum ante ſeptennium, non verò cæteris minoribus ordinibus, an.7 q.9.n.8.p 65. An poſſit ab ea confeſſarius per Bullam Cruciatæ abſoluere, quando per ordinationem ante legitimam ætatem fuit incurſa, ann.25. q 55 n.11.p 415 Prælati Regularium poſſunt ab ea abſoluere ſubditos propter ordines ante legitimam ætatem ſuſceptos, ibi nu.12

Suſpenſus, qui ante debitam ætatem ordines ſuſcepit, an poſſit al Epiſcopo diſpenſari,an.25. q.55.nu.8.p 414 Ob ſuſceptos ordines in minori ætate, an poſſit ea impleta, abſque alia diſpenſatione celebrare, ibi nu.9. Propter Sacerdotium ante ætatem ſuſceptum vtrum queat in cæteris ordinibus ritè ſuſceptis adminiſtrare, ibi nu. 10.

T

TABELLIO cuius ætatis eſse debeat, an.25. q.67 nu.2.p.429. Quòd vtero exiſtens creari potsit, multorum eſt ſententia, an 25.q.69. nu.1. p.432. Secundum veriorem, quintum & vigeſimum annum exigit, ibi nu.6. p.433. etiam de iure Regio, ibi nu 8.

Tabellionatus viliſsimum officium eſt,an.25 q.69. nu.2 p.432. Communis docet maiorem annis quatuordecim ei ſufficere, ibi nu.3. Publicum officium eſt, ibi nu.4. Aetas quam requirit, examinis tempore completa eſse debet, ibi nu.9 p.433.

Tacere is propriè dicitur, qui poteſt, & non vult loqui, an.7. q.26. nu.7. p.88. In fauorabilibus pro loqui habetur, ibi nu.9.p.89.

Theſaurarius, Sacriſta, & Cimiliarcha, non plurium officialiū nomina,ſed vnius eiuſdemque diuerſæ appellationes ſunt,an.8.q.5.n.1.p.113.

Eius

Eius dignitas,ſiue in Cathedrali, ſiue in Collégiata Eccleſia,non poteſt niſi ab habẽtibus vigeſimũ & ſecundũ annũ obtineri,ibi n.9.p.114.

Tempus conceptionis parum accuratè à noſtris diſquiritur, an.1.q.1. num.2. p.1. Conferendi baptiſmum, & imponendi nomen, varium, & multiplex fuit,an.1.q.9.nu.1.p.30. Naſcendi dentes pro ſingulis diuerſum à natura conſtitutum eſt, an.1.q.13.nu.1.p.34. Et quomodo hoc accipiatur, ibi nu.11. p.35. Quinquennii fuit ſemper in omni liberali cauſa obſeruatũ, an.5.q.2.nu.3.p.47. Quod nullum præfinitum habet quocumque vitæ ſpatio poteſt fieri, an.15 q.2 nu.4.p.254. Requiſitum verbis numeri ſingularis, inchoatum ſufficit,an.22.q.1. nu.9.p.293. Licèt ſit modus inducendi virtutem naturalem, ſupernaturalem tamen inducere nequit, an.60.q.9.nu.2.p.503.

Teſtamento nil eſt grauius in rebus humanis,an.14. q.46.n.1.p 231.Maſculi poſt quatuordecimum annum,& fœmina poſt duodecimum poſſunt facere,ibi nu 2. Poterant nobiles, ex antiquo iure Gothorum, ſeptimo anno facere, ibi n.3. Poteſt illud condere pubes,licet minor, etiam ſine curatoris auctoritate, vel eo contradicente, ibi n 4.p.232. Aetas ad illud requiſita, malitia non ſuppletur,ibi nu.7. & 8. Vt illud condat, an poſſit Princeps cum impubere diſpenſare, ibi num 9. & ſeqq. Vt impuberum vim ſortiatur, ſtatuto caueri poteſt,ibi nu.10.p.233. Si ius eſt quæſitum venientibus ab inteſtato, ad pupilli hæreditatem cum ipſo diſpenſare nequit Princeps vt illud faciat,ibi nu.14. Eius diſpoſitio an ſit alienationis ſpecies, ibi nu.15. Quare citius illius confectio fœminis, quàm viris permittatur,ibi nu.16. & ſeqq. Aetatem ad illud condendum completam eſſe debere, quomodo accipiatur, ibi nu.18 p.234. Minor aduerſus à ſe factum non reſtituitur, ibi nu.19. Quando iam viris, quàm fœminis condere liceat,an.25.q.20.num.12.p.347. Princeps ad illius effectionem niſi cũ doli capace diſpenſare nequit,an.25.q.20.nu.12.p.347. Eius executio fratribus relicta, ſororibus non videtur legata, an.25.q.65.n.6.p.425. Scribere poſſunt ſeruus, & pupillus, an.25.q.69.nu.5.p 432.

Teſtator cùm ad nuptias aliquid legat, non tam de ipſis nuptijs, quàm de ætate ad contrahendas ſenſiſſe videtur, an.12.q.3.nu.7.p.161.

Teſtes in matrimonio duo cum Parocho adſint oportet, an.7.q.31.nu.1. p.96. Ad matrimonium neceſſarij ſeptennio maiores eſſe debent, ibi num.2. Ad matrimonium vſu rationis ſaltim præditi eſſe debent, ibi num.3. Requiri omni exceptione maiores in cauſis matrimonialibus, quomodo intelligatur, ibi nu.4. & 5. Tutius eſt, quòd iam puberes in matrimonij contractu exiſtant, ibi nu.6. p.97. Deponentes Titium tempore, quo habitum ſuſcepit, fuiſſe minorem, non ideò concludunt fuiſſe inhabilem ad ingrediendum monaſterium,an.8.q.2.nu.2.p.107. Iurè ciuili eſſe non poſſunt impuberes, an.14.q.44 n.1.p.227. Nec eſſe poſſunt furioſi, ibi nu.2. Debent intelligere quod deponunt,ibi nu.3. In ciuilibus debent eſſe puberes, maſculi ſaltim quatuordecim annorum,& duodecim fœminæ,ibi n.7. p.228. Senecæ opinio exiſtimantis nil puero teſte eſſe verius, reprobatur, & quid ſentiendum de illo noſtrorũ prouerbio: *Los niños y los locos dizen las verdades*,ibi n.8.Etiam non præcedente proteſtatione ante publicationem, poteſt contra eos,iam publicatis atteſtationibus, de impubertate obijci, & quomodo hoc accipiatur,ibi n.10. Nemo de his,quæ in infantia, vel ætate huic proxima vidit, legitimus eſt, ſiue id in tam teneris annis didiciſſe ipſe fateatur, ſiue per neceſſarias conſequentias poſſit deduci,ibi nu.13.p.229. Deponens de his,quæ tempore infantilis ætatis vidit, probat,ſi ea talia fuerunt, quæ tunc in ſenſum infantis cadere poterant,& quæ hæc ſint, ibi nu.14. In probanda poſſeſſione valet dictum de his,quæ viderunt in ætate octo annorũ,& quare,ibi n.15 Ad teſtificandum in criminalibus, vigeſimo anno maiores eſſe debent, a.20.q.6.n.1.p.277. Sententia eorum qui exiſtimãt, non niſi quinque & viginti annorum in criminalibus eſſe oportere, reijcitur,ibi nu.5.p.278. De iure noſtro poſt decimumſextum annum in criminalibus legitimi habentur, an.20.q.6.n.10.p.278. Vigeſimo anno minores, ſi puberes ſint, ad probationẽ nefarij criminis patrio iure admittuntur, ibi nu.11. An de iure communi, qui nondum vigeſimum annum exceſſerunt, probent in crimine ſodomiæ, vel aliquale indicium faciant, maximè ſi deponant à reo fuiſſe de iſto crimine attentatos, ibi nu 12. & ſeqq. p.279. Eorum teſtimonia, qui ante legitimam ætatem depoſuerunt in criminalibus,ſunt nulla, ſaltim quoad plenam probationẽ, ibi n.14. De immemoriali deponentes, quinquaginta & quatuor annorum ſaltim eſſe debent,an.54 q.1. nu.1. p.489. Super immemoriali de viſu quadraginta annorum præciſè deponere debent, ibi nu.2. Poſſunt de immemoriali eſſe fœminæ, ſi ſecundum, & quinquageſimum annum egerint, ibi nu.4. Quinquaginta annos cum alterius dimidio ad immemoriale teſtimonium proferendũ requirere qui affirment, ibi n.5.Deponentes de ætate per aſpectum debent ita deponere, vt ex eorum dictis poſſint decem anni detrahi, manente requiſita ætate; aliter enim non probant,an.60.q.5.n.6.p.500. Senes poſſunt ad perpetuam rei memoriam nondum lite conteſtata recipi, & cuius ætatis in propoſito ſenes dicantur, ann.61. q.1. nu.1. & 2. p.510. Qui poſt ſexageſimum annum, vnum,vel alterum exceſſerunt, ante litis conteſtationem poſſunt examinari, ibi n.3. Apud noſtros ætas ſexaginta annorum in eis ſufficit, vt poſſint ante litis conteſtationem recipi, ibi n.5. Poſſunt recipi ante litem conteſtatam ob mortis ſuſpicionem,a.70.q.2.n.2.& ſeq.p.522. Aetas, qua liberantur ire ad domum iudicis, refertur,an.70.q.4.n.4.p.524. In his quæ à viſu dependent, magis eis qui iuuenes, quàm qui ſenes creditur, an.80.q.7.nu.4.p.549.

Digitized by Google

Teſtibus falſo deponentibus apud noſtros edentationis pœna infligitur, an.1. q.13. nu.16. p.35. Duobus eiuſdem rei, magis, quàm vni creditur, an.1.q.3.nu.23.p 12. Abſque iuramento deponentibus nulla, vel exigua fides adhibetur, an. 14.q.44.nu.6.p.227.

Teſtimonium de his, quæ captum pupillarem excedebant, etiam in pubertate emiſsum, nullius eſt momenti, an.14.q.44 nu.16.p.229.

Teſtis minor, qui in criminalibus ob defectum ætatis non admittitur receptus, iudicium, & præſumptionem facit, an.14.q.45.nu.1.p.229. Ex dicto vnius minoris octodecim annorum capturam fieri ſolitam in Tribunali S.Inquiſitionis teſtatur Cantera, ibi n 3.p.230. An quis poſſit eſse poſt decimumquartum annum de his quæ in pupillari ætate vidit, an.54.q.1.n.6. p.489. Qui nocte aliquid vidiſse teſtatur, non probat niſi id Lunæ, vel alterius lucis ſplendore percepiſse declaret; an 80 q.7 nu.1. p.549.

P.Thomas Sanchez ſuperfœtationẽ minimè agnouiſse videtur, an.1.q.3.nu.20.p.12. Explicatur, an.18.q.5.nu.4.p 271. la prima.

D. D. Thomas Tamayo de Vargas Regius Hiſtoriographus laudatur, an.21.q.1.nu 6 p.287.

Toga deportatis interdicebatur, ann.10.quæſt.9. nu.10.p.135.

Tonſura vtrum infanti parum à ſeptennio diſtanti conferri poſſit, an.7 q.9.n.1 p.64. Ad eam ætas ſeptem annorum completa requiritur, ibi nu.2. Epiſcopus ea puerum ordinans ante ſeptennium, peccati, & ſuſpenſionis peccatum incurrit, ibi n.8.p.65. Quæ antiquitus ſeptenni dabatur, non niſi beneficium habenti cõferri poterat, an.14.q.54 nu.4.p 245.

Tortura ſemper à minori eſt inchoanda, ann.7. q.14. nu.9.p.71. Decimumquartum annum agentes prætextu minoris ætatis ab ea non excuſantur, an.14.q.42.nu.1.& 2. p.223. Illam pati, eſt ſupremas anguſtias ſuſtinere, ibi n.3. Etiam vt pœna infligitur, ibi nu.4. An eam pati poſſint impuberes ſaltim illis caſibus, quibus lege, vel ſtatuto in teſtes admittuntur, ibi nu.6. p.224. Minores in criminibus exceptis etiam patiuntur, ibi nu.7. Et quare, ibid. An ei debeat eſse præſens curator, ibi n.9. Impuberem eſse indicium ſufficiens ad illam, quomodo intelligatur, an.14.q.45.nu.7.& 8.p.230. Septuagenarius ab ea ſecundum communem liberatur, ſed quòd octuagenarius ſolùm hoc priuilegio potiri debeat, magis probatur, a.70. q.5.n 1.& ſeqq. p.525. Si in ea periculum ſit, à quinquageſimo anno nullus torqueri valet, ibi nu.6.p.526. Sexagenarijs mitius infligi debet, ibi nu.7. Confeſſio à ſeptuagenario eius metu elicita adeò eſt nulla, vt ex ea puniri minimè valeat, ibi nu.8.

Tranſactio contractus eſt, an.25.q.12 nu.1.p 224. Minor curatore carens an eam poſſit celebrare, ibid. Alienatio eſt, ibi nu.4. De re valde dubia non dicitur alienatio, ibidem. Contra quam minor reſtituatur, ibi nu.5.p.325. Reſtitutio competit etiam contra illam ſententia confirmatam, ibid. Iuramento à minore facta valet, ibi nu.8. Ad eam quintus & vigeſimus annus deſideratur, an.25.q.19.nu.19 p.345.

Tranſigere ille tantùm poteſt, qui & rem alienare, de qua tranſigitur, an.25.q.12.nu.3.p.324. Nequit pupillus niſi tutore authore, ibi nu.5. p.325. Nemo ante vigeſimumquintum annũ poteſt citra decretum, & alias ſolemnitates, ibi nu.6. Poteſt validè minor ex voluntate patris, vel tutoris in contractu, vel teſtamento, etiam nullo expreſsa, ibi nu.7.

Tribunatus poterat ab impubere obtineri, an.25. q.64.nu.3.p.423.

Tributum perſonale, & capitis, quale dicatur, an.14.q.37.nu 1.p.216. In recognitionem ſupremi dominij, & propter vrgentiſſimas bellorum, & pacis neceſſitates ſoluitur, ibi n.2.p 217 Ante duodecimum annum fœminæ, & quatuordecimum maſculi, ab illo, quod capitis dicitur, excuſantur, ibi nu.3. Nulla ætas ab eo patrimoniali excuſationem præſtat, ibi nu.5. Non perſonale, ſed rebus impoſitum, minor etiam infans tenetur ſoluere, an.25.q.70.nu.1. p.433. Attento iure regio, qui decimumquartum annum exceſſit, minorque annis viginti & quinque exiſtit, niſi dolo ſoluere detrectauerit, à commiſso excuſatur, ibi nu.4. p.434.

Triennium experientiæ cõputatur à decimooctauo anno perfecto in maſculis, & à decimoquarto in fœminis, an.18.q.5.nu.1.p.270. Incipit à tempore quo ceſsauit prius impedimentum, propter quod matrimonium dicebatur, licèt ex errore nullum, ibi n.3. Vbi agitur de diſsoluendo matrimonio ob ſenis impotentiam, concedi non debet, an.50. q.6. num.1 p.483. In ſenibus quinquagenariis non habet locum, ibi nu.2.

Trimeſtris partus omni tempore illegitimus habetur, an.1.q.6.nu.1.p.17.

Triremes in grauiſſimis criminibus poſſunt in pęnam decimoquarto anno maioribus infligi, niſi nimis ſint imberbes, an.14. q.28.num.1. p.205. Si ad eas nobiles condemnentur, remigare non debent; ſed pugnare tantum, ibid. Aetas viginti annorum, quæ apud noſtros ad earum pœnæ inflictionem deſiderabatur; nouiori conſtitutione in annum decimumſeptimum reſtricta manet, ibi nu.2.p.206. Eadem ætas requiritur, vt quis poſſit in argenti viui fodinas, vulgò *Minas del acogue*, mitti, ac in earum pœna affiagitatur, ibi num.3. Ad eas damnari nequeunt criminoſi, niſi robuſti, & abſque corporali vitio ſint, an.60. q.8. nu.1. p.502. Sexagenarios non admittunt, ibi nu.2. p 503. Earum miſeriæ infinitæ ſunt, ibid.

Tutela quare virile officium dicatur, an.14 q.17. num.2. p.192. Naturali ratione exigente fuit inuenta, an.14 q.32.n.1.p.210. Decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis abſoluitur, ibi nu.2 p.211. Ad eam venire dicuntur, qui ad pubertatem accedunt, ibi nu.4. Pubertate non finitur, quoad cauſas cœptas, ibi n.7.p.212. Mulieres ſub ea antiquitus erant perpetuò, ibi nu.8. Quòd matrimonio finiatur quoties illud contrahitur ab eo, cuius malitia

litia

-litia ætas ſuppletur, multi docent, an.18.q.4. n.2.& 4. p.269.la 1. Tempore Iuriſconſultorũ à minoribus gerebatur, an.25.q.28.n.4.p.358. Aetas,quam requirit, debet eſſe completa, ibi nu.5. Ad eam eadem in fœminis,ac in maſculis ætas exigitur,ibi n.6. Vtrum ad illius adminiſtrationem, adſit, in his Regnis, & Lnſitaniæ, conſuetudo admittendi fœminas, licèt minores, ibi nu.7.

Tutor adhoc vt pupillus feudum accipiat,neceſſarius non eſt, an.1.q.18.nu.4.p.41. In his quæ pupillus efficere poteſt, nullam obtinet poteſtatem, an.7.q.22.nu.19.p.84. Ei non debetur decima iuriſpatronatus, ſiue præſentationum, ibi nu.20. Decima ex illis tantùm fructibus ei debetur, qui alimentis deſeruiunt, ibi nu.23. In illius voluntate poſitũ eſt, vtrum velit ipſe iudicium ſuſcipere, vel pupillum exhibere, vt eo authore in iudicio compareat, an.7, q.24. n.2.p.86. Ei non licet pupillum deferre, an.7. q.29.nu.9. p.94. Eius auctoritate voluntas, & conſenſus pupilli ſuppletur, a.7.q.33.n.7.p.98. Ex noua conſtitutione nomine pupilli, & non pupillæ comitijs poterat adeſſe, an.7.q.35.n.3. p.101. Et quid hodie hac de re obſeruetur, ibi nu.4. Nomine minoris infantis contrahit, an.14.q.8.n.2.p.179. Non datur filio habenti patrem,in cuius ſit poteſtate,an.14.q.17.nu.1. p.192. Poteſt vſque ad pubertatem pupillos ratione vtentes religioni offerre, ibi nu.2.& 9. p.193. Non poteſt pupillos inuitos religioni tradere, ibi n.7. Non poteſt reuocare ingreſſum puberis in religionem, ibi nu.10. Non ei licèt poſt annum & diem ab ingreſſu religionis puberem auocare,ibi nu.11.p.194. Datus puberi per errorem, nec ad excuſationem, nec ex neglecta adminiſtratione tenebitur, an.14.q.32. n.3.p.21: Accuſare eum vt ſuſpectum impubes nequit, an.14.q.35.num.1.p.215. Poteſtas dandi illum teſtamento à lege 12. tabularum originem trahit, an.14.q 52.nu.3.p.243. Illius nominatio à patre filio teſtamento facta velut legatum eſt, ibid. Quare ei reuocatio, & non conſtitutio peculij concedatur, ann.25. q.24. n.9.p.353. Minor, qui Iuriſconſultorum tempeſtate talis nominabatur, nomine tantũ erat, & ei alius interim conſtituebatur,qui tutelam gereret, an.25.q 28.n.10. & ſeqq. p.359. Si de facto fuerit minor deſignatus, quæcumque ab ipſo fiant, etiamſi iuramẽto firmentur, nullius erunt roboris, ibi nu.14.p.360. Qui eum pupillo petere tenetur, non liberatur,ſi illi fuerit minor deſignatus, ibi nu.15. Bona illius, qui cum eſſet minor, fuit, licèt inutiliter datus, non ſunt tacitè pro tutela obligata, ibi nu.16. Quæcumque de eo dicuntur,& in curatoribus adulti, furioſi, & prodigi locum habent, ibi nu.17. Citari debet, etſi deficiat agnati infantis, an.25.q.35.nu.3.p.376. Quando ſolus pupilli nomine accuſet, an.25.q.41.nu.14 p.389. Quæ publica ſunt, ad illius adminiſtrationem non pertinent, an.25.q.42.nu.6.p.390. Ille ſolus,ſine pupillo non dat procuratorem, an.25. q.49.nu.5.p.405. Illius nominatio, ſimul cum ipſius mandato, in cauſis minorum exhiberi debet, ibi nu.6. Legitimus tenetur, vt reliqua ſoluat, minori curatorem petere, & niſi fecerit, ad vſuras tenebitur, an.25.q.84 n.6 p.447. Legitimus liberatur ab vſuris reliquorum admonendo puberem vigeſimo anno maiorem, vt curatorem petat,ibi nu.7. Cuius ætaris ille, vel eius filius pupillam ducere prohibeantur, an.29.q.2.nu.3.p.452 Ob illius ſenectutem ſolet actor ipſius loco ſubſtitui,an.70.q.12.nu.1. p.536. Septuagenarius debet eſſe, vt actoris conſtitutioni ſit locus,ibi n.2. Illius,& Epiſcopi penè idem munus eſt, ibid. Datio actoris non extinguit illius officiũ, ſed ipſius tantum exercitium ſuſpendit, ibi nu.5. Eum petere non eſt munus perſonale,an.80.q.5.n.2.p.547.

Tutrices caſu quo poſſint fœminæ eſſe, quam ætatem habere debeant,a.25.q.28.n.24.p.361.

V

VASSALLVS minimè in feudis cogitur domino impuberi præſtare fidelitatis homagium, an.14.q.19 nu.3.p.196. Impubes non tenetur fidelitatem iurare, ibi nu.4.

Venatio omnibus indiſtinctè, præſertim nobilibus, certis caſibus permittitur,an 18.q.3.n.1.p.267. Vt belli imago maximè Principibus conuenit ibi nu.3. p.268.

Venator iuuenis eſſe debet, an.18.q.3.nu.1.p.267. Illius ætas octodecim annorum propria videtur, ibi nu.5.p.268.

Vendere, alienare eſt, an.25.q.6.nu.1.p.312 Ante vigeſimumquintum annũ nemo poteſt, ibid. Non poteſt minor de pretio habita fide,etiam cum tutoris auctoritate, ibi nu.2. vide *Minor*.

Venditio & pignoratio hominis liberi inutilis eſt, an.1.q.8.nu.6 p.27. Hominis liberi, ſiue à ſe ipſo,ſiue ab alio ad remigandum facta, an ante vigeſimum annum valeat, an.20.q.9.nu.5. p 286. Vnius rei minoris,nec Prætori licet pro emptione alterius,an.25.q 7 n.2 p.313. Vigente ſtatuto quòd minor poſſit à decimoquarto anno ſi mercaturam exerceat, vt quilibet paterfamilias obligari ex quolibet contractu, tamen quæ ab ipſo minore mercatore ea clauſula fit, vt quod deeſt iuſti pretij, emptori donat, nullius eſt momenti,an.25.q.11.n.8.p.320. Ab ea diſcedere licet ante pretij ſolutionem, an.25.q.23 nu.19.p.352.

Veneficia quacumque in ætate nocere poſſunt, an.8.q.7.nu.1.p.115. Raro qui ſeptimum annum non exceſſerunt, eis afficiuntur,ibi nu.2. Affligunt peccatores, ibi num.2. & 3. Solent innocentes ſubire, ibi nu.4.p.116.

Venia ætatis ſolum maſculis viginti annorum, & fœminis octodecim conceditur, ann.20.q.1. nu.3.p 269. la 2. Ratio aſſignatur, quare eius petitioni vigeſimus annus fuerit deſignatus, ibi nu.5.

Venienti ab inteſtato minor poteſt donare, an.25. q.11.nu22.p.323.

Verbum Sancimus regulariter nouum ius inducit, niſi ſubiecta materia aliud requirat, an.1.q.6. nu.28.p.20. Plenè,importat liberam & abſolu-

Google

tam poteſtatem, an.8.q.4.nu.11. p.111. Eueniet, quid ſignificet, an.10. q.9. nu.22. p.137. Specialiter, in l.ſi maritus 15. § lex Iulia, ff ad legem Iuliam de adulteriis,quo ſenſu accipiatur, an.25.q.4 1.num.6.p.390. Neque, inducit omnem potentiam,ſiue iuris, ſiue facti,an.25. q.47.nu.13.p.402.

Veſtes interdictæ antiquitus certæ ætatis minoribus permittebantur, an.7.q.25.nu.2 p.87. Nimia earum ſuperbia mater eſt paupertatis, ibi no.1. Illarum leges vt modus ſumptibus adhiberetur fuerunt inductæ, ibi nu.3. Earum pœnas omnes adhuc infantes incurrunt, ibi n.4. Pluris etiam puerorum conſtant,ibi nu.6. Virorum & mulierum appellatione pueri continentur,ibi nu.7. In generali illarum conceſſione & maiorum & minorum includuntur, ibi nu 9. Pueris nobilium, vulgò *Pajes*, prohibitarum delatio interdicitur, ibid. Ex tali delatione non puer, ſed pater, tutor, vel dominus punitur,ibi n.12 p.88 Senectus minimè excuſat à pœna eas diferentium, ibi nu.13.

Vicariatus Epiſcopi non eſt beneficium, ideòque vendi abſque labe ſimoniæ poteſt,an.25.q.62. nu.2.p 421.

Vicarius Capituli ſede vacanti minorem ætatem expoſcit, etſi annum vigeſimumtertium ſufficere alij putarint, an.25.q 62 nu.5.p.421.

Vicarius Epiſcopi viginti & quinque annorum eſſe debet, an.25 q.62. nu.1. p.421. Eſt Parochus parochorum totius Diœceſis, ibi n.3. Natiuus eſt Archipresbyter, & Archidiaconus, ibi n.4. Etiam officialis propriè dicitur,ibi nu.6.p.422. Eſt Viſitator, an.25.q.63.nu.4.p.422. Epiſcopi creari nemo debet ante vigeſimumquintum annum, ibi n.5. Generalis, & Epiſcopi, Ordinarij appellatione continentur, ann.65. q.3. nu.1.p.517.

Viciniitas inducitur ab animi deſtinatione, ſimul cum facto habitationis, aut translationis bonorum, an.10.q 16.nu.1.p. 154. Ad eam conſequendam, an ſola pubertas quatuordecim annorum ſit ætas neceſſaria, ibi nu.2. Nequit ab infante acquiri, ibi n.6. Interpretatur ſententia eorum, qui affirmant pupillos, ſine tutoris auctoritate eam conſequi non poſſe, ibi num.7. p.155. Quæ ipſo manumiſſionis facto acquiritur, etiam ab exiſtente in vtero poteſt acquiri, ibi nu.8.

Vigeſimum annum explens ſagax, & induſtrius præſumitur, an.20.q.1.nu.7.p.270. la 2.

Vinum infantibus noxium, an.40.q.5.nu.1.p.470. Regibus non niſi poſt decimumtertium ætatis annum dari conſueuerat, ibid. Etiam puberibus, & iuuenibus prohibetur, ibi nu.2. Eius potatio libidinem generat,ibid. Immoderatus illius vſus impedit corporis augmentum,& ingenium hebetat, ibi nu.3. Inflammat,ibi n.4. An alicui ætati, maximè ſenectuti conueniat, ibi nu.5. Conuenientiſſimum eſt quadragenariis, ibi n.6. Plus illius in ſenectute bibendum, ibi nu.7. Et quare, nu.8.p.471. Eius potatio Romanorum legibus non licebat, ibi num.9. Communio ſub vtraque ſpecie fuit ea ratione prohibita, ne pueris, aut fœminis propinaretur, ibi nu. 10. Fœminæ rariſſimè illo inebriantur, ibi nu.11.

Vir tenetur a concubitu abſtinere à tempore conceptionis vſque ad finitam ablactationem, & quare, an 1.q.2.nu.26.p.7. Poſt ſeptimum annum ei aduenit vſus rationis, an.7.q.2.n.8. p.55. Eius appellatio quomodo accipiatur, an.8.q.1.n.12.p.106. Antiquitus per integrum annum quo parabatur ſponſa, à concubitu abſtinebat,an.14.q.12.nu.6.p.186 Poſt pubertatis initium vſque ad vigeſimumquintum ætatis annum curatorem accipit, an.14.q.32. nu.10.p.212. Et quare,n.11. Ex proprio facto ante vigeſimum annum nullam ſeruitutis ſpeciem incurrit, an.20.q.9.nu.4. p.285. Secundum ius codem tempore ad ſtatum eum fœmina peruenit, ibi nu.12. Quando teſtamentum condere valeat, an.25. q.20. nu.2.p.346. Eius ſeptuagenaria ætas omni libidinis ſuſpicione caret, an.60.q.6.nu.5.p.501. Ille trigeſimoſeptimo anno, & mulier vigeſimo ſecundo, in æquali ætate ſunt ad contrahendum, an.65.q.1 nu.7.p.513. Ætate vxorem præcedere debet, an.65.q.4.n.10.p.520. Fœmina eſt calidior, an.70.q.9 nu.9.p.532. Maioris vitæ & luxuriæ eſt quam fœmina, ibid.

Vires tantò deficiunt, quantò quis minor exiſtit, an.7.q.14.nu.8.p.71. Vſque ad annum vigeſimumquintum robur accipiunt, ann 35.q.1. nu 2 p.466.

Virginem immaturam corrumpens qualiter puniatur, an 10 q.14.nu.4.p.149.

Virginitas, vel eſt corporis, vel animi, an.10.q.14. nu.1. p.149. Corporis quacumque infantili ætate poteſt amitti,ibi nu.2. Corporis in quo conſiſtat,ibid. Eius violatio quodnam vulnus dicitur,ibi nu 3. Animi verò qua ætate poſſit deperdi, ibi nu 5. & 8. p.149 & 150. Fœmina nondum viri potens,ſi peccati ſit conſcia,eam poterit amittere, ibi n.6. Animi amiſſa,quando per pœnitentiam reparari poſſit,ibid. Animi irreparabilis manet emiſſo ſemine, ibi n.7. Et quare, ibid. Qui ad ſenectutem virgines peruenerunt, ſecuri de ea eſſe poterunt,an.70. q.9.nu.10 p.532.

B.Virgo ſuo primo conceptionis inſtanti,vt Chriſtus, fuit perfectè articulata,an.1.q.2 n.44.p.9. Cum eſſet trium annorum, ita ambulabat, & loquebatur, ac ſi triginta annos haberet,an.7. q.1.n.20. p.51. Refutatur opinio aſſerentium, quod fuit ab obſtetricibus inſpecta,vt de ipſius integritate planè Ioſepho dubitanti conſtaret, an.14.q.1.nu.8.p.165. Ei non fuit præſtitum Vnctionis Sacramentum,an.90.q.1.n.3.p.552.

Virgo dicitur fœmina vſque ad duodecimum annum, & ex tunc mulier appellatur, an.12.q.2. nu.2.p.159. Pro muliere incorrupta accipitur, ibi nu.3. Illius nomen, ſimulque & mulieris non tam ſtatum, quàm ætatem ſignificant,ibi nu.1. Quoad ſexum etiam dicitur mulier, ibi nu.4. Pro impubere accipitur,ibi nu.6.p.160. Balneum ingredi prohibebatur, ann.14.q.39. nu.1.p.218.

Viſi-

Viſitator deputari debet, qui idoneus moribus, ſcientia, & ætate fuerit, an.25.q.63.nu.2.p.422. Maior viginti & quinque annis eſſe debet, ibi nu.3. Eſt Vicarius Epiſcopi, ibi num.4. Eius officium annexam habet curam animarum, ibi num.6. Non iuuenis, ſed iam prudens ſit oportet, ibi nu.8. p.423. In maioribus ordinibus eſſe deber, ibi nu.10.

Vita matris & lactentis filij, vna & communis de iure creditur, an.3.q.2.nu.9.p.45. Noſtra iuris præſumptione terminum centum annorum non excedit, an.50.q.3.nu.3.p.482. Eius extrema pars decrepita dicitur, an.80.q.1.n.3.p.541. Humana ad ſexaginta annos tantum extendi aliqui volunt, an.100.q.1.nu.1.p.554. Noſtra centum annorum eſſe à legibus definitur, ibi nu.4.p.555. Et à nobis oſtenditur, ibi num.8. p.556. Nullum determinatum tempus agnoſcitur, quod humanæ terminus ſit, ibi num.9. Qui intra illius centeſimum annum exiſtit, adeò viuere præſumitur, vt probatione non indigeat, ibi n.11.p.557. Quot annorũ humana in ſtatu innocentiæ exiſteret, ibi n.23.p.559.

Vlpianus iuris conditor, vertex legum, rerum omnium peritiſſimus, nec non & fœcundiſſimus ab aliquibus appellatur, an.1.q.3.num.8. p.10. In fragmentis titul.53. intelligitur, an.1. q.9.nu.6.p.30.

Vnctio extrema conferenda eſt habentibus vſum rationis etiam ante ſeptennium, etſi actualiter nunquam peccauerint, an.7. q.8. num 4. p.63. Eadem ætas ſecundum aliquos in eam recipiente requiritur, quæ in ſuſcipiente Euchariſtiam deſideratur, ibi nu.2. Alij ſextum, vel ſeptimum annum requitunt, ibi num 3. Nullam eſſe expectandam certam ætatem ad eam ſuſcipiendam, ſed etiam infantibus ſine ratione poſſe conferri putant aliqui, ibi num.5. Verius eſt quòd illis, qui peccare poſſunt, præſtari valeat, ibi nu.6. Illis omnibus eſt miniſtranda, quibus cætera Sacramenta non prohibentur, ibi num.7. Sacramentum exeuntium appellatur, ideo non niſi morientibus eſt præſtanda, ibi nu.8. Magis neceſſaria videtur illi, qui numquam communicauit, quàm adulto, qui aliquando communicauit, ibi n.9.p.64. Aequaliter periclitantibus, puero qui numquam cõmunicauit, & adulto adhuc poſt communionem in gratia exiſtenti, prius conferri debet puero, quàm adulto, ibi nu.10. Etiam puero, de cuius vſu rationis dubitatur, debet conferri, ibi nu.11. Sacramentum infirmorum & languidorum vocatur, an.90. q.1. nu.1. p.552. Condemnatis ad mortem quare non ſit adminiſtranda, ibi nu.2. Beatæ Virgini præſtita non fuit, ibi nu.3. Sacramentum conſummatiuum pœnitentiæ dicitur, ibi num.4. Etiam his, qui naturaliter ex ſenectute decedunt eſt miniſtranda, ibi n.5. Et quæ ſit ratio, ibi nu.6. Etiam his, qui pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſunt incapaces, exhiberi debet, ibid.

Vndecimeſtres partus à pleriſque vt naturales admittuntur, an.1.q.6.nu.66.p.24. Sed contrarium alij verius putant, ibi nu.68 69.70.& 71. Opiniones hac de re contrariæ conciliantur, ibi nu.73.p.25. Siue in principio, ſiue in fine menſis naſcantur, illegitimi. & ſucceſſionis incapaces iure noſtro habentur, ibi nu.74.

Votum à ſeptenne emiſſum nullo iure irritatur, an.7.q.17.nu.5.p.75. Vltramarinum ab impubere factum quando teneat, ibi nu.6. Aliqui docent, quòd non niſi poſt decimumquartum annum maſculum, fœminam verò poſt duodecimum obligat, ibi nu.7.p.76. Sed verius eſt quòd tam maſculos, quàm fœminas ſtatim poſt completionem ſeptennij obliget, ibi nu.9. Vſu rationis deficiente nullum obligat, ibid. & ſeqq. Tenet poſt ſeptennium, vbi non conſtat deficere vſum rationis, ibi nu.12. In dubio elapſo ſeptimo anno illius valor præſumitur, ibi nu.13. Reſpondetur fundamentis contrarijs, ibi nu.14. Poteſt validè à maiori quatuordecim annis emitti, an 14.q.7..num.6.p.176. Eſt promiſſio Deo facta obligationem inducens, ibid. Superiores, vt pater, tutor, & ſimiles poſſunt irritare quodcumque ſubditorum impuberum, an.14.q.18.nu.1.p.194. Tantum vſque ad pubertatem ſubditorũ licere ſuperioribus infringere multi docent, ſed contrarium verius, ibi nu.2. & 4. A principio reuocabile, ſemper manet eiuſdem naturæ, ibi n.4. p.195. A filio emiſſum cenſetur conditionale, ſi pater non contradixerit, & etiam poſt pubertatem durat conditio, ibi nu.5. Illius pœnitentis, qui fuit iubilæum lucratus, Sacerdos etiam tranſacto iubilæo habet poteſtatem commutandi, ibi nu.6. Etiam filio emancipato poteſt pater reuocare, ibi nu.7. Solum ius naturale inſpicitur, ibid. Ante ratificationem filij iam puberis licet patri etiam poſt trigeſimũ ætatis annum, vel emancipationẽ irritare, quamuis filius illius huius rimedij inſcius, illud ſæpius ſeruauerit, ibi n.8. Propoſitum ſeruandi, quod validum cenſetur, licèt poſt pubertatem contingat, illud non ratificat, ibi n.9. Putans eſſe irritabile, ſed interim obligatorium, non tenetur, quamuis poſt pubertatem illud ſeruare propoſuerit, ibid. Factum poſt illud magis ex vi ipſius obligationis, quàm in eius confirmationem factum iudicatur, ibi num.10. p.196. Qui ſine temporis præfinitione illud emiſſit, vel aliquam ducere promiſit, tenetur ſtatim vbi fuerit interpellatus id adimplere, ann.15. q.2.nu.10.p.255. Qui in iuuentute vouit, non tenetur in ſenectute adimplere, ſi viribus ad illius implementum neceſſariis deſtituatur, & ampliatur hæc reſolutio ad caſum vbi deſidia, & negligentia vouentis non fuit impletum, an.70.q.6.nu.1.& 2. p.526. Ex præcedenti nemo tenetur ad Religionem in ſenectute, licèt in ætate eum Monachi recipere velint, ibi n.3. p 527. Perſonale non obligat poſt ſeptuageſimum annum ætatis, ibid. Iuramento æquiparatur, ibi nu.4. Caſtitatis cum ad centum annos ſit, perpetuum cenſetur, ann.100. q.1. nu.20.p.559.

Vox ſignum eſt vitalitatis, an.1. q.6.nu.18.p.19. Eius qui ſine ratione loquitur, proprie non

Digitized by Google

dicitur, an.7.q.1.nu.27.p.52. Expers illius furioſus creditur, ibid.

Vſucapio partus ancillæ furtiuæ procedit, ſi illius poſſeſſor tempore copulæ bonam fidem habebat, etiamſi ante lapſum ſeptem dierum, quibus conceptio perficitur, incidat in malam fidem, an.1. q.1. num. 24. p.3. An indiſtinctè aduerſus omnes procedat, an.25.q.23.num.1. p.349. Contra pupillum non procedit, ibid. Contra puberes, licet minores, procedit, ibi nu.9.p.351. Species eſt alienationis, ibi nu.10. Ad eam decreto iudicis non eſt opus, ibi n.10. Et quare, ibid. Hodie ex noua Iuſtiniani cõſtitutione nulla contra minores currit, ibi n.11.

Vſurarius manifeſtus, & filiusfamilias, qui teſtari nequeunt, mortis cauſa nihilominus donare poſſunt, an.14.q.50.nu.5.& 14.

Vſuræ non contrahuntur abſque interpellatione, vbi debitor quintum & vigeſimum annum exceſſit, an 25.q.84.nu 9.p.239

Vſus carnium fuit aliquibus diebus prohibitus, an 7.q 7.nu.3.p 61. Quibus carnium permittitur, lacticiniorum non prohibetur, ibi nu.5.

Vſusfructus ancillę quòd non poſſit ante quintum ipſius ætatis annum legari putant aliqui, an.5. q.3.nu.5.p.47. Sed malè, ibid. Relictus vſque ad maiorem ætatem, vigeſimoquinto anno elapſo extinguitur, an.25.q.1.num.24. p.303. Non poteſt à minore conſtitui, ann.25. q.21. n.9.p.348. Eſt pars dominij, ibi nu.10. Aduentitiorum filio maiori quinto & vigeſimo anno à patre reſtituebatur, an.25.q.78. nu.1. p.441. Hodie apud noſtros non maiori, ſed vxorato filio, aut nuptæ filiæ pater eum reſtituere cogitur, ibi nu.2.

Vſus rationis poſt primum vitæ ſeptennium regulariter incipit, an 7.q.2.n.2.& 6. p.54. Septennes illius ſunt capaces, niſi contrarium probetur, ibi nu.1. Viris & fœminis poſt ſeptimum annum aduenit, ibi nu.8.p.55. Aliquibus verò ante ſeptennium, & nonnullis multò poſt id temporis accidere ſolet, ibi nu 9. Eo carentes confirmari poſſunt, an.7.q.4.nu.12.p.57. Poſt ſeptimum annum cõmuniter contingit, an.7. q.17.nu.3.p.75. In dubio elapſo ſeptimo anno præſumitur, an.7.q.17.nu.13.p.76. Et reſpondetur fundamentis contrarijs, ibi nu.14. Regulariter & maſculis& fœminis ſeptimo anno incipit, an.7.q.19.nu.3.p.79. Eiſdem ſignis ac dolus deprehenditur, an.10.q.3.num.2.p.122. Quando ante ſeptennium acceleratur, non propriè dicitur malitiam ſupplere ætatem, ſed diſcretionem, ibi nu.6 p.123. An maior deſideretur ad peccandum, quam ad ſponſalia, ibi nu.7..

Vtero exiſtens ex noua Iuſtiniani conſtitutione & libertatis, & ciuitatis eſt capax, an.1.q.14. nu.7. p.36. Non homo, ſed hominis tantum ſpes eſt, an.7.q.1.nu.9.p.50. Non eſt animal, ibi nu.11. Dicitur infans non actu, ſed potentia, ibi nu.12. Nobilitari poteſt, an.7.q 36.n.8. p.103. Ille infans, & infantiæ proximus, quoad rationis defectum æquiparantur, ann.10. q.4. nu.3.p.125. Ei donari non poteſt, an.10 q.15. n.8.p.151. Vicinitatem, quæ ipſo manumiſſionis facto acquiritur, conſequi poteſt, an.10. q.16.nu.8. p.155. Nequaquam in Regem iurari poteſt, an.14.q.19.nu.7.p.197. Minor, ſed non pupillus dicitur, ann.25 q 23.nu.4.p.250. An poſſit prius minor, quàm pupillus vocari, ibi nu.5. Illius perſona eſt incerta, ibi num.6. Ei & infanti poteſt dignitas à Principe conferri, an.25. q.64. nu.1 & ſeqq p.423. Quod vt poſſit notarius, aut tabellio creari multi docent, an.25.q.69 nu.1.p.432.

Vterus poſt conceptionem magna ex parte concluditur, an.1.q.3.n.11.p.11. A tempore conceptionis leui ex parte, à momento verò aucti fœtus magna ex parte contrahitur, ibi nu.15. Statim vt concipit, vſque ad decimum menſem contrahitur, an.1.q.6.nu.3.p.17. Fœmina, quæ extra illum citiùs augetur, cur intra illum tardius perficiatur, an.14.q 5 nu.11.p.173.

Vxor, coniugibus vnà morientibus, quare prius defuncta credatur, an.14 q.5 num.10. p.172. Antiquitus à ſuo marito *Domina* appellabatur an.14.q.12 nu.1.p.185. Ex eo ſolum repudiari poterat, quòd cum viris lauaretur, an.14.q.39. nu.3 p.218. Ei ex mariti fideiuſſione, ſiue is etiam fuerit minor, ſiue illa tantum, conceditur reſtitutio, an.25.q.15.n.5.p.330. Alimenta decrepito ſeni, qui poſt mortem teſtatoris eam duxit, relicta, etiam vxori præſtari debent, an.60.q 4 nu.11.p 499.

Z

ZOROASTES eodem natiuitatis die riſit, an.1.q.12.nu.4.p.33.

Digitized by Google

INDICVLVS
LOCORVM OMNIGENI IVRIS,

Quibus noua lux, aut lucis ſaltim aliqua ſcintilla adhibetur.

EX DIGESTO VETERI,

De Adoptionibus.

L.ſi paterfamilias,15.§.in adrogationibus,an.50.q.2.nu.11. & ſeqq. p.480.

L.in adoptionibus in fine, an.1.q.17.n.14. & 15. p.40.

De officio Conſulis.

L.vnic.verſ.Sed ſi euenerit,an.43.q.1.n.4.p.472.

De poſtulando.

L.1.in principio,an.17.q.2.n.7.p.261. §.pueritia, an.8.q.1.nu.10.p.106.

De reſtitutione in integrum.

L.2. an.14.q.26.nu.5.p.204.

De adminiſtratione tutorum.

L.1. §.ſufficit, an.7.q.24.nu.3.p.86.

De iudicijs.

L.cum Prætor,12.§.non autem,an.25.q.31.n.25. p.368.

De receptis arbitris.

L.cum lege 41. an.25.q.31.nu.20.p.367. & q.33 n.8..p.p.371.

De vſufructu.

L.arboribus,12. §.vſufructuarius, an.25.q.9.n.6. p.317.

Si pars hereditatis petatur.

L.antiqui, 3. an.1.q.3.nu.21.p.12.

De rei vendicatione.

L.quod ſi,32. an.5.q.3.nu.7.p.47.

Familiæ erciſcundæ.

L.ex parte, 39. §.ſeruo, an.1.q.14.n.6.p.36.

De rebus creditis.

L.non omnis, §.Pupillus,an.25.q.18.n.17.p.338.

De iure iurando.

L.ſi duo patroni, 13. §.Si quis iurauerit, a.1.q.5. n.3.p.14.

L.qui iuraſſe, 26. in principio, an.10.q.11.nu.2. & 12. p.146. & 147.

L.vlt. an.25.q.18.n.9.& 12.p.336.& 337.

L.non eſt poſtea,§.Si minor,a.25.q.39.n.5.p.384.

L.ius iurandum,17. §.Pupillus, ibid. n.7. p.384.

De in litem iurando.

L.videamus,4.in principio, a.10.q.11.n.9.p.147. & an.14.q.1.nu.2. & 9. in fine.

De inſtitoria actione.

L.ſi quis mancipijs, 17.§.Si impubes,an.25.q.49. nu.8.p.405.

Ad Senatusconſultum Macedonianum.

L.3.§.Inde Iulianus. an.25.q.10.nu.4.p.317.

De peculio.

L.3.an.1.q.2.nu.32.p.7.

L.quam Tuberonis, 7. §.Pupillam, an.7. q.33. nu.6.p.98.

Actionibus empti.

L.ſi ſterilis, 21. an.45.q.1.nu.10.p.473.

Aedilitio edicto.

L.euidens, 11. an.1.q.13.n.12. & ſeqq. p.35.

L.quæritur, 14. §.Mulierem, an.12. q.1. num.5. p.160.

De euictionibus.

L.minor, 39. §. Pater ſciens, an.1. q.8. num.7. p.27.

De ſponſalibus.

L.in ſponſalibus, 14. an.7.q.2.nu.3.p.54.& q.19. nu.4.p.79. & q.32.nu.6.p.97.

De ritu nuptiarum.

L.ſi nepotem, 3. an.30. q.10. nu.3. p.461.

De iure dotium.

L.Titia, 62. an.25. q.14. nu.5. p.328.

Ex Digeſto Infortiato.

De ſoluto matrimonio.

L.ſi quis, 56. an.30. q.9. nu.17. p.136.

De teſtamentaria tutela.

L.quæro, 32. §.Lucius, an.25.q.28.nu.13.p.359.

De confirmando tutore.

L.ſi filio, 6. an.14.q.32.nu.5.p.211.

De tutoribus & curatoribus datis ab his.

L.ei qui, 17. an.14.q.27.nu.5.p.205.

Qui petant tutores.

L.2. §.fin. an.80. q.5. nu.5.p.547.

De auctoritate tutorum.

L.obligari,9. §.Pupillus,an.25.q.18.nu.17.p.338.

De excuſationibus tutorum.

L.non tantum, 17. an.10.q.1.nu.8.p.120.

De

De eo qui pro tutore.
L.2. an.25. q.18. nu.7. p.336.

De rebus eorum qui ſub tutela ſunt.
L.1. §.Minor, an.25. q.4. nu.5. p.307.

De liberis & poſthumis.
L.quod dicitur, 12. an.1. q.6. nu.25. p.20.
L. ſi quis poſthumus, in principio, ann.65. q.1. nu.17. p.515.

De vulgari & pupillari ſubſtitutione.
L.qui habebat, 47. an.14. q.49. nu.2. p.237.

De acquirenda hæreditate.
L. Eam quidam, 30. §.Se cum hæredem, ann.1. q.3. nu.11. p.11.

Ad Senatuſconſultum Silanianum.
L.excipiunt, an.14. q.45. nu.7. p.230.

De legatis 2.
L.cum pater, 77. §.Pater, filiæ, an.1. q.2. nu.27. p.7.

De legatis 3.
L.legatis, 63. §.final. l.ſeruis 81. in fine, ann.1. q.2. nu.29. p.7.
L.vxorem, 41. §.Teſtamento, an.8. q.1. n.6. p.105.
L.ſeruis legatis, verſ.Sicuti viris, an.8. q.1. nu.11. p.106.
L.cum filiofamilias, 50. §.Sic autem, an.25. q.76. nu.4. p.440.
L.non aliter, 63. an.50. q.1. nu.9. p.478.

De annuis legatis.
L.in ſingulos, 8. an.100. quæſt.vnic. nu.16. p.558.

De rebus dubijs.
L.final. an.1. q.14 nu.6. p.36.

De conditionibus & demonſtrationibus.
L.publicis, 36. §.1. an.8. q.1. nu.10. p.106.
L.ſi quis, 54. an.14. q.1. nu.3. p.163.
L.pater Seuerinam, 101. §.Conditionem, an.14. q.32. nu.5. p 211.
L.ſed ſi, 62. §.final. an.25. q.72. nu.6. p.437.

Quando dies legati cedat.
L.die, 21. an.14. q.1. nu.2. & 9. p.163.

De bonorum poſſeſſione contra tabulas.
L.1. §.final an.10. q.9. nu.10. p.135.

De operis libertorum.
L.iuris iurando, 7. §.Dabitur, an.18. q.6. nu.4. p.231. la prima.

Vnde cognati.
L.cognati, §.Si quis proximior, a.1. q.2. n.12. p.6.

De Digeſto nouo.

De donationibus.
L.filius, 7. verſ.Pari autem ratione, an.14. q.50. num.3. p.240.

De manumiſſionibus.
L.cauſam, 20. an.20. quæſt.7. nu.11. p.282.

De manumiſſis vindicta.
L.Pupillus, 24. §.Quare fuerit, poſt l.manumiſſio, 23. Eiuſdem tituli immediatè ſcripta, an.7. q.26. nu.5. & 6. p.88.

De manumiſſis teſtamento.
L.Ariſto. 16. an.1. q.14. nu.6. p.36.

De acquirenda poſſeſſione.
L.poſſeſſionem, 29. an.25. q.5. nu.9. p.310.

Pro emptore.
L.2. §.Si à pupillo, an.25. q.18. nu.8. p.336.

De re iudicata.
L.quidam, 57. ann.25. q.31. nu.5. & 19 p.365. & 366.

Quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur.
L.apud Iulianum, 3. an.25. q.53. nu.6. p 410.
L.hæc, 5. §.Ait Prætor, an.14. q.32. nu.9. p.212.
§.Non defendi, q.43. num.11. p.226.

De liberis exhibendis.
L.4. §.In hoc interdicto, an.10. q.2. nu.5. p.120.
§.final. an.14. q.3. nu.6. p.169.

Doli mali, & metus exceptione.
L.apud Celſum, 4. §.Si minor mihi infantem, an.5. q.3. nu.14. p.48.
§.Si quis non tutor, 24. an.25. q.18. nu.7. p.336.

De actionibus, & obligationibus.
L.1. §.final. an.7. q.1. nu.30. p.52.
L.obligari, 43. an.7. q.17. nu.16 p.77. & an.14. q.7. nu.8. & 13. p.176. & 177.

De verborum obligationibus.
L.1. & l.mulier, an.7. q.1. nu.29. p.52.
L.puberes, 101. an.14. q.7 nu.3. p.176.
L.is cui, 6. ibi nu.11. p.177.

De ſolutionibus.
L.ſi pupilli, 66. an.25. q.18. nu.8. p.336.

De acceptilationibus.
L.pupillum, 2. an.25. q.18. nu.6. p.336.

Rem pupilli.
L.ſeruum, an.7. q.1. nu.30. & ſeqq. p.52.

De furtis.
L.impuberem, 32. an.10. q.3. nu.8. p.123.

De ſepulchro violato.
L.Prætor ait, 3. §.ſi ſeruus, final, an.14. q.4. nu.4. p.235.

Ad l.Iuliam de adulterijs.
L.ſi maritus, 25. §.l.Iulia, an.25. q.41. n.6. p.387.

Ad l.Iuliam de vi publica.
L.3. circa principium, an.34. q.24. nu.5. p.201.

De

Digitized by Google

De quæſtionibus.
L.de minore, 10. an.14. q.43. nu.7. p.225.

De pœnis.
L.ſi quis aliquid, 38. §. Qui abortionis, ann.1. q.2.nu.33.p.8.

De iure fiſci.
L.deferre, 18. §.Item eos,& ſeq. an.7.q.29.n.13. p.93.
L.cum quidam, 26. an.7.q.34.nu. 14. p.99.
L.in fraudem, 43. an.7. q.34. nu.14. p.99.

De decurionibus.
L.non tantum, 11. an.50. q.3. nu.2. & 3. p.483. & an.60. q.1. num. 5. p.492.

De iure immunitatis.
L.ab his, 10. an.70. q.13. nu.2. p.537.
L.ſemper, §.Hoc circa, ibid. nu.4.

De pollicitationibus.
L.2. an.7. q.17. nu.15. p.76.
L.ſi quis,2. §.Voto autem,an.14.q.7.n.14.p.177.

De varijs,& extraordinarijs cognitionibus.
L.1. §.Ad nutri.ia quoque,an.3 q 1.nu 16.p.44.
L.cognitionum, 5. an.10.q.9 nu.19.& 20.p.157.

De verborum ſignificatione.
L.latæ culpæ, 223. §.1. an.14. q.43. nu.9. p.226.

Ex Codice.

De in integrum reſtitut. minorum.
L.ſi curatorem habens, 3. an.25. q.5.nu.6.p.310

Si ſæpius in integrum reſtitutio poſtuletur.
L.1.an.25.q.23.nu.15.p.351.

Aduerſus vſucapionem.
L.vnica, an.25. q.23. nu.14. p.351.

De iudicijs.
L.properandum, 11. §.final. an.25.q.23.nu.16. p.352.

Qui patribus qui filios ſuos diſtraxerunt.
L.2. an.1. q.8. nu.14. p.28.

De adminiſtratione tutorum.
L.ſi tutoris, an.14. q.30. nu.15. p.208.

De legitima tutela.
L.finalis, an.25. q.28. nu.10. p.359.

De prædijs minorum.
L.non ſolum, 4. an.14. q.50. nu.16. p.241.

De teſtamento militis.
L.vltima, an.25. q.64. nu.6. p.411.

Qui admitti ad bonorum poſſeſſionem.
L.3. an.7. q.1. nu.36. p.53.

De liberis præteritis.
L.maximum vitium, 4. an.10. q.4. nu.6. p.126.

De poſthumis hæredibus inſtituendis.
L.quod certatum, 3. an.1.q.6.nu.16. & 22. p.19.

De iure deliberandi.
L.cùm in antiquioribus,an.7.q.23.n.6.& 7.p.85.
L.ſi infanti, 18. an.14. q.5. nu.9. p.172.

De repudianda hæreditate.
L.vltima, an.25. q.23. nu.17. p.352.

De his quibus vt indignis.
L.ſi ea, 3. an.25. q.44. nu.3. p.398.

De legitimis hæredibus.
L.ſi quis maior, 12. an.25. q.1. nu.12 p.301.

De bonis, quæ liberis.
L.cùm non ſolum, 8. §.vbi autem pueriles,an.8. q.1. nu.6. p.105.

De fideicommiſſarijs libertatibus.
L.cùm inter, 14. an.1.q.14.nu.8. p.36. & an.10. q.16. nu.8. p.155.

De acquirenda poſſeſſione.
L.donatarum, 3. an.7. q.27. nu.5. & ſeqq. p.89. & an.10. q.15. nu.2. & 3.p.150.

De contrahenda ſtipulatione.
L.neque, 7. an.14. q.7. nu.15. p.177.

De donationibus.
L.ſi quis emancipatum, 20. ann.7. q.27. nu.17. p.92.
L.ſi quis in emancipatum,an.7.q.34.nu.5.p.100. & an.10. q.15. nu.6. p.151.

Ad l.Corneliam de ſicarijs.
L.ſi quis, 8. an.1. q.10. nu.6. p.31.

Ex libris feudornm.

De pace tenenda inter ſubditos.
Cap.1. an.25. q.19. nu.12. & ſeqq. p.344.

Quo tempore miles inueſtituram petere debeat.
Cap.1. an.14. q.29. nu.3. p.206.

Ex Decreto.

Sexta diſtinctione.
Cap.Non eſt peccatum, an.5. q.1. nu.4. p.46.

Trigeſimaſecunda diſtinctione.
Cap.Lectores, 8. an.15. q.1. nu.7. p.255.

Septuageſimaſeptima diſtinctione.
Cap.Quicumque, 30. an.7. q.17. num.11. p.76. & an.15. q.2. nu.8. p.255.

Octuageſimaſexta diſtinctione.
Cap.In ſingulis,19. verſ.Diues, & pauper, an.25. q.71. nu.5. p.435.

Pri-

Prima, quaſt.4.
Cap.Eccleſia, §.Item paruulos, an.10. quæſt.10. nu.30. p.143.
Cap.Iam itaque, an.1. q.4. nu.14. p.14.

Secunda, quaſt.5.
Cap.Honeſtum, cap.Pueri, 2. an.10.q.11.nu.11. p.148.

Duodecima, quaſt.1.
Cap.Oportet, an.30. q.8. nu.3. p.459.

Decimaquarta, quaſt.1.
Cap.Mulier, an.10. q.10. nu.35. p.144.

Decimaſexta, quaſt.1.
Cap.Adijcimus, 19. an.30.q.8.nu.5 p.460.

Vigeſima, quaſt.1.
Cap.Addidiſtis, & cap Infans, an.14. quæſt.17. nu.3. p.193.
Cap.Quicumque, nu.4.p.193.
Cap.1. an.14. q.17. nu..5. p.193.

Vigeſima, quaſt.2.
Cap.Puella, 2. an.16. q.1.nu.2. & ſeqq. p.256.

Vigeſimaſecunda, quaſt.5.
Cap.Pueri, an.14.q.18 nu.11. & ſeqq. p.196.

Vigeſimaquarta, quaſt.3.
Cap.Si habes, an.1. q.4 nu.14. p.14.

Secunda diſtinct. de pœnitentia.
Cap.Si enim,40. verſ.Nos autem, an.10.quæſt.3. nu.11. p.124.

Tertia diſtinct. de pœnitentia.
Cap.Adhuc, 32. verſ. In multis, an.10. quæſt.3. nu.11. p.124.

De conſecratione diſtinct. quarta.
Cap.Placuit, 111. an.14.q.44.nu.15.p.229.
Cap.Quæris, an.1.q.4.nu.14.p.14.
Cap.A paruulo, an.1.q.9.nu.10.p.30.
Cap.Cùm pro paruulis, ann.7. q.26. nu.8. & 10. p.89.

Ex Decretalibus.

De conſtitutionibus.
Cap.1. an.10. q.10. nu.37. p.144.

De ætate, & qualitate.
Cap.Indecorum, 3. an.22.q.3.nu.6.p.396.

De ſponſalibus.
Cap.Iuuenis, 2. an.7.q.19. nu.5. p.79.

De deſponſatione impuberum.
Cap. De illis el ſegundo, & cap. Atteſtationes, an.14. q.14. nu.4.p.188.

De delictis puerorum.
Cap.1. an.12.q.15.nu.28.p.38. & an.10. quæſt.8. nu.10. p.135.

De pœnitentijs, & remiſſionibus.
Cap.Omnis vtriuſque, an.10.q.1.nu.8.p.117.

Ex libro 6. Decretalium.

De procuratoribus.
Cap.Qui generaliter, §.fin.an.17.q.4.nu.5.p.264.

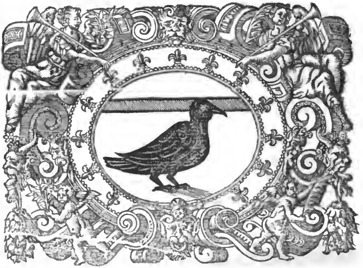
De iudicijs.
Cap.final. an.7. q.7. nu.10. p.61.

De regularibus.
Cap.Vnico, in principio, an.7. q.16. nu.9. p.74.

Ex libris Partitarum, Fori, & nouæ Recopilationis.

L.2.tit.1.part.7. an.25.q 41.nu.14 p.388.
L.3.tit.15.part.2. an.14.q.34.nu.6.p.314.
L.6.tit.17.part.7. an.18.q.4.nu.9.p.270.
L.1.tit.21.part.4. an.20.q.7.nu.9.p.281.
L.4.tit.23.part.4. an.1.q.6.nu.64.p.24.
L.13.tit.7.lib.8. Recopilat.an.25.q.17.n.6.p.334.
L.1.tit.3. fori legum, an.25.q.28.nu.8.p.358.

F I N I S.

ROMAE,

Sumptibus IOSEPHI CORBI Bibliopolæ.

M. D. C. LXIX.

Ex Typographia MICHAELIS HERCVLIS.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google